

Coperta: Mircea DUMITRESCU

Tehnoredactare computerizată: Diana TATU, Gabriela IANCU

Iconografia dicționarului a folosit fotografii din fototecile B.A.R., Muzeului Literaturii Române, Editurilor Humanitas și Minerva, precum și din fototeca Ion Cucu; de asemenea, fotografii trimise de scriitori.

ISBN 973-637-070-4
973-637-138-7
978-973-637-138-7

32.416

Academia Română

D ICTIONARUL G E N E R A L A L L I T E R A T U R I I R O M Â N E

București

2006

Editura
Univers Enciclopedic

P R

31.001

COORDONATOR GENERAL

Eugen SIMION

COORDONARE ŞI REVIZIE

Magdalena BEDROSIAN, Mihai CIMPOI, Gabriela DANŢIŞ,
Crişu DASCĂLU, Iordan DATCU, Gabriela DRĂGOI, Victor DURNEA,
Florin FAIFER, Laurenţiu HANGANU, Dan MĂNUCĂ,
Mircea POPA, Remus ZĂSTROIU

AUTORI

Manuela ANTON, Tiberiu AVRAMESCU, Şerban AXINTE, Cristina Martha BALINTE,
Nicolae BĂRNA, Ion BÂRSAN, Liviu P. BERCEA, Lucia BERDAN,
Nicolae BILETCHI, Doina BOGDAN-DASCĂLU, Nicoleta BORCEA, Grigore BOSTAN,
Carmen BRĂGARU, Ana-Maria BREZULEANU, Gheorghe BULUŢĂ,
Alexandru BURLACU, Doru BURLACU, Constanţa BUZATU, Ştefan CAZIMIR, Călin CĂLIMAN,
Hristu CÂNDROVEANU, Lucian CHIŞU, Mihai CIMPOI,
Ion CIOCANU, Vasile CIOCANU, Alexandra CIOCĂRLIE, Ileana CIOCĂRLIE, Lucia CIREŞ,
Ion H. CIUBOTARU, Liliana COROBICA, Petruş COSTEA, Stănuţa CREŢU,
Valeriu CRISTEA, Ovid S. CROHMĂLNICEANU, Constantin CUBLEŞAN, Gabriela DANŢIŞ,
Mihai DASCAL, Crişu DASCĂLU, Iordan DATCU, Cristina DEUTSCH,
Irina DIGODI, Daniel DIMITRIU, Mihail DOLGAN, Magda DRAGU, Gabriela DRĂGOI,
Sebastian DRĂGULĂNESCU, Livia DUMITRU, Raluca DUNĂ, Victor DURNEA, Marcel DUŢĂ, Florin FAIFER,
Alexandru FARCAŞ, Nicolae FLORESCU, Gheorghe GLODEANU, Anca GOŢIA, Dorina GRĂSOIU,
Andrei GRIGOR, Dan GRIGORESCU, Laurenţiu HANGANU, Ion HANGIU,
Alec. HANŢĂ, Tudor HĂNDĂBUŢ, Constantin HÂRLAV, Sorina IANOVICI-JECZA, Ofelia ICHIM,
Nicolae ILIESCU, Stancu ILIN, Mariana IONESCU, Mihai IOVĂNEL, Sabina ISPAS,
Ion ISTRATE, Ion LĂZĂRESCU, Dan Horia MAZILU, Dan MĂNUCĂ, Nicolae MECU, Dumitru MICU,
Valentin F. MIHĂESCU, Ileana MIHĂILĂ, Florin MIHĂILESCU, Andrei MILCA,
Ioan MILEA, Emil MOANGĂ, Ilie MOISE, Marina MUREŞANU IONESCU, OLOSZ Katalin,
Gabriela OMĂT, Eugen ONU, Ion OPRÎŞAN, Rodica PANDELE,
Petru POANTĂ, Mihaela PODOCEA-CONSTANTINESCU, Augustin POP, Mircea POPA,
Corina POPESCU, Ilie RAD, Tania RADU, Alexandra SAFTA, Aurel SASU, Nicoleta SĂLCUDEANU,
Alexandru SÂNDULESCU, Eugen SIMION, Algeria SIMOTA, Oana SOARE,
Monica SPIRIDON, Vasile SPIRIDON, Valeriu P. STANCU, Michaela ŞCHIOPU, Ion ŞEULEANU,
Elena-Esther TACCIU, Valentin TAŞCU, Alexandru TEODORESCU,
Constantin TEODOROVICI, Andrei TERIAN, Călin TEUTIŞAN, Teodor TIHAN, Lucia TOADER
GRUZSNICZKI, Cornel UNGUREANU, Marian VASILE, Teodor VÂRGOLICI,
Cătălina VELCULESCU, Stan VELEA, Dumitru VLĂDUŢ, Amalia VOICU,
Leon VOLOVICI, Răzvan VONCU, Magda WÄCHTER, Joachim WITTSTOCK, Remus ZĂSTROIU

NOTĂ

Dicționarul general al literaturii române (DGLR) este o lucrare complexă, care include următoarele tipuri de articole: autor (scriitor, cronicar, autor de scrieri bisericești, folclorist, publicist, traducător ș.a.), editor, scriere cultă anonimă sau cu paternitate controversată (text cu caracter religios, cronică istorică etc.), carte populară, operă folclorică, specie folclorică, publicație periodică (revistă literară sau culturală, gazetă cu rubrică sau pagină literară), curent literar, societate literară sau culturală, instituție cu specific literar (uniune de consacrare sau profesională, institut de cercetare etc.).

Fiecare articol are un caracter monografic. Dimensiunile unui articol corespund locului ocupat de autor, publicație periodică etc. în cadrul general al literaturii noastre. Articolul dedicat unui autor are următoarea structură: titlul articolului (nume și prenume; paranteză care conține eventualele schimbări de nume și datele biografice limită) urmat de trei secțiuni — biografie, comentariul operei, bibliografie. Secțiunile articolului sunt corelate în funcție de ponderea activității autorului respectiv. În general, partea biografică selectează elementele relevante pentru activitatea literară a unui autor (informații despre familie, studii, formație intelectuală, debut, participare la cenacluri, prezența în publicații periodice, pseudonime, colegi de generație, implicare socială și o prezentare de ansamblu a operei). Comentariul operei urmărește, de obicei cronologic, domeniile literare abordate de scriitor și se bazează pe o medie a receptării critice, fără a exclude punctele de vedere proprii. Secțiunea bibliografică este compusă din două capitole. Primul, intitulat **SCRIERI**, înregistrează cronologic volumele originale, antume și postume, precum și principalele ediții; tot aici sunt incluse traducerile din opera autorului în discuție și traducerile din scriitori străini și români efectuate de acesta. Nu au fost menționate lucrările fără caracter literar sau cultural (de exemplu, cărți de matematică, medicină, drept etc.). Cel de-al doilea capitol, intitulat **Repere bibliografice**, înregistrează cronologic referințe din periodice (se indică autorul, titlul articolului, denumirea periodicului — în întregime sau siglată —, anul calendaristic și numărul ori, în unele cazuri, ziua și luna) și din volume (se indică autorul, titlul cărții — în întregime sau siglată —, locul și anul de apariție — atunci când nu există siglă —, pagina sau paginile). Informațiile bibliografice se opresc la sfârșitul anului 2003. Articolele consacrate unor autori reprezentativi sunt însoțite de citate critice semnificative. În cazul marilor scriitori se adaugă un tabel cronologic al vieții și al operei. Și alte tipuri de articole, cu excepția celor dedicate publicațiilor periodice, sunt, de regulă, însoțite de un capitol bibliografic în care se menționează edițiile ori sursele și de un capitol de referințe bibliografice.

Corpul de articole al fiecărui volum este precedat de indicații pentru utilizarea dicționarului, cuprinse în **NOTĂ**, de o listă cu abrevieri și de lista autorilor de articole, întocmită în ordinea alfabetică a inițialelor cu care aceștia semnează. Urmează **BIBLIOGRAFIA**, alcătuită din două capitole: A. ENCICLOPEDII, DICȚIONARE, ISTORII LITERARE, MONOGRAFII, STUDII, EDIȚII; B. ARHIVE, PERIODICE, CULEGERI, ANTOLOGII. Volumele citate frecvent sunt menționate într-o formă abreviată transparent, iar pentru publicațiile periodice, culegeri și antologii s-au utilizat sigle formate din majuscule.

Au fost preluate și adaptate la specificul lucrării normele lexicografice redactate de Corneliu Morariu pentru *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*.

ABREVIERI

B. A. R.	= Biblioteca Academiei Române
ed.	= ediție ; ediția
edit.	= editor(~ului) ; editori(~lor)
f.a.	= fără an de apariție
fasc.	= fascicula ; fasciculele
f.l.	= fără localitate de apariție
fragm.	= fragment(~e) ; fragmentar
introd.	= introducerea; introducere de...
îngr.	= (ediție) îngrijită de...
j.	= județul
ms.	= manuscris
ms. rom.	= manuscris românesc
n.	= născut(~ă)
pref.	= prefața; prefață de...
publ.	= publicat (de...)
reed.	= reeditat (de...)
republ.	= republicat (de...)
sec.	= secolul
supl.	= supliment
t.	= tomul
tr.	= traducere (de...); traduceri (de...)
trad.	= traducător(~ului) ; traducători(~lor)
vol.	= volumul ; volumele

INIȚIALELE AUTORILOR DE ARTICOLE

A. B.	Alexandru BURLACU	D. G.	Dan GRIGORESCU
A. C.	Alexandra CIOCÂRLIE	D. Gr.	Dorina GRĂSOIU
A. F.	Alexandru FARCAȘ	D. H. M.	Dan Horia MAZILU
A. G.	Andrei GRIGOR	D. M.	Dan MĂNUCĂ
A. Gț.	Anca GOȚIA	D. Mc.	Dumitru MICU
A.-M. B.	Ana-Maria BREZULEANU	D. V.	Dumitru VLĂDUȚ
A. Ml.	Andrei MILCA	E.-E. T.	Elena-Esther TACCIU
A. P.	Augustin POP	E. M.	Emil MOANGĂ
A. S.	Aurel SASU	E. O.	Eugen ONU
A. Sm.	Algeria SIMOTA	E. S.	Eugen SIMION
A. St.	Alexandra SAFTA	F. F.	Florin FAIFER
A. T.	Alexandru TEODORESCU	F. M.	Florin MIHĂILESCU
A. Tr.	Andrei TERIAN	G. B.	Grigore BOSTAN
A. V.	Amalia VOICU	G. Bl.	Gheorghe BULUȚĂ
Al. H.	Alec. HANȚĂ	G. D.	Gabriela DRĂGOI
Al. S.	Alexandru SĂNDULESCU	G. Dn.	Gabriela DANȚIȘ
C. Br.	Carmen BRĂGARU	G. G.	Gheorghe GLODEANU
C. Bz.	Constanța BUZATU	G. O.	Gabriela Omăt
C. Cl.	Călin CĂLIMAN	Hr. C.	Hristu CÂNDROVEANU
C. D.	Crișu DASCĂLU	I. B.	Ion BÂRSAN
C. Dt.	Cristina DEUTSCH	I. C.	Ion CIOCANU
C. H.	Constantin HÂRLAV	I. D.	Iordan DATCU
C. M. B.	Cristina Martha BALINTE	I. Dg.	Irina DIGODI
C. Pp.	Corina POPESCU	I. H.	Ion HANGIU
C. T.	Constantin TEODOROVICI	I. H. C.	Ion H. CIUBOTARU
C. Tt.	Călin TEUTIȘAN	I. I.	Ion ISTRATE
C. U.	Cornel UNGUREANU	I. L.	Ion LĂZĂRESCU
C. V.	Cătălina VELCULESCU	I. M.	Ioan MILEA
Ct. C.	Constantin CUBLEȘAN	I. Ms.	Ilie MOISE
D. B.	Doru BURLACU	I. O.	Ion OPRÎȘAN
D. B.-D.	Doina BOGDAN-DASCĂLU	I. R.	Ilie RAD
D. D.	Daniel DIMITRIU	I. Ș.	Ion ȘEULEANU

Il. C.	Ileana CIOCÂRLIE	N. M.	Nicolae MECU
Il. M.	Ileana MIHĂILĂ	N. S.	Nicoleta SĂLCUDEANU
J. W.	Joachim WITTSTOCK	O. I.	Ofelia ICHIM
L. Bd.	Lucia BERDAN	O. K.	OLOSZ Katalin
L. Ch.	Lucian CHIȘU	O. S.	Oana SOARE
L. Cr.	Liliana COROBCA	Ov. S. C.	Ovid S. CROHMĂLNICEANU
L. Cș.	Lucia CIREȘ	P. C.	Petruș COSTEA
L. D.	Livia DUMITRU	P. P.	Petru POANTĂ
L. H.	Laurențiu HANGANU	R. D.	Raluca DUNĂ
L. P. B.	Liviu P. BERCEA	R. P.	Rodica PANDELE
L. T. G.	Lucia TOADER GRUZSNICZKI	R. V.	Răzvan VONCU
L. V.	Leon VOLOVICI	R. Z.	Remus ZĂSTROIU
M. A.	Manuela ANTON	S. C.	Stănuța CREȚU
M. C.	Mihai CIMPOI	S. D.	Sebastian DRĂGULĂNESCU
M. Dg.	Mihail DOLGAN	S. I.	Stancu ILIN
M. Dr.	Magda DRAGU	S. I.-J.	Sorina IANOVICI-JECZA
M. Ds.	Mihai DASCAL	S. Is.	Sabina ISPAS
M. Dț.	Marcel DUȚĂ	St. V.	Stan VELEA
M. I.	Mihai IOVĂNEL	Ș. A.	Șerban AXINTE
M. In.	Mariana IONESCU	Șt. C.	Ștefan CAZIMIR
M. M. I.	Marina MUREȘANU IONESCU	T. A.	Tiberiu AVRAMESCU
M. P.-C.	Mihaela PODOCEA- CONSTANTINESCU	T. H.	Tudor HĂNDĂBUȚ
M. Pp.	Mircea POPA	T. R.	Tania RADU
M. S.	Monica SPIRIDON	T. T.	Teodor TIHAN
M. Ș.	Michaela ȘCHIOPU	T. V.	Teodor VÂRGOLICI
M. Vs.	Marian VASILE	V. C.	Vasile CIOCANU
M. W.	Magda WÄCHTER	V. Cr.	Valeriu CRISTEA
N. Bc.	Nicoleta BORCEA	V. D.	Victor DURNEA
N. Bl.	Nicolae BILEȚCHI	V. F. M.	Valentin F. MIHĂESCU
N. Br.	Nicolae BÂRNA	V. P. S.	Valeriu P. STANCU
N. Fl.	Nicolae FLORESCU	V. S.	Vasile SPIRIDON
N. I.	Nicolae ILIESCU	V. T.	Valentin TAȘCU

BIBLIOGRAFIE

A. ENCICLOPEDII, DICȚIONARE, ISTORII LITERARE, MONOGRAFII, STUDII, EDIȚII

- Acterian, *Privilegiați* = Arșavir Acterian, *Privilegiați și năpăstuiți*, pref. Mircea Zăciu, Iași, 1992
- Aczél, *Scriitori rom. Israel* = Emanuel Aczél, *Scriitori de limba română din Israel. Generația contemporană*, pref. Shaul Carmel, București, 2003
- Adam, *Planetariu* = Ioan Adam, *Planetariu*, București, 1984
- Adamek, *Trupul* = Diana Adamek, *Trupul neîndoielnic*, București, 1995
- Adamescu, *Contribuțiune* = Gh. Adamescu, *Contribuțiune la bibliografia românească*, I-III, București, 1921-1928
- Adamescu, *Ist. lit.* = Gh. Adamescu, *Istoria literaturii române*, București, 1913
- Aderca, *Contribuții* = F. Aderca, *Contribuții critice*, I-II, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 1983-1988
- Agârbiceanu, *Meditație* = Ion Agârbiceanu, *Meditație în septembrie. Publicistică literară*, îngr. Aurel Sasu, pref. Mircea Zăciu, Cluj, 1971
- Alboiu, *Un poet* = George Alboiu, *Un poet printre critici*, București, 1979
- Alexandrescu, *Confesiuni* = Matei Alexandrescu, *Confesiuni literare*, București, 1971
- Alexiu, *Ideografii* = Lucian Alexiu, *Ideografii lirice contemporane*, Timișoara, 1977
- Anania, *Rotonda* = Valeriu Anania, *Rotonda plopilor aprinși*, București, 1995
- Andriescu, *Disocieri* = Al. Andriescu, *Disocieri*, Iași, 1973
- Andriescu, *Relief* = Al. Andriescu, *Relief contemporan*, Iași, 1974
- Anestin, *Schiță* = Ion Anestin, *Schiță pentru istoria teatrului românesc*, București, 1938
- Anghel-Iosif, *Portrete* = D. Anghel, St. O. Iosif, *Portrete*, București, 1910
- Angheliescu, *Creație* = Adrian Angheliescu, *Creație și viață*, București, 1978
- Angheliescu, *Vedere* = Adrian Angheliescu, *Vedere dinspre Eyub*, București, 1986
- Angheliescu, *Lectura* = Mircea Angheliescu, *Lectura operei*, București, 1986
- Angheliescu, *Preromant. rom.* = Mircea Angheliescu, *Preromantismul românesc*, București, 1971
- Angheliescu, *Scriitori* = Mircea Angheliescu, *Scriitori și curente*, București, 1982
- Angheliescu, *Textul* = Mircea Angheliescu, *Textul și realitatea*, București, 1988
- Antonescu, *Scriitori* = Nae Antonescu, *Scriitori uitați*, Cluj-Napoca, 1980
- Apetroaie, *Lit. rom.* = Ion Apetroaie, *Literatura română a secolului al XX-lea*, I, Iași, 1978
- Apolzan, *Aspecte* = Mioara Apolzan, *Aspecte de istorie literară*, București, 1983
- Apostolescu, *Infl. romant.* = N. I. Apostolescu, *L'Influence des romantiques français sur la poésie roumaine*, pref. Émile Faguet, Paris, 1909

- Apostolescu, *Ist. lit.* = N. I. Apostolescu, *Istoria literaturii române moderne*, I-II, București, 1913-1916
- Ardeleanu, „A urî” = Virgil Ardeleanu, „A urî” ... „A iubi”. *Puncte de reper în proza actuală*, Cluj, 1971
- Ardeleanu, *Însemnări* = Virgil Ardeleanu, *Însemnări despre proză*, București, 1966
- Ardeleanu, *Mențiuni* = Virgil Ardeleanu, *Mențiuni*, Cluj-Napoca, 1978
- Ardeleanu, *Opinii* = Virgil Ardeleanu, *Opinii. Prozatori și critici*, Cluj-Napoca, 1975
- Ardeleanu, *Proza* = Virgil Ardeleanu, *Proza poezilor*, București, 1969
- Arghezi, *Scrieri* = Tudor Arghezi, *Scrieri*, vol. I-XXXIII, București, 1962-1983, vol. XXXIV-XXXVIII, îngr. Mitzura Arghezi, București, 1985-1988, vol. XXXIX-XLIV, îngr. Mitzura Arghezi și Traian Radu, București, 1994-2003
- Arimia-Bobocescu-Mischie-Negulescu-Păsărin, *Personalități gorjene* = Vasile Arimia, Vasile Bobocescu, Nicolae Mischie, Dan Negulescu, Alexandru Păsărin, *Personalități gorjene de-a lungul istoriei*, Târgu Jiu, 2000
- Baconsky, *Poeți* = A. E. Baconsky, *Poeți și poezie*, București, 1963
- Baconsky, *Marginalii* = Leon Baconsky, *Marginalii critice și istorico-literare*, București, 1968
- Balacciu-Chiriacescu, *Dicționar* = Jeana Balacciu, Rodica Chiriacescu, *Dicționar de lingviști și filologi români*, București, 1978
- Balotă, *Absurdul* = Nicolae Balotă, *Lupta cu absurdul*, București, 1971
- Balotă, *Arte* = Nicolae Balotă, *Arte poetice ale secolului XX*, București, 1976
- Balotă, *Euphorion* = Nicolae Balotă, *Euphorion*, București, 1969
- Balotă, *Ion* = Nicolae Balotă, *De la Ion la Ioanide*, București, 1974
- Balotă, *Labirint* = Nicolae Balotă, *Labirint*, București, 1970
- Balotă, *Scriitori maghiari* = Nicolae Balotă, *Scriitori maghiari din România. 1920-1980*, București, 1981
- Balotă, *Umanități* = Nicolae Balotă, *Umanități*, București, 1973
- Balotă, *Universul* = Nicolae Balotă, *Universul prozei*, București, 1976
- Baltag, *Polemos* = Nicolae Baltag, *Polemos*, București, 1978
- Baltazar, *Evocări* = Camil Baltazar, *Evocări și dialoguri literare*, București, 1974
- Barbu, *O ist.* = Eugen Barbu, *O istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini până în prezent*, vol. I: *Poezia contemporană*, București, 1975
- Barbu, *Momente* = Nicolae Barbu, *Momente din istoria teatrului românesc*, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1977
- Barbu, *Sine ira* = Nicolae Barbu, *Sine ira...*, Iași, 1971
- Bădăuță, *Note* = A. Bădăuță, *Note literare*, București, 1928
- Băileșteanu, *Abside* = Fănuș Băileșteanu, *Abside*, București, 1979
- Băileșteanu, *Aorist* = Fănuș Băileșteanu, *Aorist. Eseuri, proză, prozatori, proporții*, București, 1988
- Băileșteanu, *Refracții* = Fănuș Băileșteanu, *Refracții. Prozatori români contemporani*, București, 1980
- Bălan, *Artă* = Ion Dodu Bălan, *Artă și ideal*, București, 1975
- Bălan, *Condiția* = Ion Dodu Bălan, *Condiția creației*, București, 1968
- Bălan, *Ethos* = Ion Dodu Bălan, *Ethos și cultură sau Vocația tinereții*, București, 1972
- Bălan, *Repere* = Ion Dodu Bălan, *Repere critice*, București, 1988
- Băncilă, *Portrete* = Vasile Băncilă, *Portrete și semnificații*, îngr. Ileana Băncilă, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1987
- Bărbulescu, *Comentarii* = Simion Bărbulescu, *Comentarii critice*, București, 1969
- Bârlea, *Efigii* = Ovidiu Bârlea, *Efigii*, București, 1987

XI Dicționarul general al literaturii române

- Bârlea, *Ist. folc.* = Ovidiu Bârlea, *Istoria folcloristicii românești*, București, 1974
- Bârna, *Comentarii* = Nicolae Bârna, *Comentarii critice*, București, 2001
- Bârsănescu, *Medalioane* = Ștefan Bârsănescu, *Medalioane. Pentru o pedagogie a modelelor*, Iași, 1983
- Behring, *Scriit. rom. exil* = Eva Behring, *Scriitori români din exil. 1945–1989*, tr. Tatiana Petrache și Lucia Nicolau, București, 2001
- Bejenaru, *Dict. botoșănenilor* = Ionel Bejenaru, *Dicționarul botoșănenilor*, Iași, 1994
- Beke, *Fără interpret* = Beke György, *Fără interpret. Convorbiri cu 56 de scriitori despre relațiile literare româno-maghiare*, București, 1972
- Berca, *Dict. scriit. bănățeni* = Olimpia Berca, *Dicționar al scriitorilor bănățeni (1940–1996)*, Timișoara, 1996
- Bezviconi, *Profiluri* = Gheorghe Bezviconi, *Profiluri de ieri și de azi*, București, 1943
- Biberi, *Eseuri* = Ion Biberi, *Ultime eseuri*, București, 1985
- Biberi, *Études* = Ion Biberi, *Études sur la littérature roumaine contemporaine*, Paris, 1937
- Biberi, *Lumea* = Ion Biberi, *Lumea de azi*, Iași, 1980
- Bitte-Chiș-Sârbu, *Dict. scriit. Caraș* = Victoria I. Bitte, Tiberiu Chiș, Nicolae Sârbu, *Dicționarul scriitorilor din Caraș-Severin*, Reșița, 1998
- Bogdan, *Scrieri* = Ioan Bogdan, *Scrieri alese*, îngr. și introd. G. Mihăilă, București, 1968
- Bogdan-Duică, *Ist. lit.* = Gheorghe Bogdan-Duică, *Istoria literaturii române moderne. Întâii poeți munteni*, Cluj, 1923
- Bogdan-Duică, *Studii* = G. Bogdan-Duică, *Studii și articole*, îngr. și pref. D. Petrescu, București, 1975
- Borbély, *Grădina* = Ștefan Borbély, *Grădina magistrului Thomas*, București, 1995
- Borbély, *Xenograme* = Ștefan Borbély, *Xenograme*, Oradea, 1997
- Bote, *Simbolismul* = Lidia Bote, *Simbolismul românesc*, București, 1966
- Botez, *Memorii* = Demostene Botez, *Memorii, I–II*, București, 1970–1973
- Botez, *Figuri* = Octav Botez, *Figuri și note istorico-literare*, București, 1944
- Botez, *Pe marginea cărților* = Octav Botez, *Pe marginea cărților*, Iași, 1923
- Botez, *Scrieri* = Octav Botez, *Scrieri*, îngr. Ilie Dan, pref. Zaharia Sângeorzan, Iași, 1977
- Boz, *Anii* = Lucian Boz, *Anii literari '30*, Sydney, 1981
- Boz, *Cartea* = Lucian Boz, *Cartea cu poeți*, București, 1935
- Bradu, *Poeții* = Ioan Bradu, *Poeții și prozatorii bihoreni*, Beiuș, 1948
- Braga, *Destinul* = Mircea Braga, *Destinul unor structuri literare*, Cluj-Napoca, 1979
- Braga, *Ist. lit.* = Mircea Braga, *Istoria literară ca pretext*, Cluj-Napoca, 1982
- Braga, *Sensul* = Mircea Braga, *Când sensul acoperă semnul*, București, 1985
- Braga, *Sincronism* = Mircea Braga, *Sincronism și tradiție*, Cluj, 1972
- Braga, *Tradiție* = Mircea Braga, *Recursul la tradiție. O propunere hermeneutică*, Cluj-Napoca, 1987
- Brateș, *Aspecte* = Radu Brateș, *Aspecte din viața Blajului*, Blaj, 1942
- Brateș, *Oameni* = Radu Brateș, *Oameni din Ardeal*, București, 1973
- Bratu, *Ipoteze* = Savin Bratu, *Ipoteze și ipostaze. Pentru o teorie a istoriei literare*, București, 1973
- Bratu-Dumitrescu, *Contemporanul* = Savin Bratu și Zoe Dumitrescu, *Contemporanul și vremea lui*, București, 1959
- Brădățeanu, *Comedia* = Virgil Brădățeanu, *Comedia în dramaturgia românească*, București, 1970
- Brădățeanu, *Drama* = Virgil Brădățeanu, *Drama istorică națională (Perioada clasică)*, București, 1966

- Brădățeanu, *Istoria* = Virgil Brădățeanu, *Istoria literaturii dramatice românești și a artei spectacolului*, I-III, București, 1966-1982
- Breazu, *Studii* = Ion Breazu, *Studii de literatură română și comparată*, I-II, îngr. Mircea Curticeanu, Cluj, 1970-1973
- Buculei, *Prezențe* = Toader Buculei, *Prezențe brăilene în spiritualitatea românească*, Brăila, 1993
- Bucur, *Istoriografia* = Marin Bucur, *Istoriografia literară românească de la origini până la G. Călinescu*, București, 1973
- Bucur, *Poezie* = Marin Bucur, *Poezie. Destin, dramă*, București, 1982
- Bucur, *Poeți optzeciști* = Romulus Bucur, *Poeți optzeciști (și nu numai) în anii '90*, Pitești, 2000
- Bucuța, *Scrieri* = Emanoil Bucuța, *Scrieri*, I-II, îngr. Lucia Borș-Bucuța și Violeta Mihăilă, București, introd. Perpessicius, 1971-1977
- Bugariu, *Incursiuni* = Voicu Bugariu, *Incursiuni în literatura de azi*, București, 1971
- Bulgăr, *Cultură* = Gh. Bulgăr, *Cultură și limbaj*, București, 1986
- Bulgăr, *Problemele* = Gh. Bulgăr, *Problemele limbii literare în concepția scriitorilor români*, pref. Perpessicius, București, 1966
- Burada, *Ist. teatr.* = Teodor T. Burada, *Istoria teatrului în Moldova*, I-II, Iași, 1915-1922
- Busuioc, *Scriitori ieșeni* = Nicolae Busuioc, *Scriitori ieșeni contemporani. Dicționar biobibliografic*, Iași, 1997; ed. 2, Iași, 2002
- Busuioceanu, *Figuri* = Al. Busuioceanu, *Figuri și cărți*, București, 1922
- Buteanu, *Teatrul* = [Aurel Buteanu], *Teatrul românesc în Ardeal și Banat*, Timișoara, [1944]
- Caracostea, *Scrieri* = D. Caracostea, *Scrieri alese*, I-III, îngr. și pref. Mircea Anghelescu, București, 1986-1992
- Caragiale, *Opere* = I. L. Caragiale, *Opere*, vol. I-III, îngr. Paul Zarifopol, București, 1930-1932, vol. IV-VII, îngr. Șerban Cioculescu, București, 1938-1942
- Caraion, *Duelul* = Ion Caraion, *Duelul cu crinii*, București, 1972
- Caraion, *Pălărierul* = Ion Caraion, *Pălărierul silabelor*, București, 1976
- Caraion, *Tristețe* = Ion Caraion, *Tristețe și cărți*, București, 1995
- Carandino, *De la o zi* = N. Carandino, *De la o zi la alta*, I, București, 1979
- Carianopol, *Scriitori* = Virgil Carianopol, *Scriitori care au devenit amintiri*, vol. I, București, 1973, vol. II, Craiova, 1982
- Cartoian, *Cărțile pop.* = Nicolae Cartoian, *Cărțile populare în literatura românească*, I-II, București, 1929-1938
- Cartoian, *Ist. lit.* = Nicolae Cartoian, *Istoria literaturii române vechi*, I-III, București, 1940-1945; ed. îngr. Rodica Rotaru și Andrei Rusu, pref. Dan Horia Mazilu, București, 1996
- Călinescu, *Biblioteci* = Al. Călinescu, *Biblioteci deschise*, București, 1986
- Călinescu, *Perspective* = Al. Călinescu, *Perspective critice*, Iași, 1978
- Călinescu, *Cronici* = G. Călinescu, *Cronici literare și recenzii*, I-II, îngr. Andrei Rusu și Ion Bălu, București, 1991-1992
- Călinescu, *Gâlceava* = G. Călinescu, *Gâlceava înțeleptului cu lumea. Pseudojurnal de moralist*, I-II, îngr. Geo Șerban, București, 1973-1974
- Călinescu, *Ist. lit.* (1941); *Ist. lit.* (1982) = G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, 1941; ed. 2, îngr. Al. Piru, București, 1982
- Călinescu, *Literatura* = G. Călinescu, *Literatura nouă*, îngr. și pref. Al. Piru, Craiova, 1972
- Călinescu, *Principii* = G. Călinescu, *Principii de estetică*, îngr. și postfață Al. Piru, București, 1968

XIII Dicționarul general al literaturii române

- Călinescu, *Scrisori* = G. Călinescu, *Scrisori și documente*, îngr. N. Scurtu, pref. Al. Piru, București, 1979
- Călinescu, *Studii* = G. Călinescu, *Studii și cercetări de istorie literară*, pref. Al. Piru, București, 1966
- Călinescu și contemporanii = G. Călinescu și contemporanii săi (*Corespondență primită*), I-II, îngr. Nicolae Mecu, București, 1984-1987.
- Călinescu, *Ulysse* = G. Călinescu, *Ulysse*, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 1967
- Călinescu, *Aspecte* = Matei Călinescu, *Aspecte literare*, București, 1965
- Călinescu, *Eseuri* = Matei Călinescu, *Eseuri critice*, București, 1967
- Călinescu, *Fragmentarium* = Matei Călinescu, *Fragmentarium*, Cluj, 1973
- Căprariu, *Jurnal* = Al. Căprariu, *Jurnal literar*, București, 1967
- Cărtărescu, *Postmodernismul* = Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*, postfață Paul Cornea, București, 1999
- Cărturari brașoveni = Cărturari brașoveni (*Sec. XV-XX*). Ghid biobibliografic, Brașov, 1972
- Cândroveanu, *Alfabet* = Hristu Cândroveanu, *Alfabet liric*, București, 1974
- Cândroveanu, *Aromânii* = Hristu Cândroveanu, *Aromânii ieri și azi*, Craiova, 1995
- Cândroveanu, *Lit. rom.* = Hristu Cândroveanu, *Literatura română pentru copii*, București, 1988
- Cândroveanu, *Poeți* = Hristu Cândroveanu, *Poeți și poezie*, 1980
- Cândroveanu, *Printre poeți* = Hristu Cândroveanu, *Printre poeți*, Cluj-Napoca, 1983
- Cesereanu, *Ipostaze* = Domițian Cesereanu, *Ipostaze*, Cluj, 1970
- Cesereanu, *Permanențe* = Domițian Cesereanu, *Permanențe ale criticii*, București, 1968
- Ceuca, *Teatrologia* = Justin Ceuca, *Teatrologia românească interbelică*, București, 1990
- Cheie-Pantea, *Palingeneza* = Iosif Cheie-Pantea, *Palingeneza valorilor*, Timișoara, 1982
- Chendi, *Foiletoane* = Ilarie Chendi, *Foiletoane*, ed. 2, București, 1925
- Chendi, *Fragmente* = Ilarie Chendi, *Fragmente*, București, 1905
- Chendi, *Impresii* = Ilarie Chendi, *Impresii*, ed. 2, București, 1924
- Chendi, *Pagini* = Ilarie Chendi, *Pagini de critică*, îngr. și introd. Vasile Netea, București, 1969
- Chendi, *Schițe* = Ilarie Chendi, *Schițe de critică literară*, București, 1924
- Chendi, *Scrieri* = Ilarie Chendi, *Scrieri*, I-VI, îngr. și pref. Dumitru Bălăeț, București, 1988-2003
- Chihaia, *Mărturisiri* = Pavel Chihaia, *Mărturisiri din exil*, Iași, 1994
- Chinezu, *Pagini* = Ion Chinezu, *Pagini de critică*, îngr. și pref. I. Negoïtescu, București, 1969
- Chițimia, *Folcloriști* = I. C. Chițimia, *Folcloriști și folcloristică românească*, București, 1968
- Chițimia, *Probleme* = I. C. Chițimia, *Probleme de bază ale literaturii române vechi*, București, 1972
- Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia* = Mihai Cimpoi, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, ed. 2, Chișinău, 1997
- Ciobanu, *Critica* = Nicolae Ciobanu, *Critica în primă instanță*, București, 1974
- Ciobanu, *Imaginar* = Nicolae Ciobanu, *Între imaginar și fantastic în proza românească*, București, 1987
- Ciobanu, *Incursiuni* = Nicolae Ciobanu, *Incursiuni critice*, Timișoara, 1975
- Ciobanu, *Însemne* = Nicolae Ciobanu, *Însemne ale modernității*, I-II, București, 1977-1979
- Ciobanu, *Nuvela* = Nicolae Ciobanu, *Nuvela și povestirea contemporană*, București, 1967
- Ciobanu, *Opera* = Nicolae Ciobanu, *Întâlnire cu opera*, București, 1982
- Ciobanu, *Panoramic* = Nicolae Ciobanu, *Panoramic*, București, 1972
- Ciobanu, *Cultura* = Ștefan Ciobanu, *Cultura românească în Basarabia sub stăpânirea rusă*, Chișinău, 1923

- Ciobanu, *Ist. lit.* = Ștefan Ciobanu, *Istoria literaturii române vechi*, I, București, 1947; ed. îngr. și pref. Dan Horia Mazilu, București, 1989
- Ciobanu, *Poporanismul* = Valeriu Ciobanu, *Poporanismul. Geneză, evoluție, ideologie*, București, 1946
- Ciocârlie, *Eseuri* = Livius Ciocârlie, *Eseuri critice*, Timișoara, 1983
- Cioculescu, *Amintiri* = Șerban Cioculescu, *Amintiri*, București, 1981
- Cioculescu, *Aspecte* = Șerban Cioculescu, *Aspecte literare contemporane (1932–1947)*, București, 1972
- Cioculescu, *Itinerar* = Șerban Cioculescu, *Itinerar critic*, I–V, București, 1973–1989
- Cioculescu, *Prozatori* = Șerban Cioculescu, *Prozatori români. De la Mihail Kogălniceanu la Mihail Sadoveanu*, București, 1977
- Cioculescu, *Variatăți* = Șerban Cioculescu, *Variatăți critice*, București, 1966
- Cioculescu–Streinu–Vianu, *Ist. lit.* = Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu, *Istoria literaturii române moderne*, ed. 2, București, 1971
- Ciompec, *Motivul* = Gh. Ciompec, *Motivul creației în literatura română*, București, 1979
- Ciopraga, *Amfiteatru* = Const. Ciopraga, *Amfiteatru cu poeți*, Iași, 1995
- Ciopraga, *Lit. rom.* = Const. Ciopraga, *Literatura română între 1900–1918*, Iași, 1970
- Ciopraga, *Personalitatea* = Const. Ciopraga, *Personalitatea literaturii române*, Iași, 1973
- Ciopraga, *Portrete* = Const. Ciopraga, *Portrete și reflecții literare*, București, 1967
- Ciopraga, *Propilee* = Const. Ciopraga, *Propilee. Cărți și destine*, Iași, 1984
- Ciopraga, *Ulysse* = Const. Ciopraga, *Între Ulysse și Don Quijote*, Iași, 1978
- Ciorănescu, *Lit. comp.* = Alexandru Ciorănescu, *Literatura comparată*, Craiova, 1944
- Ciorănescu, *Teatr. rom.* = Alexandru Ciorănescu, *Teatrul românesc în versuri și izvoarele lui*, București, 1943
- Cistelean, *Poezie* = Al. Cistelean, *Poezie și livresc*, București, 1987
- Cistelean, *Top ten* = Al. Cistelean, *Top ten (recenzii rapide)*, Cluj-Napoca, 2000
- Cocora, *Privitor* = Ion Cocora, *Privitor ca la teatru*, I–III, Cluj-Napoca, 1975–1982
- Colesnic, *Basarabia* = Iurie Colesnic, *Basarabia necunoscută*, I–IV, Chișinău, 1993–2002
- Comșa–Seiceanu, *Dascălii* = Nicolae Comșa, Teodor Seiceanu, *Dascălii Blajului. 1754–1948*, București, 1994
- Condurache, *Portret* = Val Condurache, *Portret al criticului în tinerețe*, București, 1984
- Constantin, *A doua carte* = Ilie Constantin, *A doua carte despre poeți*, București, 1973
- Constantin, *Complicitatea* = Ilie Constantin, *Complicitatea fertilă (Poeți români. 1950–1973)*, tr. Liliana și Valentin Atanasiu, Cluj-Napoca, 1994
- Constantin, *Despre poeți* = Ilie Constantin, *Despre poeți*, București, 1971
- Constantin, *Prozatori–critici* = Ilie Constantin, *Despre prozatori și critici*, Cluj, 1973
- Constantinescu, *Studii* = Emilian I. Constantinescu, *Studii literare*, îngr. și pref. Cristian Popescu, postfață Șerban Cioculescu, Cluj-Napoca, 1983
- Constantinescu, *Mișcarea* = Pompiliu Constantinescu, *Mișcarea literară*, București, [1927]
- Constantinescu, *Opere* = Pompiliu Constantinescu, *Opere și autori*, București, 1928
- Constantinescu, *Scrieri* = Pompiliu Constantinescu, *Scrieri*, I–VI, îngr. Constanța Constantinescu, pref. Victor Felea, București, 1967–1972
- Corbea, *Mărturisiri* = Dumitru Corbea, *Mărturisiri*, București, 1987
- Corbea–Florescu, *Biografii* = Ileana Corbea, Nicolae Florescu, *Biografii posibile*, I–III, București, 1973–1984

XV Dictionarul general al literaturii române

- Corespondență. *Ramuri* = Corespondență. „*Ramuri*”, îngr. și pref. Florea Firan, Craiova, 1973
- Cornea, *Alecsandrescu – Eminescu* = Paul Cornea, *De la Alecsandrescu la Eminescu*, București, 1966
- Cornea, *Aproapele* = Paul Cornea, *Aproapele și departele*, București, 1990
- Cornea, *Itinerar* = Paul Cornea, *Itinerar printre clasici*, București, 1984
- Cornea, *Oamenii* = Paul Cornea, *Oamenii începutului de drum*, București, 1974
- Cornea, *Originile* = Paul Cornea, *Originile romantismului românesc*, București, 1972
- Cornea, *Semnele* = Paul Cornea, *Semnele vremii*, București, 1995
- Cornea, *Studii* = Paul Cornea, *Studii de literatură română modernă*, București, 1962
- Cornea-Păcurariu, *Ist. lit.* = Paul Cornea și D. Păcurariu, *Curs de istoria literaturii române moderne*, București, 1962
- Cornel, *Figuri* = Theodor Cornel, *Figuri contemporane din România* (în colaborare), I-III, București, 1909-1914
- Cosco, *Bunica* = C. Cosco, *Când era bunica fată*, București, 1942
- Cosma, *Geneza* = Anton Cosma, *Geneza romanului românesc*, București, 1985
- Cosma, *Romanul* = Anton Cosma, *Romanul românesc contemporan. 1945-1985*, I, București, 1988, II, Cluj-Napoca, 1998
- Cosma, *Bănățeni* = Aurel Cosma, *Bănățeni de altădată*, Timișoara, 1933
- Costin, *Viața* = Lucian Costin, *Din viața scriitorilor*, I-II, București, [1937]
- Coșovei, *Pornind* = Traian T. Coșovei, *Pornind de la un vers*, București, 1990
- Cotruș, *Meditații* = Ovidiu Cotruș, *Meditații critice*, îngr. și introd. Ștefan Aug. Doinaș, București, 1983
- Craia, *Fețele* = Sultana Craia, *Fețele orașului*, București, 1988
- Craia, *Orizontul* = Sultana Craia, *Orizontul rustic în literatura română*, București, 1985
- Crăciun, *Confesiuni* = Victor Crăciun, *Confesiuni sonore. O istorie a literaturii române la microfon*, București, 1980
- Crețu, *Constructori* = Nicolae Crețu, *Constructori ai romanului*, București, 1982
- Cristea, *Arcadia* = Dan Cristea, *Arcadia imaginară*, București, 1977
- Cristea, *Faptul* = Dan Cristea, *Faptul de a scrie*, București, 1980
- Cristea, *Un an* = Dan Cristea, *Un an de poezie*, București, 1974
- Cristea, *Teleorman* = Stan V. Cristea, *Județul Teleorman. Dicționar biobibliografic*, Alexandria, 1996
- Cristea, *Alianțe* = Valeriu Cristea, *Alianțe literare*, București, 1977
- Cristea, *A scrie* = Valeriu Cristea, *A scrie, a citi*, Cluj-Napoca, 1992
- Cristea, *Domeniul* = Valeriu Cristea, *Domeniul criticii*, București, 1975
- Cristea, *Fereastra* = Valeriu Cristea, *Fereastra criticului*, București, 1987
- Cristea, *Interpretări* = Valeriu Cristea, *Interpretări critice*, București, 1970
- Cristea, *Modestie* = Valeriu Cristea, *Modestie și orgoliu*, București, 1984
- Cristea-Enache, *Concert* = Daniel Cristea-Enache, *Concert de deschidere*, pref. C. Stănescu, București, 2001
- Cristofor, *Țara Sfântă* = Ion Cristofor, *Scriitori din Țara Sfântă*, I-II, Cluj-Napoca, 2000-2002
- Crișan, *Confesiuni* = Constantin Crișan, *Confesiuni esențiale*, București, 1977
- Crișan-Crăciun, *Literatura* = Constantin Crișan, Victor Crăciun, *Literatura română în lume*, pref. Pierre de Boisdeffre, București, 1969
- Crohmălniceanu, *Al doilea suflu* = Ovid S. Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, București, 1989

- Crohmălniceanu, *Cinci prozatori* = Ovid S. Crohmălniceanu, *Cinci prozatori în cinci feluri de lectură*, București, 1984
- Crohmălniceanu, *Cronici* = Ovid S. Crohmălniceanu, *Cronici literare. 1954–1956*, București, 1957
- Crohmălniceanu, *Literatura* = Ovid S. Crohmălniceanu, *Literatura română între cele două războaie mondiale*, I–III, București, 1972–1975; vol. I, ed. 1, București, 1967
- Crohmălniceanu, *Lit. rom. expr.* = Ovid S. Crohmălniceanu, *Literatura română și expresionismul*, București, 1971
- Crohmălniceanu, *Pâinea noastră* = Ovid S. Crohmălniceanu, *Pâinea noastră cea de toate zilele*, București, 1981
- Cubleșan, *Civic – etic* = Constantin Cubleșan, *Teatrul între civic și etic*, Cluj-Napoca, 1983
- Cubleșan, *Miniaturi* = Constantin Cubleșan, *Miniaturi critice*, București, 1969.
- Cubleșan, *Teatrul* = Constantin Cubleșan, *Teatrul. Istorie și actualitate*, Cluj-Napoca, 1979
- Culcer, *Citind* = Dan Culcer, *Citind sau trăind literatura*, Cluj-Napoca, 1976
- Culcer, *Serii* = Dan Culcer, *Serii și grupuri*, București, 1981
- Curticăpeanu, *Orizonturile* = Doina Curticăpeanu, *Orizonturile vieții în literatura veche românească (1520–1743)*, București, 1975
- Curticăpeanu, *Mișc. cult.* = Vasile Curticăpeanu, *Mișcarea culturală românească pentru Unirea din 1918*, București, 1968
- Dafin, *Figuri* = Ioan Dafin, *Figuri ieșene*, I–IV, Iași, [1927]; ed. 2, Iași, 1928
- Dafin, *Iașul* = Ioan Dafin, *Iașul cultural și social*, I–II, Iași, 1928–192
- Damian, *Direcții* = S. Damian, *Direcții și tendințe în proza nouă*, București, 1963
- Damian, *Intrarea* = S. Damian, *Intrarea în castel. Încercări de analiză a prozei*, București, 1970
- Dan, *Proza* = Sergiu Pavel Dan, *Proza fantastică românească*, București, 1975
- Datcu, *Dicț. etnolog.* = Iordan Datcu, *Dicționarul etnologilor români*, București, I–III, 1998–2001
- Datcu, *Repere* = Iordan Datcu, *Repere în etnologia românească*, București, 2002
- Davidescu, *Aspecte* = N. Davidescu, *Aspecte și direcții literare*, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 1975
- Demetrescu, *Însemnări* = Romulus Demetrescu, *Însemnări critice*, îngr. Nae Antonescu și Dimitrie Danciu, Cluj-Napoca, 1979
- Demetrescu, *Profile* = Traian Demetrescu, *Profile literare*, Craiova, 1891
- Densusianu, *Lit. rom.* = Ovid Densusianu, *Literatura română modernă*, I–III, București, 1920–1933
- Densusianu, *Opere* = Ovid Densusianu, *Opere*, I–VI, îngr. și pref. B. Cazacu, V. Russu, I. Șerb, Florica Șerb, București, 1968–1985
- Diaconescu, *Dramaturgi* = Romulus Diaconescu, *Dramaturgi români contemporani*, Craiova, 1983
- Dicț. analitic* = *Dicționar analitic de opere literare românești*, I–IV, coordonator Ion Pop, 1998–2003
- Dicț. esențial* = *Dicționarul esențial al scriitorilor români*, coordonatori Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, București, 2000
- Dicț. lit. 1900* = *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, coordonatori Gabriela Drăgoi, Florin Faifer, Dan Mănuță, Alexandru Teodorescu, Leon Volovici, Remus Zăstroiu, București, 1979
- Dicț. scriit. rom.* = *Dicționarul scriitorilor români*, I–IV, coordonatori Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, București, 1995–2002
- Dima, *Dezbateri* = Al. Dima, *Dezbateri critice*, București, 1977
- Dima, *Studii* = Al. Dima, *Studii de istorie a teoriei literare românești*, București, 1962

XVII Dicționarul general al literaturii române

- Dima, *Viziunea* = Al. Dima, *Viziunea cosmică în poezia românească*, Iași, 1982
- Dimisianu, *Lecturi* = Gabriel Dimisianu, *Lecturi libere*, București, 1983
- Dimisianu, *Lumea* = Gabriel Dimisianu, *Lumea criticului*, București, 2000
- Dimisianu, *Nouă prozatori* = Gabriel Dimisianu, *Nouă prozatori*, București, 1977
- Dimisianu, *Opinii* = Gabriel Dimisianu, *Opinii literare*, București, 1978
- Dimisianu, *Prozatori* = Gabriel Dimisianu, *Prozatori de azi*, București, 1970
- Dimisianu, *Repere* = Gabriel Dimisianu, *Repere*, București, 1990
- Dimisianu, *Schițe* = Gabriel Dimisianu, *Schițe de critică*, București, 1966
- Dimisianu, *Subiecte* = Gabriel Dimisianu, *Subiecte*, București, 1987
- Dimisianu, *Valori* = Gabriel Dimisianu, *Valori actuale*, București, 1974
- Dimitriu, *Singurătatea* = Daniel Dimitriu, *Singurătatea lecturii*, București, 1980
- Dobrescu, *Foiletoane* = Alexandru Dobrescu, *Foiletoane*, vol. I, București, 1979, vol. II-III, Iași, 1981-1984
- Doinaș, *Diogene* = Ștefan Aug. Doinaș, *Lampa lui Diogene*, București, 1970
- Doinaș, *Lectura* = Ștefan Aug. Doinaș, *Lectura poeziei, urmată de Tragic și demonic*, București, 1980
- Doinaș, *Poezie* = Ștefan Aug. Doinaș, *Poezie și modă poetică*, București, 1972
- Dorcescu, *Embleme* = Eugen Dorcescu, *Embleme ale realității*, București, 1978
- Dorcescu, *Metafora* = Eugen Dorcescu, *Metafora poetică*, București, 1975
- Dragomirescu, *Sămănătorism* = Mihail Dragomirescu, *Sămănătorism, poporanism, criticism*, București, 1934
- Dragomirescu, *Scrieri* = Mihail Dragomirescu, *Scrieri critice și estetice*, îngr. Z. Ornea și Gh. Stroia, introd. Z. Ornea, București, 1969
- Drăgan, *Ist. lit.* = Gabriel Drăgan, *Istoria literaturii române*, ed. 3, București, 1943
- Drăgan, *Aproximații* = Mihai Drăgan, *Aproximații critice*, Iași, 1970
- Drăgan, *Clasici* = Mihai Drăgan, *Clasici și moderni*, București, 1987
- Drăgan, *Lecturi* = Mihai Drăgan, *Lecturi posibile*, Iași, 1978
- Drăgan, *Reacții* = Mihai Drăgan, *Reacții critice*, Iași, 1973
- Drăganu, *Hist. litt.* = N. Drăganu, *Histoire de la littérature roumaine de Transylvanie des origines à la fin du XVIIIe siècle*, București, 1938
- Drouhet, *Studii* = Charles Drouhet, *Studii de literatură română și comparată*, București, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, 1983
- Dumitrescu-Bușulenga, *Valori* = Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Valori și echivalențe umanistice*, București, 1973
- Dunăreanu-Apostoleanu-Corcheș, *Scriit. Tomis* = Ovidiu Dunăreanu, Corina Apostoleanu, Victor Corcheș, *Scriitori de la Tomis. Catalog biobibliografic*, Constanța, 1997
- Durnea, *Orizonturi* = Victor Durnea, *Orizonturi regăsite*, Iași, 1999
- Dușu, *Cărțile* = Alexandru Dușu, *Cărțile de înțelepciune în cultura română*, București, 1972
- Dușu, *Coordonate* = Alexandru Dușu, *Coordonate ale culturii românești în secolul al XVIII-lea*, București, 1968
- Dușu, *Explorări* = Alexandru Dușu, *Explorări în istoria literaturii române*, București, 1969
- Eftimiu, *Amintiri* = Victor Eftimiu, *Amintiri și polemici*, București, 1942
- Eftimiu, *Portrete* = Victor Eftimiu, *Portrete și amintiri*, București, 1965

- Eliade, *Împotriva* = Mircea Eliade, *Împotriva deznădejdiei. Publicistica exilului*, îngr. Mircea Handoca, pref. Monica Spiridon, București, 1992
- Eliade și corespondenții* = Mircea Eliade și corespondenții săi, I-III, îngr. și pref. Mircea Handoca, București, 1993-2003
- Encicl. istoriografiei rom.* = *Enciclopedia istoriografiei românești*, coordonator Ștefan Ștefănescu, București, 1978
- Encicl. rom.* = *Enciclopedia română*, I-III, publ. C. Diaconovici, Sibiu, 1898-1904
- Encycl. jud.* = *Encyclopaedia judaica*, I-XVI, Ierusalim, 1972-1978
- Faifer, *Dramaturgia* = Florin Faifer, *Dramaturgia între clipă și durată*, Iași, 1983
- Faifer, *Faldurile* = Florin Faifer, *Faldurile Mnemosynei*, Iași, 1999
- Faifer, *Pluta* = Florin Faifer, *Pluta de naufragiu*, pref. Paul Cornea, Iași, 2002
- Faifer, *Semnele* = Florin Faifer, *Semnele lui Hermes. Memorialistica de călătorie (până la 1900) între real și imaginar*, București, 1993
- Fanache, *Întâlniri* = V. Fanache, *Întâlniri...*, Cluj-Napoca, 1976
- Fanache, *Vârstele poeziei* = V. Fanache, *Eseuri despre vârstele poeziei*, București, 1990
- Felea, *Aspecte* = Victor Felea, *Aspecte ale poeziei de azi*, Cluj-Napoca, I-III, 1977-1984
- Felea, *Dialoguri* = Victor Felea, *Dialoguri despre poezie*, București, 1965
- Felea, *Poezie* = Victor Felea, *Poezie și critică*, Cluj, 1971
- Felea, *Prezența* = Victor Felea, *Prezența criticii*, București, 1982
- Felea, *Reflexii* = Victor Felea, *Reflexii critice*, București, 1968
- Felea, *Secțiuni* = Victor Felea, *Secțiuni*, București, 1974
- Firan, *Macedonski-Arghezi* = Florea Firan, *De la Macedonski la Arghezi*, pref. Ovidiu Papadima, Craiova, 1975
- Firan, *Profiluri* = Florea Firan, *Profiluri și structuri literare*, I-II, pref. Liviu Călin, introd. Const. M. Popa, Craiova, 1986-2003
- Flămând, *Intimitatea* = Dinu Flămând, *Intimitatea textului*, București, 1985
- Flora, *Lit. rom. Voivodina* = Radu Flora, *Literatura română din Voivodina. Panorama unui sfert de veac (1946-1970)*, Pančevo, 1971
- Florescu, *Itinerarii* = Nicolae Florescu, *Itinerarii mirabile*, București, 1991
- Fundoianu, *Imagini* = B. Fundoianu, *Imagini și cărți*, îngr. Virgil Teodorescu, tr. Sorin Mărculescu, introd. Mircea Martin, București, 1980
- Gafița, *Fața lunii* = Mihai Gafița, *Fața ascunsă a lunii. Studii de istorie literară. Epoca 1870-1900*, București, 1974
- Gáldi, *Introducere* = Ladislau Gáldi, *Introducere în istoria versului românesc*, București, 1971
- Gaster, *Lit. pop.* = Moses Gaster, *Literatura populară română*, București, 1883.
- Gârleanu și contemporanii = Emil Gârleanu și contemporanii săi, îngr. Georgeta Stoia-Mănescu, București, 1988
- George, *Petrecheri* = Alexandru George, *Petrecheri cu gândul și inducții sentimentale*, București, 1986
- George, *Reveniri* = Alexandru George, *Reveniri, restituiri, revizuri*, București, 1999
- George, *Semne* = Alexandru George, *Semne și repere*, București, 1971
- George, *Sfârșitul* = Alexandru George, *La sfârșitul lecturii*, I-IV, București, 1973-1993
- Georgescu, *Încercări* = Paul Georgescu, *Încercări critice*, I-II, București, 1957-1958
- Georgescu, *Părerii* = Paul Georgescu, *Părerii literare*, București, 1964
- Georgescu, *Polivalența* = Paul Georgescu, *Polivalența necesară. Asociații și disociații*, București, 1967

XIX Dicționarul general al literaturii române

- Georgescu, *Printre cărți* = Paul Georgescu, *Printre cărți*, București, 1973
- Georgescu, *Volume* = Paul Georgescu, *Volume*, București, 1978
- Georgescu, *Ideile politice* = Vlad Georgescu, *Ideile politice și iluminismul în Principatele Române. 1750–1831*, București, 1972
- Gheorghiu, *Reflexe* = Mihai Dinu Gheorghiu, *Reflexe condiționate*, București, 1983
- Ghidirmic, *Proza* = Ovidiu Ghidirmic, *Proza românească și vocația originalității*, Craiova, 1988
- Ghițulescu, *Istoria* = Mircea Ghițulescu, *Istoria dramaturgiei române contemporane*, București, 2000
- Ghițulescu, *O panoramă* = Mircea Ghițulescu, *O panoramă a literaturii dramatice române contemporane*, Cluj-Napoca, 1984
- Giurescu, *Contribuțiuni* = Constantin Giurescu, *Contribuțiuni la studiul cronicilor muntene*, București, 1906
- Giurescu, *Noi contribuțiuni* = Constantin Giurescu, *Noi contribuțiuni la studiul cronicilor moldovene*, București, 1908
- Glodeanu, *Dimensiuni* = Gheorghe Glodeanu, *Dimensiuni ale romanului contemporan*, Baia Mare, 1998
- Glodeanu, *Incursiuni* = Gheorghe Glodeanu, *Incursiuni în literatura diasporei și a disidenței*, București, 1999
- Glodeanu, *Poetica* = Gheorghe Glodeanu, *Poetica romanului românesc interbelic*, București, 1998
- Gorcea, *Nesomnul* = Petru Mihai Gorcea, *Nesomnul capodoperelor*, București, 1977
- Gorcea, *Structură* = Petru Mihai Gorcea, *Structură și mit în proza contemporană. Eseu despre destinul literar al „generației șaizeci”*, București, 1982
- Grigor, *Moromete* = Andrei Grigor, *Căruța lui Moromete*, București, 2001
- Grigurcu, *Critici* = Gheorghe Grigurcu, *Critici români de azi*, București, 1981
- Grigurcu, *Eminescu – Labiș* = Gheorghe Grigurcu, *De la Mihai Eminescu la Nicolae Labiș*, București, 1989
- Grigurcu, *Existența* = Gheorghe Grigurcu, *Existența poeziei*, București, 1986
- Grigurcu, *Idei* = Gheorghe Grigurcu, *Idei și forme critice*, București, 1973
- Grigurcu, *Între critici* = Gheorghe Grigurcu, *Între critici*, Cluj-Napoca, 1983
- Grigurcu, *Peisaj* = Gheorghe Grigurcu, *Peisaj critic*, București, I–III, 1993–1999
- Grigurcu, *Poeți* = Gheorghe Grigurcu, *Poeți români de azi*, București, 1979
- Grigurcu, *Poezie* = Gheorghe Grigurcu, *Poezie română contemporană*, I–II, Iași, 2000
- Grigurcu, *Teritoriu* = Gheorghe Grigurcu, *Teritoriu liric*, București, 1972
- Haneș, *Scriitorii* = Petre V. Haneș, *Scriitorii basarabeni*, ed. 2, București, 1942
- Haneș, *Stud. cercet.* = Petre V. Haneș, *Studii și cercetări*, București, 1928
- Haneș, *Studii* = Petre V. Haneș, *Studii de literatură română*, București, 1910
- Haneș, *Studii ist. lit.* = Petre V. Haneș, *Studii de istorie literară*, pref. Mihai Gafița, București, 1970
- Hangiu, *Dicț. presei rom.* = Ion Hangiu, *Dicționarul presei românești (1790–1990)*, ed. 2, București, 1996
- Hinescu, *Oameni* = Ana Hinescu, Arcadie Hinescu, *Oamenii de ieri și de azi ai Blajului. Mic dicționar*, Blaj, 1994
- Holban, *Opere* = Anton Holban, *Opere*, I–III, îngr. și introd. Elena Beram, București, 1970–1975
- Holban, *Literatura* = Ioan Holban, *Literatura subiectivă*, vol. I: *Jurnalul intim. Autobiografia literară*, București, 1989
- Holban, *Profiluri* = Ioan Holban, *Profiluri epice contemporane*, București, 1987
- Holban, *Proza* = Ioan Holban, *Proza criticilor*, București, 1983

- Hrimiuc-Toporaș, *Atelier* = Gheorghe Hrimiuc-Toporaș, *Atelier de istorie literară*, Iași, 1999
- Ibrăileanu, *Opere* = G. Ibrăileanu, *Opere*, I-X, îngr. Rodica Rotaru și Al. Piru, pref. Al. Piru, București, 1974-1981
- Ideologia 1848* = George Em. Marica, Iosif Hajós, Călina Mare, Constantin Rusu, *Ideologia generației române de la 1848 din Transilvania*, București, 1968
- Ierunca, *Dimpotrivă* = Virgil Ierunca, *Dimpotrivă*, București, 1994
- Ierunca, *Românește* = Virgil Ierunca, *Românește*, București, 1991
- Ierunca, *Semnul* = Virgil Ierunca, *Semnul mirării*, București, 1995
- Ierunca, *Subiect* = Virgil Ierunca, *Subiect și predicat*, București, 1993
- Ilea, *Mărturisirile* = Ion Th. Ilea, *Mărturisirile unui anonim*, postfață Mihai Gafița, București, 1974
- Iliescu, *Poezia* = Adriana Iliescu, *Poezia simbolistă românească*, București, 1985
- Iliescu, *Rev. lit.* = Adriana Iliescu, *Reviste literare la sfârșitul secolului al XIX-lea*, București, 1972
- Indrieș, *Polifonia* = Alexandra Indrieș, *Polifonia persoanei*, Timișoara, 1986
- Ionescu, *Palimpseste* = Cornel Mihai Ionescu, *Palimpseste*, București, 1979
- Ionescu, *Război* = Eugen Ionescu, *Război cu toată lumea. Publicistica românească*, I-II, îngr. Mariana Vartic și Aurel Sasu, București, 1992
- Ionescu, *Romanul* = Gelu Ionescu, *Romanul lecturii*, București, 1976
- Ionescu, *Artă* = Mariana Ionescu, *Artă și aspirație*, Cluj-Napoca, 1977
- Iorga, *Ist. Bis.* = Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, I-II, Vălenii de Munte, 1908-1909
- Iorga, *Ist. lit.* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești*, I-III, ed. 2, București, 1925-1933
- Iorga, *Ist. lit. cont.* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești contemporane*, I-II, București, 1934; ed. I-II, îngr. Rodica Rotaru, pref. Ion Rotaru, București, 1986
- Iorga, *Ist. lit. relig.* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii religioase a românilor până la 1688*, București, 1904
- Iorga, *Ist. lit. XVIII* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*, I-II, ed. 2, îngr. Barbu Theodorescu, București, 1969
- Iorga, *Ist. lit. XIX* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea – de la 1821 înainte*, I-II, București, 1907-1908, III, Vălenii de Munte, 1909
- Iorga, *Ist. presei* = Nicolae Iorga, *Istoria presei românești de la primele începuturi până la 1916*, București, 1922
- Iorga, *Oameni* = Nicolae Iorga, *Oameni cari au fost*, I-IV, București, 1934-1939
- Iorga, *O luptă* = Nicolae Iorga, *O luptă literară*, I-II, Vălenii de Munte, 1914-1916; ed. I-II, îngr. Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1979
- Iorga, *Pagini* = Nicolae Iorga, *Pagini de tinerețe*, I-II, îngr. și pref. Barbu Theodorescu, București, 1968
- Iorgulescu, *Al doilea rond* = Mircea Iorgulescu, *Al doilea rond*, București, 1976
- Iorgulescu, *Ceara* = Mircea Iorgulescu, *Ceara și sigiliul*, București, 1982
- Iorgulescu, *Critică* = Mircea Iorgulescu, *Critică și angajare*, București, 1981
- Iorgulescu, *Firescul* = Mircea Iorgulescu, *Firescul ca excepție*, București, 1979
- Iorgulescu, *Prezent* = Mircea Iorgulescu, *Prezent*, București, 1985
- Iorgulescu, *Rondul* = Mircea Iorgulescu, *Rondul de noapte*, București, 1974
- Iorgulescu, *Scriitori* = Mircea Iorgulescu, *Scriitori tineri contemporani*, București, 1978
- Iosifescu, *De-a lungul* = Silvian Iosifescu, *De-a lungul unui secol*, București, 1983
- Iosifescu, *Drumuri* = Silvian Iosifescu, *Drumuri literare*, București, 1957

XXI Dicționarul general al literaturii române

- Ist. comp. Rom.* = *Istoria și teoria comparatismului în România*, îngr. Al. Dima și Ovidiu Papadima, București, 1972
- Ist. filos. rom.* = *Istoria filosofiei românești*, I-II, București, 1972-1980
- Ist. lit.* = *Istoria literaturii române*, București, vol. I, ed. 1, 1964, ed. 2, 1970, vol. II, 1968, vol. III, 1973
- Ist. teatr. Rom.* = *Istoria teatrului în România*, I-III, București, 1965-1973
- Ivașcu, *Confruntări* = G. Ivașcu, *Confruntări literare*, I-III, București, 1966-1988
- Ivașcu, *Ist. lit.* = G. Ivașcu, *Istoria literaturii române*, I, București, 1969
- Kalustian, *Simple note* = L. Kalustian, *Simple note*, I-IV, București, 1980-1985
- Lascu, *Clasicii* = Nicolae Lascu, *Clasicii antici în România*, Cluj-Napoca, 1974
- Lația, *Cărturari* = Trandafir Lația, *Cărturari din Banat*, București, 1939
- Laurențiu, *Eseuri* = Dan Laurențiu, *Eseuri asupra stării de grație*, București, 1976
- Lazarovici, *Dicț. scriit. botoșăneni* = Silvia Lazarovici, *Dicționarul scriitorilor botoșăneni. 1945-2000*, [Botoșani], 2000
- Lăudat, *Ist. lit.* = I. D. Lăudat, *Istoria literaturii române vechi*, I-III, București, 1962-1968
- Lăzăreanu, *Glose* = Barbu Lăzăreanu, *Glose și comentarii de istoriografie literară*, îngr. Ion Crișan și George Baiculescu, București, 1958
- Lăzărescu, *Prezențe* = George Lăzărescu, *Prezențe românești în Italia*, București, 1995
- Lăzărescu, *Romanul* = Gheorghe Lăzărescu, *Romanul de analiză psihologică în literatura română interbelică*, București, 1983
- Lefter, *Critica* = Ion Bogdan Lefter, *Anii '60-'90. Critica literară*, Pitești, 2002
- Lefter, *Scriit. rom. '80-'90* = Ion Bogdan Lefter, *Scriitori români din anii '80-'90. Dicționar biobibliografic*, I-III, Pitești-Brașov-București-Cluj-Napoca, 2000-2001
- Leon, *Umbre* = Aurel Leon, *Umbre*, I-VI, Iași, 1970-1991
- Leonte, *Prozatori* = Liviu Leonte, *Prozatori contemporani*, I-II, Iași, 1984-1989
- Literatura* = *Literatura română. Dicționar cronologic*, coordonatori I. C. Chițimia, Al. Dima, București, 1979
- Lit. rom. cont.* = *Literatura română contemporană*, coordonator Marin Bucur, vol. I: *Poezia*, București, 1980
- Livescu, *Scene* = Cristian Livescu, *Scene din viața imaginară*, București, 1982
- Loghin, *Ist. lit. Bucov.* = C. Loghin, *Istoria literaturii române din Bucovina (1775-1918), în legătură cu evoluția culturală și politică*, Cernăuți, 1926
- Lovinescu, *Critice* = E. Lovinescu, *Critice*, ed. definitivă, I-VII, București, 1925-1929
- Lovinescu, *Ist. civ. rom.* = E. Lovinescu, *Istoria civilizației române moderne*, I-III, București, 1924-1925
- Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.* = E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*, I-VI, București, 1926-1929; *Istoria literaturii române contemporane. 1900-1937*, București, 1937
- Lovinescu, *Maiorescu post.* = E. Lovinescu, *T. Maiorescu și posteritatea lui critică*, București, 1943
- Lovinescu, *Opere* = E. Lovinescu, *Opere*, I-IX, îngr. Maria Simionescu și Alexandru George, București, 1982-1992
- Lovinescu, *Sburătorul* = E. Lovinescu, *Sburătorul. Agende literare*, I-VI, îngr. Monica Lovinescu, Gabriela Omăt, Alexandru George și, de la vol. III, Margareta Feraru, pref. Alexandru George, București, 1993-2002
- Lovinescu, *Scrieri* = E. Lovinescu, *Scrieri*, I-IX, îngr. și introd. Eugen Simion, București, 1969-1982
- Lovinescu, *Întrevederi* = Monica Lovinescu, *Întrevederi cu Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Ștefan Lupașcu și Grigore Cugler*, București, 1992

- Lovinescu, *Unde scurte* = Monica Lovinescu, *Unde scurte*, I-VI, București, 1990-1996
- Lungu, *Școala Ardeleană* = Ion Lungu, *Școala Ardeleană*, București, 1978
- Lupaș, *Cronicari* = I. Lupaș, *Cronicari și istorici români din Transilvania*, I-II, Craiova, 1941
- Lupi, *Storia* = Gino Lupi, *Storia della letteratura romana*, Firenze, 1955
- Lupi, *Umorismo* = Gino Lupi, *Umorismo romano*, Milano, 1939
- Macrea, *Contribuții* = Dimitrie Macrea, *Contribuții la istoria lingvisticii și filologiei românești*, București, 1978
- Macrea, *Lingviști* = Dimitrie Macrea, *Lingviști și filologi români*, București, 1959
- Maftעי, *Personalități* = Ionel Maftעי, *Personalități ieșene*, I-IX, Iași, 1972-2001
- Maioreescu, *Critice* = Titu Maioreescu, *Critice*, I-III, îngr. I. Rădulescu-Pogoneanu, București, 1926-1930
- Mancaș, *Teatrul* = Mircea Mancaș, *Trecut și prezent în teatrul românesc*, București, 1979
- Manea, *Contur* = Norman Manea, *Pe contur*, București, 1984
- Manolescu, *Enciclopedia* = Florin Manolescu, *Enciclopedia exilului literar românesc. 1945-1989*, București, 2003
- Manolescu, *Literatura SF* = Florin Manolescu, *Literatura SF*, București, 1980
- Manolescu, *Litere* = Florin Manolescu, *Litere în tranziție*, București, 1998
- Manolescu, *Poezia* = Florin Manolescu, *Poezia criticilor*, București, 1971
- Manolescu, *Arca* = Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe*, I-III, București, 1980-1983
- Manolescu, *Istoria* = Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*, I, București, 1990
- Manolescu, *Lecturi* = Nicolae Manolescu, *Lecturi infidele*, București, 1966
- Manolescu, *Lista* = Nicolae Manolescu, *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu*, I-III, Brașov, 2001
- Manolescu, *Metamorfozele* = Nicolae Manolescu, *Metamorfozele poeziei*, București, 1968
- Manolescu, *Poeți* = Nicolae Manolescu, *Poeți romantici*, București, 1999
- Manolescu, *Teme* = Nicolae Manolescu, *Teme*, I-VII, București, 1971-1988
- Manu, *Eseu* = Emil Manu, *Eseu despre generația războiului*, București, 1978
- Manu, *Reviste* = Emil Manu, *Reviste românești de poezie*, București, 1972
- Manu, *Sensuri* = Emil Manu, *Sensuri moderne și contemporane*, București, 1982
- Manu, *Sinteze* = Emil Manu, *Sinteze și antisinteze literare*, Cluj-Napoca, 1975
- Marcea, *Atitudini* = Pompiliu Marcea, *Atitudini critice*, București, 1985
- Marcea, *Concordanțe* = Pompiliu Marcea, *Concordanțe și controverse*, București, 1983
- Marcea, „Convorbiri” = Pompiliu Marcea, „Convorbiri literare” și spiritul critic, București, 1972
- Marcea, *Varietăți* = Pompiliu Marcea, *Varietăți literare*, Craiova, 1982
- Marino, *Biografia* = Adrian Marino, *Biografia ideii de literatură*, I-VI, Cluj-Napoca, 1991-2000
- Marino, *Dicționar* = Adrian Marino, *Dicționar de idei literare*, I, București, 1973
- Marino, *Hermeneutica* = Adrian Marino, *Hermeneutica ideii de literatură*, Cluj-Napoca, 1987
- Marino, *Introducere* = Adrian Marino, *Introducere în critica literară*, București, 1968
- Martin, *Acolade* = Aurel Martin, *Acolade*, București, 1977
- Martin, *Metonimii* = Aurel Martin, *Metonimii*, București, 1974
- Martin, *Paranteze* = Aurel Martin, *Paranteze*, București, 1981
- Martin, *Poeți* = Aurel Martin, *Poeți contemporani*, București, I-II, 1967-1971
- Martin, *Pro Patria* = Aurel Martin, *Pro Patria*, București, 1974

XXIII *Dicționarul general al literaturii române*

- Martin, *Dicțiunea* = Mircea Martin, *Dicțiunea ideilor*, București, 1981
- Martin, *Generație* = Mircea Martin, *Generație și creație*, București, 1969
- Martin, *Identificări* = Mircea Martin, *Identificări*, București, 1977
- Martin, *Singura critică* = Mircea Martin, *Singura critică*, București, 1986
- Martinescu, *Cronicari* = D. Martinescu, *Cronicari și cronici din țările române*, București, 1967
- Martinescu, *Umbre* = Pericle Martinescu, *Umbre pe pânza vremii*, București, 1985
- Massoff, *Despre ei* = Ioan Massoff, *Despre ei și despre alții*, București, 1973
- Massoff, *Teatr. rom.* = Ioan Massoff, *Teatrul românesc*, I-VIII, București, 1961-1981
- Mazilu, *Lit. rom.* = Dan Horia Mazilu, *Literatura română în epoca Renașterii*, București, 1984
- Mazilu, *Noi* = Dan Horia Mazilu, *Noi despre ceilalți. Fals tratat de imagologie*, Iași, 1999
- Mazilu, *Proza* = Dan Horia Mazilu, *Proza oratorică în literatura română veche*, I-II, București, 1986-1987
- Mazilu, *Recitind* = Dan Horia Mazilu, *Recitind literatura română veche*, I-III, București, 1994-2000
- Mazilu, *Vocația* = Dan Horia Mazilu, *Vocația europeană a literaturii române vechi*, București, 1991
- Măciucă, *Motive* = Constantin Măciucă, *Motive și structuri dramatice*, București, 1986
- Mănucă, *Analogii* = Dan Mănucă, *Analogii. Constante ale istoriei literare românești*, Iași, 1995
- Mănucă, *Lectură* = Dan Mănucă, *Lectură și interpretare. Un model epic*, București, 1988
- Mănucă, *Perspective* = Dan Mănucă, *Perspective critice*, Iași, 1998
- Mănucă, *Scrit. jun.* = Dan Mănucă, *Scritori junimiști*, Iași, 1971
- Mărcuș, *Thalia* = Ștefan Mărcuș, *Thalia română. Contribuții la istoricul teatrului românesc din Ardeal, Banat și părțile ungurene*, postfață Petru Comarnescu, Timișoara, 1945
- Metzulescu, *Literile* = Stelian Metzulescu, *Literile în Țara Banilor*, I-II, pref. Paul I. Papadopol, Craiova, 1936
- Micu, „*Gândirea*” = Dumitru Micu, „*Gândirea*” și gândirismul, București, 1975
- Micu, *Ist. lit.* = Dumitru Micu, *Istoria literaturii române de la creația populară la postmodernism*, București, 2000
- Micu, *În căutarea* = Dumitru Micu, *În căutarea autenticității*, I-II, București, 1992-1994
- Micu, *Început* = Dumitru Micu, *Început de secol. 1900-1916*, București, 1970
- Micu, *Lecturi* = Dumitru Micu, *Lecturi și păreri*, Cluj-Napoca, 1978
- Micu, *Limbaje* = Dumitru Micu, *Limbaje lirice contemporane*, București, 1988
- Micu, *Literatura* = Dumitru Micu, *Literatura română la începutul secolului al XX-lea. 1900-1916*, București, 1964
- Micu, *Modernismul* = Dumitru Micu, *Modernismul românesc*, I-II, București, 1984-1985
- Micu, *Scritori* = Dumitru Micu, *Scritori, cărți, reviste*, București, 1980
- Micu, *Scurtă ist.* = Dumitru Micu, *Scurtă istorie a literaturii române*, I-IV, București, 1994-1997
- Micu-Manolescu, *Literatura* = Dumitru Micu, Nicolae Manolescu, *Literatura română de azi. 1944-1964*, București, 1965
- Mihăilă, *Contribuții* = G. Mihăilă, *Contribuții la istoria culturii și literaturii române vechi*, București, 1972
- Mihăilescu, *Întrebările* = Dan C. Mihăilescu, *Întrebările poeziei*, București, 1988
- Mihăilescu, *Conceptul* = Florin Mihăilescu, *Conceptul de critică literară în România*, I-II, București, 1976-1979
- Milea, *Sub semnul* = Ioan Milea, *Sub semnul poeziei*, Pitești, 1999

- Miller-Săndulescu, *Evoluția* = Mărgărita Miller-Verghi și Ecaterina Săndulescu, *Evoluția scrisului feminin în România*, pref. E. Lovinescu, București, 1935
- Mincu, *Critice* = Marin Mincu, *Critice*, București, I-II, 1969-1971
- Mincu, *Eseu* = Marin Mincu, *Eseu despre textul poetic*, București, 1986
- Mincu, *Poezie* = Marin Mincu, *Poezie și generație*, București, 1975
- Minea, *Letopisețele* = Ilie Minea, *Letopisețele moldovenești scrise slavonește*, Iași, 1925
- Mioc, *Curs* = Simion Mioc, *Curs de istoria literaturii române. 1900-1918*, II, Timișoara, 1972
- Mirodan, *Dicționar* = Al. Mirodan, *Dicționar neconvențional al scriitorilor evrei de limbă română*, I-II, Tel Aviv, 1986-1997
- Mîndra, *Clasicism* = V. Mîndra, *Clasicism și romantism în dramaturgia românească (1816-1918)*, București, 1973
- Mîndra, *Incursiuni* = V. Mîndra, *Incursiuni în istoria dramaturgiei române. De la Gh. Asachi la Camil Petrescu*, București, 1971
- Mîndra, *Ist. lit. dram.* = V. Mîndra, *Istoria literaturii dramatice românești*, I, București, 1985
- Mîndra, *Jocul* = V. Mîndra, *Jocul situațiilor dramatice*, București, 1978
- Modola, *Dramaturgia* = Doina Modola, *Dramaturgia românească între 1900-1918*, Cluj-Napoca, 1983
- Moraru, *Obsesia* = Cornel Moraru, *Obsesia credibilității*, București, 1996
- Moraru, *Semnele* = Cornel Moraru, *Semnele realului. Secționări critice convergente*, București, 1981
- Moraru, *Textul* = Cornel Moraru, *Textul și realitatea*, București, 1984
- Moraru, *Ceremonia* = Cristian Moraru, *Ceremonia textului*, București, 1985
- Moraru-Velculescu, *Bibliografia* = Mihai Moraru, Cătălina Velculescu, *Bibliografia analitică a literaturii române vechi*, vol. I: *Cărțile populare laice*, partea I, București, 1976, partea II, București, 1978
- Munteano, *Panorama* = Basil Munteano, *Panorama de la littérature roumaine contemporaine*, Paris, 1938
- Munteanu, *Opera* = Aurel Dragoș Munteanu, *Opera și destinul scriitorului*, București, 1972
- Munteanu, *Aristarc* = George Munteanu, *Sub semnul lui Aristarc*, București, 1975
- Munteanu, *Atitudini* = George Munteanu, *Atitudini*, București, 1966
- Munteanu, *Jurnal* = Romul Munteanu, *Jurnal de cărți*, I-VII, București, 1973-1998
- Murărașu, *Ist. lit.* = D. Murărașu, *Istoria literaturii române*, ed. 4, București, 1946
- Muscalu, *Dict. scriit. vrânceni* = Florin Muscalu, *Dicționarul scriitorilor și publiciștilor vrânceni. De la origini până în anul 2000*, Focșani, 1999
- Muthu, *Cântecul* = Mircea Muthu, *Cântecul lui Leonardo*, Cluj-Napoca, 1995
- Muthu, *Lit. rom.* = Mircea Muthu, *Literatura română și spiritul sud-est european*, București, 1976
- Muthu, *Orientări* = Mircea Muthu, *Orientări critice*, Cluj, 1972
- Nedelcovici-Popescu-Protopopescu, *Cartea* = Viorica Nedelcovici, Elvira Popescu, Constanța Protopopescu, *Cartea românească în lume. 1945-1972*, introd. Mihnea Gheorghiu, București, 1975
- Negoieșcu, *Alte însemnări* = Ion Negoieșcu, *Alte însemnări critice*, București, 1980
- Negoieșcu, *Analize* = Ion Negoieșcu, *Analize și sinteze*, București, 1976
- Negoieșcu, *Engrame* = Ion Negoieșcu, *Engrame*, București, 1975
- Negoieșcu, *Ist. lit.* = Ion Negoieșcu, *Istoria literaturii române*, I, București, 1991
- Negoieșcu, *Însemnări* = Ion Negoieșcu, *Însemnări critice*, Cluj, 1970
- Negoieșcu, *Lampa* = Ion Negoieșcu, *Lampa lui Aladin*, București, 1971
- Negoieșcu, *Scriitori* = Ion Negoieșcu, *Scriitori moderni*, București, 1966

XXV Dictionarul general al literaturii române

- Negoïtescu, *Scriitori contemporani* = Ion Negoïtescu, *Scriitori contemporani*, îngr. Dan Damaschin, Cluj-Napoca, 1994
- Negrîci, *Expresivitatea* = Eugen Negrîci, *Expresivitatea involuntară*, București, 1977
- Negrîci, *Figura* = Eugen Negrîci, *Figura spiritului creator*, București, 1978
- Negrîci, *Imanența* = Eugen Negrîci, *Imanența literaturii*, București, 1981
- Negrîci, *Introducere* = Eugen Negrîci, *Introducere în poezia contemporană*, București, 1985
- Negrîci, *Lit. rom.* = Eugen Negrîci, *Literatura română sub comunism. Proza*, București, 2002
- Negrilă, *Dict. scriit. arădeni* = Iulian Negrilă, *Dictionarul scriitorilor arădeni de azi*, Arad, 1997
- Negrilă, *Însemnări* = Iulian Negrilă, *Însemnări despre scriitori*, Timișoara, 1987
- Negrilă, *Scriitori* = Iulian Negrilă, *Scriitori tribuniști din perioada arădeană*, Timișoara, 1983
- Negruzzi, *Junimea* = Iacob Negruzzi, *Amintiri din „Junimea”*, București, 1921
- Nemoianu, *Utilul* = Virgil Nemoianu, *Utilul și plăcutul. Comentarii asupra literaturii și culturii*, București, 1973
- Netea, *Maior-Goga* = Vasile Netea, *De la Petru Maior la Octavian Goga*, București, 1944
- Nicolescu, *Șc. Ardeleană* = Aurel Nicolescu, *Școala Ardeleană și limba română*, București, 1971
- Nicolescu, *Contemporanul* = G. C. Nicolescu, *Curentul literar de la „Contemporanul”*, București, 1966
- Nicolescu, *Starea* = Vasile Nicolescu, *Starea lirică*, I-II, București, 1975-1984
- Nițescu, *Atitudini* = M. Nițescu, *Atitudini critice*, București, 1983
- Nițescu, *Poeți* = M. Nițescu, *Poeți contemporani*, București, 1978
- Nițescu, *Proletcultismul* = M. Nițescu, *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii*, îngr. M. Ciurdariu, București, 1995
- Nițescu, *Repere* = M. Nițescu, *Repere critice*, București, 1974
- Nițescu, *Scylla* = M. Nițescu, *Între Scylla și Charybda. Delimitări critice*, București, 1972
- Noica, *Istoricitate* = Constantin Noica, *Istoricitate și eternitate. Repere pentru o istorie a culturii românești*, îngr. și introd. Mircea Handoca, București, 1989
- Noica, *Semnele* = Constantin Noica, *Semnele Minervei*, îngr. Marin Diaconu, București, 1994
- Oarcăsu, *Destine* = Ion Oarcăsu, *Destine și valori*, Cluj-Napoca, 1974
- Oarcăsu, *Oglinzi* = Ion Oarcăsu, *Oglinzi paralele*, București, 1967
- Oarcăsu, *Opinii* = Ion Oarcăsu, *Opinii despre poezie*, București, 1965
- Odangiu, *Romanul* = Marian Odangiu, *Romanul politic*, Timișoara, 1984
- Oprea, *Incidențe* = Al. Oprea, *Incidențe critice*, București, 1975
- Oprea, *Mișcarea* = Al. Oprea, *Mișcarea prozei*, București, 1967
- Oprea, *5 prozatori* = Al. Oprea, *5 prozatori iluștri, 5 procese literare*, București, 1971
- Oprescu, *Scriitori* = Horia Oprescu, *Scriitori în lumina documentelor*, București, 1968
- Opriș, *Reviste* = Tudor Opriș, *Reviste literare ale elevilor. 1834-1974. Istoria presei școlare românești*, București, 1977
- Oprîță, *Anticipația* = Mircea Oprîță, *Anticipația românească*, ed. 2, București, 2003
- Ornea, *Actualitatea* = Z. Ornea, *Actualitatea clasicilor*, București, 1985
- Ornea, *Interpretări* = Z. Ornea, *Interpretări*, București, 1988
- Ornea, *Înțelesuri* = Z. Ornea, *Înțelesuri. Medalioane de istorie literară*, București, 1994
- Ornea, *Junimea* = Z. Ornea, *Junimea și junimismul*, București, 1975
- Ornea, *Junimismul* = Z. Ornea, *Junimismul. Contribuții la studierea curentului*, București, 1966
- Ornea, *Medalioane* = Z. Ornea, *Medalioane*, Iași, 1997

- Ornea, *Poporanismul* = Z. Ornea, *Poporanismul*, București, 1972
- Ornea, *Portrete* = Z. Ornea, *Portrete*, București, 1999
- Ornea, *Sămănătorismul* = Z. Ornea, *Sămănătorismul*, București, 1970
- Ornea, *Tradiționalism* = Z. Ornea, *Tradiționalism și modernitate în deceniul al treilea*, București, 1980
- Paleologu, *Alchimia* = Alexandru Paleologu, *Alchimia existenței*, București, 1983
- Paleologu, *Bunul simț* = Alexandru Paleologu, *Bunul simț ca paradox*, București, 1972
- Paleologu, *Ipoteze* = Alexandru Paleologu, *Ipoteze de lucru*, București, 1980
- Paleologu, *Simțul practic* = Alexandru Paleologu, *Simțul practic*, București, 1974
- Paleologu, *Spiritul* = Alexandru Paleologu, *Spiritul și litera*, București, 1970
- Pamfil, *Spațialitate* = Alina Pamfil, *Spațialitate și temporalitate. Eseuri despre romanul românesc interbelic*, Cluj-Napoca, 1993
- Panaiteescu, *Contribuții* = P. P. Panaiteescu, *Contribuții la istoria culturii românești*, îngr. Silvia Panaiteescu, pref. Dan Zamfirescu, București, 1971
- Panaiteescu, *Începuturile* = P. P. Panaiteescu, *Începuturile și biruința scrisului în limba română*, București, 1965
- Panu, *Junimea* = G. Panu, *Amintiri de la Junimea din Iași*, I-II, București, 1943; ed. I-II, îngr. și pref. Z. Ornea, București, 1971
- Papadima, *Creatorii* = Ovidiu Papadima, *Creatorii și lumea lor*, București, 1943
- Papadima, *Ipostaze* = Ovidiu Papadima, *Ipostaze ale iluminismului românesc*, București, 1975
- Papadima, *Scriitorii* = Ovidiu Papadima, *Scriitorii și înțelesurile vieții*, București, 1971
- Papahagi, *Critica* = Marian Papahagi, *Critica de atelier*, București, 1983
- Papahagi, *Cumpănă* = Marian Papahagi, *Cumpănă și semn*, București, 1991
- Papahagi, *Eros* = Marian Papahagi, *Eros și utopie*, București, 1980
- Papahagi, *Exerciții* = Marian Papahagi, *Exerciții de lectură*, Cluj-Napoca, 1976
- Papahagi, *Fragmente* = Marian Papahagi, *Fragmente despre critică*, Cluj-Napoca, 1994
- Papahagi, *Interpretări* = Marian Papahagi, *Interpretări pe teme date*, Cluj-Napoca, 1995
- Papu, *Apolo* = Edgar Papu, *Apolo sau Ontologia clasicismului*, București, 1985
- Papu, *Clasicii* = Edgar Papu, *Din clasicii noștri. Contribuție la ideea unui protocronism românesc*, București, 1977
- Papu, *Lumini* = Edgar Papu, *Lumini perene. Retrospecții asupra unor clasici români*, București, 1989
- Papu, *Luminile* = Edgar Papu, *Din luminile veacului*, București, 1967
- Papu, *Motive* = Edgar Papu, *Motive literare românești*, București, 1983
- Păcurariu, *Clas. rom.* = D. Păcurariu, *Clasicismul românesc*, București, 1971
- Păcurariu, *Scriitori* = D. Păcurariu, *Scriitori și direcții literare*, I-II, București, 1981-1984
- Păcurariu, *Teme* = D. Păcurariu, *Teme, motive, mituri și metamorfoza lor*, București, 1990
- Păcurariu, *Dict. teolog.* = Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, București, 1996
- Păcurariu, *Ist. Bis.* = Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, I-III, București, 1991-1994
- Pecie, *Romancierul* = Ion Pecie, *Romancierul în fața oglinzii*, București, 1989
- Perian, *Pagini* = Gheorghe Perian, *Pagini de critică și de istorie literară*, Târgu Mureș, 1998
- Perian, *Scriitori* = Gheorghe Perian, *Scriitori români postmoderni*, București, 1996
- Perpessicius, *Alte mențiuni* = Perpessicius, *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor*, I-III, București, 1961-1967
- Perpessicius, *Lecturi* = Perpessicius, *Lecturi intermitente*, Cluj, 1971

XXVII Dicționarul general al literaturii române

- Perpessicius, *Mențiuni* = Perpessicius, *Mențiuni critice*, I-V, București, 1928-1946
Perpessicius, *Mențiuni ist.* = Perpessicius, *Mențiuni de istoriografie literară și folclor (1948-1956)*, București, 1957
Perpessicius, *Opere* = Perpessicius, *Opere*, vol. I-IV, București, 1966-1971; vol. V-XII, îngr. Dumitru D. Panaitescu, București, 1972-1983
Pervain, *Studii* = Iosif Pervain, *Studii de literatură română*, Cluj, 1971
Petraș, *Lit. rom.* = Irina Petraș, *Literatura română contemporană*, București, 1994
Petraș, *Panorama* = Irina Petraș, *Panorama criticii literare românești. 1950-2000*, Cluj-Napoca, 2001
Petrașcu, *Icoane* = Nicolae Petrașcu, *Icoane de lumină*, I-IV, București, 1935-1941
Petrașcu, *Scriitori* = Nicolae Petrașcu, *Scriitori români contemporani*, București, 1898
Petrescu, *Configurații* = Ioana Em. Petrescu, *Configurații*, Cluj-Napoca, 1981
Petrescu, *Romanul* = Liviu Petrescu, *Romanul condiției umane*, București, 1979
Petrescu, *Scriitori* = Liviu Petrescu, *Scriitori români și străini*, Cluj, 1973
Petrescu, *Studii transilvane* = Liviu Petrescu, *Studii transilvane. Coduri etice și estetice la scriitorii transilvăneni*, București, 1997
Petrescu, *Vârstele* = Liviu Petrescu, *Vârstele romanului*, București, 1992
Petrescu-Paraschiva, *Dicț. lit. Dâmbovița* = Victor Petrescu, Serghie Paraschiva, *Dicționar de literatură al județului Dâmbovița. 1508-1998*, Târgoviște, 1999
Petreu, *Jocurile* = Marta Petreu, *Jocurile manierismului logic*, București, 1995
Petreu, *Teze* = Marta Petreu, *Teze neterminate*, București, 1991
Petria, *Vâlcea* = Petre Petria, *Vâlcea. Oameni de știință, cultură și artă. Dicționar*, Râmnicu Vâlcea, 1996
Petroveanu, *Pagini* = Mihail Petroveanu, *Pagini critice*, București, 1958
Petroveanu, *Profiluri* = Mihail Petroveanu, *Profiluri lirice contemporane*, București, 1963
Petroveanu, *Traietorii* = Mihail Petroveanu, *Traietorii lirice*, București, 1974
Philippide, *Considerații* = Alexandru Philippide, *Considerații confortabile*, I-II, București, 1970-1972
Philippide, *Scrieri* = Alexandru Philippide, *Scrieri*, I-IV, București, 1976-1978
Pillat, *Itinerarii* = Dinu Pillat, *Itinerarii istorico-literare*, îngr. și pref. George Muntean, București, 1978
Pillat, *Mozaic* = Dinu Pillat, *Mozaic istorico-literar. Secolul XX*. București, 1969
Pillat, *Tradiție* = Ion Pillat, *Tradiție și literatură*, București, 1943
Piru, *Analize* = Al. Piru, *Analize și sinteze critice*, Craiova, 1973
Piru, *Critici* = Al. Piru, *Critici și metode*, București, 1989
Piru, *Debuturi* = Al. Piru, *Debuturi*, București, 1981
Piru, *Ist. lit.* = Al. Piru, *Istoria literaturii române*, I-II, București, 1970; *Istoria literaturii române de la început până azi*, București, 1981
Piru, *Panorama* = Al. Piru, *Panorama deceniului literar românesc 1940-1950*, București, 1968
Piru, *Permanențe* = Al. Piru, *Permanențe românești*, București, 1978
Piru, *Poezia* = Al. Piru, *Poezia românească contemporană. 1950-1975*, I-II, București, 1975
Piru, *Reflexe* = Al. Piru, *Reflexe și interferențe*, Craiova, 1974
Piru, *Valori* = Al. Piru, *Valori clasice*, București, 1978
Piru, *Varia* = Al. Piru, *Varia*, I-II, București, 1972-1973
Poantă, *Dicț. poeți* = Petru Poantă, *Dicționar de poeți. Clujul contemporan*, Cluj-Napoca, 1998
Poantă, *Modalități* = Petru Poantă, *Modalități lirice contemporane*, Cluj, 1973
Poantă, *Radiografii* = Petru Poantă, *Radiografii*, I-II, Cluj-Napoca, 1978-1983
Poantă, *Scriitori* = Petru Poantă, *Scriitori contemporani. Radiografii*, Cluj-Napoca, 1994

- Podoleanu, *60 scriitori* = S. Podoleanu, *60 scriitori români de origine evreească*, I, București, [1935]
- Pop, *Mărturia* = Augustin Z. N. Pop, *Mărturia documentelor de la vechile tiparnițe românești la Nicolae Labiș*, București, 1985
- Pop, *Avangarda* = Ion Pop, *Avangarda în literatura română*, București, 1990
- Pop, *Jocul* = Ion Pop, *Jocul poeziei*, București, 1985
- Pop, *Lecturi* = Ion Pop, *Lecturi fragmentare*, București, 1983
- Pop, *Pagini* = Ion Pop, *Pagini transparente. Lecturi din poezia română contemporană*, Cluj-Napoca, 1997
- Pop, *Poezia* = Ion Pop, *Poezia unei generații*, Cluj, 1973
- Pop, *Recapitulări* = Ion Pop, *Recapitulări*, Cluj-Napoca, 1995
- Pop, *Transcrieri* = Ion Pop, *Transcrieri*, Cluj-Napoca, 1976
- Pop, *Viață* = Ion Pop, *Viață și texte*, Cluj-Napoca, 2001
- Pop, *Conspect* = Vasile Gr. Pop, *Conspect asupra literaturii române și literaturilor ei de la început și până astăzi, în ordine cronologică*, I-II, București, 1875-1876
- Popa, *Clasici* = Const. M. Popa, *Clasici și contemporani*, Craiova, 1987
- Popa, *Comicologia* = Marian Popa, *Comicologia*, București, 1975
- Popa, *Competență* = Marian Popa, *Competență și performanță*, București, 1982
- Popa, *Dicț. lit.* = Marian Popa, *Dicționar de literatură română contemporană*, București, 1971; ed. 2, București, 1977
- Popa, *Forma* = Marian Popa, *Forma ca deformare*, București, 1975
- Popa, *Ist. lit.* = Marian Popa, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, I-II, București, 2001
- Popa, *Modele* = Marian Popa, *Modele și exemple*, București, 1971.
- Popa, *Convergențe* = Mircea Popa, *Convergențe europene*, Oradea, 1995
- Popa, *Estuar* = Mircea Popa, *Estuar*, București, 1995
- Popa, *Reînțoarcerea* = Mircea Popa, *Reînțoarcerea la Ithaca*, București, 1998
- Popa, *Spații* = Mircea Popa, *Spații literare*, Cluj-Napoca, 1974
- Popa, *Tectonica* = Mircea Popa, *Tectonica genurilor literare*, București, 1980
- Popa, *Lit. rom. Voivodina* = Ștefan N. Popa, *O istorie a literaturii române din Voivodina*, Pančevo, 1997
- Popescu, *Teatrul* = Marian Popescu, *Teatrul ca literatură*, București, 1987
- Popescu, *Cărți* = Titu Popescu, *Cărți cu ieșire la mare. Critica, memorialistica, literatura de călătorie*, Cluj-Napoca, 1980
- Popovici, *Cercetări* = D. Popovici, *Cercetări de literatură română*, Sibiu, 1944
- Popovici, *Romant. rom.* = D. Popovici, *Romantismul românesc (1829-1840)*, îngr. Ioana Em. Petrescu, cuvânt înainte Tudor Vianu, pref. Dan Simonescu, București, 1969
- Popovici, *Studii* = D. Popovici, *Studii literare*, I-VI, îngr. Ioana Em. Petrescu, postfață Aurel Martin, Cluj, 1972-1989
- Popovici, *Eu, personajul* = Vasile Popovici, *Eu, personajul*, București, 1988
- Prangati, *Dicț. oamenilor din Neamț* = Constantin Prangati, *Dicționarul oamenilor de seamă din județul Neamț. De la Grigore Ureche până în zilele noastre*, Piatra Neamț, 1999
- Predescu, *Encicl.* = Lucian Predescu, *Enciclopedia „Cugetarea”*, București, 1940
- Protopopescu, *Romanul* = Al. Protopopescu, *Romanul psihologic românesc*, București, 1978
- Protopopescu, *Volumul* = Al. Protopopescu, *Volumul și esența*, București, 1972.
- Pușcariu, *Călare* = Sextil Pușcariu, *Călare pe două veacuri. Amintiri din tinerețe (1895-1906)*, București, 1968
- Pușcariu, *Cinci ani* = Sextil Pușcariu, *Cinci ani de mișcare literară (1902-1906)*, București, 1909

XXIX Dicționarul general al literaturii române

- Pușcariu, *Ist. lit.* = Sextil Pușcariu, *Istoria literaturii române. Epoca veche*, ed. 2, Sibiu, 1930
- Rachieru, *Poeți Bucovina* = Adrian Dinu Rachieru, *Poeți din Bucovina*, Timișoara, 1996
- Rachieru, *Vocația* = Adrian Dinu Rachieru, *Vocația sintezei*, Timișoara, 1985
- Radian, *Portrete* = Sanda Radian, *Portrete feminine în romanul românesc interbelic*, București, 1986
- Radu, *Pagini* = Olimpia Radu, *Pagini de critică*, îngr. și pref. Marian Papahagi, Cluj-Napoca, 1988
- Raicu, *Descoperirea* = Al. Raicu, *Descoperirea păsării Sitela*, introd. George Macovescu, București, 1989
- Raicu, *Calea de acces* = Lucian Raicu, *Calea de acces*, București, 1982
- Raicu, *Contemporani* = Lucian Raicu, *Printre contemporani*, București, 1980
- Raicu, *Critica* = Lucian Raicu, *Critica – formă de viață*, București, 1976
- Raicu, *Fragmente* = Lucian Raicu, *Fragmente de timp*, București, 1984
- Raicu, *Practica scrisului* = Lucian Raicu, *Practica scrisului și experiența lecturii*, București, 1978
- Raicu, *Structuri* = Lucian Raicu, *Structuri literare*, București, 1973
- Ralea, *Scrieri* = Mihai Ralea, *Scrieri*, vol. I-III, îngr. și pref. N. Tertulian, București, 1972-1981, vol. IV-VII, îngr. și pref. Florin Mihăilescu, București, 1988-1989
- Rașcu, *Amintiri* = I. M. Rașcu, *Amintiri și medalioane literare*, București, 1967.
- Razba, *Personalități hunedorene* = Maria Razba, *Personalități hunedorene (sec. XV-XX). Dicționar*, Deva, 2000
- Răduică, *Calendare* = Georgeta Răduică, Nicolin Răduică, *Calendare și almanahuri românești. 1731-1918. Dicționar bibliografic*, București, 1981
- Răduică, *Dict. presei* = Georgeta Răduică, Nicolin Răduică, *Dicționarul presei românești 1731-1918*, București, 1995
- Rău, *Efigii* = Aurel Rău, *Efigii*, București, 1989
- Râpeanu, *Cultură* = Valeriu Râpeanu, *Cultură și istorie*, I-III, București, 1979-1989
- Râpeanu, *Interferențe* = Valeriu Râpeanu, *Interferențe spirituale*, București, 1970
- Râpeanu, *Memoria* = Valeriu Râpeanu, *Memoria și fețele timpului*, București, 1983
- Râpeanu, *Noi* = Valeriu Râpeanu, *Noi și cei dinaintea noastră*, București, 1966.
- Râpeanu, *Scriitori* = Valeriu Râpeanu, *Scriitori dintre cele două războaie mondiale*, București, 1986
- Rebreanu, *Opere* = Liviu Rebreanu, *Opere*, I-III, îngr. Nicolae Gheran și Nicolae Liu, introd. Al. Piru, București, 1968, IV-XXII, îngr. Nicolae Gheran, 1970-2003
- Regman, *Cărți* = Cornel Regman, *Cărți, autori, tendințe*, București, 1967
- Regman, *Colocvial* = Cornel Regman, *Colocvial*, București, 1976
- Regman, *Confluente* = Cornel Regman, *Confluente literare*, București, 1966
- Regman, *Cronicari* = Cornel Regman, *Cică niște cronicari...*, București, 1970
- Regman, *De la imperfect* = Cornel Regman, *De la imperfect la mai puțin ca perfect*, București, 1987
- Regman, *Dinspre Cercul Literar* = Cornel Regman, *Dinspre „Cercul Literar” spre „optzeciști”*, București, 1997
- Regman, *Explorări* = Cornel Regman, *Explorări în actualitatea imediată*, București, 1978
- Regman, *Noi explorări* = Cornel Regman, *Noi explorări critice*, București, 1982
- Regman, *Nu numai* = Cornel Regman, *Nu numai despre critici*, București, 1990
- Regman, *Ultime explorări* = Cornel Regman, *Ultime explorări critice*, București, 2000
- Români = *Români în știința și cultura occidentală*, Davis (SUA), 1992
- Rom. magy. ir. lex. = *Româniai magyar irodalmi lexikon*, I-III, îngr. Balogh Edgar, București, 1981-1994

- Rosetti, *Dicț. cont.* = Dimitrie R. Rosetti, *Dicționarul contemporanilor din România (1800–1898)*, București, 1898
- Rosetti–Cazacu–Onu, *Ist. lb. lit.* = Al. Rosetti, Boris Cazacu, Liviu Onu, *Istoria limbii române literare*, I, ed. 2, București, 1971
- Roșu, *Dicț. lit. Iugoslavia* = Costa Roșu, *Dicționarul literaturii române din Iugoslavia*, Novi Sad, 1989
- Rotaru, *O ist.* = Ion Rotaru, *O istorie a literaturii române*, I–III, București, 1971–1987; ed. I–VI, Galați, București, 1994–2001
- Rotaru, *Valori* = Ion Rotaru, *Valori expresive în literatura română veche*, I–II, București, 1976–1983
- Ruja, *Parte* = Alexandru Ruja, *Parte din întreg*, I–II, Timișoara, 1994–1999
- Ruja, *Valori* = Alexandru Ruja, *Valori lirice actuale*, Timișoara, 1979
- Rusu, *Membrii Academiei* = Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române 1866–1999. Dicționar*, București, 1999
- Rusu, *Utopica* = M. N. Rusu, *Utopica*, București, 1969
- Sadoveanu, *Cărți* = Izabela Sadoveanu, *Cărți și idei*, I–II, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 2001
- Sadoveanu, *Opere* = Mihail Sadoveanu, *Opere*, I–XXII, București, 1954–1973
- Sanielevici, *Cercetări* = H. Sanielevici, *Cercetări critice și filosofice*, îngr. și introd. Z. Ornea, București, 1968
- Sanielevici, *Încercări* = H. Sanielevici, *Încercări critice*, pref. C. Rădulescu-Motru, București, 1903
- Sasu, *Dicț. scriit. SUA* = Aurel Sasu, *Dicționarul scriitorilor români din Statele Unite și Canada*, București, 2001
- Sasu, *În căutarea* = Aurel Sasu, *În căutarea formei*, Cluj-Napoca, 1979
- Sasu, *Progresii* = Aurel Sasu, *Progresii*, Cluj, 1972
- Sasu, *Retorica* = Aurel Sasu, *Retorica literară românească*, București, 1976
- Satco–Pânzar, *Dicționar* = Emil Satco, Ioan Pânzar, *Dicționar de literatură. Bucovina*, Suceava, 1993
- Săndulescu, *Citind* = Al. Săndulescu, *Citind, recitind...*, București, 1973
- Săndulescu, *Constelații* = Al. Săndulescu, *Constelații literare*, București, 1998
- Săndulescu, *Continuități* = Al. Săndulescu, *Continuități*, București, 1976
- Săndulescu, *Lit. epistolară* = Al. Săndulescu, *Literatura epistolară*, București, 1972
- Săndulescu, *Memorialiști* = Al. Săndulescu, *Memorialiști români*, București, 2003
- Săndulescu, *Pagini* = Al. Săndulescu, *Pagini de istorie literară*, București, 1966
- Săndulescu, *Portrete* = Al. Săndulescu, *Portrete și analize literare*, București, 1982
- Sângeorzan, *Anotimpurile* = Zaharia Sângeorzan, *Anotimpurile criticii*, București, 1983
- Sângeorzan, *Conversații* = Zaharia Sângeorzan, *Conversații critice*, Cluj-Napoca, 1980
- Scarlat, *Ist. poeziei* = Mircea Scarlat, *Istoria poeziei românești*, I–IV, București, 1982–1990
- Scrisori – Camil Petrescu = *Scrisori către Camil Petrescu*, I–II, îngr. și pref. Florica Ichim, București, 1981
- Scrisori – Densusianu = *Scrisori către Ovid Densusianu*, I–IV, București, 1979–1989
- Scrisori – Ibrăileanu = *Scrisori către G. Ibrăileanu*, I–IV, îngr. M. Bordeianu, Gr. Botez, Viorica Botez, I. Lăzărescu, Dan Mănuacă, Al. Teodorescu, pref. Al. Dima și N. I. Popa, București, 1966–1973
- Sebastian, *Eseuri* = Mihail Sebastian, *Eseuri. Cronici. Memorial*, îngr. și pref. Cornelia Ștefănescu, București, 1972
- Sebastian, *Jurnal* = Mihail Sebastian, *Jurnal de epocă*, îngr. și introd. Cornelia Ștefănescu, București, 2002
- Seche, *Schiță* = Mircea Seche, *Schiță de istorie a lexicografiei române*, I–II, București, 1966–1969

- Sevastos, *Amintiri* = Mihail Sevastos, *Amintiri de la „Viața românească”*, București, 1966
- Silvestru, *Jurnal* = Valentin Silvestru, *Jurnal de drum al unui critic teatral*, 1944–1984, I, București, 1992
- Silvestru, *Un deceniu* = Valentin Silvestru, *Un deceniu teatral*, București, 1984
- Simion, *Dimineața* = Eugen Simion, *Dimineața poezilor*, București, 1980
- Simion, *Ficțiunea* = Eugen Simion, *Ficțiunea jurnalului intim*, I–III, București, 2001
- Simion, *Fragmente* = Eugen Simion, *Fragmente critice*, I–IV, București, 1998–2000
- Simion, *Genurile* = Eugen Simion, *Genurile biograficului*, București, 2002
- Simion, *Întoarcerea autorului* = Eugen Simion, *Întoarcerea autorului. Eseuri despre relația creator–operă*, București, 1981; ed. 2, București, 1993
- Simion, *Mercuțio* = Eugen Simion, *Moartea lui Mercuțio*, București, 1993
- Simion, *Orientări* = Eugen Simion, *Orientări în literatura contemporană*, București, 1965
- Simion, *Scriitori* = Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, I–IV, București, 1974–1989; vol. I, ed. 2, București, 1978
- Simuț, *Critica* = Ion Simuț, *Critica de tranziție*, Cluj-Napoca, 1996
- Simuț, *Diferența* = Ion Simuț, *Diferența specifică*, Cluj-Napoca, 1982
- Simuț, *Incursiuni* = Ion Simuț, *Incursiuni în literatura actuală*, Oradea, 1994
- Solomon, *Dialog* = Dumitru Solomon, *Dialog interior*, București, 1987
- Sorescu, *Teoria sferelor* = Marin Sorescu, *Teoria sferelor de influență*, București, 1969
- Sorescu, *Ușor cu pianul* = Marin Sorescu, *Ușor cu pianul pe scări*, București, 1985
- Sorescu, *Interpretări* = Roxana Sorescu, *Interpretări*, București, 1979
- Sorescu, *Liricul* = Roxana Sorescu, *Liricul și tragicul*, București, 1983
- Sorescu, *Lumea* = Roxana Sorescu, *Lumea, repovestită*, București, 2000
- Soriano, *Contrapunct* = Vlad Soriano, *Contrapunct critic. Valori, idei, tendințe literare actuale*, Iași, 1971
- Soriano, *Glose* = Vlad Soriano, *Glose critice*, București, 1968
- Sorohan, *Introducere* = Elvira Sorohan, *Introducere în istoria literaturii române*, Iași, 1997
- Sperantia, *Figuri* = E. Sperantia, *Figuri universitare*, București, 1967
- Spiridon, *Aparența* = Monica Spiridon, *Despre „aparența” și „realitatea” literaturii*, București, 1984
- Spiridon, *Interpretarea* = Monica Spiridon, *Interpretarea fără frontiere*, Cluj-Napoca, 1998
- Spiridon, *Melancolia* = Monica Spiridon, *Melancolia descendenței*, București, 1989
- Spiridon, *Cuprinderi* = Vasile Spiridon, *Cuprinderi*, București, 1993
- Stanca, *Fragmentarium* = Horia Stanca, *Fragmentarium clujean*, Cluj-Napoca, 1987
- Stănescu, *Cronici* = Constantin Stănescu, *Cronici literare*, 1971
- Stănescu, *Jurnal* = Constantin Stănescu, *Jurnal de lectură*, I–III, București, 1978–1988
- Stănescu, *Poeți și critici* = Constantin Stănescu, *Poeți și critici*, București, 1972
- Steinhardt, *Critică* = N. Steinhardt, *Critică la persoana întâi*, Cluj-Napoca, 1983
- Steinhardt, *Incertitudini* = N. Steinhardt, *Incertitudini literare*, Cluj-Napoca, 1980
- Steinhardt, *Între viață* = N. Steinhardt, *Între viață și cărți*, București, 1976
- Steinhardt, *Monologul* = N. Steinhardt, *Monologul polifonic*, Cluj-Napoca, 1991
- Stoica, *Caligrafie* = Petre Stoica, *Caligrafie și culori*, București, 1984
- Stolnicu, *Printre scriitori* = Simion Stolnicu, *Printre scriitori și artiști*, îngr. și pref. Simion Bărbulescu, București, 1988
- Straje, *Dicț. pseud.* = Mihail Straje, *Dicționar de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor și publiciștilor români*, București, 1973

- Streinu, *Clasicii* = Vladimir Streinu, *Clasicii noștri*, București, 1969
- Streinu, *Pagini* = Vladimir Streinu, *Pagini de critică literară*, vol. I-II, București, 1968, vol. III-V, îngr. George Muntean, București, 1974-1977
- Streinu, *Versificația* = Vladimir Streinu, *Versificația modernă*, București, 1966
- Suchianu, *Aspecte* = D. I. Suchianu, *Aspecte literare*, București, 1928
- Suciu, *Lit. băn.* = I. D. Suciu, *Literatura bănățeană de la început până la Unire (1582-1918)*, Timișoara, 1940
- Suțu, *Iașii* = Rudolf Suțu, *Iașii de odinioară*, Iași, 1923-1928
- Șchiau, *Cărturari* = Octavian Șchiau, *Cărturari și cărți în spațiul românesc medieval*, Cluj-Napoca, 1978
- Șerban, *Exegeze* = Geo Șerban, *Exegeze*, București, 1968
- Șerban, *Ispita* = Geo Șerban, *Ispita istoriei. Investigații, precizări, demersuri metodologice*, București, 1980
- Șiadbei, *Cercetări* = I. Șiadbei, *Cercetări asupra cronicelor moldovene*, Iași, 1939
- Ștefănescu, *Dialog* = Alex. Ștefănescu, *Dialog în bibliotecă*, București, 1984
- Ștefănescu, *Jurnal* = Alex. Ștefănescu, *Jurnal de critic*, București, 1980
- Ștefănescu, *Preludiu* = Alex. Ștefănescu, *Preludiu*, București, 1977
- Ștefănescu, *Prim-plan* = Alex. Ștefănescu, *Prim-plan*, București, 1987
- Ștefănescu, *Momente* = Cornelia Ștefănescu, *Momente ale romanului*, București, 1973
- Șuluțiu, *Scriitori* = Octav Șuluțiu, *Scriitori și cărți*, îngr. și pref. Nicolae Florescu, București, 1974
- Tacciu, *Romant. rom.* = Elena Tacciu, *Romantismul românesc*, I-III, București, 1982-1987
- Tanco, *Dict. lit. Bistrița* = Teodor Tanco, *Dicționar literar (1639-1997) al județului Bistrița-Năsăud. Autori-publicații-socetăți*, Cluj-Napoca, 1998
- Tartler, *Melopoetica* = Grete Tartler, *Melopoetica*, București, 1984
- Tașcu, *Incidente* = Valentin Tașcu, *Incidente*, Cluj-Napoca, 1975
- Tașcu, *Poezia* = Valentin Tașcu, *Poezia poeziei de azi*, Iași, 1985
- Teodorescu-Braniște, *Presă și lit.* = T. Teodorescu-Braniște, *Între presă și literatură*, I-II, București, 1989
- Teodorescu-Sadoveanu, *Amintiri* = Ion Teodorescu, Izabela Sadoveanu, *Amintiri (Din lumea umbrelor. Sufletul altor generații)*, îngr. Aristița Avramescu și Tiberiu Avramescu, introd. Tiberiu Avramescu, București, 1980
- Theodorescu, *Ist. bibl.* = Barbu Theodorescu, *Istoria bibliografiei române*, ed. 2, București, 1972
- Tihan, *Apropierea* = Teodor Tihan, *Apropierea de imaginar*, Cluj-Napoca, 1988
- Titel, *Cehov* = Sorin Titel, *În căutarea lui Cehov și alte eseuri*, București, 1984
- Titel, *Pasiunea* = Sorin Titel, *Pasiunea lecturii*, Timișoara, 1976
- Todor, *Confluente* = Avram P. Todor, *Confluente literare româno-maghiare*, îngr. și pref. Dăvid Gyula, București, 1983
- Todoran, *Secțiuni* = Eugen Todoran, *Secțiuni literare*, Timișoara, 1973
- Tomescu, *Calendarele* = Mircea Tomescu, *Calendarele românești. 1733-1830*, București, 1957
- Tomescu, *Ist. cărții rom.* = Mircea Tomescu, *Istoria cărții românești. De la începuturi până la 1918*, București, 1968
- Tomuș, *Carnet* = Mircea Tomuș, *Carnet critic*, București, 1969
- Tomuș, *Istorie* = Mircea Tomuș, *Istorie literară și poezie*, Timișoara, 1974
- Tomuș, *Mișcarea* = Mircea Tomuș, *Mișcarea literară*, București, 1981
- Tomuș, *Răsfrângerii* = Mircea Tomuș, *Răsfrângerii*, Cluj, 1973

XXXIII Dicționarul general al literaturii române

- Tomuș, *15 poeți* = Mircea Tomuș, *Cincisprezece poeți*, București, 1968
- Trandafir, *Dinamica* = Constantin Trandafir, *Dinamica valorilor literare*, București, 1983
- Trifu, *Cronica* = Constanța Trifu, *Cronica dramatică și începuturile teatrului românesc*, București, 1970
- Trifu, *Presa* = Constanța Trifu, *Presa umoristică de altădată*, I-II, București, 1974-1980
- Trivale, *Cronici* = Ion Trivale, *Cronici literare*, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 1971
- Tuchilă, *Cetățile* = Costin Tuchilă, *Cetățile poeziei*, București, 1983
- Tuchilă, *Privirea* = Costin Tuchilă, *Privirea și cadrul*, București, 1988
- Tudor, *Pretexte* = Eugenia Tudor, *Pretexte critice*, București, 1973
- Tudor, *Mișcarea* = Iorgu Tudor, *Mișcarea culturală-socială în Basarabia după Unire*, București, 1976
- Tudor-Anton, *Ipostaze* = Eugenia Tudor-Anton, *Ipostaze ale prozei*, București, 1977
- Tupan, *Scenarii* = Ana-Maria Tupan, *Scenarii și limbaje poetice*, București, 1989
- Țârcovnicu, *Contribuții* = V. Țârcovnicu, *Contribuții la istoria învoățământului românesc din Banat (1780-1918)*, București, 1970
- Țepelea, *Amintiri* = Gabriel Țepelea, *Amintiri și evocări*, București, 1994
- Țepelea, *Opțiuni* = Gabriel Țepelea, *Opțiuni și retrospective*, București, 1989
- Țepelea, *Rememorări* = Gabriel Țepelea, *Rememorări de istorie, literatură și cultură națională*, București, 1994
- Țepelea, *Studii* = Gabriel Țepelea, *Studii de istorie și limbă literară*, București, 1970
- Țepelea-Bulgăr, *Momente* = G. Țepelea, Gh. Bulgăr, *Momente din evoluția limbii române literare*, București, 1973
- Țeposu, *Istoria* = Radu G. Țeposu, *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*, București, 1993
- Țeposu, *Viața* = Radu G. Țeposu, *Viața și opiniile personajelor*, București, 1983
- Țirioi, *Premise* = Nicolae Țirioi, *Premise literare*, Timișoara, 1976
- Ulici, *Lit. rom.* = Laurențiu Ulici, *Literatura română contemporană*, vol. I: *Promoția '70*, București, 1995
- Ulici, *Prima verba* = Laurențiu Ulici, *Prima verba*, vol. I-II, București, 1975-1978, vol. III, Timișoara, 1991
- Ulici, *Recurs* = Laurențiu Ulici, *Recurs*, București, 1971
- Ungheanu, *Arhipelag* = Mihai Ungheanu, *Arhipelag de semne*, București, 1975
- Ungheanu, *Fiii* = Mihai Ungheanu, *Fiii risipitori (Noi și secolul XIX)*, București, 1988
- Ungheanu, *Lecturi* = Mihai Ungheanu, *Lecturi și rocade*, București, 1978
- Ungheanu, *Pădurea* = Mihai Ungheanu, *Pădurea de simboluri*, București, 1973
- Ungheanu, *Scriitorii* = Mihai Ungheanu, *Scriitorii de la miezul nopții*, Galați, 1996
- Ungureanu, *Contextul* = Cornel Ungureanu, *Contextul operei*, București, 1978.
- Ungureanu, *Imediata* = Cornel Ungureanu, *Imediata noastră apropiere*, I-II, Timișoara, 1980-1989
- Ungureanu, *La umbra cărților* = Cornel Ungureanu, *La umbra cărților în floare*, Timișoara, 1975
- Ungureanu, *La vest* = Cornel Ungureanu, *La vest de Eden. O introducere în literatura exilului*, I-II, Timișoara, 1995-2000
- Ungureanu, *Proza rom.* = Cornel Ungureanu, *Proza românească de azi*, I, București, 1985
- Ungureanu, *Proză* = Cornel Ungureanu, *Proză și reflexivitate*, București, 1977.
- Urechia, *Ist. șc.* = V. A. Urechia, *Istoria școalelor de la 1800-1864*, I-IV, București, 1892-1901
- Ursu, *Memorialistica* = G. G. Ursu, *Memorialistica în opera cronicarilor*, București, 1972
- Ursu, *Contribuții* = N. A. Ursu, *Contribuții la istoria culturii românești*, Iași, 2002

- Vaida, *Mitologii* = Mircea Vaida, *Mitologii critice*, București, 1978
- Valea, *Oameni* = Lucian Valea, *Oameni pe care i-am iubit*, Iași, 1977
- Valmarin, *Studii* = Luiza Valmarin, *Studii de literatură română modernă și comparată*, București, 1987
- Vartic, *Modelul* = Ion Vartic, *Modelul și oglinda*, București, 1982
- Vartic, *Spectacol* = Ion Vartic, *Spectacol interior*, Cluj-Napoca, 1977
- Vasile, *Poezia* = Geo Vasile, *Poezia română între milenii. Dicționar de autori*, Cluj-Napoca, 2002
- Vasile, *Proza* = Geo Vasile, *Proza românească între milenii. Dicționar de autori*, București, 2001
- Vasile, *Conceptul* = Marian Vasile, *Conceptul de originalitate în critica literară românească*, București, 1988
- Vârgolici, *Comentarii* = Teodor Vârgolici, *Comentarii literare*, București, 1971
- Vârgolici, *Începuturile* = Teodor Vârgolici, *Începuturile romanului românesc*, București, 1963
- Vârgolici, *Portrete* = Teodor Vârgolici, *Portrete și analize literare*, București, 2001
- Vârgolici, *Retrospective* = Teodor Vârgolici, *Retrospective literare*, București, 1970
- Vârgolici, *Scriitori* = Teodor Vârgolici, *Scriitori și opere*, București, 1978
- Velculescu, *Scriere* = Cătălina Velculescu, *Între scriere și oralitate*, București, 1988
- Velea, *Interferențe* = Stan Velea, *Interferențe literare româno-polone*, București, 1989
- Velea, *Paralelisme* = Stan Velea, *Paralelisme și retrospective literare*, București, 1974
- Velea, *Plămada* = Stan Velea, *Plămada cărților*, București, 1997
- Velea, *Universalști* = Stan Velea, *Universalști și comparațiști români contemporani*, București, 1996
- Vianu, *Arta* = Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*, I-II, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 1966
- Vianu, *Opere* = Tudor Vianu, *Opere*, I-XIV, îngr. Sorin Alexandrescu, Matei Călinescu, Gelu Ionescu, George Gană și Vlad Alexandrescu, București, 1971-1990
- Vianu, *Scriitori români* = Tudor Vianu, *Scriitori români*, I-III, îngr. Cornelia Botez, pref. Pompiliu Marcea, București, 1970
- Vianu, *Studii* = Tudor Vianu, *Studii de literatură română*, București, 1965
- Vintilescu, *Secvențe* = Virgil Vintilescu, *Secvențe literare. Repere literare bănățene (1880-1917)*, Timișoara, 1987
- Vișan, *Semnături* = Constantin Vișan, *Semnături în contemporaneitate*, București, 1986
- Vitner, *Semnele* = Ion Vitner, *Semnele romanului*, București, 1971
- Vlad, *Analiză-sinteză* = Ion Vlad, *Între analiză și sinteză. Repere de metodologie literară*, Cluj, 1970
- Vlad, *Convergențe* = Ion Vlad, *Convergențe. Concepte și alternative ale lecturii*, Cluj, 1972
- Vlad, *Descoperirea* = Ion Vlad, *Descoperirea operei*, Cluj, 1970
- Vlad, *Lect. prozei* = Ion Vlad, *Lectura prozei*, București, 1991
- Vlad, *Lectura* = Ion Vlad, *Lectura – un eveniment al cunoașterii*, București, 1977
- Vlad, *Lectura rom.* = Ion Vlad, *Lectura romanului*, Cluj-Napoca, 1983
- Vlad, *Povestirea* = Ion Vlad, *Povestirea. Destinul unei structuri epice*, București, 1972
- Vodă-Căpușan, *Accente* = Maria Vodă-Căpușan, *Accente*, Cluj-Napoca, 1991
- Vodă-Căpușan, *Teatru* = Maria Vodă-Căpușan, *Teatru și actualitate*, București, 1984
- Vrabie, *Folcloristica* = Gheorghe Vrabie, *Folcloristica română. Evoluție, curente, metode*, București, 1968
- Vrabie, *Gândirismul* = Gh. Vrabie, *Gândirismul. Istoric, doctrină, realizări*, București, 1940
- Vuia, *Studii* = Romulus Vuia, *Studii de etnografie și folclor*, I, îngr. Mihai Pop și Ioan Șerb, pref. Mihai Pop, București, 1975
- Vulcan, *Panteonul* = Iosif Vulcan, *Panteonul român*, Pesta, 1869

XXXV *Dicționarul general al literaturii române*

- Vulturescu, *Cultură* = George Vulturescu, *Cultură și literatură în ținuturile Sătmăruului. Dicționar. 1700–2000*, Satu Mare, 2000
- Zaciu, *Alte lecturi* = Mircea Zaciu, *Alte lecturi și alte zile*, București, 1978
- Zaciu, *Bivuac* = Mircea Zaciu, *Bivuac*, Cluj-Napoca, 1974
- Zaciu, *Clasici* = Mircea Zaciu, *Clasici și contemporani*, București, 1994
- Zaciu, *Colaje* = Mircea Zaciu, *Colaje*, Cluj, 1972
- Zaciu, *Cu cărțile* = Mircea Zaciu, *Cu cărțile pe masă*, București, 1981
- Zaciu, *Departate* = Mircea Zaciu, *Departate / aproape*, București, 1998
- Zaciu, *Glose* = Mircea Zaciu, *Glose*, Cluj, 1970
- Zaciu, *Lancea* = Mircea Zaciu, *Lancea lui Achile*, București, 1980
- Zaciu, *Lecturi* = Mircea Zaciu, *Lecturi și zile*, București, 1975
- Zaciu, *Masca* = Mircea Zaciu, *Masca geniului*, București, 1967
- Zaciu, *Ordinea* = Mircea Zaciu, *Ordinea și aventura*, Cluj, 1973
- Zaciu, *Viaticum* = Mircea Zaciu, *Viaticum*, București, 1983
- Zaharia-Filipaș, *Retorică* = Elena Zaharia-Filipaș, *Retorică și semnificație*, București, 1993
- Zalis, *Aspecte* = Henri Zalis, *Aspecte și structuri neoromantice*, București, 1971
- Zalis, *Estetica* = Henri Zalis, *Estetica imperfecției. Contribuții la studiul naturalismului românesc*, Timișoara, 1979
- Zalis, *Scriitori* = Henri Zalis, *Scriitori pelerini*, București, 1973
- Zalis, *Tensiuni* = Henri Zalis, *Tensiuni lirice contemporane*, București, 1975
- Zamfir, *Cealaltă față* = Mihai Zamfir, *Cealaltă față a prozei*, București, 1988
- Zamfir, *Proza poetică* = Mihai Zamfir, *Proza poetică românească în secolul al XIX-lea*, București, 1971
- Zamfir, *Secolul* = Mihai Zamfir, *Din secolul romantic*, București, 1989
- Zamfirescu, *Istorie* = Dan Zamfirescu, *Istorie și cultură*, I-II, București-Chișinău, 2003
- Zamfirescu, *Studii* = Dan Zamfirescu, *Studii și articole de literatură română veche*, București, 1967
- Zarifopol, *Eseuri* = Paul Zarifopol, *Eseuri*, îngr. Al. Săndulescu și Radu Săndulescu, pref. Al. Săndulescu, București, 1988
- Zarifopol, *Pagini* = Paul Zarifopol, *Pagini de critică*, îngr. și postfață Al. Săndulescu, București, 1984
- Zarifopol, *Pentru arta lit.* = Paul Zarifopol, *Pentru arta literară*, I-II, îngr. și introd. Al. Săndulescu, București, 1971

B. ARHIVE, PERIODICE, CULEGERI, ANTOLOGII

- AA = „Ardealul”, București, 1941 ș. u.
- AAF = „Anuarul Arhivei de Folclor”, Cluj, 1932 ș. u; din 1980, „Anuarul de folclor”; din 1991, „Anuarul Arhivei de Folclor”
- AAR = „Analele Societății Academice Române”, București, 1867 ș. u.; din 1879, „Analele Academiei Române”
- AC = „Academica”, București, 1990 ș.u.
- ADLTR = Arhiva *Dicționarului literaturii române. 1900–1950*, Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, Iași
- ADV = „Adevărul”, București, 1888 ș. u.; 1990 ș.u.

- AFT = „Amfiteatru”, București, 1966 ș. u.
- AIN = „Anuarul Institutului de Istorie Națională”, Cluj, 1921 ș. u.
- AIX = „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»”, Iași, 1964 ș. u.
- ALA = „Adevărul literar și artistic”, București, 1920 ș. u.; 1990 ș. u.
- ALD = „Almanahul dicționar al presei din România și al celei românești de pretutindeni”, București, 1926
- ALIL = „Studii și cercetări științifice”, filologie, Iași, 1950 ș. u.; din 1964, „Anuar de lingvistică și istorie literară”
- ALR = Sașa Pană, *Antologia literaturii române de avangardă*, pref. Matei Călinescu, București, 1969
- AMET = „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei”, Cluj, 1958 ș. u.
- AMI = *Arborele memoriei. Antologia poezilor de limbă română din Israel*, îngr. Radu Cârneli, pref. Roxana Sorescu, București, 1997
- ANB = „Analele Banatului”, Timișora, 1928 ș. u.
- ANPR = „Anuarul presei românești al lumii politice”, București, 1907 ș. u.
- AO = „Arhivele Olteniei”, Craiova, 1922 ș. u.
- APF = „Apostrof”, Cluj-Napoca, 1990 ș. u.
- ARG = „Argeș”, Pitești, 1966 ș. u.
- ASO = *Antologia scriitorilor ocazionali*, îngr. E. Lovinescu, București, 1943
- AST = „Astra”, Brașov, 1966 ș. u.
- ATN = „Ateneu”, Bacău, 1964 ș. u.
- AUB = „Revista Universității «C. I. Parhon»”, București, 1952 ș. u.; din 1956, „Analele Universității București”
- AUC = „Analele Universității din Craiova”, Craiova, 1972 ș. u.
- AUI = „Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza» din Iași”, Iași, 1955 ș. u.
- AUT = „Analele Universității din Timișoara”, Timișoara, 1956 ș. u.
- BOR = „Biserica Ortodoxă Română”, București, 1874 ș. u.
- BRV = *Bibliografia românească veche. 1508-1830*, I-IV, întocmită de Ioan Bianu, Nerva Hodoș și Dan Simonescu, București, 1903-1944
- BSS = „Buletinul Societății Scriitorilor Români”, București, 1916 ș. u.
- BUC = „Buletinul cărții”, București, 1923 ș. u.
- BVS = „Buna Vestire”, București, 1937 ș. u.
- CAP = „Capitala”, București, 1936 ș. u.
- CC = „Caiete critice”, București, 1982 ș. u.
- CEL = „Cercetări literare”, București, 1934 ș. u.
- CFL = „Cercetări folclorice”, București, 1947.
- CGM = „Cuget moldovenesc”, Bălți, Iași, 1932 ș. u.
- CHRM = *Chrestomație română*, I-II, îngr. M. Gaster, Leipzig-București, 1891
- CI = „Cercetări istorice”, Iași, 1925 ș. u.
- CIL = *Contribuții de istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*, I-III, publ. Tudor Vianu, București, 1956-1962
- CL = „Convorbiri literare”, Iași, București, 1867 ș. u.; Iași, 1970 ș. u.
- CLG = „Cercetări de lingvistică”, Cluj, 1956 ș. u.
- CLI = „Cuvântul liber”, București, 1919 ș. u.; 1933 ș. u.

XXXVII Dicționarul general al literaturii române

- CLJ = „Clujul românesc”, Cluj, 1923 ș. u.
CML = „Curentul magazin”, București, 1939 ș. u.; din 1940, „Curentul magazin literar”; din 1941, „Curentul literar”
CN = „Contimporanul”, București, 1922 ș. u.
CNP = „Contrapunct”, București, 1990 ș.u.
CNT = „Contemporanul”, București, 1946 ș. u.; din 1990, „Contemporanul – Ideea europeană”
CPL = *Cărțile populare în literatura românească*, I-II, îngr. și introd. I. C. Chițimia și Dan Simonescu, București, 1963
CPV = *Cronici și povestiri românești versificate (sec. XVII-XVIII)*, îngr. și introd. Dan Simonescu, București, 1967
CRC = „Cronica”, Iași, 1966 ș. u.
CRE = „Curentul”, București, 1928 ș. u.
CREL = „Cahiers roumains d'études littéraires”, București, 1973 ș. u.
CTC = „Cele trei Crișuri”, Oradea, București, 1920; Oradea, 1990 ș. u.
CU = „Cuvântul”, București, 1924 ș. u.
CVC = „Convorbiri”, București, 1907; din 1908, „Convorbiri critice”
CZ = „Cosinzeana”, Orăștie, 1911 ș. u.
D = „Datina”, Turnu Severin, 1920 ș. u.
DAA = „Dacia”, București, 1941 ș. u.
DCL = *Documente literare*, I-II, îngr. Gh. Cardaș, București, 1971-1973
DCM = *Documente*, vol. I, îngr. Gh. Ungureanu, D. Ivănescu și Virginia Isac, București, 1973, vol. II: *Documente din arhive ieșene*, București, 1976
DCS = *De ce scrieți? Anchete literare din anii '30*, îngr. Gheorghe Hrimiuc-Toporaș și Victor Durnea, pref. Victor Durnea, Iași, 1999
DEP = „Dreptatea”, București, 1927 ș. u.; 1944 ș. u.; 1990 ș. u.
DFC = *De la N. Filimon la G. Călinescu. Studii de sociologie a romanului românesc*, introd. Paul Cornea, București, 1982
DIF = *Din istoria filosofiei în România*, I-III, București, 1955-1960.
DIPR = *Din istoria pedagogiei românești*, I-IV, București, 1956-1969.
DL = „Dacia literară”, Iași, 1840; 1990 ș.u.
DML = *Documente și manuscrise literare*, vol. I-II, publ. Paul Cornea și Elena Piru, pref. Al. Dima, București, 1967-1969, vol. III, publ. Paul Cornea, Elena Piru, Roxana Sorescu, introd. Paul Cornea, București, 1976, vol. IV-V, publ. Paul Cornea, Andrei Nestorescu, Petre Costinescu, pref. Paul Cornea, București, 1981-1986, vol. VI, publ. și pref. Andrei Nestorescu, București, 1993
DMN = „Dimineața”, București, 1904 ș. u.
DR = „Dacoromania”, Cluj, 1920 ș. u.
DRI = Aurel Sasu, Mariana Vartic, *Dramaturgia românească în interviuri*, I-V, București, 1995-1997
DRO = „Dacoromania”, Freiburg, 1973 ș. u.
ECD = „Echidistanțe”, Iași, 1991 ș. u.
ECH = „Echinox”, Cluj, 1969 ș. u.
EL = „Előre”, București, 1953 ș.u.
F = „Familia”, Pesta, Oradea, 1865 ș. u.; Oradea, 1926 ș. u.; 1934 ș. u.; 1944 ș. u.; 1965 ș. u.
FCI = „Facla literară”, București, 1923 ș. u.

- FCL = „Facla”, București, 1910 ș. u.
 FDZ = „Foaia diecezană”, Caransebeș, 1886 ș. u.
 FF = „Făt-Frumos”, Cernăuți, Suceava, Râmnicu Vâlcea, 1926 ș. u.
 FK = „Filológiai Közlöny”, Cluj, 1961 ș. u.
 FLC = „Flacăra”, București, 1948 ș. u.
 FLR = „Flacăra”, București, 1911 ș. u.
 FMIL = „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, Brașov, 1838 ș. u.
 FON = „Foaia noastră”, Budapesta, 1957 ș. u.
 FRZ = „Frize”, Brașov, 1934 ș. u.
 G = „Gândirea”, Cluj, București, 1921 ș. u.
 GBV = „Glasul Bucovinei”, Cernăuți, 1918 ș. u.
 GL = „Gazeta literară”, București, 1954 ș. u.
 GR = „Gând românesc”, Cluj, 1933 ș. u.
 GT = „Gazeta de Transilvania”, Brașov, 1938 ș. u.
 HT = „A Hét”, București, 1970 ș. u.
 IB = *Lui Ion Bianu. Amintire*, București, 1916.
 IGZ = „Igaz Szó”, Târgu Mureș, 1953–1989.
 IIS = „Însemnări ieșene”, Iași, 1936 ș. u.
 IL = „Iașul literar”, Iași, 1955 ș. u.
 JL = „Jurnalul literar”, Iași, 1939; București, 1947 ș.u.; 1990 ș. u.
 KOR = „Korunk”, Cluj, 1926 ș. u.; 1957 ș. u.
 L = „Literatorul”, București, 1880 ș. u.; 1991 ș. u.
 LA = „Literatură și artă”, Chișinău, 1954 ș. u.
 LAI = „Litere, arte&idei”, supl. al ziarului „Cotidianul”, București, 1991 ș. u.
 LAR = „Literatură și artă română”, București, 1896 ș. u.
 LCF = „Lucaefărul”, București, 1958 ș. u.
 LL = „Limbă și literatură”, București, 1955 ș. u.
 LR = „Limba română”, București, 1952 ș. u.
 LRM = *Literatura română medievală*, coordonator și pref. Dan Horia Mazilu, București, 2003
 LRV = *Literatura română veche (1402–1647)*, I-II, îngr. și introd. G. Mihăilă și Dan Zamfirescu, București, 1971
 LU = „Lucaefărul”, Budapesta, Sibiu, București, 1902 ș. u.; Sibiu, 1941 ș.u.
 LUP = „Lupta”, Iași, București, 1884 ș. u.
 LUT = „Lupta”, București, 1921 ș. u.
 MA = „Mitropolia Ardealului”, Sibiu, 1956 ș. u.
 MB = „Mitropolia Banatului”, Timișoara, 1951 ș.u.
 MCF = „Memoriile Comisiei de Folclor”, București, 1987 ș. u.
 ME = „Buletinul «Mihai Eminescu»”, Cernăuți, Piatra Neamț, Râmnicu Vâlcea, 1930 ș. u.
 MLI = „Minerva literară ilustrată”, București, 1909 ș. u.
 MM = „Mitropolia Moldovei”, Iași, 1925 ș. u.
 MMN = „Meșterul Manole”, București, 1939 ș. u.
 MO = „Mitropolia Olteniei”, Râmnicu Vâlcea, 1950 ș.u.
 MOM = „Le Moment”, București, 1935 ș. u.

XXXIX *Dicționarul general al literaturii române*

- MOT = „Momentul”, București, 1945 ș. u.
MS = „Manuscriptum”, București, 1970 ș. u.
NRL = „Neamul românesc literar”, Vălenii de Munte, 1908 ș.u.
NRR = „Noua revistă română”, București, 1900 ș. u.
NYRK = „Nyelv-és Irodalomtudományi közlömények”, Cluj, 1957 ș. u.
O = „Scrisul bănățean”, Timișoara, 1949 ș. u.; din 1964, „Orizont”
OC = „Observator cultural”, București, 2000 ș.u.
ORT = „Orizont”, București, 1944 ș. u.; în 1947, „Revista literară”
PAU = *Poezii și prozatorii Ardealului până la Unire (1800-1918)*, îngr. și introd. Gh. Cardaș, București, 1936
PBU = *Poezii și prozatorii Basarabiei până la Unire (1812-1918)*, îngr. și introd. Gh. Cardaș, București, 1937
PE = „Presa”, București, 1939 ș. u.
PIL = „Prietenii istoriei literare”, București, 1931 ș. u.
PL = „Preocupări literare”, București, 1936 ș. u.
PLI = „Pagini literare”, Turda, 1934 ș. u.
PND = *Primii noștri dramaturgi*, îngr. Al. Niculescu, introd. Florin Tornea, București, 1960
POS = *Poeți de la „Sămănătorul”*, îngr. Petru Homoceanul, pref. Al. Piru, București, 1978
PRA = Marin Mincu, *Poezia română actuală, I-III*, Constanța, 1998-1999
PRL = „Propilee literare”, 1926 ș. u.
PRP = Constantin Abăluță, *Poezia română după proletcultism, I-II*, cuvânt înainte Eugen Negrici, pref. edit., Constanța, 2000
PRR = *Pionierii romanului românesc*, îngr. și pref. Șt. Cazimir, București, 1962
PRS = „Presa”, Craiova, 1930 ș. u.; din 1934, „Presa Olteniei”
PRV = „Porunca vremii”, București, 1932 ș. u.
PSS = „Poesis”, Satu Mare, 1990 ș.u.
R = „Ramuri”, Craiova, 1905 ș. u.; 1964 ș. u.
RA = „Revista arhivelor”, București, 1924 ș. u.
RAZ = „Raza literară”, București, 1932 ș. u.
RC = „Revista clasică”, București, 1910 ș.u.
RCM = „Revista cultului mozaic”, București, 1956 ș. u.
RCR = „Revista Cercului Literar”, Sibiu, 1945.
REF = „Revista de folclor”, București, 1956 ș. u.; din 1964, „Revista de etnografie și folclor”
REVR = „Revue roumaine”, București, 1946 ș. u.
RFR = „Revista Fundațiilor Regale”, București, 1934 ș. u.
RI = „Revista istorică”, Vălenii de Munte, București, Iași, 1915 ș. u.
RIAF = „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, București, 1882 ș. u.
RIR = „Revista istorică română”, București, 1931 ș. u.
RITL = „Studii și cercetări de istorie literară și folclor”, București, 1952 ș. u.; din 1964, „Revista de istorie și teorie literară”
RL = „România literară”, București, 1968 ș. u.
RLRO = *Reviste literare românești din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea*, îngr. Ovidiu Papadima, București, 1974

- RLSL = „Limba și literatura moldovenească”, Chișinău, 1958 ș. u.; din 1989, „Revistă de lingvistică și știință literară”
- RMB = „România liberă”, București, 1943 ș. u.
- RML = „România literară”, București, 1939 ș. u.
- RMZ = „Revista muzeelor”, București, 1964 ș. u.
- RP = „Rampa”, București, 1911 ș.u.; din 1915, „Rampa nouă ilustrată”
- RR = „Revista română”, Iași, 1995 ș.u.
- RRI = Aurel Sasu, Mariana Vartic, *Romanul românesc în interviuri*, I-IV, București, 1985-1991
- RSE = „Revue des études sud-est européennes”, București, 1963 ș. u.
- RSL = „Romanoslavica”, București, 1953 ș. u.
- RVM = „Revista vremii”, Galați, 1934 ș. u.
- RVS = „Revista scriitoarei”, București, 1926 ș. u.; din 1929, „Revista scriitoarelor și scriitorilor români”
- RVTR = *Reviste literare românești din secolul al XIX-lea*, îngr. și pref. Paul Cornea, București, 1970
- RVVR = „Revista vremii”, București, 1921 ș. u.
- SBR = „Sburătorul”, București, 1919 ș. u.
- SC = „Studii clasice”, București, 1959 ș.u.
- SCB = „Studii și cercetări de bibliologie”, București, 1955 ș. u.
- SCD = „Studii și cercetări de documentare și bibliologie”, București, 1964 ș. u.
- SCIA = „Studii și cercetări de istoria artei”, București, 1954 ș. u.
- SCL = „Studii și cercetări lingvistice”, București, 1950 ș.u.
- SDIR = *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, I-XXV, publ. N. Iorga, București, 1901-1913
- SDL = *Studii și documente literare*, vol. I, publ. I. E. Torouțiu și Gh. Cardaș, vol. II-XIII, publ. I. E. Torouțiu, București, 1931-1946
- SDM = „Societatea de mâine”, București, 1924 ș. u.
- SE = „Seara”, București, 1937 ș. u.
- SI = „Studii italiene”, București, 1934 ș. u.
- SIL = *Studii de istorie a literaturii române. De la C. A. Rosetti la G. Călinescu*, îngr. Ovidiu Papadima, București, 1968
- SILF = „Studii de istorie literară și folclor”, Cluj, 1951 ș.u.
- SILL = *Studii de istoria limbii române literare. Secolul XIX*, I-II, București, 1969
- SL = „Studii literare”, Cluj, Sibiu, 1942 ș. u.
- SLAST = „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, București, 1981 ș. u.
- SLC = *Studii de literatură comparată*, București, 1968
- SLF = *Studii de limbă literară și filologie*, I-III, București, 1969-1974
- SLS = *Studii de limbă și stil*, îngr. G. I. Tohăneanu și Sergiu Drincu, Timișoara, 1968
- SLU = „Studii de literatură universală”, București, 1956 ș. u.
- SPM = „Săptămâna culturală a Capitalei”, București, 1962 ș. u.
- SPS = *Studii de poetică și stilistică*, îngr. Tudor Vianu, Al. Rosetti și Mihai Pop, București, 1966
- ST = „Steaua”, Cluj, 1954 ș. u.
- STD = „Studii. Revistă de istorie”, București, 1948 ș. u.; din 1974, „Revista de istorie”
- STRS = *Structuri tematice și retorico-stilistice în romantismul românesc (1830-1870)*, îngr. și introd. Paul Cornea, București, 1976

XLI *Dicționarul general al literaturii române*

- SUB = „Buletinul Universităților «V. Babeș» și «Bolyai»”, Cluj, 1956 ș.u.; din 1958, „Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»”
- SXX = „Secolul 20”, București, 1957 ș. u.; din 2000, „Secolul XXI”
- T = „Transilvania”, Brașov, Sibiu, 1868 ș. u.; Sibiu, 1972 ș. u.
- TBR = „Tribuna României”, București, 1972 ș. u.
- TF = *Temelii folclorice și orizont european în literatura română*, îngr. Ovidiu Papadima, București, 1971
- TIA = „Tribuna”, Cluj, Brașov, 1937 ș. u.
- TIL = „Timpul”, București, 1937 ș. u.
- TM = „Timpul”, București, 1876 ș. u.
- TMS = „Tomis”, Constanța, 1966 ș. u.
- TR = „Tribuna”, Sibiu, 1884 ș. u.; Cluj, 1957 ș. u.
- TTR = „Teatrul”, București, 1956 ș. u.; din 1990, „Teatrul azi”
- ȚA = „Țara noastră”, Sibiu, Cluj, 1907 ș. u.
- U = „Universul”, București, 1884 ș. u.
- UR = „Unirea”, Blaj, 1891 ș. u.; Alba Iulia, 1968 ș. u.
- UTK = „Utunk”, Cluj, 1946 ș. u.
- UVPA = *Un veac de poezie aromână*, îngr. Hristu Cândroveanu și Kira Iorgoveanu, introd. Hristu Cândroveanu, București, 1985
- UVR = „Universul literar”, București, 1888 ș. u.
- VAA = „Viața”, București, 1941 ș. u.
- VAN = „Vieța nouă”, București, 1905 ș. u.
- VBA = „Viața Basarabiei”, București, 1932 ș. u.
- VL = „Viața literară”, București, 1926 ș. u.
- VLT = „Viața literară”, București, 1906; din 1907, „Viața literară și artistică”
- VR = „Viața românească”, Iași, București, 1906 ș. u.; București, 1948 ș. u.
- VRA = „Vremea”, București, 1928 ș. u.
- VRP = „Versuri”, „Versuri și proză”, Iași, 1911 ș. u.
- VS = „Vestul”, Timișoara, 1930 ș. u.
- VSD = *De la Varlaam la Sadoveanu (Studii despre limba și stilul scriitorilor)*, București, 1958
- VST = „Viața studentească”, București, 1956 ș. u.
- VTRA = „Vatra”, Târgu Mureș, 1971 ș. u.

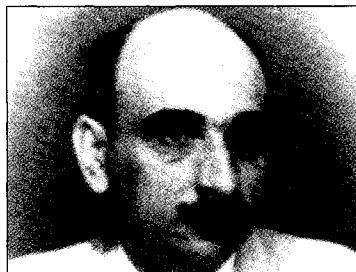
P

Papadat-Bengescu, Hortensia

Petrescu, Camil

Pillat, Ion

Preda, Marin

PACHIA TATOMIRESCU, Ion (16.II.1947, Tatomirești, j. Dolj), poet și eseist. Este fiul Elenei (n. Florea) și al lui Dumitru Pachia, tâmplar. Urmează liceul la Filiași (1961–1965) și Facultatea de Filologie la Timișoara (1966–1971). Își ia doctoratul în filologie la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu. Funcționează ca profesor de limba și literatura română la școli generale din Fratoștița, Tatomirești și Brădești, județul Dolj, la Liceul Agricol din Filiași (din 1975), Liceul Industrial nr. 10 din Timișoara (1982–1990) și la Colegiul Național Bănățean din Timișoara. Este redactor-șef la „Caietele Dacoromâniei” și director al Editurii Aethicus din Timișoara. Publică primele versuri în „Povestea vorbei”, suplimentul revistei „Ramuri”, în 1966. Colaborează la „Ramuri”, „Luceafărul”, „Contemporanul”, „Orizont”, „Transilvania” ș.a., semnând și Ion Viespan, D. Dacian-Brad. Debutează editorial în 1972, cu placheta *Munte*. Traduce din poezia chineză și din poeți sovietici.

Poezia lui **P.T.** articulează un proiect ambițios: crearea unui univers coerent, crescut din imaginarul mitologiei autohtone. Acestei voințe constructive i se asociază în mod obișnuit o gesticulație solemnă, o respirație epică amplă, saturată de un imagism abundent, o semantică elaborată, alcătuită din figuri cu valoare simbolică (Muntele, Zoria, Matca, Bradul, Curcubeul, Fluviul, Genunea). Impresia de convențional și artificiu, de construct programatic, când și când de neignorată, este contracarată de o energie genuină ce dă limbajului poetic forță și plasticitate.

SCRIERI: *Munte*, București, 1972; *Crocodilul albastru*, București, 1975; *Încânțece*, postfață Miron Radu Paraschivescu, București, 1979; *Zoria*, București, 1980; *Lilium breve*, București, 1981; *Peregrinul în azur*, Craiova, 1984; *Verbul de mărgărit*, Timișoara, 1988; *Dumnezeu între sălbatice roze*, Timișoara, 1992; *Mihai Eminescu și mitul etnogenezei dacoromânești*, Timișoara, 1996; *Zalmoxianismul și plantele medicinale*, I-II, Timișoara, 1997; *Bomba cu neuroni*, Timișoara, 1997; *Stelele dalbe... dintr-o „Colindă la Timișoara în decembrie însângerat, la anul 1989”*, Timișoara, 1998; *Fulgerul sferic – Éclair sphérique*, ed. bilingvă, tr. Chantal Signoret în colaborare cu autorul, Timișoara, 1999; *Nichita Stănescu și paradoxismul*, Timișoara, 2000; *Istoria religiilor*, I, Timișoara, 2001; *Ultimele poeme hadronice*, Timișoara, 2002; *Cereasca horă în carul cu doisprezece brebenei*, Timișoara, 2002; *Povestea celor trei mustăți de fier*, Timișoara, 2002. **Culegeri:** *Mărul din rai cu stelele Crăciunului dacoromânesc*, Timișoara, 1998.

Repere bibliografice: Firan, *Macedonski-Arghezi*, 421; Streinu, *Pagini*, IV, 90–92; Popa, *Dict. lit.* (1977), 553; Popa, *Clasici*, 139–142; Ulici, *Lit. rom.*, I, 315–316; Berca, *Dict. scriit. bănățeni*, 160–161; Marian Barbu, *Trăind printre cărți*, II, Petroșani, 2002, 68–69; Firan, *Profluri*, II, 285–287. S.l.-J.

PAGINI ALESE, revistă apărută la București, săptămânal, între 14 martie 1902 și 16 februarie 1903. Publicație din constelația „Literaturii”, **P.a.** continuă, „reînsuflețită și reformată”, „Revista modernă”, ceea ce este evidențiat și de numerotarea noului periodic. În lipsa unei casete redacționale, se menționează că revista apare sub îngrijirea lui H. Coșoi. Articolul-program (*Prima vorbă*) deplânge, cu accente patetice, starea

culturală a țării, căci „nici un curent trainic nu s-a creat la noi, nici o operă, nici o școală artistică nu s-a impus”. La câteva numere distanță, articolul de fond *Cum s-ar putea crea o mișcare literară* afirmă: „Dintre scriitorii generației care ne-au precedat și mai trăiesc încă, singurul care și-a ținut cu prisosință făgăduiala a fost I.L. Caragiale”. Întrebarea „Cine va marca epoca pe care vom putea să o numim a doua după aceea care a apus odată cu viața lui Eminescu” rămâne deschisă, iar concluzia este că „ne aflăm încă în faza de tranziție”. Pe de altă parte, se remarcă dispersarea forțelor gazetărești, așa încât „avem un cititor de fiecare revistă” și se susține necesitatea unei publicații literare puternice, având drept scop crearea unei mișcări literare autentice. Dezideratul este ilustrat cu exemplul revistei „Literaturii”, pentru care „literatura devenise o funcție socială în stat”. Cu această conștiință a misiunii ei, redacția analizează viața literară și culturală, propune discuții „libere și contradictorii” pe teme precum romanul românesc, curentele literare, literatura națională. Pornind de la existența romanului ca o specie complexă, se consideră că acesta nu are o tradiție în literatura autohtonă, că „autorii romanelor noastre se resimt prea mult de influențe străine”, iar operele lor „pornesc din întuneric și pier în umbră”. Sunt inițiate anchete referitoare și la alte chestiuni culturale de actualitate: *Pe ce căi ar trebui să se îndrume literatura noastră pentru ca ea să poată deveni accesibilă și utilă tuturor claselor sociale* (8/1902). La scurt timp după apariția săptămânalului se lansează Biblioteca literară „Pagini auri”, reunind trimestrial în volum „tot ce se va produce mai de preț ca literatură inedită în sfera tinerilor scriitori români”, în cuprinsul primului tom fiind anunțat și un roman al lui Mihail Sadoveanu, *Frații Potcoavă*. De asemenea, alături de ediția de lux pe hârtie satinată, revista este scoasă și în ediție populară. Rubricile obișnuite sunt „Figuri literare” (sunt portretizați Haralamb G. Lecca, D. Nanu, A. Steuerman-Rodion, G. Tutoveanu), „Note de călătorie”, unde scrie Radu D. Rosetti, „Revista revistelor” și „Știri literare și artistice”. Sub titlul generic „Opere noi” se fac scurte comentarii despre *Fecioara în alb* de Ștefan Petică (versurile „sonore ca ... visul, albe ca ... muzica au farmec, dovedesc artă” și reprezintă „cea dintâi notă decadentă din literatura română”), *Cartea de aur* de Al. Macedonski („singura operă de reală valoare literară apărută în vremile din urmă”, o lucrare „titanică prin realismul ei”, purtând „haina somptuoasă a limbii române moderne”). În paginile revistei apar Al. Macedonski (nuvela *Cămătarul*), I.A.I. Brătescu-Voinești (schiza *Întâmplare*), Cincinat Pavelescu (versuri). După ce dăduse, sub pseudonim, cronici în „Revista modernă”, Mihail Sadoveanu este prezent și în **P.a.**, unde în primele șase numere îi apar, în serial, capitole din romanul *Frații Potcoavă*, semnate M. S. Cobuz, apoi nuvelele *Ivanciu Leul*, *Printre gene*, *În amurg*, *Pribegii*, iscălite M. Sadoveanu-Cobuz, *Regretul și Hanul boului*, cu semnătura M. Sadoveanu, respectiv Mihail Sadoveanu. Sunt publicate aici și versuri de Al. Gherghel, Enric Furtună, I. Stătescu-Naia, Virgiliu N. Cișman, Ion Petrovici, A. Mândru, Corneliu Moldovanu, D. Karnabatt, Mihai Codreanu, schițe, nuvele și povestiri de Gh. Silvan, N. N. Beldiceanu, H. Coșoi,

Ion Ciocârlan, Nae D. Țăranu, Ioan P. Manolescu, G. Rigo (Gr. Grigoriu), D. Teleor ș.a. Apar scurte articole despre Henrik Ibsen, Lev Tolstoi, Émile Zola, Heinrich Heine și traduceri din A. P. Cehov, Alphonse Daudet, Henry de Forge, Henry Wadsworth Longfellow, Octave Mirbeau, Maxim Gorki, François Coppée, Edgar Allan Poe. Pe parcursul câtorva numere redacția polemizează cu „Sămănătorul”. Astfel, la rubrica „Revista revistelor”, un articol nesemnat afirmă că „Sămănătorul” „a venit în lumea aceasta cu năzuințe înalte, cu trâmbițări zgomotoase, cu gesturi și cu îmbrânciri ciudate, [...] cu pompoasa făgăduință că va tăia brazdă nouă în țară”, dar „naționalismul umflă, ca drojdia, frazele cronicărești ale ilustrațiilor sămănătorești”. După ce sesizează „lipsa cumplită de colaboratori”, articolul atacă dur: „oricât de conștiințioși suntem față de meritele vechilor poeți Vlahuță și Coșbuc, nu putem ascunde faptul că ei nu ne mai inspiră astăzi nici o încredere”. Ilarie Chendi răspunde prompt acestor acuzații, ceea ce atrage o nouă ripostă (*Întâmpinare „Sămănătorului”*) și o nouă pledoarie *pro domo*: **P.a.** este „cea mai modernă revistă literară”, „lipsită cu totul de orice spirit de sectarism sau de coterie”, promotoare a tinerelor talente și a luptei lor „cu prejudecări înrădăcinate și cu scriitori oficiali”. Câteva numere mai târziu este salutată retragerea lui George Coșbuc și a lui Al. Vlahuță de la conducerea „Sămănătorului”. *I.C.*

PAGINI BASARABENE, periodic literar apărut la Chișinău în lunile mai și iunie 1931, ca supliment al revistei „Poetul”. Publică versuri și proză în limbile română și rusă. Este redactat de Iorgu Tudor, Alla Razu, Theodor Inculeț, V. Adiasevici, ca organ al Cenaclului basarabean, condus de Iorgu Tudor. Gruparea este alcătuită, în afara celor care figurează ca redactori, din Ion Buzdugan, Sergiu Cujbă, Ștefan Bulat, Ecaterina Cerchez, Vasile Luțcan, Gheorghe V. Madan, Nicolae Spătaru, Al. Terziman. Revista își propune „să fie pusă în slujba literaturii și artei pentru a trezi spre activitate mai rodnică mănuiitorii condeiului” din Basarabia, scopul cenaclului pe care îl reprezenta fiind „apropierea și înfrățirea între publiciști, slujitorii și prietenii artei și scrisului, sprijinirea revistelor etc.” **P.b.** are o orientare regionalistă pronunțată, ca și alte publicații conduse sau redactate de Iorgu Tudor. În primul număr se include grupajul *Amintiri despre Leon Donici*, alături de nuvela *Admiratorul* lui Leon Donici. Tot aici este publicată traducerea în limba rusă a poeziei lui St. O. Iosif *Unei domnișoare*. Theodor Inculeț îl prezintă pe poetul Fotie N. Langada. Revista mai conține versuri de Pan Halippa, Alla Razu, Ion Buzdugan, poezie și proză de Nicolae Spătaru, texte de G. Tutoveanu, L. T. Boga, precum și o pagină închinată lui Al. Mateevici. *I.Dg.*

PAGINI BASARABENE, publicație apărută la Chișinău, lunar, din ianuarie până în decembrie 1936, având subtitlul „Revistă literară și de cultură generală”. L.T. Boga este director, ca redactor figurează George Dorul Dumitrescu, redactor pentru București fiind Mihail Straje. La ultimul număr lui George

Dorul Dumitrescu i se alătură Augustin Z. N. Pop. Redactorii nu se încumetă să vină cu un program pe termen lung, ci doar cu o profesiune de credință. Cu prudență, ei își propun să realizeze o publicație „cu caracter mai mult informativ, care înregistrează faptul literar, indiferent de proveniența lui” și care va cuprinde „întreaga mișcare literară”. Un gând este totuși limpede exprimat: îndreptățirea la afirmare a cuvântului românesc în Basarabia, necesitatea de a fi curmată aici starea de inferioritate a graiului românesc. Încă înainte de apariția revistei, în „Viața Basarabiei” se afirma că **P.b.** avea să se bazeze pe scriitori „cu domiciliul la Capșa” și că redactorul venise la Chișinău mânat doar de ambiția de a-și asigura un titlu de glorie. Era un atac de pe poziția unui regionalism îngust. Realitățile basarabene, literare, culturale, istorice își găsesec o abordare prioritară în **P.b.** Sunt evocați Leon Donici (în articole semnate de Demostene Botez, George Dorul Dumitrescu ș.a.), Constantin Stere (însemnări de Tr. Georgescu, Sergiu Matei Nica). V. Țepordei și George Dorul Dumitrescu se opresc asupra lui Al. Mateevici, I. Negrescu scrie despre Olga Nacu. Proza este ilustrată de B. Jordan, Leon Donici, Titus Hotnog, Gib I. Mihăescu, I. Laurențiu (Laurențiu Fulga), Lucia Demetrius, Jul Giurgea, Isaiia Răcăciuni, Anton Holban, Sandu Teleajen, Tr. Georgescu, Mihail Spiridonici, Al. O. Teodoreanu, Carol Ardeleanu. Sunt publicate versuri de Matei Alexandrescu, Tina Arbore, Gh. Banu, Dem. Bassarabeanu, Vlaicu Bârna, Radu Boureanu, Ion Buzdugan, Ion Calboreanu, Virgil Carianopol, Vladimir Cavarnali, Al. Călinescu, Vladimir Corbasca, N. Costenco, Sergiu Cujbă, George Dorul Dumitrescu, D. Florea-Rariște, G. Gregorian, Radu Gyr, D. Iov, Magda Isanos, Bogdan Istru, Vasile Luțcan, Ion Aurel Manolescu, George Meniuc, Ion Minulescu, Teodor Nencev, Sergiu Matei Nica, Ion Ojog, Ion Pillat, Ion Pogan, C. Salcia, Octav Sargețiu, Teodor Scarlat, Iacob Slavov, Al. T. Stamatiad, Cezar T. Stoika, C.I. Șiclovanu, Viorel Șuluțiu, Nuși Tulliu, Iulian Vesper, Al. Voitin, E. Ar. Zaharia. Revista acordă o pagină debutanților: George Meniuc, Eugen Secrieru, Narcise Negrescu, Leon Șeptițchi. Două grupaje rețin atenția: *Scriitori români pentru durerea Basarabiei* (în numărul 2), alcătuit din articole semnate de Tudor Arghezi, Emanoil Bucuța, Mihail Sadoveanu, I. A. Bassarabescu, Mircea Eliade, V. Voiculescu, Ion Pillat și Al. Donescu, include apeluri patetice de ajutorare urgentă a fraților de peste Prut, aprig loviți de secetă; *Toamne și podgorii românești* (în numărul 9), precedat de o tabletă a lui Tudor Arghezi, *Lumina de toamnă*, și conținând un florilegiu din poezia lui Mihai Eminescu, N. Iorga, Al. Macedonski, Cincinat Pavelescu, Adrian Maniu, D. Anghel, I. Buzdugan, Tudor Arghezi, Ion Pillat, Lucian Blaga, Elena Farago, St. O. Iosif, G. Topîrceanu, Al. O. Teodoreanu, Volbură Poiană-Năsturaș, Nichifor Crainic, Virgil Gheorghiu, N. Crevedia, L. T. Boga, D. Iacobescu, D. Iov, Radu Gyr, I. Minulescu, G. Bacovia, Marcel Romanescu, B. Frunte, George Dumitrescu, Bogdan Istru, Al. A. Philippide, Demostene Botez, Nirvana Runcu (Veronica Russo), Radu Boureanu, Zaharia Stancu, Codin Negulescu. Revista nu și-a putut asigura colaborarea unui critic literar de autoritate. O singură dată figurează aici

semnătura lui Perpessicius. Cronica literară este asigurată de George Iancu Ghidu și de N. Crevedia. Credincioasă promisiunii de a informa, **P.b.** a cultivat o serie de rubrici: „Cronica mărunță”, „Cărți”, „Cronica lunară”, „Cărți noi”, „Note”, „Reviste basarabene”. Mihail Sadoveanu nota în „Însemnări ieșene”: „Revista are o bună și curată înfățișare, suntem bucuroși s-o recomandăm cititorilor”, iar Mircea Eliade, în „Vremea”, scria între altele: „A apărut al doilea număr din această miraculoasă revistă de cultură. Miraculoasă, prin numărul mare de colaboratori și prin excelențele condiții grafice în care se tipărește”. *I.D.*

PAGINI CULTURALE, revistă apărută la Sighetu Marmăției, lunar, din mai 1926 până în iulie 1929, sub redacția lui Vasile Terente. Articolul-program, semnat de redactor, anunță doar noua prezență în peisajul publicistic, în timp ce în *Renașterea unei categorii etico-sociale: idealismul* (2-3/1926), Marin Dragnea circumscrie mult mai precis idealurile revistei: „Din punct de vedere literar vom merge pe cărările luminoase ale înaintașilor. Căci noi luăm de model în avântul nostru cărturăresc pe Eminescu, Alecsandri, Coșbuc, Cerna, Duiliu Zamfirescu etc. Suntem tradiționaliști ca doctrină estetică, fiindcă considerăm tradiționalismul ca pe o categorie literară salvatoare.” Rubrici: „Încrustări”, „Memento” (știri culturale), „Reviste bucureștene”, „Revistele clujene”, „Aprecieri”. **P.c.** cultivă o poezie minoră, de un patetism desuet, lipsită de vibrație autentică. Se publică proză de Gh. Brăescu, I. Agârbiceanu, Aurel Decei. Cronica literară este semnată de V. I. Berghianu. În articolul *Pe cărări drepte*, Marin Dragnea aduce elogii poporanismului și sămănătorismului, dezavuând energic modernismul („nu putem accepta exagerațiile noului curent”). Apar traduceri din Jókai Mór, Ady Endre, Edgar Allan Poe. Mai colaborează V. Ilea, Ion Chelcea, Angelo Stătescu, N. Batzaria. *N.S.*

PAGINI DUNĂRENE, publicație apărută la Galați, anual, în 1955, 1956 și 1960. Este o culegere din lucrările cenaclului literar „13 iunie 1916”. Redactori: Manole Brazdeș, Stan Păun. Puternic marcată de dogmele epocii, **P.d.** își trasează coordonatele ideologice între „devotamentul față de patrie” și „neîmpăcata ură față de toți acei ce vor să frâneze drumul nostru spre pace și belșug” (*Cuvânt înainte*). Rubrici: „Traduceri”, „Scenarii”, „Primii pași”, „Folclor”, „Evocări”, „Medalioane”, „Documente, amintiri”, „Oameni și cărți”, „Opinii”, „Note”. Publică poezie Mihaela Dragomir, Camil Baltazar, Stan Păun, Ion Eremia, Lucia Șerbu, iar proză semnează Traian Coșovei, Mircea Ionescu, Dimitrie Pascu, Nicolae Maftai ș.a. Contribuții de istorie și istorie literară dau Paul Păltânea, D. Șoitu ș.a. *N.S.*

PAGINI LIBERE, publicație apărută la Galați, săptămânal, între 1 iulie și 15 noiembrie 1908, apoi la Ploiești în octombrie 1921, cu subtitlul „Revistă literară și științifică săptămânală”, și

la București, lunar, din octombrie 1925 până în mai 1926. Barbu Nemțeanu precizează din primul număr direcția modernistă a publicației și, atacând „Revista celorlalți”, afirmă: „Nu vom zice deci: «Aprindeți torțele să luminăm prezentul literar». Nu vom zice că «am pornit cu târnăcoapele ca să zdrobim arta veche, pentru a închipui una nouă!» Vom spune: «Aprindeți torțele și dați foc revistei care își propune o astfel de cruciadă”. În consecință, se afirmă că **P.I.** „se prezintă cu o atitudine cu totul modernă”, căci „orice fel de artă va găsi ospitalitate în paginile libere ale revistei noastre. Singura condiție este ca lucrările să aibă un substrat de realitate sufletească și arta să fie artă” (*Deslușiri*, 2/1908). Publică poezie Enric Furtună, Barbu Nemțeanu ș.a., proză semnează Leon Feraru. Se includ în sumar însemnări și eseuri: V. Lateș (*Omul de știință și filosoful, Intuiție. Cuceririle psihiatriei*), N. D. Cocea (*Spre arta viitoare, Trecutul, Prezentul, Viitorul*). Se publică sau se reproduc traduceri din Goethe (*Elegii romane*), Schiller (*Scufundătorul, Pompei și Herculanum*), Oscar Wilde (*Theoretikos*), A. P. Cehov (*Ssst!...*). Seria editată la Galați are un supliment, „Lira”, apărut săptămânal din 27 iulie 1908 până în 9 mai 1909, tipărit inițial ca anexă gratuită, iar de la numărul 14/1908 ca foaie independentă; directorul, Sal. Schein, e menționat abia în numărul 22-23/1909. Cu o structură de magazin, destinat îndeosebi divertismentului, suplimentul conține încercări literare ale unor diletanți. În ultima serie a **P.I.** problemele economice și mai ales sociale predomină. În numărul 4-5/1925 lui Panait Istrati i se publică însemnările intitulate *Ștefan al nostru*, consacrate lui Ștefan Gheorghiu, lider al mișcării socialiste. *P.C.*

PAGINI LITERARE, revistă apărută la București, săptămânal, între 21 ianuarie 1899 și 30 aprilie 1900. Poetul Artur Stavri s-a ocupat de întreaga muncă redacțională până la numărul 25, din 10 decembrie 1899, când i se alătură Ion Gorun. Au apărut cincizeci și patru de numere, exceptând perioada 24 iunie - 3 octombrie 1899, când apariția a fost suspendată, probabil din cauza unor dificultăți materiale. **P.I.** nu a fost o revistă „de program”, ci o publicație prin care se încerca o concentrare a scriitorilor, indiferent de opțiuni politice sau de crezuri artistice. Articolul editorial din primul număr semnaleză tendința unei părți a criticii literare de a exagera cauzele și efectele unei așa-zise „crize” a literaturii române. Același editorial subliniază intenția redacției de a face din **P.I.** o publicație deschisă, adică ferită de exclusivism, și anunță că are garanția colaborării celor mai cunoscuți scriitori. Și totuși, o idee directoare rezultă din bogatul și variatul material beletristic și critic. Sunt prezenți scriitorii care, în anii precedenți, puteau fi întâlniți în paginile unor reviste ca „Vatra”, „Vieața” sau „Povestea vorbei”, iar literatura publicată mărturisește același interes pentru viața omului simplu, pentru obiceiurile, tradițiile și preocupările lui. La **P.I.** încercările de modernizare, de înnoire a expresiei artistice, excepție făcând atracția către parnasianism a lui Artur Stavri, nu au găsit înțelegere; bunaoară, s-a respins colaborarea lui Ion

ANUL I. No. 1
30 IANUARI 1966
JOI, 31 IANUARIE 1966

PAGINI LITERARE

ADMINISTRAȚIA
APARE ÎN FIECARE JOI
ABONAMENTE

* Tipăritură: „Craiova”, nr. 10 - Craiova

CONTINUTUL PAGINII LITERARE:
V. A. URECHIA, GEMORGON COȘBUC, DR. CURECHIA, ION GORUN, ARTUR STAVRI, CONSTANȚA HODOȘ, GEORGHE RANETTI, DR. PANAIT CERNA, I. L. CARAGIALE, ANA CIUPAGEA, S. SANIELESCU, SOPHIA NÂDEJDE, MARIE STAVRI, ANTON NAUM, STEFAN BASARABEANU, DR. ANGHIEL, HENRIETTE G. LECCA, T. DUTU, JEAN BART.

PAGINI LITERARE
În viziunea noastră, când criticăm ceva în literatură, înțelegem în primul rând că vorbim despre un fenomen cultural, nu doar despre un text. Astfel, în paginile noastre literare, vom găsi nu numai comentarii, ci și eseuri, eseuri de ordin general, și în fine, articole literare în sine. În această parte a revistei, vom aborda probleme de factură literară, de factură critică, dar și probleme de factură sociologică și psihologică. În fine, vom aborda și probleme de factură lingvistică și stilistică. Acest lucru nu înseamnă că vom neglija nici o parte din literatura noastră, ci doar că vom aborda lucrurile dintr-un punct de vedere mai larg, mai cuprinzător.

MEMEE SIMPLA
Trecuți prin viața, am învățat că unele lucruri sunt mai importante decât altele. Uneori, cei mici ne înțeleg mai bine decât noi înșine. Uneori, cei mari ne înțeleg mai bine decât noi înșine. Uneori, cei simpli ne înțeleg mai bine decât noi înșine. Uneori, cei simpli ne înțeleg mai bine decât noi înșine.

SINGURĂTATE
Singurătatea este o stare de fapt, nu o alegere. Uneori, singurătatea este o necesitate, uneori este o alegere, uneori este o sursă de inspirație. Singurătatea este o stare de fapt, nu o alegere. Uneori, singurătatea este o necesitate, uneori este o alegere, uneori este o sursă de inspirație.

memorialistice, Ion Gorun, Eugeniu P. Botez (Jean Bart), Șt. Basarabeanu (V. Crăsescu), Constanța Hodoș, Artur Gorovei, Ioan Adam și Virgil Cioflec scriu schițe și nuvele cu o tematică predominant socială și rurală. Septimiu Sever Secula, Emil D. Fagure, V. Scânteie, Laura Vampa, V. Leonescu și D. Anghel încearcă să descrie frământările intelectualului izolat într-un mediu burghez ostil sau indiferent. Un umor ușor, chiar superficial, caracterizează schițele lui George Ranetti sau pe acelea ale lui Alceu Urechia, ca și numeroasele transpuneri din literatura umoristică franceză. De un bun nivel literar sunt articolele, variate ca tematică (artă, politică, viață socială), aparținând Sofiei Nădejde, lui I. Găvănescul, Al. Vlahuță, I. Teodorescu, George Ranetti. Tot aici și-a publicat S. Sanielevici studiile referitoare la curentele literare ale sfârșitului de secol (naturalism, simbolism etc.), precum și altele în care discută relațiile dintre morală și literatură, dintre frumos și util. Ion Gorun este și autorul unor bucle cronice dramatice, în care comentează spectacolele Teatrului Național din București. El se ocupă și de literatura populară, subliniindu-i rolul în formarea literaturii culte și influența asupra unor scriitori ca Alecsandru, Eminescu și Coșbuc. La P.I. Mihail Sadoveanu a fost întâmpinat cu căldură. Începând cu numărul din 4 februarie 1966 el devine un colaborator constant, cu schițe, povești, versuri originale și traduceri, pe care le semnează C. M. S. Cobuz.

R.Z.

PAGINI LITERARE, revistă apărută la Arad, bilunar, între 1 martie și 28 iulie 1916, sub conducerea unui comitet, având ca redactor pe Victor Stanciu. Este o publicație literară de orientare tradițională, editată în excelente condiții grafice, cu intenție pentru domeniul cultural, artistic, filosofic și științific, ceea ce îi conferă o înfățișare de jurnal enciclopedic, fiind și singura revistă literară transilvăneană din anii primului război mondial. Condițiile neprielnice muncii intelectuale în timpul războiului duc la destrămarea grupării din jurul publicației și, odată cu aceasta, la înțetarea apariției ei. P.I. a fost întemeiată la inițiativa lui Ioan Lupas, cu sprijinul lui Vasile Goldiș, care îi fixează și orientarea prin scrisoarea-program publicată în ziarul „Românu” din 23 decembrie 1915. În articolul-program al P.I., intitulat *Chemare* și semnat de Al. Ciura, se arată că războiul, cu atâtea victime printre intelectuali, a smuls din mâinile românilor transilvăneni drapelul pe care scria „literatură și cultura poporului român”. Al. Ciura pledează pentru strângerea rândurilor scriitorilor și accentuează intenția reflectării suferințelor românilor transilvăneni, atât ale celor trimiși pe front, cât și ale celor rămași acasă. Capitolul care illustrează cel mai bine ideile din program este proza, cu deosebire schița, povestirea și nuvela. Contribuția cea mai importantă o aduce Ion Agârbiceanu, al cărui nume este întâlnit aproape în fiecare număr (*Acasă, Griji multe, Două scrisori, Vinerea Patimilor* ș.a.). Lui i se adaugă Al. Ciura (*Scrisoarea din urmă*), Mihail Gașpar (*Pastel, Singur*), Emil Isac (*La cârciuma lui Moș Pătru*), dar și câțiva condeieri rămași necunoscuți (I. Furtună, Marioara Văleanu, Tomiță Ciprian,

Minulescu și chiar aceea a lui Panait Cerna. Când se împlinesc zece ani de la moartea lui Ion Creangă, revista retipărește *Popa Duhu*. Nu cu mult înainte apăruse și o traducere a lui Mihail Eminescu din Mark Twain, intitulată *Obsesiune*. I. L. Caragiale, care s-a numărat, ca și Al. Vlahuță, printre colaboratori, trimite câteva dintre cronicile sale teatrale. În coloanele periodicii e adeseori întâlnit ca versuri originale sau cu traduceri G. Coșbuc, alături de care mai sunt prezenți Șt. O. Iosif, D. Anghel, O. Carp, D. Nanu, Artur Stavri, Raul Stavri, Ana Ciupagea, H. G. Lecca, D. Teleor, Ion Gorun, Radu D. Rosetti, Cincinat Pavelescu, Anton Naum, Petre Liciu. Din versurile postume ale lui N. Beldiceanu au apărut *Neguri* și *Doina ochilor albaștri*. D. Anghel traduce din Lenau, Uhland, Lermontov, Rückert, Heine, Gautier și Verhaeren, Șt. O. Iosif din Lenau, Heine și Longfellow, iar C. Xenii tălmăcește din Bürger, din Heine și câteva anacreontice. În P.I. se tipăresc pentru prima dată versuri din ciclul *În grădină* al lui D. Anghel și traduceri din poezia populară spaniolă, italiană, maghiară etc. ale aceleiași, *Cântec* și *Romanță* de Șt. O. Iosif, anecdotele lui Petre Liciu. Proza ilustrează mai bine decât versurile orientarea tradiționalistă și populară a revistei. V. A. Urechia dă schițe

1 Martie 1916. Nr. 1.

PAGINI LITERARE

APARE SUB ÎNGRIJIREA UNUI COMITET DE DOUĂ ORI PE LUNĂ ÎN ARAD.

ABONAMENTUL: PE UN AN 20 COR.
PE 6 AN 10 COR.
PENTRU ROMÂNIA ȘI SERBIA: PE UN AN 24 COR.
PE 6 AN 12 COR.

REDACTOR: VICTOR STĂNCIU.

REDACȚIA: ARAD, STRADA TELEKY NUMĂRUL 27-28.

ADMINISTRAȚIA: „PAGINI LITERARE” ARAD, STRADA ZRIȘTI NUMĂRUL 12.

CHEMARE.

...porții, din zările negre, un viitor năprasnic și ne-a risipit pe toți, la cele patru vânturi.

Aveam o cetăție, o gardă credincioasă, în apărarea drapelului, pe care era scris: literatura și cultura poporului român.

Și steagul ni s'a smuls din mâni, pe urma cumpătului sufla ai demonului Distrugător.

Mii de eroi-martiri s'au prăbușit pe câmpul înenez al măcelului.

Alte mii și mii îngesec în spitale, unde mării n'au pe nimeni să le grăiască în limba lor, și să le întindă un petec de gazetă, scrisă în românește.

„Da! — nelectură românească” — ne strigă stăpînii eroi — învaliză, din spitalele de prețușteni: de lângă Riga până în preajma Salonicului, de la mătul Rîmului, până în Mesopotamia.

Orbecâm prin întineric, cei rămași acasă. Și o întrebare plină de mahnire ne sună în auz; o întrebare, la care trebuie să răspundem:

„Unde e steagul literaturii, pe care vă plăcea să-l fălăiți în zilele de pace? Voi, cărora Dumnezeu v'a dat darul de a pune pe hârtie aspirațiile unui neam, pentru ce ați amuțit cu toții, când suflul primejdiei s'a pornit? Credeți că steagul trebuie apărut numai în zilele bune? Noi stăm în fața morții: voi cei de acasă, — căută brumă ai mei rămas — îndepliniți-vă și voi *detoria*, până în slarsă!

„Ridicați steagul din noroi, și fălăii-l iar, oricât de grea vi s'ar părea această sarcină.

„Ridicați-l sus, cu cea din urmă încordare a forțelor, până va veni vremea, să-l lăsați în paza altora.

„Prohodii, cu lacrimi neajurate, pe toți frații, ce s'au prăbușit pe câmpul de măcel!

„Așteorneți, în rânduri lămurite, suterața și jerfa noastră — și spuneați lumii, că jerfa ce o aducem, așteaptă răsplata dreaptă!”

Glăsuț, ce vine din depărtări imense, e întretăiat de gemete, horcăieli de moarte, șuter de gloanțe, bubuit de tunuri.

El răsbate *totuși*...

Venii dar cu toții, să inchegăm rândurile rărite, și umăr la umăr, să ridicăm steagul, ce ni-s'a smuls din mâni!

Priviți-l!

Urme de noroiu și pete de sânge lau murdărit.

Draganul suflă tot mai cutropitor; drapelul fălăie, săltându-se cu desnaidejde.

Să nu-l părăsim!

Să nu-l abandonăm, decât când ne vom prăbuși și noi, sub țăldurile lui, pline de noroiu, de sânge și de lacrimi!...

Al. Ciura.

Toma Cocișiu). Se publică două lucrări cu caracter memorialistic: Horia Petra-Petrescu, „Domnul Moldovanu”, evocare a lui Ioan Micu Moldovanu, și *O rectificare și o propunere*, închinată lui Jan Urban Jarník și împrejurărilor în care acesta a dat curs cunoașterii culturii române. Colaborează cu poezie socială, în spiritul ideilor din program, Andrei Bârseanu, Teodor Murășanu, Ioan N. Broșu. Semnează versuri de iubire, mai mult convenționale, Aron Cotruș, Teodor Murășanu, Ovidiu Hulea, I.U. Soricu, Maria S. Pallade. Orientarea spre actualitatea imediată explică faptul că nu sunt republicate scrieri mai vechi, exceptând *Pipelea Gâscariul* de Ioan Barac, text socotit inedit. Din același motiv, P.I. nu acordă o atenție deosebită nici traducerilor. Totuși, Teodor Murășanu oferă o versiune a poeziei *Clopotul scufundat* de Uhland, Ovidiu Hulea traduce din Menherth Kiss, iar Al. Ciura dă fragmente din piesa *Pactul de sânge* de János Galambos. În secțiunea a doua a publicației, cu titlul general „Cronica”, sunt inserate materiale din domenii variate: studii, biografii, știință popularizată, dări de seamă, recenzii, bibliografii, însemnări. „Cronica literară”, susținută îndeosebi de Al. Ciura și de Ion Clopoțel, se ocupă de cărți cu ecou în presa vremii și de ediții din scriitori români. Ioan Georgescu, în *Ce fel de literatură dorim noi!*, revine asupra dezideratului conform căruia la baza literaturii culte trebuie să stea creația populară; importante

pentru intențiile redactorilor sunt, de aceea, culegerile de literatură populară sau versurile compuse pe tipare populare. Paginile culturale cuprind comentarii privind mișcarea de idei, situația școlilor românești din Transilvania și Banat, precum și studii de istorie, filologie și filosofie. Ioan Georgescu publică eseul *Ideii despre cultură*, iar I. Mateiu semnează o seamă de articole referitoare la învățământ. La rubrica „Istorie” figurează câteva studii de Ioan Lupaș, precum monografia *Din activitatea ziaristică a lui Andrei Mureșanu*. N. Drăganu trimite, pentru rubrica „Filologie”, studii de literatură veche și note etimologice. Lucian Blaga susține rubrica „Filosofie”, în care publică patru eseuri, unele interpretări privind miturile și mai multe cugetări și aforisme. Al. S. Iorga se ocupă de artele plastice (*Arta și războiul*), însoțindu-și textele cu picturi proprii sau cu reproduceri din artiști celebri. Cronica științifică este asigurată de Victor Stănciu, Alexandru Borza, Gavril Todică, Savin Evuțian și alții. Revista are și o serie de rubrici — „Însemnări”, „Bibliografie”, „Răspunsuri”, „Poșta redacției” — destinate informării cititorilor și susținerii debutanților. P.I. aduce o contribuție notabilă la sprijinirea mișcării literare și a unității culturale românești. D.V.

PAGINI LITERARE, publicație apărută la Turnu Severin, ca lunar, în 14 iulie și în august 1930, cu subtitlul „Revistă artistică — literară — socială”, redactor fiind B. Constant. Partea de critică literară are în atenție atât literatura română clasică (Ion Gherghinescu, *Două prăznuiri: 40 de ani de la moartea lui V. Alecsandri, Cinci ani de la moartea lui Ioan Slavici*), cât și literatura contemporană (cronica lui B. Constant la un roman al lui Gib I. Mihăescu, *Brațul Andromedei*). În articolul *O floare disgrățiată* (1/1930), Aureliu I. Lupescu motivează scăderea gustului cititorului pentru poezia contemporană prin „intelectualizarea” excesivă în defavoarea „tonalității afective” și prin „mocirla materialismului feroce”, instaurată și ca o consecință a războiului. În sumar intră pagini de proză și poezie semnate de Grigore Patriciu, Gh. Ion, Al. Bistrițeanu ș.a. A.-M.B.

PAGINI LITERARE, revistă apărută la Turda, lunar, între 15 mai 1934 și decembrie 1943. Este o publicație cu caracter eclectic, descinzând din nucleul revistei „Abecedar”, editată în 1933-1934 la Brad și Turda. Redactor: Teodor Murășanu. De la 15 ianuarie 1936 este condusă de un comitet de redacție alcătuit din V. Beneș, Teodor Murășanu, Romulus Demetrescu, Grigore Popa, Yvonne Rossignon, Mihai Beniuc. Așa cum reiese din articolele inaugurale semnate de Teodor Murășanu și Grigore Popa, P.I. se dorește o expresie a tinerei generații ardelenene, tinzând să se identifice cu aspirațiile culturale ale întregii tinerimi române și să se deosebească de alte publicații prin prospețimea și vigoarea idealurilor sale, ce au putut căpăta relief doar pe fundalul României întregite. Ambiația redactorilor este să depășească provincialismul, orizontul restrâns al unor reviste transilvănene, să-și racordeze interesul și să-și impună receptarea dincolo de lanțul Carpaților. În articolul-program *În loc de „Cuvânt înainte”*,

Teodor Murășanu scrie că primăvara culturii românești va fi adusă de „noua promoție de intelectuali și visători din toate provinciile tinerei noastre țări” și anunță „partea sa de atelier la poemul culturii și spiritualității românești”. Dezavuează „clișeele vechi, primite de-a gata”, contrapunându-le elanul creației neobediente față de tipare obosite, totuși fără să ignore tradiția. Cu tot impulsul înnoirii, revista dorește să păstreze un echilibru între tradiție și aspirațiile firești ale tinereții creatoare, deoarece „prea multe lucruri nobile și utile au fost declarate «pur și simplu» desuete; prea multe înnoiri nejustificate au fost decretate exigente; prea multe simple nimicuri au fost găsite importante...” Preocupat de aceeași problemă a generației – subiect ce face carieră în perioada interbelică –, Grigore Popa, în articolul *Peisaj ardelean*, publicat tot în cel dintâi număr, depistează în istoria culturală recentă trei generații care ar ilustra „multiplicitatea de fețe ale Ardealului cultural de azi”. Prima generație, cea antebelică, iluminată de angajarea în înfăptuirea idealului național, rămăsese – în viziunea autorului – la mentalitatea de dinainte de război, cantonată într-un militantism steril. Cea de-a doua, care „și-a făcut studiile imediat după război” și s-a format „în beatitudinea marei biruinți, în plenitudinea burselor și a posturilor vacante”, este definită, fără menajamente, ca fiind „generația drumului invers” sau generația „junelui suficient”. Cea din urmă, care își începe studiile universitare în preajma anului 1927, este considerată – nu fără subiectivism – „cea mai înzestrată și mai bine pregătită, crescută într-o atmosferă mai elevată, prilejuită de schimbarea epocală de perspectivă”; nu mai este o generație ardeleană, ci, perfect adaptată, a devenit românească, identificându-se „cu întreaga tinerime română de azi”. Autorul remarcă și faptul că această ultimă generație, deși cu „fața întoarsă spre Europa, spre Occident”, știe să valorifice în aceeași măsură și filonul autohton: „nici o generație de la cea junimistă n-a ajuns la o îmbinare mai fericită a celor două elemente, decât tânăra generație românească”. Rubrica „Cronici” cuprinde secțiunile „Cărți”, „Reviste”, „Însemnări”, „A.B.C.”, reunind recenzii și comentarii despre unele evenimente culturale. Rubricile „Am primit la redacție” și „Bibliografie” inserează bogate liste cu ultimele apariții editoriale. Poezia publicată în revistă oferă imaginea caleidoscopică a unor programe estetice care merg de la lirica tradiționalistă, de sorginte gândiristă, reprezentată de V. Voiculescu (*Colind uitat*), Vintilă Horia (*Vals trist*), Mircea Streinul (*Moartea copacului*), Radu Gyr (*La o margine de tinerețe*) și Ion Pillat (cu versuri preluate din volumul în curs de apariție *Țărm pierdută*), până la lirica marcată de influențele expresionismului german, ilustrată de poemele foarte tânărului Stefan Baciu. Tot aici se manifestă și doi viitori exponenți ai Cercului Literar de la Sibiu: Radu Stanca (*Fantezie*) și Ștefan Aug. Doinaș (*Stea tristă de aur*, *Intermezzo*). Mai publică versuri Emil Giurgiuca, Vlaicu Bârna, Virgil Carianopol, Mihai Beniuc, autori ce pendulează încă între expresia tradițională, pornind de la teoria spengleriană a orașului care ucide, și o atitudine marcată de un pregnant prozaism „militant”. Versuri mai semnează Emil Isac, Olga Caba, Al. Husar, George Popa, C. S. Anderco, Traian Chelariu, D. Gherghinescu-Vania, E. Ar.

Zaharia, Yvonne Rossignon, G. Barbul, Radu Brateș, Grigore Popa, Teodor Murășanu, Livia Rebreanu-Hulea ș.a. Proza nu reușește să respecte programul revistei în privința deschiderii spre inovație, menținându-se într-o specificitate ardelenească ce reia întru totul teme predilecte înainte de unire. Subiectul favorit rămâne, în mare măsură, satul transilvan cu valorile sale etice. Din această proză, situată mult sub valoarea poeziei publicate în revistă, se disting paginile scrise de Pavel Dan, consistentele scrieri ale lui Ion Agârbiceanu (*În cabinetul medical*, *Cu mocănița*), Victor Papilian (*Tragic*, *Ajutor*), Mircea Streinul (*La margine*, fragment din romanul *Lupta împotriva visului*). Proză mai dau Ionel Neamtzu, Olga Caba, Gabriel Pamfil, N. Ladmiss-Andrescu, Ion Codrin, Octavian Ruleanu, Paul Constant. Teatrul este mai puțin reprezentat: Zaharia Bârsan, Ion Sân-Giorgiu, Nicolae Mârza. În schimb, studiile și eseurile, prezente din abundență în **P.I.**, vădesc pluralitatea punctelor de vedere în evaluarea fenomenului cultural românesc, cuprinzând o arie de investigare amplă, de la perspectiva tradiționalist-transilvană la cea marxizantă. Unul dintre cei mai activi condeieri este Grigore Popa, care continuă să-și dezvolte ideile din primul număr în articole ca *Fenomenul românesc din Ardeal*. El percepe Transilvania ca pe o zonă de interculturalitate ce îi conferă specificitate în contextul întregii țări, combătând totodată transilvanismul profesat de înaintași, deoarece îl consideră o limitare a orizontului cultural. Totuși, nu ignoră importanța plaiului ca simbol spațial. Foarte agresiv, eseistul reclamă nevoia de împropătare și întinerire a publicațiilor transilvănene de felul „Gândului românesc”, criticându-l în termeni foarte duri pe redactorul-șef al acesteia: „Scutură-ți revista de zgură, domnule Chinezu, adu în ea alt aer, mai multă supletă de spirit, fă-o să pară rai proaspăt înflorit, ca să mă pot încălzi la vâpaia gândului dumitale!” La antipod, în **P.I.** poate fi întâlnit un Mihai Beniuc încă ezitant, dar deja angajat pe calea militantismului marxist. Discursul său se remarcă printr-un ton excesiv, mesianic, ambiționând să se lanseze „viziunea fascinantă a Timpului ce vine”. În articolul *Exigențele timpului* (1/1936), vorbește despre o Europă senilă, „cu oasele în putrefacție” și stabilește – în virtutea unei judecăți simplificatoare – două caractere pregnante ale culturii occidentale: o „profundă lipsă de idealism” ce generează, în roman, o epică „fără subiect, fără anecdotă și fără eroi” (Marcel Proust, James Joyce, Thomas Mann), unde amănuntele penibile ale vieții de toate zilele invadează spațiul creației, iar pe de altă parte, „lipsa de participare a maselor la bunurile culturale”. Se poate observa, astfel, toleranța ideologică și eclecticismul acestui periodic în paginile cărui își găsesc loc atât gândirea rarefiată a unor veleitari, cât și ideile mișcate de fior metafizic ale lui Lucian Blaga (*Despre personanță*, fragment din primul volum al *Trilogiei culturii*, aflat sub tipar). Publică aici și tânărul Emil Cioran, animat încă de un naționalism pătimaș (*Lupta cu timpul*, *Schimbarea la față*). Eseuri mai dau Bucur Țincu, Stelian Constantin-Stelian, V. Beneș, I. I. Russu, Olga Caba, Octav Șuluțiu. Un articol cu valoare de diagnostic, *Tendințe actuale în literatura noastră* (6-8/1936), semnat de Romulus Demetrescu, oferă un tablou destul de exact al momentului cultural. Bazându-se pe o anchetă inițiată în

rândul scriitorilor de Editura Ciornei, autorul comentează răspunsurile celor intervievați (Cezar Petrescu, Mircea Eliade, Ion Călugăru ș.a.) și, înarmat cu asemenea argumente de autoritate, combate „conformismul nostru literar” ce se sprijină pe imitație și modă. Principal recenzent al revistei, Romulus Demetrescu reușește să nu fie nici obedient, nici convențional în judecățile sale. El remarcă două primejdii care ar păndi romanul: subiectele erotice și problematica socială ce tinde să îl asfixieze, transformându-l într-un schelet ideologizat, lipsit de viață. Bine primite sunt romanele *Apostol* de Cezar Petrescu, *Pentru un petec de negreață* de N.D. Cocea. O lucrare a lui Ion Breazu, *Viața literară românească în Ardealul de după Unire*, este aspru criticată pentru că, fără a se apropia de adâncimile peisajului spiritual avut în atenție, face prea mult caz de ardelenitate. Traduceri realizează Pimen Constantinescu, Teodor Murășanu (care folosește și pseudonimul Silviu Bardeș), Emil Gulian, Radu D. Moldovanu. N.S.

PAGINI LITERARE, revistă apărută la Puești-Tutova în septembrie 1934, sub conducerea lui Lazăr Beneș. Adresându-se îndeosebi cititorilor din satele Moldovei, publicația își propune să stimuleze interesul pentru lectură, considerând că „literatura curată presară în adâncul conștiinței noastre un echilibru moral”, cum afirmă Dimitrie Danciu în articolul *Școala și literatura* (1/1934). În același sens scriu M. Balaban (*Arta de a citi*) și M. Nicolescu (*Cartea*). Deși este recomandată mai ales literatura clasicilor, sunt incluse în sumar și versuri de Sașa Pană: *Moarte naturală* din volumul *Călătorie cu funicularul*, în curs de apariție la editura revistei „unu”. Proza este reprezentată de un fragment din romanul *Toria* de Ticu Răducanu și de schița *Păcatul...* de L. Valereanu. Informații despre viața literară a momentului se dau în notele lui Cosma Damian (*Activitatea artistică-literară la +50° Celsius. Aspectul estival al Iașului*), în însemnările lui Ioasaf Baltazar (*Dobrogea literară*) și ale lui E.Ar. Zaharia (*Arboroasa literară*). A.-M.B.

PAGINI LITERARE, revistă apărută la Tel Aviv din decembrie 1959. Subintitulată „Publicație lunară editată de Asociația Culturală «Eliezer Steinberg», P.I. este editată în limbile română, idiş și ivrit. Redactor responsabil este M. Scherman, administratori - Paul Schwartz, P. Haimovici și L. Falick. Pornind de la ideea că operele de artă, literatură, știință produse de evreii din România constituie și o parte a patrimoniului statului Israel, colectivul de conducere al revistei își propune „să le prezinte și să le popularizeze”, ocupându-se în paralel de aspectele vieții literare și artistice din noul stat, „fără a neglija bogatul tezaur al clasicilor evrei de pretutindeni”. P.I. publică îndeosebi fabulele lui Eliezer Steinberg (câte una în fiecare număr) și articole despre el, pagini din opera unor personalități ale vieții evreiești (Iacob Groper, Isac Horovitz, Iacob Fichman) profiluri dedicate unor figuri marcante de origine evreiască (Moses Gaster, Horia Carp), știri culturale ș.a. O deosebită atenție i se acordă lui Enric Furtună, care colaborează intens cu poezii în română sau cu traduceri din idiş în română. La împlinirea a optzeci de ani,

lui Enric Furtună îi dedică un amplu și elogios portret Dan Mayersohn. Deși de un patriotism ușor exaltat în limbaj, P.I. e, în genere, corectă în privința istoriei și a culturii române. Cu o excepție: afirmația că în timpul războiului, din cei 850 000 de evrei câți trăiau în România, „au dispărut 425 000 (jumătate din ei)”. Alți colaboratori: Efraim Aizicovici, Israel Weinberg, S.I. Agnon, Lipa Catz, Idov Cohen, Zeev Ben-Chaim, Henry Doru, H. Leyvik, B.H. Cohen, Moshe L. Klein, Ben Mordehai, Ițic Mangher, W. Magazinik, Sergiu Moran, Hava Novak, Ella Carp, Itzhak Korn, Yehouda Ariel, Iacob Fish, Dan Zaharia, David Pinski. I.O.

PAGINI LITERARE, revistă apărută la Făgăraș din ianuarie până în aprilie 1990. Colectivul redacțional este alcătuit din Doru Burlacu, Caius Dobrescu, Petru M. Haș, Cornel Teulea. Fără a avea un program explicit, publicația își propune să dinamizeze energiile locale. Semnează versuri Petru M. Haș, Mircea Ivănescu (*Poem intitulat Ana*), Florentin Pițu (sub pseudonimul Andrei Vremir) și Alexandru Mușina. Alături de prozele scurte ale lui Petru M. Haș și Gavril Pinte, revista găzduiește, în foileton, romanul *În cerc* al lui Paul Goma. Secțiunea rezervată teatrului este ilustrată de o piesă a dramaturgului făgărășean Cornel Teulea. Editorialele aparțin lui Caius Dobrescu, iar Doru Burlacu ține cronica literară. Tot acesta oferă un eseu despre „neșezarea” țării în opera lui Grigore Ureche, în vreme ce A.I. Brumaru scrie un eseu intitulat *Mihai Eminescu. Loc românesc și locuire românească*. Traducerile aparțin lui Florentin Pițu (din Samuel Beckett, Aleksandr Soljenițan), Petru M. Haș (poeti francezi contemporani) și Mircea Ivănescu (din John Berryman). Revista mizează și pe o inspirată cultivare a citatelor reprezentative, extrase din Mihai Eminescu, Jules Michelet, *Cartea judecătorilor*, Miron Costin ș.a. Ilustrațiile reproduc crochiuri ale artiștilor bucureșteni Ștefan Constantinescu și Cristian Zamfirescu. D.B.

PAGINI LITERARE, publicație apărută la Câmpina, lunar, din martie 2001 până în decembrie 2002, ca supliment al cotidianului „Oglinda Câmpinei”. Redactor-șef este Ion Șovăilă, care asigură și prezentarea grafică, iar în componența redacției se află Cristian Tudor, Andrei Nedelcu, Alexandrina Minculescu și Ion Prahovițeanu. Din august 2001, cu Florin Frățilă editor și cu aceeași echipă redacțională, P.I. este girată de Mirror Interpress SRL Câmpina, cu sprijinul Primăriei, Consiliului Municipal Câmpina și al Asociației Mutuale AMUS France-Roumanie. Din mai-iunie 2002 ca secretar de redacție figurează Serghie Bucur și ca redactori Cristian Tudor și Alexandrina Minculescu. Structurat pe rubrici - „Restituiri”, „Interviu”, „Eseu”, „Cronica literară”, „Lecturi”, „Memorialistică”, „Diagrame”, „Accent”, „Jurnal”, „Bibliografie”, „Calendar prahovean”, „Revista revistelor” -, periodicul are colaboratori îndeosebi dintre scriitorii și publiciștii care trăiesc în spațiul prahovean: Constantin Trandafir, Christian Crăciun, Simion Bărbulescu, Marta Bărbulescu, Mihai Apostol, Ioan Vintilă-Fintîș, Gherasim Rusu Togan, Victor Sterom, Octavian

Onea, Nicolae-Cristian Oprescu, Bogdan Stoicescu, Mihaela Cojocaru, Florin Dochia. Sunt prezenți, de asemenea, cei originari din zonă sau având afinități cu aceasta: Adrian Voica, Al. Săndulescu, Ion Roșioru, Al. Cristian Mișoș, Mircea Coloșenco, Stancu Ilin ș.a., care semnează proză, poezie, eseuri, comentarii critice, studii de istorie literară, memorialistică, traduceri și cronici diverse. Revista reia, programatic, articole din publicistica lui I.L. Caragiale, Al. Vlahuță, Șerban Cioculescu, Geo Bogza, Nichita Stănescu, Petru Creția, Gheorghe Tomozei. Rețin atenția documentele de istorie literară – corespondență inedită I.A. Basarabescu, Al. Tudor-Miu, pagini autobiografice și versuri inedite de Marin Sorescu, o însemnare necunoscută a lui N. Iorga. Utile pentru editori și istoricii literari sunt bibliografia consacrată lui Al. Tudor-Miu (alcătuită de Cristian Tudor), fișele biobibliografice Stelian Constantin-Stelian (redactate de Ion Șovăilă), precum și studiile dedicate lui Tudor-Miu și lui Geo Bogza tot de Ion Șovăilă, un pasionat scotocitor al arhivelor câmpinene. C.H.

PAGINI MOLDOVENE, revistă apărută la Iași, bilunar, între 5 aprilie 1932 și 20 martie 1933, având subtitlul „Literatură – critică – informație”. Nu se precizează componența redacției.

În articolul-program, după ce se deplânge starea culturii, reproșându-i-se statului că „a tăiat mișcării literare orice sprijin”, se exprimă năzuința de a duce mai departe firul unei tradiții culturale pentru care și „în vremuri mai aprige înaintașii au făcut mari și grele sacrificii individuale”. Deși refuză, în principiu, „orice idee de regionalism”, revista nu a reușit totuși să îl depășească în fapt. Literatura publicată aici aparține în mare măsură unor autori locali. Astfel, spațiul rezervat poeziei îi revine aproape exclusiv lui George Lesnea, care contribuie cu versuri aproape număr de număr. Cu proză colaborează Aurel Lambrino, Adrian Pascu, Enric Furtună (un fragment din romanul *Meletie jidovul*) și Sandu Teleajen (secvențe din romanul *Umbră și vis*), acesta din urmă fiind și semnatarul scenetei *Buzunarul cuconului Todiriță*. Dacă, în afara unor recenzii și note incluse în rubrica intitulată „Cărțile”, critica literară este cvasiabsentă, în schimb P.m. cuprind câteva comentarii eseistice pe teme filosofice sau de ideologie socială. Se publică traduceri din Serghei Esenin (poemul *Căteaua*, în versiunea lui George Lesnea), Giovanni Papini (*Gog*), Frédéric Mistral (*Mirëio*) și interviuri cu Ionel Teodoreanu, Ștefan Ciobotărașu ș.a. Alți colaboratori: Em. Serghie, Șt. Dimitrescu, Const. Argeșanu, N. Țatomir, Titus Hotnog. I.M.

PAISIE, starețul (21.XII.1722, Poltava, Ucraina - 15.XI.1794, Mănăstirea Neamț), scriitor bisericesc, traducător. Tatăl lui se numea Ioan Velickovski și era preot, iar pe mamă o chema Irina. Învăță la școala din Poltava, la Academia de la Kiev (mănăstirea Bratska), în schiturile mănăstirii Poiana Mărului, iar între 1746 și 1763 își desăvârșește învățătura la Muntele Athos. În formația sa o importanță decisivă au avut-o călugării din Țările Române, buni cunoscători ai teologiei și ai practicii ascetice. La întoarcerea de la Muntele Athos a organizat o obște împreună cu călugării care îl însoțeau, poposind la mănăstirea Dragomirna, apoi la Secu și în sfârșit la mănăstirea Neamț (1779-1794). Călugărilor veniți de la Athos li s-au adăugat mereu alții, astfel încât la Neamț ajunseseră a trăi laolaltă șapte sute de frați.

Între activitățile caracteristice vieții monahale, P. a acordat un loc de frunte copierii de manuscrise, traducerilor din greacă în română și în slavo-rusă, confruntării de texte, îndreptării unor traduceri aflate deja în circulație. Școala pe care o formează a însemnat o înnoire atât în viața monahală, cât și în activitatea cărturarilor de pe teritoriile românești. S-au păstrat trei sute de manuscrise rezultate din activitatea călugărilor pe care îi îndrumă sau copiate de el însuși. A redactat, folosind desigur tradiția anterioară, un *Așezământ* în opt puncte, privitor la comportarea monahilor, și un îndrumar, *Despre rugăciunea minții*, în șase capitole și o introducere. S-a păstrat, de asemenea, o parte din scrisorile starețului P. Traducerile în slavo-rusă făcute în școala sa s-au răspândit în Rusia și au jucat un rol cultural remarcabil, ca de altfel și curentul spiritual al stareților (adoptat în 117 mănăstiri și schituri din 35 de eparhii). *Filocalia* alcătuită și tradusă de

școala lui a fost tipărită la Moscova în 1793 și reluată în ediții ulterioare. Altă parte a transpunerilor în slavonă a fost copiată în sudul Dunării, în mănăstirile din Bulgaria, Serbia și de la Muntele Athos. Traducerile (sau retraducerile) în română făcute de școala lui P. au contribuit la o prezență mai accentuată a dezbaterilor patristice de nivel aulic, la o rafinare nu doar a termenilor specifici, ci și a noțiunilor abstracte și a imaginarului de teologie dogmatică. Călugării cu care a lucrat și-au continuat activitatea și după moartea lui, ducând mai departe tradiția a ceea ce s-ar putea numi o școală românească de traduceri patristice, elementul distinctiv față de încercările din veacurile anterioare fiind o mai mare receptivitate față de scrierile dificile. Dintre urmașii lui pot fi menționați Grigorie (viitor mitropolit al Țării Românești) și Gheorghe (*Cartea cu multe întrebări*), care au reorganizat mănăstirile Cernica și Căldărușani din Țara Românească, Ștefan, traducător al cărților din *Viețile sfinților* tipărite la mănăstirea Neamț (1807-1815), ca și al altor scrieri. Și activitatea mitropolitului Veniamin Costache este, fără îndoială, legată de tradiția culturală a școlii de la Neamț.

SCRIERI: *Adunare a cuvintelor pentru ascultare. Viața starețului Paisie de la Neamțu*, Mănăstirea Neamț, 1817; *Autobiografia starețului Paisie Velicicovschi*, Iași, 1918; *Autobiografia unui stareț*, îngr. Ioan I. Ică jr., Sibiu, 1996; ed. Sibiu, 2002; *Crinii țării. Pagini filocalice*, București, 1996; *Cuvinte și scrisori duhovnicești*, I-II, îngr. Valentina Pelin, pref. și postfață Virgil Căndea, Chișinău, 1998-1999.

Repere bibliografice: N. Iorga, *Mănăstirea Neamțului*, Vălenii de Munte, 1912; Dumitru Furtună, *Ucenicii starețului Paisie în mănăstirile Cernica și Căldărușani*, București, 1927; ed. București, 2002; Serghie Cetvericov, *Paisie, starețul Mănăstirii Neamțului din Moldova. Viața, învățătura și influența lui asupra Bisericii Ortodoxe*, București, 1934; ed. București, 2002; George Racoveanu, *Viața și nevoițele fericitului Paisie, starețul sfințelor monastiri Neamțul și Secul, Râmnicu Vâlcea, 1935*; Paul Mihail, *Traduceri patristice ale starețului Paisie*, MO, 1972, 3-4; Paul Mihail, *Schitul Poiana Mărului - un centru ortodox cărturăresc, în Spiritualitate și istorie la Întorsura Carpaților*, îngr. Antonie Plămădeală, Buzău, 1983, 354-384; Nestor Vornicescu, *Primele scrieri patristice în literatura noastră*, Craiova, 1984; Paul Mihail, *În legătură cu participarea episcopului Veniamin Costachi la înmormântarea starețului Paisie de la Neamț*, BOR, 1987, 3-4; Paul Mihail, *Cuviosul stareț Paisie de la Neamț, în Sfinții români și apărători ai legii strămoșești*, coordonator Nestor Vornicescu, București, 1987, 483-495; Călugărul Ioannikios (Muntele Athos), *A Homily for the Monastic Tonsure by St. Paisy (Velichkovsky)*, RSE, 1991, 3-4; Alexandru Duțu, *Pour une histoire de la dévotion sud-est européenne. Contributions récentes*, RSE, 1991, 3-4; Paul Mihail, *Slujba sfântului cuviosului Paisie de la Neamț (După manuscrisul aflat la Muntele Athos în schitul Sf. Ilie împreună cu portretul său)*, BOR, 1992, 1-3; Valentina Pelin, *La Correspondance du stareț Paisie du Monastère de Neamțu*, RSE, 1993, 3-4, 1994, 1-4; N. A. Ursu, *Școala de traducători români din obștea starețului Paisie de la mănăstirile Dragomirna, Secu și Neamț, „Teologie și viață”*, 1994, 11-12; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, 318-319; Dario Racanello, *Rugăciunea lui Iisus în scrierile starețului Vasile de la Poiana Mărului*, Sibiu, 1996; *Români în reînnoirea isihastă*, îngr. Virgil Căndea, Iași, 1996, *passim*; *Paisianismul - un moment românesc în istoria spiritualității europene*, îngr. Dan Zamfirescu, București, 1996; Virgil Căndea, *Filocalia în literatura română veche*, în *Filocalia*, îngr. Doina Uricariu, București, 2001, 11-18. C. V.

PAIU, Constantin (5.III.1936, Iași), critic teatral, autor de dramatizări și istoric literar. Parcurgând ciclul secundar la o școală de elită, Liceul „Costache Negruzi” din urbea natală, P. își ia bacalaureatul în 1953. Anul următor își începe studenția la Facultatea de Filologie-Istorie a Universității „Al. I. Cuza”. O carieră cu destule zigzaguri îl așteaptă după încheierea studiilor universitare, prima experiență importantă fiind aceea de ziarist. Redactor-colaborator la foaia băcăuană „Steagul roșu” (1958-1959), în aceeași perioadă colaborează asiduă la emisiunile Studioului ieșean de Radio. În 1965 se angajează aici ca redactor (ajungând șef de secție), după ce între 1959 și 1962 lucrase ca muzeograf la Muzeul de Istorie al Moldovei, iar în anii 1962-1965 se înscrisese, ca asistent, pe traiectoria unei promițătoare cariere universitare, brusc întreruptă prin decizie proprie. În 1985, după desființarea postului local de Radio-Televiziune, este trimis în cercetare, în cadrul sectorului de istorie literară al Institutului de Filologie Română „A. Philippide”. O nouă schimbare de destin profesional se produce în octombrie 1997, când accede în corpul didactic al Universității de Arte „George Enescu”, unde în 2000 e avansat profesor. Mai fusese, în 1992-1995, conferențiar asociat la Universitatea Ecologică „Mihail Kogălniceanu”. După debutul din 1959, cu versuri, în „Iașul literar”, optează pentru publicistica teatrală, semnătura lui putând fi întâlnită în „Cronica”, „Convorbiri literare”, „Flacăra Iașului”, „Teatrul”, „Ateneu”, „România literară”, „Contemporanul”, „Familia”, „Orizont”, „Teatrul azi”, „Anuar de lingvistică și istorie literară”, „Monitorul”, „Timpul”, „Dacia literară”, „Scena”. A publicat două atrăgătoare cărțile pentru copii, *Un arici pogonici, trei pitici și-un licurici* (1972) și *O-nțâmplare de mirare* (1981), scenariul radiofonic *Dănilă Prepeleac* fiindu-i imprimat, în 1984, pe un disc Electrecord. Foarte legat de Studioul de Radio Iași, unde și-a trăit anii cei mai plini, P. a realizat timp de două decenii (1965-1985) emisiunile de critică teatrală și „Teatru radiofonic”, pentru care a scris și a regizat peste o sută douăzeci și cinci de adaptări și dramatizări. I s-au jucat pe diferite scene din țară scenariul pentru un *Spectacol Topîrceanu* (reunind *Balada amintirii* și *Minunile Sfântului Sisoe*, cu un „epilog” original), *Dănilă Prepeleac*, după Ion Creangă, *Întoarcerea din pustiu*, pe motive din scrierile lui Antoine de Saint-Exupéry, *Baltagul*, după romanul lui Mihail Sadoveanu. Este coautor la volumul *Școala ieșeană de teatru. Fișe de istorie* (2000). Antologia *Despre teatru: însemnări și digresii* (1991) strânge laolaltă cronici și articole îndeobște trecute cu vederea ale lui G. Topîrceanu. Operând cu siguranță și discernământ, slujindu-se de nedeazămintă lui minuție, P. scoate la iveală câteva însemnări și note necunoscute ale „meteoricului cronicar dramatic”. Pentru *Dicționarul general al literaturii române* a redactat o seamă de articole, între care se disting cele despre Valeriu Braniște, N. Carandino, G. Ciprian, Mihai Codreanu, Costache Conachi, Al. Kirîșescu, Ion Luca. Identificând ipostazele esențiale ale fiecărui autor, el își construiește microsintezele într-o manieră bine strunită, care însă nu îl împiedică să exploateze, discret, pitorescul unor figuri și al unor scrieri.

Un cronicar temeinic și judicios, de o netăgăduită probitate, se arată a fi **P.** în *Confidențe la arlechin* (1985) și *Dintele vremii* (2003), care reflectă evoluția de la consemnarea riguroasă a unor „întâmplări scenice” la comentariul de argumentație complexă, întotdeauna logic, măsurat, vădind un ochi sigur în detectarea valorii netrucate. Criticul discută pertinent spectacolele susținute de teatrele din Moldova în intervalele 1974–1982 și 1985–2001, fără să se aprindă în entuziasme fără frâu ori să aibă voluptatea crudă a desființării. Cu echilibrul său greu de clătinat, se ține departe și de „cumsecădenia” înfășurată în lunecoase echivocuri și de trufia oglindirii de sine. Competența omului de teatru pus pe „confidențe” nonsubiective se clădește pe o impecabilă seriozitate. Emoția, componentă a comunicării „la arlechin”, este mereu supusă unei lucidități ce contează deopotrivă pe fermitate și franchețe. Receptiv, cu o anume circumspecție la nou, cronicarul salută abordarea îndrăzneată a unor piese clasice, dar, polemizând virtual cu „superesteții”, respinge experimentele aiurea, „năzdrăvăniile”, „ereziiile” născătoare de „avortoni scenici”. Nu se împacă defel cu „săriturile peste cal” ale „mimetismului fals novator”, în care extravaganțele celor ce „se dau în privese” conțin riscul denaturării, ca și, în forme ilar-novice, pe acela al prăvălirii în elucubrație. Mai puțin în largul lui când e să teoretizeze, **P.** își dirijează exigențele, cu o pedală de constantă comprehensiune (cu incidentale înțepeniri în rigiditate), asupra procesului de „translare”, de „eșafodare” a textului dramatic pe scenă, acest „spațiu al semnificațiilor esențiale”. El își exprimă cumpătat și bucuria de a fi asistat la un „festin” de performanțe (regizorale, scenografice, actoricești) care par menite să reziste „dintelui vremii” (titlul unui volum care urma să îi apară), cum și insatisfacția de a fi fost martor la o cădere. „Sub semnul celor două măști îngemănate”, consacră, în articole nu lipsite de o vibrație sufletească, pagini unor directori de scenă, unor confrăți și, mai ales, actorului, „omul-mască” prin harul căruia se săvârșește miracolul de sub lumina rampei. În lumea nu rareori narcisiacă, fermecător sau iritant cabotină, câteodată coruptibilă a criticii dramatice, **P.** s-a impus prin integritatea demersului, a cărui miză evidentă este adevărul. Teza de doctorat *Rebreanu, omul de teatru*, publicată, cu reajustări, în 1995 (Premiul Secției române a Asociației Internaționale a Criticilor de Teatru), nu iese, în fond, din sfera preocupărilor de-o viață. Istoricul literar își reconfirmă precizia și acuratețea reflexelor interpretative, felul său meticolos de a cerne și a discerne. Înaintând printre diferite „repere” și „constante”, el scoate în față posturi mai puțin cunoscute ale lui Liviu Rebreanu – cronicarul dramatic, dramaturgul, directorul de teatru; se adaugă, în secvențe de abundentă informație, traducătorul și scenaristul de film. În *Repere în teatrul antic grec și latin* (2000) și în *Introducere în teatrul Renașterii* (2000), „parada” marilor creații din Antichitate și din Renaștere e abordată dintr-un unghi de înțelegere, pe cât posibil, neîndatorat opiniilor unor specialiști, prin urmare ferit de „certitudini anticipate”. Preocupat să identifice „ideile-reper”, „dominantele ideatice și artistice”, teatrologul propune, de câte ori are ocazia, „piste de lectură” în perspectiva unor

spectacole care să valorifice înțeleșurile perene. Scrise accesibil și atractiv, cursurile sale au un timbru personal și o anume culoare a expunerii, cucerind prin neascunsa plăcere de a povesti.

SCRIERI: *Un arici pogonici, trei pitici și-un licurici*, Iași, 1972; *O-ntâmplare de mirare*, Iași, 1981; *Confidențe la arlechin*, Iași, 1985; *Rebreanu, omul de teatru*, Iași, 1995; *Repere în teatrul antic grec și latin*, Iași, 2000; *Introducere în teatrul Renașterii*, Iași, 2000; *Școala ieșeană de teatru. Fișe de istorie* (în colaborare), Iași, 2000; *Dintele vremii*, Iași, 2003.

Antologii: G. Topîrceanu, *Despre teatru: însemnări și digresii*, pref. edit., Iași, 1991.

Repere bibliografice: Al. I. Friduș, *Viziuni complementare*, CRC, 1985, 32; Cristina Dumitrescu, „*Confidențe la arlechin*”, RL, 1985, 39; Dumitru Chirilă, „*Confidențe la arlechin*”, F, 1986, 1; Carmen Mihalache Popa, „*Confidențe la arlechin*”, ATN, 1987, 3; Ion Toboșaru, *Consemnări*, III, București, 1987, 171–174; Florin Faifer, *Criticul în împărăția fișelor*, DL, 1996, 23; Ștefan Oprea, *Chipuri și măști*, Iași, 1996, 190–192; Busuioc, *Scritori ieșeni* (2002), 312–313; Florin Faifer, *Constantin Paiu – seriozitate și franchețe*, CL, 2003, 2. F.F.

PAL, Maria (16.XI.1948, Botești, j. Neamț), poetă. Este fiică a Cătălinei și a lui Carmil Pal, funcționar. Urmează Liceul „Roman Vodă” din Roman, absolvit în 1967, și Facultatea de Istorie-Filosofie, secția psihopedagogie specială, secundar limba și literatura română, a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (1970–1974). Profesoară și directoare (1990–1998) la Liceul pentru Deficiențe de Vedere din Cluj-Napoca, din 1992 este lector asociat la Facultatea de Psihologie și Științele Educației, Catedra de psihopedagogie specială. Publică versuri începând din 1967, în revista „Școala nouă” a liceului din Roman, apoi în suplimentul „Condeie nemțene” al ziarului „Ceahlăul” din Piatra Neamț. Între acest moment și anul 1999, când îi apare prima plachetă, *Nesomnul metaforei*, se întinde un lung interval de tăcere, curmat brusc de editarea unui mare număr de volume, uneori grupate câte trei în același an.

Mai mult sau mai puțin la unison, critica a vorbit, cu încercarea de a defini ceea ce scrie **P.**, atât despre „o poezie de notație” (Constantin Cubleşan), amintind „aerul profund, sempitern, al Ardealului cel mereu născător de poeți caracteristici” (Gheorghe Grigurcu), cât și despre „suprarealismul de fond al autoarei”, stând sub semnul lui Gellu Naum (Adrian Popescu), ori despre legături cu „lumea necuvintelor” lui Nichita Stănescu, câtă vreme, în volumul *Străpuns de negăsire* (2000), unele afinități „sunt ușor decelabile” (Ion Cristofor). Varietatea asociațiilor livrești confirmă, într-un fel, un răbdător exercițiu literar, desfășurat în subterană, ale cărui dimensiuni pot fi doar bănuite. Un fapt rămâne însă incontestabil, și anume că, după un debut lipsit de relief și fără consecințe vreme îndelungată, **P.** intră în actualitatea literară cu o lirică bine articulată sub aspectul expresivității stilistice, mărturisind o tăioasă voință de a se exprima. Este o aspirație specifică ființelor pentru care pudoarea, agorafobia au constituit întotdeauna obstacole greu de depășit. Pulsuniile, aparent dezordonate, ale unui univers structurat fastuos sub aspect metaforic fac să vibreze semnificațiile sentimentului de

libertate, ca spațiu dobândit cu trudă: „În crepuscul/trenul tuturor negațiilor gonea/ cu o viteză nebună/ într-o stație uitată/ în altă vârstă/ cu plase de pietre în mâini/ urci în vagonul întesat/ cu gândurile tale albastre/ vuind precum furtunoasele oceane”.

SCRIERI: *Nesomnul metaforei*, postfață Gheorghe A. M. Ciobanu, Piatra Neamț, 1999; *Preludiu pentru tăceri - Prelude for Silence*, ed. bilingvă, tr. Roxana Marcu, postfață Cristian Livescu, Piatra Neamț, 2000; *Cuibul flăcărilor*, pref. Mircea Petean, Cluj-Napoca, 2000; *Străpuns de negăsire*, postfață Ion Cristofor, Cluj-Napoca, 2000; *Tristeți nimbate*, postfață Constantin Cubleșan, Cluj-Napoca, 2001; *Între două bătăi de secundă*, Cluj-Napoca, 2001; *Măsura cenușii*, pref. Adrian Popescu, Cluj-Napoca, 2002; *50 de poeme*, Cluj-Napoca, 2002. **Ediții:** *Memoria exilului românesc. Scrisori din arhiva Chiriachița și Traian Popescu*, pref. Ion Cristofor, Cluj-Napoca, 2002 (în colaborare cu Ion Cristofor); Ion Caraion, *Scrisori către Nicolas Catanoy*, pref. Ion Cristofor, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Lucian Strochi, *O ingenuă - Maria Pal*, „Asachi”, 2000, 133; Adrian Țion, *Ut pictura poesis*, „Cetatea culturală”, 2000, 10; Ion Cristofor, *Sintaxa ambiguității*, TR, 2001, 5-6; Ion Cristofor, *Poezia ca „joc al căutării”*, „Cetatea culturală”, 2001, 10; Florin Rogoian, „Străpuns de negăsire”, ST, 2001, 7-8; Marian Barbu, *Ferestre deschise*, CNT, 2001, 36; Marian Barbu, *Devenirea întru poezie*, „Cetatea culturală”, 2002, 6; Elena-Esther Tacciu, „Măsura cenușii”, „Minimum”, 2002, 187; Mircea A. Diaconu, *Meridiane feminine*, CL, 2003, 3; Mariana Ionescu, „Între două bătăi de secundă”, „Universul cărții”, 2003, 8-9; Elena-Esther Tacciu, *Pelerin printre metafore*, „Minimum”, 2003, 192. I.I.

PALADE, Rodica (23.II.1952, Roșiori de Vede), prozatoare și jurnalistă. Este fiica Georgetei Floroiu (n. Dumitrescu), învățătoare, și a lui Constantin Floroiu, profesor. Învăță mai întâi în orașul natal (1959-1969), urmează ultimele clase de liceu la București (1969-1971) și va absolvi Facultatea de Filologie a Universității bucureștene (1977), cu o teză despre *Symbolistica apei în poezia lui Lucian Blaga*. Funcționează ca profesoară la Slobozia, apoi ca bibliotecară la Institutul Politehnic din București (1979-1983). Din 1990 devine redactor-șef adjunct la revista „22”. Fără să fi frecventat vreun cenaclu, P. este solidară în intenții și în declarații cu grupul optzecist. Detectată de criticul Lucian Raicu de la „România literară”, P. nu va debuta direct la revista bucureșteană, unde cenzura funcționa mai strict, ci la „Tomis”, în 1979. Prima carte, romanul *Iarna, vietățile*, îi apare la Cartea Românească, în 1987. Colaborează cu eseuri, articole și proză la „Tribuna”, „Amfiteatru”, „Contrapunct”, „Vatra” ș.a. În 1990 beneficiază de o bursă oferită de Fondation pour une Entraide Intellectuelle Européenne și efectuează un stagiu de documentare la Paris. Este membră a Grupului pentru Dialog Social.

Primit entuziast de critici și distincții cu Premiul Uniunii Scriitorilor, romanul *Iarna, vietățile* se remarcă printr-o tăietură băiețească. Nimic din scrisul economicos, sobru practicat de P. nu se înscrie pe linia literaturii feminine și cu atât mai puțin feministe. Textul este aproape naturalist în notație, cu o matură stăpânire a monologului interior și a fluxului psihic. Dacă există o posibilitate de afiliere a acestei rețete la proza contemporană, atunci este vorba de scrisul Gabrielei Adameșteanu (printr-o

fericită întâmplare, redactorul cărții). Decesul unui pensionar oarecare - un banal Alexandru Ionescu - și circumstanțele rituale ale unei înmormântări de provincie îi prilejuiesc autoarei o incursiune în mediul amniotic al unei faune umane memorabile. Trei bătrâne - Berenice, Paula și Veronica - reconstituie din fragmente incoerente de memorie destinul lor, pe al altora și soarta unei lumi declassate. Monologul interior și discursul indirect liber - unelte clasificate ale romanului modern - sunt mânuite cu dexteritate pentru a compune profilurile celor trei Parce în mizerie, care nu prezic desfinele, ci doar și le reamintesc, deformat și haotic, una dintre ele fiind chiar amnezică și o mitomană cu veleități literare. Ca și alți prozatori optzeciști, P. are o ureche bine exersată: radiografiile diverselor medii și grupuri sociale se bazează în mare parte pe înregistrarea de înaltă finețe a limbajului. Stilul este matur, polisat, într-un mod care îi pune în valoare muchile aspre, iar tehnica descriptivă și cruzimea observației sunt cu totul inedite la un prozator debutant. În fine, activitatea jurnalistică desfășurată de P., înscrisă cu fidelitate în sumarele revistei „22”, se concretizează predilect în interviuri și articole de fond. Temele supuse analizei cuprind o arie substanțială, în primul rând de interes politico-social, dar și cultural. Jurnalista știe întotdeauna să dezvolte incisiv, dar și obiectiv, subiecte de actualitate: procesul comunismului, rolul intelectualității în societatea civilă, trecutul și viitorul monarhiei în România, relația Bisericii Ortodoxe cu Biserica Catolică ș.a. Majoritatea personalităților ultimilor ani au trecut prin filtrul întrebărilor propuse de P., care își construiește profesionist interviurile, reușind să evidențieze în dialog ipostaze diverse ale interlocutorului, ba chiar „fața nevăzută a lucrurilor”. Printre participanții la interviuri s-au numărat de-a lungul timpului criticul literar Nicolae Manolescu, eseistul Horia-Roman Patapievic, profesoara și disidenta Doina Cornea, politologul Vladimir Tismăneanu, istoricul Zoe Petre, directorii Televiziunii Române, realizatorii de emisiuni de la Europa Liberă și mulți alții.

SCRIERI: *Iarna, vietățile*, București, 1987; *Fața nevăzută a lucrurilor (1990-1999)*. *Dialoguri*, Cluj-Napoca, 1999.

Repere bibliografice: Ion Vlad, *Un nou și autentic prozator*, TR, 1988, 11; Val Condurache, *Planeta cărții*, CL, 1988, 5; Cornel Ungureanu, *Prozatori tineri*, O, 1988, 36; Doina Jela, *Lecția de virtuozitate*, TMS, 1988, 10; Simion, *Scriitori*, IV, 719-723; Petras, *Lit. rom.*, 93-95; Lovinescu, *Unde scurte*, V, 85-90; *Dicț. scriit. rom.*, III, 554-555. M.S.

PALAGHIU, Mircea (22.VI.1932, Andrieșeni, j. Iași - 1.X.1978, București), prozator. Este fiul Emiliei și al lui Mihai Palaghiu. Absolvent al unei școli tehnice de drumuri și poduri la Iași, termină Facultatea de Filologie la București, în 1960. Funcționează ca profesor în satul Homorâciu, județul Prahova. Primele schițe îi apar în „Neuer Weg” (1960). După mărturia târzie a lui Dieter Schlesak, din pricina prozelor sale satirice devine indezirabil pentru regim, este arestat și suferă o condamnare de șapte ani. Marcat de această experiență, se sinucide.

Prozator pe deplin stăpân pe procedeele comice, P. izbuteste să creeze o foarte personală „saga” umoristică. În *Orbit de prea multă dragoste* (1972), prima sa carte, personajele sunt membrii familiei Mirmidon: capul familiei, personaj-narator în mai multe proze, Florentina, soția sa, Marius, fiul cel mare. Lor li se vor adăuga în cărțile următoare Alexandru și Constantin, băieții mai mici. Zece texte independente alcătuiesc o carte inedită, vădind un parodist superior. Calitățile și defectele protagoniștilor sunt dozate cu abilitate. Într-o urbe unde stereotipiile, conclavurile „intelectuale” sunt esențiale, aerul savant al motivațiilor înconjoară întâmplări banale sau, în chipul cel mai firesc, situații neverosimile, cu valoare simbolică. Spre exemplu, membrii familiei Mirmidon și vecinii lor se întrec în construirea, pe acoperișul caselor, a câte unui turn cât mai impozant. În proza titulară din *Eram fericit în noaptea cu lună* (1974), comicul ia naștere din întorsăturile neașteptate pe care autorul știe să le dea unor împrejurări cărora logica receptorului le prevede un alt traseu. Venind să ceară niște bani unui prieten pe care îl salvase odată de la moarte și fiind informat de soția acestuia despre iminența unui refuz, Mirmidon începe – sub „pretextul” de a-și ajuta prietenul să scape de grija bunurilor sale materiale – să îi încarce într-un camion toate obiectele de valoare. În momentul în care stăpânul casei năvălește înăuntru – o nouă întorsătură în atitudinea personajului –, tâlharul pare bucuros de reîntâlnire, dar se trezește bătut și fugărit de fostul amic și de consătenii acestuia. Romanul *Sublima Sora Camelia* (1975) este în același timp o utopie și un imn dedicat frumuseții sufletului omenesc, căci abia în finalul narațiunii se înțelege că povestea de dragoste a lui Marius Mirmidon, profesor în satul Măgura, cu învățătoarea Sora Camelia este doar rodul fanteziei celui dintâi. În *Arhipelagul Alexandru* (1976), scriitorul dovedește resurse pentru romanul dedicat adolescenților, urmărind procesul dificil al trecerii de la copilărie la maturitate, în condițiile dezbinării familiale și ale nefericirilor provocate de contactul cu mediul în care protagonistul trăiește. O revenire la stilistica fantezistă și la comicul amar se produce în *La revedere, Cassiopeea!* (1980), scriere romanescă apărută postum.

SCRIERI: *Orbit de prea multă dragoste*, București, 1972; *Eram fericit în noaptea cu lună*, București, 1974; *Sublima Sora Camelia*, București, 1975; *Arhipelagul Alexandru*, București, 1976; *Petrecere la Mirmidon*, București, 1979; *La revedere, Cassiopeea!*, București, 1980.

Repere bibliografice: George Muntean, „*Orbit de prea multă dragoste*”, RL, 1972, 36; Florin Faifer, „*Eram fericit în noaptea cu lună*”, CRC, 1974, 13; Sorin Titel, *Tinerete și exaltare romantică*, RL, 1976, 3; Valentin F. Mihăescu, *Delicatețea ironică*, LCF, 1976, 17; Victor Atanasiu, *Un posibil roman satiric*, VR, 1976, 9; Florin Mugur, *Un basm pentru oamenii mari*, „Scânteia tineretului”, 1977, 8764; Valentin F. Mihăescu, *Literatură pentru adolescenți*, LCF, 1977, 6; *Dicț. scriit. rom.*, III, 555–557. A.F.

PALEOLOGU, Alexandru (14.III.1919, București – 2.IX.2005, București), eseist și critic literar. Este fiul Elenei (n. Vidrașcu) și al lui Mihail Paleologu, avocat. Familia avusese o moșie

(drastic redusă după reforma agrară din 1945 și apoi vândută bucată cu bucată), motiv pentru care P., după cum mărturisește într-o carte-convorbire, este nevoit să declare întotdeauna – formula „origine boierească” nefiind acceptată în timpul regimului comunist – că este de „origine burghezo-moșierească”. Francofil, aproape de stânga în tinerețe, tatăl i-a transmis de timpuriu pasiunea pentru I. L. Caragiale și pentru Montaigne. P. și-a petrecut copilăria printre celebritățile epocii, într-un mediu saturat de cultură. La București, după ce termină școala primară din strada Mântuleasa, urmează cursurile Liceului „Spiru Haret” și Facultatea de Drept. Debutază ca elev, în 1934, la „Mlădița”, cu articolul *Literatura condamnată*, alte texte ieșind de sub tipar în „Vlăstarul”, „Universul literar” și „Gândirea”, al căror colaborator sporadic rămâne un timp. În decembrie 1940 intră la Școala de Ofițeri de Rezervă de Cavalerie de la Sibiu (unde, pe câmpul de instrucție, execută șarje cu lancea), începutul războiului găsiindu-l la Regimentul de Gardă Călăre. Reconcentrat, este trimis, de data aceasta ca instructor, la școala pe care o urmează la Sibiu (unde nu se intersectează cu Cercul Literar, necunoscându-i încă pe membrii acestuia). După trecerea țării de partea Aliaților, activează ca referent în Comisia Română pentru Aplicarea Armistițiului (1944–1945), reușind să salveze oameni și bunuri. În 1946 și 1947 este atașat de legăție în cadrul

Alexandru Paleologu, D.R. Popescu și Eugen Jebeleanu

Ministerului Afacerilor Externe. Între 1948 și 1950 face studii de regie și teatrologie la Institutul de Teatru. În aceeași perioadă apucă să facă și practică de asistent de regie la Teatrul Național și la Teatrul Armatei din București („de unde am niște amintiri ridicole”, va spune ulterior **P.**, evocând acei ani). În cele din urmă, deși absolvise trei ani de facultate, renunță la cariera de regizor, convins, pe de o parte, că nu are talent, iar pe de alta, că nu va putea suporta tutela realismului socialist și a diversilor ideologi de serviciu, tutelă deosebit de apăsătoare și în lumea teatrului. Prin 1948-1949, în urma unei crize sufletești, se convertește la catolicism, pentru ca prin 1950-1951 să se îndepărteze de noua sa confesiune și să se întoarcă la aceea în care a fost botezat („Eu sunt ortodox practicant fără prea multă asiduitate...”). În 1950 biografia sa, oricum și până în acest moment foarte agitată și sinuoasă, intră de-a dreptul sub zodia senzaționalului, a romanului de aventuri. Căutat de Securitate, reușește să dispară și intră în clandestinitate, sub nume fals, ascunzându-se în primul an mai ales în București (prin spitale, prin casele unor prieteni sau cunoștințe – la fetele lui Eugen Goga, fratele poeziei, de pildă – dar și în Ploiești, Pitești, Drăgășani, Iași, Zărnești, Plaiul Foii – pe șantiere, în vii, în fabrici). Pe la sfârșitul lui 1950 – începutul lui 1951 ajunge la Câmpulung, în Muscel, unde îl reîntâlnește – se cunoșteau dinainte de război – pe Constantin Noica, aflat acolo cu domiciliu obligatoriu din 1949, ca fost moșier. Începe „stagiul” de cinci ani de la Câmpulung, în cursul căruia **P.** îl frecventează aproape zilnic pe filosoful cu zece ani mai vârstnic decât el, al cărui discipol entuziast devine. Sub îndrumarea lui Noica învață limba greacă. Îl citește în original, integral, în ordinea propusă de maestru, pe Goethe, împreună îl studiază pe Kant, și mai ales pe Hegel, în răstimpul a ceea ce ei numeau „cele 1001 de nopți ale filosofiei”. După doi ani de „supunere totală”, discipolul se revoltă: începe „despărțirea de Noica”. **P.** revine la ale sale, la Montaigne, Goethe și Nietzsche: „Scriam à la Noica, deci eram un papagal. După un timp mi-am dat seama și am revenit la ale mele...” În *Amicus Plato*

sau *Despărțirea de Noica*, text inclus în volumul *Ipoteze de lucru* (1980), **P.** va defini „nodul conflictului cu marele meu amic Noica”: „Părăsirea vieții pentru abstracțiune...”. Ca efect al „destinderii” de după Conferința de la Geneva (1955), beneficiază de un decret de grațiere și reîntră în legalitate. În decembrie 1956 este angajat, prin concurs, cercetător științific la Institutul de Istoria Artei al Academiei, secția de artă medievală (bizantină). Elaborează un studiu despre pictura Bisericii Domnești din Curtea de Argeș (apărut abia în 1970) și începe o monografie despre mănăstirea Probota (arhitectură și pictură), manuscris confiscat de organele Securității. Arestat la 9 septembrie 1959, este condamnat de Tribunalul Regiunii a 2-a Militare la paisprezece ani de muncă silnică pentru „crima de uneltire contra ordinii sociale”. Faptele incriminate au fost: de a-l fi instigat pe Noica să scrie o carte „dușmănoasă”, în speță „istorisirile” acestuia din Hegel, de a fi făcut să circule volumul lui Emil Cioran *La Tentation d'exister*, de a fi transcris, multiplicat și răspândit *Lettre à un ami lointain*, scrisoarea lui Cioran către Noica, apărută în „La Nouvelle revue française” etc. Până și detenția o trăiește **P.**, spirit paradoxal, într-un mod aparte, amuzându-se de latura rizibilă a regimului celular. Ceea ce nu înseamnă că nu a avut de îndurat suferințe și experiențe dure, penibile, numai că a dorit, și în bună măsură a reușit, să le sfideze. Grațiat în iunie 1964, este constrâns să colaboreze cu Securitatea, după cum va mărturisi ulterior. Va fi reîncadrat la Institutul de Istoria Artei, de data aceasta în secția de teatru. Publică în „Studii și cercetări de istoria artei”, seria teatru, muzică, cinematografie, lucrările *Societatea românească, spiritul public și teatrul între 1849-1878*, *De la Caragiale la Eugen Ionescu și invers*, *Frédéric Damé, critic dramatic*, *Teatrul lui Lucian Blaga*, iar în „Revue roumaine d'histoire de l'art” eseul *Autour du quatrième centenaire de Shakespeare*. Secretar literar al Teatrului „Constantin I. Nottara” în 1967, e angajat de Marin Preda ca redactor la Editura Cartea Românească, unde va lucra de la înființarea instituției (1970) până la pensionare (1976). După 1965 colaborează la „Gazeta literară”, „România literară”, „Luceafărul”, „Viața românească”, „Secolul 20”, „Convorbiri literare”, „Argeș”, „Contemporanul” ș.a. Debutează editorial după vârsta de cincizeci de ani, în 1970, cu volumul de studii și eseuri *Spiritul și litera*, premiat de Uniunea Scriitorilor. Urmează, în serie strânsă, *Bunul simț ca paradox* (1972), *Simțul practic* (1974), *Treptele lumii sau Calea către sine a lui Mihail Sadoveanu* (1978; Premiul Uniunii Scriitorilor), *Ipoteze de lucru*, *Alchimia existenței* (1983; Premiul Uniunii Scriitorilor). În cadrul ședințelor Consiliului Uniunii Scriitorilor, **P.** s-a remarcat prin atitudini și luări de cuvânt curajoase (făcând, de pildă, public abuzul confiscării de către Securitate a unor manuscrise ale lui N. Steinhardt). În primăvara lui 1989, ca unul dintre semnatarii „scrisorii celor șapte”, ce exprima atitudinea de solidarizare cu protestul poetului Mircea Dinescu, este supus interdicției de a publica. După decembrie 1989, este ambasador în Franța (februarie-iunie 1990), senator de Argeș al Partidului Alianței Civice (1992-1996) și senator al Partidului Național Liberal (din 1996). În planul convingerilor

politice, **P.** a trecut de-a lungul vieții, după cum mărturisește în *Sfidarea memoriei* (1996), „prin niște fluctuații și înainte de arestare și după detenție”, înregistrând „niște oscilații pe un evantai destul de mare”: de la stânga, chiar extremă, la dreapta, nu extremă (i-a sfidat într-o împrejurare publică pe legionari), și la cea pe care o numește „dreapta junimistă”. Mai multă consecvență a arătat scriitorul în planul opțiunilor politice după decembrie 1989.

Scrisul lui **P.**, eseistul prin excelență al literaturii române din ultimele decenii, dă impresia de a fi mereu în contact cu un strălucitor stil tânăr aflat într-o stare de veșnică ebuliție. De această tinerețe permanentă, lungă cât viața, amânând, refuzând de fapt maturizarea deplină (cu tot ce presupune ca limitare și închistare), țin spiritul eminent și eminent ofensiv, bătaios, polemismul intransigent, atât de caracteristice eseistului și criticului. De pildă, legenda situației subalterne avute, chipurile, de Mihai Eminescu și a mizeriei materiale în care s-ar fi zbatut marele poet e măturată pur și simplu într-un text antologic – *Funerariile poetului*. Iată prăpădul pe care îl face printre clișee într-un articol „festiv” despre Sadoveanu în *Alchimia existenței* sau pedepsirea exemplară a snobismului superficial, a modei ușurate, executată de sus, cu un

zdrobitor dispreț, după o nouă lectură (a paisprezecea) dintr-o privilegiată serie à la Ibrăileanu a romanului *Război și pace*. Inclemența față de prejudecăți și clișee, față de unele puncte de vedere false adânc înrădăcinate reprezintă, de altfel, o trăsătură curat tinerească. Lenea bătrânească a minții, scleroza senilă a gândirii găesc în el un adversar redutabil. O excelență și binevenită punere la punct realizează criticul, în același timp plin de bun-simț și subtil (cu **P.** bunul simț – socotit îndeobște o calitate preponderent populară – se rafinează, se aristocratizează, poartă perucă și pantofi cu toc înalt, fără a-și pierde sănătoasa rumeneală a obrazilor), în legătură cu impresionismul, identificat în mod eronat de unii drept „superficialitate, capriciu, lipsă și chiar fugă de știință, lipsă de spirit teoretic”: „nu a existat și nu va exista critic autentic nonimpresionist. A repudia impresionismul înseamnă a repudia pur și simplu esența criticii”; „aș afirma – se revine în alt loc – că o critică radical nonimpresionistă e o contradicție *in adjecto*”. Tinerească este apoi capacitatea de a admira, în care **P.** vede esența criticii. El este un critic (și un om) dispus să admire. E o calitate aceasta, fără îndoială, dar presupune să admiri uneori și ce nu trebuie. Generozitatea inunde însă nu numai pagina lui critică, ci și planul relațiilor interumane. Omul este un spirit treaz, lucid, o inteligență avizată și în același timp cu ceva candid, naiv. De „păcatele tinerețelor” ține și un anumit gust pentru bravadă, pentru gestul de efect: din când în când câte o afirmație (prea) categorică sau (intenționat) șocantă „rupe”, provoacă breșe în discursul impecabil clădit pe temeiul bunului simț. Atunci bunul simț dispăre, iar paradoxul devine agresiv. Criticul, ce câștigă de obicei adeziunea cititorului, se „montează” dintr-o dată, din senin, se fanatizează brusc pentru o idee inacceptabilă, ca atunci când exclude dragostea platonică din sfera iubirii autentice. Tinerețea, care la **P.** nu e o vârstă, ci un mod de existență, determină, de asemenea, atât caracterul erudiției sale elegante, lipsită complet de pedanterie, cât și natura foarte disponibilă a înzestrării, nefixată la o zonă anume. Eseist, moralist, filosof, critic literar, critic de artă, de film și nu în ultimul rând scriitor, el se poate manifesta cu strălucire în toate aceste ipostaze. Cât despre memorii, se poate spune că sunt inaugurate, printre rânduri, în *Alchimia existenței*, unde amintirile despre audiția radiofonică în familie a premierei mondiale a operei *Oedip* de Enescu transmisă „în direct” de la Paris, despre Liceul „Spiru Haret” și revista „Vlăstarul”, la care scriau Mircea Eliade, Constantin Noica, Alexandru Ciorănescu, despre copilăria scaldată într-o elevată atmosferă de intelectualitate și cultură, despre cum și unde l-a recitat aproape integral pe Mihail Sadoveanu (la închisoare!), ocupă deja un spațiu deloc neglijabil. Dovada supremă de tinerețe spirituală **P.** o dă însă atunci când știe să fie în cel mai înalt grad contemporanul nostru, al celor (nu cu mult) mai tineri decât dânsul. Adică atunci când emite în legătură cu unele dintre cele mai de seamă probleme și teme la ordinea zilei (și a veacurilor), precum tradiționalism, patriotism, specific, europenism, sau om, suflet, societate, istorie, cultură, putere, opiniile și ideile bunului simț lămurat. Multe evocări

extraordinare se află în *Sfidarea memoriei*, cartea de convorbiri cu Stelian Tănase, unde autorul confirmă explicit că își pune la punct memoriile. **P.** este și un talentat portretist, antologic fiind portretul făcut lui N. Steinhardt. Pilduitoare pentru elevația meditației sale este formula privind „libertatea interioară”: „Prețul libertății e mereu exigibil și niciodată definitiv plătit”. Cărțile lui **P.** constituie un prilej de multilaterală „experiență sporitoare”.

Din pregătirea sa academică, referințe face adesea scriitorul la disciplinele juridice; are și de ce, pentru că i-au înlesnit accesul la o lectură vrednică de a fi reluată spre îmbărbătarea minții mereu în viață: dreptul roman. Servește ca antidot în cazul histrionismului, iar refuzul specialității poate fi luat și ca modestie teatrală, mefistofelică, un histrionism existențial [...]. Eseiul și criticul literar mimează chiar, în activitatea sa publicistică, pe simplul amator, dând paginilor lui scrise un aer de oralitate salonardă, în candoarea și fortuitul ce sunt proprii oricărei cozerii, deși tema s-ar părea că acuză cu totul altceva. [...] Ticuri stilistice care, fermecătoare sau poate tocmai de aceea, dau impresia de frivolitate la un om de cultură și profund, și temeinic, format nu fără sistemă, dacă avem în vedere că la baza cunoștințelor sale se află filosofia, iar dascăl i-a fost prietenul său mai mare C. Noica, un pedagog de clasă.

I. NEOIȚESCU

SCRIERI: *Spiritul și litera*, București, 1970; *Bunul-simț ca paradox*, București, 1972; *Simțul practic*, București, 1974; *Treptele lumii sau Calea către sine a lui Mihail Sadoveanu*, București, 1978; *Ipoteze de lucru*, București, 1980; *Alchimia existenței*, București, 1983; *Souvenirs merveilleux d'un ambassadeur des Golans*, Paris, 1990; ed. (*Minunatele amintiri ale unui ambasador al golanilor*), tr. Al. Ciolan, București, 1991; *Sfidarea memoriei. Convorbiri cu Stelian Tănase (aprilie 1988-octombrie 1989)*, București, 1996; *Despre lucrurile cu adevărat importante*, îngr. Adriana Babeți, Iași, 1997; *Interlocuțiuni*, București, 1998; *Politețea ca armă*, Cluj-Napoca, 2000; *L'Occident est à l'Est*, București, 2001; *Moștenirea creștină a Europei*, îngr. Fabian Anton, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Călinescu, *Fragmentarium*, 159-161; Raicu, *Structuri*, 223-227; Grigurcu, *Ideii*, 175-184; Ciobanu, *Critica*, 181-185; Felea, *Secțiuni*, 344-349; Dimisianu, *Valori*, 138-141; Nițescu, *Repere*, 69-71; Ungureanu, *La umbra cărților*, 93-97; Raicu, *Critica*, 428-431; Constantin Coroiu, *Dialoguri literare*, Iași, 1976, 83-93; Culcer, *Citind*, 33-41; Dimisianu, *Opinii*, 162-166; Ungheanu, *Lecturi*, 269-275; Zaciuc, *Alte lecturi*, 179-183; Dobrescu, *Foiletoane*, I, 129-134, II, 242-253; Mihăilescu, *Conceptul*, II, 244-246; Băileșteanu, *Refracții*, 43-47; Raicu, *Contemporani*, 181-184; Cristea, *Faptul*, 295-297; Grigurcu, *Critici*, 442-454; Zaciuc, *Cu cărțile*, 163-170; Regman, *Noi explorări*, 56-58; Gheorghiu, *Reflexe*, 141-145; Grigurcu, *Între critici*, 131-139; Steinhardt, *Critică*, 145-149; Simion, *Scriitori*, III, 551-561; Adrian Marino, „Alchimia existenței”, TR, 1984, 11; Ștefan Borbély, „Alchimia existenței”, VIRA, 1984, 4; Titu Popescu, „Alchimia existenței”, T, 1984, 7; Corbea-Florescu, *Biografii*, III, 120-145; Manea, *Contur*, 115-118; I. Neoițescu, *Eseiul Alexandru Paleologu*, RL, 1990, 9; Adrian Marino, *Alexandru Paleologu își amintește*, RL, 1991, 12; Andreea Deciu, *Bunul simț strălucitor*, RL, 1992, 32; Cristea, *A scrie*, 66-70; Lovinescu, *Unde scurte*, II, 34-38, III, 88-91, 225-231, VI, 141-144; Grigurcu, *Peisaj*, 25-33; Neoițescu, *Scriitori contemporani*, 333-336; Gheorghe Grigurcu, *Un prinț din Levant îndrăgind vânătoarea*, RL, 1996, 30; Micu, *Scurtă ist.*, IV, 248-250; Regman, *Dinspre Cercul Literar*, 253-257; Iosif Sava, *Invitații*

Eutherpei, Iași, 1997, 46-80; Simion, *Fragmente*, II, 163-172; Gheorghe Grigurcu, *Antimondenul Alexandru Paleologu*, VR, 1999, 1-2; Caius Traian Dragomir, *Elita românească în nuce*, VR, 1999, 1-2; Alex. Ștefănescu, *Alexandru Paleologu*, RL, 1999, 10; Faifer, *Faldurile*, 91-95; Mircea Popa, *Un boier al spiritului: Al. Paleologu*, ST, 1999, 3-4; Dimisianu, *Lumea*, 213-217; *Dict. esențial*, 595-597; Gheorghe Grigurcu, *Metafizica politeții*, VR, 2001, 3-4; Manolescu, *Lista*, III, 94-106; *Nostalgia Europei*, îngr. Cristian Bădiliță și Tudorel Urian, Iași, 2003; Liviu Grăsoiu, *În onoarea spiritului liber*, CL, 2003, 6; Ciprian Șiualea, *Retori, simulacre, imposturi*, București, 2003, 132-133. V.Cr.

PALEOLOGU-MATTA, Svetlana (22.VIII.1928, București), eseistă. Este fiica Tatianeii Matta (n. Olsevschi), profesoară, și a lui Walter Matta, inginer. Învață mai întâi la Ismail (cursurile primare și gimnaziul), apoi la București, unde urmează Școala Centrală și frecventează doi ani Academia de Belle Arte și Conservatorul. În 1950 este expulzată, împreună cu familia sa, în Elveția. După studii de romanistică la Zürich și Paris, obține în 1955 un doctorat în litere, cu teza *Existence poétique de Bacovia*. Este profesoară de limba franceză la diferite licee timp de cincisprezece ani, apoi de literatură și civilizație franceză la o școală de interpreți din Zürich, între 1978 și 1990 funcționând ca lector de limba și literatura română la Universitatea de aici. Se stabilește la Lugano.

Eseul *Eminescu și abisul ontologic*, apărut într-o primă ediție la Aarhus (Danemarca) în 1988, apoi în țară, în 1994, se înscrie în rândul puțin numeroaselor cercetări hermeneutice ale operei eminesciene. Autoarea încearcă o abordare a „neantului” introdus de Mihai Eminescu în literele românești, categorie indefinibilă și improbabilă rațional, ci numai aprioric, prin alăturarea „lumii” poetice eminesciene de Ființa (Sein) heideggeriană: nici Dumnezeu, nici temelie a lumii, apropiată dar și departe de om, „depărtare” - cum numește eseista „starea de neascundere”, despăcătura din „lucru” - de găsit oriunde. **P.-M.** afirmă chiar că Eminescu a avut preștiința Ființei înaintea lui Heidegger, pentru că poetul român a trăit raportul cu Ființa prin anticiparea propriei morți și prin repetarea acesteia în spirit. Și prin Nietzsche e explicată, de asemenea, poezia lui Eminescu: gânditorul german, care iubea pe cei care trăiau murind, e temelul discursului despre poetul aflat sub semnul conștiinței morții încă din prima tinerețe, când dispare „iubita din Ipotești”, eveniment ce catalizează experiențele concrete ale existenței eminesciene. Instrumentele hermeneutice folosite de autoare în drumurile concentrice către „adevărul care se deschide” în abisul eminescian sunt, pe lângă cele dominante, heideggeriene, câteva concepte ale criticii franceze (J. Fourastié, Jean-François Lyotard, M. Clavel), dar și ale lui Adrian Marino, citat pe alocuri. Un cerc explicativ încadrează marea temă a naturii la Eminescu, poetica fiind descrisă ca una care se adecvează la „natura creatoare” în devenire, în care sinele poetului își descoperă identitatea. Iubirea eminesciană, expresie a „erosului românesc”, e descrisă ca participare a poetului la „visul fericit”, „visul misterios”, adică nostalgie a ființei solidare cu omul prin implicarea neființei intuibile sub forma morții. Dorul

eminescian este explicat prin Emmanuel Levinas ca „foame sublimă”, care nu își împlinește consumarea, un „mai puțin ca nimic” ce face ca apropierea să erupă distanța sau categoria „departelui” (aici este citat Edgar Papu). În trasarea cercului hermeneutic care ar trebui să aducă în conexiune comprehensiunea cu onticul și cunoașterea, eseista descrie în moduri eliptice probleme a căror soluție deconcertează prin aerul de paradox: „Apropierea în dragoste – «înc-o gură» – este în esența ei o inversă depărtare, ca până la lumea stelelor” (despre *Floare albastră*, unde autoarea ia *ad litteram* o traducere defectuoasă a *a-letheiei* heideggeriene – stare de neascundere, clivaj al adevărului care conține o negație, nu negarea adevărului însuși, însă – drept „depărtare”). **P.-M.** urmărește îndeaproape și modurile poetice ale exprimării/ transfigurării „iluminatoare” a erosului eminescian, care depășește „grația naturală” a dragostei românești prin „cosmicitatea categoriei departelui”. În secțiunea mitopoetică, dedicată *Lucaefărului*, premisa e curioasă („ieșit din credințele populare ale patrimoniului zeiței Dochia, Zburătorul eminescian [...] se proiectează în personaje ca Sarmis legendarul ori ca istoricul Mușat”), iar excursul critic derutează nu rareori prin fuga pe trasee excentrice. Reinterpretarea poemului e justificată prin idei noi de poetică, psihanaliză și deconstructivism (prin Gaston Bachelard, C.G. Jung, Paul Ricoeur, Ernst Cassirer, Paul de Man, printre alții), iar la Eminescu autoarea găsește „afinități uimitoare” cu ontologia heideggeriană, prin simplul fapt că Heidegger „a interpretat întreaga filosofie a Incidentului”, iar Eminescu s-a plasat – prin formație și intuiție genială – „pe pozițiile centrale ale problematicii care agită spiritul omenirii”. De aceea, întregul discurs consacrat *Lucaefărului* urmărește o fenomenologie a temelor eminesciene, în care fundamentală este cea a Fiiței – sacrificând voluntar, în cazul acesta, frumusețea formală –, pentru a releva „latența mitică” a cuvintelor, valoarea lor de simbol (în care semnificatul este deci transcendent, inexplicabil și indefinibil). Nu de puține ori autoarea își mărturisește stupefăcerea în fața „profunzimilor care-i scapă”, atunci când vorbește de „abisul” eminescian. Lucaefărul este descris ca un complex mitic, sinteză specifică între Hyperion, Zburătorul, Narcis și Orfeu, totul concordat cu mitologia eminesciană personală, prin „mutații libere”, bunăoară prin proiecția poetului în „tânărul voievod”, pe care autoarea o consideră ca regresivă până la principiul cosmogonic, cu implicare escatologică. Poemul – după **P.-M.** – este varianta românească eminesciană a Fiiței: o autorevelare, poetul „fiind atras de o alteritate necunoscută și, deși fără acces, manifestată în el”, întrucâtva asemănător lui Heidegger, la care Fiița este orice lucru cu obligatorie implicație a neantului („Au nu sunt toate nvelitori / Fiiței ce nu moare?”); iar neantul eminescian este o „prezență – absență”, precum în versul „Nu e nimic și totuși e...”. Tentativa autoarei este una rară, încercată de puțini cercetători, de a descrie poetica implicată ca proiecție verbală a intuiției ireprezentabilului. Volumul *Jurnal hermeneutic* (1997) continuă cercetarea eminescologică din perspectiva problematicii poetice și socio-politice, căutând o înțelegere a lui Eminescu nu

pe principii estetice sau retorice, ci prin „comprehensiune”, cum consideră **P.-M.** să opereze cu „sentimentul participativ”, adică printr-o aprofundare empatică. Pentru autoare, a-l înțelege pe Eminescu înseamnă participare la „sensul prezent” al Frumosului. Pe urmele lui Platon, Nietzsche și Heidegger, eseista vorbește de esența divină a poeziei. Conferind mitului funcție gnoseologică intercesivă, ca stadiu al legăturii inconștientului cu „recunoașterea conștientă”, cu ajutorul teoriilor psihologiei abisale jungiene și ale hermeneuticii heideggeriene, autoarea caută „sensul poetic” al tensiunii din valoarea etică a frumosului și a binelui atunci când vorbește despre „politeia” eminesciană. Planul empiric social-politic este dublat la Eminescu de un plan spiritual, de viziunea „epocii de aur” la care – chiar poetul o spunea – întoarcerea e imposibilă, dar care rămâne „măsură” și model, „referință necesară” a gândirii sale, stadiu permanent și temelie a comprehensiunii lui. Prin curajul apropierii lui Eminescu de cele mai diverse concepții, **P.-M.** dă un nou impuls cercetării eminescologice.

SCRIERI: *Existence poétique de Bacovia*, Winterthur (Elveția), 1958; *Eminescu și abisul ontologic*, pref. N. Steinhardt, Aarhus (Danemarca), 1988; ed. București, 1994; *Jurnal hermeneutic*, pref. George Vulturescu, Cluj-Napoca, 1997.

Repere bibliografice: Ioan Pinteș, *Eminescu sau Despre comuniunea contrariilor*, VR, 1990, 3; Gabriel Stănescu, „Eminescu și abisul ontologic”, VR, 1990, 4; Constantin Trandafir, *Hermeneutică eminesciană*, ALA, 2000, 500; Manolescu, *Enciclopedia*, 552–553. **E.M.**

PALER, Octavian (2.VII.1926, Lisa, j. Făgăraș), eseist, prozator și poet. Este fiul Anei (n. Șerban) și al lui Alexandru Paler, țărani. Un înaintaș, Bucur Paler din Lisa, ar fi fost înnobilit în 1664 de Anna Bornemisa, soția principelui Transilvaniei. **P.** frecventează cursurile școlii primare în satul natal, apoi urmează Liceul „Spiru Haret” din București (1937–1944), face ultima clasă la Liceul „Negru Vodă” din Făgăraș, susținându-și bacalaureatul la Sibiu. Devine student la Facultatea de Litere și Filosofie și la Facultatea de Drept de la Universitatea din București (1945–1949). Va fi redactor la emisiunile culturale ale Radiodifuziunii Române (1949–1964), corespondent Agerpres la Roma (septembrie–decembrie 1964), director general al Televiziunii Române (1965–1968), vicepreședinte al Radiodifuziunii, coordonând emisiunile literare și muzicale (1968–1970), redactor-șef la „România liberă” (1970–1983), iar din 1990 director onorific al ziarului. Membru supleant al Comitetului Central al Partidului Comunist Român (1974–1978) și deputat în Marea Adunare Națională (1978–1982), în anii '80 intră în conflict cu autoritățile comuniste. Debutează la „Lucaefărul”, în septembrie 1958, cu poezia *Ulciorul*. La patruzeci și patru de ani publică o carte de definiții lirice, *Umbra cuvintelor* (1970). A fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor (1972, 1980) și cu Premiul Academiei Române (1978).

Liniștea pietrei ce se mistuie în statui, tăcerile uitate în vinuri, albul care este tăcerea cuvintelor, nucii care curg în somn, frunzele din copacul originar care rătăcesc pe cer sunt temele formulate aforistic în *Umbra cuvintelor*: „Și-ascult cum

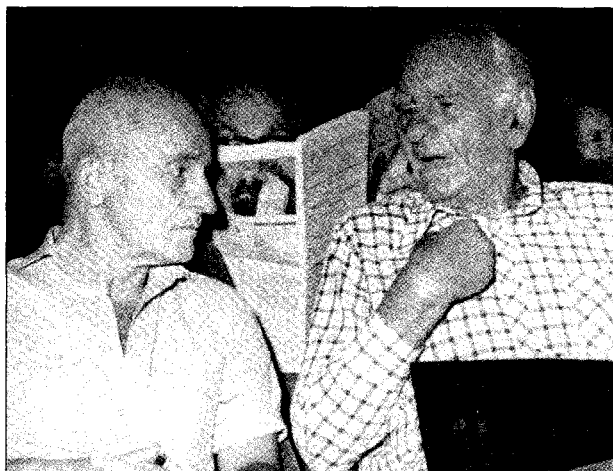
germinează statuile în munți”; „Un deget de aramă / bate în tăcerea ușii”. **P.** părăsește poezia și optează pentru eseu moralistic ce se revendică dintr-un romanesc al ideilor. Modelele lui sunt eseistii spanioli (Unamuno, Ortega y Gasset) și, dintre francezi, Albert Camus. Mărturisește că nu cunoaște foamea de real, cum o cunosc, de regulă, reporterii, și că se simte mai bine printre mituri și parabole. Faptul se vede de altfel ușor în textele care caută în orice întâmplare simbolul ei uman și emblema ei mitică. **P.** nu a aspirat niciodată să fie un scriitor realist. Când călătorește, călătorește însoțit de Don Quijote și de Sisif (mituri preferate). Sentimentul dominant este că trăiește la o răspântie a timpurilor și civilizațiilor, nu acceptă ideea turnului de fildeș ca loc sublim pentru creatorul de artă pentru că nu crede în tăceri inocente. Pe când era tânăr se gândea să scrie o istorie etică a artei. Nu e atras de filosofia de sistem și, în genere, crede, ca Nietzsche, că orice om de sistem este suspect. Nu ține să fie nici obiectiv, cumpănit, factor stabilizator, este „iremediabil și violent subiectiv”. Ar fi vrut să trăiască în Cinquecento la Florența sau în Grecia pe vremea lui Platon. S-a resemnat, grija lui fiind să nu-și trădeze destinul. Libertatea este și pentru el dreptul de a nu minti (o propoziție ce se repetă în eseuri; sursa ei este camusiană). Primele însemnări despre Egipt, Grecia și Italia, intitulate

Drumuri prin memorie (1972, 1974), ezită între memorialul de călătorie, în stilul mai vechi al genului, reflecția morală și o discretă poezie a timpului. Sala hipostilă de la Karnak îi dă o idee morală, iar ideea îmbracă numaidecât formele unui limbaj inflammat: „Un purgatoriu pentru truțiile netrebnice... da, printre aceste coloane capabile să susțină fiecare un secol ar trebui pedepsiți să treacă și să facă o cură de umilință toți obstinații ridicoli sau grotești ai suficienței agresive, să se rușineze și să plece smeriți.” Vizitând Sicilia și Sardinia, călătorul face reflecții despre sentimentul insularității: „Singurătatea Siciliei e centrifugă. Cea a Sardiniei, centripetă.” Roma îi pare un oraș cu suflet baroc, statuia lui Moise din biserica San Pietro in Vincoli e „o mânie albă surprinsă într-un moment de acalmie aparentă”. Veneția suferă de narcisism, e un oraș, cu alte cuvinte, complexat, bolnav de trecut. Marcel Proust îl numea, totuși, locul înalt al Religiei Frumuseții, iar Paul Morand nu ezita să-l vadă ca unicul refugiu european în fața agresiunii civilizației industriale. Aici, și peste tot, informația se convertește în confesiune și confesiunea ajunge la temele fundamentale ale existenței. Această alianță fixează textul lui **P.** între literatura propriu-zisă și literatura moralistică. Cu *Mitologii subiective* (1975) el se întoarce la Grecia și la miturile ei. Stilul devine mai direct reflexiv și tema morală, esențială la el, răzbate acum mai decis printre rânduri. Exemplul îndepărtat este *Vara* lui Camus. Eseistul vede peste tot epifanii și socotește mitologia o carte despre condiția existențială a omului. În tragedia lui Oedip este un act de revoltă. Asumându-și vina și trăind demn consecințele ei, Oedip se transformă pe sine în zeu. Rătăcirile lui Ulise reprezintă o luptă împotriva uitării, întoarcerea în Itaca este o revenire la ordinea firească a lucrurilor. Față de Ariadna, Tezeu se comportă ca un escroc. Morala lui este să se consoleze repede și să fugă de complicațiile sentimentale. Drama Casandrei este fără lumină și fără speranță, căci, explică moralistul, „există dureri în miezul cărora, nemaiaivând nimic, putem câștiga totul; dar suferința Casandrei e goală de orice speranță; un zeu sau o fiară ucide timpul înainte de a sosi în inima ei; și nu compasiunea ne poate apăra; compasiunea are nevoie de viitor; ca și dragostea”. Ideea unui Narcis erou tragic (erou camusian) este de natură să alarmeze spiritul. Ipoteza este însă acceptabilă pentru că se bizuie pe un minim de adevăr luat chiar din datele mitului. Eseistul pune patimă și iscusință în astfel de lecturi subiective, mereu în acel stil războinic – un stil al deciziei și al ultimatumului –, eliminând spațiile de respirație calmă, de răsfăț și ironie. Dacă trebuie să fie găsit un model românesc pentru aceste reflecții în care obiectele sunt privite totdeauna dinspre partea universalului, încărcate de sensurile unei grandori tragice, poate fi citat Vasile Pârvan. El a impus în cultura română modelul spiritului condamnat să ia viața în serios și să nu respire decât în preajma marilor simboluri. *Apărarea lui Galilei* (1978) este un „dialog despre prudență și iubire”. Cel mai coerent și mai ingenios, poate, din câte a publicat **P.** O interogație copleșitoare – de ce a cedat Galilei în fața Inchiziției? – și un număr de justificări morale care, la un loc, pun în discuție relația dintre adevăr și etica

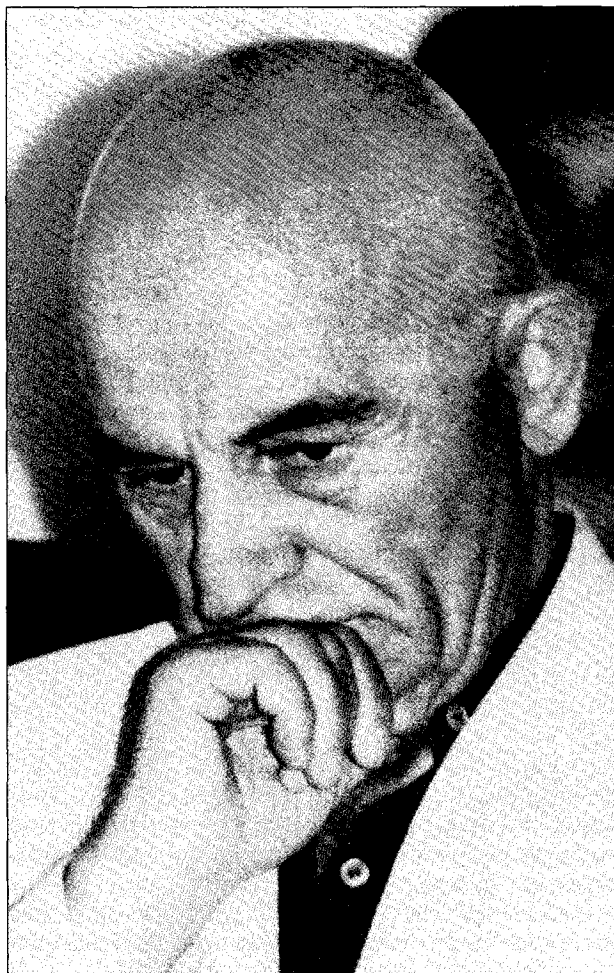
omului care luptă pentru adevăr. Premisele dialogului sunt următoarele: este, oare, bine să mori pentru o idee și să devii un martir sau să trăiești cu prudență și să încerci să impui adevărul? Galilei se apără zicând că lumea nu are nevoie de victime și că numai diletanții pot avea voluptatea suferinței: „Urâsc călăii, însă nu mi se pare important să-i urâsc ca victimă; prefer să-i urâsc contestându-i prin strigătul meu de bucurie; acest strigăt poate fi mai elocvent decât flăcările unui rug.” Cel ce se opune lui Galilei e de părere că nu merită să trăiești oricum și că adevărul are adesea nevoie de sfinți: „Galilei, cine nu crede în necesitatea adevărului sfârșește prin a le cere și altora același lucru. O lume incapabilă de martiri e o lume incapabilă să apere adevărul. Aici e problema. Nu dacă tu ai fost sau n-ai fost martir. Ci *dacă erai în stare să fii*. Adică, dacă erai în stare să suporti cu orice preț adevărul unei idei în care crezi.” Autorul îmbrățișează punctul de vedere din urmă, dar trebuie spus că, pentru a da dialogului vivacitate și a face să progreseze ideea morală, el nu simplifică teza adversă. Tema cărții alunecă discret spre Inchiziție și, de la un punct, preopinienții își unesc eforturile de a indica formele pe care le ia represiunea împotriva spiritului (o temă incomodă pentru ideologia totalitarismului). Dialogul e prezent și în eseurile următoare – *Scrisori imaginare* (1979), *Caminante* (1980), *Polemici cordiale* (1983), *Un muzeu în labirint. Istorie subiectivă a autoportretului* (I, 1986) –, căci de oriunde ar porni P. ajunge în cele din urmă la ideea de adevăr și la libertatea de a numi adevărul. E subiectul ce îl obsedează pe intelectualul din secolul nostru, om al interogației, cum îl definește André Malraux. Eseistul adaugă interogației radicalismul lui de preot laic, pornit din Făgărașul natal – spațiu al oamenilor drepti și încâpățânați, sugerează el – pentru a reprima balaurul minciunii. Pentru a da altă înfățișare confesiunii (care păstrează, în esență, accentul ei acut testamentar), inventează scrisori către marile spirite (Unamuno, Camus, Erasm, Proust, Seneca, Gide) și însoțește scrisorile imaginare cu poeme reflexive. Alt mod de a repune în dezbatere relația dintre creație și morala omului care scrie, dintre singurătate și suferință, suferință și iubire. Argumentele din *Apărarea lui Galilei* sunt reluate în epistola către Seneca, filosoful și sfetnicul lui Nero, cu aceste vorbe aspre în ton apostolic; „Și, acceptând să fiți sfetnicul lui Nero, ați acceptat ca filosofia să fie sfetnica unui ucigaș. Chiar dacă ați vrut în felul acesta să-l temperați, împuținând numărul victimelor. În loc ca Nero să condamne numai în numele unui călău, în numele unui nebun, el a condamnat, cât timp i-ați fost sfetnic, și în numele filosofiei. Și ce rost mai are filosofia dacă ea se recunoaște neputincioasă în fața ucigașilor?; dacă recunoaște că singura ei șansă e să limiteze crimele, fără a putea ataca însăși crima?” Seneca devine, în acest chip, un simbol al eșecului filosofiei și un simbol al complicității omului care gândește. Moartea voluntară nu îl izbăvește. *Caminante* e o carte de călătorie, rod a optsprezece zile petrecute în Mexic, cam stufoasă și într-un stil exagerat profetic („din ce în ce mai limpede am înțeles că în mine țărâna se întâlnește cu metafizica; de unde neputința de a găsi o cale de împăcare durabilă cu mine însumi, celula mea

vitală fiind sfâșiată de o tensiune dublă; aduc o senzualitate tulbure până la ispitele de asceză a ideilor”). Era de așteptat că întâlnirea cu fiesta mexicană să trezească bucuriile spiritului și să elibereze umorul. Eseistul caută însă în continuare miturile (șarpele, piramidele, labirintul acvatic) și nu are ochi decât pentru adevărurile lui. După sugestia *Antimemoriilor* lui Malraux, P. își subintitulează notele de călătorie *Jurnal (și contrajurnal) mexican*. Nu are răbdare să țină o cronică a cotidianului, evadează mereu spre marile abstracțiuni morale. *Polemici cordiale*, o carte mai incitantă, este scrisă într-un stil fluent și are mai puțină erudiție mitologică. Aici se vede mai bine radicalismul său moral, firea lui de ideolog ardent și ceea ce Eugen Ionescu numea, prin anii '30, cu referință la vocația diarismului, „epicismul interior”. Cu alte vorbe, capacitatea de a imagina ideile, de a le pune într-o narațiune și de a le face, astfel, mai ușor accesibile. Inflexibil când e vorba de conceptele etice, vorbește acum despre „utopia cordialității”, confirmând, pe Julien Benda, care zicea că orice moralist este, în fond, un utopist. Este, adevărat, un utopist dacă vrea să îndrepte o lume moralmente strâmbă. Și încă nu s-a văzut un moralist care că reușească. Cel puțin în timpul său. Ceea ce nu diminuează valoarea actului în sine. Rămâne totdeauna ceva (ceva foarte important): calitatea scriiturii. În *Polemici cordiale* autorul mai amestecă o dată cultura cu existența și reia discuția despre relația dintre morală și creație, libertate și necesitate. Sunt căutate situațiile limită și sunt aduse în sprijin cuvinte celebre. Paul Valéry spune, în timpul războiului, că nu îl interesează evenimentele, pe el îl pasionează marea, nu valurile. Acesta este faptul de cultură, provocator pentru spiritul angajat. Vine, acum, faptul de viață: un tren duce spre Weimar, în timpul aceluiași război, o delegație de scriitori francezi colaboraționiști. Trenul oprește la un moment dat (întâmplare sau aranjament cinic) într-un câmp în care se află mai mulți prizonieri francezi păziți de soldați hitleriști. Acestea sunt premisele. Pe baza lor eseistul imaginează cincisprezece discursuri ale lașității și ale trădării, din care ideea turnului de

Octavian Paler și Geo Bogza

fildeş iese zdrobită cu astfel de fraze: „refuzând să aleagă, el a și ales”; „tăcerea a ajutat ocupația și a devenit complice cu ea”. **P.** este foarte priceput în a pune gândul său tăios, ireconciliabil, în asemenea formule memorabile. Moralistii sunt de regulă corupți de ambiguitățile limbajului. Răsfățul în paradox îi face inofensivi. Orice moralist este, în ultimă instanță, un manierist. **P.** apără și el ambiguitatea și se socotește chiar un spirit manierist, dar gândește manierismul ca un exercițiu necesar de igienă artistică, iar ambiguitatea ca o posibilitate a spiritului de a îmbogăți obiectul analizei. Cărțile proprii îl dezminț, totuși. Ele arată un spirit angajat, hotărât să moară pentru ideea morală, orgolios la culme și irepresibil. Este, din acest punct de vedere, o oarecare contradicție între inflexibilitatea moralistului și ideile de toleranță și democrație pe care le propagă. Polemicile nu mai sunt deloc cordiale în cărțile apărute după 1989. Revoluția l-a găsit pe **P.**, cum singur spune, „interzis ca scriitor, șomer ca salariat și suspect ca individ în societate”. Această condiție i-a radicalizat și mai mult spiritul. Un stil al urgenței și o retorică, bine controlată, a avertismentului. Scriitorul, care publicase între timp două romane, își revelează, acum, în libertate, eseurile vechi și le stilizează fără a schimba esența judecăților din interior. Tipărește, sub această formă revizuită, majoritatea eseurilor vechi și publică altele noi – *Don Quijote în Est* (1994), *Vremea întrebărilor. Cronică morală a unui timp plictisit de morală* (1995), *Aventuri solitare* (1996) ș.a. –, în care îi pot fi regăsite fantasmalele. O antologie în limba franceză (*Polemiques cordiales*, 1991) selectează texte din *Polemici cordiale* și *Viața ca o coridă* (1987). Versiunea românească se cheamă *Rugați-vă să nu vă crească aripi* (1995), cu un capitol nou, *Pagini răzlete*. **P.** postrevoluționar face, mai întâi în „România liberă”, apoi în „Cotidianul” și în alte ziare, o cronică morală a vieții politice, arătându-se din ce în ce mai dezgustat de politicianismul românesc și de ipochimenii lui. La început vituperează pe intelectualii „apolitici”, apoi înțelege zădărnica de a părăsi literatura, recunoscând, loial, că a greșit. Face publicistică angajată în stilul lui Mihai Eminescu și al lui N. Iorga, cu note acide. „Bizantinii” lui sunt politicienii corupți de toate culorile politice, îmbogățiiții din perioada de tranziție, oamenii vechiului regim care au intrat în afaceri sau în viața parlamentară. Articolele din ultima vreme arată o mizantropie din ce în ce mai neagră. Moralistul crede că gena națională este compromisă și că răul general nu mai poate fi oprit. Opiniile lui au, de regulă, audiență. Scrierile eseistice merg în sensul cunoscut: confesiune, meditații morale și politice, fapte curente de viață, analizate cu o cruzime care nu exclude un scepticism fundamental. Omul vigilent al Cetății este un Don Quijote într-o lume (lumea Estului) în care utopiile și nostalgiile sunt impure. Sămânța iubirii cade pe un sol îmbibat de ură și, în genere, de mizerie morală. Moralistul nu mai crede în soluții, se mulțumește să pună doar întrebări. Autorul este din ce în ce mai solitar și din ce în ce mai puțin solidar cu timpul său, un Don Quijote care nu mai crede în iluzii, dar continuă să se bată cu morile de vânt. Reabilitează pe Narcis (o veche fantasmă), văzând în el nu un simbol al frivolității, ci al cunoașterii de sine. Altă carte publicată de **P.**, *Deșertul pentru totdeauna*

(2001), constituie un original roman autobiografic, adică o autoficțiune cu o notă meditativă pregnantă. Stilul este, la suprafața textului, același: vehement subiectiv, moralistic, amestec de confesiune și speculație în jurul marilor idei, cu o prelungire a faptelor de existență spre mituri și concepte. Scriitorul își asumă (sau, mai bine zis, încearcă să-și asume) biografia și să o justifice până la un anumit punct. Vorbește despre ea cu gândul la destin. Modelul Malraux și modelul Camus nu îl părăsesc. Ce e destinul? O experiență transformată într-o conștiință, spunea Malraux. **P.** gândește cam în aceiași termeni, definind destinul ca o sumă de eșecuri depășite prin meditație. Nu își face un portret prea favorabil. Nu se crede un învingător, deși a publicat un număr mare de cărți, și cărțile au avut (și au în continuare) succes. Face recensământul înfrângerilor și, la sfârșit, când trage linia, se vede că intelectualul care scrie despre viața sa nu e deloc mulțumit de sine. Nu îi place pe unde a trecut, nu s-a simțit bine, cu adevărat, decât în copilărie, în Lisa din preajma munților Făgăraș. Copilăria este, și pentru el, un paradis pierdut. Pierdut, dar nu uitat. Scriitura omului care a trecut hotarul senectuții poate reinvia acest spațiu miraculos. Tatăl

(modelul uman și metafizic), mama tăcută și religioasă (face în fiecare seară o sută de mătănii), rânduielile casei, micile și marile evenimente ale satului, toate revin, acum, în memoria celui care simte respirația neantului. *Deșertul...* este o cronică existențială, fixată, calendaristic, din mai până în august. Naratorul (identificat cu autorul de pe copertă) a suferit un infarct și, cu moartea în față („încarcerat în mine însumi” – zice el), își reconstituie trecutul și își gândește prezentul. O face în felul său, amestecând în confesiune și meditație planurile temporale și existențiale, într-o narațiune fragmentară. Un eseist francez crede că fragmentul este un doliu al textului, o victimă a violenței interioare, un accept al violului scriptic. Definiția se potrivește eseurilor biografice ale lui **P.** Ca să întărească acest doliu, autorul scrie cu două penițe: una care notează reflecțiile, amintirile fulgurante, faptele, pe scurt, de ordin biografic (jurnalul propriu-zis) și alta care transcrie pagini dintr-un posibil roman în care este vorba de un doctor Luca – filosof privat – și de custodele unei biblioteci dintr-un loc care se cheamă Asybaris. Asybaris înseamnă, în ficțiunea lui **P.**, partea noastră de infern. Interesul, la lectură, merge spre jurnalul propriu-zis (jurnal de idei etice). Aici se poate intui mai ușor portretul omului care nu știe să-și facă prieteni, omul sentimental care poartă în el o tristețe nelămurită și se rușinează să vorbească despre ea. Nu știe să devină „un om de lume” și multă vreme nu vrea să audă că bătrânețea există. Numai că bătrânețea vine fără să fie chemată și eseistul este nevoit s-o ia în seamă. *Deșertul...* e, în esență, o meditație despre bătrânețe, suferință și, fatal, despre moarte. Istoria rămâne pe plan secund și nu este evocată decât ca să justifice fantasmale proiectate de un spirit interogativ în conflict permanent cu *le dehors* și *le dedans*. O scenă memorabilă este aceea în care copilul din Lisa Făgărașului ajunge la București la Liceul „Spiru Haret” îmbrăcat în costum tradițional, speriat de lumea din jur, blocat într-o tăcere agresivă. Ca scriitor, **P.** este o alianță, curioasă, de mesianism și scepticism. Un spirit care „vede” mereu mituri și se plasează, în actele lui de existență, în marea istorie. Retorica lui este solemnă și, deseori, reflecțiile sunt oraculare. A trecut, cum era de bănuț, la roman: *Viața pe un peron* (1981), *Un om norocos* (1984). Este vorba de două parabole ample, cu câteva personaje-simboluri și o intrigă ce nu poate fi fixată în timp și spațiu. Modelul epic poate fi Herman Hesse și Ernst Jünger (*Pe falezele de marmură*), cu simbolistica lor enigmatică, iar în proza românească un punct de referință este *Echinoxul nebunilor* de A.E. Baconsky. Deosebirea de cel din urmă este că **P.** nu pune accentul pe limbajul fastuos, matein, ci pe dialectica ideilor și pe semnificația parabolei. Tema prioritară este sentimentul de culpabilitate, asociat cu frica, reclusiunea, poziția intelectualului în lumea violenței moderne. Un profesor de istorie, retras în pustietate mai mult de frică decât din înțelepciune, își scrie viața și din ce scrie se înțelege că el se născuse „gata răstignit”. Este pregătit, vasăzică, pentru un destin tragic, iar demnitatea lui este, dacă nu să scape acestui destin, cel puțin să îl supună judecății spiritului. Problematika eseurilor lui Camus și, în genere, a existențialismului, este pusă

în termenii unei fabule în care simbolurile (îmblânzitorii de cobre, dresorii de câini, mangustele imperfecte) vin să dubleze ideile, exprimate în lungi și remarcabile eseuri epice. Pustnicul din sala de așteptare are pasiunea proceselor, modul lui de a cunoaște este a pune în acuzație, adevărul – pentru a fi acceptat – trebuie să treacă mai întâi printr-o lungă contestație. El caută mereu ceva, un sens într-o lume plină de contradicții, o cale care să îl ducă spre adevărul pur, și nu o află pentru că drumul spre adevăr trece prin propria-i ființă dedublă, stăpânită de Fiara agresivă și de Dumnezeu care nu iluminează, ci poruncește. Existența lui e, într-adevăr, un lanț de eșecuri traduse în limbajul parabolei. Copil fiind, și-a dorit o bicicletă și, când a obținut-o, un șofer i-a sfărâmat-o intenționat. A doua pasiune a fost șahul și îndemânarea tânărului este așa de mare, încât ajunge să joace fără tablă cu ambele culori. Dedublarea duce la o stare de dezagregare a imaginii normale a lucrurilor. Se vindecă citind o povestire de Stefan Zweig, unde e vorba de un individ care înnebunește jucând șah orb. Student în drept, renunță la ultimul examen gândind că „într-o lume în care chiar dreptatea e ratată, îmi puteam îngădui și eu să fiu un ratat”. Așadar: forța de a eșua, libertatea de a merge împotriva destinului. Asta amintește de literatura lui Malraux și de tipologia romanelor din anii '30. Totuși **P.** nu scoate din eșecul existențial o morală a tragismului eroic. El vrea mai degrabă să elucideze relația misterioasă cu mecanismul unei istorii care cultivă în om frica și disperarea. Profesorul de istorie dă elevilor o imagine dramatică a revoluției franceze, apoi, pasionat de subiect, caută resorturile ascunse ale acțiunii lui Robespierre. Un nou proces se deschide, pro și contra, în jurul noțiunii de adevăr și despre rolul întâmplării în istorie. Unde începe corupția incoruptibilului Robespierre, în ce punct pasiunea pentru justiție se transformă într-o teribilă armă de represiune împotriva omului? Cele mai bune pagini din romanele lui **P.** analizează astfel de ecuații delicate, și trebuie spus că dialectica ideilor e mai spectaculoasă la **P.** decât ficțiunea propriu-zisă. În *Un om norocos* se află tot un personaj „ciudat” – Daniel Petric, artist conștient de mediocritatea lui –, care nu acceptă complicitățile (mari, infernale) ale lumii în care destinul l-a aruncat fără să îl întrebe. Romanul, scris la persoana întâi, este tot o parabolă neagră, dominată de simboluri rău prevestitoare și dublată de o eseistică morală și filosofică de bună calitate. Daniel Petric trăiește într-o veșnică stare de criză, este, ca și naratorul, „un fanatic al nesupunerii”, „un bigot al nesăbuiinței”, în conflict cu toate sistemele (familie, societate etc.). Tatăl – pictor de succes – este un tip lamentabil de conformist, simbolul autorității represive. Fiul fuge de el și viața lui devine un șir de eșecuri. Este obsedat, oriunde ajunge, de ideea imposturii. Ajunge cioplitor de cruci, eșuează în iubire, apoi soarta îl duce într-un azil de bătrâni care este, în fapt, un fel de lagăr concentrațional. Pensionarii fabulează, se suspectează, se toarnă între ei. Azilul este simbolul societății totalitare. Suferința și ticăloșia se țin, aici, de mână. Vânătorul are în spatele lui un alt vânător, turnătorul este, la rândul lui, turnat. Deasupra tuturor se află Bătrânul, un mit impus de cei care conduc acest mic infern.

Când sculptorul vrea să îl demaște arătând că Bătrânul nu există, nimeni nu îl crede și este eliminat. Încă un eșec pentru Daniel Petric, artistul care, recunoscându-și mediocritatea, este de două ori condamnat să nu aibă liniște: o dată pentru că nu are talent, a doua oară pentru că își dă seama de acest lucru. O parabolă complexă, aglomerată de simboluri existențialiste și morale sumbre (poate fi comparată, din acest punct de vedere, cu *Biserica Neagră*, scrierea lui A.E. Baconsky), o dezbateră de idei incitantă. Romanul din parabolă trăiește, ca și în cazul anterior, prin fervoarea speculației.

Confesiune și dialog: acestea sunt formele specifice de existență ale literaturii lui Octavian Paler, eseist și prozator al cărui scris impeccabil cadentat are mereu solemnă gravitate impersonală a unui discurs întocmit în respectul deplin al regulilor elocinței clasice, deși este încărcat de toate neliniștile sufletului modern și acuză o subiectivitate violentă și pătimasă, recunoscută de altfel. [...] Jurnalist de mare vocație, pasionat, mobil, inventiv, Octavian Paler are înfățișarea austeră și anacronică a unui consul roman în acțiune, ce trăiește urmând cu o fidelitate absolută cugetările lui Marcus Aurelius.

MIRCEA IORGULESCU

SCRIERI: *Umbra cuvintelor. Definiții lirice*, București, 1970; *Drumuri prin memorie. Egipt, Grecia*, București, 1972; *Drumuri prin memorie. Italia*, București, 1974; *Mitologii subiective*, București, 1975; *Apărarea lui Galilei. Dialog despre prudență și iubire*, București, 1978; *Scrisori imaginare*, București, 1979; *Caminante. Jurnal (și contrajurnal) mexican*, București, 1980; *Viața pe un peron*, București, 1981; *Polemici cordiale*, București, 1983; *Un om norocos*, București, 1984; *Un muzeu în labirint. Istorie subiectivă a autoportretului*, vol. I: *Spre centrul labirintului*, București, 1986; *Viața ca o coridă*, București, 1987; *Polémiques cordiales*, tr. Alain Paruit, Paris, 1991; *Don Quijote în Est*, București, 1994; *Rugați-vă să nu vă crească aripi*, București, 1995; *Vremea întrebărilor*, București, 1995; *Aventuri solitare. Două jurnale și un contrajurnal*, București, 1996; *Poezii - Poems*, ed. bilingvă, tr. Crisula Ștefănescu și Emily Chalmers, București, 1998; *Drumuri prin memorie*, București, 1999; *Deșertul pentru totdeauna*, București, 2001; *Gazetărie de tranziție*, București, 2002; *Între crâșmă și biserică*, București, 2003.

Repere bibliografice: Victor Felea, „*Umbra cuvintelor*”, TR, 1970, 51; Zoe Dumitrescu-Busulenga, „*Mitologii subiective*”, FLC, 1976, 3; Emil Manu, „*Mitologii subiective*”, SPM, 1976, 266; Nicolae Manolescu, „*Mitologii subiective*”, RL, 1976, 3; Nicolae Ciobanu, *Actualitatea mitului*, LCF, 1976, 5; Constantin Coroiu, *Mitologii spirituale*, CL, 1976, 3; Nicolae Manolescu, *Adevărul și viața*, RL, 1978, 52; Ardeleanu, *Mențiuni*, 200-204; Stănescu, *Jurnal*, I, 263-270, III, 133-136; Nicolae Balotă, *O dramă filosofică*, LCF, 1979, 10; Adrian Păunescu, *Sub semnul întrebării*, București, 1979, 384-396; Nicolae Manolescu, *Drumuri spre Yucatan*, RL, 1980, 43; Popescu, *Cărți*, 119-122, 128-134; Sângeorzan, *Conversații*, 266-269; Culcer, *Serii*, 27-29; Tomuş, *Mișcarea*, 205-211; Zăciu, *Cu cărțile*, 63-68; Mircea Martin, *Morala parabolei*, RL, 1982, 49; Iorgulescu, *Ceara*, 205-214; Livescu, *Scene*, 157-159; Sever Avram, *Retragerea Afroditei*, „*Dialog*”, 1983, 4-5; Mircea Zăciu, *Înțelesurile cordialității: „Polemici cordiale”*, RL, 1983, 28; Gheorghe Grigurcu, „*Polemici cordiale*”, ST, 1983, 7; Steinhardt, *Critică*, 149-153, 242-244; Edgar Papu, *O neobosită trăire*, RITL, 1984, 3; Condurache, *Portret*, 84-87; Cristea, *Modestie*, 146-151; Manea, *Contur*, 153-160; Moraru, *Textul*, 145-149; Raicu, *Fragmente*, 407-410; Simion, *Scrisorii*, III, 514-528; Al. Călinescu, *Pe faleza de marmură*, CRC, 1985, 21; Iorgulescu,

Prezent, 131-140; Marcea, *Atitudini*, 116-119; Sorescu, *Ușor cu pianul*, 207-220; Dumitru Micu, *Un roman în două lecturi. Sala cu oglinzi*, VR, 1986, 6; Aurora Hrițuleac, *Privirea ca fir al Ariadnei*, „*Dialog*”, 1986, 115-116; Rotaru, *O ist.*, III, 871-874; Marian Papahagi, *Confesiune și livresc*, TR, 1988, 13; Ioan Holban, *Omul de răspântie*, CRC, 1988, 15, 16; Gheorghe Grigurcu, *Clasicism și angajare*, ST, 1988, 5; Cornel Moraru, *Destin de scriitor*, VTRA, 1988, 5; Michael Astner, *În căutarea punctelor de sprijin*, „*Dialog*”, 1988, 124-125; Gheorghe Grigurcu, *Între vis și istorie*, RITL, 1989-1990, 3-4 (1-2); Viorel Cacoveanu, „*Niciodată nu m-am simțit atât de puternic ca atunci când mi-am recunoscut slăbiciunile*” (interviu cu Octavian Paler), ST, 1990, 1; Ion Bogdan Lefter, *Polemici cordiale prefranțuzești*, CNP, 1991, 22; Steinhardt, *Monologul*, 216-219; Ștefan Borbély, *Sfârșit de partidă*, RL, 1992, 8; C. Stănescu, „*Omul care strigă să-și învingă frica*”, ALA, 1992, 102; Cristea, *A scrie*, 85-92; Simona Sora, *Cum se naște o dictatură*, RL, 1993, 9; Elena Beram, *Romanele lui Octavian Paler*, JL, 1993, 1-4; Dorin Serghie, „*Exilul este o dramă interioară*” (interviu cu Octavian Paler), TR, 1993, 25; Romulus Diaconescu, „*Privind în urma mea, mă stăpânesc sentimente contradictorii*” (dialog cu Octavian Paler), R, 1993, 6-7; Grigurcu, *Peisaj*, I, 80-84; Tania Radu, *Alungarea lui Don Quijote*, LAL, 1994, 8; Ioana Părvulescu, *Iluzii și deziluzii*, RL, 1994, 11; Octavian Soviany, *Împotriva înțelepciunii*, CNT, 1994, 13-15; Florin Sicoie, *Noua poveste a lui Don Quijote*, CNT, 1994, 13-15; C. Stănescu, *Don Quijote și „quijotizarea” estului*, ALA, 1994, 208; Ioan Moldovan, „*Don Quijote în Est*”, F, 1994, 4; Adrian Marino, *Don Quijote a greșit adresa*, „22”, 1994, 25; Gabriel Andreescu, „*Don Quijote în Est*”, „22”, 1994, 25, 26; Grigore Scarlat, *Idealuri într-o lume haotică*, ST, 1994, 7-8; Octavian Soviany, *Cavalerul Tristului Est*, APF, 1994, 10-12; Cătălina Năstase, *Drama mediocrității*, JL, 1994, 49-52; Lovinescu, *Unde scurte*, III, 316-320, IV, 75-78, V, 38-44; George Pruteanu, *Note despre Paler*, „*Dilema*”, 1995, 118; Alex. Ștefănescu, *A spune lucrurilor pe nume*, RL, 1995, 7; Alex. Ștefănescu, *Un steag ținut mereu sus*, RL, 1995, 37; Papahagi, *Interpretări*, 70-77; Radu Sorescu, *Opera lui Octavian Paler*, pref. Ovidiu Ghidirmic, Craiova, 1995; George Gibescu, *Un dialog despre prudență și iubire*, VR, 1996, 3-4; George Pruteanu, *Jurnale: Octavian Paler*, „*Dilema*”, 1996, 182; Gheorghe Grigurcu, *Glose la Octavian Paler*, RL, 1996, 26; Alex. Ștefănescu, *Portretul scriitorului la 70 de ani*, RL, 1996, 26; Ioan Mușlea, *Strigătele Casandrei*, ST, 1996, 7-8; Alex. Ștefănescu, *Ofensa adusă mediocrității*, RL, 1996, 40; Constantin Coroiu, *Corida ca metaforă a existenței scriitorului*, ALA, 1996, 324; C. Stănescu, *Interviuri din tranziție*, București, 1996, 160-177; Daniel Cristea-Enache, *Un calofil al Ideii*, ALA, 1997, 380; Carmen Varfalvi-Berinde, *Interviuri imaginare*, APF, 1997, 7-8; Cosma, *Romanul*, II, 270-273; Glodeanu, *Dimensiuni*, 103-109; Romulus Diaconescu, *O lume a dialogului*, București, 1998, 13-24; Nicolae Oprea, *Proza eseistică a lui Octavian Paler*, APF, 2000, 10; Constantin Coroiu, *Recurs la memorie*, ALA, 2000, 528; *Dict. esențial*, 597-603; Gheorghe Grigurcu, *Un director de conștiință*, RL, 2001, 25; Daniel Cristea-Enache, *O întâlnire fericită*, ALA, 2001, 587; Popa, *Int. lit.*, II, 1061-1062; Marin Mincu, *Noi „nu suntem producători de mituri”?*, LCF, 2002, 9; Daniel Cristea-Enache, „*De câte ori am vrut să fiu «realist», nu m-am simțit în largul meu cum m-am simțit în parabole*” (interviu cu Octavian Paler), ALA, 2002, 614; Simion, *Genurile*, 66-72; Alex. Ștefănescu, „*Certitudinile mele sunt ciuruite de îndoieli ca niște haine mâncate de molii*” (interviu cu Octavian Paler), RL, 2003, 4; Grigore Scarlat, *Vlașa morală*, VR, 2003, 3-4; Constantin Coroiu, *Imposibila demolare*, ALA, 2003, 679; *Dict. analitic*, IV, 386-388; Ciprian Șiualea, *Retori, simulacre, imposturi*, București, 2003, 153-155; Lidia Ciocoiu, *Poetica imaginarului în proza lui Octavian Paler*, Iași, f.a. E.S.

PÁLFFY Andre (12.III.1908, Toplița - 16.XI.1975, Budapesta), istoric literar și comparatist. Face liceul la Târgu Mureș, studii de filologie la Cluj și la Paris, unde obține în 1931 diploma de profesor în specialitatea franceză-română. Funcționează ca profesor la Colegiul Reformat „Bethlen Gábor” din Aiud (1931-1940), la Seminarul Pedagogic Universitar din Cluj și ca director al Liceului de Stat din Năsăud (1941-1944). După război se stabilește în Ungaria, unde este funcționar în Ministerul Învățământului și al Cultelor (1945-1949), șef al Catedrei de limba română la Institutul Pedagogic din Budapesta (1949-1955), apoi docent al Catedrei de românică a Universității „Eötvös Loránd” din Budapesta și redactor-șef al săptămânalului „Foaia noastră”. Postum i s-a decernat în Ungaria titlul de doctor în științele literare (1976).

În articolele și studiile sale, **P.** abordează o gamă largă de probleme privind punctele de contact dintre temele și ideologiile literare în scrisul românesc și în cel maghiar. Cu o astfel de tematică s-a prezentat, încă în tinerețe, la Vălenii de Munte, unde, la invitația lui N. Iorga, a conferențiat în anii 1938-1940 despre asemănările și diferențele ce pot fi descifrate între scrierile lui Mihai Eminescu și Madách Imre, Liviu Rebreanu și Móricz Zsigmond, Ion Budai-Deleanu și Arany János etc. Colaborează la revistele „Acta Linguistica”, „Filológiai közlöny”, „Foaia noastră”, „Helikon”, „Irodalomtörténeti közlemények”, „Kortárs”, „Nagyvilág”. Depășind stadiul comparatismului de prim palier, **P.** s-a străduit să scoată la iveală interferențele filosofice și ideatice care apar între cele două literaturi și, în general, între literaturile est-europene, ca efect al dezvoltării lor în condiții socio-culturale foarte apropiate. Dintr-o astfel de perspectivă analizează *Țiganiada* lui I. Budai-Deleanu și *Țigani de la Nagyida* a lui Arany János, comediiile lui Vasile Alecsandri și cele ale lui Kisfaludy Károly, ideile critice ale lui Titu Maiorescu și ale lui Gyulai Pál, paralelismele vieții și operei la George Coșbuc și la Arany János, traducerea *Divinei Comedii* a lui Dante de către Coșbuc și Babits Mihály, ideile lui C. Dobrogeanu-Gherea și ale lui N. G. Cernășevski, universul comediilor lui Tudor Mușatescu și Branislav Nušić. Ca istoric literar, **P.** cercetează cu precădere literatura română din secolul al XIX-lea și al XX-lea. Tipărește un voluminos tratat de istorie a literaturii române (*A román irodalom története*, 1961), care oferă cititorilor maghiari o bună prezentare a scrisului românesc de la începuturi până în deceniul al șaselea al secolului trecut. Opera principală a lui **P.** este monografia *George Coșbuc ălete ăs költészete* (1973), care a apărut după o îndelungată și asiduă muncă de cercetare, reflectată într-o serie de studii și articole consacrate vieții și activității poetului. Istoricul literar a mai colaborat la întocmirea unor medalioane (Ioan Barac, Mihail Kogălniceanu, Veronica Micle, George Coșbuc) pentru lexiconul maghiar al literaturii universale (*Világírodalmi lexikon*, I-XVIII, Budapesta, 1970-1995) și a semnat un număr mare de articole și studii consacrate personalităților literaturii române moderne și contemporane.

SCRIERI: *A román irodalom a XX században* [Literatura română a secolului XX], Budapesta, 1957; *A román ăs magyar irodalom kapcsolatai* [Legăturile literaturilor română și maghiară] (în colaborare cu Heszke Béla și Domokos Sámuel), Budapesta, 1952; *A román irodalom története* [Istoria literaturii române], Budapesta, 1961; *George Coșbuc ălete ăs költészete* [Viața și opera lui George Coșbuc], Budapesta, 1973.

Repere bibliografice: Hegyi Endre, *Magyar könyv a román irodalomról*, „Nagyvilág”, 1962, 12; Al. Metea, „A román irodalom története”, O, 1962, 5; Gáldi László, „A román irodalom története”, FK, 1963, 3-4; Dunajecz László, *Șantierele literare din Ungaria*, FON, 1968, 14; Vita Zsigmond, *Pálffy Andre halálára*, UTK, 1976, 3; Tanco, *Dict. lit. Bistrița*, 263-264. O.K.

PALIA DE LA ORĂȘTIE, prima traducere românească a cărților *Geneza* și *Exodul* din *Vechiul Testament*, apărută în 1582. A fost tipărită de diecii Șerban Coresi și Marien. Din predoslovie se înțelege că lucrarea este o urmare a mișcării generale de românizare a cultului, ce caracterizează secolul al XVI-lea, dar și a intensei propagande calvine. Autorii traducerii - Mihail Tordași, episcop al Ardealului, Ștefan Herce, „propovăduitorul Evangheliei” în Sebeș, Efrez Zacan, dascăl în Sebeș, Moise Peștișel, „propovăduitorul Evangheliei” în Lugoș, și Archirie, protopop al Hunedoarei - au folosit un text maghiar, orientându-se și după versiunile slavonă și latină ale *Bibliei*. Textul cuprins în *Palia de la Orăștie* este un foarte prețios document lingvistic al epocii, important și prin strădania traducătorilor de a unifica limba, înlăturând particularitățile regionale. Se demonstrează totodată posibilitățile limbii române, capacitatea acesteia de a fi o limbă de cultură. Apărută la scurt timp după tipăriturile coresiene, cartea aduce o nouă contribuție la formarea limbii literare.

Ediții: *Palia*, Orăștie, 1582; ed. fragmentară îngr. și introd. Mario Roques, Paris, 1925; *Palia de la Orăștie*, îngr. și introd. Viorica Pamfile, București, 1968; *Palia istorică*, îngr. Alexandra Moraru și Mihai Moraru, București, 2001.

Repere bibliografice: Iosif Popovici, *Palia de la Orăștie*. 1582, AAR, memoriile secțiunii literare, t. XXXIII, 1910-1911; Ioan Bălan, *Limba cărților bisericești*, Blaj, 1914, 119-126; Iorga, *Ist. lit.*, I, 203-206; Ciobanu, *Ist. lit.* (1989), 123-126; *Ist. lit.*, I, 294-295; Ion Gheție, *Palia de la Orăștie*. 1581-1582, LR, 1968, 6; *Dict. lit.* 1900, 655-656. C.T.

PALLADE, Maria S. (5.IV.1882, Roman - 29.X.1946, București), prozatoare. Fiică a căpitanului Teodor Petre, **P.** a urmat cursurile secundare și de specialitate la Roman și la București. Devine profesoară de lucru manual, predând o vreme la Școala Normală din Galați. Deși colaborarea sa în presă este menționată încă de când era elevă, cu numele **P.** apare târziu, semnând versuri în „Pagini literare” (1916), apoi proză în „Revista scriitoarelor și scriitorilor români”, „Cultura poporului” ș.a. Debutul editorial are loc abia în 1926, cu volumul de versuri *Din lanuri vii*, urmat de o serie de romane, care nu o impun însă în atenția lumii literare, așa cum nici încercarea de a accede pe scena Teatrului Național din București, în

stagiunea 1931-1932, nu are succes, piesa *Să veghem* fiind respinsă deoarece era „imposibil de reprezentat scenic”.

Fără chemare pentru poezie – *Din lanuri vii* cuprinde versificări banale ale unor meditații, motive folclorice sau descrieri ale unor aspecte din viața rurală –, **P.** trece definitiv la proză. Tema predilectă, tratată cel mai adesea melodramatic, este suferința umană și deslușirea cauzelor acesteia. Drame întunecate constituie destinul unor personaje care fie nu și-au ales bine drumul în viață, fie au fost doborâte de adversitățile sociale sau au căzut pradă unor răufăcători. În romanele *Din umbra vieții* (1927) și *Pe malul mării* (1937), tineri fii de țărani, merituosi, ajunși la o anume poziție în ierarhia intelectuală și socială, sucombă din cauza neadaptării și a neacceptării (non)valorilor „lumii bune”. Fete de condiție modestă, insuficient pregătite pentru viață, cad victime unor desfrânați sau răutății semenilor, încheind în mormânt scurte existențe pline de durere și de umilință, ca în *Lucia* (1934), *Suzana* (1939), *Numai o primăvară* (1941). Sau, dimpotrivă, bărbați de diferite vârste și condiții sociale sunt distruși, împreună cu familiile lor, de venalitatea unei prostituate, precum în *Pentru tine* (1935). Nefericit este și protagonistul din *Numerus clausus* (1927), care, în pofida ratării unei prime căsătorii, avea, cel puțin aparent, toate datele pentru a se împlini, dar firea lui de artist îl împiedică. Pe fondul unei involuții psihice structurale, întâmplarea din final (menită să demonstreze aberația antisemitismului), când unul dintre fii îl ucide pe necunoscutul său frate, a cărui mamă era o evreică, îi dă lovitură de grație. O cumplită și insolubilă dramă interioară trăiește, în romanul *Suzana*, un personaj a cărui conștiință era încărcată de moartea părintelui său și de a unei fete în casă, pe care o alungase după ce o lăsase însărcinată. El va încerca o ispășire prin scris: își analizează și mărturisește vina într-o piesă de teatru, cu scopul de a zguduï spiritele celor care comit cu prea multă ușurință răul. Aici ar fi cheia demersului: suferința ca substrat generator al artei, chiar cu o aluzie la mitul Meșterului Manole. O meditație, modestă, asupra condiției artistului își face loc și în alte romane, unde este denunțat caracterul alienant al acesteia, pasiunea pentru artă (mai degrabă o himeră) fiind comparată cu un fel de morb care afectează psihicul și comportamentul, subjugă și cauzează nefericirea sau chiar eșecul în viață (*Numerus clausus*, *Pe malul mării*). Dar mult mai nociv îi apare autoarei modul de viață al celor bogăți, ușuratic, imoral, egoist, iresponsabil, impulsiv de trăiri joase, cu manifestări sociale superficiale și ipocrite, lipsit de repere. Un aer greu, încărcat de cenușa patimilor omenești se lasă peste aceste ficțiuni, transformând totul într-o trăire buimacă. Singurul roman cu o tonalitate mai luminoasă este *Vraja patimei* (1936), unde protagoniștii ies întăriți din încercările prin care trec, iar dragostea aduce în final fericirea. Mai mult, se ivesc situații și personaje comice, realizate în special prin replică și automatisme de limbaj. **P.** a scris, în cele din urmă, niște romane populare, atât prin compasiunea pentru cei umili, nefericiți, neîmpliniți, cât și prin scriitura accesibilă. Un anumit spirit de observație culege de-a valma întâmplări, moduri de vorbire și comportament, dar acestea, nestructurate, rămân la nivelul

unor simple constatări și încercări de vizualizare a acțiunii, verosimile, nu și eficiente în crearea unor situații și personaje congruente, viabile. Deși se înregistrează o oarecare evoluție a prozatoarei, în sensul unei mai mari siguranțe stilistice, textele nu se remarcă prin expresivitate, în pofida efortului de autenticitate și la acest nivel.

SCRIERI: *Din lanuri vii*, Galați, 1926; *Numerus clausus*, Galați, 1927; *Din umbra vieții*, Galați, 1927; *Lucia*, București, 1934; *Pentru tine*, București, 1935; *Vraja patimei*, București, 1936; *Pe malul mării*, București, 1937; *Suzana*, București, 1939; *Numai o primăvară*, București, 1941.

Repere bibliografice: George Baiculescu, „*Numerus clausus*”, PRL, 1927, 5; C.C. Petrovici, „*Din umbra vieții*”, „*Din lanuri vii*”, CL, 1928, 9-12; Agatha Grigorescu-Bacovia, „*Din lanuri vii*”, „*Numerus clausus*”, „*Din umbra vieții*”, RVS, 1929, 6-7; R. Cristian, „*Numerus clausus*”, „*Gazeta*”, 1934, 151; A.Vr.[Aida Vrioni], „*Numerus clausus*”, „*Lucia*”, RVS, 1935, 1-2; Aida Vrioni, „*Pentru tine*”, RVS, 1935, 12; Nicodim Ion Matei, „*Vraja patimei*”, „*Pasărea albastră*”, 1936, 5; Aida Vrioni, „*Vraja patimei*”, RVS, 1937, 1-2; S.[Alexandru Tzigara-Samurcaș], „*Vraja patimei*”, „*Pentru tine*”, CL, 1937, 1-5; I.G. Dimitriu, „*Pe malul mării*”, CL, 1937, 6-7; N.P., Maria S. Pallade, „*Buletinul cărții românești*”, 1937, 7-8; A.Vr.[Aida Vrioni], „*Pe malul mării*”, RVS, 1937, 11-12; Al. Piru, „*Suzana*”, JL, 1939, 18; A. Vr.[Aida Vrioni], „*Suzana*”, RVS, 1939, 3-4; Horia Stanca, „*Suzana*”, „*Symposion*”, 1939, 2-3; Const. Ghenadie, „*Suzana*”, IIS, 1939, 8; „*Numai o primăvară*”, VRA, 1941, 603; G.C. Nicolescu, „*Numai o primăvară*”, „*Chemarea vremii*”, 1941, 60; Massoff, *Teatr. rom.*, VII, 28. C.T.

PALLADI, Tudor (6.VI.1946, Bălănești-Nisporeni), poet, traducător și critic literar. A absolvit Universitatea de Stat din Chișinău (1969). A debutat cu placheta *Plăpând ca un colte* (1990). Volumul *Odiseea lacrimii* (1994) a confirmat o individualitate aplecată asupra unor idei și atitudini ce țin de definirea identității proprii prin cunoașterea rădăcinilor și a istoriei neamului. A fi un continuator demn al strămoșilor e mesajul vibrant al versurilor lui **P.** Poetul contribuie și la îmbogățirea literaturii despre și pentru copii: *Mugurașii mugurei* (1991). În articolele, recenziile și eseurile publicate în presa literară manifestă și aptitudini de analist exigent, după cum nu i-a rămas străin nici domeniul traducerilor.

SCRIERI: *Plăpând ca un colte*, Chișinău, 1990; *Mugurașii mugurei*, Chișinău, 1991; *Odiseea lacrimii*, Chișinău, 1994. **Traduceri:** *Lotosul și trandafirul. Nuvele coreene*, Chișinău, 1981; *Achebe Chinua, Săgeata zeului*, pref. trad., Chișinău, 1983; *Din lirica afgană*, Chișinău, 1984; *Poeti uzbeki*, Chișinău, 1988; *Iubita cu ochi de lotuși. Din poezia de dragoste a Orientului*, pref. trad., Chișinău, 1991.

Repere bibliografice: Ion Ciocan, *Expresia poetică a patriotismului*, LA, 1995, decembrie. I.C.

PALODA, gazetă politică și literară apărută la Bârlad, săptămânal, între 5 februarie 1881 și 5 mai 1883 și de la 2 iulie 1892 până la 22 decembrie 1908. Din mai 1884 și până la sfârșitul lunii iunie 1892, G. Cațafani, tipograf și editor bărlădean, a scos săptămânal „*Tutova*”, care înlocuia **P.**, păstrând aceeași redacție. Noua gazetă continuă numerotarea anilor, ca și „*Tutova*”, începând din 1881. Continuitatea nu este formală,

deoarece de partea politică a acestor două periodice s-a ocupat neîntrerupt, din 1882, profesorul de liceu Ștefan Neagoe. Probabil că tot el, până la 1 iunie 1893, când renunță la direcția politică a ziarului, se va fi ocupat și de rubricile literare, la care colaborează consecvent și editorul G. Cațafani. Din 1895 redactor al gazetei este poetul G. Tutoveanu. **P.** a fost o modestă publicație de provincie, limitată politiceste la susținerea intereselor organizației locale a Partidului Liberal. Ceva din cultura temeinică a profesorului ardelean Ștefan Neagoe se reflectă însă în modul de alegere a mijloacelor de manifestare publicistică și mai ales în grija cu care se urmărea viața culturală a orașului și a țării. O foarte activă „Poștă a redacției”, rubrici de noutăți literare, de bibliografie și de varietăți (anecdote și schițe umoristice) și mai cu seamă un foileton fac din **P.** un periodic viu, atractiv. Alături de G. Tutoveanu, publică C. Hamangiu (coleg de liceu cu G. Ibrăileanu; semna cu pseudonimul Maria de la Banca), A. Mândru, Dimitrie Nanu, Corneliu Moldovanu, care, elev fiind, debutează aici. Toți compun versuri de factură eminesciană. **R.Z.**

PALODA LITERARĂ, revistă apărută la Bârlad, lunar, între 20 ianuarie și 28 decembrie 1904, sub directoratul lui Dimitrie Nanu. În *Întâiul cuvânt* publicația își declară scopul de „a scoate la lumină” talentele locale. În consecință, în cele opt pagini din primele două numere vor fi întâlnite pseudonime sau nume mai puțin cunoscute (Profir, Ofelia, Isis - Isidor Budu, Silvia Slăvescu, Maria Arteni, A. Mândru, Dan, Rândunel, Nicu G.), semnând poezioare sau „rime vesele”, traduceri, schițe și impresii. De la numărul următor D. Nanu, constatând puținătatea talentelor locale ce nu reușeau să asigure textele pentru revistă (garantată financiar timp de un an de editor și colaboratori), trasează în articolul *O nouă îndrumare literară* direcțiile ce se impun: reorientarea spre traduceri („Mai bine o traducere bună, decât o originală mediocră”), selectarea riguroasă a lucrărilor originale („nu vom publica decât pe acelea care au desăvârșita maturitate a talentului”), publicarea documentelor de interes pentru specialiști și studierea folclorului, „unde se găsește izvorul artei noastre viitoare”. Ca atare, vor deveni frecvente traduceri „libere”, alese din scrieri de Pierre Corneille, Guy de Maupassant, Alfred de Musset, Hélène Vacaresco, Gustave Le Bon ș.a. Pe prima sau a doua pagină se publică de regulă

portretul literar al unei personalități, precum Barbu Delavrancea, I. L. Caragiale, Ștefan cel Mare ș.a. Poeziile inserate în **P.I.** aparțin lui Cincinat Pavelescu, D. Nanu, Al. Zamfirescu, Al. Gherghel, G. Tutoveanu, A. Mândru, Ion Petrovici, Corneliu Moldovanu (și cu pseudonimul Radu Stâncă). O parte dintre semnături pot fi regăsiți în paginile literare ale gazetei „Paloda”. În ultimul număr se reproduce un articol al lui Titu Maiorescu, *Progresul adevărului*, pentru a evidenția încă o dată clarviziunea acestuia în legătură cu literatura și arta românească, redactorii declarându-se continuatori ai liniei deschise de „Convorbiri literare” și de „Sămănătorul” lui N. Iorga. Acesta din urmă este citat mereu (cu texte din „Sămănătorul”, „Făt-Frumos” și „Luceafărul”), fiind considerat „drept cel mai mare îndrumător al literaturii noastre de astăzi”. Tot aici se anunță încetarea apariției revistei, „sacrificată” pentru ca „forțele bănești și intelectuale” să fie concentrate pentru asigurarea drumului unei alte publicații din constelația „Sămănătorului”, „Făt-Frumos”. **C.Br.**

PALTY, Sonia (11.VI.1928, București), prozatoare și jurnalistă. Părinții săi sunt Czica (n. Schulman) și Alfred Follender, cineast. Învață la Liceul „Sf. Iosif” și, din 1940, la Liceul „Focșăneanu” din București. În 1942 a fost deportată cu părinții în Transnistria. După război își ia bacalaureatul, devine ziaristă și lucrează, din 1947, la „România liberă” (unde scrie sub pseudonimul Sonia Gheorghiu) și, din 1950, la „Universul” (unde semnează Adina Bontaș). Dată afară din UTM, va trece ca planificator la Monchim (1951-1961). Colaborează la revistele „Pogonici” și „Licurici” (1952-1953) și începe să publice proză pentru copii. În 1961 se stabilește în Israel. Împreună cu soțul ei, N. Palty, editează publicațiile în limba română „Sliha”, „Revista magazin” și cotidianul „Informația”. Aproape două decenii va fi redactor la „L'Information d'Israel” și „Journal d'Israel”, apoi la „Revista mea” și „Facla”, colaborând asiduu și la ziarul „Viața noastră” ori la revista „Izvoare”. Fondează și conduce Editura Papyrus din Tel Aviv. În 1978 și în 1979 a fost distinsă cu premiul special oferit de Președintele statului Israel. Este membră a Asociației Scriitorilor Israelieni de Limba Română din Tel Aviv.

P. dobândește recunoașterea ca prozatoare în urma publicării, la Tel Aviv (1980) și la București (1992), a volumului autobiografic *Evrei, treceți Nistrul! (Însemnări din deportare)*. Evocarea cuprinde un dosar de existență, specie care ține de literatura-document. Cum lagărul din Transnistria, funcționând pe teritoriul unei foste ferme sovietice de porci, nu era cunoscut, cartea are și o valoare documentară mai largă. Astfel se explică numărul mare de traduceri, în ebraică (1983), germană (1995) și engleză (1997). **P.**, supraviețuitoare după paisprezece luni de deportare, reface în carte drumul spre locul de cumplită suferință de pe țărmul Bugului. Odiseea fetei Sonia debutează cu arestarea grupului de evrei din București, convocat într-o școală. Smulși din viața lor obișnuită, copii, tineri și bătrâni sunt trimiși în necunoscut de-a lungul unor drumuri nesfârșite prin sate arse. Ochiul copilului înre-

gistrează cruzimea militarilor germani care decimează coloana zdrențuită, dar și violența unor jandarmi români neomenoși. Oamenii trec prin moarte și foc, iar înjosirile nu cruță pe nimeni. Fetița se maturizează prin suferință, devine infirmieră, salvând vieți, înmagazinând imagini, întâmplări, tragedii, pe care le va evoca peste decenii. Violarea unei evreice la toate posturile de jandarmi, moartea prin îngheț a „strămutaților”, evadările repetate ale unui prizonier, sfârșitul copiilor înecați în Bug, groaza stărnită de groapa uriașă pregătită de germani pentru a-i cuprinde pe deportați se adună în pagini de coșmar halucinant, scrise cu forță epică. Elementul vizual domină evocarea, macabru instituindu-se ca singură realitate. Altă carte, *Și astăzi, și mâine, mereu...* (1998), înscrisă în același orizont al holocaustului, nu se mai articulează în jurul unui narator și personaj epic unic, care să fie liant în istoria destinului rememorate. Unii eroi, precum Mati, fac parte din universul tensionat al primului memorial, la fel și adolescentul, „voluntar în Transnistria”, care se „predă” jandarmilor spre a împărtași soarta întregii sale familii, sau copilul aruncat pe terasament din trenul spre Bogdanovka, locul care a dat sute de jertfe iernii și foametei. Alte povestiri aleg un ton mai senin și prezintă personaje „pozitive” printre ofițerii germani, ca în *Fata nr. 11 628* și *Peter*.

SCRIERI: *Evrei, treceți Nistrul!*, pref. Maier Rudich, Tel Aviv, 1980; ed. pref. Magdalena Popescu-Bedrosian, București, 1992; *Și astăzi, și mâine, mereu...*, pref. Șlomo Leibovici-Laiș, postfață Elli Hillne, Tel Aviv, 1998.

Repere bibliografice: Solo Har, *Generația confruntărilor*, București, 1997, 422-429; Cristofor, *Țara Sfântă*, I, 157-160; Aczel, *Scritori rom. Israel*, 122-124.

E.-E. T.

PAMFIL, Gabriel (25.VIII.1913, București), poet și publicist. Este fiul profesorului universitar Gheorghe P. Pamfil, unul dintre fondatorii învățământului farmaceutic clujean. Termină liceul în cadrul Seminarului Pedagogic Universitar din Cluj (1931) și face studii superioare de farmacie, în 1940 devenind doctor în farmacologie la Universitatea din București. În anul tipăririi tezei sale de doctorat, locotenentul farmacist publică și studiul *Elemente de etică și deontologie profesională*. Colaborează la reviste literare și de cultură - „Abecedar”, „Arieșul”, „Societatea de mâine”, „Pagini literare”, „Arta” (revistă în a cărei redacție este în 1938), „Flacăra”, „Flamura”, „Sfarmă-Piatră”, „Vremea”, „Curentul magazin”, „Pan”, „Chemarea vremii”, „Revista scriitoarelor și scriitorilor români”, „Duminică”, „Fapta”, „Lumina”, „Tribuna nouă” ș.a., unde publică versuri patriotice, religioase sau pe diapazon intimist, rareori proză scurtă, toate complementare într-un fel sau altul ideologiei exprimate în comentarii nutrite mai întâi de un naiv entuziasm față de regimul fascist și mișcarea legionară, apoi de adâncă durere cauzată de ciuntirea din 1940 a Ardealului.

P. debutează editorial în 1939, cu *Gânduri de totdeauna*, plachetă ce trădează încordarea experimentului, formele lirice oscilând între confesiune, dialog și epica de inspirație legendară. Tema iubirii „dincolo de fire” și inserțiile mitologice, deși

absorbite de ingenioase colaje imagistice (în descendența lui D. Bolintineanu), sunt minate frecvent de expresia stângace, de versificația imperfectă și de fantezia prea ancorată în livresc (*Nirvana, Legenda nufărului*). „Poemul național” *România* (1940), închinat monarhului, nu aduce vreo noutate, fiind mai mult un exercițiu declamativ. Cele unsprezece părți ale poemului, urmărind succesiunea marilor momente ale istoriei, certifică aptitudinea de a exprima idei general-umane, în pofida simbolisticii de avansată uzură pe care o etalează. Volumul *Adâncuri și soare* (1940) are o expresie poetică oarecum mai armonioasă, o simbolistică ceva mai modernă. Surprinzător în ipostaza sa cvasiermetizantă (*Rouă*), discursul își pierde cu totul lirismul când cedează în favoarea fondului religios direct (*Închinare, Golgota*) și când în tonalitatea confesivă, marcată, livrescul va fi exhubat în intenția pătrunderii în subteranele oniricului (*Teama de întuneric*). Frânturile poetice din *Stinghere* respiră, totuși, o atmosferă mai densă, conținând imagini pregnante și dând expresie vie timidelor jocuri ale spiritului. Versurile din culegerea *Din partea pământului și-a mea* (1968), rodul unui autor vizibil maturizat, mizează pe efortul de concentrare a fluxului poetic. Confesiunea și atitudinea reflexivă primesc altoiul stilului cvasisentențios (*Așteptare*), iar în afara temei erotice, turnată în versuri care mai mult destăinuie decât sugerează (*Floarea inimii*), poemele, adesea ocazionale, vorbesc despre bucuria vieții cotidiene, frumusețea anotimpurilor și măreția naturii. Alte cărți, *Elegii senine* (1979) și *Răspunsuri* (1984), nu aduc schimbări într-un discurs liric care își epuizase resursele. Textele în proză ale lui **P.**, publicate numai în reviste, au cursivitate și se întemeiază pe o fabulă de canon romantic, cu neîndoielnic simț al tensiunii narative, adesea accentuând nota comică până la maxima suculență, într-o formulă subminată totuși de artificiu (*Puterea slăbiciunii*).

SCRIERI: *Gânduri de totdeauna*, București, 1939; *România*, București, 1940; *Adâncuri și soare*, pref. Virgil Carianopol, cu ilustrații de Vasile Dobrian, București, 1940; *Din partea pământului și-a mea*, București, 1968; *Elegii senine*, Cluj-Napoca, 1979; *Răspunsuri*, Cluj-Napoca, 1984.

Referințe bibliografice: Al. Raicu, „*Gânduri de totdeauna*”, „Tribuna tineretului”, 1939, 32-33; Predescu, *Encicl.*, 627; L. Voita, „*Adâncuri și soare*”, CML, 1941, 93; Al. Andrișoiu, „*Din partea pământului și-a mea*”, F, 1969, 1; Horia Bădescu, *2 poeți*, TR, 1969, 11; Teohar Mihadaș, „*Elegii senine*”, TR, 1979, 50; Constantin Hărlav, „*Elegii senine*”, RL, 1980, 35; Vasile Sav, „*Răspunsuri*”, TR, 1984, 4; Tașcu, *Poezia*, 180-183; Ion Oarcăsu, *Gabriel Pamfil: o efigie*, ST, 1985, 3.

V.P.S.

PAMFILE, Tudor (11.VI.1883, Țepu, j. Galați - 16.X.1921, Chișinău), folclorist și prozator. Urmează școala primară la Țepu (1891-1893) și Tecuci (1893-1895), cursurile gimnaziale (1895-1899) și Școala Militară la Iași (1899-1904), frecventând apoi Școala de Ofițeri de Infanterie și Cavalerie din București (1904-1906). Din 1907 predă istoria la școala gradelor inferioare din Regimentul 3 Roșiori din Bârlad. Întemeiază împreună cu G. Tutoveanu și Toma Chiricuță Academia Bârlădeană (1 mai 1915), se află printre cei care înființează și conduc revistele „Ion Creangă” și „Miron Costin” și face parte din comitetele de conducere ale revistelor „Freamătul” (la care

este și secretar de redacție) și „Florile dalbe”. Imediat după Unire, la propunerea lui Simion Mehedinți, ministrul Instrucțiunii Publice, pleacă la Chișinău, unde funcționează ca șef al Serviciului de Propagandă Națională. În mai 1921 Secția literară a Academiei Române hotărăște ca **P.** să fie ales membru corespondent, însă acesta fiind suferind (se îmbolnăvise grav în timpul campaniei din Bulgaria, în 1916), nu a transmis în timp util că acceptă alegerea și astfel propunerea nu a putut fi supusă votului în plenul academic. A colaborat la „Analele Academiei Române”, „Calendarul foii «Lumea și țara»”, „Calendarul gospodarilor”, „Calendarul «Ion Creangă»”, „Calendarul învățătorilor”, „Calendarul Ligii Culturale”, „Calendarul «Lumina poporului»”, „Calendarul «Neamului românesc»”, „Calendarul național al ziarului «America»” (Cleveland, Ohio), „Calendarul poporului”, „Calendarul sătenilor”, „Convorbiri literare”, „Lamura”, „Lumina poporului”, „Sfatul Țării”, „Școala Basarabiei”, „Șezătoarea”, „Viața literară și artistică”, „Viața românească”, „Vocea Tutovei” ș. a.

După S. Fl. Marian, **P.** este, cum îl definește Romulus Vulcănescu, „a doua figură dominantă în etapa de elaborare a domeniului etnografiei” românești, „un epigon târziu al romantismului științific”. El alcătuiește, într-un răgaz de viață scurt, cu pasiune și cu deosebită hărnicie, numeroase lucrări de etnografie și folclor, pornind de la ideea că orice culegător trebuie să adune datele despre cultura materială și spirituală din zona sa în vederea realizării năzuیتului, încă de pe vremea lui B. P. Hasdeu și A. Lambrior, corpus al folclorului românesc. Cărțile sale, bine apreciate în epocă de Mihail Sadoveanu, N. Iorga și îndeosebi de I. Bianu, care le-a susținut publicarea sub egida Academiei Române, s-au dovedit a fi, la examenul critic mai sever al folcloriștilor de mai târziu, minate de unele deficiențe, cum ar fi sistematizarea puțin riguroasă a materialelor după specii și localități, reproducerea textelor din memorie, modificarea lor prin inoportune îndreptări cărturărești, absența, în unele cazuri, a precizărilor privind sursele etc. Totuși, lui **P.** i se recunoaște meritul de a fi adunat și publicat o impresionantă arhivă de folclor și etnografie, reprezentativă pentru sudul Moldovei. Debutază cu o culegere de lirică populară, *Cântece din ținutul Tecuciului*, în revista „Șezătoarea” (1903). Volumele de folclor infantil - *Jocuri de copii adunate din satul Țepu (jud. Tecuci)* (I-II, 1906-1907), *Jocuri de copii* (1909) -, editate de Academia Română, se adresează „celor ce au grija educației fizice a copiilor de școală”, cuprinzând jocuri propriu-zise, numărători, jocuri cu păcăleli, jucării, cântece de copii, dansuri, frământări de limbă. Mai sistematică și mai interesantă prin conținut este lucrarea *Cimilituri românești* (1908), care adaugă la colecția din 1898 a lui Artur Gorovei 369 de ghicitori, multe din ele inedite, despre 245 de noțiuni, majoritatea fiind culese din satul natal al folcloristului. Cărțile următoare mărturisesc aspirația lui **P.** de a realiza o colecție etnofolclorică monografică a zonei Tecuci. În răstimp de numai treisprezece ani (între 1909 și 1921) el publică peste douăzeci și cinci de volume de proză și versuri populare, de credințe și tradiții folclorice, precum și monografiile asupra civilizației sătești, multe privind

zona Tecuci, unele extinzându-se și spre cele limitrofe. Un loc important în această serie este ocupat de culegerile de basme, snoave, legende, povești despre animale. O colecție de lirică populară realizată în bună parte prin anchete directe, dar și cu concursul unui număr impresionant de colaboratori care i-au comunicat texte din mai toate regiunile țării, tipărită sub titlul *Cântece de țară* (1913), conține peste 1500 de piese și se distinge prin câteva balade necunoscute până atunci. Cu excepția câtorva cântece viciate de intervenții cărturărești, textele vădesc autenticitate și demonstrează „comunitatea de repertoriu și de stil dintre sudul Moldovei și Muntenia” (Ovidiu Bârlea). Preocuparea ce individualizează poate în modul cel mai pregnant activitatea de folclorist a lui **P.** este culegerea de mitologie populară. Lucrările *Sfârșitul lumii* (1911), *Povestea lumii de demult* (1913), *Diavolul învârbitor al lumii* (1914), *Cerul și podoabele lui* (1915), *Văzduhul* (1916) și *Mitologie românească*, volumul I: *Dușmani și prieteni ai omului* (1916), volumul II: *Comorile* (1916), volumul III: *Pământul* (1924), mai toate cu subtitlul *După credințele poporului român*, conțin un bogat material prezentat *in extenso*, fără scurtarea unor variante, abordarea fiind descriptivă. Lipsesc trimiterile comparatiste care, după opinia unor comentatori, ar fi sporit interesul materialului antologat. Alții apreciază pozitiv tocmai generozitatea înregistrării cât mai multor variante, considerând că analiza critică ar fi diminuat prin selecție colecția. „T. Pamfile - apreciază Ovidiu Papadima - n-a supus din fericire tot acest ansamblu de creație patului procustian al unei viziuni unitare și personale, care l-ar fi obligat să selecteze numai ceea ce se

conforma ei. El a făcut o admirabilă operă de folclorist culegător și sistematizator, lăsând viitorimii sarcina de a interpreta întreaga viață atât de diversă a mitologiei noastre." **P.** a dedicat o mare parte din cercetările sale adunării de date și informații despre civilizația sătească, despre ocupațiile și cunoștințele poporului: *Industria casnică la români. Trecutul și starea ei de astăzi. Contribuțiuni de artă și tehnică populară* (1910), *Agricultura la români* (1913), *Cromatica poporului român* (1914). Socotite „primele lucrări pe aceste teme în etnografia românească”, aceste studii, deși descriptive, „servesc și azi ca puncte de sprijin în abordarea unor probleme sau compararea unor elemente de cultură materială” (I. Vlăduțiu). Alte cărți au în vedere obiceiurile calendarului popular: *Sărbătorile de vară la români* (1910), *Sărbătorile la români. Crăciunul* (1914); *Sărbătorile la români. Sărbătorile de toamnă și postul Crăciunului* (1914). Folcloristul credea că a realizat câteva lucrări edificatoare asupra sărbătorilor populare tradiționale: „Atâtea câte s-au înșirat sunt îndeajuns ca număr spre a ne putea face, după sintetizările lor, o idee limpede cu privire la caracterul religiounii ce stăpânește poporul român.” **P.** s-a încercat și în literatura propriu-zisă. Mihail Sadoveanu i-a remarcat laudativ câteva schițe și nuvele „cu un caracter foarte personal”, în care „era cuprinsă o ageră cunoaștere a sufletului nostru”, *Delegațiile de la Epurenii*, bunăoară, fiind considerată o „minunată bucată”. V. Voiculescu s-a referit și el la prozatorul **P.**: „Pornind de la folclor și ajutat de talentul lui firesc, a năzuit și a trecut cu izbândă în literatură, învrednicindu-se să publice schițe, nuvele și povestiri în cele mai de seamă reviste.”

SCRIERI: *Carte pentru tineretul de la sate* (în colaborare cu Mihail Lupescu și Leon Mrejeriu), Bârlad, 1907; *Povestire pe scurt despre neamul românesc*, Bârlad, 1907; ed. Chișinău, 1919; *Industria casnică la români. Trecutul și starea ei de astăzi. Contribuțiuni de artă și tehnică populară*, București, 1910; *Sărbătorile de vară la români*, București, 1910; *Agricultura la români*, București, 1913; *Cromatica poporului român* (în colaborare cu Mihail Lupescu), București, 1914; ed. îngr. Antoaneta Olteanu, București, 2001; *Însemnări cu privire la moșia, satul și biserica de la Strâmba din comuna Puiștești, jud. Tutova* (în colaborare cu V. C. Nicolau), Bârlad, 1914; *Sărbătorile la români. Sărbătorile de toamnă și postul Crăciunului*, București, 1914; *Sărbătorile la români. Crăciunul*, București, 1914; *Sibile și filosofi în literatura și iconografia românească*, Bârlad, 1916; *Cuiul lui Pepelea*, Chișinău, 1920; *Frăția de cruce și alte înrudiri sufleteste la români*, Bârlad, 1920; *Ținutul Hotinului la 1817*, Chișinău, 1920; *Noaptea Sfântului Andrei*, Iași, 1921. **Culegeri:** *Jocuri de copii adunate din satul Țepu (jud. Tecuci)*, I-II, București, 1906-1907; *Cimilituri românești*, introd. edit., București, 1908; *Graiu vremurilor. Povești*, Vălenii de Munte, 1909; *Jocuri de copii*, Ploiești, 1909; *Feți-Frumoși de-odinioară. Povești*, București, 1910; *Boli și leacuri la oameni, vite și păsări, după datinile și credințele poporului român, adunate din comuna Țepu (jud. Tecuci)*, București, 1911; ed. îngr. Petre Florea, București, 1999; *Firișoare de aur. Povestiri și legende din popor*, București, 1911; *Sfârșitul lumii. După credințele poporului român*, Bârlad, 1911; *Culegere de colinde, cântece de stea, vicleime, sorcove și plugușoare, întocmite pentru folosul tineretului ce urează la Crăciun și Anul Nou*, București, 1912; *Culegere de ghicitori românești (cimilituri)*, București, 1912; *Cântece de țară*, București, 1913; ed. îngr. și pref. C. Ciuchindel, București, 1960; *Povestea lumii de demult. După credințele poporului român*, București, 1913; *Diavolul înrăjbitor al lumii. După credințele*

poporului român, București, 1914; ed. îngr. Antoaneta Olteanu, București, 2001; *Un tăciune și-un cărbune. Povești*, București, 1914; *Cerul și podoabele lui. După credințele poporului român*, București, 1915; *Mitologie românească*, vol. I: *Dușmani și prieteni ai omului*, București, 1916, vol. II: *Comorile*, București, 1916, vol. III: *Pământul. După credințele poporului român*, București, 1924; *Văzduhul. După credințele poporului român*, București, 1916; ed. îngr. și pref. Antoaneta Olteanu, București, 2001; *Cartea cântecelor de țară*, Chișinău, 1919; *Cartea povestirilor hazlii*, Chișinău, 1919; *Carte de rugăciuni pentru creștinii drept-credincioși*, Chișinău, 1919; *Mănunchi nou de povestiri populare cu privire la Ștefan cel Mare*, Chișinău, 1919; *Povestiri populare românești*, Bârlad, 1920; *Cântece bătrânești, doine, muștrări și blesteme*, Tecuci, 1926; *Basme*, îngr. V. Marian, Iași, 1976; *Sărbătorile la români*, îngr. și introd. Iordan Datcu, București, 1997; *Dragostea în datina tineretului român*, îngr. și pref. Petre Florea, București, 1998; *Mitologie românească*, îngr. și pref. Iordan Datcu, București, 2000; *Povestea lumii de demult. Pământul. Sfârșitul lumii*, îngr. Antoaneta Olteanu, București, 2002.

Repere bibliografice: G. Ibrăileanu, „*Jocuri de copii adunate din satul Țepu (jud. Tecuci)*”, VR, 1906, 7; Simion Mehedinți, Tudor Pamfile, „*Duminea poporului*”, 1921, 21; V. Voiculescu, Tudor Pamfile, „*Duminea poporului*”, 1921, 21; V. Voiculescu, Tudor Pamfile, „*Lamura*”, 1921, 1-2; Mihail Sadoveanu, Tudor Pamfile, VR, 1921, 11; Perpessicius, *Repertoriu critic*, Arad, 1925, 185; Ioan Bianu, *Amintire despre Tudor Pamfile*, „*Tudor Pamfile*”, 1928, 1-2; Valeriu Ciobanu, Tudor Pamfile, RITL, 1956, 1-2; Ovidiu Papadima, *Mitologie românească*, ATN, 1968, 7; Constanța Bădic, Tudor Pamfile (1883-1921). *Bibliografie*, Galați, 1970; I. Vlăduțiu, *Etnografia românească*, București, 1973, 80-81; Bârlea, *Ist. folc.*, 404-408; Romulus Vulcănescu, Gheorghe Vrabie, *Etnologia. Folcloristica*, București, 1975, 37-38; Traian Herseni, *Forme străvechi de cultură populară*, Cluj-Napoca, 1977, 62-63; Virgiliu Florea, *Un folclorist uitat*, TR, 1997, 3-4; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 133-136; Dumitru V. Marin, Tudor Pamfile și revista „*Ion Creangă*”, introd. Nicolae Constantinescu, Vaslui, 1998; *Dicț. scriit. rom.*, III, 566-569. I.D.

PAMFLET, revistă apărută la Iași, săptămânal, între 6 decembrie 1934 și 1 noiembrie 1935, apoi bilunar, între 1 noiembrie 1935 și 1 decembrie 1936, între 1 februarie 1937 și 1 ianuarie 1938. Director este Cosma Damian, iar secretar de redacție - S. Săulescu. Începând cu numărul 27-28/1935, subtitlul „*Hebdomadar literar, artistic, social*” se va schimba în „*Politic, social, literar*”, orientarea fiind una democratică. G. M. Zamfirescu salută apariția revistei în articolul *Cuodânt pentru o plecare la drum*, socotind benefică opțiunea redacției pentru tonul polemic sortit să lupte „împotriva prostiei, lipsei de talent”, ca „fierul roșu cu care a fost arsă cangrena”. Rubrici: „*Potpouri - literatură-artă-polemică*”, „*Note literare*”, „*Crochii bibliografic*”, „*Tutti frutti*”, „*Văzute și auzite*”. Publică poezie Eusebiu Camilar (*Foamea a venit în mahala*), Magda Isanos, V. Spiridonici, Ștefan Ciubotărașu, Ion Aurel Manolescu ș.a., iar Ionel Teodoreanu figurează cu proză (*Fabula mea și Între nas și trompă*). Apar cronici literare și, sporadic, comentarii mai ample: Carol Drimer, *Schiller în literatura românească*, Ilariu Carpen, *Un barbă albastră în istoria contemporană a literaturii române* (însemnări polemice la adresa lui N. Iorga, prilejuite de apariția *Istoriei literaturii românești contemporane*), Jean Pascal, *Octavian Goga, socialist...*, Alexandru Talex, *Rânduri pentru „Pamflet”*. Sub pseudonimul Toma Alimos, în numărul

35-36/1936 este inclus un articol incisiv intitulat „Obiectivitatea” d-lui Călinescu, în care i se reproșează criticului judecata asupra operei lui G. M. Zamfirescu, autorul articolului conchizând: „De altfel, d. Călinescu are pe conștiință o serie întregă de cronici bune despre cărți proaste”. Sunt găzduite interviuri cu Ionel Teodoreanu și G. M. Zamfirescu. Mai colaborează M. Gr. Constantinescu, C. Moruzan, Dan Fulger ș.a. Apar și câteva necrologuri: G. Topîrceanu, Panait Istrati. Paginile revistei sunt înviorate de caricaturi. După ce revista își mărește formatul și devine bilunară, sumarul suferă modificări în defavoarea literaturii, preponderente fiind articolele focalizate pe evenimentul social și politic. N.S.

PAN, revistă apărută la București, o dată la două luni, între 1 martie și 15 mai 1941 (cinci numere), având subtitlul „Literatură. Artă”. Directori sunt George Acsinteanu și Remus Țincoacă, iar comitetul de redacție este alcătuit din Ion Diaconescu, Cristofor Dancu, Cuza Marinescu, Al. Alexianu, Gabriel Pamfil. Primul număr se deschide cu articolul lui Ion Barbu, *Cuvânt către poeți*, o pledoarie pentru valorificarea prin poezie a fondului obscur „de păgânătate” din substraturile sensibilității lirice. Programul propriu-zis apare însă, într-o formă explicită, în articolul lui Cuza Marinescu, *Preliminarii la cronică literară*, înscriind orientarea publicației între hotarele unui „românism” xenofob, angajat în combaterea „iudaismului otrăvitor și distructiv” și, în aceeași măsură, împotriva citadinismului și a sincronismului lovinescian. La rândul său, George Acsinteanu, în *Primăvara noastră*, fixează aceleași jaloane. Rubrici: „Muze și poeți”, „Ctitorii culturii noastre”, „Ecran, teatru, muzică, dans”, „În lumea cărților și revistelor”. Colaborează cu poezie Dimitrie Stelaru, V. Copilu-Cheatră, Constantin Barcaroiu, Ion Th. Ilea, Ion Sofia Manolescu, D. Gherghinescu-Vania, Dumitru Missir, Coca Farago, Aurel Chirescu ș.a. Publică proză B. Jordan, George Acsinteanu, Ion N. Istrăteanu. Numărul din 1-15 aprilie dedică mai multe pagini personalității lui Nae Ionescu - Mircea Vulcănescu, *Amintiri universitare. Ulysse printre sirene*, Mircea Eliade, *Funcțiunea socratică a lui Nae Ionescu*, Al. Constant, *Mărturii despre Nae Ionescu* -, acordând spațiu și unui amplu studiu al profesorului, intitulat *Moda în filosofie*. Mai apar articole consacrate lui O. Goga, M. Eminescu, V. Pârvan. Ultimul număr găzduiește, sub titlul *Un estropiat moral*, câteva însemnări corozive îndreptate împotriva lui Șerban Cioculescu. Alți colaboratori: Al. Zirra, Petre Paulescu, Const. Goran. N.S.

PAN, **George Demetru** (pseudonim al lui Dimitrie Gheorghiu; 21.X.1911, Piatra Neamț - 22.X.1972, București), poet, prozator și traducător. Este fiul Ecaterinei și al lui Vasile Dumitru. Frecventează cursurile școlii primare și câteva clase de liceu la Piatra Neamț, întrerupându-și studiile din cauza sănătății șubrede. Funcționează o vreme ca bibliotecar, apoi ca secretar de redacție la revista „Petrodava” din Piatra Neamț (1933-1934). Pleacă la București, unde lucrează ca redactor la mai multe periodice, între care „Gazeta”, „Lumea româ-

nească”, „România”, „România literară”, colaborând de-a lungul vremii cu articole, eseuri, reportaje, versuri, proză și traduceri la alte numeroase ziare și reviste: „Azi”, „Orion”, „Glasul Bucovinei”, „Adevărul”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Timpul”, „Spectator”, „Naționalul nou”, „Șantier”, „Cuvântul liber”, „Viața literară”, „Reporter”, „Vremea”, „Junimea literară”, „Democrația”, „Fapta”, „Tribuna”, „Iașul literar”, „Viața românească” ș.a. În 1934 se numără printre sprijinitorii apariției revistei „Bloc”. A semnat și Gheorghe Bicaz, Dionysos, Demetru-Pan, Andrei Pietraru, Ygdrasil. Editorial debutează în 1947, cu piesa de teatru *Îngerul din butoi* și cu o culegere de povestiri aliniate cerințelor ideologizante ale vremii, *Ion poartă pacea-n desăgă*. În următorii ani îi apar alte volume de proză asemănătoare, semnalate foarte favorabil în cronici, care îl recomandau ca exemplu de scriitor necesar noii orânduiri: *Ce șurubărea Manolache* (1948), *Moș Simion dă binețe tractoarelor* (1948), *Ciotul* (1950).

Comedia într-un act *Îngerul din butoi* și reconstituirea istorică într-un act *Moș Ion Roată* (1948) sunt tentative derizorii de pătrundere între autorii care asigurau dramaturgia „originală” a momentului. Colaborarea cu Aurel Baranga la scrierea piesei de teatru *Înimi fără hotare* se plasează în zona aceluiasi minorat valoric. În această etapă proletcultistă se înscrie și miniantologia de „versuri populare” *Plugarii cântă Republica Populară* (1948), pe care „culegătorul” o prefacează ditirambic. După o tăcere de peste un deceniu, **P.** re apare ca „poet angajat” cu volumul *Umanitas* (1962), dedicat „memoriei lui Camil Petrescu”. Circumscrie comandamentelor ideologice ale vremii, versurile din această carte se declară manifest, în cicluri cu titluri explicite, un omagiu adus gândirii iscoditoare și îndrăznețe, rațiunii și conștiinței „omului de tip nou”. *Iubirea iubirilor* (1964) este închinat „amintirii lui Alexandru Sahia” și reia tematica oportunistă din *Umanitas*. Poate fi surprinsă însă și o aplecare asupra imaginii poetice, autorul căutând forme și modalități de exprimare mai elaborate. *Dincolo de mine însumi* (1967), volum consacrat „memoriei lui G. Călinescu”, abandonează temele conjuncturale și, în versuri cantabile, lucrute cu vădită grijă pentru echilibrul prozodic, propune incursiuni în universul sufletesc sau confesiuni sentimentale ponderate. Partea ultimă a cărții este rezervată unor „interpretări” ale poeziei indienilor nord-americani, de fapt o traducere-adaptare a câtorva pagini utile pentru cunoașterea acestei zone literare. Tot sub formă de cicluri este structurat și *Gingașul Ariel* (1968), închinat „memoriei lui Tudor Vianu”. Compozițiile reunite aici dau o imagine asupra disponibilităților poetice ale lui **P.** și oferă poeme de notabilă calitate atât din punctul de vedere al descifrării filosofice a pretextelor (dragoste, alternative existențiale), cât și sub raportul elaborării formale. În sfârșit, *Ultima Thule* (1970) cuprinde reflecții lirice legate de senectute și trecere, de rostul unui poet cu un Pegas „mărunt și cuminte”. Într-un fel, cele din urmă cărți îi justifică îndelungile și sinuoasele căutări și îi răsplătesc perseverența. A realizat și câteva dramatizări după E. Knight și Israel Zangwill, reprezentate între 1945 și 1947, și a semnat un număr relativ

mare de traduceri. Între 1939 și 1948 transpune din versurile lui Catul, Petrarca, Francis Jammes, Paul Verlaine, Friedrich Nietzsche, Rabindranath Tagore, Guillaume Apollinaire, Pablo Neruda ș.a., iar între 1943 și 1957 tâlmăcește romane, nuvele și povestiri de Maurice Bedel, D'Ennery, Charlotte Brontë, Edgar Wallace, Upton Sinclair, Jorge Amado, Langston Hughes. În 1939 lucra la un *Tratat de traduceri comparate*, pe care nu a reușit să îl termine.

SCRIERI: *Îngerul din butoi*, București, 1947; *Ion poartă pacea-n deșagă*, București, 1947; *Ce șurubărea Manolache*, București, 1948; *Moș Ion Roată*, București, 1948; *Moș Simion dă binețe tractoarelor*, București, 1948; *Bate vânt de primăvară*, București, 1949; *Ca să trăiască pădurea*, București, 1949; *Ciotul*, București, 1950; *Umanitas*, pref. Paul Georgescu, București, 1962; *Iubirea iubirilor*, București, 1964; *Dincolo de mine însumi*, București, 1967; *Gingașul Ariel*, București, 1968; *Ultima Thule*, București, 1970. **Traduceri:** D'Ennery, *Cele două orfelime*, București, 1943; Lytton Strachey, *Elisabeth și Essex*, București, 1943; Maurice Bedel, *Logodnică norvegiană*, București, 1943; Florence Barclay, *Poveste de dragoste*, București, 1945; Charlotte Brontë, *Mascarada*, București, 1945; Upton Sinclair, *Mocirla (Abatoarele din Chicago)*, București, 1945; Jorge Amado, *Pământ fără lege*, București, 1948, *Prima zi de grevă*, București, 1949; Edgar Wallace, *Gentlemanul*, București, 1948, *Misterul trenului de aur*, București, [1948]; Pablo Neruda, *Să se trezească pădurarul*, București, 1949; *Osman Schiopul și alte povestiri ale scriitorilor turci*, București, 1956 (în colaborare cu Ala Petrescu).

Repere bibliografice: R. M., *Câteva dramatizări după opere celebre*, „Fapta”, 1945, 329, 333; Al. Cerna-Rădulescu, „Regele pomanașiilor”, *dramatizare după Israel Zangwill*, „Tribuna românească”, 1947, 67; Oscar Lemnaru, *Drama scriitorului George Demetru Pan*, „Dreptatea nouă”, 1947, 858; Perpessicius, *Alte mențiuni*, II, 315–322; D. Micu, „Umanitas”, CNT, 1963, 27; D. Micu, „Gingașul Ariel”, RL, 1969, 2; H. Zalis, „Gingașul Ariel”, VR, 1969, 7; Aurel Sasu, „Ultima Thule”, TR, 1970, 30; Ilie Constantin, „Ultima Thule”, RL, 1970, 32; Popa, *Dict. lit.* (1977), 187–188; Al. Raicu, *George Demetru Pan*, RL, 1972, 44; *Lit. rom. cont.*, I, 187–189; *Dict. scriit. rom.*, II, 66–67. C.Pp.

PANAITE, Nicolae (I.III.1954, Șcheia, j. Iași), poet. Este ultimul născut dintre cei unsprezece copii ai Rozei (n. Ailenei) și ai lui Toader Panaite, țărani. Urmează școala elementară în comuna natală, frecventând apoi, la Iași, Școala Întreprinderii Mecanice de Material Rulant Nicolina (1969–1972), Liceul „Emil Racoviță” (1973–1979) și cursuri în domeniul informaticii (1981–1985). Are diferite profesii: pedagog, îndrumător de practică profesională, operator comercial, funcționar, proiectant. După 1989 este redactor la diferite publicații ieșene (între care, „Convorbiri literare”), devine director al Editurii Moldova, apoi al Editurii Alfa. Împreună cu Ștefan Pruteanu, Cassian Maria Spiridon, Ionel Săcăleanu, Aurel Ștefanachi ș.a. se implică în mișcarea antitotalitară din 14 decembrie 1989, la Iași. Debutează cu poezii în „Convorbiri literare” (1972), iar prima carte, *Norul de marmură*, îi apare în 1981, ca urmare a câștigării concursului de debut organizat de Editura Cartea Românească. Colaborează și la „Cronica”, „România literară”, „Lucașfăru”, „Steaua”, „Opinia studențească”, „Transilvania”, „Viața românească”, precum și la presa cotidiană

ieșeană. Este membru fondator al cenaclului Junimea (1975) și al Studioului de Poezie ieșean (1983–1987).

Debutând în perioada înnoirii aduse de promoția optzecistă, P. face, într-un fel, figură aparte printre colegii de generație. Poezia lui, mai ales cea din *Norul de marmură*, pare mai conformistă și mai conservatoare decât cea a altor optzeciști, vădind mai degrabă înclinația pentru exprimarea în filiația „înaltului modernism” postbelic, decât evoluția către soluțiile postmoderne. Modernismul rezidă nu atât în expresie, dicție, mijloace și recuzită, în imagistică și sintaxa specifică, cât în poziționarea filosofică. De postmodernism eul poetic al lui P. se „teme”, se pune la adăpost („În fața zilei cad;/ mă ridic și iar cad.../Postmodernismul, ca niște ape /iesite din matcă, /îmi inundă casa; /de streșini mă prind /urcându-mă pe acoperiș, /până deasupra hornului”) ori se dezice, nu cu agresivitate radicală, deoarece îi este inevitabil tribut. Observația probabil cel mai frecvent formulată de criticii literari este că P. este un autor religios, fiind alăturat lui Ioan Alexandru, Daniel Turcea, Nicolae Ionel. Încă din volumul de debut, redemptiunea e imaginată frapant, în termeni foarte liberi față de prescripțiile ortodoxismului dogmatic: „La umbra norului de marmură /Numai acolo/ Cuvintele copilului/ Vor fi scrise / Cu litere de purpură : / Pe zidurile catedralelor vor fi / Scrise mereu - /Până când acoperișurile / Se vor aprinde. // Incendiul, da, mărșăleț incendiu / Al înșelătoarelor laude ! el/ Ne va desăvârși frumusețea bănuitoare. / La umbra norului de marmură/ Cine va scăpa ? / Dar cine va scăpa ?”. P. recurge frecvent la alegorie, construiește tablouri fantastice, criptic-semnificative, după modelul suprarealismului pictural – Salvador Dalí, de pildă, cu al său tablou cu ceasuri moi este evocat fie aluziv, fie chiar explicit, și ales ca ilustrație a copertei volumului *Aproape un cerc* (2001) –, alături textualizează fervent contingentul, cumva în maniera unui Fernando Pessoa (invocat și el) ori bacovianizează, oarecum „omagial”, într-un registru mai puțin depusiv decât cel al lui Bacovia, iar altcândva practică un decorativism desuet, la limitele banalității (poetice), dar nu lipsit de farmec: „ - Iubito, copacii sunt râuri / Din care beau apă păsările, tătăduindu-se./ Iubito, mai departe e luna, / Luna de care te reazimi ca de o piatră rotundă”. Caracteristice sunt și escapadele neoavangardiste ale lui P., care nu fac figură de acte de răsfăț livresc, fiind depistabile mai cu seamă în *Alergarea copacului roșu* (1985), care cuprinde și texte în proză, unele dintre ele de mare petulanță imagistică, aparent absurdă, de fapt criptat-expresivă, uneori cvasiurmuziene (în fond enigmatic-alegorice). Esențială este deschiderea religioasă, mai pronunțată în timp, însă fără prefaceri spectaculoase de strategii expresive. Numeroase versuri se referă la transcendență și redemptiune, iar unele titluri sunt în sine edificatoare (*Vine lumina, A venit cuvântul, Semnele Tale, Vestirea*). Mistica vizând marile chestiuni ontologice e dublată de o „mistică” a poemului, a captării inspirate a Cuvântului, poetul devenind, undeva, „aproape un cerc”. Fervoarea căutării epifaniei, comunicată de regulă într-un registru de un patetism sobru, se asociază cu o

exuberanță de un dramatism stenic, uneori cu accente postmoderne de umor sau autoironic.

SCRIERI: *Norul de marmură*, București, 1981; *Alergarea copacului roșu*, Iași, 1985; *Semnele și înfățișarea*, București, 1989; ed., postfețe Constantin Hușanu și Val Condurache, Iași, 1995; *Aproape un cerc*, postfață Liviu Leonte, Iași, 2001.

Repere bibliografice: Nicolae Motoc, *Tineri poeți*, TMS, 1981, 3; Laurențiu Ulici, *Personalizarea discursului*, RL, 1981, 14; Voicu Bugariu, *Vuietul somnului*, LCF, 1981, 15; Constanța Buzea, „*Norul de marmură*”, AFT, 1981, 6; Cristian Livescu, „*Norul de marmură*”, CRC, 1981, 25; M. N. Rusu, *De la teluric la suav*, AFT, 1981, 7; Lucian Vasiliu, „*Norul de marmură*”, CL, 1981, 7; Ion Cristofor, *Volume de poezie*, ST, 1981, 10; Cristian Livescu, „*Versul cel mai inspirat se codește să se apropie*”, CRC, 1986, 2; Aurel Ștefanachi, „*Alergarea copacului roșu*”, CL, 1987, 7; Coșovei, *Pornind*, 164–167; Mircea A. Diaconu, *Estetica terapiei orifice*, LCF, 1996, 48; Constantin Miu, *Devenirea întru cuvânt*, ST, 1997, 2–3; Gheorghe Grigurcu, *Trei poeți moldavi*, RL, 1998, 3; Geo Vasile, *Nicolae Panaite: cercul revelației*, CNT, 2002, 26; Marius Manta, „*Aproape un cerc*”, ATN, 2002, 9; Raluca Dună, „*Aproape un cerc*”, LCF, 2003, 4; Mircea A. Diaconu, *Niște poeți și niște aproximări critice*, CL, 2003, 7; Ioan Holban, *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, I, Iași, 2003, 102–105. N.Br.

PANAITESCU, Dumitru D. (9.VI.1915, București – 7.III.1983, București), eseist, traducător și editor. Este fiul Alicei (n. Paleologu) și al lui D. Panaiteescu-Perpessicius. Urmează la București Liceul „Dimitrie Cantemir” și Facultatea de Litere și Filosofie, secția filologie modernă, absolvită în 1938. Face carieră universitară la Institutul Pedagogic și la Catedra de limba italiană de la Facultatea de Limbi Romane și Clasice din București, până la pensionare (1977). Și-a susținut doctoratul în 1974, cu o teză despre Ramiro Ortiz. Debutează cu versuri în 1931, la „Revista literară a Liceului «Sf. Sava»”, iar editorial cu o traducere din literatura italiană în 1943. Câțiva ani mai târziu publică mai multe manuale de limba franceză. Revine cu transpunerea romanului *Familia Malavoglia* de Giovanni Verga, în colaborare cu Nina Façon (1955), și cu o ediție a dramei *Vlaicu Vodă* de Al. Davila (1956). Volumul *Carnet inactual* (1970) reunește o serie de studii de literatură comparată axate pe aria romanică. **P.** este și autorul unei remarcabile traduceri românești din *Aventurile lui Pinocchio* de Carlo Collodi (1975), care va cunoaște numeroase reeditări. După 1970 se ocupă de editarea scrierilor tatălui său, prefațând și îngrijind mai multe ediții, iar în ultima parte a vieții va colabora la realizarea volumului de proză literară din ediția operelor lui Mihai Eminescu.

SCRIERI: *Studii despre Dante* (în colaborare), București, 1965; *Carnet inactual*, București, 1970. **Ediții:** Al. Davila, *Vlaicu Vodă*, București, 1956, *Vlaicu Vodă și alte scrieri despre teatru*, pref. Marian Popa, București, 1975; Perpessicius, *Eminesciana*, pref. edit., București, 1971, *Opere*, V–XII, București, 1972–1983, 12 prozatori interbelici, pref. edit., București, 1980, *Lecturi străine*, pref. edit., București, 1981. **Antologii:** *De la Chateaubriand la Mallarmé. Antologie de critică literară franceză*, tr., ingr. și pref. Perpessicius, postfața edit., Cluj-Napoca, 1976. **Traduceri:** Piero Gadda Conti, *Gagliarda sau Asediul insulei Capri*, București, 1943; Giovanni Verga, *Familia Malavoglia*, București, 1955 (în colabo-

rare cu Nina Façon); Domenico Rea, *Regele și lustragiul*, București, 1967; Mario Ruffini, *Biblioteca stolnicului Constantin Cantacuzino*, pref. Virgil Căndea, București, 1973 (în colaborare cu Titus Părvulescu); Carlo Collodi, *Pinocchio*, cu ilustrații de Val Munteanu, București, 1975.

Repere bibliografice: Mircea Braga, „*Carnet inactual*”, TR, 1970, 38; Aurel Șorobetea, „*Carnet inactual*”, ST, 1970, 11; Șerban Cioculescu, *Eminesciana*, București, 1985, 130, 231, 406; *Dict. scriit. rom.*, III, 569–570. C.Pp.

PANAITESCU, Horia (18.V.1921, București – 1986, București), prozator. Urmează cursurile Facultății de Chimie din cadrul Institutului Politehnic din București. A desfășurat o îndelungată activitate de activist PCR, șef în Direcția Presei etc.

Nuvelele și romanele lui **P.** ilustrează *in toto* principiile realismului socialist, accesibilitatea stilului, sentimentalismul, simplitatea vulgarizatoare fiind elementele fondatoare ale acestor proze. Scenariul epic urmărește un traseu similar, personajul central – muncitor, inginer sau student – trăind o transformare fundamentală în momentul înrolării în lupta comunistă. Întâmplările sunt plasate în diverse momente ale instalării comunismului: în timpul războiului, ca în *Zâmbetul* (1961), în perioada de ilegalitate a comuniștilor, precum în romanul *Arderi* (1959), care vaticinează societatea „burghezo-moșierească”, sau în timpul „construcției socialiste”, a înființării șantierelor naționale, unde comuniștii sunt confrunțați cu presupuse situații de sabotaj, ce determină „intensificarea vigilenței”, ca în romanul *Probleme personale* (1974). Sentimentul ce animă psihologiile simpliste ale „revoluționarilor” este ura de clasă. Oarecum mai izbutită este nuvela *Era târziu și era toamnă...* (1964), care, îndepărtându-se de prezentarea „luptei revoluționare”, conturează o parțială întoarcere spre resursele firești ale literaturii. Experiența ratată de personajul central este moartea tatălui, a cărui dispariție din viața fiului este resimțită treptat, sugerată prin reacțiile altor personaje, prin comportamente neobișnuite. O atmosferă tristă se insinuează în lumea micii familii, care își continuă existența cotidiană fără a intui gravitatea momentului. Dar prim-planul narațiunilor este ocupat, tezig, tot de activiști, de foști ilegalști în confruntare cu schimbările „interne” din partid, verificați, marginalizați etc. O altă direcție a prozei lui **P.** este ilustrată de cărțile pentru copii. *Tirbozel și Tirbozina pe Insula Misterelor* (1960) și *În luptă cu vrăjitoarele* (1964) urmăresc familiarizarea celor mici cu legile fizicii și matematicii, dar tentativa eșuează datorită stilului literar defectuos și intens colorat ideologic.

SCRIERI: *Arderi*, București, 1959; *Tirbozel și Tirbozina pe Insula Misterelor*, București, 1960; *Zâmbetul*, București, 1961; *Era târziu și era toamnă...*, București, 1964; *În luptă cu vrăjitoarele*, București, 1964; *Când te uiți în oglindă*, București, 1967; ed. (*Adevărul ficăruia*), București, 1976; *Unde ești, Eli?*, București, 1969; *Cu duhul blândeții*, București, 1970; *Amândoi la Stratford*, București, 1972; *Probleme personale*, București, 1974; *Adevărul ficăruia*, București, 1976. **Traduceri:** O. Henry, *Pictorul și califul*, București, 1957.

Repere bibliografice: Paul Georgescu, „*Când te uiți în oglindă*”, VR, 1967, 9; Marieta Nicolau, „*Când te uiți în oglindă*”, LCF, 1967, 36; Mircea

Iorgulescu, „*Cu duhul blândeții*”, RL, 1970, 47; Viola Vancea, „*Amândoi la Stratford*”, RL, 1973, 4; George Pruteanu, „*Amândoi la Stratford*”, CL, 1973, 3; Mihai Minculescu, „*Probleme personale*”, RL, 1974, 30; Ov.S. Crohmălniceanu, „*Probleme personale*”, VR, 1974, 11; Mircea Constantinescu, „*Adevărul ficăruia*”, RL, 1976, 32; T. Costin, „*Adevărul ficăruia*”, AFT, 1976, 9; Valeriu Cristea, *Realitate și ficțiune*, RL, 1976, 42; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 402; Popa, *Ist. lit.*, II, 928–929. M.Dr.

PANAITESCU, Petre P. (27.II.1900, Iași – 14.XI.1967, București), filolog și istoric literar. Este fiul Leoniei (n. Greceanu) și al lui Panait Panaitescu, inginer. Urmează cursurile primare și secundare la Iași și București, devenind, în 1918, student al Facultății de Litere și Filosofie, secția istorie, a Universității bucureștene. Și-a luat licența *magna cum laude* în 1922 și a petrecut un stagiu de specializare la Universitatea Jagellonă din Cracovia, în 1923 și 1924, predând aici și limba română. Se familiarizează cu limbile slave și cu slavistica, făcând acum o opțiune definitivă pentru studierea istoriei medievale a românilor și adunându-și informația pentru teza de doctorat, *Influența polonă în opera și personalitatea cronicarilor Grigore Ureche și Miron Costin*, pe care o va susține în 1925, cu distincția *magna cum laude*. Devine în noiembrie 1924 bursier al Școlii Române de la Fontenay-aux-Roses, studiază în marile biblioteci din capitala Franței și tipărește, în 1925 și 1926, în „*Mélanges de l'École Roumaine en France*”, rezultatele cercetărilor sale: studii despre Nicolae Milescu și Petru Movilă. Întors în țară, cum înființarea unei catedre de istoria Europei Orientale – la care Gh. I. Brătianu se gândea pentru tânărul istoric – la Universitatea din Iași trena, va primi un post de profesor suplinitor la Liceul „Mihai Eminescu” din București, din ianuarie 1927 fiind și docent la Catedra de istoria românilor și conferențiar suplinitor al cursului de istoria slavilor de răsărit la Universitatea din București. Conferențiar titular din aprilie 1930, profesor agregat la Catedra de istoria slavilor de răsărit (înființată pentru el) și, în fine, profesor titular începând din iunie 1935, ține și cursuri de paleografie chirilică la Școala de Arhivistică (1927–1939). Între timp, în 1934, Academia Română – N. Iorga vorbea aici despre „dreptul” lui P. de a ocupa un fotoliu academic, căci, dintre „puterile care se ridică, nimeni nu merită mai mult recunoașterea noastră” – l-a ales membru corespondent, deși contracandidații i-au fost Ilie Minea (recomandat chiar de N. Iorga) și Constantin C. Giurescu, un fost coleg de la Fontenay-aux-Roses. Din septembrie 1940 până în ianuarie 1941 P. este rector al Universității din București, instalat de legionari (la a căror mișcare aderase). Internat în lagăr în 1941, va fi suspendat de la catedră (până în iunie 1943) și va lucra la Institutul de Studii și Cercetări Balcanice, apoi la Biroul Păcii, pe lângă Președinția Consiliului de Miniștri. În ianuarie 1945 se vede eliminat din rândul profesorilor universitari, iar toamna este din nou arestat. Va urma un șir lung de penitențe pentru „amestecul în politică”: în 1949, în 1953–1954 și în 1957, luându-i-se și dreptul de semnătură, ceea ce îl determină să apeleze la pseudonimul Al. Grecu sau la inițialele acestui pseudonim. La sfârșitul anului 1948 se va ocupa de organizarea Muzeului

Româno-Rus, din vară fiind angajat la Institutul de Istorie al Academiei RPR, în calitate de consilier I (în realitate abia era îngăduit ca documentarist); în 1954 devine cercetător științific principal și între 1963 și 1965 este și șef de sector. Ia parte la lucrările inițiate de Institut, prezintă comunicări la manifestări științifice interne și internaționale, își consumă energia și sănătatea – cum a făcut toată viața – pentru propensiunea cercetărilor de istorie românească, își publică lucrările (semnându-le, din 1956, cu propriul nume). Se stinge lăsând pe masa de lucru manuscrisul cărții *Introducere la istoria culturii românești*, apărută postum, în 1969.

În P., cercetător modern, înclinat să acorde prioritate instrumentelor științifice ce evită aproximările, autor al unor „monografii domnești” – *Alexandru cel Bun* (1932), *Mihai Viteazul* (1936), *Mircea cel Bătrân* (1944) – și al unor cercetări întemeiate frecvent pe izvoare inedite, unul dintre promotorii „școlii noi” de istorie (opusă orientării lui N. Iorga) grupate în jurul „*Revistei istorice române*”, cultura românească, cea veche în particular, a avut pe unul dintre cei mai însemnați istorici ai ei. Contribuțiile sale constau mai întâi în editarea unor colecții de documente. În 1938 publică *Documentele Țării Românești. I. Documente interne [1369–1490]*, fiind ulterior unul dintre cei câțiva „benedictini” – nenumiți – care au elaborat o imensă colecție (28 de volume apărute între 1951 și 1957) de *Documente privind istoria României*, răsplătită de Academia Română în 1965 cu premiul „Nicolae Bălcescu”. Participă și la realizarea primelor volume ale noii serii de acte vechi – *Documenta Romaniae Historica* –, ca și la pregătirea colecției, și ea de mari dimensiuni, *Călători străini despre Țările Române*. De asemenea, a îngrijit ediții ale operelor vechilor scriitori, a elaborat cercetări monografice consacrate unor cărțurari importanți – *Dimitrie Cantemir. Viața și opera* (1958) – sau unor teme grave. Toate dovedesc că acest învățat a înțeles pe deplin rosturile culturii și literaturii române vechi (complexe, cu niște exigențe aparte) și s-a apropiat de ele cu cele mai adecvate instrumente. Venind dinspre istorie (cu o excelentă cunoaștere a limbilor clasice și moderne), înarmat cu ustensilele de lucru ale slavistului (ce îi asigurau pătrunderea în „bibliotecile” culturilor vecine), P. a abordat marile teme ale istoriei culturii românești – vechea literatură românească de expresie slavă, cronicarii ce au scris în slavonă sau în română, umaniștii peregrini, înstăpânirea limbii române în cultură –, a stăruit asupra elementelor care alcătuiesc „emblema culturală” românească a timpului vechi, s-a străduit să deslușească acele tensiuni secrete – puse în valoare de raporturile cu spațiile culturale circumvecine românilor – care au asigurat mersul spiritului românesc prin istorie. Încearcă să pună într-o lumină corectă vremea „slavonismului cultural” (profund și insistent antipatizată de mulți cercetători) și să arate caracterul românesc și performant al textelor slave elaborate de cărturarii români – *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* ar fi un exemplu –, cercetează literatura marilor cronicari moldoveni – cu studii exemplare asupra textelor, însoțite ulterior de ediții realizate cu acribie –, se ocupă de relațiile dintre cultura și literatura română veche și cele slave ori

zăbovește asupra procesului de „românizare” a culturii noastre, veritabilă revoluție, „dezrobire a scrisului în limba populară”, ca în *Începuturile și biruința scrisului în limba română* (1965), cu relevarea funcției precumpănitoare a factorului intern (o „inițiativă internă” ce viza afirmarea unor valori), a trebuințelor lăuntrice în acest complex (Începuturile scrisului în limba română nu pot fi despărțite de ridicarea [...] micii nobilimi și a orașelor”). S-a simțit astfel îndreptățit (și pregătit) să realizeze acea „vastă și tulburătoare sinteză” (Dan Zamfirescu), lucrare „de o factură aparte” (Ștefan S. Gorovei) care este *Introducere la istoria culturii românești*, în fapt „o istorie a românilor de la originile străvechi și până în secolul al XIV-lea” (Constantin Rezachevici). Acordând conceptului de cultură o înțelegere ce îi deschide foarte mult orizontul de cuprindere, luând în discuție o mulțime de fapte semnificative și neevitând secvențele polemice, P. recitește textele (câci manifestă o conștiență maximă în documentele scrise), ia în considerare și datele puse la dispoziție de disciplinele auxiliare ale istoriei și explică lectorului său principalele trăsături ale proceselor culturale petrecute în vechime la români (romanizarea este pentru el o veritabilă opțiune pentru un tip de istorie culturală), toate desfășurate într-o remarcabilă unitate, temelie a „specificului românesc” și a dăinuirii într-un cadru – teoria „cadrelor de cultură” explică apariții și dezvoltări identice – guvernat de Bizanțul ortodox și de Europa Centrală.

SCRIERI: *Contribuții la o biografie a lui N. Bălcescu*, București, 1923; *Un manuscris al „Efemeridelor” lui Constantin Caragea banul*, București, 1924; *Nicolas Spathar Milescu (1636-1708)*, „Mélanges de l'École Roumaine en France”, 1925, 1; ed. (Nicolae Milescu Spătarul), tr. Silvia P. Panaitescu, îngr. și introd. Ștefan S. Gorovei, Iași, 1987; *Influența polonă în opera și personalitatea cronicarilor Grigore Ureche și Miron Costin*, București, 1925; *L'Influence de l'oeuvre de Pierre Mogila, archevêque de Kiev dans les Principautés Roumaines*, Paris, 1926; *Curs de istoria românilor. Influența rusă și polonă asupra vechii culturii românești*, București, 1927-1928; *Călători poloni în Țările Române*, București, 1930; *La Littérature slavo-roumaine (XV-e-XVII-e siècles), son importance pour l'histoire des littératures slaves*, Praga, 1931; *Alexandru cel Bun*, București, 1932; *Mihai Viteazul*, București, 1936; *Mircea cel Bătrân*, București, 1944; *Interpretări românești. Studii de istorie economică și socială*, București, 1947; ed. îngr. și postfață Ștefan S. Gorovei și Maria Magdalena Székely, București, 1994; *Viața feudală în Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII)* (în colaborare cu Valeria Costăchel și A. Cazacu), București, 1957; *Dimitrie Cantemir. Viața și opera*, București, 1958; *Începuturile și biruința scrisului în limba română*, București, 1965; *Introducere la istoria culturii românești*, îngr. Silvia Panaitescu, București, 1969; ed. introd. Dan Horia Mazilu, București, 2000; *P.P. Panaitescu în lumina scrisorilor din tinerețe*, pref. Silvia Panaitescu, București, 1970; *Contribuții la istoria culturii românești*, îngr. Silvia Panaitescu, pref. Dan Zamfirescu, București, 1971; *Pagini de jurnal (1921-1927)*, îngr. Silvia Panaitescu, Cluj-Napoca, 1974; *Petru Movilă. Studii*, îngr. Ștefan S. Gorovei și Maria Magdalena Székely, postfață Ștefan S. Gorovei, București, 1996. **Ediții:** N. Bălcescu, *Patru studii istorice*, pref. edit., București, 1928, *Scrieri istorice*, introd. edit., Craiova, [1930], *Scrieri sociale*, București, 1947; Miron Costin, *Istorie în versuri polone despre Moldova și Țara Românească*, tr. edit., București, 1929, *Letopisețul Țării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, pref. edit., București, 1944, *Opere*, pref. edit., București, 1958; ed. I-II, pref. edit., București, 1965; Grigore

Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, introd. edit., București, 1955; *Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei RPR*, vol. I, București, 1959, vol. II: *Catalogul manuscriselor slavo-române și slave din Biblioteca Academiei Române*, îngr. Dalila Lucia Aramă și G. Mihăilă, pref. Gabriel Ștrempel, București, 2003; *Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI, publicate de Ion Bogdan*, București, 1959; *Liturghierul lui Macarie*, introd. edit., București, 1961; *Dimitrie Cantemir, Istoria ieroglică*, I-II, introd. edit., București, 1965 (în colaborare cu I. Verdeș).

Repere bibliografice: Călinescu, *Cronici*, II, 246-247; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 119-123; Predescu, *Encicl.*, 628-629; Perpessicius, *Alte mențiuni*, I, 273-279; Dan Zamfirescu, *Profesorul Petre P. Panaitescu*, RSL, 1965; Andrei Oțetea, *P.P. Panaitescu*, STD, 1968, 1; Émile Turdeanu, *P.P. Panaitescu (1900-1967)*, „Revue des études slaves”, 1968; I.D. Lăudat, *P.P. Panaitescu și problemele culturii și literaturii noastre vechi*, „Buletinul Institutului Pedagogic din Iași”, 1969; I.D. Lăudat, *P.P. Panaitescu*, „Introducere la istoria culturii românești”, CRC, 1970, 13; Pompiliu Teodor, *Istorie și cultură*, TR, 1971, 39; Ileana Corbea, *Post-scriptum*, MS, 1973, 3; Bucur, *Istoriografia*, 334-339; Mircea Muthu, „Vis elenic” și melancolie, TR, 1974, 32; Lucian Boia, *Evoluția istoriografiei românești*, București, 1976, 339-344; *Encicl. istoriografiei rom.*, 250-251; Mircea Muthu, *La marginea geometriei*, Cluj-Napoca, 1979, 143-146; Ștefan S. Gorovei, *Petre P. Panaitescu - coordonate ale unei evoluții*, AIX, t. XIX, 1982; Ștefan S. Gorovei, Lucian Năstasă, Petre Țurlea, „Școala nouă” de istorie. *Mărturii documentare*, AIX, t. XXII, 1985, 1, t. XXIII, 1986, 1, t. XXIV, 1987, 2; Maria Tudor, *P.P. Panaitescu despre influența Reformei în cultura românească*, AIX, t. XXIV, 1987, 2; Constantin Rezachevici, *P.P. Panaitescu - o operă de renume, o viață puțin cunoscută*, „Revista istorică”, 1992, 11-12; Constantin Velichii, *Amintiri despre P.P. Panaitescu*, RSL, 1994; Rusu, *Membrii Academiei*, 391-392; *Dicț. scriit. rom.*, III, 570-572; Mihai Mitu, *P.P. Panaitescu*, RSL, 2002. D.H.M.

PANAITESCU, Val (pseudonim al lui Valeriu Stoleriu; 11.IV.1924, Iași), critic și teoretician literar, comparatist, traducător. Este fiul Elisabetei (n. Stoleriu) și al lui Vasile Panaitescu, învățător. Învățător la Iași, unde urmează Școala Primară „Carol I” (1930-1934), Liceul Național (1934-1942) și Facultatea de Litere și Filosofie, luându-și o primă licență în franceză, secundar română și romanistică (1946), iar pe a doua în germană, secundar franceză și italiană (1948). Obține titlul de doctor în filologie în 1972, cu teza *L'Humour de Raymond Queneau*. Bibliotecar onorific al Seminarului de Germanistică de la Universitatea din Iași (1942-1948), va fi ulterior bibliotecar la Biblioteca Centrală a Universității ieșene (1946-1949), asistent la Catedra de estetică și literatură comparată a Facultății de Filologie din Iași (1949-1952). Prin „restrângere de activitate” (de fapt „epurare”, în baza unor referințe politice denigratoare), este trecut în învățământul mediu, funcționând ca profesor de limba franceză și limba română la câteva școli din Iași (1952-1955). La reînființarea secției de franceză la Facultatea de Filologie din Iași, devine asistent al profesorului N. I. Popa la Catedra de limba și literatura franceză (1955-1956), lector de literatură universală (1956-1958) și, printr-o nouă restrângere de activitate în 1958, va fi scos din învățământ și angajat secretar literar la Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Iași (1959-1962). Un timp lector de limba germană la Conservatorul „George Enescu”, în 1968 va reveni la Catedra de limba și literatura franceză,

devenind conferențiar (1973-1980), apoi profesor de literatură franceză contemporană (1980-1988) și asigurând, în două rânduri, conducerea catedrei (1968-1973, 1985-1988). A fost lector de limbă și civilizație românească la Institut des Langues et Civilisations Orientales din Paris, în 1974. Se pensionează la cerere în septembrie 1988. Ca profesor și om de cultură, s-a remarcat prin erudiție, prestanță, ținută academică, dar și printr-o extremă modestie, refuzând după 1990 funcțiile care i s-au propus pe linie universitară, politică sau culturală și preferând, pentru a-și desăvârși scrierile, liniștea bibliotecii. În 2003 îi este acordată distincția Les Palmes Académiques din partea Republicii Franceze. Debutază în 1946 la „Ethos”. Mai târziu colaborează cu articole, studii, cronici la publicații din țară și din străinătate: „Iașul literar”, „Convorbiri literare”, „Cronica”, „România literară”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Caiete critice”, „Anuar de lingvistică și istorie literară”, „Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza»”, „Vie et language” (Paris), „Les Cahiers de l'Herne” (Paris), „Dialogue” (Montpellier), „Temps mêlés. Documents Queneau” (Verviers, Belgia), „Oeuvres et critiques” (Paris-Tübingen).

Hermeneut rafinat, specialist recunoscut, **P.** este un reprezentant de marcă al școlii ieșene în domeniul studiilor franceze și al comparatisticii. Contribuțiile sale de critică și istorie literară - *Sătira lui Rabelais* (1957), *La Littérature française du symbolisme au surréalisme* (1977), *Umorul lui Raymond Queneau* (1979) - se definesc prin originalitatea discursului, rezultată dintr-o articulare fericită a solidității și rigorii germane cu subtilitatea și rafinamentul francez, cele două spații culturale care coexistă în formația sa intelectuală. Spirit enciclopedic și exigent, **P.** este cel mai avizat exeget român al operei lui Raymond Queneau și un specialist de prim rang în domeniul studiilor despre umor. În 2003 publică lucrarea *Humorul*, o „sinteză istorico-literară” esențială, o veritabilă *opera magna* consacrată unui domeniu ce a reprezentat preocuparea majoră de-a lungul întregii sale cariere. Aici face distincții erudite între umor și satiră, între „micul” și „marele humor”, acesta din urmă fiind văzut ca atitudine filosofică față de lume. Comentariile aprofundate referitoare la aproximativ două sute de autori din diferite literaturi și epoci, suportul documentar impresionant fac din această carte o sumă asupra problematicei umorului, unică în spațiul cultural românesc. **P.** a coordonat colective de cercetare din Facultatea de Litere ieșeană, a căror activitate s-a finalizat prin publicarea unor lucrări precum *Direcții în critica și poezia franceză contemporană* (1983), *L'Analyse du poème* (1987), *Terminologie poetică și retorică* (1994). A semnat numeroase studii introductive și prefețe la traduceri din literatura franceză și germană (Alfred de Musset, Theodor Storm, Edmond Rostand, Jules Verne, Hervé Bazin, Raymond Queneau, Roger Martin du Gard). A tradus el însuși din K.E. Franzos, H.E. Nossak, Goethe, Queneau, Marc Bloch, H. G. Gadamer.

SCRIERI: *Sătira lui Rabelais*, București, 1957; *La Littérature française du symbolisme au surréalisme*, Iași, 1977; *Umorul lui Raymond Queneau*, Iași, 1979; *Humorul. Sinteză istorico-teoretică*, Iași, 2003. **TRADUCERI:** Karl Emil Franzos, în *Nuvela austriacă în sec. al XIX-lea*, București, 1966, 485-571;

Hans Erich Nossack, *Interviul cu moartea*, București, 1967, *Cel mai târziu în noiembrie*, București, 1973; Johann Wolfgang Goethe, *Contribuții la teoria culorilor*, Iași, 1995; Marc Bloch, *Regii taumaturgi*, pref. Jacques Le Goff, Iași, 1997; Raymond Queneau, *Florile albastre*, pref. trad., București, 1997; Hans Georg Gadamer, *Elogiul teoriei. Moștenirea Europei*, pref. Ștefan Afloroaei, Iași, 1999 (în colaborare cu Octavian Nicolae), *Actualitatea frumosului*, Iași, 2000; Im Hof Ulrich, *Europa Luminilor*, Iași, 2003.

Repere bibliografice: Popa, *Dicț. lit.* (1971), 428; Al. Călinescu, „Umorul lui Raymond Queneau”, CRC, 1979, 43; Constantin Ciopraga, *Un umanist modern*, CL, 1984, 4; Grigore Iliesi, *Portrete în timp*, Iași, Junimea, 1990, 167-176; *Dicț. scriit. rom.*, III, 572-574; Popa, *Ist. lit.*, II, 970-971; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), 314-315; Diana-Elena Popa, „Humorul”, „Antares”, 2003, septembrie; Gabriel Coșoveanu, *Humoristul - un sentimental refulat*, „Ziua literară”, 2003, 78; Corneliu Ștefanache, *O lucrare monumentală despre umor*, „Evenimentul”, 2003, 8 noiembrie. M.M.I.

PANA LITERARĂ, revistă apărută într-un singur număr la Rădăuți în iunie 1933. Subintitulată „Publicație lunară de critică, literatură și polemică”, **P.I.** aparține grupării de la „Iconar”. Director este Ionel Crețianu, iar redactori - Gh. Tudose, Teofil Lianu, Mircea Streinul, secretar de redacție fiind Filaret Ozar. Articolul-program (*În loc de cuvânt*) anunță în termeni radicali „mărețea campanie de exterminare a câtorva cuiburi de viciați, cari, în neputința tragică de-a crea, nu-nțeleg să facă altă treabă decât să batjocorească și să compromită scrisul românesc, literatura națională a prezentului, cu tot soiul de pornografii, impertinențe și grobianisme.” Mircea Streinul, aflat în plină campanie iconaristă, vituperează împotriva „ideologiilor de import” și a „conspirației mucoșilor”, propunând o „disciplină culturală” care să fie „o sinteză de românism”. Rubrici: „Vitrina literară”, „Instantanee literare”, „Aspecte sinoptice”, „Răsfoind revistele”. Poezia, de profil tradiționalist, se constituie, prin Teofil Lianu îndeosebi, într-o prelungire epigonică târzie a arsenalului liric eminescian, dar într-o versiune exsanguă, vecină cu platitudinea. Mai sunt prezenți cu versuri Traian Chelariu, E. Ar. Zaharia, Ghedeon Coca, Iulian Vesper. Publică proză Mircea Streinul și Teofil Lianu. Articolele cu caracter polemic aparțin lui Ionel Crețianu și lui E. Ar. Zaharia (*Ghinionul premiilor naționale*, un vehement articol antiarghezian). Mai colaborează Victor Măgură, Neculai Roșca, George Putneanu, Aspazia Munte, Cristofor Vitencu. N.S.

PANĂ, Sașa (pseudonim al lui Alexandru Binder; 8.VIII.1902, București - 22.VIII.1981, București), poet și prozator. Este fiul Stelei (n. Iancovici) și al lui David N. Binder, medic. Își petrece copilăria la Dorohoi, unde începe și cursurile liceale, absolvite în 1921 la Liceul „Matei Basarab” din capitală. Este admis la Facultatea de Medicină din Iași, continuându-și studiile la Institutul Medico-Militar din București. Devorator de literatură, cititor pasionat de reviste, **P.** trece printr-o experiență-limită chiar în preajma absolvirii: hotărăște, în urma unei crize sentimentale, să se sinucidă și își trage cinci gloanțe

în cap, dintre care unul îi străpunge tâmpla, detractorii poetului spunând că leziunea cerebrală ar fi cauza nașterii revistei „unu”. Medic militar, peregrinează prin garnizoane de provincie, avansând până la gradul de general. Debutează în „ziarul de dimineață”, „Luptătorul” (1921) și colaborează ulterior la „Rampa”, unde în 1922 semnează pentru prima dată Șașa Pană, „Facla”, „Bilete de papagal”, „Adevărul literar și artistic”, „Vremea”, „Cuvântul liber”, „Meridian”, „Azi”, „Adam”, „Clopotul” (Botoșani), „Revista Fundațiilor Regale”, „Lumea”, „Veac nou”, „Revista literară”, „Flacăra”, „Contemporanul”, „Viața românească”, „Lucaefărul”, „Gazeta literară”, „Secolul 20” ș.a. Este redactor-șef la „Orizont” (1944-1948), la „Educația artistică” (1948-1952) și figurează pentru un timp în colegiul redacțional al ziarului „Scânteia”.

Fire rezervată, P. participă la întrunirile avangardiștilor, după ce mulți ani doar urmărise cu atenție activitatea acestora și, contrar autonegației celor mai mulți dintre ei, strânge tot ce ținea de manifestarea avangardismului, componându-și o cuprinzătoare arhivă personală. Existența lui e dublă: ca medic militar avansează în grad, spre dezgustul suprarealiștilor, care vedeau trădat principiul neintegrității sociale proclamat de André Breton, iar ca literat, cu ajutorul lui Moldov, Geo Bogza, Victor Brauner, M. H. Maxy, F. Brunea-Fox, B.

Fundoianu, Ștefan Roll, Ilarie Voronca și Claude Sernet (Mihail Cosma), scoate în aprilie 1928 revista „unu”, asumându-și responsabilitățile redacționale și financiare pentru a face ca publicația să apară regulat până în 1932. Debutase cu placheta *Răbojul unui muritor* (1925), ce conține poezie cu precădere bacoviană, pastişe și parodii, experimentul avangardist fiind aici prezent în pofida fiorului elegiac care însoțește adesea imaginea unei lumi eterate. Dar acțiunea lui esențială este ilustrarea și promovarea suprarealismului în câmpul literelor românești. *Sadismul adevăratului* (1936) adună texte despre orientarea suprarealistă, văzută ca un soi de visare semitrează, compensând prin mirabil, cu asocieri autonome ale imaginilor, tot ce nu ține de mirific: visul e „singura REALITATE – pe care nimeni nu ne-o poate fura”, „numai în cupa nesfârșită a visului începe TOTUL”. Totuși, prozo-poemele lui P. nu fac loc dicteului automat, autorul recurgând programatic la analiza lucidă a realului și căutând în facerea poemului – uneori plin de imagini halucinatorii, populate de figuri ale inconștientului – sensul poeziei: poetul e un „secretar al inconștientului”, fantasmalele lui sunt expresii ale „subteranei” ființei, iar poezia trebuie să fie un vis trăit. Chiar receptarea poeziei trebuie să se realizeze la nivelul trăirii, al asumării integrale de energii revelate de poem ca expresie a tensiunilor: „Visul flagelat: / Domnița care e poema // Domnița e de jăratec, ia-o în brațe / Domnița e de fum, sărut-o / Domnița e sălbatecă: Mângâi-o / Domnița e de vis: păstrează-i imaginea / Domnița e virgină, fecundea-o” – *Mărturisiri IV din Cuvântul talisman* (1933). Poate mai echilibrat și mai sentimental, oricum mai puțin inventiv decât comilitonii săi, P. scrie versuri din care răzbat pe alocuri vocea lui André Breton, cele ale lui Ilarie Voronca, Ion Vinea, Ștefan Roll ori maniera poemelor lui Guillaume Apollinaire. E departe de destrucția suprarealistă, chiar dacă uneori ironia avangardistă sau un vag ecou dadaist își fac simțite prezența. Imaginea poetică încearcă, și la el, sinteza vis-realitate, dar reveria e mai degrabă melancolică și uneori barochizantă, iar feeriile spectrale neagă intențiile programatic polemice, așa cum se întâmplă, spre pildă, în *Mărturisiri II* („Un ceas va dezghioca ora din prestidigitația nopții / Vei închide ochii vei dormi vei dormi / somn cules cu lingurița pleoapelor”), unde imaginarul e opus aspirațiilor formulate în manifestul *Coliba lui Moș Vinea*. Gustul pentru suav se articulează pe asocieri obscure, alteori realitatea prozaică pătrunde într-un flux al dicteului automat, totul însă sub hegemonia reveriei transparente. Domesticul își are locul său privilegiat, printr-o perspectivă naturistă și onirică stilizată: „Cerșetori de azur de alge minunate / Stați acasă. / Hamaul reveriei vă e la-ndemână / Chemați funigeei amintirilor la banchet / Ca surâsul logodnicelor de optsprezece ani” (*Peisaj clătinat*). În schimb, prozo-poemele lasă loc, în fluxul oniric, umorului negru și sarcasmului. Câteva colaje din 1942, intitulate *Atentat la bunele tabieturi*, amintesc de absurdul straniu al lui Max Ernst. P., care pliedase pentru neînregimentarea politică a suprarealiștilor, ajunge, după anii de privațiuni și tăcere din timpul celui de-al doilea război mondial, să militeze, cu apel la limbajul proletcultist al epocii,

Geo Bogza, Sașa Pană și Virgil Gheorghiu

pentru o literatură angajată, care să orienteze simpatiile stângiste ale avangardiștilor. Intervențiile din „Revista literară” (1947), de pildă, sunt mărturii ale „acomodării” la noile orientări. Tot acum va scrie pagini convenționale, în fapt o literaturizare (în vers, proză sau teatru) a tezelor proletcultiste, la a căror propagare contribuie de voie sau de nevoie. Importante rămân însă legăturile sale cu avangarda, **P.** tipărind de-a lungul timpului texte inedite de Urmuz, Tristan Tzara, Ion Călugăru și Ilarie Voronca, iar în 1969 – *Antologia literaturii române de avangardă*. O carte memorialistică, *Născut în '02*, apărută în 1973, cuprinde informații prețioase, fără de care înțelegerea manifestărilor avangardei românești ar fi incompletă. **P.** evocă laconic chipuri ale familiei sale ori câțiva profesori, pentru a se opri la portretele comilitonilor, pe care le trasează în propoziții analoage graficii lui M.H. Maxy. Sunt surprinse esența etică și „geniul” fiecăruia, se încearcă adesea un diagnostic și un scurt comentariu critic, dar nucleul semnificativ al acestor schițe e vibratil, emoțional, născut din cultul prieteniei. Astfel sunt portretele consacrate lui B. Fundoianu, Ștefan Roll, Ilarie Voronca ș.a. Chiar figurile socotite minore, ca Dan Faur, Moldov ș.a., sunt fixate în

formule memorabile. O pagină relatează despre apariția volumului *Jurnal de sex* al lui Geo Bogza, refăcând atmosfera acelui moment tensionat, în care autorul stârnește concomitent o mare admirație și o dezaprobare violentă.

Parcursarea întregii etape avangardiste a scrisului lui Sașa Pană atrage atenția asupra unei relații neconcordanțe între, pe de o parte, intențiile programatice bătaioase, mărturisite peste tot, căutând cu obstinație expresia adecvată, și, pe de alta, o structură reală, mai echilibrată, care, fără voie, o sabotează, insinuându-se, nu o dată, tocmai în miezul manifestului. [...] Când nu sunt o prelungire a manifestelor, poeziile exprimă nostalgia depășirii punctului mort al echilibrului spiritual: multe dintre ele vorbesc despre insatisfacția provocată de inevitabila cumințire a poemului, urmată de o melancolică resemnare. Am putea spune că o mare parte a creației lui Sașa Pană e un reflex al tristeții de a nu fi un suprarealist complet.

ION POP

SCRIERI: *Răbojul unui muritor*, București, 1925; *Diagrame*, cu desene de Victor Brauner, București, 1930; *Echinocx arbitrar*, cu desene de M.H. Maxy, București, 1931; *Viața romanțată a lui Dumnezeu*, București, 1932; *Cuvântul talisman*, cu un desen de Marcel Iancu, București, 1933; *Călătorie cu funicularul*, cu un portret de M.H. Maxy, București, 1934; *Sadismul adevăratului*, cu ilustrații de Victor Brauner, Marcel Iancu ș.a., București, 1936; *larba fiarelor*, București, 1937; *Vladimir*, București, 1937; *Munții noaptea neliniștea*, București, 1940; *Atentat la bunele tabieturi*, București, 1942; *Pentru libertate*, București, 1945; *Plecări fără ancoră*, București, 1946; *Erată la...* „Introducere în modernism” de Dinu Stegărescu, București, 1947; *Poeme fără de imaginație*, cu desene de Florica Cordescu și Ligia Macovei, București, 1947; *Tâlbăc, Tureacă & Co*, cu desene de Marcela Cordescu, București, 1948; *A fost odată... și nu va mai fi*, București, 1949; *Așa întrecere înțeleg și eu!...* (în colaborare cu Maia Radovan), București, 1949; *Cordonul sanitar*, București, 1949; *Misiunea trebuie îndeplinită*, București, 1950; *Teatru mic*, București, 1950; *În preajma mutărilor*, București, 1965; *Poeme și poezii alese din cărți și din sertar (1925–1965)*, pref. Mihail Petroveanu, București, 1966; *Prozopoeie*, pref. Laurențiu Ulici, București, 1971; *Născut în '02*, București, 1973; *Culoarea timpului*, pref. Mihai Gafița, București, 1977. **Ediții:** [Urmuz], *Urmuz*, București, 1930, *Pagini bizare*, București, 1970; Tristan Tzara, *Primele poeme, urmate de Insurecția de la Zürich*, București, 1934; ed. București, 1971, *Suprrealismul și epoca de după război*, tr. edit., București, 1947; Ion Călugăru, *Casa soarecilor*, București, 1958; Ilarie Voronca, *Poeme*, tr. edit., pref. Eugen Simion, București, 1961, *Poeme alese*, I-II, tr. și pref. edit., București, 1972, *Mic manual de fericire perfectă – Petit manuel du parfait bonheur*, ed. bilingvă, tr. și pref. edit., București, 1973; M. Blecher, *Vizuina luminată*, introd. edit., București, 1971. **Antologii:** *Antologia literaturii române de avangardă*, cu ilustrații de Victor Brauner, Marcel Iancu, M.H. Maxy, Milița Pătrașcu, Jules Perahim, Hans Mattis-Teutsch ș.a., pref. Matei Călinescu, București, 1969. **Traduceri:** Paul Eluard, *Animalele și oamenii lor. Oamenii și animalele lor*, București, 1938.

Repere bibliografice: Constantinescu, *Scrieri*, IV, 112–118; Perpessiciu, *Opere*, IV, 248, V, 353, VI, 254–258; Eugen Jebeleanu, „Echinocx arbitrar”, RP, 1931, 4 018; Geo Bogza, *Arta lui Sașa Pană*, „Radical”, 1931, 16–17; Călinescu, *Cronici*, II, 66–68, 300–304, 387–388; Streinu, *Pagini*, V, 81–83; Teodor Scarlat, „Cuvântul talisman”, RVS, 1933, 5–6; T.S. [Teodor Scarlat], „Călătorie cu funicularul”, RVS, 1934, 10–11; Matei Alexandrescu, *Primele poeme ale lui Tristan Tzara*, „Litera”, 1934, 8; Ion Biberi, *Sadisme et vérité*, MOM, 1936, 428; George Demetru Pan, „larba

fiarelor", „Lumea românească”, 1937, 144; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 803, *Ist. lit.* (1982), 887, 1024; Silviu Andreescu, „Plecări fără ancoră”, „Chemarea”, 1945, 47; Octav Șuluțiu, „Poeme fără de imaginație”, „Apărarea”, 1947, 53; Ov.S. Crohmălniceanu, „Tâlbăc, Tureată et Co.”, CNT, 1948, 37; H. Zalis, *Changements de garnison*, REVR, 1966, 2; Al. Protopopescu, „Poeme și poezii...”, TMS, 1967, 1; Baconsky, *Marginalii*, 184–192; Piru, *Panorama*, 68–70; Cubleşan, *Miniaturi*, 119–128; Ion Pop, *Avangardismul poetic românesc*, București, 1969, 206–218; Ion Pop, „Antologia literaturii române de avangardă”, ST, 1970, 1; Ștefan Roll, „Atenție la bunele moravuri”, CNT, 1971, 21; Călinescu, *Literatura*, 37–40; Ileana Vrancea, *Virtuțile și serviciile memorialisticii*, LCF, 1973, 33; Cristea, *Un an*, 21–23; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 425–431; Zăciu, *Bivouac*, 80–86; Barbu, *O ist.*, 41–42; Raicu, *Critica*, 20–25; Dana Dumitriu, „Culoarea timpului”, RL, 1977, 15; Emil Nicolae, „Culoarea timpului”, CRC, 1977, 26; Grigurcu, *Poeți*, 428–431; *Lit. rom. cont.*, I, 201–202; Virgil Teodorescu, *Sașa Pană*, RL, 1981, 35; Bucur, *Poezie*, 137–150; *Sașa Pană*, în *Avangarda literară românească*, îngr. și introd. Marin Mincu, București, 1983, 45, 679–680, *passim*; Simion, *Scritori*, III, 60–62; Scarlat, *Ist. poeziei*, III, 29–30; Pop, *Avangarda*, 258–269, *passim*; Ierunca, *Subiect*, 190–192; *Sașa Pană*, în *Literatura românească de avangardă*, îngr. și pref. Gabriela Duda, București, 1997, *passim*; Ov. S. Crohmălniceanu, *Evreii în mișcarea de avangardă românească*, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 2001, 133–147, 193–194; *Dict. scriit. rom.*, III, 574–576; Popa, *Ist. lit.*, II, 449–450; Ion Pop, *La centenarul lui Sașa Pană*, APF, 2002, 9; *Dict. analitic*, IV, 684–686. E.M.

PANĂ, Zahu (Zaharia) (21. VIII.1921, Beala de Sus, Macedonia – 11. III.2001, New York), poet. Este fiul Paraschivei (n. Simacu) și al lui Vasile Pană, negustor. Familia emigrând în România în 1926, P. învață mai întâi în comuna Cocina, urmează liceul la Siliștra, venind apoi la București, unde se alătură mișcării legionare. După o detenție la Aiud (1941–1942), trece prin experiența frontului și a prizonieratului. Întors acasă, frecventează cursurile Academiei de Înalte Studii Comerciale (1945–1948), pe care le va încheia abia în 1974 la Institutul de Studii Economice, fiindcă fusese arestat în timpul studenției, ca „dușman al noii orânduiri”, și încarcerat la Jilava, Poarta Albă, Aiud ș.a. Acum, între 1948 și 1953 și din 1958 până în 1964, face cunoștință cu mai toate închisorile comuniste. Eliberat, lucrează ca expert contabil în mai multe instituții din București. În 1976 se expatriază, stabilindu-se la New York, unde lucrează ca funcționar și expert contabil până la pensionare. Publică sporadic în „Revista scriitorilor români”, „Ethos”, „Acțiunea românească”, „Solia”, „Unirea”, „Drum”, reviste ale exilului românesc, iar în anii din urmă scrie în periodicele aromâne din țară, „Deșteptarea” și „Dimândarea”. A redactat, de asemenea, o pagină pentru aromâni în ziarul „Cuvântul românesc” (Hamilton, Canada), al cărui colaborator permanent a fost.

P. debutează în 1935, la numai paisprezece ani, cu versuri în „Lumina”, revista Liceului Comercial din Siliștra. Tot atunci publică prima poezie în grai aromân, în revista „Armatolii” din București. Urmărit de neșansă, își vede imprimată o culegere de poeme, *Înmuguriri*, în 1940, dar, în învălmașeala evacuării Cadrilaterului, volumul se pierde la tipografie. Altă culegere, *Doruri zăbrelete*, alcătuită în închisoare, nu a ajuns să fie tipărită, dispărându-i la locul detenției. Câteva poezii îi apar

în *Antologie lirică aromână* (1975), altă încercare de a-l include în antologia *Un veac de poezie aromână* (1985) eșuând, fiindcă autorul părăsise țara. Abia în 1989 P. își publică prima carte de poeme, *Cu acul pe săpun*, în editura revistei „Cuvântul românesc”. Scrise în clipe de suferință atroce, de disperare și de năzuință spre lumină, versurile poartă pecetea calvarului carceral. Este strigată aici deznădejdea unei generații răstignite, amărăciunea unei despărțiri ce pare definitivă, ca în poemul liminar: „Iată,/ tinerețea mea zbuciumată!// Anii mei/ de trei ori în necazuri trăiți,/ dar în bucurii niciodată,/ odihnesc aici”. *Cu acul pe săpun* este o carte de poezie densă, mărturie, rugă, blestem și litanie, rod al unor ani de încercări inimaginabile. Versul se menține expresiv și în celelalte secțiuni ale volumului, cu precădere în cea numită *Cadrilater*, care înmănușează un șir de poeme cu parfum oriental, indicibil: „Merg pe drum de țară, printre lanuri coapte,/ carul cu turcoace peste snopi culcate,/ turcul mână caii, picotind în noapte,/ ele tot cu gândul către lumi uitate...// Hai, Ahmed, gonește carul cu cadâne –/ noaptea este scoasă din seraiuri parcă,/ să vezi haremuri, să dormi până mâine!.../ Ce Șeherezade tihna îți încearcă?” (*Crochiu dobrogean*). În imagini opulente, pline de culoare, este „pictată” o lume „exotică”, aceea a amestecului de neamuri din Dobrogea sudică, ale cărei reflexe răzbat și la alți autori, de la Ion Pillat la Vladimir Cavarnali și Virgil Carianopol. P. publică și versuri aromâne, adunate într-o substanțială carte, *Avnânghipsiri*, apărută în 1996. Poetul nu putea să nu cânte soarta aromânilor, locurile unde trăiesc de milenii, prigoaniți de învingători. O face în sonori înfiorate, de bocet, ca în *Niho*, inflexiunile trimitând parcă la *Doina* eminesciană: „Di Avlona pân’ Sărună,/ mași lăieț armânlu adună! Di Catrina-Elbasan,/ jalea crești an di an.../ Di Aminciu la Tricol,/ Padea-i arsă, loclu gol.../ Di Giurmaia pân’ Curceaua,/ cântă-n casi cucuveaua...”. P. a cules folclor aromân, editând chiar un disc de muzică polifonică al grupului vocal „Fârșeroții”. A mai publicat, în 1982, antologia *Poezii din închisori*, reunind, în peste șase sute de pagini, versurile mai multor poeți trecuți prin gulagul românesc.

SCRIERI: *Cu acul pe săpun*, Hamilton (Canada), 1989; *Avnânghipsiri*, postfață Hristu Căndroveanu, București, 1996. **Antologii:** *Poezii din închisori*, pref. Vintilă Horia, Hamilton (Canada), 1982.

Repere bibliografice: Gheorghe Rădulescu, „*Cu acul pe săpun*”, „Cuvântul românesc” (Hamilton, Canada), 1989, 163; Matilda Caragiu Marioțeanu, „*Cu acul pe săpun*”, RL, 1993, 11; Căndroveanu, *Aromânii*, 111–114; Hristu Căndroveanu, „*Avnânghipsiri*”, „Deșteptarea”, 1996, 6; Sasu, *Dict. scriit. SUA*, 215–217; Manolescu, *Enciclopedia*, 553–554. Hr.C.

PANCU-IAȘI, Octav (14. IV.1929, Iași – 16. IV.1975, București), prozator. Este fiul Rașei (n. Marcu) și al lui Vasile Pancu, funcționar. Începe cursurile liceale la Iași, terminându-le la București în 1947. Este imediat angajat ca redactor la Radiodifuziunea Română (1947–1958), apoi în cinematografie (1959–1962) și la revista „Cutezătorii” (1967–1969), unde îl lansează pe Mircea Sântimbreanu. Devine secretar al Secției de

literatură pentru copii și tineret a Asociației Scriitorilor din București.

Volumul de debut, *Timpul stă în loc?* (1949), este o culegere de versuri, direcție în care **P.** nu va persevera, în pofida unei reale aplecări spre identificarea zonelor lirismului cotidian, prin recuperarea cu talent a limbajului și a perspectivei infantile. În schimb, va scrie numeroase compoziții în proză, de dimensiuni diferite, excelând la maturitate în domeniul prozei scurte, unde reușește să capteze farmecul inefabil al lumii aflate la granița dintre real și fantastic, proprie celor care nu și-au încheiat copilăria. *Făt- Frumos când era mic* (1963), *Nu fugi, ziuă mea frumoasă* (1970); Premiul Uniunii Scriitorilor) și mai cu seamă *Tartine cu vară și vânt* (1968) cuprind mici bijuterii în care scriitorul recompune cu delicatețe și umor universul copiilor, urmăriți atât în efortul lor de comunicare cu adulți plini de înțelegere și simpatie, dar și de a construi, cu multă candoare și seriozitate, relații cu cei de-o vârstă cu ei. Autorul cucerește acum prin expresivitatea limbajului, a cărui exploatare ludică îl ajută să ocolească schematicismele din romanele și povestirile de tinerețe, marcate de cerințe educaționale și uneori chiar pigmentate ideologic. Romanul *Marea bătălie de la Iazul Mic* (1953) condensează un întreg repertoriu de motive literare specifice genului, într-un timp și spațiu bine circumscrise în

interiorul unui cotidian ușor idealizat, sub semnul confruntării dintre forțele binelui și răului la nivelul microcosmosului infantil, cu întregu-i cortegiu de virtuți educative. Încă și mai puternic ideologizat apare următorul roman, *Cartea cu ochi albaștri* (1959), narând experiențele dureroase ale unui orfan, Andrei, ajuns băiat de prăvălie și îndrumat de organizația de pionieri să-și găsească drumul. Ambele romane prind însă cu justete, dincolo de imperative politice, atmosfera senină a unei vârste, chiar dacă seninătatea nu caracteriza și acel timp istoric. Dispărut timpuriu, **P.-I.** rămâne un poet al iluziilor și al candorii copiilor.

SCRIERI: *Timpul stă în loc?*, București, 1949; *Atunci, în februarie*, București, 1951; *Multe, multe luminițe*, București, 1951; *Votez pentru prima oară*, București, 1952; *Marea bătălie de la Iazul Mic*, București, 1953; *Are tata doi băieți*, București, 1956; *Mai e un loc pe genunchi*, București, 1956; *Ala, bala, portocala*, București, 1957; *Schițe în pantaloni scurți*, București, 1958; *Cartea cu ochi albaștri*, București, 1959; *Scrisori pe adresa băieților mei*, București, 1960; *Făt- Frumos când era mic*, București, 1963; *Ariciul din călimară*, București, 1964; *Punct și de la capăt*, București, 1967; *Tartine cu vară și vânt*, București, 1968; *Nu fugi, ziuă mea frumoasă*, București, 1970; *Vișine aproape coapte*, București, 1972; *Băiatul de pe gard*, 8 cărțile cu povești pentru copii, București, 1972; *Tânărul și marea*, București, 1972; *Singurătatea florilor* (în colaborare cu Mihai Valter), București, 1975; *Tată de duminică* (în colaborare cu Mihai Constantinescu), București, 1975; *Mai e mult până diseară*, pref. Mircea Sântimbreanu, București, 1977; *Iertați-mă, sunt tânăr*, București, 1982; *Pere alese*, îngr. Alexandru Păncu, Iași, [1991].

Repere bibliografice: Vicu Mîndra, „*Marea bătălie de la Iazul Mic*”, GL, 1954, 29; S. Damian, „*Cartea cu ochi albaștri*”, GL, 1959, 29; Alexandra Indries, *Raționalul și extraordinarul în literatura pentru copii*, O, 1966, 4; Crohmălniceanu, *Cronici*, 68-113; Aura Pană, *Etic și estetic în romanul pentru copii*, IL, 1968, 2; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 403-404; Maftai, *Personalități*, IV, 199-200; Căndroveanu, *Lit. rom.*, 177-181; Cosma, *Romanul*, II, 189-190; *Dicț. scriit. rom.*, III, 576-577. II.M.

PANDREA, Andrei (pseudonim al lui Andrei Dumitru Marcu; 9.II.1936, București), prozator și etnolog. Este fiul Elisei, fiica lui D. D. Patrașcanu, și al lui Petre I. Marcu (Petre Pandrea), avocat, sociolog, filosof, jurnalist și scriitor; Lucrețiu Pătrășcanu este unchiul său. Ascendența familială îi creează lui **P.** dificultăți atât în timpul studiilor gimnaziale și liceale, cât și mai târziu, în timpul facultății. În 1950, în timp ce tatăl și unchiul său se aflau în închisoare, este eliminat din școală și anchetat la Securitatea din Sinaia pentru că asculta posturile Vocea Americii și Radio BBC. Obține dreptul de a se prezenta la examenele de sfârșit de an datorită intervenției lui Mihail Sadoveanu. Experiențe de același fel se vor repeta în 1956 și în 1958. După examenul de maturitate din iunie 1954, dă un triplu examen de admitere, la Medicină, la Biologie și la Agronomie, fiind declarat admis la toate cele trei facultăți. Opetează pentru cursurile Facultății de Medicină Generală a Institutului Medico-Farmaceutic din București (1954-1961). Lucrează ca medic de țară la Boișoara, Teșila și Paltinu, experiență transcrisă în volumul *Medic la Boișoara* (1967). Revine la București în 1968, ca șef al Serviciului de relații internaționale

al Editurii Medicale, devine apoi consilier pentru medicina rurală al ministrului Sănătății și secretar al Secției de teoria și istoria literaturii și artei la Academia de Studii Social-Politice „Ștefan Gheorghiu”, interesul îndreptându-i-se către cercetările de antropologie, disciplină în care își va susține, în 1972, și doctoratul. Din 1973 este bursier al Guvernului francez, pentru „études libres”, cu stagii la Collège de France și la École Pratique des Hautes Études din Paris. Invitat să se înscrie la un doctorat, alege etnologia. În 1979 cere și i se acordă azil politic în Franța, iar în 1982 își ia doctoratul la Sorbona. Concomitent, depune o activitate marcantă în domeniul medical. Membru al Academiei Româno-Americană de Științe și Arte (1984), șef al Secției de folclor a Institutului de Cercetări al acestei Academii (1985), fondator (împreună cu Paul Simionescu) al Asociației Sociologilor și Etnologilor (1987), afiliată Casei Românești din Paris, este și membru al Asociației Ziariștilor Români-Vest (1991).

P. debutează editorial cu *Hoinar prin Bucegi* (1957), jurnal de drumeție al unui împătimit al muntelui, călător cu spirit de observație, atent la detaliul semnificativ și la tabloul de ansamblu, posesor al unei bune tehnici a suspansului. *Medic la Boișoara* este un jurnal cu însemnările aproape zilnice ale lui Andrei Marcu, proaspăt absolvent al facultății, repartizat într-o străveche așezare rurală din Țara Loviștei, cu o populație de trei mii de locuitori. Tânărul medic trăiește aici aproape doi ani și se confruntă atât cu dificultățile oricărui început de drum, cât și cu mentalitățile localnicilor. Cititorul asistă la primii ani ai formației sale profesionale și, în același timp, la efortul său de a cunoaște, în profunzime, tipologia psihosocială a comunității în care își exercită profesiunea. Treptat, între protagonist și lumea satului se stabilește o relație afectivă specială, a cărei diagramă este urmărită cu finețe analitică de autor. Narațiune romanescă transparent autobiografică, având o minimă invenție epică, *Medic la Boișoara* se susține tocmai prin concretețea observației directe, a notației realiste, precum și prin detaliul etnografic și lingvistic, înregistrat de autor aproape cu o competență de specialist, dar intercalat în text cu un deosebit simț al adecvării. Asemănătoare, mai cu seamă tematic, cu proza din *Ștergarul cu cocoș* de Mihail Bulgakov, probând calități stilistice remarcabile și un dar aparte de povestitor, *Medic la Boișoara* este cartea de vizită a scriitorului **P.**, reprezentativă și după trecerea câtorva decenii de la apariție, așa cum, în domeniul etnologiei, ilustrativă rămâne teza sa de doctorat, intitulată *Contribution à l'étude ethnologique de la terminologie de la parenté au „Pays de Loviștea”* (1982).

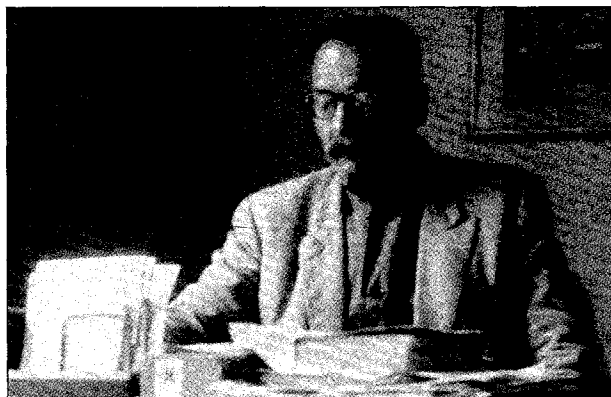
SCRIERI: *Hoinar prin Bucegi*, București, 1957; *Medic la Boișoara*, București, 1967; *Contribution à l'étude ethnologique de la terminologie de la parenté au „Pays de Loviștea”*, Paris, 1982; *Unde s-a dat bătălia de la Posada*, Aalborg (Danemarca), 1994; *Voievodul cailor*, I, Aalborg (Danemarca), 1995; *Oaia, ciobanul și brânza*, I-II, Aalborg (Danemarca), 1995-1997; *Masa moșilor. Tablete și studii etnologice*, Aalborg (Danemarca), 1997; ed. București, 1998; *Cu pușca după zmei. Proză etnologică*, București, 1998; *Cu pușca după zmei. Unde s-a dat bătălia de la Posada*, pref. Vintilă Horia, București, 2000.

Repere bibliografice: Romulus Rusan, *Nostalgia sanctuarului*, VST, 1967, 42; Tudor Teodorescu-Braniște, „*Medic la Boișoara*”, CNT, 1968, 12; Nicolae Manolescu, *Jurnalul unui medic*, RL, 1972, 35; D. Micu, *O nouă „Carte a munților”*, LCF, 1974, 11; *Români*, 277-278; Datcu, *Dict. etnolog.*, II, 136-138. V.F.M.

PANDREA, Petre (pseudonim al lui Petre I. Marcu; 26.VI.1904, Balș - 8.VII.1968, București), eseist, memorialist și jurnalist. Este fiul Anei (n.Albotă) și al lui Ion Marcu, moșnean. Urmează școala primară la Balș (1911-1915), studiile secundare la Liceul Militar „Nicolae Filipescu” de la Mănăstirea Dealu (clasa profesorului Nae Ionescu). Construit după modelul colegiului de la Eton, liceul pregătește mici gentilomi, viitoarea aristocrație militară. Școlarii poartă beretă, mănuși, fac duș zilnic, se tund săptămânal, sunt politicoși, nu înjură, nu clevetesc. Sunt educați în spiritul camaraderiei și al moralei creștine. Dimineața ascultă psalmi sau fragmente din *Noul Testament*, momentele sacre se repetă și mai târziu, numărul rugăciunilor într-o zi fiind de unsprezece. În clasă funcționează un tribunal care decide și aplică pedepsele, cea mai aspră fiind izolarea celui picat în păcatul feloniei sau al „periuții” (lingușirea profesorilor). Iertarea se produce în fața clasei, după o lecție sumară de morală. Câțiva pedagogi și profesori - își amintește **P.** - făceau parte din lojile masonice de tip scoțian.

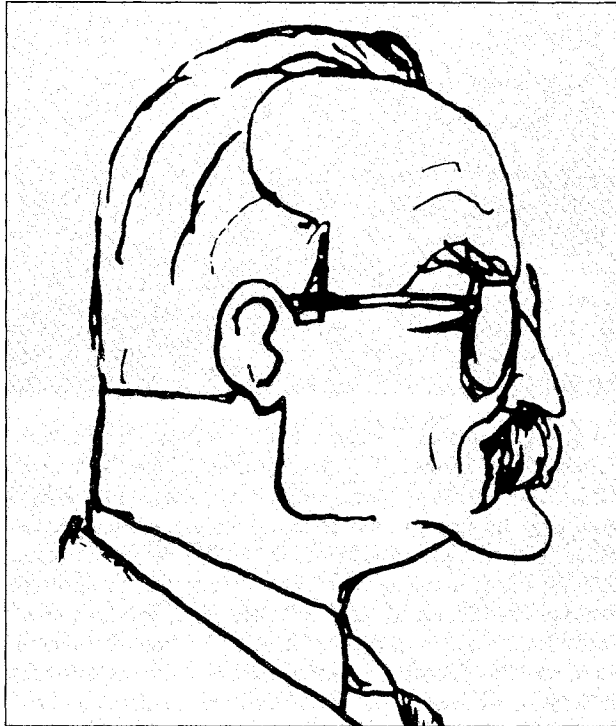
Printre colegii mai mici se află și viitorul conducător al „nicadorilor”, poreclit „Mucea”, tocilar amenințat de repetenție, disprețuit de ceilalți liceeni. Atmosfera cazonă a școlii nu l-a influențat, totuși, prea mult pe **P.**, temperament funciar anarhic, mereu în ceartă cu regulile date de alții. Idealul de mic gentilom european preconizat de colegiu nu a fost și idealul lui, spirit expansiv, „localist” cu aspirații universaliste. În 1922-1923 **P.** își continuă învățătura la Colegiul Național „Carol I” din Craiova, unde trece examenul de bacalaureat cu mențiunea *magna cum laude*. Face studii de drept la Universitatea din București, susținându-și licența în 1926 și doctoratul în 1928, cu o teză despre izvoarele scrierilor juridice ale lui Simion Bărnuțiu (publicată în „Revista de drept public”). Cu sprijinul profesorului C. G. Mironescu pleacă la studii de specializare în domeniile juridic și filosofic la Berlin, Heidelberg, München, apoi la Paris, Roma, Praga, Budapesta (1926-1933). Debutază în „Gândirea” (1923), cu articolul *Literatura care ne lipsește*, semnat A. În „Gândirea” din august-septembrie 1928 i se regăsește numele (Petru Marcu Balș) printre cei ce semnează *Manifestul Crinului alb* prin care se cere o libertate limitată doar de zei și o orientare a generației tinere spre „concretul frenetic și fericitor”. Ceiați autori ai manifestului sunt Sorin Pavel și Ion Nestor. G. Călinescu scrie împotriva lui un pamflet (*Generația bombastică*), iar Mihai Ralea suspectează pe semnatarii mistici și frenetici de „rasputinism”, „nechezat de literaturism excesiv”, „revanșă absurdă a pitecantropului refulat de dogme religioase” („Viața românească”, 1928). Cu aceeași ocazie, Șerban Cioculescu inventează termenul „trăirism” pentru a marca, în deriziune, excesul de vitalitate și deficitul de substanță intelectuală din manifestul tinerilor. În Germania mistic **P.** descoperă dialectica hegeliană și materialismul dialectic, punând de aici înainte inconformismul lui moral și social pe alte baze. În această perioadă numele îi apare în revistele de stânga („Bluze albastre”, „Veac nou”, „Stânga”, „Viitorul social”, „Azi”, „Cuvântul liber”) cu articole vitriolante, de un radicalism moral și politic pe care autorul îl va păstra în toate cărțile sale. Publică, la început, semnând Petru Marcu Balș, apoi Petre Diacu (în „Viața românească”), Petre Albotă și Gaius (în „Adevărul”, „Dimineața” și „Dreptatea”), Petre Dragu, Dr. Petru Ionică, Dr. X, Dr. P. Din 9 octombrie 1932 începe să folosească în „Dreptatea” pseudonimul care îi va aduce notorietatea. În 1933 îi apare volumul *Germania hitleristă. Trei luni la Berlin. Documente - Idei - Oameni*, una dintre primele scrieri antifasciste din Europa. Peste un an tipărește studiul *Psihanaliza judiciară*, unde recomandă o metodologie modernă a domeniului, urmat de *Filosofia politico-juridică a lui Simion Bărnuțiu* (1935). Se specializează, în urma studiilor din Germania, în sociologie, criminalistică și în critică literară (în descendența, mărturisită, a lui Georg Brandes și Hippolyte Taine). Apără, ca avocat, pe comuniști. Scapă de la moarte până în 1944 - va preciza el mai târziu - o mie de inculpați. A fost - tot după precizările sale - arestat de patru ori ca agitator comunist și de șapte ori după ce comuniștii au luat puterea. Aceștia s-au grăbit să îl condamne pe fostul lor apărător la

cincisprezece ani de pușcărie. Fiind cumnatul lui Lucrețiu Pătrășcanu (în aprilie 1932 **P.** se căsătorise cu Elisa Pătrășcanu, fiica scriitorului D. D. Patrașcanu), a tras - după arestarea și asasinarea lui Lucrețiu Pătrășcanu - toate ponoasele. A fost închis în două rânduri (1948-1952 și 1958-1964), însumând 3685 de zile și nopți de detenție. A trecut prin paisprezece penitenciare (București, Jilava, Ocele Mari, Aiud, Craiova, Pitești ș.a.). Nu i s-a găsit, niciodată, o vină precisă. În închisoare nu a stat degeaba: a ținut conferințe, a dat consultații, a înființat „Universitatea de sub Pământ”. A ieșit din detenție în 1964 și a luat-o de la capăt în același stil irepresibil: agitat, radical, zorit, justițiar, cu limba rea și fraza inspirată, trecând ușor de la maladiile morale ale „ilfovismului” (varianta cea mai decăzută a balcanismului) la Constantin Brâncuși și la problemele metafizicii. Această bulimie spirituală și acest stil repezit, autoritar și deosebit de pitoresc se văd mai bine în literatura sa confesivă. Eseurile și portretele, scrise în anii '30 - *Portrete și controverse* (I-II, 1945-1946) -, amestecă judecățile politice cu cele estetice într-un stil arțagos, inteligent și colorat. Portretele critice sunt sumare și se bazează, invariabil, pe diagnosticul ideologic completat de un diagnostic moral. „Tăietura directă” - pe care eseistul o observă în stilul de lucru al lui Brâncuși - va fi și stilul său de a polemiza. Numai H. Sanielevici, dintre criticii români, a mai pus o notă atât de colorată în articolele sale de polemică pe teme de antropologie. Locul savanților „cu ardeul în dos” de acolo este luat aici de „teoreticienii moftangii”, ilfovenii strecurați în spațiul culturii, „homuncuși livrești” etc. În sfera politicii caracterizările sunt ultimative și colorate ca o injurie: Hitler este un actor ratat, cu o „natură histrionică și neroniană”, Armand Călinescu e „un Tersite urât, mic, chior și șchiop”, căpetenia „nicadorilor” - „un paria ambițios și catilinar” etc.

Ca sociolog, **P.** își pune problema statului și a evoluției sociale. O temă care preocupă generația tânără din anii '30. Elevii lui Nae Ionescu vor să construiască un stat cultural bazat pe ortodoxie (în varianta țărănească). **P.** pornește de la ideea unui „localism” creator, deschis spre Europa. „Localismul” său se bizuie pe etosul oltenesc, mai precis pe „spiritul cobilițar” care, în imaginația sa, va resuscita spiritual decăzuta Europă. Nu îi plac, din ideologia românească, „raționaliștii”, „criticiștii”, „zeflemiștii”, în speță Titu Maiorescu și I.L. Cara-

Desen de Marcel Iancu

giale. Acesta din urmă ar cultiva „fronda iresponsabilă, paradoxul ieftin, irespectul valorilor absolute, o steapă logică [...], un criticism până la absurd”, unii neavând „conștiință responsabilă scrisului și a activității publice”. **P.** se întâlnește, în critica junimismului și în respingerea ironiei lui Caragiale, cu criterioniștii, de care ideologic se despărțise. Și aceștia îi reproșau lui Caragiale faptul că, prin ironia lui distrugătoare, împiedică spiritul românesc să ajungă la metafizică. **P.** este de partea curentului istoric – tradiționalist și organicist care, pornind de la Mihail Kogălniceanu, ajunge la Vasile Pârvan și, de aici, la Nae Ionescu. „Raționaliștii” vor, așadar, un stat juridic, „organiciștii” unul istoric. Cei dintâi ar fi „criticiști”, „alexandrini”, cei din urmă sunt creatori, neliniștiți și agitați; ei pun lumea în mișcare, europenizează „tradiția”, deschid „localismul” spre modernitate. Argumentul forte este Brâncuși, exponent al „localismelor caracterologiei oltenești”, mesagerul „spiritului cobilițar” în lume. **P.** reia această utopie în *Pomul vieții* (1946), jurnal de reflecții morale, manual de morală practică, dar și colecție de aforisme, autobiografie și, mai ales, ficțiune autobiografică. Vladimir Streinu vede în ea „o recădere în adolescența spiritului”, manifestul unui „fiu al soarelui”, adică manifestul unui tânăr „tremurici” care dezleagă pasiunile turbulente și nu își stăpânește frazele. Judecată aspră, minimalizatoare. **P.** scrie, în fond, o carte de înțelepciune în stil voit bătrânesc, pornind de la morală lumii rurale. Este un spirit exaltat, dar nu irațional. Manualul de morală cuprinde 337 sfaturi („un hambar de observații cotidiene asupra vieții de relație între oameni pe

care-l strânge orice gospodar pentru copiii săi”) despre „condiția femeii măritate”, despre „asteptarea bătrâneții”, despre neant, despre felul în care trebuie să se poarte un tânăr în lume sau o fată nemăritată etc. Ceva, cum zice autorul, în genul Baltasar Gracián, Machiavelli, Iordache Golescu, Ion Codru-Drăgușanu. Apare aici, nemotivat, și numele lui Mallarmé. Manualul vorbește, inspirat, despre rolul nașului și statutul bunicului în familie, despre tipologia femeii rele și a femeii cuviincioase, despre boala numită „ilfovită” („cretinism, criminalitate și voie bună”), în fine, atacă subiecte mai subtile, cum ar fi singurătatea și politețea. Filosofia de existență este tot țărănească. Idealul uman pe care îl preconizează este „mandarinul rural”, „prințul-moșnean”, om vital, gospodar cu copii mulți și femeie credincioasă și harnică, nu cu totul auster în familie, din moment ce moralistul îi îngăduie mandarinului de a se bucura, cât poate, de ibovnice atrăgătoare și istețe. Când produce asemenea sfaturi, moralistul nu își ascunde o simpatică trufie: „Eu mă înalț tot mai drept, tot mai sus spre văzduhul albastru și limpede al speculației precise, neîndurate și – nădăjduiesc – al marii creații. Condiția primordială: menținerea singurătății și zăgăzuirea, dând peste bot, la orice încercare de intimitate a oamenilor mediocri. Iubesc tot mai mult pomii, plantele și animalele. Munca și copiii sunt două coordonate arhisuficiente pentru viață.” Ieșit din închisoare, **P.** a publicat o carte despre Brâncuși (1967), în care reia ideile sale despre spiritul Olteniei și despre morală țărănească. Apare, acum, mai limpede ideea despre rolul mesianic al „spiritului cobilițar”. Brâncuși nu ar fi, din acest punct de vedere, decât „un tipic pandur al spiritului”, un avanpost al modernității europene, un ferment artistic pornit din Hobița pentru a duce la Paris semnele înnoirii artei. Vorbind despre Brâncuși, autorul vorbește, în fond, despre fantasmale sale. Eșul este delectabil în ciuda viziunii sale bogamlice. **P.** este un veritabil scriitor și un om de carte care încalcă sistematic convențiile. După 1990 au început să apară scrierile lui **P.** confiscate de Securitate, iar procesul de reconstituire și tipărire este în curs de desfășurare. Fiica scriitorului, Nadia Marcu Pandrea, a reușit să publice până acum *Memoriile mandarinului valah* (2000), *Reeducarea la Aiud* (2000), jurnalele din *Helvetizarea României* (2001) și *Crugul mandarinului* (2002), *Călugărul alb* (2003) ș.a. Stilul este, în toate, același: vehement subiectiv, aforistic, simpatic lăudăros, uneori autentic tragic, amestecând confesiunea cu speculația sociologică și politică. Jurnal intim, memorii, eseu biografic, autoficțiune? Greu de spus. Autorul lor amestecă genurile, stilurile, timpurile, trece de la una la alta, deschide paranteze, vorbește despre ce a pățit azi, apoi se întoarce în anii '30 și face portrete memorabile, în fine, la mijlocul paginii este cuprins de *accedia* dantescă, o boală subtilă a spiritului care la el se cheamă „afaniseală”. Atins de afaniseală, spiritul își recapătă plăcerea de a da sfaturi. Memoriile și jurnalele intime arată, astfel, ca o corabie a lui Noe: are de toate înăuntru, de la meditații despre neant la povestiri fără perdea despre viața studentului oltean ajuns la Berlin, unde spiritul pandur face ravagii în rândurile populației feminine teutone. Numai Ion Barbu a mai povestit, în scrisorile către Tudor Vianu, cu atâta râvnă și haz isprăvile

lui erotice în lumea germană. Când le evocă, **P.** are alt ideal de existență. Se gândește să devină un „sihastru”. Un sihastru care recomandă însă un eros roditor și eliberator, în aceeași utopie de tip țărănesc. Când firea obosește (dar nu pentru multă vreme), memorialistul contemplantă pentru o clipă orizonturile melancoliei nervaliene: „Sunt un melancolic - scrie în *Soarele melancoliei* - în adâncul făpturii mele. Ca să nu-mi înghețe, și să nu-mi împiedice declanșarea focurilor de artificii ale feeriei, strâng de gât neagra lebădă. Mi se prelinge printre degete și se scufundă în lacurile subterane. Acum înțelegeți, prieteni, de ce lebăda neagră a melancoliei mele tulbură și îngheață feeria amicitiei, de ce sunt un prieten atât de detestabil?” Lebăda neagră a melancoliei este însă - avertizează chiar autorul - sugrumată la timp, și spiritul pandur își găsește energiile necesare pentru a vitupera pe „plescarii Bizanțului”, pe huliganii de stânga și de dreapta (în latură morală) și pe catilinarii politici. Ce urmează se poate închipui. Nimic nu scapă, nici o „lichea fanatizată” nu este iertată. Din fericire, **P.** își mai schimbă din timp în timp impresiile asupra contemporanilor săi. În cărțile anterioare îl desființea, de pildă, pe cumnatul său, Lucrețiu Pătrășcanu; în *Soarele melancoliei* acesta capătă dimensiuni mitice: „Lucrețiu Pătrășcanu a fost un personaj absolut modern, un fiu al frământatului secol XX, cu o gândire și cu o sensibilitate acut contemporană. A sfârșit într-o tragedie de tip antic sofoclean. Un sfârșit tragic, cu

torturi fizice și morale, timp de șase ani neîntrerupt, în hrube sordide. Îmi amintește de Prometeu înlănțuit pe crestele munților Caucaz, cu ficatul devorat de ciocul vulturilor.” Alți ipochimeni nu sunt însă iertați de acest mandarin rural, mândru de noblețea lui și inclement cu ceea ce el consideră a fi prostituatele istoriei. Vorbă grea, judecată aspră, melancolia s-a transformat, brusc, într-o stare de spirit iacobină. S-ar potrivi aici un verb folosit din ce în ce mai rar în limba română actuală: a afurisi. **P.** e un maestru al afuriseniei. Știe ca nimeni altul să-și afurisească dușmanii. De aceea îl iubește pe Tudor Arghezi (când îl iubește) și își alege cu grijă cuvintele care pot ucide. În astfel de momente, eseul biografic pe care îl scrie pare sufocat de monștrii nemerniciei. Petru Groza ar fi „o prostituată a trotuarului politic”, Petru Dumitriu a scris o carte (*Drum fără pulbere*) care este, pur și simplu, „o ticăloșie”, la celălalt capăt al istoriei N. Titulescu e un conservator „factice și formal”, un copil prost crescut, viclen și feroce când e cazul, în fine - un spirit flexibil, prea flexibil, anxios, lipsit de loialitate, mereu la pândă. Inconfundabilul, irepresibilul **P.** nu îi iubește nici pe Brătieni. Nu ezită să îi numească (din pricina represiunilor din 1907) „ucigași” și cere, imperios, să nu li se ridice statui în țara românească. Îl admiră pe Vasile Pârvan și îl consideră maestrul, modelul său. Istoricul ar fi, ca și el, „un luceafăr al melancoliei”, „un prince-paysan”. Fac parte, așadar, din aceeași familie „strict mandarinală și rural-moșnenească”. Asta înseamnă, între altele, o viziune organicistă asupra lucrurilor. Pe N. Iorga îl numește „titanozaur”, „fanariot genial” și îl iubește cu intermitențe. Este supărat pe marele istoric pentru că, după ce îi găsisse o sursă documentară în bibliotecile din Germania, nu i-a mulțumit cum s-ar fi cuvenit. Venind vorba de studiile sale berlineze, **P.** descrie, cu talent, o masă „luclică”, animată de vinuri românești, cu austerul Pârvan și cu asistentul său, tânărul istoric Ion Nestor, fostul semnatar al *Manifestului Crinului alb*, mai puțin auster. Scenă epică memorabilă. Moralistul are ce scrie și ce bârfi. Etica pe care o recomandă se sprijină, în continuare, pe valorile țărănești. În centrul ei se află „omenia și cuminența”. În *Memoriile mandarinului valah* și, mai înainte, în *Pomul vieții* dăduse mai multe precepte. Ele împacă bucuriile trupului cu austeritățile spiritului oltenesc-european („eu nu sunt român - scrie el - sunt oltean și european”). **P.** aspiră să devină, într-o pauză dintre războaiele sale, un stoic rural. Se pare că nu reușește. Melancoliile spiritului trec repede și moralistul de pe Olteț începe o nouă bătălie. Stoicismul rural este, în aceste circumstanțe, ratat. Se salvează literatura din jurul acestei idei și, prin ea, personajul formidabil care e **P.**, în felul lui un personaj unic în literatura română și chiar în viața noastră publică. Un Don Quijote însoțit nu de Sancho Panza, ci de un Don Juan locvace și insațiabil, pornit să dezlege pasiunile nobile și fecunde și să îndrepte lumea mistificată, obosită, despiritualizată și stearpă. Pentru a defini exact personalitatea lui mai trebuie invocat un personaj: Saint-Just, simbolul dreptății, spiritul necruțător, omul cauzelor cinstite. Teoretic vorbind, aceste persoane nu au cum trăi împreună. Don Quijote fuge după o himeră, Don Juan zboară de la o femeie la alta și nu poate sta locului, nu are rădăcini, în timp ce Saint-Just

stă locului și aplică neîndurător legea morală. Mandarinul valah intră și iese din pușcăriile politice ale secolului său, face apologia virilității și vrea să impună justiția socială. O formulă de existență pe care admirabilul, utopicul, tragicul **P.** o verifică întâi pe propria piele înainte de a o scrie.

Adevăratul Pandrea este de căutat în eseurile politice și sociologice, toate străbătute de o neîmpăcată opoziție față de ideologia de dreapta. Cel care în 1932, după întoarcerea din Germania, unde probabil că o influență mai mare decât dialectica hegeliană asupra modificării lui de atitudine avusese spectacolul imund al fenomenului național-socialist, declara „Eu rămân om de stânga...”, se impunea drept unul dintre analiștii cei mai pătrunzători ai fascismului.

MIRCEA IORGULESCU

SCRIERI: *Germania hitleristă. Trei luni la Berlin. Documente - Idei - Oameni*, București, 1933; *Filosofia politico-juridică a lui Simion Bărnuțiu*, București, 1935; *Portrete și controverse*, I-II, București, 1945-1946; *Pomul vieții (Jurnal intim 1944)*, București, 1946; *Brâncuși (Amintiri și exegeze)*, București, 1967; *Eseuri (Portrete și controverse. Germania hitleristă. Pomul vieții)*, îngr. Gh. Stroia, pref. G. Ivașcu, București, 1971; *Atitudini și controverse*, îngr. și pref. Gh. Epure, București, 1982; *Memoriile mandarinului valah*, București, 2000; *Reeducarea la Aiud*, îngr. Nadia Marcu Pandrea, pref. Barbu Brezianu, București, 2000; *Helvetizarea României (Jurnal intim 1947)*, îngr. Nadia Marcu Pandrea, pref. Florin Constantiniu, București, 2001; *Garda de Fier (Jurnal de filosofie politică. Memori penitenciare)*, îngr. Nadia Marcu Pandrea, București, 2001; *Crugul mandarinului (Jurnal intim 1952-1958)*, îngr. Nadia Marcu Pandrea, pref. Ștefan Dimitriu, București, 2002; *Călugărul alb*, îngr. Nadia Marcu Pandrea, pref. Victoria Dragu-Dimitriu, București, 2003. **Traduceri:** Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, pref. C.I. Gulian, București, 1956.

Repere bibliografice: Călinescu, *Cronici*, II, 333-337; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 867, *Ist. lit.* (1982), 954; Perpessicius, *Opere*, XI, 194-198; Streinu, *Pagini*, II, 326-329; Al. Piru, *Petre Pandrea*, R, 1967, 12; M. N. Rusu, „Brâncuși (Amintiri și exegeze)” LCF, 1968, 21; Geo Bogza, *Petre Pandrea*, CNT, 1968, 28; Radu Popescu, *Petre Pandrea*, GL, 1968, 29; M. N. Rusu, *Petre Pandrea inedit*, F, 1968, 7; Tiberiu Iliescu, *Petre Pandrea*, R, 1968, 8; Piru, *Panorama*, 508-514; Nichita Stănescu, *Un om ca o inimă (Petre Pandrea)*, LCF, 1969, 20; George Ivașcu, *Petre Pandrea. În căutarea echilibrului*, ARG, 1970, 12; Mihai Ungheanu, „Eseuri”, RL, 1971, 34; Grigore Traian Pop, „Eseuri”, R, 1971, 9; Gheorghe Grigurcu, „Eseuri”, F, 1972, 1; Al. Cerna-Rădulescu, *Arbori din țara promisă*, București, 1972, 41-72; Ilie Purcaru, *Poezie și politică*, București, 1972, 61-74; Bucur, *Istoriografia*, 358-359; George, *Sfârșitul*, I, 150-157; M. N. Rusu, *Petre Pandrea și rolul exponențial al criticii*, F, 1974, 24; Cornel Ungureanu, *O familie spirituală*, F, 1974, 27; Piru, *Reflexe*, 311-312; Crohmălniceanu, *Literatura*, III, 384-391; Micu, „Gândirea”, 119-130; Simion, *Scritori*, II, 404-426; Ornea, *Tradiționalism, passim*; Piru, *Ist. lit.*, 478; Iuliu Pârvan, „Atitudini și controverse”, TR, 1983, 14; Gh. Socol, „Atitudini și controverse”, „Revista de filosofie”, 1983, 4; Dobrescu, *Foiletoane*, III, 237-241; Ilie Bădescu, *Petre Pandrea. Agonie și iubire*, LCF, 1985, 1; Iorgulescu, *Prezent*, 261-264; Ornea, *Actualitatea*, 255-259; Marcel Marcian, *Mângâie-mă, Marta*, LCF, 1986, 40-41; Victoria Dimitriu, „Manuscrise identificate” și nu numai, JL, 1998, 11-12; Marin Diaconu, *Coordonatele publicisticii lui Petre Pandrea*, JL, 1998, 15-16; Dan C. Mihăilescu, *Manifestul crinului opărit*, „22”, 2000, 13-14; Alex. Ștefănescu, *Un sinonim pentru frenezie: Petre Pandrea*, RL, 2000, 15; H. Zalis, *Tranșanta proiecție de sine*, CNT, 2000, 21; Al. Călinescu, *O epocă*,

un personaj, ATN, 2000, 6; Vladimir Tismăneanu, *Un antifascist european: Petre Pandrea și tragedia stângii românești*, „22”, 2000, 32; Ionel Necula, *Emil Cioran în memoriile lui Petre Pandrea*, DL, 2000, 39; Dumitru Tiutiuca, *Petre Pandrea între autenticitate și anarhism*, CC, 2000, 9-12; Simion, *Fragmente*, IV, 254-264; Dan C. Mihăilescu, *Tristeți acide pentru anul 2000*, „22”, 2001, 569; Ion Vlad, *Petre Pandrea. Semnele reînțepirii*, APF, 2001, 10-11; *Petre Pandrea, mandarinul valah*, CC, 2001, 7-12 (semnează Eugen Simion, Barbu Brezianu, Nadia Marcu Pandrea, Dan Grigorescu, Jana Morărescu, Călin Căliman, Andrei Milca, Oana Soare, Mircea Cau); *Dict. scriit. rom.*, III, 577-580; Stelian Neagoe, *Petre Pandrea în pușcăriile comuniste*, București, 2001; Popa, *Ist. lit.*, I, 1179-1184; Simion, *Ficțiunea*, III, 384-402; Cristina Arvatu, „Helvetizarea României” și „Garda de Fier” „Revista de teorie socială”, 2002, 2; Alexandru George, *Siberia spiritului*, ALA, 2002, 615; Alexandru George, *O propunere de lectură*, ALA, 2002, 632; Alexandru George, *Revolta demonului sub tremi*, ALA, 2002, 633-634; Ionel Necula, *O prefață cu sămânță de scandal*, CNT, 2002, 41; Simion, *Genurile*, 254-268; Ionel Necula, *O generație cu destin de Port-Royal sălbatic*, CNT, 2003, 5-8; Alex. Ștefănescu, *Petre Pandrea*, RL, 2003, 18, 19; Eugen Simion, *Irepresibilul Petre Pandrea*, CC, 2003, 6-8; Constantin Coroiu, *Modele de rezistență*, ALA, 2003, 670; Firan, *Profiluri*, II, 143-146; Săndulescu, *Memorialiști*, 234-242. E.S.

PANIȘ, Anatolie (I.II.1932, Cărnățeni, j. Tighina), prozator. Este fiul Gheorghii Panis (n. Marin), originară din Oltenia, și al lui Teodor Panis, învățător. La cedarea Basarabiei, familia lui **P.** trece dincoace de Prut. Urmează liceul la Corabia și face trei ani de silvicultură la Institutul Forestier din Brașov. Intenția lui era să studieze agronomia, însă în octombrie 1950, după doar câteva zile de studenție la Institutul Agronomic din Craiova, este arestat. Experiența crâncenă a detenției în arestul Securității din Craiova, în cel de pe calea Rahovei din București, în închisoarea Jilava, în lagărele de muncă de la Canal îi alimentează, firește, literatura, îndeosebi un memorial târziu, *Lagărul e viața noastră*, apărut în 2002. A fost, pe rând, mîner, muncitor constructor și tehnician silvic. S-a stabilit la Snagov, unde editează anual „Almanahul pădurii”.

P. a debutat cu proză la „Gazeta literară” (1967), iar editorial în 1968, cu volumul de nuvele *Frumoasa mea Sandynn*. Urmează alte culegeri de proză scurtă, cea intitulată *Japonezii, eu și Iihuc Mihuc* (1980) fiind menționată favorabil în presa literară. Cu *Două treimi din viață* (1980), scriere prețuită pentru detașarea și pigmentii de umor cu care sunt evocate episoade dramatice, se deschide șirul romanelor lui **P.** *Hoții de pădure* (1982) unește epicul, pe alocuri palpitant, cu lirismul generat de privesți silvestre. *Să îngropăm trecutul* (1992) reconstituie, cu documente vii, coșmarul demolării satelor din jurul capitalei, iar *Bătrânii nu mai sunt utili* (1998) e o utopie înfățișând o așezare de bătrâni pe un munte. Decisi să își învingă condiția, întemeietorii ciudatei colonii își mențin „adolescența” suflându-se făcând tot felul de proiecte temerare. *Cine a furat o minge?* (2002) e un roman despre copii. Sub titlul impropriu *Dincolo de Lisabona* (1992), proiectat să fie editat înainte de 1989, se evocă cifrat încercarea disperată de-a trece Prutul a românilor basarabeni care, după ultimatumul sovietic din iulie 1940, nu voiau cu nici un chip să rămână în provincia

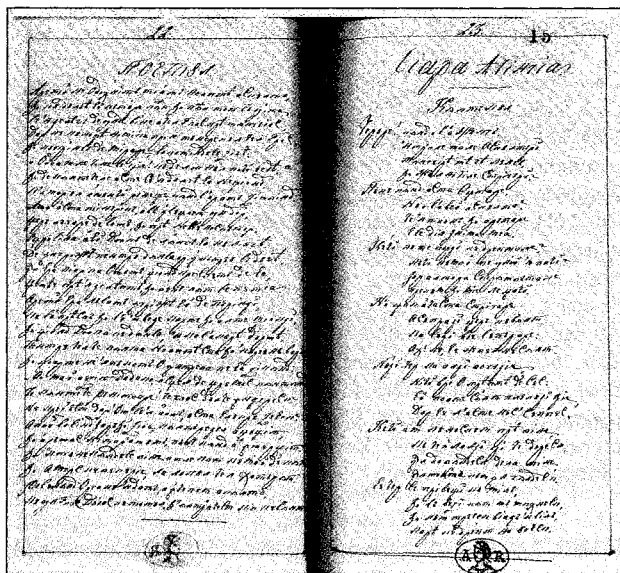
răpită. În 1996 romanul avea să apară într-o nouă versiune, intitulată *Ultimul tren spre România*. Intrat în țara ciuntită după mutarea graniței de pe Nistru pe Prut, tren al suferinței umane extreme, al umilinței și deznădejzii, acesta devine totuși unica întrupare a unei speranțe. Purtător al morții prin sete și sufocare, trenul e așteptat cu înfrigurare, luat cu asalt la fiecare oprire, fiind ultima șansă de evadare din infern. Asemenea unora dintre cărțile anterioare ale autorului, scrierea îmbină ficțiunea cu documentul, propunându-și să compună, prin secțiuni istorice și incursiuni în legendă, „romanul Basarabiei”. Tragicul exod din 1940 și, retrospectiv, momentul readucerii în 1918 a Moldovei de peste Prut la patria-mamă sunt reconstituite cu exactitate și cu forță evocatoare. Epicul atinge o tensiune dramatică extremă în episoadele fugii din fața invadatorilor sovietici. Oamenii nu sunt lăsați să urce în tren, sunt capturați și duși cine știe unde, trenurile sunt atacate, blocate și se încearcă distrugerea podurilor. Când „ultimul tren spre România” ajunge la Bolgrad, cerul e acoperit de umbre policrome și fugarii asistă cu groază la descinderea parașutiștilor. Ultimele două sau trei vagoane se răstoarnă în urma ciocnirii cu un accelerat. Spectacolul, cromatizat prin componente tragice, nu lipsite de aspecte grotești (încăierări, bătaii sălbatice, îmbătarea mecanicilor de locomotivă, omorârea unui șef de gară, cotcodăcitul sinistru al câtorva zeci de păsări sărite din cuști), e de apocalips. Tragică prin chiar derularea situațiilor, viziunea romanescă e susținută și de lirismul generat de deznădejdea intens omniprezentă. Din cu totul alte rațiuni, impresionant e romanul *Destrămarea* (2001). Replică la *Desfășurarea* lui Marin Preda, acesta urmărește soarta unei cooperative agricole de producție după decembrie 1989. Îmbogățită prin export de legume, cooperativa e menținută de fosta conducere în propriul folos, până la apariția unei legi care să permită vânzarea. Venind un virtual cumpărător care, numindu-se Neamțu, se dă drept cetățean german, președintele și contabilul vând totul la jumătate de preț, bucurosi de comisiunile grase, obținute în secret. Tranzacția provoacă revolta sătenilor, cărora nu li se plătește nici măcar munca din ultimul an. Agitația rămâne zadarnică atât din cauza complicității organelor de stat cu „neamțul”, cât și a incapacității lor de a se organiza, de a acționa uniți. În timp ce lumea de rând se frământă steril, foști activiști de partid și ofițeri de Securitate acaparează funcții de comandă în economie, iar localitatea oferă privitorilor un peisaj de vile superbe, aparținând demnitarilor de odinioară, schimbați acum la față, ca și îmbogățitorilor prin felurite hoții.

SCRIERI: *Frumoasa mea Sandynn*, București, 1968; *Răpirea din adâncuri*, București, 1970; *Japonezii, eu și Ihuș Mihuc*, București, 1980; *Două treimi din viață*, București, 1980; *Hoții de pădure*, București, 1982; *Iubita de la Gura Teghii*, București, 1983; *Ceasul*, București, 1984; *Domnișoara*, București, 1990; *Pisici pentru export*, Galați, 1991; *Dincolo de Lisabona*, Galați, 1992; ed. (*Ultimul tren spre România*), Snagov, 1996; *Să îngropăm trecutul*, București, 1992; *Bătrânii nu mai sunt utili*, Snagov, 1998; *Destrămarea*, Snagov, 2001; *Cine a furat o minge?*, Snagov, 2002; *Lăgărul e viața noastră*, Snagov, 2002; *Cum se adună banii*, Snagov, 2003.

Repere bibliografice: Gheorghe Pituț, *Un prozator autentic*, LCF, 1980, 51; Valentin F. Mihăescu, „*Hoții de pădure*”, LCF, 1982, 27; Laurențiu Ulici, *Prejudecăți abolite*, CNT, 1982, 31; Mihai Ungheanu, „*Iubita de la Gura Teghii*”, LCF, 1984, 12; Mariana Brăescu, *Social și psihologic*, LCF, 1984, 50; Cosma, *Romanul*, I, 201; Claudiu Constantinescu, *Exportul de caricatură*, RL, 1991, 33; Nicolae Manolescu, *O istorie romanțată a Basarabiei*, RL, 1993, 7; Claudiu Constantinescu, *Romanul cu ajutoare*, RL, 1993, 7; Ulici, *Lit. rom.*, I, 409–410; Vlad Pohilă, *O cronică tulburătoare a durerilor noastre*, „*Mesagerul*” (Chișinău), 1997, 42; D. Micu, *Dramatica literatură a vieții*, L, 1997, 43–44; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 308; Simion Bărbulescu, *O utopie romanescă*, LCF, 1998, 41; Aureliu Goci, *Dizolvarea satului tradițional și eșecul proprietății*, „*Ecart*”, 2001, 157; Geo Vasile, „*Destrămarea*” vs. „*Desfășurarea*”, CNT, 2002, 11; Petre Isachi, *Anatolie Paniș despre o nouă comedie a destrămării și a supunerii*, „13 plus” (Bacău), 2002, 5–6; Cristian Măgură, *Metamorfoza infernurilor*, RL, 2002, 40; Liviu Antonesei, *Cazul Anatolie Paniș*, „*Timpul*”, 2002, octombrie. D.Mc.

PANN, Anton (1796, Sliven, Bulgaria – 2.XI. 1854, București), poet. Fiu al lui Antonie Pantoleon (Pantoleon sau Pandoleon) Petrov (mai târziu, Petroveanu), arămar, P. părăsește locurile natale în timpul războiului ruso-turc din 1806–1812, când mama sa, Tomaida, rămasă văduvă, pribegeste cu copiii în nordul Dunării, așezându-se o vreme la Chișinău și, din 1812, la București. Tânărul Antonie, cu vocea lui neobișnuit de frumoasă, își începe cariera de cântăreț de biserică la Chișinău.

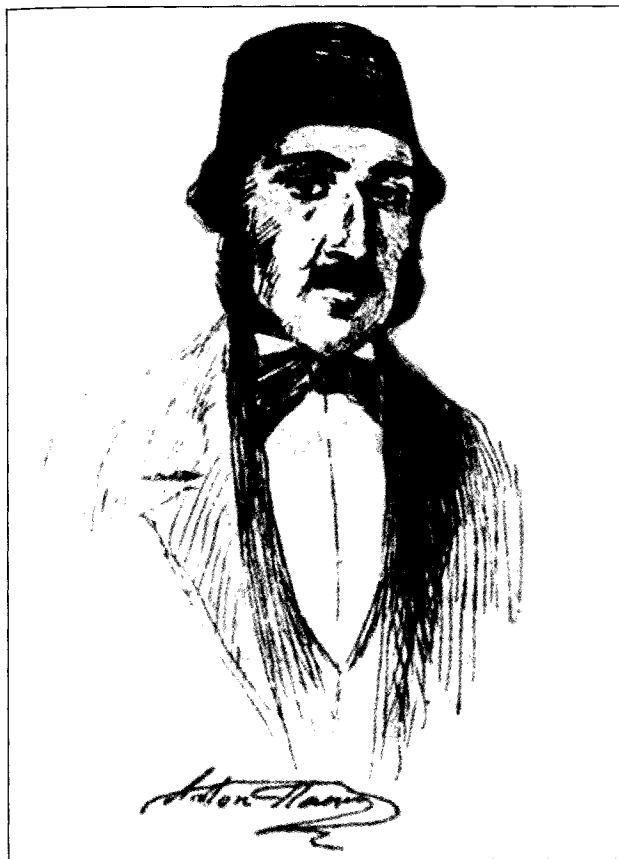

O continuă la Biserica Sfinților și la biserica Olari din București. Câțiva ani la școala de psaltichie a lui Petru Efesiu (1816-1819), unde învață și meșteșugul tiparului, și, abia la 36 de ani, o încercare de a frecventa clasa a patra de franceză la Școala de la „Sf. Sava” — cam la atât se limitează învățătura lui sistematică. Iar cariera de psalt și de profesor de muzică religioasă și-a făcut-o unde și după cum îl mâna soarta: la biserica din Scheii Brașovului în 1821, când se refugiază din cauza „zaverii” lui Tudor Vladimirescu, la o școală a episcopiei din Râmnicu Vâlcea (1826-1828) și, din nou peste munți, la Brașov, unde **P.**, fire într-un tot lumesc, este nevoit să se refugieze a doua oară, de data aceasta însoțit de o călugăriță răpită de la Mănăstirea Dintr-un Lemn. Trădat și aparent înțelept, se întoarce la București, dar avatarurile lui sentimentale, de altfel savuroase, nu conțin, fiind legate de alte două neveste, pe care le conjură, disperat și zadarnic, să-i fie fidele. În 1842 realizează însă o performanță profesională: este orânduit protopsalt la Biserica Domnească de la Curtea Veche și profesor de cântări la Seminarul Mitropoliei. Mai mult decât atât, în 1843 ajunge proprietar de tipografie. Spirit deschis, pragmatic, energic, om sociabil și mereu dispus să îndrume pe cineva, **P.** face școală: adună în preajma lui numeroși elevi, pe care îi inițiază deopotrivă în psaltichie și în rosturile tiparului. Intensifică tipărirea de cărți și, ca să-și asigure vânzarea, călătorește prin țară, pe la mănăstiri, în iarmaroace, mereu în căutare de cumpărători și subvenții. Pe când se întorcea dintr-un astfel de drum, se îmbolnăvește de tifos și moare.

Înainte de toate, **P.** a fost un personaj cu o viață pitorească, spectaculoasă, până la un punct chiar scandaloasă prin îndrăzneală și libertate morală. Om de modă veche și concomitent de modă nouă, el face sensibilă, într-o epocă de trecere, întâlnirea dintre secole, lumi și vârste. Conjuncția contrariilor este de domeniul evidenței în atitudinile și întreprinderile lui, iar scrierile — un mozaic de preocupări practice, dar și prilej de desfătare. Lucrează mai întâi la

„românirea” liniei melodice, la aranjarea și șlefuirea textelor din cântările liturgice, editând, după 1840, mai multe opusculi normative în domeniu (*Noul doxastar*, *Bazul teoretic și practic al muzicii bisericești sau Gramatica melodică*, *Irmologhiu sau Catavasier*). Mărturisește însă că a început să se gândească și la altceva, la „câte o carte din cele politicești”, ca să-și umple timpul și să-și câștige existența. Cântărindu-și atent talentul, dar și pentru că știa aproape tot despre „cetitorul” mediu, în grațiile căruia era interesat să intre, **P.** își asumă rolul de receptacol al gusturilor literare și muzicale întâlnite în lumea urbană periferică, mărunță. Pentru „prenumeranții” lui, care se delectau citind un anume tip de literatură, se trudea să adune, să prelucreze și să editeze cântece de lume, cărți populare, fabule, snoave, istorioare, proverbe. Unui gust fără mari pretenții îi răspundeau și calendarele pe care le-a întocmit, unde au apărut scrieri incluse ulterior și în volume. Astfel, **P.** mediază, ca și alți scriitori populari (I. Barac, V. Aaron), cunoașterea literaturii populare și a celei culte. Cărțile lui au avut o răspândire neegalată în epocă, fiind reluate în numeroase ediții, modificate, amplificate cu fiecare tiraj. O culegere de cântece de stea și cântări religioase, în care fuseseră introduse și un număr de poezii laice, apare în 1830, sub titlul *Versuri muzicești ce să cântă la Nașterea Mântuitorului nostru Is. Hs. și în alte sărbători ale anului*. Îi vor urma o sumedenie de antologii de versuri profane, culese din circulația orală și manuscrisă în mediul urban. La început — *Poezii deosebite sau Cântece de lume* (1831), laudă a vinului, în stil anacreonic, ca și *Îndreptătorul bețivilor* (1832). Cu o compoziție eteroclită, culegerea *Spitalul Amozului sau Cântătorul dorului* (I-II, 1850) pune la dispoziția cititorului texte diverse, fără vreo grijă specială cu privire la paternitatea și valoarea acestora: poezii populare, versiuni ale liricii neoanacreontice românești (C. Conachi, poezii Văcărești, B.P. Mumuleanu), versuri ale lui I. Heliade-Rădulescu, V. Cârlova, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu ș.a., culepte din *Baba Hârca* de Matei Millo, versuri scrise de **P.** însuși, însoțite de melodii. Le apropie zugrăvirea, aproximativ identică, a iubirii ca sursă de tristețe și suferință teribilă, tonul amar-dulceag, tânguirea, jeluirea cu retorica ei arzoasă, la care **P.** adaugă, ici și acolo, săgeți iuți, ironice. Rude peste veac — „cântecel țigănești” ale lui Miron Radu Paraschivescu. Pentru că piesele adunate „se smintise din calea lor”, editorul intervine, inventiv și cu un bun instinct, în recuperarea clarității și cu deosebire în plasticizarea expresiei. Același vers fluent și un duh al exuberanței verbale în mai toate cărțile populare pe care le prelucrează: *Hristoiteie au Școala moralului care învață toate obiceiurile și năruirile cele bune* (1834), *Noul Erotocrit* (I-V, 1837), *Înțeleptul Archir cu nepotul său Anadam* (1850). Mai înzestrat decât I. Barac sau V. Aaron, **P.** trece de la culegeri, versificări și prelucrări la înștrunări originale, unde virtuozul jocului cu vorbele, cu înțelesurile și bogăția lor multicoloră se află în slujba unui moralist volubil, înclinat spre ironie. Încă în zona prelucrării, cartea *Nezdrăvăniile lui Nastratin Hoge* (1853) pleacă în primul rând de la circulația orală a istorioarelor despre pățaniile acestui personaj al culturii populare balcanice și orientale. Aici Nastratin reînvie proaspăt,

dintr-o neistovită plăcere a spunerii. Fabulația cu tâlc se desfășoară pe îndelete, ca matcă a unei înțelepciuni milenare, întoarsă și asimilată într-o viziune realistă, în interiorul căreia morala, modernă, indulgentă, se transmite fără acreală, chiar șugubăț. Tot o prelucrare este culegerea *Fabule și istorioare* (I-II, 1841), unde motive livrești și populare de mare vechime sunt îmbogățite în manieră esopică autohtonă. Înrudirea cu poveștile și istorioarele orientale poate fi identificată și în *O șezătoare la țară*, publicată în două părți, în 1851-1852. Dar scrierea este mult mai aproape de spiritul folclorului românesc. E un amalgam de istorisiri, snoave, proverbe, strigături, cântece, vorbe de duh subordonate unei scheme epice. Compoziția anticipă *Hanu Ancuței* de Mihail Sadoveanu, intervențiile participanților la șezătoare - conturând o tipologie morală și socială - sunt și aici gândite scenic, după un aume ceremonial. Numai că spectacolul aparține unui comediograf; verva este inepuizabilă, iar fantezia lexicală pare că se autogenerază permanent. De aceea, **P.** nu poate fi categorisit drept folclorist, el este un creator care construiește liber în spațiul culturii populare, pornind de la o erudiție aproape fabuloasă: „Erudiția lui în materie de tradiție orală și populară este enormă” (G. Călinescu). La mijloc de veac XIX, timp deschis spre orizonturi noi, s-ar zice că **P.** rămâne cu un pas în urmă tocmai pentru a tezauriza și fixa această erudiție. O face într-un mod original, de vreme ce preeminentă se

dovedește dispoziția ludică. Iar *Culegere de proverburile sau Povestea vorbii*, apărută într-o primă ediție în 1847, amplificată în 1852-1853, îi definește cu maximă adecvare talentul și, în același timp, dă seama de temeiurile clasicizării acestui scriitor. Mult mai bogată decât „adunarea de pilde” a lui Dinicu Golescu, pe care o folosea, independentă de o lucrare similară a lui Iordache Golescu, necunoscând ideea de culegere fidelă, ca mai târziu la Iuliu Zanne, care îi datorează masiv, *Povestea vorbii* este o antologie paremiologică versificată a cărei valoare e dată, esențial, de harul lui **P.** Principiul de ordonare a materialului, asociativ, face să funcționeze „vorba, din vorbă în vorbă”, asemenea unui carusel aflat într-o mișcare ameteitoare, parcă fără sfârșit. Se pleacă de la o temă-titlu (prostia, beția, lenea, răutatea etc.), acumulându-se gradat proverbe selectate sinonimic, în prelungirea cărora, ilustrativ, apar, într-o arborescență barocă, povestiri, fabule, cântece. În discuție fiind natura umană, „zidire” dar și „grădină” a lui Dumnezeu, sentințele se conformează unei structuri tipologice general valabile, iar „poveștile” respectă arhetipuri coborând până în Orientul antic, la care **P.** ajunsese prin cultura sa de sorginte folclorică. Totul pare cunoscut, intrat în chip firesc în urzeala, în codul moral al umanității. Dar materialitatea portretelor, incisivitatea lor, dialogul dezinhibat cu prezentul, întreg spectacolul de măști care metamorfozează principii abstracte, universale în realitate și chip viu, de extracție autohtonă, precum și cascada de efecte comice, burlești vin dintr-o intuiție remarcabilă: cuvântului i se transferă rolul de prim-plan, vorba se autonomizează. **P.** creează, astfel, o lume în care forfota cuvintelor are dimensiuni puțin obișnuite. El intră, ca întemeietor, într-o familie de spirite căreia îi vor aparține Mateiu I. Caragiale, Ion Barbu, Tudor Arghezi, Nichita Stănescu.

Povestea vorbei este o comedie a cuvintelor pure și în același timp o comedie umană integrală, făcută din observații impersonale, stereotipe, cunoscute dinainte, surprinzătoare în totala lor lipsă de inedit, în rigiditatea lor chinezească, persiflatoare, de înțelepciune milenară.

G. CĂLINESCU

Pann face parte și el din familia poezilor întemeietori, dar în linie morală. Hristoitie au Școala moralului (o prelucrare) este o carte delicioasă. Alții vor să scrie o gramatică, o retorică, inventează un limbaj pentru poezie, Pann, versificator iscusit, vrea să dea un cod al bunei purtări. Asta convine talentului său de moralist și gustului său de a cărti. Autorul Povestii vorbei este, în fond, un ironist, un poet integral ironist, primul la noi de asemenea proporții.

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Versuri muzicești ce să cântă la Nașterea Mântuitorului nostru Is. Hs. și în alte sărbători ale anului*, București, 1830; ed. 5 (*Cântece de stea sau Versuri ce să cântă la Nașterea Domnului nostru Is. Hs.*), București, 1852; *Poezii deosebite sau Cântece de lume*, București, 1831; *Îndreptătorul befiilor*, București, 1832; *Hristoitie au Școala moralului care învață toate obiceiurile și năvaurile cele bune*, București, 1834; *Noul Erotocrit*, I-V, Sibiu, 1837; *Fabule și istorioare*, I-II, București, 1841; ed. București, 1847; *Poezii populare*, I, București, 1846; *Culegere de proverburile sau Povestea vorbii*, București, 1847; ed. I-III, București, 1852-1853; ed. (*Povestea*

vorbie), introd. M. Gaster, Craiova, 1936; ed. I-II, îngr. I. Fischer, pref. Șerban Foartă, București, 1967; ed. îngr. I. Fischer, București, 1975; ed. postfață Al. Săndulescu, București, 1982; ed. îngr. Alexandru Ruja, Timișoara, 1991; ed. postfață Antoaneta Macovei, Iași, 1997; *Memoria focului mare în București din ziua de Paști anul 1847, martie 23*, București, 1847; *Pocăința omului dezmerdat sau Vorbire între suflet și trup*, București, 1849; *Înțeleptul Archir cu nepotul său Anadam*, București, 1850; *Spitalul Amоруlui sau Cântătorul dorului*, I-II, București, 1850; ed. I-VI, București, 1852; *O șezătoare la țară sau Povestea lui Moș Albu*, I, București, 1851; *O șezătoare la țară sau Călătoria lui Moș Albu*, II, București, 1852; *Triumful beției sau Diata ce o lasă un bețiv pocăit fiului său*, București, 1852; *Nezdrăvăniile lui Nastratin Hoge*, București, 1853; *Culegere de povești și anegdote*, București, 1854; *Opere complete*, București, 1904; *Opere alese*, I-II, îngr. și introd. N. Mihaescu, București, 1941-1942; *Cântece de lume*, îngr. și introd. Gh. Ciobanu, București, 1955; *Scrieri literare*, I-III, îngr. Radu Albala și I. Fischer, introd. Paul Cornea, București, 1963; *Felurite*, îngr. și introd. Mircea Muthu, Cluj, 1973; *Pilde și istorioare*, îngr. și postfață Dinu Flămând, București, 1975; *Istoria prea înțeleptului Archir cu nepotul său Anadam. O șezătoare la țară sau Călătoria lui Moș Albu*, îngr. I. Fischer, București, 1996.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, I, 92-96; Gaster, *Lit. pop.*, 75-76, 150-159, 164-168, 193-195, 461-471; G. Dem. Teodorescu, *Operele lui Anton Pann*, București, 1891; G. Dem. Teodorescu, *Viața și activitatea lui Anton Pann*, București, 1893; Iorga, *Oameni*, I, 59-66; Iorga, *Ist. lit. XIX*, I, 230-236; D. Russo, *Studii și critice*, București, 1910, 27-48; Ibrăileanu, *Opere*, VIII, 370-371; Densușianu, *Lit. rom.*, II, 93-109; Pillat, *Tradiție*, 141-159; Cartoian, *Cărțile pop.*, I, 251-262, II, 187-219, 241, 355-356; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 206-214, *Ist. lit.* (1982), 218-225; Popovici, *Romant. rom.*, 97-108; Tudor Arghezi, *Lume nouă, lume veche*, București, 1958, 237-243; Ion Manole [Ion Roman], *Anton Pann*, București, 1954; Vianu, *Opere*, II, 5-27; Perpessicchio, *Mențiuni ist.*, 447-477; Ovidiu Papadima, *Anton Pann, „Cântecele de lume” și folclorul Bucureștilor*, București, 1963; Paul Cornea, *Anton Pann*, București, 1964; Elisabeta Dolinescu, *Anton Pann*, București, 1967; *Ist. lit.*, II, 343-354; Geo Șerban, Nichita Stănescu, Edgar Papu, Romulus Vulpescu, Leonid Dimov, Gh. I. Moiescu, Marin Sorescu, [Anton Pann], LCF, 1969, 38; Cornea, *Oameni*, 120-123; Papadima, *Ipostaze*, 190-229, 289-304; Muthu, *Lit. rom.*, 121-154; *Dict. lit.* 1900, 656-658; Simion, *Dimineața*, 287, 321-322, *passim*; Constantin Mateescu, *Drumurile lui Anton Pann*, București, 1981; Piru, *Ist. lit.*, 68-70; Săndulescu, *Portrete*, 11-25; Scarlat, *Ist. poeziei*, I, 204-214, *passim*; Flămând, *Intimitatea*, 6-26; Angheliescu, *Lectura*, 49-54; Ilie Dan, *Anton Pann*, București, 1989; Manolescu, *Istoria*, I, 114-119; Negoitescu, *Ist. lit.*, I, 19-23; N.A. Ursu, *Contribuții la istoria literaturii române*, Iași, 1997, 419-432; *Dict. analitic*, I, 249-251; *Dict. esențial*, 603-605; Micu, *Ist. lit.*, 82-84; Gheorghe Perian, *A doua tradiție. Poezia naivă românească de la origini până la Anton Pann*, Cluj-Napoca, 2003, *passim*. G.D.

PANTEA, Aurel (10.III.1952, Chețani, j. Mureș), poet și eseist. Este fiul Anei (n. Deac) și al lui Constantin Pantea, țărani. Urmează școala elementară în comuna natală și liceul în Luduș, absolvind apoi Facultatea de Filologie, secția română-latină a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (1976). Între 1975 și 1976 este redactor la „Echinox”, unde se și formează ca poet, în grupul coagulat în jurul revistei. Funcționează ca profesor la Borsă, județul Maramureș, între 1980 și 1984 va lucra în calitate de corector la ziarul „Unirea” din Alba Iulia, ulterior fiind profesor la Alba Iulia. Din 1990

este redactor la „Vatra”, iar din 1997 redactor-șef la „Discobolul”. Concomitent, în 1994 devine cadru didactic la Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia. Debută cu poezie în 1969, la revista studentească „Gaudeamus” de la Oradea, autorul considerând însă adevăratul său debut publicarea unui grupaj de poezii la „Echinox”, în 1971. Prima carte, *Casa cu retori*, îi apare în 1980. Colaborează cu poezii, cronici literare, eseuri la „Echinox”, „Vatra”, „Tribuna”, „Amfiteatru”, „Steaua”, „Apostrof”, „Poesis” ș.a.

Casa cu retori aparține optzecismului prin discursivitatea pusă sub semnul jocului insolit, prin combinația de oralitate ironică și intelectualism livresc. Este esențialmente o poezie de limbaj, amuzată de confuzia dintre poezie și proză, dintre imagini și metaforele-concept, dintre lumea imaginară a poemului și lumea reală, cu obiectele ei: „Și dintr-o dată preajma/ se umple de cormorani./ De ce numaidecât de cormorani? zise./ Secundantul, pentru că sunt prețios, am zis și el se făcu/ nevăzut. Am iar în față o zi./ Roabă o vreau acelei imagini” (*Pentru că sunt prețios*). Ceea ce îl distinge de optzeciști este refuzul biografiei și al subiectului: eul poetic și eventualele lui măști sunt depersonalizate, desubiectivitate. În *Persoana de după-amiază* (1983), intelectualismul inerent liricii de limbaj conduce la un sentiment agonice, al epuizării. Realul este atât de departe, de derealizat, încât pare un „animal fabulos” și de bună seamă înspăimântător. Proliferează detaliile, materiile, substanțele, mai ales cele feminine, iar singura șansă de salvare este aceea a plonjării în poemul-ca-sine-indistinct, amorf, preformal (poemul e perceput ca „desfoliere”). Volumul *La persoana a treia* (1992), cu un titlu care sugerează impersonalitatea – titlurile, foarte importante în poezia lui P., sunt uneori adevărate festinuri lingvistice –, conține un prim ciclu, *Zile cu Bowvard și Péouchet*, care gravitează în jurul „fricii de trup”, și un al doilea, *Negru pe negru*, în care spaima de realul ca trup devorator („o confrerie de burți ale lucrurilor”) atinge limita terifiantului. Poemele acestui ciclu al rupturilor, dramatizate într-o manieră amintind și de poemele lui Aurel Dumitrașcu, sunt profund expresioniste, trădând un fond abisal angoasat: „M-am retras cu totul,/ stau în punctul întunecat,/ astup o gură”. *Aceste Venetii, aceste lagune* (1999), antologie care reordonează versurile anterioare, cuprinzând și inedite, oferă tabloul unei poezii eteroclitice compozițional, de factură pseudonarativă, în fond situată la intersecția dintre livresc și existențial, dintre notația intelectuală, abstract-melancolică și deriva limfatică a afectelor sau a simțurilor: „Carne urcată în bolți abia concepute, ce personaj/ pitoresc pentru suburbia intimă a poemului, hai să/ începem narația: prin pasaje arhitecți melancolici/ și meșteri măsoară distanțele de la expresie/ până la sens, sunetul pasului lor măsurat abia exprimă/ o umanitate singuratică, filtrate de lumină/ mereu mai auster, fețele lor, un grup de satisfacții/ urcând nivelele, se edifică, în urmă/ o realitate tot mai pregnantă înghite ecurile/ și conversația, solitudinea trupurilor/ acum perfect acordată cu bolțile// și Naratorul în dugheana fiecărui cuvânt/ își oblojește cum poate arsurile/ și vedenia” (*După-amiază cu academică vedenie într-o dugheană*). Tensiunea

poemelor provine din împărțirea, sfâșierea eului poetic între înlăuntru și afară („homo conclusus” – se mărturisește **P.** într-un poem), între reveria realului și percepția lui, între conștiința unui artefact poetic geometric și presiunea senzației viscerale. Dacă într-o primă secvență, cu versuri discursive și conversații aulice desfășurate în ritmuri largi, domină o perspectivă fundamental estetică și autoreferențială, în ultimele cicluri, *Capricii cu retori și alții* și *Negru pe negru*, corporalul („umezeala cărnii”), limfaticul, amenințătoarele „pulsuri acvatice” cuceresc spațiul poemului. „Năzuind să atingă limfa originară a ființei”, „reporter și scafandru în același timp”, abandonându-se senzațiilor dezarticulate, dar încercând să le ordoneze într-o viziune abstractă, poetul se transformă într-un „expresionist al peisajelor subliminale” (Al. Cistelean). Lirica lui, asimilând și experiențele nouăzeciste, tinde să convertească retorica intelectualistă (de tip optzecist) într-o autenticitate „textualizantă” (Marin Mincu), în care eul și limbajul său fac corp comun.

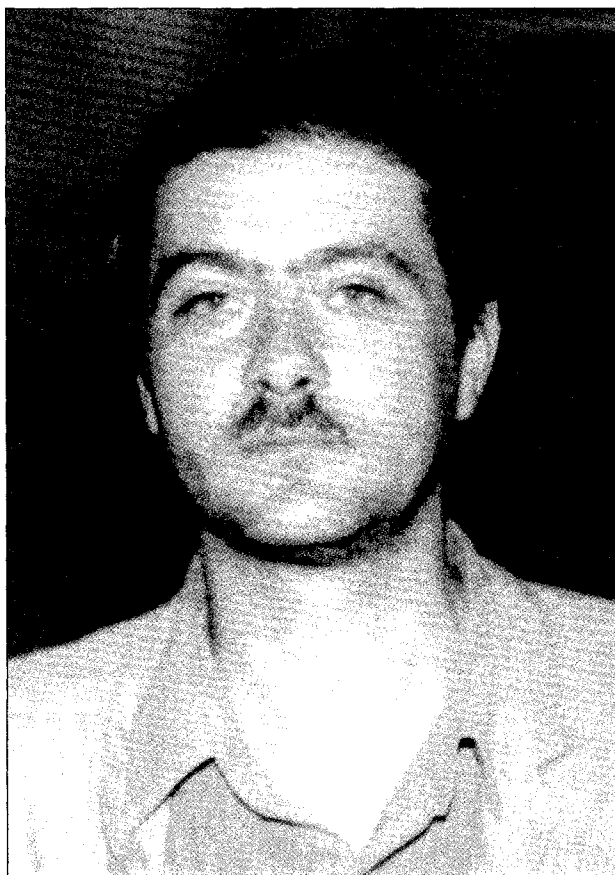
SCRIERI: *Casa cu retori*, București, 1980; *Persoana de după-amiază*, Cluj-Napoca, 1983; *La persoana a treia*, București, 1992; *Negru pe negru*, Târgu Mureș, 1993; *O victorie covârșitoare*, pref. Ion Pop, Pitești, 1999; *Aceste Veneții, aceste lagune*, postfață Al. Cistelean, Botoșani, 1999; *Poezii ai transcendenței pline*, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Pregătirea poeziei*, RL, 1981, 6; Ion Pop, „Casa cu retori”, ST, 1981, 4; Ion Bogdan Lefter, „Casa cu retori”, CNT, 1981, 22; Nicolae Manolescu, *Poezii tineri la „Albairos”*, RL, 1981, 43; Bucur Demetrian, *Un poet al materiei*, R, 1992, 9-10; Ioan Moldovan, „La persoana a treia”, F, 1992, 12; Virgil Mihaiu, *Claustrații născuți în '52*, ST, 1993, 1; Teșosu, *Istoria*, 67-69; Marin Mincu, *Textualism și autenticitate*, Constanța, 1993, 89-92; Octavian Soviany, *Studii în negru*, APF, 1994, 1-2; Borbély, *Xenograme*, 116-119; Pop, *Pagini*, 233-235; *Dicț. analitic*, II, 341-342, III, 327-329; Dan Bogdan Hanu, *Aurel Panța și aporiile realului*, CNP, 2000, 6; Dumitru Mureșan, *Imagini din Valea Plângerii*, VTRA, 2000, 9; Bucur, *Poezii optzeciști*, 154-158; Cistelean, *Top ten*, 163-166; *Dicț. scriit. rom.*, III, 584-586; Popa, *Ist. lit.*, II, 630-631; Virgil Podoabă, *Între extreme. Eseu despre poezia lui Aurel Panța*, Cluj-Napoca, 2002. R.D.

PANȚA, IUSTIN (6. XI.1964, București – 27. IX. 2001, Sibiu), poet. Este fiul Olguței Panța și al lui Aurel Panța, profesori. A absolvit Liceul „Gh. Lazăr” din Sibiu (1983) și Facultatea de Electronică din București (1989). A participat la sedințele cenaclurilor Transilvania din Sibiu și Universitas din București, cel din urmă condus de Mircea Martin. A fost redactor-șef al revistei „Euphorion” din Sibiu. Debutează în 1985, cu versuri, la revista „Transilvania” și editorial, în 1991, cu volumul *Obiecte mișcate*. Colaborează cu poezie și articole la majoritatea revistelor literare din țară și la reviste de cultură din Franța, SUA, Marea Britanie, Italia, Danemarca, Spania, Canada, Germania ș.a. A obținut Premiul revistei „Amfiteatru” (1987), Premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor (1991), Premiul pentru poezie la Salonul Național de Carte de la Cluj-Napoca (1992), Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (1995) și Premiul Uniunii Scriitorilor din România (1995). Încercările dramatice *Strada Euclid nr. 8* și

Familia M. i-au fost selectate într-o antologie din 1998 a pieselor prezentate ca „spectacole lectură” la Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu.

Obiecte mișcate, prima carte a lui **P.**, anunță o viziune și o poetică bine încheată, în fond o filosofie poetică. Autorul poate fi pus în descendența poezilor citadini, a poezilor realului sau a poezilor epicizanti (Mircea Ivănescu, optzeciști ș.a.), cu influențe vizibile în alegerea spațiului (orașul, strada, camera, gara), a tonalității (oralitatea) sau a sintaxei (insolita juxtapunere și amestecul dintre poezie și proză). Tânărul poet se distinge prin ridicarea lumii obiectelor la un fel de *modus vivendi* al simplității, un spațiu heraclitean, care conservă memoria afectivă a trecutului, dar și identitatea prezentului: „Numai lucrurile simple nu dezamăgesc niciodată” este unul din leitmotive. Există, de asemenea, câteva obiecte simbolice care apar la intervale regulate: vaza din sticlă albă, eșarfa vișinie, bomboniera etc., toate semne certe ale unor schimbări (sau neschimbări) interioare, greu de tradus prin cuvinte, semne ale unei realități, probabil singura realitate căreia i se poate da crezare, care poate avea o consistență. Poezia se alcătuiește din astfel de obiecte purtătoare de stări, din fragmente de realități, de întâmplări, de conversații, reale, imaginare sau rememorate. E o tehnică mizând pe aglutinare și pierderea reliefului exact, pe arabesc, în care se resimte influența mai vârstnicului prieten Mircea Ivănescu, apariție

reală în poeme (ca personaj). O anume nostalgie difuză, care cedează uneori în fața unei orgolioase, masculine vitalități, se explică prin împrejurări biografice, ușor de discernut: plecarea soției, mama copilului său, obsesia iubirii pentru ea, obsesia trecutului împreună, a cuplului / familiei destrămate etc. Iubirea rămâne tema principală a liricii lui P., o poezie autentică, trăită, prin care el se apropie mai mult de nouăzeciști decât de optzeciști. Formula combinației dintre liric și narativ, dintre descrierea minimalistă și sugestia inefabilă, atracția concretului, înfășurat în multiple foite de realități sufletești imponderabile și dublat de dorința de a căuta simbolul, generalul, arhetipalul, construcția poemului liric-narativ-reflexiv în vulturi largi, precum la Mircea Ivănescu, dar cu tăieturi precise, bruste, punctate de zvâcniri expresioniste, de imagini tăioase, crude, îl disting pe P. în contextul poeziei anilor '90. Propensiunea către filosofie, către cunoașterea adevărului propriu și a adevărului celorlalți – adevărul, în opinia lui, se definește nu prin continuitate, cum se exprimă Mircea Ivănescu, adesea invocat, ci prin contradicții, prin afirmarea contrariului său – l-a condus către un *Manual de gânduri care liniștesc / Manual de gânduri care neliniștesc* (2000), „o încercare de filosofie poetică”, o didactică personală a lui a-fi-în-lume și a-fi-în-tine, o etică a binelui și a iubirii „celuilalt” (femeia, fiul, părinții, prietenul, dar „celălalt” este și un alt eu, malefic, care nu se lasă iubit, construit, îmbunătățit). *Manualul...* propune o etică a acțiunii, a înfăptuirii. P. încearcă să se cucerească și să cucerească lumea („a supune” înseamnă și „a te supune”, crede el), pentru a înțelege, pentru a iubi, pentru a instaura armonia, „echilibrul”, „simetria” dintre eu și lume, dintre lumea dinăuntru și lumea dinafară. Este o seducție benefică a „celuilalt”, a lumii, care vizează nu deriva (subiectul sedus de obiect), ci împlinirea (subiectul și obiectul se unesc). „Raportul bărbatului cu lumea” se aseamănă „raportului lui Dumnezeu cu natura” prin aceea că bărbatul vrea să stăpânească pentru că vrea să ordoneze și ordonează prin bunătate și iubire. Etica lui P. oneste, paradoxal, doctrina iubirii creștine, eroismul nietzschean și pragmatismul unui „curtean” baroc: smerenie, vizionarism, orgoliu, voința de a fi „propriul tău ideolog”, grija de a-ți construi o imagine. Autorul *Manualului...* este un *zoon politikon*, un ideolog al propriei personalități, amintind de Baltasar Gracián prin aceea că elogiază bunul-simț, discreția, decența, distincția și generozitatea. P. se vrea și un Zarathustra, conștient de propria valoare, un învingător cu „sistem”, care vrea să se impună, să domine și să cucerească, dar un Zarathustra al iubirii, un războinic al binelui, un ortodox vrăjitor al lumii, care visează „o revoluție a sensibilității, a emoției, a simțirii”, „umanizarea” unei lumi „dezumanizate” de „înstrăinare”, „nesimțire”, „lehamite”, boli grave ale lumii în care trăim. Salvarea este tot iubirea: iubirea care vrăjește, care transformă, nu doar individul – „iubirea este înainte de toate o experiență arhetipală și doar mai apoi o experiență personală” –, dar și lumea înconjurătoare, iubirea care se dăruiește și care conține. *Manualul...* își propune să „educe” și să „convingă”, dar este și joc imprevizibil, între liniște și neliniște, o luptă în care „autorul” provoacă, strategic, umanizarea prin sensi-

bilizare a „interlocutorului”. Nu întâmplător textul se joacă, la propriu și la figurat, între persoana întâi și a doua: „tu” (un „tu” impersonal, reflexiv) îl desemnează pe „eu” pentru că eu și tu, autor și cititor, eu și celălalt eu, eu și lumea „se clădesc” unul prin celălalt, se amestecă, trăiesc aceeași dramă a comunicării-comuniune: „Cine (care) pe cine (care) trebuie să salveze? eu pe ceilalți sau ceilalți pe mine?”. Dincolo de dimensiunea filosofică a acestei insolite cărți, aparent eseistică, însă în mod fundamental de poezie, se percepe disperarea lucidă a unui autor pendulând între bucurie și tristețe, forță și slăbiciune, liniște și neliniște. În fond, este un jurnal care eliberează poate ultimul strigăt de ajutor al tânărului poet, care va muri, un an mai târziu, într-un accident rutier. Este un document insolit în literatura română, o etică foarte personală, dar și o posibilă etică și pragmatică a scrisului, înțeles ca o formă de „strigăt de ajutor”. Lăsând la o parte unele platitudini ideatice sau scăderi stilistice, *Manualul...*, alături de celelalte cărți de poezie ale lui P., rămâne un reper original în literatura română contemporană.

SCRIERI: *Obiecte mișcate*, București, 1991; *Lucruri simple sau Echilibrul instabil*, Sibiu, 1992; *Limitele puterii sau Mituirea martorilor* (în colaborare cu Mircea Ivănescu), Sibiu, 1994; *Familia și echilibrul indiferent*, Târgu Mures, 1995; *Banchetul. Echilibrul stabil*, București, 1998; *Manual de gânduri care liniștesc / Manual de gânduri care neliniștesc*, București, 2000; *Cealaltă obișnuință*, îngr. Dumitru Chioaru, Cluj-Napoca, 2002; *Obiecte mișcate*, I-II, îngr. Nicolae Tone, cuvânt de însoțire Mircea Ivănescu, introd. Mircea Martin, București, 2003.

Repere bibliografice: George Vulturescu, *Omul și obiectele*, PSS, 1992, 2-3; Alex. Ștefănescu, *Nume noi: Iustin Panța*, RL, 1992, 6; Laurențiu Ulici, *Poeți tineri transilvăneni*, RMB, 1992, 22 februarie; Mircea Ivănescu, *Trei tineri scriitori*, „Cadran”, 1992, 4; Traian T. Coșovei, *Cofetărie de țară, apoi în America*, CNT, 1992, 11; Ioana Părvulescu, *Natură moartă cu poem*, CNP, 1992, 12; Ioan Moldovan, „Euphorion” în doi poeți, F, 1992, 3; Cristian Moraru, *Despre gustul amar al memoriei*, CNP, 1992, 16; Al. Cistelean, *Poezia nonșalantă*, LCF, 1992, 18; Nicolae Oprea, *Lirismul „obiectelor mișcate”*, VTRA, 1992, 10; Nicolae Manolescu, *Obiecte sentimentale*, RL, 1993, 5; Diana Adamek, *Miniaturi pe teme date*, TR, 1993, 11; Ruxandra Cesereanu, *Stări sufletești fragile*, ST, 1993, 3-4; Cornel Regman, „*Lucruri simple sau Echilibrul instabil*”, JL, 1993, 13-16; Gheorghe Grigurcu, *Un rezistor al obiectelor*, CNT, 1993, 25; Aurel Pantea, *La absolvirea cursului de sintaxă poetică*, VTRA, 1993, 6; Nicolae Oprea, *Lirica rolurilor*, VR, 1994, 9-10; Al. Cistelean, *Un simulant*, VTRA, 1994, 11-12; Nicolae Oprea, „*Familia și echilibrul indiferent*”, PSS, 1995, 2-3; Ruxandra Cesereanu, *Justiniada*, VTRA, 1995, 4; Iulian Boldea, *Echilibru indiferent*, PSS, VTRA, 1995, 4; Laurențiu Ulici, *Fenomenul literar „nouăzeciști”*, „*Curierul românesc*”, 1996, 2; Dan Silviu Boerescu, *O nuntă grea – contractul matrimonial al genurilor*, LCF, 1996, 23; Alex. Ștefănescu, „*Banchetul. Echilibrul stabil*”, RL, 1998, 48; Marin Mincu, „*Mișcarea obiectelor*” poeziei, CNT, 1999, 44; Bucur, *Poeți optzeciști*, 159-163; Cistelean, *Top ten*, 9-11; Octavian Soviany, *Textualism, postmodernism, apocaliptic*, Constanța, 2000, 130-133; [Iustin Panța], „Euphorion”, 2001, 4 (număr special); Nicoleta Sălcudeanu, *Delicata impostură*, „Cuvântul”, 2001, 7; Mircea Petean, *Iustin*, ST, 2001, 9; Ruxandra Cesereanu, *La moartea lui Iustin*, ST, 2001, 9; Lucian Vasiliu, *Iustiniana (In memoriam Iustin Panța)*, CL, 2001, 10; Pop, *Viață*, 250-255; Dan Bogdan Hanu, *Despre lucrurile care (ne) supraviețuiesc*, CL, 2002, 9; Marius Chivu, *Uimirea ca obișnuință*, RL, 2002, 30; Mircea Martin, *Poezia lui Iustin Panța*, RL, 2003, 41. R.D.

PANȚU, Ion C. (13.III.1860, Brașov – 28.IX.1927, Brașov), prozator. Este fiul lui Constantin Panțu, magistrat. Învață la gimnaziul românesc din Brașov și apoi la Viena, unde face studii la Academia Comercială, Școala Politehnică și la Facultatea de Filosofie. Profesor la Școala Comercială Superioară din Brașov (1882–1918), autor a numeroase lucrări de contabilitate și comerț, **P.** a fost unul dintre cei mai reușiți economiști transilvăneni. În vremea studenției, ca membru al societății România jună din Viena, el înțelege de ce este util să fie sprijinită pătrunderea în Transilvania a mai noii orientări literare junimiste. Publică, din 1879, în „Albina Carpaților”, „Gazeta Transilvaniei”, „Familia”, „Poporul”, „Școala și familia”, „Tribuna”, „Convorbiri literare”, „Rândunica”, uneori semnând și cu pseudonimul I. C. Frunză.

În nuvele, povestiri, schițe **P.** se străduiește – într-o măsură după modelul lui I. S. Turgheniev, din scrierile căruia și traduce în „Tribuna” – să lase în urmă fâgașul prozei anecdotice, didactice, încercând un registru narativ axat pe atmosferă: *Logofătul Matei* (1887), *Niță dragă* (1888), *Schițe* (1893), *La târg* (1895). Acest ardelean, care poate extrage zolist „documente” din viața periferiei brașovene (*Țica lui Coderiște*), se simte în largul lui și când scrie despre satele și oamenii din Ialomița. Lirismul discret, narațiunea lentă, întârziată prin exploatarea unor stări dramatice neostentative, difuze, precum descumpănirea, nedumerirea, dar și buna motivație în ceea ce privește gestul, felul de a vorbi al personajelor trimit către o posibilă înscriere a lui **P.** în familia prozatorilor câmpiei românești. Istorisirea din *Cale grea* poate figura ca text-probă. Câteva traduceri, din H. Sienkiewicz, din finlandezul Pietari Păivărinta, din Maxim Gorki, apărute în preajma anului 1900, sunt apropiate ca tonalitate de proza autorului brașovean. În schimb, în *Liniștea casei* (1890) eșuează o tentativă de roman.

SCRIERI: *Logofătul Matei*, Brașov, 1887; *Niță dragă*, Brașov, 1888; *Liniștea casei*, Brașov, 1890; *Schițe*, Brașov, 1893; *La târg*, Brașov, 1895.

Traduceri: Pietari Păivărinta, *Pățania mea de la târg. Tovarășul de drum*, Brașov, [1900], *Bătrâna cerșitoare și vrăciul*, Brașov, 1911; H. Sienkiewicz, *Novela. Natură și viață*, Brașov, 1901; Maxim Gorki, *Hanul tatarilor și fiu-său*, Brașov, 1902.

Repere bibliografice: Breazu, *Studii*, II, 144, 145, 148–149; *Cărturari brașoveni*, 176–177; *Dicț. lit.* 1900, 659. **G.D.**

PANU, George (9.III.1848, Iași – 6.XI.1910, București), memorialist, gazetar și critic literar. Este fiul Anei (n. Gugora) și al maiorului Vasile Panu, unul dintre aghiotanții lui Al. I. Cuza. A urmat școala primară (din 1856) și liceul (din 1860) în orașul natal, absolvindu-l în 1867. În același an devine student al Facultății de Litere și Filosofie a Universității din Iași. Din 1872 este membru al societății Junimea. Trimis, în 1879, de Titu Maiorescu la studii în Franța, se înscrie la École des Hautes Études și la Collège „Sainte-Barbe” din Paris. Atras de programul Partidului Liberal, **P.** se desprinde de Junimea politică. Tot în această perioadă stabilește legături cu grupări socialiste din Franța și Belgia. Obținând doctoratul în drept la Bruxelles (1897), este numit procuror pe lângă Tribunalul din

Iași, apoi avocat al Eforiei Spitalelor Sf. Spiridon. Membru de vază al Partidului Liberal, primește funcția de șef de cabinet al lui C.A. Rosetti. Deputat în 1884, devine un aprig inamic al guvernului lui I.C. Brătianu, pe care îl atacă vehement în ziarul propriu, „Lupta”. Întemeiază Partidul Radical. Violența tonului din articolele despre rege, mai ales din cel intitulat *Omul periculos* (1887), îi atrage condamnarea la doi ani de închisoare. **P.** pleacă însă în străinătate. Ales deputat al opoziției unite, este grațiat de rege și își continuă activitatea politică. În Parlament se distinge prin ardoarea cu care susține votul universal, prin înțelegerea arătată deputaților socialiști și prin campaniile de condamnare vehementă a deputaților antisemiți. Se apropie de Partidul Conservator, al cărui membru devine în 1897, din 1901 revenind în Partidul Liberal. Tot acum publică studii despre starea economică și socială a țăranilor români. Ca avocat, **P.** a pledat, împreună cu B. Delavrancea, în procesul intentat de I. L. Caragiale lui C. Al. Ionescu-Caion. În ultimii ani ai vieții, este numit guvernator al Băncii Naționale, singura funcție oficială însemnată deținută de-a lungul unei vieți politice agitate.

În istoria literaturii române **P.** a rămas cunoscut mai ales ca autor al lucrării *Amintiri de la Junimea din Iași* (I–II, 1908–1910), amplă operă memorialistică despre societatea ieșeană condusă de Titu Maiorescu. După mai bine de două decenii de la desprinderea de Junimea, **P.** și-a așternut pe hârtie amintirile,

publicându-le timp de aproape cinci ani (1901-1906) în revista „Săptămâna”. Încă de la apariție, au trezit un interes considerabil atât pentru că priveau o societate în jurul căreia s-au dus multe discuții contradictorii, cât și pentru că cititorii se așteptau la dezvăluirile senzaționale ale unui fost junimist. Scrisă de un om cu o inteligență vie și pătrunzătoare, lucrarea cuprinde scene pitorești, portrete pertinente, caracterizări sugestive. Fără să fie înzestrat în chip deosebit cu talent literar, autorul închipuie un fel de roman plin de culoare, dar neavând totdeauna tangențe cu realitatea. Când îi are în vedere pe junimiștii marcanți, memorialistul îi privește cu oarecare antipatie, din cauza deosebirilor de orientare politică. Paginile dedicate lui Mihai Eminescu și lui Ion Creangă dovedesc neînțelegerea însemnătății lor în literatura română. Date inexacte sau fapte relatate denaturat îi servesc adesea autorului să vehiculeze atitudini antijunimiste curente în epocă. Temperament de luptător, P. a acordat o importanță deosebită activității jurnalistice, conducând, înființând sau fiind redactor la numeroase ziare. După ce în 1883 a colaborat susținut la „Liberalul”, în 1884 scoate ziarul „Lupta”, pe care îl conduce efectiv, în calitate de director politic, până în 1892. Tipărite în fiecare număr, articolele sale politice se disting prin stringența logicii, bogăția argumentării și mai ales prin incisivitatea analizei și vehemența tonului. În 1896 dirijează „Ziua”, unde abordează și chestiuni de literatură și de sociologie. În același timp scrie la „Epoca”, „Epoca literară”, „L'Indépendance roumaine”, „Fântâna Blanduziei”. În 1901 întemeiază revista „Săptămâna”, pe care o scrie singur, în întregime, până în preajma morții. Fără a fi prea rodnic, preocupările de critic și de teoretician literar îi asigură lui P. o fizionomie particulară în epocă. Cele dintâi manifestări critice stau sub semnul junimismului, în general, și al lui Titu Maiorescu, în special. Articolele îndreptate împotriva lui B.P. Hasdeu au drept punct de plecare conceptul maiorescian al adevărului, din această perspectivă P. discutând, cel dintâi la Junimea, probleme de istorie națională, cu o atitudine critică și cutezătoare, nu întotdeauna și cu argumente bine fundamentate. În lupta dusă de Junimea pentru instaurarea unui spirit nou în cercetările istorice, lui îi revine meritul evidențierii importanței ce trebuie dată interpretării corecte a documentelor. Aceleași principii au stat și la baza ideilor despre literatură și critică literară. Adversar al clasicismului, pe care îl acuza că împiedică manifestarea originalității artistice, el susține estetica realismului. De junimism se deosebea doar prin excesiva atenție acordată pozitivismului. Spirit iscoditor, P. este deschis mereu atât inovațiilor artistice, cât și evoluției esteticii europene către o abordare sociologică a artei. Arată un interes deosebit teatrului și mai puțin poeziei, pentru a cărei receptare nu era suficient de înzestrat și pe care a judecat-o cu rigiditate. De aceea nu l-a înțeles pe Eminescu, iar poezia contemporană a condamnat-o. A fost printre cei dintâi care, la noi, au discutat probleme de versificație modernă și a vorbit despre dispariția formelor clasice de versificație. S-a ocupat, de asemenea, de muzica și de pictura modernă, punând în circulație opinii ce dovedesc intuiție, mobilitate spirituală și înțelegere. P. s-a încercat și în

domeniul beletristicii, reușind să ofere, în *Portrete și tipuri parlamentare* (1893), o serie de „caractere” descrise cu un fin spirit de observație și tratate cu umor sau, uneori, cu ironie incisivă. În „Săptămâna” a tipărit numeroase schițe ori scene intitulate *Din viața animalelor*, interesante prin minuția compoziției.

SCRIERI: *Cestiuni politice*, București, 1893; *Sufragiul universal*, București, 1893; *Portrete și tipuri parlamentare*, București, 1893; *Amintiri de la Junimea din Iași*, I-II, București, 1908-1910; ed. I-II, București, 1943; ed. I-II, îngr. și pref. Z. Ornea, București, 1971; *Pagini alese*, îngr. și pref. Alexandru Leon, București, 1958.

Repere bibliografice: Ibrăileanu, *Opere*, II, 282-285, IV, 199, 202, 314, 320, 330; Anghel-Iosif, *Portrete*, 77-84; Negruzzi, *Junimea*, 225-231; Dafin, *Figuri*, III, 33-38; C.D. Anghel, *Gh. Panu, semănătorul de idei*, București, 1933; Lovinescu, *Scieri*, VI, 208, IX, 303-425; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 383-384, *Ist. lit.* (1982), 440-441; Cecilia Caroni-Chilom, *Gheorghe Panu, eseist și critic la revista „Convorbiri literare” și „Săptămâna”*, București, 1942; Vianu, *Opere*, II, 225-228; Streinu, *Versificația*, 170-173; Constantinescu, *Scieri*, IV, 124-126; Cioculescu, *Itinerar*, I, 146-150; George, *Sfârșitul*, I, 51-55; *Ist. lit.*, III, 74-75, 920-926; *Dict. lit.* 1900, 659-661; *Dict. scriit. rom.*, III, 586-588; Oprîță, *Anticipația*, 461-462. D.M.

PAPACOSTEA, Cezar (11.XI.1886, Muloviște, azi în Republica Macedonia - 5.VII.1936, Brăila), clasicist. Este fiul Theophanei-Flora Papacostea (n. Tonu) și al lui Gușu Papacostea, institutori; comparatistul Victor Papacostea este fratele său. Urmează cursurile primare în comuna Viziru din județul Brăila, iar pe cele secundare la Brăila, luându-și bacalaureatul în 1905. Este licențiat al Facultății de Drept (1908) și al Facultății de Litere și Filosofie (1909) din cadrul Universității din București. Lucrează ca profesor de limbile latină și greacă la liceul din Alexandria (1912) și la Seminarul Central din București (1913), iar din 1922, când își susține doctoratul cu teza *Tradiție și cugetare în literatura greacă*, ca profesor de limba și literatura greacă la Universitatea din Iași. Deține funcția de director general al învățământului secundar și superior, precum și pe aceea de secretar general al Ministerului Instrucțiunii Publice (1918). Este ales membru corespondent al Academiei Române în 1935. Desfășoară și activitate politică, în calitate de deputat averescan. Debutează în 1914 cu poezii publicate în „Convorbiri literare”. Împreună cu D. Evolveanu, Iuliu Valaori ș.a. înființează în 1926 revista de studii clasice „Orpheus”, care va deveni din 1929 „Revista clasică”, după unirea cu „Favonius”.

Opera lui P. - care mai cuprinde scrieri pedagogice și o monografie consacrată lui Ștefan Zeletin (1935) - se axează pe lucrări privitoare la cultura și filosofia antică. Autorul dezvoltă în teza sa de doctorat ideile expuse în studiul *Între divin și uman. O problemă a culturii elenice* (1921), reluat ulterior sub titlul *Evoluția gândirii la greci* (I, 1927). Se urmăresc progresele spiritului omenesc în Antichitate, la egipteni, babilonieni, evrei și mai cu seamă la greci, considerați a marca un moment esențial în trecerea de la cugetarea teologică și mitică la cea filosofică și științifică. P. își completează sinteza privitoare la evoluția gândirii antice prin studii particulare dedicate unor

momente importante din istoria filosofiei grecești, cum ar fi *Sofiștii în Antichitatea greacă. Studiu însoțit de o traducere din Platon, Gorgias (481-506, 521-527)*, publicat în 1934. Cercetătorul lămurește contextul apariției mișcării sofiste, istoricul ei și principalele caracteristici, cu deosebire individualismul. El evidențiază, de asemenea, modificarea percepției asupra fenomenului sofist, situată între desconsiderarea arătată acestor spirite neîncrezătoare în capacitatea omului de a descoperi adevărul unic asupra universului și vieții de gânditori aflați pe linia Socrate-Platon-Aristotel și reabilitarea din secolul al XIX-lea, operată de reprezentanții idealismului filosofic german sau de cei ai pozitivismului englez, precum și de savanții interesați de istoria socială sau de filologiei clasici care pun în lumină rolul sofistilor de promotori ai retoricii, de exponenți ai democrației și de propagatori ai culturii prin conferințe publice. Cu o reală competență lingvistică și filosofică, **P.** se apleacă mai cu seamă asupra operei lui Platon. El alcătuiește monografia *Platon. Viața, opera, filosofia* (1931), concepută drept studiu introductiv la traduceri sale din Platon. Lucrarea, una din primele contribuții românești însemnate la istoria filosofiei grecești, își propune urmărirea coordonatelor esențiale ale gândirii platonice în vederea înțelegerii textelor, reconstituind mediul social și filosofic de unde a pornit opera autorului elin. Cercetarea evidențiază liniile directe ale gândirii lui Platon (teoria amorului fizic, aceea a nemuririi sufletului și, mai ales, doctrina ideilor încheșate ca reacție împotriva idealismului sofistilor prin descoperirea a ceea ce e general și permanent în sufletul omenesc), pentru a pune apoi în lumină locul ocupat de morală sau de politică în sistemul lui filosofic și a releva valențele artistice ale scrisului platonician. Monografia e întregită de traducerea celor mai importante dialoguri ale gânditorului elin, grupate în trei volume din seria *Opere* (1930-1935), tălmăciri fidele față de textul grec și totodată lucrări de creație, transpuneri într-o limbă română colorată și vie, capabilă să păstreze savoarea și mișcarea de idei a originalului, fără a recurge abuziv la neologisme în redarea abstracțiilor filosofice. **P.** se arată interesat și de studierea influențelor clasice asupra literaturii române. În lucrarea *Filosofia antică în opera lui Eminescu* (1930), el studiază metodic izvoarele antice ale poemelor cosmogonice eminesciene sau ale poeziilor despre viață și suflet și subliniază inspirația directă - iar nu prin intermediar schopenhauerian - a poetului din gândirea indiană, precum și esența platonice a unor scrieri ca *Lucașfărul*. Împreună cu G. Popa-Lisseanu și Iuliu Valaori, **P.** publică pentru uzul elevilor de liceu gramatici ale limbilor latină și greacă și lucrări referitoare la cultura și civilizația romană, alcătuiește o istorie antologică a literaturii latine pe bază de texte și îngrijește ediții selective din operele lui Cezar, Cicero, Ovidiu, Titus Livius, Lucian și Xenofon.

SCRIERI: *Între divin și uman. O problemă a culturii elenice*, Iași, 1921; ed. (*Evoluția gândirii la greci*), I, București, 1927; *Cercetări pedagogice și sociale*, București, 1925; *Filosofia antică în opera lui Eminescu*, Iași, 1930; *Platon. Viața, opera, filosofia*, București, 1931; *Sofiștii în Antichitatea greacă. Studiu însoțit de o traducere din Platon, Gorgias (481-506,*

521-527), București, 1934; *Ștefan Zeletin. Viața și opera*, București, 1935. **Traduceri:** *Din Sfânta Scriptură*, București, 1918 (în colaborare cu I. Popescu-Mălăești și I. Mihălcescu); Platon, *Phaidon: despre suflet*, București, 1919, *Apărarea lui Socrates. Kriton*, București, 1919, *Apărarea lui Socrates. Kriton. Phaidon*, introd. trad., București, 1923, *Opere*, I-III, introd. trad., București, 1930-1935, *Gorgias*, în *Sofiștii în Antichitatea greacă*, București, 1934, 25-71, *Dialoguri...*, revizuite și întregite de două traduceri noi și cu *Viața lui Platon* de Constantin Noica, București, 1968; Homer, *Odiseea. I-XII*, București, 1929.

Repere bibliografice: Emanoil Bucuța, *Platon, „Apărarea lui Socrates. Kriton. Phaidon”*, „Cugetul românesc”, 1923, 8-9; Șt. Zeletin, *Platon, „Apărarea lui Socrates. Kriton. Phaidon”*, „Revista de filosofie”, 1923, 9, 1924, 3-4; M. Mihăileanu, *Platon, „Apărarea lui Socrates. Kriton. Phaidon”*, CL, 1924, 5; N. I. Herescu, „*Filosofia antică în opera lui Eminescu*”, RC, 1930, 1; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 127-131; D. Burileanu, „*Platon. Viața opera, filosofia*”, RC, 1931, 1-2; Șt. Bezdechi, *O travestire a „Odiseei” în românește*, SDM, 1931, 5-7; D.M. Pippidi, *Cezar Papacostea*, RC, 1937, 1; N. I. Herescu, *Pentru clasicism*, Craiova, 1937, 145-161; Bucur, *Istoriografia*, 296-297; Rusu, *Membrii Academiei*, 393; *Dict. scriit. rom.*, III, 588-589. A.C.

PAPACOSTEA, Victor (21.I.1900, Viziru, j. Brăila - 20.VI.1962, București), comparatist. Este fiul Theophanei-Flora Papacostea (n. Tonu) și al lui Gușu Papacostea, institutori; clasicistul Cezar Papacostea este fratele său, iar Cornelia Papacostea-Danielopolu, comparatistă, îi este fiică. Urmează la București cursurile liceale, întrerupte un timp din cauza războiului, și secția de istorie-geografie din cadrul Facultății de Litere și Filosofie, unde îi are profesori pe N. Iorga, D. Russo, G. Murnu, Dimitrie Onciu, Vasile Pârvan, Simion Mehedinți. După licență (1922) activează ca profesor în învățământul secundar (fiind întemeietor și director de liceu), iar din 1934 își începe cariera universitară. Își luase doctoratul *magna cum laude* în 1932, cu teza *Theodor Anastasie Cavallioti*. Este fondator și ulterior director (1937-1948) al Institutului de Studii și Cercetări Balcanice (care va trece la Institutul de Istorie al Academiei RPR) și al periodicului „Balcania”. Debutează în „Adevărul literar și artistic” (1923). Volumul *Bessarabien, rumänische Rechte und Leistungen* îi apare în 1941. Publică în „Țara nouă”, „Revista macedoromână” (face parte și din conducerea ei), „Pământul românesc”, „Libertatea”, „Revista istorică română”, „Revista arhivelor”, „Revue des études sud-est européennes”, „Revue roumaine d'histoire” (la care a fost redactor-șef adjunct) ș.a.

P. este considerat unul dintre citorii institutelor de studii balcanice din Peninsula Balcanică. Ca teoretician al balcanologiei, el definește principalii factori unificatori ai culturilor din acest spațiu: teritoriul de interferență și sinteză a culturilor, literaturilor și civilizațiilor, schimburi de valori spirituale între popoarele din zonă, receptarea curentelor sub forma ce corespunde fiecărui popor în parte. Are în atenție tendințele majore ale vieții intelectuale din Peninsula Balcanică, privită ca parte a istoriei universale și militează pentru studierea comparatistă a culturilor balcanice într-o perspectivă care să pună în valoare concomitent diversitatea și unitatea, prin evitarea unor atitudini partizane, cărora unii

specialiști le sacrifică adesea spiritul științific. Studiile publicate în „Balcania”, ca și proiectele lansate - un tratat de istorie, o enciclopedie și un atlas lingvistic al spațiului balcanic - configurează atât un program structurat atent, cât și orizontul preocupărilor lui P. Cercetătorul se îndreaptă și spre istoria culturii românești în secolele al XVII-lea - al XIX-lea, legând-o de fenomenul politic, social și economic. Scrie despre școala de limbă și cultură slavonă de la Târgoviște, despre Udriște Năsturel și învățământul din vremea lui Matei Basarab și a lui Constantin Brâncoveanu ș.a.m.d.

SCRIERI: „Viețile sultanilor”, scriere inedită a lui Dionisie Fotino, București, 1935; *Povestea unei cărți*. „Protopiria” lui Cavallioti, în *Omagiul lui Constantin Kirilescu*, București, 1937, 665-674; *Un observator prusian în Țările Române acum un veac: Johann Ferdinand Neigebaur*, București, 1942; *Civilizație românească și civilizație balcanică*, îngr. Cornelia Papacostea-Danielopolu, introd. Nicolae-Șerban Tanașoca, București, 1983; *Tradiții românești de istorie și cultură*, îngr. Cornelia Papacostea-Danielopolu, București, 1996.

Repere bibliografice: Constantinescu, *Scrieri*, IV, 132-135; Bucur, *Istoriografia*, 222-223; *Encicl. istoriografiei rom.*, 252; Kalustian, *Simple note*, III, 85-88; Ornea, *Actualitatea*, 181-184; Alexandru Duțu, *Călătorii, imagini, constante*, București, 1985, 316-321; V. Neumann, *Victor Papacostea - descoperirea valențelor universale ale naționalului*, O, 1986, 16; Ion Zamfirescu, *Oameni pe care i-am cunoscut*, București, 1987, 228-232; Valeriu Râpeanu, *O restituire*, ALA, 1991, 82; Nicolae-Șerban Tanașoca, *Victor Papacostea - un promotor al solidarității balcanice*, „Cotidianul”, 1992, 124. C.V.

PAPACOSTEA-DANIELOPOLU, Cornelia (12.VI.1927, București - 26.IV.1998, Paris), comparatistă. Este fiică a Corneliei Papacostea (n. Manasia), profesoară în învățământul secundar, și a lui Victor Papacostea, profesor universitar, comparatist. Urmează Facultatea de Istorie-Geografie a Universității din București, cu profesorii Gheorghe Brătianu, Alexandru Elian, Ariadna Camariano-Cioran, Const. C. Giurescu. A fost membru fondator și cercetător al Institutului de Studii Sud-Est Europene din București. Își susține teza de doctorat în 1979, cu tema *Tendințe laice în literatura din Principate (1774-1830)*. Colaborează la revistele „Revue des études sud-est européennes”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Balkan Studies”, „Eranistis” (Atena), „Neohellenica”, „Austin Texas”, „Revue roumaine d'histoire”. Este distinsă, în două rânduri, cu premii ale Academiei Române: „Timotei Cipariu” (1979) și „N. Iorga” (1985).

Direcția principală a cercetărilor întreprinse de P.-D., ilustrate de lucrările *Intellectualii români din Principate și cultura greacă (1821-1859)* (1979), *Literatura în limba greacă din Principatele Române (1774-1830)* (1982) ș.a., este comparatismul: cultura română și iluminismul grec, laicizarea literaturii române și textele grecești, istoria relațiilor culturale româno-grecești, relațiile între popoarele balcanice, diaspora greacă în Țările Române. Autoarea urmărește dezvoltarea simțului critic în cultura română și înflorirea literaturii sentimentale în paralel cu identificarea unor scrieri satirice practic necunoscute (dialoguri, comedii, versuri, proză). Aduce noi dovezi despre

legăturile dintre intelectualii români și greci ori subliniază implicarea celor greci (de altfel, nume bine cunoscute: Dimitrie Catargi, Gheorghe N. Suțu, Iosif Moesiodax, Neofit Duca, Daniil Philippide) în problemele ce preocupau lumea culturală contemporană lor. P.-D. are în atenție circulația intensă a unor scrieri grecești înnoitoare în epocă, precum *Școala amantilor delicați* și imnurile patriotice ale lui Rigas Velestinlis sau *Consecințele amorului* ale lui Athanasios Psalidas, ca și pătrunderea în cultura română prin intermediar grecesc a unor opere literare de seamă din literaturile europene. În *Carte și tipar în societatea românească și sud-est europeană* (1985), scrisă în colaborare cu Lidia Demény, investighează legătura dintre manuscrise și tipărituri în secolele al XVII-lea - al XIX-lea. Lucrările comparatiste semnate de P.-D. au fost primite cu interes în străinătate, cu deosebire în spațiul cultural grec.

SCRIERI: *Intellectualii români din Principate și cultura greacă (1821-1859)*, introd. Valeriu Râpeanu, București, 1979; *Literatura în limba greacă din Principatele Române (1774-1830)*, București, 1982; *Carte și tipar în societatea românească și sud-est europeană* (în colaborare cu Lidia Demény), București, 1985; *L'Impact de la Révolution française dans la culture roumaine par les textes en langue grecque*, în *La Révolution française et les Roumains*, coordonator Al. Zub, Iași, 1989. **Ediții:** Victor Papacostea, *Civilizație românească și civilizație balcanică*, introd. Nicolae-Șerban Tanașoca, București, 1983, *Tradiții românești de istorie și cultură*, București, 1996.

Repere bibliografice: Ath. E. Karathanasis, „Intellectualii români din Principate și cultura greacă (1821-1859)”, „Eranistis” (Atena), 1980, 10; Nadia Danova, „Intellectualii români din Principate și cultura greacă (1821-1859)”, „Études balkaniques”, 1980, 1; Ornea, *Actualitatea*, 181-184; Cornelia Papacostea-Danielopolu, *In memoriam*, îngr. Lia Brad Chisocof, București, 1999. C.V.

PAPADAT-BENGESCU, Hortensia (8.XII.1876, Ivești, j. Galați - 5.III.1955, București), prozatoare și autoare dramatică. Este fiica Zoei Ștefănescu, profesoară, și a lui Dimitrie Bengescu, ofițer de carieră, frate cu generalul și dramaturgul George Bengescu-Dabija. Învață la Institutul „Bolintineanu” din București (1887-1894). Se căsătorește în 1896 cu magistratul Nicolae N. Papadat, cu care va avea cinci copii. Își urmează soțul prin mai multe localități - Turnu Măgurele, Buzău, Focșani, Constanța - și în 1933, după pensionarea acestuia, se stabilește la București, împreună cu întreaga familie. Debutează incidental, în 1912, cu un necrolog consacrat actorului Petre Liciu, publicat sub pseudonimul Loys în ziarul „La Politique”, iar din 1913, încurajată de G. Ibrăileanu, începe să colaboreze cu pagini de proză lirică la revista „Viața românească”. În anii primului război mondial lucrează voluntar în gara Focșani, ca soră de caritate a organizației Crucea Roșie. În 1919 îi apare cel dintâi volum, *Ape adânci*. Din primăvara aceluiași an scrie (după ce, un an mai devreme, fusese prezentă în „Lectura pentru toți”) în revista „Sburătorul” a lui E. Lovinescu, sub a cărui influență va trece la o formulă epică diferită și la elaborarea ciclului romanesc consacrat familiei Hallipa. În 1936 primește Marele Premiu al Societății Scriitorilor Români, iar în 1946 Premiul Național pentru proză. Ultimul

roman, *Străina*, pregătit pentru tipar, s-a pierdut prin 1948, în împrejurările desființării editurilor particulare. După moartea soțului său (1949), scriitoarea, mereu mai bolnavă, va duce o existență retrasă, modestă și din ce în ce mai greu de suportat.

Opera semnată de **P.-B.** este alcătuită, într-o primă ipostază, de proza scurtă, urmată de marea creație românească și însoțită pe parcurs de câteva încercări dramatice, ca și de o seamă de poezii din perioada începuturilor ei literare, redactate în limba franceză. Aspirând către un ideal de puritate umană, pe care nu l-a descoperit în jurul ei, scriitoarea pare că s-a răzburat pe lumea sa, întorcându-se împotriva sensului întunecat și, în definitiv, dramatic al unei societăți aflate în declin, nu datorită unor factori din afară, cât mai cu seamă unui morb interior care nu iartă. Întregul univers uman imaginat repetă ciclul natural al unei maladii, de la contaminare până la dezastru. Invazia urâtului sub toate formele posibile nu e decât metafora degringoladei mai cuprinzătoare a unei lumi ce își macină resursele vitale în contemplarea propriei alunecări spre moarte. Omniprezența unui ochi de un realism lucid, necruțător în inima acestui fenomen de disoluție tăcută, resemnată sau mai curând neputincioasă e punctul culminant al artei care individualizează o operă de mare gravitate și de profunde conotații tragice. Drumul către expresia ultimă a

acestei viziuni nu a fost nici direct și nu a fost nici rezultat al spontaneității, cât mai ales semnul unei conștiințe sigure a necesității lui. La început s-au aflat confesiunea, manifestarea lirică, explozia sentimentală, îngemănate încă de atunci cu forța unei rare intuiții analitice. Primele cărți se concentrează toate, egocentric, asupra universului interior, chiar și când exigența epicului pare a impune personaje cel puțin aparent distincte. În *Ape adânci*, *Sfinxul* (1920) și *Femeia în fața oglinzii* (1921), subiectivitatea este dimensiunea dominantă, dacă nu unică, iar încercările manifestării epice rămân formule goale de substanță proprie, adevărata lor funcție fiind dispersia confesiunii, din străduința, evident legitimă, de a-i asigura măcar o minimă impersonalitate. Dar fiecare personaj e o portavoce a autoarei; în ele nu se definește o conștiință individualizată, iar atmosfera nu vorbește de la sine prin suportul faptelor, ci prin lirismul jerbelor de notații, a căror inventivitate se dovedește și fără precedent, și fără succesiune în literatura română. Experiența primei conflagrații mondiale o scoate pe scriitoare din cercul vechilor preocupări, al căror rod fuseseră cărțile debutului. Tendința către obiectivitate epică primește acum sprijinul unor contacte dramatice cu spectacolul suferinței umane și totodată e confirmată de îndemnuri foarte încrezătoare, venite succesiv din partea unor autorități critice ce i-au marcat destinul: G. Ibrăileanu și E. Lovinescu. Prin romanul *Balaurul* (1923), nuvelele din *Romanță provincială* (1925) și *Desenuri tragice* (1927), precedate în 1920 de drama *Bătrânul*, noua orientare literară pare a se contura mai limpede. O nuvelistică a vieții de provincie, investigând cu detașare avatarurile omenești, deschide astfel calea spre creația de anvergură românească a ciclului familiei Hallipa. Atmosfera generală, precum și unele detalii de intrigă apropie o nuvelă ca *Sărbătorile de familie* și de drama *Bătrânul*, și, în esență, de tot ce e piesă de teatru scrisă de **P.-B.** Mai mult ca orice, elementul care le unește, făcându-le precursorare nemijlocite ale romanelor, este deschiderea spre o ambianță umană mai largă, zona investigată fiind mediul familial. Personajele ies din cadrul restrâns al introspecției sau al reflecției intime și cu atât mai mult din cel al reveriilor romanțioase spre a se concentra mai mult asupra problematicii relațiilor omenești. Solitudinii și pasivității Manuelei, de exemplu, le ia locul acum atitudinea voluntară, deși destul de retractilă, a Ginei Delescu, femeie superioară, de o rară noblețe sufletească, în care autoarea și-a ipostaziat, desigur, un ideal de umanitate. Pentru a-și apăra rezerva pe care și-a impus-o în cercul unei mediocre faune familiale, protagonistă nu ezită totuși să utilizeze armele lumii pe care de altminteri o disprețuiește: flirtul, gelozia provocată, jocul de societate. Ca o floare de seră, ea se regăsește finalmente, după un scurt și dramatic incident conjugal, în compania liniștitoare a „bătrânului” ei socru Luca Delescu, intelectual prin vocație și cercetător consacrat, singura oază de umanitate într-o lume imundă, mercantilă, degradată din condiția moralității, fie ea și elementară. Frecvența figurilor feminine în literatura semnată de **P.-B.** nu este deloc

întâmplătoare, corespunzând credinței că sufletul femeii, fiind mai complicat, e mai deschis investigațiilor analitice, mai apt pentru sondaje revelatoare. „Studiul femeii - declara scriitoarea - mi-a părut totdeauna mai interesant decât al bărbatului, fiindcă la bărbați faci înconjurul faptelor și faptele sunt rareori prea interesante, pe când femeia are o rezervă bogată de material sufletească, în căutarea căruia poți pleca într-o aventuroasă cercetare plină de surprize.” Situația nu se va schimba radical în romane, numai că reprezentarea caracterologiei va deveni mai echilibrată, pe măsura progresului pe care îl face realismul practicat de autoare. Inițiat în 1926 de *Fecioarele despletite*, ciclul familiei Hallipa atinge apogeul prin *Concert din muzică de Bach* (1927) și prin *Drumul ascuns* (1932), pentru a se sfârși în amplitudinea oarecum mediocră a construcției de tentativă sau, în orice caz, de tangență proustiană *Rădăcini* (I-II, 1938) ori poate în misterul, deocamdată neelucidat, al manuscrisului pierdut al romanului *Străina*. Tranziția de la literatura confesivă a debutului la austerul edificiu românesc este impresionantă din mai multe puncte de vedere, dar nu anulează unitatea de esență a creației scriitoarei și nu instituie o falie de netrecut între etapa nuvelisticii și cea a marilor romane de familie. Lirismul introspecției se estompează, dar problematica nu se modifică fundamental prin contribuția conștiinței unor personaje care să introducă în substanța viziunii generale o serie de unghiuri de vedere proprii și bine conturate, adică o structură polifonică în sensul consacrat de Mihail Bahtin. Deși de la centripetismul fazei lirice **P.-B.** parvine în romane la construcția centrifugală a narațiunii, la configurarea unor medii relativ independente și la proiecția de universuri sufletești cu existență epică distinctă, toată instrumentația menită să confere obiectivitate evocării poartă mesajul unei singure conștiințe: conștiința tragică a naratoarei și mai ales a analistei exclusiv autoscopice. Căci, oricât ar părea de ciudat, nu numai nuvelistica, dar și romanele sunt expresii variabile și variate ale aceleiași vocații confesive, cu diferența că în ultimele confesiunea se disimulează integral în formele narațiunii obiective. O evoluție a formelor nu este însă aici și o modificare a substanței vizionare. Sub masca „obiectivă” a Elenei Drăgănescu, a lui Maxențiu sau a Inei Rim, ca și sub cealaltă, demoniacă, a lui Walter, a doctorului Rim sau a lui Lică Trubadurul, o singură perspectivă interesează și tulbură: perspectiva generală, pătrunsă de obsesia devoratoare a urâtului și de conștiința degradării sufletești și fizice a omului. Umanitatea imaginată de prozatoare, maladivă și la propriu și la figurat, se mișcă într-un univers închis, în cicluri care se desfac și se refac, sub incidența permanentă a instinctului de proprietate și, pe o treaptă mai înaltă, a consecinței lui, instinctul ierarhiei sociale, declanșator al unor atitudini foarte diferite, de la trufia primitivă până la snobismul cel mai rafinat. Romanele familiei Hallipa nu relatează mecanismul unei evoluții epice și nu deschid o zare pentru ipostaze omenești ulterioare; ele sugerează prin simboluri obiective eroziunea iremediabilă a unei lumi, deriva implacabilă a

individivilor care o alcătuiesc. Familiile se destramă una după alta, destinele sfârșesc și ele într-un punct închis sau mort, ca spre a consfinți triumful forțelor telurice ale unui blestem, venind întâi de toate din istoria interioară a acestei lumi. Unghiul de perspectivă al romancierei nu ascunde însă corolațiile mai adânci ale istoriei intime, imanente, cu avatarurile mai cuprinzătoare ale unui fel de determinism malefic, chiar dacă opera nu propune niciodată deschideri propriu-zise spre structuri sau frământări istorice și sociale. Lipsită oarecum de sentimentul dialecticii istorice, creația implică însă dialectica istoriei și a socialității în însuși miezul viziunii pe care o impune **P.-B.**, dominată de pesimism și în bună parte de mizantropie. În analize de o maximă subtilitate, care îmbină atenta observație a stărilor fiziologice cu evocarea unor dureroase tensiuni interioare, romanciera a surprins surparea lentă, organică a unei tragice umanități, secătuită și indiferentă, rămasă doar la posibilitatea de a-și contempla dezastrul în tăcere, lucidă totuși cu privire la inexistența șanselor de supraviețuire. Dar tragicul nu beneficiază de nici o măreție, el se înecă în grotesc, căci tragedia nu este aici ratarea individuală, cât moartea fără glorie a unei lumi întregi, epuizată, fără resursele vitalității, trăind doar în virtutea unei pure inerții istorice, ajunsă și aceasta la finalitatea sa inevitabilă. Grotescul copleșește destinul sau, mai bine zis, declinul tragic, prin arivismul altei lumi, mai întreprinzătoare, care accentuează cu prezența ei spărturile ori cel puțin fisurile interne ale lumii aflate în agonie. Înurmântarea Siei sau cariera Adei Razu, devenită fără mari dificultăți prințesă Maxențiu, sunt simptomatice în acest sens, ca și căderea celor dintâi în planul propriu celorlalți prin ființe precum ciudata Mika-Lé ori indiferentul Lică Trubadurul, care desăvârșesc la rândul lor procesul de disoluție și dispariție a unei burghezii istovite și parazitare, în beneficiul alteia mai noi, mai tânără și evident mai abilă. Dar perspectiva sociologiei literare nu epuizează problematica privind viziunea lumii, cu toate că realismul

1927

1928

Este premiată de Societatea Scriitorilor Români pentru *Desenuri tragice*.

1929

1930

1932

1933

După pensionarea soțului său, se stabilește la București.

1934

Publică alt volum de nuvele, *Desenuri tragice*, și romanul *Concert din muzică de Bach*, al doilea din ciclul Hallipa.

În volumul al IV-lea, *Evoluția prozei literare, din Istoria literaturii române contemporane*, prima lucrare de sinteză care consacra scriitoarei locul unui deschizător de drum, E. Lovinescu apreciază că în devenirea literaturii ei „înregistrăm traiectoria literaturii române înseși în procesul ei de evoluție de la subiectiv la obiectiv”; originală prin „fuziunea lirismului cu spiritul analitic”; scriitoare din „rasa stendhaliană a analiștilor”, care intensifică, și nu diminuează, viața sentimentală prin analiză, cu o atitudine „sinceră până la cinism față de fenomenul sufleteș, și în specie față de feminitate”, eliberată de „romantismul și subiectivismul obișnuit al literaturii feminine”; prin *Concert din muzică de Bach* prozatoarea „creează definitiv un gen”: „O nouă literatură română începe printr-o afirmație definitivă: sub ochii noștri se înfăptuiește o mare frescă a vieții noastre orășenești, unde toate straturile sociale sunt reprezentate”.

Este, până în 1938, membră în comitetul redacțional al „Revistei scriitoarei”, devenită „Revista scriitoarelor și scriitorilor români”.

ianuarie-februarie Revista „Țiparița literară” omagiază statura de „mare europeană” a scriitoarei, sub semnăturile lui Ticu Archip, Camil Petrescu, Liviu Rebreanu, F. Aderca, A. Dominic, Mihail Sebastian și I. Peltz.

Apare romanul *Drumul ascuns*.

iunie-iulie Puternicul impact al scrisului său în rândul generației moderniste e marcat și de apariția, în patru numere din „România literară”, a studiului *Viața și moartea în opera doamnei Hortensia Papadat-Bengescu*, semnat de Anton Holban.

În volumul al II-lea din *Memorii*, E. Lovinescu replică obiecțiilor aduse dificultății limbii și stilului scriitoarei printr-o substanțială caracterizare de sinteză: „Evoluția limbii literare s-a decis totuși în sensul scriitoarei, așa că ceea ce au făcut simbolistii pentru poezie, d. Tudor Arghezi și adepții săi pentru publicistică a făcut doamna Hortensia Papadat-Bengescu pentru proza literară propriu-zisă, adică descătușarea limbii din cadrele unei concepții arhaizante, ce-și punea idealul în trecut, și intrarea francă pe calea modernizării, adică a neologizării, dictată de necesități noționale și estetice. În afară de limbă, activitatea scriitoarei s-a încadrat ușor în înseși tendințele noastre moderniste de subtilitate, de analiză a unor stări de conștiință ce depășeau marginile ruralismului curent, de explorare a inconștientului, de intelectualitate”.

octombrie 14 Jurnalul lui E. Lovinescu înregistrează, după ani de întrerupere, reparația prozatoarei la cenaclul Sburătorul.

1934

1935

iunie Merge pentru cură balneară la Karlsbad.

1936

Călătorește la Karlsbad și Paris.

Este sărbătorită la împlinirea vârstei de șaizeci de ani și laureată cu Marele Premiu al Societății Scriitorilor Români pentru romanul *Logodnicul*, de un juriu compus din Liviu Rebreanu, Tudor Arghezi, Perpessicius, Șerban Cioculescu.

1938

1942

1944

septembrie 22 Este cooptată în comitetul de conducere al Societății Scriitorilor Români.

1946

I se acordă Premiul Național pentru proză și este omagiată la aniversarea celor șaptezeci de ani.

1948

1949

noiembrie 25 Moare soțul scriitoarei.

1954

Este distinsă cu Ordinul Muncii, clasa I.

1955

martie 5 Hortensia Papadat-Bengescu încetează din viață la București, în locuința din strada Bărăției nr. 38.
Este înmormântată în cimitirul Bellu.

decembrie 9 O lectură de două ore din romanul *Logodnicul* produce în cenaclu mare „entuziasm”, un adevărat „triumf” al cărui ecou se păstrează în relatarea lui Dan Petrașincu din „Viata literară”, unde se vorbește despre „elevația atmosferei, impusă de lectura mării noastre scriitoare”: „De mult n-am mai auzit pagini de astfel de literatură puternică. [...] Credem că a o așeza lângă mari scriitoare occidentale, ca Virginia Woolf și Katherine Mansfield, este prea puțin. D-na H. P.-Bengescu depășește cu totul, prin construcție virilă și o înaltă conștiință a fenomenului de artă, creațiile care poartă amprentul feminității, situându-se în clasa creatorilor pur și simplu.”

ianuarie, februarie Continuă lecturile din *Logodnicul* la Sburătorul.

lese de sub tipar romanul *Logodnicul*.

Apare romanul în două volume *Rădăcini*.

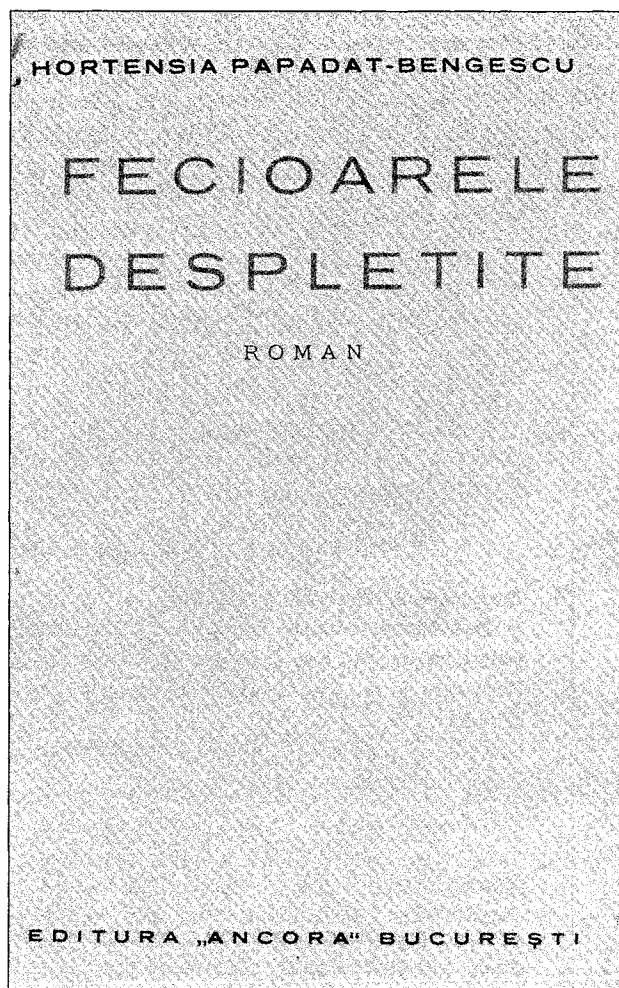
Începe redactarea romanului *Străina*, ultimul din ciclul familiei Hallipa, intitulat inițial *Femeia și Leopardul* (alte variante de titlu: *Amurg de zei*, *Ciudata creatură*, *Problemă în absurd*, *Lebăda*).

Este din nou, până în 1943, în comitetul de conducere al „Revistei scriitoarelor și scriitorilor români”.

iunie Romanul *Străina*, cules în spalt la Editura Ciornei, este pierdut în agitația de după decretarea naționalizării.

programatic și viril al scriitoarei o legitimează. În stratul ei cel mai profund, această viziune pune în lumină caracterul tragic al condiției umane, marcată indelebil de agresiunea unui lent și neîndurător proces de degradare nu numai fizică, ci și morală, sub incidența infinitelor efecte ale urâtului existențial. P.-B. este un Goya feminin al literaturii române, este, altfel zis, în substanța cea mai prețioasă și mai originală a operei sale, dincolo de obiectivitatea ei chirurgicală, o evocatoare plină de amărăciune a precarității și inautenticității ființei umane. Idealismul său etic primordial, contrariat și umilit de experiențele unei biografii de care nu a izbutit să se elibereze decât prin creație, s-a convertit estetic în formula unui realism pe cât de încărcat de o disimulată sensibilitate, tot pe atât de

necruțător. De unde și ecoul de profunzime al acestei opere, care ține parcă dinadins cititorul în orizontul celei mai perfecte și în același timp mai omenești banalități. Ceea ce alimentează însă neconținut interesul lecturii este mai presus de toate arta, cu adevărat excepțională, cu care prozatoarea știe să pătrundă în adâncurile cele mai intime ale universurilor interioare. Concrețetea investigațiilor analitice prin raportarea sufletescului la fiziologic, a stărilor de spirit la manifestarea senzorială pare să fie nota esențială, specifică artei sale. Mini face de altfel, la un moment dat, o teorie insolită despre „trupul sufletesc”, ce nu e decât o intuiție percutantă pusă în seama unui personaj. Simptomatologia pronunțat fiziologică a stărilor interioare, unită cu frecvența cazurilor clinice, a și

condus câteodată la concluzia existenței unei orientări naturaliste a romancierei. Totuși, nu se întâlnește decât întâmplător explicația pe bază de ereditate, prezența maladiilor justificându-se mai mult prin preocuparea predilectă pentru analiză. Căci este limpede că boala provoacă îndeobște mari mutații sufletești, fiind, pe de altă parte, și destul de răspândită în realitate spre a putea fi ocolită de literatură. Interdependența psihofizică, accentul analizei pe expresia fiziologică a mișcărilor interioare sunt ideal servite de implicațiile fenomenului maladiv. În fine, viziunea degradingoladei sociale, a degradării umane sub presiunea formelor urâtului găsește în mizeria fiziologică una dintre metaforele ei cele mai zguduitoare. Mai presus de orice premeditare, observația și investigarea atentă a psihologilor din propria ambianță au îndreptat-o pe scriitoare spre constatări și mai ales spre ipostaze artistice ale căror conexiuni și semnificații sunt dintre cele mai profunde. Decadența morală și spirituală a unor indivizi sau a unor categorii omenești îi apare drept rezultatul unei epuizări interioare, cu sugerarea pe alocuri a unor motivații ereditare. Cauza e însă stilul de viață al personajelor, orizontul închis și

meschin al îndeletnicirilor lor, mai exact obsesia permanentă a poziției sociale, de unde și rivalitatea mondenă dintre grupuri, când nu de-a dreptul arivismul cel mai ignobil și mai lipsit de scrupule. Într-un atare context, boala și moartea dobândesc semnificații simbolice, îngroșând culorile sumbre ale tabloului și figurând parcă destinul tragic al unei umanități damnate și totodată condamnate. Neizbutind să treacă dincolo de propriul ei orizont prin soluția unei salvări viitoare, romanciera extinde, aplicând procedura generalizării artistice, o viziune izvorâtă din împrejurări istorice concrete la scara condiției umane, ceea ce produce impresia unei atitudini preponderent mizantropice, marcată de un scepticism amar și ireductibil. Moartea, boala, schilodirea fizică sau morală, vulgaritatea, promiscuitatea etc. sunt pentru **P.-B.** fețele multiplicale ale urâtului ce prezidează existența umană. Frecvența mărturiilor de repulsie și chiar de oroare față de incarnările urâtului nu este întâmplătoare. Psihanalitic, s-ar putea vorbi de o reacție a feminității în raport cu tot ce o înjosește sau o vulnerează prin gest sau prin înfățișare, o reacție de conservare a unei purități amenințate și fragile. Senzualitatea unor eroine este o exaltare a vieții și a ființei umane necontrafăcute, autentice, în opoziție cu ipostaza oricărei vulgarități. Obsesia bestiei ca forță ostilă și imprevizibilă o au multe personaje feminine, terorizate de imaginea diformității și dizarmoniei de care sunt iremediabil înconjurate și asediate. Căci viața se amestecă inevitabil cu moartea, frumosul cu urâtul, binele cu răul, într-o dialectică pe care scriitoarea o înțelege uneori, dar nu o acceptă niciodată. Fără să fi modificat evoluția romanului european modern, cum a făcut-o, de exemplu, contemporana ei, Virginia Woolf, **P.-B.** rămâne o reformatoare în literatura română, o fondatoare strălucită și neîntrecută a prozei analitice introspective, care pătrunde în psihologiile obscure prin intermediul observațiilor și sugestiilor fiziologice. Asocierea dintre operația sondajului interior și bogăția de notații comportamentiste la nivelul reactivității fizice spontane conferă analizelor o admirabilă originalitate de formulă literară. Puterea de construcție organică, de întrupare a unei întregi umanități, pe spațiul mai multor mii de pagini, alimentează de asemeni inventivitatea analizei cu resursele unei imaginații narative inepuizabile, ieșită poate dintr-o observație extraordinară, dar, hotărât, dintr-o excepțională autoscopie a conștiinței, ca și a subconștiinței individuale. Cazul creației scriitoarei e poate cazul adevăratei arte în ce privește modul specific de a-și sugera, de a-și insinua semnificațiile. Nimic în aparență mai neutru decât romanele semnate de **P.-B.** Aerul lor de obiectivitate este, sub acest raport, incontestabil. Nimic nu este însă mai zguduitor decât această aparentă neutralitate. Căci modul de a proiecta imaginea umanității vorbește totdeauna de la sine. Este limba cea mai adecvată și mai convingătoare a artei și prozatoarea pare să o fi cunoscut la fel de bine ca Liviu Rebreanu sau Camil Petrescu, Mihail Sadoveanu sau G. Călinescu. Chiar dacă scriitura ei se dovedește mai pretențioasă la lectură, **P.-B.** rămâne printre aceștia la fel de

Desen de Marcel Iancu

mare și la fel de vie. Este, peste orice controverse, cea mai strălucită prozatoare a literaturii române.

În mijlocul tendinței obștești spre primitivitate, literatura scriitoarei se distinge prin rafinare și intelectualizare; pornește de sus și se îndreaptă în sus; e floarea unei civilizații coapte. [...] În procesul multdiscutat al urbanizării literaturii noastre, la care cu toții ne străduim teoretic, Concert din muzică de Bach constituie un fapt incontestabil. O nouă literatură română începe printr-o afirmație definitivă; sub ochii noștri se înfăptuiește o mare frescă a vieții noastre orășenești.

E. LOVINESCU

D-na Papadat-Bengescu a creat o ideologie feminină. Noțiuni ce se exclud, apropieri neîngăduite – dacă posibilitatea și legitimitatea împreunării lor o căutăm pe suprafețele liniștite ale logicii obișnuite. Sunt însă și altfel de logici; există o logică a instinctului, există una a pasiunii. Bănuim un determinism al furtunei, închipuim o cauzalitate a valului. [...] O Casandră dublată de o analistă. D-na Papadat-Bengescu pornește oricând de la una din numeroasele contingente ale vieții. Un gest, o privire, nemișcarea chiar, îi dă prilejul de a săpa în adâncime, adânc, până la ultimele straturi etice ale ființei noastre, purtând cu sine, în contornația scoborătoare,

lumina străbătătoare a scafandrierului: inteligența sa. Fărămele neînsemnate ale existenței capătă un înțeles; absurdul se motivează. E o competiție proprie sufletului modern.

TUDOR VIANU

Operă de maturitate, ciclul Hallipilor închide între copertile sale toate datele experienței cuprinse în „documentele sufletesti” din volumele anterioare, deschizând în aceeași măsură perspective noi pentru arhitectura romanului modern. Altfel spus, prozatorul din Fecioarele despletite, Concert din muzică de Bach și Drumul ascuns reia întreaga problematică psihologică din Ape adânci, Sfinxul, Femeia în fața oglinzii, Balaurul, Romanță provincială și Desenuri tragice, își proiectează materia epică în limitele unei structuri românești, riguros organizată, asamblată în jurul unui nucleu narativ a cărui specificitate conferă, în bună parte, originalitatea, valoarea și modernitatea scrisului bengescian: psihologia rămîne placa turnantă a creației Hortensiei, dar materialul furnizat de aceasta este prelucrat în ciclul Hallipa într-un complex epic cu o textură care depășește modalitatea eseistică din cărțile precedente pentru a se constitui sub semnul romanescului.

IOAN HOLBAN

SCRIERI: *Ape adânci*, București, 1919; *Bătrânul*, București, 1920; *Sfinxul*, București, 1920; *Femeia în fața oglinzii*, București, 1921; *Balaurul*, București, 1923; *Romanul Adrianei*, București, 1924; *Romanță provincială*, București, 1925; *Fecioarele despletite*, București, 1926; *Lui Don Juan, în eternitate, îi scrie Bianca Porporata*, București, 1926; *Concert din muzică de Bach*, București, 1927; *Desenuri tragice*, București, 1927; *Drumul ascuns*, București, 1932; *Logodnicul*, București, 1935; *Rădăcini*, I-II, București, 1938; *Concert din muzică de Bach. Drumul ascuns*, postfață Silviu Iosifescu, București, 1957; *Teatru*, îngr. și pref. Eugenia Tudor, București, 1965; *Romane*, I-II, îngr. Gheorghe Radu, pref. Eugenia Tudor-Anton, București, 1967; *Opere*, I-V, îngr. Eugenia Tudor-Anton, pref. Const. Ciopraga, București, 1972-1988; *Sanguine*, îngr. și pref. Doina Curticăpeanu, Cluj, 1973; *Sărbătorile în familie*, îngr. Eugenia Tudor-Anton, București, 1976; *Arabescul amintirii*, îngr. și pref. Dimitrie Stamatiadi, București, 1986; *Fecioarele despletite. Concert din muzică de Bach. Drumul ascuns*, pref. Doina Modola, Cluj-Napoca, 1986; *Femeia în fața oglinzii*, postfață Ion Bogdan Lefter, București, 1988; *Omul care a trecut*, îngr. Dimitrie Stamatiadi, București, 1991.

Repere bibliografice: Al. Al. Busuioceanu, *Hortensia Papadat-Bengescu*, LU, 1912, 9; A. Steerman-Rodion, *O scriitoare*, „Opinia”, 1915, 27; Ibrăileanu, *Opere*, II, 263-265; Nichifor Crainic, „Ape adânci”, „Revista critică”, 1919, 18; Lovinescu, *Critice*, VII, 78-118; Aderca, *Contribuții*, I, 130-142, 344-345, 514-518, 530-531, 598-601, 615-618, II, 500-505, 540-542; Vianu, *Opere*, III, 54-63, 646-649, V, 281-290; Davidescu, *Aspecte*, 64-65, 506-508; G. Topîrceanu, *Scrieri alese*, II, îngr. Al. Săndulescu, București, 1971, 364-371, 616-617; Rebreanu, *Opere*, XIII, 243-247, XIV, 79-81, 170; Tudor Teodorescu-Braniște, *Oameni și cărți*, I, București, 1923, 79-84; Bădăuță, *Note*, 37-40; Perpessiciu, *Opere*, II, 296-298, V, 319-329, VII, 165-167, VIII, 131-140, XII, 259; Holban, *Opere*, II, 611-614, III, 9-61; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 136-156, VI, 10, 19-20, 427; I. Valerian, *Cu scriitorii prin veac*, București, 1967, 143-147; Ralea, *Scrieri*, II, 156-161; Călinescu, *Cronici*, I, 99-107, II, 21-26; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, II, 238-254, III, 396-397, IV, 290-291, 329-353; *Mărturia scriitorilor Ticu Archip, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, F. Aderca, A. Dominic, I. Peltz, Mihail Sebastian despre marea europeană Hortensia Papadat-Bengescu*, „Tiparnița literară”, 1930, 2-3;

Sebastian, *Eseuri*, 314–337; Călinescu, *Ulyse*, 127–131, 257–260; E. Lovinescu, *Memorii*, II, Craiova, 1932, 11, 56–67, 191; Eugen Ionescu, *Nu*, București, 1934, 161–173; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, 301–302; Șuluțiu, *Scriitori*, 270–283; Cioculescu, *Aspecte*, 301–302, 372–384; Streinu, *Pagini*, I, 121–124, II, 143–148, 189–201, 357–376, V, 288; Miller-Săndulescu, *Evoluția*, 349–361; Biberi, *Études*, 64–66; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 301–305, 364–365, 390; Ieronim Șerbu, *Itinerarii critice*, București, 1971, 9–26; Munteano, *Panorama*, 241–243; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 653–658, *Ist. lit.* (1982), 737–742; Baltazar, *Evocări*, 71–85; Iosifescu, *Drumuri*, 181–232; Camil Baltazar, *Contemporan cu ei*, București, 1962, 41–78; Valeriu Ciobanu, *Hortensia Papadat-Bengescu*, București, 1965; Negoșescu, *Scriitori*, 244–249; *Scrisori – Ibrăileanu*, I, 29–116, III, 167–168; Sevastos, *Amintiri*, 340–343; Zăciu, *Masca*, 198–219; Liviu Petrescu, *Realitate și românesc*, București, 1969, 83–122; Zăciu, *Glose*, 98–99, 133–139; Mincu, *Critice*, II, 141–162; Eugen Simion, *E. Lovinescu, scepticul mântuit*, București, 1971, 377–378, *passim*; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), 395–418; Leon, *Umbre*, II, 162–166; Protopopescu, *Volumul*, 49–57; Rotaru, *O ist.*, II, 639–650; Ciopraga, *Personalitatea*, 200–205; Constantin Ciopraga, *Hortensia Papadat-Bengescu*, București, 1973; Tudor, *Pretexte*, 7–65; Silvian Iosifescu, *Proză și luciditate*, București, 1974, 172–196; Manolescu, *Teme*, II, 133–136, III, 7–13; Florin Mihăilescu, *Introducere în opera Hortensiei Papadat-Bengescu*, București, 1975; Negoșescu, *Analize*, 164–169; Maria-Luiza Cristescu, *Hortensia Papadat-Bengescu. Portret de romancier*, București, 1976; Dana Dumitriu, *„Ambasadorii” sau Despre realismul psihologic*, București, 1976, 192–222; *Hortensia Papadat-Bengescu interpretată de...*, îngr. și introd. Viola Vancea, București, 1976; Cristea, *Arcadia*, 139–148; Marin Mincu, *Repere*, București, 1977, 253–276; Papu, *Clasicii*, 183–188; Tudor-Anton, *Ipostaze*, 188–215; Vlad, *Lectura*, 164–169; George, *Sfârșitul*, II, 208–213; Dorina Mercheș, *Hortensia Papadat-Bengescu. Bibliografie*, Iași, 1978; Protopopescu, *Romanul*, 105–143; Ungheanu, *Lecturi*, 117–128; Sorescu, *Interpretări*, 155–225; Al. Oprea, *Fața nevăzută a literaturii*, București, 1980, 127–150; Ornea, *Tradiționalism*, 536–549; Steinhart, *Incertitudini*, 140–143; Viola Vancea, *Hortensia Papadat-Bengescu. Universul citadin*, București, 1980; *Alte 13 „Rotonda 13”*, pref. Edgar Papu, București, 1981, 198–219; Manolescu, *Arca*, II, 21–60; Piru, *Ist. lit.*, 328–332; Crețu, *Constructorii*, 91–140, *passim*; Mariana Vartic, *Hortensia Papadat-Bengescu: Individual și social în ciclul Hallipa*, DFC, 218–240; Dimisianu, *Lecturi*, 64–77; Nicolae Florescu, *Profitabila condiție*, București, 1983, 92–120; Lăzărescu, *Romanul*, 197–223; Trandafir, *Dinamica*, 149–157; Crohmălniceanu, *Cinci prozatori*, 98–164; Ioan Holban, *Hortensia Papadat-Bengescu*, București, 1985; Indries, *Polifonia*, 144–164; Nicolae Manolescu, *„Arabescul amintirii”, un roman inedit*, RL, 1987, 27; Adriana Babeți, *Anamneze*, O, 1987, 31; Cristea, *Fereastră*, 47–68; Craia, *Fețe*, 39–48; Popovici, *Eu, personajul*, 155–170; Raicu, *Descoperirea*, 135–167; Negoșescu, *Ist. lit.*, I, 245–247; Lovinescu, *Sburătorul*, I–II, VI, *passim*; Pamfil, *Spațialitate*, 58–68; Zăciu, *Clasici*, 164–184; Corina Ciocărlie, *Fals tratat de disperare*, Timișoara, 1995, 198–232; Micu, *Scurtă ist.*, II, 162–168; Carmen-Ligia Rădulescu, *Hortensia Papadat-Bengescu, marea europeană a anilor '30*, București, 1996; *Dicț. analitic*, I, 46–48, 83–85, 219–220, 329–331, II, 56–58, IV, 17–20; Glodeanu, *Poetica*, 169–184; *Hortensia Papadat-Bengescu*, DCS, 21–25; *Dicț. esențial*, 605–610; Ghițulescu, *Istoria*, 147–150; Sorescu, *Lumea*, 119–127; Ion Bogdan Lefter, *Doi naveliști: Liviu Rebreanu și Hortensia Papadat-Bengescu*, Pitești, 2001; Eugenia Tudor-Anton, *Hortensia Papadat-Bengescu, marea europeană*, București, 2001; Liana Cozea, *Exerciții de admirație și reproș – Hortensia Papadat-Bengescu*, Pitești, 2002. F.M.

PAPADIMA, Liviu (11.VI.1957, București), prozator, critic și istoric literar. Este fiul Ștefaniei Papadima (n. Rădulescu), profesoară de română și latină, și al criticului, istoricului literar și folcloristului Ovidiu Papadima. După absolvirea Liceului „I. L. Caragiale” din București (1976), urmează Facultatea de Limba și Literatura Română, secția română-engleză, a Universității bucureștene, luându-și licența în 1981. În 1987–1988 beneficiază de o bursă Herder la Viena, unde studiază teoria metaforei, iar în 1995–1996 este bursier al Colegiului Noua Europă pentru studiul receptării literare. În 1999 obține titlul de doctor în filologie cu teza *Relația autor-cititor în literatura română, secolul al XIX-lea. Proza pașoptistă și postpașoptistă*. Profesor de limba română la Școala Generală din Breaza, județul Prahova (1981–1984), va fi redactor la „Tribuna României” (1984–1987), unde răspunde de pagina culturală și e titularul rubricii de carte, iar mai târziu redactor și redactor-șef (1999–2000) la „Vineri”, supliment al revistei „Dilema”. În 1988 intră ca asistent suplinitor la Catedra de literatură română a Facultății de Litere bucureștene, în 2000 devenind conferențiar. Funcționează și ca lector (invitat) de limba și literatura română la Institut für Romanistik din Viena (1991–1994), la Facultatea de Litere a Universității din Amsterdam (1996–1997) și din nou la Institut für Romanistik din Viena (2000–2002). Din 1997 este secretar executiv al Asociației de Literatură Generală și Comparată din România, face parte din Grupul de alcătuire a curriculumului pentru limba și literatura română în liceu, ține cursuri de abilitare curriculară și de didactică în cadrul programului de pregătire a cadrelor didactice promovate de Ministerul Educației și Cercetării și de Consiliul Național pentru Curriculum. În 1999 a fost consilier prezidențial pentru probleme de cultură și educație, iar din 2000 este membru în Consiliul de Administrație al Centrului Educația 2000+. Debutează cu versuri în 1969, la revista „Scânteii” a Liceului nr. 32 din București și e inclus în antologia *Copii poeți* (1968). Colaborează la „Caiete critice”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Limbă și literatură”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Lucefărul” ș.a. Debutul editorial se produce în 1981, cu volumul de proză *În livada de cremene*.

Prima carte a foarte tânărului prozator **P.** asumă riscul unei duble confruntări: pe de o parte, cu tradiția, venerabilă și pe teren românesc, a memorialisticii de călătorie, mai ales ca literatură a muntelui, iar pe de alta – cu exigențele propriei generații, preocupată de strategiile narative de ultimă oră. În *livada de cremene* face față acestei provocări prin autenticitatea pasiunii montane, ca și prin preluarea, în cunoștință de cauză, a scriiturii postmoderne. De aici provine și factura personală a cărții, ea însăși o construcție de Ianus bifrons: cu o față privește candid către grandoea și solemnitatea peisajului montan, având nostalgia paradisului natural, cu cealaltă scrutează eseistic misterele logosului, întorcându-se totodată detașat-ironic asupra entuziasmelor și extazelor perechii ei opuse. Călătoria începută printre lucruri sfârșește astfel într-o expediție hermeneutică. După „livada de cremene”, **P.** părăsește teritoriul prozei spre a se instala în cel al comentariului ei,

din competiție ieșind biruitor ochiul exegetic. Prima și probabil cea mai mare himeră a criticului este I. L. Caragiale. Încă student fiind, alcătuieste o echipă împreună cu Mioara Lujanschi, Călin Andrei Mihăilescu, Ariadna Ștefănescu și Rodica Zafiu, cu care pornise în expediția de descifrare a enigmei „Caragialiei” (o parte din cercetările lor au apărut în „Revista de istorie și teorie literară”, 1992–1993). Întâia consemnare editorială a acestor căutări ale lui P. este lucrarea *Comediile lui I. L. Caragiale* (1996), inclusă într-o colecție coordonată de Paul Cornea și destinată școlii. Depășind strictul interes și nivel didactic, exegetul reconstituie „destinul pieziș” al scriitorului, stăruie, pe urmele lui Florin Manolescu, asupra evoluției imprevizibile a operei, cu efecte contradictorii și derutante asupra receptării în epocă și în posteritate, caută explicații și corectează cu detașare, de la cota prezentului, opiniile care nu au trecut „proba timpului”. În felul acesta, în prima secțiune (urmată de antologia de texte și de comentarii la fiecare piesă) se află deschiderea către viitoarele inițiative ale criticului, care se vor axa pe pragmatica textului. Asaltul „Caragialiei” este reluat, într-o manieră mai personală, în *Caragiale, firește* (1999). Cartea reciclează, mai întâi, studiile mai vechi, care, revăzute și aduse la zi, depistează maladiile esențiale ale omului caragialesc: hipersintaxia și hipersemanțismul (în traducere aproximativă: entropia lumii operei comice), care conduc la efasarea, până la vidul lăuntric, a identității de sine a indivizilor și a identității lor exterioare, ambele devenind „lichide”, „pură convenție”. Partea a doua, relevant intitulată *La răscruce*, demonstrează, bazându-se aproape exclusiv pe *Momente*, mecanismul prin care „clasicul” Caragiale (și, odată cu el, literatura română) devine modern, adică modul în care apare un nou concept de literatură: „În locul abordării «schismatice», cu accent pe punctele de fractură”, P. optează pentru „observarea mai îndeaproape a torsiunilor și a «convertirilor» care se petrec, la nivelul principalelor convenții și uzanțe literare, în proza lui Caragiale”. Figura definitorie a inovației lui Caragiale-prozatorului e găsită în ambiguitate, care privește statutul ficțional, relația autor-narator, ironia și absurdul. Ultima secțiune, *Numărătoarea steagurilor*, reia problema deschisă în *Comediile lui I. L. Caragiale*. Nu e un studiu clasic de receptare, căci accentul cade pe „imaginile” lui Caragiale, ale creației sale, așa cum se succedă ele de-a lungul a cinci decenii”. Începută cu investigarea lui Caragiale, abordarea pragmatică a literaturii ocupă întregul spațiu al cărții *Literatură și comunicare. Relația autor-cititor în proza pașoptistă și postpașoptistă* (1999). Mai mult decât în oricare dintre textele anterioare, P. adoptă aici o perspectivă postmodernă, de la ideatica schemelor de reconsiderare detașat-implicată și „ironic-afectuoasă” (Livius Ciocârlie) până la ultimele ei erupții de amănunt în stilul „simpatetic” și totodată „băscălios” și „haios” (Paul Cornea). Comentatorul declară că nu ține să „salveze” proza în discuție, totuși, prin noua optică, el reușește să îl apropie de ea pe cititorul de azi. Îi vine în ajutor mai întâi criteriul de alcătuire a corpusului de texte, care nu este unul valoric, ci în funcție de relevanța în comunicarea scriitorilor cu cititorii din epocă și de miza

prozelor în discuție. Cercetătorul creionează astfel poetica prozei antejunimiste, a cărei trăsătură principală – din perspectiva comunicării – este hiperdeterminarea textuală, altfel spus, comunicativitatea excesivă. Demonstrația are un fundament teoretic solid, convocând o bibliografie dominată de nume importante ale naratologiei, teoriei comunicării și semioticii.

SCRIERI: În *livada de cremene*, București, 1981; *Comediile lui I. L. Caragiale*, București, 1996; *Caragiale, firește*, București, 1999; *Literatură și comunicare. Relația autor-cititor în proza pașoptistă și postpașoptistă*, Iași, 1999; *Calendarul după Caragiale* (în colaborare cu Călin Andrei Mihăilescu și Rodica Zafiu), București, 2002.

Repere bibliografice: George Muntean, „În livada de cremene”, RL, 1982, 34; Rotaru, *O ist.*, III, 936–937; Teposu, *Istoria*, 149; Z. Ornea, *Colecția „Tezaur” de la Humanitas*, RL, 1996, 30; George Ardeleanu, „Comediile lui I. L. Caragiale”, LL, 1997, 2; Andreea Ciotec, *Contra „junk-food”-ului intelectual, „Litere nouă”*, 1997, 5; Florentina Costache, *Caragialia non sunt turpia*, RL, 1999, 16; Ioana Părvulescu, *HoroSCOP critic*, „Vineri”, 1999, 19; Irina Iliescu, „Caragiale, firește”, „Litere nouă”, 2000, 10–11; Paul Cornea, *O expertiză „haiosă” a prozei pașoptiste*, OC, 2000, 7; Iulia Alexa, *Bolliac, Odobescu, Spielberg și literatura*, RL, 2001, 5; Dan Mănuță, „Cercetarea literară azi. Studii dedicate profesorului Paul Cornea”, LL, 2000, 1–2; Ioana Bot, *Pentru o nouă istorie literară*, ST, 2001, 2; Livius Ciocârlie, „Literatură și comunicare. Relația autor-cititor în proza pașoptistă și postpașoptistă”, LL, 2002, 1–2. N.M.

PAPADIMA, Ovidiu (23.VI.1909, Sinoe, j. Constanța – 26.V.1996, București), critic și istoric literar, folclorist. Este fiul Silviei Papadima (n. Balteș), învățătoare, originară din zona Sibiului, și al lui Nicolae Papadima, de loc din San Marina, preot și profesor. Face școala primară în diferite localități din Moldova (1917–1921), frecventează Liceul „Al. Papiu-Ilarian” din Târgu Mureș (1921–1928) și urmează Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (1928–1931). Își pregătește doctoratul în Germania (1937–1940), ca bursier al Fundației „Alexander von Humboldt”, susținându-l în 1944, cu teza *Positivismul în ideologia literară românească (secolul XIX)*. Între timp funcționează ca profesor suplinitor de limba română în învățământul secundar din București (1932–1933), asistent onorific la Facultatea de Filosofie și Litere din București, la Catedra de istoria literaturii române moderne și folclor (1932–1935), asistent la Academia de Studii Comerciale din București (1933–1935), profesor titular de limba română la Liceul „Em. Gojdu” din Oradea (1935–1936), la Școala Normală din Câmpulung-Muscel (1936–1937) și la Liceul de Băieți din Oltenița (1937–1941). Revenind în învățământul universitar, va fi din ianuarie 1942 asistent, apoi șef de lucrări la Facultatea de Filosofie și Litere din București, Catedra de istoria literaturii române moderne și folclor, până în septembrie 1949. Lucrează concomitent în colegiul de redacție la „Revista Fundațiilor Regale” (noiembrie 1941 – august 1947). Va fi cercetător științific, șef de lucrări (1951), colaborator extern (1955), șef de sector (1956), documentarist (1960), șef de sector (1964), șef de secție (1967–1975) la Institutul de Istorie Literară și Folclor (Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”) din București. În august 1952, pe când lucra, în

cadru Institutului de Istorie „N. Iorga”, la *Bibliografia analitică a periodicelor românești*, este arestat în urma unui denunț și anchetat până în noiembrie 1953. „Principala acuzație a fost aceea – scrie P. – că prin articolele publicate în anii 1936–1938 am contribuit la atmosfera care a determinat intrarea României în război, în 1941, deci «crimă de război»”. La procesul care a avut loc în martie 1954, proces fără martori ai acuzării și fără apărători, s-a afirmat că „în timpul războiului, după ce s-a întors din Germania, acuzatul Ovidiu Papadima a continuat să publice articole în «Universul» și în «Revista Fundațiilor Regale» prin care a preamărit fascismul și pe Octavian Goga”. „Câte vorbe, atâtea falsuri”, precizează P. Este condamnat la patru ani de temniță grea, făcuți la Jilava (unde a petrecut mai bine de doi ani), Craiova, Poarta Albă și Gherla. Este eliberat în noiembrie 1955, însă nu are dreptul să publice până în 1963. Dacă în 1941 este distins cu Premiul „Ion Heliade-Rădulescu” al Academiei Române, iar în 1942 cu Premiul de critică literară al Societății Scriitorilor Români, în 1966 i se acordă Premiul „B.P. Hasdeu” al Academiei.

Pasiunea dintâi a lui P., care debutase ca elev de liceu în 1926, publicând versuri, dar și cronici literare în revista „Îndemnul-L'Impulsion”, s-a dovedit a fi critica de întâm-

pinare, exercițiu practicat cu vocație mai cu seamă în anii 1932–1938, la „Gândirea”. Simpatia sa pentru foiletoniști ca Ilarie Chendi și Perpessicius devine astfel ușor de înțeles. Unele dintre textele tipărite în „Gândirea” le-a strâns în volumul *Creatorii și lumea lor* (1943). Figurează aici cronici despre prozatori (G. Călinescu, Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, Gib I. Mihăescu, Pavel Dan, V. I. Popa, Gala Galaction, Ionel Teodoreanu, G. Ciprian, V. Beneș, Ion Iovescu, G. M. Vlădescu, B. Jordan, Dan Petrașincu, G. M. Zamfirescu, Lucia Demetrius, Al. Lascarov-Moldovanu, Mihail Șerban, Henriette Yvonne Stahl, T. C. Stan) și despre poeți (V. Voiculescu, Ion Pillat, Lucian Blaga, V. Ciocâlțeu, N. Davidescu, Ștefan Stănescu, Emil Botta, Mihai Beniuc, Iulian Vesper, George Dumitrescu, Cicerone Theodorescu, Virgil Carianopol ș.a.). Se restituie astfel o imagine a efervescentei literare a momentului. În spiritul publicației căreia îi asigură cronica literară, criticul arată prețuire pentru scrierile vădind „posibilitățile unei literaturi creștine la noi”. Concomitent, el pledează pentru elaborarea unor lucrări temeinice, modelele fiind *Getica* lui V. Pârvan, studiile lui G. Balș despre vechile monumente românești, cartea lui D. Popovici, *Ideologia literară a lui I. Heliade Rădulescu*. Încercând el însuși o recuperare în *Neam, sat, oraș în poezia lui Octavian Goga* (1942), care nu este o cercetare monografică, ci un eseu, P. pornește de la mărturisirea poetului că „arta e un domeniu al sincerității impecabile”, sinceritate trecută în acea „mistică a spovedaniei omeneste înaintea unui Dumnezeu care a uitat de sfinți ca să-i înțeleagă pe oameni”, o mistică ce „crește totdeauna din realitatea aspră și nu se desparte niciodată de ea”. Vorbind despre Goga, eseistul este interesat preponderent de poezia ce reflectă etnicul, dar și de întrebările generației căreia îi aparține. Format sub influența profesorilor N. Iorga, Mihail Dragomirescu, D. Caracostea, N. Cartoian și, la Berlin, a lui Adolf Spamer, P. își alege frecvent o zonă unde istoria și critica literară se îmbină cu folcloristica. Studiul *O viziune românească a lumii* (1941) este elaborat în anii când Lucian Blaga scria *Spațiul mioritic*, iar Liviu Rusu eseul *Le Sens de l'existence dans le poésie populaire roumaine*. Pe lângă imboldul primit din partea lui D. Caracostea, autorul a citit lucrări precum acelea ale lui Louis Reynaud (*L'Âme allemande*), Jules Legras (*L'Âme russe*) și a contelui Carlo Sforza (*L'Âme italienne*), toate apărute în 1934, studii interesate să descifreze ceea ce Ernest Brinkmann înțelegea prin „Geist der Nationen”. Apelând în primul rând la viața citadină, aceste cercetări ajungeau la concluzii ce nu vor fi preluate de P., autorul propunându-și să facă doar un „studiu de folclor” pornind de la alte premise. El ține să precizeze că viziunea pe care a conturat-o cu fidelitate („am respectat nu numai cugetul popular, dar și cuvintele lui”) este românească întrucât „ea trăiește organic și firesc, în fiecare clipă, cu multe îmbinări și nuanțe originale, în gândul ca și în gestul fiecărui țaran al nostru”, unice fiind „nuanțele și mai ales echilibrul în care se îmbină aceste nuanțe, aspectul sub care trăiesc toate organic”. Este pusă în relief „pecetea creștină” ce „imprimă fiecare amănunt al folclorului nostru”, aceasta fiind „o realitate, dar o realitate specifică lui, nu una pur

teologică, adică de o nedezmințită fidelitate față de dogme". În credințele poporului român, Dumnezeu este atotputernic, imaginea sa fiind cea biblică, însă mult mai umanizată. Aceleași credințe propun imaginea, grandioasă, a cosmosului și pe aceea a vieții pământeste, cu ordinea sa. Folclorul - afirmă **P.** - dezvăluie atitudinile fundamentale ale românului, modul lui de a gândi și de a viețui, o viață trăită în respectul unei ordini etice, cosmosul fiind o prelungire a sufletului țaranului și fuzionând cu umanul. Caracterele distinctive ale viziunii românești asupra lumii sunt fraternitatea omului cu toate făpturile firii, liniștea, echilibrul, realismul concepției despre viață și armonia lumii, milostenia, conștiința muncii, modul de a înțelege rânduiala ca izvorând din înțelepciunea lui Dumnezeu. Poporul român are o viziune profund creștină asupra lumii, natura în armonia ei fiind creată și privegheată de divinitate. Nutrind un respect religios față de fire, omul se poartă cu o înfinită dragoste față de animale, interpretează animist stihile, întregul cosmos. Datoria omului este să prezeve puritatea firii, sfințenia ei, să nu o întineze prin păcate necugetate. La imprimarea acestor credințe, la formarea sufletului etnic au contribuit ordinea spirituală moștenită, folclorul („expresie” și „ordine de viață”), Biserica și Curtea boierească, în fine un gen de literatură scrisă, cărțile populare. Cartea lui **P.** este strigătul de alarmă al unui intelectual neliniștit de rezultatele nefaste ale modernizării, care distruge structurile civilizației sătești tradiționale fără a pune ceva trainic în locul lor, care îl scot pe om din armonia firii, îl înstrăinează, îl însingurează. De asemenea, autorul declară că a vrut să facă mai cu seamă o lucrare de „convingere”, încercând să deschidă o dezbateră pe această temă. După 1944 cel ce se afirmase ca un comentator cu vocație al literaturii contemporane s-a văzut constrâns să se dedice istoriei literare și folcloristicii. Dintre noile lucrări ale lui **P.**, cea mai importantă este *Anton Pann, „Cântecul de lume” și folclorul Bucureștilor* (1963), studiu în care lărgeste conceptul de folclor, abandonând ideea că țaranul este singurul creator și păstrător de folclor și extinzând investigația în lumea citadină. Cartea contribuie la cunoașterea cântecului de lume din secolul al XVIII-lea și mai ales de la începutul secolului al XIX-lea, „produs” citadin definit drept o categorie cvasifolclorică ce preia tipare stilistice din folclor, circulă pe cale orală, dar și în manuscrise, fiind influențat de poezia cultă. Cercetătorul vede în Anton Pann mai mult un editor, antologia *Spitalul Amоруlui sau Cântătorul dorului* fiind apreciată ca „un document de istorie literară și un testimoniu de folclor orășenesc”. Amplul studiu *Cezar Bolliac* (1966) îl situează pe scriitorul pașoptist în epocă și stăruie cu deosebire asupra ziaristului, despre care monografia aduce informații și interpretări noi. O monografie este și *Ion Pillat* (1974), iar o incursiune istorico-literară cu deschideri erudite ale perspectivei spre spațiul european se află în sinteza *Ipostaze ale iluminismului românesc* (1975), unde exegetul extinde raportările de la aria occidentală, privilegiată de D. Popovici în *La Littérature roumaine à l'époque des Lumières*, către manifestarea fenomenului la bulgari, unguri, poloni și în cultura populară. **P.** și-a asumat coordonarea științifică a mai

multor lucrări colective, precum *Studii de istorie a literaturii române. De la C.A. Rosetti la G. Călinescu* (1968), *Izvoare folclorice și creația originală* (1970), *Temelii folclorice și orizont european în literatura română* (1971), *Istoria și teoria comparatismului în România* (1972, în colaborare cu Al. Dima) ș.a.

SCRIERI: *O viziune românească a lumii*, București, 1941; ed. postfață I. Opreșan, București, 1995; *Neam, sat, oraș în poezia lui Octavian Goga*, București, 1942; ed. (Octavian Goga), București, 1944; *Creatorii și lumea lor*, București, 1943; *Poezie și cunoaștere etnică*, București, 1944; *Anton Pann, „Cântecul de lume” și folclorul Bucureștilor*, București, 1963; *Cezar Bolliac*, București, 1966; *Bibliografia analitică a periodicelor românești* (în colaborare cu Ioan Lupu și Nestor Camariano), I-II, București, 1966-1972; *Heinrich von Kleist*, București, 1967; *Literatura populară română. Din istoria și poezia ei*, București, 1968; *Scriitorii și înțeleșurile vieții*, București, 1971; *Ion Pillat*, București, 1974; *Ipostaze ale iluminismului românesc*, București, 1975; *Evocări*, postfață Pan M. Vizirescu, fișă bibliografică Liviu Papadima, Iași, 1997. **Ediții:** Anghel Demetrescu, *Opere*, pref. edit., București, 1937. **Antologii:** *Cu cât cânt, atâta sînt*, introd. edit., București, 1963; *Tinerete fără bătrânețe. Basme populare românești*, București, 1985; ed. îngr. și pref. Iordan Datcu, București, 2001. **Traduceri:** Heinrich von Kleist, *Cutremurul din Chili și alte nuvele*, București, [1947].

Repere bibliografice: Mihail Sebastian, *Un scriitor uitat și regăsit: Anghel Demetrescu*, RFR, 1938, 1; G. Călinescu, *Anghel Demetrescu. Cu prilejul unei edițiuni a operei sale*, ALA, 1938, 901; Petru Comarnescu, *Un studiu asupra specificului românesc*, TIL, 1942, 12 octombrie; Perpersicius, *Opere*, IX, 348-354, X, 23-28; Petru Comarnescu, *Octavian Goga într-o nouă perspectivă*, TIL, 1942, 25 decembrie; Vasile Netea, „*Neam, sat și oraș în poezia lui Octavian Goga*”, VRA, 1943, 10 ianuarie; Iulian Vesper, *Un studiu despre poezia lui Octavian Goga*, CRE, 1943, 26 ianuarie; Petru Comarnescu, *Scriitori români de azi văzuți din perspectiva folclorului*, TIL, 1943, 1 mai; Melania Livadă, *O viziune entuziastă a folclorului nostru*, UVR, 1943, 30 august; Valeriu Ciobanu, *Anton Pann und die Weltlichen Lieder, „Demos. Volkskundliche Informationen”* (Berlin), 1962, 90-95; I. Opreșan, „*Anton Pann, «Cântecul de lume» și folclorul Bucureștilor*”, RITL, 1963, 3-4; Dumitru Pop, *O valoroasă antologie*, ST, 1963, 12; Al. Săndulescu, „*Cu cât cânt, atâta sînt*”, LCF, 1964, 3; Teodor Vărgolici, „*Anton Pann, «Cântecul de lume» și folclorul Bucureștilor*”, RMB, 1964, 6011; Vasile Adăscăliței, *Anton Pann și folclorul Bucureștilor*, IL, 1964, 4; Ion Șeuleanu, *Pe marginea unei antologii de lirică populară*, SUB, Philologia, 1964, 2; Maria Platon, „*Cezar Bolliac*”, CRC, 1966, 29; George Muntean, „*Cezar Bolliac*”, CNT, 1966, 31; M. N. Rusu, „*Cezar Bolliac*”, LCF, 1966, 35; H. Zalis, „*Cezar Bolliac*”, „*Romanian Review*”, 1967, 2; Marin Bucur, „*Cezar Bolliac*”, RITL, 1967, 3; Constantin Cubleșan, „*Heinrich von Kleist*”, TR, 1968, 13; Nicolae Bot, „*Literatura populară română*”, „*Jahrbuch für Volksliedforschung*” (Berlin), 1968, 15; I. Talos, „*Literatura populară română*”, TR, 1968, 42; Pîru, *Panorama*, 525-527; I. Opreșan, „*Literatura populară română*”, RITL, 1969, 2; Beberi, *Lumea*, 146-153; Perpersicius, *Lecturi*, 75-82; Nicolae Balotă, „*Scriitorii și înțeleșurile vieții*”, RL, 1971, 39; Mircea Popa, „*Scriitorii și înțeleșurile vieții*”, TR, 1971, 43; Mircea Iorgulescu, „*Scriitorii și înțeleșurile vieții*”, RL, 1971, 51; Bucur, *Istoriografia*, 485-488; Corbea-Florescu, *Biografii*, I, 158-167; Pîru, *Varia*, II, 80-82; Laurențiu Ulici, *Sensul erudiției*, RL, 1974, 2; Nicolae Mecu, „*Ion Pillat*”, LL, 1974, 3; Pompiliu Marcea, *Pornind de la o exegeză*, CRC, 1974, 27; Cornel Ungureanu, „*Ion Pillat*”, O, 1974, 30; Bălan, *Artă*, 205-207; Micu, „*Gândirea*”, 972-978; Mircea Angheliescu, „*Ipostaze ale iluminismului românesc*”, CNT, 1976, 2; Mihai Zamfir, „*Ipostaze ale iluminismului românesc*”, LCF, 1976, 25; Aurel Sasu, *O sinteză polemică*, ST, 1976, 27; Mircea Popa,

„Ipostaze ale iluminismului românesc”, ECH, 1976, 9–10; Al. Zub, „Ipostaze ale iluminismului românesc”, AIX, 1977, 673–674; Mihai Coman, *Sub semnul esențialității*, CNT, 1987, 23 octombrie; Iordan Datcu, *Cu Ovidiu Papadima prin „culisele” istoriei literare*, JL, 1990, 16–18, 20, 22; Dorina Grăsoiu, *Viața cărților lui Ovidiu Papadima*, RITL, 1992, 1–2; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 139–141; *Dicț. esențial*, 610–612. I.D.

PAPADOPOPOL, Paul I. (23.I.1892, Galați – 26.I.1953, București), istoric literar și publicist. Urmează cursurile secundare în localitatea natală, fiind absolvent al Liceului „Vasile Alecsandri” (1912), apoi devine licențiat al Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București (1916). Din 1920 predă, ca profesor definitiv, româna și latina la Liceul „Mihai Viteazul” din București (până în 1928), ținând aici și cursuri de italiană (1922–1923), apoi la liceul din Câmpina, unde a întemeiat Ateneul Popular „B. P. Hasdeu”, și din nou la Liceul „Mihai Viteazul”, unde în 1934 obține definitivarea. A tipărit, singur sau în colaborare, metodici, manuale și cursuri de limbă și literatură pentru liceu. Debutează în 1909, cu epigrame, la „Dunărea de Jos”. Conduce o perioadă „Universul literar” și revistele școlare „Drum” (1931) și „Mugurul” (1933–1940). Colaborează la „Universul”, „Universul literar”, „Drum drept”, „Cuget clar”, „Neamul românesc”, „Provincia literară” (Sibiu), „Munca literară și artistică”, „Credința”, „Năzuința” (Craiova), „România viitoare”, „Orizonturi”, „Revista vremii”, „Cele trei Crișuri”, „Licăriri”, „Zburătorul”, „Adevărul literar și artistic”, „Preocupări literare” ș.a. și-a semnat cronicile, recenziile și, mai ales, intervențiile polemice cu pseudonimele Alf. A. Grama, Pip, Rică Venturiano ș.a.

Figură predominant culturală, P. a elaborat studii de istorie literară, monografiile privitoare la primii noștri poeți, la Iancu Văcărescu, Gheorghe Lazăr, Anton Pann, B. P. Hasdeu, Petre Ispirescu, Ciprian Porumbescu, St. O. Iosif, punând accent pe factorul național, așa cum este reflectat în lucrările acestora. Interesul lui s-a îndreptat și spre istoria tiparului, studiată într-o lucrare încă utilă – *Din trecutul tiparului românesc* (1940) – sau spre rosturile educative ale cărții. Excesiva preocupare didactic-analitică subminează sinteza, necesară în astfel de incursiuni. Uneori criticate de confracți, textele lasă de dorit și la nivel formal. În cazul poezilor Văcărești, P. aduce, totuși, o situație istorică mai precisă, alături de o caracterizare pertinentă a scrierilor. Având opțiuni neosămănătoriste și un cult exagerat pentru tradiție, ajunge la o atitudine lipsită de receptivitate față de deschiderile moderniste. Activitatea lui, poate necesară în epocă, este marcată de un eclecticism critic structural. P. a îngrijit ediții accesibile, dar fără rigoare, din operele lui Anton Pann, ale poezilor Văcărești, ale lui Ion Creangă, Petre Ispirescu, Vasile Cârlova, Vasile Alecsandri, George Coșbuc, St. O. Iosif.

SCRIERI: *Un sol al biruinței: poetul St. O. Iosif*, București, 1930; *Gheorghe Lazăr și opera sa*, București, 1937; *Limba și literatura națională*, București, 1938; *Bogdan Petriceicu Hasdeu, un uriaș al culturii românești*, București, 1939; *O pildă vie: Petre Ispirescu*, București, 1939; *Din trecutul tiparului românesc. Câțiva tipografi mânăuitori de condei*, București, 1940; *Cartea. Folosele și neajunsurile ei*, București, 1940; *Ciprian Porumbescu ca om, ca român, ca artist*, București, 1940; *Poezii Văcărești. Viața și opera lor*

poetică, București, 1940; *Un fericit înaintaș: Iancu Văcărescu*, București, 1940; *Un începător de nădejde: Anton Pann*, București, 1941.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, IV, 274–276; Leca Morariu, *Pentru bibliografia lui St. O. Iosif (Superficialitatea bibliografului Paul I. Papadopol)*, „Junimea literară”, 1927, 11–12; M. Popescu, „Un sol al biruinței: poetul St. O. Iosif”, CL, 1930, iunie; Ionescu, *Război*, I, 127; Al. Iordan, „Critical” *Paul I. Papadopol*, CL, 1937, 8–10; Predescu, *Encicl.*, 632; D. Popovici, „Poezii Văcărești”, SL, 1942, 246; *Cultura, știința și arta în județul Galați. Dicționar biobibliografic*, Galați, 1973, 207; Ioan Brezeanu, Gheorghe S. Ștefănescu, *Școala gălățeană (1765–1948)*, Galați, 1996, 362. A.V.

PAPAHAGI, Emil-George (5.IX.1907, Istanbul – 11.IV.1970, București), eseist. Este fiul Magdalenei (n. Petrașincu) și al lui Nicolae A. Papahagi, profesor, director al Institutului Român din Constantinopol, autor al lucrării *Les Roumains de Turquie*. Începe școala primară la Constantinopol (1914), își continuă învățătura în particular până în 1919, când se mută cu familia la București, unde urmează cursurile Liceului „Mihai Viteazul”, luându-și bacalaureatul în 1927. Datorită succeselor școlare și obținerii Premiului I la concursul „Tinerimea artistică”, are ocazia să viziteze Parisul și Londra. Intră la Facultatea de Drept a Universității din București (1927–1930) și audiază totodată cursurile Facultății de Filosofie. Are ca profesori pe Mircea Djuvara și pe P. P. Negulescu. După efectuarea serviciului militar, în 1931 intră în avocatură, își deschide un birou propriu și lucrează pentru mai multe firme particulare (bănci etc.). Se înscrie în 1948 la doctorat, cu un subiect despre dreptul păcii, dar nu își va susține examenul final. După 1948 este înalt funcționar al unor întreprinderi de export, având astfel posibilitatea să călătorească foarte mult. Se pensionează în 1967. Nu colaborează decât rar la „Revista de filosofie”, scriind fără a se gândi să publice. Singura sa carte, *Eseuri*, a apărut postum (1985), grație muncii dificile de descifrare a manuscriselor, efectuată de nepotul său Marian Papahagi, care a organizat materialul și pe alocuri a dat titluri unor capitole.

Într-o *Însemnare* care însoțește textul intitulat *Eros* poate fi citită un fel de explicație a necesității resimțite de P. de a se elibera de gânduri și obsesii: „Am început deci în ziua de 23 august 1939 și am sfârșit în ziua de 1 octombrie 1939, cu un sentiment de ușurare. Fie că am avut sau nu dreptate în ceea ce am scris, *asta am gândit* în anii care au trecut. Sunt acum liber să mă gândesc la altceva.” Nota ar mai putea fi interpretată și ca un fel de expresie a neîncrederii în valoarea meditației proprii, ceea ce ar motiva tănuirea scrierilor. În realitate, eseurile lui P. nu sunt cu nimic mai prejos decât ceea ce s-a scris în literatura filosofică românească. Ele au consistență ideatică, suficientă originalitate și personalitate, acuratețe a termenilor, fluiditate în stil, erudiție etc. Un eseu pur teoretic și de acomodare cu gândirea universală este cel intitulat *Thanatos și Bios*, în care se face un studiu lucid asupra filosofiei și psihologiei (nu și psihozei) morții, în linia Spinoza-Pascal, cu întoarceri la Cicero, Democrit sau Epicur, apoi la Goethe și La Rochefoucauld, aducând o privire clasicistă asupra fenomenului.

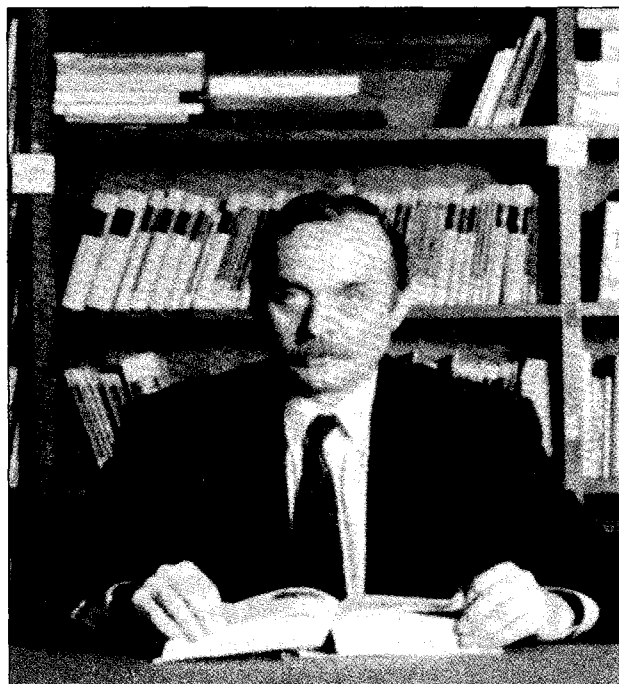
Concluzia finală este clară în acest sens: „A privi moartea ca un fapt, nu ca un mister, în aceasta constă severitatea și frumusețea clasicismului.” Până aici eseistica lui P. e strict filosofică. Al doilea eseu, *Eros*, cu o introducere intitulată *Umanism și cultură*, justifică apartenența autorului la literatură, pentru că ideile filosofice sunt în permanență susținute prin argumente din creația literară. Interpretarea include lecturi care se desfășoară de la Rabelais și Montaigne până la Shakespeare, Dostoievski și Stendhal, dar și la Charles Péguy, trecând prin Racine (nu lipsesc trimerite la Sofocle și Euripide), Pascal, Renan ș.a. Capitolul *Dialoguri* este pur platonician, sofismele și speculațiile lui Socrate fiind încredințate unor gânditori de la noi, învestiți cu titlul de personaje: Alexandru, George, Mihai. Capitolul *Viață și prețuire* poate fi considerat o continuare a *Erosului*. Revin teme ale morții, ale iubirii, ale „prețuirii” acestora.

SCRIERI: *Eseuri*, îngr. și pref. Marian Papahagi, Cluj-Napoca, 1985.

Repere bibliografice: Z. Ornea, *Eseistică filosofică*, RL, 1986, 31; *Dicț. scriit. rom.*, III, 601-605. V.T.

PAPAHAGI, Marian (14.X.1948, Râmnicu Vâlcea - 18.I.1999, Roma), critic și teoretician literar, eseist, traducător și editor. Este fiul Elenei Papahagi (n. Anastasatu), farmacistă, și al lui Constantin Papahagi, medic ftziolog. Familia paternă, de origine aromână, migrează din Macedonia în România înainte de primul război mondial. Înrudit cu filologii Pericle și Tache Papahagi, bunicul patern, Gheorghe Papahagi, autor al unui manual de limbă turcă pentru români, se stabilește inițial în Basarabia, ca director al liceului din Bolgrad. El își urmează fratele mai mare, Nicolae A. Papahagi, director al Institutului Român din Constantinopol, director al ziarului „Le Courrier des Balkans” și autor al lucrării *Les Roumains de Turquie*, privitoare la populația aromânească din Macedonia, provincie a Imperiului Otoman. Doi unchi paterni excelează în același domeniu: Valeriu Papahagi, asistent al lui N. Iorga, și Emil-George Papahagi, jurist, filosof, autor al unor *Eseuri* editate de P. în 1985. Generația tatălui lui P. se remarcă într-un domeniu profesional diferit: cel medical, iar fratele său, Emilian Papahagi, a fost șeful Catedrei de chirurgie de la Facultatea de Medicină din București și director al Spitalului de Urgență, înainte de a se exila în Germania în 1974. Ramura maternă consolidează tradiția excelenței în științele medicale: fratele mamei, Constantin Anastasatu, unul dintre cei mai importanți ftziologi români, conduce Institutul de Ftziologie din București și este rector al Institutului de Medicină din București. Absolvent al Liceului „Gh. Barițiu” din Cluj (1966), P. devine student al Facultății de Filologie a Universității din Cluj, secția română-italiană. După câștigarea prin concurs a unei burse naționale, își continuă studiile la Facultatea de Litere și Filosofie din Roma (1968-1972), secția limbi și literaturi romanice, obținând licența *cum laude*, cu teza *Aspetti blasfemi nella poesia lirica romanza delle origini*, coordonată de profesorul Aurelio Roncaglia. Revenit în țară, își susține doctoratul în filologie la Universitatea din București, cu teza

Intelectualitate și laicitate în poezia lirică italiană din secolul al XIII-lea (1985). Parcurge cariera universitară la Facultatea de Litere din Cluj: asistent (1973-1989), conferențiar (1990-1991) și profesor (din 1992). Predă cursuri și seminarii de literatură italiană, filologie romanică și limbă portugheză. Începând din 1994 este șeful Catedrei de limbi și literaturi romanice. Este ales prorector al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (1990-1992) și numit secretar de stat în Ministerul Învățământului (august 1990-ianuarie 1991), unde se implică energic în definirea unui concept modern de autonomie universitară. Coordonează numeroase proiecte științifice, printre care unele în programul Tempus (1991-1993). După 1989 a susținut conferințe și comunicări științifice în Italia (Roma, Napoli, Venetia, Trieste, Torino), Belgia (Bruxelles), Franța (Tours, Avignon, Paris), Danemarca, Suedia, a avut burse de cercetare la Roma (1992, 1993) și Madrid (1995), a fost *visiting professor* la Universitatea „Sapienza” din Roma și la Copenhaga (1998). Din toamna anului 1997 a fost numit director la Accademia di Romania din Roma. Și aici s-a dovedit dinamic, inventiv, de o energie inepuizabilă, având vocația ctitoriei și a pionieratului intelectual, precum și un veritabil talent organizatoric. P. este membru fondator (împreună cu Ion Pop și Ion Vartic) al cenaclului și al revistei „Echinox” (1968), deținând și funcția de redactor-șef (1973-1983), fondator și director al Editurii Echinox (1990), întemeietor și director al Centrului de Analiza Textului de la Facultatea de Litere din Cluj-Napoca, fondator și director al revistei „Studi italo-romeni” (1997), coordonator al colecției „Bibliotheca romanica” a Editurii Dacia (1990), inițiator și coordonator al *Enciclopediei relațiilor culturale româno-italiene*, coordonator - în colaborare cu Mircea Zăciu și Aurel Sasu - al *Dicționarului scriitorilor români* (I-IV, 1995-2002)

și al *Dicționarului esențial al scriitorilor români* (2000). Poliglot, cosmopolit, romanist de prestigiu, **P.** este și un traducător inspirat și prodigios. Semnează în periodice sute de transpuneri din poezia lirică italiană, franceză, portugheză, braziliană, catalană, hispano-americană, versiuni ale unor cărți de critică, estetică, poezie, însoțindu-le de prefețe, postfețe, bibliografii, cronologii, note etc. Avea în șantier o traducere a *Divinei Comedii* de Dante, din care a încheiat și a publicat parțial în periodice – „Apostrof”, „Echinox”, „Vatra” – prima parte, *Infernul*. A fost distins cu Premiul Internațional „Eugenio Montale” (1988) pentru tălmăcirea poetului în românește și cu Premiul Internațional Diego Valeri-Città di Monselice pentru întreaga activitate de traducător (1997). Era ofițer al Ordinului francez Les Palmes Académiques (1994). Debutează cu critică literară în „Amfiteatru” (1968), publicând în continuare numeroase articole, cronicile literare, eseuri, studii, pe teme românești și romanice, în diverse reviste literare și științifice din țară și din străinătate. Prima lui carte, *Exerciții de lectură* (1976), primește Premiul Uniunii Scriitorilor. Este autorul mai multor volume de studii și eseuri despre literaturile română, italiană, spaniolă, portugheză sau pe teme de teoria literaturii, filologie, estetică. A îngrijit și a prefăcut ediții (E. Lovinescu, G. Călinescu, Liviu Rebreanu, Emil-George Papahagi, Olimpia Radu, Gib I. Mihăescu, Mateiu I. Caragiale, Antonin Artaud). În 1995 i se acordă Premiul „Opera Magna” al Uniunii Scriitorilor.

Activitatea lui **P.** s-a desfășurat pe câteva fronturi paralele de mare anvergură intelectuală: comparatistica și studiile romanice, cu precădere italiene; brevetarea și legitimarea unui program hermeneutic ambițios, blindat speculativ și testat cu aplicare la diversele vârste ale literaturii române; despărțirea apelor în producția literară postbelică, aflată sub semnul conjuncturalului și al presiunilor extraculturale. În 1986, cu titlul *Intellectualitate și poezie*, tipărește o versiune revizuită a tezei sale de doctorat despre poezia italiană din Duecento, inaugurând astfel seria cercetărilor sistematice de medievalistică italiană și a exegezelor pe texte din literaturile romanice (italiană, spaniolă, portugheză). Câteva dintre cărțile ulterioare, în special *Critica de atelier* (1983; Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj) și *Fața și reversul* (1993; Premiul Uniunii Scriitorilor), reunesc interpretări substanțiale ale unor texte de Eugenio Montale, Giuseppe Ungaretti, Fernando Pessoa, Guido Gozzano, Giuseppe Manzoni, Murilo Mendes, Umberto Eco, Dámaso Alonso, Luigi Pareyson ș.a., neocolind nici un gen, de la poezie la proză, la eseu și la critica profesionistă de cele mai diverse orientări. În tot ceea ce a întreprins, **P.** a pornit de la o ipoteză particulară privind raporturile dintre literar și social, în sens larg. Viața unei literaturi – e de părere criticul – poate deveni, prin chiar maximele și minimele ei, simptomul stării de sănătate a organismului social. Prin urmare, ceea ce se numește în mod curent o istorie a literaturii trebuie să fie deopotrivă o istorie a ideilor literare, o istorie a stilurilor, a formelor și valorilor, o operă critico-estetică și filologică. Se vede aici reacția programatică și polemică față de scindarea istorică a criticii românești în două filiere polare. Aparent mai

viguroasă, una dintre ele, cea antifilologică și speculativă, își are sursele în criticismul maiorescian, ajungând prin C. Dobrogeanu-Gherea, G. Ibrăileanu, E. Lovinescu, G. Călinescu până la Tudor Vianu. Cea de-a doua, reunind pe B. P. Hasdeu, Ovid Densusianu, Paul Zarifopol, N. Cartoian, D. Caracostea, Perpessicius, a demarat din filologie, dar a avut ambiții culturale globalizante care au părut că trădează spiritul propriu-zis critic. După ce, în perioada proletcultistă, orientarea speculativă s-a dovedit vulnerabilă față de dogmatismul sociologizant, tehnicismul filologic a putut să ofere criticilor un refugiu în fața presiunilor ideologice, și dihotomia s-a refăcut pe alt plan. Aspirația lui **P.** este să întemeieze teoretic și aplicativ o sinteză care, depășind ruptura consacrată, să tindă la etajele superioare spre sociologie și psihologie, iar la cele inferioare spre filologie și stilistică. Acest arc aruncat între sociologie și filologie se concretizează într-o critică hermeneutică integratoare, pentru care orice opțiune între eu și text, între subiect și obiect, între sens la nivelul textului și sens la nivelul cititorului are o valabilitate limitată și strict metodologică. Între toate cărțile lui **P.**, *Critica de atelier* a fixat cel mai bine în conștiința publică efortul său de întemeiere a unei fenomenologii a rescrierii (sau a unei critici a variantelor de creație), consacrată pregnant în cercetarea europeană de Gianfranco Contini. Pornind de la premisa că semnificația unui text literar se naște nu numai în raport cu alte texte, ci și cu sine însuși, în dinamica producerii sau a circulației sale criticul caută amprentele lecturii de sine a autorului și constituirea în sistem a intervențiilor sale asupra propriului text (confirmând ipoteza lui Pareyson conform căreia opera se naște totdeauna reinterpretată). În atelierele de creație ale lui N. Filimon, Ion Agârbiceanu, E. Lovinescu sau Ion Barbu, **P.** reconstituie traseele rescrierii, pe planuri tot mai complexe de referință, de la simpla substituție lexicală la modificarea armăturii macro-textuale, depășind reorganizarea muzicală a textului către refuncționalizările sale expresive. Operațiunea are darul de a compromite o serie de poncife critice de circulație curentă. În cazul lui Filimon se atestă conștiința sa profesionistă reală, contestată adesea, iar în cel al lui Ion Barbu se amendează ipoteza ermetizării progresive a operei. Autorul *Jocului secund* nu gândește simplu și se exprimă complicat, ci exact invers – demonstrează exegetul: el simte și gândește complicat, și felul în care comunică este cel mai simplu din câte îi stau la îndemână (dacă se înțelege aici simplitatea ca adecvare la o intenție comunicativă). Interesul de lectură al lui **P.** acoperă în mod demonstrativ arii ample din toate perioadele literaturii române, criticul urmărind sistematic și metodic să unifice prin interpretare ceea ce este reputat ca disparat. În volumul *Eros și utopie* (1980; Premiul „G. Călinescu” al „Revistei de istorie și teorie literară”), de pildă, texte de Mihai Eminescu, G. Ibrăileanu, Mateiu I. Caragiale, Mircea Eliade, Ion Barbu sau G. Călinescu trimit la o corelație stabilă între eros și viziunea asupra spațiului și a locului. Lectura critică devine astfel o punte de trecere între multiplu și unu, revelând modelele de profunzime și comunicările intertextuale subterane ale creației. Altă arie de excelență a criticului – mai pregnantă în *Cumpănă*

și semn (1991; Premiul „Titu Maiorescu” al Academiei Române) sau în *Interpretări pe teme date* (1995) – este literatura contemporană postbelică: domeniu care, atunci când nu a fost zona de exercițiu predilect a dirijismului politic, a beneficiat uneori de un tratament critic superficial, căzând îndeosebi sub incidența criticii de întâmpinare. El însuși cronicar al actualității imediate, deținător de rubrică la revista „Tribuna” în anii '80, P. are o strategie particulară de lucru și aici. Criticii constatative, preocupată cel mult de generații și promoții, îi este preferată analiza pe nivele paralele: paradigmele de creație active și concurente la un moment dat, raporturile dintre creație și conștiința critică a autorului. În fine, de un interes aparte se bucură așa-numita viață literară – grupusculele, cenaclurile, personalitățile, revistele, inerțiile și împotrivrivirile subterane, eșecul marilor mașinării literare ghidate de sus. O dată în plus, criticul își manifestă predispoziția pentru îmbinarea studiului stilistic și sociologic, textual și contextual.

Debutul lui Marian Papahagi (Exerciții de lectură) mi-l amintește pe acela mai vechi al lui Liviu Petrescu: aceeași critică inteligentă și cultivată, același stil academic, distant, fără familiaritatea zgomotos orală a unora dintre tinerii publiciști, de o eleganță protocolară și, ah, demodată [...]. Marian Papahagi e un «studios», în ambele sensuri ale termenului, cu solidă formație filologică: scrie o critică de interpretare, minuțioasă, sistematică, de tipul close reading. Ceea ce ne atrage atenția la el e mai puțin imaginația și mai mult modul foarte aplicat în care își fundamentează părerea.

NICOLAE MANOLESCU

SCRIERI: *Exerciții de lectură*, Cluj-Napoca, 1976; ed. pref. Mircea Martin, București-Iași, 2003; *Eros și utopie*, București, 1980; *Critica de atelier*, București, 1983; *Intellectualitate și poezie*, București, 1986; *Estudios portugueses*, Lisabona, 1991; *Cumpănă și semn*, București, 1991; *Fața și reversul*, Iași, 1993; *Fragmente despre critică*, 1994; *Interpretări pe teme date*, București, 1995; *Rațiuni de a fi*, îngr. Adrian Papahagi, București, 1999. **Ediții:** E.Lovinescu, Bizu, pref. edit., Cluj-Napoca, 1974; Emil-George Papahagi, *Eseuri*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1985; Olimpia Radu, *Pagini de critică*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1988; Mateiu I. Caragiale, *Sub pecetea tăinei*, pref. Nicolae Manolescu, postfață Ion Vartic, Cluj-Napoca, 1994. **Traduceri:** Luigi Pareyson, *Estetica. Teoria formativității*, pref. trad., București, 1977; André Helbo, *Michel Butor. Spre o literatură a semnului*, precedat de un dialog cu Michel Butor, pref. Adrian Marino, Cluj-Napoca, 1978; Murilo Mendes, *Metamorfozele*, pref. trad., București, 1982; Luciana Stegagno Picchio, *Literatura braziliană*, postfață trad., București, 1986; Eugenio Montale, *Poezii*, îngr. și pref. trad., Cluj-Napoca, 1988; Rosa Del Conte, *Eminescu sau Despre Absolut*, pref. trad., cuvânt înainte Zoe Dumitrescu-Busulenga, postfață Mircea Eliade, Cluj-Napoca, 1990; Guido Morselli, *Diversiment 1989*, Cluj-Napoca, 1992; Roland Barthes, *Plăcerea lecturii*, postfață Ion Pop, Cluj-Napoca, 1994; Paul Morand, *București*, îngr. și pref. trad., Cluj-Napoca, 2000 (în colaborare cu Ion Pop).

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Un critic*, RL, 1977, 25; Radu G. Teșosu, *Lectura în sistem*, AFT, 1977, 4; Gheorghe Grigurcu, *Critică tânără*, VTRA, 1978, 6; Lucian Raicu, *Realitatea și utopia criticii*, RL, 1978, 49; Ulici, *Prima verba*, II, 28–30; Zăciu, *Alte lecturi*, 192–201; Mihăilescu, *Conceptul*, II, 218–220; Nicolae Manolescu, *Alte exerciții de lectură*, RL, 1980, 32; Ion Buduca, *Personalitatea criticului*, RL, 1981, 6; Grigurcu, *Critici*, 518–524; Zăciu, *Cu cărțile*, 199–203; Grete Tartler,

Castitatea poeziei, RL, 1983, 35; Gheorghiu, *Reflexe*, 148–150; Nicolae Manolescu, *Critica variantelor*, RL, 1984, 1; Dinu Flămând, *Spectacolul analizei*, AFT, 1984, 3; Dan C. Mihăilescu, „Critica de atelier”, T, 1984, 4; Adrian Marino, *Critica filologică*, TR, 1986, 5; Ion Pop, „Intellectualitate și poezie”, ST, 1986, 2; Mihai Zamfir, *Medieval și universal*, RL, 1986, 5; Gabriela Danțiș, „Intellectualitate și poezie”, CREL, 1987, 1; Adrian Popescu, *Un alt Montale*, ST, 1988, 12; Tania Radu, „Cumpănă și semn”, LAI, 1991, 9; Adrian Popescu, *Un erudit necesar: Marian Papahagi*, TR, 1991, 12; Ștefan Borbély, *Constructorii*. 1. *Marian Papahagi*, F, 1993, 2; Ierunca, *Subiect*, 218–223; Maria Genescu, *Hermeneutica pudorii*, RL, 1994, 8; Octavian Soviany, *Critica „filologică” și postmodernismul*, APF, 1994, 3–4; Ion Vlad, *Orizonturile criticii hermeneutice*, TR, 1994, 21–24; Negoșescu, *Scriitori contemporani*, 336–339; Ioana Cistelean, *O sinteză a perspectivelor*, ECH, 1995, 1–2; Mircea Mihăieș, *Vitamina M.P.*, „Cuvântul”, 1995, 2; Nicolae Manolescu, *Odișea unui dicționar*, RL, 1995, 33; Ioana Părvulescu, A,B,C, RL, 1995, 33; Gabriel Dimisianu, *Scara de valori*, RL, 1995, 33; Andreea Deciu, *Partea și întregul*, RL, 1995, 33; Diana Adamek, *Interpretări pe teme date*, ECH, 1995, 37–38; Ulici, *Lit. rom.*, I, 489–491; Mircea Zăciu, *Scrisori nimănui*, Oradea, 1996, 136–142; *In memoriam. Marian Papahagi*, RL, 1999, 3 (semnează Eugen Uricaru, Grete Tartler, Alexandru Niculescu, Sanda Anghelescu); „Diminețile la Roma au o prospețime de nebănuț”. Dosar „Apostrof” – *Marian Papahagi*, Cluj-Napoca, 1999; *Dicț. esențial*, 612–615; Micu, *Ist. lit.*, 779; Manolescu, *Lista*, III, 391–397; Petras, *Panorama*, 480–487; Pop, *Viață*, 125–134. M.S.

PAPAHAGI, Pericle (20.X.1872, Avdela, Grecia – 20.I.1943, Siliștra, Bulgaria), folclorist și filolog. Urmează școala primară în localitatea natală, cursul secundar în Bitolia, iar în 1891 devine student la Facultatea de Litere a Universității din București. Între 1895 și 1898 este profesor la liceul din Bitolia, ulterior funcționând la școli secundare din Salonic, Giurgiu, precum și la Siliștra, unde obține titularizarea și este director. Făcuse, din 1905, studii de specializare la Leipzig, cu Gustav Weigand, luându-și doctoratul în 1908. Este membru corespondent al Academiei Române (1916). Debutează în 1892, cu *Cântece de leagăn la macedoromâni*, în „Revista nouă” a lui B.P. Hasdeu. Editează revista „Dunărea” (1923) și colaborează la „Analele Academiei Române”, „Analele Dobrogei”, „Arhiva”, „Convorbiri literare”, „Frățilă”, „Grai bun”, „Grai și suflet”, „Jahresbericht des Instituts für Rumänische Sprache zu Leipzig”, „Peninsula Balcanică”, „Revue historique du sud-est européen”, „Vieța nouă”, „Viața românească”, „Byzantion” ș.a. A mai semnat P.N. Papahagi-Varduna, P.P. Varduna.

Personalitate a filologiei române, cu o „operă vastă, care ocupă o poziție de neschimbat în istoria culturii aromânești” (Matilda Caragiu Marioțeanu), autor al unor impunătoare tomuri, precum *Români din Meglenia* (1900) și *Meglenoromâni* (I–II, 1902). P. este, totodată, autor al unor contribuții fundamentale la cunoașterea folclorului aromân: *Din literatura populară a aromânilor* (1900) și *Basme aromâne* (1905). În prima, bogatul sumar cuprinde folclorul copiilor, medicina populară, ghicitori, proverbe, colinde, obiceiuri (paparude, Lăzărelul, Sânzienne), lirică de dragoste, bocete, toate textele fiind date în aromână și dacoromână. Capitolele sunt precedate de scurte comentarii, de referințe la contribuții românești și străine pe aceeași temă; la jocurile copiilor sunt amintite studiile lui Karl

Groos și Edward Tylor, la medicina populară sunt menționați Thuchmann, Solomon Reinach, iar dintre români - Costache Vârnav, B. P. Hasdeu și D. Lupășcu. *Din literatura poporană a aromânilor* este prima contribuție științifică la cunoașterea folclorului aromân, depășind încercările modeste ale unor Tașcu Iliescu, Vanghele Petrescu, M. G. Obedenaru, I.D. Caragiani. „Această operă - spune Gr. G. Tocilescu -, ca și celelalte scrieri asupra folclorului aromân datorate d-sale, întrunesc strict toate condițiunile cerute, sunt dezbrăcate cu totul de orice tendințe și considerațiuni patriotice rău înțelese, neurmărind decât adevărul, singurul în stare a contribui la limpezirea multor probleme relative la istoria limbilor romanice în genere, care au întreținut și cimentat și mai mult dragostea pentru folclor.” Cealaltă contribuție de seamă a lui P., *Basme aromâne*, a surprins „duhul aromânilor” atât în substanța sa spirituală, cât și originalitatea graiului, reproduș cu „deplină scrupulozitate”, culegerea efectuându-se sistematic, iar colecționarul străduindu-se să nu altereze nimic. M-l-a preocupat frumusețea textelor și de aceea nu i-a evitat pe povestitorii mediocri, fiind convins că și textele de la aceștia vor servi etnografului. În volumul *Scriitori aromâni în secolul al XVIII* (1909), spre a face cunoscută activitatea învățătorilor aromâni înaintași, P. a reeditat vocabularul trilingv al lui Theodor Anastasie Cavallioti (Veneția, 1770), *Lexiconul* în patru limbi al lui Daniil Moscopoleanul (Veneția, 1794-1802) și *Noua pedagogie* a lui Constantin Ucuta (Viena, 1797), retranscrise în grecește și transliterate în alfabet latin. De asemenea, a reeditat, cu un bogat comentariu, *Gramatica română sau macedo-română* (Viena, 1813) a lui Mihail G. Boiagi.

SCRIERI: *Meglenoromânii*, I-II, București, 1902; *Cestiunea aromână*, Brașov, 1906; *Parallele Ausdrücke und Redensarten in Rumänischen, Albanesischen, Neugriechischen und Bulgarischen*, Leipzig, 1908; *Aromânii din punct de vedere istoric-cultural*, București, 1912; *Din trecutul cultural al aromânilor*, București, 1912; *Poezia înstrăinării la aromâni*, București, 1912; *Numiri etnice la aromâni*, București, 1925. **Antologii:** *Jocuri copilărești*, București, 1893; *Din literatura poporană a aromânilor*, pref. Gr. Tocilescu, București, 1900; *Românii din Meglenia*, București, 1900; *Basme aromâne*, București, 1905; *Vânătorul cel viteaz și Frumoasa Pământului*, transpunere în dacoromână de Mihail Magiari, București, 1977. **Ediții:** *Scriitori aromâni în secolul al XVIII*, București, 1909; Ioan D. Caragiani, *Studii istorice asupra românilor din Peninsula Balcanică*, I-II, pref. edit., București, 1929-1941.

Repere bibliografice: Gr. G. Tocilescu, *Raport asupra culegerii de folclor*, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XX, 1897-1898; S. Fl. Marian, *„Din literatura poporană a aromânilor”*, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXIII, 1900-1901; Ilie Bărbulescu, *„Basme aromâne” de Pericle Papahagi*, „Arhiva”, 1906, 3; G. Pascu, *„Graie aromâne”*, VR, 1907, 2; Th. Capidan, *Pericle Papahagi*, „Langue et littérature”, 1943, 1-2; *Scrisori către Artur Gorovei*, îngr. și introd. Maria Luiza Ungureanu, București, 1970, 301-304; Anastasie Nasta, *Pericle N. Papahagi*, RL, 1972, 52; Bârlea, *Ist. folc.*, 379-380; Anastasie Nasta, *Basmele aromâne*, RL, 1977, 10; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 141-142; Rusu, *Membrii Academiei*, 394; *Dicț. scriit. rom.*, III, 605-607; Iordan Datcu, *Să ne amintim de Pericle Papahagi*, în *Caleidoscop aromân*, IV, îngr. și pref. Hristu Căndroveanu, București, 2000, 107-111; Matilda Caragiu Marioțeanu, *Un profesor savant - Pericle Papahagi*, în *Caleidoscop aromân*, IV, îngr. și pref. Hristu Căndroveanu, București, 2000, 112-115. I.D.

PAPAHAGI, Tache (6.X.1892, Avdela, Grecia - 17.I.1977, București), etnograf și filolog. După ce urmează școala primară la Avdela și liceul românesc din Ianina și din Bitolia (1902-1912), face studii universitare la Facultatea de Litere și Filosofie din București (1912-1916). Profesor la Târgu Neamț (1916-1918), trece apoi la Facultatea de Litere și Filosofie din București, unde parcurge toate treptele până la aceea de profesor (1920-1948). Este doctor în filologie al Universității din București (1925). Debutează în 1914 la revista „Viața studentăască”. Colaborează la „Grai și suflet”, „Langue et littérature”, „Vieața nouă”, „Dacia” ș.a.

În demersul științific al lui P., reprezentant de seamă al școlii lui Ovid Densusianu, se îmbină cercetarea etnolingvistică și cea etnofolclorică, trăsătură caracterizantă ce se vedește în mai toate contribuțiile sale și îndeosebi în *Cercetări în Munții Apuseni și Graiul și folclorul Maramureșului*, ambele apărute în 1925. Dacă rezultatele celei dintâi lucrări nu sunt pe deplin concludente, autorul susținând că în spațiul examinat nu există doine, bocete, colinde, balade, basme, strigături, ghițitori, tradiții, opinie care avea să fie infirmată de monografia lui Emil Petrovici, *Folclor de la moșii din Scărișoara* (1935), cealaltă investigație, făcută într-un interval mai mare, în 1920-1924, în aproape toate satele maramureșene, pe care le-a străbătut numai pe jos, reușește „să cristalizeze toate trăsăturile fundamentale ale Maramureșului”, adică graiul, folclorul în manifestarea lui artistică, etnografia, starea economică, biserica, ocupațiile, portul și tipul, caracterul locuitorilor, așezările, tradițiile, credințele. Bogatul capitol de texte folclorice (569 de piese) cuprinde doine, strigături, orații de nuntă, bocete, colinde, rugăciuni, balade (categorie poetic-muzicală cu o prezență mai slabă în zona maramureșeană), descântece, cimilituri, jocuri de copii, tradiții și legende, datini, superstiții, basme, în fine, muzica unor texte. P. este, totodată, un cercetător de seamă al graiului (*Dicționarul dialectului aromân general și etimologic*, cu două ediții, 1963, 1974) și al creațiilor populare ale aromânilor, în lucrări precum *Antologie aromânească* (1922), *Folclor român comparat* (1929), *Aromânii. Grai, folclor, etnografie* (1932), *Poezia lirică populară* (1948). Constată „deosebirea folclorică, atât cantitativă cât și calitativă, dintre dacoromâni și aromâni, în sensul că, spre deosebire de cel aromân, folclorul dacoromân e pe cât de fecund și strălucit ca fond și imaginație, pe atât de impresionant și plăcut în manifestarea literară și artistică”. Dacă Pericle Papahagi a examinat lingvistic raporturile dintre popoarele sud-estului european, P. a publicat câteva temeinice lucrări în care, pe de o parte examinează atât lirica populară dacoromână, cât și lirica aromână, ca în *Poezia lirică populară*, iar pe de alta, în *Paralele folclorice* (1944), are în atenție lirica și epica populară dacoromână comparată cu cea grecească, remarcând că producția orală dacoromână are puține atingeri cu cea grecească, epica grecească distingându-se, spre exemplu, printr-o mai mare concentrare a acțiunii, având un filon național-patriotic transpus în forme „directe și vibrante, ca și când ar fi ale unui poet cult”. P. socotește că demersul său comparatist este doar o „fracțiune” din ceea ce ar trebui să fie cercetarea Peninsulei Balcanice, studiile viitoare urmând să se

aplece asupra creației populare albaneze, bulgărești, sârbești, grecești, turcești. O probă de modul cum înțelegea P. cercetarea folclorică este și *Mic dictionar folcloric* (1979), în care termenilor studiați le sunt relevate „atingerile” cu alte culturi populare, la termenul „cuc”, de pildă, vorbindu-se nu numai despre prezența acestei păsări a primăverii în lirica și în credințele daco-române, ci și în producțiile populare finlandeze, franceze, italiene, spaniole, trimiterile mergând adânc în istorie, până la Pliniu. La fel la termenul „Sânziene”, unde se fac analogii cu sărbătorile romane Lupercalia, Stultorum Festa și Fornacalia și cu obiceiuri similare la francezi și italieni. P. a contribuit și la cunoașterea unor autori aromâni prin edițiile pe care le-a alcătuit din scrierile lui Nuși Tulliu, Zicu A. Araia și T. Caciona, N. Batzaria.

SCRIERI: *Aromânii din punct de vedere istoric, cultural și politic*, București, 1915; *La românii din Albania*, București, 1920; *Din folclorul romanic și cel latin*, București, 1923; *Cercetări în Munții Apuseni*, București, 1925; *Graiul și folclorul Maramureșului*, București, 1925; *Creațiunea poetică populară*, București, 1926; *Etnografie lingvistică română*, București, 1926-1927; *Macedoromânii sau aromânii*, București, 1927; *Images d'ethnographie roumaine*, I-III, București, 1928-1934; *Folclor român comparat*, București, 1929; *Originea muloviștenilor și gopeșenilor în lumina unor texte*, București, 1930; *Aromânii. Grai, folclor, etnografie*, București, 1932; *Universitate? Contribuții la istoria cultural-morală a Facultății de Filosofie și Litere din București*, București, 1940; *Paralele folclorice*, București, 1944; ed. București, 1970; *Concordanțe folclorice et ethnographiques*, I-II, București, 1946-1948; *Din „Mic dictionar folcloric”. Spicuri folclorice și etnografice comparate*, București, 1947; *Poezia lirică populară*, I, București, 1948; *Dictionarul dialectului aromân general și etimologic - Dictionnaire aromain (macedo-roumain) général et étymologique*, București, 1963; ed. București, 1974; *Poezia lirică populară*, București, 1967; *Mic dictionar folcloric. Spicuri folclorice și etnografice comparate*, îngr. și pref. Valeriu Rusu, București, 1979; *Grai, folclor, etnografie*, îngr. și pref. Valeriu Rusu, București, 1981. **Antologii:** *Antologie aromânească*, București, 1922; *Flori din lirica populară. Doine și strigături*, București, 1936. **Ediții:** Nuși Tulliu, *Poezii*, București, 1926; *Poezii* Z. A. Araia și T. Caciona, pref. edit., București, 1932; N. Batzaria, *Anecdote*, pref. edit., București, 1935.

Repere bibliografice: V. Bogrea, „Din folclorul romanic și cel latin”, DR, 1923; N. Iorga, „Creațiunea poetică populară”. „Cercetări în Munții Apuseni”, RI, 1926, 1-3; N. Iorga, „Graiul și folclorul Maramureșului”, RI, 1926, 7-9; Ovid Densusianu, „Graiul și folclorul Maramureșului”, „Grai și suflet”, 1926, 403-405; Ștefan Pașca, „Cercetări în Munții Apuseni”, DR, 1924-1926; N. Drăganu, „Graiul și folclorul Maramureșului”, DR, 1924-1926; Vasile Bogrea, „Graiul și folclorul Maramureșului”, FF, 1927, 1; O. Fouché, „Graiul și folclorul Maramureșului”, „Revue des langues romanes” (Paris), 1927; L. Salvini, „Folclor român comparat”, „Flori din lirica populară. Doine și strigături”, „Archivi per la raccolta e lo studio delle tradizioni popolari italiane” (Roma), 1936, 1-2; Ion Diaconu, „Flori din lirica populară”, „Ethnos”, 1941, fasc. 1; N. Bănescu, „Paralele folclorice” (greco-române), RI, 1944, 1-12; G. Pavelescu, „Paralele folclorice”, T, 1945, 1-2; Bârlea, *Ist. folc.*, 497-501; Nicolae Bot, Tache Papahagi, AMET, 1977; Adrian Fochi, Profesorul Tache Papahagi, REF, 1977, 2; Traian Herseni, „Mic dictionar folcloric”, „Ethnologica”, 1979; Paul Simionescu, „Grai, folclor, etnografie”, REF, 1982, 2; Zamfira Mihail, Tache Papahagi, promotor al etnografiei comparate, REF, 1989, 4; Matilda Caragiu Marioțeanu, Tache Papahagi - marele singularic, „Deșteptarea”, 1992, 1; Căndroveanu, *Aromânii*, 82-83; Datcu, *Dict. etnolog*, II, 142-145; *Dict. esențial*, 615-616. I.D.

PAPANACE, Constantin (15.IX.1904, Veria, Grecia - 7.IV.1985, Saló, Italia), poet. Este fiul lui Enache Papanace și se trage dintr-o familie de luptători pentru drepturile aromânilor din Balcani. Bunicul său, preotul Atanasie Papanace, este asasinat fiindcă citea *Sfânta Evanghelie* în limba română. P. își face clasele primare în Veria, iar studiile secundare în Salonic, la Școala Superioară Comercială. În 1925 emigrează în România, unde devine student al Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale, absolvită în 1929. Intră în mișcarea legionară, este arestat în 1930 și în 1933-1934. Lucrează ca funcționar la Banca Românească, apoi la Administrația Financiară din Călărași și ca șef de serviciu la Administrația Financiară a Sectorului de Negru din București. În 1937 este deputat de Caliacra, din partea Partidului Total pentru Țară al mișcării legionare. În Bazargic colaborează la ziarul „Legionarii”, anterior fondase el însuși ziarul „Graiul” (1932), „Bucium” și „Armatolii” (1933), în care îi apăra pe românii din Cadrilater. În curând ajunge ideologul și politologul Gărzii de Fier, eminența ei cenușie. În februarie 1939 fuge în Germania, de unde se întoarce în toamna anului 1940, fiind numit subsecretar de stat la Ministerul de Finanțe. După ianuarie 1941 se refugiază din nou în Germania cu un grup de legionari. Aici este arestat și încarcerat în faimoasa închisoare Spandau din Berlin, apoi cunoaște lagărele de concentrare de la Buchenwald și Dachau, după ce un timp avusese domiciliu forțat. În septembrie 1944 refuză colaborarea cu „guvernul” de la Viena al lui Horia Sima, ca și propunerea acestuia de a lupta împotriva propriei țări, chiar dacă aceasta era ocupată de sovietici. În aprilie 1945 se refugiază în Italia și se stabilește la Saló, pe malul lacului Di Garda. În țară va fi condamnat la moarte în contumacie. Își elaborează poemele, din care a publicat o parte, precum și lucrările de politologie, unde expune ideologia legionară din perspectiva sa, diferită de a zelatorilor lui Horia Sima, și întemeiază periodicul „Orientări” (1950-1965) și Editura Armatolii.

P. scrie poezie în dialect, inclusă parțial în *Mică antologie aromânească*, pe care o editează în 1952, la Freiburg im Breisgau, sub auspiciile Bibliotecii Române de aici. Antologia este alcătuită pe scheletul celei din 1922 a lui Tache Papahagi și reunește autori vechi și mai noi, precum Constantin Belimace, George Murnu, Nicolae Batzaria, Nuși Tulliu, Marcu Beza ș.a., iar în cea de-a doua parte - culegeri de cântece populare aromâne. În ediția a doua a cărții, tipărită la București în 2001, sunt introduși și poeți din România. Atât ediția din 1952, cât și cea mai recentă cuprind un studiu de peste o sută de pagini, *Câteva considerații asupra evoluției istorice a aromânilor*, apărut mai întâi în „Noul album macedo-român”. În aceeași revistă P. publică studiile *Fermentul aromân (macedo-român) în sud-estul european*, una din cele mai însemnate contribuții ale sale, și *Geneza și evoluția conștiinței naționale la macedo-români*. Poezia din *Mică antologie...* este și ea un discurs *pro domo*, cu accente când folclorice, când amintind de versurile lui G. Coșbuc și Octavian Goga: „Irrîia doarmi tu muntâl'i armânești / Și-ncărcat di aîni apuagârți chinetlu, / Prit cheari sturnăroasi mași izvurlu, șcretlu, / Suschiră și-nviseadză cupii picură-

rești..." (*Bană astimță*). Și într-o transpunere liberă: „Pustiul doarme pe munții aromânilor / Și încărcate de vremi, dorm și pădurile de pini, / Prin întunecoase pripoare doar șipotul biet / suspină visând și el la turme de mioare..." (*Viață stinsă*). Alte poeme, cele mai multe studii politice sau cu caracter istoric, amintirile și câteva texte eseistice au fost încredințate fratelui său, Carol Papanace, care le-a publicat în țară, după 1989.

SCRIERI: *Mihai Eminescu, un mare precursor al legionarismului românesc*, Roma, 1951; ed. pref. Ion Coja, postfață Simion Ghinea, București, 1995; *L'Origine et la conscience nationale des Aroumains*, Roma, 1955; ed. (*Geneza și evoluția conștiinței naționale la macedo-români*), Timișoara, 1995; *Evocări*, Madrid, 1965; ed. București, 1997; *Fermentul aromân (macedo-român) în sud-estul european*, îngr. și pref. Justin Tambozi, Constanța, 1995; *Mărturiile lui...*, Constanța, 1996; *Reflexii asupra destinului istoric și politic al aromânilor*, pref. Ionel Zeană, București, 1996. **Antologii:** *Mică antologie aromânească*, introd. edit., Freiburg im Breisgau, 1952; București, 2001.

Repere bibliografice: *Constantin Papanace, „Cuvântul românesc”* (Hamilton, Canada), 1985, 109; Manolescu, *Enciclopedia*, 554-555. Hr.C.

PAPASTATE, C.[onstantin] D. (26.II.1907, Pitești - 21.VIII.1993, Craiova), poet și istoric literar. Este fiul Elenei (n. Teodoride) și al lui Dimitrie Papastatopol. Urmează Liceul „I. C. Brătianu” din Pitești, absolvit în 1926, devenind apoi licențiat în filologie romanică al Universității din București (1929). Face un stagiu de specializare la Dijon (1929-1930). Obține titlul de doctor în litere (1946) cu teza *Science et poésie dans la peinture animalière de Leconte de Lisle*. La Craiova va fi profesor secundar (1930-1960), ulterior cadru didactic universitar, șef al Catedrei de limbi moderne, până la pensionare (1972). Debutează cu versuri în 1925 la „Foaia tinerimii”, continuând să colaboreze la „Falanga”, „Ritmul vremii”, „Universul literar”, „Familia”, „Viața românească”, „Ramuri”, „Steaua”, „Luceafărul”, „Vatra”, „Manuscriptum” ș.a. Prima carte, *Trepte*, îi apare în 1944.

Poezia lui P. se resimte de experiența simbolistă. Lumea copilăriei, trecutul, amintirea - teme recurente în operația de excavare arheologică a eului liric - prind corp prin evocarea, similitudină, a toamnelor, viei, gutuiului, a bunicilor, ca și a universului formativ livresc (Hans Christian Andersen, Frații Grimm, Walter Scott, romanticii francezi). Evocarea, mizând mai mult pe muzicalitate decât pe imaginea vizuală, e mai pregnantă în rememorarea anotimpurilor, percepute în tradiția vergiliană a lui Vasile Alecsandri, însă într-o expresie la nivelul poeziei parnasian-simboliste. În *Crucea împușcaților*. 1907 (1982) versul de factură populară coexistă cu rezonanțe din Tudor Arghezi și Aron Cotruș. Studiile istoricului literar P. nu sunt străine de înclinațiile poetului. Atras de comparatism, este preocupat, în texte rămase în reviste de profil academic, de influența lui Lucrețiu asupra literaturii franceze, de tematizarea naturii în același spațiu literar ori de poezia lui Émile Verhaeren. Și cercetările sale pe teren românesc mărturisesc afinitatea pentru o anume vârstă a lirismului. Monografia *Traian Demetrescu* (1967) - conservând în demersul și limbajul

interpretativ reziduuri sociologice și fiind concepută în chip tradițional (viața, apoi opera, discutată pe genuri) - se remarcă prin informația documentară, interpretarea păstrându-se de regulă în respectul opiniilor consacrate și cantonându-se la un nivel descriptiv și didactic. Nu sensibil diferit se procedează în monografia *Elena Farago* (1975), unde însă comentariul beneficiază și de mărturisirile poetei, de „lungi și emoționante convorbiri”, ce aduc demersului, minuțios și sobru, un plus de implicare afectivă și de autenticitate. Monografiile sunt completate de editarea operei literare și a corespondenței celor doi scriitori. Istoricul literar s-a oprit și asupra jurnalului inedit al lui Alecsandri (episodul Elena Negri), pe care îl editează în 1947 în original și în traducere - transpunere discutabilă din cauza moldovenismelor, folosite cu intenția mărturisită de a se apropia cât mai mult de limba vorbită în epoca lui Alecsandri. Ediția (Premiul „C. Hamangiu” al Academiei Române) e însoțită de un amplu studiu privind raporturile dintre cei doi, relațiile dintre jurnal și poezia erotică a lui Alecsandri, influența scriitorilor francezi asupra poetului și prozatorului în perioada 1845-1853, aspectele romantice și clasice ale textului diaristic etc. Istoricul literar abordează alteori scrierile în franceză ale lui Alecu Russo, traducerile lui Costache Negruzzi din Victor Hugo ș.a. P. a publicat și o serie de studii de uz didactic, un compendiu de gramatică franceză și un curs de literatură franceză.

SCRIERI: *Trepte*, Craiova, 1944; *Anotimpuri*, Craiova, 1946; *Vasile Alecsandri și Elena Negri. Cu un jurnal inedit al poetului*, București, 1947; *Traian Demetrescu*, București, 1967; *Elena Farago*, Craiova, 1975; *Crucea împușcaților*. 1907, Craiova, 1982. **Ediții:** Vasile Alecsandri, *Lăcrămiore*, București, 1947; Traian Demetrescu, *Scrieri alese*, pref. edit., București, 1968; Traian Demetrescu, Elena Farago, *Corespondență*, București, 1976; E. Lovinescu, *Corespondență cu Mihail Dragomirescu și Elena Farago*, introd. edit., Craiova, 1976; Elena Farago, *Versuri*, introd. edit., Craiova, 1978.

Repere bibliografice: C. D. Fortunescu, „*Trepte*”, AO, 1943; Const. D. Ionescu, „*Vasile Alecsandri și Elena Negri*”, R, 1947, 4; Perpessicius, *Opere*, XI, 453-457; Nicolae Manolescu, „*Traian Demetrescu*”, CNT, 1967, 35; Emil Manu, „*Traian Demetrescu*”, RITL, 1968, 2; Firan, *Macedonski-Arghezi*, 350-351; Nicolae Pop, *Periplu sentimental*, Craiova, 1980, 247-252; Micu, *Ist. lit.*, 738; *Dict. scriit. rom.*, III, 610-611; Firan, *Profiluri*, II, 149-151. N.M.

PAPATANASIU, Nicolae (7.VI.1911, Hârșova - 20.VI.1967, București), prozator, critic literar și publicist. Este fiul Mariei (n. Gheorghiu) și al lui Dumitru Papatanasiu, funcționar la Banca Viticolă din București. Face școala primară la Hârșova (1918-1922), gimnaziul la Hârșova și Brăila, apoi Liceul „Mircea cel Bătrân” din Constanța, luându-și bacalaureatul în 1931. Urmează cursurile Facultății de Drept și ale Facultății de Litere și Filosofie din cadrul Universității din București, dar nu își ia licența. Studiile le-a făcut în condiții dificile, fiind, în același timp, funcționar și ziarist. Debutează la o revistă școlară din Constanța, „Șoptiri dobrogene”, în 1930. Va colabora cu nuvele, articole, cronici literare, dramatice, muzicale, note, interviuri la „Cronicarul”, „Adevărul literar și

artistic“, „Dimineța copiilor“, „Radio“, „Adevărul“, „Capitula“, „Viața“, „Revista Fundațiilor Regale“, „Universul literar“, „Curentul magazin“, „Dacia rediviva“, „Drapelul“ (este redactor al paginii literare), „Fapta“ ș.a. Pe lângă notele și comentariile referitoare la literatura română, se arată preocupat de punerea în circulație a operelor unor scriitori străini: Luigi Pirandello, Victor Hugo, Eugene O'Neill, Jules Verne, Knut Hamsun, Paul Claudel, Ernest Renan ș.a. Este, de asemenea, autorul unor scenarii și reportaje radiofonice. A fost membru al Societății Scriitorilor Români. A semnat și N. P. sau cu pseudonimele Auditor, Camil Armanu, Marsyas, Michael Danu și Micro-Megas.

Prima carte a lui **P.**, romanul *Catarge* (1941), este dominată de figura unui personaj, pilotul Costa Dimitriu, regăsit și în alte scrieri. Protagonistul întruchiează călătorul absolut, himeră de care se îndrăgostesc mai multe femei (Anna-Maria, poeta Lully, Elsa Gould, Ica Antoniadi, Venetiana Vergatti, Sandra ș.a.). Prozatorul ambiționează să construiască prototipul „bărbatului ideal(izat)“ – echivalent, *mutatis mutandis*, al eternului feminin: misterios, viril, cu chipul ars de soare, ca și cum „cântau în el toate melodiile sudului“ și parcă „venea dinspre șireagul de insule, de dincolo de meandrele Tainei“. Acest tip de personaj se înrudește, până la un punct, cu aventurierii și rățacitorii lui Panait Istrati. Mereu atras de călătoriile pe mare, fiind mai degrabă un caracter *in absentia* și aspirând să devină ținta unor iubiri inaccesibile, nu reușește să supraviețuiască dincolo de intențiile auctoriale. Un alt bărbat, Mori, cucerește ușor, rând pe rând, pe Anita, Arabella, Lilly și Luiza, textul alunecând spre melodramatism, trăsătură ce minează premisele romanului. Unii critici au remarcat un soi de senzualism pur, primar la aceste personaje. Protagonistul din *Catarge*, care s-ar putea numi Peripateticul (și în sens negativ), reapare în celălalt roman, *Sonată dobrogeană* (1942), unde întreaga schelărie epică este precară, din cauza lirismului excesiv al multor pasaje, prezent și în titlurile unor capitole. Adrianna, în jurul căreia se centrează acțiunea, oscilează între două prezențe masculine, Andrea și Michael, visând, în cele din urmă, la același Costa. Corespondent feminin al lui Costa, contaminată fiind de „molima plecărilor“, ea se caracterizează totodată printr-un ciudat amestec de trăsături: femeie mondenă, vaș aureolată de bovarism, cu porniri boeme. O figură de un pitoresc aparte este Mavrodaphni (Daphni cea întunecată), fiică a apelor Dunării, „femeie-sirenă“, prezentă secundară, însă destul de bine conturată, după cum se arată și atmosfera particulară, de un poetic nedefinit, a meleagurilor dobrogene. Uneori senzaționalul echilibrează și susține epicul, altfel fragmentat de pasaje artificioase: dispariția misterioasă a bătrânului Polimeropol, sinuciderea fără noimă a lui Capetan Odyssea ș.a. Impresia de monotonie e alungată, în parte, de accentele umoristice (mai ales în descrierea exoticilor „capetani“). O oarecare pornire spre superficialitate și frivolitate devine evidentă, chiar dacă **P.** tinde să o contracareze prin secvențe, mai mult declarative, privind admirația pentru valori mai înalte, precum curajul. Abordarea unor destine ieșite din comun se regăsește și în cărțile care se adresează în

special adolescenților: *Cartea minunilor* (1943), *Insula mărghăritarelor* (1943), *S. O. S. Expediția pe Everest în primejdie!* (1943). De această dată, „minunile“ sunt reprezentate de faptele de pionierat ale unor oameni de excepție, unii mai puțin cunoscuți, din diverse domenii – muzical, militar, al invențiilor, al aviației: lutieri din Cremona, Mozart, Andersen, italianul Negrelli (al cărui nume este legat de istoria Canalului de Suez), Pasteur, Koch, amiralul Primauguet, Marconi, Amundsen, aviatori precum Henri Guillaumet, Howard Hughes, exploratori aerieni ai Saharei și, nu în ultimul rând, Vlaicu, „vulturașul Carpaților“, ori Nils Andersen.

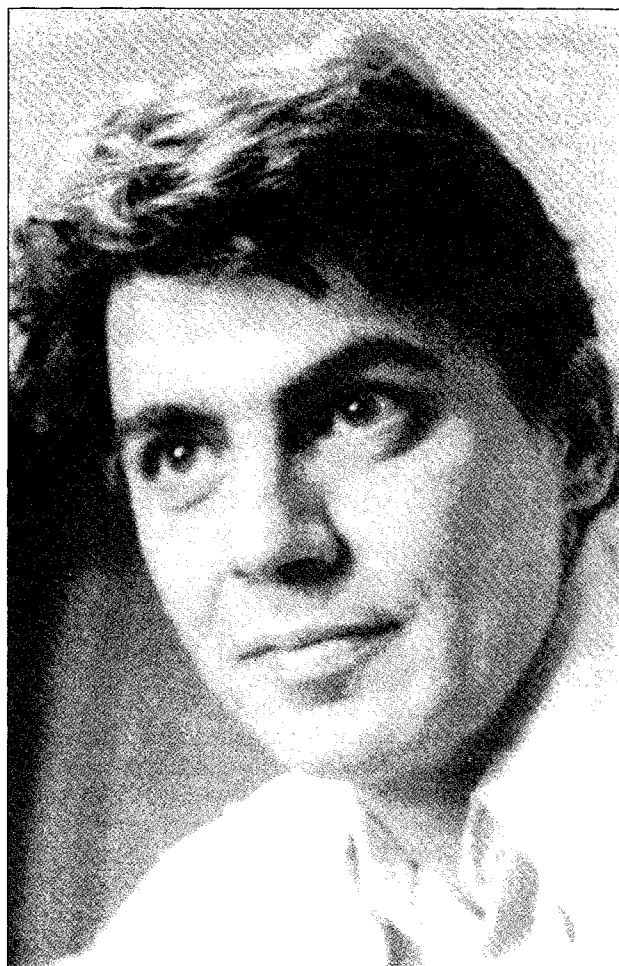
SCRIERI: *Catarge*, București, 1941; *Sonată dobrogeană*, București, 1942; *Cartea minunilor*, București, 1943; *Insula mărghăritarelor*, București, 1943; *S. O. S. Expediția pe Everest în primejdie!*, București, 1943. **Traduceri:** Bjørnstjerne Björnson, *Pensionul de fete Rendalen*, București, 1944.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, IX, 399, 403–404; Constantin Virgil Gheorghiu, *Inventar*, TIL, 1941, 5; Octav Suluțiu, *Pe marginea de cărți*, RFR, 1942, 12; Mihai Niculescu, „*Catarge*“ și „*Sonată dobrogeană*“, UVR, 1942, 18; Aurel Marin, „*Sonată dobrogeană*“, GT, 1942, 97; Ovidiu Constantinescu, „*Catarge*“, „*Bis*“, 1943, 17; Ovidiu Constantinescu, „*Sonată dobrogeană*“, „*Bis*“, 1943, 19; D. P. [Dragoș Protopopescu], „*Catarge*“, VAA, 1942, 320; D. P. [Dragoș Protopopescu], „*Sonată dobrogeană*“, VAA, 1942, 335; Victor Crăciun, *Teatrul radiofonic*, București, 1972, 129, *passim*; Apolzan, *Aspecte*, 213, 215; *Scrisoare de la Z. Macovei*, ADLTR, M-105; Liliana Lazia, Vanghele Culicea, *Nicolae Papatanasiu*, TMS, 1993, 4; *Dicț. scriit. rom.*, III, 611–613. A. V.

PAPILIAN, Alexandru (pseudonim al lui Alexandru Stoichiță; 27.III.1947, Paris), prozator. Este fiul Mihaelei (n. Papilian) și al lui Sandu Stoichiță, medic. Urmează la București liceul, apoi Academia de Științe Economice, absolvită în 1970. Lucrează ca bibliograf la Biblioteca Centrală de Stat (1970–1972), redactor la revista „Flacăra“ (1972) și la Radioteleviziunea Română (1972–1977). În 1985 se stabilește definitiv în Franța, unde va fi redactor, apoi șef al Departamentului românesc de la Radio France International. Debutează cu proză în „Echinoc“ (1969), iar prima carte, romanul *Dihorul*, îi apare în 1970. Colaborează la „România literară“, „Viața românească“, „Lucașfăru“, „Tribuna“ ș.a. Este nepotul scriitorului Victor Papilian.

În aparență, proza lui **P.** se încadrează perfect în peisajul anilor '70–'80 ai secolului trecut, când scriitorul și-a desfășurat în mare parte activitatea literară. Amestecul de conformism și subversivitate, problematizarea etică și filosofică, investigarea moravurilor „omului nou“ (cu unele concesii față de stereotipurile epocii, dar și cu șarje bine dozate în punctele esențiale), chestionarea conștiinței și, din când în când, a inconștientului – toate acestea sunt note comune paradigmei literare din care face parte autorul. Totuși, nu de puține ori scrierile sale relevă surprinzătoare convergențe cu proza optzecistă, prin experimentele inter- și metatextuale, prin utilizarea pe scară largă a kitschului și prin construcția unor distopii terifiante. Nota particulară a cărților lui **P.** în raport cu aceste orientări e dată de configurația personajului, care constituie ținta predilectă a testărilor narative. Dincolo de modulațiile survenite

de la un volum la altul, proza lui poate fi citită ca o descompunere a psihologismului tradițional, proces care declanșează asupra protagoniștilor un lanț de seisme identitare, fără ca ei să devină simple ființe de hârtie. Astfel, romanul *Dihorul*, carte de debut semnalată elogios de Marin Preda, aduce în prim-plan personalitatea acaparantă a lui Troceanu, un student întârziat, filosof nihilist și mizantrop, apatic și antipatic, croit parcă după un calup nietzschean sau dostoevskian. Scârbit de ceea ce el considera „aceeași condiție umană mizeră”, protagonistul declară sfidător: „să te mândrești cu ceva omenesc este de domeniul jalei, și câteodată de cel al morbidului”. În contextul prozei scrise la cumpăna deceniilor al șaptelea și al optulea, romanul se individualizează prin trei trăsături: ridiculizarea umanismelor (vechi sau noi) în numele unui cinism feroce, care refuză speciei umane orice iluzie compensatorie; suprimarea convenției prozei analitice, bazată pe distincția dintre esență și aparență, dintre „persoană” și „persona”; dar, mai ales, proiectarea personajelor ca identități migrante, ca personalități instabile, în același timp failibile și contagioase. În acest sens, romancierul se folosește de convenția narațiunilor încapsulate (câteva voci din roman se îndoiesc de obiectivitatea lui Enache, care citește și interpretează hârtiile lui Troceanu, care era fascinat de persoana lui Ionel Gore etc.), fără ca strategia să vizeze efectul de autenticitate a documentului ori jocurile diegetice. Data fiind originalitatea romanului *Dihorul*, volumul *O seară de noiembrie* (1976), unde P. se întoarce, poate și datorită influenței lui Marin Preda, la linia realismului clasic, a fost primit cu oarecare decepție. Din cele trei nuvele ale cărții, *Fiul* și *O seară de noiembrie* înregistrează dinamica relațiilor interumane, pe filiera romanului conștiinței, dar fără a putea rivaliza cu romancierii momentului (Preda, Al. Ivăsiuc sau Augustin Buzura). Această direcție, vizând conștiința dilatată și pasivă, lucidă și resemnată, alertă și naufragiată în mediocritate, constituie traiectoria pe care se plasează și nuvelele din *Pricini de iubire* (1981), unde puținele îndrăzneli pe care autorul și le permite sunt de ordin psihologic și stilistic. Totuși, prin cea de-a treia piesă (*Un singur drum*), cartea *O seară de noiembrie* anunță cealaltă axă de evoluție a prozatorului, care se va orienta către satira corozivă și sabotarea sistematică a clișeului, concretizate deocamdată prin persiflarea zeloșilor agenți ai regimului (în fapt, măcinați de frustrări și resentimente) sau prin parodierea poncifelor realist-socialiste. Probând afinități vădite cu scrierile lui Teodor Mazilu sau ale lui I. D. Sârbu, această componentă caricaturală atinge un nivel superior în culegerea de schițe *Făpturi neînsemnate* (1978) și în romanul *Micelii* (1981), din care cenzura a suprimit un capitol referitor la grevele din Valea Jiului. Personajele, prezente aici în număr covârșitor, au aspectul unor produse de serie, al unor obiecte croite după același calapod, care diferă infim de la un exemplar la altul. Dacă altundeva prezența naratorului mai trăda uneori o undă de simpatie, ea devine acum indiferentă, dacă nu chiar sarcastică, dramoletele eroilor fiind privite cu răceală sau chiar cu satisfacție sadică. În aceste condiții, cele două cărți (îndeosebi *Micelii*) se îndepărtează de simpla notație realistă,

situându-se în vecinătatea utopiei negative. Viziunea sadic-pamfletară atinge apogeul în romanul *Capricii* (1983), probabil cea mai bună carte a lui P. Eufemismul din titlu își relevă în contextul epic o semnificație cinică: pe de o parte, se demască aici o umanitate larvară și amorală, dominată de tropisme instinctuale și de o insațiabilă voință de putere, în cadrul căreia firavele reminiscențe etice se maculează ireversibil în mătza pulsionilor narcisiace; pe de altă parte, dominația autorului asupra personajelor sale dobândește proporții tiranice, protagoniștii fiind reduși la statutul de marionete eviscerate și acefale. Nu în ultimul rând, combinând eseu cu introspecția, oniricul cu distopicul și kitschul cu pastșa, textul e un tur de forță în planul tehnicii românești. Publicat inițial în franceză, sub titlul *Le Fardeau* (1989), romanul *Ex* (1993) semnalează o revenire parțială la formula de la începuturile prozatorului: ca și Troceanu, Gheorghe Huhulea e un individ cinic și apatic, care – sugerează finalul cărții – va sfârși tot prin asasinat. Numai că, de această dată, refuzul societății și al socialității este mai clar contextualizat, Huhulea fiind un descendent al vechii aristocrații, care privește ordinea comunistă cu o luciditate egalată doar de disprețul irepresibil pentru ea. Deși ar fi putut

deveni un roman politic major, *Ex derapează destul de repede* către o intrigă donjuanescă, prea puțin susținută de epica fragmentată a volumului. În altă carte, *Paharul cu muște* (1997), se reiau parțial texte din *Făpturi neînsemnate*, cărora li se adaugă, într-o secțiune aparte (*Liberté, libre-service*), o suită de fragmente reprezentând câteva „vieți paralele” ale unor personaje prezentate în dublă ipostază: înainte și după decembrie 1989. Urmărind felurite destine, de la mineri și studenți până la disidenți și miniștri, **P.** contrapune clișeele paralizate ale limbii de lemn, expuse până la saturație și anterior, dezinvoltura noilor limbaje, violente, triviale și agramate, într-o viziune la fel de cinică asupra societății pre- și postdecembriste.

SCRIERI: *Dihorul*, București, 1970; ed. București, 2000; *O seară de noiembrie*, București, 1976; *Făpturi neînsemnate*, București, 1978; *Pricini de iubire*, București, 1981; *Micelii*, București, 1981; *Capricii*, București, 1983; *Le Fardeau*, tr. Alain Paruit, Paris, 1989; ed. (Ex), București, 1993; *Des Mouches sous un verre*, tr. Alain Paruit, Paris, 1990; ed. (*Fliegen unterm Glas*), Frankfurt am Main, 1992; ed. (*Paharul cu muște*), București, 1997; *Le Bien que je n'ai pas fait*, Paris, 2002.

Repere bibliografice: Marin Preda, *Imposibila întoarcere*, București, 1971, 117-121; Nicolae Manolescu, „*Dihorul*”, CNT, 1971, 25; Dana Dumitriu, „*Dihorul*”, ARG, 1971, 7; Nicolae Manolescu, *Doi prozatori*, RL, 1976, 44; Iorgulescu, *Scriitori*, 229-230; Alboiu, *Un poet*, 66-68; Iorgulescu, *Critică*, 126-129; Radu G. Teposu, *Cercul care se închide*, AFT, 1981, 11; Alex. Ștefănescu, *O cale posibilă*, RL, 1983, 14; Ioan Buduca, „*Elogiul*” *prostiei*, AFT, 1983, 7; Petru Poantă, „*Capricii*”, TR, 1983, 38; Ion Simuț, *Capriciile prozei lui Alexandru Papilian*, ST, 1983, 12; Radu G. Teposu, *Aberații*, VR, 1984, 1; Raicu, *Fragmente*, 382-386; Ioan Holban, *Scriitori în exil*, CRC, 1990, 4; Ov. S. Crohmălniceanu, *Omul nerevoltat*, RL, 1990, 41; Ion Vlad, *Jurnalul unui condamnat*, TR, 1993, 30-31; Octavian Soviany, *Don Giovanni din subterană*, CNT, 1993, 37; Lovinescu, *Unde scurte*, III, 259-262; Simuț, *Incursiuni*, 291-297; Ulici, *Lit. rom.*, I, 368-372; Alex. Ștefănescu, *Alexandru Papilian*, RL, 1997, 12; Georgeta Drăghici, *Făpturile din insectar*, RL, 1998, 49; Cosma, *Romanul*, II, 282-284; Perian, *Pagini*, 177-180; *Dict. scrît. rom.*, III, 613-615; Popa, *Ist. lit.*, II, 852-853; *Dict. analitic*, IV, 511-513; Manolescu, *Enciclopedia*, 556-557; Nicoleta Sălcudeanu, *Patria de hârtie*, Brașov, 2003, 194-198.

A. T.

PAPILIAN, Victor (17.VI.1888, Galați - 13.VIII.1956, Cluj), prozator și dramaturg. Este fiul Elenei (n. Plitos) și al lui Constantin Papilian, medic militar. Începe cursurile secundare la Liceul „Carol I” din Craiova (1899-1901) și le continuă la Liceul „Sf. Sava” din București, absolvind în 1907. Urmează aici Conservatorul de Muzică, clasa vioară, și Facultatea de Medicină, pe care o va termina în 1916. Activează în Moldova ca medic militar în timpul campaniei din 1916-1918. Preparator la Catedra de anatomie a Facultății de Medicină din București, este chemat la Cluj, unde, din 1919 până în 1947, conduce Catedra de anatomie și embriologie la Facultatea de Medicină. Înființează Institutul de Anatomie Descriptivă și Topografică și revista „Clujul medical” (1920). Autor al unor tratate de anatomie devenite clasice, prodecan și decan al Facultății de Medicină clujene (1930-1932), fondator al Societății Române de Antropologie, membru al unor societăți

academice europene, **P.** a fost un reputat om de știință. Concomitent, întemeiază un cenaclu literar (1930), pe lângă care apare revista „Darul vremii”, este membru fondator al Filarmonicii din Cluj (1920), precum și al Societății Scriitorilor Români din Ardeal (1936). Deține funcția de director al Operei Române din Cluj (1933-1936) și al Teatrului Național din Cluj (1936-1940), conduce Cercul dramatic al Universității clujene mutate la Sibiu (1940-1945) și face parte din comitetul de redacție al revistei „Luceafărul” (1941-1945). Debutează în 1924 cu un text polemic, *Istoria măgarului farsor și a cioarei invidioase*, replică la acuzațiile de plagiat aduse lucrării sale *Tratat elementar de anatomie descriptivă și topografică*. Semnează cu pseudonimul Sylvius Rolando prima sa carte, culegerea de nuvele *Generalul Frangulea* (1925), și romanul *Ne leagă pământul* (1926; Premiul Academiei Române). Colaborează la „Abece-dar”, „Familia”, „Gândirea”, „Lanuri”, „Luceafărul”, „Pagini literare”, „Ramuri”, „Renașterea”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Tribuna”, „Universul literar”, „Viața românească” ș.a.

Romanul *Ne leagă pământul* recurge la modalitatea jurnalului ținut de unul dintre personaje, doctorul Sebastian Cornățeanu, pentru a reconstitui, dincolo de cazul de conștiință, imaginea în permanență mișcare contradictorie a României începutului de secol XX, frământată de o răscoală țărănească și de război, de mișcări studențești și de agitații socialiste. În *credința celor șapte sfeșnice* (I-II, 1933), socotit cel mai important roman al lui **P.**, înfățișează antagonismele sociale, politice, naționale și confesionale manifestate în Transilvania după Unire, dar aspectul de frescă este subordonat unei probleme psihologice privind criza religioasă declanșată într-o conștiință primară. Pe urmele lui Liviu Rebreanu, romancierul creionează cu trăsături sigure un portret de grup al sectei milenariste, în cadrul căruia evidențiază figura lui Maxim Muscă, șeful mișcării. Personaj dostoievskian, acesta oscilează între abjecție și candoare, micime sufletească și extaz, prăbușire și înălțare morală, impunându-și cu forța personalitatea. *Fără limită* (1936), roman cu accente freudiene, urmărește frământările sufletului modern într-o lume care și-a pierdut credința, autorul trasând cu precizie, chiar dacă fără a descoperi întotdeauna motivații convingătoare, istoricul disoluției unei căsnicii. Sectorul cel mai rezistent al scrierilor lui **P.** îl reprezintă însă nuvelistica, grupată în volumele *Generalul Frangulea*, *Sufletul lui Faust* (1928), *Vecinul* (1938), *De dincolo de râu* (1938), *Manechinul lui Igor și alte povestiri de iubire* (1943) și *Nuvele oltenesti* (1946). Dacă într-o primă perioadă prozatorul se înscrie pe linia romantic-sentimentală a lui Al. Vlahuță, I. Al. Brătescu-Voinești sau Emil Gârleanu, ulterior se îndreaptă spre proza fantastică, privilegiind situații în care accidente misterioase vin să tulbure certitudinile științei, ceea ce ilustrează teza cu privire la primordialitatea spiritului. De o factură diferită sunt câteva nuvele „oltenesti”, realiste, colorate, dar fără a ceda pitorescului facil, de o mare autenticitate și savoare comică. Omul de teatru **P.**, cu un gust sigur în selectarea repertoriului Naționalului clujean, este mai puțin inspirat în încercările dramatice proprii: comediile, misterele sau dramele sale

psihologice, reunite parțial în volumul *Teatru* (1945), sunt artificioase și livrești, chiar atunci când ating o problematică incitantă. După moartea autorului, au fost publicate *Amintiri din teatru* (1968), povestirile din *Ceartă oltenească* (1973), o trilogie romanescă inspirată din viața universitară – *Chinuții nemuririi* (1976–1986), alt volum de *Teatru* (1975), romanul istoric *Bogdan infidelul* (1982), ca și cel consacrat periferiei citadine – *Coana Truda* (1988), *Decameronul românesc* (1996) ș.a., cărți ce vin să completeze imaginea unui creator cu preocupări multiple. Interesat de problematica spirituală, investigată prin acțiuni și personaje din mediul rural sau intelectual, ca și de experiența căutării adevărului, prezentă în romane uneori schematice și marcate de retorism, precum și în piese cu accente mistice sau psihanalitice insuficient prelucrate artistic, **P.** se distinge mai cu seamă în nuvelistică prin capacitatea analitică de fin cunoscător al mișcărilor sufletești. Autorul își valorifică această înzestrare atât în demontarea, cu o precizie de clinician fascinat însă de ocultism și de gândirea magică, a mecanismelor alienării conștiințelor într-o lume ambiguă și adesea terifiantă, cu indivizi dezvăluindu-și laturile întunecate și stranii, cât și în surprinderea, cu umor, îngăduință și detașare, a bizarerilor comportamentale observate în comunități umane pline de vitalitate. Sunt pagini care anunță într-un fel universul lui Marin Sorescu.

SCRIERI: *Generalul Frangulea*, Cluj, 1925; *Ne leagă pământul*, București, 1926; *Sufletul lui Faust*, Cluj, 1928; *Un optimist incorizibil*, Cluj, 1934; *În credința celor șapte sfeșnice*, I–II, Cluj, 1933; *Cerurile spun*, Sibiu, 1934; *Nocturnă*, Cluj, 1934; *Alt glas*, Oradea, 1936; *Fără limită*, București, 1936; *Vecinul*, București, 1938; *De dincolo de râu*, București, 1938; *A trecut...*, Oradea, 1939; *Cu steagul înfășurat. Amintiri de la evacuarea Clujului*, Sibiu, 1941; *Manechinul lui Igor și alte povestiri de iubire*, București, 1943; *Teatru*, Sibiu, 1945; *Nuvele oltenești*, Craiova, 1946; *Amintiri din teatru*, București, 1968; *Ceartă oltenească*, îngr. și pref. Titus Bălașa, Craiova, 1973; *Teatru*, îngr. și pref. Constantin Cubleşan, Cluj-Napoca, 1975; *Chinuții nemuririi*, I–III, îngr. și pref. Titus Bălașa, Craiova, 1976–1986; *Bogdan infidelul*, îngr. și pref. Constantin Cubleşan, Cluj-Napoca, 1982; *Coana Truda și Nuvele bărbieresti*, îngr. Cornelia Papiian și Constantin Cubleşan, pref. Constantin Cubleşan, Cluj-Napoca, 1988; *Lacrima și Amintiri din teatru*, îngr. Cornelia Papiian și Mircea Popa, pref. Mircea Popa, București, 1988; *Povestiri fantastice*, îngr. și pref. Constantin Cubleşan, Cluj-Napoca, 1994; *Decameronul românesc*, îngr. și pref. Mircea Popa, Timișoara, 1996.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, III, 227–230; Chinezu, *Pagini*, 110–116; Munteano, *Panorama*, 237–241; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 842–843; *Ist. lit.* (1982), 927–928; Papadima, *Creatorii*, 225–246; Sperantia, *Figuri*, 80–86; Zăciu, *Masca*, 365–372; Crohmăniceanu, *Literatura*, I (1972), 519–523; Popa, *Spații*, 117–135; Dan, *Proza*, 205–211; Micu, „Gândirea”, 781–823, 890–899; Firan, *Macedonski-Arghezi*, 351–355; Valea, *Oamenii*, 96–103; Cubleşan, *Teatrul*, 121–137; Anania, *Rotonda*, 103–150; Lăzărescu, *Romanul*, 186–195; D. Micu, *Frescă, psihologii, experiențe*, RL, 1987, 21; Ion Hobana, *Un ins robit științei*, RL, 1988, 29; Mircea Zăciu, *Victor Papiian*, RITL, 1988, 1–2; *Omagiu lui Victor Papiian. 100 de ani de la naștere*, Cluj-Napoca, 1988; Negoieșcu, *Ist. lit.*, I, 207–209; H. Zalis, *Un complex prozator ardelen*, CNT, 1992, 26; *Dict. esențial*, 616–618; Ghițulescu, *Istoria*, 164–166; Micu, *Ist. lit.*, 275–278; Nae Antonescu, *Scriptori și reviste din perioada interbelică*, Iași, 2001, 206–210; *Dict. analitic*, III, 26–27; Titus Bălașa, *Viața lui Victor*

Papiian. Un destin amânat, Craiova, 2001; Opreță, *Anticipația*, 75–79; Firan, *Profiluri*, II, 151–155. A.C.

PAPIU-ILARIAN, Alexandru (9.X.1827, Bezded, j. Sălaj – 23.X.1877, Sibiu), filolog și publicist. Este fiul Anei (n. Hodos) și al preotului Ioan Bucur Pop, al cărui nume l-a preluat latinizat. Învață la Târgu Mureș, la Blaj, unde va deveni discipolul profesorului Simion Bărnăuțiu, și la Cluj. Aici redactează, împreună cu alți colegi, un periodic, difuzat manuscris, „Zorile pentru minte și inimă” (1845–1846), în care își formulează orientările și îndemnurile spre clarificarea unei puternice conștiințe românești, semnând Alesandru Pop. Absolvind în 1847 un curs de drept, este numit funcționar juridic la Târgu Mureș. Participă intens la evenimentele revoluționare din 1847–1848, fiind cel mai tânăr dintre tribunii de mare autoritate – Avram Iancu, Simion Bărnăuțiu, A. T. Laurian, Timotei Cipariu – care se aflau în fruntea luptelor pentru revendicări naționale. În această perioadă și-a manifestat convingerile și în articole publicate în „Foaițe pentru minte, inimă și literatură” și „Organul național” (Blaj). Amenințat cu moartea de unguri (care îi asasinaseră tatăl), pleacă la Viena, unde urmează Facultatea de Drept (1849–1852), apoi la Padova, unde obține titlul de doctor în drept (1854). Este nevoit să accepte, în 1855, oferta de a preda dreptul și istoria la Academia din Iași. Conflicte profesionale și politice îl fac să demisioneze în 1858 și, în calitate de profesor particular, are ocazia de a petrece un timp la Berlin, unde va cerceta și aduna documente referitoare la istoria românilor. După Unirea din 1859 devine un colaborator apropiat, alături de Mihail Kogălniceanu, al lui Al. I. Cuza, pentru care elaborează lucrări de o mare valoare practică – *Memorandumul pentru raporturile românilor cu nemții, cu slavii și cu ungurii...* (1860), *Independența constituțională a Transilvaniei* (1861), ale căror traduceri în franceză, germană, italiană vor apărea ulterior la București, Breslau și Torino. Deține funcții juridice înalte în noul stat (procuror general, ministru de Justiție), fiind unul dintre inițiatorii reformelor lui Cuza. După abdicarea domnitorului se dedică în mai mare măsură muncii științifice, devenind în 1868 membru al Societății Academice Române. În tot acest timp și-a susținut opiniile sau și-a făcut cunoscute rezultatele cercetărilor printr-o vie colaborare la periodice din Iași și București – „Instrucțiunea publică”, „Revista Carpaților”, „Românul”, „Trompeta Carpaților”, „Analele Societății Academice Române” ș.a. La fel de interesantă este și corespondența sa, din perioada 1845–1867, cu Timotei Cipariu, George Barițiu, Iacob Mureșianu, Simion Bărnăuțiu, Ioșif Hodos, Ion Ghica. A înființat și condus Societatea Transilvania, destinată susținerii tinerilor studioși din provincia natală. Atacurile adversarilor politici, declanșate împotriva sa cu mulți ani în urmă, capătă accente paroxistice (până la o tentativă de asasinat) când **P.-I.** candidează pentru a fi ales deputat de Giurgiu (1872). Cum întreaga viață i-a fost deosebit de tensionată, o boală nervoasă îi paralizază activitatea în 1874, punând capăt unei biografii excepționale.

Considerând istoria un factor esențial în deșteptarea și definirea conștiinței naționale, **P.-I.**, aflat încă în febra trăirilor revoluționare, proiectează o amplă lucrare, din care s-au tipărit antum, la Viena, doar două volume - *Istoria românilor din Dacia Superioară* (1851-1852). După un preambul despre originea și continuitatea poporului român, autorul prezintă conjunctura politică din Ungaria și Transilvania, anterioară revoluției, apoi consemnează desfășurarea evenimentelor de la 1848. În mare parte reproduceri de documente și fragmente din periodicele vremii, paginile *Istoriei...* deslușesc semnificațiile profunde ale faptelor și transmit uneori dramatismul, entuziasmul general, patosul luptei. O publicație unică, de o deosebită însemnătate este *Tezaur de monumente istorice pentru România* (I-III, 1862-1864) - colecție de documente, scrieri istorice străine despre români ș.a., în care sunt traduse și editate, în premieră națională, câteva cronici datorate lui Balthasar Walther, Stavrinou, Matei al Mirelor, Dionisie Eclesiarhul, o istorie turcească a lui Ienăchiță Văcărescu, toate însoțite de studii introductive aparținând lui **P.-I.** despre viața și activitatea autorilor avuți în vedere. Mai târziu el descoperă scrierile lui I. Budai-Deleanu, despre ale cărui manuscrise publică în 1870 o amplă dare de seamă. Sub auspiciile Societății Academice Române, editează și prefătează în 1872 *Operele principelui Demetriu Cantemir*, traducând și primele două capitole din *Descriptio Moldaviae*, apărută în versiunea românească în volumul al doilea, în același an. O vibrantă, exaltată evocare a unui mare înaintaș este *Viața, operele și ideile lui Georgiu Șincai din Șinca* (1869). În domeniul filologiei, după o serie de precizări (*Neologismul*, articol apărut în șase numere din „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, 1853) și polemici (cu Timotei Cipariu), din care reies idei benefice pentru cultivarea limbii și impunerea sistemului ortografic fonetic, **P.-I.** participă la elaborarea dicționarului Academiei Române coordonat de A. T. Laurian. Strâns legate de activitatea sa politică și istorică sunt studiile de drept istoric național și scrierile juridice, care au contribuit la modernizarea legislației și a vieții administrative românești.

SCRIERI: *Istoria românilor din Dacia Superioară*, I-II, Viena, 1851-1852; *Viața, operele și ideile lui Georgiu Șincai din Șinca*, București, 1869; *Istoria românilor din Dacia Superioară. Schița tomului III*, îngr. și introd. Ștefan Pascu, Sibiu, 1943; *Antologie*, îngr. și pref. Corneliu Albu, București, 1981. **Ediții:** *Tezaur de monumente istorice pentru România*, I-III, București, 1862-1864; *Operele principelui Demetriu Cantemir*, I-II, pref. edit., București, 1872.

Repere bibliografice: Vulcan, *Panteonul*, 125-128; Pop, *Conspect*, II, 175-178; Ioan Rațiu, *Alesandru Papiu Ilarian*, UR, 1902, 43-52, 1903, 1-6, 38-52; Vasile Pârvan, *Activitatea politică a lui Alex. Papiu-Ilarian*, în *Prinos lui D. A. Sturdza*, București, 1909, 373-395; Ion Clopoțel, *Al. Papiu-Ilarian în fața problemelor românești contemporane*, Alba Iulia, 1939; Corneliu Albu, *Al. Papiu Ilarian*, București, 1945; *Omagiu lui Alexandru Papiu Ilarian*, Zalău, 1969; *Correspondența lui Alexandru Papiu Ilarian*, I-II, îngr. și pref. Iosif Pervain, Ioan Chindriș, Cluj, 1972; Zăciu, *Ordinea*, 232-241; Ioan Chindriș, *Alexandru Papiu Ilarian și Academia Română*, Zalău, 1973; Corneliu Albu, *Alesandru Papiu Ilarian*, București, 1977; *Dict. lit.* 1900, 662-663; Ioan Chindriș, *Ideologia revoluționară a lui Alexandru Papiu Ilarian*, București, 1983; *Dict. scriit. rom.*, III, 618-620.

C. T.

PAPP, Antoniu (1868-1917), culegător de folclor. A colaborat între 1889 și 1892 la publicațiile transilvănene „Familia”, „Gutinel”, „Gazeta de Transilvania”, „Foaia ilustrată”, „Gazeta poporului”, „Luminătorul” cu materiale de literatură populară culese din Bihor și Crișana. Textele - doine, cântece, strigături, balade, povești -, multe de o valoare artistică deosebită, sunt reprezentative pentru zonele de unde au fost adunate. Culegătorul notează numai localitățile, fără nici o indicație asupra informatorilor, și face adesea confuzii între specii. Din bogatul material cules, **P.** a publicat în *Lira Bihorului* (1894) doar balade. A scris și proză, strânsă în volumele *Cu vârful penei* (1894) și *Suspini și zâmbire* (1899).

SCRIERI: *Cu vârful penei*, Gherla, 1894; *Suspini și zâmbire*, Gherla, 1899.

Culegeri: *Lira Bihorului*, Gherla, 1894.

Repere bibliografice: G. T. Niculescu-Varone, *Folkloriștii români*, „Izvoarașul”, 1940, 2; *Dict. lit.* 1900, 663. L.Bd.

PAPU, Edgar (13.IX.1908, București - 30.III.1993, București), estetician, eseist și traducător. Provine dintr-o familie de funcționari, Italia Papu (n. Bettelli) și Iacob Papu. La București

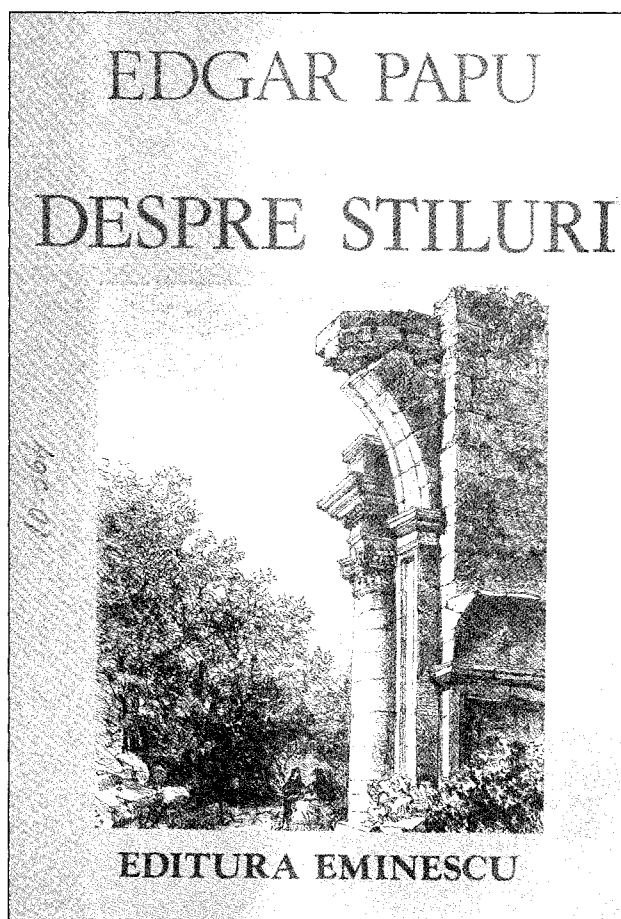

învață la liceele „Sf. Iosif” și „Sf. Sava”, absolvit în 1927, obține licența în litere (1931) și în filosofie (1932). Debutază la „Cuvântul”, în 1929, cu o cronică plastică. Își va completa studiile la Viena și în Italia. După întoarcerea în țară, funcționează ca profesor la Liceul Național din Iași (1938-1943) și la Liceul „Sf. Sava” din București (1943-1946), în acest răstimp susținându-și doctoratul cu o teză despre estetica formelor deschise în artă, sub îndrumarea lui Tudor Vianu. Între 1946 și 1952 este asistent, apoi lector la Catedra de literatură universală de la Universitatea bucureșteană (1954-1961) și conferențiar la Catedra de scenografie a Institutului de Arte Plastice „N. Grigorescu” (1968-1975). Își întrerupe activitatea pedagogică între 1952 și 1954, când lucrează ca redactor la Institutul de Lingvistică. Spre sfârșitul perioadei dejiste este arestat și o vreme nu i se îngăduie să publice. A fost membru în Consiliul Uniunii Scriitorilor și director de studii la Universitatea Cultural-Științifică, a făcut parte din colegiul de redacție al revistelor „Cahiers roumains d'études littéraires” și „Secolul 20”. A fost distins cu premii de Uniunea Scriitorilor (1968, 1978) și de Asociația Scriitorilor din București (1977).

Transferarea faptului de istorie literară într-un spațiu referențial interdisciplinar, cu posibilități sporite de teoretizare într-un ansamblu de cultură comparată, preferința vădită

pentru perspectiva estetică și cutezanța constructivă în formularea aserțiunilor sunt dimensiuni intelectuale de domeniul evidenței încă de la prima carte a lui **P.**, *Răspântii. Forme de viață și cultură* (1936). Urmărind definirea formelor de cultură în miezul devenirii lor, comentatorul utilizează consecvent metoda morfologică, rareori îngemănată cu cea pur descriptivă și cu cea istorică. Deschiderea și erudiția dau relief paginii, chiar dacă unele dintre rezolvările propuse au fost depășite de cercetările ulterioare. Cu obiective și modalități apropiate în planul filosofiei culturii, *Soluțiile artei în cultura modernă* (1943) ilustrează două tipuri de cultură, condiționate de cele două tendințe care domină consecutiv ori concomitent spiritualitatea creatoare: plămuierea (artistică) și cunoașterea (științifică). Argumentele demonstrației sunt excerptate generos din literatura modernă și contemporană. Unele tente ale gândirii mentorului Tudor Vianu, manifeste și mai târziu, sunt sesizabile îndeosebi în aceste prime lucrări. În cărțile elaborate după 1944, foarte variate tipologic, **P.** explorează precumpănitor literatura universală în interferență implicită sau declarată cu metodologia literaturii comparate, a teoriei literaturii și a istoriei culturii. Studiile care alcătuiesc volumul *Din luminile veacului* (1967) încearcă să analizeze cât mai adecvat scrieri românești și străine (ale lui Marcel Proust, ale Virginiei Woolf) spre a le detecta laturi definitorii. În *Giordano Bruno. Viața și opera* (1947) obiectul se lărgeste spre cuprinderea monografică a unei personalități, iar bibliografia, pertinent comentată, fixează originalitatea primului filosof modern care și-a îmbrăcat ideile în forme artistice. Nu o dată **P.** se oprește, în dezacord cu alți specialiști, asupra destinului unui gen, ca în *Evoluția și formele genului liric* (1968). Expunerea teoretică, susținută cu fragmente poetice, parcurge întreaga istorie a liricului, de la primele forme de lirism colectiv până la cele puternic individualizate de astăzi, în relație directă cu istoria socială și spirituală a umanității. Aceeași atitudine de asumare a chestiunilor controversate se află în abordarea unui raport binar, tradiție - inovație, înțeles ca dualitate obiectivă a procesului creator. Să evedențieze concordanța trecut-viitor, caracteristică spiritului italic, dar nu numai lui, și să avanseze câteva sugestii în confruntările teoretice ale vremii constituie scopul imediat al autorului în demersul din *Fetele lui Ianus* (1970). În spațiul mediteranean, aria culturilor străvechi reprezintă prelungiri ale naturii și, ca atare, surse de inspirație înnoitoare, spre deosebire de culturile nordice, noțional opuse naturii. Îndrăznește, afirmațiile conving prin expresivitatea ilustrațiilor. Fragmentat anterior pe studiul unor teme, idei sau personalități, interesul pentru Renaștere se va extinde considerabil în *Călătoriile Renașterii și noi structuri literare* (1967), **P.** intenționând aici să dea răspuns la o întrebare fundamentală: care este factorul hotărâtor al modificărilor de structură din care a crescut spiritul modern, dat fiind că epoca segmentează istoria formelor de cultură în două tipuri esențial diferite? Concluzia, întemeiată pe argumente din spațiul literaturii, indică drept sursă a transformărilor acel *spiritus movens* al epocii, căruia îi dau substanță descoperirile geografice. Integrată într-un spațiu cosmic redimensionat, conștiința își va schimba propria structură, consecință

răsfântă și de fenomenul literar. Motivele și temele, urmărite evolutiv, se referă la geografie și istorie exotice, culoare locală, exacțiunile coloniale, tipul uman exotic, insula și utopia, subliniindu-se mutațiile în percepția naturii și în comportamentul existențial. Demonstrația reprezintă un aport notabil la deslușirea rădăcinilor din care se trage omul modern. Înclinat structural spre cercetarea istorică, P. va aborda în studii de sinteză și fenomene artistice mai dificile. Considerând barocul ca stil de viață, cu existență permanentă și cu o epocă de înflorire maximă, nu intenționează o cuprindere integrală, oprindu-se atunci când socotește că a încheiat contururi cât de cât unitare și cu semnificație globală. Va stăruia, de aceea, în *Barocul ca tip de existență* (I-II, 1977) asupra caracterelor intensive ale stilului, fixând, cu temeuri filosofice și artistice concrete, câteva dintre coordonatele principale: tragismul trăirii, conștiința scindată, atitudinea defensivă, preocuparea pentru sporul de originalitate, ostentația, cultul pentru semnul perlei și al oglinzii, obsesia interiorului, echivocul etc. Structura barocă apare, în comparație cu alte stiluri, inepuizabilă și infinită, confuză și insolubilă din cauza antagonismului ireconciliabil al trăirii, ca la Faust, Hamlet ori Don Juan, de pildă. Exegeza este împlinită prin schițarea reperelor unei viziuni integrale a fenomenului la noi, deși spiritul românesc nu este baroc prin natura sa. La fel va proceda autorul și în *Existența romantică* (1980), o „schiță morfologică a romantismului”, în care se reformulează componentele de profunzime ale structurii și ipostazele ontic-romantice (visul, mitul, muzica, ruinele, călătoria, folclorul, ocultismul și temnița) la nivelul formelor deschise de viață și de artă. Dialectica lor de-a lungul timpului, studiată în *Călătoriile Renașterii și noi structuri literare* și în *Barocul ca tip de existență*, se continuă sugestiv în această lucrare. Aluziile frecvente la scriitorii români integrează în romantism și fenomenul autohton, ale cărui trăsături distinctive sunt evidențiate succint într-un capitol special. De altfel, literatura universală și fundalul culturii slujesc de multe ori ca planuri de referință pentru interpretarea creației autohtone. Din *luminile veacului* proiectează comparatist scriitorii români: Liviu Rebreanu, G. Călinescu, Tudor Arghezi ș.a., invocând alte universuri naționale, ceea ce le întărește contururile originalității și îi plasează pe o scară valorică mai largă. Iar în *Poezia lui Eminescu* (1971), excursul analitic, concentrat asupra „elementelor structurale”, asupra dimensiunilor liricii eminesciene și a legăturilor dintre ele, afirmă datele universalității poetului național și căile prin care acestea se realizează - perfecționarea expresiei poetice preexistente, întregirea momentului trăit și prezența germinilor anticipativi. Aceleași rațiuni vor susține și ideea unui protocronism românesc, pe care o aduce în prim-plan volumul *Din clasicii noștri* (1977), aserțiunile privind „anticipările” românești în cultura lumii fiind însă discutabile, greu de validat. Sunt aici o serie de relecturi ale operelor unor scriitori de prim rang: Dimitrie Cantemir, Costache Negruzzi, Ion Heliade-Rădulescu, Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, Ion Creangă, I.L. Caragiale, Camil Petrescu ș.a. Protocronismul lui P. presupune un mod de lectură axat pe semnalarea antecedentelor novatoare autohtone, precum și o strategie

culturală menită să compenseze diverse complexe ale literaturii române. Accentuând ideea „anticipărilor pe plan universal, care au avut loc de-a lungul secolelor în literatura românească”, protocronismul se opune sincronismului, încercând să resitueze cultura autohtonă în context universal pe baza precedentelor literare. Nobilă în intenție, concepția se sprijină însă pe un viciu de procedură care nu rămâne fără consecințe: autorul pornește de la o teză, urmărind ca, pe parcursul lecturii, să găsească exemple necesare confirmării ei. Analiza comparativă de tip protocronist, bazată pe așezarea în balanță a unei scrieri românești și a uneia străine, își relevă disfuncționalitățile îndeosebi prin utilizarea a două unități de măsură diferite. De unde, trei tipuri de decalaje: fie textul românesc e citit fragmentar, fiind prelevate doar părțile mai reușite, pe când cel străin este evaluat integral, cu toate scăderile sale; fie opera românească e interpretată cu un instrumentar critic mai sofisticat, pe când textul străin rămâne prizonierul unor poncife critice (comparația dintre Negruzzi și Flaubert); fie scrierea autohtonă e prezentată ca excepție ireductibilă în opoziție cu opera străină, mereu raliată la o tipologie anume (e cazul lecturii la *O scrisoare pierdută*, unde eseistul exagerează importanța Cetățeanului turmentat). Astfel, deși cuprinde și interpretări plauzibile, cartea este

alterată în esența ei de caracterul tezig. Din păcate, lucrurile nu se opresc aici, pentru că protocronismul lui P. va fi adoptat și transformat într-o armă de luptă ideologică de criticii din jurul revistei „Săptămâna” (Mihai Ungheanu, Dan Zamfirescu, Paul Anghel ș.a.), care vor face din această concepție unul dintre stâlpii doctrinei izolaționiste a național-comunismului. În fine, în anii '70-'80 câteva studii de istorie și teorie literară ale lui P. se întrepătrund, ca și la început, în explicarea fenomenului de cultură umanistă, cu cele privind istoria artei: *Între Alpi și Marea Nordului* (1973), carte de eseuri asupra artei germane, și *Arta și umanul* (1974), cu o problematică vastă, în viziune comparatistă, iar aceasta înscrisă în perspectiva teoriei culturii. Traducerile, din literatura spaniolă îndeosebi, reprezintă pentru P. preocupări secundare.

Că Edgar Papă nu e un critic sau, oricum, nu e unul în sensul obișnuit al termenului, se vede nu numai din faptul că n-a practicat comentariul literaturii la zi [...], dar din înseși obiectivele și temele întregii sale activități. Încă de la începuturi, literatura nu a constituit pentru el un domeniu de referință exclusivă. Interesul său se plasează la răspântia domeniilor culturii și în punctele de întâlnire ale acestora cu viața. Formele de cultură sunt considerate în paralel cu formele de viață nu spre a fi discriminate, ci, dimpotrivă, asociate. Cultura însăși, în ansamblul ei, e văzută ca o formă de viață și, nu întâmplător, arta e chemată să dea soluții nu numai culturale, ci și existențiale.

MIRCEA MARTIN

SCRIERI: *Răspântii. Forme de viață și cultură*, București, 1936; *Artă și imagine*, Iași, 1939; *Soluțiile artei în cultura modernă*, București, 1943; *Giordano Bruno. Viața și opera*, București, 1947; *Călătoriile Renașterii și noi structuri literare*, București, 1967; *Din luminile veacului*, București, 1967; *Evoluția și formele genului liric*, București, 1968; *Altdorfer*, București, 1969; *Fețele lui Ianus*, București, 1970; *Poezia lui Eminescu*, București, 1971; *Între Alpi și Marea Nordului*, București, 1973; *Arta și umanul*, București, 1974; *Barocul ca tip de existență*, I-II, București, 1977; *Din clasicii noștri. Contribuții la ideea unui protocronism românesc*, București, 1977; *Existența romantică. Schiță morfologică a romantismului*, București, 1980; *Orizonturi la început de veac*, București, 1982; *Motive literare românești*, București, 1983; *Apolo sau Ontologia clasicismului*, București, 1985; *Despre stiluri*, București, 1986; *Lumini perene. Retrospecții asupra unor clasici români*, București, 1989; *Excurs prin literatura lumii*, București, 1990; *Scritori-filozofi în cultura română*, Craiova, 1994. **Traduceri:** Epicur, Lucrețiu, *Texte alese*, introd. C.I. Gulian și Marcel Breazu, București, 1950 (în colaborare cu H. Mihăescu); Florencio Sanchez, *În familie*, București, 1957; Cervantes, *Iscusitul hidalgo Don Quijote de la Mancha*, București, 1957 (în colaborare cu Ion Frunzetti); Federico García Lorca, *Mariana Pineda*, în Federico García Lorca, *4 piese de teatru*, pref. Mihnea Gheorghiu, București, 1958; J. Villafaña, *Povești și legende*, București, 1960; Ramón del Valle-Inclán, *Tiranul Banderas. Curtea miracolelor*, pref. trad., București, 1967; Kurt Held, *Zora cea Roșie și banda ei*, București, 1968.

Repere bibliografice: Anton Dumitriu, „Răspântii”, „Lumea românească” 1937, 92; I. Negoieșcu, „Soluțiile artei în cultura modernă”, „Saeculum”, 1943, 6; N.I. Popa, „Soluțiile artei în cultura modernă”, „Ethos”, 1944, 1; Cornel Mihai Ionescu, „Călătoriile Renașterii și noi structuri literare”, VR, 1967, 12; Streinu, *Pagini*, IV, 236-237; Biberi, *Lumea*, 171-177; Martin, *Generație*, 166-173; Balotă, *Labirint*, 417-421;

Adrian Păunescu, *Sub semnul întrebării*, București, 1971, 317-324; Sorianu, *Contrapunct*, 235-239; Vlad, *Convergențe*, 143-148; Constantin, *Prozatori-critici*, I, 24-28; Raicu, *Structuri*, 192-197; Tomuș, *Răsfărânger*, 203-208; George, *Sfârșitul*, I, 36-49, 272-276, II, 308-311; Martin, *Metonimii*, 351-354; Al. Călinescu, „Poezia lui Eminescu”, CREL, 1975, 4; Paul Anghel, *Nouă arhivă sentimentală*, București, 1975, 96-101, 310-320; Balotă, *Arte*, 323-330; Cristea, *Domeniul*, 362-364; Anghelescu, *Creație*, 310-327; Stănescu, *Jurnal*, I, 233-241; Ungheanu, *Lecturi*, 257-262; Dobrescu, *Foiletoane*, I, 163-169; Mihăilescu, *Conceptul*, II, 200-203; Șerban Cioculescu, *Sugestii eminesciene*, RL, 1980, 10, 11; Stan Velea, *Edgar Papă*, RITL, 1980, 3; Ștefănescu, *Jurnal*, 116-117; Zăciu, *Lancea*, 197-201; Grigurcu, *Critici*, 433-441; Dorin Tudoran, *Nostalgiei intacte*, București, 1982, 144-162; Marcea, *Varietăți*, 314-317; Simuț, *Diferența*, 188-192; Mihai Ungheanu, *Interviuri neconvenționale*, București, 1982, 187-199; Grigurcu, *Între critici*, 110-112; Corbea-Florescu, *Biografii*, III, 146-159; Martin, *Singura critică*, 85-107; Ilie Purcaru, *Literatură și națiune*, București, 1986, 82-94, *passim*; Mircea Martin, *Un tratat de ontologie a stilurilor artistice*, VR, 1987, 10; Vasile, *Conceptul*, 249-250; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 392-394; Nicolae Florescu, *La despărțirea de Edgar Papă*, RL, 1993, 14; Mircea Popa, *Edgar Papă - erudiție și valoare*, TR, 1993, 15; Ioana Bot, *Despre iubire și umilință*, ST, 1993, 6; Grigurcu, *Peisaj*, I, 7-10; Simuț, *Incursiuni*, 118-126; Dicț. esențial, 618-621; Manolescu, *Lista*, III, 55-63; Mircea Martin, *Cultura română între comunism și naționalism* (II), „22”, 2002, 44; Florin Mihăilescu, *De la proletcultism la postmodernism*, Constanța, 2002, 144-160; Zamfirescu, *Istorie*, II, 362-373. St. V., A. Tr.

PAPU, Letiția (20.XI.1912, București - 2.V.1979, București), prozatoare și poetă. Este fiica Italiei Papă (n. Bettelli) și a lui Iacob Papă, funcționari, și soră cu Edgar Papă. A absolvit Liceul „Regina Maria” (1930) și Facultatea de Litere și Filosofie din București (1930-1934), continuându-și studiile la Paris (1936-1939). Va fi profesoară de liceu la Turda (1939-1944) și la Cluj (1944-1948), lector de limba franceză la Universitatea bucureșteană (până în 1954) și la Institutul Pedagogic din Pitești (până în 1964). Debutează cu versuri în „Gând românesc” (1937), colaborând apoi la „Universul literar”, „Claviaturi”, „Pagini literare”, „Revista tineretului” ș.a.

Prima carte semnată de P., romanul *Cercul alb* (1945; Premiul Editurii Fundației Regale pentru Literatură și Artă), deși de proporții reduse, este, în mod cert, cea mai reușită scriere a autoarei. Plecând de la pretextul manuscrisului găsit, sunt plasate inspirat elementele romantice ale unei iubiri, ajunsă obsesie, într-un cadru semifantastic, misterios și magic, evitându-se melodrama prin introducerea unui „prolog” ce constituie, de fapt, epilogul întâmplărilor narate. Romelele care au urmat, *Anii iubirii* (1955), *Sub arșița verii* (1957), *Între două oglinzi* (1965), *Succes* (1971) și *Moartea tânărului veteran* (1978), ca și volumele de proză scurtă *Suită dramatică* (1959) și *Mărul cunoștinței* (1968) sunt cărți datate. Indiferent de mediul investigat (muncitoresc, studentesc, artistic), tiparele psihologice sunt stereotipe, unele cu o rudimentară schematizare în sensul imperativelor realismului socialist mai întâi, iar mai târziu în linia unui moralism ostentativ: aceeași indivizi onești, care reușesc să înfrângă dușmanul de clasă, ori care, neînțeleși de semeni, izbutesc în urma unor îndelungi tribulații, să își

dovedească nevinovăția. În *Lângă un geam deschis* (1955) și în *Noi, cei vii* (1963), autoarea versifică facil și declamativ teme frecvente în literatura momentului, vădind o atitudine entuziast-idilică în raport cu realitățile.

SCRIERI: *Cercul alb*, București, 1945; *Anii iubirii*, București, 1955; *Lângă un geam deschis*, București, 1955; *Sub arșița verii*, București, 1957; *Suită dramatică*, București, 1959; *Noi, cei vii*, București, 1963; *Între două oglinzi*, București, 1965; *Mărul cunoștinței*, București, 1968; *Succes*, București, 1971; *Moartea tânărului veteran*, București, 1978. **Traduceri:** Dimos Rendis, *Pământul patriei*, București, 1953 (în colaborare cu Demostene Botez); Romain Rolland, *Beethoven. Marile epoci creatoare. De la Eroica la Appassionata*, introd. Horia Bratu, București, 1962 (în colaborare cu Nicolae Paroescu); Goethe și Beethoven, București, 1963 (în colaborare cu Nicolae Paroescu); *Beethoven. Marile epoci creatoare. Cântecul învierii (Missa Solemnis și ultimele sonate)*, București, 1965 (în colaborare cu Nicolae Paroescu); *Beethoven. Marile epoci creatoare. Catedrala întreruptă, I-III*, București, 1965-1967 (în colaborare cu Nicolae Paroescu); *Iubirile lui Beethoven*, București, 1967 (în colaborare cu Nicolae Paroescu).

Repere bibliografice: Constantinescu, *Scrieri*, IV, 152-155; Perpeșcius, *Opere*, XI, 257-262; G. Călinescu, „Cercul alb”, „Națiunea”, 1948, 532; Ion Tiba, „Sub arșița verii”, IL, 1958, 6; Magdalena Popescu, „Între două oglinzi” GL, 1965, 43; Piru, *Panorama*, 394-396; Sorin Titel, „Succes”, RL, 1971, 44; Ioana Crețulescu, *Istorie romanțată*, LCF, 1978, 16; *Lit. rom. cont.*, I, 390; *Dicț. scriit. rom.*, III, 624-625. D.G.

PAPUC, Liviu (6.VII.1950, Dornești, j. Suceava), istoric literar, editor și traducător. Este fiul Aureliei (n. Rodinciuc) și al lui Vasile Papuc, impiecat de mișcare la CFR. Urmează școala generală și liceul la Rădăuți, apoi Facultatea de Filologie, secția engleză-română, a Universității „Al. I. Cuza” din Iași (1969-1973). Funcționează la școli generale din Gherăseni, județul Buzău (1974-1975), Iași (1975-1976) și Focuri, județul Iași (1976-1984). Din 1984 lucrează la Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” din Iași, în 1992 devenind șef de serviciu. Își ia doctoratul în 2002, cu teza *Leca Morariu. Viața și opera*, susținută la Universitatea ieșeană. Începe să publice ca elev la Rădăuți, în revista „Lumina” (1967), continuând, ca student, să scrie la „Alma Mater” de la Iași, unde a fost redactor-șef adjunct între 1972 și 1973. Debutează editorial cu monografia *Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu”* (1989), în colaborare cu Nicoleta Popescu și Radu Tătăruță. În același an, alături de Constantin Mălinaș, publică la Oradea *Biblioteca edițiilor Mihai Eminescu românești și străine* (Premiul revistei „Familia”). În aceeași arie de preocupări se situează colaborările la volumele colective *Biblioteca universitară între tradiție și devenire* (1988), *Biblioteca și perenitatea culturii românești* (1990), coordonate de Cornelia Măță. Îngrijește, singur sau în colaborare, numeroase ediții din scrierile lui Nicolae Breban, Mircea Streinul, Teodor T. Burada, Leca Morariu, Ion I. Nistor, Costache Conachi, Ioan Artemie Anderco. Activitatea de „arheologie literară” s-a concretizat și printr-o bogată publicistică, în care se remarcă preocuparea constantă pentru literatura bucovineană. Colaborează la „Convorbiri literare” (e redactor din 1998), „Dacia literară”,

„Cronica”, „Timpul”, „Revista română”, „Steaua”, „Bucovina literară”, „Familia română”, „Iconar”, „Analele Bucovinei”, „Biblioteca și cercetarea” ș.a. Mai semnează Liviu P. Morariu, Olivian Radovici.

Volumul *Frânturi de cultură bucovineană* (1997) include studii despre Leca Morariu - conturând un „profil artistic al călătorului”, al cărturarului preocupat de folclor, al profesorului și al cercetătorului lui Eminescu - și câteva portrete, dintre care se remarcă acelea ale lui Constantin Hurmuzachi, Ion Grămadă, Lascar Luția, Claudiu Isopescu, Mircea Streinul, precum și scurte incursiuni în existența unor periodice uitate, cum ar fi „Deșteptarea”, „Spectatorul”, „Britanica”, toate având drept liant voința asiduă a cercetătorului de a configura specificul cultural al Bucovinei, prin necesare restituiri și valorizări ale spiritualității acestei provincii românești cu un destin istoric particular. Cartea *Marginalii junimiste* (2003) propune o intrare în istoria „obscură” ori mai puțin cunoscută a societății Junimea, despre care stăruie impresia că, încă de multă vreme, s-a spus tot ce se putea spune. Sunt aici numeroase documente - acte oficiale, texte și trimiteri la periodice premergătoare „Convorbirilor literare”, scrisori ale lui Titu Maiorescu, Iacob Negruzzi, Petre P. Carp, Petru Th. Missir ori adresate lor, care nu doar clarifică perioada aurorală a Junimii și a „Convorbirilor literare”, dar aduc o serie de informații semnificative, prețioase pentru cercetătorul literar. Acribiei lui P., mereu pasionat de arcele documentelor, i se adaugă bucuria descoperirii unor elemente insolite, ascunse în cele mai puțin promițătoare surse, care umplu de culoare și de viață istoria literară. Un capitol reface avaturile tipografiei patronate de Junimea, altul se referă la librăria Junimii, cu detalii pitorești culese din scrisorile lui Titu Maiorescu, altundeva autorul încearcă să dezlege misterele celor „trei Junimi” - masonică, politică, literară -, integrând astfel mișcarea junimistă în destinul cultural și politic european. Nici „caracuda” din întâlnirile societății ieșene nu este ignorată, ci văzută ca „grup de presiune”. Firește, nu lipsesc importante precizări despre bibliotecarul Mihai Eminescu, spicuite cu răbdare din registrele instituției, ca și din corespondența dintre D. Boghean și Petru Th. Missir, din perioada întunecării tragice a poetului. P. documentează despre o Veronica Micle la Reuniunea Femeilor Române, la vârsta când semna Ana Verona Câmpeanu, despre bibliotecile personale ale junimiștilor Vasile Pogor, Titu Maiorescu, Vasile Alecsandri, A. D. Xenopol, Ștefan Vârgolici ori Iacob Negruzzi. Nu mai puțin demnă de interes este ultima parte a cărții, dedicată parlamentarismului junimist, ca și capitolul special dedicat lui P. P. Carp, atât de cunoscut ca maestru al oratoriei politice și atât de puțin ca, de pildă, traducător din Shakespeare, „aparitiune neobișnuit de interesantă” și pentru elita apuseană. Dacă *Frânturi de cultură bucovineană*, ce are meritul de a constitui un document cultural solid în slujba ideii de românism dincolo de granițele politice, este oarecum grevat de fragmentarism, *Marginalii junimiste*, volum dezlăuind aceeași răbdătoare pasiune de cercetător, se bucură, în schimb, de o perspectivă integratoare, de judecăți de valoare mai prudent afirmate și

oferă numeroase oaze de plăcere intelectuală, lipsa de pedanterie și rafinamentul „arheologului” literar creând o dimensiune discret-literară, binevenită pentru demersul critic propriu-zis. O bogată activitate de traducător însoțește la P. pe aceea de cercetător literar și de publicist.

SCRIERI: *Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu”* (în colaborare cu Nicoleta Popescu și Radu Tătărucă), Iași, 1989; *Biblioteca edițiilor Mihai Eminescu românești și străine* (în colaborare cu Constantin Mălinaș), Oradea, 1989; *Frânturi de cultură bucovineană*, Iași, 1997; *Marginalii junimiste*, Iași, 2003. **Traduceri:** Francis Scott Fitzgerald, *Visuri de iarnă și alte povestiri*, Iași, 1992; Edgar Wallace, *Conturi lichidate*, Iași, 1994; Iris Johansen, *Un colț de paradis*, Iași, 1994; Alfred de Musset, *Gamiani sau Noaptea plăcerilor*, Iași, 1995; Jacques Bergier, *Cărțile blestemate*, Iași, 1995; Georges Barbarin, *Secretul Marii Piramide*, Iași, 1997; James M. Buchanan, *Limitele libertății*, Iași, 1997; Jean Delumeau, *Păcatul și frica. Culpabilizarea în Occident (sec. XIII–XVIII)*, II, postfață Alexandru-Florin Platon, Iași, 1998 (în colaborare cu Mihai Ungureanu); *Mituri și simboluri politice în Europa Centrală*, Chișinău, 2003.

Repere bibliografice: Satco-Pânzar, *Dicționar*, 170; Liviu Antonesei, *Un excelent traducător*, „Monitorul”, 1995, 1237; Dan Mănuță, *Trepte spre sinteză*, „Bucovina literară”, 1997, 4–7; Florin Faifer, *Popasuri în Țara Fașilor*, DL, 1997, 27; Corneliu Ștefanache, *O carte despre Bucovina*, „Evenimentul”, 1997, 1752; George Bădărău, *Amănunte esențiale*, CL, 1997, 8; Mircea A. Diaconu, *Generozitatea istoricului literar*, „Crai nou”, 1997, 1885; Busuioac, *Scritori ieșeni* (2002), 317–318; Mihai Iacobescu, *Unitate în diversitate*, „Crai nou”, 1998, 2147; Simion Bărbulescu, *Publicistica literară ca vocație*, CNT, 2000, 14. S.D.

PARADIGMA, revistă „plurilingvă de cultură”, apărută la Constanța din 15 mai 1993, inițial lunar, apoi neregulat, sub direcția lui Marin Mincu. Colectivul de redacție menționat în numărul inaugural este alcătuit din Mihai Cimpoi, Ion Dan Nasta, Ștefania Ploeanu, George Popescu, Monica Spiridon, iar colegiul consultant din Enrique Badosa (Spania), Catherine Durandin (Franța), Alfredo Giuliani (Italia), Adam Puslojić (Iugoslavia), Manuel Simões (Portugalia). În amplul articol din primul număr, Marin Mincu, alegându-și-l drept model pe Constantin Noica (cărui îi este dedicat acest număr), face o pledoarie pro domo, sprijinindu-se pe valorile autohtone care și-au iradiat creativitatea în virtutea unei tranzitivități ce a sfidat frontierele românești. Intenția e de a exalta tocmai acea românitate subînțeleasă, ignorată de comentarii străini: „Oricine poate constata la fața locului cât este de dificil să-i convingi pe francezi că Ionescu, Tzara, Cioran (ale căror nume au fost franțuzite), nu sunt exclusiv «francezi» și că Paul Celan este român. Nu se admit aprioric, și asta devine cel mai grav lucru, nici o inserție, fibră, cicatrice, determinație de românitate în structura operelor lor, ca și cum acestea ar fi apărut din neantul pur.” Pornind de la convingerea că „există o *plasmă originară a limbii române*”, autorul articolului avansează și o soluție: „În loc de astfel de atitudini specifice unui soi de adolescență prelungită, ar fi cazul să reîncepem, serios, să facem cultură, pornind din nou de la problemele de fond, cu gravitate, cu aplicație, cu implicare, cu pasiune noiciană.” Se poate descifra aici și aspirația de a înscrie revista proaspăt

născută pe o astfel de traiectorie recuperatoare, păstrând, în același timp, o amplă deschidere spre exterior. P. promovează îndeosebi literatura contemporană română și italiană și dialogul dintre cele două culturi. Numerele sunt dedicate, în mare parte, unor personalități ale vieții culturale contemporane, românești și italiene: Mircea Ivănescu, I. D. Sârbu, Nichita Stănescu, Tudor Arghezi, Eugen Ionescu, I. L. Caragiale, Ion Barbu, Marin Sorescu, Nicolae Breban, G. Călinescu, G. Bacovia, Mario Luzi, Paul Celan, Lorenzo Renzi, Umberto Eco, Pier Paolo Pasolini ș.a. Sunt incluse interviuri și texte critice despre fiecare personalitate evocată, traduceri din opera autorului, în italiană ori în română. Rețin atenția, în numărul 2-3/1993, și interpretările unor semiologi italieni (Cesare Segre, Gian Paolo Caprettini ș.a.) privind opera eminesciană, alături de cele ale lui Marin Mincu (despre textualizare la Eminescu), Octavian Soviany, Ștefania Ploeanu ș.a., precum și dosarul *Eminescu a Firenze*, despre traducerea *Lucașfărilor* în italiană, realizată de Sauro Albisani; în numărul 1-3/1996, traduceri în italiană și franceză din Nichita Stănescu, textele critice dedicate operei acestuia (în special cel semnat de G. Rotiroți); în numărul 2/1998, studiul despre Ion Barbu și poezia textualistă, semnat de Marin Mincu, în care se propune paradigma barbiană pentru poezia română actuală; în numărul 1/1999, o convorbire a lui Mihai Șora cu Marin Mincu despre Eugen Ionescu și un text al directorului P. despre Ionescu, insistând pe dimensiunea universală, dar și pe cea locală („spiritul creativ muntean”, inovativ și polemic); în numărul 1/2000, studiul lui Marin Mincu despre Tudor Arghezi și „tentativa dramatică de constituire a eului poetic”, aspirație prin care poezia acestuia marchează un moment esențial în evoluția spre modernitate a liricii românești. Alte numere găzduiesc dezbateri pe teme de interes „la zi”: postmodernismul (6-9/1997), semiotica italiană (10-12/1997), canonul și canonizarea. Paginile despre postmodernism conțin o discuție teoretică detașată, lipsită de partis-pris-uri ideologice, despre postmodernitate și postmodernism (Marin Mincu), aspectele postmodernismului sau raportul ambiguu cu modernitatea (Alexis Nouss, Gheorghe Crăciun), fără să lipsească aplicațiile ce au în vedere literatura română. Numărul cuprinde și un amplu text din Gianni Vattimo, *Dialectică, diferență, gândire slabă*, în traducerea Ștefaniei Mincu. Dezbaterea cu privire la canon și canonizare ocupă mai multe numere din 2001-2003 și abordează probleme precum noțiunea de canon literar, modul de funcționare al acestuia, la noi, în perioada interbelică, emergența unui „canon textualist”. Articolul inaugural al lui Marin Mincu, *Canon și axiologie*, face ordine într-un teritoriu lăsat pe seama defilărilor de revistă. Polemizând cu Gheorghe Crăciun, care disocia canonul optzecist de „valoare”, Marin Mincu acreditează ideea perenității criteriului axiologic în constituirea oricărui canon, inclusiv a celui contemporan și discută importanța autenticității în canonul textualist al anilor '60-'80. La anchetă participă, fiecare cu o contribuție semnificativă, Ion Pop, Ioan Buduca, Paul Cornea, Irina Mavrodin, Angela Marinescu, Livius Ciocârlie, Daniel Cristea-Enache, Ion Simuț, Mircea Martin,

Mihai Zamfir ș.a. În afară de texte critice și eseuri, **P.** publică și poezie în română și în italiană. Se mai remarcă interviurile lui Marin Mincu cu Nichita Stănescu, Mircea Ivănescu, Umberto Eco, Gianni Vattimo. De asemenea, sunt publicate poeme ale lui Eugenio Montale, ale Gabriellei Sobrino, ale lui Mario Luzi sau Alfredo Giuliani, corespondența lui Emil Cioran cu Dieter Schlesak, traducerile lui Mircea Țuglea din Paul Celan ș.a. Alți colaboratori: Maria Corti, Gheorghe Grigurcu, Marian Victor Buciu, Monica Farnetti și mulți alții. Revista este ilustrată cu eleganță de artiști plastici precum Spiru Vergulescu, Sorin Ilfoveanu, Sorin Dumitrescu. *N.S., R.D.*

PARADOX, revistă de „cultură, reflecție și atitudine” apărută la București de la 1 mai 1990 până în august 1991 (patru numere), sub direcția lui Marcel Duță, secretar de redacție fiind Andrei Nestorescu. Publicația poartă drept moto un citat din Lucian Blaga: „Să ajungi în țara fâgăduinței pe care o porți în tine”. În editoriale precum *Cultura și puterea*, *Prin cultură la democrație*, *Mitologia tiparului și Falsa normalitate*, Marcel Duță abordează teme prin care dorește să stabilească „raportul de atâtea ori paradoxal între cultură și putere”. Preocuparea pentru publicarea de materiale inedite sau pentru restituirea unor texte mai puțin cunoscute se îndreaptă atât spre numele mari ale culturii românești, cum ar fi Mircea Eliade (*Despre rugăciune*, conferință radiofonică din 9 martie 1935), Mircea Vulcănescu (*Despre spiritul românesc*, text preluat din „Caete de dor”, 1952), Vintilă Horia (scrisoare trimisă lui Petre Pascu la 6 octombrie 1990), Constantin Noica (*Războiul formelor*), Dimitrie Cuclin (*Confesiuni*), dar și spre traduceri în premieră din Plutarh, Mario Vargas Llosa, Mihail Bulgakov (*Jurnal*, în versiunea Anei-Maria Brezuleanu) sau Al. Zinoviev (*Comunismul ca realitate*). Cu poezii sunt prezenți Ion Mustăță, Victoria Ana Tăușan, Monica Pillat, Lia Miculescu și, sub titlul *Recuperări*, Pan M. Vizirescu și Dimitrie Cuclin. În numărul 4 un interesant grupaj, *O dinastie de scriitori*, îi prezintă pe Ion, Dinu și Monica Pillat, precum și patru scrisori inedite ale lui Dinu Pillat către soția sa. Revista mai cuprinde rubrici dedicate teatrului, muzicii, filmului, recenzii de cărți, evocări ale unor scriitori, dintre care, sub semnătura Sandei Diamantescu, o rememorare intitulată *Ultima întâlnire cu Petru Comarnescu*. *M.Ș.*

PARADOX, revistă apărută la București, lunar, din aprilie 2000, sub conducerea lui Marcel Crihană, ca publicație a Editurii Perpessicius. În editorialul *Pe urmele lui Perpessicius*, Marcel Crihană face elogiul marelui critic, care „a reprezentat conștiința estetică a momentului, alături de T. Vianu și G. Călinescu”, și anunță înființarea Editurii Perpessicius, precum și a unui cenaclu omonim. În calitate de redactor-șef, Sorina Crihană-Dascălu explică, în articolul *De ce „Paradox”*, alegerea titlului publicației: „Paradoxul se instituie într-un intermediar către depășirea aparențelor mai mult sau mai puțin înșelătoare”, determinând „o problematizare continuă,

dar cu rost”. Fiecare an de apariție al revistei este pus sub semnul unei aniversări: anul 2000 este dedicat lui Mihai Eminescu, 2001 lui Constantin Brâncuși, 2002 lui I. L. Caragiale, iar anul 2003 lui Nichita Stănescu. La rubrica „Planete lirice” sunt găzduiți mai ales poeții afirmați în cadrul cenaclului „Perpessicius”: Ion C. Ștefan, E. Cojocaru, Dumitru Dumitrică, Constantin Mosor și alții. O serie de interviuri aduc date noi despre Șerban Cioculescu (text inedit, din 1984), Gheorghe Bulgar, Solomon Marcus, Theodor Codreanu, Emil Manu ș.a. Marcel Crihană este prezent cu editoriale, cu un lung studiu intitulat *Calitățile criticului literar*, dar și cu recenzii, poezii, cugetări. Din 2002 este anexat un supliment pentru femei, „Theia”, iar în 2003 se editează un supliment de cultură religioasă, „Diakrisis”. Rubricile „Cenaclu”, „Educație”, „Știință și tehnică”, „Societate” relevă încercarea redactorilor de a da publicației un profil cultural cât mai cuprinzător. *M.Ș.*

PARASCAN, Constantin (26.I.1944, Măgurești, j. Bacău), prozator și istoric literar. Este fiul Mariei (n. Popa) și al lui Constantin Parascan, țărani. După absolvirea Liceului Teoretic din Onești (1966), a urmat Facultatea de Filologie, secția română-italiană, a Universității „Al. I. Cuza” din Iași (1967-1972). Devine muzeograf la Muzeul Literaturii Române din Iași - Bojdeuca „Ion Creangă” (1972-1975), apoi muzeograf și șef de secție la Casa Pogor și iarăși, din 1989, muzeograf la Bojdeuca „Ion Creangă”. Din 1998 este lector asociat la Facultatea de Litere și Științe a Institutului de Studii Europene „Ștefan Lupășcu” din Iași, iar din 2002 este profesor la Facultatea de Litere a Universității din Bacău. Debutează în revista „Alma Mater” cu proza *Coborârea din urmă* (1970), iar editorial, cu romanul *Ușile nopții*, apărut în 1981.

Paradigmatic pentru proza lui **P.** este Vasile Proca, personajul principal al romanului *Ușile nopții*, care poate fi considerat o replică a protagonistului din *Intrusul* de Marin Preda prin conjugarea nedreptății sociale cu renghiurile jucate de soartă, la care se adaugă și o veritabilă vocație pentru nefericire, confirmată de eșecul familial și de stigmatizarea fizică. Dacă personajul lui Preda mai mult problematiza detașat decât suferea, protagonistul de aici nu are aptitudini de cazuist al culpabilității morale, ci este o fire poetică ce își sondează trecutul prin insistente incursiuni anamnetice și prin reverii. Întreg romanul e, de altfel, bazat pe reverberații poetice, textul fiind contrapunctat de pagini poetice. Prozatorul apelează la folosirea persoanei a doua singular, procedeu care permite o serie de suprapuneri: planul real cu cel al visului, monologul interior cu replicile interlocutorului, autorul cu naratorul. Nostalgia, cauzată de „imposibila întoarcere” la mentalitatea și simțirea arhaică, este preponderentă și în romanul *Sufletul nostru dintâi* (1984), un fel de poem în proză cu alură memorialistică și presărat cu elemente fantastice de coloratură neoromantică, figurând un peisaj *état d'âme* antropomorfizat. Intenția regăsirii de sine, intrită și de nevoia confesiunii, trădează propensiunea spre interogație și relativizare a celui care își caută „sufletul dintâi”. Factura

autobiografică a textului este susținută de apelul la doi naratori care își descriu dialogic – unul diaristic, iar celălalt prin procedeul epistolar – parcursul existențial. Prin aceeași strategie care mizează pe rememorare, confesiune și jurnal se reconstituie, în romanul *Vămile iubirii* (1988), o ambianță aparent romantică, creată de trei femei care doresc să realizeze, fiecare prin datele ei temperamentale, cuplul cu un partener ideal. „Vămile iubirii” fiind numeroase și repetabile, la capătul unor istorii erotice paralele se consemnează eșecul tentativei de atingere a absolutului în dragoste. Doar Scriitorul ar putea închipui, prin mecanica scripturalului, cuplul exemplar în „cartea-femeie” – o carte care nu își poate găsi modelul decât prin apelul la „prototipul irealizabil” al femeii ideale. Ar fi de reținut motoul atribuit unui Anonim: „Nu citești cărți de dragoste. Iubiți-vă! Cea mai frumoasă carte despre iubire e iubirea însăși”. Romanul *Orga de argint* (1994) – cel mai reprezentativ pentru tipul de proză abordat de P. – reiterează lirico-poematic, tot prin apelul la recuzita romantică, povestea de dragoste primordială. În ipostaza de istoric literar, P. se dedică, practic exclusiv, unui singur scriitor: Ion Creangă. Studiul cel mai important, *Ion Creangă. Măștile inocenței* (2000), este precedat de monografia *Bojdeuca „Ion Creangă”* (1984) și de *Povestea vieții lui Ion Creangă* (1996). Construindu-și demersul de la autor înspre operă, comentatorul evită confuzia între biografia unui autor și „viața și opiniile personajelor” sale, ceea ce duce de regulă la biografii romanțate și la conturări pripite ale eului creator. El cercetează cu minuție și reordonează nuanțat documentele și actele oficiale, unele inedite, ajungând la definirea unei psihologii creatoare și la schițarea etapelor unui destin uman adesea derutant pentru istoricii literari. Se demonstrează că „sucitul” Creangă a avut darul disimulării, acoperindu-și protector fondul său grav și chiar tragic (niciicum „jovial”) cu „măștile inocenței”. Acest cod al măștilor, detectabil la eul empiric, este folosit de povestitor și retrospectiv în *Amintiri din copilărie*, analizate aici ca operă de ficțiune propriu-zisă, iar nu ca autobiografie. P. nu se hazardează în emiterea de ipoteze neconfirmate de documente și acest lucru se observă și în *Anexă*, apărută inițial separat, sub titlul *Ion Creangă și lumea în care a trăit* (1999), care cuprinde un tablou cronologic comparativ al vieții și al operei scriitorului, așezate în paralel cu evenimentele culturale, literare și socio-politice din epocă. În același spirit al prudenței asertorice este redactată cartea *Eminescu și Creangă la Junimea* (2002), rod al cercetării arhivelor și al examinării a numeroase studii și articole. Se descrie, într-un reușit tablou de epocă, contextul apariției Junimii și a „Convorbirilor literare” și se urmărește apropierea celor doi scriitori de instituția culturală care i-a consacrat.

SCRIERI: *Ușile nopții*, Iași, 1981; *Ion Creangă. „Nu știu alții cum sunt ...”* (în colaborare), Iași, 1983; *Bojdeuca „Ion Creangă”*, Iași, 1984; *Sufletul nostru dintâi*, Iași, 1984; *Vămile iubirii*, Iași, 1988; *Muzeul Literaturii Române* (în colaborare), Iași, 1989; *Orga de argint*, Iași, 1994; *Povestea vieții lui Ion Creangă*, Iași, 1996; *Ion Creangă și lumea în care a trăit*, Iași, 1999; *Ion Creangă. Măștile inocenței*, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga,

postfată Liviu Leonte, Iași, 2000; *Eminescu și Creangă la Junimea*, Iași, 2002; *Preoția lui Creangă*, Iași, 2003.

Repere bibliografice: Ioan Holban, „Ușile nopții”, CRC, 1981, 13; Voicu Bugariu, *Proză poetică*, LCF, 1981, 24; Dan Petrescu, *Întâmplări din camera cealaltă*, „Dialog”, 1981, 5–6; Ioan Holban, *Nostalgia rădăcinilor*, 1984, 48; Val Condurache, „Sufletul nostru dintâi”, CRC, 1985, 1; Ioan Holban, *Mărcile personajului*, CRC, 1988, 32; Nicolae Rotund, *Poveștile din turn*, TMS, 1988, 10; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (1997), 290–291; Constantin Dram, *Lumi narative*, Iași, 1998, 22–25; Dan Mănuță, *Despre inocența lui Creangă*, CL, 2001, 5; Popa, *Ist. lit.*, II, 867; Remus Zăstroiu, *O nouă contribuție la cunoașterea vieții și operei lui Ion Creangă*, RR, 2002, 3; Mircea A. Diaconu, *Ion Creangă. Nonconformism și gratuitate*, Cluj-Napoca, 2002, 177–192. V.S.

PARASCHIVESCU, Miron Radu (2.X.1911, Zimnicea – 17.II.1971, București), poet, eseist și traducător. Este fiul Paulinei Paraschivescu (n. Scorțeanu) și al lui Romulus Paraschivescu, învățători. Urmează școala primară la Valenii de Munte, Liceul „Sf. Petru și Pavel” din Ploiești și face studii de arte plastice la Cluj și la București, aici devenind apoi student la Facultatea de Litere și Filosofie. Debutează în 1929, cu poezia *Iubire*, semnată Emil Soare, la „Povestea”, „foaie de expoziție literară în versuri” din Predeal-Sărari. Își continuă activitatea publicistică la „Gazeta învățătorilor prahoveni” din Ploiești (1930). Ulterior colaborează la numeroase publicații, majoritatea de stânga, fiind și secretar de redacție la „Era

nouă" (1936), redactor la ziarul „Timpul” (1936-1938), unde conduce pagina de literatură și artă, semnând cu pseudonimul Paul Scorțeanu (numele bunicului matern). În 1939 este numit șef al Biroului Presei, la Cluj. Redactează „Gazeta statului” (cu Ion Vințe) și face parte din grupul care animă revista clujeană „Țara nouă” (1939-1940), de orientare democratică radicală. Reîntors la București, la „Timpul” (1940-1943), reia conducerea paginii culturale și trece în aceeași calitate la „Ecoul” (1943-1944), cotidian condus de Mircea Grigorescu. După război lucrează la „Scânteia” și la „România liberă” (1944-1946), e redactor-șef la „Revista literară” (1947), ulterior la „Almanahul literar” din Cluj (1949-1952), după care se retrage din presă până la mijlocul anilor '60. Acum inițiază, cu o pasiune irepresibilă, „Povestea vorbii”, supliment al revistei „Ramuri” (1966-1969). Animator literar de vocație, și-a dedicat o parte însemnată a activității descoperirii de noi talente. Locuiește o vreme la Brașov, apoi la București, pentru a se izola, în cele din urmă, la Vălenii de Munte, unde va fi și înmormântat. **P.** debutează editorial cu volumul *Oameni și așezări din Țara Moșilor și a Basarabilor* (1938), urmat de *Pâine, pământ și țărani* (1943), reportaje în maniera lui Geo Bogza, însumând experiența sociologică a echipelor studențești inițiate de D. Gusti. Prima carte de poezie, *Cântice țigănești*, îi apare în 1941 și revelează un lirism singular prin rafinarea unei materii lirice umile și reabilitarea ingenios-stângace a cântecului de lume și a unui bogat limbaj argotic. Volumele următoare - *Cântarea României* (1951), *Laude* (1953), *Declarația patetică* (1960), *Versul liber* (1965), *Tristele* (1968) - marchează efortul poetului de a găsi formula unui lirism direct, dezbrăcat de artificii, solidar cu mutațiile social-istorice ale contemporaneității. Modelele existențiale și estetice rămân André Malraux și Federico García Lorca. **P.** e un adversar al lui Tudor Arghezi, ale cărui operă și personalitate le-a atacat cu o vehemență nedreaptă în „Azi”, apoi în „Scânteia” (1947), anticipând campania de desființare a poetului, orchestrată oficial din 1948. Temperament ciclotimic, pasional, capabil de mari elanuri și de bruște depresii, trecut prin mai multe crize psihice (despre care mărturisesc paginile unui jurnal), **P.** avea cultul prieteniei ardente, dar și pe al aversiunilor paradoxale. Proza cu caracter reportericesc - *Bâlci la Râureni* (1964), *Drumuri și răspîntii* (1967) -, ca și încercările de teatru - *Asta-i ciudat?*, *În marginea vieții*, *Irezistibilul Bolívar*, *Hamletul meu* (publicat postum) - sunt de un interes minor. În schimb, *poeta artifex*, avea o înclinație specială pentru traduceri și a dat versiuni românești remarcabile din San Juan de la Cruz, Charles Péguy, Max Elskamp, Louis Aragon, Rainer Maria Rilke, Stefan George, A.S. Pușkin, N.A. Nekrasov, Federico García Lorca ș.a. Pentru transpunerea poemului *Pan Tadeusz* de Adam Mickiewicz (1956) i s-a acordat Premiul „G. Coșbuc” al Academiei RPR.

Cunoscut îndeobște în critica literară drept poetul cel mai plin de surprize, un boem subțire printre cărți și un intelectual de rasă în viață, **P.** apare astăzi ca o structură omogenă, în ciuda diversității derutante a stilurilor exersate. În universul său liric el este în esență un frondeur mereu egal cu sine, apropiat când de Walt Whitman, când de Ion Barbu, când de

Giuseppe Ungaretti, de García Lorca sau de cântecul lăutăresc. Debutează editorial târziu, iar *Cântice țigănești* lasă în urmă, risipită în presa vremii, o bogată activitate poetică de altă factură. Abia primele două volume din seria *Scrieri* (I-IV, 1969-1975), când, practic, destinul său poetic era încheiat, oferă imaginea clară a evoluției. Ciclul intitulat *Primele*, care cuprinde poemele din perioada 1926-1933, așezat, printr-o dedicație de simpatie către revista „unu”, sub semnul avangardismului, îngăduie prea puțin să se întrevadă devenirea ulterioară. Poate în câteva erotice se presimte stângăcia aceea subtil stilizată care va face farmecul *Cânticelor țigănești*, după cum conștiința, timidă încă, a nonconformismului premerge marilor gesticulații de frondă din *Declarația patetică*, prin cultivarea unor imagini groțesti, drapat-protestatate, ale mizeriei sociale. În rest, poezia se păstrează în cadre elegante, bine strunite de ritmuri și rime, ajungând chiar la un vag ermetism. Cu toate că se editează abia în 1960, *Declarația patetică* este, de fapt, contemporană cu cartea de debut a lui **P.** și cuprinde, desfășurată, întreaga sa poetică. Teoretizată însă, aceasta se va găsi într-un argument prezent în *Versul liber*. În concepția asupra liricii, poetul nu excelează prin ineditul punctelor de vedere, ci prin claritatea cu care își configurează structura. Conceput ca un „surd protest împotriva rutinei”, versul liber nu înseamnă o decizie de la ordine. Esența poeziei - crede autorul, evocându-l pe Stéphane Mallarmé - constă în tehnică, în exercițiul îndelung. Ceea ce caută el este „precizia neglijentă” sau, altfel spus, „înregistrarea exactă a mișcărilor sufletului”, „reconstituirea grafică a unui sentiment”. Libertatea versului se traduce în felul acesta printr-o libertate constrângătoare: vers liber, adică „liber de orice vorbărie”. Ceea ce pare spontaneitate și neglijență nu e decât rezultatul unei elaborări. Discursul, întâmplător parcă, haotic, anonim, reprezintă chintesenta unei „maxime personalizări”. Rigoarea formală nu se referă, așadar, la obiectivitatea sentimentului, ci la transcrierea exactă a ritmului interior al poemului. Este expresia acută a sensibilității, a trăirilor personale puse în slujba unei colectivități. De aici, o asemenea concluzie: „Ca și nuditatea, înfățișarea versului liber este anonimă și egalitară: sub un limbaj comun, o inimă unanimă”. Și, într-adevăr, pe fondul unei sensibilități adeseori exacerbate, poezia din *Declarația patetică* dezvăluie un veritabil umanism în dependența lui Whitman. Poemul devine un instrument de acțiune, de luptă. El contribuie la transformarea umanității înseși, precum și la aceea a poetului. Menirea acestuia din urmă este „agitatorică” și „duhovnicească”, el trebuie să caute mântuirea prin luptă. „Eu sunt cântăreț și om serios / cetățean și tovarăș al lumii”, declară **P.** E începutul unui discurs voit prozaic, dar de o solemnitate bine studiată. Versurile se desfășoară în falduri largi ori țâșnesc în fulgere scurte, conform ritmicii pe care o imprimă sensibilitatea, dispoziția temperamentală. Ele conving, pe ansambluri mari, prin această revărsare calmă, monotună, devenită obsedantă. Dau impresia unor simple constatări, dar sunt învăluitoare și insinuante. Cântecul este „categoric, pe viață și pe moarte”. În simplitatea lui, are ceva implacabil, rechizitorial. Privită atent, țesătura este

complicată. Poezia e când eterică și rafinată, când pedestră, polemică, urâtă chiar; se avântă într-o metaforă cvasiobscură, ca o iluminare bruscă, ori relatează un fapt banal, jurnalier, familiar; mângâie sau înfierează, cântă ori țipă. Este colocvială, orgolioasă uneori, umilă altă dată, fantastă sau naturalistă. O atare „artă poetică” urmărește în fond o democratizare absolută a universului poetic: la nivelul limbajului propriu-zis, al temelor, al atitudinii față de ele. Vizate sunt aici în primul rând sentimentalismul minor, purismul, intimismul. Stilul adresativ liber șochează, bruschează „bunul-simț”. Violența este nelimitată. Lira „stilștilor” îi pare lui P. „foanță” și „rablagită”, aceștia sunt niște „maimuțoi”, „marțafoi”. Umanismul invocat teoretic are o solidă acoperire estetică. Tematica însăși e grandioasă. Este cântată în general germinația universală, cu substitutele ei: maternitatea, rodirea vegetală. Același scop polemic rămâne evident și în *Cântice țigănești*, cartea care i-a absorbit aproape integral personalitatea. Aici contrariază din nou atât reabilitarea unei comunități etnice, cât și a unor specii uitate la periferia literaturii – cântecul lăutăresc, cântecul de mahala, romanța. Surprinde naivitatea mimată cu o mare savanterie de mijloace în exprimarea unui eros frust,

aprig, a unei naturi umane febrile și al cărei dramatism inconștient țâșnește în expresii adeseori vulgare sau comice. Lumea aceasta, văzută în manifestările ei de vitalitate primară, este tratată într-o „mascaradă” subtil-rafinată a limbajului care coboară, în esența sa, mai ales în ciclul numit *Cântice de lume*, din „of”-urile lui Anton Pann, dar și din maliția bonomă a lui I. L. Caragiale. „Cânticul” reprezintă mai mult decât o specie literară: anume, modalitatea artistă de a te copilări în instinctual. Totul este aici ingenuu și elementar, pur și abject, banal și fantastic. „Personajele”, îndeosebi cele din ciclul *Balade*, sunt ipoteze lirice, așa cum și în dramaturgia firavă a autorului ele sunt dezvoltări, halucinatorii uneori, ale aceluiași eros pasional. Extraordinară rămâne imaginea halucinant-lunară a Vianei, al cărei dans nocturn pare a simboliza o senzualitate cosmică. Stilul voit naiv, stângaci, dar în substanță artist, absolvă o asemenea lume care nu cunoaște altă morală decât pasiunea vieții: „dincolo de rău și bun”. Începând cu volumul *Laude*, critica a constatat o modificare a discursului poetic, cu toate că tematica va fi cea din *Declarația patetică*: elogiul umanului și al naturalului surprinse în starea lor de germinație sau de împlinire. Fără îndoială, tumultul dinainte s-a potolit. Poeziile devin arabescuri subtil geometrizate, stilizate cu migală și rafinament. Elemente altădată vituperate constituie acum materia poetică. Sunt căutate corespondențele secrete dintre fenomene, stările difuze ale sufletului, imponderabile, ajungându-se progresiv, în *Versul liber* și mai târziu în *Tristele*, până la înțelegerea poemului ca o tensiune sintactică. Câteva „laude”, de exemplu, adresate tomatei, mărului sau lacrimilor sunt poeme aproape manieriste. Obiectele își pierd contururile propriu-zise, pulverizate într-o rețea de metafore de o mare frumusețe. Fântânile, oglinzile, statuile apar ca spații ale contemplării, miracole ale universului interiorizat. Și totuși, P. nu și-a trădat structura sa de frondeur. În anii '50, la data publicării „laudelor”, o asemenea reînțoarcere la poezia esențializată, în care ideea elogiului era servită de o tehnică extrem de ingenioasă, reprezenta în fond un mod de contestare a formulei epice în vogă. Poetul se numără printre cei dintâi care anunțase resurecția lirismului, așa cum prin *Declarația patetică* anunțase trecerea la o poezie ca mod de acțiune, brechtian, ca o dezicere de lirism. Acestea sunt extremele între care se desfășoară aventura lirică, doar în aparență contradictorie, a unuia dintre cei mai valoroși poeți români contemporani.

Cânticele țigănești au plăcut la apariția lor, plac și azi, dovadă că limba lor argotică nu s-a învechit. Este un mare lirism în ele? N. Manolescu crede că nu („Lipsit de mari mijloace lirice”). Cânticele n-au, este adevărat, metafizică și, în afara iubirii, nu îmbrățișează nici o altă mare temă lirică. N-au o concepție asupra lumii, nu privesc îngândurate dincolo de orizonturile vieții și nu impun un mare concept liric. Atâta lipsă de interes pentru mituri în poezie poate da de bănuț. Însă poezia poate trăi și în afara acestor sfere, într-o bufonerie fină. Este ceea ce face Miron Radu Paraschivescu, care, răsând de miturile înalte, creează propria mitologie lirică. Din ea va ieși o întreagă școală poetică (de la Geo Dumitrescu la Marin Sorescu).

SCRIERI: *Oameni și așezări din Țara Moșilor și a Basarabilor*, Craiova, 1938; *Cântice țigănești*, București, 1941; ed. cu ilustrații de Marcel Chirnoagă, București, 1972; *Pâine, pământ și țărani*, Craiova, 1943; *Cântare României*, București, 1951; *Laude*, București, 1953; *Laude și alte poeme*, București, 1959; *Declarația patetică*, București, 1960; *Poezii*, pref. Dumitru Micu, București, 1961; *Declarația patetică. Cântice țigănești. Laude și alte poeme*, pref. Radu Popescu, București, 1963; *Bâlci la Râureni*, București, 1964; *Versul liber*, București, 1965; *Drumuri și răspântii*, București, 1967; *Tristele*, București, 1968; *Scrieri*, vol. I-II, București, 1969, vol. III-IV, îngr. George Zarafu, București, 1974-1975; *Poeme*, București, 1971; *Ultimele*, pref. Marin Preda, București, 1971; *Poezii*, îngr. și postfață Ioan Adam, București, 1973; *Amintiri*, București, 1975; *Journal d'un hétérologue*, tr. Claude Jaillet, pref. Virgil Ierunca, Paris, 1976; ed. (*Jurnalul unui cobai. 1940-1954*), îngr. Maria Cordoneanu, pref. Vasile Igna, Cluj-Napoca, 1994; *Povestind copiilor*, București, 1990; *Poeme*, îngr. și pref. Ilie Constantin, Iași, 2000. **Traduceri:** Marie-Anne Desmarest, *Torrente*, București, 1943; Konstantin Simonov, *Apărarea Moscovei*, București, 1944; Nikolai Tihonov, *Istoriisiri din Leningrad*, București, 1944; Mihail Șolohov, *Școala urii*, București, 1944; Jean Richard Bloch, *Toulon*, București, 1945; A. S. Pușkin, *Basme...*, cu ilustrații de Th. Kiriacoff-Suruceanu, București, 1945, *Ruslan și Ludmila*, București, 1951; *Tălmăciri după opt poeți europeni*, cu portrete de Mircea Alifanti, București, 1946; Claude Roy, *Parisul răsculat*, București, 1946; Maxim Gorki, *Univestitățile mele*, București, 1948; N.A. Nekrasov, *Poeme alese*, București, 1953, *Gerul, moșu cu nasu roșu*, București, 1955, *Opere alese*, I-III, București, 1955-1959, *Femeile ruse. Decembristele*, București, 1956; Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz sau Ultima încălcare de pământ în Lituania*, pref. Olga Zaiczik, București, 1956, *Poezii*, București, 1957 (în colaborare cu Vlaicu Bârna și Virgil Teodorescu), *Poezii*, București 1959; Juliusz Slowacki, *Ceasul meditării*, cu ilustrații de Mihai Vulcănescu, București, 1962; Giuseppe Ungaretti, *Poezii*, București, 1963 (în colaborare cu Alexandru Balaci); André Malraux, *Calea regală*, București, 1971.

Repere bibliografice: Cioculescu, *Aspecte*, 190-192; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 156-160; Georgescu, *Încercări*, II, 229-231; Petroveanu, *Pagini*, 66-78; Petroveanu, *Profiluri*, 30-45; I. D. Bălan, *Delimitări critice*, București, 1964, 84-91; Georgescu, *Părerii*, 151-155; G. Călinescu, *Impresii asupra literaturii spaniole*, București, 1965, 348; Călinescu, *Aspecte*, 187-212; Felea, *Dialoguri*, 181-188; Micu-Manolescu, *Literatura*, 98-103; Munteanu, *Aritudini*, 247-251; Căprariu, *Jurnal*, 98-104; Regman, *Cărți*, 168-176; Ion Oarcăsu, *Prezențe poetice*, București, 1968, 50-57; Piru, *Panorama*, 104-109; Balotă, *Labirint*, 355-359; Adrian Păunescu, *Sub semnul întrebării*, București, 1971, 325-335; Munteanu, *Opera*, 174-181; Caraion, *Duelul*, 108-114; Ciobanu, *Panoramă*, 9-13; Ilie Purcaru, *Poezie și politică*, București, 1972, 13-42; Balotă, *Umanități*, 401-405; Călinescu, *Fragmentarium*, 78-84; Raicu, *Structuri*, 162-168; Constantin, *A doua carte*, 75-99; Miron Radu Paraschivescu, MS, 1974, 3 (semnează Geo Bogza, George Macovescu, Dorina Rădulescu, Ștefan Roll și Ștefan Voicu); Felea, *Secțiuni*, 393-397; Paleologu, *Simțul practic*, 44-45; Petroveanu, *Traiectorii*, 78-88; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 539-546; Ungheanu, *Arhipelag*, 68-71; Piru, *Poezia*, I, 244-257; Aurel Rău, *Întâlniri cu scriitorii*, București, 1976, 121-131; Caraion, *Pălărierul*, 204-209; Raicu, *Critica*, 35-48; Pop, *Transcrieri*, 189-194; Martin, *Identificări*, 197-200; Stănescu, *Jurnal*, I, 167-171; Simion, *Scriitori*, I, 14-33; Poantă, *Radiografii*, I, 87-92; Baltag, *Polemos*, 151-156; Grigurcu, *Poeți*, 92-96; Cubleşan, *Teatrul*, 150-154; *Lit. rom. cont.*, I, 159-163; Căndroveanu, *Printre poeți*, 39-45; Marcea, *Concordanțe*, 265-267; Iosifescu, *De-a lungul*, 223-226; Manea, *Contur*, 82-88; Raicu, *Fragmente*, 131-134; Rotaru, *O ist.*, III, 68-81; Micu, *Limbaje*, 170-178; Tuchilă, *Privirea*,

111-120; Grigurcu, *Eminescu-Labiș*, 373-377; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 83-85; Lovinescu, *Unde scurte*, II, 158-162; Constantin, *Complicitatea*, 72-77; Mircea Zăciu, *Soarta unui cobai*, F, 1994, 12; Ierunca, *Semnul*, 241-244; Al. Săndulescu, *Un mare disident al anilor '50*, VR, 1995, 3-4; Miron Radu Paraschivescu, DRI, IV, 20-25; Alex. Ștefănescu, Miron Radu Paraschivescu, RL, 1998, 20, 23-24; *Dict. analitic*, I, 202-205; Zăciu, *Departee*, 50-54; Miron Radu Paraschivescu, DCS, 121-122; *Dict. esențial*, 621-624; Stan Velea, *Literatura polonă în România*, București, 2001, 79-81, *passim*; Alex. Ștefănescu, Miron Radu Paraschivescu, RL, 2003, 27. P.P.

PARASCHIVESCU, Radu (14.VIII.1960, București), prozator și traducător. Este fiul Angelei Aida Paraschivescu (n. Brudiu), contabilă, și al lui Ion Paraschivescu, economist. A absolvit la București Liceul de Filologie-Istorie „Ion Creangă” (1979) și Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, secția engleză-franceză (1984). A lucrat ca profesor de limba engleză la Liceul „Traian Vuia” din Făget, județul Timiș (1984-1988), bibliotecar la Ministerul Transporturilor și Telecomunicațiilor (1988-1990) și la Biblioteca Națională a României (1990-1993), redactor-șef adjunct la Editura Olimp (1993-1994), redactor-șef la Editura Elit din Ploiești (1994-1995), redactor coordonator la Editura RAO (1995-2003). Debutează în „Tomis” (1992) și publică traduceri, articole și proză în „România literară”, „Euphorion”, „Lettre internationale”, „Dilema”, „Tomis”, „Arcade” ș.a. Colaborează cu articole de gen la „ProSport” și „Gazeta sporturilor”, precum și la realizarea unei enciclopedii a fotbalului (2003).

Registru comic-satiric este mediul predilect al prozei lui P. Detaliind această predispoziție, romanele publicate își deduc tonul din datele contextualizării ficționale. Romanul de debut, *Efemerida* (2000), se desfășoară în ambianța deceniului al nouălea al secolului trecut: pe paleta de bază predomină cenușul, blazarea, compromisurile, rutinele mărunte, reflexele condiționate, psihologiile blocate în cleiul lipsei de respectivă. Compusă din alăturarea a doi naratori, augmentată de inserturi din romanul pe care unul dintre aceștia l-a scris, *Efemerida* e o construcție inegală în primul rând datorită carentei în focalizarea tramei și în ajustarea anecdoticului. Reușite sunt fragmentele, relativ autonome față de angrenajul narativ, în care amprenta vocală a primului narator, scriitorul aspirant Sergiu Varnali, „semnează” partiturile unui discurs cinic, sarcastic, plin de umor. O amprentă asemănătoare lasă personajul-narator Virgil Mihalcea din celălalt roman, *Balul fantomelor* (2000). Identitatea lui retorică trimite la un San-Antonio privat de *background*-ul voluntar-donjuanesco-eroic, înghesuit în datele psiho-corporale ale unui profesor de engleză la un liceu bucureștean. Compus după rețetă de best-seller, scaldat din belșug în sosul unui comic debordant, romanul *Balul fantomelor* potrivește dozajul optim între consumabil și arhivabil. Referințele lui sunt din zona romanului comic britanic. În ceea ce privește traducerile, lăsând la o parte scrierile de consum (selectate din producția lui Robert Ludlum, John Grisham ș.a.), P. se dovedește unul dintre cei valoroși, mai subtili, mai atenți la nuanțe traducători contemporani. Versiunile lui la cărți semnate de scriitori

precum Kazuo Ishiguro, David Lodge, Virginia Woolf, Jonathan Coe, Salman Rushdie ori Julian Barnes se numără printre vârfulurile acestui segment editorial.

SCRIERI: *Efemeriada*, București, 2000; *Balul fantomelor*, București, 2000. **TRADUCERI:** François Mauriac, *Îngerii negri*, București, 1991; Robert Ludlum, *Testamentul lui Holcroft*, București, 1993; D. H. Lawrence, *Apocalipsul*, București, 1993; Petru Popescu, *Revelație pe Amazon*, București, 1993, *În coasta lui Adam*, București, 2001; Tim Powers, *Palatul mutantului*, București, 1994; Michael Beeschloss, Strobe Talbott, *La cele mai înalte niveluri*, București, 1994 (în colaborare cu Anca-Irina Ionescu); Annette Lévy-Willard, *Eu, Jane, îl caut pe Tarzan*, București, 1994; Kazuo Ishiguro, *Rămășițele zilei*, București, 1994; Li Zhisui, *Viața particulară a președintelui Mao*, Ploiești, 1995 (în colaborare cu Anca-Irina Ionescu și Cornelia Bucur); Frederick Forsyth, *Dezinformatul*, București, 1995, *Pumnul lui Dumnezeu*, București, 1998 (în colaborare cu Cornelia Bucur); Scott Turow, *Vină mărturisită*, București, 1996; Mihai Macici, *Romania's Wines*, Alcor, 1996; John Ranelagh, *Agenția. Ascensiunea și declinul CIA*, București, 1997; David Lodge, *Meserie!*, București, 1997, *Limbaul romanului*, București, 1999, *Vești din Paradis*, București, 2000 (în colaborare cu Raluca Mihail), *Terapia*, București, 2001; Norman Rose, *Churchill, o viață de rebel*, București, 1998; Victor Sheymov, *Turnul secretelor*, București, 1998; Henry Kissinger, *Diplomația*, București, 1998 (în colaborare cu Mircea Ștefancu); Andrina Stiles, *Rusia, Polonia și Imperiul Otoman. 1725-1800*, București, 1998, *Suedia și zona baltică. 1525-1721*, București, 1998; Russell Sherman, *Rusia. 1815-1881*, București, 1998; William Golding, *Înfruntarea*, Ploiești, 1998, *Inițierea*, București, 2003; *Ghidul Londrei*, București, 1999 (în colaborare cu Radu Pintea); Virginia Woolf, *O cameră separată*, București, 1999; Salman Rushdie, *Copiii din miez de noapte*, București, 2000; Julian Barnes, *O istorie a lumii în zece capitole și jumătate*, București, 2000; Tim Hindle, *Cum să negociem*, București, 2000, *Cum să gestionăm timpul*, București, 2000; Robert Heller, *Cum să vindem*, București, 2000; John Grisham, *Frăția*, București, 2000, *Campionul din Arkansas*, Iași, 2002; Jonathan Coe, *Casa somnului*, Iași, 2001; Peter F. Sugar, *Naționalismul est-european în secolul XX*, București, 2002; William Burroughs, *Ghemul fundăturilor*, Pitești, 2003; John Steinbeck, *Scurta domnie a lui Păpin al IV-lea*, București, 2003.

M.I.

PARASCHIVESCU, Vintilă V. (7.II.1890, București - 6.II.1965, București), poet și prozator. Este fiul Anetei și al lui Vasile Paraschivescu, muncitor. Învăță la Liceul „Gh. Lazăr” și studiază dreptul la Universitatea din București. Va fi avocat în Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale (1914-1931). Conduce apoi Oficiul Național de Turism al României. Primele versuri proprii îi apar în „Junimea literară” (1911), după ce în 1910 i se publică în „Viața românească” o traducere din Longfellow. Ulterior face parte din cercul de la „Vieța nouă”, unde mentor îi este Ovid Densusianu. A colaborat la „Vieța nouă” începând din 1912 (cvasiregulat până în 1916, intermitent în 1917-1925), cu versuri, articole (combatant pe front, scrie cronică de război ș.a.), proză poetică etc. Semnează articole și în alte periodice conduse de Ovid Densusianu (săptămânalul „Înălțarea”). A mai publicat sporadic la „Ramuri”, „Drum drept”, „Convorbiri literare”, „Săptămâna politică și culturală” ș.a. Nu era lipsit de orgoliu, protestând atunci când „Viața literară” din Craiova îi include în sumar o nuvelă fără să

fi ceară acordul. În „Literatorul” figurează pe lista colaboratorilor revistei, dar se retrage în urma elogierii mareșalului von Mackensen de către Al. Macedonski (vara lui 1918). Se află, din 1922, printre membrii Societății Scriitorilor Români. Debutul editorial este reprezentat de volumul de versuri *Cascadele luminei*, apărut în 1921 și premiat de Academia Română. Câteva scrisori către Ovid Densusianu (de interes documentar, dar fără valoare literară) au fost publicate postum.

Poet minor, însă caracteristic pentru simbolismul grupului de la „Vieța nouă”, fiind - opinează D. Micu - „acela care a ținut să-și racordeze cât mai exact inspirația directivelor ideologice ale revistei”, P. a dat o poezie „de concepție”, marcată de retorism, discursivitate, exces de abstracțiuni și intelectualizare, așadar lipsită de lirism convingător, într-un „travesti” simbolist, cum remarca E. Lovinescu: „Travestiul simbolist constă, în afară de un verslibrism frenetic, într-un oarecare exotism de expresie”. Atributele de modernitate constau totuși în recursul la versul liber și în abordarea unei zone tematice noi. Astfel, într-un *Imn muncii* se glorifică sobru efortul aducător de schimbare în industrie. Ovid Densusianu consemna faptul că versurile lui P. proiectează, între altele, „înfățișarea unui oraș modern și ritmul mecanicist al unei existențe care se mișcă în preajma mașinilor”. Se poate spune că, prin referirile la viața modernă, urbană și industrială, poetul i-a anticipat, măcar sub raport tematic, pe unii avangardiști (Geo Bogza ș.a.) și pe unii dintre poeții „dina-mitarzi” afirmați în perioada 1945-1948, fără să aibă vigoarea expresivă și energetismul acestora. S-a opinat, pe de altă parte, că ar fi schițat un fel de „proletcultism *avant la lettre*”, afirmație exagerată și inoportună, deoarece entuziasmul în fața modernității și a tehnicii era la P. autentic, de altfel în spiritul epocii. A dat și un volum de nuvele, *Pe vifor* (1938), cu piese fără relief deosebit, un recenzent considerând textele de aici ca pe o „întoarcere spre narațiunea liberă și simplă”, ceea ce ar însemna „literatură - adică viață, nu rebus, nu artificiu”.

SCRIERI: *Cascadele luminei*, București, 1921; *Pe vifor*, București, 1938.

Repere bibliografice: O. D.[Ovid Densusianu], „*Cascadele luminei*”, VAN, 1921, 6-7; Al. A. Philippide, „*Cascadele luminei*”, AAR, memoriile secțiunii literare, t. XLIII, 1922-1923; Lovinescu, *Scrieri*, IV, 568-569, VI, 140; Vianu, *Opere*, XIV, 471; George Acșinteanu, *Vintilă Paraschivescu*, VRA, 1938, 525; M. S. [Mihail Sevastos], „*Pe vifor*”, VR, 1939, 2; Horia Stanca, „*Pe vifor*”, „Symposion”, 1939, 2-3; *Un dispărut*, ST, 1965, 3; D. Micu, *Introducere la Poeți de la „Vieța nouă”*, București, 1968, XLIV-XLVI; Ciopraga, *Lit. rom.*, 130, 426; *Vintilă Paraschivescu*, DCL, II, 232-240, 247; Micu, *Modernismul*, I, 165, 201, 311; *Dict. scriit. rom.*, III, 629-630.

N.Br.

PARASCHIVOIU, Emil (4.XI.1946, Brădiceni, j. Gorj), prozator, eseist, dramaturg și traducător. Urmează școala generală la Peștișani, Liceul Militar la Câmpulung Moldovenesc (1960-1964) și Școala de Infanterie la Sibiu (1964-1966), ulterior devenind student la Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București (1966-1971). Funcționează ca bibliotecar la Biblioteca de limbi străine a Universității

bucureștene, redactor-șef al revistei „Atlas magazin”, redactor al Editurii Lecca-Brâncuși și al Editurii Corint. Debutază în 1968 la „Amfiteatru”, cu un text experimental-dramatic, *Exact sau Un câine de vânzare*, colaborând apoi la „Contrapunct”, „Caiete critice”, „Echinoc” ș.a. Este prezent în antologia *Desant’ 83* cu un fragment, de proză, *Șic*. A scris piese de teatru, risipite prin reviste, și a obținut un premiu pentru dramaturgie la Colocviul de literatură studențească (1969). Primul volum, incluzând piesa *Cine mă trece strada?*, îi este editat abia în 2001.

Asiduu frecventator al ceneclului Junimea, condus de Ov. S. Crohmălniceanu, **P.** s-a remarcat întotdeauna printr-o discreție autoimpusă. A colaborat la o serie de antologii, s-a aflat printre cei care au redactat revista „Noii”, alături de colegii săi de generație optzecistă - Mircea Nedelciu, Ioan Flora, Gheorghe Iova, Ioan Lăcustă, Constantin Stan, Sorin Preda ș.a. E autor al câtorva volume de proză și de teatru, propuse la diverse edituri. Trăiește „pe și la marginea literaturii”, cum spune un critic. Mai mult, chiar și la marginile textului, proza lui fiind de fapt un comentariu fin și inteligent al ideii de literatură, o permanentă demistificare a convențiilor narative. Profund cunoscător al literaturii franceze, el se situează, în generația optzecistă, cel mai aproape de literalitate, textele lui fiind pline de rapeluri culturale, de la Gustave Flaubert și Marcel Prévost până la Samuel Beckett. Se află aici dicționare, indexuri, aforisme, note, paranteze, antijurnale, permanente înceturi abandonate camusian. **P.** e un fel de scrib sumerian ce își ascunde existența sub asteriscuri și sub tablite de argilă. Teatrul lui suportă același „tratament”: experimentale, mesaje despre sine, despre scriitură, secvențe beckettiene, pirandelliene, dactilogramme ale realului. Dezordinea existenței explodează chiar din titluri: *Exact sau Un câine de vânzare*, *Vreau să am și eu o amintire*, *Marșul sau A treia piesă cu soldați*.

SCRIERI: *Desant’ 83* (volum colectiv), pref. Ovid S. Crohmălniceanu, București, 1983; *Cine mă trece strada?*, Pitești, 2001. **TRADUCERI:** Guillaume Apollinaire, *Amorurile unui hospodar*, pref. Ov. S. Crohmălniceanu, București, 1992; Gustave Le Rouge, *Prizonierul planetei Marte*. *Războiul vampirilor*, București, 1993; Edith Wharton, *Rivalitate*, București, 1994.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Proza de mâine*, RL, 1983, 52; Dan Radu Stănescu, *Proza scurtă la un ceas definitoriu*, VR, 1984, 3; Lucian Branea, „Desant’ 83”, „Dialog”, 1984, 101-102; Rotaru, *O ist.*, III, 943-944; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 441-443; Popa, *Ist. lit.*, II, 909. N.I.

PARDĂU, Platon (1.XII.1934, Vatra Dornei - 12.IV.2002, București), poet și prozator. Este fiul Elenei (n. Mazga) și al lui Teodor Pardău, muncitor CFR. A absolvit liceul la Vatra Dornei (1952), Facultatea de Filologie la Cluj (1958), devenind, succesiv, profesor de limbile franceză și rusă, director al Casei de Cultură din Vatra Dornei (1958-1959), inspector la Secția raională de învățământ Vatra Dornei (1959), redactor la ziarul „Zori noi” din Suceava (1959-1961), director al Casei Regionale a Creației Populare Suceava (1961-1965), fiind și președintele Comitetului de Cultură și Artă al regiunii Suceava (1964, 1967). Mai funcționează ca redactor-șef al ziarului „Zori noi”

(1965-1968), șef de secție la „Scânteia” (1968-1973), lector la Casa de Film nr. 4 din București (1973-1980). Din 1980 se angajează ca publicist comentator la „Contemporanul”, apoi la „România literară”. Debutază cu poezii în „Tribuna” (1956), colaborând ulterior și la „Gazeta literară”, „România literară”, „Lucefărul”, „Steaua”, „Convorbiri literare” ș.a. Prima lui carte este *Arbori de rezonanță*, apărută în 1963 și urmată de alte numeroase volume de versuri, printre care *Vânătoare interzisă* (1967), *Pasărea vine la noapte* (1968), *Planete albastre* (1970) ș.a.

Ca poet, **P.** își trage seva din pământul Bucovinei, topos, fundal și temă principală a poemelor sale. Din feerica lume a nordului țării, dominată de vechi practici rituale, autorul preia magia cuvântului și creează elegiac o altă lume, sui-generis, în care elementele de peisaj, oamenii și vietățile își schimbă rolurile obișnuite și regnurile ajung la coabitări insolite. Nu de puține ori „jocul” lingvistic trece pe primul plan. Poetul are ușurința de a rescrie, în limbaj incantatoriu, stări care restituie bucuria apartenenței la un teritoriu fabulos, magic, străvechi. Îndeosebi în versurile din *Planete albastre* se remarcă și unele elemente expresioniste, efect al probabilei influențe a lui Lucian Blaga. Prozatorul **P.** este și el extrem de productiv, publicând uneori câte două romane pe an. Debutază cu *Scara lui Climax* (1970), ambițios ca miză, dar nesemnificativ ca valoare, și continuă cu o lungă serie de romane axate pe dezbateri morale, ambianță cotidiană și „neliniști” ale existenței contemporane. În *Ore de dimineață* (1972) tot ceea ce retrăiesc personajele venite în audiență la un prim-secretar pune în lumină, cu prudență, caracterul opresiv al regimului comunist. Faptele sunt înfățișate, bineînțeles, ca întâmplătoare. Apărut concomitent cu *Ciudata mișcare a inimii în aprilie* (1974), o construcție romanescă având ca protagonist un individ zbuciumat, de profesie activist de partid, *Mergând prin zăpadă* e un text analitic ce prezintă cazul unui intelectual (Haralambie Quintus) care, nedreptățit o vreme, nu își poate reveni, chiar după ce are câștig de cauză moral, trăind mai departe sub mania persecuției și cu sentimentul ratării. Și alt roman, *Aproapele nostru, aproape* (1973), conceput aproape ca un reportaj, avea același prea-plin de dramatism și sentimentalism, evidențiind noblețea solidarității umane din timpul inundațiilor. Multe din romanele lui **P.** au conflicte interesante, însă rezolvările sunt adesea teziste ori cel puțin melodramatice, iar structura e compozită, autorul schimbând mereu formulele epice și tehnica. De unde, caracterul hibrid al prozei sale. El alternează tipul romanului realist, bazat nu o dată pe elemente reportericești, cu acela poetic și parabolic, precum în *Minunata poveste a dragostei preafiericiților regi Ulișe și Penelopa* (1978), *Scrisorile imperiale* (1979), *Omul coborât din turn* (1980) ș.a. **P.** a scris și o piesă de teatru - *Zile de toamnă* (1961), însemnări de călătorie - *Decembrie în Cuba* (1973), adunându-și publicistica în *Conversații patetice* (1976).

SCRIERI: *Arbori de rezonanță*, București, 1963; *Itinerar sucevean*, București, 1964; *Monolog*, București, 1965; *Vânătoare interzisă*, București, 1967; *Pasărea vine la noapte*, București, 1968; *Suceava*, București, 1968; *Planete albastre*, București, 1970; *Scara lui Climax*, București, 1970; *Ore de dimineață*, București, 1972; *Moartea lui August*, București, 1972; *Acasă*,

București, 1973; *Aproapele nostru, aproape*, București, 1973; *Decembrie în Cuba*, București, 1973; *Ciudata mișcare a inimii în aprilie*, București, 1974; *Mergând prin zăpadă*, București, 1974; *Cercul*, București, 1975; *Conversații patetice*, București, 1976; *Cu ochii dragostei*, București, 1976; *Minunata poveste a dragostei preafabricaților regi Ulise și Penelopa*, București, 1978; *Scrisorile imperiale*, București, 1979; *Omul coborât din turn*, București, 1980; *Diavolul de duminică*, București, 1981; *Limita de vârstă*, București, 1982; *Tentația*, I-II, București, 1983-1984; *Rezerva specială*, București, 1984; *Ultima tentație*, București, 1985; *Portretul*, București, 1986; *Scrisori venețiene*, București, 1987; *Bănuitele primejdii*, București, 1988; *Victoria lui Manoliu*, București, 1989; *Pașaport pentru Australia*, București, 1991; *Avocatul diavolului*, București, 1993; *Condotierul*, București, 1994; *Omul de la Interpol*, București, 1994; *Muza Clio*, București, 1996; *Cartea morții*, București, 1999. **Traduceri:** Yasushi Inoue, *Puşca de vânătoare*, București, 1969 (în colaborare cu Lia Pardău); Manuel Cofiño López, *Dragoste și luptă*, București, 1974 (în colaborare cu Anca Dovănescu), *Când sângele-i ca focul*, pref. Paul Alexandru Georgescu, București, 1977 (în colaborare cu Anca Dovănescu); Fernando Medina Ferrada, *Morții sunt din ce în ce mai nesupuși*, București, 1981 (în colaborare cu Anca Dovănescu).

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, „Scara lui Climax”, RL, 1971, 3; Nicolae Manolescu, *Biografia contemporană*, RL, 1973, 6; Sorin Titel, „Aproapele nostru, aproape”, RL, 1973, 34; Constantin, *A doua carte*, 220-223; Sorin Titel, *Cazul de conștiință*, RL, 1974, 39; Petroveanu, *Traectorii*, 278-281; Roxana Sorescu, *Platon Pardău, un fabulist contemporan*, VR, 1975, 9; Barbu, *O ist.*, 413-414; Ciobanu, *Incursiuni*, 175-182; Culcer, *Citind*, 200-203; Liviu Petrescu, *Un roman al puterii*, TR, 1977, 8; Ungureanu, *Proză*, 234-238; Tudor-Anton, *Ipostaze*, 97-104; Stănescu, *Jurnal*, I, 104-112; *Lit. rom. cont.*, I, 663-664; Ștefănescu, *Jurnal*, 205-206; Ciobanu, *Opera*, 260-268; Iorgulescu, *Ceara*, 245-252; Odangiu, *Romanul*, 148-152; Mariana Șipoș, *Vocile realității*, RL, 1986, 8; Holban, *Profiluri*, 265-276; Rotaru, *O ist.*, III, 718-721; Vlad Sorianu, „Bănuitele primejdii”, ATN, 1989, 6; Cristina Iliana Sălăjanu, *Roman la minut cu morală și nostalgie*, RL, 1992, 29; Emil Mladin, *Un roman tendențios*, RL, 1994, 32; Ierunca, *Dimpotrivă*, 231-235; Rachieru, *Poeți Bucovina*, 314-316; Doru George Burlacu, *Voci ale literaturii*, Cluj-Napoca, 1998, 55-62; Cosma, *Romanul*, II, 100-102; Andreea Deciu, *Culoarea tristeții*, RL, 2000, 7; *Dicț. scriit. rom.*, III, 630-632; Alex. Ștefănescu, *Platon Pardău*, RL, 2003, 30. L.P.B., Al.S.

PARIS-BUCUREȘTI, publicație apărută la București din 15 aprilie 1922 până în februarie 1927, cu subtitlul „Revue mensuelle littéraire, artistique, mondaine, sportive”. Redactor (din 1923), apoi director (din 1926): Francis Lebrun. Este publicația cea mai importantă pentru studierea relațiilor româno-franceze din epocă și pentru cunoașterea mișcării francofone din țară, deoarece oferă periodic informații asupra corpului de profesori veniți să predea în învățământul universitar și liceal din România, asupra activității Institutului Francez, a Bibliotecii Franceze de la București și a tuturor activităților misionare organizate în țara noastră. Fiecare număr conține cronici despre viața românilor la Paris și a francezilor în România (*La France en Roumanie*), precum și date despre scriitorii în vizită la București, despre conferințele Uniunii Franceze din România, ale Academiei Feminine, ale Casei Franței etc. În 1925 se acordă un spațiu generos înființării Societății de Prietenie Franco-Române. Un loc important îl

ocupă informațiile despre Școala Română de la Fontenay-aux-Roses, ca și despre numeroasele cercuri și societăți de prietenie răspândite în țară. Se consacră articole problemelor cultural-literare, se publică texte literare din ambele literaturi, poezii, proză, eseuri, articole, note de călătorie, impresii și numeroase portrete (mai ales realizate de Francis Lebrun), însemnări despre comemorări și aniversări, cronici dramatice, cronici muzicale (unele semnate de Alfred Alessandrescu), note despre mișcarea plastică, noutățile editoriale și cărțile franceze recent apărute. Încă din primul număr semnează articole N. Iorga (*Relations d'art franco-roumaines*), Jean Charles (*Vins de France et de Roumanie*), Jean Peretz (*Les Débuts du théâtre roumain*), Francis Lebrun, poezii dau Olimp Grigore, Eugen Constant ș.a., cronici despre viața românilor la Paris trimit Elena Văcărescu și Simion Stoicescu. Numerele următoare relatează despre tricentenarul lui Molière, despre sărbătorile încoronării de la Alba Iulia (J. Dionne), centenarul Louis Pasteur, expoziția cărții franceze la București, biblioteca Elenei Văcărescu, jubileele Paul Bourget și Anatole France, centenarul morții lui Saint-Simon ș.a. Sunt inserate însemnări referitoare la Henri Focillon, civilizația greco-latină (Fr. de Thauby) etc. Literatura română în perspectivă franceză este bine reprezentată prin articole de Charles Drouhet, N. Iorga, J. Voilquin, Sandu Tzigara-Samurçaș, Léo Bachelin ș.a. Se traduce din poezia lui Al.T. Stamatiad, D. Nanu, Ion Al-George, Mircea Dem. Rădulescu ș.a. Proza aparține lui Francis de Niomandra, André Joubert, Fr. de Thauby, Henri Bordeaux ș.a. Se tâlmăcește din literatura lui Ion Creangă (*Le Père Douhou*), I.L. Caragiale (*Les Deux conseillers*), Victor Eftimiu (*Katalina, Maître Manole*), Mihail Sadoveanu, se publică articole și eseuri de Ioan Bianu, Ovid Densusianu, G. A. Anastasiu, Gh. Marinescu, D. Gusti, Costin Petrescu, G. Murgoci, Basil Munteanu, Alfred Moșoiu ș.a. J. Voilquin scrie despre Mihai Eminescu, Ion Creangă, I.L. Caragiale, vorbește despre ideile literare ale lui Caragiale. Alți comentatori aduc în discuție opera lui Paul Valéry, Pierre Loti, Maurice Maeterlinck, Raymond Radiguet, Maurice Barrès, Jules Michelet, Anatole France ș.a. Alteori se oferă liste întregi de cărți apărute în Franța sau se prezintă bibliotecile franceze din România, la aceasta adăugându-se cronici științifice, teatrale, medicale, sportive, știri diverse, precum și numeroase fotografii și ilustrații. Astfel, lumea culturală românească este informată prompt și adecvat cu noutățile din viața intelectuală pariziană, revista constituind o sursă de primă mână privitoare la circulația ideilor și evenimentele culturale internaționale. M.Pp.

PARNASIANISM. Derivat din numele muntelui Parnas, loc mitologic consacrat lui Apollo și muzelor, termenul numește orientarea estetică a unei grupări poetice constituite la Paris în al șaptelea deceniu din secolul al XIX-lea. Actul formal de constituire a p. s-a materializat în editarea, în 1866, a culegerii de versuri *Le Parnasse contemporain*, printre semnatari distinguându-se Catulle Mendès, Leconte de Lisle, Théophile Gautier, Théodore de Banville, François Coppée, Sully Prudhomme,

José-Maria de Hérédia, Charles Baudelaire, Paul Verlaine, Stéphane Mallarmé. Cinci ani mai târziu apare al doilea volum, datat însă 1869, iar în 1876, al treilea. Concepția de artă a parnasienilor nu a fost formulată în aceste culegeri, ci în prefețele la unele dintre volumele lui Gautier și Leconte de Lisle ori în articolele semnate de acești doi poeți în reviste ca „L'Artiste”, „L'Art” ș.a. La temelia **p.** se află principiul artei pentru artă. Lansat de Gautier, în prefața la romanul său *Mademoiselle de Maupin* (1835), reluat în alte scrieri, acest principiu prevede dezangajarea absolută a creației. Se afirmă că, prin natura sa, arta exclude orice utilitarism, nu poate interveni în practica socială, nu are cum să devină eficace în acțiuni de schimbare a existenței, nu își poate asuma direct un rol educativ. Dacă o face, se neagă pe sine. Frumusețea unui obiect – susține Gautier – este invers proporțională cu utilitatea lui: „nu-i cu adevărat frumos decât ceea ce nu poate sluji la nimic; tot ce este util e urât”. Neputincioasă în lupta social-politică, artei îi stă, în schimb, în puțință de a se autoperfecționa. Autorul volumului *Émaux et camées* pledează pentru autonomia esteticului, considerând arta scop, nu mijloc, afirmând că „orice artist care își propune altceva decât frumosul nu e artist”. Refuzându-se militantismului civic, poezia parnasiană se distanțează la fel de categoric și față de intimism. „Je ne te vendrai pas, mon ivresse et mon mal”, își previne Leconte de Lisle, într-o poezie, cititorul. În articole el condamnă explicit sentimentalismul, ia în derădere lirismul lacrimogen, acuză poezia elegiacă de facilitate și de concesiile inadmisibile făcute gustului mediocru al unui public fără educație estetică. „Arta – scrie Leconte de Lisle –, a cărei cea mai strălucitoare, intensă și completă expresie este poezia, e un lux intelectual, accesibil doar câtorva foarte rare spirite.” „Independență de sentimentul moral sau imoral”, ea îndeplinește o funcție morală exclusiv în virtutea realizării de sine. Înălță sufletul prin faptul de a înfăptui Frumosul, de a crea Forma, ce include prin definiție Ideea. Idee și Formă fiind una, opera perfectă nu se obține prin „inspirație”, ci prin travaliu. Cu cât materia în care se împlinesc obiectul artistic e mai refractară prelucrării în acest scop, cu atât meritul creatorului e mai mare. Poetica parnasiană implică înțelegerea artei ca dificultate învinsă. În actul de creație, poetul are de biruit toate obstacolele inerente năzuinței la perfecțiune, și pentru aceasta sunt necesare luciditatea, supravegherea stărilor afective, intelectualizarea emoțiilor. Se exclud exaltarea, patosul, redundanța, superfetăția, tot ce ține de facilitate. Expresia trebuie să fie concisă, densă, exactă, funcțională, așadar poetică, dar fără înflorituri de prisos, iar ritmul și rimele perfecte. Alături de obiectivare, de impersonalizare, desăvârșirea formală e o condiție definitorie a **p.**, prin aceste atribute esențiale deosebindu-se de romantism. Leconte de Lisle a construit, asemenea lui Victor Hugo, poeme ample (*Poèmes antiques, Poèmes barbares*), a edificat viziuni ale unor civilizații (greacă veche, indiană, iudaică, medievală creștină), dar a făcut-o fără a infiltra în artistic ideologicul, fără a proiecta în veacuri și milenii trecute idealuri ale epocii sale. Excluzând subiectivitatea, implicarea vădită a

poetului, **p.** practică reconstituirea arheologică neutră. Pe de altă parte, cultul pentru perfecțiunea execuției se exprimă, la unii dintre componenții școlii, în frunte cu Hérédia, prin compunerea de poezii în forme fixe, în special în aceea a sonetului. În poezia românească nu s-a cristalizat o orientare analoagă celei parnasiene, și cu atât mai puțin o grupare. Cu toate că există elemente parnasiene la Carducci, D'Annunzio, Stefan George, în preraphaelismul englez etc., **p.** nu s-a manifestat ca școală nici în alte literaturi. Există însă în operele unor poeți români aspecte de creație obiectivă, de asimilare a eului poetic în descripție, apar forme de eliminare din discursul liric a oricărei retorici, a oricărui palpitar sentimental, de cenzurare a subiectivității, după cum există evidente preocupări pentru forma în sine, pentru realizarea de performanțe tehnice, indiferent de conținut. Izolate la D. Bolintineanu, V. Alecsandri (în pasteluri, și nu numai), C. Stamati, G. Baronzi, mai insistent cultivate de Al. Macedonski, autor al versurilor din *Bronzes* (1898) și care la un moment dat se definea ca parnasian, elementele de tip parnasian diferențiază, în contextul simbolist românesc, producția câtorva dintre discipolii macedonskieni (Mircea Demetriade, Iuliu Cezar Săvescu, Gabriel Domșa, Al. Obedenaru, George G. Orleanu, Al. Petroff) ori sunt prezente în lirica lui Duiliu Zamfirescu. Și „La Revue roumaine”, apărută la București în 1912, arată o preferință marcată pentru **p.**, după cum în *Pajere* Mateiu I. Caragiale învederează înrudirea cu parnasienii. Ion Pillat debutează cu un volum de versuri eminent parnasiene, *Visări păgâne*, urmat de culegerea *Eternități de-o clipă*, în care **p.** e preponderent, iar la Ion Barbu sunt recuperate într-o formulă specială câteva elemente parnasiene. Mihai Codreanu adoptă ca formă poetică preferată sonetul, devenind un fel de omolog al lui Hérédia, iar N. Davidescu acordă orientării o atenție deosebită atât în poezia proprie, cât și în incursiunile critice. Procedări de felul celor statuate de școala parnasiană franceză pot fi identificate, discontinuu, în toată poezia română, inclusiv în cea din a doua parte a secolului al XX-lea, la Miron Radu Paraschivescu, Cicerone Theodorescu, Tudor George, Grigore Hagiu ș.a.

Referențe bibliografice: Catulle Mendès, *Le Mouvement poétique français de 1867 à 1900*, Paris, 1903; Pierre Martino, *Parnasse et symbolisme*, Paris, 1925; Henri Bremond, *La Poésie pure*, Paris, 1926; Maurice Souriau, *Histoire du Parnasse*, Paris, 1929; Francis Vincent, *Les Parnassiens*, Paris, 1933; Philippe Van Thieghem, *Marile doctrine literare în Franța*, tr. Alexandru George, București, 1972, 242–258; N. Davidescu, *Din poezia noastră parnasiană*, București, 1943; Adrian Marino, *Opera lui Alexandru Macedonski*, București 1967, 93–99, 585–586; Adriana Iliescu, „Literaturul”, București, 1968, 259–272; Ciopraga, *Lit. rom.*, 234–262; Margareta Dolinescu, *Parnasianismul*, București, 1979; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, 262–268. D.Mc.

PARUIT, Alain (25.II.1939, Paris), traducător francez. Este fiul unei franțuzoaice din Ardennes, Micheline-Christian (n. Paruit), profesoară, și al lui Endre Herskovits, medic din Brașov. După ce face școala primară la Paris (1945–1948), urmează la București Liceul „I. L. Caragiale” (1949–1956) și

Facultatea de Filologie (1956-1961). Între 1956 și 1969 este jurnalist la secția franceză a Radiodifuziunii Române. Se stabilește ulterior la Paris, unde va fi funcționar la o librărie (1970-1971), secretar, apoi secretar general la S.A. Colos, o firmă de comercializare a articolelor de birou (1973-1977), în fine, vânzător de televizoare la firma Sud-Télé (1983-1989). Face parte din comitetul de redacție al publicației literare „Cahiers de l'Est” (1975-1979), scrie articole despre situația socioeconomică și politică românească la ziarul „Rouge” (1977-1979), îndeplinește funcția de secretar de redacție la „L'Alternative”, publicație „pour les droits et les libertés démocratiques en Europe de l'Est” (1979-1980), iar între 1971 și 1993 este spicher, cronicar și reporter la secția română de la Radio Europa Liberă. Colaborează la „L'Avant-scène”, „Cahiers de L'Herne”, „Caravanes”, „Le Croquant”, „Esprit”, „Europe”, „Gulliver”, „Lettre internationale”, „Les Lettres nouvelles”, „Liberté” (Québec), „Missives”, „Le Nouveau recueil”, „Les Nouveaux Cahiers de l'Est”, „La Nouvelle alternative”, „Nouvelle revue française”, „Poésie 98”, „Poésie”, „La Revue parlée”, „Le Serpent à plumes”, „Les Temps modernes”, „Tageblatt” (Luxemburg), „Ubu”. Pentru activitatea sa a fost distins cu o serie de premii: Grand Prix de Traduction „Cultura Latina” (1987), Premiul Uniunii Scriitorilor (1995), Premiul Fundației Culturale Române (1999) ș.a.

Încă din timpul anilor de liceu **P.** era îndemnat de mama sa să traducă din franceză „un număr de pagini direct, fără pregătire prealabilă, cu voce tare, pentru a înțelege mai bine sensul general”. Din 1971, după plecarea în Franța, începe o asiduă activitate de traducător din literatura română contemporană. Transpune deopotrivă proză (Paul Goma, Dumitru Țepeneag, Virgil Tănase, Mircea Eliade, Bujor Nedelcovici, Alexandru Papilian, Norman Manea, Octavian Paler, Alexandru Vona, Mihail Sebastian, Mircea Cărtărescu, Mircea Nedelciu), eseuri, studii (Mircea Eliade, Emil Cioran), poezie (Mircea Dinescu, Mariana Marin, Magda Cârneci, Cezar Baltag). Bun cunoscător al celor două limbi, **P.** este profund preocupat ca lectorul francez să nu aibă dificultăți în înțelegerea scrierilor românești tălmăcite în limba lui Voltaire. Când traduce o carte românească face investigații în literatura franceză apropiată tematic și lingvistic, pentru a găsi corespondențe adecvate. Pentru o bună versiune din *Ostinato* de Paul Goma citește din Jean Genet, „pentru a intra în limbajul pușcăriei”, și ia aminte la limbajul argotic al unui țigan francez. Când traduce *Din calidor*, cartea aceluiași Paul Goma, citește *La Billebande* a lui Henri Vincent și *Le Cheval d'orgueil* de Pierre Jakez Hélias. „Dacă trebuie să traduc, să zicem, - scrie **P.** - dialogul unui personaj român, îmi zic: ce-ar fi zis un personaj de aceeași condiție socială, de aceeași vârstă, în împrejurări asemănătoare, în franceză? Fiecare cuvânt are evoluția lui, o moștenire care există și influențează, chiar dacă vorbitorul nu este conștient de ea, fără a mai pomeni și polisemia, cu dezvoltările și ambiguitățile ei.” Prin strădania și devotamentul acestui scrupulos tălmăcitor multe scrieri ale literaturii române, cu deosebire contemporane au fost oferite lectorului francez într-o haină îngrijită. Transpunerile editate ca volume nu spun însă totul, **P.** publicând traduceri din literatura română și într-o serie de reviste franceze. Cu o atât de

bogată experiență el recunoaște cu franchețe că nu îi reușește totul. Astfel, deși este admirator al romanului *Sfârșit de veac în București* de Ion Marin Sadoveanu, nu se încumetă să îl abordeze fiindcă nu ar putea „utiliza limbajul și atmosfera unui Paris medieval”. Nu a găsit soluții nici pentru a reda în franceză din opera lui Mihail Sadoveanu. Dincolo de astfel de dificultăți, talentul și meritele traducătorului sunt remarcabile.

Traduceri: Paul Goma, *La Cellule des libérables*, pref. trad., Paris, 1971, *Elles étaient quatre...*, Paris, 1974, *Le Tremblement des hommes*, Paris, 1979, *Les Chiens de mort. La Passion selon Pitești*, postfață Virgil Ierunca, Paris, 1981, *Chassé-croisé*, Paris, 1983, *Bonifacia*, Paris, 1986, *Le Calidor*, Paris, 1987, *L'Art de la fugue*, Paris, 1990, *Astra*, Paris, 1992; D. Țepeneag, *Exercices d'attente*, Paris, 1972, *Arpièges*, Paris, 1973, *Les Noces nécessaires*, Paris, 1977, *Le Mot sablier*, Paris, 1984, *Hôtel Europa*, Paris, 1996, *Pont des Arts*, Paris, 1998, *Au pays du Maramures*, Paris, 2001; *Attente*, Paris, 2003; Virgil Tănase, *Portrait d'homme à la faux dans un paysage marin*, Paris, 1976; *Les Barbelés du rire. Humour politique dans les pays de l'Est*, pref. trad., Paris, 1978; Mircea Eliade, *Uniformes de général*, Paris, 1981, *Les Temps d'un centenaire*, Paris, 1981, *Les Dix-neuf roses*, Paris, 1982, *Les Trois Grâces*, Paris, 1984, *À l'ombre d'une fleur de lys*, Paris, 1985, *Briser le toit de la maison. La créativité et les symboles*, Paris, 1986, *Les Hooligans*, Paris, 1987, *Mémoires II (1937-1960)*. *Les Moissons du solstice*, Paris, 1988, *L'Inde*, Paris, 1988, *Fragmentarium*, Paris, 1989, *L'Alchimie asiatique*, Paris, 1990, *Fragments d'un journal*, III, Paris, 1990, *Cosmologie et alchimie babyloniennes*, Paris, 1991, *Contributions à la philosophie de la Renaissance*, Paris, 1992, *Journal des Indes*, Paris, 1992, *Océanographie*, Paris, 1994, *Commentaires sur la Légende de Maître Manole*, Paris, 1994, *La Bibliothèque du maharadjah*, Paris, 1996, *La Lumière qui s'éteint*, Paris, 1996, *Isabel et les eaux du diable*, Paris, 1999, *L'Île d'Euthanasius*, Paris, 2001, *Un Nouvelle philosophie de la lune*, Paris, 2001; Bujor Nedelcovici, *Le Second Messenger*, Paris, 1985, *Crime de sable*, Paris, 1989, *Le Matin d'un miracle*, Paris, 1992, *Le Dompteur de loups*, Paris, 1994; Doru Novacovici, *En Roumanie derrière les barreaux*, Paris, 1985; Maria Mailat, *S'il est défendu de pleurer*, Paris, 1988; Mircea Dinescu, *Poèmes. Mirage posthume*, Paris, 1989; Alexandru Papilian, *Le Fardeau*, Paris, 1989, *Des Mouches sous un verre*, Paris, 1990; Norman Manea, *Le Thé de Proust et autres nouvelles*, Paris, 1990 (în colaborare cu André Vornic și Marie-France Ionesco), *Le Bonheur obligatoire*, Paris, 1991 (în colaborare cu André Vornic); *Quinze poètes roumains*, Paris, 1990 (în colaborare cu André Vornic și Marie-France Ionesco); Mariana Marin, *Les Ateliers*, Paris, 1991; Octavian Paler, *Polémiques cordiales*, Paris, 1991; Emil Cioran, *Bréviaire des vaincus*, Paris, 1993; Alexandru Vona, *Les Fenêtres murées*, Paris, 1995; Virgil Ierunca, *Pitești: laboratoire concentrationnaire*, pref. François Furet, Paris, 1996; *Une Anthologie de la poésie moldave*, pref. Sorin Alexandrescu, Paris, 1996 (în colaborare cu Odile Serre și Cornelia Goluca); Magda Cârneci, *Psaume*, Paris, 1997 (în colaborare); Ion Omescu, *Au-delà des rives*, în *Le Fumet de la chimère*, Paris, 1997; Mihail Sebastian, *Depuis deux mille ans*, Paris, 1998, *Journal (1935-1944)*, Paris, 1998, *L'Accident*, Paris, 2002; Cezar Baltag, *Chemarea numelui - L'Appel du nom*, ed. bilingvă, București-Paris, 1999 (în colaborare cu Odile Serre și Ilie Constantin); Mircea Cărtărescu, *Orbitor*, Paris, 1999; Mircea Nedelciu, *Danse du coq de bruycère suivi de Problèmes d'identité*, Paris, 2000.

Repere bibliografice: Mircea Angheliescu, *De vorbă cu Alain Paruit. Literatura română în Franța*, RL, 1998, 46; Alain Paruit, *Ieronim și coarnele lui Moise*, RL, 1999, 48; Marta Petreu, *Conversații cu Alain Paruit*, APF, 2000, 6; Alain Paruit, *Traducerea, adică esențialul pentru mine...* (dialog cu Gabriela Adameșteanu), „22”, 2002, 17; Manolescu, *Enciclopedia*, 557-559. I.D.

PAS, Ion (pseudonim al lui Ion M. Pascu; 6.X.1895, București - 20.V.1974, București), prozator, gazetar și traducător. Provine din mediul muncitoresc, ca fiu al Mariei (n. Ispas), și al lui Marin Pascu, mic meșteșugar. Va zugrăvi lumea în care a copilărit în întâiul său volum de schițe, *Din lumea celor obidiți* (1912). A practicat felurite meserii: zidar, tipograf (culegător, zețar) și legător de cărți, mecanic. Autodidact, editează și conduce revista „Spre lumină” (1912, împreună cu Stelian Vasilescu), „Gazeta tinerimei” (1919, împreună cu I. Tedescul și Al. Terziman), precum și publicațiile cu orientare de stânga „Omul liber” (1923-1925), „Cugetul liber” (1927-1929) și „Șantier” (1933-1934, 1937), colaborând totodată la „Adevărul”, „Lupta”, „Facla”, „Lumea nouă”, „Rampa” ș.a. Articolele și le va aduna, mai târziu, în volumul *Prezențe* (1968). După 1944 este director al Teatrului Național din București (1946), ministru al Artelor (1946-1948), prim-locțiitor al ministrului Culturii (1955-1958), președinte al Comitetului Radiodifuziunii Române (1958-1965). A fost căsătorit cu scriitoarea Sarina Cassvan.

Mai multe schițe și povestiri apărute, începând cu 1913, în „Revista copiilor și a tinerimii”, publicație la care a lucrat și ca redactor, P. le-a reprodus în volumele *Pentru zilele de vacanță* (1922), *În lumea copiilor* (1923) și *Jurnalul lui Nicușor și alte istorioare pentru copii* (1923). În perioada următoare i-au mai fost editate câteva cărți pentru copii - *Nicușor* (1931), *Păsărică, draga mea* (1932) și *Găina cea moțată* (1942). Fără un ecou deosebit au rămas alte două mici romane, *Povestea unei fete* (1927) fiind mai degrabă un reportaj din viața mahalalei bucureștene, iar *Veșnicul învins* (1931) o încercare de analiză psihologică, schematică și cu multe elemente melodramatice, în pofida științei de a ritma alert narațiunea. Tot atunci a dat multe traduceri, cu deosebire din autori în vogă (Maurice Dekobra, Claude Farrère, Myriam Harry, Pierre Loti ș.a.), dar și din Jules Verne, Maxim Gorki, Émile Zola, Knut Hamsun, Anatole France, Lev Tolstoi, Victor Hugo ș.a., unele semnate cu pseudonimul P. Ioanid, indeletnicirea sa principală fiind totuși aceea de gazetar, implicat în campanii publicistice cu ecou în epocă. Romanele pe care le-a publicat după 1944 - *Zilele vieții tale* (I-IV, 1949-1950) și *Lanțuri* (I-IV, 1950-1954) -, cu o structură de frescă socială, sunt cronici ale unor evenimente din România sfârșitului de veac XIX și a începutului de secol XX, perspectiva fiind tributară întru totul ideologiei și rețetelor literare proletcultiste. Deși nu sunt scutite nici ele de interpretări teziste, un anume interes documentar prezintă cărțile de memorialistică și de călătorii: *Carte despre oameni, locuri, întâmplări* (1961), *Carte despre vremuri multe* (1963) și *Carte despre drumuri lungi* (1965).

SCRIERI: *Din lumea celor obidiți*, București, 1912; *În seara de Crăciun*, București, 1922; *Pentru zilele de vacanță*, București, 1922; *În lumea copiilor*, București, 1923; *Jurnalul lui Nicușor și alte istorioare pentru copii*, București, 1923; *Lumea celor necăjiți*, București, 1924; *Drumul morții*, București, 1925; *Povestea unei fete*, București, 1927; *Găina cea moțată și alte istorioare pentru copii*, București, 1929; *Familia Chiț-Chiț*, București, 1931; *Nicușor*, București, 1931; *Veșnicul învins*, București, 1931; *Păsărică, draga mea*, București, 1932; *Tablouri în carbune*, București, 1935; *Găina*

cea moțată, București, 1942; *Simple întâmplări*, București, 1943; *În amintirea lor...*, București, 1945; *Cocardă roșie*, București, 1946; *Galantar*, București, 1946; *Lumea noastră*, București, 1946; *Noi în furtună*, București, [1946]; *Oameni și momente*, București, 1946; *Noi, în URSS*, București, 1947; *Drum spre pace*, introd. Lothar Rădăceanu, București, [1947]; *O istorioară cu șoareci*, București, 1948; *Zilele vieții tale*, I-IV, București, 1949-1950; *Lanțuri*, I-IV, București, 1950-1954; *Noi, la 77*, București, 1952; *Va veni o zi...*, București, 1954; *Așa a fost odată*, București, 1955; *Hans Christian Andersen*, București, 1955; *Ca un fluviu puternic...*, București, 1956; *Trecut întunecat*, București, 1957; *Carte despre oameni, locuri, întâmplări*, București, 1961; *Carte despre vremuri multe*, București, 1963; *Întâmplări cu Bălcescu*, București, 1963; *Carte despre drumuri lungi*, București, 1965; *Povestiri vechi și noi*, București, 1966; *Prezențe*, introd. Teodor Vărgolici, București, 1968; *Scrieri*, I-VII, București, 1970-1974; *Aducere aminte*, București, 1972; *Evocări*, București, 1973; *Istorioare alese*, București, f. a. **Antologii:** *Războiul*, pref. Henri Barbusse, București, [1923]. **Traduceri:** Jules Verne, *Comoara din Ostrov. Minunatele aventuri ale lui Antifer*, I-II, București, 1913, *Ocolul pământului în optzeci de zile*, București, 1922, *Mathias Sandorf*, I-II, București, 1923 (în colaborare cu Sarina Cassvan), *Steaua Sudului*, București, 1923, *Mihail Strogoff*, I-II, București, [1923] (în colaborare cu Sarina Cassvan), *Cinci săptămâni în balon*, București, [1923], *Opt sute leghe de-a lungul Amazoniei*, I-II, București, 1935, *Un bilet la loterie*, București, [1936], *Interesantele aventuri ale unui chinez*, București, [1937], *Insula misterioasă*, I-III, București, [1937], *Uimitoarea aventură a misiunii Barsac*, București, f. a., *Castelul din Carpați*, București, f. a., *Hector Servadac în lumea solară*, București, f. a.; V. I. Lenin, *Boala copilăriei comunismului*, București, [1921]; Alphonse de Lamartine, *Graziella*, București, 1923; Maxim Gorki, *Mama*, București, 1923 (în colaborare cu Sarina Cassvan), *Pe coastele Italiei*, București, [1928], *Câteva povestiri*, introd. trad., București, 1936; Jules Renard, *Roșcovanul*, București, 1924; Alexandr Kuprin, *Bordelul (Iana)*, București, [1924]; Émile Zola, *Bestia umană*, București, 1924, *Adevărul*, I-II, București, 1925, *Spovedania unui tânăr*, București, [1926], *Greșeala abatelui Mouret*, București, [1927], *„La fericirea femeilor”*, I-II, București, f. a., *Munca*, București, f. a.; Upton Sinclair, *Jimmie Higgins*, București, [1925]; Anatole France, *Zeilor le e sete*, București, 1926, *Revolta îngerilor*, București, 1927 (în colaborare cu H. Iulian), *Crima lui Sylvestru Bonnard*, București, 1927; Knut Hamsun, *Foamea*, pref. Octave Mirbeau, București, 1926, *Caucaz*, București, f. a.; Claude Farrère, *Omul care a asasinat*, București, 1927; Rabindranath Tagore, *Patima iubirii*, introd. Romain Rolland, București, [1927]; Maurice Dekobra, *Flăcări catifelate*, București, 1928, *Sfinxul a vorbit*, București, 1930, *Cu inima întristată*, București, f. a., *Madona din tren*, București, f. a., *Serenada călăului*, București, f. a.; Myriam Harry, *Insula voluptății*, București, [1928]; Pierre Loti, *Aziyadé*, București, [1928], *Pescarul din Islanda*, București, f. a.; Pierre Loti, *Afrodita*, București, [1928]; Lev Tolstoi, *Ana Karenina*, I-II, București, 1928 (în colaborare cu Sarina Cassvan); Fiodor V. Gladkov, *Cimentul*, București, 1929; Victor Hugo, *Oamenii mării*, București, [1929], *Pentru adevăr și libertate*, introd. Anatole France, București, 1935, *Notre-Dame de Paris*, I-II, București, 1938, *Mizerabilii*, I-IV, București, 1938; Panait Istrati, *Spovedania unui învins*, București, 1930; Jean de Létra, *Douăsprezece nopți de dragoste*, București, 1930; Maryse Choisy, *O lună printre femei*, București, [1930]; Francis Carco, *Viața de noapte*, București, 1931; Pierre de Coulevain, *Aristocrație americană*, București, 1931; Roland Dorgelès, *Crucile de lemn*, București, 1932; Casanova, *Memorii*, I-V, București, 1932-1933; Henri Ardel, *Singură*, București, 1934; Al. Dumas-tatăl, *Regina Margot*, I-II, București, 1937, *Contele de Monte Cristo*, I-IV, București, 1938; Charles Dickens, *Aventurile d-lui Pickwick*, I-II, București, 1939, *Documentele postume ale clubului Pickwick*, I-II,

București, 1954 (în colaborare cu Nicolae Popescu); F. M. Dostoievski, *Crimă și pedeapsă*, București, 1939; Theodore Dreiser, *Bestiile umane*, București, 1941; Jules Mary, *Cererea în căsătorie*, București, 1941; W. M. Thackeray, *Bălciul deșertăciunilor*, I-II, București, 1941; A. K. Green, *Medalionul*, București, 1943; Boris Polevoi, *Povestea unui om adevărat*, București, 1955 (în colaborare cu Natalia Stroe); Henry Fielding, *Tom Jones*, I-II, București, 1956 (în colaborare cu Al. Iacobescu); Claude Anet, *Ariana*, București, f.a.; *Țărnuț dragostei*, București, f.a.; Josef Conrad, *Taifun*, București, f.a.; Jean Jaurès, *Civilizație și socialism*, București, f.a.; Rudyard Kipling, *Simucigașul*, București, f.a.; Em. de Las Cases, *Napoleon la Sfânta Elena*, București, f.a.; J. H. Rosny, *Ispititoarea*, București, f.a.

Repere bibliografice: Eugen Relgis, „În seara de Crăciun”. „Pentru zilele de vacanță”, DMN, 1922, 5497; G.M. Zamfirescu, „Drumul morții”, „Clipa”, 1924, 79; Perpessiciu, *Opere*, III, 90-91, V, 106, XII, 499-500; Sandu Teleajen, „Povestea unei fete”, „Gândul nostru”, 1927, 12; Petru Comarnescu, „Povestea unei fete”, „Politica”, 1927, 478; L. Leoneanu, *Profiluri și opere contemporane*, București, 1929, 121-123; Const. Șăineanu, *Nouii recenzii*, București, 1930, 136-137; Eugen Jelebeanu, Al. Sahia, „Veșnicul învins”, RP, 1931, 3972 bis; Teodor Scarlat, „Tablouri în cărbune”, RVS, 1935, 6-7; Eugen Relgis, *Drum spre pace*, CLI, 1936, 19; Mihail Chirnoagă, „Simple întâmplări”, VAA, 1943, 833; Octav Șuluțiu, „Simple întâmplări”, RFR, 1943, 11; Mihail Petroveanu, „Zilele vieții tale”, FLC, 1949, 7; Titus Ștefănescu-Priboi, „Zilele vieții tale”, CNT, 1949, 148; Ov. S. Crohmălniceanu, „Lanțuri”, CNT, 1951, 226; Silvian Iosifescu, „Lanțuri”, GL, 1954, 42; D. Micu, „Lanțuri”, VR, 1956, 8; Radu Popescu, „Trecut întunecat”, CNT, 1957, 36; D. Micu, „Zilele vieții tale”, „Scânteia”, 1958, 4170; Teodor Vârgolici, *Reconstituirea unei epoci*, RMB, 1965, 6584; N. Tertulian, „Carte despre drumuri lungi”, VR, 1965, 9; Demostene Botez, *Ion Pas la 70 de ani*, GL, 1965, 41; Eugenia Tudor, „Povești vechi și noi”, GL, 1966, 29; Răpeanu, *Noi*, 233-239; Aurel Martin, „Zilele vieții tale”, LCF, 1968, 3; Răpeanu, *Interferențe*, 217-220; Emil Manu, *O operă fundamentală a literaturii lui Ion Pas*, RMB, 1971, 8375; Vârgolici, *Comentarii*, 290-302; Al. Raicu, *Luminile oglinzilor*, București, 1974, 185-194; Oprea, *Incidente*, 59-65; Vârgolici, *Scriitori*, 255-260; *Ion Pas*, DCS, 60-61, 177; *Dicț. scriit. rom.*, III, 633-635; Popa, *Ist. lit.*, I, 723.

PASĂREA ALBASTRĂ, revistă apărută la București, bilunar, între 26 octombrie 1935 și 12 aprilie 1936, având subtitlul „Literatură, teatru, muzică, plastică, cinema, turism”. Director este Facioni Miciacio, iar ca redactor figurează Petre Florescu. **P.a.** se dorește o publicație de cultură într-o lume sufocată de politică, punând accentul pe actualitatea culturală din țară și din străinătate, înfățișată în știri scurte și neutre, fapt subliniat și în articolul-program *Drum...*: „Vrem să închegăm, unitar, o muncă în folosul obștei prea ades înșelată, o muncă hărăzită frumosului de pretutindeni.” Rubricile obișnuite sunt „Glossa”, „Literatură”, „Teatru”, „Arta prin lume”, „Mozaic”, „Chipuri și imagini”, „Arabesc”, „Cronica literară”. Poezia este ilustrată fie de versuri moderne, de factură ceremonial histrionică, ca în cazul lui Emil Botta (*Leviatan*), fie în ipostază tradiționalistă, aici scriind Radu Gyr, Vladimir Cavarnali, E. Ar. Zaharia, Constantin Barcaroiu ș.a. Proză dau George Aria, Mircea Ștefănescu, iar articole, eseuri și interviuri semnează Alexandru Talex (*Vasile Pârvoan, precursorul*), Arșavir Acterian (*Oscilații*), Erwin Riegler (*Întâlniri cu Panait Istrati*), Pericle

Martinescu (*Moartea polemică*), Mircea Eliade („Nu mă interesează”), Anton Holban (*Asemănări*). Publică necrologuri G. M. Zamfirescu (*Nottara în eternitate și adevăr*) și George Aria (*Gib Mihăescu a fost frânt de moarte*). Sumarul este completat cu traduceri din scrierile lui Sabatino López, Guido Milanese, Alfred de Musset ș.a. Revista are un aspect grafic atractiv, datorită unor ilustrații excelente. N.S.

PASCADI, Ion (3.VIII.1932, Timișoara - 21.VII.1979, București), estetician și traducător. După ce își ia licența în filosofie (1955), este funcționar la Palatul Pionierilor din București (1953-1955), lector la Școala Comitetului Central al UTM (1955-1958), șef de redacție la Editura Academiei RSR (1958-1960), șef de sector la Institutul de Filosofie din București, cadru didactic la Universitatea din București. Colaborează la „Gazeta literară”, „Astra” ș.a., dar mai ales la publicații de specialitate („Revista română de științe sociale”, „Revista de filosofie”, „Analele Universității București”, secțiile filosofie și estetică). Debutează în 1954, cu *Detășamentul 7. Însemnările unui instructor de pionieri*.

Înșușirea indiscutabilă a scrisului lui **P.** e aceea de a fi instructiv. Numeroasele studii publicate în periodice, culegeri colective, volume nu excelează prin avansarea unor puncte de vedere noi, dar își demonstrează utilitatea prin claritatea expunerii, prin bogăția informației, prin efortul constant de a elucida chestiunile abordate. Ceea ce le dezavantajează e o anumită rigiditate, ideologică mai cu seamă, un ton cumva strepezit, cu toată oralitatea, pe alocuri, a stilului. Propensiunea didactică e învederată încă din titluri - *Prelegeri de estetică* (I-II, 1967), *Estetica lui Tudor Vianu* (1968), *Esteticieni români* (1969), *Din tradițiile gândirii axiologice românești* (1970), *Arta de la A la Z* (1978) -, cărțile propunându-și nu să incite intelectual, ci să îl edifice pe cititor asupra obiectului cercetării. În *Idealul și valoarea estetică* (1966), autorul, analizând noțiuni ca ideal, ideal social, ideal estetic, ideal artistic, valoare, creație etc., stabilește o serie de raporturi, operează disocieri, distinge nuanțe, sistematizează ideile, expune poziții estetico-ideologice, astfel încât lucrarea poate iniția în substanța discuțiilor ce se poartă, din Antichitate până în timpurile mai noi, într-un sector central al esteticii. Ce caracterizează tot ceea ce esteticianul a încredințat tiparului este strădania, convenabilă în acea perioadă, dar caducă în timp, de a demonstra validitatea punctului de vedere marxist în fiecare problemă supusă examenului critic. Alt studiu, *Gusturile între da și nu* (1968), se întemeiază pe teza că, oricât de variate, „gusturile se înscriu în perimetrul unui ideal sau altul” și, în consecință, „enunțarea unei judecăți de gust sau a alteia presupune totdeauna o apreciere care, în mod implicit sau explicit, vizează o valoare (adevărată sau falsă)”. De aici, obligația pentru exegetul operei de artă „de a depăși simpla reacție de gust prin căutarea motivării ei raționale, a ideilor și concepțiilor care o călăuzesc”. Sub titlul *Estetica între știință și artă* (1971), sunt luate în discuție noțiuni antinomice, considerate de **P.** doar alternative, precum ideal și real, social

și individual, antic și modern, relativ și absolut, scop și mijloc, conținut și formă, libertate și normă, erudiție și creație, rațiune și efect, obiectivitate și preferință, imitație și originalitate, știință și umanism, pentru ca, în secțiunile următoare, să fie studiate mai cu seamă raporturi: valoare estetică - istorie, dinamică socială - evoluție artistică, filosofie - literatură, creație - metodă, artă - cunoaștere, artă - progres, teorie - dogmă, text - context ș.a. Reluând concepte din aceste lucrări, și din altele, adâncindu-le și dezvoltându-le dintr-o perspectivă mai largă, lucrarea *Nivele estetice* (1972) se vrea o „sinteză morfologică”, „o sinteză a modalităților de abordare științifică a operei”. Autorul o consideră necesară, întrucât estetica intuitivă, constituită prin negarea celei speculative și sistematice, întemeiată de filosofi, nu elucidează decât unele dintre problemele artei, de vreme ce judecata estimativă se poate bizui doar „pentru o primă aproximație” pe „intuiția și finețea exegetului”, pe când întemeierea ei riguroasă „nu se poate lipsi de cercetarea atentă, chiar de disecția operei cu ajutorul instrumentelor oferite de noile metode”. După studierea artei îndeosebi ca parte integrantă a culturii, în cartea *Artă și civilizație* (1976) ea e abordată ca fapt de civilizație. Felul și măsura în care opera de artă se afirmă sau nu în contextul de valori al unei societăți depinde de practica socială, în care criteriile estetice acționează în conexiune cu criteriile exterioare artei. Faptul este cu deosebire evident în perioadele de trecere dintr-un mediu sociocultural în altul, în condiții, bunăoară, de interferare a ruralului cu urbanul, ale suprapunerii unor serii diferite de civilizație. Asemenea procese duc la proliferarea kitschului, a artei surogat. Apar nu numai obiecte, dar și atitudini kitsch, precum utilizarea unor opere de artă în reclama comercială. În genere, prin integrarea inevitabilă a artei în civilizație, statutul ei estetic ajunge să fie dominat de cel general-social. În consecință, există situația paradoxală că, pe de o parte, valorile de orice fel, inclusiv cea estetică, și-au dobândit, fiecare, un statut autonom, pe de alta, ele sunt integrate într-un stil de epocă general, care tinde să le anuleze. Pentru a se preveni pierderea specificității artistice, soluția posibilă - potrivit lui P. - e cea întrevăzută de Tudor Vianu: reconstituirea în civilizația modernă a pantomimei artei, existentă în Antichitate. În fine, *Arta de la A la Z* reordonează alfabetic concepte și probleme, expunerea eseistică, formulările clare fiind esențiale în transmiterea informației.

SCRIERI: *Detășamentul 7. Însemnările unui instructor de pionieri*, București, 1954; *Formarea idealului estetic și a gusturilor estetice în societatea socialistă* (în colaborare cu Ludwig Grünberg), București, 1964; *Idealul și valoarea estetică*, București, 1966; *Prelegeri de estetică, I-II*, București, 1967; *Estetica lui Tudor Vianu*, București, 1968; *Gusturile între da și nu*, București, 1968; *Esteticieni români*, București, 1969; *Din tradițiile gândirii axiologice românești*, București, 1970; *Estetica între știință și artă*, București, 1971; *Nivele estetice*, București, 1972; *Destinul contemporan al artei*, București, 1974; *Artă și civilizație*, București, 1976; *Arta de la A la Z*, Iași, 1978. **Ediții:** Mihai Ralea, *Prelegeri de estetică*, pref. edit., București, 1972. **Antologii:** *Estetică și umanism*, introd. edit., București, 1979. **Traduceri:** Mikel Dufrenne, *Poeticul*, pref. trad., București, 1971; Abraham Moles, Marie-Luce André, *Artă și ordinator*,

pref. trad., București, 1974 (în colaborare cu Claudia Dumitriu); Stefan Morawski, *Marxismul și estetica, I-II*, pref. trad., București, 1977 (în colaborare cu Claudia Dumitriu).

Repere bibliografice: Dumitru Micu, *Câteva păreri*, GL, 1967, 16; Ov. S. Crohmălniceanu, *Idealul și valoarea estetică*, AFT, 1967, 17; Teodor Tihan, *Estetica lui Tudor Vianu*, ST, 1968, 12; Ov. S. Crohmălniceanu, *Estetica lui Tudor Vianu*, RL, 1969, 7; Doru Mielcescu, *Nivele estetice*, VR, 1973, 5; Dan Cristea, *Eseu și eseistică*, LCF, 1974, 47; Voicu Bugariu, *Artă propusă și artă trăită*, LCF, 1976, 32; Mihai Nadin, *Artă și civilizație*, AFT, 1977, 1; Dumitru Velea, *Arta de la A la Z*, R, 1979, 9; Mircea Braga, *Însemnări despre „criterii”*, T, 1979, 10, 11; *Dict. scriit. rom.*, III, 635-637; Popa, *Ist. lit.*, II, 1065.

D.Mc.

PASCALY, Mihail (1830, București - 30.IX.1882, București), autor dramatic și traducător. De origine greacă, familia lui P. era una de oameni nevoiași. După șase clase urmate la școala de la „Sf. Sava” din București, el intră în trupa de diletanți a lui Costache Caragiali, pe care îl părăsește destul de curând în favoarea lui Matei Millo. A dat reprezentații în mai multe orașe, în Transilvania și Banat fiind întâmpinat sărbătorește. În 1860 și în 1862 călătorește la Paris, unde are ce învăța de la actorii reputați ai momentului. După o concurență acerbă, obține în două rânduri (1871-1874 și 1875-1877) concesiunea Teatrului cel Mare din București. În 1877 este primit în Societatea Dramatică, atunci înființată, iar în 1878-1879 se află, împreună cu C.A. Constantiniu, la direcția Teatrului Național din Iași. Ultima perioadă a vieții e dramatică pentru marele

actor, care își pierde soția și fiica, el însuși fiind chinuit de ftezie, care îl va răpune.

Artist romantic pasionat și tumultuos, **P.** avea o frenezie a jocului dusă până aproape de paroxism. Cu temperamentul său patetic, se lăsa furat cu ușurință de o manieră retorică, exaltată. Prin excelență interpret de melodramă, deși nu a evitat partiturile de comedie, a abordat mari roluri ale dramaturgiei universale (Hernani, Kean, Don Carlos, Ruy Blas, Faust), fiind primul interpret, la noi, al lui Hamlet, ca și al lui Răzvan, din piesa lui B. P. Hasdeu. Stăpânit de ideea unui teatru edificat pe baze sigure, așezământ privilegiat și important factor de civilizare, a întocmit nenumărate memorii, apeluri, declarații, precum și mai multe proiecte de reorganizare teatrală. Sugestiile și propunerile îi apar în publicațiile vremii („Românul”, „Timpul”, „Reforma”), unde el găsește de cuviință să se răfuiească, iar și iar, cu Matei Millo, de care fusese cândva apropiat și care îi fusese asociat la tălmăcirea unor texte dramatice franțuzești. Polemica se extinde și în broșuri precum *Respect adevărului* (1863), semnată împreună cu Matilda Pascaly și C. Dimitriade, unde sunt cuprinse câteva din ideile sale despre teatru. Ceea ce trebuie să urmărească scena nu este numai delectarea, ci și instrucția morală. Ținta ar fi luminarea spiritelor prin adevăr, frumusețe, noblețe, respingându-se tot ce apare înjositor, ridicol sau artificial. În viziunea lui **P.**, măreția unui spectacol nu e de conceput în afara unor decoruri impunătoare, a costumelor bogate și adecvate, a unei muzici armonioase. Autorul dramatic este lipsit însă aproape de desăvârșire de înzestrare. Piese sale, pline de înălțătoare sentimente patriotice, sunt compuneri ocazionale, evocând Unirea, omagiind câteva figuri de domnitori (*Moartea lui Constantin Brâncoveanu*, scrisă împreună cu Antonin Roques), brodând mici peripeții în jurul unor personaje celebre în epocă (Baba Hârca, cuconul Bârzoii). S-au publicat doar *Viitorul României* (1859) și *11 iunie sau Treisprezece ani în urmă. Un ciorbăgiu și un zavrăgiu* (1861). Localizările – după Victorien Sardou, Philippe Dumanoir și Fernand Lafargue, Louis-François Clairville și Ernest Gillet – sunt făcute cu o anume abilitate, ceea ce nu l-a scutit pe **P.** de acuzația, excesivă, de plagiat, emisă de I. L. Caragiale. Mai emancipată față de original ar fi „comedia locală” *Haimanalele*, după Alfred-Néoclés Hennequin și Alfred-Charlesmagne Delacour. A tradus mult, și din Molière (*Amorul doctor*) sau din Victor Hugo (*Ruy Blas*, versiune în proză), preferințele lui îndreptându-se, totuși, spre autori de melodrame cum sunt Adolphe D'Ennery, Eugène Cormon, Auguste Anicet-Bourgeois, Paul Féval, Alexandre Dumas, Émile Moreau, Paul Siraudin, Eugène Labiche, Jean-François-Alfred Bayard, Paul Déroulède, Casimir Delavigne, Émile Augier, Alexandre Dumas-fiul, Octave Feuillet, Edmond Gondinet, Ernest Legouvé, Paul Meurice, Jules Sandeau, Victor Séjour, Louis-Émile Vanderburch, Eugène Granget, Charles Duveyrier și alți câțiva.

SCRIERI: *Viitorul României*, București, 1859; *11 iunie sau Treisprezece ani în urmă. Un ciorbăgiu și un zavrăgiu*, București, 1861; *Apel pentru o reorganizare neapărată a Teatrului Național* (în colaborare cu C.

Dimitriade și Matilda Pascaly), București, 1863; *Respect adevărului* (în colaborare cu Matilda Pascaly și C. Dimitriade), București, 1863; *Schițe de proiect al unei reorganizări pentru un Teatru Mare al României*, București, 1869.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, II, 14–15; Letiția Gâțză, *Mihail Pascaly*, București, 1959; *Ist. teatr. Rom.*, II, 286–291, *passim*; Virgil Brădăteanu, *Profiluri. Mari actori români*, I, București, 1973, 99–117; *Dict. lit.* 1900, 663–664; *Dict. scriit. rom.*, III, 637–638. F.F.

PASCU, Giorge (1.XII.1882, Bacău – 16.IV.1951, Zlatna), istoric literar, filolog și folclorist. Este fiul Mariei (n. Iliade) și al lui Grigore Pascu, funcționar public. Urmează Școala Primară „Vasile Conta”, apoi, în 1894–1895, cursurile Liceului Național din Iași, pe care le continuă la Liceul Internat din același oraș, unde îl are ca profesor de literatura română pe G. Ibrăileanu. În intervalul 1901–1907 frecventează Facultatea de Litere și Filosofie din Iași, având ca profesori, printre alții, pe A. Philippide, A. D. Xenopol, P.P. Negulescu. Obține doctoratul în 1909, la Universitatea din Iași, cu teza *Despre cimilituri. Studiu filologic și folcloric*, care este și debutul său editorial, iar în 1913 își ia docența în filologie română „cu specială privire la dialectologia românească”. Ajutor de bibliotecar (subdirector) la Biblioteca Universității din Iași (1908–1911), ajunge director al acesteia (1914–1922, 1927–1932). Preocupările sale vizând organizarea, funcționarea și dotarea instituției sunt relevate de broșura *Proiect de lege pentru Biblioteca Universității din Iași* (1914). În 1920 suplinește prima Catedră de istoria literaturii române vechi și dialectologie de la Universitatea ieșeană, în 1921 devenind titular al acesteia, calitate pe care o exercită până în septembrie 1941, când este pensionat. Conduce, în 1927–1928, Institutul de Filologie Română. În martie 1944, împreună cu mai mulți colegi, se refugiază la Zlatna, unde va rămâne până la sfârșitul vieții. **P.** debutează ca student, în 1903, la revista „Arhiva”, cu o recenzie despre o ediție a operei lui Ion Creangă. A înființat și a condus „Revista critică”, apărută la Iași în 1927–1940. A colaborat la „Viața românească”, „Renașterea română”, „Curentul nou”, „Cercetări literare”, „Buletinul cărții”, „Convorbiri literare”, „Tribuna românilor de peste hotare” și la publicații străine precum „Revue de la dialectologie romane”, „Münchener Allgemeine Zeitung”, „Europa orientale”, „Archivum romanicum” ș.a. A fost distins cu Premiul Academiei Române pentru studiul *Sufixele românești* (1915). Și-a mai semnat articolele polemice *Filologus*, *Gramm* sau *Grammaticus*.

Ca istoric literar, **P.** s-a ilustrat în domeniul literaturii române vechi prin cursurile ținute la Universitatea din Iași. *Istoria literaturii și a limbii române din secolul XVI* (1921) cuprinde într-un prim capitol analiza primelor texte (rotacizante și nerotacizante), ca și a cauzelor culturale ale introducerii scrisului în română, identificate în propaganda catolică, în calvinism, husitism și luteranism. Într-un capitol se discută tipăriturile din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, în special cele ale lui Coresi, iar concluziile examinează și delimitează curentele culturale, centrele de cultură și limba cărților. În *Istoria literaturii române din secolul XVII* (1922), **P.**

studiază epocile culturale potrivit perioadelor tiparului în Țările Române, curente culturale (slavonesc, latinesc, grecesc, românesc), cu sublinierea izbânzii celui românesc și analiza scrierilor și a personalităților ce au ilustrat-o, câțiva scriitori fiind tratați monografic. În 1924, ca al doilea volum din *Istoria literaturii române din secolul XVIII*, apare monografia *Viața și operele lui D. Cantemir*, cel dintâi fiind publicat în 1926 și ocupându-se de *Cronicari moldoveni și munteni*. Prezentarea epocii și integrarea autorilor avuți în atenție în contextul cultural al momentului este o caracteristică a manierei de abordare a istoricului literar. Astfel, și în ultimul volum din serie, *Epoca lui Clain, Șincai și Maior* (1927), el evidențiază existența a două curente culturale în Transilvania: unul occidental, care a înrăurit pe românii uniți cu Biserica Romei, și altul răsăritean, al românilor rămași fideli ortodoxismului. **P.** precizează că, deși împărțiți în grupări diferite, românii de peste munți au militat pentru aceleași idealuri naționale, trecând peste confesiunile ce îi separau. Altă lucrare, *Cronicarii moldoveni Gligorie Ureache și Miron Costin* (1936), este un studiu extins, de delimitare târzie față de opiniile lui P.P. Panaitescu din *Influența polonă în opera și personalitatea cronicarilor Grigorie Ureche și Miron Costin* (1925), iar *Letopisețul cel moldovenesc utilizat de Gligorie Ureache în legătură cu toate letopisețele moldovenești în slavonește* (1938) este consacrat reconstituirii și analizei izvorului principal al cronicii lui Ureche. De altfel, profesorul ieșean se gândea și la elaborarea unei ediții științifice a operei cronicarului moldovean. Deși examinează literatura și cultura pe provincii, lucrările lui evidențiază influențele reciproce dintre scriitori, oameni de cultură și acordă interes centrelor de iradiere culturală. Ca folclorist, **P.** este autorul primelor exegeze filologice și stilistice ample asupra ghicitorilor românești. Potrivit observației lui Ovidiu Bârlea, studiul despre cimilituri reprezintă, după monografia lui Lazăr Șăineanu despre basme, cea mai extinsă și fundamentată lucrare despre o specie a folclorului românesc. În prima parte autorul întreprinde un studiu filologic adâncit asupra ghicitorilor, iar în a doua se ocupă de clasificare, origini, subiect, formă, extensiune, circulație și dispariție, transformare, statut special, legătura cu alte genuri folclorice, valori etnografice, metodă de culegere și publicare a cimiliturilor. Au fost remarcate îndeosebi capitolul privind clasificarea ghicitorilor, cel despre forma acestora, unde se delimitează o serie de formule stilistice, cât și indicațiile metodologice referitoare la culegere, la întocmirea tipologiei bibliografice și alcătuirea colecțiilor. Ca lingvist, **P.** s-a preocupat mai ales de problemele vocabularului (formarea cuvintelor, etimologie, lexicografie) și a abordat, de asemenea, probleme de lingvistică balcanică. *Dictionnaire étymologique macédo-roumain* (I-II, 1925), o lucrare lexicografică în care materialul este grupat pe origini, a fost primit cu rezervă tocmai cu privire la etimologii. **P.** a tradus din latină *Descriptio Moldaviae* de Dimitrie Cantemir (1923) și a alcătuit două ediții din opera lui Ion Creangă, una din *Povești* și alta din *Amintiri din copilărie*, apărute în 1939.

SCRIERI: *Despre cimilituri. Studiu filologic și folcloric*, I, Iași, 1909, II-III, București, 1911; *Beiträge zur Geschichte der rumänischen Philologie*,

Leipzig, 1920; *Gligorie Ureache. Izvoarele lui Ureache. Interpolările lui Simion Dascăl și textul lui Ureache*, Iași, 1920; *Istoria literaturii și a limbii române din secolul XVI*, București, 1921; *Istoria literaturii române din secolul XVII*, Iași, 1922; *La Philologie roumaine dans les pays germaniques et en France. 1774-1822*, Leipzig, 1923; *Demetrio Cantemir*, tr. Carlo Tagliavini, Roma, 1923; *Rumänische Elemente in den Balkansprachen*, Geneva, 1924; *Istoria literaturii române din secolul XVIII*, vol I: *Cronicari moldoveni și munteni*, București, 1926, vol. II: *Viața și operele lui D. Cantemir*, București, 1924, vol. III: *Epoca lui Clain, Șincai și Maior*, Iași, 1927; *Cronicarii moldoveni Gligorie Ureache și Miron Costin*, Iași, 1936; *Letopisețul cel moldovenesc utilizat de Gligorie Ureache în legătură cu toate letopisețele moldovenești în slavonește*, Iași, 1938. **Ediții:** Ion Creangă, *Povești*, București, 1939, *Amintiri din copilărie*, București, 1939. **Traduceri:** Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, București, 1923.

Reper bibliografice: *Publicațiile științifice ale dr. G. Pascu*, Iași, 1915; Lucian Predescu, „Giorge” Pascu și istoria literaturii române sau O nulitate universitară, Turnu Severin, 1932; *Un caz nenorocit și trist: cazul Giorge Pascu*, Iași, 1937; Chițimia, *Probleme*, 150, 199, 245, 253; Bucur, *Istoriografia*, 226-227; Bârlea, *Ist. folc.*, 460-462; I. D. Lăudat, *Din istoricul catedrelor Facultății de Filologie de la Universitatea „Al. I. Cuza” Iași*, G. Pascu, *întâiul profesor de istoria literaturii române vechi*, Iași, 1975; Iorgu Iordan, *Lingvistica românească între 1918 și 1944*, în *Istoria lingvisticii românești*, București, 1978, 127-128; Datcu, *Dict. etnolog.*, II, 145-146; *Dict. scriit. rom.*, III, 638-640. D.V.

PASCU, Petre (27.I.1909, Semeș, j. Arad - 23.III.1994, Cluj-Napoca), poet și traducător. Este fiul Elisabetei (n. Indreica) și al lui Teodor Pascu, țaran. Învață la Liceul „Moise Nicoară” din Arad, unde l-a avut printre profesori pe poetul Al. T. Stamatia. Își ia bacalaureatul în 1928 și urmează Facultatea de Drept a Universității din București, absolvită în 1933. Nu a practicat magistratura, ci a ocupat posturi în administrația de stat la București, Vinga, Arad. Mai târziu a funcționat ca bibliotecar la Universitatea din Cluj (1948-1949) și la Facultatea de Drept din aceeași localitate (1949-1950). Debutează în 1925, la ziarul „Primăvara” din Sănnicolau Mare, apoi este redactor la „Tribuna română” din Arad. Membru al Asociației Scriitorilor Români din Ardeal, **P.** colaborează la „Brașovul literar”, „Înnoirea” (unde e secretar de redacție), „Societatea de mâine”, „Luceafărul”, „Azi”, „Viața românească”, „Orizont”, „Tribuna”, „Foaia noastră”, „Gazeta literară”, „Cronica” ș.a. A semnat și cu pseudonimul Camil Meteoru.

Primul volum, *Plaiuri* (1943), e considerat de critica vremii o promisiune, pe care **P.** nu o confirmă în anii următori, când nu mai publică nimic. Revine în viața literară după o absență de mai bine de douăzeci de ani, cu *Bucuriile mele* (1967), *Gorun adânc* (1972), *Spadă și corolă* (1977). Poezia lui se caracterizează prin tonul reflexiv, prin viziunea echilibrată de tip clasic și prin expresia clară, simplă. Linia melodică și curgerea gravă a rostirii nu sunt tulburate de stridentă, inflexiunile elegiace se mențin cu discrete nuanțări în mai toate versurile, nutrite de nostalgia ținutului natal. După 1960 poetul atrage atenția mai cu seamă ca un bun tehnician al versului. În 1987 publică un volum memorialistic, *Aproape de ei*, unde evocă importante figuri ale culturii cu care i s-a intersectat destinul. A editat

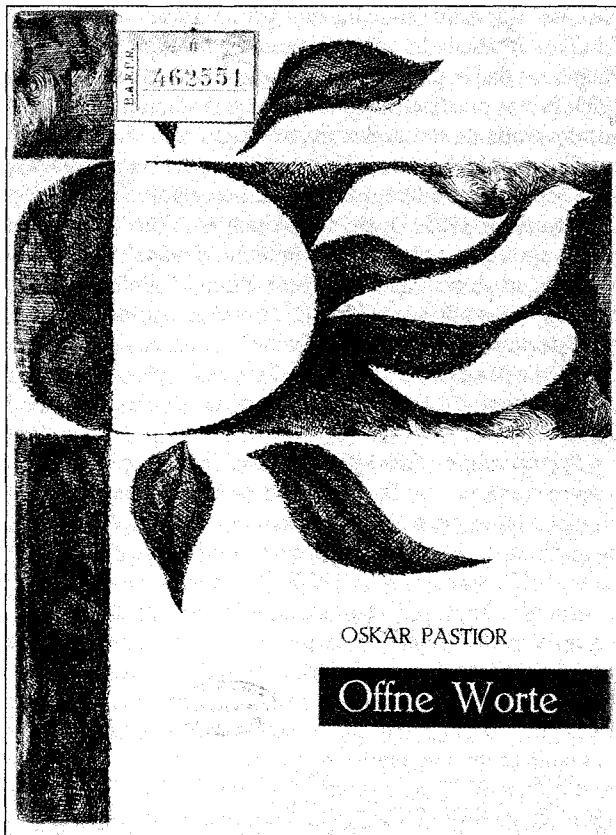
Scrisori bănățene de Cora Irineu (1975) și a tradus din scriitori maghiari (Kassák Lajos, Móricz Zsigmond, József Attila, Jékely Zoltán, Ledönyi Mihály ș.a.).

SCRIERI: *Plaiuri*, Arad, 1943; *Bucuriile mele*, postfață Perpessicius, București, 1967; *Goron adânc*, București, 1972; *Spadă și corolă*, postfață Vladimir Streinu, București, 1977; *Aproape de ei*, Cluj-Napoca, 1987.

Ediții: Cora Irineu, *Scrisori bănățene*, Timișoara, 1975. **Traduceri:** Móricz Zsigmond, *Povestea nu ia niciodată vacanță*, București, 1964; Kassák Lajos, *Avea și colecția mea de arme*, Cluj-Napoca, 1980.

Repere bibliografice: George Drumur, „*Plaiuri*”, „*Bucovina literară*”, 1943, 46; Matei Alexandrescu, „*Plaiuri*”, SE, 1943, 1621; D. Gherghinescu-Vania, „*Plaiuri*”, TIA, 1943, 756; Ion Șugariu, *Viața poeziei*, RFR, 1943, 7; N. Popescu, „*Bucuriile mele*”, AST, 1967, 4; Adrian Popescu, „*Goron adânc*”, ST, 1972, 2; Nae Antonescu, „*Spadă și corolă*”, ST, 1977, 7; Aureliu Goci, „*Spadă și corolă*”, RL, 1977, 46; *Lit. rom. cont.*, I, 502-503; Francisc Păcurariu, *Tineretea poetului*, RL, 1984, 43; Dan Milcu, *O carte de evocări*, RL, 1989, 3; *Dicț. scriit. rom.*, III, 640-641. S.I.-J.

PASTIOR, Oskar (20.X.1927, Sibiu - 4.X.2006, Frankfurt am Main), traducător. Este fiul lui Oskar Pastior, profesor de desen și fotograf. Frecventează Liceul Brukenthal din orașul natal. Va fi deportat, împreună cu conaționalii săi sași din contingentele tinere, la muncă obligatorie în bazinul carbonifer al Donețului, în intervalul 1945-1949. După repatriere își face stagiul militar și prestează diferite munci pe șantiere. Studiază germanistica

la Universitatea din București (1955-1960) și lucrează ca reporter pentru emisiunile în limba germană ale Radiodifuziunii Române. Emigrează în Germania, stabilindu-se în 1969 în Berlinul de Vest. O sumedenie de cărți, conținând poezie, precum și traduceri din scrieri ale unor autori aparținând literaturii române, dar și celei ruse (Velimir Hlebnikov), italiene (parafrazări libere a treizeci și trei de sonete de Francesco Petrarca) și olandeze (Wiel Kusters), i-au adus consacrarea în lumea scrisului, lirica sa fiind premiată de diferite foruri literare: Premiul pentru poezie al Uniunii Scriitorilor (1967), Premiul „Hugo Ball” (1990), Premiul „Ernst Meister” (1993), Premiul „Erich Fried” (2002) ș.a. Este membru al Colocviului Noua Poezie de la Bielefeld (1977), al Academiei de Arte din Berlin (1984), al Academiei pentru Limbă și Poezie din Darmstadt (1989), al grupului OULIPO (1993) ș.a. Alături de Herta Müller, este, poate, cel mai cunoscut scriitor german originar din România.

La începutul activității sale de traducător, **P.** se îndreaptă spre alcătuirea unor cărți destinate copiilor, transpunând câteva texte de Mihai Eminescu, George Coșbuc, Tudor Arghezi. Rezonanța acestui demers îl determină să își încerce forțele în tălmăciri de poezie și proză scurtă contemporană. În revistele „*Rumänische Rundschau*” și „*Neue Literatur*” publică traduceri din versurile și narațiunile lui Miron Radu Paraschivescu, Geo Dumitrescu, Radu Stanca, Alexandru Andrișoiu, Constantin Țoiu ș.a. Un efort mai îndelungat de transpunere l-a apropiat de sensurile scrierilor lui Tudor Arghezi și ale lui Panait Istrati, **P.** oferind cititorului german un volum de „tablete” argheziene și romanele *Chira Chiralina* și *Ciulinii Bărăganului*. El consideră un moment privilegiat întâlnirea sa cu literatura lui Lucian Blaga, care i-a revelat cultura autentică a ținutului natal și i-a impulsionat desprinderea de climatul ideologic al anilor '60, după cum mărturisește în eseu *Despre relația față de texte și persoane*. Descoperirea lui Blaga a avut ca rezultat, în 1968, și transpunerea în limba germană a unui volum de poezii și a paginilor din *Hronicul și cântecul vârstelor*. Plecând din țară, își concentrează atenția asupra literaturii avangardist-supra-realiste. Publică astfel - în colecția müncheneză „*Texte timpurii ale modernismului*” - scrierile lui Urmuz, într-un volum apărut în 1976 și însoțit de material documentar concludent, în aceeași colecție fiind editate în versiune germană, în 1984, poeziile de început ale lui Tristan Tzara. Interesul manifestat pentru acești înaintași explică și preferința lui **P.** pentru lirica mai nouă care continuă orientarea supra-realistă, bunăoară pentru opera poetică a lui Gellu Naum, din care a selectat material pentru un volum cuprinzător, *Rede auf dem Bahndamm an die Steine* (1998). Din motive similare a fost atras și de imaginația bogată, cu tentă supra-realistă, uneori grotesc-absurdă a lui Marin Sorescu și a publicat în traducere patru culegeri de versuri ale acestuia, elaborând totodată versiuni germane ale pieselor *Iona* (1971) și *Matca* (1974), texte valorificate ca scenarii. În peste zece antologii apărute în Germania sunt incluse poezii românești traduse de **P.**, versiunile realizate de el fiind publicate și în cele mai variate publicații periodice.

Traduceri: George Coșbuc, *Die Geschichte von den Gänsen*, București, 1958; Mihai Eminescu, *Der Prinz aus der Träne*, București, 1963; Tudor Arghezi, *Im Bienengrund*, București, 1963, *Schreibe, Feder...*, București, 1964, *Von großen und kleinen Tieren*, București, 1966; Panait Istrati, *Kyra Kyralina. Die Disteln des Bărăgan*, București, 1963; Lucian Blaga, *Ausgewählte Gedichte*, București, 1967, *Chronik und Lied der Lebenszeiten*, București, 1968, *Tristete metafizică – Metaphysische Trauer*, ed. bilingvă, București, 1995 (în colaborare); Marin Sorescu, *Aberglaube*, Berlin, 1974, *Noah, ich will dir was sagen*, Frankfurt am Main, 1975, *Abendrot Nr. 15*, München-Zürich, 1985, *Der Fakir als Anfänger*, München-Viena, 1992; Petre Stoica, *Und nirgends ein Schiff aus Attika*, Berlin, 1977; Urmuz, *Das gesamte Werk*, München, 1976; *Zeitgenössische Dichter aus Rumänien*, București, 1981 (în colaborare); Ștefan Bănuțescu, *Verspätetes Echo*, Berlin, 1984 (în colaborare cu Ernest Wichner); Tristan Tzara, *Die frühen Gedichte*, München, 1984; Gellu Naum, *Black Box*, Klagenfurt-Salzburg, 1993 (în colaborare cu Georg Aeschl), *Rede auf dem Bahndamm an die Steine*, Zürich, 1998; *Oskar Pastior entdeckt Gellu Naum*, Hamburg, 2001.

Repere bibliografice: Christina Weiss, *Töne, töne hemmungslos. Die Jugendgedichte des nachmaligen Groß-Dadaisten Tristan Tzara*, „Süddeutsche Zeitung“, 1984, 6 decembrie; *Auskünfte von und über Oskar Pastior*, Bamberg, 1985; Ilma Rakusa, *Schicksal ist eine interne Angelegenheit. Marin Sorescus Gedichte „Abendrot Nr. 15“*, „Neue Zürcher Zeitung“, 1986, 24 ianuarie; *Festschrift für Oskar Pastior*, München, 1987; Edith Konrad, *Oskar Pastior*, Köln, 1993. J.W.

PASUL VREMI, revistă apărută la București, ca lunar, la 15 aprilie și la 15 mai 1926. În articolul-program, *Către cetitori*, se afirmă că publicația va părași „sentimentalismul rural“, orientându-se către valorile civilizației urbane. În consonanță cu acest program, se publică un eseu al lui Ștefan Zeletin, *Agonia tradiționalismului rural în cultura română*, precum și *Neoliberalismul* de Dumitru Drăghicescu. Semnează versuri Ion Pillat, V. Voiculescu, Al. Claudiu, Cezar Papacostea ș.a. Sunt găzduite studii și eseuri de Mihail Manoilescu, Raul Teodorescu, Mihail Iacob, recenzii de Mircea Eliade, Ștefan Zeletin, Al. Claudiu, cronici plastice și literare. La rubrica „Reviste“ Al. Claudiu se referă la polemica dintre „Gândirea“, „Sburătorul“ și „Viața românească“ în problema specificului național. Publicația beneficiază de o prezentare grafică de excepție, reproducând lucrări de Gh. Petrașcu, N. Tonitza, I. K. Aivazovski ș.a. I.F.

PAȘOPTISM. Curent ideologic exprimând starea de spirit și situarea politică a participanților la revoluția din 1848 în Țările Române, configurat în deceniul al cincilea din secolul al XIX-lea, p. își are premisele în mișcarea de înnoire de după 1821, intensificată începând de pe la sfârșitul deceniului, mișcare animată de principii iluministe, moștenite de la Școala Ardeleană și punctată pe tărâmul culturii de realizări care au deschis în istoria României epoca modernă: întemeierea în Țara Românească și în Moldova a învățământului național și a teatrului, precum și a presei în toate ținuturile românești. În 1840 revista „Dacia literară“ imprimă acestei mișcări o pronunțată orientare națională, susținută în continuare de „Propășirea“, „România literară“, „Steaua Dunării“ ș.a. iar în

Transilvania de cele două publicații ale lui George Barițiu, „Gazeta de Transilvania“ și „Foaie pentru minte, inimă și literatură“. Denunțând „mania primejdioasă“ a imitării literaturilor străine, Mihail Kogălniceanu recomandă în *Introducția* la „Dacia literară“ valorificarea surselor autohtone de inspirație: „Istoria noastră are destule fapte eroice, frumoasele noastre țări sunt destul de mari, obiceiurile noastre sunt destul de pitorești și poetice, pentru ca să putem găsi și la noi subiecturi de scris, fără să avem pentru aceasta trebuință să ne împrumutăm de la alte nații“. Conștiința națională fusese și mobilul permanent al demersurilor iluministe, de aici pornise acțiunea Școlii Ardelene, însă „Dacia literară“ i-a precizat direcția în sfera literaturii, i-a concretizat programatic, pe acest tărâm, orientarea principală. Ideea de națiune, de patrie e, de altfel, ceea ce diferențiază în general, cu pregnanță, gândirea social-politică românească de cea occidentală. „Eu zic – specifică Simion Bărnuțiu, în discursul său din catedrala de la Blaj – că libertatea cea adevărată a oricărei națiuni nu poate fi decât națională.“ În formularea lui Ion C. Brătianu, dintr-un articol apărut în „Republica română“ (1851), noțiunile naționalitate, libertate, democrație „se subsumează“ și revoluția implică „reorganizarea Europei pe naționalități“, nicidecum prin „îngrămădiri silnice“. Cristalizat politic în anul revoluției, ca efect al tot mai intenselor frământări interne, de ordin social și național, dar și sub influența ideilor reactualizate ale revoluției franceze, p. și-a găsit expresia programatică – cu parțiale diferențieri, în funcție de specificul realităților din cele trei ținuturi românești – în *Proclamația de la Izlaz*, *Proclamația Partidului Național din Moldova către români*, *Manifestul* din 1851 al Comitetului revoluționar român din exil, ca și în broșura *Dorințele partidei naționale în Moldova* a lui Mihail Kogălniceanu, un program revoluționar fiind în esență și discursul din 16 mai 1848 al lui Simion Bărnuțiu. Ideologia pașoptistă e definită, de asemenea, viguros în broșura lui Vasile Alecsandri *Protestație în numele Moldovei, a Omenirei și a lui Dumnezeu*. P. iradiază în articolele-program ale perioadelor, în numeroase alte articole ale revoluționarilor, în studiile unora dintre ei, precum și în corespondența lor. Este prezent cu deosebire în publicistica lui Timotei Cipariu, George Barițiu, Cezar Bolliac, C.A. Rosetti și mai ales în opera lui Nicolae Bălcescu. Principalele revendicări din proclamațiile pașoptiștilor moldoveni și munteni sunt aceleași: independența administrativă și legislativă față de Imperiul Otoman și Rusia, abolirea Regulamentului Organic, emanciparea și împrăștierea clăcașilor, dezrobirea țiganilor, emanciparea evreilor și acordarea de drepturi politice tuturor cetățenilor, indiferent de limbă și religie, emanciparea mănăstirilor închinat, instrucție egală și completă pentru toți cei în stare să și-o însușească, gardă națională, adunare legislativă formată din reprezentanți ai tuturor straturilor societății, domnitor ales pe cinci ani, reducerea listei civile a acestuia, responsabilizarea miniștrilor, libertatea absolută a presei, abolirea pedepsei cu moartea, interzicerea bătăii, instituirea unui regim penitenciar civilizată, desființarea titlurilor nejustificate de funcții. În Transilvania obiectivul major al luptei revoluționare este conservarea ființei naționale. În vederea realizării lui se

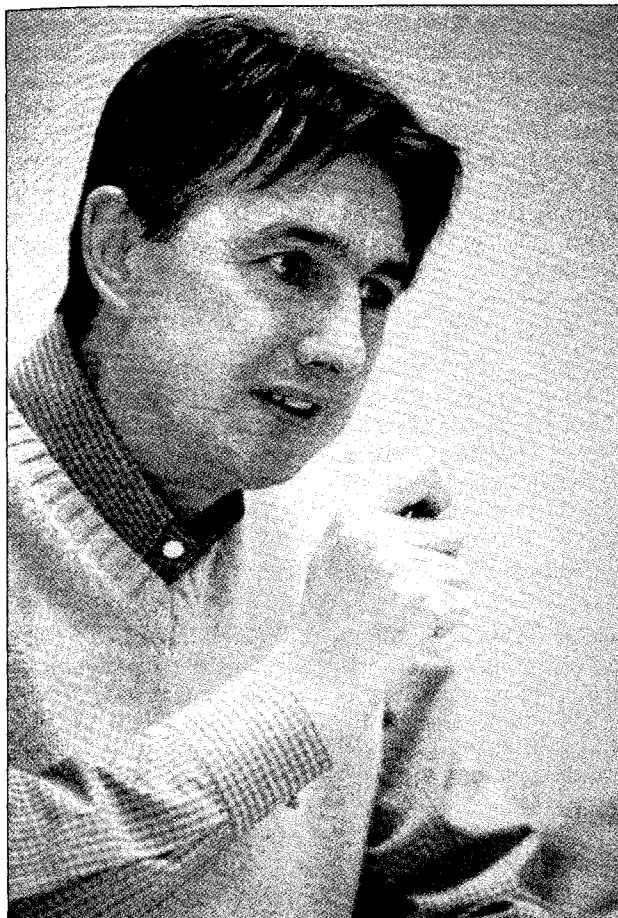
impune obținerea pentru români a egalității în drepturi cu așa-zisele „națiuni politice”: ungurii, secuii și sașii. Obstacolul major în această direcție fiind, în 1848, proiectul de integrare a „mare principatului Transilvaniei” în Ungaria, ideea structurantă a tuturor documentelor revoluționare va fi necesitatea împiedicării cu orice preț a acestei uniri forțate. Literar, **p.** este una dintre ipostazele romantismului românesc, cea marcată istoric de revoluție și de unirea Principatelor. Aceasta urmează variantei preromantismului (I. Heliade-Rădulescu, V. Cârlova, Grigore Alexandrescu ș.a.), corespunzător aproximativ etapei 1820-1840, și e succedată, după etapa refluxului, numită postpașoptism (1860-1870), de ipostaza superioară, situată valoric la nivel european, creată de Mihai Eminescu. În varianta pașoptistă, romantismul românesc e un curent militant, mesianic, orientat spre social și național, fără a exclude tematica vieții personale, intime, contemplația, cultivarea pitorescului. Dominantele sunt iubirea de popor, adoptarea ca limbă literară a limbii vorbite, valorificarea creației populare, cultivarea tematicii istorice, în scop educativ, patriotic, reflectarea naturii patriei și în genere a realităților autohtone. Evocat anterior doar cu intermitențe și mai mult enunțativ (bunăoară, de Gh. Asachi, Heliade, Cârlova), trecutul național devine în perioada pașoptistă, cât și după aceea, unul dintre principalele puncte de plecare ale poeziei românești și un obiect constant al prozei și dramaturgiei. În trecut și în legende pe care le-a generat își află temele unele dintre cele mai reprezentative scrieri ale lui Asachi (baladele Ștefan cel Mare înaintea cetății Neamțu, Dochia și Traian, Turnul lui But, mai toate nuvelele și piesele de teatru), Heliade-Rădulescu (*Michaida*), C. Stamati (*Dragos, Eroul Ciubar-vodă*), Grigore Alexandrescu (*Umbra lui Mircea. La Cozia, Răsăritul lumii. La Tismana*), C. Negruzzi (*Alexandru Lăpușneanul, Sobietki și românii, Aprodul Purice*), D. Bolintineanu (*Legende istorice*), V. Alecsandri (*Cetatea Neamțului sau Sobietki și plăeșii români, Despot-Vodă, Dumbrava roșie, Dan, căpitan de plai*), A. I. Odobescu (*Mihnea Vodă cel Rău, Doamna Chiajna*), B.P. Hasdeu (*Răzvan și Vidra*), G. Baronzi (piesele de teatru *Matei Basarab sau Dorobanți și seimeni, Barba lui Ștefan cel Mare*, epopeea *Daciada*), Grigore H. Grandea (*Vlășia sau Ciocoi noi*). Spiritul pașoptist vibrează, cu vii rezonanțe, în versurile lui Andrei Mureșanu, în *Cântarea României*, în studiile și rememorările lui Al. Russo ori, chiar cu o mai puternică intensitate, în *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul* de N. Bălcescu. Sub impulsul romantismului național, în perioada pașoptistă are o bună reprezentare și poezia naturii, individualizată geografic. Rare înainte de 1840 (Iancu Văcărescu, *Primăvara amorului*, V. Cârlova, *Înserare*, Gh. Asachi, *La Italia, Cezar Bolliac, Meditații*), elemente de pastel pătrund tot mai abundent în poezie și în proza poetică. Se găsesc în aproape toate scrierile vremii, cum și în *Zburătorul* lui Heliade-Rădulescu, în *Trecutul. La mănăstirea Dealului, Mormintele. La Drăgășani, Meditație, Miezul nopții* și alte poeme de Grigore Alexandrescu, *Ermitul și O dimineată pe Caraiman* de Cezar Bolliac, în *San-Marina, Mihnea și baba, Florile Bosforului, Conrad* de D. Bolintineanu, în *Cântarea României*, în *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul* de Bălcescu. Privelști din natură nu lipsesc din aproape nici o poezie a lui

Alecsandri, și nici din scrierile sale în proză. La deplina maturitate, „bardul de la Mîrcești” încununează nu doar propria sa operă, ci întreaga poezie românească a naturii cu ciclul *Pasteluri*. Proza și dramaturgia din perioada pașoptistă – 22 din cele 30 de „scrisori” cuprinse în *Negru pe alb* de C. Negruzzi, majoritatea scrierilor în proză și a pieselor de teatru ale lui Alecsandri, romanele lui D. Bolintineanu, începuturile de roman lăsate de Mihail Kogălniceanu și Ion Ghica – reflectă situații din lumea românească, infirmități sociale, moravuri, datini etc. Multe din scrierile caracteristice pentru **p.** asociază romantismului germeni de realism și dau observației realiste, adesea preponderentă, funcție satirică. Unele caractere și preocupări ale literaturii pașoptiste – interesul pentru istorie, dragostea de natură, oglindirea critică a climatului social, propensiunea satirică – vor trece în literatura deceniului următor Unirii (A. I. Odobescu, B. P. Hasdeu, N. Filimon, G. Baronzi, G. Crețeanu) și se vor perpetua până în secolul al XX-lea.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit. XIX, III, passim*; G. Ibrăileanu, *Spiritul critic în cultura românească*, Iași, 1909; Lovinescu, *Ist. civ. rom.*, I-III, *passim*; Paul Cornea, *Alecsandrescu-Eminescu*, 7-37; Cornelia Bodea, *Lupta românilor pentru unitatea națională. 1834-1849*, București, 1967; *Din istoria teoriei și criticii literare românești*, I (1812-1866), îngr. și introd. George Ivașcu, București, 1967; *Ideologia generației române de la 1848 din Transilvania*, București, 1968; *Gândirea românească în epoca pașoptistă*, I-II, îngr. Paul Cornea și Mihai Zamfir, introd. Paul Cornea, București, 1969; Cornea, *Originile, passim*; Maria Platon, „*Dacia literară*”. *Destinul unei reviste, viața unei epoci literare*, București, 1974; Cornea, *Oamenii, passim*; *Structuri tematice și retorico-stilistice în romantismul românesc (1830-1870)*, îngr. și introd. Paul Cornea, București, 1976; Paul Cornea, *Romantismul pașoptist – în căutarea specificului național*, în *Istoria literaturii române*, coordonator Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1979, 99-125; Cornelia Bodea, *1848 la români. O istorie în date și mărturii*, I-II, București, 1982; Dan Berindei, *Revoluția română din 1848-1849. Considerații și reflecții*, Cluj-Napoca, 1997; Liviu Papadima, *Literatură și comunicare. Relația autor-cititor în proza pașoptistă și postpașoptistă*, Iași, 1999; *Istoria românilor*, VII, București, 2003, 241-327; Dan Berindei, *Revoluția română din 1848-1849. Însemnătatea și programele ei*, București, 2003. **D.Mc.**

PATAPIEVICI, Horia-Roman (18.III.1957, București), eseist. Este fiul Georgetei Patapievici (n. Bădescu), economistă, ai al lui Dionisie Patapievici, director al Direcției Circulație Monetară din cadrul Băncii Naționale. Urmează Liceul „Zoaia Kosmodemianskaia” și Facultatea de Fizică a Universității din București, absolvită în 1982. Este cercetător științific (1986-1994), asistent universitar (1990-1994), director de studii al Centrului de Studii Germane (1994-1996), membru în Colegiul Consiliului Național pentru Studiarea Arhivelor Securității (din 2000), realizator TV (moderând din 2002 emisiunea „Idei în libertate”). Începe prin a publica versuri la „Tribuna”, în 1976. Debutul publicistic veritabil, asumat ca atare de autor, se produce însă cu proză, în 1992, la „Contrapunct”, în timp ce debutul editorial datează din 1995, când apare volumul de eseuri *Cerul văzut prin lentilă* (Premiul Uniunii Scriitorilor). Colaborează cu eseuri, proză, poezie la revistele „22”, „Litere, arte & idei”, „Dilema”, „Orizont”, „Vatra”, „Secolul 20”, „Plai cu boi” ș.a.

P. este unul dintre *brand*-urile culturale cele mai vizibile apărute și consolidate în peisajul postdecembrist. Sunt aici două aspecte indisociabile. Pe de o parte, cărțile și articolele publicate de **P.** au etalat o serie de trăsături ce au determinat selectarea lui într-unul din rolurile principale performate pe scena câmpului cultural – calitățile literare sau stilistice, considerabila plajă enciclopedică pe care o acoperă, șarmul speculativ care integrează și manevrează referințele. Pe de altă parte, eseistul a beneficiat de o insistență, chiar agresivă expunere mediatică, fie ca vedetă/erou civilizator, fie ca „victimă exponențială” (Stefan Borbély). Segmente ale acestei mediatizări pot funcționa ca topoi ai instabilei, agitatei, chiar istericeie vieți de tranziție culturală, politică etc. Sunt de amintit scandalul „căpitanului Soare”, care, bine speculat mediatic, l-a extras pe **P.** din audiența de nișă, sau textele encomiastice care i-au gardat primele cărți, semnate de proeminenți lideri de opinie precum Virgil Ierunca („L-am cunoscut, până la urmă, pe Patapievici. La Paris. L-am privit îndelung. Așadar el era cel pe care-l așteptam. Mi-e greu să-i fac portretul. Și cred că nu voi izbuti vreodată.”) sau Gabriel Liiceanu („Te îmbrățișez, dragul meu Kierkegaard bucureștean. De fapt nu, greșesc spunându-ți că ești un Kierkegaard al nostru: am să spun mai degrabă despre Kierkegaard că este un fel de Patapievici

danez.”). În condițiile unui câmp cultural neliberalizat, nutrit în bună parte din „forța unei structuri subterane de reflexe condiționate având în centru aura Operei, adică, prin implicație, a Creatorului” (Caius Dobrescu), astfel de rampe simbolice lansează fără să admită, prin datul sistemului lor de referință, replică. Comentatori mai ponderați (ori neutri) nu văd totuși în prima lui carte, *Cerul văzut prin lentilă*, compusă din eseuri alegre pe teme de filosofie, epistemologie, etică, politologie, istorie a științelor, simptomatologie românească, mai mult decât „o bună cameră de rezonanță pentru idei puse în circulație de către alții”, aparținând unui autor caracterizabil drept „un rezonator cu personalitate, informat superlativ (dar nu în profunzime), cu un scris strălucitor, deși uneori grevat de inerente prețiozități lexicale” (Stefan Borbély). *Zbor în bătaia săgeții* (1995) este un autobiografic „eseu asupra formării” (subtitlul volumului) scris la treizeci de ani, sub forma adresării directe către un prieten. Tema este aceea a formării excentrice atât față de sistemul educațional oficial, cât și față de alți maeștri decât aceia din cărți – o replică, în ceea ce privește cel de-al doilea termen, la narațiunea paideică atașată unui maestru *underground*, Constantin Noica, în *Jurnalul de la Păltiniș* al lui Gabriel Liiceanu. **P.** inventariază aici cărțile, întâlnirile, prietenii care i-au marcat conștiința; de asemenea, reconstituie geneza proiectelor, poemelor, eseurilor, prozelor pe care le-a conceput sau scris până la treizeci de ani pentru uzul exclusiv al spațiului său privat și pe care le anexează într-o „bibliografie” finală. O astfel de carte se alcătuieste de regulă la amurgul unei vieți în cultură, și nu la începutul ei: eludării acestei reguli nescrise, ca și absenței unei autoironii rezonabile, i se datorează într-o măsură prețiozitatea stilistică, accentele de superbie juvenilă, verbozitatea filosofică, inseminarea cu sens cvasitranscendent a unor episoade comune, mobilizarea subiectului narator sub mistica unui „destin”, a unei „viziuni”. Astfel de stridențe își găsesc în planul cărții, în special în ce privește termenii din urmă, o legitimare cel puțin surprinzătoare. E vorba, bunăoară, de revelația pascaliană pe care **P.** ar fi avut-o la data de 13 ianuarie 1984: „Deodată m-am împotmolit, de parcă mi-ar fi fost brusc măturată cuprinderea minții. [...] Am văzut globul terestru chiar în fața ochilor, limpede, irizat în albastru și strălucitor. Vedeam ținuturile, formele de relief, mișcările oamenilor, orașele, fluviile, nu știu cum. [...] puteam focaliza diferit totul, fără efort, ca și cum ochii mei ar fi fost călăuziți. Viziunea mea a fost tot timpul tăcută: nu am auzit voci și nici zgomote. Am văzut creșterea civilizațiilor, expansiunea și moartea lor: le-am văzut moștenitorii și am văzut continuitatea lor, în ciuda dispariției și morții.” Nexul viziunii are avantajul că justifică aproape orice; și dezavantajul imprudenței de a planta un „myst” în țara lui Caragiale. Culegerea de articole *Politice* (1996) a stîrnit un enorm scandal: nu afit prin publicistica propriu-zisă, scrisă de pe poziția opoziției intelectuale la regimul politic din perioada 1990–1996, cât prin secțiunea inaugurală a volumului, compusă din scrisori expediate în 1990 lui Alexandru Paleologu. E vorba de câteva zeci de pagini în care **P.** își exprimă umoral, violent și patetic dezgustul față de deturnarea

revoluției române din decembrie 1989. O serie de pasaje decupate din context au fost folosite ca probe incriminatorii împotriva autorului: „nu cred cu adevărat în violență, altfel ar fi trebuit de mult să trec la execuțiile de tip Neceae. Numai violența, numai sângele mai pot trezi acest popor de grobieni din enorma-i nesimțire. Mă simt personal jignit de prostia bășcăliosă, de acreala invidioasă, de stridența de țoapă a acestei populații ignare”; „În condițiile votului universal și egal dictează cei cu urina puternică. România ar fi putut fi salvată de românii prin votul cenșitar. Dar România va fi distrusă de românii, care nu pot alcătui un popor, pentru că valorează cât o turmă: după grămadă, la semnul fierului roșu”; „sentimentul confortabil de continuitate pe care îl avem când privim retrospectiv spre istoria celor o sută de ani buni ai României (1848-1948; dar, vai, cu câte, extrem de tipice, intermitențe!) este datorat exclusiv unei continuități în ceea ce am numit mai sus «pătura extrem de subțire»: românii au dat multe personalități remarcabile, dar numai atunci când acestea s-au format și evoluat în medii care nu erau natural românești”. În a doua ediție a cărții, sub titlul *Criticilor mei*, P. a deconstruit urban, nu întotdeauna și convingător, critice care îi fuseseră aduse – chiar și pe acelea evident ignare. Una dintre liniile „apărării” a stat în invocarea „calității... de mărturie asupra unei situații istorice date” a epistolelor; alta în încadrarea scrisorilor în convenția literară a „culturii de imprecizie”, nefamiliară cititorului român. Dintre critici, e de reținut reproșul lui Liviu Antonesei, care observă în construcția volumului o „lipsă de coerență”, dată de ecartul dintre limbajul etnopsihologiei, esențialist, folosit în scrisorile către Alexandru Paleologu, și critica adusă esențialismului în partea a doua a *Politiceilor*. Talentul de a polariza până la umoral taberele este reșapat în eseul *Omul recent* (2001) – critică structurată modular, prin antamarea de referințe din economie, epistemologie, politologie, sociologie etc. la adresa modernității și a exceselor manifeste în apendicele ei postmodern (relativism, multiculturalism, corectitudine politică etc.). „Azi, nimeni nu mai poate renunța la modernitate fără a produce o catastrofă de civilizație. În același timp, nimeni nu mai poate trăi doar cu ea, fără a fi în cele din urmă redus la un tip de existență care merită tot disprețul” – aceștia sunt termenii dialectici ai poziției lui P., a căror sinteză/reconciliere e găsită pe calea mistică a credinței („fără o ancorare în Duhul prezenței lui Dumnezeu, drumul pe care mergem se prăbușește în abis – el este deja un abis”). Cartea a scandalizat ori a entuziasmat precar și rapid mediile intelectuale, etichetele fiind negociate de regulă între termenii unei antiteze superficiale: encomion versus desființare.

SCRIERI: *Cerul văzut prin lentilă*, cuvânt înainte Virgil Ierunca, București, 1995; *Zbor în bătaia săgeții*, București, 1995; *Politice*, București, 1996; ed. București, 1997; *Omul recent*, București, 2001. **Traduceri:** David Bohm, *Plenitudinea lumii și ordinea ei*, pref. trad., București, 1995 (în colaborare).

Repere bibliografice: Ioan Buduca, „Zbor în bătaia săgeții”, LCF, 1995, 22; Gabriel Liceanu, [„Zbor în bătaia săgeții”, „22”, 1995, 24; Adrian Mihalache, *Noua figură a intelectualului*, LAI, 1995, 26; Ioana

Părvulescu, *Ucenicul vrăjitor*, RL, 1995, 31; Cornel Ungureanu, *Patapieieci – spectacol nonstop*, O, 1995, 9; Ierunca, *Semnul*, 100-102; Ovidiu Nimigean, *Patetica dlui Patapieieci*, „Timpul”, 1996, 8; George Pruteanu, *Eseurile împotrivirii*, „Dilema”, 1996, 173-174; Liviu Antonesei, *În jurul „cazului” Patapieieci*, „Sfera politicii”, 1996, 40; Gheorghe Grigurcu, *Gloria sus răsare*, RL, 1997, 3; Borbely, *Xenograme*, 65-70; Ileana Ioanid, *Insomniacii veacului*, București, 2001, 195-217; Adrian Miroiu, *Un eseu: „Omul recent”*, OC, 2002, 102; Ion Bogdan Lefter, *Pe altă spirală a istoriei...*, OC, 2002, 102; Paul Cernat, *Catedrala fundamentalismului diafan*, OC, 2002, 103; Livius Ciocărlie, *Măsura lucrurilor*, RL, 2002, 9; Virgil Nemoianu, *Căștigul și pierderea*, RL, 2002, 9; Bogdan Tătaru-Cazaban, *A fi modern ca exercițiu spiritual*, RL, 2002, 9; Ștefan Vianu, *Critica modernității la H.-R. Patapieieci*, RL, 2002, 12; Ovidiu Hurduzeu, *Cartea pe care o așteptam*, RL, 2002, 18; Cristian Preda, *Un liberalism de tranziție*, „22”, 2002, 22; Radu Mares, *Ispita romanului*, VTRA, 2003, 1; Traian Ștef, *Despre „cazul” Patapieieci*, VTRA, 2003, 1; Cornel Moraru, *Nevoia de universalii*, VTRA, 2003, 1; Dorin Ștefănescu, *Recentismul – la răscrucea timpului*, VTRA, 2003, 1; Dan Ungureanu, *Două adnotări la Patapieieci*, VTRA, 2003, 1; Alexandru George, *Omul, ființă necunoscută*, LCF, 2003, 20; Ciprian Șiulea, *Retori, simulacre, imposturi*, București, 2003, 157-184. M.I.

PATRAȘCANU, D.[imitrie] D. (8.X.1872, Tomești, j. Iași – 2.XI.1937, București), prozator și dramaturg. Este fiul Mariei (n. Nicol) și al mazilului Dimitrie Patrașcanu, proprietar de vii și terenuri agricole. A urmat la Iași Liceul Național, apoi Facultatea de Litere și Filosofie, fiind atestat licențiat în științele istorico-filosofice, *magna cum laude* (1897). Concomitent a urmat și cursurile Școlii Normale Superioare, unde s-a împrietenit cu G. Ibrăileanu. Profesor de istorie la Bacău, se implică în viața politică (fiind ales deputat în mai multe legislaturi) și debutează, se pare, cu un articol la săptămânalul local „Crainicul” (1904), dar certă ca primă apariție e conferința despre Ștefan cel Mare din „Cultura română” (Iași, același an). După câteva materiale didactice publicate în „Natura”, își începe din 1907 colaborarea la „Viața românească”, de al cărei cerc va rămâne foarte legat, asigurând, administrativ-financiar, reparația revistei (și a editurii cu același nume) după 1920. Prozele scurte apărute aici vor alcătui și primul său volum, *Schițe și amintiri* (1909). Transferat la Liceul „Matei Basarab” din București (1908), elaborează numeroase manuale de istorie, de la epoca veche la cea contemporană, reeditate mereu după 1914 (manualul de istorie antică era în 1943 la ediția a douăzeci și cincea, deși la început a fost atacat și autorul a trebuit să își apere lucrarea în broșura *O critică și un profesor*, 1915), dar și *Exerciții de compunere și gramatică* (în colaborare), carte aflată în 1934 la a paisprezecea ediție. După izbucnirea primei conflagrații mondiale, de care era îngrozit, ca și de eventualitatea unei apropieri de Rusia, a militat foarte activ pentru neutralitatea României. Nu a renunțat la convingerile sale nici după intrarea țării în război și a rămas în capitala ocupată, manifestând o atitudine filogermană. A publicat în blamatul periodic „Lumina” numeroase articole – adunate ulterior în volumul *Vinovații. 1916-1918* (1918) – privitoare la ceea ce credea a fi eroarea de a intra în conflict, la situația disperată în care se afla România în anii 1917-1918, acuzând guvernul Ion I.C. Brătianu și politicienii de subordonarea

interesului național ambițiilor personale și intereselor de afaceri, de intrarea în luptă cu o armată nepregătită, de alianța cu Rusia. Cum jocurile istoriei au dat câștig de cauză politicii oficiale, după război a fost considerat „trădător” și exclus din învățământ și din Societatea Scriitorilor Români (unde era membru din 1914 și în care va fi reprimat în 1924). „Executat” moral și politic, ostracizat cu o ură și o perseverență care i-au mirat și pe contemporani, în pofida lipsei oricărei alte culpe în afara aceleia de a fi gândit altfel, de a merge împotriva curentului general, însă cu cele mai bune intenții și mai raționale argumente, așa cum o demonstrează mai mult decât convingător textele apărute sub titlul *În fața națiunii* (1925), **P.** prefigurează adevărata tragedie a fiului său Lucrețiu Pătrașcanu, executat, de data aceasta la propriu, tot pentru disidență politică.

Proza scurtă din *Schițe și amintiri*, *Timothei mucenicul* (1912; Premiul Academiei Române), *Candidat fără noroc și alte povestiri folositoare* (1916) și *Un prânz de gală* (1928) este destul de diversă atât tematic, cât și ca intenție sau realizare. Secvențele de sugestie autobiografică din *Amintirile lui Constantin Casian* reliefează, în cheie discret comică, puternica individualitate a copilului și adolescentului care a fost **P.**, neastâmpărul, nesupunerea, refuzul de a face lucrurile pe care nu le agreea sau înțelegea, nonconformismul, atracția irezistibilă către spectacular, nevoia de a-și converti în acțiune aptitudinile, înclinația spre șotie, farsă, glumă. Narațiunea are o energie voioasă, fremătătoare, care sugerează cu fidelitate starea de febrilitate, trăirile intempestive ale eroului, natura sa de lider fără sfială. Ușor atins de spiritul lui Ion Creangă, naratorul își privește cu duioșie adolescența, într-o textualizare liberă, nonșalantă, sclipind la răstimpuri de câte o formulare sau aluzie care pot declanșa ilaritatea cititorilor. Dar, în special condamnarea școlii, a inadecvării profesorilor la cerințele și capacitatea copiilor de a înțelege, caricaturizarea dură a unor specimene de intruși, toate bine armonizate într-o vervă de o naturalețe cuceritoare, au entuziasmat pe cititorii tineri. În alte scrieri – *Un caz special*, *Decorația lui Vartolomei*, *Învingătorul lui Napoleon*, *Un figzonomist*, *Un refren diabolic*, *Temperament inegal*, *Un prânz de gală*, *Trage-i cinci părechi de palme!*... – se urmărește fixarea unui tip, care prezintă anumite particularități, sau a unui comportament individual într-o situație anume, detașabilă prin neobișnuitul ei, prin starea sau consecințele pe care le provoacă. Totul e privit cu umor și, chiar dacă se exagerează uneori, nu e pentru a satiriza, ci cu scopul de a mări efectul, de a da pregnanță întâmplării sau caracterului. Arta constă aici în a găsi amănuntul și cuvântul potrivit pentru a scoate în evidență ceva – o disfuncție mentală și lupta interioară cu mintea care refuză să-și facă datoria, disconfortul unor situații, manevrele nereușite de a le evita sau a le pune capăt, reacțiile, gesturile scăpate de sub control, care vin în contradicție cu dorința sau cu natura personajului ori teribile obsesii și obstinații, deviate uneori în patologic. Umorul naratorului e subțil, cel observat pare ridiculizat „științific”, pus într-o lumină caraghioasă, ca o victimă comică a unor forțe de necontrolat sau ca individ doar aparent normal. Altă categorie de personaje prezintă cupluri în care soția, lipsită de preocupări majore, își îndreaptă toată atenția spre propria

persoană sau spre lucruri de nimic, anulând sensul firesc al vieții în doi, care devine absurdă și chinuitoare – *Plimbare*, *Un martir al igienii*, *Telegramă*, *Pentru bal*. Alte schițe ar putea fi socotite drept simple relatări cu haz ale unor mici întâmplări vesele sau nu, dar care au, în subsidiar, intenții satirice – *O audiență*, *Inspecție*, *Simfonie wagneriană*, *Condica doamnei Pompiliu*, *Excursiune de plăcere*, *Timothei mucenicul*, *În ghearele tiranului*. Naratorul sau eroul, om de bună credință, cam inocent, este implicat în situații ce îi stârnesc o perpetuă mirare, stupefacție, nedumerire, jenă ori chiar suferință sau se trezește martor la manifestări neașteptate, oarecum inexplicabile ale unor personaje, care determină desfășurări imprevizibile ale evenimentelor. Câteodată umorul pare un substitut al disperării, bate spre negru, devine haz de necaz, e un mod de a suporta teroarea avalanșei de rele. Deși mai rar, și o succesiune de întâmplări plăcute poate conduce la metamorfoze surprinzătoare. Deprimați și neconsolați că nu pot ajunge în sânul familiei în noaptea de revelion, rămași „înzăpădiți” într-o gară, doi călători, tratați foarte bine de o cunoștință din partea locului, nu se mai pot hotărî să plece acasă, dispoziția și atitudinea lor suferind o modificare radicală. **P.** se întrece pe sine atunci când, prin disimulare (care uneori ia masca ingenuității, a naivității căzute parcă din cer), reușește abordarea insolită a unor realități banale, prefăcându-le în secvențe comice. Spiritul de observație, intuiția, știința de a alege amănuntul definitoriu contribuie la precizia descrierii, veridicitatea dialogului sporind capacitatea de a recompu scene, moduri de a înțelege și a vorbi. Autorul pare să spună în primul rând că aparențele ascund altceva, că el poate vedea și pricepe ce e ascuns, neobservat. O categorie tematică distinctă ar fi cea a relatărilor despre realități și moravuri politice (pe care **P.** voia să le publice sub titlul *Politicele*) – *Ce cere publicul de la un deputat*, *Stăruinți*, *În fața autorităților*, *Candidat fără noroc*, *Strategie*, *Geologus Horridus Teutonicus*. Experiența lui directă de candidat în alegeri și de deputat devine sursa unor narațiuni, unele cu o coloratură comică, altele simple reconstituiri de fapte, în care intenționează să releve mecanismele sistemului, practicile politicienilor, așteptările alegătorilor. Politica, o mare și murdară farsă, îi pune pe participanți în cele mai ridicole sau absurde situații, surprinse într-o serie de crochieri ce fixează tipuri, atitudini, mentalități care alimentează eterna comedie umană. Unele proze, în special cele adunate în *Domnu Nae* (1921), au un caracter tezist, încercând să demonstreze, pe de o parte, falsul patriotism și ridicolul celor care se arătau îngroziiți de prezența nemților, dar așteptau să facă afaceri cu aceștia, pe de alta, să reafirme că poziția filogermană a autorului nu avea nimic nociv pentru țară. După ce în *Timothei mucenicul* folosise stilul biblic pentru a nara cu umor „ostenelile” nu prea sfinte ale unui „cuvios” preot, parodia lasă locul relatărilor pioase, cu iz evanghelic, despre pătimirile și minunile sfinților ortodocși, menite să întărească credința poporenilor. Apărută sub titlul *Din viețile sfinților* (I-II, 1924–1926), cartea semnată împreună cu Mihail Sadoveanu conține, în mod egal, prelucrări aparținând fiecăruia în parte, colaborarea fiind doar editorială. **P.** este și autorul câtorva piese într-un act, incluse în volumul

Trei comedii (1924) și jucate la Teatrul Național din București, în anii 1943-1945. Prima, *Între filologi*, satirizează, șarjând destul de stângaci, deformarea profesională a unui lingvist posedat de etimologie și fonologie, a căror corectă (după părerea sa) cunoaștere devine unic criteriu de apreciere a oamenilor și de acceptare a relațiilor cu aceștia. *Cine răspunde...* se vrea o sarcastică denunțare a necazurilor provocate de emanciparea femeii și a copilului, ce își permit fapte de care, până la urmă, în virtutea legilor scrise sau nu, e făcut răspunzător doar bărbatul, adus în situații mai mult absurde decât comice. În fine, piesa *Actul al șaselea* e o adevărată anticipare postmodernistă, în care intertextualitatea, pastașă ironizatoare, luarea în răspăr a valorilor morale și culturale consacrate, demitizarea, toate alimentate de un crud scepticism, ca și intenția de a ridiculiza retorica ce înveșmânta fastuos penibile neadevăruri și mizerii reușesc să genereze un text acid. Shakespeare e admonestat batjocoritor pentru hecatombele de cadavre, „minciunile” și incoerențele din piesele sale, pentru stilul emfatic, iar finalul din *Romeo și Julieta*, denunțat ca o caraghioasă încheiere de efect morbid, se cere rectificat conform adevărului. Moartea celor doi fusese o simplă amăgire, tinerii se căsătoriseră, își moșteniseră părinții, dar Romeo ajunge să regrete amar că nu murise cu adevărat și blestemă ziua în care a cunoscut-o pe Julieta, de care e sâstisit până peste poate, în bună măsură și din cauza infidelității ei. Iubita-simbol se arată a fi un fel de îndrăgostită de profesie, gata să arunce scara din vestitul său balcon oricărui tânăr care o emoționează. Insolitarea privirii, a înțelegerii, febra de a scoate în evidență ceea ce alții nu văd, de a comunica cu multă energie rezultatele observațiilor par a fi motorul întregii literaturi a lui P. Comentarii îl plasează în imediata descendență a lui I. L. Caragiale, dar disting și câteva calități proprii, pentru că, deși „vede mai ales aspectele ridicole ale vieții”, aduce o „notă nouă” și prezintă „scene firești”, care „vibrează de inteligență și pătrundere, scânteie de spirit”, de „umor sănătos, natural, cald”. Natură lirică, sensibil, cu un „fond de amărăciune sufletească, dar disimulată cu farmec”, înțelegător, bonom, autorul urmărește doar să înlăture ipocrizia, prejudecățile, cu excepția schițelor din *Domnu Nae* și a altora din *Un prânz de gală*, în care predomină ironia, satira, șarja, pamfletul. Au fost remarcate capacitatea de a surprinde amănuntul (inedit) sau „micile abateri aberante de la normalitate, cu o intuiție revelatoare a realității”, de a analiza „procese psihice, uneori curioase, de cele mai multe ori, amuzante”. „Comicul psihologic”, „generat de contrastul dintre cele două planuri: al conversației reale și al comentariilor interioare”, „e realizat cu subtilitate și efectele burlești, atent pregătite, îl continuă foarte firesc”. Unele dintre schițele lui P. sunt reluate în mai toate antologiile de umor românesc, iar câteva au fost dramatizate în minispectacole comice pentru televiziune. Încă din 1911 i s-au tradus diferite proze în germană, apoi în franceză, maghiară, portugheză, rusă, fiind publicate în culegeri sau în periodice, dar cele mai numeroase au apărut în italiană, fie în volume separate - *La signora Cuparencu* (Veneția, 1929), *Un episodio di gioventù* (Roma, 1929), *Il vincitore di Napoleone* (Bari, 1966), *Prose* (Bari, 1966), fie în antologii.

SCRIERI: *Schițe și amintiri*, Iași, 1909; ed. București, 1922; *Ce cere publicul de la un deputat*, București, 1912; *Timothei mucenicul*, Iași, 1912; ed. București, 1922; *O critică și un profesor*, București, 1915; *Candidat fără noroc și alte povestiri filosofice*, București, 1916; ed. București, 1922; *Vinovații*, 1916-1918, București, 1918; *Înzăpădiți*, București, 1920; *Strategie. O excursie de plăcere*, Iași, 1920; *Domnu Nae*, București, 1921; ed. București, 1924; *Condica doamnei Pompiliu*, București, 1921; *Decorația lui Vartolomei*, București, 1924; *Trei comedii*, București, 1924; *În fața națiunii*, București, [1925]; *Un prânz de gală*, București, 1928; *Un prânz de gală*, pref. Al. Săndulescu, București, 1958; *Învingătorul lui Napoleon*, pref. Ion Roman, București, 1967; *Opere alese*, I-II, îngr. și pref. Viorica Farcașiu, Iași, 1971-1972; *Povestiri*, îngr. și pref. Valentina Marin-Curticeanu, București, 1972; *Candidat fără noroc*, îngr. și introd. Ilie Dan, Iași, 1987. **Traduceri:** *Din viețile sfinților*, I-II, București, 1924-1926 (în colaborare cu Mihail Sadoveanu); Tristan Bernard, Georges Courteline ș.a., *Humorul francez*, București, 1925.

Repere bibliografice: Chendi, *Pagini*, 457-459; N. Iorga, [„Schițe și amintiri”], *NRL*, 1910, 2; C.Ș. Făgețel, „Schițe și amintiri”, *R*, 1910, 2; Ibrăileanu, *Opere*, II, 355-357; Sanielevici, *Cercetări*, 128-142; C.Sp. Hasnaș, „Timothei mucenicul”, *FLR*, 1912, 10; D. Karnabatt, „Timothei mucenicul”, „Seara”, 1913, 1076; Trivale, *Cronici*, 81-89; Sadoveanu, *Cărți*, I, 156-158, 239-240; B. Delavrancea, „Timothei mucenicul”, *AAR*, partea administrativă și dezbaterile, t. XXXVI, 1913-1914; H. Sanielevici, „Timothei mucenicul”, *FLR*, 1915, 17; C.Sp. Hasnaș, „Candidat fără noroc”, *FLR*, 1916, 27; Liviu Rebreanu, „Candidat fără noroc”, „Capitala”, 1916, 6; Lovinescu, *Opere*, VIII, 251-258, 489-490, IX, 240-241, 504; G. Topîrceanu, „Strategie” și „O excursie de plăcere”, *VR*, 1921, 7; Davidescu, *Aspecte*, 80-82, 550-551; Aderca, *Contribuții*, I, 401-406; Andrei Braniște [Tudor Teodorescu-Braniște], „Domnu Nae”, *DMN*, 1921, 5252; Andrei Braniște [Tudor Teodorescu-Braniște], „Candidat fără noroc”, „Auroara”, 1922, 119; Vianu, *Opere*, III, 45-47, V, 244-246; Scarlat Froda, „Domnu Nae”, *ALA*, 1924, 175; Perpessicium, *Opere*, II, 350-352, III, 233-236; Ralea, *Scieri*, II, 132-134; T.B. [Tudor Teodorescu-Braniște], „Trei comedii”, *CLL*, 1924, 42; Ion Darie [Cezar Petrescu], „În fața națiunii”, *G*, 1925, 8, 9; Lovinescu, *Scieri*, V, 101-105, VI, 239-240; H. Blazian, „Un prânz de gală”, *DEP*, 1928, 358; Călinescu, *Cronici*, I, 172-174; Mihail Sebastian, *D.D. Patrașcanu*, *CU*, 1929, 1363; Const. Șăineanu, *Nouii recenzii*, București, 1930, 273-275; B.L. [Barbu Lăzăreanu], *L.Fl.* [L. Floda], Mihail Sadoveanu, [Moartea lui D.D. Patrașcanu], *ADV*, 1937, 16 493, 16 494, 16 495; Șerban Cioculescu, *D.D. Patrașcanu*, *ADV*, 1937, 16 502; Mihail Sadoveanu, *Romulus Cioflec*, Barbu Lăzăreanu, Izabela Sadoveanu, *În memoria lui D.D. Patrașcanu*, *ALA*, 1937, 884; Ivașcu, *Confruntări*, II, 174-178; G. Călinescu, *D.D. Patrașcanu*, *ALA*, 1937, 885; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 596-597, *Ist. lit.* (1982), 673-674, 1015; Grigore Tăușan, *O piesă uitată a lui D.D. Patrașcanu: „Între filologi”*, *CTC*, 1943, 5-6; Tudor Șoimaru, „Între filologi”, „Bis”, 1944, 86; Ana-Maria Tuduri, „Trei comedii”, *MOT*, 1945, 10; *Scrisori - Ibrăileanu*, I, 119-198, III, 176-181; Sevastos, *Amintiri*, 135-141; Profira Sadoveanu, *Stele și luceferi*, București, 1969, 285-293; Constantinescu, *Scieri*, IV, 171-176; Ciopraga, *Lit. rom.*, 572-574; Brădăteanu, *Comedia*, 276-277; Geo Șerban, *D.D. Patrașcanu*, *ST*, 1972, 9; Rotaru, *O ist.*, II, 100-103; Cioculescu, *Itinerar*, I, 219-223; Tașcu, *Incidente*, 164-180; Gala Galaction, *Opinii literare*, îngr. și pref. Gh. Cunesco, București, 1979, 251-256; D. Ivănescu, *D.D. Patrașcanu - documente inedite*, *CL*, 1982, 12; Iosifescu, *De-a lungul*, 127-142; Constantin Kirîțescu, *Portrete*, introd. Costin C. Kirîțescu, București, 1985, 239-243; Valentin Silvestru, *Umorul în literatură și artă*, București, 1988, 300-304; *Dicț. scriit. rom.*, III, 655-657. C.T.

PATRIA, foaie politică și literară apărută la Iași, bisăptămănal, între 27 noiembrie 1858 până la 5 octombrie 1859. C. Gane și apoi, de la 1 decembrie 1858, C. Dediu, indicați drept redactori responsabili, nu sunt în realitate decât giranți, P. fiind continuarea „Albeii românești” și a „Gazetei de Moldavia”. Publicația va urma, așa cum se arată într-un editorial scris la 1 iunie 1859, când se împlineau treizeci de ani de la apariția primului ziar al lui Gh. Asachi, direcția politică și literară de la „Albina românească”. Se milita astfel pentru un ideal social și cultural care nu mai corespundea stării de lucruri din Principate. De aceea, foaia, care va fi doar un martor neutru al evenimentelor din 24 ianuarie 1859, își suspendă apariția înainte de a trece un an de la tipărirea întâiului număr. Aici Gh. Asachi a continuat să publice, sub titlul general „Foiletonul Albeii române”, versuri, articole și recenzii. R.Z.

PATRIA, gazetă politică și culturală apărută la Cernăuți, de trei ori pe săptămână, între 2 iulie 1897 și 21 aprilie 1900. Organ al grupurilor politice naționale românești, P. își încadrează activitatea între limitele impuse de legile Imperiului Austro-Ungar, încercând, întrucât îl angustă aceste legalități,

mobilizarea românilor din Bucovina în jurul ideii naționale. Programul politic al foii, diferit poate în nuanțe și amănunte, datorită condițiilor locale, nu se deosebea, în ceea ce privește orientarea de principiu de cel al marilor gazete din Transilvania și Banat („Tribuna”, „Dreptatea”). Redactori responsabili au fost Dimitrie Bucevschi (14 iulie 1897 – 1 mai 1898) și Erast Levescu (4 mai 1898 – 4 mai 1900). Redactorul era însă transilvăneanul Valeriu Braniște, fost director al „Tribunei”. În cei trei ani de apariție, publicația a sprijinit, urmând pilda ziarelor bucovinene anterioare (continua, de altfel, „Gazeta Bucovinei”), viața culturală și literară a regiunii. Cultura, în opinia redactorilor de la P., era un mijloc de acțiune în planul mai general al confruntărilor politico-naționale. Gazeta își propune să ofere cititorului posibilitatea unor lecturi literare și de cultură, precum și a unor articole politice de bună calitate, pentru a-l scoate de sub influența jurnalismului străin, mai ales a celui de limbă germană. De aceea, este evidentă preocuparea pentru un conținut variat și pentru un stil publicistic îngrijit și accesibil. Totodată se acordă o deosebită atenție problemelor referitoare la limba literară, redactării într-o bună limbă românească și atragerii unor colaboratori cunoscuți din România. Nu se neglijează, de asemenea, cultivarea gustului literar. Se publică articole referitoare la literatură, reportaje, însemnări de călătorie și dări de seamă de la manifestări culturale (spectacole, șezători). O rubrică intitulată „Literatură și știință” urmărește viața literară a Bucovinei, dar ține cititorul la curent și cu mersul literaturii românești de pretutindeni. Un procedeu frecvent utilizat este acela de a se relua articole și studii din ziarele și revistele de la București și Iași sau din Transilvania („Voinea națională”, „Opinia” din Iași, „Convorbiri literare”, „Gazeta Transilvaniei”, „Arhiva”, „Floare-albastră” ș.a.). La P. este prezent destul de des G. Coșbuc, cu versuri (*Lordul John*), note în care explică expresii populare și cu articole de folclor (*Simboluri erotice în creațiunile poporului român*). Printre colaboratori se numără V. A. Urechia, Al. Antemireanu, Al. Ciura, Virgil Onițiu, I. A. Bassarabescu, I. Al. Brătescu-Voinești, Th. D. Speranția, D. Nanu, J.-B. Hétrat. Aici St. O. Iosif traduce din Schiller și Heine. Alte traduceri, din Lenau și Uhland, sunt făcute de I. Prișcu și N. Bracinschi, iar C. Berariu tălmăcește parțial tragedia *Valurile mării și amarului* de Fr. Grillparzer. Cu versuri și proză sunt prezenți Em. Grigorovitz, Maria Ciobanu, Radu I. Sbiera, Teodor V. Ștefanelli, Mihai Teliman, Dimitrie Dan, C. Berariu, Elena Niculiță-Voronca, Valeriu Braniște și Victor Braniște. Săptămănal, gazeta publică o cronică a spectacolelor de teatru și dă variate informații bibliografice. R.Z.

PAUL, Ioan (20.III.1857, Hidiș, azi Podeni, j. Cluj – 18.III.1926, Cluj), prozator. Se naște într-o familie de preoți; mama era soră cu scriitorul Ștefan Cacoveanu, iar tatăl era paroh în Hidiș. P. face școala primară la Aiud, iar liceul la Blaj, terminându-l în 1877. La Viena urmează mai întâi Politehnica, apoi, din 1879, Facultatea de Filosofie. Este unul din factorii coagulanți ai

studentilor români din capitala imperială, luând parte la activitatea societății România jună. Titlul de doctor în filosofie îl obține la Budapesta, în 1883, cu teza *Dirrecțiunea nouă poporală în literatura frumoasă românească*. După absolvire a fost profesor de română și maghiară, dar și de matematică, la Institutul Pedagogic și Teologic din Caransebeș. Din 1886 predă româna, germana și filosofia la gimnaziul din Slatina. Din 1890 profesează la câteva mari licee din Iași (Liceul Național, Liceul Internat, Pensionul „Humpel”, Școala Militară, Școala Normală de Fete), până în 1916, când devine titularul Catedrei de estetică literară la Universitate. În 1919 ajunge titularul cursului de estetică literară la Universitatea din Cluj. Ca urmare a dorinței testamentare, a fost înmormântat la Iași. Profesor prin vocație, P. a alcătuit manuale de logică și de psihologie, în colaborare cu Miron Pompiliu – o *Carte de citire* (I–III, 1897), iar cu C. Meissner – manuale de germană. A colaborat, între altele, la „Familia”, unde a și debutat în 1878 cu versuri, „Amicul familiei”, „Revista nouă”, „Telegraful român”, „Foaia diecezană”, „Viața românească”, „Transilvania” ș.a.

Deși atras timpuriu de literatură – pentru nuvela *Nu-i nimic!*, publicată în 1881, obține și o distincție în 1883 –, P. este menționabil doar ca autor al câtorva narațiuni, între care se disting cele din volumul *Florică Ceterașul* (1916). Toată proza sa este interesată de lumea rustică a Transilvaniei, care constituie un fundal constant și detaliat uneori abundent, în tablouri etnografice și sociale. Evenimentele sunt reduse la câteva linii (de exemplu, Florică, țigan lăutar, „ceteraș”, protagonist al unei nuvele apărute inițial în „Viața românească” din 1913, moare apărând demnitatea iubitei), dispuse în ample incursiuni în viața de zi a țărănilor. Descendend al nuvelisticii lui Ioan Slavici, autorul alunecă, pe alocuri, într-un didacticism care, deși „acoperit” de un lexic pitoresc, rămâne excesiv. Atunci când încearcă să intre pe terenul teoretizărilor, P. se arată adeptul concepției potrivit căreia estetica este o disciplină filosofică, întemeiată pe principii eclecticice.

SCRIERI: *Nu-i nimic! Novelă de la 1848*, Viena, 1881; *Dirrecțiunea nouă poporală în literatura frumoasă românească*, Budapesta, 1883; *Florică Ceterașul*, București, 1916; *Florică Ceterașul și alte scrieri*, București, 1928.

Repere bibliografice: Marin Dragnea, *S-a stins un mare dascăl: Ioan Paul*, CLJ, 1926, 10; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 565, *Ist. lit.* (1982), 637; Elis Bușneag, „*Florică Ceterașul*”, „*Revista noastră*” (Craiova), 1943, 4–5; Ciopraga, *Lit. rom.*, 539–540; Maftei, *Personalități*, III, 250–252; Dan Mănuacă, *Argumente de istorie literară*, Iași, 1978, 84–89; *Dict. scr. rom.*, III, 641–643. D.M.

PAULESCU, Petre (2.I.1914, Cioranii de Sus, j. Prahova), poet. Este fiul Stanei și al lui Dumitru Paulescu, mici proprietari agricoli. Tatăl cade în bătălia de la Târgu Jiu, în timpul primului război mondial. P. va urma cursurile școlii primare din localitatea natală, două clase la Liceul „Sf. Petru și Pavel” din Ploiești, iar pe următoarele, până la absolvire, la Liceul Militar din Chișinău (1927–1934). Frecventează apoi, în paralel, Școala de Ofițeri de Infanterie și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, specialitatea critică literară și

estetică (1934–1937). Debutul se produce în 1932, la revista „Crai nou” din Chișinău, unde era și redactor. Colaborează la numeroase publicații, printre care „Revista Fundațiilor Regale”, „Convorbiri literare”, „Tribuna”, „Înnoirea”, „Contemporanul”, „România literară”, „Amfiteatrul”, „Cronica”, „Ateneu”, „Argeș”, „Tomis”, „Astra”, „Orizont”, „Albina”, „Îndrumătorul cultural”, „Cadențe”, și activează la diferite cenacluri literare din București: „Tudor Vianu”, Comentar, Faur ș.a.

Primul volum de versuri al lui P., *Cuib și zbor* (1938), va fi urmat de *Luceferi de rouă* (1939) și *Fuga în azur* (1940). Poeziile sunt predominant religioase, singurul merit constând în sobrietate, ceea ce îl ferește pe autor de căderea în clișeu. Stabilirea unei relații cu divinitatea îi creează ocazia exprimării credinței absolute, transgresată deloc banal în plan poetic: „Azi parastasul toamnei ți-l dăruiesc, cumințe/Și vrei – potire sacre – spre Tine le-am deschis/În vie vreau să-ți scutur toți merii Tăi, Părinte/Ca să mă cerți cu sfaturi aici, în Paradis”. Solitudinea dominată de ubicuitatea imaterială a Creatorului este transformată într-o legătură statornică: „Mai stai, singurătate, să bem azur din oale/ Și-n adieri de chiot să îmbătăm durerea”. Când părăsește aspirația către divin, poetul își pierde speranța, redevenind un inadaptat, rătăcit în cotidian: „Să scriu poeme negre pentru mine/ Și din vremelnicie să mă strig/Tu, suflet jefuit de zări străine/Te strânge ghem, că o să-ți fie frig”. Izbăvirea vine tot de sus, când va călători „ca Saul spre Emaus” și „va sparge singurătăți de smalț” cu ajutorul Atoatefăcătorului. Adesea P. descoperă totuși, cu smerenie și bucurie, lumea înconjurătoare (*Freamăt de holde*, 1944). Spațiul pierdut al satului natal se suprapune cu cel al copilăriei, aici găsindu-și loc chipuri de odinioară: Ion, Maria, popa Ilie cădelnițând pe cei duși în cimitir. Și viața pare un cerc al seninătății, trasat pe pământul sub care se odihnesc strămoșii: „Îmi tot îngrop călcăiul în reavănul ogrăzii,/ Întârzii pe colnice, sub brațe de troiță/ Mi-adorm prin țărini drumul, îmi zboară ochii – șiță –/ Și-mi sparg singurătatea de lespedeă nămiezii”. Poezia târzie, aflată la o distanță de câteva decenii față de primele cărți, aduce o schimbare a registrului. Autorul abandonează versul cu prozodie canonică în favoarea celui liber, rezultatul fiind însă pierderea timbrului propriu. Saltul la titluri ca *Promovările ploii*, *Principiul cerbilor* induce o stare de derută, căci scriitorul nu mai seamănă cu el însuși în culegerile, deloc puține, apărute după 1970. Se păstrează din repertoriul tinereții doar motivul singurătății iremediabile și decorul silvan, dar substanța poetică e rarefiată („Iubito, ți-am adus exclamații/ de culoarea Curții de Argeș”, „serbări anotimpice”, „ciocârlia cu fuselajul ei sonor”, „noaptea nu canotează”), fiind experimentate procedee care coboară versul în anodin.

SCRIERI: *Cuib și zbor*, București, 1938; *Luceferi de rouă*, București, 1939; *Fuga în azur*, București, 1940; *Noi, de la infanterie. Poeme de pe front*, Deva, 1943; *Răsărit de Luceafăr*, Corabia, 1943; *Freamăt de holde*, București, 1944; *Arhitectura ploilor*, București, 1972; *Acustica rănilor*, București, 1980; *Vitralii de voci*, București, 1996; *Născut în Capricorn*, București, 1997; *Riposta rocilor*, București, 1997; *Strigătul statuilor*, București, 1997; *Viitoristica mea. Profiluri lirice*, București, 1997; *Viteze de*

viziuni, București, 1997; *Daliile decid duminica*, București, 1997; *Dresorul depărtărilor*, București, 1997; *Emite zenitul*, București, 1997; *Feerie de flori*, București, 1997; *Haide Hyperionic*, București, 1997; *Apocalipsa timpilor mei*, București, 1999.

Repere bibliografice: Emil C. [Emil Cioran], „Cuib și zbor”, PRV, 1938, 1162; Mihail Chirnoagă, *Ofițeri care scriu*, CL, 1939, 10-12; Nicolae Costin, *Petre Paulescu sau Poezia răzvrătirii*, „Sfarmă-Piatră”, 1939, 146; Predescu, *Encicl.*, 642; Ovid Caledoniu, „Fuga în azur”, „Sfarmă-Piatră”, 1941, 156; C. Fântăneru, „Fuga în azur”, UVR, 1941, 23; Ion Potopin, „Noi, de la infanterie”, VAA, 1943, 770; Mihail Chirnoagă, „Răsărit de Luceafăr”, VAA, 1944, 1001; Corina Popescu, „Arhitectura ploilor”, RL, 1972, 7; Dan Culcer, *Câte volume, câți poeți?*, VR, 1972, 4; *Scrisoare de la Petre Paulescu*, 1980, ADLTR, P-23; Aureliu Goci, „Acustica rănilor”, RL, 1981, 36. N.Bc.

PAULETI, Nicolae (c.1816, Roșia de Secaș, j. Alba - 1.VIII.1848, Făget, j. Alba), culegător de folclor, poet și traducător. Fiu de țărani, P. a crescut în casa unchiului său, Vasile Pauleti, preot al satului și protopop districtual, care i-a supravegheat îndeaproape instruirea. De aici și părerea că P. descindea dintr-o familie de preoți. A făcut liceul la Blaj (1833-1837). După primii doi ani de liceu a urmat și cursuri de filosofie. Perioada studenției la Academia Teologică din Blaj (1837-1841) coincide cu activitatea de redactor la revista manuscris „Aurora” (1838-1840) și cu preocupările de folclor, care datează din 1838, când a cules din satul natal peste trei sute de cântece și strigături. Astfel, apelul pentru adunarea literaturii populare difuzat de G. Barițiu prin „Foaie literară” îl găsește în plină activitate. Se pare că P. nu s-a îndreptat spre creația populară din proprie inițiativă, ci la îndemnul lui Timotei Cipariu, ulterior abandonând însă definitiv aceste preocupări. După ce termină studiile teologice, se căsătorește cu fiica preotului Simion Pop din Făget, sat în care va preoți până la sfârșitul vieții.

Debutând cu versuri în „Foaie pentru minte, inimă și literatură” (1839), P. scrie mai multe poezii, alcătuieste o amplă antologie poetică, cercetează notele despre prozodie ale lui Gh. Săulescu, încercând la rândul-i, fără succes, să elaboreze un tratat de poetică românească (*Anotații scoase din prozodia limbii românești*), și face câteva traduceri în versuri (din Schiller ș.a.). În timpul vieții i s-a tipărit în volum doar o odă închinată episcopului greco-catolic al Făgărașului, cu prilejul zilei onomastice. Celelalte versuri, cu destule stângăcii, nu au valoare deosebită. Ambițios, autorul a ținut să le adune, în 1840, într-un volum, rămas în manuscris: *A poeziilor de Nicolae Paulethy*. Bun cunoscător al limbilor latină și greacă, P. încearcă să transpună mai multe lucrări printre care și opera lui Ovidiu. În întregime tălmăcește doar *Antia și Avrocom*, romanul lui Xenofon, lăsând în manuscris o versiune a acestei cărți. Punctul de rezistență al activității lui rămâne culegerea de folclor *Cântări și strigături românești de cari cântă fetele și ficiorii jucând*, a cărei valoare documentară este de netăgăduit. Manuscrisul, trimis în 1839 lui G. Barițiu pentru a fi publicat în „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, nu s-a tipărit în timpul vieții culegătorului. Importanța acestei colecții, în care sunt cuprinse

cântece și strigături notate la petreceri, sporește prin autenticitatea pieselor și prin transcrierea în dialect a textelor. Culegerea, una dintre cele mai valoroase din prima jumătate a secolului al XIX-lea - editată în 1927 de Al. Lupeanu-Melin cu o serie de erori -, avea să beneficieze de o extrem de riguroasă versiune științifică, realizată în anul 1962 de Ion Mușlea.

SCRIERI: *Pandorie Mărimii Sale Pre-Luminatului... domnului Ioan de Lémeni...* Episcopul CC al Făgărașului, Blaj, 1848; *Scrieri*, îngr. și pref. Ioan Chindriș, București, 1980. **Culegeri:** *De pe Secaș. Cântece și strigături românești de cari cântă fetele și ficiorii și strigă la joc*, îngr. Al. Lupeanu-Melin, Blaj, 1927; ed. (*Cântări și strigături românești de cari cântă fetele și ficiorii jucând*), îngr. și introd. Ion Mușlea, București, 1962.

Repere bibliografice: Ion Breazu, *Versuri populare în manuscrise ardelene vechi*, AAF, 1930; Ioan Bianu, *Nicolae Pauleti, popă românesc unit de sat și om de litere în Ardeal*, în *Închinare lui N. Iorga*, Cluj, 1931, 38-41; Ion Mușlea, „De pe Secaș”, DR, 1932-1933; Bârlea, *Ist. folc.*, 61-65; *Dict. lit.* 1900, 665-666; Datcu, *Dict. etnolog.*, II, 146; *Dict. scriit. rom.*, III, 643-645. I.H.C.

PAVEL, Dora (29.VI.1946, Sântandrei, j. Hunedoara), poetă și prozatoare. Este fiica Vioricăi Voicu (n. Pop) și a lui Eugen Voicu, învățători. Urmează la Deva clasele primare și gimnaziale la Liceul Pedagogic, apoi Liceul „Decebal” (1960-1964). Este licențiată a Facultății de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj (1969). Va funcționa ca ghid la Muzeul Unirii din Alba Iulia, bibliotecară, profesoară de limba română la Alba Iulia și Deva, iar mai târziu în calitate de cercetător la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” din Cluj-Napoca. Din 1990 devine redactor la Studioul de Radio Cluj, fiind realizatoarea emisiunilor literare și de cultivare a limbii române. Debutează cu poezia *Fără Gauguin* în „Steaua” (1972) și va fi prezentă în volumul colectiv *Alpha '84*. Prima carte personală de versuri este *Narațiuni întâmplătoare* (1989). Publică versuri, proză, interviuri în „Tribuna”, „Steaua”, „Contrapunct”, „Apostrof”, „Contemporanul - Ideea europeană”, „România literară”, „Viața românească”, „Poesis”, „Familia”, „Vatra” ș.a. Colaborează la ediția jubiliară a *Bibliei de la Blaj* (Roma, 2000; Premiul „Timotei Cipariu” al Academiei Române).

Poeemele pe care le scrie P. - de regulă mici narațiuni fracturate, lacunare, presărate cu eludări și suspendări, frapante prin atmosferă (obținută printr-o maximă concentrare, cu mijloace retorice și elemente lexicale și anecdotice puține) - nu sunt parabole fluente și consecvente (deși semantizarea în manieră parabolică e frecvent utilizată, în secvențe scurte, articulate ca elementele unui puzzle), ci aproximări prudente ale unei confesiuni profunde. Aparentul intimism - uneori cu accente cinic-autoironice - e, de fapt, o modalitate piezișă de contemplare a ontologicului: „spre seară acolo în încăierările din piață/ în prelungirea străduțelor atone unde reproșurile / nu mai conțin / printre tamplele de porci, pe saltea / în tunelul slinos / printre pomii mutilați în labirint pe // dunga râului intoxicat unde leșurile vânătorilor de / mațe învie și mațele care se umflă încep să /

duhnească dezmoțindu-se alene // în alcoolul adierea și țărâna/peste piciorul și talpa / lângă pieptul unei vulpi în corsaj de muselină / tu singur știi cum se recheamă calmul în preajma / în fața plăpândeii contemplații". S-a afirmat că P. ar fi practicat „un suprarealism fără metodă” (Ion Buzera), observație totuși contestabilă, deoarece suprarealiste ar fi, la rigoare, doar elementele de stranietate și abaterile față de o logică expozitivă comună, curentă în poezia modernistă „cuminte”, poeta posedând de fapt ceea ce se poate numi o metodă: confesiunea necruțătoare filtrată printr-o retorică abstrusă. Îi sunt caracteristice cerebralismul, amestecul de livresc și de prozaim, introspecția necompletă, cu deschidere către ontologic. Un vizionarism discret, temperat de autoironie, un patos al litotei, construit la rece, îi caracterizează, de asemenea, lirica. Octavian Soviany semnala „viziunile «autoscopice», proiectând o lumină necruțătoare asupra ungherelor ascunse ale interiorității, unde pulsează substanța profundă a vieții”. După o culegere de povestiri, *Întoarce-te, Esthera* (1999), adevărată probă de încercare a uneltelor sub aspect tematic și stilistic, P. dobândește consacrarea ca prozatoare odată cu publicarea romanului *Agata murind* (2003; Premiul Uniunii Scriitorilor). Unanimă în a-l aprecia, exegeza încă tatonează în privința interpretării acestui roman, seducător și cu totul „ciudat”, sub mai multe raporturi. De pildă, unii cred că ar fi singura carte autentic postmodernistă de la noi, alții socotesc că, dimpotrivă, ar reprezenta o întoarcere la modernism, prozatoarea frapând prin situarea în răspăr față de o anumită modă, cea a postmodernismului „oficial”, convenționalizat și banalizat. Există și unele lecturi care accentuează valența psihanalitică a romanului, altele, dimpotrivă, salută și evidențiază faptul că universul tematic s-ar sustrage grilelor psihanalitice consacrate. În orice caz, evidentă și de necontestat este originalitatea pronunțată – la noi, deoarece cartea a fost diagnosticată, judicios, ca „înscrindându-se, atât din punct de vedere stilistic, cât și tematic, în grilele de receptare și problematizare ale literaturii occidentale contemporane” (Ovidiu Mircean) – a acestui roman descris ca fiind „intim și psihologic, de orientare feministă” și drept un „captivant roman de actualitate, condimentat cu erotism și senzațional” (Nicolae Oprea). Protagonista este Augusta, femeie aflată în plină maturitate, a cărei soră, Agata, murise cu decenii în urmă, la vârsta de opt ani. Cimitirul în care fusese înhumată fetița va fi dezafectat și reamplasat din motive obiective – dată fiind degradarea terenului etc. – de autorități, iar aparținătorii celor înmormântați acolo sunt invitați să asiste la operațiune, pentru identificarea sepulturilor și supravegherea transferului. Pe de altă parte, Augusta se află după o îndelungată cură de psihoterapie și, în principiu vindecată, își reasumă sinele, printr-o autoscopie retrospectivă – în care anamneza morții Agatei are un loc important –, dublată de o mistuitoare izbăvitoare dezlănțuire de erotism. Poate fi vorba astfel, parabolic, cum au observat comentatorii, de o „dublă deshumare”. Nu tematica și așa-zicând anecdotică în sine sunt relevante în ce privește puterea de seducție a cărții, ci perspectiva, viziunea, scriitura,

dicția și mizanscena. Autoarea ocolește formule romanesti considerate optzeciste, așa după cum nu aderă nici la cele cultivate de unii prozatori nouăzeciști ori din generații mai tinere. În peisajul momentului, romanul a putut părea pe cât de răzleț, pe atât de remarcabil. Posibile afiliieri ar putea fi depistate față de filonul abisal și vitalist din romanele lui Nicolae Breban, ca și, mai evident, față de estetica onirismului și, în consecință, față de procedeele suprarealismului pictural, în special în versiunea cultivată de Magritte, cu a cărui creație romanul comportă afinități frapante. Romanul *Agata murind* este psihologic și analitic, dar nu după rețetele tradiționale, ci e un text extrem de atent lucrat, recuperabil și în cadrele esteticii realiste. Definitiv este însă tocmai haloul de sugestie, ireductibil în chip univoc fie la tematică, fie la stil, asigurat de corelarea ingenioasă a acestora. Tematica majoră este configurată aici de investigarea raporturilor dintre Eros și Thanatos. P. reușește să acrediteze ceea ce s-ar putea numi o refondare a intimismului, repudiind deopotrivă autoanaliza verbioasă, explicarea intelectualistă, ca și lamentația gratuită sau exhibarea fervent autenticistă a interiorității, eventual sub semnul mizerabilismului provocator.

SCRIERI: *Narațiuni întâmplătoare*, Cluj-Napoca, 1989; *Poemul deshumat*, Cluj-Napoca, 1994; *Creier intermediar*, Oradea, 1997; *Întoarce-te, Esthera*, Cluj-Napoca, 1999; *Muncile lui Don Quijote*, Pitesti, 2000; *Agata murind*, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Paradoxul grămezii*, RL, 1985, 7; Ioan Moldovan, „Narațiuni întâmplătoare”, F, 1989, 9; Ion Buzera, *Narațiuni deloc întâmplătoare*, R, 1989, 10; Alex. Ștefănescu, *Prezențe lirice*, RL, 1989, 45; Valentin Tașcu, *Jocul poeziei și al întâmplării*, ST, 1989, 11–12; Victor Felea, „Narațiuni întâmplătoare”, TR, 1990, 9; Traian T. Coșovei, *Gramatica răbdătoare*, CNT, 1991, 45; Aura Christi, *Mărturisiri fără margini*, CNT, 1994, 46; Iulian Boldea, *Metamorfozele textului*, Târgu Mures, 1996, 54–56; Geo Vasile, *Acatist în contra literaturii lenese*, LCF, 1998, 8; Horea Poenar, *Ipostaze diferite ale poeticii*, ST, 1998, 2–3; Ioan Tepelea, *O conștiință poetică modernă*, „Unu”, 1998, 10–11; Poantă, *Dict. poezi*, 148–150; Octavian Soviany, *Textualism, postmodernism, apocaliptic*, Constanta, 2000, 139–142; Ștefan Firică, „Întoarce-te, Esthera”, OC, 2000, 5; Emma Ungur, „Muncile lui Don Quijote”, ECH, 2001, 3–4; Ruxandra Cesereanu, *Antologiile de autor in aeternum?* ST, 2001, 5–6; Iuliu Rațiu, „Întoarce-te, Esthera”, ECH, 2001, 5–6; Lefter, *Scriit. rom. '80-'90*, III, 27–28; Pop, *Viață*, 292–295; Călin Teuțișan, *Fetele textului*, Cluj-Napoca, 2002, 80–87; Mircea A. Diaconu, *Meridiane feminine (II)*, CL, 2003, 2; Mircea Iorgulescu, *Fantasmale romanului*, „22”, 2003, 689; Marta Petreu, *Când ați citit ultima dată o carte de plăcere?*, LAI, 2003, 25; Nicolae Oprea, *Romanul unei femei fragile*, „Ziua literară”, 2003, 65; Horia Gârbea, *Nelinistit, fără încântare*, LCF, 2003, 32; Sanda Cordoș, *Deshumări și emancipare*, APF, 2003, 7–8; Ovidiu Mircean, *O oglindă în care nu mai e nimeni*, ST, 2003, 9; Iuliana Alexa, *Senzualitate și moarte*, RL, 2003, 43; Crenguța Năpristoc, „Agata murind”, OC, 2003, 198. N.Br.

PAVEL, Laura (19.X.1968, Deva), critic literar și teatrolog. Este fiica scriitoarei Dora Pavel (n. Voicu) și a lingvistului Eugen Pavel. Urmează clasele primare și primele clase gimnaziale la Liceul Pedagogic din Deva, continuate cu studii liceale umaniste la Cluj-Napoca (1983–1987). Licențiată, în 1992, a Facultății de Litere a Universității „Babeș-Bolyai”, secția

română-engleză, devine cadru didactic la Departamentul de teatru al aceleiași facultăți, în specialitățile teatrologie, estetică și teoria dramei. În timpul studenției, participă la activitatea cercului de critică și teorie literară coordonat de Ioana Em. Petrescu și face parte din gruparea echinoxistă. Bursieră la Universitatea Liberă din Bruxelles (1993), Universitatea Indiana din Bloomington (1997) și la Universitatea din Amsterdam (2000), va beneficia și de o bursă din partea Fundației pentru o Societate Deschisă (1995). Este doctor în filologie, cu teza *Eugène Ionesco sau Experiența nesupunerii* (2002). Debutează cu poezie în revista „Tribuna” (1984). Prima carte, *Antimemoriile lui Grobei. Eseu monografic despre opera lui Nicolae Breban*, îi apare în 1997. Publică studii și eseuri, cronici literare și dramatice ori proză în „Echinox”, „Tribuna”, „Apostrof”, „România literară”, „Semnal teatral”, „Viața românească”, „Contemporanul - Ideea europeană”, „Observator cultural”, „Contrapunct”, „Steaua”, „Transylvanian Review”, „Euresis” ș.a. Este coautoare a *Dicționarului analitic de opere literare românești*, coordonat de Ion Pop (I-IV, 1998-2003). La Cluj-Napoca a fost distinsă cu Premiul pentru debut la Salonul Național de Carte (1997), Premiul „Henri Jacquier” al Centrului Cultural Francez și cu Premiul Universității „Babeș-Bolyai” (2003).

Eseul *Antimemoriile lui Grobei* înfățișează o lectură critică fluentă și coerentă, expusă seducător, a operei românești a lui Nicolae Breban. Firește, P. examinează - într-o formulare personală, deseori originală - diferite chestiuni care au preocupat și anterior exegeza, îl consideră pe romancier un postflaubertian, revelează asumarea de către acesta, în spațiul ficțiunii (și în alt mod decât, de pildă, Balzac), a unei posturi de Dumnezeu-Tatăl, accentuează importanța extraordinară a personajului, opinând că esențială ar fi „relația de tip agonal între personajul-Autor și personajul propriu-zis fictiv”, deslușește procesul de „deconstruire a subiectului” ș.a.m.d. Obiectivul identificării în autorul studiat a unui „scriitor tipic postmodern” este mărturisit tranșant și urmărit cu energie, cu inspirație și empatie, lucrarea fiind una din cele mai bune monografii eseistice din ultimii ani. Întrucâtva asemănătoare este a doua carte publicată de P., *Ionesco. Anti-lumea unui sceptic* (2002), consistent eseu monografic, care își propune „să dezvolte, în paralel, mai multe premise explicit polemice în raport cu ionescologia franceză, anglo-americană și românească” și să ofere „o posibilă soluție pentru a răspunde astăzi, în era poststructuralistă, unor multiple provocări hermeneutice”. Sub titlul *Ficțiune și teatralitate* (2003) sunt grupate texte critice - nu cronici propriu-zise, ci tot eseuri - referitoare la scriitorii români, în majoritate contemporani. Repartizate în trei secțiuni, ele vizează prozatori (Dumitru Țepeneag, Nicolae Breban, Ioan Lăcustă ș. a.), dramaturgi (de la Camil Petrescu și Ion Minulescu la Marin Sorescu și Vlad Zograf) și critici, esești, diariști (Nicolae Balotă, Arșavir Acterian, Ion Vartic, Vasile Popovici, Șerban Foartă).

SCRIERI: *Antimemoriile lui Grobei. Eseu monografic despre opera lui Nicolae Breban*, pref. Irina Petraș, București, 1997; *Ionesco. Anti-lumea*

unui sceptic, Pitești, 2002; *Ficțiune și teatralitate*, Cluj-Napoca, 2003.

Ediții: Nicolae Breban, *Bunavestire*, pref. edit., Pitești, 2002. **Traduceri:** Melanie Klein, *Scrieri*, vol.I: *Iubire, vinovăție, reparație*, Binghamton - Cluj-Napoca, 1994 (în colaborare cu Emma Tămăianu și Florin V. Vlădescu); Evelyn Underhill, *Mistica*, Cluj-Napoca, 1994.

Repere bibliografice: Iuliu Rațiu, „*Antimemoriile lui Grobei*”, ECH, 1997, 7-9; Horea Poenar, *Învăluirea interpretării și punerea în ordine a analizei*, ST, 1998, 4-5; Mihaela Urso-Pop, *Un Nicolae Breban postmodern*, APF, 1998, 11; Dimisianu, *Lumea*, 153-158; Lefter, *Scrit. rom. '80-'90*, 29-30; Ovidiu Mircean, *Celor pe care nu i-ar putea interesa sau Ce caută englezii în cartea Laurei Pavel*, ST, 2003, 1-2; Gheorghe Grigurcu, *O perspectivă asupra lui Eugène Ionesco*, RL, 2003, 11, 12; Mircea Morariu, „*Ionesco. Anti-lumea unui sceptic*”, F, 2003, 6; Nicolae Balotă, *Un alt Ionesco*, APF, 2003, 6, 7; Irina Petraș, *Cărțile deceniului 10*, Cluj-Napoca, 2003, 334-336. N.Br.

PAVEL, Toma (4.IV.1941, București), poetician, istoric literar, eseist și prozator. Este fiul Ameliei Pavel (n. Avramescu), critic de artă, și al lui Doru Gerson (Pavel), jurist. Învață în București, absolvind Liceul de Băieți nr. 13 (1957) și Facultatea de Filologie (1962), cu o teză de licență despre fonologia silabei, condusă de profesorul Emanuel Vasiliu. Până în 1969 va fi cercetător științific la Centrul de Fonetica și Dialectologie al Academiei Române. În 1970 se stabilește în Canada, ca asistent la Departamentul de lingvistică al Universității din Ottawa (1970-1981), la Departamentul de literatură al Universității din

Montréal (1981-1986) și apoi la Santa Cruz, în Statele Unite ale Americii (1986-1990). Își ia un doctorat „troisième cycle” la École des Hautes Études en Sciences Sociales din Paris (1971), cu o disertație intitulată *Recherches sur les variations isotopiques*, sub conducerea lui A.-J. Greimas. Ideea de bază a cărții – izotopia ca manifestare a flexibilității limbajului – revine în cartea *Inflexions de voix*, publicată în 1976. În această perioadă, de orientare preponderent poetică și semiotică, participă la activitățile Asociației canadiene și a celei internaționale de semiotică; se simte apropiat de Claude Bremond, Dorrit Cohn, Lubomír Doležel, ca și de filosofii Gabriel Marcel, Saul Kripke și Charles Taylor. Din 1990 devine profesor titular la Departamentul de romanistică și literatură comparată al Universității din Princeton, New Jersey. Este membru în comitetele redacționale ale revistelor „Littérature”, „Poetics Today”, „The Journal of European Studies”, „Style”, fondator și editor general al seriei „New French Thought” de la Princeton University Press. A fost distins cu titlul de Cavaler al ordinului Les Palmes Académiques (1990). Vocația de cercetător a lui P. se manifestă precoce, ca și aptitudinea sa de catalizator și de ferment cultural, aflat într-o continuă ebuliție intelectuală. Ca student, se numără printre animatorii Cercului de literatură universală al profesorului Edgar Papu. Ulterior devine membru al Cercului de poetică și stilistică patronat de Tudor Vianu. Debutază în 1962, cu un studiu despre metaforă, în „Cahiers de linguistique théorique et appliquée”. Publică numeroase eseuri, în special în „Secolul 20”, „Luceafărul”, „Contemporanul”, „Ramuri”, „România literară”, paralel cu mai multe contribuții în „Studii și cercetări de lingvistică” „Lingua e stile”, „Revue roumaine de linguistique”. Scrie capitolul *Limba și stilul lui Macedonski în Istoria limbii române literare* (II, 1969). Semnează studii substanțiale despre parodie, grotesc, realism, comentarii pe marginea poeziei și stilisticii moderne, precum și analize formaliste sofisticate ale dramelor lui Racine, trădând un interes constant pentru clasicism, care va rodi în cărțile de maturitate. Prima sa carte, eseu *Fragments despre cuvinte*, apare în 1968.

Puțini știu că P. este autorul unor mici romane: *Le Miroir persan* (1977) și *La Sixième branche* (2003). În ciuda etichetei generice de pe copertă (roman), *Le Miroir...* e o suită de povestiri, coagulate de protagonistul unic, Louis, căruia i se confecționează un itinerar, chiar dacă nu neapărat un destin. Într-o tradiție epică de certă coloratură iluministă, Louis este un personaj itinerant. Punctele de sprijin ale peregrinărilor sale sunt destul de îndepărtate în spațiu și nu numai. Personajul are rădăcini (și un punct fix de fascinație) în Transilvania (ținutul celor șapte cetăți, cum este numit aici), își constituie un univers de referință în mediul universitar francez, precum și un terminus, nu se știe dacă definitiv, peste ocean, în Canada. Cititor din ce în ce mai pasionat, colportor, editor virtual, în fine, autor de scrieri diverse, Louis este în multe privințe un alter ego al autorului. Pe de altă parte, textul manevrează abil, ca să oculte această legătură ombilicală, conducând nu la insul empiric Toma Pavel, ci la temele profunde ale scrisului său. Supratema micromanolui este meditația scriitorului

asupra forței ontologice a cuvintelor. În reflecțiile sistematice ale poeticianului P., chestiunea este formulată nu ca răspuns, ci mai curând ca o întrebare: ce poate limbajul? Soluția ar putea fi descoperită în primul rând în *Le Mirage linguistique. Essai sur la modernisation intellectuelle* (1988), în versiunea românească – *Mirajul lingvistic* (1993), carte reluată într-o variantă engleză cu titlul *The Feud of Language. A History of Structuralist Thought* (1989; Premiul „René Wellek” al Asociației Americane de Literatură Comparată). Între cele două variante, cea franceză și cea engleză – întregită cu un *Post-Scriptum: The Heidegger Affair* – există diferențe semnificative, iar ediția română o reproduce pe a doua, beneficiind și de o *Addenda* în exclusivitate. Structuralismul și poststructuralismul francez din decadele a șaptea și a opta ale secolului trecut sunt tratate în primul rând ca aspecte ale unui fenomen de fascinație (*mirage*). Conform demonstrației lui P., structuralismul trădează nu atât o fascinație exemplară a limbajului, cât un caz de autoritate intelectuală, de comportament discreționar, în termenii autorului. Anexele incluse în versiunea românească probează că P. merge mai departe, concepând destinul spectaculos al structuralismului în relație cu mecanismul mutației paradigmelor intelectuale și cu efectele lui. Carte „de o seninătate destructivă”, cum o numește Jean François Revel, *Le Mirage linguistique* spune ceea ce lumea intelectuală franceză a trecut sub tăcere un timp îndelungat și aruncă o lumină revelatoare asupra comportamentului discreționar al intelectualilor francezi, care au manipulat lingvistica în scopuri precise. Autorul face radiografia inclementă a unei forme de totalitarism științific falimentar, dar și o evaluare a costurilor sale morale. Cartea consemnează despărțirea de structuralismul tinereții și al debutului românesc, fiind scrisă evident din perspectiva unui mediu cultural de adopțiune – cel american –, mai puțin propice mutațiilor bruște și înzestrat cu sisteme de selecție și de filtraj al noutății. Devenită în scurt timp un model în materie, altă lucrare, *Fictional Worlds* (1986; în versiune românească, *Lumi ficționale*, 1992), proiectează o ontologie a ficțiunii la confluența lingvisticii cu teoria literară și cu filosofia, asumându-și toate riscurile de rigoare. De reținut este și ținuta retorică adoptată de P.: un polemism bine temperat, care ascunde, sub aparențe bonome, maliții subțiri și provocatoare. Ficțiunea este abordată topologic, în economia complexă a culturii, împreună cu alte sisteme de sens și limbaje (științele, filosofia, mitologiile ș.a.). În evaluarea statutului ei se reintroduce reperul atât de contestat o vreme al existentului – deci al referinței, în termeni semiotici. Printre tehnicile de lucru se numără exploatarea eficientă a unor metafore gnoseologice – precum noțiunea „lume”, instrument conceptual esențial al lui P. Ficțiunea este o astfel de lume, născută din posibilitatea alegerii între multiple unghiuri virtuale de vedere asupra existentului. În orice comunitate, se operează cu un număr practic infinit de grile, aplicate spațiului cosmologic sau, în termenii autorului, asupra „actualului”. Rezultatul decupajului se concretizează în modele de o mare diversitate, numite când „lumi posibile”, când „peisaje ontologice”. Împrumutată semanticii modale, logica lumilor posibile este adaptată

necesităților proprii, înainte de a fi utilizată în explorarea ficțiunii. Altă linie ordonatoare a gândirii lui P. pleacă de la studiile românești despre dramaturgia lui Racine și conduce către prima sinteză de proporții publicată în Occident: *La Syntaxe narrative des tragédies de Corneille. Recherches et propositions* (1976). Meditația pe marginea clasicismului își dă întreaga măsură în *L'Art de l'éloignement. Essai sur l'imagination classique* (1996). Lucrarea marchează despărțirea definitivă de curentele semiotice și formalizante, în favoarea unei gândiri de tip interpretativ. Ilustrând una dintre însușirile-cheie ale autorului – coerența explicativă a discursului –, cartea stă sub semnul unei metafore gnoseologice sensibilizante: distanța. Doi piloni solizi susțin edificiul proiectiv al sintezei: tendința de a stăpâni, prin modelare, eterogenitatea materialului studiat – fenomenologia spiritului clasic –, fără a cădea în capcanele reducăționismului facil, și tendința de a situa constantă a imaginației clasice în dinamismul cultural al epocii, fără a deborda limitele acestuia din urmă și a încălca domeniul socialului. Ipoteza, evident polemică, este că proiecțiile imaginative de orice fel beneficiază de o autonomie absolută în raport cu determinațiile exterioare; căci ele trimit la viața spiritului, funcționarea liberă de presiunile socialității. Ostentația demonstrativă are o țintă precisă – sociologiile literare, prizate de intelectualitatea franceză gauchistă a anilor '60-'70. În viziunea lui P., imaginarul clasicist se constituie în interiorul lumii reale ca un element alogen: un domeniu cu statut privilegiat, beneficiind de o demnitate simbolică inegalabilă. Pentru a o traduce conceptual și a o diseca analitic, exegetul recurge inspirat la o serie de sintagme euristice de fabricație proprie. Cea mai însemnată dintre ele fixează înclinarea spiritului clasic spre o așa-numită heterocronie simbolică – adică o distanțare, o îndepărtare programatică față de coordonatele momentului contemporan. De la această premisă pornește comunicarea privilegiată a spiritului clasic cu sacralitatea. Luând forma asumării afective a religiosului (a oratorului interior, în termenii de aici), această cooperare de tip particular explică geneza în secolul clasic a umanismului creștin, în toată diversitatea manifestărilor sale. Acesta este orizontul cultural explicativ în care se întreprinde o analiză sistematică a genurilor literaturii clasice – tragedia, comedia, romanul și subdiviziunile lor –, acumulându-se, dincolo de ele, un capital prețios de revelații privind imponderabilele eterne ale literaturii.

SCRIERI: *Fragmente despre cuvinte*, București, 1968; ed. postfață Mihai Șora, Pitești, 2002; *Inflexions de voix*, Montreal, 1976; *La Syntaxe narrative des tragédies de Corneille. Recherches et propositions*, Paris – Ottawa, 1976; *Le Miroir persan*, Montreal, 1977; ed. Paris, 1978; *The Poetics of Plot: The Case of English Renaissance Drama*, Manchester, 1985; *Fictional Worlds*, Cambridge, 1986; ed. (*Lumi ficționale*), tr. Maria Mociorniță, pref. Paul Cornea, București, 1992; *Le Mirage linguistique. Essai sur la modernisation intellectuelle*, Paris, 1988; ed. (*The Feud of Language. A History of Structuralist Thought*), tr. Ed. Blackwell, Cambridge, 1989; ed. (*Mirajul lingvistic. Eseu asupra modernizării intelectuale*), tr. Mioara Tapalagă, postfață Monica Spiridon, București, 1993; *L'Art de l'éloignement. Essai sur l'imagination classique*, Paris, 1996;

ed. (*Arta îndepărtării. Eseu despre imaginația clasică*), tr. Mihaela Mancaș, București, 1999; *Povestiri filosofice*, București, 1998; *De Barthes à Balzac. Fictions d'un critique, critique d'une fiction* (în colaborare cu Claude Bremond), Paris, 1999; *La Pensée du roman*, Paris, 2003; *La Sixième branche*, Paris, 2003.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Dacă am mai fi dat premii... Cuvinte despre cuvinte*, CRC, 1968, 13; Adrian Marino, *Povestea vorbei*, CRC, 1968, 40; Stănescu, *Cronici*, 161–163; Negoitescu, *Lampa*, 207–210; Virgil Tănase, *Toma Pavel romancier*, „Limite” (Paris), 1980, 30–31; Monica Spiridon, *Scritorul și „lumile” posibile*, R, 1990, 9; Monica Spiridon, *Despre „aparența” și „realitatea” ficțiunii*, VR, 1990, 10; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 323–326; Andreea Deciu, *Lumi ficționale și lumi reale*, RL, 1993, 19; Florin Berindeanu, *Mirajul ficțiunii*, RL, 1993, 19; Ovidiu Verdeș, *Creșterea și descreșterea structuralismului francez*, RL, 1993, 23; Florin Mihăilescu, *Complement la Toma Pavel*, VT, 1993, 11; Andrei Ionescu, *O viziune funcțională asupra ficțiunii*, SR, 1994, 5–6; Virgil Nemoianu, *Arhipelag interior*, Timișoara, 1994, *passim*; Monica Spiridon, *Apărarea și ilustrarea esteticii*, București, 1996, 182–186; Mihai Zamfir, *În cetatea clasicismului*, RL, 1996, 42; Spiridon, *Interpretarea*, 133–140; Glodeanu, *Incursiuni*, 190–195; Sasu, *Dicț. scrit. SLA*, 217–220; Mihai Zamfir, *Prețioasele fragmente...*, „22”, 2003, 677; Manolescu, *Enciclopedia*, 559–560. M.S.

PAVELESCU, Cincinat (20.X.1872, Risipiți, azi Milcovul, j. Vrancea – 30.XI.1934, Brașov), poet. Este fiul Paulinei (n. Bucșan) și al lui Ion Pavelescu, inginer. Între 1883 și 1891 urmează Gimnaziul „Dimitrie Cantemir” și Liceul „Sf. Sava” din București. Pe când era încă elev, semnând cu pseudonimul P. C. de la Milcov, a debutat cu poezia *Visuri triste* în „Biblioteca familiei” (3 martie 1891), la care va colabora și ulterior. În perioada studiilor la Facultatea de Drept a Universității din București (1891–1895), s-a atașat de Al. Macedonski, începând, cu poezia *Fecioara*, să publice în „Literatorul” (1892). Apreciat de maestrul său, devine prim-redactor la „Literatorul” în noiembrie 1892, iar la începutul anului 1893 ajunge codirector, alături de Al. Macedonski. Împreună scriu drama *Saul*, dar nu e greu de precizat care a fost partea de contribuție a lui P.; premiera are loc în decembrie 1893, pe scena Teatrului Național din București, din distribuție făcând parte C. I. Nottara, Aristizza Romanescu, Aristide Demetriad. P. își continuă studiile la Paris (1895–1896), luându-și licența în țară, în 1897, cu teza *Despre agenții diplomati*. Va îmbrățișa cariera juridică. Peregrinând, în calitate de magistrat, prin nenumărate localități (Brăila, Corabia, Piatra Neamț, Sinaia, Oradea ș.a.), în cele din urmă se stabilește la Brașov. În 1916, la declanșarea primului război mondial, s-a refugiat la Iași, apoi, prin Rusia și Suedia, a ajuns la Paris, unde va fi consilier juridic la Legația României, rămânând aici până în 1924. În capitala Franței, la 6 decembrie 1920, începe să editeze „Le Courrier franco-roumain”, care va apărea până în 1922. Conduce și alte periodice culturale sau literare: în 1907–1908 este prim-redactor la „Convorbiri critice”, în 1910 face parte din comitetul de redacție al revistei „Falanga”, între 1931 și 1934 e director al publicației „Brașovul literar și artistic”. Colaborează la „Lumea nouă ilustrată”, „Adevărul ilustrat”, „Sămănătorul”, „Luceafărul”, „Viața literară și artistică”, „Junimea literară”,

„Românul literar”, „Voința Craiovei”, „Ritmul vremii” ș.a. Mai ales înainte de 1900 traduce versuri de La Fontaine, Jean Richepin, François Coppée, Heine ș.a., precum și un roman, *Roza din Grenada* de Jean Rameau, tipărit în foiletonul ziarului „Țara” (1894). A mai semnat Anonimul mijlociu, C. Bucșan, Cinci-Natus, P. Cincinat de la Milcov, De la Milcov, Excelsior, Marțial, Petron, Un anonim pauper, Ion și Cincinat (împreună cu I.L. Caragiale) ș.a. În 1908 devine cel dintâi președinte al Societății Scriitorilor Români. La propunerea lui Octavian Goga, în 1927 i se decernează Premiul Național de poezie.

P. face parte dintre acei poeți care, deși nu au o operă de dimensiuni întinse, și-au asigurat un loc propriu în istoria literaturii române. Volumului *Poezii* (1911) i-au urmat *Epigrame* (1925) și *Poezii* (1926). În epocă celebritatea i s-a datorat epigramei. Explicația constă în faptul că, după primul război mondial și, mai ales, în ultima parte a vieții, **P.** s-a lăsat antrenat și acaparat de succesul pe care îl avea, fiind prezent în tot felul de șezători literare, în saloane, în reuniuni boeme în care dominau jovialitatea și calamburul. Uimea asistența și crea bună dispoziție prin extraordinara ușurință de a improviza catrene, cu poantă savuroasă și ironie fină, la adresa celor mai diverse personaje și împrejurări din mediul literar-artistic, politic, juridic, gazetăresc, salonard etc. Se mai pot discerne dexteritatea cu care erau alcătuite catrenele, verva spumoasă, acuitatea instantanee a observației, urbanitatea și umorul sagace al ironiei. Prin natura și obiectul lor, țintind situații de moment, trăsături de caracter particulare, fapte izolate și întâmplătoare, epigramele lui **P.** au intrat însă în zona perisabilului. Prea puține dintre ele vizează aspecte generale, mereu repetabile, cum este epigrama intitulată *Unui poet netalentat dar foarte pletos*: „Găsesc că prea se-ngâmăfă el / Cu păru-i arhiabondent; / Alecsandri era mai chel / Și... parcă-avea mai mult talent!” Dar **P.** rămâne în primul rând ca poet liric, trubadur modern în climatul literar specific începutului de secol XX. Incontestabil, a fost un poet de talent, chiar dacă inegal. Există în producția lui restrânsă versuri de o cuceritoare simplitate și armonie interioară, cu un ritm melopeic, exteriorizând trăiri sufletești cu reverberații neerodate de trecerea timpului. Cultivând modalități lirice caracteristice epocii, ilustrând inspirat madrigalul, serenada, romanța, cantilena, epitalamul și liedul, **P.** a știut să evite edulcorarea lacrimogenă, sentimentalismul desuet. Unele texte au fost puse pe muzică, dar s-au banalizat prin reluarea în interpretări neadecvate. Citite cu detașare, ele își relevă substanța, fără poză și artificiu. Versul își păstrează, măcar în parte, vibrația nealterată, farmecul ingenuu al emoției, tălmăcit cu accente nostalgice, în imagini cromatice ce prevestesc atmosfera bacoviană: „Îți mai aduci aminte, doamnă? / Era târziu și era toamnă, / Și frunzele se-nfiorau, / Și tremurau în vântul serii / Ca niște fluturi chinuți, / Ca niște fluturi rătăciți / Din țările durerii. // Ți-aduci aminte iar de seara / Și-amurgu-acela violet, / Când toamna și-acorda încet, / Pe frunza-galbenă, chitara?” (*Intimă*). Senzualismul e discret și gingaș, mai mult visat (*Visez o iubire*), discreția sufletească

însoțește chiar și despărțirea (*Frumoasa mea*), dar destăinuirea sentimentelor e câteodată prea francă: „Am spus la o alta întâi / Cuvinte, de patimă pline... / Când știu c-am mințit-o pe ea / La ce să te mint și pe tine?” (*Cântec*). În câteva poezii **P.** încearcă să schimbe registru, să se obiectiveze liric, impresionând printr-o „puternică invenție fantastică”, după aprecierea lui G. Călinescu. Astfel, tratează într-o viziune personală, grațios și ironic, un motiv universal: „O! corbi sinistri, vă iubesc; / Voi ce pe-al iernii alb liñtoliu / Cădeți în stoluri ce-ngrozesc / Ca niște pete mari de doliu! // În fracurile voastre negre / De ciocli aveți ceva de gală, / Și-n croncănitul vostru râde / O ironie triumfală! // Chiar Edgar Poe, în cinstea voastră, / A scris balada-ntunecată / Al cărei laitmotiv e tristul / Și-ngrozitorul: Niciodată” (*Corbul*). În *Cântecul omului*, drama existențială se răsfrânge într-un vers cu inflexiuni declamatorii și aer vetust: „Mă-ntorc zdrobit. Ce drum enorm! / Vin dintr-o țară depărtată, / Pe care harta n-o arată... / Sunt obosit, aș vrea să dorm. // Sunt ani, sunt ani de când alerg / Tot înainte, tot înainte! / Cu-aceeași întrebare-n minte: / De unde vin și unde merg?”

SCRIERI: *Fata directorului. Eolavioasa. Camera studentului*, București, 1889; *Poezii*, București, 1911; *Epigrame*, Craiova, 1925; *Epigrame*, îngr. și pref. Tudor Mănescu, București, 1967; *Versuri. Epigrame. Amintiri. Corespondență*, îngr. George Zarafu și Victor Crăciun, pref. Victor Crăciun, București, 1972.

Repere bibliografice: I.C. Bacalbașa, „Saul”, LUP, 1894, 2190; E.D.F. [E.D. Fagure], *Părerii și impresii*, ADV, 1906, 6 040; Gh. Dumbravă, *Un epigramist: Cincinat Pavelescu*, VLT, 1907, 38; C.A. [G. Ibrăileanu], „Poezii”, VR, 1911, 8; Ilarie Chendi, *Cincinat Pavelescu*, LU, 1911, 15-17; Vianu, *Opere*, III, 43-44; Aderca, *Contribuții*, I, 143-155; Lovinescu, *Scrieri*, II, 148-153, 419-421, VI, 109-111; Perpessiciu, *Opere*, II, 186-189; Eugen Jbebeleanu, *Cincinat Pavelescu*, GT, 1930, 83; E. Lovinescu, *Memorii*, I, București, 1930, 230-238, III, București, 1937, 51-53; Hélène Vacaresco, *Un poète latin: Cincinat Pavelescu*, „Brașovul literar și artistic”, 1934, 21-22; Radu Gyr, *Cincinat Pavelescu*, „Generația nouă”, 1934, 13-14; Arghezi, *Scrieri*, XXVII, 304-305; I.C. Popescu-Polyclet, *Cincinat Pavelescu (Omul și opera)*, Craiova, 1935; Cezar T. Stoika, *Cincinat Pavelescu*, Chișinău, 1938; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 575-576, *Ist. lit.* (1982), 648-649, 1013; Eftimiu, *Portrete*, 147-154; I. Valerian, *Cu scriitorii prin veac*, București, 1967, 148-153; Marcel Duță, *Un destin literar - Cincinat Pavelescu*, SIL, 401-424; Ciopraga, *Lit. rom.*, 291-295; Micu, *Început*, 539-540; N.I. Simache, *Date noi privind viața și opera lui Cincinat Pavelescu*, București, 1970; Piru, *Varia*, II, 222-227; Ilea, *Mărturisirile*, 7-19, 167-174; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, 186; *Dicț. scriit. rom.*, III, 645-647; Elis Răpeanu, *Epigrama în literatura română*, Brașov, 2001, 224-271; *Cei trei magnifici: Cincinat, Ion și Mircea Pavelescu*, îngr. George Corbu, George Zarafu și Mihai Sălcutan, Râmnicu Sărat, 2002. T.V.

PAVELESCU, Gheorghe (31.III.1915, Purcăreți, j. Alba), etnolog. Urmează școala primară în satul natal, localitate de munte cu o străveche civilizație pastorală, care i-a modelat de timpuriu personalitatea. Învăță la gimnaziul din Sebeș (1928-1931), la liceul din Orăștie (1931-1936) și face studii universitare la Cluj și București, devenind licențiat în filosofie, specialitatea sociologie rurală, filosofie și estetică literară, la Universitatea din Cluj (1940). Este doctor în sociologie al Universității din București (1942), doctor în filosofia culturii al Universității din Cluj - Sibiu (1942) și doctor în etnografie și folclor al Universității din Cluj (1945), având ca îndrumători științifici pe Dimitrie Gusti, Lucian Blaga și Romulus Vuia. A funcționat ca preparator și asistent la Muzeul Etnografic din Cluj (1937-1946), director al Secției de artă populară a Muzeului Național „Regele Carol I” din București (1946-1947), director al Muzeului Etnografic din Cluj (1947-1950) și conferențiar de etnografie la Universitatea clujeană (1947-1951). În perioada 1952-1972 va fi profesor în învățământul secundar, la Sebeșu de Jos, Săliște, Cislădie și Sibiu. Când se înființează Institutul Pedagogic din Sibiu (1969) este chemat la conducerea Catedrei de limba și literatura română, din 1972 fiind conferențiar la Facultatea de Filologie și Istorie, unde va preda cursuri de literatură universală și comparată, teorie și estetică literară și folclor. Pensionat în 1980, își reia activitatea în 1992, la Facultatea de Litere și Istorie, apoi și la Facultatea de Geografie-Turism din Sibiu. Din 1977 este președinte al Asociației Folcloriștilor și Etnografilor din județul Sibiu.

Încă din studenție P. își începe activitatea de publicist la „Gând românesc”, întâi cu recenzii și cronici pe tema artei și civilizației populare românești, iar mai târziu cu studii precum *Etnografia românească din Ardeal în ultimii douăzeci de ani*. Tot în perioada 1938-1940 e prezent cu o serie de articole vizând unele contribuții românești și străine la cercetarea și valorificarea culturii tradiționale în „Pagini literare” și „Symposion”, precum și în ziarul „Tribuna” din Cluj. După 1940 e un asiduu colaborator al revistelor „Transilvania”, „Apulum”, „Sociologie românească” și „Anuarul Arhivei de Folclor”, unde publică și prima contribuție științifică mai importantă - *Pasărea suflet* (1942). Acest studiu închinat riturilor funerare va inaugura una dintre direcțiile activității sale - cercetarea mentalității arhaice sătești (credințe, superstiții, obiceiuri), preocupare constantă vreme de șase decenii. *Mana în folclorul românesc* (1944; Premiul „C. Rădulescu-Codin” al Academiei Române) aprofundează cercetările privind mentalitățile arhaice, urmărind cu acribie științifică concepte mai noi aplicate la datele culturii populare românești. *Cercetări asupra magiei la românii din Munții Apuseni* (1945) se bazează pe o investigație de proporții (în patruzeci de sate), unde autorul urmărește un singur factor - cel magic. Structurată pe trei niveluri - viziunea magică, vrăjile și descântecul -, lucrarea se situează în zona de preocupări din studiul *Despre gândirea magică* al lui Lucian Blaga, la care, de altfel, nu o dată face referiri. Alt domeniu al culturii tradiționale căruia P. îi acordă o atenție specială este acela al istoriei etnologiei românești, vizând îndeobște contribuțiile lui G. Barițiu, V. Alecsandri, B. Delavrancea, Romulus Vuia, Ion Mușlea, Mircea Eliade ș.a., ca și rolul unor asociații culturale (Astra) și instituții (Muzeul Etnografic al Transilvaniei). În *Studii și cercetări de folclor* (1971), sunt abordate domenii nefrecventate până atunci: epica și lirica populară, ca în *Balada populară în sudul Transilvaniei, Orizontul artistic al strigăturii*, dar și pagini din istoria folcloristicii - *Începuturile folcloristicii în Transilvania, G. Barițiu și patrimoniul artistic popular, Folcloriști saxo-români* - sau texte de medicină pastorală din Mărginimea Sibiului. Arta populară, cu toate componentele ei, a constituit celălalt domeniu predilect, căruia P. i-a închinat studii și articole pertinente încă din tinerețe. *Pictura pe sticlă la românii din Transilvania* - comunicare prezentată la Congresul Internațional de Antropologie și Arheologie Preistorică (București, 1937) și publicată în „Apulum” - este urmată de *Pictura pe sticlă la români* („Revista Fundațiilor Regale”, 1945), prima sinteză privind unul dintre cele mai originale meșteșuguri artistice din România. *Tradiție și contemporaneitate în arta lemnului din zona Sebeșului* („Apulum”, 1990) și *Elogiu țaranului zugrav* („Revista de etnografie și folclor”, 1991) urmăresc două importante aspecte ale artei populare din Valea Sebeșului, zonă în care etnograful a întreprins cele dintâi cercetări sistematice.

SCRIERI: *Mana în folclorul românesc. Contribuții pentru cunoașterea magicului*, Sibiu, 1944; *Cercetări asupra magiei la românii din Munții Apuseni*, București, 1945; *Studii și cercetări de folclor*, București, 1971; *Balade populare din sudul Transilvaniei*, Sibiu, 1971; *Folclor satiric din*

Mărginimea Sibiului, Sibiu, 1971; *Cântecele dorului*, Alba Iulia, 1997; *Lucian Blaga și Sibiul*, Sibiu, 1998; *Eminescu și Sibiul*, Sibiu, 1998; *Ethnos. Studii de etnografie și folclor*, I, Sibiu, 1998; *Magia la români*, București, 1998; *Prezențe sibiene*, Sibiu, 1999; *Lucian Blaga. Evocări și interpretări*, Sibiu, 2003.

Repere bibliografice: Virgiliu Florea, „Studii și cercetări de folclor”, ST, 1971, 6; Bârlea, *Ist. folc.*, 539–540; Romulus Vulcănescu, *Dicționar de etnologie*, București, 1979, 396; Boris Zdericiuc, *Profil contemporan. Profesorul Gh. Pavelescu la 75 de ani*, REF, 1990, 3–4; Ilie Moise, *Gheorghe Pavelescu – 80 sau Tinerețea fără bătrânețe a profesorului*, „Studii și cercetări de etnologie”, 1995, 3–13; Datcu, *Dict. etnolog.*, II, 146–148. I.Ms.

PAVELESCU, Ion I. (1889, București – 29.I.1924, Râmnicu Sărat), poet și epigramist. Frate cu poetul Cincinat Pavelescu, **P.** era fiul Paulinei (n. Bucșan) și al lui Ion Pavelescu, inginer. Fire liniștită, a dus un trai mai degrabă retras, cu discrete manifestări în viața publică. Șef de cabinet la Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor (1911), evita să iasă în lume, deși, cu șarmul și felul său de a fi, inspira celor ce-l cunoșteau o promptă simpatie. Ocoala și cenaclurile, când și când făcându-și apariția în cercul de la „Literatorul”. Nu se prea putea lăuda cu sănătatea, o boală de rinichi, care avea să-l și răpună, chinându-l în ultimii lui ani, petrecuți la moșia pe care o avea la Râmnicu Sărat. A colaborat la „Convorbiri critice”, „Falanga”, „Ramuri”, „Sămănătorul”, „Ilustrațiunea română”, „Minerva”, „Rampa”, „Țara nouă” (Iași), „Flacăra”, „Junimea literară”, „Ilustrațiunea națională”, „Epoca”, „Foaia interesantă” (Orăștie), „Les Annales roumaines”, „Dezrobirea”, „Drum drept”, „Săptămîna” (Râmnicu Sărat), „Apărătorii patriei”, „România nouă”, „Calendarul literar al României Mari”, „Gloria României”, „Săgetătorul”. Împreună cu Oreste, a compus un poem alegoric, *Zile de purpură* (1916), însuflețit de un ardent simțământ patriotic.

În boema bucureșteană a începutului de secol, sonetele lui **P.**, la fel și epigramele, se bucurau de succes. Nici critica, de la cea emisă de prieteni până la câteva condeie ilustre, nu le-a trecut cu vederea. Dacă E. Lovinescu, apreciind „sforțarea și meșteșugul real al condensării”, consideră că **P.** „n-a avut nici idei poetice originale și nici nu le-a realizat într-un material dur”, Perpessicius, cu larghețea-i binecunoscută, îi dă acolada: „poet în întregul înțeles al cuvântului”. Adevărul este de partea lui E. Lovinescu. Preocupat de acuratețea formei, **P.** este un îndemânat meșteșugar al versului cizelat cu mîgală, ca în lirica parnasiană din care și-a făcut un model. Dincolo de trufașa profesiune de credință („Pe vecinicia prinsă într-un vers, / Trufaș am pus sigiliul meu de aur”), palpită în stanțele din volumul *Sigilii de aur* (1916) un „cald fior”, tremură o „lacrimă”, tresaltă porniri de „voluptate”. Iubirea îi inspiră trubadurului reverii de „cioplit de stele”, îi dăruiește „fiorul unei clipe” de vrajă în plimbările sub „clar de lună”, dar tot ea îl supune la „tortura” îndoielilor și a geloziei, urmate de jalea „despărțirii”. Sunt trăiri ce induc, pe alocuri, o cadență de romanță („Iubita mea, îți mai aduci aminte?”). Înduioșări, tânjiri, efuziuni, toate exprimă o stare emoțională ce se sustrage rigorilor lirismului imperturbabil, izvorând din ceea

ce poetul însuși numește „inima mea caldă”. Numai atunci când, aidoma parnasienilor, își vede iubita înveșnicită prin grația cuvântului sculptat cu scumpătate, **P.**, cel care se iluzionează a sfida timpul, se regăsește în zona poeziei din care și-a făcut o lectură de căpetenie. De altfel, în afară de o tălmăcire din Jean Richepin („Rampa”, 1912), el a transpus în românește toate poemele lui José-Maria de Hérédia (o bună parte vor fi publicate în „Adevărul literar și artistic”, 1936–1937). A tradus în franceză sonete de Mihai Codreanu („România nouă”, 1920). Câteva poezii sunt de inspirație istorică. O alta se vrea o replică, de colorit sumbru, la un mit (*Sfârșitul lui Don Juan*). „Spectrul morții” (*Hanul blestemat*) se strecoară, aparent neașteptat, în versurile tânărului **P.** E, desigur, un mimetism livresc („parcul mort”, „vântul plînge” – *Toamna*), dar nu numai atât. „Fantoma morții”, care dă târcoale până și amorului (*Gelozie*), semnaleză un presentiment. În *Sonete postume* (1925), ceea ce precumpănește este starea de melancolie, cu înlăcimate aduceri-aminte și cu replieri într-o solitudine aburită de dezamăgirea iubirii care trece și a visurilor care se sting. Există, răzleț, și strofe cu un nerv caustic. Ca epigramist, **P.** nu s-a bucurat de succesul de care a avut parte fratele său, cu toate că unii (Al. T. Stamatiad, printre ei) îl socoteau mai bun decât pe Cincinat. A contat, poate, și faptul că sclipirile lui de spirit au fost adunate abia postum (*Epigrame și epitafuli*, 1925). Cinice sau glumețe, vezicante și surzătoare, uneori licențioase ori mizând pe simple jocuri de cuvinte, producțiile epigramatice ale lui **P.** sunt lucrate atent, chiar și atunci când țâșnesc dintr-o inspirație de moment. Spontan, ca mai orice umorist, autorul nu pregetă să se angajeze în dueli literare. Victimele sunt alese dintre scriitori (printre ei, surpriză, și frațanele Cincinat), dintre cei care se cred mai importanți decât sunt, actori, pictori, medici, oameni politici. În superbia unui *Epilog* se disimulează, iarăși, vagi neliniști: „Privind la cei câțiva cu ticuri / Pe care pana mea-i urzică, / Posteritatea o să zică, / C-am pierdut vremea cu nimicuri”. Din păcate, posteritatea l-a uitat de mult și pe bietul **P.** Un Pavelescu, Cincinat, i s-o fi părut de ajuns.

SCRIERI: *Sigilii de aur*, București, 1916; *Zile de purpură* (în colaborare cu Oreste), București, [1916]; *Sonete postume*, Râmnicu Sărat, 1925; *Epigrame și epitafuli*, Râmnicu Sărat, 1925.

Repere bibliografice: Iosif Nădejde, „*Sigilii de aur*”, ADV, 1916, 10 528; Ion Foti, *Ion I. Pavelescu*, UVR, 1916, 30; I. F. [Ion Foti], [Ion I. Pavelescu], „Viitorul”, 1924, 4789; Ion Gane, „*Sonete postume*”, „Ritmul vremii”, 1925, 7–8; Perpessicius, *Opere*, II, 93–94, 178–180; Lovinescu, *Scieri*, IV, 492–493, VI, 125; Predescu, *Encicl.*, 644; Ciopraga, *Lit. rom.*, 255; Alex. Opreșcu, *Scriitori buzoieni. Fișier istorico-literar*, Buzău, 1980, 29–30; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 116–117; Valeriu Nicolescu, Gheorghe Petcu, *Buzău – Râmnicu Sărat. Oameni de ieri, oameni de azi*, I, Buzău, 1999, 360–361; Florin Faifer, *Mezinul...*, CL, 2002, 11; *Cei trei magnifici: Cincinat, Ion și Mircea Pavelescu*, îngr. George Corbu, George Zarafu și Mihai Sălcutan, Râmnicu Sărat, 2002. F.F.

PAVELESCU, Mircea (14.X.1908, Iași – 11.VII.1980, București), poet, publicist și traducător. Este fiul Artemisei (n. Millo, nepoată de frate a lui Matei Millo) și al lui Virgiliu Pavelescu,

inspector financiar, nepot de frate al scriitorului Cincinat Pavelescu. În 1919 începe studiile secundare la Bârlad, iar în 1923 se mută la Liceul „Sf. Sava” din București, revenind în 1925 la Bârlad, unde termină Liceul „Gh. Roșca Codreanu”. În 1927 frecventează cursurile Facultății de Matematică a Universității din București, dar le întrerupe, înscriindu-se la cursurile Academiei Navale din Constanța, pe care o va absolvii în 1931. Va activa ca ofițer al marinei militare la Constanța (1931-1945), va fi comandant al distrugătorului „Mărășești”, participând la război. Până în 1950 este funcționar la Președinția Consiliului de Miniștri, iar între 1950 și 1952 deține funcția de delegat al guvernului la Administrația Porților de Fier, la Orșova. Debutul se produce la revista „Graiul nostru” din Bârlad, în 1925. Publică versuri și epigrame în „Revista literară a Liceului «Sf. Sava»” (1928, 1929), colaborează la „Bilete de papagal”, perioadă care îi va marca personalitatea literară. Prezența relativ constantă în paginile „Jurnalului literar” (1938-1939) determină o distanțare de afinitățile cu poezia argeziană, concretizată în prima carte, *Pasărea paradisului* (1939), culegere de versuri care inaugurează o colecție îngrijită de G. Călinescu, se bucură de aprecierile criticii și reprezintă, poate, vârful valoric al scrisului lui P. Vocația lirică e dublată de aceea de umorist, în genul epigramatic; numit în 1945 redactor-șef al ziarului constănțean „Cugetul liber”, dar stabilit un an mai târziu la București, va deține mai bine de două decenii funcția de redactor la revista „Urzica” (1952-1974). Următoarele două volume, *Arca lui Noe* (1968) și *Ursulețul călător* (1968), sunt „cărți de colorat”, adresate copiilor, combinând componenta ludică și un voalat lirism, alimentat de nostalgia poetului vagant. Antologia *Versuri* (1968) cuprinde texte risipite, decenii la rând, în presă și vădește intenția șlefuirii definitive. Frecvent prezentat în antologiile de epigrame, P. este însă un autor cu o activitate extrem de variată, colaborând cu versuri, epigrame, cronici literare, evocări și portrete de scriitori, proză și traduceri, articole de popularizare a științei la „Amicul tinerimei”, „Rampa”, „Revista dobrogeană”, „Vremea”, „Adevărul literar și artistic”, „Universul literar”, „Radical”, „Seara”, „Farul”, „Spectator”, „Axa”, „Kalende”, „Revista literară”, „Epigrama”, „Pițigoiul”, „Păcală”, „România literară” ș.a. A devenit membru al Societății Scriitorilor Români încă din 1927. A mai semnat Pavel Mihăileanu, Glauco Pena, Pirc.

Prima „vîrstă” a poeziei lui P. corespunde intensei colaborări la „Bilete de papagal”. O recuzită romantică (motive, teme) este resuscitată de o sensibilitate modernă, cu rădăcini în trăirea proprie, dar în cadrele unei evidente retorici argeziene. Ziduri, chilii, călugări și atmosferă „gotică” sunt prezente aici, gustul pentru universul desuet-romantic păstrându-se, altminteri, constant. Dar tonalitatea și artificiile lui Tudor Arghezi – frazarea, rima suspendată în mijlocul unei sintagme fracturate între versuri – sunt frapante: „Și storiile dese le-am tras deplin, ca printre/ Zăbrelele ferestrei să nu intre/ Lumina ce-ar putea să-i amintească/ Vecinătatea lui dumnezeiască” (*Odihna*). Nu lipsesc senzualitatea rafinată și o „metafizică a tăcerii”, obsesivă. Ca dimensiune modernă, de

sorginte simbolistă, se remarcă figurile ample, cuprinzând complicate sinestezii în chiar mecanismul intim, declanșator al fluidului poetic: un peisaj interior cu linii imprecise, între fantezie intelectuală și senzualitate complicată, tradus într-o concretețe inedită. Continuă este „poetica tăcerii”, a climatului inactual, a reveriei în limburi ieșite din durată: „S-a sfârșimat, aproape, miezul nopții/ Ca un bloc sonor, peste clopote...” (*Soliloc*). Vârsta maturității lirice – corespunzând colaborării la „Jurnalul literar”, unde apar multe dintre piesele ce vor alcătui *Pasărea paradisului* – indică despărțirea de argezianism, păstrând „aceeași prelungită atitudine de ironie romantică, același suflu de poetism confiscat, același stopuri moderniste, aceeași frumusețe demonstrativ ocolită” (Virgil Ierunca). Tăcerea și amintirea, oceanul psihismului și călătoria, motivul ruletei, atmosfera ambiguă a boemei cosmopolite, sugestia luxului și a bucuriilor precare, a înstrăinării și melancoliei fără leac, a iubitei mereu îndepărtate/ absente – toate aceste obsesii adună „materia” poemelor în jurul unor imagini-nucleu legate de acvatic: translucidul, ideea de acvariu, de acvarelă, liane și alge, simbolurile călătoriei marine – catarge, ocheane, cheiuri, faruri: „Priveste adânc în irisul intact al ocheanului/ la flora acestui ținut fosforos – madreporă –/ în jaruri imense coralii ascund aurore/ pentru inima ta” (*Elegie I*). Metafizica tăcerii persistă: liniștea, ca și absența, capătă atribute insolite materiale: „Liniștea, această vastă pasăre de apă,/ a murit în mâinile noastre groase de nepăsare”. Mecanisme poetice sunt mereu răsturnate, materialității i se substituie impalpabilul: „inelul de logodnă rotund ca un sărut/ pentru iubita mea tânără ca inima privighetorii” (*Inel de logodnă*). Investigând teritorii noi, în atingere cu poezia suprarealistă, imaginile câștigă în noutate, pierzând însă din suplețe, din fluiditate: „Priviți și voi, surorilor, corpul meu slăbănog/ plin de lepra unor muzici de altădată” (*Estuar*). George Ivașcu descoperea în lirica lui P. „nuanțe ce amintesc pe Barbu, dar un Barbu emotiv, sau pe Ilarie Voronca, dar un Ilarie Voronca organizat”, plasându-l, ca și G. Călinescu, în descendență ermetică și balcanică. Poezia fantezistă, cu peisagiile ei livrești și oceanice, face bună vecinătate cu un Isarlâk legendar – chiar acest legendar, în haina romantismului desuet, alunecând spre fantazare și spre irealitatea suprarealistă. Împrumutat de la Baudelaire (din care P. a și tradus), viermele ironiei – al dez-iluzionării, al lucidității în cele din urmă – subminează sentimentalitatea, conferind nota proprie: un fel de tristețe, de conștiință nefericită, atotprezentă în spatele gesturilor vitaliste ori al ștregăriilor ludice, care, la rândul lor, devin manierism asumat, joc literar și existențial. De altfel, în epigrame, ca și în câteva proze experimentale, P. excelează în capacitatea de asumare a unui tipar, cultivând construcția prozodică savantă, formula prețioasă a sonetului, concentrarea „ermetică” a catrenului. În epigrame specifică este ironia casantă, exagerarea dusă la absurd, într-o manieră senin-cinică. Realitatea pe care o acoperă textul pare să-i devină umoristului, așa cum și afirmă undeva, cu totul indiferentă, ridicând-o la grația unui joc superior, eliberat de orice finalitate satirică, etică. Epigrama ajunge, astfel, un fel de „răutate estetică” aducătoare de bucurie spiritului liber. A tradus din lirica franceză versuri de

José-Maria de Hérédia, Charles Baudelaire, din limba engleză poezii de Saki, dar și scrieri aparținând lui V. G. Korolenko, Victor Siveditis ș.a. Transpune și realizează dramatizări radiofonice din Edgar Allan Poe, Tudor Mușatescu ș.a., scrie versurile pentru filmul *Vulpoiul păcălit*, în regia lui Ion Popescu-Gopo. Numeroase texte lirice au rămas nepublicate; adunate într-un volum, deus la Editura Albatros, după 1989 nu au mai fost găsite.

SCRIERI: *Pasărea paradisului*, Iași, 1939; *Arca lui Noe*, București, 1968; *Ursulețul călător*, București, 1968; *Versuri*, București, 1968. **Traduceri:** V. G. Korolenko, *Fără grai*, București, 1955 (în colaborare cu Isabela Dumbravă); Varvara Karbovskaia, *Persoane străine*, București, 1956 (în colaborare cu V. Bimbulov); Victor Siveditis, *Fabule*, București, 1971.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Sburătorul*, II, 209; George Ivașcu, „*Pasărea paradisului*”, *JL*, 1939, 21; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 819, *Ist. lit.* (1982), 904; Virgil Ierunca, *Puncte*, CAP, 1943, 2141; I. Valerian, *Chipuri din viața literară*, București, 1970, 99–100; *Epigramiști români de azi*, îngr. Mircea Trifu, București, 1979, 117; *Antologia umorului românesc*, I, îngr. George Zarafu, București, 1998, 6–7; *Dict. scriit. rom.*, III, 647–648; *Cei trei magnifici: Cincinat, Ion și Mircea Paulescu*, îngr. George Corbu, George Zarafu și Mihai Sălcuțan, Râmnicu Sărat, 2002. S.D.

PAVLICENCU, Sergiu (4.II.1949, Puhăceni, j. Chișinău), hispanist, comparatist. Este fiul Dominicăi (n. Croitoru) și al lui Gheorghe Pavlicencu, țărani. Absolvent al Facultății de Filologie a Universității „M. V. Lomonosov” din Moscova (1972), **P.** este doctor în filologie (1987) și profesor universitar (1989), din 1993 funcționând ca șef al Catedrei de literatură universală de la Universitatea de Stat din Chișinău. Colaborează la „*Revista de lingvistică și știință literară*”, „*Basarabia*”, „*Sud-Est*”, „*Literatură și artă*” ș.a. cu studii și articole despre literatura spaniolă și latino-americană, despre relațiile literare româno-spaniole și de literatură universală.

Cartea de debut, *Ca două gemene surori* (1990), pune în lumină episoade „spaniole” din viața și opera lui Nicolae Costin, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, B. P. Hasdeu. Ca hispanist, s-a impus prin monografia *Romancierii spanioli din secolul al XIX-lea* (1990), în care investigația analitică are în vedere scrieri de Fernán Caballero, José Maria de Pereda, Pedro Antonio de Alarcón, Juan Valera, Benito Pérez Galdós, Emilia Pardo Bazán, Clarín, Armando Palacio Valdés, Vicente Blasco Ibáñez. În *Tentația Spaniei* (1999) prezintă, într-un studiu comparatist, receptarea literaturii spaniole în spațiul românesc, la nivelul traducerilor, al interpretării critice, precum și al creației originale. A tradus în limba spaniolă din proza lui Ion Creangă (*Povestea lui Harap-Alb* ș.a.), creații populare (*Poveștile lui Moș Trifan, Legende moldovenești*), iar din spaniolă a transpus nuvele de Rafael Felipe, eseuri de Ortega y Gasset ș.a.

SCRIERI: *Ca două gemene surori*, Chișinău, 1990; *Receptare și confluențe*, Chișinău, 1990; *Romancierii spanioli din secolul al XIX-lea*, Chișinău, 1990; *Tentația Spaniei*, Chișinău, 1999.

Repere bibliografice: Dan Mănuță, *Editorial basarabean*, RL, 1991, 3; Ileana Mihăilă, „*Romancierii spanioli din secolul al XIX-lea*”, *RITL*, 1992, 1–2; Eleonora Hotineanu, „*Tentația Spaniei*”, „*Synthesis*”, 2000–2001, 215–216. S.P.

PAVLOVICI, Florin Constantin (14.III.1936, Concești, j. Botoșani), prozator și traducător. Este fiul Haretei Pavlovici (n. Balan) și al lui Dionisie Pavlovici, învățători. Urmează școala primară în satul natal, liceul la Dorohoi și Facultatea de Filosofie, secția ziaristică, la Universitatea din București (1953–1958), făcând și studii de limba engleză (1966–1969) la aceeași universitate. Între anii 1959 și 1964 este deținut politic. După ieșirea din închisoare va lucra ca muncitor, funcționar, contabil (1964–1966) și ca redactor la Radiodifuziunea Română (1969–1998).

În *Tortura pe înțelesul tuturor* (2001; Premiul special pentru debut „Laurențiu Ulici” al Uniunii Scriitorilor), protagonist este autorul însuși, arestat în 1959, sub acuzația că ar fi negat valoarea unei cărți a lui Zaharia Stancu, *Rădăcinile sunt amare*, că vădește „ploconire” față de literatura occidentală reacționară, în fine că ar fi participat la un complot studentesc contrarevoluționar. De la Uranus, Jilava, Salcia, Strâmba, Grindu până la penitenciarul Gherla acest element „dușmănos”, „ostil”, „descompus”, „complotist”, cum este etichetat de anchetatori și tortionari, cunoaște toate formele de umilire, toată panoplia de „metode” folosite de aceștia. „Împărțitorii de dreptate” sunt abjecți, poltroni, cupizi, gardienii au o ineputabilă fantezie în terorizarea deținuților. Scoși atât pe căldură sufocantă, cât și pe ger năprasnic la munci epuizante, cu puștile paznicilor ațintite asupra lor, cu câinii asmuțiți împotriva „trântorilor”, deținuții muncesc până la epuizare, sunt hrăniți cu ciorbă de murături, astfel că sunt stăpâniți de psihoza foamei, iar unii mănâncă șerpi, șoareci, șobolani („șobolan la proșap”), lucernă, în timp ce doctorul nu tămăduiește, ci e doar „expert în decese”. Intelectualii, care nu erau puțini și nu de mâna doua, fiindcă ei se numeau Alexandru Paleologu, Al. Zub, Al. Ivasiuc, I.D. Sârbu, erau strașnic păziți, ca să nu își manifeste în vreun fel gândurile, să nu converseze, să nu-și arate cunoștințele, să nu uzeze de limbile străine pe care le cunoșteau. Însă ei izbutesc să își păstreze nealterată demnitatea și, ca să-și deghizeze nefericirea, țin în secret conferințe, schimbă idei. Al. Paleologu „își purta zeghea ca pe un costum de vacanță, iar conversația lui schimba baraca mizerabilă în salon”, Sergiu Al-George vorbea ca în templu, I.D. Sârbu ca într-o aulă universitară, iar Al. Ivasiuc conferința strălucitor în timpul unor marșuri forțate. Conversația în limbi străine era delict, instrumentele de scris erau și ele socotite delict, iar hârtia scrisă sau tipărită era vânată. Mai târziu, la Gherla, s-a admis o singură lectură, a „Scânteii”, ca mijloc de reeducare. Întreaga narațiune dovedește talentul special al autorului, mizând pe ironia amară. **P.** a tradus din literaturile de limbă engleză, versiunile lui netrecând neobservate, ca în cazul tălmăcirii romanului *Americanul* de Henry James, căreia Nicolae Manolescu îi aprecia claritatea și rafinamentul.

SCRIERI: *Tortura pe înțelesul tuturor*, Chișinău, 2001. **Traduceri:** Herbert Read, *Originile formei în artă*, pref. Dan Grigorescu, București, 1971; Shirley Ann Grau, *Trece condorul*, București, 1975; Henry James, *Americanul*, București, 1980, *Între două tărâmuri*, 1980; John Cheever, *Orașul visurilor spulberate*, București, 1983.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Un american la Paris*, RMB, 1981, 20 ianuarie; Al. Mihălcea, *O excepțională frescă a Gulagului românesc*, RMB, 2002, 19 ianuarie; Doru Bușcu, *Îndreptar hazliu de tragedie*, „Academia Cațavencu”, 2002, 4; Liviu Grăsoiu, *O explicație amănunțită*, CL, 2002, 3; Florin Lăzărescu, *Căldura ochiului de sticlă*, „Timpul”, 2002, 3; Gheorghe Erizanu, „Tortura pe înțelesul tuturor”, „Timpul” (Chișinău), 2002, aprilie; Ruxandra Cesereanu, „Tortura pe înțelesul tuturor”, ST, 2002, 4; Al. Săndulescu, „Tortura pe înțelesul tuturor”, ALA, 2002, 618; Liviu Grăsoiu, *În sfârșit, recunoaștere la nivel național*, LCF, 2002, 25; Grete Tartler, „Tortura pe înțelesul tuturor”, „Ziua literară”, 2002, 29 iulie; Andrei Ignat, *Privirea umană a ochiului de sticlă*, „Sens” (Chișinău), 2002, septembrie; Claudiu Constantinescu, *Tratat de arheologie penitenciară*, „Dilema”, 2002, 499; Georgeta Drăghici, „Tortura pe înțelesul tuturor”, JL, 2002, 13-20; Mihail Stere Derdena, *O carte în top*, „Cuvântul românesc” (Hamilton), 2002, 307; Daniel Cristea-Enache, *Cartea unei vieți*, ALA, 2002, 640; Ion Dodu Bălan, *O carte de excepție*, „Națiunea”, 2002, 30 octombrie-5 noiembrie; Mircea Iorgulescu, *Enciclopedia „bandiților”*, „22”, 2002, 661; Ecaterina Ionescu, *Galaxia torturii*, „Memoria”, 2002, 40-41; Săndulescu, *Memorialiști*, 325-332. I.D.

PĂCALĂ, gazetă satirică apărută la București, săptămânal, între 16 iunie și 15 noiembrie 1860. Atacurile repetate împotriva guvernului, cu mijloace satirice dintre cele mai diverse, între care invectiva era un procedeu des întrebuintat, aduc darea în judecată a redactorului Pantazi Ghica și

suspendarea periodicului. Prin iunie 1861 P. ar fi reapărut, dar numărul nu s-a păstrat, iar în anul 1865 Pantazi Ghica încearcă, fără succes, să scoată o nouă serie. Ușurința la scris a redactorului și-a găsit un bun câmp de acțiune în P. Se critică hotărârile administrației, se parodiază discuțiile din Cameră sau stilul gazetărilor adversari. Umorul, cam greoi, rezultă mai ales din calambururi și din stălcirea numelor proprii, dar se apelează și la caricaturizarea excesivă, cu referiri la defectele fizice, reale sau imaginare, ale celor vizați. Cronici, glume, varietăți umoristice, un „consiliu al mandarinilor” (acest gen de satiră va fi desăvârșit de B. P. Hasdeu), relatări de fapte diverse se adaugă versurilor, schițelor, reportajelor și articolelor politice. Superioară, poate, sub raport literar gazetei „Nichipercea” a lui N. T. Orășanu, P. se situează sub nivelul acesteia în ceea ce privește atitudinea politică. O fabulă, *Ateleajul eterogen*, publicată de Gr. Alexandrescu la 17 septembrie 1860, este prima sa colaborare poetică după încercarea la care îi fusese supusă sănătatea în vara aceluiași an. R.Z.

PĂCALĂ, publicație apărută la București, săptămânal, între 4 februarie 1941 și 24 februarie 1944. Director: Virgiliu Slăvescu. Revistă de satiră și umor, P. își expune în articolul-program, redactat în versuri, intențiile: „Să dezgheț morocănoșii cu giumbușuri și minciuni,/ Să împrăștii norii grijei, ce s-a pripășit în lume,/ Dându-ți cu prisosință duhul viu al unei glume.” De altfel, pe frontispiciul fiecărui număr, în loc de subtitlu, apăreau următoarele versuri: „La drum, române, ia cu tine/ O snoavă, două, nu uita!/ Așa-i de veacuri firea ta/ Și uneori îți prinde bine!”, cărora după intrarea României în război li s-a adăugat o strofă: „Dar când la Patria Română/ Răvnește hidra bolșevică/ Nesățioasă și păgână/ Ia și o armă, că nu strică!”. În fiecare număr se reproduc scrieri umoristice ale lui I. L. Caragiale, Al. Cazaban, G. Topîrceanu, Cincinat Pavelescu, G. Ranetti ș.a. Dintre contemporani sunt prezenți Mircea Pavelescu, A.C. Calotescu-Neicu, G. Voevidca, Petre Bellu, N. Georghescu-Cocoș, I. Gr. Periețeanu, Tudor Măinescu, Al. Bilciurescu, Const. Rîulet, Leonida Secrețeanu ș.a. O schimbare radicală în conținutul revistei se produce începând cu numărul din 28 iunie 1941, când actualitatea politică devine predominantă (războiul, neînțelegerile dintre Aliați, dictatura lui Stalin, primele victorii ale Germaniei naziste etc.). Fiecare număr are un editorial care imaginează o emisiune a postului de radio Moscova, redactată într-o originală limbă „româno-rusă” și având următorul final: „Păcală balșoi pezevengski gazetă. Niet credevaite șto citaite./ Desfundanie!”. Desenele și caricaturile sunt semnate de Nicol, Aurel Petrescu, George Voinescu ș.a. I.R.

PĂCĂȚIAN, Teodor V. (28.XI.1852, Ususău, j. Arad - 11.II.1941, Sibiu), ziarist, autor de versuri și prozator. Fiu al învățătorului Vasile Păcățian, P. a urmat gimnaziul la Lugoj și liceul la Arad, apoi a funcționat o vreme ca notar comunal în județul Timiș. Debutează cu încercări literare în „Familia” (1872), apoi publică în „Amicul familiei”, „Foaia literară”,

ANULU I — 1860. N° 1. SĂMBATA 16 IUNIU.

PĂCALĂ

BIBLIOTECA ACADEMIEI

Il n'y a que les petits esprits qui craignent les petits écrits. (Beaumarchais).

PROGRAM

toare marea de a trăsăra, editiuni National, de a sfârșina toate institutiile, de a fiuda societăți secrete întocmai ca mi illestrul Mazi-ni ai kăstă sântem demău disimolă.

Aste-zi kănd amă auzătare not kolgel năuamem am tras o toars la noi, mi ne-am învalsit în ea.

Aste-zi kănd avem în mănle noastre toate elementele de mresiore, de înfăimăre, mi de Guverne.

Aste-zi kănd toate scifera se bukara de libertatea non-mat absoluta, — năm mi kiar, (năstăgăntă Rumănele) kăntă țerbagi, at kăntăș avel jurnal a sșăgăntă kă o amă nătrăitika infăkărare kăssa ne kănd foveci năderet voiăș aș komită tēnomēnta kăntă de a1 înbăngăi, de a le da xăntă, mi de a1 omi șș mămăre oimăre.

Aste-zi kănd avem în mănle noastre

toare marea de a trăsăra, editiuni National, de a sfârșina toate institutiile, de a fiuda societăți secrete întocmai ca mi illestrul Mazi-ni ai kăstă sântem demău disimolă.

Aste-zi kănd ustensă injura, defăimă, kalomnia, mi argăka poroisl în fuga oamăilor kăntă fără a ne țene de nedănsa legilor, mi ne ostensă șșna liberală mi Lătrăitika năstrăitika, kare konsistă a ne da țtrana kă konservatorii neț mi abstruim, a vota kă dămăni în favoarea (șășitgi în kontra) mrogveshă, a ne da țtrăre legi, kăstă anarhia o distăre mi nămat în avarmie năstems fi țari, a ne krea năm o institutie kăstă ne utimă de la ne kăustăș șș așkăntăș assemenea kăntăgi; — a ne reformă nămă, neutre kă de mi reformăde mrodskă bimele komă, dar not ne nămăș kă le făvems: — mi așot Romăni sânt ingrat, îndată ne vor vedea kăș ne sântem kăntăbil fi a le nămă în lăkrare vor ingelege kăș ne gra de noi de kăș lășia mi ne vor înăuare șșnăteș, — iu timi ne ast-fel în legășmăș vorbăndse mēreș de libertate, Patriotism, deșpărtăre șșntăi, dupel. National, mi alte aște assemenea kăvime șșfărtătoare nă nămășose șșkōmīte de not ad-hoc, kă șș eksnășmăș nămășel fără kă el șș o șșmă; — a fiuda o societate de admărare mētrășă în kare șș ne țamăș not înămăre nos, nătece nătrăitose de șșngurii și cōș măi înfocăți amăci li lăber-tăți mi alte mēto assemenea gogonă șșmăte

1860

Coșant și Redactor rēspōnsăbil PANTAZI GHICA.

„Noua bibliotecă română” ș.a. Stabilindu-se la Timișoara, **P.** devine ziarist profesionist și scrie mult timp la ziarele „Luminătorul” și „Dreptatea” (sub pseudonimele Brutus și Luca Drugă). În 1885 fondează săptămânalul „Timișana” (unde semnează și T. Odor; revista va fi continuată de „Gazeta poporului”). Ca redactor-șef al „Tribunei” de la Sibiu, publică aici articole semnate Delacerna. Între 1900 și 1917 este directorul „Telegrafului român”, iar din 1919 scoate „Gazeta oficială” a Transilvaniei. A mai colaborat la „Transilvania”, „Societatea de mâine”, „Gazeta ilustrată”, „Tribuna” (Cluj) ș.a. A editat o culegere de documente parlamentare ale românilor ardeleni – *Cartea de aur sau Luptele politice naționale ale românilor de sub Coroana ungară* (I–VIII, 1903–1915), apreciată și premiată, și a întocmit un studiu, *Jertfele românilor* (1923), cu privire la sacrificiul ostașilor din Transilvania și Banat în primul război mondial. Activitatea în slujba libertății și integrității naționale i-a adus însă și șapte procese de presă (soldate cu închisoare și amenzi).

Unicul volum de poezii al lui **P.**, *Flori de toamnă* (1882), cuprinde un fel de meditații elegiace, cu tristeți inexplicabile și dor de moarte, dar livești și superficiale, sufocate de o expresie comună, ca și versurile erotice sau patriotice. Poezia sa a fost aspru criticată de unii contemporani, ca un rău exemplu de imagini, idei și limbă. Înțeleghător, autorul renunță la versuri și publică numeroase schițe umoristice și istorioare în diferite periodice, mai cu seamă în calendarele sibiene apărute între anii 1906 și 1936, unele texte fiind incluse și în culegerea colectivă *Un ceas de sezătoare poporală* (1927). Ultima colaborare (din „Calendarul «Tribuna Ardealului»”, 1941) este *Pățania lui badea Spiridon*, o reușită povestire populară axată pe demonstrarea incapacității bărbatului de a rezista la insistențele curiozității feminine. Cunoscând limba germană, **P.** a localizat o dramă după E. Raupach – *Sâmbăta morților* (1906). A tradus unele lucrări juridice și politice de Rudolf Ihering, John Stuart Mill, F. Holtzendorff. Ca ziarist și prozator, **P.** are meritul de a fi participat la lupta pentru drepturi a românilor din Transilvania și de a fi contribuit la dezvoltarea interesului lor pentru cultură.

SCRIERI: *Flori de toamnă*, Timișoara, 1882; *Jertfele românilor*, Sibiu, 1923; *Visul lui badea Simion. Când ceasul bate treisprezece*, în *Un ceas de sezătoare poporală*, Sibiu, 1927, 49–64. **TRADUCERI:** John Stuart Mill, *Libertatea*, Sibiu, 1899; E. Raupach, *Sâmbăta morților*, Sibiu, 1906; G. S. Petrov, *Calea spre Dumnezeu*, Sibiu, 1909.

Repere bibliografice: Miron Pompiliu, „*Flori de toamnă*”, CL, 1883, 10; Mefisto, „*De pe la noi*”, F, 1899, 17; Chendi, *Scrieri*, I, 316–320; Gh. Cardaș, *Teodor V. Păcățian*, PAU, 302–305; I. Lupas, *Teodor V. Păcățian*, Sibiu, 1941; Elena Dunăreanu, *Calendarele românești sibiene (1793–1970)*, Sibiu, 1970, *passim*; Aurel Cosma, *Prin Timișoara de altădată*, Timișoara, 1977, 126–136; *Dicț. lit.* 1900, 666–667; Horia Stanca, *Teodor V. Păcățian*, T, 1990, 9.

PĂCURARIU, Dim.[itrie] (9.III.1925, Șcheia, j. Suceava – 18.I.2002, București), istoric și critic literar. Este fiul Xeniei (n. Lucaciu) și al lui Isaia Păcurariu, țărani. După ce urmează

Liceul „Ștefan cel Mare” din Suceava (1937–1944) și Liceul „Mihai Viteazul” din București (1944–1945), va absolvi în 1949 Facultatea de Filologie a Universității din Cluj. Funcționează ca profesor la Liceul „Gh. Barițiu” din Cluj (1949–1950), bibliotecar la Biblioteca Academiei Române (1951–1954), iar din 1953 intră ca asistent la Catedra de istoria literaturii române a Facultății de Filologie a Universității din București, unde va deveni profesor (1969, obținând și docența în același an), șef de catedră (1968–1979) și decan al Facultății de Limba și Literatura Română (1967–1975). În 1962 își susține doctoratul cu Tudor Vianu, cu teza *Ion Ghica*, cea dintâi monografie exhaustivă dedicată prozatorului. Predă limba, literatura, istoria și civilizația poporului român la Universitatea Sorbona din Paris (1963–1964) și ține cursuri, ca profesor invitat, la Universitatea din Viena (1965–1967). Între 1990 și 2002 este decanul Facultății de Filologie de la Universitatea Hyperion din București, unde fondează seria *Comunicările „Hyperion”* (I–XI, 1992–2002), rod al unei susținute activități didactice, încununată cu titlul de profesor onorific al Academiei Internaționale de Învățământ de pe lângă UNESCO (1999). A debutat în 1942 cu poezii, în cotidianul „Viața”, publicând în anii următori poezii și proză în ziarul „Bucuria”, în revistele „Bucovina literară”, „Fapta” ș.a. Mai târziu va colabora la „Luceafărul”, „România literară”, „Literatorul”, „Synthesis”, „Revue de littérature”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Quaderni dell'umanesimo” (Roma) ș.a.

P. a debutat ca istoric literar specializat în secolul al XIX-lea cu ediția *Ion Ghica, Documente literare inedite* (1959), rezultat al unor valoroase cercetări în arhive românești și străine. A publicat apoi, în colaborare cu Paul Cornea, *Curs de istorie a literaturii române moderne* (1962; Premiul Ministerului Învățământului). Preocupările de istorie literară precumpănesc în micromonografiile *D. Bolintineanu* (1962) și *Al. I. Odobescu* (1966), prima continuată de *O carte și șapte personaje* (1976, în colaborare cu Claude Pichois), cuprinzând, pe baza unui bogat material inedit, comentarii despre poeziile lui Bolintineanu din *Briser d'Orient*, apreciate în epocă de Philaret Chasles și Théodore de Banville. **P.** a consacrat mai multe lucrări apariției, etapelor și manifestării unor direcții literare în cultura română. Cu o informație temeinică în domeniul istoriei culturii, *Clasicismul românesc* (1971), reluată în *Clasicism și tendințe clasice în literatura română* (1979), analizează, din perspectivă evolutivă, preluarea și adaptarea clasicismului de către scriitorii români, studiind dăinuirea tipologiei clasice până în a doua jumătate a secolului al XX-lea. Paginile din *Clasicism și romantism* (1973), *Studii și evocări* (1974), *Scriitori și direcții literare* (I–II, 1981–1984) aduc precizări și clasificări de natură istorico-literară și teoretică privitoare la opere, personalități, tendințe literare. Bun cunoscător al secolului al XIX-lea, **P.** a alcătuit ediții din scrierile lui Andrei Mureșanu, D. Bolintineanu (despre care a realizat și o antologie critică, *Dimitrie Bolintineanu interpretat de...*, 1974), a prefațat numeroase ediții ale unor scriitori clasici și romantici, a coordonat și a elaborat articole pentru *Dicționar de literatură română. Scriitori, reviste, curente* (1979) și a inițiat volumele colective *Eminescu*

după Eminescu (1978), în care sunt incluse comunicările prezentate la Colocviul organizat în 1975 la Paris, și *Comparatismul azi* (2000). Din 1990 perspectiva comparatistă se extinde și se adâncește în lucrările lui P. În *Teme, motive, mituri și metamorfoza lor* (1990; Premiul „Lucian Blaga” al Academiei Române) el abordează, mai întâi din punct de vedere teoretic, problematica unei ramuri importante a criticii literare, tematologia sau *Stoffgeschichte*, disociind între temă (domeniu general-abstract), motiv (concretizare a temei sub un aspect tipic) și mit (structură deschisă, modificabilă în funcție de epocă și de personalitatea artistului). Câteva studii ample, solide, sistematice ilustrează în istoria literaturii universale și românești evoluția și filiația unor motive specifice, bunăoară tema istorică în romantism, care capătă cu totul alte semnificații decât în epocile anterioare ori decât în perioada postromantică, precum și destinul unor motive literare privilegiate, cum ar fi avariția sau seducătorul, ori al miturilor moderne despre vitează și mașinările inventate de tehnica deplasării. Fără intenția unor exemplificări exhaustive, dar cu o erudiție susținută agreabil, eseurile din cartea *Despre timp și spațiu în literatură* (1994) își propun „o seamă de reflecții asupra modului în care e gândit timpul și spațiul” îndeosebi în creațiile dramatice, de la tragedia greci la teatrul modern și contemporan (Gerhard Hauptmann, Henrik Ibsen, August Strindberg, Jean Giraudoux, Eugene O'Neill, Henri de Montherlant, Eugen Ionescu, Friedrich Dürrenmatt ș.a.). În prima secțiune este analizată tendința de concentrare la regulile faimoaselor unități și contestările lor în diferite

momente și literaturi. A doua secțiune are în vedere tendința contrarie, de evadare din cadrul spațial și temporal, ca aspirație umană de a depăși limitele duratei terestre, implicând totodată teoria metempsihozei, a reîncarnărilor succesive în alte spații și în alte timpuri, tot atâtea călătorii imaginare în trecut și în viitor, precum și în zone miraculoase. Ultima lucrare a lui P., *Curențe literare românești și context european* (1998), cercetează o preocupare permanentă a literaturii române: sincronizarea cu marile curențe și idei europene. Clasicismul, barocul, rococoul, romantismul, realismul, naturalismul sunt recuperate cu oarecare întârziere în spațiul cultural românesc, procesul de sincronizare – susține criticul – înfăptuindu-se complet abia în secolul al XX-lea, în plină epocă interbelică. Pornind de la o perspectivă istorică, pe care, de altminteri, nu o abandonează vreodată, studiile lui P. se remarcă prin probitate, pasiune pentru valorizarea detaliului revelator, discernerea sensurilor imuabile în evoluția fenomenului literar, iar în ultima perioadă de activitate prin integrarea progresivă a dezbaterii teoretice și a disponibilităților oferite de orientarea accentuat comparatistă.

SCRIERI: *Curs de istoria literaturii române moderne* (în colaborare cu Paul Cornea), București, 1962; *D. Bolintineanu*, București, 1962; *Ion Ghica*, București, 1965; *Al. I. Odobescu*, București, 1966; *Clasicismul românesc*, București, 1971; *Clasicism și romantism*, București, 1973; *Studii și evocări*, București, 1974; *O carte și șapte personaje* (în colaborare cu Claude Pichois), București, 1976; *Clasicism și tendințe clasice în literatura română*, București, 1979; *Dicționar de literatură română, Scriitori, reviste, curențe* (în colaborare), București, 1979; *Scriitori și direcții literare*, I-II, București, 1981-1984; *Teme, motive, mituri și metamorfoza lor*, București, 1990; *Despre timp și spațiu în literatură*, București, 1994; *Curențe literare românești și context european*, București, 1998; *Din povestirile lui Anton păduraru*, Craiova, 1998; *Poeme simple (1942-1945)*, Craiova, 2000; *Comparatismul azi – Le Comparatisme aujourd'hui – The Comparatism Today* (în colaborare), București, 2000. **EDIȚII:** Ion Ghica, *Documente literare inedite*, pref. edit., București, 1959; Andrei Mureșanu, *Poezii și articole*, pref. edit., București, 1963; D. Bolintineanu *interpretat de...*, pref. edit., București, 1974; *Eminescu după Eminescu*, pref. edit., Iași, 1978. **TRADUCERI:** Claude Pichois, *Literatură și progres. Vitează și viziune a lumii*, pref. și postfața trad., București, 1982.

Repere bibliografice: Adrian Marino, „Ion Ghica”, CNT, 1965, 32; Eugen Simion, „Al. I. Odobescu”, GL, 1966, 47; Perpessicius, *Alte mențiuni*, III, 185-195; Ov. S. Crohmălniceanu, „D. Bolintineanu”, RL, 1969, 32; Piru, *Varia*, I, 35-38, 105-107; Ciobanu, *Panoramic*, 275-279; Mihai Drăgan, „Clasicism și romantism”, CRC, 1973, 48; D. Micu, „Clasicism și romantism”, CNT, 1974, 2; Eugen Simion, *Critica universitară*, R, 1975, 1; Dan Simonescu, „O carte și șapte personaje”, RL, 1977, 9; Marin Mincu, *Colaborare și sincronizare*, LCF, 1977, 28; Constantin Ciopraga, „Clasicism și tendințe clasice în literatura română”, LL, 1980; Al. Săndulescu, *O carte despre clasicismul românesc*, RMB, 1980, 30 septembrie; Mihai Dascal, *Critica universitară*, RL, 1981, 45; Piru, *Ist. lit.*, 546; Dan Simonescu, „Teme, motive, mituri și metamorfoza lor”, ALA, 1991, 83; Satco-Pânzar, *Dicționar*, 173-174; Lucian Chișu, *Eseistica literară neeuclidiană. Dim. Păcurariu despre spațiu și timp în literatură*, L, 1995, 15; Toma Grigore, *Incursiuni în literatura română*, Craiova, 1995, 154-156; Nicolae Rotund, *Dialoguri îndreptate*, Constanța, 1996, 165-174; Nicolae Rotund, *Incursiuni critice*, Constanța, 1997, 182-187; Ovidiu Ghidirmic, *Dimitrie Păcurariu și modelul sadovenian*, R,

1999, 4; *Dict. esențial*, 624–626; Libuše Valentová, Jiří Našinec, *Slovník rumunských spisovatelů*, Praga, 2001, 176–177; Alexandru Niculescu, *Un profesor, un istoric literar: Dimitrie Păcurariu (1925–2002)*, JL, 2002, 5–10; *In memoriam*, în *Comunicările „Hyperion”*, XI, București, 2002, 307–315; Zamfirescu, *Istorie*, II, 571–577. A.H.

PĂCURARIU, Francisc (2.I.1920, Teaca, j. Bistrița-Năsăud – 13.IV.1998, București), prozator, poet, eseist și traducător. Este fiul Mariei (n. Szabo) și al lui Efrim Păcurar, cizmar. Își începe învățătura în comuna natală și din 1932 urmează Liceul „Gh. Barițiu” din Cluj, luându-și bacalaureatul în 1940. În „Luceafărul”, revista liceului, îi apar în 1938 primele încercări literare – versuri și comentarii critice. După Dictatul de la Viena, urmează cursurile Facultății de Medicină a Universității „Francisc Iosif I” din Cluj, din octombrie 1940 până în martie 1943, când studenții români sunt alungați din universitate. În aceeași perioadă lucrează în redacția cotidianului „Tribuna Ardealului”, aflat sub direcția lui Emil Hațieganu, fiind prezent aproape număr de număr cu articole, eseuri, versuri. Concomitent, colaborează la „Săptămâna” din Bistrița. Debutează în volumul colectiv *Versuri din Transilvania de Nord*, editat la Cluj în 1941, prima lui carte fiind *Psalmi neliniștii*, apărută în 1942. Tot acum publică două eseuri în albumele *Raoul Șorban* și *Petre Abrudan*. După alungarea trupelor de ocupație germano-ungare, P. a fost redactor responsabil al săptămânalului „Înfrățirea” din Târgu Mureș (1944–1945). Revine la Cluj și încearcă să-și termine studiile de medicină (fără succes, în cele din urmă). Participă la strădania de a se înființa o nouă revistă literară, colaborează la câteva publicații efemere, interzise de cenzură: „Abecedar literar”, „Veac 20”, „Antologia primăverii”, lucrează ca redactor la „România liberă” și la „Lupta Ardealului”, scrie în „Lumea”, „Contemporanul”, „Revista literară”. Angajat la Direcția Generală a Presei și Relațiilor Culturale din Ministerul Informațiilor, va fi trimis în 1948 la Legația Română din Budapesta, în calitate de consilier cultural și de presă. În scurt timp direcția este trecută la Ministerul Afacerilor Externe, în cadrul căruia P. va lucra până în 1975, cu diferite însărcinări: consilier cultural și de presă la ambasadele României din Budapesta (1948–1953), Belgrad (1956–1957) și Roma (1958–1959), șef de misiune diplomatică în Argentina și Uruguay (1959–1963), în Grecia și Cipru (1968–1973), funcționar superior în minister, conducând Direcția de Relații cu Presa (1963–1968) și Direcția de Cultură și Presă (1973–1975). A fost secretar executiv al Comisiei Naționale pentru UNESCO (1975–1976), ulterior pensionându-se din motive medicale și dedicându-se exclusiv literaturii. Colaborează la „Tribuna”, „România literară”, „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, „Luceafărul”, „Transilvania”, „Cronica” ș.a.

Personalitate care se manifestă în poezie, proză și eseu, unitară prin constanța preocupărilor de fond, care vizează problematica existenței individului și a colectivității în istorie, P. a debutat ca poet, ipostază pe care a confirmat-o și în anii maturității depline – *Priveliștile lumii* (1967), *Omul bântuit de cuvinte* (1980) ș.a. Lirica sa se plasează în linia poeziei moderne

a epocii, cu tematică existențială (eul liric explorează motive precum trecerea, dispariția, împăcarea cu eternitatea, dar degustă și savoarea cotidianului, a aparent neînsemnatului), păstrând și elemente tradiționale din poezia ardeleană. I s-a reproșat absența tensiunii lirice, dar i-a fost remarcat timbrul egal al vocii poetice. Mult mai viguroasă este opera lui de prozator și de eseist. După o primă carte de proză – *Furtună sub Detunată* (1957), amplă „povestire istorică” de evocare a unui episod din lupta minerilor din Zlatna, la câteva decenii după răscoala lui Horea –, P. a dat un ciclu romanesc format din cinci volume care, relativ independente, se articulează într-o ambițioasă frescă social-istorică: *Labirintul* (1974; Premiul Uniunii Scriitorilor), *Timpul și furtunile* (1978; Premiul „Ion Creangă” al Academiei RSR), *Tatuajele nu se lasă la garderobă* (1982), *Geneza* (1983) și *Întâlnirea* (1989). Prozatorul a desemnat, la un moment dat, sintagma „timpul și furtunile”, titlul unuia dintre romanele componente, drept generic al întregului ciclu și, probabil, proiecta augmentarea acestuia (*Întâlnirea*, care încheie seria, este prezentat astfel drept „cartea întâi” a unui roman). Pe de altă parte, *Ultima călătorie a lui Ulise* (1976), deși comportă tangențe tematice cu narațiunile ciclului, nu face

parte din acesta. În masivul său demers românesc, P. și-a propus să exploreze cu ajutorul ficțiunii (susținută de o solidă documentare) procesele prin care istoria înrăurește destinele individuale și, deopotrivă, să reconstituie, prin scrutarea amănunțită, convergentă a unor destine individuale, marile convulsii istorice. Prin evocarea biografiilor a trei intelectuali ardeleni din generații succesive, în *Geneza* sunt reconstituite evenimentele din Transilvania începând din epoca revoluției din 1848-1849 și până în perioada interbelică. *Timpul și furtunile* investighează evenimente și situații din anii premergători celui de-al doilea război mondial, *Labirintul* este povestea calvarului unui intelectual român rămas în Clujul anilor 1940-1944, în vreme ce *Întâlnirea* evocă epopeea militară a eliberării Ardealului de Nord în toamna anului 1944, iar în romanul *Tatuajele nu se lasă la garderobă* acțiunea e situată în perioada postbelică, cu toate că abundă referirile la trecut și evocările unor evenimente anterioare. În general, autorul reconstituie cu pregnanță anii celui de-al doilea război mondial, cu cortegiul lor de evenimente tragice (ororile stăpânirii horthiste și szalassiste în Transilvania de Nord, pogromul de la Iași, catastrofele și suferințele provocate de războiul propriu-zis pe frontul de Răsărit sau în alte împrejurări). Fresca epică e focalizată prin personaje-reflectorii, ale căror solilocvii și dezbateri lăuntrice sunt esențiale pentru motivarea narațiunii. Nu vigoarea epică este însușirea de căpetenie a prozei lui P., ci arborescența și profunzimea comentariului. „Carnația” existențelor individuale în istorie este restituită plauzibil, cu arta mânării elementelor de culoare. Romancierul practică un tezism moderat, propunând personaje în cele din urmă viabile literar. Recurge la o varietate de procedee și tehnici narative proprii modernității, în cadrele unui demers structural realist și cu rol edificat, subordonat unui mesaj moral. Eseistica lui P. privește trei domenii, ilustrate cu intensitate diferită. Primul, abordat în tinerețe, este cel al comentariului de artă plastică. Al doilea, frecventat consecvent o perioadă de timp, este circumscris culturii sud-americane: *Introducere în literatura Americii Latine* (1965), *Schițe pentru un portret al Americii Latine* (1966), *Scriitori latino-americani* (1966), *Nepoții șarpelui cu pene* (1967), *Profiluri hispano-americane contemporane* (1968), *Individualitatea literaturii latino-americane* (1973), precum și *Antologia literaturii precolumbiene* (1973; Premiul Asociației Scriitorilor din București), amplă prezentare a credințelor mito-religioase din spațiul precolumbian, un adevărat eveniment editorial. Ambasador în țări sud-americane, scriitorul a simțit imboldul – soldat cu rezultate valide – să devină și un „ambasador” al culturii latino-americane în conștiința publicului din România. De această misiune, asumată din proprie inițiativă, s-a achitat prin scrieri care atestă stăpânirea unei informații bogate, o cultură solidă, discernământ, perspicacitate, eleganță stilistică. Contribuțiile sale au avut rol de pionierat, recomandând – pentru prima oară în mod sistematic și cuprinzător – atenției cititorului român valori literare până atunci prea puțin sau deloc cunoscute. Sunt puse în circulație nume de scriitori contemporani, mulți dintre ei încă netraduși în românește, sunt

avansate considerații interesante despre realitățile latino-americane, dincolo de cele strict culturale sau literare. Un alt filon eseistic, cel vizând istoria, abordat în *România și maghiarii de-a lungul veacurilor. Paralelisme, interferențe, convergențe și contradicții în cursul istoriei* (1988; volumul al doilea a rămas în manuscris), se situează, în parte, în continuarea tematicii din romane. Nu e vorba de o operă de istoric, ci de meditația unui scriitor în marginea istoriei, cu implicare personală (ca ardelean, ca martor al dramelor provocate de istorie în anii '40, ca bun cunoscător al culturii maghiare) și, totodată, cu recurs abundent la documente și la alte izvoare istorice. Spirit intransigent, militant decis al cauzei românești, adept al adevărului și al justiției, martor și trăitor al unor evenimente tragice, P. refuză și aici retorica agresivă a șovinismului, manifestându-se cu echilibru ca un susținător al armoniei și colaborării interetnice.

SCRIERI: *Psalmii neliniștii*, Bistrița, 1942; *Raoul Șorban*, Cluj, 1942; *Petre Abrudan*, Cluj, 1942; *Laudă singurătății*, Cluj, 1944; *Furtună sub Detunata*, București, 1957; *Introducere în literatura Americii Latine*, pref. Miguel Angel Asturias, București, 1965; *Schițe pentru un portret al Americii Latine*, București, 1966; *Scriitori latino-americani*, București, 1966; *Nepoții șarpelui cu pene*, București, 1967; *Priveliștile lumii*, București, 1967; *Profiluri hispano-americane contemporane*, București, 1968; *Ocean simplu*, București, 1972; *Individualitatea literaturii latino-americane*, București, 1973; *Labirintul*, Cluj-Napoca, 1974; *Răzvorătirea desenatorului de cercuri*, Cluj-Napoca, 1974; *Ultima călătorie a lui Ulise*, Cluj-Napoca, 1976; *Solstițiu de iarnă*, Cluj-Napoca, 1977; *Timpul și furtunile*, București, 1978; *Omul bântuit de cuvinte*, Cluj-Napoca, 1980; *Tatuajele nu se lasă la garderobă*, București, 1982; *Geneza*, Cluj-Napoca, 1983; *România și maghiarii de-a lungul veacurilor. Paralelisme, interferențe, convergențe și contradicții în cursul istoriei*, București, 1988; *Întâlnirea*, București, 1989.

Traduceri: Méliusz József, *Cântec despre anul 1437*, București, 1948; *Exerciții pe texte de Villon*, în *Răzvorătirea desenatorului de cercuri*, Cluj-Napoca, 1974; *Antologia literaturii precolumbiene*, îngr. și pref. trad., București, 1973.

Repere bibliografice: Radu Stanca, *O antologie românească de pe alte meleaguri*, T, 1942, 1; Emil Giurgiuca, *Versuri din Transilvania nordică*, „Dacia”, 1942, 8; Victor Iancu, *Scrisul românesc în Ardealul de Nord*, LU, 1943, 2; Emanoil Bucuța, *Pietre de vad*, III, București, 1943, 369-370; Ion Cherejan, *Câte ceva despre poezia lui F. Păcurariu*, „Tribuna Ardealului”, 1944, 16 septembrie; C. Armașu, „Furtună sub Detunata”, GL, 1957, 33; Edgar Papu, „Introducere în literatura Americii Latine”, GL, 1965, 39; Darie Novăceanu, „Introducere în literatura Americii Latine”, CNT, 1965, 51; Oarcăsu, Oglinzi, 212-217; Darie Novăceanu, „Scriitori latino-americani”, CNT, 1967, 2; Ion Lungu, „Scriitori latino-americani”, T, 1967, 8; Ion Lungu, „Priveliștile lumii”, TR, 1967, 46; Felea, *Reflexii*, 191-194; George Pruteanu, „Priveliștile lumii”, IL, 1968, 1; Nicolae Manolescu, „Priveliștile lumii”, CNT, 1969, 7; Simion Bărbulescu, *Francisc Păcurariu – poet, prozator, eseist*, ST, 1970, 1; Mircea Tomuș, „Ocean simplu”, T, 1972, 8; Radu Cărneci, „Ocean simplu”, ATN, 1972, 9; Poantă, *Modalități*, 70-75; Felea, *Secțiuni*, 150-154; Al. Balaci, „Antologia literaturii precolumbiene”, CNT, 1974, 5; Vasile Igna, *Un eveniment editorial: „Antologia literaturii precolumbiene”*, TR, 1974, 13; Al. Andrișoiu, *Desenatorul de cercuri*, RL, 1974, 26; Nicolae Balotă, *Glose la poezia lui Francisc Păcurariu*, F, 1974, 9; Mircea Iorgulescu, „Ocean simplu”, LCF, 1974, 40; Laurențiu Ulici, „Labirintul”, CNT, 1974, 42; Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Demersul unei conștiințe lucide*, RMB, 1975, 21 februarie; Alexiu, *Ideografii*, 169-172; Tudor-Anton, *Ipostaze*,

105-111; Ardeleanu, *Mențiuni*, 109-122; Victor Felea, „Solstițiu de iarnă”, TR, 1978, 33; Munteanu, *Jurnal*, II, 258-262, III, 67-70; Doina Uricariu, *Ieșirea din labirint*, RL, 1979, 30; Sângeorzan, *Conversații*, 209-216; Zăciu, *Lancea*, 69-73; Băileșteanu, *Refracții*, 172-184; *Lit. rom. cont.*, I, 390-391; Tomuş, *Mișcarea*, 196-204; Poantă, *Radiografii*, I, 38-41; Felea, *Aspecte*, III, 26-34; Ion Simuț, *Romanul patriotic. Însemnări despre proza lui Francisc Păcurariu*, F, 1984, 7; Sultana Craia, *Un veac de neliniște*, LCF, 1985, 3; Iuliu Părvu, *Un umanist modern: Francisc Păcurariu*, ST, 1985, 3; Simion Bărbulescu, *Profiluri literare contemporane*, București, 1987, 123-134; Cistelecan, *Poezie*, 112-113; Rotaru, *O ist.*, III, 587-589; Cosma, *Romanul*, I, 191-194; Leonid Boicu, *O carte importantă despre raporturile dintre români și unguri*, CRC, 1988, 28; Mircea Popa, *Istoria așa cum a fost*, TR, 1988, 30; Florin Constantin, *Convergențe și contradicții*, VTRA, 1988, 8; Miko Ervin, *Solidaritate invincibilă*, TR, 1988, 36; Ion Lungu, *O carte despre relațiile româno-maghiare de-a lungul istoriei*, ST, 1988, 9; Mihail Diaconescu, *O meditație gravă*, T, 1988, 9; Ion Pecie, *Romancierul în fața oglinzii*, București 1989, 289-306; Cristea, *A scrie*, 151-156; Simuț, *Incursiuni*, 53-60; Micu, *Ist. lit.*, 504-505; *Dict. scriit. rom.*, III, 649-652. N.Br.

PĂDUREANU, Ion Bujor (10. XII. 1934, Tâmpa, j. Hunedoara), prozator și poet. Își începe școala în satul natal (1940-1945), urmând apoi Școala Normală din Deva (1945-1952) și Facultatea de Filologie, secția română-istorie, din cadrul Universității din București (1954-1959). Un timp lucrează ca învățător sau ca profesor în localitatea hunedoreană Toplița (1953-1954, 1959-1962), ulterior fiind profesor de limba română și istorie la diverse școli din București. Colaborează la „Luceafărul”, „Tribuna”, „Steaua”, „Viața românească”, „Vatra”, „România literară” ș.a.

P. debutează în revista „Luceafărul” (1967) cu povestirea *Cetatea* și își publică în 1968 primul volum de proză, *Frumoasa cocoșată*, caracterizat prin alăturarea unui limbaj stângaci, excesiv poetizat, și a celui de sorginte țărănească. Titlurile indică frecvent conținutul povestirii - *Pădurea*, *Povestea fânului*, *La noi la Pădureni*, *Sfide*, *Vorbele drumului* -, fiind puncte de reper în ceea ce privește subiectele alese pentru a evoca lumea satului. Narațiunea este eliptică, fără amănunte și fără un fir epic bine definit, iar personajele sunt vagi, în orizontul ales punându-se accentul când pe fenomenul „școlarizării la sate”, când pe întâmplări erotice unde predomină spectaculosul: castrări, violuri, pedepsirea femeilor adultere etc. De multe ori textul este un monolog prin intermediul căruia se încearcă ilustrarea mentalității țărănești: „niciodată nu piere omu’ cu scaun la cap”. Prozatorul, altfel capabil să imprime instantaneelor sale un ritm alert și să revitalizeze cotidianul, face abuz atât de metafore, cât și de cuvinte și expresii regionale și scade valoarea textului prin adăugarea unei încărcături inoportune, mitice sau fantastice, ca în *Ion Mortu*. Următoarea carte, *Discuții din priviri* (1971), cuprinde, așa cum mărturisește autorul, „false note de călătorie”, o vizită în Franța provocându-i reflecții privind viața, moartea, dragostea, adevărul, fericirea, speranța. Interesat de peisajul citadin, ca și de viața satelor, **P.** va încerca să rețină, caleidoscopic, cât mai multe impresii din spațiul francez: *Louvre*, *Povești lyoneze*, *Amiens sau Mulțumim pentru speranță*, *Verdun*, *Reims* etc. Și aici maniera

metaforică e adesea exagerată, descrierile cedând locul unui lirism retoric. Până și un roman, *Interogatoriu la iubire* (1972), va avea aceleași caracteristici ținând de tenta lirică, la care se adaugă înscrierea într-o tematică agreată în epocă: lupta comunistilor împotriva legionarismului. Antiteza bine-rău e fără nuanțe, fie ea ilustrată prin intermediul unor personaje simbolice (Oamenii și Umbrele Verzi). Poveste a prizonierului „nr. 113”, profesor-doctor și imagine a Vindecătorului, capturat de Umbra-Uliu, acțiunea, extrem de schematică și tendențioasă, se va desfășura între capturarea profesorului, urmată de torturile la care este supus de către Umbre, și salvarea acestuia de către comuniști, concluzia fiind vădit conjuncturală și de un patetism rizibil. Era în ordinea firească a lucrurilor ca **P.** să aibă și o producție lirică abundentă, ale cărei trăsături se vor contura chiar din volumul *Poemele pădurii* (1973): metaforizarea excesivă a banalului, utilizarea febrilă a versificării retorice, preluarea unor elemente din doina sau din balada populară, vădind o propensiune mai degrabă întârziată sămănătoristă decât una clasicizantă. Mitizarea „ținutului pădurenilor”, prezentă și în scrierile în proză, imaginea și simbolistica pădurii ca spațiu al unei cosmogonii a iubirii, interpretarea sensului vieții și al morții prin prisma anotimpurilor sunt teme dominante în aceste versuri cu aer aproape întotdeauna vetust. Pădurea revine ca laitmotiv de-a dreptul obsesiv chiar din titlurile poeziilor: *Valuri de pădure*, *Pădure ascunsă*, *Crești, pădure, și te-ndeasă*, *Ochi de pădure* etc. Și versurile din *Imperiul iubirii* (1980) sau din *Poeme mirate* (1986) se vor încadra între aceleași limite, aducând note patriotarde mai apăsate, plasate oportunist în contextul politic al epocii: elogiul strămoșilor și al limbii române ș.a.m.d. În ciuda banalității și a versificației facile, există la **P.** câteva metafore stranii, unele repetiții și linii melodice fericite.

SCRIERI: *Frumoasa cocoșată*, București, 1968; *Discuții din priviri*, București, 1971; *Interogatoriu la iubire*, București, 1972; *Poemele pădurii*, București, 1973; *Chemare din adâncuri*, București, 1974; *Frunzele pământului*, București, 1974; *Umbra Zimbrului*, București, 1977; *Constelația ziditorului*, București, 1979; *Imperiul iubirii*, București, 1980; *Încolțirea cuvintelor*, București, 1981; *Poeme mirate*, București, 1986; *Criza sentimentelor*, București, 1990; *Poezii*, București, 1994.

Repere bibliografice: Sorin Titel, „Discuții din priviri”, RL, 1971, 47; Marian Popa, „Discuții din priviri”, SPM, 1971, 51; Dan Medeanu, „Interogatoriu la iubire”, CNT, 1972, 21; Alexandru Ruja, „Interogatoriu la iubire”, O, 1972, 6; Simina Darie, „Interogatoriu la iubire”, AST, 1972, 11; Emil Manu, „Interogatoriu la iubire”, AST, 1972, 11; Alec Chelaru, „Interogatoriu la iubire”, AFT, 1972, 12; Marian Popa, *Sentimentul autenticei poezii*, AFT, 1973, 4; Adrian Popescu, „Poemele pădurii”, ST, 1973, 13; Daniel Dimitriu, *Naturaliști, caligrafi și alții*. Ion Bujor Pădureanu, „Frunzele pământului”, CL, 1974, 6; Emil Manu, „Frunzele pământului”, SPM, 1974, 178; M.N. Rusu, *Poezia previzibilă*, AFT, 1977, 9; Popa, *Dict. lit.* (1977), 415; *Lit. rom. cont.*, I, 536; *Dict. scriit. rom.*, IV, 652-653. C.Dt.

PĂLTĂNEA, Pompiliu (28.VII.1889, Brăila - ?, Paris), critic literar, dramaturg, prozator și traducător. Este fiul lui Ioan Păltănea, mic negustor. Învață la Liceul „N. Bălcescu” din

Brăila, absolvit în 1908, și urmează Facultatea de Filosofie și Litere a Universității din București, luându-și licența în 1912, cu specializarea filologie modernă. În 1909 debutează cu proză la revista „Vieața nouă”, al cărei statornic colaborator va rămâne, fiind cunoscut, în epocă și mai târziu, ca discipol al lui Ovid Densusianu. În aceeași perioadă mai publică în „Noua revistă română” și în „Adevărul de duminică”, unde folosește pseudonimul Rebus-Brăila. Face o specializare la Paris înaintea de izbucnirea primului război mondial, apoi devine atașat de presă pe lângă Ambasada României în Franța. Între 1917 și 1921 este membru în comitetul de direcție al periodicului „Românul. Journal hebdomadaire franco-roumain” și redactor-șef, până în aprilie 1921, al săptămânalului parizian „Le Courrier franco-roumain”, condus de Cincinat Pavelescu. Colaborează la „Mercure de France”, „Je suis partout”, fiind în același timp corespondentul la Paris al cotidianului bucureștean „Universul”. Este distins cu gradul de Cavaler (1920) și apoi de Ofițer (1927) al Legiunii de Onoare Franceze, tot în 1927 primind și Crucea Ordinului Meritului, acordată în Spania. Va fi unul dintre organizatorii celui de-al XVI-lea Congres al Presei Latine (București, septembrie 1927), iar în 1940 devine secretarul general al Asociației Presei Străine din Franța și din 1944 președinte al Federației Ziariștilor Străini din Franța.

În studiul *Adevăr și legendă*, publicat în „Vieața nouă” între 1914 și 1916, P. încearcă să susțină dreptul la existență și chiar la preeminență literară cuvenit simbolismului în spațiul românesc. El reia, la distanță de decenii, eforturile lui Jean Moréas și ale altora de a salva simbolismul de acuzația de decadentism. Informația este bogată, criticul se mișcă printre sursele franceze cu ușurință și le citează abundant. Argumentele nu pot fi, totuși, altele decât ale simbolistilor combatanți din jurul lui 1886. Autorul devine inventiv doar când trebuie să afirme caracterul național și înnoitor al curentului și să sublinieze poziția ideologică a acestuia în disputa cu „naționalismul demagog” și cu „țărănișmul sectar”. Sprijinindu-se pe ideile filosofice ale lui Henri Bergson și Alfred Fouillée, el susține ideea fluidității vieții sufletești, care are nevoie de o expresie nouă, dar și a energetismului propriu curentului, deschis progresului tehnic. Astfel, simbolismul ar însemna nu numai o apropiere a poeziei de specificul ei, ci și o democratizare a artei, ce ar fi, în acest fel, pe înțelesul oricărui „suflet impresionabil”, ceea ce e o exagerare. „Panteismul” unora dintre simbolistii francezi ar dovedi umanitarismul simbolismului în genere. În esență, curentul – crede P. – nu e numai intelectualist și citadin, ci și vitalist și progresist. Ajuns aici, criticul se lansează în afirmații riscate, precum existența unei înrudiri între simbolism și folclor, socialism sau iubirea creștină. Argumentația studiului suferă și din cauza faptului că singurul teoretician sau poet român citat este Ovid Densusianu. Prima piesă publicată de P. este *Gaudeamus* (1911), farsă „din viața studentească”, în care efectul comic se produce mai ales prin rapiditatea schimbării replicilor. Atmosfera destinată a acestui text superficial, fără pretenții, îngăduie și strecurarea unor ironii la adresa prejudecăților față

de simbolism. În 1912 scriitorul publică un *Triptic dramatic* alcătuit din *Darul muzelor*, *Fugind de Charybdis* și *Jocul zeilor*, text ambițios, vrând să ilustreze psihologii complicate și determinisme sociale ce manipulează resorturile intime ale acțiunii personajelor. De fiecare dată intriga, artificială, compromite țesătura dramatică. Sunt propuse conflicte neverosimile, de felul celui din *Darul muzelor*: un mariaj este nefericit din cauza bizareriei sofului, gata să se vadă înșelat ca să își poată dori soția. *Jocul zeilor* urmărește tribulațiile unui personaj care își propune cinic să o seducă pe mama prietenului său, pentru a-i mărturisii în final acestuia că „zeii” implacabili ai antagonismelor de clasă l-au obligat să acționeze astfel. Prozele lui P. nu au fost adunate în volum, fiind publicate între 1909 și 1919 doar în „Vieața nouă”: *Robii unei himere*, *Destăinuirea unui mort*, *Concert nupțial*, *Impresiile unui convertit* ș.a. Mai izbită este *Povestea frumoasei Psyche* (1912), istoria iubirii unui băiat de nouă ani pentru păpușa surorii sale mai mari. Zbaterea sufletească a copilului e relatată într-un ton grav, fiind exclusă ironia, chiar și aceea blândă, medeleniană. Accentul cade îndeobște pe decorația stilistică a relatării, pe incantația frazei, încetșoșând înțelesul. Scriitorul nu are vocație epică, iar atmosfera misterioasă nu poate suplini deficiențele de construcție, motivarea insuficientă a conflictului sau lipsa de fundament a pretențiilor filosofice ale autorului. Durabile sunt rezultatele activității de traducător a lui P., care a realizat, în colaborare cu Titu Dinu, versiuni ale unor scrieri din latină (Horațiu, Plaut) și franceză (Maurice Maeterlinck). *Satirele lui Horațiu* (1911; Premiul Academiei Române), transpuse în metru original, au vioiciune și autenticitate.

SCRIERI: *Gaudeamus*, București, 1911; *Triptic dramatic. Darul muzelor. Fugind de Charybdis. Jocul zeilor*, București, 1912. **TRADUCERI:** Horațiu, *Satirele*, București, 1911 (în colaborare cu Titu Dinu); Plaut, *Comediile lui...*, București, 1912 (în colaborare cu Titu Dinu); Maurice Maeterlinck, *Păsărea albastră*, București, 1912 (în colaborare cu Titu Dinu).

Repere bibliografice: Trivale, *Cronici*, 81–88; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, I, 135–139; Predescu, *Encicl.*, 627; Bote, *Simbolismul*, 154–159, 221–225, 235–237; Eugeniu Sperantia, *Amintiri din lumea literară*, București, 1967, 136, 141, 144; *Poeți de la „Vieața nouă”*, introd. Dumitru Micu, București, 1968, 285, 287–289; Ciopraga, *Lit. rom.*, 743; Cincinat Pavelescu, *Versuri. Epigrame. Amintiri. Corespondență*, îngr. George Zarafu și Victor Crăciun, pref. Victor Crăciun, București, 1972, 356, 390; Buculei, *Prezențe*, 112; *Dicț. scriit. rom.*, III, 653–654. S.A.

PĂMÂNTEIANUL, gazetă politică și literară apărută la București, de două ori pe săptămână, între 3 iulie și 25 septembrie 1839. Era editată pentru a combate poziția lui I. Heliade-Rădulescu în problemele limbii literare. Un Petre Înlesnitoru, pseudonim care ar putea să îl ascundă pe Cezar Bolliac sau pe Grigore Alexandrescu, critică exagerările etimologice și inconsecvența lui Heliade în raport cu părerile susținute în prefața gramaticii lui de la 1828. Bolliac publică aici versuri, începând cu *O patimă*, apoi balada *Maria din Bezdât* și alte poezii erotice. O scriere în proză cu caracter satiric, *Cele dintâi ceasuri de petrecere ale unui domnișor*, îi aparține lui S. C.

Boerescu. Un A. D. comentează situația creată de inundarea Bucureștilor, periodic, prin revărsările Dâmboviței. Din Byron, sub titlul *Bonivard la Șilon*, traduce M. C. (Constantin Moroiu), iar A. Poenaru colaborează cu tălmăcirea unei serii de povestiri despre școală, reunite sub titlul *Exempluri asupra iubirii de patrie*. Transpunerea unei lungi nuvele, *Balul vițe-legatului* de M-me Charles Reybaud, îi aparține lui Enrich Winterhalder, viitorul colaborator al lui C. A. Rosetti. R.Z.

PĂMÂNTUL NOSTRU, revistă apărută la Călărași, de trei ori pe lună, bilunar, apoi lunar, dar cu mari neregularități, din iulie 1932 până în mai 1944. Redactor și mai târziu director este Eugen Cialăc. De la numărul 27-29/1933 apare cu titlul „Pământul”. Articolul-program afirmă că publicația vrea să fie un „sprijinitor de fiecare clipă al agriculturii și al plugarului mare sau mic”, precum și un „prieten al tuturor claselor sociale și apărătorul intereselor negoțului, industriei și meșteșugarilor”. Programul este reorientat începând din 1934, în special prin interesul acordat problemelor de literatură. Revista inițiază câteva anchete literare, la care răspund scriitori de seamă ai epocii: *Rosturile publicațiilor de provincie* (N. Iorga, I.A. Bassarabescu, Eugen Relgis), *Scriitorii despre ei și carte* (Panait Istrati, V.I. Popa, Mircea Eliade, I.A. Bassarabescu, Eugen Relgis, Ion Dongorozi, Vasile Militaru), *Romanul românesc* (Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, Ion Dongorozi, Petre V. Haneș, B. Jordan, G.M. Zamfirescu, Mircea Damian, N.D. Cocea, Romulus Dianu, Virgiliu Monda, V.I. Popa, Șerban Cioculescu, Octav Dessila, N. Crevedia, Eugen Relgis, Sergiu Dan, Marta D. Rădulescu, Sandu Teleajen, Mircea Streinul). Numărul 74/1934 este închinat lui N. Iorga, iar numărul 103/1935 lui Panait Istrati, scriitorul fiind omagiat de Mihail Sadoveanu, Ion Dongorozi, Demostene Botez, Petre Bellu, Mircea Streinul, G.M. Zamfirescu ș.a. **P.n.** publică sau reproduce multă poezie, semnată de Victor Eftimiu, George Lesnea, Teodor Scarlat, Radu Gyr, Vasile Spiridonica, Ștefan Baciu, Horia Bottea, Octav Sargețiu, Vasile Militaru, George Buznea, Ovid Caledoniu, Agatha Grigorescu-Bacovia, pagini de proză aparținând lui Panait Istrati, Gala Galaction, Anton Holban, Mihail Drumeș, Cezar Petrescu, eseuri de Mircea Eliade, Emanoil Bucuța, Petru Comarnescu, traduceri, interviuri, piese de teatru. I.R.

PĂMÂNTUL ROMÂNESC, revistă apărută la București, neregulat, de la 15 martie 1941 până la 1945. Redactor responsabil: Aurelian Rădulescu. În articolul *Programul nostru* se afirmă intenția de a sprijini „realizarea idealului național”, obiectivele generale fiind apoi detaliate într-un „decalog al imperativelor noastre morale și politice”. Că publicația avea, din start, girul autorităților statului, fiind menită să pregătească opinia publică, și în special tineretul, pentru marea confruntare care avea să urmeze, se poate deduce și din numele colaboratorilor, intelectuali consacrați și studenți. C. Rădulescu-Motru, Ion Petrovici, Tudor Vianu, Anton Dimitriu, Victor Eftimiu, Gala Galaction, Horia Hulubei, Al. Posescu, Victor Papacostea, Alice Voinescu, G. Oprescu ș.a. scriu studii și eseuri pe

probleme de istorie, filosofie, religie, economie, etică, drept etc. Versurile sunt semnate de Iustin Ilieșiu, Mihai Beniuc, Petre Buța, Felix Anadam (pseudonim al lui Geo Dumitrescu), Emil Gulian. Demne de reținut sunt traducerile realizate de Ion Pillat, Pimen Constantinescu ș.a., cronicile și recenziile asigurate de Corneliu Coposu, Virgil Ierunca. Câteva numere au caracter tematic: *Cultura germană și italiană* (14/1943), *Elitele sociale* (16/1943), *Transilvania* (17/1944), *Anglo-saxonii* (19/1945). Încercarea revistei de a se adapta noilor realități politice (în numărul dedicat anglo-saxonilor se inserează un mesaj al Asociației Ardealul către „marele conducător” Winston Churchill) a rămas fără efect, revista dispărând odată cu instaurarea regimului comunist în România. I.R.

PĂRERI CRITICE, publicație apărută la București în 1916, dar datată 1 aprilie - 1 iulie 1915, ca buletin al Societății Critice, condusă de Mihail Dragomirescu. În cuvântul introductiv, Dragoș Protopopescu precizează că Societatea are „ca punct de plecare principiile metodei estetice în critică, iar ca țintă stabilirea - pe cât se poate - a unor valori obiective în literatura noastră curentă”. În sumar sunt incluse opt dări de seamă asupra ședințelor Societății (comunicări și discuții), unde sunt prezentate mai multe cărți sau teme: Raul Teodorescu, „*Ringala*”, *dramă istorică în 5 acte de Victor Eftimiu*, Paul I. Papadopol, *Revista „Poezia” dirijată de Const. T. Stoika*, Barbu Solacolu, *Poezia simbolistă din „Noua revistă română”*, Dragoș Protopopescu, „*Biserica din Răzoare*” de Gala Galaction ș.a. A.-M.B.

PĂRERI LIBERE, revistă apărută la București, săptămânal, de la 21 martie 1929 până la 2 aprilie 1932. În 1932 publicația, devenită hebdomadur „politic, economic, artistic, literar”, dedică o pagină întreagă fenomenului cultural. Fără articol-program și colegiu redacțional, **P.L.** își asumă un profil preponderent politic, orientarea fiind liberală, dovadă și colaborarea lui I.G. Duca. De aici rezultă și partizanatul în aprecierea unor personalități: sub o fotografie a lui N. Iorga stă scris „Călăul”, iar Mihail Dragomirescu este criticat violent. O mare atenție se acordă, totuși, fenomenului teatral, prin cronicile dramatice semnate de Val Muguș și prin colaborările lui Ion Marin Sadoveanu, V.I. Popa, Tudor Mușatescu. Cronicile literare scrie Horia Oprescu, care comentează *Cohortele morții* de Al. Lascarov-Moldovanu și *Noaptea la Ada-Kaleh* de Romulus Dianu. În mai multe numere sunt publicate versuri de Al. Robot.

I.R.

PĂSCULESCU, Nicolae (20.XII.1869, Orlea, j. Olt - ?), culegător de folclor. După studii la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, devine profesor la Târgoviște (1899-1904), Brăila (1904-1905), Galați (1905-1906), la Pomârla, în județul Botoșani (1906), la Tulcea (1906-1907) și Huși (din 1907).

Literatură populară românească (1910), socotită de Ioan Bianu, în referatul însoțitor în vederea publicării, „de o însemnătate cu totul deosebită”, „de o mare valoare”, cuprinde 61 de balade, grupate după clasificarea lui G. Dem. Teodorescu (superstițioase și solare, istorice, haiducești, acestea fiind cele mai numeroase, domestice), 66 de colinde (la fereastră, de familie, de bărbat, de boieri mari, de negustor, de flăcău, de tineri, de băiat, de fată mare, de copil mic, de babă, de mocan, de cioban, de pescar, de vânător), plugușorul (12 texte), Vasilca, sorcova, conăcării, 56 de descântece, 250 de proverbe și zicători, 759 de ghicitori. Textele provin dintr-un spațiu larg, cuprinzând zona unde s-a născut culegătorul, apoi zonele unde a funcționat ca profesor, baladele fiind adunate de la câțiva buni interpreți: Lucan Candoi din Celei, Petre Stăncilă din Orlea și Fănică Radu din Siliștraru-Brăila. Bogăția, varietatea și frumusețea textelor, glosarul cuprinzător, cele 30 de melodii de balade fac din această colecție una dintre cele mai valoroase, nu numai în momentul apariției ei. **P.** a mai cules un număr însemnat de texte, pe care însă și le-a însușit Gh. I. Tăzlăuanu, fostul său elev la Huși, publicându-le în colecția *Comoara neamului* (I-X, 1943).

Culegeri: *Literatură populară românească*, București, 1910.

Repere bibliografice: Bârlea, *Ist. folc.*, 395-396; Datcu, *Dicț. etnol.*, II, 248-249.

PĂTRAȘCU, Horia (15.V.1938, Caransebeș), prozator. Este fiul Iulianei Pătrașcu (n. Albulescu), tehnician dentar, și al lui Ilie Pătrașcu, funcționar CFR. Urmează Liceul „Nicolae Bălcescu” din Craiova și cursurile Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică „I. L. Caragiale”, secția teatrologie-filmologie,

absolvind în 1968. Lucrează ca reporter la Studioul de Radio Craiova, ziarist la publicații locale (1956-1958), director de cămin cultural, activist la Casa Raională de Cultură din Caransebeș, redactor la Studioul Cinematografic București (1968-1970) și, în fine, ca redactor la „Flacăra” (1973-1990). Debutează la „Oltenia literară” în 1955, iar în volum în 1966, cu povestirile din *Întinericul și profesoara de pian*. I se acordă Premiul pentru proză al revistei „Lucefărul” (1964) și Premiul de reportaj al revistei „Flacăra” (1973). Este autor de filme documentare și artistice de televiziune, precum și de scenarii pentru filme artistice de lung metraj, dintre care cel mai cunoscut (aproape legendar pentru anii comunismului românesc) rămâne *Reconstituirea*, în regia lui Lucian Pintilie (1967).

Cunoscut în primul rând ca autor de proză scurtă, **P.** și-a atins totuși maturitatea literară în ipostaza de romancier. Dacă nuvela *Reconstituirea* a devenit celebră după ecranizarea ei, romanul *Cabana* (1983) s-a impus de la sine drept cea mai încheată dintre structurile narative semnate de scriitor. Ca nuvelist și autor de schițe literare, el se oprește cu predilecție asupra zonelor fragilității psihologice. Mulți dintre protagoniștii sunt copii, iar povestirea *Înainte de apusul soarelui* din volumul *Pentru un călător cu trenul* (1986) este, în această categorie, o piesă antologică. Trei copii, două fete și un băiat, descoperă, în timpul unei alarme antiaeriene, teritoriul anxios și fierbinte al primelor impulsuri erotice. Povestirea poate fi considerată un fel de *remake* al atmosferei tipice lui Ionel Teodorescu, căruia i se suprapune o viziune vag isterizată, agitată și decupată modern. Vârstele pure iradiază, de altfel, spre toate palierele prozei lui **P.** În fiecare text, fie el roman sau proză scurtă, există cel puțin o întrupare a inocenței. În romanul *Petrecerea* (1982), trioul central este format din doi băieți și o fată legați de sentimente încă difuze, tatonante. O sensibilitate colțuroasă și frustă are și Fulga, tânăra din micromanul *Cabana*, ca și eroii din *Reconstituirea*. În această din urmă proză, combustia psihologică depășește observarea simplei agitații nervoase, a pripelii și radicalismului juvenil, caracteristice mai tuturor personajelor de prim-plan ale scriitorului, și evoluează abil, printre detalii speculate realist-cinematografic, către o tragedie anodină. Doi tineri sunt aduși de poliție să filmeze reconstituirea unui incident pe care îl provocaseră, la beție, într-un mic local. Scopul acțiunii - un film educativ. „Interpretarea” împrejurărilor tulbură însă profund echilibrul celor doi care, umiliți, devin victimele unui bizar experiment psihologic. Evaluarea lui sub aspect moral rămâne subiacentă textului propriu-zis. *Reconstituirea* este, cu toate acestea, una dintre paginile cele mai dure despre mentalitățile autoritare din sistemul comunist. Prozator realist, cu aptitudini evidente de reporter, **P.** frazează simplu și elocvent, „aude” enorm („vocea” străzii, a ambiției, este deosebit de vie în scrierile sale), dialoghează cu dezinvoltură. Stilul se păstrează în romanele *Asfalt (În adânc)* (1998) și *Tancul* (2003), acum însoțit de îngroșarea absurdului. În primul text, niște muncitori se ocupă cu săparea unor gropi tocmai când evenimentele din decembrie 1989 bat la ușa istoriei. Intriga celui de-al doilea roman se dezvoltă pornind de la faptul, puțin

obișnuit, al intrării unui tanc „într-o dimineață de iulie 2000”, în curtea „tânărului Nicolae Cârnu, zis Lae, cu domiciliu autoimpus în satul Păltiniș, comuna Paltin, din apropierea capitalei”. Situația devine cu atât mai îngrijorătoare cu cât poarta rămăsese încuiată, noroiul din bătătură neatins, iar nimeni nu își putea explica misteriosul fenomen, nici măcar soldații aflați în mașina de luptă. Data fiind ambianța semisătească, locul unde se dezbate opiniile și se caută explicații raționale pentru ciudata întâmplare e la o petrecere, eveniment la care participă, alături de cel pățit, figuri exponențiale ale comunității: preotul Petrian, profesorul Olaru și Barandabulă, „nebunul satului”. Parodia, absurdă, se extinde și la nivelul subiectului discuțiilor, care degenerază treptat în pâlăvrăgeli despre comunism, terorism, intrarea României în NATO ș.a.m.d. **P.** se remarcă din nou prin disponibilitatea de a voala sarcasmul în tonalități discrete, de simplu observator.

SCRIERI: *Întunericul și profesoara de pian*, București, 1966; *Reconstituirea*, București, 1967; ed. București, 1996; *Petrecerea*, București, 1982; *Cabana*, București, 1983; *Pentru un călător cu trenul*, Timișoara, 1986; *Asfalt (În adânc)*, București, 1998; *Tancul*, București, 2003.

Repere bibliografice: Stănescu, *Cronici*, 164-169; Iorgulescu, *Scritori*, 230-232; Sorin Titel, *Romanul și oamenii „simpli”*, RL, 1982, 25; Alex. Ștefănescu, *Șapte personaje în căutarea unei ieșiri*, RL, 1983, 50; Dobrescu, *Foiletoane*, III, 95-101; Eugen Simion, *Povestitori*, RL, 1986, 49; Cosma, *Romanul*, I, 197; Ulici, *Lit. rom.*, I, 410-411; C.S. [C. Stănescu], *În umbra operei*, ALA, 1996, 325; Dan Croitoru, *În oraș se întâmplă ceva...*, RL, 1999, 12; *Dict. scriit. rom.*, III, 654-655. T.R.

PĂTRĂȘCANU, Radu (14.I.1922, Pufești, j. Vrancea), poet. Este fiul Otiliei Pătrășcanu și al lui Nicolae Pătrășcanu, învățători. Urmează școala primară în comuna natală și își continuă studiile la București, unde va absolvi în 1941 Liceul „Gh. Șincai”, iar în 1945 Facultatea de Drept și Facultatea de Litere și Filosofie. Un timp a profesat avocatura în Baroul Ilfov, apoi a lucrat pe șantierul petrolifer Moinești-Bacău și multă vreme a fost economist într-o întreprindere de construcții. A frecventat cenaclul „Titu Maiorescu” (București), ai cărui membri erau mai cu seamă juriști. Debutului din 1939 în „Curentul magazin” i-au urmat colaborări sporadice la „Prepoem”, „Tribuna tineretului”, „Chemarea vremii”, „Universul literar”, „Dacia rediviva”, „Convorbiri literare”, „Vremea”, „Transilvania noastră”, „Era nouă” ș.a. Primul volum de versuri, *Cântecul argonauților*, îi apare în 1943, abia după treizeci și cinci de ani autorul revenind cu o altă carte de poeme, *Parabole* (1978), urmată de *Dialoguri în agora* (1980).

Cea dintâi plachetă a lui **P.** se remarcă prin plasticitatea imaginilor, prin forța sugestivă a unor versuri amintind de filigranul haikuurilor, prin vibrația aparte a meditației asupra timpului și a morții. Tonul subtil ironic în care poetul se adresează Creatorului dă glas revoltei muritorului, culpabilizează „nechibzuința” instanței supreme, prea puțin atentă, la momentul decisiv, față de consecințele păcatelor omenești: obosind după zilele de muncă, Dumnezeu i-ar fi osândit pe

oameni greșelii; pentru că înțelege care vor fi consecințele, ar dori să îi remodeleze, dar este prea târziu (*Mărturisire*). „Sub mincinoasa visului aripă/ Murim cu fiecare licărit de stea”, „Sub mincinoasa visului aripă/ Nu știm nici pentru ce murim” - psalmodiază, întors spre sine, poetul, accentuând efemeritatea vieții printr-o sentință de un nihilism evident (*Nimicnicie*). În contrast cu meditația gravă asupra destinului se află o parte din versurile închinată copilăriei, cu jocuri de culori și de sunete plâpânde: „Dintr-un fluture de ceară/ Rătăcit pe călimară/ A ieșit, el știe cum,/ O biserică de fum” (*Joc pentru îngeri*). De cele mai multe ori trecerea de pragul copilăriei este percepută însă dramatic, ca o apropiere, inevitabilă, de crepuscul. Tema vremelniceii, a timpului care nu iartă se regăsește în tot ce a scris **P.** Volumul *Parabole* include sonete situate în acest registru, dar și poeme de dragoste ori altele cu tentă ironică, moralizatoare. *Dialoguri în agora* enunță, din nou, irevocabilă hegemonie a timpului asupra făpturii umane - condiție semnalată chiar de titlurile poeziilor: fiecare începe cu substantivul „ora” urmat de determinanți (*Ora sfinxului*, *Ora mărturisirilor* ș.a.). Cu toate că poemele par scrise „ca ultimul ceas din viață către moarte”, autorul lor nu se sustrage vieții, ci continuă să caute răspunsurile unor perpetue întrebări.

SCRIERI: *Cântecul argonauților*, București, 1943; *Parabole*, București, 1978; *Dialoguri în agora*, pref. Emil Manu, București, 1980.

Repere bibliografice: Al. [Al. Raicu], *Un debut*, SE, 1943, 1842; Al. [Al. Raicu], „Cântecul argonauților”, SE, 1943, 1851; Mihail Chirnoagă, „Cântecul argonauților”, VAA, 1944, 977; Emil Manu, „Parabole”, RL, 1978, 40; Manu, *Eseu*, 17, 59. O.I.

PĂTRUȚ, Picu (1818 - 3.IX.1872, Săliște, j. Sibiu), copist și versificator. **P.**, numit de N. Cartojan „Anton Pann al Ardealului”, s-a născut într-un sat de oieri din Mărginimea Sibiului, așezare cu o străveche cultură tradițională. Copilul (Oprea, după numele de botez) intră la doisprezece ani ca ajutor de crâșnic la biserica mare din Săliște, atras de icoanele și de cărțile din biserică. În 1848 sau în 1849 se călugărește la schitul Cheia, fără a rămâne însă în clauzura mănăstirii. Modesta slujbă de crâșnic îi oferă condiții de studiu și lucru. Interesul pentru literatura populară și laic-moralizatoare a timpului a făcut dintr-un autodidact un om de cultură cu o bibliotecă de aproximativ două sute de volume scrise de mână. La nouăsprezece ani, copiază din Anton Pann „versuri muzicesti” și compune în metru popular primele trei scene ale dramei religioase *Irozii (Craii sau Magii)*, piesă în cinci variante, transcrise în 1837-1838. Dintre acestea, doar primele trei au fost reproduse integral de Elisabeta Nanu, în „Anuarul Arhivei de Folclor” (1942). *Mironosițele* (manuscris datat 1852) reprezintă un mister versificat, frecvent în Europa de Vest. Inițiativa de a pune în scenă o astfel de piesă într-o zonă folclorică cu puternice rădăcini tradiționale îl dezvăluie pe autor ca pe un creator conștient de interesul consătenilor pentru spectacolul dramatic. Deși e vorba de texte manuscrise, drama s-a răspândit în ținutul Săliștei, până la Blaj și chiar la

Brașov. Devenind cvasifolclorică, numele autorului nu a mai fost reținut. În 1875 *Mironosițele* va fi tipărită într-o formă prescurtată, datorată lui Petru Bâncilă, care omite să indice paternitatea ei. E republicată de D. Șt. Petruțiu într-o versiune completă, în 1937, iar în anul următor Victor Ion Popa o va prelucra într-o piesă care preia și titlul *Mironosițele*. După ce, în februarie 1872, adună într-un caiet diferite versuri profane și patriotice (poezii de Ienăchiță Văcărescu, Vasile Alecsandri, Grigore Alexandrescu ș.a.), caiet încheiat cu un *Viers la mort: Tristă-i viața omenească...*, P. se stinge din viață în urma unei boli de piept.

Cu toate că o parte a manuscriselor lui P. s-a pierdut la expoziția organizată de Muzeul Astra în 1905, se păstrează încă peste cinci sute de poezii, imnuri, balade, compuse de el însuși sau doar copiate. Opera sa principală este *Stihos - adecă viers*, lucrare caligrafiată între 1842 și 1844, având 1400 de pagini și cuprinzând 474 de cântări interpretate la principalele sărbători religioase și aranjate în ordinea calendaristică veche a anului (1 septembrie - 31 august). Dintre ele, 367 sunt originale, unele fiind retranscrise de P. și în alte volume. Se evidențiază epopeea de peste trei mii de versuri, ilustrată cu mai bine de optzeci de miniaturi, *Viers al dreptului și curatului Iosif.celui prea frumos, fiul patriarhului Iacov, luat și alcătuit din cuvântul Sf. Efreim Sirul*. Cea mai mare parte a textului e scris în stil și metru popular. Luându-și drept model lirica populară sau versurile lui Anton Pann și I. Tincovici, P. creează imagini de o accentuată plasticitate, ce poartă fie amprenta trăirii dramatice, fie a emoției și admirației, ca în ciclul închinat naturii. Macabei, de pildă, sunt asemănați eroilor neamului, care își apără limba și credința. Poezia naturii (*Viersul de primăvară și Cântarea lui Avel*) are o cromatică puternică, atestând un artist în profundă comuniune cu ritmurile firii. Țintind cultivarea tradiției strămoșești, P. prezintă vieți și evenimente pilduitoare și adaugă adesea și un vers independent, intitulat *Învățătura praznicului*. Imnurile sale conțin, mai toate, invocații ale divinității pentru folosul pământului și al poporului român. În afara literaturii proprii, P. a transcris versuri folclorice sau din operele înaintașilor, a copiat un număr impresionant de cărți tipărite pe care nu și le-a putut cumpăra: *Biblia, Divanul sau Gâlceava Înțeleptului cu Lumea* de Dimitrie Cantemir, *Isaak Lakedem* de Al. Dumas-tatăl, în traducerea lui G. Baronzi, *Moartea lui Avel* de S. Gessner, în transpunerea lui Al. Beldiman, *Crucea de argint* de Eugène Sue, tradusă de I. Heliade-Rădulescu ș.a. Copiile se individualizează prin îmbunătățiri ale limbii și stilului, prin explicații aduse noțiunilor neclare. Copistul își permitea chiar intervenții personale și folosea o limbă fără asperități, apropiată de aceea de dincolo de Carpați. Ca miniaturist, P. nu a fost un simplu ilustrator de texte, ci un povestitor în imagini plastice al unor realități a căror sorginte e viața satului românesc din vremea sa. Miniaturile lui reprezintă o operă unică, fără model anterior, realizată pentru textul *Bibliei* în conformitate cu propria viziune asupra diferitelor momente din istoria biblică. Activitatea sa - crede Zoe Dumitrescu-Buşulenga -, are caracterul unei sinteze care strânge laolaltă cuceririle poeziei de la începuturile ei populare și până la Anton Pann".

SCRIERI: *Colindele Paștilor sau Învierea lui Cristos*, în Petru Bâncilă, *Colindele Crăciunului și ale Paștilor*, Sibiu, 1875, 47-56; *Mironosițele*, în D. Șt. Petruțiu, „*Mironosițele*”. O dramă religioasă din ținutul Săliștii, AAF, 1937; *Irozii (Craii sau Magii)*, în Elisabeta Nanu, *Un manuscris cu irozi al lui Picu Pătruț*, AAF, 1942; *Miniaturi și poezie*, îngr. Octavian O. Ghibu, evocări de Zoe Dumitrescu-Buşulenga și Vasile Drăguț, introd. Octavian O. Ghibu și Crișan Mircioiu, București, 1985.

Repere bibliografice: Onisifor Ghibu, *Scritorul-ascet Picu Procopie Pătruț din Săliște*, „Telegraful român”, 1905, 80, 82, 83, 86; Onisifor Ghibu, *Un reprezentant rustic al spiritualității românești de la mijlocul secolului al XIX-lea: Picu Pătruț din Săliște*, București, 1940; D. Șt. Petruțiu, „*Mironosițele*”. O dramă religioasă din ținutul Săliștii, AAF, 1937; N. Cartoian, *Colindele cu steaua*, „Artă și tehnică grafică”, 1938-1939; Ion Vlasiu, *Drum spre oameni*, București, 1961, 124-130; Vasile Drăguț, *Picu Pătruț din Săliște*, SXX, 1965, 9; Paul Anghel, *Arhivă sentimentală*, București, 1968, 140-165; Octavian O. Ghibu, *Bibliografia operei lui Picu Pătruț din Săliștea Sibiului*, BOR, 1976, 3-4; Răzvan Theodorescu, *Un enciclopedist al spiritului săsesc*, MS, 1985, 4; Al. Zub, *Univers rustic*, VR, 1986, 8; Mihai Rădulescu, *Picu Pătruț, ilustrator al lui E. Sue și S. Gessner*, MS, 1986, 4; Octavian O. Ghibu, *Copia lui Picu Pătruț după „Divanul” lui D. Cantemir*, BOR, 1987, 5-6; Măcu, *Ist. lit.*, 84; *Dicț. scriit. rom.*, III, 657-658. A.G.

PĂTULEA, Dinu (22.IX.1947, Galați), poet, eseist și traducător. Mama poetului, Ortansa (n. Dimitriu), avea preocupări intelectuale, iar tatăl, Ion Pătulea, era negustor. P. a urmat școala primară în orașul natal, continuându-și învățătura la București, unde va absolvi Liceul „I. L. Caragiale” (1965). Licențiat în 1970 al Facultății de Limbă și Literatură Română a Universității bucureștene, a funcționat până în 1990 ca profesor la școala generală din Bumbuești, județul Vâlcea, devenind apoi redactor la săptămânalul ecologist „Eco” și profesor la liceul bucureștean „Marin Preda”. Debutează la „Familia” cu poezie (poemul *Diotima*), fiind sprijinit de Ștefan Aug. Doinaș. Editorial, P. a debutat în culegerea colectivă *Prier* (1988), unde sunt incluse versuri care ar fi trebuit să constituie materia primului volum personal, proiectat cu titlul *Romanul sau Posibilitățile Magdalinei*. Dar cea dintâi carte, *Fleacuri criminale*, îi apare în 1993. Colaborează cu poezie, eseistică, publicistică și traduceri la „Caiete critice”, „Contrapunct”, „România literară”, „Literatorul”, „Contemporanul - Ideea europeană” ș.a.

Cu *Fleacuri criminale* P. se exprimă, stilistic și tematic, pe coordonatele caracteristice pentru poezia optzecistă. Universul său mobilizează inventarul și anecdotică măruntă a vieții casnice. Nu în exclusivitate, căci li se adaugă câteva traiectorii și contexte sociale marginale, provizorii, nespectaculoase - navetismul, viața măruntă a garilor obscure și a traseelor de autobuz lătralnice, apostolatul didactic rural (episod, de altfel cvasiobligatoriu în biografia și în textele majorității tinerilor scriitori din anii '80), cărciuma (cea din anii '90, dotată cu televizor color care recepționează clipuri transmise prin satelit). Marasmul și privațiunile din anii dictaturii ceaușiste modelează atmosfera și tematica acestor versuri. Alimentația, vestimentația - fie cele din viața de toate zilele, cvasimitizate de dificultatea obținerii lor, fie cele din lumea liberă și prosperă, uimitoare, neverosimile, semne ale unor paradisuri

terestre posibile dar inaccesibile, întrezărite fulgurant, contemplate cu un jind impersonalizat, melancolic – dețin un loc important în recuzită. Emblematic sunt câteva personaje cu care eul liric intră în comunicare: în universul casnic, Magdalena – cea „refractoră față de poezie” (Eugen Simion), iar în cel public – impiegatul de mișcare cu veleități de poet, colegele de navetă, elevii amărâți de la țară (un poem, intitulat *două codițe blonde*, închipuie o microbiografie de „om năcăjit”), o doamnă Elfriede, posesoare a unui sortiment de bunătăți „refegiste”, cuprinzând, între altele, „această pastă de dinți disident pe care eu aș mânca-o” ș.a. E adevărat că, după cum remarca Eugen Simion, poezia lui P. „are o latură comună cu poezia voluptuos ironic conjugată a lui Emil Brumaru”, dar într-o perspectivă cumva mai scrâșnită ori mai urmuzian-grotescă. Inventarul cotidianului prozaic nu e cultivat decorativist, cu o complezență neangajantă pentru pitoresc (fie el și un pitoresc al sordidului), ci vehiculează, cu o retorică burlesc-minimalistă, desfășurări ambițioase. Marginalitatea și întâmplătorul sunt aparente, semnalate cu umor răutăcios și blând totodată, și conectate la paradigmele imprevizibile ale heterotopiei. Arătate cu degetul, cu simulat parapon prăpăstios, ele sunt convertite pe loc în contrariul lor. Din sălașul lui înfrigurat, năpădit de simbolice invazii de șoareci, eul liric e conectat, nu numai radiofonic, la marile dileme ale vieții moderne, cronometrate după GMT. Condiția periferică e eufemizată într-un chip agresiv-compensator, prin demitizarea „centrului”. Poetul exaltă fără grandilocvență forța intelectului de a opera și judeca pe scară mare, în pofida – sau chiar stimulat de – derizoriul contingentului imediat. Din scoriile cotidiene i se naște sufletul (*căci ne plictisim*). Conștientizarea marginalității, sentimentul de a trăi într-o lume bizară (de unde scăparea posibilă, evocată repetat, ca o litanie ironică, nu fără aluzie tragic-burlescă la situația „neamțului” amintit de Crăcănel în *D'ale carnavalului* de I. L. Caragiale, a fugii în Bulgaria) convertesc deruta mărunță în sentențe fundamentale. Efectul decurge din contrastul dintre, pe de o parte, derizoriul ambianței imediate și bonomia vicleană, ludic-disperată, a unor formulări (fals) liniștitoare și, pe de altă parte, zbuciumul mistuitor al unei anxietăți holiste, dotată cu oarecare coloratură social-politico-culturală și contextualizată geopolitic, în fond cu adresă ontică. Anxietate virtual dezamorsată totuși de sugerarea unui chietism oriental, atins prin dobândirea bucuriei contemplației, după procedeele hazului de necaz. Măruntă imagerie prozaică e investită, fără patos sau poză, cu semnificații ale interogației asupra rosturilor ultime, schițate cu nerv și curmate brusc. Colorată anecdotic, lirica lui P. este de regulă nonnarrativă: vădește performanța obținerii unui maxim de conotație cu un minim de anecdotică și de narație. Ecouri din – sau omologii cu – poezia unor autori din generații mai vârstnice (atât de diferiți între ei, precum Tudor George, Mircea Ivănescu și Leonid Dimov) sunt perceptibile pe alocuri. De filiație dimoviană este, de pildă, amplul poem „narrativ” cu moneda de, care pune în scenă o „eternitate iterativă” (ca *Baia* sau *Pasărea de argint*, la Dimov), cu virtuți nelămurit alegorice. Caracteristic – sub

aspectul formal, al grafiei – pentru versurile lui P. este și recursul la artificii de punere în pagină, la destructurarea corpului fizic al textului, în răspăr cu uzanțele curente, printr-un fel de antiprozodie de factură personală, nu fără asemănări cu procedările avangardiste. Modalitate de insolitare pregnantă a unor părți de discurs aparent anodine, vizând un spor de expresivitate, o lectură „ghidată”: prin nonconformism tipografic, prin frazări și fragmentări imprevizibile, prin bararea, cu o linie orizontală, a unor cuvinte (la care poetul ar fi renunțat, dar pe care le lasă lizibile, nu fără tâlc) se obțin cezuri productive semantic, goluri, zigzaguri ale traseului privirii de-a lungul și de-a latul paginii, întreruperi și temporizări ale citirii, care structurează decodarea poemelor într-un chip anume. În și mai mare măsură caracteristică e o formulă de angajare social-politică total refractoră față de orice conformism ori „nonconformism conformist”, în fond o angajare mai mult filosofică și morală decât una propriu-zis politică. Poetul contemplă și valorizează – ori deplânge, revoltat în cheie majoră, fără emfază zgomotoasă – cu mijloace extrem-moderniste, optzeciste, stări și tendințe de profunzime, degradări ale omenescului, determinate de experiența istorică a contemporaneității. Toate acestea, sub aparențele cultivării unui *bric-à-brac* pitoresc și abstrus.

SCRIERI: *Prier* (volum colectiv), București, 1988; *Fleacuri criminale*, București, 1993.

Repere bibliografice: Eugen Simion, *Magdalena și Carolina*, RL, 1989, 6; Nicolae Bârna, '80 după '80, CC, 1995, 1-2; Octavian Soviany, *Sindromul Magdalena*, CNT, 1995, 7. N.Br.

PĂUN, Gheorghe (6.XII.1950, Cicănești, j. Argeș), prozator. Este fiul Floarei (n. Toma) și al lui Vasile Păun, țărani. Urmează cursurile școlii elementare în comuna natală, apoi învață la Liceul „Vlaicu Vodă” din Curtea de Argeș (1965-1969). Licențiat al Facultății de Matematică, secția informatică, din cadrul Universității din București (1974), doctor în matematică (1977). P. lucrează în calitate de cercetător științific la Institutul de Matematică al Academiei Române (București). Primește o bursă Humboldt (1992-1993) la Magdeburg, în Germania, vizitează universități din Ungaria, Cehia, Slovacia, Polonia, Franța, Austria, Olanda, Finlanda, SUA ș.a. Este membru corespondent al Academiei Române din 1997. În afara lucrărilor de specialitate, a elaborat cărți de cultură științifică și jocuri logice. A fost distins cu mai multe premii pentru literatura SF pe care o scrie.

Prozele matematicianului P. au fost asociate cu literatura de anticipație, cu genul științifico-fantastic. Se observă, ca un reflex al activității de cercetător, latura speculativă, „fundamentarea” paradoxală a unor piese narrative, în fapt mici parabole comune fanștilor de oriunde, tratate cu vagă ironie, într-un minimum de cuvinte. Disoluția epică a acumulării de fapte sugerează o evoluție în cicluri, în spirală mai curând, în care oricărui model îi corespunde un dublu al său. Volumul *Sfera paralelă* (1984) propune astfel de revalorificări în manieră SF: *Printre noi...* relatează povestea unui text ucigaș care,

transmis de autor persoanelor avizate, provoacă în serie moartea lectorilor, ba chiar și a autorului (narator inclus) referinței la acesta; *Sfera paralelă* (titlu ce sugerează improbabilul logic) narează despre ceea ce se anunța a fi o transpunere „provincială” a temei dublului, dar care se rezolvă în cheia SF a lumilor paralele; aceeași tratare SF și „cibernetică” este abordată în *Sora lui Robin și Teribila spirală*. Proza din *Generoasele cercuri* (1989) se înscrie și mai bine în acest program auctorial al unei scriituri hiperrealiste: un cadru scenic abia schițat, al unei lumi de periferie, industrializată abuziv, în care se ghicește univoc trama absurdă sau paradoxală care animă conștiințe oarbe uneori – un muncitor eșuat în viață din cauza unui incident din adolescență provoacă același tip de incident, în care victimă va fi de data aceasta un tânăr surprins în aceeași postură, așadar repetabilitate în spirală (*Cândva în parc*). Romanul *Oglinzi mișcătoare* (1994) narează și el programul autorului: ceea ce e prezis și descris – chiar și la modul oniric, când e vorba de predicțiile personajului narator – devine necesitate, într-o secvență spiralată. *Hotel Anghila* (1994), care poartă pe copertă numele autorului „tradus” în engleză (George Peacock), contează doar ca un exercițiu parodic de proză detectivistică, în modul lui Raymond Chandler, scris cu oarecare umor. În schimb, *O mie nouă sute nouăzeci și patru sau Schimbarea care nu schimbă nimic* (1993), apărut și în traducere engleză (Londra, 1997), e o replică la *O mie nouă sute optzeci și patru* al lui George Orwell și preia întocmai cadrul și personajele antiutopiei scriitorului englez, plasând evenimentele după zece ani, când aparatul de control al conștiințelor, dirijat de societatea totalitară – stratificată în funcție de cele mai abuzive privilegii – asupra căreia veghează Fratele cel Mare, suferă o revoluție care izbucnește prea repede, luându-i prin surprindere pe complotiști. Aceștia îl vor promova pe Fratele cel Nou, care teoretizează și aplică o „schimbare care nu schimbă” (aluzie la semnificația revoluției din decembrie 1989, de întoarcere în același punct). Dacă, dincolo de îngroșările de rigoare, s-a văzut în romanul lui Orwell o parabolă a societății totalitare, romanul lui P. grefează, tot parabolic, situații din România postdecembristă.

SCRIERI: *Sfera paralelă*, București, 1984; *Generoasele cercuri*, București, 1989; *O mie nouă sute nouăzeci și patru sau Schimbarea care nu schimbă nimic*, București, 1993; *Oglinzi mișcătoare*, București, 1994; *Hotel Anghila sau Vacanța unui detectiv particular*, București, 1994.

Repere bibliografice: Solomon Marcus, *Spectacolul matematicii*, R, 1983, 50; Mihai Coman, *Întâlnire de gradul III cu literatura SF*, SLAST, 1984, 8; Voicu Bugariu, *Literatură și matematică*, LCF, 1984, 38; Nicolae Manolescu, *Esul ca „provocare”*, ST, 1984, 12; Cornel Robu, „*Sfera paralelă*”, ST, 1984, 12; Mircea Tomuș, *Un model al perfectibilității*, T, 1984, 12; Voicu Bugariu, *Tineri prozatori*, SLAST, 1986, 13; Ion Hobana, *Anatomy of Wonder. A Critical Guide to Science Fiction*, Londra, 1987, 562–570; Alex. Ștefănescu, *Ars longa, prosa brevis*, RL, 1990, 7; Ioan T. Morar, „*Generoasele cercuri*”, „*Almanah «Anticipația»*”, 1990; George Arion, *Tiran după tiran*, FLC, 1993, 50; Paul Schweiger, „*O mie nouă sute nouăzeci și patru sau Schimbarea care nu schimbă nimic*”, „*Viața noastră*” (Tel Aviv), 1997, 18 iulie; Rusu, *Membrii Academiei*, 400; Oprea, *Anticipația*, 306–309, 554–555.

E.M.

PĂUN, Octav (26.II.1928, Iași), folclorist. Este fiul Cleopatrei Păun. Urmează școala primară la Dorohoi, învață apoi la Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi” din Rădăuți (1939–1946) și la Liceul „Octavian Goga” din Odorhei (1946–1947). Va absolvi în 1951 Facultatea de Filologie a Universității din București, devenind cadru didactic la Catedra de istoria literaturii române și la Catedra de folclor a Facultății de Filologie bucureștene, apoi lector de limba, literatura și civilizația poporului român la universitățile din Sofia (1964–1966) și Belgrad (1967–1969, 1990–1993), conferențiar la Universitatea „Spiru Haret” din București. Este doctor în științe filologice cu teza *Paralele folclorice româno-sârbo-croate*, susținută în 1974 la Universitatea din Belgrad. Debutează cu un studiu despre literatura română veche în „*Analele Universității București*” (1957). Colaborează la „*Revista de istorie și teorie literară*”, „*Analele Universității București*”, „*Gazeta literară*”, „*România literară*”, „*Contemporanul*”, „*Tribuna*”, „*Lumina*” (Pančevo), în publicații de la Skopje, Sofia, Belgrad ș.a.

Ca folclorist, P. realizează, dar mai cu seamă editează, singur sau în colaborare, colecții de literatură populară, precum și un curs universitar, *Folclor literar românesc* (1964). În 2003, sub titlul *Novăceștii*, publică studii de folclor comparat care își au punctul de plecare în teza de doctorat. Aici sunt examinate, în două capitole extinse, variantele sârbești și românești despre Novăcești. Cel mai semnificativ aport al cărții este acela că autorul nu își susține aserțiunile folosind traduceri germane sau franțuzești, ci chiar texte de primă sursă, studiate în anii când s-a aflat la Belgrad. Altă caracteristică a demersului este că nu constată doar analogii, interferențe, paralele între cele două serii de variante, ci caută explicații istorice, etnografice, etnologice ale acestor confluente. În timpul unui stagiu de documentare, în anii '70, P. a avut șansa să descopere la Biblioteca „Goethe” din Weimar primele trei numere, până atunci necunoscute, din „*Fama Lipschii pentru Dația*”, întâiul periodic românesc, scris de I. M. C. Rosetti și Anastasie I. Lascăr în 1827 la Lipsca (Leipzig). De asemenea, a editat, în colaborare cu Vasile Popeangă, *Din istoria literaturii didactice românești*, lucrare a lui Onisifor Ghibu (1975), a antologat, în colaborare cu Antoaneta Tănăsescu, *Discursuri de recepție la Academia Română* (1980), a realizat o antologie de proză românească în limba bulgară (1965) și mai târziu o antologie a poeziei românești din Iugoslavia (1995, în colaborare cu Simeon Lăzăreanu).

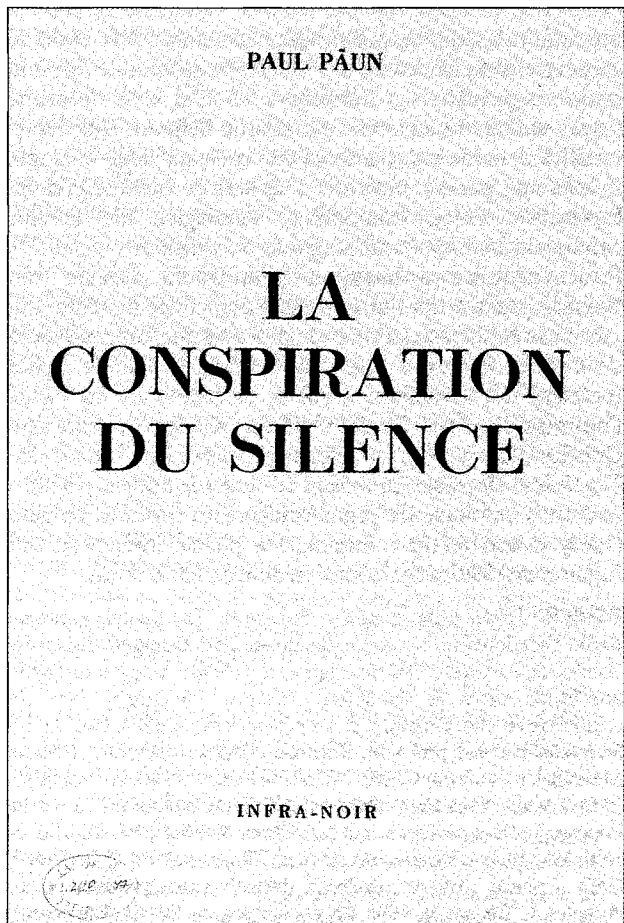
SCRIERI: *Folclor literar românesc*, București, 1964 (în colaborare cu Barbu Theodorescu); *Novăceștii*, București, 2003. **Culegeri:** *Folclor din Dâmbovița*, București, 1981 (în colaborare cu Silviu Angelescu). **Ediții, antologii:** *Album de paleografie românească*, București, 1958 (în colaborare cu Mitu Grosu); [*Cei care plătesc cu viața*], Sofia, 1965; *Elogiu folclorului românesc*, pref. edit., București, 1969 (în colaborare cu Maria Mărdărescu); Onisifor Ghibu, *Din istoria literaturii didactice românești*, introd. Vasile Popeangă, București, 1975 (în colaborare cu Vasile Popeangă); *Discursuri de recepție la Academia Română*, pref. edit., București, 1980 (în colaborare cu Antoaneta Tănăsescu); ed. 2, București, 1997; *Legende populare românești*, introd. edit., postfață Silviu Angelescu, București, 1983 (în colaborare cu Silviu Angelescu);

Petre Lenghel Izanu, *Poezii și povești populare din Maramureș*, pref. Mihai Pop, București, 1985; *Basmе, cântece bătrânești și doine*, București, 1989 (în colaborare cu Silviu Anghel); *Intrarea în casă. Antologia poeziei românești din Iugoslavia*, pref. edit., București, 1995 (în colaborare cu Simeon Lăzăreanu).

Repere bibliografice: Bârlea, *Ist. folc.*, 58-73; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 149-150. I.D.

PĂUN, Paul (pseudonim al lui Zaharia Zaharia; 10.IX.1916, București - 9.IV.1994, Haifa, Israel), poet. Bunicul său dinspre tată a trecut Prutul de frica armatei țariste, care l-ar fi recrutat forțat, și a trăit în Moldova. **P.** a făcut studii de medicină, absolvite în 1940. La începutul anilor '60 a emigrat în Israel, unde a profesat ca medic urolog. A fost și un artist plastic apreciat, prezentând mai multe expoziții cu ecou imediat. Debutează cu versuri avangardiste în revista „Alge” (1930), colaborând și la „unu”, „Facla”, „Cuvântul liber”, „Azi”, „Lumea”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Lumea românească”, „Era nouă”, „Meridian”, „Viața românească”. Editorial, intră în scena literară cu volumul de versuri *Plămâmul sălbatic*, apărut în 1933.

Plămâmul sălbatic este un lung poem încărcat de secvențe onirice, dar și de îmbinări șocante de cuvinte: „le vorbeam despre dragoste/ca despre o crimă de artă/[...] te iubesc/cum iubește asasinul/carnea și cuțitul”. Acest nou Robinson Crusoe - cum se consideră poetul - descoperă, printr-o percepție whitmaniană, o „solidaritate mondială a suferinței” în dăruirea de sine ce capătă dimensiuni cosmice. Filonul răzvrătirii provine din nevoia de libertate pe care spiritul celui despovărat de prejudecăți și de clișee sociale o simte revenind printre semeni: „acum inima mea e obrazul suferinței/purtat peste orașe, peste mări”. Așa cum s-a întâmpat cu confrăii Virgil Teodorescu, Gellu Naum, Gherasim Luca, D. Trost ș.a. din Grupul suprarealist român, poezia lui **P.** din placheta *Marea palidă* (1945) devine și mai clar exponenta liricii suprarealiste. E un poem de câteva sute de versuri, care abundă în imagini frenetice, bizare, cu reflexe stranii, sugerând erotismul când suav, când șocant și ciudat: „în gâtul tău curge o rochie lichidă”; „în timp ce pe brațe/[...] țin corpul tău cât o linguriță”; „și totuși între noi e un fulg îmbrăcat în călău/un cadavru cât o mică păpușă”. Peisaje absurde proiectează imagini halucinante, nu departe de picturile lui Salvador Dalí: câmpul este invadat de paturi de fier ca niște schelete, ori „sufocant, peisajul topit/răsuffă adânc, se oprește, răsuffă”. Tot în anul 1945 **P.** a semnat, alături de Gellu Naum și Virgil Teodorescu, manifestul intitulat *Critica mizeriei*. Spiritul contestatar se revoltă împotriva a tot ce întruchipau vechile sisteme de valori, proclamând „PERMANENTUL EFORT PENTRU ELIBERAREA EXPRESIEI UMANE SUB TOATE FORMELE EI”, reprezentat de suprarealism. De altfel, sub bagheta lui André Breton, **P.** și alți adepți români ai curentului vor scrie în 1947 un nou manifest, *Le Sable nocturne*. Alte două cărți, de astă dată de proză, *Les Esprits animaux* (1947) și *La Conspiration du silence* (1947), venerează cuvântul văzut ca o alchimie. Singurul volum publicat în Israel este *La Rose parallèle* (1975), unde poetul își păstrează propensiunea spre suprarealism, dar îi asociază, într-un mod personal, concepte cabalistice. Opera artistului plastic **P.** își extrage esența și respiră în același spațiu genuin suprarealist pe care nu l-a părăsit niciodată.

SCRIERI: *Plămâmul sălbatic*, cu guașe de Jules Perahim, București, 1933; *Diamantul conduce mâinile* (în colaborare cu Virgil Teodorescu și D. Trost), București, 1940; *Marea palidă*, București, 1945; *Critica mizeriei* (în colaborare cu Gellu Naum și Virgil Teodorescu), București, 1945; *Les Esprits animaux*, București, 1947; *La Conspiration du silence*, București, 1947; *L'Infra-Noir. Préliminaires à une intervention surthaumaturgique dans la conquête du désirable* (în colaborare cu Gherasim Luca, Gellu Naum, Virgil Teodorescu și D. Trost), București, 1947; *Éloge de Malombra. Cerne de l'amour absolu* (în colaborare cu Gherasim Luca, Gellu Naum, Virgil Teodorescu și D. Trost), București, 1947; *Le Sable nocturne* (în colaborare cu Gherasim Luca, Gellu Naum, Virgil Teodorescu și D. Trost), în *Le Surréalisme en 1947. Exposition Internationale de Surréalisme présentée par André Breton et Marcel Duchamp*, Paris, 1947; *La Vie extérieure*, București, 1948; *La Rose parallèle*, Haifa (Israel), 1975.

Repere bibliografice: C. Ionescu-Gulian, „Plămânu salbatic”, VR, 1939, 5; Streinu, *Pagini*, II, 144–147; Ion Caraion, *Paul Păun*, „Mondial magazin”, 1947, 35; André Breton, *Le Surréalisme en 1947*, Paris, 1947, *passim*; Jean-Louis Bédouin, *Vingt ans de surréalisme*, Paris, 1961, 111; Piru, *Panorama*, 131–132; Piru, *Ist. lit.*, 281, 434, 477; *Avangarda literară românească*, îngr. și introd. Marin Mincu, București, 1983, 50, 52, 680; Pop, *Avangarda*, 334–343; Ierunca, *Subiect*, 224–233; Ion Pop, *Paul Păun*, ST, 1994, 12; Ștefan Baciu, *Însemnările unui om fără cancelarie*, București, 1996, 220–221; Ov. S. Crohmăniceanu, *Evreii în mișcarea de avangardă românească*, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 2001, 158–166, 197–198; Popa, *Ist. lit.*, I, 251–252; Cristofor, *Țara Sfântă*, II, 92–98; Dan Grigorescu, *Dicționarul avangardelor*, București, 2003, 510. O.I.

PĂUN, Stelian (24.II.1913, Turnu Măgurele – 11.X.1992, București), poet și prozator. Este fiul Gherghinei Păun, muncitoare în port, și al lui Marin Păun, agricultor și muncitor portuar. Urmează cursurile primare și liceale la Turnu Măgurele. Între 1933 și 1939 este student la Academia de Înalte Studii Comerciale și la Școala Normală Superioară din București. Numit, în 1943, profesor titular la Liceul de Băieți din Turnu Măgurele, în 1945 devine și director, iar în 1948 este promovată inspector-șef al Inspectoratului Școlar al județului Teleorman. A deținut funcții de conducere și în cadrul Inspectoratului Școlar al județului Ilfov, a fost membru în Comitetul Executiv al Regiunii București și deputat regional timp de opt ani. Debutază cu versuri în „Cuvântul liber” (1936), pentru scurt timp semnând și Stelian Păun-Negru. În presa vremii publică, pe lângă versuri originale, și traduceri din lirica unor poeți americani proletari grupați în jurul revistei „New-masses” (New York), precum și eseuri, recenzii, reportaje etc. Colaborează la „Lumea românească”, „Câmpul” (Turnu Măgurele), „Drum” (Roșiori de Vede), „Tineretul” (Turnu Măgurele). În 1939 și 1940 este secretar de redacție la „Lumea românească”, iar în 1945 tipărește gazeta „Vipera”, fiind redactor-șef și elementul catalizator al acesteia. A mai colaborat la „Teleormanul liber”, „Steagul roșu”, „Gazeta literară” ș.a.

Poeziile scrise de P. exploatează stângaci un așa-zis sentiment patriotic, fiind versificări facile, în spirit agitatoric: „Cu această dragoste nepieritoare/Eu, țară, te iubesc clocotitor/ Și-am mers la braț cu tine totdeauna/ În văzul și-n auzul tuturor” (*E o iubire*). Dinastia regală este blamată stupid („țara lui rege Hopântol”) și îndemnul de a pune capăt unei rânduiești politice „învechite” este exprimat conform rețetărilor ideologice: „Să sfărâmi lumea veche în care-ai suferit” (*Cântec pentru liniștit copilul*). Primul roman publicat de P., *Pământ salbatic* (1966), e urmat de *Fața lumii* (1971), *Primăvară în infern* (1981) și *Cloșca cu puii de aur* (1983). În *Primăvară în infern* autorul încearcă să ofere o frescă a evenimentelor din așezarea Turris de pe malul Dunării, coroborate cu cele care au marcat istoria țării în preajma anului 1940 și după aceea. Se străduiește să contureze prototipuri umane, dar nu reușește decât rareori, personajele fiind lipsite de consistență epică. Dialogurile, cu puține excepții, par niște tirade înșesate documentar, adevărate lecții de istorie ori de conduită umană care „sună” la fel, fie că

sunt rostite de un adolescent sau de un adult. Se fac trimiteri, în direcția acceptată oficial, la momente din istoria României, precum mișcarea legionară, uciderea lui N. Iorga, al doilea război mondial și tributul în vieți omenești plătit de armata țării. Instaurarea regimului comunist este văzută ca o izbăvire. Cu certe sugestii autobiografice, protagonistul e un tânăr intelectual ai cărui părinți, țărani, au făcut tot posibilul să îl ajute să învețe la București, la facultate. Proaspăt absolvent, este numit de secretarul de partid al județului director al școlii din Turris și, puțin după aceea, inspector-șef al inspectoratului de învățământ. Previzibil, apologia comunismului, considerat cea mai dreaptă orânduire, nu întârzie să apară: „... peste tot e nevoie de oameni buni, bine pregătiți, și mai presus de toate, comuniști!”. P. a mai tipărit un volum de însemnări, *Omul de la catedră* (1974), privind educația, școala, procesul de învățământ.

SCRIERI: *Pământ salbatic*, București, 1966; *Fața lumii*, București, 1971; *Omul de la catedră*, București, 1974; *E o iubire*, București, 1978; *Primăvară în infern*, București, 1981; *Cloșca cu puii de aur*, București, 1983.

Repere bibliografice: Virgil Carianopol, „Pământ salbatic”, VR, 1966, 9; Sorin Titel, „Fața lumii”, RL, 1971, 50; Valeriu Cristea, „Fața lumii”, FLC, 1971, 51; Adrian Popescu, „Fața lumii”, ST, 1972, 23; Sorin Titel, *Experiență și transcriere*, RL, 1975, 52; Virgil Carianopol, „Primăvară în infern”, R, 1981, 8; Al. Raicu, *Stelian Păun – 70*, RL, 1983, 9; Al. Raicu, *Popas aniversar*, RL, 1988, 11; Cristea, *Teleorman*, 513; Popa, *Ist. lit.*, II, 942. O.I.

PĂUN, Vasile D. (9.II.1850, București – 1.III.1908, București), poet, teoretician și critic literar. După studii secundare făcute în București, la Gimnaziul „Gh. Lazăr” și la Liceul „Sf. Sava”, lucrează o vreme ca funcționar în administrație. Va absolvi și Facultatea de Litere a Universității din București. Este apoi profesor și director (1878) la Gimnaziul „Cantemir Vodă”, profesor, din 1879, la Liceul „Sf. Sava”. Își va fi desăvârșit studiile în Germania, când, din 1883, l-a însoțit, ca preceptor, pe principele Ferdinand de Hohenzollern. La întoarcerea în țară, ajunge profesor titular de limba și literatura română, dar și director (1892–1903) al Liceului „Gh. Lazăr” din București.

În revista „Albina Pindului”, unde debutează în 1868 cu poema *Umbra lui Mihai*, P. își semna versurile Basiliu Dimi-trescu sau Vasile Demetrescu. Acum, în cercul „Orientul”, organizat de Gr. H. Granda, are prilejul să îl cunoască și să se apropie de Mihai Eminescu. Va mai colabora cu versuri, dar și cu proză, articole și cronici literare la „Foaia Societății «Românismul»”, „Traian”, „Columna lui Traian”, „Foaia Societății «Renașterea»”, „Povestitorul”, „România liberă”, „Românul literar”, la „Vatra”, „Literatură și artă română”, la „Revista Societății «Tinerimea română»” (unde e redactor-șef), „Apărarea națională” ori la „Secolul”, aici susținând cronică literară și rubrica „Note și reflexiuni”. Mai semna Davus, Pavo, Simplex și Zorilă. Versurile lui – patriotice, elegii, satire, ode (*Odă la rezbil*, 1877), alegorii, balade – sunt ale unui manierist care știe să fructifice lecturi și tehnici. Spirit reflexiv cam uscat, construind după scheme apăsate romantice, ca mai târziu

Panaît Cerna, autorul este un calofil, preocupat de eufonia ritmică și de calitatea prozodiei (*Iezerul, Sihastrul*, „poveste poetică” - 1896). Ca și prietenul său Anghel Demetrescu, **P.**, om cu serioasă cultură clasică, informat și cu privire la ideile și arta contemporană, a fost un teoretician tradiționalist, intrând în rezonanță cu autori și opere consacrate. Deși teoretiza insistent asupra preeminenței fanteziei între facultățile generatoare de artă, înțelesul frumosului era, la el, cel clasicist. În contribuțiile lui analizează cvasididactic, citând abundent esteticieni al căror șir pornește din Antichitate, noțiuni precum cele de urât, ridicol și comic, glosează în legătură cu alte categorii - sublim, grație, farmec, naivitate -, scrie comentarii școlastice intitulate *Ficțiune, imagine și comparațiune* (1896), *Înrudirea poeziei cu celelalte arte frumoase (muzica, pictura, plastica și arhitectura)* (1898). Și criticul preferă „aerul limpede al imaginilor senine”, arătându-se prudent față de poetica lui Baudelaire, „stegarul celui mai desăvârșit senzualism”. Stângăciile de prozodie ori greșelile de limbă, sancționate cu iritare, uneori chiar violent, îi stârnesc câteodată porniri marcate de suficiență.

SCRIERI: *Odă la rebel*, București, 1877; *Ficțiune, imagine și comparațiune, studiu comparativ de literatură poetică. Sihastrul, poveste poetică*, București, 1896; *Catastrofa Nibelungilor*, Craiova, 1896; *Înrudirea poeziei cu celelalte arte frumoase (muzica, pictura, plastica și arhitectura)*, București, 1898.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, II, 41-45; G. Popa-Lisseanu, Vasile D. Păun, UVR, 1929, 22; Perpessicius, *Alte mențiuni*, II, 397-398; Bucur, *Istoriografia*, 56-57; *Dict. lit. 1900*, 668-669; *Dict. scriit. rom.*, III, 658-660. G.D.

PĂUN-PINCIO, Ion (17.VIII.1868, Mihăileni, j. Botoșani - 30.XII.1894, București), poet. Tatăl său, Alexandru Păun, îndeplinise funcția de subprefect în județul Dorohoi. Mama publicase înainte de căsătorie, sub semnătura Maria Cozmiță, câteva texte prin revistele din Bucovina. Terminând școala primară la Mihăileni în 1881, **P.-P.** începe liceul la Pomârla și îl va continua la Botoșani. Este perioada în care își publică cele dintâi versuri în „Familia” (1888), apoi în „Drepturile omului”, „Contemporanul”, „Ilustrațiunea română”. O vreme urmează cursuri liceale și la Iași, unde, cuprins de o afecțiune subită pentru arta scenei, se înscrie și în clasa de declamație a Conservatorului. Dar, covârșit de neajunsuri materiale, nu-și poate termina studiile. Într-o călătorie prin Italia, din 1892, își alege pseudonimul Pincio după numele unei celebre grădini din Roma. La începutul aceluiași an, s-a angajat telegrafist în București. De aici e mutat la Brăila și, după un timp, în comuna Piuă Petrii, județul Ialomița. Intrat în conflict cu mai marii lui, își va da demisia, dedicându-se ziaristicii. Acum colaborează mai regulat la „Adevărul”, „Adevărul ilustrat”, „Arhiva”, „Evenimentul literar”, „Literatură și știință”, „Munca”, „Munca științifică și literară”, la publicațiile muncitorești îndeosebi, **P.-P.** fiind atras în această vreme către mișcarea socialistă. Dar tribulațiile vieții de slujbaș îi zdruncinaseră sănătatea. Nu rezistă decât câteva săptămâni în

postul de casier la o berărie ținută de I. L. Caragiale. Bolnav, se retrage la Brăila, să se îngrijească. Găsește încă resurse de a răspunde cu entuziasm chemării revistei „Lumea nouă”, care îi oferă o funcție de redactor. Se prăpădește în urma unei banale infecții. În 1948 a fost ales membru post-mortem al Academiei RPR.

Lirica, de o anume melodicitate, a lui **P.-P.**, adunată postum, în 1896, este aceea a unui melancolic timid și însingurat, pierdut în reverii sau urzind sfioase gânduri de dragoste. Poetul e un afectuos, de o duioșie aproape feminină. Peisajul cernit al amurgului, toamna, cu cerul plumburiu străbătut de umbrele sinistre ale corbilor, îi declanșează acestui senzitiv o stare apăsătoare de urât, de spleen (ca în poezia simbolistă) și o melancolie tulburată, vag, de presentimentul morții. Prin atmosfera deprimantă provocată de spectacolul naturii în destrămare, *Amurg, Dies irae* (după Leconte de Lisle) sau *Sfârșit de toamnă* îl prevestesc pe G. Bacovia. **P.-P.** este însă, în primul rând, un eminescianizant. Lirismul lui, în care răzbate sunetul pur al ingenuității, cuprinde totuși atâta autentică simțire, câtă să nu facă din el un searbăd epigon. Versurile erotice, în care se percep inflexiuni folclorice, capătă uneori tonalitatea idilelor lui G. Coșbuc. E poezia de factură intimistă a unui confesiv, nu lipsit cu totul de umor și nici de autoironie. Alteori, aplecându-se spre necazurile altora, întristatul nu se mai abandonează doar propriilor pătămiri. Deși abulic, el întrevede în aceste clipe, ca singură cale de urmat, lupta. Lirica lui socială este notabilă prin accentele de satiră. În afara unor articole și a unor note critice, poetul a scris și câteva schițe, în care evocă anii copilăriei petrecute la țară. Prozele sunt pătrunse de simpatie și compasiune pentru cei sărmani, amărâți și năpăstuiți. Câteodată mila se preschimbă în indignare sau într-o ironie acidă.

SCRIERI: *Versuri și proză*, București, 1896; *Versuri, proză, scrisori*, pref. G. Diamandi, București, 1911; *Versuri*, îngr. și postfață N. Ionescu-Lazu, București, 1946; *Versuri, proză, scrisori*, îngr. Andrei Rusu, pref. I. Vitner, București, 1955.

Repere bibliografice: Botez, *Scieri*, 47-50; Chendi, *Schițe*, 105-108; G. Dumitrescu, *Figuri uitate. Ion Păun-Pincio*, VRA, 1935, 408; Barbu Lăzăreanu, *Ioan Păun-Pincio*, București, 1948; *Ist. lit.*, III, 576-578; *Dict. lit. 1900*, 669; *Dict. scriit. rom.*, III, 660-662. F.F.

PĂUNAȘUL CODRILOR, revistă apărută la Tohanul Vechi, azi Zărnești, lunar, din decembrie 1941 până în iunie 1944. Director fondator este I. Merișescu, iar director literar Nicolae Graur. Articolul-program, *Chemări*, semnat de I. Merișescu, mărturisește dorința de a da publicului „tot ce poate fi mai sănătos și mai bun” și de a lupta împotriva „încornorațiilor” care înveninează literatura. Revista cuprinde poezii și articole critice (scurte) despre poeți, cu o accentuată preferință pentru literatura mai veche și nemanifestând interes pentru curentul modernist. În numărul 1-2 din 1944 **P.c.** reproduce din „Moftul român” poezia *Da... nebun* de I.L. Caragiale. Se publică sau sunt retipărite versuri de I. Merișescu, Zaharia Bârsan, Nicolae Graur, Nicolae Isac, Radu D. Rosetti, Const. Stăvaru,

Al. Mateevici ș.a. De altfel, număr de număr se reproduc texte din mari scriitori români, cu precădere poezie. În sumar este inclusă proză semnată de I. Merișescu, Ilie Gh. Crișan, Ursanu Zeletin, alături de câteva articole, apărute sub genericul „Poezii noștri”: I. Merișescu, *Octavian Goga*, V. R. Stoica, *Mihail Eminescu*, Radu D. Rosetti, *Un uitat: Haralamb G. Lecca*. Publicația mai cuprinde un „Caleidoscop literar”, cu scurte prezentări ale materialelor literare apărute în alte reviste, cugetări, anecdote, poșta redacției, anunțuri. Mai pot fi consemnate însemnări diverse de Nicolae Graur, N. Carpen, M. Suci-Sibianul, V. Modorcea-Ossian. T.H.

PĂUNESCU, Adrian (20.VII.1943, Copăceni, j. Bălți), poet, prozator și gazetar. Este fiul Floarei Păunescu și al lui Constantin Păunescu, învățători. După reocuparea Basarabiei de către armata sovietică, familia se întoarce la Bârca, în Oltenia. **P.** începe cursul mediu la Liceul „Frații Buzești” din Craiova, spre a-l continua la Liceul „Sf. Sava” din București și a-l absolvi, în 1960, la Școala Medie nr. 10. În același an debutează cu versuri în „Luceafărul”. Student, între 1963 și 1968, la Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București, lucrează, din 1966, în redacția revistei „Amfiteatru”. În 1968 trece la „Gazeta literară”. În 1970 devine redactor-șef adjunct la „Luceafărul”. Timp de un an școlar (1971-1972) beneficiază de o bursă la Iowa (SUA). Revenit în țară, întemeiază un „cenaclu revoluționar” de mare răsunset, ce organizează șezători în toată țara. Din 1973, când poetului i se încredințează direcția săptămânalului „Flacăra”, cenaclul primește numele acestuia și faima lui, într-un anume sens eficientă și în „umanizarea” ideologiei oficiale, crește neîncetat. Aici promovează poezia contemporană, lansând numeroase talente, atât literare cât și muzicale. Dar în anii '80 revista și cenaclul întrețin și intensifică până la limitele excesului și ale imposturii cultul familiei Ceaușescu, concomitent cu semnalarea, pe de altă parte, a fel și fel de situații deplorabile, de abuzuri și in justiții și cu sprijinirea doleanțelor multor frustrați și năpăstuiți. După explozia decembristă, **P.** scoate periodicele „Vremea” și „Totuși iubirea”, fondează Editura Adrian Păunescu, reactivează cenaclul, interzis în 1985, cât și o nouă serie a revistei „Flacăra”, moderează emisiuni televizate etc. Angrenat în politica militantă, devine membru în conducerea Partidului Socialist al Muncii, de unde trece la Partidul Social Democrat; activează în Parlamentul României, ca senator al primului, apoi al celui de-al doilea partid, fiind desemnat și între parlamentarii care reprezintă România în Consiliul Europei.

Pe tărâmul scrisului, **P.** excelează, înainte de orice, prin productivitate. Dintre poeții români, e, poate, cel mai fecund din toate timpurile, având editate zeci de volume, unele de o masivitate neobișnuită. Modernist cu măsură, în primele trei cărți - *Ultrasentimente* (1965), *Mieii primi* (1966), *Fântâna somnambulă* (1968) -, poetul adoptă ulterior mijloace expresive clasice, multe de factură preeminesciană. Străbătând culegerile al căror șir începe cu *Istoria unei secunde* (1971), s-ar părea că se

parcurs pagini cu versuri inedite de I. Heliade-Rădulescu, V. Cârlova, Cezar Bolliac, D. Bolintineanu, V. Alecsandri și mai ales Grigore Alexandrescu: „Să ne gândim la mica, lovita noastră țară,/ să ne gândim la lume, la patrie din nou,/ să-i fie dreaptă calea, aicea și afară,/ să ne gândim la țară, acum de Anul Nou”. Cadența stihurilor din piese ca *Mere și rouă*, *Veac de tăcere* o amintește pe cea din macedonskienele *Stepa și Prietenie apusă*. Totuși, e de precizat că autorul nu urmează poezia veacului al XIX-lea și în materie de lexic. Vocabularul său, minus regionalismele izolate și unele cuvinte create, se găsește întru totul în *Dicționarul limbii române contemporane*. În majoritatea poeziilor este, în schimb, preluată prozodia din precedentul secol și, odată cu ea, întreaga ei poetică. După toate indiciile, în înțelegerea lui **P.**, cuvântul „poezie” e sinonimul cuvântului „vers” și a poetiza înseamnă a versifica. Tot ce provoacă o reacție oarecare a sensibilității (și nicidecum doar ceea ce, potrivit opiniei lui Vladimir Maiakovski, se poate spune numai în versuri) are, căzând sub incidența privirii sale, șansa de a se face vers, și chiar se face, într-o clipită. Aidoma poezilor din veacurile trecute, cel care scrie *Manifest pentru sănătatea pământului* (1980) întrebuintează versul la orice, îi

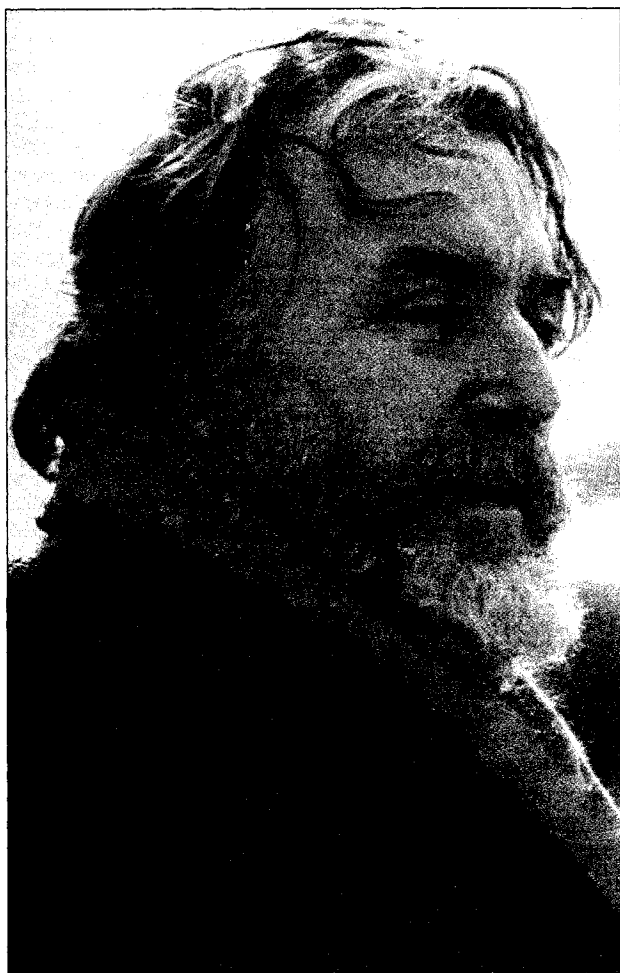
impune toate corvezile la care e supusă vorbirea obișnuită. Recurge la el pentru a se confesa, a-și vărsa năduful, a se căi, a se justifica, pentru a slăvi și a vesteji, pentru a denunța, a amenința, a condamna, pentru a formula judecăți, pentru a instrui și a îndemna, pentru a evoca și comemora, pentru a mobiliza. Exprimând întotdeauna expansiv stări de conștiință masive, clare, fără nuanțe, precis formulabile, declamabile, poetul nu operează cu sugestii. Spune, pur și simplu: nu numai pe șleau (de cele mai multe ori), dar cu enorme prisosuri verbale. Spusa poate fi aluzivă, dar nu e niciodată criptică, nu trimite la presupuse „reale” tainice, pentru a căror numire nu există vocabule proprii. De aici, și toate consecințele de ordin artistic. Putând (și neezitând) să vorbească despre orice, poetul nu își alege cuvintele, nu acordă nici unora statut privilegiat. Se vrea doar „mănuitor”, nu și „mântuitor” de cuvinte, precum Lucian Blaga. Romantic de obârșie hugoliană, e hotărât să „mântuiască” nu vorbele, ci lumea. În loc de a oficia în sanctuare, declamă pe stadioane, în fața mulțimii. Situat la antipodul simbolismului, lansatorul de „manifeste” cultivă tot ceea ce contrazice mai sfidător principiile poeziei „pure”, și chiar recomandările din *Arta poetică* a lui Paul Verlaine. Logosul său (îndatorat, totuși, prefacerilor determinate de mișcarea simbolistă prin aceea că își poate și, uneori, chiar își permite abateri de la anumite canoane prozodice) nu evită sentimentalismul, oralitatea, diluția verbală, lungimile excesive, retorismul, prolixitatea, inconsistența, platitudinea, prozaismul. Nu le evită și nici nu le încredințează, antifrastic, funcții estetice. Le acordă drept de cetățenie nu dintr-un nonconformism estetic, din spirit de frondă față de codurile puriste, ci sub impulsul temperamentului, al temperaturii afective de moment. Poezia devine discurs, articol, reportaj, pamflet, afiș, proclamație, manifest etc. E, în cele din urmă, atâta suflet în tribunul preocupat de „sănătatea pământului”, atâta simțire ingenuă, că, indiferent ce factor extern declanșează inspirația, inefabilul tâșnește, în versuri, parcă de la sine. Prin structurări de aparență spontană, înfăptuite sub impactul fie al entuziasmului, fie, mai cu seamă, al indignării (*facit indignatio versus*, zicea Iuvenal), lirica lui P. devine, intermitent, modernistă sau dobândește amprente ale modernității. La debut ea a fost, de altfel, marcată de spiritul modern în aceeași măsură ca producția lirică a aproape întregii noi generații. Autorul versurilor din *Ultrasentimente* a participat la readucerea poeziei, în anii '60, pe traiectul evolutiv normal tot atât de intens ca Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Ana Blandiana, și chiar cu aceeași eficacitate. Pieseile remarcabile din volumul de debut și din cel următor, *Mieii primi*, reiau (în expresie personală, deocamdată doar prin amprenta tonusului afectiv) motive, trăiri și tonalități de genul celor frecvente în lirica perioadei interbelice. Nota cea mai pregnant individualizantă a „ultrasentimentelor” e un naturism cu accente de senzualitate candidă, analog cu un spor de suculență, celui din *Pașii profetului* de Lucian Blaga: „O, pepenii iluminau cerul când se coceau./ Cu urmele dinților de iepuri în ei,/ Stelele noi le mușcau, le sângerau,/ Cu purpurii averse de ulei” (*Amurg cu*

Adrian Păunescu și Nichita Stănescu

diavoli). Teritoriul liric este, de altminteri, o împărăție a organicului, în care făpturile umane se pot naște din plante: „La-nceputul lumii noastre delirante, / Când pământul se ținea de soare încă, / Sau cu-o frică adâncă, / Oh, doi tineri au ieșit frumos din plante” (*Tinerii*). Sentimentului reînțoarcerii în părinți, prezent la Blaga, i se răspunde prin unul al „smulgerii din părinți”. „Mieii primi” descind cu evidență din cei cărora Pan „le mângâie cornițele sub năstureii moi de lână”, și divinitatea nu îi abandonează nici după ce cresc: „Iar Dumnezeu strălucește greoi în berbeci...”. Dintre celelalte ecouri de dincolo de anul 1948, an care, asemenea Styxului, separă poezia întâiului deceniu republican de cea anterioară, două sunt distincte: unul argezian, din *Seceta mare*, perceptibil în *Halucinație de secetă*: „De ce ai pus în ierbi, fierbinte, / O răzbunare ca un șir de gropi? / Și dacă-ți trebură oseminte, / De ce nu le-ai cules din plopi?”; altul macedonskian, însă adaptat pentru proslăvirea nupțiilor intelectului. Într-o euforie mai curând dionisiacă decât apolinică, intelectul urcă, extatic, spre „plus infinit”, ca (spre Soare) în *Ritmuri pentru nunțile necesare*, poemul lui Ion Barbu: „Treci și de 1, treci și de 2, / Rupe-i spirala lui 3 cu brațul./ Du-te la 4, ca-la un roi / Care spre 5 își îndreaptă nesațul [...] // Sorii le macină mărilor

spiritul / Și-n risipire cu pașii rod / Plus infinitul, plus infinitul / Care pe numere e voievod. // [...] El e deasupra și-n toate părțile, / Râde în sunete ca un pian, / Clatină hărțile, biruie morțile, / El e văzduhul submarțian" (*Spre plus infinit*). Marcată la început mai cu seamă de Blaga, creația lui P. avea să se înscrie, prin cele mai autentice lirice dintre poemele reunite în *Fântâna somnambulă*, pe o orbită argheziană. Sursa lirismului este „suferința cerului”, sila de efemer, de „păcat”, aspirația spre absolut, spre condiția originară, spre reintegrarea în „Marele Gând”. Poetul suferă de a nu mai suferi, de a fi devenit insensibil („Ce gros sunt îmbrăcat, ce simțuri groase, / ce piele groasă, ce urechi rudimentare. / Și ce ochi groși, ce limbă trândăvită, / ce neîndurerare”) și cere mamei să îl nască a doua oară, resensibilizat: „Tu care poți, întâia și singura, să fii / izvor al ființei mele, mai naște-mă o dată [...] // [...] îndurerează, mamă, din nou această carne” (*Îndurerează*). Drama sa, analoagă aceleia a „psalmistului singuratic” – și, în alt fel, a lui Baudelaire –, este de a dori cerul lăsându-se atras de pământ, de a se ști în neputința de a-și continua zborul „spre plus infinit”, sub impactul „ispitelor ușoare și blajine”: „Mi-e dor de Tine și iubesc femei / mi-e dor de Tine și-mi fac pod și casă; Tie

îți spun cuvinte, câștig prieteni mulți, / și case și păduri și ploi și celelalte, // și cresc spre Tine până când mi se-nvechește carnea, / până când osul se tocește la încheieturi, apoi / m-aplec într-un genunchi, sufletul meu se-apeacă într-un trup / și plouă peste mine tot mai străine ploi” (*De dorul cui cresc, Doamne*). Nutrind, totuși, speranța reînălțării în „prototip”, a percepției „cuvântului originar” („Redă-ne prototipul, dă-ne prima sământă / și ca pe un păcat ce vrea să fie iar / șoptește, Limpezimea Ta, pronunță / acel cuvânt originar!” – *Întâi a fost cuvântul*), noul psalmist încearcă o dezolare atât de mare, în clipele când are sentimentul că „nu se poate”, încât nu ezită să reproclame (după Nietzsche) moartea lui Dumnezeu: „El a murit cu totul, / ștergeți-vă cu albe ștergare mâna, botul, / adio, Dumnezu a fost ucis” (*Alt fiu*). Însă chiar și dispărut, „părintele” continuă să fie dorit. Proferând blasfemii („Rușine, dumnezeule de bălci”), poetul nu își poate, prin aceasta, extirpa „pofta de dumnezeire”, simțul pentru sacru. O anume „biserica de frig” conservă pentru sufletul său adorata divinitate: „Eu știu ce ești, mică biserică de frig, / în tot destinul de sacăz al meu, în toată putrefacerea facerii mele / singură tu miroși a Dumnezeu” (*Biserica de frig*). În sine, dorul de absolut este un motiv romantic. Aici el capătă însă, ca anterior la Arghezi, accent modern prin violența formulărilor, o violență ce frizează uneori agresivitatea. În general, starea cea mai propice marilor elevații lirice e, în opera lui P., frenezia. Dintre marii moderni, Arthur Rimbaud este poetul cu care autorul *Fântânii somnambule* are cele mai substanțiale afinități și chiar metafora titulară e o replică la *Corabia beată*. În Rimbaud își are una din rădăcini expresionismul și, încă din primele trei cărți de versuri, romantismul funcional al lui P. învederează propensiuni expresioniste. Potrivit propriei declarații, insidios autopersiflantă (din *Iubiți-vă pe tunuri*, 1981), stilul efuziunilor sale e un „romantism desuet și expresionist”. Nu atât stilul, cât atitudinea situează o parte a acestei poezii în prelungirea expresionismului. Prezumtivul străbătător al infiniturilor deploră, asemenea atâtor confrăți neoexpresioniști, stingerea, în mileniul nostru „târgoveț”, a „rasei” cântăreților: „O, disperații cântăreți, / ce rană veche îi apasă? / Într-un mileniu târgoveț / se stinge blând această rasă” (*Cântăreții disperați*), constată consternat că, fiind „bombardat” cu rouă, pământul se degradează și mai mult, în loc de a cunoaște o regenerare: „Pe ale lumii două aripi căzuse roua jucăușă, / Din ale lumii două aripi eu am văzut ieșind cenușă. // [...] Pe ale lumii două aripi, pe ale lumii aripi două, / Cenușa scoate parcă sânge din locul unde-a căzut rouă” (*Pe ale lumii două aripi*), denunță cu amărăciune superficialitatea sfârșitului de veac, în care „tragedia dragostei” se joacă „în fața scaunelor goale”, propunând ca antidot „iubirea pe tunuri”. Rușinat de o seamă de priveriști ale lumii de azi, și chiar de sine însuși, pentru faptul că, „theofor” fiind, „mai poate râvni altceva”, precum „măgarul naiv al lui Dumnezeu”, care, purtându-și stăpânul în spinare, „e-n călduri și-și caută spasmodic femela” (*Aripă zburând palmuită*), poetul își povățuiește contemporanii, cu o ironie crudă, să evite măcar naufragiul moral definitiv, să nu se abandoneze blazării

absolute. Stilistic, principalul caracter particularizant al structurărilor de tip modern rămâne violența. Știind să vehiculeze și suavități (câteva dintre sonetele de dragoste au o fluiditate aproape simbolistă), predicatorul „iubirii pe tunuri” preferă discursul impetuos, formularea brutală, caustică, cuvântul strident, expresia flagelantă, imaginea scandaloasă. Nici un poet român, de la Aron Cotruș încoace, nu îl întrece, și nici măcar nu îl egalează în obținerea de efecte literare prin manipularea doar vag prelucrată a vorbirii cotidiene aspre, a injuriei plastice la modul elementar, a expresiei pamfletare. E dificil a disocia în fiecare propoziție constituenții cu tentă expresionistă, modernistă în general, de cei pur romantici, însă percutanța vocabulelor, insolitul alăturărilor, modul provocator al construcțiilor frastive și imagistice dau multor versuri un aspect incontestabil modern. Adeseori instrumentul vorbirii poetice e paradoxul. Fie că semnaleză situații paradoxale, fie că enunță paradoxal, poetul obține efecte vrednice de literatura absurdului. Simulând repudierea comerțului particular, poemul *Florăresele* se încheie astfel: „...au apărut florile, au înflorit - / auzi dumneata - florile, / asta ne mai trebuia, / la asta nu ne așteptam. Am fost luați / prin surprindere. Au înflorit florile”. Cu paradox sau fără, expresia-șoc contrariază sensibilitățile atașate figurilor de tip tradițional: poetul își „ia capul în pumni / ca pe o cloșcă cu puii de aur / recuperată”, „se învârte ca un cal prima oară chemat pentru ham”; „în cocoși se coace sămânța zorilor de zi”, „mașinile aleargă-n lume ca mere putrede pe-un deal”, toamna vine „ca o epilepsie”, „ca un accent peste căderea Romii”; la vederea ochiului iubitei, adoratul se ferește, ca și cum ar vedea „gura unei puști”, pământul e un „ou din cuibul lui Dumnezeu”. Activ intermitent în interiorul macro- și microstructurilor poeziei lui P., spiritul modern determină în câteva rânduri și apariția unor elemente de natură ludică, asemănătoare celor atât de frecvente la Nichita Stănescu. Prin repetiții, spre exemplu, se obțin jocuri de cuvinte aproape dadaiste: „Calul călare pe cal, / calul călare pe calul călare, / calul călare pe calul călare pe cal, / calul călare pe calul călare pe calul călare pe calul călare” (*Calul călare*). Altundeva apar aliterații: „Murmure despre muri murinzi de mură” (*Muri de mură*), iar un poem, ecou al sonetului *Les Voyelles* al lui Rimbaud, aduce ninsoare cu vocale: „Și ninge vocale, găteliperate, / Un vânt de vocale în codri mai bate, / Din A și din E și din I se fac toate, / Din O și din U și din I pe-nnoptate, / Din A se fac șei de ninsori deșelate” (*Ningere de vocale*). Poetul practică și un soi de letrism: „Leng va ri șerc” (*Elegie*); „Mi-e creierul abcdefghijklmnoprsștuvwxyz” (*Creier aprins*). Modernismele și ultramodernismele de această speță nu sunt însă decât momente de relaxare și amuzament într-o activitate poetică impulsivă de un patos romantic eruptiv, înscris în sensibilitatea modernă îndeosebi prin adoptarea unor unelte expresioniste. Ca autor de proză narativă, P. s-a afirmat cu povestirile fantastice din *Cărțile poștale ale morții* (1970; Premiul Uniunii Scriitorilor) și cu fragmente de roman apărute în presă. A publicat și un alert memorial de călătorie, *De la Bârca la Viena*

și înapoi (1982). Vajnic publicist, și-a strâns o parte din torențiala lui producție în câteva volume compacte.

Poetul stă pe un vulcan în continuă erupție, e aruncat în slavă și absorbit în viscerele de foc - o păpușă în mâna propriului temperament, care nu suferă decât de prea mult. Prea mult - din orice, lipsuri ca și însuși. [...] Păunescu s-a aruncat asupra poeziei cu dezlănțuirea cu care, de obicei, se dezleagă curvintele încrucișate. În tren. Numai că el le încrucișează. Are în cap mii de rime, care cer versuri înapoia lor, precum lațul spânzurătorilor gături. Un prestidigitator în stare să-ți scoată porumbelul și din piatră seacă, fălfând. Ar rima, dacă ar avea trei zile libere la munte și două la mare - fără cenaclu - întreg dicționarul lui Laurian și Massim cu Dicționarul explicativ al limbii române contemporane. Rimându-i întâi pe Laurian cu Massim. Ce fericit amalgam latin-dac ar ieși din această logodnă a secolului al XIX-lea cu deceniile noastre!

MARIN SORESCU

SCRIERI: *Ultrasentimente*, pref. Matei Călinescu, București, 1965; *Mieii primi*, București, 1966; *Fântâna sonnambulă*, București, 1968; *Aventurile extraordinare ale lui Hap și Pap*, București, 1970; *Cărțile poștale ale morții*, București, 1970; *Istoria unei secunde*, București, 1971; *Sub semnul întrebării*, București, 1971; ed. 2, București, 1979; *Viață de excepții*, București, 1971; *Lumea ca lume*, Craiova, 1973; *Repetabila povară*, Craiova, 1974; *Pământul deocamdată*, București, 1976; *Poezii de până azi*, pref. Eugen Barbu, postfață Șerban Cioculescu, București, 1978; *Manifest pentru sănătatea pământului*, București, 1980; *Iubiți-vă pe tunuri*, București, 1981; *De la Bârca la Viena și înapoi*, București, 1982; *Rezervația de zimbri*, București, 1982; *Totuși, iubirea*, București, 1983; *Manifest pentru mileniul trei*, București, 1984; *Locuri comune*, București, 1986; *Viața mea e un roman*, București, 1987; *Intr-adevăr*, București, 1988; *Sunt un om liber*, București, 1989; *Poezii cenzurate*, București, 1990; *Trilogia căruntă*, vol. I: *Româniada*, București, 1993, vol. II: *Noaptea mării beții*, București, 1993, vol. III: *Bieți lampagii*, București, 1994; *Front fără învingători*, București, 1995; *Infrațiunea de afi*, București, 1996; *Tragedia națională*, București, 1997; *Cartea cărților de poezie*, București, 1999; *Meserie mizerabilă, sufletul*, București, 2000; *Până la capăt*, București, 2002; *Din doi în doi*, București, 2003; *Liber să sufăr*, București, 2003.

Reper bibliografice: Călinescu, *Aspecte*, 315-319; Martin, *Generație*, 49-61; Regman, *Cronicari*, 48-55; Martin, *Poeți*, I, 245-255, II, 223-230; Constantin, *Despre poeți*, 151-155; Felea, *Poezie*, 89-93; Grigurcu, *Teritoriu*, 214-218; Ilie Purcaru, *Poezie și politică*, București, 1972, 95-105; Vlad, *Convergențe*, 292-297; Stănescu, *Poeți și critici*, 7-17; Constantin, *Prozatori-critici*, 109-114; Raicu, *Structuri*, 339-342; Andriescu, *Disocieri*, 73-77; Pop, *Poezia*, 223-244; Poantă, *Modalități*, 179-187; Tomuş, *Istorie*, 227-230; Cristea, *Un an*, 154-159; Iorgulescu, *Rondul*, 64-74; Martin, *Pro Patria*, 132-135; Dimisianu, *Valori*, 87-89; Felea, *Secțiuni*, 64-68, 101-107; Căndroveanu, *Alfabet*, 162-173; Zalis, *Tensiuni*, 172-184; Negoïtescu, *Engrame*, 104-107; Barbu, *O ist.*, 120-135; Ardeleanu, *Opinii*, 214-218; Piru, *Poezia*, II, 382-394; Ungheanu, *Arhipelag*, 107-116; Cristea, *Domeniul*, 118-123; Raicu, *Critica*, 306-312; Alexiu, *Ideografii*, 29-33; Felea, *Aspecte*, I, 16-21, II, 94-100, III, 107-112; Ștefănescu, *Preludiu*, 105-111; Ungureanu, *Proză*, 242-245; Negrici, *Expresivitatea*, 209-211; George, *Sfârșitul*, II, 363-370; Baltag, *Polemos*, 236-238; Nițescu, *Poeți*, 159-172; Iorgulescu, *Scriitori*, 122-126; Simion, *Scriitori*, I, 244-268; Poantă, *Radiografii*, I, 97-99, II, 5-12; Stănescu, *Jurnal*, I, 176-184, II, 37-56, III, 47-50; Dimisianu, *Opinii*, 77-83; Ruja, *Valori*, 49-54; Grigurcu, *Poeți*, 118-130; Alboiu, *Un poet*, 109-111; Florin Muger, *Profesiunea de scriitor*, București, 1979,

284-309; Ștefănescu, *Jurnal*, 200-202; Sângerzan, *Conversații*, 121-123; Popescu, *Cărți*, 101-105; Martin, *Paranteze*, 113-115; Tomuș, *Mișcarea*, 140-142; Iorgulescu, *Critică*, 61-65; Dobrescu, *Foiletoane*, II, 37-53; Moraru, *Semnele*, 102-112; Popa, *Competență*, 307-317; Iorgulescu, *Ceara*, 149-154; Marcea, *Varietăți*, 194-196; Simuț, *Diferența*, 177-180; Felea, *Prezența*, 214-219; Marcea, *Concordanțe*, 274-279; Pop, *Lecturi*, 91-100; Dimisianu, *Lecturi*, 184-190; Căndroveanu, *Printre poeți*, 58-65; Laurențiu Ulici, *Confort Procust*, București, 1983, 178-189; Ștefănescu, *Dialog*, 186-195; Moraru, *Textul*, 93-97; Condurache, *Portret*, 190-194; Sorescu, *Ușor cu pianul*, 76-92; Marcea, *Atitudini*, 145-147; Rotaru, *O ist.*, III, 355-381; Ștefănescu, *Prim-plan*, 309-315; Micu, *Limbaje*, 157-167; Mircea Mihăieș, *Daciada și victimiada*, O, 1990, 2; George Pruteanu, *Țambalul și trombonul*, CRC, 1990, 10-11; Cornel Ungureanu, *Binefacerile cenzurii*, O, 1990, 41; Bedros Horasangian, *Tragedia unui poet*, „22”, 1991, 4; Gheorghe Grigurcu, *Un Pietro Aretino român*, RL, 1993, 47; Alex. Ștefănescu, *Poetul în fața unei săli goale*, RL, 1994, 45-46; Negoșescu, *Scriitori contemporani*, 339-342; Simuț, *Incursiuni*, 65-69; Lovinescu, *Unde scurte*, III, 218-225; Constantin, *Complicitatea*, 189-192; Romul Munteanu, *Între sublim și banal*, LCF, 1995, 39; Mircea Mihăieș, *Un poem autobiografic al lui Păunescu*, RL, 1998, 16; *Dict. analitic*, II, 53-55, 192-194; Grigurcu, *Poezie*, II, 223-224; *Dict. esențial*, 626-628; Micu, *Ist. lit.*, 351-353; Manolescu, *Lista*, I, 295-298; Paul Cernat, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici, Ioan Stanomir, *În căutarea comunismului pierdut*, Pitești, 2001, 258-269; Popa, *Ist. lit.*, II, 259-268; Alex. Ștefănescu, *Adrian Păunescu*, RL, 2002, 48, 49; Zamfirescu, *Istorie*, II, 469-473.

D.Mc.

PĂUNESCU, Constantin (20.VI.1925, Topoloveni - 6.II.1999, București), poet. Este fiul Teodorei (n. Radu) și al lui Ioan Păunescu, agricultor, fruntaș al mișcării cooperatiste întemeiate de consăteanul său Ion Mihalache. După instrucția primară la Topoloveni, urmează la București, ca bursier al statului, Liceul „Matei Basarab” (1937-1945), unde îl are profesor pe Perpessicius, de care se apropie ca de un părinte spiritual. Trece la Universitate, la Facultatea de Pedagogie-Psihologie (1945-1949), pe care o frecventează în paralel cu cea de Litere și Filosofie, aici avându-i profesori pe G. Călinescu, Mihai Ralea, Tudor Vianu, Mircea Florian. În 1952 e arestat, judecat și condamnat pentru „uneltire împotriva ordinii sociale” și face doi ani de închisoare politică. În 1968 devine doctor în psihologie, iar în 1970 este confirmat de UNESCO ca expert pentru problemele copiilor cu handicap, domeniu în care se va ilustra cu lucrări de referință. În 1973, câștigând un concurs internațional, este chemat ca profesor invitat în Elveția, la Geneva (Institutul de Științe Sociale, unde ține cursuri în cadrul sectorului pentru doctoranzi, condus de Jean Piaget), Lausanne și Sion (Centrul de Formare a Profesorilor). Întors în țară, este conferențiar la Institutul Central pentru Perfecționarea Personalului Didactic, Catedra de psihopedagogie specială, și totodată cercetător științific la Institutul de Psihologie al Academiei Române. După 1989 activează ca director al Institutului pentru Persoanele cu Handicap. Simultan ține cursuri de psihologie la universitățile „Spiru Haret” și Pro Humanitas. Debutează în revista Liceului „Matei Basarab” (1945), îndrumată de Perpessicius, iar editorial în 1969, cu *Euphorion*. Colaborează cu versuri la „Jașul

literar”, „Ateneu”, „Argeș”, „Contemporanul”, „Familia”, „Luceafărul”, „România literară”.

Citindu-i în manuscris un grupaj de versuri trimis în 1949, Lucian Blaga aprecia caracterul lor „incoruptibil”, releva „câteva bucăți deplin realizate” și „indiciile certe ale unor deosebite posibilități”. Date fiind însă împrejurările istorice vitrege, poetul își publică târziu prima carte, în care Perpessicius identifica „unul dintre debuturile cele mai elocvente ale lirismului nostru contemporan”. Particularitatea poemelor lui P. este lirismul imnic și glorificator - *Magnificat*, titlul unui volum din 1983, e simptomatic, cum, pentru exuberanța vitală juvenilă, era și titlul *Euphorion* -, dedicat nu realităților conjuncturale, ci poeziei, iubirii, copilăriei ca vârstă eternă, ființei. Poetul se află într-o continuă jubilație, stare extatică a slăvirii clipei de grație când miracolele vieții, artei și spiritului, ale sacrului se lasă întrezărite sau revelate. Versurile păstrează ecouri din Rilke și din Blaga ori denotă similitudini temperamentale cu V. Voiculescu cel din sonete: „Catapeasma morții o sprijin pe-un sonet”; „E dură neclintirea rostirii, truda-i sfântă / să-ntruchipezi nefirea-n poezie, / o catedrală unde oricare piatră cântă”; „Eu cred în adevărul nimbant de Poezie”; „Ucid neantul cu adorarea”; „Ce joc sublim: cu fiecă ecou / trezim eternitatea și murim”. Poezia e trăită ca expresie și „joc întru ființă”, autorul fiind convins că „fără poezie, oriunde e noapte”. Altă cale de acces la marile taine și experiențe este iubirea-combustie, iubirea-adoratie și voluptate, împinsă până la punctul în care carnalul trece în spiritual, în vreme ce copilăria se revelează ca o experiență originară și reversibilă, scrutată cu uneltele poetului psiholog. O asemenea lirică imnică e pândită de grandilocvență, redundanță și discursivitate, capcane în care, contând pe inspirație și prea puțin pe elaborare, P. cade adesea, mai ales în *Cariatidele iubirii* (1986) și în *Asceza voluptății* (1996). Versuri prețioase se pierd astfel în sterilitatea poemelor nesupravegheate ca întreg. O selecție riguroasă ar putea să dea seamă de o poezie neoromantică autentică, de tip vizionar.

SCRIERI: *Euphorion*, București, 1969; *Magnificat*, București, 1983; *Jocul întru ființă*, București, 1985; ed. 2, București, 1997; *Cariatidele iubirii*, București, 1986; *Labirintele crinului*, București, 1988; *Asceza voluptății*, București, 1996.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Lecturi*, 333-340; Nicolae Mecu, *Doi poeți despre condiția poeziei*, VR, 1985, 2; Radu Bagdasar, *O carte despre arta iubirii*, ARG, 1986, 10.

N.M.

PĂUNESCU-ULMU, T.[raian] (14.X.1903, Craiova - 19.VII.1983, București), critic literar și poet. Absolvent al Liceului „Carol I” din Craiova, P. își va lua în 1926 licența *magna cum laude* în filologie modernă, la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București. În 1928 obține o bursă pentru studii în filologie romanică la Paris, în 1932 călătorește la Constantinopol și pe coastele Asiei Mici. Între 1926 și 1939 este profesor de română și franceză la Liceul „Frații Buzești” din Craiova, iar până în 1967, când se pensionează, își continuă cariera didactică la București. Între 1964 și 1969 a fost și

bibliograf principal la Biblioteca Academiei Române. Debutază în „Convorbiri literare” (1923). Până în 1947 trimite eseuri critice și poezie la „Gândirea”, „Convorbiri literare”, „Adevărul literar și artistic”, „Cele trei Crișuri”, „Ion Maiorescu”, „Viața literară”, „Curentul”, „Săptămâna culturală”, „Arhivele Olteniei”, „România nouă”, supliment literar, „Universul literar” ș.a., semnând fie cu numele său, fie T. U. sau T. Ulmu. Face parte, în 1924, din comitetul de redacție al revistei craiovene „Flamura”, participând și la conducerea periodicelor „Năzuința” (1926–1929), „Suflet românesc” (1926), „Pleiada” (1927–1928). Figurează, de asemenea, în comitetul de conducere al revistei „Ramuri” (1928–1947) și publică aici numeroase articole. În 1936 devine membru al Societății Scriitorilor Români, fiind numit în același an secretar al Societății Scriitorilor Olteni. În 1943 redactează capitolul despre contribuția literară a Olteniei pentru volumul colectiv *Oltenia*, editat de Fundația Culturală Regală „Regele Mihai I”, ceea ce marchează, cel puțin pe plan local, o consacrare.

Cartea de debut a lui P., *Viața tragică și românească a lui Eminescu* (1928), este o biografie romanțată din care nu s-a tipărit decât cea dintâi parte, *Copilăria și tinerețea*. Biograful dorește să evidențieze genialitatea poetului, manifestată din copilărie, ba chiar posibila genază involuntară, încă neconștientizată, a unora dintre imaginile marilor opere de mai târziu. Dat fiind momentul apariției, lucrarea este aproape meritorie, în pofida prezenței unor poncife și a stilizării nereușite a graiului moldovenesc. În 1938 apare *Problema Eminescu*, volum de studii elaborate între 1928 și 1932, prezentat cu modestie drept o minimă contribuție în direcția sintezei pe care epoca, atât de bogată în studii eminesciene, pare să o anunțe. Criticul se ocupă doar de poemele antume, împărțînd pudoarea lui G. Ibrăileanu față de cercetarea postumelor. Altfel, comentariile nu depășesc stadiul de simplă povestire a poemelor, fără investigații interpretative. Se reține sugestia „poeziei pure” eminesciene din *Stelele-n cer...*, *Peste vârfuri* ș.a., ca și ideea de a discuta „peisajul transcendent”, însă cu referire doar la *Lucașfărul și Mortua est!* În anii '40 P. se va ocupa de poezia lui Ion Pillat într-o serie de studii concise, reunite în cartea *Poetul Ion Pillat (Contribuții critice)*, publicată în 1947. Metoda critică este tot impresionistă, dar fără resurse, bazată pe observații directe asupra textului, lipsite de argumentare. Pillat ar fi panteist (ca și Eminescu) în descrierile de peisaj, unde ar arăta o predilecție pentru antropomorfizare. În ciuda acestui fapt, poetul e definit ca „un clasic al specificului românesc”, ceea ce înseamnă pur și simplu că e un adept al clasicismului, prin echilibru, altitudine intelectuală și gustul Antichității, și un poet național prin materialul reprezentat. Într-un articol, *Contribuția literară a Olteniei*, P. nu exagerează meritele provinciei în această direcție. Al. Macedonski este recunoscut a fi cel mai însemnat autor original din această zonă, citat însă doar prin capodoperele „de școală”. Tudor Arghezi este, în mod bizar, considerat alogen, spațiul cel mai întins fiind dedicat lui Traian Demetrescu și lui C. Rădulescu-Motru. Considerațiile critice sunt, și aici, timide, convenționale, lipsite de relief. Ca autor liric, P. publică doar placheta *Poeme alese* (1934),

cuprinzând versuri dedicate naturii, într-o transpunere colorată și voluntară, o prelungire, în fapt, a argehizianismului, cu minime influențe barbiene la nivelul sintaxei. Imagistica, violentă, mizează pe contrastul dintre presimțirea intensă a morții și revenirea primăverii sau dintre imprecizie și rugăciune. Profesiunile de credință sunt tot argehiziene, însă lipsite de grație și păcătuind prin gesticulație excesivă.

SCRIERI: *Viața tragică și românească a lui Eminescu*, vol. I: *Copilăria și tinerețea*, Craiova, 1928; *Poeme alese*, Craiova, 1934; *Problema Eminescu*, Craiova, 1938; *Al. Popescu-Telega, hispanista*, Craiova, 1943; *Din problemele școlii românești*, Craiova, 1944; *Poetul Ion Pillat (Contribuții critice)*, Craiova, 1947.

Repere bibliografice: Ion Dongorozi, „*Viața tragică și românească a lui Eminescu*”, R, 1928, 10; Al. Popescu-Telega, „*Viața tragică și românească a lui Eminescu*”, „*Năzuința*”, 1928, 2; Șerban Cioculescu, T. Păunescu-Ulmu, ADV, 1928, 22 octombrie; *Antologia poezilor olteni*, îngr. I. C. Popescu-Polyclet, Craiova, 1929, 109–110; Traian Mateescu, *Amințiri despre poezia lui T. Păunescu-Ulmu*, R, 1936, 2; Metzulescu, *Literile*, I, 186–188; Const. D. Ionescu, „*Problema Eminescu*”, R, 1938, 6–7; Ion Schintee, „*Problema Eminescu*”, PRS, 1938, 914; Ioan Șt. Botez, „*Problema Eminescu*”, „*Orizonturi*”, 1938, septembrie-octombrie; Traian Mateescu, „*Problema Eminescu*”, R, 1938, 11–12; Firan, *Macedonski-Arghezi*, 348–349; *Dicț. scriit. rom.*, III, 665–666; Firan, *Profiluri*, II, 164. Ș.A.

PĂUȘESCU, Exacustodian (19.XI.1928, Cotu Ciorii, j. Buzău), memorialist și eseist. Este fiul Elenei (n. Negrilă) și al lui Gheorghe Păușescu, preot. Face școala primară în satul natal, la Buzău urmând, între 1940 și 1948, Liceul „Bogdan Petriceicu Hasdeu”. În 1954 va absolvi Facultatea de Medicină din București. Un an lucrează ca medic epidemiolog la Roșiori de Vede, pentru a deveni, succesiv, preparator și asistent la Catedra de fiziopatologie a Institutului de Medicină și Farmacie din București (1955–1959), cercetător principal la Spitalului Clinic Fundeni, șef al Laboratorului de patologie experimentală și imunologie al aceluiași spital. Este doctor în științe medicale, membru al mai multor asociații medicale din țară și din străinătate, autor a numeroase tratate de specialitate și a peste trei sute de lucrări științifice publicate în reviste din SUA, Marea Britanie, Germania, Franța, Japonia etc. Debutază la ziarul „Viitorul”, în 1991, cu eseu *Omenirea și iluziile ei*, continuînd să colaboreze la același jurnal, precum și la „*Liberalul*” ș.a.

Literatura reprezintă pentru P. doar un hobby, iar prima carte, *Douăzeci de ani de captivitate în mine însumi*, îi va apărea târziu, în 1997. Este „un jurnal de idei” pentru perioada 1970–1990 și cuprinde meditații privind condiția umană, riguroso structurate sub titluri precum *Societatea*, *Omul*, *Natura*, *Politica*. Autorul va reuși să capteze câteva ipostaze fiind din esența societății românești și internaționale de-a lungul a trei decenii prin intermediul unei scrieri voit fragmentare la nivel stilistic, dar care capătă coerență prin tematica abordată. Culegerea de eseuri *Elucubrații* (1999), definită, în prezentarea făcută de Alexandru Paleologu, ca o carte ce echivalează cu „un act de curaj pentru că înăuntrul ei sunt demolate mituri și

anulate eroisme, sunt puse sub semnul întrebării faime considerate definitive, sunt defrișate dileme răsărite în punctele critice ale culturii umanității, sunt puse la zid prostia îndoctrinată și impostura mediocrității, sunt revelate perspective alarmante și, nu mai puțin, pentru că în ea sunt incluse confesiuni de o sinceritate «fără gardă», va aborda, de asemenea, o paletă amplă de chestiuni, **P.** analizând în texte precum *Principiul ca moft și moftul ca principiu* sau *Marea tragedie a marionetelor vii* atât faptul cotidian, cât și aspecte din sfera literară, religioasă, filosofică sau politică. Paginile din *Confesiuni* (I-II, 2000-2003), alcătuite din *Scurtă genealogie*, *Devenirea într-o sine* și *Golgota mea cea de toate zilele*, vor trece accentul pe autenticitatea trăirii. Privind experiența de zi cu zi prin prisma unui bagaj cultural vast, **P.** va reuși să confere prozei sale un ritm alert. Sunt rememorate evenimente din viața politică și socială a României contemporane, se face în permanență legătura cu trecutul, câștigă relief pasiunea pentru pictură și muzică a autorului, cât și cea pentru literatură, sunt evocate plastic personalități pe care acesta le-a cunoscut, este restituită atmosfera unor medii intelectuale frecventate în decursul a jumătate de secol. De la satul românesc buzoian și de la lumea medicală bucureșteană notațiile trec la aspecte din timpul celui de-al doilea război mondial și din perioada comunistă. Câteva comentarii atrag atenția prin capacitatea lui **P.** de a face considerații cu caracter comparatist asupra unor scriitori precum George Bernard Shaw, Francis Bacon, Vergiliu sau Shakespeare. Memorialistul poate fi considerat o apariție surprinzătoare în spațiul literar românesc, substanța textelor sale interesând ca o mărturie veridică și captivantă în același timp.

SCRIERI: *Douăzeci de ani de captivitate în mine însumi*, București, 1997; *Elucubrații*, București, 1999; *Confesiuni*, I-II, București, 2000-2003.

Repere bibliografice: Mihail Mihailide, *Medici scriitori români*, București, 2001, 219; Valeriu Nicolescu, *Buzău-Râmnicu Sărat. Oameni de ieri, oameni de azi*, II, partea II, București, 2001, 257-260. C.D.T.

PĂCĂ, Teodor (1.I.1928, Ploiești - 16.VI.1978, București), poet și traducător. Este fiul Angelei (n. Cozoroff), originară din Brăila, și al lui Dumitru Păcă, salariat CFR, de loc din Oltenia. Tatăl viitorului poet fiind transferat cu slujba la Sibiu, **P.** urmează aici cursurile liceale (1938-1944), remarcându-se prin rezultate școlare excelente, prin seriozitatea în studierea disciplinelor umaniste (limbile clasice și moderne: franceza, italiana). Se înscrie în 1947 la Facultatea de Drept a Universității din București, fiind în paralel stagiar la CFR. Se transferă în 1949 la Institutul „Maxim Gorki”, însușindu-și temeinic limba rusă. Devine, din convingere, membru al Partidului Comunist, însă, pentru luări de poziție critice radicale, este exclus din partid. Episodul îi va marca biografia, el rămânând în ochii autorităților o persoană potențial periculoasă. George Astaloș deține informația că **P.** a figurat în „documentele secrete de partid” ca „revizionist al marxismului”, fiind considerat un disident. Atitudinea lui rebelă a determinat exmatricularea înainte de examenul de stat și i-a creat dificultăți în calea unei inserții sociale decente și meritate.

O propensiune structurală către formule de viață libertare, incapacitatea de a accepta constrângerile instituțional-profesionale au dus la marginalizare socială. **P.** a avut o existență boemă, punctată de „avânturi bahice” (Gheorghe Grigurcu) și trăiri fervente, copleșită de dificultăți materiale extreme (multă vreme nu a avut domiciliu fix, dormea pe unde apuca, pe la prieteni, în atelierile unor artiști plastici, uneori în aer liber, prin parcuri, pe sub poduri etc., iar într-o vreme pare-se că își procurase un pat pliant, de campanie, pe care îl purta permanent asupra sa, în vederea utilizării lui acolo unde l-ar fi prins înnoptatul). A practicat meserii și a avut ocupații dintre cele mai diverse: impieगत la CFR, sortator de piei într-o tăbăcărie, profesor de rusă și de română, electrician, zugrav, vopsitor, profesor de gimnastică și chiar antrenor de box la Medgidia. A apărut ca interpret - în roluri secundare, „de culoare” și pitorești, distribuția fiind explicată de înfățișarea lui hirsut-pitorească - în mai multe filme, în special istorice și de aventuri. A fost una dintre figurile cele mai cunoscute ale boemei bucureștene a anilor '50 - '70, care mobiliza - în formațiuni fluide (un „nucleu” relativ stabil ar fi cel constituit de „grupul de la «Singapore»”, numit astfel după denumirea neoficială a unui local din Piața Rosetti, loc de adunare pentru libații, imortalizat în literatură de Tudor George, de pildă) - poeți și artiști importanți, alături de marginali nerealizați, dar cu o bună formație intelectuală, și care împărțeau o chemare structurală către viețuirea în imediat, către frondă și refuz al înregimentării în limitele convențiilor filistine. Dintre cei de care a fost legat ori pe care i-a frecventat pot fi amintiți, Tudor George („Aho”), Leonid Dimov, Virgil Mazilescu, Stan Palanca, George Mărgărit, Dumitru Țepeneag, George Astaloș, graficianul Florin Pucă (cu care **P.** forma un fel de duo inseparabil, frapant și prin, de altfel absolut întâmplătoare, paronimie onomastică). Debutul editorial, întârziat de statutul de „suspect” politic al autorului, este reprezentat de volumul *Poezii* (1970), singura lui carte publicată în timpul vieții. A colaborat cu versuri la „Tânărul scriitor”, „Luceafărul”, a tradus - proză și versuri - din limba rusă. Prin strădania lui George Astaloș e prezent în antologii în limba franceză, tipărite în Franța și în România - *Éthique et esthétique* (1996), *Spectre lyrique* (1999) -, tot el editând, sub titlul *Scurtă despărțire* (2000), și integrala liricii lui **P.**

Asemănător cu Tudor George, **P.** este un poet mai puțin fertil, însă - foarte probabil - un poet mai bun, mai profund, mai puțin artizan decât colegul său de boemă. Răzvrătit în cuget și în atitudini, frecvent și în tematica și recuzita poemelor, rămâne în fond un clasicizant, desigur în cadrele modernismului. Adesea e deliberat desuet, prin arborarea, după cum remarcă Gheorghe Grigurcu, a unui „limbaj defunct” și a unor „sentimentalități tocite din epoca Cerna - Iosif”. Manierist, el cultivă cu minimă autoironie implicită o anumită prețiozitate, deși se arată uneori „mai «bacovian» cu mult decât Bacovia, mai plebeu în limbaj decât Stelaru” (Dumitru Micu). E foarte iscusit într-ale prozodiei, recurgând nu o dată, macedonskian sau în emulație cu confratele Aho, la formele fixe de poem: sonetul, rondelul. Construieste - foarte

arghezian uneori - mici meditații existențiale („Nu mă grăbesc să birui mai departe / Cu nici o clipă dincolo de moarte, / Ori să-mi mulez de pe acum statuia / Spre fala mea și cinstea nimănuia...”), succinte arte poetice, scrutează angoase ori bizare peisaje interioare, trasează discret filoanele unei eroticii afectat „deochete”, de fapt pură, profundă, ascuns-sentimentală. Discursul poetic este în general sobru, fără risipă de zgomot și culoare, aproape desuet-convențional, în pofida unor irizații de „mitocănie” (calculată) ori de frondă explicită. Într-un poem - memorabil ca exercițiu de terifiant buf - este evocată tortura foamei atroce, rezolvată absurd, urmuzian (dar și cu sugestii din G. Topîrceanu), prin devorarea propriului cap, după o ceartă cu viscerale. Atmosfera, anecdotica și folclorul boemei bahice și jovial-crapuloase sunt mult mai rar prezente în textele poetului decât ar lăsa-o de bănuț renumele său. Cea mai pregnantă compunere în acest registru este probabil *Balada coșcadărilor* („...Păi când intram eu la restaurant / Muierile veneau ca la stupină / La orice târfă se făcea lumină // Eram voinic deși nu prea înalt / Nici astăzi nu mă dau pe-o crâșmă-ntreagă / Ca mine, când prin șnapsuri dau asalt / Nu era altul la măsă să tragă...”). În esență, lirica lui P. se afiliază mai degrabă intimismului livresc decât rebeliunii goliarde sau villonești, iar aceasta din urmă, când se manifestă, este investită cu o tentă cărturărească. Mai convingătoare decât gesticulațiile potatorice sunt fără îndoială - deși par „desuete” - câteva pasteluri meditativ-nostalgice sau câteva schițe bucolice ori sentimental-peisagiste, precum *Reverie*. Discursive, explicite, cu sintaxă corectă, clară și rafinat elaborată, poemele nu reprezintă o „rebeliune” ori un act de frondă în ambianța epocii, în care P. - un manierist și un minor, însă un minor profund - e o figură secundară, chiar dacă inconfundabilă. Asemănări multiple sunt depistabile în opera lui, fie cu predecesori (Tudor Arghezi, Al. A. Philippide), fie cu contemporani (Leonid Dimov, Emîl Brumar, Tudor George ș.a.). Nu e vorba atât de înrăuriri propriu-zise, cât de convergențe ori coincidențe, explicabile prin apartenența la un context și prin alimentarea dintr-un patrimoniu cultural (și temperamental) comun, dar ele sunt scoase în evidență de relativul deficit de originalitate și de puținătatea operei lui P., altfel un talent real și un suflet chinuit. Poemul probabil cel mai reușit, foarte admirat încă de la apariția într-o revistă, rămâne *Scurtă despărțire*: „Vă las în valea acestei scurte plângeri,- / Orice sfârșit vestește-un început,- / Mă duc eu primul - sunt mai priceput, / Să pun din vreme șeile pe ȳngeri. // Zvântați cu zâmbet aripile plânse, / V-aștept la grajdurile de smarald,- / Nu vă grăbiți, d-abia-i amiază și cald / Și eu v-aștept și chingile sunt strânse. // Când veți veni-n amurg sub ȳnserare / Vom călări frumoși prin elizeu, / În cavalcadă, pân-la Dumnezeu, / Descălecând la tronul-i, la picioare. // Ne-om prosterna cu frunțile alese / Pe lespede de noură luminată,- / Cel mai frumos din noi va spune: «Tată, / Ți s-au întors feciorii cu mirese. // Pe unde ne-ai trimis a fost și bine / Și rău a fost pe drumul străbătut, / Dar tot ce-ai scris să facem am făcut / Și nu te-a dat nici unul de rușine. // Acum ne-am întors cu toți, - ne iată / Ce altă slujbă ne așteaptă, Tată?!»”.

SCRIERI: *Poezii*, cu desene de Florin Pucă, București, 1970; *Scurtă despărțire*, ȳng. și pref. George Astaloș, cu desene de Florin Pucă, București, 2000. **Traduceri:** Djalil Musa, *Cântarea eroică*, București, 1958; Vsevolod Ivanov, *Culorile vântului*, București, 1968 (în colaborare cu Mihail Cardas); Veniamin Kaverin, *Scandalagiul sau Serile pe Vasilievski Ostrov*, București, 1968 (în colaborare cu Suzi Racevski); V. I. Șikov, *Ceata*, București, 1970 (în colaborare cu Mihail Chițiș), *Taigaua*, București, 1970 (în colaborare cu Mihail Chițiș); Valentin Kataev, *Delapidatorii*, București, 1971 (în colaborare cu Mihail Chițiș); Feodor Tiutcev, *Versuri*, București, 1977.

Repere bibliografice: Cristea, *Un an*, 116-119; Barbu, *O ist.*, 258-260; Fănuș Neagu, *Teodor Păcă*, RL, 1978, 25; Tudor Țopa, *Poeziile lui Teodor Păcă*, VTRA, 1978, 10; Grigurcu, *Poezii*, 142-145; Negoitescu, *Alte ȳnsemnări*, 139-141; *Lit. rom. cont.*, I, 374-375; Rotaru, *O ist.*, III, 224-225; Grigurcu, *Eminescu - Labiș*, 436-439; Dumitru Țepeneag, *ȳntoarcerea fiului la sâmul mamei rătăcite*, Iași, 1993, 56, 62; Micu, *Scurtă ist.*, I, 354; Florentin Popescu, *Cafeneaua literară și boemii ei*, București, 1997, 110, 201-203; George Astaloș, *Damnata unei generații rătăcite*, în *Scurtă despărțire*, București, 2000, 9-25; *Dicț. scriit. rom.*, III, 759-760; Popa, *Ist. lit.*, II, 466-467. N.Br.

PÂNZARU, Ioan (15.X.1950, Focșani), istoric și teoretician literar, traducător. Este fiul Aureliei Pânzaru (n. Scurtu), funcționară, și al lui Eriță Pânzaru, avocat, din 1941 prizonier în Rusia, apoi consilier juridic. Urmează cursurile primare și liceale la Focșani. Va absolvi în 1973, la Universitatea din București, Facultatea de Limbi Romanice, Clasice și Orientale, secția limba franceză, în cadrul căreia va funcționa încă de la ȳnceierea studiilor, parcurgând treptele ierarhiei universitare până la gradul de profesor (2000). După 1990 ȳndeplinește o serie de funcții administrative: șef al Catedrei de franceză (1990-1992), prodecan al Facultății de Limbi Străine (1992-1993), coordonator al Departamentului Lingua în cadrul Agenției Naționale Socrates (1996-1998), director al Centrului de Limbi Străine al Universității din București (din 1998), în 2000 fiind ales prorector. Pentru meritele sale științifice a fost distins cu gradul de Cavalier al ordinului Les Palmes Académiques, de Comandor al ordinului „Cruzeiro do Sul” și cu „Orden del Aguila Azteca”. Face parte din International Society of Arthurian Studies și din Asociația Română de Studii Franceze. Debutază în 1964, la „Gazeta literară”, cu ȳnsemnări despre Mihail Sadoveanu. Colaborează, în principal cu solide contribuții de medievalistică romanică, la o serie de publicații universitare și academice românești - „Analele Universității București”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Synthesis”, „Revista de istorie și teorie literară” ș.a. -, dar și străine - „South-European Journal for Semiotic Studies”, „Revista de la Asociación Española de Semiotica” ș.a. Atât articolele și studiile din reviste, cât și numeroasele capitole cu care a contribuit la lucrările colective ale Catedrei de franceză - *Histoire de la littérature française* (I-III, 1981), *La Littérature française dans l'espace culturel roumain* (1984) ș.a. - indică o curiozitate intelectuală neostenită, dublată de o armătură teoretică riguroasă, care îi permit și deplasarea competentă în secolele modernității culturii franceze sau

române. A prefațat și tradus lucrări teoretice și literare din spațiul francofon.

Prima carte a lui **P.**, *Cercetare de estetică a oralității. Eseu despre cântecele de gesta* (1989), are la bază teza de doctorat, susținută în 1980, sub titlul *La Chanson de geste et le récit oral*. Lucrarea propune o abordare complexă a oralității, analizată cu precădere în ipostaza cântecelor de gesta și marcată de progresele antropologiei culturale în studiul fenomenelor literare, dar sprijinindu-se totodată pe teoria și investigarea epopeilor homerice, ca text de referință, cu întregul lor cortegiu de interpretări și teoretizări. Capitolele dedicate culturii orale și rolului jucat de literatura specifică ei în normarea, conservarea și cultivarea vorbirii – care se transformă în vehicul al tradiției, fie ea sacră sau mundană – sunt deosebit de incitante, relevând bogăția de semnificații pe care modernitatea le poate depista în studierea caracterului organic al literaturii în societățile de tip arhaic. Un pas înainte în direcția sintetizării printr-o grilă interpretativă personală a complexului de elemente istorico-culturale care compun moștenirea literară a Evului Mediu francez în context occidental o reprezintă *Introduction à l'étude de la littérature médiévale française (IX-e–XIV-e siècles)* (1998), lucrare reunind în juste proporții tradiția bine asimilată a cercetărilor internaționale în domeniu cu viziunea proprie, ceea ce privilegiază valorile spirituale ale celor trei mari culturi monoteiste – creștinătatea, iudaismul și islamismul – care și-au pus pecetea pe literatura medievală franceză. Altă carte a lui **P.**, *Practici ale interpretării de text* (1999), are profunde valențe teoretice, pledând pentru recuperarea bogatei tradiții a decodării sensului încastrat în text, de la sensul literal până la cel literar, trecând prin arcurile sensurilor alegorice, morale sau anagogice, derivate din aplecarea misticilor asupra textelor sacre și ajungând până la marile modele interpretative ale veacurilor al XIX-lea și al XX-lea.

SCRIERI: *Histoire de la littérature française* (în colaborare), I–III, București, 1981; *La Littérature française dans l'espace culturel roumain* (în colaborare), București, 1984; *Création et devenir dans la littérature française du XX-e siècle* (în colaborare), București, 1989; *Cercetare de estetică a oralității. Eseu despre cântecele de gesta*, București, 1989; *Paysans de l'histoire. Approche ethnologique de la culture roumaine* (în colaborare cu Vintilă V. Mihăilescu și Ioana Popescu), București, 1992; *Introduction à l'étude de la littérature médiévale française (IX-e–XIV-e siècles)*, București, 1998; *Practici ale interpretării de text*, Iași, 1999. **Traduceri:** Claude Lévi-Strauss, *Mitologie*, I–II, București, 1995–1998; Marc Augé, *Religie și antropologie*, București, 1995; Gustave Flaubert, *Doamna Bovary*, Iași, 2000; Armand Mattelart, Michèle Mattelart, *Istoria teoriilor comunicării*, Iași, 2003.

Repere bibliografice: Al. Dușu, *Glusul secolului*, RL, 1989, 40; V. Versescu, *Farmecul discret al epopeii*, ATN, 1991, 4; Michel Stanescu, *Cercetare de estetică a oralității*, „Cahiers de civilisation médiévale”, 1993, 144; Mihaela Voicu, „Introduction à l'étude de la littérature médiévale française (IX-e–XIV-e siècles)”, „Synthesis”, 1999; Ileana Bârsan, „Practici ale interpretării de text”, „Synthesis”, 1999; Anca Manolescu, *Textul între bucurie și investigație*, „Dilema”, 2000, 367. *Il.M.*

PÂNZARU, Sava (8.IX.1932, Hansca, j. Chișinău), istoric literar. Este fiul Froniei (n. Donov) și al lui Gheorghe Pânzaru, țărani. Absolvent al Facultății de Istorie și Filologie a Universității de Stat din Chișinău (1959), **P.** este angajat în 1961 la Institutul de Limbă și Literatură al Academiei de Științe de la Chișinău. Doctor habilitat în filologie (1995), devine cercetător științific principal în 1996, fiind specialist în domeniul literaturii comparate și al teoriei traducerii.

P. este autor al monografiilor *Gorki în Moldova* (1971, în limba rusă), și *Fire vii trepidante. L.N. Tolstoi în Basarabia* (1978, în limba rusă), care au ca obiect de studiu înrăurirea celor doi scriitori asupra literaturii din spațiul basarabean. Marcate de mai multe carențe (supralicitarea influenței rusești, ideologizarea forțată a unor aspecte ș.a.), cărțile se disting, totuși, printr-o bogată informație și un comentariu critic nu o dată pertinent. **P.** este și coautor al lucrării *Relații literare moldo – ruso – ucrainene* (1978–1982), tributară exagerării influenței unilaterale și, în multe privințe, forțate a factorilor culturali rusești și ucraineni asupra literaturii din Basarabia. Cercetător pasionat, **P.** a depistat în periodice numeroase materiale de interes istorico-literar, pe care le-a folosit în studierea scrierilor lui Alexie Mateevici.

SCRIERI: *Relații literare moldo-ruso-ucraine* (în colaborare), I–III, Chișinău, 1978–1982. **Ediții:** Alexie Mateevici, *Opere*, I–II, pref. edit., Chișinău, 1993 (în colaborare cu Ion Nuță și Efim Levit).

Repere bibliografice: Dumitru Apetrei, „Gorki în Moldova”, „Cultura”, 1972, 8 ianuarie; Alexandrina Matkovski, *Omagiu la aniversare*, „Nistru”, 1978, 11; Gheorghe Bogaci, *O lucrare valoroasă*, „Moldova socialistă”, 1979, 9 ianuarie; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 275. *N.BI.*

PÂRVAN, Vasile (28.IX.1885, Perchiu, j. Bacău – 26.VI.1927, București), eseist. Este fiul Aristiței (n. Chiriac) și al lui Andrei Pârvan, învățător. Începe cursul primar în târgul Berești, județul Covurlui, unde tatăl său se transferase în 1887, și îl continuă la Bârlad. Un timp va fi ucenic la o cizmărie, iar din clasa a doua începe să mediteze școlari. În 1893 intră la Liceul „Gh. Roșca Codreanu” din Bârlad, fiind de două ori premiat la concursurile de istorie ale Societății „Tinerimea română”. În septembrie 1900 devine student al Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București, audiind și cursuri de drept. Cu sprijinul lui N. Iorga, obține o mică bursă, dar lucrează ca pedagog, succesiv, la un pension și la un institut particular. Debutază în 1900 la „Noua revistă română”. Din 1902 colaborează la „Convorbiri literare”, din 1903 scrie și la „Voința națională”, „Epoca”, „Tribuna poporului” (semnând uneori cu pseudonimul V. Andrei), „Luceafărul” ș.a. În 1903 e angajat funcționar la Biblioteca Academiei Române, iar în 1904 își susține licența. La recomandarea lui N. Iorga și a lui Al. Sturdza, e primit, ca bursier, la Universitatea din Jena. După doi ani trece la cea din Berlin, unde studiază filosofia. Citește intens literatură străină. În 1906 aderă la Frăția Bunilor Români, organizație creată de N. Iorga, și începe să colaboreze la „Sămănătorul” și „Neamul românesc”. Din anul următor scrie și pentru „Viața românească” și „Gazeta generală a

învățământului". La 9 ianuarie 1909 obține, la Universitatea din Breslau, diploma de doctor în filosofie, în baza unei teze despre naționalitatea comercianților din Imperiul Roman. Înapoiat în țară, unde în 1905 fusese numit profesor la Bacău, este transferat în 1907 la Iași, fără a funcționa. Recomandat în 1909 ca suplinitor la Catedra de istorie antică a Universității din București, în noiembrie își începe cursul. În același an scolar e și profesor de latină la Liceul „Gh. Lazăr”. Devine membru al Comisiei Monumentelor Istorice, director al Muzeului Național de Antichități (din 1910) și e ales membru corespondent (1911), apoi titular (1913) al Academiei Române. Activitatea sa, atât de prodigioasă, îi conferă o aură de legendă. Munca la catedră, unde va fi titularizat în 1913, la Muzeu, la Academie (în 1920-1923 e vicepreședinte, iar din 1923 secretar general), prezența în presă sunt amplificate prin susținute preocupări de natură organizatorică și administrativă, și mai cu seamă de intense cercetări arheologice, efectuate, cu colaboratori, mai ales în Dobrogea. Pe deasupra, conferențiază în cadrul Universității de Vară de la Vălenii de Munte, al Ligii Culturale pentru Unitatea Tuturor Românilor, întreprinde călătoriile de studii în străinătate și excursii științifice cu studenții în Transilvania. Scoate în 1913-1914, cu Virgil Arion și G. Bogdan-Duică, publicația „Românismul”. În 1914 contribuie la întemeierea Institutului de Studii Sud-Est Europene, sub a cărui egidă ține prelegeri. Se căsătorește, în noiembrie 1913, cu Silvia Cristescu, nepoata lui Ioan Bogdan, care în august 1917 va muri, împreună cu fetița adusă atunci pe lume. Tragedia îl zdruncină, dar îl și îndârjește în voința de a

sfida cruzimea destinului printr-o muncă asiduă. Refugiat în timpul războiului la Dobrovăț, județul Iași, își continuă aici lucrul, apoi la Odessa și la Focșani. Întors la București, își reîncepe activitatea didactică, colaborează la „Arhiva pentru știința și reforma socială” a lui D. Gusti, în care formulează un întreg program de culturalizare, participă hotărâtor la organizarea Universității din Cluj, printre ai cărei profesori se va număra din 1919, precum și la constituirea, în același an, a Institutului de Antichități și Studii Clasice în capitala Transilvaniei. Solicitat în 1918 să ia președinția Partidului Țărănesc, preferă să adere la Partidul Muncii, întemeiat de Paul Bujor, C. I. Parhon ș.a. Din noiembrie 1920 este recomandat director la Accademia di Romania din Roma, care, înființată în acel an, va începe să funcționeze în 1922. Colaborează cu Académie des Inscriptions (Franța) și cu Accademia dei Lincei (Italia), redactează regulamentul școlilor române din Roma și Paris, fondează, cu Aristide Blank, D. Gusti și Marin Simionescu-Râmnicăneanu, Editura Cultura Națională (1920), formulează inscripțiile pentru Arcul de Triumf din București, reia săpăturile la Histria, efectuează săpături și în Muntenia și Moldova, activează intens la Academia Română, ține cursuri, conferențiază în țară și în străinătate, conduce PEN-Clubul Român (1923), colaborează la publicații științifice, scrie cărți, întreține o permanentă corespondență cu oameni de știință români și străini, cu Martha Bibescu și alți scriitori, participă la congrese științifice internaționale. Va fi ales membru al unor instituții științifice de prestigiu: Reale Società Romana di Storia Patria, Pontificia Accademia Romana di Archeologia, Numismatische Gesellschaft din Viena, e profesor agregat la Sorbona. Presimțindu-și sfârșitul, își lasă averea, prin testament, Academiei Române, iar biblioteca o donează Școlii Române din Roma.

Titluri de permanentă referință în bibliografia de specialitate, lucrările lui P. depășesc marginile arheologiei și ale istoriei în genere, putând fi revendicate și de filosofie, și de literatură. Ele i-au creat nu doar un prestigiu științific, ci și o autoritate morală cum puțini au avut, tânărul savant exercitând asupra unei părți din intelectualitatea umanistică o covârșitoare influență. Cutezătoarea lui sinteză *Getica* (1926) va reprezenta mai mult decât „o etapă importantă” în evoluția arheologiei românești, rămânând vie prin dimensiunea creativă. Om de știință riguros până la fanatism, mergând cu probitatea până la citarea (cum el însuși menționează) chiar și a „celui mai modest și mai inocent diletant rural” căruia îi datorează vreo informație, P. nu a ezitat să construiască pe baza datelor - fatal lacunare - de care dispunea cele mai tulburătoare ipoteze, să combine informații disparate și să le întregască, temerar, cu imaginația (călăuzită de o stringentă logică), încât monumentală sa lucrare învie o lume. Umanitatea dădică și autoproiectia acesteia în divin e adusă spre a se bucura de singura nemurire considerată reală de istoric, cea în virtutea căreia dispăruții trăiesc viața ideală în conștiința urmașilor. Mai mult ca probabil, savantul a proiectat peste lumea dedusă din extrem de săracele izvoare literare ale

Antichității și mai cu seamă din laborioasele investigații arheologice întreprinse o lume a propriului spirit. În viziunea lui P. dacii erau un popor de țărani, harnic, pașnic și drept, de o exemplară moralitate; casta preoțească unea anahoreți locuitori în peșteri, disprețuitori ai plăcerilor trupești, necunoscând vinul și femeia, nici carnea, hrănindu-se doar cu brânză, lapte, miere și cu vegetale; în fruntea lor se afla marele preot Deceneu, care își avea sălașul în vârf de munte, de unde aducea slăvire lui Gebeleizis-Zalmoxis, zeul suprem, stăpânul cerurilor. Viziunea va fi contestată de arheologi de nediscuțată autoritate. C. Daicoviciu respinge, în *La Transylvanie dans l'Antiquité*, aserțiunea lui P. potrivit căreia Zalmoxis ar fi fost o divinitate uranică, acreditând opiniile unor savanți străini, vehement combătute în *Getica*, după care geto-dacii s-ar fi închinat, din contră, unei zeități htoniene. De aceeași părere era, dintre nespecialiștii de seamă, și Lucian Blaga care, într-un studiu din „*Saeculum*”, contestă explicit teza lui P. Creator al unei metafizici a „adâncului”, al unei „noologii abisale”, era firesc ca Blaga să se ralieze celor ce așază tronul zeului dacilor în tărâmurii subpământene. Dar universul spiritual întemeiat de P. există, nimic nu îl poate desființa, după cum viziunea winckelmanniană a Greciei sau aceea a Renașterii italiene, făurită de Burckhardt, nu a încetat a fi fascinantă ca atare, după ce i s-a demonstrat insuficienta fundamentare științifică. Chiar dacă se dovedește că străbunii noștri adorau divinități htoniene, că balaurul din steagurile lor figura nu un „zmeu”, o reptilă înaripată, cum credea P., ci șarpele din adâncuri, frumusețea construcției din *Getica* va fi mereu admirată: măreția olimpiacă a lui Zalmoxis, distincția sacerdotilor săi, hărnicia, tenacitatea, austeritatea spartană a dacilor, „cei mai viteji și mai dreپți dintre traci” după Herodot. După cum va fi neîncetat apreciată limpezimea gândirii, noblețea stilului, clasicismul structural al autorului. Adevărate creații literare sunt eseurile lui P. Volumul *Ideii și forme istorice* (1920) însumează patru studii de filosofia istoriei, unele cuprinzând pagini cu inflexiuni poetice, iar în *Memoriale* (1923) se află poeme în toată puterea cuvântului. Din ambele cărți se detașează idei care, completate cu altele, din celelalte scrieri, compun o viziune și un program de viață, o filosofie practică. De nu e originală în premise și concluzii, îndatorate și unele și celelalte stoicilor, în special lui Marc Aureliu, căruia istoricul i-a și consacrat un studiu, concepția lui P. este profund personală în accente, în articulațiile interioare, în vibrația inefabilă a ideii. Modalitatea argumentării, temperatura opiniilor, stilul sunt ale unui cărturar modern în care s-a întrupat un înțelept din Hellăda. Gânditorul se exprimă sacerdotal, frazele au o cadență gravă, unele sunt versete, tonul general este poetic, dialogurile - căci uneori P. își ordonează ideile în chip de dialoguri platonice - au o maiestate de *missa solennis*.

Dacă geniul lui N. Iorga era viforos sau șăgalnic, acela al lui V. Pârvan era muzical și solemn. Când, după câteva clipe de așteptare, studenții priveau spre usa ce se deschidea, apărea în fața lor Brand. Pastorul Brand al lui Ibsen, cu haina neagră încheiată auster până

sus, călcând pe un ghețar. Însă văzut de aproape, pastorul n-avea în ochii săi pătrunzători durități nordice, iar tristetea încrunțată într-o ironie gravă îi dădea înfățișarea unui actor tragic.

G. CĂLINESCU

SCRIERI: *Ideii și forme istorice*, București, 1920; *Memoriale*, București, 1923; ed. îngr. și pref. Ion Vartic, Cluj, 1973; ed. îngr. și pref. Al. Zub, București, 2001; *Getica. O protoistorie a Daciei*, București, 1926; ed. îngr. și postfață Radu Florescu, București, 1982; *Dacia. Civilizațiile străvechi din regiunile carpato-dunărene*, tr. Radu Vulpe, București, 1937; *Correspondență și acte*, îngr. și introd. Al. Zub, București, 1973; *Scrieri*, îngr. și introd. Al. Zub, pref. Radu Vulpe, București, 1981; *Studii de istorie medievală și modernă*, îngr. Lucian Nastasă, pref. Al. Zub, București, 1999; *Datoria vieții noastre*, îngr. Florica Dimitrescu, București, 1999; *Începuturile vieții romane la gurile Dunării*, postfață Nicolae Balotă, București, 2000.

Repere bibliografice: Vianu, *Opere*, I, 237-240, IX, 26-42, 473-480; Davidescu, *Aspecte*, 351-354; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 161-170; G. Călinescu, *Vasile Pârvan*, „Sinteze”, 1927, 3-4; Mircea Eliade, *Vasile Pârvan*, CU, 1927, 945; G. Călinescu, *Sub masca lui Vasile Pârvan*, G, 1927, 9; Al. Busuioceanu, *Algenor*, G, 1927, 9; Ion Agârbiceanu, *Vasile Pârvan*, T, 1928, 1; G. Călinescu, *Vasile Pârvan*, VL, 1928, 9; Emanoil Bucuța, *Crescătorul de șoimi*, București, 1928, 118-130; Călinescu, *Ulyse*, 38-41; E. Lovinescu, *Memorii*, I, București, 1930, 76-86; Al. Busuioceanu, *Pârvan gânditorul*, București, 1933; *În memoria lui Vasile Pârvan*, București, 1934; Zarifopol, *Eseuri*, 176-182; Iorga, *Oameni*, III, 236-237; Vasile Băncilă, *Tragicul lui Pârvan și tragicul modern*, Brăila, 1937; Arghezi, *Scrieri*, XXVII, 321-323; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 862-864, *Ist. lit.* (1982), 949-951; Ion Zamfirescu, *Spiritualități românești*, București, 1941, 167-179; Ion Zamfirescu, *Destinul personalității*, București, 1942, 143-151; Al. Dima, *Gândirea românească în estetică*, Sibiu, 1943, 54-62; Lucian Blaga, „*Getica*”, „*Saeculum*”, 1943, 4; *Vasile Pârvan. Biobibliografie*, București, 1957; Tudor Vianu, *Jurnal*, București, 1961, 31-36; Dan Botta, *Scrieri*, IV, București, 1968, 90-98; Dimitrie Gusti, *Opere*, II, București, 1969, 350-356; Emil Manu, *Vasile Pârvan, scriitor și filosof al culturii*, LL, 1969, 59-70; Mincu, *Critice*, I, 76-86; Balotă, *Labirint*, 12-22; Ion Pascadi, *Din tradițiile gândirii axiologice românești*, București, 1970, 69-80; Todoran, *Secțiuni*, 266-288; Balotă, *Ion*, 86-117; Onisifor Ghibu, *Amintiri despre oameni pe care i-am cunoscut*, îngr. și pref. Crișan Mircioiu și Șerban Polverejan, pref. Crișan Mircioiu, Cluj-Napoca, 1974, 258-276; Al. Zub, *Vasile Pârvan. Efigia cărturarului*, Iași, 1974; Al. Zub, *Vasile Pârvan. Biobibliografie*, București, 1975; Balotă, *Arte*, 241-255; Lucian Boia, *Evoluția istoriografiei române*, București, 1976, 269-287; Vartic, *Spectacol*, 12-32; Al. Piru, *Vasile Pârvan*, MS, 1978, 2; Micu, *Lecturi*, 168-177; Mircea Angheliescu, *Pârvan, scriitorul...*, T, 1980, 6; Virgil Catargiu, *Ontologia istoriei la Vasile Pârvan*, București, 1980; D. M. Pippidi, *Variații pe teme clasice*, București, 1981, 200-212; Virgil Catargiu, *Condiția umană și idealul etic în concepția lui Vasile Pârvan*, București, 1982; Virgil Catargiu, *Vasile Pârvan, filosof al istoriei*, Iași, 1982; George Lăzărescu, *Repere de cultură*, București, 1982, 126-141; Steinhardt, *Critică*, 228-238; Vasile Vetișanu, *Vasile Pârvan: idealul uman și valorile vieții*, București, 1983; Al. Zub, *Pe urmele lui Vasile Pârvan*, București, 1983; *Vasile Pârvan interpretat de...*, îngr. Ștefan Lemny și Al. Zub, București, 1984; Ion Humă, *Vasile Pârvan. Laudă gândului*, București, 1987; Vasile, *Conceptul*, 179-185; Cioculescu, *Itinerar*, V, 432-438; Negoitescu, *Ist. lit.*, I, 344; *Dict. esențial*, 629-631; *Pagini din corespondența Vasile Pârvan-Sextil Pușcariu*, îngr. Magdalena Vulpe, București, 2002; Zamfirescu, *Istorie*, II, 216-222. D.Mc.

PÂRVU, Sorin (29.IV.1946, Mihălășeni, j. Botoșani), critic și istoric literar, eseist. Este fiul Elenei Pârveu (n. Panu), funcționară, și al lui Constantin Pârveu, profesor de limba și literatura română. Frecventează cursurile școlii din Râuzeni, județul Botoșani, urmează la Iași Liceul „C. Negruzzi” (1960-1964), Facultatea de Filologie, secția engleză-română (1964-1969) și Facultatea de Istorie-Filosofie (1970-1975) din cadrul Universității „Al. I. Cuza”. Sub îndrumarea lui Silviu Iosifescu, elaborează teza de doctorat *Romanul comportamentului*, susținută la Universitatea din București în 1979. Devine asistent la Catedra de engleză a Facultății de Litere ieșene în 1969 și parcurge toate treptele până la gradul de profesor, obținut în 1999. A predat cursuri de literatură română și teorie a literaturii ca lector la School of Slavonic and East European Studies din Londra și la Faculty of Modern and Medieval Languages din Cambridge (1982-1984), pentru ca, prin intermediul Fulbright Fellowship, să susțină cursuri de literatură americană la State University of New York at Albany (1993-1994). A fost redactor-șef la Editura Institutului European din Iași, membru în Consiliul Fundației Soros pentru programe de limbă engleză (1993-1995) și membru în Consiliul Director al Centrului de Studii Românești (din 1998). Debutază în 1972 la „Cronica”, colaborând ulterior la „Convorbiri literare”, „Ateneu”, „Dialog”, „Opinia studențească”, „Echidistanțe”, „Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza»”, seriile literatură și filosofie, „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»”, „Revue roumaine des sciences sociales” ș.a.

În studiile sale **P.** propune o abordare din perspectivă comparatistă a literaturii române și a celei din spațiul britanico-american, apelând, nu de puține ori, și la semiotică, semiologie, filosofie sau etică. Volumul *The Romanian Novel* (1992) este o introducere deosebit de utilă în universul literaturii române de până la al doilea război mondial, adresată cititorilor străini dornici să primească informații esențiale despre o anumită etapă din evoluția scrisului românesc. Sunt prezentate nouăsprezece cărți de proză, comentariul extinzându-se asupra literaturii europene, prin stabilirea unor analogii, totodată cu preocuparea de a contura originalitatea și personalitatea operelor avute în atenție. Sunt traduse în limba engleză fragmente reprezentative pentru fiecare roman sau nuvelă, încât cititorul să poată intui particularitățile stilistice ale fiecărui text. Se relevă că, de pildă, *Ciocoi vechi și noi* ilustrează „anatomia pură”, N. Filimon nemaifiind interesat să se conformeze intrigii tradiționale, considerată ca arbitrul valorii literare; ideile devin specifice doar când plasarea în timp și spațiu este foarte concretă. Cât despre *La Medeleni* de Ionel Teodoreanu, cititorul este avertizat că „uneori este dificil de hotărât dacă literatura recrează fenomenele din viață sau dacă se întâmplă exact invers – adică fenomenele din viață sunt rezultatul absorbției clișeeilor literare de către realitate. Acest aspect este cu atât mai dificil de decelat aici cu cât este vorba de un *Kunstelroman*”. Între titlurile alese spre a fi propuse ca o carte de vizită pentru ansamblul literaturii române, se numără *Mara* de Ioan Slavici, *Tânase Scatiu* de Duiliu Zamfirescu, *Ion* și

Pădurea spânzuraților de Liviu Rebreanu, *Concert din muzică de Bach* de Hortensia Papadat-Bengescu, *Craii de Curtea-Veche* de Mateiu I. Caragiale, *Baltagul* de Mihail Sadoveanu, *Adela* de G. Ibrăileanu, *Patul lui Procust* de Camil Petrescu ș.a. În *Proza comportamentului* (1992) **P.** face anatomia behaviorismului în literatură, subliniind că „romanul comportamentului [...] este un reflex, o reacție specifică la o anume conjunctură”, iar „apariția sa nu e singulară, ipostaza literară este întregită de manifestări în psihologie, sociologie, politologie, filosofie, lingvistică și semiotică”. Definițiile pentru modalitatea narativă comportamentistă – scrie criticul – este cultivarea onticului conjugată cu suprimarea psihicului. Evitarea analizei psihologice, în favoarea consemnării unui „proces-verbal”, are ca scop restituirea fidelă a evenimentelor, fără incursiunea în universul propriu eului fiecărui personaj. Depersonalizarea artei în scopul obținerii unei relații mai subtile între nivelul semnificat și nivelul semnificat este evidentă. Și în alte incursiuni critice – *Desenul din praf. Idei, autori, cărți* (1998), *Chipul din apă. Între conceptual și senzorial* (1998), *Narrative Poetry. The Mythical Mode* (2001), *Dicționar SF (A-F)* (2003), *Dramatic Poetry. The Mythical Mode* (I, 2003) ș.a. – **P.** evidențiază „gândirea mobilă și mereu asociativă”. Analiza critică, nicio dată superfluă, trimite la autori din spațiul anglo-american sau din cel românesc.

SCRIERI: *American Fiction. Varia*, Iași, 1988; *Romanul comportamentului*, Iași, 1989; *Dicționar de prozatori americani contemporani*, Iași, 1989; *The Theory of the Novel*, Iași, 1991; *Proza comportamentului*, Iași, 1992; *The Romanian Novel*, Iași, 1992; *The American Novel*, Iași, 1993; *Poetics of the Novel*, Iași, 1997; *Desenul din praf. Idei, autori, cărți*, Iași, 1998; *Chipul din apă. Între conceptual și senzorial*, Iași, 1998; *Narrative Poetry. The Mythical Mode*, Iași, 2001; *Dicționar SF (A-F)*, Iași, 2003; *Dramatic Poetry. The Mythical Mode*, I, Iași, 2003.

Repere bibliografice: Magda Ursache, *Cu cărțile sub vremei*, CL, 1999, 6; George Bădărău, *Analiza povestirii*, CL, 1999, 8; Constantin Coroiu, *Prozatori americani în România*, ALA, 1999, 471; Constantin Coroiu, *Biografii și destine*, „Evenimentul”, 1999, 2384, 2387; Petras, *Panorama*, 496-498; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), 326-327. O.I.

PÂRVULESCU, Ioana (10.I.1960, Brașov), poetă, eseistă, critic literar și traducătoare. Este fiica Dorei Pârvulescu (n. Vintilă), profesoară, și a lui Gheorghe Pârvulescu, notar. Urmează școala generală și Liceul „Andrei Șaguna” la Brașov și Facultatea de Litere a Universității din București, absolvită în 1983. Lucrează ca profesoară de limba română și limba franceză în Roata de Jos, județul Giurgiu, din 1990 este redactor la Editura Litera, din 1993 redactor la „România literară”, iar din 1996 asistent, apoi, din 2000, lector la Facultatea de Litere a Universității din București. În 1999 obține titlul de doctor în filologie cu teza *Prejudecăți literare*. A urmat cursuri la New Europe College, București (1997-1998), Wissenschaftskolleg, Berlin (2001). A fost profesor invitat la Institut für Romanistik, Viena (2002). Este membră a Asociației Internaționale a Criticilor Literari și se numără printre fondatorii Societății de Comparatistică din România. A debutat cu poezia *Glossă* în 1976, la revista „Muguri” a Liceului

„Andrei Șaguna” din Brașov. Mai târziu colaborează la „Contrapunct”, „România literară” – unde susține cronică literară în perioada 1993–1996 și ulterior „Cronica optimistei/ Cronica pesimistei” –, „Dilema”, „Interval”, „Caiete critice”, „Lettre internationale”, „Secolul 20”, „Arca”, „Contrafort” ș.a. Este prezentă mai întâi în volumul colectiv *13 poeți* (1988), prima ei carte fiind *Lenevind într-un ochi*, apărută în 1990.

În versurile din *Lenevind într-un ochi*, P. se relevă ca o poetă a dragostei, a universului intim, cotidian. Jocul delicat al sentimentului oscilează între euforie și îndoială, între exuberanță și melancolie, având ca punct de referință armonia și dizarmonia cuplului. Dintre simboluri o mare frecvență o are acela al ochilor, ca în tablourile lui Ion Țuculescu. Cu volumul *Alfabetul doamnelor. De la Doamna B. la Doamna T.* (1999; Premiul Uniunii Scriitorilor), P. se dovedește o talentată eseistă, nedesprișă totuși de aptitudinea ei bine marcată de cronicar literar. Autoarea reconstituie aici tipologia personajului feminin în literatura română de-a lungul unui secol, de la C. Negruzzi (Doamna B.) la Camil Petrescu (Doamna T.), urmărind schimbarea de paradigmă a acestuia, în funcție de care stabilește un rămușor arbore genealogic. Astfel, Coana Chirița a lui V. Alecsandri devine în Bucureștiul lui I. L. Caragiale Veta și Zița, chera Duduca a lui N. Filimon și Duduca Mamuca a lui B. P. Hasdeu sunt surori, iar descendentele lor în secolul al XX-lea vor fi Emilia din *Patul lui Procust* de Camil Petrescu și Georgeta din *Enigma Otiliei* de G. Călinescu. „Fetele fragede” – Niceta din *Iluzii pierdute* de Mihail Kogălniceanu, Florica din *Zburătorul* lui I. Heliade-Rădulescu și, un veac mai târziu, Adela lui G. Ibrăileanu – se află în violent contrast cu personajele negative, printre care și Pena Corcodușa (Mateiu I. Caragiale) sau Domnișoara Hus (Ion Barbu). Erotica veșmintelor, onomastica, metaforele vegetale individualizează încă o dată vârstele și adâncesc psihologia diverselor tipuri feminine. P. se arată un critic subtil, decriptează sensuri noi și ajunge la concluzii originale, cum sunt acelea despre doamna T., personaj în continuă transformare și, într-un fel, eroina principală a acestui eseu. Altă carte, *Prejudecăți literare. Opțiuni comode în receptarea literaturii române* (1999), are un caracter mai teoretic, cel puțin în prima parte. Spre a obține definiția conceptului, exegeta apelează și la alte discipline, precum filosofia, sociologia lecturii, istoria mentalităților. Trece în revistă și delimitează o lungă serie a prejudecăților literare (prejudecata și termenii apropiați – prostie, superstiție, clișeu, canon etc.), observând rolul lor paradoxal: prejudecățile împiedică, dar uneori și ajută judecata de valoare. Spirit foarte informat, cu o solidă cultură teoretică modernă, P. este în același timp un critic penetrant, ca atunci când reface istoricul premiilor Uniunii Scriitorilor și când consacră ample analize operelor premiate în decursul anilor, puse și ele în legătură cu cele două sensuri ale prejudecății: pozitiv și negativ. Scrise de asemenea cu talent sunt comentariile din *Întoarcere în Bucureștiul interbelic* (2003), unde P. apare și în postura de autoare de portrete și evocări. Într-un text plin de vervă, glisând în permanență între retro și modern, nu fără o plăcere ludică, antrenând și cititorul, se

reconstituie nu numai imaginea caleidoscopică a Bucureștiului dintre războaie, dar, în mare, și viața României din epocă. Este pusă la contribuție o mare bogăție de surse documentare, precum presa, jurnalele, memoriile și corespondența scriitorilor, aceștia ocupând, de altfel, locul central în demersul de recuperare a chipului unui oraș, demers care nu exclude imaginarul. P. urmărește evoluția civilizației, schimbarea mentalităților, a modei, a vocabularului, insistă asupra urbanizării din anii '30, când și cultura se bucură de sprijin, iar literatura, în pas cu timpul, se modernizează, depășind tabuurile. Ideea cardinală a cărții rămâne aceea că în Bucureștiul interbelic normalitatea a fost posibilă prin existența a două coordonate esențiale ale democrației: libertatea și proprietatea.

SCRIERI: *Lenevind într-un ochi*, București, 1990; *Alfabetul doamnelor. De la Doamna B. la Doamna T.*, București, 1999; *Prejudecăți literare. Opțiuni comode în receptarea literaturii române*, București, 1999; *Întoarcere în Bucureștiul interbelic*, București, 2003. **Traduceri:** Angelus Silesius, *Cherubinicher Wandersmann–Călătorul herwoimic*, postfața trad., București, 1999; Maurice Nadeau, *Să fie binecuvântați*, București, 2002.

Repere bibliografice: Tania Radu, „*Lenevind într-un ochi*”, LAI, 1991, 8; Alex. Ștefănescu, *Studiu savant, joc literar și poem critic*, RL, 1999, 12; Costache Olăreanu, „*Alfabetul doamnelor*”, ALA, 1999, 456; Paul Cernat, *Meniu de cărți-desert*, „*Vineri*”, 1999, 6; Dan C. Mihăilescu, *Din istoricul femeii la români*, „22”, 1999, 31; Victoria Luță, *Elegantă și rigoare*, OC, 2000, 1; Vlad Alexandrescu, *Angelus Silesius*, „*Călătorul herwoimic*”, OC, 2000, 5; Svetlana Cârstean, „*Dacă n-ar exista critica, literatura și-ar pierde umbra*” (interviu cu Ioana Părvulescu), OC, 2001, 74–75; Vitalie Ciobanu, *Valsul pe eșafod*, Chișinău, 2001, 182–190; Bucur, *Poeți optzeciști*, 164–166; Lefter, *Scriit. rom. '80-'90*, III, 32–34; Dan C. Mihăilescu, *Alfabetul Bucureștilor*, „*Ziarul de duminică*”, 2003, 3; Tudorel Urian, *O carte în imagini critice reale...*, RL, 2003, 23; Pavel Șușară, *O carte în imagini critice virtuale*, RL, 2003, 23; Mircea Iorgulescu, *Romanța pentru vechiul București*, „22”, 2003, 29; Paul Cernat, *Acasă*, în *Bucureștiul interbelic*, OC, 2003, 34; Al. Săndulescu, *Călătorie în timp*, RL, 2003, 46. AI.S.

PECICAN, Ovidiu (8.I.1959, Arad), prozator și eseist. Este fiul Mărioarei (n. Popița) și al lui Alexandru Pecican, contabil. Urmează cursul elementar și liceul în Arad (1966–1978) și face studii la Facultatea de Istorie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (1981–1985), lunându-și doctoratul cu teza *Istoricul Bogdan Petriceicu Hasdeu* (1998). Un timp a fost profesor de istorie la Liceul Agroindustrial din Lipova (1985–1990). Revine la Cluj-Napoca și intră în ziaristică, fiind publicist comentator la revista „Apostrof” (1990–1991). Ulterior este cercetător științific (etnolog) la Centrul de Studii Transilvane de pe lângă Fundația Culturală Română (1991–1994), apoi cadru didactic la Facultatea de Studii Europene din Cluj-Napoca, fiind și cancelar al facultății (1996–2000). Din ianuarie 1995 coordonează Centrul de Studii Răsăritene, este și codirector al Institutului de Studii Posttotalitare (1997–1998). Editează revista „*Studia Europaea*”, este director al Editurii Fundației pentru Studii Europene (1997–1998) și al Editurii Desirée, de pe lângă Fundația cu

același nume (din 2000). Are o bogată activitate în domeniul istoriei și politologiei, fiind prezent cu contribuții în numeroase volume colective și face parte din diferite organisme naționale și internaționale. Debutează în ziarul arădean „Flacăra roșie” (1978), cu proza scurtă *Ca să vezi*, iar prima lui carte de literatură este romanul *Eu și maimuța mea*, apărut în 1990. Colaborează la „Echinox” (unde asigură rubrica „Ce istorie scriem?”), „Apostrof” (unde o vreme deține rubrica „Cronica literară”), „Contemporanul”, „Steaua”, „Tribuna”, „Vatra” ș.a. Editează periodicul „Caietele tranziției” (1997-1999) și este redactor la „Conversația” (Arad, 1990-1994), „Istoria azi” (1993-1994), „Contemporanul - Ideea europeană” (1993-2000), „Caietele Prodan” (1994-1995), „TV Satelit” (Cluj, 1994-1996) și la „East” (din 1998), prima revistă autohtonă pe internet.

P. e un spirit proteic, pasionat egal de cercetarea istorică și politică, de ficțiune și eseistică, de invenții SF, de viața de zi cu zi. Tocmai de aceea între cărțile lui nu există granițe. Dacă scrie o lucrare precum *Arpadieni, angevini, români* (2001), adică despre amestecul nobiliar de pe teritoriul Transilvaniei în secolele al XII-lea - al XIV-lea, tonul aduce uneori cu acela din *Cântecul lui Roland* sau din *Cântecul Nibelungului*, iar lucrările de istorie a culturii și civilizației (*Troia, Veneția, Roma*, 1998) sunt descrieri colorate, spumoase, umorul fiind una din caracteristicile autorului. De asemenea, în teza de doctorat despre B. P. Hasdeu nu se află numai un portret al istoricului, ci și unul al scriitorului, în timp ce documentul dramatic din *Un român în lagărele sovietice* (1991) duce cu gândul la gulagul din literatura lui Aleksandr Soljenițan. *Razzar*, cu subtitlul *Primul om ar fi fost plămădit din lut* (1999; Premiul Editurii Nemira), carte ce are la bază un libret de operă rock SF pe muzica lui Csaszar Constantin, scrisă în colaborare cu Alexandru Pecican, fratele lui **P.**, se dorește un „roman care explorează dintr-un unghi science-fiction tema reîncarnării și mântuirii”. Interviuurile incluse în volumul *O utopie tangibilă. Convorbiri cu Nicolae Breban* (1994) trasează un dialog viu, în care **P.** știe să țină ritmul vivace și imprevizibil al dificilului său interlocutor. *Darul acestei veri* (2001) este o culegere de „texte” de factură parabolică și cu o vădită intenție de scriitură postmodernistă, exploatând concomitent elementul istoric și pe cel ficțional. Literatură și numai literatură este la **P.** doar romanul *Eu și maimuța mea*, scris încă din 1984. Cazul de dezorientare al personajului Ben Bernea, trimiterea lui într-un sanatoriu sau ospiciu, scenele erotice „tari”, dar deloc vulgare, romanul în roman, care aparține personajului și în care e vorba de un criminal în serie, nu puteau trece, în anii '80, de „exigențele” Consiliului Culturii Socialiste.

SCRIERI: *Eu și maimuța mea*, Cluj-Napoca, 1990; *Un român în lagărele sovietice*, Arad, 1991; *O utopie tangibilă. Convorbiri cu Nicolae Breban*, București, 1994; *Europa - o idee în mers*, Cluj-Napoca, 1997; *Lumea lui Simion Dascălul*, Cluj-Napoca, 1998; *Troia, Veneția, Roma*, Cluj-Napoca, 1998; *Razzar* (în colaborare cu Alexandru Pecican), București, 1999; *Clipuri*, Cluj-Napoca, 2001; *Darul acestei veri*, Cluj-Napoca, 2001; *Arpadieni, angevini, români*, Cluj-Napoca, 2001; *Realități imaginate și ficțiuni adevărate în Evul Mediu românesc*, Cluj-Napoca, 2002; *Trecutul*

istoric și omul Evului Mediu, Cluj-Napoca, 2002; *Hașdeeni*, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Mircea Țicudean, *Nimic de ascuns*, APF, 1990, 3-4; Diana Adamek, *Privirea lui Lancelot*, TR, 1990, 43; Ion Simuț, *Soarta debutului în roman*, RL, 1991, 24; Remus-Horațiu Pinte, *Ovidiu Pecican și... maimuțele sale*, CNT, 1991, 29; Mircea Opriță, *Acorduri finale la „Noul val”*, TR, 1992, 36; Petras, *Lit. rom.*, 132-134; Victor Neumann, *Poveste cu trei orașe*, O, 2003, 3; Cătălin Constantin, *Alt fel de istorie*, RL, 2003, 24; Gheorghe Grigurcu, *Romanul „hașdeenilor”*, RL, 2003, 28; Opriță, *Anticipația*, 348-349. C.H.

PECIE, Ion (13.VI.1951, Slobozia-Trăznitu, azi Slobozia (Popești), j. Argeș), critic literar, eseist. Este fiul Mariei (n. Zuluf) și al lui Theodor Pecie, țărani. Frecventează clasele primare și gimnaziale în localitatea natală, iar între 1966 și 1970 urmează Liceul „Nicolae Bălcescu” din Pitești. Ca student (1973-1977) la Facultatea de Filologie, secția română-franceză, a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, este redactor la revista „Echinox”, în paginile căreia debutează cu critică literară în 1975, la rubrica de comentarii dedicate cărților de proză. După licență lucrează ca profesor la Liceul Industrial din Mizil, la Liceul „Tudor Arghezi” din Târgu Cărbunefi (1978-1990) și la Colegiul Național „Tudor Vladimirescu” din Târgu Jiu. Colaborează cu cronici și eseuri la „Gorjul literar”, „Tribuna”, „Steaua”, „Transilvania”, „România literară”, „Ramuri” (unde semnează la rubrica „Cronica literară”), „Viața românească”, „Literatură”. În 1979 obține Premiul pentru critică literară al revistei „Tribuna”, iar în 1982 este premiat de revista „Ramuri”.

Prima carte a lui **P.**, *Romancierul în fața oglinzii*, iese de sub tipar în 1989 și nu are, datorită circumstanțelor, ecoul pe care l-ar fi meritat atât pentru ipoteza de lectură aplicată romanului contemporan românesc (investigat la nivelul unor opere emblematic) și calitatea analizei, cât și pentru originalitatea opiniei critice (nu o dată în răspăr cu opiniile consacrate). Interesat de metamorfozele epicului, eseistul se oprește asupra romanelor în vogă - unele controversate, nu numai atunci - din anii '70-'80 ai secolului trecut: *Cel mai iubit dintre pământeni* (Marin Preda), *Săptămâna nebunilor* (Eugen Barbu), *Don Juan* (Nicolae Breban), *Viața și opera lui Tiron B.* (Dumitru Radu Popescu), *Galeria cu viță sălbatică* (Constantin Țoiu), *Lumea în două zile* (George Bălăiță), *Trei dinți din față* (Marin Sorescu), *Labirintul* (Francisc Păcurariu), *Martorii* (Mircea Ciobanu), *Ficțiune și infanterie* (Costace Olăreanu). Eseurile sunt scrise într-un ton colocvial, apelând uneori la calambur, însă dicțiunea critică valorifică enunțul teoretic și referința erudită, ca și aluzia ironică sau observația mulată pe detaliul tematic semnificativ. În cea de-a doua carte, *Meșterul Manole. Prozatori ai lumii: Creangă, Sadoveanu, Rebreanu* (2001), **P.** grupează patru eseuri ample, concepute, într-o primă versiune, în anii studenției sau în cei imediat următori. Forma lor este rodul unor rescrieri succesive (și concentrice), marcate prin datare. Studiul *Meșterul Manole*, amplificare și aprofundare a unei schițe inițiale (*Manole, meșterul* fiind chiar textul de debut al criticului în „Echinox”), urmată de o versiune intermediară

(*Apărarea unui voievod*, în „Almanahul «Ramuri»”, 1985), rămâne elocvent pentru traiectul actului critic. Autorul optează pentru interpretarea celebrei balade drept „piatră de temelie în exegeza mitului estetic la români”, citind-o prin prisma mitului dedalic. E implicată astfel tema căutării (itinerarul prin labirint, traseul inițiat, drumul spre un centru sacru). Aceste căi ale interpretării structurează și alte eseuri. Cel despre Ion Creangă (datat 1979–1988) reține atenția prin lectura basmelor *Povestea porcului* și *Povestea lui Harap Alb* („basm metafizic”) ca „epopei abreviate”, în care criticul identifică schema mitică a cuceririi unui „centru sacru”. Organizarea discursului critic este ingenioasă, cu o savuroasă punere în scenă a ideilor, din perspectiva carnavalescului, ca în cazul eseului *Liviu Rebreanu* (datat 1984).

SCRIERI: *Romancierul în fața oglinzii*, București, 1989; *Meșterul Manole. Prozatori ai lumii: Creangă, Sadoveanu, Rebreanu*, București, 2001.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Stilul face critica*, RL, 1989, 9; Constantin Lămureanu, *Oglinda din noi*, TMS, 1989, 5; Dan C. Badea, *Scrisul și monada*, AFT, 1989, 5; Monica Spiridon, *Studiul oglinzii*, R, 1989, 5; Radu Călin Cristea, *Spre poli*, F, 1989, 6; Ioana Bot, *La oglindă*, TR, 1989, 32; Ioan Holban, *Noua critică*, CRC, 1990, 30; Maria Chețan, *Ion Pecie*, ECH, 1994, 1–3; Ion Tarbac, Al. Doru Șerban, Ion Elena, Constantin Căruntu, *Scriitori gorjeni (File de dicționar)*, Târgu Jiu, 1998, 114; Gheorghe Grigurcu, *Un soi de revizuire*, RL, 2003, 23. C.H.

PE DRUM..., revistă apărută la Piatra Neamț, bilunar, din decembrie 1926 până în februarie 1927. Colegiul redacțional nu este menționat. Din articolul editorial reiese că scopul publicației ar fi înlăturarea „răutăților, asupririi, violenței”. Este prezent Eugen Relgis cu un fragment de roman (*Cuvântul*), iar B. Șapira semnează o evocare a filologului Vasile Bogrea, fost profesor la Liceul din Piatra Neamț. Poeziile sunt semnate de Enric Furtună, Al.I. Botârlă, Frasin Negrești ș.a. Se mai publică o piesă de teatru (datorată lui Th. Gavriloiu), cugetări, recenzii la reviste și sunt consemnate câteva apariții editoriale. I.R.

PE DRUMURI NOI, revistă apărută la Brașov între 23 februarie și 1 mai 1929 (patru numere), sub conducerea lui Eugen Jebeleanu și a lui Ștefan Il. Chendi. În articolul-program, *Gânduri pentru drumuri noi*, se afirmă că publicația „va fi o revistă a ideilor eminamente estetice, un organ în care vom lupta pentru biruința frumosului în artă. Va fi o tribună a forțelor noi, dornice de viață, entuziaste!”. Luând ca model, și prin format, revista „Bilete de papagal” a lui Tudor Arghezi, publicația brașoveană găzduiește versuri de Eugen Jebeleanu, Ștefan Muscalu, Pavel Nedelcu, Alexandru Mușlea, Mihai Munteanu, proză de Eugen Jebeleanu și B. Jordan, eseuri și medalioane despre Tiberiu Brediceanu, Aron Cotruș, despre lirica germană contemporană, interviuri cu pictorul Hans Mattis-Teutsch și cu scriitorul Heinrich Zillich, traduceri din poeți maghiari (Ady Endre și Petőfi Sándor), semnate de I.A.I. Bran-Lemeny și Eugen Jebeleanu, note, recenzii, cronica revistelor etc. I.R.

PEDVIS, Anca (5.III.1946, București), poetă. Este fiica Stelei (n. Ilieff) și a lui Samuel Pedvisocar, funcționar. Urmează la București școala primară și gimnaziul (1952–1959), apoi Școala Medie de Arte Plastice (1960–1964) și Institutul de Arte Plastice „N. Grigorescu”, absolvit în 1970. Din 1979 participă la toate saloanele anuale de pictură, la expoziții de grup, în țară și în străinătate, având și două expoziții personale. În 1984 emigrează în SUA și se stabilește la New York, unde își continuă activitatea de artist plastic. Debutază în 1967, la „Contemporanul”, prezentată de Geo Dumitrescu. Câteva scrieri îi sunt selectate în antologia *A Delicate Balance*, tipărită la New York în 1995, iar prima carte, *Un imperceptibil miros de Socrate*, îi apare în 1997. Colaborează cu poezie la „România literară”, „Lucașfăruș”, „Convorbiri literare”, „Adevărul literar și artistic”, „Dorul” (Danemarca) ș.a.

Un imperceptibil miros de Socrate cuprinde poeme eclectice ca formulă și tematică, dominate de tema socială (mizeria României) și de tema memoriei (copilăria, exilul). Tonalitatea de multe ori personală, subiectivitatea nedecantată, discursivitatea trădează natura lor autobiografică (recunoscută în ultimul poem, *Sunt un lup: „urletele mele lungi, neliterare”).* „Literară” devine P. în poemele mai scurte și fără pretenții filosofarde, atunci când asprimea, duritatea unor imagini aproape că explodează dintr-un aparent cotidian evocator. Al doilea volum, *Tirada de pe Muntele Placid – The Mount Placid Tirade* (2003), exprimă intens dorința lepădării de trup, starea de vinovăție, în care laitmotivul euciderea îngerului și a tatălui. Sentimentul tragic al lui „a-fi-în-lume”, perceptibil și anterior, conduce acum la retragerea în sine și în meandrele memoriei. Tărâmul poetic este unul nordic, întunecat, materia este aspră, densă, înghețată: „În sens invers, mergând/ mereu înspre Nord – eu: suflet arid, pietros,/ mușcând zăbala înghețată a lunii...” (*Inorog*). Sensul drumului este unul coborâtor, mântuirea e nu incertă, ci infernală: „Și astăzi?... O, trup condamnat la țărână,/ schelet trist de cocor!./ Scară incertă, de oase, pe care cobor...” (*Amară*). Așa cum mărturisește în *Cuvântul autoarei*, P. scrie o „carte neagră”, a disperărilor asumate care, prin denunțare, devin „un mecanism orb”. Nu poate fi ignorată, totuși, falsitatea unor „tirade”, un *playback* pe muzica disperărilor de odinioară. Uneori poeta este foarte personală, pentru a cădea apoi în discursivitate, preluând locuri comune sau maniere străine, mai ales din poezia lui Tudor Arghezi, Nichita Stănescu sau G. Bacovia.

SCRIERI: *Un imperceptibil miros de Socrate*, București, 1997; *Tirada de pe Muntele Placid – The Mount Placid Tirade*, ed. bilingvă, pref. Nina Cassian, București, 2003.

Repere bibliografice: Dumitru Radu Popa, *O insolită întâlnire cu poezia*, RL, 1998, 46; Gabriel Pleșea, *Scriitori români la New York*, București, 1998, 105–132; Sasu, *Dict. scriit. SUA*, 222–223; Raluca Dună, *Poeta bifrons*, LCF, 2003, 35. R.D.

PEGAS, revistă apărută la București, lunar, din 13 noiembrie 1932 până în mai 1933. Redactori sunt Gheorghe Râpă și Ion Nistoreanu; de la numărul 3/1932 apare cu subtitlul

Anul I. No. 1. 13 Noiembrie 1932

PĂGAS

REVISTĂ LITERARĂ

Redacția și Administrația:
STR. VASILE LASCAR, 24 - BUCUREȘTI
Telefon 2-1392

GHEORGHE RĂPĂ
Redactor: ION NISTOREANU

In loc de curânt înainte

De vorbă cu muza.

... Și acum aștept să-și facă intrarea,
Să-și cântă în moment amăluș
Ei hai, de ce te lași rugă?
Ai hoarâte-te, la salut!

Ei, nu mă chinu, lău vino
Cum ai venit în viața noastră
Nu-mi face pontu toacă acuma
Când Păgas' trebuie să apară

Eu te știu din todeauna
Ascultătoare și cuminte
Și mi faci figură acum când trebuie
Să scriu „cuvântul înainte”?

Hai vin, căștept d'un stăru de ora
Nu pot admite nici o scuză
Al fost întodeauna bună
De ce acuma ești urșu?

Ce spui? Aude? Oh asta-i gronzu!
Primește ruga mea lerbine
Și vino! Altfel vom apare
Fără „cuvântul înainte”

P. MIRCEA

FRICA

Era mare o zi de inușu. Soarele scapăta-se. Se ză-
hăra simțitor și lumina începu să se răsă. Oamenii
năvălau. Căratele treceau în gâna caduș, lăsând în
urma, oricât de prin alb. Zăsa lușese năpas de cut-
dorea, cu toate că era și de Septembrie. Ome-
ni, pe cântărea deșu înbușitoare, nu mănărea de-
mă puterile lor, ci cu o puteră. Și apoi, zășu și gâ-
dindu-se cu păreșu de roșu la mână pierdută, începu
după de ce înceu care poate din o umbră ori că de
mă. În stărgan frunzișu cu înțelere sau cu poalele
căozilor lor de păna, de sudoarea care le pică
pe obrazi năpi de hăna.

Acum înțel deșu rășăna, se rășăna de
măna spre a cășă și timpul pierdu. Dar soarele
cobora năpas de repede.

„Literatură, ideologie, critică” și cu altă componență redacțională: Gheorghe Răpă și Al. Raicu, iar ultimele două numere (cu alt format și cu frontispiciu schimbat) menționează ca director pe Al. Raicu, iar ca redactori pe Ion Nistoreanu și pe Mihail Florian. Deși nu are un articol-program (înlocuit cu poezia *De vorbă cu muza*, semnată P. Mircea), **P.** se realizează tendințelor moderniste din literatura vremii. Versurile aparțin lui Virgil Carianopol, Al. Raicu, Teodor Scarlat, Ovid Caledoniu, dar și unor autori obscuri. Dan Petrașincu și Al. Raicu sunt prezenți cu fragmente de roman (*Sângele și Drumurile unui noctambul*). Bine reprezentat este sectorul de critică, în special prin recenzii, scrise frecvent de Al. Raicu, la cărți recent apărute: G.M. Zamfirescu, *Maidanul cu dragoste*, Mihail Sadoveanu, *Locul unde nu s-a întâmplat nimic*, Jean Bart, *Europolis*, N.D. Cocea, *Fecior de slugă*, G. Călinescu, *Cartea nunții*, Pompiliu Constantinescu, *Critică*. Un fulminant articol trimite Mihail Ilovici (*O lichidare - Romulus Dianu*, 8/1933). Revista mai conține eseuri, medalioane, cronici, plastice și muzicale, noutăți și informații editoriale, epigrame etc., semnate de Al. Talex, Șt. Atanasiu, Silviu Cernea, Constantin Stănescu ș.a. I.R.

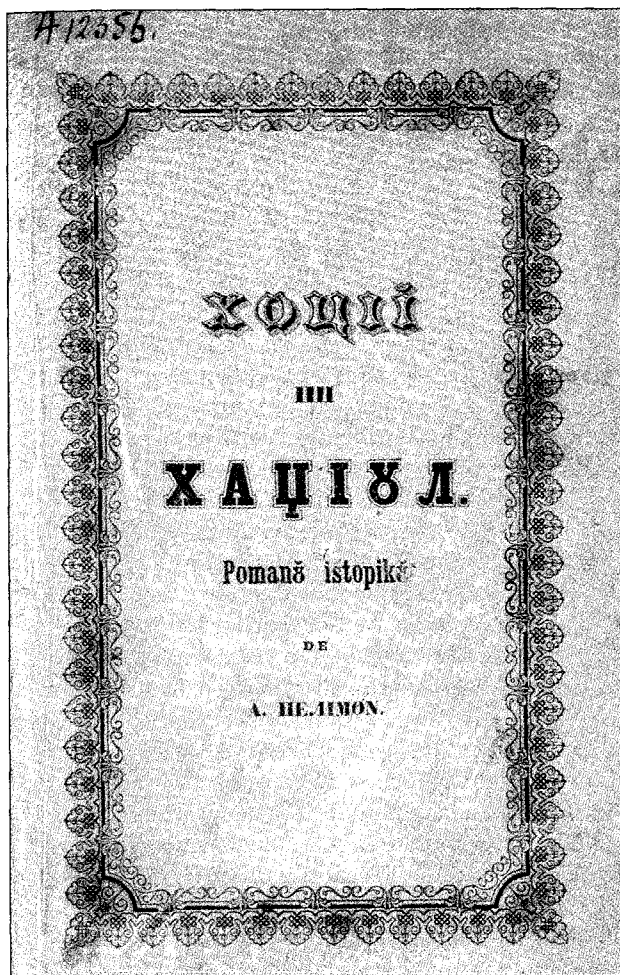
PEISAJ, revistă apărută la Roman, ca bilunar, la 1 mai și la 20 mai 1935, având subtitlul „Literar, artistic, științific”. Director

este Mihai Crăciun, iar prim-redactor este Em. Florens. În numărul inaugural G.M. Zamfirescu salută noua publicație: „Așteptând talentul de mâine, viguros, tiranic și binefăcător, biruitor, pe care orice revistă provincială ni-l poate vesti, suntem datori să privim cu toată simpatia și acest «Peisaj» artistic, literar și științific al prietenilor de la poalele munților, legați în efortul lor spre frumos și adevăr de un gând comun.” Colaborează cu versuri Otilia Cazimir, Ștefan Baciu, N. Țatomir, Ion Manolescu, Em. Florens ș.a. În primul număr apare o cronică la romanul *Nea Nae* al lui N.D. Cocea. La rubrica „Magazin” se consemnează apariții editoriale și revuistice. **P.** acordă atenție prezentării grafice, reproducând lucrări de Șt. Dimitrescu, Otto Briese, N. Tonitza ș.a. Glumele, epigramele și noutățile cinematografice completează sumarul unei publicații care s-avut fi putut impune în istoria presei românești dacă ar fi avut o existență de durată. I.R.

PELEȘUL, revistă apărută la București, săptămânal între 21 ianuarie și 18 iunie 1884 și o dată pe lună din noiembrie 1887 până în octombrie 1888 și în ianuarie-martie 1889. În 1888 a fost editată și sub denumirea „Revista”, iar în 1889 sub aceea de „Revista românească”. M. I. Toncescu, poet lipsit de talent (cu o oarecare faimă pe la 1885, din cauza unui incident cu Al. Vlahuță), și, în anul 1889, actorul Ștefan Vellescu sunt directorii periodicii, care se situează ca orientare între gazetele tutelate de Al. Macedonski. Deși colaborarea lui Macedonski este sporadică (un articol biografic dedicat generalului I. Em. Florescu și un excelent portret al actorului C. Dimitriadu), referirile la el sunt des întâlnite. M. I. Toncescu îi dedică versuri, Traian Demetrescu descrie în pagini pline de sensibilitate modul în care l-a cunoscut, multe dintre comentariile critice îl citează ca poet exemplar, opunându-i scriitorilor mai în vârstă și, în primul rând, lui V. Alecsandri. Cu încercări de critică literară colaborează Bonifaciu Florescu, Ștefan Vellescu, Traian Demetrescu și N. D. Georgian. Alături de Toncescu, au mai publicat versuri Mircea Demetriade, Traian Demetrescu, C. Mille, I. I. Trușescu, H. Rănișteanu (H. Rheinstein), Al. Negrișanu-Nenoveanu, Carol Scrob și Ștefan Vellescu. Este posibil ca poezia *Pe când cerul vieții mele* a lui Iuliu Cezar Săvescu (apărută în septembrie 1888) să reprezinte debutul literar al poetului. Scrierile în proză aparțin lui D. Teleor, I. S. Spartali, Aug. R. Clavel, Bonifaciu Florescu, Traian Demetrescu, Edgar Th. Aslan, D. Manolescu-Sidery și Vladimir Macedonski (nuvela *Procesul boierului Christache*). Se traduc versuri din Lenau, Lamartine, Théodore de Banville, Catulle Mendès și Charles Grandmougin (*La întoarcere*, în versiunea lui Traian Demetrescu). Sub titlul *Esența internă a artei*, apar fragmente din *Lumea ca voință și reprezentare* de Schopenhauer, în talmăcirea lui Fl. Simionescu. R.Z.

PELIMON, Alexandru (1822 - 27.VII.1881, Novaci, j. Gorj), poet, prozator, dramaturg și traducător. Fiu al lui Antoniu Pandeale, slujbaş, apoi comerciant în București, **P.** nu avea prea multă învățatură și a ocupat funcții modeste la Comisia

Documentelor Mănăstirești, la Consistoriul Eparhiei Buzău (1864) ori la Arhivele Statului din București. Cu o carieră administrativă lipsită de strălucire, mai mereu fără bani, s-a dedicat compensatoriu scrisului. De-a lungul anilor, începând cu *Poezii fugitive* (1846), publică o puzderie de opuri cuprinzând versuri lirice și epice, impresii de călătorie, nuvele, romane, tragedii, melodrame, vodeviluri ș.a. E o literatură de fundal, ilustrând, și dincolo de limita cronologică, tendințe ale epocii pașoptiste. Autorul, care scria în 1845 la „Vestitorul românesc”, iar în 1848 la „Pruncul român”, și-a exprimat, fără orgoliu, doar credința exaltată în puterea literaturii de a modela sentimente patriotice.

De la poezia erotică – compuneri naive cu unele motive exotice – P. trece și fixează în cadrele versului câte o suvenir de glorie românilor. *Vestita bătălie de la Călugăreni* (1848), *Traian în Dacia* (1860), *Tudor Vladimirescu. Mișcarea de la 1821* (1862), poeme care ar fi trebuit să participe la un ciclu eroic, sunt reluate în ediții succesive ori completate cu altele, într-o avalanșă de volume a căror serie fusese deschisă în 1846 și merge apoi de la *Poezii* (1847) la *Amintiri poetice istorice* (1881) ș.a. Înrauririle din D. Bolintineanu, Grigore Alexandrescu, V.

Aleksandri se răsfrâng previzibil, adică fără relief, dar spornic, în aceste pagini. Același caracter de receptacol îl au piesele de teatru compuse de P., unde pot fi întâlnite subiecte, personaje, procedee dramatice obișnuite în epocă: melodramele *Fiul mazălului* (1851), *Actrița din Moldova* (1852), „tragedia” *Curtea lui Vasilie Vodă* (1852), comedia *Păcală și Tândală. Și-a găsit tingirea capac* (1854). Oarecum mai interesantă este proza acestui poligraf. *Hoții și hagiul* (1853), unul din primele romane românești duse până la capăt și tipărite, scriere „cu aspecte picarești” (G. Călinescu), imaginează un conflict în lumea pestriță a periferiei bucureștene. Ca și în romanele *Jidovul cămătar. Moldova și Bucovina* (1863), *Un funcționar sinucis. Fratele și sora* (1873), se supralicitează foiletistic intriga amoroasă, elementele senzaționale, arsenalul sentimentalist și didacticist. Se remarcă totuși, ca la mai toți romancierii mijlocului de veac XIX, buna intuiție și adecvarea câtorva scene de moravuri, a unor portrete în tușă satirică. Scriind și roman istoric, P. transpune în *Bucur, istoria fundării Bucureștilor* (1858) idei unioniste. O evocare se află și în *Matei Vodă la mănăstirea Sadova* (1870), după cum *Catastrofa întâmplată boiărilor în muntele Găvanul – 1821* (1864) ori *Revoluțiunea română din anul 1848. Mușătoiul* (1868) punctează simpatia, adeziunea față de sensul democratic al mișcărilor de la 1821 și 1848. Din zona interesului documentar ies însemnările de călătorie ale lui P. *Impresiuni de călătorie în România* (1858) și *Memoriu. Descrierea s. monastiri* (1861) aparțin unui peregrin sărguincios, pornit prin locurile istorice ale Munteniei și Olteniei. El cercetează vestigii, vizitează mănăstiri, citește hrisoave și inscripții, evocă gloria apusă. Dar călătoria „cu sacul în spate”, pe jos, devine și prilej de a descoperi, cu ochi dilatat, un chip al naturii („Viziunea și acustica sa sunt terifice”, spune G. Călinescu) ori pretext pentru literaturizări, întrucât memorialul este împănăt cu subiecte de nuvele romanțioase, cu portrete schițate maniheist în tonuri întunecate. P. a și tradus din Al. Dumas (*Tereza*, 1848, *Trei mușchetari*, I, 1853), din Bernardin de Saint-Pierre (*Paul și Virginia*, 1850, *Coliba indiană*, 1850), din versurile lui Schiller, Lamartine și Mickiewicz, un fragment din *Romeo și Julieta* de Shakespeare, dar și din Joseph Fiévée, Émile Souvestre ș.a., unele tălmăciri fiind cuprinse în volumele proprii.

SCRIERI: *Poezii fugitive*, București, 1846; *Poezii*, Iași, 1847; *Suliotul. Grecia liberă*, București, 1847; *Vestita bătălie de la Călugăreni*, București, 1848; *Poezii diverse*, în Bernardin de Saint-Pierre, *Coliba indiană...*, București, 1850; *Poezii*, București, 1850; *Fiul mazălului*, București, 1851; *Stănțe la România*, București, 1852; *Curtea lui Vasilie Vodă*, București, 1852; *Actrița din Moldova. Pe ursită*, București, 1852; *Hoții și hagiul*, București, 1853; *Colecție de poezii noi*, București, 1854; *Păcală și Tândală. Și-a găsit tingirea capac*, București, 1854; *Colecțiune de poezii. Faptele eroilor*, București, 1857; *Bucur, istoria fundării Bucureștilor*, București, 1858; *Impresiuni de călătorie în România*, București, 1858; ed. îngr. Dalila-Lucia Aramă, pref. Șerban Cioculescu, București, 1984; *Traian în Dacia*, București, 1860; *Memoriu. Descrierea s. monastiri*, București, 1861; *Tudor Vladimirescu. Mișcarea de la 1821*, București, 1862; *Jidovul cămătar. Moldova și Bucovina*, București, 1863; *Catastrofa întâmplată boiărilor în muntele Găvanul – 1821*, București, 1864; *Flori de Moldo-România*, București, 1864; *Epoca glorioasă a lui Mihai Viteazul*, București, 1867;

Revoluțiunea română din anul 1848. Mușatoiu, București, 1868; *Citera în Carpați*, București, 1870; *Maței Vodă la monastirea Sadova*, București, 1870; *Un funcționar sinucis. Fratele și sora*, București, 1873; *Baia de Aramă. Lucifer. Câteva poezii alese*, București, 1874; *Gloriile românilor. Mihai Viteazul*, București, 1875; *Patriotism - Vladimirescu*, București, 1877; *Trei sergenți. Campania românilor în Bulgaria*, București, 1879; *Oștenii români (1877-1878)*, București, 1880; *Amintiri poetice istorice*, București, 1881. **Traduceri:** Al. Dumas, *Tereza*, București, 1848, *Trei mușchetari*, I, București, 1853; Lamartine, *Omul*, București, 1850; Bernardin de Saint-Pierre, *Paul și Virginia*, București, 1850, *Coliba indiană*, București, 1850; Joseph Fiévée, *Zestrea Suzetei*, București, 1852; Telesforo de Trucha, *Giurământul ținut. Don Martin de Freytas*, București, 1854; Émile Souvestre, *Avutul și săracul*, București, 1856; Schiller, *Cântarea clopotului*, București, 1872.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, I, 114-116; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 248, *Ist. lit.* (1982), 270-275; Paul Cornea, *Un roman de acum un veac despre București*, GL, 1959, 41; *Ist. lit.*, II, 589-592; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 487-488; Vârgolici, *Retrospective*, 41-50; *Dicț. lit.* 1900, 670-671; Marian Barbu, *Romanul de mistere în literatura română*, Craiova, 1981, 104-107; Mîndra, *Ist. lit. dram.*, I, 159-161; Mănuță, *Lectură, passim*; Manolescu, *Istoria*, I, 321; Faifer, *Semnele*, 341-343; *Dicț. scriit. rom.*, III, 670-672. G.D.

PELIN, Mihai (25.VIII.1940, Cernăuți), prozator și gazetar. Este fiul Victoriei (n. Agavriloaie) și al lui Gheorghe Pelin, ofițer. A absolvit liceul la Craiova în 1958 și Facultatea de Filosofie a Universității din București în 1969. A funcționat ca redactor (1965), apoi ca secretar general de redacție (1970) și redactor-șef adjunct (1974) la revista „Ramuri”, redactor la „Scânțea tineretului” (1967), șef de secție la „Tribuna României” (1972), la „Flacăra” (1979) și la Redacția revistelor pentru străinătate (1984). Între 1987 și 1990 lucrează la Centrul de Cercetări Istorice al Fundației „Iosif Constantin Drăgan” (Milano - Veneția - Roma). După 1989 este pe rând redactor-șef la „Națiunea”, redactor și consilier la „Baricada” și „Totuși iubirea”, comentator publicist la „Viitorul românesc” și „Ora”, redactor la „Evenimentul zilei” și la „Național”, șef de secție la „Expres magazin”. Debutează cu versuri în „Oltenia literară” (1957) și cu proză în „Luceafărul” (1963). În 1964 primește o mențiune la un concurs organizat de „Gazeta literară”.

În proza din volumul *Redactori și pianiști* (1967) accentul cade pe descrierea unor stări sufletești inexplicabile, pe relevarea unor trăiri imperceptibile. Subiectul, tema aproape că nu există sau se compun din câteva întâmplări vag conturate. Contează, în primul rând, reacția subconștientului, sensibilitatea personajelor (*Fularul cu centauri, O discuție despre patine...*). Povestirile din *Inaderență* (1968) rafinează maniera atât ca substanță, cât și ca opțiune stilistică. Prezintă pretutindeni (*Indianul, Vacanța mare*), femeia e un focar de dezzechilibru, un factor aproape stihinic, ce destramă universuri constituite rațional. Sanda, Iulia și celelalte personaje feminine amintesc de Linda lui William Faulkner, întruchipare tulburătoare a feminității. Fraza densă dă relief cuvântului expresiv. După alte pagini publicate în reviste (*Dimineața hrănind porumbeii*), care anunțau un roman intitulat *Mercenarii* (rămas în stadiu de proiect), P. părăsește brusc acest tip de

proză, îndreptându-se cu *Miorița nu s-a născut lângă stele* (1973; Premiul Uniunii Tineretului Comunist) spre reportaj. Aici universul lăuntric cedează locul celui exterior, în care sunt surprinse ipostaze inedite prin diversitate și pitoresc. Autorul își propune, de exemplu, să reconstituie itinerariul Victoriei Lipan din *Baltagul* lui Mihail Sadoveanu (*În căutarea Victoriei Lipan*). Ia drept reale întâmplarea și personajele romanului și trece prin sate și hanuri, peste dealuri și văi, ca să dea de urmele autentice ale crimei pe care o evocase scriitorul. Astfel, descoperă un peisaj fantastic, în care omul duce o existență dură. În locul preconceptivei imagini despre blândețea și calmul moldoveanului, se dezvăluie, din acte, arhive, relatări, o lume răscolită, pasionată, trăind în permanentă tensiune, cu oameni care au mereu ceva de răzbunat, încheindu-și viața în chip năprasnic. Se simte aici influența unor predecesori iluștri, dar destul de diferiți, cum sunt Calistrat Hogăș și Geo Bogza. Altă carte de reportaje este *Șa pierdută pe mare* (1983), din care o selecție apare în limba rusă în anul următor. Ulterior, atras de „vocea” documentelor, P. se concentrează asupra studiului istoriei contemporane. În 1988 publică la Veneția *Requiem pentru Convenția de la Geneva*, o reconstituire a destinului tragic al prizonierilor germani capturați în România după 23 august 1944. *Epistolarul infernului* (1993) cuprinde corespondența dintre Ion Antonescu și liderii democrați Iuliu Maniu, Dinu Brătianu, Gh. Tătărescu, alte mărturii și investigații istorice fiind incluse în volumele *Sioniști sub anchetă* (1993), *Legendă și adevăr* (1994), care se referă la atitudinea evreilor în timpul invaziei sovietice din Basarabia și Bucovina în 1940, *Culisele spionajului românesc. DIE (1955-1980)* (1997) ș.a. Începând din 1994 P. s-a implicat în elaborarea primelor cinci volume din *Cartea Albă a Securității*, viața literară și culturală făcând obiectul volumului al patrulea, *Istoria literare și artistice (1969-1989)*, apărut în 1996, unde figurează în calitate de coordonator.

SCRIERI: *Redactori și pianiști*, pref. Laurențiu Fulga, București, 1967; *Inaderență*, București, 1968; *Miorița nu s-a născut lângă stele*, București, 1973; *Căderea Plevnei*, București, 1977; *Șa pierdută pe mare*, București, 1983; *Speranța*, București, 1984; *Requiem pentru Convenția de la Geneva*, Veneția, 1988; *Epistolarul infernului*, București, 1993; *Sioniști sub anchetă*, București, 1993; *Legendă și adevăr*, București, 1994; *Culisele spionajului românesc. DIE (1955-1980)*, București, 1997; *Operațiunile „Melița” și „Eterul”. Istoria Europei Libere prin documente de Securitate*, București, 1999; *Miza războiului: 6 septembrie 1940-12 iunie 1941*, București, 2000; *Iluziile lui Iuliu Maniu, I-II*, București, 2000-2001; *„Artur”. Dosarul lui Ion Caraion*, București, 2001; *Genii și analfabeți. Militari și intelectuali sub lupa Securității*, îngr. Maria Marian, București, 2002; *Opisul emigrației politice*, București, 2002; *Italiani, vă ordon treceți Prutul!*, îngr. Virginia Carianopol, București, 2003; *Un veac de spionaj, contraspionaj și poliție politică*, București, 2003.

Repere bibliografice: Mincu, *Critice*, I, 193-195; Caraion, *Duelul*, 47-51; Firan, *Macedonski-Arghezi*, 363-365; Ungheanu, *Arhipelag*, 179-182; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 417; Iorgulescu, *Scriitori*, 233-234; Titu Popescu, *Apariții românești în lumea liberă*, „Curentul” (München), 1989, 5996; *Dicț. scriit. rom.*, III, 672-673; Zamfirescu, *Istorie*, II, 588-590. M.Vs.

PELTZ, I.[sac] (12.II.1899 - 10.VIII.1980, București), prozator și traducător. Este fiul Esrei (n. Rotenberg), lenjereasă, și al lui Nathan Peltz, meseriaș. Într-un interviu acordat lui Matei Alexandrescu în 1933, **P.** declara: „Sunt autodidact. N-am diplome. N-am școală. Am doar școala vieții și diavolul scrisului, din copilărie. La etatea de doisprezece ani, când începusem să-mi câștig existența (biet slujbaş într-un birou comercial), jertfeam nopțile hârtiei.” A debutat în revista „Îndrumarea” (1915) cu articolul *Menirea noastră*, susținând intrarea României în războiul pentru reîntregire. Corector la „Gazeta ilustrată” (1916), din 1918 a început să colaboreze la „Scena”, „Presa liberă” și „Literatorul”. Primele două cărți de proză, *Fiori și Stafia roșie*, îi apar tot în 1918, an în care i se mai reprezintă la Teatrul Național din București piesa *Venimul*. În 1919, împreună cu Andrei Branște (Tudor Teodorescu-Branște), a editat revista „Pagini literare și sociale”, iar din 1920 a redactat „Revista pentru toți”. În 1921 s-a căsătorit cu o funcționară, cu care a avut două fiice, Lia Peltz, profesoară, și Tia Peltz, pictoriță. În perioada interbelică desfășoară o prodigioasă activitate publicistică. Va conduce revistele „Caetele lunare” (1926-1929) și „Zodiac” (1930-1931), colaborând sau lucrând în redacția altor ziare și reviste, precum „Facla”, „Chemarea”, „Reporter”, „România literară”, „Sburătorul”, „Tiparnița literară”, „Adam”, „Bilete de papagal”, „Vremea”, „Adevărul”, „Dimineața”, „Lupta”, „Rampa”, „Izbânda”, „Avântul”, „Cuvântul liber” ș.a. Mai semnează I.P. Amurg, Enter, Logicus, I. Pajură, Rix. În 1929 i s-a decernat Premiul Societății Scriitorilor Români pentru romanul *Viața cu haz și fără a numitului Stan*, iar în 1933 romanul *Calea Văcărești* îi aduce consacrarea. În februarie 1931 a fost ales președinte al Cercului Ziariștilor din București. În perioada celui de-al doilea război mondial, fiind evreu, nu a mai putut să își continue activitatea în presă. Și-a reluat-o după război, scriind la „Drapelul”, „Era nouă”, „Gazeta literară”, „Viața românească”, „România liberă”, „Veac nou”, „Flacăra” ș.a. Acum, concomitent cu romane ca *Israel însângerat* (1946), *Vadul fetelor* (1949), *Max și lumea lui* (1957) ori cărți cu caracter memorialistic sau umoristic, realizează, singur sau în colaborare, un număr mare de traduceri din Konstantin Paustovski, Jules Verne, George Sand, Eugène Sue, Henri Murger, Honoré de Balzac, Pierre Daix, Jaroslav Hašek, O. Henry ș.a.

Calea Văcărești, romanul lui **P.**, a fost desemnat la apariție ca o lucrare de mare valoare. Până să ajungă la această reușită, scriitorul a parcurs un drum lung, rafinându-și mijloacele de expresie și descoperind un univers distinct. Astfel, volumul *Fanteze vopsite* (1924) cuprinde poeme în proză scrise cu exuberanța juvenilității. Autorul vrea să epateze prin fantezii bizare și viziuni absurde, prin duritatea limbajului și exacerbarea divagațiilor sentimentale. Experimentele începutului sunt sesizabile și în întâiul său roman, *Viața cu haz și fără a numitului Stan*. Prin destinul personajului titular prozatorul intenționa să ilustreze, pe de o parte, aviditatea lumii contemporane, goana după înavutire și poziții înalte, iar pe de altă parte, eșecul lamentabil al anonimilor ce nu își pot depăși

condiția umilă. Stan, modest slujbaş, trăiește drama dedublării: aspiră să urce pe scara socială și politică, dar eforturile lui, imaginare, sunt zadarnice, aruncându-l iar în mizerie și mediocritate. Romanul încerca să fie o satiră a parvenitismului, situațiile strident alegorice proiectându-l însă în neverosimil. Cu *Horoscop* (1932) **P.** începe să exploreze mediul cartierelor evreiești, care va constitui universul specific al prozei sale, văzut dintr-o perspectivă originală, fără termen de comparație în literatura română, cu toate că același mediu va inspira și pe alți scriitori, ca Ury Benador, în romanul *Ghetto veac XX*. El inaugura totodată o galerie de personaje caracteristice, plasate la periferia vieții, romanul fiind axat pe ideea predestinării. Haim Vraciul, fiul unei prostituate, trăiește în lumea imundă a șantanurilor și a barurilor de noapte. Vrea să evadeze de aici prin dragoste, dar horoscopul său îl condamnă să aibă ca amante tot niște prostituate, ca Ida și Margot. Va rămâne, așadar, prizonierul promiscuității în mijlocul căreia s-a născut. **P.** tinde să deconspire o realitate care alterează condiția umană, însă unda de obiectivitate și compasiune se rarefiază printre imaginile grotesce și meandrele unui stil încă bombastic și artificios. O evoluție evidentă marchează *Amor incuiat* (1933),

care anunță performanța epică din *Calea Văcărești*. În *Amor încuiat*, atmosfera cartierului evreiesc este surprinsă mult mai sugestiv, într-o acțiune mai densă și mai bine echilibrată, transpusă într-o narațiune expurgată de stridențe și artificiozități stilistice. Personajul central, Fuhn, este și el, într-un anume sens, condamnat să nu își poată împlini idealul erotic. Prin *Calea Văcărești* P. se încadrează într-o arie tematică specifică prozei românești, și anume realitatea insolită a mahalalei, arie ilustrată îndeosebi de G. M. Zamfirescu, Ion Călugăru, Tudor Teodorescu-Braniște și, mai târziu, de Eugen Barbu, distingându-se structural prin conținut, prin viziune și semnificații. Ca perimetru citadin, romanul circumscrie cartierul evreiesc al capitalei, acțiunea desfășurându-se de la începutul secolului al XX-lea până după primul război mondial. Este, în esență, un roman al unei umanități ultragiutate, de intensă vibrație lirică. Autorul știe să alterneze și să în același timp coerentă secvențelor în care destine diverse se întrepătrund, conturând imaginea unei comunități aparte, cufundată într-o atmosferă sumbră. Se configurează o tipologie a învinșilor, a celor cu o existență distrusă de neîmpliniri, căzând resemnați în fața durtății vieții și a zădărniceii efortului de a se salva din mediul mizer, interzis oricărei speranțe. Este o amplă, minuțioasă și tulburătoare frescă socială, o radiografiere a unei colectivități peste care se abate nefericirea. Vibrația lirică izvorăște din înțelegerea unei realități crude, P. descoperind în promiscuitatea personajelor neașteptate valențe sufletești. Trasează drumul de la aspirație la suferință, deznădejde, înfrângere și creează o atmosferă, un halou al suferinței resemnate. Nucleul narațiunii îl constituie drama unei familii, proiectată simbolic pe drama comunității. Bătrâna Leia își vede familia distrusă de necazurile și năpastele aduse de un destin implacabil. Un fiu, Paul, epileptic, nefericit în căsnicie, își sfârșește viața ca umil plasator de măruntășuri, Moriș pleacă în America, stăpânit de mirajul unui trai mai bun, iar Rubin, cartofor și afemeiat, lucrează la un atelier de perii, dar încearcă să se chivernisească prin deschiderea unui salon de dans, apoi moare în război. Cea mai amărată dintre toți este însă Esther. Chinuită de o boală grea, abia agonisește traiul zilnic al familiei printr-o muncă istovitoare la mașina de cusut, în timp ce bărbatul ei, chelner într-un local de noapte, nu face decât să-și cheltuiască banii pe băutură și să doarmă. Singura alinare a femeii este fiul ei, Ficu, asupra căruia își revărsă toată grija și dragostea. Dar se va pierde și el printre anonimii cartierului, căsătorindu-se mediocru și repetând destinul familiei și al semenilor săi. Psihologia celor „calici, hămesiți, învinși de viață, care populau ulița, străzile vecine, aproape întreg cartierul” este surprinsă cu înțelegere pentru comportamentul uman. Personajele, pitorești, bizare, par uneori ironizate, dar ironia e blândă, nuanțată de compasiune. Aceeași lume a ghetoului este restituită și în alt roman, de asemenea izbutit, al lui P., *Foc în Hanul cu tei* (I-II, 1934). Aici apare ca personaj Micu Braun, tipul parvenitului, îmbogățit prin sfidarea oricărui principiu moral, prin escrocherie, furt și

Vasile Lovinescu, Eugen Lovinescu și I. Peltz

crimă. Aventurier prin America, el se întoarce la București și cumpără un han, pe care îl incendiază periodic pentru a încasa suma de asigurare. Cu semenii săi se poartă nemilos. Când Ioină, un slujbaş, se îndrăgostește de fiica sa, Liza, Micu Braun îl dă afară pentru că îndrăznise să privească atât de sus. Ioină se înrăiește și, aflând la un moment dat că hanul nu fusese încă asigurat, îi dă foc, fiind apoi condamnat la închisoare. Finalul e oarecum patetic: Micu Braun moare subit, lovit de dezastru. Fără să mai atingă performanța din *Calea Văcărești* și din *Foc în Hanul cu tei*, romanele următoare sunt construite pe o problematică interesantă, cu personaje care tind să definească anumite categorii sociale. În „*Actele vorbește*” (1935), a cărui acțiune se petrece într-un orașel de provincie, este satirizată mediocritatea intelectuală a unor administratori și politicieni, iar în *Moartea tinerețelor* (1938) scriitorul, cu subtila sa compasiune lirică, evocă drama unui om care, la patruzeci de ani, este invadat de tristețea singurătății și de melancolia regretelor. Aceeași atitudine simpatetică animă și *Noptile domnișoarei Mili* (1935), panoramând iluziile spulberate ale unei fete bătrâne. Alte scrieri ale lui P., de acum și de mai târziu, sunt reveniri minore, teziste la o lume care dăduse substanță și individualitate operei sale românești.

După o lungă activitate obscură, I. Peltz s-a făcut în Calea Văcărești și *Foc în Hanul cu tei* evocatorul evreimii din București, determinând în chipul acesta și o varietate de mahala românească, intransplantabilă. Lumea lui Peltz, văzută mai mult sociologic, e alcătuită din mici negustori stabili ori ambulante, din prostituate, actori de bălci, oameni fără căpătâi în căutarea unui rost. Notele lor tipice sunt o nostalgie de prosperitate, personificată îndeosebi în America, și într-o stare de neuroză și anemie atavică, atingând mai cu seamă viscerele și deci indirect sistemul nervos, de unde o exagerare

a mizeriei și frica. Romanele sunt monografii de cartier și interesează mai ales prin aspectul colectiv.

G. CĂLINESCU

SCRIERI: *Menirea literaturii*, București, 1917; *Fiori*, București, 1918; *Stafia roșie*, București, 1918; *Meșterul Viață*, București, 1919; *Paiatele politice literare*, București, 1921; *Fantome vopsite*, București, 1924; *Viața cu haz și fără a numitului Stan*, București, 1929; *Horoscop*, București, 1932; *Amor încuiat*, București, 1933; *Calea Văcărești*, I-II, București, 1933; ed. cu ilustrații de Tia Peltz, București, 1957; ed. pref. Ion Simuț, București, 1989; *Foc în Hanul cu tei*, I-II, București, 1934; ed. pref. Valeriu Râpeanu, cu ilustrații de Tia Peltz, București, 1961; „*Actele vorbește*”, București, 1935; *Noaptea domnișoarei Mili*, București, 1935; *De-a bușilea*, București, 1936; *Evocări*, București, 1936; *Țară bună*, București, 1936; *Pui de lele*, București, 1937; *Moartea tineretelor*, București, 1938; *De-a viața și de-a moartea*, București, 1939; *Israel însângerat*, București, 1946; *Avrunuță se biruie pe sine*, București, 1949; *Vadul fetelor*, București, 1949; *Max și lumea lui*, București, 1957; *Inimi zbciumate*, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1962; *Cum i-am cunoscut*, București, 1964; *Fauna burzuluiștilor*, București, 1965; *Amintiri despre...*, București, 1967; *Instantanee comice și nu prea*, cu ilustrații de Tia Peltz, București, 1967; *Scrieri*, I-V, București, 1969-1973; *Microbar*, București, 1971; *Amintiri din viața literară*, București, 1974; *Treceri și petreceri*, București, 1980; *Mărturii prioitoare la evreii din Țările Românești*, București, f.a.; *Am scris numai pentru promovarea omeniei. Amintiri și evocări*, îngr. Florentin Popescu, București, 2003. **Traduceri:** P. Pavlenko, *Soarele de stepă*, București, 1950 (în colaborare cu V. Cordun); M. Nikitin, *Însemnări din Kuzbas*, București, 1954 (în colaborare cu N. Stoian); Konstantin Fedin, *Frații*, București, 1955 (în colaborare cu N. Moroșanu); A. Golovko, *Mama*, București, 1955 (în colaborare cu V. Sapunea); Eduard Claudius, *Oameni alături de noi*, București, 1955 (în colaborare cu Paul Manu); Roman Kim, *Sumiko din Hiroșima*, București, 1956 (în colaborare cu Irina Andreescu); Aleksandr Rekemciuk, *Perioada concediilor de vară*, București, 1960 (în colaborare cu A. Gherasim); Konstantin Paustovski, *Ani îndepărtați*, București, 1962 (în colaborare cu Natalia Stroe); Azis Nesin, *Dacă așa fi fost femeie*, București, 1963 (în colaborare cu Vlad Popa); Jules Verne, *Istoria marilor descoperiri*, I-II, pref. Ion Hobana, București, 1963 (în colaborare cu G. Nicolae); Pierre Daix, *Maria*, pref. Florin Mihăiescu, București, 1964; Mulk Raj Anand, *Povestea unui copil indian*, pref. Eugenia Tudor, București, 1965 (în colaborare cu Andrei Bantaș); Jaroslav Hašek, *Micul scamator*, București, 1965 (în colaborare cu Traian Ionescu-Nișcov); O. Henry, *Poveste neterminată*, pref. Marin Sorescu, București, 1965 (în colaborare cu Al. Hallunga); Ivan Efremov, *Coroana neagră*, București, 1966 (în colaborare cu M. Roth); Otto Sailer-Jackson, *Tigrii mei*, București, 1967; George Sand, *Tineretea lui Étienne Depardieu*, pref. Mircea Angheliescu, București, 1968; Eugène Sue, *Misterele Parisului*, I-IV, pref. Mircea Angheliescu, București, 1968; Henri Murger, *Scene din viața de boem*, pref. H. Zalis, București, 1972; Honoré de Balzac, *Modeste Mignon*, București, 1973; Sarah Bernhardt, *Dubla mea viață. Memorii*, București, 1976 (în colaborare cu I. Cassian-Mătășaru).

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, III, 242-246, V, 348-351, VI, 138-141, VII, 158-160, 328-329, XI, 313-318, XII, 352, 418, 500-501; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 177-195; Sebastian, *Eseuri*, 284-287; Călinescu, *Cronici*, II, 38-39, 216-220, 351-353; Alexandrescu, *Confesiuni*, 49-53; Sadoveanu, *Cărți*, II, 130-133; Holban, *Opere*, III, 236-237; Chinezu, *Pagini*, 155-156; Baltazar, *Evocări*, 217-223; Streinu, *Pagini*, V, 232-235; Lovinescu, *Scrieri*, II, 317-320, 409-413, VI, 231-233;

Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 708-710, *Ist. lit.* (1982), 792-794; G. Călinescu, *Istoria literaturii române (compendiu)*, București, 1945, 346-347; Perpessicius, *Alte mențiuni*, I, 207-212; Râpeanu, *Noi*, 240-260; Ardeleanu, *Însemnări*, 290-309; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1967), 372-373; Piru, *Panorama*, 305-306; Zalis, *Aspecte*, 176-183; Corbea-Florescu, *Biografii*, I, 168-174; Al. Raicu, I. Peltz, RL, 1979, 6; George Arion, I. Peltz, FLC, 1979, 9; Florin Mugur, *Stăpânul casei*, VR, 1980, 10; Piru, *Ist. lit.*, 421-422; Marcea, *Concordanțe*, 246-249; Râpeanu, *Memoria*, 85-87; Steinhardt, *Critică*, 159-161; Râpeanu, *Scritori*, 217-237; Craia, *Fețele*, 143-148; Negoiescu, *Ist. lit.*, I, 219-220; C. Stănescu, „*Atlantida*” lui I. Peltz, ALA, 1995, 281; Z. Ornea, *Un roman al mahalalei evreiești*, RL, 1995, 45; *Dicț. analitic*, I, 112-113, II, 84-86; I. Peltz, DCS, 19, 37-38, 171; *Dicț. esențial*, 631-633; Lovinescu, *Sburătorul*, IV, 9, 11, *passim*, V, 8, 9, *passim*, VI, 7, *passim*. T.V.

PENDEFUNDA, Liviu (10.III.1952, Iași), poet, prozator, eseist și traducător. Este fiul Mariei și al lui Gheorghe Pendefunda, medic. În 1959 începe școala primară la Liceul „Mihai Eminescu” din Iași, unde va urma și cursurile gimnaziale și liceale, absolvite în 1971, an în care și debutează cu versuri în revista „Convorbiri literare”. Urmează Facultatea de Medicină și Farmacie din orașul natal, pe care o termină în 1977. Practică medicina generală la Scânteia, județul Iași, până în 1982, când devine medic neurolog la un spital din Iași. În 1991 obține titlul de doctor în științe medicale. Un an mai târziu ocupă funcția de medic-șef la Clinica de Neurologie a Spitalului „Sfânta Treime” din Iași. Încă din studenție publică versuri, proză, eseuri și reportaje în „Cronica”, „Ateneu”, „Vatra”, „Steaua”, „Ramuri”, „Convorbiri literare” ș.a. Semnează și cu pseudonimele Petre Șiță, Octavian Laurențiu și Dan Bogdan Anghel. Prima carte, *Sideralia*, îi apare în 1979.

Pentru P. poezia nu înseamnă neapărat imagine, ci încercare de determinare aproape matematică a unor spații invizibile, bănuite, sustrate percepției senzoriale. Se permanentizează astfel ideea de construcție, din aproape în aproape, a unui univers guvernat de ființe abstracte sau de anumite concepte personificate. Placheta *Farmacii astrale* (1981) poate fi privită ca punct de plecare pentru una din direcțiile principale ale poeziei lui P. Viziunea și proiectarea lumii ca o farmacie stelară se concretizează și se amplifică în sensul explorării sentimentului cosmic. Această tendință capătă consistență în versurile din volumele *Cabinetul doctorului Apollon* (1984), *Tihna scoicilor* (1985), *Căruța cu nebuni* (1992), cât și în cartea de eseuri *Dorință și sinapsă* (1992), pe care autorul o numește, în antologia *Profetul la marginea imperiilor* (2000), studiu de interferență. Alt segment al liricii lui este reprezentat de volumele *Astrul cojilor de ou* (1982), tripticul *Falii* (1983-2000), *Vrăjitorii marelui vid* (1997) și de *Legenda* (1998). Aici textele joacă rolul unor nuclee care, deși sunt marcate prin titluri, alcătuiesc poeme ample, unitare semantic. În culegerea de însemnări de călătorie *Drumuri prin Moldova* (1987), scriitorul nu își dezmințe vocația: imaginile care i se înfățișează privirii sunt transfigurate, ontologizate, poetizate.

SCRIERI: *Sideralia*, București, 1979; *Farmacii astrale*, Iași, 1981; *Astrul cojilor de ou*, Vaslui, 1982; *Falii* 1, Iași, 1983; *Cabinetul doctorului Apollon*,

București, 1984; *Tihna scoicilor*, Iași, 1985; *Falii 2*, Iași, 1986; *Drumuri prin Moldova*, București, 1987; *Căruța cu nebuni*, Iași, 1992; *Dorință și sinapsă*, Iași, 1992; *Mișcarea cerească*, Iași, 1993; *Vrăjitorii marelui vid – Magicians of the Emptiness*, Iași–Springfield, 1997; *Legenda*, Iași, 1998; *Falii 3*, Iași, 2000; *Profetul la marginea imperiilor*, București, 2000.

Traduceri: Antonietta Dell'Arte, *Bagheta magică*, Iași, 1995; Luigi Attardi, *Nonsens*, Iași, 1995; Souleiman Awwad, *Între trandafiri și cer*, Iași, 2000.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Prima verba*, RL, 1979, 27; Constantin Crișan, *Poezia tânără*, ST, 1982, 6; Cristian Livescu, *Simțul stelar*, CRC, 1984, 19; Valentin Tașcu, „*Tihna scoicilor*”, ST, 1984, 8; Adrian Marino, *Jurnalul provincial*, TR, 1987, 18; Petru Poantă, „*Drumuri prin Moldova*”, ST, 1987, 6; Theodor Codreanu, *Ucenicia scriitorului tânăr*, LCF, 1987, 46; Nichita Danilov, *Din valorile presei*, „*Timpul*”, 1992, 9; Ioan Holban, *Un parnasian printre (post)moderniști*, CRC, 1993, 17; Ioan Holban, *Ce dor mi-e de-o frumoasă lume*, „*Symposion*”, 1998, 18. S.A.

PENESCU, Ioan (1808 – 1868), traducător și publicist. Se cunosc puține date despre activitatea sa, până la sosirea în Brăila, în 1832, când este numit profesor la prima școală românească din localitate. Urmare, probabil, cursurile lui I. Heliade-Rădulescu de la „Sf. Sava” din București (P. va rămâne un simpatizant al lui Heliade și după revoluție), ajutat bănește de fratele mai vârstnic, serdarul Gh. Penescu. La Brăila a fost nu numai un profesor cu merite deosebite în consolidarea și modernizarea școlii, ci și un animator al vieții culturale. A fost implicat și în evenimentele de la 1848, iar după înfrângerea revoluției se află printre arestați, fiind însă eliberat din cauza unei boli cronice.

Din 1839, devenit proprietarul unei tipografii, P. fondează o bună gazetă comercială („*Mercur*”), despre care Mihail Kogălniceanu, în „*Dacia literară*”, are cuvinte de laudă. Încercarea de a mai scoate o gazetă, „*Econoama română*” (1839), a eșuat după primele numere. În tipografia sa ies și două cărți pe care le traduce din franceză: *Hoție din ideile unuia din visurile lui Lebrun* (1840) și *Eudoxia sau Viitorul prevăzut* (1841) de D'Arnodar, ambele fiind povestiri moralizatoare, cu lungi disertații despre virtute. Adept al respectării proprietății literare, P. cerea autorilor, în prefața la *Hoție...*, să nu își însușească nemărturisit ideile și scrierile altora, pentru a fi feriți de „*mustrearea cugetului*” și de o „*înfricoșată critică a înaltului tribunal al literaților*”. Din 1844 se mută la București, ca profesor la Seminarul Mitropoliei. În Tipografia Mitropoliei, pe care o și conduce din 1851, își va publica *Printipuri de agricultură* (1845), *Manual de economie casnică* (1846), *Istoria sfântă*, după Victor Duruy (1852), și *Catehismul bunei creșteri a fetelor* (1854). Dacă nu este vorba de alt autor, omonim, atunci P. este și dramaturgul, nu lipsit de îndemănare, care semnează câteva piese rămase în manuscris: *Stanciu Bratului*, melodramă în trei acte despre haiduci, *Fătul haiducului*, o comedie cu cântece, și o dramă, *Meșteru Manole*, în care sunt intercalate pasaje din legenda populară, sub formă de arii și coruri. Tot în manuscris se mai află o compunere ocazională: *Umbra lui Mihai Viteazul la Târgoviște*.

Traduceri: J. Lebrun, *Hoție din ideile unuia din visurile lui ...*, Brăila, 1840; D'Arnodar, *Eudoxia sau Viitorul prevăzut*, Brăila, 1841; Victor Duruy, *Istoria sfântă*, București, 1852.

Repere bibliografice: I. Vărtosu, *Ioan Penescu*, „*Analele Brăilei*”, 1929, 4–6; Gh. T. Marinescu, *Note privitoare la activitatea culturală a lui Ioan Penescu*, „*Analele Brăilei*”, 1930, 4; I. Vărtosu, *Ioan Penescu – animator cultural al Brăilei în primii ani după 1829*, București, 1931; Gh. T. Marinescu, *Ioan Penescu*, „*Analele Brăilei*”, 1931, 2, 1935, 1; Marin Bucur, *Ioan Penescu*, RITL, 1979, 2; *Dict. lit.* 1900, 672. L.V.

PERDAFUL, periodic satiric și literar apărut la Iași, săptămânal, din octombrie 1873 până la 24 mai 1887, apoi între 20 februarie și 20 martie 1888 și între 14 mai 1892 și 25 ianuarie 1893. Din noiembrie 1876 până în octombrie 1877 revista a apărut sub titlul „*Figaro*”. Redactor, în primii ani de apariție, a fost Mihai Negruzț, un anticensor și un antijunimist convins, iar în ultimii ani (1885–1893) Vasile Negruzț. Diversitatea de procedee satirice întrebuințate, precum și menținerea satirei și a umorului la un nivel literar mai întotdeauna acceptabil fac din P. o gazetă interesantă. Se critica în primul rând politica junimistă, mai ales sub aspectele ei culturale, dar și personalitățile societății ieșene: Titu Maiorescu, Iacob Negruzzi, Mihai Eminescu, N. Gane. Față de Vasile Alecsandri se adoptă o atitudine contradictorie – când critică aspră, când laudă fără rezerve. Criticile nu ținteau numai actele și

**INTERESELE
TERII**

Ziar politic, economic și social.

Anul I. No. 1.

PERDAFUL

Ziar Umoristic.

Anul XIII. No. 29.

APARE DE 2 ORI PE LUNA

Redactor, proprietar **V. Negruți**.

PREȚUL ABONAMENTULUI		INȘERTUȘI ȘI RECLAME	
Pe un an	20 Lei	Prima	1 franc răsărit
Pe șase luni	12 "	"	75 "
Pe trei luni	7 "	"	50 "
Pe o săptămână	1 "	IV.	30 "

ANUNȚURI

Pagina I.	50 bani răsărit
" II.	60 "
" III.	70 "
" IV.	100 "

Soluțiile petrecute se returnează.
Articolele acceptate se plătesc.

T. A. S. S. I.

Tipografia Litografică Română Asociații Sârbi, Iași.

1883

atitudinile politice, ele erau îndreptate și împotriva literaților junimiști: N. Gane era ironizat pentru mai puțin realizata navelă *Două nebunii*, satirele lui Iacob Negruzzi deveniseră un prilej de comentarii umoristice și de parodie, versurile Matildei Cugler-Poni erau interpretate echivoc, obținându-se efecte comice. După 1876 calitatea umorului din **P.** scade. *R.Z.*

PERDICHİ, George I. (22.V.1912, Perivoli, Grecia - 10.XII.1966, New York), poet. A învățat carte la școala românească din comuna natală, situată în Munții Pindului, apoi a făcut, în țară, liceul și Academia Comercială din București. Publică versuri și articole pe teme sociale și culturale la „Lumina” din Grebena (1936), „Decalogul”, „Făurar”, „Tinerețea”, „Apărarea” ș.a. A dus o viață agitată politic, a cutureierat Europa, ajungând în cele din urmă în Statele Unite ale Americii, unde sfârșește în sărăcie și boală (suferea de tuberculoză).

P. este unul dintre autorii aromâni mai puțin prolifici. A scris poezie, a transpus pentru prima dată în aromână *Luceafărul*, precum și alte cincisprezece poeme eminesciene. Își publică prima culegere de versuri, *Grailu a geaului, grai di moarti* (1939), în vremurile tulburi din preajma celui de-al doilea război mondial. Poezia lui vorbește despre dorul după satul natal și locurile din Pind, despre dragostea pentru „fara”, etnia aromânilor, ce trăiește departe de trunchiul românesc, printre străini, ca într-o furtună continuă. În lirica lui se găsesc uneori texte substanțiale, precum *Xeanile*, un cântec de înstrăinare, cu inflexiuni de vers popular, despre plecarea silită pe alte meleaguri, după câștig ori la învățătură, în care se dă glas unui intens sentiment de tristețe. **P.** a scris și câteva poeme erotice, scâldate adesea într-o ironie care le sporește farmecul, ca în *După cum s-veadi*, una dintre cele mai citite și îndrăgite producții ale sale. Partea cea mai rezistentă a scrisurii sale este însă transpunerea poemelor eminesciene în grai aromân, versiunile fiind incluse și într-o ediție realizată în 1981 de Kira Iorgoveanu.

SCRIERI: *Grailu a geaului, grai di moarti*, pref. N. Batzaria, București, 1939; *Puizii aleapți*, New York, 1991. **EDIȚII:** Mihai Eminescu, *Luceafărul și Numta-al Șumbă (Călin)*, București, 1940, *Poezii - Puizii*, ed. româno-aromână, îngr. Kira Iorgoveanu, București, 1981 (în colaborare).

Repere bibliografice: N. Batzaria, *Fiindcă am citit niște versuri, „Dimândarea”*, 1938, 17-18; Marin Sărbulescu, *„Luceafărul și Numta-al Șumbă. Călin”*, „Tribuna tineretului”, 1941, 94; Gh. Rațiu, *Un poet al Pindului, „Axa”*, 1941, 59; George I. Perdichi, UVPA, 389-390; Căndroveanu, *Aromânii*, 83-85. *Hr.C.*

PERETZ, Erastia (24.I.1914, Iași), prozatoare și poetă. Este fiica scriitorului Ion Peretz. A urmat liceul și Facultatea de Drept în București. Se lansează în literatură de pe piedestalul titlului de Miss România 1931, an în care i se anunța o primă plachetă de versuri plină „de naivități cu totul prețioase și de o melodie discretă și feminină”, care nu a mai apărut. Începe să publice însă proză la „Curierul” (Chișinău, 1932), apoi e prezentă în „Cuvântul”, „Gazeta juridică” (din al cărei comitet de redacție face parte în 1933-1934), „Linia nouă”, „Convorbiri

literare”, „Revista Fundațiilor Regale” cu proză, versuri, articole literare, culturale și cu numeroase interviuri, înscrise sub genericile „Bărbații politici despre cărți și artă” și „De vorbă cu profesorii noștri”. Debutează editorial în 1933, cu volumul de proză *Îmi plăci!...*, iar în 1935 devine membră a Societății Scriitorilor Români.

„Frescă de moravuri contimporane”, *Îmi plăci!...* este o povestire generată de sensibilitatea rănită a unei fete, a cărei încercare de a interveni pentru a-și ajuta o colegă aflată în impas devine o tristă odisee. Cu totală inocență într-ale relațiilor publice, tânăra apelează la câțiva demnitari, însă are prilejul să afle că aceștia erau doar niște impostori indecenți, care o supun unei hărțuiri sexuale ofensatoare, fără a se interesa câtuși de puțin de rezolvarea plângerii în discuție. Sunt evidente grija pentru restituiră exactă a particularităților de limbaj, intenția de caricaturizare prin descriere, dialog, notații sarcastice. Narațiunea, o modestă încercare de pamflet social, e și mai puțin izbutită literar, de unde și o receptare ambiguă. Pe de o parte, **P.** este apreciată de Tudor Arghezi (pentru „pana, îndrăzneala și sinceritățile” cu care a scris o „povestire vie”), de Lucian Boz (pentru „vioiciunea și ochiul ascuțit”, ce îi permit să realizeze, cu un „condei acid”, „o vie și susținută șarjă contra politicienilor”) și de Nicolae Roșu (care constată „un spirit de vrajbă cu lumea înconjurătoare”, dublat de o capacitate de observație riguroasă, valorificată într-o „narațiune bine dozată, concentrată și desfășurată progresiv în volute de ironie tăioasă”); pe de alta, Perpessicius îi reproșează falsa abordare, motivare și tratare a temei, ceea ce face ca scrierea să eșueze între pamflet și reportaj, iar Octav Șuluțiu îi găsește atâtea defecte, încât îi cere să renunțe la literatură. În volumul de proză scurtă *Ceai dansant* (1934) **P.** își extinde aria de investigație, realizând dări de seamă despre modul de a fi al unor personaje aparținând unei „protipendade” de mahala, studențimii, presei. Petreceri stupide, preocupări și discuții derizorii, un orizont meschin, o agitație fără înțeles și o vulgaritate sufocantă constituie mediul natural al acestor indivizi. Naratorul pare un naturalist pus pe observarea speciei, notând exact ce vede și ce aude. Spre pildă, în *Reportaj marin*, într-un peisaj apăsător de o căldură cețoasă, pe o plajă cu o jalnică ambianță comercială și distractivă, se înghesuie în neștire trupuri diforme, bolnave, descrise cu pletorică și plată cruzime, în aspirația configurării unei lumi inconsistente, lipsite de repere, haotice. Romanul *Stele căzătoare* (1946) urmărește câteva existențe feminine, în principal „artiste”. Mai pregnante sunt două personaje, preocupate de artă și cărți, de calitatea propriei vieți, cu tristeți, neîmpliniri și năzuințe vagi. Prin celelalte prezențe, caricature, se ridiculizează pretențiile unor femei care se amăgesc sau doar își ascund instinctele sub un derizoriu vâl romanțios. Versurile din placheta *Primăvară pustie* (1945) înregistrează neîmpăcarea legată de conștiința unui preaplin de vitalitate și trăire sufletească, resimțit ca povară: „Aș vrea să mă dezbar de harurile mele/ Ca de niște podoabe grele”. O efervescență lipsită de finalitate („sunt buimacă de tinerețe, de avânt”) susține și gândul morții:

„Ia-mă, Doamne,/ Și așază-mă la loc de unde m-ai cules.“ Așteptările spulberate („E beznă grea în lume, în suflet și în cer“), doliul, jalea pierderii unor ființe dragi intensifică dorința dispariției: „Să mă dau pământului să mă soarbă/ Să mă prefacă, să mă plămădească, să mă fiarbă“ (*Cântec de singurătate*). Vibrația trăirilor, exprimarea lor directă, fără apel la artificii de efect, conferă poeziei scrise de P. o anumită forță, care o face mai convingătoare decât proza sa.

SCRIERI: *Îmi plac!*..., pref. Tudor Arghezi, cu o caricatură de Ross, București, 1933; *Ceai dansant*, București, 1934; *Primăvară pustie*, București, 1945; *Stele căzătoare*, București, 1946.

Repere bibliografice: *O nouă poetă: Erastia Peretz*, RP, 1931, 4018; Lucian Boz, *O frescă de moravuri ale unei tinere scriitoare*, ADV, 1933, 15 304; Nicolae Roșu, „*Îmi plac!*...“, CRE, 1933, 2103; Perpersicius, *Opere*, VI, 348-350; I.P. [I. Peltz], „*Îmi plac!*...“, „Epoca“, 1934, 1488; Octav Șuluțiu, „*Îmi plac!*...“, „Azi“, 1934, 1; Ștefan Anastasescu, „*Ceai dansant*“ sau *Cea mai proastă carte a anului*, FCL, 1934, 1016; Predescu, *Encicl.*, 647; Stelian Constantin-Stelian, „*Primăvară pustie*“, AA, 1945, 419; Lux, „*Primăvară pustie*“, „Drapelul“, 1946, 322; Dan Petrașincu, „*Stele căzătoare*“, „Dreptatea nouă“, 1946, 239; Fănică Gheorghe-Grădiștea, „*Stele căzătoare*“, „Drapelul“, 1946, 396; Dumitru Micu, *Romanul românesc contemporan*, București, 1959, 42. C.T.

PERETZ, Ion (20.IV.1876, Giurgiu - 18.II.1935, București), dramaturg și traducător. Este fiul lui Petrache Peretz. A început cursul secundar la Liceul „V. Alecsandri“ din Galați, terminându-l la Colegiul „Sf. Sava“ din București. S-a înscris apoi la Facultatea de Drept din același oraș, pe care a absolvit-o în 1898. Câtva timp a fost șef de cabinet al lui B. Delavrancea, primar al capitalei. Și-a continuat studiile la Paris, unde în 1904 și-a luat doctoratul. Întors în țară, s-a înscris în barou, în 1906 fiind numit profesor de istoria dreptului vechi românesc la Facultatea de Drept din Iași, de unde se va transfera, în 1920, la Universitatea din București. A fost, o vreme, inspector general al învățământului secundar și superior. Pe parcursul carierei didactice, cercetează pravilele românești din secolul al XVII-lea în legătură cu sursele lor grecești și elaborează un curs de istoria dreptului vechi românesc. O extensiune aduc studiile *Ideea de drept și lege în folclorul român, Căsătoria în literatura noastră populară și Poporul turcesc și folclorul român*, acestea anticipând preocupările imagologice de mai târziu. Contribuții de acest gen sunt publicate în reviste de specialitate sau de cultură, precum „*Analele literare*“, „*Arhiva*“, „*Curierul judiciar*“, „*Revista istorică*“, „*Revista generală de drept*“, „*Convorbiri critice*“ (unde în 1910 împarte direcția cu Mihail Dragomirescu), „*Viața românească*“, „*Capitala*“, „*Masca*“ ș.a. Li se adaugă articole social-politice și pe teme literare, fragmente de piese tălmăcite și originale, găzduite de publicațiile „*Patria*“ (la care e prim-redactor), „*La Patrie*“, „*La Roumanie*“, „*La Revue roumaine*“, „*L'Indépendance roumaine*“, „*Opinia*“ (unde e director în 1912) ș.a. După război este prim-redactor la „*Social-tărâanismul*“, director la „*Curierul*“ din Chișinău și colaborează la „*Dreptatea*“ (Chișinău), „*Rampa*“, „*Politica*“, „*Cele trei Crișuri*“, „*Revista scriitoarelor și scriitorilor români*“

ș.a. Începând din 1901 traduce piesele *Sângele spală* de José Echegaray, *Fritzchen* de Hermann Sudermann, *Francesca da Rimini* de Gabriele D'Annunzio, *Noaptea regilor* de Shakespeare, *Hangița* de Carlo Goldoni, *Chantecler* de Edmond Rostand, *Nepoftita* de Maurice Maeterlinck, *Fedra* de Racine, *Domnișoara Cifra* de Paul Gavault, *Vântură-lume de la Soare Apune* de John Millington Synge. A adaptat, de asemenea, pentru scenă, în versuri, „povestirea“ *Ilderim* a reginei Maria. Cele mai multe tălmăciri i-au fost comandate ori au fost acceptate de teatrele din țară, însă nu toate au fost puse în scenă. În 1915 P. prezenta Teatrului Național din București o scriere proprie, drama istorică în versuri *Bimbașa Sava*, care va deschide stagiunea 1918-1919, tot acum fiindu-i reprezentată și drama în cinci acte *Mila Iacșici*. I se va juca însă, mai întâi, în ianuarie 1918, la Iași, o piesă inspirată de actualitate, *Pui de cuc*. Mai văd luminile rampei *Premergătorii* (1920) și *Mărăști* (1921) la București, *Prăbușirea* la Cluj (1925) și Iași (1926), precum și *Fata lui Loth* la Chișinău (1929). În 1934 autorul predase, spre lectură, Teatrului Național din București piesele *Noapte sub Hangerli*, *O repetiție* și *Amor cu A mare*. P. a făcut parte din comitetul de reorganizare a teatrelor, în 1920 fiind aproape jumătate de an director general al Teatrului Național din București. Tot scurt timp, în 1927, va fi director al instituției teatrale din Chișinău. A fost membru al Societății Scriitorilor Români (1919), al Societății Autorilor Dramatici Români (1923) și al Ateneului Român.

Fascinat de timpuriu de teatru, P. ucenicește îndelung transpunând în românește piese ale unor dramaturgi iluștri, dar versiunile sale, chiar dacă au fost reprezentate, nu rămân în fondul repertorial activ. Cauza rezidă în insuficiența înzestrare poetică și în capacitatea redusă de a echivala în traduceri subtilitățile din textele originale. Strădania i-a adus totuși o anume dexteritate în versificare și în construcția conflictelor, ceea ce, împreună cu familiarizarea sa cu trecutul românesc, cu graiul vechilor pravile, al cronicilor și al baladelor populare, i-a determinat opțiunea pentru drama istorică în versuri. Prima încercare, *Bimbașa Sava*, acuză însă un dialog greoi, împiedicat în arhaisme, dar și o incongruență în caracterul personajului principal, un viteaz fără patrie care promite să lupte alături de Tudor Vladimirescu pentru a câștiga inima iubitei, dar renunță din gelozie și caută să o cucerească prin sperjur. În cele din urmă, fără speranță, se duce la moarte pentru a nu-și păta numele. Nici tiradele Vladimirescului, al căror fond e preluat din documentele vremii, nu au căldura trebuitoare. Mai realizată e drama *Mila Iacșici*. Mergând pe urmele lui A.I. Odobescu din *Mihnea Vodă cel Rău*, P. inventează o relație erotică între pretendentul la domnie, ascuns de urgia Craioveștilor la conacul „fratelui său de cruce“ Dumitru Iacșici, și sora acestuia, Mila. Înșelăciunea și trădarea justifică uciderea lui Mihnea de către înrâncenatul frate al Milei, ca și gestul sinucigaș al acestuia. Tentativa de a face din Mihnea un personaj complex, aidoma lui Vlaicu Vodă, eșuează, însă tribulațiile sufletești ale Milei, între iubire și ură, asigură acțiunii un anume dramatism. Rețin atenția și câteva scene

pitorești, precum iarmarocul din Târgoviște ori forfota din piața burgului Sibiu, locul în care se produce asasinarea lui Mihnea. Detașată parcă din *Bimbașa Sava*, piesa într-un act *Premergătorii* rămâne, ca și „episodul eroic” *Mărăști*, o producție ocazională, festivă. *Pui de cuc* marchează apropierea autorului de subiectele contemporane, având în atenție soarta copiilor născuți în urma abuzurilor comise de vremelnicii ocupanți în timpul primului război mondial. Pledoaria în favoarea „puilor de cuc” nu e susținută scenic, personajele nu au consistență, iar deznodământul se buzie pe un artificiu facil: o încurcătură de rețete farmaceutice. Pe aceeași linie a dramei burgheze în proză, *Fata lui Loth* arată o construcție mai elaborată. Intriga se axează pe un caz judiciar – crima comisă de o tânără, victima fiind tatăl vitreg care, cu complicitatea mamei, îi speculase afecțiunea pentru a profita de averea ei. Piesa are un crescendo dramatic, bine transpus într-un dialog alert, doar finalul fiind forțat, artificios.

SCRIERI: *Spre întregirea neamului*, Galați, 1914; *Bimbașa Sava*, București, 1918; *Mila Iacșici*, București, [1919]; *Premergătorii*, București, 1921; *Teatru*, București, 1922; *Fata lui Loth*, București, 1929; *Carol II, regele românilor*, tr. Erastia Peretz, București, 1932. **Traduceri:** Gabriele D’Annunzio, *Francesca da Rimini*, București, 1907; Maria, regina României, *Ilderim*, București, 1921; William Shakespeare, *Noaptea regilor*, București, f.a.

Repere bibliografice: Ion C. Bacalbașa, „Sângele spală”, „Cronica”, 1907, 176; Emanuel Cerbu, *O oră la d. Peretz*, „Masca”, 1916, 1; e.n. [Emil Nicolau], „Pui de cuc”, U, 1918, 22; Vianu, *Opere*, XIV, 474–475; Nichifor Crainic, „Bimbașa Sava”, „Dacia”, 1919, 46; [Ovid Densusianu], „Bimbașa Sava”, VAN, 1919, 5–6; I. Nestor, „Mila Iacșici”, „Avântul”, 1919, 36; Emanuel Cerbu, „Mila Iacșici”, „Izbânda”, 1919, 374; Emil D. Fagure, „Mila Iacșici”, ADV, 1919, 10 973; Paul I. Prodan, *Teatrul românesc în război*, pref. I. Al. Brătescu-Voinești, București, 1921, 36–39; Wratislavius, „Prăbușirea”, „Opinia”, 1926, 5624; I. E. Torouțiu, *Hermann Sudermann în literatura românească*, București, 1930, 87; Ioan Massoff, *A murit un „om de teatru”*, RP, 1935, 5133; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 360–361; Nicolae Crucianu, *Ion Peretz*, „România”, 1939, 265; Predescu, *Encicl.*, 647; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 835, *Ist. lit.* (1982), 920; Ciorănescu, *Teatr. rom.*, 240; Valentin Silvestru, *Clio și Melpomene*, București, 1977, 125–127; Ion Zamfirescu, *Drama istorică universală și românească*, București, 1976, 245–246; Modola, *Dramaturgia*, 138. V.D.

PERIAN, Gheorghe (12.I.1952, Cenad, j. Timiș), critic și istoric literar. Este fiul Persidei (n. Tântoi) și al lui Gheorghe Perian, țărani. Frecventează Școala Generală din Cenad (1959–1967), Liceul Teoretic din Sânnicolau Mare (1967–1971) și cursurile Facultății de Filologie, secția română–franceză, a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (1972–1976). După licență lucrează ca profesor la școli generale din Reghin, Sâncraiu de Mureș și Nazna. Din 1990 este redactor pentru câteva luni la revista „Familia”, apoi cadru didactic la Facultatea de Litere a Universității „Babeș-Bolyai”. În 1999 obține doctoratul în filologie, cu teza *A doua tradiție. Forme ale poeziei naive în literatura română până la Anton Pann*. Încă elev, debutează la „Neue Literatur” în 1971, cu poezii, traduse în limba germană

de Richard Wagner. Ca student, participă la Cercul de eminescologie îndrumat de Ioana Em. Petrescu și se integrează grupului din jurul revistei „Echinoc”, în paginile căreia începe să scrie, în 1974, critică literară. Colaborează constant la „Vatra”, unde susține rubrica „Poetii ce vin” (mai târziu, „Scriitori ce vin”), consacrată scriitorilor postmoderni, la „Tribuna”, „Steaua”, „Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»”, „Amfiteatru”, „Argeș”, „Astra”, „Ramuri”, „Transilvania”, „Discobolul”, „Târnavă” ș.a. De asemenea, scrie articole pentru *Dicționarul scriitorilor români* (I–IV, 1995–2002), *Dicționar analitic de opere literare românești* (I–IV, 1998–2003), *Întoarcerea învinsului. Întâlniri cu Mircea Zăciu* (2001). Editorial, debutează în 1996 cu volumul de studii critice *Scriitori români postmoderni*, distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din Târgu Mureș și cu Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca.

Asemenea altor critici formați în anii ’70 ai secolului trecut la Filologia clujeană și în ambianța revistei „Echinoc”, P. se numără printre colaboratorii seriei „Restituiri”, gândită de coordonatorul ei, profesorul Mircea Zăciu, și ca un spațiu de ucenicie și afirmare a tinerilor critici și istorici literari cu vădită înzestrare. Aflat între primii vizați de coordonatorul seriei, P. alcătuiește o ediție din scrierile de critică literară ale lui Mihail Chirnoagă, recuperate din manuscrise și din presa anilor 1930–1940. Volumul, intitulat *Basoreliefuri* (1977), atrage atenția asupra unui critic și istoric literar aplicat și riguros, informat temeinic, analist pătrunzător, pertinent în evaluările și situațiile pe care le operează, atras de expunerea clară și transparentă. Ilustrează mai întâi în eseurile, studiile și comentariile publicate în presă, aceste calități ale lui P. sunt legitimate în *Scriitori români postmoderni* (1996) și în *Pagini de critică și de istorie literară* (1998). Prima carte este o culegere de studii consacrate unor poeți și prozatori reprezentativi pentru generația ’80. Concepute în cea mai mare parte la sfârșitul anilor ’80 și începutul anilor ’90, aceste studii–portret sunt focalizate pe dimensiuni specifice fiecărui scriitor în parte. Prin suplețea și siguranța percepției, claritatea perspectivei, justețea evaluărilor și a situației istorico-literare, coerența ideatică, precizia predicțiilor, eseurile alcătuiesc o gamă de referințe de neocolit. Celălalt volum reunește studii, comentarii, eseuri și recenzii dedicate unor scriitori (de la Dosoftei la D. R. Popescu și Radu Țuculescu), unor cărți semnificative sau unor probleme și fenomene literare (generația literară, revirimentul prozei scurte, evoluția romanului politic etc.). Se disting eseurile despre I.L. Caragiale (*Comedia snobismului și Comedia bărbatilor*), G. Bacovia, Gala Galaction. P. recitește opere clasice și reexaminează probleme de istorie literară cu o vădită finețe, precizie și obiectivitate, fixându-și repere în vederea unor viitoare sinteze, cum arată și lucrarea *A doua tradiție. Poezia naivă românească de la origini până la Anton Pann* (2003).

SCRIERI: *Scriitori români postmoderni*, București, 1996; *Pagini de critică și de istorie literară*, Târgu Mureș, 1998; *A doua tradiție. Poezia naivă românească de la origini până la Anton Pann*, Cluj-Napoca, 2003. **Ediții:** Mihail Chirnoagă, *Basoreliefuri*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1977.

Repere bibliografice: Marian Papahagi, „Echinox” - alte opt nume, AFT, 1976, 6; Piru, *Critici*, 302-303; Sanda Cordoș, *Literatura generației optzeciștice*, CC, 1996, 9-10; Radu G. Teșosu, *Ariel, scribul hieratic*, VTRA, 1997, 3; Ion Pop, „Scriitori români postmoderni”, VTRA, 1997, 3; Virgil Podoabă, *Cartea clasică despre optzeciști*, VTRA, 1997, 3; Mihaela Ursa, „Optzecism” sau postmodernism, ECH, 1997, 4-6; Horea Poenar, „Scriitori români postmoderni”, ECH, 1997, 4-6; Doru George Burlacu, *Voci ale literaturii*, Cluj-Napoca, 1998, 168-169; Iulian Boldea, *Postmodernismul românesc*, „Discobolul”, 1999, 14; Nicoleta Sălcudeanu, *Fotografie de grup cu optzeciști*, „Discobolul”, 1999, 14; Călin Teuțișan, *Itinerarii critice*, ST, 1999, 3-4; Al. Cistelean, *Dezertarea de pe front*, VTRA, 2000, 2; Viorel Mureșan, *Un „constructor” al generației '80*, VTRA, 2000, 2; Ana Cosma, *Scriitori români mureșeni*, Târgu Mureș, 2000, 117-118; Iulian Boldea, *Literatura română târgumureșeană postbelică*, „Târnava”, 2000, 1-3; Micu, *Ist. lit.*, 749; Lefter, *Scriit. rom.* '80-'90, III, 39-41; Petras, *Panorama*, 409-500; Diana Adamek, *Transilvania și verile cu polen*, Pitești, 2002, 154-157; Florin Mihăilescu, *De la proletcultism la postmodernism*, Constanța, 2002, 290. C.H.

PERIEȚEANU, I.[oan] Gr.[igore] (25.III.1879, București - 1959, București), poet și traducător. Trăgându-se dintr-o familie boierească, P. învață la București, unde face liceul și va absolvi și Facultatea de Drept (1902). În timpul studiilor universitare fondează Societatea Studenților în Drept (al cărei vicepreședinte a fost), precum și publicația bilunară „Gazeta juridică” (1899-1901). Ocupă funcții în administrație (comisar de poliție, secretar general al Primăriei București), iar din 1905 intră în avocatură, devenind unul dintre juriștii de frunte ai vremii, atât ca practician care a pledat în procese de răsunet, cât și ca teoretician, autor a numeroase lucrări de specialitate, colaborator și conducător al unor reviste juridice. Ales vicepreședinte (1934) și președinte (1935) al Uniunii Avocaților din România, va fi și vicepreședinte al Uniunii Internaționale a Avocaților. Se implică și în viața politică a țării, ca deputat și vicepreședinte al Adunării Deputaților (1930-1931), ministru al Comunicațiilor (1932) ș.a. Are merite deosebite în redactarea unor proiecte de legi referitoare la unificarea codului și a procedurii penale. Pentru câțva timp, în 1930, este și director general al Teatrului Național din București. Ca poet, debutează, probabil, în „Revista literară” (1898), iar în 1903 publică prima carte, *Originale și traduceri*, scrisă în colaborare cu C.M. Muțescu. Numeroasele sale versiuni din literaturile franceză și belgiană - versuri, proză, teatru - apar în presă începând din 1898. Colaborează la „Literatură și artă română”, „Minerva”, „Viitorul”, „Flacăra”, „Noua revistă română”, „Universul” și „Universul literar”, „Rampa”, „Generația nouă”, „Epigrama”, „Cele trei Crișuri”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Porunca vremii”, „Păcală” ș.a. A folosit și pseudonimele Iper, Narcis, Don Priego și Don Salust.

În scrierile sale P. „merge pe drumul poeziei tradiționale firească și cu îndrăzneală” (Perpessicius), având ca note distincte imaginea clară, sobrietatea și rafinamentul formei. Este un maestru al sonetului, pe care îl cultivă cu consecvență, fie că celebrează iubirea, cântă marea și miraculoasa forfotă acvatică sau descrie exuberante ori melancolice peisaje meridionale, invocând pretutindeni umbre și întâmplări de odinioară. O

culegere târzie, *Zvonul anilor* (1943), reface traseul sonetistului care își scrie versul „în surdină”, cu o fascinație aparte pentru „glasul apelor”. P. exersează și arta epigramei, vizând de cele mai multe ori personalități sau evenimente ale timpului, ca în placheta *Urzici* (1910) sau în alte stihuri din celelalte volume.

SCRIERI: *Originale și traduceri* (în colaborare cu C. M. Muțescu), București, 1903; *Răzlete* (în colaborare cu A. Sterescu), București, 1907; *Zvârcoliri* (în colaborare cu Nicolae Petrașcu), București, 1907; *În surdină*, București, 1908; *Urzici*, București, 1910; *Opt portrete*, București, 1913; *Cântecul plopilor*, București, 1928; *Glasul apelor*, București, 1932; *Escală*, București, 1934; *Turcia nouă*, București, 1935; *Sonete*, București, 1936; *Italice*, București, 1937; *Poezia mării*, București, 1937; *Elogiul mării*, București, 1938; *Prin Italia, Turcia și Polonia*, București, 1938; *Sonnets. La Voix des eaux. Escales...*, tr. V. Filoți, București, 1938; *Ion Pillat, cântărețul mării noastre*, București, 1940; *Prin cerești vitralii*, București, 1940; *Gabriele D'Annunzio, cântărețul mărilor italice*, București, 1941; *Sonetti italici*, tr. G. Villaroel și M. Vassalo, pref. Zoe Gabrea Tomellini, Milano, 1941; *Spicuri marine în poezia eminesciană*, București, 1943; *Zvonul anilor*, București, 1943; *Vraja amintirilor*, I-II, București, 1947.

Traduceri: Paul Bourget, *Cuvântul dat. O spovedanie*, București, 1908, *André Cornelis*, București, [1912]; Guy de Maupassant, *Bel Ami*, București, [1911]; E.M. Vogüé, *Jean d'Agrève*, București, [1915]; *Din alte zări... Poezii și poeme*, București, 1916; Émile Zola, *Greșeala abatelui Mouret*, București, 1920; Al. Dumas, *Cei trei mușchetari*, București, 1922; Georges Rodenbach, *În exil*, București, 1925; Edmond Rostand, *Samariteanca*, București, 1927; Émile Verhaeren, *Hercule*, București, 1937; M. Guyot, *Solidaritate*, București, 1946; *Două tălmăciri - Émile Verhaeren, Maurice Magre*, București, 1946.

Repere bibliografice: Mihail Dragomirescu, „În surdină”, CVC, 1910, 847-848; Grigore Tăușan, *Un traducător rar*, „Viitorul”, 1913, 1870; C. Sp. Hasnaș, „Opt portrete”, FLR, 1913, 11; Al. Hodoș, „Din alte zări...”, „Minerva”, 1916, 2651; Tudor Arghezi, *Cronica teatrului neajucat*, TA, 1927, 13-14; Perpessicius, *Opere*, III, 246-247; Nichifor Crainic, „Cântecul plopilor”, CRE, 1929, 393; Perpessicius, *Opere*, III, 246-247, X, 174-176; Eugen Jebeleanu, *O personalitate*, GT, 1930, 105; Șerban Cioculescu, „Glasul apelor”, ADV, 1932, 14836; O. Goga, „Glasul apelor”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. LIII, 1932-1933; Al. Bogdan, „Escală”, LUT, 1934, 3771; *Sărbătorirea lui I. Gr. Periețeanu*, București, 1934; Al. Bîlcuiescu, „Prin cerești vitralii”, TIL, 1940, 1 156; Stelian Constantin-Stelian, *Un interpret emerit al poeziei: I. Gr. Periețeanu*, UVR, 1943, 22; I. C. Popescu-Polyclet, *I. Gr. Periețeanu, poetul mării*, „Drum nou”, 1947, 36; *Dict. scriit. rom.*, III, 677-678. L.D.

PERPESSICIUS (pseudonim al lui Dumitru Panaitescu; 21.X.1891, Brăila - 29.III.1971, București), poet, critic și istoric literar, editor. Mama sa, Elisabeta (n. Daraban), își avea obârșia în comuna Cucora, județul Suceava. Tatăl, Ștefan Panait, era originar din Ianina. În timpul Războiului pentru Independență din 1877, se stabilește la Brăila, unde, datorită faptului că știa turcește și grecește, ocupă funcția de dragoman. După absolvirea școlii primare, în 1902, P. devine elev al Liceului „Nicolae Bălcescu” din Brăila. Examenul de bacalaureat și l-a susținut în 1910, în toamna aceluiași an înscriindu-se la Facultatea de Filosofie și Litere din București, la secția de filologie modernă. Debutează în anii de facultate, cu schița *Omida. Din lumea celor care se târâsc*, semnată Victor Pribeagu și apărută în revista brăileană „Flori de câmp” la 20 iulie 1911,

urmată mai târziu de poezia *Reminiscență*, publicată în aprilie 1913, în „Versuri și proză”, unde pseudonimul folosit e D. Pandăra. Își ia licența în 1914 și obține un post de funcționar la Biblioteca Academiei Române (1915-1919). Avându-l ca naș literar pe Gala Galaction, e prezent cu versuri în „Cronica” (26 decembrie 1915), unde va folosi pentru prima dată pseudonimul Perpessicius, care l-a consacrat în literatura română și care înseamnă „cel tăbăcit de suferință”, „cel copleșit de durere”. La intrarea României în război, a fost mobilizat și trimis, cu Regimentul 38 Infanterie, pe frontul din Dobrogea, unde participă efectiv la lupte. În octombrie 1916 este grav rănit la mâna dreaptă, transportat la spitalul din Botoșani, unde medicul francez Dufrière îi salvează mâna de la amputare integrală prin rezecția cotului. De acum înainte **P.** avea să scrie cu mâna stângă. Întors la București după terminarea războiului, scoate, împreună cu Dragoș Protopopescu, Scarlat Struțeanu, Tudor Vianu ș.a., revista „Letopiseți” (1918-1919). Aici începe să publice ciclul de versuri izvorât din experiența războiului și care va intra în 1926 în primul său volum de versuri, *Scut și targă*. În 1919 și-a susținut examenul de capacitate, în toamna aceluiași an fiind numit profesor de limba și literatura română la Liceul „Moise Nicoară” din Arad. În ianuarie 1920 este transferat la Liceul Militar din Târgu Mureș, iar în septembrie, mutat la Școala Normală de Băieți din Brăila. Vine la București în 1922,

devenind în 1929 titularul Catedrei de limba și literatura română la Liceul „Matei Basarab”, unde va funcționa până în 1951. Și-a început activitatea de cronicar literar la ziarul „Românul” din Arad, inaugurând rubrica „Săptămâna bibliografică”. Colaborează apoi la „Sburătorul”, „Cugetul românesc” și „Flacăra”. O fructuoasă etapă pregătitoare a viitoarelor „mențiuni critice” o constituie scrisul la „Buletinul cărții” (1923-1924). Foiletoanele sunt reunite în întâiul său volum, *Repertoriu critic*, apărut în 1925. Mai este prezent în „Săptămâna muncii intelectuale și artistice” a lui Camil Petrescu, la „Mișcarea literară”, al cărei director era Liviu Rebreanu, la „Ideea europeană”, „România nouă”, „Salonul literar” și „Viața literară”. La sfârșitul anului 1925 preia conducerea „Universului literar”, asigurând-o până spre sfârșitul anului 1927. Intră apoi în redacția ziarului „Cuvântul”, unde aproape șapte ani deține rubrica „Mențiuni critice”, mai târziu fiind câteva luni (noiembrie 1940 - ianuarie 1941) și director al publicației. De la începutul anului 1934 până în 1938 susține cronica literară în emisiuni radiofonice. Îi ies de sub tipar volumele *Mențiuni critice* (I-V, 1928-1946), *Dictando divers* (1940) și *Jurnal de lector completat cu Eminesciana* (1944), îngrijește și prefățează ediția *Opere* de Mateiu I. Caragiale (1936), în această perioadă începând să pregătească monumentală ediție *Opere* de Mihai Eminescu (I-VI, 1939-1963). În 1940 i s-a decernat Premiul Național pentru literatură. După 1944 a colaborat la ziarul „Victoria” al lui N. D. Cocea, la revista „Lumea”, condusă de G. Călinescu, apoi la „Viața românească”, în al cărei comitet de direcție este ales în 1948. În paginile revistelor „Tânărul scriitor” și „Luceafărul” își reia rubrica „Mențiuni critice”, iar în „Gazeta literară” inițiază o nouă rubrică, „Lecturi intermitente”. Studiile de istorie literară elaborate în această perioadă, ca și cronicile consacrate literaturii contemporane sunt incluse în *Mențiuni de istoriografie literară și folclor* (1957) și în seria *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor* (I-III, 1961-1967), precum și în volumul *Lecturi intermitente* (1971). În 1945 fusese ales membru corespondent al Academiei Române, iar în 1955 membru activ, fiind numit în 1957 director general al Bibliotecii Academiei Române. De numele lui **P.** este legat Muzeul Literaturii Române din București, pe care l-a întemeiat în 1957 și căruia i s-a consacrat până la sfârșitul vieții ca director și ca fondator, în 1970, al revistei „Manuscriptum”.

Asemenea lui G. Călinescu, Tudor Vianu, Vladimir Streinu, a căror individualitate s-a impus în primul rând în domeniul criticii și istoriei literare, **P.** a pătruns în literele românești prin intermediul poeziei. Lirica sa aparține epocii de după primul război mondial, în care literatura română simte pulsația noilor orientări și tendințe estetice, în direcția simbolismului și, în genere, a modernismului. Străin de orice evazionism și exotism, evitând formulările criptice, noțiunile abstracte și sugestiile vagi, poetul utilizează simbolurile numai ca mijloace metaforice, proiectându-le permanent în sfera realului, legându-le de împrejurări și stări sufletești trăite. Așa cum mărturisește, lirica sa este „biografică prin excelență”, izvorâtă „din stricta realitate”, ceea ce i-a asigurat o sporită

forță emotivă. Astfel, *Scut și targă* este aproape în totalitate un jurnal de război, reconstituind experiențele parcurse în timpul primei conflagrații mondiale. Această lirică e întâi de toate o confesiune, expresie a trăirilor lăuntrice, proiectate pe fundalul unor realități dramatice, și în același timp o poezie de atmosferă, de notații, transpunând, cu simplitate și autenticitate, stări sufletești, senzații, emoții, meditații și rememorări. Periplul liric depășește însă cadrul unei experiențe individuale, căpătând valori simbolice. Versul e străbătut de o melancolie reținută, cu rezonanțe grave, disimulate cu discreție și finețe de ironia contrapunctată sentimental, sesizabilă nu atât în cuvinte și expresii, cât în atitudine. Poetul apelează adesea la simboluri mitologice, spre pildă plecarea pe front, din portul Brăila, fiind asemuită trecerii Styxului, în lumea neființei, cu rostuita vamă plătită lui Caron, luntrașul celor morți. Elementul livresc izvorăște dintr-o structură intimă, este o stare de spirit și definește, în fond, un clasicist căruia nu îi rămâne străină viziunea modernă. Diferite ca substanță și semnificații, versurile din *Itinerar sentimental* (1932) sunt, în esență, tot poezie de notație, de atmosferă, împlinind, cu spontaneitate și prospețime, expresia unor emoții. Punctul de pornire, instituit ca motiv poetic, poate fi un eveniment cotidian, o impresie de lectură, o reminiscență, un simbol mitologic, o imagine din natură, o rememorare autobiografică etc. Potrivit propriilor mărturisiri, scriitorul avea în proiect și două romane, *Fatma sau Focul de paie* și *Amor academic*, reușind să publice numai câteva capitole din primul. Criticul **P.** aparține strălucitei pleiade care se afirmă în perioada interbelică, având o contribuție esențială în evoluția literelor românești. E. Lovinescu îl încadrează în a treia generație postmaioresciană, alături de G. Călinescu, Șerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, Vladimir Streinu și Tudor Vianu, meritul cardinal al acestei generații fiind acela de a fi făcut din critică o disciplină intelectuală a cărei individualitate este dată de investigarea literaturii din perspectivă estetică. În peisajul acesta **P.** este o prezență, s-ar spune, aristocratică, oficiind cu atașament și virtuozitate, existența sa confundându-se cu însăși existența literaturii române pe durata unei jumătăți de secol. În 1923, când revista „Spre ziuă” îl solicită să îndeplinească, în paginile ei, serviciul unei „registraturi de cărți românești”, adică al unei cronici permanente, **P.** face, în articolul inaugural, intitulat *În tinda unei registraturi*, o profesiune de credință: „Voi plivi însă orice prejudecată sectară și mă voi sili să comentez orice operă, din orice zonă ar veni [...]. Voi alunga cât mai hotărât, ca pe-o Satană, ipocrizia și, vorbind de o scriere, voi căuta să transcriu cât mai lămurit ecourile abia distincte, voi vorbi, cu alte cuvinte, cu pasiune, disprețuind sau laudând după împrejurări [...]. Dacă blamul va fi de multe ori surzător, în loc să fulgere a spaimă ca-n Apocalipsă, entuziasmului meu însă nu-i voi pune frâu și slobod îl voi lăsa să măsoare zările.” În viziunea criticului, aspirația de a înțelege literatura ar reprezenta facultatea dominantă. Dispunea pentru aceasta de comprehensiune, atitudine simpatetică și dezinteresare. Partizan al entuziasmului în aprecierea operei literare, a

Desen de Marcel Iancu

respins ideea de toleranță, precizând că sensul de „înțelegere” se arată „mai potrivit”. Entuziasmul său nu era unul scăpat de sub control, lesne deviabil înspre ditiramb și apologie, ci echivala cu o vie satisfacție în fața operei purtătoare de valoare estetică. **P.** a refuzat, ca fiind incompatibil cu propria structură, tonul sentențios, de catedră. Generozitatea, nu una de natură sentimentală, gratuit caritabilă, ci căldură a înțelegerii, bucurie a sentimentului de prietenie, aură a înțelepciunii, delicatețe în formularea opiniilor, sunt tot atâtea atribute ale modalității sale exegetice. Având deschidere spre variate zone ale culturii moderne, criticul nu respinge niciodată, preconcept, inovațiile și experimentele. Le acceptă, nu motivat de snobism, ci parcurgând un traseu al investigației care descoperă valoarea artistică. De pildă, salută entuziast versurile lui Ion Barbu din *Joc secund*, definindu-le drept „stanțe purificate în flacăra minții”, „adevărate filtruri de melodie și simbol, descântece pentru intelect, formule poetice ale unui ritual magic”. Preocuparea lui **P.** este aceea de a decela frumosul autentic în opera literară. Nu reproșurile și obiecțiile precumpănesc la el, ci dorința de a sesiza și așeza în lumină acele elemente în virtutea cărora o lucrare intră în sfera literaturii. În articolul *Versificație și poezie*, preciza că unul dintre scopurile majore ale demersului său este acela de a găsi „bobul de perla rătăcit în cine știe ce scoică”, adăugând: „Este, într-adevăr, unul din

exercițiile cele mai pasionante și una din satisfacțiile rare, aceea și acela de a dibui în vrafal unor alexandrini zvârliți cu lopata, stihul, emistihul, imaginea sau numai cuvântul în care zac puteri închise și a căror vrajă n-așteaptă decât să fie trezită la viață." Opinia că, în ipostaza de cronicar, P. adoptă numai atitudinea elogioceremonioasă și evită să-și exprime judecățile negative este eronată. Profesând un singular umanism estetic în epocă, și-a rostit observațiile cu „inima plină de toleranță și tandrete”, cum spunea Tudor Vianu, cu grija de a nu vulnera susceptibilitățile firești și sensibilitatea creatorilor de frumos. A înveșmântat adevărurile poate dureroase în metafora elegantă a stilului său, le-a expus în mod temperat, uneori prin aluzii și sugestii, privilegiind citatul, evitând duritățile de expresie și postura apodictică. Liviu Rebreanu credea că P. „aduce o notă nouă în critica românească: omenia”. Pe de altă parte, glosele lui impun stilul artist al criticii. Fraza este bogat ornamentată, are o vibrație euristică, o fluiditate melopeică, discursul se desfășoară în falduri, somptuos, ca în arta barocului. Interpretul cultivă cu voluptate fraza de bogată și complicată broderie, apelează la perioada amplă, în care alternează ingenios întorsătura arhaică și rafinamentul lexical modern. În fine, pentru elaborarea ediției critice a operelor lui Eminescu (Premiul de Stat, 1954), P. a depus o muncă de adevărat Sisif al istoriei literare românești, cu un pilduitor sacrificiu de sine. Din păcate, condițiile și sănătatea nu i-au îngăduit să încheie acest proiect, după cel de-al doilea război mondial izbutind să dea tiparului doar încă trei volume (IV-VI, 1952-1963). Cele șase masive tomuri ale ediției au o valoare culturală exemplară, ele epuizând, ca text și interpretare istorico-literară, întreaga secțiune lirică a operei eminesciene. Notele și variantele constituie o contribuție fundamentală la exegeza eminesciană, înfățișând geneza operei, avatarurile ei, structura și conexiunile interioare,

proiecția pe coordonatele biografiei lui Eminescu și ale epocii sale. Aparatul critic este, în esență, o confruntare dramatică de fapte, făcând perceptibil efortul poetului. Restabilind variantele fiecărui text, editorul este dublat de interpretul care demonstrează natura proteică a geniului eminescian, reintegrează fragmentele dispartate, delimitează etapele creației, cronologia ei interioară. Este pus în aplicare studiul operei ca palimpsest, descoperindu-se straturile succesive, „vârstele” poeziilor. Cronologia nu se rezumă la fixarea în timp a formelor, ci ajunge la succesiunea interioară, ce reflectă geneza poeziilor. Comentariul lui P. din *Note și variante* este luxuriant, însă erudiția, fără nimic ostentativ, este departe de a fi o aglomerare amorfă de date. Suplu, uneori cu digresiuni captivante, într-o frazare cu inflexiuni melodice, textul se citește ca un veritabil roman al creației eminesciene.

La Perpessicius, erudiția urmând linia curbă a frazării, întoarce mai totdeauna asupra-și, pentru a scăpa din nou în mereu alte arcuri și ramificări ornamentale, după estetica parca a conversației unui vechi salon occidental, erudiția însăși devine podoabă stilistică. Felul de a introduce chiar date bibliografice e grațios ca un pas de menuet. Decalcuri franceze de limbă în alternanță imediată cu sintagme românești desuete se învecinesc în același gust al prețiozității circumlocute. Criticul, pe lângă o pălărie împodobită de penaje, cu care salută larg, complimentos, are la sold o sabie decorativă, potrivită cu costumul, al cărei mâner lucrat artistic cere o mână fină și gesturi inofensive. În condiția sa internă, acest critic, mai mult sugerând decât afirmând, aparține secolului politeții și este poate ultimul european căruia îi stau bine, mai bine decât multora din epocă, peruca, jaboul, mânecutele de dantelă și fundele de sub genunchi, până unde urcă ciorapii de mătase. E un gentilom al criticii literare.

VLADIMIR STREINU

SCRIERI: *Repertoriu critic*, Arad, 1925; *Scut și țargă*, București, 1926; *Mențiuni critice*, București, I-V, 1928-1946; *Itinerar sentimental*, București, 1932; *Dictando divers*, București, 1940; *Jurnal de lector completat cu Eminesciana*, București, 1944; *Mențiuni de istoriografie literară și folclor*, București, 1957; *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor*, I-III, București, 1961-1967; *Opere*, vol. I-IV, București, 1966-1971, vol. V-XII, îngr. Dumitru D. Panaitescu, București, 1972-1983; *Memorial de ziaristică*, București, 1970; *Eminesciana*, îngr. și pref. Dumitru D. Panaitescu, București, 1971; *Lecturi intermitente*, Cluj, 1971; *Patru clasici*, pref. Edgar Papu, București, 1974; *Mențiuni critice*, îngr. și pref. Eugen Simion, București, 1976; *12 prozatori interbelici*, îngr. și pref. Dumitru D. Panaitescu, București, 1980; *Lecturi străine*, îngr. și pref. Dumitru D. Panaitescu, București, 1981; *Scritorii români*, I-V, îngr. și pref. Andrei Rusu, București, 1986-1990. **Antologii:** *Antologia poezilor de azi*, I-II, cu 70 de chipuri de Marcel Iancu, București, 1925-1928 (în colaborare cu Ion Pillat); ed. îngr. Ion Nistor, pref. Cornelia Pillat, București, 2000. **Ediții:** Mateiu I. Caragiale, *Opere*, pref. edit., București, 1936; *Craii de Curtea-Veche*, pref. edit., București, 1965; Mihai Eminescu, *Opere*, I-VI, introd. edit., București, 1939-1963; Dinicu Golescu, *Însemnare a călătoriei mele*, București, 1952. **Traduceri:** *De la Chateaubriand la Mallarmé*, îngr. și pref. trad., cu portrete de Rudolf Rybiczka, București, 1938; ed. îngr. și postafță Dumitru D. Panaitescu, Cluj-Napoca, 1976.

Repere bibliografice: Davidescu, *Aspecte*, 278-283, 386-388; Lovinescu, *Scrieri*, IV, 347-349, 545-547, VI, 60-61, VIII, 243-248; Ibrăileanu, *Opere*, III, 390-392; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 196-232; Streinu, *Pagini*, IV, 206-211, V, 54-55, 306-307; Vianu, *Opere*, I, 223-225, III, 224-227, 513-516, V, 268; Philippide, *Considerații*, II, 230-234; Aderca, *Contribuții*, II, 143-144, 308-311; Călinescu, *Cronici*, II, 5-9; Sebastian, *Eseuri*, 464-472; Papadima, *Scriitorii*, 7-11; Cioculescu, *Aspecte*, 618-620; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 767-770, *Ist. lit.* (1982), 851-854; Camil Baltazar, *Scriitori și om*, București, 1946, 121-134; Savin Bratu, *Cronici*, II, București, 1958, 165-172; Simion, *Orientări*, 347-352; Cioculescu, *Varietăți*, 408-414; Negoiteșcu, *Scriitori*, 361-365; Regman, *Confluente*, 301-312; *Omagiul lui Perpessicius*, RITL, 1967, 1 (număr special); Ciopraga, *Portrete*, 260-273; Martin, *Poezii*, I, 36-44; Regman, *Cărți*, 292-300; Baconsky, *Marginalii*, 66-77, 193-198; Piru, *Panorama*, 491-493; Cesereanu, *Ipostaze*, 55-89; Vărgolici, *Retrospective*, 264-285; Zăciu, *Glose*, 199-204; Alexandrescu, *Confesiuni*, 116-125; Manolescu, *Poezia*, 44-47, 159-171; *Excurs sentimental Perpessicius*, București, 1971; Felea, *Poezie*, 214-220; Liviu Călin, *Portrete și opinii literare*, București, 1972, 132-141; Vasile Netea, *Interviuri literare*, București, 1972, 221-230; Rotaru, *O ist.*, II, 738-742; Grigurcu, *Teritoriu*, 18-22; Zăciu, *Colaje*, 173-175, 180-183; Bucur, *Istoriografia*, 520-529; Cioculescu, *Itinerar*, I, 287-291, III, 203-207, IV, 285-290; Piru, *Varia*, II, 127-131; Ungheanu, *Pădurea*, 199-210; Felea, *Secțiuni*, 310-327; Teodor Vărgolici, *Perpessicius*, București, 1974; Crohmălniceanu, *Literatura*, III, 160-173; Oprea, *Incidențe*, 19-28; Al. Dima, *O nouă evocare a lui Perpessicius*, CRC, 1976, 52; Mihăilescu, *Conceptul*, I, 411-415; Simion, *Scriitori*, II, 337-353; Nicolae Manolescu, *Arta criticii*, RL, 1978, 35; Dimisianu, *Opinii*, 179-183; Al. Husar, *Întoarcerea la literatură*, Iași, 1978, 154-161; Raicu, *Practica*, 202-207; George, *Sfârșitul*, II, 262-266; Dobrescu, *Foiletoane*, I, 44-49, III, 127-135; Iorgulescu, *Firescul*, 106-109; Apolzan, *Aspecte*, 195-202; Al. Oprea, *În căutarea lui Eminescu gazetarul*, București, 1983, 345-369; Grigurcu, *Între critici*, 56-67; Kalustian, *Simple note*, III, 184-187; Ornea, *Actualitatea*, 125-129; Angheliescu, *Lectura*, 210-214; Constantin Călin, *Poezia lui Perpessicius*, O, 1988, 16; *Perpessicius interpretat de...*, îngr. și pref., Marcel Crihană, București, 1988; Grigurcu, *Eminescu-Labiș*, 309-312; Dimisianu, *Repere*, 83-105; Constantin Pricop, *Un profesionist al criticii*, RL, 1991, 43; Negoiteșcu, *Ist. lit.*, I, 181-182; Marcel Crihană, *Convorbiri despre Perpessicius*, București, 1993; Marcel Crihană, *Alte convorbiri despre Perpessicius*, București, 1993; Lovinescu, *Sburătorul*, I, 38, 95, *passim*, II, 28, 40, *passim*, III, 14, 16, *passim*; Popa, *Estuar*, 156-163; Gabriel Dimisianu, *Clasici români din secolele XIX și XX*, București, 1996, 340-362; Grigurcu, *Peisaj*, III, 41-43; Lovinescu, *Sburătorul*, IV, 131, 137, *passim*, V, 21, 22, *passim*, VI, 8, 30, *passim*; Teodor Tihan, *Umanități și valori*, Cluj-Napoca, 2000, 78-145; *Dict. esențial*, 633-636; Micu, *Ist. lit.*, 320; Nae Antonescu, *Scriitori și reviste din perioada interbelică*, Iași, 2001, 199-205; Manolescu, *Lista*, III, 7-13; Popa, *Ist. lit.*, I, 1100-1101. T.V.

PERSEVERENȚA, publicație apărută la București, de două ori, apoi de trei ori pe săptămână, între 5 martie 1867 și 23 martie 1869. Redactorul acestui „ziar politic și literar”, în care atitudinea națională este afirmată cu vigoare și într-un stil puțin supravegheat, este Alexandru Candiano-Popescu, viitorul conducător al „republicii” de la Ploiești (1879) și erou al Războiului pentru Independență. Difuzarea **P.** în Transilvania este oprită de autoritățile maghiare (în 1868, apoi în 1869) și, pentru exemplarele expediate peste munți, titlul va fi schimbat în 1869 în „Libertatea”. Între colaboratorii literari ai gazetei se află poeții D. Bolintineanu, V. Alecsandri (cu *Banu*

Mărăcine, reluată din „Concordia” - 1857), N. Densușianu, Miron Pompiliu, Th. Șerbănescu, Mihail Zamfirescu. Din scrierile în proză ale lui Alecsandri se republică *O preumblare prin munți*. B. P. Hasdeu tipărește mai întâi în **P.**, sub titlul *Răzvan-Vodă*, „poemă dramatică în cinci cânturi”, drama *Răzvan și Vidra*. Grigore H. Grădeanu este autorul romanului *Misterele palatului Valhala*, imitație nereușită după romanele lui Eugène Sue. R.Z.

PERȘA, Dan (26.I.1960, Gherla), prozator, poet, eseist și critic literar. Este fiul Susanei Perșa și al lui Gheorghe Perșa, profesori. Urmează Facultatea de Geologie, secția geofizică, a Universității din București, absolvită în 1985. Debutează în 1992, la revista „Tomis”, iar prima carte, romanul *Vestitorul*, îi apare în 1997. Colaborează la „Tomis”, unde este redactor, apoi la „Ex Ponto”, dar și la „Euphorion”, „Vatra”, „Ateneu”, „Calende”, „Timpul” (Iași), „Analele Dobrogei” ș.a., publicând versuri, fragmente de roman, eseuri sau articole de teorie și critică literară. Vocația critică și eseistică i-a fost remarcată, opinându-se că **P.** este și un bun teoretician al literaturii postmoderne. A fost distins cu Premiul pentru debut la Salonul Cărții de la Cluj-Napoca (1997) și cu Premiul „G. Bacovia” al revistei „Ateneu”.

Dacă s-ar încerca fixarea romanului *Vestitorul* în tabloul literaturii recente, ar fi repartizat în categoria romanului postmodernist apocaliptic, milenarist și escatologic grav-burlesc. E, într-un fel, un postmodernism pynchonian prin convergență spontană. Sunt depistabile, în *Vestitorul*, elemente, strategii și ingrediente socotite a fi caracteristice: heterotopia, jocurile de limbaj, dispersarea și deconstrucția, pastașa și eclectismul, dar mai ales faptul că „adevărul” nu mai poate fi deosebit de ficțiune. Prezentul narațiunii s-ar situa în principiu pe la 1835, iar locul acțiunii ar fi Scăieni, unde a funcționat o încercare de falanster socialist-utopic, animată de Theodor Diamant. Cronologia romanului - care e asezonată și cu consistente fragmente autoreflexive, mărturisiri auctoriale din perioada scrierii cărții - e sistematic deconstructată, în scenă intrând personaje și evenimente din diferite epoci. Sunt invocate, între altele, calvarul instaurării forțate a comunismului în agricultură, în anii '50 ai secolului al XX-lea, fărădelegile Securității din aceeași epocă, este pus în ramă delirul totalitar al ultimului deceniu ceaușist. Efectul este de simultaneitate generalizată, de irelevanță a cronologiei. În privința subiectului, acesta e un fel de nucleu absent, anticipat ori reamintit, dar nu adus direct în prezent. Nici faimosul falanster de la Scăieni, în mai multe rânduri evocat aluziv, nu e înfățișat vreodată. Cititorul e confruntat cu situația paradoxală a unui epic cvasivid într-o carte densă în anecdotică și culoare: parcă nu se întâmplă nimic, deși se întâmplă o sumedenie de lucruri. „Vestitorul” este un cioban, alter ego decalat al lui Petru Lupu, martor al unei teofanii opace, presupus „vestitor” ignorând sensul vestirii („Da' ce pustia să vestesc?”, se tot întreabă el, nedumerit). Se disting *otium*-ul boieresc postfanariot, tratat în manieră mateină, și topos-ul complotului ocult, ilustrat de

colonelul Vârzaru, întruchipare a „Securității” eterne. Cartea nu are un deznodământ ori o concluzie, pentru că – afirmă autorul – textul e virtual infinit, așa cum și existența e infinită. Al doilea roman, *Șah orb* (1999), poate fi considerat un lung poem și totodată un jurnal selectiv, la limita autoficțiunii. Felul în care demarează dă impresia de utopie negativă, construită alegoric sau parabolic, cu recurs la fabulos, în registrul carnavalescului tragic ori al miraculosului grotesc și burlesc, în genul celor propuse în aceeași epocă de prozatori precum Dan Stanca, George Cușnareanu, Hanibal Stănculescu ș.a. Ceea ce este însă contrazis de punerea în abis a fabulei apocaliptice, de fapt un text scris de protagonistul din *Șah orb*, roman cu un text de altă natură, cu tematică biografică și viziune biografistă, o cvasiautoficțiune (protagonistul-narator e un posibil dublu ficțional al autorului), unde confesiunea și autointrospecția sunt însă alternate cu reverii ori cu vedenii onirice, dar și cu intervențiile unor naratori secundari, reflectori ai biografiei personajului. Anecdotică e pletorică și, la urma urmei, comună: viața studentească predecembriștă și existența precară, frustrantă din anii postdecembriști, trăite de un tânăr chinuit de incertitudini și aspirații generoase, mici aventuri, povești de amor, libații bahice, un caz de arivism politic (al unui cadru universitar) etc. – toate supuse comentariului auctorial. Susținut de un patos omniprezent, venit dintr-o oximoronică jubilație decepționistă suscitată de confruntarea cu marasmul, și de un stil uneori de o verbozitate excesivă, cu derapaje ludice nu întotdeauna legitimate estetic, acest roman – ce pare să fi fost scris înainte de *Vestitorul* – e bogat în accente neoexpresioniste, dar și raliat la practicile textuale optzeciste.

SCRIERI: *Vestitorul*, București, 1997; *Epopoea celestă*, Craiova, 1999; *Șah orb*, București, 1999.

Repere bibliografice: Tudorel Urian, *Clondirul cu cerneală și internetul*, „Cuvântul”, 1997, 8; Ion Roșioru, *Un roman complex*, TMS, 1997, 9; Evelina Cărligeanu, *A noastră carte e uneori cu susul în jos*, TMS, 1997, 9; Octavian Soviany, *Scriptorul care nu se teme de diavol*, CNT, 1997, 44; Horia Gârbea, *Cel ce vestește singur*, „ArtPanorama”, 1997, 1; Peter Quince [Ioan Radu Văcărescu], „Vestitorul”, „Euphorion”, 1997, 4; Gabriel Dimisianu, *Un nou romancier*, RL, 1998, 6; Constantin Dram, *Între alegorie și structură*, CL, 1998, 4; Ioan Stanomir, *Călătorie la capătul cărții*, LCF, 1999, 6; Ion Roșioru, „Epopoea celestă”, TMS, 1999, 6; Tudorel Urian, *Jocul vieții și al literaturii*, „Cuvântul”, 2000, 4; Ion Roșioru, „Șah orb”, TMS, 2000, 5; Ștefan Cucu, „Șah orb”, TMS, 2000, 5; Daniel Ștefan Pocovnicu, *Realismul ca sacrificiu*, CL, 2002, 3; Nicolae Bârna, *Postmodernismul „propriu-zis” și oglindirea sufletului omenesc*, CC, 2002, 8-10; Ovidiu Dunăreanu, *Un reper de seriozitate intelectuală și exigență critică*, ATN, 2003, 1.

N.Br.

PERȚA, Lucian (23.XI.1953, Gâlgău, j. Sălaj), poet și publicist. Este fiul Ilenei Perța (n. Faur), lucrător comercial, și al lui Sofron Perța, tehnician forestier. Urmează cursurile Liceului „Dragoș Vodă” din Sighetu Marmației, absolvite în 1972. Va deveni student al Facultății de Filologie, secția română-spaniolă, a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, în această perioadă fiind și redactor la „Napoca universitară” și „Echinox”. Este profesor de limba și literatura română în Valea

Barnii, județul Alba (1978-1979), profesor și director la școli din comuna Poienile de sub Munte, județul Maramureș (1981-1988). Din 1990 este profesor-educator la o școală generală pentru copii cu deficiențe din Vișeu de Sus, în 1992 fiind numit și director al Casei de Cultură de aici. Debutează în culegerea *Cântec de început* (Baia Mare, 1967), iar cel dintâi volum personal, *Folclor poetic eminent nou din Țara Maramureșului*, îi apare abia în 1997. După 1990 este redactor la „Glasul de Nord” și la „Jurnalul de Sighet”. Colaborează la ziarele „Graiul Maramureșului” și la revistele „Tribuna”, „Astra”, „Echinox”, „Urzica”, „Lucașfăruș” (unde susține o rubrică permanentă), „Steaua”, „Familia” (are, de asemenea, o rubrică permanentă), „Poesis” ș.a. Obține Premiul „I.L. Caragiale” al revistei „Urzica” (1989) și Marele Premiu al Festivalului Internațional de Poezie de la Sighetu Marmației (1996).

Considerat „unul dintre cei mai valoroși maestri într-ale parodiei” (Victor Cubleșan), **P.** include în *Folclor poetic eminent nou din Țara Maramureșului* parodii ori pastişe folclorice care vizează, cu ironie mușcătoare ori doar cu umor, mentalitatea „de tranziție” din prima jumătate a anilor '90. „Speciile” și conținutul imitațiilor „folclorice” se adaptează noilor realități: cântecele de oprimare socială se referă la tână angajată și patron, cele de înstrăinare vorbesc despre fetele plecate „la turci”, iar cele de cătanie includ esențiala vocabulă NATO, „străgăturile” sunt despre „noile realități capitaliste”, „din diasporă”, „din arhivele Securității”, bocetele se clasifică în texte „la plătirea curentului”, „la salariu”, „la scumpirea benzinei”, în timp ce descântecul pot fi „de conjunctură”, „de intrare în NATO” (acesta „să zăce la răsăritul soarelui în fața Bruxellesului”) ș.a.m.d. În volumul următor, *Rondeluri implementate* (1999), **P.** părăsește stilul folcloric, dar nu abandonează filonul satirei sociale, politice ori de moravuri. Histriionismul funciar al autorului (primul poem amenință că „L. Perța” se va „implementa” în întreaga țară) înscrie întotdeauna o notă de autoironie, de umor bonom, care camuflează fibra moralistă în ludicul până la urmă gratuit. Multe rondeluri sunt portrete șarjate ale unor noi tipuri și vicii umane: managerul, „omul de bine”, sponsorul, șomerul, securistul, „șeful cel nou”. Altele se dedică obiectelor ori evenimentelor vieții obișnuite: *Rondelul caloriferului*, *Rondelul genții diplomat*, *Rondelul lemnelor ce vin*, noilor manuale școlare sau noilor bancnote, iar *Rondelul iernii ce-o să vină* are opt „versiuni”, corespunzătoare diverselor partide politice. Parodii după versurile unor colegi maramureșeni sunt textele din *Cuțitul ca o mască* (2002) și *Groapa cu (a)muze* (2002), aceasta din urmă fiind cea mai reușită carte a lui **P.**, care alătură atât textul original, cât și versiunea lui parodică. Se află aici un dialog savuros, în care parodia constituie un fel de lectură critică, iar mijloacele sunt extrem de diverse: de la mimarea amuzată a unor structuri formale ori metaforice la întoarcerea pe dos a semnificației originale sau la traducerea intenționat greșită a conținuturilor originalului, uneori cu aluzii de ordin biografic. Spre exemplu, un poem scris în registru înalt, ceremonios, despre „serile de poezie de la Desești” se convertește într-o scenă de gen mult mai reală – o „băută”

locală încheiată cu ajutorul șefului de post. Un poem despre așteptarea misterioasă a „trenurilor nopții” se transformă – prin același procedeu de fals ingenuă traducere literală – într-o scenă de lamento erotic buf: „erau și nopți când/ nu vorbeam despre trenuri/ firește că tăceam/ neavând subiect de conversație/ [...] / dar în zadar/ ai plecat, aveai un temperament vulcanic/ apoi te-am văzut tot mai rar/ desigur, erai mecanic/ și eu biată acar!” (*Trenurile nopții au fulgerat*). Intenția primă poate fi moralistă (demascarea imposturii ori a ridicolului poetic), dar, în ansamblu, versurile au un aer carnavalesc, de comedie spumoasă a limbajului poetic provincial. Parodiile lui **P.** nu doar descoperă curențe, ele sesizează latențele comice ale unor structuri poetice, și de multe ori chiar le inventează.

SCRIERI: *Folclor poetic eminent nou din Țara Maramureșului*, Sighet, 1997; *Rondeluri implementate*, pref. Radu G. Țeposu, Cluj-Napoca, 1999; *Cuțitul ca o mască*, postfață Octavian Soviany, Marius Tupan, Cluj-Napoca, 2002; *Groapa cu (a)muze*, pref. Victor Cubleșan, postfață Claudiu Groza, Baia Mare, 2002; *Aventurile lui Cosmin în drum spre Țara de Aur*, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Radu G. Țeposu, *Lucian Peța. Fișă pentru mai târziu*, „*Urzica*”, 1986, 9; Augustin Cozmuța, *Lucian Peța. Profil literar*, „*Graiul Maramureșului*”, 1995, 1772; Marius Tupan, *Unde pertiene*, LCF, 1997, 18; Laura Temian, Otilia Marinescu, Ana-Maria Brezovski, *Autori maramureșeni. Dicționar biobibliografic*, Baia Mare, 2000, 412–417. R.D.

PERVAIN, Iosif (8.I.1915, Cugir – 16. V. 1982, Cluj-Napoca), istoric literar. Este fiul Malvinei (n. Dizmacec) și al lui Iosif Pervain, muncitor modelator. Clasele primare le face în localitatea natală, gimnaziul la Orăștie, în 1934 luându-și bacalaureatul la Liceul „Mihai Viteazul” din Alba Iulia. Urmează Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Cluj, absolvită cu *magna cum laude* (1938). E angajat încă din timpul studenției de Sextil Pușcariu ca documentarist la Muzeul Limbii Române din Cluj. Se orientează mai mult spre literatură, avându-i ca îndrumători pe G. Bogdan-Duică, D. Popovici și Ion Breazu, alături de care se formează, și își susține doctoratul în 1948, cu o teză despre preromantismul românesc. Debutul îl face în revista „*Gând românesc*” cu articolul *Studiul limbii române în Transilvania* (1939), căruia i-au urmat o serie de colaborări în paginile ziarului „*Țara nouă*”, dar și în „*Transilvania*” și „*Studii literare*”, în ultima publicând sub pseudonimul I. Verbină o serie de contribuții documentare. Exemplul școlii lui G. Bogdan-Duică, orientată spre investigarea surselor, se asociază, în cazul lui **P.**, cu acela al lui D. Popovici, care caută să plaseze literatura națională într-un context comparatist mai larg. Teza de doctorat aduce numeroase exemple de influențe venite dinspre preromantismul englez, german, maghiar și italian, autorul dovedind o bună stăpânire a mijloacelor comparatistului. Sub auspiciile lui Ion Breazu și D. Popovici, colaborează la redactarea *Bibliografiei literare* inițiate de „*Dacoromania*”, fiind apoi cooptat de aceștia în Secția de istorie literară și folclor de la

Institutul de Istorie Literară și Folclor din Cluj, unde este încadrat efectiv în 1958. Va cerceta aici mai vechi teme despre istoria presei din Transilvania și va colabora la proiectul angajat de Lucian Blaga, *Români în periodicele germane din Transilvania în secolul al XVIII-lea*, excerptând material din mai toate periodicele germane din Transilvania, bibliografie revăzută ulterior de Aurel Sasu și Ana Ciurdariu și editată în două volume separate (1977–1983). Alte cercetări privesc istoria teatrului din Transilvania – *Matei Millo la Cluj, în 1870, Societatea diletanților „teatrali” din Cluj (1870–1875)* –, Școala Ardeleană sau activitatea lui G. Barițiu, despre acesta scriind o monografie, pe care nu a mai apucat să o încheie. A inițiat însă, în anii ’70–’80, publicarea unui vast corpus de documente, în calitate de coordonator al lucrării *G. Barițiu și contemporanii săi*, distinsă pe parcursul apariției cu Premiul „N. Iorga” al Academiei Române (1978). A condus Secția de istorie literară a institutului academic clujean, contribuind la formarea unui grup de tineri cercetători, între care s-au numărat V. Fanache, Mircea Popa, Elena Stan, Aurel Sasu, Valentin Tașcu, ca și Maria Protase, Georgeta Antonescu, Livia Grămadă. În paralel, **P.**, angajat la Universitate, mai întâi ca asistent în catedra

condusă de D. Popovici, parcurge toate treptele, devenind șef de catedră în octombrie 1958, iar la scurt timp profesor. De asemenea, va fi primul rector al Institutului Pedagogic din Oradea.

Volumul *Studii de literatură română* (1971) acoperă în bună măsură preocupările predilecte ale lui P.: marii reprezentanți ai Școlii Ardelene, apoi Ioan Slavici și G. Barițiu. Studiile privitoare la iluminismul românesc sunt cele mai concludente, deoarece aici calitățile cercetătorului se manifestă deplin: el merge întotdeauna la izvoare, caută să aducă date inedite, să corecteze aserțiuni și informații intrate în uz, să demoleze false gloriole, luptându-se cu diletantismul unor istorici literari. Latura polemică este poate cea mai fascinantă, deoarece specialistul e dublat de un polemist împătimit, cu vorbe de duh memorabile, rămase în istoria nescrișă a vieții academice clujene și mai ales în memoria generațiilor de studenți care i-au urmărit vituperările, izbucnirile umorale de mare efect. A publicat un volum din lucrările inedite ale lui I. Budai-Deleanu, în care dă la iveală polemica necunoscută a acestuia cu Eder. O lucrare de aceeași factură, descoperită printre manuscrisele lui Samuil Micu (*Responsum ad Crisim Josephi Caroli Eder*), lămurește etape importante din biografiile lui Șincai, Maior și Micu, contribuind la configurarea atmosferei în care au lucrat și a ecoului dobândit de activitatea lor. Cercetătorul e pasionat să studieze și să scoată din uitare nume de al doilea sau al treilea rang, cum ar fi Simeon Marcovici, Gh. Lazăr, Dimitrie Eustatievici, Al. Gavra, Zaharia Carcalechi, Sevastian Tabacovici, harnici colportori de cultură sau deschizători de drum într-o direcție sau alta. Prelegeri interesante a ținut P. despre Gh. Asachi, B.P. Mumuleanu, Costache Conachi, Anton Pann, ca și despre începuturile presei românești, studii de la care se poate oricând porni spre o conturare mai exactă a epocii. E vorba mai cu seamă de surprinderea climatului postiluminist, preromantic și romantic și a modului cum se încetățenește la noi literatura mormintelor și poezia nopții. Subiectul l-a urmărit încă din etapa tezei de doctorat, *Reflexe preromantice în literatura română: Edward Young și Thomas Gray*, în care s-a ocupat de modul cum *Noaptele* lui Young și *Elegia* lui Gray au pătruns pe continentul european prin prelucrările lui Le Tourneur, influențând lirica lui Lamartine și Chateaubriand. S-a născut astfel o adevărată „sentimentalitate preromantică”, prizată și la noi prin traduceri făcute de Simeon Marcovici. Raportări de mare utilitate sunt făcute la soarta poeziei lui Lamartine în România sau la circulația romanelor Doamnei de Tencin, ale lui Baculard d'Arnaud și Bernardin de Saint-Pierre, înrâuriri care ajung și la I. D. Negulici, Gh. Asachi și I. Heliade-Rădulescu. Bun cunoscător al perioadei, cercetătorul își extinde investigațiile asupra începuturilor teatrului românesc ori ale presei și lămurește multe din problemele insuficient clarificate în domeniu. Exigent, având în cel mai înalt grad cultul exactității, P. rămâne în perimetrul istoriei literare un vrednic urmaș al lui D. Popovici și al lui Ion Breazu. S-a manifestat, sporadic, și în calitate de critic literar în paginile unor reviste precum „Gând românesc”, „Transilvania”, „Almanahul literar”, „Tribuna” și „Steaua”, ca și în

„Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»”, „Cercetări de lingvistică”, „Anuarul Institutului de Istorie din Cluj”, „Studii și cercetări de istoria artei”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Limba română”.

SCRIERI: *Studii de literatură română*, Cluj, 1971; *Românii în periodicele germane din Transilvania (1778-1840)*, I-II, București, 1977-1983; *Secvențe preromantice*, îngr. Alin-Mihai Gherman, Cluj-Napoca, 1999.

EDIȚII: I. Budai-Deleanu, *Scrieri inedite*, pref. edit., Cluj, 1970; *Correspondența lui Alexandru Papiu Ilarian*, I-II, pref. edit., Cluj, 1972 (în colaborare cu Ioan Chindriș); *Supplex Libellus Valachorum*, tr. în limba maghiară Köllö Károly, București, 1971 (în colaborare cu Ana Ciurdariu și Aurel Sasu); *George Bariț și contemporanii săi*, I-VII, pref. Ștefan Pascu și edit., București, 1973-1986 (în colaborare).

Repere bibliografice: Zăciu, *Ordinea*, 301-307; Bucur, *Istoriografia*, 479-480; Octavian Schiau, *Iosif Pervain*, TR, 1982, 16; V. Fanache, *Iosif Pervain*, ST, 1982, 6; Mircea Popa, *Profesorul Iosif Pervain (1915-1982)*, „Buletinul Societății de Științe Filologice”, 1982, 139-142; Traian Brad, *Dascălii noștri. Profesorul Iosif Pervain*, TR, 1991, 51; Ion Șeuleanu, *În fruntea Catedrei de literatură română*, SUB, *Philologia*, 1995, 2; *Dict. scriit. rom.*, III, 682-683; *Iosif Pervain sau Cultul exactității*, îngr. Ion Mărgineanu, Alba Iulia, 2003. M.Pp.

PEȘACOV, Gheorghe (Gheorghian) (15.IV.1785, Vidin, Bulgaria - 1.XI.1854, București), poet. Tatăl său se trăgea dintr-o familie (Peșica) de aromâni din Vlaho-Clisura, care se stabiliseră la sfârșitul secolului al XVI-lea în Craiova și se îndeletniceau cu comerțul. P. a învățat la Brașov și Craiova. Răpit de cărjarii lui Osman Pazvantoglu, tânărul este reținut la Vidin în cancelaria acestuia și obligat să traducă documente slavone luate de la boierii români. După 1818, la Vidin, controlează comerțul de tranzit și este secretarul lui Rusten Pașa. Se stabilește apoi la Craiova, unde se numără printre intelectualii orașului. La 1821 dădea lecții particulare și era profesor la Școala Normală din Târgu Jiu. E numit, din 1843, tălmăci în Comisia Documentală de pe lângă Arhivele Statului din București. Aici traduce, în 1849, documentele slavo-bulgare rămase de la Neagoe Basarab. Era prieten cu Văcăreștii, îi cunoștea pe Anton Pann și pe B.P. Mumuleanu. Românizându-și numele, semna și Pedestrășescu.

P. a scris versuri în limba greacă, în bulgară (e menționat de istoriografia literară bulgară în legătură cu începuturile poeziei culte), în română și acrostihuri bilingve greco-române. Poeziile în românește sunt, în cea mai mare parte, ocazionale. Câteva au fost notate, la moartea lui Dinicu Golescu, pe o pagină a cărții acestuia, *Însemnare a călătoriei mele*. Altele se adresează lui Iancu Văcărescu, Eufrosin Poteca, Pavel Vasici. Un poem mai dezvoltat, alcătuit în februarie 1821, în bejenie, este un panegiric pentru Tudor Vladimirescu: *Jălire a necuviințioasei morți a heroului României*. De la P. a rămas, multă vreme în manuscris, poemul *Desmierdare poeticească*, editat în 1981. Autorul descrie cu minuție, în canon clasic, anotimpurile, toate formele de relief și îndeletnicirile omenești. Câteva accente sincere în elogiul exuberanței naturii și mai multe detalii de atmosferă autohtonă dovedesc darul observației spontane, contrastând cu pesimismul artificios al pasajelor de

poem filosofic. Între manuscrisele poetului se mai află traducerea intitulată *Împărătesc sânuial spre statornicia adevăratei fericii omenească*, după o scriere cu conținut iluminist, o tălmăcire din Aug. von Kotzebue și fragmente din *Noaptele* lui Young. Ar fi transpus în românește versuri sârbești „despre lauda răsăritului soarelui” (însoțindu-le cu o, personală, „laudă a apusului”), și, din grecește, „romanțuri” morale și filosofice.

SCRIERI: [Versuri], în *Poezia română clasică (De la Dosoftei la Octavian Goga)*, I, îngr. Al. Piru și Ioan Șerb, pref. Al. Piru, București, 1970, 137–138; *Desmierdare poeticească*, DML, IV, 229–258.

Repere bibliografice: M. Fănescu, *Gheorghian Peșacov. Contribuții la cunoașterea vieții și activității sale*, în *Arhivele Statului. 125 de ani de activitate*, București, 1957, 287–301; Piru, *Ist. lit.*, II, 206–207; *Ist. lit.*, II, 139–141; C. Velich, *Un poète slavo-roumain: Georges Peșacov*, RSL, 1968; Dușu, *Cărțile*, 98; Cornea, *Originile*, 387–396; *Dict. lit.* 1900, 672–673; Ursu, *Contribuții*, 416–430. S.C.

PETCU, George (5.I.1917, Grindași, j. Ialomița – 18.IV.1939, București), poet. Este fiul Elisabetei și al lui Alexandru Petcu, țărani. Urmează primii ani de școală în comuna natală, iar între 1931 și 1937 este elev al Liceului Militar de la Mănăstirea Dealu. Frecventează doi ani cursurile Facultății de Litere și Filosofie din București, dar moare răpus de o boală necruțătoare. Poetul a colaborat la numeroase periodice, printre care „*Revista scriitorilor și scriitorilor români*”, unde debutează în 1934, „*Hotarul*”, „*Decalog*”, „*Festival*”, „*Muguri literari*”, „*Pământul*”, „*Biruința*”, „*Revista societății «Tinerimea Română»*”, „*Afirmarea*”, „*Flamuri*”, „*Viața literară*”, „*Buna Vestire*”, „*Cuvântul*” ș.a. Inițiază o grupare a scriitorilor tineri, primită cu interes. Își vede tipărite două plachete de poezie: *Tălmăciri din mine* (1936) și *Fata Morgana* (1938).

Lirica lui P. nu a avut timp să se elibereze de stângăciile și naivitățile începutului. Totuși, multe fragmente, mai ales cele cu valoare concludivă într-un poem, anunțau un autor capabil să se individualizeze printr-un timbru aparte. La el expresionismul exaltării, al cântecului de izbândă coexistă cu simbolismul stărilor crepusculare. Poezia e plină de vitalitate, iar bucuria de a trăi în armonie cu toate elementele ce compun lumea pare imposibil de zdruncinat. Titlul primei cărți, *Tălmăciri din mine*, vorbește despre sinceritatea absolută, despre feroarea celui care vrea să ia viața în piept. În poeme precum *Tunet de primăvară*, *Crez tânăr*, *Avânt* predomină verbul „vreau”: „Vreau viscolul pribegiei,/ Iureșul de asalt al vijeliei./ Sunt un brad pe culmile tineretii/ Vreau să mă bată toate vânturile vieții”. A doua plachetă aduce o schimbare substanțială. Ambianța naturală devine din ce în ce mai întunecată, pulsul vieții pare să bată din ce în ce mai slab, se întrevede și o coordonată religioasă în *Psalm* sau *Închinarea poemului*, iar „vreau” devine „aș vrea”: „Mă-mbată vinul vremii, cu floare de pământ, / destin întors sub coasta de amurgite gloriei,/ stelarul ceas de noapte, când mor prin văi cocorii, / și-aș vrea pentru toți orbii pământului să cânt!/ Prin transparențe albe, de flaute târzii,/ Simt tot mai vag în sânge teluric «aș vrea»./ Prin văi de nebunie se clatină o stea”. În

orizontul morții, versul din *Fata Morgana* păstrează, totuși, din ce în ce mai difuz, sentimentul împotrivirii în fața trecerii.

SCRIERI: *Tălmăciri din mine*, Călărași, 1936; *Fata Morgana*, București, 1938.

Repere bibliografice: V. I. Cataramă, „*Tălmăciri din mine*”, IIS, 1937, 1; Octav Șuluțiu, „*Tălmăciri din mine*”, F, 1937, 5; Ion Șugariu, „*Tălmăciri din mine*”, „*Decalog*”, 1937, 53; Ovid Caledoni, „*Fata Morgana*”, „*Sfarmă-Piatră*”, 1939, 150; Ion Frunzetti, *Poezia lui George Petcu*, „*Decalog*”, 1939, 4-5; George Meniuc, *Semnificația lui George Petcu*, „*Decalog*”, 1939, 96; Laurențiu Fulga, *Toamna aceea din '37*, UVR, 1941, 24; Vasile I. Bocan, *Un poet al Bărăganului: George Petcu*, VRA, 1942, 633. S.A.

PETCULESCU, Valentin (16.III.1947, București), poet și prozator. Este fiul Mariei (n. Dragnea) și al lui Vasile Petculescu. Absolvind în 1972 Conservatorul „Ciprian Porumbescu” din București, devine profesor de muzică la Liceul „Dinu Lipatti” și la Academia de Muzică din capitală. Debutează cu versuri la „*Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»*” în 1979, fiind apoi prezent cu proză în volumul colectiv *Desant '83*. Colaborează la „*Contrapunct*”, „*Lucaefărul*”, „*România literară*”, „*Teatrul azi*”, „*Avanscena*”, „*Actualitatea muzicală*” ș.a.

După ce a bătut pe claviatura prozei cu multă inteligență și umor, P. își arată competența armonică și în poezie. Grație, livresc, amintiri lirice, aderență la un real citit elegant, fluid, dar cu destule accente de sarcasm, în surdină („Spune-mi/ îți mai amintești de Gina dintr-a VII-a?/ Fata cu pulpe transparente prin care priveam la tablă?”; „Din curte răzbate ciripit de păsări și zvon de fotbal”). Poetul compune, ascultând atent tainele cotidianului, un *rondo capriccioso* clar, catifelat, dar, în aceeași măsură, puternic.

SCRIERI: *Desant '83* (volum colectiv), pref. Ovid S. Crohmălniceanu, București, 1983; *Orașul fără ieșire la mare*, postfață Ovid S. Crohmălniceanu, București, 1989; *Trei cântece pentru lan*, București, 1995; *Mic ficționar poetic-muzical*, Râmnicu Vâlcea, 2002; *Clepsidra spartă. Conexiuni*, București, 2003.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Proza de mâine*, RL, 1983, 52; Cornel Ungureanu, „*Desant '83*”, O, 1984, 3; Nicolae Prelipceanu, *La „Desant '83”*, TR, 1984, 18; Eugen Simion, *Jurnalul liric*, RL, 1990, 9; Popa, *Ist. lit.*, II, 557. N.I.

PETEAN, Mircea (2.II.1952, Jucu de Mijloc, j. Cluj), poet, prozator și eseist. Este fiul Mariei (n. Misarăș) și al lui Ștefan Petean, țărani. Urmează școala primară și gimnaziul în localitatea natală, apoi este elev în Cluj, la Liceul Energetic, de unde se transferă la Liceul „*Ady-Șincai*”. Din 1972 devine student la Facultatea de Filologie, secția română-franceză, a Universității „*Babeș-Bolyai*”, în aceeași serie cu Gheorghe Perian, Aurel Pantea, Ioan Moldovan, Virgil Podoabă, Augustin Pop. Frecventează cenaclul literar al revistei „*Echinoc*”, fiind și redactor al acesteia. După licență (1976) lucrează ca profesor de limbile română și franceză la Moisei și Borșa, în Maramureș. În cadrul activității didactice, inițiază

experimente creative, îndrumă activitatea cenaclului literar „Metamorfoze” de la Casa Pionierilor din Borșa (1985-1989). În 1990, timp de câteva luni, este inspector școlar și redactor la revista „Măiastra” (Baia Mare), apoi, întors la Cluj-Napoca, e angajat redactor la Editura Dacia, unde rămâne până în 1998, când trece secretar de redacție la Editura Cartimpex, ulterior fiind director al Editurii Limes. Debută în presă cu versuri, la „Echinoc” (1974), iar editorial, ca urmare a concursului pentru debut al Editurii Dacia, cu volumul *Un munte, o zi* (1981). Colaborează cu versuri, recenzii, eseuri, proză la „Steaua”, „Tribuna”, „România literară”, „Luceafărul”, „Familia”, „Viața românească”, „Apostrof”, „Contrapunct”, „Contemporanul”, „Haiku” (București), „Albatros” (Constanța), „Dacia literară”, „Interval”, „Poesis”, „Zburătorul” (Onești) ș.a.

Cu numai o carte tipărită înainte de 1989, *Un munte, o zi*, și, în compensație, cu câte o culegere aproape în fiecare an din 1990, P. recuperează etapele amânate editorial ale scrisului său. În strânsă succesiune, volumele *Cartea de la Jucu Nobil* (1990), *S-au produs modificări* (1991), *Călător de profesie* (1992), *Zi după zi* (1993), *Lasă-mi, Doamne, zăbava!* (1995) și antologia de autor *Dincolo de marginea marginii* (1996) marchează calea afirmării unui poet „rând pe rând grav, autoironic, ireverentios, melancolic, îndrăgostit perpetuu, dar și sarcastic și ludic” (Mircea Zăciu). Poemele, diferit dimensionate - între compoziția amplă sau aceea artizanală apropiată de haiku - configurează și transcriu graficul unei dinamici spirituale, „metamorfozele” vocii poetice și ale tehnicilor care îi individualizează timbrul. Întemeindu-și poezia pe forța imaginilor, pe capacitatea lor de reprezentare, P. scrie poeme de notație fulgurantă și de viziune, rod al unei mari acuități perceptivă și al unei remarcabile inventivități, atât în ordinea temelor, cât și în aceea a expresiei. Registrul dicțiunii, al atitudinilor și al stărilor poetice include ipostaze diverse, deseori contrastante, de la cântec la imprecăție, de la reverie și rememorare nostalgică la proiecția caricaturală sau la celebrarea solemnă. Căci, în accepția autorului, „poemul e o cutie cu nebănuite corzi/ pe care o nevăzută mână - mai acut, mai grav - / le ciupește din când în când”. *Cartea de la Jucu Nobil* valorifică potențialul liric al întoarcerii către timpul (copilăria) și spațiul (satul) dintâi, depozitare ale miracolului primordial, sub semnul memoriei sârbătorești. Primă parte a unei compoziții poetice de mare anvergură, *Cartea...* este continuată cu volumul subintitulat *Balade și idilă* (2000) și finalizată ca o trilogie în 2003. *Călător de profesie* se structurează pe motivul fiului risipitor, iar *Zi după zi* adoptă formula jurnalului liric. Astfel, cum remarca Iulian Boldea, suita cărților dă și o idee despre „polimorfismul expresiei acestui poet care-și schimbă neîncetat măștile stilistice”, într-un caleidoscop al „felului său de a fi”, delimitând estetic un traiect existențial și un „chip de frăgezimi crispată”.

SCRIERI: *Un munte, o zi*, pref. Ion Pop, Cluj-Napoca, 1981; *Cartea de la Jucu Nobil*, [I], Cluj-Napoca, 1990, II, Pitești, 2000; ed. I-III, Cluj-Napoca, 2003; *S-au produs modificări*, Cluj-Napoca, 1991; *Călător de profesie*, București, 1992; *Zi după zi*, Sibiu, 1993; *Lasă-mi, Doamne, zăbava!*, Cluj-Napoca, 1995; *Dincolo de marginea marginii*, București,

1996; *Ocolul lumii în 50 de jocuri creative* (în colaborare cu Ana Petean), Cluj-Napoca, 1996; *Ploi, zăpezi, felurite - Pluis, neiges, divers - Rains, snows, miscellanea*, ed. trilingvă, tr. Mircea Goga, Yvonne Goga și Cristina Tătaru, Târgu Mureș, 1998; *Cartea întâlnirilor. Roman epistolar* (în colaborare cu Andreas Wellmann), Cluj-Napoca, 1999; *Folie, cirque, scandale*, Cluj-Napoca-Bruxelles, 2002. **Ediții:** *Întoarcerea învinsului. Întâlniri cu Mircea Zăciu*, Cluj-Napoca, 2001 (în colaborare cu Aurel Sasu).

Repere bibliografice: Marian Papahagi, „Echinoc” - alte opt nume, AFT, 1976, 6; Nicolae Manolescu, *Trei debuturi*, RL, 1982, 15; Constanța Buzea, „Un munte, o zi”, AFT, 1982, 4; Ștefan Borbély, „Un munte, o zi”, AST, 1982, 5; Ioan Moldovan, *Anamorfozele eului poetic*, F, 1990, 4; Diana Adamek, *Sărbătoarea memoriei*, TR, 1990, 29; Al. Cistelean, *Alte amintiri din copilărie*, VTRA, 1990, 7; Gabriela Omăt, *La răspântie de stiluri*, RL, 1990, 34; Gheorghe Grigurcu, *Întoarcerea fiului risipitor*, F, 1990, 10; Nicolae Oprea, „Cartea de la Jucu Nobil”, „Calende”, 1991, 10; Octavian Soviany, *Mic tratat de nimicnicie*, APF, 1992, 1; Al. Țion, *Copilăria poetului*, VR, 1992, 1-2; Eugen Simion, „Catedralele memoriei” și alte călătorii, L, 1992, 50; Ion Mureșan, *Imposibila călătorie*, TR, 1993, 15; Ștefan Borbély, *Doi poeți echinoxisti*, APF, 1993, 3-4; Vasile Spiridon, *Existența-voiaj*, ATN, 1993, 5; Țeposu, *Istoria*, 98-99; Gheorghe Grigurcu, *Dramatismul „modestiei”*, CNT, 1994, 6; Ioan Moldovan, *Zi după zi, dar nu cronologic*, F, 1994, 3; Ruxandra Cesereanu, *Două melancolii atipice*, ST, 1995, 6; Viorel Mureșan, „Lasă-mi, Doamne, zăbava!”, PSS, 1995, 6-8; Ioan Moldovan, *Echinoxistii*, F, 1995, 7-8; Iulian Boldea, *Epistole și melancolii*, LCF, 1995, 41; Perian, *Scritori*, 55-62; Ioan Pinteș, *Însoțiri în Turnul Babel*, Craiova, 1996, 253-255; Victor Cubleșan, *Mircea Petean. O retrospectivă poetică*, TR, 1997, 20-21; Pop, *Pagini*, 239-244; Borbély, *Xenogramme*, 118-119; Regman, *Dinspre Cercul Literar*, 181-184; Zăciu, *Departee*, 103-107; Poantă, *Dicț. poeți*, 150-152; Al. Pintescu, *Caleidoscop*, PSS, 1999, 5-6; Călin Teuțișan, *Fetele textului*, Cluj-Napoca, 2002, 149-156; Milea, *Sub semnul*, 117-128; *Dicț. scriit. rom.*, III, 685-686; Pop, *Viață*, 256-260; *Dicț. analitic*, IV, 466-468; Nicolae Oprea, *Literatura „Echinoc”-ului*, I, Cluj-Napoca, 2003, *passim*. C.H.

PETICĂ, Ștefan (20.I.1877, Bucești, j. Galați - 17.X.1904, Bucești, j. Galați), poet, dramaturg și publicist. După o legendă, familia Petică se trage din răzeșii împroprietăriți în Bucești de Ștefan cel Mare. Mama se numea Ecaterina (Catinca), iar tatăl, Ianachi, era notar și jălbar al satului. P. urmează școala primară în Liești, iar în Tecuci gimnaziul (real). Cursul superior îl face în Brăila, la Liceul „Nicolae Bălcescu” (1892-1896). Elev, se alătură mișcării socialiste. Frecventează clubul muncitoresc, aflat sub îndrumarea profesoarei Izabela Andrei (Sadoveanu), vorbește, alături de V.G. Morțun și Ioan Nădejde, muncitorilor din port, face propagandă la sate. Își însușise germana, franceza, italiana, engleza și citea lucrări de filosofie, economie, sociologie, istoria artei. La ziarul „Lumea nouă”, în ianuarie 1896, își începe activitatea publicistică, fiind aici, din 1898, redactor. Susține campania de presă împotriva bătăii în armată, demască „barbariile din portul Brăila”, acuză, în spiritul estetului John Ruskin, civilizația burgheză de distrugerea armoniei naturale și a frumuseții la sat (*Fum și praf, Iad și rai*). Îndepărtându-se de mișcarea socialistă în momentul de dezorganizare și derută al anilor 1898-1899, însingurat, se îndreaptă spre simbolism, în care vede o răzvrătire superioară

împotriva unei lumi nedrepte și urâte. Intră în cercul lui Al. Macedonski, este, din februarie până în iunie 1899, secretar de redacție la „Literatorul”. Își trecuse bacalaureatul în București (1898) și urma, tot aici, cursurile Facultății de Litere și Filosofie și ale Facultății de Matematică. Pentru a se întreține, face gazetărie. Redactor la „Capitala” (1898-1899), „Economia națională” (1902-1903) și „La Roumanie” (1902), colaborator la „Depeșa”, „Apărarea națională”, „Dorobanțul”, evoluează spre un naționalism cu accente xenofobe. Apare cu versuri, teatru, proză, articole de critică în „România jună”, „Noua revistă română”, „Literatură și artă română”, „România ilustrată”, „Românul literar”, „Sămănătorul”, „Făt-Frumos”. A semnat cu numeroase pseudonime: Caton, Eric, M. Pall, Narcis, S. Mușat, Sapho, Senez, Sentino, Sergiu, Ștef, Ștefan, P. Ștefan, Trubadur ș.a. În 1902 e ales secretar al Asociației Generale a Presei. Un timp a avut și o mică slujbă: bibliotecar la Ministerul Domeniilor. Personalitate donquijotescă, ancorată în vis și mitomanie, scandalizând prin discrepanța dintre inteligența de elită și sărăcia stridentă a omului, P. a fost una dintre figurile cele mai încărcate de neliniști ale boemei bucureștene. Bolnav de tuberculoză, se întoarce în satul natal; moare în vârstă de douăzeci și șapte de ani și este înmormântat în curtea bisericii.

Poemele din ciclurile *Fecioara în alb*, *Când vioarele tăcură*, *Moartea visurilor*, cuprinse în volumul publicat de autor în 1902, au apărut anterior, uneori sub alte titluri, în „Literatorul” (1899), „România jună” (1900), „Literatură și artă română” (1899-1901). *Cântecul toamnei* și *Serenade demonice* vor fi editate în volum postum, în 1909. După versificările începuturilor, pe teme umanitare, P. își găsește un drum propriu în poezie în contact cu simbolismul. Nu a fost însă un imitator. El a trăit, pe coordonate de o excepțională noblete intelectuală, drama singurătății și a eșecului, a fatalității tragice, regăsindu-se în tristețile misterioase din lirica simbolistă. Motivul poetului blestemat, impus la noi de Macedonski, era susținut la P. de sentimentul real (chiar dacă versul lui nu a putut evita întru totul clișeele) al condamnării fără ieșire conținute de aspirația spre ideal și transcendență. Văzând în artă singura cale de refacere a unității primare dintre om și întregul sacru, de care tehnica și excesiva civilizare îl îndepărtau, credea cu fanatism în misiunea poeziei sale. Primul nostru simbolist declarat, P. a transformat poezia în căutare superioară, desfășurată ca un delir obsesiv și muzical - „mistică înfiorare”, rugăciune, murmur, strigăt de spaimă. Ciclurile de poeme sunt construcții polifonice, cu leitmotive ce aduc la suprafață dureri ascunse. Emoția intelectualizată, senzațiile rafinate deșteptate de arte intră prin P. în poezie în stilizări când manieriste, când încărcate de o grație naivă. Imagini picturale și sonore se înlănțuie în asociații de simboluri cu sensuri polivalente, al căror ultim mister poetul pare a-l proteja. Sugestia muzicală, simbolul întrețin tonul surdinizat, atmosfera vapoasă, dar și obscura ambivalență a figurilor. Ciclul *Fecioara în alb* pare un cânt de slavă închinat unei iubite de o suavitate boticelliană (*La creatura di bianco vestita* era titlul dat de P. versurilor în „România jună”). Dar imaginea fecioarei se încarcă de semnificații mai adânci, purtând nostalgia unei purități inaccesibile și aproape inumane: frumosul absolut („Pe când deasupra aplecată, / În semn de veșnică iertare, / Va coborî înșeninată / Privirea albelor fecioare”). Domină, fascinant, albul lilial (și fantomatic), gestul hieratizat al rugii, într-o idealizare ce nu e străină de influențe prerafaelite și de surse mistice. Refrenele ritmează plângerea țintei aflate prea sus, prea departe și omeneasca zbatere între neprihană și păcat: „Ah! floarea dorului ce moare”; „Vai, blândul, tristul prinț vestit/ Ce triști sunt crinii pe cărare!”. Accentul cade pe atmosferă, picturalitatea rămâne eterată, absorbită în nuanță, imprecisă. Ciclul *Când vioarele tăcură* se cufundă în muzică, lux, visare vagă. Poezia instrumentelor muzicale (viori, întristate mandoline, flautul magic) vine din simbolismul francez. Elogiul tăcerii, albul atotstăpânitor trimite la Stéphane Mallarmé (pentru el, ca și pentru Ștefan George, P. nutrea un adevărat cult). Sinestezii de o deosebită finețe asociază sunete, culori și parfumuri până la risipirea contururilor lumii materiale. Dar elanul transcenderii alternează cu pierderea speranței („Târziu bătură-n ușa nebunelor fecioare”), ducând spre „moartea visurilor” și poema renunțării, a alunecării în deznădejde și moarte: „Lumina e un chin care ne-apasă, / Iar cerul nesfârșit ne dă fiori”. Întunecarea sufletului se infiltrază

într-o scenografie simbolică (noaptea fără stele, negrele ruine, turnul rece, plânsul în somn al păunilor, corbii), culminând cu năluca tragică a Marelui Răstignit. La fel ca în *Serenade demonice*, tensiunea ideilor și sentimentelor, sarcasmul precumpănesc. Însă convingerea prezenței unui centru regenerator, icoană a materiei spiritualizate – precum în viziunile esoterice ale lui Dante ori în cele ale rosicrucienilor –, înobilează suferința omului: „Și când vom fi streini de orice viață, / De stele, de parfum, de flori albastre, / O roză, ca pe-o insulă de gheață, / Va crește sfântă-n sufletele noastre”. Chiar dacă patetica damnării, ca și impresia de morbidețe ori de prețiozitate imprimă liricii lui P. un aer desuet și, alături de figurile ermetice, explică redusa ei audiență, prin el poezia românească a încorporat pe deplin muzica, anecdota lirică fiind înlocuită de simbol și de sugestia muzicală. Pe linia controlului ritmului și a concentrării emoției, cu P. și poemul în proză se rafinează. El este deopotrivă interesant ca dramaturg, fiind autorul primei piese de idei, care e și prima dramă a absolutului din literatura noastră: *Solii păcii* (în „Literatură și artă”, 1900-1901). Un conflict interior, născut de jindul după un suprafiresc ideal, capătă aici veșmânt de basm și de alegorie: prințul Viorel renunță la preapământeana Ileana pentru Simina, epifanie a perfecțiunii abstracte și inaccesibile, dar la capătul nefireștii asceze pe care și-o impune, a torturilor așteptării îl întâmpină Solii păcii (aparitii sumbre, cu model în teatrul lui Maurice Maeterlinck), anunțându-i moartea. P. a mai publicat drama *Frații* și, în „România ilustrată” din 1901, un fragment, *Cântecul singurătății*, dintr-o tragedie. Lui i s-a atribuit și o comedie ce vestejea „trădarea generoșilor” – *Prietenii poporului*, apărută în aceeași publicație, sub pseudonimul Ywann. Dar aceasta, probabil și volumul de crochiuri parlamentare intitulat *Cronici*, imprimat la Iași, în 1897, sub același pseudonim, pot aparține – cum precizează Constantin Constantinescu (Cosco) în amintirile sale – lui George Rădulescu, unul dintre directorii „României ilustrate”. Remarcabilă în epocă prin consecvența ei, prin soliditatea lecturilor și a argumentelor, este pledoaria lui P. pentru simbolism. Cunoscător, ca nimeni altul, al literaturii moderne, citită în original (Walt Whitman, André Gide, Arno Holz, Gabriele D'Annunzio, Hugo von Hofmannsthal, Friedrich Nietzsche), P. a fost, înainte de Ovid Densusianu, cel mai competent teoretician al simbolismului, cum se poate vedea în articolele *Noul curent literar* – 1899, *Poezia nouă*, *Transformarea liricii* – 1900. Încercând să îi găsească începutul în lirica lui Mihai Eminescu și la Macedonski, aduce în prim-plan conștiința nouă (acceptarea contrastelor, a părții întunecat-subterane a eului) din care izvorăște. Adept al estetismului, de la care reține ideea perfecțiunii formale, ca și pe aceea a metafizicii fondului, P. a dovedit, în același timp, o evoluată înțelegere a spiritului național în artă și a dialecticii tradiționalism – modernism, anticipând disputele teoretice ale deceniilor următoare (*Momentul național în artă*, 1900, *Arta națională*, 1901). Înainte de Lucian Blaga, a scris despre locul misterului în poezie și despre rolul inconștientului în evoluția formei interne în artă.

Simbolismul începe în literatura română efectiv cu Ștefan Petică. Al. Macedonski anunțase curentul, îi dăduse un început de doctrină, fără să fi devenit prin asta poet simbolist propriu-zis. Precursori ai simbolismului, Traian Demetrescu, Iuliu Cezar Săvescu îl vestesc doar prin unele note ale liricii lor, care în esență rămâne romantică în primul caz, parnasiană în cel de-al doilea. Ștefan Petică e însă simbolist prin însăși atitudinea lirică, prin sensibilitate, dacă nu și prin întreaga tehnică poetică. [...] Toate sau aproape toate notele definitorii ale versurilor lui Ștefan Petică sunt proprii și poemelor sale în proză. Pionier al acestei specii în literatura noastră, autorul *Serenadelor demonice* liricizează proza (teritoriul, de drept, al epicului) în conformitate cu tendințele simbolismului. Prozopoeemele sale vor converti stări sufletești imprecise în reprezentări vagi, vapoaze, proiectate în peisaje stranii, topite într-o atmosferă de vis, manevrând implicit fraza intens colorată afectiv, solubilă, de o fluiditate muzicală, și în genere instrumentele vorbirii lirice. Izbește și în cuprinsul lor, ca în versuri, acuitatea senzațiilor, îndeosebi a celor olfactive, iar erotismul, aici mai puțin stilizat, se rostește cu violență sporită.

DUMITRU MICU

SCRIERI: *Fecioara în alb. Când vioarele tăcură. Moartea visurilor*, București, 1902; *Frații*, București, 1903; *Cântecul toamnei. Serenade demonice*, București, 1909; *Poeme*, București, f.a.; *Opere*, îngr. și pref. N. Davidescu, București, 1938; *Scrieri*, I-II, îngr. și introd. Eufrosina Molcuț, București, 1970-1974; *Versuri*, Chișinău, 1999. **TRADUCERI:** [Walt Whitman, Petőfi Sándor, Heinrich Heine, Friedrich Martin von Bodenstedt, Mihail Lermontov, Adam Mickiewicz, Thomas Moore, Ivan Turgheniev], în *Scrieri*, I, București, 1970.

Repere bibliografice: Chendi, *Fragmente*, 89-94; [Ștefan Petică], „Freamătul”, 1912, 1-3 (număr omagial); Al.T. Stamatiad, *Doi dispăruți. Iuliu Săvescu-Ștefan Petică*, București, 1915; Davidescu, *Aspecte*, 5-6, 211-220; Perpessicius, *Opere*, II, 79-80, 169-171, VIII, 116-127, XII, 531-532; Grigore Tăbăcaru, *Ștefan Petică*, Tecuci, 1925; Al. T. Stamatiad, *Câțiva scriitori*, Arad, 1925, 10-44; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 233-238; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 606-608, *Ist. lit.* (1982), 685-686; C. Cosco, *Când era bunica fată*, București, 1944, 250-251; D. Karnabatt, *Bohema de altădată*, București, 1944, 111-134; Vianu, *Arta*, II, 75-77; Călinescu, *Aspecte*, 24-41; Bote, *Symbolismul, passim*; Noe Smirnov, *Teatrul lui Ștefan Petică*, RITL, 1968, 1; Ciopraga, *Lit. rom.*, 362-371; Micu, *Început*, 392-401; Zamfir, *Proza poetică*, 291-330; Rotaru, *O ist.*, 150-157; Cioculescu, *Itinerar*, I, 142-145, V, 372-376; Dumitrescu-Busulenga, *Valori*, 108-115; *Dict. lit.* 1900, 673-674; Zina Molcuț, *Ștefan Petică și vremea sa*, București, 1980; Modola, *Dramaturgia*, 176-196; [Ștefan Petică], în *Symbolismul european*, II, îngr. și introd. Eufrosina Molcuț, București, 1983, 449-460; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, 221-225; Constantin Trandafir, *Introducere în opera lui Ștefan Petică*, București, Minerva, 1984; Vasile, *Conceptul*, 155-159; Negoitescu, *Ist. lit.*, I, 162-164; *Poezia simbolistă românească*, îngr. Rodica Zafiu, București, 1996, 179-183; *Dict. analitic*, I, 189-190, II, 55-56; *Dict. esențial*, 636-638.

S.C.

PETRA, Nicolae (9.X.1909, Săliște, j. Sibiu - 15.VIII.1985, Ciudad de México), poet și eseist. Se trage dintr-o familie de intelectuali: mama, Ștefania Petra, era profesoară, iar tatăl, Nicolae Petra, medic. Tânărul urmează cursurile Liceului „Gheorghe Lazăr” din Sibiu, visând să ajungă biolog și frecventând literatura științifico-fantastică. Sub influența părinților, care voiau să îi asigure o profesiune practică, urmează cursurile Academiei Comerciale din București, unde la scurt timp după absolvire își trece doctoratul. A publicat studii economice privind pătrunderea capitalului străin în România. A fost angajat un timp la compania americană de turism Wagon Ltd. Cook, devine apoi patronul unei fabrici de tricotaje la Sibiu, lucrând, în același oraș, la o mică bancă a familiei. Se căsătorește cu Aurelia Micu, o americană de origine română. După intrarea trupelor rusești în România, soția și copiii pleacă în SUA, dar **P.** are dificultăți, reușind să părăsească țara în 1946. În drum spre America, este nevoit să se oprească un timp în Belgia, unde lucrează ca docher pentru a-și asigura subzistența. De-abia în 1947 primește viza de intrare în SUA, alăturându-se, în fine, familiei. O vreme își câștigă existența ca funcționar de bancă, apoi lucrează ca administrator al unei ferme. La începutul anului 1950 se afla în Guatemala, ca agent de turism al companiei Wagon Ltd. Cook, apoi în aceeași calitate în Cuba. Din 1958 devine directorul agențiilor firmei din America Centrală. Până la urmă reușește să-și deschidă în Ciudad de México un oficiu de turism independent, numit Petra, cultivând cu asiduitate grupurile de români din întreaga lume. Așa îl cunoaște, la Paris, pe Virgil Ierunca, împreună cu care fondează, în septembrie 1969, „Limite”, una din cele mai importante publicații ale exilului românesc, a cărei existență a depins în bună măsură de sprijinul financiar al lui **P.** Articole și versuri îi sunt găzduite în „Solia”, ziar al Episcopiei Ortodoxe Române din America, la care va fi și redactor (1949-1950), în „Revista

scriitorilor români”, „Cuvântul românesc”, „Destin”, „Semne”, „mele”, „Drum” ș.a. Înființează în 1960 Asociația Enciclopedică Română, proiectând să alcătuiască o enciclopedie a exilului. Picturile, desenele și acuarelele lui au fost expuse în Franța, Germania și Mexic.

Cu o structură de moralist, **P.** adună în primul său volum, *Predici în pustiu* (1960), o suită de eseuri despre dimensiunea morală a lucrurilor. Secvențele despre dragoste, muncă, singurătate, justiție, minciună etc. nu sunt ostentativ normative, ci par mai degrabă rememorări pentru sine însuși. Cu același titlu apare peste aproape un sfert de veac altă carte, cu subtitlul *Inutilitatea omenirii* (1982), principalul eseu de aici atrăgând atenția lui Emil Cioran. Alte capitole dezbat chestiuni spinoase, controversate: *Credința*, *O lume mai bună*. Dacă în primul volum autorul se situează în linia eticismului ardelean, filtrat prin poetica eseurilor lui Montaigne, în cel de-al doilea secvențele, denumite modest „considerații filosofice inconștiente”, intră în umbra gândirii cioraniene. Între aceste „limite” **P.** își gândește și poezia. O primă plachetă este tipărită în Mexic, cu titlul *Cele șapte anotimpuri* (1961), iar a doua carte, antologia *Poezii*, apare în 1974. Poetul trăiește intens prezentul, vâltorile vieții născând mereu energii pentru timpul și viața „de-acum”. Totuși, caligrafia versului nu poate ascunde „praful neputinței” și cenușa „idealului înfrânt”. E mult mai intens dorul de pământul natal, autorul încheind apoftegmatice: „O singură doină / și numai o vorbă / ne vine de-acolo și merge aici / și-o singură cale așază o țară în veci”.

SCRIERI: *Predici în pustiu*, vol. I: *Simplă învățătură*, Ciudad de México, 1960; *Cele șapte anotimpuri*, Ciudad de México, 1961; *Poezii*, Madrid, 1974; *Predici în pustiu. Inutilitatea omenirii*, Ciudad de México, 1982; *Caiet de aritmetică*, Ciudad de México, 1984.

Repere bibliografice: Vasile Posteuca, „*Predici în pustiu*”, „America”, 1961, 55; Horia Stamat, „*Poezii*”, „Limite”, 1976, 21; Dumitru Ichim, *Aspăialitatea numărului temporal în poezia lui Nicolae Petra*, „Cuvântul românesc” (Hamilton), 1984, 104; Virgil Ierunca, *Moartea unui om*, „Limite”, 1985, 12; Manolescu, *Enciclopedia*, 563-564. S.I.

PETRA-PETRESCU, Horia (26.XI.1884, Brașov - 12.V.1962, Sibiu), gazetar, autor dramatic, prozator și traducător. Este fiul Anei (n. Slaba) și al lui Nicolae Petra-Petrescu, publicist. Va absolvi școala primară din Șcheii Brașovului și, în 1903, Gimnaziul Greco-Oriental din același oraș. Își continuă studiile la Facultatea de Filosofie a Universității din Budapesta (1903-1904), la Viena (1904-1906) și Leipzig (1908-1910), unde obține titlul de doctor în filosofie cu o „disertație inaugurală” intitulată *Ioan Luca Caragiales Leben und Werke* și publicată în 1911. În perioada vieneză este ales secretar și, pentru un răstimp, în 1906, președinte al Societății Academice „România jună”. Debutase încă din 1903, în revista „Luceafărul”, care apărea la Budapesta, cu o povestire, continuând să publice proză, versuri și mai ales comentarii de literatură și publicistică socială în numeroase gazete sau reviste. Din 1911 intră în ziaristică, angajându-se la cotidianul „Românul” din Arad. Un an mai târziu este chemat la Brașov și numit secretar literar,

stipendiat al Societății pentru Fond de Teatru Român; în această calitate editează publicația societății, „Revista teatrală” (1913–1914), și îngrijește colecția „Biblioteca teatrală”, în care va tipări și texte dramatice proprii – *Văduvioara și alte șase monoloage* (1913) – sau localizări – *La sate* (1912), după Octave Feuillet, *Învingeri strălucite* (1913), după Georges Courteline, *Micul mincinos* (1913). Starea precară a sănătății îl obligă să își întrerupă activitatea din 1914 până în 1918, perioadă când se află la Viena și apoi la Praga, pentru a se trata. După război, pentru scurt timp, face parte din delegația română la Conferința de Pace de la Paris, apoi se întoarce în țară, stabilindu-se la Sibiu, unde își asumă, în continuarea preocupărilor tatălui său, diverse funcții de conducere la Astra: secretar literar, redactor și redactor-șef al revistei „Transilvania” (din 1923), redactor al calendarelor Astei („Amicul poporului”, 1924–1933, „Calendarul săteanului”, 1924–1933, „Calendarul Astra”, 1925–1928, 1930–1936, „Calendarul Daciei Traiane”), redactor al colecției de literatură „Biblioteca populară a Asociațiunii”. În noiembrie 1941, silit de asaltul tot mai insistent al bolii, renunță la îndatoririle și responsabilitățile pe care le avea.

P.-P. publică în 1908 o broșură, *Probleme teatrale*, urmată de alte cărți în care discută, fără pretenții de teoretizare, cu o informație la zi, în primul rând din surse germane, menirea educativă a teatrului: *Publicul nostru și teatrul* (1911), *Teatrul de vară* (1911), *Este mișcarea noastră teatrală un lux?* (1912), *Teatrul la țară* (1914). Un poem, *Faust și aviatorul* (1921), câteva drame și comedii „poporale” precum *În seara de Crăciun* (1921), *Gogu* (1922), *Între două focuri* (1923), culegerile de versuri *Pentru cei mici și buni* (1919), *Poezii* (1938) sau de proză, cum sunt *Pe pământ udat de sânge și alte schițe* (1924), „*Meșterul Nicu*” (1926), și câteva cărți în care adună articole și comentarii politice ori sociale, dar și însemnări despre literatură – *Îndemnuri* (1914), *Gânduri de duminică* (1937) ș.a. – depun, de asemenea, mărturie despre disponibilitățile unei personalități caracterizate printr-o remarcabilă deschidere către cele mai variate aspecte ale realităților românești din anii premergători și următori primului război mondial. O susținută activitate de conferențiar completează aceste preocupări, la care se adaugă interesul arătat actualității culturale și literare din țară, dar și din Germania sau din Cehia, pe care o va comenta în ziare și reviste. În același timp, întreține corespondență cu unii dintre cei mai reprezentativi oameni de cultură ai epocii, între care Sextil Pușcariu, Iosif Popovici, Octavian Tăslăuanu, Ilarion Pușcariu ș.a. Beneficiind de o informație directă și raportându-se mereu la ceea ce socotea a fi datoria unui scriitor român din Transilvania, traduce din scrierile lui Hans Christian Andersen, J.E. Volkelt, Bjørnstjerne Bjørnson, Selma Lagerlöf, Chateaubriand, Erkmann-Chatrion, Alphonse Daudet, Georges Courteline, Octave Feuillet, Petőfi Sándor, Božena Němcová, Karel Čapek, Maurice Maeterlinck, Alfred Sutro, Aleko Konstantinov, L.N. Tolstoi, I.S. Turgheniev, A.P. Cehov, Maxim Gorki, Leonid Andreev, Multatuli, Schiller, Roberto Bracco ș.a. A colaborat la „*Luceafărul*”, „*Viața românească*”, „*Sămănătorul*”, „*Flacăra*”, „*Convorbiri literare*”,

„*Familia*”, „*Gazeta Transilvaniei*”, „*Telegraful român*” ș.a., unde semnează și H. P. P., Bujorel, Dascălul Petrea, Horică, Marin Ilie (se preia numele unui personaj al lui N. Petra-Petrescu), Petre Olariu, Radu Mărgean sau Radu Paltin. Textele teatrale compuse de **P.-P.**, utile în vremea când au fost publicate și probabil jucate de actorii amatori din Transilvania, și-au pierdut cu timpul și prospețimea, și interesul. „Poporale” ca intenție, adică adresându-se mai puțin celor cu știință de carte și mai mult oamenilor de la sate, *În seara de Crăciun* sau *Între două focuri* sunt, de fapt, comedii ocazionale, fără alte merite în afara unor vași note de umor, intenția moralizatoare fiind dominantă. Schițele, nuvelele și cele câteva povestiri fantastice din volume precum *Pe pământ udat de sânge...* sau *O bucată de pâine din Banat și alte schițe originale* (1925) și din periodice merită ceva mai multă atenție. Notația moravurilor se îmbină cu înregistrarea aproape mereu fidelă a felului în care vorbesc oamenii simpli. Este o „proză țărănească”, în continuarea liniei curentului poporan de la „*Tribuna*” lui Ioan Slavici, dar și cu influențe dinspre poporanismul „*Vieții românești*”. Încă de luat în seamă și astăzi sunt paginile memorialistice, cele mai multe răspândite prin periodice, și substanțiala contribuție publicistică. Risipindu-se într-o febrilă prestație de activism social și cultural, **P.-P.** și-a neglijat tocmai ceea ce pare a fi fost adevărata sa vocație. El se dovedește un lector nu doar comprehensiv, ci și bine orientat în actualitatea literară. Îl interesează în egală măsură marii scriitori ruși (Tolstoi, Cehov, Gorki), câțiva din nordul Europei (Bjørnson, Selma Lagerlöf) sau francezi (Alphonse Daudet între alții), dar și romancierii germani de după 1920 ori Multatuli și Axel Munthe. Iar notele de lectură, mai ales acelea din revista „*Transilvania*”, unde avea o rubrică permanentă, îl arată deschis către orientări diverse, moderne și mărturisesc, totodată, luarea-aminte pe care o manifestă față de reprezentanții literaturii minorităților de la noi, bunăoară față de scriitorul șvab Adam Müller-Guttenbrunn.

SCRIERI: *Probleme teatrale*, Brașov, 1908; *Ioan Luca Caragiales Leben und Werke*, Leipzig, 1911; *Publicul nostru și teatrul*, Arad, 1911; *Teatrul de vară*, Brașov, 1911; *Este mișcarea noastră teatrală un lux?*, Brașov, [1912]; *Mișcarea noastră teatrală și zbuciumul sufletesc al intelectualilor de la noi*, Brașov, 1913; *Poezii și monoloage de declamat*, Brașov, 1913; *Văduvioara și alte șase monoloage*, Orăștie, 1913; *Viața intelectuală românească în orașele din Ardeal*, Brașov, 1914; *Teatrul la țară*, Brașov, 1914; *Îndemnuri*, Brașov, 1914; *Sestra Servatia [Sora Servatia]*, tr. I. Flajš Hansová, Praga, 1917; *Pentru cei mici și buni*, Sibiu, 1919; *Faust și aviatorul*, Sibiu, 1921; *În seara de Crăciun*, Săliște, 1921; *La răspântii*, Sibiu, 1921; *Gogu*, Sibiu, 1922; *Dacă dai de-un om de-al tău*, Sibiu, 1923; *Între două focuri*, Lugoj, 1923; *Călcâiul lui Achile*, Sibiu, 1924; *Cehi și români*, Sibiu, 1924; *Cât de departe au ajuns cu toții*, Sibiu, 1924; *Gânduri de dat mai departe*, Sibiu, 1924; *Linda Raia. Comedie cu lacrimi în ochi*, Sibiu, 1924; *Nu e numai la noi așa*, Sibiu, 1924; *Pe pământ udat de sânge și alte schițe*, Sibiu, 1924; *Toate plugurile umblă*, Sibiu, 1924; *Un tăciune și-un cărbune. Triptic tragicomic, joc de marionete pentru oameni mari*, Sibiu, 1924; *O bucată de pâine din Banat și alte schițe originale*, Sibiu, 1925; *Om nou se naște-n iaduri de dureri*, Sibiu, 1925; *Se-ntreabă mintea sănătoasă*, Sibiu, 1925; „*Meșterul Nicu*”, Sibiu, 1926; *Mila și compătimirea socială în literatură*, Sibiu, 1926; *Pacea de la Versailles*, Brașov, 1926; *Grivei și alte povestiri*, Sibiu, 1927;

Nicolae Bălcescu, Sibiu, 1927; *Nunta amânată*, Praga, 1927; *Abatele Zavoral și Institutul Cehoslovac-Român din Praga*, Sibiu, 1928; *Ceva despre Cehoslovacia*, Sibiu, 1928; *Ultima audiență*, Brașov, 1933; *Gânduri de duminică*, Brașov, 1937; *Unde-i iubire, acolo e Dumnezeu*, Sibiu, 1937; *Poezii*, Brașov, 1938; *Clipe de întremare sufletească*, f.l., f.a.; *Pentru serile de șezătoare*, f.l., f.a.; *Povești din țara Cehului* (în colaborare), f.l., f.a.

Traduceri: Maxim Gorki, *Nuvele*, Budapesta, 1906; J. E. Volkelt, *Arta, morala și cultura*, Brașov, 1909; Bjørnstjerne Bjørnson, *Mary*, Arad, 1911; Octave Feuillet, *La sate*, Brașov, 1912; Georges Courteline, *Învingeri strălucite*, Brașov, 1913; *Micul mincinos*, Brașov, 1913; Alfred Sutro, *În templul adevărului*, Brașov, 1914; Ivan Turgheniev, *Pânea altuia*, Brașov, 1914; Peter Rosegger, *Grigoraș-Păsăraru*, Brașov, 1915; L.N. Tolstoi și alții, *Stropi de rouă răcoritoare*, Sibiu, 1921; José Echegaray, *Marele Galeoto*, Sibiu, 1924.

Repere bibliografice: „Anuarul Gimnaziului Greco-Oriental Român din Brașov”, 1913, 247; *Raportul anual al Societății Academice Române Social-Literare „România jună” din Viena. 1904-1912*, Viena, 1912, 5, 12-19, 30; I. Grămadă, „România jună” din Viena, Arad, 1912, 68; Ion Scurtu, „Viața și operele maestrului Caragiale”, „Seara”, 1912, 725; I.I. Nedelescu, „Gogu”, „Gazeta cărților”, 1922, 6; Perpessicius, *Opere*, XII, 286, 501-502, 546; Al. Dima, *Un semănător al luminii*, „Calendarul sateanului”, 1937, 70-71; Horia Petra-Petrescu, în *Povestitori ardeleni și bănățeni până la Unire*, îngr. și pref. I. Breazu, Cluj, 1937, 229-233; Șerban Cioculescu, *Caragiale și ardelenii*, UVR, 1939, 34; Predescu, *Encicl.*, 650; Gh. Preda, *Activitatea Astei în 25 de ani de la Unire*, Sibiu, 1944, *passim*; Mircea Zăciu, *Ion Agârbiceanu*, București, 1964, 38-39; Aurel Vasiliu, *Însemnările unui sibian despre Caragiale*, LL, 1966; Elena Dunăreanu, *Centenarul revistei „Transilvania”*, Sibiu, 1969, 34-36; Ciopraga, *Lit. rom.*, 592-593; Eugen Onu, *Horia Petra-Petrescu*, „Calendar literar”, 1970, 141-142; Mircea Popa, *Horia Petra-Petrescu, animator al mișcării teatrale din Transilvania*, CNT, 1972, 24; Dragoș Șesan, *Horia Petra-Petrescu*, „Studii și cercetări științifice (Bacău)”, 1972, 203-208; *Cărturari brașoveni*, 179; *Publiciști ardeleni către Horia Petra-Petrescu*, I-III, îngr. Elena Dunăreanu, Sibiu, 1976-1979; Primo Cesari, *Un bibliotecar de la Astra*, „Radical”, 1993, 620; *Diçț. scriit. rom.*, III, 689-691; Mircea Popa, *Un prieten transilvănean al lui Caragiale*, ALA, 2002, 610. R.Z.

PETRA-PETRESCU, Nicolae (7.XI.1848, Ibănești, j. Mureș - 25.VI.1923, Sibiu), publicist și traducător. Are obârșie țărănească, tatăl său fiind printre fruntașii satului. Frecventează școala primară în satul natal, continuându-și învățătura la școlile din Reghin, Bistrița și, în cele din urmă, la Blaj, unde în 1869 își ia bacalaureatul. Se înscrie apoi la Seminarul Teologic din Sibiu. Între timp îl cunoaște pe mitropolitul Andrei Șaguna, câștigându-i simpatia și protecția. Viitorul publicist intenționa să studieze dreptul, dar solicitat de Visarion Roman, fondatorul Băncii „Albina”, se angajează funcționar la această instituție. Mai târziu va fi el însuși director al Băncii „Cordiana” din Fofeldea (lângă Sibiu). A mai îndeplinit și alte funcții: bibliotecar al Astei, arhivar bibliotecar, membru în Eforia Școalelor Centrale Române Greco-Ortodoxe din Brașov etc. În timpul primului război mondial a pribegit în Rusia. Scriitorul Horia Petra-Petrescu este fiul său.

Sub pseudonimul Moșul, **P.-P.** colaborează la „Telegraful român”, „Observatoriul”, „Gazeta Transilvaniei”, „Amicul familiei”, „Amicul tinerimei”, „Revista ilustrată”, „Familia” ș.a. Redactează el însuși revista „Muza” (1871) și calendarul „Amicul poporului”. Încurajează culegerea folclorului, publicând, în periodice, poezii populare. Este, în același timp, autorul multor traduceri, inegale ca valoare. Preferințele sale se îndreaptă spre literaturile rusă (Lev Tolstoi, Ivan Turgheniev, V. M. Garșin) și germană (Schiller). În genere, traducătorul folosește o frază cursivă. Se remarcă îndeosebi traduceri din Tolstoi, publicate în „Gazeta Transilvaniei” și adunate în volumul *Povestiri alese*. Alegerea textelor este subordonată, în majoritatea cazurilor, unor tendințe moralizatoare. Uneori **P.-P.** se depărtează prea mult de original, ocolind sondajele psihologice (nuvela *Patru zile de Garșin*), abuzând de latinisme (*Biografii romane* de A. W. Grube). A mai publicat două poezii patriotice (*3/15 mai și E păcat*) și câteva localizări (*Satul cu comorile*, *Geloșii*, *Pomul de Crăciun*).

SCRIERI: Ciprian Porumbescu, *compozitor român*, f.l., [1883]; *Satul cu comorile*, Brașov, 1884; *Geloșii*, Brașov, 1905; *Ilie Marin*, București, 1905; *Pomul de Crăciun*, Brașov, 1906; *Povestiri*, I, Sibiu, 1912. **Culegeri:** *Poezii populare*, în Gh. Preda, *Nicolae Petra-Petrescu (Moșul)*, Sibiu, 1926. **Traduceri:** A.W. Grube, *Biografii romane*, Sibiu, 1876; Clémence Robert, *Mandrin, căpitanul bandiților*, Sibiu, 1877; Carol Horn, *În munți*, Sibiu, 1879; Friedrich Schiller, *Nepotul ca unchi*, Sibiu, 1880; [Lev Tolstoi], *Povestiri alese*, Brașov, 1892; *Carnetul roșu*, Brașov, 1901; *Din putere proprie*, Sibiu, 1909; *Fabule după diferiți autori*, Sibiu, 1923; *Istorie orientale...*, Sibiu, 1923; *De braț cu Moșul în povești*, Sibiu, 1924.

Repere bibliografice: N. Petra-Petrescu, „Almanahul scriitorilor de la noi”, 1911, 97-104; Gh. Preda, *Nicolae Petra-Petrescu (Moșul)*, Sibiu, 1926; Petra Dascăl [Petre Olariu], *Amintiri recunoscătoare*, LU, 1935, 4-6; Predescu, *Encicl.*, 650-651; Valeriu Ciobanu, *Doi nuvelști ruși în România: V. Garșin și V. Korolenko*, RITL, 1955; Tatiana Nicolescu, *Tolstoi și literatura română*, București, 1963, 50; *Diçț. lit.* 1900, 675; *Datcu, Diçț. etnol.*, II, 151-152; *Diçț. scriit. rom.*, III, 691-692. C.Bz.

PETRACHE, Ion (19.II.1926, București), poet și prozator. A urmat liceul la Oltenița și, după o întrerupere, la Satu Mare, absolvindu-l în 1948. În timpul războiului (1944-1945) a fost aviator militar. După război lucrează o vreme în aviația civilă utilitară, în calitate de comandant de aerodrom la Satu Mare. Devine cursant al Școlii de Literatură „M. Eminescu” din București, pe care o încheie în 1952. Ulterior a lucrat ca redactor la „Viața militară”, „Aripile patriei”, „Viața românească” și la Radiodifuziunea Română. Debutează ca versuri în „Viața românească” (1950). Prima sa carte este placheta *Aripi*, apărută în 1953, urmată de numeroase volume de versuri (din care unul destinat copiilor - *Răscrucea vârstelor*, 1966), precum și de o culegere de nuvele.

Debutând în începutul anilor '50, **P.** a dat - la fel ca mulți dintre colegii săi de generație - o lirică declamatoare, „confecționată”, puternic marcată de comandamentele oficiale de militantism politico-patriotic și de accesibilitate propagandistică a expresiei. Ulterior, când presiunea dirijismului

politic a mai slăbit întrucâtva, poetul s-a străduit să-și pună în valoare filonul de sensibilitate genuin, relativ comun de altfel. Structural mai degrabă romantic, cultivând constant, dar cu un conformism prudent, procedeele expresive ale poeziei moderne, practică o lirică relativ „naivă”, artizanală, fără enormități, dar și fără sclipire, reușind să apară ca un fel de Panait Cerna întârziat. În mesajul lui se pot desluși o neliniște difuză, aprehensiunea – discret sugerată – a neîmplinirii, a senectuții, crâmpie de revelații, de vaticinări ori imprecapii (câteodată obscur-vindicative), plăcerea contemplației, uneori înfiorări convenționale pe teme istorice, considerații pe teme etice – totul schițat indecis și plat. Câteva caligrafieri intimiste nu sunt lipsite de oarece grație. Dar **P.** pare dispus să prelucreze liric, fără discernământ sau reticențe, orice pălpăire mai energică a sensibilității sale meditative. Preponderente ar fi regretul, neliniștea, tristețea, despărțirea, injustițiile și noncomunicarea, dar apar și izbucniri, poate autoironice, agresiv-narcisiste. Metafore, mici alegorii ori parabole punctează discursul, însă majoritatea poemelor rămân declarative ori, dimpotrivă, impenetrabil obscure. Ca prozator, **P.** a adunat în volumul *Dincolo de aparențe* (1968) câteva nuvele de nivel modest, articulate corect, totuși convenționale și previzibile în desfășurarea lor, deși subiectele și tratarea sunt relativ variate: un mutilat de război se întâlnește zilnic cu o femeie imaginară; o foarte tânără aviaatoare e menajată (nu numai din neîncredere în capacitățile ei profesionale, ci și din dragoste) de comandantul aerodromului, până ce, într-o situație neobișnuită, ea își dovedește competența; un țaran care a ucis pentru pământ se întoarce după cincisprezece ani de ocnă și își regăsește nevasta și copilul; un cioban de munte devine miner și e treptat lămurit de necesitatea luptei de clasă (contextul e cel al războiului, iar viziunea e tributară propagandei comuniste postbelice); o femeie dezaxată încearcă seducerea unui eminent compozitor, subiectul fiind tratat romantios, cu elemente de senzațional și cu un psihologism de duzină, combinat cu exigențe ale „demascării” disoluției morale a burgheziei, proprii rețetarului realismului socialist.

SCRIERI: *Aripi*, București, 1953; *Diminețile patriei*, București, 1959; *Întâlnire de seară*, București, 1965; *Răscrucea vârstelor*, București, 1966; *Dincolo de aparențe*, București, 1968; *Ciob de univers*, București, 1969; *Exodul umbrelor*, București, 1969; *Cântec pe toate cuvintele*, București, 1972; *Cer și pământ*, București, 1974; *Culorile sufletului*, București, 1974; *După concert*, București, 1976; *Dimineața împlinirilor*, București, 1978; *Noaptea nu vin din afară*, București, 1979; *Poeme din război*, pref. Nichita Stănescu, București, 1981; *Ninge pe ascuns*, București, 1988.

Repere bibliografice: M. N. Rusu, „*Întâlnire de seară*”, LCF, 1966, 12; Mircea Vaida, „*Întâlnire de seară*”, ST, 1966, 8; B. Mihai, „*Răscrucea vârstelor*”, LCF, 1967, 12; Matei Alexandrescu, „*Dincolo de aparențe*”, VR, 1969, 2; Mircea Filip Leteanu, „*Dincolo de aparențe*”, ATN, 1969, 2; Nicolae Florescu, „*Ciob de univers*”, IL, 1969, 8; Florin Manolescu, „*Exodul umbrelor*”, RL, 1969, 50; Ion Lotreanu, „*Cântec pe toate cuvintele*”, RL, 1972, 45; Dan Medeanu, „*Cântec pe toate cuvintele*”, CNT, 1973, 6; Dim. Rachici, „*Cer și pământ*”, O, 1974, 30; Ioan Adam, „*Culorile sufletului*”, SPM, 1975, 218; Piru, *Poezia*, I, 373–374; Dan Mutașcu, *Sentimentalul bine temperat*, SPM, 1977, 332; Costin Tuchilă, „*Noaptea nu vin din afară*”, LCF, 1979, 42; *Lit. rom. cont.*, I, 258–259. **N.Br.**

PETRAN, Iosif (pseudonim al lui Iosif Pocler; 14.VI.1932, București), prozator. Își începe învățătura la școala primară evreiască, urmând la București și Liceul „Cultura”, apoi Liceul „I.L. Caragiale” și Liceul Evreiesc, absolvit în 1948, precum și Școala Medie Sanitară. Devine funcționar la Ministerul de Externe. Între 1961 și 1964 va fi student la Institutul Pedagogic din București, secția română-franceză, lucrând ulterior ca profesor la mai multe școli bucureștene. Debutează în 1964 cu nuvele, obținând premiul al doilea la un concurs al „Gazetei literare”, iar prima carte de povestiri, *Lișița*, îi apare în 1965. Scrie scenarii radiofonice și adaptează pentru radio romane și nuvele clasice românești (*În vreme de război* de I.L. Caragiale, *Tănase Scatiu* de Duiliu Zamfirescu, *Enigma Otiliei* de G. Călinescu ș.a.). Stabilizat în Israel din 1972, scrie în presa de limbă română („*Viața noastră*”, „*Adevărul*”, „*Izvoare*”, „*Facła*”, „*Revista mea*”) și e secretar de redacție, apoi redactor-șef la „*Orient Express*”. Este membru al Asociației Scriitorilor Israelieni de Limbă Română din Israel și a fost distins cu Premiul „*Sion*” (1993).

Scriitor prolific, **P.** publică până la plecarea din țară cărți de proză scurtă și romane, bine primite în epocă. Multă obsesie sexuală, dialog fragmentar, laconic, sugerând stări și pulsuni ale inconștientului, mai mult decât structuri epice. Se simte tehnica lui Ernest Hemingway, modelul unor tineri prozatori ai momentului. Narațiunile decupează momente crepusculare din legăturile, de regulă incidentale, ale unor cupluri. Există propensiunea spre parabolă, tributară existențialismului, după cum intervin elemente precum absurdul, acceptarea întâmplării, sexul ca blestem și vocație fatală. Stăpânirea stilului este remarcabilă. De altfel, ediția definitivă a romanului *Portul pustiu* (1997) pare să adune toate trăsăturile și temele tinereții lui **P.** Scrisă în anii '60, respinsă de editurile românești, cartea construiește parabola unei insule infernale în care trăiește o mică unitate tribală cosmopolită, mai bine zis apatridă, supusă unei dictaturi de tip comunist, ca într-un fel de Cuba. Mai existau în literatura epocii Ceaușescu alte alegorii ale insulei scoase din fluxul timpului prin imobilism, precum romanul *Le Second Messenger* al lui Bujor Nedelcovici. Aceași tragedie a istoriei este întrupată la **P.** în imaginea deținuților înfomețați care își clamează libertatea prin lozinci festive. Fiu de miliardar, Max, evreu, nimerește în această lume, retrăind experiența străinului în lumea comunismului totalitar. Gulagul îl supune pe acest antierou statutului alienant impus de Consiliul cel temut, ipostază a celebrului Comitet Central, dându-i sentința „insulă pe viață”. Dar falia morală de tip „capitalist”, lumea anterioară a lui Max, îl consemnase drept corupt. Așa că acceptarea umilinței de „insular” e o reacție firească, iar evadarea va fi înțeleasă ca reintegrare în lumea originară. Sancțiunile practicate pe insulă, precum tăierea rației de carne, omniprezența lui Big Brother, polițistul suprem, prezența unui doctor pervers, „specialist” în genetică și realizând „eliminarea bătrânilor”, ca și a unui sculptor al potențailor comuniști completează imaginea unui sistem social atroce și grotesc. Absurdul orwellian se adaugă parabolei, dar mesajul cărții rămâne limpede. Nuvelele din

Alături de foc (1982) reiau tehnica narativă proprie scriitorului, cu unele accente noi: realitatea israeliană, experiența militară a eroului-narator, trecut prin războaiele israeliene, mediul cosmopolit incluzând proveniența românească a personajelor episodice. Interferarea lumilor și a culturilor e interesantă, ca și permanența fundalului creat de tensiunile israeliano-arabe. *Noapte albă*, reprezentativă în acest sens, evocă vizita lui Oscar - fost combatant de origine română care cucerise „cel mai vechi oraș din lume”, Ierihonul - în casa lui Zayd, arabul cunoscut de el în 1948. Fiul adoptiv al lui Zayd, Fuad, e obsedat de nevoia de a se răzbuna, de a-l ucide pe Oscar; acesta e apărât însă de legea ospetiei arabe, în care Zayd crede încă. Și prin această năvălă **P.** face joncțiunea cu prozatorii stângii israeliene. Altă dublă realitate e invocată în nuvela *Doctorul*. Ady, naratorul, vechi israelian, o revede pe fosta sa iubită într-o călătorie în România. Simona, căsătorită cu un inginer, nu își face probleme și i se dăruiește încă o dată. Apoi dispăre inexplicabil, în pofida întâlnirii fixate. De fapt, fusese urmărită de Securitate, iar soțul ei, disident, este arestat, cum se întâmplase și cu ea. În toată proza lui **P.** instantaneele de viață au orizont psihanalitic.

SCRIERI: *Lișița*, pref. Silviu Iosifescu, București, 1965; *Fotografii mișcate*, București, 1967; *Contratimp*, București, 1968; *Faruri de ceață*, București, 1970; *Soarta altuia*, București, 1970; *Moartea a doua*, București, 1971; *Pereti albi*, București, 1971; *Alături de foc*, Tel Aviv, 1982; *Portul pustiu*, București, 1997. **Traduceri:** Eric Westphal, *Vara neagră*, București, 1971; Guy de Maupassant, *Mai tare ca moartea*, București, 1972.

Repere bibliografice: Mihai Ungheanu, „*Contratimp*”, LCF, 1968, 32; Mircea Iorgulescu, „*Faruri de ceață*”, RL, 1970, 48; Alex. Ștefănescu, „*Moartea a doua*”, LCF, 1971, 20; Popa, *Dict. lit.* (1971), 452; Mircea Iorgulescu, *Iosif Petran*, CL, 1972, 22; Martha Cohen, *Iosif Petran. Pasionanta viață a unui scriitor*, „*Tribuna magazin*” (Tel Aviv), 1997, octombrie; Solo Har, *Generația confruntărilor*, București, 1997, 431-441; Elena-Esther Tacciu, „*Insula infernală*”, „*Minimum*” (Tel Aviv), 1998, 1; Aczél, *Scriitori rom. Israel*, 127-129; Manolescu, *Enciclopedia*, 564. E.-E.T.

PETRAȘ, Irina (27.XI.1947, Chirpăr, j. Sibiu), critic literar, editor și traducătoare. Este fiica Anei Petraș (n. Ganea) și a lui Ioan Pavel Petraș, funcționari. După ce urmează Liceul Teoretic din Agnita (1954-1965), face studii la Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj (1965-1970). O scurtă perioadă este profesoară de limba și literatura română la Liceul Pedagogic din Zalău, apoi la Liceul Teoretic din Agnita, iar din 1972 până în 1975 la Liceul „Ady-Șincal” din Cluj. Devine asistent universitar la cursurile pentru studenți străini de la Facultatea de Filologie din Cluj-Napoca, unde predă până în 1985. Își ia doctoratul în 1980, cu teza *Camil Petrescu - prozatorul*. Părăsește învățământul și se angajează ca bibliograf la Biblioteca Județeană „Octavian Goga” din același oraș. După 1989 se dedică activității editoriale, mai întâi la Editura Didactică și Pedagogică, iar din 1999 la Editura Casa Cărții de Știință din Cluj-Napoca. Debutază cu versuri în revista „Luminița” (1957), iar prima carte, *Proza lui Camil Petrescu*, îi apare în 1981. Colaborează la „*Steaua*”, „*Tribuna*”,

„*Transilvania*”, „*Echinox*”, „*Astra*”, „*Vatra*”, „*Ramuri*”, „*România literară*”, „*Ateneu*”, „*Tomis*”, „*Orizont*”, „*Literatorul*” „*Supliment literar-artistic al «Scânteii tineretului»*”, „*Caiete critice*”, „*Contemporanul - Ideea europeană*”, „*Apostrof*” ș.a. A mai semnat cu pseudonimele Agneta Ganea, Ileana Ulmu.

P. desfășoară o activitate intensă în presa literară, deținând rubrici permanente în „*Steaua*”, „*Transilvania*” (cronica traducerilor) sau în „*Apostrof*” (cronica literară) și în „*Contemporanul - Ideea europeană*” („*Genosanalize*”). În 1989 tipărește tripla monografie aniversară *Un veac de nemurire: Mihai Eminescu, Veronica Micle, Ion Creangă*, iar după această carte scoate aproape în fiecare an câte două sau mai multe volume, rod al unei munci asidue, ambițioase. Revine la subiecte care au preocupat-o și scrie din nou despre Camil Petrescu (1994), reconsiderat în interiorul câtorva „*șchițe pentru un portret*”, sau despre Ion Creangă, studiat dintr-un unghi inedit (*Ion Creangă, povestitorul*, 1992; Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj), ori despre Mihai Eminescu. **P.** atacă dintr-odată subiecte dificile. Descoperă la autorii cerceți elemente noi, îi abordează din perspective care îi permit multe considerații originale, în grila critică modernă. Nu este de neglijat latura didactică a comentariului, autoarea intenționând aproape în mod declarat să ofere „*lecții*” de interpretare, ceea ce pare că reduce substanțial devierea spre fantezie, spre metafora critică. Tot în linie didactică se așază mai multe volume cu structură de dicționar dedicate teoriei literaturii, esteticii, stilisticii, versificației: *Curențe literare* (1992),

Figuri de stil (1992), *Genuri și specii literare* (1993), *Metrică și prozodie* (1995), *Teoria literaturii* (1996). Aceste cărți, de o mare utilitate pentru elevi, studenți și profesori, se sprijină pe o bibliografie impresionantă. Autoarea nu se rezumă la a da informații, ci pune în discuție noțiunile, conceptele, le interpretează și le exemplifică. Și alte cărți sunt demne de ceea ce numesc bibliotecarii „raftul liber”, fiind vorba mai ales de un nou dicționar, *Panorama criticii literare românești. 1950–2000* (2001), ca și de „inventarierea” critică a peisajului literar contemporan: *Cărțile deceniului 10* (2003), *Fabrica de literatură* (2003). Partea cea mai interesantă a exercițiului de lectură și interpretare pe care îl practică P. este însă eseistica: *Știința morții* (I–II, 1995–2001), *Limba, stăpâna noastră. Încercare asupra feminității limbii române* (1999) și *Feminitatea limbii române. Genosanalize* (2002). Primul eseu, rezultat al unei maturități asumate energic, se derulează când cu detașare, când cu accente mai personale, strălucind prin teorie umbrele lumii de dincolo și exemplificând totul prin literatura care a abordat acest subiect. Celelalte lucrări sunt în primul rând expresia unui feminism ostentativ, aproape disprețuitor, descoperind limbii române calitățile femeii puternice, opusă bărbatului oscilant. În al doilea rând, reprezintă un omagiu adus expresivității și diversității poetice a limbii noastre, în ciuda handicapului recunoscut al circulației limitate. Pentru aceste eseuri P. a obținut Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj (1995, 1999). A transpus în românește mai bine de douăzeci de volume din diverse literaturi și genuri (variind de la SF și polițier la eseu și poezie). Traduce din Marcel Moreau, din Edgar Wallace, Anatoli Râbakov, G. K. Chesterton, Jean-Luc Outers ș.a. De semnalat e și publicarea în facsimil, într-un elegant album (1997), a „caietelor eminesciene” de la Academia Română.

SCRIERI: *Proza lui Camil Petrescu*, Cluj-Napoca, 1981; *Un veac de nemurire: Mihai Eminescu, Veronica Micle, Ion Creangă*, Cluj-Napoca, 1989; *Curentele literare*, București, 1992; *Figuri de stil*, București, 1992; *Ion Creangă, povestitorul*, București, 1992; *Genuri și specii literare*, București, 1993; *Camil Petrescu. Schițe pentru un portret*, București, 1994; *Literatura română contemporană*, București, 1994; *Metrică și prozodie*, București, 1995; *Știința morții*, I, Cluj-Napoca, 1995, II, Pitești, 2001; *Teoria literaturii*, București, 1996; *Limba, stăpâna noastră. Încercare asupra feminității limbii române*, Cluj-Napoca, 1999; *Panorama criticii literare românești. 1950–2000*, Cluj-Napoca, 2001; *Feminitatea limbii române. Genosanalize*, Cluj-Napoca, 2002; *Cărțile deceniului 10*, Cluj-Napoca, 2003; *Fabrica de literatură*, Pitești, 2003. **Traduceri:** Henry James, *Povestiri cu fantome*, Cluj-Napoca, 1991; Anatoli Râbakov, *Copiii din Arbat*, Cluj-Napoca, 1991, *Secretul cercului purpuriu*, Cluj-Napoca, 1991; Edgar Wallace, *Misterul narcisei galbene*, Cluj-Napoca, 1991; Marcel Moreau, *Discurs contra piedicilor*, Cluj-Napoca, 1993, *Farmacul și groaza*, București, 1994, *Artele viscereale*, București, 1997, *Celebrarea femeii*, București 1998; Virgil Tănase, *România mea*, București, 1996; *Poeți din Quebec*, București, 1997; Sylvain Rivière, *Lieux-dits – Locuri anume*, ed. bilingvă, București, 1997, *Jactance – Pălăvrăgeală*, ed. bilingvă, București, 2002 (în colaborare); Jacques de Decker, *Roata cea mare*, București, 1998; Jean-Luc Outers, *Locul mortului*, București, 1998, *Compania apelor*, București, 2002; Michel Haar, *Cântul pământului. Heidegger și temeiurile istoriei ființei*, Cluj-Napoca, 1998; G. K. Chesterton, *Orthodoxia sau dreapta credință*, Pitești, 1999; D. H. Lawrence, *The Rocking-Horse Winner – Căluțul câștigător*, Pitești, 1999;

Poeme. Cinci poeți portughezi, București, 1999; *Poètes roumains contemporains*, pref. trad., Quebec, 2000; Constantin Stoiciu, *Fragmente frivole de eternitate*, București, 2001; Philip Roth, *Animal pe moarte*, Cluj-Napoca, 2001; Michel Lambert, *A treia treaptă*, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Mircea Mihaies, „Proza lui Camil Petrescu”, O, 1982, 9; Virgil Leon, „Proza lui Camil Petrescu”, ECH, 1982, 8–9; Zorin Diaconescu, „Proza lui Camil Petrescu”, AST, 1983, 1; Călinescu, *Bibliotecă*, 168–170; Al. Piru, „Un veac de nemurire: Mihai Eminescu, Veronica Micle, Ion Creangă”, SLAST, 1989, 31; Gheorghe Glodeanu, „Un veac de nemurire”, TR, 1989, 40; Constantin Cubleşan, *Eminescu în conștiința critică*, București, 1994, 59–62; Dan Damaschin, „Știința morții”, „Unu”, 1996, 2; Ruxandra Cesereanu, *O gurmândă a morții*, ST, 1996, 4–5; Mircea Popa, „Știința morții”, „Adevărul de Cluj”, 1996, 31 iulie, 7 august; Daniel Ștefan Pocovnicu, „Știința morții”, ATN, 1996, 9; Micu, *Scurtă ist.*, IV, 155–156; Ruxandra Cesereanu, „Limba, stăpâna noastră”, „Ziarul de Cluj”, 1999, 21 aprilie; Ion Cristofor, „Limba, stăpâna noastră”, TR, 1999, 25–28; Simona Iancu, „Limba, stăpâna noastră”, TR, 1999, 33–36; Adrian Mihalache, „Poètes roumains contemporains”, CNT, 2000, 6; Aura Christi, „Știința morții”, CNT, 2000, 9; C. Stănescu, „Panorama criticii literare”, ALA, 2000, 510; Clujeni ai secolului 20. *Dicționar esențial*, Cluj-Napoca, 2000, 249–250; *Dicț. scriit. rom.*, III, 692–694; Mircea Angheliescu, „Panorama criticii literare”, RL, 2002, 5; Constantin Coroiu, „Feminitatea limbii române”, ALA, 2002, 12 februarie; Daniel Cristea-Enache, „Panorama criticii literare”, ADV, 2002, 3731; Ion Pop, „Panorama criticii literare”, VTRA, 2002, 5–6; Ovidiu Mircean, „Feminitatea limbii române”, ST, 2002, 11–12; Diana Adamek, *Transilvania și verile cu polen. Clujul literar în anii '90*, Pitești, 2002, 108–115; Ion Bogdan Lefter, „Feminitatea limbii române”, OC, 2003, 164; Constantin Coroiu, *O bibliotecă într-o carte*, DL, 2003, 2; Claudiu Groza, „Panorama criticii literare”, TR, 2003, 23; Paul Schweiger, „Școala morții” 2 și „Feminitatea limbii române”, „Viața literară” (Tel Aviv), 2003, 17 octombrie. V.T.

PETRAȘCU, Nicolae (5.XII.1859, Tecuci – 24.V.1944, București), critic literar și prozator. Este fiul Elenei (n. Bița) și al lui Costache Petrovici-Ruscicliu, mici proprietari în Fălciu, și frate cu pictorul Gheorghe Petrașcu. A urmat școala primară în orașul natal, iar cursurile secundare la Liceul „Gh. Roșca Codreanu” din Bârlad (1873–1880), adoptând de timpuriu numele sub care va deveni cunoscut mai târziu. În 1880 s-a înscris la Facultatea de Litere și Drept din București, pe care o termină în 1884. Elev fiind, trimisese „Convorbirilor literare” câteva poezii, care nu au fost tipărite. Ca student, frecventează seratele de la „Intim club”, unde îi cunoaște pe câțiva dintre scriitorii și artiștii de frunte ai țării, între care și pe Duiliu Zamfirescu, de care s-a legat printr-o lungă prietenie. În 1883 este introdus la ședințele Junimii bucareștene. Atașat în Ministerul de Externe (1885), șef de cabinet al lui P. P. Carp (1888), va fi numit secretar de legație la Paris (1889) și Istanbul (1890). Din 1892, retrăgându-se din diplomație, ține, la recomandarea lui Titu Maiorescu, un curs facultativ de istoria literaturii române la Universitatea din București. Sprijină activitatea politică a Junimii în coloanele ziarului „Constituționalul”, dar se desprinde treptat atât de principiile ei literare, cât și de cele politice. Întemeiază, împreună cu D. C. Ollănescu-Ascanio, o nouă societate – Amicii literaturii și artei române – și editează, din noiembrie 1896, revista „Literatură și artă română”, al cărei director a fost până la încetarea

publicației, în 1910. Debutază cu versuri în „Jurnalul pentru toți” (1879), revistă scoasă la Iași de Emanoil Arghiropol. Diverse articole și încercări critice i-au apărut în „Convorbiri literare”, „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, „Ateneul român”, „Vieța nouă”, „Viața socială”. Cronicile și recenziile le-a semnat și cu pseudonimele D. Carpat, A. Costin, O. Leandru, O. Lian, Lucenzio, Nap, I. Nestor, Don Paez, D. Riveanu, El. Rovin, Sanzio, E. Serea, Silver sau Sirius. Către sfârșitul vieții și-a reluat activitatea de critic literar, întreruptă aproape două decenii, alcătuiind câteva monografii despre scriitorii și artiștii pe care îi cunoscuse.

Ambiția lui P. era de a fi socotit un îndrumător al literaturii române de la sfârșitul secolului al XIX-lea, căreia intenționa să îi dea, după propria-i expresie, o „nouă orientare”. În critică a debutat în 1887, în paginile „Convorbirilor literare”, cu un articol foarte drastic la adresa lui B. Delavrancea, iscălit cu pseudonimul, ce îi va deveni obișnuit, A. Costin. Părea un adept convins al ideilor maioresciene despre literatură, motiv pentru care Iacob Negruzzi i-a și încredințat, pentru scurt timp, obligațiile de redactor al „Convorbirilor literare” (1888). În polemica dintre Titu Maiorescu și C. Dobrogeanu-Gherea, s-a situat alături de cel dintâi, ca într-un studiu dedicat lui Mihai Eminescu (1892), prima lucrare amplă care cercetează viața și opera marelui poet. Pe baza unor documente inedite, P. reconstituie cu exactitate momentele principale din existența lui Eminescu și discută aplicat câteva trăsături ale operei, ce privesc componența vocabularului, muzicalitatea și armonia versului, inițind astfel studiul formal al poeziei eminesciene. După 1892 încearcă să practice o critică literară întemeiată nu doar pe gustul artistic, ci mai ales pe ceea ce el dorea să fie criteriul obiective. Socotește opera literară determinată în chip decisiv de mediul social, de caracterul și de ereditatea artistului. Monografia despre Vasile Alecsandri, din 1894, deși investighează pe larg caracteristicile epocii, nu reușește să stabilească relația hotărâtoare dintre esența operei poetului și epoca în care aceasta a fost creată. O atenție deosebită a arătat P. relației dintre public și literatură. Cauza pentru care scriitorii români nu aveau cititori el o considera a fi intransigența junimistă față de scrierile cu caracter patriotic, singurele care – după el – puteau câștiga o largă adeziune. De aceea, în activitatea sa critică a adoptat o atitudine de toleranță față de orice lucrare provenind de la un scriitor român, mai ales dacă aceasta era inspirată din istoria națională. P. s-a remarcat cu deosebire prin campania dusă pentru reorganizarea teatrelor naționale și a conservatoarelor de muzică și artă dramatică, precum și prin aceea pentru sprijinirea scriitorilor și a artiștilor de către stat. Prețuitor constant al artelor plastice, el este autorul unei serii de monografii despre Ion Mincu, Nicolae Grigorescu, Ioan Georgescu, G. Demetrescu-Mirea, pe care i-a cunoscut și sprijinit prin revista sa. De altfel, arhitectul Ion Mincu este și personajul principal din romanul *Marin Gelea* (1905), scriere cu numeroase inserții autobiografice, în care P. intenționează să descrie societatea românească și îndeosebi lumea literar-artistică de la sfârșitul secolului al XIX-lea.

SCRIERI: *Mihail Eminescu*, București, 1892; *Noi în 1892*, București, 1892; *Figuri literare contemporane*, București, 1893; *Vasile Alecsandri*,

București, 1894; *Scriitori români contemporani*, București, 1898; *Carmen Sylva*, București, 1899; *Marin Gelea*, București, 1905; *Zvârcoliri* (în colaborare cu I. Gr. Perieșteanu), București, 1907; *Dimitrie C. Ollănescu (Ascanio)*, București, 1926; *Ioan Mincu*, București, 1928; *Duiliu Zamfirescu*, București, 1929; *N. Grigorescu*, București, 1930; *Anghel Demetrescu*, București, 1931; *Ioan Georgescu*, București, 1931; *Dimitrie Bolintineanu*, București, 1932; *G. D. Mirea*, București, f. a.; *Artiști români contemporani*, București, f. a.; *Icoane de lumină*, București, I-IV, 1935-1941; ed. îngr. și pref. Dumitru Petrescu, București, 1972.

Repere bibliografice: Iorga, *Pagini*, I, 179-186; Chendi, *Impresii*, 205-213; Perpessicius, *Opere*, V, 135-139; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 479, *Ist. lit.* (1982), 541-542, 1004; Lovinescu, *Maiorescu post.*, 153-171; Ciopraga, *Lit. rom.*, 23-25, 669; Micu, *Început*, 21-24; Bucur, *Istoriografia*, 130-135; Gafița, *Fața lunii*, 509-521; Mihăilescu, *Conceptul*, I, 57, 124-126, 179, 229; Cioculescu, *Itinerar*, III, 130-134; *Dicț. lit.* 1900, 675-676; Vasile, *Conceptul*, 150-151; *Dicț. scriit. rom.*, III, 694-696. D.M.

PETRAȘINCU, Dan (pseudonim al lui Angelo Morretta; 2.VI.1910, Odessa - 1997, Roma), prozator. Tatăl, de profesiune sculptor ceramist, era originar din Sicilia, iar mama, Ana (n. Munteanu), din Slobozia. Până la vârsta de zece ani locuiește, împreună cu familia, la Odessa, unde face școala primară. În 1920, ca urmare a revoluției bolșevice, emigrează în România. Urmează liceul la Râmnicu Sărat și București. Frecventează cenaclul Sburătorului începând din octombrie 1931, când E. Lovinescu notează în „agende” că italianul „citește poezii declamatorii date la «Adevărul», peste o săptămână prezentând „o schiță fantastică, *Cocoșul*, acceptabilă, și o poezie”. În noiembrie „cere un pseudonim”, iar în februarie 1932 „citește un fragment de roman”, pentru care în martie „vrea o prefață”, ceea ce „se primește foarte condiționat”, tot atunci fiind notat pseudonimul, deocamdată însoțit de numele real: „Moretta-Petrașincu citește o schiță”. P. va fi, până la moartea mentorului său, unul dintre cei mai asidui frecventatori ai cenaclului. Debutază în 1931, cu versuri, la „Adevărul literar și artistic”. În 1932-1933, conduce, alături de Horia Liman și Ieronim Șerbu, lunarul „Discobolul”. Este redactor la „Rampa”, „Adevărul”, „Reporter”, „Lumea românească” și „România literară”. În anii războiului i se încredințează spre redactare pagina literară a ziarului „Viața”. Mai colaborează la „România” lui Cezar Petrescu, iar după război la ziarele „Frontul plugarilor” și „Națiunea”. Prima carte, romanul *Sângele*, îi apare în 1935, autorul fiind remarcat de ziarul „Dimineța”, care îi acordă un premiu pentru proză. După o vizită de șapte luni, în 1949, în Italia, renunță un timp la ideea de a emigra în Occident, dar în 1951 se va stabili la Roma. Semnând cu numele său real, publică în italiană lucrări pe teme de mitologie și religie, antropologie, filosofia limbajului, fiind sedus de cultura orientală veche, pe care o propune cititorului european în intenția de a-i atrage atenția asupra surselor unei posibile resurecții spirituale a Occidentului. În 1968 predă istoria religiilor orientale la Universitatea Teologică „Marianum” din Roma. Ultimul text de ficțiune scris în limba română este romanul *Omul suspect*, din care în 1971 publică

fragmente în „Revista scriitorilor români” de la München. E un roman autobiografic, axat pe dificultățile de opțiune ale omului și scriitorului cu dublă ascendență etnică și lingvistică. În România postbelică P. nu e un autor propriu-zis interzis (e acceptat să viziteze țara în câteva rânduri, însă numai odată cu așa-numitul „dezgheț ideologic”), totuși nici opera sa românească, nici cea în alte limbi nu pătrund în circuitul public, scriitorul rămânând până în anii '90 aproape necunoscut.

Destinul lui P. este brăzdat de contradicții, incertitudini și imprevizibil. Omul civic, ca și intelectualul, nu pare a-și găsi niciodată locul definitiv. „Nici de dreapta, nici de stânga, se angajează întâi într-o parte, apoi în partea cealaltă, își dă seama că a făcut o prostie, se exilează, nu-i place Occidentul, se întoarce în România, înțelege că iar a greșit, se reîntoarce în Occident, și atunci are o mutație de existență și preocupări. Renunță la vocația de romancier, deși scrisese un roman în care povestise tribulațiile disponibilităților sale, și se preocupă de religiile extrem orientale, după ce se stabilește definitiv în Occident” (Virgil Ierunca). Debutează sub auspiciile lui E. Lovinescu, pentru care, de exemplu, *Omul gol* (1936) e „o strălucită culegere de nuvele [...] ce-l situează [...] printre continuatorii literaturii psihologice a Hortensiei Papadat-Bengescu, cea mai mare ce există în românește”, iar în romanul *Monstrul* (1937) criticul remarca „influența rusească și îndeosebi dostoevskiană”, beneficia „în sânul unei literaturi gospodărite geometric”, și îi prevedea autorului „un destin literar ce se va impune curând evidenței, monolitic”. Pozitive, elogioase chiar, sunt și judecățile de valoare ale lui Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu și Perpessicius. Nu însă și aprecierea lui G. Călinescu din *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, nemulțumit de morbiditatea scrierilor lui P. Critica de după război prelungeste tocmai această judecată negativă, mai întâi prin Al. Piru, apoi prin Ov. S. Crohmălniceanu, care le reproșează naturalismul și freudismul. După 1989, când se reeditează romanul *Monstrul*, s-ar părea că receptarea prozei lui P. reintră într-o etapă favorabilă. Romanele și nuvelele prezintă, desigur, niște „cazuri”, dar ele se află departe atât de radicalismul maniheist al opoziției sănătos - bolnav din naturalism, cât și de morbiditatea și frecvența mohoreală a investigațiilor psihanalitice. Numitorul tematic comun al prozei lui P. îl formează relația dizarmonic - armonic/ rearmonizare și continua pendulare între patologic și normal, între care nu (mai) există o falie. Patologicul este depășit printr-o aspirație a (re)integrării în cosmos sau, mai puțin pretențios, printr-o reintrare în regula normalului: aspirație uneori ratată (Martin din *Sângele*, Cora din *Cora și dragostea*, 1943), alteori împlinită (Emil din *Monstrul*, Costin din *Miracolul*, 1939). E semnificativ că între antecedentele salvării lui Emil se regăsește sensibilitatea extremă la limbajul și muzica ascunsă a universului, pe care I. Al. Brătescu-Voinești o trecuse într-un personaj de nivel. Acest elan conferă personajelor o anumită solaritate - chiar în momentele lor de derută maximă -, provenită și din faptul că ele apelează conștient la forțe benefice și reechilibrante. Paradigmatic este romanul *Monstrul*, cea mai bună creație epică a lui P., unde protagonistul recurge insistent și programatic la virtualitățile

sale pozitive, în stare să le distrugă pe cele malefice (acestea sunt „monstrul”), cauzate de relația exclusivistă (latent complex al lui Oedip) pe care încearcă să i-o inculce mama posesivă, insidios tiranică. Personajele reprezentative din mai toate prozele alcătuiesc o mică galerie de inadaptabili, oameni solitari și care detestă existența cotidiană banală și burgheză, „mahalaua” morală, din care vor să evadeze. Romancierul e un fin analist al acestor procese de eliberare și rearmonizare, după cum e și un bun observator al periferiei, cu lumea și limbajul ei. El excelează în introspecția stărilor în care insul e deopotrivă actor și spectator, altfel spus, împinge analiza lucidă până la cazuistică; după cum reușește la fel de bine în analiza stărilor de conștiință modificate, unde în prim-plan trece supraconștientul, ca în *Sângele*, aici protagonistul trăind o „nebulie lucidă”, sau a rupturilor de conștiință. Remarcabilă e, de asemenea, manevrarea liberă, dezinvoltă a tehnicilor romanului subiectiv: alternarea narațiunii la persoana a treia cu stilul indirect liber sau cu jurnalul (*Monstrul*) ori abordarea *de plano* a romanului-jurnal, în care naratorul-diarist prilejuiește frecvente comentarii autoreflexive. Mai mult decât alte personaje, protagonistul romanului *Cora și dragostea* resimte acut imposibilitatea de a-l înțelege pe celălalt - monadă hermetic repliată asupra-și. Jurnalul pe care îl ține Mihai este un mijloc de decriptare a celuilalt, dar și a diaristului însuși, care își analizează cu maximă luciditate derapajele conștiinței și imposibilitatea comunicării reale - altă temă a scriitorului. În tânărul P. E. Lovinescu îl vedea pe liderul noii generații de romancieri. Pronosticul său avea suficiente premise. Dacă istoria postbelică ar fi fost alta, premisa ar fi putut deveni realitate.

SCRIERI: *Sângele*, București, 1935; *Omul gol*, București, 1936; *Monstrul*, București, 1937; ed. (*Copilăria cu umbre*), București, 1944; ed. București, 1994; *Miracolul*, București, 1939; *Junglă*, București, 1940; *Omul și fiara*, București, 1941; *Edgar Poe, iluminatul*, București, 1942; *Cora și dragostea*, București, 1943; *Timpuri împlinite*, București, 1947; *Un mare poet al libertății: Alexandru Sergheevici Pușkin*, București, 1949; *La resa dei conti*, Roma, 1957; *Lo spirito dell'India*, Roma, 1960; *Gli dei dell'India*, Milano, 1966; ed. (*I miti indiani*), Milano, 1982; ed. (*Mituri indiene*), tr. Mara și Florin Chirițescu, București, 1998; *Il pensiero Vedanta*, Roma, 1968; ed. (*Gândirea Vedanta*), tr. Mara și Florin Chirițescu, București, 1996; *La parola e il silenzio*, Roma, 1970; ed. (*Cuvântul și tăcerea. O posibilă reconstituire a Logosului cu ajutorul conceptului de Sabda-Sphoṭa din lingvistica indiană*), tr. Mara și Florin Chirițescu, București, 1994; *Il Daimon e il superuomo*, Roma, 1972; ed. (*Daimon și supraom*), tr. Bogdan Zotta, București, 1994; *Aurobindo e il futuro dell'uomo*, Roma, 1974; *Il Quinto millennio*, Milano, 1979; *I miti delle antiche civiltà messicane*, Milano, 1984; ed. (*Miturile vechilor civilizații mexicane*), tr. Viorica Alistar, București, 1998; *Miti antichi e mito del progresso. Antropologia del sacro dal paleolitico al nucleare*, Genova, 1990; ed. (*Mituri antice și mitul progresului. Antropologia sacrului din paleolitic până în era nucleară*), tr. Viorica Alistar, București, 1994; *I miti maya e aztechi e delle antiche civiltă messicane*, Milano, 1996. **TRADUCERI:** Louis Bromfield, *Cabaretul 55. Spioana. Vas de lux. Ce devin?*, București, 1943; *Femei „eroi ai Uniunii Sovietice”*, București, 1944; André Goujon, *Pământul, izvor de bogății*, București, 1943; *Münchenhausen. Isprăvile baronului Minciună. Călătorii minunate pe apă și pe uscat*, București, 1943; Wanda Wasilewska, *Dragoste simplă*, București, 1944; Gaston Baty, *Doamna Bovary*, București, f.a.; Victor Hugo, *Lucrezia Borgia*, București, f.a.; K. Winter, *Fascinație*, București, f.a.

Repere bibliografice: G. Călinescu, „Sângele”, ALA, 1935, 752; Cioculescu, *Aspecte*, 295; Lovinescu, *Scrieri*, II, 452-453, III, 260-262, VI, 294-295; Papadima, *Creatorii*, 338-341; G. Călinescu, „Omul gol”, ALA, 1936, 807; Sadoveanu, *Cărți*, II, 205-206; G. Călinescu, „Monstrul”, ALA, 1937, 884; Perpessicius, *Opere*, VII, 331-335, IX, 166-175, XII, 195-200; Streinu, *Pagini*, V, 277-280; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 879-880, *Ist. lit.* (1982), 966; Al. A. Philippide, „*Timpuri împlinite*”, „Semnalul”, 1947, 1594; Al. Piru, „*Timpuri împlinite*”, „Națiunea”, 1947, 389; Piru, *Panorama*, 330-333; Mircea Popescu, „*Cuvântul și tăcerea*” lui Dan Petrașincu, „*Revista scriitorilor români*” (München), 1970, 9; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), 435-436; Al. Raicu, *De la Dan Petrașincu la Angelo Morretta*, TBR, 1975, 66; Ion Simuț, *Romanul psihanalitic: Dan Petrașincu*, F, 1981, 11; Elena Ștefoi în dialog cu Virgil Ierunca, CNP, 1990, 48; Negoșescu, *Ist. lit.*, I, 258-259; [Dan Petrașincu], JL, 1992, 19-20 (semnează Ovidiu Constantinescu, Radu Enescu, Ioana Postelnicu, Mircea Popescu); *Români*, 254-255; Cicerone Poghir, *Angelo Morretta (Dan Petrașincu) la 85 de ani*, „*Lupta*” (Paris), 1995, 252; E. Lovinescu, *Memorii. Aqua forte*, îngr. Gabriela Omăt, București, 1998, 329-331, 609-611, 617, 744-745, *passim*; Popa, *Reîntoarcerea*, 89-96; Dan Petrașincu, DCS, 61-62; Lovinescu, *Sburătorul*, III, 135, 136, *passim*, IV, 7, 8, 9, *passim*, V, 8, 9, *passim*, VI, 8, 9, *passim*; *Dict. scriit. rom.*, III, 696-698; Popa, *Ist. lit.*, I, 282-283; Ileana Corbea, Nicolae Florescu, *Resemnarea Cavalerilor*, București, 2002, 191-206; Manolescu, *Enciclopedia*, 507-509. N.M.

PETRE, George A. (23.IV.1900, Măldăeni, j. Teleorman - 31.I.1958, București), poet, publicist și traducător. Este fiul lui Alexandru Petre, ceferist închis șase luni pentru solidarizare cu răsculații din 1907. Urmează școala primară în satul natal, apoi cursul secundar la Liceul „Sf. Haralambie” din Turnu Măgurele. De aici, în ultimul an, datorită, se pare, atitudinii profesorilor față de debutul său liric în ziarul local „Cuvântul” (1919), se mută la Liceul „Mihai Eminescu” din Satu Mare. După bacalaureat, se va înscrie la Academia Teologică Ortodoxă din Oradea. A fost hirotonisit diacon, dar a îmbrăcat haina preotească mult după absolvire; locuiește până în 1940 în Oradea. Fiind încă elev și apoi student, va continua să colaboreze, cu versuri, proză și articole, la periodicele teleormănene „Cuvântul”, „Victoria”, „Drum nou”, dar și la o publicație precum „Satu Mare”. Ulterior este redactor la revista bilingvă orădeană „Aurora”, în care dă traduceri din Petőfi (concomitent oferea teatrului local o versiune maghiară a piesei *Akim* de Victor Eftimiu) și la cotidianul „Sentinela de Vest”, apoi la „Cele trei Crișuri pentru popor” și la „Familia”. Versuri mai publică în „Adevărul literar și artistic”, „Rampa”, „Universul literar”, „Cortina” (Oradea) și „Cosinzeana”. În 1929 se va afla la direcția ziarului „Gazeta de Vest”, devenit mai târziu „Noua gazetă de Vest”, unde iscălește și cu inițiale (G.A.P. și g.a.p.) ori cu pseudonimele Emir Asan, Diaconu, P. Diaconu, Alter Scotus ș.a. Debuta acum și editorial, cu placheta *Dumnezău* (1928), urmată de o tălmăcire din Ady Endre, *Sânge și aur* (1930). În deceniul următor scrisul îi mai este găzduit de periodicele „Viața literară”, „Societatea de mâine”, „Țara noastră”, „Gând românesc”, „Gândirea”, „Tribuna”, „România”, mai rar în „Cuvântul”, „Calendarul”, „Curentul” ș.a. Din mai multe volume pe care le avea pregătite pentru tipar, se

editează doar unul, de poezii, intitulat *Umbre și lespezi* (1938). După Dictatul de la Viena, P. e obligat să părăsească orașul de care se atașase și să se mute la București, unde va conduce Editura Dacia Traiană. În anii războiului colaborează la „Tribuna” (Brașov), „Cuvântul” (Brăila), „Dacia redivivă”, „Convorbiri literare” ș.a. Traduce acum, probabil mai mult din necesități pecuniare, două romane - *Regina Cristina* de Philip Lindsay și *Kitty* de Rosamond Marshall -, precum și o piesă pusă în scenă în 1947 - *3 la purtare* de P. Laurent. Curând, asupra lui planând acuzații de „naționalism”, activitatea sa publicistică încetează cu totul. Ar fi scris totuși, în 1948, un roman, intitulat *Copiii sergentului*. Postum, în 1974, i se editează volumul *Umbre și lespezi*, cu o secțiune de inedite.

Prima plachetă a lui P. ilustra doar o parte din lirica acestor ani, anume aceea legată de formația lui teologică și, ca atare, fără să comunice directă cu mișcarea de la „Gândirea”. *Dumnezău* este în fond un poem unitar, expresie a evlaviei reale și profunde a unui slujitor al Bisericii. Preamărirea divinității și rugăciunile ce i se adresează sunt în tonul bogatului limbaj liturgic, fără să cedeze la ispita unor inovații. Numai rareori eul liric se personalizează, precum în poezia *În biserica veche*, unde este retrăit momentul când, copil, „colo, la amvon, cu glas tremurător/ Glăsuam sfielnic crezul la popor”, sau în *Psalm*, unde se dă glas năzuinței de a fi „profetic trubadur/ Ce-și macină ființa și-o aruncă-n jur/ Ca să-ncolțească-n inimi ca grâul din ogor”, năzuință ce poate fi privită și ca un crez poetic orientat spre colectivitate. Un asemenea crez pare să răzbată din piesele primului ciclu din *Umbre și lespezi*, intitulate *Vis străbun*, *Așa era tata*, *Țăran*, *Plugar*, *Danie străveche*. Revelația atavismelor țărănești, a legăturii cu predecesorii, a identificării cu ei se asociază întrucâtva și cu ideea „testamentului” arghezian. Distanțarea se produce curând, căci strămoșul trăind în urmaș, și „legământul” său („vis străbun”, „danie străveche”) sunt simțite mai puțin ca o comoară și un izvor de energie și dârzenie, cât ca o piedică în calea durării „visului nou”, o enigmă („un alfabet vechi, neînțeles”) ce „farmecă”, dar și obligă la veghe îndelungată, „cu ochiul crunt”, ca o consumare anticipată a puterilor ori a bucuriei de a trăi („Cine putu prin veac a pătrunde/ Să secrete holdele mele?” - *Chiot pe câmpie* - sau „Ce strămoș aprins de sete/ Sorbi paharul până-n fund?” - *În cârciuma bucuriei*). Notă distinctă conferă și faptul că sunt folosite, cu parcimonie totuși, lexicul regional („acioi”, „natră”, „obic”, „bașbuzuci”, „parâng”, „zdroncănesc”), o versificație ce se refuză fluidității și melodiei și o imagistică uneori voit apoetică („din sufletul meu și-a făcut pernă / Un străbun”, „casele s-au legat la cap cu prosoape/ Ca oamenii când au migrenă și vor să scape”). Pe acest fond, eul liric dă glas tot mai des unor stări de angoasă extremă. O influență ce pleacă de la argheziană *Duhoanicească*, de la câteva poeme ale lui Lucian Blaga și, mai departe, de la expresionism este posibilă, însă ea a prins pe solul unei firi introvertite, melancolice și al unor autentice și intense experiențe sufletești: solitudinea (*Pastel*), senzația claustrării (*Sub zidul nopții*, *La umbra vremii și Gând sub lespede*), dedublarea (*Tremur de fântâni*, *Ogor sterp*), pierderea crescândă

a identității (*Anotimp stins*). În acest sens sunt și încercările de autoportretizare din *Luptă fără sfârșit*, din *Cerșetorul orb* („Cânt cu vremea surpată în ureche / Azvârlit în prezent parodie / Ca cerșetorul orb cu armonica veche / Mereu aceeași melodie”) sau din *Mecanicul orb*. Cel de-al doilea ciclu, nepotrivit intitulat *Lespezi*, se circumscrie liricii erotice, trăsătura singulară, originală, fiind dată de irealizarea trăirii. Predestinați unul celuilalt dintru început, cei doi sunt mereu pe traiectorii paralele ori într-un tragic contratimp. Jubilația viitoarei împliniri e copleșită mai totdeauna de durerea veșnicei amânări, dar mai ales de teama ratării întâlnirii, prin nerecunoaștere reciprocă, la momentul mult așteptat. Sub anodinel titlu *Alte stihuri*, al treilea ciclu, compus doar din șase piese, purcede din aceeași angoasă în fața morții. Așteptarea exasperată până la revoltă din poemul *În umbra nimicului* este urmată de viziunea hibernală a nonexistenței în *Viziune de iarnă* și *Copilul gerului*, alternând cu alta, oarecum fatalist împăcată, ca în *Eterna chilie* și *Stih adormitor*, aceasta repede înlocuită însă de tabloul întâlnirii cu „Îngerul morții”, terifiantul mesager al incommunicabilei taine supreme. Exigențele ideologice ale regimului comunist au făcut ca în volumul din 1974 să fie eliminate o serie de poezii prezente în cel antum. Aceleași rigori au operat în selecția versurilor din periodice, care aduc, în genere, variații (uneori cu modulații noi și cu o imagistică proaspătă) pe temele cunoscute, dar și în aceea a ineditelor, unde își găesc loc doar bucuria „înțoarcerii la cântec”, lauda vieții și a lumii (în fond, a Creațiunii) sau duioșia paternității.

SCRIERI: *Dumnezeu*, Oradea, 1928; *Umbre și lespezi*, Oradea, 1938; *Umbre și lespezi*, îngr. Dimitrie Danciu, pref. V. Fanache, București, 1974. **Traduceri:** Ady Endre, *Sânge și aur*, Oradea, 1930; ed. îngr. Nae Antonescu și Corneliu Bala, pref. Nae Antonescu, Oradea, 1996; Philip Lindsay, *Regina Cristina*, București, f.a. (în colaborare cu A. Profirescu); Rosamond Marshall, *Kitty*, București, f.a.; ed. Timișoara, 1994.

Repere bibliografice: A. Davidescu, *Dl. Tistu și un tânăr poet*, „Satu Mare”, 1921, 7, 14; George Bota, *Poezia d-lui George A. Petre*, F, 1927, 5-7; M. San-Marino [M. G. Samarineanu], „*Dumnezeu*” F, 1928, 1-2; C. Fântâneru, „*Umbre și lespezi*”, UVR, 1939, 6; Ivașcu, *Confruntări*, III, 34-36; Teodor Scarlat, „*Umbre și lespezi*”, RVS, 1939, 3-4; Romulus Demetrescu, „*Umbre și lespezi*”, PLI, 1939, 3-5; Octav Șuluțiu, „*Umbre și lespezi*”, F, 1939, 6-7; Radu Stanca, „*Umbre și lespezi*”, TIA, 1939, 9; Predescu, *Encicl.*, 344, 651; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 857-858, *Ist. lit.* (1982), 943; Aurel Marin, „*Umbre și lespezi*”, GT, 1942, 82; Fanache, *Întâlniri*, 132-142; Beke, *Fără interpret*, 47, 95; *Contribuții culturale bihorene*, Oradea, 1974, 362-363, *passim*; Al. Cistelean, „*Umbre și lespezi*”, F, 1975, 10; Teodor Neș, *A doua carte despre oameni din Bihor*, îngr. și pref. Stelian Vasilescu, pref. Ioan Chira, Oradea, 1979, 275, *passim*; Antonescu, *Scriitori*, 162-167; Stelian Vasilescu, *Un poet bihorean: George A. Petre*, F, 1983, 2; Cezar Marian, *Universul poetic*, F, 1983, 2; Octavian Grigore, *Evocări: George A. Petre*, „Placebo”, 1991, 5; George A. Petre, DCS, 100-101; Iordan Datcu, *Veșnic pasionat de progresul inteligenței*, ST, 2000, 5-6; Stelian Ceampuru, *George A. Petre sau Valența afectiv-meditativă a pastelului*, „Caligraf”, 2000, octombrie; Cristea, *Teleorman*, 521-523.

PETRESCU, Aurel (23.V.1927, Ploiești - 17.XII.2003, București), critic și istoric literar, prozator și poet. Este fiul Anei (n. Stroe Ionescu) și al lui Gheorghe Petrescu. Urmează cursurile Liceului „Spiru Haret” din Ploiești (1938-1946) și este student la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din Cluj-Brașov (1946-1951). Va absolvi în 1957 Facultatea de Filologie a Universității din București, unde este reținut ca asistent. În 1968 devine doctor în filologie. Între 1969 și 1971 va fi lector la Universitatea din Leipzig și la Universitatea „Martin Luther” din Halle. Din 1993 funcționează ca profesor la Universitatea „Athenaeum” din București, în cadrul Facultății de Filologie și Ziaristică, fiind și decan al acesteia. Debutează în 1957, la revista „Tânărul scriitor”. Colaborează la „Analele Universității București”, „Limbă și literatură”, „Tribuna”, „Ramuri”, „Argeș”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Literatorul”, „Viața românească” ș.a.

În cartea sa de debut, *Opera lui Camil Petrescu* (1972), inițial teză de doctorat, P. examinează opera prin apelul la o seamă de factori extrinseci (raportul biografie - creație, influențe etc.), dar mai ales prin investigarea ei din interior, analiza urmând fiecare din genurile ilustrate de scriitor. Îmbinând demersul istorico-literar cu critica analitică, exegetul consacră trei lucrări ample lui Mihai Eminescu. Cea dintâi este *Eminescu. Originile romantismului* (1983), o lucrare ambițioasă, care își propune să epuizeze semnificațiile personalității creatoare eminesciene, așezând-o în context universal. Adept al metodei genetice de factură ideologică, P. cercetează sursele autohtone și străine care au fertilizat gândirea eminesciană. Aceeași metodă este utilizată și în *Eminescu. Metamorfozele creației* (1985), unde interpretul intenționează să descifreze devenirea creației eminesciene, să releve osmoza acesteia cu biografia, precum și locul, originalitatea poetului în mișcarea romantică de pretutindeni. În cea din urmă componentă a acestui triptic, *Eminescu. Limbajul simbolic* (1989), se analizează oniricul romantic și limbajul simbolic al nocturnului prin metoda criticii arhetipale a lui Carl Gustav Jung și a ideilor lui Gaston Bachelard despre poetica reveriei. Dar P. este el însuși un scriitor, deplasându-și interesul mai cu seamă spre proză. În *Orele albastre* (1981), un memorial de călătorie prin Leipzig, călătoria devine o aventură intelectuală, descrierea orașului german, îndeosebi prin incursiuni în istoria lui, făcându-se din resorturi culturale. Dintr-un proiect românesc ambițios, *Neamul Basarabilor*, un prim tom, *Cei care am fost* (1984), se ocupă de mării Basarabi (Mircea cel Bătrân, Mihai Viteazul și Constantin Brâncoveanu), recursul la istoria și mitologia națională fiind prezent și în romanul *Dromichet. Semnul nemuririi* (1988), care recompune epoca regelui ars de „dorința unei Tracii eterne”. *Sub soarele pământului* (1987) situează acțiunea în perioada interbelică și pare mai curând un roman social, în pofida aspirației autorului de a pune în discuție opțiuni și frământări launtrice, dezbateră având drept țintă statutul artistului. *Apocalips* (1991) adoptă formula prozei SF, aseasonată cu un prea marcat substrat pedagogic. P. a mai publicat placheta *Cărbune și diamant* (1990), cu versuri în prozodie clasică, și a alcătuit câteva ediții din scrierile lui Camil Petrescu, Samson Bodnărescu și din presa literară a secolului al XIX-lea.

SCRIERI: *Opera lui Camil Petrescu*, București, 1972; *Orele albastre*, București, 1981; *Eminescu. Originile romantismului*, București, 1983; *Neamul Basarabilor*, vol. I: *Cei care am fost*, București, 1984, vol. II: *Sub soarele pământului*, București, 1987, vol. III: *Și care am văzut sfârșitul*, București, 1998; *Eminescu. Metamorfozele creației*, București, 1985; *Dromichet. Semnul nemuririi*, București, 1988; *Eminescu. Limbașul simbolic*, București, 1989; *Cărbune și diamant*, București, 1990; *Istoria literaturii române. Note de curs*, I-IV, București, 1990-1992; *Apocalips*, București, 1991; *Naturi catilinare*, București, 1997; *Venirea Androginului*, București, 1998; *Casa rândunelelor*, București, 1998; *Scrinul amintirilor*, București, 1998; *Ondina*, București, 1998. **Antologii, ediții:** *Din presa literară românească a secolului XIX*, pref. Romul Munteanu, București, 1967 (în colaborare cu Georgeta Rădulescu-Dulgheru); *Samson Bodnărescu, Scrieri*, pref. edit., București, 1968 (în colaborare cu Paul Lăzărescu); *Camil Petrescu, Teze și antiteze*, pref. edit., București, 1971, *Teatru*, I-III, introd. edit., București, 1973, *Maxime și reflecții*, pref. edit., București, 1975, *Danton*, pref. edit., București, 1991.

Repere bibliografice: Sasu, *Progresii*, 20-24; Gh. Bulgăr, *Date și sugestii*, FLC, 1983, 48; Roxana Sorescu, *Două studii de eminescologie*, VR, 1984, 3; D. Micu, *Noi studii eminesciene*, VR, 1985, 10; Ion Dur, *„Eminescu. Metamorfozele creației”*, „Revista de filosofie”, 1986, 2; Vasile Spiridon, *Romanul începuturilor*, SLAST, 1989, 36; Micu, *Ist. lit.*, 498, 780.

D.V.

PETRESCU, Camil (9.IV.1894, București - 13.V.1957, București), prozator, dramaturg, poet, critic și cronicar dramatic, eseist, gazetar. A venit pe lume la spitalul bucureștean Filantropia, ca fiu al Anei (n. Keller) și al lui Camil Petrescu, funcționar de poștă sau ofițer, originar, se pare, din Brăila.

Tatăl a murit la numai douăzeci și opt de ani, chiar înaintea nașterii copilului. Abandonat în maternitate de mamă - moartă și ea la scurtă vreme și despre care nu va mai afla ulterior nimic, cu excepția unor scrisori expediate în vara anului nașterii sale -, viitorul scriitor este încredințat spre creștere unei doici din Obor, Maria, soție a subcomisarului de poliție Tudor Popescu. În 1901 este înscris la Școala nr. 8 din Gura Oborului, unde va fi coleg cu Aura Buzescu. În 1906 intră ca bursier, cu sprijinul inspectorului de poliție Episcopescu (în casa căruia mama sa adoptivă lucra ca menajeră), la Liceul „Sf. Sava”, după care se mută, în 1909, la Liceul „Gh. Lazăr”, absolvit în 1913. Elev la acesta din urmă, înființează un cenuclu literar, Cercul nostru, și tot aici este premiat, în 1912, la un concurs inițiat de revista „Flacăra”, pentru răspunsurile la întrebările *Care este idealul vostru?* și *Care este scriitorul român în viață pe care îl preferați și de ce?* (autorul numit de P. a fost I.L. Caragiale). La 30 aprilie 1913 debutează în revista „Rampa”, condusă de N. D. Cocea, cu articolul *Teatrul Comedia*. Între 1913 și 1916 urmează cursurile Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București, unde îi are profesori, printre alții, pe C. Rădulescu-Motru, P. P. Negulescu, I. Rădulescu-Pogoneanu și Mihail Dragomirescu; este remarcat, în cadrul seminarelor, de P. P. Negulescu. În 1914 scrie la „Facla”, sub pseudonimul Raul D., iar în 1915 începe să colaboreze la „Cronica” (ai cărei directori erau Tudor Arghezi și Gala Galaction), semnând cu pseudonimele R., Radical și K. Mill. În 1915 și 1916 este, în paralel cu studiile universitare, cadet al Școlii de Ofițeri din cadrul Regimentului „Mihai Viteazul” -, înrolat dintr-o criză de orgoliu, după ce fusese respins, la începutul războiului, de comisia medicală de recrutare: „tânărul care abia devenea scriitor și-a spus că niciodată el, care a cerut intrarea în război, nu se va mai putea privi, față-n față cu conștiința lui, și mai ales că nu-i va mai putea privi în față pe cei care au luptat pe front, dacă nu va fi fost și el acolo alături de ei” - își amintește scriitorul, într-un text din 1954. Proaspăt sublocotenent, în august 1916 va fi concentrat, apoi mobilizat în Regimentul 22 Infanterie - Târgoviște. Participant la luptele de rezistență de pe Valea Prahovei împotriva armatelor germane, este rănit în urma exploziei unui obuz - episod transpus, sub titlul *Ne-a acoperit pământul lui Dumnezeu*, în romanul *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* (I-II, 1930) - și rămâne cu o infirmitate auditivă care îl va marca toată viața, după cum va consemna în *Note zilnice*: „Surzenia m-a epuizat, m-a intoxicat, m-a neurastenizat. Trebuie să fac eforturi ucigătoare pentru lucruri pe care cei normali le fac firesc. [...] Sunt exclus de la toate posibilitățile vieții. [...] Aci, unde totul se aranjează «în șoaptă», eu rămân veșnic absent.” Revenit pe front în 1917, ia parte, cu Regimentul 16 Infanterie - Suceava, la luptele din Moldova, la Cașin și Oituz. La 24 iulie 1917 cade prizonier și este internat în lagărul de la Sopron (Ungaria), în vreme ce, în comunicatul din 1 august al regimentului căruia îi aparținea, este declarat mort. Întors epuizat din prizonierat (10 aprilie 1918), lipsit de mijloace materiale, îi apare lui E. Lovinescu ca „un tânăr sublocotenent într-o uniformă decolorată de sfârșit de război,

supt la față, de un blond spălăcit, luminat totuși de fixitatea fosforescentă a două mărgelae albastre-verzui". Angajat, la 1 ianuarie 1919, în calitate de profesor suplinitor la Liceul „Gh. Lazăr”, își trece, în martie, licența în filosofie, obținând calificativul *magna cum laude*; doctoratul și-l va lua cu același calificativ în 1937, în fața unei comisii prezidate de C. Rădulescu-Motru, cu teza *Modalitatea estetică a teatrului*. Răspunzând chemării unor intelectuali bănățeni, în frunte cu viitorul deputat Avram Imbroane, pleacă în Banatul proaspăt unit cu țara pentru a se înscrie, cu devotament și febrilitate, în acțiunea de culturalizare a provinciei. Este redactor-șef la „Banatul”, devenit „Banatul românesc” (1919-1921), înființează și conduce, pe rând, publicațiile „Limba română” (1920) și „Țara” (1920-1921), în care semnează atât cu numele său, cât și cu pseudonimele Grămătic, Millu&Cam, Cronicar, Radical ș.a. Având totdeauna în minte o arhitectură programatică – trezirea conștiinței naționale în contextul mutațiilor politice dramatice survenite după încheierea războiului sau stimularea, odată cu sentimentul solidarității civice, a individualității și spiritului critic –, scriitorul abordează, în rubrici intitulate „Exerciții de conversație”, „Prin sate bănățene” sau „Săptămâna politică”, domenii dintre cele mai diverse, de la lecții de scriere corectă a limbii române la cronicile culturale și dramatice, de la note de călătorie la comentarii ale realităților politice din Vechiul Regat –, extinse, acestea din urmă, până la proporțiile unui adevărat curs de istorie a României moderne (seria de articole *România de azi*). Purtat de valul entuziasmului, directorul „Țării” – cel care promitea, în editorialul primului număr al ziarului, „să-i silească pe toți ceilalți să-și țină frumoasele lor programe și promisiuni” – candidează, în 1921, chiar la alegerile parlamentare, înscris ca independent pe listele din circumscripția („cercul”) Oravița; nu obține însă decât 118 voturi, clasându-se ultimul și renunțând de atunci, nu fără amărăciune, la orice veleități politice. La 7 iunie 1919 îi apar, în „Sburătorul” lui Lovinescu, primele versuri din *Ciclul morții*, a cărei publicare va continua, de-a lungul mai multor numere, și în anul următor. Salutată cu căldură de Tudor Vianu într-o scurtă prezentare intitulată *Un scriitor nou* (30 octombrie 1920), debutul lui P. în „Sburătorul” marchează începutul unei relații sinuoase, inegale și tensionate cu mentorul modernismului românesc – amestec de deschideri comprehensive și aprecieri critice elogioase, reflectate în întâmpinările din cenaclu și apoi în capitolul dedicat poetului în volumul al III-lea din *Istoria literaturii române contemporane* (1927), dar și de reticențe teoretice și ideologice surde, efuziuni trucate și desconsiderare ascunsă sub masca politeturilor preventivoare (după cum o arată lectura paralelă a agendelor lui Lovinescu și a notelor zilnice camilpetresciene, făcută de Florica Ichim) –, relație al cărei moment polemic culminant este reprezentat de apariția, ca răspuns la portretul acid făcut scriitorului în memorialul lovinescian din 1932, a pamfletului *Eugen Lovinescu sub zodia seninătății imperturbabile* (publicat inițial în mai multe numere ale „României literare” din 1932). Revenit în București (1922), după ce fusese primit, la 1 noiembrie 1921, în Societatea

Scriitorilor Români, P. își începe colaborarea la „Revista vremii”, care va dura până în 1924. Între 5 ianuarie și 15 martie 1924 editează și conduce publicația „Săptămâna muncii intelectuale și artistice”, unde încearcă să pună în practică o idee pentru care militase încă din perioada bănățeană – organizarea „muncitorilor intelectuali” într-o structură care, așa cum va afirma mai târziu, în eseu *Despre noocrația necesară*, ar încununa „cea din urmă revoluție” și ar consfinți ceea ce, în patetismul vizionar al scriitorului, ar trebui să fie „ordinea definitivă” a lumii. Conștient că, în fața crizelor politice și sociale europene care au dat naștere fascismului, pe de o parte, și comunismului, pe de alta, „neutralitatea este o iluzie”, P. afirmă, în continuarea gândirii platoniciene din *Republica*, „primatul spiritului” – „dreptul inteligenței de a i se încredința toate problemele sociale, toate dificultățile de ordin metodologic și toate problemele epistemologice pe care le pune fenomenologia științei și artei politice”, în virtutea corespondenței necesare dintre ordinea eternă („noocratică”) a lumii și autoritatea istorică și politică. Odată instaurată noua ierarhie socială, scrie profetic P., mișcările revoluționare vor deveni caduce, nemaiputându-se ridica dincolo de condiția unor „simple răzvrățiri”. Eforturile scriitorului, primite cu reticență și ironie de contemporani, vor avea un ecou palid în octombrie 1926, când este numit de Ministerul Muncii – fără a fi plătit – „referent al muncii intelectuale” la Paris, „post” pe care îl va deține însă doar câteva săptămâni. În perioada 19 decembrie 1925 – 23 decembrie 1926 editează și conduce revista „Cetatea literară”, unde publică *Fals tratat pentru uzul autorilor dramatici* – răspunzând astfel campaniei denigratoare care, instrumentată de Pamfil Șeicaru, a culminat cu retragerea piesei *Mioara* din programul Teatrului Național din București –, ciclul de poezii *Transcendentalia*, precum și câteva scrisori imagineare semnate T. – colaboratoare enigmatică pentru contemporani, întâmpinată de E. Lovinescu în numărul al doilea al revistei: „salut miracolul pururi impresionant al ecloziunii talentului”; epistolele vor deveni parte integrantă a romanului *Patul lui Procut* (I-II, 1933). Între timp, i se regăsește semnătura în revistele „Mișcarea literară”, „Cuvântul liber”, „Viața literară”, „Sinteza”. Din 25 noiembrie 1927 până la 13 februarie 1929 conduce „Universul literar”, ale cărui numere sunt dedicate – într-o galerie portretistică ce continuă eforturile din 1920 ale directorului „Limbii române” de a modela o conștiință a neamului – unor personalități precum Ion Heliade-Rădulescu, Vasile Alecsandri, Constantin Brâncuși, Nicolae Titulescu, Elvira Popescu. Urmează, până la izbucnirea războiului, un deceniu literar de activitate febrilă: colaborează la nenumărate reviste și gazete („Universul”, „Vremea”, „Argus”, „Omul liber”, „Excelsior”, „România literară”, „Reporter”, „Gazeta” ș.a.), ia parte (cu indicații exasperante pentru actori și regizori) la repetițiile teatrelor din capitală și din provincie unde i se montează piesele, conferențiază despre Marcel Proust, călătorește la Constantinopol, merge la congrese internaționale (la cel al scriitorilor dramatici din 1938 îl va cunoaște pe Bernard Shaw) și, mai ales, scrie și publică operele literare și dramatice care l-au consacrat

- piesa de teatru *Danton* (1931), romanele *Ultima noapte... și Patul lui Procust* și eseurile reunite sub titlul *Teze și antiteze* (1936). În ciuda imaginii de personalitate literară marcantă și chiar de autor de succes, conturată odată cu apariția *Patului lui Procust* - poziție consfințită ulterior de paginile pline de substanță dedicate romancierului și dramaturgului de G. Călinescu, în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* -, viața lui **P.** se desfășoară, de-a lungul celei mai dinamice epoci a României moderne, sub semnul întunecat al sărăciei și exasperării: *Notele zilnice* se deschid, în 1927, cu gândul obsedant al sinuciderii („De altminteri, convingerea mea ultimă e că în anul 1928 nu voi mai intra. Sinuciderea trebuie să-mi vie din ascendență”), umbră care va plana asupra conștiinței scriitorului până dincolo de 1932 - când sunt dezvăluite, în paginile „României literare”, identitatea fictivă a „doamnei T.” și iminenta publicare a unui nou roman. An de an, ingratitudea plată a autorităților - îi este refuzată angajarea la stat până și ca invalid de război -, precum și inaptitudinea sa funciară de a face din scris o ocupație lucrativă îi vor măcina și umili orgoliul, împingându-l către dispoziția sumbră din care s-a ivit George Demetru Ladima: „Ce să fac? Dacă mă ocup de studiile filosofice, mor de foame, dacă fac gazetărie nu pot s-o fac la altă gazetă decât a mea, căci nu mă primește nimeni. [...] Sufăr astăzi, când de 20 de ani mă socot prețuit cu șiretenie la jumătate, că nu sunt ceea ce spunea Vinea, o «personalitate culturală», situație foarte productivă pentru unii.” Din 1934 situația materială i se mai îmbunătățește, odată cu angajarea ca redactor, iar din iunie 1940 ca redactor-șef la „Revista Fundațiilor Regale”, poziție pe care o va deține până în octombrie 1942, apoi din aprilie 1944 până în decembrie 1947, când revista este desființată. Perioada tulbură a celui de-al doilea război mondial îi induce, după o înseninare de scurtă durată - este, din februarie până în decembrie 1939, director al Teatrului Național din București -, o stare de agitație perpetuă, cu schimbări radicale și bruște de atitudine, surprinse - nu fără parti-pris-uri - de notele *Jurnalului* lui Mihail Sebastian: „Nimeni nu e mai dezorientat decât el, mai descompus de frică, mai isteric în clipele nedecise, mai catastrofic în prevederi - și pe urmă, cu vechiul lui surâs triumfător, îți explică nu numai că a prevăzut totul, dar că ar fi fost în stare, «dacă ar fi fost ascultat», să prevină totul.” Ultimul deceniu de viață al scriitorului coincide cu ocupația sovietică a țării și cu anii de violență socială și politică instaurată de noua putere comunistă: în paralel cu mimarea recunoașterii meritelor sale literare - este primit la 1 noiembrie 1948 în Academia Republicii Populare Române și i se acordă în 1949 Premiul de Stat pentru dramaturgie -, se vede silit, „în condiții bestiale” (după propriile-i mărturii), să își încalce toate convingerile etice și estetice în „opere” comandate, concepute și amendate ideologic sub supravegherea agresivă a „culturnicilor” vremii. Futilitatea și eșecul - astăzi perfect previzibile - ale tentativelor sale de împotrivire sunt relateate, în rânduri de un intens dramatism, în *Nota preliminară la Doctrina substanței* (1988), opera capitală a viziunii sale filosofice, începută în preajma izbucnirii războiului și

continuată, cu mari dificultăți, după încheierea acestuia: „Cazul meu e un caz particular cu o notă de grotesc tragic. Piedicile care mi s-au pus lucid și hotărât, peste cele obișnuite istorice, adeseori cu alternativa de a alege între lucru și moarte, s-au justificat prin pretinsa admirație pentru romancierul și dramaturgul Camil Petrescu. Un soi de ticăloasă punere sub interdicție. Ceva nerod care se simțea obligat să protejeze, să aperse cu orice preț pe «marele scriitor», împotriva capriciilor și «veleităților sale științifice», considerate ca o rătăcire, ca o risipă a unui bun, care ar fi aparținut, vezi bine, domnilor protectori. [...] Ca să nu fiu dat afară dintr-o slujbă [...], directorul X m-a obligat să scriu un roman. Ca să pot să-mi câștig apoi existența, mi s-a impus să scriu exclusiv piese de teatru.” Că scriitorul nu își exagera cu nimic situația tragică o dovedește parcurgerea stenogramei unei discuții purtate în 1952 cu câțiva „protectori” ai săi - Ion Vitner, Mihai Novicov, Nicolae Moraru, Silvian Iosifescu și Aurel Baranga - pe marginea celei mai recente comenzi literare a autorităților: constrâns, cu prilejul centenarului Caragiale, să producă o biografie dramatizată a scriitorului, **P.** este chemat să-și justifice obiectivitatea demersului reconstructiv în fața unui Aurel Baranga, care îi pretinde imperativ ca figura lui Caragiale să corespundă „articulului de fond din «Scânteia»”, precum și a unui Mihai Novicov, în opinia căruia personalitatea creatoare a marelui dramaturg își atinge zenitul în scrierea 1907 - *Din primăvară până-n toamnă*, unde „Caragiale se ridică pentru a proroci [...] zilele pe care le trăim noi astăzi”. Hărțuit de agresivitatea ignară a interlocutorilor-procurori, împins, cu argumente grotești, să mistifice realitatea istorică, scriitorul ajunge să-și declare, într-un acces de exasperare, „vinovăția”, la capătul unui proces intelectual constituit într-o copie fidelă a proceselor politice staliniste ale vremii: „Într-o jumătate de oră, cu creionul în mână, tăiem tot ce spuneti.” Acesta este contextul în care apare trilogia *Un om între oameni* (1953-1957) - roman de factură tradițional-obiectivă, cu o geneză prelungită de-a lungul a șapte ani (1950-1957) și rămas în cele din urmă neterminat. Talentul scriitorului, dublat de o muncă de documentare pe cât de minuțioasă, pe atât de sterilizantă, nu reușește să suplinească abdicarea silită de la principiile de creație care l-au impus, prin opera sa anterioară, drept unul dintre reperele spirituale ale modernismului românesc; de altminteri, întreaga scriere poartă pecetea oboselii și a dezgustului, frazele urmându-se una pe alta în virtutea unor automatisme și stereotipii bătătoare la ochi, lipsite de orice implicare afectivă sau ideatică.

Ceea ce individualizează opera lui **P.** în peisajul literaturii române interbelice este tropismul diseminant al unei incongruențe funciare: fie că este vorba de roman, teatru sau poezie, scrisul său, departe de a se suprapune cu acuratețe unui model retoric intuitiv, proliferază dincolo de granițele constrângătoare ale genului sau speciei aparente cu naturalitatea și spontaneitatea cu care un lichid traversează limitele inutil trasate într-un mediu hidrofil, destrămând unitatea metafizică - sistematică și cosmotică - a voinței auctoriale tradiționale și multiplicând blocul discursului literar în centre de coagulare

proteice, polimorfe și autonome. „Mulți vor fi observat disproporția care stă la baza romanului *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*”, scrie G. Călinescu în *Istoria... sa*, decretând că partea a doua a scrierii ar fi putut foarte bine să lipsească, fără pagube majore în plan estetic; nici Pompiliu Constantinescu („*Vreamea*”, 1930) nu vede lucrurile altfel, regretând că „d-l Camil Petrescu nu s-a hotărât să facă două romane distincte, unul de iubire și analiză, altul de evocare dramatică mai amplă a războiului”. Cât privește *Patul lui Procust*, calitatea de roman a operei, spune iarăși Călinescu, „durează numai sub regimul lecturii”, întrucât creația de caractere – factor determinant al genului – este deficitară, iar personajele „nu se țin minte”, în vreme ce pentru Șerban Cioculescu („*Adevărul*”, 1933) „unitatea romanului, blocul impresionant, valabil, definitiv” este doar povestirea lui Fred Vasilescu, cele *Trei scrisori ale doamnei T.* fiind, în economia scrierii, perfect dispensabile, laolaltă cu notele de subsol și poeziile lui Ladima, care nu fac altceva decât să „îngreueze textul” și să „dăuneze rotunjimii armonioase a operei”. Calitatea paradoxală a unei scriituri care, minată de vicii compoziționale, îl propulsează pe autorul ei în cea mai reprezentativă triadă valorică a creatorilor de roman dintre cele două războaie – alături de Liviu Rebreanu și Hortensia Papadat-Bengescu – îi va apărea lui Călinescu, în cronică sa de întâmpinare din „*Capricorn*” (1930), ca efect al unei rupturi de nivel conceptuale – „romancier onorabil, dar prozator excelent” –, formulă pe cât de sugestivă, pe atât de tensionată, a cărei dinamică, proiectând în plan sintagmatic disonanțe de adâncime, aproximează o impresie subliminară de neclaritate și „stranietate”, asemănătoare tulburării apercceptive provocate de vederea unei fotografii mișcate. Situația receptării critice se repetă întocmai cu textele dramaturgice, în care abundențele indicații parantetice, „mai degrabă nereprezentabile” (cum aprecia Călinescu), și stânjenitoare pentru desfășurarea dramatică (după opinia lui Pompiliu Constantinescu), fac piesele de teatru inadecvate finalității scenice, complicându-le analitic și deplasându-le conturul retoric-intențional în afara limitelor impuse de categoria lor taxinomică. În sfârșit, E. Lovinescu – ale cărui impresii critice preponderent pozitive sugerate de lectura *Ciclului morții* vădesc mai curând prevalența spiritului de opoziție de la întrunirile cenaclului Sburătorul împotriva tradiționalismului decât o admirație genuină – este evident contrariat de „descripția analitică”, „obiectivitatea notației” și „prozaismul voit” al versurilor, cărora le reproșează, în subsidiar, tocmai instabilitatea generică, urmare „primejdioasă” a „înlăturării voluntare a oricărui aparat poetic”. Singurul critic de marcă al epocii dintre războaie care, elaborându-și discursul în afara unei ideologii imperativ-normative, reușește să anticipeze anticonvenționalismul endemic al teoriilor din *Noua structură și opera lui Marcel Proust* e Perpessicius: *Ultima noapte...*, scrie el în „*Cuvântul*” (1930), este, în ciuda evidentei disocieri tematice, cartea unui singur război – al conștiinței cu ea însăși – dus, e drept, pe două fronturi; în aceeași ordine de idei, *Patul lui Procust* nu trebuie judecat cu măsura „romanului de analiză”,

pentru că, privită atent, scrierea dezvăluie existența nu a unui singur, ci a două straturi românești zidite în palimpsest („un al doilea roman se zidește în adâncime, sub temeliiile celui dintâi”), între care se desfășoară „comunicări neîntrerupte, ca un adevărat sistem de intensificare, ca și cum toată bolta aceea subterană ar sluji de vastă cutie de rezonanță romanului de deasupra”. Esența definitorie a scrisului lui P., continuă criticul, „este mai puțin tiparul de tehnicitate” în care scriitorul toarnă materialul experimentelor sale, „cât însuși acest material”, care, traversând paginile în ipostaza unui „fluid de autenticitate”, nesocotește constrângerile reperelor formale cu superbia unei neobișnuite și tainice suveranități. Intuițiile lui Perpessicius au meritul cardinal de a orienta discuția către imperativul logic al unei întrebări revelatoare: care este, de fapt, natura acestui „fluid” – evocat de fiecare dată, în disocieri analitice sau în simultaneități descriptive, ca substrat sangvin al „autenticității”, „lucidității”, „anticalofilismului” sau „documentarismului psihologic”? Ce este acest material, „așa de omogen și ispititor totdeauna”, a cărui acțiune, misterioasă și fascinantă, dizolvă retortele securizate ale laboratorului critic și face inoperant tabloul epistemic – axiomatic și modelator – al retoricii literare? O primă ipoteză trimite, evident, la fluxul modern al conștiinței, teoretizat de William

James și devenit, odată cu operele lui James Joyce și ale Virginiei Woolf, o constantă literară a modernității. **P.** nu îl prețuiește însă deloc pe romancierul irlandez, pe care probabil că nici nu îl citise, și căruia îi reproșează ceea ce socotește a fi mecanicismul simplei asocieri de senzații, „penibilă în pretențiile ei de artă” (*Noua structură...*). Cea de-a doua explicație, detaliată cu voință sistemică și migală pasională de scriitorul român, îl vizează pe Marcel Proust. Adept declarat al „metodei proustiene” în literatură, **P.** își construiește expunerea teoretică asupra romanului prin opoziție tranșantă față de „convenționalismul realist-naturalist” al secolului al XIX-lea, a cărui preferință compulsivă pentru „tipuri”, reflectată în orizontul de așteptare didacticist al cititorului comun, dar și al criticii de întâmpinare („Această pretenție de a «contura» un personaj [...] apare de altfel în cele mai multe cronici literare de azi, fără să mai vorbim de naivele manuale didactice, răsplătind cu laudă ori pedepsind cu reproș”), dezvăluie dogmatismul și precaritatea unei psihologii anacronice – „raționalistă, romantică și pozitivistă”. În contrast cu rigiditatea deterministă a scriiturii de tip mimetic, Proust introduce în literatura europeană, scrie **P.** în *Noua structură...*, onestitatea absolută a propriei conștiințe, înlocuind, prin cultivarea asociațiilor capricioase ale memoriei involuntare, omnisciența auctorială tradițională – ubicuă și falsificatoare – cu „autenticitatea halucinantă” a subiectivității și trăirii individuale. Neajunsurile, de extracție iluministă, ale abordării raționaliste fuseseră puse în discuție încă de Wilhelm Dilthey – amintit de eseist în treburile de marcă ai „noii structuri” –, cel care, teoretizând diferența inaugurală a hermeneuticii moderne dintre „științele naturii” și „științele spiritului”, a exercitat o influență pe cât de profundă, pe atât de puțin remarcată asupra autorului român: ceea ce este creat de om (istoria, arta, filosofia, psihologia ș.a.) nu poate fi judecat, spune Dilthey, după normele extranee ale logicii dihotomice carteziene, întrucât subtilitatea gradațiilor și tranzițiilor infinite ale experienței interioare nu se lasă explicată prin („redușă la”) schema metodologică subiect/obiect. Înțelegerea formelor obiectivate ale existenței umane presupune o conștiință fatal subiectivă a identității, care traversează, în dinamica aceluiasi impuls, atât subiectul, cât și obiectul, selectând evenimentele conform idiosincraziilor unei structuri psihice date și suprapunând multiplicitatea aspectelor eterogene ale exteriorului și interiorului într-o unitate indivizibilă, lipsită de corespondent în lumea naturală. De aceea, spre deosebire de explicare – proprie științelor naturii –, comprehensiunea – definitorie pentru domeniile spiritului – are ca obiect întotdeauna ceva individual, propunându-și să identifice particularitățile „trăirii” (*Erlebnis*) în unicitatea și irepetabilitatea datului lor, singularitatea subiectivă fiind, în acest caz, singura valoare care poate fi afirmată dincolo de orice îndoială. De unde concluzia-program – prea adesea atribuită exclusiv influenței proustiene – a lui **P.**: „Să nu descriu decât ceea ce văd, ceea ce aud, ceea ce înregistrează simțurile mele, ceea ce gândesc eu... Aceasta-i singura realitate pe care o pot povesti... Dar aceasta-i realitatea conștiinței mele,

conținutul meu psihologic... Din mine însumi, eu nu pot ieși... Orice aș face eu nu pot descrie decât propriile mele senzații, propriile mele imagini... Eu nu pot vorbi onest decât la persoana întâi...” Viața fiind, în sens bergsonian, „pură devenire” – își continuă demersul scriitorul român –, caracterul ireversibil al momentelor sale nu poate fi surprins decât în absolutul unui prezent perpetuu – dimensiune prea puțin adecvată structurii progresiv-cumulative a unei opere românești; dificultatea, aparent insolubilă, este magistral rezolvată de Proust, ale cărui amintiri involuntare, eliberate de presiunea tipologizantă a istoriei, se constituie în epifanie a duratei pure, semn al autenticității garantate de spontaneitatea coeziunii afective a psihicului. Poate fi însă identificat „fluidul de autenticitate” despre care vorbește Perpersicius cu fluența meandrică, leneșă și aluvionară, a memoriei involuntare proustiene? În ciuda politicii declarative și a patetismului argumentativ cu care își susține afinitatea spirituală cu autorul *Timpului regăsit*, **P.** – așa cum au dovedit-o studii critice importante, de la G. Călinescu la Alexandru George și Nicolae Manolescu – este destul de departe de a transpune în practică un model de scriitură de a cărei poetică îl despart constante temperamentale și ideologice semnificative. *Patul lui Procust*, salutat la apariție ca ilustrând triumful revoluției proustiene în literatura română, este mai degrabă dosarul reconstituirii, cu mijloacele moderne ale psihologismului și fenomenologiei, a ceea ce „ar fi trebuit să fie”, în concepția scriitorului, romanul realist și literatura în general – pentru el, așa cum remarca și Pompiliu Constantinescu în cronică la *Teze și antiteze*, stilurile culturale neavând o valoare în sine (Dostoievski și Balzac sunt văzuți, în *Noua structură...*, ca „anacronici”), ci părând a se eclipsa și încapsula succesiv într-o căutare tensionată a „concreției” și „autenticității”. De aceea, „dosarul de existență” – propus, încă din subsolul primei pagini, de autor – este, înainte de toate, un dosar de declarații de intenție și indicații de regie textualistă – asemănarea cu Proust, identificată de Tudor Vianu la nivelul construcției frazei ca „acumulare de asociații în jurul unei impresii unice”, fiind o problemă de ordin pur stilistic, iar nu ideatic. *Patul lui Procust* este un roman criticist în sens kantian, o înlănțuire savantă de „teze și antiteze” narative, și, în același timp, un roman al scrierii romanului – cu deosebire că, în vreme ce forța motrice a modernismului literar occidental este dedublarea auto-reflexivă, manifestată ca distanțare și ironie, **P.** re-pornește, adamic, din momentul imediat anterior turnurii „greșite” adoptate de realism – de la romanul epistolar al secolului al XVIII-lea. Respingând principial omnisciența și obiectivismul, desfășurarea epică din *Patul lui Procust* este rezultatul unui subtil și spectaculos joc intelectual, în care alternarea vocilor narative – scrisorile doamnei T. / amintirile lui Fred Vasilescu, scrisorile lui Ladima / comentariile, zgomotoase ale Emiliei, interioare ale lui Fred, însoțite, toate, de observații și disertații teoretice ale autorului – conferă operei un dinamism de natură centrifugă, amintind de multiplicitatea perspectivală și secvențialitatea arhitectonică din *Legăturile primejdioase*. Numai că, în vreme ce scrierea lui Laclos poartă pecetea unor tipare

VIAȚA

- 1894** Se naște în București, la spitalul Filantropia, Camil Petrescu, fiul Anei (n. Keller) și al lui Camil Petrescu, funcționar de poștă sau ofițer, originar, se pare, din Brăila.
Tatăl moare înainte de a se naște copilul.
Copilul este încredințat spre creștere unei doici din mahalaua Obor.
Mama moare la scurt timp după naștere.
- 1901** Este înscris la Școala nr. 8 din Gura Oborului, unde este coleg cu viitoarea actriță Aura Buzescu.
- 1906** Intră ca bursier la Liceul „Sf. Sava”, cu sprijinul inspectorului de poliție Episcopescu, în casa căruia mama sa adoptivă luca ca menajeră.
- 1909** Se mută la Liceul „Gh. Lazăr”, secția reală.
Aici înființează, împreună cu alți colegi de clasă, un cenaclu literar, Cercul nostru.
- 1912** **noiembrie** Este premiat la un concurs pentru elevi inițiat de revista „Flacăra”.
- 1913** **ianie** Va absolvi liceul cu media 7,40.
Se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București.
- 1914** Obține o bursă de studii Hillel.
- 1915**
- 1915–1916** În paralel cu studiile universitare, este cadet al Școlii de Ofițeri din cadrul Regimentului „Mihai Viteazul”.
- 1916** **august** Este concentrat, apoi mobilizat în Regimentul 22 Infanterie – Târgoviște.
Participant la luptele împotriva armatelor germane, e rănit în urma exploziei unui obuz și rămâne cu o infirmitate auditivă.
- 1917** Revine pe front și ia parte la luptele din Moldova, la Cașin și Oituz.
iulie 24 Cade prizonier și este internat în lagărul de la Sopron (Ungaria).
august 1 Un comunicat oficial îl declară mort pe câmpul de luptă.
- 1918** **aprilie 10** Se întoarce din prizonierat.
- 1919** **ianuarie 1** Este angajat profesor suplinitor la Liceul „Gh. Lazăr” din București.
martie 16 Obține licența în filosofie *magna cum laude*.
Pleacă în Banat, unde va funcționa ca profesor, participând la acțiunea de culturalizare a provinciei.

OPERA

aprilie 30 îi apare în „Rampa” (director: N.D.Cocea) primul articol, *Teatrul Comedia*.

ianuarie–februarie Publică trei articole în „Facia”(director: N.D.Cocea) sub pseudonimul Raul D.

ianie Colaborează – până în iunie 1916 – la „Cronica” (directori: Tudor Arghezi și Gala Galaction).

Publică versuri în „Capitala” (director: Ion Th.Florescu).
mai-iulie Scrie mai multe variante la piesa *Jocul ielelor*.

iulie Citește în casa lui Mihail Dragomirescu o variantă a piesei *Jocul ielelor*.

Începe o colaborare asiduă la „Scena” (director: A. de Herz).

decembrie Se publică în „Letopiseții” (director: Dragoș Protopopescu) o scenă din *Jocul ielelor*.

Jocul ielelor intră în repetiție la Teatrul Regina Maria, dar premiera nu va avea loc.

ianuarie Publică în „Ilustrațiunea armatei” relatări din război care, prelucrate, vor intra în romanul *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*.

Scrie prima variantă din *Act venețian*.

1919

1920

iunie Se internează la Wiener Sanatorium în încercarea de a-și recăpăta auzul printr-o operație.

În capitala Austriei vede tablouri de Bruegel cel Bătrân, asistă la conferințele lui Rabindranath Tagore .

noiembrie Încearcă să înființeze un sindicat al ziaristilor bănățeni.

decembrie la cuvântul la o mare adunare populară organizată pentru a susține reîntregirea Banatului.

1921

Candidează la alegerile parlamentare, înscris ca independent pe listele din circumscripția Oravița, dar nu este ales.

noiembrie 1 Este primit în Societatea Scriitorilor Români.

1922

Revine la București.

iunie Este distins cu Premiul Teatrului Național (pe care îl împarte cu alți trei dramaturgi).

1923

septembrie–decembrie Ține câteva prelegeri teoretice la cursul de artă dramatică al actorului Al. Mihailescu.

1924

mai Devine redactor-șef la „Banatul” („Banatul românesc”), funcție deținută până în mai 1920, când demisionează.

Publică în „Răsăritul” (Chișinău) versuri și traduce din Heine *Tesătorii Sileziei*.

iunie 7 Începe să colaboreze cu versuri la revista „Sburătorul” (director: E. Lovinescu).

ianuarie 22 Editează la Timișoara „Limba română”, „foaie pentru limbă, artă și literatură” care va apărea până la 19 iunie.

mai 16 La Timișoara înființează și conduce ziarul „Tara”, „organ popular independent” care va apărea până la 17 aprilie 1921.

octombrie Continuă să publice în „Sburătorul” versuri din *Ciclul morții*.

Tudor Vianu scrie tot aici articolul *Un scriitor nou*.

Redactează varianta definitivă a piesei *Suflete tari*.

decembrie 21 Citește *Suflete tari* în ședința Comitetului de lectură al Teatrului Național din București.

Îi apar versuri în „Sburătorul literar”.

Publică articole politice în „Revista vremii” (directori: Grigore Gafencu și S. Șerbescu); colaborarea continuă până în 1924.

Începe o polemică dură cu „Viata românească”.

mai 12 Are loc premiera piesei *Suflete tari* la Teatrul Național din București, în regia lui Paul Gusti.

Colaborează sporadic la „Contemporanul”.

iuilie Citește piesa *Jocul ielelor* în cenaclul Sburătorul.

Reîncepe colaborarea la „Rampa”.

Îi apare prima carte, *Versuri. Ideea. Ciclul morții*, la Editura Cultura Națională.

Colaborează la „Aurora”, „Cugetul românesc” (directori: Ion Pillat și Tudor Arghezi), „Flacăra”, „România”.

Piesa *Act venețian* e inclusă în suplimentul literar al ziarului „Spre ziuă”.

Scrie piesa *Mioara*.

decembrie Intră ca redactor și cronicar dramatic la cotidianul „Argus”.

ianuarie 5 Editează și conduce revista „Săptămâna muncii intelectuale și artistice”, apărută până la 15 martie.

Are loc la Teatrul Național din Iași premiera piesei *Act venețian*.

Colaborează la „Adevărul” și „Revista română”.

Scrie consecvent la „Cuvântul liber” (director: Eugen Filotti), până în ianuarie 1926, când publicația își încetează apariția.

Începe lucrul la drama *Danton*.

1925

1926

februarie-iunie Lansează la Ministerul Muncii, Cooperățiunii și Asigurărilor Sociale, la Instrucțiunea Publică și la Externe memorii pentru înființarea la ambasadele române din străinătate a unui post de „informativ cultural”, pentru a face cunoscută cultura română în străinătate.

iulie Este numit de Ministerul Muncii, Cooperățiunii și Asigurărilor Sociale „referent al muncii intelectuale” la Paris, post deținut numai câteva săptămâni în toamnă.
E angajat „inspector pentru cinema” la București.

1927

1928

septembrie Călătorește la Constantinopol.

1929

Se mută în strada Ion Câmpineanu, fiind vecin cu E. Lovinescu.
Devine membru în REN-Ciubul Român.

1930

Declarat invalid de război, i se acordă drepturile legale; intră în posesia a cinci iugăre de pământ în județul Timiș-Torontal ș.a.

iunie Participă la Congresul Autorilor Dramatici și al Compozitorilor, organizat la Budapesta.

1930-1931

aprilie Începe să colaboreze la „Mișcarea literară” (director: Liviu Rebreanu).

Publică în volum piesa *Suflete tari* (*Nebunia lui Andrei Pietraru*).

Colaborează la „Universul literar”, condus de Perpessicius; e prezent aici până în 1927.

decembrie 19 Editează și conduce revista „Cetatea literară”, care își încetează apariția la 23 decembrie 1926.

iarna Citește în cenaclul Sburătorul piesa *Danton*.

ianuarie Începe lucrul la comedia *Mitică Popescu*.

noiembrie 8 Piesa *Mioara* este reprezentată pe scena Teatrului Național din București, în regia lui Soare Z. Soare; premiera este un succes.

Ultimul număr din „Cetatea literară” conține *Fals tratat pentru uzul autorilor dramatici*, scris în urma atacului orchestrat de Pamfil Șeicaru după spectacolul cu piesa *Mioara*. În paginile revistei mai publică versuri, dar și *Scrisorile doamnei T.*, care vor fi ulterior incluse în *Patul lui Procust*.

Redactează o nouă variantă a piesei *Mioara*.

ianuarie Începe redactarea unui jurnal.

Colaborează la „Viața literară” (directori: G. Murnu, apoi I. Valerian) și la „Sinteza” (directori: G. Călinescu și G. Nichita). Face eforturi pentru a relua apariția revistei „Cetatea literară”.

noiembrie 25 Primește conducerea „Universului literar” (demisionează la 13 februarie 1929).

ianuarie Inaugurează în ziarul „Universul” rubrica „Tăblițe” (asigurată până la sfârșitul lunii iulie 1930).

Cezar Petrescu începe o campanie de presă împotriva dramaturgului.

martie 21 Are loc premiera comediei *Mitică Popescu* la compania Bulfinsky-Fotino.

Publică, în „Vitrina literară”, impresii despre o călătorie la Constantinopol.

mai Începe să colaboreze la „Vremea” (director: Vladimir Al. Donescu).

Apar, în „Caietele «Cetății literare»”, piesele *Mioara* și *Act venețian*, reunite în volumul *Teatru*.

noiembrie Deschide rubrica „Între oglinzi paralele” în cotidianul „Omul liber” (director: Ion Th. Florescu), unde va fi prezent și cu articole, cronici teatrale, literare, gastronomice ș.a. (până în noiembrie 1930).

Piesa *Suflete tari* este tradusă în limba italiană de Silvestri Georgi și editată la Veneția-Perugia.

februarie 16 Piesa *Suflete tari* este transmisă radiofonic, în regia lui Ion Șahighian.

martie - octombrie Scrie romanul *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, din care apar fragmente în „Tiparnița literară”, „Facla” și „Excelsior”.

Publică în foileton, la „Vremea”, piesa *Danton*.

noiembrie La Editura Cultura Națională apare romanul *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* (două volume). Cartea are recenzii favorabile în presă.

Piesa *Suflete tari* este jucată la Teatrul Național din Chișinău, în regia lui Mitu G. Dimitriu.

1931

1932

1933

1934

1935

1936

1937

1938

august Face a doua călătorie la Constantinopol.

Este primit în Sindicatul Ziarștilor Profesioniști din București.

decembrie Face parte din Comitetul de direcție al Teatrului Național din București.

ianie 6 Devine membru activ al Oficiului de Studii Legislative (președinte: P.P. Negulescu).

septembrie E ales vicepreședinte al Societății Autorilor Dramatici Români (președinte: Caton Theodorian).

aprilie 9 Își susține doctoratul cu lucrarea *Modalitatea estetică a teatrului*; i se acordă *magda cum laude*.

ianie–iulie Participă la Congresul Internațional al Scriitorilor Dramatici, desfășurat la Stockholm, unde îi cunoaște pe Paul Claudel și pe Bernard Shaw.

decembrie Încearcă să fondeze o societate cinematografică numită Carpatia-Film; proiectul eșuează.

ianuarie 9 La Teatrul Național din București are loc premiera piesei *Act venețian*, în regia lui Ion Șahighian.

Apare a doua ediție din *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*.

Colaborează la „Muzică și teatru” (director: Emanoil Ciomac). Apare în volum piesa *Danton* și poemele din *Transcendentalia*.

aprilie 7 Comedia *Mitică Popescu*, pusă în scenă de actorul Ștefan Braborescu, se joacă la Teatrul Național din Cluj.

februarie 20 Începe colaborarea la „România literară” (director: Liviu Rebreanu); publică, în foileton, fragmente din viitorul volum polemic *Eugen Lovinescu sub zodia seninătății imperturbabile*.

aprilie–ianie Colaborează la „Țara noastră”.

Lucrează la teza de doctorat.

Scrie *Divorțul doamnei Dudu*, un scenariu de film.

Continuă lucrul la romanul *Patul lui Procust*, început în 1926.

februarie Apare romanul *Patul lui Procust*, în două volume. Publică volumul *Rapid-Constantinopol-Bioram*.

Își începe colaborarea la „Munca literară și artistică”.

Editează volumul *Eugen Lovinescu sub zodia seninătății imperturbabile*.

mai 27 Iese, sub conducerea sa, revista „Foot-ball național”, cu o serie nouă în octombrie–noiembrie 1937.

decembrie Apare ediția a doua, revizuită, a romanului *Patul lui Procust* (un volum).

ianuarie Intră redactor la „Revista Fundațiilor Regale”.

Colaborează la „Drept și datorie”, revista mutilaților de război, și la cotidianul „Gazeta”.

Ministerul Instrucțiunii Publice interzice lectura romanelor sale de către elevi.

martie Ține, în cadrul unui ciclu inițiat de Institutul de Istorie Literară, o conferință despre Marcel Proust.

aprilie Încearcă să editeze cotidianul „Raza”, dar nu primește autorizația de apariție.

mai Apare volumul de eseuri *Teze și antiteze*.

septembrie Piesa *Suflete tari* este înscrisă în repertoriul permanent al Teatrului Național din București.

Are loc premiera spectacolului *Suflete tari* la Teatrul Național din Cluj, în regia actorului Ion Țâivan.

Începe o nouă campanie de presă împotriva sa, inițiată de revista „Credința”.

Apare lucrarea *Modalitatea estetică a teatrului*, editată de Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”.

Scrie scenariile de film *Ștefan cel Mare* și *O fată într-o iarnă*. Colaborează la revista „Comuna”.

1939 **februarie 11** Este numit director al Teatrului Național din București, unde începe o restructurare radicală. Pentru câteva luni devine președinte al Societății Autorilor Dramatici Români, după dispariția lui Caton Theodorian.
mai 27 I se acordă Premiul Național pentru literatură dramatică.
iunie – iulie Face o călătorie de informare la Paris și Londra, unde ia legătura cu personalități din lumea teatrului, proiectează turnee, invită regizori să monteze la București ș.a.
decembrie Este înlăturat de la direcția Teatrului Național.

1940–1944

1942 Comitetul Sindicatului Ziaristilor din București îl radiază din registrul membrilor.
septembrie 23 Se constituie ca persoană juridică Asociația „Prietenii lui Camil Petrescu”.
septembrie 29 Pleacă la Roma pentru a depune lucrarea *Doctrina substanței* la Biblioteca Vaticanului (va fi editată în 1988).

1943

1944 **august 23** Îi este bombardată locuința din strada Ion Câmpineanu.

1945 **februarie** Înființează un Seminar de regie experimentală, destinat regizorilor și actorilor.

1946

Începe redactarea lucrării *Doctrina substanței*.

Participă la întrunirile și conferințele grupului Știință și cunoaștere, condus de Anton Dumitriu. Colaborează la „Caiete de filosofie”.

Este redactor-șef la „Revista Fundațiilor Regale” (iunie 1940–octombrie 1942).

aprilie 9 Piesa *Mioara* este pusă din nou în scenă la Teatrul Național din București, în regia autorului.

Se declanșează altă campanie de presă împotriva lui. În apărarea dramaturgului vin Tudor Arghezi, Liviu Rebreanu, Ion Vinea, Tudor Vianu, Perpessicius ș.a.

mai Ține la Ateneul Român conferința *Procesul de creație al operelor proprii*.

Scrie, la îndemnul lui Liviu Rebreanu, piesa *Iată femeia pe care o iubesc*, pe care o va citi în Comitetul de lectură al Teatrului Național din București.

decembrie Piesa *Suflete tari* este pusă în scenă la Teatrul Național din Craiova.

februarie 28 Are loc, la Teatrul Național din București, premiera piesei *Iată femeia pe care o iubesc*, în regia autorului.

aprilie Revine, ca redactor-șef, la „Revista Fundațiilor Regale” (până în decembrie 1947).

noiembrie Începe să publice în „Fapta” (director: Mircea Damian).

ianuarie-februarie Înscrie la Tribunalul Ilfov revista „Munca intelectuală”, dar proiectul nu se realizează.

octombrie Deschide în „Lumea” rubrica „Zădărnicia scrisului”.

noiembrie Comedia *Mitică Popescu* este admisă de Comitetul de lectură al Naționalului bucureștean.

decembrie 14 În regie proprie, la Teatrul Național din București este reprezentată în premieră piesa *Mitică Popescu*.

ianuarie Inaugurează în „Lumea” (director: G. Călinescu) rubrica intitulată „Cascada prejudecăților”.

martie 8 Comedia *Mitică Popescu* se joacă la Teatrul Național din Iași, în regia lui G. Dem. Loghin.

Ține, în cadrul unor simpozioane privitoare la problemele teatrului, organizate de Ministerul Artelor, conferința *Primatul textului*.

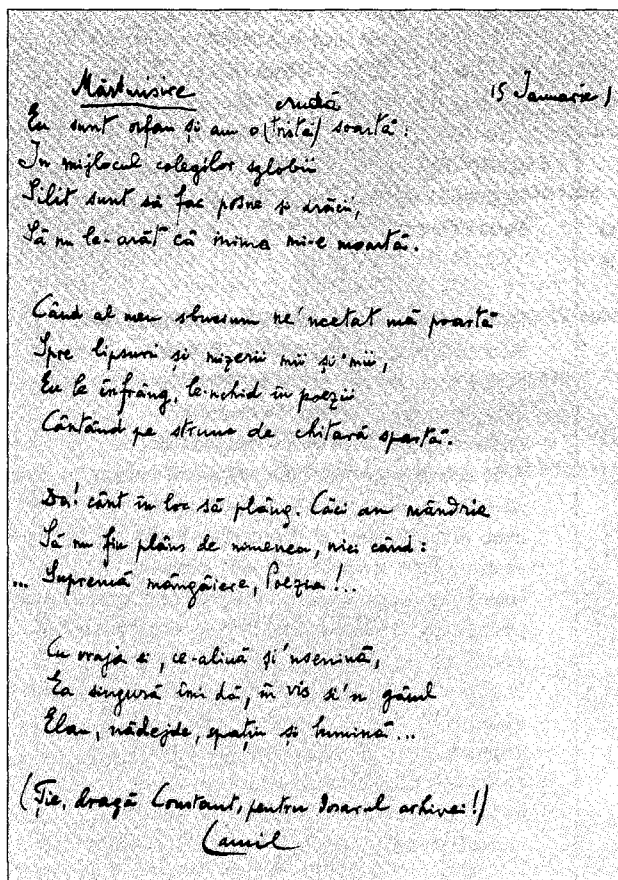
Scrie piesa *Profesor doctor Omu*.

La Editura Fundației Regale pentru Literatură și Artă apar primele două volume din ediția definitivă *Teatru* (ultimul volum iese în 1947).

1947	<p>aprilie Se căsătorește cu actrița Eugenia Marian.</p> <p>iunie 21 I se naște primul fiu, Camil-Aurelian.</p> <p>vara-toamna Încearcă să înființeze o companie teatrală (Teatrul de Artă), în asociere cu Fundația „Mihai I” și cu sprijinul bănesc al unor oameni de teatru și scriitori.</p>	<p>ianuarie Începe colaborarea la „Contemporanul”.</p> <p>Elaborează <i>Addenda la Fals tratat pentru uzul autorilor dramatici</i>.</p>
1948	<p>noiembrie 1 Devine membru titular al Academiei RPR.</p>	<p>Scrie și publică piesa <i>Bălcescu</i>.</p>
1949	<p>Pentru piesa <i>Bălcescu</i> i se acordă Premiul de Stat.</p>	<p>aprilie 15 Piesa <i>Bălcescu</i> se joacă în premieră la Teatrul Național din București, cu Mihai Popescu în rolul titular. Piesa <i>Bălcescu</i> apare în volum.</p>
	<p>mai Este evacuat, împreună cu familia, din apartamentul pe care îl ocupa într-un imobil din Calea Victoriei și se mută în strada Brezoianu.</p>	
1950	<p>mai 6 I se naște al doilea fiu, Octavian-Eugeniu.</p>	<p>lese de sub tipar culegerea de nuvele <i>Turnul de fildes</i>. Se documentează pentru romanul <i>Un om între oameni</i>.</p>
1952		<p>Începe să scrie romanul <i>Un om între oameni</i> (din care va publica fragmente în „Viața românească”).</p>
1953		<p>Apare primul volum din <i>Un om între oameni</i>.</p>
1954	<p>aprilie Este sărbătorit și decorat cu prilejul împlinirii vârstei de șaiszeci de ani.</p>	<p>Scrie scenariul cinematografic <i>Bălcescu</i>, redactat în zece variante, în care intervin o serie de alți „autori”.</p>
1955	<p>august Face o călătorie pe Dunăre.</p>	<p>iunie Apare volumul al doilea din romanul <i>Un om între oameni</i> (ultimul va fi publicat în 1957, postum). Lucrează la piesa <i>Caragiale în vremea lui</i> (fragmente apar, peste doi ani, în „Viața românească”, tot atunci fiind editată în volum).</p>
1956	<p>martie Participă, ca invitat, la Consfătuirea Tinerilor Scriitori.</p>	<p>Poemul eroi-comic <i>Papuciada sau Povestea despre armata viteazului Papuc</i> e respins de Editura Tineretului, fiind publicat fragmentar numai în „Viața românească”.</p>
1957	<p>mai 13 Camil Petrescu se stinge din viață la București. Este înmormântat la cimitirul Bellu.</p>	<p>aprilie 1 Conduce revista „Teatrul”. lese de sub tipar volumul <i>Nuvele</i>, ediție adăugită. martie Apare volumul antologic <i>Versuri</i>, ultimul îngrijit de scriitor.</p>

retorice recunoscute și acceptate – pe care autorul, în aparență absent, le folosește pentru a conduce din umbră acțiunea –, romanul lui P. afirmă preeminența subiectivismului ca unică modalitate de cunoaștere și creație, marcând astfel diferența, definitorie pentru modernitatea literară, dintre convenție – obiectivă, normativă și generalizatoare – și tehnică – subiectivă, autoreferențială și individualizantă. (La nivel pur teoretic, distincția apare în eseu *Romanul polițist*, care opune schematismului „farmaceutic” al „rețetei” literare, forța substanțială, creatoare de „autenticitate”, a imaginației personale.) Dramele eroilor camilpetrescieni nu mai sunt reconstituite convențional-mimetic, prin observație „arhimedică”, neutră și echidistantă, ci retrăite de la nivelul nesubsumabil al fiecărei conștiințe, prin surprinderea detaliului semnificativ și a mișcărilor vieții sufletești, ale cărei oscilații infinitezimale, substituindu-se acțiunii din narațiunea clasică, se constituie în adevărata materie romanescă. Singura concesie făcută literaturizării este atitudinea misterioasă a lui Fred Vasilescu – ponciv aparținând, cum observa Călinescu, tocmai convențiilor

romanului polițist –, pe care arhivarul-scenarist, încurajat de succesul experienței mistificatoare cu privire la identitatea doamnei T. din „Cetatea literară”, o folosește pentru a ține trează, până la ultima pagină, atenția cititorului. Mai aproape de modelul proustian pare romanul *Ultima noapte...*, monografie a iubirii și geloziei lui Ștefan Gheorghidiu, în care treptele de intensitate ale afectului devin centre de coagulare mnemonice obsesive, aglutinând evenimentele în formațiuni narrative geometric-probabiliste, dispuse de-a lungul axei imaginare a textului precum lentilele de mărimi variabile ale unui aparat optic. Însă progresia în complexitate a instrumentului de observație, departe de a conduce la limpeziri de contur, nu face decât să tulbure și mai mult imaginea intricată a constelațiilor factuale, a căror semnificație psihologică ultimă nu se revelează, în totalitatea ei, decât altui observator – celui care a trăit, cu ochii măriți de febrele spaimei, suferințele și ororile războiului. Și aici, distanța față de Proust se menține totuși considerabilă, scrierea purtând, în ciuda unității subiective de perspectivă, suficiente însemne ale emblematicii

normative tradiționale - liniaritate cronologică, dozare a intensității dramatice, organizare arborescentă a discursului - pentru ca devansarea sistemului, luat ca întreg, să genereze, în percepția critică interbelică, o impresie obscură de „nesuprapunere” și inadecvare funcțională.

În ce îl privește, autorul - răspunzând unor interviuri publicate în „Facla” (1932), „România literară” (1933) și „Timpul” (1943) - își definește prozele, în preajma și după apariția *Patului lui Procust*, ca romane „substanțiale” sau „substanțialiste”, concept care, împrumutat fenomenologiei husserliene, avea să se constituie în fundamentul unei doctrine filosofice a cărei cuprindere retrospectivă tinde să supună discontinuitățile etapelor și deplasărilor de perspectivă literare univocității legislative ale voinței de sistem: „Literatura care mă interesează pe mine - cea substanțială - refuză tipi reprezentativi... Este o concepție de ordin cantitativ, electoral, această reprezentare. [...] E fals ca artă. Personajul substanțial nu reprezintă pe nimeni, este el. Este un tip semnificativ - nu reprezentativ.” Transpunând dihotomia tradiție/ inovație în forma antinomiei dintre ordinea reprezentării și ordinea semnificației, P. răstoarnă logica metafizică a raportului dintre esență și aparență și abandonează, în dimensiune politică, perspectiva democrată - deschisă, expansivă și tolerantă - pentru automorfismul, imuabilitatea și exclusivismul

înălțimilor aristocrate. Nu e vorba însă de o aristocrație a sângelui - modelată biologic-darwinist -, ci de una a spiritului, care, respingând exercițiul democratic al dialecticii, își împlinește chemarea inițiativă și politic absolutistă („noocratică”) prin precizarea și ierarhizarea închiderilor monadice subiective, în autosuficiența cărora se realizează fuziunea intuitivă a concretului și esenței: substanțialismul literar este surprinderea, simultan cu prezentarea faptelor, a amprentei lor eidetice, adică a semnificației lor în ordine absolută („substanțială”) - sau, în termenii specializați ai *Doctrinei substanței*, intuirea, în forma „prezenței”, a structurii axiale, orientate noosic, materialitate („necesitate”)/ spiritualitate („noos”). În proiecție estetică strict determinată, personaje substanțiale - ex-centriche prin absența eterogenității psihologice și supraumane prin cenzură esențialistă - sunt, într-o măsură infinit mai accentuată decât eroii romanelor, personajele pieselor de teatru ale lui P. După cum s-a observat, entitățile dramatice camilpetresciene „nu sunt caractere, adică previzibilități de comportament în funcție de o premisă dată pentru totdeauna, ci cazuri de conștiință” (Marian Popa), progresii geometrice în absolut, a căror monosemie structurală realizează trecerea, în viziunea autorului lor, de la convenția naturalist-mimetică, exterioară și superficială, la furtuna turbionară a „răstrângerii în sine însuși” (*D-ra Ventura și Bernard Shaw*), înlocuind tabloul clasic al conflictului social și moral cu afirmarea apodictică, nondialectică, a purității și unicității ontologice a ideii. Gelu Ruscanu (*Jocul ielelor*), intelectualul ajuns director al unui ziar socialist din iluzia de a fi întrezărit în utopia marxistă propriile sale convingeri himerice referitoare la posibilitatea unei existențe nedivizate de antinomii etice, trăiește evidența incompatibilității dintre caracterul intersubiectiv, patronat de schimburi și compromisuri, al vieții sociale - materializat în tranzacțiile imunde pe care i le propune Șerban Saru Sinești - și claritatea desăvârșită, narcisistă și autosuficientă, a imperativului kantian absolut. Pus în situația de a redeveni uman - prin acceptarea, odată cu adevărul despre moartea tatălui, a contingenței și failibilității propriei sale persoane -, Ruscanu nu se mai poate întoarce dincoace de bariera care desparte perfecțiunea transcendenței de dimensiunea întunecată și coruptă a imanenței: sinuciderea nu este, în cazul său, o simplă alternativă - o probabilitate opțională -, ci o necesitate compulsivă. Andrei Pietraru (*Suflete tari*), tânărul cu perspective strălucite, venit în capitală pentru a-și continua studiile, renunță la cultivarea potențialităților sale intelectuale („omenești”) din pricina fixației fascinatorii asupra Ioanei Boiu, trufașa și glaciala aristocrată în casa căreia lucrează ca bibliotecar, reducându-și astfel, programatic, temeiul existenței la „suprafața” infinitezimală, esențializată fenomenologic, a unei corzi desfășurate deasupra abisului. Odată atinse culmile înghețate ale monomaniei ideatice - sărutul, la data și ora stabilite, a mâinii Ioanei Boiu, urmat de cedarea totală, inexplicabilă realist-psihologic, a acesteia (într-un paralelism cu trama epică din *Roșu și negru* al lui Stendhal, care exclude însă, în perspectivă substanțialistă, orice acuzație de imitație) -, este îndeajuns un singur gest de emoție

și slăbiciune comună – îmbrățișarea prietenesc-afectuoasă a servitoarei Elena – pentru ca întregul eșafodaj sistemic, ridicat către altitudinile rarefiate și omenesc intangibile ale ideilor, să se prăbușească. Ceea ce lipsește, încă din intenția declarată a scriitorului, personajelor dramatice de referință ale lui **P.** este tocmai verosimilitatea, impresia de trăire universal valabilă („contradictorie”), provenită din sinuozitatea psihologică și exteriorizarea dramatică a îndoielilor și nehotărârii. Aflate într-o stare de permanentă halucinație, ele se situează la limita ordinii umanului – sau, cum scrie Călinescu, „ideile nu sunt întrupate în oameni vii” –, prăbușindu-se, asemenea somnambulilor, imediat ce sunt trezite la realitate. Nu este verosimil ca Andrei Pietraru să-și anuleze, la numai douăzeci de ani, toate punțile de comunicare și căile de împlinire mundană, după cum nu este credibil – în sens mimetic-convențional – ca Pietro Gralla, corsarul devenit proveditor al flotei din *Act venețian*, să proiecteze în figura de reputație îndoielnică a unei actrițe intensitatea patosului și încordarea spirituală a iubirii absolute. Răsturnările de situație, iarăși, se produc grație intervenției, suprarealiste *avant la lettre*, a unui *deus ex machina* de extracție fenomenologică, provocând ceea ce autorul numește, în *Patul lui Procust*, „dislocări de conștiință”: este cazul schimbării abrupte de atitudine, într-o singură scenă, a Ioanei Boiu – explicată de Perpessicius, în termeni psihanalitici, ca o formă de manifestare a isteriei sexuale – sau al prefacerii lui Cellino, din *Act venețian*, dintr-un personaj ușuratic și cinic, seducător cu sistem, într-un alt Nicola, supus credincios și plin de umilință, pregătit de orice sacrificiu pentru un stăpân a cărui autoritate copleșitoare se constituie în semnul paralizant al absenței oricărei dimensiuni umane. Verosimile ca personaje sunt Matei Boiu-Dorcani – boierul de viță veche, anacronic și demn precum reprezentările hieratice dintr-un tablou votiv, salutat la unison de cronicile interbelice drept unica reușită tipologică a *Sufletelor tari* – și mai cu seamă Danton – revoluționarul bonom și plin de pătrundere a antinomii vieții sufletești –, al cărui realism psihologic, determinat de resuriturile unei intenții istoric reconstructive, a propulsat scrierea, în accepția criticii normativ „didactice”, la rangul celei mai de seamă realizări dramatice a scriitorului. În ordinea esențelor însă, cea care contează în demersul teoretic-demonstrativ al lui **P.**, exemplar este, pentru destinul modernității pe cale de a se naște, Robespierre – revoluționarul pur, lipsit de scrupule și ezitări etice („dialectice”), a cărui unilateralitate caracterială, identificată cu inflexibilitatea ideii de revoluție, îl apropie de galeria fenomenologică a personajelor substanțiale – de care îl desparte, totuși, o doză „letală” de schematism convențional. Este, așadar, substanța pandantului filosofic al „fluxului de autenticitate”? Dacă încercările de definire filosofică a substanței, deși numeroase, rămân oarecum neclare și lipsite de originalitate – postulând, în principiu, existența unui substrat ultim, unificator al dimensiunilor spațiale și temporale, al structurii și materiei, al fondului și formei –, autenticitatea camilpetresciană este, în chip explicit, substanța în actul manifestării sale – dinamismul de natură intuitivă al integrării datului (a faptelor și întâmplărilor mundane) în ordinea

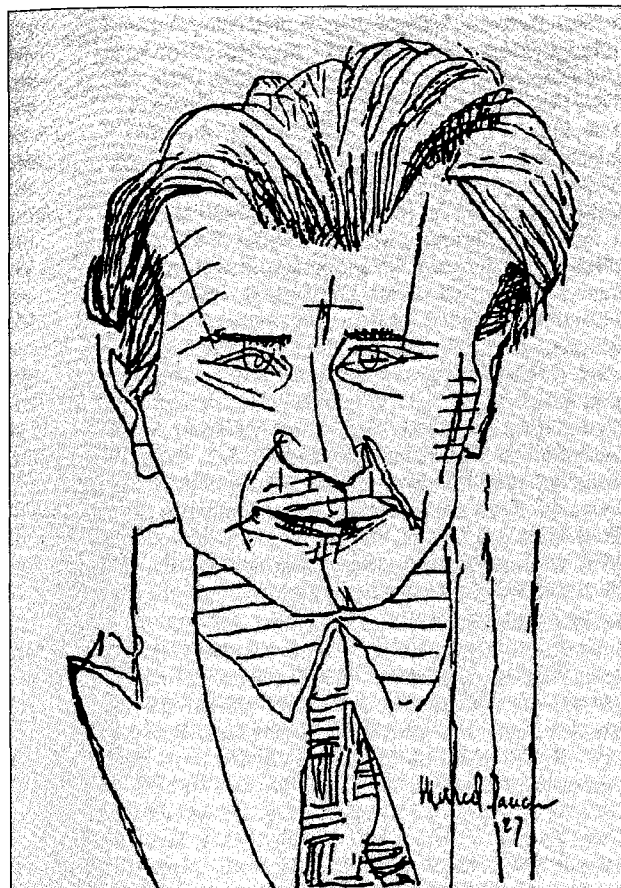
esențelor. Operând în oglindă, esențele, la rândul lor, pot fi redate concretului, care devine, prin aceasta, semnificativ, „substanțial”. În plan gnoseologic – conform definiției din prefața la *Teze și antiteze* – autenticitatea, în calitatea sa de proces, nu este altceva decât cercul hermeneutic însuși, metoda prin care partea anticipează întregul și îl conține în chip prezumtiv („intuitiv”), în vreme ce, invers, înțelegerea părții se revelează doar în lumina comprehensivă a întregului. Gândirea lui **P.** se refuză, astfel, idealismului transcendent, despărțindu-se de Husserl și afirmând, diltheyan, individualitatea concretă ca unică realitate eidetică: „esențele, scrie el în *Doctrina substanței*, sunt grupările organice ale senzațiilor într-un principiu existențial”. În limbaj liric, ideile pot fi „văzute”. Pornind de aici, apare evidentă (și greu de explicat) eroarea lui Vladimir Streinu de a fi despărțit „ideea” – concept care, structurând întreaga operă a lui **P.**, este departe de a fi un simplu ecou platonician, „abstract și generic” – de căutarea obsesivă a „tensiunii vieții celei vii”, premisă a cărei falsitate l-a condus pe critic către identificarea abuzivă a autenticității camilpetresciene cu „trăirismul” scriitorilor generației lui Mircea Eliade. Defectul unui astfel de raționament provine din

considerarea à la lettre a textelor din *Teze și antiteze* și îndeosebi a eseului *Amintirile colonelului Grigore Lăcusteanu și amărăciunile calofilismului*. De altminteri, chiar **P.** a semnalat confuzia și răstălmăcirea sensului specific al viziunii sale despre autenticitate: „În genere tinerii scriitori care au adoptat-o au asimilat-o cu jurnalul, cu povestirea la persoana întâi, cu acel eu care dă punctul de reper și coordonare momentelor unei povestiri. S-a uitat însă că sunt și povestiri la persoana întâi care nu sunt autentice. Autenticitatea presupune neapărat substanțialitatea și de fapt amândouă atributele nu sunt decât moduri de existent ale obiectului.” În perspectivă istorico-literară, conceptul construit de **P.** comportă două aspecte majore. Întâi, autenticitatea, așa cum o demonstrează fără echivoc radicalismul ideatic din *Noua structură...*, este actul asumat, a cărui reușită nu mai trebuie argumentată, al despărțirii de modelul tradițional al literaturii – distanțare a cărei limpezime principială și luciditate creatoare fac din **P.** cel mai de seamă romancier modernist român și, în rivalitate declarată cu E. Lovinescu, teoreticianul sincronizării literaturii noastre cu spațiul spiritual occidental. Egal semnificativă, apoi, este accepția autenticității ca denunțare a estetismului. Recunosibile în opera camilpetresciană sub înfățișările argumentative cele mai diverse, incidentele condamnării estetismului european al sfârșitului de secol XIX – proiecții ideologic-literare ale experienței copleșitoare a războiului („Cei întorși din tranșee încă palizi au arătat că jocurile cu vorbe sunt ridicole și că ei au văzut direct moartea”) – se constituie în reperele sistematice, conștiente și programate, ale unei ofensive fără întoarcere: de la delimitarea de „moda «poeziei pure»”, reprezentată de Mallarmé și Valéry (*Poezia pură*), și constatarea decesului „teatrului liber și pasional” antebelic (*Criza teatrului românesc*), **P.** ajunge, la capătul unui probatoriu febril, la punerea sub acuzare chiar a ideilor de „dramaticitate” și „artisticitate”, teatrologul imputându-i actriței Maria Ventura (altminteri considerată o „tragediană superioară” în *Fedra* lui Racine) patetismul și exterioritatea unui joc „prea izbitor «frumos»”, al cărui formalism declamator trădează uscăciunea sufletească a unei emoții profesionalizate, lipsite de dimensiunea intelectuală („substanțială”) a trăirii interioare. Viața nu trebuie despărțită de artă, afirmă el la unison cu mișcările avangardiste, pomenindu-i pe Tristan Tzara și pe André Breton; complexitatea sufletească a unui actor cu adevărat mare este prezentă, în aceeași măsură, și în existența sa cotidiană, așa cum – spune în continuare **P.** – pentru un boxer antrenamentul nu este o simplă pregătire profesională, ci însuși modul său de a fi. De aici, intenția expusă în nota de pe prima pagină a *Patului lui Procust* – deschizătoare de drumuri în teatrologia secolului a XX-lea – de a aduce pe scenă actori neprofioniști: „Am avut totdeauna convingerea [...] că «meseria», «meșteșugul», sunt potrivnice artei. În cronicile mele de teatru, de pildă, am cerut adesea, gândind că numai astfel se va regenera arta actoricească la noi, ca directorii de teatru să încerce să-și recruteze interpreții principali nu dintre ucenicii care au făcut conservatoarele, cât mai ales atrăgând în lumina rampei dintre personalitățile care și în alte regiuni și-au

dovedit capacitatea de creație.” Invitată să apară pe scenă fără studii de actorie, în virtutea inteligenței de a-și transpune „înflorirea sensibilității” în spontaneitatea trăirii „autentice”, doamna T. este îndemnată, cu aceeași convingere, să scrie fără „stil” și chiar fără „talent”, în cea mai polemică și deconcertantă viziune asupra actului creator din literatura noastră: „Un scriitor e un om care exprimă în scris cu o liminară sinceritate ceea ce a simțit, ceea ce a gândit, ceea ce i s-a întâmplat în viață, lui și celor pe care i-a cunoscut, sau chiar obiectelor neînsuflețite. Fără ortografie, fără compoziție, fără stil și chiar fără caligrafie.” Ceea ce vizează, în chip principial, „anticalofilismul” camilpetrescian nu este însă adoptarea naivelor amintiri ale colonelului Lăcusteanu ca exemplu canonic al noii literaturi – scriitorul însuși atrăgând atenția, în prefața la *Teze...*, că „emfaza și verva excesivă” proprii unor articole sunt menite „obținerii, și cu silnicie, a audienței” –, ci dislocarea, posibilă doar prin comparație exagerată, a prestigiosului și strivitorului model cultural maiorescian: eforturile Junimii de a „organiza” și „înfrumuseța”, scrie **P.**, ieșite din dezgustul față de „verbozitatea metisă” și „mahalagismul cultural” ale epocii postpașoptiste au condus, odată cu tendința de supraevaluare a „caligrafiei stilistice”, la „sacrificarea autenticului, a pateticului, a străfundurilor psihologice”, ajungând să se osifice apoi în criteriile axiologice dogmatice, atotprezente atât în sistemul educațional, cât și în critica și estetica interbelice. Studiul *Limba literară* – concentrat asupra gestului genezic al lui Titu Maiorescu de a fi despărțit, în mod discriminatoriu, cuvintele „poetice” de cele „prozaice”, dând astfel naștere unei lumi culturale împărțite în „clase” – este, într-o simetrie negativă desăvârșită cu „poruncile” întemeietoare ale junimismului, un eseu „în contra direcției” literare estetizante, labirintice și autotelice, a sfârșitului de secol XIX. Frumusețea unei opere de artă – polemizează **P.** – nu constă în gradul ei de refracție (literaturizare) și distanțare față de concretețea (mediocritatea) mundană, ci în proprietatea termenilor, în coincidența „substanțială” dintre „valoarea verbală” (semnificantă) și „valoarea conținutului” (semnificată), care, exprimând „cu exactitate” voința autorului, conferă scrisului o impresie de trăire (referențialitate) originară, nemediată. Puse alături de *Amintirile...* lui Grigore Lăcusteanu și, păstrând proporțiile, de *Amintirile din copilărie* ale lui Ion Creangă, departe de a revela simplitatea și prospețimea sufletului țărănesc, apar ca fiind „prelucrate” și „livrești”, tot așa cum *Scrisori către Vasile Alecsandri* ale lui Ion Ghica și *Ciocoi vechi și noi*, romanul lui Nicolae Filimon, deși „singurele izbânzi în apropierea de realitate”, poartă – și ele – „stigmatetele” estetizante ale retorismului, pitorescului și voinței de abstractizare. Rezolvarea întregii probleme nu poate veni decât prin abandonarea irevocabilă – într-un act purificator convergent teleologic cu automatismul psihologic suprarealist (indicat ca o soluție viabilă) – a „viciului” stilului”: despărțirea de Maiorescu, teoretizată de **P.** cu determinarea spiritului unei culturi conștiente de propria sa maturitate, este, în evoluția literaturii române, celălalt versant ideologic al unei lupte „mitice” în cadrul căreia, având de partea sa prestigiul

Desen de Marcel Iancu

incontestabil al șefului de școală, Lovinescu părea unicul erou civilizator. Poate fi atribuită, prin urmare, impresia de „discordanță” compozițională provocată de scrisul lui P. aspectului heteromorf al confluenței dintre „urmele” aluvionare, înșelătoare și persistente, ale convențiilor tradiționaliste și debitul, aflat în continuă ascendență, al „marei” moderniste? În bună măsură, da. Pentru a răspunde însă pe de-a-ntregul întrebării sugerate de Perpessicius, trebuie prevenită, înainte de toate, o posibilă eroare logică. „Fluxul de autenticitate” – adevăratul responsabil pentru disfuncționalitatea instrumentelor și confuzia „măsurătorilor” critice interbelice – și conceptul de autenticitate sunt două lucruri distincte, la fel cum „fluxul conștiinței” – mai apropiat de constelațiile inconștientului decât de caracterul disociativ al intelectului – nu suportă operația de echivalare cu ideea de conștiință. Dacă autenticitatea camilpetresciană poate fi explicitată ca aproximare infimezimală a convergenței, în individualitate monadică, a întregului (ideatic) și părții (contingente), a esenței și imanenței, „fluidul” care antrenează ipostazele sale literare – traversând barierele celulare ale formalismelor categoriale – are natura misterioasă, obscură și aluzivă a unui substrat plasmatic, a unui lichid interstițial care,

îmbibând porozitatea constitutivă a scrierii și asigurând „comunicarea neîntreruptă” între straturile romanului-palimpsest, „ignoră”, cu inteligența penetrantă a vitalității, însemnele și limitele de demarcație ale paradigmelor retorice consacrate. De aceea, mai degrabă decât analizate ca romane, piese de teatru sau poeme – în sensul generic-convențional al ideii de „carte” –, scrierile lui P. își dezvăluie pluralismele conceptuale și multiplicitățile semnificative atunci când sunt citite, postmodern, ca „texte”. (O asemenea lectură nu poate decât să lase deoparte, ca inutile, eforturile clasicizante ale unei părți semnificative a criticii românești postbelice, lansate în „desanturi” de recuperare a „calapoadelor” literare neglijate de autor, operații cvasiprociustiene de înscriere a operelor sale în formele unor tipare retorice reprojectate.) Cartea este un obiect închis și finit; textul, dimpotrivă, este o curgere infinită, un „flux” fără început și fără sfârșit. Cartea are sensuri precise – reflexii structural-lingvistice ale unor semnificații de tip reprezentativ și reproductiv; textul este o mașină producătoare de sensuri – o entitate cu caracter entropic –, ale cărei semnificații, departe de a putea fi sistematizate, proliferază continuu prin schizoidie și diseminare, într-un proteism lipsit de determinări pretabile la clasificare. În lumina viziunii camilpetresciene, care opune literaturii realist-mimetice („tradiționale”) – finită, masivă și static-convențională –, și chiar modernității înseși (într-un interviu din „Floarea de foc”, 1932), devenirea, polimorfismul și „nervozitatea” literaturii „substanțiale”, textul este suprafața fenomenală, aflată într-o permanentă expansiune, generată de procesele de „convergență” și „precipitare” fenomenologică, e textura eterică și învăluitoare, lingvistică și ideologică în aceeași măsură, a unei strategii (postmoderne) de tip carismatic. Dacă romanele Ion sau Răscoala ale lui Rebreanu conving, cele camilpetresciene seduc. Celălalt aspect, mai dificil de izolat analitic, al „fluxului de autenticitate”, vădește consistența difuză și ocurența enigmatică ale unei pulsații fascinatorii. Prețuindu-se, înainte de toate, ca intelectual, P. își proiectează, încă de pe băncile Universității, evoluția gândirii conform unei scheme ordonatoare hegeliene – dezvăluită, în 1943, revistei „Vremea” („voi scrie până la 25 de ani versuri [...]; între 25-35 de ani teatru [...]; între 35-40 de ani romane [...]). Și abia la 40 de ani mă voi întoarce la filosofie”) –, în cadrul căreia poezia, dramaturgia și proza se constituie în treptele simbolice ale ascensiunii spiritului către „momentul” substanțial, iluminant și integrator, al revenirii la propriul sine – „clipa” extatică a cunoașterii absolute. (De altminteri, scriitorul nu și-a ascuns niciodată convingerea că literatura nu este un scop în sine – declarând chiar, în „Floarea de foc”, că „arta n-are ca rost al ei frumosul”; dimpotrivă, ca formă a cunoașterii, orice artă vizează, „somniațiv”, ceva care îi rămâne, mereu, exterior.) Și, la fel cum momentele evoluției spiritului, în filosofia hegeliană, sunt lăsate în urmă pe măsura circumscrierii lor în formele artei, religiei și filosofiei, genurile și epocile literare sunt, la rândul lor, negate și „depășite” – „încapsulate” prin *Aufhebung* – în orizontul finalist, vizionar-apocaliptic, al morții literaturii și artei: „Din convingere profundă, de ordin dialectic

– spune P. într-un interviu acordat „României literare” (1933) –, cred că toată arta e caducă.” „Fluxul de autenticitate” este, în acest sens, „restul” fenomenologic opiaceu, „toxic” și fascinant, care, eludând întotdeauna convențiile și limitările tabelelor taxinomice, conturează, mistic, promisiunea unui „dincolo” de factură transliterară – a „mai-mult-decât- literaturității”.

Temperament psihologic, autorul Patului lui Procust aduce în romanele sale, ca și maestrul său, marele magician al psihologismului francez Marcel Proust, o psihologie în spațiu, în care trecutul cu amintirile lui se incorporează prezentului, se interpoalează și iarăși cade în umbră, fără ca, în tot acest joc de tuburi telescopice, impresia de prim-plan și de relief al oricăruia dintre obiective să se umbrească. Nu „psihologia plană”, a lui Stendhal, cât psihologia ramificată, de virtuoză trecere dintr-un registru sufletesc în altul, psihologia proustiană, pe care autorul Patului lui Procust o posedă în toate tainele ei și care singură poate să ajute la reconstituirea „timpului pierdut”, în sensul de trăit și căzut în penumbrelor amintirii, cum este marea orchestrație a lui Proust, cum sunt cele două suite, de până azi, ale romanelor d-lui Camil Petrescu.

PERPESCIUS

Care este însușirea romanului Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război? Este aceea de a fi o proză superioară. Un om cu un suflet cocotitor de idei și pasiuni, un om inteligent și neprihănit totdeauna, plin de subtilitate, de pătrundere psihologică dar și naiv, cu inocențe (și cu talent) de poet, vorbește despre dragostea lui, despre femeie, așa cum o vede el, despre oameni, despre nașterea pământului din haos etc., și din acest monolog nervos se desprinde încetul cu încetul o viață sufletească, indeterminată dar reală, un soi de simfonie intelectuală, care te surprinde prin exactitatea cu care elemente disparate se întrețes, care te încântă prin plăcerea ce poate rezulta din claritățile psihice. Camil Petrescu a adoptat aici stilul clasic francez al analizei și dacă ușurința supără puțin, meritul de inovator este incontestabil.

G. CĂLINESCU

Spre deosebire de Rebreanu, de d-na Bengescu, de Gib Mihăescu, ceea ce izbutește mai bine autorul Ultimei nopți de dragoste... nu este atât afundarea în regiunile obscure ale conștiinței, cât exactitatea aproape științifică în despicierea complexelor sufletești tipice. Întocmai ca moralisții clasici, dar, evident, în primul rând cu mijloacele de narațiune și prezentare ale unui romancier, analiza sa se aplică asupra marilor pasiuni umane, în care lămurește elementele constitutive, în treptata lor însumare, cu un adevărat „spirit de geometrie”.

TUDOR VIANU

SCRIERI: *Versuri. Ideea. Ciclul morții*, București, 1923; *Suflete tari (Nebunia lui Andrei Pietraru)*, București, 1925; *Mitică Popescu*, București, 1928; *Substanțialism*, București, 1928; *Teatru*, București, 1929; *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, I-II, București, 1930; *Danton*, București, 1931; *Transcendentalia*, București, 1931; *Eugen Lovinescu sub zodia seninătății imperturbabile*, București, 1933; *Patul lui Procust*, I-II, București, 1933; ed. 2, I, București, 1933; *Rapid-Constantinopol-Bioram. Simplu itinerar pentru uzul bucureștenilor*, București, 1933; *Teze și*

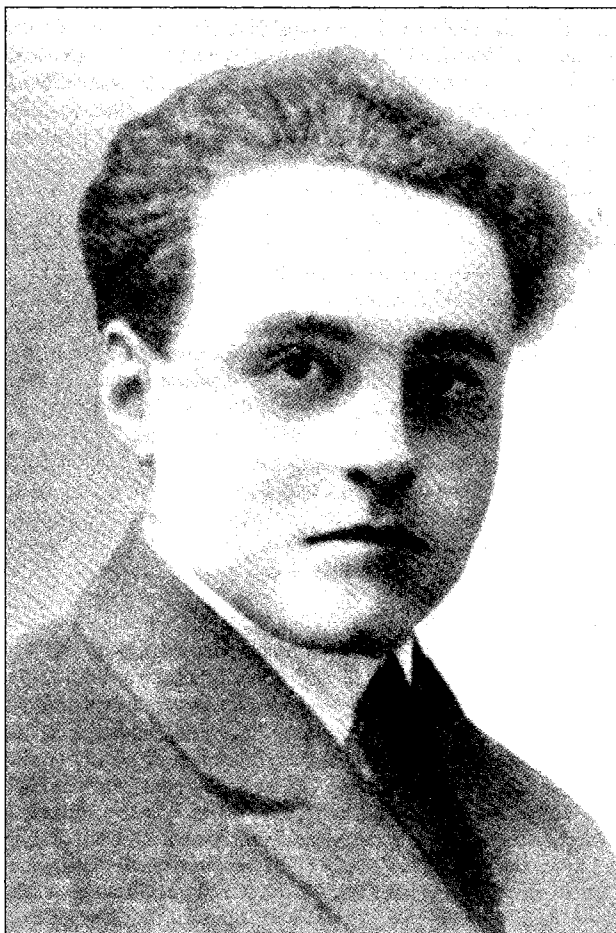
antiteze, București, 1936; ed. îngr. și pref. Aurel Petrescu, București, 1971; *Modalitatea estetică a teatrului*, București, 1937; *Mioara sau Toată lumea e sinceră la douăzeci de ani*, București, 1943; *Teatru*, I-III, București, 1946-1947; *Bălcescu*, București, 1948; *Cei care plătesc cu viața*, București, 1949; *Turnul de fildeș*, București, 1950; *Nuwele*, București, 1953; *Un om între oameni*, I-III, București, 1953-1957; *File de viață*, București, 1954; *Nuwele*, București, 1956; *Caragiale în vremea lui*, București, 1957; *Versuri*, postfața autorului, București, 1957; *Teatru*, I-IV, introd. Horia Bratu și V. Mogleșcu, București, 1957-1959; *Opinii și atitudini*, îngr. și pref. Marin Bucur, București, 1962; *Papuciada*, București, 1966; *Opere*, I-VI, îngr. Al. Rosetti și Liviu Călin, introd. Liviu Călin, București, 1973-1983; *Teatru*, I-III, îngr. și introd. Aurel Petrescu, București, 1973; *Maxime și reflecții*, îngr. și pref. Aurel Petrescu, București, 1975; *Note zilnice (1927-1940)*, îngr. și pref. Mircea Zăciu, București, 1975; ed. îngr. și pref. Florica Ichim, București, 2003; *Trei primăveri*, îngr. și introd. Simion Dima, Timișoara, 1975; *Documente literare*, îngr. Al. Bojin și Florica Ichim, București, 1979; *Publicistică*, I, îngr. Florica Ichim, București, 1984; *Doctrina substanței*, I-II, îngr. Florica Ichim și Vasile Dem. Zamfirescu, introd. Vasile Dem. Zamfirescu, București, 1988. **Traduceri:** D. I. Pisarev, *Studii filosofice și politico-sociale*, București, 1950 (în colaborare cu Tamara Gane); P. Malearevski, *Ajunul furtunii*, București, 1953 (în colaborare cu Ada Steinberg).

Repere bibliografice: Vianu, *Opere*, I, 265-273, III, 238-241, V, 144-151, 321-329; Lovinescu, *Critice*, VII, 25-28; Emanoil Ciomac, *Camil Petrescu, poetul*, RVVR, 1921, 5; Aderca, *Contribuții*, I, 156-165, 480-481, 509-510, 622-623, II, 187-189, 238-241, 287-288, 312-316, 321-323; Davidescu, *Aspecte*, 496-498; Ion Marin Sadoveanu, „*Suflete tari*”, RVVR, 1922, 15; Ion Vineanu, „*Suflete tari*”, FLR, 1922, 21; Perpessicius, *Opere*, II, 17-21, 107-110, 391-394, IV, 287-292, V, 207-210, 226-229, VI, 128-133, 224-226, 379-380; Emanoil Ciomac, *Camil Petrescu și poezia morții*, RVVR, 1923, 4; Șerban Cioculescu, „*Versuri*”, FCI, 1923, 5; Alexandru Bilciurescu, *Un poet decadent: Camil Petrescu*, „*Clipa*”, 1923, 1; Dem. Theodorescu, „*Versuri*”, ADV, 1923, 11; 950; Holban, *Opere*, III, 173-174; Mircea Ștefănescu, *Teatrul d-lui Camil Petrescu*, „*Îndreptarea*”, 1925, 102-104; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, II, 282-284, III, 407-414; I. Valerian, *Cu scriitorii prin veac*, București, 1967, 165-173; Pamfil Șeicaru, „*Mioara*”, CU, 1926, 610; Romulus Seisănu, „*Mioara*”, U, 1926, 264; A. de Herz, „*Mioara*”, DMN, 1926, 7170; Emil D. Fagure, „*Mioara*”, LUT, 1926, 1484; Paul I. Prodan, *Teatrul românesc contemporan*, București 1927, 195-202; Emil D. Fagure, „*Mitică Popescu*”, LUT, 1928, 1901; Tita Bobeș, „*Mitică Popescu*”, „*Politica*”, 1928, 555; Petru Comarnescu, *Un om imposibil*, „*Politica*”, 1928, 640; Streinu, *Pagini*, I, 209-215, II, 366-368, III, 132-137, IV, 144-151; Mihail Sebastian, „*Mioara*”, CN, 1929, 86; Șerban Cioculescu, „*Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*”, ADV, 1930, 14 386; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 248-274, VI, 199; Călinescu, *Cronici*, I, 259, 308-311, II, 188-193; Șuluțiu, *Scriitori*, 284-296, 369-378; Boz, *Cartea*, 87-99; Sebastian, *Eseuri*, 384-398; Sebastian, *Jurnal*, 381-387, 511-513; G. M. Zamfirescu, *Mărturisiri în contemporaneitate*, București, 1938, 196-206; Mărgărita Miller-Verghy, „*Danton*”, RVS, 1932, 1-2; Călinescu, *Ulyse*, 88, 112-116, 150-154; Șerban Cioculescu, „*Transcendentalia*”, ADV, 1932, 14 796; E. Lovinescu, *Memorii*, II, Craiova, 1932, 106-117; Eugen Jebeleanu, „*Patul lui Procust*”. *Domnul Camil Petrescu despre noul său roman și despre altele*, „*România literară*”, 1933, 51; Șerban Cioculescu, „*Patul lui Procust*”, ADV, 1933, 14 386; Petru Comarnescu, *Camil Petrescu, romancier*, „*România literară*”, 1933, 53; Petre Pandrea, *Atitudini și controverse*, București, 1982, 455-457; Al. Robot, „*Patul lui Procust*”, RP, 1933, 4530; Rebreanu, *Opere*, III, 481-482; Mircea Eliade, *Itinerarii și reportajii*, VRA, 1933, 285; Papadima, *Creatorii*, 179-185; C. Gerota, „*Rapid-Constantinopol-*

- Bioram", „Calendarul”, 1933, 381; Eugen Ionescu, *Nu*, București, 1934, 95-158; Iorga *Ist.lit.cont.* (1934), II, 252; Dragoș Protopopescu, „Teze și antiteze”, PRV, 1936, 410; Lovinescu *Ist.lit.rom.cont.*, 67, 130-131, 307-308, 367-368; Mircea Ștefănescu, „Suflète tari”, „Ordinea”, 1937, 1735; Biberi, *Études*, 75-78; Anton Dumitriu, „Husserl”, „Lumea românească”, 1938, 446; Ovidiu Papadima, „Modalitatea estetică a teatrului”, G, 1938, 3; Ion Biberi, „Modalitatea estetică a teatrului”, VR, 1938, 9; Munteano, *Panorama*, 246-248; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 658-666, *Ist.lit.* (1982), 743-750; Traian Vărășteanu, *Camil Petrescu și teatrul substanțialist*, VAA, 1942, 444; Argezi, *Scrieri*, XXVII, 328-334, XXVIII, 431-435; Dan Petrașincu, *Cazul Camil Petrescu sau Cum se pierde o inteligență*, VAA, 1943, 660; Ion Vinea, *Reluarea „Mioarei”*, VAA, 1943, 733; N. Carandino, „Mioara”, „Bis”, 1943, 31; Cioculescu, *Aspecte*, 706-708; Al. Anestin, „Iată femeia pe care o iubesc”, „Ordinea”, 1944, 3571; Șerban Cioculescu, „Mitică Popescu”, „Semnalul”, 1945, 1106; Ion Marin Sadoveanu, „Bălcescu”, U, 1949, 90; Tudor Șoimaru, „Bălcescu”, ADV, 1949, 17 480; N. Tertulian, *Unele probleme în legătură cu opera lui Camil Petrescu*, CNT, 1950, 218; Călinescu, *Literatura*, 88-90; Liviu Călin, *Pornind de la clasici*, București, 1957, 54-74; Dumitru Solomon, *Problema intelectualului în opera lui Camil Petrescu*, București, 1958; Dumitru Micu, *Romanul românesc contemporan*, București, 1959, 378-396; Camil Baltazar, *Contemporan cu ei*, București, 1962, 79-98; B. Elvin, *Camil Petrescu*, București, 1962; C. Mihalache, *Camil Petrescu, profesor și ziarist la Timișoara*, București, 1964; Ov. S. Crohmălniceanu, *Curs de istorie a literaturii române*, București, 1964, 417-462; Crin Teodorescu, *Revelația începuturilor*, TTR, 1965, 2; Călinescu, *Aspecte*, 124-136; Micu-Manolescu, *Literatura*, 159-163; Cioculescu, *Varietăți*, 344-349; Negoitescu, *Scriitori*, 250-255; Căprariu, *Jurnal*, 31-44; Ciobanu, *Nuvela*, 147-160; Ciopraga, *Portrete*, 173-202; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1967), 469-513, 657-659; Georgescu, *Polivalența*, 187-216; Oprea, *Miscarea*, 121-139; Regman, *Cărți*, 155-162; Al. Bojin, *Studii de stil și limbă literară*, București, 1968, 189-224; Constant Ionescu, *Camil Petrescu. Amintiri și comentarii*, București, 1968; Manolescu, *Metamorfozele*, 49-54; Mincu, *Critice*, I, 186-188; Piru, *Panorama*, 414-426; Al. Rosetti, *Cartea albă*, București, 1968, 49-61; N. Tertulian, *Eseuri*, București, 1968, 250-313; Balotă, *Euphorion*, 350-364; Liviu Petrescu, *Realitate și romanesc*, București, 1969, 123-167, 257-260; Brădăteanu, *Comedia*, 332-340; Georgeta Horodincă, *Structuri libere*, București, 1970, 29-40; Paleologu, *Spiritul*, 109-145; Zăciu, *Glose*, 146-164; Mihael Ilovici, *Tinerețea lui Camil Petrescu*, București, 1971; George, *Semne*, 93-193; Martin, *Poeți*, II, 25-32; Oprea, *5 prozatori*, 155-199; Eugen Simion, *E. Lovinescu, scepticul mântuit*, București, 1971, 102, 433-437, *passim*; Stănescu, *Cronici*, 19-23; Liviu Călin, *Portrete și opinii literare*, București, 1972, 142-157; Ciobanu, *Panoramic*, 413-426; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), 437-478; Doinaș, *Poezie*, 84-86; Muthu, *Orientări*, 68-71; Vasile Netea, *Interviuri literare*, București, 1972, 231-252; Paleologu, *Bunul simț*, 81-84, 162-165; Protopopescu, *Volumul*, 31-48; Aurel Petrescu, *Opera lui Camil Petrescu*, București, 1972; Marian Popa, *Camil Petrescu*, București, 1972; *Camil Petrescu interpretat de...*, îngr. și pref. Liviu Călin, București, 1972; Rotaru, *O ist.*, II, 609-638; Bratu, *Ipoteze*, 373-392; Carianopol, *Scriitori*, I, 7-21; Ciopraga, *Personalitatea*, 197-205; George, *Sfârșitul*, I, 188-193, II, 229-239, III, 146-148, IV, 185-195; Georgescu, *Printre cărți*, 81-92; Petrescu, *Scriitori*, 120-124; Piru, *Varia*, II, 276-284, 286-288; Raicu, *Structuri*, 36-51; Ion Sârbu, *Camil Petrescu*, București, 1973; Ștefănescu, *Momente*, 112-153, 191-230; Ungheanu, *Pădurea*, 187-196; Zăciu, *Bivouac*, 26-30, 169-178; Martin, *Metonimii*, 300-303; Popa, *Spații*, 84-99; Cioculescu, *Amintiri*, 188-212; Valeriu Răpeanu, *Interpretări și înțelesuri*, București, 1975, 191-195; Tașcu, *Incidențe*, 109-122; Zăciu, *Lecturi*, 86-110; Ovidiu Ghidirmic, *Camil Petrescu sau Patosul lucidității*, București, 1975; Simion, *Scriitori*, II, 171-202; Pop, *Transcrieri*, 77-86; Săndulescu, *Continuități*, 175-183; Steinhart, *Între viață*, 39-41; Liviu Călin, *Camil Petrescu în oglinzi paralele*, București, 1976; Ciobanu, *Însemne*, I, 46-56; Cristea, *Arcadia*, 149-165; Papu, *Clasicii*, 189-195; Tudor-Anton, *Ipostaze*, 180-187; Vartic, *Spectacol*, 43-47; Vlad, *Lectura*, 181-184; Baltag, *Polemos*, 107-111; Micu, *Lecturi*, 113-135; Protopopescu, *Romanul*, 144-165; Ungureanu, *Contextul*, 129-142; Brădăteanu, *Istoria*, II, 199-233; Cioculescu, *Itinerar*, III, 213-217, IV, 296-307; *Camil Petrescu. Din laboratorul de creație al scriitorului*, îngr. Al. Bojin și Florica Ichim, București, 1979; Mancaș, *Teatrul*, 111-122; Manolescu, *Arca*, I, 33-34, *passim*, II, 61-130, *passim*, III, 22-24, *passim*; Micu, *Scriitori*, 128-148; Ornea, *Tradiționalism*, 206-216, 218-221, 404-408; Paleologu, *Ipoteze*, 283-287; Marius Robescu, *Autori și spectacole*, București, 1980, 86-90; Șerban, *Ispita*, 79-86; Ungureanu, *Imediata*, I, 29-41; Irina Petraș, *Proza lui Camil Petrescu*, Cluj-Napoca, 1981; Piru, *Ist. lit.*, 215-219; *Scrisori către Camil Petrescu*, I-II, îngr. și pref. Florica Ichim, București, 1981; Crețu, *Construcții*, 141-194, 217-231, 266-269, *passim*; Săndulescu, *Portrete*, 260-267; Valentin Tașcu, *Procesul de desocializare a personajului camilpetrescian*, DFC, 172-189; Dimisianu, *Lecturi*, 79-91; Grigurcu, *Între critici*, 71-79; Lăzărescu, *Romanul*, 70-91; Nițescu, *Atitudini*, 25-42; Paleologu, *Alchimia*, 72-80; Teșosu, *Viața*, 63-73; Mihai Zamfir, *Ultimul Camil Petrescu*, RL, 1984, 9; Crohmălniceanu, *Cinci prozatori*, 165-210; *Camil Petrescu*, îngr. și pref. Paul Dugheanu, București, 1984; Leonte, *Prozatori*, I, 32-49, 171-173; [Camil Petrescu], CREL, 1985, 3 (semnează Aurel Petrescu, Liviu Papadima, Călin Andrei Mihăilescu, Rodica Zafiu, Liviu Petrescu ș.a.); Iorgulescu, *Prezent*, 7-18; Ornea, *Actualitatea*, 118-122, 159-164; Rachieru, *Vocația*, 208-217; Ungureanu, *Proza rom.*, I, 58-90; Angheliescu, *Lectura*, 178-182; Călinescu, *Biblioteci*, 102-107; Ion Ianoși, *Literatură și filosofie*, București, 1986, 182-231; Scarlat, *Ist. poeziei*, III, 108-112; Popa, *Clasici*, 38-41; Dimisianu, *Subiecte*, 58-75, 278-279; Tihan, *Apropierea*, 34-39; Craia, *Fețele*, 82-86; Maria Vodă Căpușan, *Camil Petrescu. Realia*, București, 1988; Grigurcu, *Eminescu-Labiș*, 252-258; Holban, *Literatura*, 126-135; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 114-117, II, 113-117; Mircea Zăciu, *Procesul „tovarășului Camil”*, APF, 1990, 2; Negoitescu, *Ist. lit.*, I, 248-250; Micu, *În căutarea*, I, 5-12, 151-195; Mihai Zamfir, *Camil Petrescu postbelic*, RL, 1993, 12; Ierunca, *Subiect*, 183-186; Pamfil, *Spațialitate*, 106-130, *passim*; Zaharia-Filipaș, *Retorică*, 185-211, 223-256; Lovinescu, *Sburătorul*, I, 3, 4, 5, *passim*, II, 7, 8, 10, *passim*, III, 7, 8, 9, 10, *passim*; Poantă, *Scriitori*, 23-25; Alex. Ștefănescu, *Camil Petrescu*, RL, 1994, 15; Mihai Zamfir, *Demolator și constructor*, RL, 1994, 15; Geo Șerban, *Alte zile din romanul războiului*, RL, 1994, 15; Barbu Cioculescu, *Un centenar discontinuu*, RL, 1994, 15; Gheorghe Grigurcu, *Camil Petrescu sub zodia contradicției imperturbabile*, RL, 1994, 15; Eugen Simion, *Un martir al lucidității*, CC, 1994, 4-5; Irina Petraș, „Neted ca moartea”, ST, 1994, 4-5; C. Trandafir, *Pluralitatea perspectivelor*, ST, 1994, 4-5; Gheorghe Glodeanu, *Poetica autenticității*, ST, 1994, 4-5; Liviu Petrescu, *Camil Petrescu și poezia pură*, CC, 1995, 6-8; Al. Balaci, „Jurnalul” lui Camil Petrescu, CC, 1994, 6-8; Mircea Popa, *Camil Petrescu și tehnica romanului*, VR, 1994, 7-8; Edgar Papu, *Scriitori-filozofi în cultura română*, Craiova, 1994, 42-55; Irina Petraș, *Camil Petrescu. Schițe pentru un portret*, București, 1994; Zăciu, *Clasici*, 185-205; Micu, *Scurtă ist.*, II, 176-188; Borbély, *Grădina*, 38-44; Mănuacă, *Analogii*, 189-193; Irina Petraș, *Știința morții*, Cluj-Napoca, 1995, 140-163; Ion Apetroaie, *Literatură și reflexivitate*, Iași, 1996, 120-131; Mircea Muthu, *Călcâiul lui Delacroix*, București, 1996, 58-61; Mihail Sebastian, *Jurnal*, îngr. Gabriela Omăt, pref. L. Volovici, București, 1996, 45-46, 67-68, *passim*; Theodor Codreanu, *Provocarea valorilor*, Galați, 1997, 173-192; Gheorghe Grigurcu, *A doua viață*, București, 1997, 287-298; Cosma, *Romanul*, II, 118-123; Dicț.

analitic, I, 14–16, 267–270, II, 289–290, III, 297–300, IV, 176–178, 284–286, 308–314, 369–370; Glodeanu, *Poetica*, 193–217; *Procesul „tovarășului Camil”*. *Teatru documentar în stare naturală*, îngr. Ion Vartic, pref. Mircea Zăciu, Cluj-Napoca, 1998; Ioana Pârvulescu, *Alfabetul doamnelor. De la Doamna B. la Doamna T.*, București, 1999, *passim*; Mircea Tomuș, *Romanul romanului românesc*, I, București, 1999, 345–390; Lovinescu, *Sburătorul*, IV, 9, 13, *passim*, V, 54, 62, *passim*, VI, 12, 21, *passim*; *Dict. esențial*, 638–645; Ghițulescu, *Istoria*, 65–73; Nae Antonescu, *Scriitori și reviste din perioada interbelică*, Iași, 2001, 211–224; Adela Hagiu, *Roman și mit la Camil Petrescu*, Iași, 2001; Cipriana Petre, *Didascalia în opera lui Camil Petrescu*, Cluj-Napoca, 2001; Popa, *Ist. lit.*, I, 680–687; Anton Adămuț, *Ce nu este metoda lui Camil Petrescu*, CL, 2002, 12; Săndulescu, *Memorialiști*, 200–203. L.H.

PETRESCU, Cezar (1.XII.1892, Hodora, j. Iași – 9. III.1961, București), prozator, gazetar și traducător. Este fiul Olgăi, fiica senatorului liberal Iordache Comoniță, moșier și arendaș, și al lui Dimitrie D. Petrescu, doctor în științe agricole la Paris. După două clase primare pregătite acasă (1899–1901) și două la Roman (1901–1903), începe gimnaziul la Liceul Internat din Iași (1903–1904), își continuă învățătura la Roman (1904–1907) și iarăși la Iași, la Liceul Național (1907–1910), cu ultima clasă în particular. Urmează Facultatea de Drept la Universitatea din

Iași (1911–1914). Este codirector la revista „Hiena” (1919), redactor la „Adevărul”, „Dimineața”, „Bucovina”, „Țara nouă”, la ziarul „Voința” (1920) din Cluj, aici înființând în mai 1921, împreună cu Gib I. Mihăescu, Adrian Maniu ș.a., revista „Gândirea”. Redactor la ziarele „Cuvântul” și „Curentul” (1928), mai târziu director al cotidianului politic și literar „România” (1938–1940) și al revistei „România literară” (1939–1940), funcționează un timp și ca secretar general în Ministerul Artelor (1936). Debutează cu povestirea *Scrisori*, publicată în „Sămănătorul” (1907), iar prima carte, *Scrisorile unui răzeș*, îi apare în 1922. Confrății i-au creat lui **P.** legenda unui om monden, bogat, client al cazinourilor, căsătorit de cinci ori, privind lumea din goana unui Buick, în care era fotografiat uneori alături de soțiile sale mai mult sau mai puțin tinere. Realitatea pare alta, el fiind dacă nu un personaj cu un destin tragic, oricum cu unul sinuos și contorsionat, căruia viața îi servește din când în când mari amărăciuni. Se naște într-o familie bogată, dar se simte bine în gazetele de stânga, nemulțumindu-și familia. Este amenințat cu pușcări pentru o vină pe care nu ar fi avut-o. Încearcă să se sinucidă la douăzeci și opt de ani, dar este salvat printr-un miracol. Își sacrifică relațiile cu mama pentru a se căsători cu iubita săracă, dar grijile existenței îl fac să călătorească foarte mult, fiind alături de tânăra sa soție prea puțin timp până la moartea neașteptată a acesteia (1921). Adolescența și tinerețea îi vor sta sub semnul crizelor de tuberculoză osoasă. Mai târziu, când își câștigase cu multă muncă autoritatea de romancier de succes, cedează unei dictaturi fără glorie precum cea a lui Carol al II-lea, conducându-i gazetele oficiale, pentru ca după război să se supună uneia de-a dreptul funeste, care, e drept, îl facea în 1955 academician. În 1940 i se întâmplase ceva și mai cumplit: unicul său fiu, Aurel Teodor Petrescu, nemulțumit că **P.** nu e de acord cu căsătoria sa înainte de a-și termina studiile, își împușcă iubita și se sinucide, fără norocul de a putea fi salvat, ca odinioară tatăl său. Ulterior **P.** mai are neșansa să își vadă cea mai apropiată dintre surori condamnată politic la închisoare pe viață, concomitent cu fuga peste graniță a celei de-a patra soții. Moare de infarct în timp ce lucra la un stufos roman tezist (*Vladim sau Drumul pierdut*), care avea aproape trei mii de pagini (și peste zece mii de file cu variante).

P. își considera prima carte, *Scrisorile unui răzeș*, „ca o lichidare a influenței sadoveniste”. La nivelul expresiei, al scriiturii, procesul desprinderii de sămănătorism, pe care prozatorul și-l impune în nuvelele din *Drumul cu plopi* (1924), se vădește un veritabil salt, cu rezultate notabile. Fructificând buna experiență a nuvelisticii europene (de la Guy de Maupassant la Leonid Andreev), **P.** uzează acum cu precădere de modalitățile prozei de analiză, având ca obiect de studiu „omul interior”. Făcuse pași în această direcție încă din *Scrisorile unui răzeș*, dar prin intermediul unor eroi involuați spiritual (*Râsul*) sau al unor naturi elementare, cu o anume linearitate a cazuisticii sufletești (*Socoteala*). *Drumul cu plopi* schimbă perspectiva. „Omul interior” este aici un citadin, în genere intelectual, capabil de o complicată mecanică sufletească, mai elastică și mai imprevizibilă. Ideologic însă,

prozatorul nu părăsește cu totul orbita sămănătoristă. Se simte din modul în care personajele se raportează la oraș, din desele incursiuni întreprinse în memoria lor patriarhală, din prezența unor deșădăcinați reali sau disimulați. Autorul are pretenția de a descoperi în realitatea contingentă un fenomen nou, de inadaptare cu extensie colectivă, datorat unei disjunții între ritmul rapid al civilizației și cel individual, mai lent. Sortit acestei „tragedii”, contemporanul său, omul secolului al XX-lea, îi apare, peste ierarhii și clase sociale, un incurabil inadaptat, cu echilibrul lăuntric devastat de efortul sisific pe care îl face în vederea alinării la ordinea mereu în metamorfoză a lumii exterioare. Acesta este teritoriul de emergență al figurației învinșilor, pentru care P. manifestă o adevărată predilecție, începând cu protagoniștii elegiaci din *Scrisorile unui răzător* și sfârșind cu cei mai cunoscuți eroi ai romanelor sale: sinucigașul Radu Comșa din *Întunecare* (I-II, 1927-1928), retrasul din lume Paul I. Năgară din *Cheia visurilor* (1935), iluminării tranșelor din *Ochii strigoiiului* (I-III, 1942) ș.a. Fatalitatea este însă justificarea „planetară” a crizei. Pentru a o face mai plauzibilă, prozatorul îi găsește și o justificare specific autohtonă. El vede iradiind și lucrând în insul carpato-pontic, sub forma unui conflict temperamental, milenarul dualism geografic Occident - Orient. Cu cel de-al treilea volum de nuvele și povestiri, *Omul din vis* (1925), P. surprinde din nou prin schimbarea registrului narativ; de la schițe și povestiri elegiac sămănătoriste și nuvele în directă tradiție maupassantiană trece brusc, prin descoperirea psihanalizei, la texte de cutezantă introspecție psihopatologică. Sensibil la orice simptom de remaniere epică (fenomen pus în evidență și de publicistica sa), scriitorul urmărește nu numai prioritatea în informație, ci și o veritabilă competență retorică în materie. Conceptele cu care operează vor fi însă întrucâtva difuze, conțurate prin coroborarea unor surse și puncte de vedere nu totdeauna congruente. Câteva constante pot fi dissociate totuși cu ușurință. P. închipuie, de pildă, insul social dedublat față de eul său latent, pe care îl resimte traumatic un celălalt, un altul. Când perspectiva asupra personajului se revendică mai ales dintr-o direcție freudiană, eul subliminal îi apare ca depozitar al unei experiențe elementare, urcând fie din refulări individuale infantile, fie din tare filogenetice (*Râsul, Adevărul, Fereastră, Somnul* ș.a.). Atunci când îi preferă ipostaza de factor moderator, de instanță superioară dominând, ba chiar admonestând moral ființa socială (*Păianjenul negru, Omul din vis, Omul care și-a găsit umbra* ș.a.), orientarea pare să sugereze apropierea de viziunea poetului și cercetătorului englez F.W.H. Myers, foarte popular în Europa prin lucrarea postumă *Personalitatea umană* și oarecum la modă după 1921, când André Breton îl preia, cu unele corecții pozitiviste, în teoriile sale asupra automatismului psihic. În ambele cazuri se vizează un singur scop: explorarea teritoriului de dincolo de conștiință. Dar partea de umbră, subiacentă, a conștiinței se lasă greu descifrată, impunând prin imprevizibil și fantasticitate. Aceasta este, de altfel, și posibilă explicație a expresiei „fantasticul interior”, cu care scriitorul își particularizează un

întreg ciclu de opere. O alteritate crescândă, perfecționată, excesivă colorează acum tot mai intens manifestarea personajelor, depărtându-le de linearitatea tipologică sămănătoristă. În același timp, preocupat de interioritatea lor, autorul nu mai are suport pentru tirade poematice, textul câștigând rapid în epicitate. Efectele reformulării de atitudine sunt receptate de textele scrise sau revăzute în această perioadă și care vor intra în culegerile de nuvele editate până spre anul 1930 - *Aranca, știma lacurilor* (1927), *Somnul* (1927), *Omul care și-a găsit umbra* (1928) -, chiar de unele romane - *Simfonia fantastică* (1929), *Baletul mecanic* (I-II, 1931). Și personajele din *Întunecare*, elaborat în această epocă, dezbat cu dezinvoltură ultimele teorii asupra mecanismului de configurare a visului, iar convertirea romancierului nu trece neobservată. Prozator de formație tradiționalist-sadovenistă, investigând realitatea prioritar social și comportamentist, P. ajunge să prețuiască revelațiile psihanalizei și să facă o pasiune pentru explorarea abisului vieții interioare. *Omul din vis* este o nuvelă fantastică numai în măsura în care exploatează o ipoteză asupra subconștientului uman. Protagonistul acuză o gravă stare de decompensare psihică, cauzată de revenirea obsesivă a unui laitmotiv din visele sale infantile. Textul pendulează cu suplete între registrul realului și cel al fantasticului, granița între ele având o anume fragilitate. Visul fiind o formă de expresie și manifestare a subconștientului, omul care apare în somn nu ar fi altceva decât un mesager oniric al unei realități viitoare, trăită ulterior în concretețea ei istorică. Se vede de aici cât de iconoclast este scriitorul la 1925 în materie de problematică și cât de mult își propune să mute jaloanele gramaticii narative în această direcție. Tot la o potențialitate vizionară, profetică, a subconștientului face aluzie și nuvela *Aranca, știma lacurilor*, dar într-o manieră mai sinuoasă și cu o vizibilă aplecare către fantasticul de factură gotică. Într-o ambianță incert radcliffiană și sub efectul unui vin vechi de Tokay, personajul central se simte provocat de spiritul unei moarte care, dispărută fără urmă (sinucigașă sau victimă a unei crime), nu își găsisese, conform mentalității creștine, liniștea unui mormânt. Coșmarul unei urmăririi nocturne îl face descoperitorul mult căutatului cadavru și pacificatorul locurilor. Dar aventura sa funambulescă are aspectul unei transe hipnotice, care pune în funcție facultăți excepționale de clarviziune. Trezit, conștient adică, nu se recunoaște în nici una din etapele incursiunii și află amănunte care îl consternează. Fusese, așadar, instrumentul unei influențe oculte, a unui fluid cosmic, în sensul ipotezelor de magie neagră. Premisa teoretică a nuvelei predispuie, ca și în *Omul din vis*, la depășirea lejeră a firescului, a verosimilului. Prozatorul exploatează această deschidere îndeosebi în direcția fantasticului terifiant, redescoperind convențiile literaturii romantice, dar folosindu-le într-o convergență insolită și modernă. În confruntare cu un subconștient insidios și agresiv trăiesc și personajele nuvelei *Somnul*, anticipând intransigența morală a eroilor lui Camil Petrescu, ca și dureroasa autoscopie a celor din proza lui Anton Holban. *Omul care și-a găsit umbra*, o amplă narațiune, pune în

gamă epică speculația freudiană despre cei care eșuează din cauza succesului. Personajul, învingător în confruntarea cu capcanele socialului, își obține și supraveghează ascensiunea printr-o inflexibilă strategie și cu sacrificiul preceptelor morale elementare. Numeroasele frustrări cristalizează însă în subconștient un sentiment de vinovăție față de sine și față de ceilalți și îi trimit din interior semnele unei teribile anxietăți, sub imperiul căreia în cele din urmă își curmă viața. De la teza freudiană scriitorul își permite o singură corecție, antrenând textul într-o direcție facil cvasifantastică. Cu toate că autorul nuvelor și povestirilor din deceniul '20-'30 declara orgolios în interviuri, ori de câte ori avea prilejul, că își dorește eliberarea de sămănătorism, în romane el rămâne captiv, deliberat și cu o anume frenezie, al inventarului de teme al curentului, avându-l de cele mai multe ori companion și pe Mihail Sadoveanu. Mai mult decât atât, **P.** își propune să dea o dimensiune romanescă, o arhitectură și o tipologie specifică marilor motive sămănătoriste, care până la el avuseseră doar reprezentări minore. El va crea, de pildă, adevărate cicluri de romane pe tema omului robit de „rodul pământului” sau de nostalgia obârșiei; al omului cu educație patriarhală, nimerit în plasa de interese mercantile a „capitalei care ucide” sau eșuând prin atonie în orizontul meschin și sufocant al „târgurilor unde se moare”. De aceea, ca romancier, **P.** nu va agreea experimentul (într-o epocă, ce-i drept, de mari tentații), cu câteva excepții: *Simfonia fantastică*, un fel de trenă și cântec de lebadă al introspecțiilor sale psihanalitice din nuvele, și *Baletul mecanic*, roman de aventuri exotice, amalgamând supoziții psihanalitice cu elemente de senzațional cosmopolit și fantastic hoffmannesc. Se va fixa în formula romanului de tip tradițional european, cu obârșii în Balzac, Zola, Daudet, Dickens, Galsworthy, Tolstoi, Dostoievski și cu modele în contemporaneitate, precum Jules Romains, Jean Giraudoux, François Mauriac, Jacob Wassermann, Sigrid Undset ș.a. Va da prioritate tentației de radiografiere a conștiinței și mentalității congenerilor, propunându-și o frescă paradigmatică a momentului. Primul său roman, *Întunecare*, se dorește un panoramic socio-moral al deceniului 1916-1926, cuprinzând epoca participării la primul război mondial și a reazășărilor politice de după conflagrație. **P.** îl închipuie a fi romanul generației sale, adică al „generației sămănătoriste”, și va construi în jurul unui protagonist de sorginte rurală, Radu Comșa, care, aspirând la o realizare socială, se vede contrazis de lipsa de idealism și morală a semenilor. Caracter curat, răzbind prin merite personale și muncă asiduă, Radu Comșa ajunge secretarul de cabinet al unui avocat influent, deputat și moșier, cucerind și inima fiicei acestuia (Luminița) și anunțând, printr-o posibilă și profitabilă mezaianță matrimonială, saltul în altă poziție socială. Numai că inaderența morală la lumea în care se pregătea să intre îl face capabil de reticențe care îi vor marca radical destinul. De pildă, trăind acut complexul de a fi fost salvat de plecarea pe front de viitorul său socru, într-un sincer elan patriotic merge voluntar în linia întâi, de unde se întoarce mutilat truște și sufletește. Dar lumea de după

război, deși cu mari elanuri naționale, ambiții și realizări, nu mai are pentru Radu Comșa nici un preț, mai ales pe fundalul înstrăinării iubitei și al incomunicării erotice, ceea ce culminează cu sinuciderea protagonistului. De altfel, *Întunecare* a sedus cu deosebire ca roman al acestei ratări sentimentale, profilat pe ecranul primului război mondial, care nu ocupă prim-planul, ci este intermediat, ca la Tolstoi în *Război și pace*, printr-o dramă credibilă, care iradiază un pacifism manifest. Optica umanitaristă, antimilitaristă și pacifistă, devenită o adevărată modă în presa de stânga europeană, se face simțită și în *Întunecare*, dominând discursul și comportamentul unor oameni ce par desprinși din galeria dezertorilor ruși, care rupeau frontul și își împușcau comandanții. Tema neadaptării idealistilor din tranșee la climatul păcii mai face obiectul altor romane ale lui **P.**, care vor forma, într-o proiectată panoramă epică numită *Cronica românească a veacului XX*, ciclul *Război și pace*. Bunăoară, în *Plecat fără adresă*. 1900 (1932), realizat după o grilă narativă gidiană, alambicat și confuz (urmând să aibă și o replică, *Sosit fără adresă*, rămasă nescrisă), cei „plecați la drum odată cu veacul”, trecând prin experiența războiului, își pierd definitiv echilibrul, capitulând precum Radu Comșa, fie prin sinucidere, fie prin ratare. În *Ochii strigoii* ei nu sunt alții decât camarazii de front ai protagonistului din *Întunecare*, cu

prezență epică percutantă și acolo. Romanul este deosebit de modern prin formulă, uzând în mare de procedeele cinematografului. De altfel, în 1944 va fi dramatizat, fiind jucat o lună pe scena Teatrului Național din București. Protagonistul este Bogdan Cernegură, care, luat prizonier de nemți, reușește să evadeze, dar este rănit la cap, rămânând amnezic douăzeci de ani. Își revine abia în 1939, când trebuie să se adapteze unui context cu totul schimbat, găsimdu-și copila fată de măritat, iar pe tovarășii de luptă din tranșee ratați în grade diferite. Trama narațiunii, cea a amneziei (încercată pasager și într-o nuvelă, *Morți fără cuvânt la înviere*), cu o carieră prestigioasă în romanul european (începând cu *Colonelul Chabert* al lui Balzac), nu va face însă din *Ochii strigoiului* o carte memorabilă, deoarece tendința de verbiaj a scriitorului înecă totul în discursivism, cel puțin ultimele două volume fiind un soi de rechizitoriu retoric făcut epocii în numele dezideratelor anarhiste și stângiste ale celor din tranșee. Alt roman realizat în marjele acestei problematice, *Războiul lui Ion Săracu* (1945), e un jurnal al unei cătane de la țară în cel de-al doilea război mondial, încercând o perspectivă asupra evenimentelor din unghiul unui țăran, adică al unei psihologii de om simplu. Tot pe fundalul anilor '40 este proiectată experiența de front din primul război mondial trăită de combatantul, devenit între timp profesor de liceu, Neagu Tomaziu în *Tapirul* (I-II, 1946-1947). Prim-planul narațiunii este ocupat însă de tribulațiile protagonistului la reîntâlnirea, imaginată, cu vechea sa iubită. Pentru că din cauza dimensiunilor neobișnuite, mult timp **P.** nu găsește editor pentru *Întunecare*, scrierea va intra în circuitul literar la trei-patru ani de la momentul elaborării, devenind contemporană cu textele de inspirație psihanalitică. Următorul roman, *Simfonia fantastică*, va fi de aceea mai aproape de experiențele novatoare ale prozatorului în explorarea psihologiei umane decât de tendințele de a panorama socialul din *Întunecare*. De altfel, el va prelua trama psihanalitică a nuvelei *Somnul*, într-o arhitectonică mai complexă, intersectând și căutările gidiene, cu oarece popularitate în acel moment. Ca și protagonistul din *Somnul*, Grigore Stolnicu din *Simfonia fantastică* își suspectează soția de adulter și își concentrează întreaga existență, sub asediul anarhic al subconștientului, pe depistarea dovezilor. Filmul mental al geloziei suportă însă deformări carnavalesci. Capitolele cărții redau augmentarea ilară a acestei monomanii și converg către un final patetic-macabru: lângă catafalcul pe care îi zace soția (la a cărei moarte contribuise), personajul râde isteric, răsfoind câteva epistole platonice din adolescență și închipuindu-și-le a fi „probele” mult căutate. Scena are o plasticitate intensă, amintind - ca perspectivă grotescă asupra unui eveniment funcțional tragic - pânzele expresionismului. Calchierul titlului *Simfoniei fantastice op. 14* de Hector Berlioz nu este întâmplătoare. Scriitorul experimentează o formulă stilistică neobișnuită și oarecum singulară în proza românească. Își propune, de pildă, să insinueze narațiunii modelul retoric al simfoniei lui Berlioz. Tentativa amintește teoretic de André Gide și de proiectele orgolioase ale eroului din *Les*

Faux-monnayeurs (1925). Practic însă, **P.** este mai aproape de experiența pe care o întreprinde Aldous Huxley în *Punct, contrapunct* (1928). Și el își dorește un tip de narațiune în care conlucrarea internă, infrastructurală a capitolelor să aproximeze convergența orchestrală a episoadelor simfonice. Menține, de aceea, romanul în strictă simetrie cu afabulația muzicală și dă unor convenții componistice funcționalitate literară.

Oricât de mult ar fi fost tentat să experimenteze, să își modernizeze retorica narativă, poate și din mondenitate, pentru a fi pe valul mișcării artistice europene, **P.** o face pe texte de mică extensie epică, nuvelistice. Dar, când își propune un studiu social tradițional, se întoarce la marile teme sămănătoriste. Pe motivul orașului tentacular, al metropolei corupătoare de suflete rurale nealterate, derivație a temei dezrădăcinării, crește romanul *Calea Victoriei* (1930), o veritabilă cronică socială a Bucureștiului anilor '30, în care, prin intermediul câtorva protagoniști - familia magistratului Constantin Lipan, a scriitorului Teofil Steriu și a ziaristului Ion Ozun - se încearcă o sondare a mediilor sociale, financiare, politice, artistice ale capitalei românești, unde Calea Victoriei este închipuită ca un soi de Wall Street balcanic. Ca și în *Întunecare*, eroii trăiesc intens o experiență a inadaptării și a prăbușirilor interioare și sociale. Capitala este, ca la Mihail Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, Ion Agârbiceanu, I. Al. Brătescu-Voinești, o Sodomă cigătoare de visuri curate, de orgolii și ambiții artistice, de cariere politice și financiare. Viziunea este rodul unei perspective conservator-sămănătoriste asupra orașului modern și de idealizare a unei etici patriarhal-rurale. Tot o întoarcere la ideologia sămănătoristă, în termeni chiar mai expliciti, este și microromanul *Cheia visurilor*, care însă nu figurează destine în ascensiune, ci, dimpotrivă, în vertiginoasă pierdere de înălțime. Protagonistul, un industriaș respectat și invidiat pentru statutul său material și social, este cuprins de o anxioasă criză existențială, de care era marcat și eroul schiței *În podgoria de odinioară*, ce deschidea *Scrisorile unui răzeș*. În miezul orașului modern și fremătător, industriașul are obsesia sacrificiilor morale făcute în cursa pentru îmbogățire și mai ales senzația acută a lipsei de trăire autentică a vieții și până atunci. El ia o hotărâre care îl readuce la condiția începuturilor sale patriarhale: își cumpără o moară părăsită la o margine de iaz și se retrage la țară ca să ducă o existență simplă. Așadar, toată zbaterea lui spre a accede la o condiție socială nouă, citadină, fusese inutilă. Pe acest fâgaș tematic evoluează și alte destine în romane care au ca fundal metropola cu tentațiile ei mondene și mercantile. Spre pildă, în *Duminica Orbului* (1934), Gara de Nord intersectează cu consecințe iremediabile două destine, un judecător și o profesoară, care timp de douăzeci și patru de ore tind să facă un cuplu. O serie de fatalități, care țin de genuinul lor caracterologic, oriental-balcanic, dar și de experiența vieții lor anterioare, le compromit dorința de comunicare și șansele de îngemănare. E acum, în evoluția romancierului, o perioadă când acesta intuiește marile teme ale existențialismului francez (incomunicarea, singurătatea paradoxală a insului în lume, solipsismul), care pătrund în proza europeană. Ele animă romanele scrise și publicate de **P.** în

ultimii ani ai celui de-al doilea război mondial: *Carlton* (1944), *Adăpostul Sobolia* (1945). Astfel, personajele din *Carlton* trăiesc în „alveolele” unui bloc modern din centrul capitalei, copleșiți de dramele mărunte ale incomunicării erotice și ale însingurării citadine. Fatalitatea face ca blocul să se prăbușească în cutremurul din 10 noiembrie 1940, demonstrând parcă teza lui Jean-Paul Sartre că viața aparent nesemnificativă de zi cu zi, „contingența”, nu este „o părere pe care să o putem ignora; ea este absolutul și, prin urmare, gratuitatea perfectă”. Către concluzii de felul acestora evoluează și *Adăpostul Sobolia*, unde un cuplu de tineri are revelația, intrând într-un adăpost bucureștean în timpul unui bombardament, că trăiește un absolut al comunicării sufletești, dar iubirea lor durează, tragic, doar până fac primii pași în afara adăpostului, când o bombă îi spulberă pe amândoi. Romanele, mai ales cele de maturitate, vor avea protagoniști problematici, devorați de angoasele omului modern, clamându-și foamea de răspunsuri capitale și afini, prin exemplaritatea acestor tensiuni, cu eroii lui André Malraux, Antoine de Saint-Exupéry, Jean-Paul Sartre, Albert Camus ș.a. Deși intenționa să radiografieze mediul social, P. aduce în prim-plan investigarea vieții sufletești. Pe acest traseu, tipologia învinșilor – constantă individualizatoare a prozei sale, pornită de la tipare sămănătoriste, înobilată cu tușe caracteristice venind dinspre Maurice Barrès și Paul Bourget, trecută prin liberalismul retoric al psihanalizei și contaminată de „catastrofismul” lui Nikolai Berdeiev – evoluează modern, către soluții existențialiste. Fundalul prozei românești de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea este orașul de provincie, locul în care eroi sadovenieni educați după precepte rurale clacau iremediabil, învinși de inadaptația la universul urban, sau sfârșeau în mediocritate. Cei din schițele, povestirile sau nuvelele lui P. nu se diferențiază prea mult, numai că, în genere intelectuali, ei pun parcă mai mult idealism în speranța evaziunii (*Zăpada*, *Unchiul din America*, *Carierea lui Vidran* etc.). În roman autorul continuă să îi scoată la suprafață, dar operează o schimbare: alege de cele mai multe ori o perspectivă sarcastică. De pildă, personajele din *La Paradis General* (1930) își trăiesc și retrăiesc dramele întâlnindu-se și povestindu-le într-un cadru oenologic și culinar, la crâșma „La Paradis General”. Pornind de la aceleași principii narrative, *Oraș patriarhal* (I–II, 1932) își propune să fie mai puțin sarcastic cu mediul târgului românesc, scriitorul fiind mai îngăduitor cu inșii de fundal și neiertător cu protagonistul lui, parvenitul Tudor Stoienescu-Stoian, un fel de Mitică obraznic și fără scrupule, care pătrunde în „orașul patriarhal” creându-și, ca om de București, o mitologie de persoană cu mari reușite și relații sus-puse, prin care îi subjugă pe toți. În genere însă, *Oraș patriarhal* este o construcție romanescă viabilă, impunând prin arhitectura epică balzaciană, reușind să dea culoare și dimensiuni stereoscopice ambianței orașului românesc de provincie și aureolând-o cu tristețea dramei deznădăjnită. De altfel, prin aceste două romane P. și-a propus să reprezinte în panorama sa epică conceptul exponențial sămănătorist al „târgurilor unde se moare”, cum își și numește ciclul în care le include.

Altă idee scumpă ideologiei sămănătoriste, cea a învățătorului de sat ca luminător al conștiinței rurale, care trăiește și moare în vatra satului, alături de țărani, este prilejul creării primului erou învingător, adaptat, în opera lui P.: Nicolae Apostol (prototipul e un profesor din anii de gimnaziu la Roman), protagonist al romanului *Apostol* (1933). Având o perspectivă monografică asupra societății românești, romancierului i se pare a-i fi scăpat la un moment dat din atenție o latură mai nouă a lumii rurale românești, ivită la început de secol XX și legată de pătrunderea în spațiul ei a spiritului afacerist prin exploatarea unui recent „rod al pământului”: petrolul. Va ataca tema într-un ciclu de două romane, intitulat *Pământ și cer* și cuprinzând *Comoara regelui Dromichet* (1931), în care eroul, Zaharia Duhu, este un romantic căutător de comori dacice, doritor de îmbogățire, dar imaginat ca un învingător abia în celălalt roman, *Aurul negru* (1934), reușita venind nu din visuri himerice, ci în urma descoperirii unui zăcământ de petrol. Viziunea rămâne însă net sămănătoristă, iar personajele cu asemenea aspirații sunt prezentate ca niște infirmi morali, învinși în toate celelalte laturi ale existenței. Doar Zaharia Duhu, când se îmbogățește și își simte bunăstarea, se dezleagă ușor de ea, nevzând-o ca rod al muncii: va dărui o imensă avere boierului scăpat Boldur Iloveanu, sărăcit – loc comun sămănătorist – de arendași. Din epopeea lumii rurale românești a începutului de secol nu putea lipsi, pentru cel care își dorea o radiografie a ei, un eveniment cardinal, bulversant pentru conștiința contemporanilor: răscoala din 1907. Subiectul i se impune romancierului târziu, după marea reușită a lui Liviu Rebreanu cu *Răscoala* și după alte câteva scrieri de substanță. În trilogia 1907, alcătuită din *Mane, tekel, fares*, *Noi vrem pământ!*, *Pământ... normânt* (1937–1943), P. nu izbuteste să treacă de locurile comune gazetărești decât prin câteva creații remarcabile în spațiul galeriei tipologice a romanului: lordache Cumpătă, Dimitrie Petreanu, agronomul în care încearcă să-l figureze cu oarecare idealism pe tatăl său, ș.a. Format într-o epocă de posteminescianism manifest, chiar sămănătorismul său părand a izvorî neori din ideologia conservatoare a lui Eminescu, P. nutrește un cult constant pentru poet. Fiindcă este și perioada când apar marile inițiative exegetice și de editare științifică (I. Crețu, D. Caracostea, Perpessicius, G. Călinescu), îndrăznește o abordare a biografiei acestuia și îmbină documentul cu ficțiunea într-o narațiune de tip romanesc. Autorul mărturisește că nu și-a propus să realizeze o biografie, și cu atât mai puțin una romanțată, ci să interpreteze „o viață cu toate mijloacele, dar și cu toată libertatea genului”, scopul fiind „o sinteză a vieții interioare și a celei exterioare după procedeul romanului”. Cartea se va numi *Lucașfârul sau Romanul lui Eminescu* și se întinde pe spațiul a trei volume: *Lucașfârul* (1935), care se referă la copilăria și adolescența poetului, *Niroana* (1936), vizând perioada studenției la Viena și Berlin, și *Carmen Saeculare* (1936), care figurează ultima perioadă a existenței poetului, cu insistență asupra bolii și morții sale. Romanul a avut succes, cunoscând numeroase ediții, înainte și chiar după cel de-al doilea război. Critica i-a rămas însă, în genere, nefavorabilă,

întrucât l-a raportat constant la marile exegeze interbelice. În altă zonă, literatura pentru copii, P. s-a depășit pe sine prin *Fram, ursul polar* (1932), un roman realizat în linia lui Jack London, o adevărată capodoperă, ce a cunoscut și o neașteptată circulație în afara țării, mai mult decât oricare dintre scrierile sale. Și acesta e construit pe coordonatele mult uzitate teze sămănătoriste a dezrădăcinării. Ca și ceilalți învinși, Fram nu își poate găsi liniștea în mediul unui celebru circ urban (Struțki), unde este iubit și adulat de copii. Îl cheamă ghețurile Polului, din care fusesse smuls. Când este pe punctul de a-și atinge visul, îl copleșește însă dorința întoarcerii în lumea civilizată. Fram este, așadar, ca și personajele din *Scrisorile unui răzeș*, un suspendat între dorința adaptării urbane și nostalgiile obârșiei. Reușit este și romanul *Omul de zăpadă* (1945), care aproximează registrul poetic al basmelor românești, cu fantezia lor dezinvoltă. În timpul comunismului, acceptând cu voie sau de nevoie noua direcționare a literaturii, P. va îmbrăca în haina prozei toate sloganele propagandistice ale regimului, ajungând unul din stâlpii realismului socialist în etapa lui stalinistă. Povestirile și nuvelele din *Două inimi tinere* (1951), *Nepoata lui Moș Ursachi* (1953), *Vino și vezi* (1954), *Moara de la Cotul Dracului* (volum publicat postum, în 1961, cuprinzând doar două povestiri noi, restul fiind texte vechi, refăcute) exaltă teze ale momentului: soluționarea în comunism a conviețuirii

pașnice între etniile conlocuitoare, victoria pe frontul alfabetizării, vigilența în lupta de clasă, entuziasmul în fața marilor înfăptuiri de pe șantierele țării etc. Chiar titlul *Vino și vezi* trebuia să dea concretețe epică acestui entuziasm conjunctural. Sub „îngrijirea literară” a lui P. au apărut numeroase traduceri, mai cu seamă din literatura rusă și sovietică.

Romancierul se străduiește să studieze societatea românească și omul universal într-un ciclu de romane, unele de „investigație orizontală”, adică socială, altele de „investigație verticală”, adică psihologică. Cezar Petrescu voiește să refacă „comedia umană” a lui Balzac. Rezultatele nu sunt la înălțimea intențiilor, cu toate că nu se poate tăgădui autorului inventivitatea epică. [...] Contribuția lui Cezar Petrescu nu trebuie neglijată într-o literatură cu prejudecata tiranică a observației. A închipui indivizi care caută și descoperă comori, care se sacrifică pentru prieteni, intrând la închisoare, și peregrinează prin lume, jucând la ruletă și făcând asasinat, fete provinciale devenind vamp și întâlnind pe Greta Garbo, aventurieri cu stranii și obscure afinități este a elibera conștiința creatoare, a o dezlega de tirania realității.

G. CALINESCU

SCRIERI: *Scrisorile unui răzeș*, București, 1922; *Drumul cu plopi*, București, 1924; *Omul din vis*, Craiova, 1925; *Aranca, știma lacurilor*, București, 1927; *Întunecare*, I, București, 1927, II, Craiova, 1928; *Carnet de vară*, Craiova, 1927; *Somnul*, București, 1927; *Omul care și-a găsit umbra*, București, 1928; *Sinfonia fantastică*, București, 1929; *Calea Victoriei*, București, 1930; *La Paradis General*, București, 1930; *Pif... Paf... Puf...*, București, 1930; *Cain și Abel*, București, 1930; *Comoara regelui Dromichet*, București, 1931; *Baletul mecanic*, I-II, București, 1931; *Flori de gheață*, București, 1931; *Kremlin*, București, 1931; *Plecat fără adresă*. 1900, București, 1932; *Greta Garbo*, București, 1932; *Fram, ursul polar*, cu ilustrații de N.N. Tonitza, București, 1932; *Oraș patriarhal*, I-II, București, 1932; *Apostol*, București, 1933; *Nepoata hatmanului Toma*, București, 1933; *Floare de agave*, București, 1933; *Aurul negru*, București, 1934; *Cheia visurilor*, București, 1935; *Duminica Orbului*, București, 1935; *Luceașărul sau Romanul lui Eminescu*, vol. I: *Luceașărul*, București, 1935, vol. II: *Nirvana*, București, 1936, vol. III: *Carmen Saeculare*, București, 1936; *Cei trei regi*, București, 1935; ed. (*Romanul lui Eminescu*), I-II, București, 1938; 1907, vol. I: *Mane, tekel, fares*, București, 1937, vol. II: *Noi vrem pământ!*, București, 1938, vol. III: *Pământ... mormânt*, București, 1943; *Iliuță copilul*, București, 1938; *Ochii strigoiiului*, I-III, București, 1942; *Carlton*, București, 1944; *Adăpostul Sobolia*, București, 1945; *Omul de zăpadă*, București, 1945; *Războiul lui Ion Săracu*, București, 1945; *Cocârț și bomba atomică*, București, 1946; *Tapirul*, I-II, 1946-1947; *Doctorul Negrea*, București, 1949; *Neghiniță*, București, 1949; *Două inimi tinere*, București, 1951; *Nepoții gormistului* (în colaborare cu Mihai Novicov), București, 1952; *Despre scris și scriitori*, București, 1953; *Nepoata lui Moș Ursachi*, București, 1953; *Ajun de revoluție 1848*, București, 1954; *Alexandru Vlahuță și epoca sa*, București, 1954; *Oameni de cultură înaintată, mândria națională a poporului român*, București, 1954; *Părjolul* (în colaborare cu Dinu Bondi), București, 1954; *Vino și vezi*, București, 1954; *Ai noștri ca brazilii*, București, 1955; *Oameni de ieri, oameni de azi, oameni de mâine*, București, 1955; *Frații inamici*, Vârșet, 1956; *Scriitorul și epoca sa*, București, 1956; *Mărturiile unui scriitor*, București, 1957; *Însemnări de călător, reflecții de scriitor*, București, 1958; *Cele dintâi povestiri*, București, 1959; *Drumul cu plopi*, București, 1961; *Moara de la Cotul Dracului*, îngr. și pref. Mihai Gafița, București, 1961; *Vladim sau Drumul pierdut*, București, 1962; *Evocări și aspecte literare*,

îngr. și pref. Mircea Popa, Timișoara, 1974; *Nuvele*, București, 1978; *Opere*, I, îngr. Mihai Dascal, introd. Al. Piru, București, 1985; *Correspondența lui Cezar Petrescu*, îngr. și introd. Șt. Ionescu, Cluj-Napoca, 1986; *Proză fantastică*, postfață Constantin Ciopraga, Iași, 1986; *Somnul. Simfonia fantastică*, îngr. și pref. Mihai Dascal, București, 1988; *Adăpostul Sobolia*, îngr. și pref. Mihai Dascal, București, 1989; *Omul din vis*, îngr. Mihai Dascal, București, 1989; *Georgetta (epistolar inedit)*, îngr. Dumitru Vacariu și Lucian Vasiliu, Iași, 1998. **Traduceri:** G. Grebenșcikov, *Neamul Ciuraevilor*, București, [1922]; M. A. Șolohov, *Pe Domul liniștit*, I-IV, București, 1947-1948 (în colaborare cu Andrei Ivanovschi); *Povestiri de pe Don*, București, 1957 (în colaborare cu Andrei Ivanovschi); Konstantin Sedâh, *Dauria*, pref. Horia Bratu, București, 1948 (în colaborare cu Andrei Ivanovschi); A. N. Tolstoi, *Pâinea*, București, 1949 (în colaborare cu Andrei Ivanovschi); *Opere alese*, IV, București, 1954 (în colaborare cu Andrei Ivanovschi); V. N. Ajaev, *Departamente de Moscova*, I-II, București, 1950 (în colaborare cu Andrei Ivanovschi); Balzac, *Eugénie Grandet*, București, 1950, *Moș Goriot*, București, 1955, *Opere alese*, București, 1965, *Beatrix. Eugénie Grandet*, București, 1981 (în colaborare cu H. Grămescu); Feodor Gladkov, *Poveste despre copilărie*, București, 1950, *Volnița*, București, 1952 (în colaborare cu Andrei Ivanovschi); *Anul crâncen*, București, 1957 (în colaborare cu Andrei Ivanovschi); A. S. Makarenko, *Steaguri pe turnuri*, București, 1950 (în colaborare cu Rostislav Donici); *Poemul pedagogic*, București, 1950 (în colaborare cu Zoe Dumitrescu și Tamara Schächter); *Cartea pentru părinți*, București, 1951 (în colaborare cu Rostislav Donici); A. G. Aleksin, *Zile de tabără*, București, 1951; Tughelbai Sădkbekov, *Oameni de azi*, București, 1951 (în colaborare cu Vladimir Volski); Maxim Gorki, *Nuvele*, București, 1952 (în colaborare cu Elena Constantinescu); *Mama*, pref. Eugenia Tudor, București, 1955 (în colaborare cu N. D. Gane); *Copilăria*, pref. Tamara Gane, București, 1956 (în colaborare cu Ada Steinberg); *La stăpân*, București, 1956 (în colaborare cu Ada Steinberg); *Universitățile mele*, București, 1956 (în colaborare cu Ada Steinberg); *Opere*, VII, VIII, XIV, București, 1957-1959 (în colaborare); M. Marencov, *Semnul prieteniei*, București, 1952; V. S. Grossman, *Stepan Kolciughin*, I-II, București, 1953; A. O. Avdeenko, *Munca*, București, 1954; Vera Inber, *Povestiri despre copii*, București, 1952; Henryk Sienkiewicz, *Pentru pâine*, București, 1955 (în colaborare cu Teodor Holban); *Nuvele*, pref. Olga Zaicik, București, 1960 (în colaborare cu Teodor Holban); *Nuvele clasice poloneze*, îngr. I. C. Chițimia, București, 1963 (în colaborare); L. N. Tolstoi, *Opere*, XII, București, 1958 (în colaborare cu S. Recevski); *Sonata Kreutzer și alte povestiri*, pref. Ion Vasile Șerban, București, 1971 (în colaborare cu S. Recevski și Ștefana Velisar Teodoreanu).

Repere bibliografice: Ion Bănu, „*Scrisorile unui răzeș*”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XLIII, 1922-1923; Aderca, *Contribuții*, I, 166-175, 507-508; Al. Busuioceanu, „*Scrisorile unui răzeș*”, „*Cugetul românesc*”, 1923, I; Emanoil Bucuța, „*Scrisorile unui răzeș*”, „*Ideea europeană*”, 1923, 110; G. Bogdan-Duică, „*Scrisorile unui răzeș*”, *SDM*, 1924, 30; Perpessicium, *Opere*, III, 187-191, IV, 34-43, 74-76, 156-160, 190-194, 341-346, V, 36-43, 156-160, 345-347, VI, 182-190, 344-348, 359-362, VII, 81-84, 155-158, 354-359, X, 97-107, XI, 88-93, 175-183, XII, 187-195, 503-504; Ralea, *Scrieri*, II, 122-125; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 275-319; Vianu, *Opere*, III, 228-232, V, 313-316; I. Valerian, *Cu scriitorii prin veac*, București, 1967, 159-164; Sadoveanu, *Cărți*, I, 230-235, II, 60-61; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, IV, 93-102; Călinescu, *Cronici*, II, 68-73, 127-128, 220-226; Arghezi, *Scrieri*, XXVII, 240-243; Mihail Ilovici, *Negativismul tinerei generații*, București, 1934, 99-138; Cioculescu, *Aspecte*, 339-342, 446-447, 456-458; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 206-209; Munteanu, *Panorama*, 232-237; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 681-690, *Ist. lit.* (1982), 765-774; Papadima, *Creatorii*, 212-224; G.

Călinescu, *Istoria literaturii române (compendiu)*, București, 1945, 336-337; Petre Pandrea, *Portrete și controverse*, I, București, 1945, 195-224; Horia Stancu, *Cezar Petrescu*, București, 1958; Mihai Gafta, *Cezar Petrescu*, București, 1963; Piru, *Panorama*, 247-266; Zăciu, *Glose*, 111-116; Botez, *Memorii*, I, 247-272; Papadima, *Scriitorii*, 68-69, 100-108; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), 316-331; Ion Bălu, *Cezar Petrescu*, București, 1972; Piru, *Varia*, II, 292-295; Rotaru, *O ist.*, II, 667-676; Al. Oprea, *Cezar Petrescu sau Apetențele romantice ale unui prozator realist*, ST, 1973, 19; Ilea, *Mărturisirile*, 151-161; Popa, *Spații*, 65-83; Micu, „*Gândirea*”, 681-705; Dan, *Proza*, 192-201; Steinhardt, *Între viață*, 21-23; George, *Sfârșitul*, III, 176-178; Ornea, *Tradiționalism*, 498-504; Ion Apetroaie, *Cezar Petrescu. Un jurnal inedit*, ATN, 1981, 18; Mircea Popa, *Cezar Petrescu sau Romanul ca sociologie a mediilor*, DFC, 120-171; Lăzărescu, *Romanul*, 177-178; Râpeanu, *Scriitori*, 151-160; Cosma, *Romanul*, I, 106-107; Craia, *Fețele*, 49-66; Căndroveanu, *Lit. rom.*, 80-83; Steinhardt, *Monologul*, 321-323; Negoiteșcu, *Ist. lit.*, I, 204; Constantin Cubleşan, *Cezar Petrescu* 100, ST, 1992, 11-12; Alex. Ștefănescu, *Cezar Petrescu*, RL, 1992, 39; Popa, *Convergențe*, 144-153; Mircea Zăciu, *Scrisori nimănui*, Oradea, 1996, 89-93; Glodeanu, *Poetica*, 122-141; *Dict. analitic*, I, 50-51, 67-70, 113-116, II, 266-268, IV, 456-459, 524-528, 581-583, 631-634; Gheorghe Grigurcu, *Cezar Petrescu, îndrăgostit*, RL, 1999, 38; Lovinescu, *Sburătorul*, IV, 199-200, *passim*, V, 37, *passim*; *Dict. esențial*, 645-648; Popa, *Ist. lit.*, I, 265-267; Alex. Ștefănescu, *Cezar Petrescu*, RL, 2003, 5; Mihai Dascal, *Fascinația exegezei. Exerciții de hermeneutică literară*, București, 2003, 139-185. M.D.

PETRESCU, Dan (26.II.1949, București), eseist, traducător și prozator. Este fiul Georgetei Petrescu (n. Teodorescu), funcționară, și al lui Mircea Petrescu, avocat. Urmează Liceul „Roman Vodă” din Roman și Facultatea de Filologie, secția română-franceză, a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, absolvită în 1981. La sfârșitul anilor '80 devine disident oficial al regimului Ceaușescu. Din această perioadă datează volumul de „convorbiri libere într-o țară ocupată” *Ce-ar mai fi de spus*, realizat împreună cu Liviu Cangeopol și apărut în 1990. Va fi secretar de stat în Ministerul Culturii (1990), redactor-șef adjunct la Editura Nemira și consilier la Editura Polirom. Debutează publicistic în 1980, iar editorial în 1985, cu ficțiuni fantastice, în volumul colectiv *Proze*. Colaborează cu traduceri, eseuri, cronici literare, note, proze la „Dialog”, „Opinia studentească”, „Echinoc”, „Viața românească”, „Vatra”, „Astra”, „Orizont”, „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Neue Literatur”, „Dialogue” (Montpellier), „Libération”, „La Nouvelle alternative”, „Agora”, „Timpul”, „Național” ș.a.

Eseistica lui P. este produsul unui spirit care a optat în deplină cunoștință de cauză pentru marginalitate. În primul rând, eseistul respinge principial orice sistem (cultural sau politic) care emite pretenții de centralitate; din această perspectivă, a fost corect caracterizat ca fiind „un antifundamentalist și antiautoritarist înrăit, un spirit *underground*, un anarhist critic și ludic” (Paul Cernat). De aici derivă aspectul care privește „metoda” utilizată: textele vizate (în sens larg - texte propriuzise, acțiuni, persoane, zvonuri, segmente mediatice etc.) nu sunt niciodată atacate frontal, ci deconstruite dinspre o margine selectată mai mult sau mai puțin subiectiv. În măsura în care P. poate fi aproximat ca un critic ironist, figura criticii

lui este metonimia: odată ce un fragment de text este destrămat, se subînțelege efectul mai larg al destrămării întregului text. Deși, pe fond, metoda rămâne neschimbată, ea suportă în timp modulări și variații ținând de retorica aplicată. În *Tentațiile anonimatului și alte eseuri* (1990), culegere de interpretări și note compuse înainte de 1989, textele etalează o erudiție ostentativă, corpul lor fiind saturat sau chiar supraîncărcat de trimiteri și referințe: „o tehnică de înșelare a cenzurii”, explică P., „de rătăcire a ochiului «prea ager» într-un hățis menit să pună la adăpost afirmațiile prea dure îndărătul unor nume prestigioase, ca și cum impresia de consens astfel creată în jurul acestor afirmații le-ar mai fi atenuat cumva, prin supradeterminare culturală” (e de remarcat că o „justificare” asemănătoare producea un alt membru al grupului intelectual de la Iași, Sorin Antohi). Prefața la *În răspăr* (2000) marchează schimbarea retoricii baroce ocolitoare într-una mai „rarefiată”, mai „directă”: „mi-am rarefiat stilul eseistic: ce s-a pierdut în subtilitate, mă consolez eu, s-a câștigat în directete”. Schimbarea s-ar datora nu numai dispariției cenzurii sau detaliului că intervențiile din volumul *În răspăr* – ca și cele din *Deconstrucții populare* (2002) – au apărut în cotidianul „Național”, ci și „lipsei de audiență a unui fel de a scrie mai specializat, care devine inutil câtă vreme nu-l mai poate pricepe aproape nimeni”. Fervoarea deconstructivistă e efectul unui scepticism față de un model cultural puternic. Semnificativ pentru aceasta e amplul eseu *Scandalul Sokal*, unde P. arbitrează, cu gravitate mimată și ironie subterană, părțile beligerante, pentru a mărturisii la sfârșit că nu citise textul fondator al scandalului, culegându-i doar ecourile. Există, totuși, un plan în care se suspendă relativismul ironic, și acesta este al judecății etice. Nisipul mișcător al „adevărurilor” ce pot fi spuse cu egală (indiferentă) dreptate în spațiul culturii se transformă în solul ferm al adevărului unic, pe care P., ca gestionar privilegiat al său, se simte chemat să îl „restabilească”. Uneori acțiunea sa e salutară, de multe ori – doar umorală. Una dintre originalități e aceea de a fi inventat sintagma de „necitire avizată” și de a-i fi speculat efectele, în recenzii la cărți pe care declară din capul locului a nu le fi citit: rezultă de aici o delectabilă literatură comică, compusă din presupuneri, inferențe și colportaje pe marginea respectivelor volume. O altă invenție este sintagma, de asemenea operațională, de „cărți enervante” (cărți care nu sunt „propriu-zis proaste”, dar în care „ceva sună fals, ceva e supărător și, până la urmă, enervant, tocmai gândindu-ne că avem de-a face cu spirite luminate, emancipate, de la care ne-am fi așteptat, poate, la mai puține sacrificii închinatelor felurițelor idoli vetuști”). Enervarea este, de altfel, una dintre muzele cele mai fidele ale lui P. Încă din *Tentațiile anonimatului* el își manifesta simpatia pentru ceea ce numește „protecte” (un sinonim rezonabil e dat de combinația dintre „glosse” și „enervări”): notații de o ironie mușcatoare pe marginea unei secvențe culturale (*Tentațiile anonimatului*) sau mediatice (*În răspăr*). A transpus în românește scrieri ale lui Ioan Petru Culianu (cumnatul său), precum și texte de Roger Caillois, Georges Bataille ș.a.

SCRIERI: *Proze* (volum colectiv), București, 1985; *Tentațiile anonimatului și alte eseuri*, București, 1990; *Ce-ar mai fi de spus. Coworbiri libere într-o țară ocupată* (în colaborare cu Liviu Cangeopol), București, 1990; *În răspăr*, București, 2000; *Deconstrucții populare*, Iași, 2002. **Traduceri:** Bernard-Henry Lévy, *Elogiu intelectualilor*, București, 1992; Ioan Petru Culianu, *Pergamentul diafan*, București, 1993; *Eros și magie în Renaștere. 1484*, postfață Sorin Antohi, București, 1994; *Mircea Eliade*, postfață Sorin Antohi, București, 1995 (în colaborare cu Florin Chirițescu), *Pergamentul diafan. Ultimele povestiri*, postfață Dan Silviu Boerescu, București, 1996 (în colaborare cu Mihaela Gliga și Mihai Moroiu), *Experiențe ale extazului*, postfață Eduard Iricinschi, București, 1998, *Studii românești*, I, București, 2000 (în colaborare cu Corina Popescu), *Cult, magie, erezii*, postfață Eduard Iricinschi, Iași, 2003 (în colaborare cu Maria-Magdalena Anghelescu), *Iocari serio*, postfață Horia-Roman Patapievic, Iași, 2003 (în colaborare cu Maria-Magdalena Anghelescu); Louis Pauwels, Jacques Bergier, *Dimineața magicienilor. Introducere în realismul fantastic*, București, 1994; Roger Caillois, *Omul și sacralul*, București, 1997; Georges Bataille, *Erotismul*, București, 1998.

Repere bibliografice: Virgil Leon, *Ex-centricitatea anonimatului*, APF, 1990, 5-7; Mircea Mihăies, *Critica ucigașă*, O, 1990, 38; Ioan Holban, *Cartea de depuneri*, CRC, 1991, 1-2; Ion Simuț, *Câți Dan Petrescu există?*, F, 1991, 3; Florin Ardelean, *Exerciții de normalitate*, F, 1991, 4; Val Condurache, *Eseul politic*, RL, 1991, 22; Ștefan Ion Ghilimescu, „*Tentațiile anonimatului*”, R, 1991, 7-8; Lovinescu, *Unde scurte*, V, 18-21; Paul Cernat, *Dribling prelungit*, OC, 2000, 21; Alex. Ștefănescu, *Dan Petrescu enervat de literatura română*, RL, 2000, 27; Ștefan Borbély, *Dan Petrescu – în răspăr*, „22”, 2001, 582; Cristea-Enache, *Concert*, 364-376; Paul Cernat, *Salubrități postutopice*, OC, 2002, 120; Daniel Cristea-Enache, *Deconstrucții cu sânge rece*, ALA, 2002, 624, 625. M.I.

PETRESCU, Dragomir (2.IX.1886, Cobia, j. Dâmbovița – ?), poet și prozator. A fost învățător în Brătulești (1909-1916). Participă la război, ajungând la gradul de căpitan, iar din 1920 se stabilește la Bolgrad. A colaborat cu versuri și proză la revistele „Albina”, „Revista generală a învățământului”, „Universul literar”, „Curentul”. În 1936 era director al revistelor „Școlărie” și „Bugeacul”, condus cu mari sacrificii, iar în decembrie 1938 edita „Bugeacul copiilor”. În 1940, după ocuparea Basarabiei, se refugiază la București.

A scris versuri patriotice, grupate în placheta *Gânduri revărsate* (1936) și proză în maniera lui Ion Creangă (*Povestirile lui Sică*), publicate fragmentar în „Bugeacul”. A alcătuit *Antologia Bugeacului* (1938), unde au fost incluse poeme consacrate ținutului, autorii fiind atât români, cât și străini (Derjavin, Byron, Pușkin, Adam Mickewicz ș.a.). P. a promovat românismul în Bugeac, publicând și lucrări istorice și politice pe această temă.

SCRIERI: *Gânduri revărsate*, Bolgrad, 1936; *Iubirea de țară și de Rege*, Bolgrad, 1939; *Bugeacul. Entitatea lui românească*, București, 1941; *Vitalitatea, biruința și podoaba neamului românesc. Profesorul Nicolae Iorga, titanul savant român*, București, 1941. **Ediții:** *Antologia Bugeacului*, Bolgrad, 1938.

Repere bibliografice: Predescu, *Encicl.*, 653; Scarlat Preajbă, *Scurt istoric al regiunii și revistei „Bugeacul”*, „Bugeacul”, 1941, 66-68; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 102-103. M.C.

PETRESCU, Dumitru (4.VIII.1934, Glina, j. Ilfov - 14.XII.1985, București), istoric literar. Este fiul Elenei (n. Radu) și al lui Petre Dumitrescu, mic industriaș, apoi mecanic la Uzina Chimică „9 Mai” din București. Urmează cursurile primare în comuna natală, apoi Liceul „Mihai Viteazul” din București, absolvit în 1952. Studiază un an ziaristica, fiind și reporter la Agerpres, frecventează un timp cursuri la Politehnică, dar alege în cele din urmă Facultatea de Filologie a Universității din București, pe care o termină în 1959. Lucrează ca pedagog (1959) și profesor suplinitor la două licee din București, iar în 1961-1962 este cercetător la Institutul de Istorie Literară și Folclor al Academiei Române. În 1962 devine asistent la Institutul Pedagogic din București, de unde în 1964 trece la Facultatea de Limba și Literatura Română, în cadrul Catedrei de literatură universală, apoi la cea de literatură română. În 1974 obține titlul de doctor, cu o teză despre G. Bogdan-Duică, reluată în volumul cu care debutează editorial în 1978. Colaborează la „Analele Universității București”, „Luceafărul”, „Ramuri”, „România literară”, „Viața românească”.

Istoria literară practică de **P.** evită capcanele pozitivismului printr-o justă îmbinare a judecății din perspectivă istorică (contextualizare) cu cea din perspectiva prezentului (actualizare) și prin aplicarea unor criterii evaluative din instrumentarul criticii estetice și al istoriei de valori. Prin aceste opțiuni, ca și prin amploare, el depășește în studiul G. Bogdan-Duică lucrarea de același tip a lui Vasile Netea (1940). Cartea, „excelent studiu monografic”, „obiectiv, exact, nici apologetic, nici minimalizator” (Al. Piru), urmărește să identifice ceea ce rămâne valabil dintr-o activitate impresionantă sub aspectul erudiției (dimensiune pentru care autorul cercetat a nutrit un „cult cvasimistic”) și în același timp contradictorie. Performanța monografului stă, pe lângă contribuțiile documentare și obiectivitate, în capacitatea disociativă. Astfel - arată **P.** - Bogdan-Duică își egalează sau își întrece contemporanii sub raportul formației, al varietății și vastității informației, dar rămâne în urma lor prin „îngustimea percepției estetice”: acceptă teoretic nouitatea, dar în practică se manifestă ca adversar al ei (de exemplu, apără legitimitatea expresionismului, totuși teatrul lui Lucian Blaga i se pare „bizar, straniu, fantastic”, adjectivele având un sens minimalizator); proclamă, în teorie, ca discipol maiorescian, primatul esteticului, însă nu distinge istoria literară de cea culturală, aproape toate monografiile sale ocupându-se de figuri istorice, tangential (și) literare (Gheorghe Lazăr, Simion Bărnuțiu, Eftimie Murgu ș.a.); pledează cauza adevărului în dialog, dar în polemici „ceea ce îi lipsea era spiritul toleranței cu privire la opinia altora”. **P.** intuiește în Bogdan-Duică un caz dramatic: cărturarul harnic și onest care „se vede întrecut și uneori ridiculizat de semenii săi”, criticul care „cunoaște toate ideile critice și estetice moderne”, făcându-și din ele o cheie, pe care însă nu știe să o folosească. E la el o dramă a erudiției ce nu se poate elibera de arcele analizei și de „cultul mărunțișului literar”, cum observase încă Pompiliu Constantinescu. Sunt evidențiate contribuția lui Bogdan-Duică pe terenul istoriei („adevărată vocație”) și meritele lui de pionierat în com-

paratism, relevând accentul pus pe receptarea activă a influențelor. Un studiu echilibrat și restituitiv este și cel despre Nicolae Petrașcu, prezentat ca disident maiorescian, dar și ca precursor al lui E. Lovinescu în teoria culturii. Sunt subliniate meritele de pionier în eminescologie și de practicant al criticii estetice și al celei caracterologice de tip sainte-beuvian, Petrașcu încercând să concilieze critica de gust (maiorescian) cu critica mai nouă (Georg Brandes). Editorul **P.** îi restituie texte reprezentative: *Biografia mea, Noi în 1892, D. T. Maiorescu, Delavrancea*, precum și eșantioane semnificative din cele patru volume ale seriei de evocări *Icoane de lumină*. Specializat în literatura română modernă, **P.** este și semnatarul unor prefețe la volume de poezie (B. Fundoianu, G.G. Ursu, Ștefan Dima).

SCRIERI: G. Bogdan-Duică, București, 1978. **Ediții:** G. Bogdan-Duică, *Studii și articole*, pref. edit., București, 1975; Nicolae Petrașcu, *Icoane de lumină*, pref. edit., București, 1972; Ion Petrovici, *Însemnări de drum*, pref. edit., București, 1983.

Repere bibliografice: Al. Piru, „G. Bogdan-Duică”, LCF, 1978, 31. N.M.

PETRESCU, Florin Mihai (31.III.1930, Iași - 3.IV.1977, Iași), poet. Este fiul Elenei Petrescu (n. Nievescu), educatoare, și al lui Mihai Petrescu, funcționar. Urmează Liceul Internat, absolvit în 1949, și Facultatea de Filologie în orașul natal, luându-și licența târziu, mult după terminarea studiilor. Debutează la „Iașul literar” în 1956, unde, în același an, va fi angajat ca redactor, iar prima carte, placheta *Chemarea primăverii*, îi apare în 1959. A colaborat cu versuri, traduceri și recenzii la „Ateneu”, „Familia”, „Flacăra Iașului”, „Gazeta literară”, „Luceafărul”, „Orizont”, „Tribuna”, „Viața românească” ș.a. În 1968 i se acordă Premiul Asociației Scriitorilor din Iași pentru volumul *Concert minus unu*.

P. este unul dintre poeții din jurul revistei „Iașul literar”, reprezentant al liricii patriotice, scrisă în spiritul grandilocvent al epocii, dar care își conturează încă de la debut un profil poetic: o anume înclinație spre lirismul duios și o notabilă facilitate în versificarea locurilor comune. *Chemarea primăverii* și *Stele roșii* (1960) cuprind versuri în care sunt enumerate conștiințios avantajele noii societăți, virtuțile omului erei socialiste, aici abundând piesele cu caracter ocazional, azeziunile entuziaste la fenomenul social contemporan. Uneori, în poemele de dragoste, când autorul își strunește facilitatea lirică, tonul devine elegiac și trăirea sentimentului se impune pregnant (*Cântec trist*). Nici în *Perspective* (1963), care continuă tematic cărțile anterioare, nu lipsește versul ocazional (*Lui Iuri Gagarin*). În schimb, *Concert minus unu* constituie un moment cu totul aparte în creația lui **P.** Poezia încetează de a mai fi o simplă și directă „declarație patetică”, un act de azeziune totală, fie ea și conformistă, și devine un mod de sondare și exprimare a eului. De remarcat sunt grija pentru rimele rare și tentativa de a sugera prin muzicalitatea versurilor o stare sufletească. În versurile din culegerea *Între pământ și stele* (1970) poetul pare că dobândește pentru prima dată conștiința menirii sale și, meditănd asupra condiției creatorului de artă, se confesează într-un registru ce amintește

dilemele, neliniștile multor confrăți iluștri (În *ajun*). Cizelarea fonică și concizia, dar mai ales abandonarea retorismului și a verbozității duc la realizarea unor piese remarcabile, ce lasă să se întrevadă mai mult ca oricând înclinația poetului spre meditație, spre introspecția propriului destin de artist. *Vis și simetrie* (1973), fără să fie o antologie în sensul propriu al cuvântului, este o sinteză a orientărilor lirice anterioare. Se întâlnesc aici atât poezii cu caracter partinic, cât și autentice câștiguri estetice. Esențială rămâne însă atitudinea lui P. față de propriul traseu poetic: o caldă împăcare cu sine și cu lumea, fără regrete și fără reproșuri (*Drum lung*). În poeziile din volumul *La timpul unu* (1974), ca și în ultima plachetă antumă, *Taina oracolelor* (1976), nota preeminentă o constituie neliniștea ce înfioară versul, o teamă vagă ce se strecoară printre cuvinte: „Au început să mă îndrăgească morții / Alunecând în muzicale trape” (*Absență*).

SCRIERI: *Chemarea primăverii*, Iași, 1959; *Stele roșii*, pref. Demostene Botez, București, 1960; *Perspective*, București, 1963; *Concert minus unu*, București, 1968; *Între pământ și stele*, Iași 1970; *Vis și simetrie*, Iași, 1973; *La timpul unu*, Iași, 1974; *Taina oracolelor*, Iași, 1976; *Orhideea de argint*, Iași, 1978; *Cioplitor de vise*, îngr. Ada Teodorescu-Fărtăis, Iași, 1980; *Cântecul păsării paradisului*, Iași, 1984; *Poezii*, pref. Constantin Ciopraga, Iași, 1987.

Repere bibliografice: Gh. Achiței, *Florin Mihai Petrescu*, LCF, 1960, 13; Felea, *Dialoguri*, 264–265; Simion Bărbulescu, *Florin Mihai Petrescu*, IL, 1969, 7; Constantin, *A doua carte*, 223–227; Piru, *Poezia*, II, 116–120; Daniel Dimitriu, *Florin Mihai Petrescu*, CL, 1977, 2; Horia Zilieru, *Florin Mihai Petrescu*, RL, 1977, 14; Ioanid Romanescu, *O tulburătoare poveste*, CRC, 1977, 16; Virgil Cuțitaru, *Poezia lui Florin Mihai Petrescu*, CL, 1977, 6; Maștei, *Personalități*, III, 253–255; Leon, *Umbre*, IV, 233–239; *Lit. rom. cont.*, I, 286–288; *Dicț. scriit. rom.*, III, 712–713; Popa, *Ist. lit.*, II, 445; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), 331. D.Gr.

PETRESCU, Ioana (10.X.1906, București – 20.X.1996, București), prozatoare. Este fiică a Constanței (n. Georgescu) și a lui Ioan Bălănescu, ofițer de marină, ajuns la sfârșit de carieră la rangul de viceamiral și care, după ce în tinerețe a dat la iveală, iscăbind Ioan Bălănescu-Danubian, un volum de versuri și unul de „schite marine”, a publicat mai multe lucrări legate de profesiunea sa. P. a urmat școala primară și cursurile secundare în București, înscriindu-se tot aici, după trecerea bacalaureatului în 1925, la Facultatea de Drept, absolvită în 1928. Debutează târziu, cu o schiță, la „Vremea” (1937), în editura hebdomadarului aparându-i în cursul aceluiași an și romanul *Fapt divers*. Până la încheierea războiului va mai publica în „Vremea”, la intervale destul de mari, reportaje și însemnări de drum, precum și al doilea roman, *Joc de oglinzi* (1943). După aproape cincisprezece ani izbuteste să tipărească în colecția „Povestiri științifico-fantastice” a revistei „Știință și tehnică” *Balaurul mărilor* (1957), *Cântecul Lebedei* (1958) și *O întâmplare de necrezut* (1960). Aceluiași gen îi aparțin și amplele nuvele *Audacia* (1963) și *Minuni la Mărgărit* (1965), cărora li se adaugă biografiile romanțate *Omul din lună (Mikluho Maklai)* (1959), *Ua-Naasse, cântecul libertății*. *Viața lui Toussaint Louverture* (1964), *Lusitanii*. *Vasco da Gama și descoperirea*

drumului spre Indii (1967) și *Marco Polo – messer Milione* (1984), precum și romanele *Măgura Vulpii* (1968), *Soarele târziu* (1975) și *Firul neîntrerupt* (1988).

În primul său roman, *Fapt divers*, P. atacă un subiect dificil, cu posibile lezări ale moralei curente. Rugată de cel pe care l-a iubit să-i adopte copilul când soția îi moare, Mia, o „intelectuală” (citește cărți de filosofie), acceptă, cu speranța recăștigării bărbatului, dar și cu perspectiva revanșei simbolice. Timpul pare să rezolve ecuația în sensul formării unui solid sentiment matern. Acesta însă prinde să vireze, când copilul crește și devine un tânăr asemănător în multe tatălui său, spre erotism, viraj pe care eroina îl refulează și prin dramatizarea întrucâtva exagerată a avansării în vârstă. Nici iubirea, nici îmbătrânirea ei nu scapă prietenelor tânărului și, la auzul constatărilor acestora, de o cruzime inerentă adolescenței, Mia traversează o criză ce o conduce la sinucidere, simplu „fapt divers” pentru ceilalți. Atât confuzia sentimentelor, tranziția de la unul la altul, cât și criza finală ofereau câmp fertil analizei psihologice. Instrumentul ales în *Fapt divers* este monologul interior, însă debutanta nu îl stăpânește deplin și nici nu are paciență discursivă. Ca urmare, romanul e alcătuit din două părți inegale, fără continuitate între ele. De asemenea, „fluxul” conștiinței este redat în manieră poantilistă, din detalii ce caracterizează bine, dar în fugă, personajele și decorul citadin modern, într-un „scris sobru, poate prea schematic și într-un ritm cam sacadat” (Pompiliu Constantinescu). Romanul *Joc de oglinzi* ilustrează credința, pusă deja în gura protagonistei din *Fapt divers*, în darul și pedeapsa femeii „de a fi mereu atât de mult alta”. Eroina, Alma Voinea, apare mai întâi în ipostaza de cercetătoare foarte dotată, autoare a unei descoperiri epocale, performanță anulată însă de faptul că altcineva i-o luase înainte și își comunicase rezultatele. Apoi ea este, total și fără rezerve, soția îndrăgostită a unei seducătoare „secături”, care, fără scrupule, o pasează prietenului bogat, Valentin. În sfârșit, devine o veritabilă curtezană, întreținuta bancherului parizian Melas și concomitent amanta berbantului Robert de Cedres. Falimentul bancherului și apariția unui copil din cealaltă relație o aduc pe Alma în pragul sinuciderii, evitată totuși, maternitatea revelându-i-se finalmente drept condiție firească, salvatoare. Multitudinea personajelor, mai toate vii, dar cu o unică dimensiune, schimbarea repetată a decorurilor, unele de o autenticitate neîndoielnică, altele (mai ales cele plasate în străinătate) în chip vădit de inspirație livrescă, arată a anume progres al prozatoarei. Acesta este sesizabil și în povestirile târzii. Conștientizându-și deficiența în materie de invenție epică, acum P. recurge îndeobște la o tramă furnizată de istorie ori de literatură. În acest sens, *Balaurul mărilor* și *Cântecul Lebedei*, a căror acțiune e plasată în plin Ev Mediu nordic, respectiv în zorii modernității italiene, atestă pricepere în reconstituirea culorii locale, mai ales printr-un lexic adecvat. Narațiunile sunt însă alterate de conformarea la ideologia socialistă, în cea dintâi, de pildă, prin tenta anticlericală și ateistă. Același tribut îl plătesc și biografiile romanțate ce au în centru pe Vasco da Gama, pe călătorul rus Mikluho Maklai ori

pe revoluționarul Toussaint Louverture, limbajul acestora, „adaptat” nivelului de înțelegere al copiilor și adolescenților, scoțând și mai mult în evidență tezismul. O reușită va înregistra **P.** abia în *Marco Polo – messer Milione*, unde plăcerea evocării peisajelor orientale face în mare măsură uitată existența modelului. În cazul nuvelor SF *Audacia* și *Minuni la Mărgărit*, destinate aceluiași public, acțiunea se desfășoară în România „construcției socialiste”, iar idealizarea epocii „noi” anulează efectul multor pasaje ce surprind bine viața cotidiană a unor cercetători. Năzuind, probabil, să se sustragă pe cât se poate „comenzii sociale”, scriitoarea se va orienta ulterior mai hotărât spre romanul istoric. *Măgura Vulpii* este, în fond, o poveste de dragoste desfășurată în peisajul exotic al capitalei otomane din anii 1863–1865, locul fiind și teatrul eforturilor întreprinse în special de Costache Negri pentru recunoașterea definitivă a Unirii Principatelor și pentru acceptarea secularizării averilor mănăstirești. Acțiunea are un ritm alert, grație și elementelor de roman senzațional (iubiri interzise, asasinate plătite, contrabandă cu arme, spionaj, răpiri, evadări etc.), iar decorul, fie că este vorba de Măgura Vulpii, de București ori de cosmopolitul și pitorescul Istanbul, vădește ochiul călătorului pasionat, dar și studiul albumelor documentare. Personajul central de aici, doctorul Neagu Vulpeș, ocupă un loc important și în romanul *Soarele târziu*. Frânturile de amintiri povestite intermitent lui Valentin Albotă, tânăr bancher venit să îi smulgă acceptul pentru exploatarea unei păduri multiseclare, dar convertit la valorile doctorului, investit ca moștenitor spiritual, și mai ales jurnalul dăruit aceluiași conturează viața de eremit tolstoian a unui conservator devotat locurilor natale, care dorește însă și luminarea apropiaților săi, moșneni musceleni, precum și atitudinea unui om implicat în unele momente istorice prin care trece țara. Povestea de dragoste cu fata pe care o răpise fanariotului Scarlat Gazotti este dublată de alte două, unde eroi sunt nepoata sa, Mândra, pianistul Dragoș Donea și Valentin Albotă. Acesta din urmă se află, de asemenea, în centrul unui volet secundar, al istoriei propriei familii, identificată în mare parte cu existența Băncii Cambanis, care cunoaște o „mărire” penibil atinsă și o „decădere” fulgerătoare. O impresie de *remake* nu poate fi eliminată totuși la lectura acestei scrieri. În cazul romanului *Firul neîntrerupt* lucrurile sunt și mai limpezi, probând încă o dată lipsa puterii de invenție a autoarei. În esență, e vorba de o actualizare și o minimă extindere a narațiunii din *Joc de oglinzi*. Ana Cerna este punct cu punct Alma Voinea, iar bărbații de care își leagă soarta poartă, mai toți, aceleași nume (Cos, Răzvan, Melas). **P.** părăsește viziunea naratorului atașat eroului și, apelând la un nou personaj feminin, doctorița Nora Păun, pune în scenă o confesiune reciprocă a celor două femei, în cursul unei călătorii Paris – București. Cum renunță și la dorința de a demonstra cvasididactic teza referitoare la condiția femeii, câștigul în verosimilitate este cert. Din păcate, scriitoarea cedează din nou presiunilor ideologice, complicând situația protagonistei, devenită fără să vrea „transfug”, „trădătoare” de țară, și făcând din Nora Păun un personaj ostentativ și totalmente „pozitiv”.

SCRIERI: *Fapt divers*, cu gravuri de Ion Anestin, București, 1937; *Joc de oglinzi*, București, 1943; *Balaurul mărilor*, București, 1957; *Cântecul Lebedei*, București, 1958; *Omul din lună (Mikluho Maklai)*, pref. Claudiu Giurcăneanu, București, 1959; *O întâmplare de necrezut*, I–II, București, 1960; *Audacia*, București, 1963; *Ua – Naasse, cântecul libertății. Viața lui Toussaint Louverture*, pref. Sergiu Verona, București, 1964; *Minuni la Mărgărit*, București, 1965; *Lusitanii. Vasco da Gama și descoperirea drumului spre Indii*, București, 1967; *Măgura Vulpii*, București, 1968; *Soarele târziu*, București, 1975; *Marco Polo – messer Milione*, București, 1984; *Firul neîntrerupt*, București, 1988.

Repere bibliografice: Constantinescu, *Scrieri*, IV, 320–325; Ieronim Șerbu, „*Fapt divers*”, „Lumea românească”, 1937, 29; Lucian Boz, „*Fapt divers*”, ADV, 1937, 16–398; Horia Stamatu, „*Fapt divers*”, BVS, 1937, 148; Mihail Chirnoagă, „*Joc de oglinzi*”, VAA, 1943, 937; E. M. [Eliza Mărzescu], „*Joc de oglinzi*”, CRE, 1943, 5767; Ovidiu Răureanu, „*Joc de oglinzi*”, TIL, 1944, 2485; Petru Poantă, „*Măgura Vulpii*”, ST, 1969, 5; Gheorghe Sprințeroiu, „*Măgura Vulpii*”, TR, 1969, 27; S. Traian, „*Măgura Vulpii*”, VR, 1969, 7; Popa, *Dict. lit.* (1977), 430; Cornel Munteanu, „*Firul neîntrerupt*”, ST, 1988, 6; Cosma, *Romanul*, II, 134–134; *Dict. scriit. rom.*, 714–715; Opreț, *Anticipația*, 441–442. V.D.

PETRESCU, Ioana Em.[anuela] (28.XII.1941, Sibiu – 1.X.1990, Cluj-Napoca), critic, istoric și teoretician literar. Este fiica Elvirei Popovici (n. Chiffa), profesoară, și a istoricului literar D. Popovici. Urmează la Cluj Liceul „G. Coșbuc” (1955–1959)

și Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” (1959–1964), luându-și licența cu o teză despre Aron Pumnul. După absolvire devine cadru didactic la Catedra de literatură română a Universității clujene, parcurgând întreaga ierarhie universitară, de la preparator la profesor. Își susține doctoratul în 1974, cu o lucrare tipărită în același an: *Ion Budai-Deleanu și eposul comic* (Premiul „B.P. Hasdeu” al Academiei Române). În perioada 1981–1983, beneficiind de o bursă Fulbright, predă în Statele Unite ale Americii, la lectoratul român de la University of California, Los Angeles – experiență consemnată în epistolarul american, publicat postum, cu titlul *Molestarea fluturilor interzisă* (1998). Dacă în domeniul cercetării P. a deschis un drum în investigarea operei lui Mihai Eminescu, ca profesor a creat, la Cluj, o școală de tineri și meritorii exegeți ai poetului. Pentru aceasta a trebuit să pună de acord și să mobilizeze sincronic vocații eclectică – eminescolog prestigios, poetician cu fler analitic și imaginație speculativă, istoric literar rutinat, având o perspectivă „de sus” asupra vârstelor interioare ale literaturii române. Debutază în „Cercetări de lingvistică” (1966), cu studiul *Conceptia lingvistică a lui Aron Pumnul*. A colaborat la revistele „Tribuna”, „Echinoc”, „Steaua”, „Vatra”, „Familia”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»”, „Limbă și literatură”, „Cronica”, „Amfiteatru”, „Tomis” ș.a. În 1989 Uniunea Scriitorilor îi acordă Premiul „Mihai Eminescu” pentru întreaga activitate. A fost soția criticului literar Liviu Petrescu.

În 1972 P. inaugurează ediția critică *Studii literare* de D. Popovici la Editura Dacia (I–VI, 1972–1989). Paralel cu realizarea acestui proiect recuperator, și-a conceput propriile scrieri drept replici virtuale la studiile tatălui său, cu precădere la cele eminesciene – după cum mărturisește într-un interviu în „Tribuna”. Prima carte, *Ion Budai-Deleanu și eposul comic*, consacră un istoric literar cu o solidă formație teoretică și comparatistă, interesat de dinamica formelor literare, capabil să însușească erudiția și să problematizeze dosare de creație ce păreau ireversibil clasate. Utilizând comparatismul pe scară largă și morfologia genurilor, lucrarea vizează recontextualizarea *Țiganiadei* în plan european, scoțând în relief originalitatea scriitorului român. Primită entuziast de critică, monografia a devenit un reper în domeniu. În 1978 P. publică studiul *Eminescu. Modele cosmologice și viziune poetică* (reeditat postum de Ioana Bot, în 1994, cu titlul propus inițial de autoare: *Eminescu, poet tragic*), primul dintr-o serie de referință. Alături de *Eminescu și mutațiile poeziei românești* (1989) și de *Ion Barbu și poetica postmodernismului* (carte publicată postum, în 1993), cercetarea jalonează traseul unei investigații de respirație amplă. Din foișorul de observație Eminescu, P. proiectează devenirea poeziei românești de la pașoptiști la Nichita Stănescu într-un plan unic de interpretare: cel definit de relația dintre eul poetic, lume și text. Autoarea nu se plasează la nivelul poeziei, ci la acela al poetului și al criteriilor sale labile de identificare. Un teren unde cele două dimensiuni definitorii pentru orice univers creator sunt viziunea poetică și limbajul. Prima carte consacrată lui Eminescu urmărește strâns articularea celor două planuri,

studiind evoluția raporturilor dintre eu, lume, istorie și limbaj în destinul creator al poetului. Conceptul-cheie în funcție de care este examinat subiectul e acela de model cosmologic. Pe fundalul cosmologiei europene prinde contur traiectoria parcursă de poet, de la modelul sferic al universului (modelul platonian) spre cel al universului privit ca mecanism (modelul kantian). Studiul surprinde, pe de o parte, ruptura dintre viziunea cosmologică eminesciană și cea a științei contemporane (de tip einsteinian), iar pe de altă parte, apropierea, dar și contrastele dintre perspectiva lui Eminescu și cea a romantismului canonic occidental. La nivelul limbajului, P. relevă esențialul: lupta creatorului cu verbul, dând poeticii sale un marcat caracter agonic. Tehnica eminesciană devine participantă activă la procesul de generare a universului poetic – fapt neglijat în genere de comentatori. Se conturează astfel un etalon de poeticitate, care în cea de-a doua carte este repercutat asupra poeziei românești, privită de la scara secolelor și a epistemelor, de unde se disting doar reliefulurile esențiale. Se decupează trei zone sau vârste distincte, care nu se suprapun cu etapele cronologice instituționalizate de istoriile literaturii. Dimitrie Bolintineanu, Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri și Ion Heliade-Rădulescu ilustrează o poezie discursiv-rațională, în care privirea unui eu distanțat de lume topografiază harnic, dând naștere unor texte plasticizante și mimetice. În acest peisaj structural Eminescu marchează momentul decisiv al cristalizării unei poetici vizionare, așezată sub semnul privirii lăuntrice. Strict tehnic, proba apartenenței poetului la această paradigmă este recursul la metafora revelatoare, transferată în acest scop din regimul pur retoric într-un plan fundamental, ontologic și gnoseologic. Poetica vizionară eminesciană – demonstrează P. – iradiază dincolo de limitele veacului său, prelungindu-și influența până la Ion Barbu. Schimbarea radicală în sfera relațiilor eu poetic – lume o va aduce în lirica românească abia „infrarealismul” barbian. După război, revoluția barbiană va fi desăvârșită de Nichita Stănescu – poet căruia, în finalul cărții, i se rezervă o micromonografie sui-generis. Dintr-un anumit punct de observație, despărțirea lui Nichita Stănescu de Eminescu ia forma abandonării metaforismului de fibră romantică. Privit din alt unghi, procesul se înfățișează ca un viraj în direcția metalingvistică. În studiul consacrat lui Ion Barbu, labilitatea conceptului de poeticitate este pusă în relație cu mutațiile modelului general al devenirii în secolul al XX-lea. E vorba de trecerea de la modernism la postmodernism, ca paradigme culturale, definite de P. drept de-structurare și, respectiv, re-structurare a categoriei individualului. Situată în funcție de aceste două modele, poetica lui Ion Barbu dobândește o poziție privilegiată: pe de o parte, reprezintă cea mai radicală asumare a transindividualului modernist din literatura română, iar pe de altă parte, tratează transindividualul nu ca expresie a crizei, ci drept element constructiv, început al unui nou ciclu. Depășirea modernismului se face printr-o infuzie de arhaicitate, adică prin reîntoarcerea spre un univers originar. Limpezind apele poetului de cele ale poetului, P. aduce amendamente serioase unor prejudecăți consacrate ale criticii.

Unul dintre ele vizează credința persistentă a comentatorilor în existența unor vârste creatoare distincte pe traseul poeziei lui Barbu. Impresia de ruptură spectaculoasă între diferite perioade – explică autoarea – este superficială și provine din experimentele formale ale poetului, aflat în căutarea unei dicții inițiatice, purificată de suportul narativ al mitului sau de structura discursivă a limbajului. În realitate, universul lui Barbu este de o consecvență care ar putea părea monocordă dacă unicul său obiect ar fi doar o simplă temă, și nu o modalitate lirică fundamentală: vizionarismul inițiativ. Considerate în ansamblu, contribuțiile semnate de **P.** marchează o schimbare de paradigmă în istoria literaturii române. Alături de Paul Cornea, Mihai Zamfir, Eugen Negrici, Nicolae Manolescu, Mircea Scarlat ș.a., exegeta limpezeste chestiuni esențiale ținând de orizonturile generice ale scrisului și răspunde unor întrebări esențiale privind raportul unicatului cu seria. Printre acestea: în ce plan se citește devenirea într-o literatură? La nivelul dinamicii și al proiecției istorice a formelor, problemele de afiliere literară se pun în cu totul alți termeni decât în cei tradiționali (influențe, relații, circulație de teme, motive, imagini etc.). Operând pe două filiere diferite – limbajul și viziunea poetică –, **P.** reușește să definească strălucit rolul unor capi de serie ca Eminescu sau Ion Barbu pe traseul devenirii poeziei românești. **P.** a fost și un teoretician remarcabil, interesat de punctele nodale ale studiului literaturii și propunând adesea soluții îndrăznețe și ingenioase. De altfel, multe din preocupări sunt convergente cu – și uneori independente de – investigațiile de ontologie și semantică a ficțiunii demarate de critica americană în deceniile al șaptelea și al optulea. Conceptul central al teoriilor sale este acela de „model cosmologic”, pe care îl construiește combinând date din filosofia culturii a lui Lucian Blaga și din fenomenologia lui Gaston Bachelard și îl definește drept „o realitate de profunzime a viziunii”, „expresia sentimentului existenței în lume, a raporturilor originare pe care ființa le stabilește cu universul”. Pe lângă un câștig incontestabil în plan analitic, o asemenea perspectivă implică o mai bună sistematizare a componentelor textului literar, realizată prin teoria „nivelelor configurative ale imaginii”, expusă în volumul *Configurații* (1981). Pornind de la tripartiția materie/ configurație/ conținut din estetica germană, **P.** procedează la o ierarhizare a „straturilor” textului, similară celor propuse de Roman Ingarden sau de René Wellek, dar de un grad mai ridicat de coerență și complexitate. Avantajul acestei concepții constă, mai întâi, în reliefația interdependentei nivelelor: „Pentru Borges, labirintul este, concomitent, tipar compozițional, temă și motiv emblematic” – scrie autoarea, relevând întreita ipostază a semnului literar, ca element semantic, referențial și autoreferențial deopotrivă. Apoi, identificarea celor șase „nivele configurative” constituie o modalitate plauzibilă de a motiva „validitatea lecturilor multiple aplicate unuia și aceluiași text literar”, în funcție de poziționarea sistemului critic pe un anumit nivel al operei. Pe de altă parte, ipoteza „modelului cosmologic” presupune o regândire a istoriei literare pe baza unei „noi alianțe” încheiate între literatură și

științele „tari”. Consecințele unui asemenea proiect se observă cel mai bine în tentativa de circumscriere a postmodernismului, unde succesiunea modelelor cosmologice este corelată cu mutațiile de paradigmă culturală. Concretizată printr-o suită de studii publicate în anii '80 (reunite în 2003 în volumul *Modernism / postmodernism. O ipoteză*), concepția formulată de **P.** își asumă o fundamentare ontologică (cele două episteme sunt privite ca destructurare, respectiv restructurare a categoriei individualului) și o plajă interdisciplinară extrem de vastă, cuprinzând mecanica cuantică și filosofia culturii, teoria relativității și mitologia, structuralismul genetic și holomerii lui Constantin Noica, logica lui Stéphane Lupasco și romanul lui James Joyce. Se dezvăluie, astfel, câteva piese din ansamblul unui proiect transdisciplinar ce ambiționa să cuprindă într-o viziune integratoare un teritoriu atât de eterogen cum este cultura contemporană.

Ioana Em. Petrescu și-a definit individualitatea încă de la primele publicații, reușind să ocupe rapid un loc în prim-plan. Ea s-a situat printre protagoniștii cercetării, deci ai unui mixtum compositum de «știință» și «critică», năzuind să producă un compromis acceptabil între structura simbolică ireductibilă a literarității și exigențele raționante ale travaliului interpretativ. Voia să îmbine capacitatea de diagnostic și forța expresiei cu informația la zi și regulile obiectivității. Era o scientizantă [...] cu gustul poeziei și simțul relativului, o inductivă cu mari apetențe teoretice.

PAUL CORNEA

Vocația cercetătorului și a universitarului, defel neglijabilă, determină, la Ioana Em. Petrescu, profesarea riguroasă și exactă a categoriilor disciplinelor angajate în demersul științific întreprins. Refuzându-și „frivolitatea” lecturilor influențate de componenta emoțională a receptorului, chiar și avizat, ea raționează sacrificând impresiile, obținând în schimb o geometrie a interpretării, marca și expresia studiului pasionat, fascinat de conceptele disciplinelor [...], dar și de mesajul textelor chemate să depună mărturie prin semn și semnificație și să dea seama de destinul lor atât de dependent de cititor și de disciplina lecturii sale.

ION VLAD

SCRIERI: Ion Budai-Deleanu și eposul comic, Cluj-Napoca, 1974; Eminescu. Modele cosmologice și viziune poetică, București, 1978; ed. (*Eminescu, poet tragic*), îngr. Ioana Bot, Iași, 1994; *Configurații*, Cluj-Napoca, 1981; *Eminescu și mutațiile poeziei românești*, Cluj-Napoca, 1989; *Cursul Eminescu*, îngr. Ioana Bot, Cluj-Napoca, 1991; *Ion Barbu și poezia postmodernismului*, București, 1993; *Molestarea fluturilor interzisă*, îngr. și postfață Ioana Bot, București, 1998; *Modernism/postmodernism. O ipoteză*, îngr., introd. și postfață Ioana Bot, Cluj-Napoca, 2003. **Ediții:** D. Popovici, *Poezia lui Eminescu*, pref. edit., București, 1969, *Romantismul românesc (1829-1840)*, cuvânt înainte Tudor Vianu, pref. Dan Simonescu, București, 1969, *Studii literare*, I-VI, postfață Aurel Martin, Cluj, 1972-1989; Ion Budai-Deleanu, *Țiganiada*, introd. edit., Cluj-Napoca, 1984.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, *Metodă și vocație*, RL, 1974, 11; Ion Vlad, *Lecturile istoricului literar*, TR, 1974, 12; Zaharia Sângerzan, *Eposul comic*, CRC, 1974, 14; Laurențiu Ulici, *Sensul*

erudiției, RL, 1974, 20; Zăciu, *Lancea*, 202-206; Dan C. Mihăilescu, *Drumuri noi în exegeza eminesciană*, LCF, 1978, 49; Gheorghe Grigurcu, „Eminescu” de Ioana Em. Petrescu, F, 1979, 5; Mihai Zamfir, *Configurații recente ale exegezei eminesciene*, LL, 1979, 3; Liviu Antonesei, *Un eseu de semantică ontologică*, CL, 1979, 9; Tomuș, *Mișcarea*, 46-49; Dana Dumitriu, *Rigoare și subtilitate*, RL, 1982, 9; Cornel Robu, *Lectura între fragment și sistem*, TR, 1983, 18; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, 96-98; Cornel Ungureanu, *Poezia românească văzută altfel*, O, 1989, 39; Al. Cistelean, *Poezia după Eminescu*, VTRA, 1989, 12; Ioana Bot, *Poezia românească după Eminescu*, ECH, 1990, 1-2; Monica Spiridon, *Conceptul de Eminescu*, R, 1990, 2; Sanda Cordoș, *A douăsprezecea elegie*, APF, 1990, 3-4; Alexandru Dușu, *Vedere și viziune*, VR, 1990, 3-4; Petru Poantă, *O „integrală” a eminescologiei*, TR, 1990, 24; Gabriela Omăt, *Critică neoromantică*, RL, 1990, 31; Ion Simuț, „Eminescu și mutațiile poeziei românești”, F, 1990, 8; Diana Adamek, „Eminescu și mutațiile poeziei românești”, TR, 1990, 42; Ion Vlad, *Harul deplinei dăruiri*, TR, 1990, 42; Regman, *Nu numai*, 284-286; Florin Manolescu, *De la poetica vederii la poetica viziunii*, CC, 1991, 10-12; *Portret de grup cu Ioana Em. Petrescu*, îngr. Diana Adamek și Ioana Bot, Cluj-Napoca, 1991; Mircea Popa, *Întâlnire postumă cu Ioana Em. Petrescu*, ST, 1992, 3; Ion Pop, *Ion Barbu într-o nouă lectură*, ST, 1994, 7-8; Ion Vlad, *Conceptele poeticii moderne*, TR, 1994, 48; Ulici, *Lit. rom.*, I, 491-493; Ioana Bot, *Trădarea cuvintelor*, București, 1997, 26-38; Spiridon, *Interpretarea*, 192-203; Ileana Mălăncioiu, *Mintea și inima*, RL, 1999, 29; Nicolae Manolescu, *O simplă amintire*, RL, 1999, 29; Sanda Cordoș, *O grație excepțională*, APF, 2000, 10; *Dicț. esențial*, 648-650; Petraș, *Panorama*, 502-507; Pop, *Viața*, 118-124. M.S., A.Tr.

PETRESCU, Liviu (17.XII.1941, Râmnicu Sărat - 5.VII.1999, Cluj-Napoca), critic literar și eseist. Este fiul Mariei (n. Zăinea) și al lui Gheorghe Petrescu, muncitor. Își începe învățătura în orașul natal, o continuă la Lugoj și apoi din nou la Cluj. Elev al Liceului „Gh. Barițiu” (1952-1959), apoi student al Facultății de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai”, i-a avut colegi pe Ioana Em. Petrescu, care îi va fi soție, Ion Pop, Mircea Borcilă, Doina Curticăpeanu ș.a. Își ia licența în 1964, an când își începe cariera universitară la aceeași facultate, ajungând până la gradul de profesor de literatură comparată și literatură română. A efectuat stagii de specializare și a predat la lectorate de limba și civilizația română la universități din Marea Britanie (1966), Norvegia (1971), Iugoslavia (1972), Polonia (1974), Danemarca (1978), SUA (1981-1983). A funcționat ca decan al Facultății de Litere din Cluj-Napoca (1990-1992). Între 1992 și 1994 a fost director al Centrului Cultural Român din New York, iar la sfârșitul anului 1998 e numit director al Institutului de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” din Cluj-Napoca. Și-a luat doctoratul în literatură comparată cu teza *Romanul condiției umane* (1976). Debutează în revista „Tribuna” (1958) cu critică literară, și editorial cu volumul de eseuri *Realitate și romanesc* (1969; Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj). Colaborează cu cronici literare, eseuri și studii la „Tribuna”, „Steaua”, „Echinoc”, „România literară”, „Luceafărul”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Synthesis”, „Secolul 20”, „Familia”, „Transilvania”, „Vatra”, „Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»”, „Caiete critice”, „Viața românească” ș.a. Participă la volume colective de studii și la dicționarele literare coordonate de Mircea Zăciu, Marian

Papahagi și Aurel Sasu sau la cel coordonat de Ion Pop. A fost președinte al Societății Culturale „Lucian Blaga”.

Primele trei cărți ale lui P. - *Realitate și romanesc*, *Dostoievski* (1971) și *Scriitori români și străini* (1973) - formează, nu numai prin strânsa lor succesiune în timp, un grup relativ distinct într-o operă critică unitară. Configurând aria generică și tematică, metoda și atitudinea intelectuală implicate în exercițiul de interpretare a literaturii, ele constituie preliminariile construcției critice realizate îndeosebi în lucrările *Romanul condiției umane* (1979) și *Vârstele romanului* (1992; Premiul Academiei Române). De la început, criticul se arată interesat mai ales de proză, în special de roman, și într-o măsură de critica literară, fără să ignore poezia, comentată însă mai rar. În ceea ce privește romanul, se referă, în primul rând, la problematica acestuia, temele fundamentale și la viziunea fiecăruia dintre autorii abordați. Suita de eseuri din *Realitate și romanesc* este, de fapt, un studiu sistematic în care se examinează „problema realității”, a realității „interioare”, în romanul românesc, de la Duiliu Zamfirescu la Liviu Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Mateiu I. Caragiale, Camil Petrescu, Gib I. Mihăescu și Anton Holban. Aparent limitată la un obiectiv strict precizat, cercetarea se vâdește a fi complementară perspectivei consacrate din exegeza anterioară și, simultan, înnoitoare până la a fi polemică, prin modalitatea de

abordare, rigoarea argumentației și originalitatea interpretării. Seria de analize, pătrunzătoare, minuțioase și pertinente, remarcabile prin acuratețea și intensitatea ideilor, prin numeroasele observații noi, edifică o demonstrație perfect articulată. Precizările finale sintetizează punctul de vedere, perspectiva critică, indicând una dintre direcțiile de acțiune și orizontul în care **P.** își situează demersul: „Literatura română trece în general drept o literatură cu puternice înclinații spre observația socială și spre creația de tipuri. Noi am surprins tocmai o tendință opusă. [...] Este o tendință prin care realitatea exterioară este pusă la îndoială; scriitorii români se întreabă cu toată seriozitatea dacă descrierea lumii din afara noastră prezintă valoarea presupusă sau nu. Nu este o simplă problemă de estetică aceasta, ci o problemă cu implicații filosofice. Nu se merge niciodată până la a se nega socialul și naturalul, dar se apreciază că factorul lăuntric deține o importanță mult mai mare, că aici trebuie căutat esențialul.”

Interesat de „idei”, de „probleme”, de „raporturi fundamentale”, de „esențe”, exegetul apelează la sugestia, ideii și modele din sfera filosofiei, dar nu reduce literatura și operele cercetate la statutul de material ilustrativ. **P.** practică un raționalism hermeneutic nutrit de surse filosofice (Jean-Paul Sartre, Albert Camus, Jean-François Lyotard) și se bazează pe ample contextualizări spirituale. Critica sa caută, pornind de la texte, viziunea ordonatoare, iar interpretarea devine, implicit, meditație asupra condiției umane, cum atestă, în această fază, îndeosebi eseu *Dostoievski*. Alcătuit din patru secvențe, eseu este o explorare în tot atâtea trepte a universului unuia dintre scriitorii fundamentali ai umanității, a cărui operă constituie reperul central al sintezelor ulterioare elaborate de critic. **P.** investighează minuțios relațiile personajului dostoievskian cu lumea (*Măreția și mizeria omului*), raporturile dintre diferitele categorii de eroi (*Măștile lui Thersit*), poziția personajului dostoievskian față de valorile etice (*Hagiografia unui mare păcătos*) și „factura” operei (*Vocația tragicului*), specificul creației dostoievskiene, considerată „prin excelență dramatică”. Analizele, desfășurate sub semnul dublu al integrării într-un câmp de idei specific și al adecvării permanente la text, se disting prin finețea și claritatea disocierilor, prin precizia nuanțată a asocierilor, prin coerența generală. Încheind tripticul inițial, *Scriitori români și străini* exprimă, în principal, angajarea în actualitate. În prima dintre cele „trei secțiuni generale” ale lucrării, **P.** își expune reflecțiile în legătură cu anumite probleme teoretice și noțiuni uzuale ale criticii (invenție, originalitate, creația în critică, diferența între eseu și studiu, cele două euri ale creatorului ș.a.), mult discutate și disputate în anii '70. Câteva profiluri elocvente pentru opțiunile sale (Nicolae Iorga, Tudor Vianu, Valeriu Cristea, Nicolae Manolescu, Ion Pop ș.a.) completează schița principală. Comentariile de literatură română clasică și contemporană din a doua secțiune vizează descoperirea elementelor de poetică în operele unor scriitori ca Marin Preda, Al. Ivasiuc, Nicolae Breban, Aurel Dragoș Munteanu. În secțiunea de studii despre scriitori străini, criticul are în vedere autori ale căror opere conțin „principalele mituri literare ale

timpului”. El reflectează asupra „sensurilor activismului” la Albert Camus, analizează specificitatea reprezentărilor la Dostoievski și concepția lui Lev Tolstoi despre principiul evoluției creatoare, evaluează „religia artei” la Marcel Proust sau semnificația „concentrării” la André Gide. Eseurile și studiile deschid orizonturi de interpretare, de înțelegere, care vor fi valorificate, la alt nivel de reflecție, în *Romanul condiției umane*, lucrare critică fundamentală. **P.** abordează această „temă prin excelență a literaturii secolului al XX-lea”, metodologic urmărind nu biografia ei exterioară, ci, mai curând, „o descoperire și evidențiere a «modelului» ei specific”. Literatura condiției umane relevă „conflictul dintre setea de absolut a ființei umane” și „existența anumitor principii limitative”, de ordin metafizic, ontologic și social. În cadrul acestui conflict, romanul condiției umane are ca obiect numai acele structuri și numai acele forme ce aparțin unei sfere a „datului original”. Dinamica temei tinde să se înscrie unei scheme circulare: aservire - răzvrătire - conciliere. După ce schițează „preistoria temei”, autorul propune, în capitolele *Amurgul zeilor*, *Răul de timp și Stăpân și slugă*, o „analitică a modelului”, a circularității. Studiu tipologic, dar care nu evită istoricitatea, *Romanul condiției umane* are în atenție opere reprezentative ale modernității, aparținând unor scriitori ca Dostoievski, Marcel Proust, Lev Tolstoi, Thomas Mann, James Joyce, André Malraux, Albert Camus, Franz Kafka, Jean-Paul Sartre. În demonstrație sunt cuprinse și opere literare românești, de la Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu la Al. Ivasiuc ș.a. Un corolar al specializării în problematica romanului îl reprezintă studiul de „poetică istorică” *Vârstele romanului*, reluat, cu informația actualizată, în *Poetica postmodernismului* (două ediții: 1996 și 1998). **P.** examinează constituirea poeticii romanului modern într-o sinteză suplă și erudită, edificată savant, printr-o subtilă îmbinare de perspectivă filosofică și studiu comparatist. Trei faze sunt identificate în acest proces: primul modernism, definit printr-o poetică dominată de aspirația spre cunoașterea științifică, modernismul târziu („înalt”) și postmodernismul, care validează în plan literar o transformare de epistemă, de la un model al totalității la unul al pluralității. Cu eseurile din *Studii transilvane. Coduri etice și estetice la scriitorii transilvăneni* (1997) **P.** revine la o cercetare „sectorială” a prozei românești. Diagrama prozei transilvane, de la Ioan Slavici și Liviu Rebreanu la Horia Bădescu și Tudor Dumitru Savu, văzuți sub semnul codurilor etice și estetice definitorii tipologic, tematic și compozițional, surprinde trei direcții dominante: „un puternic filon al realismului tradițional”, o direcție a realismului mitic și „o mișcare de dată ceva mai recentă, prin care literatura transilvană își afirmă vocația sa antiprovincială: discursul epic textualist”.

Scriisul lui Liviu Petrescu este echilibrat, ponderat, evitând, de regulă, excesele și întotdeauna ostentația. [...] Autorul acceptă să consemneze „adevăruri generale și îndeobște cunoscute” spre a așeza într-o lumină potrivită nu numai propriile ipoteze, dar și evoluția

obiectului său. Această înscriere sistematică ni-l evocă de îndată drept model pe Tudor Vianu. La fel și calmul procedural.

MIRCEA MARTIN

Dicțiunea sobră, superior didactică, impersonală în subiectivitate, este o modalitate de emisie perfect adecvată conținutului plin de idei al teoremelor și analizelor, ceea ce numim, prin tradiție, stil universitar în critică, având în persoana lui pe unul din cei mai elocvenți exponenți.

LAURENȚIU ULICI

SCRIERI: *Realitate și romanesc*, București, 1969; *Dostoievski*, Cluj, 1971; *Scriitori români și străini*, Cluj, 1973; *Romanul condiției umane*, București, 1979; *Vârstele romanului*, București, 1992; *Poetica postmodernismului*, Pitești, 1996; ed. 2, Pitești, 1998; *Studii transilvane. Coduri etice și estetice la scriitorii transilvăneni*, București, 1997.

Repere bibliografice: Zaharia Sângeorzan, „Realitate și romanesc”, CRC, 1969, 47; G. Gheorghiuță, „Realitate și romanesc”, R, 1969, 12; Tudor Cățineanu, „Realitate și romanesc”, ST, 1971, 5; Ciobanu, *Panoramic*, 317-319; Stănescu, *Poeți și critici*, 207-209; Piru, *Varia*, I, 508-510; Tomuș, *Răsfrângerii*, 168-174; Dimisianu, *Valori*, 179-182; Nicolae Manolescu, *Pretexate critice*, RL, 1974, 9; Cristea, *Domeniul*, 406-410; Ion Vlad, *Lecturi constructive*, București, 1975, 138-143; Gheorghe Perian, Virgil Podoabă, *De vorbă cu Liviu Petrescu*, ECH, 1975, 9-10; Iorgulescu, *Al doilea rând*, 177-182; Iorgulescu, *Scriitori*, 327-330; Zăciu, *Alte lecturi*, 258-263; Nicolae Manolescu, *Social, psihologic și „condiția umană”*, RL, 1979, 30; Ilie Guțan, *Sub semnul „circularității”*, T, 1979, 10; Mihăilescu, *Conceptul*, II, 215-218; Tudor Cățineanu, „Romanul condiției umane”, ST, 1980, 3; Grigurcu, *Critici*, 496-502; Grigurcu, *Între critici*, 231-235; Martin, *Singura critică*, 229-235; Constantin Cubleșan, *Liviu Petrescu - 50*, ST, 1992, 1; Ion Vlad, *Romanul modern și postmodernismul*, TR, 1992, 42; Ulici, *Lit. rom.*, I, 493-496; Horia Bădescu, *Ieșirea din Europa*, București, 1996, 48-49; Radu G. Teșosu, *Vârsta a treia a modernismului*, „Cuvântul”, 1996, 10; Gheorghe Glodeanu, „Poetica postmodernismului”, PSS, 1997, 1-2; Mircea Bentea, *Nostalgia geometriei*, F, 1997, 33; Micu, *Scurtă ist.*, IV, 151-152; Doru George Burlacu, *Voci ale literaturii*, Cluj-Napoca, 1998, 163-168; Spiridon, *Interpretarea*, 176-180; Ion Pop, *Claritatea gândului*, RL, 1999, 29; Mircea Martin, *Rigoarea cu sine însuși*, RL, 1999, 29; Ileana Mălăncioiu, *Mintea și inima*, RL, 1999, 29; Ion Pop, *Liviu Petrescu - un om al cărții*, ST, 1999, 6-7; Mircea Opreț, *Privilegiul prieteniei*, ST, 1999, 6-7; Constantin Cubleșan, *Un aristocrat al cuvântului*, ST, 1999, 6-7; Constantin Hărlav, *Note pentru un profil: Liviu Petrescu*, CC, 1999, 6-7; *Dict. esențial*, 650-652; Manolescu, *Lista*, III, 336-342; Petras, *Panorama*, 508-510; Popa, *Ist. lit.*, II, 1120-1121; Petru Poantă, *Efectul „Echinoc” sau Despre echilibru*, Cluj-Napoca, 2003, 63-64. C.H.

PETRESCU, Lucreția (1883, Bârlad - 1939, București), autoare dramatică și prozatoare. Își face studiile universitare în București. Se apucă târziu de scris și, fire timidă, se hotărăște greu să publice. Pentru început tatonează, vrând să afle părerea unor maestri. Citind manuscrisul piesei *Păcatul*, I. Al. Brătescu-Voinești cade pradă unui entuziasm ce va provoca - fapt fără precedent, fiind vorba de o debutantă - o ședință a Academiei Române. Din păcate pentru autoare, euforia prozatorului stărnește la unii cronicari reacții acide, câteodată nedrepte. Cu proză, texte dramatice, articole, însemnări de călătorie P. colaborează la „Revista scriitoarei” („Revista

scriitoarelor și scriitorilor români”), „Universul literar”, „Adevărul literar și artistic”, „Universul”, „Universul copiilor”, „Duminica «Universului»”, „Rampa”, „Calendarul almanah al ziarului «Universul»”, „Vremea” ș.a. Frecventează cenaclul Sburătorul, iar din 1934 este membră a Societății Scriitorilor Români.

Poate că râvnind ieșirea la rampă ca dramaturg, P. nu s-a prețuit îndeajuns ca prozatoare. Nici măcar nu a stăruit să își scoată nuvelele în volum (titlul ar fi urmat să fie *Domnițe și jupânițe*). Oricum, chiar și din scrieri răzlețe reiese înzestrarea ei pentru gen: invenție epică, fie și într-un registru minor, spirit de observație nu lipsit de finețe și, mai ales, un limbaj agreabil, care se adaptează ușor oricărei epoci, oricărui subiect. Cel mai bine îi reușește, în plan stilistic, antifraza, o manieră isteasă, cu maliții străvezii, de a modula insinuant subtextul, care sabotează cu delicii secrete enunțul pieziș (*Pruncul serdarului Panait, Ghinea spânul, Părintele Mardarie de la Vovidenie, Herșcu tinichigiul*). Din atracția pentru trecut se înfiripă sub condeiul ei și nuvela istorică. Sunt narațiuni fără anvergură, dar cu un anume parfum evocator, dat și de răsăful lexical prin care se manifestă voluptatea enumerării de veșminte (femeiești, îndeosebi), podoabe și alte găтели de odinioară (*Vorniceasa Tarsița Filipescu*). Printre serdari, ispravnici, vornici și alți bărboși cu giubea și ișlic se distinge, privită cu solidaritate afectivă, femeia - domnița, duduca, jupânița - cu frământările și capriciile care o definesc. Trăirile ei, aparent mărunte, își au febrilitatea lor, iubirile ce îi sunt date sunt scump plătite nu rareori. Și în prozele având ca temă războiul, și în cele inspirate din actualitatea imediată femeia are parte, chiar și când greșește, de o înțelegere ce poate merge până la argumentul cazuistic. Când cade în păcat, de vină ar fi fiind obtuzitatea partenerului, frustrările acumulate (dorințe ascunse cu teamă, elanuri reprimare, regrete, resemnări), iar în vremuri de cumpănă - istoria care, profitând de vulnerabilitatea lor, le agresează. Cu o turnură naționalistă (pe alocuri propagandistică) și o pedală melo, schițele și nuvelele având ca fundal războiul emit sugestia unui realism sumbru. Vieți frânte, pătimiri, drame într-o Moldovă pustiită, prin care se târăsc spre casă, unde nu bucurii îi așteaptă, bieți ostași istoviți, zdrențăroși, betegi. Siluete indistincte într-un peisaj întunecat. Mai mult contur au portretele cu tușă de grotesc (*Antoși bogasierul*). Umorul, mai rar în creația feminină, colorează plăcut prozele scrise de P., ca în *Conu Gheorghies și conu Alecută*. Îi reușesc și poveștile în canonul basmului (*Fetele craiului Ger*), răscoind chisnovat miturile (*Danaidele*) sau cultivând un aer oriental prin care se străvede o morală spre luare-aminte (*Feciorul, Răsplata*). Însă ceea ce atrage în scrisul bărlădenei - ca, de altfel, și în teatrul ei - este șartul rostirii. Romanul *Mărăcini* (1937), în care investise oarecari nădejdi, a fost tratat cu severitate de comentatori. Într-adevăr, narațiunea, minată de intenții confuze, se rătăcește într-un kitsch care, paradoxal, nutrește paginile cele mai izbutite (scena botezului de la Pitești, cu țopăieli, hăpăieli și agrăiri de suburbie). Mănată de înfrigurarea parvenirii sociale, eroina, Lilica Pârnu, ar trebui probabil să ilustreze, în viziunea incertă a romancierei,

condiția ingrată a femeii, dependentă de simțuri („tremurul întregii ei feminități dornice”), care îi dictează comportamentul amoros. Cu piesele de teatru **P.** s-a bucurat de succes, la public îndeosebi, dar nu numai. După elogiile, scăpate de sub control, ale lui Brătescu-Voinești (un „giuvaier”, „cea mai frumoasă”, cea mai bine făcută dramă ce s-a scris în românește”), mulți oameni de condei s-au grăbit să-și procure *Păcatul*. Părerile, și la lectură, și după premiera din 1924, au fost împărțite. Unii (Camil Petrescu, Liviu Rebreanu) s-au lăsat impresionați. Alții, fără multe ocoluri, au luat-o în răs. Și unii, și alții merg prea departe. Scrisă cu nerv și cu un talent, pe care nu i l-a negat mai nimeni, pentru dialoguri, piesa *Păcatul* este, în fond, o melodramă plasată, pentru culoare, într-un cadru istoric, în timpul domniei lui Vasile Lupu. Autoarea își strecoară și aici obsesia privind situația, grevată de neajunsuri, a femeii, mai apăsătoare în timpurile de demult. Un bărbat aprig la mânie, logofătul Bogdan Dragnea Merișanul, își terorizează nevasta, amenințând că o aruncă afară din casă dacă nu îi dăruiește, după cele câteva fete, și un fecior. Cuprinsă de disperare, jupâneasa Maria, îndemnată de slujnica Tudora, schimbă fețița pe care o naște cu pruncul atunci ivit pe lume al unei țigănci. Soi rău, puradelul devine un june destrăbălat, care o hărțuiește, cu gând păcătos, pe biata Crisanda, copila nedorită de tătâne-său. Vrând să-și salveze fiica, nefericita mamă îl otrăvește pe nemernic, trăind apoi o morbidă senzație de ușurare. Ca să o scape de furia logofătului, ajuns în pragul nebuniei, tuciuria Tudora ia vina asupra ei, murind înainte de a fi săngeros biciuită. Cu unele situații trase de păr (coincidențe fortate ș.a.), piesa confirmă interesul autoarei pentru conflictele în plan psihologic. În *Puiul de lup* (1933), dramă în același registru (plâns în hohote, „răcnet” final), ciocnirea, cu o coloratură tezigă, e între instinctul de neam (porunca „sângelui”) și simțământul iubirii. Personajul supus tragice dileme, Pan Vlasko, un tânăr nobil polonez, este înfrânt în luptă și adus la curtea vornicului Dragomir. Curând, se înfiripă o idilă între junele trufaș, care suportă greu umiliința captivității, și Păunica, sora lui Mihuț, cel care îl învinsese pe leah într-o luptă directă. Între sentiment și resentiment, frământările lui par să se aline, numai că destinul hotărăște altfel. Într-o nouă confruntare a moldovenilor cu polacii, nu mai suportă echivocul situației în care se află și fuge către ai săi, care însă îl rănesc de moarte, crezându-l trădător. Readus în cetățuie, Pan Vlasko își dă sufletul chiar în clipa în care cununia lui, celebrată în mare grabă, s-a săvârșit. E un erou de o anume complexitate, ofertant pentru un interpret cu fibră romantică. O comedioară de moravuri e *Joc primejdios* (1933). Cu o replică dezinvoltă, pudrată de un șarm de salon, scrierea, ce recurge la fentele quiproquoului, își are morala ei, penalizând fin cochetăria unor cuconițe care, uitând de decența cuvenită, sunt gata să primească omagiul cât mai intim al unor tinerei. Unei văduve încă nurlui, Aglaia Cornea, i-ar surăde o picantă aventură cu flusturatecul Bob Floroiu. Numai că hazardul, cu logica lui ascunsă, aranjează altfel lucrurile, lui Bob căzându-i cu tronc copilița doamnei, cu un nume suav, Crina, fericita întorsătură ducând, se poate bănu,

la logodnă. Substanța morală a „comediei” *Anuța* (1926) e tulburată de furtive pulsuni feminine, chiar dacă mascate de încruntări muștrătoare. O cocotă, Lucy Morandi, mamă denaturată, se căznește să-și împingă fiica, pe candida, frusta Anuța, crescută în curățenia vieții de la țară, să exercite „meseria” vinderii trupului, aducătoare de câștiguri bunișoare. Evident, țărâncuța e oripilată de mediul viciat unde a nimerit și fuge de acolo, răsplata acestei neprihăniri fiind căsătoria, ce se întrezărește, cu tânărul învățator pe care, cât trăise în sat, apucase să îl îndrăgească. În *Anuța* obsesiile mocnite și principiile exhibate fac un ciudat amalgam.

SCRIERI: *Păcatul*, pref. I. Al. Brătescu-Voinești, București, [1924]; *Anuța*, București, [1926]; *Dracul*, București, 1932; *Puiul de lup*, București, 1933; *Joc primejdios*, București, 1933; *Mărăcini*, București, [1937].

Repere bibliografice: H. Sanielevici, *Noi probleme literare, politice, sociale*, București, f.a., 55–105; I. Al. Brătescu-Voinești, *O operă de mare valoare*, CL, 1924, ianuarie-februarie; Rebreanu, *Opere*, XIV, 136–138; *Critica dramatică despre „Păcatul” d-nei Lucreția Petrescu*, RP, 1924, 2079; Perpessiciu, *Opere*, II, 389–390, XII, 546–547; [Sediința Academiei Române consacrată piesei „Păcatul” de Lucreția Petrescu], „Buletinul Institutului de Literatură”, broșura 1, 1925; Camil Petrescu, „Păcatul”, „Argus”, 1924, 3430; Camil Petrescu, „Anuța”, „Argus”, 1925, 3777; Pamfil Șeicaru, „Anuța”, CU, 1925, 316; G. Bogdan-Duică, „Anuța”, „Națiunea”, 1927, 122; Paul I. Prodan, *Teatrul românesc contemporan*, București, 1927, 203–212; Camil Petrescu, „Puiul de lup”, „Argus”, 1931, 5531; I. Anestin, *Scrieri despre teatru*, îngr. și pref. Victor Durnea, București, 1989, 113, 116–117, 231; Miller-Săndulescu, *Evoluția*, 453; Radu Gyr, „Mărăcini”, PRV, 1937, 821; Lovinescu, *Opere*, XII, 350–351; Călinescu, *Ulysse*, 356–359; Mihail Sebastian, *Întilniri cu teatrul*, îngr. și introd. Cornelia Ștefănescu, București, 1969, 153–154; Predescu, *Encicl.*, 653; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 848–849, *Ist. lit.* (1982), 934; Cioculescu, *Aspecte*, 234–236; Valentin Silvestru, „Puiul de lup”, F, 1976, 2; Ion Zamfirescu, *Drama istorică universală și națională*, București, 1976, 244–245; Valentin Silvestru, *Clio și Melpomena*, București, 1977, 135–136; Brădățeanu, *Istoria*, II, 373–376; *Lucreția Petrescu*, DRI, IV, 142–146. F. F.

PETRESCU, Radu (31.VIII.1927, București – 31.I.1982, București), prozator și critic literar. Este fiul Emiliei Petrescu și al lui Emil Petrescu, funcționari. Familia se mută la Târgoviște în 1936, unde **P.** urmează cursurile Liceului „Ienăchiță Văcărescu” (1938–1946) și înființează, împreună cu Mircea Horia Simionescu și Costache Olăreanu, un cerc literar (1944). Va absolvi Facultatea de Filologie a Universității din București (1951), susținându-și licența abia în 1970, cu o lucrare despre G. Bacovia. Lucrează ca profesor la Petriș și Prundu Bârgăului, în județul Bistrița (1951–1955), apoi ca funcționar la Institutul de Statistică (1955), ca laborant și bibliograf la Institutul de Cercetări Hortiviticole (1957–1967) și la Institutul de Cercetare și Valorificare a Legumelor și Fructelor (1967–1970). Începe să publice în 1945, la „Universul literar” și „Orizont”. Colaborează la revistele „Arta”, „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Luceafărul”, „Ramuri”, „România literară”, „Viața românească” ș.a.

Apărut în viața literară târziu, la o vârstă când era pe deplin format și scrisese bună parte din cărțile ce aveau să îi alcătuiască opera, **P.** face parte din acea categorie restrânsă de

scriitori contemporani care, neacceptând nici un fel de comandament al epocii, au așteptat o perioadă de relativă liberalizare pentru a publica. Și-a atras aprecierea pentru romanul *Matei Iliescu* (1970; Premiul Uniunii Scriitorilor), s-a impus ca șef al grupului „târgoviștenilor”, volumele de jurnal i-au adus un început de notorietate, dar adevărata consacrare a venit abia după moarte, când prozatorii optzeciști au recunoscut în el un antemergător și, totodată, un mare artist. Astăzi nimeni nu îi contestă locul, dintre cele mai importante, în literatura de după al doilea război mondial. Singura ezitare care persistă este aceea că unii critici îl acceptă în totalitate, ca prozator de primă însemnătate, pe când alții preferă romanelor jurnalul. La o privire atentă apare însă clar că nu există clivaj în creația lui: unitatea e dată de relația cu scrisul, aceeași pe ambele ei versante. Jurnalul este în mod evident operă și nu numai martor al ei. Ființă „în întregime construită în vederea scrierii”, cum singur mărturisește, **P.** s-a abstrus cu totul, cu întreaga lui existență, în literatură. Când scriitorul spune „literatura mea încă este viață”, trebuie înțeles că, în ceea ce îl privește, în afara literaturii nu a avut viață, de unde și intensitatea aparte, atât a existenței, cât și a cărților sale. A fi în interiorul lumii înseamnă pentru el a fi instalat „printre Idei”. În jurnal își tratează întâmplările zilnice din perspectiva artei, adică încearcă să le scoată din timp și să le înscrie în eternitate („Ce mi se întâmplă acum, de fapt mi se întâmplă în eternitate”). Din același motiv, lumea este interiorizată, peisajul, de pildă, fiind lucrat în așa fel încât să devină expresie a ființei. Sublimând realul, situându-l

în perspectivă absolută, autorul se ferește tocmai de ceea ce în mod obișnuit dă substanță jurnalelor: faptele mărunte și adesea lipsite de sens ale zilei. Poate că acest demers are rolul de a exorciza realul, deloc generos cu scriitorul de-a lungul întregii sale vieți. Undeva el spune că „geometria de aer te poate scăpa de oamenii amenințători”. Ca atare, își construiește un spațiu propriu, fapt cu pregnanță sensibil mai cu seamă în primul volum de jurnal, *Oceanul întors* (1977), unde, deși dă o mare concretețe lumii cu care vine în contact ca profesor stagiar într-un sat transilvănean, se închide de fapt într-un univers de senzații plastice și de trăiri livrești. Cum observă Mihai Dinu Gheorghiu, **P.** ține realul la o distanță protocolară. Totuși, acesta nu pălește, ci dimpotrivă, văzut de un ochi educat de pictură și captat de un instrument senzorial foarte fin, își păstrează toată consistența. Atâta doar că își schimbă regimul: se mută din ordinea imediatului în ordinea literaturii, iar agentul principal al acestei translații este fraza de o mare densitate. Cât de elaborată, de puțin spontană este expresia din jurnalele publicate - *Părul Berenicei* (1981), *A treia dimensiune* (1984) - s-a putut constata când, după 1989, au apărut în presă fragmente pe care autorul nu apucase să le finiseze. Și omul părea altul, încât s-ar putea afirma că **P.**, cel cunoscut din cărțile lui, este în bună parte un produs al scrisului său. Conștiința artistică are pentru **P.** înălțimea și intensitatea unei religii. Ca autor de ficțiune, el se înscrie pe linia flaubertiană, adică îl preocupă mult mai mult scrierea însăși și mai cu seamă construcțiile operei decât sensurile ce se degajă din ele. Profunzimea nu decurge din mesaj, ci din stringența alcătuirii care, atunci când e dusă la desăvârșire, devine viziune. Dramele vieții îl interesează prea puțin. În *Meteorologia lecturii* (1982), unde își fundamentează istoric propriul demers, el distinge între linia biblică a prozei, purtătoare a dramatismului existențial, și linia homerică, de-a lungul căreia precumpănesc perfecțiunea formei și plasticitatea. Opțiunea sa este în mod hotărât pentru cea din urmă. **P.** are mare aplecare spre studiul volumelor și formelor, el știe să ritmeze golul și plinul în așa fel încât, deși dă o mare densitate materiei, nu o face opacă pentru că, totodată, atribuie o mare importanță aerului înconjurător. Dacă expunerea e epurată de emoțiile comune, în schimb nu îi lipsește fiorul sublimului. Felul de a povesti, detașat, dar și atent la amănuntul frapant, este de origine călinesciană. De pe acest trunchi se ridică propria desfășurare, uneori de o acută modernitate, încât tradiția prozei interbelice și eoul sau chiar inițiativa căutărilor înnoitoare se îmbină cu mult firesc. Această coexistență se evidențiază în principalele sale opere de ficțiune: romanele *Matei Iliescu* și *Ce se vede* (1979) ori celelalte proze, *Didactica nova*, *Sinuciderea din Grădina Botanică*, *În Efes*, incluse într-un volum din 1971, ca și *O singură vârstă* (1975). Romanele pun o problemă de a cărei rezolvare depinde imaginea autorului, care a evoluat dinspre o formulă tradițională spre una modernă, sau invers, a început prin a fi novator, apoi s-a clasicizat. Prima concluzie rezultă din ordinea apariției, mai întâi *Matei Iliescu*, apoi *Ce se vede*, iar cealaltă din declarația autorului că a doua carte a fost scrisă

mult mai devreme, în 1954. De fapt, nici *Matei Iliescu* nu este un roman tradițional. Pare să fie așa, mai întâi din pricina ambianței patriarhale în care se petrece acțiunea. În al doilea rând, pentru că și modul narațiunii despre iubirea dintre protagoniști, *Matei și Dora*, este unul liniștit, chiar dacă nu lipsesc, cum semnaleză Ov. S. Crohmălniceanu, proustiene răsturnări cronologice datorate capriciilor memoriei involuntare. Dincolo de acest plan, drama are loc la înălțimea esențelor. Ca și în jurnal, în *Matei Iliescu* **P.** încorporează idei, face din ele substanța unei educații sentimentale de tip flaubertian. Față de acest mod de a trata iubirea, reproșul adus de același critic referitor la absența planului obscur, pulsionar, al relației erotice este neavenit. În fond, scriitorul își realizează doar opțiunea pentru o literatură de tip „homerice” și nu „biblică”, adică de tip esențial și nu existențial. În *Ce se vede se regăsește* – ori poate se anticipează – procedee ale ultimului val al prozei moderne. După ce își pierduse de mult omnisciența, naratorul a ajuns să fie creația personajelor, care îl modifică mereu de-a lungul textului. Se multiplică unghiurile de vedere și se aglutinează timpii, cum remarca Mircea Zăciu. Treptat, prin reluări de fragmente și prin reflectare de sine, narațiunea se blochează. În locul ei se construiește un spațiu complicat care e spațiul propriu al literaturii. Întregul proces are și caracter polemic. Ceea ce se absoarbe în text este universul romanului realist: acesta există în carte și, totodată, e negat. Cititorul asistă la alchimia prin care obiectul se prefăce în descriere, întâmplarea în frază. Totul e însoțit de comentariul ironic nu al povestitorului, ci al personajelor care se auto-definesc ca ființe de hârtie. Monografia G. Bacovia (1999) e la origine teza de licență susținută de **P.** după aproape douăzeci de ani de la terminarea facultății, din cauza circumstanțelor politice nefavorabile tânărului „demascat” ca elitist și deviaționist în „Contemporanul” din 1950. Structurată pe trei secțiuni, lucrarea reconstituie din tușe călinesciene biografia poetului înrudit cu autorul tezei prin marginalitate socială dublată de concentrarea exclusivă asupra creației, degajează apoi la nivelul fiecărui volum elementele esențiale ale viziunii poetice, de la punctul de pornire simbolist până la renunțarea la artificiozitate din *Stăpâne burgheze*, insistându-se asupra apropierii de Mihai Eminescu sau Al. Macedonski, de Charles Baudelaire sau Stéphane Mallarmé și, în sfârșit, pune în lumină calitățile prozei bacoviene – apreciată de estet –, cum ar fi gustul pentru senzațiile rare și reverii, pentru armoniile muzicale și scenele plastice. De asemenea, cele patru serii epistolare, distincte tematice și ca tonalitate din *Corespondență*. *Sinuciderea din Grădina Botanică* (2000), adresate lui Petru Creția, Miron Radu Paraschivescu, Norman Manea și Mircea Muthu, dezvăluie complexitatea personalității lui **P.**, completând imaginea artistului dedicat propriei creații până la a-și confunda viața cu actul scrierii, cu ipostaza scriitorului interesat de analiza critică a operelor congenerilor, de statutul literatului într-o perioadă istorică totalitară sau de profilul cititorului ideal. De la **P.** au rămas secțiuni de jurnal neprelucrate pentru tipar, neșlefuite și dând senzația unui surplus de autenticitate. Scoase la lumină, paginile produc, într-o măsură, un efect de

contrast față de lucrările diaristice antume. Pe de o parte, nu mai sunt estompate sporadicele tensiuni în relațiile cu apropiații literari, iar pe de altă parte, îl arată pe autor mai puțin desprins de realitățile epocii de dictatură – nu atât de cele politice, cât de reflexele lor în viața obișnuită – decât s-ar fi crezut. În *Catalogul mișcărilor mele zilnice. Jurnal. 1946–1951. 1954–1956* (1999), se contorizează și sistematizează mișcărilor lipsite de spectaculozitate ale unui elev, student și apoi mărunț funcționar din România anilor '50, sub o formă insolită: inventare, buletine meteorologice, bibliografii, bilanțuri, liste de bucate sau fișe medicale, pentru a transfigura aceste exerciții prozaice în experiențe autoformative. Dublând în permanență planul înregistrării seci cu acela reflexiv, oprindu-se asupra emoțiilor estetice, ca și asupra detaliilor prozaice de viață cotidiană, diaristul reține atmosfera de efervescență spirituală a dezbaterilor de idei dintre membrii Școlii de la Târgoviște, consemnează de pe poziții de inaderență organică ecoul negativ al inițiativelor regimului comunist asupra traiului zilnic, își expune proiectele și își dezvăluie șantierul de creație, în care experimentează mereu, cu o mare consecvență și încredere în propria vocație, noi posibilități de expresie și de supunere a sensibilității la rigorile formei literare, reconstituind astfel elementele definitorii ale unei existențe dominate de imperativul artistic. Deși temele rămân oarecum aceleași, în *Prizonier al provizoratului. Jurnal. 1957–1970* (2002) diaristul privilegiază reflexul interior al întâmplărilor. Nu lipsesc totuși notele de lectură, reproducerea unor citate (spre exemplu, din jurnalul lui Delacroix), sunt consemnate scene cotidiene, unele grotești, sau se fac referiri la realitatea socială și literară. Viața pare că aparține unui haos larvar; numai prin scris îți apropii nu doar adevărul, ci și frumosul. De aceea, scriitura se schimbă, are o materialitate aproape picturală, alteori e o melopee a luminii, un spațiu parcă suspendat, de un realism fantastic, unde un ochi migălos desenează „ritmuri pe un pretext indiferent”. În întregul ei, opera lui **P.** reprezintă poate cea mai radicală asumare de sine a literaturii înfăptuită vreodată de un scriitor român. Ceea ce unei priviri grabite poate să îi pară steril, devitalizat, presupune de fapt o mare capacitate de spiritualizare a formei, încât nu miră faptul că, adresându-se cititorului, autorul se referă la romanul lui în termeni religioși: „Vei înțelege, poate, odată, că m-am referit la vizibilitatea a ceea ce e mai important. Ți-am dat de văzut, aici, Treimea, ce se vede când te uiți bine la lumea nescrisă și la cea scrisă”; „Nu cred că viața mea e atât de interesantă încât să merite o cronică zilnică și nici nu intenționez cumva să transform aceste foi ușurele în tribună de pe care posteritatea să asculte lecțiile mele postume. Caietele de față sunt cutii de sticlă, în care bag fluturi cu speranța că, odată, uitându-mă la ele, voi avea surpriza agreabilă de a vedea că fluturii sunt tot vii și zboară între pereții de sticlă agităndu-și aripile colorate, trompele delicate și ingenioase. În scurt: jurnalul nu e o carte de idei, ci de Idei”.

În timp ce pentru Gide sau Green jurnalul este cronică existenței individuale (în toate implicațiile ei, de la politică la sexualitate),

pentru Radu Petrescu existența reprezintă lumea cărților și destinul nu este altceva decât un mod de a scrie. De aceea jurnalele sale nu vorbesc decât despre lecturile și despre relațiile lui cu scriitura, considerată ca actul fundamental al existenței. Când lumea de afară pătrunde, totuși, în însemnările zilnice, ea pătrunde, am putea zice, mai ales prin literaritatea ei: frumusețea unui nor, caracterul fantastic al unei neguri, expresivitatea unui chip de țăran. Lumea nu există pentru acest împătimit caligraf decât ca literatură și pentru literatură.

EUGEN SIMION

SCRIERI: Matei Iliescu, București, 1970; *Proze (Didactica nova. Sinuciderea din Grădina Botanică. Jurnal. În Efes)*, București, 1971; *O singură vârstă*, București, 1975; *Oceanul întors*, București, 1977; *Ce se vede*, București, 1979; *Părul Berenicei*, București, 1981; *Meteorologia lecturii*, București, 1982; *A treia dimensiune*, București, 1984; G. Bacovia, Pitești, 1999; *Catalogul mișcărilor mele zilnice. Jurnal. 1946-1951. 1954-1956*, București, 1999; *Corespondență. Sinuciderea din Grădina Botanică*, îngr. Marta Petreu și Ana Cornea, pref. Marta Petreu, Cluj-Napoca, 2000; *Locul revelației*, îngr. Adela Petrescu, pref. Gheorghe Crăciun, Pitești, 2000; *Prizonier al provizoratului. Jurnal. 1957-1970*, îngr. Ruxandra Mihăilă, Pitești, 2002. **Traduceri:** Vitaliano Brancati, *Anii pierduți*, București, 1967.

Repere bibliografice: Dana Dumitriu, „Matei Iliescu”, RL, 1970, 10; Dimisianu, *Prozatori*, 183-187; Stănescu, *Cronici*, 170-175; Ardeleanu, „A urî”, 156-161; Georgescu, *Printre cărți*, 149-156; Tudor, *Pretexte*, 174-183; Iorgulescu, *Rondul*, 188-196; Ardeleanu, *Opinii*, 37-41; Culcer, *Citind*, 207-212; Ștefănescu, *Preludiu*, 209-213; Vlad, *Lectura*, 80-84; Georgescu, *Volume*, 24-31; Iorgulescu, *Fireșcul*, 201-205; Dana Dumitriu, *Vocația esteticului*, RL, 1980, 26; Cristea, *Faptul*, 218-222; Zăciu, *Cu cărțile*, 85-89; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 211-219; Culcer, *Serii*, 225-231; Piru, *Debuturi*, 82-86; Gorcea, *Structură*, 71-75, 88-92, 113-116, 214-217; Iorgulescu, *Ceara*, 135-139; Simuț, *Diferența*, 139-142; Livescu, *Scene*, 196-200; Ciocârlie, *Eseuri*, 30-40; Gheorghiu, *Reflexe*, 7-15; Manea, *Contur*, 40-44; Nicolae Manolescu, *Armura de sticlă*, RL, 1985, 2; George, *Petreteri*, 241-244; Călinescu, *Biblioteca*, 131-136; Mircea Zăciu, *O alternativă a prozei contemporane*, RL, 1986, 40; Holban, *Profiluri*, 299-309; Mircea Mihăies, *De veghe în oglindă*, București, 1988, 266-285; Mircea Muthu, *Alchimia milenului*, București, 1989, 69-74; Virgil Podoabă, *Proza lui Radu Petrescu. Ițele receptării*, F, 1989, 7; Simion, *Scriitori*, IV, 260-291; Holban, *Literatura*, 152-163; Papahagi, *Cumpănă*, 115-118; Adriana Babeți, *În arhivă*, O, 1990, 8; I. Negoitescu, *Opera lui Radu Petrescu*, VR, 1990, 12; Alexandru George, *Radu Petrescu și Școala de la Târgoviște*, RL, 1991, 21; Mihai Dragolea, *În exercițiul ficțiunii. Eseu despre Școala de la Târgoviște*, Cluj-Napoca, 1992, 34-40, *passim*; Grigurcu, *Peisaj*, I, 93-95; Ioan Ilieș, *Posteritatea lui Radu Petrescu*, Târgu Mureș, 1993; Simuț, *Incursiuni*, 156-160; Negoitescu, *Scriitori contemporani*, 342-345; Lovinescu, *Unde scurte*, III, 248-253; Costache Olăreanu, *Berénice, în gară la Beclean*, ALA, 1995, 300; Mircea Muthu, *Călăciul lui Delacroix*, București, 1996, 93-102; Cosma, *Romanul*, II, 244-248; Glodeanu, *Dimensiuni*, 172-175; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 356-363; Mihai Dragolea, *Șiruri despre „o mare absență fremătătoare”*, OC, 2000, 1; Gheorghe Grigurcu, *Radu Petrescu despre Bacovia*, RL, 2000, 43, 44; Mircea Bențea, *Radu Petrescu. Farmecul discret al auto-reflexivității*, Cluj-Napoca, 2000; *Dicț. esențial*, 651-655; Maria-Luiza Cristescu, *Politici ale romanului românesc contemporan*, București, 2001, 73-79; *Dicț. analitic*, III, 39-42, 184-185, IV, 634-636, 682-684; Manolescu, *Lista*, II, 111-121, III, 184-186; Simion, *Ficțiunea*, III, 321-339; Carmen Mușat, *Strategiile subversiunii*, Pitești, 2002, 221-226, *passim*;

Gheorghe Crăciun, *Doi într-o carte (fără a-l mai socoti pe autorul ei). Fragmente cu Radu Petrescu și Mircea Nedelciu*, Cluj-Napoca, 2003; Ion Bogdan Lefter, *Primii postmoderni. „Școala de la Târgoviște”*, Pitești, 2003, *passim*. A.C.

PETRESCU, Răzvan (20.IX.1956, Berești, j. Galați), prozator și dramaturg. Este fiul Elenei Petrescu (n. Avram), asistentă medicală, și al lui Radu Petrescu, medic. Învață la București, unde urmează școala elementară, liceul și Facultatea de Medicină, absolvită în 1982. Profesează cinci ani într-un dispensar din județul Dâmbovița, ulterior alegând să se ocupe exclusiv de scris. Între 1990 și 1994 este redactor la „Cuvântul” și la „Amfiteatrul”, trece la Editura Litera, iar mai târziu funcționează în cadrul Grupului Editorial All. Colaborează la „România literară”, „Lucefărul”, „Contrapunct”, „Vatra”, „Viața românească”, „Arc”, „Arca”, „Dilema” ș.a. Prima sa prezentă editorială se înregistrează odată cu volumul colectiv de proză scurtă *Debut '86*.

Excesul de relativizare a propriei valori literare se adaugă la P. discreției aproape maladive. Scriitor care stăpânește povestirea cu un har nu deseori întâlnit, mai puțin dispus să fructifice artistic „viziuni”, cât să regizeze ingenios momente de viață, scoțându-le din banalul cotidian, artizan al cuvintelor, dar fără patima jocurilor textualiste, P. lasă criticii dreptul de a atrage atenția cititorilor asupra cărților sale. Ceea ce s-a întâmplat cu voci dintre cele mai avizate, care s-au pronunțat fără rezerve: Mircea Martin („are stofă de adevărat prozator”), Nicolae Manolescu („ilustrează admirabil procedeul realismului cu ochiuri mici de plasă”), Mircea Nedelciu („Un talent într-adevăr de excepție în proza momentului”). Alcătuite mai ales din proze scurte, scrierile lui P. etaleză variate procedee (palimpsest, intertextualitate, autoreferențialitate, introspecție), adaptate cu ingeniozitate situațiilor-context și transpuse într-un stil plin de naturalețe epică. Tematica aleasă, definită în general de patru coordonate – ratarea, vinovăția, moartea, însingurarea –, nu conduce spre recurențe obositoare, prozatorul având capacitatea de a prezenta de fiecare dată câte un nou aspect al conflictelor ce jalonează existența. Preocuparea dozării eficiente a elementelor care articulează narațiunea se evidențiază încă de la început: *Grădina de vară* (1989) reunește povestiri al căror element tematic esențial îl reprezintă ratarea, iar în subsidiar – însingurarea și, eventual, sfârșitul; *Eclipsa* (1993) focalizează ideea morții, lăsând pe fundal însingurarea și vinovăția; *Într-o după-amiază de vineri* (1997) reflectă în primul rând starea de însingurare, apoi moartea și vinovăția. Naratorul „proteic” (Ioana Pârvulescu) se delectează „consumând” ironic experiențe. În povestirea *Globul de cristal* (din volumul *Grădina de vară*), el este pacientul în comă din salonul unui spital, care în starea-limită dintre moarte și viață își analizează viața de familie, ajungând la concluzia că întreaga sa existență de până la momentul accidentului nu fusese decât un eșec continuu. În *Farsa* (din *Eclipsa*), naratorul trece în spatele „măștii” lui Cain, chemat în fața instanței pentruuciderea lui Abel, pe care, în

final, îl asasinează a doua oară, în chip absurd, lovind cu ciocănelul judecătorului (redevenit Abel) umbra unei făpturi greu de identificat din cauza întunericii; *Jurnalul unui locatar* (tot din *Eclipsa*) îl aduce iarăși în prim-plan pe narator, acum posesor al unui apartament cu două camere, situat la etajul al zecelea, care constată, mai întâi cu uimire, apoi cu o angoasă din ce în ce mai accentuată, că vecinii îi mor de la o zi la alta. În *Unde ești, Eleonora?* (din *Într-o după-amiază de vineri*), naratorul, care se prezintă drept vânzător de ziare, însoțește în călătoria cu metroul de Dristor o doamnă (derulând, totodată, povestirea doamnei despre insul disperat că nu o găsește pe Eleonora), iar în *rolul lui Iisus* (din același volum) el împrumută vocea narativă unui actor care, pregătindu-se pentru interpretarea unei dificile partituri, se transpune într-atât, încât își pierde identitatea și o adoptă pe aceea a personajului. Cel mai bine se simte însă naratorul ca observator, aceasta fiind o reminiscență din timpul carierei medicale a lui P., o deprindere profesională fructuoasă, mediul spitalelor revenind deseori în proza lui. În atenție intră, bunăoară, ca la consultație, figurile reprezentative ale unui sat, surprinse în toiul „dezbaterilor de bufet” (*La bufet, Primăvara la bufet*), perorând în legătură cu efectele radiațiilor de la Cernobâl sau schițând actul de constituire a unui nou partid politic. Decupajul nu este inedit tematic, în imaginarul literar cârciuma fiind locul deplinei convivialități masculine, concurând bucătăria, destinată cu strictețe sporovăielilor femeiești. În alte povestiri sunt parcurse „dosare de caz”: soție și mamă ratată (*Vals!*), ofițeri de miliție care își tratează cu sadism victimele, niște tineri protestatari din ziua de 21 decembrie 1989, fără să știe că fiecare îl torturează cu zel ideologic tocmai pe fiul colegului său (*Cum a fost respins Kipling la cenaclu*), un criminal condamnat la moarte și un tată care insistă să primească, după terminarea execuției, nu consolări formale și inutile, ci o misterioasă sacoșă „adusă din străinătate” (*O pungă de plastic cu mânăre albe*). Fie că mimează oralitatea, fie că efectuează „disecții” asupra personajelor, fie că se limitează la a expune jurnalul banalității existențelor, scriitorul află soluții care să îl salveze din încrâncenarea pe care temele frecventate o presupun. Acestea sunt ironia și aparenta detașare (tipic medicală) în fața gravității unor maladii sau chiar a morții. Formula narativă e definită totodată prin remarcabila știință de a mânuși substanța epică și a întreține ritmul necesar captivării cititorului, tradus prin alternanța dintre povestitul cu farmec și efectele bruște, de tipul „loviturilor de teatru”. De altfel, două piese de teatru, *Farsa* (1994; Premiul UNITER) și *Primăvara la bufet* (1995; Marele Premiu la Concursul Național de Dramaturgie „Camil Petrescu”; Premiul Uniunii Scriitorilor) nu sunt altceva decât transpuneri în registru dramatic după povestiri din volumul *Eclipsa*. P. realizează și câteva adaptări ale unor povești scrise de Frații Grimm (*Crăiasa albinelor*, *Lupul și vulpea*, *Prințul fermecat*), H. Chr. Andersen (*Hainele împăratului*), Ion Creangă (*Povestea unui om leșez*) și James Reeves (*Tom Degetel*).

SCRIERI: *Grădina de vară*, București, 1989; *Eclipsa*, București, 1993; *Farsa*, București, 1994; *Primăvara la bufet*, București, 1995; *Într-o*

după-amiază de vineri, București, 1997; *Mici schimbări de atitudine*, București, 2003.

Repere bibliografice: Eugen Simion, *Un debut remarcabil*, RL, 1989, 23; Adriana Babeți, *Terapie intensivă*, O, 1989, 32; Doru Mares, „Prier”. *Proza care aduce ploaia*, TMS, 1989, 8; Marian Papahagi, *Încercarea prozatorului*, TR, 1989, 28; Ioan Holban, *Drama și melodrama*, CRC, 1989, 35; Liviu Petrescu, *Viața ca o doctorie*, ST, 1989, 9; Irina Petraș, „1989 – Proza scurtă în avangardă”, ST, 1990, 1; Gabriel Dimisianu, *Proza cotidianului*, CC, 1990, 3; Mircea Țicudean, *Realitatea prozei tinere*, ECH, 1990, 3–4; Nicolae Manolescu, *Polimorfie stilistică*, RL, 1993, 11; Claudiu Constantinescu, *O artă a neurozei*, RL, 1993, 11; Augustin Frățilă, „Eclipsa”, CNT, 1993, 11; Ioana Părvulescu, „Eclipsa”, „Dilema”, 1993, 13; Ștefan Ion Ghilimescu, *Un prozator mai subțire ca moartea*, LCF, 1993, 29; Alunița Cofan, *Sufletul formei*, CC, 1993, 10–11; Gheorghe Mocuța, *Un prozator dezlăntuit*, „Arca”, 1993, 7–9; Iulian Boldea, *Câteva noțiuni de epică*, VTRA, 1993, 8; Al. Cistelean, *Proza de plăcere*, „Euphorion”, 1993, 3; 29; Dan Stanca, *Eclipsa spiritului prin suflet*, VR, 1994, 1; Nicolae Iliescu, „Eclipsa”, „Arc”, 1994, 1–2; Elena Beram, „Eclipsa”, JL, 1994, 1–4; Lovinescu, *Unde scurte*, V, 206–210; Alex. Ștefănescu, *Teatrul ca discuție*, RL, 1996, 29; Radu Călin Cristea, *Despre Răzvan Petrescu*, „Arc”, 1997, 1–2; Daniel Cristea-Enache, *Expresionismul bine temperat*, CC, 1997, 3–4; Ioan Stanomir, *Întâmplări din irealitatea imediată*, LCF, 1997, 30; Alex. Ștefănescu, *Jazz din cuvinte*, RL, 1997, 32; Daniel Cristea-Enache, *La un pas de Hermes*, ALA, 1997, 395; Dan Stanca, *Jupuirea cotidianului*, LCF, 1997, 46; Evelina Cărligeanu, *Succint despre amor*, TMS, 1998, 8; Alunița Cofan, *Reîntoarcerea la cotidian*, CC, 1998, 9–12; Constantin Dram, *Lumi narative*, Iași, 1998, 68–74, 154–159; Cristina Necula, „Eclipsa”. *O lumină asupra ființei*, CC, 2000, 9–12; Adrian Oțoiu, *Proza generației '80. Strategii transgresive*, I, Pitești, 2000, 52; Ghițulescu, *Istoria*, 454; Manolescu, *Lista*, II, 303–305. C.M.B.

PETREU, Marta (14.III.1955, Jucu, j. Cluj), poetă, eseistă și editoare. Este fiica Mariei (n. Oloșutean) și a lui Augustin Crișan, agricultori. Urmează la Cluj Liceul „Emil Racoviță” (1970–1974) și cursurile Facultății de Istorie și Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai” (1976–1980), în timpul cărora este și redactor la „Echinoc” (1977–1981). În 1992 obține titlul de doctor în filosofie, cu teza *Valențele estetice ale anamorfozei logice*. Lucrează ca profesoară la Liceul „Emil Racoviță” din Cluj-Napoca (1980–1990), redactor la „Steaua” (1990) și redactor-șef la „Apostrof”, revistă pe care o fondează în mai 1990. Va fi conferențiar, apoi profesor la Facultatea de Istorie și Filosofie din Cluj-Napoca. Debutează cu poezie în „Tribuna” (1977), iar editorial cu volumul de versuri *Aduceți verbele* (1981; Premiul Uniunii Scriitorilor). Publică în „Echinoc”, „Tribuna”, „Steaua”, „România literară”, „Contrapunct”, „Euphorion”, „Adevărul literar și artistic”, „22” ș.a. Este căsătorită cu criticul Ion Vartic.

Alături de Ion Mureșan, Aurel Pantea, Ioan Moldovan și George Vulturescu, P. ilustrează ramura ardeleană a generației '80, promovând o poezie de filiație expresionistă, deschisă în egală măsură către transcendența numinosului și către visceral, amplificând angoasa la cote paroxistice și exhibând trăirea imediată până în pragul disoluției sinelui. Ca și în cazul poezilor congenerei, lirica sa nu cunoaște mutații spectaculoase, ci doar modulații discrete, provenite din expandarea ori comprimarea unor nuclee semantice care păreau amorțite în

latențele imaginarului. Oarecum similară e și dificultatea tehnică în care se găsește **P.**, aceea de a evita repopularea ruinelor vechilor convenții deconstruite cu o nouă eflorescență retorică. Un asemenea impas e sesizat și contracarat cu promptitudine încă din *Aduceți verbele* printr-o strategie bine calculată. Asumându-și un discurs estetizant-assertoric – prin titluri ca *Prefață, Cântec, Elegie, Dialog*, precum și prin numeroasele poeme omologate ca simple „teze” –, autoarea pare să se instaleze benevol sub umbrela literarității, pentru ca apoi să degradeze poeticul prin sabotări sistematice: „Supraviețuirea prin simboluri/ prin deprinderi dozate bine gândite:/ febra la cinci pasta de ras biberonul// Ventuza asta pusă pe-obiecte/ împlânzind justificând dinafară// Simboluri niciodată ratate: de pe-acum/ ne jucăm de-a senilii mergem țepeni// Înăuntru. Înăuntru e bruta lucidă flământă/ Înăuntru e creierul tânăr/ pofcios – vulpe veșnic gravidă” (*Teze despre zilele faste*). Plasarea abstracțiunilor în proximitatea rău famată a organicului („Fragilitatea Martei – un exces de adrenalină/ luciditatea – cianura dintr-o vișină crudă”), laolaltă cu suspendarea barierei de protecție sintactică, generează o corupere iremediabilă a conceptului de către empirie, marcând totodată existența unui rest ce continuă să se sustragă eforturilor cognitive. Însă de aici nu rezultă, ca în atâtea alte cazuri, o fetișizare a psihicului sau a senzorialilor, căci același tratament necruțător i se aplică și eului liric („Marta”), un fel de *modellino* liric supus deformărilor ciclotimice („Moare în Marta zi de zi o femeie”), pe orbita căruia gravitează câțiva bărbați fantomatici (Maestrul de Vânătoare, principele Pierre), atinși uneori, prin ricoșeu, de dozele de sarcasm pe care

protagonista și le administrează regulat: „Ora de logică:/ camera ginșii bărbatul de-o noapte/ maieutica (Maestrul de Vânătoare/ e adept al lui Socrate)// Ora de fapte:/ Marta s-a tuns/ Marta-și visează un trup de argint/ copiază teze despre măsură// Apoi: pudra trufia rimelul lavanda” (*Teze neterminate despre Marta*). Poemele din *Dimineața tinereleor doamne* (1983) și din *Loc psihic* (1991) aduc un imaginar mai compact, dominat de „figurile violenței și ale exasperării” (Eugen Simion), care se dezvoltă radial prin dilatarea spiralată a unui centru semantic. Deși suferă pe alocuri de inflația neologismului de factură clinică sau filosofică, textele relevă o construcție mai atent studiată, cu numeroase simetrii secvențiale și cu dispunerea geometrică a frazelor într-o mișcare circulară. Ca și în *Aduceți verbele*, versurile de aici pun în relief un principal atu poetic: „introspecția lucidă, aproape clinică, adevărată incizie pe epiderma sentimentului” (Nicolae Manolescu). Programatic, o atare pretenție se susține prin discreditarea „lumii de Dincolo” spre beneficiul realității fruste („Spun astăzi despre suferință: realitatea copleșește imaginația/ cum saloanele unui spital de rând/ umilesc Infernul” – *Loc psihic I*), precum și prin instrumentarea unor aluzii biografice care sapă tot mai adânc în galeriile conștiinței: „Nu-mi lipsește nici un organ// Augustin și Maria: la nașterea mea/ dragostea lor era o poveste de mult uitată/ colb colb// Între voi doi așez memoria mea lătrătoare/ ca-ntr-un pat conjugal:/ nu m-ați dorit/ dar mi-ați prezis jupuirea” (*Fericita vârstă adultă*). În paralel cu etalarea visceralității, devenită concomitent pretext de autoscopie și de autopsie, **P.** accentuează acum destructurarea poncifelor feminității, corodate de acizii lucidității și ai ironiei: „Creierul nostru sunt izomorfe: știm – femeile/ prețuiesc sentimentul nu dorința/ carnea noastră expertă/ nu e însăși iubirea” (*Scrisoare către dragostea unui bărbat II*). Pusele destabilizatoare ale eului liric, experimentate cu precădere asupra propriei ființe, privită în dubla ipostază de individ și specie, se conjugă astfel cu feroarea demontării iluziilor și a falimentării imaginarului: „Aceasta este rochia mea de duminică/ dedesubt se află trupul meu aproximativ intact/ la dracu se găsește sufletul meu nefestiv/ Iar acesta ești tu/ îndrăgostit până peste urechi de mine/ adică de o realitate cât se poate de fictivă/ și complet nelocalizabilă” (*Loteria din Babilonia*). Ultima schimbare notabilă, realizată în *Poeme nerușinate* (1993) și în *Cartea mâniei* (1997; Premiul Uniunii Scriitorilor), se concretizează prin emergența tematicii religioase, ca și prin tentativa de renegociere a pactului cu literatura. Pe de o parte, se înglobează un număr considerabil de „antipsalmi” (Cornel Regman), cu finalitate deopotrivă tragică și pamfletară. Chiar dacă trimiteri biblice apăruseră, în aliaj cu miteme grecești, încă din culegerile anterioare, originală e acum suprapunerea perfectă dintre biografie și hagiografie, poeta speculând coincidența dintre propriul prenume și acela al unui personaj biblic. Din această omonimie ia naștere un discurs dublu codificat, unde revolta împotriva „Tatălui” sintetizează în egală măsură defularea și erezia: „În abatorul acesta perpetuu/ de vietăți lucide și vorbitoare/ el Stăpânul pofteste tainul de

osonale porția caldă/ de tămâie: spuma de sânge/ El însuși – Forma perfectă a existenței – e ca hîngherul la pîndă// El Stăpînul e Măcelarul// e Hîngherul” (*Apocalipsa după Marta*). Pe de altă parte, aceeași oroare de cabotinism și truculență, care constituie una din obsesiile acestei poezii, provoacă la o redefinire a raportului dintre visceralitate și livresc. Ca urmare a expunerii unei sincerități denudate (ori, mai degrabă, ca efect al unei revanșe perverse a scriiturii), cele două componente se contopesc până la indistinție. Deși conțin câteva cicluri inedite, antologiile *Apocalipsa după Marta* (1999) și *Falanga* (2001) nu modifică substanțial datele acestui univers poetic. Evoluând într-un alt regim generic, eseistica pe care o scrie **P.** nu este complet izolată de lirica sa. Există chiar o comunicare secretă între domenii, probată prin transplantarea unor teme și scheme de construcție. Totuși, cele două sectoare se situează pe paliere distincte: pe cât de ferventă e poeta în utilizarea unei dicțiuni nefardate, pe atât de atrasă e eseista de sofistică, de nisipurile alunecoase ale doctrinelor și de împletirea inextricabilă dintre psihoză și idee. Astfel, culegerea *Teze neterminate* (1991) reunește trei secțiuni relativ independente. Cu o tematică eterogenă, prima parte (*Afecțiuni electivă*) alătură o suită de eseuri despre Hegel, Marin Preda, Albert Camus, Elias Canetti, Mircea Eliade și Karl Marx. În comentarea scrierilor literare **P.** e preocupată mai puțin de valențele estetice ale operelor, cât de (in)coerența gândirii care se ascunde îndărătul textului. Din acest punct de vedere, pertinentă este concluzia interpretării din „*Salvatorul salvat*” și *enigma celor nouăsprezece trandafiri*: „la Eliade, revelațiile sunt construite de autor, iar nu trăite de acesta și, la o analiză minuțioasă, își dezvăluie lipsa de autenticitate literară și umană”. În schimb, cea de-a treia secțiune (*Teze neterminate*) mizează pe avantajele fragmentarismului și pe insolitul asocierilor, fiind un montaj de texte care speculează contiguitățile imprevizibile. Captivante și plauzibile în ansamblu, unele juxtapuneri – cum ar fi analogia dintre Liviu Rebreanu și Hegel pe baza unor afirmații decontextualizate din *Ion* – resimt însă o aplecare excesivă către „demonul analogiei”. De un interes literar redus este partea a doua (*Parva logicalia*), o sistematizare competentă a sofismelor, care va alcătui, cu câteva modificări și adăugiri, substanța volumului *Jocurile manierismului logic* (1995). Cartea care a impus-o pe **P.** pe piața românească a ideilor este *Un trecut deocheat sau „Schimbarea la față a României”* (1999), o analiză detașată și documentată a scrierilor politice în limba română ale lui Emil Cioran, cu accent pe cartea acestuia din 1936. Avansând în cercuri concentrice și combinând demersul exegetic cu patosul arhivistic, cercetătoarea realizează o atență încadrare a gândirii cioraniene în climatul epocii, prin identificări și delimitări succesive în raport cu sursele politice și filosofice, cu mișcarea legionară, cu ideologia criterionistă ș.a. Sunt evitate atât cazuistica frivolă, cât și tonul justițiar revanșard, procedându-se, în bună tradiție pozitivistă, la o examinare minuțioasă a datelor istorice, filosofice și ideologice, ordonate cu o claritate ireproșabilă, deși uneori cu o pedanterie redundantă. Argumentul-cheie, care susține respingerea (cu nuanțele de rigoare) a concepției cioraniene, se bazează pe o

disociere justă a regimurilor discursive practicate de autor: „*Schimbarea la față* este mai distructivă decât toată opera metafizică fiindcă are alt statut ontologic. Și anume, pentru opera metafizică a lui Cioran funcționează convenția auctorială și estetică, deci ontologia operei de artă și a creației; când el scrie, de pildă, că dacă ar ajunge la putere primul lucru ar fi să-și lichideze prietenii, nu înseamnă că Cioran [...] și-ar fi strâns de gât prietenii; e o frază fantasmală și un teribilism estetic, un pur joc de-a masacrul, iar nu altceva [...]. În *Schimbarea la față* însă, atitudinea este politică, iar cartea a avut o finalitate practică și politică indiscutabilă.” Preocuparea pentru reprezentanții generației '27 din secolul trecut se continuă în cele șapte eseuri despre Eugen Ionescu din volumul intitulat *Ionescu în țara tatălui* (2001), textele comunicând și cu celelalte scrieri ale eseistei: *Un Gorgias de București* – în care se afirmă „coincidența uluitoare” dintre metafizica autorului și concepția școlii sofiste – e preluat din *Jocurile manierismului logic*, în timp ce *Țara tatălui, țară de fier* relevă, la rându-i, o convergență cu modul de construcție a imaginarului din ultimele culegeri de versuri publicate de **P.** Diferența este că, în cazul lui Eugen Ionescu, se accentuează nu izomorfismul biografico-religios, ci, prin aplicarea unei grile psihanalitice, acela dintre revolta împotriva fantasmei paterne și complexul propriei apartenențe etnice, resimțită ca factor inhibitiv și autoritar. Angajată într-un pariu metodologic în aparență perdant, altă lucrare, *Filosofia lui Caragiale* (2003), reușește să reconstituie din cioburile diseminate ale concepției dramaturgului un puzzle coerent și plauzibil. **P.** a îngrijit numeroase ediții din autori români și s-a lansat în câteva campanii de presă care au avut ecou, cea mai semnificativă fiind aceea în care a demonstrat plagiatul prelegerilor de filosofie a religiei ținute de Nae Ionescu după cursul de metafizică al lui Evelyn Underhill.

SCRIERI: *Aduceți verbele*, București, 1981; *Dimineața tinerelor doamne*, București, 1983; *Teze neterminate*, București, 1991; *Loc psihic*, Cluj-Napoca, 1991; *Poeme nerușinate*, București, 1993; *Jocurile manierismului logic*, București, 1995; *Cartea mâinii*, București, 1997; *Apocalipsa după Marta*, Cluj-Napoca, 1999; *Un trecut deocheat sau „Schimbarea la față a României”*, Cluj-Napoca, 1999; *Falanga*, Cluj-Napoca, 2001; *Ionescu în țara tatălui*, Cluj-Napoca, 2001; *Filosofia lui Caragiale*, București, 2003. **Ediții:** Nae Ionescu, *Prelegeri de filosofie religiei*, Cluj-Napoca, 1993; Alexandru Vona, Ovidiu Constantinescu, *Ferestre întredeschise*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1997 (în colaborare cu Ion Vartic); C. Rădulescu-Motru, F.W. Nietzsche, *Viața și filosofia sa*, postfața edit., Cluj-Napoca, 1997; *Locatarii de la Ciucea: Veturia și Octavian Goga*, Cluj-Napoca, 1998 (în colaborare); Arthur Dan, *Mituri căzute*, pref. Ion Negoitescu, Ion Vianu, Al. Paleologu, Cluj-Napoca, 1999; D.D. Roșca, *Introducere la „Viața lui Iisus”*. Mitul utilului, tr. Dumitru Țepeneag, postfața edit., Cluj-Napoca, 1999; Radu Petrescu, *Correspondență. Sinuciderea din Grădina Botanică*, pref. edit., Cluj-Napoca, 2000 (în colaborare cu Ana Cornea); Radu Stanca, *Aquarium*, pref. Ion Vartic, Cluj-Napoca, 2000 (în colaborare cu Ion Vartic); Bucur Țincu, *Apărarea civilizației*, pref. edit., Cluj-Napoca, 2000; Vlad Mugur, *Spectacolul morții*, pref. edit., Cluj-Napoca, 2001 (în colaborare cu Ion Vartic); Zaharia Boilă, *Amintiri și considerații asupra mișcării legionare*, pref. Livia Titieni Boilă, Cluj-Napoca, 2002 (în colaborare cu Ana Cornea); Alexandru Vona, *Esmeralda*, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Radu Călin Cristea, „Aduceți verbele”, O, 1981, 28; Ion Bogdan Lefter, *Frumoasa știință a verbului*, T, 1982, 8; Al. Cistelean, „Dimineața tinerelor doamne”, F, 1984, 3; Simion, *Scriitori*, IV, 569-574; Ioan Moldovan, *O tânără furioasă*, F, 1990, 6; Nicolae Manolescu, *Structura cristalinului*, RL, 1991, 22; Gheorghe Grigurcu, *Eseurile poetei*, CNT, 1991, 28; Ion Vlad, *Mângâierile filosofiei*, TR, 1991, 33; Alex. Ștefănescu, *Marta Petreu și demonul logicii*, RL, 1991, 46; Ioana Părvulescu, *Metafora Martei Petreu*, CNP, 1992, 2; Traian T. Coșovei, *Anestezii rapide, lunecoase*, ALA, 1992, 105; Al. Cistelean, *Între abstract și menstrual*, „Euphorion”, 1993, 4; Eugen Simion, „Un paradis de cenuși”, L, 1992, 10; [Marta Petreu], CNT, 1993, 24 (semnează Florin Sicoie, Octavian Soviany, Traian T. Coșovei, Dorina Tudorovici); Ioan Moldovan, „Poeme nerușinate”, F, 1993, 10-11; Țeposu, *Istoria*, 85-86; Petraș, *Lit. rom.*, 128-130; Dan C. Mihăilescu, „Jocurile manierismului logic”, LAI, 1995, 34; Ierunca, *Semmul*, 208-213; Diana Adamek, *Aventurile deconstrucției logice*, TR, 1996, 1; Regman, *Dinspre Cercul Literar*, 134-140; Poantă, *Dict. poeți*, 152-155; Zăciu, *Departe*, 66-69; Victoria Luță, *Rățiune și simțire*, OC, 2000, 3; Z. Ornea, *Opera românească a lui Cioran*, RL, 2000, 22; Ștefan Borbély, *Atributul excelenței*, OC, 2000, 23-24; Sorin Alexandrescu, *Marta Petreu despre fascinația - malignă - a lui Cioran*, OC, 2000, 25; Livius Ciocărlie, *Un excelent studiu despre tinerețea lui Cioran*, „22”, 2000, 31; Daniel Corbu, *Generația poetică '80*, Iași, 2000, 76-79; Dimisianu, *Lumea*, 290-293; *Dict. esențial*, 655-657; Grigurcu, *Poezie*, II, 228-232; Micu, *Ist. lit.*, 420; Bărna, *Comentarii*, 218-232; *Dict. analitic*, III, 372-373, IV, 445-447; Regman, *Ultime explorări*, 72-77; Manolescu, *Lista*, I, 359-364; Petraș, *Panorama*, 511-515; Cristea-Enache, *Concert*, 398-414; Lefter, *Scriit. rom.* '80-'90, III, 54-56; Pop, *Viață*, 218-233; Mircea Iorgulescu, *Ionescologie cu profesor*, „22”, 2002, 15; Mircea A. Diaconu, *Ceremoniile demistificării*, CL, 2002, 4; Ștefan Borbély, *Tragicul lucidității: „Apocalipsa după Maria”*, LAI, 2003, 39; Marie-France Ionesco, *Portretul scriitorului în secol. Eugène Ionesco. 1909-1994*, București, 2003, *passim*. A. T.

PETRI, Domnița (14.V.1956, Nepos, j. Bistrița-Năsăud), poetă. Este fiica lui Ilie Petri, profesor. După absolvirea Liceului „Liviu Rebreanu” din Bistrița (1975), urmează cursurile Facultății de Automatică a Institutului Politehnic din București. Lucrează pentru un timp în învățământ, apoi în presă. După 1989 a emigrat în Statele Unite ale Americii. Debutează în volumul colectiv *Ascendență* (1975), fiind, de asemenea, prezentă în plachetele bistrițene *9 dimineți* (1975) și *Spații posibile* (1979), ca și în *Zece poeți tineri* (Iași, 1976). Prima carte, *Eclipsa*, îi apare în 1979. Colaborează cu versuri la revistele „România literară”, „Cronica”, „Amfiteatru”, „Familia”, „Tribuna”, „Steaua”, „Limbă și literatură”, „Luceafărul”. A fost distinsă cu Premiul Editurii Junimea (1974), Premiul „Tinere condeie” (1975), Premiul Festivalului Național de Poezie „Nicolae Labiș” (1975), Premiul revistei „Amfiteatru” (1976) ș.a.

Semn al unei sensibilități profund contradictorii, poezia scrisă de P. se definește printr-un manierism care se îngemănează cu sonori vechi, venite parcă dintr-o „rădăcină de baladă”, din ecouri ale satului arhaic, ce răzbat în ritmurile poemelor sale închinatelor unor orizonturi și însemne izvorâte din arhetipuri indicibile („nenumite semne”). Poeta spune despre misterii în care se articulează senzualul și grăcilul, ascunsul și imensul, asperitatea și ființa spirituală, întocmai

cum e alcătuită sa suflătească. Definitorii în versurile din *Eclipsa*, dar și mai târziu, sunt ingenioasele metafore ale contradicțiilor interne, mizând pe surpriza alcătuirii paradoxale, oximoronice („Vei fi voioasă de tristă”, „fragedă paloare”, „voi fi puterea de a fi bătrână”). Sunt aici piese supuse unor exigențe prozodice speciale, sonete compuse cu un deosebit simț muzical, concentrând expunerea în metafore ale delicateții și candorii, care își găsesc sursa în „lumea” contradictorie a trăirii. P. are o ingenuitate care netezește livrescul artificios și sentimentalul, perspectiva modernistă și dulceața atitudinii nostalgice întoarse asupra vechimii rurale aducând versul la o formă ce asociază sensibilitatea solemnă și viziunea suprareală. Un text, *Scurtă istorie*, din volumul *Celălalt* (1985), este artă poetică și program, cât și parabolă manieristă despre alteritatea masculină, care în scriitura poetei se vedește într-un joc al contrariilor, ce se substituie până la confuzia reciprocă. Poemul dă seama și de metaforele tensiunilor ascunse în firea autoarei: „mi-am dictat / la masă scria un bărbat / îmi dicta. scriam după cum îmi dicta / și dictam ce-mi dicta. el scria”.

SCRIERI: *Eclipsa*, Iași, 1979; *Celălalt*, București, 1985; *Traversare marcată*, București, 1987.

Repere bibliografice: Al. Piru, *Timpul penei. 5 preludii feminine*, LCF, 1976, 26; Ulici, *Prima verba*, II, 94-95; Nicolae Ciobanu, „Eclipsa”, LCF, 1980, 4; Constanța Buzea, „Eclipsa”, AFT, 1980, 1; Lucian Vasiliu, „Eclipsa”, CL, 1980, 4; Valentin Tașcu, „Eclipsa”, ST, 1980, 4; Ciobanu, *Opera*, 227-229; Costin Tuchilă, „Celălalt”, LCF, 1985, 37; Dumitru Radu Popa, „Celălalt”, RL, 1985, 40; Al. Călinescu, „Celălalt”, CRC, 1985, 44; Simion, *Scriitori*, IV, 555-560; Ion Moise, *Domnița Petri*, „Minerva”, 1994, 24; Tanco, *Dict. lit. Bistrița*, 269-270; Zăciu, *Departe*, 66-69; *Dict. scriit. rom.*, III, 725-727. E.M.

PETRICĂ, Ion (8.VI.1934, Moldovița, j. Caraș-Severin), istoric literar, comparatist și traducător. Este fiul Anei (n. Turcin) și al lui Ioan Petrică, pădurar. Face clasele primare în satul natal, apoi urmează Liceul „General Dragalina” la Oravița (1945-1952). Admis în 1952 la Facultatea de Filosofie a Universității din București, este trimis după doi ani în Polonia, unde în 1958 va absolvi Facultatea de Limba și Literatura Polonă de la Universitatea Jagellonă din Cracovia. Din 1959 lucrează la Catedra de filologie slavă, specialitatea limba și literatura polonă, de la Facultatea de Limbi Străine a Universității bucureștene, unde va fi promovat ca profesor în 1993. Își susține doctoratul în 1974, cu teza *Relații culturale româno-polone*. I se acordă în 1970 Ordinul Meritul Cultural Polonez.

P. debutează în presă în 1952, iar editorial în 1976, cu lucrarea *Confluente culturale româno-polone*, în care se întrepătrund istoria, istoria literară și comparatismul, acoperind cronologic a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Primele capitole sunt dominate de informații privitoare la viața politică, gravitând în jurul a două evenimente cruciale: revoluția de la 1848 și răscoala de eliberare națională a Poloniei din 1863. Legăturile care se înfiripă cu aceste prilejuri, îndeosebi între intelectualii participanți la mișcările revoluționare, sunt

interpretate pertinent, iar imaginea lor e substanțial completată în lumina unor documente noi, care stabilesc alte reliefuri în desfășurarea faptelor. Prezente sporadic și mai înainte, informațiile culturale sporesc simțitor în capitolul consacrat emigrației polone în România după eșuarea răscoalei din 1863. Cele mai interesante elemente se află în capitolele finale, unde datele istorice se instalează în subtext, cedând prioritatea celor istorico-literare și comparatiste. Pătrunderea literaturii polone în România (scrierile lui Adam Mickiewicz și ale lui Henryk Sienkiewicz) și a celei române în Polonia (de la Vasile Alecsandri la Mihai Eminescu), contribuția specialiștilor polonezi și români la promovarea reciprocă a valorilor ori ecurile literare ale relațiilor istorice ș.a., toate dau măsura demersului întreprins de P. Implicarea afectivă, sesizabilă aici, atenuază uscăciunea enunțului factologic, realizând conturarea opiniei, fie ea critică sau admirativă. Următoarea carte, *Studii polono-române* (1994), are o alcătuire mozaicată, care trădează aceeași îngemănare între vocația de istoric și preocupările istorico-literare. Mai consistent și mai strict delimitat metodologic și tematic este capitolul *Teme românești în viziune poloneză*, în care autorul reia, într-o versiune îmbunătățită, excursul privind câteva evenimente istorice și imaginea lor în literatura polonă, cu adăugiri notabile în sfera interpretării analitice. Toate motivele înfățișate – Codrul Cosminului, Despot Vodă, Domnița Ruxandra, revoluția lui Tudor Vladimirescu și Războiul pentru Independență din 1877 – au surse în realitate, dar eflorescențele literare se deosebesc în funcție de epocă, de specificul etnic și de temperamentul autorilor polonezi și al celor români. Căci P. așază în paralel versiunile polone și românești, scoțând în relief diferențele și explicându-le aplicat pe cât mai multe paliere, uneori comentariul aducând chiar a pledoarie. Fizionomia polonistului este completată de contribuția sa la realizarea mai multor manuale și a unor traduceri.

SCRIERI: *Confluente culturale româno-polone*, București, 1976; *Studii polono-române*, București, 1994. **Traduceri:** Marian Naszkowski, *Zile de neliniște (Amintiri din deceniul al patrulea)*, București, 1963, *Anii încercărilor*, București, 1966; Stanisław Wygodzki, *Omul cu căruciorul și alte povestiri*, pref. trad., București, 1964; Bruno Schulz, *Manechinele*, pref. trad., București, 1976; *Zece poeți polonezi contemporani*, pref. trad., București, 1978; I. Checiński, *Conacul cu stafii*, București, 1979 (în colaborare); Ryszard Kłysz, *Ucideți oia neagră*, București, 1979; Kornel Filipowicz, *Prizonierul și fata*, București, 1980; Tadeusz Nowak, *Și de vei fi crui, și de vei fi călău*, pref. trad., București, 1987; Tadeusz Dołega Mostowicz, *Vraciul. Profesorul Wilczur*, I-II, pref. trad., București, 1991; Witold Gombrowicz, *Ferdydurke*, postfață trad., București, 1996, *Pornografie*, postfața trad., București, 1999, *Trans-Atlantic*, postfața trad., București, 1999, *Cosmos*, postfața trad., București, 2000; Andrzej Stasiuk, *Cum am devenit scriitor*, postfață Simona Popescu, București, 2003.

Repere bibliografice: Dana Dumitriu, *Confluente culturale*, RL, 1976, 52; Nicolae Liū, „*Confluente culturale româno-polone*”, ST, 1977, 9; Ioana Crețulescu, *Destine naționale și literare*, LCF, 1977, 50; Andrei Pippidi, „*Confluente culturale româno-polone*”, RSE, 1977, 4; Ladislau Gyemant, „*Confluente culturale româno-polone*”, AIX, t. XX, 1977; Leon Volovici, „*Confluente culturale româno-polone*”, CREL, 1978, 1; Ulici, *Prima verba*, II, 213–214; Danuta Bierkowska, *Niewiedzą samych siebie zubożamy*, „Litera-

tura” (Varșovia), 1979, 28 august; Velea, *Interferențe*, 226–230; Velea, *Unioersaliști*, 269–277; Stan Velea, *Revitalizarea eseului*, „Crai nou”, 2003, 3494. St.V.

PETRINO, Dimitrie (26.X.1844, Rujnița, j. Edineț – 29.IV.1878, București), poet. Este fiul Eufrosinei și al lui Petre Petrino, nobil. A început să învețe în familie, îndrumat îndeaproape de frații mamei, Constantin și Gheorghe Hurmuzachi. În 1859 pleacă într-un lung voiaj european, cheltuindu-și averea moștenită de la un unchi, al cărui nume – Dimitrie P. Armis – l-a folosit ulterior spre a semna unele poezii. În 1867 soția și copilul îi mor, tragedie care îi va marca profund existența. Membru al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, P. scrie la „foaia” acesteia. Colaborator la „Convorbiri literare”, în 1875 se mută la Iași, unde este numit director al Bibliotecii Centrale, înlocuindu-l pe Mihai Eminescu. Scurt timp predă și la Universitate (1876–1878). Rupe însă relațiile cu Junimea și îl dă în judecată pe Mihai Eminescu pentru vini imaginare. Pleacă la București, unde se și stinge, bolnav de ftizie.

P. începe să scrie versuri încă din 1860, mai ales poezii bahice și patriotice. Recenzat elogios de V. Alecsandri, volumul *Flori de mormânt* (1867) cuprinde lamentații prilejuite de tragedia familială a autorului, însă imaginile sunt emfatice și obositoare prin monotonia sentimentului clamat. Treptat

LUMINE ȘI UMBRE.

Culegere

din

POESIILE

lui

D. Petrino.

Cernăuți 1870.

Tiparul lui J. Buchowicki & Comp.

poezia se mai limpezește și, cu toate că se menține în același registru al disperării din dragoste, își găsește un drum propriu, lesne sesizabil în cadrul liricii preeminesciene. Autorul refuză în mod deliberat versul reflexiv, revendicându-și exclusiv latura sentimentală, din convingerea că „le coeur est la vraie lyre”. Scurta și zbuciumată sa boemă îi influențează morala, construită maniheist și melodramatic, după modelul lui Rolla al lui Alfred de Musset, ca în poemul *Raul* (1875), un imn adus iubirii pure, care nu ar putea exista decât într-o altă lume, a morții. Iubirea ia forma invariabilă a obsesiei, senzualismul fiind însă unul convențional, de sorginte livrescă. *Legenda Nurului* (1877) preia, stângaci, simbolul prezent în stihurile lui Costache Conachi, pe care îl transpune în experiența proprie. „Nurul” reprezintă o iubire spiritualizată prin durere și suferință, ale cărei târâmurii încep dincolo de rațional. Împotriva labilității destinului P. a încercat să se apere prin cultivarea stăruitoare a idealului feminin, conceput idilic și confruntat cu o realitate decepționantă. De unde, refugiul în vis. Ca orice romantic, el a văzut posibilitatea împlinirii amoroase și în trecut. *La gura sobei* (1876) imaginează un cămin pașnic și fericit. În ansamblu, lirica lui P. încheagă locurile comune ale vremii într-un întreg oarecum armonios, caracterizat prin fluiditatea limbajului și acuratețea prozodică, situând astfel ciclul *Resunete* printre cele mai reușite versuri ale deceniului 1860–1870. Broșura *Puține cuvinte despre coruperea limbii române în Bucovina* (1869), scrisă de pe poziții junimiste, recomandă cunoașterea limbii populare pentru a contribui la tendința de individualizare a celei literare. Tonul pamfletar la adresa lui Aron Pumnul a atras replica vehementă a lui Mihai Eminescu, de unde o inimicizie de durată. P. a tradus versuri de Goethe, Heine, Emanuel Geibel, Lenau, Victor Hugo.

SCRIERI: *Flori de mormânt*, Cernăuți, 1867; *Prolog compus și rostit de domnul D. Petrino la deschiderea concertului ce s-a dat în 27 ianuarie 1869 în Cernăuți spre folosul Fundăciunei Pumnulene*, Cernăuți, 1869; *Puține cuvinte despre coruperea limbii române în Bucovina*, Cernăuți, 1869; *Lumine și umbre*, Cernăuți, 1870; *Raul*, Cernăuți, 1875; *La gura sobei*, Iași, 1876; *Discurs rostit la serbarea funebă ce s-a ținut la Iași la 1 octombrie 1875*, Iași, 1877; *Legenda Nurului*, Iași, 1877; *Poeme*, pref. G. Sion, Iași, [1894]; *Poezii alese*, pref. N. Iorga, Vălenii de Munte, 1908.

Repere bibliografice: Maiorescu, *Critice*, I, 191–193; Pop, *Conspect*, II, 226–230; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, 167–169; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 368–369, *Ist. lit.* (1982), 423–424; Cioculescu – Streinu – Vianu, *Ist. lit.*, 191–192; Ciorănescu, *Lit. comp.*, 187–191; Vianu, *Opere*, II, 199–201; Augustin Z. N. Pop, *Noi contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu*, București, 1969, 151–157; Mănuță, *Scrit. jun.*, 128–148; *Dict. lit.* 1900, 677–678; *Dict. scrit. rom.*, III, 727–728; Liviu Papuc, *Marginalii junimiste*, Iași, 2003, 135–160. D.M.

PETRIȘOR, Marcel (13.IV.1930, Ocișor, j. Hunedoara), prozator, eseist și traducător. Părinții lui au fost învățători. Face școala primară în satul natal, iar cursurile secundare la Liceul „Avram Iancu” din Brad (1942–1948). Se înscrie la Facultatea de Filosofie a Universității din Cluj, absolvind-o în 1952. Imediat după terminarea facultății este închis din motive politice, rămânând în detenție până în 1956. Eliberat temporar,

în același an este din nou arestat și întemnițat la Jilava, Dej, Gherla, Aiud, până la amnistia din 1964. În anul următor devine student la Facultatea de Limbi Romane, secția franceză, a Universității din București, pe care o încheie în 1970. Funcționează ca profesor de limba franceză la Liceul „Iulia Hasdeu” din București. Debutează cu un volum de proză scurtă, *Serile-n sat la Ocișor* (1971), în care dă o imagine a satului ardelean „sub un unghi anecdotic, dar cu multă culoare” (Marian Papahași). Colaborează la „Lucefărul”, „România literară”, „Contemporanul”, „Tribuna” „Steaua”, „Familia”, „Transilvania”, „Revista de filosofie” ș.a.

P. e un solitar atât prin firea, cât și prin biografia sa. Nu a participat decât rar la viața obștii scriitoricești, deși s-a bucurat de aprecierea generației sale. Aceasta explică, poate, și predilecția pentru personaje enigmatice, sumbre. Unul dintre acestea este straniul martir din secolul al XVIII-lea prezentat în romanul *Crișan* (1977). Răscoala condusă de Horea, Cloșca și Crișan, mai bine zis preliminarile ei, fusese evocată și într-un roman anterior, *Măreasa* (1975), în centrul căruia se află, de asemenea, un caracter aprig, contesa Magda Teleki, un personaj real. De altfel, aproape tot ce scrie P. pornește dintr-o realitate imediată sau istoric dovedită. Senin este autorul doar în prozele care evocă satul copilăriei, ca în volumul de debut. Cu romanul *Temeri* (1985; Premiul Asociației Scriitorilor din București) el revine la satul Ocișor și creează un personaj feminin, Ruzalia, având ca model pe mama sa. Protagonista excelează prin respectarea tradițiilor, a rânduielii și moralei din comunitatea rurală românească. Și altă scriere românească, intitulată *Căruța cu scânduri* (1990), are în vedere lumea veche a moților și bihorenilor, proiectată tot printr-un destin aparte, atribuit unui personaj, Sabin. Drept fundal sunt introduse elemente reale, efigii ale vieții de la țară în prima jumătate a secolului al XX-lea, dar de fapt atemporale: calul, căruța, câinele. În toate aceste proze există un simț deosebit al fantasticului, congenit cu lumea mitică și cu aura legendară a locurilor descrise. Unii comentatori consideră mai importantă activitatea de eseist și estetician a lui P. Oricum, aceasta este bine conturată, având o solidă armătură filosofică. Obiectul asupra căruia își orientează eseistul percepția filosofic-estetică este literatura și arta, luate la un loc, cu toate că el se simte atras mai cu seamă de mirajul artelor plastice. În 1972 editează un album de artă dedicat pictorului german Mathias Grünewald. Interesul său pentru arte se vedește în eseurile din *Curențe estetice contemporane* (1972), *La Rochefoucauld. Aventura orgoliului* (1973) și *Vitralii* (1978). Dacă în prima carte expune principalele teorii estetice ale secolului al XX-lea, trecând în revistă ideile lui Georg Lukács, Edmund Husserl, Martin Heidegger, promotori ai structuralismului și existențialismului, dar mai ales pe cele ale lui Max Bense, cu a sa estetică informațională, în *Vitralii* dezvoltă concepte (eonul estetic, entropia, opera deschisă) și le exemplifică divers cu lucrările lui Albrecht Dürer, cu imnurile orifice, cu Don Quijote, E. A. Poe, Baudelaire, Dostoievski, Unamuno, dar și cu Ștefan Aug. Doinaș ori cu Mircea Ivănescu. Un eseu, *N. V. Gogol sau Paradoxurile literaturii moderne* (1996), confirmă sugestia lui

Marian Papahagi privind un anumit spirit „gogolian” al personajelor lui P. Pe de altă parte, din studiul despre La Rochefoucauld se vede atenția acordată memoriilor acestuia, fapt semnificativ, pentru că partea cea mai întinsă a scrierilor lui P. este dominată de memorie și rememorare, întoarcerea la lumea amintirilor din copilărie constituind un nucleu epic în mai toată proza sa. În 1976 îi apare *Călătorie spre Soare-Răsare*, un jurnal de călătorie cu transsiberianul până în China, o experiență fascinantă, aventura traversării Siberiei cu trenul fiind considerată mai impresionantă chiar decât descoperirea „imperiului” lui Mao. În fine, înainte de 1989 scriitorul nu avea cum să își tipărească memoriile din lungul său periplu forțat prin închisorile comuniste. În 1991 deschide seria *Memorii*, un prim volum numindu-se *Fortul 13. Convorbiri din detenție*, al doilea – *Secretul Fortului 13. Reeducări și execuții* (1994), iar al treilea – *La capăt de drum* (1997). Ca și Teohar Mihadaș, P. transformă cumplitele încercări din detenție în material de proză, tonalitatea, departe de a fi vindicativă, fiind mai degrabă amuzantă, anecdotică. Personajele reale devin, ca de obicei, eroi de roman, iar dialogurile susțin autenticitatea. În prelungirea preocupărilor sale teoretice, remarcabilă este și activitatea de traducător a lui P., îndeosebi prin transpunerea unor importante eseuri literare și studii de istorie a artei și filosofie a culturii (Jean-Paul Sartre, Pierre Francastel, René Berger, Jurgis Baltrušaitis). Tălmăcește, în colaborare, și din literatura gruzină.

SCRIERI: *Serile-n sat la Ocișor*, București, 1971; *Curențe estetice contemporane*, București, 1972; *Grünewald*, București, 1972; *La Rochefoucauld. Aventura orgoliului*, București, 1973; *Măreasa*, București, 1975; *Călătorie spre Soare-Răsare*, București, 1976; *Crișan*, București, 1977; *Vitralii*, București, 1978; *Temeri*, București, 1985; *Căruța cu scânduri*, București, 1990; *Memorii*, I, București, 1991, II-III, Iași, 1994 – 1997; N. V. Gogol sau *Paradoxurile literaturii moderne*, pref. Luca Pițu, Iași, 1996; *Drumuri întortocheate*, Iași, 2001. **Traduceri:** Jean-Paul Sartre, *Baudelaire*, pref. trad., București, 1969; François Cali, *Arta conchistadorilor*, București, 1971; Galiene și Pierre Francastel, *Portretul*, pref. trad., București, 1973; Jean Coué, *Omul de pe râul Kwai*, București, 1977; René Berger, *Mutația semnelor*, introd. trad., pref. Dumitru Matei, București, 1978; Jurgis Baltrušaitis, *Oglinda*, pref. trad., București, 1981; Ciabua Amiredjibi, *Data Tutașchia*, Iași, 1981 (în colaborare cu Aurel State și Adina Nicolescu); *Șatili. Proză gruzină contemporană*, pref. trad., București, 1983 (în colaborare); Al. Dumas, *Muntele de nisip*, I-II, București, 1990 (în colaborare).

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, „*Serile-n sat la Ocișor*”, CNT, 1971, 34; Al. Călinescu, *Fantasticul ironic*, CRC, 1971, 37; Dana Dumitriu, „*Curențe estetice contemporane*”, RL, 1972, 34; Al. Călinescu, *Autenticitatea viziunii*, CRC, 1975, 51; Negoșescu, *Engrame*, 158–160; Sorin Titel, *Note de călătorie*, RL, 1977, 9; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 431–432; Cristea, *Fereastră*, 244–250; Constantin Hărlav, „*Crișan*”, ST, 1978, 4; Doina Uricariu, „*Vitralii*”, LCF, 1979, 9; Cornel Munteanu, „*Temeri*”, TR, 1985, 20; Valeriu Cristea, *Ruzalia din Ocișor*, RL, 1985, 51; Mircea Popa, „*Temeri*”, ST, 1986, 2; Val Condurache, „*Căruța cu scânduri*”, RL, 1991, 1; Claudiu Constantinescu, „*Căruța cu scânduri*”, RL, 1991, 9; Livia Fumurescu, „*Fortul 13*”, „*Cuvântul liber*”, 1992, 541; Ruxandra Cesereanu, *Caoul agonie*, ST, 1993, 8–9; Radu Mareș, *Un nou filon narativ*, TR, 1994, 10; Eugen Evu, „*Secretul Fortului 13*”, „*Ardealul literar și artistic*”, 1997, 1; Gheorghe Grigurcu, *Dedublarea lui Gogol*, RL,

1997, 33; Doina Jela, *Această dragoste care ne leagă. Reconstituirea unui asasinat*, București, 1998, 86; Razba, *Personalități humedorene*, 382–383; Marian Papahagi, *Marcel Petrișor*, în *Dicț. scriit. rom.*, III, 728–730; Popa, *Ist. lit.*, II, 830–831. C.H.

PETRODAVA, revistă de cultură apărută la Piatra-Neamț, lunar, din martie 1933 până în martie 1934. Comitetul de conducere este format din Ioan Drăgan, V. Scripcaru, Gh. Gh. Neculau, I. Ciupală, Vasile Dorneanu. În articolul-program se spune: „Nu urmărim deci fundarea nici unei școli, care să-și găsească realizarea în expresia monumentală și dinamică a vreunui curent literar, cultural și social, care să modifice fizionomia universului. Unicul nostru scop se limitează la coordonarea formală și statică a unor idei”. P. a beneficiat de colaborarea unor poeți precum George Nimigeanu, Artur Enășescu, E.Ar. Zaharia, Mircea Streinul, alături de care scriu și Vasile Dorneanu, Haralambie Mihăilescu, Ioan Vespremie, I. Manolache. O prezență foarte activă este George Demetru Pan, care publică versuri, un fragment din „tragicomedia în șapte tablouri” *Târfighi*, sau recenzii la A. Cerneanu și E.Ar. Zaharia (*Rostiri tari și Apoteoze*), Ioan Georgescu (*Cântece din umbră*) ș.a. Tot el îl salută, la rubrica „Tineri poeți”, pe N. Crevedia. Sumarul mai include reproduceri din versurile Mariei Banuș, ale lui Lucian Blaga, Serghei Esenin (în transpunerea lui Zaharia Stancu), din proza lui Aleksandr Kuprin, cronici la cărți publicate de C. Stere (*În preajma revoluției*) și Emanoil Bucuța (*Crescătorul de șoimi*), Mircea Streinul (*Carte de iconar*), Iulian Vesper (*Echinoc în odăjdii*), Ion D. Mătasă (*Doi ani în Guribaba*), Cezar Petrescu (*Nepoata hatmanului Toma*) ș.a., un necrolog al poetului Nicolae Milcu, iar Mihail Celarianu e prezent cu fragmente din romanul *Polca pe furate*. Este reprodus din „Rampa nouă ilustrată” un articol al lui Mircea Eliade, *Reviste din provincie*. I.R.

PETROVEANU, Mihail (28.X.1923, București – 4.III.1977, București), critic și istoric literar. Este fiul Mariei (n. Algazi) și al lui Jean Petroveanu. Și-a început studiile secundare în 1934, la Colegiul „Sf. Andrei” din București, iar bacalaureatul l-a obținut în 1944, obligat fiind, în perioada 1941–1944, să treacă la un colegiu exclusiv pentru populația de origine evreiască, unde i-a avut ca profesori, printre alții, pe Mihail Sebastian și pe F. Aderca. Urmează apoi cursurile Facultății de Litere a Universității bucureștene, secția franceză-română (1944–1947). Redactor la „Contemporanul” (1947) și la Radio (1948–1952), devine redactor-șef adjunct la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (1952–1955), „Viața românească” (1955–1956) și „Gazeta literară” (1956–1961). Între 1962 și 1977 e redactor-șef adjunct la publicațiile românești pentru străinătate. Debutază în 1945, la revista „Studentul român”. A colaborat frecvent la „Contemporanul”, „Viața românească” și „Gazeta literară”, îndeosebi cu cronici de poezie, dar și la „Flacăra”, „Steaua”, „Scânteia” ș.a. Prima carte, *Pagini critice*, îi apare în 1958 și însumează articole publicate în presă între 1947 și 1957. A fost

căsătorit cu poeta Veronica Porumbacu. Amândoi și-au pierdut viața la cutremurul din martie 1977.

Evoluția scrisului lui **P.** poate fi văzută ca o „diagramă” a presiunilor politice exercitate de autoritățile comuniste, după încheierea celui de-al doilea război mondial, asupra criticii literare și a literaturii naționale: de la proletcultismul agresiv al primului volum, interesat nu de valoarea în sine a cărților abordate, ci de consonanța ideilor dintr-o scriere cu interesele partidului aflat la putere, demersul analitic al autorului câștigă, de-a lungul anilor, adâncime teoretică și subtilitate stilistică, ajungând, odată cu „dezghețul” ideologic din anii '60 – în studiile despre George Bacovia, Adrian Maniu sau Ion Vinea –, la o înțelegere superioară a poeziei și a actului creator. Ultimele scrieri ale lui **P.** îmbină, în chip fericit, analiza psihologică și critica de text rafinată, punând în lumină, așa cum își dorea criticul, o „viziune despre lume”, al cărei orizont ontologic își datorează complexitatea frecventării asidue a unui mediu spiritual aflat în perpetuă efervescență și prefacere imaginară. Prefața la *Pagini critice*, partizană și deformantă, concentrează unele dintre cele mai grosiere mistificări ale proletcultului: într-o „conversație” cu un „străin” care dorea să se informeze „cu bună credință, asupra libertății de creație în țara noastră” este pusă pe același plan ideologia impusă literaturii în țările căzute în sfera de influență sovietică cu „unitatea ideologică” a artei gotice sau renascentiste, totul împănăt din belșug cu „argumente irefutabile” din operele lui Lenin. În articole dedicate Mariei Banuș, lui Mihai Beniuc, Miron Radu Paraschivescu, A. E. Baconsky, Tudor Arghezi sau lui Zaharia Stancu este înfierată „poezia obscurantistă” a marilor lirici interbelici, opunându-i-se cea „inspirată din forța poporului”, care ar fi exemplar ilustrată de Mihai Beniuc și de Aurel Gurghianu. În schimb, paginile privitoare la Bacovia reprezintă un prim pas către critica de mai târziu: combătând ideea de „artificialitate decadentă”, aruncată ca un stigmat asupra creației poetului, **P.** pune în lumină faptul că arta bacoviană, departe de a fi tributară unei rețete sterilizante, inaugurează una dintre cele mai profunde atitudini lirice din poezia românească a secolului al XX-lea. Studiul *Tudor Arghezi, poetul* (1961) își propune să identifice și să urmărească „axa dramei argheziene”, creionată, în opinia criticului, de opoziția dintre „tendențele faustice” ale temperamentului scriitorului și „forțele negative ale misticismului” său. E o analiză în care stridența accentelor proletcultiste – de la elogiu „muncii oamenilor simpli” (*Cuvinte potrivite*) la „demascarea persecutorilor” (1907) – se estompează uneori, perspectiva devenind mai suplă, stilul ferm, limpede, așa cum se întâmplă în paginile despre *Flori de mucigai* sau despre lirica erotică argheziană. Culegerea *Studii literare* (1966) coagulează, în prezentarea personalităților artistice ale lui Adrian Maniu, Al. A. Philippide, Ion Vinea și B. Fundoianu, prima contribuție substanțială a criticului la istoria literară românească. Într-o vreme în care atât mișcarea tradiționalistă, cât și cea avangardistă erau încă subiecte prea puțin discutate, demersul lui **P.** are meritul de a scoate valorile spirituale interbelice din conul de umbră la care le condamnaseră ideologia și cenzura oficiale și de a pune în

evidență fundamentul estetic al unor teme și motive socotite până nu demult „burgheze” și „decadente”. Îmbrățișând datele artistice ale operelor, grupate pe genuri și specii, ca și activitatea intelectuală și publicistică a scriitorilor, orizontul critic al textelor izbuteste să sugereze câteva linii de forță ale gândirii românești interbelice, contribuind astfel la fundamentarea istoriilor literare ulterioare. Cea mai de seamă contribuție critică a lui **P.** este însă studiul *George Bacovia* (1969). Lucrare de o complexitate remarcabilă, în care subtilitatea sugestiilor, argumentelor și formulărilor se conjugă cu profunzimea viziunii comprehensive, demersul contribuie în chip esențial la schimbarea unui curent de opinie interbelic – susținut și de *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* a lui G. Călinescu –, potrivit căruia lirica bacoviană se înscrie într-o tendință literară minoră, lipsită de consecințe pentru cultura noastră. Bazându-și judecățile pe o lectură atentă a textelor bacoviene, ca și pe sugestiile rezultate din trimiteri culturale variate, având drept centru literatura franceză din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, **P.** nu ezită – în concordanță cu ideile poetului despre propria creație – să îl considere pe Bacovia un scriitor decadent, în tradiția lui Paul Verlaine, Émile Verhaeren și Maurice Rollinat. Încercarea de a-l situa într-un context spiritual european este concretizată

prin explorarea sistematică a universului său imaginar, într-un proces analitic în care efortul de definire a „arhetipurilor” liricii bacoviene recomandă cartea ca un important reper critic în domeniu.

SCRIERI: *Pagini critice*, București, 1958; Tudor Arghezi, *poetul*, București, 1961; *Profiluri lirice contemporane*, București, 1963; *Studii literare*, București, 1966; George Bacovia, București, 1969; *Traietorii lirice*, București, 1974. **Traduceri:** Jules Verne, *Copiii căpitanului Grant*, București, 1950.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, „*Studii literare*”, „*Romanian Review*”, 1967, 1; Felea, *Reflexii*, 148–153; Al. Piru, *O monografie despre Bacovia*, RL, 1970, 7; Dan Laurențiu, „*George Bacovia*”, FLC, 1970, 8; Șerban Foartă, *O monografie: „George Bacovia”*, O, 1970, 11; Nicolae Manolescu, „*George Bacovia*”, CNT, 1970, 12; Zaharia Sângerzan, „*George Bacovia*”, CRC, 1970, 15; Constantin Călin, „*George Bacovia*”, ATN, 1970, 4; George Gibescu, „*George Bacovia*”, R, 1970, 5; Eugen Luca, „*George Bacovia*”, VR, 1970, 5; Stănescu, *Poeți și critici*, 199–203; Piru, *Varia*, I, 354–356; Georgescu, *Printre cărți*, 58–61; Tomuș, *Răsfrângerii*, 157–167; Iorgulescu, *Al doilea rond*, 54–59; 9 *pentru eternitate*, îngr. Mircea Micu și Gheorghe Tomozei, București, 1977, 345–366; Georgescu, *Volume*, 100–102; Pillat, *Itinerarii*, 352–356; Florin Mugur, *Profesiunea de scriitor*, București, 1979, 55–69; Felea, *Prezenta*, 7–10; *Dicț. scriit. rom.*, III, 730–732. L.H.

PETROVICI, Dușan (23.VIII.1938, Variaș, j. Timiș), poet și traducător. Este fiul Elenei (n. Luchin) și al lui Emil Petrovici, funcționar. Face școala primară în satul natal, urmează la Timișoara Liceul „C. Diaconovici-Loga” (1948–1955), o școală postliceală de chimie (1962–1965) și frecventează doi ani Facultatea de Medicină Veterinară. Lucrează întâi ca operator chimist, iar din 1970 în calitate de corector la revista „*Orizont*”. În 1982 emigrează în Germania și se stabilește la Düsseldorf. Debutează cu poezie în „*Orizont*” (1966), iar editorial cu volumul de versuri *Lebede ale puterii* (1972; Premiul Uniunii Scriitorilor). Publică în mod constant în „*Orizont*” și colaborează la „*România literară*”, „*Lucașfărul*”, „*Echinox*”, „*Tribuna*” ș.a. După 1989 revine în spațiul poetic românesc cu placheta *Autobiografie ermetică* (1992; Premiul Filialei din Timișoara a Uniunii Scriitorilor), cu volumul bilingv *Erotica hermetică - Die hermetische Erotik* (1994) ș.a. Câteva texte i-au fost traduse în limbile sârbă și germană și, la rândul său, transpune din sârbă 65 de povestiri (1970, în colaborare cu Anghel Dumbrăveanu), precum și scrieri de Vladimir Ciocov și Miodrag Bulatović.

Chiar din prima sa carte de versuri, bine primită de critică, P. cultivă un discurs bogat în metafore și un limbaj poetic pacizat de jocul figurilor fonetice („*ziua voom va iubi inima mea*”, „*țara div*”, „*O boca-su față niponă în primăvara asta / va crește în mine un fluture nocturn / lelui lahor*” etc.). Asemenea altor contemporani (printre care, mai ales, Nichita Stănescu), poetul redimensionează realitatea potrivit percepției proprii, dominată de sentimentul neaderenței și de o „vizualitate difuză”, încercând să o acomodeze unei utopii lingvistice sui-generis. Prospețimea vocii lirice, noutatea expresiei, chiar dacă aceasta nu este întotdeauna rezultatul

disponibilității proprii, ci se afiliază unei orientări din epocă, sunt incontestabile. După *Obelisc* (1974), culegere integral construită pe teme „patriotice”, unele cu evidente atitudini de circumstanță, imagistica autorului se coagulează în jurul unor obsesii ce vizează eul lăuntric, răspunsurile sensibilității poetice la realitatea imediată, unde sunt căutate „*mireasma neîncepută*”, spațiile de puritate. *Vulnerabil să fie poetul*, titlul unui poem din *Neînceputa mireasmă* (1975), pare să fie emblematic: cel care scrie se descoperă vulnerabil în fața existenței, dar și în confruntare cu meandrele verbului (în „*ciudatele saline ale creației*”). Starea de nesiguranță se acutizează odată cu trecerea timpului, ca în poemele din *Autobiografie ermetică*. Unui lamento pe tema singurătății i se adaugă acum motivul înstrăinării. Obsesia vremelniciei, spaima față de imprevizibilul destinului uman, întotdeauna supus hazardului, constituie și substanța versurilor din *Zaruri de apă* (1999). Dar registrul imagistic se modifică și, de asemenea, sintaxa poetică. Metaforele, abstracte și oarecum reci la început, devin mai concentrate și mai sensibile. Stihurile, arborescente inițial, își diminuează entropia, urmând, în șerpuirea multiplă a îngambamentelor, paradigmele semantice ale textului. Dintre ele, cu precădere Eros și Thanatos, această asociere bipolară, fundamentală pentru poezia lui P., se manifestă ca o figură de sursă expresionistă.

SCRIERI: *Lebede ale puterii*, București, 1972; *Obelisc*, Timișoara, 1974; *Neînceputa mireasmă*, Timișoara, 1975; *Obiecte pierdute*, Timișoara, 1980; *Clima temperată*, București, 1981; *Autobiografie ermetică*, pref. Șerban Foartă, Timișoara, 1992; *Erotica hermetică - Die hermetische Erotik*, ed. bilingvă, tr. Balthasar Waitz, Timișoara, 1994; *Zaruri de apă*, cu desene de Dan Ursachi, Timișoara, 1999; *Nopti westfalice*, Timișoara, 2003. **Traduceri:** 65 de povestiri, Pančevo, 1970 (în colaborare cu Anghel Dumbrăveanu); Vladimir Ciocov, *Neliniști albe*, București, 1978; Miodrag Bulatović, *Cocoșul roșu zboară spre cer*, București, 1978; *Spirala de aur. Poeți sârbi din România*, îngr. și postfața trad., introd. Anghel Dumbrăveanu, București, 1980.

Repere bibliografice: Eugen Dorcescu, „*Lebede ale puterii*”, O, 1973, 3; Nicolae Prelipceanu, „*Lebede ale puterii*”, TR, 1973, 6; Nicolae Ciobanu, *Prima carte*, RL, 1973, 10; Dan Cristea, „*Lebede ale puterii*”, RL, 1973, 12; Petru Poantă, „*Lebede ale puterii*”, ST, 1973, 4; Șerban Foartă, *Debutul lui Dușan Petrovici*, O, 1973, 49; Cornel Ungureanu, „*Obelisc*”, O, 1974, 23; Dana Dumitriu, *În adâncul acestui fluviu*, RL, 1974, 25; Dorin Tudoran, „*Obelisc*”, LCF, 1974, 30; Dorin Tudoran, *Lancelot*, LCF, 1975, 47; Dana Dumitriu, *Despre cuvinte*, RL, 1975, 49; Nicolae Prelipceanu, *Dimensiuni ce ne încântă. Poezia lui Dușan Petrovici*, TR, 1975, 50; Alexandra Indrieș, *Topos și expresie inedite la Dușan Petrovici*, O, 1976, 15; Felea, *Aspecte*, I, 203–209; Alexiu, *Ideografii*, 131–134; Ruja, *Valori*, 115–117; Lucian Alexiu, „*Obiecte pierdute*”, O, 1980, 31; Șerban Foartă, *O poezie a substanței feminine*, O, 1980, 35; Marcel Corniș-Pop, *Elegiile obiectelor pierdute*, O, 1980, 35; Lucian Raicu, *Senzații și imagini*, RL, 1980, 37; Cornel Ungureanu, „*Clima temperată*”, O, 1982, 9; Șerban Foartă, *Preambul*, O, 1992, 19; Cornel Ungureanu, *Dușan Petrovici și câțiva poeți mai tineri*, O, 1993, 5; Ulici, *Lit. rom.*, I, 224–225; Ruja, *Parte*, I, 202–206, II, 108–111; *Dicț. scrit. rom.*, III, 732–733. S.I.-J.

PETROVICI, Ion (14.VI.1882, Tecuci - 17.II.1972, București), eseist și memorialist. Este fiul Ortansei și al lui Dimitrie Petrovici. Părinții erau oameni cu o bună stare materială. Pe linie maternă, se înrudea cu poetul Theodor Șerbănescu, iar după tată cu pictorul Gheorghe Petrașcu și cu Nicolae Petrașcu, directorul revistei „Literatură și artă română”. Urmează școala primară în orașul natal și cursurile secundare în București, la Colegiul „Sf. Sava” (1892-1899). În 1903 este licențiat al Facultății de Drept, iar în 1904 și al celei de Litere și Filosofie din cadrul Universității bucureștene. A fost unul dintre discipolii preferați ai lui Titu Maiorescu. Doctor în filosofie (1905), face specializări la Leipzig și la Berlin, avându-i profesori pe Wilhelm Wundt, Johannes Volkelt, Wilhelm Dilthey. În 1906, la întoarcerea în țară, e numit conferențiar de logică și filosofie la Universitatea din Iași, în 1912 devenind profesor, iar între 1923 și 1926 fiind și decan. Din 1940 funcționează ca profesor de istorie a filosofiei moderne la Universitatea din București. Se afirmă din tinerețe cu o bogată și strălucită activitate științifică, publicând studii în repute reviste europene, precum „Revue de métaphisique et de morale”, „Archiv für Geschichte der Philosophie und Soziologie”, „Revue mondiale” ș.a. Este ales membru corespondent (1927) și membru titular (1934) al Academiei Române, membru al Academiei din München și al altor academii și organisme științifice internaționale. E laureat al Premiului Național de proză (1940). De timpuriu s-a angajat în politică, fiind deputat în mai multe legislaturi și ministru al Lucrărilor Publice (1921), ministru al Instrucțiunii Publice și al Educației Naționale (1926-1927, 1937-1938) și ministru al Culturii Naționale și al Cultelor (1941-1944), în timpul guvernării mareșalului Ion Antonescu. Din acest motiv, avea să fie condamnat de regimul comunist, acuzat de crimă de război. Va sta șaptesprezece ani în închisoare.

Deși debutase ca poet în „Noua revistă română” (1900), publicând apoi volumul *Un colț de viață* (1902) și piesa în versuri *O sărutare* (1901), reprezentată la Teatrul Național din București, P. s-a impus ca filosof, cu o serie de lucrări de specialitate: *Cercetări filosofice* (1907), *Teoria noțiunilor* (1910), *Probleme de logică* (1911), *Introducere în metafizică* (1924), *Studii istorico-filosofice* (1925), *Viața și opera lui Kant* (1936), *Schopenhauer* (1937) ș.a. Literatul va reveni însă ca memorialist și eseist. În *Amintirile unui băiat de familie* (1938) se relevă ca un remarcabil evocator, cu darul povestirii, știind să reconstituie atmosfera unei lumi apuse, care generează fie inevitabilele melancolii, fie un îngăduitor zâmbet ironic. Temele sunt orașul provincial (Tecuci), cu trăsăturile lui și cu tristețea despărțirilor, vacanțele la moșie, valsul, plimbările singurate, primii fiori ai dragostei, deniile, vilegiatura la Slănic, Bucureștiul tramvaielor cu cai, mai toate paginile amintind proza lui Duiliu Zamfirescu. Nu mai puțin dăruit este portretistul din *Amintiri universitare* (1920), *Figuri dispărute* (1924) și *Momente solemne* (1927), *Din amintirile unui fost dregător* (1934). Cei care figurează în bogata lui galerie sunt Titu Maiorescu, venerat ca „maestrul maestrilor și zeul zeilor, al cărui cuvânt era o vrajă”, tumultuosul N. Iorga, foarte inteligentul, causticul orator P. P.

Carp, apoi Take Ionescu, Al. Marghiloman, Duiliu Zamfirescu, ca și Barbu Delavrancea, în portretizarea căruia autorul împrumută inspirat câteva trăsături dominante ale celui evocat, precum patetismul, stilul metaforic. Alteori medalionul rămâne încrustat într-un panegiric (semnificative sunt textele din *Momente solemne*), concentrând esența morală a personajului, ca în cazul regelui Carol I, al lui I. C. Brătianu, N. Iorga, Octavian Goga. Virtuțile literare ale memorialisticii nu pot fi despărțite de valoarea ei documentară, întrucât e vorba despre istoria culturală și politică a unei jumătăți de secol, până la sfârșitul celui de-al doilea război mondial, căreia autorul i-a fost martor nemijlocit, implicat cel mai adesea în făurirea ei. Nu de aceeași calitate sunt impresiile de călătorie. P. pare să fi avut, cum declară, „mania ambulatorie”, vizibilă în însemnările de drum din volumele *Raite prin țară* (1926), *Impresii din Italia* (I-II, 1930-1938), *Peste hotare* (1931). El este un descriptiv, care nu știe totdeauna să aleagă semnificativul, povestind cam fără nerv și plutind nu o dată în generalități exclamative. Se simte totuși prezența filosofului și a moralistului, care sondează dincolo de aspectul „turistic”, producând reflecții interesante, bunăoară asupra specificului unei țări sau numai al unui loc („l'esprit d'épargne” al locuitorilor din Lyon), asupra modului de viață al unor comunități (meridionali napolitani) sau a excepționalei concepții urbanistice italiene. Filosoful istoriei meditează asupra muntelui și a mării, ca simboluri de care este legată însăși ființa adâncă a neamului său, trimițând cumva la spațiul mioritic al lui Lucian Blaga. Nici sfera politicului nu îi rămâne

străină, ca, de exemplu, în Franța, unde face elogiul democrației, sau în Italia, unde portretul în alb și negru al lui Mussolini e impregnat de ironie la adresa dictaturii fasciste. Fără să aibă forța lui N. Iorga, P. se înrudește cu el prin cultivarea prodigioasă a memorialisticii și a oratoriei, înscriind un moment în arta evocării și a portretului.

SCRIERI: *O sărutare*, București, 1901; ed. București, 1944; *Un colț de viață*, 1902; *Cercetări filosofice*, Iași, 1907; *Noi cercetări filosofice*, Iași, 1911; *Amintiri universitare*, București, 1920; *Simțiri rostite*, București, 1923; *Figuri dispărute*, București, 1924; ed. București, 1937; *Introducere în metafizică*, București, 1924; *Studii istorico-filosofice*, București, 1925; *Raite prin țară*, București, 1926; ed. București, 1944; *Văzute și trăite*, București, 1926; *Momente solemne*, București, 1927; *Felurite (Probleme și oameni. Evenimente. Note de drum)*, București, 1928; *Impresii din Italia, I-II*, București, 1930-1938; *Peste hotare*, București, 1931; *Titu Maiorescu. 1840-1917*, București, 1931; *Deasupra zbuciumului*, București, 1932; *Din cronica filosofiei românești*, București, 1934; *Din amintirile unui fost dregător*, București, 1934; *Rotocoale de lumină*, București, 1934; *Figuri și concepții filosofice contemporane*, București, 1935; *Viața și opera lui Kant*, București, 1936; *Schopenhauer*, București, 1937; *Amintirile unui băiat de familie*, București, 1938; *Evocări de mari filosofi*, București, f.a.; *Fulgurații filosofice și literare*, București, f.a.; *De-a lungul unei vieți. Amintiri*, București, 1966; *Prin meandrele trecutului (Evocări inedite. Pagini memorialistice)*, pref. Mihai Gafița, București, 1979; *Însemnări de drum*, îngr. și pref. Dumitru Petrescu, București, 1983; *Filosofi contemporani*, îngr. și pref. Alexandru Boboc, București, 1997; *Fulgurații literare*, pref. Viorel Roșca, București, 1997; *Talentul oratoric. Conferințe la radio. 1932-1943*, îngr. și pref. Marin Diaconu, București, 2002.

Repere bibliografice: Constantinescu, *Scieri*, IV, 326-337; Ralea, *Scieri*, II, 447-448; Chinezu, *Pagini*, 117-120; Dafin, *Figuri*, I, 59-61; Călinescu, *Cronici*, I, 152-154, II, 265-270; Lovinescu, *Critice*, VIII, 144-148; Perpessicius, *Opere*, III, 159-162, V, 184-187, VIII, 65-67; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 221; E. Lovinescu, *Memorii*, II, Craiova, 1932, 85-97; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 832, *Ist. lit.* (1982), 916; Vianu, *Opere*, V, 254-255, IX, 355-360; Streinu, *Pagini*, V, 173-187; Șerban Cioculescu, „*Raite prin țară*”, RFR, 1944, 7; Brădățeanu, *Istoria*, II, 60-61; Manolescu, *Metamorfozele*, 85-91; Leon, *Umbre*, II, 225-230; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), 391-394; Corbea-Florescu, *Biografii*, II, 247-252; Maței, *Personalități*, II, 197-199; Micu, „*Gândirea*”, 934-938; Băncilă, *Portrete*, 94-97; Simion, *Scritori*, IV, 5-10; H. Zalis, *Apropierea de Ion Petrovici*, LCF, 1995, 22; Rusu, *Membrii Academiei*, 410; Lovinescu, *Sburătorul*, IV, 31, *passim*, V, 10, *passim*, VI, 11, *passim*; *Dicț. scriit. rom.*, III, 733-735; Săndulescu, *Memorialiști*, 98-106. Al.S.

PETRU, Luminița (21.II.1943, Constanța), prozatoare și traducătoare. Este fiica Ștefaniei Petru (n. Teodorof), profesoară, și a lui Gheorghe-Eugeniu Petru, comerciant. Urmează școala primară, gimnaziul și liceul la Constanța, apoi Facultatea de Medicină Generală din București (1960-1966). Profesează ca medic în specialitatea anestezie-terapie intensivă la spitalele bucureștene Fundeni (1966-1968) și CFR (1968-1985), ca psihiatru la Policlinica sectorului 1. Din 1995 lucrează, tot ca psihiatru, în Franța (la Centrul Spitalicesc din Prémontre), frecventând între timp și Facultatea de Psihanaliză a Universității Paris VIII. Manifestă preocupări literare precece, fiind distinsă cu un premiu al revistei „Cravata roșie” în 1956. Adevăratul debut în presă are loc în 1971, la „Cadran”

(publicație a cenaclului „George Bacovia”), cu proză scurtă, prefigurând primul volum, *Totul și încă ceva*, ieșit de sub tipar în 1972. Scriitoarea părea plină de avânt și, în euforia debutului, nutrea mari proiecte, pe care le dezvăluia prematur: romane, nuvele și schițe; nici una dintre cărțile anunțate nu a apărut. A publicat ulterior alte cărți de proză, literatură pentru copii, a semnat traduceri (din limbile franceză și engleză). A colaborat la „Amfiteatru”, „Lucașfărul”, „Viața românească”, „România literară”, „Contrapunct”, „Cariatide”, la emisiuni de radio și televiziune. Și-a continuat activitatea literară în Franța, diferite texte - poezie și proză scurtă - fiindu-i selectate în volume colective editate ca urmare a unor concursuri literare.

În *Totul și încă ceva* P. se oprește la subiecte din actualitate. Personaje mai mult sau mai puțin „mărunte” (copii, bătrâni, studenți, câțiva călători întruniți fortuit într-un compartiment de tren, un tânăr bolnav incurabil atins de regresivitate infantilă etc.) sunt urmărite la nivelul stărilor și reacțiilor, fără mari preocupări de arhitecturare epică. Prozatoarea procedează impresionist, pointilist, uneori cvasiminimalist, dar demersul ei este întotdeauna dublat de compasiune (rezervată), lăsând să transpară și o propensiune etică. Voit „descusute”, fragmentate și fragmentare, într-un fel straniu, prozele vădesc oarecare talent și o viziune proprie (chiar dacă nu de o originalitate spectaculoasă), cu un comportament limitat, amendat de intermitente identificări cu personajul, din care decurg sugestii de explicare a psihologiei acestuia, comunicate lacunar. În textul povestirilor, compus din dialoguri și notații fugare, rămâne mereu un crâmpei de enigmă, o provocare la o lectură participativă. De aici, cum s-a observat (Ana Blandiana), o anumită ambiguitate semnificată discret, dar virtual productivă. Uneori textul eșuează în duioșie dulceagă, în romanțiozitate banală, iar preocuparea pentru analiză sufocă narațiunea. Deficitul epic nu pare să fie, totuși, un defect al acestor povestiri infinitezimal-caleidoscopice, oarecum cinematografice, dat fiind că modul lor de expresie, asumat, este mai degrabă cel liric. Ceva mai consistente narativ sunt textele din *Garda de noapte* (1982), povestiri sau mici nuvele care mobilizează personaje din lumea spitalelor (medici și bolnavi), dar și din afara acesteia, din mediul citadin provincial și din cel rural, cu oameni ale căror „dureri înăbușite” sau episoade biografice dramatice sunt examinate compasiv, cu preocupare pentru revelarea demnității umane și, în legătură cu aceasta, a condiției feminine. Prin *Ultimul Mușatin* (1984), roman istoric care îi evocă, de fapt, pe ultimii doi Mușatini - Alexandru Iliș și fiul său, al cărui destin fără noroc e schițat succint -, P. dă o lucrare onorabilă în limitele genului și ale uzanțelor în materie pentru anii în care a fost publicată. Ritmul e destul de alert, cu recurs la un dialog pitoresc, la multe personaje secundare. Protagonistul este un reflexiv, un fel de „iluminist” plin de bune intenții, călăuzit de o viziune umanist-melioristă. Eventualul mesaj al cărții către contemporaneitate privește „moralitatea exercitării puterii” (Victor Atanasiu). Tematica vieții din mediul medical este reluată în *Permis de conducere* (1997), probabil cea mai izbită carte a autoarei, dintre cele cu subiecte de actualitate. Romanul, cu substrat autobiografic

nedisimulat (protagonista-naratoare lucrează ca medic anestezist într-un spital și se numește chiar Luminița Petru), reconstituie plauzibil și edificator atmosfera din mediul medical al anilor '80. Dăruirea și abnegația, ca și, la celălalt pol, demisia morală sunt proiectate pe trama unui scenariu axat pe aspirația spre realizare umană și pe propensiunea structurală a autoarei către intransigență morală.

SCRIERI: *Totul și încă ceva*, București, 1972; *Chițibuș și Boroboață* (în colaborare cu Ștefan Popescu), București, 1978; *Garda de noapte*, București, 1982; *Ultimul Mușatin*, București, 1984; *Permis de conducere*, București, 1997. **Traduceri:** Charles Lamb, *Eseurile lui Elia*, pref. Ștefan Popescu, București, 1974 (în colaborare cu Ștefan Popescu); Marivau, *Țăranul ajuns*, pref. Irina Bădescu, București, 1976 (în colaborare cu Ștefan Popescu); Joseph Wambaugh, *Execuția*, București, 1994; Lawrence Sanders, *Norocul lui McNally*, București, 1995.

Repere bibliografice: Liviu Cosma, „*Totul și încă ceva*”, RL, 1972, 46; Mircea Iorgulescu, „*Totul și încă ceva*”, LCF, 1972, 49; Ana Blandiana, „*Totul și încă ceva*”, AFT, 1973, 3; Tatiana Rădulescu, *Prin cotidianul amorf*, VR, 1982, 12; Victor Atanasiu, *Un interesant roman istoric*, ARG, 1988, 7; Ulici, *Lit. rom.*, I, 435-436. N.B.R.

PETRU CERCEL (c.1545 - 1590), cărturar umanist, poet. Este fiul domnitorului Pătrașcu cel Bun și a împărțit soarta multor fii de voievozi români, fiind ținut ostatic la Înalta Poartă, garanție a credinței față de turci a tatălui său. După moartea domnitorului, în 1557, **P.C.** este surghiunit în insula Rhodos, apoi trimis într-o temniță din Siria și prin alte locuri. Evadează spectaculos în 1559 (dacă nu cumva a rămas în închisorile turcești până prin 1570) și își începe demersurile pentru dobândirea tronului părintesc. La Istanbul întâi, prin 1571, apoi la Brașov, unde se află după ce trecuse prin Țara Românească și încercase - cu sprijinul boierilor, dar fără succes - să îl detroneze pe Alexandru al II-lea Mircea. Pașii îl vor purta apoi prin Polonia (în 1572), Austria (la Viena frecventează Curtea împăratului Maximilian al II-lea), în Italia, întâi la Genova și apoi la Roma. Face peste tot o bună impresie prin chipul desăvârșit în care știe să se poarte și prezența agreabilă (se spune că vorbea douăsprezece limbi), prin inteligența sa remarcabilă („un intelletto giudizio e valor mirabile” - va spune mai târziu Franco Sivori, care îi va fi secretar, în al său *Memoriale delle cose occorse a me Franco Sivori del Signor Benedetto dopo della mia partenza di Genova l'anno 1581 per andar in Valacchia*), pentru modul în care practica virtuțile renaștentiste (în el Stefano Guazzo vedea un cavalier al Renașterii, un curtean perfect, precum cei portretizați de Baldassare Castiglione în al său *Il Cortegiano*), prin informația culturală pe care o stăpânea. Papa Grigore al XIII-lea îi dă acestui prieten al ducilor italieni recomandări foarte bune pentru Henric al III-lea, regele Franței, la a cărui Curte **P.C.** ajunge în 1579. Urcă (după un nou stagiul constantinopolitan, urmărit cu atenție de Ecaterina Salvaressi, mama lui Mihnea Turcitul), în sfârșit, pe tronul Țării Românești în 1583. Zidește, ctitorește (a refăcut mănăstirea de la Curtea de Argeș, biserica Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului, a zidit mănăstirea Mislea),

construiește palatul și biserica Aulei din Târgoviște (oraș în care și-a stabilit capitala, deranjându-i pe turci) - „il palazzo del Principe è di molta grandezza”, va nota Franco Sivori - și îl înconjoară cu grădini, înălțând biserica domnească din incintă, unită cu palatul printr-o galerie pe piloni. Își surprinde însă conaționalii prin gestul exotic al căsătoriei pe care o face, în 1584, cu una dintre cele trei turcoace aduse de la Istanbul; o creștinează întâi, botezând-o Stanca, dar pomelnicul bisericii Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului o ține minte ca „Doamna Sultana”. Toamnă în scurta sa domnie - șederea sa pe tronul Țării Românești se va încheia în 1585, la mai puțin de doi ani - tunuri (căci voia să se lupte cu turcii, cum va face fratele său Mihai), împodobeste Curtea cu grădini în care erau animale sălbatice, păsări exotice în colivii și alte ciudățenii capabile să stârnească o „meraviglia” barocă, se înconjoară de apuseni, poartă cu aceștia discuții savante despre latinitatea limbii române („La loro lingua - va scrie Sivori - è così quella della Moldavia, regno confinante. È parte mischia di latino, parte italiano, parte greca e parte schiavona”), savurează împreună cu ei poezia lui Ronsard și face ca această atmosferă să rimeze perfect - în înțelesul ei occidental - cu acel poem scris cândva de voievod și tipărit, sub titlul *Capitolo del Principe di Valacchia*, de Stefano Guazzo în cartea sa *Dialoghi piacevoli* (Veneția, 1586). Dat jos din scaun, **P.C.** fuge în Ardeal, dar înșelat, jefuit, trădat, va nimeri într-o închisoare maramureșeană (Hust). Scapă și de acolo în 1587, ia din nou calea Europei de Apus (Viena, Veneția, Roma), cu gândul de a obține iar tronul Valahiei. Bizuindu-se pe prietenii occidentali, cutează să meargă chiar la Istanbul, în 1589, spre a-și pune în practică planurile. Adversarii sunt însă mai puternici și mai abili. **P.C.** va fi întemnițat în fioroasa Edicule și apoi trimis - se pare după ce fusese mutilat - în exil în insula Rhodos. Este ucis în timpul acestei călătorii pe mare.

Poemului alcătuit de **P.C.** i s-a spus „rugăciune” sau imn” (și este într-adevăr un imn baroc) și, dacă n-ar reprezenta o „întâmplare” deosebită pentru biblioteca românească de cărți vechi, textul ar putea figura într-o istorie a liricii religioase românești. Invocat drept făcător și stăpân al lumii („Potentissimo Dio del sommo, et imo, / Tu che creasti il ciel, la terra e'l mare...”), ca dăruitor generos (și nerăsplătit) și ca mântuitor, Dumnezeu este conjurat cu o pietate în care duhul ortodox răzbate împede: „Îmi iartă, Doamne, grelele păcate / Și-atât de mare ai milostivire / Spre mine, sluga ta cea vinovată, / Ca să trăiesc cu tine-n nemurire / Și fă-mă, Doamne, vrednic de răsplăt...”.

SCRIERI: *Capitolo del Principe di Valacchia*, în Stefano Guazzo, *Dialoghi piacevoli*, Veneția, 1586, 25-26; *Rugăciunea domnului muntean* (tr. și publ. Al. Ciorănescu), RFR, 1935, 9; reed. (*Imn*), LRV, I, 293-297, în *Poezia românească de la începuturi până la 1830*, îngr. Gabriela Gabor, pref. Dan Horia Mazilu, București, 1996, 29-31.

Repere bibliografice: Gr. G. Tocilescu, *Petru Cercel*, București, 1874; Ramiro Ortiz, *Per la storia della cultura italiana in Romania*, București, 1916, 153-166; Al. Ciorănescu, *Nou despre Petru Cercel*, RI, 1935, 7-9; Al. Ciorănescu, *Rugăciunea lui Petru Cercel*, RFR, 1935, 9; Al. Cartoian, *Petru Cercel*, Craiova, f.a.; G. Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 67-68; Ștefan

Pascu, *Petru Cercel și Țara Românească la sfârșitul sec. XVI*, Sibiu-Cluj, 1944; G. Mihăilă, *Petru Cercel*, LRV, I, 291–293; Pimen Constantinescu, *Petru Cercel – umanist român și poet*, T, 1977, 10; *Dicț. lit. 1900*, 679–680; Mazilu, *Recitind*, II, 24–25; *Dicț. scriit. rom.*, III, 735–738; Dan Horia Mazilu, *Voevodul dincolo de sala tronului*, Iași, 2003, 34–38; Dan Horia Mazilu, *Noi printre ceilalți sau Despre literatura pelerinilor*, București, 2003, 10–11. D.H.M.

PETRUȘAN, Gheorghe (4.VIII.1938, Micherechi, Ungaria), critic și istoric literar. Face liceul la Gyula și studii universitare (1958–1963) la Budapesta. Editează revista bilingvă „Conviețuirea” – „Együttélés”, colaborează la „Foaia noastră”, „Noi”, „Calendarul românesc”, „Calendarul nostru”, publicații românești din Ungaria, precum și la „Viața românească”.

Istoric literar și critic de concepție și structură universitară, **P.** contribuie, prin studiile și prin prezența sa în viața culturală a minorității române din Ungaria, la afirmarea valorilor identitare ale românilor. Monografia *Iosif Vulcan și revista „Familia”* (1992) examinează activitatea lui Vulcan în Ungaria, programul și realizările revistei „Familia”, contribuțiile principalilor ei colaboratori, pe care autorul monografiei le așază în relație cu literatura din Principatele Române și cu cea din Ungaria. Volumul *În căutarea identității noastre* (1994) adună studii și articole despre literatura română clasică și contemporană, ca și despre viața spirituală a românilor din Ungaria. Preocupat de afirmarea limbii și literaturii române, **P.** combate exclusivismul etnic, încercările de asimilare a minorității românești din Ungaria, de înstrăinare a ei de ceea ce îi este propriu. Este și autor al unor manuale de istoria literaturii române pentru liceu, alcătuind și o *Antologie de literatură română* (I–III, 1982–1988).

SCRIERI: *Iosif Vulcan și revista „Familia”*, Szeged, 1992; *În căutarea identității noastre*, îngr. și pref. Vasile Voia, Gyula, 1994.

Repere bibliografice: Máté Gavril, „*Iosif Vulcan și «Familia»*”, TR, 1992, 32; Valentin Chifor, *O nouă exegeză despre Iosif Vulcan și „Familia”*, F, 1992, 11; Constatin Cubleşan, *Iosif Vulcan și orizonturile „Familiei”*, JL, 1992, 44–52; Mircea Muthu, *Minoritate și cultură*, TR, 1995, 17; Cornel Munteanu, *Scriitori români din Ungaria. Gheorghe Petrușan*, ST, 1998, 9; *Bibliografie*, Gyula, 1998, 73–82, 131–160. I.D.

PHILIPPIDE, Alexandru A. (1.IV.1900, Iași – 8.II.1979, București), poet, eseist și traducător. Este fiul Mariei (n. Nemțeanu) și al lui Alexandru Philippide, reputat lingvist și filolog, care i-a inspirat dragostea pentru studiul filologic și pentru literatură. Urmează la Iași școala primară și liceul (1906–1918), apoi frecventează, în paralel, cursurile Facultății de Drept și pe cele ale Facultății de Litere și Filosofie. Obține licența în drept în 1921. Din 1922 studiază filosofia și economia politică la Berlin (până în 1924) și la Paris (până în 1928). Revine în țară și se stabilește la București, unde lucrează la Direcția Presei din Ministerul de Externe și în Ministerul Propagandei (1929–1947). După război trăiește destul de discret, dedicându-se aproape în exclusivitate activității de traducător. În 1955 este ales membru corespondent și în 1963 membru

titular al Academiei RPR, îndeplinind, între 1965 și 1974, și funcția de președinte al Secției de științe filologice, literatură și arte. În 1967 i se decernează Premiul Herder. I s-a acordat și Marele Premiu al Uniunii Scriitorilor pentru întreaga activitate (1977). Debutează în mai 1919, cu poezia *Cântecul câtorva*, la revista „Însemnări literare”, și desfășoară o intensă activitate publicistică. Colaborează cu versuri, eseuri și traduceri la reviste interbelice reprezentative: „Viața românească”, „Integral”, „Gândirea”, „Adevărul literar și artistic”, „Contemporanul”, „Revista Fundațiilor Regale”, „România literară”, „Cuvântul liber”, „Dimineața”, „Vremea” ș.a., iar în perioada postbelică la „Contemporanul”, „Gazeta literară”, „Luceafărul”, „Secolul 20” ș.a. Prima carte, *Aur sterp*, îi apare în 1922.

În peisajul literaturii interbelice, poezia lui **P.** se construiește în afara câmpului de confruntare între diferitele orientări ce caracterizează epoca. Modernismul și tradiționalismul îi sunt indiferente în latura lor exclusivistă și, fără a le conceptualiza sau fără a se angaja în dispute, poetul se definește în raport cu ele doar în măsura în care reprezintă dimensiuni organice ale liricii în general. Când teoretizează, o face în manieră „gestaltistă”, tipologizând structurile și atitudinile fundamentale ale spiritului. Definițiile sunt simple și poetizante. Astfel, sufletul „realist” este mânat de „avântul către lumea exterioară” și îi sunt proprii „observația și acțiunea”, în vreme ce spiritul romantic este ispitit să se

afunde „pe calea visului și a contemplației în lumea dinăuntru, în lumea întâmplărilor psihice”, la care accede prin imaginație și reflexivitate: „Firea romantică este mereu atrasă de propriile ei adâncuri. Sufletul realist, dimpotrivă, nu simte atât de des nevoia întoarcerii acasă, ca romanticul, exilat oarecum în viața de toate zilele, și nu are, cum are romanticul, nostalgia continuă și chinuitoare a unei alte vieți și a unei alte lumi.” Clasificarea e simplificată (și, desigur, ideală) și, chiar dacă poetul o pune în formulele unui discurs neutru-constatativ, se află aici o implicată pledoarie pentru romantism, înspre ale cărui viziuni, teme și motive esențiale se orientează, de altfel, întreaga sa creație. **P.** recuperează însă filonul romantic al poeziei printr-o mișcare de regresivitate dinspre timpurile poetice moderne către secolul marilor viziuni cosmice. Fenomenul nu este, în acest caz, unul de involuție. La „reciclarea” temelor romantice poetul ajunge valorificând experiența simbolistă și expresionistă, care traversase între timp poezia lumii. Nu e de văzut aici atât o intenție de actualizare, cât o afinitate structurală și o încredere onestă în vitalitatea unei estetici ce părea depășită. Opțiunea pare să fi fost atât de nedumeritoare în epocă, încât versurile din *Aur sterp*, volumul de debut, sunt situate de comentatori în marginea avangardismului, fiind puse în rând cu produsele excesive ale „poeziei noi”. E. Lovinescu acuză chiar la tânărul poet „imaginea aruncată fără control” și persiflează discret ceea ce părea că ține de abuzul modernist al avangardei. Evident, experimentele avangardiste nu îi sunt străine poetului care, ulterior, în timpul celor patru ani petrecuți la Paris, frecventează chiar mediile rebelilor literari aflați în plină confruntare „doctrinară”. Modernist nu este însă primul său volum decât în măsura în care simbolismul nu poate fi asimilat tradiției. O bună parte din piesele reunite în *Aur sterp* reconstituie o atmosferă bacoviană – decoruri dezolante, stări de vagă tristețe. Litaniile marelui deprimat sunt înlocuite însă de cadențe mai iuți, tonul devine mai ironic: „De-acum se lasă iarăși păclă deasă / Și ca o babă-n haine de mireasă, / Cu trenea lungă încălțată-n spini, / Se plimbă toamna prin grădini / [...] Pe stradă trece-un mort calic, / Vântul merge după dric” (*Preludiu de toamnă*). Desorii imaginile rezultă din asociații mai cutezătoare: „Și-atârnă noaptea zdrențele pe ramuri, / Își bagă luna nasul bleg pe geamuri; Strivit în pumni de nouri, cerul des / Îngenunchează mohorât pe zări / Și drumul singur rătăcit pe șes / Se-afundă, schiopătând, în depărtări...”. Ceea ce pare însă fidelitate neabătută față de recuzita simbolistă se dovedește a fi o proiecție onirică a propriei interiorități. Visul este poate motivul cel mai frecvent al poemelor lui **P.**, iar spațiul oniric se încheagă la limita dintre real și simbolic. Oglinzile, de pildă, sunt suprafețe subțiri între două lumi: a formelor și a adâncurilor, a trecutului și a prezentului: „Oglinzi! Adânci firide fără fund. / În voi statui de stafii se ascund; / Pe apa voastră cu fiori de stâncă / Un zbor de vechi priviri plutește încă / Și-alunecând din gol, în voi coboară / Năluca vremii de odinioară.” Onirismul romantic suportă un proces de contaminare cu cel suprarrealist. Glisarea în vis are, de multe ori, o funcție compensatoare. Sensul este acela al dislocării din real și al călătoriei imaginative într-un univers

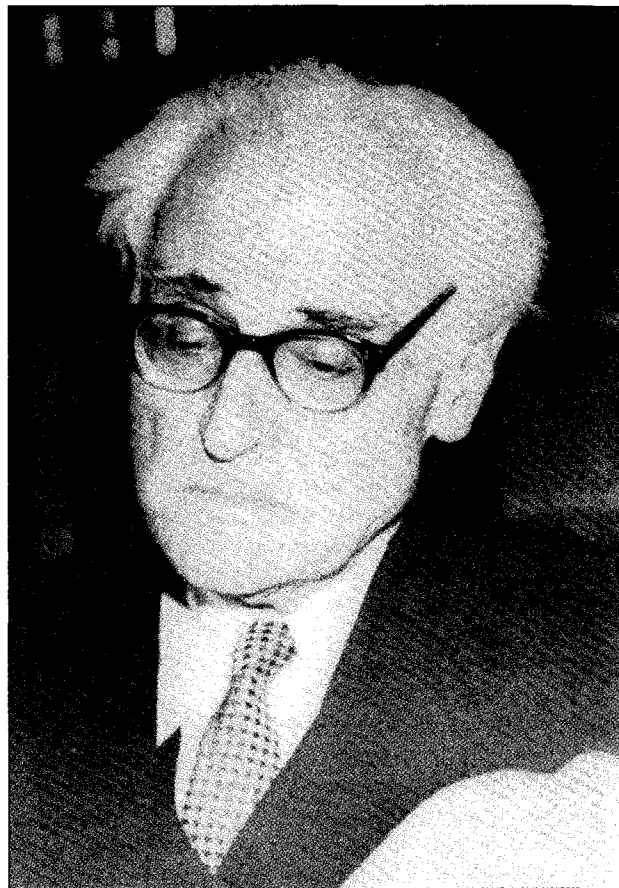

Desen de Marcel Iancu

liniștitor, golit de elementele ostile ale contingenței: „Prin lumi de nouri vom călători, / Văzduh mai nou din noi va înflori. / La căpătaul cerului o stea / Înmușurată pentru noi va sta Din raze limpezi să ne facă drum / În lumea unde negurile iernii / Clădesc albastre mănăstiri de scrum / În care toacă luna de vecernii...”. Alteori adâncimile subconștientului sunt sondate în căutarea unei identități autentice. Sub suprafețe calme, eul profund apare, nu o dată, devastat: „Mi-e sufletul o năruire de statui, / Le-aud cum cad, fărămă cu fărămă, / Vecii de vis în mine se dărâmă, / Făclii aprinse-n templul nimănu.” Dorința, tragică, de extincție a romanticului sau chemarea, mai relaxată, de dispariție care îl „soarbe” pe simbolist fac loc unei cavalcade înspăimântate spre moarte: „E vremea. Noaptea va veni curând / Și vântul urlă ca un lup flământ... / Și-ascute timpul coasa lângă tine. / Dă pinteni Morții. E târziu de-acum...”. Nu atât veshmintele sufletului romantic sunt noi la **P.**, cât trăirea și situarea lui în lume. Schema romantică a inadecvării eului la lume este aceeași, dar eul se încarcă de o apăsare nouă, căci și lumea a devenit alta. Cosmosul nu mai este, ca la Mihai Eminescu, spațiu al formelor pure și eterne, fântână din care izvorăște absolutul și care absoarbe elanul titanice de idealitate. Poetul percepe universul în forme degradate, cu elemente atinse iremediabil de îmbolnăvire, pustiire, năruire; cerul e obosit, valurile oceanului sunt moarte, copacii epuizați, cosmosul întreg pare bolnav. Sufletul însuși este atins de o

maladie necunoscută și macerantă și se cere extirpat. Gestul ia forme paradoxal expresioniste: „Mi-e bolnav cugetul și aș vrea să-l rup / Cum rupi unui păianjen un picior / Și sufletul mă doare ca un trup! / Din mine-aș vrea să-l scot și să-l omor, / Să nu-l mai simt în mine cum se zbate / Ci să-l asvârl în gârlă și să-i cânt pe mal / În violet minor, / Cum cântă vântul când pe-aproape-i toamnă.” Vitalismul nietzscheean din poezia lui Lucian Blaga se voia eliberat în căutarea unui trup pe măsură, la dimensiunea marilor alcătuiți geologice sau cosmice, pe când la **P.** sufletul se dezmargințește înspre pustiu și epuizare. O translație similară cunoaște și motivul călătoriei. Zborul cosmic eminescian avea o destinație certă: absolutul, al cărui spațiu era plasticizat în imagini de o mare consistență, în timp ce la **P.** elanul își păstrează substanța și energia, dar, în lipsa unor modalități ontologice adecvate, rămâne irealizabil, iar sensul manifestării lui e și el ipotetic: „Pânză rămasă fără catarg, / Desfășură-ți aripile mai larg, / Desfă din lanțurile-i ruginite / Bătrânul și hodorigitul vânt, / Îndeamnă-l către mări nemărginite / Cât mai departe de pământ / Și du-ne sufletele ostenite / De căutarea unui cer mai sfânt.” Poemul *Izgonirea lui Prometeu* poate fi un exemplu de ajustare a temelor romantice trecute prin grila modernității. Personajul este titanul, excepția, geniul care, spre deosebire de Luceafărul eminescian, își trece în faptă disponibilitățile de generozitate și de trăire activă. Actul său înseamnă, deopotrivă, revoltă împotriva unei ordini încremenite, dăruire și autentificare a unor avânturi launtrice. Între zei și oameni, Prometeu va fi veșnicul rebel, condiția sa e de eternă inadecvare. Izolarea desemnat-disprețuitoare a lui Hyperion se realiza în spațiul protector al cosmosului, conservându-i și consacându-i eternitatea și echilibrul. Solitudinea prometeică e totală: refuzat atât de spațiul celest, cât și de cel uman, el le refuză la rândul-i pe amândouă. Fericirea lui Prometeu pare a fi această nesfârșită rătăcire între lumi și nesecata dorință de a se dăruir prin faptă. Volumele *Stânci fulgerate* (1930) și *Visuri în vuietul vremii* (1939) fac mai evident caracterul romantic al poeziei lui **P.**, ca și felul în care mijloacele modernității devin mai pregnante. Retorismul este substanțial diminuat, discursul liric este definitiv mutat din albia confesiunii în aceea a formulării dense, lucid alcătuită pe temeiul aluziilor și al sugestiilor intelectuale. Diafanitățile și edulcorările romantice se contaminatează de viziunea și expresia baudelairiană, virusate de „urâtul” estetizat. Venită tot din romantism, pasiunea cosmicității, fără a-și micșora cu nimic intensitatea, este formalizată în spirit expresionist. Ceva transcende în permanentă elementele alcătuitoare ale lumii celeste și terestre, punându-le pe toate sub semnul fiorului metafizic, dar și al unei spaime existențiale nelămurite. Mineralitatea, infinitul cosmic, temporalitatea și spiritul se contopesc într-un tot care poartă dureros în sine nostalgia vidului originar. Mai dispersat în fragmentele universului și ale timpului decât la romantici, sufletul nu încetează totuși să aspire la un punct de idealitate, îndepărtat de contingent la o distanță măsurabilă în absolut. Trecut prin ontologia banalității sufocante a simboiștilor, încercat de fiorul metafizic expresionist, poetul recuperează romantismul printr-un proces de o specială clasicizare a atitudinii. Simptomatice sunt

unele texte din *Visuri în vuietul vremii*, unde se abandonează declarat elementul circumstanțial, ocazional, în favoarea unei viziuni supratemporale. Poezia cantonată în cadre conjuncturale, aleatorii este repudiată: „Silită poezie-a vremii noastre, / Într-adevăr, prea mult a vremii noastre / Și prea puțin a vremurilor toate.” Impulsul poetic se orientează spre vechi și etern valabil: „Deschideți iară vechile atlase, / Pornim spre zările miraculoase, / Dar nici un vers pentru contemporani / Și poate-așa din nou ne vom deprinde / Să socotim cu veacuri, nu cu ani.” Cultura clasică a poetului dublează vizibil temperamentul său romantic, îl atrage spre esențe și modele, diminuând patosul în favoarea unei contemplativități raționaliste. Miturile Antichității sunt privite ca tipare de moralitate, comportament, trăire și creație, Orfeu, Euridice, Caron, Acteon, Ulise, Proteu, Cerberul, Parcele fiind pretexte pentru decupaje de atemporalitate. Visul romantic, ca și călătoria metempsihotică se arată mai degrabă ca o modalitate de căutare a modelului esențial. Poezia însăși este expresie a universalității esențiale: „Pe lângă noi trec ere după ere / Dar nu ne-ating. Privindu-le-n tăcere, / Cuprindem totul însă rămânem mai departe / În hexametreei noștri fără moarte.” Procesul devine mai evident în poemele din volumul *Monolog în Babilon* (1967), singurul pe care poetul l-a publicat după al doilea război mondial. În multe dintre piesele de aici, din nou

neoromanticul se însoțește cu neoclasicul. Atât prozodia veche, apelul insistent la miturile Antichității, situarea accidentalului în universal, a excepției în generalitate, cât și pledoaria implicită pentru rațiune („Cunoașterea e tot o cucerire”) sunt parametri ai clasicității. Istoria, văzută prin gândirea unui erou privilegiat al ei, Alexandru Macedon, nu mai apare ca o succesiune de evenimente cu conținut diferit, ci ca o juxtapunere de momente etern repetabile în esența lor. Totuși, sentimentul misterului romantic se păstrează: „Dar poate că zeii / Așa cum spun niște-nțelepți mai noi, / Sunt doar întruchiparea concretă a ideii / De nemurire. În esența lor / Ce sunt nu știe nici un muritor.” Cu o operă cuprinsă în puține cărți, publicate la intervale mari de timp, P., care este și un traducător de marcă al poeziei universale, propune în poezia românească a secolului al XX-lea un model de revitalizare a marilor curente, asumate într-un tot poetic rezistent la proba timpului.

Alexandru Philippide revine la Eminescu, Novalis și Hölderlin cu experiența lirică a anilor care-l despart de ei. Romantismul lui e mult mai cerebral, se supune acțiunii inhibitive a unui veac antisentimental. Din lirica lui Al. Philippide, erosul dispăre cu desăvârșire. În general, eul poetic urmează exemplul lui Baudelaire și Mallarmé, impersonalizându-se. „Cosmicismul” pronunțat e o consecință a acestei smulgeri deliberate din contingent. Spiritul investeste imaginația cu o rară putere revelatoare. [...] Poetul nu descrie evenimente, fle ele și sufletești, ci își caută sensurile existenței, contemplând-o pe un plan ideal, în vaste figurații imaginare. Se mai petrece și altceva: limbajul poetic însuși suferă modificări esențiale; metafora își lărgeste enorm arcul, îndepărtându-se de câmpul senzorial imediat și operând tot mai des cu analogii de ordin intelectual. Forma directă, confesivă, a lirismului e părăsită pentru exprimarea aluzivă eliptică; versul capătă o concentrare gnomică. Retorismul, dacă nu poate fi gătit, cunoaște o frânare prin care vin să-l răcească frecvent accente sarcastice.

OV. S. CROHMĂLNICEANU

SCRIERI: *Aur sterp*, Iași, 1922; *Stânci fulgerate*, București, 1930; *Visuri în vuietul vremii*, București, 1939; *Floarea din prăpastie*, București, 1942; *Poezii*, pref. Ov. S. Crohmălniceanu, București, 1962; *Studii și portrete literare*, București, 1963; *Cele mai frumoase poezii*, pref. Al. Piru, București, 1965; *Studii de literatură universală*, pref. Zoe Dumitrescu Bușulenga, București, 1966; *Monolog în Babilon*, București, 1967; *Scritorul și arta lui*, București, 1968; *Visuri în vuietul vremii*, București, 1969; *Considerații confortabile*, I-II, București, 1970-1972; *Poezii*, îngr. și pref. George Gibescu, București, 1973; *Puncte cardinale europene*, București, 1973; *Scieri*, I-IV, București, 1976-1978; *Vis și căutare*, București, 1979; *Poezii*, îngr. și pref. Antoaneta Tănăsescu, București, 1981; *Poezii. Proză*, postfață A. Roman, București, 1984; *Poezii*, îngr. și pref. Antoaneta Tănăsescu, București, 1995. **Traduceri:** Heinrich Heine, *Din memoriile domnului Schnabelewopski*, București, [1928]; *Proză*, București, 1956 (în colaborare); E.M. Remarque, *Întoarcerea de pe front*, București, 1931; Charles Baudelaire, *Flori alese din „Les fleurs du mal”*, București, 1934; Emil Ludwig, *Bismarck*, București, [1937]; Hölderlin, Novalis, Mörke, Rilke, *Poeme*, introd. trad., București, 1940; E.T.A. Hoffmann, *Povestiri fantastice*, București, 1943; Stefan Zweig, *Giacomo Casanova Cavalier de Seingalt*, București, 1945 (în colaborare cu H. Blazian); Viktor Nekrasov, *În tranșeele Stalingradului*, București,

1948 (în colaborare cu I. Berindei); Anatole France, *Ultimul din parc*, București, 1949; M. I. Lermontov, *Un erou al timpului nostru*, București, 1949, *Poezii alese*, pref. Mihai Novicov, București, 1951, *Teatru*, București, 1963 (în colaborare); Goethe, *Egmont*, București, 1949, *Teatru*, București, 1964 (în colaborare cu Laura Dragomirescu); Voltaire, *Povestiri*, București, 1949, *Naivul*, introd. N.N. Condeescu, București, 1962; N. G. Cernășevski, *Ce-i de făcut?*, București, 1951 (în colaborare cu Andrei Ivanovschij); V.G. Korolenko, *Muzicantul orb*, București, 1951 (în colaborare cu Isabella Dumbravă); A. S. Pușkin, *Poezii*, București, 1953, *Povestea pescarului și a peștișorului*, București, 1954; Thomas Mann, *Mario și vrăjitorul*, pref. Alfred Margul Sperber, București, [1955], *Lotte la Weimar*, București, 1964, *Moartea la Venetia*, pref. Eugen Schileru, București, 1965 (în colaborare cu Lazăr Iliescu); Friedrich Schiller, *Don Carlos, infante de Spania*, București, 1955; Jules Vallès, *Jacques Vingtras*, I-III, pref. Silviu Iosipescu, București, 1956; H. Chr. Andersen, *Povestiri*, București, 1958; Mao-Tze-Dun, *Poeme*, București, 1959; Lesage, *Istoria lui Gil Blas de Santillane*, I-II, introd. N.N. Condeescu, București, 1960; A.P. Cehov, *Doamna cu cățelul și alte povestiri*, București, 1961 (în colaborare); Leonid Leonov, *Bursucii*, pref. Tamara Gane, București, 1961 (în colaborare cu Ada Steinberg); Rabindranath Tagore, *Ghirlanda dragostei*, pref. Al. Oprea, București, 1961 (în colaborare cu Mihail Leicand); Alfred Margul Sperber, *Cele mai frumoase poezii*, București, 1962; Charles de Laclous, *Legăturile primejidoase*, București, 1966; *Flori de poezie străină răsădite în românește*, București, 1973; ed. bilingvă, București, 1998; *Tălmăciri din teatrul universal*, îngr. și pref. D. Ivănescu, București, 1982.

Repere bibliografice: Davidescu, *Aspecte*, 318-322; Ovid Densusianu, „*Aur sterp*”, VAN, 1922, 7-9; Perpessiciu, *Opere*, II, 122, IV, 173-176, VII, 97-98, IX, 399-403; Camil Petrescu, „*Aur sterp*”, „*Revista vremii*”, 1923, 2; Aderca, *Contribuții*, I, 505-506, II, 220-222; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 391-395; Sadoveanu, *Cărți*, II, 51-57; Streinu, *Pagini*, II, 22-31, IV, 57-58; Ralea, *Scieri*, II, 455-457; Constantinescu, *Scieri*, IV, 337-361; Călinescu, *Ulysse*, 85-87, 199-203; Boz, *Cartea*, 159-162; Șulățiu, *Scritori*, 154-164; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 750-753, *Ist. lit.* (1982), 835-838; Cioculescu, *Aspecte*, 84-103; Vianu, *Opere*, XI, 271-280; Simion, *Orientări*, 66-83; Negoșescu, *Scritori*, 286-289; Ivașcu, *Confruntări*, I, 437-442; Mihail Petroveanu, *Studii literare*, București, 1966, 73-123; Răpeanu, *Noi*, 199-203; Căprariu, *Jurnal*, 76-86; Regman, *Cărți*, 163-167; Piru, *Panorama*, 53-57; Manolescu, *Metamorfozele*, 85-91; Mincu, *Critice*, I, 189-192; Doinaș, *Diogene*, 66-70; Paleologu, *Spiritul*, 178-181; Răpeanu, *Interferențe*, 166-170; Ulici, *Recurs*, 99-108; Bugariu, *Incursiuni*, 41-46; Barbu, *Sine ira*, 137-140; Grigurcu, *Teritoriu*, 13-17; Rotaru, *O ist.*, II, 530-544; Alexandru Philippide interpretat de..., îngr. George Gibescu, București, 1972; Balotă, *Umanități*, 378-389; Constantin, *A doua carte*, 50-61; Piru, *Varia*, II, 379-387; Dumitrescu-Bușulenga, *Valori*, 151-161; Raicu, *Structuri*, 116-125; Tomuș, *Răsfărângeri*, 215-218; Balotă, *Ion*, 308-339; Piru, *Reflexe*, 150-154; Felea, *Secțiuni*, 327-332; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 256-284; Ciobanu, *Critica*, 176-181; Nicolae Balotă, *Introducere în opera lui Alexandru Philippide*, București, 1974; Ungureanu, *La umbra cărților*, 127-135; Piru, *Poezia*, I, 57-69; Nicolescu, *Starea*, I, 85-88, II, 23-29; Dorcescu, *Metafora*, 115-118; Munteanu, *Aristarc*, 272-281; Zalis, *Tensiuni*, 56-67; Corbea-Florescu, *Biografii*, II, 180-189; Pop, *Transcrieri*, 195-209; Simion, *Scritori*, I, 698-703, II, 154-170; Fanache, *Întâlniri*, 6-18; Cioculescu, *Itinerar*, II, 327-330; Laurențiu, *Eseuri*, 175-184; Cristea, *Arcadia*, 174-177; Raicu, *Practica scrisului*, 147-167; Ciopraga, *Ulysse*, 96-112; Pillat, *Itinerarii*, 261-264; Grigurcu, *Poeți*, 41-50; Braga, *Destinul*, 77-83; Doinaș, *Lectura*, 140-153; Paleologu, *Ipozeze*, 325-328; Ștefănescu, *Jurnal*, 37, 155-156, 184-188; Grigurcu, *Critici*, 525-529; Zăciu, *Cu cărțile*, 17-22; George Arion, *Alexandru Philippide sau Drama*

unicității, București, 1982; Bucur, *Poezie*, 222-236; Căndroveanu, *Printre poeți*, 7-13; Horia Avramuț, *Alexandru Philippide*, București, 1984; Cheie-Pantea, *Palingeneza*, 170-178; Flămând, *Intimitatea*, 69-75; George Gibescu, *Alexandru Philippide*, București, 1985; Ovidiu Ghidirmic, *Poeți neoromantici*, Craiova, 1985, 105-128; Scarlat, *Ist. poeziei*, III, 94-108; *Alexandru I. Philippide în dialog cu contemporanii*, I-II, îngr. și pref. I. Opreșan, București, 1986; Grigurcu, *Eminescu-Lăbiș*, 291-302; Alex. Ștefănescu, *Alexandru Philippide sau Visul ca viață*, RL, 1990, 15; Regman, *Nu numai*, 200-202; Negoșescu, *Ist. lit.*, I, 306-308; Alex. Ștefănescu, *Alexandru Philippide*, RL, 1992, 38; Lovinescu, *Unde scurte*, III, 9-13; Constantin, *Complicitatea*, 52-57; Pop, *Recapitulări*, 160-170; Constantin Cubleşan, *Senzațional și fantastic*, ST, 1995, 4-5; *Dict. analitic*, I, 65-67, II, 75-76, III, 95-97, IV, 159-160, 406-408; Mănuță, *Perspective*, 101-106; *Dict. esențial*, 657-661; Popa, *Ist. lit.*, II, 362-368; Alex. Ștefănescu, *Alexandru Philippide*, RL, 2002, 37; Ioana Lipovanu, *Eseistica lui Alexandru A. Philippide*, București, 2002. A.G.

PHOENIX, revistă care apare la București, săptămânal, începând cu 22 ianuarie 1990 până în noiembrie 1995. Comitetul de redacție este format din Paul Nancă (director), Dan Silviu Boerescu (redactor-șef), Horia Gârbea (redactor-șef adjunct), Dan Medeanu, Pavel Perfil, Bogdan Teodorescu ș.a. În intenția de a promova „libertatea, democrația, demnitatea”, **P.**, care se declară „publicație independentă”, vrea ca „aceste cuvinte să aibă acoperire în viață prin noi înșine” (Paul Nancă, *Noi zicem că...*). Rubrici: „Oportunismul liber”, „Din istoria rezistenței anticomuniste”, „Lovitură liberă”, „Opinii”, „Oglinzi”, „Țara așa cum este”, „Contacte”, „Dramele cotidianului”. Revista publică versuri semnate de Romulus Vulpescu, Areta Șandru, precum și poezia *Ne vom întoarce într-o zi* de Radu Gyr, însoțită de o prezentare a autorului, aparținând lui Gheorghe Rădulescu. Cronicile literare susținute de Dan Silviu Boerescu i se adaugă mai multe articole ce vizează receptarea operei eminesciene, de menționat fiind cel semnat de George Munteanu, *Înapoi la Eminescu*. Eseuri pe probleme literare, dar și pe teme de actualitate publică și Gabriel Rusu (la rubrica „Viața cărților”), Ileana Vulpescu, Dumitru Micu, Gabriela Banu. În cadrul rubricii „Meșterul Manole” Vintilă Horia semnează numeroase eseuri, reflecții, mărturisiri (*Whisky și Sodoma*, *Însemnări despre haosul socialist*, *Memoriile lui Nichifor Crainic*). Sunt incluse în sumar și interviuri cu Petre Tutea, Augustin Buzura, Octavian Paler, Nicolae Manolescu ș.a., traduceri din publicații străine, articole din sfera paranormalului, informații din viața mondenă, muzică, sport, scrisori deschise, anchete, ilustrații. Alți colaboratori: Mihai Zamfir, Ion Bogdan Lefter, Florian Popa. M.W.

PIATKOWSKI, Adelina (20.V.1920, Brăila - 17.VIII.2006, București), clasicistă. Este fiica Elenei Grecea (n. Manoliu), institutoare, și a lui Constantin Grecea, procuror militar. Urmează cursurile Liceului de Fete din Brăila și ale Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București, specialitatea limbii clasice, luându-și licența în 1942. Funcționează ca profesoară de limba și literatura greacă la Facultatea de Limbi Clasice a Universității din București (1946-1976). Ulterior

predă limba greacă la Universitatea Cultural-Științifică din București (1983-1988). Obține titlul de doctor în filologie cu teza *Conflictele sociale din Grecia antică reflectate în opera poezilor din sec. VII-VI î.e.n.* (1949). Este membră a Societății Internaționale de Studii Clasice „Eirene”. Din 1984 face parte din comitetul de redacție al revistei de studii clasice „Philologus”. Conferențiază la universitățile din Bochum, Konstanz, Berlin și Jena (1981, 1986). Colaborează la „Revue des études sud-est européennes”, „Studii clasice”, „Studii de literatură universală” ș.a.

Ca și alți înaintași clasiști, **P.** a desfășurat o activitate complexă, menită a umple spații goale într-un domeniu puțin frecventat. *Curs de istoria literaturii grecești. Epoca preclasică (sec. IX-VI î.e.n.)* (1962), ce tratează poezia epică a lui Homer și cea didactică a lui Hesiod, precum și lirica din secolele VII-VI, precedă *Istoria literaturii eline* (1972), scrisă în colaborare cu Maria Marinescu-Himu, lucrare panoramică și didactică de referință prin documentația vizând literatura greacă antică în toate perioadele sale de manifestare (arhaică, clasică, elenistică, romană) până la edictul lui Iustinian din 529 d.Hr., când încetează școala ateniană de filosofie. În fiecare perioadă sunt analizate genurile predominante și caracteristicile sale esențiale, conceptul de literatură la cei vechi incluzând și istoriografia, geografia, elocința, filosofia ș.a., afirmate pe întinsul teritoriu locuit (sau influențat) de greci. Autoarele vehiculează și sistematizează o vastă informație, de la apariția scrisului până la constituirea și impunerea formelor de expresie ce stau la baza literaturii europene, punând totodată în evidență răspândirea și diversitatea lor în numeroasele centre contaminate de geniul elenic. Lucrare de comparatistică, *Poezia latină în lumina influențelor grecești. Prelegeri de topologie comparată* (1976) tratează, cu excepția poeziei dramatice, care ar fi necesitat un spațiu adecvat, principalele genuri dezvoltate de romani, în descendența literaturii eline - epopeea eroică, bucolica, poezia didactică, *satura* latină -, abordându-se totodată chestiuni cu privire la interferențe și paralelisme culturale și ideologice, preluarea modelelor și asimilarea lor, circulația miturilor și simbolurilor, a temelor și motivelor, însușirea meșteșugului literar etc. O inițiativă meritorie s-a dovedit și realizarea dicționarului *Scriitori greci și latini* (1978), coordonat împreună cu N. I. Barbu, lucrare de pionierat în lexicografia românească referitoare la aceste arii culturale, pentru care autoarea a elaborat îndeosebi articole despre poeți (Homer, Sappho, Pindar, Anacreon, Arhiloh, Alcman, Theognis din Megara, Alceu, Simonide din Ceos, Calpurnius Siculus ș.a.). O exegeză interesantă, în care erudiția ce o definește pe **P.** se supune principiului accesibilității ideilor și demonstrării lor agreabile, este *Jocurile cu satyri în Antichitatea greco-romană* (1998). Studiul urmărește evoluția de la primele rudimente pantomimice de esență mitico-religioasă până la apariția, în secolul al V-lea î.Hr., a dramei satirice cu text literar, al cărei părinte, Pratinas din Phlius, era contemporan cu Eschil. Cu timpul, drama satirică va completa ciclul tragediilor, pentru a atenua tensiunea, încheindu-se obligatoriu cu

triumful Binelui și al Dreptății asupra Răului, iar manifestarea parodică și dezvoltarea personalului și a elementelor de compoziție o va apropia de comedia veche. Particularitatea spațiului roman – consideră autoarea – constă în faptul că, deși subiectele dramei satirice au fost preluate în poemul epico-dramatic, amplificându-se în paralel mimul popular sicilian, poezii latini nu vor scrie deloc dramă satirică, în locul ei ivindu-se comedia nouă a lui Plaut și Terențiu. **P.** a luat în seamă și necesitatea de a alcătui cărți de istorie în vederea familiarizării cititorului nespecializat: *O istorie a Greciei antice* (1988), până la moartea lui Alexandru Macedon, continuă cu *Istoria epocii elenistice* (1996), scrieri în care nu s-a mulțumit cu o simplă înșiruire de evenimente succedate pe vastul teritoriu cucerit de elini, ci a pus în valoare strălucirile lor realizări materiale și spirituale, contribuția lor imensă la cultura omenirii prin dezvoltarea unor discipline ca arhitectura, sculptura, ceramica, medicina, geografia, istoriografia, filosofia, literatura, oratoria, retorica ș.a. Solida formație pe care o are **P.** s-a manifestat și în activitatea de traducătoare și editoare a unor texte fundamentale din autorii elini, însoțite de consistente și erudite comentarii și note care să elucideze diversitatea aspectelor filologice, literare, istorice, filosofice, culturale implicate. Împreună cu Ion Banu a coordonat ampla ediție din presocratici, *Filosofia greacă până la Platon* (I, 1-2 – II, 1-2, 1979-1984), exemplu de scriere științifică, în care a și tradus (uneori în colaborare) și comentat fragmente din Heraclit, Antisthene, Democrit, Gorgias, Cratylos, din Herodot și din poeți precum Alceu, Mimnermos, Aristarchos din Tegeea, Agathon, Patrokles, Cratinos, din utopii ale unor Chairemon, Hippodamos din Miles, Phaleas din Chalcedon și din mulți alți autori, restituind, pentru prima oară în cultura românească, tezaurul ideilor preplatonicienilor. I se datorează, de asemenea, transpuneri de opere esențiale din literatura elină, *Istoriile* lui Herodot și ale lui Polibiu, *Istoria romană* a lui Cassius Dio, comedia *Broaștele* de Aristofan, *Scrisorile*, în parte apocrife, ale lui Platon ori texte din Plutarh, Porphyrios și alții, însoțite de comentarii și introduceri. O investiție temeinică, pe termen lung, în actul de cultură, rareori prețuită.

SCRIERI: *Curs de istoria literaturii grecești. Epoca preclasică (sec. IX-VI î.e.n.)*, București, 1962; *Istoria literaturii eline* (în colaborare cu Maria Marinescu-Himu), București, 1972; *Poezia latină în lumina influențelor grecești. Prelegeri de topologie comparată*, București, 1976; *Scriitori greci și latini*, pref. N.I. Barbu, coordonare în colaborare cu N. I. Barbu, București, 1978; *O istorie a Greciei antice*, București, 1988; *Istoria epocii elenistice*, București, 1996; *Jocurile cu satyri în Antichitatea greco-romană*, Iași, 1998. **Ediții:** *Filosofia greacă până la Platon*, I, 1-2 – II, 1-2, introd. Ion Banu, îngr. și coordonare în colaborare cu Ion Banu, indici Cristian Popescu, București, 1979-1984. **Traduceri:** Aristofan, *Broaștele*, îngr. și pref. trad., București, 1974; Herodot, *Istorie*, I-II, îngr. și introd. trad., București, 1961-1964 (în colaborare cu Felicia Vanț-Ștef); Cassius Dio, *Istoria romană*, I-III, îngr. și introd. trad., București, 1973-1981; Polybios, *Istorie*, II-III, îngr. și pref. trad., București, 1988-1995; Platon, *Scrisori*, îngr. și pref. trad., București, 1997; Porphyrios, *Viața lui Pitagora*, în Porphyrios, *Viața lui Pitagora. Viața lui Plotin*, îngr. și introd. Cristian Bădiliță, Iași, 1998; *Epicurea*, îngr. și introd. trad., București,

1999 (în colaborare cu Constantin Balmuș); Plutarh, *Viețile paralele: Demostene și Cicero*, îngr. și pref. trad., București, 2000.

Repere bibliografice: A. Suceveanu, „*Istoria epocii elenistice*”, „*Pontica*”, 1997, 30. G.Dn.

PIATRA CRAIULUI, publicație apărută la Dragoslavele-Muscel, lunar, din aprilie 1928 până în aprilie 1929. Director-proprietar: George Ulieru, redactori: preotul I. Răuțescu și Iosif Catrinescu (acesta din urmă de la numărul 4/1928). Revista, subintitulată „Foaie pentru luminarea poporului”, nu are un articol-program, dar s-ar dori o continuatoare a „*Făcliei Muscelului*” (1926-1927), coordonată tot de George Ulieru. Având un grup restrâns de colaboratori, gazeta publică rețete medicale și sfaturi practice, articole de combatere a alcoolismului și a fumatului, pledând pentru o morală sănătoasă, întemeiată pe valorile creștine. George Ulieru traduce din Maurice Maeterlinck, Walt Whitman, Saadi, Rabindranath Tagore, Robert Burns, Francis Jammes, I. S. Turgheniev ș.a. Tot el publică fragmente dintr-un proiectat volum, *Însemnările unui medic de plasă*. Ca orice revistă provincială, **P.C.** a încercat să valorifice și folclorul, Dumitru I. Băjan semnând articolul *Ielele și originea lor*. Relief are componenta religioasă. I.R.

PICĂTURI DE ROUĂ, revistă apărută la Craiova, bilunar, din februarie 1931 până în ianuarie 1932, fără menționarea colectivului redacțional. Având formatul „Biletelor de papagal”, publicația propune unul din cele mai scurte articole-program: „Un «cuvânt înainte» înseamnă mai mult decât o spovedanie, o profesiune de credință. Ne vom feri de aceasta. Cuvântul nostru va fi simplu și curat: vroim ca picăturile de rouă să cadă rodnic pe floarea sufletului tău, cititorule!...”. Bine ilustrată în paginile revistei, poezia îi numără între semnatori pe Constantin Nisipeanu și pe Const. Jaleș. De consemnat articolele *Arta rustică românească* și *Propaganda pentru folclorul românesc*. Numărul 5-6/1931 inserează o dare de seamă (ilustrată cu un portret-caricatură) despre o conferință a lui N. Iorga, *Îndrumări culturale în viitor*, ținută la Craiova, numărul 8 fiind închinat marelui istoric român, venerat de redactorii revistei. Sunt găzduite cronici literare la un volum de epigrame al lui A.C. Calotescu-Neicu, la *Poezii alese* de Theodor Rosen, ca și la volumul de versuri *Sub vraja umbrelor* de Sabina Paulian. În 1932 publicația își schimbă formatul, dar dispare tot atunci. I.R.

PIENESCU, G.[heorghe] (19.III.1926, Dorohoi), editor. Este fiul Paraschivei (n. Vasiliu) și al lui Octavian Pienescu, licențiat în teologie și drept, magistrat. Urmează cursurile primare la școlile „Gheorghe Asachi” din Dorohoi (1933-1936) și „Sauciuc Săveanu” din Cernăuți (1936-1937), frecventând apoi Liceul „Mitropolitul Silvestru” din Cernăuți (1937-1940), Liceul „I. C. Brătianu” din Pitești (1940-1941) și Colegiul Național „Carol I” din Craiova (1941-1945). Este student la Facultatea de Litere și Filosofie din București (1946-1950), devenind, succesiv,

dispecer la Direcția Centrală a Editurilor, Poligrafiei și Difuzării Cărții (1950-1951), secretar general de redacție (1952-1953), redactor principal și șef al redacției de valorificare a moștenirii literare la Editura de Stat pentru Literatură și Artă și Editura pentru Literatură (1953-1971), ulterior la Editura Științifică și Enciclopedică (1971-1986). Colaborează la „Argeș”, „Gazeta literară”, „Steaua”, „România literară”, „Manuscriptum”, „Limbă și literatură”, „Viața românească”, „Familia”, „Curierul românesc” ș.a. A debutat editorial în 1957 cu ediția Vasile Alecsandri, *Ovidiu*. În martie 1977 cutremurul i-a dărâmat blocul în care locuia, molozul îngropând roadele unei munci de cercetare literară de trei decenii.

Editor care a făcut parte din echipa de elită de la Editura pentru Literatură și de la Editura Științifică și Enciclopedică, **P.** a fost preocupat de opera unor scriitori ca Dimitrie Cantemir, Vasile Alecsandri, A. I. Odobescu, Dinicu Golescu, Ion Agârbiceanu, Ion Sava, C. Rădulescu-Motru și P. P. Negulescu. Demersul său cel mai îndelungat și mai fructuos a constat însă în recuperarea din periodicele vremii a scrierilor lui Tudor Arghezi și în restituirea lor într-o amplă ediție. Dacă în 1959 Uniunea Scriitorilor a propus ca opera argheziană să fie editată într-o serie de opt volume, **P.** a alcătuit un sumar pentru treizeci și patru, amplificat apoi până la șaiszeci de volume. Timp de treisprezece ani a făcut „corvoadă” gingașă pe lângă „penița” lui Tudor Arghezi, a scotocit periodicele și zărele la care acesta a colaborat, a citit poetului tot ce a găsit, a făcut în întregime operațiunile cerute de o astfel de întreprindere și cu o devoțiune exemplară a pregătit pentru tipar douăzeci și șapte de volume în seria *Scrieri* (1962-1975). S-a petrecut însă una dintre cele mai nefericite întâmplări din istoria editării clasice române: acest editor, filolog și textolog experimentat, cum puțini sunt, este împiedicat să ducă până la capăt seria și nu i se permite să alcătuiască ediția critică a operei argheziene. A evocat el însuși, în „Familia”, motivele care l-au împiedicat să finalizeze proiectul. Cum ar fi arătat ediția critică se poate înțelege din ediția *Versuri* (I-II, 1980). Tehnica de editor foarte scrupulos a lui **P.** este vădită, de asemenea, în modul cum a stabilit textul studiului *Personalismul energetic* al lui C. Rădulescu-Motru (1984), nota la ediție ocupându-se, în zeci de pagini, de grafii, fonetică, fonetica sintactică, morfologia, formarea cuvintelor, sintaxa și lexicul operei avute în vedere. Încă în intervenția intitulată *Imixtiunea incompetentă în structura edițiilor*, apărută în revista „Luceafărul” (1980), ulterior și în alte articole din „România literară”, **P.** și-a exprimat dezacordul față de amputarea textelor clasice și a semnalat dificultățile de documentare și elaborare a edițiilor, inexistența instrumentelor de lucru necesare, a aparatului de copiere, absența unui cadru economic optim etc.

Ediții: Vasile Alecsandri, *Ovidiu*, București, 1957, *Teatru*, I-II, pref. Al. Piru, București, 1961-1962; A. I. Odobescu, *Scene istorice. Câteva ore la Snagov. Pseudo-cynegeticos*, București, 1961, *Opere*, I, pref. Tudor Vianu, București, 1965 (în colaborare), *Scrieri alese*, I-II, introd. Tudor Vianu, București, 1970, *Doamna Chiajna. Scene istorice. Zece basme mitologice. Călătorie din Paris la Londra*, pref. Tudor Vianu, București, 1970, *Pseudo-cynegeticos. Scene istorice din cronicile române. Câteva ore la*

Snagov. Articole, pref. Constantin Măciucă, București, 1972; Dinicu Golescu, *Însemnare a călătoriei mele*, București, 1963; Ion Agârbiceanu, *Opere*, I-XII, introd. Mircea Zăciu, București, 1962-1985; Ion Sava, *Măști*, pref. Ileana Berlogea, București, 1973; Tudor Arghezi, *Versuri*, I-II, pref. Ion Caraion, postfața edit., București, 1980; C. Rădulescu-Motru, *Personalismul energetic*, București, 1984; P. P. Negulescu, *Filosofia Renașterii*, pref. Răzvan Theodorescu, București, 1986; Dimitrie Cantemir, *Istoria ieroglică*, pref. Dan Horia Mazilu, postfață Aureliu Goci, București, 2001; George G. Potra, *Contribuții la istoricul țiganilor din România*, București, 2002. **Traduceri:** Pierre Riffard, *Dicționarul esoterismului*, București, 1998 (în colaborare cu Doina Pienescu); Roger Faligot, Rémi Kauffer, *Istoria mondială a serviciilor secrete*, I-II, București, 2000.

Repere bibliografice: Iordan Datcu, *Sub semnul Minervei*, București, 2000, 178-182; Niculae Gheran, *Arghezi - ieșirea din tunel*, ALA, 2002, 646. I.D.

PIETRARI, I. D. (pseudonim al lui Iosif C. Dumitrescu; 19.III.1899, Pietrari, j. Dâmbovița - 10.II.1986, București), poet. Este fiul Filofetei (n. Coman) și al lui Constantin Dumitrescu, notar. Urmează clasele primare în satul natal, fiind admis apoi la Școala Normală din București, pe care, datorită întreruperii cursurilor în vremea ocupației germane, o va absolvi abia în 1920. Învățător în câteva sate dâmbovițene și în Târgoviște, s-a transferat în 1939 la București. O vreme a funcționat ca revizor și inspector general școlar. Debutează publicistic relativ târziu, în 1926, la „Graiul Dâmboviței” (Târgoviște). Mai scrie, iscăind I. Dumitrescu-Pietrari, I. Aliniș, Secure, N. Pinten ș.a., și în alte gazete locale, precum „Ecolul Dâmboviței”, „Ancheta”, „Gorjanul”, și înființează el însuși „Suflet de țaran” (Târgoviște, 1932), care nu rezistă mult timp. La toate dădea și versificări ocazionale, cronici rimate sau epigrame. Acestea din urmă sunt strânse în volumul *Țepi... cu adresă* (1930). Ulterior își tipărește plachetele *Scrisori de primăvară* (1932), *Amintiri* (1935), *Depărțări* (1936), *Regelul meu* (1936), *Poeme cu livezi* (1937), *Poeme cu vin și haiduci* (1939), abia ultimele atrăgând întrucâtva atenția criticii. După mutarea în capitală, se apropie de cercurile literare, iar poeziile, inspirate de actualitatea tragică - amputările teritoriale suferite de țară, intrarea în război - îi sunt găzduite în „Convorbiri literare”, „Viața”, „Curentul magazin”, „Viața Basarabiei”, „Revista Bucovinei”, „Porunca vremii”, „Gazeta refugiaților”, „Gazeta luptătorilor” ș.a. De sub tipar îi ies acum *Scrisori pentru poeți* (1940), *Omagiale* (1940), *Ne fac dojană grea străbunii* (1940), *Carte cu eroi* (1941), *Spre zăpezi* (1943). A mai publicat, în colaborare, *Cartea cercurilor culturale* (1939). După 1944, când în treacăt se cere pedepsirea lui pentru „naționalism” și „instigare” la războiul antisovietic, numele îi dispăre din presă. Abia în 1968 este admis în Fondul Literar, de la care va primi pensie, și izbuteste în cele din urmă să editeze broșura *Din Țara lui April* (1970), conținând versuri pentru copii, și o antologie de autor, *Scrisori de primăvară* (1972).

Originea rurală și formația de normalist îl îndrumau pe tânărul **P.** spre tradiționalismul clasic, cu năzuința de a broda tabloulul idilizat al „cătunului bătrân” într-o comuniune totală

cu natura și cerul. Întrucâtva caracteristic în *Scrisori de primăvară* este tonul luminos, optimist, trimițând la George Coșbuc, urmat pe alocuri și în versificație. Curând, în *Amintiri* și în *Depărtări*, se întrevede și tensiunea dintre satul părăsit, veșnic țință a dorului și a nostalgiei, potențate tocmai de imposibilitatea întoarcerii și a regăsirii timpului pierdut, copilăria, și orașul ce rămâne mereu străin, sursă de angoase. Voința „modernizării” nu lipsește însă, relevându-se în afișarea identității dintre autor și eul liric, în adoptarea registrului colocvial, în recursul mai frecvent la regionalisme plastice, în asezonarea șugubeață a lucrurilor grave („Cimitirile./ Nu mă duce cu povești/ Că mă împrăprietărești/ C-o fișie de livadă/ În tăcuta ta ogradă...”), dar mai ales în multiplicarea imaginilor, a căror construcție amintește imediat pe „iconari”. Rezultatele sunt uneori notabile: „S-a închis amurgul ca un trandafir. / Noaptea mușcă lacom din obrazul serii/ Și peste cătunul cu basme-n chimir/ Își scutură cerul frunzele tăcerii” sau „M-aș vrea-n cătunul meu cu porumbei/ S-adun în piept căpițe mari de soare”. Alunecarea în artificiu („Vulpea serii/ A intrat în cortul zilei/ Și-n gingiile tăcerii/ Sparge sâmburii luminii”) și în manierism diminuează totuși mult efectul scontat. O înnoire e încercată și în placheta *Poeme cu livezi*. Inadecvat intitulată, ea însușează declarațiile, spovedania și testamentul haiducului Stoica; acesta, rânit în luptă cu puterea, agonizează timp de o săptămână. Episodul are încărcătură dramatică, iar personajul – relief epic, dar Stoica nu este în fond decât o mască a eului liric, care, de altfel, se exprimă și direct („Haiduc m-am vrut pe-a cerului Vlășie...”, – *Îndrăzneța haiducie*). Atât motivele, cât și cele două modalități sunt reluate în *Poeme cu vin și haiduci*, unde un text, *Eu*, creionează un autoportret („Sunt din Pietrari, un cot de vâgăună./ Nepot al răposatului Coman./ Rumân pietros și bulgăr de furtună/ Când mirosea ucazul că-i dușman”) și o „artă poetică” („Îmi place versul dur, ca o ghioagă/ S-aud din slove mustul gălgând. / Imaginea îmi place să o prind/ Ca lupul căprioara pe viroagă./ Nu cred în sulimanul de cuvinte/ Cum maică-mea în dresuri n-a crezut”). Paralel, P. practică și versificările ocazionale, preamărind pe puternicii zilei (inclusiv pe regele „său”) ori distribuind amabilități confrăților, nu fără să încerce a le sesiza tematica și stilul. La alt nivel este placheta *Ne fac dojană grea străbunii*, în care durerea sinceră și deosebit de intensă provocată de Dictatul de la Viena și de ultimatumul sovietic se împletește cu revolta împotriva celor care le-au acceptat, a lipsei de eroism și de spirit de sacrificiu. La extrema opusă se plasează *Carte cu eroi* și *Spre zăpezi*. Autorul e și aici sincer, pe alocuri surprinde tragismul războiului, însă multe pasaje sunt copleșite de versificări encomiastice și declamații bombastice. Experiența dublă, de poet și dascăl, se relevă în versurile din placheta *Din Țara lui April*. În schimb, culegerea *Scrisori de primăvară* e mai curând un eșec, deoarece autorul nu își poate selecta multe dintre poeziile mai reușite, pe altele revizuindu-le nefericit, probabil la solicitarea cenzurii.

SCRIERI: *Țepi... cu adresă*, Târgoviște, 1930; *Scrisori de primăvară*, Târgoviște, 1932; *Amintiri*, Târgoviște, 1935; *Depărtări*, Târgoviște,

1936; *Regelui meu*, Târgoviște, 1936; *Poeme cu livezi*, Târgoviște, 1937; *Poeme cu vin și haiduci*, București, 1939; *Cartea cercurilor culturale* (în colaborare), București, 1939; *Scrisori pentru poeți*, București, 1940; *Omagiale*, București, 1940; *Ne fac dojană grea străbunii*, București, 1940; *Carte cu eroi*, București, 1941; *Spre zăpezi*, București, 1943; *Din Țara lui April*, București, 1970; *Scrisori de primăvară*, pref. G.G. Ursu, București, 1972.

Repere bibliografice: Paul Popescu, I.D. Pietrari, „Orientări”, 1937, 7-8; B. Jordan, „Poeme cu livezi”, „Școala română”, 1937, 8-10; C. Fântăneru, „Poeme cu vin și haiduci”, UVR, 1939, 22; Ion Șugariu, „Poeme cu livezi”, MMN, 1939, 5-6; Teodor Al. Munteanu, „Scrisori pentru poeți”, CL, 1940, 7-12; C. Fântăneru, „Poeme cu livezi”, UVR, 1940, 19; George Popa, *Trei poeți cu cărțile lor*, TIA, 1940, 96; Perpessicius, *Opere*, IX, 102-104; Predescu, *Encicl.*, 297; Octav Sargețiu, I. D. Pietrari, VBA, 1941, 2-3; Traian Chelariu, „Spre zăpezi”, UVR, 1943, 31; Aureliu Goci, „Scrisori de primăvară”, RL, 1972, 34; Mircea Iorgulescu, „Scrisori de primăvară”, LCF, 1972, 38; Dorin Tudoran, „Scrisori de primăvară”, FLC, 1973, 9; *Scrisori din 20 iunie 1980 și 1 iulie 1980*, ADLTR, D-25, D-27; *Dicț. scriit. rom.*, III, 743-744. V.D.

PILDE FILOSOFEȘTI, carte populară. A circulat în limba română în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea atât prin tipărituri, cât și prin copii manuscrise integrale sau parțiale. Punctul de plecare al acestei cărți se află în culegerea monseniorului Antoine Galland, intitulată *Les Bons mots et les maximes des Orientaux. Traduction de leurs ouvrages en arabe, en persan et en turc*, apărută în 1694 la Paris. La Curtea lui Constantin Brâncoveanu, Antonio Maria Del Chiaro a tradus cartea în limba italiană. Din italiană în greacă a fost transpusă de Ioan Avramios (predicatorul Curții), iar din greacă în română e tălmăcită și tipărită de Antim Ivireanul la Târgoviște în 1713. Versiunea din 1713 avea deja diferențe față de selecția oferită de Galland și ele se înmulțesc în reeditări: în 1783 la Râmnic, prin grija lui Grigore Râmniceanu, în 1783 și 1795 la Sibiu, în 1786 inclusă în *Octoiul mic*, apoi în 1844 la Iași. Cele peste douăzeci și cinci de manuscrise păstrate provin în egală măsură din Țara Românească, Moldova și Transilvania, fiind copii executate după tipărirea cărții și ajungând până la jumătatea secolului al XIX-lea. Asocierea în miscelane se face cu *Floarea darurilor*, cu *Istoria Troiei*, cu cronografe, cu cronici în versuri. Uneori manuscrisele au și miniaturi naive, precum cele ale lui Copce Negoită din Piatra Neamțului (1783), care își schițează singur chipurile a doi filosofi, presupuși autori ai „pildelor”. Spre deosebire de *Floarea darurilor*, *Pilde filosofești* sunt alcătuite numai din maxime, fără exemple ilustrative. Dar aceste maxime conțin nu o dată imaginea care să le fixeze în memoria cititorului: „Mai bine iaste a bate hierul pe o necovală decât să stai toată zioa în picioare înaintea stăpânului tău cu mâinile legate la piept”; „Ucenicul ce citește fără de voia lui iaste asemenea cu un ibovnic ce n-are bani; călătorul ce n-are socoteală bună iaste ca pasărea fără de aripi; învățătorul ce nu se apucă de aceea ce știe iaste ca copacul cel fără de roade, și dervișul fără de știință iaste ca o casă ce n-are ușă.” *Pilde filosofești* se află printre primele cărți de înțelepciune tipărite în limba română. Selecția lui Galland din tezaurul oriental s-a făcut sub dominanta spiritului umanist, preocupat de

accentele așezate în comentariile asupra demnității umane. Atât versiunea italiană, cât și cea greacă și apoi cea românească fac, fiecare în parte, propria selecție, prin eliminări, adăugiri, prelucrări. Grigore Râmnicănu (1783) și Leon Gheuca (1786) își pun, de asemenea, amprenta asupra culegerii de pilde, deschisă intervențiilor prin natura structurii sale. Într-un manuscris, varianta din epoca brâncovenească este legată de câteva capitole dintr-o lucrare a lui Samuil Micu despre „învățătura politicească”. Dar ecoul cel mai important se identifică în scrierile fraților Golești: Dinicu Golescu, *Adunare de pilde bisericesti și filosofesti, de întâmplări vrednice de mirare, de bune gândiri și bune neravuri, de fapte istoricești și anecdote* (1826) și Iordache Golescu, *Pilde, povățuiri i cuvinte adăvurate și povești*. De asemenea, Petre Ispirescu le-a cunoscut și folosit. Și mai interesante sunt ecourile asupra repertoriului și modalităților de portretizare în frescele bisericesti.

Ediții: *Pilde filosofesti*, Târgoviște, 1713; ed., în Dușu, *Coordonate*, 71–116.

Repere bibliografice: Dușu, *Coordonate*, 47–64; Dușu, *Cărțile*, 21–28, 48, 105–125. C.V.

PILDER-KLEIN, Hermine (3.I.1901, Albeștii Bistriței, j. Bistrița-Năsăud – 20.III.1998, Heidelberg, Germania), traducătoare. După absolvirea școlii medii germane la Bistrița, **P.-K.**, fiica unui preot luteran și sora istoricului literar Karl Kurt Klein, studiază germanistica și filosofia la Universitatea din Cluj, de asemenea frecventează cursurile de filologie romanică, fiind atrasă de expunerile lui Sextil Pușcariu. Își continuă studiile în Germania, la Marburg, obținând în 1924 titlul de doctor, cu o disertație în domeniul dialectologiei săsești. Își desfășoară activitatea didactică la Sibiu, unde predă, la Liceul Evanghelic de fete, limbile germană și română, și la București, ca asistentă a profesorului Simion Mândrescu la Catedra de germanistică a Facultății de Litere și Filosofie. Renunță, datorită obligațiilor familiale, la cariera academică, dedicându-se în schimb traducerilor. În iunie 1958 este arestată și, după anchete îndelungate, condamnată de un tribunal militar clujean; va fi eliberată din detenție abia după cinci ani și jumătate. Motivul arestării: difuzarea unei cuvântări legate de problematica emigranților sași, discurs provenit din Germania. Părăsind țara în 1969, se stabilește la Heidelberg. În 1981 i se decernează Premiul Organizației Sașilor Ardeleni din Germania pentru întreaga activitate, inclusiv pentru efortul de transpunere a numeroase scrieri literare românești în limba germană.

Atașamentul față de literatura lui Liviu Rebreanu, originar, ca și **P.-K.**, din ținutul bistrițean, o determină să tâlmăcească mai întâi din proza lui: în 1942 publică în traducere, la o editură vieneză, romanul *Amândoi*, iar un an mai târziu, *Proștii*. Din 1943 datează și prima ei transpunere din scrierile lui Mihail Sadoveanu, *Noaptea de sânzienă*, urmată de *Viața lui Ștefan cel Mare*, *Povestiri din război*, *Ostrovul lupilor*, *Dumbrava minunată*. La fel, narațiuni de Ion Creangă, basme și *Amintiri din copilărie*, îi solicită atenția, cât și nuvele și schițe de I.L. Caragiale,

povestiri de B. Delavrancea, romanul *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* al lui Camil Petrescu și *Ulița copilăriei* de Ionel Teodoreanu. Din literatura postbelică **P.-K.** selectează tot pagini de proză: *Bijuterii de familie și Vânătoare de lupi* de Petru Dumitriu, *Desfășurarea* de Marin Preda sau *Străinul* de Titus Popovici.

Traduceri: Liviu Rebreanu, *Alle beide*, Viena, 1942, *Die Einfältigen*, Viena, 1943; Mihail Sadoveanu, *Sommersonnenwende*, Viena, 1943, *Der Wunderwald*, București, 1952, *Kriegserzählungen*, București, 1953, *Novellen und Erzählungen*, București, 1958, *Bojarensünde und andere Erzählungen*, Leipzig, 1958, *Das Leben Stefans des Großen*, București, 1958, *Die Wolfsinsel*, Berlin, 1962; I.L. Caragiale, *Novellen und Skizzen*, București, 1950; Petru Dumitriu, *Saat und Ernte*, Berlin, 1952; Barbu Delavrancea, *Novellen und Erzählungen*, București, 1955; Dumitru Mircea, *Weißes Brot*, București, 1955; Marin Preda, *Aufbruch*, București, 1955; Ion Creangă, *Kindheitserinnerungen*, București, 1956, *Das Märchen von Harap Alb*, București, 1956, *Der Lausejunge aus Humulești*, Berlin, 1958; Emil Gârleanu, *Der starke Held*, București, 1956; Cezar Petrescu, *Fram der Eisbär*, București, 1957; Titus Popovici, *Der Fremdling*, București, 1957; Camil Petrescu, *Letzte Liebesnacht, erste Kriegsnacht*, București, 1970; Ionel Teodoreanu, *Gasse meiner Kindheit*, București, 1971.

Repere bibliografice: Kurt Rein, *Laudatio der Dialektologin und Übersetzerin, Trägerin des Siebenbürgischen Kulturpreises 1981 Hermine Pilder-Klein*, „Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde”, 1981, 2; Hans Bergel, *Hermine Pilder-Klein zum 80. Geburtstag*, „Südostdeutsche Vierteljahresblätter”, 1981, 1; Hans Bergel, *Eine überragende Frauenspersonlichkeit*, „Vierteljahresblätter”, 1991, 1; Ortrun Scola, Annemarie Schiel, *Dr. Hermine Pilder-Klein, in Siebenbürgisch-sächsische Frauengestalten. Ihr Leben und Wirken*, f. 1., [1990], 85–88. J.W.

PILLAT, Cornelia (22.III.1921, București – 18.IV.2005, București), editor și memorialistă. Este fiica Ecaterinei și a lui Gheorghe Ene Filipescu, membru de frunte al Partidului Social Democrat, arestat la începutul anilor '50, mort în închisoare. **P.** este absolventă a Facultății de Litere și Filosofie din București (1948), cu specializarea istoria artei, unde i-a avut profesori pe Basil Munteanu, Alexandru Busuioceanu, Tudor Vianu, Mihai Ralea și unde a fost colegă cu Dinu Pillat, Virgil Untaru (Ierunca), Geo Dumitrescu, Tiberiu Tretinescu, Teohar Mihadaș, Ion Caraion, Monica Lovinescu, Dan Cernovodeanu, Mihnea Gheorghiu, Marin Sărbulescu, Pavel Chihăia ș.a. S-a căsătorit în 1945 cu Dinu Pillat, Monica Pillat fiind fiica lor. După o perioadă grea de „șomaj” forțat, în care tânăra familie a fost nevoită să vândă bunuri din casă și o mare parte din celebra bibliotecă a lui Ion Pillat, **P.** este acceptată în 1955 ca documentaristă la Institutul de Istoria Artei, condus de George Oprescu. În 1958 trece la Biblioteca Academiei Române, unde rămâne până în 1965, mai întâi ca bibliograf, apoi ca muzeograf. Din această perioadă datează lucrarea bibliografică *Gogol în literatura română. 1860–1960*, apărută în 1960, sub numele Cornelia Filipescu. În 1965 va fi reprimată la Institutul de Istoria Artei, în calitate de cercetător științific până în 1975, când se vede din nou transferată la Direcția Monumentelor Istorice.

Autoare a numeroase studii de istoria artei, publicate în volumele *Pictura murală în epoca lui Matei Basarab* (1980),

Variațiuni pe teme date în arta medievală românească (2003) sau în reviste de specialitate, semnatară a unei monografii închinată bisericii Crețulescu din București (1968), **P.** își lasă deoparte propriile preocupări și, la sfârșitul anilor '70, se dedică cu devotament și pasiune conservării și perpetuării memoriei familiei Pillat. O face și pentru că Dinu Pillat, dispărut în 1975, nu reușise, din pricina vremurilor potrivnice și a detenției, să împlinească dorința lui Ion Pillat, înscrisă testamentar, de a-i fi editată întreaga operă după un plan întocmit de el însuși. Documentându-se în arhiva familiilor Pillat și Brătianu și în bibliotecă, a dus la bun sfârșit o muncă de mare dificultate filologică și de erudiție, oferind cititorilor o remarcabilă ediție și poate cel mai fidel portret al poetului. Apărută inițial în șase volume (1983-1994), la care s-a adăugat al șaptelea, cuprinzând corespondența lui Ion Pillat (1998; Premiul Uniunii Scriitorilor), ediția completă va fi reluată - revizuită, adăugită și necenzurată - începând din 2000. Dar **P.** surprinde cu un volum de memorialistică intitulat *Eterna întoarcere* (1996; Premiul Fundației „Cella Delavrancea”). Critica a remarcat, dincolo de valoarea documentară a memoriilor, însușirile scriitoricești ale autoarei, ingeniozitatea narativă și harul portretistic. „Ofrandele” aduse celor trecuți în lumea umbrelor, dar și unei epoci apuse, au fost pe drept cuvânt comparate cu paginile din *Jurnalul fericirii* al lui N. Steinhardt, căci, asemenea monahului de la Rohia, **P.** se împăcase cu lumea, cu suferințele, cu Dumnezeu.

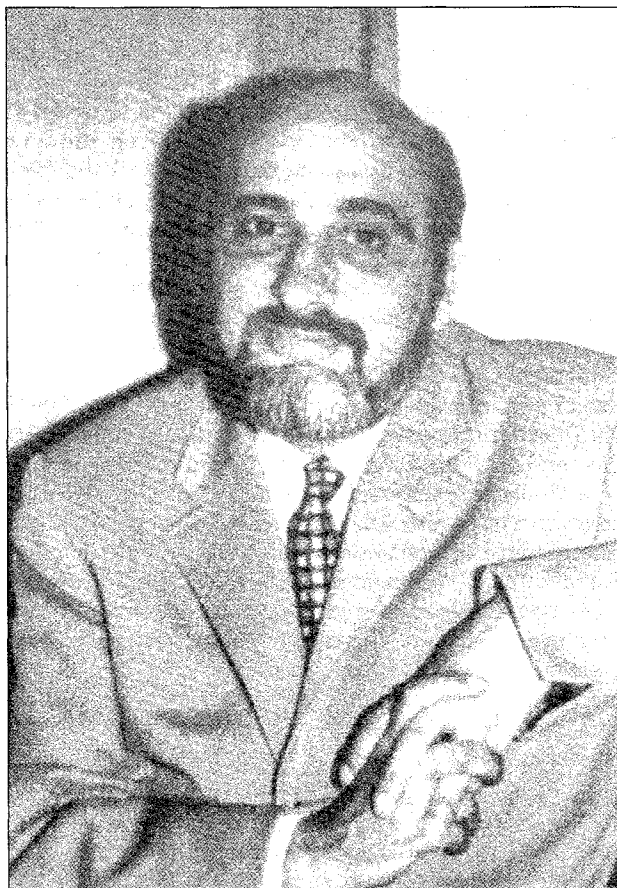
SCRIERI: *Gogol în literatura română. 1860-1960*, București, 1960; *Eterna întoarcere*, pref. Doina Uricariu, București, 1996; ed. (*Ofrande*), București, 2002. **Ediții:** Ion Pillat, *Poezii [Opere]*, I, introd. Adrian Anghelescu, postfața edit., București, 1983, *Opere*, vol. II, București, 1985, vol. III, introd. Monica Pillat, București, 1986, vol. IV, pref. Ov. S. Crohmălniceanu, București, 1988, vol. V, pref. Mircea Martin, București, 1993, vol. VI, postfața edit., București, 1994, vol. VII, București, 1998, *Opere*, I-V, București, 2000-2003.

Repere bibliografice: Ornea, *Actualitatea*, 140-144; Z. Ornea, *O evocare tulburătoare*, RL, 1996, 36; Barbu Cioculescu, *Războiul cărților, tristetea memoriei*, CNP, 1996, 8; Barbu Cioculescu, *Reîntoarcerea Corneliiei Pillat*, VR, 1996, 9-10; Corina Anghel, „*Eterna reîntoarcere*”, CNP, 1997, 5; Daniel Cristea-Enache, *Lumini și umbre*, CC, 1997, 5-7; Gabriel Dimisianu, *O lume prefăcută în nisip*, RL, 2003, 4. C.Br.

PILLAT, Dinu (19.XI.1921, București - 5.XII.1975, București), prozator, critic și istoric literar, editor. Este fiul pictoriței Maria Pillat (n. Procopie Dumitrescu) și al poetului Ion Pillat. Urmează cursurile Liceului „Spiru Haret” (1932-1940), în a cărui revistă, „Mlădița”, debutează în 1933 cu *O călătorie la Constantinopol*, și ale Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București, absolvită în 1945. Își susține teza de doctorat, *Romanul de senzație în literatura română din a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, cu excursul suplimentar *Contribuțiuni la biografia lui Ion Pillat*, în 1947, îndrumător fiindu-i G. Călinescu, al cărui asistent a fost între 1945 și 1947. Își pierde postul de la Universitate și străbate o lungă perioadă de privațiuni, optând forțat pentru soluții disperate, dureroase și umilitoare. Mai târziu, în decembrie 1956, devine

colaboratorul profesorului său, în calitate de cercetător la Institutul de Istorie Literară și Folclor din București. În martie 1959 este arestat și judecat în procesul cunoscut sub numele „lotul Noica - Pillat”, sub acuzația de „uneltire împotriva ordinii sociale și înaltă trădare de stat”, motivată, între altele, de scrierea romanului *Așteptând ceasul de apoi*, care circulase în manuscris. Condamnat la douăzeci și cinci de ani de muncă silnică, este eliberat din închisoare în 1964, după mai bine de cinci ani, și își reocupă postul de cercetător (păstrat grație lui G. Călinescu), activând în cadrul Institutului până cu câteva luni înainte de stingerea din viață.

După „Mlădița”, **P.** scrie la „Vlăstarul”, revista Liceului „Spiru Haret”, publicând, din 1934, câteva eseuri despre nuvela și romanul românesc, cronici literare diverse, dar și proze lirice. Se conturează din această perioadă cele două direcții principale ale carierei sale. Debutul criticului este considerat însă cel din 1938, când semnează în „Universul literar” articolul *Nuvelistica lui Ionel Teodoreanu*. Colaborează în aceeași perioadă și la „Preocupări literare”. Ca romancier, începe în 1941, la revista „Albatros”, cu pagini din *Jurnalul unui adolescent*, versiune intermediară a romanului *Timerețe ciudată*, tipărit în volum în 1943, cu o prefață de Ionel Teodoreanu. Deși „de o dezarmantă naivitate juvenilă” (Alexandru Paleologu), romanul interesează prin prospețimea stilului, cât și prin

valorificarea liniei gidiene a esteticii autenticității. Cele câteva considerații scrise de Ion Pillat atunci când a citit romanul fiului său reprezintă o schiță sumară a subiectului: „Romanul – foarte scurt și concis și nu din lipsă de materie, ci dintr-o concentrare organică [...] – îmi pare prețios mai ales prin dublul plan spiritual și moral în care evoluează personajele sale. Tinerețea lor, ecou al celei a autorului însuși, e încântătoare tocmai în nevoia, atât de firească la vârsta aceea fericită în ochii numai ai cititorului ce nu o mai are, de a se confrunta mereu cu absolutul în idei, în sentimente, în gesturi. Orice tânăr e un inadapdat.” Cu toate aceste calități, cartea, apărută în plin război, va trece neobservată. În *Moartea cotidiană* (1946) autorul face un salt spre o mai mare detașare și luciditate în descrierea vieții cotidiene a unei familii de mici intelectuali burghezi, ale căror existențe cenușii sunt surprinse pe fundalul unui peisaj urban la fel de șters și dezolant. „*Moartea cotidiană* – scria N. Steinhardt – s-a vrut o rapidă căutătură asupra unui mediu sfâșietor de banal și sordid, de natură a incita la deznădejde și a da senzația nereușitei.” Din nou fără ecou în critica vremii, romanul nu este comentat nici după ce pare a fi redescoperit, în 1979, la adevărata lui valoare de „modernitate aproape sincronă, dacă nu protocronă a temei înstrăinării” (Emil Manu). În 1948 P. îi scrie lui G. Călinescu despre finalizarea celui de-al treilea roman, având ca model *Demonii* lui Dostoievski și intitulat inițial *Vestitorii*, ulterior *Așteptând ceasul de apoi*. Scriitorul trata un subiect delicat, privind mișcarea legionară, în dorința de a-i înțelege doctrina care a condus la fapte reprobabile și la crimă. Din nefericire, textul, confiscat în momentul arestării, împreună cu alte fișe și manuscrise, s-a rătăcit în arhivele Securității, de nu cumva va fi fost distrus împreună cu alte documente. O soartă care împiedică aceste romane să participe la viața genului, cu toate că aici există ceea ce Eugen Simion numea un „spirit în avangardă în proza noastră”. După ieșirea din închisoare, P. renunță să mai scrie roman. Versuri nu a compus niciodată, deși avea o mare pasiune pentru poezie, înverdată prin traduceri din R. M. Rilke, cronici literare la cărți de poezie și prin antologia *O constelație a poeziei române moderne* (1974), și se dedică criticii literare. Volumul *Mozaic istorico-literar. Secolul XX* (1969) se ocupă de „cazuri literare insolite”, precum M. Blecher, Emil Botta, Serghei Esenin, pentru că din cultură pe critic îl interesau mai ales „chestiunile care puteau furniza certitudini tensiunilor sale interioare” (Lucian Valea), dar și reconstituirea biografiei unor autori precum Ion Pillat, Ion Barbu sau G. Călinescu, Ionel Teodoreanu, V. Voiculescu, pe care i-a considerat întotdeauna părinți spirituali. În 1976 apare postum eseu *Dostoievski în conștiința literară românească*, cu o prefață de Alexandru Paleologu. Din păcate neterminat, eseu include și dezvoltă mai multe articole: *Exegeze dostoievskiene*, B. Fundoianu și cazul Dostoievski, *Descoperirea lui Dostoievski*, *Romanul românesc și influența rusească*.

SCRIERI: *Tinerețe ciudată*, pref. Ionel Teodoreanu, București, 1943; *Moartea cotidiană*, București, 1946; ed. pref. Ana-Maria Boariu, postfață Monica Pillat, București, 1979; *Romanul de senzație în literatura română din a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, București, 1947; *Mozaic*

istorico-literar. Secolul XX, București, 1969; ed. 2, București, 1971; Ion Barbu, București, 1969; ed. 2, București, 1982; *Dostoievski în conștiința literară românească*, pref. Alexandru Paleologu, București, 1976; *Itinerarii istorico-literare*, îngr. și pref. George Muntean, București, 1978; *Tinerețe ciudată. Moartea cotidiană. Jurnalul unui adolescent*, îngr. și pref. Monica Pillat, București, 1984. **Ediții, antologii:** Ion Pillat, *Poezii*, I-II, pref. Mircea Tomuș, București, 1967; Ion Barbu, *Pagini de proză*, pref. edit., București, 1968, *Versuri și proză*, pref. edit., București, 1970; Valeriu Ciobanu, *Fiul lunii*, pref. edit., București, 1969; M. Blecher, *Întâmplări în irealitatea imediată. Inimi cicatrizate*, pref. edit., București, 1970; Ștefan I. Nenișescu, *Ani*, pref. Al. A. Philippide, București, 1973; Ionel Teodoreanu, *Pagini cu copii și adolescenți*, București, 1973; *O constelație a poeziei române moderne*, București, 1974; G. Călinescu *În conștiința literară a contemporanilor*, pref. George Muntean, București, 1999.

Repere bibliografice: Ion Caraion, „*Tinerețe ciudată*”, TIL, 1943, 2343; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 362–364; Perpessicius, *Opere*, XII, 469–473; Petru Comarnescu, „*Tinerețe ciudată*”, TIL, 1944, 2413; Octav Șuluțiu, „*Tinerețe ciudată*”, RFR, 1944, 1; Al. Piru, *Romanele d-lui Dinu Pillat*, „*Națiunea*”, 1946, 232; N. Papatanasu, „*Moartea cotidiană*”, „*Drapelul*”, 1947, 617; Piru, *Panorama*, 400–403; Nicolae Manolescu, „*Mozaic istorico-literar. Secolul XX*”, CNT, 1969, 28; George Muntean, „*Mozaic istorico-literar. Secolul XX*”, „*Ion Barbu*” RITL, 1969, 4; Nițescu, *Scylla*, 25–30; Piru, *Varia*, I, 339–349, 511–513; Șerban Cioculescu, *O nouă antologie lirică*, RL, 1974, 27; Nicolae Manolescu, *Antologii de poezie*, RL, 1974, 30; *In memoriam. Dinu Pillat*, RITL, 1975, 4; Iorgulescu, *Al doilea rond*, 67–71; Valea, *Oameni*, 117–122; Adrian Marino, *Repere dostoievskiene*, LCF, 1978, 12; Cristian Livescu, „*Itinerarii istorico-literare*”, CRC, 1978, 50; George, *Sfârșitul*, II, 340–342, III, 149–153; Manu, *Eseu*, 244–247; Raicu, *Practica scrisului*, 421–425; Emil Manu, *Reîntâlnire cu Dinu Pillat*, LCF, 1979, 1; Cioculescu, *Itinerar*, III, 338–343, IV, 427–432; Steinhardt, *Incertitudini*, 159–163; Paleologu, *Ipozeze*, 69–95; Ion Vlad, *Proza lui Dinu Pillat*, TR, 1984, 49; Anghelescu, *Lectura*, 215–219; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, 86–91; Simion, *Scriitori*, IV, 37–44; Al. Săndulescu, *Un mare nedreptățit: Dinu Pillat*, JL, 1990, 18; Arșavir Acterian, *Dinu Pillat între credință, creație și pușcărie*, RL, 1991, 41; Grigurcu, *Peisaj*, 96–99; Ierunca, *Subiect*, 53–56; Negoiescu, *Scriitori contemporani*, 345–348; Virgil Ierunca, *Anotimpurile lui Dinu Pillat*, RL, 1996, 16; Barbu Cioculescu, *Călinescu for ever*, RL, 2000, 22; *Dicț. esențial*, 661–662; Carmen Brăgaru, *Dinu Pillat. Un destin împlinit*, București, 2000; Gabriel Dimisianu, *Romancierul Dinu Pillat*, RL, 2001, 46; *Dicț. analitic*, III, 79–81; Popa, *Ist. lit.*, I, 271; Carmen Brăgaru, *O restituire*, RL, 2002, 48. C.Br.

PILLAT, Ion (31.III.1891, București – 17.IV.1945, București), poet, traducător și eseist. Este fiul Mariei (n. Brătianu) și al lui Ion N. Pillat, senator, moșier de veche origine răzeșească. După școala primară și primele trei clase ale cursului gimnazial, făcute la Pitești în particular, urmează clasa a IV-a la Liceul „Sf. Sava” din București (1905), înscriindu-se în același an la Liceul „Henri IV” din Paris, unde își ia bacalaureatul în 1909. Urmează studii de litere, istorie, geografie și drept la Sorbona, susținându-și licența în litere (1913) și în drept (1914). În 1919 se află, ca secretar, în delegația României la Conferința de Pace de la Paris. În perioada interbelică, până în 1938, este deputat și senator. În 1936 e ales membru corespondent al Academiei Române și i se decernează Premiul Național pentru literatură. Versuri ar fi început să compună de prin 1905. După

înapoierea de la studii, merge uneori la cenaclul revistei „Convorbiri literare” și debutează în ianuarie 1912 în publicația junimistă, iar primul volum, *Povestea celui din urmă sfânt*, îi apare la Paris, tot în 1912. Asiduu îl frecventează pe Al. Macedonski, pe care îl cunoscuse anterior și căruia, în același an 1912, îi editează volumul *Flori sacre*. Face parte, împreună cu Adrian Maniu și Horia Furtună, din conducerea revistei „Flacăra” (1914), între 1922 și 1924 scoate, cu Tudor Arghezi și Vladimir Streinu, „Cugetul românesc”, participă, alături de N.I. Herescu și V. Voiculescu, la conducerea „Pleiadei” (1934). Pentru un timp s-a apropiat și de gruparea de la „Gândirea”. Colaborează cu articole, versuri și traduceri la „Adevărul literar și artistic”, „Arta”, „Azi”, „Calendarul”, „Cronica” lui Tudor Arghezi, „Cuvântul literar și artistic”, „Flacăra”, „Revista Fundațiilor Regale”, „România literară”, condusă de Liviu Rebreanu, „Viața nouă”, „Viața românească” ș.a.

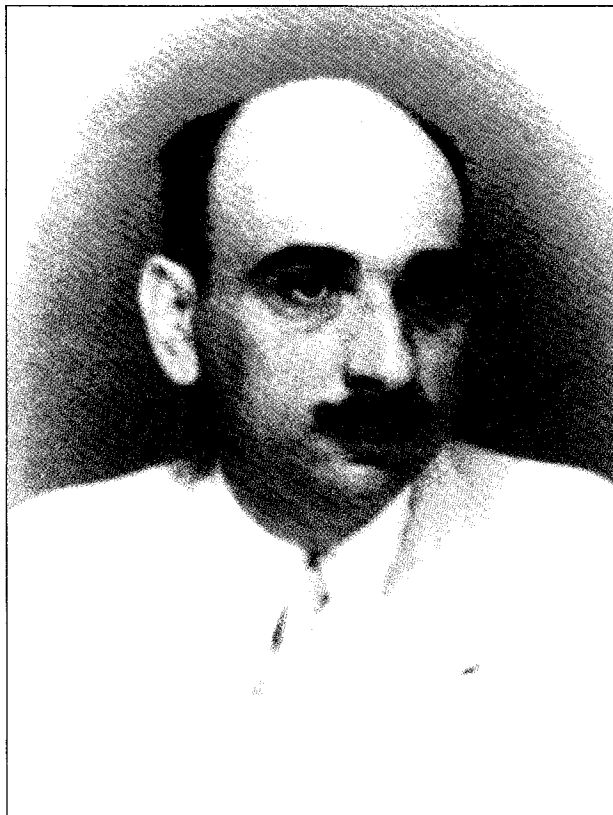
Versurile timpurii ale lui P., grupate în ediția antumă definitivă (*Poezii*, I-III, 1944) sub titlul *Casa amintirii*, prezintă interes doar ca exerciții, având ca însușire incontestabilă îndemnarea imitativă. Sunt mimați cu dexteritate atât poeți consacrați (Mihai Eminescu, V. Alecsandri, Al. Macedonski, Duiliu Zamfirescu, G. Coșbuc, Panait Cerna, St. O. Iosif, D. Anghel), cât și confrăți ceva mai vârstnici, precum Tudor Arghezi și Al. T. Stamatiad. La Paris începe să compună după modele parnasiene, nu fără a utiliza în continuare maeștri ai poeziei naționale, „însă teribil travestiți, până la nerecunoaștere, în costume exotice” (G. Călinescu), precum și poeți din alte literaturi și din epoci extrem de diferite, de la Omar Khayyam la Giosuè Carducci, de la romanticii și prerafaeliții englezi la Heine, de la Lafcadio Hearn la André Gide, de la Maurice de Guérin la Gabriele D’Annunzio. Aceasta, mai ales în *Visări*

păgâne (1912). În *Eternități de-o clipă* (1914), dar îndeosebi în *Amăgiri* (1916) și în *Grădina între ziduri* (1919), parnasianismul e complicat cu un simbolism artificial, fiind puși la contribuție, între alții, Baudelaire, Mallarmé, Verlaine, Rimbaud, Moréas, Rodenbach, Maeterlinck, Henri de Régnier, Albert Samain, Oscar Wilde, Valéry, valorificați mai mult în latura exterioară, iar dintre români îndeosebi Macedonski și D. Anghel. Se pot identifica și reminiscențe romantice franceze (Hugo, Alfred de Vigny), corespondențe cu Francis Jammes, similitudini cu Duiliu Zamfirescu, și indicațiile de izvoare s-ar putea înmulți. E vorba – menționează chiar autorul – de „influențe multiple, variate, disperate” și – se poate adăuga – neasimilate, multe din ele neasimilabile, unele fiind refuzate de „firea adâncă” a poetului. O cercetare minuțioasă ar stabili, de asemenea, proporțiile influenței culturii sale istorice și geografice asupra versurilor din primele volume, atât de încărcate de nume proprii și de cuvinte desemnând realități exotice, încât străbaterea lor reclamă foiletarea enciclopediilor și a atlasului. În anii de studii, poezia este pentru P. un prilej de verificare a gustului și a cunoștințelor și, în mare măsură, un exercițiu pentru desăvârșirea meșteșugului versificării. Fără să experimenteze prea variate moduri prozodice, poetul le cultivă perseverent pe acelea în care se va exprima și în opera de maturitate. Preferința lui merge către versul iambic de paisprezece silabe, dar folosește destul de frecvent și endecasilabul, uneori alexandrinul, din când în când și versul mai scurt. Foarte rar recurge la versul liber, toată iubirea sa fiind dăruită definitiv „sfintelor silabe cu rimă și cezură”. În două-trei rânduri ritmează în metru antic, construind hexametri și tetrametri amfibrahici și dactilici. Nu lipsesc procedările instrumentaliste. În cuprinsul lor, *Visări păgâne* (un fel de replică la *Florile Bosforului* de D. Bolintineanu), în parte și *Eternități de-o clipă*, mai puțin *Amăgiri* sunt piese arheologice-exotice, iar sub aspectul realizării le este proprie maniera estetizantă. Motivele sunt mai ales din lumea Orientului Apropiat și Îndepărtat, dar și din mitologia greacă (*Centaurii*), nelipsind (mai cu seamă în *Eternități...*) priveliștile de metropolă occidentală (*Sonete pariziene*), iar procedeul constă în descripția și declamația romantică bine poleită cu numiri care amintesc în permanență că e vorba despre un „muzeu”: „În nor de fum și flăcări se năruie și pier/ Khanat, regat, imperiu din Tibru la Baikal./ Pe urma noastră crește neghină și tăcere,/ Și pasărea de pradă și corbul nu ne cere/ Să spunem de ni-e faima Baber sau Hasdrubal.” Biruința a tehnicii, a îndemnării, versul este, în cazul lui P., anterior poeziei. Evoluția poetului exemplifică – zice Vladimir Streinu – „legea după care, dacă poezia duce la știința versului, știința versului generează de asemenea poezie”. O generează începând chiar din întâiul volum. În spațiul rece al *Visărilor păgâne* se constituie intermitent, în marginile canoanelor adoptate, priveliști care încântă prin stilizarea delicată, prin grație, prin conturul ferm al desenului. Piese de rezistență sunt unele dintre cele cuprinse în grupajul *Centaurii*, alături de care pot fi așezate ierarhic *Barbarul* și *Krum cuceritorul*, ce anunță *Cântecele stepei* din *Eternități...* Alcătuit sub impulsul *Centaurului* lui Maurice de

Guérin, pe care îl va și traduce, dar cu punctul de plecare într-un vis, ciclul *Centaurei* comunică sentimentul straniei damnațiunii de a fi „zeu și ființă deodată” cu o energie aproape argheziană, în viziuni inedite. În *Barbarul* poetul nu face decât să proiecteze aceeași stare de vitalitate torturantă, însă în expresie mai frustă, în alt decor, asiatic, pentru ca în *Krum cuceritorul* să construiască, parcă din piatră, o înfățișare de centaur sălbatic: „Pe armăsar în spume oprit, ca un erete/ Privirea o rotește flămândă pe câmpii./ Oștirile-i în urmă se-nalță mii și mii./ Desfășurând spre zare un mișcător perete!”. Motivul „barbariei” va fi reluat într-un cadru larg în *Cântecul stepei*, cărora Tudor Vianu le găsește afinități cu *Anabasis*, poemul lui Saint-John Perse, tradus de asemenea de poet. În întregul lui, *Eternități...*, de o factură nu mai puțin livrescă decât prima culegere, se diferențiază printr-o degajare de balastul erudiției, printr-o inspirație mai liberă, o anume detașare de obiectul evocării sau al contemplației. Tablourile sunt obținute prin aceeași elaborare, însă au o luminozitate mai sudică, iar liniile desenului câștigă în suplețe, schițând o tendință de muzicalizare. Lui **P.** îi reușesc profiluri grațioase, vrednice să ornameze vase grecești. Finciar parnasiene, poemele sunt lucrate deseori cu o tehnică simbolistă. *Vocea de pe prora* din grupajul *Ecouri marine*, de exemplu, e transmisă cu mijloacele lui D. Anghel. Unul dintre *Sonetele corintiene*, *Lais*, pare o variantă a vreunei „romanțe pentru mai târziu” de Ion Minulescu. Pe scară mult mai largă se recurge la tehnica simbolistă în *Amăgiri*. E tot un simbolism programatic, un produs de laborator, fruct rece al inteligenței. Oricare i-ar fi procedeele, poetul continuă să fie mai aproape de Hérédia decât de Verlaine. Noi progrese sunt realizate în *Grădina între ziduri*, dar și aici simbolismul rămâne în bună parte exterior. **P.** scrie ca simbolistii fără a deveni simbolist. El împrumută recuzita școlii, vorbește de „domnița-nlănțuită de vrăji medievale”, de parcuri în care „frunza cade arămie”, de „zeul toamnei trist și singur”, de „apele tăcerii”, în care se privește un „palid Narcis”, de „o țară fabuloasă cu crânguri de polip”, însă toate acestea nu sunt moduri ale unei trăiri „muzicale”, ci imagini, literatură. Corespondențele sunt, dacă nu forțate, oricum exterioare: „Și frunzele foșniră pulberate.../ Foșniră cum foșnește amintirea”. Pe scurt, livrescul continuă să fie preeminent. Modelele se lasă ușor identificate. *Satan* trimite la Baudelaire și la Macedonski, prin unele detalii și la prerafaeliți, nu și la Rollinat, al cărui decadentism extrem nu putea conveni unui temperament echilibrat. În *Grădina între ziduri* mai pot fi identificați Maeterlinck, Henri de Régnier, Francis Jammes, Albert Samain mai ales, aduși însă cu multă decizie la o cheie proprie. Poezia străbate, încet dar sigur, un proces de diferențiere, al cărui rezultat va fi un veritabil salt, marcat de volumul *Pe Argeș în sus* (1923). Dar una dintre piesele cele mai bune, *Acți soti pe vremuri*, fusese scrisă în etapa premergătoare apariției volumului *Grădina între ziduri* și a aparținut inițial acestuia. Nu e unica poezie de inspirație autohtonă anterioară fazei tradiționaliste, de vreme ce *Balta*, *Seară la Miorcani* se înscriu în aceeași linie. Noutatea nu e doar de decor și se exprimă într-o subiectivizare sporită, originală, a tablourilor, în

muzicalizarea picturii, în lirism. E interesant cum, pe măsură ce se emancipează de influențe, inclusiv de cele simboliste, **P.** devine cu adevărat simbolist. Henri de Régnier, Albert Samain și Francis Jammes mai ales sunt asimilați personalității proprii, în sfârșit definitiv conturată, iar simbolismul, autohtonizându-se, devine un principal mod al tradiționalismului. Nota individualizantă o dă adâncimea zonelor sufletești. Poetul nu mai zugrăvește peisaje, ci se autoexprimă în peisaj. Fără a dizolva priveliștile în „fantazie”, ca D. Anghel, spre a transmite doar stări vagi, vapoase, poetul Miorcanilor și al Floricai nici nu scrie „pasteluri”. Afinitățile temperamentale cu Alecsandri, menționat nominal într-un distih („La lampă, când ziua cu totul s-a umbri, / Voi reciti «Pasteluri» de V. Alecsandri”), sunt vădite, însă e aici un Alecsandri trecut prin toată arta europeană antinaturalistă și antiparnasiană. În *Mărturisiri* (1942) **P.** își definește creația din etapa „tradiționalistă” drept „o poezie a pământului spiritualizat în vreme, a timpului materializat în amintire”. În alți termeni, o poezie în care contrariile se substituie unul altuia: spațiul (materia) devine stare de spirit, nonmateria, timpul se spațializează. Melea-gurile copilăriei se confundă cu leagănul lumii, „dealul albăstrit de lună” al Floricai dobândește caractere edenice. Reîntâlnirea Argeșului, a Râului Doamnei, în care „arde sclipind” trecutul, este pentru poet o regăsire de sine. Florica e Olimpul lui. În cercul de vrajă al satului străbunilor, evadând din timpul profan, se intră într-un timp, s-ar putea zice,

VIATA

- 1891**   **martie 31** Se naște la București Ion Pillat, primul dintre cei trei copii ai Mariei Pillat, cea de-a doua fiică a lui Ion C. Brătianu, și ai lui Ion N. Pillat, moșier și senator.
- 1891–1904**   Își petrece copilăria în casa bunicilor de la Florica, în vila Brătienilor de la Predeal, iar în timpul verii la moșia tatălui său de la Miorcaeni, pe Prut, în nordul Moldovei.
Urmează cursul primar și primele trei clase de gimnaziu la Pitești, ca elev pregătit în particular.
- 1905**   Frecventează clasa a IV-a la Liceul „Sf. Sava” din București.
decembrie 2 Mama își duce copiii (Ion, Pia și Nicolae) la Paris, pentru a-și desăvârși aici învățătura.
Se înscrie la Liceul „Henri IV”.
Vacanțele le petrece în țară, unde ia parte, alături de unchi și mătușile sale, la excursii în munții Bucegi, Făgăraș, Ciucaș, Retezat, Ceahlău, în Deltă, Bărăgan, Dobrogea și în nordul Moldovei.
- 1906**
- 1907–1908**   Călătorește mult prin Franța, Elveția, Anglia, Italia, Turcia.
- 1909**   Își ia examenul de bacalaureat, trecând primul la matematică, compoziție franceză, istorie și geografie și al doilea la filosofie.
- 1910**   Își întrerupe șederea la Paris pentru a efectua în țară serviciul militar la Regimentul 2 Artilerie de Câmp, tradițional în familia Brătienilor.
- 1910–1914**   Ca student la Paris, tot conform tradiției familiale, studiază atât istoria și geografia, cât și dreptul. Frecventează însă și cursurile Facultății de Litere și Filosofie. Este epoca entuziasmului pentru poezii Leconte de Lisle, José-Maria de Hérédia, Charles Baudelaire, Paul Verlaine, Stéphane Mallarmé, Lautréamont, Henri de Régnier, Maurice de Guérin, Maurice Barrès, dar și pentru André Gide, Oscar Wilde, E.A. Poe, Algernon Charles Swinburne, Dante Gabriel Rossetti ș.a.
- 1911**
- 1912**
- 1913**   **noiembrie** Obține licența în litere.
Întreprinde o călătorie în Italia și pe Riviera franceză.
Reîntors pentru scurt timp în țară, ia parte ca sublocotenent la campania din Bulgaria.

OPERA

septembrie Într-o scrisoare îi trimite mamei sale poemul *S-audus*, publicat peste ani, într-o nouă variantă, și în volum.

ianuarie 13 Din Paris îi trimite bunicii sale materne poemul *În catedrală*, scris sub impresia unei vizite la Chartres.

mai 4 Îi comunică prietenei sale Florica Rosetti, nepoată dinspre soție a lui Titu Maiorescu, că a început să scrie poemul în proză *Povestea celui din urmă sfânt*; peste un timp îi va mulțumi că i-a trimis criticului câteva dintre poeziile pe care le compusese.

ianuarie În urma întâlnirii cu Titu Maiorescu, moment memorabil, tânărului poet i se recomandă să publice în „Convorbiri literare” patru poeme: *Cântec nocturn*, *Rugă budistă*, *El însuși*, *Anotimpurile*, care vor fi incluse în sumarul revistei. Debutează și în volum, la Paris, cu *Povestea celui din urmă sfânt*, o plachetă cu ilustrații de Petru Georgescu-Răchitanu. Publică volumul *Visări păgâne*, în care își adună producția poetică din anii 1910–1912.

Prin poetul Horia Furtună îl cunoaște pe Al. Macedonski, cărui îi editează entuziast volumul *Flori sacre*.

- 1914** În apartamentul din rue Pierre Curie nr. 4 se întrunesc tineri cu preocupări literare. Ei alcătuiesc gruparea *Academia celor 10*, care avea ca scop editarea unei *Antologii române contemporane*; secretar este poetul. Obține licența în drept. Revine definitiv în țară.
- 1915** **septembrie 6** Se căsătorește cu pictorița Maria Procopie Dumitrescu, fiica unui jurist, fost primar al capitalei. Tinerii locuiesc (până în 1925) în apartamentul din strada Romană nr. 6. Acest spațiu elegant amenajat era frecventat de prietenii poetului: Tudor Vianu, Ion Minulescu, Adrian Maniu, Oscar Walter Cisek, Horia Furtună.
- 1916** Se naște fiica sa, Pia.
Odată cu retragerea trupelor în Moldova, este nevoit să plece la Iași, fiind repartizat ca ofițer de legătură pe lângă armata franceză.
- 1918**
- 1919** Participă la Conferința de Pace de la Paris, în calitate de secretar al lui Al. Vaida-Voievod.
- 1920** Aflat la Paris, intenționează să dea examenele de doctorat în drept politic și economic, deoarece transilvănenii îl îndemnau să ia o catedră la Universitatea din Cluj.
noiembrie Se reîntoarce în țară pentru a-și susține candidatura pentru Parlament, depusă la Botoșani.
Își începe cariera de parlamentar.
- 1921** **noiembrie 19** Se naște fiul său, Constantin (Dinu) Pillat.
- 1922**
- 1923**
- 1924** **noiembrie** Rainer Maria Rilke îi trimite o scrisoare de mulțumire, invitându-l să viziteze Valais.
- 1925** Este deputat de Dorohoi, reprezentând Partidul Liberal. Se mută, împreună cu familia, în propria lor locuință, al cărei parter era ocupat de mătușa sa, scriitoarea Pia Alimăneșteanu.

Face parte, împreună cu Adrian Maniu și Horia Furtună, din conducerea revistei „Flacăra”.
Iese de sub tipar volumul *Eternități de-o clipă*.

Îi este editat poemul în proză *Iubita de zăpadă*.

Are revelația poeziei lui G. Bacovia, căruia îi editează volumul *Plumb*.

Preia conducerea revistei „Flacăra”, alături de Adrian Maniu și Horia Furtună.

Publică volumul de versuri *Amăgiri* și lucrarea *Poezia lui P. Cerna*. Încheie la Iași, împreună cu Al. T. Stamatiad, proiectul antologiei începute la Paris, pe care o intitulează *Poezie nouă. Poeme alese*, cu notițe biobibliografice și care include și câteva traduceri din poeți simbolști; lucrarea rămâne netipărită.

La Miorcani începe să compună o parte din poemele ciclului *Bătrânii*.

În ziua semnării Tratatului de pace de la Versailles îi apare la Paris, într-o ediție de lux cu tiraj mic, volumul *Grădina între ziduri* (pe care îl va reedita la București după un an).

Publică antologia *Poezia toamnei*.

Editează, împreună cu Tudor Arghezi și Vladimir Streinu, revista „Cugetul românesc” (care va apărea până în iunie 1924).

iunie Aflat la Călimănești, traduce poezii de Georg Trakl.

Traduce poeme de Francis Jammes și Yvan Goll, iar în colaborare cu O. W. Cisek versuri de Georg Trakl (în „Cugetul românesc”).

Publică volumul *Pe Argeș în sus*.

Transpune *Stanțe* de Jean Moréas și *Cântecul celor închiși* de Paolo Buzzi (în „Cugetul românesc”).

Traduce, în colaborare cu O. W. Cisek, *Studentul* de Yvan Goli (în „Contimporanul”).

Tălmăcește, în colaborare cu O. W. Cisek, *Cântecul vieții și al morții stegarului* *Cristoph Rilke* de Rainer Maria Rilke (în „Cugetul românesc”).

La Teatrul Național din București i se reprezintă *Dinu Păturică*, dramatizare după romanul lui Nicolae Filimon, scrisă în colaborare cu Adrian Maniu.

Scoate, împreună cu Perpessiciu, *Antologia poezilor de azi*, cu „chipuri” de Marcel Iancu (al doilea volum iese în 1928). Publică volumul de versuri *Satul meu*.

Traduce din poetul american Edgar Lee Masters (în „Contimporanul”).

- 1925
- 1926
- 1927   **aprilie** Face prima călătorie în Grecia.
iulie Este ales senator de Dorohoi.
- 1928   Vizitează orașele Rotterdam, Haga, Amsterdam și Praga, în calitate de delegat al Uniunii Asociațiilor pentru Societatea Națiunilor.
- 1929   Călătorește în Spania.
- 1930–1934   Plecă frecvent în străinătate (la Geneva, Viena, Bruxelles, Assisi, Paris), ca reprezentant în Comisia de Cooperare Europeană sau în Comitetul Intelectual.
Vizitează a doua oară Grecia (1933).
În drumurile lui, achiziționează asiduu cărți, ce vor alcătui o bibliotecă impresionantă, una dintre cele mai bogate din București.
- 1932
- 1933
- 1934   Descoperă Balciul, unde cumpără un teren la malul mării și își construiește o vilă.
- 1936   **mai 26** Este ales membru corespondent al Academiei Române. Face alte călătorii peste hotare.
I se decernează Premiul Național pentru literatură, alături de Gib I. Mihaescu, laureat postum.
- 1937   Între numeroasele vizite în Occident legate de activitatea sa politică, face a treia călătorie în Grecia, împreună cu familia. Suferă din ce în ce mai acut de tensiune arterială.

Împreună cu N. I. Herescu, începe să transpună alte poeme din Francis Jammes (în „Năzuința”).

I se reprezintă la Teatrul Național din București dramatizarea basmului *Tinerete fără bătrânețe*, realizată în colaborare cu Adrian Maniu.

Apar volumul de versuri *Biserica de altădată* și albumul *Florica* (în colaborare cu Ștefan Popescu).

Publică în volum versiunile realizate în colaborare cu N. I. Herescu din versurile lui Francis Jammes (*Poezii alese*).

Iese de sub tipar volumul *Limpezimi*.

Apare culegerea *Întoarcere*, alcătuită dintr-o selecție de poeme aparținând primelor sale patru volume.

Traduce douăsprezece stănte de Jean Moréas (în „Adevărul literar și artistic”).

Editează *Cântece din popor*, o selecție din cele mai frumoase cântece populare din toate zonele țării.

Traduce în presă din poezia americană (Walt Whitman, Emily Dickinson, Robert Frost, Carl Sandburg, Amy Lowell ș.a.).

Continuă să transpună, în colaborare cu O. W. Cisek, din Georg Trakl (în „Vremea”, „Contemporanul”, „Tiparnița literară”).

Îi apare volumul *Caietul verde*, adunând poeziile scrise între 1928 și 1932.

Publică în reviste traduceri din Goethe, Stefan George, Hugo von Hofmannsthal, Rainer Maria Rilke; transpune *Drumul magilor* de T. S. Eliot (în „Azi”) și *Anabasis* de Saint-John Perse ((în „Gândirea” și în volum).

Apare *Scutul Minervei*.

Semnează în periodice versiuni din T.S. Eliot, Goethe, Paul Claudel, Saint-John Perse, Chateaubriand, W. B. Yeats.

La Editura Cartea Românească, în colecția „Pagini alese”, încep să apară, sub îngrijirea sa, ediții de texte din mari scriitori români, însoțite de câte un studiu introductiv și o notiță biobibliografică. Seria este deschisă cu Ion Neculce, V. Alecsandri, Miron Costin și continuată în anii următori cu scrieri din secolul al XIX-lea.

Publică volumul *Pasărea de lut*, o selecție din poeziile apărute anterior.

Seria „Pagini alese” de la Cartea Românească e continuată de *Cartea dorului*, o antologie de poezii populare.

Iese de sub tipar placheta *Poeme într-un vers* și o ediție revăzută și întregită a *Caietului verde*.

Publică două antologii: *Poeți basarabeni* și *Poeți din Ardeal și Banat*.

Își strânge în volumul *Portrete lirice* o parte din conferințele dedicate momentelor semnificative din istoria poeziei universale moderne.

Apare *Tărnm pierdut*, cuprinzând versuri scrise între 1934 și 1936.

1937

1938

Vizitează Danemarca și Olanda, participând la Congresul Ligii Națiunilor Unite.

1939

ianuarie Se află la Băile Buziaș, ținând regim și urmând cura de băi. Aici citește multă dramaturgie franceză și poezie spaniolă.

1940

1941

1942

1943

1944

1945

aprilie 17 Suferă o congestie cerebrală în plină stradă. Transportat acasă în stare de inconștiență, Ion Pillat moare la orele 22. Este înmormântat în cavoul familiei din cimitirul Bellu.

leze de sub tipar în traducerea sa *Les Fleurs du mal* de Charles Baudelaire.

Scoate antologia *Din poezia germană*, cu versiuni transpuse din Friedrich Gottlieb Klopstock, Stefan George, Hugo von Hofmannsthal, Rainer Maria Rilke, Hans Carossa ș.a.

Ion Marin Sadoveanu îi cere să traducă piesa *Îngerul a vestit pe Maria* de Paul Claudel, pentru a o pune în scenă la Teatrul Național (tălmăcirea apare în volum în 1939).

Descoperă lirica spaniolă, din care începe să traducă.

I se editează volumul *Balcic*, ilustrat cu acuarele realizate de soția sa, Maria Pillat-Brateș.

Iese de sub tipar culegerea de versuri *Umbră timpului*.

Alcătuiește volumul de versuri *Drum lăuntric/Cumpănă dreaptă* (publicat postum).

Proiectează, sub titlul *Sufletul altora*, o culegere din traducerile sale (editate postum).

Proiectează o carte intitulată *Versuri regăsite* (din perioada 1927-1941).

Traduce din Maurice de Guérin și din Goethe (în „Gândirea”).

Publică volumul de versuri *Împlinire*.

februarie În „Revista Fundațiilor Regale” îi apar câteva pagini intitulate *Mărturisiri*.

Traduce din Stéphane Mallarmé, Shakespeare și Paul Valéry (în „Universul literar”).

Apare *Asfodela*, o selecție de poezii prefațată de N.I. Herescu.

Publică volumul *Tradiție și literatură*, care reunește articole și conferințe dedicate îndeosebi poeziei românești.

Transpune din poezia lui Friedrich Hölderlin (în „Revista Fundațiilor Regale”).

Publică în volum traduceri din poemele lui Maurice de Guérin.

La Editura Fundației Regale pentru Literatură și Artă îi apare în ediție definitivă întreaga operă poetică (*Poezii*, I-III).

folosind un cuvânt din *Joc secund*, „mântuit”. Acolo, integrat rândurilor statornice, strămoșești, poetul se simte restituit sieși. „Moșia aurită de-amurg și de-amintire” devine o „mănăstire vie”, înăuntrul căreia se trăiește în absolut. Repetarea prin veacuri a unor situații fundamentale, dar în decor schimbat, e modul participării la eternitate: o stare în care eternul și vremelnicul se confruntă tulburător. Poetul cutreieră, întovărașit de fiică, locuri străbătute altcândva de bunicul său cu altă copilă, bunica celei de acum (*Odihna tatii*), prilej de trăire simultană în trecut, viitor și prezent, adică în predecesori, în urmași și în sine însuși. Tema va reveni în *A doua elegie* din *Caietul verde* (1932), unde tatăl se recunoaște în fiu și se aude chemat cu glasul său de odinioară. Dar expresia artistică unică a unor asemenea simțăminte e poezia *Aci sosi pe vremuri*, în care paralelismul de situații, așezarea în palimpsest

a unor scene din veacuri diferite, esențial identice, altele numai în detalii, generează un rafinat lirism meditativ și de atmosferă. Pe drumul pe care a venit oarecând, într-o „berlină legănată prin lanuri de secară”, Calyopi, bunica, iat-o sosind acum pe viitoarea stăpână. Iubitul nu îi mai recită, seara, precum celeilalte iubitul ei, *Le Lac* și „Zburătorul» de-un tânăr Eliad”, ci poeme de Francis Jammes și *Balada lunii* de Horia Furtună. Câmpia este însă aceeași: „lac întins sub lună”, aceleași sunt clipele de extaz, în care încap iluzia nemuririi, același, poate, și „turnul vechi din sat”, cu clopotul lui sunând „de nuntă sau de moarte”. În atmosfera de patriarhalitate, în legănarea molcomă a distihurilor pline de mireasma holdelor de secară, e o melancolie dulce, o împăcare înfiorată: „Ca ieri sosi bunica și vii acuma tu:/ Pe urmele berlinei trăsura ta stătu.// Același drum te-aduse prin lanul de secară./ Ca dânsa

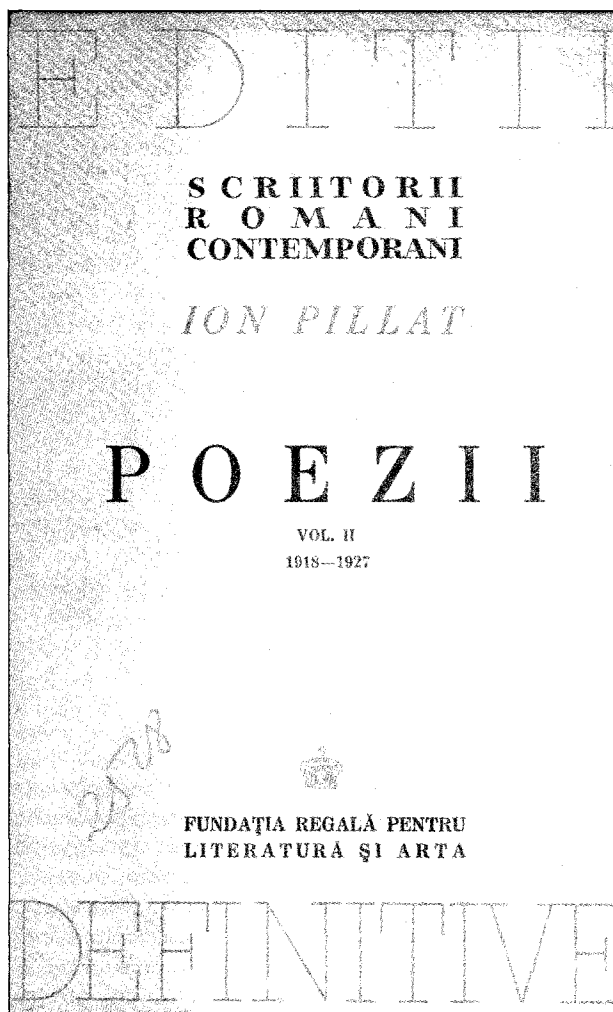
tragi, în dreptul pridvorului, la scară". Înapoiat la origini, lăsându-se absorbit în tiparele eterne ale existenței petrecute lângă pământ, poetul coboară, vorbind în limbaj goethean, la „mume”. Regăsindu-și „bunii”, el își regăsește totodată eul esențial, sufletul de copil. Munții din preajmă, „albaștri, vineți, de aur-verde”, păzesc „basmul copilului ce-am fost”. Totul, „pe Argeș în sus”, e plin de bucuria copilăriei: „Acolo unde-n Argeș se varsă Râul Doamnei/ [...] murmură pe ape copilăria mea”. Poetul se zărește pe sine, cel de odinioară, „sub bolțile de vii”, copil „ducând la gură un strugur de rugină”. Privind prin ochelarii bunicii, vede – în alt timp – un „băiat liniștit”, căruia „bunica-i dă pe frunte, blond, părul la o parte”. „Copilul ce-a fost” este, icoanele gravate în simțirea lui prind viață, trecutul nu e perceput ca trecut, ci e o permanentă, o incoruptibilă actualitate. Acordând celor dispăruți adorația cu care sunt înconjurați sfinții, poetul prefăce plaiurile argeșene într-un panteon, le preschimbă într-un spațiu sacru. Intrând „în codri ca-n biserică”, zările Goleștilor sunt „altare largi suflate în aur precurat”, Florica e o „mănăstire vie,/ În care amintirea aprinde lumânări”, iar „tămâia înserării înaltă-albastru fum”. Priveliștile nu rămân ceea ce sunt, ele primesc un preaplin sufletesc. „Cămara de fructe” este pentru copil „raiul”, a cărui ușă este deschisă cu frică: „Deschid cu teamă ușa camării de-altădată/ Cu cheia ruginie a raiului oprit [...]// Șovăitor ca robul ce calcă o comoară/ Din basmul cu o mie și una nopți, mă-nchin:/ Văd pepeni verzi-smaragde cu miezul de rubin –/ Și tămâioșii galbeni ca soarele de vară”. Fructe sunt nu doar în cămară, ci peste tot; ele spânzură grele în crengi și cad, masive, ca în livezile miraculoase de pe malurile Tigrului și ale Eufratului. Ceea ce duce la o spiritualizare a peisajului. Nimburi de paradis aureolează fiecare priveliște contemplată cu ochii copilăriei, conferind picturii pillatiene un farmec aparte. Procedee frecvent, observat de Tudor Vianu, e filtrarea naturii prin artă, cu o tehnică ce este a picturii impresioniste. În loc de a zugrăvi peisaj sau obiecte, poetul le schițează doar, fugitiv, surprinse în vibrația luminii și așezate într-o perspectivă care le distanțează oarecum de privitor, fixându-le parcă într-un plan ireal. Nu priveliștile deșteaptă amintiri, ci amintirea își creează peisajele ce-i convin, proiectând sau cernând asupra lor lumina din interior. Copilăria renăscută face apele de argint, întunecă „povârnișul viei” într-un „praf de soare”, albește livezile cu „pulbere de lună”, ridică din hornul fiecărei case „un crin înalt de fum”, preschimbă „căsuțele răzlețe din satul Izvorani” în „mici capre cățărare pe-o răpă de lumină”. Dacă *Pe Argeș în sus* este cartea cârților lui P. și una dintre capodoperele poeziei românești, în versurile din *Satul meu* (1925) poetul își devine propriul epigon. Cartea e un soi de monografie a Miorcanilor, mai exact o colecție de gravuri și stampe reprezentând oameni și peisaje. Poeziile, fiecare numai de două strofe, sunt construite cerebral, manierismul, prețiozitatea, carența vibrației fiind manifeste. Nu lipsesc totuși imaginile grațioase, miniaturile executate cu gingășie și umor. Unele par niște exerciții în vederea viitoarelor „poeme într-un vers”: stâlpii de telegraf înfloresc în toamnă cu rândunele ce sunt „un fel de frunze negre cu piept

Desen de Ludovic Bardocz

nins”, altundeva ele sunt „scriitura sonoră” a unui „Dumnezeu – pesemne caligraf”, pe când norii de vară, „suflați în aur ruginiu de soare”, sunt „icoane împărătești” expuse „pe ceru-n asfințit”. Merite de ordin „iconografic” au și piesele prezente în *Biserica de altădată* (1926), mai cu seamă în ciclul *Povestea Maicii Domnului*. E vorba de un fel de sistematizare și mai precisă orientare, de o canonizare a picturii din *Pe Argeș în sus*. Ceea ce acolo era doar sugerat aici e spus lămurit, uneori cu farmec. Acolo se afla sugestia delicată a unui paradis pământesc localizat pe malul Argeșului, pe când dincoace „instruirea” e făcută de-a dreptul: „Vezi, raiul e o casă din Muscel./ Tot prin livezi de stele sui la el./ O casă albă cu ferestre mici,/ În care îngerii sunt rândunici./ Și sufletele stau în cuibul lor/ Ca pui golași sub strașină de nor”. Ideea acestei strămutări geografice a „poveștii” sacre este, indiscutabil, ingenioasă (Lucian Blaga, care a ridiculizat-o, va localiza el însuși, în *Arca lui Noe*, potopul în Transilvania), și felul aplicării pe alocuri remarcabil. Dar străduința poetului în a pune istoria din *Evangeliei* neapărat în acord cu viața și mai ales cu anumite împrejurări istorice de la noi, ce nu au sens decât considerate în inefabilul unicității lor, ajunge ineficientă poetic. În *Limpezimi* (1928), cel de-al patrulea volum din seria „tradiționalistă”, P. poate fi considerat, față de cel din *Pe Argeș în sus*, ceea ce este Duiliu Zamfirescu în raport cu Vasile Alecsandri. Stoarsă de sucuri, poezia a dobândit limpezime de diamant. Un ciclu mai ales, *Calendarul viei*, reia nemijlocit inspirația din *Pe Argeș în sus*, dar nu spre a o amplifica, ci mai curând trădând-o. Ce fusese sau ajunsese acolo să fie transmis ca emoție spontană devine aici

temă, motiv literar, căci poetul stilizează atât de radical expresia, încât, chiar generat de o percepție directă a existenței, versul său capătă caracter livresc. *Plein-air-ist* în *Calendarul viei*, tot astfel în ciclul *Limpezimi*, poetul se interiorizează în ciclul intitulat chiar astfel (*Interior*), în sensul că nu mai pictează natura, ci reproduce ornamentele propriei camere: „câprioara de porțelan”, „peștii roșii”, o „miniatură persană”, lălelele din „sfeșnicul subțirelui pahar”, „o icoană cu busuioc”. Tot prin virtuți picturale se menține și ciclul *Elegii*, în care frunzele se fac „de aur vechi” și mestecănelul „își stoarce părul despletit la lună”. Mari consecințe în creația lui P. are descoperirea „țărmlui clasic”. Intuită cu mult înainte, Hellada i se revelează direct cu prilejul unei călătorii în Grecia, făcută în 1927, repetată peste câțiva ani. „Descoperirea Helladei și a artei sale [...] - specifică el însuși - a fost un eveniment capital în viața mea.” Era normal ca omul atât de însetat de soare, de „limpezime”, de sud (înrudit și în această privință cu Alecsandri) să se simtă în climatul elin ca într-o altă patrie a sa. Acest climat va fi al său, la propriu de data aceasta, prin construirea vilei de la Balcic, Dobrogea fiind, în înțelegerea lui, o prelungire a Greciei. Liric, descoperirea „țărmlui pierdut” echivalează cu o nouă regăsire. Florica îi restituise sufletul copilăresc; sub cerul Helladei, el dispăre ca ins, se metamorfozează în ochiul absolut, vrăjit de splendoarea artei eterne. Vibrația este, comparativ cu aceea din *Pe Argeș în sus*, incontestabil scăzută, însă armonia versului, transparența imaginii și puritatea ei sporesc. Scrise mai cu seamă în endecasilab, uneori și în versuri mai scurte, multe turnate în forma fixă a sonetului (care își lărgeste stihul până la paisprezece silabe), poemele din *Scutul Minervei* (1933), *Țărml pierdut* (1937), *Balcic* (1940) au parcă eleganța statuilor grecești și, traversându-le, se naște sentimentul înaintării printre colonade. O seamă de poezii din *Țărml pierdut* restituie un univers păstoresc, adus din timpuri mitice, când „Clopoștii caprelor sunau răcoare / De ape vii printre măslini și eucalipti” și când fauni tineri seadeau pe pietre albe, lângă ciobani, învățându-i să cânte din nai, în timp ce din „marea limpede” răsărea, printre scoici și alge, câte un chip de „zeu tăcut, ca un delfin”. Alte versuri evocă Delfi, Cicladele, insula în care a poposit Ulise, întâmpinat de „fete în alb”, ce „spălau lâna albă în apă curată de munte”, muntele Himet, „formă pură”, „sfintele cărămizi” ale mănăstirii Dafni, „ancorată pe pământul lui Apollo”, teatrul din Epidaur, astăzi pustiu, dar odinioară „umplut de zei / Cu trup străvezii de vecie”. Piese memorabile sunt *Țărml pierdut*, *Asfodela* (care va da și titlul unei antologii, în 1943) și în special *Olimpia*, ca o coloană de lumină sonoră: „Albe coloane, zei reci, / Trupuri fără de pată, / Frunză cu freamăt de veci, / Vreme nedezlegată”. *Scutul Minervei*, culegere de optsprezece sonete, atât de legate între ele încât scrierea poate fi socotită un singur poem, poate fi văzută și ca o mică estetică normativă pentru uz propriu, un program clasicizant radical. Disprețuind „gloria lumească”, „secile vrăjiri a vremii-nșelătoare”, poetul se retrage „la umbra unui dafin”, sub scutul Minervei, „zeița clară ca flacăra”, „Senina”, „Eterna”, „mireasă și soră”, care îi dă puterea să-și „toarne

chinul în marmoră cerească”. „Vechile otrăvuri” se schimbă în „izbăviri”, „turburea viață” trece în „armonioase arte”. *Balcic* e o replică sui-generis la *Biserica de altădată*. După ce travestise oarecum convențional cuprinsurile argeșene în ținut biblic, P. așază Grecia, nu fără îndreptățire de data aceasta, în pietrosul peisaj dobrogean. Nu Grecia pură, mitologică, din *Țărml pierdut*, ci o Helladă turcită, în care încape și Iudeea. Concurând pe Dărăscu, pe Iser, poetul pictează cu o pastă foarte subțire, cretoasă, un Balcic patriarhal, cu migdali, smochini, duzi, piersici, sarcofage preistorice, fântâni, turci cu măgari, cadâne sezând pe pietre ori ducându-se să ia apă în vase de aramă. O remarcabilă pânză e cea înfățișată în *Cimitir tătăresc*, cu răpe văroase și cu pietre sure, printre care umblă asini cu urechile pleoștite, unde „Țigăncușe cu basma și în salvari / Vișinii, portocalii, de-un roșu mat, / Joacă-n pântec pe un viers tărăgănat / Și aleargă și se bat pentru-o para”. Exprimarea directă, în genere discursul, comentariul, meditația lirică îi reușesc mai rar, iar în *Umbra timpului* (1940), în *Împlinire* (1942) ori în ciclul postum *Cumpănă dreaptă* nu sunt puține compunerile artificioase, fade. Realizări în planul liricii

meditative se găseau îndeosebi în *Caietul verde*, elegiile de aici având o prozodie obișnuită, dar fiind scrise, mai toate, în vers alb și reluând motivul timpului, al succesiunii generațiilor, însă într-o notă gravă, singulară ca intensitate în opera poetului. Influența elegiilor duineze ale lui Rilke e evidentă în ton, în atmosfera sufletească. Idealul estetic al lui P. – precizat pe deplin în deceniul al patrulea – este poezia pură, asupra căreia disertează în mai multe rânduri – Valéry, Rilke și poezia pură, în *Portrete lirice* (1936), *Poezia pură*, în „Viața românească” (1938). Rezultatul ultim în planul propriei creații este poemul într-un vers. Ideea de a scrie asemenea poeme i-a venit la recitarea lui Hugo „în vederea unei conferințe” (este vorba despre *Lirica lui Victor Hugo*, 1935), prilej de a observa și că anumite versuri se detașau din context ca niște piese de sine stătătoare. Acestea ar fi, nu doar la Victor Hugo, „versurile dăruite”, numite astfel de Paul Valéry și ilustrate de P. prin formulări ca acestea: „Zburau fazani de aur în focul din cămin”, „Ai spart oglinda: chipul din țândări nu-l culegi”, „Viața-i fum – și fumul căminului ți-e drag”. În tot, opera lui este a unui slujitor al poeziei, devotat ei în exclusivitate, până la fanatism. Viața întreagă autorul *Eternității de-o clipă* a năzuit cu ardoare, ca un alt Mallarmé sau Valéry, la poezia absolută. Autor aproape fără biografie, el și-a trecut-o, întreagă, în operă. Ca și pentru Mallarmé, pentru P. totul în lume există spre a fi ridicat la Carte.

Ion Pillat și-a întocmit totdeauna volumele în așa fel încât, prin unele din motivele lor, ele se leagă cu cele trecute, pe când prin altele anunță pe cele viitoare. Cariera sa poetică n-a cunoscut niciodată surpări de teren, tranziții neașteptate, evoluții bruscate. Dezvoltarea sa a rămas tot timpul organică, încât de la o manifestare la alta există totdeauna firul unei continuități. Pe de altă parte, felul logic al lucrării sale n-a lăsat niciodată nedezvoltată vreuna din înmușurările lui poetice.

TUDOR VIANU

Putem reconstitui o îndelungată perioadă de lirism modern, străin și autohton, din înseși nervurile poemelor sale, fundal istoric pe care joacă luminile sensibilității sale elegiace; dacă, precum vom vedea, calificarea de poet al experiențelor formale se justifică din abundență, cu indicarea naturii elegiace a liricii sale, am determinat și vibrația ei diferențială, și chiar universul moral în care se mișcă. D. Pillat este un horațian, depășind intuiția timpului ireparabil cu regretul insistent după copilărie și adolescență, mai apoi cu presimțământul morții, fatală finalitate a curgerii vremii, cu ireversibila ei lege, provocând totuși o senină, o temperată melancolie.

POMPILIU CONSTANTINESCU

SCRIERI: *Povestea celui din urmă sfânt*, cu schițe de Petru Georgescu-Rachivanu, Paris, 1912; *Visări păgâne*, București, 1912; *Eternități de-o clipă*, București, 1914; *Iubita de zăpadă*, București, 1915; *Amăgiri*, București, 1916; *Poezia lui P. Cerna*, București, 1916; *Grădina între ziduri*, Paris, 1919; ed. București, 1920; *Pe Argeș în sus*, București, 1923; ed. București, 1936; *Dinu Păturică* (în colaborare cu Adrian Maniu), București, 1925; *Satul meu*, București, 1925; *Biserica de altădată*, București, 1926; *Tinerete fără bătrânețe* (în colaborare cu Adrian Maniu), București, 1926; *Florica*, București, 1926; *Întoarcere* (1908–1918),

București, 1928; *Limpezimi*, Craiova, 1928; *Caietul verde*, București, 1932; ed. București, 1936; *Scutul Minervei*, București, 1933; *Pasărea de lut*, București, 1934; *Poeme într-un vers*, București, 1936; *Portrete lirice*, București, 1936; ed. îngr. și pref. Virgil Nemoianu, București, 1969; *Țărnam pierdut*, București, 1937; *George Coșbuc*, București, 1938; *Balcic*, cu acuarele de Maria Pillat-Brates, Craiova, 1940; *Umbra timpului*, București, 1940; *Împlinire*, București, 1942; *Mărturisiri*, București, 1942; *Asfodela*, pref. N.I. Herescu, București, 1943; *Tradiție și literatură*, București, 1943; *Poezii*, I–III, București, 1944; *Poezii*, îngr. și pref. Aurel Rău, București, 1965; *Poezii*, I–II, îngr. Dinu Pillat, pref. Mircea Tomuș, București, 1967; *Versuri*, București, 1968; *Poezii*, îngr. și postfață Cornel Ungureanu, București, 1975; *Eternități de-o clipă – Eternités d'un instant*, ed. bilingvă, tr. Andreea Dobrescu-Warodin, pref. Aurel Martin, București, 1980; *Poemata – Poezii*, ed. bilingvă, tr. Maria Marinescu-Himu, pref. Aurel Rău, București, 1981 (în colaborare cu Gheorghia Delighiani-Anastasiadi); *Opere*, I–VII, îngr. și postfață Cornelia Pillat, introd. Adrian Angheliescu, Monica Pillat, Ov. S. Crohmălniceanu, Mircea Martin, București, 1983–1998; *Opere*, I–V, îngr. Cornelia Pillat, București, 2000–2003. **Antologii:** *Poezia toamnei*, București, 1921; *Antologia poezilor de azi*, I–II, cu 70 de chipuri de Marcel Iancu, București, 1925–1928 (în colaborare cu Perpessicius); ed. îngr. Ion Nistor, pref. Cornelia Pillat, București, 2000; *Cântece din popor*, București, 1928; *Poeți basarabeni*, București, 1936; *Poeți din Ardeal și Banat*, București, 1936. **Traduceri:** Francis Jammes, *Poezii alese*, București, 1927 (în colaborare cu N.I. Herescu); Saint-John Perse, *Anabasis*, București, 1932; Baudelaire, *Poezii (Les Fleurs du mal)*, București, 1937; *Din poezia germană*, Cernăuți, 1937; Paul Claudel, *Îngerul a vestit pe Maria*, București, 1939; Maurice de Guérin, *Poemes. Le Centaure. La Bacchante*, ed. bilingvă, pref. Basil Munteanu, București, [1943].

Repere bibliografice: Davidescu, *Aspecte*, 296–302, 386–388; Vianu, *Opere*, III, 205–223, 511–512, XII, 715–723; Perpessicius, *Opere*, II, 151–154, 246–252, III, 213–218, 266–271, VI, 28–31, 60–64, VII, 11–13, XI, 28–31, XII, 532–533; Ibrăileanu, *Opere*, III, 390–392; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 365–422; I. Valerian, *Cu scriitorii prin veac*, București, 1967, 174–180; Streinu, *Pagini*, I, 57–70, V, 45–53; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 97–106; Sadoveanu, *Cărți*, I, 219–220; Boz, *Cartea*, 101–111; Călinescu, *Cronici*, II, 154–159; Sebastian, *Eseuri*, 263–267; Chinezu, *Pagini*, 43–52; Șuluțiu, *Scriitori*, 165–174; Sebastian, *Jurnal*, 211–212, 224–227; Cioculescu, *Aspecte*, 153–154; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 92–94; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 773–780, *Ist. lit.* (1982), 857–864; Ion Pillat, *Mărturii despre om și poet*, București, 1946; T. Păunescu-Ulmu, *Poetul Ion Pillat (Contribuții critice)*, Craiova, 1947; Manolescu, *Lecturi*, 114–146; Negoșescu, *Scriitori*, 163–167; Ciopraga, *Portrete*, 154–172; Regman, *Cărți*, 235–251; Martin, *Poeți*, I, 20–28, II, 19–24; Manolescu, *Metamorfozele*, 92–97; Piru, *Panorama*, 41–48; Tomuș, *15 poezi*, 127–152; D. Micu, *Ion Pillat*, LL, 1969; Pillat, *Mozaic*, 231–253; Balotă, *Labirint*, 45–69; Doinaș, *Diogene*, 60–65; Papadima, *Scriitorii*, 218–226; Păcurariu, *Clas. rom.*, 196–201; Ulici, *Recurs*, 91–98; Victoria Ana Tăușan, *Ion Pillat. Ceremonia naturii*, București, 1972; Carianopol, *Scriitori*, I, 37–53; Cioculescu, *Itinerar*, I, 232–235, IV, 427–432, V, 470–480; Săndulescu, *Citind*, 150–159; Martin, *Metonimii*, 221–231; Ovidiu Papadima, *Ion Pillat*, București, 1974; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 97–121; Micu, „Gândirea”, 456–491; Pop, *Transcrieri*, 65–76; Ungureanu, *Contextul*, 68–103; Pillat, *Itinerarii*, 3–62; Sorescu, *Interpretări*, 133–139; Cristian Livescu, *Introducere în opera lui Ion Pillat*, București, 1980; Martin, *Paranteze*, 169–196; Adam, *Planetariu*, 83–111; Dumitru Șerban Drăgoi, *Ion Pillat*, București, 1984; Ornea, *Actualitatea*, 140–144; Angheliescu, *Vedere*, 245–285; Nicolae Manolescu, *Despre poezie*, București, 1987, 214–220; Grigurcu, *Eminescu-Labiș*, 168–188; Mircea Martin, *Ion Pillat – tradiționalism și modernism*,

RL, 1990, 13; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 19–36; Ion Vlad, *Ion Pillat și natura formelor literare*, TR, 1991, 13; Nicolae Mecu, „Tradiție” și „spirit mediteranean”, VR, 1991, 3; Mircea Martin, *Ion Pillat și „arhetipurile de absență”*, VR, 1991, 3; Negoșescu, *Ist. lit.*, I, 285–286; Pop, *Recapitulări*, 79–86; Popa, *Estuar*, 85–90; Mircea Muthu, *Călcâiul lui Delacroix*, București, 1996, 61–66; *Dicț. analitic*, I, 110–112, II, 374–376, III, 316–318, 367–370, IV, 117–118, 404–406, 459–462, 510–511; *Dicț. esențial*, 662–665; Sorescu, *Lumea*, 217–222; Al. Cistelean, *Celălalt Pillat*, București, 2000; Mircea Popa, *Inserții*, Cluj-Napoca, 2003, 96–99. D.Mc.

PILLAT, Monica (8.X.1947, București), poetă, prozatoare și eseistă. Este fiică a Corneliiei Pillat (n. Ene Filipescu) și a lui Dinu Pillat, critic și istoric literar, și nepoata poetului Ion Pillat. Urmează la București liceul (1961–1965) și Facultatea de Limbi Germanice, secția engleză-română (1965–1970). Îmbrățișează cariera universitară, devenind profesor la Facultatea de Limbi Străine a Universității bucureștene. Este doctor în filologie (1978), cu teza *Modernitatea nuvelei fantastice a lui Edgar Allan Poe*, bursieră Fulbright și *visiting professor* la Oregon State University, Corvallis, în SUA (1993). A debutat cu versuri în revista „Lucașfărul” (1965), iar prima ei carte este romanul *Cei 13 și misterul* (1968; Premiul Uniunii Scriitorilor). Colaborează cu studii, articole și traduceri la „România literară”, „Steaua”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Viața românească”, „Lucașfărul”, „Secolul 20”, „Dilema” ș.a.

Ca poetă, **P.** dezvăluie în versurile din primul volum, *Corăbii* (1970), un lirism al stărilor sufletești delicat conturate, rostite în formulări de o fermă concizie. Deși e vorba despre poezii de tinerete, visarea și melancolia rămân aici tonalități adiacente, tutelar fiind aerul grav și meditativ. Elanul spre „nețărnamurire” se vede contrapunctat de luciditatea unui eu poetic neliniștit, care percepe limitarea insinuată pretutindeni: „De-am fi putut fugi atunci/ Dar cum porneam ne-mpiedeam/ De ăleioase frunze lungi/ Și sub copaci ne prăbușeam./ Râdea în umbră cineva / Deodată hohotul se sparse/ Tăcerea galbenă creștea/ Prin noi trecură păsări arse.” *Imaginația ecoului* (1981) continuă percepția fabuloasă a lumii și registrul grav, dar aduce și o esențializare a gândirii poetice, care atinge echilibrul între tensiunea spiritului și vibrația lirică. Evadând din contingentă, poeta se concentrează asupra esențelor, pătrunde într-o lume în care mișcarea e „un dar al neclintirii”, întunericul - „insomnia/ Luminii când dispăre ora”, uitarea - „liniștea memoriei care-și contemplă dănuirea”, iar „ființa e năpădită de neființă.” Este intuită ordinea metafizică a lumii, însă întrebările rămân în plan secund, precumpănitoare fiind sugestia unor stări care surprind evanescența realului într-o ființare imaterială și mai ales linia fragilă dintre cele două lumi, astfel încât dilema hamletiană devine „a fi și a nu fi”. Prin contemplație, deopotrivă afect și concentrare, existența nu mai e limitată în timp, golul pierderilor sufletești este compensat de prezența permanentă a celui dispărut, iar sincronizarea cu umbra sau cu ecoul face posibilă comunicarea: „Care dintre noi doi e-adevărat? / Căci glasul meu se-aude ca ecoul, / Și orice gest e-o repetare, / Iar dacă fac un pas, e pasul tău.” Emoția întâlnirii celor două tărâmuri poate fi cuprinsă doar în

cuvinte, scrisul deschide o „ușă interzisă”, mijlocind descoperirea unei identități esențiale, perene. Textul are capacitatea de a închide un timp de inalterabilă actualitate, ceea ce o face pe poetă să privească spre scris ca spre un reazem. Este însă un liman băntuit de o ambiguitate funciară, ce apare intens în versurile din *Pluralul ca o veghe* (1990) și pe care **P.** a abordat-o cu un fin simț al analizei semiotice în volumul *Ieșirea din contur* (1985). Creația prin cuvânt se configurează din frânturi de gânduri ori emoții, dar este mereu amenințată de „albul ciudat” al „filelor oprite-n fila/ Acelui ceas când încă scrisul/ Nu și-a ales un sens aparte”, de neputința fixării unui sens ultim, ce rămâne mereu inexprimabil. Scrisul e vis („Îmi nălucea că scriu”), e starea cea mai propice îngemănării dintre real și imaterial, iar poetul „transcris de viu pe zidul alb”. La rândul lor, eseurile de semiotică se apleacă asupra unor scrieri din literatura română, engleză și americană, pentru a defini aventura autorului care transpune misterul și unicitatea ființei în imuabilul expresiei literare și, pe de altă parte, modul în care textul literar își depășește în procesul lecturii propria sa determinare și devine un emițător continuu de semnificații, fără a atinge însă iluzia „operei nețărnamurite”. Cu eseurile din *Cultura ca interior* (2001) **P.** se manifestă din nou ca fin anglist ce evoluează pe arii largi: de la „reverberații shakespeariene” la romanticul Samuel Coleridge și la victorienele surori Brontë ori la modernistii T.S. Eliot, Virginia Woolf, Malcom Lowry și până la autori intens traduși în zilele noastre, precum Angela Carter sau Vladimir Nabokov. În analize care vădesc erudiție și rigoare academică, autoarea își pune în valoare sensibilitatea poetică, apropiindu-și intuitiv operele, ca pe veritabile „roluri de artist”. Un întreg capitol despre ambianța în care s-a format, despre atmosfera din familia Pillat, despre „prieteni moștenite” și oameni exemplari se definește ca o memorialistică de bună calitate, oferind totodată informații utile istoricului literar. Se rețin portretul făcut lui Dinu Pillat, din frânturi de amintiri, dar mai ales „prin vitraliul” operei, cât și analiza poeziei lui Ion Pillat, încercări capabile să restituie trecutul ca prezent: „Ce am spus despre ei contează prea puțin, esențial este că pe când scriam s-a întâmplat să fiu cu ei, ca niciodată, într-un prezent etern.” Autoarea mărturisește un mod de a înțelege lucrurile centrat pe „generozitatea creștină” și „bucuria artei”, datorat lui Dinu Pillat, precum și viziunea potrivit căreia pătrunderea operei de artă conduce la cunoaștere de sine și modelare sufletească, pe care acesta o moștenise, la rândul său, de la Ion Pillat. Câștigul este enorm, căci arta - spune **P.** - dă consistență lumii chiar și în vremuri de mare tulburare a istoriei. Carte a unei aventuri lăuntrice, *Drumul spre Emaus* (2002) este „uitare înapoi”, dar și drum înainte. În „prezentul unui ceas trecut care durează”, amintirile se cheamă unele pe altele, pierderile și regăsirile revin obsedant. Mai întâi imaginea tatălui smuls cu brutalitate de acasă într-o sfântă zi de Buna Vestire, apoi, peste ani, în liniștea mănăstirii Văratec, vestea eliberării din închisoare, care redeșteaptă neantul zilei de după arestare, confirmând că „paroxismul bucuriei, ca și nefericirea cea mai cruntă sunt deopotrivă de nimicitoare”. Primele scrisori

trimise de Dinu Pillat în libertate, reîntâlnirea în calmul rupt de lume al mănăstirii, contrapunctate de separarea iremediabilă ce avea să vină mult prea curând, sunt evocate cu acuitatea trăirii nedomolite de trecerea vremii. Dar în „urgie separării” se înfiripă presimțirea unui alt fel de a fi împreună, „într-un acasă al ideilor eterne”, pentru că „mersul printre cărți” are puterea să înfrângă abisurile. Din pagini de carte, însemnările tatălui călăuzesc pelerinajul fiicei care, pornită în căutarea părintelui pierdut, se descoperă pe sine. Tatăl este regăsit în scris, în substanța suflească proprie amândurora. Profesiunea de credință mărturisită în versuri este întărită acum cu sensul experienței personale. Semnificația acestui volum, în care prozele scurte și poemele se succedă, alternând evocarea cu aerul rarefiat al trăirii poetice, este împlinită de vocația sacralității ce se înalță senină, amintind din nou moștenirea paternă a scriitoarei. **P.** a scris și literatură pentru copii, a tradus din lirica Elenei Văcărescu și a Iuliei Hasdeu. De asemenea, a publicat studii despre William Shakespeare în seria *Comunicările Hyperion* (1994–1998).

SCRIERI: *Cei 13 și misterul*, București, 1968; *Corăbii*, București, 1970; *Corabia timpului*, București, 1976; *Imaginația ecoului*, București, 1981; *Modernitatea nuvelei fantastice a lui E. A. Poe*, București, 1983; *Ieșirea din contur*, București, 1985; *Pluralul ca o veghe*, București, 1990; *Sentințe suspendate*, București, 1998; *Cultura ca interior*, București, 2001; *Drumul spre Emaus*, București, 2002; *Redemption Through Art. Studies in Medieval English Literature*, New York–București, 2003. **EDIȚII:** Dinu Pillat, *Tinerete ciudată. Moartea cotidiană. Jurnalul unui adolescent*, pref. edit., București, 1984. **TRADUCERI:** Elena Văcărescu, *Scrieri alese*, București, 1975; Iulia Hasdeu, *Versuri, proză, corespondență*, București, 1976; Rose Tremain, *Restaurația*, București, 1997 (în colaborare cu Nicolae Săulescu).

Repere bibliografice: Ștefan Aug. Doinaș, *Lirica feminină*, GL, 1967, 18; Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Pe marginea unei pagini de poezie*, LCF, 1967, 22; Veronica Porumbacu, *Surăsul copilăriei și misterul*, GL, 1968, 22; Mihai Ungheanu, „*Cei 13 și misterul*”, LCF, 1968, 26; Nicolae Manolescu, *Literatură pentru copii și nu prea*, CNT, 1968, 28; Valeriu Cristea, „*Cei 13 și misterul*”, AFT, 1968, 33; Gabriel Dimisianu, „*Cei 13 și misterul*”, LCF, 1972, 45; Constantin, *A doua carte*, 227–229; Ungheanu, *Arhipelag*, 220–223; Sorin Titel, *Literatură pentru tineret*, RL, 1977, 3; Eugen Simion, *Fantasticul livresc*, LCF, 1977, 4; Ov. S. Crohmălniceanu, *Cărți pline de farmec, cărți pline de delicii*, FLC, 1977, 5; Veronica Porumbacu, „*Corabia timpului*”, ST, 1977, 2; Barbu Cioculescu, „*Corabia timpului*”, RL, 1977, 23; *Lit. rom. cont.*, I, 747; Ion Cristofor, *Poezia Monicăi Pillat*, ST, 1982, 1; Barbu Cioculescu, „*Imaginația ecoului*”, R, 1982, 6; Steinhardt, *Critică*, 109–112; Cristea, *Modestie*, 88–91; Eugen Simion, *În laboratorul criticii*, RL, 1985, 40; Irina Grigorescu, „*Ieșirea din contur*”, LCF, 1985, 37; Căndroveanu, *Lit. rom.*, 181–184; Gabriela Omăt, *Pluralul într-o stinsă șoaptă*, RL, 1990, 38; Dumitru Micu, *Profil de poetă*, „*Viitorul*”, 1990, 38; Grigurcu, *Poezie*, II, 233–235; Marcel Duță, *O dinastie de scriitori – Ion, Dinu și Monica Pillat*, „*Paradox*”, 1991, 2; Cosma, *Romanul*, II, 195–196; Barbu Cioculescu, *Mitologie cotidiană*, RL, 1999, 15; Liviu Grăsoiu, *Un rol printre miliardele de roluri*, VR, 1999, 8–9; Dan Stanca, *Cultura ca sentiment profund*, RMB, 2001, 3 540; Ștefan Aug. Doinaș, „*Cultura ca interior*”, „*Curentul*”, 2001, 14; *Dict. scriit. rom.*, III, 750–751; Popa, *Ist. lit.*, II, 565–566; Barbu Cioculescu, *Monica Pillat – Creație și meditație asupra creației*, „*Columna*”, 2002, 2; Barbu Cioculescu, *Luminile umbrei*, „*Vreimea*”, 2002, 7; Roxana Racaru, *Drum și regăsire*, RL, 2002, 44; Dan Stanca,

Jurnalul unei căutări religioase: „Drumul spre Emaus”, RMB, 2002, 3 863; Liviu Grăsoiu, *O altă față a memorialisticii*, CL, 2002, 12; Alin Croitoru, „*Cultura ca interior*”, OC, 2003, 170; Ileana Marin, *Memoria inimii: „Drumul spre Emaus”*, TMS, 2003, 2. *Il. C.*

PINDUL, publicație apărută la București de la 15 noiembrie 1898 până în 1899. Aflată „sub direcția unui comitet”, revista este condusă efectiv de Nuși Tulliu, în a cărui locuință se va afla redacția. O serie de numere încep cu articole-apel, în care scriitorii aromâni sunt chemați să lucreze asupra graiului aromân, atunci în stadiul de „bună marmură necioplită”. Semnează versuri Nuși Tulliu (și cu pseudonimul Tullius), Iota (sau Iotta) Naum, Costică Cosmu, iar proză scriu N. I. Mocu, Aristide Tulliu, I. de la Gavana, G. Zverca ș.a. Petru Vulcan dă pagini dintr-o „dramă macedo-română” în trei acte, în timp ce Taki Papeleacu traduce o comedie grecească. Se mai publică articole pe teme etice și politice. *I. D.*

PINGVINUL, gazetă de umor și satiră apărută la București, săptămânal, din 28 februarie până în 21 martie 1937. Girant responsabil: Filip Dumitru. Printre colaboratori se numără Geo Bogza (cu reportajul *Telefonul public* 40. 4. 01 40), Ștefan Roll, Paul Teodorescu, Lascăr Sebastian, C. L. Vâlceanu, Andrei Tudor. Caricaturile lor Victor Brauner și Jules Perahim imprimă revistei un aer de modernitate, chiar avangardist. *M. Pp.*

PINTEA, Emil (16.XII.1944, Cluj – 6.I.2004, Cluj-Napoca), poet și bibliograf. Este fiul Anastasiei Pinteș și al lui Simion Pinteș, funcționari. Învață la Cluj, unde urmează școala primară, Liceul Sportiv (1950–1961) și Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai”, absolvită în 1968. Este angajat bibliotecar la Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj, unde lucrează până la sfârșitul vieții. Debutează cu versuri în revista „*Lucafărul*” (1968), fiind prezent mai târziu în volumul colectiv *Alpha '87*. Poezie va mai publica abia în anul 2000, când semnează placheta *Rare Ploi Rare*. Prezent cu articole și studii de biblioteconomie în revistele „*Academica*”, „*Steaua*”, „*Renașterea*”, „*Minerva*” (Bistrița), „*Transylvanian Review*”, colaborează cu recenzii, traduceri, poezii, proză scurtă la revistele de cultură, mai cu seamă la cele din Transilvania. A fost consultant de specialitate al proiectului arhitectural românesc prezentat la concursul internațional de la Paris pentru construirea noii Bibliotecii din Alexandria (1989). A obținut Premiul I la Concursul Național de poezie și eseu „*Octavian Goga*” (1997).

Lirica lui **P.**, puțin bogată și cuminte, nu intenționează să depășească o anume tradiție ardelenescă. Poetul e consecvent în a rima și a ritma după canoane, iar versul lui se distinge prin acuratețe, prin nuanțele patriotice decente și prin notația peisagistică inspirată. Un *Lied* sună melodios și cald, la limita contemplației: „*Zilele trec cum frunzele vin,/ anii se duc și-mpreună devin,/ aripi de fluturi pe mlaștini de cer./ Norii ca insule mici ce se cern.*” Peste ani, în *Rare Ploi Rare*, **P.** se desprinde vag de această formulă, rimând doar când și când.

Asemenea stihuri se lasă citite în intimitate, dar nu produc vreun ecou și nici nu atrag prea mult atenția criticii. Ca și pictura, poezia pare să fi fost aici mai mult un exercițiu de sensibilitate, o demonstrație pentru sine a capacității proprii de creație. Partea cea mai rezistentă a activității lui **P.** o constituie însă efortul de cercetare și bibliografiere a unor importante reviste de cultură. Singur sau în colaborare a avut răbdarea de a întocmi indici de autori și scrieri pentru publicațiile „Gândirea” (1921–1944), „Boabe de grâu” (1930–1935), „Blajul” (1934–1936) și „Steaua” (1949–1974). Totodată este notabilă continuarea lucrării *Bibliografia literaturii române*, coordonată inițial de Tudor Vianu, care realizează trecerea în revistă a scrierilor din anii 1961–1965. Fără îndoială, asemenea întreprinderi, lipsite de spectaculozitate, sunt de o mare utilitate pentru cercetarea fenomenului literar românesc.

SCRIERI: „Blajul” (1934–1936), Cluj, 1972; „Steaua” (1949–1974) (în colaborare), I–III, Cluj-Napoca, 1979; „Boabe de grâu” (1930–1935), introd. Melania Pintea, Cluj-Napoca, 1986; *Bibliografia literaturii române* (în colaborare), I–V, Cluj-Napoca, 1996–2000; „Gândirea” (1921–1944), Cluj-Napoca, 1998; *Rare Ploi Rare*, Cluj-Napoca, 2000. **Antologii, ediții:** „Gândirea”. *Antologie literară*, Cluj-Napoca, 1992; Radu Dragnea, *Supunerea la tradiție*, pref. Mircea Popa, Cluj-Napoca, 1998.

Repere bibliografice: Z. Ornea, *Literatura „Gândirii”*, RL, 1992, 22; Nae Antonescu, *Antologia „Gândirea”*, ST, 1992, 5–6; Mircea Muthu, „Gândirea”. *Antologie literară*, APF, 1992, 11; Adrian Popescu, *Emil Pintea* 50, ST, 1995, 1–2; Zăciu, *Departee*, 29–32; Nae Antonescu, *Un valoros indice bibliografic*, ST, 1999, 3–4; Adrian Popescu, *Fluența discursului*, ST, 2000, 9–10.

V.T.

PINTEA, Ioan (26.X.1961, Runcu Salvei, j. Bistrița-Năsăud), poet și eseist. Este fiul Floarei (n. Dâncu) și al lui Anchidim Pintea, țărani. Urmează liceul la Beclean (1975–1980) și Facultatea de Teologie Ortodoxă, secția teologie pastorală, la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (1990–1994). Profesează, succesiv, ca bibliotecar la Biblioteca Județeană Bistrița (1984–1990), director la Centrul Județean pentru Conservarea și Valorificarea Creației Populare Bistrița-Năsăud, iar din 2002 ca șef de serviciu la Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud. Se numără printre cei care inițiază la Bistrița Saloanele „Liviu Rebreanu”. Cofondator al publicației „Deisis” (München) (editată de Mitropolia Ortodoxă din Germania), al cărei redactor-șef este în 1995–1996, îndeplinește funcția de redactor-șef la „Renașterea”, revista Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului (din 1993), și la periodicul bistrițean „Mișcarea literară” (2003). A fost deputat în Parlamentul României (1996–2000) și consilier cultural al arhiepiscopului Bartolomeu Anania, apoi preot paroh în satul Chintelnic, județul Bistrița-Năsăud. Debutează în 1975, la „Limbă și literatură română” (seria pentru elevi), și editorial în volumul colectiv de versuri *Alpha '85*. Cea dintâi carte, *Frigul și frica*, îi apare în 1992. Colaborează la „Lucașfărul”, „Astra”, „Minerva”, „Viața românească”, „Interval”, „Arca”, „Cadran”, „Convorbiri literare”, „Tribuna”, „Vatra”, „Steaua”, „Euphorion” ș.a.

Circumstanța că **P.** a ucenicit în preajma lui N. Steinhardt – etapă al cărei rod direct a fost apariția cărții de convorbiri

Primejdia mărturisirii (1993) – și că a devenit el însuși preot motivează deschiderea înspre fundamentele mistice ale imaginarului poetic. Dar terminologia și aluziile la mitosul biblic propun un lirism ce stimulează reflecția, iar nu scriitura profetică. Desfășurarea alegorică a versurilor, nutrită de parabole biblice, nu este o simplă transpunere plasticizată a unor episoade evanghelice, ci mai curând o asumare a spiritului acestora. Ușurința de a utiliza „materialul” biblic și recuzita din domeniu îl face pe autorul volumului *Grădina lui Ion* (2000) să proiecteze imagini sacrosancte peste o realitate comună și să evite turmurile livrești ori abordarea „partizană”. Așa se explică apariția tensiunii lirice la limita dintre carnal și spiritual, dintre păcat și mântuire, dintre tăgadă și ispășire, în timp ce viziunea (i)luminată are loc sub semnul crucificării și al resuscitării promise, însoțite de numeroase semnificații pe care acestea le implică. **P.** este sensibil la reflexele celeste cu puteri de regenerare asupra lumii, aflată în vreme de criză milenaristă și orientată chiasmatic spre orizontalitatea pământescă. Se regăsesc la **P.** motive critice fundamentale: iubirea pentru aproape și identificarea cu acesta, comunicarea ce tinde să devină comuniune, sacrificiul necesar producerii iluminării, inclusiv al aceleia poetice. El este pătruns de posibilitatea salvării ființei omenești prin puterea credinței izbăvitoare, promisa răsplătită finală revenind doar celor drepti și răbdători. Cu sufletul iluminat de iubirea divină, poetul ocolește „vămile pustiei”, nu crede în singurătatea îndoliată de pe *via dolorosa* sau în zodia destrămării, iar privirea nu i se înceteșează de umbra păcatului. Tonalitatea versurilor ocolește dojana, ba mai mult, nu degajă asprime „ioanică”. Figura „preabunului Ioan”, cel ce vorbește de Apocalipsă „deasupra cârdului de găște plutind”, iar apoi „se sfășie în pustie”, după ce și-a îndemnat semenii să nu ia în deșert numele Domnului, domină ciclurile din *Frigul și frica*. Poemele afirmă nădejdea creștină, susținută de „bucuria întrebării”, care caută să descifreze secretul pietății și al fervorii create în jurul divinității, iubirea și ardoarea în a celebra „mormântul gol”. Autorul „amalgamului entuziast” prezent în culegerea *Admirații ortodoxe* (2003) știe că metafizica poetică echilibrată duce mult mai direct spre întâlnirea cu divinul decât versurile ce repetă canoane teologale sau dau frâu liber fantasmelor lirice sanctoide. Poemele glisează înspre exercițiul spiritual, intră treptat într-un ritm de evlavie și exultă prezența harului pogorât peste lume. Confesiunea, mereu însoțită de candoare, sugerează truda căutării cucernice și transcriere satisfacția iluminării interioare, căci **P.** crede că ordinea divină asigură o mai lesnicioasă apropiere de bucuriile umile ale vieții.

SCRIERI: *Frigul și frica*, Cluj-Napoca, 1992; *Însotiri în Turnul Babel*, Craiova, 1996; *Mormântul gol*, Cluj-Napoca, 1999; *Grădina lui Ion*, pref. Adrian Popescu, Bistrița, 2000; *Bucuria întrebării. Părintele Stăniloae în dialog cu Ioan Pintea*, Bistrița, 2002; *Admirații ortodoxe*, postfață Dan C. Mihăilescu, Cluj-Napoca, 2003. **Ediții:** N. Steinhardt, *Primejdia mărturisirii. Convorbiri cu Ioan Pintea*, Cluj-Napoca, 1993, *Dăruind vei dobândi*, Cluj-Napoca, 1994, *Călătoria unui fiu risipitor*, București, 1995, *Ispita lecturii*, introd. edit., Cluj-Napoca, 2000, *Eu însumi și alți câțiva*, Cluj-Napoca, 2001, *Pledoarie pentru o literatură „nobilă și sentimentală”*, I–II, Iași, 2001–2002 (în colaborare cu Radu Săplăcan), *Eseu romanțat*

asupra neizbânzii, Iași, 2003; *Cartea de la Runc*, Bistrița, 2002 (în colaborare cu Gheorghe Pop și Ionel Tompa); Radu Săplăcan, *Exerciții de balistică*, Cluj-Napoca, 2003 (în colaborare cu Sorin Gârjan).

Repere bibliografice: Steinhardt, *Monologul*, 251-255; Laurențiu Ulici, *Debuturi*, RMB, 1992, 804; George Vulturescu, „Frigul și frica”, PSS, 1992, 10-11; Eugen Simion, *N. Steinhardt mărturisitorul*, L, 1993, 34; Al. Cistelean, *Expresionisme cu aghiasmă*, „Euphorion”, 1993, 1; Adrian Popescu, *Alegoria reînviată*, ST, 1993, 2; Mircea A. Diaconu, *Poeți ardeleni*, CL, 1999, 9; Lefter, *Scrit. rom. '80-'90*, III, 57-59; Dan Ciachir, *Cronica ortodoxă*, îngr. Mircea Platon, Iași, 2001, 111-119; Mircea Platon, *Fără îndoială*, Iași, 2001, 98-101; Olimpiu Nușfelean, *Diaologul ca izbândă*, CL, 2002, 7. V.S.

PINTESCU, Alexandru (pseudonim al lui Alexandru Gorșcovoz; 5.II.1947, Zalău), poet, eseist și traducător. Este fiul Salustiei (n. Șerban) și al lui Alexandru Gorșcovoz, șef de gară. După ce termină liceul la Baia Mare (1964), urmează Facultatea de Drept a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj (1964-1971). Se înscrie în Baroul din Satu Mare, practicând avocatura. Între timp va absolvi, în sistemul învățământului fără frecvență, și Facultatea de Filosofie a Universității clujene (1977). Ca student, frecventează cenaclurile revistelor „Tribuna” și „Echinoc” și debutează în 1967, la „Amfiteatru”. Mai colaborează la „Steaua”, „Familia”, „Transilvania”, „Contemporanul”, „Flacăra” ș.a. Semnează și Alexandru Olar, Al. Olar-Varnali, Horia Algor. Numărându-se printre protagoniștii grupului format în jurul revistei „Poesis” din Satu Mare, este și membru al Fundației „N. Steinhardt” de la Rohia, președinte al Filialei Satu Mare a organizației Lions Club International, patron asociat al Editurii Decalog din Satu Mare. Figurează cu versuri în antologiile *Popas printre poeții tineri* (Cluj-Napoca, 1974) și *Caietul debutanților pe anul 1978* (București, 1979).

În prima lui carte, *Literatură și eveniment* (1983), P. adună eseuri privind literatura rusă și sovietică, semnate de-a lungul anilor în presă. Sunt aici pagini care pun în ecuație istoria și literatura, discutând modul în care marile evenimente se răsfrâng în scrierile literare. Două plachete, *Colocviile vântului* (1985) și *Euthanasia* (1991), îl definesc pe P. ca pe un poet aflat în căutarea personalității. Versul se situează pe linia tradițională și ca prozodie, și tematic. Ulterior poezia accede la un anume rafinament al ideii, dar adesea rămâne insuficient elaborată liric, jocul unor sonorități verbale ajungând la granița calamburului, ceea ce ar reprezenta, totuși, numai o performanță facilă. Antologia *Poezie sovietică modernă și contemporană* (1988) propune o selecție în care predomină autorii din generațiile mai tinere și oferă versiuni românești fidele originalului, echivalând fericit atât incisivitatea verbului unora, cât și metaforismul prapant al altora.

SCRIERI: *Literatură și eveniment*, Cluj-Napoca, 1983; *Colocviile vântului*, București, 1985; *Euthanasia*, Satu Mare, 1991; *Jocul dragostei și al hazardului*, 1994; *Recife*, Satu Mare, 1996; *Prospero și „teatrul sărac”*, Cluj-Napoca, 1997; *Radiografia zăpezii*, Satu Mare, 1997; *Rusia între „dezghet” și „transparentă”*, Cluj-Napoca, 1997; *Poeta artifex*, tr. Miruna Pintescu, Timișoara, 1998; *Hibernia*, pref. Ion Pop, București, 1999; *Enclave*, postfață Gheorghe Glodeanu, Botoșani, 2000; *Ordalia. Alte*

boeme, Cluj-Napoca, 2001. **Traduceri:** *Poezie sovietică modernă și contemporană*, pref. trad., Cluj-Napoca, 1988; Boris Pasternak, *Sora mea, viața*, Timișoara, 1998, *Se topește zăpada*, Timișoara, 1998; Anna Ahmatova, *Anno Domini*, Timișoara, 1998; Pierre Paris, *Casa umbrelor*, Satu Mare, 2001 (în colaborare cu Claudia Pintescu).

Repere bibliografice: Gheorghe Glodeanu, „*Colocviile vântului*”, TR, 1985, 16; Mihaela Ursa, „*Jocul dragostei și al hazardului*”, ST, 1994, 10-11; Mariana Filimon, *Un univers paralel*, CNP, 1998, 6-7; Adrian Popescu, „*Poeta artifex*”, ST, 1999, 8-9; Virgil Mihaiu, „*Cârlige de cuvinte*”, ST, 2000, 11-12; Vulturescu, *Cultură*, 167-173; Lefter, *Scrit. rom. '80-'90*, III, 59-61; Petras, *Panorama*, 517-518; Mircea A. Diaconu, *Poeți ai Sătmarului*, CL, 2002, 5. Ct.C.

PIPPIDI, Dionisie M. (17.XII.1905, Craiova - 10.VII.1993, București), clasicist. Este fiul Lemoniei (n. Argyroudis) și al lui Mihai Pippidi, comerciant. Face studii universitare de drept și litere la București, specializându-se apoi la École Pratique des Hautes Études din Paris și la Accademia di Romania din Roma. Îi sunt mentori D. Evolveanu în țară, Jules Marouzeau și Jérôme Carcopino în Franța, Augusto Rostagni în Italia. Își începe cariera universitară în 1933, ca asistent la Iași, devenind profesor în 1945. A funcționat și la Muzeul Național de Antichități, la Institutul de Arheologie, unde asigură funcția de director între 1971 și 1982. Este doctor al Universității din București (1932) cu teza *Tacite et Tibère. Une contribution à l'étude du portrait dans l'historiographie latine*, publicată în același an, iar mai târziu *doctor honoris causa* al universităților din Lyon și Geneva, membru corespondent (1963) și titular (1990), președinte al Secției de istorie și arheologie a Academiei Române, membru al Institutului Arheologic German și al Institutului Arheologic Austriac, membru corespondent, apoi asociat, al Institutului Franței (Académie des Inscriptions et Belles-Lettres), membru corespondent al Academiei Britanice, precum și președinte al Federației Internaționale a Asociațiilor de Studii Clasice. A debutat cu studiul „*Occentare sive carmen condere*”. *Contribuție juridică la lămurirea unei probleme de istorie literară*, publicat în „*Orpheus*” (1928). Colaborează la „*Revista clasică*”, „*Studii clasice*”, „*Revista Fundațiilor Regale*”, „*Studii literare*” ș.a.

P. este autorul a numeroase studii de istorie și cultură antică, apărute în țară și în străinătate: *Recherches sur le culte impérial* (1939), *Autour de Tibère* (1944), *Contribuții la istoria veche a României* (1958), lucrare mult amplificată în ediția din 1967, *Studii de istoria religiilor antice* (1969); *I Greci nel Basso Danubio dall' età arcaica alla conquista romana* (1971), *Scythica Minora. Recherches sur les colonies grecques du littoral roumain de la Mer Noire* (1975), *Parerga. Écrits de philologie, d'épigraphie et d'histoire ancienne* (1984), *Studii de istorie și epigrafie* (1988). A coordonat și *Dicționar de istorie veche a României* (1976). Pasiunea arheologică pentru reconstituirea lumii vechi, cu specială preocupare pentru coloniile grecești de pe țărmul dobrogean al Pontului Euxin, nu lasă deoparte nici un domeniu al cunoașterii, inclusiv mărturiile filologice, literare și de istorie a religiilor, pe care le supune unor comentarii erudite, atent mereu la respectarea „documentului”, indiferent de natura sa, și la

valorificarea lui. Aceste studii și eseuri, tot atâtea incursiuni în istoria culturii antice, din care nu lipsesc surprizele nici pentru literat și unde se simte exemplul lui Vasile Pârvan, prilejuiesc o lectură incitantă și ca dialectică a ideilor, susținută deseori de un verb incisiv, polemic. În plan strict filologic, clasicistul **P.** a dat o traducere a *Poeticii* lui Aristotel (1940), cu comentarii și întregiri bibliografice la reeditarea din 1965, constituind un model de exegeză atât prin pertinentele note pe marginea textului, pe care aproape îl dublează, cât și prin excursurile referitoare la principalele probleme ridicate de acesta - teoria despre comedie și concepția despre istorie a Stagiritului -, precum și despre natura inspirației la Aristotel și Horațiu. Ca traducător, a publicat *Fragmentele eleaților*, cu texte din Xenofon, Parmenide, Zenon și Melissos (1947), incluse ulterior, *ne varietur*, în *Filosofia greacă până la Platon* (I, 2, 1979), lucrare de referință în domeniu, coordonată de Ion Banu și Adelina Piatkowski. Tot cu texte din autori preplatonici a contribuit, în antologia *Arte poetice. Antichitatea* (1970), însoțind-o de un studiu introductiv și comentarii ce îi aparțin și unde adună, în tâlmăcirea unor nume prestigioase (Constantin Balmuș, Constantin Noica, Gheorghe Guțu, Mihail Nasta, Ionel Marinescu), cele mai importante opere poetologice ale lumii vechi, unele transpuse pentru prima oară în românește. Același interes l-a arătat **P.** și în culegerea *Proză istorică greacă* (1970), în care pune în valoare, de asemenea în transpunerea unor reputați clasicști (Virgil Popescu, Petru Creția, Mihail Nasta, Florea Fugariu, Radu Alexandrescu), scrieri din tezaurul istoriografic elin (Hecataios Milesianul, Herodot, Tucidide, Xenofon, Polibiu, Plutarh, Arrian). Volumul *Variații pe teme clasice* (1988) reunește studii publicate anterior despre poemele homerice *Iliada* și *Odiseea* și locul lor în epica greacă, lirica arhaică elină, drama attică, de la originea tragediei până la marii reprezentanți clasici, un eseu despre istoriografia la greci, insolita comparație între Aristotel și abatele Bremond cu privire la „purificarea” tragică. O componentă importantă a activității lui **P.** o formează critica poetologică, domeniu care îl situează printre cei mai de seamă exegeți români clasicști. În *Formarea ideilor literare în Antichitate* (1944), studiu pe care îl actualizează în 1972 după ultimele cercetări mondiale, savantul face o expunere a celor trei perioade distincte în evoluția poeziei antice: clasică, elenistică și greco-romană. Pentru perioada clasică analizează idei și concepte prezente la presocratici și la Platon și Aristotel, referitoare la categoria frumosului, natura operei de artă, funcția civilizatoare și educativă a poeziei, misiunea socială a poetului, inspirație și caracterul ei irațional, starea de „entuziasm” a creatorului și „nebulia” divină ce îl conduce în actul creației, mimesis, comedia veche și tehnica dramatică, despre catharsis și funcția sa, ilustrată în tragedie, scopul ultim al poeziei fiind, la Aristotel, desfătarea intelectuală. Teoreticienii epocii elenistice (Filodem din Gadara, Neoptolemos din Parion, Ariston din Chios, Erathostene din Alexandria) se preocupau mai cu seamă de chestiuni tehnice, bunăoară de alegerea subiectului, de formă și expresivitate artistică, precum și de personalitatea creatorului. Perioada greco-romană este reprezentată de Horațiu (îndatorat în *Arta*

poetică lui Neoptolemos din Parion), Dionys din Halicarnas, partizan al școlii attice și propagator influent al clasicismului în curs de constituire, și de autorul tratatului *Despre sublim*, pe care **P.** îl consideră „fără rival în Antichitate și unul din marii critici ai tuturor timpurilor”. În ansamblu, scrierile lui **P.** demonstrează vocația sa enciclopedică spre completitudine, aspirația umanistă și universalistă de îmbrățișare a unor domenii înrudite, în vederea reconfigurării unei imagini - pe cât posibil - vaste asupra spiritualității lumii antice.

SCRIERI: *Tacite et Tibère. Une contribution à l'étude du portrait dans l'historiographie latine*, București, 1932; *Recherches sur le culte impérial*, Paris-București, 1939; *Formarea ideilor literare în Antichitate*, București, 1944; ed. 2, București, 1972; *Autour de Tibère*, București, 1944; *Contribuții la istoria veche a României*, București, 1958; ed. București, 1967; *Epigraphische Beiträge zur Geschichte Histrias in hellenistischer und römischer Zeit*, Berlin, 1962; *Studii de istoria religiilor antice*, București, 1969; *I Greci nel Basso Danubio dall' età arcaica alla conquista romana*, tr. Gabriella Bordenache, Milano, 1971; *Scythica Minora. Recherches sur les colonies grecques du littoral roumain de la Mer Noire*, București-Amsterdam, 1975; *Variații pe teme clasice*, București, 1981; *Parerga. Écrits de philologie, d'épigraphie et d'histoire ancienne*, București-Paris, 1984; *Studii de istorie și epigrafie*, București, 1988. **Antologii:** *Arte poetice. Antichitatea*, îngr. și introd. edit., București, 1970; *Proză istorică greacă*, îngr. și introd. edit., București, 1970. **Traduceri:** *Poetica*, îngr. și introd. trad., București, 1940; ed. 2, București, 1965; *Fragmentele eleaților*, îngr. trad., București, 1947, reed. în *Filosofia greacă până la Platon*, I, 2, îngr. și coordonare în colaborare cu Ion Banu, București, 1979; M. I. Finley, *Lumea lui Odiseu*, pref. trad., București, 1968 (în colaborare cu Liliana Pippidi).

Repere bibliografice: Ion Biberi, *Orizonturi spirituale*, București, 1968, 48-62; Nicolae Manolescu, *Studii clasice*, RL, 1981, 47; Ion Ianoși, *Idealul clasic*, CNT, 1981, 45; Grigurcu, *Între critici*, 112-115; Petre Alexandrescu, *La moartea profesorului D. M. Pippidi*, „22”, 1993, 29; Rusu, *Membrii Academiei*, 414; *Dicț., scriit. rom.*, III, 751-752. G.Dn.

PIRU, Alexandru (22.VIII.1917, Mărgineni, j. Bacău - 6.XI.1993, București), critic și istoric literar. Familia ar avea o ascendență aromână. **P.** urmează școala primară în comuna natală, iar cursurile secundare la Liceul „Principele Ferdinand” din Bacău, secția reală (1928-1936). Devine student la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Iași, unde are profesori, între alții, pe G. Călinescu, Iorgu Iordan, Dan Bădărău, fiind licențiat în filologie modernă (1940). Urmează și Școala Normală Superioară, pe care o termină în 1941. Își susține examenul de capacitate în învățământul secundar la București (1942) și este clasat primul pe țară (în comisie: Al. Rosetti și D. Popovici), alegându-și ca disciplină secundară limba franceză. Predă la Liceul Național din Iași (1943-1944), apoi la Liceul de Construcții Civile și Edilitare din București (1944-1947). Este numit asistent la Catedra de literatură română modernă a lui G. Călinescu de la Facultatea de Litere din București la 1 ianuarie 1946. În iunie 1947 trece examenul de doctorat cu teza *Opera lui G. Ibrăileanu*, luat cu mențiunea *magna cum laude*, conducător științific fiind G. Călinescu. Va fi scos din învățământul universitar odată cu acesta, la 1 octombrie 1949, din motive politice. Timp de șapte

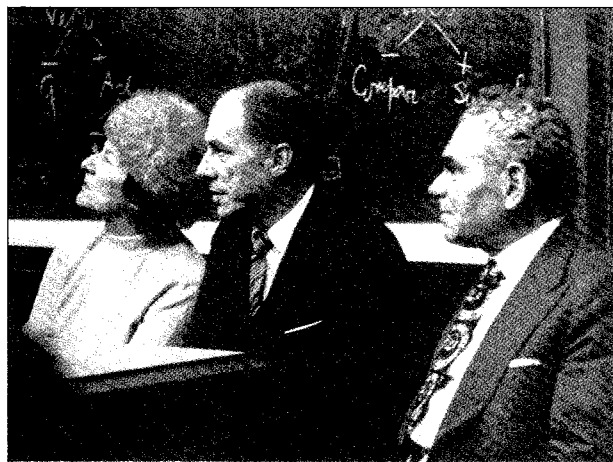

ani lucrează sporadic ca topometru, strungar, paznic, salvamarist. Copiază de mână, la solicitarea lui G. Călinescu, ediția a doua a *Istoriei literaturii române de la origini până în prezent*, pe care tot el o va reedita în 1982. Nu a făcut niciodată caz de persecuțiile și privațiunile la care a fost supus. Solicitat în mai multe rânduri să vorbească despre eliminarea lui G. Călinescu și a asistenților săi de la Universitatea din București, a publicat în „Caiete critice” (1993) un articol documentat și obiectiv, fără a se referi, nici de data aceasta, la destinul său, cu o discreție și o mândrie pe care puțini le-au înțeles și le-au apreciat. Este reintegrat, în 1956, ca asistent, iar din 1966 ca profesor prin concurs, la Facultatea de Filologie din București și la Universitatea din Craiova, unde va fi și decan din 1969 până în 1974, asigurând până în 1976, ca redactor-șef, și conducerea revistei „Ramuri”. Continua, în amfiteatru, vechiul stil maioreșcian al prelegerii magistrale. Avea, totuși, o cordialitate remarcabilă în relațiile cu studenții și la examene dădea întotdeauna note mari. Era ceea ce se cheamă un om bun, în ciuda atitudinilor lui războinice din presa literară. Trăia, în ultimii ani, într-un cerc restrâns de prieteni. Dorea să păstreze legăturile cu învățământul filologic, dar, în două rânduri, Senatul Universității din București i-a respins după

1990 cererea de a rămâne profesor consultant. O injustiție enormă, de neiertat. Cei care îl dăduseră afară în 1949 și îi luaseră locul la catedră îl împiedicau acum să mai aibă contact cu studenții. A fost căsătorit cu Elena Piru.

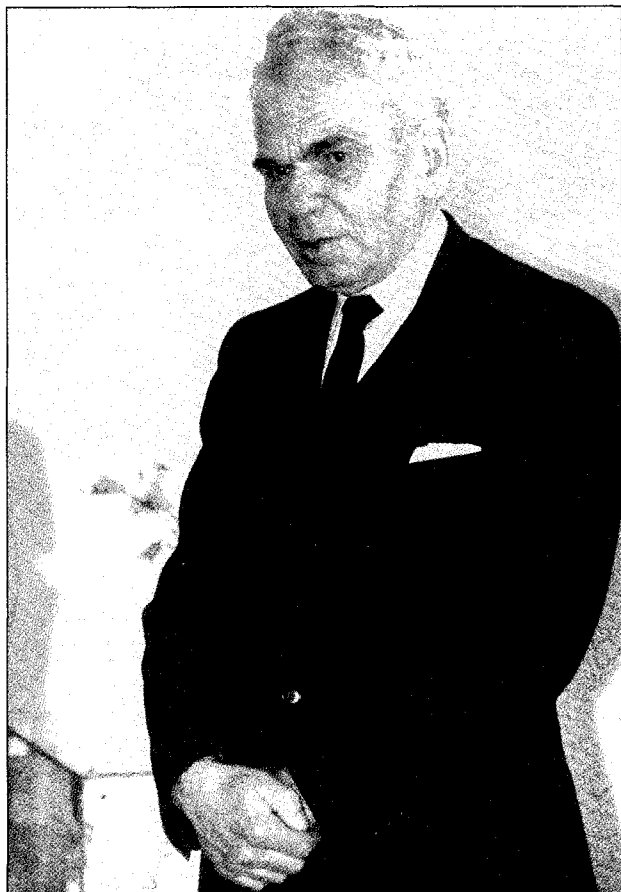
P. a debutat în „Jurnalul literar” (1939) cu recenzii critice, după ce publicase versuri, ca student, în ziarele ieșene. Este semnalat în 1941 de G. Călinescu în *Istoria literaturii române...* Colaborator permanent la „Națiunea”, s-a format spiritua-licește în cercul lui G. Călinescu. *Fiziologia criticii* și *Istoria literaturii franceze* de Albert Thibaudet și *De la Baudelaire la suprarealism* de Marcel Raymond i-au fost, la începuturile critice, cărțile de căpătâi. Între 1946, când scoate la Editura Fundației Regale pentru Literatură și Artă prima carte, *Viața lui G. Ibrăileanu*, și 1959, când apare *Opera lui G. Ibrăileanu*, adică treisprezece ani, nu a publicat nimic. Ulterior va avea o activitate bogată. După exemplul lui N. Iorga și G. Călinescu, acoperă spațiul întregii literaturi române. A început cu articole despre autorii contemporani, strânse în volumul *Panorama deceniului literar românesc 1940-1950* (1968), a trecut la studii monografice, aplicând, iarăși, îndemnul lui G. Călinescu, potrivit căruia un critic tânăr trebuie să își încerce forțele în spațiul clasic. În 1961 publică *Literatura română veche*, urmată în 1964 de *Literatura română premodernă*, iar în 1981 scoate *Istoria literaturii române de la început până azi*. Critic total, istoric literar erudit, **P.** este mefient față de noile metode, considerând că „nu metodele fac critici, ci invers”. *Viața lui G. Ibrăileanu* este o biografie în stil pozitivist, cu încercarea, totuși, de a face portretul intelectual și psihologic al unui om reputat, până atunci, prin ascetismul și obsesiile lui profesionale. Pentru **P.** Ibrăileanu este un creator complex, tulburat, ca Titu Maiorescu, de drame interioare, inclusiv acelea de ordin sentimental, un spirit superior tinzând spre contemplație, în fine, un moralist strălucit. Când investighează opera, criticul merge dincolo de text, caută filiația ideilor și metamorfozele spiritului care le pune în mișcare. Temperează legenda și dă, prin analiză, o imagine verosimilă a lui Ibrăileanu: un critic prob, fin cititor de literatură, informat, chiar erudit, cu mari posibilități de disociere în sfera ideilor. În analiza critică și în descrierea operei, **P.** folosește un stil exact, concentrat, de o simplitate de bun-gust, însoțit de o ironie cordială. Romanul *Adela* este văzut ca o „patetică elegie a dragostei nesatisfăcute”, o operă superior analitică („cel mai bun roman românesc de analiză”), o elegie (formula este fericită) „de o mare vibrație lirică, în tonuri wertheriene mai potolite, străbătute de un inefabil regret, în stilul elegiac al lui Anghel”. Studiul despre Ibrăileanu este, în totalitate (*Viața... și Opera...*), o operă solidă, cea mai importantă ce s-a scris despre criticul ieșean. Nu i s-ar putea reproșa decât ușoara tendință de a minimaliza, prin comparație, pe E. Lovinescu, adversarul bucureștean al lui G. Ibrăileanu. În același stil sunt scrise și monografiile despre Costache Negruzzi, Liviu Rebreanu, Ion Heliade-Rădulescu, Vasile Alecsandri, cu observații foarte fine despre ultimii doi și cu ipoteze critice noi față de G. Călinescu, și celelalte studii cuprinse în *Varia* (I-II, 1972-1973), *Reflexe și interferențe* (1974), *Permanențe românești* (1978), *Valori clasice* (1978) ș.a. **P.** și-a fixat

un mod de a citi operele clasice, care corespunde unui mod de a gândi literatura. Face întâi o descriere a operei și o diagramă a ideilor, pune apoi omul într-o categorie morală (răzbate aici ceva din pasiunea lui G. Ibrăileanu pentru temperamentul ce stă în spatele ideilor), nu omite biografia, evitând, totuși, erorile criticii biografice. Arma lui de preț este maliția. Când faptele o cer, el știe să o folosească în chip admirabil, ceea ce face suportabilă, la lectură, reconstituirea faptelor exterioare operei. *Literatura română veche și Literatura română premodernă*, reunite în 1970, reexaminează literatura română de la Filotei, Nicodim și Grigore Țamblac până la Iancu Văcărescu și Barbu Paris Mumuleanu. Pentru faza veche (până la 1780) împarte literatura pe secole, pentru epoca de tranziție (1780-1830), când fenomenele culturale se diversifică, istoricul literar grupează autorii și scrierile după apartenența lor la o comunitate ideologică și socială (*Școala Ardeleană*) sau după genul literar (*Poezia clasică lirică, Un pamfletar*). Nu pune preț pe periodizare, considerând că altceva este esențial în valorizarea literaturii vechi: concentrarea informațiilor și calitatea lecturii. Lecția lui G. Călinescu din *Principii de estetică* (istoria literară ca știință epică) este urmată cu fidelitate în liniile ei generale și adaptată unui spirit critic original. **P.** are un pronunțat simț epic: vede ușor detaliul biografic înveselitor și dă mai totdeauna citatul care trebuie. O privire sistematică asupra întregii literaturi române se află în *Istoria literaturii române de la început până azi*, după modelul lui G. Călinescu (compendiul din 1945) și E. Lovinescu (*Istoria literaturii române contemporane*, 1937). Rostul lucrării este să vizioneze critic o materie imensă și variată și să stabilească o justă scară de valori. Întreprindere totdeauna riscantă, prilej de mari nemulțumiri. Nu a scăpat de ele nici **P.** El împarte literatura pe epoci mari de creație (epoca veche, epoca de tranziție, perioada modernă, epoca marilor clasici), iar când într-o epocă sunt mai multe direcții clasifică autorii și scrierile în funcție de stilul estetic general. Revine, astfel, la criteriul lui G. Ibrăileanu, dar se desparte de criticul de la „Viața românească” prin introducerea factorului estetic în compartimentarea epocii. E mai aproape de G. Călinescu în clasificarea literaturii din secolul al XX-lea decât de E. Lovinescu, care împărțea operele în funcție de genurile de creație și, în interiorul genului, de ideologia literară. G. Călinescu trece direct de la epoca veche la „clasicii întârziți” (Văcăreștii, Costache Conachi, Ion Budai-Deleanu) și, de aici, la romantici (Vasile Cârlova, I. Heliade-Rădulescu), la „mesianicii pozitivi” (Mihail Kogălniceanu, Nicolae Bălcescu), la „întemeierea prozei” (Costache Negruzzi), „romanticii macabri” (Bolințeanu) și la „patrioți și unioniști”, prezentând, într-un capitol special pe Vasile Alecsandri. **P.** introduce o epocă de tranziție (1780-1829) și, desființând toate compartimentele propuse de G. Călinescu, pune literatura română de la 1830 la 1862 sub semnul competiției dintre clasicism și romantism. Acolo unde G. Călinescu descoperă „micul romantism” (Barbu Delavrancea, I. Al. Brătescu-Voinești), discipolul său află o pendulare între clasicism și naturalism, asociind la această tendință și pe Duiliu Zamfirescu. C. Dobrogeanu-Gherea deschide capitolul „naturaliștilor umanitari”, iar St. O. Iosif anunță

Zoe Dumitrescu-Busulenga, Ioviț Popescu și Alexandru Piru

„revirimentul romantismului”, altă formulă pentru a numi pe sămănătorști. Autorul evită terminologia lui E. Lovinescu (sămănătorism, poporanism, tradiționalism), cum o evitase și G. Călinescu, introducând titluri noi. Poporanii sunt cuprinși în capitolul *Realismul democratic* (G. Călinescu îi spunea „tendința națională”), moderniștii capătă o calificare nouă: „sincronism și diferențiere”, iar tradiționaliștii, ortodoxiștii (grupați în două încăperi ale spiritului liric de G. Călinescu) ilustrează în istoria lui **P.** „tendința de resuscitare a spiritului etnic”. E. Lovinescu găsea și alte diviziuni (poezia de fantezie, poezia de „concepție”, poezia descriptivă, realistă etc.). **P.** desființează asemenea frontiere și reorganizează teritoriul literaturii moderne pe spații mai întinse. Poezia, proza, critica, dramaturgia merg împreună sub același steag estetic și cu participarea mai multor promoții de autori (criteriul generației rămâne secundar). Mai e de spus că în noua istorie ermeticii sunt despărțiți de dadaști și de suprarealiști (ei conviețuiau în istoria lui G. Călinescu) și primesc acum o altă denumire: „de la parnasianism la manierism”, ceea ce pare corect și oportun. În fine, se introduce un punct de marcaj nou, anul 1930 (*Orientări noi după 1930*), considerându-se că atunci se afirmă o generație nouă de scriitori și, inevitabil, un nou stil de a gândi literatura. Emil Botta, G. Călinescu, Mircea Eliade sunt incluși în această categorie. Literatura română actuală începe, după **P.**, în 1948 cu Marin Preda. Istoricul literar nu mai descoperă aici stiluri, tendințe estetice, ia scriitorii importanți pe rând și îi definește prin datele esențiale ale operei, într-un spațiu ce variază de la șase-șapte pagini (Marin Preda) la o jumătate de rând, atât cât necesită simpla transcriere a unui nume. Maniera lui de a prezenta este aceea cunoscută din cărțile anterioare: stil decis, autoritar, fără figurație, care nu admite controversa, dar o provoacă în chip invariabil. Stilul critic este adecvat materiei sintetizate și câteva mari capitole sunt remarcabile. Tot ce scrie **P.** despre epoca veche, despre literatura de tranziție sau despre marii clasici se citește cu interes și plăcere. El „rezumă”, cum zic cei care îl contestă, dar cu inteligență și cu o ironie ce

fac din rezumat o pagină critică delectabilă și edificatoare. Lectura criticului depinde de un anumit mod de a înțelege literatura, nu vechi, tradiționalist, ci legat de principiile unei critici estetice generale. Acelea pe care le folosea, în fond, și G. Călinescu și, după el, le-au folosit și criticii din a patra generație postmaioresciană. Unele aspecte se pot discuta. Poate fi apropiat Dimitrie Bolintineanu de Gérard de Nerval? Sunt „hilariante” amintirile colonelului Locusteanu? Camil Petrescu le considera sublime, iar G. Călinescu le apropia (păstrând proporțiile) de memoriile lui Saint-Simon. A fost „impus” Victor Eftimiu de cenaclul Sburătorul? Eftimiu devenise un nume de circulație înainte de apariția cenaclului condus de E. Lovinescu. Acesta a fost, e drept, un critic de primă oră al fecundului dramaturg. **P.** scrie un capitol frumos despre G. Ibrăileanu, relevând aspectele esențiale ale operei. Nu face însă același lucru cu E. Lovinescu. Semnalează cu satisfacție „injustițiile”, erorile criticului (între ele, aceea etern citată despre Camil Baltazar) și îi minimalizează monografia despre Titu Maiorescu. Nu se poate susține că talentul lui E. Lovinescu se reduce în *Memorii* la faptul că este „capabil [...] de a nara cu haz anecdote auzite sau trăite”. Înainte de toate, E. Lovinescu este în *Memorii* un moralist de prim ordin. Procedul de a scoate la lumină injustițiile critice nu mai funcționează însă în capitolele rezervate lui G. Călinescu sau

lui G. Ibrăileanu. Nicolae Labiș este expedit în câteva fraze și, la urmă, se strecoară îndoiala asupra autenticității versurilor din *Lupta cu inerția*. Cezar Baltag, poet emblematic, conceptualizant, nu a ieșit „din mantaua lui Nicolae Labiș”, cum zice **P.**, ci din alte modele. Bine scrise, cu observații fine, sunt capitolele despre poezia lui Nichita Stănescu și Leonid Dimov, favorabil e și acela despre Marin Sorescu. Criticul elogiază proza lui Fănuș Neagu și are îndreptățirea să o facă, dar este reticent cu Ștefan Bănulescu, iarăși nejustificat, deoarece Bănulescu este, în genul prozei mitice, unul dintre scriitorii contemporani cei mai dotați. Ar fi fost oportună o mai mare importanță acordată prozei lui Augustin Buzura. În fine, la critică, sunt introduse câteva nume noi și este înregistrată prezența în câmpul eseisticii filosofice a lui Constantin Noica. **P.** continuă să rămână reticent față de Valeriu Cristea, unul dintre cei mai importanți critici români de după război. Penetrante, în schimb, sunt capitolele despre Marin Preda, Eugen Jebeleanu, Nicolae Breban, Al. Ivăsiuc, Dumitru Radu Popescu. După exemplul lui G. Ibrăileanu, E. Lovinescu și G. Călinescu, **P.** a făcut și literatură de ficțiune. *Cearța* (1969) este un roman despre psihologia cuplului, văzută în sensul lui André Gide. Bărbatul caută în dragoste unicitatea, absolutul, femeia se mulțumește cu relativul și varietatea. Femeia nu are caracter, ci numai temperament. E, așadar, o incompatibilitate funciară la mijloc și, din această cauză, pasiunea dintre inclementul Andrei Patriciu și frivola Grazia-Maria nu poate să dureze. Două schițe psihologice se observă aici: una este aceea a gelosului metodic, alta este aceea a femeii inconștiente, grațios amorală. A iubi înseamnă pentru Grazia-Maria a exista. Păcerea prozatorului de a specula în jurul unei teme dificile (manifestările erosului) se vede numaidecât. După generația lui G. Călinescu, Perpessicius, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, **P.** rămâne istoricul literar cel mai temeinic pe care îl are, în formulă tradițională, literatura română postbelică.

Pasionant, plin de verovă și nelipsit de umor, căci Al. Piru știe să monteze într-un peisaj – în reprezentarea altora, arid, dezolant, de o plicticoasă monotonie – un spectacol fascinant, în care rigoarea științifică nu sacrifică niciodată pasta expresivă de culoare și în care gesturile și mimica „actorilor”, de o, uneori, fermecătoare vetustețe, alături de o modernitate uluitoare, ascunsă, însă, sub voalul unei sintaxe arhaice, recompun profilul vital, autentic, al unor „contemporani de demult”. Concepția consecvent estetică îi guvernează demersul și-l ferește de rătăcirii zadarnice în teritorii străine literaturii sau măcar formelor ei incipiente. Și aici, ca și în critică, cercetarea sa refuză superficialitatea. Construcția nu se ridică la întâmplare, în necunoscut. Ea este consecința unui „sondaj absolut”, a unui „studiu total”, în care nimic n-a rămas neexaminat, nedrămuț. Nici un element esențial nu va lipsi, așadar, edificiului înălțat, căci autorul are orgoliul de a epuiza subiectul pe care-l abordează, de a-l clasa, apoi, definitiv, „dosarul” lui nemaiputând oferi nimic inedit unui eventual nou exeget.

SCRIERI: *Viața lui G. Ibrăileanu*, București, 1946; *Opera lui G. Ibrăileanu*, București, 1959; *Literatura română veche*, București, 1961; *Literatura română premodernă*, București, 1964; *Liviu Brebanu*, București, 1965; C. Negruzzi, București, 1966; G. Ibrăileanu (*Viața și opera*), București, 1967; *Poezii Văcărești*, București, 1967; *Panorama deceniului literar românesc 1940-1950*, București, 1968; *Cearța*, București, 1969; *Istoria literaturii române*, I-II, București, 1970; *Introducere în opera lui I. Eliade Rădulescu*, București, 1971; *Varia*, I-II, București, 1972-1973; *Analize și sinteze critice*, Craiova, 1973; *Reflexe și interferențe*, Craiova, 1974; *Poezia românească contemporană. 1950-1975*, I-II, București, 1975; *Istoria literaturii române de la origini până la 1830*, București, 1977; *Introducere în opera lui Vasile Alecsandri*, București, 1978; *Permanențe românești*, București, 1978; *Valori clasice*, București, 1978; *Marginalia*, București, 1980; *Debuturi*, București, 1981; *Istoria literaturii române de la început până azi*, București, 1981; *Discursul critic*, București, 1987; *Critici și metode*, București, 1989; *Surzătorul Alecsandri*, București, 1991; *Eminescu azi*, București, 1993. **Ediții, antologii:** G. Călinescu, *Lubita lui Bălcescu*, București, 1965, I. *Eliade Rădulescu și școala sa*, București, 1966, *Studii și comunicări*, pref. edit., București, 1966, *Principii de estetică*, postfața edit., București, 1968, *Universul poeziei*, postfața edit., București, 1971, *Literatura nouă*, pref. edit., Craiova, 1972, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, pref. edit., București, 1982; V. Voiculescu, *Poezii*, pref. edit., București, 1966; *Poezia română clasică (De la Dosoftei la Octavian Goga)*, I-III, pref. edit., București, 1970 (în colaborare cu Ioan Șerb); Mihai Eminescu, *Numai poetul. Memento mori. Înger și demon. Melancolie. Noi amândoi avem același dascăl. Luceafărul*, pref. edit., Craiova, 1973; G. Ibrăileanu, *Opere*, I-X, pref. edit., București, 1974-1981 (în colaborare cu Rodica Rotaru), *Privind viața. Adela. Amintiri*, pref. edit., București, 1987 (în colaborare cu Rodica Rotaru); Ion Pillat, *Poezii*, pref. edit., București, 1992.

Repere bibliografice: Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 883, *Ist. lit.* (1982), 969; George Munteanu, „*Literatura română veche*”, CNT, 1962, 22; Ion Rotaru, *O istorie a literaturii române vechi*, GL, 1962, 22; Aurel Martin, „*Literatura română premodernă*”, GL, 1964, 30; Paul Georgescu, *O contribuție de prestigiu la tratarea istoriei literaturii noastre*, RMB, 1964, 6210; Streinu, *Pașini*, IV, 244-249; Ion Biberi, *Orizonturi spirituale*, București, 1968, 96-106; Mihai Ungheanu, „*Panorama deceniului literar românesc 1940-1950*”, LCF, 1969, 20; Nicolae Manolescu, „*Panorama deceniului literar românesc 1940-1950*”, CNT, 1969, 21; Mincu, *Critice*, I, 217-221; Tia Șerbănescu, „*Cearța*”, RMB, 1970, 7872; Constantin Călin, „*Cearța*”, ATN, 1970, 3; Eugen Simion, *Un roman: Al. Piru*, „*Cearța*”, RL, 1970, 15; Gheorghe Grigurcu, „*Cearța*”, F, 1970, 4; Constantin Cubleşan, „*Cearța*”, ST, 1970, 4; Cesereanu, *Ipostaze*, 129-135; Răpeanu, *Interferențe*, 236-242; Vlad, *Analiză - sinteză*, 63-69; Ardeleanu, „*A urî*”, 162-167; Călinescu, *Literatura*, 16-21; Ciobanu, *Panoramic*, 132-135, 268-274; Stănescu, *Poeți și critici*, 147-150; Mihai Drăgan, *Al. Piru, istoric literar*, ST, 1973, 8; Cristian Livescu, *Legile lecturii critice*, ATN, 1973, 12; Bucur, *Istoriografia*, 569-571; Grigurcu, *Ideii*, 85-90; Raicu, *Structuri*, 214-216; Dimisianu, *Valori*, 127-135; Martin, *Metonimii*, 355-362; Ungureanu, *La umbra cărților*, 16-19; Serafim Duicu, *Generația vârstnică*, VTRA, 1976, 2; Liviu Leonte, *O panoramă a liricii actuale*, CRC, 1976, 13; Liviu Petrescu, „*Poezia românească contemporană. 1950-1975*”, ST, 1976, 3; Iorgulescu, *Al doilea rond*, 27-37; Valentin F. Mihăescu, *Autoritatea criticului*, LCF, 1977, 37; Ion Lotreanu, *Caligrafii critice*, București, 1977, 129-149; Ștefănescu, *Preludiu*, 239-243; Mircea Angheliescu, „*Istoria literaturii române de la origini până la 1830*”, LL, 1978, 2; Ardeleanu, *Mențiuni*, 253-262; Baltag, *Polemos*, 126-133; Dimisianu, *Opinii*, 206-215; Regman, *Explorări*, 29-39; Simion, *Scriptori*, I, 704-713; Stănescu, *Jurnal*, I, 246-249; Dorin Tudoran, *Biografia debuturilor*, Iași, 1978, 275-284; Ungheanu, *Lecturi*, 263-268; Pompiliu

Marcea, „*Permanențe românești*”, RL, 1979, 4; Mihăilescu, *Conceptul*, II, 166-171; C. Trandafir, *Erudiție și vigoare polemică*, ATN, 1980, 4; Ștefănescu, *Jurnal*, 111-113; Eugen Simion, *Critica foiletonistă*, RL, 1981, 17; Eugen Simion, *O istorie a literaturii române*, CNT, 1981, 48; Ov. S. Crohmălniceanu, *Materie și organizare*, FLC, 1981, 49; Marcea, *Romul Munteanu, Ierarhizarea valorilor*, FLC, 1981, 49; Dan Zamfirescu, *O mare istorie*, FLC, 1981, 49; Grigurcu, *Critici*, 55-69; Constantin Călin, *Un critic inconfundabil*, ATN, 1982, 3; Iorgulescu, *Cearța*, 103-108; Livescu, *Scene*, 213-218; Marcea, *Varietăți*, 298-310; Simuț, *Diferența*, 193-196; Mihai Ungheanu, *Interviuri neconvenționale*, București, 1982, 93-103; Grigurcu, *Între critici*, 143-159; Sângeorzan, *Anotimpurile*, 115-138; Dobrescu, *Foiletoane*, III, 135-145; Moraru, *Textul*, 13-16; Marcea, *Atitudini*, 175-177; Ștefănescu, *Prim-plan*, 71-77; Cosma, *Romanul*, I, 292-293; Radu, *Pașini*, 80-81; Eugen Simion, *Critica metodelor*, RL, 1989, 14; Regman, *Nu numai*, 133-147; Teodor Vărgolici, „*Surzătorul Alecsandri*”, ALA, 1991, 95; C. Trandafir, *Proiectul Alecsandri*, L, 1992, 451; Mihaela Ursa, *Un nou Alecsandri*, TR, 1992, 48; Andrei Grigor, *Alexandru Piru*, CC, 1992, 10-12; Eugen Simion, *Eminescu azi*, L, 1993, 27; Lucian Chișu, *Luntrea lui Caron*, L, 1993, 45; Nicolae Iliescu, *Addenda unei vieți*, L, 1993, 45; Romul Munteanu, *La despărțirea de Al. Piru*, L, 1993, 45; Eugen Simion, *Alexandru cel Bun*, L, 1993, 45; Al. Săndulescu, *Alexandru Piru*, RL, 1993, 45; Grigurcu, *Peisaj*, I, 53-56; Florin Mihăilescu, „*Criticul care «știa tot»*”, ST, 1994, 1-2; C. Stănescu, *Fiii risipitori și marile familii*, ALA, 1994, 220; Teodor Vărgolici, *Șase secole de literatură*, ALA, 1994, 221; Alexandru George, *Alt caz între mai multe*, RL, 1994, 14; Nicolae Mecu, *Al. Piru*, RITL, 1994, 1; Ovidiu Ghidirmic, *Hermeneutica literară românească*, Craiova, 1994, 160-170; Al. Piru comentat de Marin Iancu, București, 1995; Andrei Grigor, *O primă carte despre Al. Piru*, CC, 1995, 3-4; Nițescu, *Proletcultismul*, 268-270; Romul Munteanu, *Alexandru Piru*, LCF, 1997, 47; *Dicț. esențial*, 665-668; Manolescu, *Lista*, III, 90-93; Simion Bărbulescu, *Introducere în opera lui Al. Piru*, Pitești, 2001; Alex. Ștefănescu, *Al. Piru*, RL, 2002, 10; Remember Al. Piru, CC, 2002, 1-2 (semnează Eugen Simion, Pavel Țugui, Petre D. Anghel, Eugen Negrici, H. Zalis, Aureliu Goci ș.a.); Gavril Istrate, *Alexandru Piru*, CL, 2002, 6; Nicolae Gheran, *Portrete și modele*, ALA, 2003, 650; Constantin Coroiu, *A fi magistrul înseamnă să fii întâi discipol*, CL, 2003, 7; Pavel Țugui, [Al. Piru], CC, 2003, 4-8. E.S.

PIRU, Elena (18.III.1919, Iași - 30.X.1974, București), istoric literar. Este fiica Anei Bjoza (n. Gheorghiu) și al lui Iosif Bjoza, funcționari, și soția istoricului și criticului literar Al. Piru. Urmează la Iași cursurile secundare la Liceul „Oltea Doamna” (1930-1937) și Facultatea de Litere și Filosofie (1937-1941), unde îl are profesor pe G. Călinescu, din care își face, ca și Al. Piru, un model. Paleograf la Arhivele Statului din Iași, arhivist la Direcția Generală a Arhivelor Statului din București, bibliotecar principal la Biblioteca Academiei, P. ajunge în cele din urmă cercetător științific la Institutul de Istorie Literară și Folclor, condus de G. Călinescu. Debutează în 1956, la „Studii și cercetări de istorie literară și folclor”, cu un eseu despre opera Hortensiei Papadat-Bengescu, în care urmărește evoluția scriitoarei de la „psihologism, senzualism, lirism” la „realismul social”. Colaborează la „Ateneu”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Gazeta literară”, „România literară”, „Luceafărul”, „Manuscriptum”, „Viața românească”.

Deprinzând de timpuriu - la îndemnul și după modelul lui G. Călinescu - disciplina documentării, P. se devotează cerce-

tării arhivistice, atât pe cont propriu, cât și în calitate de colaboratoare apropiată a magistrului, care îi consemnează de fiecare dată contribuția documentară, ca în monografiile *N. Filimon* și *Gr. M. Alecsandrescu*. Preocupată de opera lui A. I. Odobescu și pasionată a mărturiilor despre viața acestui autor, publică acte și un „testament moral” al scriitorului, precum și un proiect de editare a vastei lui corespondențe. Axată, ca istoric literar, pe perioada pașoptistă și postpașoptistă (inclusiv pe cercetarea influenței franceze), colaborează cu Paul Cornea și cu Roxana Sorescu la editarea unor manuscrise literare din epocă. Cercetătoarea de arhive savurează parfumul timpurilor revoluate și, bunăoară, evocă participativ, după Ion Ghica, Bucureștii vremii lui Caragea vodă. Altminteri, puținele sale lucrări de istorie literară, rămase în reviste, sunt sobre până la sicitate. În cele trei studii micromonografice cu care colaborează la volumul al doilea al tratatului academic de istorie a literaturii române (*Ioan Voinescu II, Alexandru Cantacuzino* și *G. Sion*), accentul cade pe exactitatea reconstituirii biobibliografice, în vreme ce interpretarea operei e nespectaculoasă, uneori deficitară (de pildă, romanul *Serile de toamnă la țară* de Al. Cantacuzino este mult subevaluat).

SCRIERI: *Ioan Voinescu II, Alexandru Cantacuzino, G. Sion*, în *Ist. lit.*, II, 599–603, 609–614. **Ediții:** *Documente și manuscrise literare*, vol. I–II, pref. Al. Dima, București, 1967–1969 (în colaborare cu Paul Cornea), vol. III, introd. Paul Cornea, București, 1976 (în colaborare cu Paul Cornea și Roxana Sorescu).

Repere bibliografice: Ovidiu Papadima, *Elena Piru (1919–1974)*, RITL, 1974, 4; *Diç. scriit. rom.*, III, 755–756; Mîcu, *Ist. lit.*, 749. N.M.

PISTOLEA, Vasile (16.IV.1947, Căvâran, azi Constantin Daicovicu, j. Caraș-Severin), critic literar. Este fiul Mariei (n. Fiat) și al lui Petru Pistolea, țărani. A făcut liceul la Arad și la Timișoara (1962–1966), unde urmează și Facultatea de Filologie (1967–1972). Funcționează ca profesor de română și franceză în localitatea natală, iar din 2001 devine lector la Colegiul de Institutori din Caransebeș. Își ia doctoratul în filologie (2001) cu teza *Augustin Buzura și structurile prozei generației '60*, susținută la Universitatea de Vest din Timișoara.

Precedat de o îndelungată activitate publicistică, debutul editorial al lui P. are loc târziu, cu eseul *Augustin Buzura. De la romanul existențialist la sociografia românească* (1993; Premiul Filialei din Timișoara a Uniunii Scriitorilor). Bine documentată, lucrarea surprinde proteismul estetic al scriitorului și insistă pe elementele novatoare pe care scrierile lui Augustin Buzura le impun în proza generației '60. Cartea următoare, *Fragmentarium* (1995), are un caracter eterogen mai pronunțat, dar reflectă deschiderea criticului, ale cărui analize merg în căutarea „orizonturilor spiritului creator”, de la literatura populară (*Desăvârșirea ființei. Miorița*) la proza contemporană (*Repere pentru o poetică/poietică a prozei*). Adevărata măsură și-o dă P. în lucrarea *Generația '60 și redescoperirea modernității/modernismului* (2001), versiune augmentată a tezei de doctorat. În istoria literaturii române postbelice, după o lungă și furtunoasă perioadă dogmatică, anii '60 marchează începutul

unui scurt interval de deschidere, când, în domeniul prozei, se afirmă o serie de scriitori de excepție care redescoperă modernismul interbelic. De acest moment privilegiat se ocupă P. Criticul vede romanele lui Augustin Buzura, scriitor în opera căruia „nevoia de adevăr și verticalitatea conștiinței sunt imperative etice primordiale”, ca mărturii ale unui timp dramatic, ca un act de responsabilitate civică, dar și ca o formă de împotrăvire la ceea ce Mircea Eliade a numit „terorarea istoriei”. Este vorba de prima generație postbelică, ce depășește atât dogmatismul proletcultist, cât și paradigma realismului socialist și instituie o adevărată renaștere spirituală în peisajul cultural autohton. Ideile expuse inițial își găsesc aplicarea în secțiunea *Generația '60 între etic și estetic*, iar cel mai amplu capitol este *Obsesia eticului sau Cruciada pentru adevăr* (*Augustin Buzura*). Dintre „novatorii structurilor epice” din această perioadă, criticul se oprește la trei figuri emblematice: Sorin Titel, D.R. Popescu și Paul Georgescu. Cel mai deschis inovației, experimentului naratologic este considerat Sorin Titel, care a înțeles printre primii că adâncirea viziunii realiste nu se poate face fără revoluționarea scriiturii. Bine scris și documentat, studiul îl situează pe P. în rândul comentatorilor avizați ai romanului românesc postbelic.

SCRIERI: *Augustin Buzura. De la romanul existențialist la sociografia românească*, Timișoara, 1993; *Fragmentarium*, Timișoara, 1995; *Generația '60 și redescoperirea modernității/modernismului*, pref. Iosif Cheie-Pantea, postfață Gheorghe Glodeanu, Reșița, 2001.

Repere bibliografice: Ionel Bota, *Prima monografie despre proza lui Augustin Buzura*, „Timpul” (Reșița), 1994, 39; Adrian Dinu Rachieru, *Cruciada pentru adevăr*, „Orient latin”, 1994, 3; Horea Poenar, „Augustin Buzura. De la romanul existențialist la sociografia românească”, ST, 1994, 9; Alexandru Ruja, „Fragmentarium”, „Renașterea bănățeană”, 1995, 126; Gheorghe Jurma, *Un spirit creator*, „Timpul”, 1995, 133; Ionel Bota, *Metafora spiritului creator*, „Timpul”, 1995, 208. G.G.

PIȘCU, Daniel (27.VI.1954, Lupeni), poet și prozator. Este fiul Florinei și al lui Ștefan Pișcu, medic. A absolvit Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București (1979). Ca student, participă la ședințele Cenaclului de Luni, condus de Nicolae Manolescu. Debutează cu poezie în „Amfiteatru” (1978), iar prima carte, *Aide-mémoire*, îi apare în 1989. Colaborează și la „România literară”, „Timpul”, „Interval”, „Convorbiri literare”, „Vatra”, „Lucefărul”, „Cronica”, „Astra”, „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, „Tineretul liber”, „Pagini bucovinene”, „Bucovina literară”, „Arca”, „Hyperion”, „Euphorion”, „Poesis”, „Apostrof”, „Contrapunct”, „Familia” ș.a. Din 1997 susține câțiva ani cronica literară în cotidianul „Bună ziua, Brașov”.

Poezia lui P. cultivă o anume delicatețe ce răzbate din banalul cotidian, relevată cu umor bonom într-o notație finală a fiecărei compoziții, ca o mică surpriză, după câteva rânduri cizelate tocmai pentru a exprima maxima simplitate de înțeles. Giuseppe Ungaretti ar putea fi un model al acestei maniere, la fel de bine și tehnica japoneză a notației, dar P. diluează expresia și o golește conștient de orice tensiuni, căutând cu luciditate binevoitoare banalitatea insidioasă a oricărui fapt.

Aici pot fi remarcate o legătură cu avangarda anilor '30 (poemul care dă titlul volumului de debut este grăitor), dar și înscrierea în stilistica optzecistă. Exigența cu care și-a întârziat publicarea primei culegeri, unde se află versuri ce premerg literaturii generației, fac din apariția cărții și un punct terminus al orientării. Ca autor de proză, **P.** publică și o scriere post-modernistă, *Cel mai mare roman al tuturor timpurilor* (2002). Începutul e un joc dramatizat, cu dialoguri mucalite, ironice, antilivrești, demitizatoare de canoane literare, în bonom răspăr cu tot. În fapt, ar fi o încercare de teatru absurd înregistrată de autor, ceea ce apoi se transformă într-o narațiune cu un plan de roman axat pe amintiri: profesori și prieteni din studenție, nume și personaje reale. Dialogul alternează cu rememorarea, notația e lapidară, de o maximă economie, într-o totală absență a podoabelor sau a pretenției stilistice, denunțând orice emfază auctorială. În fine, poemele din *Game* (2002) fac parte dintr-o culegere la care **P.** se referă adesea (*work in progress*) în romanul său, ca fiind anterioară volumelor editate. Sunt aici exerciții manieriste bazate pe succesiunea gradată a notelor din gamele muzicale, unde fiecare notă este prima silabă a primului cuvânt din cele opt versuri, fiecare vers fiind clădit pe un picior metric invariant ș.a.m.d.

SCRIERI: *Aide-mémoire*, postfață Nicolae Manolescu, București, 1989; *Scrisorile de acasă*, Pitești, 1995; *Titlul poemului este aforism*, Botoșani, 1997; *Mă chemau păsările*, Timișoara, 1999; *Cel mai mare roman al tuturor timpurilor*, Brașov, 2002; *Game*, Brașov, 2002.

Repere bibliografice: Eugen Simion, *Trei poeți*, RL, 1989, 43; Ioan Holban, *Sancta simplicitas*, CRC, 1990, 17; Ioana Părvulescu, *O reconstituire*, CNP, 1990, 24; Val Condurache, *O lectură târzie*, RL, 1991, 22; Mircea Doreanu, *Absurd și candoare*, AST, 1995, 2-3; Bucur, *Poeți optzeciști*, 167-171; Roxana Pană-Oltean, *Vârsta și scriitura inocentei*, RL, 2000, 21; Lefter, *Scriit. rom. '80-'90*, III, 61-63; Catrinel Popa, *Regula jocului*, RL, 2002, 27. E.M.

PITIȘ, Ecaterina (13.XII.1882, Brașov - 14.I.1963, Brașov), poetă și publicistă. Este fiica Raveicăi (n. Din) și a lui Nicolae Pitiș, avocat. Urmează o școală de contabilitate, apoi deține funcții la diferite instituții brașovene sau din alte orașe - pedagogă la o școală profesională din Sibiu, directoare a internatului unei școli profesionale din Arad. A debutat în 1900, la revista „Literatură și artă română” (București), unde continuă să publice și în anii următori, dar treptat își extinde colaborarea și la alte periodice, în principal la „Gazeta Transilvaniei” (între 1900 și 1944, cu unele pauze), „Luceafărul”, „Sămănătorul”, „Convorbiri literare”, „Ramuri”, „Viața românească”, „Cosinzeana”, „Românul” (Arad), „Patria” (Cluj), „Transilvania”, „Gândirea”, „Gândul nostru”, „Societatea de mâine”, „Țara noastră”, „Țara Bârsei”, „Prometeu”, „Acțiunea” (Galați). În alte câteva zeci de publicații semnătura îi apare sporadic, în afară de versuri, și sub traduceri, proză, articole. O situație specială o are prezența scrisului său, uneori cotidian, la „Biruința” (Cluj, 1926-1927) și la „Gazeta Transilvaniei” (1942-1944), unde susține câteva rubrici permanente („Icoane de pe stradă”, „Icoane fugare”, „Instanțanee”), cu texte situate între articolul de gazetă și proza scurtă,

în care abordează, în general cu intenții educativ-moralizatoare, cele mai diverse aspecte din imediata apropiere, din viața publică sau din lumea largă. O dominantă a acestui gen de publicistică ar fi aplecarea asupra cazurilor nefericite, fie că e vorba de flori, arbori, păsări, animale, fie de copii, sărmani, bolnavi, bătrâni etc., receptivitatea față de manifestările suferinței fiind o constantă a sensibilității scriitoarei. La apariția volumului *Poezii* (1909), **P.** era considerată reprezentativă pentru lirica feminină, fiind aleasă, în 1911, membră a Societății Scriitorilor Români. În presa vremii îi mai sunt semnalate două opusculi de povești: *Bălător și Tămâița* (Orăștie, 1911) și *A fost odată ...* (Brașov, 1913).

În versurile sale **P.** intenționează o situație în lume, o descriere a propriei lumi, a reperelor ei esențiale, într-o viziune ușor convențională, idilizată sau dramatizată poate și sub influența unor modele livrești. Privirea, atenția sunt focalizate asupra naturii, ca realitate absolută, singura sursă de certitudine și, uneori, de bucurie, într-o viață aflată sub semnul părăsirii, suferinței, zădărniceii și morții. Sensibilitatea senzorială generează câteva tablouri din natură sau din mediul rural, realizate cu finețe picturală, în imagini și sugestii delicate. Dar cum principalul motor este durerea, în cele mai multe poezii se insinuează stări de îndurerare și suferință, care fac din aparentul pastel un revelator al răului sufletec. Sunt

consemnate tot mai des tristețea locurilor părăsite, a ființelor abandonate, ravagiile toamnei în natură, „cântecul frunzelor uscate”, „aspru și amar”, ceea ce o face pe poetă să se simtă și mai pustie, mai singură, măcinată de regrete și de jale. Este fascinată de pacea și frumusețea cimitirelor – o mare tentație pentru suflet de a evada către altă lume. În zecile de poezii publicate în periodice după 1909, P. continuă să versifice în aceeași manieră simplă, comună și cam vetustă, aproximativ aceleași teme și stări. Hotărâtă să transforme „lacrimile” în „mărgăritare”, alcătuieste compoziții plastice ușor eterate, cu peisaje sub lună, cu edenice înserări în livezi și mici gospodării, cu verdele ierbii stropit de aurul pădănilor. Dar, pe de altă parte, se intensifică trăirile provocate de sentimentul trecerii, resimțită ca o îngropare sub umbra „aripei uitării”, pe când în suflet „se zbate tristă” „candela vieții” „ca-ntr-un cavou pustiu”, iar plânsul seacă inima și o face „rece bulgăr de țărână”. „Drumeț rătăcitor”, cu „visuri fără rost”, cu viața risipită, cu „un gol în piept, nemărginit”, poeta are viziunea coșmarească a invaziei tristeții, ca niște duhuri rele care năvălesc de pretutindeni și dau senzația copleșitoare a unei lente implozii: „pustiul meu e fără de hotare”, „mă scufund în el ca într-o mare”. Deși în forme nu prea originale sau expresive, versurile reușesc să figureze imaginea unei sensibilități vii care, ajutată de modele oferite de predecesori (în special de Mihai Eminescu), dar și de simplitatea exprimării, accede la o modestă posteritate.

SCRIERI: *Poezii*, București, 1909.

Repere bibliografice: Dragomirescu, *Scrieri*, 218; Tr. D. L., „*Poezii*”, CL, 1909, 7; I. Borcia, „*Poezii*”, LU, 1909, 19; N. Iorga, [„*Poezii*”], NRL, 1909, 7; C. S. Făgețel, *Volumul de poezii al d-rei Ecaterina Pitiș*, R, 1909, 11; Ion Scurtu, *Poetele noastre: Ecaterina Pitiș*, MLI, 1909, 6; Ion Clopotel, *Antologia scriitorilor români de la 1821 încoace*, IV, Arad, 1918, 209–211; Lovinescu, *Scrieri*, IV, 394–395; [Ecaterina Pitiș], PAU, 575–582; Petru Homoceanul, *Ecaterina Pitiș*, „*Luceafărul de ziuă*”, 1957, 3; *Cărturari brașoveni*, 182; [Ecaterina Pitiș], POS, 297–306; Georgina Roventă, *Monografii și studii literare*, București, 1992, 68–71; *Dict. scriit. rom.*, III, 756–757. C.T.

PITIȘ, George I. (1.III.1858, Brașov – 11.XII.1920, București), folclorist și etnograf. Este ultimul dintre cei șase copii ai Mariei și ai lui Ion Pitiș, țărani. Urmează școala primară și liceul la Brașov și, din 1880, Facultatea de Litere și Filosofie din București. Copilăria și vacanțele petrecute în Scheii Brașovului l-au ajutat să cunoască modul de viață, îndeletnicirile și creațiile artistice ale celor în mijlocul cărora trăia. Ca student, este atras de preocupările unor renumiți folcloriști – B. P. Hasdeu, M. Gaster, Lazăr Șăineanu, Gr. G. Tocilescu –, de la care își însușește elemente de concepție și metodă, fructificate în activitatea sa. Teza de licență, *Despre Areopag*, susținută în 1887, îl recomandă ca pe un bun cunoscător al limbilor clasice și al culturii antice. A funcționat ca profesor de greacă și latină, timp de treizeci și șapte de ani, la Craiova, Galați și București. Autor al unor manuale de gramatică elină, P. a tradus din Homer (*Iliada*, cartea I) și a publicat, în original, o ediție comentată a dialogului *Kriton* de Platon.

În urma culegerilor efectuate pe baza cercetărilor directe, desfășurate după cele mai exigente metode ale timpului, P. a colaborat cu studii de folclor și etnografie la „*Revista nouă*”, „*Convorbiri literare*” și „*Gazeta Transilvaniei*”. Sunt de reținut *Un ochi plânge, unul râde*, *Poveste cu Miază-Noapte și Șina de fier și Șiște, pricolici, necuratu* (1890), *Uitatul* (1891), *Cei trei frați* (1891) și *Turca în Perșani* (1893). Începute în Scheii Brașovului, anchetele sale au fost extinse treptat până în Țara Hațegului. Insistând, deopotrivă, asupra jocurilor de petrecere, obiceiurilor la sărbători și a celor rituale, asupra îndeletnicirilor tradiționale, subliniind valoarea artistică a folclorului literar prin analize de texte, P. se dovedește un etnolog aplicat. Studiază *Jocurile de petrecere* (1888) și observă că unele dintre ele, mai ales cele de copii, își au originea în vechi practici magice ale grupurilor de vârstă matură. Mai ample concepute, lucrările referitoare la „*juni*” – *Sărbătoarea junilor la Paști* (1889) și *Junii la Crăciun* (1890) – reprezintă contribuții de seamă la cunoașterea acestui străvechi obicei românesc. Intenția lui P. de a realiza un studiu monografic asupra tuturor practicilor rituale la naștere, nuntă și înmormântare nu s-a materializat decât în parte, lucrarea alcătuită nedepășind faza descriptivă. Cercetările sale rețin totuși atenția prin câteva probleme privitoare la evoluția acestora sau la valoarea literară și socială a cântecelor de leagăn și a bocetelor, ca în *Nunta în Scheii până la 1830* (1888), *Îngropăciuni. Perșani* (1893) și *Obiceiuri populare la românii din Scheii (Nașterea și creșterea)* (1903). Din literatura populară l-a interesat îndeosebi proza. Deși nu ilustrează teme și motive noi, poveștile pe care le-a cules, după modelul lui I. Pop-Reteganel, Petre Spirescu și D. Stăncescu, sunt importante pentru valoarea documentară, sub raportul psihologiei mediilor investigate. Au rămas în manuscris numeroase culegeri și însemnări referitoare la credințele populare, colindele, descântecurile, legende, strigăturile și snoavele adunate din zona cuprinsă între Brașov, Săcele, Covasna și Săliște. Tot în manuscris se află și paisprezece texte lirice culese înainte de 1880 și considerate a fi cele mai vechi cântece consemnate de la românii din Scheii. Studiile de etnografie ale lui P., în care se ocupă de industria casnică în Scheii Brașovului, portul din Țara Hațegului și păstoritul din Săliște, Săcele, Covasna și din Dobrogea au fost, parțial, valorificate ulterior. Etnologul a lăsat una dintre cele mai vechi descrieri ale stânei din sud-estul Transilvaniei, precum și numeroase date în legătură cu obiceiurile și credințele păstorilor. Prin limitarea ariei de cercetare, însoțirea descrierilor cu schițe și desene, ca și prin notarea fonetică a materialelor culese, P. anunță școala lui Ovid Densusianu.

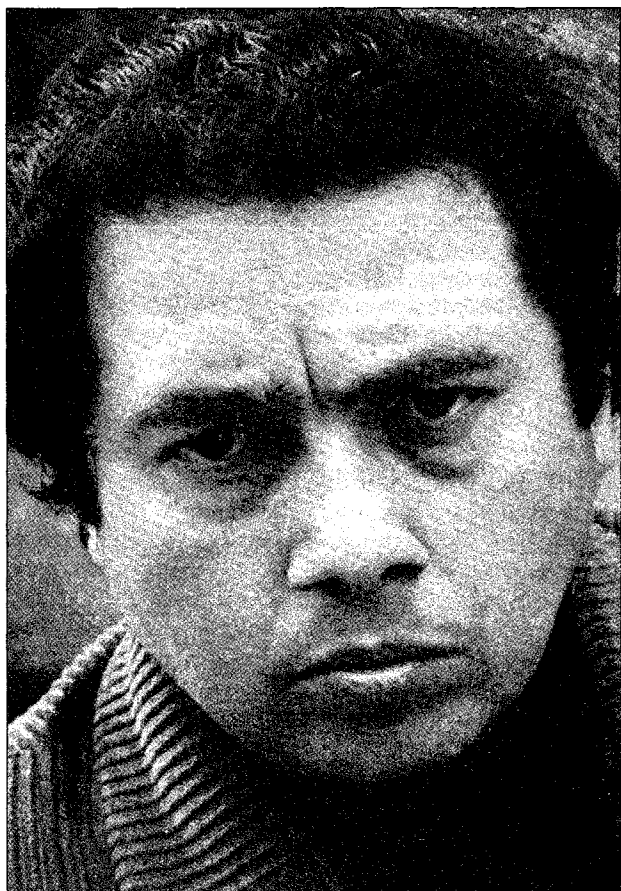
SCRIERI: [*Studii de folclor și etnografie. Texte folclorice*], în Ion Mușlea, *George Pitiș, folclorist și etnograf*, București, 1968. **Traduceri:** Homer, *Iliada* (Cartea I), București, 1888.

Repere bibliografice: Chițimia, *Folcloriști*, 327–370; Ion Mușlea, *George Pitiș, folclorist și etnograf*, București, 1968; Bârlea, *Ist. folc.*, 308–310; Iordan Datcu, Sabina C. Stroescu, *Dicționarul folcloriștilor. Folclorul literar românesc*, pref. Ovidiu Bârlea, București, 1979, 347–348; *Dict. lit.* 1900, 680–681. I.H.C.

PITUȚ, Gheorghe (1.IV.1940, Săliște de Beiuș, j. Bihor – 6.VI.1991, București), poet, prozator și publicist. Este fiul Elenei (n. Foghiș) și al lui Pașcu Pituț, muncitor silvic. După ce urmează școala primară la Săliște, gimnaziul la Sudrigiu și cursuri liceale de silvicultură la Năsăud și Sighetu Marmației, începe Facultatea de Filologie la Cluj (1962–1964) și o continuă la București (1964–1967). Este corector la „Gazeta literară” (1967–1968), redactor la „România literară” (1968–1971), redactor, secretar de redacție la „Viața românească” (1973–1991). La recomandarea lui Dumitru Stăniloae, din 1970 până în 1972 a beneficiat de o bursă de studii la Universitatea din Köln. Debutază cu versuri la „Tribuna” (1963) și își publică cea dintâi carte, *Poarta cetății*, în 1966. A mai semnat în „Amfiteatru”, „Luceafărul” ș.a.

Cronologia volumelor lui **P.** nu corespunde cu perioadele de elaborare, și aceasta atât din cauza ritmului de lucru al scriitorului, cât și din cauza imixtiunii ideologicului ori chiar a cenzurii. De aceea, cu toate că se afirmă deplin după 1970, poetul ar trebui încadrat mai degrabă în ramura ardeleană a generației '60, alături de Ioan Alexandru și Ana Blandiana, cu care este congener prin obârșie și prin afinități. „Primitiv modern” (Marian Popa), **P.** este un poet tradiționalist prin materialul inspirației și modernist prin imagerie și poetică. Nostalgia vârstei edenice a copilăriei, atmosfera cântecelor și

poveștilor din satul natal, misterele pământului și ale cosmosului, percepția tragică a condiției omului contemporan, sfâșiat între magia imaginarului țărănesc și „jungla marilor orașe”, reprezintă tot atâtea trasee de conectare la o tradiție care coboară până la Lucian Blaga și Octavian Goga. Nu sunt de ignorat nici sursele unui tradiționalism livresc sui-generis, care înseamnă asimilarea unor mari modele poetice – Ion Pillat, Aron Cotruș – și cultivarea sonorităților eminesciene în poeziile cu formă fixă (sonete). *Poarta cetății* propune un univers pe deplin structurat, din coordonatele căruia poetul va porni în mai multe direcții, fără a le părăsi cu totul vreodată. Ezitarea între interogații și ipoteze, între pulsuni vitaliste și fatalism, pe axa a două simboluri – pădurea și cetatea –, instituie o poezie misterioasă, care obține efecte din impactul ideilor cu concretul și din sugestia unui spațiu opac, neguros, unde cunoașterea rațională nu are acces. Forța evocatoare a naturii nu pune totuși cadrul natural într-o relație de opoziție integrală cu cetatea. Pădurea nici nu este, de fapt, evocată liric și elegiac, demersul cultivând mai mult magia imaginii și formele rafinate ale simplității. Maniera naturală de transformare a ideii poetice în text, una din calitățile cele mai prețioase ale lui **P.**, se impune chiar de la primul volum, amplificând impresia de rostire fundamentală sau de cercetare a marilor taine ale naturii, pe care o creează imaginile cinetice. Nevoia de regăsire imaginară a stărilor de început este responsabilă de o întreagă mitologie lirică asociabilă cu poezia tradiționalistă: satul, părinții, copilăria, creionul învățătorului care face semne misterioase pe hârtie. Expresia nu este însă deloc tradițională. Un ecou din *Poemele luminii* ale lui Blaga străbate versurile albe ale lui **P.**, în spatele cărora se deslușesc contururile grave ale unor interogații, spaime și neliniști ale veacului. Discursul se deschide, astfel, spre misterele cosmosului, simplitatea mecanismelor poetice neputând crea imagini bucolice sau tablouri idilizante, ca în poezia lui Nichifor Crainic ori în versurile lui V. Voiculescu. Anul 1968 anunță o „erupție” pentru scriitor, însemnând apariția a cinci volume în numai trei ani, hotărâtoare pentru destinul lui literar. *Cine mă apără* (1968), cartea care deschide seria, adâncește interogațiile din *Poarta cetății* și confirmă că, fără a fi monocord, poetul își propune să evolueze, asemeni lui Blaga, în cercuri concentrice, a căror axă va fi, în cazul său, sondarea permanentă în profunzimile simbolurilor și miturilor cosmice, altfel spus căutarea a ceea ce el însuși va denumi ceva mai târziu „sunetul originar”. **P.** nu este, cu toate acestea, un neoromantic. Căutarea „muzicii sferelor” în sinele lăuntric sau în sinea lucrurilor nu echivalează cu un act de cunoaștere metafizică. Distinct este tocmai sentimentul de abis, de întuneric, de neant chiar, pe care îl comunică lirica sa. Energetismul, enorm, ia forma unor stări de mirare sau de întrebare în fața misterelor lumii, steaua începând să fie un termen de referință. Versul din *Frunze, pomi, arbori* (1968) nu reușește să iasă din siajul anterior, balastul descriptivo-baladesc fixând, mai mult decât era cazul, imaginea poetului în spațiul tradiționalismului, din care evadează abia în *Ochiul neantului* (1969). Deschizându-se sub semnul nopții, lirismul intră într-o zonă gravă, răsfrângând spaima în fața condiției umane și făcându-se ecoul unor stări

intermediare induse de intuirea unor simboluri, tragice și impenetrabile, în spatele concretului cotidian. Din postura de *homo viator* (în care va fi întâlnit în sonetele sale), poetul dialoghează cu neantul, ce întunecă până și blagiana lumină. Casa, culorile, satul, lucrurile devin reprezentări duale ale stărilor celui ce are percepția dureroasă a mării aglomerări citadine unde omul se simte alienat, pierdut. Sunetul grav al discursului și semnele întunecării viziunii despre lume, evidentă în ultimii ani ai deceniului '80-'90, își fac simțită prezența încă de acum. *Fum*, carte datată 1971, dar apărută și difuzată cu un an mai devreme, exploatează capacitatea de a delimita, cu simplitate expresivă, imagini necristalizate, difuze, însoțite de prezența nebuloasă a unor sensuri mai mereu intuite, însă niciodată dezvăluite pe deplin. Imaginea fumului care ascunde înfățișările concretului (singurătatea poetului-copil, mizeria orașului, abisul sufletesc al omului modern) îi caracterizează cât se poate de bine poetica. *Stelele fixe* (1977; Premiul Uniunii Scriitorilor) reprezintă un titlu și o imagine mai veche, figurând ca atare chiar în *Cine mă apără*. Acum **P.** își strânge toate fațadele discursului, de unde forța de impact care i-a propulsat numele în prim-planul liricii românești. *Stelele fixe* îi clasicizează de fapt lirica, iar autorul își găsește în imaginea astrului nemșcate simbolul privilegiat al tuturor acelor mistere către care trimite fie prin argheziene interogații, fie prin blagiene tăceri. Puritatea expresivă a versului generează senzația unor structuri armonice în straturile de adâncime ale textului, semn sigur al deplinei stăpâniri a materiei poetice. Anii de după apariția cărții *Stelele fixe* aduc o tot mai accentuată intruziune a cenzurii în destinul scriitorului. Constrâns să își restrângă aparițiile ca poet, el se concentrează asupra publicisticii și prozei, volumul *Locuri și oameni, scriitori și parabole* (1982), ca și romanul *Aventurile marelui motan criminal Maciste* (1983) constituind, prin plasarea deliberată în real, o încercare de expurgare a răului existențial și artistic reprezentat de presiunea ideologiei oficiale. Destinul lui **P.** se frânge neașteptat, în plină maturitate creatoare. După 1991 este redescoperită o latură ignorată, și anume ipostaza de sonetist. Spectator al lumii, din avanpostul mirării naive autorul se îndreaptă către o poezie specială, dialogând cu un *homo universalis*, căruia îi comunică o viziune heraclitică asupra existenței. Sensibilitatea scrutează tot mai acut răul universal, orizontul e tot mai întunecat, sub semnul tulburător al tragicului. Strămutarea pe un alt astru, vis ultim, traduce nevoia de evaziune, ca panaceu împotriva urâtului. Este greu de spus care ar fi fost traiectoria lui **P.** dacă destinul său ar fi fost altul.

Senzația acută a materiei colcăitoare, teroarea de ceea ce e grotesc și absurd în ordinea naturii se traduc într-o notație lipsită, deliberat, de grația caligrafiei. Metafora e făcută să descurajeze ochiul obișnuit cu subtilități livrești... În această cruzime a sincerității poetice, trebuie să observăm nu numai o expresie temperamentală, ci și o reacție față de extraordinara inflație de abstracțiuni din poezia actuală. O neîncredere totală se manifestă, atunci, în posibilitatea cuvântului de a exprima ideea, și poetul alege expresia atingătoare, fără grații lirice.

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Poarta cetății*, București, 1966; *Cine mă apără*, București, 1968; *Frunze, pomi, arbori*, București, 1968; *Ochiul neantului*, București, 1969; *Sunetul originar*, București, 1969; *Fum*, București, 1971; *Stelele fixe*, București, 1977; *Locuri și oameni, scriitori și parabole*, București, 1982; *Noaptea luminată*, pref. Mihai Ungheanu, București, 1982; *Aventurile marelui motan criminal Maciste*, București, 1983; *Stelele fixe*, îngr. Valentina Pituț, postfață Romul Munteanu, București, 1995; *Sonete*, îngr. Valentina Pituț, București, 1995; *Umbra unui șipăt*, Timișoara, 1996; *Scrisori de iubire din 21 de poeme*, Timișoara, 1997; *Ochiul neantului*, îngr. Valentina Pituț, București, 1998; *Celălalt soare*, îngr. Valentina Pituț și Nicolae Țone, postfață Romul Munteanu, București, 1998; *Olimp - Der Olymp*, ed. bilingvă, tr. Dieter Schlesak, București, 1998; *Călătorie în Urias*, București, 2002; *Când îngerii adorm pe crengi*, îngr. Valentina Pituț, pref. Romul Munteanu, București, 2003; *Culoarea visului*, I, îngr. Valentina Pituț, București, 2003. **Traduceri:** Hilde Domin, *Numai o floare ca sprijin*, București, 1978.

Repere bibliografice: Martin, *Poeți*, I, 239-244; Mincu, *Critice*, I, 170-173; Martin, *Generație*, 62-71; Constantin, *Despre poeți*, 195-201; Felea, *Poezie*, 94-99; Munteanu, *Opera*, 232-236; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 437; Caraiu, *Duelul*, 115-117; Grigurcu, *Teritoriu*, 204-209; Stănescu, *Poeți*, 37-39; Raicu, *Structuri*, 362-367; Poantă, *Modalități*, 115-119; Petrescu, *Scriitori*, 152-154; Căndroveanu, *Alfabet*, 174-178; Ungheanu, *Arhipelag*, 251-253; Mincu, *Poezie*, 113-122; Negoitescu, *Engrame*, 108-111; Piru, *Poezia*, II, 253-256; Barbu, *O ist.*, 137-140; Laurențiu, *Eseuri*, 185-191; Raicu, *Critica*, 345-347; Alexiu, *Ideografii*, 49-53; Iorgulescu, *Scriitori*, 126-129; Simion, *Scriitori*, I, 234-239; Poantă, *Radiografii*, I, 239-241; Baltag, *Polemos*, 227-229; Ruja, *Valori*, 146-152; Grigurcu, *Poeți*, 198-205; Alboiu, *Un poet*, 138-140; Dimitriu, *Singurătatea*, 198-202; Doinaș, *Lectura*, 224-229; Sângeorzan, *Conversații*, 97-99; *Lit. rom. cont.*, I, 603-605; Martin, *Paranteze*, 96-98; Ciobanu, *Opera*, 178-181; Moraru, *Textul*, 103-106; Grigurcu, *Existența*, 395-398; D. Filipescu, *Prozatorul care se dezvăluie*, LCF, 1986, 27; Ștefănescu, *Prim-plan*, 286-290; Ioanid Romanescu, *Cine să-l apere?*, CRC, 1991, 21; M. N. Rusu, *Fotografia lui Pituț*, RL, 1991, 25; [Gheorghe Pituț], VR, 1991, 6 (semnează Cezar Baltag, Gheorghe Istrate, Gheorghe Grigurcu); Andrei Grigor, *Singurul Gheorghe Pituț*, L, 1992, 45; Constantin, *Complicitatea*, 154-157; Alex. Ștefănescu, *Poetul ca moralist*, RL, 1995, 42; Adrian Popescu, *Arhetipala casă*, ST, 1995, 12; Vasile Spiridon, *Existența transilvană*, LCF, 1996, 6; Munteanu, *Jurnal*, VI, 107-120; Rodica Mureșan, *Gheorghe Pituț. De veghe în cuvânt*, Timișoara, 1998; Rotaru, *O ist.*, V, 317-320; Grigurcu, *Poezie*, II, 240-249; *Dicț. scriit. rom.*, III, 757-759; Popa, *Ist. lit.*, II, 313-314; Roxana Racaru, *Glasure dulci de la nadir*, RL, 2003, 15; Geo Vasile, *Sonetele lui Gheorghe Pituț*, RL, 2003, 27; *Dicț. analitic*, IV, 166-168. R. V.

PIȚU, Luca (14.I.1947, Cajvana, j. Suceava), eseist. Este fiul Magdalinei (n. Șoldan) și al lui Vasile Pițu, agricultori. Urmează liceul la Gura Humorului și Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, absolvită în 1968. Devine aici, în 1971, cadru didactic la Catedra de limba și literatura franceză, unde după 1990 va preda teoria traducerii și logica discursului ficțional. Și-a susținut doctoratul în 1982, la București, cu teza *Lautréamont: la rhétorique de son oeuvre*. Debutează în 1975, la „Opinia studentească”, cu eseul *Cheia hermeneutică*, iar editorial - în limba franceză, cu *Le Chasseur de corbeaux* (1986), eseu introductiv la o traducere a *Poveștii poveștilor* de Ion Creangă, realizată de Mariana Goujon și

Jean-Paul Goujon, iar în românește cu volumul *Naveta esențială* (1991; Premiul Uniunii Scriitorilor, refuzat de autor). Colaborează la „Opinia studențească”, „Echinox”, „Dialog”, „Caiete critice”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Bulletin des amis de Pierre Louÿs”, „Viața românească”, „Vatra”, „Luca-fărul”, „Contrapunct”, „Convorbiri literare”, „Orizont”, „Timpul” (Iași), „România literară” ș.a. Alături de Emil Brumaru, Dan Petrescu, Liviu Antonesei, Al. Călinescu, Al. Zub și de alți câțiva scriitori și universitari, a făcut parte, în anii '70-'80, din ceea ce a fost numit „grupul de la Iași”, un grup de atitudine civică antitotalitară. Poliția politică a regimului avea atenția îndreptată asupra acestor „recalcitranti” - dintre care unii aveau să se manifeste, la un moment dat, în mod public ca opozanți ai dictaturii ceaușiste - și, în acele împrejurări, P. avea să fie anchetat de Securitate (din mai 1983), iar încercarea de a fi scos de la catedra universitară, în 1989, își găsește tot astfel explicația. După 1989 călătorește în Franța și în alte țări europene, dar și în Pakistan. În perioada 1992-1994 a fost lector de limbă română la Universitatea Nancy I.

P. își publică prima carte ca autor de limbă franceză. Opuscul de rafinament ludic și erudiție manipulată burlesc, *Le Chasseur de corbeaux*, editat în Franța, conceput inițial ca o prefață, a devenit în cele din urmă o lucrare independentă, păstrând, firește, puternice legături referențiale cu *Povestea poveștilor* de Ion Creangă, text a cărui prezentare era destinat să fie. Asocierea spiritului cărturăresc cu licențiozitatea și, în general, cu erotomania literaturizată în chip estet se produce la P. pe linia unei vechi și consistente tradiții franceze, care merge de la Rabelais la Pierre Louÿs și Guillaume Apollinaire, iar eseistul le altoiește în chip valid cu recursul la mai săracă producție în materie din literatura română. Nesecata vervă erudit-colocvială, filologico-filosofico-epicureică, va fi etalată abundent și în eseurile în românește, izvodite după același „tipar” foarte personal, cu deosebire frapant în context autohton, dată fiind raritatea demersurilor similare. Sub „acoperirea” reprezentată de etalarea unui impresionant belșug de cunoștințe și de perspicacitate hermeneutică, P. scrie de fapt literatură, oferind texte care se citesc cu și de plăcere, dar și cu folos (fiind neconvențional „instructive”). Eseistul are predilecție cvasiexclusivă pentru textul scurt: cărțile lui sunt alcătuite din fragmente eseistice concentrate (pe care el însuși le desemnează drept „textule”, „texticule”, note și „notule”, „eseuri explodate, cogitațiuni intemperante, aluviuni moldovinești, ghiveciuri bahluvioase, anamneze desferecate”, „lucrături frontaliere” etc.), diferite prin tematică ori structură, însă izbitor de asemănătoare între ele, ca segmente ale unui continuum, ale unui solilocviu virtual infinit și atotcuprinzător. Definitorie este identitatea lor stilistică, inconfundabilă. Scriitorul combină erudiția cu spiritul ludic, cultivă un vocabular neologistic și tehnicist (cu alimentare copioasă din terminologia științelor limbajului, în special a poeziei, semioticii și retoricii, discipline în vogă în epoca formării lui P., dar și din arsenalul filosofiei și al altor discipline umaniste), împănat imprezvizibil și savuros cu arhaisme, regionalisme (moldovenesti), vocabule și zicerii proprii registrului familiar

ori caracteristice pentru exprimarea colocvială și necenzurată, frustă sau buruienos-colorată, uneori propriu-zis licențioasă. Multe dintre paginile lui P. sunt dotate cu un bogat corp de note, hipererudite și ludice deopotrivă, asemănătoare într-o oarecare măsură celor din *Țiganiada* lui Ion Budai-Deleanu. În pofida diversității tematice, dat fiind că energia stilului primează asupra fondului, iar stilul și strategiile scripturale, atuuri forte, sunt menținute statornic pe aceleași coordonate, indiferent de subiectul abordat, textele sunt foarte asemănătoare între ele, marcate de o monotonie a petulanței giumbuș-lucare. Mai mult ori mai puțin autoficțiuni, au statut de pagini de jurnal condensat ori de memorialistică referitoare la perioade recente, dacă nu la stricta actualitate, de schițe de publicistică de moravuri, pe teme moral-civice etc., dând seama de lecturi, de evenimente familiale, sentimentale sau sexuale, de vacanțe și călătorii, de episoade curioase, dramatice, semnificative ori pur și simplu amuzante din existența zilnică a autorului, a mediilor universitare ieșene, a obștii scriitoricești, a satului natal etc., colportând uneori, pur și simplu, bârfe, innobilate prin scâteierea stilistică și prin hazul mizanscenei, și mai ales prin divagațiile hermeneutice pe care le prilejuiesc, ori trasând portrete ale unor contemporani. Filonul intimist - de altfel depistabil mai pretutindeni - nu predomină totuși, iar prim-planul este ocupat de comentariile și glosările pe teme și subiecte „cărturărești”. Demersul eseistului este, practic, în orice moment, pluridisciplinar. Alături de stil, vivacitatea intelectuală și autoritatea erudiției sunt principalii factori de seducție în scrierile lui P. Din rândul foarte numeroșilor autori comentați, invocați, evocați, convocați pentru sprijinirea propriei argumentații, citați ori pur și simplu menționați pot fi enumerați Lautréamont, Rimbaud, Pierre Louÿs, Albert Camus, René Char, Maurice Blanchot, Claude Lévy-Strauss, Michel Foucault, Emil Cioran, Michel Tournier, Ion Creangă. Trebuie remarcat că, deși respinge „sistemul”, conformarea la canoanele eseului amplu, ale studiului ori monografiei, cultivând fragmentarul și fulgurația, P. dă despre Lautréamont și despre Creangă două micromonografii sub forma unor eseuri. Despre cel referitor la Creangă, inclus în *Naveta esențială* - cu titlul generic *Exerciții de recitare vernală*, în *Ultima noapte de dragoste și întâia noapte de filosofie* (1992), vorbesc titlurile textelor componente, în sine edificatoare: *Vânătorul de ciori merită o prefață cinegetică*, *Fragmente dintr-un discurs ornitologic*, *Întrebarea leneșului*, *Soacra cu ochi pineal și semnificantul transcendental*, *Excurs în limba povestirilor humuleștene*, *Reînțoararea la soacră (dar și la nurori)*, *Moș Nichifor Perlocutionariul*, *Al patrulea codoșlâc*, *Patafizica omenească*. Exercițiile de hermeneutică și studiile de „patafizică” ale lui P. pot părea expresia unui răsfăț gratuit și „evazionist”, dar, în pofida aparențelor, ele nu sunt lipsite de o gravitate subiacentă. Titluri de cărți ori de eseuri precum *Sentimentul românesc al urii de sine* (1991), *Cloaca valachica*, *Locul fetid al devenirii noastre întru ființă*, sfidător-polemice, atestă acest filon autodenigrator, identificat de Cornel Moraru ca fiind un „complement negativ la noiciianul sentiment

(românesc) al ființei". Deși funciar polemic și, în felul lui, angajat, demersul eseistic al lui P. rămâne unul beletristic prin excelență, ilustrând de minune niște considerații teoretice formulate cândva de E. Lovinescu: „În afară de expresie, arta mai reprezintă [...] biruința ingeniozității intelectuale, speculativă și inutilă, asupra fondului noțional." Scrisul lui e un regal pentru publicul neposomorât. Fastidios nu o dată prin exces de vervă, are totuși resurse să intereseze și să delecteze.

Dar nu e vorba aici de un scriitor. În Luca Pițu se manifestă întreaga figură a eticianului, esteticianului și filosofului. E greu de spus care dintre ei predomină.

MIRCEA MIHĂIEȘ

SCRIERI: *Le Chasseur de corbeaux*, Muizon (Franța), 1986; *Lettre à un ami occidental*, Muizon (Franța), 1990; *Naveta esențială*, Iași, 1991; *Sentimentul românesc al urii de sine*, Iași, 1991; *Însem(i)nările Magistrului din Cajvana*, pref. Ion Bogdan Lefter, Iași, 1992; *La cafeneaua hermeneutică*, Iași, 1992; *Ultima noapte de dragoste și întâia noapte de filosofie*, Iași, 1992; *Fragmente dintr-un discurs in(?)comod*, Iași, 1993; *Eros, Doxa & Logos*, Iași, 1995; ed. 3, pref. Gheorghe Grigurcu, Iași, 2003; *Breviarul nebuniilor curente*, postfață Victor Georgescu, Iași, 1996; *Temele deocheate ale timpului nostru*, Pitești, 2002. **Ediții:** Rachilde, *Domnul Venus*, tr. Roxana Gheorghiu, pref. edit., Iași, 1991. **Traduceri:** Alfred Jarry, *Căutarea Messalinei: romanul vechii Rome*, îngr. și pref. trad., Iași, 1998.

Repere bibliografice: Liviu Antonesei, *Un eseist, „Dialog”*, 1981, 79-80; Ion Bogdan Lefter, *Aventurile editoriale ale unui eseist ieșean*, CNP, 1992, 2; Mircea Mihăieș, *Un San-A. printre cuvinte*, O, 1992, 1; Dan C. Mihăilescu, *Sfoara cu motocei*, LAI, 1992, 13; Nicolae Bârna, *Filiera franceză și hâtra zăbavă bahluviană*, CC, 1992, 3-4; Cornel Moraru, *„Sentimentul românesc al urii de sine”*, VTRA, 1992, 5; Mihai Dragolea, *Viața și opiniile patafizicianului Luca Pițu*, F, 1992, 9; Marian Victor Buciu, *Fr(j)icțiunile lui Luca Pițu*, R, 1993, 4; Bogdan Dumitrescu, *Lecturi suplimentare*, RL, 1993, 47; Ioana Pârvolescu, *Un cronicar moldav pe gustul postmoderniștilor*, RL, 1994, 8; Horea Poenar, *În partea dinspre Luca Pițu*, ST, 1994, 7-8; Gheorghe Grigurcu, *Despre Luca Pițu*, RL, 1996, 22; Ovidiu Nimigean, *Monstrum eruditionis, „Timpul”*, 1996, 5; Nicolae Ţone, *Pe cât de talentat, pe atât de capricios: Luca Pițu*, VR, 1996, 7-8; Alex. Ștefănescu, *Eruđit și libertin*, RL, 1997, 11; Traian Ștef, *Luca Pițu și sentimentul nostru românesc*, F, 1997, 11; Borbely, *Xenogramme*, 71-73; Luminița Fassel, *Literatura multilingvă în Europa de Est. Funcția stilistică a germanismelor la Luca Pițu*, VTRA, 1998, 1; Gheorghe Grigurcu, *Magistrul din Cajvana*, RL, 1998, 9; Ruxandra Cesereanu, *Ura de sine nu miroase-a bine?*, VTRA, 1998, 11; Ovidiu Morar, *Capcanele logosului*, CL, 1999, 7; C. Rogozanu, *O scriitură pierdută*, RL, 1999, 37; Ionel Necula, *Luca Pițu sau Colocoialitatea gândului metafizic*, CNT, 1999, 45; Dan Gulea, *Ideolectul cajvanian*, OC, 2000, 33; Catrinel Popa, *Scriitura paradoxală*, OC, 2000, 33; Ionel Necula, *Luca Pițu într-un discurs incomod*, VR, 2001, 12; Bârna, *Comentarii*, 187-194; Cristea-Enache, *Concert*, 415-420; C. Stănescu, *Ceartă în familie*, ALA, 2002, 627; Andrei Bodi, *Conservatorul Pițu*, OC, 2003, 168; Gabriel Liiceanu-Luca Pițu, *Epistolar*, DL, 2003, 51; Ovidiu Morar, *Un fal[an]gic anarh*, CL, 2003, 11.

PIUARIU-MOLNAR, Ioan (1749, Sadu, j. Sibiu - 16.III.1815, Sibiu), traducător, editor, cărturar. Este fiul Patrasiei și al preotului Ioan Piuaru, supranumit Popa Tunsu, figură

legendară a luptei românilor împotriva catolicizării. După absolvirea liceului sășesc din Sibiu, deprinde meșteșugul de a vindeca bolile de ochi, pe care îl practică neoficial până când obține diploma de magistru chirurg la Facultatea de Medicină din Viena (1774), în urma frecventării unor cursuri de specialitate și a unui examen cu profesori vestiți de oculistică. După un stagiu în Banat, este numit în 1777 medic oculist al Transilvaniei, cu sediul la Sibiu. Ajunge celebru în întregul imperiu (dar și în Țările Române), astfel încât în 1791 i se creează o catedră la Liceul Medico-Chirurgical din Cluj (instituție de învățământ superior), unde este cel dintâi profesor român de rang universitar. În paralel cu strălucita carieră de oftalmolog, are o foarte diversă și susținută activitate socială și cultural-iluministă. A fost un timp și „medic al săracilor” și a cunoscut în amănunțime starea socială a românilor din Transilvania, fapt care l-a determinat să lupte până la sfârșitul vieții pentru ameliorarea condiției lor. După ce în 1782 adresase o petiție împăratului, avizată favorabil, ceea ce i-a permis importante acțiuni pentru dezvoltarea învățământului românesc, P.-M. devine coautor, alături de Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior ș.a., al documentului *Supplex Libellus Valachorum*, text tipărit prin grija sa în 1791. Își face o densă rețea de relații, extinsă și în Țara Românească și Moldova, care îl ajută să își realizeze țelurile, se implică în aproape toate aspectele vieții sociale, având inițiative care de multe ori au dus la rezultate practice importante (între care și înființarea în 1811, la Sadu, a unei fabrici de postav). Pe plan cultural, activitatea sa apare la fel de diversă și rodnică. A tradus și prelucrat cărți de popularizare a unor cunoștințe teoretice și practice, a întocmit manuale școlare, o gramatică, dicționare. Între 1789 și în 1795 a avut câteva inițiative de a scoate, pentru prima dată în românește, un periodic. O *Înștiințare* din 1795 detalia profilul enciclopedic al unei proiectate reviste ce urma să se numească „Vestiri filosofice și moralicești”. A organizat Societatea filosoficească din Mare Principatul Ardealului (1795), ai cărei membri erau reprezentanți de seamă ai Școlii Ardelene, dar și Iancu Văcărescu și alți cărturari de peste munți. Colaborând strâns cu tipografiile din Sibiu, Cluj și în special cu cea din Buda, P.-M. a editat sau a facilitat apariția a numeroase cărți ortodoxe, răspândite apoi în toate provinciile românești. De altfel, a fost singurul dintre fruntașii români ai secolului al XVIII-lea care și-a păstrat credința ortodoxă, izbutind totuși să se impună la înalt nivel, obținând chiar un titlu de noblete (von Müllerscheim). Prin diversitatea activităților și intensitatea angajamentului, prin realizări, prin influența avută în epocă, însăși viața lui P.-M. poate fi considerată o operă care îl așază alături de cei mai de seamă reprezentanți ai iluminismului românesc.

Ca și ceilalți cărturari ardeleni, P.-M. este intens preocupat de cultivarea limbii române, ca o premisă esențială a luminării poporului. Urmând îndeaproape modelul gramaticii lui Samuil Micu și Gheorghe Șincai (*Elementa linguae daco-romanae sive valachicae*), el alcătuiește un manual - *Deutsch-Wallachische Sprachlehre* (1788) - accesibil, practic, cu reguli simple, concise și cu exemple adecvate. Întocmește și un bogat dicționar

german-român, care însă va apărea postum (*Wörterbuchlein Deutsch und Wallachisches – Vocabularium nemțesc și românesc*, 1822). Colaborează la dictionarul început de Samuil Micu și continuat de alți învățați ai vremii, tipărit abia în 1825 și cunoscut sub numele de *Lexiconul de la Buda*. Din aceeași dorință de a ridica limba română la nivelul celorlalte limbi oficiale ale imperiului, dar și dintr-o evidentă înclinație literară, el a compus o *Odă întru pomenirea mutării cei de-a pururea a Augustei Mariei Tereziei*, publicată în 1780 și semnată M. Lucrarea *Retorică adecă Învățătura și întocmirea frumoasei cuvântări*, editată de **P.-M.** în 1798 (și a cărei alcătuire i-a fost mult timp atribuită), este o traducere anonimă mai veche după Francisc Scufos, *Tehni ritorikis* (Veneția, 1681). Este primul tratat de acest gen apărut în românește, un act cultural reprezentativ pentru năzuințele iluminiștilor, prin îndemnul patetic la însușirea „meșteșugului” de a vorbi frumos, logic, convingător. Aceleași scopuri erau urmărite și în *Istorie universală adică de obște, care cuprinde în sine întâmplările veacurilor vechi* (I, 1800), transpusă după Claude François Millot. Și aici cărturarul român se străduiește să dea o formă cât mai adecvată, sensibilă adesea, conținutului, demonstrând, așa cum o face în mai toate textele sale, gust și aplicație literară. A mai colaborat cu Samuil Micu la traducerea intitulată *Hronologia împăraților turcești* (rămasă în manuscris). Mult căutată și utilă a fost prelucrarea *Economia stupilor* (1785), în care, ca și în cele câteva lucrări de medicină, **P.-M.** aduce importante contribuții la stabilirea terminologiei științifice românești.

SCRIERI: *Odă întru pomenirea mutării cei de-a pururi a Augustei Mariei Terezia*, Sibiu, 1780; *Economia stupilor*, Viena, 1785. **Ediții:** *Retorică adecă Învățătura și întocmirea frumoasei cuvântări*, Buda, 1798; ed. îngr. și pref. Aurel Sasu, Cluj-Napoca, 1976. **Traduceri:** Claude François Millot, *Istorie universală adică de obște, care cuprinde în sine întâmplările veacurilor vechi*, I, Buda, 1800.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit.*, III, 290–294; Ioan Lupaș, *Ioan Piuaru-Molnar. Viața și opera lui*, București, 1939; Popovici, *Studii*, I, 272–278; N. A. Ursu, *Formarea terminologiei științifice românești*, București, 1962, 39, 59–61; Dumitru Belu, *Cea dintâi omiletică în limba română. Retorica de la 1798*, MA, 1963, 9–10; *Ist. lit.*, II, 98–103; Sasu, *Retorica*, 116–149; Mircea Popa, *Ioan Molnar Piuaru*, Cluj-Napoca, 1976; *Dicț. lit.* 1900, 681–682; Ursu, *Contribuții*, 332–352. C.T.

PLACEBO, revistă apărută la Alexandria, apoi la Videle, neregulată, între 1990 și 2003, inițial cu subtitlul „Pagini literare teleormănene”, schimbat de la numărul 12–13/1994 în „Cultură, arte, idei”. În numărul 2–3/1990 se menționează că este editată de revista „Argeș”, iar de la numărul următor, de „Calende”. Tot acum este anunțat ca realizator Ștefan Marinescu Vida, președinte al Societății de Litere și Arte Placebo; pentru ca la numărul 5 să fie anunțat colegiul de redacție: Stelian Ceampuru, Valentin Dobrescu, Anghel Gâdea, Octavian Grigore, Florin Marincea-Crânceanu, Ștefan Marinescu Vida (coordonator), Romulus Toma. Vor mai face parte din colegiu, pe termene variabile, Bogdan Ghiu, Traian T. Coșovei și Mihail Grănescu. Este de semnalat, în primul rând, numărul

6/1991, închinat lui Marin Preda, cu scrisori inedite ale acestuia către un fost coleg de școală primară. Aici mai semnează Romulus Sălăjan, Ștefan Marinescu Vida, Romulus Toma, Al. Popescu-Tair și Dobre Burcea. Opera lui Marin Preda este o preocupare permanentă a revistei, despre proza sa scriind Stelian Ceampuru (*Stilul oral în „Moromeții”*), Elisabeta Ghiță (*Despre copilărie în proza lui Marin Preda*), Anișoara Dobre („Răzbunarea lui Moromete” sau *Marin Preda și onoarea de a fi contrazis de istorie*) ș.a. O prezență permanentă are coordonatorul publicației, care semnează (și cu pseudonime) recenzii, cronici ș.a. Sunt găzduite versuri de Constantin Salcia, Nicoleta Milea, Valentin Dobrescu, Romulus Toma, Adela Popescu, Iulian Bitoleanu, Adrian Bucurescu, George Penar, Ion Toboșaru, proză de Gheorghe Filip, Anghel Gâdea, Mihai Voiculescu, Mihail Grănescu, eseuri de Lucian Teodosiu, pagini de critică rămase de la Mircea Scarlat (*Prima încercare de epopee românească*). Traduceri din Ernest Hemingway, Iuri Bondarev și Mario Benedetti realizează Stelian Ceampuru. I.D.

PLAI, revistă apărută la Plaiul Cosminului (județul Cernăuți), lunar, din martie până în mai 1934, avându-i ca redactori pe Aspazia Munte și pe Neculai Pavel. Ca publicație a Editurii Iconar, al cărei inițiator și conducător era Mircea Streinul, **P.** încearcă să promoveze literatura bucovineană. Poeziile sunt semnate de Iulian Vesper, George Drumur, N. Tcaciuc-Albu, Aspazia Munte ș.a. Mircea Streinul este prezent cu *Însemnări* și „răspunde pentru articolele și notele nesemnate”. În numărul al doilea este inserat un amplu interviu luat lui Mircea Streinul de E. Ar. Zaharia. M.Ș.

PLAI ROMÂNESC, revistă apărută la Cernăuți, cu periodicitate neregulată, din 7 octombrie 1990 până în 1995. Publicație a Societății pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu” din regiunea Cernăuți, **P.r.** are ca redactori pe Vasile Tărățeanu (1990–1994), Ilie T. Zegrea (până în aprilie 1995), Ștefan Broască (din iulie 1995). Primul număr include în sumar *Secvențe de la Podul de conștiință „Mihai Eminescu”*, adică fragmente din discursurile unor scriitori – Ioan Alexandru, Ion Vatamanu, Vasile Levițchi, Grigore Bostan –, rostite cu prilejul dezvelirii bustului poetului în fața casei lui Aron Pumnul din Cernăuți. La rubrica „Scriitori bucovineni” se publică versuri de Mircea Litic, Grigore Bostan, Simion Gociu, Ilie Motrescu, Constantin Hrehor, Ion Beldeanu, Ion Cozmei ș.a. O rubrică, „N-oi uita vreodată, dulce Bucovină”, prezintă medalioane și profiluri de scriitori, savanți, oameni de artă, politicieni originari din Bucovina, dar stabiliți la Chișinău. „Eveniment editorial” și „Cronica literară” (susținută de criticul literar Ștefan Broască) sunt destinate cu precădere vieții cultural-literare din zona Cernăuți, exprimând dorința redactorilor de a trezi forțele locale la viață culturală proprie. Alți colaboratori: Nicolae Dabija, Mihai Cimpoi, Arcadie Suceveanu, George Muntean, Mircea Grigoroviță, Ion Popescu. G.B.

Plaiuri

PLAIURI, revistă de literatură, cultură și economie apărută la Slănic-Prahova la 1 februarie și la 1 martie 1937. Director: Nicolae Pătrașcu. În articolul-program, *Am fălșăit un steag*, se arată că noua publicație are menirea de a da un „imbolod spre lume și viața literară, de a sădi în sufletul fiecărui ins credința întru Hristos și de a răscoli în suflet dragostea către patrie, către cruce, neam și rege”. Prin tematica materialelor și valoarea colaboratorilor, **P.** se înscrie între publicațiile asumate provinciale, pentru al căror rol pledează, încă în numărul inaugural, Nicolae Graur (*Importanța revistelor provinciale*). De semnalat articolul lui George Negru despre câteva obiceiuri folclorice locale, cel al lui Andrei Udrea, *Ce înseamnă a fi bun gospodar*, precum și eseul aceluiași Nicolae Graur, *Snobismul în artă*. Cele două numere mai includ versuri semnate de Nicolae Pătrașcu, Iulian Dragu, Marieta Panait și pagini de proză ale directorului revistei (autor al volumului *Frânturi de lumină*). La acestea se adaugă câteva recenzii, epigrame, cugetări, o cronică a revistelor ș.a. I.R.

PLAIURI DOBROGENE, revistă apărută la Constanța, lunar, din octombrie 1926 până în aprilie 1927. Redactor: Constantin Muche. Cei mai mulți colaboratori sunt profesori de

liceu, magistrați și funcționari, majoritatea din Dobrogea, câțiva din Suceava sau Chișinău. Alături de aceștia este de înregistrat prezența în sumar a Hortensiei Papadat-Bengescu, cu fragmentul *Cheiul* (1/1926). Revista publică traduceri din Ovidiu, Heine, Selma Lagerlöf. Aici D. Stoicescu glosează pe marginea unei epistole a lui Cezar Bolliac către Alexandru Tutzu și trimite comentariul intitulat *Ultima operă a lui Delavrancea*, iar Zoe Verbiceanu publică un articol despre Panait Cerna. Semnează versuri C.M. Blond (Constantin Muche Blond), George Voevidca, A. Mândru, I.C. Popescu-Polyclet, Ion Bentiou. Alți colaboratori: Irène Fleury, Fausta Rădulescu, Marius Verbiceanu, Eduard Sbiera ș.a. I.R.

PLAIURI MOLDOVENE, publicație lunară apărută în comuna Borșani - Putna, din septembrie până în 18 decembrie 1932 și în martie și aprilie 1935. Director fondator: Gh.N. Trandafir. Având o orientare neosămănătoristă, revista publică versuri semnate de Ionel Hagiu, D.T. Rețeanu, culegeri de folclor basarabean și bucovinean, sfaturi casnice și medicale, anecdote. Sunt de reținut o scrisoare inedită de la Vasile Militaru, prin care directorul revistei era autorizat să îi reproducă fabulele, ca și articolul *Ce vrea bolșevismul?*, unde acestui „curent social”, considerat „o boală molipsitoare, care, pe toate căile, caută să subjuge omenirea”, i se demască esența distrugătoare (anularea identității naționale, ateismul, dictatura proletariatului, confiscarea proprietății și colectivizarea bunurilor). Numărul 4 este consacrat „memoriei Marelui Om al Școalei, Spiru C. Haret”, personalitatea fiindu-i evocată de George Grecea, M. Antonescu și I. Răileanu. I.R.

PLAIURI NĂSĂUDENE, revistă apărută la București, neregulat, între 1 iulie 1943 și 1 mai 1945. Redactori sunt Emil Boșca-Mălin, Ion Th. Ilea și Vasile Netea, iar secretar de redacție Emanoil Cobzalău. De la numărul 4 E. Boșca-Mălin devine director, iar de la numărul 20-21/1944 prim-redactor e Ilie T. Echim. La numărul 31-33/1945 direcția e asigurată de E. Boșca-Mălin și Ion Costan. Din redacție au mai făcut parte George Sbărcea, Iustin Ilieșiu, Octavian Ruleanu ș.a. Fără să lanseze un program explicit, dar apărând sub deviza *Virtus romana rediviva*, publicația are un caracter cultural larg și, așa cum o arată diversele ei rubrici - „Lumișuri”, „Scormonind trecutul”, „Maramureșul voievodal” -, este consacrată în primul rând valorilor și tradițiilor regionale, restituite și comentate în numeroase articole pe teme istorice, folclorice, pedagogice ș.a. Un loc însemnat - și chiar o rubrică specială, „Plaiuri literare” - se acordă literaturii. Se publică îndeosebi versuri de Ion Th. Ilea, Lucian Valea, Iustin Ilieșiu, Emanoil Cobzalău, N.I. Herescu, A. Mândru, Vlaicu Bârna ș.a., dar și proze scurte de Ion Agârbiceanu și Octavian Ruleanu. Comentarii critici la zi lipsește aproape cu totul, dar pot fi întâlnite aici câteva contribuții de istorie literară: Vasile Netea scrie despre începuturile literare ale lui George Coșbuc și semnează articolul *Opera unui scriitor al Someșului: Ion Pop Reteganul*, iar Zoe Moldovanu dă însemnările intitulate *O fică a Năsăudului*:

ANUL I. No. 1   CONSTANȚA   OCTOMBRIE 1926

PLAIURI

DOBROGENE

REVISTA CULTURALĂ LUNARĂ

Sub îngrijirea D-ului C. M.-BLOND

CHEIUL

--- FRAGMENT ---
BIOCRONICĂ A PĂTRĂȘCULUI

Ana era străină și nu cunoștea tocmai bine orașul. E drept că într-o dimineață oarecare, trecându spre casușoara Doamnei Răleană, văzând-o alba a cheiului, vesel împănăgărit la zori și hădele ei legate în jurul ei de părțile dese care își revărsau mărșălțile spre pădură. Presupunând că tot era la întorsură, dar căci se putea aduna că nu era decât, așa căci văzând-o de față, plaja de zăvăzături, mărșălțile așa acelu rășăpau, nu se gâneau desigur de ziua din care născă bătutul - și deocamde depe mai târziu înțeleau în așa măsurată hăduri și zăvăzături isonacă pe care o „mășina orașul”.

Acum Ana își octecetase o prietenă care locuia în casa micii, presupunându-se că era „mășina”, ca în zilele de dinainte care s-au vădit în toată. Casa prietenă era cană peacole pe lângă dămbul acelu așărilor și Arhiepiscopului, veșni cași, slava prietelui conditor.

Intorcându-se dintr-o dată, Ana văzu o rașă apăsându-se în spate și în mărșălțile sacri de lașă și dintr-o clipă dintr-o dată dintr-o dată, în punctul lăuna plauă a unui orologiu, nat, sau pica zării grei și vreo două peștele azonice orându-l în capole. Genșul căndreilor de viață în vreo locand pucio, moșia respirașă regate, dăru încoadă a canalului în care plaușorul roșieretate curățită pănaua lăună de oie, reflectată în peștele grase ale pteților plaușori.

Mai alături cereu bollii, ale ptețele aceluș moșie, să uite despoștețără să se străvâde în uicidale abănt împetei ale gârlei captive, unice, care totuși mergeau lănes, somnoroș.

VIOLETE DE PARMA

Azi au sosit din Parma violete
Cu "nărușări de zări de ideal"
Și-au debarcat cu-acei senia din colțul
De cer de vis, etern medieval!

Azi au sosit din Parma violete,
Iar ea prin gene țânzi le-om mângâiat
Ca-mă slob pios de sfiate, dragi țânzi
Și'n părul ei apoi le-om presărat...

Și'ți-am mai prins-și-afcolu în partea stângă
Acelu nade-o întâmă diseret
Va nate în dor de hote de primăvară
Cu și an vis nostașle de poezii!   C. M.-BLOND

...Ici cola spății prea albe, întrerapău ca un loc de Fite, în mocoșolite ptețelor de comarște, scurgete melonca a cadelului cano înșingea amoros corpul nocturn al Căbălei.

...Așa aceluș îngușă, stovăcit de perșii țesșărății, cu săcri mică de plaușă care roboreu la vâbl și îngreșat de parolui canalilor, era aceluș cu ilonui împete și favorul în care se alicăteșă și brea rașoarea publică cel dărușă poșosilor, care agerșate aceluș alveola din care avușă să se desvolte roșii cresășuri vâș.

Ano se hăa în voia poeziei simplă a lăunții și cresășului. Privea sinceritatea naivă a lucrurilor cu simpli năvese și sinceră, slinșii esențiale descurcate din complexitate, cași dărușă pacienți din turmentul Capitalăi.

Genșul țânzi, năa în ec nu hăa profic și întința voința soțemeșă onșubul care venia în sus, dărușă de hăte oșină și metodiceșă a cadelului...

...Căci aceluș Cănu și vâca înșăp înșănat, sânge vâș și har oșvin, care se va fi sășășit pe malul apelor dulci!

BIBLIOTECA NAȚIONALĂ ROMÂNĂ

--- Unitatea universităii este marea.

--- Bogății care locușii în tādă și sâșărat la gâră.

Veronica Micle. Alți colaboratori: Iosif E. Naghiu, Mircea Damian, Oct. C. Tăslăuanu, Emanoil Bucuța, Leon Scridon, Gavril Scridon, Ernest Bernea, Vasile Al-George ș.a. I.M.

PLAIURI ROMÂNEȘTI, revistă culturală apărută la București la 10 ianuarie și în februarie 1929 (două numere). Director: Ciprian Doicescu. Prin program, enunțat în *Directive*, publicația se circumscrie liniei tradiționaliste: „Precizându-ne astfel orientarea după o artă originală, în puterea creației noastre, ne declarăm, concomitent, scepticismul față de un anumit public neînțelegător și chiar «modernizat».” Acest program este susținut și de un eseu al lui Eugeniu Sperantia, *Tradiție și organism social*. Paginile de proză sunt semnate de Victor Papilian, iar poeziile de Ciprian Doicescu și Alexandru Carrusy. Lui Ramiro Ortiz îi aparține articolul *Poeziile italiene ale lui Asachi* și lui C. Rădulescu-Motru însemnările intitulate *De ce literatura română e lipsită de actualitate?*. Sumarul mai include recenzii la cărțile de Mihail Celarianu și Al. Iacobescu, cronici muzicale și plastice, revista revistelor etc. Dacă revista și-ar fi continuat apariția, între colaboratorii de marcă ar fi urmat să se numere, după cum se menționează la un moment dat, N. Iorga, Simion Mehedinți, Liviu Rebreanu, Ion Agârbiceanu, Const. Brăiloiu, Tudor Vianu ș.a. I.R.

PLAIURI SĂCELENE, revistă apărută la Satulung – Săcele, lunar, din ianuarie 1934 până în iulie 1940, „îngrijită” de Victor Tudoran și Ion Crisbășanu; de la numărul 7-8/1934 redactor rămâne doar Victor Tudoran. În primii trei ani **P.s.** are un format aidoma revistei „Bilete de papagal”. „Dacă rostul «Vieții săcelene», revista cu care am pornit la drum în 1930, era de a cerceta trecutul, a trezi obiceiurile și a transmite specificul săcelenesc – se spune în articolul-program –, rostul «Plaiurilor săcelene» este de a reda – sub formă de informație – prezentul și a prevedea viitorul, care nu ne prea surăde.” Publicația își propune să facă „o legătură mai strânsă între săcelenii răspândiți pe întinsul României Mari [...] și cei rămași acasă, cu amintirea celor plecați”. Deși pornește ca revistă „sătească”, **P.s.** obține colaborarea a numeroși scriitori: poeții Dimitrie Danciu, Elena Farago, George Tutoveanu, Ion Apostol Popescu, E.Ar. Zaharia, Haralambie Țugui, I.Al. Bran-Lemeny, I.U. Soricu, prozatorii N. Bartzaria, Cezar Petrescu, la care se adaugă filosoful Vasile Băncilă (*Regionalism și românism*, Lucian Blaga și regiunea Săcelelor), traducători, istorici. În numărul 3/1937 apare o scrisoare de la „sculptorul statuar” Ion Jalea, care va reveni, în numărul următor, cu articolul *Pavilionul românesc la Expoziția Internațională din Paris*. Recenziile au în vedere cărți de Mihail Dragomirescu, Aron Cotruș, Aurel Marin, Gh. Atanasiu, E.Ar. Zaharia, Vasile Băncilă. Revista a încercat în 1935 și experiența unor numere tematice, dedicate, de pildă, poetului săcelean Nicolae Nicolescu sau lui Alexandru Lapedatu. Alți colaboratori: Aurel A. Mureșianu (cu un studiu privind problema ceangailor din Săcele), Vlad Șeitan, Ion Păltănea, Victor Jinga, Zenovie Popovici. I.R.

PLATON, Maria (28.XII.1924, Nănești, j. Vrancea), istoric literar. Este fiica Mărioarei (n. Ilie) și a lui Alexandru Goleanu, militar. Urmează școlara primară la Chiliești, în județul Hotin (1931-1935), iar cursurile secundare la Liceul Ortodox de Fete din Cernăuți (1935-1940) și la Liceul „Oltea Doamna” din Rădăuți, susținând examenul de bacalaureat în 1943. Se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității ieșene, luându-și licența în februarie 1948. În 1949 devine asistent la Catedra de literatură română a Facultății de Litere din Iași, după ce, între 1947 și 1949, predase limbile română, franceză și rusă la gimnaziul din Dărmănești și la Școala Normală de Fete din Bacău. Cariera universitară (lector – 1953, conferențiar – 1969, profesor – 1976) este mărturia vocației didactice, bazată în egală măsură pe o excelentă comunicare cu studenții și pe o susținută activitate de cercetare în domeniul istoriei literare. În 1969 își ia doctoratul în filologie cu lucrarea „*Dacia literară*” (1840). Între 1982 și 1985 conduce Catedra de literatură română a Facultății ieșene de Filologie, iar din 1985 funcționează în calitate de profesor consultant. În două rânduri (1970-1972, 1975-1977) a predat cursuri de limbă și literatură, de cultură și civilizație română la Universitatea „Paul Valéry” din Montpellier, unde în 1972 obține alt doctorat, cu teza *Vasile Alecsandri et le Félibrige*. Preocupările istoricului literar acoperă zone întinse și variate ale culturii și literaturii, trecute adesea și

prin filtrul unei abordări comparatiste: teoria literaturii, literatura română din epoca pașoptistă și a marilor clasici, literatura feminină, literatura pentru copii, istoria romanului românesc din secolul al XIX-lea. Au rezultat cursuri universitare (*Istoria literaturii române moderne*, I-II, 1962-1976; *Dimitrie Anghel, poetul*, 1965, ș.a.) și contribuții monografice dedicate fie unei reviste precum „Dacia literară” (1974), fie unor scriitori – *Vasile Alecsandri et le Félibrige*, *Vasile Alecsandri, poezii felibri și „Cântecul gîntei latine”* (1980), *Alice Călugăru. O poetă pe nedrept uitată* (2001). Alte contribuții sunt incluse în volume colective: *Culture et littérature roumaines* (Montpellier, 1972), *De la „Viața românească” la „Ethos”* (1989), *Scriitori români (analize literare)* (1990) ș.a. Un complement adecvat îl constituie publicarea ediției integrale a revistei „Dacia literară”, însoțită de un studiu introductiv substanțial (*Medalia de Aur la Salonul Cărții*, București, 1972), sau a unor ediții alcătuite din scrierile lui Nicolae Bălcescu (1988) și ale Elenei Văcărescu (1997, 1998). Colaborează cu studii, cronici și recenzii la „Revue de langues romanes”, „Actes du Congrès de la Latinité”, „Mélanges Louis Michel”, „Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza»”, „Anuarul de lingvistică și istorie literară”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Limbă și literatură”, „Iașul literar”, „Cronica”, „Ateneu”, „Convorbiri literare” ș.a.

Depășind stricta abordare istorico-literară, în cursurile universitare și în cărțile sale P. urmărește mereu direcțiile de evoluție ale unei perioade ori sensurile specifice ale unei opere și, totodată, semnificațiile generale ale faptului istoric și biografic. Materialul, colectat cu ingeniozitate și circumspecție, îi oferă adesea posibilitatea unei construcții textuale care depășește cadrul literaturii autohtone. Efortul comparatist se dovedește unul coerent și susținut de realitatea scrierilor aduse în discuție, fără racordări exagerate și fără forțarea unor uși deschise. Contribuția personală ține atât de viziunea asupra ansamblului sau de ordonarea datelor într-o structură probată cu argumente pertinente, cât și de fluența, subtilitatea expunerii. *Istoria literaturii române moderne*, primul curs publicat, fără să schimbe înfățișarea tradițională a epocii premergătoare anului 1848, ocolește primejdia unei tratări din perspectiva ideologiei dominante în anii '60 ai secolului al XX-lea. P. oferă un comentariu, în linii mari personal, care se sprijină pe o reconstituire credibilă a fundalului istoric, pe alcătuirea unor serii de fapte și de tipologii caracterizante și pe o continuă încadrare axiologică. „Dacia literară”. *Destinul unei reviste, viața unei epoci literare* este un studiu monografic temeinic, în care prospectarea exactă a cadrului istoric se îmbină cu cercetarea temeinică a împrejurărilor socio-culturale. Personalitatea lui Mihail Kogălniceanu, creionată cu acuratețe și pregnanță, are credibilitate și carismă. Programul revistei, cu toate semnificațiile lui, e raportat la realitățile anilor în care periodicul a apărut, dar se urmărește și însemnătatea inițiativei lui Kogălniceanu pentru deceniile postpașoptiste, precum și deschiderile pe care le-a făcut posibile. Cu *Alice Călugăru. O poetă pe nedrept uitată* P. propune, utilizând puținele informații păstrate sau oferite de investigațiile anterioare, ca și pe acelea obținute prin eforturi proprii, o biografie cât mai

completă a scriitoarei, precum și o analiză cu mijloace actuale a operei poetice și a romanului *La Tunique verte*. Textul propriu-zis este însoțit de un florilegiu de versuri și de o anexă care include acte, documente și informații biobibliografice. Același interes pentru zone puțin cercetate ale vieții literare este vizibil și în *Vasile Alecsandri, poezii felibri și „Cântecul gîntei latine”*. Sunt urmărite aici, prin apelul la o documentație parțial nouă, istoricul mișcării felibrilor, ecurile trezite în lumea latină, relațiile dintre Alecsandri și poezii felibri, dar se face și un istoric al legăturilor culturale româno-franceze din secolul al XIX-lea, căruia i se adaugă o privire asupra modului în care s-a valorificat literar ideea latinității la noi după 1900. Pasiunea pentru aspectele puțin cunoscute, acuratețea caracterizărilor și siguranța situărilor generale constituie și de această dată trăsături care individualizează o contribuție de istorie literară și culturală demnă de toată atenția.

SCRIERI: *Istoria literaturii române moderne*, vol. I, vol. II, partea I-II, București, 1962-1976; *Vasile Alecsandri et le Félibrige*, Montpellier, 1972; *Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași* (în colaborare), București, 1972; „Dacia literară”. *Destinul unei reviste, viața unei epoci literare*, Iași, 1974; *Vasile Alecsandri, poezii felibri și „Cântecul gîntei latine”*, Iași, 1980; *Alice Călugăru. O poetă pe nedrept uitată*, Iași, 2001. **EDIȚII:** „Dacia literară”, sub redacția lui Mihail Kogălniceanu, introd. edit., București, 1972; N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voevod Viteazul*, postfața edit., Iași, 1988; Elena Văcărescu, *Romanul vieții mele. „Printre cei mari ai unei lumi dispărute”*, pref. edit., Iași, 1997; *Elena Văcărescu și Franța. Memorii, oameni și idei*, pref. edit., Iași, 1998.

Repere bibliografice: Șerban Cioculescu, „Dacia literară”, RL, 1972, 14; Al. Zub, „Dacia literară”, AIX, t. X, 1973; Cornea, *Oamenii*, 72; Al. Dobrescu, „Dacia literară”. *Destinul unei reviste. Viața unei epoci literare*, CL, 1974, 12; Despina Tomescu, „Dacia literară”. *Destinul unei reviste*, RITL, 1974, 3; Antoaneta Macovei, „Dacia literară”, AUI, t. XXI, filologie, 1975; Liviu Leonte, *Raporturi culturale franco-române*, CRC, 1980, 15; Valentin Tașcu, „Vasile Alecsandri, poezii felibri și «Cântecul gîntei latine»”, ST, 1981, 3; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), 336-337. R.Z.

PLĂMĂDEALĂ, Leonida (17.XI.1926, Stolniceni, j. Lăpușna – 29.VIII.2005, Cluj-Napoca), prozator și eseist. Este fiul Elisabetei (n. Pojoga) și al lui Vasile Plămădeală, cântăreț bisericesc. Urmează școala primară în satul natal (1933-1937), înscriindu-se apoi la Seminarul Teologic din Chișinău. După ocuparea Basarabiei de către trupele sovietice, vine cu familia la București, unde își continuă studiile la Seminarul Teologic, absolvit în 1945, când intră la Facultatea de Teologie. Ultimul an de studii (1948-1949) îl face la Cluj, unde își dă și licența. Se călugărește în 1949, sub numele Antonie, la mănăstirea Prislop. Condamnat politic de Tribunalul Militar din București, se sustrage de la efectuarea pedepsei ascunzându-se în nordul țării, unde predă limba română la diverse școli, printre care școli miniere din Baia Mare și școli monahale de la mănăstirile Slatina și Râșca. Va fi în cele din urmă închis la Jilava (1954-1956). După eliberare își câștigă existența ca muncitor necalificat, economist, suportând regimul „reeducării prin muncă”, pe care l-au cunoscut și alți deținuți politici. Reintră în viața bisericească abia în 1968, ca secretar-șef al Institutului

Teologic din București. Trimis la studii la Oxford (1968-1970), obține titlul de doctor în teologie cu o lucrare despre rolul Bisericii în gândirea occidentală. Cu teza *Biserica slujitoare în gândirea orientală* primește același titlu și la București. Devine episcop vicar la Patriarhie (1970-1980), răstimp în care funcționează și ca rector al Institutului Teologic (1971-1973). Urcă în ierarhia bisericească, ajunge în 1980 episcop de Buzău, iar în 1982 mitropolit al Ardealului, Crișanei și Maramureșului. Este membru în mari concilii bisericești europene și mondiale, din 1992 fiind ales membru de onoare al Academiei Române. Debutază editorial cu romanul *Trei ceasuri în iad*, apărut în 1970. Colaborează, în afară de revistele de teologie, la „Tribuna”, „Luceafărul”, „România literară” ș.a.

Pe lângă studiile de teologie, **P.** publică și lucrări dedicate unor figuri care aparțin deopotrivă lumii bisericești și istoriei literaturii, cum ar fi Neagoe Basarab, Chesarie de Râmnic, Leon Asachi, Gheorghe Șincai, Andrei Șaguna, Miron Cristea. Bunăoară, studiul *Lazăr Leon Asachi în cultura românească* (1985) este compus dintr-un amplu portret biografic, urmat de editarea unor texte, predici, cuvântări și pastorale. Fundamentală este editarea lucrării *Loghica*, „scrisă în limba franceză de Lazăr Leon Asachi, membru al Academiei Parisului și a Berlinului”. Între paginile care privesc în bună parte istoria literară se înscriu excursul *Dascăli de cuget și simțire românească* (1981) și altele cu același profil, preeminent documentar. De interes este și volumul intitulat *Amintirile mitropolitului Antonie Plămădeală... Convorbiri cu Carmen Dumitriu și Dragoș Șeuleanu* (1999). Pe lângă discuțiile despre numeroasele și adeseori complicate probleme ale Bisericii Ortodoxe în relațiile ei cu alte culte și secte religioase, dincolo de structura și țința morală a comentariilor, rememorările duc inevitabil spre anii de detenție și spre perioada de dominație a regimului comunist ateu. Ca și în celelalte studii cultural-religioase, și în aceste dezbateri dialogate se simte „smerenia prelatului”. În literatura de ficțiune **P.** rămâne cu romanul *Trei ceasuri în iad*. Este o carte a cărei narațiune se desfășoară pe mai multe planuri, cu toate că prima impresie este de roman SF. Imediat după terminarea războiului, unui german, Peter Gast, i se transplantează memoria altuia, Anton Adam, aflat pe patul de moarte. Concomitent i se fac și unele rețușuri de chirurgie estetică. Trimis în orașul lui din Bavaria, nu e recunoscut de familie, oricâte dovezi de apartenență încearcă să dea mamei, logodnicei și celorlalți. Numai un nebun al locului îl recunoaște. Personajul este de fapt un criminal hitlerist ascuns de medici sub o nouă înfățișare și sub o altă identitate. Trecând din fantastic în real, textul se impune în cele din urmă ca o „narațiune de tip parabolic” (Mircea Muthu), dar și ca o alegorie a crizei de identitate, a raportului mistic dintre trup și suflet ori ca o scriere ce dezvoltă și o componentă politică. Dana Dumitriu considera romanul ca unul „de analiză, un roman-alergie, o parabolă cu implicații multiple, etice, filosofice, sociale, psihologice, metafizice.” S-ar putea spune că ascensiunea lui **P.** pe scara ierarhică a bisericii a oprit desfășurarea unui real talent literar.

SCRIERI: *Trei ceasuri în iad*, București, 1970; *Clerici ortodocși, ctitori de limbă și cultură românească*, București, 1977; *Dascăli de cuget și simțire românească*, București, 1981; *Nume și fapte din istoria culturii românești*, București, 1983; *Lazăr Leon Asachi în cultura românească*, Sibiu, 1985; *Românii din Transilvania sub teroarea regimului dualist austro-ungar (1867-1918)*, București, 1986; *Contribuții istorice privind perioada 1918-1939*, București, 1987; *Românitate, continuitate, unitate*, Sibiu, 1988; *Tâlcuiri noi la texte vechi*, București, 1989; *Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*, îngr. Dumitru Stăniloae, București, 1995; *De la Gherman din Dacia Pontică, Nicolaus Olahus și Cazania lui Varlaam la Inocențiu Micu, Ion Creangă și Gh. Lazăr*, Sibiu, 1997; *Amintirile mitropolitului Antonie Plămădeală... Convorbiri cu Carmen Dumitriu și Dragoș Șeuleanu*, pref. Răzvan Theodorescu, București, 1999. **Antologii:** *Spiritualitate și istorie la Întorsura Buzăului*, Buzău, 1983; *Pagini dintr-o arhivă inedită. Documente literare*, București, 1984.

Repere bibliografice: Dana Dumitriu, „*Trei ceasuri în iad*”, RL, 1970, 19; Alex. Ștefănescu, *În limitele unei parabole*, LCF, 1970, 24; Cornel Ungureanu, „*Trei ceasuri în iad*”, O, 1970, 6; Nicolae Manolescu, „*Trei ceasuri în iad*”, LCF, 1970, 27; Viola Vancea, *Prospecțiuni în proză*, RL, 1970, 28; Gheorghe Pituț, *Implicații morale*, RL, 1971, 2; Liviu Grăsoiu, *Un roman psihologic*, ATN, 1971, 1; Dan Mutașcu, *Un ospăț de idei*, SPM, 1977, 336; Dan Zamfirescu, *O contribuție remarcabilă la istoria culturii românești*, RL, 1977, 36; Mihai Diaconescu, *Istorie și valori etice*, RL, 1981, 29; Mihai Ungheanu, „*Dascăli de cuget și simțire românească*” LCF, 1982, 6; Mircea Muthu, *Contribuții de istorie literară*, ST, 1982, 2; Constantin Crișan, „*Dascăli de cuget și simțire românească*”, CRC, 1982, 31; Traian Vedinaș, „*Dascăli de cuget și simțire românească*”, TR, 1982, 37; Calinic Argatu, *O restituire de valoare*, LCF, 1985, 2; Gabriel Tepelea, *Un eminescolog și o importantă arhivă*, RL, 1985, 2; Mircea Anghelescu, „*Lazăr Leon Asachi în cultura românească*”, T, 1985, 3; Gheorghe Bulgar, „*Lazăr Leon Asachi în cultura românească*”, ST, 1985, 12; Mihai Ungheanu, *Exactitatea admirației*, București, 1985, 203-210; George Munteanu, *Un scriitor necunoscut: Lazăr Leon Asachi*, RL, 1986, 11; [Antonie Plămădeală], MA, 1986, 6 (număr omagial); I. D. Lăudat, *Amintirea unui scriitor: Lazăr Leon Asachi*, CL, 1986, 8; Al. Graur, *Un precursor: Lazăr Asachi*, RL, 1986, 36; Virgil Căndea, „*Lazăr Leon Asachi în cultura românească*”, RITL, 1986, 2-3; Vlaicu Bârna, *De la document la sinteză*, ST, 1989, 10; Cornea, *Semnele*, 73-77; Ioan Pinteau, *Însoțiri în Turnul Babel*, Craiova, 1996, 81-93; Cosma, *Romanul*, II, 212-214; Rusu, *Membrii Academiei*, 416; *Dicț. scriit. rom.*, III, 760-762; Zamfirescu, *Istorie*, II, 504-511. V.T.

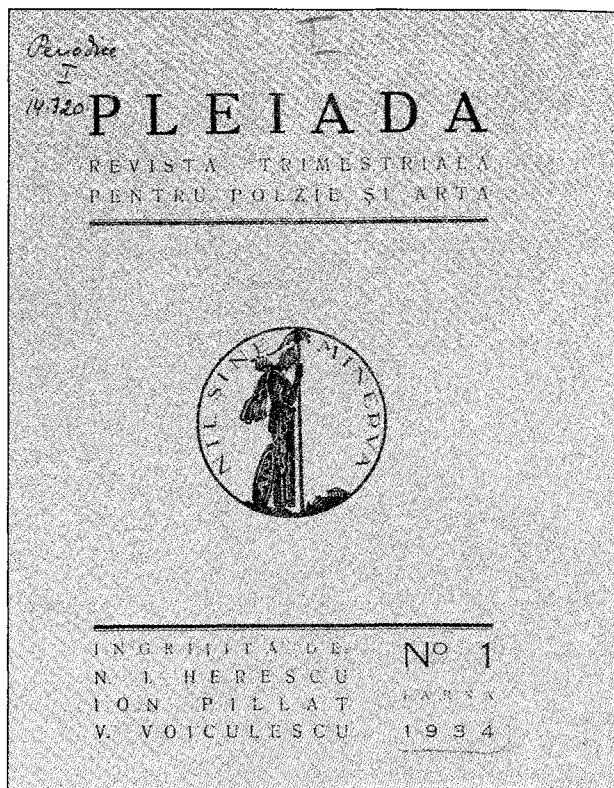
PLEIADA, publicație apărută la București în 1904 (două numere). „Revistă de poezie de orientare modernistă”, **P.** se află sub o conducere al cărei delegat este Donar Munteanu. Se anunță reparația „Literaturii”, marcându-se astfel felul de apartenență celor prezenți în paginile **P.** la grupul din jurul lui Al. Macedonski. Colaborează N. Țincu, Mircea Demetriade, Cincinat Pavelescu, Al. Macedonski (*Epigraf, Inscriptie pe un orologiu, Oh, suflete orb*), Al. T. Stamatiad (sub pseudonimul Alexandru Adrian), Iuliu Cezar Săvescu, D. Karnabatt ș.a. Mircea Demetriade traduce din Verlaine (*Cântecul toamnei*), iar Al. Macedonski din Victor Hugo (*Dervișul*). Donar Munteanu semnează medaliaoane despre Al. Depărățeanu, Ion Kalinderu, C. Dissescu, Ion Th. Florescu, C. Boicescu. M.Pp.

PLEIADA, publicație apărută la Craiova, lunar, din noiembrie 1927 până în februarie 1928, cu subtitlul „Revistă pentru

poezie, critică și ideologie". Redactori: N.I. Herescu și T. Păunescu-Ulmu. În locul editorialului programatic, T. Păunescu-Ulmu publică articolul *Un aspect al poeziei lui Eminescu*. Același autor scrie în numărul inaugural despre Vasile Pârvan, iar în ultimul număr semnează eseu *Între roman și viață*. Numeroase recenzii prezintă cărți de Ștefan Zeletin, Ion Marin Sadoveanu, Al. Popescu-Telega, Zaharia Stancu, Ernst Neumann, André Gide. Versurile, în general de factură tradiționalistă, îi au ca autori pe V. Voiculescu, Ion Pillat, Aron Cotruș, George Murnu, N.I. Herescu, Ion Buzdugan. De altfel, lui V. Voiculescu îi este dedicat și ultimul număr al **P.**, care include un eseu de N.I. Herescu, urmat de un grupaj din lirica voiculesciană, cu unele poeme inedite. Sunt de amintit, de asemenea, mai multe însemnări și articole de Ion Dongorozi (*Reorganizarea Teatrelor Naționale din provincie și Dascălii și politica*), Al. Popescu-Telega (*Poezii Americii Latine*) și N.I. Herescu (*În chestiunea traducerii lui Horațiu de E. Lovinescu*). **P.** va reapărea în 1934 la București. I.R.

PLEIADA, revistă apărută la București, lunar, între 15 martie și 15 iunie 1930, sub direcția lui Valeriu Grecu. Într-un *Cuvânt înainte*, se arată că „Pleiada» s-a creat spontan, fășnită din entuziasm juvenil. Nu-i o grupare exclusivistă, dimpotrivă, cea mai largă cu putință”. Se publică foarte multă poezie, semnată de Radu Gyr, Radu Boureanu, Ion Pillat, V. Demetrius, Al.T. Stamatiad, George Murnu, G. Talaz, George Dumitrescu, Ilariu Dobridor, Ion Mihai Georgescu, George Pallady, D. Nanu ș.a. Paginile de proză aparțin lui Valeriu Grecu și lui Adrian Hurmuz. Foarte bogată este secțiunea de recenzii, în cadrul căreia Valeriu Grecu, George Dumitrescu și Const. Orăscu prezintă cărți de Damian Stănoiu, Al.T. Stamatiad, Mihai Codreanu, D. Iacobescu, Mihail Dragomirescu, Cezar Petrescu, Const. Kirișescu, George Murnu, Ionel Teodoreanu, Ion Agârbiceanu ș.a. Sumarul **P.** mai include eseuri de Radu Gyr (*Omagiu romantismului*), Mihail Dragomirescu, pagini de jurnal basarabean semnate de George Dorul Dumitrescu, studii de istorie și critică literară aparținând lui D. Murărașu (*Articolele lui Eminescu în „Timpul”, Teoria păturii superpuse și Eminescu*). De semnalat recenzia lui N.N. Crețu la *Icoane de lemn*, în care Tudor Arghezi este acuzat că „nafragiază în grosolană trivialitate”, la antipodul acestuia situându-se Mihail Sadoveanu, care „face parte dintre puținele excepții fericite care nu și-a înjosit talentul”. I.R.

PLEIADA, revistă „pentru poezie și artă” apărută la București în ianuarie 1934 (un singur număr), avându-i ca redactori pe N.I. Herescu, Ion Pillat și V. Voiculescu. Continuând „Pleiada” craioveană (1927-1928), publicația bucureșteană include în sumar un studiu al lui Tudor Vianu, *Poezia lui Ion Pillat*, urmat de un grupaj din lirica autorului (ciclul *Scutul Minervei*), apoi versuri de V. Voiculescu și Ștefan I. Nenișescu. Aici N.I. Herescu, latinistul care polemizase cu E. Lovinescu pe marginea unei traduceri din Horațiu, tâlmăcește poezii din

Catul, scriind și articolul *Dante în românește*. Tot el semnează un necrolog al poetului Nicolae Milcu. I.R.

PLEIADA, revistă apărută la Iași, lunar, din ianuarie până în iunie 1938. „Purtător de grijă” al acestei „culegeri de literatură și artă” este inițial Petru Pascaru, de la numărul 2 director fiind Cezar Popa, iar ca redactori figurează Petru Pascaru și Iosif Ion Balu. Este vorba despre o echipă care se aflase în „blocul” de la conducerea revistei „Manifest”. Colaborează cu versuri Eusebiu Camilar, D. Florea-Rariște, Pavel Nedelcu, Ștefan Baci, George Vaida, Victor Măgură, George Moroșanu, Alexandru Călinescu, Aurel Iovănescu, Boris Baidan și Al. Piru. Proza e susținută de Petru Pascaru (sub pseudonimul Petre Noureanu), Mihail Chirnoagă, Iosif Ion Balu ș.a. Mihail Chirnoagă recenzează volume de Alexandru Călinescu și Ștefan Baci, iar Cicerone Călinescu îl evocă pe I.G. Duca, ucis de legionari cu patru ani în urmă. V.I. Cataramă publică articolul *D.G. Călinescu și noua Junime*, iar cronică plastică se ocupă de pictura lui Ștefan Dimitrescu. La rubrica „Profesori ieșeni” sunt prezentate câteva figuri universitare: Andrei Oțetea, care „aduce cu sine un suflu puternic de tinerețe și înnoire în Alma Mater”, Gh.I. Brătianu ș.a. Reprodusele din pictura lui O. Briese dau personalitate unei reviste care încerca să iasă din perimetrul provincial. I.R.

PLEIADA, revistă de cultură apărută la Satu Mare, lunar, apoi neregulat, din ianuarie 1990 până în 1994. Redactor-șef: Radu

Ulmeanu. Primul număr e îngrijit de un colectiv format din George Achim, Nae Antonescu, Ion Blendea, Mihai Fodor, Gal Elemer, Gheorghe Glodeanu, Cornel Munteanu, Dumitru Păcuraru, Alexandru Pintescu, Anamaria Pop, Ilie Sălceanu. Ulterior Radu Ulmeanu devine director, redactor-șef fiind Ion Vădan, secretar general de redacție Ion Ghiur, redactor principal Vasile Tarta, iar subtitlul consemna faptul că publicația este scoasă de Casa de Editură Pleiade. De la numărul 2/1991 din colegiul de redacție face parte și Grigore Scarlat. În articolul *La început* se arată că P. își propune „să facă ceea ce trebuie să facă o revistă dintr-o zonă periferică a țării, să prezinte o grupare de scriitori de baștină și în același timp să asigure o conexiune cu întregul fenomen cultural românesc”. Acest tip de regionalism se reflectă pe deplin în conținutul, destul de variat, al revistei și în structura grupului de colaboratori. Se publică versuri de Radu Ulmeanu, Vasile Tarta, Ion Vădan, George Vulturescu, Ion Baias, dar și ale unor autori de limbă maghiară ca Lang Zsolt și Irinyi Kiss Ferencz. În numărul 3-4/1991 pot fi citite o serie de inedite ale lui Gheorghe Pituș și câteva poeme ale unei talentate poete, Raluca Sălăjan, dispărută la numai șaptesprezece ani. Dacă proza este ilustrată sporadic (de menționat doar fragmentul de roman *Aventuri în Levant* al lui Ion Chiorean), în schimb revista are o bogată secțiune critică, incluzând cronici de Cornel Munteanu, recenzii de Ion Ghiur, eseuri critice de Gheorghe Glodeanu, Silvia Ceuca, Alexandru Zotta, contribuții de istorie literară aparținând lui Ion Buzași (subiectul fiind Eminescu și Blajul). Cel mai asiduu comentator este însă Nae Antonescu, care scrie despre poezia lui Emil Giurgiuca, despre romanul *Luntrea lui Caron* de Lucian Blaga, despre personalități ca Emil Cioran, Mircea Eliade ș.a. Nu lipsesc traduceri, cum sunt cele din poezia lui Boris Pasternak (în versiunea lui Alexandru Pintescu). Alți colaboratori: Doru Radoslav, Gh. Bulgăr. I.M.

PLEȘEA, Gabriel (9.VIII.1942, București), prozator, eseist și traducător. Este fiul Floricăi Pleșea (n. Olteanu), soră medicală, și al lui Radu Pleșea, funcționar. Învață la Liceul „Gh. Lazăr” din capitală și urmează tot aici cursurile Facultății de Filologie, secția engleză, absolvind în 1967. Lucrează inițial la Serviciul de protocol al Societății Mineral Import-Export din București, de unde trece pe postul de corespondent de relații la Institutul pentru Relații Culturale cu Străinătatea (1969-1971) și ulterior ca documentarist la Centrul UNESCO (1972-1975). În 1976 pleacă în Statele Unite ale Americii, unde începe lungul drum al reprofesionalizării. Urmează cursurile Facultății de Relații Internaționale, secția economie și informatică, la Universitatea Columbia din New York, încheiate în 1979 cu obținerea titlului de master. Se întoarce în țară, în vizite frecvente după 1993, la una din ele fiind încununat, la Neptun, cu un premiu al Uniunii Scriitorilor pentru *Scriitori români la New York*, volum apărut în 1998. Colaborează la „Secolul 20”, unde debutează ca traducător în 1970, „Ramuri”, „Tribuna”, „Viața românească”, „Romanian Review”, „Luceafărul”,

„Jurnalul literar”, „România liberă”, „New York Magazin” (New York), „Lumea liberă românească” (New York), „Dorul” (Copenhaga) ș.a. Face parte din Foreign Press Association (New York), United Nations Correspondents’ Associations (New York) și din Academia Româno-Americană de Arte și Științe.

După o relativ bogată activitate de traducător din literatura engleză și americană, P. încearcă prin romanul *Bitter Be Thy Bread* (1989), publicat și în țară în propria-i transpunere, sub titlul *Aruncă pâinea ta pe ape* (1994), virtuțile prozei de amplitudine. Pornind de la datele experienței sale, imprimă narațiunii tenta unei dezbateri cu deschidere parabolică asupra soartei omului la sfârșit de mileniu și a omului deznădăcinat, rupt de patrie, în mod special. Frământările insului însingurat, trăind printre străini ca în mijlocul pustiei, încercările zadarnice de a se adapta și de a intra în comuniune cu noua colectivitate, ca și persistența, de dincolo de fire, a tiparelor etnice de judecare a lumii și lucrurilor alcătuiesc însăși substanța cărții, căpătând dimensiuni și valențe simbolice mai puțin cunoscute literaturii române. De fapt, narațiunea e un spațiu de revelare a zbuciumului interior al personajului central și a universului său de gânduri și preocupări, cartea fiind, în pofida amplelor dialoguri, un lung monolog. Formal, se înscrie pe linia prozei de analiză psihologică tradițională, cu surprinzător de puține înrâuriri străine. Problema înstrăinării îl preocupă pe P. și în romanul *Imposibila reîntoarcere* (1996), clădit tot pe firul propriei biografii. Liber, după 1989, să se întoarcă în țară, el ezită. Capătă însă în cele din urmă conștiința că este un paria, care se iluzionează și cu privire la noua sa identitate. Într-o cu totul altă postură, în cel de-al treilea roman, *Dosarul cu bârfe* (2000), autorul-personaj se amuză, privind, ca la un spectacol, la tinerețea petrecută în țară, rememorată odată cu parcurgerea dosarului de la Securitate, dăruit de un prieten din copilărie, „fost și rămas inițiat în intrigile perioadelor pre- și post-totalitare”. Distanțarea de evenimente, alura evocatoare, conștiința că totul s-a petrecut cândva și nu mai poate înrăuri prezentul dau curgerii epice un calm narativ egal cu sine, lipsit de tensiune, cu un dramatism bine strunit. P. și-a reunit în cele din urmă romanele în rama unei trilogii, intitulată chiar *Trilogia exilului* (2002), dând altă greutate episodului, iar întregului, constituit din fragmente succesive, un sens major. Pe parcursul elaborării, romancierul s-a preocupat de mai buna cunoaștere a operei scriitorilor americani din ultima generație, pe de o parte spre a intra în consonanță cu spiritul epocii, iar pe de alta, spre a-l familiariza pe cititorul român cu actualitatea literară de peste Ocean. Rezultatul direct al acestor eforturi îl constituie volumul *Scriitori americani contemporani* (1997), unde sunt reunite eseuri despre Norman Mailer, Kurt Vonnegut, William Styron, John Updike, Joseph Heller, Erika Jong, Joan Didion, Toni Morrison, Joyce Carol Oates, Paul Auster, Maya Angelou, Arthur Miller, Edward Albee și Tony Kushner, mulți dintre ei fiind pentru prima dată prezentați la noi. Aproape concomitent publică *Scriitori români la New York*, carte în care intră „interviuri, fragmente de operă, semnalările criticii” despre nouă scriitori care trăiesc în marele oraș

american: Nina Cassian, Mircea M. Ionescu, Constantin Virgil Negoiță, Anca Pedvis, Dumitru Radu Popa, Mirela Roznoveanu, Mircea Săndulescu, Ștefan Stoenescu și autorul însuși. Pentru fiecare dintre ei **P.** a inclus un interviu, o selecție concludentă din operă și o semnalare critică reprezentativă. Bine alcătuit, echilibrat în aprecieri, volumul oferă repere istorico-literare necesare pentru un însemnat grup de scriitori din afara granițelor țării. Și în publicistica sa, foarte diversă, adunată sub titlurile *Corespondențe din New York* (1999) și *Concordia ca necesitate înțeleasă. Peticul pe gaura din drapel* (2001), **P.** încearcă să judece realitățile de acasă cu dorința de a fi obiectiv.

SCRIERI: *Bitter Be Thy Bread*, New York, 1989; ed. (*Aruncă pâinea ta pe ape*), București, 1994; *Imposibila reîntoarcere*, București, 1996; *Scriitori americani contemporani*, București, 1997; *Scriitori români la New York*, București, 1998; *Corespondențe din New York*, București, 1999; *Dosarul cu bârfe*, București, 2000; *Concordia ca necesitate înțeleasă. Peticul pe gaura din drapel*, București, 2001; *Trilogia exilului*, București, 2002. **Traduceri:** *Cinci povești cu cowboy*, îngr. și pref. Petru Popescu, București, 1972 (în colaborare cu Petru Popescu); Edgar Rice Burroughs, *Întoarcerea lui Tarzan*, București, 1973; Charles Dickens, *Impresii din Italia*, București, 1997.

Repere bibliografice: Emil Mladin, *Fabrica de scriitori din Manhattan*, RL, 1994, 29; Teodor Vărgolici, *Romanul unui exilat*, ALA, 1994, 231; Mirela Roznoveanu, *O posibilă reîntoarcere*; Titu Popescu, *Din experiența exilului*, în Gabriel Pleșea, *Scriitori români la New York*, București, 1998, 133-144, 154-158; Alex. Ștefănescu, *Un scriitor agitat*, RL, 1999, 38; Micu, *Ist. lit.*, 653-654; Sasu, *Dicț. scriit. SUA*, 225-228. I.O.

PLEȘOIANU, Grigore (30.I.1808, Cerneți, j. Mehedinți - 30.I.1857, București), traducător. Este fiul Elisavetei (n. Greceanu) și al lui Paraschiv Pleșoianu, urmaș al unui neam de

mici boieri olteni. Elev, la „Sf. Sava”, al lui Gh. Lazăr și al lui I. Heliade-Rădulescu, **P.** a fost, între 1826 și 1832, profesor la Școala Națională din Craiova. Nemulțumit de condițiile din școală, pleacă în satul natal, după un schimb de scrisori vehemente cu Eforia Școalelor. În 1836, fiind înlocuit la școala din Cerneți cu Ioan Maiorescu, se mută la București și se retrage curând din învățământ. Pe temeiul studiilor mai vechi de la școala lui Gh. Lazăr, devine în 1838 inginer hotarnic, noua profesiune aducându-i avere și ranguri: pitar în 1839, serdar din 1850.

P. a fost un pedagog cu prestigiu, preocupat, în spirit iluminist, de înnoirea metodelor de predare și de îmbunătățire a manualelor. Numeroasele abecedare și „dialoguri” pentru învățarea limbilor franceză și greacă, compuse sau traduse de el, vădesc, prin prefețele și istorioarele care le însoțesc, grija pentru „luminarea” tinerilor printr-o chibzuită educație morală și religioasă, după „regule bune și omenoase”. De aceea, întreaga atenție a traducătorului se îndreaptă spre literatura moralizatoare. Voltaire, Marmontel (*Aneta și Luben*), Fénelon (*Întâmplările lui Telemah, fiul lui Ulise*), M-me Cottin (romanul epistolar *Emilia Mansfield*) și, mai ales canonicul german J. Chr. Schmid sunt autorii preferați, nu pentru valoarea lor literară, ci pentru accesibilitatea și caracterul educativ al scrierilor lor. Doar lunga introducere la romanul lui Fénelon (o transpunere fidelă a unui studiu al lui La Harpe, *Vorbire asupra poeziei epice și de bunătatea poemii lui Telemah*) indică un anume interes pentru normele estetice clasiciste, în perioada începuturilor teoriei literare românești. Lipsa de discernământ a lui **P.** în alegerea operelor străine, vizibilă mai ales după 1833 și criticată de Mihail Kogălniceanu într-o notiță din „Dacia literară”, se explică și prin dorința de a pune la îndemâna copiilor povestiri atractive și ușor de înțeles. O versiune românească după romanul *Robinson Crusoe* al lui Daniel Defoe, pe care o anunțase în „Curierul românesc” (1830), nu a mai apărut. După exemplul lui Heliade, **P.** și-a expus ideile despre starea socială și culturală a Țării Românești în prefețele cărților traduse. Într-o *Idee repede despre istoria românilor*, capitol adăugat la manualul lui P. Blanchard *Cele dintâi cunoștințe* (1828) și retipărit în „Curierul românesc”, el realizează, cu accente pamfletare, imaginea țării devastate de turci și de fanarioți. Prefața la *Aneta și Luben* este o amplă satiră socială, sub forma unei conversații cu un boier retrograd, prilej de a enumera sarcastic moravuri feudale și nedreptăți mai vechi sau mai noi. Se cer aici învățătură și cultură pentru toți, „legi drepte și moralicești”, un teatru în limba română. Dialogul e purtat cu vervă, autorul dovedind un dar deosebit de a contura, prin replici spirituale, dar și triviale neori, tipuri pitorești și mentalități caracteristice epocii. Vigoarea polemică a primelor prefețe a scăzut însă repede. Cele mai multe conțin, pe lângă mărturiile autobiografice, obișnuitele îndemnuri și precepte de morală tradițională.

Traduceri: [P. Blanchard], *Cele dintâi cunoștințe*, pref. trad., București, 1828; Marmontel, *Aneta și Luben*, pref. trad., București, 1829; [Voltaire, Marmontel], în *Deosebite istorii morale desfășătoare și pline de învățătură*, București, 1831; Fénelon, *Întâmplările lui Telemah, fiul lui Ulise*, I-IV,

pref. trad., Buda, 1831; *Engolpion de aur sau Deslușirea înțeleșului icoanei lui Chevit Tebeanul*, pref. trad., [Sibiu], 1833; [J. Chr. Schmid], *Istoria Ghenovevii de Brabant*, pref. trad., București, 1838, *Copilul pierdut și Licuriciul*, pref. trad., București, 1838, *Columbul*, pref. trad., București, 1839, *Canarul*, pref. trad., Craiova, 1840; [Ambrosius Marlianus], *Theatron politicon*, I-III, pref. trad., Buzău, 1838.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit.* XIX, I, 81-82, 127-128; N. Bănescu, *Un dascăl uitat: Grigore Pleșoianu*, AAR, memoriile secțiunii istorice, t. XXXVII, 1915; D. Popovici, *Gr. Pleșoianu și La Harpe*, SL, 1943, 193-200; Ilie Popescu-Teiușan, *Grigore Pleșoianu*, DIPR, I, 285-329; G. Călinescu, *I. Eliade Rădulescu și școala sa*, București, 1966, 96-106; Piru, *Ist. lit.*, II, 252-256; Dinu A. Dumitrescu, *Un animator: Grigore Pleșoianu*, R, 1967, 2; N. A. Ursu, *O disertație necunoscută de la 1822 despre limba română literară*, SLF, I, 155-170; Viorica Diaconescu, *Grigore Pleșoianu - pionier al literaturii românești pentru copii*, AUB, limbă și literatură română, t. XVIII, 1969, 2; *Dicț. lit. 1900*, 682-683; *Dicț. scriit. rom.*, III, 762-764. L.V.

PLEȘU, Andrei (23.VIII.1948, București), eseist. Este fiul Zoi (n. Rădulescu) și al lui Andrei Pleșu, medic. Frecventează școala primară la Sinaia, Pârscov (județul Buzău) și la București, unde urmează Liceul „Spiru Haret” (1959-1966) și Institutul de Arte Plastice „N. Grigorescu”, secția istoria și teoria artei (1966-1971). I-au fost profesori, printre alții, Ion Frunzetti, Eugen Schileru, Vasile Drăguț, Dan Hăuică. În 1980 își ia doctoratul în istoria artei, cu o teză publicată în același an sub titlul *Pitoresc și melancolie. O analiză a sentimentului naturii în cultura europeană* (Premiul Uniunii Artiștilor Plastici, Premiul Asociației Scriitorilor din București). Face câteva stagii ca bursier Humboldt la Universitatea din Bonn (1975-1977) și la cea din Heidelberg (1983-1984). Cercetător științific la Institutul de Istoria Artei al Academiei (1971-1979), e apoi lector la Facultatea de Arte Plastice a Institutului „N. Grigorescu” (1980-1982), de unde e destituit pentru că participase la „meditația transcendențială”, condamnată de forurile de partid sub cuvânt că ar fi o formă de acțiune antistatală. E suspendat și din funcția de secretar al Secției de critică a Uniunii Artiștilor Plastici și i se ridică dreptul de semnătură. Vrednică de semnalat e solidaritatea colegilor de breaslă, care au refuzat să scrie un text nou pentru albumul *I. Popescu-Negreni*, ce fusese elaborat de P., dar nu mai putea să apară sub numele lui după măsurile luate împotriva autorului. După doi ani este angajat ca referent în Biroul de documentare al Uniunii Artiștilor Plastici și, la scurt timp după aceea, ca documentarist la Institutul de Istoria Artei din București, unde rămâne până în 1989, fiind „transferat” în cele din urmă ca muzeograf la Casa Memorială „George Enescu” din Tescani. După 1989 va fi profesor la Academia de Arte Frumoase și la Facultatea de Filosofie a Universității din București, rector al Colegiului Noua Europă, lector la Berkeley University, în SUA (1994). De asemenea, va fi desemnat ministru al Culturii în primul guvern postrevoluționar și mai târziu ministru de Externe (1997-1999), membru al Colegiului Național pentru Studiarea Arhivelor Securității (din 2000). Este membru fondator al Grupului pentru Dialog Social și primul redactor-șef al revistei

„Dilema”, editată de Fundația Culturală Română. I s-au acordat numeroase premii și distincții în țară și peste hotare, printre care titlul de Comandor al Legiunii de Onoare din partea Republicii Franceze (1999); este membru al mai multor academii de arte și științe, *doctor honoris causa* al Universității „Albert Ludwig” din Freiburg (2000) și al Universității „Humboldt” din Berlin (2001).

P. s-a afirmat ca unul dintre cei mai înzestrați esești ai generației sale. A debutat încă de pe când era student, în 1968, cu un eseu despre originile artei, apărut în revista „Amfiteatru”, colaborând ulterior și la „Contemporanul”, „România literară”, „Luceafărul”, „Secolul 20”, „Viața românească” ș.a. La douăzeci și șase de ani îi apare prima carte, *Călătorie în lumea formelor* (1974), în care face dovada unei reale puteri asociative, întemeiată pe o solidă cunoaștere a marilor direcții din filosofia artei. Câteva însemne sunt evidente de pe acum: informația cuprinzătoare care conlucrează cu o intuiție precisă, concluziile demersului analitic fiind adesea surprinzătoare. Fără să caute originalitatea cu orice preț, eseistul ajunge la formulări axiologice personale, pentru că abordează operele de artă dintr-o perspectivă în care raporturile dintre idei și semnul plastic sunt interpretate într-un sistem de relații multiple, aflându-se în atenție atât arta contemporană artistului discutat, cât și istoria formelor. Aproape în același mod e construită și monografia *Guardi* (1981), unde contribuția pictorului venețian

la crearea peisajului e pusă în evidență prin raportarea la marile concepții privitoare la natură ce prindeau contur în secolul al XVIII-lea și aveau să dea întreaga măsură a semnificației lor în pictura engleză către sfârșitul secolului. Din păcate, ecoul critic al monografiei a fost slab, căci la puțină vreme avea să izbucnească scandalul „meditației transcendente”. Oricine compară destinul acestei cărți cu cel al tezei de doctorat, editată numai cu un an înainte, își dă seama de consecințele sancțiunilor absurde luate împotriva autorului: în timp ce *Pitoresc și melancolie...* primise două premii, monografia *Guardi* nu are parte nici măcar de comentarii substanțiale. Lucrurile par a intra pe un făgaș cât de cât normal în 1986, când i se editează volumul *Ochiul și lucrurile*, conținând precum-pănitor cronici, eseuri și exegeze dedicate artelor plastice. S-ar putea să fi fost gândit ca replică la *Les Mots et les choses*, lucrarea lui Michel Foucault, mutând domeniul „arheologiei științelor umane” de la limbajul verbal la cel vizual. Subiectele variate mărturisesc o preocupare comună – descoperirea „histro-nismului”, adică a puterii artistului de a se metamorfoza. „Iluzia” prezenței omului în centrul universului, despre care vorbește Foucault, devine aici un alt fel de iluzie: „masca”, noțiune implicită în spectacolul histrionic, înseamnă capacitatea actorului de a lua înfățișări diverse pentru plăcerea celorlalți. Dintre toate cărțile scrise de P., întâmpinată cu numeroase comentarii a fost *Minima moralia* (1988). Titlul ar putea conține o trimitere la Theodor Adorno și la lucrarea acestuia din 1951, dar esteticianul german adăugase un subtitlu – *Reflecții dintr-o viață mutilată* – pe care autorul român nu pare a și-l însuși, subtitlul său fiind *Elemente pentru o etică a intervalului*. Cartea lui P. (el însuși trăind pe atunci o „viață mutilată”) stabilește un punct central al perspectivei etice: omul cu adevărat moral e cel ce respectă o lege pe care știe că ar putea să o ignore, să nu i se supună. Relativitatea oricărui cod etic trebuie recunoscută odată cu autoritatea acestuia, individul constituie „criteriul de validitate a legii”, întâlnirea lui cu „arhetipurile comportamentale ale spiritului universal” traducându-se în reperele siderale ale legii. *Despre îngeri* (2003) este a doua parte dintr-o „trilogie a intervalului” care ar mai trebui să cuprindă, pe lângă *Minima moralia*, și un volum privind „problematicele parcursului spiritual, a «căii»”. Cartea are o structură „în oglindă”, în cadrul căreia se îmbină speculația, specularul și spectacularul. Oricât ar uza de instrumentele ludicului sau ale divagației, prima parte (*Introducere în angelologie*) rămâne un tratat în toată regula, unde artificiile stilistice nu alterează înlanțuirea ideilor. Astfel, într-o privire deopotrivă erudită și problematizantă, unde farmecul discret al citatului interesează cu speculația dezlănțuită, P. traversează problemele importante ale „angelologiei”: legitimarea temei îngerilor prin depășirea binarismului logic, raportul între om și înger, discutarea argumentului tomist privind existența acestor mediatori, situarea îngerilor în zona ontică a „imaginealului”, monahia ca stare de apropiere maximă în raport cu condiția angelității etc. Se propune la un moment dat chiar un decalog intitulat *Teze pentru o fenomenologie a protecției (îngerești)*. Cu o configurație mai fragmentară, partea a doua

(*Experiențe, tatonări, lecturi*) este simetrică celei dintâi: dacă obiectul *Introducerii...* îl constituiau îngerii, acum privirea eseistului se oprește asupra angelității, înțeală ca o constantă ce se infuzează în cele mai variate compartimente ale existenței. Aici îngerii devin adesea pretexte pentru considerații despre limbaj și artă, despre bine și rău, despre intelect și iubire. De altfel, autorul avertizase încă de la început că „a te ocupa de îngeri devine încet-încet [...] un mod de a revizita întreaga cultură a lumii”. Debutând ca o hermeneutică subtilă a unui topos cultural, *Despre îngeri* se instituie treptat ca o meditație profundă asupra modului de a fi în lume. În 1994 P. reunește în *Limba păsărilor* (Premiul Uniunii Scriitorilor) eseuri despre materializarea tipologică a devenirii limbajului. Structurile supuse analizei, în capitole despre idiomurile simbolice (psihanalitice, mitic-arhaice, picturale), idiomurile credinței (în mistică răsăriteană și în epicureismul disperării existențialiste), idiomurile formării (în funcționarea eficientă a exercițiului paidetic), idiomurile cerești (subiect din sfera angelologiei), depășesc regimul unei așteptate, însă mult prea limitate, debateri lingvistico-filosofice, prezentă, de altfel, în *Introducere (Limba păsărilor. Însemnări pe marginea unui dialog platonician)*, lărgindu-și cadrul către „orizontul de universalitate spre care tinde orice idiom particular”. Popularitatea eseistului, mai ales pentru generația tânără, a fost câștigată și prin intervențiile sale orale; spontaneitatea, strălucirea replicii, adresa directă a argumentului polemic, jocul dezinvolt cu paradoxul, limbajul, întotdeauna suplu, stăpânit cu grație, au făcut ca P. să fie privit ca un om ce nu se teme de duelul verbal, indiferent de interlocutor. Se adaugă meritele criticului care a susținut cu argumente solide arta unor grupări (bunaoară, Grupul de la Poiana Mărului) sau a unor pictori (Horia Bernea, Florin Mitroi ș.a.), puțin apreciată sau chiar atacată de comentatorii oficiali ai vremii.

Andrei Pleșu, a cărui formație de critic plastic e sprijinită pe serioase cunoștințe în filosofie și în limbile vechi, denotă, pe lângă o inteligență mobilă și profundă, o enormă plăcere a stilului artistic. Și dacă o anumită intemperanță [...] a dispărut între timp, nu rămâne mai puțin vizibilă și astăzi înclinarea lui spre fraza impecabilă, lucrată, construită, și rareori spontană, sau spre spectacolul cuvântului, care nu aparține limbii vorbite, dar nici, pe de-a-ntregul, celei scrise, combinându-le abil și corectându-le una prin alta.

NICOLAE MANOLESCU

SCRIERI: *Călătorie în lumea formelor*, pref. Ion Frunzetti, București, 1974; *Pitoresc și melancolie. O analiză a sentimentului naturii în cultura europeană*, București, 1980; ed., București, 1992; *Guardi*, București, 1981; *Ochiul și lucrurile*, București, 1986; *Minima moralia. Elemente pentru o etică a intervalului*, București, 1988; *Dialoguri de seară (cu Părintele Galeriu, Gabriel Liiceanu, Sorin Dumitrescu)*, București, 1991; *Jurnalul de la Tescani*, cu desene de Horia Bernea, București, 1993; *Limba păsărilor*, București, 1994; *Chipuri și măști ale tranziției*, București, 1996; *Transformări, inerții, dezordini. 22 luni după decembrie 1989 (Andrei Pleșu și Petre Roman în dialog cu Elena Ștefoi)*, Iași, 2002; *Despre îngeri*, București, 2003. **Ediții:** Eugen Schileru, *Preludii critice*, pref. edit., București, 1975; Constantin Noica, *Jurnal de idei*, București, 1990 (în

colaborare cu Thomas Kleininger, Gabriel Liiceanu și Sorin Vieru); Mircea Eliade, *Drumul spre centru*, București, 1991 (în colaborare cu Gabriel Liiceanu); Nikolai Berdeaev, *Sensul creației*, tr. Anca Oroveanu, pref. edit., București, 1993.

Repere bibliografice: Gh. Geană, *Critica de artă ca filosofie a vieții*, VR, 1980, 2; Nicolae Manolescu, *Între Tristan și Don Juan*, RL, 1980, 26; Doina Uricariu, *Nici pitoresc, nici melancolie*, LCF, 1980, 30; Mihai Dinu Gheorghiu, „Pitoresc și melancolie”, CL, 1980, 9; Marius Robescu, „Pitoresc și melancolie”, VR, 1980, 9; Gabriel Liiceanu, „Pitoresc și melancolie”, RL, 1980, 41; Victor Ieronim Stoichiță, *Andrei Pleșu*, ECH, 1980, 8-10; Mircea Mihăieș, „Pitoresc și melancolie”, O, 1980, 47; Gabriel Liiceanu, *Jurnalul de la Pălăniș*, București, 1983, *passim*; Eugen Simion, *Confortul ideilor. Andrei Pleșu*, RL, 1986, 13; Alexandru Paleologu, *Profesiunea de critic de artă*, VR, 1986, 9; Livius Ciocărlie, *Critica de artă ca „introducere la un mod de a fi”*, RL, 1986, 41; Ștefan Borbély, „Ochiul și lucrurile”, VTRA, 1986, 12; *Epistolar*, îngr. Gabriel Liiceanu, București, 1987, *passim*; Mircea Iorgulescu, *Calea și ținta*, RL, 1988, 18; Mircea Mihăieș, *La interval*, O, 1988, 20; Ion Ianoși, *Talent și inteligență*, SLAST, 1988, 20; Radu Enescu, *Maximus in minima moralia*, F, 1988, 24; Ion Ianoși, *Minimalism și maximalism*, RITL, 1988, 1-2; Radu G. Teșosu, „Minima moralia”, TBR, 1988, 369; Adrian Marino, *Morală literară „minimă”*, TR, 1988, 31; Monica Spiridon, *Omenesc, prea omenesc...*, R, 1988, 9; Dan C. Mihăilescu, *Jurnal de interval*, T, 1988, 9; Constantin Pricop, *O etică a oamenilor de litere*, CL, 1988, 10; Mircea Martin, *Arta de a fi moral*, VR, 1988, 11; Mircea Martin, *Imprevizibilul și previzibilul spontaneității morale* (interviu cu Andrei Pleșu), ATN, 1990, 1; Gabriela Adameșteanu, „Dacă tot ceea ce s-a făcut în acest an riscă să dispară prin acest gest, răspunderea mea devine mult mai grea” (interviu cu Andrei Pleșu), „22”, 1991, 1; Z. Ornea, *Performanța Pleșu*, RL, 1991, 6; Gabriela Negreanu, *Dincolo de pitoresc și melancolie*, ALA, 1992, 134; Ion Ianoși, *Andrei Pleșu*, APF, 1992, 12; Marta Petreu, „Fiecare existență omenească e un mandat divin” (convorbire cu Andrei Pleșu), APF, 1992, 12; Dorin Popa, *Convorbiri euharistice*, Iași, 1992, 131-174; Ioana Părvulescu, *Gândire după natură*, RL, 1993, 44; Octavian Soviany, *Fragmentarium de înțelepciune dionisiacă*, CNT, 1993, 47; Simion, *Mercurio*, 159-164; Ștefan Borbély, *Andrei Pleșu*, F, 1994, 6; Ierunca, *Dimpotrivă*, 143-144; Ierunca, *Semnul*, 71-79; Lovinescu, *Unde scurte*, IV, 294-300; Ioan Buduca, *Problema maestrului spiritual*, LCF, 1995, 4; George Pruteanu, *Un Sancho Panza în Est*, RL, 1995, 6; Ioana Părvulescu, *În căutarea Turmului Babel*, RL, 1995, 11; Roxana Sorescu, *Cu Andrei Pleșu despre intelectuali români și Europa*, LCF, 1995, 12, 13; Mircea Muthu, *În interval*, TR, 1995, 14; Diana Adamek, *Zeul ascuns*, TR, 1995, 14; Ulici, *Lit. rom.*, I, 496-497; Ioana Părvulescu, „Binele e discret, răul e spectaculos” (interviu cu Andrei Pleșu), RL, 1996, 33; Iosif Sava, *Invitații Eutherpei*, Iași, 1997, 263-307; Spiridon, *Interpretarea*, 141-145; *Dicț. esențial*, 668-673; Rodica Binder, *Îngerul melancoliei*, OC, 2001, 55; Manolescu, *Lista*, III, 398-402; Popa, *Ist. lit.*, II, 1063-1064; Gheorghe Grigurcu, *Conștiința peripatetică (plimbăreață) a domnului Andrei Pleșu*, CL, 2002, 1; Alexandru George, *După vreo douăzeci de ani*, ALA, 2002, 619; Constantin Coroiu, *Un „marginal”, un „imputernicit” și un Eckermann feminin*, ALA, 2002, 624, 625; Alex. Ștefănescu, *Andrei Pleșu*, RL, 2002, 50; Tudorel Urian, *Pitoresc și filosofie*, RL, 2003, 34; Ioana Părvulescu, *Îngerii domnului Pleșu*, RL, 2003, 47.

D.G.

PLOIEȘTIUL LITERAR, publicație apărută la Ploiești, săptămânal, apoi bilunar, între 1 august 1920 și 1 decembrie 1921, sub conducerea unui comitet. De la numărul 2-3/1920 își schimbă numele în „Ploieștii literari”, de la numărul 5/1920 subtitlul „Revistă literară” devine „Revistă bilunară ilustrată.

Artă. Literatură. Știință”, iar odată cu intrarea în cel de-al doilea an de apariție survine ultima modificare: „Stropi de rouă. Revistă enciclopedică bilunară”. Dezideratul exprimat de redactori în deschiderea primului număr, acela de a publica „novele, amintiri, versuri, schițe umoristice și de a căuta să obțină concursul scriitorilor noștri de valoare”, îi determină ulterior să solicite „corespondenți harnici pentru locurile vacante, în provincie”. Alături de rubricile specifice unui magazin - „Doctorul sănătoșilor”, „Rubrica amuzantă”, „Coloana veselă”, „Cugetări”, „Varietăți. Ecouri. Jocuri distractive”, „Rubrica științifică”, „Cronica sportivă” -, sunt de semnalat „Mișcarea culturală”, cu știri din Bacău, Târgoviște, Galați, sau „Cărți și reviste”, cuprinzând scurte impresii de lectură. Sunt publicate sonete și rondeluri de Șt. V. Ionescu și Dem. Bassarabeanu, pasteluri de Al. Terziman, precum și alte versuri de G. Baiculescu, Al. Tudor-Miu (care debutează aici), Tănase Bădescu (care semnează și A.T. Bădescu), V. Macovei, Em. I. G. Diaconescu, Eugenia Atanasiu, Dem. Baciu (care folosește și semnătura Bacdemvi), epigrame și epitafuri de N. Mihăescu-Nigrim, fragmente de nuvele de S. Semilian, povestiri de Iordan Lucaci, N. N. Beldiceanu. Cu articole privind literatura au colaborat și Gala Galaction, N. Dunăreanu, D. Iov, Liviu Marian, Alfred Moșoiu, Zaharia Stancu. Pentru foarte multe texte sunt folosite pseudonime. Apar traduceri din Lev Tolstoi, Marcel Prévost, Charles Baudelaire. //C.

PLOP, Teodor (22.X.1909, Mămăliga-Hotin - 6.XII.1990, București), poet. Este fiul Alexandrei (n. Baltă) și a lui Ion Plop, ceferist. Urmează cursurile școlii primare din satul natal și își continuă studiile la Liceul „Aron Pumnul” din Cernăuți, pe care îl va absolvi în 1929. Ca elev, încearcă, împreună cu Mircea Streinul și alți colegi, să scoată o revistă șapirografiată, „Caietul celor patru” (1928), la care colaborează cu proză, dar conducerea școlii interzice apariția publicației. Debutul propriu-zis se produce în timpul studenției la Facultatea de Drept din Cernăuți, când publică versuri în gazeta locală „Tribuna”. Se înscrie, concomitent, la Facultatea de Teologie, abandonând-o după un an. Își trece licența în drept în 1933 și practică avocatura la Hotin. După 1944 și-a continuat activitatea în București, ca avocat al Academiei Române, apoi ca liber profesionist. În 1933 îi apare prima plachetă de versuri, *Frunză elegiacă*. În 1941 înființează și conduce periodicul „Cetatea Hotinului”, unde semnează Toader Țărâlungă. Colaborează cu versuri și articole literare la „Glasul Bucovinei”, „Cronica” (Cernăuți), „Pagini basarabene”, „Poetul”, „Junimea literară”, „Gândirea”, „Jurnalul literar”, „București”, „Curentul magazin”, „Universul literar”, „Drapelul”, iscăbind adesea Tudor Plop-Ulmanu și Tudor Ulmanu.

Primul volum de poezii al lui P. a cunoscut trei ediții, fiecare cu un sumar îmbogățit, și a avut o bună întâmpinare în presă, dar abia *Versuri despre mine cel adevărat* (1942) cristalizează substanța poetică. La o mare distanță în timp, autorul încredințează tiparului încă un volum, *Desene naive* (1983), exercițiul liric ajutându-l să-și configureze o poziție mult mai

obiectivă față de propria poezie. În *Frunză elegiacă* motivul frunzei stinghere, tremurând în aerul umed al toamnei, simbolizează destine anonime și efemere. Poetul își dezvăluie confesiv trăirile, fluxul liric așezându-se, cuminte, într-un tipar destul de previzibil și pe alocuri banal. Bunăoară, dragostea e „batere de aripă”, ramurile „scuturatu-s-au/ ca și iubirea”, doar spaima de moarte ia chipul unei fiare la pândă, într-o imagistică ceva mai elaborată. O undă naționalistă, specifică anilor de după 1940, îl scoate temporar din contemplarea propriei suferințe. Încearcă să edifice, printr-un artificiozitate de arhitectură fonetică, „o grațioasă definiție” – cum spunea G. Călinescu – a provinciei martirizate: „Basarabia/ Cuvânt cu patru a/ ca o biserică/cu patru turle albe/ pe zările istoriei/ căria nu știu cine/ i-a furat clopotul...”. Versul se înscrie într-un registru calm, până și revolta e transpusă în stihuri în care „ecoul luptei mai stins va răsuna”. Ușoara revigorare din *Versuri despre mine cel adevărat* este vizibil marcată de realitatea războiului și de eșecul iubirii („De-acuma ne vor despărți/ și fluvii late de tăceri/ cu țărături joase de dureri”). Peste decenii, în *Desene naive*, poetul își propune, cu voce puternică, „să spargă absurdele tipare”. Se vede că a căpătat încredere în sine însuși, dar încercarea de a sfârâma „asaltul de banalitate” este iluzorie, elanul fiind stăvilat fie de autoironie, fie de o lucidă mărturisire: „O destul! M-am înecat în versuri/ Și nu-s poet, sunt simplu om”. Mai mult, cedând noii orientări ideologice, autorul introduce și versuri „cerute” de momentul politic: „ca și marea ne cântă gloria/timp ce noi făurim istoria!” ș.a.m.d. O broșură din 1942, *Traian Valter. Scrisoare unui erou în eternitate*, este un necrolog liric, închinat unui prieten mort pe frontul de la Odessa în 1941. În arhiva lui P. există informații despre existența unei plachete, *Doamnei... Scrisoare poste-restante* (1942), despre asidua preocupare de a elabora studii referitoare la familia Hasdeu, în special la Iulia, din ale cărei scrieri a tradus. Tot aici se află numeroase pagini de corespondență, cuprinzând scrisori de la Mircea Streinul, Artur Gorovei, G. Călinescu, Perpessicius ș.a., precum și versuri netipărite.

SCRIERI: *Frunză elegiacă*, Cernăuți, 1933; ed. Cernăuți 1937; ed. Cernăuți, 1943; *Traian Valter. Scrisoare unui erou în eternitate*, Hotin, 1942; *Versuri despre mine cel adevărat*, Hotin, 1942; *Desene naive*, București, 1983.

Repere bibliografice: G.B., „*Frunză elegiacă*”, BVS, 1937, 78; G. Călinescu, *Anul literar* 1937, ALA, 1938, 891; Predescu, *Encicl.*, 665; Călinescu, *Ist.lit.* (1941), 856, *Ist. lit.* (1982), 941; D.V., „*Versuri despre mine cel adevărat*”, „*Revista Bucovinei*”, 1942, 8; Mihai Niculescu, *Poetul Teodor Plop*, UVR, 1942, 30; Aurel Tita, „*Frunză elegiacă*”, CRE, 1944, 5791; V. Jeleru, *Teodor Plop*, UVR, 1944, 2; Călinescu, *Scrisori*, 65–66.

PLOPEANU, Ștefania (pseudonim al Mariei Cojocaru; 27.XII.1944, Ploeni, j. Constanța), poetă, eseistă și traducătoare. Este fiica Elenei (n. Voicilă) și a lui Ilie Cojocaru, țărani. Urmează Liceul „Mihai Eminescu” din Constanța (1958–1962) și Facultatea de Filologie a Universității din București, secțiile

română (1962–1967) și franceză (1970–1974). Lucrează ca profesoară la Liceul Agricol din Poarta Albă (1967–1974), apoi la Liceul de Construcții nr. 18 din București (1974–2001). Este director administrativ la Editura Pontica (din 1991) și redactor la revista „Paradigma” (din 1992). În 2002 își ia doctoratul în filologie cu lucrarea *Miorița – o hermeneutică ontologică*. Debutează cu poezie în „*Contemporanul*” (1964), iar editorial cu volumul de versuri *Cum eu...* (1974). Colaborează la „*Lu-ceafărul*”, „*Contemporanul*”, „*Viața românească*”, „*Tomis*”, „*Cronica*”, „*Convorbiri literare*” ș.a. Poezia i-a fost antologată în mai multe volume apărute în țară și în străinătate. Este căsătorită cu criticul literar Marin Mincu. Cu excepția liricii, autoarea își semnează textele cu numele Ștefania Mincu.

Desfășurată într-o tonalitate gravă, uneori abstractă și transportând o emoție puternic spiritualizată, poezia scrisă de P. focalizează coliziunea dintre ontologie și discurs. Prima carte, *Cum eu...*, indică o amplasare în zona (neo)modernismului, între Lucian Blaga și Nichita Stănescu. Hieratismul și rusticitatea se asociază în serii alegorice dezvăluind o tratare solemnă a mitului, iar fabula e turnată în imagini evanescente care funcționează ca analogon al stărilor eului. O vizibilă schimbare de registru aduc culegerile *Vorbindu-vă prin semne* (1979) și *Elegii vorbite* (1982), în care se simte influența poeziei italiene (Carlo Porta, Edoardo Sanguineti, Spatola ș.a.). Limbajul își sporește acum coeficientul de plasticitate și de colocvialitate, miturile sunt resemantizate prin poziționarea lor în contexte derizorii („*hei Apollo/ sau Phaeton ce-ai căutat cu cvadriga/ pe teren accidentat*”), livrescul e domesticit într-o vastă rețea intertextuală, în timp ce procesul scrisului cunoaște o mai largă difuziune tematică: „*Pe mal stă un copil răutăcios/ strappando i pesci/ despărțindu-i/ în fășii fără formă/ e nevoie de foarte multe cuvinte/ pentru a descrie cu ce se ocupă el/ de aceea stau și inconjur/ cu gard viu această imagine*”. Ce-i drept, aluziile scripturale devin uneori excedentare, transformând poemele în versete teoretizante inabil camuflate: „*Textul fiind singurul rezultat/ (fie și provizoriu) al unui act de creație literară/ ne rămâne să-i cercetăm dărele/ în absența subiectului/ care a fost fie dat dispărut/ în furtună/ fie mort în patul său/ fie ars (și pus în urnă)/ și răspândit/ înspre cele patru vânturi*”. Un recul aparent în planul poeziei se observă în *Scrisoarea femeii urâte* (1984) și în *Cartea seducției* (1986), unde P. pare să revină la dicțiunea oraculară din cartea de debut. Tehnica e, totuși, alta: crisparea metaforică se detensionează aici prin dialogism, teritoriul referințelor suportă o schimbare benefică, iar înscenarea textului torsionează versurile într-o sintaxă de melopee. O nouă etapă anunță volumul *Cavalerul din drezină* (1992), care atestă reorientarea poeziei către dimensiunea etică. Autoreferențialitatea revine, dar cu o funcție diametral opusă față de poemele „italiene”, de vreme ce nu mai indică reflexivitatea subiectului liric, ci vidul de substanță al obiectului („*cavalerul*”), simplă „ființă de hârtie” gonflată prin transfuzii frazeologice. Când masca livrescului cade, descripția aglutinantă relevă autentice disponibilități pamfletare: „*Cu picioarele înainte/ duceți cavalerul și arătați-i/ sala macilor roșii candelabre/ de infuzii stelare*

ascunse-n/ eprubete de os/ oh purtați-l în căruță/ ca pe-un mare găgăuță/ până când cerul în febră/ ca un buboi roșu și târziu/ o să-l coacă să-l răcoacă/ să-l țină-n loc ca pe o folie/ de polietilenă găurindu-l cu ochii vineți, galbeni, negri/ cu săgeți ascuțite, cu ace, cu ghimpi -/ înainte și înapoi, cavalerie!/ înainte, cavalerie!/ înapoi, cavalerie!". Întreruptă de *Starea de juxtapunere* (1997), un experiment cu privire la efectele contiguității semnificațiilor, problematica morală e reluată în *Cum stau eu aici pe terasă și contabilizez obscenitatea istoriei* (2001), poate cea mai bună carte a poetei. Dioramă grotescă a unor escatologii alternative, poemele sunt o sumă de parabole care avertizează asupra iminentelor apostazii ale delirului istoric. Anticipată de o antologie comentată din versurile poetului (1987), monografia *Nichita Stănescu între poezis și poiein* (1991) constituie o analiză din perspectivă semiotică. Teza studiului insistă pe „refundarea” poeticului întreprinsă de autorul *Elegiilor*, proces concretizat, în viziunea susținută de P., printr-un „mod aparte de a transgresa poeticitatea prin ea însăși către poezie”, în sensul cuceririi realului și al instaurării propriei literalități. Deși alunecă uneori în stereotipie, metoda utilizată nu cade în manieră dogmatică și devine un instrument eficient în plan hermeneutic. De exemplu, capitolul „*Epica magna*” sau *Procesul desemnificării* amestecă stângăcii („Reluarea procesului productiv [...] reia la nesfârșit procesul productiv”) și forțări ale schemei (acceptarea morții ca refuz al sistemului semiotic dominant, idee preluată prin Jean Baudrillard) cu formulări plastice („*Epica magna* e epopeea unei Troie de după războiul troian”) și observații de reală subtilitate (circularitatea semnificațiilor din *Epica magna* e decodată ca reprezentare voalată a „totalitarismului sistemului semiotic”). De altfel, principala calitate a criticii practice de P. constă în ingeniozitatea ipotezelor, întotdeauna polemice și provocatoare. O deficiență rezidă în insuficienta contextualizare a interpretării, ceea ce face ca unele concluzii să fie aplicabile unui număr indeterminat de conținuturi. Cele două trăsături se observă în relecturile poezilor „clasici”, aflate în volumul *Despre starea poeziei* (2003). Convingătoare e, pe de o parte, lectura lui Tudor Arghezi ca poet de tip persuasiv, care „nu mai referă despre real, ci se adresează spre real”. Pe de altă parte, nesatisfăcătoare e circumscrierea liricii eminesciene în cheia biograficului – „temă majoră”, în jurul căreia gravitează celelalte teme; deși veridică, observația poate fi aplicată în cazul oricărui poet romantic. Alte cronici și studii din aceeași carte relevă însă o incontestabilă evoluție la P., care se deplasează acum dinspre semiotică și psihanaliză către ontologie și hermeneutică. Rezultatul acestei reorientări este și amplul eseu *Miorița – o hermeneutică ontologică* (2002; Premiul Uniunii Scriitorilor), care propune o reinterpretare a baladei dintr-o perspectivă estetică-filosofică, în linia Heidegger-Gadamer-Ricoeur-Vattimo. Ideea centrală, potrivit căreia corpul mioritic ar abrevia o concepție ontologică similară celei heideggeriene, e plauzibilă, chiar dacă indică o anumită predispoziție către suprainterpretare. Eseul cuprinde și o serie de precizări substanțiale cu privire la dimensiunea inițiativă a baladei, fenomenologia morții, experiența temporalității, conceperea

Mioriței ca răscruce intertextuală (și nu ca simplu evantai de variante dezvoltate în jurul unui text-cadru), structura actanțială a discursului, „pasivitatea” ciobanului, componenta orfică ș.a. În ultimele două decenii P. a realizat și numeroase traduceri, având un rol considerabil în difuzarea și promovarea culturii italiene contemporane în România.

SCRIERI: *Cum eu...*, București, 1974; *Vorbindu-vă prin semne*, București, 1979; *Elegii vorbite*, București, 1982; *Scrisoarea femeii urâte*, București, 1984; *Cartea seducției*, București, 1986; *Nichita Stănescu între poezis și poiein*, București, 1991; *Cavalerul din drezină*, Constanța, 1992; *Starea de juxtapunere*, București, 1997; *Cum stau eu aici pe terasă și contabilizez obscenitatea istoriei*, București, 2001; *Miorița – o hermeneutică ontologică*, Constanța, 2002; *Despre starea poeziei*, Constanța, 2003. **EDIȚII:** Nichita Stănescu, *Poezii*, pref. edit., București, 1987. **TRADUCERI:** Silvio A. Valle D'Arco, *Modele semiologice în „Commedia” lui Dante*, pref. Marin Mincu, București, 1979 (în colaborare cu Marin Mincu); Maria Corti, *Principiile comunicării literare*, pref. Marin Mincu, București, 1981, *Cântecul sirenelor*, postfață Marin Mincu, Constanța, 1991, *Pentru o enciclopedie a comunicării literare*, Constanța, 2000 (în colaborare cu George Popescu); Cesare Segre, *Istorie – cultură – critică*, pref. Marin Mincu, București, 1986; Umberto Eco, *Pendulul lui Foucault*, I-II, postfață Marin Mincu, Constanța, 1991 (în colaborare cu Marin Mincu); *Insula din ziua de ieri*, Constanța, 1995 (în colaborare cu Marin Mincu); *Limitele interpretării*, Constanța, 1996 (în colaborare cu Daniela Bucșă); *Șase plimbări prin pădurea narativă*, Constanța, 1997; *Baudolino*, Constanța, 2001; *Kant și ornitorincul*, Constanța, 2002; Gianni Vattimo, *Sfârșitul modernității. Nihilism și hermeneutică în cultura postmodernă*, postfață Marin Mincu, Constanța, 1993, *Aventurile diferenței*, Constanța, 1996, *Etica interpretării*, Constanța, 2000, *Subiectul și masca*, Constanța, 2001, *Dincolo de interpretare*, Constanța, 2003; Lucio Klobas, *Gândirea extremă*, pref. Giuliano Gramigna, postfață Marin Mincu, Constanța, 1996; Alberto Moravia, *Disprețul*, Constanța, 1997; Gianni Vattimo, Pier Aldo Rovatti, *Gândirea slabă*, Constanța, 1998; Pier Paolo Pasolini, *Petrol*, pref. Giuseppe Zigaina, Constanța, 1999; Mario Luzi, *Poezii*, Constanța, 2002.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Județul sufletului cu trupul*, RL, 1980, 9; Dinu Flămând, „*Elegii vorbite*”, VST, 1983, 14; Hristu Căndroveanu, „*Elegii vorbite*”, FLC, 1983, 28; Grete Tartler, *Armonia disonanțelor*, RL, 1985, 41; Nicolae Manolescu, *Antitromantism*, RL, 1987, 2; Ulici, *Lit. rom.*, I, 225-227; Grigurcu, *Poezie*, II, 236-239; *Dicț. scriit. rom.*, III, 769-772; Mircea A. Diaconu, *Ștefania Ploeanu și avaturile scrisului barbar*, CL, 2002, 6; Mircea Martin, *O carte-reper*, „*Ziua*”, 2003, 23 ianuarie; Ioan Buduca, *Miorița – hermeneutică faptului de a muri*, VR, 2003, 5; Florin Mihăilescu, *Surprizele unei interpretări*, VR, 2003, 5; George Popescu, *Proba autenticității într-o hermeneutică ontologică a „Mioriței”*, VR, 2003, 5; Cornel Ungureanu, *Insurecția Mincu*, VR, 2003, 5.

A.Tr.

PLUGUȘOR, formă a colindei legată de obiceiul uratului din ajunul Anului Nou. Regional, obiceiul se mai numește „cu plugurelul”, „cu plugul”, „cu buhaiul”, „cu cărcea”, iar colindătorii – „plugari”, „plugărași” sau „urători”. Se practică, în forme mai simple sau degradate, de către copii, iar în forme ample, adesea spectaculoase, de bărbății tineri sau maturi și, mai rar, de femei. Urătorii se organizează în grupuri de două sau mai multe persoane și urează la fiecare familie fericire și mai ales recolte bogate. Textul este un recitativ epic (în

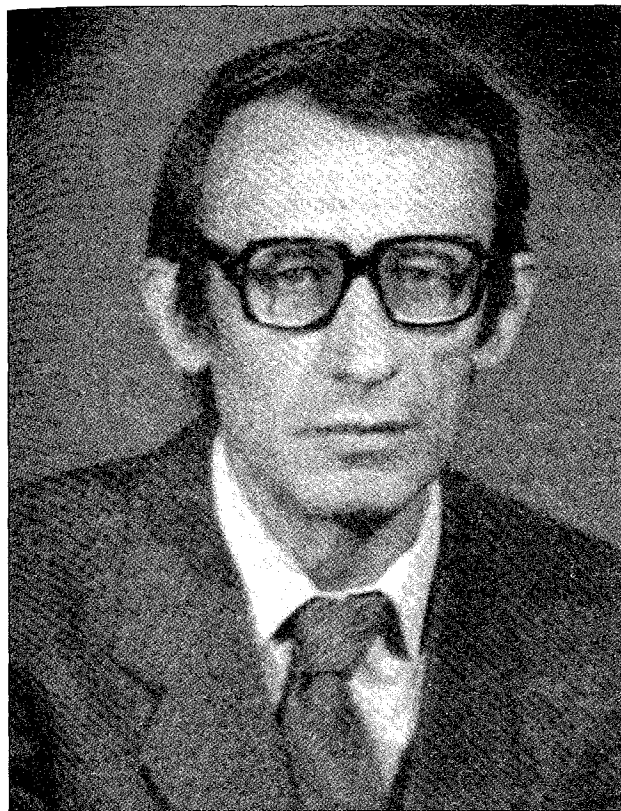
Muntenia se și cântă uneori), prezentat de un solist pe fond zgomotos de tălângi, de pocnete de bici, imitații de răgete, uneori cu acompaniament muzical, într-o atmosferă de mare veselie. În forma sa clasică și cea mai răspândită, **p.** narează desfășurarea amănunțită a cultivării și recoltării grâului, a măcinatului și coacerea pâinii. Poemul, care are uneori sute de versuri, este salvat de monotonie prin numeroase pasaje hazlii. Ca și alte forme de colinde, **p.** cuprinde formule introductive, mediane și finale. Spre deosebire de celelalte colinde, acordă o mai mare libertate de improvizație și, prin aceasta, dă prilejul exercitării nestingherite a talentului fiecărui narator. Astfel s-a ajuns la unele forme de **p.** care au renunțat total la conținutul tradițional agrar, devenind cronici ale unor evenimente locale și actuale, satira fiind aici nelipsită. Mai rar, textul urât este o baladă, poate din necesitatea adaptării textului la situația celor cărora li se face urarea (*Miorița* urată la păstori) sau, în unele zone, datorită preferinței pentru literatura de haiducie (balade haiducești). O formă deosebită de cele anterioare este **p.** lipsit complet de episodul epic ori redus ca întindere, adesea cântat, întâlnit în special în Muntenia. Se pare că acest tip se află numai în repertoriul copiilor și nu ar fi exclus să fie o folclorizare a **p.** scris de G. Sion. În evoluția tipului tradițional nu poate fi ignorat nici rolul variantei publicate de V. Alecsandri. O situație specială are **p.** pe teritoriul Transilvaniei, unde ia forma de epilog al colindei propriu-zise și se numește *urarea colacului sau multămită*. Ca și celelalte forme ale colindei, **p.** își are originea într-un ritual magico-religios. Funcția sa ritualică s-a transformat treptat într-una de divertisment și felicitar, ceea ce i-a asigurat permanența. S-a găsit o corespondență a **p.** în sărbătorile romane Opalia, în care se celebra cultul soției lui Saturn, Ops, simbol al abundenței și al fertilității, dar ipoteza că ar continua niște manifestări autohtone legate de solstițiul de iarnă pare mai verosimilă. Principala direcție de realizare artistică este aceea a satirei și umorului, care se obțin printr-o variată gamă de mijloace. Consemnând muncile agricole din epoci mai îndepărtate, unele variante conservă amănunte valoroase din punct de vedere documentar. Prin funcția lui originară, **p.** se înrudește cu descântecul (a fost atestată și denumirea *descânteca plugului*), de care îl apropie uneori și un anume tipar în dezvoltarea epicului. Prin amploare, prin modul de rostire, dar mai ales prin cultivarea alegoriei și a divagațiilor amuzante, se aseamănă cu orația de nuntă. Deoarece ocazia de care se leagă **p.** coincide cu aceea a reprezentării teatrului popular de Anul Nou, sunt dese situațiile în care cele două manifestări se reunesc, colinda servind ca preambul al piesei. **P.** poate fi încadrat și într-un ciclu de obiceiuri cu caracter agrar, căci în ziua de Anul Nou după el urmează *semănatul* și obiceiul *cununii* la seceriș. Dintre toate formele colindei, **p.** se dovedește a fi cel mai rezistent, datorându-și vitalitatea conținutului său laic, marii adaptabilități la situații și funcției educative a satirei.

Surse: V. Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*, București, 1866; Teodor T. Burada, *O călătorie în Dobrogea*, Iași, 1880; G. Dem.

Teodorescu, *Poezii populare române*, București, 1885; Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, I, partea II, București, 1900; Al. Vasiliu, *Cântece, urături și bocete de-ale poporului*, București, 1909; N. Păsculescu, *Literatură populară românească*, București, 1910; *Cântece de stea și plugușor ce se cântă la Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos și la Anul Nou* (Sf. Vasile), Huși, 1936; V. Cojocaru, I. Pantelimon, *Plugușor*, Pașcani, [1936]; Gh. Cucu, *200 colinde populare*, îngr. C. Brăiloiu, București, 1936; M. Bejenariu, *Culegeri de cântece de stea. Colinde și urături pentru Crăciun și Anul Nou*, Huși, [1943]; George Cozma-Diaconu, *Colinde și plugușoare*, Fălțiceni, f.a.; P. Gheorghieasa, *Obiceiuri de Crăciun și Anul Nou*, București, f.a.; *Folclor din Moldova*, I-II, București, 1969.

Repere bibliografice: V. Bumbac, *Serbarea Anului Nou la români, „Albina”*, 1869, 1; G. Dem. Teodorescu, *Încercări critice asupra unor credințe, datine și moravuri ale poporului român*, București, 1874, 58–62; Gh. Ghibănescu, *Plugușorul*, „Analele literare”, 1888, 1; S. Fl. Marian, *Sărbătorile la români*, I, București, 1898, 22–24; C. Rădulescu-Codin, D. Mihalache, *Sărbătorile poporului cu obiceiurile, credințele și unele tradiții legate de ele*, București, 1909, 13; Tudor Pamfile, *Agricultura la români*, București, 1913, 29–32; Th. D. Speranția, *Miorița și Călușarii – urme de la daci*, București, 1915, 169–191; A. Lambrior, *Obiceiuri din deosebite timpuri ale anului*, „Făt-Frumos”, 1926, 5, 6; Gh. Neagu, *Poezii culte ajunse populare*, PL, 1940, 4; Augustin Z. N. Pop, „Cucamuca” în semnificația plugușorului, REF, 1960, 1–2; Dumitru Pop, *Plugușorul în Transilvania*, REF, 1960, 1–2; Vasile Adăscăliței, „Miorița”, text de plug, REF, 1960, 1–2; Ist. lit., I, 27–29; Pavel Ruxăndoiu, *Formule descriptive ale poeziei riturilor agrare*, AUB, filologie, t. XII, 1963; Henri H. Stahl, *Comentarii etnografice pe tema „Plugușorul”*, REF, 1965, 2; Ernest Bernea, „Buhaiul” la Fundul Moldovei – Bucovina, REF, 1967, 4; Ovidiu Papadima, *Literatură populară română*, București, 1968, 208, 385; Gh. Vrabie, *Folclorul. Obiect, principii, metodă, categorii*, București, 1970, 215–220; *Dict. lit. 1900*, 683–684; Vasile Adăscăliței, *Istoria unui obicei. Plugușorul*, Iași, 1987; Dumitru Pop, *Obiceiuri agrare în tradiția populară românească*, Cluj-Napoca, 1989, 25–131. L.Cș.

POANTĂ, Petru (7.IV.1947, Cerișor, j. Hunedoara), critic literar. Este fiul Iuliei (n. Poantă) și al lui Nicolae Poantă, țărani. Urmează școala primară în satul natal, iar liceul la Hunedoara, absolvindu-l în 1965. Își continuă studiile la Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj (1965–1970). După terminarea facultății este angajat redactor la revista „Steaua”, unde va rămâne două decenii, până în 1991, când devine consilier-șef la Inspectoratul pentru Cultură al județului Cluj. Timp de patru ani, între 1997 și 2001, este redactor la Editura Didactică și Pedagogică și director la Centrul Creației Populare, după această dată revenind ca director la Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural din Cluj-Napoca. Debutează în revista „Tribuna” (1966) cu o traducere din Georg Trakl, iar prima cronică literară îi apare în „Echinox” (1968). Cartea *Modalități lirice contemporane*, publicată în 1973 și distinsă cu Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj, marchează debutul editorial. Colaborează la „Echinox”, „Steaua” (în care deține mult timp cronică literară), „Tribuna”, „Transilvania”, „Vatra”, „Ate-neu”, „Literatură”, „Contemporanul – Ideea europeană”, „România literară”, „Apostrof” ș.a. Semnează mai multe articole în *Dicționarul scriitorilor români* (I–IV, 1995–2002) și este

coordonator al colecției „Biblioteca școlii” a Editurii Didactice și Pedagogice.

Profilul esențial al lui **P.** este cel de cronicar literar, investitura fiindu-i dată chiar din anii studenției, când îi revine sarcina de a susține cronică literară la revista „Echinoux”, al cărei membru fondator și animator a fost. Exercițiul a fost benefic, **P.** a obținut astfel un statut important, care a făcut ca, imediat după terminarea studiilor, să fie cooptat redactor la „Steaua”, unde i s-a încredințat, de asemenea, cronică literară. A știut să își organizeze ulterior vastul material adunat în paginile revistei și a tipărit volumul *Modalități lirice contemporane*, receptat mai degrabă ca o sinteză decât ca o culegere de cronici și recenzii. Cu această carte criticul va fi recunoscut ca unul dintre cei mai pertinenti comentatori de poezie. În structurarea sumarului procedează, în stil călinescian, la gruparea poeziilor pe afinități și caracteristici. Mai întâi fixează un fundal al poeziei după 1950 (după Nicolae Labiș, considerat o punte de trecere de la o „modalitate” la alta), exact definit: „În fond, în aceeași perioadă, exista «absența» fecundă a unor mari poeți, precum Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Vasile Voiculescu, Al. Philippide ș.a. Tinerii care debutează după 1960 vor evolua în bună parte sub influența catalitică a acestor naturi, vor redescoperi sursele reale ale lirismului sub prestigiul conștiinței lor exemplare.” Materia este împărțită pe capitole-idei: *Specificul liricii sociale, Patos și angajare, Resurrecția lirismului, Refacerea tradiției*, fiecare corespunzând câte unei generații și unei tendințe. De o atenție deosebită se bucură,

explicabil, poeții din jurul revistei „Steaua”: A.E. Baconsky, Aurel Rău, Aurel Gurghianu, Victor Felea, Al. Andrițoiu, Ion Horea, Ion Brad. Dar nu sunt uitați cei de la Cercul Literar de la Sibiu, fixați sub semnul „baladescului”: Radu Stanca, Ștefan Aug. Doinaș. În sfârșit, vin poeții din valul lui Nichita Stănescu, realizându-se astfel o panoramă a poeziei acestor ani, din care nu lipsește mai nimeni. Cartea este scrisă cu maturitate, cu un ton „suav-agresiv”, cum ar spune autorul ei. În *Radiografii* (I-II, 1978-1983; Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj pentru primul volum), criticul își menține formula, dar de această dată nu mai renunță la forma inițială a cronicilor literare, publicându-le ca atare. Își lărgeste doar aria de abordare, ocupându-se de proză (D. R. Popescu, Augustin Buzura, Eugen Uricaru), de unii clasici (Ion Creangă) sau de scriitorii uitați (Ioachim Botez). Consecvent, **P.** mai tipărește o carte asemănătoare, *Scriitori contemporani. Radiografii* (1994), în care, pe lângă cei deveniți între timp „mai vechi”, consacrați așadar, își găsesc locul cei nou-veniți în literatură. Rodul acțiunii constante de urmărire a destinului poeziei generației din imediata sa apropiere este și *Dictionar de poeți. Clujul contemporan* (1998, reluat în a doua ediție în 1999). Dictionarul nu este deloc „local”, pentru că îi cuprinde și pe cei care au debutat sau au început să scrie la Cluj, iar acum se află pretutindeni în țară (Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Gheorghe Pituț, Angela Marinescu, Nicolae Prelipceanu, Matei Gavril ș.a.). Altă carte a produs însă o reală surpriză: când toată lumea se obișnuise cu prestația criticului în mers cu generația sa, el apare cu un studiu-eseu despre un clasic, *Poezia lui George Coșbuc* (1976). Specializarea în poezie i-a permis să discute detașat despre poetul născut într-un moment când acesta intrase într-un con de umbră. Criticul – pentru că nu intenționează să devină istoric literar, nici măcar în acest subiect – este unul dintre cei care reușesc să șteargă ceva din eticheta „poet al țărănimii”, pe care i-o pusese C. Dobrogeanu-Gherea. Îl face pe Coșbuc chiar „poet de salon”, mai ales în ceea ce privește lirica lui erotică. Dintr-un sentiment de fraternitate și de pe poziția cenaclistului de la „Echinoux”, **P.** scrie *Cercul Literar de la Sibiu. Introducere în fenomenul original* (1997; Premiul revistei „Poesis”), realizând o monografie a grupării ce era considerată ca opozantă la proletcultism și la creația de „comandă socială”. Cu prilejul sărbătoririi a treizeci și cinci de ani de la întemeierea revistei „Echinoux”, **P.** publică *Efectul „Echinoux” sau Despre echilibru* (2003; Premiul Uniunii Scriitorilor), o scriere care trădează în autorul ei un sentiment, numai că, și de această dată, nostalgia nu îl împiedică să fie exact în afirmații. Criticul a semnat numeroase prefețe, mai ales la cărțile unor debutanți și a întocmit câteva ediții din Ioachim Botez, George Coșbuc, Vasile Băncilă, Radu Stanca.

SCRIERI: *Modalități lirice contemporane*, Cluj, 1973; *Poezia lui George Coșbuc*, Cluj-Napoca, 1976; ed. (*George Coșbuc, poetul*), București, 1994; *Radiografii*, I-II, Cluj-Napoca, 1978-1983; *Scriitori contemporani. Radiografii*, Cluj-Napoca, 1994; *Cercul Literar de la Sibiu. Introducere în fenomenul original*, Cluj-Napoca, 1997; *Dictionar de poeți. Clujul contemporan*, Cluj-Napoca, 1998; ed. Cluj-Napoca, 1999; *Efectul „Echinoux” sau Despre echilibru*, Cluj-Napoca, 2003. **Ediții, antologii:** *Die Lebensschaukel*, postfața edit., Cluj, 1972; Ioachim Botez, *Însemnările*

unui belfer, pref. edit., Cluj-Napoca, 1974; George Coșbuc, *Poezii*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1979; *Eterna epigramă*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1981; Mircea Vulcănescu, *Războiul pentru întregirea neamului*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1991; *Caietul cu poeți*, Cluj-Napoca, 1996.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, *Fragmentarism și viziune critică*, RL, 1973, 49; Ulici, *Prima verba*, I, 45-47; Al. Dobrescu, *Destinul formelor literare*, CL, 1974, 1; G. Gheorghită, *Comentarii de poezie*, R, 1974, 1; Laurențiu Ulici, *Riscurile meseriei*, RL, 1974, 8; Alexandru Ruja, *Lirica între sinteză și adevăr*, O, 1974, 10; Mircea Zăciu, *Un debut excepțional*, ST, 1974, 3; În discuție: Petru Poantă, „Modalități lirice contemporane”, TR, 1974, 16; Ion Vlad, *Condiția poeziei contemporane*, TR, 1974, 45; Mircea Iorgulescu, „Modalități lirice contemporane”, LCF, 1975, 50; Nicolae Manolescu, G. Coșbuc, azi, RL, 1976, 52; Radu G. Teșosu, „Poezia lui George Coșbuc”, ECH, 1977, 1; Gheorghe Grigurcu, „Poezia lui George Coșbuc” F, 1977, 2; Popa, *Dict. lit. (1977)*, 437-438; Valentin Tașcu, „Poezia lui George Coșbuc”, ATN, 1978, 2; H. Zalis, *Portret de critic tânăr*, TR, 1978, 43; Sultana Craia, *Realitatea recenziei*, LCF, 1978, 50; Cornel Ungureanu, „Radiografii”, O, 1978, 50; Ion Simuț, „Radiografii”, ECH, 1978, 10-12; Iorgulescu, *Scriitori*, 330-332; Zăciu, *Alte lecturi*, 188-191; Valentin Tașcu, „Radiografii”, CRC, 1979, 3; Nicolae Manolescu, *Cronica literară*, RL, 1979, 4; Adrian Popescu, *Decizie și expresivitate*, TR, 1979, 6; Mircea Popa, *Între subiectiv și obiectiv*, TR, 1979, 6; Victor Felea, *O pledoarie pentru critică*, TR, 1979, 6; Valentin Tașcu, *Radiografia critică*, TR, 1979, 6; Cristian Livescu, „Radiografii”, CNT, 1979, 6; Fănuș Băileșteanu, *Insemnările critice ale lui Petru Poantă*, ST, 1979, 6; Dan C. Mihăilescu, *Critica: între rigoare și jubilație*, TR, 1980, 49; Grigurcu, *Critici*, 404-412; Tomuș, *Mișcarea*, 319-323; C. Sorescu, *Alți portrețiști fără voce*, LCF, 1983, 22; Ion Vlad, *Examenul critic al operei*, TR, 1983, 28; Tania Radu, *Stilul artist*, FLC, 1983, 32; Radu Săplăcan, „Radiografii” II, AST, 1983, 9; Valentin Tașcu, „Radiografii” II, ST, 1983, 9; Grigurcu, *Între critici*, 261-267; Gheorghe Grigurcu, „Radiografii” II, F, 1984, 3; Adam, *Planetariu*, 214-218; Ierunca, *Dimpotrioa*, 93-97; Ulici, *Lit. rom.*, I, 514-517; Doina Curticăpeanu, „Cercul Literar de la Sibiu”, F, 1998, 1; *Clujeni ai secolului 20. Dicționar esențial*, Cluj-Napoca, 2000, 253-254; *Dict. scriit. rom.*, III, 772-773; Cristea-Enache, *Concert*, 340-345; Petras, *Panorama*, 523-525; Manolescu, *Lista*, III, 376-380; Micu, *Scurtă ist.*, IV, 92-93; Pavel Azap, „Efectul «Echinoux» sau Despre echilibru”, TR, 2003, 23; Marta Petreu, „Efectul «Echinoux» sau Despre echilibru”, APF, 2003, 11; Diana Adamek, *Transilvania și verile cu polen. Clujul literar al anilor '90*, Pitești, 2003, 95-98; Nicolae Oprea, *Literatura „Echinoux-ului”*, I, Cluj-Napoca, 2003, *passim*. V.T.

PODARU, Aurel (14.IX.1941, Tritenii de Sus, j. Cluj), prozator și publicist. Este fiul Ludovicăi și al lui Simion Podaru, țărani. Face școala elementară în localitatea natală, liceul la Turda, după care urmează Institutul Agronomic din Cluj, absolvindu-l în 1964. Lucrează în agricultură, la Ripiceni, în județul Botoșani (1964-1966), și la Gherla (1967). Ulterior este profesor la Școala Profesională de Mecanici Agricoli din Beclean, apoi, tot aici, director al Liceului Agricol. Între 1974 și 1982 se angajează la Fabrica de Nutrețuri din Beclean, unde ajunge director (1982-1985). Inspector ICAPPA la Bistrița (1986-1991), va fi mai târziu director al Casei de Cultură din Beclean. Debutul are loc la revista „Astra”, în 1968, cu povestirea *Caii*. Primul volum de proză scurtă, *O fotografie veche, înrămată*, îi apare în 1994. Colaborează la „Cronica”, „Tribuna” și „Steaua”, „Minerva” (Bistrița), „Banatul” ș.a. Laureat al Concursului „Liviu Rebreanu” (Bistrița, 1983) și al Concursului Național de Proză „Pavel Dan” (Cluj-Napoca, 1987), i

se acordă în 1996 un premiu la Salonul Național de Carte din Cluj-Napoca.

P. scrie o proză realistă, cu subiecte din actualitatea imediată, dezvăluind plăcerea de a epiciza faptele mărunte. Personajele sunt oameni simpli, portretizați într-o lumină aspră, cu linii colțuroase, ca și cum ar fi tăiați în lemn. Autorul este un continuator al liniei narative pe care a ilustrat-o Pavel Dan, înaintașul care îi este consătean. Mai multe interviuri bine realizate, cu întrebări penetrante, iscoditoare, grupate în *Exerciții la microfon* (1996), caută să fixeze, în primul rând prin selectarea interlocutorilor, portretul unei epoci, în detaliile ei particulare. Pe de altă parte, din preocuparea pentru tradițiile culturale ale zonei natale se naște o lucrare precum *Teodor Murășanu, un poet care-a trăit demult...* (1998).

SCRIERI: *O fotografie veche, înrămată*, pref. Radu Mares, Cluj-Napoca, 1994; *Exerciții la microfon*, Cluj-Napoca, 1996; *Teodor Murășanu, un poet care-a trăit demult...*, Cluj-Napoca, 1998; *Chef cu teroriști*, Bistrița, 2000.

Repere bibliografice: Andrei Moldovan, *Acel fel de proză*, TR, 1995, 5; Alex. Ștefănescu, *Mai mult eliptic decât concis*, RL, 1995, 23; Olimpiu Nușfelean, *Din memoria satului ardelean*, CNT, 1995, 36; Rodica Dragomirescu, *O carte de interviuri*, „Arca” (Arad), 1996, 7-9; Tanco, *Dict. lit. Bistrița*, 279-280. Ct.C.

PODOABĂ, Virgil (27.V.1951, Topa Mică, j. Cluj), critic literar. Este fiul Mariei (n. Pop) și al lui Augustin Podoabă, agricultori. Urmează la Cluj Liceul „Ady-Șincai” (1966-1970) și Facultatea de Filologie (1972-1976). În timpul studenției a fost redactor la revista „Echinoux” și a condus, împreună cu Gheorghe Perian, cenaclul omonim. După absolvire lucrează ca profesor la Școala Specială nr. 13 din Zalău (1976-1980), metodist și bibliotecar la Oradea (1980-1990), redactor la revista „Familia” (1990) și redactor-șef la „Gazeta de Vest” din Oradea (1991-1992). Din aprilie 1990 este redactor la revista „Vatra” din Târgu Mureș, iar din 1992 lector la Facultatea de Litere a Universității „Transilvania” din Brașov. În 2003 își ia doctoratul în filologie, cu teza *Experiența revelatoare și tematizarea ei în literatura română contemporană*, susținută la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. Debutează cu critică literară în „Echinoux” (1973), iar editorial cu volumul *Între extreme*, un eseu despre poezia lui Aurel Pantea (2002; Premiul Uniunii Scriitorilor). Colaborează la „Echinoux”, „Familia”, „Vatra”, „Steaua”, „Caiete critice”, „Arca”, „Tribuna”, „Viața românească”, „Limes”, „Calende”, „Disco-bolul”, „Paralela 45” ș. a.

Cărțile lui **P.** sunt, de fapt, micromonografii privitoare la scriitori optzeciști din Transilvania, concepute dintr-o perspectivă deopotrivă empatică și polemică. Dacă empatia dezvăluie un sistem de afinități electivă, polemica țintește două mize complementare, ținând atât de statutul canonic al autorilor comentați, cât și de metoda de lectură a scrierilor acestora. Ambele componente sunt tematizate în introducerea la *Între extreme*. Pe de o parte, autorul denunță „critica tehnică” prin care a fost citită poezia optzecistă, propunând în contrapartidă o „critică de identificare”, adică un „gen de lectură fenomenologică și estetică totodată, care combină/

îmbină [...] hermeneutica existențială - vizând experiența revelatoare, originară, a subiectului creator, ca și, apoi, onto-poetica explicită și implicită în operă - cu critica tradițională de judecată estetică"; pe de altă parte, observă că optzecismul poetic camuflează, de fapt, o dualitate - există aici o linie „textualizantă”, „postmodernă” (lunedismul), dar și o linie „ontologizantă”, „modernă” („neoexpresionistii” ardeleni Alexandru Mușina, Mariana Marin ș.a.). **P.** reclamă o reabilitare a celei din urmă, în care se încadrează și obiectul analizei sale, poetul Aurel Pantea. Interpretarea liricii acestuia, realizată prin suprapunerea unor grile de lectură de dată recentă (Jean-François Lyotard, Jean Baudrillard, Richard Rorty) pe fenomenologia lui Gaston Bachelard, conduce la o figură coerentă și convingătoare: „poezia lui Aurel Pantea se zbate mereu între aceste două extreme: la un capăt, abisul visceralității confuze și al psychei freudiene și jungiene; iar la celălalt, exercițiul spiritului de contemplație ca eufemism al dezastrelor și haosului descoperite la extrema cealaltă”. Afirmția este apoi detaliată prin descrierea imaginarului elementarizant al poetului și a statutului reprezentării în și prin discurs. Mai puțin reușită se arată însă încadrarea finală a lui Aurel Pantea („El se numără printre acei poeți, foarte puțini, care [...] creează gustul în virtutea căruia vor fi judecați”), de vreme ce o asemenea afirmație e mai degrabă efectul grilei de lectură utilizate decât al operei investigate. De altfel, acest studiu indică limitele criticii lui **P.**: subtilă și eficientă în analiza imanență a textului, metoda se relevă failibilă sub aspectul contextualizării istorice, unde, ca urmare a adeziunii interpretului la operă și în absența componentei „tehnice” care să producă discriminări și comparații, fiecare scriitor analizat tinde să apară drept „categorial”. Pe niște coordonate similare - restructurarea revizionistă a raportului dintre provincie și capitală, semnalarea clivajului din interiorul paradigmei optzeciste, profesarea unei „critici de identificare”, centrată pe „experiența revelatoare” a textului - se plasează și următoarea carte a lui **P.**, *Anatomia frigului. O analiză monstruoasă* (2003; Premiul Asociației Scriitorilor din Mureș). Principala diferență vine din caracterul ludic mai direct asumat al textului, confirmat de incursiunile hedonist-metafizice ale criticului și de semnalarea „monstruoșității” analizei, provenită din „(dis)proporția ei deșănțată față de scurtimea textului analizat” - nuvela *Drumul spre Polul Sud*, aparținând lui Alexandru Vlad. Ca și în eseul precedent, criticul remarcă la prozatorul clujean o „poetică a nealinierii”, concretizată prin nesupunerea la programul textualist și livresc al congenerilor săi și prin producerea unei proze referențiale, umplută cu „substanță existențială”. Drept martori, **P.** îi convoacă acum în ajutorul său pe Gabriel Marcel, Georges Bataille și Emmanuel Levinas, din această întâlnire rezultând un discurs speculativ și digresiv, cu numeroase observații pertinente, dar și cu destule momente de suprainterpretare.

SCRIERI: *Între extreme. Eseu despre poezia lui Aurel Pantea*, Cluj-Napoca, 2002; *Anatomia frigului. O analiză monstruoasă*, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Ion Pop, *Aurel Pantea în monografie*, „Piața literară”, 2002, 13; Livius Ciocărlie, *Scrisoare pe marginea unei cărți*,

VTRA, 2002, 5-6; Nicoleta Cliveț, *Postmodernismul revelat*, „Cuvântul”, 2002, 7; Al. Cistelecan, *Extras dintr-un manuscris*, VTRA, 2002, 8-9; Nicoleta Sălcudeanu, *O carte prea perfectă*, „Discobolul”, 2002, 7-9; Ana-Roxana Mihalache, „Între extreme”, ECH, 2002, 10-11; Catrinel Popa, *Virgil Podoabă despre Aurel Pantea*, OC, 2002, 135; Rareș Moldovan, *Criticul său*, F, 2003, 9. A.Tr.

PODOLEANU, Ion (16.I.1929, Ulmu, j. Chișinău - 9.VI.2005, Chișinău), prozator și dramaturg. Este fiul lui Isidor Podoleanu. A absolvit Universitatea Pedagogică „Ion Creangă” din Chișinău (1951). Și-a făcut aspirantura la Institutul de Literatură „Maxim Gorki” din Moscova (1951-1954). Redactor la „Literatură și artă”, va fi mai târziu director al teatrelor „Lucefărul” (1980-1985) și „A.S. Pușkin” din Chișinău. A colaborat în revistele „Nistru” și „Chipăruș”.

Chiar de la prima carte, *Din gura satului* (1963), **P.** s-a dovedit un adept al schiței care exploatează situații pe cât de simple, pe atât de hazlii, adoptând un stil oral adecvat personajelor „recrutate” din rândurile țăranilor mucaliți, botezați prin supranume ce îi definesc caracterologic. Tentativa autorului de a aprofunda mesajul etic și de a evada din sfera folklorismului superficial, vădită în culegerile de nuvele *Traverse* (1966) și *Creioane colorate* (1980), nu s-a soldat cu rezultate apreciable. Îndemânarea de a prezenta personaje caracterizate prin pitoresc și de a închipui dialoguri firești și-a găsit o mai bună întrebuințare în câteva scrieri dramatice: *Săptămâna Patimilor* (1974), *Pe-un picior de plai* (reprezentată în 1970 și publicată în 1979; Premiul de Stat), *Pe-o gură de rai* (1982), cu toate că în unele este vizibil tributul plătit ideologiei comuniste.

SCRIERI: *Din gura satului*, Chișinău, 1963; *Legenda puterii*, Chișinău, 1963; *Traverse*, Chișinău, 1966; *Pe-un picior de plai*, Chișinău, 1979; *Creioane colorate*, Chișinău, 1980; *Pe-o gură de rai*, Chișinău, 1982; *Urmașii dacilor și ai Romei*, Chișinău, 1999.

Repere bibliografice: Mihai Cimpoi, *Alte disocieri*, Chișinău, 1971, 142-147; Andrei Hropotinschi, *Revelația slovei artistice*, Chișinău, 1979, 187-209; Alexandru Cosmescu, *Măștri și învățacei*, Chișinău, 1979, 106-113; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 188. I.C.

POEM, revistă apărută la Turnu Măgurele între 25 februarie și 1 mai 1937 (cinci numere), sub îngrijirea lui Const. Ene, N.I. Crăcea și T. Diuclea. Așa cum transpare dintr-un scurt articol inaugural intitulat *Înainte...*, unde se fac considerații despre dificultatea artei adevărate, arătându-se că „marea frumusețe a gândului se dăruiește scump, greu”, publicația are simpatii pentru modernism și ermetism. Conținutul ei rămâne însă foarte modest. Se publică versuri, proză scurtă, recenzii, articole pe teme estetice și culturale, semnate de un grup restrâns de colaboratori, între care, alături de redactori, se numără Ilariu Carpen, Valeriu Brustur, Șt. Dincă, Florea Călin, I.O. Suceveanu, Cristache Gh. Milian, Mircea Georgescu. I.M.

POENAR, Horea (9.XII.1973, Buntești, j. Bihor), critic și teoretician literar. Urmează Liceul „Avram Iancu” din Brad (1988-1992) și Facultatea de Litere a Universității „Babeș-

Bolyai" din Cluj-Napoca, secția română-engleză (1992-1996). Lector în cadrul aceleiași facultăți, din 2001 este și director al revistei „Echinox”. Debută cu critică literară în revista „Steaua” (1994; Premiul pentru debut în publicistică al Asociației Scriitorilor din Cluj), iar prima carte, micro-monografia *Cristian Popescu*, îi apare în 2001, fiind distinsă cu Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj. Colaborează la „Steaua”, „Echinox”, „Tribuna”, „Apostrof”, „Vatra” ș.a.

Formula critică a lui **P.** presupune o viziune piramidală asupra domeniului, în cadrul căreia „vârful” figurii l-ar constitui teoria literară, iar „baza” ei - cronică și analiza de text. Semnificația și importanța unui demers critic ar fi conferite de situarea în această ierarhie. Din acest motiv, indiferent de temă sau de miză, criticul vizează atingerea unei perspective teoretizante chiar și atunci când o asemenea poziționare nu e necesară ori este de-a dreptul improprie. De pildă, în eseu *Cristian Popescu*, opera poetului devine un laborator experimental pentru verificarea unor achiziții teoretice recente sau pentru etalarea ultimelor lecturi. Din cuprinsul comentariului, liricii lui Cristian Popescu i se rezervă doar o treime, restul consumându-se prin divagații fastidioase despre metoda critică, conceptele de generație, optzecism, nouăzecism, poetica autorului ș.a. Astfel încât, în lipsa excursului analitic și a contextualizării istorice, ideea principală a cărții - poezia lui Cristian Popescu „e o configurare de destin literar și personal, linia distinctivă între text și eu fiind tot mai firavă” - rămâne suspendată între truism și incontinență. Aceleași curenți apar și în *O plimbare de dimineață pe strada Servandoni* (2003). Urmărind să realizeze o „teorie a atitudinii critice”, în fapt o dislocare a conceptelor critice uzuale, **P.** lansează un contradiscurs care, dorindu-se subversiv, rămâne doar prolix, fără a reuși să fundamenteze o alternativă viabilă la critica tradițională. Această ambiguitate funciară este și motivul pentru care lucrarea nu reușește să justifice de ce modelul critic pe care îl promovează („E timpul pentru discursul critic de a muta accentul pe sine, de a depăși servilitatea nejustificată față de un text cu care seamănă în mod sugestiv și deloc surprinzător prea mult pentru a-i purta respect exagerat”) ar putea constitui un proiect teoretic de perspectivă și nu o simplă mostră de narcisism exacerbat.

SCRIERI: *Cristian Popescu*, Brașov, 2001; *O plimbare de dimineață pe strada Servandoni. O teorie a atitudinii critice*, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Petraș, *Panorama*, 527-528; Nicoleta Clivet, *Debuturi în critică*, VTRA, 2002, 3-4; Sanda Cordoș, *Debutanți după stil nou*, VTRA, 2002, 8-9; Al. Cistelean, *Trei cronicari (doi - în travesti)*, VTRA, 2002, 11-12.

A.Tr.

POENARU, Emil (19.XI.1933), dramaturg, prozator și jurnalist. Debută în revista brașoveană „Astra” cu povestiri, la rubrica „Jurnalul unui procuror”. Atât dramaturgia, cât și proza lui **P.** sunt circumscrise în două arii: istoria națională și adaptarea literară a bogatei experiențe de procuror a autorului. Astfel, piesa într-un act *Stejarul* (1968) urmărește evocarea (reluată peste unsprezece ani în *Acuzatul Gheorghe Șincai*)

unor episoade semnificative din viața cărturarului transilvănean: conflictul cu autoritățile, plecarea la Viena, detenția, perioada petrecută în castelul contelui Wass, moartea. Personajele suferă de schematismul tributar dogmatismului epocii în care au fost concepute, textul abuzând de poncife. De același păcat suferă și personajele din *Prețul omeniei* (1976), între doi tineri ilegaliști comuniști, Emil și Ileana, pe de-o parte, și cel numit Domnul, pe de altă parte, neputându-se stabili - chipurile din motive ideologice și în ciuda statutului comun de întemnițați - vreo pistă reală de comunicare. *Burebista* (1978) prezintă cititorilor literaturizarea unui episod al istoriei îndepărtate și anume unirea triburilor dacice sub sceptrul primului lor mare rege. Tensiunea provocată de obsesia unirii - posibilă prin abilitatea și înțelepciunea lui Deceneu - și de orgoliile căpeteniilor de triburi este bine dozată. Celălalt palier al scrierilor lui **P.** - „teatrul-dezbatere” și „proza-document”, cum au fost numite - revelează un autor preocupat de tema vinovăției și de examinarea propriei conștiințe. Metafora „sălii de așteptare”, prezentă într-o piesă de teatru și dezvoltată apoi într-un roman dedicat eticii juridice, are o dublă semnificație: loc de „consumare a existenței noastre” și spațiu al conștiinței. Personajele sunt cazuri și ilustrează puncte de vedere în acest tribunal fictional, iar numele lor, generice, sunt grăitoare: Procurorul, Profesorul, Poetul, Hamalul, Responsabilul, Doamna, Domnișoara, Fata. O colecție de povestiri pe teme juridice (care inițial au făcut obiectul unei rubrici susținute în revista „Flacăra”) sunt adunate și în *Testament cu ilustrate colorate* (1977). Mai mult literaturizate decât literare, deseori moralizatoare, uneori chiar melodramatice, aceste fișe de caz invită totuși la reflecție asupra ușurinței cu care inocenții, pradă imo(amoralității) celor din jur, pot săvârși fapte necugetate. Naratorul-procuror nu se grăbește să-și acuze personajele, mizând îndeobște pe „recuperarea” eroilor săi și fiind interesat de meditația asupra justiției legii în raport cu vinovăția reală a indivizilor.

SCRIERI: *Stejarul*, Brașov, 1968; ed. (*Acuzatul Gheorghe Șincai*), București, 1979; *File din activitatea și lupta comuniștilor brașoveni* (în colaborare cu Mircea Băltescu), Brașov, 1971; *Sala de așteptare*, Brașov, 1971; *Complot la Sarmizegetusa*, București, 1973; *Sala de așteptare*, București, 1974; *Prețul omeniei*, Brașov, 1976; *Testament cu ilustrate colorate*, București, 1977; *Burebista*, București, 1978; *Calendarul de la Sarmizegetusa Regia* (în colaborare cu Șerban Bobancu și Cornel Samoilă), București, 1980; „*Bună seara, Maria*”, București, 1982; *La Colonna di Traiano e Decebal*, Roma-Madrid, 1983; *Primăvara eroului*, București, 1984; *Un proces (Brașov, mai-iunie 1936) în fața istoriei*, București, 1986; *Un monument pentru Decebal*, București, 2001.

Repere bibliografice: Voicu Bugariu, *Un complot la Sarmizegetusa*, TR, 1973, 18; Nicolae Baltag, „*Sala de așteptare*”, LCF, 1974, 28; N. Maria, „*Testament cu ilustrate colorate*”, AST, 1977, 4; Voicu Bugariu, *Fascinația realității*, RMB, 1978, 10 423.

A.F.

POENARU, Petrache (10.I.1799, Benești, j. Vâlcea - 2.X.1875, București), cărturar. Fiu al Smarandei (n. Otetelișanu) și al vtorii-vistiernicului Constantin Poenaru, **P.** face parte dintr-o familie de mici boieri scâpătați, dar cu obârșie veche, suind

până în veacul al XVI-lea. Dat mai întâi la învățătură în seama unui dascăl grec, intră în 1812, cu sprijinul unchiului său Iordache Otetelișanu, ca bursier la școala adăpostită în clădirea fostei mănăstiri Obedeau din Craiova. O vreme copist la București, în 1819 va fi numit, în locul lui Eufrosin Poteca, profesor de elină la „Sf. Sava”. Concomitent, urma cursurile Academiei grecești de la Schitu Măgureanu. În 1821 ajunge secretar al cancelariei lui Tudor Vladimirescu. După moartea acestuia, avea să se dedice studiilor și preocupărilor culturale. Sprijinit de rude, el pleacă în 1822 la Viena, iar în 1824 reușește să obțină o bursă de patru ani pentru a se specializa în Franța, la Școala Politehnică, în matematicile teoretice și practice. Între timp devenise un bun cunoscător de limbă franceză și latină, italiană și germană. La Paris urmează, din 1826, cursuri de inginerie, mineralogie și geologie. După absolvire va efectua, în vederea completării și aprofundării studiilor teoretice, o călătorie prin Franța, iar în 1830 se va afla în Anglia. Întors în țară în 1832, va fi numit profesor de fizică și matematică la „Sf. Sava” și inspector, apoi director la Eforia Școalelor. În 1832, folosind și experiența sa apuseană, redactează un regulament al școlilor, care reprezintă cea dintâi încercare de organizare a învățământului în Țara Românească. Pentru strădania sa neobosită a fost recompensat în câteva rânduri, fiind făcut mare comis (1834), mare clucer (1841), agă (1851). A ocupat numeroase funcții administrative, iar din 1841 face parte din Obșteasca Adunare. În anul 1848 **P.**, care fusese membru și în Comisia pentru eliberarea robilor țigani, este arestat. În 1864 domnitorul Al. I. Cuza îl numește în Consiliul de Stat. În epocă

el are și o participare activă la viața culturală a țării. În 1833 era printre cei care înființaseră Societatea Filarmonică, în 1845 făcea parte din Asociația Literară, în 1855 lucrează, împreună cu alții, la proiectul de ortografie cu litere latine. A inițiat Societatea Agronomică și Școala de Agricultură de la Pantelimon. În 1861 Astra îl desemnează membru de onoare. A fost vicepreședinte și apoi președinte al Societății pentru Învățătura Poporului Român. În 1870 va fi primit în Societatea Academică Română, cu un discurs de recepție despre Gh. Lazăr. E unul dintre întemeietorii Grădinii Botanice din București și ai Muzeului Național de Antichități.

Destoinic discipol al lui Gh. Lazăr, **P.** s-a devotat de-a lungul întregii vieți învățământului românesc. În calitatea sa de director al Eforiei Școalelor (1832-1848), s-a străduit să facă din școală o instituție de stat cu caracter permanent, în care limba de predare să nu fie greaca și franceza, ci româna. În virtutea convingerilor sale iluministe, nutrea credința că numai reformele culturale ar putea contribui la îmbunătățirea stării morale și materiale a poporului. Preocuparea pentru situația învățământului românesc se reflectă și în cuvântările pe care le ține cu prilejul festivităților școlare. Aceste discursuri, însuflețite de simțăminte și elanuri nobile, au o elocvență caldă și convingătoare. A publicat în „Curierul românesc”, „Muzeu național”, „Gazeta Teatrului Național”, „România”, „Cantor de avis și comerș”, „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, „Vestitorul românesc”, „Trompeta Carpaților”. Articolele lui conțin, îndeobște, sfaturi practice pentru lucrarea pământului, învățăminte folositoare în gospodărie sau sunt rapoarte școlare, cuvântări festive ș. a. La 1 octombrie 1843 **P.** scoate foaia „Învățătorul satului”, cea dintâi publicație, gratuită și oficială, destinată mediului rural. Semnând de obicei cu inițiale, redactorul folosește o exprimare agreabilă și pe înțeles, vădind o familiarizare cu graiul țărănesc. În afară de povețe pentru îndreptarea moravurilor, mai inserează o serie de articole, strânse apoi într-un volum (*Învățători pentru prăsirea duzilor și creșterea gândacilor de mătasă adunate și întocmite pe clima Țării Românești*, 1849), și publică proză de factură didactică (*Bogăția muncitorului sau Tainele lui moș Stan*). **P.** a întocmit mai multe cărți de școală. Împreună cu Florian Aaron și G. Hill elaborează un *Vocabular franțezoromânesc*, (I-II, 1840-1841). Din perioada studiilor în străinătate, cât și în legătură cu unele probleme de învățământ, a rămas de la el o interesantă corespondență. Înregistrând cu admirație realizările tehnicii, le descrie cu precizie și pătrundere, fără stupefacția altor călători români care l-au precedat. Priceput în tehnică, **P.** este el însuși om cu idei și inițiative. Și-a brevetat, de altfel, o invenție, mărunță dar ingenioasă, numită „condei portăreș, fără sfârșit, alimentându-se însuși cu cerneală”, un predecesor al stiloului. Scrisorile profesorului sunt ceremonioase, pline de modestie și bun-simț, cu fraze lungi și uneori greoaie, având câteodată o tentă cronicărească. Sunt, pe alocuri, și izbucniri vehemente, de mânie, care dau o anumită tensiune acestor epistole. În 1871, în forul academic, **P.** dă citire discursului de recepție *Giorgiu Lazăr și școala română*. E o schiță biografică alcătuită cu admirație și pietate

pentru marele său înaintaș. Unele date, cum sunt acelea care privesc evenimentele de la 1821, au și implicații autobiografice.

SCRIERI: *Giorgiu Lazăr și școala română*, București, 1871; [*Discursuri pedagogice*], în A. Vasulescu, *Petrache Poenaru – organizatorul școlii române*, București, f.a., 17–32, în George Potra, *Petrache Poenaru – ctitor al învățământului în țara noastră*, București, 1963, 329–364, în *Gândirea pedagogică a generației de la 1848*, îngr. și introd. A. Manolache, Gh.T. Dumitrescu, Gh. Pârnuță, București, 1968, 52–66.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, II, 1–4; A. I. Odobescu, *Petrache Poenaru. Cuvântare asupra vieții și activității sale*, București, 1889; Urechia, *Ist. șc.*, I, 188–191, II, 25–27, 105–108; Pompiliu Eliade, *Histoire de l'esprit public en Roumanie au dix-neuvième siècle*, ed. 2, Paris, 1905, 238–243; N. Iorga, *Petrache Poenaru*, AAR, memoriile secțiunii literare, t. XXVIII, 1905–1906; Iorga, *Ist. lit.* XIX, I, 135–138; Ioan C. Filitti, *Scrisori inedite ale lui Petrache Poenaru*, Craiova, 1934; A. Vasulescu, *Petrache Poenaru – organizatorul școlii române*, București, f.a.; George Potra, *Petrache Poenaru – ctitor al învățământului în țara noastră*, București, 1963; *Ist. lit.*, II, 295–298; *Dict. lit.* 1900, 684–685. I.L.

POENARU, Vasile (22.VIII.1955, Miloșești, j. Ialomița), poet, publicist și traducător. Este fiul Eugeniei (n. Strapazan) și al lui Bucur Poenaru, țărani. Urmează la București Liceul „Nicolae Bălcescu” (1970–1974) și Facultatea de Limba și Literatura Română, secția română–engleză, absolvită în 1979. Profesor la o școală generală din București, va fi din 1980 până în 1987 redactor la „Tribuna României”. Face în 1981–1982 și un curs postuniversitar la Academia de Științe Sociale și Politice „Ștefan Gheorghiu”. În 1990 fondează Editura Coresi. Între 2000 și 2003 se specializează în telecomunicații în SUA. Coordonează reviste didactice „Speak English. English for Romanian” (1990–1994) și „Le Francophile” (1990–1992) și, de asemenea, este autorul mai multor lucrări cu caracter didactic (literatură română, limbă engleză, matematică). Debutează la „Scânteia pionierului” în 1966, iar editorial, cu *Nașterea mea în poezie*, în 1969. Scrie și literatură pentru copii, fiind distins, pentru *Cartea serbărilor școlare* (1999), cu Premiul Asociației Scriitorilor din București.

Debutul cu *Nașterea mea în poezie*, la paisprezece ani, este remarcat în epocă. P. pare un Nichita Stănescu mai dur, un adolescent exploziv, cu gesturi zvâcnite, debordând de energie. Forța de expresie, metaforismul insolit, combustiv, limbajul neologic caracterizează versurile din acest volum, poate cel mai original al poetului. Aici se dezvăluie o conștiință poetică timpurie și un talent viguros. Ezităările între dinamismul cosmic și descriptivismul melancolic, uneori de conotație religioasă, între imaginea concretă și abstracțiune vor constitui polii discursului său și ulterior. În *Jungla marină* (1971) proliferază concatenările concret–abstracte de materii: oameni-copaci sunt „cuplați într-o sete cosmică și grea”, alteori copacii sunt „cai crescuți în trupul meu”. Poemele proiectează peisaje cosmice, alegorice, încărcate de imagerie metaforică: cai negri, luna-păianjen, crengi de șarpe, cenușă, iarbă (*Galop de foc*, *Cocoși de sete* etc.). „Jungla marină” simbolizează lupta eului cu materia uriașă, informă, care îl înlanțuie: „La capătul lumii într-o junglă marină/ mă lupt cu

lianele vii zi și noapte./ Roiesc în ochii mei insectele luminii./ Munții de lei înfuriați/ cu verzi maimuțele de ger în gheare/ rostogolesc mărcinișuri de sunete și culori/ în sângele meu dilatat./ O sete neagră/ materializează zorile./ Mustește de noapte carnea soarelui/ în părjorul de apă” (*Jungla marină*). După această explozie de materialitate, *Muntele* (1975) aduce o clasicizare de tip șaizecist (model Ion Gheorghe) a imaginarii și a expresiei, anunțată de câteva poeme anterioare (spre exemplu, *Invocația către Zamolxis din Jungla marină*). Paradoxal, tema nu este muntele, ci Bărăganul, „nuntirea” cu această câmpie „mamă și fecioară”. Atras de poemul lung, cosmogonic, alegoric (*Cosmosul necesar*), consacrat în anii '60–'70, și de un neoromantism de factură cvasifolclorică (ciclul *Scrisorile voievodului*), P. înregistrează un recul valoric. Dar, imprevizibil, se îndreaptă brusc și fără prea mare însuflețire spre optzecism. În *Investigații* (1984) se simte influența liricii americane contemporane și a poeziei narative a cotidianului, practică în anii '80 de Mircea Ivănescu și de alții: de la titluri precum *Nisipul clepsidrei proiectează lumi*, *Dumnezeu are un Mercedes Benz*, *Curiozitatea vinde en-gros marfă de contrabandă* la tonalitatea ludic-ironică și la „subiectele” prozaice ori livrești. Trei cărți publicate în 1999 corespund unor etape de creație diferite: *Ninsori în Bărăgan* se întoarce la tematica spațiului și a timpului originar (câmpia, copilăria), într-o lirică epurată complet de experimentele optzeciste, *Sonete* cultivă destul de cuminte obscuritatea și polisemantismul tipice sonetelor shakespeareiene, iar în *Cerbul lovit între coarne*, rupturile, agresivitatea amintesc de forța versurilor de început, contrabalansată acum de o luciditate amară, poemul cu implicație existențială, socială și religioasă substituind poezia elanului cosmic din adolescență.

SCRIERI: *Nașterea mea în poezie*, Slobozia, 1969; *Jungla marină*, București, 1971; *Muntele*, București, 1975; *Investigații*, București, 1984; *Pisica din vis*, Miloșești, 1990; *Povestea vântului turbat*, București, 1999; *Povestea calculatorului îndrăgostit*, București, 1999; *Povestea planetei gânditoare*, București, 1999; *Povestea prințesei Maria*, București, 1999; *Povestea fetei vrăjite*, București, 1999; *Povestea câinelui zburător*, București, 1999; *Povestea tatălui risipitor salvat de Moș Crăciun*, București, 1999; *Vine, vine Moș Crăciun*, București, 1999; *Cartea serbărilor școlare*, București, 1999; *Ninsori în Bărăgan*, București, 1999; *Sonete*, București, 1999; *Cerbul lovit între coarne*, București, 1999; *Jungla marină*. 1969–1999, București, 1999; *Fabule după Esop*, București, 2000; *Zâna din salcia plângătoare*, București, 2002; *Aventurile lui Luca*, București, 2002. **Traduceri:** Nichita Stănescu. *Bas-Relief with Heroes*, Memphis, 1988 (în colaborare cu Thomas C. Carlson); *Light at Such a Time. Eight Romanian Poets Today*, Memphis, 1988 (în colaborare cu Thomas C. Carlson și Ștefan Stoescu).

Repere bibliografice: Petre Ghelmez, *Un debut de excepție: Vasile Poenaru*, ARG, 1971, 11; Domițian Cesereanu, *Un debut precoc?*, LCF, 1972, 3; Ion Pop, *Poezia genzelor*, ECH, 1972, 6–7; Poantă, *Modalități*, 126–128; Mincu, *Poezie*, 228–230; Popa, *Dict. lit.* (1977), 438; *Lit. rom. cont.*, I, 754–755; Dumitru Radu Popa, *Pariul identității*, LCF, 1984, 25; H. Zalis, *Deveniri promițătoare*, VR, 1984, 7; Ion Cristofor, „Investigații”, ST, 1985, 8; Popa, *Ist. lit.*, II, 624–625. R.D.

POESIS, revistă apărută la Satu Mare, lunar, începând din ianuarie 1990. În numărul 3/1990 se precizează că este editată sub îndrumarea unui colectiv coordonat de Gheorghe Glodeanu, Emil Matei, Alexandru Pintescu și George Vulturescu, de la numărul 4-5/1990 director fiind George Vulturescu, iar în numărul 12/1992 este anunțat alt colegiu de redacție: George Achim, Alexandru Pintescu și Paul Emanuel Silvan, modificat din nou în 1993: Daniel Corbu, Alexandru Pintescu și Grigore Scarlat. Publicația, ale cărei subtitluri sunt, succesiv, „Eseistică, poezie, cultură”, „Revistă de poezie”, nu are un articol-program. Rubricile obișnuite sunt „Accente”, „Puncte de vedere”, „Stele fixe”, „Radiografii”, „Biblioteca «Poesis»”, „Confluente”, „Repere și interferențe”, „Restitutio”, „Galaxii”, „Cronica literară” ș.a. Revista e axată pe publicarea de versuri. Dacă debutanților ori poezilor în curs de afirmare le este acordat un spațiu larg, numelor consacrate, precum V. Voiculescu, Radu Gyr, Ben Corlaci, Leonida Lari, Grigore Vieru ș.a., le este rezervată rubrica „Antologie «Poesis»”, unde aceștia figurează, de obicei, cu un poem. Semnează versuri Horia Bădescu, Adrian Alui Gheorghe, Gabriela Melinescu, Matei Vișniec, Magda Cârneci și mulți alții. Proza este prezentă doar sporadic: câteva fragmente de Ion Vădan, Justin Panța și Ion Caraion (*Hospitalul amorului* - „proiect de roman rămas neterminat”, 2/1994). Sectorul publicisticii literare este

însă foarte dens, ilustrat de George Glodeanu, Mircea Muthu, Mircea Popa, Dan Silviu Boerescu, Mircea Handoca, Nae Antonescu, Nicolae Oprea, I. Negoïtescu, Mihai Ursachi. În numărul 3/1990 poate fi citit și un eseu al lui Emil Cioran, *Despre două tipuri de societate*, urmat de câteva însemnări ale lui Constantin Noica, *Pentru Emil Cioran*, reproduse din „Familia” anului 1934. Ion Caraion figurează cu eseurile *Pentru cinc minute de libertate* (5-6/1991) și *O pată de sânge intelectual* (9/1993). Și secțiunea consacrată traducerilor este bine susținută, aici fiind incluse transpuneri din scrierile lui Friedrich Nietzsche, Boris Pasternak, Charles Baudelaire, Paul Valéry, Paul Claudel, Henri Michaux, Paul Éluard, Boris Vian, Salmar Rushdie ș.a. Sunt inserate numeroase și substanțiale interviuri. Acordând premii, inițiind colocvii, P. și-a impus personalitatea în peisajul presei literare de la noi, fiind deschizătoare de drumuri și chiar formatoare de mișcare artistică. Alți colaboratori: Dan Damaschin, Mihai Cimpoi. D.B.

POETUL, revistă apărută la Chișinău, neregulat între ianuarie și mai 1921, în 1931 și lunar din 1 noiembrie 1937 până în 1 noiembrie 1938. Subtitlurile publicației sunt, succesiv, „Versuri și critică”, „Revistă de literatură”, „Literatură și artă”, „Itinerar artistic și literar”. Director este Iorgu Tudor, iar ca redactor-șef figurează Sergiu Matei Nica. Editată sub auspiciile Societății Scriitorilor și Publiciștilor Basarabeni, P. își propune să promoveze „elementele basarabene valoroase”, acordă o atenție deosebită tinerilor scriitori și comentează viața literară din Basarabia într-o serie de articole, cum ar fi *Literatura basarabeană de azi* de Mircea Streinul, *Prinosul Basarabiei în literatura românească* de Pan Halippa, *Aspecte din anul literar 1938* de Iacob Slavov, *Cuvânt din partea scriitorilor tineri de Sergiu Matei Nica*, *Pentru scrisul din Basarabia* de Nicolae Spătaru, *Vechea Basarabie literară* de Gh. Bezviconi. Sunt republicate versuri de Octavian Goga, Cincinat Pavelescu, Panait Cerna, St.O. Iosif, Nichifor Crainic, Lucian Blaga, dar sunt găzduite și poezii de Pan Halippa, Liviu Marian, Iorgu Tudor, Sergiu Cujbă, Olga Crușevan, Iacob Slavov, Sergiu Grosu, Teodor Plop, Boris Baidan, Bogdan Istru, George Meniuc, Lotis Dolenga, Vladimir Cavarnali ș.a. La capitolul critică literară, Alexis Nacco face o prezentare a poetului Alexie Mateevici, iar T. Pamfil scrie despre volumul *Cântări basarabene* de Sergiu Cujbă. Poetii traduși sunt Heine, Pușkin și Lermontov. Ultima pagină conține de obicei versiuni în rusește ale unor poezii apărute în revistă. În seria deschisă în 1937 P. va fi o publicație mult îmbunătățită, încercând să atingă nivelul revistelor din capitală. Cronica literară e semnată de Sergiu Matei Nica, iar cea plastică de Șt. Danu și Gh. Bezviconi. În câteva numere Elena Alistar semnează un eseu despre mișcarea feministă din Basarabia. Rubrici: „Vitrina cărții basarabene”, „Profiluri literare”, „Eșarfe”, „Sub semnul spiritului”, „Portrete în cărbune”, „Opinii, efigii, chenare...”, „Muguri”, „Colțul feminin”, „Din literatura străină”, „Poetii tineri bucovineni”. Din decembrie 1938 până în iunie 1940 redactorii de aici își vor continua activitatea la revista „Itinerar”. L.Cr.

Thumbnail image of the magazine cover for 'POESIS' (January 1990). The cover features the title 'POESIS' in large, bold letters, with a smaller 'ANUL I Nr. 1 IANUARIE 1990' box. Below the title is a list of rubrics: 'eseistică • poezie • cultură • eseistică • poezie • cultură • eseistică • poezie • cultură'. The main text on the cover is a definition of poetry: 'DEFINIȚIA POEZIEI: Poeta este un om care...'. There is also a small photograph of a person and some text fragments like 'EFIGIIL: Poeta este un om care...'.

POEZIA, revistă apărută la București între 1 februarie și 1 august 1915. Redactor este Const. T. Stoika, semnatar al rubricii „Ecuatii”, în care își propune să stabilească apropierea între poeți români și francezi de factură modernă: D. Anghel și Maurice Rollinat, Mihai Codreanu și José Maria de Hérédia, Ovid Densusianu – „un Verhaeren al poeziei noastre”. În afara propriei producții poetice și a unor traduceri din Lucrețiu, Const. T. Stoika promovează poeți moderniști, ca V. Demetrius, Mihail Săulescu, dar și pe G. Murnu, Mia Frollo (traducători din autori clasici și din poezia italiană) sau pe Dragoș Protopopescu (cu poezia *Far off Memory*). Victor Eftimiu este prezent cu fragmente din piesa *Ringala*, iar Mihail Sorbul cu scene din *Patima roșie*. Arhimandritul Iuliu Scriban este cel care, prin articolele *De la Triumful Golgota* și *Destin și viață*, imprimă un accent religios revistei. Ovid Densusianu publică pagini din cursul *Literatura nouă la popoarele romanice*. Ultimul număr, închinat lui Panait Cerna, cuprinde, în afara unor comentarii ale lui Dului Zamfirescu, Mihail Dragomirescu și Const. T. Stoika (*Divinitatea în poezia lui Cerna*), o poezie inedită a lui Cerna (*Poveste tristă*) și traduceri ale acestuia din Charles Baudelaire și François Coppée. M.S.

POEZIA, revistă apărută la Craiova, lunar, din ianuarie 1934 până în aprilie 1935. Fondatori: Leonard Divarius, Const. Jaleș, Const. I. Manea. De la numărul 2/1934 redactori rămân Leonard Divarius și Const. I. Manea, iar de la numărul 5–6/1934 publicația e redactată doar de primul. Lipsită de un articol-program, **P.** vădește o vagă orientare modernistă, ce transpune atât din poeziile incluse în sumar, cât și din scurtele comentarii, recenzii și însemnări cuprinse în rubricile „Cronica poeziei” și „Reviste”. Printre semnatarii versurilor se numără, în afara redactorilor, Elena Farago, Coca Farago, Al. Iacobescu, Tiberiu Iliescu, T. Păunescu-Ulmu, Eugen Constant, Ilariu Dobridor, Aurel Tita, Ștefan Bălcești, Constantin Nisipeanu, Mihail Cruceanu, Sabina Paulian. I.M.

POGAN, Ion (pseudonim al lui Vasile-Florin Tărăbuță; 10.IV.1905, București – 1968), poet. Urmează liceul la București (1915–1923), tot aici absolvind Facultatea de Drept (1927). Face o carieră de magistrat. Debutează cu poezie în „Adevărul literar” (1924), iar prima carte, *Liniști și comori*, îi apare în 1929. A colaborat la „Universul literar”, „Clipa”, „Ritmul vremii”, „Mișcarea literară”, „Bilete de papagal”, „Viața literară”, „Vitrina literară”, „Îndreptar” ș.a. A editat la Brăila revista „Relief dunărean” (1934).

Lirică de confesiune șoptită, palidă la nivelul expresiei și la cel al substanței, poezia lui **P.** se așază la început în prelungirea simbolismului minor, sentimental, discret și suav, evoluând apoi către prețiozitate și alambicare, fără un spor sensibil de vigoare și calitate. Cel mai individualizat volum e *Zogar* (1936). Titlul e dat de numele unui câțel, iar poemele componente, așezate sub un moto lămuritor („Les chiens sont des candidats à l'humanité”, aparținând lui Jules Michelet), exprimă „o lirică «a câinii»” (G. Călinescu), evocând câteva din momentele scurtei existențe a micului animal și durerea la

dispariția prietenului patrupe. Poetul procedează la antropomorfizarea câinelui, transformat în „interlocutor” tăcut, de fapt în rezonator al unor angoase, exaltări și gânduri proprii cu accente vitaliste, în simbol al ingenuității sufletești. G. Călinescu a opinat că punctul de plecare al ciclului de poeme ar fi fost poemul lui Ion Barbu despre „răpusul câine Fox”, ceea ce pare o exagerare. Barbiene sunt, într-adevăr, câteva rare și răzlete sonorități, poate întâmplătoare, poate mărturisind o reală, dar neconcludentă, influență. Ca realizare poetică, *Zogar* e net inferior versurilor barbiene, nici imaginile nu frapează, nici înălțuirea lor, și nici muzicalitatea limbii sau pregnanța rostirii. În absența sugestiei și a fiorului estetic, poezia lui **P.** se cere „descifrată” numai la nivelul sentimentelor, care se dezvăluie a fi delicate, autentice și neafectate. Versuri și imagini cât de cât remarcabile sunt puține, stilul e zgrunțuros, viziunea – fărâmițată, iar sinergia expresivă – absentă. Se rețin, totuși, câteva izbutite crochiuri dinamice ale unor trăiri emoționale în peisaj câmpenesc sau silvestru și câteva accente valide poeticește. Producția ulterioară se menține pe coordonatele unui anumit manierism modernist cu ținută decentă, dar lipsit de originalitate.

SCRIERI: *Liniști și comori*, București, 1929; *Relief*, București, 1932; *Zogar*, București, 1936; *Lavine*, București, [1943]; *Crizantemele lumii*, pref. Ion Biberi, București, 1969.

Repere bibliografice: Călinescu, *Cronici*, I, 199, II, 98, 100–102, 326–329; Pompiliu Constantinescu, „*Zogar*”, VRA, 1936, 428; Perpessicius, *Opere*, III, 313–314, VI, 47–48; VII, 228–229; Streinu, *Pagini*, V, 144–146; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 818, *Ist. lit.* (1982), 903; Micu, *Scurtă ist.*, II, 79. N.Br.

POGHIRC, Cicerone (20.III.1928, Măscurei, j. Vaslui), filolog și istoric literar. Este fiul Mariei Poghirc și al lui Dumitru Poghirc, învățători. Urmează școală primară în Iana, iar gimnaziul și clasele liceale la Bârlad (1939–1947). Începe studiile universitare la Facultatea de Litere și Filosofie din Iași, secția clasică, dar le va termina la București, în 1951, fiind numit asistent la Catedra de filologie clasică. Face și studii de specializare în lingvistica indoeuropeană la Universitatea din Leningrad (1955–1959). Și-a susținut doctoratul în 1959, cu teza *Raporturile vechii macedonene cu greaca veche*. Urcă treptele ierarhiei până la gradul de profesor (1968). Activează ca șef al Catedrei de limbi orientale (1967) și al Catedrei de filologie clasică (1974–1976), prodecan al Facultății de Limbi Romanice, Clasice și Orientale (1963–1970), director general în Ministerul Învățământului (1970–1972). Predă în calitate de *visiting professor* la universitățile Indiana, Michigan și Berkeley din SUA (1973–1974) și la Universitatea din Padova (1976–1979). Este secretar și vicepreședinte al Societății de Studii Clasice, președinte al Societății de Studii Orientale (1969–1979), membru al Societății Române de Lingvistică și la Indogermanische Gesellschaft (RFG) ș.a. În 1979 se stabilește în Franța și predă la universitățile din Bochum și Paris, din 1982 fiind secretar general al Centrului Român de Cercetări din capitala Franței. Colaborează la *Dicționarul limbii române* (VI, 1965) și la tratatul *Istoria limbii române* (II, 1969), editează volume ale lui Theofil

Simenschy. În exil publică eseuri, articole, recenzii ș.a. în „Lupta”, „Cuvântul românesc”, „Dacoromania” ș.a.

În lucrarea B.P. Hasdeu, *lingvist și filolog* (1968), concepută ca o primă etapă în valorificarea operei savantului, P. realizează o sinteză a ideilor viabile oferite de acest erudit de tip renascentist, pe care îl consideră un precursor în majoritatea domeniilor lingvisticii și filologiei. Servindu-se de capitole privitoare la biografia și formația intelectuală a autorului studiat, ca și de o sinteză bibliografică a lucrărilor sale științifice, P. îi reliefează activitatea de indoeuropeanist, de slavist sau de cercetător al elementelor de substrat din română, oprindu-se cu deosebire asupra meritelor sale în dezbaterile unor probleme de lingvistică generală privitoare la aplicarea metodei comparativ-istorice sau la reconstrucția lingvistică, în elaborarea teoriei limbii ca sistem, a circulației cuvintelor sau a inexistenței unor granițe precise între dialecte. Lucrare cu caracter expozitiv, sistematică și precisă, bazată pe reproducerea unor citate ample din lucrările luate în discuție, monografia conține doar arareori observații critice. Cercetătorul, sedus de o personalitate de excepție, îi prezintă pe un ton apologetic ideile, fără să sancționeze decât în treacăt erorile sau exagerările, și se arată adesea părțitor în aprecierea poziției lui Hasdeu în polemicile în care a fost implicat. Chiar dacă entuziasmul prevalează câteodată asupra spiritului științific, studiul are meritul de a reconstitui dimensiunile operei lui Hasdeu printr-o lectură sistematică și atentă a unei producții lingvistice și filologice de mari dimensiuni, în bună măsură risipită în publicațiile timpului.

SCRIERI: B. P. Hasdeu, *lingvist și filolog*, București, 1968; *Philologica et linguistica. Ausgewählte Aufsätze* (1953-1983), îngr. și pref. Helmuth Frisch, Bochum, 1983. **Ediții:** Theofil Simenschy, *Cultură și filosofie indiană în texte și studii*, I, pref. edit., București, 1978, *Un dicționar al înțelepciunii*, București, 1979.

Repere bibliografice: Al. Graur, „B. P. Hasdeu, *lingvist și filolog*”, LR, 1969, 3; Ecaterina Țăranu, „B. P. Hasdeu, *lingvist și filolog*”, IL, 1969, 8; N.S. Tanașoca, „B. P. Hasdeu, *lingvist și filolog*”, RSE, 1969, 3; Doina Negomireanu, „B. P. Hasdeu, *lingvist și filolog*”, CLG, 1969, 2; Traian Nicola, *Liceul „Gheorghe Roșca Codreanu” din Bârlad*, Bârlad, 1971, 204-205; Balaciu-Chiriacescu, *Dicționar*, 204-205; *Dicț. scriit. rom.*, III, 773-774; Manolescu, *Enciclopedia*, 565-567. A.C.

POGOR, Vasile (20.VIII.1834, Iași - 20.III.1906, Iași), poet și traducător. Este fiul Zoei (n. Cerchez) și al comisului Vasile Pogor. Învăță la pensionul Malgouverné din Iași, iar din 1849 face studii juridice la Paris, unde obține și doctoratul. Întors în țară, participă la conspirația îndreptată împotriva lui Al. I. Cuza, după detronarea acestuia fiind numit prefect al județului Iași. În 1866 a redactat, împreună cu C. Negruzzi și alții, jurnalul „Constituțiunea”. Prieten cu Titu Maiorescu, P. P. Carp, Iacob Negruzzi și Th. Rosetti, P. este, alături de aceștia, unul dintre întemeietorii societății Junimea, ale cărei ședințe, găzduite vreme îndelungată în propria-i casă, le înviora cu glumele sale malițioase. Până în anul 1871 a fost proprietarul tipografiei în care s-au imprimat revista „Convorbiri literare” și majoritatea scrierilor junimiștilor. Mult timp președinte al Societății de încurajare a junimei române studioase, deputat,

prim-președinte al Curții de Apel din Iași, refuză în 1870 să devină ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, dar mai târziu acceptă funcția de primar al orașului Iași (1880-1881, 1888-1897). Debutează în 1861, cu traduceri, la revista „Ateneul român” a lui V.A. Urechia, colaborând apoi la „Din Moldova”, „Gazeta de Iași”, „Originea”, dar mai ales la „Convorbiri literare”.

Înzestrat cu o inteligență vie, sceptic și zeflemist, P. avea și patima cititului. Determinist convins la începuturile activității sale, adept al lui H. T. Buckle și Auguste Comte, eclectic în idei, a evoluat treptat către schopenhauerianism și apoi către budism. În ceea ce privește literatura, a fost un nonconformist, mai mult dintr-o atitudine etică decât estetică. Moștenind de la tatăl său preferința pentru satira în spiritul secolului al XVIII-lea, a cultivat-o mereu, până către sfârșitul vieții. Fără aptitudini deosebite, a abordat și poemul de meditație, pe care a încercat să îl imbine cu satira. Meditațiile lui se concentrează cu predilecție pe tema deșertăciunii. Poate și sub influența lui Schopenhauer și a lui Mihai Eminescu, a scris poemul *Nirovana. Calea vieții*, unde versifică incolor precepte budiste, extrase din cărțile orientalistului francez Eugène Bournouf (din care a și tradus câteva fragmente). Aceleași înclinații transpar și din nuvela *Cele cinci surori de la Târgul Neamțului*, a cărei atmosferă amintește de *Cezara* lui Mihai Eminescu. P. a fost atras și de „cântecelul comic”, scriind *Paharnicul Chifterescu*, un text plin de ironii la adresa boiernașilor provinciali, ignoranți și puși pe căpățuială. O bogată activitate a desfășurat în calitate de traducător. Demnă de reținut este talmăcirea primei părți din *Faust* de Goethe, la care a început să lucreze înainte de 1859,

asociindu-și-l apoi pe N. Skelitti. Traducerea a apărut în 1862, fiind cea dintâi în literatura română. Nemulțumit de faptul că în prima versiune a transpus versurile în proză, **P.** a reluat singur textul, publicând în „Convorbiri literare” (1879, 1880) o nouă variantă, fragmentară, superioară celei dintâi. Poreclit la Junimea „biblioteca contemporană”, din cauza întinselor sale lecturi, el a tradus și a publicat în „Convorbiri literare” în special versuri, din cei mai diverși autori, de la literatura chineză clasică până la literatura franceză contemporană. Este cel dintâi traducător român al lui Charles Baudelaire și al nuvelor lui E. A. Poe.

Traduceri: Goethe, *Faust*, Iași, 1862 (în colaborare cu N. Skelitti).

Repere bibliografice: Negruzzi, *Junimea*, 5-6, 47-50, 128; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, 103-104; V. I. Cataramă, *Vasile Pogor*, Iași, 1939; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), 436-438; Cioculescu-Streinu-Vianu, *Ist. lit.*, 181-182; Mănuță, *Scriit. jun.*, 149-175; *Dicț. lit.* 1900, 685-686; Dan Mănuță, *Cea dintâi traducere românească a lui „Faust”*, DL, 1994, 2; *Dicț. scriit. rom.*, III, 774-775; Liviu Papuc, *Marginalii junimiste*, Iași, 2003, 171-173, 232-245. D.M.

POGOR, Vasile, comisul (1792, Pogorăști, j. Botoșani - 10.XII.1857, Iași), poet. Dintr-o modestă familie de răzeși, fiu al Mariei și al lui Alexandru Pogor, **P.** își făurește cu tenacitate o carieră administrativă. Grămătic la Episcopia Hușilor, prin 1811 ar fi fost angajat la Consulatul Rus din București. În 1819, primind rangul de serdar, pătrunde în rândurile micii boierimi. Din 1826 până în 1852 va ajunge mare comis, vel spătar, vel agă, postelnic, vornic. La 1834 și, din nou, în 1838 e numit director al Departamentului Dreptății, în 1849 este membru în Divanul Domnesc, la 1854 face parte din Comitetul cercetării socotelilor și a bugetelor, ca director al Casei Vămilelor, iar în 1856 ajunge prezident al Divanului de Apel. Având complexul unei ascendențe obscure, **P.** rămâne, în pofida ascensiunii sale, un nemulțumit. Nu întâmplător în 1839 participase la conspirația lui Leonte Radu.

Opera lui **P.**, cu țintă satirică, își are un impuls tocmai în această nemulțumire. Cunoscând limbile greacă, franceză și rusă, comisul e un spirit nutrit și de enciclopedismul și iluminismul veacului al XVIII-lea. Elemente clasice și preromantice coexistă în poezia sa. El s-a bucurat de notorietate datorită unei scrieri - apărută în „Foaițe pentru minte, inimă și literatură”, în 1839 - căreia i s-a dat titlul *Niam vine și niam să trece*. În versuri ce tind să fie o meditație pe tema *fortuna labilis* se presimte *Glossa* lui Mihai Eminescu. Deșarte sunt vanitatea și lăcomia, dorul de parvenire, când totul stă sub semnul vremelniciei. Timpul aduce celor pământești grozave risipiri. După moarte, făptura omenească se desface iarăși în „stihii” (aer, lut, foc, apă). Purceasă din textele *Ecleziastului*, viziunea lui **P.** conține și unele elemente materialiste. Descriind, cu oarecare imaginație plastică, sinistra părăgînire a palatului domnitorului Mihail Sturdza, **P.** este unul dintre primii poeți români ai ruinelor. Însă vocația scriitorului moldovean, om cu un temperament pătimaș, nu e reflecția, ci satira, pamfletul. Cu sarcasme mușcătoare, degenerând în trivialități, satirele lui, tipărite postum, contestă îndreptățirea privilegiilor moștenite, fostul răzeș socotind că protipendada

este răspunzătoare de starea de înapoiere a Moldovei. Cu zel justițiar, el izvedește o *Vedenie, ce au văzut un schimnic Varlaam de la mănăstirea Secului din Moldova, la anii de la zidirea lumii 7329, iar de la întruparea mântuitorului nostru Iisus Hristos, 1821*. E o poemă alegorică, în care duhul schimnicului Varlaam, înălțat în slava cerului, purtat apoi în infern, unde i se oferă privescerea groaznicelor cazne la care sunt supuși păcătoșii, asistă în cele din urmă la judecata pe care o face un personaj simbolic, Dreptatea, demnitarilor trădători, vinovați de pătimirile Moldovei, începând chiar cu domnitorul (Mihai Suțu) și mitropolitul (Veniamin Costache). Pedepsa, pentru fiecare, e sângeroasă și umilitoare: puși în falangă, sunt crunt bătuiți la tălpi. Sunt scene și imagini zugrăvite cu o ciudată voluptate, autorul zăbovind pe îndelete asupra chinurilor și zvârcolelii celor osândiți. Eminescu, necunoscând autorul, a fost reținut de această poemă, pe care a transcrie-o cu grijă, intervenind în manuscris. Unele stihuri prevestesc pasaje din *Scrisoarea I*, alte ecouri fiind de regăsit în articolele politice ale marelui poet. Ca și C. Aristia, **P.** încearcă unele creații lexicale: „samuroblane”, „aniscrielnic” (letopisete). O „facire epic-comică împotriva întrunirii grecilor asupra Porții otomanecești” urma să fie *Eterida*, din care s-a păstrat doar invocația către adevăr. În *O satiră veche sau Cântic pe care odă nu bine l-au poreclit*, comisul revine la ideea că singurul titlu de merit pentru cineva îl constituie vrednicia, nu „evghenia vechimeii”. În afara unui dialog în versuri, de factură populară, între Țara Ungurească și Moldova, unde se pot detecta, iarăși, elemente preeminesciene, **P.** mai compune o diatribă la adresa unor instituții ale vremii, *Dialog între Fire și Moldova*. Invocațiile către Moldova, bogată, dar îndurerată de starea ei prezentă, amintesc de *Cântarea României*. Niște versuri franțuzești din 1830, *Oubli*, vădesc lecturi clasice (Boileau) și romantice (Victor Hugo). Admirator al lui Voltaire, **P.** transpune în 1838 *Henriada*, după ce în 1837 tălmăcise *Zaira*. Alte traduceri, din Crébillon și din alți autori încă neidentificați, s-au păstrat în manuscris.

SCRIERI: *Scrieri*, îngr. și pref. Vasile Sandu, București, 1986.
Traduceri: Voltaire, *Henriada*, pref. trad., București, 1838.

Repere bibliografice: Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 95, *Ist. lit.* (1982), 91-92; Perpessicius, *Mențiuni ist.*, 431-435; Piru, *Ist. lit.*, II, 287-296; *Ist. lit.*, II, 218-228; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 348-349; Cornea, *Originile*, 284-287; Al. Piru, *Istoria literaturii române de la origini până la 1830*, București, 1977, 639-647; *Dicț. lit.* 1900, 686-687; *Dicț. scriit. rom.*, III, 776. F.F.

POLITICA, cotidian apărut la București între 5 iunie 1926 și 10 iulie 1928, cu subtitlul „Ziar popular independent de informație și critică”. În numărul 5/1926 Alfred Hefter (director sau poate chiar proprietar) afirmă în articolul *Un ziar nou* că **P.** va avea o atitudine politică obiectivă, neutră și că „prin coloanele lui aleargă spiritul epocii”. Ideile sunt reluate de Hefter în bilanțul *După un an*, cu o precizare privind refuzul „de-a silabisi formulele curente lansate de idealisti sau de sceptici, de revoluționari sau de tradiționaliști”. Continuând prestația de la cotidianul ieșean „Lumea” (cu suplimentele sale literare, precum „Lumea. Bazar săptămânal”), redacția asigură un echilibru între partea informativă și cea de comentariu social și

cultural. Fiecare număr include, pe prima pagină, medalionul unei personalități a lumii politice sau culturale, din țară ori de peste hotare. Articolele politice, îndeobște pertinente, sunt scrise de Alfred Hefter (care semnează și B. Am.), S. Grosman, H. St. Streiman (în rubrica intitulată *Ziua e scurtă... sau Între da și nu*), Micaela Catargi, Mihail Manoilescu ș.a. Cronici economice furnizează câțva timp Lazăr Iliescu. Pentru a câștiga audiență ziarul recurge la metode verificate, la început publicând în foileton scrieri precum *Memoriile lui Terente. Vagabondul apelor* de Gh. Mironescu, note de călătorie (pe un itinerar occidental) ale lui Jean Naum și, în sfârșit, romanul „sportiv” *Tragică viață a jokeului Stewer*, iscălit Petru de Lozia, probabil pseudonim al lui Petru Comarnescu. Un spațiu generos se alocă inițial și publicisticii unor scriitori: Mihail Sadoveanu, G. Topîrceanu, Otilia Cazimir, Artur Gorovei, D. Karnabatt, Sărmanul Klopstock ș.a. La rubrica „Politica» teatrală, literară și artistică”, tot mai consistentă, Em. Serghie și Tita Bobeș semnează note și cronici teatrale, iar Petru Comarnescu înserează articole pe teme de cultură, recenzii, cronici plastice (iscălite și Radu Veniamin) și muzicale. Li se alătură Marcel Botez, specializat în cronici muzicale, și Oscar Walter Cisek, care glosează pe marginea evenimentelor din domeniul artelor plastice. Treptat, rolul lui Petru Comarnescu devine tot mai mare; va face public, de altfel, în februarie 1928, că e responsabil al paginii. Lui i se datorează texte cu ascuțit critic privitoare la *Istoria literaturii române contemporane* a lui E. Lovinescu, la activitatea lui Camil Petrescu sau la direcția revistelor „Gândirea” și „Viața românească”. Poate tot el dă glas „decepției” în fața volumului *Cuvinte potrivite* de Tudor Arghezi, dacă pseudonimul Caron îi aparține. La inițiativa lui se recurge tot mai frecvent la interviuri și anchete, a căror miză crește progresiv. Astfel, dezbateră „Politica” și *abecedarul*, referitoare la reforma învățământului, reunind opiniile lui C. Rădulescu-Motru, Gh. D. Mugur, Mircea Djuvara, Apostol D. Culea, G. Tașcă, Tudor Vianu, D. Gusti, Petre Andrei, Ion Petrovici ș.a., e urmată de *Oratoria a muri?* (care în subsidiar ridică și problema „neoclasicismului”), cu participarea lui C. Rădulescu-Motru, I. Petrovici, N. Iorga, E. Lovinescu, Mihail Manoilescu, Mihail Dragomirescu, I. Valjan, I. Gr. Periețeanu, Ion Peretz ș.a. Ancheta *Arta românească (Lămuriri privitoare la problema specificului românesc)*, desfășurată în intervalul ianuarie-aprilie 1927, reușește să înscrie răspunsuri venind de la N. Iorga, V. Drăghicescu, George Enescu, Marin Simionescu-Râmnicăneanu, Francisc Șirato, Ion Jalea, Constantin Brăiloiu, Oscar Han, Mihail Jora, G.D. Kiriac, Ion Pillat ș.a., iar *Cum trebuie să fie condus Teatrul Național?* numără printre participanți pe C. Rădulescu-Motru, Iacob Negruzzi, Al. Davila, I. Valjan. Altă anchetă, privitoare la „decorativul teatral”, nu va fi finalizată. Se consacră, de asemenea, pagini omagiale Italiei (cu prilejul vizitei reprezentantului Casei de Savoia), lui Ion Petrovici (la douăzeci de ani de carieră didactică), lui Octavian Goga. Este marcată și împlinirea a patru ani de la moartea lui Urmuz, republicându-se *Pâlnia și Stamate*. Cu excelente calități de organizator, Petru Comarnescu oferă congenerilor săi posibilitatea de a se exprima în eseuri și analize (uneori remarcabile). Printre ei se află Ionel Jianu, Ion

Orleanu (cu un ciclu despre opera lui Marcel Proust), Victor Stoe, Ioan G. Diamandy, Mihail Polihroniade, Const. Clonaru ș.a., prefigurând grupul criterionist de mai târziu. Alți colaboratori: Ion Marin Sadoveanu (însemnări pe teme teatrale), Emanoil Bucuța, Constantin Gane (specializat o vreme în „revista revistelor”), G.M. Cantacuzino, Camil Baltazar, Emanoil Ciomac, Mihail Ralea, N. Bagdasar, Vintilă Russu-Șirianu, Filip Corsă, Oct. C. Tăslăuanu, Coriolan Bărbat, G. Călinescu (cu articolul *Mihail Ralea* și o cronică la piesa *Iuliu Cezar* a lui Enrico Corradini) ș.a. După dispariția P. structura și personalitatea paginii culturale se regăsesc la ziarul „Ultima oră”, unde redactor va fi același Petru Comarnescu. V.D.

POLITICA VREMII, revistă apărută la București, săptămânal, între 14 noiembrie 1937 și 23 ianuarie 1938. Redactor responsabil: Gaby Michailescu. De la numărul 9/1938, director este Ion Rotaru. În loc de articol-program se publică un desen sugestiv, în care un bărbat tânăr amenință cu pumnul o seamă din mărimile politice ale zilei, reprezentate caricatural plutind în nori. Procedeele de a înlocui textul cu imaginea e folosit frecvent, desenele unor plasticieni talentați, între care Victor Ion Popa, ilustrând temele zilei și exprimând totodată spiritul insurgent și tonul polemic al publicației, ale cărei ținte sunt politicianismul și oportunismul. Dacă predominantă rămâne critica vieții sociale și politice, literatura și arta nu sunt nicidecum neglijate. Apar poezii de Teodor Scarlat, Constantin Salcia, Vlaicu Bârna, Ion Moldoveanu și, mult mai numeroase, proze scurte de G.M. Zamfirescu (*Viața care se apără*), N. Papadopol, L. Leoneanu, Silviu Cernea, Sergiu Dumitrescu. În numărul 9/1938 se reia un text confesiv din 1925 al lui Panait Istrati (*Spovedania*). Revista are o rubrică dedicată cronicii literare, dar fără un titular constant, și face loc, de asemenea, câtorva medalioane și comentarii consacrate unor scriitori români sau străini: G.M. Vlădescu, *Lângă un mormânt proaspăt* (despre D.D. Patrașcanu), Constantin Barcaroiu, *Panait Istrati*, B. Jordan, „Universitățile” lui Maxim Gorki ș.a. Traducerea povestirii *Ai comis o crimă?* de Luigi Pirandello, rubricile „Note de artă” (ținută de N. Pora), „Note în marginea actualității” și mai ales cea intitulată „Măști, culise, reflectoare”, conținând însemnări și articole foarte percutante, nu o dată polemice, pe teme teatrale și cinematografice (între semnatari remarcându-se Gaby Michailescu), completează sumarul unei reviste care se distinge prin vivacitatea ei. Alți colaboratori: Eugen Boureanu, Alexandru Talex. I.M.

POLIZU-MICȘUNEȘTI, Mihail (1842, București - 2.VII.1916, București), autor dramatic. Provine dintr-o familie boierească: mama, Ruxandra, era o Oteteleşanu, iar tatăl, Dumitrache Polizu, era magistrat, membru al Înaltei Curți de Casație. După anii de școală militară petrecuți la Dresda, P. se întoarce acasă în 1868. Îmbrățișând cariera armelor, este trimis la Viena, într-o școală militară; curând, însă, va intra în diplomatie, ca secretar de legatie la Berlin. În țară, a mai fost primar al Constanței. Membru onorific în Comitetul teatral, după plecarea lui Petre Grădășteanu de la conducerea Teatrului Național din București

e numit director interimar, iar în 1911 inspector al teatrelor. Colaborează la „Convorbiri literare”, „Literatură și artă română”, „Revista ilustrată” ș.a. A fost și compozitor, autor de romane, mai ales pe versuri de Mihai Eminescu. Pictor, și-a prezentat tablourile la câteva expoziții, luând și un premiu în 1874.

A început să scrie târziu, părăsind fără regrete vechile-i deprinderi mondene. Compune o nuvelă, *Băiatul cu steaua* („Convorbiri literare”, 1891), facilă și misogină, dar apoi se lasă acaparat de teatru. S-a bucurat de bune aprecieri, nu numai din partea publicului. Titu Maiorescu îl recomanda ca pe un creator, pe scenă, al limbii de salon. Piese ale așa-numite „de salon” ale lui **P.-M.** (*Lăcrămioare*, editată în 1893, *Flori de piatră*) au un dialog suplu, alert, câteodată spiritual. Cu subiecte împrumutate dintr-o ambianță apropiată spectatorului (familia, cu problemele ei, căsătoria, cu bucuriile și neplăcerile inerente), comedile sale dezinvolve, de o anume grație, vădesc și meșteșug, ceea ce le-a asigurat succesul. Tipărită postum, în volumul *Opere complete* (1920), piesa *La 30 de ani* – poate după Paul-Bernard Rosier –, un amestec de farsă și vodevil, s-a jucat stagiuni de-a rândul. Tonul surăzător, de badinerie, este acela care convine cel mai mult comedografului, cum se întâmplă în sprințara idilă *Dragoste de cioban*. În schimb, *Lizi* („Convorbiri literare”, 1894) este o melodramă întocmită după regulile genului (lacrimi, taine, dezvăluiri senzaționale). **P.-M.** e un scriitor cu lecturi moderne, un admirator, probabil, al dramaturgiei scandinave, al lui H. Ibsen îndeosebi. Piesa *Lizi* poate fi raportată la *Hedda Gabler*. De asemenea, unele analogii se pot face între *Pământ* (1910) și *Strigoii*; conflictul, pe plan moral, angajează boierimea, care ar da semne de degenerescență, și țărănimea. Împovărat de o „ereditate păcătoasă”, tânărul Ștefan se zbuiciumă, cu mințile tulburate. Intriga se complică prin introducerea unor revendicări ale țăranilor care, sătui de „strămbătate”, vor pământ. În perorații moralizatoare, care îi sunt proprii, autorul stigmatizează și păgubitoarele, vinovatele convenții. Teatrul lui, vădind și oarecare preocupări de psihologie, este unul cu tendință, nu numai etică, dar și socială – și amândouă, de altminteri, se întrepătrund. O „dramă socială” ambiționează să fie *Zburătorul*, dar construcția e melodramatică, la fel ca și aceea din *Lizi* sau din *Judecată și osândă*. În chestiunile sociale, dramaturgul, urmărit de nebuloase, utopice idealuri „socialiste” (*Spre ideal*, 1920), rămâne confuz, fiind însuflețit mai mult de simțăminte și elanuri generoase. De aici, accesele retorice sau unele pasaje inundate de un lirism abundent, dar factice. În afara unei expresii de o anume mlădiere și acuratețe, meritul lui **P.-M.** este acela de a fi încercat să elaboreze un teatru de factură modernă.

SCRIERI: *Lăcrămioare*, București, 1893; *Pământ*, București, 1910; *Opere complete*, I, îngr. și pref. Virgil Zaborovschi și Paul I. Papadopol, București, 1920.

Repere bibliografice: I.C.B. [Ion C. Bacalbașa], *M. Polizu-Micșunești*, „Steagul”, 1916, 180; Corneliu Moldovanu, *Autori și actori*, București, 1944, 223–226; Brădățeanu, *Istoria*, II, 68–69; *Dicț. lit.* 1900, 687–688; *Dicț. scriit. rom.*, III, 777–779.

POMPEI, Gavril (pseudonim al lui Pompei Cocean; 15.VIII.1950, Târlășua, j. Bistrița-Năsăud), poet și prozator. Este

fiul Anei (n. Copil) și al lui Maxim Cocean. Face școala generală în satul natal (1957–1964), urmează Liceul „Andrei Mureșanu” din Dej (1964–1968) și Facultatea de Biologie-Geografie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, pe care o va absolvi în 1973. Obține tot aici doctoratul în geografie (1980), cu monografia *Munții Apuseni*. Între 1973 și 1981 este geograf la Institutul de Speologie „Emil Racoviță” din București. Din 1988 devine cadru didactic al Facultății de Geografie a Universității clujene, promovând până la gradul de profesor (1993). Debutază cu o poezie în revista „Familia” (1973) și figurează în *Caietul debutanților* al Editurii Albatros (1977). Colaborează cu versuri la „Viața românească”, „Tribuna”, „Steaua”, „Familia”, „Unu” (Oradea) ș.a.

Unele din cărțile scrise de geograful **P.** au un caracter pronunțat literar. *Întâmplări cu peștera* (1979) cuprinde o suită de descripții reportericești ale frumuseților peșterilor din România. Autorul are darul vizualizării imaginilor, conturând plastic splendoarea acestor ținuturi subterane. *Între Carpați și Pirinei* (1998) este tot o carte cu însemnări de călătorie, scrisă alert, cu descrieri de peisaj, dar și cu frecvente comentarii culturale ce dau farmec relatărilor. Omul de știință este mereu dublat de un reporter dinamic și de un prozator care poate interesa. Și paginile din *Chei și defilee din Munții Apuseni* (1988) pot fi citite ca niște note de călătorie. Fire romantică, **P.** rămâne poet și aici, dar natura lui lirică se desfășoară mai cu seamă autonom, în versurile din *Arcul voltaic* (1986), *Jocul cu umbra* (1994), *Starea de labirint* (1995) ș.a. Căutând „miezul cărnos al inefabilului”, autorul își trădează la fiecare pas nostalgia, iar gesturile largi, retorice ale nevoii de ieșire din chingile oricărui corset exprimă o atitudine contestatară, al cărei dramatism e sublimat metaforic. De aici, și meditația gravă asupra condiției umane, ce face verbul tăios ca o lamă. Uneori poetul recurge la formula unor pseudopsalmi (*Știu*) ori la notația sentimentală, într-o delicată și grațioasă caligrafie imagistică (*Ziua lacrimii*), ca și la pastelul ingenios și rafinat.

SCRIERI: *Întâlniri cu peștera*, Cluj-Napoca, 1979; *Arcul voltaic*, București, 1986; *Chei și defilee în Munții Apuseni*, Cluj-Napoca, 1988; *Jocul cu umbra*, Cluj-Napoca, 1994; *Starea de labirint*, Cluj-Napoca, 1995; *Geografia turismului românesc*, Cluj-Napoca, 1997; *Floarea de rouă*, Cluj-Napoca, 1998; *Între Carpați și Pirinei*, București, 1998.

Repere bibliografice: Constantin Cubleşan, „Jocul cu umbra”, „Unitatea națională” (Cluj-Napoca), 1994, 58; Mihaela Ursa, „Jocul cu umbra”, ST, 1994, 12; Olimpiu Nușfelean, *Meditativ și pelerin*, TR, 1997, 3–4; Poantă, *Dicț. poeți*, 156–157; Tanco, *Dicț. lit. Bistrița*, 282–283. Ct.C.

POMPILIU, Miron (20.VI.1848, Ștei – 20.XI.1897, Iași), poet, critic literar și folclorist. Este al doilea fiu al Anei (n. Popa) și al preotului Nicolae Popovici, al cărui nume l-a purtat până la debutul în publicistică, schimbându-l apoi în Moise Popiliu și mai târziu în Miron Pompiliu. A urmat cursul primar în Ștei, fiind trimis ulterior la școala germană din Băița și la liceul din Beiuș, unde a fost coleg cu I. S. Bădescu, S. Fl. Marian și V. Ranta-Buticescu. După terminarea studiilor liceale la Oradea, obține bacalaureatul la Beiuș (1866) și se înscrie la Facultatea de Drept din Pesta. În 1868 este nevoit să fugă, din motive politice, la București, unde devine student al Facultății

de Litere. Aici este membru al societății Orientul și intră în comitetul de redacție al revistei „Albina Pindului”. Împrietenindu-se cu B. P. Hasdeu, colaborează la „Traian” începând chiar cu primul număr. Se înscrie la Universitatea din Iași în 1869 și își ia licența la Facultatea de Litere în 1873. Timp de doi ani a fost secretar al Universității, apoi profesor la Școala Centrală de Fete și la alte licee și pensioane ieșene.

Din 1869 **P.** se manifestă ca unul dintre cei mai dinamici membri ai societății Junimea. Colaborator al „Convorbirilor literare” încă din primul an de apariție, a fost prezent în revistă printr-o bogată și diversă publicistică. A susținut Junimea prin întreaga sa activitate, aderând necondiționat la ideologia ei literară și politică, pe care a promovat-o mai ales în recenzii și cronici. Nu a ezitat să îi condamne, uneori vehement, pe scriitorii ardeleni care îl sprijiniseră și să critice reviste din provincia natală, la care scrisese el însuși. Atacurile sale, îndreptate împotriva neologismelor și a construcțiilor calchiate după modele străine, urmau să fie alături de articole similare ale lui Titu Maiorescu. Din aceeași atmosferă junimistă provin și antipatia manifestă față de literatura patriotardă sau față de fraza bombastică, precum și elogiul simplității imagistice și al sobrietății stilistice. Apreciind literatura „cu valoare în sine” și disprețuind-o pe cea „de ocazie”, criticul considera perfecțiunea artistică drept adecvarea perfectă a formei la fond. Ca scriitor, **P.** a debutat în „Familia” din 1866, odată cu Mihai Eminescu. A colaborat apoi la numeroase alte periodice: „Traian”, „Albina Pindului”, „Albina”, „Concordia”, „Foaia Societății pentru literatura și cultura română în Bucovina”. Versurile sale de început, alcătuite în spiritul doinelor, sunt

copleșite de reminiscențe din literatura epocii și lipsite de simțul limbii. În schimb, în poeziile dedicate copilăriei autorul găsește o tonalitate oarecum proprie, rezultată din simplitatea și armonia imaginilor. El are psihologia înstrăinatului, a „osânditului” și de aceea versurile de după 1880 sunt dominate de motivul obsedant al copilăriei fericite. Preferă două teme: pădurea (simbolizând prospețimea) și râul (simbol al liniștii), pe care, melancolic, le combină până la saturație. Mai realizate, basmele, în special *Ileana Cosânzeana*, *din costișă floarea-i cântă*, *nouă-mpărății ascultă*, sunt creații proprii, după modele folclorice din Bihor. **P.** îi precedă pe Ioan Slavici și pe Ion Creangă, inițiind astfel prelucrările de acest gen atât în „Convorbiri literare”, cât și în literatura română. Se adaugă o limbă mlădioasă, cu perioade ample, bine construite, precum și un umor țărănesc savuros. Asemenea lui Slavici și lui Eminescu, el folosește portrete, descrieri și imagini romantice, care dau povestirii o notă pe alocuri livrescă. De altfel, înclinațiile sale romantice sunt vizibile și în numeroasele traduceri făcute din Goethe, Schiller, J. Kerner, Uhland, Fr. Rückert, August von Platen, Heine, Lenau, Fr. Halm, Emanuel Geibel, Lamartine și Arany János. O activitate deosebit de fructuoasă, începută imediat după terminarea liceului, a desfășurat **P.** în calitate de culegător de folclor. Delegat din partea societății Orientul să adune folclor transilvănean împreună cu I. S. Bădescu și N. Droc-Barcianu, a colindat în multe rânduri regiunea Bihorului, valea Crișului Negru și împrejurimile Sibiului, publicând apoi mii de versuri care aparțin aproape tuturor speciilor folclorice. O atenție deosebită a acordat baladei, culegerea sa fiind dată tiparului în 1870. Acoperind o arie tematică largă, baladele de aici au deschis drum unei întregi serii de poezii populare care vor intra în atenția revistei „Convorbiri literare”. Culegătorul era călăuzit de ideea valorii documentare a folclorului, pe care îl socotea capabil să ofere date despre originea și istoria poporului, prin relevarea tradițiilor naționale, amenințate în contemporaneitate de elemente străine, împrumutate fără măsură. A recurs la transcrierea fidelă a textelor, pe care le-a însoțit de numeroase adnotări. În unele cazuri are grijă să noteze nu numai localitatea unde a efectuat culegerea, ci și numele informatorului. Spre a întregi imaginea vieții românilor din Bihor, a scris un studiu etnografic și un altul despre graiul din această regiune (printre primele în lingvistica românească). Pasionat de problemele școlii, **P.** a avut și bogate preocupări didactice. A realizat o selecție de scrieri literare clasice și contemporane în *Antologie română pentru uzul școlilor secundare* (1885), împreună cu Ioan Paul a alcătuit o *Carte de cetire* (I-II, 1897), iar în 1887 a îngrijit o ediție a poeziilor lui Costache Conachi.

SCRIERI: *Poezii*, îngr. și pref. Mircea Popa, Oradea, 1998. **Culegeri:** *Balade populare române*, Iași, 1870; *Codreana Sânziana*, Brașov, 1895; *Literatură și limbă populară*, îngr. și introd. Vasile Netea, București, 1967. **Ediții:** Costache Conachi, *Poezii*, pref. Caterina Vogoride-Konaki, introd. Em. Vogoride-Konaki, Iași, 1887.

Repere bibliografice: Caragiale, *Opere*, IV, 417-421; Panu, *Junimea* (1943), I, 353, II, 82-83; Const. Pavel, *Miron Pompiliu*, Beiuș, 1930; Lovinescu, *Scrieri*, II, 15-20; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 380-382, *Ist. lit.*

(1982), 438-439; *Miron Pompiliu*, Oradea, 1968; *Ist. lit.*, III, 59-60, 875-880; Virgiliu Ene, *Folcloriști români*, Timișoara, 1977, 83-95; Iordan Datcu, Sabina Cornelia Stroescu, *Dicționarul folcloriștilor*, pref. Ovidiu Bârlea, București, 1979, 348-349; *Dicț. lit.* 1900, 688-689; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 156-157; Liviu Papuc, *Revenirea lui Miron Pompiliu*, CL, 1999, 9; *Dicț. scriit. rom.*, III, 779-780. D.M.

PONI, Ioan (8.VIII.1819, Roman - 6.XI.1853, Iași), autor de versuri și traducător. Este fiul Ecaterinei (n. Buhlea) și al lui Constantin Ponici. Învață la Roman, urmând apoi cursurile Academiei Mihăilene și ale Conservatorului Filarmonic-Dramatic din Iași. În stagiunea 1839-1840 se angajează în trupa condusă de Costache Caragiali, iar ulterior, remarcat de Matei Millo, intră la școala de declamație inițiată de acesta. În anii 1844-1846 evoluează pe scena Teatrului de Varietăți din Iași, iar între 1846 și 1853 apare în spectacolele date de Teatrul cel Mare din Copou. Întors din străinătate, unde fusese la studii, va lua parte la pregătirea revoluției de la 1848. După înfrângerea mișcării, P., membru al Asociației patriotice, este închis. Și până atunci, fiind considerat un personaj incomod, chiar primejdios pentru stăpânire, mai suportase câteva arestări. Va mai juca la București, în reprezentații ale trupei lui Costache Caragiali (1850), precum și la Teatrul cel Mare (1853). După plecarea lui Matei Millo la București, în stagiunea 1852-1853 preia, secondându-l pe Neculai Luchian, conducerea teatrului ieșean. O soră, Anica, era și ea actriță, iar alta, Zamfira, va fi mama savantului Petru Poni.

P., care debutează pe scenă în 1839, a fost un remarcabil actor de tragedie, ilustrându-se în interpretarea unor eroi romantici, cât și în dificile roluri de compoziție. A publicat și versuri, originale și traduceri (din Adèle Hommaire de Hell), în foile vremii („Spicuitorul moldo-român”, „Albina românească”, „Zimbrul”, „Almanah de petrecere pentru moldo-români”, „Almanah pentru români”). În stihuirile lui de factură mediativă, autorul pare tentat de lirica de idei, muncit de întrebări nebuloase asupra veșniciei timpului și a misterului vieții („ascunsul firii”). Altă preferință, care îi vine din experiența de om de teatru, este aceea pentru monologul dramatic în versuri. A tradus, din franțuzește, poezii și piese de teatru (Philippe Dumanoir, D'Ennery, Joseph Bouchardy).

Repere bibliografice: Massoff, *Teatr. rom.*, I, 364-365; Brădăteanu, *Istoria*, I, 175-176; Olga Flegont, *Ioan Poni*, SCIA, teatru-muzică-cinematografie, 1968, 1; Trifu, *Cronica*, 242-244; Virgil Brădăteanu, *Profiluri. Mari actori români*, I, București, 1973, 62-73; *Dicț. lit.* 1900, 689-690. F.F.

PONOMARI, Fiodor (20.III.1919, Goian-Transnistria - 6.VI.1968, Chișinău), poet și prozator. Este fiul lui Miron Ponomari. A studiat matematica la Institutul Pedagogic „T.G. Șevcenko” din Tiraspol (1934-1939). Versuri i-au apărut mai întâi în gazeta „Moldova socialistă”. Debutează editorial în 1940, cu poemul de inspirație folclorică *Cucoana și argatul*. În poemul *Prietenie* (1948) și în versurile din culegerile *Bastina norocului* (1954), *Pe fâgașul vieții* (1959), *Luceferii pământului* (1962) ș.a. se află mai toate rețetele ideologice ale momentului,

autorul prezentând prozaic, dar mai cu seamă denaturat, realitatea. Se întâlnesc printre scrierile sale și unele poezii de o emotivitate căreia nu îi poate fi pusă la îndoială sinceritatea. Proza - culegerile de schițe și povestiri *Pământ reinnoit* (1953), *La umbra nucului bătrân* (1956) ș.a. - are, de asemenea, un caracter minor publicistic, vehiculând clișee și lozinci caracteristice epocii.

SCRIERI: *Cucoana și argatul*, Tiraspol, 1940; *Prietenie*, Chișinău, 1948; *Pământ reinnoit*, Chișinău, 1953; *Răspuns fiicei*, Chișinău, 1953; *Bastina norocului*, Chișinău, 1954; *La umbra nucului bătrân*, Chișinău, 1956; *Pe fâgașul vieții*, Chișinău, 1959; *Floarea satului*, Chișinău, 1960; *Luceferii pământului*, Chișinău, 1962; *Pagini alese*, pref. Petru Zadnipru, Chișinău, 1970; *Poezii*, Chișinău, 1986.

Repere bibliografice: Vasile Coroban, *Profiluri literare*, Chișinău, 1972, 471-475. V.C.

PONTICE, revistă apărută la Constanța, lunar, din ianuarie 1939 până în august 1940. Proprietar este Aurel Vulpe, iar ca redactor răspunzător figurează George Duma, colectivul redacțional schimbându-se pe parcurs. În editorialul-program, intitulat *Sub două îndemnuri*, se arată: „S-au strâns, prin urmare, laolaltă, toți cei d-aci, care s-au manifestat pe terenul istoric, arheologic, artistic în general, și au fundat «Ponticele», în amintirea celui dintâi poet care a trăit, a visat și s-a stins pe țărmlul mării noastre”. Sunt publicate versuri de Al.T. Stamatiad, George Gregorian, N.I. Herescu, Ion Minulescu, Radu Gyr, Virgil Carianopol, Ion Pillat, Alexandru Gherghel, Al. Șteflea ș.a., fragmentele de proză avându-i ca autori pe Valerian Petrescu, G.M. Vlădescu, Al. Lascarov-Moldovanu, George Acșinteanu. În numărul 2/1939 K.H. Zambaccian publică esul *Un pictor pornit din Constanța: Marius Bunescu*, în timp ce Radu D. Rosetti e prezent cu un *Fragment autobiografic* (8-9/1939), evocând anii în care a funcționat ca procuror la Constanța. Studii temeinice de istorie și arheologie semnează Radu Vulpe, Pericle Papahagi, C. Florian, Gr. Florescu. Numărul 6-7/1939 este dedicat lui Mihai Eminescu, conținând articole semnate de N. Iorga, Elena Văcărescu, Valerian Petrescu, Grigore Trancu-Iași. Secțiunea de traduceri este ilustrată de transpunerile lui Pimen Constantinescu (din Giacomo Leopardi) și Al.T. Stamatiad (din lirica japoneză). La „Cronica literară” sunt recenzate cărți de Șerban Cioculescu, Dimitrie Olariu, Octavian C. Tăslăuanu, Gheorghe A. Cuza. Prin ținuta grafică și valoarea colaboratorilor P. se impune ca o revistă provincială meritorie. I.R.

POP, Anamaria (7.IV.1952, Turda), poetă și traducătoare. Este fiica Ilenei Pop (n. Bőjtthe), învățătoare, și a lui Gheorghe Pop, profesor. Gimnaziul și liceul le-a făcut la Turda, absolvind apoi Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București (1979). Lucrează ca ziaristă la „Cronica sătmăreană” din Satu Mare, apoi la „Gazeta de Nord”, din 1991 fiind manager la o agenție de publicitate, ulterior realizator de programe la Radio Transilvania (1996), consultant pentru programe Phare al Comisiei Europene (1996-1998), director al Centrului Cultural al României la Budapesta (din 1999).

Debutază cu poezie în „Tribuna” (1968), iar editorial în 1972, cu volumul *Castelul din siclame albe*, însoțit de o recomandare a lui Victor Eftimiu. Colaborează la „Tribuna”, „Steaua”, „România literară”, „Viața românească”, „Lucașfăruș”, „Amfiteatru” ș.a. Activă traducătoare din limba maghiară, P. obține premiile „Füst Milan” și „Déry Tibor”.

Discursul liric se circumscrie la P. unui ceremonial tragic al cuvântului care ființează sub semnul unei crispări interioare: „De atâtea cântece / s-a vestejit iarba din mine, / apele au miros de sărut putred” (*Schimbare*). Poeta simte apăsarea timpului bântuit de războaie și cataclisme (seceta planetei, bolile, stresul cotidian etc.) și preconizează o nouă renaștere prin regăsirea ritmurilor naturii („sub pleoapa pădurii / se naște inorogul”). Purificarea se poate face și prin dragoste, prin întoarcerea la marile resurse și candori ale copilăriei. De unde, și evocarea unei mitologii a familiei, prezentă foarte des, ca punct de referință într-un ritual ce instituie un dialog cu ființele protectoare. Poezia sa preferă verslibrismul, ocolind muzicalitatea și cantabilitatea versului tradițional. Apelul la simboluri, la discursul parabolic este frecvent, P. situându-se consecvent de partea unui optzecism temperat, chiar dacă un anumit localism sui-generis transpare uneori în țesătura lirică – „amintirea Ardealului mă doare” (*Poem pentru o biografie*) – sau dacă face trimiteri la istorie – „Decebal mă strângea la piept / trec în împărăția istoriei” (*Esență, Mit*) etc. O senzualitate difuză se insinuează prin retortele cerebralității, configurând o imagistică mitologic-bucolică sau naturist virginală, din care nu lipsesc fantasticul domestic, inserția livrescă sau pirueta ironic-spirituală: „Hai să ne plictisim împreună, / dar nu oricum... / este foarte important cum folosești / elementul candoare / doar știi / reginele își iubesc supușii... / până atunci, / eu voi privi șoseaua / îmbătând pionul cu o aducere aminte / tu nu uita, / dă-i calului să mănânce / un pumn de cuvinte” (*Poem de plictiseală*). Gravitatea reflexivă își caută o expresie directă, concentrată, fie ea una abstractizantă, nu lipsită de obscurizări artificiale, de complicata aventură a simulării. O opțiune mai clară pentru autoreferențialitate, mergând spre tehnicile intertextuale, spre disoluția limbajului se poate detecta în *Pasul corbilor* (1980), *Coridă* (1983) și *Trăgătorul la țință* (1999), unde încărcătura de modernitate e mult mai vizibilă. O subtilă critică a realităților unui timp tiranic, cel al „epocii socialiste”, se instituie aici printr-o lucidă și ironică prospectare a derizoriului vieții colective, din care se evadează prin ironie și badinaj, prin apel la spectacolul cu măști, la ipostaza de saltimbanc și arlechin, la demistificarea stereotipurilor și anomaliilor vieții (*Poem pentru ultima reprezentare, Poem pentru gardienii de suflet*). Între cerebralitate și senzualism, trăirea este la P. perpetuă alternanță.

SCRIERI: *Castelul din siclame albe*, pref. Victor Eftimiu, București, 1972; *Pasul corbilor*, București, 1980; *Coridă*, București, 1983; *Trăgătorul la țință*, Pitești, 1999. **TRADUCERI:** Hervay Gizella, *Amprente*, pref. Ana Blandiana, București, 1988; Esterházy Péter, *Verbele auxiliare ale inimii*, postfață Mircea Nedelciu, Iași, 1997; *O femeie*, București, 2002; Göncz Árpád, *Moștenirea*, Cluj-Napoca, 1998; Kukorelly Endre, *Malul-Memoria*, Budapesta, 1999; Szöcs Géza, *Rănită, sepia*, București, 1999; Bitó Lázló, *Cheile râului. Aoraam și Isac*, București, 2001; Nadar Péter, *Sfârșitul unui roman de familie*, Iași, 2001; Szabó Magda, *Abigél*, Iași, 2003.

Reper bibliografice: Daniel Dimitriu, „*Castelul din siclame albe*”, CL, 1972, 21; Mihai Minculescu, „*Castelul din siclame albe*”, RL, 1972, 43; Alexandru Lungu, *În căutarea cuvintelor*, VR, 1973, 3; Al. Pintescu, *Între mitizare și ironie*, VR, 1984, 4; Constantin Olariu, *Esterházy Péter, Verbele auxiliare ale inimii*, RL, 1998, 10; Annemarie Sorescu, *Trăgătorul la țință*, O, 2000, 8. M.Pp.

POP, Augustin (13.IX.1952, Panticeu, j. Cluj – 6.II.1998, Cluj-Napoca), poet. Este fiul Dochiței (n. Ochiș) și al lui Augustin Pop. A studiat la Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, secția română-italiană (1972–1976) și a urmat trei ani cursurile Facultății de Filosofie a Universității din București (1976–1979). A funcționat ca profesor de limba și literatura română la o școală din Huedin (1976–1980), apoi a lucrat în calitate de cercetător științific la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” din Cluj-Napoca. În 1993–1994 a beneficiat de o bursă la Universitatea Catholică din Milano pentru pregătirea unei teze de doctorat despre poezia lui Umberto Saba. Participă la evenimentele din 21–22 decembrie 1989 de la Cluj, citind mulțimii poezii din ciclul *Libertățile dictatoriale*, scrise în 1985. Primele încercări poetice îi apar în revista „Zorile” a Liceului „Gh. Barițiu” din Cluj, debutul propriu-zis având loc în 1974, la revista „Echinoc”, al cărei redactor a și fost între 1974 și 1976. A mai colaborat la „Steaua”, „Vatra”, „Amfiteatru”, „Familia”, „România literară”, „Lucașfăruș”, „Tribuna”, „Apostrof”, „Tomis”, „Astra”, „Argeș”, „Calende”, „Poesis”, „Contrapunct” ș.a. În 1990 a scos, împreună cu un grup de tineri scriitori din Cluj-Napoca, publicația „Graffiti”.

Deși cronologic face parte din generația optzecistă, în momentul debutului P. nu îi împărtășea poetica. Cu excepția ciclului final, unde se întrezărea o viitoare schimbare de atitudine, primul său volum, *Ceea ce fulgerul amână*, tipărit în 1981, este expresia unui lirism singular în epocă. Spre deosebire de majoritatea tinerilor poeți care practicau stăruitor personalizarea discursului, implicarea în cotidian, ironia și autoironia ori jocurile textuale, autorul apare mai degrabă ca un ermetic care, respingând provocările realității, se dedă la o tainică *ars combinatoria*. Meticulos elaborate, mizând pe sugestie și pe forța de iradiere a unor simboluri care revin, caligrafiate cu rafinament, poemele iau nu o dată aspectul unor ceremonii de metaforizare a limbajului. Gestul liric este aici mai mult învăluit decât dezvăluit și solicită un anume efort de decriptare. P. a lăsat însă destul de repede în urmă această fază, iar a doua carte, *Apropierea* (1990; Premiul revistei „Poesis”), aduce o radicală modificare de viziune și stil. Poetul ermetic și estetizant dinainte iese din labirintul imaginarului pur pentru a pătrunde în acela al realității. Acum poemele refuză aproape programatic să fie altceva decât stenograme ale clipei sau ale zilei, scurte dări de seamă biografice, glose pe marginea vieții din jur și a propriilor trăiri. Ele se hrănesc dintr-un acut sentiment al derizoriului existențial, dar și dintr-o atitudine radicală în fața răului social și politic. Astfel, textele din ciclul *Libertățile dictatoriale*, scrise în perioada ceaușismului agresiv, exprimă laconic și percutant oprimarea ființei în universul totalitar, ale cărui mecanisme s-au infiltrat

malefic în conștiințe. Aici tonul devine parodic, demistificator, poetul dând în vileag absurdul totalitarismului prin mimarea logicii strâmbe și a limbajului plin de clișee al acestuia. Uneori demistificarea, mai puțin apăsată, e cu bătaie mai lungă, așa cum se întâmplă în parabolele ironic-meditative prezente mai cu seamă în ultima parte a cărții și care, precum poemul *Zeul din mașinărie*, dovedesc nu numai ingeniozitate, ci și profunzime. O parte din versurile lui P. sunt traduse în limbile italiană, germană, franceză, engleză, fiind incluse în numeroase antologii. Îngrijește și prefațează o ediție din poezia lui Al. Macedonski (1981) și participă la elaborarea unor lucrări colective: *Dicționarul cronologic al romanului românesc*, *Dicționarul romanului tradus*, *Dicționarul general al literaturii române*.

SCRIERI: *Ceea ce fulgerul amână*, pref. Marian Papahagi, Cluj-Napoca, 1981; *Apropierea*, Cluj-Napoca, 1990; *Umbra libelulei*, Cluj-Napoca, 1993; *Jocul cu clipa*, Cluj-Napoca, 1995; *Televizorul de la Cluj*, îngr. Rodica Marian și Ștefan Borbély, Pitești, 2000. **Ediții:** Al. Macedonski, *Poezii*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1981.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Trei debuturi*, RL, 1982, 15; Poantă, *Radiografii*, II, 127-129; Lucian Alexiu, *Literatura de sertar*, O, 1990, 39; Diana Adamek, *Salt în inima lucrurilor*, TR, 1990, 40; Țeposu, *Istoria*, 73; Perian, *Scritori*, 106-114; Borbély, *Xenograme*, 109-112; Poantă, *Dict. poeți*, 157-158; Milea, *Sub semnul*, 129-132; Grigurcu, *Poezie*, II, 250-252; *Dict. scriit. rom.*, III, 780-781; Popa, *Ist. lit.*, II, 632-633. I.M.

POP, Augustin Z. N. (30.VIII.1910, București - 1.IV.1988, București), istoric literar. Este fiul Floarei (n. Marinescu) și al lui Zamfir Pop, preot. Învață la București, unde se înscrie la cursurile Facultății de Litere și Filosofie, obținând licența în 1931. Profesează până în 1953 în sistemul preuniversitar, iar din 1955 este angajat patru ani cercetător principal la Biblioteca Academiei Române. Ulterior își începe cariera universitară, ajungând profesor și îndeplinind, la Institutul Pedagogic din Pitești, funcția de decan al Facultății de Filologie (1966-1968) și pe aceea de rector (1968-1971). Își susține în 1968 teza de doctorat la Universitatea din Cluj, iar în 1970 primește și titlul de doctor docent. Debutează în 1929 la revista „Sepia” și colaborează de-a lungul anilor la „Convorbiri literare”, „Viața românească”, „Luceafărul”, „România literară”, „Biserica Ortodoxă Română”, „Tomis”, „Transilvania”, „Ramuri” ș.a. A semnat și A. Pop, Augustin Pop, Aug. Pop, Olga Profir, Antioh Profir, Elsa Brețeanu.

Primele lucrări ale lui P. sunt contribuții documentare la biografia mitropolitului Varlaam, cuprinse în *Neamul mitropolitului cărturar Varlaam al Moldovei* (1938) și în *Biografia mitropolitului cărturar Varlaam al Moldovei* (1940). Se adaugă un volum de studii din 1943, intitulat *Glosări la opera mitropolitului Dosoftei*, și, din domeniul asupra căruia se va concentra ulterior, câteva cercetări privitoare la biografia lui Mihai Eminescu. Se remarcă de pe acum importanța dată surselor documentare, meticulozitatea cercetărilor în arhive, efortul de reconstituire a biografiilor, problematizarea unor aspecte mai puțin dezbătute. De pildă, în cartea despre opera lui Dosoftei, parcurgând, în capitolul *Psalmi și psaltiri versificate în Europa*, întreaga tradiție a speciei lirice de până la transpunerea

mitropolitului, autorul consideră că principala cauză a lipsei de interes pentru versificări de acest gen în aria de cult ortodoxă o constituie slaba cuprindere a psalmilor în ritualul sacru (cele câteva inițiative din Transilvania, înregistrate după 1673, apar sub influență calvină). Aceeași metodă, privilegiind informația documentară, stă la baza întregii activități a lui P., ce reunește lucrări de istorie literară centrate în jurul controverselor din biografia lui Mihai Eminescu, cum sunt *Contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu* (1962), *Mărturia. Eminescu - Veronica Micle* (1967), *Noi contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu* (1969), *Întregiri documentare la biografia lui Eminescu* (1983), *Caleidoscop eminescian* (1987), ori cercetări largind considerabil sfera tematică a preocupărilor, de pildă prin studiile despre mai mulți scriitori pașoptiști: *Catalogul corespondenței lui Mihail Kogălniceanu* (1960), *Contribuții la biografia lui Bălcescu* (1963), *Câteva contribuții documentare la opera și biografia lui Costache Negruzzi* („Limbă și literatură”, 1969), *Întregiri la biografia lui I. Eliade Rădulescu* (1972) ș.a. De asemenea, o parte semnificativă a contribuțiilor publicate în reviste alcătuiește substanța cărților *Din istoria culturii argeșene* (1965), *Mărturia documentelor de la vechile tiparnițe românești la Nicolae Labiș* (1985). Altă lucrare, *Ovid Densusianu. Fișier* (1973), cuprinde imagini ale manuscriselor, note bibliografice, fotografii din arhiva personală a filologului român, reproduceri după coperta celor dintâi ediții ș.a. Dacă rigoarea selecției și autenticitatea surselor utilizate nu pot fi puse la îndoială în scrierile lui P., conștiințiozitatea istoricului literar fiind împinsă către limita ultimelor detalii, interpretarea pe care o dă unor situații permite întrezărirea

compromisurilor față de perspectiva istoriografică oficială. Cel mai relevant este felul excesiv în care documentele existente sunt „citate” pentru a demonstra că Eminescu purta o mare prietenie „clasei țărănești” și că se îndrăgostise de Veronica Micle tocmai pentru că aceasta provenea dintr-un „mediu muncitoresc” etc. Simulând obiectivitatea și combătând atât „romanțările” unor autori ca N. V. Baboianu și Octav Minar, autori ai „cărților de succes facil”, unde poeta era prezentată ca „frivolă și cauza calamităților din existența lui Eminescu”, cât și pe „apologetii de ocazie”, care o transformaseră într-o „poetă de forță și o sfântă”, comentatorul insistă asupra originii proletare, a „îngustărilor materiale” și a „sărăciei din anii copilăriei”, considerate elemente determinante în consolidarea prieteniei cu „antiromanticul umanist” Eminescu. Dincolo de aceste „accidente”, atât de distonante încât își învederează fără dubiu statutul de inserții conjuncturale, ansamblul cercetărilor lui P. furnizează un vast material informativ, biografic și bibliografic, punând în valoare strădaniile acestui cărturar de a completa episoade lacunare din istoria literaturii române cu date obținute în urma parcurgerii fondurilor documentare mai puțin accesibile ori ignorate de antecesorii.

SCRIERI: *Neamul mitropolitului cărturar Varlaam al Moldovei*, București, 1938; *Contribuții eminesciene*, I-II, București, 1938-1940; *Biografia mitropolitului cărturar Varlaam al Moldovei*, București, 1940; *Glosări la opera mitropolitului Dosoftei*, Cernăuți, 1943; G.T. Kirileanu, București, 1956; *Catalogul corespondenței lui Mihail Kogălniceanu*, București, 1960; *Contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu*, București, 1962; *Contribuții la biografia lui Bălcescu*, București, 1963; *Din istoria culturii argeșene*, Pitești, 1965; *Mărturii. Eminescu - Veronica Micle*, București, 1967; *Liviu Rebreanu*, București, 1967; *Noi contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu*, București, 1969; *Scriitorii argeșeni și copiii*, Pitești, 1970; *Întregiri la biografia lui I. Eliade Rădulescu*, București, 1972; *Ovid Densusianu. Fișier*, Deva, 1973; *Pe urmele lui Mihai Eminescu...*, București, 1978; *Pe urmele lui Mihail Kogălniceanu...*, București, 1979; *Pe urmele Veronicăi Micle...*, București, 1981; *Întregiri documentare la biografia lui Eminescu*, București, 1983; *Mărturia documentelor de la vechile tiparnițe românești la Nicolae Labiș*, București, 1985; *Caleidoscop eminescian*, București, 1987. **Ediții:** Mihail Kogălniceanu, *Scrisori. Note de călătorie*, București, 1967 (în colaborare cu Dan Simonescu); Veronica Micle, *Poezii*, pref. edit., București, 1969, *Corespondență*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1979; Ion Popescu-Piscu, *Viața mea, aceasta*, pref. edit., București, 1979.

Repere bibliografice: Șerban Cioculescu, *Veronica Micle și „a doua vedere”*, GL, 1967, 46; D. Șoitu, „Mărturii. Eminescu - Veronica Micle”, IL, 1967, 12; Al. Piru, „Mărturii. Eminescu - Veronica Micle”, LCF, 1968, 13; Ioan Adam, „Noi contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu”, „Scânțea”, 1969, 8258; Mircea Beșteliu, „Noi contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu”, R, 1969, 11; George Firănescu, *Contribuții documentare (vechi și noi) la biografia lui Mihai Eminescu*, TMS, 1969, 11; Marin Bucur, „Noi contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu”, VR, 1970, 1; George Gibescu, „Mărturii. Eminescu - Veronica Micle”, R, 1970, 2; Piru, *Varia*, I, 164-170; Cioculescu, *Itinerar*, I, 125-128; Bucur, *Istoriografia*, 402-403; Viorel Horj, „Pe urmele lui Mihai Eminescu...”, F, 1978, 6; Vasile Mihăescu, „Pe urmele lui Mihai Eminescu...”, CL, 1978, 8; Eugen Dorcescu, „Pe urmele lui Mihai Eminescu...”, O, 1978, 46; Dan Mutașcu, *Portret itinerant*, SPM, 1978, 386; Marius Pop, „Pe urmele lui Mihai Eminescu...”, T, 1979, 2; Șerban Cioculescu, *Cum edităm?*, LCF, 1979, 16; Șerban Cioculescu, Veronica Micle, „Corespondență”, RL, 1979, 16; Ion Buzăși, Veronica

Micle, „Corespondență”, T, 1979, 4; Olimpia Berca, „Pe urmele lui Mihail Kogălniceanu...”, O, 1980, 26; George Chirilă, „Pe urmele lui Mihail Kogălniceanu...”, CNT, 1980, 36; Crăciun Parasca, „Pe urmele lui Mihail Kogălniceanu...”, F, 1980, 6; Dumitru Ignat, „Eminescologul e un devotat creației eminesciene”, ATN, 1986, 1; M. N. Rusu, „Caleidoscop eminescian”, SPM, 1987, 865; N. Mihăescu, *Cu privire la Eminescu*, SPM, 1987, 871; Al. Raicu, *Popas sentimental*, CNT, 1987, 3; *Dict. scrit. rom.*, III, 782-783; Popa, *Ist. lit.*, II, 1092. C.M.B.

POP, Dumitru (18.III.1927, Băsești, j. Maramureș), folclorist și etnolog. Este fiul Anei (n. Vălean) și al lui Alexandru Pop, țărani. Face școala elementară și începe liceul în localitatea natală, apoi învață la Iași (1939-1945) și Carei (1945-1947). Își dă licența în limba și literatura română la Cluj (1951), iar doctoratul în științe filologice (1969) la Universitatea din București, cu teza *Folcloristica Maramureșului*. Își începe cariera universitară ca asistent (1951), fiind apoi lector (1952), conferențiar (1962), profesor (1970), iar din 1992 profesor consultant la Catedra de literatură comparată și teoria literaturii a Facultății de Filologie (Litere) de la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. Concomitent este cercetător științific principal (1957-1959), apoi conducător al Secției din Cluj a Institutului de Folclor al Academiei Române (1966-1969), decan al Facultății de Filologie (1968-1976), director al Institutului de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” (1974-1976). A funcționat ca lector, în 1964, la Universitatea din Montpellier (Franța). Colaborează la „Anuarul Arhivei de Folclor” (serie nouă), „Anuarul Muzeului Etnografic al

Transilvaniei", „Cronica", „Demos" (Berlin), „Dacoromania" (Germania), „Etnographia" (Ungaria), „Familia", „Folclor literar", „Limbă și literatură", „Marisia", „Revista de etnografie și folclor", „Steaua", „Studii și comunicări de etnologie", „Studia Universitatis «Babeș-Bolyai"», „Tribuna" ș. a.

Activitatea de folclorist și etnolog a lui P. este bogată, privind majoritatea aspectelor culturii populare. Ea poate fi compartimentată în mai multe secțiuni, între care teoria generală a folclorului, metodologia cercetării, categorii și motive folclorice, istoria folcloristicii, relația literatură orală – literatură scrisă etc. Câteva contribuții de istorie literară și culturală întregesc profilul cărturarului și dau o imagine mai exactă a multitudinii preocupărilor sale. El este mai întâi un pasionat și competent culegător de folclor. Din cele câteva mii de piese colecționate în diferite zone etnofolclorice (Câmpia Transilvaniei, Codru, Bihor, Lăpuș, Năsăud), a publicat o parte în volume colective – *Poezii populare din Sălaj*, *Poezii populare din Lăpuș*, incluse în *Folclor din Transilvania* (I, 1962) – ori de sine stătătoare – *Folclor din Bihor* (1969) și *Folclor din zona Codrului* (1978). Culegerile se remarcă prin acuratețe, prin respectarea riguroasă a metodelor de înregistrare și a criteriilor de selecție a textelor. „Am eliminat tot ceea ce părea deficitar sub raportul autenticității, toate textele care purtau semnele imixtiunii culegătorului", notează cercetătorul în prefața la *Folclor din Bihor*. Criteriile estetice și documentare sunt cele care decid în principal antologarea materialelor. Ambele criterii sunt subordonate principiului reprezentativității, astfel încât textele oferă de regulă o imagine reală a repertoriului folcloric din zonele investigate, cu o atenție sporită acordată variantelor, importante pentru sesizarea procesualității în folclor. O pondere însemnată o au aici textele legate de obiceiuri. Studiile care precedă culegerile se definesc ca niște micromonografii etnofolclorice informate și atent concepute, capabile să rețină specificul zonei și să îi fixeze locul în contextul creației populare. *Folcloristica Maramureșului* (1971) este primul studiu de anvergură al lui P., *Folclor literar românesc* (I, 1957) fiind doar un text de curs. În cele două secțiuni ale studiului sunt trecute în revistă preocupările pentru folclorul maramureșean (culegeri, deschideri teoretice și metodologice, direcții, etape) și se ordonează texte din reviste și ziare mai puțin accesibile cititorului de azi. Lucrarea este o contribuție la istoria folcloristicii, autorul considerând că asemenea cercetări sunt necesare în vederea realizării unei sinteze. *Obiceiuri agrare în tradiția populară românească* (1989) înmănunchează câteva studii distincte: *Între obiceiurile calendaristice și cele legate de vârstele omului*, *Plugușorul – sinteză folclorică românească*, *Paparuda*, *Caloianul*, *Drăgaica*, *Imagini de colindă în cântecul ceremonial de seceră*. Pe lângă obiectivele strict științifice, cercetătorul își propune să demonstreze, prin intermediul riturilor analizate, vechimea agriculturii ca ocupație principală la români, permanența satului românesc, ambele înțelese ca semne ale continuității etnice. Fiecare text reprezintă o contribuție densă la elucidarea unor fenomene etnoculturale. Întemeindu-se pe o bibliografie solidă, pe un bogat corpus de variante, pe informații și documente de teren semnificative, autorul precedează la examinarea minuțioasă a faptelor supuse observației.

Intenția sa este de a propune puncte de vedere noi, bazate pe o recitare a realității folclorice, diferită de cea a cercetării anterioare. În cazul Drăgaicei, P. realizează prima încercare de monografiere a obiceiului din literatura românească de specialitate. Cât privește metoda utilizată, el este interesat de originile, de „formele primare", de geneza fenomenelor abordate. Acestea sunt raportate la alte rituri arhaice, la nivelul de mentalitate care le-a generat. Sunt urmărite stadiile de evoluție a ritului ori a întregului obicei, seriile tipologice, recuzita rituală, textele poetice de ilustrare, mutațiile intervenite în mentalul colectivităților tradiționale. Nu lipsește nici perspectiva comparativă, mai cu seamă contextul sud-est european, pentru a semnala elementele de poligeneză ori de conculturație. Și studiile rămase în periodice se caracterizează printr-o paletă tematică amplă, evidențiind varietatea preocupărilor lui P. În unele dintre acestea, autorul discută chestiuni esențiale ale culturii și literaturii noastre orale, venind cu perspective interpretative interesante.

SCRIERI: *Folclor literar românesc*, I, Cluj, 1957; *Folcloristica Maramureșului*, București, 1971; *Obiceiuri agrare în tradiția populară românească*, Cluj-Napoca, 1989; *Studii de istoria folcloristicii românești*, Baia Mare, 1997; *Cercetări de folclor românesc*, Cluj-Napoca, 1998; *Universul culturii tradiționale și promovarea lui în cultura și viața contemporană*, Cluj-Napoca, 2003. **Culegeri:** *Poezii populare în Sălaj*, *Poezii populare din Lăpuș*, în *Folclor din Transilvania*, I, București, 1962, 155–218, 443–470; *Folclor din Bihor*, Oradea, 1969; *Folclor din zona Codrului*, Baia Mare, 1978; *Folclor din Crișana și Banat de la începutul secolului XX*, introd. edit., postfață Georgeta Corniță, Baia Mare, 1998.

Repere bibliografice: Ion Talos, „*Folclor din Bihor*", „*Jahrbuch für Volksliedforschung*" (Freiburg), 1970, 119–120; Ion Șeuleanu, „*Folcloristica Maramureșului*", TR, 1971, 4; Vasile Adăscăliței, „*Folcloristica Maramureșului*", CL, 1971, 5; Ion Chiș Șter, „*Folclor din zona Codrului*", AAF, 1980, 214–216; Paul H. Stahl, „*Obiceiuri agrare în tradiția populară românească*", „*Études et documents balkaniques et méditerranéens*", 1989, 14; Mihai Coman, *Transformările „formelor simple"*, RL, 1990, 19; Datcu, *Dict. etnolog.*, II, 158–161. I.Ș.

POP, Grigore Traian (4.XI.1939, Șieu-Odorhei, j. Bistrița-Năsăud), eseist. Urmează liceul la Năsăud, își ia bacalaureatul la Bistrița și devine student la Facultatea de Istorie și Filosofie a Universității din Cluj (1958–1963). Funcționează ca profesor la Institutul Pedagogic din Craiova și, tot aici, la Școala Specială, apoi ca redactor la revista „*Ramuri*", la „*Scânteia tineretului*" și la „*Româniafilm*". După 1989 a condus scurt timp ziarul „*Dimineața*". Este director al Editurii Eurasia. Debutează în 1962, la „*Tribuna*", cu versuri. Colaborează la majoritatea revistelor de cultură cu studii și eseuri de filosofie, istorie literară și mai rar cu critică. Din 1967 publică în „*Ramuri*" un *Dicționar de filosofie românească*, unde scriitorii ca Emil Cioran, Mircea Eliade, Constantin Noica, Nae Ionescu sunt prezentați altfel decât în spiritul dogmatismului marxist. În 2003 inaugurează în „*Caiete critice*" un serial intitulat *O mie de poeți postdecembriști*.

Deși are formație de filosof și istoric, P. este cunoscut și pentru spiritul său de polemist, manifestat în revista „*Literatorul*", sau în ipostaza de critic literar, ilustrată în suplimentul literar-artistic „*Ecart*" și în „*Caiete critice*". În 1998 publică o

carte despre generația '30, *Mircea Eliade și Nobelul interzis*, unde vehiculează teoria că, deși Eliade era cea mai îndreptățită personalitate postbelică pentru a obține în anii '80 prestigioasa distincție, în acel moment s-a declanșat o adevărată campanie de culise împotriva sa. Acuzat pentru mai vechiul său „legionarism”, Eliade ajunge victima unei orchestrații nedrepte din umbră și a unor ciudate manipulări, fiind boicotat din cursa spre Nobel, ca și personajul său din *Nouăsprezece trandafiri*, care devine implicit un text al anamnezei. În cele două volume din lucrarea bibliografică *Reviste de filosofie și sociologie* (1979–1983) P. realizează o panoramă a publicisticii filosofice românești de la origini până în 1947, iar în ediția Titu Maiorescu, *Prelegeri de filosofie* (1980), alcătuită în colaborare cu Alexandru Surdu, scoate la lumină cursurile ținute de mentorul junimist la Universitatea din București între 1883 și 1905. În *Lecturi filosofice* (1991) sunt adunate studii și eseuri mai ales despre scriitorii filosofi: Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Pius Servien, Mircea Eliade. *Garda, Căpitanul și Arhanghelul din cer* (I–III, 1995–1996) și *Mișcarea legionară – idealul izbăvirii și realitatea dezastrului* (1999) se doresc o istorie completă a mișcării legionare, autorul fiind preocupat, ca istoric, de un fenomen interbelic pe care îl stăpânește bine. *Crima din templul de jad* (1996) este, în aparență, un roman polițist, dar implică și o parabolă postmodernistă.

SCRIERI: *Reviste de filosofie și sociologie*, I–II, București, 1979–1983; *Lecturi filosofice*, Craiova, 1991; *Crima din templul de jad*, București, 1996; *Mircea Eliade și Nobelul interzis*, București, 1998; *Puși contra Dumitru Dimulescu*, București, 2001. **EDIȚII:** Titu Maiorescu, *Prelegeri de filosofie*, pref. edit., Craiova, 1980 (în colaborare cu Alexandru Surdu); Pius Servien, *Introducere la un mod de a fi*, introd. edit., Craiova, 1987.

Repere bibliografice: Alexandru George, *Necesitatea disocierii*, LCF, 1995, 27; Geo Vasile, *Viața și ficțiunile lui Mircea Eliade într-o interpretare inedită*, LCF, 1998, 29; Liviu Grăsoiu, *Primele exegeze*, CL, 2003, 5. A.M.

POP, Ioan Es. (27.III.1958, Vărai, j. Maramureș), poet. Este fiul Victoriei (n. Ciocian) și al lui Simion Pop, diacon. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității din Baia Mare, secția română-engleză. Participă la reuniunile cenaclului din jurul revistei studențești „Nord”, al cărei redactor-șef este între 1981 și 1983, și, sporadic, la ședințele cenaclului Universitas din București. A funcționat multă vreme ca profesor de limba română la leud (Maramureș). În 1989 pleacă la București, unde lucrează pentru câteva luni la Casa Poporului, ulterior fiind angajat la „Lucașfăru”, întâi corector, apoi redactor și secretar-general de redacție. După 1989 va fi jurnalist la „Cotidianul”, editor executiv la „PRO TV Magazin”, editor al „Ziarului de duminică”, suplimentul cultural al „Ziarului financiar”. Colaborează cu poezie la „Lucașfăru”, „Nouăzeci”, „România literară”, „Astra”, „Tribuna”, „Vatra”, „Contemporanul”, „Transilvania”, „Contrapunct”, „Convorbiri literare” ș.a. Debutează, ca student, cu ciclul de poeme *Vid de memorie*, în revista „Nord”, iar prima carte, *leudul fără ieșire*, îi apare în 1994, autorul obținând premii pentru debut din partea Uniunii Scriitorilor, a Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, a revistei „Poesis”, precum și Premiul Festivalului Național de Poezie de la Sighetu Marmației.

Poezia lui P. – *leudul fără ieșire*, *Porcec* (1996; Premiul Primăriei Municipiului București) și *Pantelimon 113 bis* (1999; Premiul Uniunii Scriitorilor), reunite în antologia *Podul* (2000; Premiul Academiei Române) – nu aparține nici unei școli, mode ori vreunui curent literar contemporan. Se pot recunoaște elemente optzeciste ori nouăzeciste (procedee, metode, tipuri de limbaj, registre stilistice etc., chiar un „aer de familie”), s-a vorbit chiar de o depășire prin „asimilare” a optzecismului (Alex. Ștefănescu), de improprietatea ambelor etichete (Ion Pop), dar modul de a „asimila” al lui P. este atât de diferit structural, spre pildă, de cel al lui Mircea Cărtărescu, care sintetizează și el o întreagă experiență optzecistă, încât se poate afirma că poetul maramureșean vine de mai departe. Lirica lui P. își trage sevele din trupul încă viu al modernismului. Fascinația ar consta într-o asumare a poeziei ca act ontologic, în orfismul ce transformă spațiul liric dintr-un tărâm al artificului, al convenției, într-unul al existenței; forța poeziei lui P. este forța miraculoasă a limbajului poetic de a se metamorfoza în lume și de a ființa ca atare, în vreme ce rafinamentul postmodern este de a citi și de a transforma lumea în limbaj. Lirica lui aparține unui spațiu al limitei dureroase: nașterea-moarte, cămașa-trup, casa-azil ori blocul de nefamiliști, eternul azi din care nu se poate ieși, acel loc unde „viața se bea și moartea se uită”, vers inaugural, dar mai ales emblematic pentru o poetică a damnării, a existenței trăite beckettian – amestec de absurd și revelație – în așteptarea morții. O citire în cheie biografică nu va atinge decât tangențial „spațiul” acestei poezii. Oricare dintre cărțile lui P. nu creează totuși senzația unei fragile lumi de hârtie, ci a unei existențe concrete: o lume cu personajele ei, cu istoria, cu fricile ei, cu timpul și spațiul ei, cu propria ei modalitate de rostire. Universul poetic este o replică la lumea reală, este Anticarta din muzeul lăuntric – o proză inclusă în sumarul antologiei *Podul* – care, vie și monstruoasă, ar putea dărâma „muzeul” uman: istoria, moartea, limitele temporale și spațiale, limbajul din care nu se poate ieși, tot ceea ce închistează și sugrumă omul, din afara ori din lăuntrul său. Un fel de poetică a secundarului sau, folosind terminologia autorului, o teorie a „colateralului” însuflește acest univers: neșansa, nenorocul, boala, degradarea, oroarea, răul interior, moartea – ca premise „pozitive”, ca modalități de a accede la valorile opuse. Discursul poetic se constituie astfel în discurs al unei ontologii. De aceea, analogiile cu simbolismul francezi, cu modernismul E.A. Poe ori T.S. Eliot, cu poeți precum Virgil Mazilescu, Emil Botta, Cristian Popescu, raportările la optzecism și nouăzecism nu spun prea mult despre adevărul poeziei lui P. E o lirică bine structurată, ce se distinge printr-o profunzime și o seriozitate de tip „modernist”, poate ușor desuetă dacă nu ar fi deghizată în haine la modă precum intertextualitatea, aluziile livrești, practicile textualiste, epicul, pitorescul, prozaicul ori ludicul ironic-absurd. Temele sunt moartea, transcendența, neputința ieșirii din timp și din spațiu, căutarea de sine, căutarea lui Dumnezeu și a unei religiozități proprii, născută din ingenunchere și oroare. O poezie ce are ca obsesie viața ca moarte ori moartea ca viață, prizonieratul în timp și spațiu, într-o ereditate întunecată, și e, paradoxal, plină de sevă vitală,

are consistența unei realități și dimensiunea unei etici și a unei metafizici. Ceea ce pare construit nu este decât parodiare a practicilor poetice și a obișnuințelor de limbaj, o încercare de izolare a limbii comune, pentru a ieși din „fundătura vorbirii noastre.” Pentru că este nevoie de un alt limbaj, pentru o altă lume și o altă cunoaștere: „înaitez prin dosul ființei/ pe dedesubtul ei,/ unde nu se află încă nimic încheșat”. Scrisul se face pe dinăuntru, este un scris în propriul trup, o scriere-căutare și sfâșiere de sine. În arta poetică intitulată *iova.iova.iona.ion*, înțesată de aluzii livrești, biblice și autobiografice – o întâlnire între poetul Gheorghe Iova și autor, la intersecția Căii Victoriei cu Lemnea, într-o vineri seara, pe 16 noiembrie – poate fi citită „plângerea” lui Iova-Iov, care de fapt îl exprimă pe mereu „interiorul” Iona-Ion: „scriu greu. vâr vârful creionului în piele până unde/ dau sub ea de mine. scriu cât de-adânc simt eu că trebuie/ să scriu./.../ scriu până când litera se scufundă sub carne. într-o zi voi/ fi citit/ numai pe dinăuntru. voi fi o carte legată în propria-mi/ piele. și de nepătruns. și când mă vor deschide/ am să mă mut pe cealaltă parte a mea. voi rămâne/ mereu interior. vor căuta. voi râde.// deci hai la megara ori hai la berbecul, bătrâne,/ dar astăzi e ultima oară, căci mâine/ n-are cum fi nîcînd mâine.” Nu există mișcare pentru că nu există ieșire: totul este înăuntru și e vorba de un complex al lui Iona, un Iona poet, locuitor al chitului care este poezia-trup, din care nu se poate salva, în care se crestează pe sine pentru a ieși în afara sa. Argeziana unghie de la mâna stângă devine aici un simbol al încercării sisifice de sfâșiere a spațiului conținător, în mod paradoxal identic cu eul-conținut: „dar eu cioplesc la o unghie grozav de mare” sau „eu acum vorbesc de sub unghii: ele au crescut deja/ nemăsurat de mari, poate mai mari decât capacele de la sicrie./ precis au intrat iar prin pereții vecinului, poate că îl acoperă și pe el acum.” Unghiile sunt

inutila armă de luptă împotriva spațiului-carceră, ele cresc și trec prin pereții vecinului, care nu este însă decât celălalt, dublul. Totul se învârteste în cerc, precum în halucinantul poem *Nănești*, camera, blocul, casa sunt pe rând carceră, corabie a nebunilor, bălci derizoriu, sicriu, arcă pândită de distrugere și ambiguu destinată salvării. Orașul, alt loc al geometriei morții, este împărțit în două de un râu: pe un mal așteaptă eul, pe celălalt mal așteaptă celălalt; când podul care unește cele două maluri se prăbușește, eu și celălalt pornesc unul spre altul, după o pândă și o așteptare de-o viață: „abia acum cine trece trece cu adevărat”, și se înțelege că trecerea prin sine, regăsirea înseamnă de fapt prăbușire. Acest straniu „celălalt” ia adesea chipul unor personaje: Hans, Zoli, Mircea, Elvira, copilul, tatăl, vecinul, străinul, amicul, fiecare cu drama lui, cu simbolistica lui. „Celălalt” este atât „el”, cât și „eu”, de aceea pronumele care exprimă cel mai bine identitatea poetică este „noi”, un dublu cuprinzător, care conține, desparte și unește. Discursul poetic are aceeași funcție duală: unește și desparte limbajul comun de celălalt limbaj, pe care îl inventează sau doar îl visează. Se remarcă unele procedee specifice: despărțirea în silabe a cuvintelor la sfârșitul versurilor, punctuația amintind de proza beckettiană, în care punctul nu mai marchează sfârșitul unei propoziții, folosirea frecventă a refrenului, a jocurilor de cuvinte, obținute prin desfacerea și recontextualizarea metaforică a unor expresii din limbajul cotidian: „adulmec/ ceasul rău și văd că se potrivește/ cu-al meu”, „tot timpul au avut grijă ai mei ca eu să nu am timp”, „am 30 de ani de moarte de la naștere încoace”, „ca ieri știu că mâine n-o să fie nici mâine decât/ tot azi și azi și azi mereu/ și de azi pe azi nu se mai poate face mare lucru”, „amurgul zeilor ne-a găsit gata/ nepregătiți”, „doamne, ce de viață mai avea și el în el!/ toată numai bună de murit”. Fără să îi lipsească savoarea „(neo)realistă” ori rafinamentul ludic-livresc, poezia „blestemată” a lui P. se impune prin forța limbajului și a viziunii, care generează un univers poetic halucinant, autonom, absolut original în poezia română contemporană, la celălalt pol aflându-se Cristian Popescu.

SCRIERI: *Ieudul fără ieșire*, București, 1994; *Porcec*, București, 1996; *Pantelimon 113 bis*, București, 1999; *Podul*, postfață Dan Cristea, București, 2000; *Rugăciunea de antracit - The Anthracite Preyer*, ed. bilingvă, Cluj-Napoca, 2002; *Petrecere de pietoni*, postfață Dan C. Mihăilescu, Pitești, 2003.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Ioan Es.Pop*, LCF, 1990, 1; Laurențiu Ulici, *O nouă generație. Promoția '90*, LCF, 1990, 17; Ioan Buduca, *De-a scriitorii români contemporani*, LCF, 1990, 18; Cristian Popescu, *Portret de prieten*, LCF, 1990, 18; Ioana Părvulescu, *Alt jurnal, alte închisori*, RL, 1994, 21; Aura Christi, *Delirul promiscuității*, CNT, 1994, 43; Octavian Saviș, *Epopoea din strada Oitețului*, CNT, 1994, 44; Alex. Ștefănescu, *Mărturisire la sfârșit de an*, RL, 1996-1997, 51-52; N. Scheianu, *Ioan Es.Pop*, „Nord magazin”, 1997, 36; Mircea A. Diaconu, *Mortificare și infern*, „Bucovina literară”, 1997, 11; Regman, *Dinspre Cercul Literar*, 165-168; Ion Pop, *Versuri din lumea fără ieșire*, VTRA, 1998, 2; Marin Mincu, *Un poet textualist: Ioan Es. Pop*, VR, 1999, 1-2; Ruxandra Cesereanu, *Mic dicționar de poeți români onirici...Ioan Es. Pop, răbdare în delirul narativ*, ST, 1999, 5-6; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 475-476; Grigurcu, *Poezie*, II, 253-256; Bucur, *Poeți optzeciști*, 172-174; Daniel Corbu, *Generația poetică '80*, Iași, 2000, 80-83; Irina Petras, *Ioan*

Es. Pop - „Om singur lângă om singur”, CNT, 2001, 24; Ștefania Ciurea, „Podul”, OC, 2001, 59; Pop, *Viață*, 302-306; Raluca Dună, *Ioan Es. Pop și nostalgia modernismului*, VR, 2002, 10-11; Marius Chivu, *Singura rugăciune neiertătoare...*, RL, 2003, 17.

POP, Ioan F. (4.I.1959, Valcău de Sus, j. Sălaj), poet și eseist. Este fiul Mariei (n. Bodea) și al lui Flore Pop, țărani. Urmează școala primară și primele două clase de liceu în comuna Săg, județul Sălaj, absolvind apoi Liceul de Filologie-Istorie din Oradea (1984). Este licențiat în teologie-istorie la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, Departamentul Oradea (2002). A lucrat un timp ca muncitor și controlor tehnic de calitate la Întreprinderea Metalică din Oradea (până în 1992). Între 1990 și 1994 funcționează ca redactor la „Gazeta de Vest”, ulterior devine redactor al revistei „Noua Gazetă de Vest” (1994-1996), referent cultural la Cercul Militar din Oradea (1995-1996), muzeograf la Muzeul Țării Crișurilor și, din 2003, cadru didactic la Universitatea din Oradea. De asemenea, lucrează ca secretar de redacție al revistei orădene de cultură creștină „Vestitorul”. Debutază cu poezie în 1984, la „Familia”, și editorial cu *Pedale de hârtie* (1994). Colaborează cu versuri, eseuri, articole la „România literară”, „Familia”, „Vatra”, „Poesis”, „Echinoc”, „Luceafărul” ș.a.

În *Pedale de hârtie* și în volumele ce urmează **P.** propune formula unui textualism autodestructiv, apocaliptic și pe alocuri parodic, care își asumă descendența onirică și neoexpresionistă. El tematizează actul poetic cu ironie livrescă și luciditate tragică. Marca specifică e un fel de „greață” sartriană de realitate și de literatură. Relațiile dintre realitate și ceea ce „descrie” poezia, dintre corporalitate și poem, dintre realul dinafară și cel dinăuntru sunt surprinse într-un dublu joc agonice, care epuizează posibilitatea sensului. Spațiul concentric al poemului devine absurd. Fluxul de asociații conceptuale, concrete ori livrești, uneori funambulești, nu duce la eliberarea unei emoții ori la coagularea unei semnificații. Tensiunea dintre scris și existență, imposibil de reconciliat, și denunțată ca atare, în tonalitate gravă, dar și autoironică, va genera o ură de sine care organizează pulsuniile acestor poeme în proză, adesea obscure la nivelul semnificației. Densă, întunecată, textele construiesc spații ale unei materialități excesive, netranscendente. *PoemeșinimiC* (1996) continuă să țeară aceleași „thanatice arabescuri”, uneori melancolice, somnolente, alteori violente, apropiate adesea, ca tipologie a imaginarului ori ca tonalitate, de poemele în proză din rimbaldianul *Une Saison en enfer*. Versurile alcătuiesc un singur text poematic, jurnalul infernal al unei realități (interioare și exterioare) insuportabile: „târziu, am strigat la ușa spitalului/ amurgul își plimba sânii cu miros de dinamită/ strigătul a albit totul în jur, a îngreunat mersul -/ acolo m-am născut, sub propria mea privire/ pe batistute colorate, pe care mi le așterneam singur/ acolo mi-am încercat până târziu inițialele/ (un gol am lăsat pentru a umple un alt gol)/ din realitatea mahmură, fără ritm, fără rimă/ mai erau doar trei lopeți de aruncat/ târziu/ când visele ne îmbrăncesc, ne pocnesc

oasele/ mâinile mele îndelung m-au pipăit, urlând singurate” (*din cuvântul tău rostit în pustiu*, 3). În *Poeme de sedus realitatea* (2000), materia poetică se concentrează, spațiul poemului se condensează, dar peisajul rămâne tot al apocalipsei: „Orizont tumefiat în care mușgeaiul sapă noi răvașe. seară cu/ dinți ce rupe din maluri bucăți reci, indiferente. fiecare trecere/ ne naște mai goi și mai străini./ cei rămași mai așteaptă încă/ viermuiala viselor rătăcite sub pernă, locul unde cioburile / sângelui strălucesc orbitor. cuprinși în întuneric ca într-un / cearcef de muribund, cu mâini schilodite fluturând din zid semne/ de var. urechea din creier în care urlă în fiecare noapte moarteA”. Amestecul de visceralitate și simbolism, metaforismul excesiv, imaginarul (auto)distrugerii caracterizează aceste, în fond, parabole ale morții cotidiene.

SCRIERI: *Pedale de hârtie*, Cluj-Napoca, 1994; *PoemeșinimiC*, Cluj-Napoca, 1996; *Poeme de sedus realitatea*, Cluj-Napoca, 2000.

Repere bibliografice: Florin Lazăr, „*Pedale de hârtie*”, ECH, 1995, 6-9; Andrei Grigor, *Sau poet sau nimic*, L, 1996, 38; Gheorghe Mocuța, *Un onirist insolit*, „Arca”, 1996, 10-12; Bucur Demetrian, *Spre un orizont al viziunii*, R, 1996, 10-12; Victor Cubleşan, *Poeme și nimic*, ST, 1996, 11-12; Carmelia Leonte, *D'ale matematicii*, CRC, 1997, 7; Ștefan Borbély, *Imperiul pustiei*, PSS, 1997, 1-2; Ioan Moldovan, *La a doua carte*, F, 1997, 2; Munteanu, *Jurnal*, VII, 240; Grigurcu, *Poezie*, II, 257-261; Simona-Grazia Dima, *Forța neideologică a discursului*, VR, 2001, 7-8. R.D.

POP, Ion (2.VII.1941, Mireșu Mare, j. Maramureș), poet, critic și istoric literar, editor și traducător. Provine dintr-o familie de țărani, Ana (n. Teudean) și Vasile Pop. Frecventează școala primară în localitatea natală, apoi la Cluj Școala Elementară nr. 5, Liceul „Emil Racoviță” (1955-1959) și Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” (1959-1964). După licență devine cadru didactic la aceeași instituție. În 1971 își susține doctoratul în filologie, cu teza *Avangardismul poetic românesc*. Din 1990 este profesor la Facultatea de Litere a Universității clujene, unde va fi și decan (1996-2000). Între 1973 și 1976 lucrează ca asistent asociat la Universitatea Paris III - Sorbonne Nouvelle, revenind aici în câteva rânduri, ca lector. În perioada 1990-1993 îndeplinește funcția de director al Centrului Cultural din Paris. Debutază cu versuri în 1959, la „Steaua”, afirmându-se mai întâi ca poet în paginile publicațiilor literare clujene, ulterior prin grupajul de poeme apărut în 1963, cu o prezentare de Mircea Zăciu, în „Luceafărul”. Editorial, este prezent în 1966 cu volumul de versuri *Propuneri pentru o fântână*, iar în 1969 îi apare prima carte de critică literară, *Avangardismul poetic românesc*, aproape simultan cu a doua culegere de versuri, *Biata mea cumintenie*. De la începutul anului 1969 este redactor-șef al revistei „Echinoc”, pe care o conduce până la plecarea în stagiul parizian, la începutul anului 1973, când este înaintat director al publicației, iar Marian Papahagi devine redactor-șef. Astfel se constituie „triumviratul” Ion Pop, Marian Papahagi, Ion Vartic (redactor-șef adjunct din 1972), care conduce echipele redacționale succesive de la „Echinoc” până la schimbarea intempestivă, în 1983, a formulei de către autoritățile comu-

niste. În perioada primului stagiu sorbonard, P. alcătuiește, împreună cu Dumitru Țepeneag, numărul special *Écrivains roumains d'aujourd'hui* al revistei „Les Lettres nouvelles” (1976), condusă de Maurice Nadeau. De asemenea, poartă convorbiri, realizează interviuri cu scriitori și artiști de prestigiu din Franța și Elveția, textele, amplificate ca număr în timp, formând substanța unor excelente volume intitulate *Ore franceze* (I-II, 1979-2002), primul fiind distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor. Continuă să colaboreze cu eseuri, cronici, studii și interviuri la „Steaua”, „Tribuna”, „România literară”, „Echinoc”, „Amfiteatru”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Vatra”, „Familia”, „Viața românească” ș.a. Participă la realizarea unor lucrări colective, precum *Scriitori români. Mic dicționar* (1978) și *Dicționarul scriitorilor români* (I-IV, 1995-2002), *Studii literare*, coordonat de Ion Vlad, *Eminescu după Eminescu* (1978), coordonat de Zoe Dumitrescu-Bușu-lenga, prefatează volume de versuri ale poezilor echinoxști, alcătuiește ediții din scrierile avangardiștilor români, traduce, colaborează la enciclopedii străine. După 1989 își continuă activitatea pe aceleași direcții și coordonează, la rândul-i, o lucrare de amploare, *Dicționar analitic de opere literare românești*

(I-IV, 1998-2003), redactat de un colectiv al Catedrei de literatură română, literatură comparată și teoria literaturii de la Facultatea de Litere din Cluj-Napoca. De asemenea, conferențiază în țară și în străinătate și participă la diverse colocvii, fiind preocupat îndeosebi de problematica avangardei literare. Grupaje din versurile sale apar traduse în limbile franceză, germană, maghiară, sârbă etc., în reviste și antologii.

Deși P. intră în scena literară cu lirică, o vreme cel puțin „criticul pare să-l fi estompat, în conștiința publică, pe poet” (Ștefan Borbély). Nici coabitarea dintre poezie și critică nu este atât de pașnică pe cât ar lăsa impresia. E drept că poetul practică o formulă mereu în ton cu epoca, dovedind, de la un volum la altul, o capacitate notabilă de autoregenerare; și că, totodată, unele „metafore obsedante” (copilăria, masca, ritul, jocul, convenția și revolta etc.) reverberează adesea în exegeză, devenind „teme” sui-generis ale discursului critic. Dar, pe de altă parte, lirica reprezintă o perpetuă încercare de emancipare a poetului de sub tutela criticului. Livrești, reflexive și auto-referențiale, poemele postulează ingenuitatea ca deziderat intangibil, și nu ca pistă de decolare a aventurii lirice. Din acest punct de vedere, drumul străbătut acoperă distanța de la stadiul de „prizonier al convenției” la acela de „rentier” al acesteia (Al. Cistelean). Deși nedeclarată, captivitatea aceasta se manifestă suficient de clar încă din primele două cărți. *Tributare tradiției ardelene* pe filiera Goga-Blaga, *Propuneri pentru o fântână* și *Biata mea cumînțenie* descriu o lume citadină prin structură, dar patriarhală prin substanță, coagulată prin polarizarea unor motive specifice: cuvântul, dezrădăcinarea, mama, sângele, elementele în genere. Totuși, o anume permeabilitate la cotidianul prozaic, nota de colocvialitate soresciană a discursului (în primul volum) și forțarea stănesciană a limitelor limbajului (în cel de-al doilea) atestă sincronizarea formulei cu poezia generației. În următoarea etapă, marcată de versurile din *Gramatică târzie* (1977) și *Soarele și uitarea* (1985), imaginarul se deschide, în bun spirit echinoxist, invaziei înșelătoare a livrescului: ecartul sau consonanța dintre limbaj și lume, răsrângerea limbajului asupra lumii sau doar asupra lui însuși constituie teme favorite ale meditației lirice. Practicând o poezie a poeziei, autorul e, totuși, mai puțin atras de mecanismele de funcționare a textului, cât de modalitățile de a prinde realul în plasa deasă a discursului: „În colțul de sus al ferestrei/ văd frunze de nuc tremurând/ în boarea amiezii/ și-o pană de graur căzând.// Tot ce pot face pentru ea/ e s-o notez aici, să-i prind în vârful/ creionului, în negrul de cărbune,/ puținul aur:/ poate c-o s-o fac să cadă mai încet” (*Moment*). Mai mult, o dată cu ultimele cărți - *Amânarea generală* (1990) și *Elegii în ofensivă* (2003) -, textul își recapătă dimensiunea referențială: dinamizat prin teatralizare și subminat de o ironie corozivă, dusă uneori până la cinism și sarcasm, poemul face loc acum parabolei morale („Când s-au trezit cu un pumn în gură,/ mulți dintre ei/ au amuțit pe vecie.// Alții însă/ au fost fericiți./ Au găsit totuși/ un os de ros/ pentru dinții lor/ de lupi tineri” - *Place de la Concorde*) sau orfic existențiale („Pe obraji mă ardeau încă urmele pietrei/ din bărbia zdrelită se mai prelingea câte-un

strop negru,/ iar eu vorbeam deja, inspirat, despre intertextualitate, despre felul/ cum versul, mâncând versuri, nu se îngrașă totuși,/ ci, asimilând creator, produce un sânge nou" – *Mânia pietrelor*). Legătura dintre această poezie, formal livrescă, dar „intențional antilivrescă” (Gheorghe Grigurcu) și formula critică a lui P. echivalează cu o dublă relație de supunere și dominație, în care subiectul și obiectul se generează reciproc, și este privită, în introducerea la *Poezia unei generații* (1973; Premiul Uniunii Scriitorilor), ca imagine paradigmatică a criticii înseși: „Lectură trăită, în actul căreia cititorul reface un model plauzibil al operei, lăsându-se însă deopotrivă el însuși «modelat», critica presupune în egală măsură orgoliul și umilinta, curajul stăpânirii și al aservirii.” Prin urmare, atât poezia, cât și critica presupun o modelare concomitentă a eului și a lumii, a poetului/interpretului și a textului. Iar modalitatea critică cea mai adecvată acestui ideal este o exegeză empatică, bazată pe comuniunea dintre lector și discurs și preocupată mai degrabă de reconstituirea universului imaginar al operei decât de descrierea angrenajului său retoric. În fond, așa se explică și atracția vădită a lui P. pentru Școala de la Geneva (și pentru critica de identificare în genere, de la fenomenologie la tematism și de la Gaston Bachelard la Jean Starobinski). O atare convergență se materializează printr-un vast sistem de afinități electivă, probat de numeroasele cărți de critică și eseistică traduse din franceză (Georges Poulet, Jean Starobinski, Gérard Genette, Tzvetan Todorov, Paul Ricoeur ș.a.), de studiile minuțioase din *Lecturi fragmentare* (1983) – sunt comentați aici, între alții, Albert Béguin, Marcel Raymond, Georges Poulet, Roland Barthes, Jean-Pierre Richard, Paul Zumthor ș.a. –, dar mai ales de convorbirile reunite în dipticul *Ore franceze*. Tot în prelungirea acestei rețele de afinități se așază, într-o manieră surprinzătoare, preocuparea constantă pentru studierea avangardismului autohton. O posibilă motivație se găsește în *Avangardismul poetic românesc*, unde P. susține că avangarda „nu numai că respinge o anumită tradiție sau afirmă zgomotos noul, ci se îndoiește de însăși posibilitatea existenței literaturii ca mod specific de expresie a omului”. De altfel, eseurile de aici, alcătuind prima cercetare postbelică de anvergură consacrată fenomenului, pivotază în jurul raportului dintre spulberarea și instituirea convenției. Prin ricoșeu, prima parte a lucrării abordează și aspecte tangențiale (raportul dintre tradiție și inovație, reabilitarea concretului, condiția manifestelor, arhitectura viziunii, oniricul, statutul ontologic al poeziei, rolul inconștientului etc.), în timp ce a doua secțiune cuprinde o serie de profiluri ale unor autori reprezentativi: Urmuz, Tristan Tzara, Ion Vinea, Ilarie Voronca, Ștefan Roll, Sașa Pană, Geo Bogza, Gherasim Luca, Gellu Naum, Virgil Teodorescu. Scrisă cu o cunoaștere amănunțită a fenomenului, dar și cu aderență afectivă, cartea relevă, de asemenea, capacitatea criticului de a-și cristaliza observațiile în imagini memorabile. De pildă, ideea convenționalizării revoltei e contrasă într-o metaforă splendidă: „Căci, de atunci, principele, care e poetul, obosit de rotunjimea sferei ținute – însemn al puterii – în mână, îi pune colți ascuțiți, pentru ca, măcar din când în când, să-l pătrundă

puțină durere. Sângele scurs din dreapta lui se încheagă însă în jur, și mereu mai trist e printrul de noul rotund. Tânjind printre cele șase zile egale ale săptămânii, el mai caută încă sărbătoarea unei răni.” O abordare mai sistematică – și, fatalmente, mai didactică – se întâlnește în *Avangarda în literatura română* (1990). Teza rămânând aceeași, accentul cade acum pe radiografia limbajelor și nu a autorilor. Odată delimitate compartimentele (precursorii, dadaismul, constructivismul, futurismul, integralismul, suprarealismul, „marginalii”), comentariul se desfășoară pe trei niveluri: discutarea manifestelor (de unde se deduce o posibilă suprastructură retorică ce urmează a fi verificată prin confruntarea cu textul literar), descrierea poeticilor individuale și o foarte aplicată analiză de text. Fără a fetișiza obiectul studiat, P. punctează, în concluzie, rolul deopotrivă terapeutic și catalitic al avangardei. Din corpul acestei exegeze sunt extrase și dezvoltate ulterior două monografii autonome: *A scrie și a fi. Ilarie Voronca și metamorfozele poeziei* (1993) și *Gellu Naum. Poezia contra literaturii* (2001; Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj). În cea din urmă, criticul procedează după canoanele genului, dublând parcurgerea pe genuri a operei prin fine disocieri tematice și cronologice. Totuși, analiza, care își propune să demonstreze că poezia lui Gellu Naum prezintă „un fel de coerență mai de adâncime, mai secretă, mai ascunsă privirii profane”, comportă riscul de a anula specificul suprarealist al textelor, vărsându-le în rezervorul mai amplu al modernismului. Critic de poezie, P. și-a exercitat cu succes aptitudinea asupra liricii românești din secolul al XX-lea, de la postromantism la postmodernism. Comentând toate formulele poetice, exegetul s-a dedicat, cu aceeași fervoare, relecturii clasicii și impunerii modernilor. Distincția dintre cele două segmente fiind greu de făcut, criticul le aplică același tratament, discută autorii pe un ton participativ și neumoral și se interesează mai degrabă de aspectul hermeneutic decât de acela strict axiologic. E aici și o formă de evaluare implicită, de vreme ce critica lui P. e una afirmativă prin excelență, orientată exclusiv către promovarea valorilor. Totuși, o anume diferență există, pornind chiar de la situarea față de obiect: pe când analiza modernilor urmărește o circumscriere globală, în afara oricărei teze, lecturile clasicii sunt aproape întotdeauna fragmentare, parțiale, adică ghidate de o ipoteză de lucru care urmează a fi demonstrată pe parcurs. Așa se întâmplă, de pildă, în *Transcrieri* (1976), *Jocul poeziei* (1985; Premiul Uniunii Scriitorilor, Premiul Academiei Române) și în *Recapitulări* (1995). Cât privește *Lecturi fragmentare*, aceasta este o culegere eteroclită cuprinzând, în proporții diferite, texte despre clasici, moderni, dar și despre critica literară. Tot în prima categorie se situează monografia *Lucian Blaga. Universul liric* (1981), care pune cel mai bine în lumină metoda criticului. Proiectată ca alianță între neoretorică, tematism și mitocritică, metoda conține opera poetică drept „confesiune revelatoare” menită să asigure interfața eului cu lumea prin medierea discursului; în consecință, textul valorează doar în măsura în care comprimă o *imago mundi*, o reprezentare a cosmosului. De altfel, cele trei ipostaze lirice ale eului la Blaga (eul stihial/panic,

„omul problematic”, eul regresiv) sunt delimitate în funcție de câteva constante atitudinale, asociate unor nuclee ale imaginării și întrupate în forme retorice proprii. Însă poate cea mai bună carte a criticului este *Jocul poeziei*, care se concentrează asupra evoluției liricii românești din secolul trecut. Utilizând un corpus poetic generos – de la George Bacovia, Tudor Arghezi și Ion Barbu până la Leonid Dimov, Mircea Ivănescu și Mircea Cărtărescu –, P. urmărește autonomizarea progresivă a discursului liric în raport cu realitatea extraliterară, cu alte cuvinte trecerea de la *mimesis* la *poesis*. Văzut ca simptom al modernizării liricii autohtone, procesul e condensat exemplar într-o frază din capitolul introductiv: „În fața jocului lumii și a jocului în lume, jocul ca lume al poeziei e, de fapt, acel «real imaginar» care le cuprinde, sub semnul libertății neîngrădite a spiritului uman de a se recunoaște mereu, de-a lungul istoriei, în roluri mereu schimbate, reluate mereu.” Pe de altă parte, poezia postbelică este circumscrisă cu precădere în altă parte, *Poezia unei generații, Pagini transparente* (1997), *Viață și texte* (2001; Premiul Uniunii Scriitorilor), precum și în *Nichita Stănescu. Spațiul și măștile poeziei* (1980), care este prima abordare monografică a operei poetului. Cea mai semnificativă se dovedește seria de interpretări din *Poezia unei generații*, unde, asemenea lui Mircea Martin și lui Marin Mincu, P. dezvoltă conceptul „generație de creație”, formulat de Tudor Vianu. Fără a fi afectat de idiosincrasii generaționiste, criticul formulează, totuși, un posibil program și propune un posibil canon. Programul ar fi comprimat în sintagma „lupta cu inerția” a lui Nicolae Labiș și ar cuprinde, pe lângă afirmarea vădită a noului, „patosul confesiunii”, „candoea descoperirii universului” și „luciditatea dominării lui”, precum și o nu mai puțin importantă „etică a creației”; de asemenea, autorul punctează reinstaurarea paradigmei moderniste și restabilirea contactelor cu perioada interbelică. Canonul reunește zece poeți – Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ilie Constantin, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Ana Blandiana, Constanța Buzea, Gabriela Melinescu, Marin Sorescu –, al căror precursor și spirit tutelar este considerat Labiș, investit cu atribute de „mit” și de „existență-model”. P. a comentat cu aceeași simpatie și scrierile unor poeți din generațiile mai noi. Astfel, *Viață și texte* include portretele unor scriitori afirmați în ultimele două decenii ale secolului al XX-lea. Ne fiind un critic în sensul comun al termenului, criticul oferă mai degrabă niște micromonografii unde încearcă să surprindă „figura spiritului creator” al autorilor. Se poate spune că interpretul nu ține să exceleze prin expresivitate, nu simte nici tentația jurnalismului, dar intuiește fără greș esențialul unei opere. Pericolul pare a fi altul: aplicând o grilă de analiză mult mai complexă decât obiectul, criticul tinde uneori să îl deformeze prin supralicitare. Totuși, în majoritatea cazurilor, discursul critic probează nu numai o adecvare perfectă, ci și o capacitate unică de sinteză. De pildă, comentând titlul unui volum de Ioan Es. Pop (*Ieudul fără ieșire*), autorul îl justifică prin „faptul, în același timp foarte banal și foarte profund, că poetul a fost repartizat (ca profesor) în acea localitate nordică sau – mai exact – că ea i-a fost repartizată, ca lot (ce poate fi citit și

franțuzește), ca parcelă de soartă, eșantion al destinului, decis, așadar, de instanțe superioare”. Între „viață” și „texte”, P. descoperă nu numai o punte de contact, ci și o consubstanțialitate secretă.

Dacă nu e un teoretician și, cu atât mai puțin, un doctrinar, Ion Pop are însă o conștiință teoretică [...], ceea ce înseamnă, în primul rând, capacitate de situare față de metodologiile critice afirmate în ultimele decenii, fără mimetism, ci printr-o firească deschidere spre nou, fără vreă infidelitate față de propriile înclinații și aptitudini, ci printr-o amplă desfășurare a lor. Ion Pop e astăzi, cu certitudine, unul din cei mai buni critici ai poeziei din câți avem, iar în planul analizei pe text este de-a dreptul imbatibil.

MARIAN PAPAHAĞI

SCRIERI: *Propuneri pentru o fântână*, București, 1966; *Avangardismul poetic românesc*, București, 1969; *Biata mea cuminenie*, București, 1969; *Poezia unei generații*, Cluj, 1973; *Transcrieri*, Cluj-Napoca, 1976; *Gramatică târzie*, Cluj-Napoca, 1977; *Ore franceze*, I, București, 1979, II, Iași, 2002; *Nichita Stănescu. Spațiul și măștile poeziei*, București, 1980; *Lucian Blaga. Universul liric*, București, 1981; *Lecturi fragmentare*, București, 1983; *Jocul poeziei*, București, 1985; *Soarele și uitarea*, Cluj-Napoca, 1985; *Amânarea generală*, Cluj-Napoca, 1990; *Avangarda în literatura română*, București, 1990; *A scrie și a fi. Ilarie Voronca și metamorfozele poeziei*, București, 1993; *Recapitulări*, București, 1995; *Pagini transparente. Lecturi din poezia română contemporană*, Cluj-Napoca, 1997; *Gellu Naum. Poezia contra literaturii*, Cluj-Napoca, 2001; *Viață și texte*, Cluj-Napoca, 2001; *Descoperirea ochiului*, pref. Gheorghe Grigurcu, București, 2002; *Elegii în ofensivă*, București, 2003. **EDIȚII:** Ilarie Voronca, *Act de prezență*, introd. edit., Cluj, 1972, *Scrieri*, I-II, introd. edit., București, 1992-1993, *Interviu. Unsprezece povestiri*, 1989 (în colaborare cu Barbu Brezianu și Irina Fortunescu); Ștefan Roll, *Ospățul de aur*, introd. edit., București, 1986. **TRADUCERI:** Georges Poulet, *Conștiința critică*, pref. trad., București, 1979; Jean Starobinski, *Textul și interpretul*, pref. trad., București, 1985, 1789. *Emblemele rațiunii*, pref. trad., București, 1990; Eugen Ionescu, *Note și contranote*, pref. trad., București, 1992; Gérard Genette, *Introducere în arhitectură*, pref. trad., București, 1994; Tristan Tzara, *Șapte manifeste Dada. Lampisterii. Omul aproximativ*, pref. trad., București, 1996; Tzvetan Todorov, *Omul de rădăcinat*, pref. trad., București, 1999; Paul Ricoeur, *De la text la acțiune*, pref. trad., București, 1999; Paul Morand, *București*, îngr. și pref. trad., Cluj-Napoca, 2000 (în colaborare cu Marian Papahagi).

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Doi poeți*, CNT, 1966, 43; Iliana Grigorovici, „Avangardismul poetic românesc”, LCF, 1969, 25; Grigurcu, *Teritoriu*, 232-235; Piru, *Varia*, I, 312-314, II, 365-368; Petrescu, *Scriitori*, 78-85; Grigurcu, *Ideii*, 147-151; Tomuș, *Răsfrângerii*, 148-156; Dimisianu, *Valori*, 182-186; Piru, *Poezia*, II, 490-494; Zăciu, *Lecturi*, 185-187; Regman, *Colocvial*, 208-210; Iorgulescu, *Al doilea rond*, 96-100; Popa, *Dict. lit.* (1977), 438-439; Vlad, *Lectura*, 63-67; Poantă, *Radiografii*, I, 236-238; Zăciu, *Alte lecturi*, 184-191; Iorgulescu, *Scriitori*, 333-336; Dobrescu, *Foiletoane*, I, 206-210; Felea, *Aspecte*, II, 246-250; Eugen Simion, „Ore franceze”, RL, 1980, 1; Nicolae Manolescu, *Descrierea unui poet*, RL, 1980, 39; Dana Dumitriu, *Imaginație și rigoare critică*, RL, 1981, 33; Grigurcu, *Critici*, 177-183; Dana Dumitriu, „Lucian Blaga. Universul liric”, CREL, 1982, 1; Gheorghiu, *Reflexe*, 150-152; Grigurcu, *Între critici*, 216-219; Victor Felea, „Lecturi fragmentare”, TR, 1984, 7; Dan C. Mihăilescu, *Lectură critică și identificare*, T, 1984, 3; Adriana Babeți, *Fragmente de lectură*, O, 1984, 40; Mircea Mihăieș,

Vocația modernității, O, 1985, 43; Tașcu, *Poezia*, 184-188; Cistelean, *Poezie*, 53-59; Piru, *Critici*, 276-279; Nicolae Manolescu, *Avangardismul în perspectivă retorică*, RL, 1990, 36; Eugen Simion, *Îngerul abstract sau Păzitorul de litere*, RL, 1990, 41; Ioan Moldovan, *De la dicționar la realitate*, F, 1990, 11; Ioan Holban, *S-ar părea...*, CRC, 1990, 49; Vasile Spiridon, *Între euristică și evaluare*, ATN, 1990, 11-12; Monica Spiridon, *Avangardismul bine temperat*, R, 1990, 12; Mircea Martin, *Avangarda, un capitol de istorie literară*, VR, 1990, 12; Ștefan Borbély, *Un sfert de veac de poezie*, RL, 1991, 4; Gheorghe Grigurcu, *Aventura semnelui*, VR, 1991, 2; Florin Mihăilescu, *Critica între oglindă și portret*, CC, 1991, 3; Alex. Ștefănescu, *Demnitatea scrisului*, RL, 1991, 28; Cristea, *A scrie*, 159-163; Papahagi, *Interpretări*, 43-47, 70-76, 103-107; Negoitescu, *Scriitori contemporani*, 348-350; Nicolae Oprea, *Ion Pop - monograf și poet*, VTRA, 1995, 8; Cornel Moraru, *O lectură modernă a poeziei lui Blaga*, VTRA, 1995, 8; Radu G. Țeposu, *Bunul simț și contemplația*, VTRA, 1995, 8; Doina Jela, *Un iluminist și un european*, VTRA, 1995, 8; Mihai Dragolea, *Un revoltat bine temperat*, VTRA, 1995, 8; Dumitru Mureșan, *Poezia marginii*, VTRA, 1995, 8; Iulian Boldea, *Jocul și „măștile” poeziei*, VTRA, 1995, 8; Virgil Podoabă, *Până la capăt*, VTRA, 1995, 8; Al. Cistelean, *Cum se construiește o generație*, VTRA, 1995, 8; Ioan Buduca, *Cumintenia lui Ion Pop*, VTRA, 1995, 8; Adrian Popescu, *Transmutația creatoare*, VTRA, 1995, 8; Diana Adamek, *„Recapitulări”*, TR, 1995, 42-43; Iulian Boldea, *Metamorfozele textului*, Târgu Mureș, 1996, 115-118; Simuț, *Critica*, 24-27; Grigurcu, *Peisaj*, II, 131-134; Micu, *Scurtă ist.*, IV, 150; Doru George Burlacu, *Vocile literaturii*, Cluj-Napoca, 1998, 173-175; Poantă, *Dicț. poezi*, 161-164; Milea, *Sub semnul*, 98-101; Marin Mincu, VR, 1999, 12; Dimisianu, *Lumea*, 348-352; Grigurcu, *Poezie*, II, 262-272; *Dicț. esențial*, 673-675; Manolescu, *Lista*, III, 315-322; Popa, *Ist. lit.*, II, 1120; Andrei Terian, *Naumizați, naumizați...*, „Euphorion”, 2002, 6-9; Mircea A. Diaconu, *Ion Pop*, CL, 2002, 9; Gheorghe Grigurcu, *Conștiința avangardei*, RL, 2002, 39; Nicolae Oprea, *Literatura „Echinoc”-ului*, I, Cluj-Napoca, 2003, 248-259. C.H., A. Tr.

POP, Ionel (24.XI.1889, Gherla - 27.I.1985, București), prozator. Este fiul Elenei, sora lui Iuliu Maniu, și al lui Ioan Pop, preot, profesor la Gherla și apoi vicar al Năsăudului. După cursuri secundare la Năsăud și la Blaj, absolvite în 1907, face studii de drept la universitățile din Budapesta, Berlin și München, susținându-și în 1911 doctoratul la Budapesta. Devine avocat stagiar la Blaj, iar din 1915 la Târgu Mureș. În 1918 este secretar al Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, ulterior de mai multe ori deputat și vicepreședinte al Camerei Deputaților. După 1944 profesază la Cluj, iar din 1948 se stabilește la București. Debutază în 1908 la „Românul” din Arad. Între 1932 și 1947 este redactor al revistei de vânătoare-pescuit-chinologie „Carpații”. Colaborează și la „Lupta” (Budapesta), „Cosinzeeana”, „Glasul patriei”, „Magazinul”, „Ocotirea naturii”, „Revista politică și literară”, „România pitorească”, „Steaua”, „Transilvania”, „Unirea”, „Veac nou”, „Viața românească”. A semnat și cu pseudonimele Junior, Nemo, I. Venator ș.a.

Fin observator al naturii, al viețuitoarelor din păduri și din ape, **P.** este un vânător și un pescar animat de un „sentiment cavaleresc”. El face mai mult literatură decât vânează, asemenea lui Mihail Sadoveanu, a cărui călăuză de vânătoare în munții Sebeșului a fost și cu care va fi comparat, deoarece - scrie Șerban Cioculescu - „de la Mihail Sadoveanu încoace,

marele lui prieten, nimeni nu a reușit să îmbine arta povestirii cinegetice cu vibrația simțirii, într-o formă proprie”. **P.** își relevă bogatele cunoștințe de naturalist în lucrări precum *Capra neagră* (1957), *Vulpea* (1957) și *Mamifere din România* (I-II, 1971, în colaborare cu Vasile Homei) ori în romane, cum se întâmplă în *Inima pădurii* (1986). Dar mai la îndemână îi este povestirea, exersată cu succes în culegerile *Întâlniri cu animale* (1960), *Întâlniri neașteptate* (1970), *De la urs la pânțăruș* (1972), *Poenița ielelor* (1974) și *Văpaia* (1984) sau în paginile memorialistice intitulate *Îmi aduc aminte* (1972), unde este evocat și Mihail Sadoveanu, căruia **P.** i-a împărtășit multe din cunoștințele sale cinegetice. Cărțile sunt constituite nu doar din descrieri, mărturisind devoțiune și nesfârșită încântare, nu doar din reverii naturalistice, hrănite de o realitate ridicată spre mit, ci și din evocarea dramelor unor sălbăticiuni, spre exemplu a unui jder care cade într-o cursă, a unui țap negru din Munții Făgărașului ș.a. De asemenea, sunt portretizați savuros, frecvent cu un umor delicat, oameni simpli, inițiați și uneori chiar erudiți în tainele naturii. Câteva volume ca *De la urs la pânțăruș*, *Întâlniri neașteptate* și *Pași prin lumea păsărilor*, i-au fost traduse în limba germană, o versiune semnată de Yves Auger aparând și în franceză - *Rencontres avec les bêtes* (Neuchâtel, 1973).

SCRIERI: *După focul de armă*, București, 1956; *Capra neagră*, București, 1957; *Vulpea*, București, 1957; *Din fauna noastră*, București, 1959; *Întâlniri cu animale*, pref. Demostene Botez, București, 1960; *Hoinăreli prin natură* (în colaborare cu Demostene Botez), București, 1961; *Instantanee din viața animalelor*, București, 1964; *Pași prin lumea păsărilor*, București, 1965; *Vânătorul și natura*, București, 1969; *Întâlniri neașteptate*, București, 1970; *Mamifere din România* (în colaborare cu Vasile Homei), I-II, București, 1971; *De la urs la pânțăruș*, București, 1972; *Îmi aduc aminte*, Cluj, 1972; *Vânători - oameni și câini*, pref. Șerban Cioculescu, București, 1972; *Poenița ielelor*, București, 1974; *O palmă de râu și niște istorii vânătoarești*, București, 1978; *Un ochi rade, altul plânge*, București, 1981; *Priviri în atelierul naturii*, București, 1982; *Văpaia*, București, 1984; *Povestiri vânătoarești*, București, 1986; *Inima pădurii*, București, 1986.

Repere bibliografice: Eugeniu Sperantia, „*Vânătorul și natura*”, ST, 1969, 11; Barbu Solacolu, „*Îmi aduc aminte*”, VR, 1972, 12; Cioculescu, *Itinerar*, II, 342-344, III, 218-222, IV, 280-284; Doina Uricariu, *Actualitate și izvoare*, LCF, 1976, 27; Sânziana Pop, *Un martor al istoriei și al literaturii*, LCF, 1985, 6; Tanco, *Dicț. lit. Bistrița*, 284-286; *Dicț. scriit. rom.*, III, 785-787. I.D.

POP, Mihai (18.XI.1907, Glod, j. Maramureș - 8.X.2000, București), folclorist. Este fiul Iuliei (n. Lazăr) și al lui Ștefan Pop. A absolvit Liceul „Dragoș Vodă” din Sighetu Marmăției (1925) și a urmat cursurile Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București (1925-1928), unde l-a avut ca profesor pe Ovid Densusianu. Se specializează în slavistică la universitățile din Praga, Varșovia, Cracovia, Bonn (1929-1934), cu profesorii M. Murko, P. Bogatârev, I. Horak, M. Tille, Roman Jakobson. Se apropie de orientările structuraliste ale Cercului Lingvistic de la Praga și urmează cursuri de literatură comparată și folclor, de studiere a structurii interne a creației

populare, de știința literaturii. În 1942 își susține doctoratul în filologie la Universitatea din Bratislava, cu teza *Cuvintele compuse de origine veche slavă bisericească în vechea limbă română scrisă*, pe care a pregătit-o cu profesorul M. Weingart și a susținut-o, ulterior, cu I. Stanislav. În 1963 devine doctor docent în științe filologice al Universității din București. Este profesor suplinitor la Liceul „Spiru Haret” din București (1928-1929), iar în cadrul Facultății de Litere și Filosofie, asistent la Catedra de istorie a literaturii române și folclor (1936-1939), șef de catedră fiind D. Caracostea. Ocupă mai târziu funcțiile de conferențiar (1957-1962) și profesor (1962-1975). Între 1968 și 1972 este șeful Catedrei de literatură română veche și folclor a Facultății de Limba și Literatura Română a Universității din București. A participat la acțiunile inițiate de Institutul Social Român, coordonate de D. Gusti, și a condus, alături de Anton Golopenția, cercetările în plasa Dâmbovnic, în județul Argeș, fiind și membru al echipelor studentești în campaniile de culegere a folclorului organizate de C. Brăiloiu. Din 1949, când se înființează Institutul de Folclor din București, răspunde de activitatea de cercetare în calitate de coordonator. Va fi director adjunct științific (1954) și director al Institutului de Etnografie și Folclor al Academiei Române (1965-1975). Devine membru al multor organisme

științifice internaționale: președinte al Societății Internaționale de Etnografie și Folclor, membru al Consiliului Internațional de Folclor din cadrul UNESCO, membru al Academiei Americane de Științe Sociale, membru corespondent al Societății Austriace de Antropologie, președinte al Societății Române de Antropologie Culturală, membru în Comisia de Folclor a Academiei Române ș.a. Este ales membru de onoare al Academiei Române (2000). A predat la Universitatea din Marburg (Germania, 1973), la Universitățile din Berkeley și Ann Arbor (SUA, 1974-1975), la Universitatea din Paris (1978). A fost distins cu Premiul Herder (1967). Redactor-șef al „Revistei de folclor” (din 1956) și al „Revistei de etnografie și folclor” (1964-1975), membru în consiliile de redacție ale publicațiilor „Studii și cercetări de istoria artei”, „Revista de studii sud-est europene”, „Limbă și literatură” ș.a., colaborează la „Analele Universității București”, „Romanoslavica”, „Secolul 20”, „Folclor literar” (Timișoara), „Revue roumaine de linguistique”, „Memoriile Comisiei de Folclor”, „Journal of the International Folk Music Council”, „Fabula”, „Schweizer Archiv für Volkskunde” (Basel), „Acta Ethnographica Academiae Scientiarum Hungaricae”, „Uomo & cultura” (Palermo) ș.a. Publică studii în volumele colective *Istoria literaturii române* (I, 1964), *Studii eminesciene* (1965), *Studii de poetică și stilistică* (1966), *Folclor din Țara Loviștei* (1970), *Educație și limbaj* (1972) ș.a.

P. Îmbină activitatea didactică cu cea de cercetare și contribuie la formarea nucleului de specialiști de la Institutul de Etnografie și Folclor. Adept al direcțiilor novatoare, este unul dintre promotorii structuralismului și ai semioticii în folcloristică. A sprijinit cooperarea cu marile școli folcloristice europene și americane și a colaborat cu personalități marcante și cu instituții de prestigiu ale domeniului. Apreciind lucid momentul în care se aflau disciplina folcloristică în România și domeniile înrudite, inițiază un program de cercetare academică multidisciplinară (*Corpusul folclorului românesc*, „Revista de etnografie și folclor”, 1969). Spirit generos, deschis inovațiilor și orientărilor moderne, oferă specialiștilor și celor pe care îi îndrumă idei, direcții de studiu, material documentar, sugestii pentru viitoare cercetări de interes etnologic. Datorită unei bogate informații în domeniul etnologic și al cunoașterii, în egală măsură, al fenomenului folcloric românesc și al celui european, studiile și articolele sale conțin observații și aprecieri cu adevărat inedite, care oferă posibilități pentru o dezvoltare ulterioară. A elaborat și un *Îndreptar pentru culegerea folclorului* (1967), destinat amatorilor, dar util și specialiștilor. A făcut cercetări sistematice de folclor în zonele Câmpulung Moldovenesc, Maramureș, Făgăraș, Gorj, Vrancea, Dâmbovnic-Argeș, Roman, Poiana Mare-Băilești, Calafat-Sergarcea, Podgoria Aradului, zona petrolieră a Olteniei, Valea Motrului, Vâlcea. În colaborare cu Pavel Ruxândoiu, a semnat lucrarea *Folclor literar românesc* (1976), text de bază al cursurilor universitare. Acesta oferă o perspectivă completă asupra conceptelor privitoare la folclorul literar și la sistemul genurilor folclorice românești. Problematika folclorului contemporan, raporturile dintre tradiție și inovație, metodologia

cercetării sunt tot atâtea teme dezvoltate în studii precum *La struttura della ballata rumena „Miorița”* („Uomo & cultura”, 1970), *Un Thème akritique dans la poésie épique roumaine* („Actes du Premier Congrès International des Études Balkaniques et Sud-Est Européennes”, 1971). **P.** acordă un mare interes cântecului epic, despre care ține un curs special. Publică un grupaj referitor la caracterul istoric al epicii populare, raporturile dintre universal și național și legăturile dintre motivele dezvoltate în baladele românești și în cele balcanice. Proza populară epică reprezintă un alt capitol important al preocupărilor sale, care se materializează într-un curs despre structura basmului, ca și în mai multe lucrări privind caracterul național și istoric, stratificarea în stilul povestitorilor populari, aspecte actuale ale cercetării structurale a basmului, performarea și receptarea povestirilor, legendele. A scris, de asemenea, despre caracterul formalizat al culturii orale, rolul educațional al limbajului culturii populare, despre probleme generale ale etnologiei europene. Textul poetic care însoțește ritualul îi oferă posibilitatea elaborării unor studii remarcabile; observând structurile și semnificațiile obiceiurilor, el subliniază felul în care se constituie în seturi de sisteme (*L'Incantation-narration, mythe, rite, Mitul mării treceri*). Interesul pentru descifrarea acestor sisteme se concretizează în volumul *Obiceiuri tradiționale românești*, publicat în 1976. Autorul acordă mai multă atenție tradițiilor din ciclul calendaristic: colindatul, călușul, Anul Nou, privit ca un „discurs ceremonial”, iar din ciclul celor de familie se oprește la „mitul mării treceri”. Pentru cercetarea obiceiurilor a folosit și pelicula cinematografică, filmul despre călușul din Bârca fiind unul dintre cele mai complete. Abia spre sfârșitul vieții **P.** își adună, în *Folclor românesc* (I-II, 1998), principalele studii.

SCRIERI: *Dâmbovicul, o plasă din județul Argeș* (în colaborare), București, 1942; *Îndreptar pentru culegerea folclorului*, București, 1967; *Folclor literar românesc* (în colaborare cu Pavel Ruxândoiu), București, 1976; *Obiceiuri tradiționale românești*, București, 1976; *Folclor românesc*, I-II, îngr. Nicolae Constantinescu și Alexandru Dobre, București, 1998.

Repere bibliografice: Vrabie, *Folcloristica*, 395, 396, 409, 420, 421; Ion Vlăduțiu, *Etnografia românească*, București, 1973, 49, 394, 395, 398, 406, 426; Biberi, *Lumea*, 154-161; Nicolae Constantinescu, *Claritate, noutate, profunzime sau Despre tinerețea fără bătrânețe a profesorului*, REF, 1987, 3; *Scoala Mihai Pop*, îngr. Gheorghe Deaconu și Ioan St. Lazăr, Râmnicu Vâlcea, 1997; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 161-163. S.is.

POP, Nicolae (I.XII 1928, Mirsid, j. Sălaj), publicist. Este fiul Anei (n. Moș) și al lui Vasile Pop. Face liceul la Brașov (1942-1945), Zalău, Satu Mare și București. Între 1950 și 1951 urmează cursul unor școli militare din Ineu și Beiuș. Devine student la Facultatea de Filosofie a Universității din București, cursuri fără frecvență, abia în anii '70. Lucrează ca redactor la o serie de publicații militare: „Imagini militare” (1952-1954), „Viața militară” (1954-1958, 1960-1970), „Înainte” (1971-1980), „Revista gărzilor patriotice” (1980-1984) și ca secretar de redacție la Editura Militară (1958-1960).

P. face parte dintre cei câțiva (Aurel Baranga, N. Țațomir, Nina Cassian, Marcel Breslașu, Stelian Filip) care au scris fabule în ultima jumătate de secol XX. În volumul *Ventuze* (1977) figurația alegorică nu mai este animalieră, ci sunt puse să dialogheze baionete, ranițe, gloanțe, cătări, flinte, pistoale, centuri, lopeți, tunuri. Ca și în culegerea *Fabule* (1982), textele se adresează cu precădere tinerilor și mizează pe o morală care face apel la proverbe. Interesul cărții de interviuri *Perimetru sentimental. Dialoguri cu scriitori olteni* (1980), unde se urmărește cum se reflectă în opera interlocutorilor atitudinea față de ținutul natal, stă mai cu seamă în originalitatea unor răspunsuri care pun sub semnul îndoielii „tema” convorbirilor. Contrariantă este, de pildă, replica lui I. D. Sârbu: „Determinările regionale le consider bune în anecdotă și în folclor.” De altfel, cele cincizeci și cinci de dialoguri sunt inegale ca importanță, fie ea numai documentară, deoarece, cum spune Cornel Ungureanu, „prea mulți sunt autori de mâna a doua, veleitari care dau sfaturi și fac plângeri”.

SCRIERI: *Ventuze*, București, 1977; *Perimetru sentimental. Dialoguri cu scriitori olteni*, Craiova, 1980; *Fabule*, București, 1982; *Cartea cu fabule*, București, 2003.

Repere bibliografice: Grigore Beuran, *O culegere de fabule: „Ventuze”*, TR, 1977, 26; Laurențiu Ulici, *Rime și ritmuri*, RL, 1977, 29; Ștefan Luca, „Ventuze”, F, 1979, 9; Șerban Cioculescu, *Otenia literară*, R, 1981, 1; Cornel Ungureanu, „Perimetru sentimental”, O, 1981, 7; Aurel D. Câmpeanu, „Fabule”, ST, 1983, 10; George Zarafu, *Fabulele lui Nicolae Pop*, ARG, 1984, 2. I.D.

POP, Sânziana (24.VI.1939, Cluj) publicistă și prozatoare. Este fiica Alexandrei Pop (n. Lupan), profesoară, și a medicului și ziaristului Gavril Pop, director al revistei „Tribuna” din Brașov. Învață la Liceul German din Brașov (1950-1953), apoi la Liceul nr. 3 din același oraș (1953-1956) și va absolvi, în 1960, cursurile Facultății de Filologie la Universitatea din București. După o perioadă de colaborări la „Gazeta literară”, „Scânteia tineretului” și „Luceafărul”, se angajează redactor la „Luceafărul”, unde în 1964 devine șef de secție. Debutează editorial cu volumul *Nu te lăsa niciodată*, apărut în 1966 și distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor. În 1990 înființează revista „Formula AS”, care devine repede un fenomen de succes, comercial, dar și sociocultural, atingând un tiraj puțin obișnuit.

P. este unul dintre cei mai înzestrați reporteri literari ai perioadei 1970-1980, formându-se la școala (și în fascinația) lui F. Brunea-Fox și Geo Bogza. Cea mai mare parte a scrisului i-a rămas în paginile revistelor. Reportajele din coloanele „Luceafărului” anilor '70 (multe semnate în colaborare cu Gabriela Melinescu) erau adevărate sărbători sociostilistice, descoperind fețele sensibile ale realității, universul poetic inocent al copiilor handicapați, lumea pescarilor din Deltă (ființe fabuloase, din specia personajelor lui Panait Istrati și Ștefan Bănuțescu), a oamenilor de la munte (indeosebi din regiunile Brașovului, Făgărașului, din defileul Rucăr-Bran). Deși uneori corodată de exigențele propagandistice ale ceaușismului, formula reportajului scris de **P.** rezistă cu succes

la proba timpului, în special grație substanței sufletești a autoarei: romantică, frumoasă, pe cât de suavă, pe atât de energetică, ziarista adoră drumețiile, peisajul viforos și amalgamat, știe să extragă ce e de preț în peisajul uman, stilul este cald, alert, proaspăt și franc, nerefuzându-și patetismul de calitate. O parte din această frenetică activitate va fi selectată în volumele *Viața cere viață* (1974, în colaborare cu Gabriela Melinescu), *Propuneri pentru paradis* (1975) și *Scrisori din linia întâi* (1984), iar rezonanțele ei se vor simți din plin în paginile revistei „Formula AS”. Ca prozator, **P.** se remarcă, în narațiunile din *Nu te lăsa niciodată* mai întâi, prin percepția vitalist-panteistă și senzualismul adolescentin, afine cu cele întâlnite în proza din acești ani scrisă de Gabriela Melinescu. Cele două autoare au în comun frenezia trăirii, un aer băiețesc, dezinvolt, naturalețea stilului. **P.** accentuează latura nonconformistă a feminității încă „neîncepute” și totuși provocatoare (*Vară*). Personajul-narator oscilează între copilărie și adolescență, dar erosul stă în centrul universului său: de la erosul încă nedefinit – în deambulări nesfârșite, soarele, iarba, dealul exercită o atracție misterioasă – la autooglindire sau dorință orientată către un partener real. Sunt consemnate mici

întâmplări din viața unei fete de vârstă incertă (între zece și cincisprezece ani), circumscrise sferei familiale sau burgului, un Brașov încă dominat de modelul lumii rurale, cultul libertății, al lui „fais ce que tu voudras” fiindu-i întru totul caracteristic. Autoarea preia limbajul și perspectiva personajului, ceea ce îl va face pe Ov. S. Crohmălniceanu să trimită la *Din veghe în lanul de secară* de J.D. Salinger. Narațiunea nu este totuși simplistă, în parte și datorită construcției de tip puzzle: realitate cotidiană, reverie, miraculos. Trecherile sunt alunecări bruște dintr-o lume în alta, din real în poezie ori într-un tărâm al absurdului, cu pasaje onirice de un fior poetic intens. Ritmul alert al epicului, stilistica netrucată, concretețea și vibrația descripției sunt atuuri prezente și în romanul *Serenadă la trompetă* (1969; Premiul Uniunii Scriitorilor), apariție de succes în epocă, echivalând farmecul unui Alain-Fournier autohton. Proză tipică a tinereții explozive, *Serenadă...* captează trăirile juvenile din Șcheii Brașovului, cu iubiri adolescentine în descendența „Heidelbergului de altădată”, cu tristeți ploioase și o sportivitate incandescentă, amestec de senzualism amețitor, lirism nobil, de freamăt introspectiv și frondă înduioșătoare. Cum s-a remarcat, autoarea nu are suflu epic, talentul ei se desfășoară pe spații reduse, cu o spontaneitate și o „grație lirică” specială, care definește o generație de tineri scriitori de la mijlocul anilor '60. Romanul se va întâlni, în anii '80, cu *Îngereasa cu pălărie verde*, cartea Adinei Keneres, iar în anii '90 cu Brașovul Simonei Popescu, în linia unei feminități insurgent-evocative.

SCRIERI: *Nu te lăsa niciodată*, pref. Gh. Achței, București, 1966; *Serenadă la trompetă*, București, 1969; *Viața cere viață* (în colaborare cu Gabriela Melinescu), București, 1974; *Propuneri pentru paradis*, București, 1975; *Scrisori din linia întâi*, București, 1984. **TRADUCERI:** Walter Matthias Diggelmann, *Puțin înaintea sfârșitului*, București, 1969; Isidor Ruge a fost achitat, București, 1972 (în colaborare cu Rodica Demian).

Repere bibliografice: Gheorghe Grigurcu, „Nu te lăsa niciodată”, *F*, 1966, 9; Viola Vancea, *Proza feminină*, RL, 1969, 26; Cristea, *Interpretări*, 171-173; Damian, *Intrarea*, 135-138; Negoșescu, *Lampa*, 225-257; Stănescu, *Cronici*, 176-184; Iorgulescu, *Rondul*, 171-174; Ungheanu, *Arhipelag*, 117-123, 188-191; Ungureanu, *Proză*, 248-250; Iorgulescu, *Scriitori*, 234-236; Negoșescu, *Alte însemnări*, 196-198; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 268-274; Cosma, *Romanul*, I, 260-261; Stănescu, *Jurnal*, III, 115-118; Cornel Ungureanu, *Sânziana Pop – confesiunea frenetică*, TR, 1991, 5; *Dicț. scriit. rom.*, III, 787-790; Popa, *Ist. lit.*, II, 891-892; *Dicț. analitic*, IV, 126-127. T.R., R.D.

POP, Simion (25.IX.1930, Vărai, j. Maramureș), publicist și prozator. Este fiul Rozaliei (n. Ciocean) și al lui Teodor Pop, țărani. Învăță la Satu Mare, terminând liceul în 1949. Va absolvi la București Școala de Literatură „M. Eminescu” (1952) și Academia de Studii Social-Politice „Ștefan Gheorghiu”, secția ziaristică (1968). Lucrează ca gazetar la săptămânalele din Satu Mare și din Baia Mare (1949-1951) și ca reporter la Radiodifuziunea Română (1952-1958). Deține funcțiile de secretar și apoi de vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor (1958-1968). Este redactor-șef al revistelor de turism „România

pitorească" și „Vacances en Roumaine" (1972–1989). Debutează la „Almanahul literar" din Cluj în 1949, iar prima carte, culegerea de povestiri *Călătorie cu bucluc*, îi apare în 1955.

În volumele de reportaje ale lui P. – *Lauda tinereții. Cronică de reporter de pe șantierul Salva-Vișeu* (1956), *Paralela 45* (I, 1958; Premiul Academiei RSR, II–III, 1970–1981), *Anul 15* (1959) sau *Ore calde* (1962) –, cu stilul festivist și neobosit entuziast al speciei în epoca socialistă, se înfățișează realitatea din perspectiva propagandei oficiale. Paginile dovedesc totuși verva publicistului atent la cotidian, ca și acuitatea prozatorului capabil să reconstituie dimensiunea morală sau simbolică a evenimentelor și să schițeze profiluri pregnante. Între jurnalistică și literatură se situează notele de călătorie din *Pieton în Cuba* (1963), *Orga de bambus* (1966; Premiul Uniunii Scriitorilor), *Jurnal hellenic* (1974), *Cartea Chinei* (1977) sau din *Orașe infidele* (I–II, 1985–1986), unde autorul se interesează mai degrabă de diversitatea tipurilor umane și de varietatea manifestărilor spiritului decât de pitorescul unor peisaje insolite. Povestirile și nuvelele din *Călătorie cu bucluc*, ca și cele din *Pământul spânzuratului* (1957), *Afișe de bal* (1960), *Faetonul* (1970) sau din *Ploaia bleu* (1970) valorifică înzestrarea epică a lui

P. în construirea unor scene pline de vivacitate, cât și predilecția pentru studiile de caracter. Dacă publicistica lui are tentă literară prin interesul pentru psihologic sau simbolic, romanele *Triunghiul* (1964), *Criza de timp* (1969), *Marșul alb* (1974), *Luptătorul fericit și iubirea lui pătimașă* (1979), *Bestiarul* (1981), *Student la istorie* (1985) sau *Excelența Sa* (1997), uneori deficitare sub raportul investigației analitice, dar mereu atente la social și actualitate, cu o frază concisă și rapidă, par marcate uneori în exces de experiența jurnalistică. Fie că trece în revistă prin prisma unui triunghi erotic, dar după schema realismului socialist, mutațiile de conștiință pricinuite de transformările de după al doilea război mondial într-un mediu mineresc (*Triunghiul*) sau urmărește cursa împotriva morții a unui om accidentat, care își rememorează viața într-o confesiune aflată la limita halucinației (*Criza de timp*), fie că celebrează patetic sau solemn eroismul voluntarilor pe frontul antihitlerist (*Marșul alb*, *Luptătorul fericit și iubirea lui pătimașă*) sau cercetează datinile și istoria Maramureșului în încercarea de a descifra adevăruri uitate (*Student la istorie*), autorul este egal cu sine însuși, în pofida încercărilor de înnoire a formulelor epice. El experimentează modalități diferite, de la notația lirică la cea alegorică, de la tușa fantastică la observația directă de reporter, recurge la expresia frustă, condensată și dinamică a ziaristului, dar și la mijloace ale prozatorului modern, cum ar fi fracturarea fluxului temporal, întretărirea planurilor narrative, sondarea inconștientului și exploatarea valențelor simbolice ale situațiilor și gesturilor. Eseuri, poezii sau povești pentru copii completează opera unui scriitor prolific, nu întotdeauna și semnificativ.

SCRIERI: *Călătorie cu bucluc*, București, 1955; *Lauda tinereții. Cronică de reporter de pe șantierul Salva-Vișeu*, București, 1956; *Pământul spânzuratului*, București, 1957; *Paralela 45*, I–III, București, 1958–1981; *Anul 15*, București, 1959; *Afișe de bal*, București, 1960; *Ore calde*, București, 1962; *Oameni ai zilelor noastre*, București, 1963; *Pieton în Cuba*, București, 1963; *Triunghiul*, București, 1964; *Orga de bambus*, București, 1966; *Criza de timp*, București, 1969; *Amfora sabină*, București, 1970; *Faetonul*, București, 1970; *Ploaia bleu*, București, 1970; *Cimitirul vesel. Monografie sentimentală despre Săpânța* (în colaborare cu I. Miclea Mihale), București, 1972; *Nord*, București, 1972; *Sunt fiul lui Nan. Pășanii cu cai, parașute și un avion*, București, 1972; *Civica*, București, 1973; *Marșul alb*, București, 1974; *Jurnal hellenic*, București, 1974; *Amphitruon*, București, 1976; *Cartea Chinei*, București, 1977; *Destine muncitorești*, București, 1979; *Luptătorul fericit și iubirea lui pătimașă*, București, 1979; *Fotograful de îngeri*, București, 1980; *Bestiarul*, Cluj-Napoca, 1981; *Student la istorie*, București, 1985; *Orașe infidele*, I–II, București, 1985–1986; *Călare pe lup*, București, 1990; *Debarcând în amurg*, Cluj-Napoca, 1990; *Ultimul Unicorn. Dialogurile Unicornului cu Vulcana* (în colaborare cu Judit Nádor), București, 1995; *Excelența Sa*, București, 1997; *Nomad în Mesoamerica*, București, 2001. **TRADUCERI:** Horacio Quiroga, *Anaconda*, București, 1963 (în colaborare cu Paul Teodorescu); Franz Kafka, *America*, București, 1970 (în colaborare cu Erika Voiculescu).

Repere bibliografice: Ion Vitner, *Prozatori contemporani*, II, București, 1962, 252–267; Ardeleanu, *Însemnări*, 231–236; Dimisianu, *Schițe*, 61–64; Matei Călinescu, „*Orga de bambus*“, VR, 1967, 2; Regman, *Cărți*, 186–192; Adrian Marino, „*Orga de bambus*“, CRC, 1967, 14; Marian

Popa, „Triunghiul”, LCF, 1967, 52; Bălan, *Condiția*, 133-137; Sorianu, *Glose*, 121-125; Gabriel Dimisianu, „Criza de timp”, FLC, 1969, 49; Constantin Cubleșan, „Paralela 45”, TR, 1970, 31; Adrian Păunescu, *Sub semnul întrebării*, București, 1971, 356-363; Martin, *Pro Patria*, 173-175; Stănescu, *Jurnal*, I, 291-295; Popescu, *Cărți*, 148-150; Sultana Craia, „Bestiariu”, LCF, 1982, 16; Costin Tuchilă, *Actualitate și insolit*, RL, 1985, 50; Cosma, *Romanul*, I, 217-218; Miko Ervin, *Întâlnire cu anul 2000*, Cluj-Napoca, 1989, 139-143; *Dict. scriit. rom.*, III, 790-791. A.C.

POP, Vasile (14.VI.1875, Domnești, j. Vrancea - 6.III.1931, București), publicist și prozator. Este fiul Ecaterinei (n. Rareș) și al lui Ion Pop, țărani. Înainte de a absolvi școala primară, intră ucenic la un dentist, apoi la un armurier, după care lucrează câțiva ani într-o fabrică din București, specializându-se ca lucrător mecanic. Animat de idei socialiste, debutează cu un articol în ziarul „Munca” al lui C. Mille (1893), apoi continuă intens cu proză și versuri umoristice în „Adevărul”, „Vieața”, „Povestea vorbeii”, „Lumina” (Ploiești), unde semna rubricile „Ghionturi versificate” și „Glume”, „Sămănătorul”, „Evenimentul” (Iași), unde a fost și redactor în 1904-1905, „Viața” (1906), „Viața literară și artistică”, „Dimineața”, „Minerva”, în care îi apar și trei romane polițiste în foileton semnate Const. Fulger, „Minerva literară ilustrată”, „Seara” și sporadic în multe altele. În 1897 i se editează primul opuscul, *Fleacuri*. Se pare că, la un moment dat, avea o anumită situație socială și financiară, pentru că în 1914 era director și proprietar al periodicului „Trăiască Franța!”, apoi „redacteur en chef” la revista „Les Annales roumaines”, care milita cu înflăcărare pentru intrarea României în război. În timpul primului război mondial primește o misiune, pentru a cărei îndeplinire face o mare călătorie, ajungând în Statele Unite ale Americii pe calea cea mai lungă - Vladivostok - Japonia - și trăind o experiență deosebită, relatată în volumul *Înconjurul lumii fără voie* (1927) și prelucrată literar într-o trilogie romanescă. Revenit în țară, publică proză în „Renașterea română” (Sibiu), „Izbânda” și scoate altă serie de volume, iar în 1926-1927 este director la „Gazeta Prahovei” (Ploiești), pe care o scrie aproape singur, semnând diverse rubrici - „Vorbe de clacă”, „Licăriri”, „Lucruri simple” - și cu inițiale sau cu pseudonime (Aladin, Gh. Bradul, Gh. Scytul, ultimul folosit mult și în „Lumina”). Concomitent, era și prim-redactor al ziarului „Săgeata”. Încercările de a aborda și alte genuri s-au soldat cu eșecuri: volumul *Versuri* (1900) i-a fost desființat de critică, iar „drama” *Surpriza*, inclusă în 1903 în repertoriul Teatrului Național din București, va intra în atenția Comitetului de lectură abia în 1930. Devenit un moralist serios și oficial, în 1921 ținea la Ploiești „conferințe populare”, publicate în broșuri: *Dragoste de dinastie*, *Stăruința ordonată*, *Respectul de religie*. Membru fondator al Societății Scriitorilor Români, a avut unele atribuții în structura administrativă a acesteia. Viața sa zbuciumată cunoaște apogeul nefericirii în 1931, când P. orbește.

Proza umoristică publicată la început este și singura parte relativ reușită a scrisului lui P. Culegerile *Fleacuri*, *Răs și plâns* (1906), *Povești hazlii* (1908) aduceau un gen deosebit de umor, naratorul, mai totdeauna și personaj principal, adoptând o

atitudine de autopersiflare, de victimă naturală, care privește ca normale toate neplăcerile ce se țin lanț - bătăi, izgoniri brutale, eșecuri dure, arestări. Din această răsturnare a perspectivei, la care se adaugă și hazul stârnit de cel care râde de sine, rezultă un tip de umor oarecum inedit. Lăsându-și fantezia să spargă contururile firești ale realului, exagerând până la absurd sau grotesc desfășurarea întâmplărilor, autorul pune în fața oamenilor o oglindă deformatoare, realizând șarje funambulești, prin care critică exasperat diferite tare sociale, dar și defecțiuni ale relațiilor între indivizi, generate de numeroasele păcate omenești. Câteva volume de mai târziu - *Ce pățește omul bun* (1922), *Amice, ești un prost!* (1923), *Din viața speluncelor* (1923) - continuă în același gen, cu ceva mai multă precizie stilistică și mai puțină exagerare în relatarea faptelor. Amorul, sub formele lui jucăuse, dramatice sau tragice, este altă temă a prozei sale. În special culegerile *Cum iubește o fată* (1907), *Cum să iubim?!...* (1908), *Fericirea se cucerește* (1909), *Iubirea e biruitoare* (1911), *O dragoste din ochi* (1915), *Ah, cât ești de frumoasă!* (1915) conțin numeroase scene unde P. intenționează să releve forța iubirii de a determina destinele omenești. Ideea sa despre literatură nu trece însă de melodrama ieftină, confecționată după rețete deja desuete, pentru cititori puțin pretențioși. El simplifică lucrurile, alunecă involuntar în parodie, astfel încât scenele stereotipe (toți tremură, se îngălbenesc, sunt inundați de sudoare sau leșină), desele împușcături care rezolvă situațiile devin clișee ridicole. De altfel, nu epica îl preocupă pe autor, ci dialogurile, care vor să dezbată anumite idei. Principala teză, promovată și argumentată cu ardoare de multe personaje, este necesitatea emancipării femeilor, dreptul lor de a-și alege partenerii, libertatea de a acționa ca și bărbații în relațiile amoroase. Personajele feminine vor să fie imbinări de gingașie și forță de caracter, ființe voluntare, neînhibate de prejudecăți, care, între altele, agresează delicatețea unui critic precum G. Ibrăileanu. Cu o vână de răzvrătit, P. pune în discuție stări și practici cărora încearcă să le demonstreze injustețea sau chiar nocivitatea. Mai pregnante sunt astfel de problematizări în volumul *Din ocna vieții* (1902), care poate fi luat și ca titlu generic pentru o lungă serie de alte proze strânse în culegeri sau rămase în periodice. Constatarea unui ocnaș că „viața e o glumă proastă” ar putea fi luată drept moto al scrisului acestui prozator, de unde și atitudinea lui hâtră, nonșalantă chiar și atunci când relatează întâmplări dureroase, triste, revoltătoare. Axate exclusiv pe spectacular și senzational, romanele sunt abordabile numai din punct de vedere tematic. În *Domnița Viorica* (1905), protagonistă, tână soție a unui boier lipsit de scrupule și nemilos, își asumă responsabilitățile de diriguitoare a moșiei și satului, purtându-se omenește cu toți. E divinizată de țărani (aceștia, priviți foarte superficial de autor, apar ca primitivi, puerili, naivi și ușor de manipulat), care, încercând să nu o supere cu nimic, devin mai buni, mai solidari, mai productivi. Dorind să fructifice impresiile călătoriei în Japonia și SUA, P. le dă o formă romanescă. *Americana îndrăgostită* (1920) e o poveste oarecum insolită, făcând loc mai ales ideilor și atitudinilor feministe. Celelalte două volume ale ciclului - *Cuceritorul de*

inimi (1921), *Vândută de propria-i mamă* (1922) – sunt însăilări de peripeții ale unor personaje care de care mai ieșite din comun, autorul abandonând orice intenție documentară și păstrând din specificul mediilor și moravurilor americane doar imaginea unui teribilism infantil. „Romanul popular” *Cuza-Vodă* (1912, semnat C. Fulger) ori, mai târziu, *Eroii lui Mihai Viteazul* (1932) constituie perigeul involuției literare a autorului. Într-un surogat de literatură el abuzează, din necesități comerciale, de elementul senzational ieftin. Apreciind, inițial, calitatea, noutatea umorului, verva și ușurința de a povesti și imagina, folosirea cu oarecare succes a „logicii absurdului”, înțelegerea și dușoșia cu care P. se apropie de cei umili și nefericiți, capacitatea de a pătrunde și reconstitui psihologia copiilor sau dramatismul conflictelor pasionale, unii comentatori au recunoscut că ar avea „ceva de spus”. Mult mai numeroase și mai persistente au fost criticile care i s-au adus, a căror vehemență mergea până la „excluderea” sa din literatură. Dincolo de orice interpretare, în favoarea prozatorului există un argument de sociologie literară: a fost unul dintre cei mai prizați autori români ai epocii, cu un puțin obișnuit succes de librărie.

SCRIERI: *Fleacuri*, București, 1897; *Versuri*, Ploiești, 1900; *Din ocna vieței*, București, 1902; ed. 2 (*Ocna vieței*), 1907; *De dragul celor mici*, București, 1904; *Domnița Viorica*, București, 1905; *Râs și plâns*, București, 1906; *Cum iubește o fată*, București, 1907; *Prin vraja dragostei*, București, 1907; *Povești hazlii*, București, 1908; *Cum să iubim?!...*, București, 1908; *Mai tare ca iubirea*, București, 1909; *Fericirea se cucerește*, București, 1909; *Iubirea e biruitoare*, București, 1911; *Cuza-Vodă*, București, [1912]; *Ah, cât ești de frumoasă!*, București, 1915; *O dragoste din ochi*, București, 1915; *Regina noastră Maria*, București, 1919; *Americana îndrăgostită*, București, 1920; *Cuceritorul de inimi*, București, 1921; *Vândută de propria-i mamă*, București, 1922; *Ce pățește omul bun*, București, 1922; *Sărutul de binefacere*, București, [1922]; *Ruga unei mame*, București, 1923; *Amice, ești un prost!*, București, 1923; *Din viața spelunzelor*, București, 1923; *Înconjurul lumii fără voie*, Ploiești, 1927; *Eroii lui Mihai Viteazul*, București, 1932.

Repere bibliografice: V.A. Urechia, „*Versuri*”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXIII, 1900–1901; B. Brănișteanu, „*Din ocna vieței*”, ADV, 1902, 4663; Ilarie Chendi, „*Din ocna vieței*”, CL, 1902, 11; Iorga, *O luptă*, I, 64–65, 99–101, 279–280; At. M. Marienescu, „*Ocna vieței*”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXVI, 1903–1904; Lovinescu, *Critice*, I, 75–83; Otto Wilder, „*Domnița Viorica*”, VAN, 1906, 1; Ibrăileanu, *Opere*, IV, 23–24, 195–197; Mihai Pastia, „*Domnița Viorica*”, „*Curentul nou*”, 1906, 3; At. M. Marienescu, „*Domnița Viorica*”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXVIII, 1905–1906; V.V. Haneș, „*Revolverul*” și *nestămpărul unui novelist*, VAN, 1908, 13; G.G. Ionescu, *Vasile Pop*, R, 1908, 5; Mihail Negru, „*Cum să iubim*”, „*Românul din Ardeal*”, 1908, 1; Mihail Dragomirescu, „*Povești hazlii*”, CVC, 1909, 25; Ilarie Chendi, „*Iubirea e biruitoare*”, LU, 1911, 10; Andrei Braniște [Tudor Teodorescu-Braniște], „*O dragoste din ochi*”, RP, 1915, 89; I. Vinea, „*Americana îndrăgostită*”, ADV, 1920, 11089; Const. Săineanu, „*Înconjurul lumii fără voie*”, ADV, 1928, 13 548; [Drama și moartea lui Vasile Pop], DMN, 1931, 8 667–8 672, 8 684, 8 693–8 695; B. [B. Brănișteanu], *Moartea lui Vasile Pop*, ADV, 1931, 14 475; Eugen Jebeleanu, Alexandru Sahia, *Vasile Pop*, RP, 1931, 3 939; Arghezi, *Scieri*, XXVI, 187–192; Ion Breazu, *Vasile Pop*, DR, 1931–1933; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, 113–114; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 232; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 565, *Ist. lit.* (1982), 637; *Dicț. scriit. rom.*, III, 791–792. C.T.

POP, Vasile Gr. (13.X.1850, Crasna-Storoinet – 21.VI.1909, București), istoric literar, autor de versuri și proză. Se numea Vasile Gherman Pop și se trăgea dintr-o familie de țărani bucovineni. Urmează gimnaziul la Suceava, ajutat de cavalerul Eugeniu de Stârcea. Absolvent al Facultății de Litere din București (1872), P. a fost, în capitală, profesor și funcționar în Ministerul Instrucțiunii și Cultelor. Începe să publice în „Foaia Soțietății pentru literatura și cultura română în Bucovina” (1865) balade (după model popular) și poezii patriotice, trimite versuri la „Steluța” din Botoșani, iar la „Traian” (1869) dă o colecție de doine din Bucovina. Colaborează și la „Noul curier român”, „Reforma”. Ca secretar al cercului literar Orientul, fusese desemnat să culegă folclor bucovinean, aici, ca și la Societatea Românismul fiind înscris cu numele Vasile Gramen (anagramă care, prescurtată ulterior, va fi utilizată și ca semnătură).

Discursivele meditații morale și lirica cetățenească aparținând lui P. intră în broșura *Aurora Bucovinei* (1872). Versurile sunt însoțite de o „privire fugitivă asupra literaturii române în genere, iar în special asupra mișcării literare din acea provincie a Daciei”. În 1875–1876 îi apare, în două volume, *Conspect asupra literaturii române și literațiilor ei de la început și până astăzi, în ordine cronologică*, una din primele încercări de istorie literară la noi. Cu destinație didactică, cartea își propune să cuprindă literatura, teatrul, periodicele, societățile literare și publiciștii din toate provinciile românești. Dacă tratează obârșile – perioada colonizării romane în Dacia – în chip fantezist, lucrarea are, în schimb, meritul de a fi subliniat însemnătatea literaturii populare ca tezaur al specificului național. Din cultura veche P. menționează pe Neagoie Basarab, „erudit al epocii sale”, pe Coresi și Varlaam, cronicarii și cărturarii Școlii Ardelene, iar între primii noștri poeți, pe Iancu Văcărescu, Costache Conachi, Anton Pann. Partea a doua subliniază însemnătatea „direcției noi” și a personalității lui Titu Maiorescu, aproape toți junimiștii fiind incluși în lucrare. Mihai Eminescu este văzut prin prisma portretului pe care Maiorescu i-l consacrase. Aprecierile sunt de multe ori simplificatoare, iar accentul cade pe acțiunea culturală, însă pentru secolul al XIX-lea *Conspectul...* oferă cele mai multe informații asupra unor publiciști și scriitori puțin cunoscuți. Surse i-au fost bibliografia lui Dimitrie Iarcu și *Lepturariu rumânesc...* al lui Aron Pumnul. P. a mai publicat versuri în *Suveniri* (1874), nuvelele *Eufrosina sau Virtutea unei femei* (1875), *Rezultatul inspirațiunii unei mame* (1891), o traducere după George Born, *Catarina Cornaro*, ș.a.

SCRIERI: *Aurora Bucovinei*. Poezii. Cu o privire fugitivă asupra literaturii române în genere, iar în special asupra mișcării literare din acea provincie a Daciei, București, 1872; *Suveniri*, București, 1874; *Eufrosina sau Virtutea unei femei*, București, 1875; *Conspect asupra literaturii române și literațiilor ei de la început și până astăzi, în ordine cronologică*, I–II, București, 1875–1876; ed. îngr. și introd. Paul Lăzărescu, București, 1982; *Rezultatul inspirațiunii unei mame*, București, 1891. **Traduceri:** George Born, *Catarina Cornaro*, București, 1879; H. Sternberg, *Milena cea frumoasă*, I–III, București, 1881–1882.

Repere bibliografice: Bucur, *Istoriografia*, 28–30; *Dicț. lit.* 1900, 691; Kalustian, *Simple note*, I, 184–190; Popa, *Tectonica*, 239–243; *Dicț. scriit. rom.*, III, 793. S.C.

POP-FLORANTIN, Ioan (8.VIII.1843, Popteleac, j. Sălaj - 29.VIII.1936, București), prozator și estetician. Este fiul Mariei și al lui Vasile Pop. Își începe învățătura în casa părintească, după care se înscrie la un gimnaziu din Cluj, terminându-l în 1863. Student al Facultății de Filosofie la Viena, o va absolvi în 1867, tipărind cu acest prilej o disertație despre sistemul fonetic al limbii române. Vine în România și este numit profesor de filosofie la Botoșani și Bârlad, iar în 1870, cu sprijinul lui Titu Maiorescu, se transferă, tot ca profesor, la Iași. În 1872-1873 l-a suplinit pe Maiorescu la Catedra de filosofie a Universității din Iași. **P.-F.** a fost membru al societății Junimea din 1868, dar, impulsiv și orgolios, cu toate că avea aceleași idealuri estetice, se îndepărtează de gruparea ieșeană. Preocupat de orientările mai noi ale filosofiei și disciplinelor înrudite, a tipărit manuale de psihologie și logică și a popularizat metodele pedagogice ale lui Friedrich Fröbel.

Activitatea de scriitor a lui **P.-F.** cunoaște două perioade: cea din timpul Junimii și cea ulterioară. Prima este și cea mai interesantă și originală, asigurându-i un loc distinct în istoria literaturii române. Nuvelele scrise între 1869 și 1871 (*Decebal*, *Pribeagul*, *O floare albă*, *Juanita*, *O casă neagră*, *Tuhutum* și *Zoa-Zuirvan*), caracterizate printr-o atmosferă stranie, amintesc, în ansamblu, de povestirile romanticilor germani și anticipează nuvela *Sărmanul Dionis* a lui Mihai Eminescu. Imaginația prozatorului se dovedește nu numai aprinsă și bogată, dar și bine stăpânită. Istorie și exotism se confundă într-o lume romantică, uneori delirantă, abundentă în ciudățenii și surprize. Personajele par desprinse din legendă și basm, numele sunt sonore și neobișnuite, izvorâte dintr-o imaginație onomasiologică aparte. Eroii cad adesea în transă, acțiunea desfășurându-se astfel sub semnul ambiguității, accentuată și de un onirism care precedă tehnica lui Gala Galaction. Adesea ei se comportă ca niște posedăți. Bunăoară, Decebal e dominat de patima luptei și a puterii, iar drama lui se înscrie pe un fundal care, în concepția autorului, nu e național, ci etic. Această tehnică apropie proza lui **P.-F.** de basmul popular. Pe de altă parte, stilul este un amestec de provincialisme greoaie și supărătoare și de metafore îndrăznețe, vizând frecvent paradoxul. Fraza, adesea ritmată, e construită armonios. Volumul *Cântece voinicești despre zile din bătrâni* (1870) cuprinde balade de factură populară, iar *Anecdote populare* (1893) se bazează pe șarjarea limbajului, în timp ce *Romeo* (1873), *Horea* (1885), *Avram Iancu, regele Carpaților* (1891) sunt încercări de roman istoric. Se adaugă o amplă epopee, *Ștefaniada* (1925), și o piesă cu subiect istoric, *Avram Iancu* (1924). Un merit deosebit îi revine lui **P.-F.** în calitate de estetician. El este, la noi, autorul primului tratat de estetică tipărit (I-II, 1874-1887). În concepția sa, această ramură a filosofiei studiază materia și sistemul formal al artei, pentru a găsi un principiu fundamental și general, apt să rezolve toate problemele. Pentru el plăcerea estetică se constituie într-un domeniu diferit de cel al atitudinilor practice, caracterizându-se prin semnată și independență, și se produce numai atunci când sufletul se află într-o stare de „joc”, adică de mișcare liberă (idee preluată din estetica germană a epocii). În

felul acesta, apar „frumosul în sine”, dar și „urâtul” atunci când jocul nu prieste spiritului. **P.-F.** e astfel și printre primii esteticieni români care definește noțiunea de „urât”, în același timp în care ea circula intens și în estetica europeană. Un accent deosebit cade pe aspectul senzorial al frumosului, în speranța autorului de a afla unele legi estetice precise, el putând fi considerat, în acest sens, un precursor al lui Mihail Dragomirescu. Cel mai important dintre principiile sale stabilește însușirile jocului estetic, care, pentru a provoca frumosul, trebuie să fie proporționat, moderat și armonios. Idealul estetic al lui **P.-F.** se vedește a fi de natură junimistă, foarte apropiat de cel al lui Titu Maiorescu.

SCRIERI: *Cântece voinicești despre zile din bătrâni*, Bârlad, 1870; *Fundament de filosofie*, Iași, 1871; *Romeo*, Iași, 1873; *Estetica*, I-II, Iași, 1874-1887; *Decebal*, Craiova, 1882; *Tineretea lui Ștefan cel Mare*, Iași, 1882; *Horea*, Iași, 1885; *Avram Iancu, regele Carpaților*, Iași, 1891; *Anecdote populare*, I, București, 1893; *Reforma metodelor în știință și practică și teoria consecutismului universal*, București, 1895; *Frumusețea liniară și frumusețea omului*, Iași, 1896; *Ortografia corectată, față de erorile Academiei Române*, București, 1915; *Mama Tudora*, București, 1915; *Maica stărița*, București, 1920; *Avram Iancu*, București, 1924; *Ștefaniada*, București, 1925.

Repere bibliografice: Negruzzi, *Junimea*, 134-136, 244; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, 121-122; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 373-374, *Ist. lit.* (1982), 430-431; Mănuță, *Scriit. jun.*, 175-212; *Ist. filoz. rom.*, I, 554-563; *Ist. lit.*, III, 58-59; Maței, *Personalități*, III, 267-269; *Dict. lit.* 1900, 697-698; Marian Barbu, *Romanul de mistere în literatura română*, Craiova, 1981, 170-174; Constantin Cubleşan, *Romantic și fantast*, ST, 1993, 2; *Dict. scriit. rom.*, III, 795-796. D.M.

POP-MĂRCANU, Vladimir (8.VIII.1922, Popești, j. Bihor), poet. Este fiul Floarei și al lui Dumitru Pop, țărani. Face școala elementară în comuna Marca, județul Sălaj, apoi o școală agricolă (1936-1940). Lucrează multă vreme în comerț și târziu va absolvi Liceul „Decebal” din Deva (1957) și Facultatea de Filologie a Universității din București (1967). Din 1959 e director economic la Teatrul Dramatic din Petroșani. În 1965 este transferat la Deva în calitate de director al Centrului de Bibliotecă, funcție pe care o va deține până la pensionare, în 1987. Debutul editorial se produce în 1981, cu volumul de versuri pentru copii *O poveste cu primăvară*. Colaborează la „Cosinzeana” și „Cuvântul liber” (Deva), „Revista învățământului preșcolar” (București) ș.a.

Poezia lui **P.-M.** se înscrie pe linia tradiției românești a literaturii pentru copii. Sunt închinatăe versuri pline de căldură elementelor naturii, frumuseților țării ș.a.m.d., într-o suită de tablouri în culori vii, calde, din care nu lipsesc, după canoanele genului, protagoniștii poznași, fie copii, fie simpatice animale, ce probează întru totul un cod moral exemplar.

SCRIERI: *O poveste cu primăvară*, cu desene de Nicolae Sârbu, Timișoara, 1981; *Livada*, Timișoara, 1986; *Cântecul biruinței*, București, 1988; *Miresmele câmpului*, Sibiu, 1993; *Vacanța la bunici*, Deva, 1995; *Castelul de smarald*, Deva, 1996; *Moș Crăciun*, Deva, 1996; *Vine iepurașul*, Deva, 1997; *Alfabetul. Să-l învețe toate miștile istete*, Deva, 1997; *Grădina*, Deva, 2000.

Repere bibliografice: Radu Ciobanu, „Livada”, „Drumul socialismului” (Deva), 1986, 13 decembrie; Radu Ciobanu, *O vocație*, „Drumul socialismului” (Deva), 1989, 11 martie; I. Nichita, „Miresmele câmpului”, „Graiul Sălajului”, 1993, 10 decembrie; Vladimir Pop-Mărcanu la 80 de ani. *Biobibliografie*, Deva, 2002. Ct.C.

POP-RETEGANUL, Ion (10.VI.1853, Reteag, j. Bistrița-Năsăud - 3.IV.1905, Reteag, j. Bistrița-Năsăud), folclorist și prozator. Părinții, Maria (n. Săbăduș) și Dumitru Pop, erau țărani nevoiași. **P.-R.** începe să învețe carte în Reteag, urmează școala normală din Năsăud, continuându-și studiile la Gherla și la Deva. Din 1873, când este numit învățător la Orlat, lângă Sibiu, se dedică educării și instruirii țăranilor, considerând că emanciparea națională se poate înfăptui numai pe calea progresului material și cultural. Entuziast și energic, dornic să cunoască lucruri și oameni noi, activează ca învățător în sate din zonele Hațeg, Făgăraș, Lugoj, Blaj și Năsăud, preocupat în același timp de culegerea folclorului de aici. Citea, de predilecție, studii de pedagogie, folcloristică și etnografie. Întreținea legături cu alți folcloriști, printre care T.T. Burada, Elena Niculiță-Voronca, Artur Gorovei, Jan Urban Jarník, At. M. Marienescu, G. Cătană. La sfârșitul secolului al XIX-lea numele lui **P.-R.** putea fi întâlnit în mai toate publicațiile vremii. A

condus el însuși „Cărțile săteanului român”, „Convorbiri pedagogice”, „Revista ilustrată”, „Foișoara”, „Gazeta de duminică” și a colaborat la „Gazeta Transilvaniei”, „Telegraful român”, „Familia”, „Transilvania”, „Amicul familiei”, „Luminătorul”, „Contemporanul”, „Tribuna”, „Timișana”, „Gazeta poporului”, „Fântâna Blanduziei”, „Gutinel”, „Biblioteca familiei”, „Noua revistă română”, „Luceafărul” ș.a. Semna și Anibal Detunătescu, Doctor Zenon, Feciorul tatii de la noi din sat, I. P. Reteganul, Someșanul, Stan Pățitul.

Pedagog cu vocație, **P.-R.** a susținut ideea unui învățământ cu finalitate practică, orientat spre agricultură și pomicultură. În acest spirit, făcea educația școlară și sătenilor atât în școală, cât și în afara ei. Concepția pedagogică e ilustrată și de producțiile literare, căci proza lui conține, în subtext, îndemnuri moralizatoare. Povestirile și nuvelele, scrise într-o limbă neaoșă, anticipând uneori temele lui Liviu Rebreanu (*Susana cea nebună* are unele analogii cu *Ion*), sunt frânturi din viața sătească, cu scene de atmosferă foarte veridice. Fără a fi deplin realizate artistic, ele au cunoscut o mare circulație. Articolele de istorie literară ale lui **P.-R.** popularizează viața și opera unor autori care răspundeau ideilor sale despre rolul scriitorului: I. Barac, D. Țichindeal, Andrei Mureșanu, V. Alecsandri, D. Bolintineanu ș.a. Sporadic, a publicat și traduceri, alegând mai cu seamă povestiri cu semnificații etice. Ca folclorist, are în vedere diversele perspective din care poate fi studiată creația populară: estetică, psihologică, socială, lingvistică etc. El a fost un adept al ideii circulației și a contaminării unor motive folclorice în aria universală. Cu o informație temeinică și cu o bogată activitate de culegător, a formulat și principii cu privire la metoda de adunare și publicare a folclorului: *Programa pentru adunarea materialului literaturii populare și Despre modul de a aduna materialul literaturii populare*. Cere redarea exactă a versurilor, iar în privința prozei folclorice recomandă păstrarea nealterată a fondului, recunoscând că fiecare povestitor creează o nouă variantă. Intenționând să alcătuiască un corpus de folclor, ca oglindă a vieții poporului, a strâns basme, legende, cântece, balade, colinde, bocete, orații de nuntă, obiceiuri etc. *Povești ardelenesti culese din gura poporului* (I-V, 1888), cea mai cunoscută din colecțiile sale, apreciată de B. P. Hasdeu pentru autenticitate, cuprinde basme din toată Transilvania. Dintre basmele publicate în secolul al XIX-lea, cele culese de **P.-R.** se pare că se situează cel mai aproape de sursa populară. Unele, dezvoltate pe motive universale (reînvierea prin găsirea inimii, eroul care salvează luna și soarele ș.a.), pot fi alăturate celor mai bune povești ale altor popoare. Culoarea locală apare foarte pregnant din obiceiuri, onomastică, localizări și grai. Culegerile de versuri realizate de folclorist cuprind multe texte inedite, rămase, în parte, în manuscris. În prefața la *Trandafiri și vioarele* (1884) face o clasificare a versurilor folclorice în cântece bătrânești, voinicești, ostășești, de bucurie, de dragoste, de jale, de dor, de urât, satirice, de nuntă și chiuțuri. Din același volum rețin atenția cântecele de cătănie, o frumoasă variantă a motivului „amărâtă turtura”, „cântecele găinii” din ceremonialul nunții, precum și colindele cu destinație specială (după ocupație, vârstă, sex). Despre haiducul Pinteza Viteazul a alcătuit o culegere de „tradiții, legende, schițe istorice” și un

studiu. **P.-R.** a îmbinat preocupările folclorice cu cele de etnografie, descriind portul și diverse obiceiuri, în repetate rânduri solicitând informații prin apelurile și chestionarele pe care le lansa.

SCRIERI: *Rusalina a lui Dămian*, Brașov, 1881; *Stan Bolovan*, Brașov, [1886]; *Țigani*, Blaj, 1886; *Isteață și pace*, Brașov, [1887]; *Norocul și mintea*, Brașov, [1887]; *Leonat cel tânăr*, Gherla, 1893; *Novele și schițe*, I-II, Gherla, 1898-1899; *Povestiri din viața țăranilor români*, I-II, Sibiu, 1900-1901; *Novele*, București, 1901; *Povestiri*, pref. Octavian Goga, Sibiu, 1908; *Lucă-minte slabă și alte povestiri pentru popor*, Sibiu, 1925; *Stan Bolovan și alte povestiri ardelenesti*, Sibiu, 1929; *Copiii Ursuțului și alte povestiri pentru popor*, pref. Horia Petra-Petrescu, Sibiu, 1931; *Dascălul Ioniță*, Sibiu, 1932; *Odinioară și acum. Amintiri din copilărie*, pref. Horia Petra-Petrescu, Sibiu, 1933; *Amintirile unui școlar de altădată*, îngr. și introd. Ion Apostol Popescu și Serafim Duicu, București, 1969.

Culegeri: *Fagul ciobanului Todor*, Brașov, 1881; *Trandafiri și vioarele*, Gherla, 1884; *Chiuituri de care strigă feciorii la joc*, Gherla, 1887; *Povești ardelenesti culese din gura poporului*, I-V, pref. Alexiu Viciu, Brașov, 1888; ed. îngr. Vasile Netea, București, 1943; ed. București, 1957; *Cine nu știe striga cetească cartea asta, adevărat Chiuituri de care strigă feciorii în joc*, Gherla, 1891; *Staroste sau Datini de la nunțile românilor ardeleni*, Gherla, 1891; *Povești din popor*, pref. Zaharia Boiu, Sibiu, 1895; *Bocete adevărate Cântări la morți*, Gherla, 1897; *Oșaguri cât cioplite, cât pilite și la lume împărțite*, Gherla, 1897; *Pintea Viteazul. Tradiții, legende și schițe istorice*, Brașov, [1898]; *Românul în sat și la oaste aprețiat din cântecele lui popular*, Gherla, 1899; *125 chiuituri de care strigă feciorii în joc*, Gherla, f.a.; *Poezii populare. Cântece bătrânești*, Sibiu, 1900; *Zidirea lumii. Adam și Eva. Originea sfintei cruci și cele 12 Vineri după tradiții populare și manuscrise vechi*, Gherla, 1901; *De la moară. Povești și snoave*, I-II, Budapesta, 1903; *Povestiri din viața țăranilor*, Sibiu, 1911; *1000 doine, strigături și chiuituri ce se obișnuiesc la jocurile și petrecerile noastre populare*, ed. 4, Brașov, 1923; *Din Țara Hațegului. Povestiri*, Sibiu, 1930; *Munți, animale și pământ*, Sibiu, 1935; *Legende, povestiri și obiceiuri românești*, îngr. și pref. Vasile Netea, București, 1943; *Crâncu, vânătorul codrului*, București, [1963]; *Crânsa zânelor. Povești ardelenesti*, îngr. și pref. Vasile Netea, București, 1970; *De n-ar fi poveștile*, îngr. N. Nistor și I. Drăgoiescu, pref. Vasile Rusu, Sibiu, 1971; *Povești populare*, îngr. Doina David, Timișoara, 1989. **Antologii:** *Inimioara adevărată Floarea poeziei naționale*, Sibiu, 1885; *Buchetul. Culegere de cântece*, Gherla, 1894; *Prietinul săteanului român*, Gherla, 1895.

Repere bibliografice: Ion Simionescu, *Un scriitor folositor*, „Ateneu”, 1901, 7; Chendi, *Foiletoane*, 82-86; Iorga, *Oameni*, I, 91-95; I. Breazu, *Literatura „Tribunei” (1884-1895)*, DR, 1934-1935; Horia Petra-Petrescu, *Din viața lui Ioan Pop-Reteganul*, „Tara Bârsei”, 1935, 4; *Din viața dascălului Ion Pop-Reteganul*, Cluj, 1938; Vasile Netea, *Ion Pop-Reteganul*, București, 1943; Netea, *Maior-Goga*, 143-165; Ion Mușlea, *Cercetări etnografice și de folclor*, I, îngr. și introd. Ion Talos, București, 1971, 169-200; Ion Apostol Popescu, *Ion Pop-Reteganul*, București, 1965; *Ist. lit.*, III, 881-888; Bârlea, *Ist. folc.*, 285-291; Virgiliu Ene, *Folcloriști români*, Timișoara, 1977, 130-141; *Dict. lit.* 1900, 702-703; Ioan Iliș, *Acasă la Ion Pop-Reteganul*, Bistrița, 1995; Dăcu, *Dict. etnolog.*, II, 163-165; *Dict. scriit. rom.*, III, 796-798. L. Cș.

POPA, Constantin (10.III.1936, Cozia, j. Iași), poet și dramaturg. Este fiul Lucreției (n. Harabagiu) și al lui Alexandru Popa, muncitor la CFR. Urmează primele șase clase la Huși, apoi se transferă la Liceul „Junimea” din Iași. Frecventează tot aici cursurile Școlii Medii Tehnice Sanitare (1950-1954). După absolvire e angajat felcer-igienist în Târgu Ocna. În această

perioadă activează într-o formație teatrală, fapt care l-a determinat să dea examen, în 1958, la Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L.Caragiale” din București. În 1960 este arestat sub acuzația de calomnie la adresa guvernului și democrației populare, pentru ca după două luni de anchetă să fie eliberat. Ca actor la Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Iași, **P.** a interpretat din 1965 până în 2000, anul retragerii sale de pe scenă, zeci de roluri, multe principale. În acest răstimp se înscrie în 1970 la Facultatea de Filosofie a Universității „Al. I. Cuza”, luându-și licența în 1975, cu teza *Rațional și absurd în opera lui Eugen Ionescu*. În 1991 devine profesor la Universitatea de Arte „George Enescu” din Iași. Publică sporadic în presă („Convorbiri literare”, „Cronica”, „Teatrul”, „Contemporanul”, „România literară” ș.a.). Prima carte, placheta *Prețul alegerii*, îi apare în 1976, urmată de *Cuvinte învinse* (1978), *Perioada de instrucție* (1981), *Împăcarea cu Faust* (1986), *Școala de îngeri* (1991), *Teroarea clepsidrei* (1996), *Donatorul de umbră* (2000). Este preocupat de punerea în scenă a pieselor proprii, reunite târziu în volumul *Mașina de vânt* (1996).

Versurile lui **P.** par a fi rezultatul asimilării progresive a marilor modele din lirica românească, modele de care se distanțează pe măsură ce poetul își află mijloacele expresive proprii. El nu pastșează nimic, transferă în paginile sale doar acea substanță poetică ce este compatibilă cu sine. De multe ori textele sunt organizate ca niște replici adresate unor opere literare celebre: „Să fie chiar adevărat/ că bulgării negri fluturi se făceau,/ plângând peste o pată de sânge/ care vorbea?” (poem dedicat lui Nichita Stănescu) sau „Al începutului ou purificat/ În rece unghi așezat,/ Sunet egal cu drepte paralele/ Dormind muzica-n tre ele./ Suflet ridicat/ La un nesfârșit pătrat, Milostivul ucigaș de nimbi” (versuri consacrate lui Ion Barbu). Poetul devine cu adevărat autentic atunci când lirica sa îmbracă veșmântul discursului dramatic, situându-se între luciditate, joc ironic și amarăciune. Poemul fără titlu ce încheie volumul *Teroarea clepsidrei* cristalizează o viziune asupra vieții și a lumii: „Să-ți mai spun: viața e un lung șir de uși închise/ pe care crezi că le deschizi./ Sigur, poate fi și un lung șir de uși deschise/ pe care, însă, de obicei, nimeni nu știe să intre./ Cu mare oboseală, îți spun că nu e nimic de făcut./ Cu aceeași mare oboseală, îți spun că totul se poate./ Să treci prin viață neobservat e o imposibilitate./ Să treci observat, e costisitor și, sigur, un/ dubios spectacol”. Ca dramaturg, **P.** reușește să susțină, într-o scenerie alegorică, un text contestatar ce are drept țintă regimul comunist. Personajele sale trăiesc sub presiunea și unui sistem agresiv, absurd, ce uniformizează conștiințele și reduce individul la o simplă marionetă, aptă să facă figurație într-un mare spectacol ideologic. „În fiecare din piesele mele cineva strigă după ajutor chiar dacă acest strigăt este surdizat, încifrat uneori pentru a păcăli cenzura”, mărturisește autorul într-un pasaj autoreferențial. Piese, scrise și jucate în perioada dictaturii, pot fi citite și acum cu interes, pentru că autorul a izbutit să îmbine jocul subversiv (cu anecdotică efemeră) cu un anumit tip de esențializare reflexivă.

SCRIERI: *Prețul alegerii*, Iași, 1976; *Cuvinte învinse*, Iași, 1978; *Perioada de instrucție*, Iași, 1981; *Împăcarea cu Faust*, Iași, 1986; *Școala de îngeri*,

Iași, 1991; *Teroarea clepsidrei*, Iași, 1996; *Mașina de vânt*, pref. Florin Faifer, Iași, 1996; *Donatorul de umbră*, Iași, 2000.

Repere bibliografice: Mihai Dinu Gheorghiu, *Zece poeți tineri*, CL, 1976, 6; Al. Piru, „*Prețul alegerii*”, LCF, 1976, 28; Sergiu Negură, „*Cuvinte învoine*”, CL, 1979, 9; Al. Călinescu, „*Calul verde*”, TTR, 1981, 11; Vasile Mihăescu, „*Perioada de instrucție*”, CL, 1982, 3; Al. Călinescu, *Crochiuri*, CRC, 1986, 29; Ioan Holban, *Puneți mâna pe el, oameni bunil*, CRC, 1991, 23; Ștefan Oprea, *Metafora agresiunii*, CRC, 1991, 29; Ulici, *Lit. rom.*, I, 299-300; Florin Faifer, *Măștile absurdului*, CRC, 1996, 5-6; *Dicț. scriit. rom.*, III, 799-800. S.A.

POPA, Constantin M. (1.IX.1943, Brașov), critic și istoric literar. Este fiul Mariei (n. Licurici) și al lui Mihai Popa, funcționar. Învață la Craiova, unde urmează Școala „Tudor Vladimirescu” și Liceul „N. Bălcescu”, absolvit în 1961. Devine student al Facultății de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj (1961-1966), iar mai târziu își ia doctoratul cu teza *Morfologia ceremonialului în opera lui Mihail Sadoveanu*, susținută în 1997 la Universitatea din Craiova. Funcționează ca profesor de limba și literatura română în Filiași, apoi în Craiova, la Liceul de Arte și Meserii „Constantin Brâncuși”, Școala „Alexandru Macedonski” și la Colegiul Național „Frații Buzești”. Activitatea la catedră va fi întregită de publicarea a numeroase antologii comentate, de uz didactic, din operele unor scriitori români, realizate, majoritatea, în colaborare cu Florea Firan. Debutază în 1966 la „Tribuna”, iar prima carte este *Replay*, apărută în 1980. Publică mai multe volume de eseuri critice, pagini de jurnal, monografii, îngrijește și prefațează ediții din opera lui M. Blecher, H. Bonciu (prima reeditare neexpurgată a romanelor *Bagaj și Pensiunea doamnei Pipersberg*) și a altor autori, coordonează, în colaborare, lucrări precum *Sud-Vest. O antologie comentată a scriitorilor contemporani din Oltenia* (1998). Este, din 1998, redactor-șef al publicației „Mozaicul”. Colaborează la „Tribuna”, „Ramuri” (unde în 1976-1977 susține cronică literară), „Lucefărul”, „Steaua”, „Vatra”, „Contemporanul”, „Literatorul”, „Observator cultural”, „Arhivele Olteniei”, „Scrisul românesc” ș.a.

În volumul *Replay* demersul critic al lui P., fără să atingă excelența în materie și fără să învedereze originalitate frapantă, își manifestă legitimitatea și relevanța. Unul dintre primii comentatori (Voicu Bugariu) a găsit o formulare ce pare adecvată pentru acest gen de interpretare: „critica respectuoasă”. Într-adevăr, comentatorul nu încearcă răsturnări ale ierarhiilor valorice curente, nu promovează inițiative de revizuire radicală, nici nu respinge operele comentate, de vreme ce sunt alese cele care îi câștigă adeziunea și admirația ori din rândul valorilor consacrate, clasicizate. P. expune într-un stil median, echidistant față de calofilie și prețiozitate și, pe de altă parte, față de ariditatea tehnicistă. Câteva volume sunt selecții de cronici, studii sau eseuri critice, alăturând texte ce vizează atât scrierile unor clasici ori scriitori „de patrimoniu”, cât și pe cele ale unor contemporani, inclusiv ale unor începători. Disponibilitatea în secțiuni delimitate tematic schițează implicit o tentativă de sistematizare. Într-o secțiune din *Replay* sunt adunate însemnări consacrate unor scrieri de călătorie, în alta intră comentarii la scrieri cu subiecte istorice

etc. Scriitorii contemporani luați în discuție sunt diferiți sub varii raporturi (de la vârstă și notorietate, până la importanța și valoarea operei), fiind comentați poeți ca Marin Sorescu, Sina Dănculescu, Radu Cârnelci, Titus Văjeu, esești și critici precum Edgar Papu, Cornel Regman, Lucian Raicu, Valeriu Cristea, D. I. Suchianu, prozatori ca Al. Ivăsiuc, Francisc Păcurariu, D. R. Popescu, Mircea Horia Simionescu, Ion Băieșu, C. Novac, Maia Belciu, Dan Mutașcu, Corneliu Leu, Radu Theodoru, Eugen Uricaru, Nicolae Prelipceanu, Radu Mareș, Tudor Octavian ș.a. Comentariul diferă, de asemenea, de la un caz la altul, mergând de la simpla cronică până la studii aplicate și consistente, pronunțat analitice, cum sunt cele dedicate lui Laurențiu Fulga, care ocupă o întregă secțiune a cărții, reprezentând o cvasimicromonografie. În partea finală sunt grupate texte ce vizează scriitori clasicizați: Gala Galaction, Ion Minulescu, Hortensia Papadat-Bengescu. În *Clasici și contemporani* (1987), al doilea volum al lui P., înclinația către comentariul analitic și demersul hermeneutic este reconfirmată. Structurarea și compoziția sunt în linii mari asemănătoare și în *Brațul de la Lepanto* (2003), unde regruparea tematică interferează cu cea întemeiată pe periodizarea istorico-literară; astfel, o secțiune intitulată *Cercul lui Făt-Frumos* include contribuții exegetice referitoare la operele lui Ion Creangă, Ioan Slavici, Mateiu I. Caragiale, Mihail Sadoveanu, H. Bonciu, Gib I. Mihăescu, G. Călinescu, altundeva sunt investigate poezia contemporană a autenticismului neînhibat și a tragismului existențial, dar și „proza în costum postmodern”. Cartea se ocupă, de asemenea, de ipostazele eseului critic contemporan, cu ilustrări din paginile unui mare număr de autori, din toate generațiile, o atenție specială fiind acordată câtorva dintre cei care au tratat „tema postmodernistă”. P. a publicat și lucrări monografice, cu focalizare exclusivă asupra creației câte unui scriitor de mare calibrul. Despre Mihail Sadoveanu scrie un amplu eseu – *Ceremonialul sadovean* (1997; Premiul Uniunii Scriitorilor, Filiala Craiova), versiune a tezei de doctorat. Precizând care sunt premisele („La prozatorul român, sacrul are o calitate absolută”) și instrumentele de lucru, exegetul se străduiește să investigheze modul în care scriitorul „«mediază» între sacru și profan”. Opera lui Sadoveanu este abordată din perspectiva raporturilor arhaic-livresc, a continuității între arhaicitatea persistând în context etnofolcloric și o anumită tradiție inițiatică transmisă livresc. P. își dezvoltă cercetarea tematizând-o sistematic, urmărind ocurența ceremonialului în toate sectoarele lumii ficționale sadoveniene. Hermeneutic și cu deschidere interdisciplinară, demersul rămâne totuși unul de critică literară, iar Sadoveanu este vizat ca artist, ca autor de literatură. În micromonografia *Hermeneutica lui Adrian Marino* (1993) comentariul este descriptiv, explicativ și rezumativ, de informare concisă, util pentru inițierea în opera teoreticianului. Tot despre Adrian Marino a publicat, în 2001, o monografie, însoțită de o antologie comentată și de un dosar al receptării critice. În *Noaptea lui Vincent* (1998) sunt adunate pagini de jurnal.

SCRIERI: *Replay*, București, 1980; *Clasici și contemporani*, Craiova, 1987; *Cui i-e frică de comentariul literar?*, Craiova, 1991; *The Paradoxist Literary Movement*, Phoenix-Chicago, 1992; *Hermeneutica lui Adrian*

Marino, Craiova, 1993; *Ceremonialul sadovenian*, Craiova, 1997; *Noaptea lui Vincent*, Craiova, 1998; *Adrian Marino*, Brașov, 2001; *Brațul de la Lepanto*, Craiova, 2003. **Ediții:** M. Blecher, *Întâmplări în irealitatea imediată. Inimi cicatrizate. Vizuina luminată. Corp transparent. Corespondență*, pref. Radu G. Teposu, București-Craiova, 1999 (în colaborare cu Nicolae Ţone); H. Bonciu, *Bagaj. Pensiunea doamnei Pipersberg*, pref. edit., Craiova, 2000. **Antologii:** *Literatura diasporei*, Craiova, 1994 (în colaborare cu Florea Firan); *Sud-Vest. O antologie a scriitorilor contemporani din Oltenia*, Craiova, 1998 (în colaborare).

Repere bibliografice: Voicu Bugariu, *Cartea de debut. Critica respectuoasă*, LCF, 1981, 36; Laurențiu Ulici, *Lectură analitică*, RL, 1982, 9; Marin Beșteliu, *Jaloane pentru o viitoare exegeză*, R, 1987, 12; Constantin Cubleşan, „*Hermeneutica lui Adrian Marino*”, ST, 1994, 5; Bucur Demetrian, „*Noaptea lui Vincent*” sau *Jurnalul, eterna întoarcere*, CL, 1998, 11; Ioan Lascu, *Un triplu jurnal*, F, 1999, 6; *Dicț. scriit. rom.*, III, 800-801; Petraș, *Panorama*, 533-536; Marian Barbu, *Trăind printre cărți*, I, Petroșani, 2001, 263-265; Florea Miu, *Cuvinte și spațiu*, Craiova, 2001, 239-246; Tudor Nedelcea, *Interferențe spirituale*, Craiova, 2002, 483-484; Firan, *Profiluri*, II, 176-178. N.Br.

POPA, Cornel George (6.VII.1958, Popricani, j. Iași), prozator. Este licențiat ca inginer constructor. Lucrează ca muncitor necalificat, pedagog, recepționar, primitor-distribuitor, funcționar, ziarist. Colaborează la publicațiile „Opinia studențească”, „Convorbiri literare”, „Amfiteatrul”, „Orizont”, „Cronica”, „Timpul”, „Contrapunct” ș.a.

Volumul de debut al lui P., *Cincizeci și șase de blitzuri și alte chestii* (1992), conține proze scurte sau foarte scurte a căror eterogenitate, coroborată cu performanța lor stilistică, probează versatilitatea și mobilitatea autorului. Culegerea are aspectul unei mape de schițe, executate în vederea pregătirii unei scrieri mai ample. Prozele sunt lucrate pe o bandă extinsă a regimurilor și modalităților ficționale; pot fi inventariate atât texte stabilizate la nivelul realismului mărunț, cât și texte fantastice sau absurde. Nu sunt disprețuite micile experimente vizând convențiile narative. O referință ar putea fi proza scurtă americană de tip Hemingway, măcar prin ceea ce privește demotivarea ficțiunilor, inserarea lor într-un dispozitiv lipsit de *background*, „explicații”, „poantă” sau finalitate explicită. De aici, sentimentul de absurd care resemantizează chiar datele prin nimic absurde de realism nedilematic. *Nesimțitul* (1997) a atras mai acut atenția criticii asupra calităților de prozator ale lui P. Romanul valorifică, în termenii unui realism dur, abilitatea autorului „de a alterna ... registrele, de la cel de tip proces-verbal, tranzitiv, neutru, la cel inspirat-metaforic, aproape liric” (Daniel Cristea-Enache). Anecdotică e asigurată de tribulațiile unui tânăr cu succes social și erotic care, în urma unui accident de mașină, rămâne impotent. Trama este aceea clasică a unei metamorfoze, infirmitatea modificând violent și brusc relația cu ceea ce se întâmplă în jur. La nivel narativ, cartea nu este lipsită de complicități ale tehnicii de expunere, prin delegarea ca personaj-narator a unui soi de dublu vizibil și agresiv al autorului.

SCRIERI: *Cincizeci și șase de blitzuri și alte chestii*, pref. Ion Cristoiu, postfață Ioan Buduca, Iași, 1992; *Dobitocul de fântâr*, București, 1996; *Nesimțitul*, București, 1997.

Repere bibliografice: Alex. Ștefănescu, *Vin tinerei!*, RL, 1996, 45; Alex. Ștefănescu, *Un posibil best-seller*, RL, 1997, 28; Constantin Dram, *Lumi narative*, Iași, 1998, 64-68; Cristea-Enache, *Concert*, 253-256. M.I.

POPA, Dorin (5.VII.1955, Știubieni, j. Botoșani), poet. Este fiul Maricăi (n. Aramă) și al lui Costache Popa, maistrul croitor. Urmează primii trei ani de școală în satul natal, după care aproape în fiecare an schimbă instituția de învățământ, la Iași și Câmpulung Moldovenesc, în cele din urmă absolvind, în 1975, Liceul „Dimitrie Cantemir” din Iași. Între 1979 și 1984 e student al Facultății de Fizică a Universității „Al. I. Cuza”, iar mai târziu (1994-1996) urmează și studii postuniversitare, specialitatea jurnalistică, în cadrul aceleiași universități. Își începe cariera didactică predând fizica la mai multe școli din Iași. După 1989 ocupă funcția de redactor-șef adjunct la „Timpul” și lucrează ca redactor la Editura Universității „Al. I. Cuza” (1990-1992). Pentru o perioadă mai mare de timp va fi publicist-comentator la „Contemporanul” (1991-1999), ulterior fiind lector la Departamentul de Jurnalistică și Științele Comunicării al Facultății de Litere ieșene. A beneficiat de mai multe burse de studii în străinătate (Italia, Statele Unite ale Americii, Marea Britanie, Spania). Debutează cu poezie în „Convorbiri literare” (1973). În studenție este, pe rând, redactor, secretar general de redacție, redactor-șef adjunct și redactor-șef la revista „Dialog”. Colaborează la „Opinia studențească”, „Vatra”, „Apostrof”, „Orizont”, „Viața românească”, „România literară”, „Amfiteatrul” ș.a. A publicat poezie și în reviste din străinătate, fiind distins cu numeroase premii literare internaționale.

Deși se manifestase ca poet încă de la începutul anilor '80, P. reușește să publice primul volum, *Utopia posesiunii*, abia în 1990, fiind distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din Iași. Liniile dominante ale acestei cărți pot fi considerate caracteristici definitorii, confirmate în versurile din culegerile ulterioare: *Fără întoarcere* (1992), *Tentativă de spovedanie* (1994), *Ce mai aștept* (1996), *Moartea mea - Viața mea* (1997), *Când o femeie vine către tine* (2001) ș.a. Poezia lui P. stă sub semnul unei interiorități care, în mod paradoxal, este exhibită în „transcrieriperate”, printr-o sinceritate aproape violentă, netrucată, dar pătimașă: „tot ce aș putea atinge/ și nu ating/ tot ce aș putea înțelege/ și nu înțeleg/ tot ce aș putea fi/ și nu sunt” (*Autoportret*). Multe texte au în componența lor fragmente interogative sau se constituie ele însele în întrebări rostite șovăielnic, cu o disperare surdă: „ce mai aștept acum/ când nimic nu mai aștept?!/ mi-am numărat cu atenție/ toate malformațiile/ neputințele toate/ și nenorocul întreg/ cu suflet ușor,/ în sufletul meu/ l-am adunat/ ce mai aștept?” (*Ce mai aștept*). Fiecare poem pare o spovedanie, o fugă prin întunericul de necuprins al unei existențe ce nu ar putea fi înțeleasă altfel decât ca experiență tragică. O culpă de neiertat îl face pe poet să se simtă permanent în afara legii, în afara lumii: „în afara legii/ te-am iubit/ în afara legilor/ am respirat/ în afara legii/ mă bușește plînsul”. Nici măcar suferința nu pare să asigure calea spre izbăvire, toate posibilitățile de ieșire din starea de naufragiu fiind de multă vreme abandonate: „și încă mă apropii prăbușindu-mă de-a valma/ în cele curgătoare/ o, demult am ucis, demult am ucis cea mai fragilă/ punte de salvare”. Versurile, citite ca un tot, dezvoltă o continuă interogație, dar eul liric rămâne fără răspuns.

Întâia oară pentru că acel „tu” invocat devine din ce în ce mai abstract și mai îndepărtat, a doua oară deoarece responsabilitatea eșecului este așezată pe umerii unui interlocutor apropiat și vulnerabil care, scindat într-un „șir lung de încăperi/ ce nu mai vor, brusc, să comunice/ între ele”, nu oferă nici măcar șansa unui dialog interior. Deși uneori inegală, fiind în permanență în căutarea propriilor resurse, poezia are o coerență și un timbru statornic. Alt segment important îl reprezintă două cărți de interviuri, *Convorbiri euharistice* (1992) și *Cu Părintele Galeriu, între Geneză și Apocalipsă* (2002). Prima reunește interviuri cu patru personalități ale culturii noastre, Petre Țuțea, Neagu Djuvara, Sorin Dumitrescu și Andrei Pleșu, iar cea de-a doua e un dialog amplu pe teme religioase, cu „întrebări semețe” și cu „răspunsuri smerite”. P. este și autorul unor lucrări teoretice cu profil jurnalistic, unde, din perspectivă didactică, sunt sistematizate și analizate numeroase aspecte mass-media.

SCRIERI: *Utopia posesiunii*, Iași, 1990; *Fără întoarcere*, Iași, 1992; *Convorbiri euharistice*, Iași, 1992; *Poesis. Elf lyrische Miniaturen*, Kastellaun, 1993; *Tentativă de spovedanie*, postfață Ioan Holban, Iași, 1994; *Poemes*, Saint-Malo, 1995; *Ce mai aștept*, Timișoara, 1996; *Moartea mea - Viața mea*, pref. Liviu Leonte, Iași, 1997; *Ce ți-e scris - Your Destiny*, tr. Laura Ioana Cuțitaru, Eugenia Ionescu și Eileen McFarren, postfață Codrin Liviu Cuțitaru, Iași, 1998; *Niemand versteht niemanden - Personne ne comprend personne - Nimeni nu înțelege pe nimeni*, ed. trilingvă, tr. Simone Reicherts, Gabriela Linde, Christian W. Schenk, Doina Mihaela Sava și Marie Thérèse Sart, Iași, 1998; *La cumpăna luminii*, Piatra Neamț, 1999 (în colaborare cu Emilia Popa); *Perdona me - Iartă-mă*, ed. bilingvă, tr. Dana Diaconu și Rafael Pisot, pref. Al. Zub, Iași, 1999; *Când o femeie vine către tine*, Iași, 2001; *For Ever, for Never*, Iași, 2001; *Introducere în studiul și istoria mass-media*, Iași, 2002; *Textul jurnalistic*, Iași, 2002; *Mass-media, astăzi*, Iași, 2002; *Cu Părintele Galeriu, între Geneză și Apocalipsă*, București, 2002; *Genuri și specii jurnalistice*, Galați, 2003.

Repere bibliografice: Ioan Holban, *Hergheliile întunericii*, CRC, 1990, 19; Nicolae Diaconescu, „Utopia posesiunii”, R, 1990, 7; Vasile Spiridon, *Elegia sudurii fisurate*, LCF, 1991, 14; Traian T. Coșovei, „Utopia posesiunii”, CNT, 1991, 20; Mihai Iacob, *Actualitate și euharistie*, RL, 1992, 34; Romanița Constantinescu, *Tentativă de seducere*, RL, 1992, 44; Ioan Holban, *Poezia ca o rană deschisă: Dorin Popa*, CNT, 1993, 39; Teodor Georgescu, *Salvarea prin iubire*, „Timpul”, 1994, 3; Cristian Tamaș, „... pe viață și pe moarte, cu patimă dansez ...”, DL, 1994, 14; Octavian Soviany, *Poezie și exorcism*, CNT, 1995, 6; Nicolae Turtureanu, *Un poet laureat: Dorin Popa*, CRC, 1996, 13-14; Victoria Luță, *Caligrafii poetice*, RL, 1999, 31; Faifer, *Faldurile*, 111-113; Cistelecan, *Top ten*, 90-92; Bucur, *Poeți optzeciști*, 178-181; Constantin Ciopraga, *Dorin Popa: măștile poetului*, CL, 2002, 10; Liviu Antonesei, „Introducere în studiul și istoria mass-media”. „Textul jurnalistic”, „Timpul”, 2002, 11; Busuioac, *Scriptori ieșeni* (2002), 340-341. S.A.

POPA, Dumitru Radu (26.X.1949, București), prozator și eseist. Este fiul Mariei-Magdalena Popa (n. Levandowsky), medic, pianistă, traducătoare, autoare de cărți pentru copii, și al lui Grigore Gr. Popa, medic. Urmează școala elementară și începe liceul la Craiova, fiind absolvent al Liceului „I.L.Caragiale” din București (1967) și al Facultății de Limba și

Literatura Română, secția română-franceză, a Universității bucureștene (1972). Funcționează ca redactor la „Universitas” (1968-1969), la revista „Amfiteatru” (1970-1972), la Editura Albatros (1972-1974), la „Tribuna României” (1974-1985). În octombrie 1985 emigrează, stă un an în Franța și apoi pleacă în Statele Unite ale Americii, stabilindu-se la New York. Din 1986 până în 1989 urmează cursuri de master la Universitatea Columbia, în domeniul cercetării bibliografice a dreptului internațional și comparat, în aceeași perioadă fiind bibliotecar la Facultatea de Drept de la New York University, unde ulterior va deveni profesor, director al Bibliotecii de Drept și decan asistent al Facultății. A debutat în 1968, cu proză și eseu critic, la „Amfiteatru”. După refuzul mai multor edituri de a-i edita volumul de nuvele *Orașul prenatal*, abia în 1980 își vede publicată prima carte, eseu *Antoine de Saint-Exupéry. Aventura conștiinței*. A colaborat cu eseuri și cronici literare la „Amfiteatru”, „Tribuna României”, „România literară”, „Luceafărul”, „Dialog”, „Echinoc”, „Ramuri”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Caiete critice”, „România liberă”. Din 1990 publică volume și studii în domeniul dreptului internațional și comparat în reviste americane de specialitate și traduceri de poezie românească în reviste literare precum „Willow Spring”, „International Review of Poetry”, „New York Literary Journal”. După 1986 a fost prezent, câțiva ani, cu cronici culturale la Radio BBC.

Cartea de debut, *Antoine de Saint-Exupéry. Aventura conștiinței*, nu are o relevanță deosebită pentru opera lui P. Monografie deopotrivă critică, filosofică și de popularizare, este scrisă într-un limbaj viu, cu un stil eseistic echilibrat. Cea dintâi culegere de proză, *Călătoria* (1982), recomandată de Ion Caraion și Radu Petrescu, conține multe texte remarcabile, unele cu aluzii politice foarte curajoase. Proza lui P. se înscrie pe linia literaturii simbolic-alegorice, a realismului magic și a fantasticului absurd. Pot fi găsite corespondențe cu Urmuz și cu oniricii anilor '70, Leonid Dimov și D. Țepeneag, dar mai apropiat pare autorul de Franz Kafka (parabola absurdă), de Gabriel García Márquez (intensitatea metaforică, ritmul halucinant), de Hermann Hesse (mai ales cu povestirile și basmele sale simbolice, cu parabola inițiativă) și de Jorge Luis Borges (fantasticul livresc, jocul lumilor ficționale). Cele mai multe povestiri au drept protagonist și narator un personaj alienat, ambiguu paranoic, implicat în tot felul de scenarii, inițial realiste, dar care se dezvăluie, brusc ori treptat, ca funambulești. Tema spectacolului absurd, existențial și livresc, apare chiar din prima proză, intitulată *Într-o seară*: „eu” primește vizita unor personaje deopotrivă reale și livrești: corbul lui E. A. Poe și un Ulise necanonic, un antierou, cum de fapt antieroi sunt mai toate personajele lui P. Tema individului și a identității, fundamentală pentru autor, e inaugurată în cea de-a treia proză, *Estivală*, al cărei personaj, acel „eu” alienat, bântuit de obsesii și fixații, va deveni mai târziu eroul ficțiunilor omonime din *Fisura* (1985), *Panic Syndrome!* (1997; Premiul Uniunii Scriitorilor) și *La revoluția română* (2000). Depersonalizarea individului, prins iremediabil în sistem, primește conotațiile unui ritual funebru de trecere, dar

moartea nu e decât o inițiere într-un absurd și mai absurd („agenții” sau funcționarii morții sunt inexpressivi sau ironici, cinici, asemenea unor agenți de securitate sau funcționari de partid). *Fisura* trimite la parabola universului concentric-concentraționar din romanele și prozele kafkiene, la așteptarea beckettiană a unei epifanii care se dovedește nu doar absurdă, inutilă, ci și infernală. Tema e reluată în registre ușor diferite în nuvele precum *Totul despre fugă*, *Partida*, *A doua zi*, *Amuzament cotidian*, *Noul deținut*, *Alegere de grădinar*. Câteva proze, mai ample (*Ferdinand*, *Sobrante Vega*, *Triumful talentului*, *Convoalescența*), unele chiar împărțite în capitole, se particularizează prin construcția dezarticulată: alternarea de planuri narative, uneori și de stiluri, registre, tonalități diferite, succesiune ilogică de întâmplări, sub care se ascund diverși topoi literari, tratate *ad absurdum*. Nuvela *Ferdinand* e un SF burlesc, *Dialectica tăcerii* tratează tema identității valorificând motivul dublului într-o narațiune metafictională, pusă sub semnul infernului dantesc și kafkian, dar în registru ironic, cu aluzii politice („E un tablou tipic burghez în descompunere”). Există, de asemenea, ecouri din Samuel Beckett sau din Eugen Ionescu în câteva proze alegorice, concentrate, cu un limbaj foarte precis, totuși aluziv, neutre ca tonalitate și comentariu auctorial, dar trădând o intensă ironie (*Amuzament cotidian*, *Autodistrugătorul*, *Proprietatea* ș.a.). Pe de o parte, ficțiunile construiesc, simbolic, o soluție existențială, prin personaje care refuză un sistem absurd – dar acest refuz este absurd la rândul lui, pentru că nu există ieșire din universul concentraționar. Spre exemplu, pușcărișul nevinovat din *A doua zi* sparge în fiecare zi o cană, chiar dacă aceasta înseamnă o condamnare perpetuă, dar e singura lui formă de protest. Pe de altă parte, personajul lui P. este un abulic, un neputincios care găsește în sistem acea rațiune superioară de a fi care îi lipsește. Parabola este valorificată în nuvela *Fisura*, unde esențială e – conotația politică dovedindu-se evidentă – teoria lumilor paralele, a relativității existențelor: nu se știe dacă cealaltă lume, în care naratorul pătrunde printr-o „fisură” (în podeaua de lângă biroul său), este o lume fictivă, un paliativ al imaginației unui individ neîmplinit în viața cotidiană sau e rodul unei minți bolnave, schizofrenice, al unui vis-viziune cu caracter ezoteric. Naratorul coboară în lumea cealaltă, unde asistă la spectacolul teribil al unui sistem totalitar, unde viața socială și privată sunt un crud carnaval de crime reale și înscenate. Despre „lumea reală”, în care personajul este un funcționar de birou exemplar, nu se știe mare lucru, despre personaj, doar că e un abulic anost, iar despre celălalt oraș cititorul află treptat, odată cu naratorul, tot mai multe lucruri, care par întâi absurde, apoi, treptat, înfiorătoare. Paradoxul este tocmai acesta: abolirea voinței individului nu prin forță, ci prin metoda insidioasă a convingerii, a convertirii. Naratorul renunță la sine, la realitate, pentru a primi o existență guvernată de sensul impersonal al sistemului: misiunea sa este să copieze continuu, cu mâna stângă. Minciuna oferită astfel este remediu absurd al lipsei unui adevăr personal, individual. Celelalte proze, deși bine scrise, nu se ridică la valoarea acestei nuvele. În general, sunt narațiuni fantastice, alegorice sau stranii, pigmentate de umor și ironie și construite pe tehnica sugestiei și a detaliului

aparent neutru, cu finaluri deschise și posibilități multiple de interpretare, inclusiv politică. *Panic Syndrome!* dezvoltă aceeași linie a fantasticului, epurată de temele întunecate ale spațiului concentraționar. Spațiul narativ este acum unul american, dar bălciul existenței umane rămâne același. Tema identității e explorată de această dată din perspectiva, ironic-amuzată, a unui „eu” panicat, care suferă de o „boală fără nume”, asemănătoare cu „moftul” lui I.L. Caragiale. Este un fel de cerc vicios al psihopațiilor, dintre care personajul bolnav se dovedește cel mai sănătos. Aceeași temă este tratată în nuvela *Alegerea*, construită cu o tehnică tipic postmodernă: amestecul de realități temporale paralele (lumea avocaților de la New York, pretențios-frivolă, cu accente de *Satyricon*, și lumea „paranormală” a anului 1692, populată de vrăjitoare), comunicarea ambiguă dintre lumi, scenariul ezoteric, impregnat de o subversivă ironie auctorială, livrescă. *Din povestirile unui frizer* proiectează spațiul comunității românești din Queens, și anume zona „luzărilor” și a micilor întreprinzători, cu povești ce pot fi citite într-o cheie politico-alegorică. Dacă cele trei povestiri se caracterizează prin limbajul savuros de sorginte caragialiană, ca și printr-o intrigă simbolic-detectivistă, *Tablourile* e o delicată proză de atmosferă pe tema (mai veche în proza lui P.) a „intrării privitorului în tablou”, de un erotism abia sugerat, scrisă în stil impresionist, proustian, dintr-o perspectivă auctorială aluziv-neutră (ca la Henry James). Se perindă, într-o narațiune evanescentă, momente din timpul interior al unei Lady V., admiratoare a lui James Whistler, fragmente din jurnalul ei, „călătoriile” ei imaginare în tablourile lui Whistler și în viața pictorului. Căutarea identității coincide cu o căutare a adevăratei feminități și a sexualității feminine, dar și a unui alter ego estetic. Moartea protagonistei, dincolo de banala conexiune Eros-Thanatos, este momentul în care „privitoarea”, femeia fără vârstă, face pasul decisiv pe celălalt tărâm, al ficțiunii estete (și al bărbatului). Un moment epifanic în care realitatea reală și (i)realitatea interioară, imaginată, visată, se unesc, când Lady V. și pictorul Whistler se ating într-o arhetipală îmbrățișare-fantomă, de senzuale trupuri spirituale. Romanul *Traversând Washington Square* (1999) vorbește tot despre timp, identitate, lumi paralele, relația subiect privitor – obiect privit, fiind articulat ca două povestiri în oglindă, dar cartea este, din punct de vedere estetic, inferioară celorlalte, adoptând, pe alocuri, tonalitatea și tehnicile romanului de succes american. *La revoluția română* reia tema și tonalitatea din *Panic Syndrome!*. Romanul, alcătuit dintr-o succesiune de trei nuvele, două legate prin prezența aceluiași personaj-narator și de același eveniment istoric – așa-zisa revoluție română, așa cum a fost trăită de comunitatea românească de la New York –, a treia, fantastică, un mixaj de teme mai vechi (din nuvelele *Alegerea* și *Tablourile*), comunicând cu primele două prin motivul peștelui (motiv dublu, sacru și profan, cristic și demonic), este o savuroasă comedie de limbaj postmodern, un bălci al deșertăciunilor, dincolo de care se ghicesc ironia și îndoiala autorului față de sensurile lumii (româno-americane) în care trăiește.

SCRIERI: *Antoine de Saint-Exupéry. Aventura conștiinței*, București, 1980; *Călătoria*, București, 1982; *Fisura*, București, 1985; *Panic Syndromel*, pref. Dan Cristea, București, 1997; *Închide ochii! Povestirile seminței*, București, 1998; *Traversând Washington Square*, București, 1999; *La revoluția română*, București, 2000; *Sabrina și alte suspiciuni*, Iași, 2003. **Traduceri:** Virgil Mazilescu, *Little Bones in Winter*, îngr. trad., București, 1996 (în colaborare cu Thomas C. Carlson).

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Un eseu al devenirii*, RL, 1980, 48; Dana Dumitriu, *Provizoratul stărilor*, RL, 1982, 23; Ioan Holban, *Frumoasa lume ascunsă*, CRC, 1990, 13; Adriana Bittel, *Convoorbire în trei, cât ne-au ținut bateriile*, RL, 1995, 24–25; Ilie Constantin, *Locuitorii unei planete explodate*, RL, 1995, 50; Gabriel Pleșea, *Scriitori români la New York*, București, 1998, 159–194; Ilie Constantin, *Plecarea prin luptă*, București, 1998, 183–201; Alex. Ștefănescu, *Un exeget al fantasmelor*, RL, 1999, 22; Dimisianu, *Lumea*, 446–449; Titu Popescu, *Editoriale*, Aarhus (Danemarca), 2000, 151–160; Tudorel Urian, *Du iu spic romgliș?*, „Cuvântul”, 2001, 7; Sasu, *Dicț. scriit. SUA*, 230–233; *Dicț. scriit. rom.*, III, 801–803; Cristea-Enache, *Concert*, 186–189; Mihaela Albu, *Citind la New York scriitori români*, Botoșani, 2002, 127–140; Manolescu, *Enciclopedia*, 569–570; Nicoleta Sălcudeanu, *Patria de hârtie*, Brașov, 2003, 189–193. R.D.

POPA, Dumitru Titus (19.X.1940, Sub Pădure, j. Mureș), poet și jurnalist. Este fiul Anei și al lui Dumitru Popa, țărani. Va absolvi cursurile Liceului „Al. Sahia” din Târnăveni (1957) și pe cele ale Facultății de Drept din București (1967), fiind doctor în științe juridice. Urmează și un curs postuniversitar de jurnalism, între 1967 și 1972 lucrând ca redactor la „Scânțea”, iar între 1987 și 1990 ca șef al Catedrei de presă la Facultatea de Ziaristică din cadrul Academiei de Studii Social-Politice „Ștefan Gheorghiu”. Ulterior este redactor-șef la „Românul” (1990) și „Românul magazin” (1991–1993). Intră în lumea politică, fiind numit secretar de stat, membru al Guvernului (1993–1994), director general al Televiziunii Române (1994–1996), membru în Consiliul de Administrație al Radiodifuziunii Române (1995–1999). Desfășoară și activitate didactică în cadrul Școlii Naționale de Științe Politice și Administrative și la Facultatea de Jurnalism a Universității Hyperion din București, aici deținând și funcția de decan.

P. începe să publice versuri în „Luceafărul” și în „Tribuna”, însă iese din anonim odată cu prezentarea pe care Nina Cassian o face unui grupaj de poezii, la rubrica „Poșta literară”, în revista „Astra” (1971): „Semnalez la acest poet o gestică de anvergură care nu are nimic de a face cu retorica sau cu cabotinismul, un simț al metaforei inedite și înaripate, originalitatea confesiei și ca însemne mai vizibile, deși secundare, foamea de cuvinte, lupta dură cu care le supune și exploziile lor recunoscătoare. De asemenea, un fel de delir cu armonii dureroase”. Încurajat de aprecieri, **P.** alcătuieste un prim volum de poeme, *Seara pe arbori*, editat în 1975, oscilând între lirica simbolistă de atmosferă și tradiționalismul cu accente romantic-patriotice, dominat de figuri ale eroilor transilvăneni (Avram Iancu, Horea). Indecizia stilistică se menține și în următoarele cărți, unde se manifestă aspirația către poezia cu valențe metafizico-filosofice, eșuată progresiv în baladescul miturilor naționale. În *Alegerea finței* (1977)

coexistă versuri despre căutarea de sine, ființă, matrice existențială, adevăr, rațiune, conștiință, Sfânta Treime, cu poeme închinată Școlii Ardelene, lui Crișan, Gheorghe Șincai și Avram Iancu: „Trăiesc perfid cu umbra de-atunci (cât se cuvine)/ Sunt propriul meu tată și fiu – triumphi pe cer” (*Clara sublim – I*). Din când în când chiar și aceste trasee caracteristice sunt întrerupte de structuri vădind exersarea câte unui nou registru, cum este cel expresionist din poemul *Subpădure*: „Animalul bolnav e adus. Din cheagul de sânge ce l-a atins/ Va sări un suvoi pentru moarte și mult mai mult/ pentru viață”. *Ordinea și armonia* (1981) trimite prin titlu către sistemul normelor clasice, însă repertoriul temelor se limitează, mai evident de această dată, la prelucrări axate pe simbolul baladesc al călărețului pribeag (*Cântec transilvan, Balada mezinului, Bătrânul Petru, Omul cu nume Ioan*) și la imnuri de gloriificare a latinității, strămoșilor traci și a țării (*Scrisoare latină, România, Burebista*). Mesianismul, mistica și retorica naționalistă, acordurile psaltice domină versurile din *Avram Iancu sau Întemeierea prin jertfă* (1984), stabilindu-se corespondențe metaforice între simboluri ale istoriei țării și personaje biblice (*Craii porniți de la răsărit: Horea, Cloșca, Crișan, Mihai Întritit, Psalm, Transilvania, Patria însă, Nicolae Bălcescu, Mihai Eminescu*). O încercare de a aborda alte perspective tematice se înregistrează în *Pecetea elină* (1985) și în *Zeii în lacrimi* (1987), ambele puse sub semnul reîntoarcerii la principiile organizatoare ale universului începuturilor. Nici de această dată autorul nu își poate struni condeii de la devierii înspire poeme encomiastice de un ridicol sporit de contextul hibrid. După 1989 activitatea literară a lui **P.** încetează, el dedicându-se în exclusivitate alcătuirii de lucrări precum *Dreptul comunicării* (1999), *Deontologia profesiei de ziarist* (2000), *Conceperea și elaborarea ziarului* (2001), în aria de interes a specialiștilor în drept, comunicare și jurnalistică.

SCRIERI: *Seara pe arbori*, București, 1975; *Alegerea finței*, București, 1977; *Ordinea și armonia*, București, 1981; *Proba labirintului*, București, 1983; *Avram Iancu sau Întemeierea prin jertfă*, București, 1984; *Pecetea elină*, București, 1985; *Zeii în lacrimi*, București, 1987; *Deontologia profesiei de ziarist*, București, 2000; *Conceperea și elaborarea ziarului*, București, 2001.

Repere bibliografice: Nina Cassian, „Poșta literară”, AST, 1971, 6; N.S., *Dumitru Titus Popa*, AST, 1978, 3; Alexandru Hancu, „Alegerea finței”, TR, 1978, 31; Ermil Rădulescu, *Lirică confesivă*, LCF, 1978, 9; Alexandru Horia, *Solemnitatea discursului poetic*, LCF, 1986, 26; Ulici, *Lit. rom.*, I, 300; Popa, *Ist. lit.*, II, 291. C.M.B.

POPA, George (19.X.1912, Mediaș – 19.IX.1973, Mediaș), poet. Se trage dintr-o familie de țărani – mama se numea Maria (n. Ghecășan), iar tatăl, Gheorghe Popa, era zilier. Urmează școala primară la Biertan, Târnava Mare și Gârbova. În 1930, absolvind Școala Normală din Deva, este numit învățător în Ghelinta și Lemnia, din Covasna, apoi în Dârlos și Valea Lungă, din județul Sibiu. În 1937 se află, ca învățător, în Mediaș. Debutase cu versuri la „Gazeta Hunedoarei” în 1930. În 1933–1934 își face stagiul militar la Cernăuți (și ajunge să îi

cunoască pe literații bucovineni Mircea Streinul, Traian Chelariu, Iulian Vesper), iar în 1939 este concentrat tot în Cernăuți, făcând parte din unitatea de pază a frontierei pe Ceremuș. În septembrie 1933, împreună cu Mihail Axinte și alții, scotea, la Mediaș, revista „Lanuri”. Articolul-program, foarte probabil datorat lui P., invocă idealul unui „tradiționalism dărz, evolutiv”, edificat pe cuvântul „neuzat”, mustind de dărnicia pământului natal. Prezent aici cu poeme, redactează, alături de N. Albu și V. Copilu-Cheatră, rubrica de recenzii „Cărți”, precum și rubrica „Cronica”. Nu a fost un cronicar sistematic și de doctrină, dar, ghidat mai ales de intuiție, a lăsat aprecieri sigure despre Ștefan Petică, Ion Minulescu, G. Ibrăileanu, Anton Holban, Aron Cotruș, Al. Dima, Tudor Argezei, Matei Alexandrescu, Radu Bouréanu ș.a. În 1939 tipărește în „Lanuri” eseu *Literatura ardeleană de azi*, tras, tot atunci, și într-o plachetă. În acești ani poetul era publicat în „Satul”, „Orientări” (Moinești), „Hyperion”, „Abecedar”, „Societatea de mâine”, „Adevărul literar și artistic” și „Viața literară”, „Progres și cultură”, „Brașovul literar și artistic”, „Frize”, „Glasul Bucovinei” și „Junimea literară”, „Pagini literare” (București), „Gând românesc”, „Luceafărul”, „Buha”. *Plecarea spre legendă*, primul său volum de versuri, apare în 1936 și e distins cu Premiul Societății Scriitorilor Români, premiu împărțit cu Virgil Carianopol și Virgil Huzum. Stabilizat la Mediaș – unde a fost învățător, profesor de limba română și muzică, bibliotecar și, în 1946, reprezentant al Direcției Generale a Teatrelor și Operelor din Transilvania –, membru al Asociației Scriitorilor Români din Ardeal, colaborează la „Pământul”, „Front literar”, „Națiunea”, „Eu și Europa”, „Ecoul”, „Familia”, „Buna Vestire”, „Jar și slovă”, „Stol”, „Tribuna”, „Convorbiri literare”, „Curentul magazin”, „Mesterul Manole”, „Curtile dorului”, „Universul literar”, la caietele de poezie „Zarathustra”, „Sfarmă-Piatră”, „Vremea”, „Claviaturi”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Transilvania”. În 1944 era redactor al gazetei „Mediașul nou”, apoi secretar de redacție la „Ecoul Târnavelor” (1945). Neschimbat în formula lirică, trimite revistelor „Luceafărul de ziua”, „Tribuna Sibiului”, „Tribuna”, „Utunk” părți din ciclurile *Tristul argonaut* și *Inimă sub arcus*, care, împreună cu stanțele singurului său volum de dinaintea de 1945, vor intra într-o antologie de autor, *Măhniri lângă leagăn* (1972). P. lăsase Editurii Dacia din Cluj-Napoca o carte de memorii și portrete din peisajul literar interbelic (Radu Stanca, Aurel Marin, Peter Neagoe, Emil Isac, Ion Agârbiceanu, Ion Chinezu ș.a.), însă volumul *Scriitori la ora amintirii* nu a mai apărut. În manuscris i-au rămas și două culegeri de traduceri: proze de Ady Endre (*Dreptatea familiei Ohidy*) și povestiri pentru copii de Benedek Elek. A mai semnat George Mihail, Dan Artemiu, P. Georgescu.

Deși poezia lui nu impresiona nici prin volum, nici prin bogăția temelor, P. a reușit totuși să se impună printr-o voce lirică distinctă. Pornind de la rădăcinile folclorice ale ardelenismului său (invocate în poema *Transilvanie, gură de rai*) și impregnat de atmosfera lumii lui Lucian Blaga, el va afla, cu sinceritate și autenticitate, o cale proprie în mirajul legendei (pe care o vedea drept „spiritualism” „adaptat la forme de viață”)

– centru ordonator al imaginarului său. Poetul dovedește un adevărat har al sublimării vieții și al transfigurării ei printr-o melodicitate pură: „Dar noi am prins de talpă rădăcini, / Măinile ni-s funii de lumini”. Peisajul păduros de acasă arată, în frânturi, îndrăgite icoane („Mestecenii visează încă sub coajă de lapte/ La frunze și la câmpurile coapte”, *Anotimp*), însă acestea nu reprezintă decât o fracție a plămădei divine ce se urzește din vocile pământului, chemările cerului și vibrațiile inimii omenești, „cătore toate zările deschisă”: „Sunt seri când cerul tot se topește-n violină/ Și-n vârful degetelor stele nu tac./ Ies atunci poemele și noaptea-i plină/ De ele, ca niște fructe care se desfac” (*Violină*). Încântarea regăsirii panice este treaptă a unui urcuș – i se spune „exod spre vis”, „călătorie”, „Fata morgana” – către râvnita „mare cetate”, domeniul „amintirii viitoare” a absolutului: „...câte ne-au tulburat de-atâtea ori/ Acolo nu rămân fără răspuns”. P. se simte împlinit scrutând cu obstinație o interioritate atinsă, ca de o aripă de înger, de miracolul presimțirii „izvoarelor albastre”, a existenței proiectate în etern: „Caleștile așteaptă cu fluturii la ham/ Să trecem”..., „Pornim spre țară nouă, cu soarele în scut”, „Vibrare calmă lunecă-n fântâni” (*Scrisoare pentru liniștea celor rămași*). Și, în năzuința către „un semn mai nou și pur”, el nu va obosi în a-l descoperi prin intermediul actului de creație: „Seara e câteodată aspră și plină./ Cartea e numai mătase și numai lumină”. Poemul unește eul cu murmurul orfic al lumii și cu aspirația ei spre lumină: „Brațele suie înalte în apele dimineții –/ În fiecare deget tremură un clopoțel”, „Călătorești prin pajștea literelor moi de lună/ Și fiecare altă cantilenă sună” (*Poem despre cărți*). Astfel, amprenta personală – dezvăluită, de obicei, în trăirea iubirii, în amărăciunea neajungerilor și sub povara timpului – apare, în fața ritmurilor „inimii lumii”, fie, până la extrem, efasată (*Elegie, Absență*), fie incorporată în rit și, în consecință, dez-individualizată, proiectată în tipare (*Prințul pornește spre legendă, Sfârșit de heruvim*: „Frânghii de ierburi îmi leagă picioarele goale./ Rece, apa mi-a intrat în sandale./ Îmi vestejesc aripile și căzând sună/ Ca un fluier cu găuri de lună”). Sugestia regăsirii dimensiunii sacre a existenței prin moarte, prin creație și jertfă, cuprinderea rapsodică, în cadru de baladă, prilejuiesc reușite pagini și atunci când poetul reface mari mituri folclorice – *Miorița* și *Mesterul Manole*. Singurătatea artistului ca ființă de excepție, un „ales”, fatalitatea cu rezonanțele ei de descântec („Trecea nesimțind/ În inimă cum/ Trandafir de fum/ Negru se tot suie/ Fără cărăruie./ Negru înflorește/ Nalt, împărătește”) din *Baladă, Cioban murind, Manole vorbește zărilor*, și, deopotrivă, reînvierea unui etos eroic, ce nu apune odată cu moartea lui Avram Iancu sau a lui Horea, Cloșca și Crișan, din *Crăișor de munte, Trei umbre, noaptea*, restituie emoții adevărate în marginea emoției colective, cu o perfectă întuire a tonalității participative. Totuși, meritul poetului este acela de a fi întrezărit în euritmia fluid-elegiacă a interiorității sale modalitatea de a aduce o notă modernă în poezia ardeleană, direcționată, în genere, de activism și civism etnic. P. este și autorul unei exegeze critice, *Poetul Ion Moldoveanu și destinul său linosian* (1942). Foarte înzestrat, dispărut în plină tinerețe,

poetul e comparat aici cu miticul cântăreț Linos, ucis în zorii vieții, din invidie, de zeul Apollo.

SCRIERI: *Plecarea spre legendă*, Mediaș, 1936; *Literatura ardeleană de azi*, Mediaș, 1939; *Poetul Ion Moldoveanu și destinul său linoșian*, Sibiu, 1942; *Măhniri lângă leagăn*, îngr. și pref. V. Fanache, București, 1972.

Repere bibliografice: V. Copilu-Cheatră, *Oameni: George Popa*, „Ogorul școlăii”, 1936, 1-2; Horia Stanca, „Plecarea spre legendă”, „Națiunea”, 1936, 270; N. Roșu, *Doi poeți: Mircea Streinul și George Popa*, CRE, 1936, 3158; Pompiliu Constantinescu, „Plecarea spre legendă”, VRA, 1936, 460; Nicolae Albu, „Plecarea spre legendă”, „Clipa”, 1936, 1; Ion Moldoveanu, „Plecarea spre legendă”, „Freamătul școlăii”, 1936, 10-11; Octav Șuluțiu, „Plecarea spre legendă”, F, 1937, 5; Mihail Chirnoagă, *Medalion liric: George Popa*, „Pământul”, 1937, 168; Ion Șugariu, *Tânăra lirică ardeleană*, UVR, 1938, 18; *Antologia înnoțătorilor în literatură*, îngr. B. Jordan, București, 1939, 16, 209; Perpersicius, *Opere*, X, 121-125; Olimpiu Boitoș, „Poetul Ion Moldoveanu și destinul său linoșian”, LU, 1943, 6; Nicolae Albu, „Poetul Ion Moldoveanu și destinul său linoșian”, AA, 1944, 6; George Togan, *Ne cheamă Ardealul*, București, 1944, 113-116; Chinezu, *Pașini*, 281-282; Titu Popescu, „Măhniri lângă leagăn”, T, 1972, 6; Aureliu Goci, „Măhniri lângă leagăn”, RL, 1972, 40; Valentin Tașcu, „Măhniri lângă leagăn”, F, 1972, 11; Manu, *Reviste*, 127, 159; Piru, *Vara*, II, 433-435; Fanache, *Întâlniri*, 161-167; Nae Antonescu, *O revistă de prestigiu: „Lanuri”*, T, 1978, 2; Titus Andronic, *George Popa și memoriile sale*, T, 1978, 9; Titus Andronic, *George Popa. 80 de ani de la nașterea poetului*, TR, 1992, 43; *Dicț. scriit.rom.*, III, 803-805. S.C.

POPA, George (7.VII.1923, Panciu), poet, eseist și traducător. Este fiul Elenei (n. Vulpoi) și al lui Constantin Popa, țărani. Urmează școala primară în localitatea natală, Seminarul „Sf. Gheorghe” din Roman (1934-1942) și Facultatea de Medicină din Iași (1943-1949). După absolvire e angajat preparator la aceeași facultate, parcurgând toate gradele universitare până la cel de profesor. După pensionare devine profesor consultant la Universitatea de Medicină și Farmacie „Gr. T. Popa” din Iași. De-a lungul timpului a publicat, în țară și în străinătate, sute de lucrări de specialitate, domeniile sale de cercetare fiind pneumologia, cardiologia, hematologia și imunologia. Între 1978 și 1990 este *visiting professor* la Clinica de Hemato-Onco-logie a Facultății de Medicină din Freiburg. Debutează în „Iașul literar” (1963) cu traduceri din Omar Khayyam. Colaborează cu poezii, articole și traduceri la „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Poezia”, „Steaua”, „Tribuna”, „Ateneu”, „România literară”, „Luceafărul”, „Viața românească”, „Dacia literară”, „Journal des poètes”, „Fantasmagie”, „Periscop” (Belgia), „Sinteza-Krușevaț” (Iugoslavia) ș.a. Este membru al Uniunii Artiștilor Plastici (1967) și al Uniunii Scriitorilor (1970). A obținut mai multe premii literare, printre care Premiul de Excelență al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Iași, pentru *opera omnia* (2003).

Coordonatele esențiale ale liricii lui P. sunt trasate încă din primul volum, *Laudă formei* (1969), o pledoarie implicită în favoarea resuscitării modelelor clasice de poezie. Toate plachetele de versuri care vor urma, de la *Constelația Hyperion* (1978) la *Meditații orfice* (2003), sunt înscrise pe direcția aspirației spre împlinirea prin formă a sublimului ce derivă din

fericita joncțiune dintre expresia spiritualizată și ideatica de extracție filosofică. Din acest motiv, multe poeme sunt mai mult niște aforisme versificate: „Nu știm ce-i adevărul. Nu știm nici dacă este./ Ori prea-i amar, și Zeul nu vrea să-l știm și noi?/ Ci, omul fiind singur, zidit fără ferestre,/ A izvodit cuvântul spre a putea fi doi” sau „Neașezare-i totul, ca și cum Absolutul/ Mereu se tot amână de teama neschimbării/ Ce-nghetea primeniirea, norocul re-creării./ Această-nțelepciune de mult ne-o-nvață lutul”. Mai multe culegeri de eseuri – *Spațiul poetic eminescian* (1982), *Prezentul etern eminescian* (1989), *Aporii ale tragicului* (2001), *Metafora și cei trei oaspeți ai poemului* (2002) și *Spiritul hyperionic sau Sublimul eminescian* (2003) – limpezesc și amplifică idei despre poezie exprimate deja de autor în lirica sa. Lucrările dedicate artelor plastice – *Semnificațiile spațiului în pictură* (1973), *Auguste Rodin* (1976) – și traducerile din Omar Khayyam, Rabindranath Tagore, Rainer Maria Rilke ș.a. întregesc profilul unui scriitor definit de tentația spre totalitate.

SCRIERI: *Laudă formei*, București, 1969; *Semnificațiile spațiului în pictură*, București, 1973; *Auguste Rodin*, București, 1976; *Constelația Hyperion*, Iași, 1978; *Spațiul poetic eminescian*, Iași, 1982; *Orfeu și Euridice*, Iași, 1986; *Prezentul etern eminescian*, Iași, 1989; *Istoria culturii și a civilizațiilor. Un compendiu al spiritualității universale*, Iași, 1997; *Însemnările unui oaspete al luminii*, Iași, 1998; *Inițieri*, Iași, 1999; *Imposibila aventură*, Iași, 2001; *Aporii ale tragicului*, Iași, 2001; *Înălțarea mai sus de sine*, Iași, 2002; *Catrenele din Valea Vinului*, Iași, 2002; *Metafora și cei trei oaspeți ai poemului*, Iași, 2002; *Spiritul hyperionic sau Sublimul eminescian*, Iași, 2003; *Meditații orfice*, Iași, 2003. **Traduceri:** Omar Khayyam, *Rubaiyate*, București, 1969; Rabindranath Tagore, *Antologie lirică*, București, 1987, *Jerfa lirică*, Iași, 2000, *Lebăda*, Iași, 2001, *Figurina. Coșul cu fructe*, Iași, 2003; Hafiz, *Divanul*, Iași, 1997; A.K. Coomaraswamy, *Hinduism și budism*, Iași, 1997; Rainer Maria Rilke, *Elegiile duineze. Sonete către Orfeu*, Iași, 2000.

Repere bibliografice: Aurel Leon, „Auguste Rodin”, CL, 1977, 9; Liviu Leonte, *Lirism și interpretare*, CRC, 1979, 19; Zaharia Sângeorzan, „Constelația Hyperion”, RL, 1979, 40; Dimitrie Costea, *Poezia emoției intelectuale*, CRC, 1980, 4; Mihai Drăgan, *O carte nouă despre Eminescu*, CRC, 1983, 20; Constantin Ciopraga, *Eminescu și spațiul poetic*, ATN, 1983, 10; Virgil Cuițaru, *Pasiuni integratoare*, CL, 1983, 11; Dimitrie Costea, „Imposibila aventură”, CL, 2002, 8; Cristina Zetu, *Eternul feminin între lumină și întuneric*, CL, 2003, 10. S.A.

POPA, Grigore (31.VII.1910, Podeni, j. Cluj – 24.IX.1994, București), poet și eseist. Este fiul Veronicăi și al lui Vasile Popa, țărani. Urmează clasele primare în localitatea natală (1916-1922), apoi frecventează Liceul „Regele Ferdinand” din Turda (1922-1929). Își ia licența în filosofie în 1933, la Universitatea din Cluj, ca absolvent al Facultății de Litere și Filosofie. În martie 1933 participă la înființarea societății Frăția Ortodoxă Română, pe care mai târziu o va conduce în calitate de secretar general. Între 1934 și 1936 funcționează ca profesor de liceu la Cluj, iar în 1938 primește o bursă de doi ani la Școala Română de la Fontenay-aux-Roses, continuându-și studiile în capitala Franței. În 1939 își ia doctoratul în filosofie *magna cum laude*, cu teza *Existență și adevăr la Sören Kierkegaard*, sub

îndrumarea lui D.D. Roșca. Din nou profesor de liceu, la Sibiu (1940-1942), devine asistentul lui D.D. Roșca la Catedra de teoria cunoașterii și istoria filosofiei a Universității din Cluj, mutată temporar la Sibiu. Înlăturat în 1945 din învățământ, este arestat, condamnat și deținut în mai multe închisori, până în toamna anului 1947. Între 1948 și 1949 lucrează ca bibliotecar la Biblioteca Centrală Universitară din Cluj, iar până în 1952 ca documentarist la Institutul de Lingvistică al Academiei, Filiala Cluj, apoi ca psiholog. Arestat din nou în 1958, la mijlocul anilor '60 se mută la București cu familia. Se angajează psiholog la Centrul de Reumatologie, mai târziu devenind cercetător în cadrul Institutului de Medicină și Farmacie. Colaborează la „Darul vremii”, revistă condusă de Victor Papilian, în paginile căreia debutează ca poet în 1930, la „Abecedar”, „Pagini literare”, „Herald”, „Societatea de mâine”, „Gândirea”, „Gând românesc”, „Luceafărul”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Saeculum”, „Sfarmă-Piatră”, „Meșterul Manole”, iar în perioada postbelică la „Familia”, „Steaua”, „Viața românească”, „Jurnalul literar”, „Poesis”, „Apostrof” ș.a. Fondează și conduce ziarul „Țara” (Sibiu, 1941-1944) și este unul dintre animatorii ultimei serii a revistei „Luceafărul” (Sibiu, 1941-1945). A semnat și cu pseudonimele I. Andreiu, I. Daru, Spectador, Grigorie Tobie.

Deși își strânge relativ târziu, și parțial, producția poetică în volumul *Cartea anilor tineri* (1939), vibrația lirică este autentică și irupe din majoritatea textelor scrise de P. Propensiunea către metaforă, firească indiferent în ce domeniu se manifestă, dar consubstanțială cu personalitatea, creația și izvoarele poeziei lui Lucian Blaga, a putut fi interpretată ca descinzând din aceasta. Versurile dezvăluie familiaritatea autorului cu spiritul poeziei europene, îndeosebi cu Rainer Maria Rilke și Stefan George, și în același timp trădează comuniunea cu spiritul filosofiei existențialiste. Lirica lui P. e un imn închinat naturii, percepută ca altar cosmic, întrupare panteistă a divinității, manifestare a sacrului în toate ale firii. Fiiințele apropiate, dătătoare de viață, Tatăl și Mama, capătă alura unor forțe primordiale, mai mult decât mitologice, iar liniștea satului, a pământului și a codrului e întrevăzută ca o imagine a Edenului. De aici, dorința de comuniune cu natura și de reîntoarcere către lumea miracolelor vii și a misterului insondabil, către viața simplă și solemnă, străjuită de dumnezeire. O aspirație nemărginită spre pacea divină, spre puritatea celestă individualizează în epocă această poezie. Din păcate, cel de-al doilea volum de versuri, *Pentru tine, sfântă Transilvanie*, anunțat în 1943 ca fiind sub tipar, nu a mai apărut, iar volumul *Ceasul minunilor*, ce ar fi reunit ultimele poeme din timpul războiului, a rămas tot în stadiul de manuscris. O activitate mai bogată a desfășurat P. în spațiul eseisticii literar-filosofice, prin intermediul căreia încearcă să-și contureze crezul existențialist. De fapt, independent de Nae Ionescu - ale cărui cursuri nu le-a audiat - și în bună măsură pe un drum paralel cu D.D. Roșca, el se definește drept cel mai fervent susținător, la noi, al existențialismului. Fascinat încă din anii studenției de sociologia lui Georg Simmel, promotor al „filosofiei vieții”, P. își dedică întreaga tinerețe aprofundării, interpretării într-o

perspectivă personală și nuanțării metafizice a ideilor existențialiste. Fără a construi un sistem - de altfel existențialismul neagă din principiu „temnițele” oricărui sistem -, el e printre puținii filosofi, nu numai români, care încearcă să își fundamenteze afirmațiile pornind de la rădăcinile cele mai îndepărtate ale curentului: coboară până la Socrate, Apostolul Pavel, Sf. Augustin, Blaise Pascal (*L'Actualité de Pascal*, 1937), Nietzsche. În teza de doctorat se oprește la viziunea filosofică a lui Kierkegaard și comentează în mai multe eseuri punctele de vedere ale contemporanilor Lev Șestov, Gabriel Marcel, Nikolai Berdeaev, Martin Heidegger, Karl Jaspers (*Existențialismul*, 1943). În gândirea sa - inspirată de scrierile lui Sören Kierkegaard („Pascal al Nordului”) și îmbogățită cu accente personale - existențialismul s-ar defini prin preocuparea exclusivă față de „individul concret, unicul”, „accentul cel mare” căzând „pe subiectul cunoscător, pe individul care filosofează din necesitatea de a-și analiza și înțelege în primul rând propria dramă”, a filosofa însemnând aici „a te salva”. Este de remarcat că filosofia existențială reprezintă „o manieră personală de a fi, ale cărei forme de realizare se desfășoară între ispitele imanenței și transparențele transcendenței”, este „expresia filosofică a spiritului omenesc, răstignit între imanență și transcendență, având conștiința vie și dramatică a acestei situații fundamentale”. Specifică filosofiei existențialiste ar fi operarea cu categoriile „concrete”, concepte „verificate de musturile existenței, de dramele [...], înălțările și întristările acesteia.” „A cunoaște - se afirmă în continuare - înseamnă a exista, iar a exista înseamnă a realiza adevărul prin propria ta viață și a-l răscumpăra, dacă e necesar, prin moarte.” Existențialismul apare ca un stil de viață în care fundamentală pentru împlinirea gândului e puterea voinței, dăruirea pasională - tensiune prin care se deschide calea comuniunii cu divinitatea, dialogul omului cu Dumnezeu. Filosoful putea să conchidă astfel că existențialismul ar fi mai degrabă o filosofie a mântuirii decât una a disperării. În consens cu acest crez, P. îmbrățișează fenomenul literar-artistic și filosofic, încercând să schițeze în limitele filosofiei culturii fie profilul „conducătorului” (*Inteligența socială și psihologia conducătorului*, 1935), fie matricele stilistice specifice popoarelor lumii: stilul românesc, ortodox, indic, european, american, eladic, romanic, francez, spaniol, italian, germanic, englez, rus (*Stiluri de viață*, 1937). Interpretarea culturii în perspectiva existențialismului e tema lucrărilor *Prezența divină în filosofia contemporană* (1942), *Invitații - la Frumos, Poezie, Credință, Înțelepciune, Metafizică, Moarte, Aventură, Câmp, Tradiție, Comuniune, Românism, Eroism* (1941), *În duhul ortodoxiei naționale* (1942) și se poate afla chiar în *Armand Godoy, poète latin et chrétien* (1942), studiu ce evidențiază neliniștea metafizică în toate sferile gândirii contemporane și cu deosebire în domeniul cel mai sensibil - poezia, valoarea acesteia fiind condiționată de „cifru metafizic” implicat actului creației. Arta - rod al cufundării în tumultul vieții și al trăirii ei sub tensiunea aspirației către cele eterne - i se pare, de altfel, a fi, alături de „credința fierbinte” și „gândul metafizic”, una dintre căile prin care omul poate deveni „din rob al lui Dumnezeu”

„colaboratorul său”. În *Peisaj ardelean* (1943) și în *Itinerar spiritual* (1943), P. își adună o parte din publicistică, îndeosebi din paginile ziarului „Țara” și ale revistei „Lucaefărul”. Sunt înmănunchate, în prima carte, articolele de susținere a scrierilor lui Lucian Blaga și Octavian Goga, iar în a doua – notațiile pe marginea aparițiilor recente din literatură și filosofie, volume și ediții din Martin Heidegger, Raymonde Vincent, Daniel Rops, Stéphane Mallarmé, Léon Daudet, Giovanni Papini ș.a.

SCRIERI: *Inteligența socială și psihologia conducătorului*, Cluj, 1935; *L'Actualité de Pascal*, Paris, 1937; *Stiluri de viață*, Cluj, 1937; *Cartea anilor tineri*, Sighișoara, [1939]; *Existență și adevăr la Sören Kierkegaard*, Sibiu, 1940; ed. pref. Achim Mișu, Cluj-Napoca, 1998; *Invitații – la Frumos, Poezie, Credință, Înțelepciune, Metafizică, Moarte, Aventură, Câmp, Tradiție, Comuniune, Româanism, Eroism*, Sibiu, 1941; *Armand Godoy, poète latin et chrétien*, Sibiu, 1942; *În duhul ortodoxiei naționale*, pref. Grigorie T. Marcu, Sibiu, 1942; „Lucaefărul”. *Un capitol de luptă și credință românească*, Sibiu, 1942; *Prezența divină în filosofia contemporană*, Sibiu, 1942; *Existențialismul*, Sibiu, 1943; *Peisaj ardelean*, Sighișoara, 1943; *Itinerar spiritual*, Sibiu, 1943; *Douăzeci și cinci de ani de viață spirituală în Ardeal*, Sibiu, 1944; *Ardealul, grădina rădăcinilor românești*, București, [1945]; *Jurnal metafizic*, îngr. și postfață Marin Diaconu, București, 1998; *Pentru tine, Sfântă Transilvanie*, îngr. Marin Diaconu, București, 1998. **Traduceri:** Dimitrie Gusti, *Egoism și altruism*, București, 1969; Georg Simmel, *Rembrandt*, București, 1978; Thomas Thilo, *Arhitectura clasică chineză*, București, 1981; Theodor Lipps, *Estetica. Psihologia frumosului și a artei*, I-II, București, 1987.

Repere bibliografice: Ștefan Lazăr, *Literatura ardeleană de azi*, ȚA, 1935, 786; Vlaicu Bârna, *Breviar*, RP, 1936, 5688; Zevedei Barbu, „L'Actualité de Pascal”, P.L., 1938, 1-2; Nichifor Crainic, „Stiluri de viață”, G, 1938, 3; Aurel Marin, „Stiluri de viață”, „Țara Bârsei”, 1938, 4-6; G. Călinescu, *Fișe literare*, JL, 1939, 43; Perpessiciu, *Opere*, VIII, 290-292; Mihai Beniuc, „Cartea anilor tineri”, „Țara nouă”, 1939, 6; Ștefan Baciu, „Cartea anilor tineri”, G, 1939, 9; Predescu, *Encicl.*, 674; Pompiliu Constantinescu, „Cartea anilor tineri”, VRA, 1941, 617; Petru Comarnescu, „Existență și adevăr la Sören Kierkegaard”, RFR, 1941, 6; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 856, *Ist. lit.* (1982), 942; Octav Sargețiu, „Invitații...”, VBA, 1942, 8-9; I. Șg. [Ion Șugariu], „Armand Godoy, poète latin et chrétien”, RFR, 1943, 2; Costin Murgescu, *Carnet intelectual*, VRA, 1943, 76; George Mărgărit, „Existențialismul”, CGM, 1943, 8-10; Aurel T. Anton, *Poetul, gânditorul și ziaristul Grigore Popa*, „Pământul”, 1944, 251; Ion Apostol Popescu, *Literatura ardeleană nouă*, București, 1945, 99-105; Micu, „Gândirea”, 632-633; Eugenia Vodă, „Pentru mine calvarul a început la 35 de ani și s-a terminat la 80” (interviu cu Grigore Popa), RL, 1990, 35; *Grigore Popa* (fișă biobibliografică), APF, 1993, 1-2; Mihai Șora, *Drumeț cu iască și amnar*, JL, 1996, 45-48; Horia Stanca, *În amintirea lui Grigore Popa*, JL, 1996, 45-48; Marin Diaconu, *Superlativul vieții*, JL, 1996, 45-48; Micu, *Ist. lit.*, 220, 430; *Dicț. scr. rom.*, III, 805-806. I.O.

POPA, Marian (15.IX.1938, București), critic, istoric și teoretician literar, comparatist, prozator. Este fiul Mariei Popa (n. Rapolti), spălătoreasă, cum va declara ostentativ scriitorul. Urmează cursurile școlii elementare la București și în 1952 începe, tot aici, o școală medie de mecanică, la care renunță în 1955, când se angajează mai întâi ca manipulant de materiale și macaragiu la o fabrică de gheață, apoi ca frezor și rabotor la

Uzinele Autobuzul. În 1961 se înscrie la Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității bucureștene (absolvisc liceul la seral în 1958). După terminarea studiilor (1966), rămâne asistent la Catedra de literatură universală și comparată. Își susține doctoratul în 1972, cu o lucrare despre călătoriile epocii romantice. În anul următor obține o bursă a Fundației Humboldt și efectuează un stagiu la Stuttgart, iar din 1983 funcționează ca lector la Universitatea din Köln. Formația intelectuală i-a fost dirijată, din anii de studii, de Romul Munteanu. Între 1975 și 1978 conduce, în cadrul Facultății de Limba și Literatura Română, clubul studentesc Litere. În 1987 s-a stabilit în Germania. Debutează la „Viața studentească” în 1965, colaborează apoi la „Lucaefărul”, „Săptămâna”, „România literară”, „Viața românească”, „Convorbiri literare”, „Steaua” ș.a. Prima carte, *Homo fictus*, îi apare în 1968.

Homo fictus evidențiază precumpănitor modalități proprii teoriei literare, susținute de excursuri istorico-literare comparatiste și, oarecum spre exterior, de o abordare eseistică. Interdisciplinaritatea procedeei decurge din aceea a temei, P. propunându-și să asambleze un fel de poetică ilustrată a personajului literar din proza modernă universală. Considerarea personajului ca structură logică ori sistem individualizat de relații anunță concepția personală de lucru, sesizabilă și prin evidențierea criteriilor de clasificare mai vechi – raporturi de distribuție, temă și relații cu cei din jur, atitudini, temperament, simbolistica numerelor, exponența unei teorii etc. –, din care autorul nu va prelua pentru alcătuirea propriei construcții decât elemente dispersate. În intenția de a restrânge relativismul demonstrației și al clasificărilor, explicitează cu prisosință, complicând logica raționamentelor, absorbit parcă de polisemia obiectului cercetat. Un mod de tratare similar configurează și *Comicologia* (1975; Premiul Asociației Scriitorilor din București), modificând doar accentuarea funcțională a părților componente. Și aici teoria literară își apropie întreaga sferă conceptuală a subiectului și impregnează discursul, subordonându-și mai ferm materia istorico-literară utilizată spre exemplificare, ierarhizarea judecăților, strunind într-o măsură libertatea asociativă a eseului. La ofertele temei se adaugă și o disponibilitate ludică, învederând tentativa autorului de a se sustrage capcanelor din „tratatele” serioase. Astfel, bibliografia enormă, ce tinde spre exhaustivitate, depășește bilanțul simplificator de opinii și pare uneori articulată și exhibată ironic, parodic, în acest „tratată” de comicologie, cel dintâi la noi. Aceluiași domeniu, complinit cu un exercițiu de factură foarte personală, mereu în răspăr față de pretențiile și limbajul unei discipline ce se vrea „științifică”, i se integrează și volumele *Modele și exemple* (1971), *Forma ca deformare* (1975) și *Competență și performanță* (1982). Conținutul eterogen, având în vedere predilect etapa contemporană, este pus în pagină eseistic. P. combină pozitivismul spectaculos cu regia ironică, unde spiritul speculativ își adjudecă spații întinse. Argumentarea pornește de la fenomene particulare, traseul nu stârnește inițial vreo surpriză, pentru ca, la un moment dat, comentatorul să submineze habitudinile și să propună o rețea de idei ce nu mai are nimic de-a face cu

locurile comune. Asocierile, întemeiate frecvent pe antifrază și paradox, intră într-un joc riscat, cutezător, teribilist chiar. Tintele sunt absurditatea actului critic, refuzul poeziei, tragedia limbajului, scientismul poetic și multe altele. Semnalabil și în alte lucrări, comparativismul va monopoliza în *Călătoriile epocii romantice* (1972) structurarea materiei și perspectiva comentariului. Tendința autorului de a inventaria exhaustiv subiectul coboară pe alocuri observația critică în descripție factologică, fisurând densitatea stilului, care se va revigora abia în secțiunea de sinteză din final. Cultivată la romantici ca specie literară pentru comunicarea subiectivității, cartea de drumeție particularizează tipul călătorului instabil, multilateral și contradictoriu. Atenția exegetului se îndreaptă spre zonele explorate – muntele, lacul, ruinele, orașul aureolat de istorie și Orientul –, asimilate de romantici voiajului metafizic și psihologic, în timp ce natura și vechile civilizații sunt receptate printr-o obstinată mistică a transcendentului. Prezență nu numai de subtext în toate aceste studii, literatura română va fi abordată autonom în alte câteva lucrări. Introducând expunerea analitică în sisteme binare, P. evaluează în monografia *Camil Petrescu* (1972) aportul filosofic în opera literară din perspectiva substanțialismului, iar în *Viscolul și carnavalul* (1980) descrie proza lui Fănuș Neagu în relație cu natura. Cu *Dicționar de literatură română contemporană* (1971, ediția a doua în 1977) realizează prima trecere în revistă a fenomenului literar postbelic, un adevărat preambul la *Geschichte der rumänischen Literatur* (1980). Intenția zeflemitoare, notabilă în exegezele critice, se regăsește în proza lui P., îndeseobi în încercările antiliterare din romanul „sentimental” *Doina Doicescu și Nelu Georgescu* (1977) și în însemnările de „voiaj” din *Călătorie sprâncenată* (1980), unde ironia, războiul cu stereotipiile, locul comun și kitschul irup în fulgerări de burlesci și grotesc halucinant, hotărând, „atoputernică”, arhitectura intrigii, filologia, fluxul stilistic și finalitatea estetică, ca și în romanul *Podul aerian* (1981), proză a „deriziunii”, cu o mai complexă bătaie și amplitudine. În sfârșit, cele două volume din *Istoria literaturii române de azi pe mâine* (2001) reprezintă în intenție o proiecție „structurată anagoric” și întemeiată pe o perspectivă de evaluare a „trei tipuri de fapte: permanente, repetabile și noi”. Subliniate în comentariu prin enumerare și confruntare, cele trei categorii susțin impresia curgerii istorice, cu o mare pondere acordată ideopoliticului, întrucât – așa cum avertizează P. – „operele acestei literaturi sunt celulele unui corp unic, absorbind și emanând semnale diferite ale mediului”. Fără a fixa opinii de ultimă instanță, *Istoria...* angajează doar aspecte ale devenirii unor convingeri. Constructivă în principiu, relativitatea declarată a demersului istorico-literar alunecă însă prea lesne în exagerări câteodată ilare, originalitatea cu orice preț fiind nu o dată păgubitoare unui proiect provocator. Impresionantă prin efortul investit în săvârșirea ei, o întreprindere altminteri acut necesară este împinsă către zonele nesigure ale partizanatului de atitudine, ludicul fiind aici un vehicul spre o miză cu implicații grave, legată de configurarea agitatei vieți literare după 1950. Valoarea *Istoriei...*, controversată, ar fi de

luat în seamă în sfera studiului tipologic aplicat scriitorilor contemporani.

SCRIERI: *Homo fictus*, București, 1968; *Dicționar de literatură română contemporană*, București, 1971; ed. 2, București, 1977; *Modele și exemple*, București, 1971; *Camil Petrescu*, București, 1972; *Călătoriile epocii romantice*, București, 1972; *Comicologia*, București, 1975; *Forma ca deformare*, București, 1975; *Doina Doicescu și Nelu Georgescu*, București, 1977; *Călătorie sprâncenată*, București, 1980; *Geschichte der rumänischen Literatur*, tr. Thomas Kleininger, București, 1980; *Viscolul și carnavalul*, București, 1980; *Podul aerian*, București, 1981; *Competență și performanță*, București, 1982; *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, I-II, București, 2001; *Avocatul diavolului. Marian Popa în dialog cu Marius Tupan*, București, 2003. **Antologii:** *Realismul*, I-III, introd. edit., București, 1969.

Repere bibliografice: Grigurcu, *Ideii*, 225–230; Tomuș, *Răsfrângeri*, 93–98; Ungureanu, *La umbra cărților*, 114–117; Culcer, *Citind*, 57–62; Iorgulescu, *Scriitori*, 336–339; Alboiu, *Un poet*, 9–13; Ștefănescu, *Jurnal*, 114–115; Culcer, *Serii*, 204–207; Grigurcu, *Critici*, 208–216; Grigurcu, *Între critici*, 219–225; Sângeorzan, *Anotimpurile*, 185–189; Moraru, *Textul*, 40–43; Velea, *Universalități*, 278–286; Cosma, *Romanul*, II, 112–114; Dan Mănuță, *O istorie cu... istorii*, CL, 2001, 9; Mircea Iorgulescu, *Istoria literaturii ca spectacol de marionete*, „22”, 2001, 52, 2002, 1; *Dicț. scriit. rom.*, III, 806–809; Petras, *Panorama*, 537–538; Dan C. Mihăilescu, *O pădure falsă pe un munte de adevăruri*, LAI, 2002, 9–13; Nicolae Manolescu, *Critică literară și denunț*, RL, 2002, 12; Manolescu, *Enciclopedia*, 570–571.

St. V.

POPA, Mircea (29.I.1939, Lazuri de Beiuș, j. Bihor), critic și istoric literar. Este fiul Anei (n. Negrău) și al lui Alexandru Popa, preot. Face clasele primare la Bogei și Ciutelec, iar gimnaziul la Popești, județul Bihor. După ce urmează cursurile liceale la Oradea (1953–1955) și Vadu Crișului (1955–1956), se înscrie la Facultatea de Filologie a Universității din Cluj, pe care o va absolvi în 1960. Peste zece ani își trece doctoratul în filologie, cu teza *Ilarie Chendi*, reluată în volumul de debut din 1973. Va fi câțiva ani profesor la Săcuieni și Aleșd, județul Bihor, apoi muzeograf la Muzeul Banatului din Timișoara. Din 1963, la Cluj-Napoca, se dedică cercetării în cadrul Institutului de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” al Academiei Române, din 1980 conducând colectivul de istorie literară al Institutului. În 1995 devine și profesor la Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia. Debutează cu un articol de istorie literară în revista „Steaua” (1963), semnând apoi studii, articole, recenzii în „Ateneu”, „Familia”, „Limbă și literatură”, „Literatură”, „Luceafărul”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Synthesis”, „Tribuna”, „Vatra”, „Viața românească” ș.a. Participă la simpozioane literare din Debrețin, Belgrad, Sofia, publică și în revista „Noi” a românilor din Ungaria sau în „Analele Societății de Limba Română” din fosta Iugoslavie. Colaborează la realizarea a două volume din seria de corespondență *George Bariț și contemporanii săi* (II-III, 1975–1977), lucrare distinsă cu Premiul „N. Iorga” al Academiei Române. I s-au acordat, de asemenea, șase premii ale Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca, Premiul Festivalului Internațional „Lucian Blaga” de la Sebeș ș.a.

Istoric literar prin vocație, **P.** ilustrează spiritul școlii clujene în cercetare, reprezentată de Sextil Pușcariu, G. Bogdan-Duică, D. Popovici, Ion Breazu, Iosif Pervain, modele spre care aspiră și pe care le omagiază frecvent, ca în volumul *Figuri universitare clujene* (2002). Este evident însă efortul de a depăși opțiunea pentru pozitivism a câtorva înaintași, apropiindu-și metodele moderne de abordare a fenomenului literar. Semnificativ în acest sens este studiul *Tectonica genurilor literare* (1980), care are drept motouri citate din Jean Starobinski și Gérard Genette, ceea ce indică implicit orientarea către un anume tip de critică. Autorul este preocupat mai mult de istoria ideilor literare, de teoria și morfologia genurilor literare, din perspectiva istoriei culturii și a sociologiei literaturii. Cu asemenea concepte, el va investiga aspecte ale cărților populare, topografia romanului românesc sau începuturile criticii literare la români. **P.** este un cercetător pasionat, care apelează la surse de prima mână, valorificând arhive și publicații vechi, îndeosebi cele privind spațiul transilvan. Scoate la iveală multe informații istorico-literare noi (precum cele privind prima carte de fabule din literatura noastră, aparținând lui Nicolae Oțelea, sau începuturile teatrului în Transilvania) și participă la elaborarea unor instrumente de lucru utile, cum sunt *Istoria presei literare românești din Transilvania de la începuturi până în 1918* (1980, în colaborare cu Valentin Tașcu) și bibliografia *Mihai Eminescu în Transilvania*

(1866–1918) (2000). Știe să îmbine fericit în demersul său deschiderea spre spațiul operei cu examinarea minuțioasă a contextului în care aceasta s-a produs. Emblematic, într-o carte intitulată *Spații literare* (1974), autorul așază pe frontispiciu o definiție a criticii literare aparținând lui Lucian Blaga. Rolul criticii ar fi în primul rând acela „de a ridica în conștiință, adică pe un plan de luciditate, valorile de penumbră ale unei opere poetice”. De aici și întoarcerea spre ceea ce ar constitui fundalul unei epoci, „penumbrele” ei, adică scrierile unor autori mai puțin cunoscuți, precum Constanța Dunca-Schiau, I. C. Fundescu, Al. Papiu-Ilarian, Grigore Sima, Octavian C. Tăslăuanu, Zaharia Bârsan, Al. Ciura, Livia Rebreanu ș.a. Istoricul literar este dublat de un critic literar incisiv, incomod pentru unii, dar cu opțiuni ferme în valorizarea operelor literare. Nu întâmplător a dedicat o excelentă monografie lui Ilarie Chendi, combatant și protagonist al unor dispute literare cu impact în epocă. Pentru exeget Chendi nu este un critic vetust, ci există permanent într-un prezent referențial, la exigențele cărui **P.** supune demersul de restituire a autorilor transilvăneni chiar și atunci când se apleacă asupra contribuțiilor modeste ale unor exponenți ai culturii locale. Dacă în vederile sale intră un reprezentant al Școlii Ardelene, ca în monografia *Ioan Molnar Piuariu* (1976), analiza scrierilor cărturarului servește ca argument în rediscutarea poziției acestuia în cadrul iluminismului și al istoriei literaturii române în general, reevaluarea fiind extinsă în studiile care alcătuiesc volumul *Aspecte și interferențe iluministe* (1997). Virtuțile criticului trec în prim-plan în interpretarea circumscrisă unei teme, ca în *Octavian Goga între colectivitate și solitudine* (1981) sau în *Introducere în opera lui Ion Agârbiceanu* (1982). O propensiune mai nouă este încercarea de recuperare a unor valori de prim rang ale culturii din Transilvania (*Timotei Cipariu. Ipostazele enciclopedistului*, 1993), de integrare a culturii române în mișcarea literară europeană (*Convergențe europene*, 1995), de studiere a interferențelor (*Apropieri literare și culturale româno-maghiare*, 1998) și de scrutare critică a valorilor exilului românesc (*Reîntoarcerea la Ithaca*, 1998). În plină epocă totalitaristă **P.** a colaborat la volumul *Le Siècle des Lumières et la Bible* (Paris, 1986) cu studiul *La Bible chez les Roumains*. A semnat articole în *Dicționarul scriitorilor români* (I–IV, 1995–2002), este, de asemenea, unul dintre coordonatorii proiectului *Dicționarul general al literaturii române*. A îngrijit și prefațat ediții din scrierile lui Octavian Goga, Lucian Blaga, Ion Agârbiceanu, Emil Isac, Victor Papilian, Vasile Goldiș, George Barițiu, Grigore Cugler, Vintilă Horia ș.a.

SCRIERI: *Ilarie Chendi*, București, 1973; *Spații literare*, Cluj-Napoca, 1974; *Ioan Molnar Piuariu*, Cluj-Napoca, 1976; *Istoria presei literare din Transilvania de la începuturi până în 1918* (în colaborare cu Valentin Tașcu), Cluj-Napoca, 1980; *Tectonica genurilor literare*, București, 1980; *Octavian Goga între colectivitate și solitudine*, Cluj-Napoca, 1981; *Introducere în opera lui Ion Agârbiceanu*, București, 1982; *Timotei Cipariu. Ipostazele enciclopedistului*, București, 1993; *Estuar*, Cluj-Napoca, 1995; *Convergențe europene*, Oradea, 1995; *Aspecte și interferențe iluministe*, Timișoara, 1997; *Apropieri literare și culturale româno-maghiare*, Cluj-Napoca, 1998; *Reîntoarcerea la Ithaca*, București, 1998; *Mihai Eminescu*.

Contextul receptării, Reșița, 1999; *Homo militans*, Cluj-Napoca, 2000; *Mihai Eminescu în Transilvania (1866-1918). Bibliografie*, Cluj-Napoca, 2000; *Presa și ideea națională*, Alba Iulia, 2000; *Figuri universitare clujene*, Cluj-Napoca, 2002; *Contribuții și precizări documentare*, Cluj-Napoca, 2003; *Insertii*, Cluj-Napoca, 2003; *Istoria presei românești din Transilvania de la începuturi până în 1918* (în colaborare cu Valentin Tașcu), București, 2003; *Pagini bihorene*, Oradea, 2003. **Ediții**: Octavian Goga, *Poezii*, pref. edit., București, 1972; Lucian Blaga, *Ceasornicul de nisip*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1974, *Vederi și istorie*, pref. edit., Galați, 1992; George Bariț și contemporanii săi, II-III, București, 1975-1977 (în colaborare); Vasile Goldiș, *Scrieri social-politice și literare*, introd. edit., pref. Ștefan Pascu, Timișoara, 1976; Nicolae Oțelea, *Alese fabule*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1985; Emil Isac, *Teatru. Proză*, pref. edit., București, 1986; Victor Papilian, *Lacrima. Amintiri din teatru*, pref. edit., București, 1988 (în colaborare cu Cornelia Papilian), *Decameronul românesc*, pref. edit., Timișoara, 1996; Grigore Cugler, *Apunake și alte fenomene*, pref. edit., Oradea, 1996, *Alb și negru*, pref. edit., București, 2003; Ion Agârbiceanu, *Cartea legendelor*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1996; Corneliu Coposu, *Semnele timpului*, pref. edit., Timișoara, 1997; Miron Pompiliu, *Poezii*, pref. edit., Oradea, 1998; Vintilă Horia, *Acolo și stelele ard*, pref. edit., București, 1999, *Moartea morții mele*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1999, *El fin del exilio*, tr. Ileana Scipione, Sandra Popescu-Duma, Tudora Șandru Mehedinti, pref. edit., Madrid, 2002, *Credință și creație*, pref. edit., Cluj-Napoca, 2003; Constantin I. A. Nottara, *Suflete obosite*, pref. edit., București, 1999; Lucian Boz, *Scrisori din exil*, tr. Doru Burlacu, Călin Teuțișan și Rozalia Groza, pref. edit., Cluj-Napoca, 2001.

Reper bibliografice: Ulici, *Prima verba*, I, 245-247; Iorgulescu, *Al doilea rond*, 106-111; Popa, *Dict. lit.* (1977), 441; Iorgulescu, *Scriitori*, 339-340; Tihan, *Apropierea*, 138-143; Constantin Cubleşan, *Vocația istoricului literar*, TR, 1989, 5; Cioculescu, *Itinerar*, V, 30-34; Ilie Radu-Nandra, *Un exeget al publicisticii lui Lucian Blaga*, ST, 1994, 3; Z. Ornea, *O carte despre Cipariu*, RL, 1994, 26; Constantin Cubleşan, *De la Timotei Cipariu la Marin Preda*, ST, 1995, 6; Cornea, *Semnele*, 67-72; Muthu, *Cântecul*, 56-58; Ulici, *Lit. rom.*, I, 528-530; Micu, *Scurtă ist.*, IV, 172-173; Adrian Marino, *Exilul românesc și literatura*, RL, 1998, 33; Petru Poantă, *„Reînțoarcerea la Ithaca”*, LCF, 1998, 37; Doina Curticăpeanu, *Scara de cristal*, F, 1999, 1; Dan Mănuță, *Virtuțile istoricului literar*, CL, 1999, 12; Carmen Andraș, *Apropieri*, „Altera”, 1999, 12; Clujeni ai secolului 20. *Dicționar esențial*, Cluj-Napoca, 2000, 261; *Dict. scriit. rom.*, III, 809-810; Petras, *Panorama*, 539; Popa, *Ist. lit.*, II, 1123; Stelian Vasilescu, *Oameni din Bihor*, Oradea, 2002, 387-388; Ion Buzăși, *Istoria faptului literar*, RL, 2003, 25; Ion Mărgineanu, *Oameni din Munții Apuseni*, Alba Iulia, 2003, 270-271. S.I.

POPA, Nicolae (13.II.1959, Buda, j. Ungheni), poet, prozator și eseist. A urmat Școala Poligrafică din Chișinău și, tot aici, cursurile Universității de Stat (1978-1983), absolvind ulterior Institutul de Literatură din Moscova (1989). A fost redactor la „Literatura și arta” și „Sfatul țării”. Din 1994 este, succesiv, redactor, redactor-șef adjunct și redactor-șef la revista „Basarabia”.

În versurile din volumele *Timpul probabil* (1983) și *Ghid pentru cometa Halley* (1987), P. se definește ca un poet din categoria ironiștilor sentimentali, care întrețin lirismul într-o zonă elegiacă, dar și într-un registru dramatic. În postura ciudată de „ghid al cometei Halley”, el se vrea un tânăr Orfeu, care să restabilească legăturile rupte între om, natură și lucruri sub semnul cântecului identificat cu existența. Poezia din

Lunaticul nopții scitice (1995; Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova și Premiul Uniunii Scriitorilor din România) acreditează „lunaticia” - stare de tensiune, trăire paroxistică, „barbară” și panică (în sensul lui Lucian Blaga), poetul apărând drept un „băutor de imagini tari” în fața unei eternități dumnezeiești sau satanice. În *Careul cu raci* (2003), cea mai importantă carte de versuri a sa, P. se dezvăluie un neomodernist expresionist, ezitând între suferința melancolică, neputințioasă și revolta amenințătoare, între transparența și alegoricul evaziv al notației, între voința de puritate și conștiința maculării. Înainte de toate, este însă un poet social, al „vinei” tragice de a se fi născut basarabean: „Cărări de câini se adâncesc în ploaie,/ cărări mereu speriate de gheare,/ de lanțuri,/ de stârvuri osoase jumulte din mers.// Schelălăim pe aici,/ sub o stea de nămol,/ noi, câinii, noi,/ stăpânii câinilor,/ înnebuniți de fazele năpârlirii.// Ne-a rămas atât de puțină tristețe/ pentru câtă suferință se arată!// Crește prea mare tritonul/ în ochiul de apă/ în care ne ogindim laolaltă cu focul.// Departe, în cer,/ pe o stea mlăștinoasă,/ urletul câinelui/ moare încovrigat ca și câinele ” (*Cărări de câini*). Sentimentul părăsirii, al pustiirii lumii și a sinelui covârșeste aceste poeme. Este un sentiment de gol imens, de pierdere a oricărei speranțe de mântuire. De la neliniștitele poeme cu îngeri ale lui V. Voiculescu la lumea creștină suferindă, vidată de sensul mântuirii și instalată într-o așteptare absurdă, ca în poemul, emblematic, *Copilașii din cer*, este o mare distanță: raiul lui P. nu e decât un loc al plângerii; simbolurile consacrate ale interiorității paradisiace (casa, grădina) devin spații goale, infernale. Dacă tonalitatea, repertoriul tematic și stilistic rămân adesea tributare modelului gândirist, poemele au suficientă forță și autenticitate pentru a sparge acest tipar, izvorând dintr-o emoție modernist-expresionistă. Există și poezii de atmosferă, descriptiv-intimiste, care mizează pe sugestie și care își deconspiră cheia alegorică spre final; nu lipsesc nici ironia, conștiința livrescă sau oralitatea discursivă. Lirismul de factură alegorică, în cheia unei drame individuale și naționale (*Careul*) sau păstrând o trakliană ambiguitate simbolică (*Praful și pulberea*), ajunge până la simplitatea și ingenuitatea trucată, postmodernă a unor poeme precum *Căci spune chinezoaica*: „Nu mai desena omuleți,/ oricât de mici,/ oricât de veseli,/ dacă nu-ți poți stăpâni creionul/ și-l lași să se împlante/ - fie și numai un pic -/ în inima celui desenat.// Desenează altceva./ Desenează ceva ce n-are inimă./ Să zicem: o femeie scriind.// Căci spune chinezoaica: «În meditație sunt ca o fiară».” Romanul *Cubul de zahăr* (1991) îmbină formula sadoveniană tradițională cu intertextualitatea postmodernă prin prezența auctorială a naratorului. Narațiunea este axată pe contrastul dintre proiecția utopică a visurilor și aspirațiilor adolescentine ale protagonistului, Sava (cubul de zahăr este simbolul armoniei, purității, „dulceții vieții” și perfecțiunii morale), și perspectiva antiutopică pe care o impune mediul alienant al satului de codru Bahuseni, cufundat în infernul sovietizării și al rusificării. Personajele sunt niște dezrădăcinați, înstrăinați în vatra strămoșească, ale cărei temeuri morale au fost surpate. Ideea încrucșării absurde a mistreților cu scoafele este o

proiecție grotescă a experimentelor monstroase care au distrus comunitatea rurală basarabească. **P.** a mai publicat volumul de proză *Păsări mergând pe jos* (2001; Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova), articole polemice și cronici literare.

SCRIERI: *Timpul probabil*, pref. Mihai I. Ciubotaru, Chișinău, 1983; *Ghid pentru cometa Halley*, Chișinău, 1987; *Cubul de zahăr*, Chișinău, 1991; *Lunaticul nopții scitice*, Chișinău, 1995; *Păsări mergând pe jos*, Chișinău, 2001; *Careul cu raci*, Chișinău, 2003.

Repere bibliografice: Leo Butnaru, *Probabilitate și probitate*, LA, 1983, 25 august; Mihai Cimpoi, *Între idilă și dramă*, LA, 1983, 3 noiembrie; Ion Ciocanu, *Marginalii la un debut*, în *Cartea poeziei*, Chișinău, 1985, 117-120; Andreea Deciu, *Neajunsurile perfecțiunii*, RL, 1992, 4; Voichița Sasu, *Dulce-amarul vieții basarabene*, TR, 1992, 14; Mihai Cimpoi, *Utopia și antiutopia lui N. Popa*, LA, 1993, 15 aprilie; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 245-246; Em. Galaicu-Păun, *Poezia de după poezie. Ultimul deceniu*, Chișinău, 1999, 124-127; Cistelean, *Top ten*, 49-51; Nicolae Popa, în *Poezia acasă*, îngr. Iulian Filip și Mihai Stan, Târgoviște, 2003, 108-109. M.C., R.D.

POPA, N[icolae] I. (25.II.1897, Puiești, j. Vaslui - 21.VI.1982, Iași), comparatist, critic și istoric literar. Este fiul Aspasiei (n. Pavelescu) și al lui Ioan G. Popa, învățător, și frate cu dramaturgul Victor Ion Popa. Urmează școala primară din Călmățui-Tecuci (1903-1907) și devine bursier al Liceului Internat din Iași (1907-1915). După absolvire, fiind elev la Școala Militară, participă ca voluntar la războiul din 1916-1918; avansat sublocotenent, ia parte la campaniile de la Mărășești și Oituz, fiind de trei ori decorat (1923, 1924 și 1931). Student al Facultății de Litere a Universității din Iași, obține în 1921 licența în franceză, secundar română, cu mențiunea *magna cum laude*. În 1923 susține la București examenul de capacitate, în urma căruia este numit profesor titular la Seminarul „Veniamin” din Iași. Între 1924 și 1931 studiază la Paris, ca membru al Școlii Române din Franța, apoi ca bursier al Ministerului Educației Naționale. Urmează cursuri la Collège de France, Sorbona, École Pratique des Hautes Études, École Normale Supérieure, documentându-se în marile biblioteci pariziene în vederea doctoratului. Lucrează sub îndrumarea unor profesori de renume, precum Fernand Baldensperger, Paul Hazard, Gustave Cohen, Fortunat Strowski. Începe să colaboreze la „Revue de littérature comparée” și atrage atenția specialiștilor prin amplul studiu *Le Sentiment de la mort chez Gérard de Nerval*, publicat în 1925, la editura pariziană J. Gamber. Întors la Iași, este numit profesor de limba franceză la Liceul Internat și la Seminarul Pedagogic Universitar. În același timp, face parte dintre animatorii Cercului de Studii Franco-Române Luteția din Iași (în 1936 e vicepreședinte) și se afirmă cu articolele publicate între 1936 și 1940 la „Însemnări ieșene”, unde e și secretar de redacție. Își susținuse doctoratul în litere în 1935, luat *magna cum laude*, la Universitatea din București, sub conducerea lui Charles Drouhet, cu studiul introductiv și ediția critică a volumului *Les Filles du feu* de Gérard de Nerval. Cele două volume fuseseră deja publicate în 1931, la editura pariziană Champion, în seria

„Opere complete ale lui Gérard de Nerval”, și se bucuraseră de o primire excelentă. Este momentul care îl consacră pe **P.** ca „nervalian” de prim rang, ediția sa rămânând una de referință. În 1939-1940 predă la Școala Normală Superioară din Iași, iar în 1942 e numit profesor suplinitor la Catedra de limba și literatura franceză a Universității ieșene, devenind titular în 1946. Va juca un rol salutar când, în ciuda dificultăților, reușește să pună la adăpost, în propriul domiciliu, o parte din fondul de carte al Cercului Luteția, desființat de autoritățile comuniste în noiembrie 1948, odată cu Institutul Francez de la București și cu întreaga misiune franceză în România. Va fi șef al Catedrei de franceză de la Universitatea din Iași până în anul pensionării (1969), cu o întrerupere impusă de desființarea acestei catedre, între 1950 și 1957. După 1957 reorganizează învățământul universitar ieșean de studii franceze, reușind să coaguleze un nucleu de profesori valoroși și să formeze o școală în domeniu. Paralel cu strălucita carieră didactică, a deținut funcții administrative de mare responsabilitate: director al Teatrului Național „Vasile Alecsandri” (1946-1947), decan al Facultății de Filologie (1948-1950), șef de secție și responsabil al colectivului de istorie literară de la Centrul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor al Filialei Iași a Academiei Române (1959-1970). În această ultimă calitate, **P.** a contribuit în mod esențial la formarea unui solid nucleu de cercetare în domeniul criticii și istoriei literare. Bogata activitate a profesorului s-a bucurat de o binemeritată recunoaștere: în 1956 este distins cu Premiul „C. Dobrogeanu-Gherea” al Academiei Române pentru studiile consacrate lui V. Alecsandri, N. Bălcescu, Alecu Russo; în 1936 și în 1981 i s-a atribuit distincția Les Palmes Académiques, atât pentru meritele de exeget al literaturii franceze, cât și pentru contribuția la difuzarea limbii și culturii franceze în România. Din 1962 a fost membru al Asociației Internaționale de Literatură Comparată, calitate în care participă la numeroase congrese internaționale, prezentând comunicări, tipărite apoi în publicații de specialitate. A ținut conferințe pe teme de istorie și critică literară în țară, precum și la universitățile din Praga, Bratislava, Budapesta ș.a. Debutul publicistic are loc în 1922 în „Buletinul Seminarului Pedagogic din Iași” cu articolul *Literatura romantică franceză în educație*. Semnătura sa va fi prezentă în „Viața românească”, „Athenaeum”, „Gând românesc”, „Însemnări ieșene”, „Ethos”, „Opinia”, „Revue de littérature comparée” (Paris), „Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza»”, „Anuar de lingvistică și istorie literară”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Synthesis”, „Secolul 20”, „Cronica”, „Convorbiri literare” ș.a.

P. rămâne, înainte de toate, un model al profesorului, prin ținută academică, eleganță, rigoare, îmbinate cu suplețe, generozitate și corectitudine fără reproș. Pe de altă parte, activitatea didactică a diminuat un timp ce ar fi putut fi consacrat mai generos structurării propriei opere. Aceasta trebuie reconstituită din sutele de texte (studii, articole, cronici și recenzii) publicate de-a lungul anilor în numeroase periodice românești sau străine. O încercare - parțială - o constituie volumul *Studii de literatură comparată* (1981). Mai multe linii de forță organizează subteran această constelație textuală, din

care, global, se configurează profilul unui umanist de tip clasic, permanent deschis înnoirii, sedus uneori de reflexele actualității, dar niciodată trădând valorile fundamentale. Ceea ce îi asigură notorietatea europeană sunt, fără îndoială, studiile consacrate lui Gérard de Nerval. Acribia cu care s-a aplecat, la început de carieră, asupra volumului *Les Filles du feu*, va deveni stilul inconfundabil al cercetărilor proprii. Textul stabilit în ediția critică, cât și studiul critic aferent, precum și celelalte incursiuni în opera lui Nerval din perioada pariziană vor tranșa chestiuni multă vreme controversate și vor oferi răspuns unor aspecte obscure. Cu acest tip de studii exegeza nervaliană, atât de frecvent supusă speculațiilor, intră în etapa sa științifică și lucrul a fost recunoscut fără rezerve de universitarii și specialiștii francezi în domeniu. **P.** se numără, de asemenea, printre promotorii cercetărilor românești de literatură universală și comparată, contribuind la constituirea unei școli comparatistice românești.

SCRIERI: *Le Sentiment de la mort chez Gérard de Nerval*, Paris, 1925; *Les Sources allemandes de deux „Filles du feu“ de Gérard de Nerval*, Paris, 1930; „Rezistențele“ franceze în literatura comparată, Iași, 1938; *Studii de literatură comparată*, îngr. și pref. Zaharia Sângeorzan, Iași, 1981. **Ediții:** Gérard de Nerval, *Les Filles du feu*, I-II, introd. edit., Paris, 1931.

Repere bibliografice: Henri Clouard, *Une thèse importante*, „Le Jour“, 1935, 15 iulie; André Billy, *Une édition critique des „Filles du feu“*, „L'Oeuvre“, 1935, 16 iulie; Adrian Marino, *Un român despre o problemă de literatură comparată*, RFR, 1944, 1; Gavril Istrate, *Laus labori*, CRC, 1968, 7; Bucur, *Istoriografia*, 274-275; Constantin Ciopraga, *Spirit și metodă*, CRC, 1977, 12; Al. Dima, *Profesorul N. I. Popa - octogenar*, CRC, 1977, 12; Val Panaitescu, *Profesorul Nicolae I. Popa la 80 de ani*, ALIL, t. XXVI, 1977-1978; Marina Mureșanu Ionescu, *Un interpret român al lui Gérard de Nerval*, CRC, 1979, 10; Lidia Gavrilăscu, *Bibliografia scrierilor prof. dr. docent N. I. Popa*, Iași, 1979; Marina Mureșanu Ionescu, *Nicolas Popa et les études sur Nerval*, „Études nervaliennes et romantiques“ (Namur), 1981; Al. Călinescu, *Am întâlnit și comparațiști fericiți*, CL, 1982, 5; Val Panaitescu, *Am văzut un om. Profesorul N. I. Popa*, CRC, 1982, 30; Aurel Leon, *Uimire până la sfială*, CRC, 1982, 30; Maței, *Personalități*, V, 191-195; Ion Zamfirescu, *Oameni pe care i-am cunoscut*, București, 1989, 212-219; Cornea Semnele, 232-236; *Actes. Journées de la francophonie. I. Centenaire Nicolas I. Popa (1897-1982)*, Iași, 1998, 27-80, 91-95; Gavril Istrate, *Profesorul. O mare conștiință*, ALIL, t. XXXIV-XXXVIII, 1994-1998; Sorina Bălănescu, *N. I. Popa - director al Teatrului Național din Iași*, ALIL, t. XXXIV-XXXVIII, 1994-1998; Remus Zăstroiu, *Portretul unui necunoscut. N. I. Popa, publicist*, ALIL, t. XXXIV-XXXVIII, 1994-1998; Dan Mănuță, *Pildele unui doctorat ratat*, CL, 1998, 7; Gavril Istrate, *N. I. Popa*, CL, 1999, 9; *Dicț. scriit. rom.*, III, 810-811.

POPA, Valeriu Mircea (4.X.1947, Timișoara), poet. Este fiul lui Carmen Elena și al lui Todor Mircea Popa, inginer în metale rare. Urmează Facultatea de Istorie și Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai“ din Cluj-Napoca, secția psihopedagogie specială - limba și literatura română, absolvită în 1976, făcând în particular și studii de muzică; are și preocupări de artă plastică. Participă la Festivalul de Muzică Pop al Facultății de Arhitectură, unde i se acordă premiul pentru compoziție și text la edițiile 1969 și 1971. A funcționat ca profesor defectolog în

școli ajutătoare (învățământul special), iar după 1990 a trecut în învățământul universitar, fiind lector de psihologie la Facultatea de Teologie Romano-Catolică și Asistență Socială a Universității din București și profesor asociat al Academiei de Artă. Debutează cu un grupaj de poeme în 1981 la revista „Vatra“. În 1982 este inclus în *Caietul debutanților* al Editurii Albatros, iar în 1993 își publică prima carte, *Furnicile și oglinda*. Colaborează cu versuri la „Contemporanul-Ideea europeană“, „România literară“, „Vatra“ ș.a.

P. face parte din categoria celor pentru care poezia este exercițiu spiritual, tentativă mereu reluată de captare a ființei, într-un limbaj de maximă densitate și rigoare. Debutul târziu și parcimonia aparițiilor lui publicistice și editoriale se explică prin aceste exigențe. *Furnicile și oglinda*, carte de sertar, însumând poeme scrise în deceniul 1979-1989, a trecut neobservată de critică, poate și din cauză că apăruse în regie proprie și în regim *hors commerce*. Autorul ei era ca și necunoscut, deși în 1983 Cezar Ivănescu atrăsese atenția asupra lui, intuindu-i câteva caracteristici - monotonia „până la exasperare“, dar și „senzația miracolului existențial“, „conștiința damnării“, „mizerabilismul de nuanță bacoviană“, „absența ostentației moderniste“. Volumul va fi promovat tot de „critica artiștilor“, și anume de poeți precum Angela Marinescu, Constantin Abăluță și Nora Iuga, sensibili la autenticitatea viziunii și la severitatea formală a versurilor ultimului venit în cercul solitarilor. Lucrurile se repetă cu *Războinicul cu ciorapi de piele* (1996), editată tot în regie proprie, și abia cu *Ultimele pătrare de frig* (1998; Premiul Asociației Scriitorilor din București) **P.** intră și în atenția criticilor. Referindu-se și la cartea de debut, Al. Cistelean scrie: „Dacă ar fi fost luat în seamă, acest prim volum l-ar fi scos pe poet în vedetă, trecându-l din linia de rezervă în linia întâi a postexpresioniștilor.“ Versuri precum cele din poemul *Speranța - „o viață întreagă, până la genunchi în apă. / să cerni mărul galben. îmbrăcat în zdrențe. / visând pietricele strălucitoare“, rezumă emblematic întreaga poezie a lui P. Aparent (sau în primă instanță) înregistrare a cotidianului mecanic, impur și hâd, lirica lui traduce, de la un capăt la celălalt, o voltaică tensiune de depășire a cotidianului și a materiei joase, ceea ce în planul limbajului corespunde cu stilizarea și esențializarea notației, până la punctul în care imaginea ei devine pură confină cu figura (opusă polemic) a spiritului. Ambii poli ai operațiunii de transgresie sunt reprezentați fără nici o urmă de retorică a exhibării eului, ci - cu toată personalizarea gramaticală - în registrul moral și estetic al impersonalității suverane. Retras în cochilia sinelui, sondat cu tranșanța și transparența autospecției blecheriene, solitarul se contemplă de la distanță, cu o totală răceală: „...pot să mă uit la mine de departe. / așa cum aş privi un mort“; „și tu departe de toate acestea. / dincolo de propriile gesturi. îndeplinite reflex. / cauterizându-ți golurile memoriei / frica“. Poemele transcriu o metafizică a existenței, ale cărei repere tematice, revenind obsedant, sunt izolarea și solitudinea, frica și disperarea, vacuitatea memoriei și vidul prezentului, într-un cuvânt agresivitatea și inconsistența realului; un univers terorizant, dominat de răsturnarea firescului - „un zâmbet / ca o cicatrice“*

e una dintre paradigmele lui – și de vidul semiotic și ontologic – „acum vom trăi mâine. / astăzi e prea târziu”. *Războinicul cu ciorapi de piele* continuă această radiografiere a cotidianului, însă aici faptul comun este nu o dată supus insolitării generatoare de imagini stranii, simbioză de tehnică expresionistă și suprarealistă: „soția eschimosului își dezbrăca / rochia din blană de focă / și imediat după aceea / săniile pornesc din partea de sus a sânilor / trasează în goană lungi semne sângerii”. Discursul liric e mai puțin segmentat, eliptic și abrupt, conservându-și totuși adresa directă, tensiunea și urgența căutărilor, cum și ambivalența. Căci există în versurile lui **P.** un paradox al nihilismului, și nu întâmplător este citat Emil Cioran, „septicii de serviciu” al veacului trecut. Fără să își confecționeze iluzii facile din paravane și ocheane colorate, poetul se află angajat într-o acerbă bătălie, a cărei miză stă în înfruntarea polemică a realului, depășirea și „răscumpărarea” condiției umane impure, animat fiind de o mistică profană, denudată stilistic de orice retorică de triumfalism al revelației sau, din contra, de clamare a eșecului dureros: expediția e mereu dură, poetul știe că drumul ei nu se termină niciodată, dar important pentru el este să se afle pe cale. Expresia cea mai concludentă a acestei căutări crâncene, febrile și totodată de o foarte sobră expresie este volumul, purtând un titlu semnificativ, *Camera de subsol sau Răscumpărarea* (2001; Premiul Asociației Scriitorilor din București). Există aici o sinteză a lirismului damnării, dar și al transcenderii și purificării, în care imaginilor opace (de pildă, plumbul) le sunt contrapuse polemic figurile simbolice ale suprafețelor reflectorizante sau/și transparente: oglinda, apa, gheața, sticla, diamantul, oțelul, aurul, toate culminând în imaginea purificată a muzicii și luminii. În centrul cărții stă lungă compoziție *rayela sau 27 poeme găsite* – odisee a spiritului în căutarea totalității / unității și sacralității. Cele douăzeci și șapte de piese consemnează tot atâtea trepte ale realului – cum ar fi spus Noica –, supus alchimic transsubstanțierii, anunțată, ca într-un laitmotiv de uvertură, în primele versuri ale poemului: „și totuși înăuntrul trupului său / oricine poate preschimba plumbul în aur”. E un traseu inițiat, în care fragmentarul, disparitatea și distorsiunea sensurilor sunt depășite prin experiențe asimilabile rugăciunii („oasele craniului devin transparente / dacă vibrația sunetului Amen / ajunge în dreptul privirii / ce repede se dizolvă / triumghiurile de plumb”) sau ascezei profane („dacă o să înfășori cu răbdare pe mosor / firul de sânge / vei ajunge până la suflet”). Expresie a disperării existențiale și metafizice, versul lui **P.** sfârșește – cu mențiunea că acesta e un „sfârșit continuu” – în experiența integrării cosmice și a salvării. În plină epocă postmodernă, lirica lui hieratică reabilitează virtuțile fondatoare ale marii poezii.

SCRIERI: *Furnicile și oglinda*, pref. Constantin Abăluță, București, 1993; *Războinicul cu ciorapi de piele*, București, 1996; *Ultimele pătrate de frig*, București, 1998; *Camera de subsol sau Răscumpărarea*, București, 2001.

Repere bibliografice: Cezar Ivănescu, *Valeriu Mircea Popa*, LCF, 1983, 13; Angela Marinescu, *Poeme rupte*, VTRA, 1990, 2; Nora Iuga, *A călca pe muzică printre zdrențe*, RL, 1995, 4; Nicolae Prelipceanu, *Valeriu Mircea Popa. Poezia în 200 de exemplare*, RMB, 1995, 1603; Constantin

Abăluță, *Analiza critică a unui poet*, CNP, 1997, 2–3; Nora Iuga, *Poezia metalică*, LCF, 1997, 19; Aurelian Titu Dumitrescu, *Un suprarealist mistic*, VR, 1998, 4–5; Gheorghe Grigurcu, *Sociabilitate și solitudine*, RL, 2000, 25; Aura Christi, *Războinicul și jobenul galben*, CNT, 2000, 44; Constantin Abăluță, *Moartea și înălțarea la cer a hamsterului*, „Ziarul de duminică”, 2002, 7; Octavian Soviany, *Viața ca un miracol*, LCF, 2002, 8; Vasile Pruteanu, „Camera de subsol sau Răscumpărarea”, ATN, 2002, 2; Aura Christi, *Valeriu Mircea Popa. Un „scandal literar”*, CNT, 2002, 12; Al. Cistelean, *Doi poezi*, „Ziua literară”, 2002, 12; Iuliana Alexa, *Metaforele și răscumpărarea*, RL, 2002, 13; Horia Gârbea, *Un poet singuratic*, LCF, 2002, 17; George Vulturescu, „Camera de subsol sau Răscumpărarea”, PSS, 2002, 3–4; Gheorghe Grigurcu, *O lacrimă a lucidității*, RL, 2002, 28. N.M.

POPA, Vasko (29.VI.1922, Grebenaț – 5.I.1991, Belgrad), poet. Este fiul Emiliei și al lui Vasile Popa. Urmează școala primară și liceul la Vârșeț, luându-și bacalaureatul în 1940. Frecventează cursuri de filosofie la Belgrad, unde își ia licența târziu, în 1949. Face și studii de medicină la București în perioada războiului, petrecând o perioadă și la Viena. Etapa bucureșteană îi oferă șansa contactului cu poezia lui Tudor Arghezi, dar și cu cea a suprarealiștilor români. Arghezi, Ion

Barbu, Gellu Naum vor deveni modele importante ale experimentelor sale lirice. În 1943 este internat câteva luni în lagărul german de la Becicherecu Mic. Om al stângii, **P.** va deveni după război redactor-șef al revistelor „Libertatea literară” și „Lumina”, apărute la Vârșeț. Secretar general al Societății de Colaborare Culturală Iugoslavia - Franța, scriitorul leagă prietenii cu marii poeți francezi ai avangardei. Din 1950 va începe să publice poezii în limba sârbă. În 1953 scoate volumul *Kora* [*Scoarta*] - un eveniment în poezia din Iugoslavia. Lecțiile suprarrealiste franceze sau cele ale liricii moderne române sunt preluate cu inteligență, nu fără apeluri succesive la folclorul sârb. Reeditată în numeroase rânduri, cartea va deveni, la rândul-i, un model. Următoarele volume sunt traduse în mai multe limbi și îi asigură notorietatea în cercurile literare europene. Deși transpuse și la noi de A.E. Baconsky, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Flora ș.a., versurile au fost receptate cu dificultate în România.

Ineditele lui **P.**, descoperite de Petru Cărdu, demonstrează că avea intenția de a se exprima și în românește. Versurile arată nu doar fața unui iubitor de divertismente literare, ci par a fi rezultatul unei meditații asupra poeziei. Compuse în anii 1947-1948, textele sunt ironice, autoironice, joviale, construind un șir de punți către universul de mai târziu. La fel cu poeziile lui Paul Celan scrise în românește sau cu cele semnate de Tristan Tzara ori asemenea textelor de tinerețe ale lui Eugen Ionescu, Ilarie Voronca sau B. Fundoianu, ele evocă o apartenență și un stil. Ca poet în limba română, **P.** putea să urmeze în anii '50 două căi. Prima ar fi fost a poeziei similifolclorice pe care o practicau confrății săi din brigăzile agitatorice, dând tonul în literatura proletcultistă a românilor din Iugoslavia. A doua cale era dialogul cu poezia din România. Modelele din țară erau însă și mai dezamăgitoare în anii 1948-1949, când începea ofensiva versificării lozincard-agitatorice pe care o propuneau, conform comenzii ideologice, Mihai Beniuc, Eugen Frunză, Victor Tulbure, Veronica Porumbacu ș.a., iar din literatura română fuseseră excluși toți scriitorii pe care el îi admira. Suprarrealiștii erau vânați cu necruțare, Arghezi intra sub interdicție, Blaga era anatemizat, Eminescu era comparat cu poetul proletar Theodor Neculuță ș.a.m.d. Loialitatea față de cultura română însemna chiar alegerea exilului interior. Originalitatea lui **P.** e descoperirea interiorității care oglindește. Înainte de a-și elabora arta poetică din *Cunoaștere*, în care fixează paradigma negației, el a scris în românește *La masă cu tristețea*, poezie metaforic programatică: „Afară ninge/ Visul lasă urme / Nu visa// Și cerul din pahar/ Și el are stele// Cu cine dansează/ Zâmbetul meu?// Te rog să le spui/ Să uite că sunt cântec// Zici că are grâu verde/ Între gene”. Poetul exersează un limbaj al interdicției și, poate, o terapie. El trebuie să manevreze cu energie partitura lui „nu”, dar trebuie să privească atent lumea din imediata apropiere, unde lucrurile își destăinuie mesajul secret, potențialul cosmic. Prima impresie este de cântec de pahar, de romanță ratată, de plângere amoroasă, a doua lectură atrage atenția asupra unui proiect neobișnuit, ce se va împlini mai târziu, în altă limbă. Nu e de neglijat nici sugestia folclorică,

dialogul rapid, insertul antipoetic, comedia amoroasă: „Marie, merlița mea,/ Creanga s-a frânt, lumea-i grea// Dar cuibul tău, dar palma mea?// Grâul verde din ochii mei/ L-au cosit ochii lui rai // Marie, holda mea, măi!// Nu te-a întrebat umbra ta/ Unde-i pe lună umbra mea?// Marie, a stins-o noaptea.// Zâmbetul ți-a-nțelenit/ Vocea albă ți-a-nnegrit/ Treci! Cărașul l-am grăbit.” Alintul e neobișnuit, apelativul „merlița” aparținând unei inițiative aparte, legat, probabil, de folclorul zonei. Dar în miraculosul bestiar își face loc o pasăre psihopompă. Mierla evocă o confluență și o sugestie - regimul sentimental îl prefațează pe cel imnic. Un ecou palid al lui Arghezi („Tu, creangă cazi, tu frunză te ridici”) întâlnește o temă vie: aceea a cuibului și a palmei care ocrotește și poate transfigura un univers. Citabil este spațiul holdei, al grâului verde. Enigmaticul începe să-și facă loc în versuri care au, totuși, fluentă. O „amintire vieneză” (*Pe bulevard*) introduce (nu fără explicabile stângăcii) dialogul dezabuzat, ușor cinic, conversația fantastă: „Salut tramvaiul cunoscut/ ce vine din cartierul meu// Niciodată n-ai să-mi strângi pleoapele/ Între palatele-ți depărtate// - Ce facem, mergem, puiule?// - Dragostea mea n-are franci// dar dacă vrei să bei două ramuri!// Și mașinile mă ocolesc.” Există chiar și mici intermedii sămănătoriste, cu versuri care evocă ruperea de satul-matrice, precum cele din *Cărașul între depărtări*: „O, crede-mă, dacă vrei/ că am sosit de la Coștei.// Mă caută grâul verde/ mă află și mă pierde.// Chem și chem, chem satul meu/ glasul îmi revine greu.// Glasul îmi revine plângând / nu-s aripi, nu-i cer, nu-i vânt// de foc, de joc să le spui/ în mijlocul satului// I-am ars umbra de la geam/ și cum de zile mai am...”. De relevat că în poezia scrisă de **P.** în limba sârbă stilul discursiv dispăre, elocvența este asasinată. Poetul învață de la avangardiști subminarea confesiunii, a despletirii lirice, a plângerilor suave. El trăiește implozia, reducția, buna așezare a negației. Nu mai versifică, nu mai utilizează limbajul declarativ. Se oprește asupra unor sintagme, încercându-le capacitatea sugestivă, forța de a ocroti enigma. Apar, prin urmare, negațiile, dar se forjează și un limbaj al pierderii, al retragerii și al absenței, se construiește un discurs secret. Grâul verde, umbrele, aripile ș.a. vor fi transferate în versurile din *Kora*. 1949 este anul rupturilor grave - despărțirea oficială a României de Iugoslavia se sincroniza cu înstăpânirea realismului socialist la București și cu excluderea din literatură a celor ce nu aveau la noua formulă. Există însă două momente importante ale reîntâlnirii lui **P.** cu literatura română. Primul are loc după ce Gh. Gheorghiu-Dej și Iosip Broz Tito consfințesc împăcarea. În 1956, la primul Congres al Scriitorilor din Republica Populară Română, poetul va rosti, ca delegat al țării vecine, un discurs unde, dincolo de limbajul clișeizat, pot fi descoperite câteva repere. Semnificativă e invocarea punctelor comune, care se vor dovedi rădăcini și vor fi temele lui predilecte: începuturile scrisului, frescele de pe pereții mănăstirilor, arta populară. Poetul rebel nu se dezmente atunci când vorbește despre datoria scriitorului de a transcrie doar adevărul, de a nu accepta compromisiurile. Dar partea cea mai semnificativă a discursului este finalul, în care Tudor

Arghezi este așezat alături de Eminescu, I. L. Caragiale și Mihail Sadoveanu. Al doilea moment este cel al întâlnirii cu Nichita Stănescu, în 1966, când acesta îi va traduce și prefața un volum, tipărit de Editura Albatros, în seria „Cele mai frumoase poezii”.

O sublimare a sensurilor, o tentație de cristalizare în simbol, o sublimă dezagregare a simbolului, o comparare a lui în materie comparabilă cu fisurarea în stea a geamului mat, străbătut de o piatră transparentă [...] simbolul coboară din generalitatea lui, se filtrează făcând loc sentimentului singularizat, unic, capabil să reproducă vizual partea nevăzută a lucrurilor și să convertească în cuvinte ceea ce nu ține de cuvinte.

NICHITA STĂNESCU

Un modernist arhaic, avangardist cu măsură. El și-a altoit tradiționalismul din sânge cu ultimele cuceriri poetice, tăind, c-o custură, creanța foarte sus și lăsând să înmugurească ceva ca o coroană nouă și minunată: poezia sus-numitului Vasko Popa, cetățean al Vârșetului și al lumii...

MARIN PREDĂ

SCRIERI: *Câmpia neodihnei*, tr. Radu Flora, pref. Miodrag Pavlović, Pančevo, 1965; *Versuri*, tr. și pref. Nichita Stănescu, București, 1966; *Poezii noi*, tr. și postfață Radu Flora, Pančevo, 1976; *Poezii, I-II*, tr. Ioan Flora, Pančevo, 1983; *Sare de lup*, tr. Marin Sorescu și Slavomir Popovici, pref. Marin Sorescu, București, 1983; *Câmpia neodihnei*, tr. Ioan Flora, pref. Cornel Ungureanu, București, 1995; *Inel celest*, îngr. și tr. Ioan Flora, pref. Cornel Ungureanu, București, 2000; *Rumunske i druge pesme* [*Cântece românești, și altele*] îngr. și tr. Petru Cărdu, Vârșet, 2002; *Opera poetică, I-II*, tr. Ioan Flora, Chișinău, 2003.

Repere bibliografice: [*Vasko Popa*], „Lumina”, 1985, 7-9 (semnează Alexandr Petrov, Charles Simici, Aurel Baranga, Geo Bogza, Gellu Naum, Marin Sorescu, Alain Bosquet, Jean-Pierre Faye ș.a.); [*Vasko Popa*], „Lumina”, 1987, 7 (semnează Simeon Lăzăreanu, Octavio Paz, Branko Mijkovici, Edoardo Sanguineti, Weöres Sandor, Tadeusz Rozewicz, Eugénio de Andrade, Gerald Bissinger, Paul Wiens, Eva Strittmatter, Ioan Flora, Charles Simici, Ion Mircea ș.a.); [*Vasko Popa*], „Lumina”, 1991, 1-3 (semnează Ioan Flora, Petru Cărdu, Cornel Ungureanu, Marin Sorescu); Aurel Rău, *Portrete de zile mari*, București, 2000, 120-121; Răzvan Voncu, *Secvențe literare contemporane, II*, București, 2001, 186-188; Cornel Ungureanu, *Mitteleuropa periferiilor*, Iași, 2002, 229-311. C.U.

POPA, Victor Ion (29.VII.1895, Bârlad - 30.III.1946, București), dramaturg și prozator. Este fiul Aspasiei (n. Pavelescu) și al lui Ioan G. Popa, învățător. Comparatistul N. I. Popa este fratele său. În 1906 devine elev al Liceului Internat din Iași, dar după primele cinci clase se transferă la Liceul Național din același oraș, pe care îl va absolvi în 1914. Se înscrie la Facultatea de Drept, urmând, concomitent, și cursurile de arta actorului la Conservatorul de Muzică și Artă Dramatică din Iași. Debutase la 1 decembrie 1912, cu poezia *Liniște*, în „Revista noastră” a Liceului „Unirea” din Focșani, semnând cu pseudonimul Gheorghe A. Hamza. În 1914 îi apar primele desene în revista „Versuri și proză”. În 1916, când România intră în război, P. urmează Școala de Ofițeri din Botoșani, obținând gradul de sublocotenent în Regimentul 12 Infanterie. Ia parte la luptele la Mărăști și Oituz, fiind rănit. În 1920 vine la București și se

angajează redactor și desenator la „Revista copiilor și a tinerimii”. Deține cronică artistică în cotidianul „Ora” (1921). Prima piesă de teatru, *Ciuta* (Premiul Asociației Criticilor Dramatici, Premiul „I.L. Caragiale”) i se reprezintă în septembrie 1922 la Teatrul Național din București, apoi la Teatrul Național din Iași. În 1923 este ales secretar al comitetului de conducere al Societății Autorilor Dramatici Români. În 1925 începe o prodigioasă carieră în domeniul teatral: director de scenă la Teatrul Popular, inițiator al unui teatru pentru copii, director de scenă la Teatrul Național din Craiova (1926), director al Teatrului Național din Cernăuți (1927-1929), regizor la Teatrul Ventura (1930), director al Teatrului „Muncă și Voie Bună” (1938-1944; din 1941 teatrul s-a numit „Muncă și Lumină”), profesor la Catedra de dramă, comedie și regie scenică a Conservatorului din București, director al Oficiului Național Cinematografic (1943). În 1936, împreună cu Dimitrie Gusti, ia parte la organizarea Muzeului Satului din București, iar în 1937 e comisar al Pavilionului României la Expoziția Internațională de la Paris. Colaborează cu articole, cronici și comentarii teatrale, cu versuri și fragmente din scrierile dramatice sau cu desene și caricaturi la numeroase ziare și reviste, între care „Acțiunea”, „Boabe de grâu”, „Curentul”, „Curentul magazin”, „Gazeta”, „Gândirea”, „Hiena”, „Lumea”, „Neamul românesc”, „Politica vremii”, „Reporter”, „Spectatorul” ș.a.

În principalele creații dramatice ale lui **P.** trama se bazează pe împlinirea dragostei, cu toate adversitățile care o împiedică. Carmen Anta, eroina din *Ciuta* (publicată în 1924), crede numai în puterea iubirii adevărate și de aceea respinge insistențele afaceristului Costea Moceanu, iubindu-l pe modestul funcționar Octav Șoimu. Inaptă de vreun compromis, își apără cu demnitate sentimentele, până la sacrificiul de sine: în urma șantajului lui Costea Moceanu, refuză să îi devină soție și se sinucide. În *Mușcata din fereastră* (reprezentată în 1928, publicată în 1930; Premiul Academiei Române), puterea dragostei biruie prejudecățile și obtuzitățile familiei. Învățătorul Grigore vrea să o mărite pe fiica sa, Olga, cu învățătorul Ionică. Dar fata îl iubește pe Radu, fiul conului Zamfir Cociaș. Toate încercările lui Grigore de a împiedica iubirea celor doi tineri sunt zadarnice și, în cele din urmă, Radu o răpește pe Olga. Piesa este străbătută de o undă de dramatism molcom, de duioșie și simpatie pentru eroină, dezaprobând cu discreție rigiditatea celor vârstnici. Cea mai cunoscută piesă a lui **P.**, *Take, Ianke și Cadâr* (pusă în scenă în 1932, editată în 1938), este axată pe ideea de toleranță, de respectare a sentimentelor, a purității sufletești. Piesa, construită sub semnul aceluiași balans între aspirația spre fericire și constrângerile impuse de o lume cam vetustă, aduce în final o idee care rează totul în echilibru: unirea a doi tineri de religii diferite se poate împlini. Ana, fiica evreului Ianke, se căsătorește cu Ionel, fiul românului Take, intermediar fiind turcul Cadâr, a cărui înțelepciune își are temeiul într-o experiență personală cu deznodământ nefericit. Piesa se distinge printr-un subtil și savuros comic de situații, cele trei personaje principale fiind individualizate prin comportamentul lor. Ca prozator, deși recuperează în romanul *Floare de oțel* (1930) fapte și întâmplări care au avut loc pe front, în timpul primei conflagrații mondiale, **P.** nu scrie o simplă cronică a evenimentelor. Accentul cade pe destinele oamenilor, ale ostașilor și ofițerilor. Este adusă în scenă o tipologie umană variată, caractere și comportamente diferite, relevate atât prin acțiunile pe care le întreprind, cât și prin subtile introspecții psihologice. În esență, *Floare de oțel* este un roman al devenirii, radiografiind evoluția protagonistului-narator de la fragilitatea romantică a adolescenței la robustețea maturizării prin contactul dur cu realitățile frontului, prin participarea la lupte. Romanul *Velerim și Veler Doamne* (1933; Premiul Societății Scriitorilor Români) are un conflict insolit, de o mare intensitate dramatică, ilustrând destinul zbuciumat al unui om obișnuit, care nu își poate atinge idealul și e obligat să înfrunte răutatea celor din jur. Manlache Pleșa, eliberat după zece ani de ocnă pe care îi făcuse pentru că omorâse, în legitimă apărare, pe ibovnicul nevastei sale, năzuiește să aibă un cămin al său. În tot acest timp îl obsedează cuvintele unui colind: „După dealul cel mai mare,/ Velerim și Veler Doamne,/ Răsărit-a mândrul soare./ Dară soare nu era,/ Ci lăcaș de mănăstire/ Cu pereți de alămăie/ Și cu poarta de tămăie...”. Însă visul nu devine realitate, pentru că nevasta divorțase și se recăsătorise, iar satul îl urgisește. Când angrosistul de cereale Hrisant e omorât pe drumul lveștilor, bietul Manlache, bănuind că ar fi el făptașul, fuge și e adăpostit de duhovnicul închisorii din Târgu Ocna. Ca în *Baltagul* lui Mihail Sadoveanu,

Mihail Sadoveanu văzut de Victor Ion Popa

Manlache izbutește să îi descopere pe criminali, niște găzari, pe care îi prinde și îi predă jandarmilor. Dar Manlache Pleșa sfârșește tragic: înfruntă un ofițer german și va fi împușcat de acesta. *Sfârșește cu fozează* (1936) este povestea unui copil de țaran, Toader Mândruță, al cărui vis e să ajungă aviator. După ce învinge numeroase greutăți, izbutește să facă primul zbor, dar se prăbușește și, ca urmare, trăiește drama de a nu fi înțeles și acceptat de niște oficialități obtuze. Mai puțin realizat este romanul *Maistorașul Aurel, ucenicul lui Dumnezeu* (I-III, 1939), o biografie romanțată a lui Aurel Vlaicu. Prozatorul s-a remarcat și prin câteva schițe și nuvele suculente, predominant umoristice, grupate în volumele *Povestiri cu prunci și cu moșnegi* (1936), *Ghicește-mi în cafea* (1938) și *Bătaia* (1942).

Neîndoios, d. Victor Ion Popa purcede din vâna atât de viguroasă a d-lui Mihail Sadoveanu. Sensibilitatea sa domoală, de moldovean duios, natura provincialistă a lexicului, inflexiunea lirică a tonului narativ ne deșteaptă în spirit ecoul prozei sadoveniste. [...] Cu *Velerim și Veler Doamne* ne întărim din nou impresia asupra înruderii, în spirit, în procedee, în lexic, cu cel mai mare liric sămănătorist. Aici se cuvine însă o lămurire preliminară. A califica drept sămănătorist pe d. Victor Ion Popa ar însemna să dăm o judecată parțială și exterioară. Fiindcă d-sa nu este unul din acei nenumărați epigoni ai unui curent astăzi istoric, pastişând numai în

umbra unui excepțional talent. Moldovean el însuși, duios prin natură, cunoscător al sufletului rural, așa cum ne-a dovedit și Mușcata din fereastră, d. Victor Ion Popa duce mai departe o anumită sensibilitate etnică, regionalistă.

POMPILIU CONSTANTINESCU

SCRIERI: *Ciuta*, București, 1924; *Păpușa cu piciorul rupt*, București, 1926; *Pufușor și Mustăcioară*, București, 1926; *Floare de oțel*, București, 1930; *Mușcata din fereastră*, București, 1930; *Shakespeare în infern*, București, 1932; *Velerim și Veler Doamne*, București, 1933; *Vicleimul*, cu un desen de Lena Constante, București, 1934; *Acord familiar*, București, 1935; *Cuicul lui Pepelea*, București, 1935; *A fost odată un război*, București, 1936; *Încercarea*, București, 1936; *Povestiri cu prunci și cu moșnegi*, București, 1936; *Șfârlează cu fojează*, București, 1936; *Plata birului. Deșteapta pământului. Cățelul sau așa ceva...*, cu desenele Lenei Constante și ale autorului, București, 1937; *Ghicește-mi în cafea*, București, 1938; *Mironșițele*, București, 1938; *Take, Ianke și Cadâr*, București, 1938; *Maistorașul Aurel, ucenicul lui Dumnezeu, I-III*, București, 1939; *Bătaia*, București, 1942; *Cantonament buclucaș*, București, 1942; *Cântecele mele*, București, 1946; *Teatru*, îngr. Ștefan Cristea, pref. Sanda Radian, București, 1958; *Velerim și Veler Doamne. Floare de oțel*, București, 1958; *Scrieri despre teatru*, îngr. Vicu Mîndra și Sorin Popa, pref. Radu Beligan, București, 1969; *Ghicește-mi în cafea*, îngr. Cornel Simionescu, pref. N.I. Popa, București, 1972; *Un om îndurerat*, îngr. și pref. Sorin Popa, București, 1973; *Mic îndreptar de teatru*, îngr. și postfață Virgil Petrovici, București, 1977; *Mușcata din fereastră*, îngr. și pref. Valeriu Răpeanu, București, 1984; *Velerim și Veler Doamne. Floare de oțel*, îngr. Ion Neață, Timișoara, 1985. **Traduceri:** G.B. Shaw, *Profesiunea d-nei Warren*, București, [1926]; P.I. Jouve, *Spitalul*, București, f.a.; Rudyard Kipling, *Marinarii fără teamă*, București, f.a. Lev Tolstoi, *Viața mea. Povestirea unei țărânci din Rusia*, București, f.a.; Oscar Wilde, *Crima lordului Arthur Saville*, București, f.a.

Repere bibliografice: Davidescu, *Aspecte*, 499-501; Lovinescu, *Opere*, IX, 225-226; Camil Petrescu, *Victor Ion Popa*, U, 1927, 275; Paul I. Prodan, *Teatrul românesc contemporan*, București, 1927, 221-224; Mircea Ștefănescu, *Victor Ion Popa*, VRA, 1928, 9; Camil Petrescu, *Opinii și atitudini*, îngr. și pref. Marin Bucur, București, 1962, 422-424, 445-447; Ionel Jianu, „*Mușcata din fereastră*”, VRA, 1929, 84; Ion Marin Sadoveanu, „*Mușcata din fereastră*”, G, 1929, 11; George Mihail Zamfirescu, „*Take, Ianke și Cadâr*”, G, 1932, 4; Ion Sân-Giorgiu, „*Take, Ianke și Cadâr*”, „*Secolul*”, 1932, 8; E. Lovinescu, *Memorii*, II, Craiova, 1932, 241-243; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 423-429, VI, 48; Perpessicius, *Opere*, VI, 351-356, VII, 181, VIII, 290-292; Octav Șuluțiu, „*Velerim și Veler Doamne*”, „*România literară*”, 1933, 88; Baltazar, *Evocări*, 250-258; Chinezu, *Pagini*, 147-154; Călinescu, *Cronici*, II, 349-350; C. Rădulescu-Motru, „*Mușcata din fereastră*”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. LIII, 1932-1933; Cioculescu, *Aspecte*, 269-272; Papadima, *Creatorii*, 269-271; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 217-218, 368-369; Vivian Bell [Ionel Jianu], *Cu Maria Mohor și Victor Ion Popa în intimitate*, RP, 1938, 6016; Mihail Sebastian, *Întâlniri cu teatrul*, îngr. și introd. Cornelia Ștefănescu, București, 1969, 171-175; Vianu, *Opere*, XII, 379-382; George Mihail Zamfirescu, *Mărturiu în contemporaneitate*, București, 1938, 51-55; Munteanu, *Panorama*, 252-257; Dragoș Protopopescu, „10 000 000”, G, 1941, 10; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 701-702, *Ist. lit.* (1982), 785-786, 920; Al. Piru, *Victor Ion Popa*, „*Națiunea*”, 1946, 1; Streinu, *Pagini*, II, 272-273; Vicu Mîndra, *Însemnări despre literatură și teatru*, București, 1958, 171-176; Valeriu Răpeanu, „*Teatru*”, GL, 1959, 15; Teodor Vărgolici, „*Teatru*”, LCF, 1959, 3; Brădăteanu, *Comedia*, 363-374; N. I. Popa, *Realitate și transfigurare*, CRC, 1972, 7-8; Leon, *Umbre*, II, 122-125; Rotaru, *O ist.*, II, 713-718; Carianopol, *Scriitori*, I, 145-164; Ștefan Cristea, *Victor Ion*

Popa, București, 1973; Constantin Parfene, *Victor Ion Popa*, Iași, 1973; Victor Stoleru, *Crochiuri de istorie literară*, București, 1974, 61-74; Crohmălniceanu, *Literatura*, III, 9-24; Micu, „*Gândirea*”, 878-880; Vicu Mîndra, *Victor Ion Popa*, București, 1975; Ciobanu, *Însemne*, 248-253; Brădăteanu, *Istoria*, II, 326-335; Răpeanu, *Scriitori*, 161-188; Negoitescu, *Ist. lit.*, I, 218-219; *Victor Ion Popa*, RRI, II, partea II, 1003-1014; DRI, IV, 147-155; Micu, *Scurtă ist.*, II, 230-232; Constantin Parfene, *Victor Ion Popa*, *eflorescența policromă*, Vaslui, 1995; *Dict. analitic*, I, 187-189, III, 109-110, IV, 210-212, 356-359; *Victor Ion Popa*, DCS, 76, 173-174; *Dict. esențial*, 675-678; Ghițulescu, *Istoria*, 101-104. T.V.

POPA CARACALEANU, Camelia (14.XI.1948, Turnu Măgurele), poetă și eseistă. Este fiica Alexandrei (n. Stoica) și a lui Nistor Popa, profesor. După absolvirea Liceului „Unirea” din orașul natal, se înscrie în 1969 la Facultatea de Filologie a Universității din București, luându-și licența în 1974. Obține titlul de doctor în filologie (2000), fiind profesoară la Liceul „Al. I. Cuza” din Alexandria. Debutează cu poezii în ziarul „Teleormanul” (1977) și colaborează ulterior la „Contemporanul”, „Luceafărul”, „Argeș”, „Caligraf” ș.a. Prima carte, placheta *Albastrele ninsori*, îi apare în 1996.

Versurile de început dezvăluie o poetă deja formată, tinzând chiar, ca în *Cugetare*, la creionarea unei *ars poetica*, rod al unei elaborări în care intră har și trudă. Autoarea își transpune trăirile în confesiuni reținute, învăluite în mister, inima fiindu-i o „carte de taină”, cu neliniști și așteptări, iar rănile vindecându-se doar prin cuvânt. Starea de uimire în fața miracolului vieții înseamnă și frecvente întoarceri în copilăria plină de lumină și puritate. Scriind o poezie a luminii prin excelență, P.C. își va semnala preferința pentru această tonalitate încă din titluri: *Cuib de lumină* (1996), *Lumină în amurg* (1996), *Iluminări* (1998) ș.a. O vibrație intensă intervine deseori în proiecții unde sunt prezente culorile „de sânge și foc” (*Amurg*), iar o analogie trimite la „sufletul rebel/ De pictor flamand”. Rebelă este și pădurea de stejari a Deliormanului, „intrată în baladă” (*Origini*), după cum purtătoare de mister este și imaginea fântânii cu „sufletul mut” din volumul *Cu stelele-n palmă* (1997), versul vădind relații subtile cu folclorul muntenesc, pe care autoarea l-a cules și studiat, cum se întâmplă în teza sa de doctorat, *Transfigurarea fondului folcloric în nuvelele lui Gala Galaction* (2001), care reia, într-o formă mult amplificată, o lucrare din 1996.

SCRIERI: *Albastrele ninsori*, Alexandria, 1996; *Cuib de lumină*, București, 1996; *Fantastic și folcloric în nuvelistica lui Gala Galaction*, București, 1996; *Lumină în amurg*, București, 1996; *Pulberi de stele*, București, 1996; *Cu stelele-n palmă*, București, 1997; *Lacrimi de stea*, București, 1997; *Miracol*, București, 1997; *Peregrin prin univers*, București, 1997; *Constelația lirei*, București, 1998; *Floare de colț*, București, 1998; *Iluminări*, București, 1998; *Preludii*, București, 1998; *Flautul amurgului*, București, 1999; *Proza lui Sergiu Dan*, București, 1999; *Reverie*, București, 1999; *Transfigurarea fondului folcloric în nuvelele lui Gala Galaction*, Alexandria, 2001.

Repere bibliografice: Florin Burtan, „*Albastrele ninsori*”, „*Teleormanul*”, 1996, 1687; Cristea, *Teleorman*, 151; Victoria Ana Tăușan, *Când ningea albastru*, „*Teleormanul*”, 1997, 2064; Dumitru Vasile Delceanu, *Camelia Caracaleanu. Abundența poeziei*, „*Cetatea*” (Turnu Măgurele), 1998, 14; Anișoara Dobre, „*Transfigurarea fondului folcloric în nuvelele lui Gala Galaction*”, „*Meandre*”, 2001, 1. S.I.

POPA HOMICEANU, Vasile (26.VI.1951, Homiceni, j. Neamț), prozator și poet. Este fiul Aristitei (n. Filip) și al lui Gheorghe Popa, țărani. Învăță la Bârgăuani și la Liceul „Petru Rareș” din Piatra Neamț (1965-1970). După absolvire lucrează câțiva ani ca muncitor agricol, apoi ca operator meteo. Între 1975 și 1979 urmează Facultatea de Istorie-Filosofie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, devenind licențiat în psihologie. Este angajat psiholog la Penitenciarul din Iași, iar din 1989 la Societatea Electrică din același oraș. Are o susținută activitate de cercetare psihologică aplicată, cu rezultate incluse în volume colective de studii și în reviste de specialitate sau comunicări în cadrul unor reuniuni științifice. Debutează cu versuri în suplimentul cultural al ziarului „Ceahlăul” (1967), colaborând ulterior cu versuri, proză, eseuri la „Dialog”, „Convorbiri literare”, „Viața românească”, „Lucefărul”, „Ateneu”, „Cronica”, unde semnează rubrica „Născocitorul de gânduri” și i se acordă în 1998 un premiu pentru proză. În 1992 îi apare primul volum, romanul *Iarna, pentru cine mor vulpile*.

Secvențe dintr-o copilărie marcată de traume psihice și fizice vin să ilustreze în *Iarna, pentru cine mor vulpile* de ce fluxul conștiinței își întrerupe uneori cursul la suprafață, străbătând spațiile incerte ale unui subconștient bântuit de fantasme spăimoase. Aflat la o răscruce, un tânăr își rememorează viața pentru a se clarifica și a decide cum trebuie să meargă mai departe. Percepții dureroase ale realității, o ambianță ostilă, despărțirea de familie, lipsa reperelor generează o durată permanentă. Personajul pare a se limpezi abia după o serie de întâmplări dure – suferințele și umilințele din timpul stagiului militar, o detenție nedreaptă într-o închisoare populată de ființe bestiale, moartea mamei naturale și a celei adoptive (o femeie infernală) –, care îl eliberează de obsesiile copilăriei, permițându-i intrarea în normalitate. Deși tinde să demonstreze că aparent solida existență vizibilă este construită pe subterane amenințătoare ale sufletului omenesc, romancierul oprește derularea evenimentelor pe o imagine luminoasă, optimistă. **P. H.** încearcă să textualizeze fluxurile libere ale memoriei afective, cu toate contorsionările lor față de axa timpului sau de cea logică, și să dea consistență stărilor psihice normale ori morbide. Aproape totul capătă aspectul unei confesiuni lirice, adesea cu o tonalitate poetică. Romanele *Imposibilă, pânda* (1993), *Cea mai credibilă moarte* (1995), *Ninge de Paști în paradis* (1996), *Patimi în Labirint* (1997; Premiul Național „Mihai Eminescu”), *Infernul albastru* (1999), precum și proza scurtă din *Noaptea păsării de aur* (2001) au ca numitor comun încercarea de a reconstitui suferințele unor personaje de condiție socială umilă, de obicei aparținând mahalalei, sau ale unor conștiințe dislocate din normal. Motivele, circumstanțele sunt diferite, dar, în general, ele se explică prin particularități psihice, întâmplări nefericite, factori ostili din mediul familial sau social, toate supuse de personaje unei priviri insuficient distanțate. Cauze și relații dificil de lămurit produc durată și suferință continuă, nebunie, crimă, moarte. Absența lucidității, manifestările instinctuale, relativitatea reperelor, sărăcia, primejdiile și brutalitatea instaurării comunismului, condițiile din detenție, din armată sau din spitalele de psihiatrie

macerează existența individului, uniformizând-o până la anulare. Personaje cu minți și suflete vitriolate simt lumea ca pe o grozăvie fără sens, văd numai oameni aproape monstruoși, comportamente bestiale, sunt atinși de răutăți, defecte, mirosuri fetide, vorbe agresive. Confuzia, dezorientarea constituie o permanentă sursă de dezordine și nenorocire. Uneori, în special în *Imposibilă, pânda*, ficțiunea are tendința de a se metamorfoza în parabolă, dar rezultatul e un text dezarticulat. La nivelul fragmentelor există o anume coerență în maniera narativă, dar, pe ansamblu, persistă etalarea informului, pentru că se acționează și se vorbește în neștire. Secvențele realității, percepute ca în vis sau ca prin ceața unei minți bolnave, se deformează, se descompun, se mișcă haotic prin memoria personajelor și trec în text la întâmplare, în intenția de a sugera precaritatea identității eului, nonsensul existenței umane. În cele din urmă, **P. H.** pare să se fi cantonat în zona dintre beletristică și psihologie/psihiatrie, din dorința de a valorifica o experiență. O plachetă de versuri, *Sintagmele ochiului* (2003), înscrie un salt parcă într-o vreme de apoi, când totul va fi înghețat. Cuvinte, sintagme, câmpuri semantico-simbolice, imagini răzlețe se alătură, se întretaie, se resping, vorbind despre imposibilitatea comunicării. Lucruri, fragmente trec doar prin fața ochiului, căci spiritul e epuizat sau bolnav de existență, înțepenit într-o nebunie mută: „Gândesc cu trupul”, „spusele n-au sânge/ n-au carne n-au văz nici auz/ zac moloz adunat frământat biciuit” (*Idee*); „bolnav sunt/ de experiențe vândute/ de poleiala cuvântului/ de țipătul în pustiu” (*Vis concentric*).

SCRIERI: *Iarna, pentru cine mor vulpile*, Iași, 1992; *Imposibilă, pânda*, Galați, 1993; *Cea mai credibilă moarte*, Galați, 1995; *Ninge de Paști în paradis*, Iași, 1996; *Patimi în Labirint*, pref. Constantin Dram, Iași, 1997; *Infernul albastru*, Iași, 1999; *Noaptea păsării de aur*, pref. Constantin Dram, Iași, 2001; *Sintagmele ochiului*, pref. Al. Husar, Iași, 2003.

Repere bibliografice: George Bădărău, „*Imposibilă, pânda*”, „*Timpul*”, 1994, 11; Ion Holban, *Salonul refuzaților*, Iași, 1995, 233-234; Bogdan Ulmu, *Radiografia suferinței*, CRC, 1998, 1; Simion Bărbulescu, *În căutarea adevăratei identități*, CL, 1998, 7. C.T.

POPA-LISSEANU, Gheorghe (12.X.1866, Lisa, j. Brașov – 14.V.1945, București), clasicist. Își face studiile universitare la București, absolvind Facultatea de Litere și Filosofie și Școala Normală Superioară (1890). Activează ca profesor de limba latină la liceele „Sf. Sava”, „Matei Basarab” și „Gheorghe Lazăr” din capitală. Deține funcțiile de inspector școlar (1914), director general al învățământului secundar (1919), precum și de consilier tehnic în Ministerul Instrucțiunii Publice (1922-1928). Este profesor la Secția pedagogică universitară (1928-1931). În 1919 devine membru corespondent al Academiei Române, între 1922 și 1927 e și deputat liberal, vicepreședinte al Camerei în 1924. Colaborează la „*Banatul*”, „*Graiul românesc*”, „*Orpheus*”, „*Revista clasică*”, „*Reînvierea*”, „*Universul*” ș.a.

P.-L. publică studii istorice, filologice și arheologice privitoare la problemele formării poporului și a limbii române,

continuității daco-romane, precum și ale Evului Mediu românesc: *Tablele cerate descoperite în Transilvania* (1890), *Cetăți și orașe greco-romane în noul teritoriu al Dobrogei* (1914), *Romanica* (1925), *Românii în izvoarele istorice medievale* (1939), *Continuitatea românilor în Dacia. Dovezi nouă* (1941), antologia *Dacia în autorii clasici* (I-II, 1943). Cea mai importantă contribuție istoriografică a sa o constituie alcătuirea unui vast corpus de surse narative clasice și medievale privind istoria românilor, *Izvoarele istoriei românilor. Fontes historiae Daco-Romanorum* (I-XV, 1934-1939), primele șase tomuri fiind distinse cu Premiul Academiei Române în 1935. Cercetează, de asemenea, mitologia populară românească (articole în „Convorbiri literare”), alcătuiește monografiile ale unor teritorii locuite de români, analizează activitatea unor promotori ai culturii române, ca Gh. Lazăr sau I. Heliade-Rădulescu. Își valorifică experiența didactică în diverse moduri: redactează studii de pedagogie și metodică a predării limbilor clasice, alcătuiește, singur sau în colaborare, numeroase manuale școlare și editează texte clasice pentru uz școlar (excerpte din scrieri ale lui Cezar, Cicero, Tit Liviu, Ovidiu, Vergiliu, Esop, Xenofon, Lucian). Dacă numele lui ca autor al lucrărilor *Gramatica limbii latine. Morfologia, sintaxa și noțiuni de stilistică* (1909) și *Noțiuni elementare de versificațiune latină. Prosodia și metrica* (1916) sau al antologiei *Istoria literaturii latine pe bază de texte* (1928) este cunoscut mai cu seamă elevilor și studenților clasicști, **P.-L.** capătă o notorietate mai largă datorită unei cărți de vulgarizare a cunoștințelor despre Antichitate, *Mitologia greco-romană în lectură ilustrată* (I-II, 1912-1926). Cultura română îi datorează și câteva bune traduceri din Cicero, Pliniu, Eutropiu și Lucian.

SCRIERI: *Mitologia greco-romană în lectură ilustrată*, I-II, București, 1912-1926; ed. București, 1999; *Noțiuni elementare de versificațiune latină. Prosodia și metrica*, București, 1916; *Basarabia*, București, 1924; *Viața și opera lui Gheorghe Lazăr* (în colaborare cu G. Bogdan-Duică), București, 1924; *Legende și povești antice. Prelucrate după autori clasici greci și romani*, București, 1926; *Izvoarele istoriei românilor. Fontes historiae Daco-Romanorum*, I-XV, București, 1934-1939; *Românii în izvoarele istorice medievale*, București, 1939. **Antologii:** *Istoria literaturii latine pe bază de texte*, București, 1928; *Dacia în autorii clasici*, I-II, București, 1943. **Traduceri:** Reinhold Köpke, *Metrica versurilor lirice ale lui Horațiu*, București, 1895; Eutropius, *Istoria romană*, București, 1916, *Corespondența lui Pliniu cu împăratul Traian*, București, 1920; Lucian, *Toxaris sau prietenia. Convorbire între un grec și un scyth*, București, 1924; Cicero, *Discursul pentru Archias*, București, 1925.

Repere bibliografice: Cezar Papacostea, „Romanica”, „Orpheus”, 1926, 1; V. Al. Georgescu, „Istoria literaturii latine pe bază de texte”, RC, 1929, 1; I. D. Suci, *Gheorghe Popa-Lisseanu*, RIR, 1945, 15; P. Grigoriu, *Gheorghe Popa-Lisseanu și educarea conștiinței naționale*, „București. Materiale de istorie și istoriografie”, 1980, 10; Rusu, *Membrii Academiei*, 420. A.C.

POPA MAZILU, Teodora (11.IX.1928, Galați), poetă, prozatoare și traducătoare. Este fiica Mariei (n. Kirifescu) și a lui Vasile Popa, maistrul militar de aviație. Urmează la București Liceul „Iulia Hasdeu” (1940-1948) și Facultatea de Drept (1948-1953) și este, succesiv, redactor la Radiodifuziunea Română, Editura pentru Literatură (din 1960) și Editura Eminescu (1969-1975).

P.M. scrie o poezie de notație lirică în volumele *Curcubeul* (1987), *Sunetul luminii* (1989), *Al cincilea anotimp* (2003), cu unele accente de sentimentalism desuet, apelând la o recuzită imagistică lipsită de relief. Dotate de sentimentul vremelnice, versurile câștigă în profunzime și dramatism în *Al cincilea anotimp*, carte scrisă după pierderea unei ființe apropiate. **P.M.** compune texte și pentru melodii de muzică ușoară, aducând un spor de seriozitate într-un domeniu în care predomină improvizația. Romanul *Ispita* (1999) ar fi o variantă românească a romanelor populare europene de aventuri și dragoste, cu schimbări de situație desfășurate în trei arii geografice - România, Elveția și Marea Britanie. Dar **P.M.** s-a dedicat, timp de trei decenii, tălmăcirilor din literatura franceză clasică și contemporană, cu rezultate notabile mai ales în transpunerea unor scrieri de Charles Perrault, Cardinalul de Retz, Adèle de Boigne, George Sand, Al. Dumas-tatăl, Émile Zola. A tradus și câteva romane populare din secolele al XIX-lea și al XX-lea, aparținând lui Eugène Sue, Frédéric Soulié.

SCRIERI: *Curcubeul*, București, 1987; *Sunetul luminii*, București, 1989; *Ispita*, București, 1999; *Al cincilea anotimp*, București, 2003. **Traduceri:** Charles Perrault, *Frumoasa din pădurea adormită. Povești, Memorii*, pref. Anca Georgescu Fuerea, București 1968; Hans Christian Andersen, *Povestea vieții mele*, București, 1969; Joseph-Émile Müller, *Arta modernă*, pref. Dan Grigorescu, București, 1970; Émile Zola, *O pagină de dragoste*, București, 1971, *Visul*, București, 1992; Pierre Boule, *O meserie de senior*, București, 1972; Charles Diehl, *Teodora, împărăteasa Bizanțului*, București, 1972; George Sand, *Povestea vieții mele*, I-III, București, 1972, *O iarnă în Majorca*, București, 1992; Al. Dumas-tatăl, *Ludovic al XIV-lea și secolul său*, București, 1972, *Cele două Diane*, I-II, București, 1973, *Gemenele*, București, 1976, *Ludovic al XV-lea și Curtea sa*, București, 1989, *Ludovic al XVI-lea și Maria Antoaneta*, București, 1992, *Otrava și pumnalul familiei Borgia*, București, 1992, *Lupoacele din Machecoul*, Brașov, 1993; Marie-Anne Desmarest, *Torrente*, I-III, București, 1975-1981; Philippe Hériat, *Familia Bousardel*, I-III, pref. Antoaneta Tănăsescu, București, 1975-1981; Cardinalul de Retz, *Memorii*, I-III, București, 1979; Françoise de Motteville, *Memorii despre Ana de Austria și Curtea sa*, I-II, București, 1981; Adèle de Boigne, *Memorii (Povestirile unei mătuși)*, I-III, pref. Marcel Petrișor, București, 1982, *Un secol de zădărnice*, I-II, București, 1993; Bernard Dorival, *Pictori francezi ai secolului XX*, I-II, pref. Octavian Barbosa, București, 1983; Henri Rochefort, *Întâmplări din viața mea*, I-II, București, 1983; Honoré de Balzac, *Jean Louis. Copilul renegat*, București, 1984, *Mireasa furată*, București, 1997; Frédéric Soulié, *Castelul din Ronquerolles*, I-II, București, 1985; Eugène Sue, *Paița*, I-II, București, 1987; Maurice Leblanc, *Misterul eșarfei purpurii (Confidențele lui Arsène Lupin)*, București, 1991, *Contesa de Cagliostro*, București, 1992, *O crimă în pași de dans*, București, 1992, *Domnișoara cu ochii verzi*, București, 1992; Pierre de Coulevain, *Obsesia iubirii*, București, 1991, *Nobilimea americană*, București, 1998, *Triumful Evei*, București, 2000; Archibald Joseph Cronin, *Doamna cu garoafe*, București, 1991; Hermann Sudermann, *Puntea pisicii*, București, 1993; Guy de Téramond, *Banda așilor de pică*, București, 1994; *Frumoasa cu plete de aur. Basme clasice franceze*, București, 1997; Germaine Acremant, *Doamnele cu pălării verzi*, București, 1998. T.A.

POPAS LITERAR, revistă apărută la Craiova, bilunar, apoi neregulat, între 17 septembrie 1944 și 15 septembrie 1947.

Director: D.F. Ionescu-Ghindenii. Și-a schimbat frecvent subtitlul, păstrând însă de fiecare dată o formulă care definește preocuparea publicației pentru actualitatea literară și culturală. Cum se afirmă în articolul inaugural *Ce ne trebuie*, revista „se vrea cu tot sufletul în slujba cauzei culturale a provinciei din sânul căreia iese”, asumându-și, ca modestă misiune, „încurajarea condeierilor olteni”. Fără a-și depăși condiția provincială, **P.I.** publică mai cu seamă versuri, între semnături numărându-se Elena Farago, D.F. Ionescu-Ghindenii (foarte des, inclusiv la rubrica „Poeți olteni tineri”), Șt. Zamfirescu, Preda Savu, Dem. Bassarabeanu, C. Barcaroiu, Eugen Constant, Adrian Stănculescu ș.a. Din sumar nu lipsesc, deși sunt sporadice, prozele scurte (schița *Vioara fără coarde* de Al. Cazaban ș.a.), articolele de critică și istorie literară (*Vasile Conta și arta poetică* de Mihai Dragomir, *Ultimul sămănătorist* de Al. Cerna-Rădulescu) și traduceri (poeme de Pușkin și povestirea *Casa judecătii din urmă* de Oscar Wilde). *I.M.*

POPEL, Corneliu (19.I.1950, Darabani – 18.VI.1978, Iași), poet. Urmează cursurile școlii generale și liceul în localitatea natală. Între 1969 și 1973 frecventează Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași. După absolvire este profesor de limba română în satul Runcu, județul Iași, până la stingerea prematură din viață, în urma unei maladii neiertătoare. Născut sub o zodie întunecată, viața lui **P.** este marcată de la început de amenințarea morții. Este descoperit de Lucian Valea, profesorul său de literatură, care în 1965 îi înlesnește debutul cu versuri în pagina culturală a ziarului „Zori noi” din Suceava. Student fiind, e prezent cu poezie în mai toate revistele ieșene și inclus în antologia *Cerul în apă* (1970). A colaborat la „Iașul literar”, „Alma Mater” („Dialog”), unde semnează cu pseudonimul Daniil Vania, „Cronica”, „Amfiteatru”, „Lucefărul”, „Convorbiri literare”, „Ateneu”, „Clopotul” (Botoșani) ș.a. Debutează cu un volum personal, *Frații mei blânzi*, în 1974. A doua și ultima carte antumă, *Aurea saecula*, iese de sub tipar în 1977.

Încă din *Frații mei blânzi*, **P.** apare ca un poet matur. Versul decantat, scurt, tăiat parcă anapoda, de fapt savant, deschide libertatea oferită interpretării de ambiguitatea subtil orcheștrată, plină, provenită nu dintr-un aspect lacunar, ci din condensare semantică. Originalitatea autorului nu a scăpat criticii, care intuiește aici o poetică proprie și o etică poetică exemplară. „Patria” lui **P.** nu are nimic în comun cu cea slăvită, oportunist, de atâția contemporani, deși poate trimite la spațiul naturii care se oferă ochiului. „Patria” este ceea ce poezia reîntemeiază în spiritul unui popor („de unde vii tu/ începe Patria, cântecul acela etern”), poetul fiind un agent mesianic al acestui tărâm supracelest, înscris într-o geografie universală, în care se înalță Muntele (unul dintre puținele cuvinte scrise cu majusculă), *axis mundi*, simbol al divinului, loc în care transcendentul coboară. **P.** nu apelează niciodată direct la retorica religioasă, dar spațiul cântat este sacralizat, totul pare străluminat de semnele grației, așa cum simțea Sfântul Augustin. Nu e vorba de o lirică mistică în înțelesul comun, ci de o poetică mistică. Cealaltă carte, *Aurea saecula*, conține în

titlu o superbă ironie cu țintă politică, dar are, ca miză de profunzime, un conținut existențial cu totul străin de istoricitate. Se produce acum o „întoarcere acasă”, universul poetic, ce amenința să se pulverizeze în abstract și simbolic, își recapătă consistența, emoția se încarcă de senzualitate, lumea se umanizează: „gust vinul ceresc și asupra-mi coboară/ bucuria celui care se-ntoarce acasă” (*Izvoorul nostru-i aici*). Dar melancolia și presentimentul morții nu întârzie să-și semnaleze prezența: „Scârție lung cariul în pieptul vechi al morii/ unde te duci călătorule?”, rezonanță, parcă, a versului eminescian. Fiorul existenței capătă acum o dimensiune tragică. Iubirea și moartea, pruncul ca speranță, ca viitor încrecat devin teme obsedante, într-o tensiune perpetuă, stranie: „Să alergi printre meri/ cu moartea pe buze/ spune-mi iubito/ cine-o ar mai putea face?” (*Orpheu*). Prin această antinomie structurală – sete de viață, bucurie, senzualitate vitală, voință de creație și conștiința sfârșitului apropiat – lirismul lui **P.** își află limita cea mai înaltă a expresiei. Apărut postum, *Elogiul înțelepciunii* (1979) e dominat de o tonalitate testamentară, apăsătoare și monocordă. Vibrația lirică e diminuată, efortul de disciplinare a sentimentelor se stinge în oboseală și confuzie existențială. Tonalitatea, aproape continuă, e similară cornului melancolic eminescian și obsesia capătă conturul „vânătorii sacre”. Culegerea *Voce eternă. Pro Patria* (1985) restituie și inedite. Se regăsesc aici materia lirică specifică, obsesiile fundamentale, sintagme și imagini emblematice, dar textele nu ating niciodată tensiunea antumelor, ceea ce presupune că sunt doar bruioane.

SCRIERI: *Frații mei blânzi*, Iași, 1974; *Aurea saecula*, Iași, 1977; *Elogiul înțelepciunii*, Iași, 1979; *Voce eternă. Pro Patria*, Iași, 1985.

Repere bibliografice: Constantin Ciopraga, *Un poet autentic*, „Opinia studențească”, 1974, 4-5; Miron Blaga, *Un poet al grației și sublimului*, „Opinia studențească”, 1974, 4-5; Horia Zilieru, *Corneliu Popel*, CL, 1978, 6; Constantin Ciopraga, *Corneliu Popel*, RL, 1978, 27; Teohar Mihadaș, *A plecat un poet*, TR, 1978, 28; Andrei Corbea, „*Aurea saecula*”, „Dialog”, 1978, 61; Andrei Corbea, „*Elogiul înțelepciunii*”, „Dialog”, 1979, 71-72; Daniel Lascu, *Poezia ca discurs despre înțelepciune*, CL, 1980, 3; Cezar Ivănescu, *Corneliu Popel*, LCF, 1982, 4; Maftai, *Personalități*, IV, 220-222; Radu Mares, *Pe cont propriu*, Cluj-Napoca, 1986, 260-287; Miron Blaga, „*Voce eternă. Pro Patria*”, F, 1986, 2; Nicolae Turtureanu, *Celui care tăce. 15 ani după Corneliu Popel*, CRC, 1993, 13; *Dicț. scriit. rom.*, III, 814-816; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), 346-347. *S.D.*

POPESCU, Adela (7.II.1936, Beuca, j. Teleorman), poetă. Este fiica Andreicăi Popescu (n. Marinescu) și a lui Ion Popescu, învățător; a fost căsătorită cu istoricul literar George Muntean. Urmează cursurile primare în satul natal și la Radna, gimnaziul la Lipova și la București, unde frecventează apoi Liceul „Iulia Hasdeu” (absolvit în 1953) și Facultatea de Filologie (cu licența în 1959). Între timp va absolvi și Școala de Literatură „M. Eminescu” (1955), fiind concomitent redactor la Studioul Cinematografic „Al. Sahia” și reporter la săptămânalul „Albina”. Debutează cu versuri la „Tânărul scriitor”, în 1953. Publică în „Contemporanul”, „Lucefărul”, „România literară”, „Scrisul bănățean”, „Viața românească” ș.a., precum și în reviste din străinătate (Grecia, Italia, Japonia, Iugoslavia,

Noua Zeelandă, SUA, Ucraina, Ungaria). Prima ei carte e o culegere bilingvă, *Entre nous, le temps - Între noi, timpul*, apărută în 1975 la Paris, în Editura Saint-Germain-des-Prés. Volumele care au urmat vor purta același titlu, dar sumarul se va lărgi continuu, până la a se dubla de fiecare dată. Ceea ce atrage atenția este reușita poetei de a-și difuza versurile peste hotare, traduse în mai multe limbi.

Temperament romantic, **P.** contemplantă lucrurile și creațiile umane din perspectiva lunecoasă a timpului, trecând poemelor (altfel de o limpiditate mediteraneană) un constant frison elegiac. Între participare și contemplare, ea o alege pe aceasta din urmă, după cum optează pentru o afirmare discretă a eului, și nu pentru exhibarea lui grandilocventă. Timpul și contemplația distanțează, efasând contururile lucrurilor și patosul trăirii, bemolează entuziasmele, dar reumple experiențele cu substanța unor sensuri mai pure, smulse parcă irepresibile treceri. Versurile caligrafiază de regulă asemenea stări: „Și te iubesc acum când nu mai am / Cuvinte norocoase să te cheme, / Când între noi stă timpul ca un geam / Și ne privim tăcuți ca în portrete.../ Aș vrea să rād cum rāde-un diamant / Și-aș vrea să te prefaci nepăsător, / Dar peste umăr cupe să ciocnim, / S-āprindem întunericul, să fim / Ca-ntr-un tablou celebru de Rembrandt...”. Poezia iubirii, predominantă, așază între prezent și trecut interstiții aburoase, încetșând imaginile, ca într-o tehnică *sfumato*. De aici, și principalele trāsături ale discursului poetic: discreția confesiunii, calmul melancolic al amintirii, diafanul tablourilor stilizate. O autoironie discretă vertebreează contemplarea cu ochi abstras a lumii, văzută shakespearian ca o scenă de teatru. Expresia, urmāring esențializarea, impune prin concizie și acuratețe. Din detașarea „mișcată” de afect și din estomparea eului **P.** și-a făcut o atitudine lirică ușor de recunoscut, iar din eleganța frazării și idealul cizelării nesilite - un mod personal de expresie.

SCRIERI: *Entre nous, le temps - Între noi, timpul*, ed. bilingvă, cu gravuri de Holley Chirot, Paris, 1975; *Between Us, Time*, ed. plurilingvă, tr. Kiki Skagen Munshi, pref. Thomas C. Carlson, cu gravuri de Holley Chirot, Washington DC, 1992; *Între noi, timpul*, București, 1998; *Între noi, timpul*, ed. bilingvă, tr. și postfață Sumiya Haruiya, pref. Shuichi Kato, Tokyo, 2003.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Despre dragoste, pe gânduri...*, RL, 1975, 27; Emil Manu, *Semnificația unui debut*, O, 1975, 32; Andrei Corbea, *Debut editorial: „Între noi, timpul”*, TBR, 1976, 87; Roxana Sorescu, „Între noi, timpul”, RL, 1976, 26; Florin Mihăilescu, *Debut matur*, VR, 1976, 8; Nicolae Mecu, „Entre nous, le temps”, REVR, 1976, 4; Al.A. Philippide, *Un debut egal cu o împlinire*, RL, 1978, 10; Al. Piru, *Un succes poetic*, „Dimineața”, 1993, 74; Adrian Marino, *Poezie cosmopolită*, „Tribuna Ardealului”, 1993, 77; Romul Munteanu, *Adela Popescu - o poetă necunoscută*, „Meridian”, 1993, 288; Dionisie Mirea [D. Micu], *Refuzul inerteiei*, L, 1993, 48; Teodor Vārgolici, *Un volum de poezii plurilingv*, ALA, 1994, 232; Ștefan Cazimir, „Între noi, timpul”, ALA, 1999, 485; Ștefan Hostiuc, *Confesiuni „Poesis”: Adela Popescu*, PSS, 2003, 10-12. N.M.

POPESCU, Adrian (24.V.1947, Cluj), poet, prozator și eseist. Este fiul Anei (n. Verde) și al lui Grigore Popescu, medic. La Cluj va absolvi liceul (1965) și Facultatea de Filologie (1971). Ulterior lucrează ca redactor la „Steaua”, în 2000 devenind

redactor-șef al publicației. Este unul din membrii fondatori ai revistei „Echinox”. Debutează în 1962 la ziarul „Făclia”, iar în 1963 îi apare cea dintāi poezie în „Steaua”. Prima carte, *Umbria*, este publicată în 1971, fiind distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor. Colaborează la „Steaua”, „Tribuna”, „România literară”, „Luceafărul”, „Vatra”, „Viața românească”, „Convorbiri literare” ș.a. I s-au decernat mai multe premii, printre care Premiul Uniunii Scriitorilor (1979, 1997), Premiul „Mihai Eminescu” al Academiei Române (1989).

Încă de la volumul de debut, *Umbria*, se pot discerne la **P.** două tendințe sau componente ale lirismului: poezia ca „meșteșug” și poezia ca revelație (de conotație religioasă). Între construcția lucidă și ritmul orfic, între livresc și simbol, între decorativism și viziune, într-un cuvânt între formă și spirit pendulează această lirică, mereu aspirând să cuprindă atât frumusețea „terestră” (perfectiunea ritmului, a cadenței și imaginilor), cât și frumusețea „celestă” (plenitudinea unei semnificații multiple: personală, simbolică, religioasă). Tensiunea versurilor, uneori blāndă, melancolică, alteori încrāncenată, cu accente patetice, dublează fertil rābdarea și încrederea „ucenicului” în „steaua” destinului său: „Prin pluberea lumii, copil, cu părul plin/ De viespi mari de aur și fluturi de noapte/ Cāt ai mers stārnind praf alb cu tălpile/ Până la steaua în care te-ai aprins.// Din vale urca un fum albāstrui/ Și se simțea dulceața unui nor de rāșină/ Ca și cum acolo un sat de dulgheri/ Și-ar fi făcut salaș tānuit/ Sau subțiri păstori de albine/ Ce te-au rugat să șezi cu ei la cinā./ Prin

pulbarea lumii, copil, cu părul plin/ De viespi mari de aur și fluturi de seară,/ Până când n-ai mai fost decât un lung/ Fuior de raze-n mâna nimănui" (*Prin pulbarea lumii*). Atât *Umbria*, cât și *Focul și sărbătoarea* (1975) aparțin, după cum va mărturisi mai târziu autorul în *Revelații despre poezie* (2001), unui „univers al purității și al candorii”, unui „lirism extatic-adolescentin”. Fapt constatat mai întâi de critică: Mircea Iorgulescu, în postfața antologiei *O milă sălbatică* (1983), folosește termeni precum „vocația sublimității și a extazului”, „poet al beatitudinii și deopotrivă al beatificării”, observând și că debutul coincide cu apogeul valoric al poeziei lui P. Primul volum are, într-adevăr, o ingenuitate a percepției senzorial-spirituale, o proșpețime a imaginii care se vor pierde ulterior, când tentația intelectualizării, comună echinoxistilor, și predilecția pentru construcția hibridă, prolixă răpesc tocmai farmecul percepției pline, originare, cosmice. Nu e de neglijat influența formativă a lui Lucian Blaga – „model prim și esențial” (Eugen Simion) – asupra liricii de tinerețe a lui P., care reușește să prindă acea stare de așteptare binecuvântată, cvasiinconștientă, a unui „copil-slujitor” al misterelor lumii, prezentă și în *Cortegiul magilor* din volumul *Călătoria continuă* (1989), dar și presimțirea morții ca ascundere în lumină: „Și nu te poți ascunde nicăieri/ Decât într-o lumină/ Pe care o gătuie vântul” (*Un mugur*, în *Umbria*). Universul este un loc al armoniei dintre spirit și trup, Dumnezeu și om, *mundus naturalis* și *mundus imaginalis*. Prin aceeași descendență se explică în primul rând percepția intensă a caracterului sacru al lumii și plasarea omului în orizontul misterului religios. Tot de la Blaga (în sensul unei valorizări pozitive) vine și sentimentul trecerii, „cântecul vârștelor”, care țâșnește din viață și din moarte în egală măsură: „Tânăr fiind și plin de năluci am slujit frumusețea/ netrecătoare drapată-n petalele trandafirului roșu/ ora de-acum e mai săracă-n uimiri și mai rece/ dar neclintit nu abdic de la-nțelesul minunii/ roua din capelele crinilor nu s-a uscat pentru mine// Mă cunosc și mă judec eu însumi mai aspru cu vremea/ divizat și întreg, păcătos și ascet, înrobite oarbilor patimi/ și cast, ezitant și plin de tărie, rotund și impar;/ versant al vârștei mature prin tine urcușu-l-ncerc/ poartă-mi mâna să-mi sap trepte-n luciosul perete” (*Cântec de vârstă*, din volumul *Vocea interioară*, 1987). Din același poem poate fi dedus un program etic care își propune „un cântec aspru și grav”, un cântec al destinului – netrecător –, un „cântec al faptelor”. Altundeva poetul va spune: „Dacă nu suntem la fel cu versurile noastre/ la ce bun să mai scriem?” (*Struguri*). Dacă în *Unde fuge mercurul*, poem inclus în *Curtea Medicilor* (1979), se autodeclară, ironic (la adresa criticilor literari), „cuiincios”, „tradiționalist”, „un blând poet naturist”, unul din poemele apărute peste un deceniu propune o altfel de estetică, aspră, necruțătoare: „vreau sticla pe care o spargi să-ți faci un vârf/ de lance un stil ascuțit și neîndurător/ să scriu cu el pe zid silabele zilei de foc/ sângele ascuns al sinelui să răzbată vijelios/ ca dintr-o arteră tăiată în fâșiile paginii/ îmbibându-le cu seva lui netemătoare” (*Un stil ascuțit*). De altfel, acest program estetic, impropriu structurii poetice a lui P., nu este urmat decât accidental. Firea lui nu este

încălinată către violența ce ține de „estetica țipătului”, ci mai degrabă către sugestia imponderabilă, încărcată de sensuri întunecate, de un insinuant tragism. Poetul, solar, dar privilegiind lumina crepusculară, filtrată, blândă – omul-Flacăra, în *Pisicile din Torcello* (1997) –, excelează în arta sugestiei evanescente, a pastelului alegoric-simbolic. Tendința, firească pentru o astfel de natură poetică, este de manierizare. Începând chiar de la *Focul și sărbătoarea* și din ce în ce mai pregnant în următoarele cărți, se simte cum poemele se desfășoară în spații exterioare, decorative (ca un simptom, abundența substantivelor). Modelul clasic și influența italiană – de la modelul bucolicii elegante și al sonorităților vergiliene la modelul poeziei prețioase, obscur-strălucitoare – covârșesc substanța genuină a imaginarului. Lirica se desfășoară de-acum pe două coordonate destul de amestecate, inclusiv valoric: pe filiera neotradiționalistă, de inspirație religioasă, trecută prin expresionismul blagian, și pe aceea a unei poezii cu un tipar clasic-italian de factură barocă, picturală, cu elemente narrative sau biografice (în jurul motivului călătoriei sau al memoriei), în care se ascund aspirații către înnoire stilistică sau deschiderea către fluxul vieții imediate, concrete. Multe poeme par însă artificiale, livrești, puritatea lor e strict formală, hieratismul rămâne simplu gest aferat, imaginile își pierd pregnanța simbolică. Deși lirica este, în ansamblu, muzicală, cu un ritm impecabil și o dicțiune ritualică, nu vor mai fi atinse cadentele vrăjite și intensitatea vizionară din *Umbria* inaugurală. P. este și autorul unor volume de proză, *Tânărul Francisc* (1992) și *Cortegiul magilor* (1996), în care reia, în stilul unei hagiografii romanțate, biografia Sfântului Francisc ori rescrie romanesc tema călătoriei inițiatice a celor trei magi, într-un discurs narativ reușit (mai puțin finalul, nonfictional), la persoana întâi (cea ce îi conferă o anumită ingenuitate), combinând oniricul, proza de atmosferă fantastică și narativa de tip istoriografic. Eseurile din *Spuma și stânca* (1991) și *Revelații...* mărturisesc convingeri despre poezia proprie, despre lirică în genere și despre scrisul unor confrăți, mai ales din generația autorului, dezvăluind o personalitate în căutarea echilibrului dintre spirit și formă, vechi și nou, interior și exterior, sacru și profan. Unele opinii concentrează opțiuni statornice: poezia ca stare de „sărbătoare” (lăuntrică), de unde și preferința pentru omul „în haine de sărbătoare” (metaforă pentru poetul neotradiționalist al anilor '70), față în față cu omul „în haine de lucru” (poetul postmodern, optzecist) sau necesitatea dimensiunii etice a poeziei (idealul coincidenței dintre viața și opera artistului). Tot în căutarea modelelor tradiției, monografia *Lancea frântă* (1995) se ocupă de lirica lui Radu Gyr.

Există o demnitate, niciodată trădată, a expresiei poetice la Adrian Popescu, ce presupune eliminarea trivialităților și a stridențelor, metamorfoza miraculoasă a tot ceea ce rănește ochiul și sensibilitatea în caste imagini rezultate din filtrarea stilistică, dar, în ultimă instanță, și o manifestare a unei etici a scrisului artistic ce conotează, ca pe un adevărat crez superior, în ordine morală, și nu numai estetică, eleganța literară a textelor.

SCRIERI: *Umbria*, Cluj, 1971; *Focul și sărbătoarea*, Cluj-Napoca, 1975; *Câmpiile magnetice*, București, 1976; *Cartea Medicilor*, București, 1979; *Suburbii cerului*, București, 1982; *O milă sălbatică*, postfață Mircea Iorgulescu, București, 1983; *Proba cu polen*, Cluj-Napoca, 1984; *Vocea interioară*, Cluj-Napoca, 1987; *Călătoria continuă*, București, 1989; *Spuma și stânca*, Cluj-Napoca, 1991; *Tânărul Francisc*, Cluj-Napoca, 1992; *Lancea frântă. Lirica lui Radu Gyr*, București, 1995; *Cortegiul magilor*, Cluj-Napoca, 1996; *Italia subiectivă*, pref. Marian Papahagi, Iași, 1997; *Pisicile din Torcello*, București, 1997; *Fără vârstă*, pref. Dan Cristea, București, 1998; *Poezii*, București, 1998; *Umbria*, pref. Ștefan Borbély, București, 2000; *Revelații despre poezie*, Cluj-Napoca, 2001; *Drumul strămt*, Cluj-Napoca, 2001; *Ucenicul ascultător*, postfață Dan Cristea, București, 2002. **Traduceri:** Alessandro Baricco, *Ocean Mare*, postfața trad., Iași, 2003; *Mătase*, postfața trad., Iași, 2003.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, „*Umbria*”, CNT, 1972, 10; Daniel Dimitriu, „*Umbria*”, CL, 1972, 9; Poantă, *Modalități*, 154–156; Dana Dumitriu, *Jocul lucid al imaginației*, RL, 1975, 21; Nicolae Manolescu, *La al doilea volum*, RL, 1975, 27; Mincu, *Poezie*, 224–225; Piru, *Poezia*, II, 490–494; Alexiu, *Ideografii*, 87–92; Alboiu, *Un poet*, 223–224; Iorgulescu, *Scritori*, 129–132; Regman, *Explorări*, 15–18, 235–239; Poantă, *Radiografii*, I, 253–257, II, 90–95; Grigurcu, *Poeți*, 485–489; Ruja, *Valori*, 118–121; Felea, *Aspecte*, II, 219–226; Cristea, *Faptul*, 166–170; Sângeorzan, *Conversații*, 109–113; Iorgulescu, *Critică*, 74–78; Moraru, *Semnele*, 129–136; Iorgulescu, *Ceara*, 169–173; Regman, *Noi explorări*, 72–74; Tuchilă, *Cetățile*, 191–206; Ștefan Aug. Doinaș, „*O milă sălbatică*”, RL, 1984, 28; Ion Pop, „*Proba cu polen*”, ST, 1984, 12; Tartler, *Melopoetica*, 42–45; Tașcu, *Poezia*, 189–196; Grigurcu, *Existența*, 399–402; Popa, *Clasici*, 146–150; Cistelean, *Poezie*, 122–126; Ștefănescu, *Prim-plan*, 316–323; Radu, *Pagini*, 64–65; Tuchilă, *Privirea*, 152–162; Simion, *Scritori*, IV, 366–374; Fanache, *Vârstele poeziei*, 217–222; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 153–156; Papahagi, *Cumpănă*, 218–229; Irina Petraș, „*Spuma și stânca*”, ST, 1991, 10; Constantin, *Complicitatea*, 199–201; Ulici, *Lit. rom.*, I, 107–112; Pop, *Pagini*, 183–191; Aurel Pantea, *Narațiuni transfigurate*, VTRA, 1998, 4; Poantă, *Dicț. poeți*, 164–168; Irina Petraș, „*Fără vârstă*”, APF, 1999, 5; Milea, *Sub semnul*, 31–38; Cistelean, *Top ten*, 93–95; Grigurcu, *Poezie*, II, 273–296; Octavian Soviany, *Lumina și Umbra*, LCF, 2001, 45–46; *Dicț. analitic*, III, 206–209, 338–339, IV, 290–292; *Dicț. scriit. rom.*, III, 817–819; Manolescu, *Lista*, I, 308; Popa, *Ist. lit.*, II, 329–331; Gheorghe Grigurcu, *Despre un Dumnezeu est*, RL, 2002, 29; Dan Cristea, „*Vârstele poezice ale lui Adrian Popescu*”, CL, 2002, 11; Mircea Iorgulescu, *Echinoxistii*, „22”, 2003, 713. R.D.

POPESCU, Aurelian I. (24.III.1931, Jupânești, j. Gorj – 13.I.1993, Craiova), folclorist. Este fiul Nataliei (n. Motorogeanu) și al lui Ion Popescu, brigadier silvic. Învăță la Liceul „Tudor Vladimirescu” din Târgu Jiu (1942–1945) și urmează Școala Pedagogică, absolvită în 1950. Devine învățător și profesor suplinitor de limba și literatura română în Lunca Cernii, județul Hunedoara. Între 1953 și 1957 este student la Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, după absolvire funcționând ca profesor la liceul din Hațeg. În martie 1958 este arestat de Securitate, judecat și condamnat la zece ani de închisoare de Tribunalul Militar Iași, pentru că participase în 1957, la Iași și la Putna, la sărbătorirea a cinci sute de ani de la înscăunarea lui Ștefan cel Mare. Deținut politic până în 1964, va fi apoi doi ani șomer. În 1966 este încadrat documentarist și ulterior cercetător științific la Centrul de Istorie, Filologie și Etnografie din Craiova al Academiei

Române. Își ia doctoratul cu teza *Haiducul și haiducia în folclor*. Între 1975 și 1979 va lucra în calitate de lector la Institutul de Perfecționare a Cadrelor Didactice din Craiova, de unde se transferă ca lector la Facultatea de Filologie a Universității craiovene, devenind în 1990 profesor și decan. În ultimii ani de viață este senator PNȚCD în Parlamentul României. Colaborează la „*Ramuri*”, „*Arhivele Olteniei*”, „*Analele Universității din Craiova*”, „*Gazeta Gorjului*”, „*Coloana*” (Târgu Jiu), „*Philologica*” ș.a.

Principala contribuție a lui P. în domeniul folcloristicii este culegerea *Cântece bătrânești din Oltenia* (1970), care conține aproape o sută de balade (fantastice, vitejești, istorice, păstorești, haiducești, familiale etc.) din partea mijlocie a județului Dolj, zonă mai puțin cercetată. Colecția este alcătuită mai mult pe principiul reprezentării decât pe acela al valorii pieselor incluse. Înregistrate cu mijloace moderne, textele dovedesc prezența încă vie a genului în Oltenia, culegerea fiind una dintre cele mai bogate publicate până la acea dată. Studiul *Ideea de dreptate și libertate în cântecul popular* (1988), consacrat haiducului și haiduciei, este în bună măsură didactic și sociologizant. Având o memorie prodigioasă, fostul deținut politic P. și-a notat și a inclus în antologia *Poezia în cătușe* (1995) versuri scrise în temniță de Radu Gyr, Ion Omescu, Andrei Ciurunga, Nichifor Crainic, Eugen Luca, Vasile Pânzaru, Dumitru Arvat ș.a. În antologie au intrat și o serie de poezii cuprinse în volumul din 1982 al lui Zahu Pană, *Poezii din închisori*.

SCRIERI: *Atlasul complex Porțile de Fier* (în colaborare), București, 1972; *Pasărea măiastră*, București, 1974; *Dreptul la viață*, Craiova, 1979; *Ideea de unitate națională în viziunea populară*, Craiova, 1980; „*Ghilusul*” și „*Suflet oltenesc*” (în colaborare), Craiova, 1988; *Ideea de dreptate și libertate în cântecul popular*, Craiova, 1988; *Folclor literar românesc*, Craiova, 1989. **Culegeri:** *Cântec vechi din Oltenia*, Craiova, 1967 (în colaborare); *Cântece bătrânești din Oltenia*, pref. Dumitru Sandru, Craiova, 1970. **Antologii, ediții:** *Cântec de pe Jiu*, Craiova, 1971 (în colaborare cu I. Russu-Sirianu); C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Povești oltenesti*, pref. edit., Craiova, 1975, *Tivisoc și Tivismoc*, postfața edit., Craiova, 1987; *Războiul pentru Independență în viziunea populară*, pref. edit., Craiova, 1976; *Poezia în cătușe*, pref. edit., postfață Nicolae Panea, Craiova, 1995.

Repere bibliografice: Dana Dumitriu, *1877 în literatura populară și în cea cultă*, RL, 1977, 18; Ion Talos, *1877 în folclor*, ST, 1977, 5; Nicolae Bot, „*Războiul pentru Independență în viziunea populară*”, ST, 1977, 5; Rodica Florea, „*Războiul pentru Independență în viziunea populară*”, RITL, 1977, 3; C. Negreanu, „*Ideea de dreptate și libertate în cântecul popular*”, LL, 1989, 3; Livia Bot, „*Ideea de dreptate și libertate în cântecul popular*”, AAF, 1991, 346–347; Nicolae Panea, *Domnul profesor*, „*Suflet oltenesc*”, 1994, 2; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 168–169; Firan, *Profiluri*, II, 178–180. I.D.

POPESCU, Bogdan (29.IV.1968, București), prozator. Este fiul Ioanei Popescu și al lui Dragomir Popescu, profesori. Face ciclul primar și cel gimnazial la școala din Prundu, învățând apoi la Liceul „I.L. Caragiale” din București, absolvit în 1986. Efectuează stagiul militar și urmează cursurile Facultății de Litere a Universității din București (1987–1992), lucrând

ulterior ca profesor de franceză la Colegiul Tehnic „Edmond Nicolau”. Va debuta în „Literatorul” (1992), cu povestirea *Păcătosul* (prezentată de Eugen Simion); aproape concomitent publică în „Caiete critice” un comentariu la un roman de Bujor Nedelcovici. Va colabora cu povestiri sau fragmente de proză, precum și cu articole, comentarii, recenzii și cronici literare la „Literatorul”, „Contemporanul – Ideea europeană” și „Caiete critice”, revistă la care din februarie 1993 este redactor, iar din 2002 unul din titularii cronicii literare. Prima lui carte este *Vremelnicie pierdută* (2001; Premiul pentru debut al Fundației Naționale pentru Știință și Artă și Premiul „Ion Creangă” al Academiei Române).

Vremelnicie pierdută ar fi, la prima vedere, un volum de proze scurte. De fapt, în pofida fragmentării sale, e un text unitar, o nuvelă amplă ori, mai bine zis, un mic roman. Scriitura probează, prin tematică și viziune, o raliere la un patrimoniu tradițional, săvârșită însă pe coordonatele extremei modernități. *Vremelnicie pierdută* e o literatură lucrată „bine, la gherghef”, cum observă Eugen Simion. Oralitatea este un atribut definitoriu și e obținută printr-o meșteșugită transfigurare lingvistică, întemeiată pe o atentă „ascultare a vocilor”. Sub aparențele colocvialității și ale capriciului asociativ, se desfășoară o compoziție bine arhitecturată, prin îmbinarea unor cicluri ori filoane narrative, dintre care cel mai frecvent ilustrat se află sub un singur titlu – *Amintiri prefăcute*. Plin de seva concretului, *Vremelnicie pierdută* e totuși un text antirealist, în care primează nu observația (excellentă, de altfel), ci travaliul scriitoricesc, procedeele puse în lucrare în această carte cu naratori multipli, cu glisări ale cronotopului, cu sumedenie de sertare narrative, de retușuri ori variante ale realității ficționale, cu adevărate cascade de citări, incluse unele în altele, prezente în discursul unor naratori de la un moment dat incerti, alcătuiind un fel de „gură a satului”. Prozatorul schimbă unghiul și codul pe neașteptate, operează întoarceri și rupturi în logica receptării narațiunii, inclusiv în logica fabulosului. Are loc, între altele, și un fel de telescopare a timpului prin povestire. Apar referiri ori racordări la ultimii șazeci-șaptezeci de ani: e vorba, undeva, de legionari, apoi de vremea în care existau „domnu’ Prim de la județ” și „președintele de CAP”, dar e vorba și de anii de după 1989. Scriitorul nu face însă operă de cronicar, nici de sociolog ori de etnograf. Iar timpul istorisit e mai degrabă unul circular, sugestie a eternei întoarceri. Oricum, importantă e „istoria mică”, privind familia, comunitatea, sinele, faptele de viață așa-zis neînsemnate și comune, cărora le este descoperit și restituit caracterul esențial. Există în această carte semnale de intertextualitate, de referiri la mitologia românească (un exemplu, între altele, e oferit de scenariul mioritic al uciderii lui Daie Gulu, cel nemuritor, de către doi mocani). Un repertoriu de ingrediente din basme, balade, povestiri fantastice folclorice și istorisiri de demonologie populară e mobilizat în capitolul *Un orb*, unde e prezentată povestea misteriosului personaj Sfânta de pe Vale: oaia năzdrăvană, viziunea paradisiacă a „gurii de rai”, șerpilor și smârcul malefic, câinele iadului, fata frumoasă și iubeață ca

metamorfoză vicleană a Tălpii-Iadului ș.a. Toate sunt recuperate în ordinea „realistă” prin invocarea stării bahice a personajului care le-a perceput, recuperare contrazisă însă, în alte pasaje, astfel încât textul rămâne ambiguu. În narațiune este vorba de o lume a satului pestriță și alterată. E, în parte, lumea fiului lui Bălosu din *Moromeții* de Marin Preda ori cea a personajelor din proza lui Ion Iovescu, în care tinerii se îmbracă orășenește, scriu scrisorele de amor, petrec „boierește” etc., o lume afectată de vicisitudinile istoriei. Se rețin numeroase secvențe narrative, cum ar fi transformarea sătenilor în îngeri înaripați, episodul venirii Raiului pe Pământ, într-o versiune apropiată de cea a lui Ivan Turbincă, catastrofa în care pierie satul întreg la o revărsare a Dunării, ca o variantă acvatică a Sodomei și Gomorei, și încă altele, dintre care tema „Strămoașei”, cumva izolată, în răspăr, livrată contrapunctic, sub formă de mici pasaje culese cu alte caractere decât restul cărții. Se poate spune că arhitectura e mântuirea, nu cea strict religioasă, ci literară, prin povestire. Astfel, pasajul așteptării unei mari inspecții școlare, așteptare anxioasă, febrilă, generatoare de isterie colectivă, și în cele din urmă zadarnică, episod înrudit poate cu nuvela lui Gh. Brăescu *Vine doamna și domnul ghegeneral*, dar trasat în tonuri mult mai tari, grotesci, măreziene parcă, poate fi citit și ca o parabolă a așteptării Zilei de Apoi. Dar tema escatologică și soteriologică e, în chipul cel mai vădit, invocată aici prin recursul mai mult decât aluziv – la fel ca în romanele lui Petru Cimpoșu, Dan Stanca, Liviu Ioan Stoiciu – la mitul cristic. Există un personaj potențial mesianic, un pandant sau o nouă întrupare a Mântuitorului. El moare, dar învie în final (după o îndelungată letargie care amintește de crisalida din *Orbitor*, romanul lui Mircea Cărtărescu) și, după un periplu comparabil cu cel al Sey Mondy, protagonistul din *Saludos* al lui Alexandru Ecovoiu, „visează”, de fapt enunță, formulează, re-creează – povestind – Lumea. Se află în *Vremelnicie pierdută* o întoarcere a buclei asupra ei înseși, o autoprezentare a narațiunii, cu valențe în cele din urmă ontologice. Existent și viu ar fi doar ceea ce a fost povestit. Iar personajul mesianic, copilul nefericit, mort și înviat, e un povestitor, e povestitorul. El e desigur și „ultimul om” (asemenea „ultimului” Aureliano din *Un veac de singurătate* al lui Márquez), dar e și creatorul lumii prin povestire (ca Mircișor al lui Cărtărescu, din *Orbitor*). Se cuvine observat și că **P.** e, într-o oarecare măsură, un prozator neooniric de factură personală, care operează cu material așa-zis rural. În fond, apelul la visare, combinat cu solipsismul postmodern, constituie, chiar și în chip explicit, motorul literaturii pe care o practică. Realitatea pare inițial evanescentă, inconsistentă, opacă, ternă, inertă, muribundă. Apariția unui bătrân „poveștaş” (Moș Mitu, înconjurat de umbre ușoare, siluete omenești diafane care zburătăcesc în jurul lui) trezește totul la o viață adevărată. Când bătrânul începe să vorbească, se face soare, universul devine consistent, viu, e creat prin povestirea-visare. În altă parte un personaj exclamă: „Bă, dacă nu v-aș visa eu, pe voi și cu satu acesta cu sfinți, nici măcar n-ați

fi, prăpădiților!". Prin remarcabilul său debut, **P.**, prozator puțin prolific, se anunță a fi din stirpea lui Ștefan Bănuțescu.

SCRIERI: *Vremelnicie pierdută*, București, 2001.

Repere bibliografice: Valeriu Cristea, *În așteptarea unui debut*, L, 1996, 34; Răzvan Voncu, *Secvențe literare contemporane*, II, București, 2001, 77-78; Daniel Cristea-Enache, *Sticla vrăjită*, ALA, 2002, 608; Eugen Simion, *Debutul unui prozator*, „Cotidianul”, 2002, 170; Nicolae Bărna, *Veșnicie regăsită*, VR, 2002, 10-11. N.Br.

POPESCU, Constantin (15.XII.1973, București), prozator. Provine dintr-o familie de intelectuali. A absolvit la București Liceul „I. L. Caragiale” (1992) și Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, secția spaniolă-engleză (1998). Funcționează ca profesor de limbile spaniolă și engleză la liceele „I. L. Caragiale” și „Cervantes” din capitală, fiind ulterior traducător și asistent de producție și regie în cadrul firmei Filmer. Colaborează, începând din 2002, la „România literară”, care îi va acorda și Premiul pentru debut la apariția romanului *Mesteci și respiri mai ușor* (2002), carte ce obține, de asemenea, un premiu oferit de revista „Moftul român” și o distincție din partea revistei „Cuvântul”.

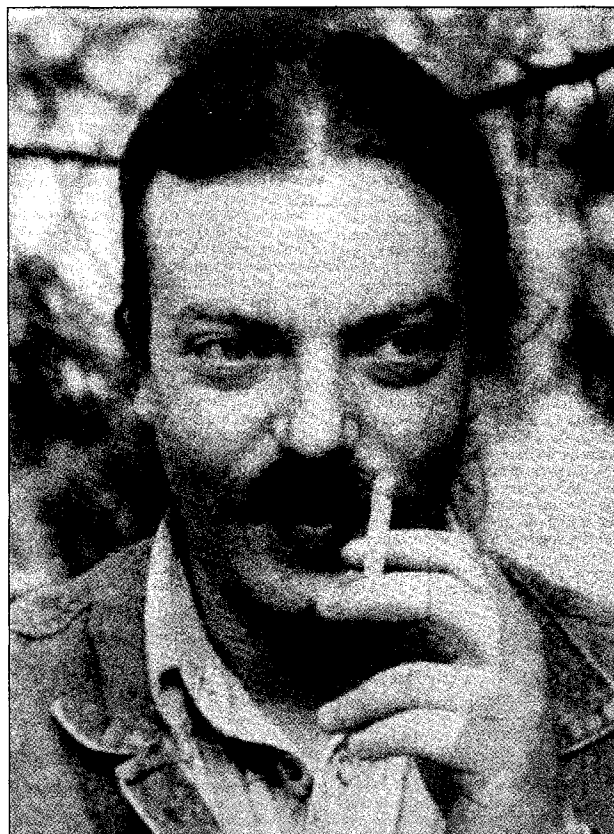
Făcând parte dintr-un val de tineri furioși ai „noii generații”, **P.** pare că adună la un loc, în textul său, scriitorii dintre cei mai diferiți, români și străini. Scrisul lui este ilustrativ pentru o generație care trăiește în epoca industriei divertismentului, într-o lume de consumați și consumatori. Predilecția romancierului pentru muzică este simptomatică și ea pentru „noul val”, care retrăiește într-un fel de prelungire ironico-nostalgică mișcarea *flower-power* a generației hippie. Personajele inadaptate ale lui **P.** par totodată vechii „cireșari” ai lui Constantin Chiriță, pe care evenimentele din 1989 i-au prins nepregătiți. Tinerii fac brusc trecerea de la comunism la occidentalizare forțată, de tip *second hand*, la fel de brutală ca și pierderea inocenței lor, ajungând la plictis și catastrofism, devenind maturi într-un prezent patetic, disperat, dar și bășcălios. De altfel, evadarea se va face prin carnal, prin sex, limbajul găștilor de cartier înlocuind dialogurile de până la 1989 din romanele cu și despre tineri. O altă apropiere a „douămiiștilor” este față de film, care se face simțită în secvențele de *flash-back* și ralanti prezente în acest puzzle al oralității. Roman al prieteniei, *Mesteci și respiri mai ușor* este și o carte poetică. Chiar dacă stă sub semnul anarhistului Baudelaire și se deschide prin mult uzitatul și uzatul „deci”, se încheie cu „atât” al lui Nichita Stănescu. Interminabile dialoguri, desacralizări, Mitici postmoderni, umor: fostul Mic Paris stă acum sub semnul publicității TV sau al panourilor ce invadează străzile, dar și al patimei internetului, site-urilor, barului-totem și mai ales al referințelor culturale sau profane de tot felul. Tinerii lui **P.** nu mai știu să se bucure, „săraci”, „neînțeleși”, ei devin din frumoși crai și din nebuni ai marilor orașe niște băiețași „șmecheri” de la colțul străzii. Romanul este o fabulă a „politichiei”, cu secvențe precum *mineriada* din 1991,

relatarea meciului de fotbal România - Suedia, atmosfera din tractirul peștiș al lui Ciaplin etc.

SCRIERI: *Mesteci și respiri mai ușor*, pref. Bogdan Ghiu, București, 2002.

Repere bibliografice: Andrei Milca, *Constantin Popescu și catastrofismul de Dâmbovița*, CC, 2003, 1-2; Iulia Popovici, *Tușele groase ale unei literaturi subțiri*, „22”, 2003, 706; Marius Chivu, *Proză cu ph-ul scăzut*, RL, 2003, 48. A.MI.

POPESCU, Cristian (1.VI.1959, București - 21.II.1995, București), poet. Este fiul Corinei și al lui Vasile Popescu, colonel. A absolvit Liceul „Sf. Sava” (1979) și Facultatea de Litere a Universității din București (1990). Înainte de 1989 are diverse ocupații, între care aceea de paznic de noapte la Observatorul Astronomic. Din 1990 este redactor la „Luceafărul” și redactor-șef adjunct al suplimentului acestei reviste, „Nouăzeci”. În 1994 este angajat ca redactor la secția culturală a cotidianului „Adevărul”; deține în „Adevărul literar și artistic” rubricile „Caiet de citire și de caligrafie. Fragmente de jurnal” și „Biblioteca rulantă”. Debutul editorial se produce în 1988, când îi apare volumul *Cuvânt înainte*. Este vorba de fapt de un semidebut - din două motive. Cu un an înainte, în 1987, publicase, în colecția „Cartea cea mai mică” susținută de revista „Convingeri comuniste”, broșura *Familia Popescu*. Apoi, *Cuvânt înainte* suportă din partea cenzurii modificări masive -

ceea ce îl va determina pe **P.** să desemneze volumul *Arta Popescu* (1994) drept adevăratul său debut.

P. este considerat liderul așa-numitei generații '90, formată în bună parte în cadrul cenaclului Universității, înființat și condus de Mircea Martin. Deductibilă, în principal, din *Arta Popescu*, lirica lui este decisivă pentru descrierea poeziei care începe să fie scrisă în anii '80. O serie de trăsături pot fi observate aici: poezie a cotidianului sau a textului, înclinația către introducerea elementelor ținând de oralitatea șablonardă, intertextualitate marcată; totuși, deschiderea produsă de **P.** este, probabil, singulară. Poetica minimalistă își găsește o ilustrare remarcabilă la el. Decorul e minim: cadrul fizic se limitează la un tramvai, la o poză de familie, la o mahala etc. Elementele acestei fâșii de existent (văzute „obiectual” și „evenimential”) sunt obiectul unei prelucrări suficient de libere pentru a putea fi considerate „naturale”; realismul nu e parazitat de convenționalisme, adică de constrângeri ținând de formal (dispare marcarea grafică – prin versificare – a genului), de tematic (nu apar în structura textelor elemente prefabricate, din al căror puzzle să fie reconstituită silogistic metafizica textelor) și de stilistic (stilul înalt „poetic” este cel mult obiectul unei operații de ironizare prin înglobarea sa în structuri kitsch care funcționează antifrastric; în cazul stilurilor folosite – oral, infantil, naiv –, acestea se desfășoară sub mâna moale, nestidentă a autorului, care își asumă una sau alta dintre vocile narative). Convenția acestui „realism” este laxă, în sensul deplasării accentului dinspre artificial către o intonare „naturală”. La aceasta contribuie și diversitatea suporturilor pe care autorul le acoperă cu semnele poetice. Poemele se însinuează în culele celor mai tranzitive tipuri de mesaje: anunțuri pentru ziare, necroloage, texte din *Cartea recordurilor*, mica publicitate, scenariile etc. Titlul *Arta Popescu* este cât se poate de semnificativ. Dincolo de posibila filiație ironică – trimiterea la numele sopranei Arta Florescu –, explicitată de altfel în câteva rânduri, sintagma formulează o heterotopie, o juxtapunere imposibilă: pe de o parte Arta, cu majusculă, cu toate rafturile ei de convenții și de ierarhii; de cealaltă parte, Popescu, un nume dintre cele mai banale, care prin frecvență se golește de atributul desemnării unei individualități – numele unei ființe stas, anonime, un șablon. Titlul trimite în fond la accepțiunea primară a artei: aceea de meserie sau chiar, într-un mod mai accentuat-metafizic, de meserie de a trăi. În acest sens poate fi citată o afirmație a lui **P.** din 1991: „Împotriva categoriei esteticului. Mai bine spus o încercare de altoire, de dovedire a ne-diferențierii între estetic, pe de-o parte, și celelalte domenii, pe de alta, o re-împropătare a unora prin celelalte. [...] *Visez o școală în care elevii ar învăța arta ca pe o modalitate de a trăi*”. Esteticul pare să devină o funcție directă a practicii exersate în planul propriu-zis ontologic. Ficțiunea este supusă unei continue goliri de sângele specific, de altă culoare decât a realului; procedeele acestei desangvinizări pot fi caracterizate în mare ca inducere a unei iluzii mimetice complete a textelor (identificarea autorului empiric cu autorul abstract, sinonimizarea biograficului ca obiect al ficțiunii cu ficțiunea ca „reflectare” a biograficului, asimilarea funcției estetice cu funcția unui *modus vivendi* etc.). Fundalul referențial care

asigură ființele, obiectele, evenimentele ce vor fi coagulate, etalate, combinate, relatate, dezvoltate este tras în principal din două direcții. Prima este aceea a ficțiunii autobiograficului și cuprinde inventarul de obsesii, moartea, în primul rând: „Moartea n-a fost pentru Cristian Popescu o abstracție, o amânare, o exterioritate radicală; dimpotrivă, o proximitate concretă, o componentă a vieții, o iminentă continuă” (Mircea Martin). O parte a literaturii autorului vine din spațiul memoriei, ce ia nu o dată forme fantastice: fantasticul e dat de perspectiva temporală ce acoperă și resemantizează golușele distanței dintre eveniment și rememorarea lui, alături de nebulozitatea cotidianului perceput nevrotic. A doua direcție, cea livrescă, este valorificată prin intertextualitate, în special *Arta Popescu* fiind, în bună măsură, un ecou cultural intertextual. Sursele care alimentează acest mecanism sunt texte șablonizate, frânturi de texte, citate ultracunoscute, autori cu o circulație aproape generală. Principalii autori-sursă sunt Mihai Eminescu și I. L. Caragiale. *Caiet de citire și de caligrafie* (2003), volum postum, șantier al unui proiect care ar fi urmat să încorporeze două volume de câte 333 de fragmente, recuperează și remontează o parte a publicisticii risipite în revistele „Adevărul literar și artistic” și „Lucefărul”. Culegerea este tot un jurnal, în măsura în care toată literatura lui **P.** nu e altceva: „un jurnal cotidian și liturgic, în același timp sacru și profan, banal și esențial pe aceeași pagină” (C. Stănescu). Fiind o culegere unitară în sensul că spiritul autorului poate fi întâlnit în fiecare pagină, *Caiet de citire și de caligrafie* are, altfel, o alcătuire destul de eterogenă: poeme, fragmente de jurnal propriu-zis, ciorne, reflecții despre artă, eseuri religioase, amintiri, schițe după realitate, fișe de lectură etc. Se completează în nuanțe și detalii ceea ce fusese mobilat în scrierile anterioare: piesele de mobilier nu proliferază, inventarul de obsesii rămânând același. Una din modalitățile caracteristice – regresia la o perspectivă infantilă în sesizarea realului – se păstrează și aici: starea de convenționalitate previzibilă în care funcționează adultul, matricea de locuri comune în care el se mișcă nu sunt asimilate ori, dacă sunt, fenomenul se produce ca distorsiune, ca răstălmăcire, ca deviere. Literatura lui **P.** vine dintr-o conștiință autoprogramată să coboare în acea stare ingenuă a limbajului în care logica se frânge și se reformulează după legi străine ei – legi familiare însă poeziei. În ceea ce privește sursele, o referință elocventă și rezonabilă pare a fi Marin Sorescu, prin ciclul *La liliaci*. Aceeași dependență a vocabularului poetic de un nivel „umil” al limbajului, aparent nepoetic, același tip de valorificare a structurilor / șabloanelor limbii vorbite, cu toate detaliile și curiozitățile ei. **P.** a adaptat pentru scena Teatrului Odeon din București ... *au pus cătușele florilor* de Fernando Arrabal și *La țigănci* de Mircea Eliade.

Se pot spune în câteva fraze despre această poezie decât că impresionează prin decizia cu care pune în joc, în jocul ei, existența. Cu inflexiuni din Bacovia și din Urmuz (acestea sunt umbrele tutelare, dar deloc tiranice), Cristian Popescu se arată gata să-și joace nu numai prezentul, dar și trecutul, nu numai biografia, ci și genealogia, să se despartă, adică să demitizeze figura mamei,

amintirea tatălui etc., cu o detașare de-a dreptul terifiantă pe alocuri. Dedramatizarea existenței, baștelizarea solemnității, a tragicului chiar, ating în scurte texte culmi încă necercetate până acum de poezii români. Dar toată această litație a marilor sentimente nu sfârșește în distanțare ironică și sarcasm, ci într-o reasumare. De aceea efectele comice, strălucite altfel, sunt pasagere. Tragicul existenței este reasumat împreună cu comicul ei inerent. [...] Disocierea ironică, spectaculoasă, sfârșește într-o îmbrățișare sentimentală.

MIRCEA MARTIN

SCRIERI: *Familia Popescu*, București, 1987; *Cuvânt înainte*, București, 1988; *Arta Popescu*, București, 1994; *Caiet de citire și de caligrafie*, îngr. și postfață Nicolae Ţone, București, 2003.

Repere bibliografice: Marin Mincu, *Doi poeți postmoderniști*, RL, 1988, 15; Nicolae Manolescu, *Un tramvai numit dorință*, RL, 1988, 41; Radu Enescu, „Cuvânt înainte”, F, 1989, 2; Traian T. Coșovei, „Familia Popescu”, CNT, 1990, 33; Cristea, A scrie, 241–243; Negoieșcu, *Scriptori contemporani*, 350–353; Munteanu, *Jurnal*, V, 185–188; C. Stănescu, „Ciorna aia din palmele ălor morți”, ALA, 1994, 212; Radu Sergiu Ruba, *Destinul cu perechea sa de palme*, „22”, 1995, 11; Ruxandra Cesereanu, *Poemul hibrid*, ST, 1995, 3; Ovidiu Verdeș, *Une Parabole postmoderniste: Bacovia relu par Cristian Popescu*, „Euresis”, 1995, 1–2; Carmen Matei Mușat, *Asediul ficțiunii*, LCF, 1995, 33; *Care e locul lui Cristian Popescu în poezia postbelică?* (anchetă de Dan Silviu Boerescu), LCF, 1996, 7; Ion Bogdan Lefter, *Un poet fără noroc*, RL, 1996, 10; Cristian Tudor Popescu, *Timp mort*, Iași, 1998, 125–128, 152–154; Mircea Martin, *Cristi Popescu sau Despre moarte ca „operă personală”*, MS, 1999, 1–4 (număr special); Grigurcu, *Poezie*, II, 297–299; Manolescu, *Lista*, I, 416–419; Popa, *Ist. lit.*, II, 658–660; Horea Poenar, *Cristian Popescu*, Brașov, 2001; Iulian Boldea, *Provocarea memoriei*, CL, 2002, 7; Mihai Iovănel, *Cristian Popescu – autor și personaj*, ALA, 2003, 675. M.I.

POPESCU, Cristian Tudor (1.X.1956, București), prozator și gazetar. Este fiul Victoriei și al lui Tudor Popescu, ofițer. Urmează la București Liceul „Mihai Viteazul” și Facultatea de Automatizări și Calculatoare din cadrul Institutului Politehnic, absolvită în 1981. Ulterior lucrează ca analist programator. După 1989, în calitate de redactor-șef al cotidianului „Adevărul”, devine unul dintre cei mai importanți gazetari din România. Este, de asemenea, redactor-șef al săptămânalului „Adevărul literar și artistic”. Debutează în 1984 la revista „Echinoc”, cu povestirea SF *Grădina de cenușă*. Primul volum, culegerea de „ficțiuni speculative” *Planetarium*, îl publică în 1987.

Prozele SF cuprinse în *Planetarium* sunt scrise de P. în contextul anilor '80 ai secolului al XX-lea, perioada „noului val”, a almanahului „Anticipația”, a fervorii cenaclurilor de gen și a fanzinelor. Un număr de tineri, majoritatea de formație pozitivistă, abordează literatura SF de pe alte poziții decât o făcuseră cei din generațiile anterioare, tributare în mare măsură unei viziuni idilice, ideologizante sau în cel mai bun caz lirice. „Noul val” al deceniului al nouălea aduce în peisaj o mentalitate anglo-saxonă, o viziune mai pragmatică, unde accentul cade atât pe text, cât și pe SF. Textul capătă stil, iar SF-ul rigoare și vocabular. O postfață-manifest avansează următoarea diferență specifică a „ficțiunilor speculative”

(sintagmă pe care autorul o preferă aceleia de literatură științifico-fantastică) față de literatura *mainstream*: „literatura generală pune în evidență idei despre lume, SF-ul construiește lumi pentru idei.” Consecvent acestui program, P. construiește povestirile în jurul unui model cerebral, de o logică riguroasă, care nu exclude însă manevrele emoționalului. Semnificativ pentru descrierea modelului este performanța sa intelectuală, forța de a percuta o finalitate ideatică prin specularea, culminând cu o finalizare șoc, a unor premise conținând date prezente, trecute ori viitoare, reale sau imaginare, posibile sau improbabile. Cele două secțiuni ale cărții prezintă câteva diferențe relative la regula de compoziție. Scrierile din prima parte – *Cassargoz și alte povestiri* – presupun o realitate nu mult diferită de cea curentă. Lumea ficțională se naște prin distorsionarea rezonabilă a unui chip care își păstrează familiaritatea, chiar dacă măruntaiele îi sunt roase pe dinăuntru de un vierme ipotetic – ronțăit care declanșează declivul speculativ. În cea de-a doua secțiune – *Planetarium* – exercițiul imaginativ este total. Prozatorul inventează o serie de ontologii alternative construite pe aer, obținând aproape complet circuitele semantice care fac recunoscutibilă, coerentă și confortabilă realitatea curentă. Totuși, fie că extrapolează date ale unei realități (cvasi)familiare, fie că proiectează arhitecturi cu totul străni, textele au ca referință constantă și ireductibilă umanul, aproximat din perspectiva unui model puternic vascularizat etic. Este de remarcat performanța în registrul stilistic, tonul „flegmatic, sceptic, agresiv-blazat” (Cornel Robu), fraza ce „are nerv, tăietură ironică, brutalitate, sarcasm, dar și capricii lirice, flexiuni miloase, neașteptate erupții de energie sentimentală” (Mircea Opriță). *Vremea Mânzului Sec* (1991), roman scris înainte de 1989, marchează trecerea lui P. la literatura non-SF. Semnând o prezentare pe coperta a patra, Ov. S. Crohmălniceanu vorbește de „o resuscitare originală a romanului picaresc”; rătăcirile personajelor în crepusculul lipsei de orizont ar justifica o astfel de etichetă. Cartea surprinde, într-un melanj ironic-melancolic, mecanica blazată care ritmează existența în anii '80. Nimic nu pare să se întâmple, în afara unor nonîntâmplări (rutina unei slujbe inutile), a unor amoruri apatice sau a unor nesfârșite discuții. Majoritatea cărților de după 1989 – *Copiii fiarei* (1997), *Timp mort* (1998), *România abțibild* (2000), *Un cadavru umplut cu ziare* (2001), *Nobelul românesc* (2002) –, subintitulate „scrieri”, asumându-și așadar calitatea de literatură, strâng texte publicate inițial în „Adevărul” și în „Adevărul literar și artistic”. Eterogene – atribut al cărui corelativ este coerența excelenței stilistice, indiferent de regimul violent-vitriolant, rece sau cald-patetic –, cuprinzând editoriale, analize politice sau sportive, cronici și eseuri literare, reportaje, un scenariu cinematografic (*Timp mort*, ucronie proiectată asupra evenimentelor din 1989), pamflete sau ficțiuni propriu-zise, aceste culegeri de texte „circumstanțiale” sunt în fond rezultatul unei acțiuni de scriere la două mâini, prozatorul adaptându-și vocea și instrumentele la cele ale gazetarului. Va avansa, de altfel, în nume propriu, sintagma „literatură a zilei”: „crisparea existențială din România împinge literatura pe

teritoriul gazetăriei, la limita *reflectării instant*. [...] Scriitorul trebuie să-și asume o condiție asemănătoare actorului de teatru, a cărui artă vie durează o seară, ceea ce nu-i interzice nicidecum valoarea și frumusețea. Să scrie nu cu gândul că va fi citit peste o sută de ani, ci cu dorința de a fi în mîntea și inima oamenilor *pentru o zi*." **P.** a publicat și o antologie SF, *Imperiul oglinzilor strămbe* (1993), însoțită de o amplă prefață teoretică (SF ca *paraliteratură*). Pe lângă seria de autori anglo-saxoni selectați, volumul conține texte de Ov. S. Crohmălniceanu, Camil Baciuc, Vladimir Colin, Sergiu Fărcășan și I. D. Sârbu.

SCRIERI: *Planetarium*, pref. Voicu Bugariu, București, 1987; *Vremea Mânzului Sec*, București, 1991; *Copiii fiarei*, București, 1997; *Timp mort*, Iași, 1998; *Omohom*, pref. Lucian Boia, Iași, 2000; *România abțibild*, Iași, 2000; *Un cadavru umplut cu ziare*, Iași, 2001; *Nobelul românesc*, Iași, 2002.

Antologii: *Imperiul oglinzilor strămbe*, pref. edit., București, 1993.

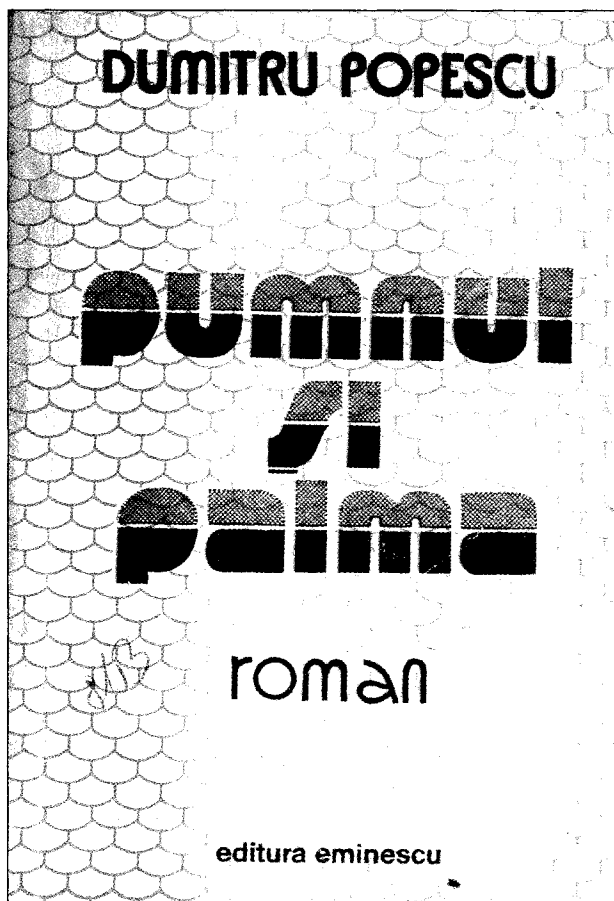
Traduceri: Norman Spinrad, *Bug Jack Barron!*, București, 1993 (în colaborare cu Mihai-Dan Pavelescu); Stanislaw Lem, *Edificiul nebuniei absolute*, pref. trad., București, 1995, *Întoarcerea din stele*, pref. trad., București, 1997 (în colaborare cu Mihai-Dan Pavelescu).

Repere bibliografice: Dan Stanca, *Șansa și neșansa*, RL, 1991, 46; Cornel Robu, *Cristian Tudor Popescu, în Timpul este umbra noastră*, Cluj-Napoca, 1991, 394-397; Z. Ornea, *O antologie SF*, RL, 1993, 15; Claudiu Groza, *Cu ochii bine deschiși*, APF, 1997, 7-8; Dorin Tudoran, *Kakistocrația*, Chișinău, 1998, 551-554; Cristina Tamaș, *"Vremea Mânzului Sec"*, TMS, 1999, 3; Ion Simuț, *Un prozator persecutat de un gazetar*, F, 1999, 4; Simion, *Fragmente*, IV, 259-264; Alex. Ștefănescu, *Un Cristian Tudor Popescu mai puțin cunoscut*, RL, 2000, 16; Mircea Morariu, *Jurnalismul polemic*, F, 2000, 6; Luminița Marcu, *Scriitorul degheizat în jurnalist*, RL, 2001, 23; Radu Pavel Gheo, *Despre Science Fiction*, Satu Mare, 2001, 154-158; Cristea-Enache, *Concert*, 238-245; Oprea, *Anticipația*, 298-300. M.I.

POPESCU, Dumitru (18.IV.1928, Turnu Măgurele), prozator, poet și eseist. Este fiul Elenei Aurica Popescu, mic meserias. Urmează școala primară, gimnaziul și Liceul Comercial în orașul natal, înscriindu-se apoi la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din București, pe care o va absolvi ca licențiat în științe economice în 1951. Este, de asemenea, absolvent al Școlii Superioare de Partid „A.A. Jdanov” din Leningrad (1956). Activează în presă ca redactor, apoi secretar general adjunct la „Contemporanul” (1950-1955), redactor-șef la „Scânteia tineretului” (1956-1960), este director general la Agerpres (1960-1962), vicepreședinte al Comitetului de Cultură și Artă de pe lângă Consiliul de Miniștri (1962-1964). Revenit în presă, conduce, între 1965 și 1968, ziarul „Scânteia”, pentru a prelua, după aceea, Direcția Culturii și Presei din Comitetul Central al PCR (1969-1971). Președinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste între 1971 și 1976, va fi membru al Comitetului Politic Executiv și secretar al Comitetul Central al PCR cu probleme de presă (1976-1981) și președinte al Consiliului Național al Radioteleviziunii Române (1969-1971, 1976-1981). Din 1981 până în 1989 funcționează ca rector al Academiei de Studii Social-Politice „Ștefan Gheorghiu”. Ideolog oficial al regimului ceaușist, poreclit și Popescu-Dumnezeu, **P.** a instituit un control dur în cultură,

vizând obediența față de comandamentele politice ale momentului. Debutează în 1949 la „Teleormanul liber”, iar prima carte, *Impresii de călător*, îi apare în 1962.

Impresii de călător, ca și *Drumuri europene* (1965) revelează un scriitor cu deosebită aplecare spre eseu. Voiajând prin țări europene (Franța, Marea Britanie, Italia, Grecia), afro-asiatice (Egipt, Irak), ajuns și dincolo de Oceanul Atlantic (Cuba), **P.** surprinde aspecte pe cât de variate, pe atât de caracteristice ale naturii, climatelor sociale și formelor de civilizație descoperite, nu fără a opera succinte incizii istorice și a semnala (ca în descrierea luminozității stranii din Grota Azzurra) fapte explicabile doar prin „fenomene miraculoase”, petrecute pe când „planeta noastră era un unic soare”. Vocația poetică înverderată intermitent în notele de drum se manifestă în mai multe culegeri de poeme: *Pentru cel ales* (1968), *Un om în agora* (1972), *Gustul sâmburelui* (1974), *Raza de cobalt* (1979), *Insomnia dragonului* (1989), *Ieslea Minotaurului* (1993). De regulă libere și nerimate, versurile comunică vibrații ale unei conștiințe active, angajată în construcția unei așa-zise „lumi noi”, nota lirică individualizantă fiind un patos al afirmării edificante, al situării declarative în conformitate cu exigențele rațiunii, îmbinate însă cu cerințe conjuncturale. Aceasta ar implica scrutarea lucidă a realității, disocierea autenticului de fals, intoleranța față de

impostură, fie ea și „socialistă”, orizontul rămânând același: societatea pe care activistul o visează. Orice sofistică dispăre însă în prezența versului encomiastic din volumul cu titlul *Pentru cel ales*. De cu totul alt gen sunt poemele din ciclul *Versurile liedurilor dedicate Magdalenei și ale proiectelor de arii pentru „Văpăi vespérale”,* anexat romanului *Cenușa din ornîc* (1988): reverii, fantezii, divagații grațios meditative, cu figurație de basm, geografie exotică, mitologie greacă și biblică ori cu gingășii caligrafiate atent. Fatalmente date, eseurile din *Biletul la control!* (1968), *Ieșirea din labirint* (1973), mai târziu și cele din *Eclipsă în Cetatea Soarelui* (1996) abordează probleme contemporane cu optica unui militant (apoi fost militant) politic, însă cu o gesticulație care afectează libertate de spirit, largime de vederi, intelectualitate, moralism clasic. În proza narativă P. debutează, imprezibil, cu o construcție amplă – trilogia românească *Pumnul și palma* (1980–1982). Trecerea era totuși doar în aparență nepregătită, întrucât nu eposul definește natura scrierii, ci eferescența publicistică, ideologică. Osatura epică structurează cadrul unor dezbateri de idei, al unor confruntări de natură etico-socială. Prin rememorarea prilejuită de moartea unui înalt funcționar de partid, a raporturilor acestuia, timp de aproximativ două decenii, cu un alt activist, un timp colaboratorul său cel mai apropiat, discursul românesc devine o dezbateră pe tema exercitării puterii, „exemplificarea” fiind orientată tezist. Confruntări de opinii tensionate, care vor să pună în lumină două moduri de a concepe puterea și, implicit, două atitudini ideologice, reflectând, la scară redusă și cu un tezism deformant, o tensiune existentă la vârful piramidei. Potrivit unei mențiuni a scriitorului, din *Am fost și cioplitor de himere* (1994), personajele nu ar fi două persoane istorice deosebite, ci unul singur, dictatorul contraccarat de propria lui virtualitate, de „umbra” lui posibilă. Cele două atitudini exprimă ideologia comunismului autoritar, brutal, opresiv, stalinist și ideologia comunismului „cu față umană”. În optica auctorială, adecvată țelurilor propagandistice ale scrierii, ideală ar fi a doua atitudine, idee înscrisă conjunctural în panoplia de idei a comunistului de tip nou. Următorul roman, *Muzeul de ceară* (1984), construit sub forma unui monolog adnotat de un scriitor, relevă tot impasul unui „revoluționar de meserie”, un director de centrală industrială, dezumanizat prin identificare cu funcția exercitată, nu sub impulsul unui fanatism fie și pseudorevoluționar, ci al arivismului, stimulat de soție. Cu următoarele două romane, *Vitralii incolore* (1985) și *Cenușa din ornîc*, proza lui P. încercuiește alt domeniu, acela al existenței individuale, nu fără configurarea cadrului social și istoric. Liantul primului roman e drama unui chirurg oftalmolog, înfățișat în ambianța profesională, în alternanță cu alta, în care se definește virtuala sa pereche ideală, o balerină. Sfășierile interioare pe care și le provoacă reciproc îndrăgostiții sunt prilej pentru o analiză excesivă, explicabilă prin predispoziția autorului de a despica oricând firul în patru. Dintre romanele de după 1989, două au caracter „eseistic”, iar unul conține cronică unor familii, cu intruzii discrete de poezie. Scris la persoana întâi, *Focul de paie* (1999) e un fel de jurnal intermitent,

nedatat, minuțios, atribuit unui fost demnitar. Fost ministru secretar de stat, acum pensionar, acesta se întâlnește, în diferite locuri, cu amici, foști colegi, cunoscuți. De fiecare dată participă la un mod de viață nou: între ei se înfiripă conversații, se încing discuții. Subiectele sunt de toate felurile, dar ponderea o dețin cele politice. Unii interlocutori fuseseră, după 1989, în închisoare (ca și autorul însuși), dar nici unul nu dezvăluie ceva din această experiență, și, în genere, nu abordează chestiuni de actualitate concrete. Toți emit, în schimb, reflecții asupra situației de după prăbușirea comunismului. În aserțiunile lor critica se îmbină cu autocritica. „Ăstia”, guvernării de azi, „sunt iresponsabili sau hoți”, pe când ei, foștii, erau numai orbi. Reflecția-pivot a textului aparține unui fost ministru și vicepreședinte al guvernului: socialismul a fost, în România, un „foc de paie”, nu avea cum să nu eșueze în competiția cu orânduirea opusă. Iar disertația continuă în termenii previzibili ai noii ideologii, la fel de persuasiv ca și în demonstrația anterioară, direcționată invers. Mai narativ, mai plin de substanță epică, *Omul zăpezilor* (2003) dezvăluie alte modalități de adaptare la climatul social de după 1989 a unora dintre cei bine situați politic și/sau economic în societatea socialistă. Cheagul romanului *Pasajul* (2002) e biografia unui ins de origine socială modestă care, prin propriile puteri, ajunge departe. Parcurgerea etapelor din viața protagonistului prilejuiește și reconstituirea altor vieți, și, implicit, traversarea întregului secol trecut, începând de pe la finele celui de-al treilea deceniu. Compus din tranșe de viață obișnuită, romanul iese spre final din formula realistă prin obișnuitele inserții eseistice ale autorului. În discuții se emit păreri și constatări de natură politică, dar și reflecții cu iz filosofic. Componenta mai interesantă a scrierilor lui P. este, în cele din urmă, memorialistica. Cu o detașare ce se vrea deplină, cu asumarea francă a subiectivității, fostul înalt demnitar rememorează în *Timpul lepros* (1992), *Am fost și cioplitor de himere* și în *Elefanții de porțelan* (1997) fapte, evenimente, resuscită situații în care fusese implicat, portretizează personalități istorice de prim rang, românești și străine, construind astfel un foarte subiectiv tablou de epocă, în care persistă intenția de a surprinde în comportamente riguros circumstanțiate relativa esență umană.

SCRIERI: *Impresii de călător*, București, 1962; *Drumuri europene*, București, 1965; *Biletul la control!*, București, 1968; *Pentru cel ales*, București, 1968; *Un om în agora*, București, 1972; *Ieșirea din labirint*, București, 1973; *Gustul sâmburelui*, București, 1974; *Raza de cobalt*, București, 1979; *Pumnul și palma*, vol. I: *O dimineață înșelătoare*, București, 1980, vol. II: *Ochiul cioplului*, București, 1981, vol. III: *Marșul caritidelor*, București, 1982; *Muzeul de ceară*, București, 1984; *Vitralii incolore*, București, 1985; *Cenușa din ornîc*, București, 1988; *Insomnia dragonului*, București, 1989; *Timpul lepros*, București, 1992; *leslea Minotaurului*, București, 1993; *Am fost și cioplitor de himere. Convorbire realizată de Ioan Tețea*, București, 1994; *Eclipsă în Cetatea Soarelui*, București, 1996; *Elefanții de porțelan*, București, 1997; *Focul de paie*, București, 1999; *Pasajul*, București, 2002; *Omul zăpezilor*, București, 2003.

Repere bibliografice: Poantă, *Modalități*, 22–25; Barbu, *O ist.*, 109–113; Bălan, *Artă*, 159–172; Alexiu, *Ideografii*, 27–29; Baltag, *Polemos*, 206–209; Grigurcu, *Poeți*, 114–117; Ruja, *Valori*, 41–45; Ștefănescu, *Jurnal*, 188;

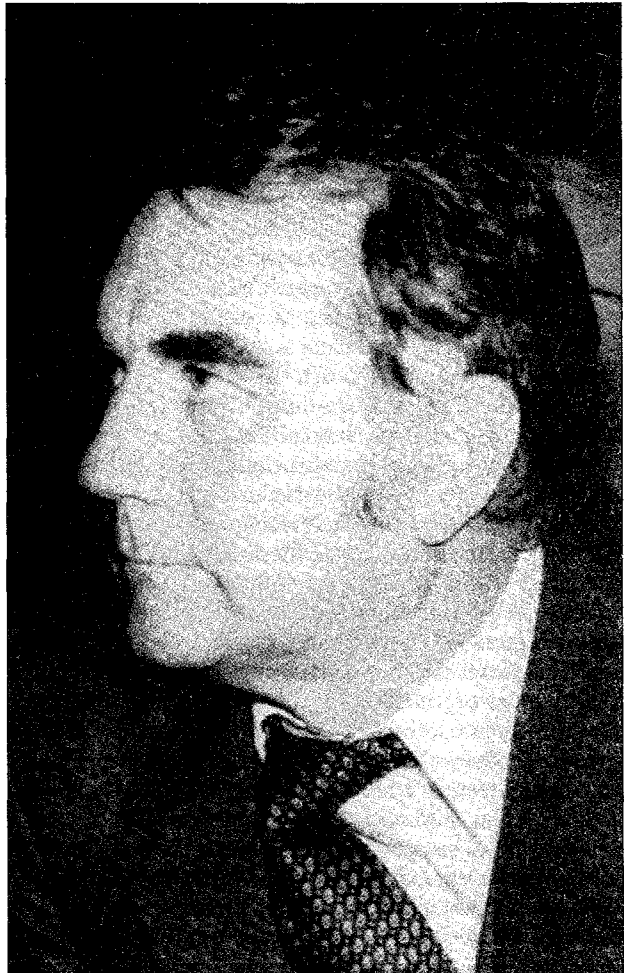
Lit. rom. cont., I, 640-643; Martin, *Paranteze*, 69-71, 130-132; Zăciu, *Cu cărțile*, 109-119; Munteanu, *Jurnal*, III, 215-218; Livescu, *Scene*, 160-165; Ciobanu, *Opera*, 255-259; Stănescu, *Jurnal*, II, 155-170, III, 86-89; Poantă, *Radiografii*, II, 62-66; Odangiu, *Romanul*, 125-131; Moraru, *Textul*, 166-173; Marcea, *Atitudini*, 82-92; Iorgulescu, *Prezent*, 206-211; Rotaru, *O ist.*, III, 818-828; Cosma, *Romanul*, I, 164-166; Bălan, *Repere*, 188-196; Lovinescu, *Unde scurte*, II, 51-55; Gheorghe Grigurcu, *Impudoarea unui nomenclaturist: Dumitru Popescu*, CNT, 1991, 50; Gheorghe Grigurcu, *La umbra lui Popescu-Dumnezeu*, RL, 1992, 19; George, *Sfârșitul*, IV, 274-279; Simuț, *Incursiuni*, 61-64; Gheorghe Grigurcu, *Tovarășul „Dumnezeu”*, RL, 1995, 13; Micu, *Ist. lit.*, 486-487; Manolescu, *Lista*, II, 128-131; *Dicț. scriit. rom.*, III, 819-822; Popa, *Ist. lit.*, II, 751-753. D.Mc.

POPESCU, Dumitru Radu (19.VIII.1935, Păușa, j. Bihor), prozator, dramaturg, eseist și poet. Este fiul Mariei Popescu (n. Bețeia) și al lui Traian Popescu, învățători, originari din Mehedinți. După ce urmează liceul la Oradea, face trei ani studii de medicină la Cluj (1953-1956), tot acolo urmând Facultatea de Filologie, absolvită în 1961. Corector, apoi redactor la „Steaua”, din 1970 este redactor-șef la „Tribuna”, ulterior redactor-șef la „Contemporanul” (din 1980) și la „România literară” (1988-1989). Secretar al Asociației Scriitorilor din Cluj, membru în Biroul Uniunii Scriitorilor, va fi între 1981 și 1989 președinte al organizației. În 1968 devine membru supleant al Comitetului Central al PCR, iar în 1975 deputat în Marea Adunare Națională. Este ales membru corespondent al Academiei Române în 1997. Autor deosebit de productiv, P. debutează în 1953, cu versuri, în „Crișana” (Oradea), spre a colabora apoi susținut, mai ales cu proză, la „Steaua” și la numeroase alte periodice. În 1958 îi apare primul volum, *Fuga*, urmat, an de an, de noi culegeri de proză scurtă și mai ales de multe romane și piese de teatru, precum și de eseuri și poezii.

Situată în linia prozei realist-critice ardelenne, integrată conjunctural „realismului socialist”, nuvelistica juvenilă a lui P. posedă însă, de la început, trăsături ce o particularizează. Realismul aspru, rebrenian, încorporează, prin crearea atmosferei, un lirism mai intens și mai subtil decât în scrierile lui Ioan Slavici și Ion Agârbiceanu, sensurile celor mai rezistente narațiuni concentrându-se în simboluri. Preludii ale creației românești majore a lui P. includ nu atât povestirile din culegerea *Fuga* și romanul *Vara oltenilor* (1964; Premiul Uniunii Scriitorilor), îndatorate schematismului din epocă, cât unele nuvele. O caracteristică a acestora e dilatarea percepției realului până la fabulos și mitic. Cadrul multor întâmplări fiind satul din regiunea sud-vestică a țării în anii războiului și ai secetei, ele oferă suport unor stări alienante, provocatoare de exasperări paroxistice, de proiecții dementiale, de halucinații. Sunt particularități care, în cele mai izbutite nuvele, ies nu doar din calapoadele străambe ale realismului socialist, ci din orice tipare consacrate ale literaturii și devin în romanele de maturitate constituenți formativi ai unui stil de o nouă deconcertantă. Printre cei dintâi, P. a dărâmat zăgăzurile din calea invenției în materie de tehnică românească, fără a nimici

însă realismul. A substituit oricărui realism limitativ, chiar și celui mai puțin rigid, „realismul nețărâmurit”. În proza românească nu existau romane construite asemenea celor din ciclul ce debutează cu *F* (1969; Premiul Uniunii Scriitorilor) și din cel intitulat *Viața și opera lui Tiron B.* (I-II, 1980-1982; Premiul Uniunii Scriitorilor). Funcția literei titulare e aceea de a preveni cititorul, asemenea unui semn pe o poartă, că, deschizând cartea, pătrunde într-o lume bizară, tulbură, întoarsă pe dos, răscolită, scoasă din țâțâni. Un țăran și-a instalat culcușul într-un plop, profesorul de desen de la o școală oarecare umblă desculț și nu răspunde oamenilor la salut, în schimb salută vitele și câinii, un alt personaj, fără să aibă înclinațiile zoofile ale băiatului din *Cătunul* lui Faulkner, ce aleargă dement după o vacă, își adoră capra și nu iese nicăieri fără ea, iar o femeie, sărind noaptea pe o fereastră, nimerește într-un pom și adoarme agățată de crengi. Este vorba despre un sat în care o bătrână a murit nu la multă vreme după ce satul a parcurs o etapă de convulsii teribile, suferind toate chinurile cauzate de încercările comuniste de a restructura arbitrar lumea rurală. Perioada cea mai crâncenă a colectivizării forțate a trecut, însă calvarul continuă și nu s-au stins suferințele și spaimile îndurate. În cele ce își spun oamenii adunați la un priveghi nu iradiază atât sufletul dintotdeauna al țăranului, cât un suflet colectiv ce se resimte de pe urmele seismului istoric traversat, care trăiește dureros în prezent și în trecutul apropiat, asimilat însă prezentului, un suflet agitat, smuls din matca sa. Moartea însăși pare o negație a propriei imagini, o parodie a morții. Până în ultima clipă, Măria, muribunda, se dovedește atât de lucidă, atât de stăpână pe propria natură, încât mulți se așteaptă să se ridice din pat și să se comporte ca un om sănătos. Bătrâna îi recunoaște pe toți cei din jur, unora le amintește cu o precizie uluitoare întâmplări de demult. Tot timpul vorbește limpede, are umor și, ca și cum ar vrea să-și bată joc de teama superstițioasă a celor de față, cântă cântece de lume și vorbește foarte puțin reverențios despre țăranul de dincolo. La un moment dat, strigă uneia dintre fiice să îi aducă furca. După deces se petrec lucruri groțesti: o femeie se sperie și țipă, alte două, cuprinse la rândul lor de spaimă, dau să fugă afară odată cu cea care țipase, se împiedică și cad toate trei, una peste alta, spargând damigeana cu vin. Aparent, nici o gravitate, dar, de fapt, gravitatea există. Dincolo de situațiile stupide, de grotesc, romanul conține un poem al morții, într-o formulă de mare elevație. Măria moare socratic. Membrurele i se răcesc treptat, ca altădată acelea ale filosofului ateniân, și, asemenea lui, este stăpână pe ea însăși până în clipa stingerii. Nucleul epic al cărții e dispariția unui zbir comunist, asasin, a cărui ucidere și-o revendică, fără temeii (spre a-și crea un fel de aură), un bețiv. Din acest nucleu pornesc fire ce, întinzându-se și complicându-se la nesfârșit, încălcându-se pe alocuri într-o manieră bizară, vor străbate un șir de romane: *Vânătoarea regală* (1973; Premiul Uniunii Scriitorilor), *O bere pentru calul meu* (1974), *Împăratul norilor* (1976), *Ploile de dincolo de vreme* (1976). Cel mai izbutit dintre acestea e, de departe, *Vânătoarea regală*. Este un roman-anchetă, un dosar de mărturie dispartate,

alcătuit ca un sistem de oglinzi ce reflectă din unghiuri diferite o secvență de timp istoric, surprinsă într-un anume spațiu. Posedat, ca un alt Hamlet, de voința de a face lumină, de a împrăști misterul ce învăluie de mulți ani împrejurările dispariției fără urmă a tatălui său, tânărul procuror Tică Dunărințu determină (cam în același fel în care sunt coordonate istorisirile din *Patul lui Procust* ale lui Camil Petrescu) mai mulți inși de vârste și profesii diferite să relateze tot ce știu despre cel dispărut și despre oamenii cu care el avusese mai mult de-a face, evocând astfel și ambianța unor momente esențiale din existența lui. Considerate în sine, faptele narate sunt numai pretexte și încifrează semnificații depășind cu mult materialitatea lor, multe episoade includ simbolul, metafora sau capătă caracter de alegorie, de parabolă. Discontinuitățile, ruperile de nivel, derogările de tot soiul de la normal, ancorarea în excentric, amestecul de tragic și grotesc, de sublim și ilar au rolul de a compune o lume în care totul e răsturnat, în care nu funcționează reguli, criteriile. O lume în același timp încordată într-un crâncen efort al ieșirii din sine, al autodepășirii, o lume străbătând hățișurile unui timp presupus a fi al unei geneze, dar care duce (cum avea să se dovedească mai târziu) la o fundătură istorică. Deocamdată se speră în evoluții benefice. Temeliile vechii societăți au fost sfărâmate, oamenii trec dintr-o existență în alta. Astfel, ei își duc dincolo întreaga memorie, întreaga experiență, și nu doar pe cea individuală. Poartă în ei tot ceea ce psihologia categoriilor morale în care se înscriu a acumulat în cursul istoriei. Traume și distorsiuni, și mai ales porniri dezumanizante. Uri, spaime, complexe atavice răbufnesc în expresii paradoxale, demențiale, desfigurând caractere, impunând conduite multora manifestări de neînțeles. Prin răsturnările sociale au ieșit la suprafață exemplare umane deformate moral sau incapabile să își domine înclinații și veleități nocive, ca brutalitatea, cruzimea, orgoliul exacerb, arivismul, setea de putere. Parvenit într-o anumită funcție, un ins se comportă ca un satrap, consătenii ajungând să se teamă de el. În jurul micului despot s-a aciuat o clică de profitori, care reprimă orice tendință de respingere a situației existente. Drept exponenți ai „noului” trec niște impostori, tarați moral, activiști de partid „exemplari”, care îi terorizează nu doar pe țărani, ci și pe comuniștii naivi, stăpâniți încă de credința într-o idee. Frescă socială sui-generis, *Vânătoarea regală* este și o meditație asupra adevărului și demnității. Romanul rezistă eroziunii timpului nu prin componentele ce acreditează iluzia posibilității de a birui anormalul, absurdul, monstruosul în condițiile comunismului, ci prin dezvăluirea hidoșeniilor și strămbătății sistemului comunist. Celelalte romane ale ciclului sunt mai puțin dense. Cu *Iepurele șchiop*, întâiul volum din ciclul *Viața și opera lui Tiron B.*, literatura lui P. înscrie cele mai spectaculoase performanțe. Epicul se alcătuieste din narațiuni independente, „capitole-nuvele”, atribuite lui Tiron B., ziarist ardelean de aceeași vârstă cu secolul. Construite fiecare altfel, rememorativ, dialogic și în multe alte chipuri, utilizând cele mai diferite tehnici, de la aceea a povestirii la cele instituite de Noul Roman și de literatura absurdului, narațiunile

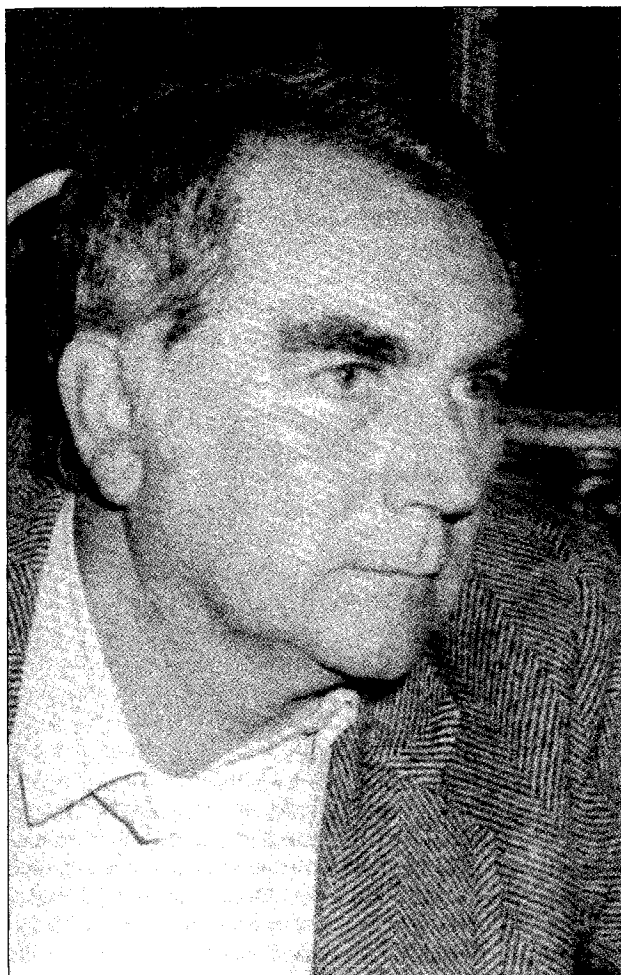

amalgamează elemente din toate tipurile de roman – realist clasic, analitic, frescă, politic, popular, senzational, de mistere, polițist, dezbateri. Aliază banalul cotidian cu extraordinarul și fantasticul, gingașia cu trivialitatea, frivolul cu poeticul, eroicul și carnavalescul, vulgarul cu sublimul, grotescul cu tragicul, realismul demitizat cu romantismul mizerabilist (idealizarea declasațiilor, disculparea delincvenților), relatarea cursivă, limpede cu dialogul polemic sofisticat, cu monologul contorsionat sau cu cel dramatic, uneori subiacent dialogului, pe care, ca în teatrul lui Eugene O'Neill, îl contrapunctează, îmbină artificialul literar nedisimulat cu aliteratura, utilizează vocabularul periferic și exprimarea protocolară, injuria pitorească și citatul distins, fraza eliptică și perioada orchestrată poetică ș.a.m.d. Totul pare uneori un joc intelectual, o demonstrație de virtuozitate artistică, o însumare de „exerciții de stil”. Trama epică se alcătuieste din acțiuni având ca scop doborârea dictaturii antonesciene și reconsiderarea alianțelor politico-militare ale României. Reconstituite pe bază de documente, acțiunile sunt luminate mult mai complex, mai edificator decât în literatura anterioară consacrată prefacerilor din august 1944. Înfățișăți (totuși) unilateral, ca

singurii factori dinamizanți ai pregătirilor menite să asigure izbânda actului politic pus la cale, comuniștii, fie aceștia personaje fictive, ca Ilie Dragomir, prezentă centrală în toate episoadele evocând momente istorice, sau personalități reale, unele doar menționate (Lucrețiu Pătrășcanu, Emil Bodnăraș ș.a.), sunt portretizați fără a fi idealizați. Când în case conspirative, când în localuri publice, Ilie Dragomir are întrevederi și cu lideri ai partidelor istorice, cu intelectuali de prestigiu, și cu exemplare de la periferia societății. După cum specifică autorul, intenția sa a fost de a-i prezenta pe cei care au conceput și realizat actul din august 1944 într-o „unitate uneori nescutită de contradicții și chiar de paradoxuri”, de a „desluși în ambianța vremii factorii mai puțin spectaculoși [...] care au făcut posibilă ieșirea României din război” și de a scoate la lumină pe acei „anonimi” care în momente istorice decisive devin, „ca în corul antic, ochii și urechile lumii și vocea ce va pecetlui dezlegarea adevărului”. În special prin „anonimi” (un soldat, o servantă, un fotograf, un agent de poliție ciudat) sunt aduse în carte secvențe de istorie. Prin unii, mai cu seamă prin ubicuul fotograf Gogu Pană, narațiunile se articulează într-o manieră specială, adesea cinematografică, restituind scene din toate mediile sociale. Astfel se întocmește un caleidoscop care, împreună cu analiza psihologică, sugestiile mitologice și celelalte componente ale scriiturii, participă la construirea a ceea ce prozatorul numește, în postfață, „romanul total”. Un „cineroman” și un roman-eseu, un roman-problemă în același timp. În cel de-al doilea volum al ciclului, *Podul de gheață*, sceneria e proiectată pe un fundal mitic, dându-i-se semnificații ontologice, omologându-se parțial actele personajelor cu acelea ale unor eroi arhetipali. Oamenii sunt vag individualizați, unii nu au nici măcar nume (colecționarul de fluturi, „femeia utopică”, orbul), alții, cei mai mulți, poartă sau sunt desemnați fie prin numele de familie, fie prin prenume (Lucuță, Gotlieb, Marcovici, Paramon, Logofet, Apăchioară, Diamantopol, Boboc, Dina, Ortansa), chiar numai prin numele mic (Zoli) sau printr-o simplă inițială (V). Actorii secvențelor de spectacol istoric contemporan repetă, cu modificările de rigoare, acte ale protagoniștilor mitici. Participă la asasinarea lui Pătrășcanu, Lucuță intră în categoria ucigătorului de frate, a cărui spiță urcă până la Cain. În aceeași tipologie se încolonează, prin complicitatea la crime sau la asasinat moral, Marcovici, Paramon, Gotlieb, Zoli și Tibor Antal, procurorul care, fără intenția expresă de a-l preda călăilor, a deconspirat ascunzătoarea unui tânăr hăituit pe nedrept. Omologi ai acestor fratricizi sunt paricizii Loga și Beldeanu, medicii în stare, prin intrigă și calomnie, prin teroare morală permanentă, să grăbească moartea superiorilor (Iuliu Hațieganu, Sebastian Voiculescu) spre a le lua locul. Victimele acestor monștri, ale acestor „centauri”, inși incapabili să își înfrâneze instinctele bestiale, sunt Dora Roza, Teofil Boboc și alții. Personajul principal e Zoli, fost militant, bărbat ce se crezuse constructor al unui pod de aur și care, în realitate, a zidit unul de gheață. E un suflet dezamăgit, torturat de căințe, de remușcări. Drama acestui om sfârșit, retras în satul natal, unde nu e așteptat de nimeni, zbuciumul acestui

suflet pustiit învederează imposibilitatea evitării răului prin boicotarea istoriei. Atitudinea capitulării adoptată de el (și, mai înainte, de istoricul Dan Damian) echivalează cu o sinucidere. Refăcând în sens invers drumul izgoniților din Eden, Făt-Frumos nu rămâne în țara tinereții fără bătrânețe și a vieții fără de moarte. Conștiința sa nefericită („iepurele șchiop”) îl readuce în lumea muritorilor. Următoarele romane – *Rezervația de pelicani* (1983), *Orașul îngerilor* (1985), *Dumnezeu în bucătărie* (1994), *Truman Capote și Nicolae Țic* (1995) nu continuă nici unul din cele două cicluri (*F și Viața și opera lui Tiron B.*). Primul mitizează un infern concentraționar; al treilea încifrează mituri în ambianțe de lume românească sud-vestică din ultimii ani, unde oamenii se numesc Gogoneață, Cașuba, Titirișcă, textul incluzând și reproducerea unui interviu al lui Zinoviev, cu referiri la Gorbaciov. În afara ciclurilor se află și un roman mai vechi, *Cei doi din dreptul Tebei* (1973).

Autor tot atât de prolific și în teatru, P. se remarcă și aici în primul rând prin plurimorfismul creației. Nimeni nu a introdus pe acest tărâm atât de numeroase tehnici noi de construcție dramatică. Peste treizeci de piese, precedate și urmate de altele rămase în periodice, cum se va întâmpla și după culegerea selectivă de debut *Acești îngeri triști* (1970), sunt extrem de inegale valoric. Autorul prelucrează material din surse foarte variate, de la mitologie și basm la realitatea socială și viața contemporană, de la războaiele getice la al doilea război mondial, experimentând modalități literare divergente, ultramoderne și tradiționale, inclusiv folclorice, prozastice și poematice, corelează, ca și în proză, atitudini opuse, tabloul realist cu metafora și simbolul, conferă unor situații prozaice sens alegoric, dimensiuni de parabolă, proiectează faptul istoric, ca și pe cel biografic anonim, în mit, plonjează frecvent în fantastic. În aspectul construcției și în genere al teatralității, unele piese sunt excesiv de stufoase, prolix, diluate, grevate de o discursivitate superfluă, stridente chiar în raport cu cele mai anticlasice structuri. Dar tot ceea ce e de natură să contrarieze norme și gusturi, tot ce solicită cititorului și spectatorului eforturi de percepere se legitimează, în intenție cel puțin, prin demersul care problematizează. Căci invarianta operei dramatice (ca și a prozei) lui P. e problematizarea. În prima lui piesă, *Mama* (publicată în „Steaua”, 1960), este adus acasă din război, prin visele protagonistei, fiul acesteia și astfel se creează o poezie tragic duoasă a unui climat familial de o patriarhalitate iluzorie. Sfera vieții individuale, integrată într-un parametru sau altul al socialului, mai vast sau mai restrâns, livrează materia constitutivă și pieselor următoare: *Vara imposibilei iubiri* (reprezentată în 1967 la Teatrul Național din Cluj), unde simțăminte tandre sunt zdrobite, în timpul războiului, de un ins fără suflet, bestial, *Acești îngeri triști* (pusă în scenă în 1969 la Teatrul de Stat din Târgu Mureș, distinsă cu Premiul Academiei), ale cărei personaje sunt tineri muncitori pe un șantier – o fată liliacă, Silvia, și un băiat, Ion, aspru, mereu zbârlit, susceptibil, marcat de traume îndurate în copilărie, ambii victime ale propriei modestii și onestități, *Timpul în doi*, analiză a bovarismelor unei soții ce se aventurează imaginar într-o relație adulterină,

curmată prin spânzurarea ipoteticului amant cu șnurul fierului de călcat. Un dramatism mai complex conține climatul vieții de familie în *Pasărea Shakespeare*, unde o tânără, Irina, asemenea unui crin răsărit într-o cloacă, nu izbuteste să iasă din acest mediu decât prin sinucidere. Mediul familial devine spațiul unei acțiuni epico-dramatice terifiante și în *Pisica în noaptea Anului Nou*, unde un tată, smuls din familie în perioada condamnărilor arbitrare, reapare în mijlocul ei după douăzeci de ani, în noaptea Anului Nou, travestit în Moș Gerilă. Reacțiile convivilor, după spulberarea „mistificației”, definesc calitatea morală a fiecăruia. Altă familie, cea din *Ca frunza dudului din rai*, nu își acoperă murdăria, ca pisica, ci o etalează, ca porcii. Șeful acesteia, Ionel, e, de altfel, director al unei ferme de râmători. Dramaturgul rescrie aici tragedia legată de Medeea, adusă într-un sat românesc din epoca socialistă. Un fenomen de „porcire” prezintă și piesa cu titlul antifrastic *Luminile paradisului*. Unul din personajele principale e un savant angajat în serviciul răului. Simbolic, laboratorul său e instalat pe o cocină, în care va fi în cele din urmă aruncat. Moartea psihică lentă, cadaverizarea progresivă e tema piesei *Maimuța nudă sau Războiul de la 8 la 10*. Un arbore nesfârșit

simbolizează timpul, iar cineva spune că doar cel ce reușește să urce pe el fără oprire se poate sustrage mortificării psihice. Când nu denunță alienări ale psihicului uman, dramaturgul semnalează, între alte situații, sufocări în mizerie, precum cea a unei spălătorese șchioape, Silvia, a cărei viață, autocurmată în final, se irosește într-un subsol (*Visul sau Damenoals*), imaginează personaje enigmatice, bătrâni care au când nouăzeci, când nouă sute de ani și care își amintesc de un ciudat Herbert, înțelept nebun sau nebun înțelept, un soi de prototip al nebunilor ce mișună în opera lui P., îndatorată modelului shakespearian și prin asemenea prezențe (*Niște fluturi frumoși colorați*), sau dezbate tema dezrădăcinării, condiția tragică a expatriatului (*Rugăciune pentru un disc-jockey sau Ziua de pe insulă*). Coșmarescă, acțiunea piesei *Pădure cu pupeze* se petrece într-un vechi conac părăginit, aflat în mijlocul unei păduri, ce adăpostește manechine de lemn, fără capete. Din pădure vin sunete scoase de pupeze. Într-o atmosferă stranie, mai apăsătoare decât cea din teatrul lui August Strindberg, piesa adună – într-un chip amintind de Luigi Pirandello, dar și de alți dramaturgi care, de la Shakespeare, întruchipează scenic, alături de personaje presupuse reale, și himere ale închipuirii unora dintre ele – fâpturi teratologice grotești, incarnări ale nebulniei diabolice. În afara unor texte ca acestea, al căror centru dramatic e plasat într-un spațiu de regulă închis, antologiile de teatru ale lui P. conțin și piese cu subiecte desprinse din actualitatea social-politică, precum *Balconul sau Clătite cu urdă și mărar*, *Hoțul de vulturi* și, mai cu seamă, *Studiu osteologic asupra unui schelet de cal dintr-un mormânt avar din Transilvania*. Prima „expune” o aniversare în timpul căreia se mănâncă niște „clătite cu urdă și mărar” și denunță, prin tânărul Adrian Ionescu (în final și prin rememorări ale tatălui său), degenerarea politico-morală a unui șef de șantier și a tuturor „revoluționarilor sătui”, prin care au luat naștere „aristocrația proletară” și „ciocoismul socialist”. Personajul din *Hoțul de vulturi* e un Prometeu caricatural: director al șantierului unei hidrocentrale, exaltat, romantic, naiv, luat peste picior de muncitori, înșelat de soție, neînfrânt totuși, în stare să-și suporte drama, hotărât să muncească în continuare și după dezmeticire, după smulgerea brutală din ceața iluziilor. Inspirat de o descoperire arheologică, *Studiu osteologic...* e o vastă cronică politică, reflectând întreaga epocă dintre sfârșitul ultimului război mondial și „zilele noastre”, când – spune autorul – biografia ce structurează piesa „nu se sfârșește”. Această biografie este a unei țărănci, Măria, eroină „dintr-un șir de femei anonime care au stat la temelia istoriei”, „unul dintre soldații anonimi ai desăvârșirii noastre”. O caracteristică a operei lui P., propensiunea spre parabolă, se manifestă în chipul cel mai explicit în *Cezar, măscăriciul piraiților sau Capcana sau Cine îndrăznește să verifice dacă împăratul are chelie falsă și în Dirijorul*. Prima piesă reface înălțarea și pierzania lui Cezar în versiune parodică, iar *Dirijorul* exemplifică într-un cadru grotesc triumful prin crimă al mediocrității, imposturii și imoralității. Un dirijor, Nan, e omorât pentru că, după cum afirmă unul dintre virtualii succesori (care se numește Spânul, Dințosul,

Înaltul ș.a.m.d.), „nu ia bacșiș” și astfel le „insultă meseria”. Metaforic și problematizant prin excelență, teatrul lui P. (cărui în 2003 i se acordă un premiu al Uniunii Scriitorilor) demistifică, asemenea romanelor și nuvelor sale, așa-zisele „transformări revoluționare”, înfățișându-le în tablouri și viziuni apocaliptice.

Să spunem că proza lui D. R. Popescu descumpănește prin insolit? N-am spune deloc o noutate. Important este să găsim cum și prin ce descumpănește, care e specificul insolitului său. Proza din F sau Vânătoarea regală (capodoperele scriitorului), ca și aceea din Viața și opera lui Tiron B., aglutinează elementele realului, aglomerează disparitățile frapante și fragmentele dezbinat ireversibil în spații închise și le accelerează neliniștitor mișcarea. Textul e o apă tulbure ca însăși realitatea în care trebuie să faci efort să distingi lucrurile, să scoți la suprafață sensurile. Lipsa transparenței, tendința de a încifra și a ascunde semnificațiile aparține realității înseși. Problemele de conștiință nu sunt simple, principiile morale nu rezolvă totul, unu plus unu fac cu mare dificultate doi, o sumă totuși neomogenă, tristă și problematică. Romanul e o gură de vărsare a realității, ca o deltă; de aici, caracterul său aluvionar: el se formează prin depuneri succesive de straturi din cea mai diversă și îndepărtată proveniență. În peisajul de stuf, mlaștini și ape există puțin pământ nou sigur.

ION SIMUȚ

SCRIERI: *Fuga*, București, 1958; *Zilele săptămânii*, București, 1959; *Umbrela de soare*, București, 1962; *Fata de la miazăzi*, București, 1964; *Vara oltenilor*, București, 1964; *Somnul pământului*, București, 1965; *Dor*, București, 1966; *Duios Anastasia trecea*, București, 1967; *F*, București, 1969; *Prea mic pentru un război așa de mare*, București, 1969; *Acești îngeri triști*, Cluj, 1970; *Ploaia albă*, București, 1971; *Cei doi din dreptul Tebei*, Cluj, 1973; *Piticul din grădina de vară*, București, 1973; *Vânătoarea regală*, București, 1973; *Căruta cu mere*, București, 1974; *O bere pentru calul meu*, Craiova, 1974; *Teatru*, București, 1974; *Acești îngeri triști*, București, 1976; *Împăratul norilor*, București, 1976; *Ploile de dincolo de vreme*, Cluj-Napoca, 1976; *Virgule*, Cluj-Napoca, 1978; *Viața și opera lui Tiron B.*, vol. I: *Iepurele schiop*, București, 1980, vol. II: *Podul de gheață*, Cluj-Napoca, 1982; *Leul albastru*, pref. Cornel Ungureanu, București, 1981; *Căinele de fosfor*, București, 1982; 9, postfață Val Condurache, Iași, 1982; *Rezervația de pelicani*, București, 1983; *Galaxia Grama*, București, 1984; *Orașul îngerilor*, București, 1985; *Teatru*, I-II, îngr. Valentin Silvestru, București, 1985-1987; *Moara de pulbere*, București, 1989; *Dragostea e ca și-o răie*, București, 1994; *Dumnezeu în bucătărie*, București, 1994; *Mireasa cu gene false*, București, 1994; *Truman Capote și Nicolae Țic*, București, 1995; *Paolo și Francesca și al treisprezecelea apostol*, București, 1995; *Complexul Ofeliei*, București, 1998; *B. Stoker și contele Dracula*, București, 1998; *Actori la Curtea prințului Hamlet*, București, 1999; *Săptămâna de miere*, București, 1999; *Dudul lui Shakespeare*, București, 2000; *Falca lui Cain*, București, 2001; *Călugărul Filippo Lippi și călugărița Lucrezia Buti*, București, 2001; *Pușca lui Caragiale*, București, 2002.

Repere bibliografice: Georgescu, *Încercări*, II, 171-175; Damian, *Dirjecții*, 284-288, 310-313; Ardeleanu, *Însemnări*, 135-159; Dimisianu, *Schițe*, 51-55, 183-197; Drăgan, *Aproximații*, 211-213; Dimisianu, *Prozatori*, 95-99; Balotă, *Labirint*, 401-406; Ardeleanu, „A urî”, 132-137; Negoțescu, *Lampa*, 160-173; Stănescu, *Cronici*, 185-189; Sorianu, *Contrapunct*, 173-176; Bugariu, *Incursiuni*, 117-121; Vlad, *Convergențe*, 298-305; Ciobanu, *Panoramic*, 245-249; Constantin, *Prozatori-critici*,

80-83; Ion Vlad, *Lecturi constructive*, București, 1975, 255-263; Iorgulescu, *Rondul*, 107-114; Streinu, *Pagini*, III, 138-140; Felea, *Secțiuni*, 368-371; D. Micu, *Periplu*, București, 1974, 265-270; Ardeleanu, *Opinii*, 32-36; Cristea, *Domeniul*, 218-224; Oprea, *Incidente*, 83-90; Ungheanu, *Arhipelag*, 102-106; Ciobanu, *Incursiuni*, 139-144; Negoțescu, *Engrame*, 140-153; Iorgulescu, *Al doilea rond*, 214-222; Balotă, *Universul*, 193-211; Tudor-Anton, *Ipostaze*, 56-61; Vlad, *Lectura*, 273-288; Ungureanu, *Proză*, 124-146; Dimisianu, *Nouă prozatori*, 118-135; Ștefănescu, *Preludiu*, 201-208; Ardeleanu, *Mențiuni*, 51-62; Simion, *Scriitori*, I, 616-625, IV, 202-226; Poantă, *Radiografii*, I, 41-46, II, 27-30, 135-140; Călinescu, *Perspective*, 48-52, 59-63; Mirela Roznoveanu, *Lecturi moderne*, București, 1978, 163-197; Mioara Apolzan, *Casa ficțiunii*, Cluj-Napoca, 1979, 117-153; Braga, *Destinul*, 101-105; Mancaș, *Teatrul*, 213-215; Cubleşan, *Teatrul*, 161-165; Ștefănescu, *Jurnal*, 190-194; Sângerzan, *Conversații*, 194-208; Băileșteanu, *Refracții*, 162-171; Tomuș, *Mișcarea*, 216-228; Mirela Roznoveanu, *Dumitru Radu Popescu*, București, 1981; Valentin Tașcu, *Dincoace și dincolo de F*, Cluj-Napoca, 1981; Iorgulescu, *Critică*, 160-168; Culcer, *Serii*, 147-154; Brădățeanu, *Istoria*, III, 255-265; Iorgulescu, *Ceara*, 174-188; Marcea, *Varietați*, 242-246; Simuț, *Diferența*, 157-160; Munteanu, *Jurnal*, III, 223-225, IV, 312-323; Livescu, *Scene*, 150-156; Cocora, *Privitor*, III, 76-97; Felea, *Prezența*, 210-213; Gorcea, *Structură*, 11-70, 116-119, 131-143, 147-151, *passim*; Popa, *Competență*, 213-223; Dorin Tudoran, *Nostalgiile intacte*, București, 1982, 277-294; Diaconescu, *Dramaturgi*, 130-160; Țeposu, *Viața*, 151-157; Faifer, *Dramaturgia*, 94-103; Manolescu, *Arca*, III, 140-165; Leonte, *Prozatori*, I, 146-158, II, 133-167, 266-273; Vodă-Căpușan, *Teatru*, 133-142; Ghițulescu, *O panoramă*, 209-232; Raicu, *Fragmente*, 318-324; Dobrescu, *Foiletoane*, III, 67-74; Moraru, *Textul*, 136-139; Condurache, *Portret*, 92-108; Felea, *Aspecte*, III, 133-136; Odangiu, *Romanul*, 71-80; Ungureanu, *Proza rom.*, I, 358-403; Iorgulescu, *Prezent*, 105-121; Marcea, *Atitudini*, 93-103; Braga, *Sensul*, 184-187; Sorescu, *Ușor cu pianul*, 143-155; Călinescu, *Biblioteci*, 178-183; Măciucă, *Motive*, 53-60; Marian Popescu, *Chei pentru labirint. Eseu despre teatrul lui Marin Sorescu și D. R. Popescu*, București, 1986; *D.R. Popescu interpretat de ...*, îngr. și pref. Andreea Vlădescu Lupu, București, 1987; Cristea, *Fereastra*, 128-143; Holban, *Profiluri*, 67-88; Rotaru, *O ist.*, III, 725-753; Ștefănescu, *Prim-plan*, 199-212; Popescu, *Teatrul*, 125-140; Tihan, *Apropierea*, 106-117; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, 267-270; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 356-361, IV, 152-157, V, 9-13, 234-238; Virgil Podoabă, „Podul de gheață”, *F*, 1990, 2; Gheorghe Grigurcu, *Nu trebuie să uităm!*, CNT, 1991, 31; Marian Barbu, *Aspecte ale romanului românesc contemporan*, Craiova, 1993, 110-124; Simuț, *Incursiuni*, 260-272; Petras, *Lit. rom.*, 35-38; Ierunca, *Dimpotrivă*, 161-166; Valeriu Cristea, *Literatura română merge înainte*, CC, 1995, 3-4; Constantin Cubleşan, „Dumnezeu în bucătărie”, *ST*, 1995, 4-5; Constantin Cubleşan, *D. R. Popescu-60*, *ST*, 1995, 7-8; Valentin Silvestru, *Omul de teatru*, L, 1995, 35-36; Eugen Simion, *D. R. '60*, L, 1995, 40; *D.R. Popescu*, *DRI*, IV, 160-210; Petrescu, *Studii transilvane*, 133-158; Cosma, *Romanul*, II, 78-84; Glodeanu, *Dimensiuni*, 57-66; Perian, *Pagini*, 177-180; Poantă, *Dict. poezi*, 168-170; *Dict. analitic*, II, 37-39, III, 339-341; *Dict. esențial*, 680-683; Ghițulescu, *Istoria*, 291-306; Maria-Luiza Cristescu, *Politici ale romanului românesc contemporan*, București, 2001, 80-87; Manolescu, *Lista*, II, 217-229; Popa, *Ist. lit.*, II, 707-720; Răzvan Voncu, *Secvențe literare contemporane*, București, 2001, I, 85-93, II, 53-55, 172-173; Negrici, *Lit. rom.*, 331-338; Sorin Crișan, *Cercul lumii la D.R. Popescu*, Cluj-Napoca, 2002; Mirela Marin, *Antiutopia și utopia valorilor*, București, 2003; Ciprian Șiulea, *Retori. simulacre, imposturi*, București, 2003, 55-60. D.Mc.

POPESCU, Elena Liliana (20.VII.1948, Turnu Măgurele), poetă și traducătoare. Este fiica Tudorei (n. Lupu) și a lui George Ioana, inspector bancar. Absolventă a Liceului „B. P. Hasdeu” din Buzău (1965), își ia licența la Facultatea de Matematică a Universității din București (1970), unde rămâne ca asistent universitar, devenind ulterior profesor la Catedra de informatică. Colaborează la „Contemporanul”, „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Familia”, „Hyperion”, „Meandre”, „Nord literar”, „Orient latin”, „Poezia”, precum și la reviste din Canada, SUA, Mexic, Spania, Serbia. Prima carte, *Ție*, îi apare în 1994.

Autoare a mai multor volume de versuri, **P.** se apropie de poezie venind dinspre matematică, de unde o notă de originalitate. În descendența lui Ion Barbu, refuză tumultul sentimental și preferă spațiul, cu vădite nuanțe clasice, al ideilor. Lirica sa cultivă interogațiile despre sensurile grave ale existenței. Placheta *Ție* cuprinde trei cicluri intitulate sugestiv *Și atunci?*, *Către mine și Sunt*, fiind însoțită de o prezentare a Anei Blandiana. Despre *Tărâmul dintre gânduri* (1997) Dan Slușanschi afirmă: „Harul este cel care învăluie, ca un nimb irizat, aceste poeme cizelate aproape de canoanele clasice ale poeziei, cu o puritate și cu o finețe a graiului care au ajuns neobișnuite în peisagiul nostru literar”. *Cânt de iubire – Song of Love* (1999), ca și *Cânt de iubire – Pema ljubavi* (2001) includ selecții din versurile apărute anterior. *Imn Existenței* (2000), volum dedicat lui Mihai Eminescu, este structurat în funcție de secțiunile *Imn Existenței*, *Imn Vieții*, *Imn Libertății*, *Imn Tăcerii*. Pentru **P.** versul se întrupează din tăcere: „Lasă-i poetului/ doar tăcerile din/ Tăcerea/ ce naște/ din/ cuvinte/ Cuvântul.” În *Pelerin* (2003) intervine o deschidere mai accentuată spre vis, fabulos și imaginar. Lumea este concepută ca un basm, iar viața e înțeleasă ca miracol ce își are originea în „scânteia din amnarul rămas în paradis”. În parabola proiectată de poemul *Uitată e minunea*, sensurile trimit la posibilitatea răscumpărării existenței prin artă, starea poetică fiind văzută ca un echivalent al stării paradisiace din epoca mitică a originilor. Se invocă o lume a gândurilor „neîntrupate încă-n cuvinte”, înlănțuindu-se „în poeme nemairostate vreodată”, în timp ce poetul, asemenea unui pelerin, rătăcește „prin neștiutele iluzii” și caută răspunsuri la marile întrebări care îl frământă. Versurile aspiră acum la o concizie aproape aforistică, vădind o preocupare accentuată pentru cizelarea formei. În disputa dintre sentiment și rațiune, este preferat tărâmul vrăjit al „formelor-gând”. În esență, noi imnuri sunt aduse existenței, imnul definind lirica scrisă de **P.** Unele teme, cum ar fi condiția cuvântului sau cea a tăcerii, revin obsedant.

SCRIERI: *Ție*, București, 1994; *Tărâmul dintre gânduri*, pref. Dan Slușanschi, București, 1997; *Cânt de iubire – Song of Love*, ed. bilingvă, tr. Adrian George Sahlean, pref. Dan Slușanschi, București, 1999; *Imn Existenței*, București, 2000; *Cânt de iubire – Pema ljubavi*, ed. bilingvă, tr. și pref. Draga Mirjanić, Timișoara, 2001; *Pelerin*, pref. Gheorghe Glodeanu, Cluj-Napoca, 2003. **Ediții:** George Ioana, *Zborul – vis și destin*, București, 1999. **Traduceri:** Ramana Maharishi, *Introspectia*, București, 1993, *Înțeleptul de la Arunâchala*, I-II, pref. trad., București, 1997; *Viața impersonală*, îngr. și postfața trad., Râmnicu Vâlcea, 1994;

Moisés Castillo Florián, *Caosmos. Katharsis nu doar pentru mine*, pref. trad., Cluj-Napoca, 2002.

Repere bibliografice: Constantin Drugaș, „Tărâmul dintre gânduri”, *F*, 1998, 5; I. Muncian, B. Crăști, *Matematica și Poezia*, „Oglinda”, 1998, 7-8; R. Opreanu, *Dincolo de gânduri*, „Orient latin”, 1999, 1-2; Theodor Damian, *Matematician și poet – Elena Liliana Popescu*, „Lumină lină”-„Gracious Light” (New York), 1999, 1; Mircea Handoca, *Poezia Lilianei Popescu*, *JL*, 1999, 10; Theodor Damian, *Imn Existenței*, „Lumină lină”-„Gracious Light” (New York), 2000, 3; Solomon Marcus, *Din clipă, veșnicia*, „Lumină lină”-„Gracious Light” (New York), 2000, 4; Gheorghe Glodeanu, *Modelul intelectual al lirei*, *CNT*, 2001, 315; Gheorghe Glodeanu, Joaquin Garrigós, *El modelo intelectual de la inspiración poética*, „Empireuma”, 2001, 27; Theodor Damian, *Pelerin la New York*, „Caiete botoșăne”, 2003, 2. **G.G.**

POPESCU, Florentin (3.IV.1945, Lera, j. Buzău), poet, prozator, istoric literar și gazetar. Este fiul Floricăi (n. Cheșca) și al lui Octavian Popescu, tehnician veterinar. Urmează școala primară în satul natal, liceul la Pătărlagele și Buzău, absolvind în 1969 Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București. Devine redactor la „Viața studentescă” (1968-1969), „Viața Buzăului” (1969-1970) și „Informația Bucureștiului” (1970-1971), apoi la Editura pentru Turism (Sport-Turism) (1971-1985) și la Editura Albatros (1985-1991), la „Vocea României” (1992-1998) și „Manuscriptum” (din 1999). Este fondator și director al revistei „Colibri” (1990-1991) și al editurii cu același nume. Colaborează la „Luceafărul”, unde debutează în 1963, „România literară”, „Argeș”, „Ateneu”, „Amfiteatrul”, „Steaua”, „Vatra”, „Cronica”, „Manuscriptum”, „Orizont” ș.a. Este distins în 1968 cu Premiul pentru poezie al revistelor „Viața studentescă” și „Amfiteatrul”, care premerge debutului în volum, cu *Obsesia păsărilor* (1970).

Pe fundalul unei intense activități jurnalistice, marcată de apariția ulterioară a numeroase volume de reportaje – *Țara fântânilor* (1972), *Rapsodii la vatra Mioritei* (1975), *Reîntâlnire cu cetatea adolescenței* (1979), *Carte de dragoste pentru București* (1986) –, **P.** își consolidează în timp profilul unui poet modic distinct. Lirica sa, unitară ca tonalitate, întâlnește zone tematico-prozodice foarte diverse, cu trimitere concomitentă la modelul câtorva poeți: Lucian Blaga, Ion Pillat, V. Voiculescu, dar și Al. Macedonski și Ion Minulescu. Dorința lepădării de materie, a desprinderii de lut, a înălțării spre azurul spiritului constituie matca întregii sale poezii, ceea ce este sugerat, între altele, și de utilizarea insistentă a simbolurilor și metaforei zborului. Versul relevă însă, nu o dată, discursivității și o exaltare imagistică artificioasă. Călătoria la unul din leagănele civilizației îi descoperă lumi fabuloase, devenind prilej de confruntare cu sine însuși și sursă pentru o lirică a descripției reflexive, ca în *Peregrin la Ninive* (1988). O chemare specială către civilizațiile dispărute ale Orientului arată și dicționarul *Divinități, simboluri și mistere orientale* (I-V, 1999-2003). Proza îl trădează pe poet, reconstituind metaforic și liric timpuri revoluate și figuri intrate în legendă și basm, de aici („oameni, locuri și tradiții din ținutul Buzăului”), ca și din depărtări, cum

se vede în *Contemporan cu visul* (1978), *Povarna și alte povestiri* (1987), *Babilon, orașul blestemat* (1998), *Poveștile Babilonului* (2000). În câteva povestiri este găsită o tonalitate potrivită de reînviere a istoriei, într-o narațiune densă, aflată între documentar și proză. Interesat statornic de opera și personalitatea lui V. Voiculescu, născut pe meleagurile buzoiene, istoricul literar P. scrie câteva cărți: *Pe urmele lui Vasile Voiculescu* (1984; Diploma de onoare a Uniunii Scriitorilor), *V. Voiculescu și lumea lui* (1993), *V. Voiculescu la Pârscov* (1996), *V. Voiculescu, contemporanul nostru* (1997) și *Detenția și sfârșitul lui V. Voiculescu* (2000), lucrare realizată pe baza studierii arhivelor Securității, seria încheindu-se cu o exegeză completă dedicată poetului, *Viața lui V. Voiculescu* (2003). Concomitent, o atracție deosebită a exercitat-o figura lui Alexandru Odobescu, surprinsă în lucrarea *Al. I. Odobescu și Buzăul* (1995) și în monografia *Romanul vieții și operei lui Alexandru Odobescu* (2001). O încercare îndrăzneată de îmbrățișare a întregii literaturi române dintr-o perspectivă nu lipsită de capcane și dificultăți realizează P. în *O istorie anecdotică a literaturii române* (1995), în care pasiunile, excentricitatea unora, viața de cafea, dragostea și opțiunile politice devin puncte de plecare în conturarea unor portrete de scriitori, vizibilă fiind tentativa de a le apropia de cititor mai mult decât o fac incursiunile de tip academic. P. a îngrijit ediții din O. Goga, G. Bacovia, I. Peltz și a alcătuit câteva antologii tematice. Diversitatea preocupărilor dezvăluie personalitatea unui autor nutrit de bune lecturi, cu deschidere spre zone mai puțin frecventate.

SCRIERI: *Obsesia păsărilor*, București, 1970; *Mereu pelerinul*, București, 1972; *Tara fântânilor*, București, 1972; *Cuvinte de grațu*, București, 1975; *Rapsodii la vatra Mioriței*, București, 1975; *Cititorii brâncovenesti*, București, 1976; *Contemporan cu visul. Oameni, locuri și tradiții din ținutul Buzăului*, București, 1978; *Reîntâlnire cu cetatea adolescenței*, București, 1979; *Tărnuțu uitat și alte poeme*, București, 1981; *Diligența cu păsări*, București, 1983; *Pe urmele lui Vasile Voiculescu*, București, 1984; *Carte de dragoste pentru București*, București, 1986; *Povarna și alte povestiri*, București, 1987; *Peregrin la Ninive*, Cluj-Napoca, 1988; *Flăcări și porumbei*, București, 1989; *Puii de urs nu merg cu automobilul*, București, 1989; *Cele mai frumoase poezii*, București, 1992; *V. Voiculescu și lumea lui*, București, 1993; *O istorie anecdotică a literaturii române*, București, 1995; *Al. I. Odobescu și Buzăul*, Buzău, 1995; *V. Voiculescu la Pârscov*, Buzău, 1996; *V. Voiculescu, contemporanul nostru*, Buzău, 1997; *Cafeneaua literară și boemia ei*, București, 1997; *Babilon, orașul blestemat*, București, 1998; *Divinități, simboluri și mistere orientale*, I-V, București, 1999-2003; *Detenția și sfârșitul lui V. Voiculescu*, București, 2000; *Poveștile Babilonului*, București, 2000; *Romanul vieții și operei lui Alexandru Odobescu*, Constanța, 2001; *Amintirea care ne rămâne*, București, 2002; *Viața lui V. Voiculescu*, București, 2003. **Antologii:** *Glas al libertății, glas al unirii*, pref. edit., București, 1988; *Antologia poeziei religioase românești*, pref. edit., București, 1992; *Satul românesc în poezie*, postfața edit., București, 1994; *Cele mai frumoase colinde*, București, 1996; *Cafeneaua literară și boema din România de la începuturi până în prezent*, București, 2002; N. Porsenna, *Antologie de lirică universală*, pref. edit., București, 2002.

Repere bibliografice: Florin Manolescu, „Obsesia păsărilor”, RL, 1970, 15; Radu Cârnelci, *Pro amicitia*, ATN, 1970, 6; Aureliu Goci, „Mereu pelerinul”, RL, 1972, 42; Alexandru Lungu, „Mereu pelerinul”, ATN, 1972, 12; Magda Ursache, „Mereu pelerinul”, CRC,

1973, 2; Popa, *Dict. lit.* (1977), 446; Alex. Oproescu, *Scriitori buzoieni. Fișier istorico-literar*, Buzău, 1980, 108-109; Radu Cârnelci, *Drumurile și faptele unei vieți*, CNT, 1984, 8; Șerban Cioculescu, „Pe urmele lui V. Voiculescu”, RL, 1984, 10; Mihai Ungheanu, „Pe urmele lui V. Voiculescu”, LCF, 1984, 26; Ovidiu Papadima, *V. Voiculescu*, VR, 1984, 11; Romul Munteanu, „Peregrin la Ninive”, FLC, 1988, 31; Tudor Cristea, *Poezie și ceremonial*, ARG, 1988, 12; Gheorghe Tomozei, *Rezervația de fluturi*, București, 1988, 242-244; Ulici, *Lit. rom.*, I, 300-302; Ion Apetroaie, *Literatură și reflexivitate*, Iași, 1996, 89-93; Lucian Chișu, *Scriitorului îi șade bine cu gluma*, L, 1996, 35; Aureliu Goci, „O istorie anecdotică a literaturii române”, „Cultura națională”, 1996, 8; Teodor Vârgolici, *Istoria literară între anecdotic și dramatic*, ALA, 1996, 309; Micu, *Scurtă ist.*, III, 323; Teodor Vârgolici, „Cafeneaua literară și boemia ei”, ALA, 1998, 436; Valeriu Nicolescu, *Buzău-Râmnicu Sărat. Oameni de ieri, oameni de azi*, II, partea I, Buzău, 2001, 478-481; *Dict. scriit. rom.*, III, 826-829; Rotaru, *O ist.*, V, 220; Teodor Vârgolici, *Momentele vieții lui Alexandru Odobescu*, ALA, 2003. I.O.

POPESCU, George (20.II.1948, Bratovoesti, j. Dolj), poet, critic literar și traducător. Este fiul Mariei (n. Nicola) și al lui Marin Popescu, agricultori. Urmează Liceul Teoretic „Nicolae Bălcescu” din Craiova (1962-1966) și Facultatea de Filologie a Universității din Craiova, secția română-italiană (1966-1971). După absolvire lucrează ca bibliotecar și gazetar în presa culturală locală (1971-1983) și ca redactor la „Ramuri” (1983-1992). Este cadru didactic la Facultatea de Litere a Universității din Craiova (din 1992), redactor-șef al revistei „Paradigma” (tot din 1992). Își ia doctoratul în 1998, cu o teză despre Lucian Blaga, susținută la Universitatea din Constanța. Debutează cu poezie în „Ramuri” (1964), iar editorial cu volumul de versuri *Desprinderea de brumă*, apărut în 1984. Colaborează la „Viața românească”, „Lucefărul”, „Ramuri”, „Mozaicul”, „Transilvania”, „Convorbiri literare”, „Sinteze”, „Scrisul românesc” ș. a.

Italianist ca profesie și formație spirituală, P. lasă să transpară în scrierile sale pecetea acestui climat cultural. Pe de o parte, își dovedește buna cunoaștere a limbii și culturii italiene într-o sinteză asupra poeziei din secolul trecut - *Poesia italiana del Novecento* (1998) - și prin studiile consacrate unor poeți precum Giacomo Leopardi, Eugenio Montale sau Mario Luzi, în ultima secțiune din *Mecanica formei* (1999); totodată, traduce în românește numeroase volume din literatura și critica italiană și contribuie la popularizarea poeziei române în Italia. Pe de altă parte, profilul de italianist al autorului se întvede și în celelalte lucrări ale sale. Astfel, cu excepția debutului, cărțile de poezie - *Știința veselă* (1993), *Magna Impuritas* (1999), *Scrisori către lady Di* (2003) - conjugă hiperrealismul și livrescul, lumea conturându-se ca un mozaic de topoi culturali prin corodarea cărora poetul încearcă să realizeze o epurare a concretului brut. Ca „poet posttextualist”, el urmărește reziduurile textului „într-o lume desfigurată de semnele apocalipsei” (Marin Mincu). În plan estetic însă, mijloacele alese nu sunt întotdeauna dintre cele mai potrivite, provocând uneori o supraîncărcare gongorică a frazei și o diluare a raporturilor semantice: „iar la paris london siracusa/ în birtul unei provincii camuflete sub haina/ minoritarului

angoasă și galerii/ *angst und seele* (fără majuscule) că/ n-am ajuns la fitil – spune scribul montalian –/ pe pârleazul grijii de azi: bani puteri japonezi (orbiți de amurgul occidentului)/ chinezi peșin la kilogram” (*Magna Impuritas*). Critica lui **P.** atestă o predilecție similară pentru textualismul de sorginte italiană, coroborat cu alte achiziții din teoria literară contemporană. Acest eclectism metodologic se observă îndeosebi în *Tensiunea esențială* (1997), probabil cea mai bună carte a autorului. Conceput ca un studiu al operei lui Lucian Blaga, volumul identifică nucleul gândirii acestuia în „tensiunea esențială” dintre metaforă – înțeleasă nu ca simplu trop, ci ca instrument deopotrivă ontologic și gnoseologic – și revelație, proces urmărit în toate sinuozitățile sale, de la antinomie la dialectică și apoi la *coincidentia oppositorum*. Respingând tentația de a explica compartimentele operei lui Blaga unul prin celălalt, criticul caută un nucleu de profunzime, care să explice în egală măsură generarea discursului poetic și a celui filosofic. **P.** optează pentru o perspectivă mai pronunțată semiotică, ce prezintă avantajul de a efectua nu numai o radiografie a universului poetic, ci și a poezicii ca atare. Metoda rămâne aceeași în *Mecanica formei*, ce urmărește „aventura poeticului”, „examinarea [...] câtorva moduri de înființare a poeticului”, centrul de greutate fixându-se asupra liricii românești, de la Mihai Eminescu la generația '80. Perceput adesea ca un discipol al lui Marin Mincu, **P.** a scris despre modelul său autohton o monografie – *Marin Mincu. Eseu despre autenticitatea scriiturii* (2000). În ciuda mizei prințese și a elanului empatic care îl străbate, textul se susține printr-o cercetare laborioasă, ca și prin relevanța unor formulări de sinteză, Marin Mincu fiind așezat „între Dracula și Ovidiu”.

SCRIERI: *Desprinderea de brumă*, Craiova, 1984; *Știința veselă*, Constanța, 1993; *Tensiunea esențială. Metaforă și revelație în opera lui Lucian Blaga*, Constanța, 1997; *Poesia italiana del Novecento*, Craiova, 1998; *Mecanica formei. Eseuri despre aventura poeticului*, Constanța, 1999; *Magna Impuritas*, Constanța, 1999; *Gian Paolo Pasolini. Ereticul corsar*, Constanța, 2000; *Marin Mincu. Eseu despre autenticitatea scriiturii*, București, 2000; *Scrisori către lady Di*, Craiova, 2003. **TRADUCERI:** Loredana Bogliun, *Vorbind despre noi*, Craiova, 1989; Alberto Moravia, *Cum să trăiești cu o soție necredincioasă*, Craiova, 1991; Mimmo Morina, *Kuma. Oracol despre cuvântul revelat*, Craiova, 1991; Antonino Contiliano, *Exilul utopiei*, Craiova, 1991; *Cartea tibetană a morților*, Craiova, 1992; Giovanni Verga, *O păcătoasă*, Craiova, 1994; Leonardo Sciascia, *Cu orice risc*, Craiova, 1995; Sören Kierkegaard, *Maladia mortală*, pref. trad., Craiova, 1997; Umberto Eco, *Cinci scrieri morale*, Constanța, 1997; *Cum se face o teză de licență*, Constanța, 2000; *Supraomul de masă*, Constanța, 2003; Maria Corti, *Pentru o enciclopedie a comunicării literare*, Constanța, 2000 (în colaborare cu Ștefania Mincu); Gian Paolo Capretini, *Semiologia povestirii*, Constanța, 2000; Leonardo Sole, *Cuvânt ce tremură*, Craiova, 2000; Lorenzo Renzi, *Cum se citește poezia*, Constanța, 2001; Marco Lucchesi, *Grădinile somnului – Giardini del sonno*, ed. bilingvă, pref. trad., Craiova, 2003; Aldo Onorati, *Sincropele iubirii*, Craiova, 2003.

Repere bibliografice: Mona Momescu, *Poeți promovați de „Pontica”*, TMS, 1993, 12; Marin Mincu, *George Popescu*, PRA, I, 269–270; Mircea A. Diaconu, *Două experiențe poetice*, CL, 2000, 4; Peter Quince, *Marin Mincu în miezul realului*, „Euphorion”, 2002, 1–3; Firan, *Profiluri*, II, 190–191; Ștefania Mincu, *Despre starea poeziei*, Constanța, 2003, 161–163. A.T.

POPESCU, Ion Apostol (6.III.1920, Scăueni, j. Vâlcea – 23.I.1984, Gherla), poet, istoric literar și folclorist. Este fiul Mariei (n. Popescu) și al lui Apostol Popescu, silvicultor. Face școala primară la Robaia, județul Argeș, și la Jibla, județul Vâlcea (1927–1932), Școala Normală la Râmnicu Vâlcea (1932–1938) și Sibiu (1938–1940), urmând Facultatea de Litere și Filosofie la Sibiu (1943–1945) și Cluj (1945–1947). Este doctor în filologie al Universității din București (1970), cu teza *Ion Pop-Reteganul*. Profesor de liceu la Gherla (1947–1963), devine apoi cadru didactic la Facultatea de Filologie din Târgu Mureș. Debutează cu folclor în „Izvorășul” (1935), iar în volum cu însemnările din *Literatura ardeleană nouă* (1945). Este redactor la „Prietenii artei” (1947), colaborează la „Artă, teatru, cinema, muzică”, „Astra”, „Claviaturi”, „Făclia”, „Lucașul literar”, „Provincia”, „Ramuri”, „Scrisul bănățean”, „Steaua”, „Tribuna”, „Tribuna Transilvaniei”, „Voința Transilvaniei” ș.a.

În *Literatura ardeleană nouă* **P.** încearcă să contureze profilurile unor scriitori ca Victor Papilian, George Boldea, Ion Moldoveanu, Mihai Beniuc, Emil Giurgiuca, Ion Th. Ilea, Aurel Marin, Teodor Murășanu, Grigore Popa, Ion Șugariu, Ștefan Baciu, Vlaicu Bârna, Lucian Valea, Radu Stanca, Ștefan Aug. Doinaș, Pavel Dan, George Tepelea, V. Copilu-Cheatră, Octav Șuluțiu și Vasile Netea. Este vorba mai mult de o „caldă interpretare” a unei literaturi căreia i se desprind drept caracteristici principale „sănătatea artistică rară”, dinamismul și vigoarea. **P.** va stăruii însă în poezie și în folcloristică. Versurile pe care le scrie sunt ale unui poet egal cu sine în celebrarea bucuriilor calme, a roadelor toamnei, a cuplului familial, „inspirația sa majoră fiind de ordinul ginecolatriei” (Șerban Cioculescu). Monografia *Ion Pop-Reteganul* (1965), „cea mai valoroasă și cea mai temeinică ce s-a scris până azi asupra vieții și operei Reteganului” (Ion Agârbiceanu), este totuși lacunară, autorul omițând bogata adegăre a folclorului, păstrată în manuscris la Biblioteca Academiei Române. Colecționarul de folclor **P.** înregistrează orații de nuntă de pe Someș, basme de la armenii din Gherla și în 1969 scrie un studiu despre iconarii de la Nicula, dedicat „cu fervoare și dărnicie” – cum remarca A.E. Baconsky – unuia dintre „cele mai strălucite capitole de sensibilitate românească”.

SCRIERI: *Literatura ardeleană nouă*, București, 1945; *Ion Pop-Reteganul*, pref. Ion Agârbiceanu, București, 1965; *Iubiri*, București, 1968; *Arta icoanelor pe sticlă de la Nicula*, pref. A. E. Baconsky, București, 1969; *Studii de folclor și artă populară*, București, 1970; *Flaut pentru o frumoasă*, București, 1971; *Istoria literaturii române*, I-II, Târgu Mureș, 1971; *De vorbă cu Marco Polo*, București, 1974; *Trec printre oameni*, București, 1978; *Mănăstirea Nicula* (în colaborare cu arhimandritul Cleopa Nanu), Cluj-Napoca, 1985; *De ziua inimii noastre*, îngr. Constantin Mohanu, pref. Șerban Cioculescu, Craiova, 1987. **EDIȚII:** Ion Pop-Reteganul, *Amintirile unui școlar de altădată*, introd. edit., București, 1969 (în colaborare cu Serafim Duicu). **Culegeri:** *Basme armenesti din Transilvania*, București, 1967; *Frumoasa privighetorilor. Basme armenesti din Transilvania*, Cluj-Napoca, 1974; *Orații de nuntă (Colăcării, cântece și strigături culese de pe Valea Someșului)*, București, 1979; *Poezii populare din Ardeal, în Folclor din Transilvania*, VIII, București, 1986, 267–558.

Repere bibliografice: Vasile Adâscăliței, „*Ion Pop-Reteganul*”, CRC, 1966, 4; Constantin Mohanu, „*Ion Pop-Reteganul*”, LCF, 1966, 30; Iordan Datcu, „*Basme armenesti din Transilvania*”, ARG, 1967, 9; Sarchis Selian, „*Basme armenesti din Transilvania*”, „*Nor Chiang*”, (București), 1967, 38; S. Jamgotchian, *Descoperirea recentă a unui manuscris armean în România*, „*Kragan Tert*” (Erevan), 1968, 2; Suren Kolangan, „*Basme armenesti din Transilvania*”, „*Kragan Tert*” (Erevan), 1968, 20; Victoria Jiquid, „*Arta icoanelor pe sticlă de la Nicula*”, AFT, 1969, 12; Cristina Atanasiu, „*Arta icoanelor pe sticlă de la Nicula*”, RL, 1970, 5; Dimitrie Dancu, „*Arta icoanelor pe sticlă de la Nicula*”, ST, 1970, 2; Ion Talos, „*Arta icoanelor pe sticlă de la Nicula*”, TR, 1970, 18; Virgil Cârdea, *Un omagiu artei de la Nicula*, SXX, 1970, 2; I. Opreșan, „*Arta icoanelor pe sticlă de la Nicula*”, RITL, 1970, 4; Serafim Duicu, „*Studii de folclor și artă populară*”, F, 1970, 10; Ion Buzăși, *Creații de nuntă someșene*, T, 1980, 1; Șerban Cioculescu, *Folcloristica*, RL, 1980, 50; Teodor Mîhadaș, *Ion Apostol Popescu*, ST, 1984, 2; Emil Lazăr, *Ion Apostol Popescu*, ST, 1995, 3; Datcu, *Dicț. etnol., II*, 169–170; *Dicț. scriit. rom.*, III, 829–830. I.D.

POPESCU, Iulian (9.VI.1948, Constanța), teoretician și critic literar. Este fiul Floricăi (n. Pătrașcu) și al lui Nicolae Popescu, profesor. Absolvent în 1966 al Liceului „M. Eminescu” din Constanța, devine în același an student al Facultății de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, secția franceză-română, obținând licența în 1971. Este numit asistent la Catedra de limba franceză, unde parcurge treptele ierarhiei universitare până la gradul de profesor (1998). Își ia doctoratul la Universitatea din București (1984). În perioada 1991–1994 a fost lector la Universitatea „Paul Valéry” din Montpellier (Franța). După întoarcerea în țară e ales prodecan al Facultății de Litere ieșene, în 1998 devenind decan. Debutază în „Convorbiri literare” (1976) și colaborează, mai cu seamă cu articole și studii de specialitate, la „Cronica”, „Convorbiri literare”, „Revista de istorie și teorie literară”, „*Cahiers roumaines d'études littéraires*”, „*Kodikos-code. Ars semiotica*” (Tübingen), „*Dialogue*” (Montpellier) ș.a. Publică volumele *De la Théorie du discours poétique* (1988), *Stil și mentalități* (1991), *Sensuri din forme* (1996) și *Sémantiques* (1998). De asemenea, este coautor al lucrării *Direcții în critica și poetica franceză contemporană* (1983).

Scrierile lui P. au un pronunțat caracter teoretic. În *Stil și mentalități* sunt sistematizate și interpretate mai ales opinii actuale referitoare la conceptele de normă, discurs, scriitură, ritm sau semn. Autorul se angajează în demonstrații convingătoare și deseori analizează critic, cu argumente solide, afirmațiile unor cercetători consacrați, creatori de școală în domeniul lor de investigație. Își propune totodată să identifice în cadrul general cultural unele „mentalități structurale”, ce „caracterizează și determină structura generală a semnificativului literar într-o anumită perioadă istorică”. Opune modelului structural o viziune proprie, în care definiția limbii recuperează o parte din complexitatea reală a fenomenului lingvistic, întrucât cele două tipuri de discurs avute în vedere – discursul practic și cel poetic – nu mai pot fi considerate „emananții a două sisteme autarhice și opuse, ci ca limite ale aceluiași sistem”. *Sensuri din forme* este o culegere de studii unde P. nu renunță total la dimensiunea teoretică a discursului

său, deși aceasta funcționează aici ca un instrument al interpretării. În textele despre scriitorii precum Mihai Eminescu, Emil Cioran, B. Fundoianu sau Nichita Stănescu, comentatorul caută mereu să se distanțeze de locurile comune, încercând să răspundă altfel la marile întrebări ale criticii literare românești: „M-am aplecat ceva mai mult asupra formei eminesciene și, dintr-o perspectivă care poate părea insolită, am îndrăznit să caut, la rându-mi, un răspuns la o întrebare pe care și-au pus-o atâția alții: în ce constă de fapt esența genului eminescian?”. Preocuparea pentru relevarea unui punct de vedere personal, netributar concepțiilor clasicizate, e vizibilă și în alte lucrări, cu un pronunțat caracter didactic.

SCRIERI: *Direcții în critica și poetica franceză contemporană* (în colaborare), Iași, 1983; *De la Théorie du discours poétique*, Iași, 1988; *Stil și mentalități*, Constanța, 1991; *Sensuri din forme*, Iași, 1996; *Sémantiques*, Iași, 1998.

Repere bibliografice: Radu Voinescu, „*Clasicism și modernism*”, RL, 1993, 22; Leonida Maniu, „*Sensuri din forme*”, AUI, filologie, t. XLII, 1996; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), 347. Ș.A.

POPESCU, Magdalena (1.III.1943, București), critic și istoric literar, editoare și traducătoare. Este fiica Silviei (n. Baicu) și a lui Octavian Popescu, preot. Învață la București, unde urmează Liceul „Gheorghe Lazăr” (1949–1960) și Facultatea de Filologie (1960–1965). Până în 1966 P. (căsătorită Bedrosian) funcționează ca redactor la Radiodifuziunea Română, apoi ca preparator și asistent la Catedra de limbi străine a Institutului de Petrol și Gaze din București. Din 1968 este redactor la „România literară”, unde publică aproape săptămânal la rubricile de cronică literară. În 1970 devine redactor la Editura Cartea Românească, între 1990 și 1996 deținând aici funcția de director. Ulterior lucrează în calitate de cercetător științific la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” al Academiei Române, fiind unul din coordonatorii proiectului *Dicționarul general al literaturii române*. Debutază în 1964 la „Gazeta literară”. Mai colaborează la „Contemporanul”, „*Lucafașul*”, „*Astra*”, „*Ateneu*”, „*Caiete critice*” ș.a.

O serie de studii de mare întindere, impecabil articulate argumentativ și – conform unei rețete cu care P. se identifică *ab initio* – epuizând o arie problematică, sunt consacrate unor scriitori din cele mai variate epoci, de la cea veche (Miron Costin, Dimitrie Cantemir) la cea modernă (Ion Vinea) și contemporană (Mircea Ciobanu, Marin Preda). Cu acesta din urmă P. a avut o relație particulară: de editor preferat și de comentator exigent al cărților sale, de consilier al editorului și, nu în ultimul rând, al prozatorului, torturat de „blestemele chestiuni insolubile” ale creației. În ultima parte a vieții Marin Preda a făcut publice colocviile sale cu P. pe marginea șantierului trilogiei finale, *Cel mai iubit dintre pământeni*. În volum debutează cu *Slavici* (1977; Premiul Uniunii Scriitorilor), studiu critic care este în toate privințele un *happax legómenon*: exemplar unic al unei tipologii pe care o ilustrează în mod ideal. Cartea este o anatomo-fiziologie a operei prozatorului ardelean, semnificativă prin concluzii și exemplară prin

instrumentarul folosit. Autoarea îl citește pe Slavici ca un dispecer instalat la pupitrul de comandă al unui sistem automat de conexiuni. Cartografia lumii ficțiunilor lui Slavici scoate la iveală o veritabilă arhetipologie umană. În epicentrul operei se află insul și contractul său cu obștea: o relație a cărei tensiune determină mișcarea în timp a operei lui Slavici. Lumea socială - arată **P.** - nu imprimă în mod mecanic amprente pe retina creatorului și nici în plastilina limbii. Percepția, ca și reprezentarea literară sunt condiționate de sisteme de pre-judecăți care exclud ideea inocenței creatoare. În rețeaua de conexiuni a ficțiunii cu nonliterarul, autorul este întâiul releu și mediator. După cum demonstrează **P.**, în romanul lui Slavici „chipul societății se schimbă odată cu imaginea pe care autorul și-o face despre rostul scrisului său și despre literatură”. În această imagine se ascunde și un calcul preliminar, privind reacția probabilă a publicului. Interpreta demontează mecanismul care, după Vasile Popovici - într-o carte ce continuă demonstrația de aici - dă naștere personajului numit „trialogic”. Mai precis, în plasa de evenimente, romancierul urmărește cu meticulozitate norme, recurențe sau scheme. Pe măsură ce le descoperă, el le transmite, le explică și le comentează pentru publicul care se cere convins. În al doilea moment al interpretării sale, **P.** urmărește cum cade Slavici, treptat, în capcana propriului profesionalism: lumea devine un

simplicu exemplu pentru axiomele deja statornicite de romancier. La naștere astfel un repertoriu de prefabricate și de stereotipii, inventariate minuțios și cu finețe. Într-un orizont de referință mai amplu, obiectul de interes al studiului este moralistul Slavici, fixat într-o atitudine didactică. În opera sa moralismul obliterează profund diverse compartimente ale textului și întreține tensiunea între povestire și subtextul său motivant. Acesta din urmă se erijează - spre sfârșitul perioadei creatoare a lui Slavici - în discurs tezig, transformând evenimentele narate în simple pretexte. Interpretările date de exegetă schimbă cu totul optica tradițională asupra scriitorului. Demersul epic al lui Slavici este grevat de o socialitate complexă, greu de descoperit cu ochiul liber (conform intuițiilor critice candid) și imposibil de transpus în termeni, de o mare naivitate teoretică, ai simulacriului de lume. Prozatorul ardelean este un caz de școală pentru dificultățile și avantajele unei lecturi profesioniste, bine dotate instrumental și corect conduse metodologic. Cartea scrisă de **P.** arată ce înseamnă practic o revizuire critică și cum poate renaște un autor plonjat în indiferență pioasă, dacă este actualizat cu fler și metodă. Autoarea uzează de o serie de stratageme sofisticate, compartimentele și etajele operei fiind explorate sistematic și după aceea puse în consonanță: descrierea, explicarea, proiecția speculativă se împletesc. Slavici este examinat într-un orizont comparatist amplu - Preda, Dostoevski, Tolstoi -, care îl situează și îl luminează contrastiv. Biografia e recuperată ca reper în construcția operei, menținându-se o tensiune fructuoasă euristic între creator și insul „care n-a vrut să fie scriitor”. În mare parte prozatorul este și un pretext pentru a trece în revistă evoluția și turnantele istoriei literare românești, dinamica prozei, tipologia creatorilor de la noi și de aiurea și de a evalua stadiul perspectivelor și metodelor critice, justificate și cântărite, la vedere, înainte de a fi puse la lucru. Valoarea demonstrativă a studiului ține și de modul neostentativ de adaptare a unei metodologii moderne. De altfel, ansamblul exegezei e lipsit de denivelări sau stridente și - lucru remarcabil la proporțiile lucrării - perfect echilibrat. Este una dintre marile izbânzi critice de după 1945. În viața literară și publică **P.** este cunoscută ca o editoare cu o activitate epatantă, nu numai ca suprafață, ci și ca eficiență și vocație. Antenele sale au fost orientate cu precădere spre critică și proză. În circumstanțe potrivnice spiritului critic, redactorul de carte a luat pe cont propriu - asumându-și toate riscurile și suportând, când a fost cazul, toate consecințele - ofensiva promovării și menținerii în circuit a unui anumit tip de interpret al literaturii: profesionist, talentat, exigent cu sine și cu ceilalți, rezistent la ucaturile promulgate de sus. Dimensiunea paideică, pregnantă în cartea despre Slavici, flerul elevat didactic al celei care nu scapă din vedere articulații și schimbări de turnantă ale istoriei creatoare s-au exprimat plenar în eforturile îndrumătorului literar care a fost **P.** Literatura română îi datorează în bună parte apariția în arena sa a promoției de scriitori optzeciști.

SCRIERI: *Slavici*, București, 1977. **Traduceri:** Petru Dumitriu, *Omul cu ochi suri*, I-III, București, 1996; Paul Ricoeur, *Despre interpretare*, București, 1998 (în colaborare cu Valentin Protopopescu); Pascal Bruckner, *Hoții de frumusețe*, București, 1999; Petru Popescu, *Întoarcerea*, București, 2001 (în colaborare cu Smaranda Bedrosian); Françoise Dolto, Inès Angelino, *Când părinții se despart*, București, 2003 (în colaborare cu Smaranda Bedrosian).

Repere bibliografice: Cornel Moraru, „*Slavici*”, FLC, 1977, 2; Eugen Negrici, „*Slavici*”, R, 1977, 12; Manolescu, *Lista*, III, 347-350; Mircea Iorgulescu, *Dincolo de metode*, RL, 1978, 49; Georgescu, *Volume*, 135-138; Ștefănescu, *Jurnal*, 152-153; Ciobanu, *Însemne*, 293-301; Grigurcu, *Critici*, 184-187; Tomuș, *Mișcarea*, 331-334; Ulici, *Lit. rom.*, I, 517-519; *Dicț. scriit. rom.*, III, 830-831. M. S.

POPESCU, Marian (8.IX.1952, București), critic și teoretician teatral, traducător. Este fiul Steliane și al lui Gheorghe Popescu. Urmează cursurile Facultății de Limba și Literatura Română, secția română-engleză, a Universității din București, absolvită în 1976. În 2000 își ia doctoratul în filologie *magna cum laude*, la aceeași Universitate, cu teza *Teatrul românesc în perioada contemporană. 1990-1997*. Funcționează ca profesor de limbă engleză la Târgoviște (1976-1979), bibliotecar la Biblioteca Centrală de Stat (1979-1983), producător delegat la Casa de Filme nr. 3 (1983-1987) și la Casa de Filme nr. 4 (1987-1990). Este unul dintre cofondatorii UNITER, al cărei vicepreședinte (apoi vicepreședinte executiv) va fi în perioada 1990-1994. Concomitent, lucrează ca redactor-șef adjunct la revista „Teatrul azi” (1990-1992). În 1991 își începe cariera universitară, mai întâi la Universitatea de Artă Teatrală și Cinematografică din București, din 1996 la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, unde ajunge șef al Catedrei de artă teatrală. Din 2001 ține și cursuri pentru un masterat interdisciplinar organizat de Centrul de Excelență în Studiul Imaginii de la Universitatea din București, unde în 2003 este profesor asociat. În 2002-2003 e cooptat cercetător asociat la Facultatea de Litere, Departamentul artelor spectacolului, din Arras, Franța. În paralel cu activitatea didactică, din 1993 va fi director și director onorific al Editurii Unitext. În 1997 conduce câteva luni Direcția Instituțiilor de Spectacole din Ministerul Culturii și Cultelor, în noiembrie-decembrie 1999 e consilier la Departamentul Cultură-Educație al Președinției României, iar în 2003 consultant artistic la Teatrul de Stat din Oradea. Debutează la „România literară” în 1975. Colaborează cu numeroase cronici dramatice, eseuri, recenzii și articole în „România literară”, „Luceafărul”, „Contemporanul”, „Flacăra”, „Revue roumaine”, „Steaua”, „Tribuna”, „Orizont”, „Familia”, „Teatrul azi”, „Litere, arte & idei”, „Cuvântul”, „22”, precum și la publicațiile Institutului Internațional de Teatru și la reviste de specialitate din SUA, Franța, Spania, Croația și Ungaria. A susținut emisiuni proprii și ca invitat la Televiziunea și Radiodifuziunea Română sau la posturi private de radio și TV. A fost distins cu Premiul pentru critică teatrală al revistelor „Tribuna” (1982) și „Ateneu” (1988), cu Premiul pentru teatologie al UNITER (1991, 2001) ș.a. De asemenea, i s-a acordat Ordinul Steaua României în grad de ofițer (2003).

Preocupat încă din anii studenției de dramaturgie (lucrarea sa de diplomă se intitula *Despre conceptul de tragic în teatru*), P. face o pasiune din cercetarea destinului acestei arte în contemporaneitate, devenind un foarte asiduu teoretician al fenomenului. Pe linia lui Ion Marin Sadoveanu, care opera distincția între dramă (text literar) și teatru (spectacol), consideră că suportul textual este incomplet fără desăvârșirea prin spectacol. Dacă Ion Marin Sadoveanu era tentat să acorde poemelor dramatice ale lui Shakespeare, Molière, Ibsen, Strindberg ș.a. autonomia față de scenă, ele putând fi înțelese, gustate și numai prin lectură, P. crede că în teatru nu poate exista excepție, spectacolul constituind încununarea dramei. În consecință, pare a vedea rolul regizorului mai important decât al autorului. Ține totuși să releve, teoretizând cu subtilitate, specificul literar al textului dramatic – legile lui, deosebite față de proză și poezie – și militează pentru cunoașterea prealabilă a acestuia, încât la reprezentare spectatorul să poată compara drama cu punerea ei în scenă, sensurile încifrate și dezlegările scenice refractate. P. raportează continuu arta spectacolului nu numai la arta literară intrinsecă textului de la care se pornește, ci și la domeniile implicite ale viziunii, precum fenomenologia, filosofia culturii, istoria, sociologia și antropologia. Nu e uitată funcția teatrului, privită cu optimism, teoreticianul visând romantic la reîntoarcerea acestuia la rosturile inițiale, ca artă a cetății. Toate aceste chestiuni sunt discutate incitant în *Chei pentru labirint* (1986) – o incursiune plecând de la analiza operei dramatice a lui Marin Sorescu și D.R. Popescu –, în *Teatrul ca literatură* (1987) și *Drumul spre Ithaca. De la text la imagine scenică* (1990). Cele trei volume conturează, din diverse perspective, viziunea originală a autorului, punând bazele unei poetici românești moderne a teatrului. În paralel cu aspirația spre teoretizare, P. propune în *Oglinda spartă. Teatrul românesc după 1989* (1997) și în *The Stage and the Carnival. Romanian Theatre after Censorship* (2000) o sinteză asupra fenomenului teatral postrevoluționar, cuprinzând nu numai o schiță a diverselor lui fațete, ci și „a culturii și societății românești după 1989”. În toate lucrările sale teatrul românesc și în genere cultura română sunt privite cu deschidere către fenomenul universal, autorul avansând puncte de vedere comparatiste de viu interes. Această abordare se sprijină, de altfel, și pe o prodigioasă activitate de traducător, cu deosebire din dramaturgia britanică, din autori precum Harold Pinter, Edward Bond, Howard Barker, Martin Crimp, David Pownall, Sarah Kane, J. Graham Reid, David Edgar, Willy Russell, Ray Coney ș.a., iar din Peter Brook lucrarea *Spațiul gol*.

SCRIERI: *Chei pentru labirint. Eseu despre teatrul lui Marin Sorescu și D.R. Popescu*, București, 1986; *Teatrul ca literatură*, București, 1987; *Drumul spre Ithaca. De la text la imagine scenică*, București, 1990; *Oglinda spartă. Teatrul românesc după 1989*, București, 1997; *The Stage and the Carnival. Romanian Theatre after Censorship*, Pitești, 2000. **Traduceri:** Peter Brook, *Spațiul gol*, pref. George Banu, București, 1997.

Repere bibliografice: Valentin Silvestru, *Un merituos debut editorial*, RL, 1986, 27; Dan C. Mihăilescu, „*Cheile*” unui debut, T, 1986, 10; Ion Bogdan Lefter, *Teatrul văzut dinspre „noul val”*, RL, 1988, 15; Mircea Ghițulescu, „*Teatrul ca literatură*”, ST, 1988, 5; Piru, *Critici*, 264-267;

Mircea Morariu, „Drumul spre Ithaca”, F, 1991, 1; Florin Faifer, *Spectacol de concepte*, TTR, 1991, 1-2; Val Condurache, *Mânuirea sentimentelor*, RL, 1991, 8; Ion Oarcăsu, „Drumul spre Ithaca”, ST, 1991, 2-3; Miruna Runcan, *Între mitologii și obsesii*, „ArtPanorama”, 1998, aprilie; Dan C. Mihăilescu, „Oglinda spartă. Teatrul românesc după 1989”, „22”, 1998, 24; Claudia Groza, *Chipul în oglindă*, APF, 1998, 10; Dan C. Mihăilescu, *Lucrând pentru dincolo*, „Ziarul de duminică” (supl. al „Ziarului financiar”), 2001, 2 martie. I.O.

POPESCU, Mircea (14.X.1919, Fieni - 17.VIII.1975, Roma), critic și istoric literar, traducător. Învață la Liceul „Gheorghe Șincai” din București, unde îl are profesor de italiană pe G. Călinescu, face doi ani de studii la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității bucureștene, secția limba și literatura italiană (1938-1940), sub directa îndrumare a profesorului Al. Marcu, la recomandarea căruia obține o bursă în Italia. În toamna anului 1942 ia licența *magna cum laude* la Universitatea din Roma, cu lucrarea *I cantari di Tristano*. Își prelungește perioada de specializare încă doi ani datorită unei burse acordate de statul italian în vederea susținerii unui doctorat în filologie. Sfârșitul războiului îl surprinde la Roma, iar evenimentele ce au urmat îl determină să rămână definitiv în Italia. În 1945 - 1946 conduce Lectoratul de limba și literatura română de la Universitatea din Milano, iar în 1947 se întoarce la Roma ca profesor secundar, mai târziu devenind asistent de filologie romanică la Universitatea de Stat. Are o intensă activitate în presă, încercând să popularizeze valori ale literaturii române atât prin articole critice, cât și prin traduceri, găzduite într-o revistă precum „Caravella” sau în volume. Publică în versiune italiană *Artă și valoare* de Lucian Blaga, *Concert din muzică de Bach* de Hortensia Papadat-Bengescu.

P., care în țară scrisese la „Universul literar” și la „Curentul liber”, colaborează aproape la toate revistele politice și culturale ale exilului românesc, de la „Caete de dor” la „Îndreptar” și „Cuvântul în exil”, de la „România” din New York la „Destin” din Madrid, de la „Ființa românească” și „Ethos” la „Limite” și „Buna Vestire”. Între 1954 și 1957 activează ca redactor al publicației româno-italiene „România”, apărută la Roma. Din 1962 până la sfârșitul vieții îngrijește redacțional „Revista scriitorilor români”, periodic tipărit la München sub egida Societății Academice Române. Prezența lui **P.** la manifestările culturale ale exilului este deosebit de semnificativă. El este principalul cronicar al literaturii românești din exil. În anii '60, în paginile revistei „La Fiera letteraria”, prezintă cele mai însemnate opere ale scriitorilor români din țară și din afara ei. Scrie nu numai despre Mircea Eliade, Vintilă Horia, Eugen Ionescu și Emil Cioran (ultima carte tradusă în italiană de **P.** a fost, de altfel, *Storia e Utopia*, 1969), dar și despre Tudor Arghezi (din care a și transpus un însemnat număr de poezii), Lucian Blaga, Ana Blandiana și Ioan Alexandru. În 1967, în cadrul colecției de studii și eseuri a Societății Academice Române, publică *Saggi di poesia popolare romana*, o primă încercare de sinteză a cercetărilor de valorificare mitologică a folclorului în conformitate cu perspectivele deschise de studiile lui Mircea Eliade. Când apare *Poesia romana moderna* (1969), devine clar că **P.** viza realizarea unei istorii a literaturii

române, atâta vreme cât privirea sa asupra evoluției poeziei românești urmărea aproape cronologic dezvoltarea istorică a speciilor, de la Dostoievi până la Arghezi, Blaga, Barbu sau Vintilă Horia, trecând prin Eminescu, Coșbuc, Goga sau Bacovia. *Storia della letteratura romana*, încadrată în colecția „Storia della letteratura del Sud-Est Europeo” (coordonată de Luigi Santucci la Editura Fratelli Fabri din Milano), apare în 1970, demersul fiind considerat de Virgil Ierunca „foarte important pentru situarea obiectivă a literaturii noastre în Italia”. Autorul aplică în mod constant, după exemplul călinescian, căruia îi rămâne fidel, un anume exclusivism estetic în detrimentul culturalului, nu negat, dar sistematic trecut în planul secund. În cadrul Școlii Ardelene, bunăoară, reține doar figura pregnantă a lui Ion Budai-Deleanu, considerat singurul artist viabil, la fel cum Dimitrie Cantemir este tratat numai ca scriitor, din vechea cultură românească fiind puse în valoare expresivitatea artistică a adaptărilor și traducerilor de texte religioase, „concepția estetică” a traducătorului. În contextul dezvoltării moderne a literaturii românești, istoricul literar rezervă, ca și G. Călinescu, un capitol pentru *Macedonski și noua poetică*, iar pe Eminescu îl încadrează în perimetrul lui Titu Maiorescu și al Junimii, alături de Ion Creangă și I.L. Caragiale, care alcătuiesc, după opinia sa, „triada de seamă a literaturii române”. Punctul de vedere al criticului impresionist își găsește, dezvoltându-se, rațiunea tocmai într-o viziune unitară a literaturii și evoluează în sensul unor coordonate ale specificității naționale și europene. Dacă G. Călinescu accentua raporturile personalității artistice cu istoria, **P.** supune individualitatea literară evoluției istorice și conștiinței naționale în conglomeratul ce particularizează sud-estul european. În comentarea literaturii române interbelice se evidențiază capitolele *Ermetism și avangardă* și *Neliniști tinerești și autohtonism filosofic*, întrucât au meritul să ridice analiza critică din sterilitatea ideologism al epocii și să nuanțeze realitatea artistică a perioadei. Era totuși firesc ca această istorie literară din 1970 să nu aibă o perspectivă adecvată asupra literaturii contemporane din România. Într-o succintă secvență finală, *Perioada nefericită de după război*, se găsește soluția spre a evita discuția asupra eșecurilor dogmatice ale realismului socialist, în cadrul căruia nu sunt amintite decât cedările morale, cu repercusiuni dramatice în plan artistic, ale lui Mihail Sadoveanu și Tudor Arghezi. Aici apar, probabil pentru prima oară într-o istorie literară, referiri la literatura de rezistență scrisă în țară și, de asemenea, la operele scriitorilor români din exil: Eugen Ionescu, Emil Cioran, Vintilă Horia, Ștefan Lupașcu și Alexandru Busuioceanu. Admirația pentru poezia argheziană, vizibilă prin aplecarea asupra universului autorului *Cuvintelor potrivite*, pe care îl recomandă cu stăruință cititorului italian, acuzând cu severitate tălmăcirile aproximative realizate de Salvatore Quasimodo, nu domină, așadar, lucrarea sa istoriografică. În *Poesia romana moderna* raporturile literare sunt altfel intuite și descrise de critic, în sincronie cu subiectivismul judecății de valoare. **P.** gândește „trei secole de poezie românească” tocmai în funcție de existența lui Tudor Arghezi, parcurgând drumul în sens invers, de la Arghezi spre începuturi.

SCRIERI: *Saggi di poesia popolare romana*, Roma, 1967; *Poesia romana moderna*, Roma, 1969; *Storia della letteratura romana*, Milano, 1970; *Istoria literaturii române - Storia della letteratura romana*, ed. bilingvă, tr. Michaela Șchiopu, pref. Nicolae Florescu, București, 2001. **Traduceri:** *Antologia della letteratura romana*, Milano, 1969.

Repere bibliografice: Mircea Eliade, *Roma nu va mai fi aceeași*, „Limite” (Paris), 1975, 20; Monica Lovinescu, *La început a fost ... exilul*, „Limite” (Paris), 1975, 20; Ierunca, *Subiect*, 57-61; Nicolae Florescu, *Menirea pribegilor*, București, 2003, 152-164; Manolescu, *Enciclopedia*, 572-574. N. F.

POPESCU, Nicolae D. (9.VIII.1843, București - 8.VI.1921, București), prozator. Este fiul Niculinei și al lui Dumitru Popescu, preot la Biserica Icoanei din București. Și-a întrerupt școala înainte de vreme și în 1861 intră copist la Ministerul de Externe, unde va fi arhivar până în 1913, când se pensionează. Colaborând și la unele dintre publicațiile vremii - „Amicul familiei”, „Telegraful”, „Ghimpele”, „Revista contemporană”, „Revista literară și științifică”, „Columna lui Traian”, „Vatra”, „Revista literară”, „România ilustrată” ș. a. -, **P.** produce industriuos un gen de proză ieftină, destinată cititorului naiv, fără gust și pretenții. De altfel, timp de peste patru decenii, începând din 1866, el a scos o multime de calendare populare, forma cea mai adecvată de difuzare a acestei literaturi de colportaj: „Calendarul pentru toți”, „Calendarul istoric și popular”, „Calendarul basmelor”, „Calendarul amuzant și picant”, „Calendarul pentru toții fiii României” etc. Semna și Nedea, Popnedea.

Istoria, punct de plecare pentru „nuvele” ori „romane” precum *Radu al III-lea cel Frumos* (1864), *Meșterul Manole sau Fundarea monastirei Curții de Argeș* (1882), *Fata de la Cozia* (1887), *Maria Putoianca* (1892), *Bătălia de la Călugăreni* (1894), *Junețea lui Mihai Viteazul* (1895), *Mihai Viteazul și călăul* (1895) ș.a., ori Războiul pentru Independență din 1877, „exploatat” în *Amazoana de la Rahova* (1879), *Prizonierul român de la Plevna* (1879), *Santinela de la Grivoița* (1889), *Căpitan Buzdugan* (1890), *Primul rănit* (1890), *Botezul de sânge* (1892), *Peneș Curcanul* (1892), *Sora de caritate* (1892) ș.a., sunt percepute în cheie elementar patriotică și moralizatoare, poligrafal fabricând foiletonistic intrigi, personaje, întâmplări. O faimă specială i-au adus lui **P.** ciclurile care narau isprăvile unor haiduci (Iancu Jianu, Tunsul, Miu Cobiul, Bujor, Codreanu ș. a. m. d.), editate și reeditate neistovit până târziu, după 1900. Ținând de traseul comercial al scrisului, aceste broșuri respectau un tipar: întruparea simplistă a conflictului dintre bine și rău, idealizarea „bunilor”, exploatarea excesivă a senzaționalului, aglomerarea, previzibilă și de rău gust, a scenelor tari, tenebroase, cu violențe, omoruri etc. **P.**, care a fost comparat cu Ponson du Terrail și a avut la rândul-i numeroși imitatori autohtoni (Panait Macri, Ilie Ighel-Deleanu ș. a.), fusese citit cu interes, în zorii formării lor, de Mihail Sadoveanu, N. Iorga, Gala Galaction ș. a. Mai publică, prelucrate, alterate, basme și legende, editează începând din 1878, cu modificări și adăugiri de la o ediție la alta, *Dorul inimii*, culegere amintind epigonice de *Spitalul Amurului* a lui Anton Pann, unde sunt agregate

versuri populare, române, „cântece de dor și amor”, cuplete, poezii de V. Alecsandri, D. Bolintineanu, Al. Sihleanu ș. a., versificări proprii, traduceri. Era de așteptat să aleagă spre a traduce *Crimele misterioase* de Émile Gaboriau și să caute la Charles Desnoyer și A. D'Ernery (*La Bergère des Alpes*) o schemă pentru piesa *Păstorița Carpaților*, localizare jucată stagiuni în șir.

SCRIERI: *Radu al III-lea cel Frumos*, București, 1864; *Amazoana de la Rahova*, București, 1879; *Prizonierul român de la Plevna*, București, 1879; *Dorul inimii*, București, I-II, 1878-1879; *Iancu Jianu*, București, 1880; *Miul haiducul*, București, 1881; *Tunsul haiducul*, București, 1881; *Moartea lui Bujor haiducul*, București, 1882; *Bujor haiducul*, București, 1882; *Codreanu haiducul*, București, 1882; *Meșterul Manole sau Fundarea monastirei Curții de Argeș*, București, 1882; *Constantin Brâncoveanu*, București, 1885; *Fata de la Cozia*, București, 1887; *Santinela de la Grivoița*, București, 1889; *Căpitan Buzdugan*, București, 1890; *Primul rănit*, București, 1890; *Botezul de sânge*, București, 1892; *Maria Putoianca*, Brașov, 1892; *Peneș Curcanul*, București, 1892; *Războiul dintre haiduci și ruși*, București, 1892; *Sora de caritate*, București, 1892; *Radu Anghel*, I-II, București, 1893; *Bătălia de la Călugăreni*, București, 1894; *Junețea lui Mihai Viteazul*, București, 1895; *Mihai Viteazul și călăul*, I, București, 1895; *Isprăvile tâlhărești ale lui Nicolae Grozea, Dumitru Lungu și Ioniță Tunsul*, București, f.a. **Culegeri:** *Carte de basme*, I-IV, București, 1892. **Traduceri:** Émile Gaboriau, *Crimele misterioase*, București, 1880.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, II, 28-30; Sadoveanu, *Opere*, VI, 329-333; N. Iorga, *Pagini alese*, I, îngr. Mihai Berza, București, 1965, 44-45; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 530, *Ist. lit.* (1982), 598; Pillat, *Itinerarii*, 87-97; *Dict. lit.* 1900, 692-693; Marian Barbu, *Romanul de mistere în literatura română*, Craiova, 1981, 128-131; Teodor Vârgolici, *Scritorii clasici și armata*, București, 1986, 198-199; Faifer, *Semnele*, 211-212; *Dict. scriit. rom.*, III, 831-834; Ioana Drăgan, *Romanul popular în România - literar și paraliterar*, Cluj-Napoca, 2001, *passim*. G. D.

POPESCU, Petru (1. II. 1944, București), prozator, poet, eseist și traducător. Este fiul actriței Nelly Cutava și al lui Radu Popescu, cronicar dramatic. A absolvit la București Liceul „Spiru Haret” (1961) și Facultatea de Limbi Germanice, secția engleză (1967). În 1966 publică placheta *Zeu printre blocuri*, debut poetic salutat de criticul Paul Georgescu pentru caracterul citadin și novator, dar criticat de alți comentatori pentru o prea vizibilă raliere la stilul poeziei moderne americane. Ca prozator, începe cu povestiri publicate în presă (una dintre ele, *Moartea din fereastră*, câștigă Premiul revistei „Amfiteatru”), iar în 1967 îi apare primul volum de proză scurtă, intitulat tot *Moartea din fereastră*. Ca romancier, începe cu *Prins* (1969), o descriere sinceră și tristă a „generației fără idealuri”, captivă a comunismului. Romanul *Dulce ca mierea e glonțul patriei* (1971) îi aduce scriitorului succesul. Cele două romane sunt transpuse imediat în limbile polonă, cehă, slovacă, maghiară și germană, iar altul, *Sfârșitul bahic* (1973), este tradus de îndată în Marea Britanie și Suedia. În afară de cărțile proprii, **P.** publică traduceri și alcătuiește o antologie pentru tineret, *Cinci povești cu cowboy* (1972), care cuprinde proză a scriitorilor americani O. Henry, Stephen Crane și John Graves, cât și *Poveste cu cowboy*, reproducă din volumul *Moartea din fereastră*. Tot acum scrie primul său scenariu, *Drum*

în penumbră, ecranizat în 1972 de regizorul Lucian Bratu, filmul fiind apreciat pentru prezentarea veridică a vieții omului de rând, fără cosmetizarea propagandistică impusă în epocă. Aflat în postura de scriitor de succes, unanim apreciat și situat în prim-planul vieții literare, P. petrece o parte din anii 1971-1972 la Viena, ca bursier al Premiului Herder. Colaborează la „Gazeta literară”, „România literară”, „Viața românească”, „Amfiteatru”, „Argeș”, „Teatru”, „Contemporanul”, „Argeș”, „Scânteia tineretului” ș.a. cu eseuri privind estetica prozei contemporane, comentarii despre literaturile engleză și americană, ulterior adunate sub titlul *Între Socrate și Xantipa* (1973). E admirat de un public larg și curtat de oficialitate, fiind, între altele, promovat, ca reprezentant al tinerilor scriitori, în organele centrale ale organizației de tineret patronate de PCR. În 1973 face parte din echipa de ziariști care îl însoțea pe Nicolae Ceaușescu în vizita oficială în America de Sud, prilej cu care - observând de aproape mecanismele puterii - i se întărește intenția de a-și părăsi țara. În 1974 se află un semestru la Universitatea Iowa din SUA, în cadrul Programului Internațional al Scriitorilor. La înapoiere scriitorul se oprește la Londra, hotărând să nu se mai întoarcă în țară. Locuiește mai întâi în Marea Britanie, iar din 1978 în SUA, la Hollywood. Își continuă activitatea literară în limba engleză, publicând la început versuri - *Boxes, Stairs and Whistle*

Time (1975), apoi romane, scrieri de nonficțiune. În urma absolvirii unei prestigioase școli de specialitate, The American Film Institute din Hollywood, scrie numeroase scenarii cinematografice, unele în colaborare cu soția sa, scenarista Iris Friedman. Regizează filmul *Death of an Angel* (1985), după un scenariu care îi aparține. După decembrie 1989 scriitorul vine în mai multe rânduri în România, unde îi sunt reeditate cărți scrise în românește și apar în traducere unele din cele scrise în limba engleză.

În doar nouă ani (1966-1974), P. pătrunde în forță în literatură: două volume de versuri (*Zeu printre blocuri și Fire de jazz. 1964-1966 - 1969*), două de proză scurtă (*Moartea din fereastră și Om în somn - 1971*), unul de eseuri (*Între Socrate și Xantipa*), un scenariu cinematografic ecranizat (*Drum în penumbră*) și cinci romane (*Prins, Dulce ca mierea e glonțul patriei, Să crești într-un an cât alții într-o zi - 1973, Sfârșitul bahic, Copiii Dommului - 1974*). S-a impus, cumva spre surprinderea generală, însoțită fie de admirație, fie de adversitate, în postura, rar ilustrată și dificilă, a scriitorului de succes. Un succes fulminant de public (cărțile lui devin best-selleruri), dar și de critică, de vreme ce scriitorul practica o literatură accesibilă, atractivă, de mare popularitate și, concomitent, o literatură menită să satisfacă exigențe estetice. O primă secțiune, intitulată *Idei patetice*, din culegerea *Între Socrate și Xantipa* expune un consistent și bine articulat program estetic și literar, explicitat cu o expresivitate persuasivă. Este un program original, într-o epocă în care creația literară, de-abia eliberată de constrângerile realismului socialist, își îndreptase, prin reacție compensatoare, energiile către „arta pură” și către experimentul ultramodernist. P. propune o „a treia cale”: cea a romanului realist, relativ conservator ca tehnică, a romanului lizibil, fără inovații tehnice ostentative, fără excese experimentale, însă modern prin substanță, un roman conectat la actualitate și deschis către un public citadin și instruit. Își exprimă rezerva față de modelul francez al Noului Roman, considerat periferic, și trimite la modelul american, în ipostaza lui accesibilă, mai atrăgătoare. Structural combativ și netimorat de conveniențe, scriitorul procedează, apărându-și ideile, la lansarea unei lungi diatribe la adresa criticii literare din epocă. Opiniile proprii sunt incluse și într-un grupaj de comentarii cu privire la Camil Petrescu, Marin Preda, Geo Bogza, Adrian Marino, Al. Piru, Matei Călinescu ș.a., precum și într-o secțiune ce vizează mai ales literatura modernă și contemporană engleză și americană, încă puțin cunoscută la noi (Nathaniel Hawthorne, Norman Mailer, Truman Capote, John Updike, Edgar Lee Masters, Robert Frost ș.a.). P. debutase însă ca poet, iar versurile lui afirmau familiaritatea cu lirica americană, respirau un aer proaspăt, un individualism juvenil, triumfător, de alură sportivă, un narcisism susținut de elan vitalist intelectualizat, dublat de propensiunea către meditație și introspecție. Poetul producea exerciții de destructurare calculată a percepției și a transcripției imagistice, privilegiind substratul existențial (iar nu livresc), într-un vers „caligrafiat” ultramodernist, cu ingenioase manevre tipografice (rândurile sunt întrerupte de spații albe, astfel încât în pagină să fie

aliniată la ambele margini etc.). Poezia e preponderent enunțiativă, moderat metaforică, autorul procedează la încifrări expresive, trasează uneori crochiuri frapante de „peisaj”, preconizează autenticitatea („să ne scoatem paltoanele/ să ne scoatem și pielea/ să ne scoatem ochii și inima/ pe masă// noi oamenii sinceri/ noi nu avem arme/ atacăm fără gloanțe murim fără discursuri” etc.) și profesează, în termeni modernist-alegorici, angajarea existențială ardentă („lumânările tuturor viefilor scad/ fiecare unde e ascunsă / numai a mea arde și crește se consumă și crește/ din flacăra ei se clădește și rodește/ o și eu am să mor și de moartea mea se moare/ dar eu voi da foc cerului cerul/ va surâde acestui incendiu”). Poemele pot fi considerate, totuși, exerciții de digitație, ținând seama de talentul de prozator afirmat cu brio la scurtă vreme, cu nuvelele incluse în *Moartea din fereastră*. Cea mai izbită este piesa titulară, poveste - cu noimă alegorică - a unui bondar care se stinge captiv între geamurile duble ale unei încăperi, fascinat de peisajul verde-luxuriant de afară și înspăimântat de tenebrele din interiorul clădirii. De altfel, fiecare text pare să fie câte un „exercițiu” tematic și stilistic, bine dus la capăt. Importante însă cu adevărat sunt romanele lui **P.**, care învederează citadinismul, modernismul scriiturii, întotdeauna alertă, bogată, elegantă, preocuparea pentru autenticitatea discursului literar. Recursul la experiența autobiografică și la inserția cotidianului este evident, cu toate că nu e vorba de romane autobiografice, nici de jurnale deghezate în roman. Prozatorul știe să construiască, să generalizeze, asigurând totodată demersului său prezența palpabilului „vieții trăite”. Există, desigur, accente convenționale, există și multe stridente, consecutive pactizării cu procedee ale prozei „populare”, dar ele rămân, în parte, neglijabile. *Prins* abordează o temă gravă: confruntarea unui om aflat în plină tinerețe cu somația morții apropiate, final anunțat, inexorabil. Cu toate acestea, romanul nu e sufocat de tonalitatea sumbră, ci e stenic și incitant, autorul utilizând somația inevitabilului pentru a determina o situație lucidă a celui „prins”, personaj în care, în chipul cel mai evident, a investit mult din propriul sine. O poveste de dragoste, precum și alte întâmplări extrase din cotidian conferă romanului consistență epică. Finalul este simbolic, stingerea tânărului e dedramatizată printr-o buclă a resemnării victorioase, căci personajul domină grozăvia morții absurde prin puterea autointrospecției și printr-o înțelegere calmă a existenței. Romanul sintetizează cu acuitate și un ansamblu de mentalități, comportamente, reacții și atitudini ale tinerei generații de orășeni instruiți din anii '70. Acest profil de generație e trasat cu o luciditate surprinzătoare în epocă. Cartea e în același timp și un poem al orașului modern. *Dulce ca mierea e glonțul patriei*, de asemenea scris la persoana întâi, aduce în prim-plan un protagonist tânăr. Mulți comentatori l-au receptat ca pe un roman autobiografic, ceea ce nu este, chiar dacă scriitorul i-a dat personajului mult din interioritatea și din experiența sa. Procedeele apar curent la **P.**, teoretizat ca atare, la fel ca și exprimarea naratorului la persoana întâi și „în nume propriu”. Narațiune a experienței de viață acumulate de un tânăr intelectual, absolvent al unei facultăți de istorie, în

timpul efectuării serviciului militar. *Dulce ca mierea e glonțul patriei* e un roman de inițiere și în plan erotic. Băiat dezghețat, cu o biografie destul de bogată în episoade amoroase, protagonistul trăiește acum prima dragoste adevărată, o dragoste copleșitoare și enigmatică, curmată înainte de a fi ajuns la plenitudine, dar care consacră la rândul-i atingerea bărbăției depline. E o iubire citadină, modernă și evoluată, cu doza ei de straniu și mister și totodată susceptibilă să îndemne la analogii literare: în femeia iubită, Laguna, se poate recunoaște o versiune a doamnei T. din *Patul lui Procust* de Camil Petrescu. Pe lângă temele principale - armata și dragostea -, rețin atenția și alte teme ori motive: moartea și frica de moarte, violența, oroarea de sordid și derizoriu, prietenia, solidaritatea ș.a. *Să crești într-un an cât alții într-o zi*, tot un roman de actualitate și despre tineri, pare mai puțin consistent, dar face loc modalității picarești și umorului, iar *Sfârșitul bahic*, cu acțiunea plasată în anii '50, în toiu „obsedantului deceniu”, reconstituie istoria recentă. Anticipând într-un fel *Galeria cu viață sălbatică*, romanul lui Constantin Țoiu, *Sfârșitul bahic*, bine construit, cu o epică densă, pasajele eseistice diminuând în favoarea acțiunii (uneori cu elemente de senzațional), conține o diatribă virulentă la adresa perioadei staliniste, procedare în principiu încurajată oficial în perioada ceaușistă, dar care vizează, în subtext, aspectele blamabile ale oricărui regim totalitar. Ultima scriere publicată de **P.** înainte de plecarea din țară, *Copiii Domnului*, un microman ori, mai degrabă, o novelă amplă, o poveste populată cu eroii unei „mitologii” monahale și haiducești autohtone, poartă subtitlul *O legendă munteană* și reprezintă un omagiu adus lui Gala Galaction. În fine, ce a publicat **P.** în limba engleză poate interesa cititorul român tocmai pentru că întregeste portretul unui autor al cărui traseu românesc s-a întrerupt înainte de vreme. *Before and After Edith* (1978) e un roman aparent de suspans, dar în fapt o poveste de dragoste pe fundalul Vienei primului război mondial și cu multe referiri la România. *Amazon Beaming* (1991) e o carte-document, pornind de la experiența excepțională trăită de un cercetător și explorator american, Loren McIntyre. Istoria descoperirii celui mai îndepărtat izvor amazonian, luxurianta și bizareria peisajului, dar mai cu seamă existența fascinantă a populației indiene mayoruna sunt recuperate într-o narațiune captivantă. *The Return* (1997), carte cu un caracter pronunțat autobiografic, foarte bogată în informații și confesiuni, concepută cu un oarecare scrupul al obiectivității, prezintă un interes particular pentru cititorul român. *The Oasis* (2001) are un subtitlu care o rezumă în chip esențial: *A Memoir of Love and Survival in a Concentration Camp*. E o biografie romanțată (o poveste de dragoste începută în condiții tragice, într-un lagăr nazist), plină de dramatism, pornind de la mărturia unor rude prin alianță - Blanka și Mirek Friedman, părinții soției lui **P.**, originari din Cehoslovacia, supraviețuitori ai holocaustului - și de la o minuțioasă documentare, cu grija de a reconstitui atmosfera epocii evocate și de a restitui adevărul teribil al acelor evenimente. *Almost Adam* (1996), un roman înrudit cu *Amazon Beaming*, valorifică ceea ce se poate numi aventura științifică, aici studiul întreprins de un tânăr

antropolog american asupra unei mici populații africane trăind în sălbăticie și aflată într-un stadiu cvasiprotouman, ca un fel de fosilă vie antropologică.

Scriitorul acesta cu aer de dandy, de „monden”, făcând oricând figură bună în înalta societate, a „căzut” peste câteva „mituri” ale generației anilor '70: singurătatea colectivă, limbaul secret al muzicii „tinere”, subversivitatea adolescenței, drama lipsei de ideal etc. Scriitor citadin prin natură și cultură, descendent, cum îi place să spună, dintr-o familie de ofițeri patrioți, Petru Popescu n-a disprețuit, de la primele cărți, succesul, ci l-a căutat cu lumânarea. L-a avut, pe merit, căci, fără a face concesii gustului comun, a găsit căile de comunicare cu un public relativ larg, care i-a cumpărat cărțile.

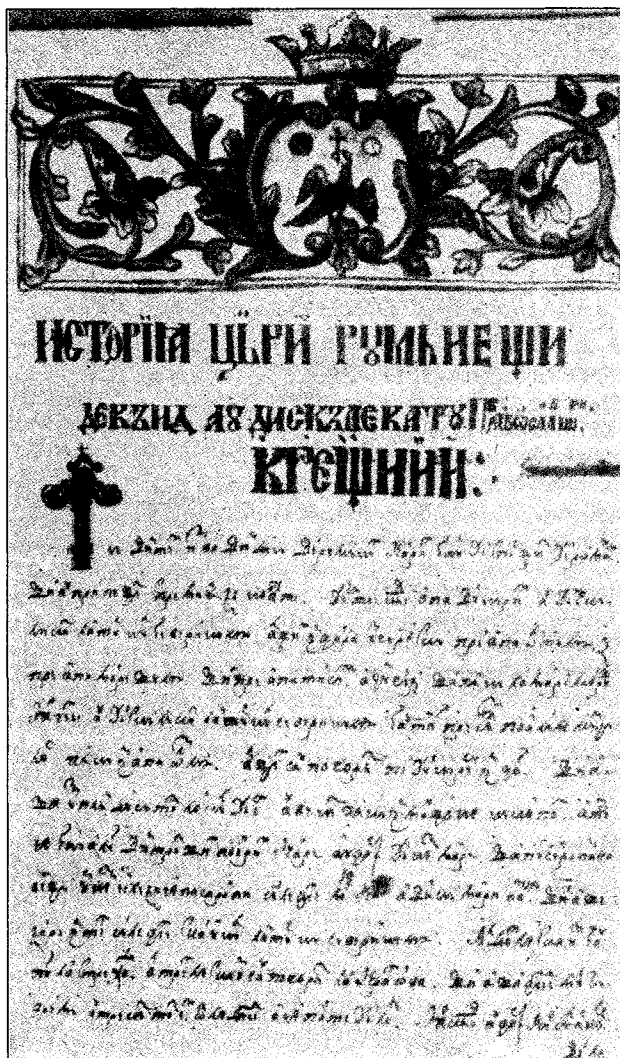
C. STĂNESCU

SCRIERI: *Zeu printre blocuri*, pref. Paul Georgescu, București, 1966; *Moartea din fereastră*, București, 1967; *Fire de jazz. 1964-1966*, București, 1969; *Prins*, București, 1969; *Om în somn*, București, 1971; *Dulce ca mierea e glonțul patriei*, București, 1971; *Între Socrate și Xantipa*, București, 1973; *Să crești într-un an cât alții într-o zi*, București, 1973; *Sfârșitul bahic*, București, 1973; *Copiii Domnului. O legendă munteană*, București, 1974; *Boxes, Stairs and Whistle Time*, Londra, 1975; *The Last Wave*, Sydney, 1977; *Before and After Edith*, Londra, 1978; ed. (Înainte și după Edith), tr. Antoaneta Ralian, București, 1993; *In Hot Blood*, Los Angeles, 1986; *Amazon Beaming*, New York, 1991; ed. (Revelație pe Amazon), tr. Radu Paraschivescu, București, 1993; *Almost Adam*, New York, 1996; ed. (În coasta lui Adam), tr. Radu Paraschivescu, București, 2001; *The Return*, New York, 1997; ed. (Întoarțerea), tr. Magdalena Popescu și Smaranda Bedrosian, București, 2001; *The Oasis*, New York, 2001; ed. (Oaza), tr. Florin Sicoie, București, 2002. **Traduceri:** Marica Beligan, *Cenușa mea va fi caldă*, București, 1968; E. M. Forster, *Aspecte ale romanului*, postfața trad., București, 1968; James Baldwin, *Din sălbăticie*, București, 1971 (în colaborare cu Corina Cristea); *Cinci povești cu cowboy*, îngr. și pref. trad., București, 1972 (în colaborare cu Gabriel Pleșea).

Repere bibliografice: Paul Georgescu, *Medalion: Petru Popescu*, VR, 1965, 9; Gelu Ionescu, *Petru Popescu*, AFT, 1966, 10; Valeriu Cristea, „Zeu printre blocuri”, VR, 1967, 1; Valeriu Cristea, „Moartea din fereastră”, AFT, 1968, 1; Nicolae Manolescu, *Petru Popescu*, AFT, 1968, 1; Nicolae Manolescu, „Moartea din fereastră”, CNT, 1968, 4; Paul Georgescu, *Tânărul și fereastra*, GL, 1968, 20; Victor Ivanovici, „Moartea din fereastră”, VR, 1969, 3; Gheorghe Grigurcu, „Moartea din fereastră”, F, 1969, 4; Dan Laurențiu, „Fire de jazz”, LCF, 1969, 20, 21; Matei Călinescu, *Poezie și sinceritate*, CNT, 1969, 23; Radu Enescu, „Fire de jazz”, F, 1969, 6; Zaharia Sângeorzan, *Doi poeți: Petru Popescu și Ion Hurjui*, CRC, 1969, 28; Ion Caraion, „Fire de jazz”, VR, 1969, 7; Cornel Regman, *Un roman-roman*, TR, 1970, 1; C. Stănescu, „Prins”, „Scânțea tinerețului”, 1970, 6433; Adrian Marino, *Un roman despre viață și moarte*, RL, 1970, 4; I. Negoitescu, *Un realist victorios: Petru Popescu*, LCF, 1970, 4; Eugen Luca, „Prins”, CNT, 1970, 6; Dan Cristea, „Prins”, ARG, 1970, 2; Liviu Leonte, „Prins”, IL, 1970, 3; Virgil Ardeleanu, „Prins”, ST, 1970, 3; Constantin Cubleşan, „Prins”, TR, 1970, 16; Paul Georgescu, *Moartea achizitivului temperat*, VR, 1970, 5; Voicu Bugariu, „Prins”, AST, 1970, 5; Călin Constantin, „Prins”, ATN, 1970, 5; Gheorghe Grigurcu, „Prins”, F, 1970, 12; Damian, *Intrarea*, 112-119; Dimisianu, *Prozatori*, 175-178; Hristu Căndroveanu, „Dulce ca mierea e glonțul patriei”, LCF, 1971, 11; Nicolae Balotă, „Dulce ca mierea e glonțul patriei”, RL, 1971, 12; Liviu Leonte, „Dulce ca mierea e glonțul patriei”, CRC, 1971, 13; Marcel Petrișor, *Un roman cu întrebări*, LCF, 1971, 13; Marian Popa, „Dulce ca mierea e glonțul patriei”, SPM, 1971, 13; Mircea Iorgulescu,

„Dulce ca mierea e glonțul patriei”, RL, 1971, 14; Ion Vlad, *Romanul între poezie și obiectivare*, TR, 1971, 15; I. Negoitescu, *Din nou realismul*, F, 1971, 4; Dana Dumitriu, „Dulce ca mierea e glonțul patriei”, ARG, 1971, 4-5; Titus Văjeu, *Cultul adevărului*, AST, 1971, 5; Mircea Zăciu, *O conștiință patetică*, ST, 1971, 5; Ov. S. Crohmălniceanu, „Dulce ca mierea e glonțul patriei”, VR, 1971, 6; Al. Călinescu, *Petru Popescu*, CRC, 1971, 25; Daniel Dimitriu, „Dulce ca mierea e glonțul patriei”, CL, 1971, 7; Al. Raicu, *Petru Popescu*, RL, 1971, 36; I. Sârbu, *Însemnări târzii despre un roman remarcabil*, CRC, 1971, 37; Stănescu, *Cronici*, 190-194; Voicu Bugariu, *Dezinvoltura tragică*, CRC, 1972, 2; Corneliu Nistor, *Cu prozatorul Petru Popescu la Viena*, O, 1972, 2; Virgil Ardeleanu, „Dulce ca mierea e glonțul patriei”, ST, 1972, 1; Al. Călinescu, *Persoana întâi în roman*, CRC, 1972, 14; Laurențiu Ulici, *Un poet, un prozator*, LCF, 1972, 19; Traian Podgoreanu, *Obsesiile unui „prins”*, RL, 1972, 38; Nicolae Bârna, *La o nouă ediție. Petru Popescu*, „Dulce ca mierea e glonțul patriei”, LCF, 1972, 52; Cornel Regman, *Selecție din selecție*, București, 1972, 354-359; Georgescu, *Printre cărți*, 169-179; Petrescu, *Scriitori*, 138-142; Iorgulescu, *Rondul*, 164-170; Martin, *Metonimii*, 327-335; Ungheanu, *Arhipelag*, 124-143; Nicolae Manolescu, *Basic instinct*, RL, 1993, 14; Claudiu Constantinescu, *Florile răului*, RL, 1993, 14; Valeriu Cristea, „Eu sunt unul din scriitorii care s-au afirmat de ambele părți ale Cortinei de Fier sau ale Atlanticului” (convorbire cu Petru Popescu), CC, 1993, 5-6; Octavian Soviany, *Schimbarea la față*, CNT, 1994, 10-12; Andrei Grigor, *Chipul timpului la începuturi*, CC, 1994, 4-5; Ulici, *Lit. rom.*, I, 342-344; C. Stănescu, *Interviuri din tranziție*, București, 1996, 74-93; Cosma, *Romanul*, II, 215-217; *Dicț. analitic*, I, 340-342, III, 415-417; Micu, *Ist. lit.*, 652-653; Ungureanu, *La vest*, II, 103-111; *Dicț. scriit. rom.*, III, 834-837; Popa, *Ist. lit.*, II, 873-874; Sasu, *Dicț. scriit. SUA*, 235-238; Manolescu, *Enciclopedia*, 574-578. N.Br.

POPESCU, Radu (c. 1655-1729, București), cronicar. Este grec după tată - Hrizea, vistiernicul din Popești, era fiul unui Gheorghe Carida, cititor de cărți de drept, care venise de lângă Ianina - și Bălean după mamă - Maria era fiica marelui ban Gheorghe și soră a lui Ivașco Băleanu. Stia latinește, grecește și turcește (deși nu se cunoaște unde și cu cine a învățat) și părea merit urcării rapide a treptelor dregătoriilor. S-au opus însă un destin potrivit, împrejurările politice și „amestecăturile” pe care nu le-a ocolit. Era logofăt de vistierie în 1675, dar, după ce tatăl său a fost ucis în 1680 de seimeni din porunca lui Șerban Cantacuzino, a luat calea exilului, cu toți ai lui, plecând în Turcia și apoi în Moldova. I-a servit ca sol lui Constantin Brâncoveanu (în Ardeal, pe lângă generalul austriac Heissler), a fost clucer de arie între 1692 și 1696. Spirit neliniștit și inamic al Cantacuzinilor și al lui Brâncoveanu prin tradiții de familie, ia parte în 1700 la o uneltire contra voievodului și poposește pentru scurt timp în temniță. Sub Brâncoveanu nu va mai deține decât demnități mărunte (ispravnic pentru haraciul din județul Vâlcea în 1701, ispravnic al Ocnelor Mari de la Râmnic în 1703, mare vornic de Târgoviște în 1712), în stare, toate, să îl nemulțumească și să îi rănească orgoliul. Va face carieră abia în timpul domniei lui Nicolae Mavrocordat, ajungând mare vornic în 1716, mare ban și iarăși mare vornic în 1719. Considerația pe care i-a arătat-o fanariotul nu îl va împiedica pe P. să uneltească și împotriva lui și - refugiat la Brașov între 1716 și 1718 - să facă front comun (el, vechiul dușman al Cantacuzinilor) cu cei ce voiau să îl aducă pe tron pe fiul lui Șerban

Cantacuzino, sprijinit de austrieci. Valurile care au trecut peste el l-au făcut să îmbrace rasa monahală la mănăstirea Radu Vodă din București, în 1724. Devenit monahul Rafail, va lucra în continuare, în chilia sa, la cronică pe care o începuse de câțeva vreme.

În jurul paternității asupra compilației de cronici cunoscute sub titlul *Istoriile domnilor Țării Rumânești* s-au purtat discuții furtunoase, pasionante, neîncheiate încă. Primii editori ai textului au atribuit cronică - mai mult din necesități „de serviciu” - lui Constantin Căpitanul (Filipescu). Această ipoteză, care îl promova în postura de autor pe un cărturar stimabil (înruddit cu Bălenii - era văr cu mama lui Grigore Băleanu, dar și cu Cantacuzinii, căci îi venea nepot de fiică postelnicului Constantin Cantacuzino), nu a rezistat - în ciuda unei cariere îndelungate, printre sprijinitori numărându-se Aron Densusianu și N. Iorga - observațiilor critice, primul care a șubrezit acest punct de vedere fiind Gr. G. Tocilescu. Nu a întrunit consensul cercetătorilor nici părerea potrivit căreia autorul

Istoriilor... ar fi **P.** - avansată de o literatură stufoasă purtând semnături precum I. G. Sbiera, C. Giurescu, P. P. Panaitescu, Alexandru A. Vasilescu, N. Cartoian, Constant Grecescu, I. D. Lăudat, Al. Cărăușu, D. Stan, Mircea Angheliescu, Dumitru Velciu -, prezumție căreia i s-a acordat atenție, întrucât era vorba de un nepot al marelui ban Gheorghe Băleanu. S-a spus - și nu fără dreptate - că motive de ordin cronologic împiedică, în primul rând, acceptarea lui **P.** în ipostaza de autor al întregului corpus (adică și al secvenței care povestește evenimentele scurse între 1290 și 1688), căci, descriind, cu aere de martor ocular, niște evenimente de prin 1663, 1665, 1669, acel autor aparține evident altei generații decât celei a fiului vistiernicului ucis din porunca lui Șerban Cantacuzino. Au optat pentru un alt autor, anonim, al secvenței numite îndeobște *Cronica Bălenilor* Al. Piru, P.P. Panaitescu, Liviu Onu, Dan Horia Mazilu. Pentru destui cercetători **P.** nu este decât autorul cert al secvenței intitulată *Cronica despre Nicolae Mavrocordat* (1688-1728), la a cărei redactare a purces prin 1718 sau 1719, lucrând la ea până în preajma morții sale. Imaginea de scriitor obiectiv, preocupat de instituirea unui etic nealterat și urmând judecăți nepărtinitoare, pe care se străduiește să o construiască în text, este serios amendată de considerația, încărcată de un soi de pioșenie, cu care cronicarul lucrează la zidirea „monumentului” lui Nicolae Mavrocordat, conștiințiozitatea cu care el îmbrățișează opiniile patronului său (chiar și filoturcismul) și le profesează de sârguință. Ajunge uneori până la un servilism deconcertant și ilariant. Aflați în preajma unei încuscriri cu Nicolae Mavrocordat, odioșii Cantacuzini (stolnicul și fiul său, Ștefan Vodă, pieriseră și din cauza „amestecului” lui Nicolae Mavrocordat), împroșcați până atunci cu sudalme, declarați ucigași prin vocație și „feciori ai dracului”, dobândesc subit bunăvoința cronicarului și, în cap cu stolnicul Constantin Cantacuzino, „bătrân și vestit”, își regăsesc noblețea necesară pentru elogierea proiectatei alianțe: „fiind dă neam blagorodnic, și mai cinstit între toate neamurile boierimii Țării Rumânești”. Imaginii solare a unui Mavrocordat cu o conduită exemplară - păstrător al tradițiilor („au dat boierii celor ce li s-au cuvenit”), doritor de armonie, „înțeleptu, blându și bun”, prezență notabilă în Imperiu, administrator chibzuit și cu dragoste de țară, atotiertător -, ce reclamă lauda, în ciuda cenzurii retorice introduse de autor („Care aceste toate [...] dă le voui trece eu cu vederea, pietrile vor striga”), îi este opus un Brâncoveanu tiranic, jefuitor, duplicitar, orgolios, demolator, setos de putere și de parvenire, regizor perfid al unor aventuri politice europene. Într-un cuvânt - contramodelul indezirabil, produs al unei vindicte pasionate. Zugrăvind un astfel de Brâncoveanu, **P.** participă la o dezbatere și polemizează cu panegiristii, încercând o definiție proprie pentru dubletul fericire-laudă: „Iaste osebie între laudă și între fericire, că să fericescu mulți împărați, crai, domni, boiari, pentru norocul ce au în viața lor, după pofta și voința celor trupești lucruri, cum avuții multe să aibă, cu cinste, cu îndelungări de stăpâniri și altele ca acestea. Sânt darurile norocului pe care și alți păgâni și tirani le-au avut, iar nu s-au laudat de niscaiva fapte bune, că lauda iaste numai a

faptelor celor bune ce face cineva în viața lui și pe urma lui rămâne acea bunătate de o laudă oamenii." Contestând tocmai virtutea, cronicarul îl transformă pe Brâncoveanu (obiect al unui blestem național, căci acceptase majorarea haraciului pentru binele său) într-un beneficiar lipsit de merite al jocului, favorabil la început, al norocului („dar acestea au fost toate darurile norocului”), într-o existență incompatibilă cu „fapta bună”. **P.** atâță sânguinos un fel de foc purificator care vrea să opereze eradicări globale ori clarificări de etapă. Trădarea politică, manevrată de o omenească lăcomie, este divulgată în cazul Cantacuzinilor (înși cu o veritabilă vocație a „umblemelor”), a lui Brâncoveanu și a lui Ștefan Cantacuzino, mistuiți de propriile lor ambiții, a lui Dimitrie Cantemir, producător al gesturi irecuperabile. Aceștia – și mulți alții lângă ei: Toma Cantacuzino, pildă de nerecunoștință și cultivator de himere, serdarul Barbu Cornea, „tâlharul cel mare” – au adesea un sfârșit care confirmă premonițiile cronicarului. El are însă și știința ridiculizării subțiri (îi persiflează pe uneltitorii neperformanți, țesători ai unor „sfaturi vrednice de răs”, „deșarte” și „vrednice de batjocuri”), prin bagatelizare și minimalizare, dar îi este la îndemână și persiflarea în absența distilării ironiei, pe fondul unui răs gălgâitor („dicretul” imperial prin care beizadea Gheorghe era numit nu domn sau guvernator, ci „ban Craiovei”, „l-au făcut” pe fiul lui Șerban Cantacuzino „din cal măgari”), sincopat de plasticizări paremiologice, căci **P.**, un Miron Costin cumva „miniaturizat” datorită vehemențelor, moralizează neconținut. Adevăratul scriitor este cel din prima parte a cronicii, memorialistul capabil să supună faptele și personajele care le produc unor analize atente, să descifreze intenții și mobiluri și să descrie destine, să stăruie asupra unei idei, urmărindu-i drumul ciclic în care preceptul ordonează substanța epică. Când trece la notația ca de jurnal, cronica se umple de mărunțișuri a căror banalitate autorul se prefacă a nu o observa. Textul se transformă într-un fel de almanah–calendar în care sunt aglomerate, fără efort selectiv, incendii, perioade de secetă, molime, războaie turco–austriece, abdicări spectaculoase, decese mai însemnate („Întâi au murit Filip, duce de Orleansu”, „Murit-au și Inochentie al treisprezecelea, papa al Râmului”) și logodne de prin Europa („Într-acest an fiind logodit Ludovic al cincisprezecelea, craiul franțozesc, cu fata craiului Ispanii și aducând-o în Paris numai să facă nuntă, au aflat pricină că ar fi fost mică dă zile, și au stricat logodna, și o au trimis-o înapoi la Ispania”), nunțile ori cumetriile ce implicau cumva persoana lui Mavrocordat, știrile senzaționale („Într-acest an în luna lui noiembrie, s-au înfâmplat preasfințitului patriarh al Țarigradului, kir Ierimii, mare și primejdioasă întâmplare...”) și reviziile financiare organizate în întreaga împărăție. Mare amator de lexic neologic (lecturile sale din „diarii” și din calendare îi furnizau material din belșug), **P.** face figură de autor cu informația la zi. Pentru acest scriitor de factură barocă – la care curiozitatea nu mai înseamnă, ca la predecesori, doar iscodire – spațiile exotice, Orientul prezintă o atracție deosebită. Zona aceasta, trăitoare sub semnul fabulosului, îi oferă subiecte senzaționale și îi prilejuieste fastuoase

parăzi de savanterie istorico-geografico-lingvistică. Cronicarul se delectează procurând talmăcirea câte unei sintagme exotice („Șahdahud-han Dăgăstanleas, care tâlcuindu-să să zice lăcuitoriu în munți”) sau coborând în istorie pentru a urmări succesiunea stăpânirilor politice fixată în toponimie: „acest Derwent să zice elinește Alixandria, cetate a lui Alixandru cel Mare, iar turcește îi zice Demir-capi”. Din însuririle onomastice cu sonorități ciudate (Șahtahmuz – feciorul șahului Persiei, Miruveiz, Bengli Mustafa-pașa, Azac, Bagdat, Abdullah-pașa, Chirul și Arakis, Nasirtasi, califul Muntevechelul, Gelas, cetatea Hai ș.a.) explodează, impresionant, secvențele de erudiție care impun un frecventator al savanților celebri în lumea otomană (citează coordonatele cetății Hemedea după „tabelele gheograficești ale lui Uluc-bei gheograful [...] lungimea 83° și lățimea 35°”) și al scrierilor de istorie arabă („Acest Tefliz [Tbilisi] l-au fost ars odată Muntevechelul, fiind haliv la leatul turcesc 230, iar de la Hristos 817”). Cronică lui **P.** dispune de realizări ce depășesc vizibil tiparele din povestirile identificate în letopisețele predecesorilor săi. Construcția narațiunii – fie că este vorba de istorisiri moralizatoare, de pamflete (dușmanii scriitorului sunt nenumărați, ai domnitorului la fel) ori de un fel de proză de aventuri (precum cea care relatează „răpirea lui Nicolae Mavrocordat”) – este mereu complicată, cu coniecturi interesante, cu intersectări și supraetajări dibaci utilizate. Aceste structuri sunt neîndoielnic un act de adeziune la tiparele literaturii baroce, adeziune deloc surprinzătoare la un gânditor care își justifică nestatornicia unei existențe pline de meandre prin lipsa de substanță a demersurilor omenești, la capătul cărora nu se poate afla decât reclusiunea – soluție pregnant barocă: „ci fiind vornic mare eu, Radul Popescu, în cinstea și în dragostea măriei-sale, și viind la vreme dă bătrânețe, și dă slăbiciune, socotind că și ale lumii sânt toate dășarte, singur din bunăvoie am cerut voie de la măria-sa și am mers de m-am călugărit”. Scriitorul care meditase la alternările de situații modulate de „norocul zavisnic” are capacitatea de a sesiza, dincolo de exploziile proprii antipatii (cu mari virtuți la nivel literar), vanitatea strădaniilor constructorilor de (condamnabile – zice moralistul) proiecte himerice, ambițioși iluzorii numai de „fumurile dășărtăciunii”, și de a sugera plasarea sfârșitului implacabil al existențelor (chiar dacă este vorba de niște inamici declarați) sub semnul inexorabil al „sortii alunecătoare”. Parcurgând paginile încărcate de vehemență declanșată de resorturi complexe ale cronicii lui **P.**, cititorul va avea certitudinea că a participat la o mare și mult așteptată întâlnire cu un scriitor adevărat.

Radu Popescu, cu toate defectele lui ca istoric, are însă mai multă cursivitate în povestire decât Stoica Ludescu. El nu se pierde în lungi și oțioase imprecății biblice, ci dizolvă indignarea și ura în narațiune. Este o limbă rea, cârcotoasă. Înregistrează toate zvonurile răutăcioase, chiar și vulgare ale timpului, când e vorba de adversari. [...] Dar Radu Popescu are ceva din darul marilor cronicari moldoveni, izbutind să scoată la lumină colțuri interesante din trecutul zbuciumat al țării, în care se vede culoarea timpului și psihologia societății. Și factura sintactică a stilului are o tehnică mai modernă. Fraza e mai degajată

din angrenajul coordonărilor și al incidentelor. Tâșnește câteodată viu și energic în dialoguri scurte. E caracteristică în această privință scena dinamică, povestită cu efecte teatrale a mazălirii lui Antonie-vodă din Popești.

N. CARTOJAN

SCRIERI: *Istoriile domnilor Țării Rumânești scrise de Constantin Căpitanul* (publ. N. Bălcescu), „Magazin istoric pentru Dacia”, 1845, 83-114, 147-186, 211-250, 279-326, 343-379, 1846, 3-35; *Cronica Țării Rumânești*, „Magazin istoric pentru Dacia”, 1847, 21-62, 93-178; *Istoria Moldo-României*, vol. II: *Istoria Țării Românești*, București, 1859, 278-399; *Istoriile domnilor Țării Românești, cuprinzând istoria munteană de la început până la 1688*, îngr. și pref. N. Iorga, București, 1902; *Istoriile domnilor Țării Rumânești*, în *Cronicari munteni*, I, îngr. Mihail Gregorian, pref. Eugen Stănescu, București, 1961, 225-577; *Istoriile domnilor Țării Rumânești*, îngr. Constant Grecescu, introd. Constant Grecescu și Eugen Stănescu, București, 1963; *Istoriile domnilor Țării Rumânești*, în *Cronici brâncovenesti*, îngr. și postfață Dan Horia Mazilu, București, 1988, 308-325.

Repere bibliografice: Gr. G. Tocilescu, *Studii critice asupra cronicelor române*, RIAF, II, 1884, vol. I, fasc. 2; Aron Densușianu, *Istoria limbei și literaturii române*, ed. 2, Iași, 1894, 224-225; I. G. Sbiera, *Mișcări culturale și literare la românii din stânga Dunării în răstimpul de la 1504-1714*, Cernăuți, 1897, 200-220, 324-326; Iorga, *Ist. lit.* XVIII, I, 122-131, 143-161, 167-172, II, 156, 500-505; Giurescu, *Contribuțiuni*; Em. Panaitescu, *Cronicarul Radu Popescu și „Istoriile domnilor Țării Românești”*, București, 1908; Pușcariu, *Ist. lit.*, 146-149; P.P. Panaitescu, *În jurul lui Mihai Viteazul. Răspuns d-lui Iorga*, RIR, 1937, 1-2; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 34-37, *Ist. lit.* (1982), 30-33; Alexandru A. Vasilescu, *Contribuțiuni la biografiile cronicarului Radu Popescu și compilatorului Constantin Căpitanul*, în *În amintirea lui Constantin Giurescu*, București, 1944, 533-546; Cartoian, *Ist. lit.*, III (1945), 239-250; I. Ionașcu, *Mărturie relative la cronicarul Radu Popescu*, București, 1945; Eugen Stănescu, *Cronica „Istoriile domnilor Țării Românești” și locul ei în istoriografia românească*, București, 1963; D. Mioc, *„Istoriile domnilor Țării Românești” de Radu Popescu vornicul*, STD, 1964, 1; Piru, *Ist. lit.*, I, 171-179, 297-304; Cioculescu, *Varietăți*, 62-69; Panaitescu, *Contribuții*, 390-476; Lăudat, *Ist. lit.*, II, 58-109; *Ist. lit.*, I, 394-401, 537-542, 547; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 214-217; Al. Cărăușu, D. Stan, *Cu privire la paternitatea cronicii „Istoriile domnilor Țării Românești”*, în *Actele celui de-al XII-lea Congres internațional de lingvistică și filologie romanică*, II, București, 1971, 33-35; Mircea Angheliescu, *Din nou despre paternitatea Cronicii Bălenilor*, R, 1972, 4; I.D. Lăudat, *Problema „paternității” „Istoriilor domnilor Țării Românești”*, LL, 1972, 2; Mircea Angheliescu, *Din nou despre „Cronica bălăcenească”*, RITL, 1973, 4; Mariana Stescu, *Radu Popescu (Bibliografie)*, Iași, 1973; Al. Dușu, *Umaniștii români și cultura europeană*, București, 1974, 83, 96-100, 112, 185; Mircea Angheliescu, *Asupra cronicilor muntene din a doua jumătate a secolului al XVII-lea*, RITL, 1976, 1; Al. Andriescu, *Stil și limbaj*, Iași, 1977, 70-77; Dan Horia Mazilu, *Cronicarii munteni*, București, 1978, 89-145, 281-328; *Dicț. lit.* 1900, 693-696; Dumitru Velciu, *Cronicarul Radu Popescu*, București, 1987; Mazilu, *Vocația*, 74-81; Sorohan, *Introducere*, 256-259; *Dicț. analitic*, II, 199-202; *Dicț. esențial*, 683-685; Mazilu, *Recitind*, III, 135-139. D.H.M.

POPESCU, Radu (1.I.1913, București - 31.VII.1985, București), cronicar dramatic. Este fiul Ecaterinei și al lui Tudor Popescu, avocat. Învață la București, unde va absolvi Liceul „Gh. Lazăr” (1930) și va urma cursurile Facultății de Drept, încheiate în 1934, studiind apoi și la Paris. După absolvire va fi scurtă

vreme avocat în Baroul Ilfov, funcționar și aproape toată viața liber profesionist. Debutează la revista „Bluze albastre” în 1933. Semnează cronică dramatică la „Contemporanul” și la „România liberă”, colaborând de-a lungul timpului și la „Viața literară”, „România literară”, „Viața românească” (unde e și redactor), „Teatru” (unde funcționează un timp ca redactor-șef) ș.a. A mai scris pamflete politice, reportaj, cronică socio-judiciară. Este tatăl scriitorului Petru Popescu.

Singurul volum publicat de P. este *Cronici dramatice* (1974; Premiul „I.L. Caragiale” al Academiei RSR), cuprinzând cronicile din perioada aprilie 1970 - decembrie 1973. Apreciate în epocă, intervențiile sunt marcate de obediență față de orientarea ideologică oficială, autorul lor fiind unul dintre soldații disciplinați și influenți, prin care sistemul a controlat viața culturală, în speță pe cea teatrală. În structura comentariului intră, de obicei, prezentarea autorului, povestirea textului, modul în care s-a realizat punerea în scenă (regizorul, actorii) și reacția publicului. Dar acesta nu este un parcurs steril, cu rol strict expozitiv, ci o incursiune analitică atât în ceea ce privește piesa, cât și mizanscena. Unele cronici se opresc asupra spectacolelor ce pleacă de la scrieri aparținând unor autori români (Mihail Sebastian, Horia Lovinescu, Miron Radu Paraschivescu, Teodor Mazilu ș.a.), altele se ocupă de montări din dramaturgia universală (Shakespeare, John Arden, Jean Anouilh ș.a.). Vivacitatea stilistică ar fi caracteristica prin care ar putea fi definită maniera critică a lui P., trăsătură prezentă în analiza literar-dramaturgică a pieselor, dar mai ales în portretizări. Cronicarul știe să evalueze și relația autor-regizor, așa cum se întâmplă, bunăoară, când vorbește despre Horia Lovinescu: „Cum spuneam, Lovinescu are forța sa de rezistență (care nu e, în orice caz nu în primul rând, forța directorială) în fața regiei și regizorilor, forță pe care un intelectual fin cum e Dan Nasta știe să o accepte și să o înțeleagă, nu să o suporte.” P. apropie cronică dramatică de critica literară și de eseu, textul fiind alert chiar și atunci când din substanța lui se profilează opinii conformiste.

SCRIERI: *Cronici dramatice*, București, 1974.

Repere bibliografice: Andrei Strihan, *Două cărți de critică teatrală*, RL, 1974, 52; Dumitru Radu Popa, „*Croniques dramatiques*”, REVR, 1975, 2; Nicolae Vâlceanu, „*Cronici dramatice*”, VTRA, 1975, 3; Popa, *Ist. lit.*, II, 944-945. C.Dt.

POPESCU, Răsvan (31.V.1962, București), prozator și publicist. Învață la București, unde va absolvi Liceul „Gh. Șincai”, frecventând apoi cursurile Facultății de Inginerie Geologică și Geofizică (1982-1987), urmate de un stagiu ca geolog în complexul minier din Valea Jiului. Din 1990 își începe cariera jurnalistică: va fi corespondent al postului de radio BBC (1992-1996), apoi va face publicistică de televiziune. În 1998 devine secretar de stat, conducând Departamentul Informațiilor Publice, și purtător de cuvânt al Guvernului. Din 2000 este membru în Consiliul Național al Audiovizualului.

După intenția mărturisită de P. în pseudo-jurnalul *Purtătorul de cuvânt* (2002), scrierile sale ar reprezenta „un

mozaic", „o reflecție asupra condiției umane în fragmente". Punctul de pornire al acestora este autobiografic: în *Omul cu cioc și gheare* (1994) autorul își proiectează tinerețea petrecută într-un cartier marginal și începuturile meseriei de ziarist, iar în *Subomul* (1993) și în *Prea târziu* (1996) buna surprindere a atmosferei din mină indică reminiscențe din stagiul de geolog. Preferința se îndreaptă spre cazurile extrem-dramatice, înscrise pe fundalul cenușiiului exasperant sau al negrului sordid, ceea ce consonează cu alegerea universului închis ca spațiu de desfășurare a acțiunii. Transpunerea ficțională presupune o documentare atentă, dar și permanenta grijă de a o depăși prin încapsularea parabolică, uneori cu derivații de factură senzațională. Tehnica de compoziție a scrierilor, majoritatea transpuse scenaristic sau articulate pornind de la scenariul de film, este puternic cinematografică, uneori în dauna încheșării epice: autorul pare a turna cadru după cadru, îmbină gros-planul și filmarea cu încetinitorul, prinde foarte bine, și cu minime precizări, profilurile, conflictele și mai ales atmosfera tensionată, decupează atent scenele, desface în bucăți gesturile personajelor și are grijă să asigure suspansul. Geneza romanului *Prea târziu* este interesantă. La originea sa ar sta un volum de reportaje din viața minerilor, intitulat *O lume fără cer*, care ar fi fost predat Editurii Cartea Românească, dar care nu a fost publicat niciodată, principala cauză fiind dispariția lui Florin Mugur. Ulterior autorul topește materialul în volumul de povestiri *Subomul*, care l-a atras pe Lucian Pintilie, regizorul propunându-i lui P. să scrie scenariul pentru filmul *Prea târziu*, dar este și scheletul romanului omonim. În realitatea subpământeană a minei din Fundesac au loc o serie de crime și textul se organizează sub forma unei anchete. Rezolvarea presupune recurgera la un deloc binevenit efect de senzațional: ucigașul nu e racolat dintre cei care alcătuiesc fauna sordidă a locului (personaje reușite ar fi Ingeru' sau omul cu caprele), ci este „subomul", creatură cu aspect de maimuță, ins tarat psihic, refugiat pentru totdeauna în mină. Nu parabola, destul de anemică, interesează - moartea concomitentă a anchetatorului și a „subomului" -, ci configurarea atmosferei de sfârșit de lume din acest cadru închis. *Război în bucătărie*, scenariu premiat în 1997 la Festivalul de Film de la Veneția și publicat în 2001, este tot o parabolă, cu două branșe respiratorii: toleranța interetnică și motivul iubirii tragice. Întâmplările propriu-zise sunt, de astă dată, un simplu pretext: într-un cotlon uitat de lume, pe fundalul evenimentelor din martie 1990 de la Târgu Mureș, un dezertor român se îndrăgostește de o ungueroaică, amândoi trebuind să lupte cu urmărirea autorităților și cu ura tatălui fetei. Surprinde mai ales finalul, ambiguu, înregistrând fuga abulică a băiatului după moartea neașteptată a tatălui fetei.

SCRIERI: *Subomul*, București, 1993; *Omul cu cioc și gheare*, București, 1994; *Prea târziu*, cu un argument de Lucian Pintilie, București, 1996; *Război în bucătărie*, postfață Theodor Barna, Pitești, 2001; *Purtătorul de cuvânt*, București, 2002.

Repere bibliografice: Victor Cubleșan, „*Subomul*", TR, 1993, 19; Emil Mladin, *Colivii pentru păsări de cârpă*, RL, 1994, 28; Constantin Dram, *Lumi narative*, Iași, 1998, 74-79.

POPESCU, Simona (10.III.1965, Codlea, j. Brașov), poetă, prozatoare și eseistă. Este fiica Elenei Popescu (n. Voicu) și a lui Ovidiu Popescu, funcționari. Urmează Liceul „Unirea" din Brașov (1979-1983) și Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București, secția română-franceză (1983-1987). În studenție participă la ședințele Cenaclului de Luni și ale cenaclurilor Junimea și Universitas. Este profesoară în satul Iordăcheanu, județul Prahova, corector la Editura Cartea Românească și, din 1996, cadru didactic la Facultatea de Litere a Universității din București. În 2002 își ia doctoratul în filologie. Debutează cu poezie în „Dialog" (1984), iar editorial cu volumul *Xilofonul și alte poeme* (1990). La începutul anilor '90 face parte, împreună cu Andrei Bodiș, Caius Dobrescu și Marius Oprea, din „grupul literar de la Brașov", cunoscut și sub numele de „mișcarea masscriistă". A colaborat la „Dialog", „Echinox", „România literară", „Contrapunct", „Interval", „Euphorion" ș.a. Este căsătorită cu scriitorul Ion Bogdan Lefter.

În ciuda formulelor variate pe care P. le utilizează, cărțile ei par secvențe coextensive ale unui text unic, care își revendică un statut transgeneric. Poezia, proza și eseistica se coagulează în jurul aceluiași nucleu semantic (refuzul literaturii instituționalizate, supremația poeziei ca „mod de viață", plictiseala, nebunia, adolescența, memoria, corporalitatea, organicul în genere), care compun un program deopotrivă estetic și existențial. Temele sunt abordate frontal în *Volubilis* (1998), o colecție de eseuri, dialoguri și articole de presă. Dar, în virtutea unor afinități elective, ele asigură și substanța volumului despre Gellu Naum și suprarealism - *Salvarea speciei* (2000) -, o „ficțiune critică" realizată sub forma unui mozaic de citate, rezumate, comentarii, amintiri și dialoguri, unde, fără a emite pretenții de istoric literar, P. mizează pe o cunoaștere empatică a poetului. Totuși, pe lângă pasajele memorialistice sau pur ficționale, sunt de notat tentativa autoarei de a disloca vechile poncife suprarealiste (dicteul automat, hazardul obiectiv, omulul negru etc.) prin reabilitarea unor noi teme (plictisul, solitudinea, senzorialul, corporalitatea, copilăria), precum și prin aflarea unor punți stabile de contact între suprarealism și postmodernism. În primul său articol cu caracter programatic (*Sensul poeziei, astăzi*, 1987), P. își definește propria formulă poetică. Măcar în teorie, aceasta este consonantă cu postmodernismul optzecist (dialogism și plurivocitate, eterogenie și simultaneitate, mimesis și autenticitate), deși nu fără unele corecții cu privire la conținutul și funcția „poeziei realului". De altfel, diferența față de optzecism rezidă mai ales în instrumentarea tehnicilor textuale: nicăieri livrescul nu va fi utilizat ca scop în sine, ci transformat într-un vehicul de acțiune existențială. Procedeul se observă încă din *Xilofonul și alte poeme*, unde poemul titular fixează una din strategiile predilecte ale autoarei, aceea de a atrage fragmentele eteroclitice care plutesc la suprafață în vârtejul centripet al obsesiei. Cea mai reușită piesă din volum este *Plicty*, „o radiografie ingenioasă a stării de spleen" (Nicolae Manolescu). Textul constituie în același timp o provocare și un experiment: polifonic și intertextual (procesând atât fragmente livrești, cât și frânturi din conversații cotidiene), puștil și atent manufacturat, poemul transferă

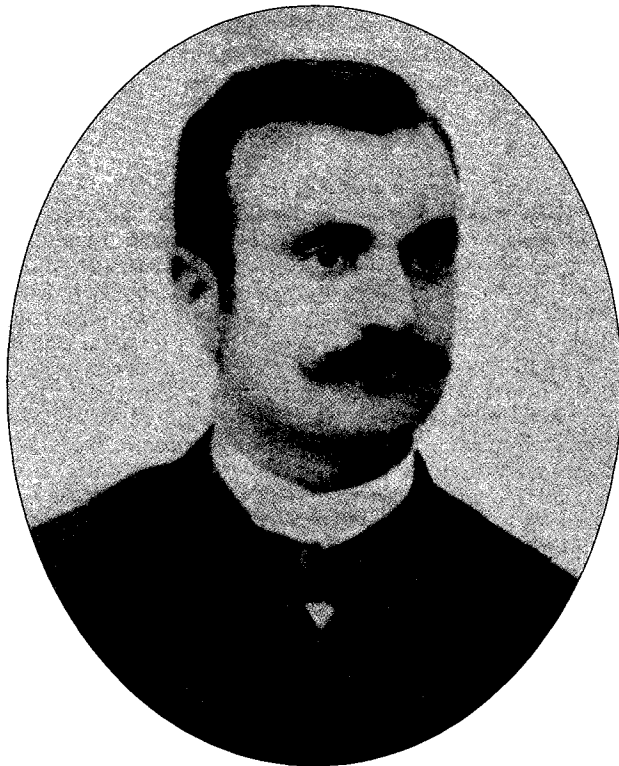
senzația de plictiseală dinspre tematica spre retorică discursului. În fond, complicata armătură sintactică din *Plicty* nu e altceva decât o monodie bine controlată, care secretează continuu același sentiment al vidului semantic: „Între niște oameni de secol trecut/ care cască și umblă în căutare tare are re/ (probantur amicitiae)/ stau duminica în pat picotesc merg pe stradă și moțâie/ lumea e făcută parcă pentru ei/ pentru somn/ veșnicul/ mă simt de parc-aș fi mama mamei mele/ între niște oameni din alt secol/ care trăiesc ca să-și crească fragezii pui/ sau să se aperse de fântâri// nu mi-e foame/ nu mi-e sete/ dar simt un gol/ în stomac// mi-e tare urât”. Consubstanțialitatea dintre poetică și problematică se conservă ca principiu compozițional și în *Juventus* (1994), o inedită arheologie a stării de a fi tânăr. Numai că aici repertoriul atitudinilor este mult mai amplu, etalându-se între umoare și clișeu sau între candoare și sarcasm. În palimpsestul ființei, subiectul liric își descoperă multiple identități subcutanate, obiectivate sub forma unor voci concurente. Regăsindu-se în fiecare, dar neputând fi transpus fără rest în nici una din ele, eul pulverizat se complăce în procesul dramatizării acestor reprezentări agonale: „Poate avea dreptate ăla care spunea/ ce jigodii sunt tinerii toți/ sălbatici inconștienți și lipsiți de milă/ .../ poate-avea dreptate sau poate n-avea/ pentru că tu ești de fapt un june simpatic dar/ va veni o vreme când vei vrea să faci/ cu iubire ceva/ vei fi îmbelșugat ca o rodie/ sau te vei fărâmița și vei rămâne/ o din ce în ce mai bătrână jigodie” (*Ca o rodie sau doar o jigodie*). Mai puțin prizată de critică, *Noapte sau zi* (1998) e totuși o carte remarcabilă, un soi de *Levant* nouăzecist, cu precizarea că aici prin vămile poemelor nu mai sunt traficate doar texte, ci limbaje, complexe imaginare și, în ultimă instanță, lumi poetice: „les din cotloane și animalele nopții/ nocturidele falenele nictalopii/ vânătorii pânditorii cu/ blană cu fălci și cu gheare/ miriade de guri înfometate/ înfloresc și-n ocean/ întunericul se umple încet/ *specia invizibilului* se pregătește/ liliacul orb țiuie să nu se lovească/ drumul să-l afle/ și buha se-așază pe-acoperișul părăsit/ fluturile săros înținde aripile pe scoarța văruiată/ gândacul cel negru mișună/ și-asemeni lui întregi mărunte seminții/ de apă de aer și de uscat.” Sub alibiul polarității tutelare, **P.** își desfășoară textele după un ritm de sistolă și diastolă, vertebrând dublul regim (nocturn/diurn) al ființei prin dublul regim al poeziei, disputată în egală măsură de vizionarism, teratologie, oniric și grotesc, ca și de prozaism, naturalețe, trezie și organic. Prefigurat de *Juventus*, *Exuvii* (1997; Premiul ASPRO) este un roman atipic, mai degrabă un vast poem în proză. Amortizând la extrem acțiunea și fragmentând sintaxa narativă, scrierea e concepută ca o înlănțuire de miniparabole pe tema identității. În concordanță cu simbolul din titlu, personajul-narator suportă o suită de „năpârliri”, diseminate cronologic, dar coexistente în spațiul simultan al memoriei: „mă simt un fel de matrioșcă, un fel de mamă uriașă, o mamă-copil, care ține în creierul ei masculin, ca matrioșka în burtă, o grămadă de homunculi, de păpuși, de creaturi care nu mai există, care nu există încă, din ce în ce mai bătrâne și într-un fel din ce în ce mai copilăroase, poate până la

baba mărunță, scofălcită care va fi și cea mai neajutorată, mai copil decât toate”. Totuși, romanul refuză convenția confesiv-diaristică a proustianismului, conturându-se mai degrabă ca biologie decât ca psihologie. Amintind de halucinantele incursiuni corporale ale lui M. Blecher, *Exuvii* e o autobiografie somatică ce întregeste imaginea de ansamblu a unei opere.

SCRIERI: *Xilofonul și alte poeme*, București, 1990; *Pauză de respirație* (în colaborare cu Andrei Bodiu, Caius Dobrescu și Marius Oprea), București, 1991; *Juventus*, București, 1994; *Exuvii*, București, 1997; *Noapte sau zi*, Pitești, 1998; *Volubilis*, Pitești, 1998; *Salvarea speciei. Despre suprarealism și Gellu Naum*, București, 2000. **Ediții:** Gellu Naum, *Calea Searpelui*, introd. edit., Pitești, 2002.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Marea plictiseală*, RL, 1990, 15; Florin Manolescu, *Un debut exemplar*, LCF, 1990, 9; Codrin Liviu Cuțitaru, *Starea de „plicity”*, CRC, 1990, 19; Mircea Cărtărescu, *Plictis și nostalgie*, ATN, 1990, 5; Eugen Simion, *Criza de identitate*, RL, 1990, 29; Mircea Martin, *Poezie feminină?*, VR, 1990, 7; Cristian Tudor Popescu, *Petala de duraluminu*, ALA, 1990, 40; Dan Grădinaru, *Plictiseala Simonei Popescu*, CNT, 1991, 17; Gheorghe Grigurcu, *Treptele alienării*, F, 1991, 8; Andreea Deciu, *Portretul artistei în tinerețe*, RL, 1994, 23; Ioana Părvulescu, *Vârste pe pânza vremii*, RL, 1994, 25; Ion Pop, *Tinerețea, ce alternativă!*, VTRA, 1994, 8; Ioan Moldovan, „*Juventus*”, F, 1995, 3; Vitalie Ciobanu, *Făpturile care am fost*, „*Contrafort*”, 1998, 1-2; Andreea Deciu, *Cititor cu ziua*, „*Vineri*”, 1998, 4; Dan C. Mihăilescu, *Sorbitor*, „22”, 1998, 10; Emil Brumaru, *Declarație de lectură*, „*Monitorul*” (Iași), 1998, 66, 72, 78; Svetlana Cârsteian, *Simoniada*, „*Dilema*”, 1998, 307; Mihai Dragolea, *Din interes pentru viață*, VTRA, 1998, 4; Iulian Băicuș, *Corpuri și litere*, RL, 1998, 27; Codrin Liviu Cuțitaru, *Femeia textuală*, „*Timpul*”, 1999, 2-4; Bucur, *Poeți optzeciști*, 186-193, 230-232; Grigurcu, *Poezie*, II, 303-312; C. Rogozanu, *Critică și suprarealism*, RL, 2001, 14; Carmen Mușat, *Gellu Naum, Simona Popescu și jocul de învăluiri-dezvăluiri al poeziei*, „22”, 2001, 587; Manolescu, *Lista*, I, 420-423; Caius Dobrescu, *Inamicul impersonal*, Pitești, 2001, 28-32; Pop, *Viață*, 302-306; Mircea A. Diaconu, *Egografii - literalmente și în toate sensurile*, CL, 2002, 11; Carmen Mușat, *Strategiile subversiunii*, postfață Mircea Martin, Pitești, 2002, 14, *passim*; Ștefan Borbély, *Regnul ființei proteice*, LAI, 2003, 7; Marius Chivu, *Teribila devenire a copilului*, „22”, 2003, 692; Mircea Cărtărescu, *Pururi tânăr, înfășurat în pixeli*, București, 2003, 145-150; *Dict. analitic*, IV, 514-515. A.Tr.

POPESCU, Spiridon (13.VIII.1864, Rogojeni, j. Galați - 8.V.1933, București), prozator. Ar fi trebuit să-l cheme Dumitrașcu, la fel ca pe bunicul său, preotul Ion Dumitrașcu. Fiindcă tatălui lui **P.** i se zicea Constantin a Popei, băiatul, la rândul-i, e cunoscut, până ce e dat la școală, ca „sin Popa”. Învățătorul îl trece însă în scripte cu numele Popescu, pe care îl va purta de aici înainte. Mama, Safta (n. Tofan), nu deprinsese azbucnea, dar tatăl, care atunci când muncile câmpului îi lăsa răgaz se îndeletnicea cu croitoria și știa carte. **P.** se școlește, din 1871, în sat la el, apoi la Oancea. În 1878 e înscris la Seminarul din Galați, dar dă concurs pentru o bursă la instituția similară de la Socola din Iași. Ca să se întrețină, se angajează cântăreț la biserica Sf. Gheorghe din Galați, apoi și la mănăstirea Socola. După ce, timp de un an, urmează Școala Politehnică din capitală, în 1890 își dă bacalaureatul și devine student la Facultatea de Științe a Universității ieșene; își va lua licența în

matematică și fizică în 1895. În 1891 intră, la Iași, ca bursier la Școala Normală Superioară, unde îl are coleg pe G. Ibrăileanu. Din 1894 până în 1928 își exercită vocația de om de catedră: suplinitor la Bârlad (1894-1895), profesor la Curtea de Argeș (1895-1897), Vaslui (1897-1899), unde primește și funcția de director, Tulcea (1899-1904), în fine la București, la liceele „Mihai Viteazul” (1904-1916), unde e numit director, și „Gheorghe Lazăr” (1916-1928). Singur sau în colaborare, alcătuiește manuale de aritmetică și de citire. Apreciat de Spiru Haret pentru calitățile lui de dascăl, este promovât în 1912 inspector general al învățământului primar. În câteva rânduri a intrat, ca deputat, în Parlament. După debutul din „Arhiva” (1890; va reveni în coloanele revistei în 1893), colaborează cu proză, articole privind viața de la țară, precum și de popularizare a științei, amintiri la „Lupta”, „Evenimentul literar”, în a cărui redacție figurează, „Albina”, „Avântul” (Galați), „Comoara tinerimii”, unde activează în comitetul de redacție, „Votul universal” (Galați), „Revista generală a învățământului”, „Viața românească”, „Flacăra”, „Liga «Deșteptarea»”, pe care o dirijează, „Școala Normală” (Iași), „Educația”, „Adevărul literar și artistic” ș.a. A mai semnat cu pseudonimele N. Dumbravă, S.P. Rogojeanu, Tofan, N. Tofan. În 1912 a intrat în Societatea Scriitorilor Români.

Nimeni și nimic nu l-ar putea abate pe **P.** din convingerile lui „țărăniste”. Chemarea lui e aceea de luminător. Înființează la Vaslui, împreună cu Mihai Pastia și Ioan Adam, cele dintâi biblioteci sătești, ține conferințe, scrie foiletoane trase apoi în broșură. Oferă sfaturi și îndemnuri, la acestea căvenindu-se să

ia aminte și învățătorii, și preoții, care nu sunt deloc un model de conduită. Despre foloasele cărții **P.**, în demersurile căruia se observă o pronunțată înclinație didactică, vorbește stăruitor, cu pilde ce se vor grăitoare, ca în *Contribuțiune la munca pentru ridicarea poporului* (1904; Premiul „Adamachi” al Academiei Române), unde configurează, în paletă poporanistă, portretul unui „apostol” dăruit menirii lui în - utopie de început de secol - „satul ideal”. Cumnat cu Constantin Stere, **P.** cată însă cu mâhnire la „satul real”, cu sumbra lui mizerie. Și suferă pentru că satul e vatra de românism curat, primejduit de relele ce se abat dinspre oraș, „iadul gol” - contaminăție sămănătoristă -, unde valorile autentice se alterează, se păcăduiesc. Articolele, mizând pe stratagemele persuasiunii, vădesc indiscutabile aptitudini de psiholog. Încă student, **P.** emite, la un congres, avizate *Considerațiuni psihologice din viața țaranului român* (intervenție tipărită în 1893). Și, îndeobște, scrierile de orientare sociologică și le concepe ca pe niște „studii asupra sufletului și vieții țărănești”. O manieră de abordare de sorginte poporanistă, de pe urma căreia și literatura lui are de câștigat. Relevând o plăcere, ca de șezătoare, a istorisirii, suita narativă *Din povestirile unui vânător de lupi* (1912), cam simpluță altminteri, e înviorată de buna intuiție a sufletului infantil. Povestind, autorul își exercită pornirea de a instrui, de a lămuri pe cei înțeleniți în neștiință. Și, totodată, de a tâlcui întâmplările pe care se apucă să le depene. Copilăria, cu ingenuitățile și săgâlniciile ei, este evocată în volumul *Zori de iulie* (1912) cu un surâs cât duios, cât amuzat (*Din vacanțele de iarnă, La cireșe, Din vremea răcanului, Varga domnului, Hotărâre nestrămuțată*). Într-o seamă de „copii după natură” sunt surprinse, apoi, alte imagini, întunecate, ale vieții de clăcaș. Ajunși la sapa de lemn, obidiții, care muncesc pe rupte ca să-și stingă obligațiile către boieri, nu au cui să se plângă. Exasperați, ei nu mai știu unde să caute dreptatea (*Să dea ordin după dreptate!...*). Înșelați la târg (*De la târg*), loc al păcătoșeniei, măcinați de boli („*Ah, ce vremuri!...*”), smintiți în bătăi și acasă, la prășit și secerat, și în armată (*La țință*), unii se cufundă în băutoră, câte un nesăbuit înecându-se, la propriu, în licoarea revărsată din butoaie (*Dușmanul*). Creierul le e năclăit nu doar de aburii alcoolului, dar și de superstiții și eresuri. Cred în blesteme, așa cum, intrați în vreun impas, își anină speranța în descânțece, în datul în bobi, în leacurile băbești („*Tot făcut mi-a fost*”, *Diplomata din Vădeni, Doctorul și baba*). Precum nefericita mamă din schița *Izbăvirea blăstămului*, care, având o fată mută și cu mintea inertă, își explică tragedia prin lucrături haine ale soartei: „întălnitura”, „pocitura”, „strigătura”. Dincolo de astfel de spaime primitive, zbuciumul atinge, literar vorbind, cote de dramatism. Dacă în narațiuni ca acestea intervine și plăsmuirea, în schițele și nuvelele lui **P.** faptele parcă ar fi înregistrate pe viu (*Moș Ion Postelnicul, În Măstăcani*, fragment din romanul, anunțat dar neapărat, *Om nou*). De altfel, chiar autorul le recomandă ca fiind „documente omeneste”. Contribuie la această impresie și sensibilitatea ascuțită pentru intonațiile rostirii, ceea ce dă scrisului său, impregnat de suculente regionalisme, un aer de naturalețe. Prozele documentând asupra existenței din spațiul țărănesc au - mărturisit - substanță autobiografică. Cu timpul, mai cu seamă spre

sfârșitul vieții scriitorului, invenția se tot restrânge, sub condeiul nostalgic făcându-și loc licăririle aducerilor-aminte. Amintiri din timpul războiului, cu un drum de coșmar până la Bârnova (*Din vremea războiului*), suveniruri, consemnate ca într-un jurnal, din școală și din timpul stagiului petrecut în minister. Un amestec de bucurie și de nesățioasă curiozitate îi stârnește băiețașului din Rogojeni plecarea, împreună cu tatăl său, la Galați. Evocările, îngânând expresii cu binecunoscută pecete („Doamne, mult îmi era drag drumul la bunica”, „dragă Doamne”, „o bătăiță ca aceea”), au ceva din dicțiunea *Amintirilor din copilărie* ale lui Ion Creangă. Un personaj care revine, într-o schiță sau alta, ca partener de „taifasuri” este moș Gheorghe. Un țaran deștept, circumspect, hâtru, cu un bun-simț ce îl face să-și deschidă urechea la argumentele prin care mai tânărul consătean caută să-i împrăstie ignoranța. Reapare, nu chiar cu aceleași trăsături, în nuvela *Moș Gheorghe la Expoziție (Din psihologia celor mulți)*, apărută în volum în 1912. Bătrânul din Horincea, urnit fără voia lui la expoziția jubiliară de pe câmpia Filaretului, unde se etalau realizările înfăptuite în patruzeci de ani de monarhie, are, ajuns în București, reacții viscerale, de respingere și dezgust. Colindând prin oraș, cu teamă și neîncredere, cu ochi ironici, dar și cu gura căscată, el exteriorizează o naivitate cât reală, cât jucată – e un fel de Moș Ion Roată, s-a zis –, minunându-se uneori parșiv, bodogănind întruna, blestemând, scoțând din volbura sufletului porniri crunte, sîngeroase („cum le-aș mai tăia găturile!”). Scârbit rău, moș Gheorghe nu îi are deloc la inimă pe „surtucari”, fie ei politicieni, judecători, finanțști, care își bat joc de norod („Ptiuuiu! trăsni-i-ar Cel-de-sus!”). Altfel, cărtitorul nu-și acoperă privirea când ceva îi atrage atenția. Stă și cercetează „cu de-amănuntul”, mormăind mulțumit: „Bun, tată, bun de tot!”. Fără să vrea, are și haz. Văzând „bustul lui Duca”, îl căinează că e cu ochii scoși; Heliade cel de bronz i se pare că e gata-gata să-l otânjească pe careva („când te-oi cărpi!”); la teatru, nu se dumirește cum de nu curg luminile din policandre. Și iarăși se înnegurează horinceanul dinaintea statuii lui „conu Lascăr”, Lascăr Catargiu, boier din alte vremuri, căruia tare i s-ar plânge de „mișelia” din țară. Bucșit de resentimente, bombănitul unchiaș, cu toată trena lui de pitoresc, nu e neapărat un erou simpatic. Nuvela *Rătăciră din Stoborâni* prevestește romanul *Răscoala* al lui Liviu Rebreanu. G. Călinescu o consideră chiar „un strălucit izvor”. E o narațiune vie, cu un ritm bine susținut, respirând un adevăr care ține de realismul psihologic. Din loc în loc, dramatismul se răsucesce în comic, în grotesc. În Stoborâni băntuie zvon de răzmeriță. Săraci din cale-afară, țărani freamătă într-o așteptare pătrunsă de neliniști. Nu trebuie decât o scânteie ca disperarea lor să explodeze. Prilejul unor răfuieli le dă o exaltare ce duce ușor la necugetate violențe. Ei își răzbună devastând, incendiind, lovind barbar cu furci, topoare, ciomege, punând mâna și cărând acasă tot ce nu sfărâmă. E o „rătăcire” care nu îi antrenează în vârtejul ei pe toți. Unii se codesc să participe, alții ar vrea să-și obțină drepturile într-alt fel, cu vorbă bună. Dar, și fără ei, răscoala își continuă iureșul devastator până ce intervine forța de represiune. Capii mișcării sunt bătuți cu centiroanele și toți „rătăciții” vor trebui să repare

ce au stricat și să dea înapoi proprietarilor mărfurile prădate. Răscoala se sfârșește prost. Nu asta – sugerează autorul – era calea. În final, un personaj simbolic, Ion Tăcutu, invocă îngândurat, ca pe o soluție pasămite izbăvitoare, „legea”, legea reformei agrare, așteptată să vină mai degrabă. Cu firea lui blajină, **P.** nu avea cum să aprobe turbulențele.

SCRIERI: *Considerațiuni psihologice din viața poporului român*, Iași, 1893; *Contribuțiune la munca pentru ridicarea poporului*, Galați, 1904; *Din povestirile unui vânător de lupi*, București, [1912]; *Moș Gheorghe la Expoziție*, București, 1912; ed. pref. Zoe Dumitrescu, București, 1950; *Zori de iulie*, București, 1912; *Taifasuri cu moș Gheorghe*, Orăștie, 1913; *Pagini alese*, îngr. și pref. Ion Dodu Bălan, București, 1959; *Scrieri*, îngr. și pref. Ion Tiba, București, 1972.

Repere bibliografice: Gheorghe Ghibănescu, *Un anarhist*, „Opinia”, 1907, 167; Ibrăileanu, *Opere*, II, 366-373, IV, 169-171, 380-381, 385-386, 439; Lovinescu, *Scrieri*, V, 93-94; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 591-593, *Ist. lit.* (1982), 668-669; Cornelia Ștefănescu, *Note despre viața și activitatea publicistică a lui Spiridon Popescu*, RITL, 1960, 4; D. Micu, *Istoria literaturii române*, II, București, 1965, 92-94; Cornelia Ștefănescu, *Spiridon Popescu*, VR, 1966, 3; Ciopraga, *Lit. rom.*, 531-535; Micu, *Început*, 385-387; [Spiridon Popescu], TF, 241-242; Rotaru, *O ist.*, II, 92-94; Bălan, *Artă*, 67-88; Pompiliu Marcea, „Rătăciră din Stoborâni”, LCF, 1977, 10; Zăciu, *Lancea*, 116-121; Piru, *Ist. lit.*, 239-240; *Dict. scriit. rom.*, III, 838-840. F. F.

POPESCU, Spiridon (4.IX.1952, Ohaba, j. Gorj), poet și publicist. Este fiul Ilenei (n. Morma) și al lui Dumitru Popescu, țărani. Urmează școala generală în comuna natală, apoi Școala Profesională din Lupeni și Liceul Pedagogic din Târgu Jiu, întrerupt după trei ani. Lucrează ulterior la Termocentrala Rovinari. Înainte și după 1989 este redactor la mai multe ziare: „Opinia”, „Gorjeanul”, „Ora”, „Actualitatea Gorjului”; în 1991-1992 este redactor-șef al ziarului țărănist „Cuvântul dreptății”. Debutează în 1974, la revista „Ramuri”, și editorial în 1991, cu *Oglinda dintre noi*. Colaborează la „Ramuri”, „Luceafărul”, „România literară”, „Convorbiri literare”, „Vatra”, „Astra” ș.a. A mai semnat S. Bălănescu și Arina Velovan.

Volumele lui **P.** – trei dintre cele cinci sunt antologii – conțin versuri de cea mai diversă factură: poezie epică, șarje, balade, anecdote, epigrame, parabole, poezie cu rimă, poeme în proză, poeme în versuri scurte etc. Autorul își încearcă mâna în toate modurile și speciile posibile, fără o opțiune sau o marcă stilistică personală. Încă din *Oglinda dintre noi*, abordează în aceeași cheie „subiecte” frivole ori grave (teme predilecte: moartea, Dumnezeu, poezia), alternând continuu registrele și tonalitățile. **P.** adoptă poza Poetului (unele versuri au inflexiuni ce amintesc de Nichita Stănescu) și mimează un fel de tristețe bacoviană. Directețea orgolioasă, ludicului frust ar fi nota caracteristică a versului. Totuși, încă de la început se poate constata predilecția către anecdotic și ironie (inclusiv autoironie), către epicul ori portretul șarjat. Poetul declară, de altfel: „Sunt un François Villon, născut din flori,/ În jurul meu roiesc spânzurători” (*Sunt un François Villon*). Se disting unele poezii tip joc (cu „poantă” finală), de o simplitate cvasifolclorică. O anumită ingenuitate se manifestă, cu grație jucată,

argheziană, și în poemele cu tematică religioasă: „A venit la mine și mi-a spus:/ «Lasă-mă să-ți zic Isus»./ M-a luat deoparte-apoi: «Ai fost tâmplar,/ Fă-mi până mâine-o cruce de stejar»./ Văzând că nu-l refuz, mi-a mai cerut,/ Mieros, și-un pumn de cuie cu-mprumut./ A doua zi, când era gata tot, /Ca o femeie m-a luat de cot/ Șoptindu-mi candid: «Haidem, frățioare, / Să facem pe Golgota o plimbare...»”.

SCRIERI: *Oglinda dintre noi*, Târgu Jiu, 1991; *21 de grame de suflet*, Pitești, 1996; *Supliment de existență*, îngr. și pref. Gheorghe Grigurcu, Târgu Jiu, 1997; *Eseu despre glorie – Essai sur la gloire*, ed. bilingvă, tr. Paula Romanescu, București, 1998; *Diavol cu coarne de melc*, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Toma Grigorie, *Fascinația gloriei*, R, 1998, 7-8; Ion Tarbac, Al. Doru Șerban, *Scritori gorjeni*, Târgu Jiu, 1998, 128-129; Vasile, *Poezia*, 222-224; Firan, *Profluri*, II, 197-198. R.D.

POPESCU, Ștefan (20.VII.1912, București - 16.I.1995, București), poet, prozator, eseist și traducător. Este fiul Zoei (n. Ștefan) și al lui Vasile Popescu, țărani. În București face școala primară „A.T. Laurian” și Liceul „Matei Basarab”, iar în 1936 va absolvi Facultatea de Litere și Filosofie, luându-și licența în filologie romanică. Urmează studii de specializare la Dijon și Paris (1938-1939). Scurt timp este profesor suplinitor, bibliotecar, apoi secretar de redacție la ziarul „Timpul”, la revista „Sociologie română” a Institutului Social Român, condus de D. Gusti, redactor la Radio București (1945-1948), iar mai târziu tehnoredactor la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, director adjunct la „Reclama comercială” (1965-1967). Editează revista „Cadran” (1931, 1939). Debutează în 1928, cu un sonet, în revista școlară „Muguri”, iar în 1939 îi apare volumul *Poeme*. Scrie la „XY”, unde e și secretar de redacție, „Viața literară”, „Lumea”, „Orizont”, „Convorbiri literare”, „Viața românească”, „Reporter”, „Gazeta literară”, „Luceafărul”, „Revista Fundațiilor Regale” ș.a. A folosit, mai ales în anii de început, pseudonimul Sabin Vasia. Publică peste treizeci de cărți de poezie, proză, critică, teatru și peste cincisprezece volume de traduceri, ediții, antologii etc.

Versurile lui P. sunt alcătuite dintr-un amestec, adeseori subtil, de ludic și gravitate, de libertate modernistă și de constrângere la tiparul tradițional, exprimând o concepție panteistă, uneori în tonalitate whitmaniană, totdeauna vitalistă și umanitaristă. Începând cu poeme de avangardă cuminiță, ca în *Alfabet* (1939), sau cu poezii foclorizante, ca în *Leroi-ler* (1941), va trece după 1944, și pentru că avea o mare ușurință a versificației, către poezia epică festivă, lozincardă: *Tuturor* (1948), *Neobosita laudă* (1969) ș.a. Cu un simț critic notabil și cu o conștiință lucidă a uzurii în timp, poetul se antologhează parcimonios în volumul *Poeme. 1931-1965* (1965) și mai ales în *Puterea iubirii* (1971). Proza însă, cultivată cu precădere după 1960, îndeosebi pe subiecte istorice, uneori cu o poetizare a stilului în descendență sadoveniană, captivează prin claritate narativă, prin știința portretizării și intuiția psihologică și, în același timp, prin exactitatea reconstituirilor de epocă. O nvelă amplă, *Premieră de gală* (1957), concentrează acțiunea

într-o singură seară, din noiembrie 1955, la Viena, când spectacolul extraordinar cu *Fidelio* de Beethoven redeschide, după război, celebra Staatsopera; atmosfera de gală cosmopolită e completată cu una strict muzicală, prin reproducerea portativelor cu muzica interpretată. Dar P. își dă măsura talentului mai cu seamă în narațiunea istorică. Romanul *Pașala* (1968) are un aer baladesc, descriind pitoresc viața de huzur în raiaua Brăilei pe la 1734 într-o succesiune concentrată și rapidă de capitole, cu intermitența specifică serialelor cinematografice, cu episoade de luptă și război, cu iubiri pătimașe și răpiri haiducești. Știința stilizării arhaizante este demnă aici de A. I. Odobescu. Alt roman, *Pajura cu două capete* (1977), narează domnia lui Mihnea Vodă cel Rău și pune în valoare virtuțile dramatice ale dialogului, îmbinând evocarea istorică documentară cu dinamica ficțiunii epice moderne. Un prim volum din *Critice*, intitulat *Realități și exigențe literare* (1947; Premiul Academiei Române), adună publicistica militantă a lui P., cronicile sale de întâmpinare, îndeosebi din revista „Cadran”. Câteva eseuri au fost bine primite de critică: *Poezia trubadurilor* (1942), *Van Dyck* (1969), *Michelangelo. Vreamea, omul, opera* (1970). A tradus din Montesquieu (*Scrisori persane*), Marivaux (*Țăranul ajuns*), Iannis Ritsos ș. a. O duzină de romane istorice, terminate sau nu, evoluând narativ de la cucerirea Daciei până la Nicolaus Olahus, au rămas în manuscris.

SCRIERI: *Poeme*, Sighișoara, 1939; *Alfabet*, București, 1939; *Leroi-ler*, București, 1941; *Excursie în munți*, București, 1941; *Poezia trubadurilor*, București, 1942; *Nici cu gândul nu gândești*, Craiova, 1943; *Cu inima în pumni*, București, 1944; *Cum a fost cu putință*, București, 1945; *Se ridică ceața*, București, 1945; *Critice*, vol. I: *Realități și exigențe literare*, București, 1947; *Tuturor*, București, 1948; *Premieră de gală*, București, 1957; *Poeme. 1931-1965*, pref. Silviu Iosifescu, București, 1965; *Pașala*, București, 1968; *Adio, Xenia Vilari*, București, 1969; *Neobosita laudă*, București, 1969; *Nestematele unelte*, București, 1969; *Van Dyck*, București, 1969; *Michelangelo. Vreamea, omul, opera*, București, 1970; *Imhuri*, București, 1971; *Puterea iubirii*, București, 1971; *Ascuns*, București, 1972; *Un pitic cât un ibric*, București, 1972; *Poeme cu soldați*, București, 1972; *Zăpezi*, București, 1973; *Murmur*, București, 1974; *Triumf*, București, 1975; *Măiastra*, București, 1976; *Pajura cu două capete*, București, 1977; *Chițibuș și Boroboată* (în colaborare cu Luminița Petru), București, 1978; *Aievea*, București, 1984; *Sfetnic de taină*, București, 1985; *De din vale de Rovine*, București, 1986; *Până la marea cea mare*, București, 1988. **Traduceri:** Lu Sin, *Adevărata poveste a lui Ah-Qui*, București, 1954; Igor Neverly, *Amintiri de la „Celuloza”*, București, 1955; Alex. Wedding, *Chemarea ghejarilor*, București, 1956; Ludwig Renn, *Trini*, București, 1957; Montesquieu, *Scrisori persane*, București, 1957; Iannis Ritsos, *Poeme*, București, 1958 (în colaborare cu Iannis Veakis); Menelaos Ludemis, *Un copil numără stelele*, București, 1959 (în colaborare cu Dimos Rendis), *Orologiul lumii bătea miezul nopții*, București, 1961 (în colaborare cu Iannis Veakis), *Zile zbuciumate*, București, 1963 (în colaborare cu Ian Halliannis); Dido Sotiriu, *Morții așteaptă*, București, 1961 (în colaborare cu Iannis Veakis); Charles Lamb, *Eseurile lui Elia*, pref. trad., București, 1973 (în colaborare cu Luminița Petru); Marivaux, *Țăranul ajuns*, pref. Irina Bădescu, București, 1976 (în colaborare cu Luminița Petru).

Repere bibliografice: Constantinescu, *Scieri*, IV, 430-434; Perpersicius, *Opere*, IX, 251-252; Dan Petrașincu, *Poezia d-lui Ștefan*

Popescu, VAA, 1941, 170; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 857, *Ist. lit.* (1982), 942; Piru, *Panorama*, 143-145; Gabriel Dimisianu, „*Adio, Xenia Vilari*”, RL, 1969, 4; S.Damian, „*Pașala*”, RL, 1969, 6; George Munteanu, *Trei volume de Ștefan Popescu*, CNT, 1969, 30; Piru, *Poezia*, I, 241-242; Mihai Minculescu, *Recompunerea unui portret*, RL, 1977, 32; *Lit. rom. cont.*, I, 190-191; Liviu Bratoloveanu, *Nedisimulata candoare*, RL, 1982, 50; Teodor Vărgolici, „*De din vale de Rovine*”, RL, 1987, 6; Popa, *Ist. lit.*, II, 398-399; *Dict. scriit. rom.*, III, 840-842. M.Dt.

POPESCU, Titu (1.V.1942, Stupca, azi Ciprian Porumbescu, j. Suceava), critic literar, estetician și prozator. Este fiul Letiției (n. Totoianu) și al lui Titu Popescu, jurist. Învață la Liceul „Horia, Cloșca și Crișan” din Alba Iulia (absoluit în 1960), urmând apoi Facultatea de Filologie, secția română, a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, pe care o termină în 1965. Între 1966 și 1987 face parte din mai multe redacții de ziare județene („*Crișana*” din Oradea, „*Tribuna Sibiului*”) și reviste, ultima fiind redacția revistei „*Transilvania*” din Sibiu (din 1972). În 1976 obține doctoratul la Universitatea din București, cu teza *Specificul național în doctrinele estetice românești*. Din 1987 se stabilește în Germania, ca azilant politic. Aici devine colaborator al mai multor publicații ale exilului românesc, iar între 1989 și 1993 este redactor-șef la „*Curentul*”, care apare la München. Debutază în 1965 la „*Tribuna*”, iar prima carte, *Mihail Dragomirescu estetician*, îi este editată în 1973. Colaborează mai cu seamă cu articole de critică literară și de estetică la „*Steaua*”, „*Cronica*”, „*Astra*”, „*Familia*”, „*Orizont*”, „*Cahiers roumains d'études littéraires*”, „*România literară*” ș.a.

Format la școala clujeană de istoriografie și estetică-teorie literară, P. își impune de la început reguli dintre cele mai severe. Nu se aventurează în critica de întâmpinare decât ocazional și preferă să parcurgă traseul istoric al esteticii românești. Așa se explică faptul că a debutat cu portrete cvasicomplete ale unor teoreticieni: Mihail Dragomirescu și Mihai Ralea (*Ideii estetice în scrierile lui Mihai Ralea*, 1974). Probitatea, temeinicia acestor cărți impresionează, dar câștigul constă mai ales în modificarea unor imagini clișeizate, în viziunea integratoare. Exersat cu acest tip de studii, care pot fi considerate și modele, P. trece în mod firesc la sinteză, elaborând o construcție dificilă, precum *Specificul național în doctrinele estetice românești* (1977). Noțiunea de specific național este o categorie care a suferit deformări începând cu gherismul, continuând cu poporanismul și sămănătorismul și terminând cu așa-zisa „estetică marxist-leninistă”. Riscul abordării unui asemenea subiect, practic devalorizat prin supralicitare sociologizantă, este asumat și evitat. P. vrea să se pronunțe exact, în scopul reabilitării ideii în cauză, și de aceea partea teoretică are în vedere definirea „semnificațiilor estetice ale specificului național”, iar partea a doua exemplifică susținerile teoretice prin figuri ale esteticii românești, precum Titu Maiorescu, Mihail Dragomirescu, G. Ibrăileanu, Mihai Ralea, E. Lovinescu, Lucian Blaga, Tudor Vianu, G. Călinescu. Plecând de la aceste „dovezi”, înscrise într-un orizont contemporan, *Necesitatea esteticii* (1979) întreprinde și o radiografie a lucrărilor recent apărute în domeniu. După acest

„examen”, P. își permite un moment de respiro și scrie frecvent cronică literară la revista „*Transilvania*”. Criticul ține sub lupă cărți diverse, dar mai cu seamă de critică și teorie literară, pronunțându-se cu sobrietate despre Mircea Zăciu, Nicolae Manolescu, Adrian Marino, Eugen Simion ș.a. Volumul care va reuni aceste însemnări este, după cum spune însuși autorul, „un jurnal de lectură”, cu un titlu metaforic, *Cărți cu ieșire la mare* (1980). Exercițiul critic va fi reluat târziu, în timpul exilului, când strânge în volumul *Editoriale* (2000) recenzii la scrieri de Adrian Marino, Mircea Zăciu, Constantin Cubleșan, Ion Negoitescu, Cornel Ungureanu ș.a. Preocupările de estetică sunt continuate însă, până la plecarea din țară, constant: studii despre „*morala în artă*”, observată prin literatura de călătorie, ca în *Arta ca trăire și interpretare* (1982), *Concepte și atitudini estetice* (1983) și *D. Caracostea - un critic modern* (1987). În Germania P. pare a-și schimba profilul, îndreptându-se spre proză. După o scurtă perioadă oarecum dificilă, de adaptare la condițiile exilului, în 1989 publică *Un an cât o speranță*, un roman-confesiune despre condiția azilantului, despre care Radu Bărbulescu spune că este „o dureroasă expresie a singurătății”. În același an editează un album de artă dedicat pictorului clujean Radu-Anton Maier, pribeag și el în Germania. Despre exil și literatura lui va scrie în mod obișnuit - despre Emil Cioran, Basil Munteanu, Horia Stamatu, căruia îi consacră și o monografie în 1993. Va lua interviuri unor scriitori plecați din spațiul cultural românesc (Octavian Bârlea, George Banu, Jacob Popper, Alexandru Lungu, Pavel Chihaia). Acum cele mai interesante pentru el sunt cărțile ce se află la limita dintre eseu și proză, jurnalele de călătorie, însemnările privind istoria culturii și civilizației. Modelul ar fi Adrian Marino cu al său jurnal spaniol *Ole, España!*, P. publicând în replică volumul *Calul troian* (1996). În același gen se înscriu *Povestiri din Italia* (1993) și *Antichitatea mirabilă* (2002), o privire metaforică, ilustrată fotografic și poetic, despre Roma și Atena. Incitant este studiul *Estetica paradoxismului* (1995), care se ocupă de un „curent” puțin cunoscut, fondat de matematicianul Florentin Smarandache, aflat și el în exil. Încă două cărți de artă, *Sibiu - album sentimental* (1998), despre care Mircea Zăciu spunea că este „o carte cuceritoare prin ineditul ei, prin ingeniozitatea ei și, nu în ultimul rând, prin parfumul nostalgic ce-l degajă”, și albumul *Martin Frei - fascinația culorii* (2000) întregesc o operă diversă, dar susținută de gustul pentru frumos și de fascinația esteticului.

SCRIERI: Mihail Dragomirescu estetician, București, 1973; *Ideii estetice în scrierile lui Mihai Ralea*, Cluj-Napoca, 1974; *Specificul național în doctrinele estetice românești*, Cluj-Napoca, 1977; *Necesitatea esteticii*, Timișoara, 1979; *Cărți cu ieșire la mare*, Cluj-Napoca, 1980; *Arta ca trăire și interpretare*, Timișoara, 1982; *Concepte și atitudini estetice*, București, 1983; *D. Caracostea - un critic modern*, Cluj-Napoca, 1987; *Un an cât o speranță*, postfață Radu Bărbulescu, München, 1989; ed. Sibiu, 1992; *Radu-Anton Maier*, München, 1989; *Poetul Horia Stamatu*, München, 1993; *Povestiri din Italia*, München, 1993; ed. (*Senzație la Florența*), Sibiu, 1995; *Estetica paradoxismului*, București, 1995; ed. (*The Aesthetics of Paradoxism*), tr. Florentin Smarandache și Lucian Popescu, Râmnicu Vâlcea, 2002; *Calul troian*, München, 1996; *Sibiu - album sentimental*,

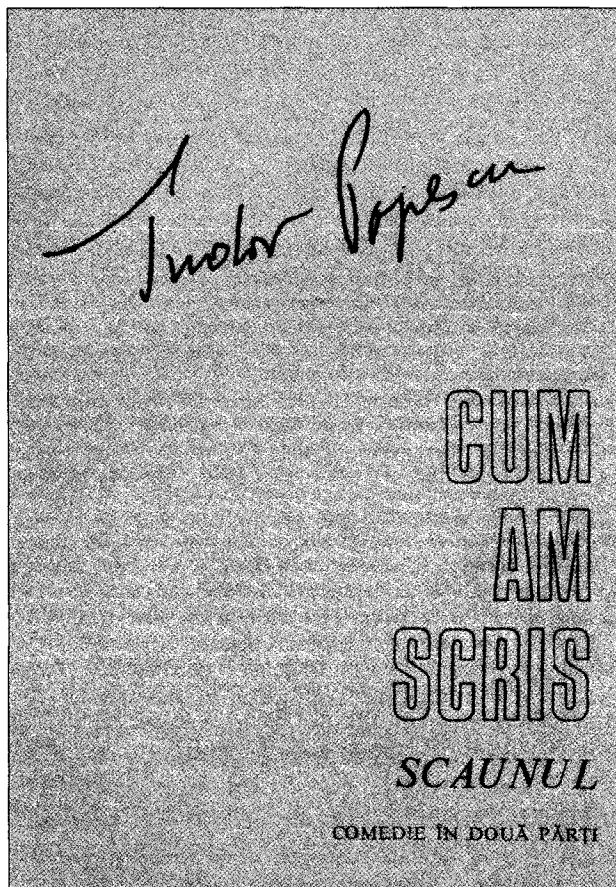
Sibiu, 1998; *Der steinerne Mensch*, München, 1999; *Editoriale*, Aarhus (Danemarca), 2000; *Nimeni nu-i profet în țara lui, ci în exil*, București, 2000; *Martin Frei – fascinația culorii*, Sibiu, 2000; *Convorbiri despre exil și literatură*, București, 2001; *Antichitatea mirabilă*, München, 2002; *Din perspectiva exilului*, Cluj-Napoca, 2002.

Repere bibliografice: Eugen Uricaru, „Mihail Dragomirescu estetician”, ST, 1973, 4; Constantin Coroiu, „Mihail Dragomirescu estetician”, CRC, 1973, 35; Constantin Cubleșan, „Idei estetice în scrierile lui Mihail Ralea”, T, 1974, 9; Traian Liviu Birăescu, „Specificul național în doctrinele estetice românești”, O, 1977, 4; Dan Mutașcu, *Un eseu*, SPM, 1977, 361; Doina Uricariu, *Specificul național în estetică*, LCF, 1977, 49; Mircea Braga, „Specificul național în doctrinele estetice românești”, T, 1977, 12; Florin Mihăilescu, *Literatura unei probleme*, VR, 1978, 6; Al. Andriescu, „Specificul național în doctrinele estetice românești”, CREL, 1978, 4; Ion Pascadi, „Necesitatea esteticii”, T, 1979, 6; Mihai Coman, *Necesitatea unei pledoarii*, LCF, 1979, 30; Ioan Adam, *Estetică și sistematizare*, CNT, 1979, 38; Cornel Ungureanu, „Cărți cu ieșire la mare”, O, 1981, 12; Dan Mutașcu, *Trăire și interpretare*, SPM, 1982, 611; Mircea Braga, „Arta ca trăire și interpretare”, ST, 1983, 1; Gavril Mate, *Pledoarie pentru o estetică științifică*, TR, 1983, 26; Adrian Marino, *Promisiunea ideilor fecunde*, TR, 1986, 30; Adrian Marino, *Ideocritica*, TR, 1987, 35; Adrian Marino, *Psihologia exilului*, JL, 1990, 32; Adrian Marino, *Literatura documentului uman*, JL, 1990, 38-39; Adrian Popescu, *Fascinația spiritului roman*, ST, 1995, 7-8; *Diç. scriit. rom.*, III, 842-845. V.T.

POPESCU, Tudor (8.IX.1930, Constanța – 22.VIII.1999, București), dramaturg și prozator. Este fiul Ecaterinei (n. Bărbulescu) și al lui Gheorghe I. Popescu, subofițer de marină. Învăță la Liceul „Mircea cel Bătrân” din Constanța (1941-1948) și la Liceul „Matei Basarab” din Târgoviște (1949), apoi urmează Facultatea de Filosofie (1949-1953) și, fără să-l absolve, Institutul de Teatru „I. L. Caragiale” din București (1953-1955). Este șef de redacție la Editura Tineretului (1956-1966), director al unei Case de filme din București (1967), redactor-șef al revistei „Educația pionierească” (1969-1975), redactor la „Era socialistă”, redactor-șef la „Urzica” (1989), director pentru scurt timp al Teatrului „Radu Stanca” din Sibiu. Debutază editorial cu romanul *Ultima aventură* (1957). A fost distins cu mai multe premii, acordate de Asociația Scriitorilor din București (1979), Uniunea Scriitorilor (1981), Academia Română (1983).

P. s-a făcut cunoscut mai întâi ca prozator, citit îndeosebi de adolescenți, pentru care a scris numeroase romane de acțiune. *Ultima aventură* „relatează” peripețiile unor tineri aventurieri, călători în Spania și în zona amazoniană a Braziliei, la sfârșitul secolului al XIX-lea. *Un băiat privește marea...* (1960), construcție romanescă precară, înglobând clișee realist-socialiste, își fixează acțiunea în perioada interbelică, personajul, un hamal în port, având nu atât o existență picarească, cât experiențe care îi hotărăsc orientarea politică. În spiritul conjunctural al epocii este alcătuită și culegerea de nuvele, axate pe probleme etice, *Dragostea începe oricând* (1962). Mare parte dintre romanele următoare, tributare de asemenea sloganelor ideologice oficiale, sunt de spionaj și polițiste: *Drum fără întoarcere* (1963), *Vulpea simte capcana* (1964), *Ecuția cu trei necunoscute* (1965), „H.W.” își caută umbra (1965), *Brățara*

de cretă (1966), iar altele sunt evocări istorice: *Un dac la Roma* (1967), conceput în genul superproducțiilor cinematografice, *Cel mai isteț, cel mai viteaz* (1978), o ficțiune despre Decebal. Deși, după propria-i mărturisire, încă de prin 1955 își încercase condeiul în dramaturgie, **P.** debutează târziu, în 1976, cu piesa *Uneori liliacul înfloreste spre toamnă*, de-acum înainte concentrându-se asupra acestui domeniu, în care s-a impus rapid. Unei tentative dramaturgice SF, *Terra 2* (jucată în 1978), îi succedă, în același an, piesa *Băiatul cu floarea*, care „preia” lumea adolescenților din romane, moment ce reprezintă, de fapt, desprinderea din anonimul a dramaturgului. Succesul i-l aduce comedia *Scaunul* (reprezentată în 1979), ipostază inedită pentru autor, alternând registrul comic cu cel grav, într-o meditație asupra existenței sociale a individului. Scrierile lui dramatice cunosc în continuare o ritmicitate puțin obișnuită: între 1976 și 1984 văd lumina rampei șaptesprezece piese, iar până în 1992 mai compune patruzeci și șapte, precum și o mulțime de texte scurte. Preocupat de actualitate – are doar o singură dramă istorică, *Ispita* (pusă în scenă în 1979), inspirată de perioada dacică –, el exersează, cu oscilații valorice sensibile, o problematică diversă și o sumedenie de modalități, scriind comedii satirice sau amare, farse, drame, melodrame, încercări de parabolă filosofică (*Ultima noapte a lui Don Juan*) ș.a. Preponderent e filonul comic, prin care piesele și-au

câștigat popularitate. Cu înclinație de moralist și ingeniozitate în compoziție și tipologie, scriitorul denunță impostura, fariseismul, parvenitismul, oportunistul, incompetența, abuzul de putere, traficul de influență, birocratismul, mistificarea, corupția, gândirea dogmatizată și exprimarea în clișee, logoreea pretențioasă, demagogică etc. Apelează nu o dată la grotesc, caricatură, parodie, după cum deseori în spatele umorului se află implicații existențiale grave. Astfel, piesele sunt, în esență, pledoarii pentru adevăr, pentru autenticitatea ființei umane, noblețe spirituală și etică. Reprezentative ar fi – alături de *Scaunul – Concurs de frumusețe* (1979), *Paradis de ocazie (Cuibul)* (1979), *Arta prezicerii pe termen scurt (Omul nu-i supus mașinii)* (1980), *Jolly Joker* (1983), *Un suflet romantic* (1984), aceasta din urmă replică, întrucâtva, la *Jocul de-a vacanța*, piesa lui Mihail Sebastian. Foarte ancorat în actualitatea socială a momentului, dar nu întotdeauna deschis unor semnificații mai generale, carență la care se adaugă concesiile făcute opticii oficiale, teatrul său intră după 1989 într-un con de umbră. Perimate sunt mai cu seamă dramele (*Nu ne naștem toți la aceeași vârstă*, jucată în 1980, *Lungă poveste de dragoste*, reprezentată în 1982), cultivând genul „pieselor de producție”, „de șantier” sau ficționalizând destinul unor activiști comuniști cărora li se conferă iluzorii sensibilități, profunzimi spirituale ș.a.m.d. Tentativele scriitorului de a-și adapta unele lucrări – de pildă, *Milionarul sărac* (1987), devenită *Milionarul la minut* – la noile condiții sociale și politice nu au dat rezultate. După cum nici piesele din anii postrevoluționari – *Ajutor, salvați un dobitoc!* sau *Hoțul sentimental*, *Cinci clovni în fața trecutului*, *Casa blestemată* ș.a. – nu au reușit să îi aducă succesul de dinainte.

SCRIERI: *Ultima aventură*, pref. F. Aderca, București, 1957; *Un băiat privește marea...*, București, 1960; *Dragostea începe oricând*, București, 1962; *Drum fără întoarcere*, București, 1963; *Vulpea simte capcana*, București, 1964; *Ecuția cu trei necunoscut*, București, 1965; „H.W.” își caută umbra, București, 1965; *Brățara de cretă*, București, 1966; *Un dac la Roma*, București, 1967; *Doi domni fără umbrele*, București, 1971; *Turistul singuratic*, București, 1974; *Urcușul*, București, 1975; *Cel mai istet, cel mai viteaz*, București, 1978; *Cuibul*, București, 1979; *Parodii teatrale*, București, 1980; *Prietenii*, București, 1980; *Paradis de ocazie*, București, 1981; *Cocorii sufletului nostru*, București, 1982; *Jolly Joker*, București, 1983; *Un prieten devotat*, București, 1985; *Sorin și Irina*, București, 1985; *Domide contra Napoleon*, București, 1986; *Arta dialogului*, București, 1987; *Milionarul sărac*, București, 1987; *O dragoste nebună, nebună, nebună*, București, 1990; *Ultimele comedii*, pref. Valentin Nicolau, București, 2001.

Repere bibliografice: Ion Potopin, „*Ultima aventură*”, VR, 1958, 4; Sorin Alexandrescu, „*Un băiat privește marea...*”, GL, 1961, 2; Voicu Bugariu, „*Un dac la Roma*”, AST, 1967, 8; Popa, *Dict. lit.* (1977), 447; Cristian Livescu, *Două piese de Tudor Popescu: „Scaunul” și „Cuibul”*, TTR, 1979, 6; Cocora, *Privitor*, 129–136; Cubleşan, *Civic-etic*, 172–176; Diaconescu, *Dramaturgi*, 76–80; Ghițulescu, *O panoramă*, 151–158; Florin Faifer, *Tema singurătății*, VR, 1994, 1; Tudor Popescu, DRI, IV, 211–234; Tudor Popescu, RL, 1999, 36; Ghițulescu, *Istoria*, 252–256; *Dict. scriit. rom.*, III, 845–847; Popa, *Ist. lit.*, II, 960–961. E.O.

POPESCU-CADEM, Constantin (27.VII.1928, București), istoric literar, editor și poet. Este fiul Casandrei (n. Miulescu) și al lui Dumitru Popescu, funcționar. A urmat la București

școala primară, Liceul „Gh. Șincai”, absolvit în 1948, și Facultatea de Filologie, secția limbi clasice, luându-și licența în 1961. Este profesor de latină și română în învățământul gimnazial și liceal din capitală, încheindu-și cariera didactică în 1995, la Colegiul „Mihai Viteazul”. Debutază la revista „Urzica”, în 1970, cu epigrame. Aici își însoțește, pentru prima dată, numele de familie, cu apendicele Cadem, rezultat din combinația abrevierii prenumelor părinților săi. Se dedică cercetărilor arhivistice și descoperă, de-a lungul anilor, la Arhivele Naționale din București și la unele arhive din provincie, numeroase documente care aduc modificări importante în privința datelor referitoare la viața și opera unor însemnați scriitori români, începând cu poezii Văcărești și continuând cu Mihai Eminescu, Titu Maiorescu, I. L. Caragiale, Tudor Arghezi, Ion Minulescu, Octavian Goga, Mihail Sadoveanu, Mateiu I. Caragiale, E. Lovinescu, Emil Cioran, Mircea Eliade ș.a. În 1975 revista „Manuscriptum”, la care își stabilește colaborarea, îi deschide un spațiu intitulat „Document în replică”, unde publică ani în șir articole însoțite de probe documentaristice. Mai colaborează la „Revista de istorie și teorie literară”, „România literară”, „Noi, tricii” și la „Jurnalul literar”.

Cercetător pasionat, P.-C. descoperă și editează în 1984, la capătul unor explorări laborioase, teza de licență a lui Mircea Eliade, *Contribuții la filosofia Renașterii*. Provenind dintr-o perioadă de afirmare științifică și publicistică a viitorului savant și scriitor, lucrarea a avut un pandant într-o suită de aproximativ douăzeci de articole – note de călător, impresii intelectuale, relatarea cunoștinței cu Giovanni Papini, Ernesto Buonaiuti, Giovanni Gentile –, texte publicate în aceiași ani în „Cuvântul”, „Universul literar” și „Sinteza”, reproduse pentru prima dată de P.-C., ca *Itinerar italian*, într-o addenda. Tot mai interesat de „subiectul” Mircea Eliade, cercetătorul și-a continuat sistematic investigațiile: identifică și editează în 1992 și teza de doctorat *Psihologia meditației indiene. Studii despre yoga*. Moment crucial în destinul tânărului Eliade, studiul deschide calea construcției operei sale științifice și literare. Și aceste pagini sunt însoțite, pentru o mai completă explicitare și înțelegere, de un scurt fragment din *Memorii*, ce limpezește motivul alegerii subiectului, susținut de aprecierea corectă a sistemelor filosofice indiene. Într-o succesiune de studii cu argumente fără echivoc, dublate de probe – acte mitrice, de stare civilă, scrisori olografe –, P.-C. comunică, de asemenea, importante clarificări și rectificări la biografia lui Tudor Arghezi, mai ales privind părinții, anii de școlaritate, împrejurările aderării și ale ieșirii din cinul monahal, ale primei căsătorii și ale primului său născut etc. *Legendă și adevăr în biografia lui Tudor Arghezi* („Manuscriptum”, 2/1975), primul din serie, a provocat o dispută aprigă, întinsă pe mai mulți ani, din care au ieșit la iveală informații noi, unele provenind chiar de la descendenții scriitorului. Frecventator avizat al arhivelor literaturii române moderne, P.-C. identifică alte acte importante, fonduri epistolare și chiar manuscrise inedite. Jurnalul *Caietele de la miezul nopții* al lui Alexandru Busuioceanu este unul dintre acestea. Întins, cu unele sincope în timp, între 1939

și 1957, mărturisire „în oglindă” nuanțată și pe alocuri amară, deznădăjduită autoscopie în special în anii exilului spaniol, jurnalul vorbește și despre nume importante de români risipiți în lume odată cu instaurarea puterii populare la București – Emil Cioran, Mircea Eliade, N. I. Herescu, Vintilă Horia, Aron Cotruș, Horia Stamatu, Basil Munteanu ș.a. Născută dintr-un impuls polemic fast, ampla monografie *Titu Maiorescu în fața instanței* (2002) abordează aspecte din viața intimă a omului de cultură, din jurnalul și din corespondența sa, confruntată constant cu documente autentice și aducând la lumină secvențe biografice mai puțin sau deloc cunoscute. Sunt revelate relațiile cu francmasoneria și activitatea francmasonică a Junimii, un capitol anume e rezervat raporturilor cu Mihai Eminescu în contextul ultimilor ani de viață ai poetului, altul, fastuos (*Titu Maiorescu și femeile*), se apleacă amănunțit și nuanțat asupra fiecărei femei care a jucat un rol însemnat în viața sentimentală a mentorului junimist – Emilia Maiorescu, Clara Kremnitz, Cleopatra Poenaru-Lecca, enigmatică Olga Neumann. Versurile din *Rondeluri* (2003), o carte insolită în contextul preocupărilor lui **P.-C.**, se centrează exclusiv pe motivul morții: moartea ca reîntoarcere la ceea ce a fost ființa umană înainte de a se naște, viața ca interstițiu fulgurant care întrerupe pentru o clipă veșnicia. În fața morții totul îi apare poetului derizoriu, iar viața, zbaterele, iubirea sunt văzute ca fiind ilar zadarnice.

SCRIERI: *Titu Maiorescu în fața instanței*, București, 2002; *Rondeluri*, București, 2003. **Ediții:** Mircea Eliade, *Contribuții la filosofia Renașterii*, pref. Zoe Dumitrescu-Busulenga, București, 1984, *Psihologia meditației indiene. Studii despre yoga*, introd. Charles Long, *Epilog* de Ioan Petru Culiuanu, București, 1992; Alexandru Busuioceanu, *Caielele de la miezul nopții* (Jurnal. 1939–1957), tr. și pref. edit., București, 2001.

Repere bibliografice: Mircea Zăciu, *Lecturi și zile*, TR, 1975, 30,31; Liviu Grăsoiu, *Nici legendă, nici adevăr*, LCF, 1975, 37; Vasile Gh. Șega, *Originea lui Tudor Arghezi*, R, 1975, 9; I.D. Lăudat, *Precizări în legătură cu biografia lui Tudor Arghezi*, CRC, 1975, 39; Mitzura Arghezi, *Postscriptum la o dezbatere*, MS, 1976, 1; Vasile Gh. Șega, *Din nou despre originea lui Arghezi*, R, 1976, 3; I.D. Lăudat, *Ascendenții*, CRC, 1980, 21; Florea Firan, *Noi date argheziene*, R, 1980, 9, 10; I.D. Lăudat, *Precizări în legătură cu biografia lui Tudor Arghezi*, AUI, literatură, t. XXVI, 1980; Mitzura Arghezi, *Câteva precizări necesare*, RL, 1983, 6; Șerban Cioculescu, *Arghezi*, București, 1986, 442–448, 467–470; Pavel Țugui, *Arghezi necunoscut*, București, 1998, 6–8, 14–17, 32–48, 58–63. R.P.

POPESCU-MARIN, Magdalena (18.VII.1933, Roman), traducătoare. Este fiica Elenei (n. Vasiliu) și a lui Ioan Popescu, ofițier sanitar militar. După studii liceale în orașul natal, urmează Facultatea de Filologie a Universității din București (1952–1957), devenind cercetător științific la sectorul de gramatică al Institutului de Lingvistică al Academiei Române. Obține titlul de doctor în filologie în 1974, sub îndrumarea lui Al. Graur. Colaborează la „România literară”, „Arc”, „Lettres roumaines”, „Luceafărul” și la periodice elvețiene ca „Gasetta Romontscha”, „Igl Ischi”, „La Quotidiana”, „Annalas”.

P.-M. începe din 1973 studiul retoromanei, abordând atât lingvistica (mai ales asemănările dintre română și retoromană),

cât și literatura, mai ales din spațiul elvetic, și se afirmă ca prima traducătoare în România din acest idiom neolatin. Cunoscând bine cultura română, contribuie la cunoașterea acestui spațiu în România. O primă lucrare, *Antologie de poezie română* (1980), este realizată împreună cu profesorul american Augustin Maissen. Au urmat mai multe transpuneri: Toni Halter, *Călărețul de la Greina*, Gion de Crap Sais, *Misterul din Palasecca*, Gion Deplazes, *Destine, Bârlogul vulturilor și Teribil de suspect*, Iso Camartin, *Reflecții de la Sils-Maria* ș.a. La acestea se adaugă o antologie de proză română, *Omul de la fereastră* (1992). Pe de altă parte, a tălmăcit, în antologia *Das Spiel von Leben und Tod...* (2002), piese de teatru ale lui Ion Băieșu, Horia Gârbea, Horia Lovinescu, D. R. Popescu și D. Solomon. **P.-M.** este cunoscută în teritoriul retoroman din Elveția sub numele „Madleina della Rumenia”, iar pentru meritele ei Consiliul cantonului Graubünden (Grisons) i-a decernat, în 1999, un premiu.

Traduceri: *Antologie de poezie română – Antologia dalla poesia romontscha*, ed. bilingvă, îngr. și introd. trad., București, 1980 (în colaborare cu Augustin Maissen); Toni Halter, *Călărețul de la Greina*, București, 1991; *Omul de la fereastră. Proză română*, introd. trad., București, 1992; Gion de Crap Sais, *Misterul din Palasecca*, București, 1995; Gion Deplazes, *Destine*, București, 1995, *Bârlogul vulturilor. Teribil de suspect*, București, 1998; Georg Simmel, *Cultura filosofică*, București, 1998 (în colaborare cu Nicolae Stoian); Iso Camartin, *Reflecții de la Sils-Maria*, București, 1999; *Das Spiel von Leben und Tod...*, Zürich, 2002 (în colaborare cu Beat A. Föllmi); Françoise Choquard, *Iarna lucidă*, București, 2002; Silvio Camenisch, *Dulcea mea Laura*, București, 2002.

Repere bibliografice: Al. Graur, *O antologie română*, RL, 1980, 9; Bartolome Tscharner, *Madleina Marin – l'ambassadur dil romontsch en Rumenia*, „La Casa Paterna. La Punt” (Cuera), 1990, 10 august; *Prosa romontscha en lungatg rumen*, „Gasetta romontscha”, 1992, 31 iulie; Gion Deplazes, *Madleina Popescu-Marin – ina sentupada*, „La Quotidiana”, 1999, 8 septembrie; Tudora Sandru Mehedinți, *Premiu de recunoștință*, RL, 1999, 45; Andreea Deciu, *Marginalitatea fericită*, RL, 1999, 45; Victoria Milescu, *Françoise Choquard, „Iarna lucidă”*, „Universul cărții”, 2002, 8–9. I.D.

POPESCU-NEGURĂ, Alexandru (21.III.1893, Râmnicu Sărat – 30.I.1974, București), poet și gazetar. Este fiul Mariei și al lui Constantin Popescu, „proprietar podgorian”. Urmează școala primară și liceul la Râmnicu Sărat. În 1912, starea familiei nefiind tocmai prosperă, se angajează funcționar la CFR. Încorporat în toamna anului 1914, participă la luptele de pe front până în primăvara lui 1917, când este trimis la Școala de Geniu din Huși, unde îl are coleg pe Dan Barbilian (poetul Ion Barbu). Demobilizat la sfârșitul războiului, intră, cu sprijinul fostului său profesor de română, Dumitru Mazilu, ca reporter la ziarul „Dacia” din București, unde și debutează în 1920, adoptând pseudonimul Al. Negură. În iarna lui 1921 se mută la Arad, e din nou funcționar la CFR, dar nu abandonează activitatea de gazetar, fiind corespondent la ziarele „Universul”, „Lupta” și mai târziu la „Adevărul”, „Dimineața” și „România”. În septembrie 1921, împreună cu Ioan Jivi-Bănă-

țeanu și Aurel Cosma, scoate la Arad revista satirică „Urzică”, iar în primăvara lui 1922 participă, cu un grup de intelectuali, între care Aron Cotruș și Constantin Savu, la fondarea ziarului „Solidaritatea”. Tot în 1922, alături de Aron Cotruș, Al. T. Stamatiad, Tiberiu Vuia, Romul Ladea, Gh. Groza și alții, ia parte la întemeierea unui cenaclu literar pe care îl va frecventa și Cincinat Pavelescu. Gazetar fervent și animator cultural din vocație, **P.-N.** a susținut revista „Hotarul” pe toată durata editării acesteia (1933-1940). După 1944 a activat în cadrul cenaclului „Al. Sahia” și a condus filiala din Arad a Uniunii Scriitorilor, până la mutarea ei la Timișoara. Primele poezii îi sunt publicate în „Flacăra” (1923), iar placheta *Sărmanul pescar* iese de sub tipar în 1926. Colaborează cu articole, recenzii, reportaje, cronici culturale, poezii și epigrame la „Universul literar”, „Rampă”, „Salonul literar”, „Duh”, „Învierea”, „Piatră de hotar”, „Știrea”, „Renășterea română”, „Înainte”, „Bravo”, „Lucefărul”, „Banatul”, „Vremea”, „Transilvania”, „România de Vest”, „Familia”, „Cele trei Crișuri”, „Cuvântul liber”, „Viața socială” ș. a. A mai semnat PAN, Mefisto, Alyk.

În spirit „realist”, versurile primului volum al lui **P.-N.** exaltă „poezia profesiunilor”, abia următorul, *Fulgi* (1927), aducând o rezonanță lirică mai autentică, aceea a simbolismului provincial, nutrită de amintirea adolescenței. *Parodii adevărate* (1930) constituie o replică minoră la versurile selectate spre a fi trecute în registru parodic. Rod al marginaliilor versificate este și culegerea de epigrame *Răutăți mici pentru oameni mari* (1932). Pe urmele lui Octavian Goga și Aron Cotruș se situează volumul *Ardealul* (1941), poezie a revoltei anonime sau evocând figuri exemplare (Horea, Iancu). De aici încolo, versul intră într-o criză a mijloacelor, ultima carte, *Ecoul tăcerii* (1972), reluând unele piese din plachetele anterioare, adăugând puține și nesemnificative texte din periodice. Privită în ansamblu, poezia lui **P.-N.** apare ca o sumă de căutări ale sunetului propriu, în varii direcții, adesea divergente, și cu înrâuriri marcate: simbolismul retoric, de atmosferă provincială, cu rezonanțe din romanțele lui Ion Minulescu, cu tristețea estetizată a acestuia. E un simbolism „trădat” în poezii cu tipar popular, palide, cu lexic neutru și frazare stângace, ca în *Ardealul*. Într-o arhitectonică mai fermă și întrucâtva mai plină de sugestie lirică sunt versurile „constructiviste” din primul volum, *Sărmanul pescar*, respirând o anume vigoare a imaginilor, a gesturilor, a limbajului, amintind pe Leon Feraru, care cânta furia ciocanelor dintr-o fierărie. **P.-N.** exaltă un supraom valah și captează în violența contrastelor un duh al revoltei: „Cum zidul crește parcă smuls din ei...”, zidarii „ard de setea de a sfârteca / Văzduhul rezemat pe fund de zări, [...] Și-a semăna, cu brațul lor gigantic, / Pe sânu-i alb, negritele orașe!”. Poetul cântă impulsurile titanice, într-un univers lipsit de orizont metafizic, în care omul se autoglorifică în „dezolare”. Cu toate influențele ortodoxiste, devenite poncifuli, și dincolo de ideologia subiacentă, aici subzistă câteva imagini viabile.

SCRIERI: *Sărmanul pescar*, Arad, 1926; *Fulgi*, Arad, 1927; *Parodii adevărate*, Arad, 1930; *Răutăți mici pentru oameni mari*, București, 1932; *Ardealul*, Arad, 1941; *Ecoul tăcerii*, București, 1972.

Repere critice: Perpessicius, *Opere*, XII, 285; F. Aderca, „Sărmanul pescar”, SBR, 1926, 2; Aureliu Goci, „Ecoul tăcerii”, RL, 1972, 13; Octavian Moșescu, *Alte vitralii*, București, 1973, 107-109; Piru, *Poezia*, I, 80-81; Alex. Oproescu, *Scriitori buzoieni. Fișier istorico-literar*, Buzău, 1980, 49; Petru Novac Dolângă, *Mărturisiri și repere*, Timișoara, 1980, 56; *Scrisoare de la Dimitrie Danciu*, 1980, ADLTR, D-32; *Scrisoare de la Silvia Popescu-Negură*, 1981, ADLTR, P-16; Valeriu Nicolescu, *Buzău-Rîmnicu-Sărat. Oameni de ieri, oameni de azi*, II, partea I, București, 2001, 481-482. S.D.

POPESCU-POLYCLET, Ion C. (18.XII. 1883, Craiova - 1962), poet și publicist. Urmează Facultatea de Drept la Universitatea din București. Practică un timp avocatura, apoi funcționează ca magistrat la Craiova. Debutează în „Noua revistă olteană” (1903), unde susține cronică literară și publică versuri. Prima carte, *Vioarele*, îi apare în 1904. Colaborează la „Viitorul”, „Apărarea națională”, „Noua revistă română”, „România jună”, „Ramuri”, „Românul literar”, „Sămănătorul”, „Revista modernă”, „Carmen”, „Cronicarul”, „Literatorul”, „Revista idealistă”, „Convorbiri critice”, „Lucefărul”, „Presa Olteniei”, „Gorjanul”, „Situația”, „Jurnalul”, „Condeiuul” ș.a. A mai semnat cu pseudonimele Alexandru Amar, Polyclet, I. Polyclet, I.C.P. Polyclet.

Prin versurile din *Vioarele* și din *Zări albastre* (1913) **P.-P.** ilustrează în registru minor orientările simboliste ale lirismului românesc de la începutul secolului al XX-lea. Realizările sale poetice sunt modeste („auzi tu vântul cum suspină/ prin frunze moarte de verbină”), autorul mizând mai degrabă pe declamarea emoției decât pe transpunerea cât de cât originală a unei trăiri. Florile ocupă prim-planul celor mai multe poezii, sufletul e devastat de tot felul de melancolii, iar ftizia care înroșește batiste este invocată obsesiv. Arareori versul se apropie de eufonia proprie lui Ștefan Petică („În noaptea calmă și senină/ Încet viorile suspină/ Romanța veche și uitată”), stihurile luând frecvent turnura unor romanțe. O caracteristică a versurilor din *Zări albastre* o constituie prezența unor modele poetice, recursul, cu un rezultat șters, la maniera lui Maurice Maeterlinck, José Maria de Hérédia, Jean Moréas, Albert Samain. Ca epigramist, **P.-P.** se situează printre pionierii genului la noi. Deși de mici dimensiuni, cele patru volume de epigrame, apărute între 1913 și 1942, i-au întretinut notorietatea printre contemporani. A mai îngrijit *Antologia poezilor olteni* (1929), bogată în referințe asupra mișcării lirice a zonei. În 1935 i-a dedicat lui Cincinat Pavelescu o broșură evocativă, dar fără valoare istorico-literară.

SCRIERI: *Vioarele*, Craiova, 1904; *Zări albastre*, Craiova, 1913; *La vale*, Craiova, 1913; *Amurg de toamnă*, Craiova, 1925; *Epigrame*, Craiova, 1932; *Epigrame*, Craiova, 1934; *Cincinat Pavelescu (Omul și opera)*, Craiova, 1935; *Epigrame și epitafuli*, Craiova, 1936; *Reliefuri*, Craiova, f.a.; *În picaj*, Craiova, 1942. **Antologii:** *Antologia poezilor olteni*, Craiova, 1929. **Traduceri:** Guy de Maupassant, *Tare ca moartea*, București, 1909; Lucilla Chițu, *Versuri*, introd. trad., Craiova, 1937.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, IV, 50-54, VI, 17-18; Metzulescu, *Literile*, I, 134-136; Predescu, *Encicl.*, 680; Firan, *Macedonski-Arghezi*, 378-380; Elis Răpeanu, *Epigrama în literatura română*, Brașov, 2001, 120; Firan, *Profiluri*, II, 195-196. L.Ch.

POPESCU-SIRETEANU, Ion (13.IX.1934, Mănăstioara-Siret, j. Suceava), editor, istoric literar și prozator. Este fiul Veronicăi (n. Boghian) și al lui Gheorghe Popescu, țărani. Face școala primară în satul natal și la Siret, liceul la Timișoara și Oradea (1949–1953), iar studiile universitare le urmează la Facultatea de Filologie din Iași (1954–1958). Lucrează ca profesor de limba română la Drăgușeni, județul Suceava (1958–1961), inspector metodic la Secția de Învățământ a raionului Bârlad (1961–1962), ulterior fiind cadru didactic la Facultatea de Filologie a Universității „Al.I. Cuza” din Iași, iar din 1990 șef al Catedrei de limba română pentru studenți străini. Își ia doctoratul cu teza *Termeni păstorești în limba română* (1976) și publică mai multe lucrări dedicate limbii române: *Limbă și cultură populară* (1983), *Cuvinte românești fundamentale* (1995), *Memoriu limbii române* (I–IV, 1997–2003). Participă și la elaborarea monografiei *Tezaurul toponimic al României. Moldova* (I–II, 1991–1992; Premiul „Timotei Cipariu” al Academiei Române). Colaborează la „Contemporanul”, unde debutează în 1965, „Cronica”, „Convorbiri literare”, „Dacia literară”, „Revista română” ș.a.

Dintre scrierile literare ale lui **P.-S.**, destinate cu deosebire copiilor și tinerilor, o marcă de originalitate vădește *Păcală și ai săi* (1994), al cărei personaj nu este încremenit într-un timp de odinioară, cum îl prezintă snoavele populare românești, ci imaginat în contemporaneitate, ca vecin, frate și prieten, prezent în piață, magazin, restaurant, școală etc., pus pe șotii, dar și făcând aluzii la viața politică. Este și autorul unor volume de versuri și poeme în proză: *Între două veșnicii* (1996), *De dragoste* (1999), *Cale și drum* (2001) ș.a. **P.-S.** strânge în mai multe cărți amintiri ale celor care i-au cunoscut pe Titu Maiorescu, Ion Creangă, Mihail Sadoveanu, G. Ibrăileanu, N. Iorga, Liviu Rebreanu ș.a., antologiile publicate fiind deosebit de utile cercetărilor asupra vieții și operei acestora. Nu se rezumă la textele apărute în publicații periodice, ci solicită unor contemporani evocarea unor personalități, în această categorie intrând, de pildă, paginile în care Petru Caraman îl evocă pe fostul său profesor G. Ibrăileanu. Lucrarea *Siretul, vatră de istorie și cultură românească* (1994), al cărei principal autor și coordonator este, se definește ca monografie culturală și istorico-literară, alcătuită dintr-o serie de medalioane despre cărturari și scriitori legați de această străveche localitate, cum au fost, între alții, S.F.I. Marian, T. V. Ștefanelli, Elena Niculiță-Voronca, Alexandru Voevidca, Tudor Flondor, Mihai Teliman, Liviu Marian, Vasile Posteuca, Vasile Andru.

SCRIERI: *Păcală și ai săi*, Iași, 1994; *Fabule pentru copii*, Iași, 1995; *Între două veșnicii*, Iași, 1996; *Povești și povestiri*, Iași, 1996; *De dragoste*, Timișoara, 1999; *Orașul Siret și împrejurimile*, Iași, 1999; *Cale și drum*, Timișoara, 2001; *La porțile norocului*, Iași, 2002; *Oameni și întâmplări din satul meu*, Iași, 2002. **Antologii, ediții:** *Poezia ieșeană contemporană*, Iași, 1968; G. Tutoveanu, *Versuri*, pref. G.G. Ursu, București, 1968; *Amintiri despre Eminescu*, Iași, 1971; I. Heliade-Rădulescu, *Scrieri lingvistice*, București, 1973; *Amintiri despre Titu Maiorescu*, Iași, 1973; *Amintiri despre Sadoveanu*, Iași, 1973; *Amintiri despre Ibrăileanu*, I–II, Iași, 1974–1976; *Amintiri despre Iorga*, I, Iași, 1980; *Amintiri despre Ion Creangă*, Iași, 1981; Iuliu Cezar Săvescu, *Scrieri*, pref. edit. și Lucian

Chișu, București, 1984; *Amintiri despre Liviu Rebreanu*, Iași, 1985; *Siretul, vatră de istorie și cultură românească* (în colaborare), Iași, 1994.

Repere bibliografice: Teofil Răchiteanu, *Antologie poetică ieșeană*, TR, 1969, 15; Al. Piru, G. Tutoveanu, „*Versuri*”, RL, 1969, 3; Constantin Ciopraga, *Eminescu în amintirile contemporanilor*, „*Glasul Patriei*”, 1971, 35; Șerban Cioculescu, M. Sadoveanu-taciturnul, RL, 1973, 23; Șerban Cioculescu, *Portretul lui Titu Maiorescu*, RL, 1973, 37; Mihai Ungheanu, *Amintiri despre Sadoveanu*, „*Scânteia tineretului*”, 1973, 20 octombrie; Mihai Drăgan, *Maiorescu în amintirile contemporanilor*, CRC, 1973, 50; Șerban Cioculescu, G. Ibrăileanu, „*mag*” și *cavaler al inefabilului*, RL, 1975, 7; Ardeleanu, *Opinii*, 163–168; Eugenia Tudor-Anton, G. Ibrăileanu reflectat în oglinda amintirilor, VR, 1976, 6; Șerban Cioculescu, *Portretul lui Ibrăileanu*, RL, 1977, 7–8; Al. Piru, *Din viața lui Ibrăileanu*, LCF, 1977, 13; Nicolae Manolescu, *Studiu de portret*, RL, 1977, 15; Romulus Diaconescu, *Creangă în memoria contemporanilor*, R, 1981, 12; Rachieru, *Poeți Bucovina*, 326–327; Constantin Blănaru, *Virtuțile perene ale fabulei*, „*Țara Fagilor*”, 1998, 3; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 130–131; Radu Rotaru, *Poemele Ionpopescului cel siretean*, CRC, 1999, 7; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), 347–349; Ilie Dan, *Reîntâlnire cu Păcală*, RR, 2003, 1. I.D.

POPESCU-TELEGA, Alexandru (9.IV.1889, Telega, j. Prahova – 1970, București), hispanist. Fiu de țărani, **P.-T.** a făcut școala primară în satul natal și la Breaza, apoi a urmat Liceul „Sf. Petru și Pavel” din Ploiești. Între 1909 și 1913 a fost student al Facultății de Filosofie și Litere a Universității bucureștene. Câteva luni a audiat prelegeri de specialitate la universități din Italia (Florența) și Franța (Montpellier). Din 1919 va fi profesor la Colegiul Național „Carol I” din Craiova. Își susține doctoratul în litere cu o teză despre receptarea lui Cervantes în Italia (1931). Ca urmare a demersurilor făcute de N. Iorga și de Iorgu Jordan, este numit în 1939 profesor de limba și literatura spaniolă la Universitatea din București, unde din 1944 va suplini și Catedra de limba și literatura italiană. În 1937 e ales membru al Societății Scriitorilor Români, iar în 1941 membru corespondent al Academiei Regale Spaniole.

Student fiind, **P.-T.** debutează, în 1912, la „*Vieța nouă*”, revista condusă de Ovid Densusianu, al cărui legatar va deveni și despre care va publica, în 1934, o amplă cercetare, prima monografie în domeniu. Aici el abordează sistematic opera de lingvist, de critic, de poet și de animator literar a fostului său profesor. Poate și la îndemnul lui Densusianu, se va dedica cercetării spațiului literar iberic, publicând studii despre autori spanioli, catalani, portughezi. Este considerat cel dintâi hispanist profesionist român, activitatea desfășurată de el contribuind la cunoașterea aprofundată, la noi, a particularităților literaturilor din Peninsula Iberică. Pe lângă studii, a publicat articole de popularizare, cu deosebire în periodice din Craiova, dar și din București. Din 1919 și până în 1944 a colaborat nu numai la „*Sburătorul*”, „*Ideea europeană*”, „*Ramuri*”, „*Roma*”, „*Revista Fundațiilor Regale*”, „*Viața literară*”, dar și la „*Crainicul*” (Târgu Jiu), „*Renașterea*” (Râmnicu Vâlcea), „*Universul*”, „*Curentul magazin*”, „*Lumea românească*”, „*Vreimea*”, „*Cuget românesc*” ș.a. Din 1922 e cooptat membru în comitetul de redacție al publicației craiovene „*Năzuința*”, al cărei director va fi în 1928–1929,

ulterior conducând hebdomadarul „Săptămâna”, apărut în 1931-1932, tot la Craiova. **P.-T.** a cercetat cu precădere literatura spaniolă, în studii despre Cervantes, Lope de Vega, Unamuno, Manuel Machado, Rubén Darío. În „Pleiada” (1927) semnează cel dintâi studiu românesc despre poezia latino-americană, popularizată și prin numeroase traduceri. S-a arătat interesat nu numai de scriitorii clasici, ci și contemporani. Atras îndeosebi de Cervantes, analizează, după principii istorico-literare pozitivistice, raporturile dintre biografie și operă, răspândirea scrierilor sale în spațiul italian, locurile prin care a trecut autorul. După ce în 1942 a realizat o lucrare despre traduceri românești din *Don Quijote*, a dat în cele din urmă și propria lui versiune (I-II, 1944-1946), la care trudise ani în șir. **P.-T.** face o transpunere corectă, fluentă, în care se folosește, pentru a da savoare textului, de arhaisme și regionalisme. Traducerea e însoțită de note filologice și istorico-literare destinate să îl ajute pe cititor în situarea operei lui Cervantes în viața literară, culturală și socială din Spania. Hispanistul este și autorul unor studii de folclor comparat, în care caută, cu prudență, analogii și similitudini între literatura populară română și cea spaniolă. *Lecturi romanice* (1939) adună o parte din contribuțiile apărute în diverse perioade despre literaturile spaniolă, franceză, catalană, italiană, portugheză. Lucrarea *Gramatică spaniolă* (1942) este precedată, în 1941, de antologia didactică *Páginas escogidas de literatura española*. **P.-T.** a tradus, pentru prima dată integral la noi, o scriere din literatura catalană, datorată lui Joan Maragall (*Laude*, 1922). A transpus din Ricardo León, Camilo Castelo Branco, Calderón de la Barca, Lope de Vega, Dolores Medio, Miguel de Unamuno, Juan Ramón Jiménez, Manuel Machado, Vicente Blasco-Ibáñez ș.a. precum și din Giovanni Verga și Francis Carco.

SCRIERI: *Din viața și opera lui Unamuno*, Craiova, 1923; *Cervantes. Viața și opera*, București, 1924; *Lirica portugheză de azi*, Craiova, 1926; *Rătăcirile lui Ion Vancea*, Craiova, 1926; *Asemănări și analogii în folclorul român și iberic*, București, 1927; *Idolul vremii*, Craiova, 1930; *Cervantes și Italia*, București, 1931; *Ovid Densusianu*, Craiova, 1934; *Două drame de Lope de Vega întereseând istoria și literatura românilor*, Craiova, 1936; *Lecturi romanice*, București, 1939; *Cervantes*, București, 1940; *Încercări de traducere ale lui „Don Quijote” în românește*, București, 1942; *Pe urmele lui Don Quijote*, București, 1942; *Romancero*, București, 1947. **Traduceri:** Ricardo León, *Iubirea iubirilor*, București, 1922; Joan Maragall, *Laude*, București, 1922; *Prozatorii spanioli contemporani*, pref. trad., București, 1923; Camilo Castelo Branco, *Iubire de pierzanie*, București, 1927; Giovanni Verga, *Povestea unei pitulici*, Râmnicu Vâlcea, 1939; Armando Palacio Valdés, *Sora San Sulpicio*, București, 1940; Pedro Calderón de la Barca, *Viața este vis*, București, 1942, *Doamna Spiridus*, pref. Paul Alexandru Georgescu, București, 1966; Lope de Vega, *Teatrul ales*, pref. trad., București, 1943, *Fata cu ulciorul. Tărăncuța din cetate*, București, 1943; José Maria Ferreira de Castro, *Pădurea virgină*, București, 1944; Miguel de Cervantes, *Iscusitul Don Quijote de la Mancha*, I-II, București, 1944-1945; Mihail Sadoveanu, *Un mulino arrastrado por el Siret*, București, 1962, *El zodiaco del Cáncer*, București, 1963; Dolores Medio, *În căutarea Nataliei Blay*, București, 1964.

Repere bibliografice: T. Lăstun, Ricardo León, „Iubirea iubirilor”, traducere de Al. Popescu-Telega, „Aurora”, 1923, 403; A. Achim, „Prozatorii spanioli contemporani”, ALA, 1923, 157; Emanoil Bucuța,

„Prozatorii spanioli contemporani”, „Cuget românesc”, 1923, 12; Perpessicius, *Opere*, XII, 227; Al. Lascarov-Moldovanu, „Cervantes”, „Răsăritul”, 1925, 4; E. [Mircea Eliade], „Prozatorii spanioli contemporani”, „Revista universitară”, 1926, 1; Pompiliu Constantinescu, „Rătăcirile lui Ion Vancea”, VL, 1927, 40; N. I. Herescu, „Asemănări și analogii în folclorul român și iberic”, „Pleiada”, 1927, 2; Sandu Teleajen, „Rătăcirile lui Ion Vancea”, „Gândul nostru”, 1927, 2; Al. Marcu, *Un răspuns*, VL, 1929, 104; Lascăr Sebastian, *Un mare specialist și un mic plagiat*, ALA, 1931, 560; Traian Mateescu, „Idolul vremii”, VL, 1931, 133; Metzulescu, *Literile*, I, 193-195; T. Păunescu-Ulmu, *Al. Popescu-Telega, hispanista*, Craiova, 1943; Traian Blajovici, „Pe urmele lui Don Quijote”, LU, 1943, 5; Ion Biberi, „Cervantes”, „Democrația”, 1944, 7; M. Lörincz, Grigore Dima, *Retrospectivă Alexandru Popescu-Telega*, VR, 1970, 1; Emil Manu, *Comparatismul de catedră*, în *Istoria și teoria comparatismului în România*, I, București, 1972, 173-174; Al. Dima, *Principii de literatură comparată*, București, 1972, 63-64; Cioculescu, *Aspecte*, 448-450; Stelian Cincă, *Preocupări hispanice la Craiova*, AUC, științe filologice, t. II, 1973; Domnița Dumitrescu, *Ecos catalanes en la cultura rumana*, CREL, 1977, 1; Eugen Constant, *Evocări*, Craiova, 1980, 73-75; Ion Pătrașcu, *Un strălucit reprezentant al hispanismului românesc*, AUC, științe filologice, t. IX, 1981; Apolzan, *Aspecte*, 375-376; Datcu, *Dict. etnol.*, III, 131-132. D.M.

POPFIU, Justin (23.X.1841, Dijir, j. Bihor - 27.III.1882, Leta Mare, azi Iiteni, j. Cluj), autor de versuri și publicist. Trăind și învățând la Baia Mare, Carei, Oradea, în condițiile dificile ale oprăririi românilor, **P.** crește în spiritul naționalist, care constituie, alături de religie, fundamentul său moral, rațiunea activității de mai târziu. Încă din liceu începe să redacteze reviste („Deșteaptă-te, române”, „Muza crișană”), iar în perioada studiilor la Colegiul „Sf. Barbara” din Viena are un rol foarte activ în organizarea studenților români. Deși este hirotonit în 1863, va fi profesor de limba și literatura română la liceul din Oradea. A elaborat o *Istorie a literaturii române*, folosită ca manual în școala sa. A devenit pentru un timp un fel de lider al mișcării literare orădene, reorganizând și conducând Societatea de lectură, editând almanahul literar „Fenice” (1866-1867), în care a publicat versuri și proză (mai izbutită fiind o povestire cu titlul *Fiia lui Menumorut*). Orientându-se tot mai mult spre preocupările religioase, scoate în 1868 revista „Amvonul”, apoi trece ca profesor de liturgică la un seminar, pentru ca în 1880 să devină protopop la Leta Mare. A mai colaborat cu versuri, proză, articole la „Foae pentru minte, inimă și literatură”, „Familia”, „Sionul românesc” ș.a.

Activitatea literară a lui **P.** este mai mult o formă de propagandă a ideilor sale politice și morale. Însușindu-și procedeele retoricii clasice, el a devenit un bun orator religios (predicile apar în „Amvonul”). Încercările poetice (*Poezie și proză*, 1870) sunt stângace, grandilocvente. Animat de sentimente morale și de intenții moralizatoare, autorul tratează superficial, naiv și prozaic teme de istorie națională, folosind motive din D. Bolintineanu. Sunt, îndeosebi, panegirice prolix, atribuind personajelor istorice calități ideale. Prozodia greoaie, mulțimea epitetelor fade și improprii, flexiunile forțate nu atestă un poet. În 1867 **P.** rostea la o adunare a Astreii un lung discurs în care preamărea, anacronic și bombastic, trecutul cultural și afirma necesitatea imperioasă a definirii și

sistemizării riguroase a ceea ce se scrisese în literatura română. Dar tonul exaltat al expunerii a provocat îndreptățita ironie a lui Titu Maiorescu.

SCRIERI: *Poezie și proză*, Oradea, 1870.

Repere bibliografice: Maiorescu, *Critice*, I, 120, 135-136, 168-169; Pop, *Conspect*, II, 190-191; Eugeniu Potoran, *Poezii Bihorului*, Oradea, 1934, 38-43; Teodor Neș, *Figuri bihorene - Iustin Popfiu (1841-1882)*, F, 1936, 4; Gh. Cardaș, *Iustin Popfiu*, PAU, 180; Vasile Vartolomei, *Iustin Popfiu. La centenarul nașterii*, Cluj, 1941; *Dict. lit. 1900*, 697; Popa, *Tectonica*, 251-253. C.T.

POPIȚI, Grigore (13.III.1900, Pătaș, j. Caraș-Severin - 15.I.1980, Timișoara), poet și memorialist. Este fiul Mariei și al lui Vasile Popiți, păstor. Învață la Liceul de Stat Maghiar și la Institutul Pedagogic Ortodox Român din Caransebeș (1916-1920), iar mai târziu urmează cursurile unor școli militare. A funcționat un timp ca profesor la Școala CFR din Timișoara, în 1929 intrând în armată, cu gradul de sublocotenent, la Regimentul de Vânători din Timișoara, de unde a fost mutat în 1942 la Marele Stat Major. În 1947 a devenit director al Regionalei Banat a Arhivelor Statului. Debută cu publicistică în 1920 la „Banatul românesc”. Primele poezii i-au apărut în 1921 în „Cronica ilustrată” (Timișoara), apoi în 1922 în „Lumea copiilor” (București), în același an colaborând și la „Flacăra”. Publică și în „Universul literar”, „Viața literară”, „România militară”, „Românul”, „Banatul”, „Luceafărul”, „Fruncea”, „Suflet nou”, „Vestul”, „Scrisul bănațean” („Orizont”) ș.a. Semnează și cu pseudonimele Sebastian Crăciunescu, Gr. Pătășanu. Este unul dintre membrii fondatori ai Cenaclului Altarul cărții din Timișoara (1933), iar în 1936 al Asociației Scriitorilor Români din Banat, al cărei secretar general și apoi vicepreședinte a fost.

Placheta de debut a lui P., *Glasul sufletului și al trupului* (1932), reunește îndeosebi poezii sociale, amintind de Aron Cotruș, și exprimă oarecum simplist durerea, revolta și speranțele celor înrobiți. Volumul anunța, de asemenea, în ultimul ciclu, poezia vieții păstorești, element care va marca fizionomia lui P. Prin *Cântece din fluier* (I-II, 1935-1944) și *Dragoste* (1945), el devine un cântăreț al universului folcloric țărănesc, recuperat ca o lume dominată de simplitate, delicatețe și puritate afectivă. Proiectând peisaje precum cel de la poalele muntelui Semenica, poetul se arată un descriptiv calm, cutreierat de o fugară melancolie. În expresia lirică împrumută procedee lingvistice și stilistice din folclor: „Mândro-n ochii tăi frumoși, / Firul dragostei mi-l coși, / Tine-rețea-n alții nu-i, / Ochi căprui, ochi căprui”; „A plecat bădița sus, / Sus în stână și mi-a spus / Că-mi ia dragostea cu dor, / Până-n vârful munților.” P. este și autorul unui volum de evocări, *Pe cărările tinereții* (1979). Ca arhivist, a dat la iveală prețioase materiale cu privire la istoria Banatului, surse documentare necunoscute până atunci. A tradus și a publicat în periodice scrieri de Ady Endre, H. Heine, Lenau ș.a., precum și din scriitorii de limbă maghiară și germană din România.

SCRIERI: *Glasul sufletului și al trupului*, Timișoara, 1932; *Cântece din fluier*, I-II, cu gravuri de Catul Bogdan, Timișoara, 1935-1944; *Date și documente bănațene (1728-1887)*, Timișoara, 1939; *Dragoste*, cu gravuri

de Marcel Olinescu, Timișoara, 1945; *Conspectul arhivelor din Banat*, București, 1950; *Cântece din fluier*, pref. Ovidiu Papadima, București, 1968; *Pe cărările tinereții*, pref. Mircea Șerbănescu, Timișoara, 1979.

Repere bibliografice: Virgil Treboniu, „*Glasul sufletului și al trupului*”, RAZ, 1934, 15; Florea Florescu, „*Cântece din fluier*”, ȚA, 1935, 806; Octavian Șuluțiu, „*Cântece din fluier*”, F, 1935, 10; Ion B. Mureșianu, „*Date și documente bănațene (1728-1887)*”, VS, 1940, 2369; Petru Sfetca, „*Eroul-căpitan Gr. Popiți*”, VS, 1942, 2734; Grigore Popiți, în *11 poeți bănațeni*, îngr. Ion Stoia Udrea, cu portrete de Catul Bogdan, Timișoara, 1942, 89; Perpessicius, *Opere*, IX, 467-468; Dumitru Micu, „*Cântece din fluier*”, GL, 1968, 1; Al. Jebeleanu, *Poetul Grigore Popiți la 70 de ani*, ST, 1970, 3; Țirioi, *Premise*, 68; *Encicl. istoriografiei rom.*, 271; Aurel Turcuș, „*Pe cărările tinereții*”, O, 1979, 35; Petru Novac Dolângă, *Mărturisiri și repere*, Timișoara, 1980, 124-133; *Dict. scriit. rom.*, III, 849-850. D.V.

POPOLUL SUVERAN, gazetă politică și literară apărută la București, bisăptămânal, între 19 iunie și 11 septembrie 1848 (26 de numere). Primele două numere poartă titlul „Poporul suveran” (ca și numerele 8-14), celelalte, „Popolul suveran”. Redactor responsabil este Dimitrie Bolintineanu, supliniț, în lipsă, de Al. Zanne, iar redactori, Cezar Bolliac, Grigore Alexandrescu, Petre Teulescu și Nicolae Bălcescu (acesta e și redactor responsabil între 2 și 13 august). **P.s.** a fost unul dintre organele de presă ale revoluției muntene de la 1848. Pe frontispiciu figura deviza revoluției franceze, „Libertate, egalitate, fraternitate”, înlocuită ulterior cu dictonul latinesc *Vox populi, vox dei*. Ținta publicației, afirmată în articolul-program, era sprijinirea drepturilor poporului „în contra tiraniei” și unirea Principatelor. Cu o orientare sobră și consecvent revoluționară, exprimând în primul rând idealurile lui Bălcescu, **P.s.** a dezbătut ideile și problemele imediate ale revoluției de pe o poziție democrată: a protestat împotriva amestecului puterilor străine în treburile țării, a criticat lipsa de promptitudine a Guvernului Provizoriu în rezolvarea problemei țărănești, a susținut necesitatea înarmării populației și a atragerii tuturor păturilor sociale în revoluție, a demascat falsul patriotism. Au apărut în **P.s.** studii privind chestiunea țărănească (N. Bălcescu, *Despre împroprietărirea țaranilor*, I. Ionescu de la Brad, *Proprietatea muncii și a pământului este sfântă*), precum și lucrarea *Drepturile românilor către Înalta Poartă* de N. Bălcescu. Articolele (aparținând lui D. Bolintineanu, I. Ionescu de la Brad, Cezar Bolliac, N. Bălcescu) sunt nesemnate. Deși **P.s.** s-a subintitulat „gazetă politică și lite-

rară", literatură se publică puțină, exclusiv legată de momentul revoluției. Bolintineanu dă, în primul număr, un mars, celebrând ziua revoluției (*Cântec de libertate, improvizat în ziua de 11 iunie*) și reproduce, după „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, *O noapte pe malul Dunării*, cu o temă de actualitate – robia țăranilor. O satiră în proză îi aparține lui Grigore Alexandrescu. Gazeta găzduiește pamfletul anonim *Cuvânt a unui țăran către boieri*. La rubrica „Ūrzici” sunt caracterizate moravuri și persoane ostile revoluției. De câteva ori apar și știri teatrale. Se traduce, în foileton, *Carlota Corday* de Lamartine. S.C.

POPORANISM, curent ideologic și literar afirmat în ultimul deceniu al veacului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea. Noțiunea a fost lansată de Constantin Stere în ciclul de foiletoane *Din notițele unui observator ipocondric*, publicat de suplimentul literar al ziarului „Adevărul” în toamna anului 1893, dezvoltată în paginile revistei „Evenimentul literar” tot de Stere, căruia i se alătură, tot aici, G. Ibrăileanu și, mai târziu, intervențiile din „Viața românească” (1906). Termenul reprezintă traducerea cuvântului rus *narodnicestvo* și trimite la modelul ideologic și cultural al narodnicismului rusesc, amendat și completat în spiritul realităților românești. Apariția **p.** este marcată și de unele tendințe ale experienței politice și literare de la noi, începând cu epoca de la 1848 și prelungite în viața publicistică și literară a ultimei părți a veacului al XIX-lea, în care termenii „poporal”, „poporan”, „popular”, utilizați în diverse accepții, cunosc o mare utilizare. **P.** continuă și principiile tendenționismului în artă preluate de la „Contemporanul”, militând pentru asigurarea specificului național și respingând ideea de gratuitate, „arta pentru artă”. Se pleacă de la premisa că arta exprimă viața în toate manifestările ei, într-o manieră sinceră și cu mijloace specifice, conchizându-se însă ambiguu că e menită să procure „plăcerile cele mai nobile și mai frumoase”, să instituie „simpatie și iubire între toate ființele care constituie societatea”. Încrederea în simpatia și iubirea generală, în armonizarea vieții sociale și în eliminarea contradicțiilor prin intermediul artei este contrazisă însă de ideea apartenenței artistului la un ideal politic și social nutrit de o anumită clasă socială cu interese opuse altora (G. Ibrăileanu, sub pseudonimul Cezar Vraja, *Înrăurirea artei, „Evenimentul literar”, 1894*), ca și de funcțiile destinate, teoretic, artei și literaturii: de a lumina și organiza „masele muncitoare și producătoare”, de a le scoate, prin culturalizare, din inerție și nepăsare și de a le ajuta să devină un factor politic conștient, transformator (C. Stere, sub pseudonimul C. Șcărcăleanu, *Poporanismul, „Evenimentul literar”, 1894*). În formularea lui C. Stere **p.** era „mai mult un sentiment general, o atmosferă [...] intelectuală și emoțională decât o doctrină și un ideal bine hotărât”, care își propune să cultive „iubirea nemărginită pentru popor – sub care se înțelege totalitatea concretă a maselor muncitoare și producătoare –, apărarea devotată a intereselor lui, lucrarea entuziastă și sinceră spre a-l ridica la înălțimea unui factor social și cultural conștient și neatârnat”. Raționamentul, care prezintă diferențieri vizibile față de

doctrina narodnicismului rus, își trăgea argumentele din climatul politic, ideologic, cultural specific României sfârșitului de veac, dezvoltând convingerea că „întreaga clădire socială”, toate avuțiile sunt creația maselor muncitoare, a țărănimii în special, față de care „păturile suprapuse”, în primul rând intelectualitatea, au „mari datorii de plătit”. Stere avea conștiința că **p.** are unele contingente cu socialismul, dar nu se confundă cu acesta deoarece „pentru a fi socialist, nu poporanist, pe lângă elementele arătate mai sus, ar trebui să aibă încă ceva, o teorie istorico-socială și un ideal foarte bine hotărât”. Disocierea de ideologia socialistă, mai mult, propunerea ca în cazul României mișcarea socialistă să se transforme într-una reformistă, poporanistă vor fi obiectul altor intervenții ale lui C. Stere (*Socialiștii și mișcarea națională, Poporul în artă și literatură, Social-democratism sau poporanism?* etc.). În ultimă analiză – susține Stere – de vreme ce programul social-democrat este „o imposibilitate și un nonsens”, se optează pentru un „socialism țărănesc”, realizat prin reforme, culturalizare, răspândirea cunoștințelor practice, utile în lumea satului, împroprietărire, desființarea marilor latifundii și sprijinirea micilor proprietari, vot universal, egalitate în fața legilor etc. Pe plan literar **p.** argumentează teoria specificului național. Ideea esențială este „întoarcerea la popor”, având ca modelele vechea școală moldovenească, pe Mihail Kogălniceanu, Costache Negruzzi, Alecu Russo, Vasile Alecsandri, revistele „România literară”, „Convorbiri literare”, „Contemporanul” ș.a., iar ca intenții lupta împotriva imitației și a elitismului, încurajarea creației originale, abordarea unei problematice autohtone, într-o „mentalitate țărănească, adică românească, pentru că, vom dovedi aiurea, numai țăranul are o mentalitate specifică, orășenii și clasele de sus au o mentalitate mai mult sau mai puțin neromânească, clasa cultă fiind în genere o parte din Cosmopolis, o mahalala a Cosmopolisului european, din punctul de vedere al mentalității ei, nu vorbesc de origine” (G. Ibrăileanu, *Poporanismul, „Curentul nou”, 1906*). Tot aici este acuzat sămănătorismul, care idealizează lumea țărănească, exploatând doar pitorescul ei: „trebuie să fim țărăniști nu pentru că țăranul e pitoresc [...], ci pentru că avem de plătit către țăran o datorie enormă”. Ca ideologie literară, **p.** capătă însă un contur distinct în „Viața românească”, apărută la Iași în martie 1906, sub conducerea lui C. Stere, Paul Bujor, I. Cantacuzino și G. Ibrăileanu. În articolul-program, *Către cetitori*, publicația preciza că eforturile sale vor fi îndreptate spre dezvoltarea culturii naționale, văzută ca o parte integrantă a celei universale, în care fiecare popor aduce nota specifică a geniului său creator, într-un permanent schimb de valori și de experiențe. Contribuția poporului român – constata „Viața românească” – a fost destul de redusă, deoarece vitregia istoriei l-a silit să se ocupe mai mult de „conservarea sa fizică, și nu i-a rămas aceluși prisos de energie care se cheltuiește pentru cultură”. Vremurile pot deveni favorabile progresului culturii naționale cu condiția eliminării anomaliilor sociale, a „prăpăstiei” care separă „cele două nații” – poporul de jos, singura „clasă pozitivă”, păstrătoare a „sufletului românesc”, și „clasele de sus”, rupte

*Redacția revistei Viața românească:
rândul întâi: G. Ibrăileanu, C. Stere, Al.A. Philippide, N. Gane, Paul Bujor,
rândul al doilea: A.N. Gane, I. Botez, C. Botez, G. Pascu, G. Kernbach. Rândul al treilea: Octav Botez, M. Carp, I.I. Mironescu, P. Iliescu*

de popor, dominate de cultura străină pe care nu o asimilează, ci o imită, caricaturizând-o, așa încât „în loc să absorbim cultura străină [...] ne absoarbe ea pe noi, [...] ne asimilează”. Ceea ce duce spre alte idei: „O cultură națională, de un caracter specific, nu se va naște decât atunci când masele mari populare, adevărat românești, vor lua parte și la formarea și la aprecierea valorilor culturale – limbă, literatură, forme de viață etc. – și acest lucru nu se va întâmpla decât atunci când, prin cultură, viața politică mai largă și ridicarea economică, țărănimea va căpăta în stat valoarea socială proporțională cu valoarea sa numerică, economică, morală și națională, când vom fi un popor, când toate clasele sociale vor fi ale aceluiași popor, când trecerea de la vârful la baza piramidei sociale se va face pe nesimțite”. Pledoaria continuă, subliniind că scopul revistei este cultura națională, iar „realizarea mijloacelor către acest scop” se înscrie într-un ideal: „Și, dacă este nevoie să dăm idealului nostru cultural, național și democratic un nume cuprinzător, numele este poporanismul”. În 1909 se revine, precizându-se că **p.** nu este o invenție a „Vieții românești” sau o nouă școală propusă în literatură, ci este continuarea și dezvoltarea procesului de „naționalizare a culturii [...], a

literaturii și limbii române”, proces apărut la începuturile culturii noastre moderne și concretizat în activitatea marilor creatori din veacul al XIX-lea, este reluarea cu alte mijloace și într-o nouă perspectivă a „curentului poporan”, ostil cosmopolitismului și urmărind edificarea unei literaturi originale, inspirată din folclor, istorie, realități sociale și psihologice autohtone și prin valorificarea posibilităților expresive ale limbii române. O asemenea cale – se spune – au urmat majoritatea marilor culturi ale lumii, în aspirația lor spre modernizare și consolidare a valorilor naționale, iar în această privință pot fi considerate modele scrierile lui Hugo, Lessing, Herder, Pușkin, Gogol, Gerhart Hauptmann, Lev Tolstoi, Ibsen ș.a. În cadrul acestei orientări „poporane”, simpatia pentru țaran este identificată, în ultimă instanță, cu simpatia și devotamentul față de interesele poporului român. Un îndemn la profunzime și obiectivitate, mărturie a înțelegerii unei realități specifice, oferă Alecsandri, Russo, Eminescu, Caragiale, Slavici, Coșbuc, Goga, Agârbiceanu ș.a., dintre străini fiind invocați Dickens, George Eliot, Dostoievski, Anatole France ș.a. Afirmările se sprijină pe credința că toată creația literară a umanității confirmă determinarea ei prin

D.D. Patrașcanu, N. Lupu, I. Botez, Spiridon Popescu și G. Ibrăileanu

împrejurările istorice, sociale și general culturale, ceea ce justifică – în viziunea lui Ibrăileanu – preocuparea **p.** pentru „punerea în valoare a energiilor noastre naționale, străduința de a face ceva pentru clasa țărănească” (*Iarăși poporanismul în literatură*). Într-o retrospectivă din 1925, *Ce este poporanismul?*, Ibrăileanu avea să spună că mișcarea „n-a fost un sentiment de clasă, ci un sentiment generos pentru altă clasă”, preocupată fiind de existența categoriilor sociale productive, rurale și urbane, dar mai ales de „țăranul social”, adică „țăranul sărac [...] care avea nevoie de reforme, de ridicare, de transformare”, prin „distrugerea totală a formelor vechi”. De aici decurge ostilitatea față de rămășițele economice feudale, de țărănismul și tradiționalismul conservator, de țăranul patriarhal „cu plete și chimir, care nu știe să citească și stă în poeticul bordei, cântând din trișcă”, dar și față de *Neoiobăgia* lui C. Dobrogeanu-Gherea, considerându-se că România „dacă nu poate fi scoasă din balcanism prin industrie mare, ea se poate ridica din balcanism, din mizerie, din incultură, din minciună

politică, prin democrația rurală și industriile posibile la noi, plus marea industrie etatizată a petrolului și a altor produse naturale – singura adaptare posibilă a noastră la viața europeană”. **P.** – după opinia lui Ibrăileanu – „e accentuarea ideii banale (dar care trebuie mereu amintită) că literatura română, ca oricare alta, nu poate să fie decât națională”, „că scriitorul român are să întrupeze în opera sa spiritul specific al poporului său”, de găsit „întrupat și concentrat în poezia populară”, ceea ce duce firesc la următoarea concluzie: „Așadar, poporanismul român are în favoarea lui, pe de o parte, ideile literare ale lui Russo, Alecsandri, Kogălniceanu, Eminescu, Maiorescu și, pe de altă parte, faptele literare, adică întreaga dezvoltare a literaturii culte române, dezvoltare datorată contactului cu spiritul național întrupat mai frumos în literatura populară”. Alături de C. Stere, G. Ibrăileanu devine unul din teoreticienii **p.**, mai ales al celui literar, în acest sens lucrarea sa *Spiritul critic în cultura românească* (1909) reprezentând și o încercare de justificare a apariției curentului,

văzut ca o consecință a unor vechi și ilustre tradiții. Tot Ibrăileanu, în 1920, în numărul inaugural al celei de-a doua serii a revistei „Viața românească”, marchează, în articolul *După război*, începutul sfârșitului pentru **p.** Deși opțiunea pentru realism și pentru o literatură izvorâtă din realitățile naționale se păstrează, în atitudinea față de societate și de clasele sociale intervin corective care anulează justificarea inițială a orientării: „Reforme sociale și politice, datorită războiului, dacă se înfăptuiesc cinstit, fac să dispară țărănul-suferință, țărănul-rob, țărănul nedreptățit etc. Literatura dinainte de război, în care e zugrăvit acest țărăn, devine istorică. Înainte de război nu putea exista om simțitor și cu sufletul înalt care să nu simtă numai milă pentru țărănul nedreptățit, ci și vina față cu dânsul, și datoria de a-l consola și de a lucra pentru dezrobirea lui. Această stare de suflet care formează conținutul sentimental și moral al aceluia curent care s-a numit poporanism și care a apărut numai acolo unde țărănimea forma aproape tot poporul, și totuși era ținută în lanțuri și în întuneric, în Rusia și în România, țări sclavagiste și analfabete, această stare de suflet va fi, și ea, un lucru al trecutului, odată cu dispariția cauzei care o producea.” Așa cum observa G. Călinescu în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ca mișcare literară **p.** contribuie la difuzarea și manifestarea în literatura română a preceptelor realismului, la apropierea de complexitatea vieții, de sufletul poporului, deschizând mult dezbătuta problemă a specificului național, punând în prim-plan interesele ființei naționale, cerințele unei dreptăți sociale concepute în limitele umanitarismului și ale unui larg democratism. Deși contestat cu duritate de unii contemporani, mai ales în latura lui ideologică restrictivă și plecând de la unele nereușite artistice, **p.**, prin „Viața românească”, publicația lui reprezentativă, a adunat mulți scriitori și alți intelectuali ai vremii – I. Al. Brătescu-Voinești, Mihail Sadoveanu, Jean Bart, Gala Galaction, D. D. Patrașcanu, G. Ibrăileanu, C. Stere, Spiru Haret, ca și mai vârstnicii I. L. Caragiale, Ioan Slavici, B. Delavrancea, G. Coșbuc, Al. Vlahuță, N. Gane, Calistrat Hogaș ș.a. –, nu toți animați de aceste convingeri, dar asigurând prestigiul revistei, ecolul ei în epocă și în posteritate. În litera lui, **p.** a fost ilustrat doar de autori periferici din ambianța publicației ieșene, precum Spiridon Popescu, I. I. Mironescu ș.a. După primul război mondial **p.** își pierde însă aproape total autonomia ca ideologie, fiind abandonat chiar de inițiatorii lui, care îl consideră, în noile condiții sociale, un fenomen istoric revolut.

Repere bibliografice: Ibrăileanu, *Opere*, IV, 419–423, 447–450, 468–474, V, 114–123, 140–148, 182–185, 555–574; Duiliu Zamfirescu, *Poporanismul în literatură*, București, 1909; Victor Iamandi-Adrian, *Poporanismul literar al „Vieții românești”*, pref. N. Iorga, Iași, 1913; H. Sanielevici, *Poporanismul reacționar*, București, 1920; Lovinescu, *Ist. civ. rom.*, I–III, 80–119; II, 67–71, *passim*, IV, 108–135, *passim*; Ralea, *Scrieri*, II, 376–379; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, I, 80–119, II, 67–71, *passim*, IV, 108–135, *passim*; Mihail Dragomirescu, *Sămănătorism, poporanism, criticism*, București, 1934; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 191–192, *passim*; G. C. Nicolescu, *Ideologia literară poporanistă. Contribuția lui G. Ibrăileanu și bibliografia problemei*, București, 1937;

Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 585–604, *Ist. lit.* (1982), 661–681; Valeriu Ciobanu, *Poporanismul. Geneză, evoluție, ideologie*, București, 1946; Ion Enache, *Contribuții la critica poporanismului*, București, 1959; D. Micu, *Poporanismul și „Viața românească”*, București, 1961; Sevastos, *Amintiri, passim*; Ciopraga, *Lit. rom.*, 88–101; Micu, *Început*, 82–99; Z. Ornea, *Poporanismul*, București, 1972; Vasile, *Conceptul*, 200–218; Micu, *Ist. lit.*, 173–174. Al.H.

POPORUL, gazetă politică și literară apărută la București, de două ori pe săptămână, seria întâi de la 18 august 1871 la 8 octombrie 1876 și seria a doua de la 17 mai 1881 la 21 aprilie 1892. Între aceste limite, apariția gazetei a fost neregulată (1553 de numere); din 1884 i s-a interzis difuzarea în Ungaria. Director și redactor, cu excepția unei perioade scurte din anii 1875–1876, când **P.** este redactat de un comitet, este gazetarul liberal N. Bassarabescu. În foiletonul periodicului (intitulat „Folliola”), au publicat versuri, proză și articole dedicate vieții literare B. P. Hasdeu, C. D. Aricescu, Gr. G. Tocilescu, A. I. Odobescu, N. Țincu, C. Eraclide. Tot în foileton au apărut *O săptămână la schitul Frumoasa*, promițătoare încercare de roman, cu bune descrieri de natură și ale mediului social (semnată cu inițiala M.), precum și traduceri din Hans Christian Andersen, Thomas Moore și P. Zaccone (romanul *Lanterna roșie*, al cărui protagonist este un român, principele Mihai Orbescu). Seria a doua a gazetei nu a mai publicat literatură. R.Z.

POPORUL, publicație apărută la Budapesta, ca săptămânal, cu mari întreruperi de la 7 ianuarie 1894 până la 31 decembrie 1919, având subtitlul „Foaie economică”. Din martie 1897 apar ediții separate în limbile română, maghiară, germană, slovacă și ruteană. Director este Desideriu Bombay, iar ca redactor responsabil figurează Gheorghe Alexici, care semnează și Coresi ori Popa Coresi. În *Precuvântare* se precizează că este vorba de o foaie populară („tot omul s-o poată citi”), al cărei scop este să întărească unitatea: „una suntem toți în iubirea patriei; unească-ne deci și năzuința ca prin economie înțeleaptă să ne îmbunătățim soarta, să ridicăm bunăstarea noastră și a tuturor și a țării”. Pe lângă rubricile despre agricultură și economie, publicația face loc unui bogat lot de creații folclorice și prezintă fotografii de români din diverse zone ale Transilvaniei. A existat – și aici este contribuția lui Gh. Alexici – o preocupare constantă pentru reproducerea cât mai fidelă a creațiilor populare. În numărul 18 se și face o precizare în acest sens: „Ținta noastră este a întrupe în ortografie cât se poate de credincios graiul viu al poporului, adecă de a sămna sunetul precum se rosteste. Numai așa are valoare adunarea poeziilor poporane”. Un loc aparte ocupă și paginile reproduse din opera unor scriitori ca V. Alecsandri, C. Negruzzi, Victor Vlad-Delamarina, Radu D. Rosetti, G. Coșbuc, Th. D. Speranția, I. L. Caragiale, Sofia Nădejde, Al. Vlahuță, Gr. Alexandrescu, Mihai Eminescu, Carmen Sylva, Al. Donici, St. O. Iosif, I. Minulescu ș.a. O serie de fotografii îi prezintă pe regele Carol I și pe regina Elisabeta, pe V. Alecsandri, mitropolitul Miron Romanul, Emanoil Gojdu. Foaia nu a plăcut unora, cărora li se răspundea în 1899: „Sunt oameni cari ne-au dușmănit mereu, pentru că

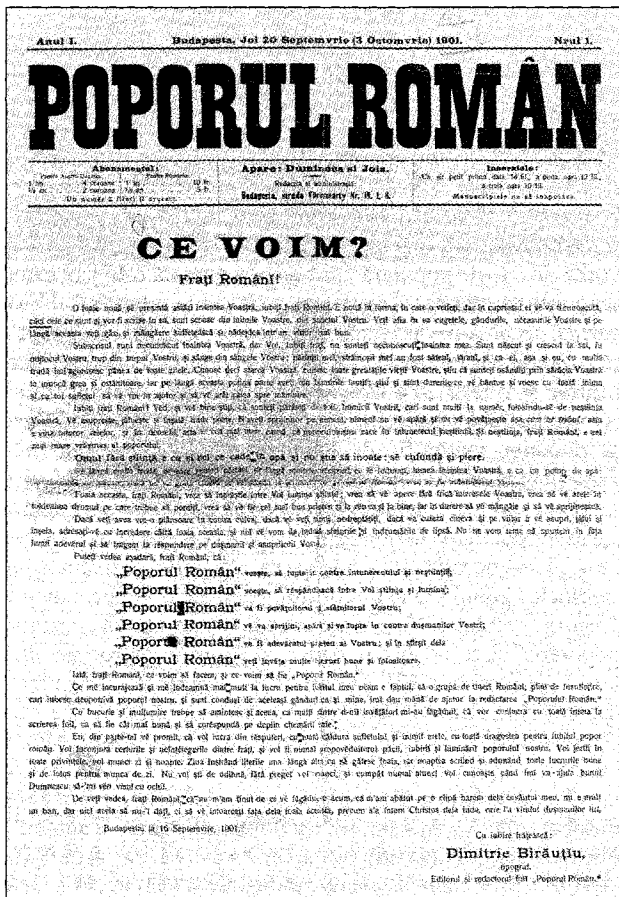
ne-am făcut slugi ai unei cauze sfinte românești. Dar când n-au avut cauzele bune dușmani? Cine izbește în noi dă cu noroi în steagul culturii române; cine ne înjură pentru că voim să luminăm poporul este nepretinut neamului nostru și cine strigă împotriva cu gura spumegătoare de veninul pizmiei este unealta intereselor josnice, un nefericit care-și teme pâinea.” I.D.

POPORUL ROMÂN, gazetă apărută la Budapesta, o dată până la de patru ori pe săptămână, între 3 octombrie 1901 și iulie 1911, apoi la Arad, între 13 august 1911 și 2 octombrie 1914, cu o întrerupere din ianuarie 1908 până în decembrie 1909. Redactor responsabil și proprietar-editor este Dimitrie Birăuțiu. De la numărul 2/1905 subtitlul este „Foaie politică, socială și economică”, din 1907 e „Organ al Partidului Național Român”, iar proprietar devine Aurel Vlad și redactor responsabil Vasile Macrea. De-a lungul anilor, din redacție au mai făcut parte C. Pleșoianu, G. Bucurescu, Radu Timișianu, Gh. Susan, Atanasiu Hălmăgianu, Octavian Goga, Ioan Lupas, Ion Agârbiceanu, Onisifor Ghibu, Gh. Popp, V.C. Osvadă, Vasile Lucaci, I. Suciuc. P.r. a avut suplimentele „Cucu”, „Gura satului”, „Foaie ilustrată”. Deși cu un caracter preponderent informativ, difuzând știri și comentând evenimente legate de viața românilor transilvăneni, publicația acordă oarecare atenție și

literaturii. În rubrici precum „Partea literară”, „Pentru ceasurile de odihnă” și mai ales „Foișoara”, apar adesea versuri populare sau în stil popular, snoave, articole pe teme culturale. Tot aici pot fi întâlnite numele unor colaboratori importanți, între care Octavian Goga cu poemul Cântecul mele, George Coșbuc cu povestirile Întoarce-ți inima spre Dumnezeu și Mânia, Mihail Sadoveanu (Probotă, Călărașul), Ion Agârbiceanu (Hoțul), Emil Gârleanu, Mihail Lungianu, Victor Eftimiu. Ioan Slavici contribuie cu articolele Eugeniu Carada, Socialismul creștinesc, Mișcarea noastră literară (toate în 1910). Ceva mai rar se publică și traduceri din Alphonse Daudet, Anatole France, Tolstoi, Vergiliu (o prelucrare în proză a Eneidei, sub titlul Pribegirea strămoșului Enea peste țări și mări și urzirea Gintei Latine, în serial, începând cu numărul 21/1907). Alți colaboratori: Petre Dulfu, Ecaterina Pitiș, I. Pop-Retegianu, Zaharia Bârsan, Emil A. Chiffa, Nuși Tulliu. I.M.

POPOVICI, Alecu (17.III.1927, Iași - 9.IX.1997, București), dramaturg și critic dramatic. Este fiul Profirei Popovici (n. Beltzer), farmacistă, și al lui Remus Popovici, jurist, funcționar superior la IOVR. Urmează la Iași Școala „Gh. Asachi” (1933-1937), Liceul Național (1937-1945) și Facultatea de Medicină (1945-1950), pe care o va absolvi însă la București (1951). Până în anii '70 P. a deținut mai multe funcții în domeniul teatral: profesor la Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale” din București, director în cadrul Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă, director al Teatrului „Ion Creangă”, secretar literar la Teatrul „Constantin I. Nottara”. În paralel, este, pentru o perioadă, redactor-șef al publicației „Săptămâna culturală a Capitalei”, iar din 1956 până în 1970 face parte din comitetul de redacție al revistei „Teatrul”, unde ține lunar, cu unele intermitențe, cronică dramatică. Debutează în 1943, cu elegia Zbucium, în „Năzuinți”, publicație a Liceului Național ieșean. Scrie și la „Vremea”, lucrează ca ziarist la „Opinia” (1946-1948) și „Lupta Moldovei” (1948-1950). Prima lui piesă, Rătoitul, se joacă în 1948-1950 la Teatrul Național din Iași. Uniunea Scriitorilor i-a conferit în 1961 un premiu pentru piesa Băiatul din banca a doua, iar în 1993 un premiu pentru întreaga activitate.

Îmbinarea pantomimei cu „laonismul estradei” și cu „fastul feeriei” - sintagme prin care P. definea genul hibrid al teatrului de păpuși și marionete, sunt cel mai bine puse în evidență în prima lui piesă de gen, Cea mai frumoasă aventură (Cetatea florilor). Întâmplări despre copii pentru a fi jucate de păpuși (1959), în care este imaginată „odiseea” fantezistă și amuzantă a construirii unui oraș utopic. Piese i s-ar putea reproșa dispersarea subiectului pe mai multe paliere tematice și accentul moralizator, această ultimă tendință intensificându-se ulterior. Astfel, textele dramatice reunite în Întâmplări cu păpuși (1964), ca și volumul de proză scurtă Băiatul cu rîcșă (1962) se resimt de imixtiunea ideologicului, sesizabilă mai ales în tematică (idealizarea așa-zisului ev nou și a realizărilor sale, denunțarea unor tare umane, revelarea, prin crearea unor mici fabule, a structurii viciate a democrațiilor occidentale etc.) și în

tonul moralizator. Treptat dramaturgul, care a scris câteva zeci de piese, reușește să se debaraseze, de zgura ideologică, surprinde vârsta copilăriei și peripețiile ei într-o manieră vivace (ca în *Șut...goll*, piesă într-un act, 1971, *Nu mă tem!*, subintitulată „farsă” ș.a.), cu toate că nu reușește întotdeauna să camufleze intenția pedagogică. Interesează și activitatea de cronicar dramatic a lui **P.**, care comentează de regulă spectacole cu piese subsumabile genului comic, de la estradă la farsă sau comedie. Se rețin îndeosebi considerațiile asupra teatrului de păpuși, unde pe autor îl preocupă trasarea unei istorii minimale a speciei și a specificului său scenografic sau regizoral.

SCRIERI: *Cea mai frumoasă aventură (Cetatea florilor)*. Întâmplări despre copii pentru a fi jucate de păpuși, București, 1959; *Băiatul din banca a doua*, București, 1961; *Băiatul cu rișca*, București, 1962; *Copii, haideți la teatrul de păpuși!*, București, 1963; *Costache Antoniu*, București, 1964; *Începe teatrul*, București, 1964; *Întâmplări cu păpuși*, București, 1964; *Pasărea colibri. Povești populare braziliene povestite de ...*, București, 1964; *Eu și prietenii mei*, București, 1965; *Fotografia din perete (Monolog în... 4)*, București, 1965; *Afară-i vopsit gardu, înăuntru-i leopardu*, București, 1966; *Vrei să te joci cu noi?*, București, 1966; *Mici și mai mici*, București, 1966; *Nimic despre fotbal*, București, 1966; *O fetiță caută un cântec*, București, 1967; *Cui îi e frică?*, București, 1967; *Zâmbiți, vă rog*, București, 1967; *De iarnă...*, București, 1968; *Retușași modelul*, Timișoara, 1968; *Zamfir Chiț-Chiț*, București, 1968; *Misterioasa dispariție a balaurului Coca*, București, 1969; *Aventurile lui Așchiuță*, București, 1970; *Băiatul cu ghitara*, București, 1971; *Și-am încălecat pe-o șa...*, București, 1971; *Șut... gol*, București, 1971; *Zboară, zboară...*, București, 1971; *Grădina poveștilor*, București, 1972; *Poveste la grădina zoologică*, București, 1976; *Verișorii*, București, 1977; *Fabule și pseudofabule*, București, 1986; *Delfinul va sta în... cadă*, București, 1992; *Povestea poveștilor*, București, 1995. **Traduceri:** Balzac, *Hanul roșu*, București, 1963; Arkadi Buhov, *Povestiri umoristice*, pref. Sergiu Fărcășanu, București, 1964; Holger Pukk, *Tu știi cum să te porți?*, București, 1965 (în colaborare cu Ștefan Topală); O. Sekora, *Cățelul zburător*, București, 1965 (în colaborare cu Theodor Holban).

Repere bibliografice: Piru, *Panorama*, 167-168; Aurel Baranga, *Alecu Popovici sau Triumful modestiei*, SPM, 1972, 75; Marius Robescu, *Scufița cu trei iezi*, RL, 1973, 18; Amza Săceanu, *Fața văzută și nevăzută a teatrului*, București, 1974, 226-233; Aurel Bădescu, *Teatrul tinerei generații*, CNT, 1975, 13; Ștefan Iures, *Poveștile de aur*, TTR, 1975, 4; Popa, *Dict. lit.* (1977), 449; Ileana Lucaci, *În lumea fanteziei*, SPM, 1979, 431; Tudor Opreș, *500 debuturi literare*, Galați, 1991, 94-95; *Alecu Popovici*, DRL, IV, 235-243; Popa, *Ist. lit.*, I, 1 066. O.S.

POPOVICI, Constantin (21.V.1924, Româncăuți - Cernăuți), istoric literar și prozator. Este fiul Nadejdei și al lui Teodor Popovici. Învață la gimnaziul din Lipnic, apoi la Liceul „Aron Pumnul” din Cernăuți. În 1951 a absolvit Facultatea de Filologie, secția limbă și literatură rusă, la Universitatea din Cernăuți, unde a urmat și doctorantura. Un timp este conferențiar la Institutul Pedagogic din același oraș, iar din 1955 lucrează la Institutul de Limbă și Literatură al Academiei de Științe din Chișinău, în calitate de colaborator științific și șef al sectorului de relații literare (din 1962). Doctor habilitat în filologie (1974), este profesor universitar (1988), membru corespondent al Academiei de Științe a Republicii Moldova (1989), academician (1995). În 1991 devine director al

Institutului Minorităților Naționale. Debutază cu monografia *Motive sociale în poezia lui Eminescu* (1963, în limba rusă).

În centrul preocupărilor lui **P.** se află valorificarea literaturii clasice naționale și studierea relațiilor literare româno-ruso-ucrainene. Monografia *Eminescu. Viața și opera* (1974), culegerea *Mihail Eminescu. Studii și articole* (1966), albumul monografic *M. Eminescu și opera lui în documente, mărturii și ilustrații* (1985) învederează un eminescolog pasionat. Contribuie la mai buna cunoaștere a operei eminesciene și prin îngrijirea, prefațarea și comentarea câtorva volume de publicistică și corespondență, amintiri ale contemporanilor și studii. Rod al unei munci scrupuloase, bine documentată și vădind spirit critic, monografia despre Eminescu oferă o interpretare de ansamblu a omului și a scriitorului, de la antume la postume, la variante, articole, scrisori, note, însemnări. Tendința de a integra opera eminesciană în contextul literaturii universale și de a o examina în plan comparativ, detectarea unor afinități sau a unor influențe, analiza variantelor particularizează exegeza lui **P.** Problema relațiilor literare constituie obiectul altor studii monografice, precum *Ion Creangă și basmul est-slav* (1967), *Teatrul ucrainean la Chișinău în a doua jumătate a sec. XIX - începutul sec. XX* (1974, în limba rusă), precum și al culegerilor de articole *Pagini de prietenie literară* (1978) și *Aprecieri și medalioane literare* (1979). **P.** a coordonat lucrarea colectivă *Relațiile literare moldo-ruso-ucrainene* (I-II, 1978-1982, în limba rusă), fiind și unul dintre autori. Este, de asemenea, coautor al lucrărilor *Istoria literaturii moldovenești* (1958), *Relații literare și folclorice moldo-ruso-ucrainene* (1967), *Istoria literaturii moldovenești* (II, 1988) ș.a. Colaborează la întocmirea unor enciclopedii și culegeri de folclor din Basarabia și Ucraina. A scris și câteva romane, excesiv politizate: *Nistru în flăcări* (1977, în limba rusă), *Zori în freamăt* (1980, în limba rusă), *Destine vitrege* (1985), în care înfățișează conform comenzii politice soarta românilor din Bucovina și Basarabia în perioada bolșevică. Volumul *Memoria anilor* (1986) conține amintiri din timpul celui de-al doilea război mondial.

SCRIERI: *Mihail Eminescu. Studii și articole*, Chișinău, 1966; *Ion Creangă și basmul est-slav*, Chișinău, 1967; *Eminescu. Viața și opera*, Chișinău, 1974; *Pagini de prietenie literară*, Chișinău, 1978; *Aprecieri și medalioane literare*, Chișinău, 1979; *Destine vitrege*, Chișinău, 1985; *M. Eminescu și opera lui în documente, mărturii și ilustrații*, Chișinău, 1985; *Memoria anilor*, Chișinău, 1986.

Repere bibliografice: Nicolae Bilețchi, *O sinteză critică asupra operei eminesciene*, „Moldova socialistă”, 1977, 15 mai; Dumitru Coval, *File din epopeea unor zile mari*, LA, 1982, 19 august; Mihail Dolgan, *Responsabilitatea cuvântului critic*, Chișinău, 1987, 54-66; Mihail Dolgan, *Constantin Popovici*, RLSL, 1994, 3; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 274. M.Dg.

POPOVICI, D.[umitru] (25.X.1902, Dăneasa, j. Olt - 6.XII.1952, Cluj), istoric literar și comparatist. Este fiul Ioanei (n. Popescu) și al lui Ioan Popovici, învățător. Urmează școala primară în Șerbănești, județul Olt (1909-1914), Liceul „Radu Greceanu” la Slatina (1914-1923) și Facultatea de Litere și Filosofie a

Universității din București (1923-1927). Încă din studenție funcționează ca asistent onorific al lui D. Caracostea (1924-1926), însă după obținerea licenței în litere este profesor de liceu la Slatina (1927-1930) și Iași (1930-1936). În răstimp (1930-1934) urmează la Paris cursuri postuniversitare de neogreacă cu A. Mirambel și de literatură comparată, avându-i profesori pe Fernand Baldensperger, Paul Hazard și Mario Roques. Concomitent, predă limba română la Școala de Limbi Orientale Vii și la Sorbona. În 1935 obține titlul de doctor în litere, cu o teză despre ideologia literară a lui I. Heliade-Rădulescu, editată în același an. Din 1936 până la moarte este profesor la Facultatea de Litere a Universității din Cluj, urmându-i la catedră lui G. Bogdan-Duică, dar venind cu o viziune total diferită, formată la școala franceză a comparatismului modern. În 1928 publică articole de istorie literară în revista „Oltul” din Slatina, însă adevăratul său început ca specialist trebuie considerat studiul *Poezia lui Cezar Bolliac*, apărut în 1929 în „Viața românească”. În 1935 contribuie la întemeierea revistei „de ideologie și știință a liceelor militare” „Atheneum” din Iași, fiind secretar de redacție. În numărul inaugural semnează studiul *Vico și Heliade*, iar în următorul fragmente din „*Santa Cetate*”. Între 1942 și 1948 conduce la Sibiu publicația „Studii literare”, pe care o și înființase. În 1941

i se naște unicul copil, Ioana Emanuela, viitorul critic și istoric literar Ioana Em. Petrescu.

Studiul de debut al lui P. anunța un istoric literar preocupat de ideologia care stă la baza fenomenului literar, în cazul în speță ideologia socială a lui Bolliac, inclusiv influențele exercitate asupra ei. *Ideologia literară a lui I. Heliade Rădulescu* (1935) face un pas mai departe pe terenul istoriei ideilor, abordate genetic (contextul istoric care le-a produs) și comparatist (contextul european). Dacă în ceea ce privește cercetarea strictă a scriitorului pașoptist lucrarea nu era tocmai o premieră (de ideologia lui se mai ocupaseră, chiar dacă numai parțial, G. Bogdan-Duică, G. Oprescu, Tudor Vianu), nu e mai puțin adevărat că ea inaugura explorarea sistematică a unei problematici ce avea să constituie obiectivul pe termen lung al istoricului literar: studiul ideologiilor literare din perspectivă comparată și sociologică. Subiectul era ingrât; despre revoluționarul, gânditorul și scriitorul pașoptist se formulară deopotrivă blamuri și elogii, iar opera descuraja prin masivitatea și diversitatea ei contradictorie. Meritul lui P. stă în abordarea comprehensiv-detașată, din unghiul perioadei traversate de scriitor și pe care acesta o ilustrează exemplar. Faptul că *Heliade* n-a putut „să urmărească o problemă până în amănuntele sale ultime” coincidea cu însuși „imperativul epocii sale: în locul explorării intensive, în adâncime, care duce la specializare, activitate extensivă, care duce la enciclopedism”. Istoricul literar urmărește cum, sub eclectism și disparitatea suprafețelor diverselor scrieri, se încheagă comandamentele ce conferă operei o unitate de adâncime: ideea de naționalitate conjugată cu cea cosmopolită și umanitaristă a „omului evanghelic”, cultul „datelor generale ale sufletului omenesc” și „respectul de regulă și de model”. „*Santa Cetate*”. *Între utopie și poezie*, studiul din același an, având în centru poemul heliadesc, este de fapt o cercetare erudită a fundamentelor poeziei sociale de după „eșuarea” în utopie – pe teren istoric – a „tuturor experiențelor socialiste”, dar în beneficiul poeziei, care își revendică astfel generoasa temă. Lucrarea investighează gândirea socială a lui Teodor Diamant, N. Bălcescu, C. A. Rosetti, Ion Ionescu de la Brad și izvoarele ei (de la *Biblie* și Sf. Augustin la socialiștii francezi), ca premise ale ideologiei romanticilor români, și complinește *Ideologia...*, aprofundând una dintre coordonatele gândirii lui Heliade – acest „jidov rătăcitor al spiritualității române” –, al cărui tip de personalitate e definit astfel: „Cu structura lui sufletească, Heliade, pelerin al ideii de mai bine, nu-și putea manevra veleitățile sale revoluționare decât între umanitarismul biblic și pacifismul fourierist. În felul acesta, poezia lui socială, care cuprindea prea mult cer și prea mult viitor, era ursită să nu fie niciodată ceea ce ar fi trebuit să fie poezia socială: o poezie a prezentului și a pământului.” În anexele studiului sunt editate poemele *Santa Cetate* și *Harpa lui David*, dar și *Cateșismul socialiștilor*. Tripticul de lucrări consacrate lui Heliade se încheie cu ediția critică *Opere* (I-II, 1939-1943). Ampla introducere, în fond o micromonografie, reciclează idei din celelalte două studii, dând caracterizări sintetice care se rețin: „Smuls din lumea intelectuală în care se formase,

scriitorul nostru se găsește prins în ritmul trepidant al vieții spirituale din secolul trecut. Faptul acesta avea să-l facă să fie, pe plan social, un conservator care plutește pe valurile socialiste; în literatură, un clasic îndrăgostit de poezia romantică, iar în ordine religioasă, un credincios care bate totuși la porțile fiecărei idei, întrebând dacă Dumnezeu locuiește înlăuntru. "Date fiind masivitatea și inegalitatea valorică a operei, ediția – cea mai importantă până la cele îngrijite de Vladimir Drimba și Mircea Angheliescu – este selectivă, incluzând în primul volum versuri (traduceri, imitații, originale) și proza de imaginație, iar în al doilea articole despre literatură și limbă. Anunțate de exegeza operei lui Heliade, cercetările lui P. despre epoca Luminilor se materializează inițial în cursul ținut în anul universitar 1938–1939 – *Literatura română în epoca „luminării”*, care se ocupă numai de Școala Ardeleană, prezentată comparatist, pe fundal european, și uzând de o bogată bibliografie franceză și germană privitoare la iluminism. Expunerea umplea un gol în istoria literară românească, reticentă în abordarea secolului al XVIII-lea sau limitându-se la unirea cu Biserica Romei. În această completare stă însăși teza demonstrației: prin faptul că, în crezul mișcării, filosofia raționalistă ieșise învingătoare asupra doctrinei religioase, Luminile transilvănene au convertit cosmopolitismul tipic iluminismului occidental (cu baza în universalismul catolic) într-o doctrină națională, care avea să declanșeze Renașterea în întregul spațiu spiritual românesc. Ajuns aici, P. formulează o ipoteză ademenitoare privind personalitatea literaturii transilvane moderne. Tensiunea existențială și culturală din care se naște Școala Ardeleană, precum și stagiul clasic mai îndelungat al literaturii din această regiune ar conferi *ab initio* epicii ei moderne o trăsătură specifică, și anume absența lirismului: „romanul liric, în care epica era anulată de lirica plângătoare, nu putea prospera într-o atmosferă în care sufletele simțitoare nu erau în elementul lor. Iată pentru ce în Ardeal epica s-a păstrat într-o stare mai pură decât în celelalte părți ale Țărilor Române”. Ideile cursului din 1938–1939 sunt topite în vasta sinteză *La Littérature roumaine à l'époque des Lumières* (1945), precedată, de altfel, și de alte lucrări adiacente, însă nedidactice: studiile *La Littérature roumaine de Transylvanie au dix-neuvième siècle* (apărut în volumul colectiv *La Transylvanie* din 1938 și retipărit în același an în broșură separată) și *Contribuția românilor din Transilvania la literatura română* (publicat în 1942 în revista „Transilvania”, iar în 1943 tradus în „Rassegna culturale della Romania”). Sinteza din 1945 cercetează fenomenul luminist în tot spațiul cultural românesc, însă, date fiindu-i anvergura, caracterul omogen și forța de impact la nivel național, Școala Ardeleană ocupă și aici poziția centrală. Mișcării i se recunoaște meritul unei schimbări de axă în plan național: „Activitatea Renașterii transilvane contribuie în chip esențial la eliberarea poporului român de complexul spiritual sud-est european”. Fenomenul transilvan e urmărit și în prelungirile lui din secolul al XIX-lea, când exagerările latinștilor „atrag prăbușirea curentului care inspirase literaturii române elanul novator”. O atenție specială i se acordă lui Ion Budai-Deleanu, marele scriitor al epocii (care va face și

obiectul cercetării *Doctrina literară a „Țiganiadei”*, apărută în „Studii literare”, 1948), a cărui epopee este analizată sub raportul izvoarelor, ideologiei subiacente, temelor satirei, tehnicii, limbii. Culegerea *Cercetări de literatură română* (1944), care inaugura „Biblioteca «Studii literare»” a Universității din Cluj, colecție creată și coordonată de P., abordează masiv epoca pașoptistă, după ce aceasta făcuse obiectul unor cursuri: *Literatura română în perioada lui Asachi și Heliade* (1939–1940), *Generația „Daciei literare”* (1941–1942), *Russo și Bălcescu* (1942–1943) ș.a. Cartea reia introducerea la ediția Heliade, tot o reluare fiind studiul despre Dimitrie Bolintineanu, publicat inițial ca introducere la ediția *Scrieri alese* (1942), pe care P. o îngrijește. Bolintineanu, „scriitorul cel mai caracteristic pentru epoca în care a scris, epocă agitată de pasiuni politice, care impuneau scriitorului un ideal străin de artă”, este reconsiderat pentru prima dată prin prisma preromantismului (influența lui Volney, Ossian și a baladei medievale occidentale). Studiul realizează o exemplară hartă valorică a acestui scriitor atât de inegal, unde se insistă cu ochi critic și fin ironic asupra epopeii și artificioaselor „legende istorice”, cu „harnașamentul [lor] verbal”, dar și asupra performanțelor din baladele fantastice. În mod curios, este comentat prea puțin *Conrad* – cel mai valoros poem filosofic românesc până la *Memento mori* al lui Mihai Eminescu –, plasat totuși, împreună cu memorialistica de călătorie, printre „punctele cardinale în desfășurarea unei întârziate literaturi preromantice” ce au contribuit esențial „la crearea atmosferei poetice în care își făcea ucenicia, influențat de poezia lui Bolintineanu, Mihai Eminescu”. Dacă în studiile de ideologie talentul literar al austerului cercetător era revelat de punerea în scenă a ideilor, aici el se manifestă în lapidaritatea și plasticitatea caracterizărilor. Celelalte studii ale culegerii au în vedere aspecte particulare din opera lui Cezar Bolliac („primul teoretician al romantismului în cultura română”), Vasile Alecsandri (raportat la generația Junimii), *Primele manifestări de teorie literară în cultura română* etc. Istoria literară a secolului e continuată cu *Romantismul românesc*, curs ținut de profesorul clujean în ultimul său an de viață și publicat de Ioana Em. Petrescu în 1969. Epoca pașoptistă îi reținuse și până atunci atenția, totuși cursul prezintă o materie inedită. Sinteza se ocupă de primul romantism românesc (faza de până la 1848), caracterizat prin împletirea elementelor romantice cu cele preromantice (exegetul nu credea în existența la noi a unui curent preromantic constituit), luministe (ca la Heliade), clasice (precumpănitoare la Gh. Asachi, iar la Grigore Alecsandrescu aflate în echilibru cu cele romantice, clasice și luministe, *Anul 1840* fiind textul cel mai reprezentativ). În miezul lucrării se distinge momentul „Daciei literare”, care suscită dimensiunea națională a literaturii (texte exemplare: programul lui Mihail Kogălniceanu și poemul *Cântarea României*), triumfătoare prin Eminescu, nu înainte însă de a trece prin Alecsandri, definit ca expresia „celei mai patetice lupte dintre local și universal pe care o cunoaște literatura românească”. Se insistă și asupra influențelor socialismului utopic la Bolliac și Bălcescu (un „romantic de esență tare”), ca și asupra operei epice a lui

Costache Negruzzi (e aici o analiză antologică a nuvelei *Alexandru Lăpușeanul*), însă nu sunt uitați nici ardelenii (cu accent pe G. Barițiu) și basarabeni, poeții munteni minori, nici creația „în spirit popular” a lui Anton Pann. *Romantismul românesc* – venind după lucrarea parțială și pierdută în amănunte a lui Bogdan-Duică din 1923 despre „întâii poeți munteni” – se impune ca prima sinteză completă asupra perioadei. În spiritul concepției sale generale, P. acordă un loc proeminent descrierii contextului istoric și cultural, doctrinei literare și liniilor de forță ale ideologiei literare. *Poezia lui Mihai Eminescu*, un curs din 1947-1948 (editat postum, în 1969), poate fi considerat ținta finală a istoricului literar, către care se îndreaptă toate scrierile lui referitoare la romantism și la emanciparea treptată a literaturii române. Cursul venea în continuarea exegezei structurale și genetice a lui D. Caracostea, trecea însă accentele pe contextul istoric și pe biografia intelectuală a poetului și îmbina criteriul cronologic cu cel tematic și stilistic. Definitorie pentru personalitatea poetului este coordonata titaniană, care sfârșește în perspectiva reflexivă a geniului, formele lirice deplasându-se, corelativ, de la odă la satiră și, mai departe, la elegie, pe când palierul stilistic evoluează de la comparație la metaforă și la limbajul gnomic. Cum arată Ioana Em. Petrescu, în forma ei definitivă

interpretarea urma să aibă un caracter structuralist, să identifice formele logice (biografia intelectuală), universul poetic și formele afective. Studiul despre poezia lui Eminescu e precedat de istoricul exegezei, în cursul *Eminescu în critica literară* (1946-1947) fixându-se reperele: Titu Maiorescu, G. Ibrăileanu, Tudor Vianu, G. Călinescu, D. Caracostea. Capitolele rezervate ultimilor doi constituie centrul de greutate prin convergență, dar și prin opoziția dintre opțiunile lor metodologice, stil analitic, finalități. Capitolul aferent lui Călinescu luminează, în schimb, opțiunile epistemologice ale lui P. Calificat fără nuanțe ca „impresionist” și promotor al subiectivismului în critica și istoria literară, sancționat drastic pentru viziunea lui asupra firii „rudimentare” a omului și poetului, certat pentru zăbava în „descrierea operei” și pentru accentul pus pe creația postumă, lui Călinescu nu i se recunoaște decât meritul analizelor de text. Perspectiva se arată aici reduționistă și nedreaptă. În câteva rînduri, specialistul și-a descris metoda, începând cu primele lui studii și rotunjind-o în cele de maturitate. Când prezintă concepția literară a lui Bogdan-Duică (1938), el arată că literatura comparată trebuie să depășească studiul „dependențelor de fond” și să le adauge pe cele „de expresie”. Metoda e expusă integral în cursul *Literatura română modernă. Tendințe de integrare în ritmul cultural european* (1939-1940). Principalul punct de referință pe teren românesc era studiul *Tehnica criticii și a istoriei literare* de G. Călinescu (1939), de care istoricul literar clujean se desparte polemic. Acceptă postulatul relației dintre critică și istoria literară și primatul esteticului, dar respinge sever relativismul deschis de conceptul de critică și istorie literară creatoare, care duce la contestarea statutului istoriei literare ca știință: „Analizând nu opera de artă în elementele ei obiective, ci rezonanța pe care această operă o are în sufletul lui, un istoric de artă devine în mod automat un artist.” Or, afirmă P., mereu atent la „valorile obiective ale materialului supus intuiției”, „identificându-l întru totul, materialul intuitiv organizează în spiritele normale o bază identică, ceea ce face posibilă existența istoriei artei ca disciplină științifică, cu cerințe specifice și metode proprii”. Istoria literară e definită astfel drept „știința care degajează, ierarhizează și interpretează valorile literare”. Odată ce stabilește că ea are a se ocupa de operă ca rezultat al unei „elaborări spirituale care se cere urmărită în toate etapele sale și în toate elementele puse la contribuție”, autorul cursului ajunge să o integreze firesc în sfera literaturii comparate. El preconizează un comparatism modern, în consonanță cu ultimele achiziții teoretice occidentale, care mutau accentul de pe factorul extern pe metabolizarea influenței și originalitate, evidențind rolul personalității: „istoria literară va căuta să determine cu toată precizia cea posibilă materialul exterior: izvoare, influențe, dar ea va trebui să aibă permanent în vedere și reacțiunea artistului creator față de acest material, pentru că valoarea artistică a unei opere este determinată numai de unicitatea vibrației pe care materialul extern, general, comun, o împrumută de la sufletul creator”. Mai mult, istoria literară trebuie să înregistreze și „reacțiunea unei opere de artă asupra ei însăși”, prin care „fragmentul anterior influențează

întotdeauna asupra aceluia în curs de realizare." La fel de importantă este (cum se arătase în cursul despre iluminism) tratarea literaturii ca „fenomen de cultură”, „care se cere integrat timpului său”, căci „fenomenul literar” nu e independent de „istorie”. Tot acolo se insistă pe necesitatea „privirii comparative”, alta decât studiul influențelor și al impactului lor: „Numai o confruntare mai largă de date și de fapte ne va ajuta să dezvăluim sensul general al unor evenimente cărora, altfel, am fi ispititi să le atribuim o importanță locală.” Noi precizări aduce sinteza *La Littérature roumaine à l'époque des Lumières*, de data aceasta folosindu-se de *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* a lui Călinescu (principalul reper de care se disociază), „lucrare atât de inegală și totuși atât de prețioasă”, căreia i se impută, între altele, absența periodizării. Obiecția ținea o carență încă mai profundă: autorul e interesat de individualitatea scriitorilor, nu și de ceea ce constituie „caracterele comune ale unui curent ori ale unei epoci”. Ce periodizare propune P. se poate vedea din introducerea la lucrarea în franceză despre luminismul românesc. El nu ia în calcul literatura veche, care ar fi lipsită de originalitate, dată fiind puternica influență slavonă și grecească debitoare apartenenței noastre ortodoxe. În consecință, ceea ce îl interesează este procesul modern de emancipare, început în chip major și decisiv cu epoca Luminilor (1779-1829). Aceasta e urmată de etapele 1829-1840 (luminism și romantism), 1840-1867 (romantism „în teorie”) și 1867-1893 (Junimea). În viziunea exegetului evoluția literaturii române moderne e totuna cu istoria eliberării de ceea ce îi era străin și a regăsirii de sine, mai întâi prin conștientizarea apartenenței latine și europene și apoi, prin romantism, a identității naționale în context universal. Mai general, savantul afirmase că „privită din punct de vedere cultural, istoria poporului român este, pentru o durată de secole, istoria eliberării sale spirituale”. Cum ar fi arătat istoria perioadei de după 1893 se poate întrezări tot din cartea din 1945. Urmând „prăbușirii idealului junimist”, literatura interbelică nu și-ar fi găsit încă propria identitate („nu ne dă cătuși de puțin impresia că străbate o perioadă de revenire în urma naufragiului”), „sinteza românească” sub semnul ortodoxiei fiind lipsită de consistență, de vreme ce „nu-i cuprinde pe câțiva dintre scriitorii cei mai remarcabili ai epocii actuale”. Întreruptă la vârsta când se elaborează marile sinteze, marginalizată și relegată în gustului cerc al „specialiștilor”, plasată la capitolul „istoria literară universală”, capitol apăsător de prejudecata aridității solemne și pedante, concurată masiv de baroca, exuberanta, seducătoarea *Istorie...* a lui Călinescu, minimalizată sau ocultată de călinescofilii *à outrance* și (re)editată târziu, opera impunătoare și modernă a lui P. nu s-a bucurat de influența pe care o merita. Istoricul literar este și autorul unei literaturi de imaginație, în cea mai mare parte rămasă în manuscris. Tot ce s-a publicat deocamdată, în „Tribuna” (1970, 1972), e un fragment din comedia parabolică *Regele din Propontide*.

Pentru prima dată, după multe încercări, epoca formării literaturii române moderne era examinată în datele ei majore și interpretată în raport cu orientările esențiale ale literaturii universale. [...]

Literatura română în epoca Luminilor inaugurează o epocă în istoria literară română. Ea este concepută în perspective de literatură comparată și izbuteste, pentru întâia dată la noi, să ridice comparativismul de la rolul modest al căutării „influențelor” la acela de a explica îndrumarea esențială a literaturii într-o anumită epocă.

TUDOR VIANU

Moartea atât de timpurie a autorului, la vârsta când un critic și un istoric este în plină activitate creatoare, a lăsat neterminată [...] întreaga construcție a primei istorii literare românești în care fenomenul literar nu mai era văzut strict pragmatic, ci prin prisma integrării sale în dinamica generală a doctrinelor ideologice, în perspectivă sociologică și nu mai puțin pe un vast tablou al evoluției artistice din Europa acelei vremi.

MIRCEA ANGHELESCU

SCRIERI: *Ideologia literară a lui I. Heliade Rădulescu*, București, 1935; „Santa Cetate”. *Între utopie și poezie*, București, 1935; *La Littérature roumaine de Transylvanie au dix-neuvième siècle*, București, 1938; *Recetări de literatură română*, Sibiu, 1944; *La Littérature roumaine à l'époque des Lumières*, Sibiu, 1945; *Romantismul românesc (1829-1840)*, îngr. Ioana Em. Petrescu, cuvânt înainte Tudor Vianu, pref. Dan Simonescu, București, 1969; *Poezia lui Mihai Eminescu*, pref. Ioana Em. Petrescu, București, 1969; *Studii literare*, I-VI, îngr. Ioana Em. Petrescu, postfață Aurel Martin, Cluj, 1972-1989. **Ediții:** I. Heliade-Rădulescu, *Opere*, I-II, introd. edit., București, 1939-1943; D. Bolintineanu, *Scrieri alese*, pref. edit., Craiova, 1942.

Repere bibliografice: Ovidiu Papadima, „Ideologia literară a lui I. Heliade Rădulescu”, G, 1935, 7; Stelian Constantin-Stelian, „Santa Cetate”. *Între utopie și poezie*, CL, 1936, 1-3; D. Caracostea, [D. Popovici], DR, 1936-1938; Șerban Cioculescu, „Ideologia literară a lui I. Heliade Rădulescu”, „Lumea românească”, 1938, 503; Streinu, *Pagini*, II, 281-291; I. Verbină [Iosif Pervain], I. Heliade Rădulescu, „Opere”, tom I, GR, 1940, 1-4; D. Caracostea, I. Heliade Rădulescu, „Opere”, tom I, AAR, memoriile secțiunii literare, t. LXII, 1941-1942; Eugen Todoran, *Studii literare*, T, 1944, 1; Vlad, *Analiză - sinteză*, 25-36; Piru, *Varia*, I, 49-51, 135-138; Paul Cornea, *Dimitrie Popovici sau Istorismul „deschis”*, TR, 1972, 48; Vlad, *Convergențe*, 65-70; Bucur, *Istoriografia*, 463-476; Zăciu, *Ordinea*, 257-264; Nicolae Manolescu, *Literatura română în epoca Luminilor*, RL, 1973, 7; V. Fanache, *Studiile literare ale lui D. Popovici*, ST, 1975, 2; Munteanu, *Aristarc*, 98-112; Ion Vlad, *Lecturi constructive*, București, 1976, 377-385; Mihai Zamfir, *D. Popovici - unul din mentorii noștri*, LCF, 1978, 1; Iorgulescu, *Firescul*, 122-127; *Conceptul de istorie literară în cultura românească*, îngr. și introd. Paul Cornea, București, 1978, 68-71; Păcurariu, *Scriitori*, II, 125-130; Al. Hantă, *Idei și forme literare (până la Titu Maiorescu)*, București, 1985, 134, *passim*; Anghelescu, *Lectura*, 187-192; Nicolae Manolescu, *Eminescu și comentarii săi*, RL, 1989, 46, 48; Mircea Anghelescu, *Istoricul literar*, T, 1990, 1; Mircea Popa, *D. Popovici - emblema personalității*, ST, 1992, 10; Cornel Munteanu, *D. Popovici și reconsiderarea statutului eminescologiei*, F, 1993, 1; Mircea Zăciu, *Ca o imensă scenă, Transilvania...*, București, 1996, 439-444; *Dict. esențial*, 685-687; Micu, *Ist. lit.*, 325; Firan, *Profluri*, II, 198-200. N.M.

POPOVICI, Mircea (21.IV.1923, București), poet. Este fiul Mariei (n. Ungureanu) și al lui Ovidiu Popovici, ofițer, combatant în ambele conflagrații mondiale. Bunicul, Alexan-

dru Popovici, institutor la școala de la Trei Ierarhi în același timp cu Ion Creangă, a colaborat cu acesta în alcătuirea unor manuale pentru clasele elementare. **P.** a făcut școala primară în București și a dat examen de admitere la Liceul „Ion Neculce”, dar, printr-o hotărâre a familiei, este trimis să urmeze Liceul Militar la Iași. Aici, profesorul N. I. Popa îi înlesnește contactul cu poezia franceză. Se va înscrie apoi la Școala Militară Superioară din Capitală, concomitent urmând și Facultatea de Drept (1942-1947). Prezentat de prietenul său Constant Tonegaru lui E. Lovinescu, citește poezie la cenaclul Sburătorul în 1942-1943, iar prin Mihail Crama intră în cercul din jurul lui Vladimir Streinu, viitorul său mentor. A frecventat, de asemenea, întâlnirile grupului de la „Fapta”, aflat sub conducerea lui Mircea Damian. Debutează în 1944, la „Kalende”, cu poezia *Cetatea moartă*. Versuri îi apar în gazetele bucureștene „Democrația”, „Semnalul”, „Jurnalul de dimineață”, „Fapta”, „Dreptatea nouă”, în „Caiete de poezie” (suplimentul „Revistei Fundațiilor Regale”), „Moldova liberă” (Iași), „Facla” (Brăila), „Iconar” (Rădăuți). În 1945 Fundația „Regele Mihai I” îi premiază, alături de *Versuri* de Geo Dumitrescu și de *Plantații de Constant Tonegaru*, volumul manuscris de poeme intitulat *Izobare*, iar cartea apare în 1946. O boală de plămâni pune capăt scurtei cariere de ofițer (a luptat în cel de-al doilea război mondial) a lui **P.** Reformat, se mută în Iași și se orientează către o altă profesie. Urmează Institutul Politehnic, după care va fi inginer proiectant și profesor al Facultății de Construcții până în 1984, când se pensionează.

Poet al „generației pierdute”, strălucit reprezentată de Ion Caraion, Ștefan Aug. Doinaș, Dimitrie Stelaru, Geo Dumitrescu, Ștefan Baciu, Constant Tonegaru, **P.** nu a putut trece peste zbuciumul perioadei de ruptură de după război și traversează o lungă perioadă de tăcere literară. Cu *Licențe emotive* din 1987 revine la poezie după mai bine de patruzeci de ani, răstimp în care, rar, mai fusese prezent în „Iașul literar”, „Cronica”, „Convorbiri literare”, „Ateneu”. Dacă volumul de debut, *Izobare*, prezentat elogios de Vladimir Streinu și de George Ivașcu, a reținut atenția și pentru că versurile consonau cu tendințele timpului: „ne consideram niște novatori” („Un singur fel de ocupație în starea civilă: inovatori”). Și totuși, poezia lui **P.**, ce fixează în notații obstinate febra mecanică a unui veac încins „cu arc voltaic”, pulsând în „ritmul tacheților”, în „angrenajul pistoanelor” și „violența reoforilor” aprinși, nu face elogiu progresului, al tehnicii. Dimpotrivă, viziunea sa e cea a copleșirii și uniformizării umanului prin impersonalitatea trufacea, de o rece ferocitate, a mașinii. Și când „din zvon de mecanisme”, din ideile funcționând „la priză”, din inima - „crater violent care aruncă matematic cenușa” „o nouă alchimie” nu se înfăptuiește (în spirit, ostil „suișului”, aflându-se instalat același „orizont planimetric” al comandamentelor trupului), opoziția poetului nu întârzie să se manifeste. Ea dă tușe grotești tablourilor („Oameni se izbesc de geamul vitrinei, de poduri, / striviți de obloane, cu zgomot ca niște lăcuste”, străzi „plesnesc la-ncrucisare, ca tendoanele”, tramvaie foșnesc „ca viermi de mătase”) ori susține refugiu în aventura imaginară („cu evantaiul nopții pe noi și în pumni cu

aritmetica cerului și a stelelor ude”). De asemenea, aduce pirueta ironică, prin care bagatelizează, în felul lui Rimbaud, clișeele trăirilor uniforme și emoțiile edulcorate (Fata Morgana e „banală”, iubita „era când faună tropicală, când floră; / în păr avea plantații necuprinse de secară”; în „măscăriciul rampei” se vede pe sine însuși). Impresia generală e una de frondă juvenilă, însă aici se întrezărește un lirism structural. Acesta trece în prim-planul romanțelor sentimentale (și ele subminate de acorduri burlești) din *Licențe emotive* și din volumele care vor urma: *Poezii* (1988), *Paletă de amurg* (1991), *General Museum* (2001). Amprenta timpului ajuns în impasul amiezii, moment simbolic ce desparte sensul ascendent al existenței de coborâș, este omniprezentă. Mișcarea e lentă, chipurile sunt fără umbră, farmecul liniștii înșelător: în oglindă câine, dublul său evocă „umbra altcuiva”, copleșitoare. Trecutul se poate transforma oricând în material exploziv: „Îmi este amintirea istorie de pulberi / atât de condensată și nici nu se îndură / să iasă din cutia blindată, de conservă, / decât zvârlind cuprinsul în marea aventură”. Retragerea din viață pare iminentă: „Nu mai am nici un fel de povești / Când defilează albe umbrele pe umăr / și marea-i retrasă în plasele cu pești”. Elegiacul, discret, dar mereu prezent, este corectat de ludice acorduri senzuale și de duioșia domesticului, ce-l alătură, în *Hora de cuișoare* și *Butaforie*, lui Emil Brumaru: „Ce veri fierbinți strivite cu fierul de călcat / îmi suflă lumânarea ca fluturi grei de lene? / Vom sta la barieră în mici singurătați / Când ploii de apă dulce răstoarnă damigene”. Pe imagini sustrate perimetrului casnic, datorită unei discreții ce îl caracterizează, să-și dezvăluie gravitatea -. **P.** dă un panoptic al frângerii general omeniești în fața timpului, așa cum prin „izobare”, termen tehnic, înțelegea o presiune sufletească permanentă, unificatoare, ca stare a poeziei: „Că am ascuns în rumeguș / lumina de cuțit, la foc, / Să vină carii, ei să facă / din dop de plută - zarul cu noroc” (*Mobilă cu lustru*). Semnele morții se instalează în plin, odată cu dispariția femeii iubite. În *Hora miresii* și *Pavană pentru o infanță vie*, din *General Museum*, poetul face apel, cu multă grație, la modelele folclorice și mitologice, care îndulcesc pierderea prin percepția semnelor unei sacralități-punte între tărâmurile despărțite: „Te-au suit păsări în pom / ca să-ți pună verighetă... Ai atâtea frunze-n palmă / și un crin pe inelar”. Gesturile suprarealiste, evocatoare de absență (în *Salut panglica pălăriei*, fără cap, ocupă scena), accentele de umor negru („Tu mă credeai la barieră / trăgând cu pușca în jivine / dar dacă schimbi fusul orar / dă-mi cangea să mă prind de tine”) sunt, de asemenea, pregnante. Și când reușește să evite capriciile unor asociații alese pentru efect, **P.** găsește în poezie un spațiu care e numai al său prin balansul, convingător, între ușurința jocului și tristețe.

SCRIERI: *Izobare*, București, 1946; *Licențe emotive*, Iași, 1987; *Poezii*, București, 1988; *Paletă de amurg*, Iași, 1991; *General Museum*, Iași, 2001.

Repere bibliografice: Streinu, *Pagini*, II, 133-139; G. Ivașcu, *Doi poeți premiați*, CNT, 1946, 5; Călinescu, *Literatura*, 40-44; Piru, *Panorama*, 176-178; Barbu, *O ist.*, 63-65; Crohmălniceanu, *Literatura*, III, 209-210;

Manu, *Eseu*, 145-146; Al. Călinescu, *Recuperări*, CRC, 1988, 40; Nicolae Manolescu, *Doi poeți de altădată*, RL, 1989, 1; Simion, *Scritori*, IV, 45-47; Grigore Iliesi, *Portrete în timp*, Iași, 1990, 185-199; Laurențiu Ulici, *Efectul de sincronism*, LCF, 1990, 1; Vasile Spiridon, *Contrapunct crepuscular*, RL, 1991, 28; Constantin Coroiu, *Mărturii în timp*, București, 1997, 169-176; Florin Șindrileanu, *Antologia poeziei românești culte de la Dosoftei până în 1993*, București, 1998, 558; Marin Mincu, *Poeticitatea românească postbelică*, Constanța, 2000, 72-74; Popa, *Ist. lit.*, I, 240-241; Al. Piru, *Istoria literaturii române*, București, 2001, 307-308. S.C.

POPOVICI, Sebastian (27.IX.1905, Știubieni, j. Botoșani - 5.X.1974, București), poet și prozator. Este fiul Elenei (n. Popescu) și al lui Adrian Popovici, preot. Urmează liceul la Pomârla (1916-1924), apoi cursurile Facultății de Litere și Filosofie la Universitatea din Iași, încheiate cu o licență în filosofie (1931). Funcționează ca profesor la Liceul Militar și la Liceul „Aron Pumnul” din Cernăuți (1933-1940) și obține un doctorat în psihologie-pedagogie. Scurtă vreme este profesor la Liceul „Mihai Viteazul” din București (1940-1941), apoi subdirector în Ministerul Culturii Naționale (1941), director al Casei Școalelor și a Culturii Poporului (1945). Revenit ca profesor la o școală din Buftea, va activa din 1949 la diverse școli generale din București, până în 1968, când se pensionează. E prezent în publicistică încă din 1933, cu un articol literar în „Calendarul” (București), iar versuri îi apar în revista „Sfarmă-Piatră” (1938). Colaborează la „Însemnări ieșene”, „Claviaturi”, „Orizont”, „Viața Basarabiei”, „Vremea”, „Dacia redivivă”, „Universul literar”, „Curentul magazin”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Convorbiri literare” ș.a.

În prima plachetă a lui P., *Din ploile orașului meu* (1938), pot fi ușor detectate influențe directe din poezia lui G. Bacovia sau a lui Tudor Arghezi. Se întrevede totuși un lirism atras de aspectele stihiale, spectaculare, din natură și din om, ca și preocuparea lui P. pentru latura formală, care duce uneori la prețiozitate stilistică, la manierism gongoric. *Dumnezeu la mine-n casă* (1940) se menține, în linii mai sobre, între limitele aceluiași tipar, căruia i se adaugă o mai pronunțată componentă religioasă care, deși autentică, nu îl individualizează pe autor ci, dimpotrivă, îl apropie de grupul numeros și divers al ortodoksiștilor, și un panteism liric ce poate fi ușor descifrat și în proza lui P. De o mai mare consistență e volumul de versuri *Iarba fiarelor* (1942), unde, în spiritul liricii de la „Gândirea” și, într-o măsură, al lui Arghezi, poetul se îndreaptă în direcția prozaizării misterului, a „materializării” celor inefabile, închipuind ritualuri religioase în spațiul și în ritmurile naturii, tot în maniera senzualistă argheziană, în cadrele unui „păgânism” poetic convențional. Copilărind în ambianța unei Bucovine aspre, cu seve puternice, P. încearcă să fructifice în egală măsură o sensibilitate exacerbată a naturii, turnată în tipare impecabile. Personificarea naturii are totuși drept rezultat un obositor lanț de alegorii naive și, sub înrăurire sămănătorist-ortodoxistă, „pășunismul” se mută în plan celest: „Carul Mare a desjucat/ Nori-n clin - pe boltă// Poate vrând să poposească/ Într-un lan - cu florile,/ A lăsat boii să pască/ Pân' s-or sparge zorile” (*Recolta nouă*). Antropomorfizarea și animismul au adesea efecte anti-poetice:

zăpada primăverii pare „așternutul murdar și răscolit/ Din care îl trezește - pe soare - cineva” (*Dezmorțire*). Metafora și, în genere, figurile bazate pe asociații și analogie suferă de o prea strânsă logică și efectele (sugestiile) scapă uneori intenției lirice, de unde și câte un sâmbure de grotesc neintenționat: „Păraiele din dealuri sfioase își fac vânt/ Ca niște păsărele cu aripile smulte” (*Porniri*). Încordat în voința de construcție, în efortul stilistic, lirismul rămâne unul al suprafetelor, al convențiilor, trădând adesea pe moralist și pe pedagog. Când nu e copleșită de artificiu, de angrenajul baroc, greoi ornamentat, sensibilitatea poetului, reală, dă naștere unor imagini pline de grație și senzualitate: „Salcia ca o fecioară/ Stă pe mal să se dezbrace,/ Lăsând părul lung să-i joace/ Alintat de vânt de seară” (*În parc*). Și ca prozator, P. are o pronunțată preferință pentru lumea rurală, din care extrage, bunăoară, subiectul romanului *Vătaful Neculai* (1943). Compus riguros, ca o dramă, cu o rostogolire epică viguroasă, romanul dezvoltă, dincolo de intențiile morale transparente, forța de a captiva. Prea pățimașul cocon George, întors de la Paris, unde a făcut studii de arte frumoase, o necinstește pe Anica, fata în casă. Un lanț de nenorociri se desfășoară, „temperat” totuși de vătaful Neculai care, apelând la conu' Grigore, tatăl vitreg al lui George, salvează ce se mai poate salva. George e ucis, din gelozie, de un Glanetaș bucovinean (Ion Vizitiu), Anica își înecă pruncul în fântâna parcului („grădina a deliciilor”, metaforă a unui Occident imoral), iar duduca Adela, la rândul ei, se sinucide, după ce află dedesubturile asasinării fiului său. Personajele nu au decât o psihologie sumară, interioritatea lor e bântuită de furtuni pasionale ori, dimpotrivă, de catastrofe morale care îi duc, în aceeași măsură, la gesturi extreme. Accentele lirice care împrumută ambianței naturale semnificații augurale suferă de același metaforism supraîncărcat. Autentic este limbajul personajelor, ceea ce creează identități pitorești, cum este baba-țigancă, roabă anonimă și preoteasă pythică demnă de lumea lui Mateiu I. Caragiale. Prin simpatia lui față de omul simplu, față de înțelepciunea populară, P. se situează în sfera unui fel de postpoporanism, având puncte de atingere cu atmosfera din *Păcat boieresc* de Mihail Sadoveanu. Cu subiecte venite din lumea orașului, dar întorcându-se mereu la teme sociale ce își află rădăcinile în lumea satului, *Dincolo de vis* (1946) adună povestiri inegale, într-o tentativă de sondare mai nuanțată în psihologia personajelor. Narațiunile încearcă să surprindă momente de criză, cu mijloace destul de neconvingătoare. Cea mai întinsă dintre ele, *Vocea*, uzând de rupturi temporale și lacune în biografia personajelor (acum selectate din lumea cultă și artistică, citadină), suferă prin supralicitarea coincidențelor, a convergenței destinelor. Lăuntricul rămâne confuz, tenebros, autorul cantonându-se în explorarea comportamentelor, pentru care vedește intuiție sigură. În esență un moralist, exigent și blând totodată, scriitorul e dublat, dar nu fericit, de pedagog. Traducerile lui P. din Alexei Tolstoi și N. Rakovskaia, ca și dramatizările radiofonice după povestirile lui Cezar Petrescu și I.I. Miromnescu completează o activitate meritorie.

SCRIERI: *Din ploile orașului meu*, cu o gravură de Rudolf Rybiczka, Cernăuți, 1938; *Dumnezeu la mine-n casă*, Cernăuți, 1940; *Iarba fiarelor*,

București, 1942; *Vătaful Neculai*, București, 1943; ed. îngr. Dan Popovici, București, 2002; *Dincolo de vis*, București, 1946. **Traduceri:** Alexei Tolstoi, *Copilăria lui Nichita*, București, 1945 (în colaborare cu Eugenia C. Hariton), *Cheița de aur sau Aventurile lui Buratino*, București, 1948 (în colaborare cu Eugenia C. Hariton); N. Rakovskaia, *Băiatul din Leningrad*, București, 1947 (în colaborare cu Alexandrina Ștefănescu).

Repere bibliografice: Dan Bălțeanu, „Din ploile orașului meu”, U, 1939, 179; C. Fântâneru, „Din ploile orașului meu”, UVR, 1940, 46; Mihail Chirnoagă, „Iarba fiarelor”, VAA, 1943, 822; Ion Giugariu, „Iarba fiarelor”, RFR, 1943, 5; Traian Chelariu, „Vătaful Neculai”, UVR, 1943, 311; Octav Șuluțiu, *Pe margini de cărți*, RFR, 1944, 1-2; Al. Dima, *Cărți și reviste literare românești*, R, 1947, 3; Ștefan Popescu, *Critice*, București, 1947, 89-92; *Dicț. scriit. rom.*, III, 853-855.

S.D.

POPOVICI, Titus (16.V.1930, Oradea - 29.XI.1994), prozator, dramaturg și memorialist. Este fiul Floricăi Popovici (n. Ciupe), învățătoare, și al lui Augustin Popovici, funcționar de poștă. Urmează cursul primar în orașul natal, pe cel secundar în Arad, la Liceul „Moise Nicoară” (1941-1945), și în Oradea, la Liceul „Em. Gojdu” (1945-1949), iar Facultatea de Filologie (1949-1953) la Universitatea din București, fără a-și lua licența.

Inspector (1952) în Comitetul pentru Artă de pe lângă Consiliul de Miniștri, după absolvirea facultății va fi scriitor liber profesionist. Muncește la negru, scriind romane apropiate de alții (Jacob Popper, Silviu Podină). Un volum, *Mecanicul și alți oameni de azi*, purtând semnătura sa și a lui Francisc Munteanu și cuprinzând schițe apărute inițial în „Viața românească” (1950), cu care autorii debutau editorial în 1951, nu a intrat în librării, fiind dat la topit. Prima carte difuzată a lui P., culegerea *Povestiri* (1955), relevă un prozator cu peniță sigură, cu spirit de observație, cu simțul umorului și vocație satirică. Cum el însuși o specifică în *Cartierul Primăverii. Cap sau pajură*, roman apărut postum, în 1998, scriitorul nu a publicat înainte de 1990 „nici o pagină de literatură care să treacă peste anul 1945-1946”; dacă ar fi făcut-o, „ar fi însemnat să mintă cu bună știință”, și „nu era în stare”. A murit într-un accident, la vânătoare, lângă Tulcea.

Tributare opticii impuse de ideologia și politica oficială, construite pe dihotomia maniheistă inerentă realismului socialist (nou-vechi, pozitiv-negativ, oameni noi-oameni vechi), primele romane ale lui P., *Străinul* (1955) și *Setea* (1958; Premiul de Stat), se disting, în producția industriosoasă a timpului, prin însușiri autentice literare, precum expresivitatea descripțiilor, pregnanța unor situații, portretizarea caracterizantă, suculența graiului țărănesc ardelean și, în general, a vorbirii personajelor. Axat pe evoluția lui Andrei Sabin, vădit alter ego al autorului, elev eliminat din liceu pentru că, într-o teză, și-a exprimat protestul împotriva războiului hitlerist, caracter dârz, inteligență tăioasă, romanul nu rămâne o carte doar de investigații interioare, ci întocmește în jurul problemei dezbătute o frescă socială de proporții. Sunt supuse unei minuțioase analize familia, liceul, prietenii lui Sabin, personajele politice locale ale momentului, presa locală, apoi orașul și satul bihorean, frontul, evenimentele social-politice. Drept rezultat, scrierea restituie atmosfera epocii și în spațiul ei circulă o diversitate de tipuri. Suslănescu, Potra, Craioc, Vâslan, Robber, Salvator Varga, Emil Motzeanu, baronul Romulus Papp de Zerind compun o galerie de portrete caricaturale, în care abjecția, atribuită fără nuanță, din principiu, unor reprezentanți ai claselor posedante și ai micii burghezii se exprimă în forme grotești. Un moment caricat semnificativ e cel care, descriind ecoul actului de la 23 august 1944 în oraș, denunță schimbarea la față a corifeilor „opozității democratice”, cei care timp de patru ani făcuseră temenele ocupanților nemți, încercând, în același timp, să apară drept „opozioniști” și „rezistenți”. În episoadele de cadru rural se conturează figura lui Mitru Moț, țaran sărac, bântuit de toate nenorocirile, oropsit și umilit de neamul lui Cloambeș, persecutat de autorități, trimis pe front în locul altuia mai înstărit, dar neîncovoiat de loviturile sorții, încrezător în înfăptuirea dreptății. Cu minuție este descris exodul populației refugiate din calea trupelor fascisto-horthiste năpustite asupra satelor românești în primele zile după întoarcerea armelor. Cu un realism crud sunt fixate situații de pe front. Continuând unul din firele acțiunii din *Străinul*, romanul *Setea*, primit extrem de favorabil de critica vremii, reeditat, tradus, devenit scenariu cinematografic, înfățișează satul Lunca după întoar-

cerea din război a lui Mitru Moț, un tânăr țăran. Sunt pictate portrete individuale (protagonistul, Gavrița Ursului, Picu, Gligor al Hăhăului și mai ales bătrâna Ana Moț, un Ion în variantă feminină) și tablouri de mase în mișcare, sunt reliefate situații dramatice și comice. Construit altfel decât *Străinul*, unde axul subiectului îl forma o dramă individuală, *Setea* aduce în prim-plan nu unul, ci mai multe personaje care participă, în roluri diferite, la aceeași mișcare pentru pământ. Raportul dintre cele două cărți e analog, într-o măsură, celui dintre *Ion* și *Răscoala*, romanele lui Liviu Rebreanu. Prezentând, în viziune comunistă, reforma agrară din 1945, ca o reformă de un tip aparte, prozatorul descrie confruntarea dintre două forțe care, în interpretarea dată conform orientării propagandistice a momentului, nu își dispută doar o anumită suprafață de pământ, ci însuși timpul istoric: țărănimea săracă, „îndrumată” de comuniști, și clasele avute. Momentul culminant al confruntării, realizat, în pofida tezismului, cu talent, e cel în care luncanii se bat cu țăranii unguri. Țăranii săraci se pregătesc să-și împartă moșia baronului Papp. Atmosfera e tensionată, și tensiunea crește la apariția pe șosea a unei lungi coloane de bărbați zdrențaroși cu chipuri sălbatice. Poartă la brâu cuțite și, în mâinile uriașe, butucănoase, au sticle de rachiu. Localnicii recunosc în oamenii aceia colonia de moți - proletari agricoli abrutizați de viața pe care o duc - de pe moșia lui Papp. Înșiruiți de o parte și de alta a șoselei, luncanii așteaptă. Apropierea coloanei provoacă în rândurile lor o stare de nervozitate. Taberele stau față în față. Între ele - un avocat care încearcă să vorbească. Întrerupt la fiecare frază, persiflat, nu mai ajunge să-și încheie discursul. Directorul școlii, comunist, declară că „moșia nu mai este a cetățeanului Romulus Papp, ci a foștilor soldați, a văduvelor de război și a săracilor din satul Lunca”. În cele din urmă moșii, care scosese, cu mișcări încete, cuțitele, se liniștesc. În schimb, vestea că vor fi nevoiți să împartă moșia cu niște „venetici” îi scoate din fire pe luncani. Aceștia încep să strige, să agite furcile. O încăierare sângeroasă pare inevitabilă. Din mulțime izbucnește însă o voce mustrătoare, a lui Mitru Moț, care potolește spiritele. Cea de-a treia mișcare a mulțimii devine confruntare sângeroasă. Atacați prin surprindere, noaptea, de un comando legionar, Ardeleanu, comunistul Teodorescu și Gligor al Hăhăului sunt nevoiți să fugă. Primul și al treilea își pierd viața. Supraviețuitor, Teodorescu pornește, într-o cavalcadă fantastică, împotriva atacatorilor, urmat de țăranii ridicăți la dangătul de clopot. Apărută în 1970, după un deceniu și mai bine de la abandonarea de către autor a uneltor romancierului, spre a le încerca pe acelea ale literaturii dramatice și cinematografice, nuvela *Moartea lui Ipu* reia cu mijloace mai subtile filonul satiric din *Străinul*, arătându-i pe falșii „luminători” într-o situație-limită, de natură a dezvălui întreaga mizerie morală ce li se atribuie. Un soldat neamț este găsit mort pe câmp și, dacă până a doua zi în zori nu s-ar fi stabilit cine l-a suprimat, toți fruntașii comunei aveau să fie executați. Reuniți seara în casa preotului, vinovații îl conving, cu viclenie, pe un țăran cam slab de minte, Todor Ciupe, zis Ipu, să ia fața asupra lui. Motivația acceptării de către acesta de a se lăsa omorât rămâne puțin plauzibilă; în schimb, cruzimea ipocrită, egoismul,

filistinismul celor ce nu își fac scrupule din a sacrifica un inocent ies la lumină într-un mod ce amintește de *Boule-de-Suif*, nuvela lui Maupassant. Din perspectiva ideologică îndeobște conformistă adoptată în proză e privită existența și în teatrul lui P. Acțiunea dramei *Passacaglia* (1960) se petrece în august 1944. Doi militari germani pătrund în casa unui profesor de muzică, evreu, al cărui fiu adoptiv, Andrei, muzician genial, tocmai interpretează la pian *Passacaglia* lui Bach. Unul din oaspeții nedorți, profesor de filosofie în viața civilă, e atât de impresionat încât, îmbrățișându-l pe Andrei, afirmă că, pentru el, războiul s-a sfârșit. Se schimbă însă brusc atunci când Andrei se declară evreu (fără a fi). Îl arestează pe tânăr și, undeva, la marginea orașului, îi zdrobește mâinile. Sensul, apăsător tendențios, e pedepsirea artistului pentru iluzia - pe care un alt tânăr, comunistul Mihai, apărut tot pe neașteptate, încearcă să i-o spulbere - că arta înfrățește oamenii. Dar subiectul piesei include și alte idei, care îl complică, în dauna unității. Una, enunțată în treacăt, e recunoștința fiului față de părintele adoptiv. Alta, exemplificată de profesorul de muzică: posibilitatea salvării de ratare. Virtualul nucleu al unei drame e iubirea dintre Andrei și fiica profesorului, Ada, atrasă și de Mihai, spre care Andrei, complexat de infirmitatea lui, o împinge. Pluralitatea surselor de dramatism (politico-ideologică, etico-ideologică, etnică, erotică) generează în *Passacaglia* mai multe nuclee dramatice, reunite arbitrar într-o singură piesă. O unică idee, politico-filosofică, sudează piesa și scenariul de film *Puterea și adevărul* (1973): rămânerea în urma vieții a unui conducător de partid care, deținând o înaltă funcție, se crede infailibil și transformă puterea clasei pe care o reprezintă în putere personală. Fidel ideologiei canonice, dramaturgul opune unui comunist sclerosat un comunist în plină vigoare și luminat. Viziunea politico-ideologică din scrierile lui P. apărute sub comunism e negată integral, explicit, polemic, în textele publicate după 1989. Povestirea *Cutia de ghet* (1990) urmărește o zi din viața unui mic funcționar, Ion Popescu, om de rând, care după ce își dorise fierbinte un copil, se vede constrâns să își ducă fetița, născută moartă, la crematoriu, într-o cutie de ghet. Mergând cu tramvaiul, într-o perioadă când traseele erau frecvent deviate din cauza „vizitelor de lucru” prezidențiale la diferite „unități socialiste”, nefericitul părinte parcurge, de la maternitate până la marginea nordică a Capitalei, o adevărată odisee. Schimbând o mulțime de vehicule, care îl poartă prin tot orașul, suportând înghesuiala și îmbrâncelile inevitabile, parând întrebări indiscrete și jigniri, vorbind în gând, cu jale, pruncului defunct, ascultând certuri și comentarii sarcastice în doi peri privitoare, prin subînțelesuri, la „El”, la „Cel mai...”, umilul cetățean retrăiește situații caracteristice climatului social-istoric general și își amintește acte personale de revoltă, planuri infantile de suprimare a tiranului. În mîntea lui resuscită textul unei scrisori către regina Marii Britanii, în care cerea majestății sale să îi retragă impostorului distincțiile nemeritate, precum și tentativa, minuțios chibzuită, de ucidere a lui Nicolae Ceaușescu, la o vizită în întreprinderea lor. *Cartea de la Gura Zlata* (1991) e un eseu memorialistic, un fel de jurnal de vacanță, agrementat cu amintiri diverse, din toate etapele

vieții, aducătoare de peisaje, situații, oameni și întâmplări, o cozerie alertă, trimițând, într-un fel, la *Pseudo-cyeneticos* de A.I. Odobescu. Retras într-o așezare din Munții Retezat, unde vânează, pescuiește, citește, scrie, meditează, însinguratul își notează reveriile, experiențele de „hoinar singuratic”, reproduce textele publicate în „Vânătorul și pescarul sportiv”, pe când dirija acest periodic, derulează rememorări cinegetice și piscicole, evocă momente din copilărie și adolescență, scene și conversații (la Mogoșoaia, la mare, în Deltă și în alte locuri) cu scriitori și alți intelectuali, români și străini (Mihail Sadoveanu, Victor Eftimiu, Ionel Pop, Miron Radu Paraschivescu, Dimos Rendis, Carlos Alvarez), călătorii în Italia, în Grecia, un sejur în Iowa City, nareză „întâmplări al căror destin e să nu fie crezute” și „aventuri care trebuie să fie crezute”. De la numeroșii oameni obișnuiți, pe care îi întâlnește cu diferite ocazii, află fapte de istorie contemporană secretă privind războiul civil din Rusia, procesele staliniste, războiul de partizani al lui Tito, anturajul regal român sub Carol II, oligarhia comunistă română. Sunt inserate și o mulțime de improvizatii lirice și lirico-epice, lucrate cu virtuozitate. Nu lipsesc citatele în diferite limbi, cât și extrasele din autori latini. De altfel, P. își etalează cam ostentativ cunoștințele. *Cartea de la Gura Zlata* a apărut și într-o variantă intitulată *Râul uitării* (1994), ce nu include textele din „Vânătorul și pescarul sportiv”, dar păstrează poeziile. Două din scrierile postdecembriste, ambele apărute în 1998, se recomandă romane: unul, „roman memorialistic”, iar celălalt, „roman” pur și simplu. *Disciplina dezordinii* (1998) e însă un memorial direct, nud, *en miettes*. Un colaj de fragmente autobiografice în bună parte justificative, unele total inedite, altele reluate, amplificat sau condensat. Expunerea nu e în ordine cronologică, ci în funcție mai ales de reconstituirea unor momente din epocă, începând cu ultima plenară a Comitetului Central al PCR, cea din 12 decembrie 1989. Deosebit interes suscită, desigur, dezvăluirile de natură politică. Adolescent la sfârșitul războiului și, într-un fel, participant la el, naratorul comunică mărturii ale acelei vârste, refac edificator, colorat, atmosfera de provincie vest-ardeleană trinațională (români, unguri, evrei) de la începutul și mijlocul deceniului al cincilea al secolului trecut, spre a-și introduce apoi cititorii în lumea politică și în cea literară, de la noi și de aiurea. Se consemnează, bunăoară, că P. a citit în gimnaziu cărțile comandanților legionari, care i-au repugnat, că s-a inițiat în socialismul științific prin *L'ABC du communisme* al lui N. I. Buharin, că la alegerile din 1946 a votat, deși nu avea dreptul, fiind minor, și încă în mai multe secții, cu complicitatea supraveghetorilor, că la cele din 1975 undeva au apărut pe buletine, scrise cu litere de tipar, „niște înjurături naționale” și excremente, că Grigore Vasiliu-Birlic s-a înscris în PCR sub efectul spaimii stârnite de afirmația lui Vășinski, la un banchet, că intelectualii români aveau de ales între „titluri, onoruri și bani ori Siberia”. Lectura devine însă acaparantă prin smulgerea unor măști de politicieni și scriitori venerați, prin desecretizarea vieții lor intime, prin punerea sub reflector a unor practici medievale de conducere instituite de Ceaușescu, operante chiar la cel mai înalt nivel de partid și de stat. Fostul scriitor de curte, membru al CC al PCR, răsfățatul

familiei conducătoare, invocă destăinuirii ale unor comuniști de frunte, compași ai lui Gheorghiu-Dej, potrivit cărora acesta nu trăia deloc ascetic în lagăr; îl arată pe Hrușciov beat mort, de țuică de Văleni, scuipându-l pe Ceaușescu, menționează că în timpul războiului Emil Bodnăraș, arestat ca spion sovietic, a fost curând eliberat și „circula prin țară ca vodă prin lobodă”, nu fără a trece, de mai multe ori, frontiera de Est, și că locuia la Buftea, adăpostit de Barbu Știrbei. Scriitori de prestigiu sunt demitizați. Memorialistul citează afirmația unui jurnalist moscovit, potrivit căreia romanul *Pe Donul liniștit* nu ar fi fost scris de Mihail Șolohov, ci de un ofițer alb, Kriucikov, amant al mamei sale. Mușcător sunt încondeiate și alte personalități, în special Mihai Beniuc. În schimb, un comunist luptător în Spania, Valter Roman, e portretizat admirativ. În totalitate, scrierea exprimă o abjurare categorică, în termeni duri, a crezului politic nutrit de autor în tinerețe. Adoratul, altădată, comunism este acum, în ultimul deceniu al secolului al XX-lea, definit drept „încercarea de expansiune rusească planetară drapată în pânză roșie”, un „sistem artificial, avorton al istoriei, însoțit și de un colaps spiritual general”. *Cartierul Primăverii...* e, structural, o parodie de roman, o compunere analoagă (cu toate marcantele diferențieri) *Țiganiadei* lui Ion Budai-Deleanu. O scriere cu un caracter esențialmente satiric, indicat printr-un moto din Iuvenal: „Difficile est non satyram scribere”. Preludată arbitrar de trei texte fără adeziune, materia „epică” e distribuită în șase capitole, fiecare având în frunte, cu efect violent antifrastric, citate din Stalin și din Ceaușescu. Subiectul nu excelează prin coerență, iar caricatura, de data aceasta orientată altfel, este excesivă. Un politician burghez, deosebit de versatil, Costache Bălănuță, internat sub Ion Antonescu în lagăr, cunoaște acolo un comunist de seamă, Vasile Vasiliu-Roșiorii-dă-Vede, care după 1944 va deveni șeful cu puteri nelimitate al partidului și al statului. Angajat cu promptitudine în slujba noului regim, Bălănuță nu scapă totuși de Canal, dar supraviețuiește, iar Lică, „prietenul” său, măcinat de o boală care îl va răpune, îi trasează absurd sarcina de a întemeia un partid. Unul burghez. Mișingul ce punctează evenimentul e un spectacol de fantezie, oniric la modul demențial. Nevertebratul politician are o fiică, Ioana Costa, urâtă ca moartea, dar nu lipsită de istețime, știind să se orienteze chiar mai bine decât tatăl ei și astfel ajungând, după pierderea avutului părintesc, din femeie de serviciu, inginer-șef într-o întreprindere și colaboratoare prețioasă a Securității. Alt personaj central e Ninel Aurăreanu, nepot de rabin, fiu al unui militant comunist în ilegalitate, Benjamin Goldmann (Horia Crișan), ucis de poliția politică antonesciană după înapoierea din războiul civil spaniol. E atât de fanatic devotat internaționalismului proletar, încât dă fiului său numele lui Lenin inversat. Născut în Ardealul de Nord, Ninel reușește să se sustragă deportării din aprilie-mai 1944 la Auschwitz, dar va fi capturat, toamna, de poliția maghiară și dus, împreună cu alți tineri evrei, spre vest, până la Székesfehérvár, unde îi ajunge armata roșie „eliberatoare”. Ostașii acesteia îl cotonogesc însă mai rău decât horthiștii. Stabilizat sub regimul democrat-popular la București, virtualul fin intelectual devine ofițer superior de Securitate, însărcinat,

într-un episod al romanului, cu rechiziționarea obiectelor de patrimoniu din casele foștilor demnitari. „Lălăită, șuie și desărătă” – în estimarea autorului (evident insidioasă) –, povestirea nu e în Cartierul Primăverii... decât pretext. Pe canavaua narativă sunt incrustate situații, momente epice, profiluri detașabile, de un interes uneori captivant, dezvăluiri senzaționale. Acestea nu sunt produsul ficțiunii, unele apar și în celelalte cărți ale prozatorului. Imaginarul e concurat și eclipsat în roman de inserții memorialistice și documentare, ce introduc în culisele celor mai înalte sfere politice, de la noi și din fosta URSS. Apare în schiță o lume nouă literar, analoagă celei din romanul interbelic mai ales, deosebită prin sursa și implicit, în parte, prin natura materialului uman, o lume vulgară, de o abjecție primitivă, un climat de Sodoma și Gomora, bestial, feroce. Potrivit unei caracterizări auctoriale, acum posibilă, în România comunistă deținătorii puterii erau „niște mici burghezi semirurali sau lumpenproletari, lacomi de bunuri pământesti, vanitoși și plini de suspiciune, convinși că în Cursul scurt de istorie a PCUS al URSS li s-a dat o cheie universală pentru toate problemele prezente și viitoare ale lumii contemporane”. Conducătorii de vârf formau „o ceată destul de pestriță”, „o bandă adunată pe criteriul fidelității față de un șef”, asemenea „tovarășilor” lui Terente sau Al Capone. În acest bestiar sunt ușor de identificat, între alții, sub nume inventate, Gh. Gheorghiu-Dej (Vasile Vasiliu-Roșiorii-dă-Vede), Ana Pauker (Vera Rosenblum), Ion Gheorghe Maurer (Mihai Radu Florian), Puiu (Nicolae Ceaușescu), Duța lui Briceag (Elena Ceaușescu), Sultânica Gâlcu (Suzana Gâdea). Deosebit de aceștia se arată Lucrețiu Pătrășcanu (Coriolan Andrei), intelectual autentic, însă crud și dogmatic, și el revoluționar din speța lui Robespierre, Saint-Just, Troțki. Fiind un roman satiric, parodic, Cartierul Primăverii... nu putea, prin definiție, să fie realizat cu mijloace de creație obiectivă. E ceea ce autorul însuși specifică repetat, în dialoguri cu un critic fictiv și nu numai, subliniind că, în loc să urmeze principiul realist de „a lăsa faptele să vorbească de la sine”, „a intervenit tot timpul” în narație, a practicat „comentariul ironic”, a „tratată în caricatură” o seamă de personaje, le-a „desființat prin grotesc”. Cu alte cuvinte, a aplicat categoriei personajelor pe care altădată le-ar fi prezentat, obligatoriu, ca pozitive tratamentului merit – tot printr-un imperativ categoric – acelora ce incarnau, în viziunea de atunci, abjecția claselor exploatare osândite de istorie.

Ca majoritatea prozelor din epocă, și acest roman [Străinul] făcea loc conflictelor sociale, respecta viziunea maniheistă și schemele psihologiei de clasă, rezolva „corect” raportul dintre libertate și necesitate, exact cum preconiza metoda realist-socialistă. Și acest lucru e mai evident în cel de-al doilea roman – cel politic și social – pe care-l cuprinde cartea. [...] Cu toate aceste stridențe tributare epocii, materialul de viață e atât de pregnant, intuițiile psihologice atât de numeroase, galeria fizionomiilor atât de bogată, încât senzația de minciună și fals istoric se estompează, iar scrierea devine veridică, adică eficace și în plan propagandistic.

EUGEN NEGRICI

SCRIERI: *Mecanicul și alți oameni de azi* (în colaborare cu Francisc Munteanu), București, 1951; *Povestiri*, București, 1955; *Străinul*,

București, 1955; *Setea*, București, 1958; *Cuba, teritoriu liber al Americii*, București, 1962; *Columna*, București, 1968; *Mihai Viteazul*, București, 1969; *Moartea lui Ipu*, București, 1970; *Puterea și adevărul*, București, 1973; *Actorul și sălbaticii*, București, 1975; *Pe aici nu se trece*, București, 1976; *Profetul, aurul și ardelenii*, București, 1976; *Judecata*, Iași, 1984; *Passacaglia*, București, 1989; *Cuția de ghețe*, București, 1990; *Cartea de la Gura Zlata*, București, 1991; ed. (Râul uitării), f.l., 1994; *Disciplina dezordinii*, București, 1998; *Cartierul Primăverii. Cap sau pajură*, București, 1998.

Repere bibliografice: Georgescu, *Încercări*, I, 136-164, II, 68-84, 269-280; Damian, *Direcții*, 77-100; Petroveanu, *Pagini*, 99-111; D. Micu, *Romanul românesc contemporan*, București, 1959, 148-171, 270-281; Silviu Iosifescu, *În jurul romanului*, București, 1961, 218-235; Mihai Novicov, *Chipul luptătorului comunist în proza contemporană*, București, 1961, 37-49; Perpessiciu, *Alte mențiuni*, I, 189-194; Ion Vitner, *Prozatori contemporani*, I, București, 1962, 120-142; Râpeanu, *Noi*, 194-196; Căprariu, *Jurnal*, 209-222; Oprea, *Mișcarea*, 69-83; Regman, *Cărți*, 43-57; Ciobanu, *Panoramic*, 186-189; Martin, *Metonimii*, 336-338; Iorgulescu, *Rondul*, 98-106; Dimisianu, *Valori*, 68-71; Ungheanu, *Arhipelag*, 150-153; Ciobanu, *Incursiuni*, 217-220; Ștefănescu, *Preludiu*, 161-167; Ungureanu, *Proză*, 166-174; Ștefănescu, *Jurnal*, 195-197; Cocora, *Privitor*, III, 142-143; Diaconescu, *Dramaturgi*, 217-219; Faifer, *Dramaturgia*, 104-110; Leonte, *Prozatori*, I, 136-145, II, 98-100, 252-255; Ungureanu, *Proza rom.*, I, 310-322; Rotaru, *O ist.*, III, 682-687; Ștefănescu, *Prim-plan*, 160-166; Cosma, *Romanul*, I, 124-129; Liviu Leonte, *Participarea la istorie*, RL, 1989, 17; Simion, *Scriitori*, IV, 129-143; Ov. S. Crohmălniceanu, *Câți nu l-au omorât pe Ceaușescu*, CC, 1991, 4-5; Val Condurache, *Povestiri din cartierul de Est*, RL, 1991, 34; Lovinescu, *Unde scurte*, II, 96-99, 228-231; Poantă, *Scriitori*, 17-19; Dorin Iancu, *Exeși monumentum*, ST, 1994, 12; Alex. Ștefănescu, *Titus Popovici*, RL, 1994, 48; Petraș, *Lit. rom.*, 19-21; Mănuță, *Analogii*, 210-215; Petrescu, *Studii transilvane*, 58-63; Gabriel Dimisianu, *Un Procopius român*, RL, 1998, 28; Dan Croitoru, *Cronica unei „iepci”*, RL, 1999, 7; Daniel Cristea-Enache, *O carte perversă*, ALA, 1999, 483; Bogdan Popescu, *Gloria postumă*, CC, 2000, 4-8; Gheorghe Grigurcu, *Duplicitatea lui Titus Popovici*, RL, 2000, 47; *Diçt. scriit. rom.*, III, 855-858; Paul Cernat, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici, Ioan Stanomir, *În căutarea comunismului pierdut*, Pitești, 2001, 213-227; Popa, *Ist. lit.*, 1022-1025; *Diçt. analitic*, III, 86-89, IV, 129-133; Negrici, *Lit. rom.*, 133-138. D.Mc.

POPOVICI, Vasile (13.V.1956, Cuvesdia, j. Arad), critic și teoretician literar. Este fiul Georginei (n. Munteanu) și al lui Alexandru Popovici, pădurar. Urmează la Timișoara Liceul Silvic (1971 – 1975) și Facultatea de Filologie, Istorie și Filosofie, secția franceză-română (1976–1980). Lucrează tot la Timișoara, ca profesor la Școala Generală nr. 15 (1980–1989), cercetător la Centrul de Cercetări Socio-Umane al Academiei Române (1989), consilier-șef la Inspectoratul pentru Cultură Timiș (1990), director al Editurii de Vest (1990–1992) și, din 1991, ca lector la Facultatea de Litere. A fost parlamentar de Timiș al Partidului Alianței Civice și vicepreședinte al Comisiei de politică externă a Camerei Deputaților (1992–1996), consul general al României la Marsilia (1998–2002), ulterior devenind consilier diplomatic la Ambasada României din Paris. În 1997 își ia doctoratul în filologie cu teza *Personajul literar*, susținută la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. Debutează în „Orizont” (1979) cu un articol de critică literară, iar editorial cu volumul *Marin Preda – timpul dialogului* (1983; Premiul Uniunii Scriitorilor). Colaborează la „Orizont”, „Forum stu-

dențesc", „România literară", „Familia", „Steaua", „Transilvania", „Vatra", „Viața românească", „Caiete critice", „A treia Europă" ș.a.

Focarul criticii lui P. îl constituie relația dintre personaj și persoană (fie aceasta o entitate reală sau o individualitate fictivă), raport pe care autorul îl abordează, de regulă, cu instrumentele naratologiei, secondată uneori de psihanaliză, sociologie sau ontologie. Astfel, studiul *Marin Preda - timpul dialogului* analizează opera de tinerețe a prozatorului, în care criticul vede nu atât o vârstă biologică, cât „o anume stare de creație", concretizată în nuvele și în *Moromeții*, scrieri unde descoperă un „timp al dialogului", în opoziție cu celelalte romane, tributare unui „timp al istoriei" (al monologului). Firul director urmărește implicațiile dialogului - înțeles într-o accepțiune mai largă, apropiată de „dialogismul" lui Mihail Bahtin - în proza lui Marin Preda, precum și importanța sa ca „formă fundamentală de existență a personajelor". Pendulând între *close reading* și teoretizarea din mers, P. ajunge la observații de substanță privind „imaginile ascunse" ale textului (privirea, turnirul, „mijlocul", erotica, salcâmul, acvaticul), poetica descrierii, jocul, teatralitatea și „tehnica autointerpretării", chiar dacă unele puncte de vedere sunt neconvingătoare (de pildă, lectura nuvelei *Desfășurarea*, unde comentatorul escamotează clișeele de epocă). Cartea cuprinde una din strategiile predilecte ale criticului, susținută de presupuziția că opera își conține nu numai sensul, ci și codul de lectură și concretizată prin detectarea unor „noduri" textuale care trimit în egală măsură la mesajul, la retorica și la lumea prozei. În ciuda mizei aparent modeste, este vizată o țintă cu bătaie mai lungă: văzând în autorul *Moromeților* „un artist, un autoreflexiv", P. pledează, cu argumente rezonabile, pentru o nouă încadrare a prozatorului, care excedă zona realismului brut. Anvergura teoretică este alta în *Eu, personajul* (1988), volum care reunește două ample eseuri. Primul, *Romanul inconștientului*, descrie această formă narativă prin referire la scrierile lui Ioan Slavici, Liviu Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu și Marin Preda. Paradigma fiind circumscrisă în funcție de tematizarea (conștientă sau nu) a tărâmului inconștientului, sunt delimitate două direcții de evoluție în proza noastră: Slavici - Preda - Sorin Titel și Rebreanu - Papadat-Bengescu - Breban. Principalul beneficiar al acestei categorizări este Slavici, romanul *Mara* fiind citit ca o transpunere a mitului oedipian și, totodată, ca descoperire *avant la lettre* a tehnicilor psihanalitice. Mai important este însă celălalt eseu, *Cel de-al treilea personaj*, care va genera, prin reluare și amplificare, volumul *Lumea personajului* (1997). Corpusul de ilustrare este similar: Slavici, Mihail Sadoveanu, Rebreanu, Preda, cărora li se adaugă, la rescriere, Balzac, Dostoievski, Tolstoi și Gide. Dar interpretările conduc aici la o substanțială și originală teorie a personajului, ce provoacă sondaje profunde în armătura prozei realiste. Relevând unele incidente cu teoriile lui Mihail Bahtin și René Girard, P. realizează o „sistematică a personajului literar" bazată pe relația dintre identitate și alteritate. Utilizând ca punct de referință sistemul persoanelor gramaticale, teoreticianul distinge trei „Arhipersonaje": monologic (un „El" privat de relația cu Celălalt, o „sumă de atribute" având o existență pur

obiectuală: Dinu Păturică, Dionis, Goriot ș.a.), dialogic (un „Eu" care se definește în funcție de un „Tu", un subiect veritabil constituit prin raportul cu alteritatea: Bernard din *Falsificatorii de bani* de Gide sau personajele lui Dostoievski) și trialogic (un „Eu" care se constituie în relație cu „Tu", dar și cu „El", o conștiință fluidă și complexă care se reflectă atât în interlocutor, cât și în posibili martori: Anna Karenina sau eroii lui Slavici). Teoria e remarcabilă prin coerența fără cusur, prin acoperirea intensivă a domeniului și prin vastele aplicații pe care autorul ei le realizează sau, cel puțin, le presupune. Fără a trasa o evoluție, concepția sa indică o suită de revoluții în structurile narative, ceea ce justifică pretențiile modelului de a fi utilizat ca grilă valorică, cu amendamentul că schema funcționează exhaustiv doar în textele guvernate de convențiile mimesisului. De aceea, critica poezicii lui Gide din perspectiva acestei teorii se justifică doar parțial, de vreme ce în *Falsificatorii de bani* verosimilul este numai unul din factorii care se confruntă în angrenajul motivațiilor compoziționale. În schimb, productivitatea analitică a teoriei este maximă în perimetrul ficțiunii realiste, ceea ce îi permite interpretului să manevreze conceptele pe terenul său favorit. Analiza prozei lui Slavici constituie o probă concludentă: printr-o lectură pătrunzătoare, atentă la detalii, dar și la conexiunile dintre diversele planuri ale textului, criticul demonstrează ideea „teatralizării epicului" și spulberă o serie de prejudecăți din receptarea prozatorului ardelean, cum ar fi acelea privind incongruențele de construcție, inabilitatea stilistică sau tezismul moralizator. Tot astfel, interpretul susține cu probe veridice dominantă realistă a *Baltagului* sadovenian, confirmată prin sabotarea logicii mitice de către logica mimesisului. Deși pare a gravita pe o altă orbită de preocupări, eseuul *Rimbaud* (1997; Premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara) se dezvoltă pe un teritoriu similar celor anterioare. Utilizând o metodă care postulează „emergența operei în biografie și a biografiei în operă", criticul delimitează trei ipostaze ale poetului („diurnă", „umbros-sălbatică" și „vizionară"), a căror combinatorie ar face din Rimbaud un „protagonist într-o piesă în care a jucat toate rolurile", unic actor în spectacolul creației de sine. Organizat secvențial, demersul critic montează scrieri și episoade ale biografiei rimbaldiene (poemele în limba latină, corespondența, *Corabia beată*, relația cu Verlaine, *Iluminările*, *Un anotimp în Infern* etc.), vizând stabilirea corespondențelor între cele două planuri. Ipoteza pare incitantă, deși se clădește uneori pe conjeturi improbabile (de exemplu, poemul *Corabia beată* e citit ca „o fantastică transpunere imagistică a unui coit in extenso"). Interpretând poezia lui Rimbaud drept „sursă originală a realității", P. deliteraturizează imaginea poetului francez, dezvoltându-și, totodată, afinități cu unii critici timișoreni (Livius Ciocârlie, Mircea Mihăieș) preocupați de aceeași sferă a biograficului.

SCRIERI: *Marin Preda - timpul dialogului*, București, 1983; *Eu, personajul*, București, 1988; *Lumea personajului. O sistematică a personajului literar*, Cluj-Napoca, 1997; *Rimbaud*, Cluj-Napoca, 1997. **EDIȚII:** Sorin Titel, *Țara îndepărtată. Pasărea și umbra*, postfața edit., București, 1989; Lucian Raicu, *Scene, fragmente, reflecții*, pref. edit., București, 2000.

Repere bibliografice: Eugen Simion, *Tânărul Preda*, RL, 1983, 42; Nicolae Manolescu, *Două cărţi despre Marin Preda*, RL, 1984, 23; Ion Bogdan Lefter, *Imagini de adâncime*, AFT, 1986, 12; Eugen Simion, *Sistematica personajului literar*, RL, 1988, 48; Nicolae Manolescu, *A treia dimensiune*, RL, 1989, 19; Ioan Holban, *Relaţia teatrală*, CRC, 1989, 23; Ţeposu, *Istoria*, 167-168; Papahagi, *Fragmente*, 252-256; Cornea, *Semnele*, 169-175; Virgil Podoabă, *Fenomenologia personajului literar*, VTRA, 1996, 11; Cornel Moraru, *Personajul triologic*, VTRA, 1996, 11; Adrian Cristea, *Personajul ca lume*, „Paralela 45”, 1997, 1; Gheorghe Grigurcu, *Aventura personajului*, RL, 1997, 47; Livius Ciocărlie, *Rimbaud e un altul*, RL, 1998, 12; Spiridon, *Interpretarea*, 187-190, 205-208; *Dicţ. scriit. rom.*, III, 858-861; Manolescu, *Lista*, III, 436-438; Lefter, *Scriit. rom.* '80-'90, III, 96-98. A.Tr.

POPOVICI-BĂNĂŢEANUL, Ioan (17.IV.1869, Lugoj - 10.IX.1893, Lugoj), poet și prozator. Este fiul Susanei (n. Dobrin), precepeată, și al lui Nicolae Popovici, maistru opincar. A urmat în orașul natal cursurile unei școli primare bisericești, iar din 1880, gimnaziul catolic maghiar, de unde este eliminat în 1884, sub motivul că ar fi desfășurat o activitate considerată subversivă de autorități. Se înscrie în 1884 la liceul românesc din Brașov, apoi la cel din Beiuș. În 1887 revine la Brașov, unde urmează cursurile Liceului „Andrei Șaguna” până în 1889, când devine student la Institutul Teologic-Pedagogic din Caransebeș. Este ales secretar, apoi vicepreședinte al societății de lectură a studenților din institut și redactor al revistei literare „Progresul”, editată de aceștia. În urma unui conflict politic se vede nevoit să părăsească Banatul și, în primăvara anului 1892, pleacă la București, unde se angajează ajutor de contabil la Liga pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor. În ianuarie 1893 citește la Junimea nuvela *În lume*, iar în martie se întoarce în Banat, intenționând să termine Institutul Teologic. Viața plină de privațiuni îl marcase definitiv și, fizic de mai multă vreme, se stinge în toamna aceluiași an.

Îndată după sfârșitul prematur, scrierile lui **P.-B.** cunosc o răspândire rapidă, înlesnită cu deosebire de articolul elogios scris de Titu Maiorescu, criticul căruia i se datorează și cognomenul Bănăţeanul. Debutând în 1888 cu poezii în „Tribuna”, va continua să scrie versuri, care se disting prin finețea și subtilitatea sentimentelor, expuse cu simplitate. Este nota care le particularizează în cadrul curentului eminescian. Motive frecvente - copilăria fericită, resemnarea în fața morții - primesc un timbru ceva mai personal cu deosebire în poemele în proză. Influențat de G. Coșbuc, **P.-B.**, care a semnat și cu pseudonimele Niță de la Lugoj și Oreste, a scris și povești în versuri, inspirându-se din legende și basme populare. De altfel, el cunoștea bine folclorul bănăţean, ca unul ce culesese, în vara anilor 1886 și 1887, poezii din împrejurimile Lugojului. Ceea ce l-a impus însă în istoria literaturii române este nuvelistica. Format în spiritul prozei realiste a lui Ioan Slavici, el nu era totuși străin de principiile realismului european. În copilărie cunoscuse îndeaproape mediul țăranilor bănăţeni, viața maistrilor, a calfelor și a ucenicilor, personaje care îi vor popula proza. Cea dintâi nuvelă apărută în presă se intitulează *Din lume* (1890), ultima - *După un an de jale* (1893), iar în acest

interval apar *Un sfârșit jalnic* (1891), *De la târg*, *În lume* (1893). Unele nuvele sunt subminate de accente melodramatice și de procedee naturaliste. Ca toate scrierile sale în proză, nuvela *În lume* - cea mai reușită - își ia subiectul tot din viața meseriașilor. În genere, intriga este sumară, interesul îndreptându-se mai ales către personaje. De obicei este vorba de ființe sfioase, cu o viață interioară zbuciumată, pe care nu și-o exteriorizează, de unde și lipsa de înțelegere din partea celorlalți, suferințele îndurate. Ele nu pot fi concepute în afara unui anume rigorism moral, caracteristic mediului lor social. Scriitorul excelează în înfățișarea atmosferei rigide, constituită în jurul unui cod etic mai mult îngust decât ferm, pe care uneori oamenii se amuză ei înșiși să îl încalce (*De la târg*). La impresia de realism degajată de nuvelele lui **P.-B.** contribuie naturaletă dialogurilor, precum și sobrietatea stilului, proprietatea limbii, rareori tulburată de stângăcii ori de regionalisme.

SCRIERI: *Din viața meseriașilor*, pref. Titu Maiorescu, București, [1895]; *Nuvele. Din viața meseriașilor*, I, București, 1909; *Darul lui Christos. La fereastră*, Sibiu, 1909; *În lume*, pref. Marin Bucur, București, 1955; *În lume*, îngr. și introd. Nicolae Țirioi, Timișoara, 1973. **Traduceri:** Henrik Ibsen, *Expedițiune nordică*, Lugoj, 1907.

Repere bibliografice: Maiorescu, *Critice*, III, 175-196; E. Lovinescu, *Pași pe nisip*, Fălticeni, 1906, 114-119; Ibrăileanu, *Opere*, I, 191-196;

Ilarie Chendi, *Portrete literare*, București, 1911, 71-76; Traian Topliceanu, *Viața și opera lui Ioan Popovici-Bănățeanu*, Caransebeș, 1930; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, 369-370; Grigore Scorpan, *Un poet eminescian uitat: Ioan Popovici-Bănățeanu*, Iași, 1937; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 566-567, *Ist. lit.* (1982), 638-639; D. Vatamaniuc, *I. Popovici-Bănățeanu*, București, 1959; *Ist. lit.*, III, 61-63; Dan Mănuță, *Argumente de istorie literară*, Iași, 1978, 145-158; *Dict. lit.* 1900, 700-701; Ungureanu, *Imediata*, I, 171-176; Vintilescu, *Secvențe*, 144-160, 245-255; Cornel Ungureanu, *Ioan Popovici-Bănățeanu*, O, 1993, 7; *Dict. scriit. rom.*, III, 861-862. D.M.

POPP, Vasilie (1789, Chimitelnic, j. Mureș - 6.III.1842, Zlatna), versificator, folclorist și istoric literar. Fiu de preot, dintr-o familie care a numărat mai multe generații de clerici greco-catolici, P. a fost dat să învețe într-o școală catolică din Târgu Mureș și la Liceul Piarist din Cluj. Aici compune câteva elegii în limba latină (dedicate profesorilor, colegilor și guvernatorului Transilvaniei), acestea fiind printre primele poezii latinești tipărite, scrise de un român. Din 1811 urmează la Viena cursurile Facultății de Filosofie și ale Facultății de Medicină. Mai scrie *Elegia de laudibus Medicinae* și alta închinată împăratului Francisc I, ultimele sale poeme latinești. A fost interpret la Curtea imperială austriacă și, poate, chiar profesor al arhiducelui Maximilian. În 1814 și-a trecut doctoratul în filosofie și în 1817 doctoratul în medicină, cu o lucrare în limba latină despre obiceiurile de înmormântare la români, *Dissertatio inauguralis historico-medica de funeribus plebeis daco-romanorum*. Este primul medic cu studii universitare al românilor din Brașov, unde va profesa din 1818. La invitația lui Gh. Asachi, în 1821 vine în Moldova, ca profesor de filologie și filosofie și ca director al Seminarului de la Socola. Nu rămâne la Iași decât câteva luni; izbucnirea mișcării eteriste, închiderea școlii îl determină să se întoarcă în Transilvania. La Brașov pune ordine în arhiva bisericii Sf. Nicolae din Șchei. O istorie a bisericii, *Brevis notitia Ecclesiae Bolgarszegiensis ad St. Nicolaum*, rămasă în manuscris și atribuită lui, nu îi aparține. În schimb, *Despre apele minerale de la Arpăc, Bodoc și Covasna* (1821) este importantă și filologic, ca punct de plecare pentru terminologia medicală în limba română. Din 1829 a fost medic la Zlatna și a făcut parte din Direcția sanitară a minelor.

Puțin cunoscută, activitatea literară și culturală a lui P. impresionează nu prin volum, ci prin îndrăzneala cu care sunt abordate domenii încă ignorate la acea vreme. Prima încercare de folclor comparat este, la noi, disertația lui de doctor în medicină. Preocupat să combată practici dăunătoare sănătății, el include un bogat material documentar asupra riturilor populare de înmormântare din toate provinciile locuite de români, comparându-le cu cele ale romanilor, grecilor și slavilor. Sunt citate surse germane, franceze, italiene, Dimitrie Cantemir și Del Chiaro. Vechimea, stadiul primitiv al materialului înregistrat sporesc interesul lucrării, în care se demonstrează romanitatea folclorului nostru. În 1827, prefăcând *Psaltirea prorocului și împărat David* a lui I. Prale, dă o schiță a istoriei literaturii române. *Disertație despre tipografiile românești în Transilvania și învecinatele țări de la începutul lor până*

la vremile noastre (1838) face cunoscute vechi centre tipografice și cărțile care au apărut aici, constituindu-se în cea dintâi încercare autohtonă de bibliografie. Înainte de această disertație nu erau cunoscute tipografiile de la Uniev, Sâmbăta Mare, Cluj. Ideile expuse în prefața ei sunt foarte aproape de programul de mai târziu al „Daciei literare”. P. vorbește despre „neapărata trebuință de a cunoaște istoria națiunii și literatura națională”; el vrea să arate cu această istorie a scrisului românesc că „pe la începutul veacului al XVI-lea, în care timp puține nații au scris în limba lor, românii au scris bine românește”. A susținut „Foaia pentru minte, inimă și literatură” și „Gazeta de Transilvania”, exercitând și o bună influență asupra lui G. Barițiu; îi recomandă să renunțe la ortografia greoaie a lui Petru Maior, să nu intervină în limbă eliminând fără măsură slavonismele, să popularizeze literatura celorlalte provincii românești. A pledat și pentru introducerea în școală a diplomatiei, disciplină auxiliară a istoriei. A publicat, în „Foaie pentru minte...”, o biografie a lui V. Fabian-Bob. Traduce din *Bucolicele* lui Vergiliu, tălmăcirile (apărute postum în „Foaie pentru minte...”) remarcându-se prin fidelitate față de original. Limba rămâne însă trudnică, lipsită de suplete.

SCRIERI: *Elegia* [...] *Carolo Michaeli Moger*, Cluj, 1808; *Elegia* [...] *Georgio Banffi*, Cluj, 1808; *Elegia* [...] *Emerico Wass*, Cluj, 1809; *Elegia ad inclutos status*, Cluj, 1810; *Elegia de laudibus Medicinae*, Viena, 1813; *Elegia Francisco Primo*, Viena, 1814; *Dissertatio inauguralis historico-medica de funeribus plebeis daco-romanorum*, Viena, 1817; *Disertație despre tipografiile românești în Transilvania și învecinatele țări de la începutul lor până la vremile noastre*, Sibiu, 1838; ed. îngr. și introd. Eva Mârza și Iacob Mârza, Alba Iulia, 1995.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, II, 280-287; I. Mușlea, *Viața și opera doctorului Vasilie Pop*, Cluj, 1928; Sextil Rusu, *Cea dintâi lucrare medicală în limba română, „Despre apele minerale” de Vasilie Pop*, Cluj, 1935; I. Mușlea, *Contribuțiuni nouă la viața și opera doctorului Vasilie Pop*, Cluj, 1936; I. Mușlea, *Dr. Vasile Pop. La centenarul morții sale*, Sibiu, 1942; Popovici, *Romant. rom.*, 326-327; *Ist. lit.*, II, 117-119; Dan Mihăilescu, *Este Vasilie Popp primul bibliograf român?*, „Cumidava”, 1969, 633-635; Vasile Netea, *Preocupările lingvistice și literare ale lui Vasilie Popp*, LL, 1970; *Profiluri mureșene*, I, Târgu Mureș, 1971, 63-70; *Dict. lit.* 1900, 701; Eva Mârza, Iacob Mârza, *Iluminism și romantism la Vasilie Popp. O listă cu cărți din 1842, în Cultură și societate în epoca modernă*, îngr. Nicolae Bocșan, Nicolae Edroiu și Aurel Răduțiu, Cluj-Napoca, 1990; *Pașini transilvane*, Cluj-Napoca, 1994, 163-187. S.C.

POPPER, Jacob (31.V.1921, București - 5.II.1996, Roma), prozator și eseist. Își petrece copilăria la Iași, unde este elev la Liceul Internat, după absolvirea căruia urmează Facultatea de Litere și Filosofie a Universității ieșene. Redactor la ziarul „Moldova” și „Lupta Moldovei” (1945-1947), înființează revista literară „Pygmalion” (1947), suspendată de cenzură după două numere, trece ca redactor la „Flacăra”, „România liberă”, „Contemporanul” (1948-1951) și la Editura de Stat pentru Literatură și Artă. Înscris în Partidul Comunist în 1946, este exclus în 1949, fiind îndepărtat în 1958 și din Uniunea Scriitorilor. A emigrat în 1964 și, după o ședere la Roma, s-a

stabilit la München. Între 1965 și 1980 a fost redactor la Radio Europa Liberă. Începe să scrie de timpuriu, colaborând în 1939 la ziarul „Iașul” și la „Jurnalul literar”. Debutază editorial cu *Iliuță în Țara Soarelui* (1951), o carte pentru copii.

Cu o formație intelectuală ce beneficiază și de o tradiție de familie, P. a cultivat, după etapa inițială, marcată de obediența conjuncturală, o scriitură modernă și calofilă. Romanul *L'uomo e l'ombra* (1966, cu versiunea românească în 1992) imaginează un episod din existența lui Galileo Galilei, relatat din perspectiva unui discipol, Ercole Argenti. Folosind motivul manuscrisului furat, romanul exploatează problematica inevitabilului conflict între libertatea de gândire a intelectualului de excepție și voința de control a Puterii, reprezentată aici prin Sfântul Oficiu, dar poate fi definit drept „moral-istoric”. Tradiția familială (fratele bunicului său, inginerul-explorator Iuliu Popper, mort la treizeci și șase de ani la Buenos Aires, în împrejurări neelucidate, a fost regele Țării de Foc și a devenit un personaj legendar în Argentina) și sentimentul apartenenței la un neam al cărui spirit îl poartă indelebil reprezintă sursa romanului fantezist-istoric *Estrellita și regele Țării de Foc* (1993). O revoluție, o poveste de dragoste, problematică politică, morală, proiecție în fantastic, toate acestea compun o poveste ce amintește de un roman de Jules Verne, cu aventuri și personaje exemplare. Scriitorul probează capacitatea de a crea atmosferă din notații pline de acuratețe privind natura, prezența umană, specificul local. Textele din „*Momentul adevărului*” și *alte prospectări critice* (1994) sunt eseistice, scrise într-o manieră colocvială, ce poartă marca oralității impuse de faptul că erau concepute spre a fi transmise pe calea undelor, la Radio Europa Liberă. Inevitabil modelate de subiectivitatea autorului și de contextul în care au fost realizate, comentariile difuzate în cadrul emisiunilor „Tribuna liberă” și „Meridiane culturale” conțin un bogat referențial cultural. Frecvent polemice, uneori colorate de umor, intervențiile radiofonice au mai ales valoare documentară, vorbind despre climatul unei perioade și despre perspectiva configurată de „baricada” din Occident. Monografia *George Coșbuc*, publicată de P. în tinerețe (1951), ilustra o percepție sociologizantă în exces, înscrisă de fapt într-o comandă ideologică. La senectute, și-a rescris studiul de pe altă poziție, deplasând accentele în *Celălalt Coșbuc* (1995), care este practic o carte nouă.

SCRIERI: *Iliuță în Țara Soarelui*, București, 1951; *Taina albă*, București, 1956; ed. (*L'enigma bianco*), Florența, 1973; *George Coșbuc*, București, 1951; *L'uomo e l'ombra*, Firenze, 1966; ed. (*Om și umbra*), Iași, 1992; *Per ring cu Eugen Barbu. Dispută în șase runde, un apolo și o veșnică pomenire*, București, 1990; *În culisele Europei Libere*, București, 1992; *Estrellita și regele Țării de Foc*, cu o scrisoare de Vintilă Horia, București, 1993; „*Momentul adevărului*” și *alte prospectări critice*, Sibiu, 1994; *Focul de pistol al lui Settembrini. Pagini regăsite din condica unui ușer*, Sibiu, 1995; *Celălalt Coșbuc*, postfață Constantin Cubleşan, Sibiu, 1995. **Traduceri:** *Ghițare cu ghițipi. Cântece și poeme contestatate din Europa și America Latină* (Parafraze, tâlmăciri, interpretări), București, 1993.

Repere bibliografice: Dan Coman, *Marginalii la romanul „Taina albă”*, ST, 1956, 6; Nicolae Manolescu, *Un „polemist” și sursele lui de informare*, RL, 1991, 26; Sorin Vieru, *Erezii și eretici*, VR, 1992, 10–11; Tita

Popescu, *Om și... umbra*, ST, 1993, 1; Adrian Popescu, *Umbra lui Galilei*, ST, 1993, 3–4; Radu Voinescu, „*El Rey*”, RL, 1993, 35; Ov. S. Crohmăniceanu, *O poveste adevărată, captivantă*, CC, 1993, 10–12; Titu Popescu, *Cărți și autori din diaspora. Jacob Popper*, ST, 1994, 9; Călin Manilici, *Ușorul Europei Libere*, ST, 1995, 10–11; Constantin Cubleşan, *Un frate risipitor*, ST, 1996, 1–2; Aurel Rău, *Despărțire de Jacob Popper*, ST, 1996, 1–2; Titu Popescu, „*Celălalt Coșbuc*”, ST, 1996, 1–2; Radu Mares, *Condiția polemicii literare*, TR, 1996, 21; Titu Popescu, „*Un foc de pistol*” ... *postum*, JL, 1997, 1–4; Manolescu, *Enciclopedia*, 579–580. G.B.

POPULARUL, publicație apărută la București, zilnic, între 16 octombrie 1937 și 2 martie 1938. Redactor responsabil este Victor Stănescu, care de la numărul 64/1937 devine director politic, iar Ion (Ionel) Munteanu director, ultimul fiind înlocuit de Mugur Christea (de la numărul 107/1938). Intenționând să fie în primul rând un ziar de informație, P. se dovedește echidistant din punct de vedere politic. În loc de articol-program, în primul număr apare o *Întâmpinare* de Tudor Arghezi, în care poetul spune, între altele, că „Ziarismul e un gen ca teatrul. Ochiul, gândul, toate funcțiunile de intelect și sufletești ale ziaristului se împrumută, într-un singur tempo complex, din intuiție și sinteză.” De altfel, în 1937 Arghezi va continua să scrie aici o serie de tablete, compuse în maniera sa metaforică și percutantă: *Vatra arsă*, *Tinerete și țărână*, *Stilul Brobdignac*, *Mehr Luft*, *Scadența*, *Arthur Rimbaud*, *George Enescu*, *Atitudinea inutilă*. Tot tablete publică frecvent Victor Eftimiu, semnat și al unor amintiri despre I.L. Caragiale, ca și al unor cronici teatrale, găzduite de rubrica „Popularul artistic-literar”. Remarcabilă e prezența lui Gala Galaction, cu articolul *Edițiile Sfintei Scripturi* (12/1937) și, mai ales, a lui E. Lovinescu, autor în 1937, în afara a două articole publicate sub genericul *Probleme de limbă*, a trei episoade din serialul memorialistic intitulat *Iorgaica*, al cărui protagonist, portretizat tăios în aqua forte, este istoricul N. Iorga (serialul va fi interzis de cenzură). Au mai colaborat Lucia Demetrius, Șerban Cioculescu, N. Carandino, Mia Frollo, C. Cristobald. I.M.

PORA, Mircea (4.VI.1944, Topolovațu Mare, j. Timiș), prozator. Este fiul Aurorei (n. Nemoianu) și al lui Iuliu Pora, medic. Urmează Liceul „I. L. Caragiale” din București (1955–1961) și Facultatea de Istorie-Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj (1965–1970), obținând și o diplomă postuniversitară la INALCO (Paris), sub îndrumarea profesoarei Catherine Durandin, în 1990–1992. Este profesor de istorie în județul Timiș între 1970 și 1988. Lector, din 1994, la Facultatea de Jurnalistică a Universității „Banatul” din Timișoara, revine după un timp ca profesor de liceu. În 1980 debutează în „Orizont” și ulterior figurează în volumul colectiv *Drumul cel mare* (1985), iar prima carte de proză, *Indiile galante*, îi apare în 1993, fiind distinsă cu Premiul Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor. Colaborează la „Amfiteatru”, „Viața studentească”, „Forum studentesc”, „Aradul literar”, „Vatra”, „Familia”, „Calende”, „Focus Vest” ș.a.

Dincolo de formele epice folosite (narațiunea obiectivă, rememorarea, documentul, jurnalul etc.), proza lui P. relevă câteva trăsături ce indică un autor capabil să evite excesele și să controleze efectele asupra cititorului. Formula este, în general, aceea a postmodernismului, cultivat cu nonșalanță, în orice caz fără fanatism. Paginile, vii și pline de culoare, configurate ca un puzzle, sunt străbătute de ironie, de umor burlesc sau grotesc, adică de ceea ce trimite la distanțarea de lumea contemplată și reconfigurată în text, cu care scriitorul nu vrea ori ezită să se identifice. Personajele, sumar creionate, însă memorabile prin destin, limbaj și comportament, își trăiesc, cu resemnare uneori, cu exasperare alteori, existența desfășurată între estetism și trivialitate. Maniera predilectă este aceea a alăturării celor mai diverse tehnici narative, într-un vacarm epic ținut totuși sub control. Chiar într-unul din primele texte ale lui P., *Biblioteca antiqua*, critica remarcă un „ciudat amestec de «consignație» epică, unde coexistă «pacific» cronică istorică mistificată, decalcul după documentul istoric, jurnalul intim, memorialul de călătorie, crochiul marin, poezia idilei rustice etc.” (Radu Enescu). Expresia este frustă, proaspătă, adeseori neașteptată, mizând frecvent pe imaginația parodică, pe estetizarea limbajului științific, ca și pe recuperarea în plan ironic a vorbirii cotidiene. Asupra prozelor ficționale ori semificționale ale lui P. stăruie, alternativ, umbra tutelară a lui Livius Ciocârlie și a lui Mircea Horia Simionescu. Paginile de memorialistică propriu-zisă au farmecul reconstituirii aerului de epocă, iar cele de publicistică valorizează sarcasmul unui om al cetății indignat sau doar mâhnit de derapajele, fără număr parcă, ale timpului contemporan.

SCRIERI: *Indiile galante*, Timișoara, 1993; *Celălalt târâm*, Timișoara, 1994; *Glasuri lângă leagănul meu*, Timișoara, 1996; *Nicăieri*, Timișoara, 1998; *Imperiul de praf*, Timișoara, 2000; *Băi, profesore...*, Timișoara, 2001; *Ieșind din vis puțin îngândurat*, Timișoara, 2002.

Repere bibliografice: Radu Enescu, *Prezențe editoriale bihorene*, F, 1985, 4; Cornel Ungureanu, *Debutanții*, O, 1994, 1; Carol Sebestyen, „*Indiile galante*”, „*Cuvântul*”, 1994, 4; Cornel Ungureanu, *Generali și soldați*, O, 1995, 1; Cornel Ungureanu, *Prozatorii. Continuitate și alternativă*, O, 1997, 1; Eugen Bunaru, *Complicitatea scriitorului*, O, 1998, 7; Florin-Corneliu Popovici, *No man's land*, „*Paralela 45*”, 1999, 21 septembrie; Olimpia Berca, *Parabolă și melancolie*, „*Paralela 45*”, 2000, 20 iunie; Emilia David, „*Imperiul de praf*”, OC, 2000, 19–25 septembrie; Adrian Dinu Rachieru, *Un moralist*, CNT, 2001, 12; Lefter, *Scriit. rom.* '80–'90, III, 98–100; Magda Răduță, „*Băi, profesore...*”, OC, 2002, 30 aprilie; Alexandru Ruja, *Distilerii epice*, „*Paralela 45*”, 2003, 3 iunie; *Țintă fixă: Mircea Pora*, VTRA, 2003, 4–5 (semnează Tudor Crețu, Virgil Podoabă, Viorel Marineasa, Daniel Vighi, Eugen Bunaru ș.a.); Ion Arieșanu, „*Ieșind din vis puțin îngândurat*”, O, 2003, 8; Alexandru Ruja, *Un prozator în ascensiune*, O, 2003, 9. D.B.D.

PORA, N.[eculai] (23.VII.1881, București – 12.XII.1940, București), prozator și traducător. Este fiul Vasilicăi (n. Popescu) și al lui Ioan Pora, funcționar. Face studii liceale la „Sf. Sava” din București, unde urmează și Facultatea de Litere și Filosofie, lucrând apoi ca secretar literar la Editura Cartea Românească. Debutează în 1903, la „*Revista idealistă*”, cu

poezii, iscalite V. Brad și N.P., iar prima carte, *Din alte vremuri*, îi apare în 1910. Colaborează la „*Revista noastră*”, „*Ramuri*”, „*Calendarul «Minervei»*”, „*Viața literară*”, „*Convorbiri critice*”, „*Universul literar*”, „*Vieța nouă*”, „*Adevărul literar și artistic*”, „*Flacăra*”, „*Secolul*”, „*Seara*”, „*Diminețea*”, „*Convorbiri literare*” ș.a. A mai semnat N. Pralea, Ion Gruia, Barbu Lăutarul.

Prezență consemnată sporadic în critica vremii, P. trece drept un autor al „*tranziției*” (E. Lovinescu), fără calități care să îl individualizeze sau să îl atașeze altei direcții decât sămănătorismului întârziat, pe care îl ilustrează într-o totală desincronizare față de tendințele momentului. În povestiri, schițe și nuvele încearcă subiecte sentimentale, intriga romanțioasă, acțiunea cu sens pilduitor, într-o ambianță cu „*icoane*” de la țară sau din trecut. Din același arsenal vine însă și surprinderea unor situații la granița anormalității sau chiar din zona patologicului, cu consecințele lor în planul proiecțiilor obsesive, ca în volumul *Între viață și moarte* (1912) sau în romanul *Stigmat* (1940). Schematic și teziste, în limita aceluiași clișee sămănătoriste, sunt romanele *Măscărici* (1933) și *Cântec de sirenă* (1934). Reușitele prozatorului se conturează extrem de rar, și anume în crearea unei atmosfere de sorginte fantastică, cu variantele sale – basm, feerie, vis –, și nu în construcții epice de tip obiectiv. P. a tradus proză, în special din literatura italiană.

SCRIERI: *Din alte vremuri*, București, 1910; *Între viață și moarte*, București, 1912; *Muzeul A. Simu*, București, 1913; *Într-o noapte pe Bărăgan*, București, 1914; *Farniente*, București, 1916; *Taina cea mare*, București, 1916; *Hagi-Minciună*, București, 1917; *De dragul lor...*, București, 1918; *Excursiunea învățătorilor ardeleni în vechiul Regat (8–24 august 1921)*, Cluj, 1921; *Vraja cântecului*, București, 1923; *Într-o țară, departe*, București, 1925; *Oglinda fermecată*, București, 1925; *Din lumea lor*, București, 1926; *Floarea din poveste*, București, 1926; *Măscărici*, București, 1933; *Cântec de sirenă*, București, 1934; *O ulcică la taica*, București, [1935]; *Congresul păpușilor*, București, [1938]; *Pici și pitcoace*, București, [1938]; *Când se deschide cerul*, București, 1939; *Stigmat*, București, 1940; *Năzdrăvăniile lui Mitu fugar*, București, f.a. **Traduceri:** Ugo Ojetti, Folchetto, D'Annunzio, *Linia inimii și alte nuvele*, București, 1914; Giuseppe Giacosa, *O partidă de șah*, București, [1917]; Luciano Zuccoli, *Cuconițe și dudui*, București, [1918], *Mititica*, București; [1926]; Gabriele D'Annunzio, *Episcopo & C-ie*, București, f.a.; Grazia Deledda, *Jocurile vieții, jocurile morții*, București, f.a.

Repere bibliografice: Trivale, *Cronici*, 78–80, 240; Tudor Vianu, „*De dragul lor...*”, L, 1918, 16; Victor Eftimiu, „*Într-o țară, departe*”, LUT, 1925, 973; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, IV, 183–184; Perpessicius, *Opere*, II, 313–314, III, 121, 124–125, VI, 157–159, XII, 312–314, 418; Const. Șăineanu, „*Vraja cântecului*”, ADV, 1928, 13579; Izabela Sadoveanu, „*Vraja cântecului*”, ALA, 1929, 447; Camil Baltazar, N. Pora, „*Tiparnița literară*”, 1929, 6–7; Al. Robot, „*Măscărici*”, RP, 1933, 4558; Al. Robot, D.N. Pora la al doilea roman: „*Cântec de sirenă*”, RP, 1934, 4760; Ovidiu Papadima, „*O ulcică la taica*”, G, 1936, 4; Octav Șuluțiu, „*O ulcică la taica*”, F, 1936, 2; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 233; Al. Raicu, „*Când se deschide cerul*”, „*Tribuna tineretului*”, 1939, 28–29; Al. Bilciurescu, „*Stigmat*”, TIL, 1940, 1126; Ciopraga, *Lit. rom.*, 592; *Dict. scriit. rom.*, III, 862–863. S. I.-J.

PORSENNĂ, N.[icu] (13.I.1892, București - 18.I.1971, București), prozator, traducător și publicist. Este fiul Mariei (n. Cordea) și al lui Gheorghe Ionescu, tipograf. **P.**, al cărui nume literar provine din prenumele său, Nicu Porsenna, își face studiile la Liceul „Matei Basarab” (1902-1910), apoi la Universitatea bucureșteană, unde urmează Facultatea de Drept și Facultatea de Filosofie, al căror licențiat devine în 1914. Până în 1948 va practica avocatura, funcționând și ca jurist sau de altă înșărcinări în diferite consilii de administrație. Concomitent, are o susținută activitate literară și publicistică, începută cu versuri la „Viața socială” (1910) și continuată cu alte numeroase colaborări la „Noua revistă română”, „Flacăra” (la care a fost și redactor în 1921-1922), „Gloria României”, „Rampa”, „Parlamentul românesc”, „Politica socială”, unde publică proză, articole literare, teatrale, politice. Pe această linie se înscrie și înființarea unor periodice - „Latinul” (1914), „Ghilotina” (1915), „Arena” (Iasi, 1918, în asociere), „Idea liberă” (1937), în care sunt promovate idei și atitudini de extrema dreaptă - sau direcția revistei „Muncitorul național român” (1941). Opiniile exprimate în presă sunt rezultatul unor preocupări timpurii, concretizate în câteva lucrări de gen: *Interdépendance des facteurs sociaux* (1913, în colaborare), un studiu de sociologie teoretică scris cu intenția de a corecta ideile lui Émile Durkheim, urmat de alte lucrări - *Războiul popoarelor* (1914), *Principiul libertății în evoluția politică a statelor europene și atitudinea României* (1915), *Hegemonia politică în raport cu dezvoltarea economică a statelor* (1916). Observator și analist al realităților interne, cu precădere al clasei politice (el însuși a fost deputat conservator în Parlament), **P.** încearcă, în special în *Regenerarea neamului românesc* (1937), o radiografiere a cauzelor subdezvoltării și sărăciei, criticând violent pe conducătorii de oricând ai țării, considerați principalii vinovați, propunând soluții de ameliorare, într-un demers continuat și în *Proporția etnică și primatul muncii românești* (1938). Formal, ține să precizeze că propunerile lui nu au nimic comun cu antisemitismul sau cu „bestialitatea proletară ce a caracterizat și osândit pe vecie regimul comunist” sovietic. Cu timpul, se adâncește tot mai mult în cercetarea fenomenelor paranormale și a parapsihologiei, ca în *Visul profetic* (1943), *Aparițiuni și fantome materializate* (1946) sau în texte ce însoțesc traduceri precum *Nemurirea sufletului* de William Crookes ori *Amintirile unui medium* de Ernest W. Oaten, în versiunea Nataliei St. Ionescu. Editorial, debutează în literatură cu volumul de proză scurtă *La judecata zeilor* (1913), urmat de alte culegeri și de romane. În 1921 este primit în Societatea Scriitorilor Români. S-a implicat în conducerea editurilor Gutenberg și Cugetarea, precum și în punerea în practică a unui program pentru înființarea de biblioteci în toate întreprinderile și instituțiile din țară, inițiat în calitate sa de consilier în Ministerul Muncii (1941). După ce în 1939 a cheltuit trei milioane de lei pentru a-și ecraniza nvela *Se-aprind făcliile*, în distribuție cu George Vraca, Emil Botta ș.a., între 1942 și 1945 îndeplinește funcția de (vice)președinte la Cooperativa Filmul Românesc. Personalitate publică cu vederi de dreapta, s-a văzut silit să se ascundă după 1948, dar nu va reuși să scape și va fi închis între 1957 și 1964.

La judecata zeilor este o carte originală atât ca formulă editorială, cât și ca mod de abordare a subiectelor. Într-un *Prolog* în versuri, câteva personaje pun în discuție ideea de artă literară și improvizează experimental o scurtă poveste, totul constituindu-se într-o spirituală metaliteratură, unde **P.** anticipează o modă estetică de peste decenii. Gluma se îngroașă când trece la „judecarea zeilor”, nu numai demitizând pe fondatorii unor mari religii - Buda, Moise, Hristos -, dar încercând să „probeze” și falsitatea învățăturilor acestora. S-ar putea spune că vehemența cu care Hristos își reneagă propriile precepte și suferința cu care își trăiește condiția de sacrificat al divinității, în niște scopuri îndreptate împotriva omului, aluziile la marile violențe prin care creștinismul a fost impus ca religie oficială precedă, modest, atitudinile de mai târziu ale unor Gore Vidal sau José Saramago. În *Moartea galbenă* este schițat un fel de (auto)portret al omului plinar, preocupat de tot ce înseamnă cunoaștere, de la intuiția artistică la filosofie, știință și în final la ocultism, la practicile parapsihologice, considerate etapa ultimă a desăvârșirii spirituale. La fel de nonconformiste sunt prozele din culegerea *Dincolo de iubire și de moarte* (1915), în care se simte, ca și în primul volum, impactul direct al ideilor unor scriitori ca Oscar Wilde sau Anatole France, manifestat printr-o ironie ce face din răs suprema realitate a existenței umane. Și în *Prologul „romanelui” Magdalena* (1915) autorul remarcă distanța între prozaismul vieții și literatura obișnuită (numită „repaosul duminical al sufletului”), propunându-și să relateze altfel, mai adevărat, fără nici o poetizare, o scurtă întâmplare amoroasă, în care naratorul, deși personaj principal, se detașează net de acesta, el fiind supraeul, spiritul lucid, sceptic, care se privește cu ironie, își comentează cu mult umor, cu superioritate sentimentele și faptele, menținând toată întâmplarea într-o tensiune amuzat-amăruie. Scurte inserții din texte celebre, cu rol de comentarii ilare, sau alte referințe derizorii la teorii/modalități literare vădesc intenția de a deconstrui actul literar, ca în postmodernism. Un fel de joacă a unui spirit viu, subtil și sarcastic, cu scopul de a atrage atenția asupra mistificării prin cuvinte și construcții artificiale, creatoare de lumi paralele, care alienează individul, făcându-l să cadă în nefiresc și absurd. Experiența războiului - la care **P.** participase - nu rămâne fără urme, și culegerea de proză *Strigoii* (1920) deschide seria narațiunilor „serioase”, menite să demonstreze dezastrele provocate de accidentele iubirii ori să critice violent diferite aspecte ale vieții sociale: *Spre fericire* (1921), *Visătorii* (1925) - o povestire despre alegerile și oamenii din Cadrilater, dar și cu multe săgeți contra literaților români, *Se-aprind făcliile* (1935) și romanul *Rug* (I-II, 1943), care absoarbe și substanța epică din *Spre fericire*. Piesa titulară din culegerea de proză *Se-aprind făcliile* povestește cazul unei fete care a căzut victimă unui amor pe cât de irezistibil, pe atât de nepotrivit, cu intenția de a ilustra caracterul irațional, implacabil și dezastros al pasiunii, dar și incongruența dintre spiritele superioare și ambianța umană de rând. Se remarcă schița *O aventură din tinerețe a lui Sherlock Holmes*, spumoasă, piperată și cu câteva gaguri, în care sunt făcute praf toate calitățile

celebrului detectiv și pretențiile de moralitate ale englezilor. Cu o construcție insuficient supravegheată, cedând gustului pentru melodramatic, *Rug* este un mixaj de întâmplări menite să definească un personaj extraordinar, tipul răzvrătitului care, cu o inteligență diabolică, ia în răspăr fundamentele și obișnuințele sociale, nerecunoscând nici o altă valoare decât propria plăcere. Lăsându-se purtat numai de frenezia cucceririlor și a pasiunilor erotice, spiritual, cult, teribil, seducătorul provoacă drame și tragedii. Sfârșitul e paradoxal: eroul, om plin de calități, este „judecat” și ucis de un îns decăzut, inferior, purtător de cuvânt al opiniei publice. E la **P.** un amestec de inteligență și atitudine naivă, teribilistă, accentuată de recursul la senzational, la personaje exemplare (mai cu seamă în cazul femeilor), înconjurată de stărpituri sau de caricaturi, iar la nivelul textului, prin inserări de scurte comentarii șmecherești, uneori numai de dragul de a le face. Poate gustul pervertit de rețetele literaturii de consum l-a împiedicat să realizeze o operă care, așa cum se anunța, putea fi remarcabilă cel puțin raportată la epoca sa. Critica vremii și istoria literară l-au ignorat, iar puținii gazetari care au consemnat aparițiile unor volume i-au adus câteva laude superficiale. Doar primul său comentator a sesizat „sporul de energie artistică” pe care **P.** îl obține „prin atitudinea neobișnuită” în modul de a privi lucrurile, printr-o „inspirație neobișnuit de fecundă” (Dem. I. Theodorescu). O dramă istorică în versuri, *Vulturul* (scrisă împreună cu Scarlat Froda și publicată în periodice), care elogiază figura și faptele lui Mihai Viteazul, a fost jucată în 1917 la Teatrul Național din Iași, cu C. Nottara în rolul principal. După ce a tradus biografia *Cicerone* de Lamartine (1941, cu ample adnotări), *Balada închisorii din Reading* de Oscar Wilde (1944, publicată împreună cu *Corbul* lui E.A. Poe), **P.** a realizat o *Antologie de lirică universală*, editată postum, în 2002, dând versiuni românești după numeroase poezii ale unor autori de limbă latină (Lucrețiu, Catul, Propertiu, Ovidiu ș.a.), franceză (Villon, Ronsard, Lamartine, Hugo, Musset, Baudelaire, Verlaine, Verhaeren ș.a.), germană (Goethe, Schiller, Novalis, Heine, Lenau, Rilke, Trakl ș.a.), engleză (Shakespeare, Donne, Blake, Byron, Shelley, Keats, Tennyson ș.a.). În câteva „lămuriri” el își expune opiniile și intențiile în materie de traducere, afirmând că preferă să respecte spiritul unui autor, al unei opere, sunetul special al fiecăreia, ceea ce presupune studiul aprofundat, asumarea personalității scriitorului avut în vedere. Oricum, tălmăcitorul reușește variante de o fluentă armonioasă, bine cizelate, care nu și-au pierdut actualitatea stilistică și expresivă.

SCRIERI: *La judecata zeilor*, București, 1913; *Dincolo de iubire și de moarte*, București, 1915; *Magdalena*, București, 1915; ed. București, 1993; *Strigoii*, București, 1920; *Spre fericire*, București, 1921; ed. București, 1991; *Visătorii*, București, 1925; *Se-aprind făcliile*, București, 1935; *Rug*, I-II, București, 1943. **Traduceri:** Alphonse de Lamartine, *Cicerone*, București, 1941; ed. (Cicero), Timișoara, 1999; William Crookes, *Nemurirea sufletului*, București, 1942; Oscar Wilde, *Balada închisorii din Reading*, București, 1944; ed., București, 1993;

Antologie de lirică universală, îngr. și pref. Florentin Popescu, București, 2002.

Repere bibliografice: Dem. I. Theodorescu, „*La judecata zeilor*”, „Înainte”, 1913, 275; „*Dincolo de iubire și de moarte*”, „Alarma”, 1915, 116; I. Vinea, „*Strigoii*”, ADV, 1920, 11 191; Dragoș Vrâncianu, „*Se-aprind făcliile*”, CRE, 1935, 2589; C. Pan. [C. Pantazescu], „*Se-aprind făcliile*”, TA, 1935, 879; Ion Pas, *Un nuvelist: N. Porsenna*, „*Se-aprind făcliile*”, „Gazeta cărților”, 1935, 377; G. [Al. Gregorian], „*Se-aprind făcliile*”, PRV, 1935, 150; Stelian Segarcea, „*Se-aprind făcliile*”, „Flacăra”, 1940, 13; Aurel Chiriacescu, „*Rug*”, CAP, 1943, 2134; Mihai Atanasiu, „*Rug*”, SE, 1943, 1671; I. Tarbescu, „*Rug*”, „Observatorul poporului”, 1943, 32; *Scrisoare de la Zoe Porsenna*. 1985, ADLTR, P-82; *Dicț. scriit. rom.*, III, 864-865; Florentin Popescu, *N. Porsenna (1892-1971). Revelația unor pagini memorialistice*, MS, 2001, 1-4. C.T.

PORTNOI, Ramil (11.I.1908, Vărzărești, j. Ungheni - 18.XII.1965, Chișinău), critic și istoric literar, dramaturg. Este fiul lui Marcu Portnoi, mic comerciant. Absolvent al Universității din Cernăuți (1932), s-a stabilit după 1940 la Chișinău, unde va fi redactor la revista „Octombrie”, apoi consultant literar la Uniunea Scriitorilor. Debutează în 1953, cu monografia *Ion Creangă*.

Lui **P.** îi aparține meritul de a fi alcătuit și prefațat prima, în spațiul basarabean postbelic, culegere din poeziile lui Mihai Eminescu și de a fi scris monografia *Ion Creangă*, în care însă primează argumentul de ordin sociologic. Textele din *Analize și aprecieri* (1959), *Ecouri critice* (1963) și *Articole critice* (1966) respectă servil linia dogmatismului comunist în literatură. S-a manifestat și ca dramaturg, cu piesele *Cântecul Lăpușniței* (1953), *Păsăruici nezburațoare* (1957), *Casă trainică* (1960), *Frumoasa pădurilor* (1963) și *Ion al lui Ion* (1968), toate vehiculând clișee conjuncturale. A colaborat la mai multe lucrări colective: *Literatura sovietică moldovenească* (1965), *Istoria literaturii moldovenești* (I, 1958) ș.a. De asemenea, a tradus din scrierile lui A.S. Pușkin, A.N. Ostrovski, A.P. Cehov, Maxim Gorki, Mihail Șolohov.

SCRIERI: *Ion Creangă*, Chișinău, 1953; *Cântecul Lăpușniței*, Chișinău, 1953; *Păsăruici nezburațoare*, Chișinău, 1957; *Andrei Lupan*, Chișinău, 1958; *Analize și aprecieri*, Chișinău, 1959; *Casă trainică*, Chișinău, 1960; *Ecouri critice*, Chișinău, 1963; *Frumoasa pădurilor*, Chișinău, 1963; *Articole critice*, Chișinău, 1966; *Ion al lui Ion*, Chișinău, 1968; *Piese*, Chișinău, 1968; *Pagini alese*, Chișinău, 1977.

Repere bibliografice: Nicolae Bilețchi, *Profluri literare*, Chișinău, 1972, 477-482; Simion Cibotaru, *Scrieri alese*, Chișinău, 1985, 392-394; Andrei Lupan, *Cititori de lumină*, Chișinău, 1986, 220-227; Ion C. Ciobanu, *Modelări artistice*, Chișinău, 1986, 162-193; Mihail Dolgan, *Responsabilitatea cuvântului critic*, Chișinău, 1987, 54-66; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 273. N.BI.

PORTOFOLIUL ROMÂN, revistă literară și istorică apărută la București, lunar, din martie 1881 până în iunie 1882. Redactor și editor: Bonifaciu Florescu. Periodicul are un cerc eterogen de colaboratori, publiciști și poeți, animați de intenții laudabile și grupați într-o societate pentru studiul istoriei naționale, așa cum rezultă dintr-un preambul scris de B. Florescu. O rubrică

intitulată „Revista politică”, pe care o redactau alternativ B. Florescu și Pantazi Ghica, urmărește – punctul de vedere fiind cel liberal – viața politică și activitatea legislativă. Un scop politic, nemărturisit, are și selecția documentelor istorice, pe care B. Florescu le publică număr de număr sub titlul *Portofoliul român* sau *Acte istorice*. Excelent redactat, într-un limbaj publicistic îngrijit și accesibil, „Buletinul bibliografic” se mărginește să recenzeze doar cărțile trimise revistei. Colaborează cu versuri și proză Demetru Constantinescu (D. Teleor), Mircea Demetriade, T. G. Djuvara și G. D. Georgian. Se publică traduceri din literatura populară poloneză și cehă, realizate de T. Dumbrăveanu. O cronică dramatică vie, susținută în fiecare număr de Pantazi Ghica, discută viața teatrală a Bucureștilor și mai ales literatura dramatică, semnalând lipsa de originalitate și desprinderea de realitate a unor piese.

R.Z.

PORTO-FRANCO, revistă apărută la Galați, lunar, din 4 februarie 1990. Redacția are inițial următoarea componență: Ion Chiric (redactor-șef), Theodor Codreanu și Sterian Vicol (redactori-șefi adjuncți), Ion Trif Pleșa (secretar general de redacție), Simion Ajarescu, Viorel Dinescu, C. Gherghinoiu, Radu Macovei (redactori). Articolul-program, intitulat *Destin*, și editorialul celui de-al doilea număr, *Proba de mare*, menționează că orașul Galați „vrea să devină un port al culturii, să-și demonstreze forța creatoare și să se pună pentru totdeauna în slujba spiritualității românești”. Obiectivele revistei se pot identifica în timp. Editată de Societatea „Costache Negri” și de Editura Porto-Franco, publicația va găzdui mai cu seamă producția scriitorilor din zonă, fiind în același timp deosebit de sensibilă la evenimentele politice (și literare) de peste Prut. Un posibil program se află și într-un număr care face bilanțul a opt ani de apariție: se afirmă că revista a militat pentru „descurajarea vedetismului, a exclusivismului estetic și ideologic”, dezbaterile din paginile ei tinzând să propună „puncte de vedere diferite, de pe platforme democratice”. Rubricile obișnuite sunt „Rug de cuvinte”, „Scepticul de serviciu”, care comentează autori și opere, „Interviul nostru”, în cadrul căreia sunt inserate convorbiri cu personalități din stânga ori din dreapta Prutului, „Spații lirice”, unde se adoptă principiul localismului creator. Revista mai conține îndeobște o amplă cronică literară dedicată unor cărți semnificative din literatura contemporană, precum și recenzii despre noile apariții. Incitante sunt și rubricile „Jurnal de poet”, exprimând o viziune „subiectivă” asupra poeziei și poezilor, „Limba română – patria comună”, cu puncte de vedere asupra peisajului cultural din întregul spațiu de limba română, „Școala în tranziție”, cu exegeze și eseuri utile învățământului, „Galaxiile spiritului”, unde se prezintă fenomene literare semnificative din întreaga lume. Mai pot fi citite pagini din literatura de sertar a unor scriitori disidenți, sub genericul „Universul arhivelor românești” sunt relatate episoade din istoria Moldovei de Sud, la rubrica „Mărturiile” sunt evocate personalități originare de pe aceste meleaguri

(Ion Petrovici, Dimitrie Cuclin ș.a.), se publică cronici la spectacolele teatrale ori muzicale sau la expoziții de artă plastică, se aduc în pagină jurnale și contra-jurnale, corespondență inedită provenind de la Alexie Mateevici, Nichifor Crainic, Perpessicius ș.a. Din ianuarie 2000 **P.-F.** are alt colegiu redacțional: Sterian Vicol (redactor-șef), Mircea Mihai (redactor-șef adjunct), Radu Dorin Mihăescu (consilier editorial). Formatul publicației se schimbă, iar rubricile se îmbogățesc: „Remember”, „Invitații revistei”, „Restituiri”, „Scena și viața”, „Debut”, „Cartea străină”, „Poeți gălățeni”, „Pagini dunărene”, „Ancheta «Porto-Franco»”, „1001 de reviste”, „Lecturi incomode” ș.a. Mai colaborează Ion Zamfirescu, Emil Manu, Ion Rotaru, Petru Creția, Gheorghe Buzatu, Barbu Cioculescu, Mircea Zăciu, Eugen Simion, Alexandru George, Al. Zub, Mihai Ungheanu, Ilie Bădescu, Grigore Vieru, Mihai Cimpoi, Leonida Lari, Nicolae Dabija, Leo Butnar, Cezar Ivănescu, Ioanid Romanescu, Mihai Ursachi, C. Trandafir, Petru Ursache ș.a. I.B.

PORUMBACU, Veronica (24.X.1921, București – 4.III.1977, București), poetă, prozatoare și traducătoare. Este fiica lui Betty (n. Grünbaum) și a lui Arnold Schwefelberg, avocat. **P.** (care s-a considerat formată sufletește de Lina Solomie, doica sa din Porumbacu de Sus-Făgăraș) învață la Liceul „Elena Doamna” din București (1932-1940), urmează cursuri particulare de stenodactilografie (meserie practică până în 1944, un an funcționând și ca învățătoare, la o școală elementară de periferie), frecventează Colegiul „Omescu” pentru studenți evrei (1943-1944), având printre profesori pe Mihail Sebastian și pe F. Aderca, apoi se înscrie inițial la cursurile fără frecvență, la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, absolvită în 1948. Și-a însușit, mai ales ca autodidact, principalele limbi de cultură europene, studiind totodată desenul (cu pictorița Zoe Vermont; va publica, în 1974, un volum de schițe portretistice) și acuarela (cu Ecaterina Delighioz). În 1941 se înscrie în Uniunea Tineretului Comunist. Între 1945 și 1949 lucrează ca redactor la Radio (emisiunile pentru străinătate), între 1949 și 1953 este redactor, apoi redactor-șef adjunct la revista „Viața românească”, ocupând aceeași funcție la „Gazeta literară” din 1953 până în 1956, când devine șef de secție în administrația Uniunii Scriitorilor. În 1970 preia postul de profesor la cercul literar al Palatului Pionierilor din București. Împreună cu soțul ei, Mihail Petroveanu, a fost printre victimele cutremurului din martie 1977. Este distinsă cu Medalia Muncii (1949), Premiul de Stat (1953), Ordinul Muncii (1954), Premiul Ministerului Artelor (1957), Premiul Ministerului Învățământului și Culturii (1958), Meritul Cultural (1969) și Premiul Uniunii Scriitorilor (1971). A debutat, susținută de Miron Radu Paraschivescu, Geo Dumitrescu și Ion Caraion, în 1943, cu versuri, semnate Maria Radu, în pagina literară a ziarului „Ecol”, colaborând ulterior la principalele publicații cultural-politice ale deceniilor comuniste: „Lumea” (sub direcția lui G. Călinescu), „Flacăra”, „Contemporanul”, „Viața românească”, „Gazeta literară”, „Steaua”, „Tribuna”, „Luceafărul”, „Ateneu”, „Orizont” ș.a. În

1947 debutează editorial cu două plachete, una de proză scurtă, *La capătul lui '38*, cealaltă de versuri, *Visele Babei Dochia*, apreciată, în avanpremieră, de G. Călinescu, în „Națiunea”. Va scrie, vreme de trei decenii, extrem de abundent, mai ales poezie, notabile fiind, pe varii criterii, volumele *Anii aceștia* (1950), *Mărturii* (1951), *Ilie Pintilie* (1953), *Prietenii mei* (1953), *Generația mea* (1955), *Lirice* (1957), *Diminețile simple* (1961), *Poezii* (1962), *Memoria cuvintelor* (1963), *Întoarcerea din Cythera* (1966), *Histriana* (1968), *Mineralia* (1970), *Ferestre deschise* (1971), *Cerc* (retrospectivă de autor, 1971) *Voce* (1974). Ca prozatoare, practică mai ales, în linia momentului, reportajul social-politic și de călătorie – *Note din R.P. Ungară* (1952), *Pagini din Coreea* (1960), *Bilet în circuit* (1965), *Drumuri și zile* (1969), mai târziu abordând și romanul, de fapt evocarea memorialistică străveziu deghizată, în *Porțile* (1968) și *Voce și val* (1976). Realizează și câteva zeci de traduceri, dintre care se remarcă Louise Labé, *Sonete* (1957), *Din lirica feminină*, o antologie cu arie de cuprindere pe toate meridianele (1960), Mariana Alcoforado, *Scrisorile portugheze* (1967), Emily Dickinson, *Versuri* (1969) și *Poeme* (1974, 1977), Edith Irene Södergran, *Poeme* (1972), Else Lasker-Schüller, *Pianina albastră* (1975), dar și alte transpuneri, din Schiller, Racine, Max Frisch, care au reprezentat în epocă momente consemnabile, iar pentru scrisul

propriu nutrimente fertile (cazul Emily Dickinson îi atrage chiar o comparare flatantă). A scris și un poem dramatic, *Fata apelor* (1954), dar nu a perseverat în dramaturgie. I s-au publicat versuri în reviste din Iugoslavia, Cehoslovacia, Ungaria, SUA și a fost inclusă în antologii editate în franceză (Alain Bosquet), italiană (Mario de Micheli), greacă (Iannis Ritsos), spaniolă (Pablo Neruda), rusă (Iuri Kojevnikov) ș.a.

În ultimul val al „generației războiului”, precedată la un deceniu de Maria Banuș, iar cu Nina Cassian debutând concomitent, **P.** nu lansa, asemenea celor două, o „voce” poetică sau un mesaj aparte. Obținând intermitent acuratețe formală, ea etala doar o foame juvenilă de expresie, distonând cu înclinările spre intimism și dezabuzare. Document pentru starea de spirit a unei vârste biografice dar mai ales literare, placheta, firavă, *Visele Babei Dochia* încerca, prin cele trei cicluri din sumar, *Umbra Negoiului*, *Umbra orașului* și *Umbra Omului*, să sugereze un parcurs de emancipare a conștiinței despre lume, optând pentru preamărirea Omului în locul unui Dumnezeu caduc. În erupțiile de energetism rebel ale vârstei, tânăra nu clama expansiunea eului, ci contopirea cu masa: „Țip pe uliți cu oamenii,/ În oaste cu ei azvâr! sulți./ Să-mpuște toți dumnezeii mărunți./ Mă iubesc copiii desculți. / Ei sunt fiii mulți ai pământului.” Marcată de momentul postavangardist, cu ofensiva prozaicului, demonetizarea lirismului, vidarea miturilor, radicalizarea opțiunilor sociale, poeta exersează formulele moderniste aflate în circulație. Mai definită decât amprenta vitalismului expresionist al lui Lucian Blaga e tutela argeziană, sub care **P.** produce crochiuri gracile în linia miniaturalului infantil sau animă brutal peisaje; din stânga modernistă a insurgenței și frondei, în siajul lui Ion Caraion, Constant Tonegaru și mai ales Geo Dumitrescu, vine persiflarea lirismului prin ludic sau prin „tifla” și poanta seacă: „Am dat lumea de-a dura în cer/ ca o minge din vale în vale./ / Am luat omul de ciuf, de mâner,/ Acum e călare pe soare...”. Dar adevăratul preludiu la prestația din următoarele două decenii este o *Baladă din 16 februarie*, închinată grevelor ceferiste din 1933 și lui Vasile Roaită, „mucenicul” „fălfâind în loc de flamură” pe sirena uzinei. Îndată după aplicarea dictatului jdanovist asupra literaturii ca „armă” de agitație și propagandă, supusă „metodei de creație” a realismului socialist, **P.** s-a precipitat în primul eșalon al scriitorimii de serviciu, devenind un model de „poet fruntaș” în aplicarea directivelor, citat în toate bilanțurile și laureat cu toate distincțiile orei. În contextul anilor '50, e reprezentativă pentru un studiu de caz angajarea ei totală, fără conflict interior. Nici un rest din formulele literare antebelice, pentru care alții sunt „criticați” violent și penalizați în consecință. Dimpotrivă, poeta e printre oficanții rechizitoriilor (în cazul notoriu al Ninei Cassian) și o vădită jubilație a înregimentării „proletare” face din versurile publicate până în 1965 cea mai exactă ilustrare a succesivelor rețete obligatorii lansate sub umbrela realist-socialistă. Când linia partidului se revizuieste, fatalmente unele cărți îi sunt retrase din circulație (*Mărturii*, *Note din R.P. Ungară*), iar cum majoritatea volumelor sunt și antologii din precedentele, sumarul tot mai rarefiat al ciclurilor reluate indică ultima grilă

a „actualităților” partinice. Principala marcă „realistă” a reprezentat-o, timp de un deceniu, reportajul versificat, așa-numita lirică epică, pretinzând a capta „pulsul” vieții noi prin fabulații eroice. Atât teme zilei – priorități de partid în consolidarea regimului –, cât și modelele de vers admise – de la metrul baladei populare la catrenele cu rimă regulată – se pot inventaria în variante standard, câte o imagine ingenioasă fiind anevoie de detectat: lupta pentru pace, glorificarea URSS, a lui Lenin, Stalin și a „victoriilor” poporului sovietic în construirea socialismului, eșaloanele de tineri (foști mineri ilegaliști, foști ocași) plecând la studii în URSS, imnuri pentru Hristo Botev, Iannis Ritsos sau Nazim Hikmet, imprecarea Wall-Street-ului, ura de clasă („și versul tău să fie fără milă”), conjugată cu „alianța dintre clasa muncitoare și țărănime”, chipul hidos al speculantului, al chiaburului („...vor chiaburi să-ndese-n cota lor/ nisip și grâu hoțeste, la grămadă”; „Dar iată-ți scărmanarăm noi cojocul,/ Minerii, strungarii, mulțimea de țărani”), mai apoi țăranul mijlocas în frământarea tonică a aderării la colectiv, miciuriniștii, legumele gigant produse de irigații („Când n-ai să poți ușor, dintre legume,/ O varză s-o ridici c-un singur braț,/ I-aud pe președinte cum ne-o spune:/ Dar zdravăn ați știut să irigați”), electrificarea, potrivit chemării lui Lenin („Și într-un sat uitat de vreme/ Înălții brazi cu becurile vii/ Sunt arcuri de triumf slăvind pe Lenin”), întrecerile socialiste, strungarii, turnătorii, cazangiii, tractoriștii, textilistele, zidăritele, scriitoarea activistă candidând pentru consiliul popular, poetul conștient că scrisul lui e o armă. Și la începutul anilor '60, volumele *Diminețile simple* sau *Memoria cuvintelor*, mult comentate ca regenerare lirică, prezintă încă perspectiva socialistă asupra vieții, cu biografii luminoase de oameni simpli, hrăniți de speranțe și idealuri, dar survivin acum o „melancolie optimistă” (Paul Georgescu) și o „litanie”, în manieră minoră, a domesticității feminine „umile”, panicată de semnele alterării tinereții. După „deschiderea” politică din 1965, scriind *Întoarcerea din Cythera*, P. abandonează „lirismul ideologic” și, potrivit unui loc comun din critica vremii, „și regăsește vocea proprie”, abordând acum versul liber. În realitate, îndatorată formulei lirice baconskiene, își caută un „teritoriu liric” prin interiorizare. Pentru prima oară tatonează înțelepciunea tăcerii, temă care va da unor poeme din lirica ei târzie substanță și dramatism: „Toate cuvintele, toate,/ retrase-n cochilii,/ Și înseși coarneau n-ar/ Mai ieși ceretătoare-n văzduh./ Toate privirile, toate,/ Sub pleoape retrase. Și palid,/ Strâns între buze, de mult,/ Zâmbetul mult așteptat.” Cartea marchează „un alt anotimp al ființei”, cu amintirile – „mătăniile lunecând între degete” și poate fi citită ca document liric al trezirii din iluzii a unei generații: „Corabie, se depărtă tinerețea/ de mine / [...] și toate/ amintirile mele fluturând în înfrângeri albastre.” Domină confesarea dezamăgirii, a însingurării și dezolării după mari himere risipite: „Odată, spre Cythera vântu-i purtase./ Morții curenți submarini/ singuri i-aduc înapoi./ Nude catarge. Scheletul văzduhului mort i-nsoțește. / Singuri și-alături se-ntorc./ Țărmii de aur dispar...”. În *Histriana* poeta, mult abundentă odinioară, adoptă formula epitafului lapidar și astenic (modele

ca Ion Pillat, Jules Renard sau Eugenio Montale au fost remarcate aici), gravitând cu o serenitate amară, pe tema clipei inundate în milenii. Nouă ca stare a eului e reflexivitatea calofilă asupra morții: „Estetică, pe țărmul pontic, Moartea”. Un *memento mori*, de astă dată sub emblematica expresă a macabrului, e și volumul *Mineralia*, care adâncește conștientizarea unei răsturnări a destinului – „sărmă de echilibrist pe care calc,/ cu capul în jos”, proiectând propria carcasă minerală într-un abis geologic, „până la principiul dintăii”: „port trupul ca pe o raclă de moaște,/ din care, de-acum, nimic nu mai naște”; arar, memoria refuză înstrăinată vechea exaltare festivă, pentru că personajul liric e prizonierul definitive înstrăinări: „oasele mele,/mai departe de mine decât/ rocile mari ale lumii”. Ca o închidere cu tălc a cercului, „psalmii luminii” din *Voce* încearcă să comunice jubilația „unei noi resurecții” după „iarna letargică”, fără nevoia de a mai „șese distanța dintre gura mea și enorma ureche a lumii” și exersând „cu smerenie” instalarea în tăcere, sub efigia „Cumințeniei pământului”, „această făptură închisă-n muțenie: talpă de piatră”. Prozatoarea, fără vocația ficțiunii, a practicat de la început notația biografică sumar disimulată. *La capătul lui '38* asambla minuscule decupaje din „jurnalul de dascăliță” într-o școală de periferie, cu exaltări umanitariste și anxietăți biografice: războiul, handicapul etnic, un mariaj de teama singurătății, suspansul activităților conspirative ale uteciștilor. Reportajele anilor '50 ilustrează, cu binecunoscutul triumfalism coborât în cotidian, „turismul politic” în patrie și pe alte meridiane, etalând felurite fapte „mirabile” ale unor personaje, femei mai cu seamă, transfigurate de hipnoza comunistă. *Drumuri și zile* aduce și o mostră de turism cultural dincolo de Cortina de Fier, unde, în sfârșit conștiință estetică și nu ideologică, P. colindă avizat cetăți și muzee din Italia până în Scandinavia. Comentate ca proză de mărturisire, *Porțile și Voce și val*, în care lumea literară a obsedantului deceniu e deghizată sub nume fictive, sunt mai ales cărți de autojustificare a unei angajări, a opțiunii „între moartea de deportat docil și sfârșitul de luptător. Tertium non datur”. Scrise fluent, cu vătuit regret al ieșirii din avanscenă, ambele sunt un colaj de pagini diaristice și retrospectivă târzie, avansând, cu rare asprimi, multă autocompasiune și versiuni eufemistice ale unor acte imputabile.

SCRIERI: *La capătul lui '38*, București, 1947; *Visele Babei Dochia*, București, 1947; *Anii aceștia*, București, 1950; *Festivalul păcii*, București, 1950; *Mărturii*, București, 1951; *Femeia în Republica Populară Română, constructor activ al socialismului*, București, 1952; *Note din R.P. Ungară*, București, 1952; *Ilie Pintilie*, București, 1953; *Prietenii mei*, București, 1953; *Fata apelor*, București, 1954; *Generația mea*, București, 1955; *Ilinca pleacă la țară*, București, 1957; *Lirice*, București, 1957; *Întreg și parte*, București, 1959; *Din lumea noastră*, București, 1960; *Pagini din Coreea*, București, 1960; *Diminețile simple*, București, 1961; *Poezii*, București, 1962; *Poezii*, București, 1963; *Memoria cuvintelor*, București, 1963; *Lung e drumul Dunării*, București, 1964; *Bilet în circuit*, București, 1965; *Întoarcerea din Cythera*, București, 1966; *Histriana*, București, 1968; *Porțile*, București, 1968; *Drumuri și zile*, București, 1969; *Mineralia*, București, 1970; *Cerc*, București, 1971; *Ferestre deschise*, București, 1971; *Voce*, București, 1974; *Legende la niște portrete*, București, 1974; *Cercul și*

Anamaria, București, 1974; ed. București, 1979; *Voce și val*, București, 1976; *Versuri*, îngr. și introd. Paul Georgescu, București, 1977.

Traduceri: Louis Aragon, *Poeme*, București, 1947; Friedrich Schiller, *Wilhelm Tell*, introd. Alfred Margul-Sperber, București, 1950, *Teatru*, I-II, introd. Lothar Rădăceanu, București, 1955; Stepan Șcipaciov, *Versuri*, pref. Mihai Beniuc, București, 1951, *Căsuța din Șuşenscoe*, București, 1954, *Versuri de dragoste*, București, 1962; Stephan Hermlin, *Rândul întâi*, București, 1953; Jozsef Attila, *Versuri*, București, 1955; František Hrubin și Jiří Trnka, *Baba Iarna Florioara*, București, 1956; Louise Labé, *Sonete*, introd. Al.A. Philippide, București, 1957; Vörösmarty Mihály, *Opere alese*, București, 1958; Racine, *Atalia*, București, 1959; *Din lirica feminină*, București, 1960; Wilhelm Raabe, *Gâstele din Bützow*, introd. Mihai Isbășescu, București, 1960 (în colaborare cu Olimpia Borănescu-Filitti); Kiss Jenő, *Să fii prieteni*, București, 1961, *Copiii mei, vă spun acum*, București, 1963; *Poeți nordici*, București, 1962 (în colaborare cu Tașcu Gheorghiu); Rafael Alberti, *Poezii*, pref. Mihai Beniuc, introd. Francisc Păcurariu, București, 1964 (în colaborare cu Geo Dumitrescu); Alain Bosquet, *Poezii*, pref. Geo Dumitrescu, București, 1965 (în colaborare cu Virgil Teodorescu); Salamon Ernő, *Versuri*, București, 1965, *Cântec pentru urmași*, îngr. și pref. Szász János, București, 1966 (în colaborare cu Virgil Teodorescu și Haralambie Grămescu); Szemlér Ferenc, *Poezii*, București, 1966; Mariana Alcoforado, *Scrisorile portugheze*, pref. Al.A. Philippide, București, 1967; Aristide Charpentier, Marcel Mayan, *Balada vremii care trece*, București, 1967; *Poezia nordică modernă*, I, îngr. și introd. trad., București, 1968 (în colaborare); Egner, *Bandiții din Cardemomme*, București, 1968; Max Frisch, *Biografia timpului fugar. Don Juan sau Dragostea pentru geometrie*, București, 1968; Emily Dickinson, *Versuri*, pref. Dan Grigorescu, București, 1969, *Poeme*, București, 1974, *Poeme*, introd. trad., București, 1977; Weöres Sandor, *Versuri*, București, 1972; Edith Irene Södergran, *Poeme*, pref. A.E. Baconsky, București, 1972; Berde Mária, *Vatra încinsă*, pref. trad., București, 1973 (în colaborare cu Tóthfalusi Anna); Radnóty Miklós, *Poeme*, pref. trad., București, 1974 (în colaborare cu Tóthfalusi Anna); Else Lasker-Schüller, *Pianina albastră*, pref. trad., București, 1975.

Repere bibliografice: G. Călinescu, *În loc de corespondență*, „Națiunea”, 1946, 94; George Munteanu, *Un cântec al anilor acestora*, „Almanahul literar”, 1950, 10; Nestor Ignat, *O carte despre frumusețea vieții noi*, „Scânteia”, 1952, 2254; Ion Vitner, *Firul Ariadnei*, București, 1957, 195-203; Călinescu, *Literatura*, 106-113; Georgescu, *Încercări*, II, 131-135; Ion Vitner, *Meridiane literare*, București, 1960, 70-78; G. Călinescu, *Stele în vârful degetelor*, CNT, 1961, 41; Georgescu, *Părerii*, 169-174; Felea, *Dialoguri*, 188-202; Micu-Manolescu, *Literatura*, 121-122; Călinescu, *Aspecte*, 281-287; Paul Georgescu, „Întoarcerea din Cythera”, GL, 1966, 13; M.N. Rusu, „Întoarcerea din Cythera”, LCF, 1966, 21; Șerban Foartă, „Întoarcerea din Cythera”, O, 1966, 6; Gabriel Dimisianu, „Întoarcerea din Cythera”, VR, 1966, 8; Magdalena Popescu, „Porțile”, RL, 1968, 31; Ion Caraion, *Planete*, VR, 1968, 7; Felea, *Reflexii*, 75-79; Piru, *Panorama*, 191-193; Dana Dumitriu, „Drumuri și zile”, RL, 1970, 10; Ilie Constantin, „Mineralia”, RL, 1970, 25; Petru Poantă, *Lirica feminină*, ST, 1970, 9; Maria Banus, *Radiografie și destin*, ARG, 1970, 10; Constantin Ciopraga, *Voci feminine*, CRC, 1970, 47; Dumitru Micu, *Retrospectivă lirică Veronica Porumbacu*, CNT, 1971, 52; Felea, *Poezie*, 100-107; Perpessicius, *Lecturi*, 123-125; Aurel Martin, *Timpul zguduirilor intime*, ARG, 1972, 2; Daniel Dimitriu, „Cerc”, CL, 1972, 9; Poantă, *Modalități*, 35-39; Al. Andriescu, *Dicționar literar autobiografic*, CL, 1973, 15; Daniel Dimitriu, *Recuperări*, RL, 1974, 23; Petru Poantă, „Voce”, ST, 1974, 7; Piru, *Poezia*, I, 329-335; Valeriu Cristea, „Voce și val”, RL, 1976, 50; Ov.S. Crohmălniceanu, *Vocea și valul*, LCF, 1977, 6; Geo Șerban, *Remember*, SXX, 1977, 4-5; Felea, *Aspecte*, I, 109-112,

228-230; 9 pentru eternitate, îngr. Mircea Micu și Gheorghe Tomozei, București, 1977, 373-404; Ion Caraion, *Aceste culori coborâte din lucruri*, RL, 1978, 14; Horia Bădescu, *O antologie postumă*, ST, 1978, 4; Georgescu, *Volume*, 96-99; Popa, *Dict. lit.* (1977), 451-452; Manu, *Eseu*, 95-98; Felea, *Aspecte*, I, 109-112, II, 8-9; Ion Cristoiu, *Obsedantul deceniu în memorialistică*, SPM, 1980, 504; Al. Jebeleanu, *Episolarium*, O, 1987, 31; Căndroveanu, *Lit. rom.*, 283-286; Micu, *Limbaje*, 170-178; Micu, *Ist. lit.*, 345, 346, 354; *Dict. scriit. rom.*, III, 865-867; Popa, *Ist. lit.*, II, 357-358; Dumitru Micu, *Timpuri zbuciumate*, București, 2001, 323-324; Nina Cassian, *Memoria ca zestre*, I, București, 2003, 43, 165, 187, 283, 344, 347, 348; Negrici, *Lit. rom.*, 53, 149-150. G.O.

PORUMBESCU, Marin (12.V.1921, București - 21.X.1994, Constanța), prozator. După absolvirea liceului bucureștean „Mihai Viteazul” (1941), urmează, între 1945 și 1949, studii de drept. Participă la al doilea război mondial ca sublocotenent în rezervă, prozele sale de mai târziu descriind de regulă universul absurd-apocaliptic al războiului și tragele bulversări pe care le produce omenirii. Între 1946 și 1951 este funcționar în Ministerul de Comerț Exterior, iar între 1951 și 1957 ofițer. Stabilizat la Constanța, se implică în activități culturale la nivel local: între 1959 și 1967 lucrează la Casa Regională a Creației Populare, o perioadă este și secretar al cenaclului Ovidius, inițiază și conduce studioul experimental Teatrul de Duminică. Debutează în 1941, ca elev de liceu, la „Mugurul”. Colaborează la „Gazeta literară”, „Lucefărul”, „Viața românească”, „Steaua”, „România literară”, „Viața militară”, „Dobrogea nouă” ș.a. Prima lui carte e, în spiritul epocii, o scriere între reportaj și monografie, realizată în colaborare, *Constanța și împrejurimile ei* (1960).

Încă de la volumul de povestiri și nuvele *Ucigașul de papagalii* (1968), de altfel și cel mai reușit din punct de vedere estetic, P. se relevă ca un scriitor greu de anexat unui curent sau unei generații: scopul său pare a fi singularitatea de dragul singularității. Într-o oarecare măsură, povestirile pot fi afiliate canavalei expresioniste prin predilecția pentru cronotopul universului închis, prin reprezentarea (schematic) contorsionată a lumii, populată de oameni-voci-manechin. Majoritatea prozelor sunt parabole și par a fi construite, într-o manieră bizară, prin înțesarea metaforelor sau a nucleelor liricoide sau eseistice pe un vag schelet epic. Cultivarea fragmentarismului și a rupturilor epice sau finalul, imprevizibil, obscurizează și mai mult conținutul unor scrieri ce par emanația unei schizoidii auctoriale. În general, aspectul de incoerență vine din amalgamarea mai multor formule tematice și narrative, din beția de cuvinte sau din incapacitatea scriitorului de a fixa un palier epic. *Calul troian* este o istorie insolită, care se alcătuieste ca o succesiune de povestiri strănii, cu deschideri spre miraculos, eseu mitologic, parabolă sau povestire fantastică. *Tauromahie* începe ca un comentariu detaliat al unei coride, iar în ultima parte devine o parabolă despre conflictul adevăr-aparență. *Piraia*, cea mai izbită proză de aici, descrie o evadare, prezentarea fluxului interior derapând brusc în analiză de tip comportamentist, pentru a se îmblânzi în final într-un eseu demonstrativ despre sacrificiu.

Alte proze utilizează formule complet stranii, cum se întâmplă în *Ultimul apel*, unde sunt consemnate sincopat, haotic și dezlănat stilistic, ca într-un proces-verbal al unui autist, vorbele unor deținuți dintr-un lagăr de concentrare, pentru ca în cele din urmă și acest text să se revendice ca discurs al unui personaj desprins din panoplia absurdului. Următoarele culegeri de proză scurtă, *Gușterii și patru pipe* (1970) și *Ceasul viu* (1973), par a fi rezultatul unei crize de creație. **P.** parcă a înțepenit în propria formulă și schițele de acum sunt fragmente caricatural-absurde ale textelor anterioare: fie metafore dezvoltate ale războiului (*Ceasul viu*), fie „parabole dramatizate” pe tema morții (*Cumătra joacă loto*), fie „satire audio-vizuale” în registrul absurdului, fie îmbină fabula cu straniul (*Casa*). Prozatorul depășește faza minimalistă în textele din *Păsări subterane* (1972), unde, silit să evolueze pe spații mai ample sau să articuleze un discurs epic, se retrage în cele din urmă în aceeași cochilie a bizareriei ca formulă de construcție. În nuvela *Frații Euscorpius* este conturat parabolic și poetic un univers carceral, unde defilează umbre umane care gândesc sau vorbesc sincopat în metafore. Nu există granițe bine delimitate între monologul interior al personajelor și dialogul dintre ele sau între planul real și cel fantastic, precum într-o secvență ce surprinde (sau imaginează) invazia scorpionilor.

SCRIERI: *Constanța și împrejurimile ei* (în colaborare cu Tiberiu Petriliș și Demetru Popescu), București, 1960; *Constanța-Litoral*, București, 1962; *Ucișagul de papagali*, București, 1968; *Gușterii și patru pipe (literatură de scurt metraj)*, București, 1970; *Păsări subterane*, București, 1972; *Ceasul viu*, București, 1973. **Culegeri:** *Mult mi-e dragă Dobrogea*, Constanța, 1963; *Dobroge, mândră grădină*, București, 1963. **Antologii:** *Trepte*, Constanța, 1960; *Miniaturi dobrogene*, Constanța, 1962; *Epistole de pe malul mării*, pref. Aurel Martin, București, 1963; *Dialoguri de pe malul mării*, București, 1964; *Secvențe marine*, pref. Cornel Regman, București, 1966 (în colaborare cu Nicolae Motoc).

Repere bibliografice: Magdalena Popescu, „*Ucișagul de papagali*”, RL, 1969, 17; Ermil Rădulescu, *Interpretări de proză*, AST, 1969, 5; Sergiu Teodorovici, „*Ucișagul de papagali*”, IL, 1969, 6; Dan Radu Stănescu, „*Ucișagul de papagali*”, VR, 1969, 11; Eugen Lumezianu, „*Ucișagul de papagali*”, TMS, 1970, 1; Mircea Iorgulescu, „*Gușterii și patru pipe*”, RL, 1971, 4; Mirela Roznoveanu, „*Ceasul viu*”, TMS, 1971, 7; Nicolae Balotă, „*Ceasul viu*”, RL, 1971, 34; Ovidiu Dunăreanu, *Marin Porumbescu*, TMS, 1986, 2; Sorin Roșca, „*Ucișagul de papagali*”, TMS, 1992, 5; Datcu, *Dict. etnolog.*, II, 173; *Dict. scriit. rom.*, III, 869-870. O.S.

PORUNCA VREMII, periodic apărut la București între 18 decembrie 1932 și 30 iunie 1944, la început săptămânal (până la 11 mai 1935), apoi zilnic. Subtitlul suferă câteva modificări, din „Tribună de luptă cetățenească” devenind, atunci când publicația se transformă în cotidian, „Tribună zilnică de luptă naționalistă și creștină”, formulă menținută în antet până în 1939. Fondator și director este Ilie Rădulescu. Organ de presă al extremei drepte românești, **P.v.** oglindește fondul de idei și de mentalitate care va angaja țara în aventura războiului, așa cum se observă și din articolul-program, intitulat *O spovedanie...*, semnat cu numele revistei. Intoleranța, adeseori xenofobă, și tonul multora din intervențiile privind viața literară,

autorii lor simțindu-se îndreptățiți când să laude (N. Crevedia, *Scrisoare deschisă poetului Ion Pillat*), când să vitupereze, în funcție de poziția celor avuți în vedere față de ideologia extremei drepte: t. m. (Teodor Al. Munteanu), «*Marele*» critic Gh. Călinescu demascat definitiv, D. Lovinescu șomează..., N. Crevedia, *Trista sărbătorire a d-lui Ionel Teodoreanu*, Horia Nițulescu, *Scandalul Șerban Cioculescu*, A., *Domnul Camil Petrescu și colaborările mediocre* ș.a. Calul de bătaie al multora dintre comentatori este „literatura Săringarului”, cu trimitere la presa de pe această stradă bucureșteană: Ovid Densusianu-fiul, în *Literatura Săringarului*, unde sunt atacați de pildă, Mihai Ralea și Demostene Botez, cel mai adesea fiind vizați însă scriitorii evrei, ori Th. Râșcanu, în *Jidanii în literatură*, cu referire la I. Peltz, Ury Benador, Sergiu Dan ș.a. Este vestejit romanul-foileton (Ion M. Negreanu, *Romanul foileton*), ca produs subcultural iudaic; sunt colportate, cu evidentă plăcere și „sfântă indignare”, știri referitoare la plagiate imagine, cum ar fi acela al lui Thomas Mann, care s-ar fi „inspirat” din opera unui prozator român, Aurel Păcurariu (Petru Sfetca, *Scriitorul-jidan Thomas Mann fură dreptul de proprietate literară al unui scriitor român*). Toate acestea în vreme ce, într-o suită de omniscente articole de direcție, sunt indicate „cu claritate” prioritățile „adevărului” creator de ficțiune (Pan M. Vizirescu, *Scriitorul în Statul Național*, I.P. Prundeni, *Rostul scriitorilor*). Caracterul imperativ al unor formulări, alături de permanentul apel la intransigență față de dușmanul „de rasă” ajung să caracterizeze pagina a doua a jurnalului, care găzduiește rubrici precum „Litere-Știință-Arte”, „Teatru-Revistă-Cinema”, „Lampa lui Aladin”, „Porunca literară, artistică și culturală”, „Mișcarea literară și artistică”, „Minte și inimă românească”, „Carnet literar și artistic”, „Cărți noi”. Ani întregi în pagina întâi apare câte un poem antisemit semnat Radu Bardă, pseudonim aparținând lui Vasile Militaru, ori câte o fabulă, de obicei cu același mesaj, a aceluiași, dar semnată de data aceasta cu numele real. Între poezii publicați de **P.v.** se numără Ion N. Iancovescu (*Un glas din pustiu*), alături de Radu Gyr (*Balada tâlharului în ștreang*, *Soartă*, poem interzis pe vremea dictaturii carliste, *Noi, nevrednicii*), Pan M. Vizirescu (*Avram Iancu*), Virgil Carianopol (*Scrisoare către Radu Gyr*), Ion Potopin, V. Copilu-Cheatră, Constantin Barcaroiu, G. Șt. Cazacu, Vasile Dobrescu, I. D. Pietrari, Aurel D. Ene ș.a. În cursul anului 1939 se promovează o „Antologie a sonetului”, rubrică în care sunt incluse texte de Mihai Eminescu, N. Iorga, N. Rădulescu-Niger. Despre poezia lui Radu Gyr scrie Constantin Orăscu, în timp ce Liviu Stan recenzează volumul *Horia* de Aron Cotruș, Pan M. Vizirescu se referă la volumul de poeme postume *Din larg* de Octavian Goga, George Sbârcea face o cronică la volumul *Poezia lui Lucian Blaga* de C. Fântâneru, iar Petre Paulescu recenzează antologia lui Matei Alexandrescu, *Ardealul cântat de poeți*. Un caz interesant este acela al articolului *O eroare: spațiul mioritic al domnului Blaga* de Dan Botta, inclus în mai multe numere din 1941, unde Lucian Blaga este acuzat că atunci când a conceput *Spațiul mioritic* i-ar fi plagiat semnatarului studiul *Frumosul românesc* din „Gândirea” (octombrie 1935). În intenția de a da colorit

național puternicului său partizanat politic, **P.v.** organizează numeroase numere tematice (închinat lui Mihai Eminescu, Octavian Goga). Apar și articole (de obicei nesemnate) despre Rilke, Hölderlin ș.a. Un eclecticism tot atât de puternic motivat politic se recunoaște și în domeniul prozei. Al. Gregorian recenzează *Donna Alba* de Gib I. Mihăescu, autor pentru care **P.v.** are un adevărat cult, de vreme ce despre el scriu Dragoș Protopopescu ș.a., iar pagina a doua a numărului 1503/1939 este dedicată în întregime prozatorului (semnează A. Pop-Marțian, Apriliana Medianu ș.a.), ca și aceea a numărului 1730/1940. Sunt recenzate laudativ volumele unor colaboratori apropiați, cu vederi politice de dreapta. Este cazul romanului *Fortul 13* al lui Dragoș Protopopescu (despre care scrie Toma Vlădescu), autor intervievat de C. Panaitescu (*D. Dragoș Protopopescu ne inițiază în secretele „Fortului 13”*). Despre *Buruieni de dragoste* de N. Crevedia scrie Nicolae Bogdan (*N. Crevedia, romancier*), după ce din același roman apăruseră aici două fragmente masive (*Candidat la însurătoare și În Italia, cu o fată*). Fraze generoase, ignorând ierarhia valorică, dedică unor romane modeste Nicolae Bogdan (semnează Adrian Baltag și comentează *Căsătorii - 5 lei cuvântul* de G. M. Amza), Const. Tomescu (despre Al. Antemireanu, *Din vremea lui Căpitan Costache*), Radu Gyr (cartea avută în vedere e *Invitația la vals* de Mihail Drumăș). De la un moment dat, printre colaboratori se numără și prozatorul Vintilă Horia, care tipărește o suită de articole doctrinare (*Despre moartea scriitorilor, Criza culturii franceze, Noul sens al „gândirismului”*). În anul 1944 Elena Bacaloglu semnează un lung serial dedicat lui Dostoievski - însemnări în care domină nota senzațională, alături de un acid ton polemic, incriminând panslavisul. E semnalată apariția traducerii integrale, datorată lui Al. Popescu-Telega, a romanului *Don Quijote* de Cervantes și se vorbește despre *Din jale se întrupează Electra*, talmăcire din Eugene O'Neill făcută de Petru Comarnescu, piesa fiind jucată la Teatrul Național din București. Alți colaboratori: N. Olt (D. Nicolescu-Olt), Dem. I. Iliescu Palanca, Victor George Dumitrescu, Nichifor Crainic, Septimiu Bucur, Eugen Victor Popa. *l.l.*

POSTELNICU, Ioana (pseudonim al Eugeniei Banu; 18.III.1910, Poiana Sibiului, j. Sibiu - 28.XI.2004, Bacău), prozatoare. Este fiica Evei (n. Albu) și a lui Constantin Banu al Lesii de pe Vlașini, staroste al curelarilor sibiieni. Învăță la Institutul Călugărițelor Ursuline (1917-1920) și la Liceul „Domnița Ileana” din Sibiu (1920-1928). S-a înscris la Facultatea de Litere din Cluj, însă după doi ani (1928-1930), căsătorindu-se, se transferă la Facultatea de Litere din București, dar renunță la studii. În perioada 1940-1944 a deținut funcția de secretar literar al Teatrului Național din capitală, iar între 1946 și 1948 a fost inspector de teatru la Departamentul Artelor și gazetar la „Națiunea”. Debutează cu nuvela *Ioana* în „Vremea” (1938). Semnează și *Bogdana Postelnicu* sau *Sergiu Dușescu*. În 1995 i s-a decernat Premiul Uniunii Scriitorilor pentru întreaga activitate, în 1997 Premiul Opera omnia al revistei „Ateneu”,

iar în 2001 Ordinul „Serviciul credincios” în grad de Cavaler și Ordinul „Pentru merit” în grad de Comandor.

Încă de la începuturile sale literare, **P.** pătrunde în ambianța cenaclului Sburătorul, formându-și personalitatea sub auspiciile lui E. Lovinescu. În *Aqua forte* (1941) Lovinescu mărturisea că, de la primele pagini pe care tânăra le-a citit în cenaclu, a trăit „momentul în adevăr al deschiderii la viață a unui talent”. Paginile făceau parte din primul roman, *Bogdana* (1939), pe care E. Lovinescu îl considera „de o maturitate de expresie artistică destul de rară”. O apreciere similară făcea și Vladimir Streinu, relevând că romanul atestă „o maturitate de expresie, unduioasă și fermă, după trebuință, ca și o pătrunzătoare observație interioară, fie a senzațiilor celor mai fugitive, fie a dezvoltărilor sufletești aproape halucinatorii”. Introspecția sufletului feminin are subtile infuzii de lirism, păstrându-se într-un plan epurat al emoțiilor erotice, tensiunile izvorând din convorbirile dintre un bărbat și o femeie. Bine primit a fost și cel de-al doilea roman, *Beznă* (1943; Premiul Societății Scriitorilor Români și Premiul „I.A.I. Brătescu-Voinești” al Academiei Române). Protagonista, Marta, se zbate în căutarea adevăratei iubiri, dar speranța fericirii se năruie dramatic. Zbuciumul ei e surprins cu o mare

putere de analiză a sufletului feminin. Într-o activitate de șase decenii, scriitoarea s-a impus prin disponibilitatea de a parcurge variate registre epice, de a apela la diferite modalități compoziționale, abordând nuvela și romanul, reportajul și povestirea, jurnalul de călătorie și memorialistica literară. A fost tentată și de dramaturgie, scriind, în colaborare cu Tiberiu Vornic, piesa *Împărăția lui Machidon* (1955). În epoca dominată de realismul socialist, a plătit și ea tribut teismului ideologic în romanele *Pădurea Poenari* (1953), *Orașul minunilor* (1957), *Frank and Smith Company* (1982). Distanțarea de coercițiile ideologice se observă în scrierile pentru copii - *Șerfi* (1958), *Toate au pornit de la... păpușă* (1972; Premiul Asociației Scriitorilor din Brașov), *Ce ne povestesc Milena și Crina* (1982) -, ca și în memorialistica autobiografică și de călătorie - *Roată gândului, roată pământului* (1977) și *Seva din adâncuri* (1985). De o cu totul altă factură și integrând altă substanță este ampla construcție epică *Plecarea Vlașinilor* (1964), continuată de *Întoarcerea Vlașinilor* (1979; Premiul „Ion Creangă” al Academiei Române) și de *Urmașii Vlașinilor* (1999). În locul analizei psihologice și al ambianței citadine, autoarea aduce o dramă zguduitoare din lumea oierilor sibiieni în anii premergători războaielor lui Horea. Evocând destinele strămoșilor săi, ca o adevărată urmașă a baciului Alexa Banu, conducător al Vlașinilor, **P.** asigură romanelor autenticitate și fior participativ. Comunitatea Vlașinilor este zugrăvită, într-un fel, din interior, fără a fi pierdute din vedere ritmurile dintotdeauna, ambiționând să se configureze într-o viziune mitică. *Plecarea Vlașinilor* se axează pe un conflict istoric, resuscitând confruntarea dintre comunitatea ciobanilor români din zona muntoasă a Sibiului și stăpânirea habsburgică ce încerca să-i silească să adopte „uniația” cu biserica romano-catolică, pentru a-i despărți de neamul lor de dincolo de munți. Vlașinii sunt „dăruiți” de Maria Tereza orașului Sibiu, oierii fiind obligați să plătească noi biruri și arende către guvernatorii sași. Obștea Vlașinilor încearcă să reziste, dar este nevoită să ia calea pribegiei, să treacă munții în Țara Românească. Nenorocirea e provocată însă de Nicolae Branga, un ticălos care vrea să se îmbogățească și să parvină prin ruina celorlalți. El îi trădează, uneltind cu autoritățile hasburgice prinderea și executarea conducătorilor comunității românești. Branga triumfă pentru scurt timp, deoarece răzbunarea celor scăpați din dezastru îl va zdrobi chiar în momentul în care devenise căpetenia comunității. *Întoarcerea Vlașinilor* răstoarnă cronologia evenimentelor, „înviindu-l” pe Branga și înfățișându-l ca pe un mare afacerist în climatul fanariot din Țara Românească. Abia în finalul romanului, când revine cu obștea în locurile de origine, Branga va fi pedepsit crunt. Ambele romane au o construcție epică solidă, conturând un suflet colectiv, dar mai puțin individualități pregnante. Sugestiv e redată atmosfera burgului transilvănean, ca și viața pastorală a Vlașinilor, cu practici și ritualuri vechi, unele pagini, ca acelea care descriu urcarea turmelor la munte, fiind adevărate poeme în proză. Evocând o lume patriarhală, **P.** a izbutit să imprime narațiunii o expresivitate aspră, să încadreze cu naturalețe arhaismele și regionalisme. După aceste vaste construcții epice, scriitoarea

face dovada unei imprevizibile energii, revenind la proza de analiză psihologică, cu volumul de nuvele *Eternele iubiri* (1986) și cu romanul *Remember* (1995). Nuvelele par identice cu cele publicate cu mult timp în urmă, cum fuseseră *Nedumerire*, *Eroarea*, *Drame mici* ș.a. La o cât de sumară confruntare se constată însă că textele sunt structural diferite de cele anterioare. Păstrând doar aceleași titluri și unele elemente ale conflictelor inițiale, **P.** le-a rescris fără să le altereze substanța prin adaptări și actualizări forțate. Datorită nuanțării investigației psihologice, motivării mai subtile a dramelor sufletești, amplificării conflictelor și a tensiunii epice, nuvelele din *Eternele iubiri* au o vibrație mai profundă. Cu un titlu ce amintește de nuvela lui Mateiu I. Caragiale, romanul *Remember* se structurează pe alte coordonate, fiind o evocare limpidă și totodată o confesiune despre psihologia feminină.

SCRIERI: *Bogdana*, București, 1939; *Beznă*, București, 1943; *Povestea lui Toma Ferigă*, București, 1952; *Pădurea Poenari*, București, 1953; *Împărăția lui Machidon* (în colaborare cu Tiberiu Vornic), București, [1955]; *Orașul minunilor*, București, 1957; *Șerfi*, București, 1958; *Adolescenții*, București, 1962; *Plecarea Vlașinilor*, București, 1964; *Toate au pornit de la... păpușă*, București, 1972; *Roată gândului, roată pământului*, București, 1977; *Întoarcerea Vlașinilor*, București, 1979; *Ce ne povestesc Milena și Crina*, București, 1982; *Frank and Smith Company*, București, 1982; *Seva din adâncuri*, București, 1985; *Eternele iubiri*, București, 1986; *Remember*, București, 1995; *Urmașii Vlașinilor*, București, 1999. **Traduceri:** I. Popov, *Familia*, București, 1950 (în colaborare cu Xenia Stroie); Alexandr Lukin, D. Polianovski, *Frontul din umbră*, București, 1964 (în colaborare cu Igor Vascenco); Jakub Kolas, *Mlaștina*, București, 1967 (în colaborare cu Maria Roth).

Repere bibliografice: Aida Vrioni, „*Bogdana*”, RVS, 1939, 5-6; Dan Petrașincu, *Femeile în literatura românească*, RML, 1939, 8; Gh. D. Loghin, „*Bogdana*”, IIS, 1939, 8; Streinu, *Pagini*, V, 269-276; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 851, *Ist. lit.* (1982), 936; E. Lovinescu, *Aqua forte*, București, 1941, 316-323; Virgil Ierunca, „*Beznă*”, TIL, 1942, 1848; Mihail Chirnoagă, „*Beznă*”, VAA, 1943, 767; Octav Șuluțiu, „*Beznă*”, RFR, 1943, 11; I. Negoieșcu, *Un romancier nou: Ioana Postelnicu*, VAA, 1943, 895, 896; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 435-437; Vicu Mîndra, „*Împărăția lui Machidon*”, GL, 1955, 40; Virgil Brădăteanu, „*Împărăția lui Machidon*”, CNT, 1955, 46; Vicu Mîndra, *Pericolul melodramei*, GL, 1958, 17; Negoieșcu, *Scriitori*, 477-482; Corbea-Florescu, *Biografii*, I, 175-184; Dorin Tudoran, *Biografia debuturilor*, Iași, 1978, 247-260; Regman, *Noi explorări*, 75-78; Bălan, *Repere*, 179-186; Căndroveanu, *Lit. rom.*, 83-86; Negoieșcu, *Ist. lit.* I, 260-261; George, *Sfârșitul*, IV, 238-242; Liana Cozea, *Spleen și deziluzie în romanul citadin al Ioanei Postelnicu*, F, 1995, 7-8; Teodor Vărgolici, *Omagiu doamnei Ioana Postelnicu*, ALA, 1996, 312; Dorina Grăsoiu, *Ioana Postelnicu - între plecarea și întoarcerea Vlașinilor*, LCF, 1997, 10; Cosma, *Romanul*, II, 130-132; Ioana Postelnicu-90, Sibiu, 2000; *Dict. analitic*, III, 343-346; *Dict. scriit. rom.*, III, 870-872; Lovinescu, *Sburătorul*, V, 89, 96, *passim*, VI, 7, 8, 9, *passim*; Popa, *Ist. lit.*, II, 682; Zamfirescu, *Istorie*, II, 577-583. T.V.

POSTEUCA, Vasile (10.IX.1912, Stăneștii de Jos, azi în Ucraina - 6.XII.1972, Chicago, SUA), poet, gazetar și eseist. Este penultimul copil din cei șase ai unei familii de țărani bucovineni: mama se numea Ileana (n. tot Posteuca), iar tatăl, Ieremie Posteuca, a murit în 1914 pe front, în Galiția. **P.** face clasele primare în satul natal, pe cele secundare la Liceul

„Lațcu Vodă” din Siret și Facultatea de Litere și Filosofie la Universitatea din Cernăuți, fiind licențiat *magna cum laude* în 1936, în limba și literatura română, secundar istorie și pedagogie. În timpul studenției devine membru al asociației Arboroasa, căreia în 1934 și 1935 i-a fost și președinte, apoi vicepreședinte al Centrului studențesc din Cernăuți (1936). Se orientează spre mișcarea legionară și spre extrema dreaptă, reprezentând studențimea bucovineană la congresele Uniunii Naționale a Studenților Creștini din România. În 1936 el redactează, de altfel, *Cartea Congresului Studențesc de la Suceava*. Între 1935 și 1940 predă limba și literatura română la Liceul „Carmen Sylva” din Cernăuți și apoi la Hotin, fiind îndepărtat, de câteva ori, din învățământ și arestat din cauza activității legionare. Afirmăția potrivit căreia P. ar fi organizat „echipe ale morții”, lansată sub presiunea Securității de Radu Gyr (în „Glasul patriei”, 1964), nu se confirmă. Nu este mai puțin adevărat că ținuta sa înflăcărată, participarea în costum național la manifestările legionare, folosirea versului în scop agitatoric au creat în epocă imaginea unui luptător fervent, iar aceasta l-a însoțit pretutindeni, plasându-l într-un con de umbră și damnându-l sub raport social și politic. Debutul scriitoricesc are loc în 1932, cu poeme publicate în „Junimea literară” din Cernăuți, P. fiind susținut de profesorul Leca Morariu, sub îndrumarea căruia și-a elaborat teza de licență *Viața și opera lui Emanoil Grigorovitz*. În cercul „Junimii literare” stabilește strânse relații de prietenie cu Traian Chelariu și cu profesorul Ion I. Nistor, directorul publicației; de asemenea, cu sociologul Traian Brăileanu, în casa căruia se inițiază în 1935 revista „Iconar”. Mai colaborează cu versuri la „Convorbiri literare”, „Universul literar”, „Buna Vestire”, „Glasul Bucovinei”, „Gazeta gospodariilor”. Mircea Streinul îi publică un grupaj de poeme în antologia *Poeți tineri bucovineni* (1938). Primul volum de poeme, *Cântece de țară*, i-a fost confiscat în 1938, de la Editura Bucovina, unde se tipărea, din dispoziția lui Armand Călinescu, întrucât s-ar fi descoperit în unele versuri aluzii critice și remarci directe la persoana regelui, după cum mărturisește mai târziu, în anii exilului, poetul. Aceeași soartă a avut-o și „manuscrisul unei culegeri folclorice, de câteva sute de cântece și descântece”, întocmită în colaborare cu profesorul Gavril Ionescu, volum care, aflat în pragul tipăririi, a fost distrus, se pare, în perioada ocupației sovietice a Bucovinei. De altfel, acum P. se refugiază la București, continuându-și activitatea literară și jurnalistică la „Cuvântul”, precum și la alte publicații de extrema dreaptă. După rebeliunea legionară din ianuarie 1941, spre a se salva de prigoana antonesciană, își lasă soția și copiii în țară, trece singur în Polonia, unde este arestat și dus la Rostock, lucrând în fabrici de avioane până în decembrie 1942, când este internat în lagărul de la Buchenwald. În etapa petrecută la Rostock a colaborat, se pare, la cea de-a treia serie a revistei „Axa”, editată sub direcția lui Paul Costin-Deleanu, iar în timpul detenției de la Buchenwald a început să redacteze, într-o primă variantă, cartea de amintiri *Talică, băiatul drumului* și a ținut un jurnal detaliat asupra vieții din lagăr, pe care avea să îl continue până la moarte. Eliberat în august 1944, e trimis în

„armata națională”, încropită la Viena de „guvernul național” constituit, sub conducerea lui Horia Sima, de trupele germane aflate în retragere. În mai 1947 sosește la Freiburg im Breisgau, unde, până în 1949, va fi lector onorific de limba română la Universitate și președinte al Comitetului Român din zona franceză a Germaniei. Un an și ceva mai târziu P. trece prin Paris, se întâlnește cu scriitorii pribegiți acolo, frecventează scurtă vreme cenaclul literar organizat la cafeneaua Corona de Mircea Eliade și începe să publice versuri, note critice, prezentări literare și eseuri în primele reviste ale exilului românesc anticomunist, precum „Luceafărul” și „Caete de dor”. În iunie 1950 emigrează în Canada, la Windsor, apoi la Toronto. Colaborează cu poeme, pagini de proză și eseuri la „Vers”, „Îndreptar”, „Dacia”, „Înșir’te mărgărite”, „Arc”, „Semne”, „Carpații”, „America” (în „Calendarul” căreia îi apar fragmente din romanul *Băiatul drumului*), „Cuvântul în exil”, „Buna Vestire”, „Ființa românească”, „Exil”, „Revista scriitorilor români” ș.a. Întrucât diploma universitară nu îi este recunoscută, se vede nevoit, spre a deveni profesor secundar de limbile germană și franceză, să susțină o nouă licență (1955), ceea ce îi permite să se înscrie la doctorat, obținând titlul în 1962, cu teza *Experiența interioară în poezia lui Rainer Maria Rilke*. Profesor de liceu la Toronto, Lakefield, Sydenham și King-City (1956–1966), abia în ultima perioadă a existenței sale reușește să obțină suplinirea unei catedre universitare la State College din Mankato, în Minnesota, SUA. În 1963, împreună cu Nicolae Petra, din 1967 și cu Nicolae Novac, iar din 1968 alături și de Ion Cârja, face să apară revista literară „Drum” care, în 1967, devine organul de presă al Asociației pentru Literatura și Cultura Românească în America.

În 1953, la Madrid, P. dă publicității o interesantă antologie, *Carte de cântece românești*, în care accentuează rolul instructiv și formativ al demersului, acela de a pune „în mâna fraților din America și a tuturor refugiaților români de pe toate continentele” nu altceva decât o culegere „de imuri naționale, de cântece patriotice, de romanțe, de cântece populare, de doine, colinde și plugușoare”. Poetul, întărit în convingerea că „atâta vreme cât vom cânta, nu ne vom pierde”, recurge apoi la o selecție din propria producție lirică din anii de lagăr, inclusă, alături de versurile lui Nicolae Novac și N.S. Govora, în volumul colectiv *Poeme fără țară* (1954). Punând în evidență condiția poetului damnat, această lirică a înstrăinării și a disperării, e similară cu aceea a lui Octavian Goga sau a lui Aron Cotruș, modele pentru cei trei autori ai cărții madrilene. Se desprinde însă și răzbate mai puternic, prin timbrul autentic și prin specificul dramatic și mistic, mesajul particular al lui P. din ciclul *Icoane de dor*. Există, de asemenea, atât ca atitudine lirică și revelație cosmică a sunurilor, cât și ca definire a cadrului spiritual mereu reevaluat, destule elemente și sintagme eminesciene încorporate. Pe de altă parte, valențele unor prelucrări nuanțate ale motivelor populare se impun în *Cântece din fluier* (1960), prima carte personală din exil, unde se instituie un dialog al singurătății pe plaiul veșnic invocat, înfrățit cu celestul („Revarsă-ți harul tău pe plaiuri,/ Pe coama munților, pe ape./ Aprinse rugi din mii de nairi/ Mireasma inimii-n

năstrape//[...]/ Întâiu cântec, Doamne, iată-l.../ Ning flori de rai și clopoței./ Tu-mi cânti în fluier: Unul, Tatăl.../ Tot cerul cântă-n anii mei"). Se remarcă predilecția autorului pentru cântec. Plecând de la „cântece de țară”, el se regăsește sub alte orizonturi în „cântece din fluier”, adaptate firesc exilului („Gârboviți de mers și de-așteptare,/ Gândul ni-i cu spini și ciumăfăi,/ Hăulind a dor din zare-n zare,/ Ca demult, când am pornit, flăcăi,/ Cu icoana țării-n chioțoare...”). Eul liric se complăce adesea în ipostaza pastorală, numărându-și zilele ca pe mioare și viețuind în singurătățile crestei, doar cu imaginile de acasă, derulate cândva, în alt anotimp, în preajma femeii iubite și cu dorul secătuitor după copii. Toiașul marchează drumul știut al întoarcerii, al coborârii din veac, iar baciul care „culege steaua” - intrarea în atemporal, descifrând sensurile unei viețuiri ritualice. Poetul născocoște doine și rugă, căci despărțit de orice puțință a comunicării obișnuite, el își apropie înaltul, într-o continuă veghe, dar și cu o stranie regăsire de sine sub „cer albastru de baladă/ Și cuvântul lui Hristos...”. În viziunea lui P., prezentă și în poemul *Rumânească*, se invocă iarăși un „neam al nevoii” și se preconizează recuperarea unui drum al ispășirii spre țară („Crucea Ta o duc în spate,/ Drum al vântului și-al ploii/ Dor pribeag, singurătate.../ Și cum urc cu Tine-n pripă,/ Tu Te scrii în pieptul meu./ Zbor cu moartea-ntr-o aripă,/ Scump altar Lui Dumnezeu.”). *Cântece din fluier* adună poeme datând din anii '50-'51, din care doar puține și-au găsit locul în paginile revistelor românești din exil. De aici, și o anumită tentație a înregistrării conjuncturale, ca și o vizibilă tendință spre nararea în versuri. Dacă în *Poeme ghivizii* (1962) jocul liric antrenează la un moment dat desprinderea de temele frecventate și înscrierea într-o modernitate a poeticului ușor pastișată și parodiată, în *Catapeteasmă bucovineană* (1963) revenirea la obsesivele imagini ale tragediei românești după sovietizare ocupă tot spațiul trăirii poetice, autorul arătându-se încă o dată încrâncenat în spovedania sa mistică: „Și iată acum, Doamne, năvălind tăvălug/ Noaptea Asiei, peste Putne, Ceremușuri;/ Arde Biblia Bucovinelor, arde aieve,/ Până-n zenit ca un rug”. Poetul se definește și aici „băiatul drumului”, ca și în prozele publicate în „Calendarul «America»”, începând din 1952. Sensul căutărilor privește întoarcerea, răscumpărarea și datoria asumată față de un trecut răvășit de o istorie bolnavă: „Mă cheamă, mamă, glas din pământ,/ Mă cheamă mormintele, fagii;/ Mă dor anii pribegi, m-apleacă desăgii./ Aș vrea să mă-ntorc cu iuțea de vânt”. Întregul poem, conceput ca o rugă într-o biserică a Bucovinei dintotdeauna, se încheie aproape apoteotic, dincolo de discursivitatea în care alunecă pe alocuri glasul liric: „Și curând vor vedea vânzătorii de Ialte,/ Caiafa cu vițelul de aur și comisarul ateu,/ Cum se ridică din morți neamul meu:/ Spre-altarul Tău, din lumi mai înalte,/ Cum coboară majestos Dumnezeu...”. Ultima carte de versuri antumă a lui P., *În marea și-n mormintele din noi* (1967), oferă parcă o sinteză a motivelor cultivate în anii exilului. Poetul și-a limpezit cântarea, iar simbolurile sunt clar sensibile. Metafora drumului inițial s-a revelat în lăuntricul drum, valențele mioriticului se axează exclusiv pe metafizic, nota religioasă a cântecului se descifrează în semnificațiile implicate

în răstignire, jertfă și renaștere spirituală, cosmicul se transformă din peisaj în rost, în destin stelar al ființei, moartea e doar adormire. Poetul damnat pare că se transformă chiar în cântec, tinde spre reculegere și meditație, ceea ce îl determină să renunțe la discursivitatea narativă și la descriptivismul melodic al începuturilor. În *marea și-n mormintele din noi* reprezintă, probabil, cea mai semnificativă carte de cântece ale lui P. Romanul *Băiatul drumului* (2000) ilustrează altă dimensiune, cea narativă, ce se lăsa întrevăzută pe alocuri chiar în versuri. Este o proză de evocare prin excelență, în care filonul liric se descătușează deseori din chingile acțiunii propriu-zise, autorul preferând o relatare și o descriere statică a întâmplărilor narate. Demersul epic amintește de tipul de proză al începuturilor lui Eusebiu Camilar sau Mircea Streinul, cu aceeași stăruitoare preocupare pentru reînvierea tipologiilor specifice satului bucovinean, într-o succesiune de tablouri ce caută să ilustreze trecerea și petrecerea vieții în spațiul carpatic românesc. Timpul trecut, în care sunt proiectate faptele, caracterizarea personajelor prin pitorescul rostirii, excesiva folosire a anecdoticului și cantonarea în fragment, fără grijă pentru construcție, înlocuită prin adăugarea episoadelor sau prin intercalarea unor scene retrospective, ce tind să dilate limitele între care scriitorul își propune să nareze, fracturează unitatea romanului în capitole independente, sporind senzația de dezorientare epică. De altfel, nu puține capitole au fost publicate independent, ca nuvele, majoritatea în revista „Vers”. În fine, extrem de variată se dovedește a fi publicistica literar-culturală și eseistica din exil a lui P. Risipite într-o mulțime de publicații, textele transpun, în bună măsură, episoade memorialistice, reconstituite în lumina adevărului și a obiectivității, cum ar fi, printre altele, *Amintiri de la „Iconar”*, apărute postum în „Drum” (1975, 1976). Scrișul are nerv gazetăresc, impunând mereu un punct de vedere personal, chiar cu riscul ca semnatarul să intre în răspăr cu tendințele momentului istoric. Ceea ce impresionează, până la urmă, este consecvența ideilor susținute și exemplificate frecvent cu propria-i experiență.

SCRIERI: *Viața și opera lui Emanoil Grigorovitză*, Cernăuți, 1936; *Cântece de țară*, București, 1938; *Icoane de dor*, în *Poeme fără țară*, pref. Aron Cotruș, cu ilustrații de Eugen Drăgulescu, Madrid, 1954; *Cântece din fluier*, Cleveland, 1960; *Poeme ghivizii*, pref. Horia Tănăsescu, Ciudad de México, 1962; *Catapeteasmă bucovineană*, cu schițe de Nicolae Petra, Ciudad de México, 1963; *În marea și-n mormintele din noi*, Madrid, 1967; *Poeme fără țară*, îngr. Gabriel Stănescu, pref. Gheorghe Rădulescu, postfață Ovidiu Vuia, Norcross (SUA), 2000; *Băiatul drumului*, îngr. și pref. Ion Crețu, Câmpulung Moldovenesc, 2000.

EDIȚII: Mihai Horodnic, *File de poveste*, Cernăuți, 1936 (în colaborare cu I. Negură), *Haiducii*, București, 1938; *Carte de cântece românești*, pref. Aron Cotruș, Madrid, 1953; Leca Morariu, *De la noi*, Madrid, 1970.

Repere bibliografice: Gheorghe Antonovici, „Junimea literară”, GBV, 1933, 3985; G. Călinescu, *Cronică literară*, VR, 1938, 5; Perpessicius, *Opere*, VIII, 79-80, X, 257-259; Mircea Streinul, *Note la poezia bucovineană de azi*, RFR, 1938, 5; Traian Mihăilescu, V.I. Posteucă, „Prepoem”, 1940, 14; Constantin Vârtej, *Lirica bucovineană*, „Cetatea Moldovei”, 1941, 10; Pamfil Șeicaru, *Mângăierea dorului de țară*, „Carpații”, 1954, 2; Pamfil Șeicaru, *Note pe marginea cărții „Poeme fără*

țară", „Carpații”, 1954–1955, 4–5; Nicolae Novac, „Cântece din fluier”, „America”, 1962, 24; Ion Velicu, „Poeme ghivizii”, „America”, 1962, 92; Nicolae Novac, „Catapeteasmă bucovineană”, „Revista scriitorilor români”, 1963, 2; N.A. Gheorghiu, *Cronica poeziei*, „Ființa românească”, 1964, 2; Radu Gyr, *V. Posteuca – un cimpanzeu al faunei legionare*, „Glasul patriei”, 1964, 3; I.G. Dumitriu, *Cărțile exilului*, „Revista scriitorilor români”, 1966, 5; Nicolae Cârja, „În marea și-n mormintele din noi”, „Drum”, 1968, 4; Ioan A. Mirea, *Drumul iconarilor*, „Drum”, 1973, 1–2; Mircea Popescu, *Prinos fratelui Vasile*, „Drum”, 1973, 1–2; Vianor Bendescu, *Vasile Posteuca. Bibliografie*, Madrid, 1982; Ion Crețu, *Vasile Posteuca – necunoscut acasă*, LA, 1993, 32; Rachieru, *Poeți Bucovina*, 339–345; Sergiu Grossu, *Scrisorile lui Vasile Posteuca*, JL, 1998, 21–24; Mircea A. Diaconu, *Mișcarea „Iconar”*. *Literatură și politică în Bucovina anilor '30*, Iași, 1999, *passim*; *Dict. scriit. rom.*, III, 872–874; Sasu, *Dict. scriit. SUA*, 238–241; Manolescu, *Enciclopedia*, 580–583. N.Fl.

POSTMODERNISM. Termen frecvent utilizat și examinat în ultimele decenii în câmpul disciplinelor umaniste – filosofie, cultura, istoria civilizațiilor și a mentalităților, istoriografie, teoria artei și critica de artă, teoria, istoria și critica literară etc. –, **p.** rămâne mai degrabă un subiect de dispute și controverse decât un concept pe deplin clarificat, fixat și general acceptat. Nu este considerat un curent artistic și/sau literar cu identitate și cuprindere relativ clar definite – cum au fost simbolismul, parnasianismul, dadaismul, letrismul, constructivismul, expresionismul, chiar suprarealismul –, și nici o modalitate estetică cu desfășurare istorică mai amplă, ca romantismul ori realismul. E mai degrabă un stil cultural atotcuprinzător, ca barocul, de pildă, ba chiar un concept prioritar filosofic, interesând situația ontologică și gnoseologică a omului în postmodernitate. Acest mod de a-l concepe este îndrăzneț și riscant, dat fiind că **p.** se raportează la trecutul recent și prezentul imediat, epoci despre care se pot formula mai degrabă ipoteze și presupuneri prudente. Literal, termenul înseamnă „după modernism”, dar lucrurile rămân vagi în privința datării și a periodizării. Nici durata de manifestare a modernismului nu e fixată consensual. Utilizat sporadic, cu înțelesuri diferite, încă din prima parte a secolului al XX-lea – istoricul englez Arnold Toynbee, bunăoară, numea postmodernă epoca de după anul 1870 –, mai târziu tot mai frecvent, vizând evoluții din domeniul artelor (arhitectura și literatura, dar și artele plastice și muzica), adjectivul „postmodern” (împreună cu derivatele sale) s-a specializat în desemnarea unui anumit tip de literatură americană din perioada de după al doilea război mondial, și în special după 1960 (literatura unor autori ca Thomas Pynchon, John Barth, William Gass, Donald Barthelme, Kurt Vonnegut ș.a.). În scurtă vreme accepțiunea s-a amplificat, ajungând la numirea unui nou spirit al veacului, a condiției civilizației în epoca actuală (o carte a filosofului Jean-François Lyotard, apărută în 1979, se intitulează *La Condition postmoderne. Rapport sur le savoir*), cu implicații în plan ontologic și gnoseologic. Definiții pentru **p.** ar fi renunțarea la credința în posibilitatea unui adevăr transcendent, dobândirea conștiinței că lumea nu poate fi reprezentată și că, de fapt, reprezentările nu reflectă realitatea, ci o creează. La nivelul de conceptualizare cel mai cuprinzător, se vorbește de lumea postmodernă, care ar fi

intrat în epoca postmodernității. Așadar, termenul a devenit un concept mai ales filosofic, dar în contexte particulare continuă să aibă și semnificația de stil cultural, chiar de curent literar. Deocamdată **p.** e un termen mobil, fluid, în permanentă redefinire. S-ar putea ca aceasta să rămână principala lui caracteristică și poate de aceea comentatorii aduc în atenție mai întâi un tablou al fluidității și polisemiei extreme a termenului. Iată un exemplu, dintre numeroase altele similare: „Pe traseul întortocheat al devenirii noțiunii, au survenit uitări și reveniri spectaculoase, ajustări și aclimatizări puțin previzibile. Ricoșeul de la un continent la altul (Europa–America–Europa) i-a deviat considerabil sensul original (valabil exclusiv în sfera istoriei civilizațiilor și a mentalităților). Dinamica de ping-pong între țărmurile opuse (nu doar geografic) ale Atlanticului, între un domeniu și altul, mergând de la urbanistică și arhitectură la teoria literară, apoi la metadiscursurile plasticii, filmului sau coregrafiei, între o etnie și alta ș.a.m.d. – dinamica aceasta, deci, explică extensia semantică aiuritoare a conceptului, un veritabil leviathan de înțelesuri, adeseori contrare. Astăzi, postmodernism înseamnă aproape *totul* (o variantă antifrațică a lui *nimic*). O secțiune transversală prin bibliografia – imensă – acumulată în ultimul timp pe marginea problemei în cauză demonstrează că există cam atâtea postmodernisme câte zone geografice, culturi, domenii speculative și de creație există (eventual și câteva în plus). [...]

caiete critice

POST-MODERNISMUL

EUGEN SIMON
 OVID S. CROMBIAȘNEANU
 LIVIU CIUCARIU
 BRON MITCHELL
 ION LUCAȘU
 ȘTEFAN NICULESCU
 ANDREI PLESU
 NICOLAE MANOLESCU
 ȘTEFAN STOENESCU
 GETA DUMITRU
 MONICA SPIRIDON
 DAN ION RASFA
 MAGDA GĂRNECI
 MIRCEA MIHAIES
 IOAN BUDUCA
 RADU G. TEPOȘU
 MIHAILA SIMION
 CONSTANȚEȘCĂ
 MIRCEA CĂPĂREȘCĂ
 GĂIN VLĂSIE
 VASILE ANDRU
 ION BOGDAN LEPTIER
 ȘTEFAN AUG. DOINAȘ
 MARIN SORESCU
 MIHAI DINU GHEORGHIU
 ADRIANA BABEȘI

JOHN BARTH
 GEMAL GRANT
 JEAN-FRANÇOIS LYOTARD
 IHAB HASSAN
 GUY SCARFETTA

Viața Românească

Acoperind o simptomatologie culturală imposibil de stăpânit într-un sistem unic de referință, postmodernismul este actualmente, în plan noțional, o *omonimie generică* derutantă, alimentând o serie de confuzii" (Monica Spiridon). Există totuși un set de trăsături care sunt invocate și larg acceptate pentru recunoașterea și identificarea **p.**, există un fel de portret robot operațional, obținut prin adăugarea sau compilarea particularităților pregnante ale diferitelor **p.** În ce privește literatura, și în special proza literară, se admite că ar fi caracteristice trăsături și practici precum deconstrucția, intermitența vieții ficționale, descentrarea, eclecticismul, scepticismul generalizat, absența oricărei pretenții de obiectivitate și adevăr, solipsismul și narcisismul auctorial, destructurarea deliberată și mereu surprinzătoare a formei, în general pluralitatea și mobilitatea infinită a formelor artistice și a procedeelelor narrative (de pildă, schimbarea frecventă a naratorului, a registrului stilistic, a timpului ori locului narațiunii, destructurarea până la aneantizare a cronologiei ficționale etc.), fantezismul fără limite, subminarea funcției de reprezentare a realului (susținută de credința că realul nu există în afara jocurilor de limbaj), autoreferențialitatea, deconspirarea ficțiunii ca artefact și convenție, recursul la metalimbaj, preferința accentuată pentru ludic, ironie, contradictoriu, incertitudine referențială, experiment lexical, caracterul fragmentar și dezorganizat al textului, repudierea elitismului și a seriozității convenționale, caracterul aparent fortuit și derizoriu al imageriei și al intrigii (conform unui model entropic), recurgera la sarcasm, la grotesc și la bizarie, la elemente tematice șocante și la procedee componențiale abstruse, amestecul derutant între fabulos și realism, manipularea kitschului și conivența deliberată cu arsenalul de teme și procedee ale culturii „populare”, excelența și sofisticarea tehnicii (dublate însă de refuzul fetișizării performanței tehnice, de tip modernist, în detrimentul conținutului, și întoarcerea la conținuturi, la atracțiozitatea și savoarea povestirii, la vigoarea narațiunii), intertextualitatea, recursul la pastişă și parodie, revizitarea deliberată a trecutului (adică utilizarea, cu distanțare ironică, dar cu îndemănare tehnică, a unor proceduri literare proprii unor epoci anterioare), ficționalizarea istoriei și – în subtext, pe planul filosofiei implicite – refuzul oricărei „mari narațiuni totalizatoare”, al oricăruia discurs legitimator, al vreunei realități transcendente și al vreunui adevăr obiectiv. La toate nivelurile conceptuale la care este vehiculat, **p.** rămâne însă o realitate incertă, plurală, în permanentă redefinire, refuzându-se oricărei sistematizări descriptive scientist-obiective. E adevărat că teoriile postmoderniste tocmai asta susțin: că de acum înainte ar fi imposibile o descriere și o analiză științifică sau obiectivă (în înțelesul „vechi”, presupus perimat, al termenilor), întemeiată pe logica binară, pe principiul noncontradicției ș.a.m.d., logica postmodernă fiind una de tipul „și-și”, iar nu una de tip „sau-sau”. Mobilizând, în toată lumea, impresionante energii teoretice și hermeneutice, pătrunzând și difuzându-se și la nivelul orizontului cotidian și al mentalităților populare, **p.** – căruia unii îi prevăd un viitor infinit, iar alții i-au proclamat deja sfârșitul –, acest „concept-șperaclu”, maleabil până la irelevantă, văzut a da

seama de o vârstă a civilizației care a generat o „literatură a epuizării”, calificat în fel și chip (considerat, spre exemplu, un „nihilism voios”, sau un „romantism postelectronic”, sau o „epocă de aur postistorică” ș.a.m.d.), a devenit un adevărat mit cultural, al cărui proteism nu îi afectează, ci, dimpotrivă, îi sporește importanța.

În cultura și în literatura română, referirile la **p.** au intervenit odată cu consolidarea „modei” pe plan mondial. Prima utilizare cu oarecare ecou a termenului pare să fi fost aceea din numărul 4/1978 al revistei „Secolul 20”, în care erau publicate, sub genericul *Proza post-modernă americană*, trei texte de Donald Barthelme traduse de Radu Surdulescu, Antoaneta Ralian și Mircea Ivănescu și precedate de un studiu de Andrei Brezianu, intitulat *Post-modernii americani, o traiectorie spre viitor*, care prezenta noua proză nord-americană și se încheia într-o notă de circumspecție și ușor scepticism. Ulterior termenul apare sporadic în presa culturală românească, pentru ca pe la mijlocul anilor '80 interesul pentru **p.** să cunoască, destul de brusc, o intensificare sensibilă, chiar spectaculoasă. De îndată ce rigoarea și strășnicia controlului ideologic slăbiseră, necesitatea sincronizării, postulatată de E. Lovinescu în epoca interbelică, fusese asumată ca o datorie în mediile literar-artistice și academice umaniste, mai cu seamă de facțiunea lor novatoare și prooccidentală. În cei aproximativ cincisprezece ani anteriori avuseseră loc și alte preluări rapide și entuziaste de curente de gândire, teorii sau metodologii în vogă în cultura occidentală – structuralismul, semiotica, contribuțiile de teorie literară ale Școlii formale ruse, venite tot prin filieră occidentală, precum și diferite metode de hermeneutică literară etc., în oarecare măsură și poststructuralismul și deconstructivismul. În cazul **p.**, a cărui aclimatizare la noi este inițiată în anii '80, acesta privea în mod direct creația literară, nu numai cercetarea și interpretarea ei, fiind recepționat, în primă instanță, ca un curent literar. Centrul de iradiere din care provenea nu mai era cel selectat tradițional de cultura română modernă, ci cel nord-american, chiar dacă prestigiul exegezei europene, mai ales al celei filosofice, îl consolida. Termenul era, de pildă, folosit cu naturalețe de Nicolae Manolescu în 1986, într-un eseu despre poezie. După mărturia lui Alexandru Mușina, cam în aceeași epocă „termenul în cauză a fost dezbătut în două (furtunoase) ședințe ale Cercului de critică al Facultății de Limba și Literatura Română (condus de criticul Eugen Simion)”. Un moment însemnat a fost marcat de apariția în 1986 a unui număr al revistei „Caiete critice” consacrat integral **p.** Colectivul de redacție al numărului era alcătuit din Eugen Simion, Mircea Iorgulescu, Ion Bogdan Lefter, Damian Necula, iar drept consultanți speciali erau menționați Monica Spiridon și Ștefan Stoeneșcu. Sumarul cuprindea texte semnate de Eugen Simion, Ov. S. Crohmalniceanu, Livius Ciocârliie, Breon Mitchell, Ion Lucăcel, Ștefan Niculescu, Andrei Pleșu, Nicolae Manolescu, Geta Dumitriu, Monica Spiridon, Dan Ion Nasta, Magda Cârneci, Mircea Mihăieș, Ioan Buduca, Radu G. Țeposu, Mihaela Simion Constantinescu, Mircea Cărtărescu, Călin Vlășie, Vasile Andru, Ion Bogdan Lefter, Ștefan Aug. Doinaș, Marin Sorescu, Mihai Dinu Gheorghiu, precum și, publicate în traducere,

importante texte teoretice sau fragmente eseistice de John Barth, Gerald Graff, Jean-François Lyotard, Ihab Hassan, Guy Scarpetta. Acest consistent dosar-dezbateri a produs un ecou deosebit și persistent. După 1989 discutarea și cercetările privind **p.** se amplifică spectaculos, conceptul fiind practic instituționalizat prin acordul unei importante părți a obștii scriitoricești și a mediilor universitare, masiv primenite prin accesul unor specialiști din rândul generațiilor mai tinere. Dar se poate vorbi de **p.** - fie și pe plan strict literar - într-o societate precum cea românească, al cărei deplin acces la modernitate rămâne ezitant? Întrebarea, incomodă, a fost pusă, iar răspunsul posibil se cade să fie unul nuanțat. Sigur că **p.** e produsul firesc al unor societăți care au intrat în epoca postindustrială, adică este propriu evoluțiilor din Statele Unite ale Americii, din Europa Occidentală și din alte câteva țări industriale avansate, dar în materie de evoluții culturale excesul de determinism socio-economic nu are cum fi recomandabil. Mult invocata, la noi, „ardere a etapelor” e totuși posibilă, măcar într-o măsură. În etapa globalizării circulația și transferul codurilor și practicilor culturale se face cu mai mare ușurință. Și dacă prin **p.** se înțelege un ansamblu de strategii artistice și un set, relativ coerent, de sugestii teoretice asociate acestora, atunci poate ființa chiar și acolo unde societatea nu a pătruns efectiv în ceea ce se numește postmodernitate. La fel cum, spre pildă, romantismul s-a putut manifesta în literatura din Țările Române într-o epocă în care stadiul lor de dezvoltare istorică era foarte diferit, în zilele noastre poate exista **p.** în literatura română. Au apărut importante sinteze de critică, istorie și teorie literară aplicată care au identificat, investigat și legitimat filonul postmodernist în literatura română contemporană (Liviu Petrescu, Gheorghe Perian, Mircea Cărtărescu, Mircea A. Diaconu, Maria-Ana Tupan, Adrian Dinu Rachieru ș.a.), iar comparații ori specialiști în literaturi străine (Dan Grigorescu, Mihaela Constantinescu) au publicat pertinente cercetări vizând fenomenul și manifestarea lui în culturile în care s-a cristalizat. Consolidat astfel în spațiul literar românesc, **p.** dobândește o conotație axiologică pozitivă: ceea ce este identificat drept postmodern este considerat automat bun, valoros ori, în orice caz, dezirabil, dată fiind sincronicitatea - fie ea și întârziată - cu literatura americană. În confruntarea doctrinelor estetice, această conotație valorizantă a fost utilizată pentru tranșarea unor rivalități de prestigiu și legitimitate, cu substrat generaționist. S-a acreditat, la nivelul percepției curente, ideea că în literatura română **p.** este perfect echivalent cu optzecismul, fiind manifest exclusiv în literatura generației '80. Analize mai nuanțate - datorate chiar unor reprezentanți ai generației '80 (cum este Mircea Cărtărescu) - vin să precizeze termenii chestiunii: nu toți optzeciștii sunt pe deplin și în egală măsură postmoderni, **p.** ar fi reprezentat în poezie numai de câțiva dintre cei afirmați la Cenaclul de Luni, iar în proza optzecistă ar fi ilustrat mai ales de roman, exemplul emblematic fiind *Femeia în roșu* de Mircea Nedelciu, Adriana Babeți și Mircea Mihăieș, în vreme ce proza scurtă optzecistă și experiențele prozastice textualiste (calificate ca „tardo-moderniste”) nu i-ar aparține. Din rândul generațiilor

literare anterioare, optzeciștii care și-au asumat postura de corifei ai **p.** - Mircea Cărtărescu, în studiul *Postmodernismul românesc* (1999), și Ion Bogdan Lefter, critic de direcție și ideolog al **p.** optzecist - îi recunosc drept precursori pe reprezentanții Școlii de la Târgoviște (Mircea Horia Simionescu, Radu Petrescu, Costache Olăreanu) și pe unii mari poeți - considerați a fi fost marginalizați - contemporani cu epoca modernismului postbelic (Leonid Dimov, Mircea Ivănescu). Din epocile mai vechi este identificată o întreagă constelație de autori și opere reprezentând „curiozități literare, experimente, anticipări”, Mircea Cărtărescu aflând prefigurări „postmoderniste” în cronici rimate din secolul al XVIII-lea, în *Țiganiada* lui Ion Budai-Deleanu, în scrieri ale lui Ion Neculce, Dimitrie Cantemir, Iordache Golescu, I. Heliade-Rădulescu, C. Negruzzi, Anton Pann, Al. Macedonski. Exponenții modernismului postbelic, activi în anii '60-'80, sunt, cu rare excepții, contestați și depreciați valoric, acuzați de retardare estetică, dar și de culpa de a fi caționat, prin pasivitate, regimul totalitar comunist, lăsându-se „recuperați” și recunoscuți drept valori „oficiale”. Implicarea subiectivă a comentatorilor, viziunea polemică duc însă la simplificarea partizană a unui „dosar” prin excelență complicat. Deși e evident că „puțini autori și puține opere întregi sunt pur postmoderne” (Mircea Cărtărescu), susținătorii **p.** ideologic tind să afirme că **p.** literar ar fi reprezentat integral și exclusiv de o fracțiune a generației optzeciste și să ignore - cu unele excepții - premise sau anticipări postmoderniste prezente în scrierile antecesoriilor și ale contemporanilor lor moderniști. Dar încă în „Caiete critice” din 1986, într-un studiu dens și documentat, care viza cu precădere modernismul și **p.** literar occidental, Ștefan Stoescu semnala drept exemple de opere postmoderne din literatura română contemporană poemul *Ziua în care îl înmormântează pe tata* de Constantin Abăluță și romanul *F* de D. R. Popescu. Acelor exemple le-ar putea fi adăugate altele, tot din operele unor preoptzeciști, precum Marin Sorescu sau oniricii Dumitru Țepeneag, Vintilă Ivănceanu ș.a. În *Poetica postmodernismului* (1996) Liviu Petrescu face referiri nu numai la proza optzecistă, ci și la *Galeria cu viță sălbatică* de Constantin Țoiu, la romanele lui Paul Georgescu, la *Corn de vânătoare* de Al. Ivăsiuc și chiar la *Huliganii* de Mircea Eliade, scrieri în care depistează manifestarea uneia sau alteia din trăsăturile ce vor defini poetica **p.** Trebuie însă menționat că, deși există argumente serioase care să susțină existența efectivă a orientării în literatura română contemporană, ilustrată nu numai de unii dintre optzeciștii canonici, ci și de scriitori ceva mai tineri, afirmați după 1990, cum ar fi prozatorii Adrian Oțoiu și Dan Perșa, totuși scenariul întrucâtva triumfalist acreditat de exegeza militantă a **p.** românesc - linia Cărtărescu-Lefter - nu se bucură de o acceptare unanimă. Contestările comportă, și ele, un sistem de argumentație convingător. Unul dintre cei mai energici contestatari, considerând imaginea **p.** românesc inautentică, idilic-voluntaristă, manipulată și confecționată, va fi - de la începuturile dezbaterii - poetul și eseistul Alexandru Mușina, tot un reprezentant al generației '80. Încă din 1986, într-un text intitulat *Postmodernismul la porțile Orientului*,

pregătit pentru numărul special din „Caiete critice” – și, se pare, refuzat sau omis de la publicare de redacție, poate pentru caracterul lui net „în răspăr” față de sensul general al discuției –, Mușina își exprima scepticismul față de posibilitatea de a se vorbi despre un **p.** românesc în condițiile istorice date. Constatând „manifestarea – în câmpul literelor române – a două fenomene, de anvergură diferită”, și anume: „aparitia unei remarcabile și «revoluționare» (în plan literar) generații de scriitori (generația '80) și „brusca «modă» a termenului postmodernism”, scriitorul opina că problemele asupra cărora trebuia meditat erau: „1) cu ce sens este și poate fi folosit în literele noastre cuvântul postmodernism? 2) este sau nu este generația '80 postmodernistă? 3) cât de utilă și stimulatorie este, pentru înțelegerea literaturii contemporane, pentru nivelul discuțiilor teoretice și pentru producerea literaturii înseși, folosirea vocabulei postmodernism?”. Propriile-i răspunsuri la chestiunile formulate erau marcate de rezervă și scepticism. Trecând în revistă utilizarea termenului **p.** aplicat la literatura română, Mușina conchidea asupra impreciziei și confuziei vădite de accepțiuni foarte diverse și contradictorii: „Sintetizând și ordonând, postmodernist e Mircea Cărtărescu (Mircea Cărtărescu), postmoderniști sunt poeții Cenaclului de Luni (Florin Iaru), postmoderniști sunt «textualiștii» (Cristian Livescu), postmoderniști sunt poeții generației '80 (Ion Bogdan Lefter și «red» din «Caiete critice»), postmoderniști sunt toți poeții contemporani valoroși, de la Ion Gheorghe la Mircea Cărtărescu (Nicolae Manolescu)”. Concluzie care îl îndemna să avanseze, swiftian, o „modestă propunere”: „Logic, există următoarele posibilități: 1. să renunțăm la termen; 2. să-l folosim cu sensul (sensurile) pe care termenul îl (le) are în Occident, și anume: a) curent din proza ultimilor 20 de ani, mai ales cea anglo-saxonă (cu autori ca Pynchon sau Barth); b) tipologie creatoare [...]; c) un anume moment cultural, ce urmează modernismului, caracterizat printr-o anume epuizare a invenției, prin sentimentul că tradiția nu e sufocantă, prin eclecticism și reluarea/sinteza (în cheie ironică și parodică) a tuturor formelor/manierelor anterioare; 3. să-l folosim pentru a desemna fenomene specifice literaturii noastre contemporane, ireductibile la modelele occidentale. Operație care presupune o reconstrucție a sensurilor, o reelaborare teoretică a unui concept care are deja o altă «biografie» și un alt sens în Occident. Toate acestea nu înainte să optăm între următoarele puncte de plecare: postmodernismul desemnează în spațiul literar românesc: a) curent poetic lansat în Cenaclul de Luni; b) generație de creație distinctă; c) un anume moment poetic, și anume cel postbelic, caracterizat printr-o «rescriere» în altă cheie a modelelor (tipurilor) poeziei interbelice. [...] d) nu în ultimul rând, un anume mod de a face proza care consună cu cel al lui Barth sau Pynchon. Aici chiar că pot spune liniștit că Mircea Horia Simionescu e un postmodern [...]. Cum sunt postmoderni și Paul Georgescu, Ștefan Agopian sau Ioan Groșan (din Caravana cinematografică și Școala ludică, dar nu și din Marea amărăciune) sau același, sub pseudonimul Ars Amatoria, în seriale ca *O sută de ani de zile la porțile Orientului*. Dar, și aici e întrebarea, sunt oare Mircea Nedelciu, Gheorghe Crăciun, Alexandru Vlad, Sorin Preda, Viorel Marineasa sau Daniel

Vighi, șase dintre cei mai importanți prozatori tineri, postmoderniști? Eu cred că nu[...]”. După o pledoarie detaliată în favoarea scepticismului față de utilizarea dată la noi termenului **p.**, Alexandru Mușina considera îndreptățit să reafirme, între altele: „ – a susține că întreaga poezie română contemporană e postmodernistă e un generos și frumos sofism, care funcționează compensator și calmant (în plan social-cultural) și narcotizant (în plan estetic); [...] – poeții și prozatorii generației '80 nu sunt, în marea lor majoritate, niște postmoderniști; [...] – folosirea termenului se impune, deci, dar numai cu accepțiunea pe care i-o dau teoreticienii occidentali, fără a încerca să îl manipulăm și, mai ales, fără iluzii; – fără iluzii, în sensul că folosirea unui termen nou nu ne face neapărat mai inteligenți sau mai talentați, că literatura noastră nu devine mai valoroasă sau mai «competitivă» pe plan universal dacă «avem și noi postmoderniștii noștri.” Optzecist disident – față de vulgata lefterianistă și cărtăresciană privind **p.** românesc –, Mușina și-a afirmat poziția critică, a susținut necesitatea și legitimitatea în poezie a unui „nou antropocentrism”, pe care l-a teoretizat, și a continuat să critice îndârjit fetișizarea fenomenului prin texte cu caracter cvasi-pamfletar: *Să-avem și noi postmoderniștii noștri* (1989), *Paradisul din tomberon* (1994), *Postmodernismul socialist* (1999) ș.a. O critică la fel de aspră va fi formulată de tânărul eseist Ciprian Șiulea, într-un text cu titlu ironic – *Postmodernismul iluminist* –, inclus în volumul *Retori, simulacre, imposturi* (2003). Ținta principală este activitatea de „corifeu” și ideolog a lui Ion Bogdan Lefter, examinată pornind de la volumul acestuia *Postmodernism. Din dosarul unei „bătălii” culturale*, apărut în 2000, pe care comentatorul îl consideră a fi „un text mai degrabă de propagandă decât de teorie”. Ciprian Șiulea reamintește din capul locului faptul că „de aproape două secole, românii creează mitologii naționale compensatorii, care devin repede referințe obligatorii în scrierea istoriei și pentru proiectele societății (sau pentru lipsa lor)” și identifică în **p.** românesc un astfel de mit compensatoriu, cel mai recent dintre ele: „Mitul postmodernismului românesc datează dinainte de 1989. El avea atunci și o valoare instrumentală în cadrul strategiei cultural-politice de impunere a noilor generații și de evitare a ingerințelor sistemului, dar, tocmai pentru a dovedi că funcția lui nu depinde neapărat de conjunctura politică și culturală a comunismului, adevărata maturitate a dobândit-o doar în ultimii ani. În numele acestui mit legitimator, care dezmente categoric retardarea noastră (nu numai culturală), s-au rostit destule aberații, găsindu-se destui reprezentanți români (protocroniști, eventual) ai postmodernismului: Blaga și Noica, T. Mazilu și D. R. Popescu, Nichita Stănescu și Marin Sorescu”. Identificând teza principală a lui Ion Bogdan Lefter – „există un postmodernism românesc incontestabil, anticipat în anii '60 și definitiv instalat în anii '80, care sincronizează, dar nu prin imitație, cultura română cu cea occidentală. Postmodernismul este rezultatul unei evoluții organice a culturii române și, pe alt plan, al rezistenței prin cultură și al unei bătălii canonice pe care această generație a purtat-o nu doar în numele ei personal, ci și în al întregii culturi române” –, Ciprian Șiulea procedează la o critică amănunțită, contestând-o „din perspectiva adevărului, în sensul general de

confruntare cu realitatea", nu pentru a o respinge în numele unei alte versiuni, proprii, despre **p.** românesc, ci preocupat să examineze „coerența internă a demersului, pertinenta acestui discurs în contextul imediat al culturii române”. Reamintind trăsături definitorii – „Postmodernismul înseamnă, pe scurt, declinul transcendenței, relativizarea valorii și conștientizarea caracterului de convenție al reprezentărilor noastre despre lume, despre noi înșine și despre creațiile noastre, în particular, literare. Odată cu anunțata moarte a lui Dumnezeu, moare și omul ca ființă plenară (de unde imposibilitatea unui nou umanism sau antropocentrism), pentru că Dumnezeu nu a fost, de fapt, decât valoarea transcendentă și absolută, fundamentul pe care omul a putut concepe unitatea existenței, sensul ei și al lui propriu. Dispariția transcendenței aduce o doar temporară și iluzorie centralitate a omului; în fapt, el îl urmează imediat pe zeul ucis, rămânând un simplu individ lipsit de o rațiune mai înaltă decât cea personală, care poate oricând să alunece spre absurd și aberație (de unde și angoasa ce servește de contrapunct hedonismului postmodern). [...] Un postmodernism «autenticist» e o contradicție în termeni, în măsura în care a fi postmodern înseamnă (și) a conștientiza și a accepta un număr maxim de convenții, însă nu din resemnare, ci [...] prin asumarea totală a riscurilor și savurarea precarității condiției ca atare, prin integrarea ludică și ironică în mecanismul proliferării convențiilor” –, eseistul opinează că raportarea la acestea ar învedera inadecvarea susținerilor celui avut în vedere: „Postmodernismul românesc descris de Ion Bogdan Lefter este, în mod cel puțin bizar, unul umanist, antropocentric și realist. Autorul descrie postmodernismul în termeni precum: «întoarcerea la real», «reumanizarea», «recâștigarea referențialității textului», «un patetism mai profund» și «patetica angajare ontologică», întoarcerea la mesaj și la figurativ. Bizareria vine în parte din faptul că generația '80, despre care se discută în principal, e mult mai complexă decât această descriere ideologizantă, dar mai ales din constatarea că trăsăturile respective nu prea au mult de-a face cu postmodernismul. Un curent literar (cultural) care este umanist, realist, autenticist etc. pur și simplu nu are cum să fie postmodern”. Demersul critic al lui Ciprian Șiulea vizează în esență un anumit mod de a transforma **p.** românesc într-un mit compensator triumfalist, prin nesocotirea spiritului critic, rămas într-o marginalizare categorică „față de mainstream-ul mesianic, delirant propagandistic și «constructiv» cu orice preț și în orice condiții”. Existența unor asemenea controverse vădește faptul că un consens cu privire la identitatea, natura, particularitățile, amploarea și importanța fenomenului pe tărâm românesc e departe de a se fi produs. Nu numai pe plan teoretic, ideologic și principal, dar și la nivelul scrisului literar propriu-zis **p.** „canonizat” al optzeciștilor e supus unor provocări de natură să îi fragilizeze aparenta preeminență. **P.** literar nu rămâne monopolul unei generații de creatori. Câțiva autori afirmați în anii '90 – Adrian Oțoiu, Daniel Bănuțescu, Dan Perșa, Ioan Es. Pop ș.a. – pot apărea ca fiind „încă și mai postmoderniști” decât optzeciștii canonici, deși li se contestă importanța și legitimitatea, fiind considerați mai degrabă epigoni imperfecti sau retrograzi ai optzeciștilor: „Ca

atmosferă artistică și, câtă e, ca ideologie literară, cei ce se intitulează nouăzeciști sunt cu un pas înapoi față de anii '80”, crede Mircea Cărtărescu. Pe de altă parte, după 1989 romanul postmodernist a fost ilustrat, strălucit, nu numai de optzeciști (Mircea Cărtărescu, George Cușnarencu) și de nouăzeciști (Daniel Bănuțescu, Adrian Oțoiu, Dan Perșa), ci și de scriitori din generații mai vârstnice (Dumitru Țepeneag), iar unul dintre prozatorii români postmoderni cei mai importanți – nu numai romancier – s-a dovedit Livius Ciocârlie, care, prin vârstă, nu aparține generației '80. Pe de altă parte, perspectiva cumva milenaristă în care unii optzeciști afirmă și susțin **p.**, considerat ca ultimă și de nedepășit modalitate literară, subapreciindu-i atât pe preoptzeciști, cât și pe postoptzeciști – văzuți ca autori retrograzi, neinteresanti și nelegitimi, reiteratori naivi de procedee și viziuni descalificate istoricește, afiliați unor etape ori formule anterioare **p.**, unor viziuni ori modalități de creație iremediabil caduce (modernism „metafizic”, autenticism, orfism, minimalism, mizerabilism patetic, „nou realism”, angajare etică și socială etc.) –, stârnesc iritare și reacții de ripostă. Unii dintre cei vizați contraatacă, contestându-le optzeciștilor valoarea, învinuindu-i de a fi livrești, inautentici – confecționeri manieriști, plâsmuitori de „universuri de carton” – și evazionisti, demisionari de la angajarea existențială (din nou valorizată, mai ales în rândul foarte tinerilor scriitori), și, în focul polemicii, procedează fie la contestarea **p.**, fie la redefiniri pro domo, uneori fanteziste și discutabile.

Repere bibliografice: *Postmodernismul*, CC, 1986, 1–2 (număr special); Radu Enescu, *Despre postmodernism. După sau dincolo?*, F, 1988, 1; Mircea Mihăieș, *Bazar postmodernist*, F, 1988, 4; *Antologia poeziei generației '80*, îngr. și pref. Alexandru Mușina, Pitești, 1993; Teșosu, *Istoria, passim*; Gianni Vattimo, *Sfârșitul modernității. Nihilism și hermeneutică în cultura postmodernă*, tr. Ștefania Mincu, postfață Marin Mincu, Constanța, 1993; *Competiția continuă. Generația '80 în texte teoretice*, îngr. Gheorghe Crăciun, București, 1994; Emilia Parpală-Afana, *Poezia semiotică: promoția '80*, Craiova, 1994; [*Postmodernismul*], „Euphorion”, 1994, 43–45; Matei Călinescu, *Cinci fețe ale modernității: modernism, avangardă, decadentă, kitsch, postmodernism*, tr. Tatiana Pătrulescu și Radu Țurcanu, postfață Mircea Martin, București, 1995, 221–259; *Le Postmodernisme dans la culture roumaine*, „Euresis”, 1995, 1–2 (număr special); [*Postmodernismul*], „Echinox”, 1995, 6–9; Magda Cârnci, *Arta anilor '80. Texte despre postmodernism*, București, 1996; Alexandru Mușina, *Unde se află poezia?*, Târgu Mureș, 1996; Monica Spiridon, *Apărarea și ilustrarea criticii*, București, 1996, 93–169; Gheorghe Perian, *Scriitorii români postmoderni*, București, 1996; Liviu Petrescu, *Poetica postmodernismului*, Pitești, 1996; Marcel Corniș-Pop, *The Unfinished Battles. Romanian Postmodernism Before and After 1989*, Iași, 1997; Linda Hutcheon, *Politica postmodernismului*, tr. Mircea Deac, postfață Călin Andrei Mihăilescu, București, 1997; Gheorghe Crăciun, *În căutarea referinței*, Pitești, 1998; Carmen Mușat, *Perspective asupra romanului postmodern și alte ficțiuni teoretice*, Pitești, 1998; Monica Spiridon, Ion Bogdan Lefter, Gheorghe Crăciun, *Experimentul literar românesc postbelic*, Pitești, 1998; Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*, postfață Paul Cornea, București, 1999; Adrian Dinu Rachieru, *Elitism și postmodernism*, Iași, 1999; Mihaela Constantinescu, *Forme în mișcare: postmodernismul*, București, 1999; Dan Grigorescu, *Romanul american al secolului XX*, București 1999, 262–335; Mihaela Ursa, *Optzecismul și promisiunile postmodernismului*, Pitești, 1999; Ion Bogdan Lefter, *Postmodernism. Din dosarul unei „bătălii” culturale*,

Pitești, 2000; Adrian Oțoiu, *Proza generației '80. Strategii transgresive*, I-II, Pitești, 2000-2003; Dan Grigorescu, *Jocul cu oglinzile. Însemnări despre literatura și arta postmodernă*, București, 2000; Octavian Soviany, *Textualism, postmodernism, apocaliptic*, Constanța, 2000; Mihaela Constantinescu, *Post/postmodernismul: cultura divertismentului*, București, 2001; Cristian Moraru, *Rewriting. Postmodern Narrative and Cultural Critique in the Age of Cloning*, New York, 2001; Alexandru Mușina, *Sinapse*, Brașov, 2001, 61-66, 99-128, 183-220; Dan Eugen Rațiu, *Disputa modernism-postmodernism*, Cluj-Napoca, 2001; Florin Mihăilescu, *De la proletcultism la postmodernism*, Constanța, 2002, 213-321; Linda Hutcheon, *Poetica postmodernismului*, tr. Dan Popescu, București, 2002; Mircea A. Diaconu, *Poezia postmodernă*, Brașov, 2002; Carmen Mușat, *Strategiile subversiunii*, postfață Mircea Martin, Pitești, 2002; Maria-Ana Tupan, *Discursul postmodern*, București, 2002; Gheorghe Crăciun, *Literatura - posibilități și limite postmoderne*, OC, 2003, 176; Dumitru Chioaru, *După postmodernism: neantul sau un nou clasicism?*, OC, 2003, 176; Ioana Em. Petrescu, *Modernism/postmodernism: o ipoteză*, îngr. Ioana Bot, Cluj-Napoca, 2003; Marian Victor Buciu, *Panorama literaturii române în secolul XX*, vol. I: *Poezia*, Craiova, 2003, 56-219; Ciprian Șiualea, *Retori, simulacre, imposturi*, București, 2003, 185-218. N.Br.

POSTOLACHE, Ion Larian (18.XI.1916, Adjud - 7.XII.1997, București), poet și traducător. Este fiul Siminei (n. Dobre) și al lui Dumitru Postolache, tâmplar. Învață la Liceul „Unirea” (1928-1936) și la Liceul Comercial (1936-1939) din Focșani. Face studii universitare la Academia Comercială din București. În anii 1942-1945 este reporter de război. Tehnician la „Gazmetan”, București (1947-1951), lucrează până în 1953 ca proiectant la Institutul de Proiectări pentru Industria Ușoară. Debutază cu poezie în 1933, la revista „Căminul” din Focșani. Participă la cenaclul Adonis și frecventează cenaclul Sburătorul (1940-1943). În 1945 conduce, la Sibiu, gazeta „Curierul”, pe lângă care funcționează un cenaclu la care participă Lucian Blaga, Radu Stanca, Ștefan Aug. Doinaș, Ioana Postelnicu, Ecaterina Săndulescu. În anii 1946-1947 înființează la București un cenaclu literar, iar în 1970 ia parte la fondarea cenaclului „Tudor Vianu”. Colaborează la gazetele focșănene „Atacul”, „Milcovul”, „Pentru patrie” și apoi la „Prepoem”, „Adonis”, „Curentul literar”, „Universul literar”, „Luceafărul”, „Argeș”, „Ateneu”. Prima carte, *Fluturi de bronz*, îi apare în 1937, fiind urmată în 1941 de *Hronic (divertisment)*.

Fără să poată ieși din tradiționalismul clasicizant antebelic, în *Grădina cu cactuși* (1969), după o tăcere de aproape trei decenii, P. cântă parcul, cu havuzul „ca o liră de cristal”, luna trecând printre ramuri, „banca” pe care „vingt ans après” stau alți îndrăgostiți, copilăria de școlar, cu „vacanțe care au fost de demult”, salcâmul sub care dorm morții, reinterpretând nostalgic pe Lucian Blaga, satul de obârșie „de la Focșani mai la vale”, sat din vremea lui vodă Cantemir, via etc. Accentele pillatiene sunt și ele vizibile: „La vie, Strâmbă-Lemne, bătrânul mic te-mbată / Cu verzile miresme de iod și-amărăciuni; / În el rămâne luna ușor decolorată, / Când ziua stinge jarul cereștilor tăciuni.” Acolo, în vie, studentul de odinioară citise pe Dante și pe Baudelaire: „De mult au fost acestea - Pe unde-o fi studentul/ care citea la vie pe Dante și Baudelaire? / Privește-te-n oglindă cum te-a crispat prezentul, / Tu, visător de glorie și aripi pentru cer.” Nu lipsesc evocările stilizate în

maniera lui Mateiu I. Caragiale, cel din *Pajere*, reînviind amintirea domniței Ralu Caragea, întemeietoarea teatrului: „Comedianții-s în favor la Curte./ S-amestecă cu dânsii chiar Ralu / Și parc-aud grăind pe-un velpostelnic:/ «Diseară avem teatru, psihimu».” Aproximativ în același stil paseist sunt lungile „balade” *Toamnă la Hanul Ancuței și Beizadea Tingire*. Mai interesante, prin acuitatea notației născute din faptul trăit, se dovedesc compunerile intitulate *Poeme de front*. Când, în *Orații* (1972) de pildă, poetul încearcă să cânte cu tot dinadinsul „noul”, Pillat și Blaga sunt uitați cu totul și banalitățile goale își fac locul de îndată. „Meșter” neoparnasian într-ale prozodiei, P. încearcă să se sincronizeze cu mai tinerii emuli ai lui Miron Radu Paraschivescu, inovând în sensul lui Ion Caraion sau al lui Geo Dumitrescu, adoptând și el disimetria în versificație și mai ales expresia violent prozaică, ca în *Balada a dimineților cenușii*, dedicată filosofului Ion Petrovici: „La cinci și jumătate precis, / Ceasornicul mă dă afară din Paradis./ Pe străzi, trec tramvaie cu scrâșnet de fier./ Sirena fabricii aleargă înnebunită prin cartier”. Virtuozitatea prozodică îi caracterizează și traducerile din mari epoei ale lumii.

SCRIERI: *Fluturi de bronz*, Focșani, 1937; *Hronic (divertisment)*, București, 1941; *Grădina cu cactuși*, București, 1969; *Orații*, București, 1972; *Amurgul zăpezilor*, București, 1982; *Mătăni*, București, 1990; *Balade apocrife*, București, 1992. **Traduceri:** *Imnuri vedice*, pref. Sergiu Al. George, București, 1969 (în colaborare cu Viorica Vizante); *Texte alese din lirica sanscrită*, București, 1973 (în colaborare cu Charlotte Filotti); *Poezia Egiptului faraonic*, pref. Constantin Daniel, București, 1974 (în colaborare cu Ion Acsan); *Mahabharata (Legenda lui Nala și a frumoasei Damayanti)*, pref. Mircea Malița, introd. Constantin Daniel, București, 1975 (în colaborare cu Charlotte Filitti); Thomas Malory, *Moartea regelui Arthur*, I-V, pref. Dan Grigorescu, București, 1979 (în colaborare cu Charlotte Filitti).

Repere bibliografice: [Ion Larian Postolache], „Prepoem”, 1940, 9; D. Karnabatt, *Poetul Ion Postolache*, SE, 1943, 1634; D. Micu, „Grădina cu cactuși”, RL, 1969, 38; Adrian Beldeanu, „Orații”, CRC, 1973, 4; Mircea Iorgulescu, „Orații”, LCF, 1973, 8; Lit. rom. cont., I, 511-512; Gh. Bulgar, „Amurgul zăpezilor”, RL, 1984, 8; Al. Raicu, *Un baladist autentic*, RL, 1986, 46; Rotaru, *O ist.*, III, 148-149; *Dict. scriit. rom.*, III, 874-875. I.R.

POȘTA ROMÂNĂ, publicație apărută la Brașov, bisăptămânal, între 1 ianuarie 1888 și 6 aprilie 1889. Theochar Alexi era editor și redactor responsabil al acestui periodic, pe care îl subintitula „Foaie pentru poporul român”. Într-un prospect difuzat la sfârșitul anului 1887 se arată că P.r. va urmări să îndrepte interesul publicului larg către problemele politice, culturale și literare la ordinea zilei. Un editorial din 1888 subliniază nevoia dezvoltării gustului pentru lectură, în scopul consolidării sentimentelor naționale și al cultivării datinilor strămoșești. Beletristica inserată se circumscrie acestui program. Th. Alexi este autorul unor nuvele istorice prolixă, al unor comedii (*Vistavoiiul Marcu*), pe care le traduce și le localizează fără a indica sursa, al unei tragedii (*Domnul Tudor*) și al unui vodevil, *Lăcustele*, în care printre personajele principale figurează Al. I. Cuza și Moș Ion Roată. Alături de Th. Alexi, cu poezii de valoare modestă colaborează George Simu, I. P. Coman, Valentin Dioniu și Iuliu I. Roșca. Învățătorii

A. Hodârnău, Z. Florian ș.a. trimit literatură populară culeasă din satele unde profesau. Din scrierile lui Costache Negruzzi se republică *O alergare de cai și Istoria unei plăcinte*. În mai multe recenzii ample (la *Fata de la Cozia* de Iuliu I. Roșca, la *Logofătul Matei* de I. C. Panțu), N. Ch. Quintescu face observații pertinente în legătură cu relația dintre literatură și istorie. Tot el critică imitarea exagerată a modelelor străine. La „Poșta redacției” din mai 1888 i se răspunde unui I. P. în B. (poate I. Popovici-Bănățeanul), care trimisese mai multe încercări de proză și poezie. Începătorul este sfătuit să persevereze, deoarece textele trimise, deși nepublicabile, mărturisesc semnele unui „frumos talent”. Fără a constitui o preocupare principală, se face loc și la câteva traduceri. Din Petrarca dă o *Madrigală* și mai multe sonete I. Bocaniciu, din Hans Christian Andersen tălmăcește Maria S. Dănăilă o nuvelă, sub titlul *Mitutica*. Alte transpuneri sunt din Mark Twain (*Istoria Venerii capitoline*), din Maupassant și François Coppée. R.Z.

POTECA, Eufrosin (c. 1785, Nucșoara, j. Prahova - 10.XII.1858, Gura Motrului, j. Mehedinți), scriitor bisericesc. Fiu de țărani, P. (din botez Radu, iar după călugărirea din 1808 Eufrosin) a studiat la București, la Academia Domnească, între 1812 și 1816. Remarcându-se la cursurile de filosofie, a fost numit profesor la aceeași școală, condusă de Neofit Duca, de unde în 1818 se transferă ca profesor de geografie și religie la școala românească înființată de Gh. Lazăr. Trimis de Eforia Școalelor la studii în străinătate, împreună cu alți trei tineri

bursieri, urmează cursuri de filosofie, istorie și teologie la Pisa (1820-1823) și Paris (1823-1825). La întoarcere este numit profesor de filosofie la „Sf. Sava”, unde rămâne până în 1832, cu o întrerupere de un an (1828), când pleacă la Buda pentru a-și tipări traducerea *Filosofia cuvântului și a năravurilor* după J.-Th. Heineccius, filosof raționalist folosit de P. în cursurile sale. Mereu în conflict cu Mitropolia, al cărei preot era, se va retrage, până la sfârșitul vieții, ca egumen la mănăstirea Motru, de unde și numele Motreanu, cu care a semnat uneori.

Cursul de filosofie, rămas în manuscris, și numeroasele cuvântări festive, adunate, în parte, în *Cuvinte panighirice și moralnice* (1826), pun în evidență un spirit iluminist. Printre cărturarii munteni din generația premergătoare revoluției de la 1848, P. a fost unul dintre cei mai radicali adversari ai instituțiilor feudale din Țările Române. Influențat de Bacon și Descartes, el este adept al „dreptului natural”, al reformelor sociale, al răspândirii culturii prin școli și tipărituri în limba națională. Cere în repetate rânduri o „lege a dreptății”, conformă cu ordinea firească, cu „regula magnifică a lumii”. Este și un orator remarcabil, priceput mânăitor al procedeelelor retorice. Cuvântările sale abundă în lamentații patetice pentru soarta țării, mlădiate cu o artă rafinată, cu grijă pentru echilibrul și sonoritatea frazei. O descriere a primăverii pe meleagurile țării, dintr-un discurs către domnitor, capătă accente de imn de bucurie închinat reînvierii naturii. Limba expresivă și suplă a textelor sale oratorice se regăsește în traduceri, din franceză și greacă, după cărțile de morală religioasă ale lui Claude Fleury și J.-B. Massillon și îndeosebi în transpunerea după cartea lui Bossuet, *Vorbire asupra istoriilor universale* (1853).

SCRIERI: *Cuvinte panighirice și moralnice*, București, 1826; [Cuvântări], în J.-Th. Heineccius, *Filosofia cuvântului și a năravurilor*, Buda, 1829, în G. Dem. Teodorescu, *Viața și operele lui Eufrosin Poteca*, București, 1883. **Traduceri:** Dim. Darvari, *Mai înainte gătire spre cunoștința de Dumnezeu prin privirea celor ce sunt*, pref. trad., Buda, 1818; J.-Th. Heineccius, *Filosofia cuvântului și a năravurilor*, Buda, 1829; *Sfânta Scriptură pe scurt*, Buzău, 1836; ed. 2, București, 1847; Claude Fleury, *Obiceiurile israelitenilor și ale creștinilor*, București, 1845; J.-B. Massillon, *Mic post ori Cuvinte alese*, București, 1846; Bossuet, *Vorbire asupra istoriilor universale*, București, 1853.

Repere bibliografice: G. Dem. Teodorescu, *Viața și operele lui Eufrosin Poteca*, București, 1883; Dimitrie Dobre, *Eufrosin Poteca Motreanu*, București, 1899; Iorga, *Ist. lit.* XIX, I, 61-64, 135-136; Dan Simonescu, *Bossuet în literatura românească*, CL, 1927, septembrie-noiembrie; Petre V. Haneș, *Eufrosin Poteca traducător al lui Bossuet*, PIL, 1931; I. Vărtosu, *Pagini din autobiografia lui Eufrosin Poteca*, București, 1937; C. Rădulescu-Motru, *Catehismul mititel al lui Eufrosin Poteca*, București, 1940; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 122-123, *Ist. lit.* (1982), 120-122; C. Rădulescu-Motru, *Din autobiografia lui Eufrosin Poteca*, AAR, memoriile secțiunii literare, t. XII, 1943; I. Vărtosu, *Eufrosin Poteca egumen la mănăstirea Motru*, Craiova, 1944; Adrian Marino, *Iluminismii români și idealul „luminării”*, IL, 1965, 4; G. Călinescu, *I. Eliade Rădulescu și școala sa*, București, 1966, 84-95; Piru, *Ist. lit.*, II, 249-252; *Ist. lit.*, II, 164-168; Ilie Popescu Teiușan, *Eufrosin Poteca*, DIPR, III, 66-83; Cornea, *Originile*, 224-225, 229-230; *Ist. filos. rom.*, I, 180-182, 208-209; *Dicț. lit.* 1900, 705; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, 366-367; *Dicț. scriit. rom.*, III, 875-876. L.V.

POTOPIN, Ion (2.IX.1916, Potopinu, j. Olt - 10.V.1998, București), poet. Este fiul Mariei (n. Mitrache) și al lui Antonie Magnea, țărani; va adopta mai târziu numele satului în care s-a născut. După absolvirea Liceului „Ioniță Asan” din Caracal, se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, pe care nu o va termina din cauza războiului. Incorporat în 1939, va fi trimis pe front în 1941, fiind demobilizat în 1945, cu gradul de locotenent de infanterie. Târziu, în 1960, va reuși să-și ia licența la Facultatea de Cinematografie, secția teatrologie, a Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale” din București. Se înscrie la doctorat, dar teza, *Dialectica eroului tragic*, nu va fi finalizată. Între 1945 și 1949 profesează ca ziarist și șef de birou în Ministerul Comunicațiilor, din 1950 e inspector de cadre la Banca de Investiții din Brașov, iar între 1952 și 1955 este inspector cultural la Sfatul Popular al regiunii Brașov. În 1956 se transferă la Oficiul de Stat pentru Turnee Artistice din București, în același an fiind angajat la Biblioteca Academiei Române, ca șef al Cabinetului de muzică, unde va lucra până la pensionare, în 1981. Încă elev, debutează cu versuri în 1934, la ziarul „Zorile Romanatului”. Literatura lui va ilustra un oportunism imperturbabil, angajat publicistic și editorial în trena tuturor regimurilor politice: legionarism, dejism, ceaușism.

Prima carte a lui **P.**, *Cartea rănilor*, apărută în 1946, este prezentată de Editura Casa Școalelor ca o expresie a unui „lirism realist și progresist”, iar autorul drept un reprezentant al generației tinere care a rupt tăcerea și s-a alăturat cu versul său eforturilor de înnoire a țării. Poemul inaugural este intitulat chiar *Cântec de țară*, tonul declarativ, emfatic și hiperbolizant anunțând parcă viitorul traseu al unui poet ce vrea să prindă în lăncile sunetelor „fruntea furtunilor ce s-au întors”, să calce „din tunete-n sunete” etc. Măsura relativă a talentului o dau însă versurile care consemnează, ca într-un jurnal de front, impresii de pe câmpul de luptă. Cu inima ca o „hieratică rană”, **P.** nu observă latura spectaculară a războiului, faptele de eroism, ci aspectele tragice: „moartea calcă dreaptă peste trupuri/unindu-ne prin foc cu inamicul”. Este sensibil la „frunțile enigmatice de soldați”, la oamenii care nu înțeleg ce se întâmplă cu ei, la întâlnirea cu „arhanghelul negru”, sentimentul dominant fiind de mirare și oboseală: „Atâtea izbânzi ne-au oboșit/prea mult sânge am irosit” (*Revedere*). *Clamor* (1968) are profilul unei ediții de autor, fiind o selecție din versuri scrise de-a lungul a trei decenii. De la *Toamna-n hlamide cenușii*, datând din 1938, până la poeziile de acum, totul e învăluit într-o melancolie difuză, epigonic romantică, punctată când și când de clamări în pustiu. O *Efemeridă* care încheie placheta vorbește despre inutilitate și gol lăuntric în curgerea implacabilă a timpului. Imaginea ultimă nu se compune la **P.** dintr-o poezie interiorizată a senectuții, ci dintr-o accentuare a adecvării la conjunctural. *Discobolul* (1972), *Poema română* (1980), *Maieutica luminii* (1985), *Drumul luminilor* (1987) conțin texte encomiastice folosind o anume îndemânare a punerii în scenă și deturnând unele concepte estetice pentru a da oarece lustru versului obedient, supra-saturat de clișee, proslăvind partidul și conducătorul lui. Sonetul este specia pe care autorul o exersează abuziv, titlul unei poezii fiind *Tortură-mi e tiparul tău sonor*.

SCRIERI: *Cartea rănilor*, București, 1946; *Clamor*, București, 1968; *Discobolul*, București, 1972; *Murmurul statuiilor*, București, 1974; *Profil de ivoariu*, București, 1976; *Poema română*, București, 1980; *Maieutica luminii*, București, 1985; *Drumul luminilor*, Iași, 1987; *Gheorghe Lovendal*, București, 1987. **Ediții:** *Poarta cuvintelor*, București, 1971; I. Valjan, *Generația de sacrificiu*, pref. edit., București, 1985 (în colaborare cu Despina Vasilescu-Valjan), *Cu glasul timpului*, pref. Șerban Cioculescu, București, 1987 (în colaborare cu Despina Vasilescu-Valjan). **Traduceri:** Filippo Sacchi, *Toscanini. Un secol de muzică*, București, 1967 (în colaborare cu Marina Cârlova); Frédéric Chopin, *Muzica unei vieți. Corespondență*, pref. trad., București, 1982; Lubomir Donižka, *Stele pe cerul muzicii. Evoluția muzicii ușoare universale*, București, 1985 (în colaborare cu Doina Zalman).

Repere bibliografice: Const. Ciopraga, „Discobolul”, CRC, 1972, 51; *Lit. rom. cont.*, I, 509-511; Nicolae Georgescu, „Maieutica luminii”, LCF, 1986, 4; Simion Bărbulescu, „Maieutica luminii”, RL, 1986, 35; *Dicț. scriit. rom.*, III, 876-877; Firan, *Profiluri*, II, 202-203. S.I.

POTRA, Florian (3.III.1925, Timișoara - 6.V.1997, București), teatrolog și traducător. Este fiul Anitei Francisca Maria (n. Brusaco) și al lui Iulian Potra, licențiat în științe economice și sociale. Urmează Liceul „C. Diaconovici-Loga” din Timișoara, trecându-și bacalaureatul în 1943. Face apoi studii la Universitatea „La Sapienza” din Roma, unde obține licența în litere magna cum laude în 1948. Câțiva ani trăiește din sport, devenind căpitanul echipei naționale de scrimă. Este cercetător la Academia RPR (1953-1954), redactor la Uniunea Scriitorilor (1954-1955), la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (1955-1956) și la revista „Teatrul” (1956-1961), secretar literar la Teatrul Regional București (1961-1963), redactor și secretar general de redacție la „Secolul 20” (1963-1968), consilier general, inspector general la Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă (1968-1970), inspector principal la Centrul Național al Cinematografiei (1970-1971), conferențiar, profesor, șef de catedră la Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale”, titular al cursului de istoria și teoria filmului (1971-1997). Debutează în 1961, la revista „Teatrul”, cu piesa *În noaptea asta nu doarme nimeni*, iar editorial cu volumul *Experiență și speranță. Ecran românesc* (1968). Colaborează la „Steaua”, „Viața românească”, „Secolul 20”, „Teatrul”, „Cinema”, „Contemporanul”, „România literară” ș.a. Traduce peste o sută de scrieri dramatice, multe dintre ele reprezentate la diferite teatre din București și din alte orașe ale țării. I s-au conferit numeroase distincții internaționale: Ordinul Meritul Republicii Italiei (1978, 1995), Premiul și Medalia pentru cel mai bun traducător al teatrului italian în Europa, acordat de Institutul Italian al Dramei (1979) ș.a., precum și premii naționale: Premiul Asociației Cineaștilor (1975, 1984), Premiul Uniunii Scriitorilor pentru traducerea în italiană a romanului *Craii de Curtea-Veche* și a nuvelei *Remember* de Mateiu I. Caragiale (1980), Premiul Academiei Române (1981, 1983), Premiul Uniunii Cineaștilor pentru *opera omnia* (1996).

Spirit cu o temeinică pregătire filosofică, estetică și culturală prelucrată marxist, **P.** reprezintă de-a lungul câtorva decenii un factor de echilibru în ierarhizarea valorilor, în

tentativele de sistematizare și structurare a cercetării teatrolgice și filmologice românești. Principalele sale preocupări s-au îndreptat spre definirea unui stil național în cinematografia românească, ilustrative fiind studii precum *Istorie și luptă socială, Cinematograful românesc în căutarea propriului chip, Național și universal în arta filmului*, considerate de autor „argumente preliminare”, dezvoltate în volumele *O voce din off* (1973), *Voci și vocații cinematografice* (1975). Dintre numeroasele puncte de vedere susținute cu o argumentație estetică de sorginte marxistă (unele intervenții sunt publicate în „Studii și cercetări de istoria artei”, „Revue roumaine d'histoire de l'art” ș.a.), semnificative prin pertinenta analitică sunt pledoariile pentru o estetică a filmului contemporan, considerațiile privind receptarea spectacolului cinematografic sau specificitatea „lecturii” filmului, elogiul adus filmului de autor, tratarea literaturii ca experiență culturală a cineastului. Rămâne exemplară ținuta unor portrete, precum cele dedicate lui Jean Georgescu, Luigi Pirandello, Luchino Visconti, Dario Fo, Mozart ș.a. Se adaugă numeroase pagini pregătite pentru o istorie a filmului românesc. Ca traducător, P. a oferit nu numai versiuni din literaturile lumii, preferințele îndreptându-se către literatura italiană, ci și transpuneri, îndeosebi în italiană, ale unor scrieri de Mateiu I. Caragiale, Mircea Eliade, Tudor Arghezi, Ștefan Aug. Doinaș, Marin Sorescu, Laurențiu Fulga ș. a.

SCRIERI: *Experiență și speranță. Ecran românesc*, București, 1968; *O voce din off. Teme cinematografice*, București, 1973; *Voci și vocații cinematografice. Național și universal în arta filmului*, București, 1975; *Profesiune: filmul. Incursiune în timpul și spațiul cinematografului românesc*, București, 1978; *Reconstruiri. Scrieri de critică teatrală*, București, 1981; *Aurul filmului. Opere evocând trecutul*, București, 1984; *Aurul filmului. Opere evocând prezentul*, București, 1987. **Ediții:** Pavel Dan, *Scrieri alese*, pref. edit., București, 1956. **Traduceri:** Carlo Goldoni, *Gâlcebile din Chioggia*, București, 1957, *Războiul*, București, 1957; Liliana Bernasconi, *Baia măgărușului*, București, 1959; Noemi Gil Janeiro, *Flacăra vrăjită*, București, 1959; Giovanni Grazzini, *Fellini despre Fellini*, București, 1960; Aldo Nicolaj, *Soldatul Piccicò*, București, 1960; Guido Aristarco, *Cinematografia ca artă. Istoria teoriilor filmului*, București, 1965, *Utopia cinematografică*, pref. trad., București, 1992; Vasco Pratolini, *Statornicirea rațiunii*, pref. trad., București, 1966; Luigi Pirandello, *Teatru*, introd. trad., București, 1967, *Urișii munților*, București, 1971; Tudor Arghezi, *Animali piccoli e grandi*, București, 1968; Italo Svevo, *Senilitate*, București, 1971 (în colaborare cu Ștefan Delureanu); Giorgio Bassani, *Bătălanul*, pref. trad., București, 1973, *Romanul Ferrarei*, București, 1990 (în colaborare cu Rodica Locusteanu); Antonio Gramsci, *Cinci minute pentru tata. Scrieri către copii. Însemnări pedagogice*, pref. trad., București, 1974; Giuseppe Dessi, *Țara de umbre*, pref. trad., București, 1976; Mateiu I. Caragiale, *Craii de Curtea-Vechi. Remember - I crai della Vecchia Corte. Remember*, ed. bilingvă, București, 1980.

Repere bibliografice: Ileana Berlogea, *Pirandello în România*, SXX, 1967, 6; Michaela Schiopu, *Pirandello*, RITL, 1967, 4; Ion Cantacuzino, „O voce din off”, RL, 1973, 29; Valerian Sava, „O voce din off”, „Cinema”, 1973, 7; Aurel Bădescu, *Giorgio Bassani*, „Bătălanul”, CNT, 1973, 34; Constantin Hărlav, *Giorgio Bassani*, „Bătălanul”, TR, 1973, 39; Ion Lazăr, *Mai mult decât o „propunere”*, LCF, 1975, 31; Valerian Sava, „Voci și vocații cinematografice”, „Cinema”, 1975, 8; Antoaneta C. Iordache, *Florian Potra*, O, 1975, 10; Sorin Titel, *Lecturi cinematografice*, RL, 1976, 14; Manuela Cernat, *Florian Potra*, „Scânteia”, 1980, 11 695; Elena Nestor, „Reconstruiri”, RL, 1981, 52; Dan Ciachir, *Mateiu I. Caragiale în*

italiană, SPM, 1982, 613; Ștefan Cazimir, *Nu numai Caragiale*, București, 1984, 246–256. C.C.

POVEȘTEA VIEȚII, revistă apărută la București și apoi la Focșani, săptămânal, între 13 februarie și 10 aprilie 1900. S-a editat șase numere în care, alături de proza și versurile lui Al. Șt. Vernescu (directorul revistei) și de cele ale prim-redactorului Adrian Sulcină, se publică diverse scrieri aparținând lui Al. Macedonski, Panait Mușoiu, Petru Vulcan, Radu D. Rosetti, Panaite Zosân, D. Nanu, G. Marinescu, Eugen Herovanu, Matei Rusu, I. Neagu (care semna și Elena Dăscălescu), Const. Cantilli, Dem. Demetrescu-Piatra ș.a. Al. Macedonski recenzează volumul de versuri *Romanițe* al directorului revistei și, folosind recenzia ca pretext, întreprinde o trecere în revistă cuprinzătoare a situației literaturii naționale, urmărind mai ales principalele curente literare (romantism, simbolism ș.a.). Lui C. Dobrogeanu-Gherea i s-a republicat aici studiul dedicat scriitorului ucrainean Taras Șevcenko, iar Panait Mușoiu colaborează cu două traduceri din Leopardi. R.Z.

POVEȘTEA VORBEI, revistă apărută la București, săptămânal, între 10 octombrie 1896 și 4 mai 1897. Eclectismul ideilor și imprecizia formulărilor caracterizează programul acestei publicații. Colaboratorii și mai ales caracterul literaturii incluse indică, totuși, o tendință națională și populară, care s-ar

fi vrut situată în prelungirea orientării de la „Vatra”. Ion Gorun, redactorul și criticul literar al revistei, nu avea însă autoritatea și experiența necesare pentru a strânge în jurul noului periodic același grup de scriitori sau pentru a forma un altul, echivalent ca valoare ori, cel puțin, ca influență. Dacă nu a reușit să constituie un cerc și o direcție de opinie literară, **P.v.** a asigurat o continuitate de preocupări. Este vorba de cultivarea unei literaturi pentru popor, inspirată din realitatea autohtonă, și de străduința de a oglindi cât mai obiectiv viața culturală și literară a țării. Mai mult decât atât, **P.v.** s-a preocupat de îndrumarea și formarea tinerilor scriitori, în primul rând a debutanților. O atentă „Poștă a redacției”, scrisă probabil de Ion Gorun, se adresa cu răbdare și cu o prietenească ironie corespondenților din toată țara. Comprehensiunea arătată de redacție începătorilor avea să fie răsplătită de valoarea celor care și-au legat începuturile literare de această revistă. La 12 decembrie 1896 (numărul 12) i se răspundea unui Nirvan (pseudonim folosit de Ion Minulescu): „Poate altele sau nu!”, pentru ca același Nirvan să publice în 20 aprilie 1897 (numărul 28) o poezie încărcată de juvenilă melancolie, *Gândurile*, iar o săptămână mai târziu, de data aceasta semnând I. M., *În așteptare*, versuri de atmosferă eminesciană. *Sonet*, poezie pe care o publică la 17 ianuarie 1897 Panait Cerna, reprezintă, de asemenea, un debut. Aceluiași i se răspunde în aprilie: „P. Cerna. *Belbruno și Almi*, prea subită și neexplicată catastrofă. Versuri frumoase”, dar nu i se mai tipărește nimic. Alături de Ion Gorun (care semna și Cr.), cu articole și recenzii sunt prezenți H. Sanielevici (Hassan), S. Sanielevici (Sandu, Sanea) și I. Teodorescu. Fără a fi un colaborator permanent, G. Coșbuc publică notițe filologice, nuvele și traducerea unui fragment din *Eneida* de Vergiliu. I. L. Caragiale trimite schița *O blană rară*, critică a literaturizării excesive, iar Al. Vlahuță, un *Sonet*. Scriu frecvent poezii Artur Stavri și Raul Stavri, A. Toma (care iscălea Ștefan Tomșa), H. G. Lecca, Radu D. Rosetti, Cincinat Pavelescu, A. Steuerman, G. Murnu, D. Teleor și G. Ranetti. Aici D. Teleor și D. Marinescu-Marion au tipărit și schițe umoristice în care se ironizează, câteodată prea apăsat, neajunsurile vieții cotidiene. Alte schițe și nuvele, cu subiecte extrase în primul rând din mediul rural, aparțin lui Ion Gorun, Constanței Hodoș, lui Petru Vulcan, V. Pop, Ioan Adam, Spiru Hasnaș, Șt. Basarabeanu (V. Crășescu), Artur Gorovei, Matei Rusu, A. Steuerman, I. Teodorescu. Câteva traduceri din Maupassant, Anatole France și Marcel Prévost sunt făcute, probabil, tot de Ion Gorun. Din Lenau și Petőfi talmăcește St. O. Iosif, din Petőfi și Heine transpune A. Toma, iar din Jean Lahor dă o versiune D. Anghel.

R.Z.

POVESTIRE DESPRE DRACULA VOIEVOD, scriere anonimă redactată în secolul al XV-lea, în versiuni germane și slavone. Povestirile despre Vlad Țepeș, larg răspândite în Europa Centrală și de Sud-Est, își au sorginea în creațiile folclorice din Țara Românească privitoare la domnul român, creații al căror ecou s-a răsfrânt în spațiul din sudul Dunării și în Transilvania. Anecdotele populare reunesc o serie de mărturii și fapte reale, alături de motive folclorice universale,

adaptate figurii lui Vlad Țepeș, și de câteva povestiri tendențioase. Ele sunt prelucrate și dezvoltate original în două scrieri literar-istorice (una germană, alta slavonă), ce reflectă viziuni etice și filosofice diferite. Cele două versiuni reprezintă expresia artistică a unui larg curent de opinie asupra lui Vlad Țepeș, înregistrat în epocă, creând o imagine favorabilă acestuia în aria Țării Românești și în sudul Dunării și una deformată, negativă, în spațiul din nordul Carpaților până la Buda. *Povestire despre Dracula voievod* are, în general, în numeroasele variante din germană și rusă, titlurile *Geschichte Dracole Waide* și *Skazanie o Drakulě voevodě*. Versiunea germană, având la bază textul original, scris în intervalul august – noiembrie 1462 de un sas, probabil din Brașov, creează domnitorului român efigia literară a tiranului Dracula. Această optică asupra lui Vlad Țepeș servea intenției lui Matei Corvin de a-l discreditat pe domnitorul român în fața Apusului, justificând astfel schimbarea atitudinii politice față de acesta și abandonarea campaniei antiotomane în care se angajase. Portretul lui Dracula din versiunea germană, în care se accentuează cruzimea, demonismul și inumanitatea eroului, prin descrierea unor suplicii și atrocități, corespunde și mentalității medievale occidentale, unde predomină ideea morții asociată cu imaginea tiranului sadic. Larga difuzare a povestirii germane în Europa Centrală și Apuseană s-a datorat atât legăturilor ecleziastice din mediul catolic, cât și celor comerciale întreținute de sași cu centrul Europei, dar și relațiilor politice ale Curții de la Buda. Popularitatea textului german este asigurată și de o serie de broșuri, tipărite în numeroase ediții, unele nedatate, la Nürnberg (1488, 1499, 1515, 1521), Bamberg (1491), Leipzig (1493), Augsburg (1494, 1530), Strassburg (1500). Personalitatea lui Vlad Țepeș și legende despre el au avut ecou în literatura umaniștilor europeni, interesați nu numai de originea latină a românilor, ci și de rolul acestora în stăvilirea expansiunii otomane. Povestirile germane au fost integrate în aceeași perioadă în cronică austriacului Thomas Ebendorfer, în comentariile lui Enea Silvio Piccolomini (Papa Pius II), au fost folosite de legatul papal Nicolae de Modrusa și prelucrate în versuri în poemul lui Michael Beheim. Mai târziu anecdotele despre Vlad Țepeș sunt receptate de scrierile istoriografice ale lui Filippo Buonaccorsi-Callimachus și mai ales de cronică lui Antonio Bonfini, de unde pasajul trece în cosmografia lui Sebastian Münster și în prelucrarea cehă a acesteia, datorată lui Jan din Puchow. Cronică abatei de la Melk (*Chronicon Mellicense*) și cea a lui Jacob Unrest, ambele opere istoriografice austriece din a doua jumătate a secolului al XV-lea, conțin date și elemente legendare despre Vlad Țepeș. Versiunea slavonă, ulterioară celei germane, având cu aceasta o serie de elemente anecdotice comune, dar cu episoade mai dezvoltate literar, se deosebește prin optica favorabilă în care este așezat domnul român. Textul slavon îmbină anecdote de sursă folclorică și înregistrări de fapte sau situații istorice precise – luarea lui Vlad Țepeș ca prizonier, eliberarea lui, ultima sa domnie, informații despre familia și moartea acestuia. Varianta slavonă nu s-a păstrat în redacția originală, ci, ca rezultat al circulației în mediul ortodox, în numeroase manuscrise rusești, cel mai vechi fiind

copie din 1490 a călugărului Efrosin. Versiunea rusă a fost considerată însă fie o producție originală, independentă de versiunea occidentală, ea fiind opera unui călător rus (poate chiar solul și diacul Feodor Kurățin) la Buda, la Curtea lui Matei Corvin, în 1481-1482, fie o adaptare sau traducere a unui original slav anterior, scris în mediobulgară, probabil de un român ce trăise la Buda, și în acest caz povestirea despre Vlad Țepeș ar reprezenta o lucrare aparținând literaturii slavo-române. Altă opinie consideră, de asemenea, povestirea slavonă o operă originală, redactată în nordul Transilvaniei și Maramureș. Rămas anonim, autorul acestei scrieri, ce se poate încadra, ca și *O samă de cuvinte* a lui Ion Neculce, într-o tipologie literară medievală românească de sorginte populară, pare a fi un român, probabil cleric ortodox din Transilvania, preot sau călugăr, care și-ar fi încheiat redactarea textului, scris în slavona de redacție română, în cursul unui an, până la 13 februarie 1486 sau, oricum, în intervalul 1482-1486. Mult mai apropiată de realitatea istorică decât versiunea germană (ce i-a putut servi ca izvor numai prin informațiile legate de relațiile și expedițiile lui Vlad Țepeș în mediul negustorilor sași), povestirea slavonă, nu lipsită de unele accente acuzatoare cu privire la cruzimea excesivă a voievodului, îi compune acestuia un portret ale cărui dominante sunt vitejia, înțelepciunea, mândria, orgoliul de „mare stăpânitor”, trăsătură preluată din tradiția bizantină. Sunt scoase în evidență latura antiotomană a acțiunilor voievodului, lupta cu boierimea pentru centralizarea statului, măsurile sale de o extremă severitate fiind menite să îndrepte neajunsuri social-morale frecvente în epocă: hoția, trândăvia, ignoranța, trufia celor puternici, necinstea ș. a. Solilor turci care nu se descoperă, motivând că păstrează obiceiul țării lor, vodă, spre a le întări această obișnuință, le fixează fesurile pe cap cu câteva cuie. În lupta pe care o dă cu sultanul, infuriat de tratamentul solilor, domnul român pedepsește cu tragerea în țepă pe cei răniți la spate. Oferindu-se să intre în slujba sultanului, el își îndeplinește serviciul pedepsind și omorând o mulțime de turci din locurile prin care trece. În țară stărpește cerșetoria, iar hoția dispăre în vremea sa, încât la o fântână publică se putea bea apă cu o cană de aur, pe care nimeni nu îndrăzneau să o fure. Un negustor își recapătă repede punga furată și mărturisește deschis că a primit un galben în plus care, tănuț, i-ar fi atras lui însuși moartea. Cu viața plătesc și femeile trândave (bunăoară, cea care își lasă bărbatul să umble cu o cămașă ruptă și murdară), precum și cele certate cu virtutea. Un călugăr ipocrit, care îndrăznește a-l dojeni pe vodă pentru pedepsele date, este omorât și el, pasămite pentru a nu pierde ocazia de a deveni mucenic. Unei slugi care strămbă din nas la mirosul trupurilor trase în țepă i se oferă o țepă mai înaltă, în vârful căreia va avea mai mult aer. Domnitorul știe să răsplătească un răspuns sau o faptă înțeleaptă; în felul acesta se acoperă de cînste solul care ghicise că țepa strălucită era destinată unui personaj de vază, ce putea fi chiar el, dacă s-ar fi arătat fricos sau șovăielnic. Întemnițat, apoi eliberat și ajuns din nou la domnie, Țepeș moare într-o luptă, ucis de ai săi, care îl luaseră drept turc. Pe lângă informațiile istorice conținute, povestirea despre Vlad Țepeș se impune prin elemente

caracteristice literaturii medievale: satira, sarcasmul, ironia dialogurilor, tablouri grotești și eroice. Mai vechi probabil decât celelalte două versiuni, povestirile românești despre Vlad Țepeș s-au transmis doar pe cale orală, prezența lor, identificabilă ca sursă de inspirație, fiind atestată și prin recente cercetări de folclor în satele argeșene învecinate reședinței voievodale de la Poienari. Anecdotele despre Vlad Țepeș au influențat în secolul următor paginile consacrate domniei acestuia în *Letopisețul cantacuzinesc*, iar mai târziu oferă motive de inspirație pentru *Țiganiada*, epopeea lui Ion Budai-Deleanu. Povestirile sunt prelucrate de Petre Ispirescu în *Viața și faptele lui Vlad-Vodă Țepeș*, una dintre anecdote servește drept punct de plecare în piesa *Praznicul calicilor* de Mihail Sorbul, după cum imaginea voievodului este evocată după alte câteva decenii în „tragedia populară” *A treia țepă* de Marin Sorescu. Vlad Țepeș din povestirea germană devine în romanul *Contele Dracula* (1897) al irlandezului Bram Stoker prototipul, de largă circulație, al literaturii de groază, legenda astfel modificată fiind menținută în atenție prin dramatizări și prin numeroase ecranizări.

Ediții: *Povestire despre Dracula Voievod*, în I. Bogdan, *Vlad Țepeș și narațiunile germane și rusești asupra lui*, București, 1896; reed. în *Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI, publicate de Ion Bogdan*, îngr. P.P. Panaitescu, București, 1959, 200-214; [*Povestiri despre Dracula Voievod*], în Pandele Olteanu, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș*, București, 1961; [*Povestiri despre Dracula Voievod*], în Ion Stăvăruș, *Povestiri medievale despre Vlad Țepeș-Draculea*, București, 1978.

Repere bibliografice: I. Bogdan, *Vlad Țepeș și narațiunile germane și rusești asupra lui*, București, 1896; Grigore C. Conduratu, *Michael Beheims „Gedicht über den Woiwoden Wlad II - Drakul”*, București, 1903; N. Iorga, *Încă ceva despre Vlad Țepeș și Ștefan cel Mare*, CL., 1904, 4; Constantin I. Karadja, *Incunabile povestind despre cruzimile lui Vlad Țepeș*, în *Închinare lui N. Iorga*, Cluj, 1931, 202-206; N. P. Smochină, *Elemente românești în narațiunile slave asupra lui Vlad Țepeș*, Iași, 1939; N. Iorga, *Contribuții la legăturile românești cu rușii și ungurii. I. Ceva nou despre „Povestea rusească a isprăvilor lui Vlad Țepeș”*, AAR, memoriile secțiunii istorice, t. XXI, 1939; P. P. Panaitescu, *Viața lui Vlad Țepeș. Povestire despre Dracula Voievod. Introducere*, în *Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI, publicate de Ion Bogdan*, București, 1959, 197-200; Pandele Olteanu, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș*, București, 1961; Piru, *Ist. lit.*, I, 24-26; Anton Balotă, Pandele Olteanu, „*Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș*”, SCL, 1962, 1; P.P. Panaitescu, J. Striedter, „*Die Erzählung vom walachischen vojevoden Drakula in der russischen und deutschen Überlieferung*”, „*Revue roumaine d'histoire*”, 1963, 1; I.S. Luria, *Povest o Drakule*, Moscova-Leningrad, 1964; I.S. Luria, *În legătură cu originea subiectului povestirilor din secolul al XV-lea despre Dracula (Vlad Țepeș)*, RSL, 1964; *Ist. lit.*, I, 277-278; Șerban Papacostea, *Cu privire la geneza și răspândirea povestirilor scrise despre faptele lui Vlad Țepeș*, RSL, 1968; Emil Vrăbie, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș*, RSL, 1968; Alexandru V. Boldur, *Un român transilvănean - autor presupus al „Povestirii ruse despre Dracula”*, în *Apulum, Alba Iulia*, 1970; Ștefan Andreescu, *Vlad Țepeș (Dracula)*, București, 1976, 147-269; Nicolae Stoicescu, *Vlad Țepeș*, București, 1976, 175-226; Ion Stăvăruș, *Povestiri medievale despre Vlad Țepeș-Draculea*, București, 1978; *Dicț. lit.* 1900, 707-709; Radu Florescu, Raymond McNally, *În căutarea lui Dracula*, tr. Antoaneta Ralian,

București, 1992; Tudor Nedelcea, *Vlad Țepeș Dracula*, Craiova, 1994; Sorohan, *Introducere*, 59-62; Dan Horia Mazilu, *Un „Dracula” pe care Occidentul l-a ratat*, București, 2001, 152-158. A.Sm.

POVESTITORUL, revistă apărută la București, neregulat, între 4 iulie și 19 septembrie 1876. Redactată de Bonifaciu Florescu, prezent cu versuri în limba franceză, proză și numeroase traduceri, **P.** poate fi socotită una din primele publicații românești dedicate difuzării literaturii străine de calitate. Mai colaborează cu versuri și proză N. V. Scurtescu, I. Al. Lapedatu, D. N. Saphir, V. D. Păun, Pantazi Ghica și N. Țincu. Traduceri fac B. Florescu, V. D. Păun, N. Țincu, P. V. Grigoriu și I. Alessandrescu. Sunt selectate pagini din La Rochefoucauld, Voltaire, Vauvenargues, M-me Colomb, Xavier de Maistre, George Sand, Sainte-Beuve, Gérard de Nerval, H. Murger, Nathaniel Hawthorne (prin intermediar francez), E.A. Poe (se folosește versiunea lui Charles Baudelaire), precum și din A. Karr, L.-A. Garnier, L. Ernault, A. Second, Charles Lemonnier, Jules Tardieu. Câteva contribuții critice, dintre care se detașează aceea dedicată lui Grigore Alexandrescu, unde sunt analizate paralele versurilor scriitorului român și cele ale lui Lamartine, făcându-se astfel printre cele dintâi încercări de literatură comparată la noi, îi aparțin, de asemenea, lui Bonifaciu Florescu. R.Z.

PRADĂ GÂNDULUI, revistă apărută la Iași, lunar, din martie până în iulie 1929, având subtitlul „Literară, artistică, științifică, critică”. Director este Gh. Matei, iar redactor, Valeriu Olăniuc. În *Cuvânt înainte* se afirmă: „Nu vom reprezenta nici o «școală» cu direcții noi și nici nu vom lupta contra adevărului, care e mai presus de toate.” Publicația își propune promovarea tinerilor scriitori și susținerea unui curent cultural local. Rubricile obișnuite sunt „Cronica artistică”, „Cronica dramatică”, „Note, însemnări”. Colaborează cu versuri George Lesnea, Valeriu Olăniuc, Emil Botez, C. Nica ș.a. Proză semnează Gh. Matei. Revista mai cuprinde articole pe teme teatrale, plastice, istorice și culturale. Alți colaboratori: Villy Ottescu, G. Mărgărit, Lucian Predescu. A.P.

PRAHOVA, revistă apărută la Ploiești, bilunar, între 25 octombrie 1934 și iulie 1935, purtând subtitlul „Socială-culturală-literară”. Publicația are ca prim-redactor pe Ionel Tudosie și se definește printr-un naționalism moderat. Colaborează protoiereul Nae Vasilescu, Nic. M. Pârvolescu, I. A. Bassarabescu, D. I. Topciu, Ath. N. Păunescu, A. Fulga (Constantin Apostol), Ștefan Mateescu ș.a. De un umor involuntar dă dovadă Ionel Tudosie amintind de „glasul lui Candiano-Popescu, revoluționarul conducător de ieri”, prezent „și astăzi în inima” ploieștenilor, cetățeni care acum ar avea însă „respect pentru legile țării care le garantează libertatea și sunt profund monarhici”. Rubricile obișnuite sunt „Recenzii”, „Note literare” și „Idei, oameni, scrieri”. Poezie semnează Ștefan Mateescu, N. Andreișvici, Constantin

16-1844
18636

PRAHOVA

SOCIALA - CULTURALA - LITERARA

REVISTA BILUNARA

25 OCTOMBRIE 1934

Prim-Redactor IONEL TUDOSIE Administrator Gh. Niculescu

Nr. 1 - Anul I

COLABOREAZĂ:

Protoiereul NAE VASILESCU
 NIC. M. PÂRVOLESCU decanul baroului Prahova
 I. A. BASSARABESCU dela Academia Română
 Av. N. CONSTANTINESCU-BORDENI deputat
 Av. ȘERBAN LILU chestarul poliției Ploiești
 D. I. TOPCIU
 ATH. N. PĂUNESCU
 A. FULGA
 IONEL TUDOSIE
 L. SECRETEANU
 ȘTEFAN MATEESCU
 F. APOSTIU

1934 1935

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA PLOIEȘTI STR. ELENA DOAMNA 34

ABONAMENTE		ANUNȚURI ȘI RECLAME	
1 an	Lei 100	1 pagină	Lei 300
6 luni	60	1 pagină	250
Instituții și susținere	500	1 pagină	100
		Anunțuri mai mici după învoială.	

Lei 5.—

Apostol, S. Avramescu, G. I. Mironescu și Liviu Bratoloveanu. Sunt publicate nuvele de I. V. Ionescu, Ștefan Alexiu, L. Leonescu, Radu Cosmin și un fragment de roman, *Domnul țărănilor*, de Ionel Tudosie. În numărul 14 e inserată o proză, *Zamfira*, aparținând lui Adrian Maniu. O serie de articole prezintă istoria orașului Ploiești. E.M.

PRAHOVA NOASTRĂ, revistă apărută la Ploiești, săptămânal, între 9 decembrie 1937 și 10 martie 1944. Director este Ion Niculescu-Vătășoiu. Poezie publică Cincinat Pavelescu (*Trecătorului, Lied*), Florea Voican, Octav Ardeleanu, Ștefan V. Ionescu, Ionel Fernic, Ștefan Alexiu, Nichita Coman, Leonida Secrețeanu, Procopie Ionescu, R. Lazăr, George Gr. Toma, Alex. R. Ionescu, N. I. Herescu. Proză semnează Ștefan Alexiu, Leonida Secrețeanu, Maria Nicolau. Revista mai conține articole politice, sociale, științifice, știri și informații locale și naționale, epigrame. Alți colaboratori: Florin Constantinescu, Dona Iacob, Petre A. Butucea, Iuliu Sabin Șendrei. A. P.

PRALE, Ioan (1769, Vulcinetul Răzeși-Soroca - 1847, Iași), poet. Figură bizară, care amuză și consternează deopotrivă, **P.** a lăsat nu atât o operă, cât o legendă. A putut fi chiar socotit de unii un bărbat genial, care aspiră la universalitate. Era însă numai un om ciudat, poate nu tocmai întreg la minte, de o

inventivitate aiuristică. Prin 1824 născocise un curios sistem de scriere pasămite simplificată la șapte semne. Nu se știe unde și-a făcut studiile. De tânăr, s-a stabilit la Iași, unde îndeplinește funcția de psalt bisericesc. E posibil ca „micul între musicoșii sistimii vechi”, cum avea să iscălească, să fi predat un timp la Seminarul de la Socola. Înainte de a-și da sfârșitul, în septembrie 1847, și-a compus singur epitaful.

Nici în poezie **P.** nu-și dezmente firea plină de ciudățenii. În 1820 „potrivise” în românește și în grecește o carte – un prohod al Domnului și al Sfintei Fecioare – cu un titlu contrariant: *Urmări pe mormintiri. Giamnân limbi*, ceea ce vrea să însemne că e vorba de un text bilingv. Confuză e și o psaltire în versuri, alcătuită în 1827 și prefațată de Vasile Popp, *Psaltirea prorocului și împărat David*. Nebulosul stihuitor ticluiește o sumedenie de forme lexicale, cuvinte compuse („omfât” – copil, „călclegi” – călcător de legi) și expresii năstrușnice („moldovelinească”, „grădină florue”, „ilectră de fânear” ș.a.), în împerecheri nu rareori absurde („pomul lângă al său lapte”), înșiruite în fraze care par sau chiar sunt fără nici o noimă. Versurile lui **P.**, numit de Mihai Eminescu „firea cea întoarsă”, sunt dintre cele mai stranii ce s-au iscodit în literatura română.

SCRIERI: *Urmări pe mormintiri. Giamnân limbi*, Iași, 1820; *Psaltirea prorocului și împărat David*, pref. Vasile Popp, Brașov, 1827.

Repere bibliografice: Maiorescu, *Critice*, I, 127–129; Pop, *Conspect*, II, 241–242; Iorga, *Ist. lit.* XVIII, II, 401–402; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 95–96, *Ist. lit.* (1982), 92–93; Piru, *Ist. lit.*, II, 304–307; *Ist. lit.* II, 216–218; Al. Piru, *Istoria literaturii române de la origini până la 1830*, București, 1977, 654–656; *Dicț. lit.* 1900, 709; *Dicț. scriit. rom.*, III, 877–879. F.F.

PRAVILA RITORULUI LUCACI, manuscris juridic datând din secolul al XVI-lea. Sub acest nume este cunoscută partea românească din manuscrisul slavo-român intitulat *Pravila Sfinților Apostoli și a celor șapte sfinte sâboare ale preacuvioșilor și purtătorilor de Dumnezeu părinții noștri; despre episcopi și despre preoți și despre călugări și despre oameni mireni, învătățuri de tot felul*. Menționat și sub denumirea *Pravila de la Putna*, manuscrisul a fost întocmit și copiat în 1581 de „ ritorul și scholasticul” Lucaci, un învățat profesor de retorică și logică de la mănăstirea Putna. Originalul traducerii în românește este necunoscut. Se pare că Lucaci nu era un simplu copist, ci a și corectat versiunea românească, dându-i o formă mai explicită, în scopuri didactice. Fiind cel mai vechi text literar din Moldova și cel mai vechi manuscris juridic românesc, *Pravila...* oferă un prețios material pentru cercetarea începuturilor culturii scrise, a dezvoltării limbii literare și pentru studiul formării termenilor de specialitate.

Ediții: *Pravila ritorului Lucaci*, îngr. și introd. I. Rizescu, București, 1971.

Repere bibliografice: Al. Grecu [P. P. Panaitescu], *Începuturile dreptului scris în limba română*, STD, 1954, 4; Nicolae N. Smochină, N. Smochină, *O pravilă românească din veacul al XVI-lea*, BOR, 1965, 11–12; Alexandru Mares, *Prima pravilă bisericească tipărită în limba română și raporturile ei cu cele mai vechi versiuni ale Nomocanonului prescurtat*, SLE, I, 269–293; *Dicț. lit.* 1900, 709–710. C.T.

PREDA, Constantin (12.I.1961, Damian, azi Sadova, j. Dolj), poet și jurnalist. Este fiul Gheorghitei (n. Apostolache) și al lui Petre Preda, țărani. Își începe învățătura în localitatea natală, continuând-o la Liceul „Frații Buzești” din Craiova (1974–1978). În 1994 devine absolvent al Facultății de Jurnalism și Științele Comunicării a Universității din București. Lucrează ca metodist la Casa de Cultură a Tineretului din Craiova (1982–1990) și ulterior ca redactor la periodicele „Cuvântul libertății”, „Gazeta de Sud” și „Național”. Debutează cu grupajul de versuri *Despre starea planetei*, în „Viața românească” (1982), iar editorial, în 1984, cu placheta *Sora mea, înserarea*. I s-au decernat Premiul „Suplimentului literar-artistic al «Scânteii tineretului»” (1983), Premiul Uniunii Tineretului Comunist (1984), Premiul Filialei Craiova a Uniunii Scriitorilor (1998, 2001), Premiul „Mihai Eminescu” al Fundației Scrisul Românesc (2000).

Deși debutul lui **P.** prefigurează o accentuată preferință pentru banalizarea intenționată a recuzitei poetice tradiționale, pentru acuta autoreflexivitate a eului, sunt căutate sursele de inspirație în cadre și situații dintre cele mai derizorii („în noaptea asta/ vreau să scriu cel mai lung poem/ de dragoste/ e ora zero unu/ sunt schimbul trei/și în atelierul electric colegul meu/ de serviciu discută cu nea firu – mecanicul/ de la compresoare-/despre starea planetei// tu (poate) dormi iubito cu genunchii/ albi, ușor desfăcuți peste cearsaful/ violaceu/ (sunt sigur că ai sânii calzi)/ ca o respirație de luceafăr/ eu rătăcit printre metafore/albe/aud numai apa pulsând/ în calorifere” – *Despre starea planetei*). Poetul se impune ca un imaginativ romantic la vremuri noi, un creator de tablouri în care satul natal, fără a-și pierde identitatea, capătă dimensiuni fantastic-suprerealiste. La fel ca în picturile lui Chagall, îngerii se strecoară epifanic printre case rustice nămețite („și trece îngerul în fiecare seară călare/pe-o rază de aur și nani, nani/ îmi așez pe frunte coroana// adorm cu capul pe butucul călăului/ și butucul înverzește/ zăpezile înalte au stins lămpile din pereți” – *p.s.*), animalele planează prin aer, elementele primordiale învăluiesc protector ființa („să-ți iei aerul ca zid de apărare/ și-o stea să-ți iei apoi s-o faci femeia ta/ cu ochii unui arbore într-o nserare/ să plângi de parcă ai fi-nmormântat pe cineva” – *să plângi*). Registrul metaforic, ale cărui simboluri recurente sunt ninsoarea, teiul, toamna, păsările, fluturii, compensează un discurs axat pe teme cu rezonanțe grave, precum însingurarea, moartea, uitarea. Tot în direcția relativizării tragicului funcționează recursul la soluții metrice similare celor populare, jongleurul cu imaginile zicându-și cu măiestrie cântecul de jale pe uliți, prin crășme, pe la nunți („surioară, soțioară/ cu mijloc de cămăioară/ cu lacrimi de gheață-n vară// lasă-mă să-ți fiu cărare/printr-un fir de lumânare/ care plânge în uitare” – *mort pribeag pe sub coline*; „soldă risipită prin taverne mici/ jumătate lapoviță jumătate bici// tristețea dă cu banu-n sus/e pajură sau chipul meu bălai apus?” – *noaptea mea e mai mult zi*). Adesea, efectul textului poetic este susținut vizual prin desenele realizate de Florin Preda-Dochinoiu, fratele autorului, cartea în sine căpătând statutul unui proiect al interferențelor artistice. O

varietate compozițională se reunește în cadrul volumului *Tablou cu îngeri păzitori* (2000), unde **P.** alătură portrete de scriitori (Nicolae Labiș, Marin Sorescu, Florin Mugur, Adrian Păunescu, Ioan Alexandru, Emil Brumarșu ș.a.), construite în stilul unor naiv-patetice, plurimetaforizate poeme în proză („Poezia lui Sorescu [...] este o vârstă frumoasă, în care dorm cuiburi de cuci”; „poezia lui Păunescu nu este numai flora - alpină, ci și zarea scursă în bobul de grâu; are ceva din măreția cerbului carpatin, dar și tremurul pădăriei; e apartenența poetului la istorie, dar și vocea sa de copil; e credință, orație, vin și imposibilă nuntă”), părți de jurnal (*Fantasmă cu mirese zburând*) și un album cu fotografii personale (*Techinii amintirilor*).

SCRIERI: *Sora mea, înserarea*, Craiova, 1984; *Fiecare cu steaua lui*, Craiova, 1985; *Fire de poet*, Craiova, 1988; *Oare acesta să fie sufletul?*, Craiova, 1990; *Plânsul, floarea secretă a morții*, Craiova, 1995; *Teama de a te pierde*, pref. Nicolae Ţone, București, 1997; *Simbria mea, sărutul*, Timișoara, 1998; *Te-am iubit soldătește, cu dragostea unui întreg regiment*, București, 1999; *Tablou cu îngeri păzitori*, Craiova, 2000; *Fantasmă cu mirese zburând*, pref. Ovidiu Ghidirmic, Craiova, 2001; *Știu pe de rost moartea*, Craiova, 2002; *Poezii*, Drobeta-Turnu Severin, 2002; *Melopee pentru Anița*, Craiova, 2003.

Repere bibliografice: Constanța Buzea, *O creangă cu albine cu tot*, AFT, 1986, 1; Laurențiu Ulici, *Prima verba*, RL, 1986, 6; Valeriu Cristea, *Valențele talentului*, RL, 1989, 10; Gheorghe Tomozei, *Cu o floare-n colțul gurii*, FLC, 1989, 14; Coșovei, *Pornind*, 54-56; Lucian Chișu, *Forța ascunsă a lirismului*, L, 1996, 34; C. Stănescu, *Un extraterestru*, ADV, 1997, 2260; Ciprian Chirvasiu, *În zăgăzurile metaforei pure*, VR, 1997, 7-8; Marian Barbu, *Impunerea unui poet*, LCF, 1998, 47; Ion Roșioru, *Fiesta lirică*, TMS, 1999, 1; Ion Roșioru, *Tratat de voluptate*, TMS, 2000, 3; Carletta Elena Brebu, „*Tablou cu îngeri păzitori*”, ATN, 2001, 5; Carletta Elena Brebu, „*Teama de a te pierde*”, ATN, 2001, 7; Florea Miu, *Cuvinte și spațiu*, Craiova, 2001, 247-252; Popa, *Ist.lit.*, II, 471; Vasile, *Proza*, 224-225; Florea Miu, *Un neoexpresionist modern*, LCF, 2003, 4; Firan, *Profiluri*, II, 204-205. C.M.B.

PREDA, Marin (5.VIII.1922, Siliștea Gumești, j. Teleorman - 16.V.1980, Mogoșoaia), prozator, eseist și traducător. Este fiul Joitei Preda și al lui Tudor Călărășu, din a doua căsătorie, nelegalizată pentru a-și păstra, fiecare, lotul de pământ primit la sfârșitul războiului (Joita Preda, ca văduvă de război). Tatăl are din prima căsătorie trei băieți: Ilie, Gheorghe și Ion (deveniți Paraschiv, Achim și Nilă în *Moromeții*), iar mama, două fete: Maria și Mița (Ilinca și Tita în roman). Din a doua căsătorie se nasc Marin și Alexandru (Sae), care vor lua numele de familie al mamei. Tatăl este prototipul lui Ilie Moromete. Prozatorul se desparte, astfel, de mentalitatea secolului său: nu crede, ca Jean-Paul Sartre, că instituția paternității este putredă și că regula este că „toți tații sunt răi”. Face din Ilie Moromete o figură emblematică a lumii țărănești, un mit care - explică el într-o convorbire din ianuarie 1968 - l-a împiedicat să dea prioritate violenței și abjecției în literatura sa: „Scriind, totdeauna am urmărit ceva, o creație preexistentă care mi-a fermecat nu numai copilăria, ci și maturitatea: eroul preferat, Moromete, care a existat în realitate, a fost tatăl meu; acest sentiment a rămas stabil și profund pentru toată viața, și de

aceea cruzimea, cât și joshicia, omorurile și spânzurătorile întâlnite des la Rebreanu și Sadoveanu, și existente, de altfel, și în viața țăranilor, nu și-au mai găsit loc în universul meu scaldat în lumina admirației.” Despre copilăria sa **P.** va scrie în repetate rânduri, în opera de ficțiune, în publicistică și, direct, în proza confesivă. Nu o idealizează, nici nu o ponegrește. „Se spune - remarcă prozatorul în aceeași convorbire - că există o nostalgie a paradisului pierdut, care este copilăria; în realitate copilăria este locul de refugiu al problemelor insolubile.” Copilul **P.** nu este, într-o familie de țărani atât de numeroasă, răsfățat. Este socotit „blegul” familiei, pare adormit, frații mai mari își bat joc de el, îl trimit să ia o greblă sau o lopată și el stă, ca prostul, în fața uneltei și nu o găsește sau, de-o găsește, nu știe de unde să o apuce. Suferă - spune prozatorul mai târziu - de un fel de „încetineală”, o maladie bizară de care, în copilărie, era atins, se pare, și Gustave Flaubert, „idiotul familiei”, cum îl prezintă Sartre în celebru său studiu. Blegul din familia lui Tudor Călărășu are însă tragere de inimă la carte și, când învață să citească, împrumută cărți de la un consătean. Dar familia nu îl lasă să lenevească, lectura nu e ocupație activă, folositoare, așa că Marin este trimis să pască oile și, ca păstor, are probleme cu o oaie rea, Bisisica, opusă din toate punctele de vedere mitului mioritic. Când se îmbolnăvește de friguri, mama îi pregătește cămașa de înmormântare și discută cu sanitarul satului despre iminența decesului. Copilul ascultă

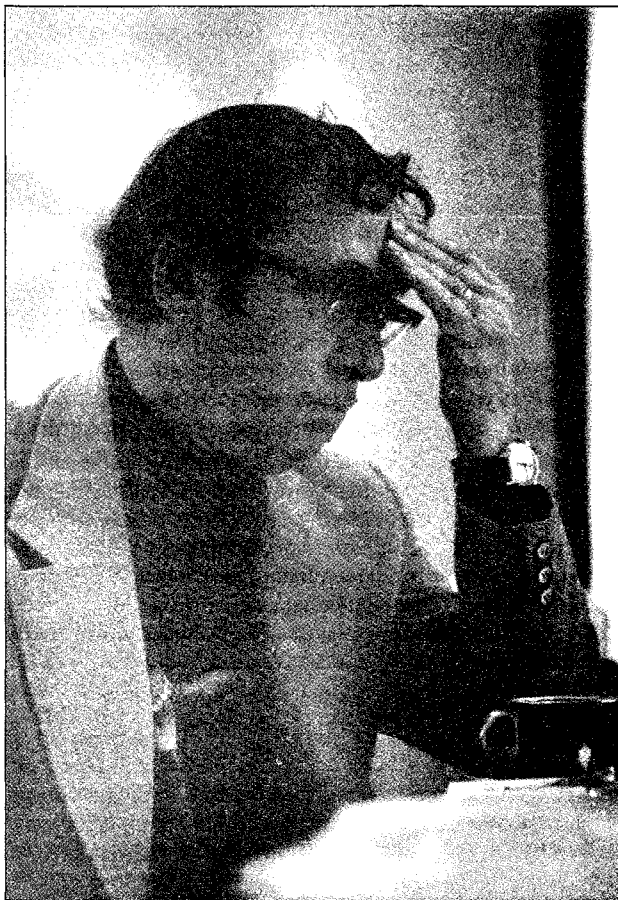

convorbirea și o va nota, mai târziu, într-o schiță memorabilă. În 1930 este dat la școală, la opt ani. Intenția tatălui autoritar este ca, după ce învață să citească și să scrie, Marin să fie retras de la școală și pus la muncă. Este un elev bun, dar nu încă un elev eminent. La sfârșitul clasei a IV-a (1933-1934) se clasifică al treilea, cu media 8. Are un învățător bun, Ionel Teodorescu, care pune o vorbă bună pe lângă familie să îl dea la carte. O fotografie din această perioadă arată un băiat care, comentează scriitorul, „parcă avea mintea undeva, pierdută în somn [...] nu părea încă să se fi trezit la o gândire mai vioaie, mai sprintenă [...] aveam într-adevăr această stare de încetineală”. Neavând mijloace materiale să meargă la Școala Normală, continuă școala în sat, clasele V-VII, pe care le termină primul dintre cei doisprezece elevi. Susține examenul final la o școală dintr-un sat vecin, Ciolănești. În vara anului 1937 merge cu tatăl său la Câmpulung Muscel pentru a da examen la Școala Normală. Călătorie celebră, descrisă de prozator în proza memorialistică. O schiță, de fapt, despre despărțirea de sat. Nu este admis la examen din cauza miopiei; încearcă la Școala de Arte și Meserii de la Miroși (Teleorman), dar nici aici nu are succes. Sfătuit de un „fals librar”, Constantin Păun, ajunge la Abrud și apoi la Cristur-Odorhei (septembrie 1938). Aici are ca profesor de română un om inimos și priceput, Iustin Solanțiu. Acesta remarcă o parafrază după Calistrat Hogaș făcută de elev și îi prevede un mare destin: „Bravo! Ai să ajungi un mare scriitor”. Neîncrezător, școlarul zice în gând: „Hodoronc, tronc”. În 1940, în urma Dictatului de la Viena, Școala Normală din Cristur-Odorhei este desființată și P. ajunge la Școala Normală din București, după ce, în prealabil, trece pe la Siliștea Gumești. A doua călătorie cu tatăl său. Adolescentul are sentimentul că tatăl își ia mâna de pe umărul lui și îl trimite, singur și neajutorat, în lume. La București are profesor, între alții, pe Vladimir Streinu. Nu îl place, nu se știe prea bine de ce. Începe să scrie un roman pe care îl va abandona. Citește Balzac și Stendhal, *Biblia*, *Mizerabilii*, *Dialogurile* lui Platon. Mai înainte citise Descartes. Lecturile vor fi vaste, preferințele merg spre domeniul filosofiei și, de bună seamă, al prozei. Citește din „marii ruși” (Tolstoi și Dostoievski), iar mai târziu, în tinerețe, prozatorii americani și francezi. Citește în felul lui profund, atent la nuanțe. Valeriu Cristea a scris un studiu convingător despre lecturile lui P., răsturnând prejudecata că un scriitor venit de la țară nu poate avea acces la marea cultură. Își face o cultură solidă și este unul dintre creatorii cei mai culti din generația sa. Nu e doctor docent în literatură sau filosofie, dar era imprudent să începi cu el o discuție despre literatură: putea, oricând, să te surclaseze. Constantin Noica a dovedit, după moartea prozatorului, că P. citise bine pe Nietzsche și îl înțelese, iarăși, bine. Era un spirit profund și lecturile lui merg de la *Biblie* la *Cartea tibetană a morților*. La începutul anilor '40 asistă la mișcările politice ale momentului și le va fixa, peste câteva decenii, în *Delirul* (1975), romanul unei epoci tragice și, totodată, romanul generației sale. „Înainte să ajung s-o fac eu, istoria tulbure și amenințătoare dădea buzna peste noi” – scrie prozatorul în romanul autobiografic *Viața ca o pradă* (1977). Îi apare prima oară numele la poșta redacției a revistei „Albatros” (1941), publicație studentească condusă de Geo Dumitrescu. „Scrieți mai explicit, păstrăm *De capul ei*” –

notează redactorul. Încearcă să-și găsească o slujbă, nu prea reușește. Cei care l-au cunoscut în această perioadă (Al. Cerna-Rădulescu, George Macovescu, Geo Dumitrescu) îl prezintă ca pe un tânăr firav, famelic, cu fața întunecată, tăcut. Frecventează cercul de la Tiparul Universitar și pe cel de la ziarul „Timpul”. Este gata să publice, în 1942, în „Albatros”, poemul *Întoarcerea fiului rătăcit*, pregătit pentru „caietul” colectiv *Sărma ghimpată*, a cărui apariție este oprită de cenzură. Un vers anunță: „nu mai scrie versuri prozatorule care faci patetic foame”. În primăvara aceluiași an intră corector la „Timpul”, ziar ce are o pagină literară („Popasuri”), coordonată de Miron Radu Paraschivescu. I se tipărește, în martie, schița *Pârlitu'*. Amintindu-și de acest debut, Miron Radu Paraschivescu va spune că numai faptul de a-l fi publicat pe P. i-ar da dreptul de a intra în istoria literaturii române. Tânărul mai semnează aici povestirile *Strigoica*, *Calul*, *Salcâmul*, *Noaptea*, *La câmp*. Cele mai multe vor intra în volumul de debut *Întâlnirea din Pământuri* (1948). Citește în cenaclul Sburătorul, și ceea ce citește îi place lui E. Lovinescu. „Are talent, are talent”, ar fi zis criticul. Încurajat, tânărul revine cu o proză dură, *Calul*, care descumpănește pe Lovinescu: „Descriptiv, descriptiv”. Un intim al cenaclului (s-a dovedit mai târziu că e vorba de prozatorul Dinu Nicodin, om bogat) cumpără, la îndemnul lui Lovinescu, manuscrisul nuvelei *Calul*. O formă delicată de a-l ajuta. Scriitorul, încolțit de mizerie, acceptă oferta: „reprezentau cam două salarii ale mele de proaspăt secretar de redacție”, notează el. În 1943, primăvara, este încorporat în armată, la Turnu Măgurele, apoi într-o localitate de lângă Cernăuți (Regimentul 3 Grăniceri). În aprilie-mai 1944 se află la Bârlad, iar în aprilie 1945 este lăsat la vatră și redevine corector și colaborator la „Timpul” (până la sfârșitul anului 1946). Cunoscut, mai înainte, în timp ce lucra în redacțiile ziarelor bucureștene, o tânără femeie, N. S., soția altui gazetar. Are cu ea o legătură de aproximativ zece ani. S-au păstrat circa șaptezeci de scrisori, extraordinar de importante, din această perioadă. Se află aici, notată cu o sinceritate maximă, psihologia unui tânăr creator îndrăgostit și speriat că poate rata în ambiția lui de a face o mare operă literară. Colaborează la revista „Tinerețea” (1945) și la „Lumea” lui G. Călinescu. Este corector, pentru puțină vreme (toamna-iarna 1946), la „România liberă”, apoi funcționar la Societatea Scriitorilor Români. Participă, în 1946, la un concurs deschis de Editura Cultura Națională, dar nu câștigă. Premiul este dat Cellei Delavrancea pentru volumul *Vraja*. P. își revelează prozele și, în 1948, câștigă concursul de la Cultura Națională (în juriu se află și unul dintre prietenii săi, poetul Ion Caraion). Tot în 1948 apare *Întâlnirea din Pământuri*, punct de reper în istoria literaturii române. Cartea este primită favorabil de Ov. S. Crohmălniceanu și, mai ales, de tânărul prozator Petru Dumitriu. Critica literară, din ce în ce mai politizată, rămâne reticentă. Cum arată scriitorul la douăzeci și cinci de ani? Iată un portret făcut de Paul Georgescu: „La 25 de ani, după cum se știe, era slăbuț, foarte brunet – pipiriu; semăna leit cu Panait Istrati, brăileanul fiind mai năsos. Ceea ce izbea la el era fixitatea privirii, atenția nemaipomenită a privirii, care nu se îndrepta totdeauna către convorbitor sau spre ceea ce vedea; era o privire atentă, întoarsă asupra lui însuși, asupra

senzațiilor lui, poate. Pare ciudat, și probabil că acest lucru s-a mai corectat cu timpul, dar lui Marin îi era foarte greu să înțeleagă punctul de vedere al altuia, nu vorbesc neapărat de mine, care îi eram atât de diferit, ci în general punctul de vedere al celui alt. Avea impresia că acela spune niște enormități, nu ceva greșit, ci ceva nespuse de bizar. Asta îl făcea fie să se enerveze, fie să râdă, fie să alterneze enervarea cu râsul, fiindcă impresia îi provoca o anume perplexitate. Punctul de vedere al altcuiva, mai ales dacă era scriitor sau un critic, îl urmărea multă vreme. Uneori mi s-a întâmplat ca, după trecerea vremii, să mă întreb ce-a vrut să spună cutare acum 15 ani sau ce-am vrut să spun eu cu 15 ani mai înainte, fraze pe care le și uitasem. Un gest infimezimal, năzăreală poate, devenea - după un gol de timp - ceva enorm și esențial. Lui, lumea îi apărea plină de semne ciudate, foarte semnificative, dar greu de descifrat. Era un tip obsesiv, de o gravitate adâncă, atent să nu treacă pe lângă el o esență sau formula cosmosului, poate. Anumite păreri îl frapau, îl perplexau, îl făceau să se gândească multă vreme la un comportament sau la un punct de vedere, să sfredească adânc. Era eminamente serios." Începe să scrie pe la sfârșitul anului 1948 un roman despre lumea țărănească. Sunt temele și personajele din *Moromeții*. Nu e mulțumit și îl abandonează. Trece printr-un moment de criză. Este bolnav, nu poate să scrie

și, când poate, nu îi place ce scrie. Publică nuvela *Ana Roșculeț* (1949), proză cu temă proletară, în spiritul realismului socialist, metodă recomandată de ideologia epocii. **P.** răspunde comenzii sociale și ce iese este o catastrofă. Se va rușina, mai târziu, de acest eșec și va cere prietenilor săi literari să-l elimine din bibliografia scrierilor sale. Unii comentatori, printre ei vechiul său prieten Geo Dumitrescu, alături de Mihai Novicov (critic partinic), îl acuză de naturalism, deviațiuni ideologice etc. În 1950 încearcă un nou roman (*Matei Dimir*), dar nu reușește nici cu el. Călătorește în Moldova (prin părțile Hușilor) și asistă la inaugurarea unei gospodării colective. Observă un tânăr țaran tăcut și ignorat de ceilalți, „un om de la marginea adunărilor” - cum va spune în alt loc prozatorul - și este atras de gesturile lui. Scrie nuvela *Desfășurarea* (1952), bine primită de critică. Proză de actualitate, cu o teză politică formulată explicit, amenințată de clișeele „metodei unice” (realismul socialist), nu lipsită, totuși, de calități estetice. Prozatorul autentic care este **P.** reușește, chiar în condiții ideologice precare, să creeze un personaj notabil: omul de la marginea adunărilor. Revine, în 1953, la romanul abandonat. În 1954 începe o idilă, la mare, cu tânăra poetă Aurora Cornu. Căsătoria cu ea durează până în 1959. S-au păstrat scrisorile pe care **P.** i le trimite. Apare romanul *Moromeții* (1955), cu ilustrații de Perahim. Are un mare succes și va fi socotit, de aici înainte, capodopera scriitorului. Este urmat în 1956 de povestirea *Ferestre întunecate*. Călătorește în Vietnam (decembrie 1957) și, în 1959, în Uniunea Sovietică. Se îmbolnăvește grav de nevroză. S-a păstrat un jurnal intim din timpul bolii; este consemnată aici despărțirea de Aurora Cornu care - va mărturisi ea mai târziu - voia să-și regăsească identitatea ca artist și să facă o mare carieră internațională. **P.**, mai realist, primește cu alte motivații (mai intime și, evident, mai profunde) această ruptură care, în mod cert, îl afectează. Nevroza, o „boală albă”, nedefinită, perfidă îl împiedică să scrie. După succesul cu *Moromeții* încearcă să evadeze din universul țărănesc. Vrea să devină un scriitor profesionist, ca Balzac, un scriitor care poate ataca orice subiect, nu numai ceea ce a trăit nemijlocit. Vrea să devină, pe scurt, și un prozator citadin. Începe *Risipitorii*, unde schimbă nu numai tipologia, dar și tehnica epică, aducând în prim-plan individul care se luptă cu cruzimile istoriei. Din numeroase variante, nici una nu îl satisface. Romanul apare în 1962 și este primit cu rezerve de critica literară. Autorul revine asupra cărții, o rescrie în mai multe rânduri. Ceva câștigă **P.** - și literatura română - prin acest roman experimental: prozatorul se vindecă, scriind, de nevroză și impune o nouă viziune asupra relației dintre individ și istorie; scriitorul trebuie să ia apărarea omului, nu a istoriei, care se dovedește a nu fi o zeiță nepătată. S-au păstrat carnetele de atelier și din ele se vede limpede ce chin (este termenul ce se repetă) presupune scrisul predist. „Chinul” este amplificat în acest caz de voința de a depăși ceea ce în altă parte el numește „tema naratorului”. Tema și, desigur, viziunea asupra ei. Autorul ține o condică a numelor, face fișa personajelor, stabilește scenariul, apoi îl schimbă și o ia de la capăt. Este limpede, nu scrie ușor, nu merge pe mâna inspirației, gândește mult și notează esențialul. Când reușește, este extraordinar de bucurios. „Deodată neputința de a scrie a

dispărut. Eram atât de entuziasmat încât socoteam acest roman, în sine, mai bun decât ce scrisesem până atunci. În doi ani l-am terminat și abia peste opt sute de pagini [...] mi-am recitit romanul și nu l-am mai regăsit bun", notează el. În 1963 tipărește *Friguri* și, în vara aceluiași an, îi moare tatăl, simbolul acelei calme lumini din Câmpia Dunării („s-a stins ca o lumânare, începând din primăvara și până în toamnă”). Traduce, împreună cu Eta Vexler - cu care se căsătorise în 1959; se desparte de ea în 1966 -, *Ciuma* de Albert Camus, un scriitor pe care **P.** îl admiră. Publică, după doisprezece ani, al doilea volum din *Moromeții* (1967), atacat dur de „Lucașfărul” condus de Eugen Barbu. Tinerii critici de la „Gazeta literară”, la care se asociază și seniorul Șerban Cioculescu, apără romanul ce înfățișează o lume țărănească peste care năvălește brutal istoria. Unii critici cred că nu are strălucirea stilistică din primul volum, dar are ceea ce trebuie unui roman: substanță epică, o tipologie ce se reține și, mai ales, sugerează cu pregnanță estetică destrămarea lumii rurale. Moartea lui Ilie Moromete este simbolică. **P.** încearcă să scrie o piesă de teatru, *Martin Bormann* (premieră la 29 decembrie 1967), dar fără succes. Romanul *Intrusul* (1968) înregistrează, în schimb, un mare ecou. Prozatorul pleacă de la un accident de muncă semnalat de Ion Băieșu (un tânăr muncitor de la Săvinești care, făcând o faptă de eroism, este mutilat și părăsit de toți, inclusiv de femeia pe care o scosese din condiția ei lamentabilă de existență). De ce? Este tema autorului, o temă camusiană. **P.** se căsătorește cu Elena Mitev (1968) și în 1970 i se naște primul copil (Nicolae), urmat în 1971 de Alexandru. În martie 1970 se înființează Editura Cartea Românească, iar **P.** este numit director. Rămâne în această funcție (singura pe care a avut-o) până la moarte. Directorul îi publică pe toți scriitorii buni, inclusiv pe adversari. Cele mai bune cărți din deceniul al optulea apar aici. Adrian Păunescu îl convinge să răspundă săptămânal la o întrebare în „Lucașfărul”. Așa a fost scrisă *Imposibila întoarcere* (1971), o carte excepțională de mici eseuri, reflecții literare și morale. Traduce, împreună cu Nicolae Gane, *Demonii* de Dostoievski, unul dintre marile lui modele literare. Când, după apariția „tezelor” din iulie 1971, află că Nicolae Ceaușescu are de gând să reintroducă în literatură realismul socialist, scriitorul se duce, la incitarea lui Adrian Păunescu, să îi spună lui Ceaușescu: „dacă introduceți realismul socialist, eu mă sinucid”. Relatarea dialogului este semnată de Adrian Păunescu în volumul *Timpul n-a mai avut răbdare*. **P.** revine la ciclul *Moromeților* și publică, în 1972, *Marele singuratic*. În aprilie-octombrie același an au loc „convorbirile” cu Florin Mugur, poet remarcabil și redactor la Cartea Românească. Rezultă o carte splendidă de confesiuni, reflecții morale, filosofice, apărută în 1973. Face o antologie din scrierile lui I. L. Caragiale (*Opere alese*, I-II, 1972), cu o prefață în care definește personajele marelui comedograf ca niște indivizi „buiăciți de vorbe”. I. L. Caragiale e modelul lui stilistic. Este și el un auditiv. În toamnă călătorește în Franța. „Dacă aș ști că efortul pentru scrierea unui roman mă poate costa viața, mi-aș lua toate măsurile de siguranță pentru a înlătura o eventualitate cum ar fi boala din care să mi se tragă moartea. Dar unica măsură hotărâtoare, cea de a renunța la scris, nu aș lua-o” - declară prozatorul. O confesiune care spune esențialul

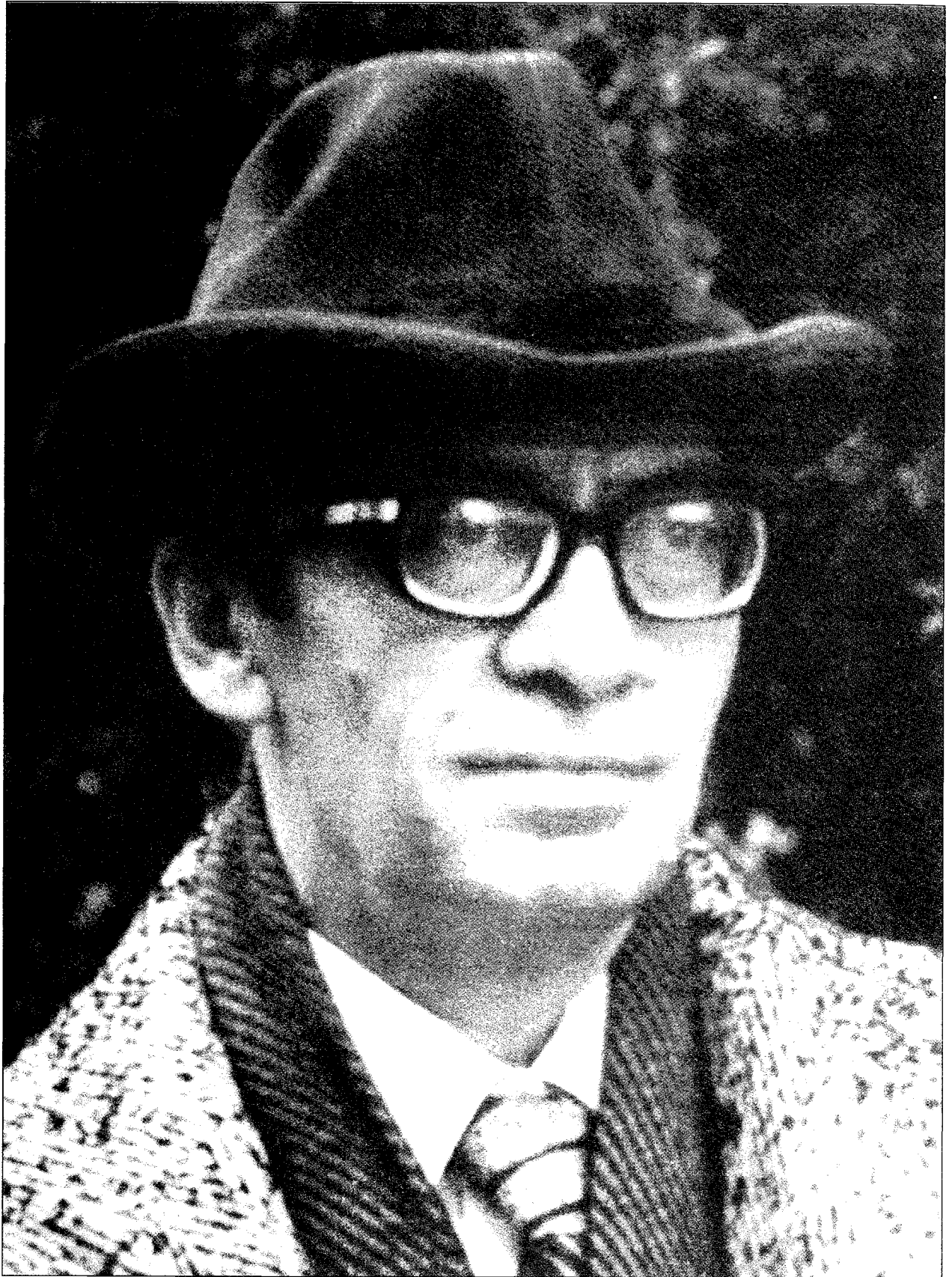
Mircea Dinescu, Eugen Simion, Marin Preda și Al. Piru

despre destinul lui **P.** Începe să pregătească romanul *Delirul*. Consultă la Biblioteca Academiei Române ziarele din vremea războiului. Carnetele rămase (carnetele de atelier) arată seriozitatea acestei documentări. Romanul apare în 1975. „*Delirul* a fost cartea pe care am dorit s-o scriu încă de la începutul carierei mele literare [...] nu este o operă a cărei gestație să fie scurtă”, comentează autorul. Cartea are un enorm succes de public. Sentimentul aproape general este că aici se demistifică istoriografia oficială și se încearcă să se spună adevărul despre o istorie complexă, tragică. Apar reacții violente în unele publicații sovietice. Convinși că scriitorul încearcă să îl reabiliteze pe mareșalul Ion Antonescu, unii critici literari contestă politicește romanul. Contestățiile continuă și azi (S. Damian), cu argumente mai mult sau mai puțin estetice. Ca să echilibreze lucrurile, scriitorul introduce, în ediția a doua, istoria unui tânăr revoluționar ucis la Jilava. Comentatorii de la Europa Liberă au identificat în acest personaj pe tânărul Nicolae Ceaușescu și, de atunci, l-au repudiat pe **P.** Suspiciunea nu se susține. Personajul are un nume și, în roman, el este deja mort. Cum l-ar fi putut flata pe Nicolae Ceaușescu această ipostază? Acuzație fără noimă, în stilul războiului rece. Iritat, hărțuit din toate părțile, **P.** se gândește la altă carte. Scrie într-un timp record *Viața ca o pradă* (1977), roman autobiografic, și începe altul, *Cel mai iubit dintre pământeni*, la care lucrează trei ani. Nu vrea să vorbească despre tema lui. Întrebat de prieteni, dă răspunsuri vagi. Trece, în acest timp, printr-o dramă familială, este preocupat de soarta copiilor săi și de destinul creației sale, uneori chiar disperat; scrisul îl acaparează și îl epuizează. Are presentimentul morții și este îngrijorat în privința soartei manuscrisului său. Trăiește la Mogoșoaia de mulți ani. Camera lui este plină de cărți, așezate peste tot. Jumătate din pat este acoperit de un maldăr de volume. Ferestrele se deschid spre Parcul Bibeștilor, cu o pașiște splendidă și copaci mari, seculari. Scriitorul se plimbă, ritualic, seara cu un băț sculptat în mână pentru a se apăra de cîinii de care, nu se știe de ce, se teme. Nu îi place să se plimbe decât pe asfalt. „Am mers prea mult, când eram copil, desculț pe pământul gol”, replica el curioșilor. Stă de vorbă cu oameni

simpli (portarii de la Casa de Creație), ascultă poveștile lor, îi trage de limbă, reține câte o expresie interesantă, regăsită, apoi, în cărțile sale. Când călătorește de la București cu taxiul, îi provoacă la discuții pe șoferi și, de la unii, află istorii de viață crude și pitorești, pe care le trece în carnetele sale. Așa descoperă pedagogia unui tânăr șofer care potolește gura rea a soacrei într-un mod ieșit din comun. În viața literară este stimat, criticii literari îl numesc „un clasic în viață”, scriitorii buni îi caută prietenia, unii confrăți îl urăsc sincer și îl injuriează sistematic (în „Săptămâna”, de pildă), criticii tineri sunt, în majoritate, alături de el și îi susțin cărțile. Când nu e provocat, **P.** este un om fermecător, îi plac mesele bune la Capșa, spune istorii amuzante, savurează vorbele de spirit, ascultă cu interes întâmplări cu miez, râde cu poftă (râsul lui e celebru). Nu îi plac indivizii retorici, îi oprește brutal: „Ce tot spui d-ta, acolo? Știi, doar, că eu sunt un om serios?!” – adică: Domnule, vorbești prostii, nu mă interesează ce spui, bați câmpii de pomană. Uneori este tăcut și se uită la individul din fața lui cu o privire albită, absentă. Privirea arată că nu îl interesează discuția și nu îi place compania interlocutorului. Este preocupat de altceva, are temeale lui. Romanul la care lucrase în mare secret apare, în trei volume, la începutul anului 1980. Cu puțin înainte fusese propus candidat pentru Marea Adunare Națională în județul natal, avându-l contracandidat pe Laurențiu Fulga. Se duce în campanie electorală și, de la aceste întâlniri, au rămas documentele unor gazetari. Este ales deputat, dar când să se ducă la prima sesiune, întârzie două ore, spre stupefarea conducerii de stat și de partid. Apariția romanului *Cel mai iubit dintre pământeni* reprezintă un mare eveniment. Mii, zeci de mii de oameni îl caută, îl citesc, îl comentează, autorul este chemat peste tot, dă interviuri etc. Un eseu din interiorul romanului (eseul naratorului) se numește emblematic *Era ticăloșilor*. Criticii vorbesc de un „roman total” și laudă curajul moral și curajul estetic. Alții îi reproșează inapetența filosofică și stilul prea crud al narațiunii. Filosoful Constantin Noica o găsește autentică și originală. O discuție care nu s-a încheiat încă. Dușmanii, din ce în ce mai iritați și mai inflexibili, dau un verdict negativ, radical. Opiniile lor nu tulbură însă receptarea, cu adevărat nemaipomenită, a trilogiei. În noaptea de 15 spre 16 mai **P.** moare în condiții nici azi elucidate. Unii vorbesc de un asasinat bine executat, adică fără urme, alții cred că a fost un accident tragic. Marele public percepe dispariția prozatorului ca o tragedie națională și o primește cu o mare emoție. „Va trebui să învățăm să trăim, de acum înainte, fără Marin Preda”, spune la căpătâiul scriitorului unul dintre prietenii săi. Peste un an apare, sub îngrijirea lui Eugen Simion, volumul *Timpul n-a mai avut răbdare*: mărturii, documente, eseuri scrise de cei care l-au cunoscut și i-au admirat opera. Adversarii nu întârzie să îl atace, contestându-i, întâi, etica, apoi opera. Nu acceptă ca un prozator să aibă un talent mai mare decât ei. Posteritatea nu a fost ușoară pentru **P.** După decembrie 1989 a intrat în vizorul procurorilor morali, al revizioniştilor de tot felul. A fost și este încă demonizat, contestat, marginalizat, socotit „o defecție a lumii rurale”, cum zice un scriitor (Alexandru George) despre el, și trecut în categoria scriitorilor „nomenclaturiști”. Portret completamente fals, acuzații nedrepte. **P.** este un scriitor moral și, trăind

și scriind într-o dictatură, a căutat să nu spună neadevărul și să-și salveze, astfel, opera. Era convins că este posibilă o rezistență prin cultură: „Trebuie să facem în așa fel încât să rezistăm o sută de ani.” A dispărut, ca și Liviu Rebreanu, înainte de a împlini cincizeci și opt de ani.

Întâlnirea din Pământuri, prima carte a lui **P.**, reprezintă un moment decisiv în evoluția prozei rurale românești. Mitizată, idilizată și, de cele mai multe ori, falsificată de sămănătoriști și de alte curente tradiționaliste, lumea țărănească nu este, pentru criticii moderniști, un subiect atractiv. E. Lovinescu recomandă evoluția de la rural la urban ca premisă a sincronizării literaturii române, Camil Petrescu avertizează că nu poți face roman de analiză cu psihologii elementare. G. Călinescu este mai receptiv (și mai obiectiv), spunând fraza celebră, în esență justă, că un mare filosof și un țaran sunt pentru literatură subiecte egal de îndreptățite. Liviu Rebreanu pare că epuizase, prin realismul lui complex, posibilitățile prozei rurale, Mihail Sadoveanu continua, imperturbabil, să facă o proză lirică, fastuoasă, privind țaranul român dinspre partea mitului. Cel care încearcă să schimbe aceste modele și să înfrângă, astfel, prejudecata că modernitatea epicii depinde de temeale alese este **P.** Ideea lui, exprimată în mai multe rânduri, este că, pentru un prozator autentic, un filosof de profesie și un tăietor de lemne au o egală valoare deoarece scriitorul nu analizează complexitățile și subtilitățile profesiei, ci condiția umană a individului. Poziție bună, idee justă într-o literatură cum e cea română, unde false dileme provoacă interminabile discuții. Nouă este, întâi, în povestirile din *Întâlnirea din Pământuri* și mai ales în *Moromeții*, viziunea asupra țaranului. Deosebirea față de Rebreanu e esențială. Pentru **P.** țaranul este un individ complex, cu părți întunecate în ființa lui, dar și cu un spirit capabil să ajungă la contemplație. Se prefigurează, încă de pe acum, ceea ce s-ar putea numi natura moromețiană: ironică, subtilă, imaginativă, în stare de o reprezentare complexă despre lume. Pașanghel din *O adunare liniștită* e un exemplu. Este, apoi, stilul epic, construit după modelul lui I. L. Caragiale, prozator al lumii urbane. Stilul se bizuie pe subtilitățile limbajului oral. Sunt cel puțin trei categorii de povestiri în *Întâlnirea din Pământuri*, în funcție de tema dominantă (și viziunea asupra ei). Prima este aceea a narațiunilor scrise în modul unui realism dur (*Calul*, *La câmp*, *Înainte de moarte*). Un țaran hotărăște să ucidă calul bătrân devenit o povară în curte. În drum spre locul de sacrificiu, dialoghează omenește cu el, apoi îl omoară și-l jupoaie de piele, supunându-se, astfel, pragmatismului lumii rurale. Nota lirică este totalmente absentă. E doar prezentarea rece, concentrată, a faptelor (*Calul*). Doi tineri ciobani, Stroe și Bălea, surprind pe câmp o fată dormind și o violează. O replică brutală la vechile scrieri despre amorul câmpenesc. Scena pare filmată cu încetinitorul, fără comentarii, lăsând cititorul să înțeleagă evenimentele acestei psihologii abisale (*La câmp*). Când află că va muri în curând, un țaran bolnav se manifestă sălbatic împotriva doctorului care îi stabilise sorocul. Și aici faptele sunt înregistrate metodic și rece, fără alunecări sentimentale (*Înainte de moarte*). A doua categorie este aceea a povestirilor în care intervine o notă fantastică, anxioasă. În *Colina*, de pildă, fantasticul e, ca în *Vedenia* lui Gib. I. Mihăescu,

o proiectie a spaimei. Vasile Catrina merge la câmp și acolo, împresurat de o ceață deasă, amețește și observă că păduricea se aprinde și piere, colina se umflă și plesnește ca o bășică uriașă, în fine, apare și un moșneag care, apoi, dispăre. Personajul lui P., spirit lucid, nu poate să spună, în fața atâtor semne de irealitate, decât „Ei?, ce, m-au găsit dracii?!”. Mai subtilă, de un fantastic poesc este povestirea *Amiază de vară*, scrisă mai târziu și inclusă de autor în ediția definitivă a nuvelilor sale. Într-o zi caniculară de vară o țărancă aude mașina de cusut mergând singură, e înspăimântată, nu înțelege nimic. Vocea aspră a bărbatului sosit de la câmp (vocea lucidității) destramă această vrajă plină de teamă. Este, în fine, a treia categorie (*Întâlnirea din Pământuri*, *O adunare liniștită*) unde P. înregistrează subtilitățile sufletului rural. Adolescentul Dugu o vede goală pe Drina și se îndrăgostește fulgerător de ea. Pentru a o cuceri, se bate cu Achim, un măgădău care își revendică prioritatea asupra fetei. Lupta pentru inima Drinei sugerează nu numai inițierea în dragoste, potrivit canoanelor lumii rurale, dar și trecerea adolescentului în vârsta bărbăției. După ce câștigă bătălia cu Achim, Dugu are alt comportament, calcă altfel - observă părinții. Toate acestea sunt bine prinse într-un text strâns, de o excepțională finețe. *O adunare liniștită* indică deja un mare prozator. Tehnica narativă este mai complexă și mai profundă, știința de a povesti e vizibilă. Nuvela - o capodoperă în felul ei - prefigurează stilul ironic din *Moromeții*. Pațanghel a făcut o călătorie la munte și povestește, acum, prietenilor săi ce a pățit cu vecinul său, Măi, om rău și lacom. Povestirea este o petrecere cu vorbe, cu treceri de la stilul direct la stilul indirect liber, o suită de scene dintr-o comedie umană în tonuri țărănești. Petru Dumitriu are dreptate să spună despre această carte de debut că „e de îndejuns spre a-l clasa pe autor ca mare meșter al povestirii, al retoricii rurale [...] de asemenea, ca scormonitor încăpățânat și îndrăzneț al sufletului omenesc”. „Puterile mari” (epice, desigur) pe care i le prevedea Petru Dumitriu în 1948 se verifică după câțiva ani în *Moromeții*, o capodoperă de stil, unul dintre cele mai puternice romane din literatura română. Este istoria unei familii țărănești din Câmpia Dunării, din primăvară până în toamnă. Satul se cheamă Siliștea Gumești (ca și satul natal al autorului) și, reluat în alte cărți (*Marele singuratic*, *Delirul*), devine un fel de *imago mundi*. Alungate de istorie în alte locuri, personajele lui P. revin cu gândul sau cu pasul la Siliștea Gumești, drumurile lor trec totdeauna prin acest spațiu privilegiat, individualizat literar în chipul în care alte spații reale (Salinas - marea vale din romanele lui John Steinbeck sau comitatul Yoknapatawpha în romanele lui William Faulkner) au devenit puncte de reper într-o geografie a imaginarului. Satul se concentrează în *Moromeții* la viața unei familii și numai prin atingere la viața unei comunități mai largi. Dar sonda, fixată pe un spațiu restrâns, intră adânc în straturile unei spiritualități vechi. Din înregistrarea vieții de familie în fazele ei tipice - trezirea dimineții sub glasul aspru al tatălui, plecarea la câmp, masa, întoarcerea de la câmp, din nou masa, cu participarea întregii familii etc. - iese la iveală un cod al existenței țărănești. Nimic extraordinar nu se petrece la acest prim nivel în roman. Un țăran se întoarce de la câmp și, înconjurat de întreaga familie, mănâncă așezat pe prag, „parcă

deasupra tuturor”. Un prim indiciu de autoritate într-o lume în care tiparele arhaice au supraviețuit. Această cină țărănească, prezentată pe mai multe pagini, nu are nimic din culoarea și opulența marilor ospete din pictura olandeză. Solemnitatea și modestia culinară îi dau, dimpotrivă, un caracter aproape sacru. Ca în picturile vechi, lumina narațiunii cade pe chipul părintelui care veghează asupra copiilor înghesuiți în jurul unei mese joase: „Când ieșeau din iarnă și până aproape de Sfântul Nicolae, Moromeții mâncau în tindă la o masă joasă și rotundă, așezați în jurul ei pe niște scăunele cât palma. Fără să știe când, copiii se așezară cu vremea unul lângă altul, după fire și neam. Cei trei frați vitregi, Paraschiv, Nilă și Achim, stăteau spre partea dinafară a tindei, ca și când ar fi fost gata în orice clipă să se scoale de la masă și să plece afară. De cealaltă parte a mesei, lângă vatră, jumătate întoarsă spre străchinile și oalele cu mâncare de pe foc, stătea întotdeauna Catrina Moromete, mama vitregă a celor trei frați, iar lângă ea îi avea pe ai ei, pe Niculae, pe Ilinca și Tita, copiii făcuți cu Moromete. Moromete stătea parcă deasupra tuturor. Locul era pragul celei de-a doua odăi, de pe care el stăpânea cu privirea pe fiecare. Toți ceilalți stăteau umăr lângă umăr, înghesuiți, masa fiind prea mică. Moromete n-o mai schimbase de pe vremea primei lui căsătorii, deși numărul copiilor crescuse. El ședea bine pe pragul lui, putea să se miște în voie și de altfel nimănui nu-i trecuse prin cap că ar fi bine să se schimbe masa aceea joasă și plină de arsurile de la tigeaie.” Ilie Moromete stăpânește în chip absolut peste o familie formată din două rânduri de copii învrăjbiți între ei din cauza pământului. Descrierea mesei este înceată și ritualul ei dezvăluie relațiile adevărate din sânul familiei. Copiii din prima căsătorie nu se înțeleg cu cei din a doua, iar tatăl, pentru a păstra unitatea familiei, este dur și justifiat. Când mezinul, Niculae, face mofturi la masă, mâna tatălui îl lovește necruțător. Din primele douăzeci de pagini cititorul ia cunoștință de toate problemele familiei: existența celor două loturi de pământ și lupta pentru a le păstra nestirbite, disensiunile dintre frații vitregi, planul de a fugi la București al lui Paraschiv, Achim și Nilă, bigotismul mamei, primejdia „foncierii” și a datoriei la bancă, dorința băiatului cel mic, Niculae, de a merge la școală și ostilitatea celorlalți copii față de această năzuință etc. P. se folosește de aceste scene expozitive pentru a studia în liniște răurile ce se vor desface apoi în numeroase ramificații. *Moromeții* are trei părți și toate încep cu o prezentare de ansamblu: aici masa, în partea a doua prispa pe care sunt înșirați la adăpost de ploaie toți membrii familiei, în ultima secerișul, precedat de o pregătire aproape mistică, sub puterea unei mari exaltări, în orice caz, a plecării la câmp. Indivizii se diferențiază prin mici detalii de comportament. Nilă are o frunte „lată și groasă” și ori de câte ori acest personaj greoi, ezitant, apare în carte, fruntea încordată, marcând chinul unei gândiri încete, nu va lipsi din notațiile prozatorului. Paraschiv are un răs ciudat („parcă ar fi pârât ceva”), și semnul lui fizionomic distinctiv este satisfacția rea, vulgară, exprimată de împletirea buzelor lungi („întinzându-și cu plăcere buzele lui împletite”). Însă modificarea vieții interioare în *Moromeții* este marcată mai ales de glasuri. Glasul arată umoarea, caracterul și poziția individului în ierarhia socială. Catrina, supusă bărbatului,

VIATA

- 1922**   **august 5** Se naște în comuna Silistea Gumești, județul Teleorman, Marin Preda, fiul Joitei Preda și al lui Tudor Călărășu.
- 1930-1934**   Frecventează, cu unele întreruperi și la insistența învățătorului Ionel Teodorescu, școala primară în comuna natală.
- 1934-1937**   Își continuă învățătura la aceeași școală.
Examenul de absolvire a clasei a VII-a îl susține în comuna Ciolănești, județul Teleorman.
- 1937**   **vara** Respins, din cauza miopiei, la examenul medical efectuat la Școala Normală din Câmpulung Muscel, încearcă să se înscrie la Școala de Arte și Meserii din localitatea teleormăneană Miroși, dar refuză să-și redacteze teza. Este primul admis la Școala Normală din Abrud.
- 1938**   **toamna** Din cauza desființării școlii din Abrud, se transferă la Școala Normală din Cristur-Odorhei.
- 1940**   **septembrie** În urma Dictatului de la Viena, localitatea Cristur-Odorhei intrând în teritoriul ocupat, se transferă la Școala Normală din București, unde îl va avea profesor de literatura română pe Vladimir Streinu.
- 1941**   **primăvara** Prin intermediul lui Geo Dumitrescu face cunoștință cu membrii grupării poetice Albatros: Al. Cerna-Rădulescu, Sergiu Filerot, Virgil Untaru (Virgil Ierunca), Marin Sărbulescu ș.a.
iunie Termină anul al IV-lea al Școlii Normale.
Lucrează la un șantier din Fierbinți. Încearcă să-și găsească un mijloc de trai.
- 1942**   **primăvara** Sprijinit de Geo Dumitrescu, e angajat corector la ziarul „Timpul”.
Lucrează o vreme și la Institutul de Statistică.
toamna Chemat să recruteze la Turnu Măgurele, se constată că nu poate urma Școala de Subofițeri întrucât nu își terminase studiile.
- 1943**   **ianuarie-aprilie** Frecventează cenaclul Sburătorul.
primăvara Își începe stagiul militar (încheiat în aprilie 1945).
iulie Împreună cu Constant Tonegaru, ia parte la înmormântarea lui E. Lovinescu.
Cu sprijinul lui Ion Vinea, este angajat secretar de redacție la „Evenimentul zilei”.
- 1945-1947**   Este corector la „Timpul” (până la sfârșitul anului 1946) și, pentru un timp, la „România liberă”.
O vreme este angajat la Societatea Scriitorilor Români.
- 1946**
- 1948**   **septembrie** Intră ca secretar de presă la Ministerul Informațiilor, unde primește spre lectură manuscrisul romanului *Descult* de Zaharia Stancu; intenționa să îi facă un referat negativ, găsind lipsită de autenticitate viziunea asupra lumii rurale.
Încearcă să îl cunoască pe G. Călinescu, dar este decepționat de lipsa de reacție a criticului.
decembrie Își părăsește slujba de la Ministerul Informațiilor.

OPERA

Trimite două schițe publicației „Albatros”; potrivit unei consemnări la „Poșta redacției”, ar fi fost reținută doar cea intitulată *De capul ei*, fără a fi publicată, din cauza suspendării revistei.

Scrie poezia *Întoarcerea fiului rătăcit*, care urma să fie inclusă în volumul colectiv *Sărma ghimpată*, alcătuit de grupul de la „Albatros” și interzis de cenzură.

aprilie 15, 16 Debutează cu schița *Pârlițu* în ziarul „Timpul”, la rubrica „Popasuri”, coordonată de Miron Radu Paraschivescu. Tot aici publică povestirile *Calul* și *La câmp*, incluse cu modificări semnificative în volumul de debut, și *Salcâmul*, nucleul constitutiv al viitorului roman *Moromeții*. Alte schițe publicate: *Strigoaica*, *Noaptea*.

Va citi în cenaclul Sburătorul schițele *De capul ei* (publicată ulterior cu titlul *Măritișul*) și *Calul*, aceasta din urmă achiziționată, cu o sumă considerabilă, de Dinu Nicodim.
Publică, în „Vremea războiului”, povestirea *Colina*.

Colaborează la „Tineretea”, „Lumea”, „Contemporanul”, „Studentul român”, „Revista literară” ș.a.

Mai toate prozele publicate în acest răstimp (*Plecarea*, *Măritișul*, *Nepotul*, *Casa de-a doua oară*, *Întâia moarte a lui Anton Tudose*) nu vor fi incluse în volumul de debut, dar din ele vor fi preluate diferite elemente în *Moromeții*.

Alcătuiește volumul *Întâlnirea din Pământuri* pentru a participa la un concurs de debut organizat de Editura Cultura Națională (câștigat de Cella Delavrancea).

Apare, în două ediții succesive, volumul *Întâlnirea din Pământuri*. Deși întâmpinat favorabil, este criticat din punct de vedere ideologic.

Scriitorul mărturisește că intenționează să scrie un roman din viața oamenilor de la câmpie, netributar viziunii lui Liviu Rebreanu sau celei a lui Mihail Sadoveanu.

1949	Devine membru al Uniunii Scriitorilor.	Se republică, separat, în colecția „Cartea poporului” a Editurii pentru Literatură și Artă, nuvela <i>O adunare liniștită</i> . Apare nuvela <i>Ana Roșculeț</i> care, în pofida caracterului conformist, este supusă atacurilor în presa vremii. Potrivit mărturisirilor scriitorului, de acum datează o primă versiune a romanului <i>Moromeții</i> .
1952	I se acordă Premiul de Stat pentru <i>Desfășurarea</i> . Este redactor la revista „Viața românească”.	Publică în volum nuvela <i>Desfășurarea</i> (apărută inițial în „Viața românească”).
1953		Conform propriilor mărturisiri, ar fi început să lucreze la al doilea volum din romanul <i>Moromeții</i> .
1954	Se căsătorește cu poeta Aurora Cornu.	Nuvela <i>Desfășurarea</i> este ecranizată de regizorul Paul Călinescu.
1955	Călătorește la Kiev, ca delegat al Uniunii Scriitorilor.	Apare romanul <i>Moromeții</i> (publicat mai întâi în „Viața românească”).
1956	Își aduce părinții în București.	Se tipărește în volum nuvela <i>Ferestre întunecate</i> (apărută anterior în „Viața românească”), din care se vor prelua diferite elemente în volumul al doilea din <i>Moromeții</i> .
1957	martie 20 Este distins cu Premiul de Stat pentru Literatură, clasa I, pentru romanul <i>Moromeții</i> . Este ales membru în Biroul Uniunii Scriitorilor. octombrie-noiembrie Ia parte la o excursie a oamenilor de artă în câteva țări din Mediterana. decembrie Face o călătorie de documentare în Vietnam, pe ruta București–Moscova–Omsk–Tomsk–Irkuțk–Ulan Bator–Beijing–Hanoi.	
1959	Divorțează de Aurora Cornu. vara Călătorește la Moscova, Leningrad și în Crimeea. Se căsătorește cu Eta Vexler (de care se va despărți în 1966).	Apare nuvela <i>Îndrăzneala</i> (publicată inițial în „Viața românească”).
1959–1960		De acum datează proiectele <i>Ion Fântână</i> , <i>Adam Fântână</i> , <i>Marioara Fântână</i> , încercări de constituire a volumului al doilea din <i>Moromeții</i> .
1962		lese de sub tipar prima versiune din <i>Risipitorii</i> , roman cu o geneză prelungită.
1963	La Conferința Scriitorilor critică activitatea lui Mihai Beniuc și a conducerii Uniunii, pledând pentru respectarea scriitorului și a misiunii lui. vara Îi moare tatăl.	Susține o rubrică în „Scânteia tineretului”, unde răspunde scrisorilor primite la redacție. Cazul înfățișat în una din ele îi reține atenția, fiind dezvoltat ulterior în romanul <i>Intrusul</i> . I se tipărește în volum nuvela <i>Friguri</i> , inspirată de experiența vietnameză.
1964		Apare ediția a VII-a, revăzută, a primului volum din romanul <i>Moromeții</i> .
1965	Participă, alături de Ov. S. Crohmălniceanu, la un colocviu dedicat romanului contemporan, desfășurat la Viena. martie Este ales deputat într-o circumscripție din București. mai Călătorește, pentru o întrunire a PEN-Clubului Francez, la Paris, unde îi cunoaște pe Elvira Popescu și pe Eugen Ionescu. Este ales vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor.	Împreună cu Eta Preda, traduce romanul <i>Ciuma</i> de Albert Camus. Apare ediția a II-a, „în întregime revăzută”, a romanului <i>Risipitorii</i> .
1967		Publică volumul al doilea al romanului <i>Moromeții</i> .
1968	I se acordă Premiul Uniunii Scriitorilor pentru romanul <i>Intrusul</i> . Se căsătorește cu Elena Mitev.	lese de sub tipar romanul <i>Intrusul</i> . Publică piesa <i>Martin Bormann</i> , jucată la Teatrul Național din București în stagiunea 1967–1968.
1969	Timp de o lună de zile vizitează Germania Federală.	Apare ediția a III-a, „revăzută, definitivă”, a romanului <i>Risipitorii</i> .
1970	februarie 24 I se naște primul fiu, Nicolae. martie Este numit director al Editurii Cartea Românească.	aprilie Începe să colaboreze la „Lucafeărul” (seria condusă de Ștefan Bănuțescu), în cadrul rubricii „În fiecare săptămână, Marin Preda răspunde la o întrebare”. Un articol, <i>Obsedantul deceniu</i> , va avea un puternic ecou în lumea scriitoricească. Traduce, împreună cu Nicolae Gane, romanul <i>Demonii</i> de Dostoievski.

1971   **ianuarie 6** Se naște al doilea fiu, Alexandru. Călătorește în Elveția și în Franța. Ia atitudine împotriva „tezilor din iulie“.

1972   **mai** Este reales vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor.
august 5 Este sărbătorit la Uniunea Scriitorilor.
toamna Stă un timp la Paris.
E distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor pentru *Marele singuratic*.

1973

1974   **martie 1** Este ales membru corespondent al Academiei RSR.

1975   **vara** Face o călătorie în Grecia.

1976

1977   **mai 26–27** La Conferința Națională a Scriitorilor este reales vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor.
I se acordă Premiul Uniunii Scriitorilor pentru *Viața ca o pradă*.

1978   Face parte din delegația Uniunii Scriitorilor la Congresul PEN-Clubului.
iunie La invitația unor scriitori, vizitează Olanda.

1980   **februarie–martie** Candidează, în circumscripția Drăcșenei–Teleorman, pentru un loc de deputat în Marea Adunare Națională.
mai 16 Marin Preda se stinge din viață la Mogoșoaia.
Este înmormântat în cimitirul Belu din București.

Apare volumul de eseuri *Imposibila întoarcere*, rod al colaborării la „Luceafărul“.

Publică romanul *Marele singuratic*.

Alcătuiește o antologie în două volume din scrierile lui I. L. Caragiale, pe care o prefațează cu paginile intitulate *Despre actualitatea lui I. L. Caragiale*.

Începe documentarea, îndeosebi în fondurile de la Biblioteca Academiei, pentru romanul *Delirul*.

Apare volumul *Convorbiri cu Marin Preda*, realizat de Florin Mugur.

Este publicată ediția definitivă a volumului *Întâlnirea din Pământuri*.

Apare prima ediție a romanului *Delirul*, și, la scurt timp, a doua, revizuită. Romanul este criticat în presa românească și străină, atât din motive ideologice (reabilitarea figurii marelui Ion Antonescu), dar și ca realizare artistică.

lese de sub tipar o nouă ediție a celor două volume ale romanului *Moromeții*, socotită de scriitor „definitivă“.

În regia lui Iulian Mîlcu, este ecranizat romanul *Marele singuratic*, după un scenariu al scriitorului.

Editează romanul memorialistic *Viața ca o pradă*.

Îi apare ultima scriere antumă, trilogia romanescă *Cel mai iubit dintre pământeni*, care cunoaște un mare succes de critică și de public.

temătoare de copiii vitregi, are un glas „îndepărtat și îmbulzit de gânduri“. Tatăl autoritar are mai multe glasuri, când „puternic și amenințător, făcându-i pe toți să tresară de teamă“, când un glas „schimbat și necunoscut“, fals, ironic. Victor Bălosu, voiajorul, are un glas „spălat“, Țugurlan – un glas „neprietenos și străin“, Guica – spioana satului – are unul înecat de curiozitate și plăcere. Cuvântul exprimă o relație, glasul marchează natura acestei relații. Boțoghină, țaranul bolnav, nevoit să-și vândă o parte din pământ, discută cu Tudor Bălosu și cu fiul acestuia, Victor, într-un chip care indică o înstrăinare totală: „Fiecare cuvânt scos de cei trei oameni scârțâia, nu se lipea de celălalt, nimerea alături, nu se putea rotunji și încălzi, atât Boțoghină, cât și Bălosu se uitau în lături, întorceau capetele în altă parte când unul din ei deschidea gura.“ Tema centrală în *Moromeții* ar fi, din acest punct de vedere, libertatea morală în lupta cu fatalitățile istoriei. Ea este anunțată de prozator într-o frază liminară, programatică, de care s-a făcut în interpretarea critică mult caz: „În câmpia

Dunării, cu câțiva ani înaintea celui de-al doilea război mondial, se pare că timpul avea cu oamenii nesfârșită răbdare; viața se scurgea aici fără conflicte mari.“ Ceea ce urmează în roman contrazice această imagine. Timpul este viclean, răbdarea nu e decât o formă de acumulare pentru o nouă criză. La sfârșit, când drama *Moromeților* este narată și, prin ea, imaginea vieții liniștite spulberată, prozatorul revine asupra notației de început: „Timpul nu mai avea răbdare.“ Este una din multele imagini ale simetriei în literatura lui P., plină de evoluții închise, de ample mișcări în cerc, și vrea să dea o idee despre rotația procesuală a vieții după o lege statornică și misterioasă care acționează și în natură. Chiar demersul epic se înscrie în fatalitatea acestei repetiții. Scriitorul revine în cartea nouă la simbolurile pe care le-a părăsit în cartea anterioară, proza lui trăiește sub puterea unei obsesii a întoarcerii la un punct originar. Lui Moromete nu îi place negustoria, iar banii îi pricinuesc o furie neputincioasă. Disprețul lui față de Bălosu vine de aici. Pământul este făcut să dea produse, iar

produsele să fi hrănească pe membrii familiei și să acopere cheltuielile casei, atât. Paraschiv, Achim și Nilă au o poftă nemăsurată de câștig și prima lor formă de răzvrătire față de autoritatea tatălui este nemulțumirea față de imobilitatea lui socială. Ei murmură și îl vorbesc de rău în sat că a dat porumbul ieftin și că, în genere, el „nu face nimic”, „stă toată ziua”. A face ceva este a face bani. Tinerii Moromete au simțul acumulării capitaliste, ei vor să transforme grâul, lâna, laptele în bani. Modelul lor e Tudor Bălosu, semnul noilor relații în economia satului. E momentul în care începe declinul protagonistului. Până atunci el ținuse piept receptorului, jandarmului, lui Tudor Bălosu, trăise senin, cu un sentiment înalt al independenței. Spargerea familiei duce la prăbușirea lui morală, și semnalul acestui proces este, ca și înainte, glasul: „Băieții mei! exclamă Moromete cu un glas de parcă n-ar fi știut că avea băieți. Băieții mei, Scămosule, sunt bolnavi. Să fugă de acasă! De ce asta? Nu i-am lăsat eu să facă ce vor? Absolută, absolută libertate le-am dat! Dacă veneau și-mi spuneau: «Mă, noi vrem să fugim de acasă» - crezi că i-aș fi împiedicat eu, Scămosule!?. «De ce să fugiți, frățioare? le-aș fi spus. Încet nu puteți merge?»”. Schimbarea glasului („tulbure și însingurat”) anunță o modificare interioară profundă. Lumina pe care Moromete o descoperea în întâmplările și în faptele vieții se stinge, liniștea îl părăsește, iar fără liniște existența nu mai este o încântare, ci o povară: „Cum să trăiești, dacă nu ești liniștit?”. Moromete și Dumitru lui Nae, prieteni vechi, nu se mai văd, ei, care se vedeau de departe și totdeauna cu o mare bucurie. Ideea romanului este că omul creator e învins de circumstanțele istoriei. Din Moromete, senior al câmpiei, om inteligent și cu o fantezie bogată, comentator subtil al moravurilor țărănești, nu mai rămâne decât capul de humă făcut de Din Vasilescu în timpul unei adunări în Poiana lui Iocan. Existența dăinuie, carevasăzică, prin artă. În al doilea volum din *Moromeții*, drama idealismului țărănesc este tema prioritară. La început ideea mare a cărții - dispariția unei civilizații străvechi și, fatal, a unui mod de existență sub presiunea schimbărilor fulgerătoare prin care trece satul românesc - nu se vede limpede. Stilul este mai escistic și cititorul, obișnuit cu personajele din primul volum, acceptă cu greu ipostaza lor (mediocră social) de acum. Când pe scena cărții reapare Ilie Moromete, lucrurile se schimbă. Ilie Moromete e, și aici, personajul unei proze superioare. Îndată ce, ieșit dintr-o lungă, mediocră amorțeală, își recapătă plăcerea de a medita, de a ironiza, statura lui ia proporții fabuloase. Ea stă însă sub semnul unui hotărât tragism. În spatele replicilor formulate cu aceeași dezinvoltură, se simte că mulțumirea eroului nu mai e aceeași, loturile, în parte refăcute, nu îi mai dau siguranța dinainte. Rolul lui de stăpân absolut în familie îi fusese retras, feciorii plecați la București nu se mai întorc, iar când tatăl, decis să refacă unitatea pierdută a familiei, îi cheamă cu o neferică duioșie, refuzul lor ia forme neașteptate. Moromete încearcă, atunci, să-și recâștige fiul ce îi mai rămăsese (Niculae), și el nedreptățit. Față de actualul activist de partid, bătrânul țaran avea conștiința încărcată: îl împiedicase să învețe. Constrâns de „fonicier”, de cotele împovărătoare, Moromete îi solicită, acum, bani, speriat că într-o zi și aceștia îi vor fi refuzați. Este evident că autoritatea

lui nu mai are asupra cui se exercita, și în iluzia că mai poate reface ceva, că mai poate trăi ocolit de evenimente, stă mărăția tragică a acestui bătrân țaran idealist. Nici un copil nu îl mai ascultă și observațiile lui spirituale se întorc împotriva sa. Ilinca îi răspunde: „vorbim duminică”, adică altă dată, când n-avem de lucru; Niculae îi respinge cu agresivitate ideile. Discuțiile dintre tată și fiu capătă, în acest context, sensul unei confruntări între două moduri de a concepe viața, în ultimă instanță între două civilizații. Tânărul Moromete crede într-o nouă religie a binelui și a răului și, odată câștigat de ideile schimbărilor, el devine apostolul lor incoruptibil. Ideile de înnoire radicală a satului, afirmate de fiu, întâmpină protestul tatălui, neîmpăcat cu gândul că tot ceea ce a făcut el a fost greșit și că rosturile țărănești trebuie schimbate. Niciodată în proza postbelică nu s-a pus în discuție cu un mai mare curaj estetic destinul civilizației țărănești și nu a căpătat, până acum, o motivare literară mai pregnantă. Ce se impune înainte de orice e iluzia lui Ilie Moromete. Prezentând-o sub toate formele, P. se menține aproape peste tot în linia fină și înaltă a vocației sale epice. Sunt, în acest sens, câteva scene antologice. Cea care vine imediat în minte e aceea în care bătrânul țaran, udat până la piele de o ploaie repede și caldă de vară, sapă cu o hotărâre ce vine din adâncurile ființei lui șanțul care să apere șura de paie, în timp ce, în altă parte a satului, se pregătesc răsturnări spectaculoase. În îndârjirea cu care el vrea să apere nenorocitele de

paie se citește o disperare fără margini, formulată și altfel, în frazele pe care le adresează cuiva, un personaj nevăzut. Vorbele capătă, deodată, altă rezonanță decât cea obișnuită, și Moromete pare profetul unei cauze iremediabil pierdute: „Până în clipa din urmă omul e dator să țină la rostul lui, chit că rostul ăsta cine știe ce s-o alege de el! [...] Că tu vii să-mi spui că noi suntem ultimii țărani de pe lume și că trebuie să dispărem. Și de ce crezi tu că n-ai fi ultimul prost de pe lume și că mai degrabă tu ar trebui să dispari, nu eu? [...] Așa că vezi [...] eu te las pe tine să trăiești! Dar rău fac, că tu vii pe urmă și-mi spui mie că nu mai am nici un rost pe lumea asta... Și ce-o să mănânci, mă Biznac? Ce-o să mănânci, mă, tâmpitul?”. Moromete se vede, în continuare, cu vechii săi prieteni liberali (Matei Dimir, Nae Cismaru, Costache al Joichii, Giugurdel), dar adunările lor nu mai au fastul și hazul celor de altădată. Figurile centrale ale satului sunt acum Bilă, Isosică, Manta-roșie, Ouăbei, Adam Fântână, actori ai puterii comuniste. Isosică, fiul unei femei care îl văzuse pe Dumnezeu, este secretar de partid. Inteligent, inventiv, el pune la cale intrigi pentru a-și îndepărta adversarii politici. Instrumentul este Ciulca, nevasta, femeie rea de gură, spioana satului. Isosică vrea să îl compromită pe Adam Fântână, responsabilul morii din sat, însă operațiunea eșuează prin trădare. Învingător în cele din urmă iese Vasile al Moașii, om dur, simbol al violenței politice care pătrunde în viața tradițională a satului. Satul autentic, satul adunărilor liniștite și al dialogurilor socratice, pe scurt - civilizația moromețiană nu mai poate supraviețui. Simbolul acestei civilizații în asfințit, Ilie Moromete, are, după un moment de revitalizare (dragostea pentru Fica), o agonie lentă, lipsită de măreție. Fără cai, el este purtat în roabă de nepotul Sande și, după un timp, moare spunând doctorului: „Domnule, eu totdeauna am dus o viață independentă.” Fiii s-au împrăștiat demult, casa Moromeților trece în mâinile Titei, unicul copil rămas în preajma bătrânului țăran. Dispare, odată ce praporii flutură la poarta Moromeților, satul ca imagine a lumii statornice, arhetipale. Moromete tragic, omul unei civilizații care pierde, trăiește de aici înainte în închipuirea fiului. Capitolul despre moartea lui Moromete e tot ce s-a scris mai profund, în legătură cu această temă gravă, în literatura română. Romanul, în ansamblu, este substanțial, răstoarnă convențiile literare ale momentului, sugerând reala tragedie a lumii țărănești în perioada comunistă.

Între primul și al doilea volum din *Moromeții*, **P.** a încercat să evalueze și lumea urbană. Sunt două cicluri romanești în opera lui: ciclul moromețian (*Moromeții*, I-II, *Marele singuratic*, parțial *Delirul* și, tot parțial, romanul autobiografic *Viața ca o pradă*) și ciclul care ar fi nimerit să fie numit, după o definiție memorabilă dată de prozator, ciclul omului care este o divinitate încolțită de circumstanțe, unde cadrul este lumea citadină, iar temele se referă la relația dintre individ și istorie (*Risipitorii*, *Intrusul*, *Delirul*, bună parte din *Viața ca o pradă*, *Cel mai iubit dintre pământeni*). Ar trebui, poate, să fie distinsă și a treia categorie, aceea a romanelor ce fac legătura între cele două medii (sat-oraș) și dintre cele două cicluri (*Delirul*, *Viața ca o pradă*, în parte *Marele singuratic*). Satul nu dispăre complet în aceste romane orașenești. Scriitorul are mereu un ochi atent la ceea ce se petrece acolo. Spionii lui se duc sau se întorc din

satul românesc postbelic și îi dau de veste. Nu toate romanele pe teme urbane au aceeași valoare estetică. *Risipitorii* este un experiment în care faptul important este că **P.** nu mai acceptă rațiunile superioare ale istoriei în raport cu destinul individului. Din roman al spațiului social, *Risipitorii* devine un roman al timpului psihologic, accentul căzând pe funcțiile morale ale individului, urmărite în existența (sau existențialitatea) lor. Constanța, doctorul Munteanu, Gabi Sterian ratează în viața sentimentală, și eșecul lor provoacă eșecul altora. Explicațiile diferă, într-un caz e vorba de conformism moral, în altul de incapacitatea de a vedea și accepta eroarea. Prozatorul descoperă o relație coerentă, secretă, care leagă viața individului de ceea ce el numește, în altă parte, „subdestin”. Epoca, destinul pot justifica multe, dar nu totul. În triumful sau în eșecul individului intră și o voință bine sau rău dirijată, o ezitare, o lipsă de angajare morală, complicitatea, pe scurt, a forțelor subiective lângă complicitatea existenței obiective. Doctorul Munteanu ratează în dragoste și profesiune pentru că vrea carieră socială. Este un risipitor. Voind să slujească adevărul, el acceptă compromisul. Eșecul lui este existențial, dar nici o cauză nu îl poate explica până la capăt. Prietenul său, doctorul Sârbu, este personajul socratic al cărții, un doctor Munteanu mai puțin orgolios și mai intransigent moral. Viciul lui este viciul reflecției. Constanța, tânăra pe care o părăsește Munteanu pentru a se recăsători profitabil cu fiica unui demnitar comunist, reprezintă eșecul prin ricoșeu. Este tipul femeii buimace, femeia „cu două mâini stângi”, de o anumită profunzime psihologică. *Risipitorii* nu e un mare roman, dar este unul care schimbă ceva (important) în proza românească. Readuce în prim-plan condiția existențială a individului în luptă cu fatalitățile istoriei și cu alte fatalități, greu de prevăzut și greu de definit. De ce ratează acești tineri făcuți să fie triumfători și fericiți în viață? *Intrusul* reia tema într-un roman mai substanțial. O istorie simplă: un tânăr, Călin Surupăceanu, ucenic vopsitor într-o mahala bucureșteană, ajunge pe un șantier. La îndemnul inginerului Dan, se califică, devine electrician, ajută la ridicarea unui oraș nou și se pregătește, după o complicată poveste sentimentală, să se stabilească în mijlocul unei lumi venite de peste tot. Omul este sociabil, se împrietenește repede, are ceea ce se cheamă vocația adaptării, se pare că nimic nu o să îl împiedice să trăiască mulțumit în orașul unde el a pus prima piatră. Nimic nu anunță în el un Meursault, o victimă a complicității vieții și a istoriei. Nu e totuși așa, ceva neprevăzut se întâmplă și curmă firul unei existențe fără traumatisme. Cartea începe în momentul în care neprevăzutul apare și împinge destinul acestui mărunț electrician spre o zonă tragică de existență. Călin Surupăceanu săvârșește un act curajos, având pentru el consecințele cele mai dureroase. Ars pe față și pe mâini, mutilat, el încearcă să ducă viața dinainte, dar nu mai e posibil. Accidentul pune între el și lumea în care până atunci se integrase o barieră de netrecut. Cartea se deschide în clipa în care personajul se hotărăște să părăsească orașul în care își lasă soția, copilul și prietenii, pentru a merge în altă parte, într-un loc necunoscut, fără să se știe dacă acolo unde se duce, alungat de neliniști, va găsi liniște și înțelegere. Ca Meursault, eroul lui Camus, Călin Surupăceanu este victima unei conjurații de forțe

pe care nu le pricepe. Există o culpabilitate a omului, a istoriei, a lumii, un complot al indiferenței generale? Cine este vinovat de eșecul unui individ care făcuse un act de eroism? Există un capitol în *Intrusul* în care protagonistul încearcă să-și explice această tristă înlanțuire pe deasupra voinței și înțelegerii oamenilor. E un fel de parabolă a posibilităților de existență. Ca un nou Candide (un Candide al epocii industriale), Călin Surupăceanu reface în fantezie istoria societății omenеști și în această utopică derulare vrea să afle care este cea mai bună dintre existențe și în ce chip trebuie să trăiască omul pentru ca fratele să nu își omoare fratele, pentru ca ura și violența să nu triumfe în lume, împiedicând să se manifeste vocația spre fericire a omului. El încearcă puterea religiei, verifică efectele forței, ale înțelepciunii, se întreabă, apoi, dacă omul nu ar trebui readus în starea lui paradisiacă, adică la starea inocenței. Totul e însă zadarnic, pentru că în insula utopică unde Călin și Maria se retrag, pentru a pune bazele unei lumi fără tragedii, încolțesc ura și îndoiala, violența și complicitatea. Încheierea e că nu se poate ieși din propria condiție și că o fatală complicitate împinge individul spre zone abisale de existență. „Omul – spune prozatorul – e o divinitate înlanțuită de puterea condițiilor.” Ce sugerează aici este că nu există totdeauna o potrivire între logica destinului individual și logica existenței, că individul poate deveni, împotriva voinței și calităților sale, victima istoriei, mînat de o forță oarbă, căreia prozatorul îi spune subdestin. Cu *Marele singuratic P.* revine la romanul tradițional (istoria unui destin, prezentarea mediilor sociale, conflict moral, intrigă sentimentală etc.). Cu o experiență nouă, totuși, în ceea ce privește tehnica epică (introduce masiv eseul românesc). Tema mai intimă este încercarea de a ieși din istorie. Eșuând în încercarea de a impune o „nouă religie”, Niculae Moromete încearcă acum să trăiască în umbra istoriei. Istoria pătrunde însă și în acest refugiu. Întâi sub forma unei fatalități existențiale: dragostea pentru Simina, o pictoriță care își arată talentul numai când este îndrăgostită; ea îl scoate pe Niculae Moromete din izolare și îl aduce în istorie. Dar Simina moare și Niculae cunoaște o nouă decepție. Circumstanțele se dovedesc mai puternice decât divinitatea din omul tare, inteligent, obsedat de o nouă morală în lume. Epilogul nu e reușit în acest roman al Fiului, în care apare și tânărul Moromete, tatăl autoritar, personajul fabulos al literaturii lui P. Cu *Delirul* scriitorul continuă, dar pe o linie colaterală, istoria *Moromeților*, eludând cronologia reală în favoarea unei cronologii stricte de creație. El procedează în felul unui pictor mural care, fixând scenele esențiale, observă că nu a mai rămas spațiu gol și îl acoperă trăgând din tema centrală un fir ce duce în cele din urmă la o creație nouă, autonomă și, în același timp, solidară prin simbolurile fundamentale cu celelalte secvențe ale compoziției. Punctul de plecare este și aici Siliștea Gumești, centrul universului românesc al lui P., însă după cincizeci de pagini pregătitoare, excepțional sub raport literar (scena de dragoste dintre Paul Ștefan – „al lui Parizianu” – și tânăra țărăncă Ioana), acțiunea se mută la oraș (București), și de aici, pe urmele evenimentelor, în alte centre europene. O scenă se petrece în cabinetul lui Hitler, alta la cartierul general al armatei engleze, un personaj ajunge pe frontul de Răsărit și narează ce vede acolo etc. Romanul are structura unui evantai și îmbrățișează,

racordând totul la un punct fix de observație, un număr enorm de fapte și destine. Ideea care stă în spatele acestor evaziuni, neobișnuite în proza românească, este simplă: istoria timpurilor moderne este contagioasă, un fenomen apărut într-un punct geografic tinde să se universalizeze, faptele izolate se leagă între ele ca lichidul în vasele comunicante. Totul este interdependent, și a trăi în afara acestor determinări este imposibil. *Delirul* ar putea fi definit ca istoria a trei tineri care iubesc aceeași femeie în niște timpuri grele. Unul este un intelectual de proveniență rurală, cu studii neîncheiate, dar cu o inteligență pătrunzătoare și un mare instinct de adaptare (Paul Ștefan), al doilea – un medic tăcut și dur (Spurcaci), iar ultimul – un jurnalist inteligent și intrigant (Adrian Popescu). Femeia pe care și-o dispută tinerii este Luchi, o medicinăstă orgolioasă și imprevizibilă, ca toate femeile din proza lui P. Studiul acestor pasiuni va ocupa un loc important în roman, însă, înainte de a defini psihologia individuală, prozatorul încearcă să fixeze, potrivit metodelor sale, psihologia socială a momentului și, astfel, prezintă un număr de documente, face istorie pură, copiază articole din presa timpului, rezumă în chip personal conflictul dintre Garda de Fier și mareșalul Antonescu, descrie scene de război și dă, după Shirer, o versiune pitorească și sugestivă a bătăliei pentru Anglia. Toate acestea se citesc cu interes, iar cei care îi reproșează prozatorului excesul de informații cad într-un suspect purism estetic. Totdeauna romancierul realist a pus psihologiei o ramă istorică și, întâlnind un eveniment capital (războiul), l-a descris în chip documentat pentru a justifica o stare de spirit mai generală. Un exemplu, pe care îl citează și P., e Lev Tolstoi, altul, mai aproape de noi, e Camil Petrescu. Ideea ce stă în centrul cărții este că nu numai istoria își selectează exponenții, ci și indivizii superiori dotați (în bine sau în rău) pot orienta într-un sens sau altul istoria. Istoria, în orice caz, nu este o zeiță inocentă, indivizii abjecți fac uneori ceea ce vor cu ea. Romancierul mărturisește a fi interesat de latura umană a acestui complicat determinism, respingând ideea fatalității, despre care Tolstoi credea că acționează și în istorie. Ca personaj literar, Paul Ștefan se definește mai ales prin viața lui sentimentală. Cariera socială este un pretext pentru prozator de a înfățișa un mediu și a pune cu acuitate probleme de ordin istoric. Iubirea pentru Luchi îi dezvăluie complexitatea morală. Invitat de secretarul de redacție, proaspătul jurnalist intră în familia Dumitrescu, unde o cunoaște pe Luchi, femeie voluntară și capricioasă, anturată de alți doi tineri intelectuali. O veche rivalitate și totodată o veche prietenie îi leagă pe cei doi, sub supravegherea și încurajarea medicinistei care, în ciuda aparențelor, se dovedește o ființă inocentă. Luchi fusese la un pas de căsătoria cu doctorul Spurcaci, preferat pentru sentimentul de stabilitate pe care îl inspira. Logodna s-a stricat din cauza intrigii celui alt concurent, Adrian Popescu (el mărturisește a fi avut legături intime cu Luchi), scuzat în intervenția lui neloidală de pasiunea pe care o are pentru fată. Conflictul este pe cale de a se aplană, cei doi o frecventează din nou pe Luchi și caută, separat, să îi obțină deciziunea. Medicinista se simte fericită în compania acestor bărbați inteligenți și evită să ia o hotărâre. Li se alătură Paul Ștefan care, mai norocos decât ceilalți, câștigă repede simpatia fetei și chiar mai

mult decât atât. Inteligenta, imprevizibila Luchi este, erotic, o neștiutoare și, din motive ce se vor lămuri mai târziu, se dăruie tânărului ziarist, după care, jignită și înspăimântată de fapta ei, evită să îl mai vadă. Fericirea lui Paul Ștefan a fost, și pe un plan, și pe celălalt, scurtă, istoria, care se arătase binevoitoare cu el, se dovedește a fi necruțătoare. **P.** voia să continue această cronică și a lăsat în manuscris un număr de pagini care urmăresc destinul personajului central, Paul Ștefan. Acesta e arestat, întâi, pentru acțiuni antifasciste, apoi din nou, după 23 august 1944, din cauza bănuielii că, sub un nume de împrumut, a atacat Uniunea Sovietică. O confuzie de nume care îl duce în închisoare. Prozatorul intenționa să se întoarcă la destinul protagonistului din *Delirul* după publicarea romanului *Cel mai iubit dintre pământeni*. Nu a mai avut timp. A scris, între timp, *Viața ca o pradă*, roman cu o formulă complexă: autoficțiune, portrete de scriitori cunoscuți, experiențe de lectură, reflecții morale, mici narațiuni ce pot fi citite independent. Tema prioritară este nașterea și criza vocației literare, temă care îl preocupă și pe Jean-Paul Sartre în *Cuvintele*. **P.** vorbește despre personaje din cărțile sale anterioare (Nilă, Ilie, Paraschiv, Gheorghe, „omul chemat” din *Delirul*, Megherel ș.a.) ca de niște indivizi cu o stare civilă precisă și reia la persoana întâi scene pe care le-a narat înainte, indirect, în opera de ficțiune. Trecerea de la universul livresc la cel exis-

tențial se face fără nici o pregătire specială. Prozatorul este sigur de complicitatea și de puterea de înțelegere a cititorului său; fratele Nilă, portarul unui bloc de pe strada C.A. Rosetti, nu este altul decât personajul din *Moromeții și Delirul*. Greoi, cu fruntea groasă și pururi încrunțată, ca și când destinul întregii lumi s-ar sprijini pe ea, omul se plimbă cu aceleași gesturi și trece prin aceleași evenimente și în confesiunea autobiografică de acum. **P.** nu spune în nici un loc: fiți atenți că Nilă de aici, fratele meu, este prototipul personajelor din cărțile mele! Nu simte nevoia unei justificări. Această confuzie voită de planuri îi dă cititorului sentimentul că faptele s-au petrecut întocmai în creația literară și în viață. Rar caz de identificare între literatura și existența biografică a creatorului. *Viața ca o pradă* s-ar putea numi, din toate aceste pricini, un roman indirect (ca *Șantier* al lui Mircea Eliade), unde personajele, după ce au trăit o dată ca ficțiuni, vin a doua oară în fața ochilor noștri ca indivizi reali, identificabili, într-o nouă narațiune, ce își propune să deconspire literatura în umbra căreia a crescut. Cartea a avut succes (de public și de critică). Asemenea scrieri plac din motive diferite. Unii sunt interesați de biografia autorului, alții vor să afle lucruri noi despre opera lui. **P.** vine, prin structura specială a cărții, în întâmpinarea tuturor. Romanul începe cu faptele petrecute în planul existenței (deșteptarea conștiinței individuale în mijlocul familiei) și dezbate în primele capitole o temă ce a intrat și în epica propriu-zisă: despărțirea de familie, evadarea din lumea țărănească. Despărțirea de familie este, în primul rând, despărțirea de părintele autoritar. Mitul paternității este reluat aici din alt unghi. Tatăl mai apare o dată mișcându-se, stângaci, în hainele unui mare personaj. Moromețianismul a devenit, ca și donquijotismul, bovarismul, o atitudine umană, determinabilă, un stil de existență. După ce a creat un concept moral prin opera lui literară, prozatorul îl identifică, acum, în sfera vieții obișnuite. *Viața* începe să imite literatura. *Cel mai iubit dintre pământeni* poate fi definit ca un roman total: romanul unui destin care asumă o istorie, romanul unei istorii care trăiește printr-un destin. Este rodul unei lecturi întinse și profunde, iar prin numărul de idei pe care le pune în discuție poate fi socotit un roman intelectual. Meditația devine o formă a epicului (un epic al ideilor), noțiunile curente de fericire, iubire, existență, autoritate, putere, familie trec prin mîntea unor indivizi care exercită profesii intelectuale (filosofi, scriitori, istorici) și fac din speculație bucuria existenței lor. Această latură este puternică și seducătoare, totuși romanul tinde să fie mai mult decât atât. El își asumă problemele mari ale unei istorii complicate, personajul central trece prin mai multe medii sociale și, direct sau indirect, trăiește evenimentele importante ale epocii. Un roman politic, așadar. *Cel mai iubit dintre pământeni* este, negreșit, și un roman politic, cel mai substanțial, cel mai curajos (un curaj al esteticului) ce s-a scris la noi pe o temă gravă, cercetată în ultimul deceniu de mulți prozatori. Nota dominantă a cărții nu este însă dată de manifestarea politicului în existența individului, tema privilegiată nu e puterea. **P.** scrie, în esență, istoria unui sentiment (iubirea) și îi analizează degradarea progresivă până ce iubirea coboară aproape de abjecție. Destinurile personajelor sunt luate de valul unei pasiuni obscure, dementiale și duse spre limita de jos a existenței lor

Marin Preda împreună cu Eugen Simion

(limita insuportabilului). Luciditatea mărește forța pasiunii, dar nu o apără de suferință și cădere. *Cel mai iubit dintre pământeni* este un roman de dragoste și un roman despre mitul fericirii. Fericirea prin iubire, cum zice naratorul (eroul) la sfârșit, parafrazându-l pe Sfântul Pavel: „dacă dragoste nu e, nimic nu e!”. Asta vrea să sugereze că existența omului nu are sens în afara acestui mit, chiar dacă mitul imprimă destinului – cum se întâmplă cu Victor Petrini – un curs tragic. E un punct esențial al cărții, însă epicul evadează mereu din el, meditația împinge romanul spre alt cerc de probleme, erosul nu este pur, izolat, ci angajează toți factorii existenței. A îmbrățișa totalitatea unei existențe este ambiția romancierului. Ambiție veche în literatură. Balzac nu gândea altfel când studia viața unui sentiment în raport cu banii și puterea. Stendhal vede în iubire un mod de a fi, orgoliul este motorul care pune în mișcare, în cărțile lui, marile pasiuni. Și orgoliul duce deseori spre moarte. Dostoievski a dovedit că iubirea poate fi o poartă ce dă spre infernul uman. Există un sublim în abjecție, există totdeauna puțină abjecție în sublimul pasiunilor. De ce cad atât de jos unele suflete, de ce sentimentele cele mai curate coboară, cu trufie, în subteran? – se întreabă el. Roman total (prin premise, formulă epică și deschidere socială și spirituală), vast,

arborescent și, prin realismul fundamental, profund, ieșit dintr-o gândire matură, decisă să înfățișeze fără cruțare adevărurile unei epoci. Fapt esențial într-o operă unde ficțiunea se însoțește cu o istorie relativ recentă și, în consecință, verificabilă. Iar **P.** câștigă acest dificil pariu. Impresia de autenticitate în confesiune este, de la început, izbitoare. Istoria nu e nici înfrumusețată, nici inutil coborâtă, cum se întâmplă adesea în cărțile proaste. Printr-un efort de analiză, e înțeleasă și înfățișată din unghiul unui destin uman. Se regăsesc, în fond, mai toate temele prozei lui **P.** Scriitorul le mai convoacă o dată, într-o ceremonie finală. Ceremonia se întâmplă să fie dominată de o mare dramă socială. Iubirile, urile, carierele, trădările și suferințele sunt, toate, prinse într-un sistem numit „era ticăloșilor”. Cea dintâi temă este de ordin sentimental. Un intelectual, Victor Petrini, se vede închis pentru o faptă pe care cititorul nu o află decât la sfârșit, după ce biografia personajului este povestită de el însuși. Un roman, așadar, de o mie două sute de pagini narat la persoana întâi. Motivul detenției este politic, însă tema politică se pierde și se regăsește în râul unei istorii vaste. O istorie care începe cu o intrigă sentimentală, ca toate marile romane din secolul al XIX-lea. Petrini o cunoaște pe Matilda, soția prietenului său, poetul Petrică

Nicolau. E o femeie voluntară și imprevizibilă. Căsnicia cuplului Nicolau este un infern. Poetul are o fire sucită, tenebros de bănuitoare. Căsătorit, este dominat de tatăl său, autoritar și absurd. Matilda nu e însă o inocentă, umorile ei sunt teribile, inventivitatea ei în rău nu are măsură. Petrică este, în varianta dată de el însuși, un martir, iubirea nu e libertatea, ci servitutea lui cea mai înjosoare. Avertizat, Victor Petrini intră în viața acestui cuplu în destrămarea și, trecând peste prietenie, încurajează un sentiment care va fi și pentru el fatal. Cronică acestei iubiri nefericite cuprinde o bună parte din roman. Matilda este primul caracter puternic al cărții, greu de definit ca tip de sensibilitate feminină. Nu seamănă cu nici una din femeile din cărțile anterioare ale lui P. Acelea erau buimace și intransigente, iar lumina era semnul frumuseții lor interioare. Matilda este o ființă abisală, imprevizibilă, jucărie a unei forțe obscure. Faptul că ea are sânge rusesc ar explica, printr-o prejudecată literară, complicația psihologiei, căderile și înălțările ei. Prozatorul nu vrea să dea o explicație a psihologiei, construiește numai un caracter și introduce un număr de situații în care caracterul se verifică. Matilda are în interiorul ei „dușmani bizari [...] care îi chinuiau puternica ei forță vitală”, însă care sunt acești dușmani nici naratorul (victima) nu știe. Femeie instruită (este arhitectă), Matilda cade periodic sub puterea acestui rău incontrollabil și atunci femeia tandră și atrăgătoare devine de nerecunoscut: dă un spectacol lamentabil în fața familiei reunite cu ocazia unui botez, își lovește soțul și sparge, spumegând de furie, niște frumoase vitralii. „Știu – justifică ea în stilul eroilor dostoevskieni – eu am în mine și ceva grosolan”, însă căința e scurtă și, după oarecare timp, violența și grosolanția pun din nou stăpânire pe ea. Femeia intratabilă îl iubise însă pe Petrini doi ani (cât durase despărțirea de Petrică Nicolau), fusese extraordinară, și Petrini, bărbatul îndrăgostit, nu înțelege ce s-a petrecut cu femeia pe fața căreia apăruse, atât de promițătoare, lumina simbolică. Matilda are o forță de mistificare neîstovită, în ea renaște, periodic, „blestemata cheștiune insolubilă”, o ură năprasnică încolțește contra bărbatului cu care a făcut un copil. Romanul adună probele, dar refuză să dea un verdict. Când Petrini se îndrăgostește de altă femeie, Suzy Culala, se întâmplă ca Matilda, disponibilă, să apară la momentul potrivit, tulburând încă o dată existența filosofului. Suzy reprezintă alt tip de feminitate, opus Matildei, însă nu mai puțin fatal pentru Petrini. Feminitatea ei se bazează pe o continuă fugă de identitate. Trăiește mereu în alt registru, inventează disponibilități, stări ce îl fascinează pe filosof. Nu e trufașă și nu are crize de demnitate, existența ei lunecă la suprafața evenimentelor, fără mari traume. A trecut, totuși, prin situații grele (eliminată din facultate, a muncit ca zidărită pe un șantier), dar sufletul ei nu s-a înăspriț. Îndrăgostită de Petrini, îi mărturisește, cu o panică pe jumătate jucată: „Te iubesc! Aoleo...”, ca și când o tandră tragedie ar fi atins-o. Suzy își ascunde însă adevăratul statut conjugal (e căsătorită cu un inginer dipsoman, Penea), și lipsa ei de curaj, explicabilă altfel, provoacă un deznodământ grav. Atacat în timpul unei excursii la munte de voinicul, bestialul dipsoman, Petrini este nevoit să se apere și, în încăierarea ce urmează (bătălia are loc în cabina unui teleferic), îl împinge pe Penea în prăpastie. O

crimă involuntară, a doua (Petrini omorâse, în detenție, un tortionar care își pusese în gând să îl extermină) în viața filosofului. Romanul tinde, aici, spre senzațional (o situație asemănătoare se întâlnește în *Intrusul*), dar senzaționalul este scurt și, ca în literatura lui Dostoievski, nu are alt rol decât să radicalizeze pozițiile și caracterele în narațiune. Petrini ajunge la închisoare și, în așteptarea procesului, își scrie romanul vieții, cu sentimentul că o carte este un fenomen tot atât de miraculos și fatal ca și celelalte mari fenomene ale existenței: nașterea, iubirea, moartea. Înfrânt în viața socială, înfrânt de mai multe ori în iubire, filosoful, care nu încetează să se gândească la gnoză și la noua lui religie, află în scriitura o bucurie recuperatoare. Realizarea în spirit, sugerează naratorul, poate fi șansa noastră. Despărțirea de Suzy este fatală, chiar atunci când Petrini, după doi ani de detenție, o regăsește și îi află adevărata identitate. Femeia își pierde fascinația. Sinceră, fixată într-o structură determinabilă, Suzy devine o femeie comună. Fără fantezie, feminitatea ei e mediocră. Filosoful o părăsește și se dedică, de aici înainte, micii zeități ocrotitoare Silvia, fiica lui. Lângă romanul sentimental există și un roman politic. Victor Petrini este un caracter tare, un om „care își asumă totul”, incapabil de compromis. O suspiciune a Securității îi provoacă detenția la Canal și apoi într-o mină de plumb timp de trei ani. Prilej pentru autor de a înregistra fapte abominabile, într-o narațiune bine articulată estetic. Fesiunile, portretele, reflecțiile morale (foarte serioase, foarte profunde) alcătuiesc un dens roman de moravuri, scris de un moralist de forță. Puțini au remarcat această dimensiune (excepțională) a epicii lui P. Prozatorul este un moralist autentic, aforismele lui (în sferă existențială) sunt memorabile. A scris, în fond, un roman puternic, care nu s-ar putea numi altfel decât romanul unei conștiințe reflexive în timpul unei dictaturi odioase. P. a publicat și un număr important de însemnări despre literatură, articole, portrete, adunate în 1989 în *Creație și morală*. Acestea, asociate cu *Imposibila întoarcere*, pot da o idee despre opiniile estetice ale prozatorului și despre capacitatea lui de reflecție. Reiese limpede, la lectură, că realismul lui psihologic se bizuie pe valorile clasice ale omului. Familia, prietenia, iubirea, relațiile dintre părinți și copii, morala comunitară, respectarea rosturilor și a regulilor de conviețuire – sunt lucruri esențiale pentru el. Nu îi plac oamenii „nesăbuiți”, ființele întunecate, naturile abjecte, și, într-un articol celebru din 1968, a făcut un portret memorabil al „spiritului primar agresiv”, manifestat în toate compartimentele vieții sociale. Tânăr, propune patru modele epice (Tolstoi, Dostoievski, Hugo și Balzac), mai târziu lărgeste aria lecturii. Îl citise pe Proust și admira, pentru cruzimea realismului, pe Céline. Nu îi iubea pe „noii romancieri” și, în genere, pe cei care nu țin seama de condiția umană a individului. Prețuiește, din literatura română, înainte de orice, pe I. L. Caragiale și nu îi plac „făcătorii de cuvinte”. La moartea lui s-a vorbit mult de existența unui jurnal intim care a dispărut în chip misterios. O parte s-a găsit după câteva decenii și fragmente s-au publicat în „Ziua” (2002). Au fost recuperate, de asemenea, ceea ce s-ar putea numi carnetele de atelier ale romanelor *Risipitorii*, *Delirul* și câteva note privitoare la *Cel mai iubit dintre pământeni*. P. nu crede că jurnalul intim poate avea

valoare literară și e de părerea lui G. Călinescu că a-l da publicității este un nonsens. Nu îi place diaristica lui André Gide („operă inteligibilă“). Acceptă, totuși, că jurnalul poate însoți opera „pe dedăsupt, luminând-o de aproape cu o lumină crudă“.

Obsedantă la Marin Preda a fost și rămâne tentativa de a găsi și de a regăsi punctul de echilibru între vocația unui realism frust, neînduplecat în observarea aspectelor crude, de o cruzime inocentă (vocație ce s-a manifestat cu o violență triumfătoare în nuvelele de debut) și preocuparea dobândită, din ce în ce mai pronunțată și tinzând să acopere tot orizontul operei, pentru viața conștiinței morale: de a păstra, în condițiile unei literaturi acut deliberative, ceva din decizia aspră, din violența primei sale naturi.

LUCIAN RAICU

E din ce în ce mai greu să ne închipuim literatura română fără Marin Preda. Pe măsură ce trec anii, contribuția sa – devenită masivă – la dezvoltarea și consolidarea romanului național – recunoscută de la început ca demnă de un interes deosebit – ne apare drept una din cele mai importante. În ce constă ea? La o întrebare atât de directă, nu putem răspunde decât tot într-un mod direct. Reducând în același timp discuția la ceea ce considerăm esențial, determinant. Meritul principal al lui Marin Preda e de a fi dat prozei noastre un volum de conștiință corespunzător. Cum trebuie să înțelegem termenul de conștiință în legătură cu ceea ce vrem să spunem? Nu în sens civic, moral sau artistic – sensuri față de care autorul Imposibilei întoarceri și al unei opere atât de perfecte ca Moromeții nu este și nu poate rămâne străin, ci în acela mai special de complexitate a trăirii, de totalitate a experiențelor interioare (și orice experiență, de orice natură, devine în ultimă instanță interioară), de amplitudine a comprehensiunii.

VALERIU CRISTEA

Dacă romanul n-ar fi îmbibat de o mare poezie – a nu se confunda cu lirismul – și de o mare știință a poeziei, distribuită savant, cu o cunoaștere strategică a dozajelor, amintindu-ne de cuvintele lui Malraux că „Orice artă este lupta contra destinului“, paginile Moromeților ar ilustra doar un magistral sculptor și rapsod. Originalitatea însă a artei ce se descoperă în această carte demarează pare-se tocmai din poezia gândirii sale, a unei inteligențe care sublimizează și preschimbă filosofia în metaforă și dă narațiunii un sistem nervos în continuă alertă, introducând o trusă de acute în epica obișnuită, însă care știe proceda concomitent cu atâta obiectivă plasticitate și finețe încât combustivile, acuitatea și violența irecuzabilelor sale argumente trec direct în sângele puterii noastre de asimilare, de disponibilitate, cu revelabila leșnicie încorporată medicamentelor ideale. Rebreanu, descriind țărani, descria forțe și mulțimi; literatura lui e parcă o literatură a biologiei. Sadoveanu, povestind țărani, a poetizat instincte, înțelepciuni și elemente; literatura lui e parcă o simfonie cvasivegetală. Marin Preda, urmărind prosopopeea rurală, problematizează și adună sub proiectoarele gândirii circumvoluțiunii și conștiințe care sunt ale unei pături socotite amorfă, dar care nu-s amorfe, și pe care parcă le auzi murmurând introspectiv: „Prea multă mare, noi am văzut destulă mare“ (I-am citat pe Cesare Pavese). Literatura lui Preda e o literatură a potențializării cerebrale, a focarelor nervoase. „Ce este

stilul?“, se întreabă Apollinaire. Pentru o sută de oameni, o manieră complicată de a spune lucruri simple. După noi, o manieră foarte simplă de a spune lucruri complicate.

ION CARAION

SCRIERI: *Întâlnirea din Pământuri*, București, 1948; ed. pref. Nicolae Manolescu, București, 1973; *O adunare liniștită*, București, 1949; *Ana Roșculeț*, București, 1949; *Desfășurarea*, București, 1952; ed. pref. Dumitru Micu, București, 1964; *Moromeții*, [I], cu ilustrații de Jules Perahim, București, 1955; ed. 7, București, 1964; *Moromeții*, I-II, București, 1967; ed. pref. Ov. S. Crohmălniceanu, București, 1968; ed. I-II, pref. Mihai Gafița, București, 1970; ed. I-II, București, 1972; ed. I-II, București, 1975; ed. I-II, îngr. Constantin Mohanu, pref. Eugen Simion, București, 1995–1996; *Ferestre întunecate*, București, 1956; *Îndrăzneala*, București, 1959; *Niculae Moromete*, cu ilustrații de Jules Perahim, București, 1959; ed. pref. Eugen Simion, București, 1985; *Risipitorii*, București, 1962; ed. 2, București, 1965; ed. 3, București, 1969; ed. I-II, pref. Magdalena Popescu, București, 1972; *Friguri*, București, 1963; *Întâlnirea din Pământuri. Desfășurarea*, pref. Mihai Gafița, București, 1966; *Întâlnirea din Pământuri*, București, 1968; *Intrusul*, București, 1968; îngr. și pref. Mihai Ungheanu, București, 1974; *Martin Bormann*, București, 1968; *Imposibila întoarcere*, București, 1971; ed. București, 1972; *Marele singuratic*, București, 1972; ed. I-II, pref. Magdalena Popescu, București, 1978; *Delirul*, București, 1975; ed. 2, București, 1975; ed. îngr. și pref. Ion Cristoiu, București, 1991; *Viața ca o pradă*, București, 1977; *Cel mai iubit dintre pământeni*, I-III, București, 1980; ed. I-III, pref. Eugen Simion, București, 1984; *Albastra zare a morții*, îngr. și pref. Mircea Iorgulescu, București, 1983; *Scrieri de tinerețe*, îngr. și introd. Ion Cristoiu, București, 1987; *Creatie și morală*, îngr. Victor Crăciun și Cornelii Popescu, pref. Victor Crăciun, București, 1989; *Scrisori către Aurora*. Eugen Simion – Aurora Cornu, *Convorbiri despre Marin Preda*, postfață Eugen Simion, București, 1998; *Opere*, I-IV, îngr. Victor Crăciun, introd. Eugen Simion, București, 2002–2003. **Antologii:** I. L. Caragiale, *Opere alese*, I-II, pref. edit., București, 1972. **Traduceri:** Albert Camus, *Ciuma*, introd. Constantin Ciopraga, București, 1965 (în colaborare cu Eta Preda); F.M. Dostoievski, *Demonii*, București, 1970 (în colaborare cu Nicolae Gane).

Repere bibliografice: Ov. S. Crohmălniceanu, „*Întâlnirea din Pământuri*“, CNT, 1948, 82; Petru Dumitriu, *Despre viață și cărți*, 1954, 38–44, 223–231; J. Popper, *Un scriitor talentat și o concepție literară greșită*, „*Scânțea*“, 1948, 7 iunie; Nicolae Corbu, „*Întâlnirea din Pământuri*“, „*Scânțea*“, 1948, 7 iunie; Anton Strihan, *Despre un viitor roman al lui Marin Preda*, FLC, 1948, 42; Horia Stancu, „*Ana Roșculeț*“, VR, 1949, 11; Geo Dumitrescu, *Pentru ascuțirea vigilenței în lupta împotriva natură-lismului*, FLC, 1950, 12, 13; Al. I. Ștefănescu, *Cu privire la „Ana Roșculeț*“, VR, 1950, 5; Paul Georgescu, „*Desfășurarea*“, „*Scânțea*“, 1952, 25 decembrie; Lucian Raicu, „*Moromeții*“, CNT, 1955, 36; D. Micu, „*Moromeții*“, CNT, 1955, 50; S. Damian, *Un complicat: Ilie Moromete*, GL, 1956, 18; D. Micu, *Drama individualismului în „Moromeții*“, CNT, 1956, 29; *Note ocazionale în favoarea romanului realist socialist* (interviu), VR, 1957, 6; Savin Bratu, *Cronici*, I, București, 1957, 219–237; Iosifescu, *Drumuri*, 242–268; Crohmălniceanu, *Cronici*, 366–391; Matei Călinescu, *Iluzie și realitate*, GL, 1958, 29; I.D. Bălan, „*Îndrăzneala*“, LCF, 1959, 18; N. Tertulian, *O năvelă valoroasă dedicată eliberării*, GL, 1959, 23; Ov. S. Crohmălniceanu, *O năvelă în cinstea lui 23 August*: „*Îndrăzneala*“, VR, 1959, 6; D. Micu, „*Îndrăzneala*“, „*Scânțea*“, 1959, 4 597; D. Micu, *Romanul românesc contemporan*, București, 1959, 108–137; Matei Călinescu, „*Întâlnirea din Pământuri*“, GL, 1960, 32; Silviu Iosifescu, *În jurul romanului*, București, 1961, 218–235; Ion Vitner, *Prozatori contemporani*, I, București, 1961, 7–64, 313–315; Ov.S.

- Crohmălniceanu, „Risipitorii”, GL, 1962, 43; Nicolae Manolescu, „Risipitorii”, CNT, 1962, 49; Paul Georgescu, *Transformări în conștiință*, GL, 1963, 15; Gabriel Dimisianu, *Critică și receptivitate („Friguri”)*, GL, 1963, 36; Al. Piru, *Direcții în romanul românesc contemporan*, GL, 1963, 52; Streinu, *Pagini*, IV, 154-156; Damian, *Direcții*, 7-76; Nicolae Manolescu, „Friguri”, CNT, 1964, 4; Savin Bratu, *Însemnări despre nuvela românească contemporană*, VR, 1964, 12; I.D. Bălan, *Delimitări critice*, București, 1964, 213-216; Paul Georgescu, *Recitind „Întâlnirea din Pământuri”*, VR, 1965, 9; Ion Lungu, *Itinerar critic*, București, 1965, 31-46, 119-162; Micu-Manolescu, *Literatura*, 181-193; Mihai Novicov, *Literatura și viața*, București, 1965, 29-49; Simion, *Orientări*, 260-266; Nicolae Manolescu, *Autorul și eroul lui („Întâlnirea din Pământuri”. „Desfășurarea”)*, CNT, 1966, 27; Al. Oprea, *Nuvela lui Marin Preda*, LCF, 1966, 34, 36; Mihai Ungheanu, „Întâlnirea din Pământuri”, R, 1966, 9; Ardeleanu, *Însemnări*, 54-73; Regman, *Confluente*, 78-86; Gabriel Dimisianu, „*Timpul nu mai avea răbdare*” („Moromeții”, II), AFT, 1967, 23; Ștefan Bănulescu, *Marin Preda. Cronica elementară*, GL, 1967, 38; Ov. S. Crohmălniceanu, „*Moromeții*”, II, VR, 1967, 10; Nicolae Manolescu, „*Moromeții*”, II, CNT, 1967, 50; C. Stănescu, *Un personaj de mit: Ilie Moromete*, „*Scânteia tineretului*”, 1967, 5777; Ciobanu, *Nuvela*, 183-199; Oprea, *Mișcarea*, 29-49; Regman, *Cărți*, 205-215; N. Carandino, „*Martin Bormann*”, GL, 1968, 2; Valentin Silvestru, „*Martin Bormann*”, CNT, 1968, 3; D. Micu, „*Moromeții*”, II, „*Lupta de clasă*”, 1968, 2; Nicolae Manolescu, „*Intrusul*”, CNT, 1968, 30; Lucian Raicu, „*Intrusul*”, FLC, 1968, 30; Piru, *Panorama*, 406-409; Sorianu, *Glose*, 97-102; D. Micu, „*Intrusul*”, „*Lupta de clasă*”, 1969, 6; Magdalena Popescu, „*Risipitorii*”, RL, 1970, 1; Nicolae Manolescu, *Romanul timpului moral*, CNT, 1970, 4; Adrian Marino, *Interpretări (despre „Risipitorii”)*, RL, 1970, 10; Cristea, *Interpretări*, 46-51; Dimisianu, *Prozatori*, 21-46; Nicolae Manolescu, *Realism modern și povestire*, LCF, 1971, 1, 2; [Marin Preda], LCF, 1971, 28 august (semnează Fănuș Neagu, Marin Sorescu, Al. Piru); Al. Piru, *Problemele scriitorului*, RL, 1971, 38; Ov. S. Crohmălniceanu, *Secretul unui succes literar*, CNT, 1971, 41; Al. Piru, „*Moromeții*”, I-II, R, 1971, 11; Ardeleanu, „*A urî*”, 14-26; Mincu, *Critice*, II, 219-233; Adrian Păunescu, *Sub semnul întrebării*, București, 1971, 378-391; Stănescu, *Cronici*, 24-57; Ov. S. Crohmălniceanu, *Un privilegiu literar*, LCF, 1972, 10; Al. Piru, „*Intrusul*”. „*Marele singuratic*”, R, 1972, 4; D. Micu, „*Marele singuratic*”, „*Scânteia*”, 1972, 9 137; Matei Călinescu, *Farmacol literaturii*, RL, 1972, 31; Al. Piru, *Perspectivă critică*, RL, 1972, 32; Gheorghe Grigurcu, *Clasicismul operei lui Marin Preda*, F, 1972, 8; M. Nițescu, *Un realist modern*, VR, 1972, 8; Caraion, *Duelul*, 329-353; Ciobanu, *Panoramic*, 113-126; Munteanu, *Opera*, 180-205; Protopopescu, *Volumul*, 161-182; Vlad, *Convergente*, 306-319; Al. Piru, „*Risipitorii*”, RL, 1973, 2; Nichita Stănescu, *Marin Preda - scriitor contemporan*, ARG, 1973, 10; Andriescu, *Disocieri*, 251-260; George, *Sfârșitul*, I, 286-289, III, 240-249; Florin Mugur, *Convorbiri cu Marin Preda*, București, 1973; Petrescu, *Scriitori*, 94-97, 145-148; Raicu, *Structuri*, 150-156; Tudor, *Pretexte*, 112-131; Mihai Ungheanu, *Marin Preda. Vocație și aspirație*, București, 1973; Andriescu, *Relief*, 158-171; Iorgulescu, *Rondul*, 230-256; D. Micu, *Periplu*, București, 1974, 245-256; Dimisianu, *Valori*, 22-36; Paleologu, *Simțul practic*, 19-26; Simion, *Scriitori*, I (1974), 266-305; D. Micu, *Un remarcabil roman politic*, CNT, 1975, 11; Al. Andriescu, „*Delirul*”, CL, 1975, 3; D. Micu, *Un roman de Marin Preda*, TBR, 1975, 58; Ov. S. Crohmălniceanu, *Când criticul...*, RL, 1975, 22; Nicolae Manolescu, *Un roman istoric și politic*, RL, 1975, 26; Ion Ianoși, „*Delirul*” la a II-a ediție, „*Scânteia*”, 1975, 10 294; Al. Piru, „*Delirul*”, R, 1975, 11; Ardeleanu, *Opinii*, 15-22, 209-213; Cristea, *Domeniul*, 164-195; Ungheanu, *Arhipelag*, 29-58; Ungureanu, *La umbra cărților*, 136-144; Ion Vlad, *Lecturi constructive*, București, 1975, 200-248, 345-350; Ion Bălu, *Marin Preda*, București, 1976; Ionescu, *Romanul*, 128-140; Iorgulescu, *Al doilea* rond, 206-214; Raicu, *Critica*, 74-114; Regman, *Colocvial*, 91-100; Marin Preda interpretat de..., îngr. și pref. Mihai Ungheanu, București, 1976; N. Steinhardt, *Stendhal, istorie, Marin Preda*, VR, 1977, 1; Cezar Ivănescu, *Patosul realității*, CL, 1977, 4; Val Condurache, *Epos și memorie*, CL, 1977, 6; Pompiliu Marcea, „*Viața ca o prădă*”, R, 1977, 6; Al. Piru, *Anii de ucenicie ai lui Marin Preda*, LCF, 1977, 32; Dinu Flămând, *Cum am scris „Delirul”* (interviu cu Marin Preda), AFT, 1977, 9; Ciobanu, *Însemne*, 114-127; Cristea, *Alianțe*, 393-489; Marin Mincu, *Repere*, București, 1977, 277-287; Ștefănescu, *Preludiu*, 133-149; Ungureanu, *Proză*, 6-40; *Memorialistică și istorie*, LCF, 1978, 6 (semnează Mihai Ungheanu, Z. Ornea, Laurențiu Ulici, Doina Uricariu, Dan Cristea); Ardeleanu, *Mențiuni*, 14-30; Dimisianu, *Opinii*, 105-115, 142-145; Georgescu, *Volume*, 13-23; Georgeta Horodincă, *Studii literare*, București, 1978, 76-159; Manu, *Eseu*, 169-209, *passim*; Raicu, *Practica scrisului*, 222-234; Regman, *Explorări*, 272-283; Mirela Roznoveanu, *Lecturi moderne*, București, 1978, 70-99; Simion, *Scriitori*, I (1978), 398-465; Stănescu, *Jurnal*, I, 47-85, II, 100-103, III, 118-121; Ungureanu, *Contextul*, 236-272; Mircea Popa, *Timp și destin istoric la Marin Preda*, ST, 1979, 7; George Arion, *Interviuri*, București, 1979-1982, I, 266-272, II, 237-241; Iorgulescu, *Firescul*, 142-146; Florin Mugur, *Profesiunea de scriitor*, București, 1979, 36-54; Mihai Zamfir, *Cel mai camusian dintre scriitorii români*, LCF, 1980, 15, 16; Eugen Barbu, *Nedreapta cădere*, LCF, 1980, 20; Pompiliu Marcea, *Prețul curântului*, FLC, 1980, 21; Mircea Iorgulescu, *O mare conștiință*, RL, 1980, 21; Valeriu Cristea, *Paginile cele mai necesare*, RL, 1980, 21; C. Stănescu, *Un film scris de Marin Preda*, „*Scânteia*”, 1980, 11 742; Augustin Buzura, *Imposibila despărțire*, CNT, 1980, 21; Ștefan Aug. Doinaș, *Marin Preda ca amintire*, VR, 1980, 5-6; Marian Popa, *Marin Preda - un scriitor universal*, TBR, 1980, 183; Nora Iuga, *Wenig Zeit, den Himmel anzuschen*, „*Volk und Kultur*”, 1980, 6; Al. Călinescu, *Finalitatea confesiunii*, FLC, 1980, 33; Al. Piru, *Destine paralele*, FLC, 1980, 33; Ov. S. Crohmălniceanu, *Dramatismul sentimentului*, RL, 1980, 48; Băileșteanu, *Refracții*, 87-106; Manolescu, *Arca*, I, 270-319; Raicu, *Contemporani*, 7-18; Sângerzan, *Conversații*, 163-174; Zăciu, *Lancea*, 25-32; Octavian Păler, *Dincolo de focul de călți*, RL, 1981, 20; Romul Munteanu, *Însemnări despre Marin Preda*, FLC, 1981, 20; Cezar Ivănescu, *Un destin*, LCF, 1981, 20; Ileana Mălăncioiu, *Obsesia tatălui*, VR, 1981, 4-5; Stelian Dumitrăcel, *Antimimetismul lingvistic al lui Moromete*, CRC, 1981, 24; Nicolae Manolescu, „*Efectul*” Preda, RL, 1981, 24; Cornel Ungureanu, *Viețile paralele*, O, 1981, 25; Stelian Dumitrăcel, *Marin Preda: expresia lingvistică a fascinației orașului*, CL, 1981, 8; Ion Ianoși, *Cel mai iubit dintre filosofi*, RL, 1981, 37; Mircea Iorgulescu, *Postumele lui Marin Preda*, RMB, 1981, 11 476; Sergiu Filerot, „*Întoarcerea fiului răătăcit*”, *unica poezie a lui Marin Preda*, RL, 1981, 44; Bugariu, *Analogue*, 75-108; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 135-155; Dobrescu, *Foiletoane*, II, 78-86; Iorgulescu, *Critică*, 87-98; Boraru, *Semnele*, 261-271; Piru, *Ist.lit.*, 507-513; Simion, *Întoarcerea autorului*, 255-282; *Timpul n-a mai avut răbdare*, îngr. și pref. Eugen Simion, București, 1981; Tomuș, *Mișcarea*, 183-191; Zăciu, *Cu cărțile*, 23-47; Stelian Dumitrăcel, *Marin Preda: forma și semnificația neologismului*, CRC, 1982, 18; *Marin Preda - 60 de ani de la naștere*, CNT, 1982, 32 (semnează Ion Vlad, Victor Crăciun, Al. Piru); Ion Cristoiu, „*Desfășurarea*”, SLAST, 1982, 52, 53; Iorgulescu, *Ceara*, 109-128; Marcea, *Varietăți*, 263-279; Popa, *Competență*, 155-212; Simuț, *Diferența*, 135-140; Petre Stoica, *Amintirile unui fost corector*, București, 1982, 150-171; Mihai Ungheanu, *Interviuri neconvenționale*, București, 1982, 5-19; Florin Mugur, *Marin Preda*, FLC, 1983, 21; Ciocărlie, *Eseuri*, 13-29; Dimisianu, *Lecturi*, 104-118; Iosifescu, *De-a lungul*, 220-230; Marcea, *Concordanțe*, 220-225, 287-293; Valentin F. Mihăescu, *Timp și mod*, București, 1983, 89-109; Paleologu, *Alchimia*, 96-103; Vasile Popovici, *Marin Preda - timpul dialogului*, București, 1983; Steinhardt, *Critică*, 129-132; Teposu, *Viața*, 118-132; Laurențiu Ulici, *Confort Procust*, București, 1983, 16-40;

Vlad, *Lectura rom.*, 65-79; Petru Poantă, *Marin Preda la începuturilor*, TR, 1984, 18; Constantin Sorescu, Cristian Popescu, *Marin Preda*, SLAST, 1984, 22; Lucian Raicu, *Scene din viața literară*, TMS, 1984, 10; Traian Podgoreanu, *Marin Preda și romanul filosofic*, RITL, 1984, 3, 4; Victor Atanasiu, *Viața lui Ilie Moromete*, București, 1984; Ciopraga, *Propilee*, 118-127; Cristea, *Modestie*, 105-133; Leonte, *Prozatori*, I, 102-119, II, 32-97, 239-252; Odangiu, *Romanul*, 46-60; Raicu, *Fragmente*, 119-130; Ștefănescu, *Dialog*, 196-216; Ion Vartic, *Marin Preda și „ucenicia” fiului*, ST, 1985, 1; Vasile Popovici, *Venise Marin Preda neanunțat*, O, 1985, 14; Victor Crăciun, *Un scenariu (inedit) cinematografic de Marin Preda: „Primejdii nevăzute”*, SLAST, 1985, 21; Mircea Iorgulescu, *Prozatorul semnificativ*, R, 1985, 7; Eugen Simion, *Sfădarea retoricii*, București, 1985, 303-335; Sorescu, *Ușor cu pianul*, 115-130; Mihai Ungheanu, *Exactitatea admirației*, București, 1985, 373-383; Ungureanu, *Proza rom.*, I, 198-263; Ion Vartic, *Axioma finală*, TR, 1986, 45; Călinescu, *Biblioteci*, 262-270; Ion Cristoiu, *Lumea literaturii*, București, 1986, 159-181; Valentina Marin Curticeanu, *Critica și modelul*, București, 1986, 33-47, 89-118; *Marin Preda*, RRI, II, partea 2, 1130-1246; Mircea Popa, *Marin Preda și noua literatură a satului*, ST, 1987, 2; Ion Cristoiu, *„Întâlnirea din Pământuri”*, CRC, 1987, 23; Ion Cristoiu, *Ochiul naratorului*, RL, 1987, 29; N. Steinhardt, *Guica sau Imanența exasperată*, ST, 1987, 7; Ion Vlad, *Marin Preda, condiția povestitorului*, TR, 1987, 32; Nicolae Manolescu, *„Scrieri de tinerețe”*, RL, 1987, 50; Liviu Petrescu, *Marin Preda - scriitor abisal*, ST, 1987, 12; Băileșteanu, *Aorist*, 120-127; Cosma, *Romanul*, I, 114-124; Cristea, *Fereastra*, 69-71, 119-122; Dimisianu, *Subiecte*, 88-90; Holban, *Profluri*, 27-37; Rotaru, *O ist.*, III, 605-629; Ștefănescu, *Prim-plan*, 103-120; Popovici, *Eu, personajul*, 108-116, 173-181; Tuchilă, *Privirea*, 18-30; Zamfir, *Cealaltă față*, 201-220; Holban, *Literatura*, 294-304; Ungureanu, *Imediată*, II, 185-193; Stelian Dumistrăcel, *Marin Preda: jocul pericolos cu fetișurile și cuvintele fetișizate*, CRC, 1990, 21; Cornel Munteanu, *Triunghiul erotic în proza lui Marin Preda*, F, 1990, 11; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 257-262, 332-336, II, 17-20, 120-126, III, 131-141, VI, 316-321; Alexandru George, *O mistificare și o iluzie posibilă*, RL, 1991, 42; Petreu, *Teze*, 32-71; Steinhardt, *Monologul*, 281-285; Mihai Ungheanu, *Un roman insurecțional: „Delirul”*, L, 1992, 32; Octavian Paler, *Digresiuni pe marginea cazului Marin Preda*, VR, 1992, 8-9; Cristea, *A scrie*, 10-42; Savu I. Dumitrescu, *Marin Preda - între viață și moarte*, București, 1992; Nicolae Manolescu, *„Viața ca o pradă”*, RL, 1993, 8; Cornel Ungureanu, *Viața ca un război*, O, 1993, 4; Andreea Vlădescu, *Marin Preda sau Triumful conștiinței*, București, 1993; Monica Spiridon, *Omul supt vremi (Eseu despre Marin Preda, romancierul)*, București, 1993; Zaharia-Filipaș, *Retorică*, 97-116; Negoiteșcu, *Scriitori contemporani*, 353-368; Simuț, *Incursiuni*, 235-249; Grigore Smeu, *Marin Preda: o filosofie a naturii*, București, 1994; Nicolae Manolescu, *Marin Preda*, RL, 1995, 20; Caraion, *Tristețe*, 29-53; Marin Iancu, Andreea Vlădescu, *Marin Preda. Dictionar de personaje*, București, 1995; Popa, *Estuar*, 170-183; Marieta Popescu, *Marin Preda comentat*, București, 1995; *Marin Preda*, DRI, IV, 247-254; Andrei Grigor, *Marin Preda-incomodul*, Galați, 1996; Cezar Ivănescu, *Pentru Marin Preda*, Iași, 1996; Cornel Munteanu, *Marin Preda. Fascinația iubirii*, București, 1996; Adrian Dinu Rachieru, *Marin Preda. Omul utopic*, București, 1996; S. Damian, *Să închizi politicos ușa la plecare. Postscriptum la despărțirea de Marin Preda*, ALA, 1997, 361-364; Cornel Ungureanu, *De la văduvele abuzive la fetițele vesele*, LCF, 1998, 28, 30; *Dicț. analitic*, I, 161-164, 281-284, II, 175-178, 260-263, III, 97-102, IV, 377-379; Glodeanu, *Dimensiuni*, 35-46; Simion, *Fragmente*, I, 358-362, II, 261-273; Alexandru George, *Fotografia unei erori: „Cel mai iubit dintre pământeni”*, LCF, 1999, 14-16; Mariana Șipoș, *Dosarul „Marin Preda”*, Timișoara, 1999; *Dicț. esențial*, 690-694; Ghițulescu, *Istoria*, 455-456; Manolescu, *Lista*, II, 35-55, III, 148-150; Cristea-Enache, *Concert*, 121-126; Maria-Luiza Cristescu, *Politici ale*

romanului românesc contemporan, București, 2001, 88-94; Constantin Miu, *Tipologia personajelor feminine în proza lui Marin Preda*, București, 2001; Popa, *Ist. lit.*, I, 287-297, 1007-1013, *passim*, II, 692-706, *passim*; Rodica Zane, *Marin Preda*, Brașov, 2001; Nicolae Manolescu, *Un mare pesimist*, RL, 2002, 32; Alex. Ștefănescu, *Marin Preda*, RL, 2002, 38; *Marin Preda '80*, CC, 2002, 8-10 (semnează Eugen Simion, Ana Selejan, Nicolae Bărna, Dinu Pătulea, Mihai Fulger, Oana Soare, Andrei Milca, Călin Căliman, Octavian Paler, Mircea Micu, Fănuș Neagu ș.a.); Gabriel Dimisianu, *Momentul literar 1945-1948. Primul Marin Preda*, RL, 2002, 48; Dan Manolescu, *Un destin singular: Marin Preda*, Buzău, 2003; Emil Manu, *Viața lui Marin Preda*, București, 2003; Gelu Negrea, *„Cine ești dumneata, domnule Moromete?”*, București, 2003; Răzvan Voncu, *Despre Preda și alte eseuri neconvenționale*, București, 2003. E.S.

PREDA, Mira (16.VI.1925, Ocna Sibiului), poetă și prozatoare. Este fiica Paraschivei (n. Topârceanu) și a lui Ioan Preda. După absolvirea Școlii de Aplicație „Andrei Șaguna” din Sibiu (1938) și a liceului de specialitate din aceeași localitate (1946), urmează un timp cursurile Institutului de Limbă Italiană din Sibiu, iar în 1949 obține diploma de absolvire a Institutului „Nicolae Amira” (arte industriale) din București. Târziu, în 1978, obține și atestatul de ziarist profesionist. Ocupă de-a lungul anilor mai multe funcții: profesoară de desen, desenator decorator la Ateneul Român, bibliotecară la Sibiu. Debutează cu poezie în „Gazeta Sibiului” (1941) și colaborează cu versuri la „Flacăra Sibiului”, „Tribuna Sibiului”, „Arcade”, „Transilvania”, unde semnează și critică literară, „Drum nou”, „Steaua”, „Tribuna”, „România literară”, „Scânțea”, „Luca-fărul”, „Ateneu”, precum și la reviste din Italia, Belgia ș.a.

Prima carte publicată de P., *Promontorii* (1968), cuprinde versuri solemne, de un lirism adesea fascinant, iar sonetele din *Ascunsa vulnerare* (1971; Premiul revistei „Tribuna”) dezvăluie afinitatea poetei pentru cultura elină, ca refugiu ideal din fața unei realități agresive. Victor Eftimiu opinează că sonetele închid „o sensibilitate modernă, în care limbajul de cronicar se împletește armonios cu neologismul științific”. Urmează alte volume de versuri, ce au menirea de a-i configura personalitatea: *Cenușa unui ceas* (1975), *Legile zborului* (1976), *Cuantele liniștii* (1979; Premiul Uniunii Scriitorilor) și *Amor in patriam* (1982), expresie în bună măsură subtilă a dragostei de țară ca identificare cu rostul poetului. Strămoșii, originile, vestigiile, ce se regăsesc într-un prezent continuu, oferă sursa unor versuri și a unor modalități destul de variate, atinse totuși de o oarecare emfază meditativ-pedagogică. Distihurile din *Adevăruri de pe Podul Minciunilor* (1985) conturează originalitatea autoarei, ce „pare a fi - dincolo de datele sensibilității feminine - crearea unei viziuni poetice unitare”, cum remarcă Mircea Ivănescu într-un text de prezentare. Acțiunea romanului *Riposta* (1989), proiectată pe fondul unor trăiri sufletești dramatice, creează cadrul propice investigației psihologice, marcând astfel un crez uman și social. Este o carte despre război și împotriva războaielor, cât și un elogiu adus medicilor de front în timpul ultimei conflagrații. Dialogurile și reflecțiile pe care le polarizează ilustrează dura realitate a epocii, iar claritatea, ordinea, logica și elocvența acțiunii rețin atenția. P.

transpune în volumul *Rememorând fântâna* (1974) din sonetele poetului sibian Christian Maurer.

SCRIERI: *Promontorii*, București, 1968; *Ascunsa vulnerare*, pref. Victor Eftimiu, București, 1971; *Cenușa unui ceas*, București, 1975; *Legile zborului*, București, 1976; *Cuantele liniștii*, postfață Mircea Tomuș, București, 1979; *Amor in patriam*, București, 1982; *Adevăruri de pe Podul Minciunilor*, București, 1985; *Riposta*, București, 1989; *Avalanșa*, București, 1998; *Frontul alb*, București, 2000; *Meridiane de singurătate*, București, 2003. **Traduceri:** Christian Maurer, *Rememorând fântâna*, București, 1974 (în colaborare cu Corneliu Micandru Buchholzer).

Repere bibliografice: D. Micu, „Promontorii”, GL, 1968, 23; Alex. Ștefănescu, „Ascunsa vulnerare”, LCF, 1971, 39; Mircea Ivănescu, *Mira Preda*, T, 1974, 4; Mirela Roznoveanu, „Legile zborului”, RL, 1976, 35; Ilie Guțan, „Legile zborului”, T, 1976, 9; Emil Manu, *Puritatea emoției*, RMB, 1980, 9 ianuarie; Mircea Tomuș, „Cuantele liniștii”, T, 1980, 2; Simion Bărbulescu, „Amor in patriam”, RL, 1982, 51; *Dict. scriit. rom.*, III, 885-886. A.Gf.

PREDĂ, Sorin (12.XII.1951, București), prozator. Este fiul Anicăi Preda (n. Astene), actriță la Teatrul de Păpuși din Bacău, și al lui Alexandru Preda (frate al lui Marin Preda), funcționar. Urmează Liceul de Muzică la Bacău (1965-1969) și Facultatea de Limba și Literatura Română, secția română-franceză, a Universității din București (1970-1974). Ca student, este membru al cenaclului Junimea, condus de Ov. S. Crohmălniceanu, și al grupării literare care scoate revista murală „Noii”. Lucrează ca profesor la Roman (1975-1981), redactor la „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tinerețului»” (1982-1989), apoi la „Tineretul liber” (1989-1993), „Zig-zag” (1993-1994), „Arc” (ianuarie-iulie 1995) și „Formula AS” (din 1995). Din 1997 este cadru didactic asociat la Universitatea Media, iar în 2003 și la Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării a Universității din București. Debutează în 1967, într-o gazetă din Bacău, dar adevăratul debut poate fi considerat cel din 1972, la „Amfiteatru”, iar prima carte, *Povestiri terminate înainte de a începe*, îi apare în 1981. Este inclus în culegerea colectivă *Desant '83*, alături de Mircea Nedelciu, George Cușnarencu, Ioan Lăcustă, Constatin Stan, Gheorghe Crăciun, Mircea Cărtărescu ș.a., scriitori care vor ilustra optzeciismul. Colaborează la „Luceafărul”, „România literară”, „Vatra”, „Ateneu”, „Tomis”, „Contrapunct” ș.a. A semnat și Andrei Tomșa. I s-au acordat mai multe premii, din partea revistelor „Luceafărul” (1980), „Ateneu” (1981), „Amfiteatru” (1985).

Sub un titlu provocator, primul volum al lui P. însumează, s-ar putea spune, teste de abilitare prozastică, atestând o surprinzătoare maturitate. Deținător al tuturor secretelor de meșteșug, autorul „povestirilor terminate înainte de a începe” experimentează, ca mai toți optzeciștii, modalități de scriitură modernă dintre cele mai diferite, de la literaturizarea, în spiritul Noului Roman, a „micului fapt adevărat” (ca în *Nina*, de exemplu) la transfigurarea banalului prin inserții de bizar, absurd, „miraculos” cotidian, suprarealist, de senzațional și fantastic terifiant, prin cultivarea oniricului. Înconjurată, pe patul de moarte, de fii, o bătrână cere să fie întinsă pe podea,

pentru că altfel nu-și poate da sufletul. Unui moșneag îi e teamă de fotografii. Crede că, dacă ar fi fotografiat, ar muri. Și chiar asta se întâmplă. Într-o seară, auzind un hârșăit ce venea din baie, locatarul ciudat al unei garsoniere practice o spărtură în perete, și prin aceasta pătrunde în casă o arătare: un moșneag fioros, cu unghii încovoiate ca niște gheare, cu „trupul sucit și răsucit, disproporționat”, cu „picioarele mai mici decât trupul, mâinile mai mici decât picioarele, gâtul gros și prost plasat (aproape în dreptul umărului)”. Specimenul se numește Jurvale. El adoarme vorbind și, când e treaz, consumă toate proviziile alimentare ale posesorului încăperii. Altuia nebulonia i se trage de la nevastă, care l-a părăsit. Nenorocitul sfârșește în pădure, sfâșiat de câini, zdrobit de măciuci. O compunere demonstrativă e și primul roman al lui P., *Parțial color* (1985), ce dă în vileag viața (pseudo)conjugală, de după divorț, a naratorului. Despărțit de nevastă, sub efectul intrigilor soacrei, Traian Daia, actor și regizor, cadru didactic la o școală populară de teatru, apoi instructor al unei formații artistice uzinale, comunică în continuare cu Mara. Cu timpul, cei doi chiar vor locui împreună, nu fără a întreține paralele relații de amor extradomiciliale. Scriere autoreferențială într-un fel, romanul se autoprozintă și ca „document”. Pe de o parte, naratorul lasă să se înțeleagă că lucrează la un roman, insinuând astfel că paginile pe care le scrie nu sunt decât literatură, pe de alta, ultima filă reia începutul cărții, cu specificarea că o face spre edificarea unui psihanalist, căruia Traian Daia i se încredinșase. Autoreferențialism și autenticism, contopite. Concret, *Parțial color* pare un colaj naturalist de „felii de viață”. Un prim capitol assemblează situații de existență cotidiană ternă, nu fără momente mai deosebite, precum o aniversare în familie, o întâlnire întâmplătoare a foștilor soți, într-un local, discuții „acasă”, privitoare îndeosebi la copil, „cucerirea” de către Traian Daia a unei femei etc. În text sunt intercalate, frecvent, citate dintr-un manual privitor la ceea ce s-ar putea numi mediocritate mic-burgheză (*Calea fericirii* de dr. Victor Pouchet, București, 1934): unica lectură a Marei. Nu lipsesc discuțiile despre literatura franceză. Capitolul următor narează mai cu seamă o experiență de pacient, trăită, din cauza unei depresii nervoase, de narator. În fine, personajul parcurge convalescența în locuința Marei, stă, câțva timp, și la un prieten, în afara orașului, într-un patriarhal cadru rustic. Finalul e ambiguu, întreținându-se deliberat echivocul asupra raportului dintre real și halucinație: nu e clar ce trăiește aieva și ce delirează personajul. Prin medicul curant din spitalul psihiatric în care ajunsese, scriitorul încearcă să exemplifice teze ale psihanalizei. „Endoestezia” și „isteria” omului de teatru, tentativele lui de a evada din ambianța familială pot semnifica o reacție viscerală împotriva unui mediu sufocant și imbecilizant. Literar, romanul excelează în construcția unor scene de viață cotidiană fadă, în conturarea de profiluri banale, dar și în dezvăluirea unor psihologii tarate, printre care și aceea a copilului Andrei Daia, îndărătnic, obraznic, înclinat spre cruzime și perversitate. Analog este construit romanul *Plus-minus o zi* (1988). Exmatriculat din facultate pentru un act de indisciplină, în anul întâi, studentul Emil Cela, șahist de

performanță, primește ordin de încorporare. Având vocația scrisului, el ține un jurnal, și pagini din acesta trec ca atare în roman. Dar, în proporție covârșitoare, cartea e un memorial, redactat când la persoana întâi, când la a doua, naratorul adresându-se formal sie însuși. Rezultă un document subiectiv al vieții de cazarmă, incluzând și reconstituiri autobiografice din memorie, incursiuni în existența familiei personajului și mai ales dezvăluiri ale experiențelor sale erotice. Cu o minuție vrednică de Noul Roman și care pe alocuri arată influențe din James Joyce, prozatorul descrie ambianța cazonă, dar mai cu seamă detaliază acte, impresii, stări sufletești proprii în exclusivitate personajului. Sensibilitatea soldatului cu dar de scriitor mai înregistrează priveliști bucureștene din diverse momente ale zilei, îndeosebi matinale, peisaje rustice, imagini nocturne metropolitane ș.a.m.d. Suportul epic, sumar, al ineputabilului flux descriptiv este – în exprimarea eufemistică a mamei lui Emil Cela – „petrecerea timpului liber” de către „domnul soldat”, „în afara cazarmii”, cu „acea ființă detestabilă și mult mai în vârstă” decât el, Viviana, chelneriță la un restaurant. La București se îndrăgostește de el o bibliotecară, tânără divorțată, întâmplător amantă a tatălui lui Emil. Cartea se încheie cu sugerarea posibilității de întemeiere a fericirii amândurora pe această nouă iubire. Scriere de același tip ca *Parțial color*, cel de-al doilea roman al lui P. dobândește o dimensiune în plus prin insinuarea ideii, existentă în nuvele, că în viața omului acționează uneori puteri oculte, demonice. Viviana intră în biografia lui Emil Cela după ce el stătu de vorbă cu un ins cam ciudat, pretins medic, care reappare la nuntă și dovedește a-i cunoaște trecutul și a-i putea citi gândurile. Îi destăinuie că e în stare și să transmită gânduri la mare distanță, printr-o telepatie „superior organizată”. În cele din urmă, provoacă o încăierare între nuntași, ce ar putea aminti de spectacolul grotesc stârnit de Mefisto în pivnița lui Auerbach. După spargerea nunții îi însoțește pe Emil și pe Viviana în locuința ei, unde își dezvăluie și virtuți de hipnotizator. Cu complicitatea gazdei vrăjitorul face cu soldatul-student ce vrea. În final îl determină să plece în plină noapte, fără ca ea să încerce serios să îl rețină. Când, peste câteva zile, o caută la telefon, o voce de bărbat (probabil a lui) îl îndeamnă să o uite. Inserție de mister într-un roman al cotidianului.

SCRIERI: *Povestiri terminate înainte de a începe*, București, 1981; *Întâlnirea*, în *Desant* '83, București, 1983; *Parțial color*, București, 1985; *Plus-minus o zi*, București, 1988.

Repere bibliografice: Constantin Călin, „Povestiri terminate înainte de a începe”, ATN, 1981, 4; Nicolae Manolescu, „Povestiri terminate înainte de a începe”, RL, 1981, 25; Ion Bogdan Lefter, *Un prozator: Sorin Preda*, VST, 1982, 19; Mihai Ungheanu, „Parțial color”, LCF, 1985, 24; Ioan Holban, „Parțial color”, CRC, 1985, 37; Radu G. Țeposu, *Tragicul lucidității*, FLC, 1985, 38; Val Condurache, „Parțial color”, CL, 1985, 9; Ion Pecie, „Parțial color”, R, 1985, 10; Cristian Livescu, „Parțial color”, ATN, 1985, 11; Virgil Podoabă, *Un prozator tânăr*, F, 1985, 11; Irina Petras, „Parțial color”, T, 1985, 12; Ion Bogdan Lefter, *Romane colorate*, VR, 1986, 8; Cristian Livescu, *Sorin Preda*, ATN, 1987, 11; Rotaru, *O ist.*, III, 938-939; Radu G. Țeposu, *Prozatorul Sorin Preda*, AFT, 1988, 6; Al.

Piru, *Memoria și viața*, SLAST, 1989, 5; Marian Odangiu, *Câtă literatură, atâtă viață*, O, 1989, 6; Virgil Podoabă, „Plus-minus o zi”, F, 1989, 2; Ioan Holban, *Romanul ca o partidă de șah*, CRC, 1989, 9; Romul Munteanu, *Amintirile unui soldat amnezic*, FLC, 1989, 12; Vlad Sorianu, „Plus-minus o zi”, ATN, 1989, 3; Ion Buzera, „Plus-minus o zi” sau *Despre convenția amneziei*, R, 1989, 3; Cornel Moraru, *Criza de imaginație*, VTRA, 1989, 3; Laurențiu Ulici, *Criza de identitate*, CNT, 1989, 21; Doru Burlacu, „Plus-minus o zi”, ST, 1989, 6; Adrian Dinu Rachieru, „Plus-minus o zi”, AST, 1989, 7; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, 162-169; Cristea, *A scrie*, 206-210; Ioana Părvulescu, *Luxul lecturii*, RL, 1993, 22; Țeposu, *Istoria*, 127-129; Petras, *Lit. rom.*, 172-173; Valeriu Bărgău, *Generația '80. Precursori și urmași*, Deva, 1999, 162; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 419-422; Raluca Alexandrescu, *Despre un vapor care se clatină dar nu se scufundă* (interviu cu Sorin Preda), OC, 2000, 39, 40; *Dicț. analitic*, III, 275-277; Lefter, *Scriit. rom. '80-'90*, II, 103-105; Popa, *Ist. lit.*, II, 923; Ioan Holban, *Romanul ca o partidă de șah*, CL, 2003, 9. D.Mc.

PREDESCU, Lucian (27.VII.1907, Iași – 12.I.1983, București), istoric literar și editor. Este fiul Elenei (n. Savu) și al lui Lucian Predescu, funcționar. Urmează clasele primare la Botoșani, Galați, Iași și din nou la Galați, unde frecventează și Liceul „Vasile Alecsandri” (1918-1926). Este absolvent al Facultății de Litere și Filosofie la Universitatea din Iași (1931) și își susține teza de doctorat cu monografia *Diaconul Coresi* la Universitatea din Cluj (1933). Funcționează ca paleograf la Arhivele Statului din Iași (1930-1931), iar mai târziu se angajează ca redactor la ziarele „Universul” (1935-1937) și „Cuvântul” (1937). Referent la Ministerul Propagandei (1942), impieगत la Ministerul Culturii Naționale, de la sfârșitul anului 1943 până în primăvara lui 1945 este șef de serviciu la Președinția Consiliului de Miniștri, Subsecretariatul Românilor. Rămas cinci ani fără slujbă, va fi angajat abia în 1951 bibliotecar-șef și apoi referent tehnic la Muzeul Militar Central din București. Pensionat în 1956, se reîncadrează bibliograf-șef la Biblioteca Academiei Române, unde rămâne până în martie 1958, când se vede înlăturat din motive politice, ca autor al lucrării *Enciclopedia „Cugetarea”*, pe care o publicase în 1940. A colaborat, în afara ziarelor „Universul” și „Cuvântul”, la „Adevărul”, „Adevărul literar și artistic”, „Albina”, „Analele Dobrogei”, „Arhiva” (Iași), „Arhivele Olteniei”, „Almanahul ziarului «Dimineața»”, „Buletinul «Mihai Eminescu»”, „Biserica Ortodoxă Română”, „Cercetări istorice”, „Convorbiri literare”, „Cuget clar”, „Calendarul ziarului «Universul»”, „Datina” (Craiova), „Dimineața” (Cernăuți), „Făt-Frumos”, „Floarea de foc”, „Glasul Bisericii”, „Junimea literară”, „Limba română”, „Lumea românească”, „Neamul românesc”, „Opinia” (Iași), „Pradă gândului”, „Revista arhivelor”, „Revista de pedagogie”, „Secolul”, „Școala vremii”, „Tempo” ș.a. Între 1944 și 1960 i s-a interzis să publice. A reușit, totuși, să dea tiparului numeroase articole nesemnate sau sub inițiale. A folosit și pseudonimul Ciluna Căluți. Debutează încă din anii studenției în paginile revistei „Cercetări istorice” (1926), iar prima carte, *O controversă literară: cine e autorul poemei „Cântarea României”*, îi apare în 1929.

Stăpânind deopotrivă domeniul istoriei literare și al istoriei propriu-zise, P. se apleacă asupra începuturilor scrisului și

literaturii române în două momente distincte ale vieții sale: în perioada elaborării tezei de doctorat dedicată diaconului Coresi, când poartă polemici cu Gorge Pascu și cu Dan Simonescu și publică fragmente comentate din cronicarii Grigore Ureche, Miron Costin, Eustratie Logofătul, Radu Popescu, Mihail Moxa, Udriște Năsturel, Radu și Șerban Greceanu; în anii 1960-1974, când îi apar în reviste o serie de lucrări: *Mihail Moxa și opera sa, O controversă literară-religioasă. Contribuția fraților Radu și Șerban Greceanu în cultura bisericcească și laică, Udriște Năsturel și răspândirea romanului religios „Varlaam și Ioasaf”, Influența romanului „Varlaam și Ioasaf” în folclorul românesc, Contribuții la viața cronicarului Gr. Ureche, Contribuții la două opere bisericcești: I. „Palia de la Orăștie”, 1582, II. „Leviticul de la Belgrad”, cam 1650, Contribuții la viața și opera lui Dragoș Eustratie Logofătul, Informațiuni necunoscute asupra lui Dimitrie Cantemir, Al. Hăjdeu, mitropolitul Dosoftei, Neculai Milescu, Miron Costin, mitropolitul Veniamin Costache, Vlad Dracul și Tudosie Dubău, Schitul „Petru și Pavel”, Carantinele în toponimia și literatura românească ș.a. Prin datele și informațiile noi – extrase în genere din manuscrise vechi, unele necunoscute – P. pune de multe ori într-o altă lumină contribuția cărturarilor de care se ocupă. Cu egală competență abordează literatura secolului al XIX-lea, de la Gh. Asachi, Vasile Cârlova, Nicolae Bălcescu, Al. Sihleanu, Alecu Russo la Ion Creangă, I.L. Caragiale, Barbu Delavrancea, Duiliu Zamfirescu, din opera cărora publică ediții comentate sau cărora le dedică studii monografice. Exceptând lucrarea *Caragiale*, subintitulată *Tragicul destin al unui mare scriitor* (1939, în colaborare cu B. Jordan), ce se dezvoltă într-o atractivă „viață romanțată”, monografiile închinat lui Ion Creangă (1932), Duiliu Zamfirescu (1937), Barbu Delavrancea (1938) și Panait Cerna (1933) sau studiul introductiv la ediția Ion Creangă, *Opere complete* (1940) se încheagă pe structura clasică a prezentării „vieții și operei”, cu o tentă vizibil didactică. Scrierile sunt înfățișate pe genuri și specii, în mod cronologic, cu evidențierea valorii și a specificului utilizării mijloacelor artistice. Se insistă însă prea mult pe rezumarea subiectelor în detrimentul analizelor. Familiarizat cu aproape toate momentele de seamă ale literaturii și culturii române, P. încearcă să le cuprindă în sinteza *Istoria literaturii române* (1936). Amplificată la ediția a doua, cartea este intitulată aproape călinescian *avant la date: Istoria literaturii române de la început până astăzi*. Materia este împărțită pe provincii istorice și pe curente, foarte succint, în genere conform viziunii încetățenite. Contribuția esențială e de marcare a unor detalii. Lucrarea cea mai importantă a lui P. rămâne însă *Enciclopedia „Cugetarea”*, subintitulată *Material românesc. Oameni și înfăptuiri*, cu o ediție cenzurată și alta necenzurată. Propunându-și să recupereze o imagine cât mai completă și mai fidelă a culturii și a civilizației române din cele mai vechi timpuri, autorul ține să noteze domeniile abordate chiar pe pagina de titlu a lucrării: „Istorică, culturală, literară, publicistică, ziaristică, folklorică, militară, religioasă, juridică, economică, medicală, tehnică, științifică, artistică (muzică, pictură, sculptură, dramaturgie), politică, diplomatică, sportivă etc.” Limitându-se strict la spațiul național, el nu*

înglobează decât personalitățile străine care au avut în vreun fel de-a face cu românii și România: au scris despre noi, au îmbrățișat și au susținut cauza românească de-a lungul timpului, s-au căsătorit cu nativi români sau au vizitat țara. Deși îmbrățișează toate domeniile, oferind informații care nu se găseau în nici o altă lucrare, *Enciclopedia...* pune în evidență – datorită formației filologice a alcătuitorului – în principal aspectele literar-culturale: scriitorii și artiștii, creațiile lor (prezentate succint în articole de sine stătătoare), periodicele, instituțiile și cititoriile. P. și-a amplificat lucrarea, cu intenția de a o tipări, în 1942, apoi în 1965. Din cauza războiului, ulterior din cauza interdicției, reeditarea nu a fost posibilă, autorul continuând, totuși, întregirea cărții până la stingerea sa din viață. Cu aspirații de proiect hasdeean, manuscrisul, sub formă de fișe (aproximativ 160 000 de termeni și c. 500 000 de fișe, aproximativ 18 000 de pagini de tipar, 16-17 volume), reprezintă cel mai important efort de acest fel din cultura noastră. P. a lăsat în manuscris și o culegere de proză artistică sub titlul *Nuvele, schițe și descrieri*, texte din anii 1921-1923, relevând disponibilitate tematică și aptitudini literare.

SCRIERI: *O controversă literară: cine e autorul poemei „Cântarea României”*, pref. Ilie Bărbulescu, Iași, [1929]; *„Gorge” Pascu și istoria literaturii române sau O nulitate unioersitară*, Turnu Severin, 1932; *Ion Creangă. Viața și opera*, I-II, București, 1932; *Panait Cerna. Viața și opera*, Cernăuți, 1933; *Diaconul Coresi*, București, 1933; *Între nepricepere și știință*, București, 1933; *Istoria literaturii române*, București, 1936; ed. 2 (*Istoria literaturii române de la început până astăzi*), București, 1937; *Duiliu Zamfirescu. Viața și opera*, București, 1937; *Barbu Delavrancea. Viața și opera*, București, 1938; *Caragiale. Tragicul destin al unui mare scriitor* (în colaborare cu B. Jordan), București, 1939; *Doi cronicari moldoveni, Grigore Ureche și Miron Costin*, București, 1939; *Enciclopedia „Cugetarea”*, București, 1940. **Ediții:** *Din cronicarii români. Grigore Ureche, Eustratie Logofătul, Miron Costin*, București, [1933]; *Din cronicarii români. Radu Hrizea Popescu, Mihail Moxa, Radu și Șerban Greceanu, Udriște Năsturel*, București, f.a.; Vasile Cârlova, Al. Sihleanu, *Poezii*, pref. edit., București, 1933; Ion Creangă, *Opere complete*, București, 1940; Alecu Russo, *Opere complete*, București, 1942; N. Bălcescu, *Opere complete*, I-II, pref. edit., București, [1944].

Repere bibliografice: J. Byck, *O lucrare despre Coresi*, București, 1933; Dan Simonescu, *„Diaconul Coresi”*, „Raza de lumină”, 1933, 86-101; Perpessicius, *Opere*, IX, 79-87; *Dicț. scr. rom.*, III, 887-888. I.O.

PREDESCU, Nicolae (26.XI.1834, București – 26.IV.1906, București), prozator și critic literar. Strănepot al lui Filaret, episcop de Râmnic, și văr cu Eugeniu Predescu, membru al Asociației Literare (1845), P. își face studiile în capitala Franței, după ce trecuse prin școala de la „Sf. Sava”. După o călătorie aventuroasă pe Dunăre, evocată mai târziu, în 1855 descinde la Paris, pentru a urma dreptul. Își ia licența în 1859, iar în 1861 își trece, tot la Paris, și doctoratul. Întors în țară, avea să fie consilier la Înalta Curte de Casație.

Într-un elan de tinerețe, P. scrie în franțuzește un roman, *Le Comte de Walneg* (1862), a cărui teză e supremația spiritului asupra materiei, a idealului asupra realului. Totul, de la personaje la stil, este de împrumut în această carte care,

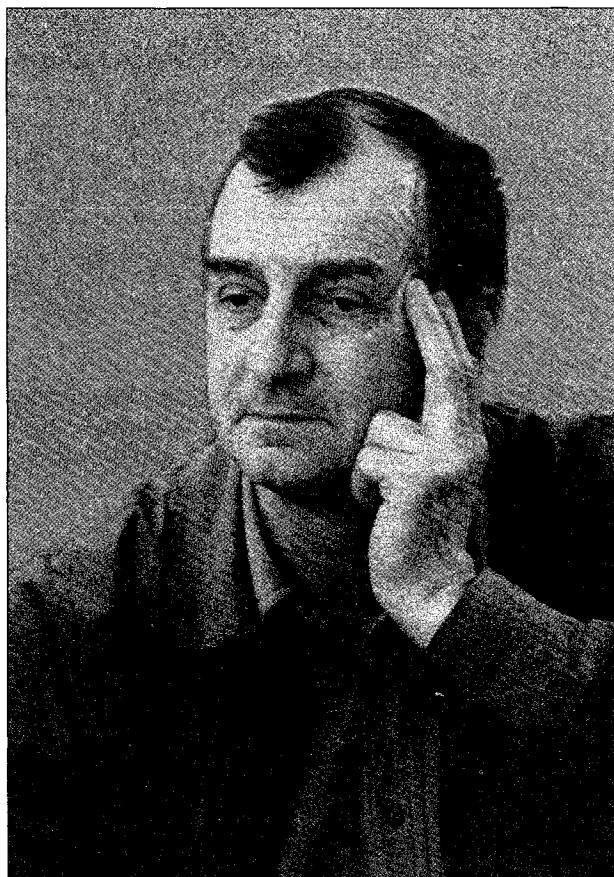
altminteri, vedește aptitudinile de prozator ale autorului și o anume ușurință a expresiei, abundentă, retorică și adeseori convențională. Contele de Walneg este o plâsmuire livrescă, însumând trăsături ale eroilor „damnați” din literatura romantică. Palid, sumbru și tăcut, învăluit în melancolie, pare marcat de o suferință fără leac. E un solitar, disprețuind viața artificială și zgomotoasă din saloane și regăsindu-și liniștea în mijlocul unei naturi luxuriante, „templu” în care poate medita în voie la deșertăciunea și nestatornicia celor lumești. O idilă castă se înfiripă între el și o tânără, Aurélie, dragostea lor fiind tratată de romancier într-un registru de melodramă, cu lacrimi și extazuri, până la sfârșitul patetic al celor doi. Fata moare de ftizie, iar contele de prea multă durere. Lecturile, trimiterile livrestii sunt puse mereu, din plin, la contribuție. În descrierea ambianței sau a personajelor (visătorul conte, însetat de absolut, baronul de Brinville, juisor cinic și amoral, nefericita actriță Aurélie, un „înger căzut”, încercată, ca și contele, de ardoare mistică pentru sublimități), scriitorul se folosește de foarte multe referințe, îndeosebi din domeniul picturii și al sculpturii. De altfel, în „Trompeta Carpaților” (1865), publică un studiu despre Theodor Aman, P. fiind unul dintre premergătorii criticii plastice românești. El s-a încumetat și în critica literară, articolele fiind reunite în volum abia în 1900, sub titlul *Poeți și artiști*. Sunt aici aprecieri asupra operei lui Ienăchiță Văcărescu, Iancu Văcărescu, V. Alecsandri, D. Bolintineanu, Grigore Alexandrescu, precum și comentarii despre pictura lui Theodor Aman și Nicolae Grigorescu. Într-o manieră predominant asociativă, adeseori prolixă, și într-un limbaj vag, învechit, înșesat de construcții gramaticale greoaie, discursul e descriptiv, cu incursiuni în artele plastice, zonă în care autorul manifestă nu numai gust și o gândire nuanțată, dar și dezinvoltură. Sensibilitatea criticului reacționează mai ales la colorit, el vede plastic, încercând să facă apoi literatură pe marginea operelor luate în discuție. Sunt presărate din loc în loc și opinii de teorie a literaturii și a artei: în artă predomină „modul de a spune”, arta nu trebuie să moralizeze cu dinadinsul, tendința se cuvine să fie resorbită în materia operei, iar realitatea se cere a fi înfățișată nu ca atare, în nuditatea ei, ci transfigurat. Aportul cert al cărții este însă mai ales documentar, atât prin mărturiile autobiografice, cât și prin informațiile inedite furnizate despre unii poeți și artiști ai epocii, pe care P. îi studiază cu destulă râvnă, dar fără prea multă pătrundere.

SCRIERI: *Le Comte de Walneg*, Paris, 1862; *Poeți și artiști*, București, 1900; *Păgânul și creștina*, București, 1914.

Repere bibliografice: Cornea, *Oamenii*, 128-144; *Dict. lit.* 1900, 710; *Dict. scriit. rom.*, III, 888-889. F.F.

PRELIPCEANU, Nicolae (10.VIII.1942, Suceava), poet, prozator și jurnalist. Este fiul Elenei (n. Dima) și al lui Vasile Prelipceanu, avocat. Face școala elementară la Crasna (județul Sălaj) și Marghita (județul Bihor), urmează liceul la Curtea de Argeș (1956-1960), iar în 1961 este admis la Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, pe care o va absolvi în 1966. După efectuarea serviciului militar la Școala de

Ofițeri în Rezervă de la Otopeni (1967), ocupă diverse funcții ocazionale: director de club la Universitatea „Babeș-Bolyai”, redactor la ziarul județean „Unirea” din Alba Iulia. În 1969 este angajat redactor la revista „Tribuna” din Cluj, unde rămâne până în 1986, când se mută la București. Aici schimbă mai multe locuri de muncă, fiind când ziarist, când funcționar în aparatul cultural, când om politic. Este redactor la „Viața românească” (1987-1990), apoi redactor-șef adjunct la „Luca-fărul”, face parte din redacția „Cotidianului” (1991-1992) și a revistei „Alianța civică”. Se numără între membrii fondatori ai Alianței Civice, în 1995 ajungând vicepreședinte al acesteia. Poetul nu refuză funcțiile cu caracter managerial sau politic: secretar al Uniunii Scriitorilor (1991-1992), consilier-șef al Inspectoratului pentru Cultură București (1992-1993), director de programe la Societatea pentru o Televiziune Independentă (1996-1997), consilier de stat pentru mass-media și imagine al prim-ministrului Victor Ciorbea (1996-1997). Fire greu adaptabilă la rigorile vieții oficiale, își dă aproape de fiecare dată demisia (chiar și din postul de secretar al Uniunii Scriitorilor) și revine ca șef al secției de cultură la cotidianul „România liberă”, unde mai lucrase și în 1994. P. debutează cu poezie în 1962, la revista „Contemporanul”, dar se impune atenției cu un ciclu de poezii publicat în revista „Tribuna” (1965). Prima lui carte, *Turnul înclinat*, apare în 1966 și se bucură de o primire de

excepție, cum de altfel i-au fost primite aproape toate cărțile, **P.** fiind unul dintre cei mai „bogați” posesori de premii literare. Obține Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj pentru volumul de versuri *13 iluzii* (1971) și pentru romanul *Tunelul norvegian* (1978), iar pentru volumul de interviuri *Dialoguri fără Platon* (1976) i se acordă Premiul Uniunii Scriitorilor, ca și pentru *Vine istoria* (1972), carte de reportaje scrisă în colaborare cu Radu Măreș și Vasile Sălăjan. Obține, de asemenea, Premiul Uniunii Scriitorilor pentru poezie cu *De neatins, de neatins* (1978), *Fericit prin corespondență* (1982) și *Binemuritorul* (1996). Opera poetică i-a fost antologată de mai multe ori: *Degetul de gheață* (1984), *Ce-ai făcut în Noaptea Sfântului Bartolomeu?* (1999), *Versuri* (2000). Este prezent în majoritatea antologiilor de poezie română contemporană apărute în țară și în străinătate. Versurile i-au fost traduse în maghiară, germană, engleză, franceză, suedeză.

Poate că vocația lui **P.** a fost publicistica, el fiind un jurnalist înăscut, activ și „posedat” de meserie. Nu a făcut însă din aceasta o obsesie. Vocația în care a „produs” s-a dovedit, până la urmă, proza: *Vara unui fost campion de pian* (1973), romanul *Tunelul norvegian*, iarăși un volum de proză scurtă, *Zece minute de nemurire* (1983), și încă un roman, *Scara interioară* (1987). Rafinat în povestiri, fantezist și ingenios în romane, care sunt inundate și obscurizate de „valul” poetic, autorul își mobilizează și aici acele resorturi care deconspiră vocația sa „celestă”. De fapt, mai nimeni nu a reținut că el ar fi altceva decât poet, deși a experimentat destul de perseverent în proză, fiind în egală măsură textualist, „realist magic” (Ion Vlad) sau „post-modernist” (Liviu Petrescu). În poezie, în schimb, s-a menținut în permanență la aceeași cotă, înaltă, determinată în primul rând de constanta sa esențială: ironia. Cu această „armă”, mai mult decât o unealtă, **P.** s-a fixat în zona denumită de el însuși „calmul plat”, în toate timpurile prin care a trecut, deși acestea au fost deseori contradictorii: reculul proletcultismului, explozia vitalistă a lui Nicolae Labiș și Ioan Alexandru, revoluția metaforizantă a lui Nichita Stănescu, textualismul, revolta surdă a optzeciștilor, postmodernismul și toate celelalte tendințe ale liricii contemporane. Drapelul său, păstrat neabătut în banduliera ironiei, l-a ferit de orice contaminare și nu l-a obligat să-și schimbe maniera, de vreme ce a sa era de fiecare dată adaptabilă la cerințele momentului. Ironia, o artă greu de exersat, este folosită drept „scut și pavăză”. Prin cunoașterea de sine și mai ales acceptându-se, **P.** a scris poate cel mai clar poem al autodefinitivității, *Poetul ironic*, din volumul *Jurnal de noapte* (1980), ce nu are nimic comun cu „timpul ideologic” în care a apărut: „Poetul ironic stă în bucătărie și spală vasele/ din care a mâncat o pâine ironică/ tot acolo scrie și gândește/ mirosul complex al bucătăriei fiind mai aproape/ de adevăratul miros al lumii” ș.a. De la și spre acest centru de greutate pleacă și vin fără excepție metaforele poetului. În *Antî* (1968) se află rostiri cam în spiritul lui Don Quijote (cu care este oarecum afin) sau se tratează timpul și vremea cam într-o doară (chiar dacă „în dulcele stil clasic”): „Altminteri va fi toamnă/ altminteri vor fi ploii/ ovalul picăturii/ îl vom trăi și noi/ mai neștiind de nimeni/ mai altfel

decât este/ se va uimi pământul/ de faptele aceste.” Apoi totul devine „de neatins, de neatins”, ca în volumul cu același titlu, cadru ironic în care își permite să lanseze o interogație, adică o anchetă cu întrebarea „Ce-ai făcut în Noaptea Sfântului Bartolomeu?”, semn sub care își va strânge poeziile într-o antologie: „Știu vei răspunde că ai stat singur la tine în casă/ că ai gândit singur la tine în casă împotriva/ Noptii Sfântului Bartolomeu/ că ți-ai scris gândurile pe hârtie singur/ că de fapt nici nu te născuseși în secolul ăla/ că gândeai împotriva Noptii Sfântului Bartolomeu/ așa nenăscut cum erai.” Surprinde premoniția situațiilor sufletești din decembrie 1989. Avalanșa, neîntreruptă, egală cu ea însăși în orice situație, ajunge până la momentul nostalgiei și al presentimentului inevitabilului (tratat și el cu aceeași nuanță nonșalantă): „Adevărul gol-goluț ăsta e/ că tare aș mai vrea să mor/ într-o zi însoțit de primăvară/ când proștii/ printre care și eu/ se bucură de viață.” Autobiografia pare astfel scrisă meticolos, în versuri deseori memorabile. Portrete i s-au dedicat de asemenea, fiecare cu plasticitate și exactă privire, cum ar fi cel semnat de Dan Cristea: „Așadar, depănând amintiri, în verile anilor '70, putea fi văzut la mare un tânăr cu alură de baschetbalist, cu mâini și picioare lungi, umblând ușor aplecat, probabil din cauza înălțimii apreciabile. Era căutat, chiar răsfățat și disputat de grupuri de prieteni, căci constituia, în genere, un ferment al veseliei și buneii dispoziții de vacanță [...] Extrem de mobil și volubil, își sprijinea vorbirea abundentă cu o tot atât de abundentă gestică, mâinile zbătându-i-se, pur și simplu, în momentele discuțiilor prelungite, ca niște aripi grele de pelican. Umorul și ironia îi punctau orice intervenție verbală, creând astfel parcă un aer de securitate a întâlnirii, după cum nu-i erau defel străine clipele de tăcere melancolică sau reverie solitară.”

SCRIERI: *Turnul înclinat*, București, 1966; *Antî*, București, 1968; *13 iluzii*, Cluj, 1971; *Vine istoria* (în colaborare cu Radu Măreș și Vasile Sălăjan), Cluj, 1972; *Arheopterix*, București, 1973; *Vara unui fost campion de pian*, Cluj, 1973; *Întrebați fumul*, Cluj-Napoca, 1975; *Dialoguri fără Platon*, Cluj-Napoca, 1976; *Ieri, azi și mai ales mâine*, Cluj-Napoca, 1977; *De neatins, de neatins*, Iași, 1978; *Tunelul norvegian*, Cluj-Napoca, 1978; *Jurnal de noapte*, Cluj-Napoca, 1980; *Un civil în secolul douăzeci*, București, 1980; *Fericit prin corespondență*, Iași, 1982; *Zece minute de nemurire*, Cluj-Napoca, 1983; *Degetul de gheață*, postfață Dan Cristea, București, 1984; *Arma anatomică*, București, 1985; *Scara interioară*, Cluj-Napoca, 1987; *Mașina de uitat*, București, 1990; *Binemuritorul*, București, 1996; *Ce-ai făcut în Noaptea Sfântului Bartolomeu?*, postfață Eugen Negrici, București, 1999; *Versuri*, postfață Eugen Negrici, București, 2000.

Repere bibliografice: Constantin Cubleşan, „*Turnul înclinat*”, TR, 1967, 8; Nicolae Baltag, „*Turnul înclinat*”, GL, 1967, 13; M. N. Rusu, „*Turnul înclinat*”, LCF, 1967, 15; Mircea Tomuș, „*Turnul înclinat*”, ST, 1967, 8; Oarcăsu, *Oglinzi*, 264–269; Dumitru Micu, „*Antî*”, RL, 1969, 2; Ion Oarcăsu, „*Antî*”, TR, 1969, 2; Dan Laurențiu, „*Antî*”, LCF, 1969, 14; Mircea Zăciu, *Poezie - iluzie?*, VTRA, 1971, 1; Horia Bădescu, „*13 iluzii*”, ST, 1971, 3; Dinu Flămând, „*13 iluzii*”, LCF, 1971, 12; [Nicolae Prelipceanu], TR, 1971, 14 (semnează Victor Felea, Adrian Marino, Marcel Petrișor, Ion Pop și Ion Vlad); Constantin Hărlav, „*13 iluzii*”, ECH, 1971, 5; Ion Vlad, *Trei volume de proză*, TR, 1973, 18; Aureliu Goci,

„Arheopterix”, RL, 1973, 23; Mircea Iorgulescu, „Arheopterix”, LCF, 1973, 25; Marcel Pop-Corniș, *Nicolae Prelipceanu prozator și poet*, O, 1973, 29; Daniel Dimitriu, N. Prelipceanu, CL, 1973, 14; Gheorghe Grigurcu, „Arheopterix”, F, 1973, 7; Valentin Tașcu, „Vara unui fost campion de pian”, F, 1973, 8; Dana Dumitriu, „Vara unui fost campion de pian”, ARG, 1973, 9; Poantă, *Modalități*, 243–246; Cristea, *Un an*, 248–252; Felea, *Secțiuni*, 244–251; Ion Marcoș, *Debutul unei generații*, TR, 1975, 20; Dan Laurențiu, *Univers deschis*, LCF, 1975, 51; Barbu, *O ist.*, 422–423; Piru, *Poezia*, II, 403–406; Zalis, *Tensiuni*, 204–208; Al. Andriescu, „Întrebați fumul”, CRC, 1976, 1; Laurențiu Ulici, *Nicolae Prelipceanu*, AFT, 1976, 1; Dana Dumitriu, *Imagini și cuvinte*, RL, 1976, 7; Mircea Goga, „Dialoguri fără Platon”, CNT, 1976, 51; Dorin Tudoran, *Fără prejudecăți*, RL, 1977, 35; Radu Săplăcan, *Povestirile lui Nicolae Prelipceanu*, TR, 1977, 40; Cornel Ungureanu, „Ieri, azi și mai ales mâine”, O, 1977, 43; Alex. Ștefănescu, *Publicistica*, RL, 1977, 48; Alexiu, *Ideografii*, 126–128; Felea, *Aspecte*, I, 163–167, II, 204–206; Vlad, *Lectura*, 195–197; Victor Felea, „Ieri, azi și mai ales mâine”, TR, 1978, 1; Laurențiu Ulici, *Gustul parabolei*, CNT, 1978, 50; Iorgulescu, *Scriitori*, 133–134; Poantă, *Radiografii*, I, 245–247, II, 22–27; Raicu, *Practica scrisului*, 372–375; Horia Bădescu, *Un mare timid*, TR, 1979, 2; Ion Cocora, *Personaj și mască*, TR, 1979, 2; Lucian Alexiu, „De neatins, de neatins”, O, 1979, 9; Nicolae Manolescu, *Delicata ironie*, RL, 1979, 11; Emil Hurezeanu, *Contribuții la un concert pentru un poet tânăr*, TR, 1979, 27; Valentin Tașcu, *Imaginația limbajului*, ST, 1979, 7; Const. M. Popa, „Tunelul norvegian”, R, 1979, 9; Grigurcu, *Poeți*, 359–362; Ion Vlad, *Jurnalul poetului*, TR, 1980, 11; Eugen Simion, „Jurnal de noapte”, RL, 1980, 19; Lucian Alexiu, „Jurnal de noapte”, O, 1980, 20; Mircea Vaida, „Un civil în secolul douăzeci”, TR, 1980, 42; Cristea, *Faptul*, 162–165; Sângeorzan, *Conversații*, 100–105; Marius Robescu, *Un poet la răscrucea fenomenelor*, VR, 1981, 3; Gheorghe Grigurcu, *Temperatura unei poezii: Nicolae Prelipceanu*, TR, 1981, 50; Tomuș, *Mișcarea*, 156–159; Livescu, *Scene*, 129–133; Regman, *Noi explorări*, 59–67; Laurențiu Ulici, „*Fericit prin corespondență*”, CNT, 1983, 6; Mircea Popa, *Poezia unui sceptic*, ST, 1983, 2; Lucian Alexiu, *Repertoriu liric*, O, 1983, 18; Eugen Dorcescu, *Poezie și hermeneutică*, O, 1984, 37; Victor Felea, „*Degetul de gheață*”, TR, 1984, 38; Constantin Pricop, *Ironie și gravitate*, CL, 1984, 11; Tartler, *Melopoetica*, 159–162; Ștefan Aug. Doinaș, *Disciplina inspirației*, VR, 1985, 3; Laurențiu Ulici, *Momentul adevărului*, CNT, 1985, 42; Ion Vlad, „*Dialogul*” în *discursul liric*, TR, 1985, 45; Lucian Alexiu, *Lirism și ironie*, O, 1985, 47; Fănuș Neagu, *A doua carte cu prieteni*, București, 1985, 297–301; Tașcu, *Poezia*, 197–204; Grigurcu, *Existența*, 349–353; Ion Vlad, *Jocul prozei*, TR, 1988, 15; Liviu Petrescu, *Insul de hârtie*, ST, 1988, 4; Alex. Ștefănescu, *Posibil roman al formării*, RL, 1988, 51; Munteanu, *Jurnal*, IV, 175–177; Mircea Mihăieș, *Casandra, fin de siècle*, O, 1992, 2; Cornel Ungureanu, *Poetul în septembrie*, O, 1992, 17; Poantă, *Scriitori*, 84–87; Ulici, *Lit. rom.*, I, 112–116; Alex. Ștefănescu, *Exegeza tristeții*, RL, 1996, 21; *Dict. analitic*, I, 274–276; Milea, *Sub semnul*, 106–109; Grigurcu, *Poezie*, II, 313–319; Mircea A. Diaconu, *Nicolae Prelipceanu, „binemuritorul”*, CL, 2000, 1; Alex. Ștefănescu, *Frumusețea ideilor*, RL, 2000, 9; *Dict. esențial*, 694–697; Popa, *Ist. lit.*, II, 508–511; Ioan Holban, *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, I, Iași, 2003, 37–41. V.T.

PREMIERA ARTISTICĂ-LITERARĂ, publicație apărută la Iași în 1929 și în 1930 (douăsprezece numere), cu prilejul fiecărei premiere a Teatrului Național. Directori: I. Fr. Botez, Jean Melle. **P.a.-I.** intenționează să fie „o revistă-program cu o contribuție literară valoroasă și cu un variat și bogat material informativ asupra întregii mișcări artistice din țară și din străinătate”. Poezie semnează Gerry Spina și I. Fr. Botez. Cele

mai semnificative articole sunt *Analiza emoțiilor* de E. Lovinescu, *Literatură și politică* de Nichifor Crainic, *Adevărul în teatru* de Adrian Maniu, *Din trecutul teatrului moldovenesc* de Iorgu Iordan, în acești ani director al Naționalului ieșean. Se mai publică un necrolog consacrat lui Al. Davila, interviuri, programele premierelor. Alți colaboratori: Ion Marin Sadoveanu, Adrian Pascu, Vladimir Orleanu. A.P.

PREMIERA ILUSTRATĂ, revistă apărută la București între 17 noiembrie 1928 și iulie 1929, cu subtitlul „Bazar săptămânal de critică și informație. Teatru și cinema”. Redactori: N.N. Șerbănescu (care semnează și Teofil Șerban) și Mihai Arțăreanu. Publicația își fixează ca țel „să îmbrățișeze toate manifestările de cultură ale teatrului românesc” și să promoveze „literatura cuminte și sănătoasă, a unor vremi trecute, dar nu prea depărtate”. Aceasta „se va împleti cu literatura nouă, fără ca setea de noutate să ne facă să admitem «curențele» răsunătoare, izvorâte din minți băntuite de furtună” (*Lămuriri*, 1/1928). Proză semnează I. Vinea, George Mihail Zamfirescu. I. Peltz, Adrian Hurmuz, Al. Văitoianu, Mircea Damian, Scarlat Callimachi, Lazăr Oltea, Nicolae Bogdan. Fragmente din piese de teatru aparțin lui N. Iorga (*Fratele păgân*), Ion Minulescu (*Amantul anonim*), George Mihail Zamfirescu (*Sam, poveste cu mine, cu tine, cu el...*), Mircea Ștefănescu, Ștefaniei Zottoviceanu, Didei Solomon-Callimachi, lui R. Antonescu, Isaiia Răcăciuni (care scrie și despre expresionism), George Silviu, Sarinei Cassvan, lui C. Cehan-Racoviță, Matei Nisipeanu, Scarlat Callimachi. La ancheta *Publicul și autorii* răspund Camil Petrescu, Liviu Rebreanu, Tudor Argezei, Cezar Petrescu, Victor Eftimiu, I. Al. Brătescu-Voinești, Cornelii Moldovanu. Fiind una dintre cele mai importante reviste de tip magazin ale vremii, **P.I.** încearcă să surprindă viața cultural-artistică a momentului. Publică o serie de cronici dramatice, cinematografice, literare, culturale, muzicale, informații culturale, caricaturi, umor. Alți colaboratori: Ion Marin Sadoveanu, Radu Mislea, Ioan Timuș, Sandu Teleajen. A.P.

PREOCUPĂRI LITERARE, revistă apărută la București, lunar, între 1 ianuarie 1936 și august 1944, ca publicație a Societății Prietenii Istoriei Literare. Directori sunt Petre V. Haneș (1936–1938), Vasile V. Haneș (1939–1942), Vladimir Streinu (1942–1943), Virgil Tempeanu (de la numărul 3–4/1944 până la încetarea apariției). Revista are drept ținte „să propage interesul pentru scriitorii români în genere și, în special, pentru cei consacrați”, „să creeze un mediu favorabil cercetărilor de istorie literară privitoare la scriitorii români, fără să excludă însă pe scriitorii străini”, să opună „propagandei furibunde pentru operele ucigătoare de suflete” „una tot atât de furibundă pentru operele înălțătoare” (*Propagați, răspândiți...*, 1/1936). Referitor la atitudinea față de tradiția culturală, Vladimir Streinu pledează pentru eclectism: „Vom deschide revista atât scriitorului cultivator al tradiției, cât și celui ce se iluzionează a fi împotriva ei și care, dacă e scriitor adevărat, nu face decât să o sporească” (*Cuvânt*, 3/1942). Vladimir Streinu

**PREOCUPĂRI
LITERARE**

Revista Soc. Prietenii Istoriei Literare
Director: V. V. HANEȘ

EROI

Octavian Bălcănu	Victor Păltit
------------------	---------------

ISTORIE LITERARĂ ROMÂNEASCĂ

Patriștia lui Nicolai Ciuc	Gh. Uru
Hasdeu și filosofia istoriei	M. Iorgulescu

ISTORIE LITERARĂ GERMANĂ

Goethe și Friederike	Lelia Ionescu-Sachel
----------------------	----------------------

ISTORIE LITERARĂ SLOVACĂ

Literatură slovacă	Elena Eftimiu
--------------------	---------------

FIGURI DE DASCALI

Dumitru Laurian	Gr. Tăușan
Teodorescu Gh. Detu	Petre V. Haneș

NOTE DĂRI DE SEAMA

Articole despre M. Kogălniceanu (Dorina Fundescu) — Circulația revistelor
Petre V. Haneș — O cronică a lui Teodor Corbea (P. V. H.) —
Răspuns (Dorina Fundescu) — Sediințele publice ale Soc. Prietenii Istoriei
Literare pr. 1941 — 1942.

ANUL VII. Nr. 1. BUCUREȘTI. IANUARIE 1942.

LEI 20

intenționează să publice mai multă literatură de imaginație și de idei, precum și critică literară. Și într-adevăr, în perioada cât a fost condusă de el, **P.I.** include în paginile ei cele mai prestigioase semnături. Rubrici: „Literatură”, „Probleme de artă”, „Istorie literară românească”, „Literatură populară”, „Istorie literară străină”, „Pagini clasice”, „Însemnări critice”, „Note, dări de seamă”. Cu poezie sunt prezenți Lucian Blaga (*Mânzul, Răsărit magic, Veghe, Sfântul Gheorghe bătrân*), Ion Pillat (*Pândă, Iarnă târzie, Spectrul rozei, Eternități vremelnice*), Al.A. Philippide (*Viziune, Pământului*), V. Voiculescu (*Lunaticii*), Miron Radu Paraschivescu, Geo Dumitrescu, C. Tonegaru, Eugen Jebeleanu, Dimitrie Stelaru, Virgil Carianopol, Mihail Cruceanu, Mihail Moșandrei, Ion Petrovici, Dinu Soare, David Filipescu, G. Tutoveanu, Eugen Constantinescu, Gh. Bumbestii, Mircea Pavelescu, George Dan. Se publică sau se reproduce proză aparținând lui Tudor Argezei (un fragment din romanul *Lina*), Mihail Sadoveanu (un fragment din *Frații Jderi*), Calistrat Hogaș, George Mihail Zamfirescu, E. Lovinescu, Ion Biberi, Radu Tudoran, Emanoil Bucuța, Ionel Teodoreanu, Dan Petrașincu, Ioana Postelnicu, Ioan Popovici-Bănățeanul, Mihail Șerban, A. Mândru, Ion Diacu-Xenofon, Boris Deșliu, Ioana

Tăutu (pseudonim aparținând Monicăi Lovinescu). Cele mai semnificative articole de estetică și teorie literară sunt *Epocile criticii literare* și *Noi izvoare ale esteticii lui Maiorescu* de Tudor Vianu, *Critica prin contradicție principală* de E. Lovinescu, *Conceptul de creație și de normă* de Pompiliu Constantinescu, *Estetica lui Schopenhauer* de N. Mihăescu-Nigrim, *Concepția lui Gustave Larson despre istoria literară* de Petre V. Haneș, *Metodele actuale în istoria literară* de Radu Manoliu, *Creațiunea poetică după Miguel de Unamuno* de Adrian Maniu, *Artă pentru artă* de Eugen Ciuchi, *Semnificația etică a artei* de Victor Iancu, *Instinctul creator în arta literară* de Grigore Tăușan. Analizei unor aspecte ale operei și vieții lui Mihai Eminescu îi sunt consacrate numeroase articole: *Structura motivului în poezia lui Eminescu „O, mamă...”* de Tudor Vianu, *Sonet și cântec de lume la Eminescu* de Perpessicius, *Romantismul lui Eminescu* de Sever A. Constantinescu, *Mihai Eminescu la 21 de ani* de Petre V. Haneș, *Din izvoarele poeziei „Epigonii”* de D. Murărașu, *Izvoarele motivelor și procedeele din poeziile lui Eminescu* de Radu Manoliu, *Portretistica la Eminescu* de Zinca Milcovici, *Mihai Eminescu în englezește* de Al. Emery-Kish. Dintre articolele dedicate altor scriitori sunt de menționat: *N. Iorga, stilist* de E. Lovinescu, *I. Petrovici, scriitor* de Vladimir Streinu, *Înăchită Văcărescu, poet* de Petre V. Haneș, *Poezii Bucovinei* de Agatha Grigorescu-Bacovia, *Hasdeu și filosofia istoriei* de Mihail Iorgulescu, *Opera lui Nicolae Bălcescu* de Vasile V. Haneș, *Poetul Grigore Alexandrescu* de Eugen Ciuchi, *Maiorescu și „Convorbirile literare”* de C. Gerota, *Opera lui George Topîrceanu* de Al. Epure, *Versurile „Țiganiadei”* lui I. Budai-Deleanu de Mihail Gregorian. Interesul pentru literatura universală este vizibil: *Destinul lui Balzac* de Ion Biberi, *Nuvela clasică germană* de Virgil Tempeanu, *Literatură slovacă* de Elena Eftimiu, *Începuturile literaturii poloneze* de I. C. Chițimia, *Versul japonez* de Ana Xenofon ș.a. Se fac traduceri din poezia lui Horațiu, Ovidiu, La Fontaine, Baudelaire, Verlaine, Mistral, Petőfi și din proza lui Walter Scott, Edmondo De Amicis, Władysław Reymont. Numărul 6-7/1942 este dedicat lui Ion Petrovici. Revista mai publică un articol al lui Liviu Rebreanu, intitulat *Geneza romanului meu „Adam și Eva”* (4/1942), scrisori inedite ale lui I. L. Caragiale (8-9/1942), altele ale lui D. Țichindeal (1, 4, 5/1936), amintiri, folclor (poezii populare din război, balade, doine, colinde, strigături, descântece, obiceiuri de Crăciun). Alți colaboratori: Paul I. Papadopol, Dan Smântănescu, Gh. I. Neagu, Mia Frollo, V. Lainiceanu, Gallia Tudor, C. Goran, Șerban Cioculescu, I. Șiadbei, Al. Tzigara-Samurcaș, Romulus Demetrescu, D. Iamandi, Augustin Z. N. Pop, Cicerone Theodorescu, Ioan C. Filitti, Al. Iordan, Traian Topliceanu, George Baiculescu, Claudia Millian, Ștefan Popescu, Aurel Dinulescu, Al. Vasiliu, Eufrosina Dvoicenko, Emilia Șt. Milicescu, Mircea Tomescu, C. Fierăscu. Prin opțiunea pentru articolul și eseul de istorie literară bine documentat și prin prestigiul său în epocă, **P.I.** atrage semnături ale unora dintre oamenii de cultură importanți ai momentului. A.P.

PREPELIȚĂ, Mihai (19.X.1947, Bahrinești-Cernăuți), poet, prozator și dramaturg. Este fiul unor țărani întorși în locurile de baștină după ani de deportare în Siberia și Kazahstan. Învăță la Bahrinești, apoi la Cernăuți și urmează Facultatea de Filologie a Universității din Chișinău, pe care o va absolvi în 1970. Concomitent, este student la Universitatea de Arte din Moscova (1969-1971), funcționând ulterior ca secretar literar și pictor-scenograf la Teatrul „A.S. Pușkin” din Chișinău (1972-1976) și ca pictor-scenograf la Teatrul „Vasile Alecsandri” din Bălți (1978-1979). Își face aspirantura în cadrul Institutului de Artă Dramatică „A.V. Lunacearski” din Moscova (1979-1982). Din 1994 acest „pelerin disperat” (cum îl definește Adrian Dinu Rachieru) are cetățenie română și se stabilește la București.

Potrivit mărturisirilor proprii, **P.** debutează „furtunos” cu versuri prin 1969, împreună cu Leonida Lari, la o ședință de cenaclu a Universității din Chișinău. Publică mai târziu volumele de poezie *Peste Carpați, peste cutremure...* (1989), *101 poeme haiku* (1994), cuprinzând versuri aforistice de un dramatism incisiv, ca și cele din cartea *Necropole pentru suflet* (1996). Proza, îndeosebi romanul *Îmblânzirea curcubeului* (1981), conține pagini memorabile despre viața tragică a părinților săi, a consătenilor pierduți în „Siberiei de gheață”. O lucrare valoroasă sub aspect istorico-literar este evocarea documentară *Za gorizontom* (1986), ca și romanul *Tânguiosul glas de clopot...* (1989), care reconstituie perioada cernăuțeană a lui Mihai Eminescu. „Cultivând cu ușurință toate genurile posibile de artă”, acest „peregrin romantic incurabil” (Mihai Cimpoi) semnează și o carte de interviuri, *Dialoguri de sânge* (1995), piesele *Îndurarea norocului și Țipăt fără drept de apel*, în limba rusă, intrate în anii '80 în circuitul samizdatului, adaptări dramatice (după Eminescu, Mihail Sadoveanu, Ion Druță ș.a.), cărți pentru copii, monografiile (*Constantin Constantinov*, 1982), eseuri despre teatru, muzică, cinema, literatură, numeroase traduceri (inclusiv o carte de transpuneri în rusește din poezia optzeciștilor români, realizată în colaborare). În fine, în 2003, publică volumul de teatru *Dacă rusoaicele nu mai au de la cine naște copii, agață un român...*. Pregătește pentru tipar o amplă antologie (în șase limbi) intitulată *500 poeți români de pe glob*.

SCRIERI: *Mama noastră – pasăre albastră*, Chișinău, 1980; *Îmblânzirea curcubeului*, Chișinău, 1981; ed. I-II, București, 1997; *Constelația tinerelor talente*, Chișinău, 1982; *Constantin Constantinov*, Chișinău, 1982; *Za gorizontom*, Moscova, 1986; *Tânguiosul glas de clopot...*, I, Chișinău, 1989; *Peste Carpați, peste cutremure...*, Chișinău, 1989; *101 poeme haiku-101 poèmes haiku-101 Haiku Poems*, ed. trilingvă, tr. Constantin Frosin, Virginia Cazacu, București, 1994; *Dialoguri de sânge*, București, 1995; *Necropole pentru suflet*, București, 1996; *Altarul muzelor*, București, 1997; *La casa cu nebuni*, București, 1997; *Ucenic la Eminescu*, București, 1997; *Din gulagul românilor...*, București, 1998; *Eu sunt născut în Bucovina...*, București, 1999; *Codrii Cosminului*, București, 1999; *Poem nocturn sau Testamentul unui poet postmodernist*, Timișoara, 2000; *111 poeme haiku*, București, 2001; *Dacă rusoaicele nu mai au de la cine naște copii, agață un român...*, București, 2003.

Repere bibliografice: Eliza Botezatu, *O realizare literară*, LA, 1982, 24 iunie; Liliana Lazia, „101 poeme haiku”, TMS, 1996, 11; Rachieru, *Poeți*

Bucovina, 354-355; Ioan Romeo Roșianu, „101 poeme haiku”, CRC, 1997, 5; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 234-235; Ghițulescu, *Istoria*, 456-457; Ion Murgeanu, *Ut pictura poesis*, „Curierul român”, 2003, 8. G.B.

PREPOEM, revistă apărută la București, lunar, din iulie 1939 până în decembrie 1940, iar seria a doua din martie până în iunie 1941. Redactor: Traian Mihăilescu. „Refractari oricăror formule tranzitorii”, colaboratorii publicației adoptă de la început „o atitudine de viu entuziasm” și își propun să șteargă „colbul negru al deosebirilor de concepții”, să întindă „mâini prietenești valorilor ascunse”, să sădească „în sufletul celor mulți” dorința de prețuire a tinerilor scriitori, subtitlul „Revistă de afirmare a tinerei poezii românești” fiind astfel grăitor. Sunt prezenți cu versuri Geo Dumitrescu, Ștefan Baciu, Virgil Carianopol, Alexandru Lungu, Nicolae Tăutu, Victor Săhleanu, Alexandru Călinescu, Pavel Nedelcu, Dan Mureș, Ion Negescu, Constantin Păcle, C. Aldea, Pavel Butan, Petre A. Butucea, Marin Sârbulescu, Zaharia G. Buruiiană, Petre Paulescu, Ilariu Spulber, Traian Mihăilescu, Mircea Streinul, V. Spiridonică, Coca Farago, Virgil Treboniu, Grigore Ancu, Vladimir Cavarnali, Ion Horia Munteanu, Mircea Papadopol, Alex. Tair, Petre Frânculescu, Mihai Dragomir, Ovidiu Răureanu, Corneliu Sav, Mircea Georgescu, Aurel Marin, Constantin Mitea, Alexandru Mircescu. Se publică proză de Nicolae Milcu, iar Radu Gyr dă un fragment din piesa de teatru *Chip cioplit*. Eseuri literare semnează Alexandru Busuioceanu, Radu Gyr, Mihail Chirnoagă, Pimen Constantinescu, C. Pârlea, Traian Mihăilescu, Florea Crețeanu, Stelian Segarcea, Virgil Treboniu, Mihai Dragomir, Vladimir Cavarnali, Petru Stati, Zaharia G. Buruiiană, Marin Sârbulescu, Ovidiu Răureanu. Articolele de critică literară aparțin lui Mircea Streinul, C. Pârlea, Traian Mihăilescu, Const. R. Crișan, Marin Găisseanu, Victor Bănciulescu. În paginile revistei Pimen Constantinescu traduce din poezia lui Gabriele D'Annunzio, Massimo Bontempelli și Nicola Moscardelli, Mircea Streinul din versurile lui Georg Trakl, Alex. Tair din lirica lui Francis Jammes, iar Florea Crețeanu din poezia lui Serghei Esenin. Numărul 2/1939 este dedicat lui Alexandru Călinescu, iar numărul 12/1940 lui Nicolae Milcu. Alți colaboratori: Ion Aurel Manolescu, Dimitrie Scheianu, Ion Pena, Șt. P. Isopescu, Constantin Almăjanu, Costel Moraru, Grigore Bugarin, Liviu Bratoloveanu, Ion Larian Postolache, Pavel P. Bellu, Dorian Grozdan, Dimitrie Moldoveanu, George Drumur, Florin Dumitrana, Constantin I. Goga, George Valea, Ionel Hențiu, George Șoimu, N. Cristescu, Cristofor Vitencu, Teofil Lianu, Aurel Bogaci, Cristian Sârbu, Gh. Burdea, B.I. Gădea, Alex. Marghidan. A.P.

PREROMANTISM. Curent artistic apărut în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, **p.** s-a manifestat ca reacție la clasicism și ca prefigurare a romantismului. Apărut în terminologia istorico-literară franceză abia către sfârșitul secolului al XIX-lea, **p.** a devenit un concept frecvent și operațional după primul război mondial, datorită în special monografiei *Le Prérromantisme* a lui

Paul van Tieghem (I-III, 1924-1947). Anterior, termenul fusese întrebuințat de Fernand Baldensperger, prima dată doar pentru desemnarea fazei incipiente a romantismului, fiind considerat o „prefață” a marelui curent, iar după A. Monglond - o „uvertură a simfoniei”. Van Tieghem numește, de altfel, prin acest termen „ansamblul stărilor de spirit sau de sensibilitate, al tendințelor, sentimentelor, ideilor, formelor, operelor care, la sfârșitul perioadei clasice, conțin trăsături ce anunță romantismul secolului al XIX-lea”. Unii istorici literari postbelici îl prezintă însă ca un curent de sine stătător. Fapt este că **p.** marchează o etapă de tranziție între cele două curente ce se exclud principial. Încă de la începutul secolului al XVIII-lea, clasicismul începe să fie zdruncinat din afară și din interior. Giambattista Vico afirmă că sentimentul premerge rațiunii și chiar o predetermină, iar abatele Du Bos, Fénelon, Ludovico Muratori atribuie sensibilității o funcție creatoare decisivă. În planul creației, clasicismul e dinamitat de Marivaux, prin îmbinarea originală a comicului cu psihologicul. Creșterea continuă a interesului pentru stările afective, pentru sentiment, sensibilitate, viață interioară duce în secolul al XVIII-lea la apariția, în marile literaturi, a sentimentalismului (Samuel Richardson, Mackenzie, Jean-Jacques Rousseau, Bernardin de Saint-Pierre, Goethe). Unii cercetători identifică această orientare cu **p.**, pe care îl includ în ea, sau, invers, integrează sentimentalismul în **p.** Orientarea proliferază mai cu seamă pe tărâmul liric, procurându-și noi conținuturi, îndeosebi prin englezii Robert Blair, James Hervey, Thomas Gray, francezul Volney, rușii N. M. Karamzin și V. A. Jukovski. În poezia românească s-au produs infiltrații preromantice încă de la primii poeți, modelați de clasicism (Alec Văcărescu, Iancu Văcărescu, Costache Conachi, Gheorghe Asachi), însă **p.** pătrunde masiv în versurile lui Barbu Paris Mumuleanu, Mihail Cuciuran, I. Heliade-Rădulescu, Grigore Alexandrescu, Costache Stamati, Al. Hrisoverghi, N. Dimachi și în proza poetică a lui Cezar Bolliac. Integral preromantică e lirica lui Vasile Cârlova. La toți ceilalți poeți, **p.** coexistă, fuzionează chiar, într-o manieră specifică literaturii române, cu romantismul și clasicismul. Disocierea de romantism e, de altfel, în genere greu de operat. Ambele curente afirmă subiectivitatea, cultivă sentimentul, urmează principiul înfățișării lumii așa cum este percepută de subiectul liric, și nu așa cum pare a fi aieva, obiectiv. Însă în timp ce romantismul arborează acest principiu cu ostentație, programatic, îl teoretizează, îl expune în manifeste orgolioase, **p.** îl aplică discret, neavând o estetică proprie, explicită. S-a spus, pe bună dreptate, că „preromantismul exprimă mai mult o psihologie decât o filosofie” (Mircea Angheliescu). Îi lipsește și combativitatea. Pasiv, „feminin”, **p.** nu adoptă atitudini polemice, nu cultivă ironia ce va caracteriza epoca romantică. Eminamente interiorizată, poezia preromantică instaurează climate de singurătate, dominate de liniște, posibile doar departe de zgomotul cetății, sub regimul toamnei, al amurgului, al serii, al nopții, pe fundalul unor peisaje cu păduri, lacuri, râuri ori cu cimitire, morminte, biserici părăsite, ruine transfigurate de lumină selenară sau survolate de vânt, cutreierate de stafii. Dând expresie și

impresiilor auditive (dar nu până la absolutizarea muzicii, ca mai târziu în simbolism), poetul preromantic reține vaierul copacilor, susurul apei, ciripitul păsărilor, dangătul clopotelor. Fără să aibă, ca Charles Baudelaire, intuiția „corespondențelor”, el semnaleză asemănări între ipostazele sau mișcările naturii și emoțiile sale. Starea cea mai caracteristică pentru preromantic e melancolia, iar aceasta poate include sentimentul morții, care nu provoacă anxietăți, ci predispoze la meditație asupra eternei treceri. De aici, frecvența motivului *fortuna labilis*. Simțăminte delicate sunt generate de iubire, specificul expresiei preromantice fiind determinat de spiritualizarea și idealizarea acesteia. **P.** propune un eros serafic, evanescent. Modelul **p.** își găsește ilustrarea și în producții ale poezilor români de prim-plan, în poezii de Heliade-Rădulescu (*O noapte pe ruinele Târgoviștii, Zburătorul*), în versurile lui V. Cârlova (*Păstorul întristat, Ruinurile Târgoviștii, Înserare*), Grigore Alexandrescu (*Miezul nopții, Adio. La Târgoviște, Eliza, Așteptarea, Inima mea e tristă, Candela, Cimitirul, Câinele soldatului, Meditație*). Motive poetice asemănătoare, uneori chiar identice, vor apărea la simboțiști, îndeosebi la cei originari din Moldova (D. Anghel, Ștefan Petică, I. M. Rașcu, Barbu Nemțeanu, Demostene Botez), interpretate, firește, cu altă tehnică.

Repere bibliografice: Paul van Tieghem, *Le Preromantisme*, I-III, Paris, 1924-1947; A. Monglond, *Le Preromantisme français*, I-II, Grenoble, 1930; Mircea Angheliescu, *Preromantismul românesc*, București, 1971; Irina Petras, *Curențe literare*, București, 1992, 75-77; Alin Mihai Gherman, *Între iluminism și preromantism*, Cluj-Napoca, 2003. D.Mc.

PRESA, publicație apărută la Craiova, săptămânal, între 20 octombrie 1930 și 23 decembrie 1935, cu subtitlul „Ziar independent, redactat de membrii Sindicatului Presei din Oltenia”. **P.** propune o mai bună punere în relație a ziaristului cu societatea (D. Tomescu) și discutarea ideilor „ce frământă societatea noastră” (C. D. Fortunescu). Cu articole colaborează Al. Popescu-Telega, Gh. D. Mugur, Ion Călugăru, Al. Iacobescu (sub pseudonimul Daniel Aramă), D. Tomescu, Corneliu I. Mihăescu, mulți dintre aceștia susținând ideea înființării unei universități și a unei asociații a scriitorilor la Craiova. O rubrică permanentă, „Presa literară și artistică”, cuprinde o cronică dramatică și un carnet literar care prezintă în special manifestări dramatice și muzicale locale sau cărți nu foarte pretențioase, sub semnătura unor Corneliu I. Dumitrescu, G. Diamandi, Nelu Ionescu, George Mătăsaru, Ion I. Rujeanu, Const. Jaleș. Sunt publicate epigrame, unele reușite, precum și poezii de Numa Cartianu, Constantin Nisipeanu, D. Ciurezu, N. Vulovici, Eugen Constant, Eugenia Lupoiu, Mihail Negru, Al. Iacobescu (care publică și traduceri din Pușkin și Camões). O transpunere din Emil Ludwig e semnată de D. Tomescu. E.M.

PRESA, gazetă politică și literară apărută la București, de trei ori pe săptămână între 18 februarie 1868 și 15 februarie 1869, apoi zilnic de la 16 februarie 1869 la 26 aprilie 1876 și de la 23

ianuarie 1877 la 14 mai 1881. Orientarea politică era liberală, dar periodicul reprezenta o anumită fracțiune a partidului, nemulțumită de ideile lui C. A. Rosetti și de ziarul acestuia, „Românul”. Cu articole politice au colaborat, printre alții, C. Esarcu, I. Strat, Gr. Vulturescu și mai ales D. A. Sturdza, autor al editorialelor și, probabil, redactor în primii ani de apariție. În 1870 gazeta a fost administrată de C. D. Aricescu, colaborator și mai înainte, apoi de B. V. Vermont și, de la 30 octombrie, de Gr. H. Granda. **P.** a publicat rar literatură originală, și atunci mai mult reluări din „Convorbiri literare”. Printre cei care au scris aici se află Al. Macedonski – cu proză, D. Petrino (după conflictul cu Junimea), N. Skelitti, M. Gregoriady de Bonacchi, Pantazi Ghica. O bogată activitate jurnalistică are, în primii ani (1868–1869), Gr. Alexandrescu, semnat de articole politice, înviorate de accente satirice (*Leneșă, Arendașul prudent* ș.a.), și traducător din Ed. Laboulaye. Cu articole de polemică politică sau de critică este prezent și Pantazi Ghica, acesta tipărind aici și o scrisoare în care critică scrierile teatrale ale lui B. P. Hasdeu. Cezar Bolliac dă fragmente din studiile sale de arheologie, Gr. H. Granda își republică articole literare (*Geneza poeziei, Starea literaturii noastre. Câțiva poeți noi*), iar I. Heliade-Rădulescu trimite redacției, în 1868, o scrisoare în care își reafirmă credința în principiile etimologice. **P.** retipărește, din „Convorbiri literare”, poezii de V. Alecsandri și Iacob Negruzzi, precum și studiul lui Titu Maiorescu *În contra direcției de astăzi în cultura română*. Lui G. Sion i se reproduce conferința despre *Țiganiada* de I. Budai-Deleanu. În decursul anilor se fac și traduceri din scrierile lui Petrarca, Shakespeare, Young, Goethe, Schiller, E.T.A. Hoffmann, Byron, Heine, Hugo, Al. Dumas, dar și din scriitori mai puțin cunoscuți cum sunt Ed. About, E.-J. Delécluze, Ad. Müntzelburg ș.a. O tălmăcire îngrijită a romanului *Wilhelm Meister. Anii de învățătură* de Goethe, făcută de B. V. Vermont, este tipărită în foileton în cursul anului 1872. R.Z.

PREZENTUL, revistă apărută la Galați, săptămânal, între 7 martie 1932 și 17 iulie 1933. Director este Ion Florin Begnescu. Publicația își propune să realizeze „o prezentare a celor mai recente fapte din domeniul politicii, literaturii, etc. [...] într-un mod cât se poate de obiectiv”, dovedind „curaj, cinste, precizie”, așa cum indică și cuvintele înscrise pe frontispiciu. Deși ponderea o dețin informațiile din actualitatea politică, se întâlnesc și rubrici de cultură generală, scurte articole de orientare culturală, semnalări de cărți și expoziții, articole omagiale dedicate unor scriitori. „Variété”, o pagină eclectică, însumează însemnări despre lumea filmului și a vedetelor sale, informații sportive, sfaturi practice, dar și comentarii pe teme literare (*Între Bernard Shaw și Clément Vautel*). La rubrica intitulată „Curier literar” intră semnale referitoare la apariții editoriale (de exemplu, romanele *Răscoala* de Liviu Rebreanu și *Patul lui Procust* de Camil Petrescu) sau la cărți aflate în acel moment în lucru: sunt anunțate volumul al treilea din *Antologia poezilor de azi* de Ion Pillat („secundat de Z. Stancu”), romanul *Mica publicitate* de Tudor Mușatescu, un volum de

nuvele al lui Mihail Sebastian. În 1933 „Cronica literară” devine o rubrică aproape permanentă, Lucian Ruga, semnatul ei, comentând cu aplicație romane precum *Camere mobilate* de Damian Stănoiu, *Europolis* de Jean Bart, *Maidanul cu dragoste* de George Mihail Zamfirescu („această dantescă a mahalalei bucureștene consemnată într-un roman de necruțătoare și pătimașă forță”), *Locul unde nu s-a întâmplat nimic* („Trebuia un Mihail Sadoveanu, [...] variat scriitor, care să cuteze să pătrundă în stepa aceasta a banalului și să reușească, prin minuțioase și răbdătoare introspecțiuni, să dea lumii personaje literare viabile”) sau *Adela*, scrierea lui G. Ibrăileanu. În schimb, *Cartea nunții* de G. Călinescu este doar „un roman de revizuire, de critică, de rafinare a dragostei”, întrucât „apreciabilul și subtilul nostru critic [...] nu se dezbară de scrutarea critică”. Cel mai mare entuziasm îl stârnește însă romanul *Maitreyi* al lui Mircea Eliade, prin construcția personajelor, abordarea inovatoare a narațiunii („sub forma originală a revizuirii unui jurnal”) și mai ales prin măiestria expunerii și arta cuvântului („frază reală, copie fidelă și nudă a ideii, expresia românului civilizată și sobru”). Il.C.

PRIBEAGUL, revistă apărută la New York la 1 februarie 1911 (număr unic). Proprietari sunt George Zamfir și Ioan Stanciu. Idealul formulat în articolul *Programul de muncă* este îndeplinirea „datorinței de român”. Poezie semnează George Zamfir (*Pribeagul, Visuri*), Ecaterina Pitiș (*La coliba din pădure*), A. Seca (*Scrisoare din America*), iar lui Octavian Goga i se reproduce poezia *De demult...* Proza este reprezentată de Ion Chiru-Nanov (*Două lumânări*), C. Cerna (*Plin de carte până-n gât*) și Const. Nutzescu (*O clipă de viață*). Publicația se deschide cu un articol de protest privind starea țaranului român din Transilvania (*Drepturile țaranului român din Țara unghurească* de G.Z. Brașoveanu, pseudonim al lui George Zamfir), urmat de o relatare, *Măcelul de la Galați*. Redactorii militează pentru drepturile sociale și naționale ale românilor din Transilvania, exprimându-și solidaritatea cu acțiunile și cauza lor (*Paznicii păcii și cinstei*). M.Pp.

PRICINĂ, Valeriu (26.VII.1947, Chiojdu, j. Buzău), poet. Este fiul Anei (n. Mușoiu) și al lui Dumitru Pricină, militar de profesie. Face școala elementară în București, unde familia se stabilește în 1950, urmează un an la liceele militare din Câmpulung Moldovenesc și Breaza, apoi se mută la Liceul „Gh. Lazăr” din București, unde va și absolvi. Frecventează Facultatea de Filologie a Universității din București, luându-și licența în 1972 (e coleg de grupă cu Gheorghe Iova și Ioan Lăcustă), și între 1977 și 1980, Academia Trupelor de Uscat „N. Bălcescu” din Sibiu. Din 1972 începe o carieră de jurnalist militar la Televiziunea și Radiodifuziunea Română: reporter, redactor, redactor-șef. După 1989 va fi șef al Grupului Audiovizual al Armatei, director pentru mass-media în cadrul Trustului de Presă al Armatei. În 2001 se pensionează, cu gradul de colonel. Debutează cu poezie la „Luceafărul” în 1968, iar ca jurnalist, în același an, la Radio. Primul volum de versuri, *Alcătuire de chip*,

și apare în 1978. Colaborează la „Lucașfărul”, „România literară”, „Ramuri”, „Viața armatei” ș.a.

Alcătuire de chip conține cu preponderență pasteluri, scrise de P. într-o tonalitate minoră, blândă, în tradiția expresionismului blagian. Sunt poeme elegiace sau animate de un elan vitalist, unele decorative, altele tinzând către viziune, în care se celebrează taina unei naturi însuflețite. Totul gravitează în jurul unor lexeme precum suflet / inimă, apă, lacrimă, somn, blând, lună, vis etc. Cuvintele-metafore trimit adesea la un simbolism panteist-național: „Dar într-o peșteră din soare bate inima lui Zamolxe/ bate pentru un prunc/ botezat în într-o cofă cu luceferi/ și mâinile mele caută în semințe rădăcini/ pentru alcătuirea de chip/ sub care visează” (*Alcătuire de chip*). Dacă elementarul, coborârea spre origini determină mișcarea interioară a acestor poeme, în versurile de dragoste surprind proșpețimea, insolitul de inspirație suprarealistă ale unor imagini („Eu am rupt apă din râu ca să-ți dau...”, „Zbură o față pe-aproape” ș.a.m.d.). *Un târgoveț, pe la-nceput de veac* (1981) este o carte cvasiexperimentală, scrisă, mare parte, într-un limbaj arhaizant, din perspectiva unor personaje din epoci apuse și uneori din spații exotice: *Scrisoarea exaportului către ultimul padișah*, *Însemnarea domnilor celor buni*. Acestea alternează cu poeme obișnuite, scrise într-un limbaj neologic, confesive (tip autoportret) ori esopice, încât textele nu au o coerență stilistică și de viziune, fiind inegale și valorice. Cu toate că versuri, imagini sau poeme reușite sunt concurate continuu de locuri comune, amestecul de colocvial și metaforic, un anumit stil balcanic, liric-baroc (spre exemplu, în *Memento!*), dau suflu și savoare versului arhaizant. Unele pagini pot fi citite și ca parabole politice. *Memorial pe scut* (1989) combină două tematici: poezia patriotică și cea de dragoste. În primele două cicluri, dedicate Patriei (asociate timpului și matricii materne), cultului eroilor, se simte ideologizarea din epocă, dar tema este abordată, totuși, în maniera romantic-naivă a lui Nichita Stănescu. Imaginarea unui jurnal de front, scris la persoana întâi, poate fi văzută ca un experiment în care cele două teme, războiul și dragostea, se armonizează destul de bine. Se impune ultimul ciclu, *Varia vestis*, alcătuit din poezii de dragoste sau din pasteluri încărcate de emoția, mai ales melancolică, a unei interiorități supuse trecerii timpului.

SCRIERI: *Alcătuire de chip*, București, 1978; *Un târgoveț, pe la-nceput de veac*, București, 1981; *Memorial pe scut*, București, 1989; *101 poeme de dragoste*, București, 1995; *Poeme*, pref. Radu Voinescu, București, 1998.

Repere bibliografice: Valentin F. Mihaescu, *Alcătuire de chip*, „Literar” (supl. la „Azi”), 1998, 80; Titus Văjeu, *O remarcabilă antologie lirică*, „Radio România”, 1999, 130; Claudiu Groza, *Despre o carte de poezie*, APF, 1999, 6; Simion Bărbulescu, *Tradiție și inovație în poezia românească*, CL, 2000, 5; Valeriu Nicolaescu, *Buzău-Râmnicu Sărat. Oameni de ieri, oameni de azi*, II, partea I, București, 2001, 485-486; Popa, *Ist. lit.*, II, 600.

PRICOP, Constantin (20.I.1949, Piatra Neamț), critic și istoric literar, poet. Este fiul Aurorei Pricop (n. Pătrașcu), învățătoare, și al lui Constantin Pricop, profesor. Urmează școala

elementară la Piatra Neamț, apoi Liceul „Ștefan cel Mare” din Suceava și Facultatea de Filologie, secția română-franceză, a Universității „Al I. Cuza” din Iași, absolvită în 1972. În 1971-1972 este redactor-șef al revistei studentești „Alma Mater”. Lucrează, succesiv, pe posturile de corector, redactor și secretar general de redacție la revista „Convorbiri literare”. În 1991 intră ca lector la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, iar din 1992 predă la Facultatea de Litere a Universității ieșene, unde avansează până la gradul de profesor. Mai îndeplinește funcția de redactor-șef al publicațiilor „Sud-Est” (1991-1992) și „Continent” (din 1999). Colaborează cu poezii și critică literară la „România literară”, „Cronica”, „Dacia literară”, „Steaua”, „Contrafort”, „Contrapunct” ș.a.

P. debutează în revista școlară suceveană „Sinteze”, iar editorial cu volumul de versuri *Viața fără sentimente* (1982), unde „acumulează observații nonsubiective în naturi moarte de-a binelea” (Marian Popa). O stilistică austeră înrămează aici o afectivitate minimă sau absentă. Răceala conceptualului apare în același timp ca efect retoric și cauză producătoare; dar în ambele cazuri ea este o semiprezență, în sensul în care este integrată mai curând ca sugestie decât ca factor explicit. În montajul imaginilor predomină ralantiul, semantizarea lentă, iar ca instrument bisturiul, care decupează doar aparent cu indiferență. Nu cerebralul, ci arbitrarul este absent: „Lama taie orice;/ zâmbetul sticlos/ nu lasă speranțe./ Stă sub apă, subțire,/ gata să separe/ orice imagine/ de modelul ei viu./ Secționare nesângeroasă./ În fisură se preling/ aburi otrăvitori./ Cel viu rămâne/ pentru totdeauna singur./ Imaginea mai plutește o vreme./ Se descompune apoi/ într-un ochi de baltă./ Tulburat de vânt” (*Cuțit*). Cea mai importantă carte a lui P. este *Marginea și centrul* (1990), un eseu care disimulează, sub aparențele modeste de culegere de fragmente teoretice și analize aplicate, orgoliul de a schița o teorie a criticii și, implicit, un manifest. Autorul pledează pentru relaxarea sau mai curând pentru reformarea conceptualului de „critică estetică”, adică pentru depășirea unei sintagme legitim operaționale strict contextual (deceniul al șaptelea al secolului trecut, marcat de foiletonism și de recuperarea militantă a valorilor interbelice). Problemele majore ale vieții, puse în joc de literatură, ar cere mai mult decât considerații circumscriind „calitatea imaginilor”, „unitatea stilistică” etc. Chiar dacă astfel de calificări dau o idee despre „specificul” literaturii, ele o reduc, după P., la condiția de hobby, refuzându-i „semnificația majoră pe care o are în viața noastră”. Teoria este construită modular, coagularea ei fiind pusă în perspectiva unei arheologii pe sărite a modernității literare românești. Studiile de caz, consacrate lui I. L. Caragiale, Urmuz, Nichita Stănescu ș.a., sunt remarcabile, polemice, cu multe lucruri originale. O amplificare a acestor idei poate fi aflată în *Seducția ideologiilor și luciditatea criticii* (1999; Premiul Asociației Scriitorilor din Iași). P. focalizează perioada interbelică, deconstruindu-i structurile, raporturile de forță, direcțiile/ traseele, viciile reprezentative. Din rândul ultimelor, autorul se oprește la „predominanța literară din cultura română ca un element favorizant pentru circulația ideologiilor”. El crede că „marile probleme ale

societății românești au fost discutate la modul eseistic-literar, nu științific, concluzia fiind totodată un reproș a cărui referință depășește interbelic. Volumul *Literatura și tranziția* (2000) conține eseuri și medalioane pe teme diverse, precum cenzura, necesitatea reevaluărilor, contextualizările politice ale literaturii, balcanismul, postmodernismul, criza criticii etc. Regimul predilect al discursului este cel general-abstract, cu exemplificări minime, riscul, neevitat întotdeauna, fiind preluarea de truisme. Într-o lucrare de istorie a literaturii române vechi, *Naratori și modelare umană în medievalitatea românească* (2000), semnată alături de Elvira Sorohan și Valeriu P. Stancu, P. analizează și definește aplicat timpul narațiunii în cronicile lui Grigore Ureche, Miron Costin și Ion Neculce.

SCRIERI: *Viața fără sentimente*, București, 1982; *Marginea și centrul*, București, 1990; *Seduția ideologiilor și luciditatea criticii*, București, 1999; *Literatura și tranziția*, Iași, 2000; *Naratori și modelare umană în medievalitatea românească* (în colaborare cu Elvira Sorohan și Valeriu P. Stancu), Iași, 2000.

Repere bibliografice: Andrei Hoișie [Andrei Corbea], „Viața fără sentimente”, „Dialog”, 1982, 5; Constanța Buzea, „Viața fără sentimente”, AFT, 1982, 7; Laurențiu Ulici, *Gândul poetic*, RL, 1982, 25; Ion Bogdan Lefter, *Nu risipi cuvintele*, VR, 1982, 9; N. Steinhart, *Tactica tirului camuflat*, AST, 1984, 3; Alex. Ștefănescu, *Refuzul locului comun*, RL, 1991, 6; Gheorghe Grigurcu, *Marginea care devine centru*, F, 1991, 5; Ioan Holban, *Război declarat foiletonului*, CRC, 1991, 10; Adrian Marino, *Semne noi în critică*, JL, 1991, 27-30; Rachieru, *Poeți Bucovina*, 362-364; Codrin Liviu Cuțitaru, *Ideologii, mentalități și elite*, OC, 2000, 9; *Dicț. scriit. rom.*, III, 892-893; Popa, *Ist. lit.*, II, 628; Gheorghe Grigurcu, *O analiză a fenomenului critic*, RL, 2002, 4. M.I.

PRICOP, Dumitru (21.V.1943, Negriștești, j. Vrancea), poet și publicist. Este fiul Ioanei și al lui Ion Pricop, țărani. Face școala primară în satul natal, școala generală la Bârsești (1950-1957) și liceul la Vidra. Urmează apoi Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București (1964-1970). Va fi profesor la Păulești și Jarișteța, județul Vrancea, redactor la ziarul „Milcovul” (1969), director al Casei de Cultură din Odobești (1971-1972), instructor cultural al Inspectoratului Județean pentru Cultură Vrancea (1973-1978), profesor la Liceul Agricol din Focșani (din 1978). Debutează cu un grupaj de poezii în *Caietul debutanților* la Editura Albatros (1975), colaborând la „Ateneu”, „Argeș”, „Luceafărul”, „România literară”, „Viața românească”, „Steaua”, „Orizont”, „Tomis”, „Vatra”, „Revista V” ș.a. Din poezia sa au apărut traduceri în limbile franceză, engleză, italiană, hindi, albaneză, greacă etc.

P. este un tradiționalist tonic și cuminte, rafinat în expresie, echilibrat, decent. Poezia lui îmbracă, deseori parodic, modernisme grațioase și livrești, tocmai pentru a potența chemarea istoriei și a pământului: „Mă dor părinții care nu-s decât / niște țărani așa ca toți țărani / ce-n viața lor nu s-au luat de gât / decât cu greutățile și anii. // Mă doare satul care m-a născut / din uterul țărâniei sângerânde / un sat de munte îngropat în lut / cu stelele iluziei flămânde.” Mereu la persoana întâi, oficiind parcă, poetul încearcă potriviri muzicale și, uneori, mitice: „Eu l-am văzut pe Oedip, tulburătoru-

chip”; „Să-nceapă ploaia / E inutilă arca / Eu voi rămâne singurul aici”; „Rămân pe veci păstorul umbrei mele / îmbogățit de frunzele din jur / căzând atât cât drumul către stele / îmbracă forma cântecului pur”. Discursul mistic, sensibil acoperă o revenire la matcă și o coborâre în lume, cu chinurile și plăcerile ei: „Cam ce să mă mai doară ca să pot / rosti apocaliptic - ca profeții / că voi rămâne-aceiași sacerdot / slujind mereu prin grajdurile vieții”. P. se dovedește un poet cantabil, performant, conservatorist în temă și ingenios manierist în formă: „M-am îmbrăcat în cântec mai târziu / am așteptat să mi se-nchege chipul / la fel de-nalt cât pot de scund să fiu, / la fel să-mi știu granitul și nisipul”.

SCRIERI: *Patima muntelui*, București, 1978; *Lumile din strigăt*, București, 1981; *Locuitor în Oedip*, București, 1983; *Lacrima arlechinului*, București, 1985; *Stelele din adâncuri*, București, 1988; *Inițiere în obsesii*, București, 1990; *Dumitru al peșterii - Dimitri de la caverne*, tr. Constantin Frosin, Galați, 1997; *Paharul însângerat*, Galați, 2001; *Inițiere în obsesii*, Ploiești, 2002; *În căutarea muntelui albastru*, Focșani, 2003; *Muntele patimii*, Ploiești, 2003.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Poeți în antologie*, RL, 1976, 37; Al. Piru, „Patima muntelui”, LCF, 1978, 42; Laurențiu Ulici, *Spiritul și litera tradiției*, RL, 1978, 45; Constanța Buzea, „Patima muntelui”, AFT, 1978, 10; Mihai Dinu Gheorghiu, „Patima muntelui”, CL, 1978, 11; Alex. Ștefănescu, *Spiritul însetat de real*, „Scânteia tineretului”, 1978, 9 195; Valentin F. Mihăescu, „Lumile din strigăt”, LCF, 1981, 25; Liviu Papadima, „Locuitor în Oedip”, TBR, 1984, 207; Gheorghe Istrate, „Locuitor în Oedip”, LCF, 1984, 48; Alex. Ștefănescu, „Lacrima arlechinului”, RL, 1985, 38; Valentin F. Mihăescu, „Lacrima arlechinului”, LCF, 1985, 44; Aureliu Goci, *Orizont mioritic*, LCF, 1988, 39; Ulici, *Lit. rom.*, I, 302-304; Florin Muscalu, „Dumitru al peșterii”, „Revista V”, 1998, 4; Geo Vasile, „Dumitru al peșterii”, LCF, 1998, 4; Popa, *Ist. lit.*, II, 302; Viorel Dinescu, „Paharul însângerat”, „Antares”, 2002, 55-57; Constantin Ciopraga, *Un sonetist: Dumitru Pricop*, CL, 2003, 1. N.I.

PRICULICIUL, gazetă satirică apărută la Pesta și apoi la Timișoara, săptămânal între 2 ianuarie și 30 aprilie 1872, 31 martie și 31 decembrie 1874, bilunar între 13 ianuarie și 15 septembrie 1875. În 1872 periodicul, redactat de poetul Iulian Grozescu, este un supliment al ziarului politic „Albina” și se află, astfel, sub influența politică a familiei bănățene Mocioni. În consecință, P. combate politica activistă și pe reprezentanții ei din Banat, precum și excesele administrației dualiste, dar, prin pana, uneori inspirată, a lui Iulian Grozescu, satira capătă un sens mai general. Schițele, anecdotele, versurile satirice critică politicianismul, parvenitismul. Hazul nu lipsește, deși referirile frecvente la evenimente nesemnificative, cu răsunset local, fac astăzi textele mai greu de înțeles. R.Z.

PRIETENIA LITERARĂ, revistă apărută la Caracal, lunar, apoi bilunar, din noiembrie 1938 până la 15 aprilie 1941. Director este Nellu Cristescu, iar redactori - Emil Gavrilu, Gh. Miulescu, M. Lefter. P.I. se autodefinește ca o publicație „pur literară”, „în afară de orice zbucium privitor la social”, neangajată politic sau ideologic. Poezie de factură tradiționalistă publică Nellu Cristescu, Vasile Dumitrescu, Gh. Miulescu, Ion

Rădulescu-Codin. În prima etapă redacția se află în comuna Priboeni (Muscel), unde locuia C. Rădulescu-Codin, iar administrația se află la Câmpulung. Fidelă scopului propus, această „revistă pentru popor” își alcătuiește sumarul din cântece bătrânești, snoave, povești, legende, tradiții, aforisme etc., unele culese de învățători și preoți, altele preluate din cărți, ziare, reviste (cel mai des din „Neamul românesc pentru popor”, gazeta lui N. Iorga). Se publică și poezii semnate de I. N. Părvulescu, C. Rădulescu-Codin, D. Nanu, hrisoave descoperite la Biblioteca Academiei Române de același C. Rădulescu-Codin, traduceri și prelucrări după Lev Tolstoi și Rabindranath Tagore, fragmente din transpunerile lui G. Coșbuc din sanscrită ș.a. Apar și numere închinare unui oraș (Câmpulung) sau unei personalități (Spiru Haret), discursuri rostite de rege cu diverse ocazii, iar la „Partea științifică” se găsesc sfaturi practice pentru locuitorii de la sate. În numărul din 15-30 ianuarie 1912 redacția își propune reorganizarea publicației, prin „întocmirea ei pe baze mai largi, ca să folosească tuturor claselor sociale din Muscel”. În consecință, se anunță apariția unor articole care să privească „învățământul, clerul, comerțul, industria, meseriile, proprietatea și toate problemele economice și sociale ale vremii în care trăim, fără a se afixa nici o culoare politică”. Dar de la 1 septembrie 1912 revista devine organ de cultură populară al asociațiilor preoților și învățătorilor din județul Muscel, urmărind, așadar, tot „luminarea și ridicarea sătenilor”, precum și dezvoltarea gustului acestora pentru citit.

C.Br.

PRIGOR, Maura (pseudonim al Coraliei Simionescu-Costescu; 15.VIII.1900, Slatina - ?), prozatoare. Soție de colonel, **P.** era fiica bacteriologului Sava Simionescu, care a profesat și în Dobrogea. Nostalgia acelor tinuturi, unde a copilărit, se răsfrânge în prozele ei de mai târziu. A învățat la Școala Centrală de Fete din București, făcându-și apoi studiile superioare la Universitatea din Geneva. Împinsă de veleități scriitoricești, participă la ședințele cenaclului Sburătorul, unde, potrivit însemnărilor amfitrionului, face o figură mediocră. S-a avântat și în politică, aderând la Partidul Național Agrar, ulterior la Partidul Național Creștin. De numele ei se leagă înființarea unor cooperative pentru femei la sate. A elaborat, se pare, și un roman inspirat de viața de la țară - care nu se găsește în marile biblioteci -, *O comoară de fată* (*Scrisori cu întâmplări adevărate către prietenele mele sătence*). „De profesie casnică”, după cum o încondeiază, răutăcios cum îi era felul, Mircea Damian, are timp să publice articole în care își dezvăluie aptitudinile de temperamentoasă militantă. Fondatoare și directoare a săptămânalului „Tribuna femeii” (1930), care se ocupă, după cum ricanează același Mircea Damian, „exclusiv de chestiuni femeiești, feminine și feministe”, **P.** se agită pentru drepturile semenelor ei, punându-și speranțe în „femeia nouă”, cu felul ei de a fi „curajos, nou, întreprinzător”. Cu o retorică de căzușă, ea cere și un „teatru nou”, „un teatru comprimat, scăpat de regulile învechite, descătusat și îndrăzneț”. Debutul într-ale literaturii și-l făcuse în 1929, la

„Vitrina literară”. Mai colaborează, cu proză, publicistică și, foarte rar, cu versuri, la „Adevărul literar și artistic”, „Țara noastră”, „Munca literară și artistică”, „Familia”, „Curentul magazin”, „Vremea”. În 1934 avea „sub tipar” un volum de poezii, *Corăbii de argint*. Un an mai târziu a fost primită în Societatea Scriitorilor Români.

Scris la persoana întâi, romanul *Biserica nouă* (1930) nutrește oarecari ambiții, trădate însă de insuficiențele narațiunii. Afundându-se, ca într-o „aiurare”, în zone unde straniețea înlătură coerența limpede, iar „halucinația” învârtăjește totul, **P.**, care se crede o subtilă analistă, se pierde într-o volbură „complicată și obscură”. Un preot, Andronic, pus pe reforme prin care vrea să edifice „biserica nouă”, se îndrăgostește amarnic de o evreică, „splendidă și îmbătătoare”, Rahila, ce pare că ar vrea să treacă la creștinism. Patima „teribilă și arzătoare” îi întetește înnebunitor „vibrațiunile” inimii, împingându-l spre păcatul pe care nu ajunge să-l săvârșească. Puterea de neînving a instinctului îi dă o surescitare învecinată cu sminteala. Luptându-se din greu cu propria senzualitate, idealistul Andronic, cel ce năzuise să fie un „popă reformator”, zbatându-se între căință și dorință, se prăvălește în marasmul unor trăiri haotice și impure. După sinuciderea, nemotivată, a Rahilei, degringolada lui se precipită spre un jalnic sfârșit. Dacă postura sentențios-cogitativă nu o prinde deloc pe autoare, târând confesiunea într-o încețoșare fără speranță, stările fluide, inchipuirile vapoaze îi smulg, nu chiar „vorbe de argint”, dar, orișicât, exprimări ceva mai norocoase. Cu un fir epic încălțit, romanul *Statuia care arde* (1934) plutește în aceeași nebulosă cu pretenții moral-filosofice. Codrea, un „răzvrătit” pe care nu îl sperie hărțuielile la care se vede supus, e stăpânit de un ideal, de un „vis luxuriant”. Un proiect utopic și confuz, vizând, din câte se poate înțelege, reformarea justiției (în iluminările lui, el crede în posibilitatea unei „justiții ideale”) și chiar a sistemului social (întrezărind, înfrigurat, „un sistem social în stare să ridice la înălțimi necugetate idealul moralității”). Tiradele de „apostol neburn”, cuprins de delir, îi aduc mulți adepți, printre care, în Dobrogea fierbinte, frumoasa, dar ciudata, fanatică turcoaică Ijleal. Fata cu plete negre și ochi verzi se lasă îndată fascinată de „erou”. Farmecul ei îl tulbură pe rebel, care va afla târziu, după moartea tinerei într-un groaznic accident, că banii pe care ea îi trimitea și care erau meniți să susțină reforma erau dobândiți într-un chip necurat, Ijleal oferindu-și grațiile unui bulgar respingător, șef al iridentei din Cadrilater. Și în *Statuia care arde*, același conflict între spirit și trup, între real și ireal. Întretăiat, ca și în romanul precedent, de prețios ilare cogitații sau de bruste scăpături în sentimentalitate (suspiniuri, leșinuri, frecvente izbucniri în plâns), discursul se reabilitează cât de cât în pasaje în care falfăie „nălucarea” și imaginile eterice par să lunece din vis într-un coșmar. La fel, în nuvelele din *Tunda* (1940), unde se salvează rare insulițe conturate în registrul sugestivității vagi, nelămurite, cu vedenii „fumeșante”, ca într-un „miragiu”. Peisajul dobrogean, cu întinderile de nisip părjolit de soare și cu tainice bălți străjuite de stufărișuri, o incită pe prozatoare, care, pe alocuri, surprinde câte ceva din atmosfera locului, ca și

din psihologia aparte a pătimașelor ființe, de etnii diferite și cu un colorit exotic, ce își duc traiul aici. Iubirile sunt aprinse, au ceva sălbatic în această lume ce nu s-a desprins de primitivitate. Și tot astfel vrăjmășiile, ducând la năprasnice întâmplări.

SCRIERI: *Biserica nouă*, Craiova, 1930; *Statuia care arde*, București, 1934; *Tunda*, București, 1940.

Repere bibliografice: I. Peltz, *Maura Prigor*, „Zodiac”, 1930, 1-2; Mărgărita Miller-Verghi, „Biserica nouă”, RVS, 1930, 8-10; M. D. [Mircea Damian], *Femeile între ele*, FCL, 1930, 883; D. N. [Dinu Nicodin], „Statuia care arde”, ȚA, 1934, 566; Dinu Roco, „Statuia care arde”, „Epoca”, 1934, 1569; Al. Robot, „Statuia care arde”, RP, 1934, 4888; [Maura Prigor], „Almanahul Asociației Publiciștilor Români”, 1938, 76-77; G. Bota, „Tunda”, F, 1940, 3-4; Predescu, *Encicl.*, 694; Ion Samarineanu, „Biserica nouă”, F, 1942, 1-2; *Dicț. scriit. rom.*, III, 893. F.F.

PRISNEA, Constantin (2.II.1914, Botoșani - 22.IV.1968, București), publicist. Provenit dintr-o familie de muncitori, P. urmează cursurile Facultății de Științe la Universitatea din Iași. Colaborează la „Cuvântul liber”, „Manifest”, „Clopotul” și redactează „Slova”, „revistă literară și socială” apărută la Botoșani, în 1935. Membru al Partidului Comunist Român din 1937, va ocupa după 1944 înalte funcții administrative, fiind la un moment dat ministru adjunct la Învățământ și Cultură. În ultimii ani ai vieții e angajat redactor-șef la „Albina”.

Reportajele lui P. literaturizează, pe linia realismului socialist, „transformările” care cuprind țara după instaurarea comunismului. Se prezintă tezig, conform unei scheme rudimentare, o imagină îmbunătățită a vieții societății românești la toate nivelurile: turism, agricultură, educație, ca în *După alungarea faraonilor* (1957) și *Însemnări din țara nouă* (1959). Trecutul, reprezentat de lumea apusă a „faraonilor”, este negat în corpore prin prisma „realizărilor” puterii comuniste. Alte culegeri de reportaje consemnează călătoria în Franța, Rusia, Uzbekistan (*Călătoria*, 1967), popularizează producția autohtonă de vinuri (*Țara vinurilor*, 1961) sau prezintă obiective turistice (*Mănăstirea Neamț*, 1969, cu versiuni în germană, engleză, franceză). Textele nu au calități literare deosebite, ilustrând fidel directivele ideologice ale epocii. Reportajele din *Catedrala scufundată* (1968) îmbină notațiile asupra locurilor vizitate cu observații muzicale, artistice, într-un stil facil, de vulgarizare, departe de modelele consacrate ale genului.

SCRIERI: *După alungarea faraonilor*, București, 1957; *Însemnări din țara nouă*, București, 1959; *Țara vinurilor*, București, 1961; *Bacchus în România*, București, 1964; *Și noaptea credeau în lumină*, București, 1964; *Călătoria*, București, 1967; *Catedrala scufundată*, București, 1968; *Mănăstirea Neamț*, București, 1969.

Repere bibliografice: Virgil Bărlădeanu, „Și noaptea credeau în lumină”, „Presa noastră”, 1965, 1; I. Al. Barbu, „Și noaptea credeau în lumină”, TR, 1965, 4; Gheorghe Anca, „Călătoria”, LCF, 1967, 28; Lucian Dumbravă, „Călătoria”, IL, 1967, 9; Sevastița Bălășescu, „Călătoria”, „Revista bibliotecilor”, 1968, 1; Gabriel Dimisianu, „Catedrala scufundată”, GL, 1968, 14; Ioan Grigorescu, *Constantin Prisnea*, CNT, 1968, 17; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 458-459. M.Dr.

PRIVIGHETOAREA, revistă editată la Bocșa și la Reșița, bilunar, între 1 octombrie 1882 și 1 octombrie 1883. Primele două numere au apărut în redacția lui G. Crăiniceanu, înlocuit apoi de C. Groza, dar inițiativa editării aparține tipografului reșițean Simion Pocreanu. P. era concepută ca o „foaie populară”, după modelul publicațiilor similare din Germania. Rolul ei era, în intenția celor care o redactau, acela de a contribui la dezvoltarea literaturii naționale, prin includerea în sumar a unor pagini de poezie populară și prin stimularea interesului pentru lectură și pentru scris, mai ales în rândul celor cu un nivel de cultură modest. Au publicat, alături de Simion Pocreanu și de cei doi redactori, Constantin Almăjanu, Șt. Albu, A. Roxim, Th. D. Speranția. Se tipăresc doine din Maramureș culese de I. S. Bădescu, anecdote versificate, articole despre reprezentanții Școlii Ardelene sau despre scriitorii români. Câteva traduceri de basme germane se adaugă materialului literar original. R.Z.

PROBLEME DE TEATRU ȘI CINEMATOGRAFIE, publicație apărută la București, lunar, din iunie 1954 până în decembrie 1961, cu subtitlul „Culegere de traduceri și referate din literatura sovietică de specialitate”. Este editată de Academia RPR, Institutul de Studii Româno-Sovietic, în colaborare cu Consiliul General ARLUS și cu Ministerul Învățământului și Culturii. De la numărul 3/1960 din comitetul de redacție fac parte Radu Beligan (redactor responsabil), Aurel Baranga, Simion Alterescu, Margareta Bărbuță, Dumitru Ganciu ș.a. Conținând studii și articole traduse din presa sovietică, referitoare la teatru și film, publicația oferă un material prețios celui interesat să studieze influența sovietică asupra teatrului și filmului românesc din epocă și prezintă interes cu privire la câteva probleme de tehnică teatrală și cinematografică. Astfel, se discută dramaturgia lui Tolstoi și Brecht sau a unor scriitori mai puțin importanți. Pe toată durata apariției revista include în sumar numai două articole semnate de autori români: D.I. Suchianu face „cronica filmului sovietic”, iar Radu Beligan, după întoarcerea de la Moscova, scrie relatarea intitulată *Un valoros schimb de experiență*. Publicația ilustrează așezarea interpretării fenomenului artistic sub presiunea ideologiei culturale și politice din URSS. A.P.

PROCOPOVICI, Alexe (14.III.1884, Cernăuți - 22.VI.1946, Cluj), filolog și istoric literar. Absolvent al Liceului „Aron Pumnul” și al Facultății de Litere a Universității din Cernăuți (unde i-a fost student lui Sextil Pușcariu), P. a fost profesor de liceu la Cernăuți și Siret (1906-1919), apoi succesorul lui Pușcariu la Catedra de limba și literatura română de la Facultatea de Litere a Universității din Cernăuți: agregat stagiar (până în 1921, an când începe să colaboreze la „Dacoromania”), agregat (1921-1922), profesor titular (până în 1938). Aflat în primele rânduri ale luptei pentru dezrobire națională, suferind urmări ale acestei atitudini, P. este un militant în presa unionistă și un nume care începea să se afirme în publicațiile cu caracter științific. Înfiețează el însuși la

Cernăuți, împreună cu romanistul E. Herzog, un cerc de studii filologice și fondează „Revista filologică” (1927-1928). În 1919 își ia doctoratul în litere și, pe baza unui raport alcătuit de Sextil Pușcariu (dar prezentat membrilor Secției Literare a Academiei de I. Bianu), P. - „cel mai de seamă filolog pe care îl are Bucovina” (Sextil Pușcariu) - devine membru corespondent al Academiei Române (primire care i-a iritat nespus pe E. Lovinescu și pe alții). Același Pușcariu l-a ajutat pe P., a cărui semnătură era tot mai prezentă în numeroase publicații științifice din țară și din străinătate, iar pentru lucrarea *Mic tratat de lingvistică generală* (1930) primise o parte a premiului „Ion Heliade-Rădulescu” al Academiei Române, să se transfere în 1938 la Universitatea din Cluj, ca titular al Catedrei de lingvistică generală. Își va urma apoi maestrul la Catedra de limba română. Din 1939 face parte din comitetul de direcție al revistei „Dacoromania”, iar în 1941 îi urmează lui Sextil Pușcariu la conducerea Muzeului Limbii Române. A fost în câteva rânduri prodecan și decan al Facultății de Litere, iar când, în urma Dictatului de la Viena, Universitatea din Cluj a trebuit să se refugieze la Sibiu, a funcționat o vreme și ca prorector. Moartea l-a surprins în plină putere de creație pe acest devotat slujitor al filologiei și lingvisticii românești ce și-a făcut datoria în spiritul pe care îl deprinsese - cum singur afirmă în *Mic tratat...* - la „buna școală românească pe care o

ilustrează nume ca B. P. Hasdeu, A. Philippide, Ovid Densusianu și Sextil Pușcariu”.

Adept al unei documentări exhaustive și al unei solide informări în analizele duse uneori până la rafinări extreme, nesfiindu-se să adopte adesea poziții polemice, P. și-a folosit contribuțiile din domeniile istoriei limbii române - *Din istoria raporturilor noastre interdialectale* („Dacoromania”, 1927), *Din istoria pronumelui în limba românească* („Revista filologică”, 1927) ș.a. -, foneticii, lexicografiei și sintaxei atât în eșafodajul cercetărilor sale de filologie, cât și în construcțiile cu care opera istoricul literar. S-a aflat mereu în apropierea subiectelor „fierbinți” ale filologiei românești a timpului: vechile traduceri românești cu chestiunile privind datarea, localizarea, raportul dintre versiuni, identificarea izvoarelor, a traducătorilor și copiștilor, evoluția tiparului în limba română (*De la Coresi diaconul la Teofil, mitropolitul lui Matei Basarab*, în volumul *Omagiu lui Ioan Bianu*, 1927), înrăurirea husică în vechea cultură română (*Arhetipul husit al catehismelor noastre luterane*, „Făt-Frumos”, 1927), idee în care P. l-a urmat pe N. Iorga, momentele importante ale sintezei culturale românești (*Limpeziri. Grecism, fanariotism, slavonism, românism, întâietăți regionale*, în volumul omagial dedicat lui I. Lupas, 1941) etc. În 1922 a publicat la Cernăuți, sub titlul *Introducere în studiul literaturii vechi*, câteva lecții de istorie a literaturii românești prezentate în fața studenților în anul universitar 1920-1921. Avea doi profesori față de care a nutrit o statornică admirație: Iorga și Pușcariu. Mai mult „manual îndrumător” decât carte savantă, *Introducerea...* (cu absențe semnalate de recenzenti) propune un unghi de analiză a fenomenului literar și cultural ce nu și-a pierdut valabilitatea. Sub semnul prețuirii valorilor literare și culturale românești, autorul caută să pună în lumină faptul ce a realizat coerența sistemului, au definit rosturile și semnificațiile elementelor participante, relațiile dintre ele. Sunt definite comprehensiv contactele cu textele bizantine (cunoscute, cele mai multe, în „redacție slavonă”), stratul creștin și dezvoltarea instituției religioase. Teza fundamentală a cărții lui P. privește reevaluarea, în mersul culturii și literaturii române, a importanței veacului al XV-lea, cu prelevarea însemnătății acelu „val trecător, răcoritor și binefăcător” care ar fi fost husitismul, dezvoltările depășind însă uneori cuprinderea unei „inițieri” și tinzând să contureze acea „hegemonie română” atât de apropiată convingerilor autorului. *Introducerea...* valorifică (într-o selecție personală, ce a fost amendată de cercetarea ulterioară) informațiile aflate atunci în circulație în istoriografia literară românească, propune o metodă și un inventar metodologic, deslușește transformările semnificative petrecute în etapa de început a literaturii românești și încearcă să le angreneze într-un proces și într-un sistem.

SCRIERI: *Introducere în studiul literaturii vechi*, Cernăuți, 1922; **Ediții:** *Coresi, Carte cu învățătură* (1581), București, 1914 (în colaborare cu Sextil Pușcariu); *Cronica lui I. Neculce*, I-II, introd. edit., Craiova, 1932.

Repere bibliografice: Sextil Pușcariu, *Raport (prezentat de I. Bianu) asupra activității d-lui Alexie Procopovici*, AAR, partea administrativă, t.

XXXIX, 1919; Lovinescu, *Critice*, V, 101-109; Al. Procopovici, „Carpații”, 1946, 7; Șt. Pașca, *Alexe Procopovici (1884-1946)*, DR, 1948; Romulus Todoran, *Alexe Procopovici*, „Langue et littérature”, 1948, 1-2; Bucur, *Istoriografia*, 187-189; Mircea Borcilă, *Alexe Procopovici*, CLG, 1977, 1; Sextil Pușcariu, *Memorii*, îngr. Magdalena Vulpe, pref. I. Bulei, București, 1978, 318-323, 341; Eugen Pavel, *Al. Procopovici și vechiul scris românesc*, CLG, 1985, 1; Elisabeta Faiciuc, *Bibliografia lucrărilor lui Alexe Procopovici (1906-1984)*, CLG, 1985, 1; Dan Horia Mazilu, *Alexe Procopovici și literatura română veche*, LL, 1990, 2-4. D.H.M.

PRODAN, Paul I. (29.VI.1890, Focșani - 29.IV.1938, București), cronicar dramatic și dramaturg. Urmează cursurile liceale la București, unde va absolvi și Facultatea de Drept. Face și un stagiul de doctorat la Paris, nefinalizat. Practică avocatura și intră în ziaristică, mai întâi ca redactor la „L'Indépendance roumaine”, apoi la „Viitorul”. Scoate la București „Revista critică” (1918-1919), la care va fi și director. Jurnalistica lui P., cu vederi originale, noi - a scris cronici teatrale, literare, artistice, dar și articole politice - și fecunda activitate de autor dramatic, jucat și pe scenele particulare, fac să fie numit în 1927 inspector general al teatrelor. După un an era inspector în Ministerul Artelor. Este ales secretar general al Societății Autorilor Dramatici (1931) și membru în Asociația Criticilor Dramatici și Muzicali. O perioadă intră în diplomatie, ca atașat comercial, fiind, într-o vreme, și șef de cabinet în Ministerul Industriilor. Din 1933 a condus, în calitate de director general, Teatrul Național din București.

P. debutează în 1910, cu schița *Trandafirul galben*, la revista „Junimea” din Râmnicu Vâlcea, iar prima carte, piesa de teatru *Viță de neam*, îi apare în 1914. Colaborează la „Epoca”, „Neamul românesc”, „Rampa”, „Cronicarul”, „Cuvântul liber”, „Izbânda”, „Teatrul” ș.a. A mai semnat Fidelio, Pan, Pan-dor. După primul război mondial va scrie numeroase drame și comedii, dintre care nu puține sunt și reprezentate în epocă: *Cărarea* (jucată în 1918), alegoria *Raze de soare* (1919, în colaborare cu I. Dragu), *Vârtejul* (1922), *Concert simfonic* (montată în 1922), *Iubire* (pusă în scenă în 1924), *Galantonu* (1925), *Procesul altuia* (1926, în colaborare cu Paul Porumbeanu), comediiile *Prietenii* (1927), *Bilet permanent* (1927), *Vocațiunea* (1927), *Ultima dragoste* (1927, în colaborare cu Al. G. Florescu), *Frați de cruce* (jucată în 1929), *Printre artiști* (1929), *Menaj de artiști* (1930), *Adevăratul Cristodulo* (1933), *E așa de dragut!* (1933), *Licuricii* (1933, în colaborare), *Când vița tânără înflorește...* (reprezentată în 1935). Cronicarul, bine informat în legătură cu actualitatea teatrală europeană, susține repertoriul dramatic autohton, dar nu respinge deschiderea către autorii străini. El cere cu insistență respectarea spiritului propriu fiecărui text dramatic, face observații judicioase referitoare la regie sau la jocul actorilor și recunoaște ce este viabil în noile orientări ale vremii. Sub raport valoric însă, producția dramatică a lui P., în a cărei construcție se vede mâna unui bun meșteșugar, deși jucată cu succes, suferă în conturarea personajelor și în validarea artistică a acțiunii.

SCRIERI: *Viță de neam*, cu o scrisoare de A. de Herz, București, 1914; *Teatrul românesc în război*, pref. I. Al. Brătescu-Voinăști, București, 1921;

Cărarea, București, 1922; *Concert simfonic*, București, 1924; *Iubire*, București, 1925; *Teatrul românesc contemporan*, București, 1927; *Frați de cruce*, București, 1932. **Traduceri:** M. Constantin-Weyer, *Cavelier de la Salle*, București, 1934.

Repere bibliografice: Emil Nicolau, „*Raze de soare*”, U, 1919, 106; Romicus [Romulus Seisanu], „*Cărarea*”, U, 1921, 84; Emil D. Fagure, „*Teatrul românesc în război*”, LUT, 1921, 9; I. M. S. [Ion Marin Sadoveanu], „*Teatrul românesc în război*”, RVVR, 1922, 6; Rebreanu, *Opere*, XIV, 155-156; Romicus [Romulus Seisanu], „*Concert simfonic*”, U, 1924, 248; George Târnoveanu, *Iubire*, „*Îndreptarea*”, 1925, 55; A. de Herz, *Cronica teatrală*, DMN, 1925, 6 575; H. Blazian, „*Frați de cruce*”, DEP, 1929, 625; Romicus [Romulus Seisanu], „*Menaj de artiști*”, U, 1930, 14; H. Blazian, „*Menaj de artiști*”, DEP, 1930, 683; Lovinescu, *Scrieri*, VI, 352-353; Dr. Pr. [Dragoș Protopopescu], „*Adevăratul Cristodulo*”, „*Calendarul*”, 1933, 339; Adrian Maniu, *O carte dintr-un șir de cărți*, U, 1934, 87; G. Călinescu, *Cronica literară*. *Traduceri*, ALA, 1935, 773; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 374; Predescu, *Encicl.*, 696; *Ist. teatr. Rom.*, III, 72, 201-202; Straje, *Dicț. pseud.*, 575; Massoff, *Teatr. rom.*, VII, 124, *passim*; George Genoiu, *Un cronicar dramatic: Paul I. Prodan*, CRC, 1981, 42. R.Z.

PRODROMOS, revistă apărută între 1964 și 1970, cu redacția la Freiburg im Breisgau (Germania) și la Évry (Franța), inițiată de Paul Miron și de Ioan Cușa. Are o apariție bianuală în primii doi ani, anuală în următorii, cu o întrerupere în 1969. Odată cu creșterea numărului de pagini, în subtitlul „Foaițe de gând și apropiere creștină”, cuvântul „foaițe” e înlocuit cu „revistă”. Alături de texte teologice (D. Stăniloae, fragmente din *Falicalia*, Victor Moldovan, *Căile teologiei românești*), eseuri și articole cu teme religioase (Mihai Eminescu, *Religia*, Mircea Vulcănescu, *Creștinul în lumea modernă*, Nae Ionescu, *Științificii și teologia*, *Symbolism mistic* ș.a.), informații despre viața ecumenică și despre așezămintele monahale românești, găzduite la rubrica „Așezăminte românești în străinătate” (Dumitru Bacu, *Capela Sturdza din Baden-Baden*, N. A. Gheorghiu, *Biserica ortodoxă din Paris*), P. cuprinde multe pagini de poezie, proză scurtă, memorialistică, texte critice și prezentări ale revistelor literare din exil. În primul număr apar două poezii de V. Voiculescu (facsimile după manuscris) - *Doamne și Călătorie spre locul inimii*, și două *Închinări* de Ioan Cușa - *Ușile*, *Sunt Paul*. Ulterior, contribuțiile literare ocupă cea mai mare parte, dacă nu tot spațiul, ca în numărul 7/1967. Sunt publicate scrieri ale lui V. Voiculescu (versuri inedite - *Clopotul*, *Amputatul*, 8-9/1968), Ioan Cușa (poezii), Paul Miron (versuri, proză scurtă), Nicu Caranica (versuri în dialect aromân și fragmente din *Povestea foamei*), Horia Stamatu (poezii și eseuri critice - *Ion Barbu: „Ochean”*, *Mircea Vulcănescu și generația sa*, *Dan Botta, exponent liric al unei generații* ș.a.), Mircea Eliade (*Fragmente pentru Dan Botta*, *Trepte pentru Mircea Vulcănescu*, *Profesorul Nae Ionescu*), Vintilă Horia (versuri), Mircea Popescu (*Dan Botta și tainele poeziei populare*), André Scrima (*Fărădeșaiul limitelor*, *După o rostire inedită a lui Heidegger*, *Cuvinte târzii despre Nae Ionescu*), Monica Lovinescu (*Despre un sens al istoriei și două jilturi*, *O istorie a logicii fără Nae Ionescu*), Virgil Ierunca (versuri), articolul *Dan Botta, traducător al lui François Villon* ș.a.), I. Dominic, Jean Pârvolescu (poeme), D.C. Amzăr, Paul Barbăneagră

ș.a. Numerele 5/1966 și 10/1970 cuprind mari grupaje de texte de și despre Mircea Vulcănescu și Nae Ionescu, iar numărul 7/1967 este dedicat integral lui Dan Botta. În cel mai realizat număr al colecției, 8-9/1968, considerat „o dată în istoria spiritualității exilului românesc” (cum se afirmă în „Ființa românească”), sunt prezenți, alături de scriitorii exilului, și „acei scriitori care, în țară, n-au prostituat cuvântul”: Lucian Blaga (inedite), V. Voiculescu (inedite), Constantin Noica, Nicolae Manolescu, Dumitru Țepeneag, Ioan Alexandru, Marin Sorescu, Fănuș Neagu, Matei Călinescu, Ion Negoitescu. În același număr sunt incluse un text de Martin Heidegger (cuvântul la aniversarea lui Ludwig von Ficker), un grupaj de traduceri sub genericul *Poeți francezi de azi...*, realizat de Ioan Cușă și Paul Miron (versuri de Pierre Emmanuel, Michel Deguy, Jean-Claude Renard ș.a.), și un poem de Hölderlin, tălmăcit de Paul Miron.

M.P.-C.

PROGRES ȘI CULTURĂ, revistă apărută la Târgu Mureș, lunar, între octombrie 1933 și iunie 1938, ca organ al Asociației Învățătorilor Români din județul Mureș. Redactor responsabil:

Ion Butnariu, secretar de redacție: Nicolae Albu. Rubrici: „Cărți”, „Reviste”, „Poșta redacției”. Sunt incluse versuri (multe retipărite) de Ștefan Baciu (*Dedicație, Rugăciunea poetului, Fum de inspirație, Grimm*), D. Gherghinescu-Vania, Traian Chelariu, Mircea Streinul, Teofil Lianu, Constantin Ștefăniu, Vasile Netea, Alexandru Ceușianu, Vlaicu Bârna, Maximilian Costin, Alexandru Șara, C. S. Anderco, Ion Th. Ilea, Petru Netea, Mihail Dragoș ș.a. Proză semnează Alexandru Ceușianu, Nicolae Albu, Gh. Atanasiu, Vladimir Nicoară, Nicolae Minamin, Traian Șuteu. Cu însemnări și critică literară colaborează Septimiu Bucur, D. Gherghinescu-Vania, Nicolae Albu, Ion Th. Ilea, Vasile Netea, Aurel Pop, Gh. Aniței, Petru Netea, Maximilian Costin, Alexandru Șara, David Lazăr ș.a. Aici Gherghinescu-Vania traduce poezii ale lui Paul Verlaine, Maximilian Costin un poem al lui Stéphane Mallarmé, iar E.C. Zamfir tălmăcește versuri aparținând lui Zareh Boronian. Revista publică numeroase materiale cu caracter pedagogic, social și cultural, câteva articole despre Gh. Șincai, Petru Maior, Alexandru Papiu-Ilarian și Vasile Pop, cugetări, epigrame. Alți colaboratori: Nicolae Rusu, Lucreția Manoilă Runcu, Ștefan Gh. Grecu, Vasile I. Posteuca, Marin Radu Voinea, V. Hondrilă, Mihail Pinte, Traian Marcu, Vasile Al. Gheorghie, Corneliu Albu, George Popa, Teodor Scarlat, Florin Stănică, Victor Laurențiu, George Hanganu, Florica Ciura, Mihail Moldoveanu, Natalia Popescu, I. Miclea, I.C. Murășanu.

A. P.

PROGRESUL, gazetă politică și literară apărută la București, bisăptămânal, din 5 septembrie până la 29 decembrie 1861. Un I. A. Comăneanu este redactorul acestei publicații ale cărei simpatii se îndreaptă către grupările politice de centru, nedescise încă între liberali și conservatori. Colaboratori literari sunt Al. Pelimon și Al. Depărățeanu, primul cu versuri și proză, cel de-al doilea cu versuri. Dimitrie Bolintineanu dă articolul *Chestiunea Unirii la Constantinopol*, iar Cezar Bolliac publică o retrospectivă a evenimentelor premergătoare Unirii, intitulată *Acțiunea română și reacțiunea boierimii antinaționale*.

R.Z.

PROGRESUL SOCIAL, revistă apărută la București, lunar, din 20 martie 1932 până la 20 decembrie 1933. Director: Ștefan Mihăiescu. De orientare țărănistă, revista „se consacră studiului senin și documentat al vieții politice, sociale și economice” (Ștefan Mihăiescu, *Rostul nostru*). Rubrici: „Cronica economică”, „Cronica politică”, „Cronica externă”, „Cronica culturală”, „Note, cărți, reviste”. Cu proză colaborează George Mihail Zamfirescu, iar articolele de critică literară aparțin lui Tudor Teodorescu-Braniște, Emil Gulian și lui N. N. Tonitza. Cronica literară este susținută de George Mihail Zamfirescu. P.s. publică eseurile *Preliminarii despre munca intelectuală* de Camil Petrescu, *Romanul românesc în cadrul evoluției sociale* de Al. A. Philippide, *Georges Duhamel sau O nouă concepție de a fi văzut în artă războiului* de N. Davidescu. Sunt tipărite, de asemenea, două materiale de interes literar aparținând lui Eugen Relgis: *O după-amiază la Romain Rolland* și *Înțelesul actual*

al învățăturii tolstoiene. Comentarii cu caracter politic și social semnează Tudor Arghezi (în fiecare număr), Ion Vinea, H. Sanielevici, N. Davidescu. Alți colaboratori: C. Sfințescu, H. Blazian, Cristea Niculescu, D. Drăgulănescu. A.P.

PROHIN, Victor (2.X.1942, Vindrei, Federația Rusă), prozator. A absolvit Universitatea de Stat din Chișinău (1965). A funcționat ca redactor la Radio, redactor-șef adjunct al revistei „Chipăruș”, redactor la „Basarabia”. **P.** debutează cu volumul pentru copii *Puiul de stea* (1969), urmat de culegerile de nuvele umoristice *Supracotoi* (1970), *Olimpia* (1976), *S-a copt frunza* (1979), în care vedește un umor fin, alimentat din observarea atentă a realității și dintr-o înțelegere nuanțată a firii omenești. Folosirea ingenioasă a detaliului, exprimarea laconică, densitatea evenimentelor și poanta subtilă reprezintă tot atâtea virtuți ale prozatorului.

SCRIERI: *Puiul de stea*, Chișinău, 1969; *Supracotoi*, Chișinău, 1970; *Orașul fără nume*, Chișinău, 1972; *Olimpia*, Chișinău, 1976; *S-a copt frunza*, Chișinău, 1979; *Noi doi și bunelul*, Chișinău, 1984.

Repere bibliografice: Antonia Callo, *Semnificația detaliului*, „Nistru”, 1977, 2; Vasile Coroban, *Justețea observației*, LA, 1977, 16 iunie; Nicolae Vieru, *Un pui de stea pentru un pui de om*, LA, 1982, 26 octombrie; Antonia Callo, *Culorile frunzei coapte*, „Nistru”, 1987, 11; Efim Tarlapan, *Unul din generația celor însetați*, LA, 1992, octombrie; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 221.

PROLET CULTISM, termen utilizat în critica și istoria literară (ca și în critica de artă), cu referire la perioada dintre anii 1948 și 1960, când „generația Labiș” se emancipa, într-un context de relativă relaxare politică, de rigorile dogmatice. Această uzitare este, de fapt, abuzivă; **p.** înțeles ca formulă a politicilor culturale și a literaturii din deceniile al cincilea - al șaptelea ale secolului al XX-lea reprezintă resemantizarea prin extensie a unui concept importat din spațiul sovietic; ea depășește cu mult intervalul în care cuvântul reflectă o realitate din câmpul cultural: anii 1945-1948 sau, ținând cont de anticipări și remanențe, 1944-1951, de atunci încolo urmând a se instaura „literatura realismului socialist”. Termenul de origine este vocabula rusească „proletkult”, abreviere a sintagmei „proletarskaia kultura”, care s-a crezut, chiar printre zelatorii sinceri ai literaturii angajate, a denumi modalitatea literară cea mai adecvată într-o „dictatură a proletariatului”, cum se definea regimul politic al momentului. În realitate, **p.** nu mai era, de la începutul anilor '30, o noțiune agreată de partidul comunist sovietic și destul de repede va fi combătut prin directivă oficială și în România, într-o „campanie de luptă” în stilul obișnuit al activismului de partid. Proletarskaia Kultura fusese, în primul deceniu și jumătate al Rusiei Sovietice (1917-1932), o organizație de descendență avangardistă (cu tangențe programatice și stilistice futuriste), care își propunea demolarea ideologiei burgheze, printr-o propagandă radicală de stânga, însă refractară disciplinei de partid, ceea ce aduce reprobarea drastică, de către V.I. Lenin însuși, la Congresul Proletkultului din ianuarie 1920, urmată de ieșirea treptată a

mișcării din prim-plan. Adept al empiriomonismului, inspirat de Ernst Mach și Richard Avenarius, ideologul principal al mișcării era A. A. Bogdanov. În reviste precum „Kuznița” sau „Na postu”, Proletkult milita pentru o cultură de mase, înțeleasă ca început absolut al unei ere spirituale noi, autonomă și autarhică, internaționalist proletară, un timp al triumfului tehnic - utilajele și mașinile devin, alături de chipul monumentalizat al muncitorului, o emblemă a noii poezii -, în care legatul trecutului e abolit cu desăvârșire. Răspunsul la „nihilismul” retrospectiv și la neangajarea partinică a Proletkultului s-a bazat pe teza leninistă - din celebrul articol *Organizația de partid și literatura de partid* - a „celor două culturi”, burgheză și proletară, cu corolarele „valorificării critice a moștenirii culturale” și, în planul actualității, al „literaturii de partid”, ambele deopotrivă controlate de „spiritul de partid”. La noi, în primii ani ai literaturii dirijate, s-au manifestat două fenomene raportabile la **p.**, adaptat între timp sarcinilor trasate literaturii de V.I. Lenin, I.V. Stalin și, mai târziu, de A.A. Jdanov. Cel dintâi a fost proliferarea poematizărilor diluviale, simplist grandilocvente, cu oralitate ostentativ accesibilă; în vers liber, patetic, cadențat, după modelul lui Vladimir Maiakovski (familiar proletcultiștilor sovietici), erau hiperbolizați proletarii cu salopetă, șapcă și pumnul ridicat dârz, se celebra mașinismul și noul decor citadin, saturat de drapele și lozinci; în anii '45-'46 a fost lansat și un concept care e „variantea românească a proletcultismului” (Ana Selejan): „cultura pentru mase” sau „cultura cu sens unic”, pregătind trecerea spre realismul socialist. Al doilea fenomen raportabil la **p.** a fost ofensiva demolatoare asupra valorilor literaturii naționale, prin vasta acțiune de interzicere și epurare a fondurilor de carte și de eliminare din viața literară a „exponenților literaturii burgheze” în viață, între care aproape toate numele mari ale scriitorimii interbelice: Tudor Arghezi, Lucian Blaga, G. Călinescu, Ion Barbu ș.a. La începutul deceniului al șaselea, o consfătuire organizată în ianuarie 1951 la Uniunea Scriitorilor denunța **p.** ca „trogloдитism”; în primăvara aceluiași an, o plenară a Uniunii Scriitorilor, consacrată problemelor poeziei, va declanșa o campanie oficială de „luptă” cu **p.** și „reminiscențele” lui, identificate în lozincile versificate festiviste, în „idilism”, „didacticism” și „schematism” și mai ales în „neglijarea meșteșugului” - prin care era vizată libertatea formală, simptom neliniștitor de anarhism pe frontul propagandei. Definițiile acestor pretinse maladii artistice fiind laxe, era perfect posibil ca, sub pretextul combaterii lor, să se interzică apariția oricărei lucrări ce nu convenea într-un totu diriguitorilor activității culturale. Se practica o cenzură mai strânsă decât cea a Bisericii în Evul Mediu. Orice gratuitate sau inovație de limbaj, orice expresie necanonică risca să fie penalizată - nu doar publicistic - ca infracțiune de violare a accesibilității și implicit ca mod al disprețului față de oamenii muncii, prin sfidarea puterii lor de înțelegere. Tot ceea ce, în proză și teatru, ieșea din șabloanele propagandei de partid se expunea stigmatizării, ca abatere, fie „naturalistă”, fie „idilică”, fie „negativistă”, fie „obiectivă”, de la tipic, de la ceea ce trebuia să fie „semnificativ” din punct de

Gavril Miklossy, Grivița 1933

vedere ideologic. Un articol de direcție, publicat în „Almanahul literar” de George Munteanu, descria astfel culpele raportabile la **p.**: „Formalismul, schematismul, idilismul – aceste piedici în calea dezvoltării poeziei noastre – își au rădăcinile nu numai în necunoașterea realităților actuale, ci și în subaprecierea tacită de către anumiți poeți a câștigurilor realizate în materie de creație de poezii clasici. Deși, datorită îndrumării înțelepte a partidului, bazate pe experiența sovietică, la noi nu și-au putut găsi loc manifestări nihiliste deschise față de zestrea culturală valabilă a trecutului, de felul celor de la Proletkult și RAPP, din anii formării culturii URSS, în practica de creație a unor poeți – mai ales a unora dintre cei tineri – este vizibilă totuși o anumită atitudine care trădează mentalitatea proletcultistă. Asemenea poeți disprețuiesc studiul, nu-s exigenți față de lucrările lor, ignoră nepăsători culmile atinse de arta omenirii în dezvoltarea ei milenară, crezând că-și pot rezolva sarcinile versificând lozinci.” Printre cei acuzați de asemenea erori se numărau Dan Deșliu, Ion Brad, Aurel Rău, care s-ar fi situat pe „linia minimei rezistențe” în materie de „măiestrie”; existau și exemple pozitive: Nina Cassian, Eugen Frunză, Eugen Jebeleanu. Încălcarea unor convenții artistice, fie și perimate, spargerea unor tipare

atrăgea blamul organelor de îndrumare și control, nu doar fiindcă putea face comunicarea mai greu accesibilă oamenilor simpli, ci și pentru că inovațiile învederău o dorință de vedetism, expresie a individualismului burghez, și, mai mult decât atât, deveneau susceptibile de a tenta sincronizarea producției de artă românești cu modele occidentale „perverse”, „decadente”. Fixată în acești parametri, pretinsa „luptă” împotriva **p.** nu putea decât să genereze **p.** De fapt, astfel de campanii erau un mod de a substitui un canon tematic și discursiv care ieșise din prioritățile propagandei partidului cu noua ficțiune referitoare la „realitățile vieții noi”, fizionomia de clasă a oamenilor, sentimentele îngăduite a se exprima, imaginea asupra trecutului. Astfel, alt articol de răsunet în epocă, *Împotriva manifestărilor proletcultiste în literatură*, semnat de Mihai Gafița în „Viața românească” din 1951, având drept scop să „denunțe” „manifestările” **p.** în poezie, dar și în „valorificarea” trecutului cultural și istoric pornea de la exigențele legate de „chipul omului nou”: „Plenara a constatat că nu întotdeauna chipul acestui om reiese cu claritate din operele artistice, că nu e întotdeauna mobilizator, convingător.” Înlocuind „zugrăvirea” complexității sufletești a muncitorilor prin „cântarea muncii, mașinilor, abstracțiilor

proletare”, adeptii **p.** comiteau una din marile „devieri” de la realismul imediat, la fel de imputabilă ca „devierile” privind moștenirea culturală: „În numeroase lucrări de reconsiderare scriitori ca Bălcescu, Kogălniceanu, Alecsandri, Negruzzi, sunt legați în mod nemijlocit de burghezie. [...] A socoti că purtătoare a idealurilor progresiste în revoluția de la 1848 este burghezia și nu masele populare înseamnă a nega caracterul democratic al acestei revoluții.” Romanul *Un om între oameni*, realizat în acea perioadă de Camil Petrescu, răspundea strict acestei exigențe, prezentându-l pe Bălcescu drept exponent al masei. Începutul realismului socialist a coincis cu astfel de recuperări „critice” în domeniul „moștenirii culturale” – în fond anexări și reconfigurări ale fizionomiei unor mari înaintași, începând cu Eminescu, Caragiale, Creangă –, apoi cu denunțarea unor „isme”: modernism, formalism (vizând notele de avangardism și scriitura necanonică), cosmopolitism, naturalism (adică realismul nud, neconvenabil dezideratului „vizionar” al doctrinei). Ca o specie de formalism este tratat și **p.**, iar pentru întărirea caracterului „partinic” al literaturii este combătută altă atitudine specifică programului său original, apolitismul. După calendarul politic al momentului, exigențele realismului socialist se vor relaxa în etape, cu excepția acestei redute niciodată cedată oficial: angajarea partinică. Sub lozincă „o literatură cu bogat conținut de idei și aleasă formă artistică”, aparatul cultural de partid a continuat să impună literaturii, și după denunțarea **p.**, o „tematică majoră” (construirea socialismului în industrie, transformarea socialistă a agriculturii, munca pe șantierele socialismului, schimbarea mentalității țaranului mijloc, restructurarea morală a intelectualului, lupta pentru pace, împotriva imperialismului etc.) și să vegheze inclement la menținerea creației pe făgașul trasat de „avangarda” clasei muncitoare, la sporirea neîncetată a „purității” ei ideologice comuniste. Principiile orientative formulate îndată după instaurarea „democrației populare” nu și-au pierdut, pe parcursul evoluției istorice, nimic din rigiditatea inițială, dar în aplicarea lor au început să apară, cu timpul, nuanțări. Impactul unor evenimente, ca moartea lui I.V. Stalin, revoluția ungară din 1956, cel de-al XX-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, retragerea trupelor sovietice din România, schimbarea conducerii în 1965, a determinat elasticizări în politica de îndrumare a culturii, cu urmări benefice în literatură și în toate artele. Combaterea **p.** ca formalist și apolitic era un alibi pentru dictatul partidului, și nu al „clasei muncitoare”, în cultură, mult mai transparentă fiind condamnarea ca deviere ideologică. Imixtiunea Partidului Comunist Român în procesele culturale și artistice s-a menținut, astfel, sub varii formule, până la căderea comunismului. Asimilat cu această practică, termenul **p.** a fost resimțit ca o permanență a deceniilor de comunism în literatură, tinzând a desemna, printr-o metonimie până la un punct legitimă, întreaga perioadă.

Repere bibliografice: *Lucrările Primului Congres al Scriitorilor din RPR. 18-23 iunie 1956*, București, 1956; Ana Selejan, *România în timpul primului război cultural (1944-1948)*, vol. I: *Trădarea intelectualilor*, Sibiu, 1992, vol. II: *Reeducare și prigoană*, Sibiu, 1993; Ana Selejan,

Literatura în totalitarism, [I-VI], Sibiu, București, 1994-2000; *Poezia unei religii politice. Patru decenii de agitație și propagandă*, îngr. și introd. Eugen Negrici, București, 1995; M. Nițescu, *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii*, îngr. M. Ciurdariu, București, 1995; Marian Papahagi, *Literatura în criză: din epoca cenzurii până la revoluție*, ECH, 1998, 1-3; Marin Radu Mocanu, *Cazarma scriitorilor*, București, 1998; Liviu Teghieu, *Fenomenul proletcultist în literatura română*, Timișoara, 2000; Alexandru Ștefan, *Politici culturale în câmpul literar românesc între 1944-1948*, „Sfera politicii”, 2001, 89; Paul Cernat, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici, Ioan Stanomir, *În căutarea comunismului pierdut*, Pitești, 2001; Vasile Pistolea, *Generația '60 și redescoperirea modernității / modernismului*, pref. Iosif Cheie-Pantea, postfață Gheorghe Glodeanu, Reșița, 2001, 45-72, 113-120; Popa, *Is. lit.*, I-II, *passim*; Sanda Cordoș, *Literatura între revoluție și reacțiune*, ed. 2, Cluj-Napoca, 2002; Florin Mihăilescu, *De la proletcultism la postmodernism*, Constanța, 2002, *passim*; Eugen Negrici, *Literatura română sub comunism. Proza*, București, 2002; Eugen Negrici, *Literatura română sub comunism. Poezia*, I, București, 2003. D.Mc.

PROMETEU, publicație literar-socială apărută la Huși, lunar, în noiembrie 1926 și din august până în noiembrie 1929. Colectivul redacțional nu este menționat. De orientare promarxistă și prosovietică, publicația are în programul ei „promovarea unui curent de idei generoase corespunzător vremii”. Pe frontispiciu figurează în fiecare număr o cugetare de Dostoievski („Cine se teme de ridicol nu iubește adevărul”) și una de I. Al. Brătescu-Voinești („Dacă te-ai hotărât să spui adevărul, pregătește-te de suferință”). Revista publică o singură poezie originală (*Prometeu*), aparținând lui I. Șarvari. În rest, se reproduc fragmente lirice din *Împărat și proletar* de Mihai Eminescu și din *Triumful așteptării* de Al. Vlahuță. În numărul din 1926 intră un text al lui Traian Demetrescu intitulat *Evreul*. Lui Upton Sinclair, scriitor american cu puternice simpatii de stânga, îi sunt consacrate două articole. Se republică un fragment din poemul *Prometeu* de Goethe în traducerea lui Panait Cerna, iar Zeling M. Nachim transpune din idiș o proză a lui David Frischman. Retipăriri sunt, de asemenea, articolul *Morala socialistă* de C. Dobrogeanu-Gherea, câteva însemnări despre materialismul istoric, munca manuală și munca intelectuală, relatarea unei discuții despre caracterul de clasă al literaturii, purtată de Clara Zetkin cu Lenin, precum și articolul *Închisorile rusești*, în care un avocat francez, după o vizită în URSS, în timpul căreia ar fi stat de vorbă cu prizonieri politici, declară că acolo „regimul penitenciar e uman și acceptabil”. Se mai publică diferite materiale despre revoluția din octombrie, un articol despre originea și istoricul *Internaționalei*, o declarație de adeziune a lui Romain Rolland la revoluția sovietică, epigrame și aforisme. A.P.

PROMETEU, publicație apărută la Brașov, lunar, din aprilie 1934 până în februarie 1939, cu subtitlul „Revistă de luptă pentru propășire, frumos și adevăr”. Director: Ioan Al. Bran-Lemeny; redactori: Victor A. Beldiman, Horia E. Frunză (Ioan Gh. Iordache); comitetul de redacție: Mircea Suci-Sibianu, Ioan Popa, G. Tulliu, Ioan Brânzea. Din 1935 secretar de

redacție este Aurel Navrea, din noiembrie-decembrie 1935 intră în comitetul de redacție și Petru I. Teodorescu, iar din martie-aprilie 1936 secretar de redacție devine Nae Ieremia, în comitet figurând și Eft. Mărculescu, apoi Ioan Ludu, Radu Prișcu, Victor Munteanu, Al. Popescu-Dorna, V. Marinaș ș.a. Rubrici: „Literatură, artă, critică”, „Recenzii”, „Note și încrustări”. La început sumarul cuprinde articole din actualitatea politică, socială (națională și internațională), economică, medicală, eseuri de psihologie și filosofie, apoi literatură, recenzii, cronică revistelor. Articolul-program, intitulat *Noi avem ceva de spus*, rezumă intențiile redactorilor: dorința de a „face literatură”, de a „publica articole și studii din diverse domenii de cultură (social, economic, politic etc.)”, de a „susține interesele superioare ale țării în cadrul principiilor generale de dreptate, cinste și legalitate, fără compromisuri”, de a nu „măimutări curente străine” și de a „nu servi partide ci, deasupra lor, țara, sub toate aspectele ei”. „Credincioși acestor principii – se spune în continuare –, nu admitem poezia de meșteșug și de joacă, focul de artificii, jongleria de cuvinte cu inversiuni și perversiuni de imagini și noțiuni, cu escamotări de umbră și lumină, poezia de ifose și poză.” În articolul *Am încheiat un an* comitetul revistei își declară adeziunea la curentul cultural naționalist susținut de Octavian Goga și N. Iorga: „Suntem mândri că ne găsim pe același plan cu acțiunea doctrinară și cristalizatoare a d-lui Octavian Goga, cu munca de sămănător de idei de înaltă cultură a d-lui Nicolae Iorga și acum, în urmă, cu mișcarea epocală și înnoitoare de țară a d-lui Alexandru Vaida-Voevod”. Se publică poezie de Ioan Al. Bran-Lemeny, Horia E. Frunză, Lucian Costin, Ecaterina Pitiș, Victor Tudoran, Vasile Netea, Florica Mușat, Radu Prișcu, Al. Iacobescu, Maria Baiulescu, Dimitrie Danciu, V. Marinaș, Octav Sargețiu, I.Ch. Severeanu, în timp ce proză semnează Ecaterina Pitiș, Victor A. Beldiman, Gh.Tulbure, George Moroianu. Își găsesc loc și câteva articole de critică literară: Ioan Al. Bran-Lemeny, *Cincinat Pavelescu*, Mihail Dragomirescu, *Critica decadentă* (eseu despre Pompiliu Constantinescu, Perpessicius și Șerban Cioculescu – niște „scolari” care „nerăbdători să producă, nu și-au terminat educațiunea critică și-au ieșit la răspântii cu scrisul lor abundent, dar lipsit de fundament”) ș.a. Pimen Constantinescu îl prezintă pe Arturo Foà (articolul e însoțit de o traducere), Petru I. Teodorescu semnează cronici la poemul dramatic *Tragedia omului* de Imre Madách, apărut în traducerea lui Octavian Goga, la romane ale lui Mihail Dragomirescu, Margareta Mărculescu și Ionel Teodoreanu, scrie despre Mihail Dragomirescu – *Professorul-criticul-literatul*, în timp ce Ioan Al. Bran-Lemeny recenzează *Puncte cardinale în haos* de Nichifor Crainic, iar Ioan Ludu, în *Despre literatura modernistă*, se declară împotriva „literaturii corcice, de bălci și de verbalism hibrid”, în acord cu opiniile lui Mihail Dragomirescu, Octavian Goga și N. Iorga. Treptat publicația capătă o certă orientare de extrema dreaptă. În 1937 Nae Ieremia vorbește despre Corneliu Zelea Codreanu, în 1938, în articolul *Spiritul literaturii fasciste*, Anton Balotă comentează cu simpatie fascismul, ca și legătura dintre fascism și literatură. În P. apar traduceri din Goethe (*Bun sosit și rămas*

bun, în transpunerea lui Ion Sân-Giorgiu), Petőfi Sándor, iar din Ady Endre se tălmăcește poemul *Fericiți sunt cei ce îmbătrânesc* (Horia E. Frunză). La sfârșitul fiecărui număr este plasată rubrica „Note”, unde sunt găzduite portrete, evocări, epigrame. T.H.

PROPAGANDA, cotidian politic apărut la Iași între 1 iulie 1898 și 9 iunie 1899. Unul dintre redactori este poetul Mihai Codreanu, a cărui publicistică politică și literară dă culoare paginilor acestei gazete liberale, altfel neglijabilă. Scriitorul exersează aici, scriind mult și semnând puțin, în mod obișnuit cu pseudonime (Cain, Cod, Macbeth, Don Sallust) și inițiale. De la comentariul evenimentelor politice din țară și din Iași la discutarea afacerilor de politică externă, făcută cu un aplomb de cronicar avizat, dar și cu o umbră de scepticism și ironie, el atacă cele mai variate domenii ale gazetăriei – rubrica „Palatului de justiție”, rubrica „pieței”, faptul divers, cronică teatrală, știrile politice sau culturale ș.a. Totodată, este principalul susținător al paginii literare, pentru care traduce din Charles Baudelaire și Jean Richepin, compune versuri, influențate de Baudelaire sau de Eminescu, și proză, relevându-se ca nuvelist, fin observator al unor medii sociale specifice epocii. I. Dafin, Adrian Milan, H. Sanielevici (Hassan), C. Stere și Al. Vișan scriu, de asemenea, la pagina literară a gazetei. R.Z.

PROPAGANDA LITERARĂ, revistă apărută la București, săptămânal, între 25 decembrie 1903 și 11 ianuarie 1904. Comitetul redacțional nu este menționat. Publicație cu program antisămănătorist, P.I. consideră că iese „din nevoia de un dezinfectant puternic care să purifice atmosfera vieții noastre literare”. Apropiată de Partidul Național Liberal, propune în fiecare număr un portret al câte unui fruntaș din partid. O rubrică permanentă, „Ecouri literare”, este un fel de revistă a presei, a cărei țintă preferată e N. Iorga, dar nici C. Dobrogeanu-Gherea nu e privit favorabil. Într-o recenzie despre ediția lui Ioan Scurtu la romanul *Geniu pustiu*, proza lui Eminescu e considerată „banală și copilărească”, iar în altă parte se afirmă că „limba degeneratului Eminescu, limba degeneratului Alecsandri și limba tuturor marilor noștri generați a fost primenită cu cuvinte românești, importate... din Transilvania”. Semnează poezie Al. Cantilli (sub pseudonimul I. Costin), de un eminescianism bine asimilat, Nicolae Țimiraș, elegiac și cuminte, Artur Stavri și Mircea Demetriade, cu un poem răzvrătit. Proza, nereușită, este semnată Alexandru Florini și Antoinette. E.M.

PROPĂȘIREA, publicație săptămânală, cu profil științific, literar și social, apărută la Iași, la Cantora Foaiei sătești, între 9 ianuarie și 29 octombrie 1844, sub redacția „răspunzătoare” a lui Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Ion Ghica și Panaiot Bals. Difuzarea întâiului număr tipărit, datat 2 ianuarie 1844, a fost interzisă de cenzură. Revista, care se subintitula

„Foaie pentru interesurile materiale și intelectuale”, apare peste o săptămână sub titlul „Foaie științifică și literară”. Intenția de a edita o nouă revistă, după suprimarea „Daciei literare”, era prezentă în conștiința grupării scriitorilor din Moldova și a epocii încă din toamna anului 1842, dar va fi îndeplinită după mai bine de un an. Programul noii publicații continuă acțiunea inițiată de „Dacia literară”, urmărește aceleași obiective în planul culturii și literaturii, afirmă cu aceeași hotărâre militantismul generației revoluționare, dar cuprinde și elemente noi, cum ar fi preocuparea pentru științe, economie politică și jurisprudență. Sinteză a cerințelor epocii, dar și a unor tendințe ale spiritului românesc, ideologia publicației câștigă asentimentul celor mai reprezentativi scriitori ai vremii, din toate provinciile locuite de români. În afară de redactorii răspunzători, mai colaborează Costache Negruzzi cu nuvela *Toderică* și cu poezia *Gelozie*, după Ch.-H. Millevoye (semnată Carlu Nervil), cu o traducere din Antioh Cantemir și un articol, *Despre limba românească*, apoi Costache Negri cu câteva poezii, D. Ralet cu schițe de moravuri, Al. Donici cu fabule originale și traduceri din Antioh Cantemir, Ion Ionescu de la Brad cu un articol despre agricultură și A. Vincler cu două articole de economie. Lui N. Bălcescu i se tipăresc *Puterea armată și arta militară de la întemeierea principatului Valahiei până acum și Comentarii asupra bătăliei de la Câmpii Rigiți sau Cosova*, lui D. Bolintineanu îi apar cinci poezii (dintre care *Barcarola* și *O noapte la morminte*), Grigore Alexandrescu trimite două poezii (*În ceasuri de mîhmire* și *Umbra lui Mircea sau O seară la Cozia*) și fragmente dintr-un memorial de călătorie. Au mai publicat versuri Iancu Văcărescu, Cezar Bolliac (*Muncitorul*), Andrei Mureșanu, Mihail Cuciuran. Dar prezența literară cea mai importantă este a lui Vasile Alecsandri, cu poeziile *Baba Cloanța*, *Sora și hoțul*, *Andrii Popa*, *Visul* ș.a., cu prozele *Istoria unui galbân și a unei parale*, *O preumblare prin munți*, *O intrigă de bal-masche* ș.a. Alte scrieri în proză aparțin lui C. Negri (ciclul *Veneția*) și lui D. Ralet (fiziologiile *O plimbare la iarmarocul Fălciencilor*, *Provincialii și iașenii* ș.a.). Azeziunea de care s-au bucurat principiile enunțate își sporește astfel autoritatea prin valoarea contribuțiilor literare și științifice, deoarece în jurul revistei s-au grupat cei mai talentați scriitori români. Sunt de remarcat, alături de articolele lui N. Bălcescu, cuvântul introductiv la cursul de istorie națională al lui M. Kogălniceanu, articolul

despre unirea vâmlor între cele două principate (suprimat de cenzură) și cele de economie scrise de Ion Ghica. Studii de filologie, de istorie sau juridice au semnat A.T. Laurian și P. Balș. În ciuda cenzurării unora dintre prevederile programului, redacția nu a abandonat intențiile exprimate inițial și, inevitabil, a ajuns în conflict cu ocărnuirea. Unele pasaje din nuvela *Toderică* a lui C. Negruzzi, comentariul lui V. Alecsandri la o fabulă tradusă de Donici din Antioh Cantemir, precum și multe alte aluzii la stările de lucru din Principate au dus la suspendarea revistei. Expresie a unei epoci revoluționare și a unei generații militante, **P.** este una din publicațiile de seamă ale literaturii române atât prin valoarea colaboratorilor, cât și prin ideologia politică și literară și, împreună cu „Dacia literară”, care o premerge, și cu „România literară”, care îi va urma peste un deceniu, pregătește evenimentele de mare importanță pentru destinul României: mișcarea revoluționară de la 1848 și Unirea Principatelor. A.T.

PROPILEE LITERARE, revistă apărută la București, bilunar, între 15 martie 1926 și decembrie 1930, avându-i ca directori pe Romulus P. Voinescu și Ion Foti, iar ca secretar general pe Nestor Urechia. În lipsa unei „mari tribune pentru public în general”, publicația își propune să fie „o foaie cinstită, eclectică, imparțială, instructivă și beletristică, de îndrumare și de informație, care să aparțină tuturor”. Respingând orice vulgaritate, cât și polemica stearpă și răuvoitoare, redactorii anunță că vor „ține la curent cititorii, în multe și variate rubrici, de ceea ce se întâmplă peste tot”, cele treizeci și două de pagini ale revistei fiind gata să găzduiască „toate părerile, toate școlile, toate talentele, cu condiția să fie reale și să intereseze”. Consecventă cu titlul ales, publicația, cu precădere universitară, este structurată în rubrici stabile, vizând cronică literară, culturală, teatrală, muzicală, artistică, politică și economică, iar pe parcurs se face loc și altora, precum cronică științifică, cinematografică, fantezistă, a revistelor, a Bucegiilor etc. În afara rubricilor consacrate, se publică poezie, poeme în proză, eseuri, schițe, nuvele, romane în foileton, teatru, aforisme, cugetări, traduceri (cu precădere din literatura clasică greacă și latină), pagini de istorie „povestită”, curiozități diverse (un fel de meridiane socio-culturale) și „Știați că?”, însoțite de caricaturi, desene, reproduceri. În articolul *Un program de activitate*, sub pseudonimul Simeon Rufu, Ion Foti anunță că redactorii nu își vor lua vacanță în timpul verii, rămânând să informeze publicul cititor despre fenomenul cultural de pretutindeni. Declarându-se „monarhici din convingere”, „tradiționaliști prin educație și cultură”, „susținători numai ai ideilor sănătoase, a concepțiilor clare în artă” și „propovăduitori ai Frumosului, unit numai cu Binele”, ei își definesc în continuare un program susținut de bilanțul numerelor apărute: „La această revistă, noi ne-am propus să apărăm eternele principii ale artei clasice, care este una în toate timpurile. Am deschis rubrici pentru toate specialitățile artei; am găsit colaboratori, de mâna întâia, care pot face cinste cu articolele lor oricărei mari publicații străine. Studiile magistrale

ale dl. profesor Șt. Bezdechi, ale eminentului matematician, o ilustrație a științei noastre, dl. profesor Petre Sergescu; articole admirabile muzicale ale lui Pryam, care constituie o înaltă autoritate, apoi minunatele schițe, povestiri și articole ale marelui povestitor Nestor Urechia, colaborarea atât de prețioasă a dl. profesor G. Murnu, a finului poet Horia Furtună, a excelentului critic T. T. Branîște, precum și plăcerea pe care o avem anunțând și colaborarea ilustrului nostru învățat, dl. profesor Vasile Pârvan, apoi înalta cinste pe care ne-a făcut-o marea noastră regină, publicând articolele în revista noastră, ca și articolele promise, în afară de cel apărut, ale grațioasei principese Ileana, toate acestea au făcut din publicația noastră cea mai autorizată tribună a sufletului și a culturii românești." Dovedindu-se, într-adevăr, o tribună culturală, în jurul revistei s-au grupat mulți scriitori de renume. În paginile de poezie apar semnăturile lui Ion Minulescu, D. Nanu, Horia Furtună, N. Davidescu, George Murnu, Al. T. Stamatiad, Virgil Tempeanu, Victor Eftimiu, Radu Gyr, Const. Rîuleț, V. Demetrius ș.a. Proza este ilustrată de Nestor Urechia și Aurel Savela, care scriu schițe și nuvele, de Ion Foti cu numeroase „apoloage” (fabule, basme, povești orientale), dar și cu un roman în foileton, „de moravuri din Turcia”, intitulat *Vis și realitate* (15–23/1926). Vasile Pârvan este prezent cu studiul *Dacia în epoca celtică* (16/1926), iar Șt. Bezdechi (și sub pseudonimul Tiberiu Boldur) semnează ample articole dedicate artei și culturii grecești, exemplificate adesea cu traduceri (Euripide, Aristofan, poezie clasică în genere). Îl secondează cu transpuneri din aceeași zonă G. Murnu. Lirica franceză își găsește un bun traducător în D. Nanu. Tălmăcirile în proză aparțin aceluiași G. Murnu și Șt. Bezdechi, dar sunt realizate și de D. Ciurezu (din Kuprin) sau de Ioan Cazacu (din Merejkovski). La rubrica de teatru sunt găzduite fragmente din comedia *Păcală* de Horia Furtună, piese într-un act semnate de Ion Foti și de Romulus P. Voinescu (uneori coautori). Rubrica de istorie, intitulată „Din trecutul nostru”, este ținută de Nestor Urechia (și sub pseudonimele N. Pan și Stroe Milescu), dar mai ales de Em. C. Grigoraș, care publică prezentări ale lui Dimitrie Cantemir, reproducând și fragmente din *Istoria ieroglifică*, a cărei valoare literară e, de asemenea, subliniată. Cronică literară fac din când în când Șt. Bezdechi (cu texte referitoare tot la reprezentanții culturii clasice) sau Ion Foti, dar mai ales George Baiculescu și Tudor Teodorescu-Branîște. Baiculescu discută cu precădere autori români, de la I.A. Bassarabescu și C. Sandu-Aldea la Gh. Brăescu, Aron Cotruș, Ilarie Chendi, Gib I. Mihăescu sau la Radu Gyr, Ion Pillat, Perpessiciu, Tudor Mușatescu, Emanoil Bucuța, Elena Farago, Ioan Adam, Ionel Teodoreanu, în timp ce Const. Rîuleț publică *Amintiri de la cenacul maestrului Macedonski*, iar Tudor Teodorescu-Branîște alcătuieste fișe biobibliografice amănunțite și articole docte despre autori străini prea puțin cunoscuți publicului larg: Pirandello, Bernard Shaw, Henri Béraud, dar și despre Jean Richepin, Georges Courteline, Balzac ș.a. Comentarii despre literatura polonă semnează, din al doilea an de apariție, Marya Kasterska. Cronică teatrală este asigurată de B. Cecopide, iar

din 1927 de A. Clarnet, cea muzicală de Pryam, cea artistică de Claudinus, cea politică de Ion Foti, care semnează și Virgiliu Cuffa, Simeon Rufu, Publiu Serena. C.Br.

PROPRIETARUL ROMÂN, gazetă politică și literară apărută la București, de două ori pe săptămână, între 23 decembrie 1860 și 19 aprilie 1862. Așa cum specifică I. Heliade-Rădulescu în editorialul intitulat *Proprietarul român*, jurnalul trebuie încadrat între periodicele care continuă „Curierul românesc”. Tot Heliade indică și programul cultural al gazetei (*Programa*), care își propune să urmărească viața literară românească și să publice scrieri originale și traduceri ale celor mai bune opere literare străine. Heliade și-a tipărit în coloanele gazetei multe articole politice. Tot aici a apărut „misterul” *Proces general între două ordii și nația sau Spoiiții cu roșu și spoiiții cu alb*, satiră politică violentă, între ale cărei personaje pot fi recunoscuți C. A. Rosetti (Musiu Rapace) și I. C. Brătianu (Musiu Bimbrică). Sunt criticați în această satiră și poeții epocii (poetul „urlător”, poetul „zis umanitar”). Petre Grădișteanu a susținut în **P.r.** cronică dramatică. Se mai tipărește un roman, neterminat și nesemnat, intitulat *Zece ani din viața unui om de lume*, dedicat lui Matei Millo. R.Z.

PROTASE, Maria (30.X.1929, Rupea), istoric literar. Este fiica Mariei (n. Borcoman) și a lui Ioan Magdun, agricultori. Urmează Liceul de Fete din Sighișoara (1945–1949) și Facultatea de Filologie a Universității clujene (1949–1953). După absolvire devine cadru didactic la Universitatea din Cluj, unde va preda până la pensionare. În 1972 își ia doctoratul în filologie, cu un studiu monografic despre Petru Maior. Debutează în „*Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»*” (1958), cu studiul *Preocupări de teorie literară la români (1780–1830)*, și editorial cu volumul *Petru Maior – un ctitor de conștiințe* (1973). Colaborează la „*Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»*”, „*Studii literare*”, „*Studii și cercetări lingvistice*”, „*Cercetări de lingvistică*”, „*Studii. Revistă de istorie*”, „*Steaua*”, „*Tribuna*”, „*Manuscriptum*” ș.a. De asemenea, participă la realizarea unor importante proiecte colective, cum ar fi *Istoria literaturii române* (II, 1968), *Scriitori români* (1978), *Dicționarul scriitorilor români* (I–IV, 1995–2002) și *Dicționarul esențial al scriitorilor români* (2000). A fost căsătorită cu istoricul Dumitru Protase.

Pentru **P.** domeniul predilect de cercetare îl constituie istoria literaturii române din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, cu accent pe autorii din Transilvania. Prin diverse studii, ediții (Timotei Cipariu, Ion Heliade-Rădulescu, Ioan Slavici) și colaborări la volume colective, autoarea urmărește o cât mai adecvată contextualizare a personalităților și operelor investigate, mobilizându-și în acest scop competențele istorice, filologice și exegetice. Aceste trăsături se concretizează îndeosebi în lucrarea *Petru Maior – un ctitor de conștiințe*, care se încadrează în tradiția canonică a studiului monografic, desfășurându-se pe două planuri (viața și opera) și speculând interferențele dintre acestea. Construită pe o bază documentară solidă, lucrarea corectează o serie de erori biografice,

reconstituie atmosfera ideologică a perioadei iluministe și oferă un portret coerent și plauzibil al cărturarului ardelean. **P.** nu se rezumă la factologia seacă, întrucât, pe lângă abordarea sursologică și stilistică a textelor lui Petru Maior, întreprinde o analiză complexă a gândirii autorului, relevând conexiunile invizibile dintre felurile compartimentale ale operei. Totodată, interpretarea vizează desprinderea cărturarului din contextul strict iluminist, scrierile lui Petru Maior fiind percepute ca punți de trecere către romantismul generațiilor următoare.

SCRIERI: *Petru Maior - un ctitor de conștiințe*, București, 1973. **Ediții:** Ioan Slavici, *Nuvele*, pref. Ion Breazu, București, 1958 (în colaborare cu Iosif Pervain și Romulus Todoran), *Moara cu noroc*, pref. Domnica Filimon-Stoicescu, București, 1967 (în colaborare cu Iosif Pervain și Romulus Todoran); Timotei Cipariu, *Jurnal*, pref. edit., Cluj, 1972; Ion Heliade-Rădulescu, *Suvenir și impresii ale unui proscris*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1975.

Repere bibliografice: Ion Buzași, *Timotei Cipariu*, „*Jurnal*”, UR, 1972, 1447; Serafim Duicu, „*Petru Maior - un ctitor de conștiințe*”, „*Steaua roșie*”, 1973, 271; Aurel Șorobetea, „*Petru Maior - un ctitor de conștiințe*”, ST, 1974, 1; Alexandru Dușu, „*Petru Maior - un ctitor de conștiințe*”, RSE, 1974, 2; Ioana Em. Petrescu, „*Petru Maior - un ctitor de conștiințe*”, SUB, *Philologia*, 1975, 1. A.Tr.

PROTESTAREA, publicație apărută la București, lunar, între 20 februarie și 22 iulie 1906. Sunt incluse în sumar poezii de N. Țincu, opiniile lui E. Lovinescu despre proza lui Mihail Sadoveanu, comentariile lui Petre Locusteanu referitoare la orientarea literară girată de N. Iorga. Petre Locusteanu susține și „*Cronica teatrală*”, alternativ cu Emil D. Fagure. De menționat o proză lui Al. Gh. Doinaru, *Ocnașul*, precum și o conferință a lui Eugen Ghica-Budești, *Naționalism în artă*. Se traduce din literatura lui Conan Doyle și se publică în foileton romanele *Taras Bulba* de Gogol și *Fără dogmă* de H. Sienkiewicz. M.Pp.

PROTOCOLISM. Încă de pe la sfârșitul deceniului al șaptelea al secolului al XX-lea, ideea de **p.** plutea în atmosfera dezbaterilor culturale românești. Termenul care va desemna orientarea, ce se va contura din ce în ce mai limpede, avea să fie însă propus de Edgar Papu, chiar în titlul unui articol publicat în revista „*Secolul 20*” în 1974. Același autor va fi, peste câțiva ani, și teoreticianul *en titre* al noului concept, precum și cel dintâi aplicator al metodologiei sale, de-a lungul unui întreg volum, apărut în 1977, sub un nume simplu și neutru, *Din clasicii noștri*. În realitate, acesta a avut efectul unui adevărat detonator, căci a declanșat în lumea literară românească una dintre polemicile cele mai răsunătoare și mai îndelungate ale epocii postbelice. Începând prin a semnala cu probitate o seamă de manifestări și elemente precursore, Edgar Papu nu își revendică decât meritul de a fi „botezat” o tendință mai generală, cum i se părea la acea dată, și care se afirma cu o vigoare tot mai evidentă. Exegețul nu ascunde faptul că noțiunea, împreună cu vocabula folosită, fusese din capul locului „gândită în opoziție cu ideea sincronismului, adică a

năzuinței ce alimentează o conștiință retardată”. Nu numai că scriitorii și, în genere, oamenii de cultură români nu ar fi fost întotdeauna îndatorați unor surse străine, cu precădere occidentale, dar nu o dată în decursul vremii ei ar fi intuit și pus în operă, cu mult înaintea acestora, atitudini și tehnici de creație, rămase neomologate în context internațional, prin handicapul unei limbi de circulație limitată, precum și a unei culturi prea puțin cunoscute și mai ales nerecunoscute. Cercetătorilor trecutului nostru literar le-ar reveni obligația urgentă de a aduce la lumină anticipațiile sau prioritățile românești și de a le argumenta într-un cadru comparatist corespunzător. Edgar Papu se oferă să le deschidă drum prin cele paisprezece studii consacrate în cartea sa lui Neagoe Basarab, Dimitrie Cantemir, Costache Negruzzi, Ion Heliade-Rădulescu, Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, Ion Creangă, I.L. Caragiale, Mihail Sadoveanu, Lucian Blaga, Mateiu I. Caragiale, Hortensia Papadat-Bengescu și Camil Petrescu. În pofida excelenței exegetice, a mult apreciatului său spirit analitic, de reală finețe, concluziile la care ajunge exegețul sunt mai mult decât îndoielnice. A vedea în Neagoe Basarab un precursor al barocului, *hombre secreto*, cu un veac înaintea lui Baltasar Gracián, în Cantemir un antecesor al romantismului european și un pesimist mai radical decât Eminescu, a susține că Negruzzi îl anticipează pe Gustave Flaubert pe linia realismului integral, că Alecsandri prefigurează fie și numai cu câțiva ani impresionismul, că Mateiu I. Caragiale îl depășește pe Flaubert în materie de perfecționism creator, fiind „poate cel mai laborios prozator din istoria literară a lumii” și anunțând prin *Craii de Curtea-Veche* romanul *Ghepardul* al lui Giuseppe Tomasi di Lampedusa, a-l decreta pe Camil Petrescu „un mare precursor pe plan universal”, concurent al lui William Faulkner și înaintaș al unor Michel Butor, Nathalie Sarraute sau Umberto Eco, făcând din *Patul lui Procust* „cu anticipație o *opera aperta* și, în același timp, primul exemplu cunoscut de *nouveau roman*”, toate aceste alegații și tentative exegetice atât de neașteptate prin caracterul lor insolit suferă, cel puțin prin forma lor, de o vădită înclinație spre exagerare tipologică și axiologică, adeseori pe un ton hiperbolic mai curând penibil, căruia nu i s-ar putea contesta bunele intenții, ci necesara prudență și relativitate a spiritului științific. Apoi - cum avea să i se obiecteze lui Edgar Papu mai târziu - chiar dacă toate aceste aspecte invocate ar fi într-adevăr niște anticipații indiscutabile, ele nu au avut efectul scontat în peisajul culturii europene în momentul producerii lor. O restabilire post-factum se izbește pe de altă parte de specificul inalienabil al artei, întrucât, dacă în știință sau în filosofie prioritatea unei descoperiri sau a unei idei este categorică și constrângătoare, în creația estetică ceea ce complică situația unei eventuale anticipații este, fără îndoială, originalitatea de ansamblu a unei opere, componentă ireductibilă a înșeși valorii sale. Întrucât, în ultimă instanță, în artă ceea ce contează și se impune definitiv este prioritatea valorii și nu valoarea priorității. Numeroasele discuții care au urmat apariției cărții lui Edgar Papu au adus importante clarificări, parte din ele admise chiar de autor, care a renunțat a mai situa conceptul

său în opoziție cu sincronismul și a început să sublinieze, dimpotrivă, caracterul de complementaritate: „Fenomenul sincronismului este valabil la noi, dar a fost considerat a fi singurul. Pe lângă el mai există însă și celălalt fenomen, al protocronismului, de care mă ocup în cartea mea.” Iar exegetul își va continua preocuparea în altă lucrare, publicată în 1983 și intitulată *Motive literare românești*. Aplombul revendicativ apare aici diminuat în beneficiul analizelor, întotdeauna punctul forte al autorului. Accentul cade acum pe specificul românesc, corelat însă cu ambianța zonei noastre geografice și spirituale, în care circulă anume note distincte, sau stenoterme – cuvânt împrumutat de la Simion Mehedinți, prin raportare la cele de circulație generală – sau euriterme. Consecințele cele mai notabile ale cercetărilor lui Edgar Papu au fost dezbaterile de idei în jurul conceptului **p.** și, pe de altă parte, metamorfoza acestuia în anii deceniului al nouălea. Impactul cu totul neobișnuit al întregului fenomen se explică, îndubitabil, prin promovarea de către regimul comunist, după 1964–1965, a unei politici de așa-zisă independență națională, care a recurs la exaltarea pompieristică și, în fond, ipocrită a sentimentului patriotic și la exploatarea abilă a unei întregi mitologii etnoculturale. A fost ceea ce s-a numit național-comunismul lui Nicolae Ceaușescu, o ideologie diversionistă care a servit de minune unei alte diversivități, rezultată prin deturnarea intenției genuine aflate într-o ipoteză de exegeză literară. Discuția a trecut ușor la un moment dat într-un teren pragmatic și conjunctural, transformând **p.** într-un „argument” al închiderii și autosuficienței culturale, o evoluție împotriva căreia orice efort al părintelui ideii a devenit inoperant. Plasându-se tot în perspectiva culturală, adepții și discipolii **p.** au operat însă cu indecență și oportunism transferul conceptului din planul său propriu în unul total inadecvat, dar foarte favorabil satisfacerii unor interese nu numai „de partid și de stat”, dar și de grup cultural, într-o luptă pentru putere, care a marcat profund lumea literară românească din ultimul deceniu de viață al regimului comunist. Printre cei mai fervenți promotori ai diversionismului protocronist s-au numărat Paul Anghel, Dan Zamfirescu, Mihai Ungheanu și grupul din jurul revistei „Săptămâna”, în frunte cu Eugen Barbu. Din punct de vedere teoretic, aceștia nu au adus nici o contribuție mai substanțială față de maestrul lor, prezența făcându-li-se simțită mai ales în întreținerea polemicii contra adversarilor și chiar a scepticilor, iar pe de altă parte în confiscarea ideii protocroniste pentru a o abate de la sensul ei strict literar spre funcția, deloc inavuabilă, de instrument în serviciul ideologiei și politicii național-comuniste, care se identificau în așa-zisa „epocă de aur” cu aportul lui Ceaușescu. Agitația întreținută insistent de aceștia a făcut posibilă apariția și proliferarea altor forme de exces tradiționalist și de grandomanie autohtonizantă, din rândul cărora cea mai cunoscută, larg răspândită în zona studiilor istorice fidele doctrinei oficiale, a fost moda „tracomaniilor”, numită astfel încă demult de Șerban Cioculescu, întrucât originea ei era destul de veche, putându-se fixa cel puțin în *Dacia preistorică* a lui Nicolae Densușianu. Dovediți primii în multe planuri ale creației culturale, românii ar fi fost deo-

potrivă precursori în numeroase inițiative istorice, iar strămoșii noștri primordiali, dacii, i-ar fi devansat pe cuceritorii lor romani prin limbă și vechime etnică. Oricât de mult sunt socotite compromise prin esența și mai cu seamă prin derapajele extraliterare deplorabile, ideile **p.** au supraviețuit, vitalitatea lor fiind legată de preeminența sentimentului legitim național, dar în primul rând a orgoliului disproportionat pe care acest sentiment îl generează într-o mentalitate vernaculară, insuficient adaptată la normele și exigențele lumii moderne.

Repere bibliografice: Edgar Papu, *Protocronismul românesc*, SXX, 1974, 5–6; Dan Zamfirescu, *Istorie și cultură*, București, 1975, *passim*; Edgar Papu, *Din clasicii noștri. Contribuții la ideea unui protocronism românesc*, București, 1977; [Dezbateri referitoare la protocronism], RL, 1977, 10, 32, 35, 51, LCF, 1977, 41, 42, 44, 46, 47, 51, 1978, 43, 44, AFT, 1977, 11, SPM, 1981, 574, 1982, 593, FLC, 1982, 3, 5, SLAST, 1982, 26, 27, „Scânteia”, 1984, 5; Dobrescu, *Foiletoane*, I, 163–169; Dan Zamfirescu, *Via magna*, 1979, 109–294; Andrei Pleșu, *Rigorile ideii naționale și legitimitatea universalului*, SXX, 1981, 1–3; Mihai Ungheanu, *Interviuri neconvenționale*, București, 1982, *passim*; Paleologu, *Alchimia*, 7–14; Papu, *Motive, passim*; Dan Zamfirescu, *Accente și profiluri*, București, 1983, *passim*; Ilie Bădescu, *Sincronism european și cultură critică românească*, București, 1984; Rachieru, *Vocația*, 36–59, *passim*; Mihai Ungheanu, *Exactitatea admirației*, București, 1985, 159–223, 387–477; Ilie Purcaru, *Literatură și națiune*, București, 1986, 82–94, *passim*; Corneliu Vadim Tudor, *Mândria de a fi român*, 209–263, *passim*; Katherine Verdery, *Compromis și rezistență. Cultura română sub Ceaușescu*, tr. Mona și Sorin Antohi, București, 1994, *passim*; Ștefan Aug. Doinaș, *Protocronismul recurent*, „22”, 2001, 35; Florin Mihăilescu, *De la proletcultism la postmodernism*, Constanța, 2002, *passim*. F.M.

PROTOPOPESCU, Alexandru (30.VIII.1942, Fălticeni – 17.X.1994, București), critic literar și poet. Este fiul Matildei (n. Procopie) și al lui Dan Protopopescu, profesor de limba și literatura română. Urmează cursurile liceale în orașul Târgu Ocna și, din 1960, devine student al Facultății de Filologie din cadrul Universității „Al.I. Cuza” din Iași, pe care o va absolvi în 1965. Lucrează ca asistent la Institutul Pedagogic din Constanța (1965–1967), redactor la revista „Tomis” (1967–1974), bibliotecar principal la Biblioteca Județeană din Constanța (1974–1976) și ca profesor de liceu, ducând apoi, ani în șir, o existență de boem incurabil. Și-a luat doctoratul în filologie. Debutează cu versuri la „Iașul literar” în 1960, colaborând cu critică și versuri și la „Argeș”, „Ateneu”, „Orizont”, „Tomis”, „Viața românească”, iar cu publicistică la „Dobrogea nouă”. Cronicile literare, publicate ani în șir în „Tomis”, îl anunțau ca pe unul dintre cei mai înzestrați comentatori ai anilor '70.

Volumul de debut al lui **P.**, *Exilul imaginar* (1968), caută să refacă traseul de formare a unei conștiințe poetice, transpus în versuri de factură foarte diferită, de la simplul calambur la elegia meditativă gravă, de la poemul livresc la cel de confesiune directă. Scriind, adeseori artificial și retoric, o poezie cu ecouri din Lucian Blaga și V. Voiculescu, dar și din Ion Minulescu sau Ion Vinea, autorul pare să își demonstreze mai mult cultura poetică și stăpânirea mijloacelor decât o

vibrație lirică autentică: „Port pe cap nenumărate turnuri, / Rotitoare zidiri, foșoare - ale lumii, / Răcoroase capete de mare, / Începute și neterminate.” Intuiții critice notabile, exprimate câteodată prețios, apar în *Volumul și esența* (1972), grupaj de studii privitoare la romane românești interbelice și contemporane, axate mai cu seamă pe problemele configurării direcției psihologice în literatura noastră, ca reflectare specifică a modelului introspectiv european. *Romanul psihologic românesc* (1978) aprofundează cercetarea anterioară și se impune drept cea dintâi lucrare de sinteză asupra psihologismului în construcțiile românești de la noi. După ce stabilește premisele teoretice ale analizei, fundamentate pe importante lucrări de estetică a romanului, criticul realizează un tablou aproape exhaustiv al speciei pentru epoca interbelică. Chiar dacă uneori ezită în demarcarea vechiului roman de analiză de noul roman psihologic și manifestă o anumită opacitate față de operele lui Gib I. Mihaescu sau Mircea Eliade, P. dovedește că nu se livrează locurilor comune în investigarea acestui subiect, ci dezvoltă o viziune, o interpretare liberă, foarte personală, mergând nu o dată împotriva curentului critic anterior. Lectura lui relevă acuitate a observației și o reală capacitate analitică atunci când surprinde situarea scrierilor autohtone în vecinătatea, dar și, în același timp, în afara psihologismului modern.

SCRIERI: *Exilul imaginar*, București, 1968; *Volumul și esența*, București, 1972; *Romanul psihologic românesc*, București, 1978; ed. postfată Vasile Andru, Pitești, 2000; *Un mileniu de copilărie*, îngr. Vasile Andru, Pitești, 2000.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, „*Exilul imaginar*”, RL, 1968, 4; Magda Ursache, „*Exilul imaginar*”, CRC, 1968, 11; Nicolae Motoc, „*Exilul imaginar*”, TMS, 1968, 12; Mircea Iorgulescu, „*Volumul și esența*”, RL, 1973, 27; Alex. Ștefănescu, „*Volumul și esența*”, TMS, 1973, 8; Iorgulescu, *Scriitori*, 340-341; Nicolae Manolescu, *Psihologie și romanesc*, RL, 1978, 25; Dan C. Mihailescu, *Critica romanului psihologic*, TR, 1980, 38; Al. Piru, *Marginalia*, București, 1980, 137-140; Ștefănescu, *Jurnal*, 62-63; Grigurcu, *Critici*, 413-420; Simuț, *Diferența*, 97-102; Grigurcu, *Între critici*, 280-284; Vasile Andru, *Un boem atipic*, VR, 1995, 5-6; Rachieru, *Poezii Bucovina*, 370-371; *Dict. scriit. rom.*, III, 893-894; Alex. Ștefănescu, *Alexandru Protopopescu*, RL, 2003, 23. A.C.

PROTOPOPESCU, Dragoș (18.X.1892, Călărași - 26.XI.1948, București), eseist, poet, prozator, dramaturg și traducător. Este fiul Octaviei (n. Blebea) și al lui Constantin Protopopescu, profesor de limba latină și, o vreme, revizor școlar (scriitorul va semna câțva timp Protopopescu-Blebea sau Dragoș Blebea). Urmează școala primară în orașul natal, liceul la Colegiul „Sf. Sava” din București, iar în 1911 devine student al Facultății de Filosofie și Litere din București. După cum va mărturisii mai târziu, profesorii ale căror prelegeri l-au atras cel mai mult au fost N. Iorga, Mihail Dragomirescu și Ovid Densusianu. Sub protecția acestuia din urmă, va publica primele versuri în revista „Vieața nouă”. La început e ispitit exclusiv de poezie: în nici una din publicațiile la care a colaborat în anii studenției nu s-a manifestat în genul ce avea să îl consacre - eseu. Adezinea sa la programul antisămănătorist s-a produs în

primul rând ca urmare a influenței lui Densusianu, influență ce va rămâne o trăsătură permanentă a liricii lui. E. Lovinescu va recunoaște în tânărul poet „un urmaș al lui Anghel”. Symbolismul lui P. e însă o rezultantă a unor înrăuriri diverse în care se numără, de pildă, și Panait Cerna, și poeții belgieni, cu efectele lor cromatice și cu fragmentele de peisaj industrial, și Ion Minulescu (fără tehnica melodică a cantilenei acestuia), și G. Bacovia (fără ca lexicul voit „nepoetic” să producă aceeași tensiune tragică). În afara „Vieții noi”, el colaborează în perioada 1911-1916 la diverse reviste al căror program era înrăurit de symbolism: „Farul”, „Versuri și proză” (unde semnează cu pseudonimul Valde), „Sărbătoarea eroilor”, „Flacăra”, dar și la altele cu o orientare mai puțin decisă - de pildă, „Poezia”. Mai târziu, în 1918-1919, va conduce revista „Letopiseși”. Pe de altă parte, publică în paginile unor reviste ce se declarau net pentru o intervenție, în războiul ce izbucnise în Europa, alături de Franța și Anglia, cum erau „Vremuri nouă” sau „Calendarul «Luceafărul»”, unde colaborările se explică mai curând prin afinitățile cu cei care militau pentru idealul unității naționale. Din 1913 începe să manifeste interes față de literatura occidentală, prima lui traducere fiind un fragment din *Maiorul Barbara* de G. B. Shaw, publicată în „Vieața nouă”; e, de altfel, cea dintâi transpunere în limba română dintr-un text al dramaturgului irlandez și singura publicată până la război. Și alte personalități ale literaturii engleze moderne sunt prezentate pentru întâia oară cititorilor români prin traduceri sau prin articolele lui P.: Oscar Wilde, Arthur Symons, W. B. Yeats sau canadianul Bliss Carman, „tragicul și pitorescul poet vagabond”. Se poate spune că tânărul își alege cu grijă subiectele în stare să pledeze pentru cauza intrării României în război. În acest sens merg intervențiile lui în favoarea valorilor culturale franceze, comentariile despre forța lor de infuziune benefică în cultura Belgiei, a țărilor Maghrebului sau a Suediei, fiind subliniată atitudinea francofonă a unor scriitori, în frunte cu Selma Lagerlöf și Ludvig Nordström. Între timp publică multe traduceri din latină și din engleză, transpuneri făcute direct, nu prin intermediar, ceea ce creează una din problemele încă nelămurite ale biografiei sale: când și cum a învățat limba engleză care, atunci, nu se studia nici în liceu, nici la universitate. La fel de neclară, din pricina lipsei informațiilor directe și a marii discreții a lui P., va fi perioada primei conflagrații mondiale. Probabil că a fost pe front, date fiind absența în acești ani din paginile publicațiilor și tonul unor poeme din anii '20 (*Poemele restrîșite*, 1920), în care se pot recunoaște impresii, amintiri, notații din război. În 1915 își susținuse licența cu o teză intitulată *Stilul lui Dimitrie Cantemir*, sub îndrumarea lui Ovid Densusianu. Demersul analitic se sprijină, pe de o parte, pe unele sugestii preluate dintr-o încercare de istorie a prozodiei românești publicată în 1909 de N. I. Apostolescu și, pe de alta, pe principiile relativ recente ale lui W. Thomson și Paul Verrier. Studiul stilistic nu va rămâne o preocupare singulară, de vreme ce, aproape de sfârșitul carierei, P. va aborda una dintre cele mai complicate chestiuni din istoria poeziei engleze - stilul lui Shakespeare. Sunt prea puțin cunoscute

Desen de Marcel Iancu

circumstanțele plecării lui la studii în Franța. În primăvara lui 1924 își susține teza de doctorat la Sorbona, *Un Classique moderne: William Congreve*, sub conducerea unuia dintre cei mai de seamă angliști ai timpului, Louis Cazamian. Ceea ce uimește e rezezierea cu care și-a redactat lucrarea, din moment ce ediția operelor complete ale lui Congreve apăruse în 1923 și e limpede că acesta e textul folosit de doctorandul român. Mai mult decât atât: în bibliografie sunt citate ediții foarte recente și lucrări de istorie literară apărute în 1924. Textul e compus cu acribie, nu e doar o înșiruire de scânteietoare impresii de lectură, ci, fără să evite paradoxul (care va fi una din marile plăceri ale eseistului), analizează în profunzime opera lui Congreve, argumentându-i convingător apartenența la poetica Restaurației. În general, în spiritul școlii lui Cazamian, dar și al aceleia a lui Densusianu, tânărul anglist consideră că nici o informație de bibliotecă sau de arhivă nu trebuie lăsată deoparte, că istoria literară înseamnă, mai presus de orice, informație completă asupra unui subiect. Încă înainte de a-i fi apărut, la Paris, teza de doctorat, el publicase în țară o selecție din scrierile autorului englez, versuri și fragmente din comedii, foarte asemănătoare culegerilor de texte pentru studenți, așa cum erau ele folosite în

universitățile din Anglia: *A Sheaf of Poetical Scraps (Unknown Congreve)* (1923). Din 1921 inaugurasă o activitate care avea să dea scrierilor sale un profil foarte caracteristic. Se afla la Londra, fapt natural pentru un doctorand care își pregătea o teză cu subiect de literatură engleză, și cerceta în biblioteci - îndeosebi în cea de la British Museum - ediții vechi, colecții de publicații din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, memorii (cartea din 1923 va purta subtitlul *Unknown Congreve* și va cuprinde texte nepublicate în ediții). Nu rezultă că ar fi fost acum, așa cum se credea la un moment dat, atașat de presă la Londra, iar părerea potrivit căreia doctorandul român s-ar fi întreținut din onorariile articolelor publicate în presa franceză nu se susține decât în parte: colaborările sale (în general, corespondențe culturale) în paginile ziarului „Le Temps” sunt foarte puține. În schimb, probabil că primise drepturi de autor din țară. Majoritatea însemnărilor privitoare la cultura mai veche sau contemporană a Angliei, care vor fi publicate și în volumul *Pagini engleze* (1925), fuseseră tipărite în perioada 1921-1924 în reviste românești, îndeosebi în „Viața românească” și „Ideea europeană”, în „Glasul Bucovinei”, „Codrul Cosminului”, dar și în „Roma”, revista lui Ramiro Ortiz, „Dreptatea” sau „Mișcarea literară”. Colaborează la început cu versuri, unele semnate cu pseudonimul Dinu Lance, altele cu numele adevărat. Tonalitatea poeziei e aceeași ca în poemele sale de dinainte de război, din „Vieța nouă”. Contactul direct cu atmosfera culturală a Occidentului, într-o vreme când poetica simbolistă părea un fapt al trecutului, nu i-a modificat viziunea. Consecvența (între timp, în 1919, colaborase și la „Literatorul” lui Al. Macedonski, adăugând astfel un argument la adeziunea lui la simbolism) e una dintre trăsăturile caracteristice ale portretului său intelectual, deși, ca teoretician, era deschis spre diverse forme ale poeziei mai noi. Lui i se datorează cel dintâi studiu de mare întindere consacrat lui W.B. Yeats, după cum în corespondențele sale londoneze apar pentru prima oară în paginile unor publicații românești scurte caracterizări - în general judicioase - ale unor reprezentanți ai poeziei tinere anglo-saxone: Ezra Pound, T.S. Eliot, Robert Graves, Wilfred Owen, Laurence Binyon, Stephen Phillips, Laurence Hausman, T.S. Moore. În *Fenomenul englez*, cartea lui din 1936, vor fi adăugați imagiștii, gruparea din jurul revistei „Criterion”, tinerii de pe atunci W.H. Auden, Stephen Spender, Dylan Thomas. **P.** e un spirit clasicist care, nu o dată, se sfiște de propriile preferințe literare și caută să le estompeze printr-o proclamare a adeziunii totale la doctrinele moderne. De altminteri, e o perioadă față de care manifestă o reticență vădită - romantismul. Ciudată atitudine a celui care, alături de Lucian Blaga, O.W. Cisek, Tudor Vianu, Petre Andrei, aduce înaintea conștiinței literare românești exemplul expresionismului, al acestui „romantism al secolului XX”, cum aveau să îl numească atâția comentatori. În prezentarea lui, romantismul englez e prețuit pentru formele echilibrate, de felul celor din poezia lui James Thomson sau William Wordsworth, puse aproape întotdeauna în opoziție cu cele ale liricii lui Byron și, într-o anumită măsură, a lui Shelley. E adevărat că, în general, **P.** nu depășește în demersurile sale comparatiste

liniile tradiționale trasate de școala lui Fernand Baldensperger și Paul Hazard. A folosit și pseudonimele Dinu Lance, Eustratie Logofătul, iar unele texte le-a semnat P. Dragos.

Pagini engleze cuprinde studii și eseuri publicate până atunci în presa culturală. Ele deschid un orizont puțin luminat de cercetările românești ale vremii. Tânărul autor avea o cultură istorico-literară solidă și nu se limita la perioada clasicismului englez, spre care îl îndreptau în chip firesc preocupările de până atunci, el fiind unul dintre primii angliști români care s-au familiarizat cu problemele literaturii medievale, inclusiv ale celei din epoca anglo-saxonă și ale începuturilor în limba engleză. Cea de-a doua carte, *Fenomenul englez*, este cea mai importantă cercetare a lumii din Insulele Britanice din câte au fost publicate la noi până după cel de-al doilea război mondial. La curent cu principalele evoluții ale spiritului englez, P. asociază modalități critice provenind din viziuni tradiționale - de pildă, din *Völkerpsychologie* a lui Wilhelm Wundt, în versiunea, relativ recentă, a lui D. Harding - cu unele mai noi, cum era energetismul preluat de la profesorul său C. Rădulescu-Motru. Un loc central îl ocupă aici studiile referitoare la Shakespeare. Astfel, *Miracolul shakespeareian* este, înaintea unui curs ținut în 1945-1946, cea mai amplă cuprindere a marilor probleme ale creației dramatului realizată până la acea dată în România. Textele shakespeareiene îi erau familiare (de altfel, până în anul apariției *Fenomenului englez*, tradusesese mai multe piese, dintre care unele fuseseră reprezentate la Teatrul Național din București, altele difuzate la Radio), cercetase epoca elisabethană (de mai mulți ani ținea cursuri și seminarii consacrate acestei perioade la Universitatea din Cernăuți), iar istoria Angliei renascentiste îi era bine cunoscută. Pornea aici de la un studiu apărut, tot în 1936, în „Revista Fundațiilor Regale”, cu un titlu, *Shakespeare printre noi*, ce pare să îl anticipeze, aproape cu trei decenii, pe cel al lui Jan Kott, *Shakespeare, contemporanul nostru*. Cercetarea e o sinteză la care participă și biografismul de factură Sidney Lee, și critica de text, pe temeiul unor criterii diverse (precum analiza psihologică a lui A.C. Bradley, comentariul istorico-filologic al lui Furners, critica sociologică a lui Rümelin). În spiritul interpretărilor - pe atunci foarte noi - ale lui Middleton Murry, P. se opune tendinței de a-l socoti pe Shakespeare doar ca pe un vehicul al „faptului divers” și îndeamnă la repetarea demonstrației privind discrepanța dintre biografie și creație (discrepanță numită de autor „miracol”). În tradiția școlii românești de interpretare a lui Shakespeare - dar cu argumente mai numeroase și mai pertinente - el se declară partizan al „teoriei stratfordiene”, care îl identifică pe autorul operei în persoana actorului de la The Globe. Teoria e dezvoltată și astfel, adoptându-se uneori tonul pamfletului: inițiatorii dezintegraționismului shakespeareian sunt atacați cu vehemență și reduși la ridicol cu arme extraliterare. Complexitatea afilierii culturale a lui P. iese mai limpede la iveală când se urmărește reacția lui față de literatura română, mai ales față de cea contemporană. Semnificativ e, din această perspectivă, interesul său față de formele tradiționale, chiar și atunci când s-ar spune că descoperă creația literară a

secolului al XX-lea. Era un spirit a cărui colaborare la diverse reviste nu pare deloc să fi fost urmarea unor afinități ideologice. Publică aproape concomitent la „Viața românească”, la „Sburătorul literar”, „Universul literar”, „Cuget românesc”, „Idea europeană”, „Gândirea”, „Calendarul” și „Porunca vremii” (la ultimele două figurând și ca redactor), la „Buna Vestire” (unde a fost director), reviste ale căror programe se rânduiesc precumpănitor în sfera tradiționalismului de diverse nuanțe și origini teoretice, de la poporanism la ortodoxism și la naționalismul exacerbat al extremei drepte. Dar el va răspunde și apelului lansat în 1925, la reapariția „Neamului românesc literar”, către colaboratori de la „Sămănătorul”, „Floarea darurilor” și de la seria mai veche a „Neamului românesc literar” și, trecând peste marea inamicie față de redactorul revistei, Ion Sân-Giorgiu, va colabora și la această publicație, dominată de personalitatea lui N. Iorga. Admirator constant și entuziast al lui Iorga, i-a și dedicat un amplu articol referitor la teatrul său. Ilustrând orientarea spre formele literaturii tradiționaliste, alte articole sunt consacrate dramaturgiei lui Octavian Goga și a lui Lucian Blaga, acestea fiind în epocă printre puținele studii despre opera teatrală a scriitorilor avuți în vedere. Admirația (nu o dată, cu accente encomiastice) față de Iorga pune în lumină o contradicție dramatică a biografiei lui P. Cel care a aderat la politica Legiunii „Arhanghelul Mihail” (a fost delegat de Corneliu Zelea Codreanu să conducă tratativele cu Iuliu Maniu pentru stabilirea unui pact electoral și a și candidat pentru un loc de deputat, desemnat de legionari) a rămas, în plan cultural, un admirator al Occidentului anglo-francez. Chiar și în privința ideilor politice, poziția lui este de-a dreptul uimitoare: articolele din presa cotidiană (de obicei, în ziarele de extrema dreaptă) sunt vizibil influențate de ideile legionarismului și conțin adesea formulări puerile, în vreme ce eseurile pe teme culturale vorbesc cu mare respect despre democrațiile europene și ironizează „pasul de găscă” al militarismului german. Stimat ca exeget al literaturii engleze - G. Călinescu, de pildă, cunoscut pentru parcimonia calificativelor de acest fel, îl considera „un om de fină cultură” -, P. a fost privit cu multe rezerve când a scris proză narativă, schițe, nuvele și mai ales romane. Plasate într-o zonă a absurdului cu consecințe benigne, ele sunt concepute - mai curând decât în maniera lui Mark Twain, pe care o sugera G. Călinescu - în stilul cultivat în paginile săptămânalului american „The New Yorker”, asemănările cu literatura lui E. B. White sau James Thurber fiind evidente. Sunt în *Iarmarocul metehmelor* (1932) povești cu vapoare navigând în mări exotice, macabre relatări ale unor crime, încheiate cu glume năucitoare: exasperat că nu îi vine rândul la bărbierit, un personaj taie gâtul frizerului și e mulțumit că, de acum încolo, va rezolva definitiv chestiunea, de vreme ce „ocnașii sunt rași complet”; un birtaș, îndurerat că papagalul său și-a pierdut frumosul penaj, se îmbarcă pe un vas încărcat cu fosfați care, însă, explodează, eroul își pierde un picior (recuperat, bineînțeles, cu un colac de salvare) și, după o înfocată controversă privind felul înmormântării, se hotărăște să înhumeze piciorul ș.a.m.d. Autorul însuși își dădea seama

că aceste compuneri nu pot aspira la o recunoaștere critică și le numea „simple tatonări”, cu toate că uneori nu erau lipsite de fantezie și de umor. Și romanele lui P. – *Condamnații la castitate* (1933), *Fortul 13* (1936), *Tigrii* (I-II, 1937) – continuă să surprindă prin rezolvări facile, prin lipsa unei preocupări de a realiza o construcție narativă coerentă, de felul celor pe care comentatorul le punea în evidență în proza modernă din Anglia. Critica i-a reproșat aluziile politice incluse strident în text. Pe de altă parte, implicarea politică nu i-a adus succesul social pe care îl sconta. După uciderea, în decembrie 1933, a lui I. G. Duca, prim-ministru al țării, în afara asasinilor au fost arestați patruzeci de membri și simpatizanți ai Gărzii de Fier, printre ei aflându-se și P., care va fi în cele din urmă achitat. După 1935 numele lui nu mai e menționat printre cele ale fruntașilor legionari, iar în timpul guvernării legionare din septembrie 1940 – ianuarie 1941 nu i se încredințează nici un fel de demnitate politică. Mai mult, are de întâmpinat dificultăți din partea ministrului legionar al Cultelor și Artelor din guvernul Gigurtu. De altfel, în cea de-a doua jumătate a deceniului al patrulea părea să se concentreze asupra chestiunilor literare. Sunt anii în care publică *Fenomenul englez*, când colaborează la unele dintre cele mai importante reviste ale țării, în primul rând la „Revista Fundațiilor Regale”, ceea ce sugerează încă o dată lipsa de prejudecăți politice a unui intelectual cu atitudini atât de contradictorii. În 1939 e invitat să preia șefia Catedrei de limba și literatura engleză a Facultății de Litere și Filosofie din București, după ce din 1925 fusese titularul aceleiași catedre la Universitatea din Cernăuți, oraș unde, în 1926–1927, este și director al Teatrului Național. Ca profesor, va introduce o atmosferă lipsită de orice fel de crispate, destinsă, și, în același timp, va promova metode noi, moderne, de predare, care solicitau o participare activă a studenților. Și aici va fi același intelectual care iubește paradoxul, pune culoare în prezentarea faptelor, detestă monotonia, rutina și conformismul. Cei mai mulți studenți ai săi își amintesc de puternica impresie pe care o făcea asupra lor, de eleganța demonstrației (și a simplei lui prezențe la catedră), de modernitatea atitudinii și a mentalității, de lipsa oricăror tendințe didactice. A fost, alături de Charles Drouhet, Basil Munteanu, Alexandru Marcu și Ovid Densusianu, unul din profesorii importanți de cultură europeană la Universitatea din București. Sfârșitul i-a fost tragic. Cei apropiați de el în anii de după război, mai ales în 1947–1948, își amintesc că devenise de nerecunoscut: era deprimat, de-a dreptul înfricoșat, viitorul i se înfățișa crâncen. P., pe care G. Călinescu îl cunoscutese ca pe „un om dedicat bucuriilor inedite, somptuos, plin de o jovială comunicativitate”, era acum doborât de o mare tristețe. Era atât de speriat, încât se mutase de acasă într-o odăiță din clădirea Facultății de Litere, unde se credea mai la adăpost. S-a dovedit că avea, într-adevăr, motive de teamă: în 1948, era „epurat” din învățământul universitar, asemenea multora dintre colegii săi. În toamna aceluia an încearcă să se sinucidă, tăindu-și venele. E salvat și internat în spitalul Filantropia, dar nu renunță la gândul de a-și curma zilele: ia liftul până la ultimul etaj, coboară apoi pe scări, apasă pe butonul de apel și,

cățărându-se pe grilajul de protecție, își pune capul în calea liftului care venea în jos. Moare cu baza craniului sfărâmată. Ziarele nu au relatat nimic, dar vestea a ajuns repede în mediile intelectuale. Apoi, ca în cazul atâtor cărturari români, numele lui a dispărut din fișierele bibliotecilor, scrierile i-au fost trecute în ceea ce se numea „fondul special”. Abia către sfârșitul anilor '60 a putut să fie menționat în lucrările de specialitate. Mult mai târziu a început să fie publicată o ediție (proiectată în patru volume), conținând opera de exeget al literaturii anglo-saxone și de comentator al literaturii române.

SCRIERI: *Stilul lui Dimitrie Cantemir*, București, 1915; *Poemele restrîșitei*, București, 1920; *Zvon de pretutindeni*, București, 1921; *Valoarea latină a culturii engleze*, Cernăuți, 1923; *Un Classique moderne: William Congreve*, pref. Louis Cazamian, Paris, 1924; *Caracterul de rasă al literaturii engleze*, Cernăuți, 1925; *William Congreve. Prose, Miscellanies, and Letters*, București, 1925; *Pagini engleze*, București, 1925; *Iarmarocul metehnelor*, București, [1932]; *Romantismul englez*, București, 1932; *Condamnații la castitate*, București, 1933; *Fenomenul englez*, București, 1936; *Fortul 13*, București, [1936]; *Tigrii*, I-II, pref. Paul Zarifopol, București, 1937; *Curs de engleză. Romanul englez*, București, 1945–1946; *Curs de engleză. Shakespeare*, București, 1945–1946; *Gramatica vie a limbii engleze. Introducere la grai și suflet englez*, București, [1947]; *Fenomenul englez*, I-III, îngr. Dan Grigorescu și Horia Florian Popescu, introd. Dan Grigorescu, București, 1996–2003; *Shakespeare. Viața și opera*, îngr. Fabian Anton, București, 1998; *Shakespeare. Romanul englez*, îngr. și introd. Andi Bălu, București, 2000. **Antologii:** *A Sheaf of Poetical Scraps (Unknown Congreve)*, București, 1923. **Traduceri:** *Shakespeare, Hamlet*, București, 1938, *Coriolan*, București, 1940, *Furtuna*, București, 1940, *Henric V*, București, 1940, *Poveste de iarnă*, București, 1942, *Regele Lear*, București, 1942, *Scorpia îmblânzită*, București, 1943, *Tragedia lui Othello, maurul din Veneția*, București, 1943, *Doi domni din Verona*, București, 1944, *Noaptea regilor (A douăsprezecea noapte)*, București, 1945, *Nevestele vesele din Windsor*, București, f.a.; *Teatru englez (Bernard Shaw, Eugene O'Neill, John M. Synge)*, I, București, 1943; Eugene O'Neill, *Michael și Anna (Welded)*, București, 1946; G. B. Shaw, *Casa inimilor sfărâmate*, București, f.a.

Repere bibliografice: Em. Bucuța, „*Poemele restrîșitei*”, „*Tinerimea nouă*”, 1920, 10; Ion Vineanu, „*Poemele restrîșitei*”, *ADV*, 1920, 11 080; Claudia Millian, „*Zvon de pretutindeni*”, „*Dacia*”, 1921, 286; M.R. [Mihai Ralea], „*Caracterul de rasă al literaturii engleze*”, *VR*, 1925, 7; Perpessicius, *Opere*, II, 416–419, VI, 71–75, 318–321, IX, 136–144, XII, 242–244, 419; Lovinescu, *Scrieri*, IV, 542, 566–567, VI, 264; Camil Petrescu, „*Fântâna Domnului*”, „*Argus*”, 1932, 5716; Ovidiu Papadima, „*Iarmarocul metehnelor*”, *G*, 1932, 12; Pompiliu Constantinescu, „*Iarmarocul metehnelor*”, *VRA*, 1933, 275; Călinescu, *Cronici*, II, 185, 426–427; Zarifopol, *Pentru arta lit.*, II, 61–63; Pompiliu Constantinescu, „*Condamnații la castitate*”, *VRA*, 1933, 312; G. Călinescu, „*Condamnații la castitate*”, *ALA*, 1934, 690; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, 283–284; Ovidiu Papadima, „*Fortul 13*”, *G*, 1936, 5; Pan M. Vizirescu, „*Fortul 13*”, *RFR*, 1936, 10; Toma Vlădescu, „*Fenomenul englez*”, *U*, 1937, 10; Ovidiu Papadima, „*Fenomenul englez*”, *G*, 1937, 2; Nicolae Roșu, *Orientări în veac*, București, 1937, 112–123; C. Fântâneru, „*Tigrii*”, *UVR*, 1938, 4; G. Călinescu, „*Hamlet*”, *ALA*, 1938, 910; Radu Gyr, *Dragos Protopopescu*, BVS, 1938, 258; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 714, *Ist. lit.* (1982), 798; Ion Marin Sadoveanu, „*Demonul vesel*”, *TIL*, 1942, 1 741; Ion Marin Sadoveanu, „*Pygmalion*”, *TIL*, 1942, 1 780; Al. C. Ionescu, *Autori, actori, regizori*, București, 1943, 92–103, 123–128; Eliade, *Împotriva*, 50–52; E. Legouis, Louis Cazamian, *A History of English*

Literature, Londra, 1971, 703; Dan Grigorescu, *Shakespeare în cultura română modernă*, București, 1971, 206, 209-218; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), 375-376; Ornea, *Tradiționalism*, 117, *passim*; Nae Antonescu, *Dragoș Protopopescu*, RL, 1992, 32; *Dragoș Protopopescu*, DRI, IV, 259-270; *Dict. esențial*, 697-698; Andi Bălu, *O perspectivă românească asupra literaturii engleze*, București, 2002. D.G.

PROVERB, specie folclorică exprimând, adeseori metaforic și uneori rimat, într-o propoziție sau într-o frază, un adevăr cu valabilitate generală, impus prin tradiție. Denumirea speciei este de proveniență cultă (din latinescul *proverbium* și francezul *proverbe*) și a înlocuit mai vechiul *parimie*, de origine neogrecescă. În popor se folosesc termenii *cuvânt, pildă, vorbă, zicală, zicătoare*. Izvorât dintr-o experiență colectivă îndelungată, **p.** a circulat la toate popoarele, din cele mai vechi timpuri. Pătrunzând foarte devreme în scris, s-a confundat cu maximele, sentințele, pildele filosofilor și scriitorilor din Antichitate, a fost difuzat prin texte juridice, religioase și cârți populare. Și-a păstrat, totuși, o existență folclorică proprie. Odată intrate în circuitul oral, **p.** presupuse a fi de origine cultă au devenit anonime, nedeosebindu-se de creațiile moștenite prin tradiție. În legătură cu geneza speciei, se poate stabili o clasificare: **p.** universale, aflate în patrimoniul folcloric al tuturor popoarelor din cele mai vechi timpuri, **p.** împrumutate fie pe cale orală, fie prin scris, **p.** locale, sintetizând experiența și situații specifice din viața unui popor. Ultimele pot fi, după conținut, istorice, religioase, mitologice, reflectând evoluția istorică, socială și filosofică a poporului respectiv. Altă clasificare ține seama de forma artistică a acestor creații populare: metaforice (sau alegorice) și nemetaforice, în proză sau în versuri. Din punct de vedere gramatical, **p.** sunt propriu-zise – cele ce apar sub forma unei propoziții enunțative, afirmative sau negative, care exprimă în mod direct o judecată completă – și imperative, sub forma unor propoziții imperative, afirmative sau negative, care prin conținutul lor implică ideea de bine și impun un sfat, un îndemn. Derivate din **p.** propriu-zise sunt **p.** exclamative și **p.** dialogate. Tematica relevă cele mai variate aspecte ale existenței umane, **p.** fiind, în ansamblu, expresia unei filosofii de viață, în care conținutul etic se îmbină cu cel social-istoric și cu povețele practice. Creat într-un anumit moment istoric, **p.** are un sens inițial, care exprimă ideea de la care se pleacă. Cu cât această idee este mai generală, cu atât pot apărea semnificații mai numeroase, în contexte particulare, dar subordonându-se sensului primar. **P.** universale au un caracter general valabil („Corb la corb nu-și scoate ochii”, „Spune-mi cu cine te aduni, ca să-ți spun cine ești”, „Câinele care latră nu mușcă”, „Unde nu-i cap, vai de picioare”, „Ulciorul nu merge de multe ori la apă”), pe când cele locale, istorice, îmbrățișează o arie mai restrânsă („Vodă da și Hâncu ba”, „Turcul te bate, turcul te judecă”). Numeroase sunt aspectele negative selectate, față de care **p.** dezvăluie o atitudine cu tendințe explicit educative („Lupul păru-și schimbă, dar năravul ba”). Multe **p.** care conțin norme de conduită raportate la condițiile de viață din diferite epoci exprimă concepții contradictorii („Aurul deschide raiul”, dar

„Mai bine sărac și curat, decât bogat și pătat”). În centrul atenției stă omul cu calitățile și mai ales cu defectele sale; de aici, un mare număr de **p.** satirice („După război mulți viteji s-arată”, „Popa mănâncă și de pe viu și de pe mort”). Spre deosebire de zicătoare (care se constituie ca expresie figurată fără o existență independentă și nu exprimă o concluzie, ci doar o sugerează), cu care este înrudit, **p.** are un conținut bine determinat, exprimând o judecată completă și o concluzie. Prin conținut se apropie de maximă, dar se deosebește de aceasta prin alcătuirea lui metaforică. **P.** se exprimă prin propoziții sau prin fraze întregi, concise, uneori eliptice, cu o accentuată stereotipie sintactică. Pentru a-i spori valoarea, se folosesc comparații, metafore, alegorii și uneori elemente de versificație, ritm sau rimă. Chiar în cazul **p.** metaforice, plasticitatea se realizează printr-o anume simetrie a frazei, prin concizia și selecția termenilor („Cine se scoală de dimineață departe ajunge”). Intonația și accentul sunt folosite pentru relevarea sensului. Un procedeu care subliniază atitudinea selectivă pe care specia o implică este exagerarea („Femeia il scoate dator și pe dracu”). Caracteristice sunt posibilitatea aplicării la situații practic nelimitate ca număr și îmbinarea mai multor sensuri, uneori contradictorii. În circulația orală **p.** dobândește un mare număr de variante, prin adaos sau prin eliminare, prin nuanțări diferite în raport cu semnificația de bază sau prin substituiri. Cu toate acestea, dintre speciile folclorice, **p.** este cel mai apropiat de literatura cultă. În scris, a circulat, la noi, prin intermediul cârților populare (*Albinușa, Archirie și Anadan*), al diferitelor manuscrise și al operelor marilor cronicari din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea. Îndemnuri la culegerea „vorbilor cu tâlc” vin îndeosebi din Transilvania, de la Dimitrie Țichindeal, Timotei Cipariu ș.a. Prin 1845 vornicul Iordache Goleșcu întocmește o culegere intitulată *Pilde, povățuiri i cuvinte adăvurate și povești*. Culegeri propriu-zise sunt cele ale lui Anton Pann, I.C. Hîntescu, Petre Ispirescu, iar cea mai importantă colecție o publică Iuliu A. Zanne. **P.** se întâlnesc în literatura cultă, la începutul veacului al XIX-lea, în *Țiganiada* lui I. Budai-Deleanu, dar mai ales în a doua jumătate a secolului ele colorează poveștile, povestirile și amintirile lui Ion Creangă.

Surse: Anton Pann, *Culegere de proverburile sau Povestea vorbii*, București, 1847; I. C. Hîntescu, *Proverbele românilor*, Sibiu, 1877; ed. îngr. Constantin Negreanu și Ion Bratu, pref. I.C. Chițimia, Timișoara, 1985; Petre Ispirescu, *Zicători populare*, RIAF, 1885, vol.V, 153-165; Iuliu A. Zanne, *Proverbele românilor*, I-X, pref. G. Dem. Teodorescu, București, 1895-1903; ed. vol. I, îngr. Mugur Vasiliu, pref. Nicolae Constantinescu, București, 2003; I.-A. Candrea, *Dicționar de proverbe și zicători*, București, 1912; *Din înțelepciunea poporului. Proverbe, zicători, ghicitori*, îngr. Corneliu Bărbulescu și Gh. Ghiță, București, 1957; *Proverbe românești*, îngr. și pref. George Muntean, București, 1967; Iordache Goleșcu, *Proverbe comentate*, îngr. și pref. Gh. Paschia, București, 1973; *Proverbe și zicători bănățene*, îngr. Costa Roșu, Novi Sad, 1996; *Dicționar de proverbe și zicători românești*, îngr. și pref. Grigore Botezatu și Andrei Hâncu, București-Chișinău, 2001.

Repere bibliografice: G. Dem. Teodorescu, *Cercetări asupra proverbelor române*, București, 1877; Gaster, *Lit. pop.*, 197-201; I.C. Chițimia,

Paremiologie, RITL, 1960, 3; *Ist. lit.*, I, 193-199; Ovidiu Bârlea, *Proverbe și zicători românești*, București, 1966; Pavel Ruxândoiu, *Aspectul metaforic al proverbelor*, SPS, 94-113; Pavel Ruxândoiu, *Proverbele ca gen folcloric*, în *Folclor literar*, I, îngr. Eugen Todoran și Gabriel Manolescu, Timișoara, 1967, 183-199; Vasile Netea, *Primele colecții de proverbe românești publicate*, în *Studii de folclor și literatură*, București, 1967, 401-439; Ovidiu Papadima, *Literatura populară română*, București, 1968, 596-605; Gh. Vrabie, *Folclorul. Obiect, principii, metodă*, București, 1970, 276-282; I. C. Chițimia, *Folclorul românesc în perspectivă comparată*, București, 1971, 239-267; *Dicț. lit.* 1900, 712-713; Cezar Tabarcea, *Poetica proverbului*, București, 1982; Ovidiu Bârlea, *Folclorul românesc*, II, București, 1983, 313-344; Constantin Negreanu, *Structura proverbelor românești*, București, 1983; Gabriel Gheorghe, *Proverbe românești și proverbele lumii romanice*, București, 1986; Constantin Negreanu, Alexandru Stănculescu-Bârda, *Istoria proverbului românesc*, Bârda, 1998; Stelian Dumistrăcel, *Dicționar de expresii românești*, Iași, 2001; Pavel Ruxândoiu, *Proverb și context*, București, 2003; Alexandru Stănculescu-Bârda, *Povestea vorbelor de duh*, Bârda, 2003. L.Bd.

PROVINCIA, revistă apărută la Turnu Severin, săptămânal sau bilunar din decembrie 1944 până în noiembrie 1946, apoi lunar din decembrie 1946 până în mai 1947. Directori sunt Ion Baloșin (până în iulie 1946) și ulterior Constantin Răutu. Subtitlul s-a modificat de câteva ori, fiind inițial „Gazetă independentă de informație și reportaj”, iar în 1947 „Revistă de literatură și artă”. Intenția redactorilor este de a informa opinia publică „corect și cinstit” asupra „tuturor problemelor ce guvernează viața sub aspectul lor multiplu - social, cultural, economic etc.” (Ion Baloșin, *Rostul nostru*, 1/1944). Aproape doi ani **P.** este preponderent informativă, se axează îndeosebi pe publicistica referitoare la actualitatea socială și politică și pe informații locale. Orientarea culturală în această perioadă se rezumă la pagina „Gând și slovă”, apărută sub îngrijirea lui Ion Antonie, care publică o seamă de studii de critică și istorie literară și atrage colaborarea câtorva poeți. Sub conducerea lui Constantin Răutu, se înregistrează o schimbare de perspectivă și conform noului program propus de acesta în articolul *După trei ani*, **P.** devine exclusiv literară și se împarte în trei secțiuni: „Proză”, „Versuri” și „Cronica”. Li se adaugă o anchetă în rândul scriitorilor și câteva articole succesive intitulate *La ce lucrează scriitorii*. Pe parcursul existenței sale, publicația pune accent pe „puterile creatoare ale locului”, în spiritul unui regionalism menit să contribuie prin valorile proprii la „marele element al românismului” (I. Cetină, *Rostul periodicelor provinciale*). Rubricile obișnuite sunt „Știri - Fapte - Comentarii”, „Cronica”, „Epigramă și humor”, „Școala și biserica”, „Tribuna liberă”, „Diverse”, „Anchetele noastre”. Sunt găzduite versuri de Ion Pillat (*Singur și Vechime*), Verona Brateș, Petru Homoceanul, Emil Vora, Grigore Bugarin, Emil Zegreanu, Veturia Constantinescu. Se publică proză aparținând lui V. Voiculescu (*Capul de zimbru*), Victor Papilian (fragmente din romanul *Bogdanus infidelis notarius*), Theodor Râșcanu (*Pui de cuc*, fragment de roman), Constantin Neicu-Calotescu, Gh. Atanasiu. În domeniul dramaturgiei **P.** atrage colaborarea lui Camil Petrescu, acesta exprimându-și aprecierea și publicând un fragment din piesa *Mitică Popescu* (21/1945). Cronica

literară e semnată de Ion Antonie, care scrie și articole despre Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, G. Bacovia, Ion Pillat, V. Voiculescu, Ion Minulescu, G. Ibrăileanu, Duiliu Zamfirescu, Calistrat Hogaș, Ovid Densusianu, Panait Istrati. Din septembrie 1946 cronică de carte și studiile de istorie literară aparțin lui Al. Dima (*Structura estetică a lui G. Ibrăileanu*), Mihail Atanasescu (*Un distins romantic: Matei Caragiale*), P. Isvoranu (*Ideile lui Titu Maiorescu*), Constantin Răutu. De asemenea, Const. D. Ionescu recenzează volumul *Vraja* de Cella Delavrancea, iar Gh. Atanasiu prezintă *Pânza de păianjen*, un roman al Celleri Serghei. C. Rădulescu-Motru este autorul articolului *Filosofia lui Caragiale*, cu publicistică sunt prezenți Constantin Răutu, Petru Comarnescu (*Capitala și provincia*), Ion Potopin. Nu lipsesc transpunerile din literatura universală: Petre Stănescu traduce cartea a VI-a din *Eneida* (*Charon, luntrașul infernului*), Ion Tundrea transpune fragmente din *Divina Comedia* de Dante, Const. Vulturescu dă fragmente din *Kalevala*, A. E. Baconsky tălmăcește *Îngerul* de Lermontov și *Prietenilor* de Pușkin, poet din care este tradusă și poezia *Viscol* (Anna Barbu), Petru Sfetca oferă o versiune la *Fereastra* de Rainer Maria Rilke, iar Francisc Păcurariu transpune *Balada domnițelor de odinioară* de François Villon. Se publică și interviuri cu Victor Papilian, N.D. Cocea, Virgil Birou, Mihail Drumeș, iar la o anchetă privind problemele literaturii răspund Ion Agârbiceanu, Emil Isac, George Păun, Al. Dima, Theodor Râșcanu, Tudor Teodorescu-Braniște. În paginile revistei se găsesc și câteva articole comemorative (despre Nicolae Bălcescu, Nicolae Cartojan și Romain Rolland), semnate de Ion Antonie și Constantin Răutu, precum și scrieri memorialistice (Anton Bibescu, *Amintiri despre Mihail Sebastian*). **P.** mai cuprinde anchete teatrale, o cronică a revistelor în cadrul unei rubrici intitulate „Cărți și reviste”, alături de cronică teatrală, cinematografică, plastică, muzicală, cât și un număr mare de știri politice, artistice, culturale, sportive, informații medicale, reflecții, anecdote, epigrame. Alți colaboratori: Ionel Sârbu, Nicolae Bocșa, Teofil Lianu, Vasile Dobrian, Mircea Popovici, Pimen Constantinescu, Ion Apostol Popescu, Mihai Spiridonică, Victor Jurcă, D. Hinoveanu. M.W.

PROVINCIA LITERARĂ, publicație apărută la Tecuci, bilunar, între 4 martie și 20 august 1908, sub îngrijirea lui Constantin Muche Blond. Este o revistă eclectică, fără program, tipic provincială, orientată în genere spre o literatură puternic marcată de sentimentalism. Sunt tipărite două postume ale lui Ștefan Petică (*Pelerin și Serenadă demonică*), versuri de Traian Demetrescu (reluări), Alice Călugăru, Constantin Muche Blond (C.M. Blond), Tr. Alexandrescu, Const. Nutzescu, N. Burlănescu-Alin, Basil Gheorghiu ș.a. Proză semnează Neli Cornea, H. Coșoi, Constantin Muche Blond, D. Karnabatt, G. N. David, Nestor Ionescu. Apar traduceri din Heinrich Heine, Maxim Gorki, Jean Richepin, Catulle Mendès, Alexis Bouvier. Revista mai conține epigrame, maxime, cugetări, anecdote, curiozități. Alți colaboratori: G. Tutoveanu, I. Duca, Const. S. Stoianescu, T. A. Teodoru. A.P.

PROVINCIA LITERARĂ, revistă apărută la Câmpulung, lunar, din mai până în decembrie 1928 și în august 1938, ca „organ de propagandă al Cercului Cultural «Provincia»”. Director-fondator: I.C. Jinga, redactor: Alexandru Robaș. Editată de cei care scosese revista „Muguri” (1922–1923), publicația își propune „să mențină tradițiile literare”, să sprijine „orice mișcare culturală românească” și să încerce să promoveze „câteva condeie noi”. Rubrici: „Cronica”, „Recenzii”, „Știri”, „Poșta redacției”. Cu versuri sunt prezenți G. Bacovia, Eugen Jebeleanu, Dinu Sever, Anton Gurgu, Vasile Dobrescu, Pavel Nedelcu, Vasile Georgescu, V. Oancea, Alexandru Călinescu, Aurel Chirescu, Romulus Ionescu, Viorica Lăzărescu, Victor Valeriu Martinescu, G. Șt. Cazacu, Valentin Munteanu ș.a. Proză semnează Const. Răureanu, Neculae Patraulea, Eugeniu Florian, Al. Petrescu, Dan Silviu ș.a. Traduceri din E.A. Poe, Alphonse Daudet, Oliver Schreiner, Jules de Marthold dau George Ulieru (sub pseudonimul Alma Deodor), I.C. Jinga, Aurel Bugariu. Se mai publică articolul *Nicolae Iorga. Omul și opera* de Eugen Jebeleanu, recenzii, cronici, note, epigrame, cugetări de Carmen Sylva și Alfred de Musset. Alți colaboratori: Agatha Grigorescu-Bacovia, Nic. Manolescu, Mircea I. Jereghie, Alexe Marinescu, Cezar Robeanu. Încrăzătoare în tradiția literară românească și în același timp deschisă tinerilor scriitori, **P.I.** reușește, prin calitatea colaboratorilor, să depășească limitele unei publicații de provincie. A.P.

PROVINCIA LITERARĂ, publicație apărută la Sibiu, lunar, din octombrie 1932 până în decembrie 1934, cu subtitlul „Revistă de literatură, critică și artă”. Directori sunt Eugen Constant și Paul Constant. Al treilea frate, poetul Savin Constant, e comemorat în 1933, la cinci ani de la dispariția sa. Eugen Constant este un critic declarat al societății burgheze, subliniind de la început că „trăim sub hipnoza tutelară a fetișismelor”. Se dorește „trezirea tineretului din provincie”, în special prin conferințele Grupării Intelectuale „Thesis”, din care fac parte Al. Dima, I. Popescu-Sibiu, Horia Petra-Petrescu, Pimen Constantinescu ș.a. Printre cei care conferențiază la „Thesis” se află și Emil Cioran, care prezintă *Experiența eternității*, o pledoarie „împotriva temporalismului și istorismului modern”, și susține o amplă expunere intitulată *Antropologia filosofică*, în timp ce I. Popescu-Sibiu alege subiectul *Psihanaliza în literatură*. Dacă Horia Petra-Petrescu ajunge la concluzia că „poezia pare o regină detronată” (*Puterea poeziei mai există?*), Al. Dima consideră, în *Generalități substanțiale*, că tineretul e tot mai mult absorbit de roman și eseu, neglijând nuvela și poezia. Pe tema *Revistele de provincie* vor scrie Paul I. Papadopol și C. D. Fortunescu, amândoi afirmând că acestea sunt „pe nedrept hulte”. Papadopol mai intervine cu un articol, *Rolul social al literaturii*, în care creația literară este socotită „cea mai înaltă școală a omenirii”. Poezie și proză publică atât frații Constant, cât și Dem. Bassarabeanu, Numa Cartianu, C. Nisipeanu, Ion Th. Ilea. Câteva profiluri reușite ale criticilor G. Călinescu, Șerban Cioculescu și Mihail Sebastian sunt grupate de Tiberiu Iliescu sub titlul *Momente de critică de anotimp*. Pimen Constantinescu semnează traduceri din Giovanni Papini și Arturo Graf. M.Ș.

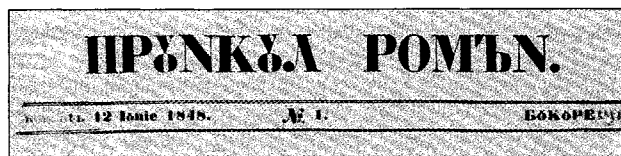
PROZA, revistă apărută la Craiova, bilunar, între 1 februarie și 1 martie 1914. Publicația, „scrisă de Emil Gârleanu”, are ca obiectiv principal stimularea vieții intelectuale a localității. Rubrici: „Vești” și „Bibliografie”. Gârleanu, din 1913 director al Teatrului Național craiovean, include în sumar patru proze: schița *Sultan*, nuvela *Geloșii*, cât și *Pe Bistrița la vale*. Pe *potecile Ceahlăului* și *De pe un carnet*. Însemnări din zilele mobilizării. Îi aparțin și câteva articole de atitudine: critică felul puțin onest în care francezul André de Lorde a adaptat *Năpasta* lui I.L. Caragiale, pledează, într-o scrisoare deschisă adresată lui I.G. Duca, ministrul Instrucțiunii Publice și al Cultelor, pentru transformarea bojdeucii lui Ion Creangă într-un „mic muzeu”, susține, în *Teatrul la sate*, organizarea de reprezentații teatrale în mediul rural și condamnă pătrunderea în Europa a tangoului, dans care „prinde, ca meserie, la femeia cabareturilor”, dar „pare josnic pentru doamna sau domnișoara din societate”. Revista mai publică procesul-verbal din ziua de 28 aprilie 1908, întocmit de St. O. Iosif cu ocazia ședinței de constituire a Societății Scriitorilor Români, Emil Gârleanu făcând și unele considerații referitoare la istoricul SSR și la schimbările care au avut loc între timp în comitetul de conducere. A.P.

PRUNCU, Nicolae I. (1845, Focșani – 14.VII.1888, Focșani), poet. Printre colaboratorii „Convorbirilor literare” se numără și focșăneanul **P.**, primar al orașului între 1881 și 1884, căruia i-au apărut versuri încă în primele numere, din 1867, ale revistei și apoi în 1880–1881. El este autorul a două volume, *Suspinele primăverii* (1868) și *Poezii* (1887), cuprinzând stanțe tipărite inițial în gazetele vremii: „Originea” și „Curierul de Iași”, „Oltul”, „Revista literară și științifică”, „Timpul”, „Presa”, „Amicul familiei”, „Album macedo-român”. La „Literatorul”, care i-a publicat o epistolă în 1881, era considerat convorbirist. **P.** încearcă o poezie de atitudini byroniene – contraste tari, senzații puternice și gesticulație patetică, traducându-i disperarea de proscris al sorții. Nereușita este totală, prin lipsa fiorului liric și platitudinea limbajului. Eronat, lui **P.** i s-a atribuit pseudonimul Gr. Gellianu.

SCRIERI: *Suspinele primăverii*, Focșani, 1868; *Poezii*, pref. Alexandru Mavrocordat, Focșani, 1887.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, 58–59; Rodica Florea, *Poeți convorbiriști în perioada 1867–1895*, SIL, 165–166; *Dict. lit.* 1900, 713–714. S.C.

PRUNCUL ROMÂN, periodic politic și literar apărut la București, de trei ori pe săptămână, între 12 iunie și 11 septembrie 1848. Redactorii „răspunzători” ai acestui adevărat buletin neoficial al revoluției au fost C. A. Rosetti și Enrich Winterhalder. Primul a dat și orientarea politică a gazetei, prin articole de fond, și a scris relatări amănunțite ale evenimentelor importante. **P.R.** reprezintă publicistic o fracțiune a mișcării revoluționare, fracțiune condusă de I. C. Brătianu și de C. A. Rosetti. Tinerii colaboratori – poetul I. Catina, C. I. Arion, Gh.

Bacaloglu, Barbu G. Gănescu, V. Boerescu, G. Vernescu și I. Ionescu de la Brad – își redactau articolele sub imperiul unei stări de exaltare patriotică și revoluționară. Îndemnulurile la luptă, care se succedă număr de număr, adresate către „frații români” „din toate clasele”, reflectă ceva din febrilitatea acelor zile. Sinceritatea sentimentelor compensează, în parte, emfaza tonului și indecizia stilistică, dar nu poate ascunde o oarecare dezorientare, manifestată în exprimarea crezurilor politice. Se reține, totuși, apelul la unitate națională adresat românilor din Moldova. Puțina literatură apărută în coloanele **P.r.** nu este la nivelul publicisticii politice. Versurile poezilor C. D. Aricescu, G. Crețeanu și Al. Pelimon rămân doar exerciții ocazionale, care ilustrează momentele memorabile ale verii anului 1848. Mai inspirat pare să fi fost doar I. Catina, în ale cărui inflăcărâte inmnuri răsună ecourile revoluției.

R.Z.

PRUTEANU, Aglae (22.X.1866, Vaslui – 28.III.1941, Iași), memorialistă. Viitoarea mare tragediană s-a născut într-o familie de condiție modestă. Mama, Ecaterina, era casnică, iar tatăl, Constantin Theodoru, lucra ca intendent de spital. **P.** urmează clasele primare la Vaslui, fiind dată apoi la un pension particular. Curând, din pricina taxei prea ridicate, e retrasă de acolo și o vreme va învăța acasă, cu o profesoară din vecini. După o scurtă trecere prin Școala Profesională „Sf. Sava” din Iași, este înscrisă în 1885 la Conservator, având șansa, la clasa de declamație și mimică, să fie eleva unui maestru, Mihail Galino. Nu-i trebuie mult ca să-și afirme calitățile ieșite din comun, astfel încât în 1886, după producția de sfârșit de an, e angajată la teatrul din urbe. Devenită Aglae Pruteanu prin căsătoria, în 1887, cu actorul Dimitrie Pruteanu, urcă repede treptele: societară clasa II în 1894, societară clasa I în 1895. Până în 1896, când se inaugurează edificiul Teatrului Național, actrița evoluează la Teatrul cel Mic din Copou și, după ce clădirea se mistuie într-un incendiu, în sala Pastia și în aceea a circuitului Sidoli. I se dusese vestea și, mai ales după câteva reprezentații susținute în capitală, ar fi putut ușor să devină o stea a scenei bucureștene. Atașamentul față de Naționalul ieșean, ca și afecțiunea ce o lega de State Dragomir, partenerul din atâtea spectacole de răsunset, au făcut-o să nu dea curs unor astfel de chemări. În 1930 a trebuit să accepte ieșirea la pensie. În 1932, după o ultimă apariție, peste cariera mării actrițe s-a lăsat definitiv cortina. Ultimii ani i-a trăit în singurătatea unui cămin în care doar câteva fotografii și teancul de cronici mai aminteau de strălucirea din trecut. Cu vocea ei vibrantă, cu timbru de argint (deși, amănunt contrariant, fuma mahorcă) și cu temperamentul ei generos, **P.** a pășit încă din timpul vieții în legendă. Era o răsfatată a publicului ieșean, pe care îl electriza cu interpretări pline de

nerv în roluri de primă ingenuă, mai întâi, iar în zenitul carierei, de femei pasionale, etalând o întregă gamă de exaltări. Cu o intuiție suplă, căutând să pătrundă în taințele sufletești ale personajelor, trecea ușor de la vodeviluri la melodrame și drame psihologice ori la partituri din repertoriul clasic și romantic. Aici, îndeosebi, se manifesta la cote înalte jocul ei fremătător. O avantaja și silueta cu atribute statuare. Din sutele de creații, au rămas multă vreme în amintirea spectatorilor cele realizate în *Anna Karenina* și *Cadaurul viu*, după Lev Tolstoi, *Hamlet*, *Romeo și Julieta*, *Othello* de Shakespeare, *Dama cu camelii* de Al. Dumas-fiul, *Hedda Gabler* și *Nora* de Ibsen, *Maria Stuart* de Schiller.

P. a încercat să se apropie și de literatură. A început cu versuri, care i s-au publicat, sub semnătura Geta, în „Opinia” (1898–1899). Sunt naive pianotări de flagrant mimetism eminescianizant. Cu „glasul trist și plângător”, tânăra se cufundă în reverii, suspinând după un „vis pierdut de mângâiere”, un amor „ideal, ceresc”. Sentimentalele notații au pe alocuri o oarecare muzicalitate. Surprinzător, **P.** s-a apucat și de publicistică, scriind nu numai despre teatru (o incursiune în istoria mișcării teatrale din Moldova, în „Cele trei Crișuri”), ci atacând și teme sociale (în „Revista scriitoarei”, „Lumea”, „Opinia”). Încercările dramatice (comediile într-un act *Trei fete de măritat* și *Altădată și acum*) ale artistei nu au ajuns să fie reprezentate. Mai mult contur au paginile memorialistice. Începută în manieră literaturizantă, cu patetisme candid, suita *Amintiri din teatru* (1922) se încarcă pe parcurs de accentele unei deprimări provenite dintr-un șir de nemulțumiri și frustrări. Replierea în amintire are o funcție consolatoare, atenuând senzația de oboseală și sentimentul de zădărnici pe care i-l provoacă memorialistei „zilele reci și întunecoase din prezent”. Când nu se lasă biruită de melancolie, **P.** re trăiește cu un viu simțământ serile când evolua, sub luminile rampei, în compania unor colegi de neuitat. Portretistica – se rețin figurile unor Mihail Galino, N. Luchian, C. Bălănescu, Grigore Manolescu și Aristizza Romanescu – colorează întrucitva filele nostalgicilor suveniruri. Capacitatea de a admira a autoarei nu îi diminuează reflexivitatea, ea discutând în limitele unei „critici impresioniste”, în care afectul se conjugă cu luciditatea, „concepția” unor întruchipări scenice. Mai există în carte „autocritica”, adică o rememorare, în deplină, orgolioasă conștiință de sine, fără false sfiiciuni, a vieții unei dive căreia ursitoarele nu s-au îndurat să-i mensească și o faimă europeană.

SCRIERI: *Amintiri din teatru*, Iași, [1922].

Repere bibliografice: Dafin, *Figuri*, I, 65–67; Dafin, *Iașul*, I, 213–216; Otilia Cazimir, *A murit și Aglae Pruteanu*, RFR, 1941, 5; N. Barbu, *Aglae Pruteanu*, București, 1965; N. Barbu, *Dicționarul actorilor Teatrului Național din Iași*, Iași, 1976, 207; Traian Nicola, *Valori spirituale vasluiene*, II, Vaslui, 2001, 189–204.

F.F.

PRUTEANU, George (15.XII.1947, București), eseist și publicist. Este fiul Sofiei Pruteanu (n. Musafia), telefonistă, și al lui Paul Pruteanu, profesor universitar, specialist în istoria medicinei. Absolvent în 1965 al Liceului „Vasile Alecsandri”

din Iași, **P.** devine în același an student al Facultății de Filologie, secția română-franceză, a Universității „Al. I. Cuza”. Se transferă la București, obținând diploma de licență în 1970. Debutază cu versuri în 1965 la „Familia”. Este ziarist la „Contemporanul” (1971), apoi, la Iași, lucrează ca redactor al revistelor „Cronica” (1972-1975) și „Convorbiri literare” (1976-1980, 1984-1986) și este cadru didactic la Catedra de limbi moderne a Facultății de Filologie (1980-1984). Din 1990, vreme de zece ani, ocupă funcția de lector la facultatea similară a Universității din București. Își ia doctoratul în 2000, devine conferențiar, predând la mai multe unități de învățământ superior din țară. Are o bogată activitate publicistică. În 1997-1999 a moderat la televiziune o emisiune de cultură a limbii, care a avut o foarte bună audiență. După 1989 s-a implicat și în viața politică, fiind, succesiv, parlamentar din partea câtorva partide.

Demersul critic al lui **P.**, ce poate fi urmărit în numeroase cronici, recenzii și note publicate în presă, face dovada unui spirit aflat la intersecția dintre rigoarea academică și tonul pe alocuri ludic al ironistului; nu lipsesc pasajele în care autorul își etalează erudiția, nici cele de o vioiciune mai rar întâlnită în texte de această factură. Impresia dominantă rămâne una de ascuțime a percepției și de obiectivitate, la care se adaugă efectele pozitive ale unei abordări îndeobște situate în perspectivă interdisciplinară. Prima carte, *Pactul cu diavolul. Șase zile cu Petru Dumitriu* (1995), este un interviu amplu, care îi oferă lui **P.** ocazia de a-și pune în valoare calitățile de interlocutor atent și implicat în discuția pe care o dirijează cu abilitate. Reconstituirea unor evenimente din viața lui Petru Dumitriu duce la reliefaarea unui punct de vedere nepătimăș asupra perioadei istorice pe care scriitorul a traversat-o nu fără accidente. Deși subiectele dezbătute sunt încărcate de dramatism, cei doi nu devin nici o clipă patetici, iar luciditatea și, uneori, detașarea caracterizează acest discurs ambivalent. Trebuie remarcată și iscusința lui **P.** de a-și pune în dificultate interlocutorul, care uneori se eschivează, nu răspunde direct provocărilor. Textul nu e numai un interviu, ci o carte armonios construită, din care se deduc cu claritate și opiniile celui care întreabă. Fără îndoială, **P.** excelează în publicistică, fiind un observator și un interpret de cele mai multe ori critic al societății românești postrevoluționare. *Cronica unei mari dezamăgiri. O istorie mediatică* (2000) este urmată în același an de *Partidul și partida (atitudini politice)*. Ambele culegeri lasă să se întrevadă traiectoria sinuoasă a unui intelectual care se expune în permanență, având pretenția ca propriile convingeri să devină model paideic. Aparent neomogene, articolele selectate au o coordonată esențială comună, afirmată cu o anume ostentație - intoleranța față de impostură, lichelism și demagogie. Prin *Feldeința călinesciană* (2001) **P.** revine la vocația sa adevărată, comentariul de literatură. Ca și în *Pactul cu diavolul*, el întreprinde un studiu de caz - subtitlul e „studiu monografic” -, de această dată în mod declarat. Termenul „feldeință” este împrumutat din limbajul lui Dimitrie Cantemir. Personalitatea lui G. Călinescu, considerată chiar de majoritatea celor apropiați plină de contraste și paradoxuri, e supusă unei analize lucide, amănunțite și lipsite de complexe.

După mărturisirea autorului, cartea încearcă reconstituirea „specificității psihicului călinescian, ca o pregătire și o anticipare a dezvoltărilor referitoare la duhul variatelor lucrări pe care le-a elaborat”. Sunt decelate documente semnificative, „pornind de la premisa că un om este și ceea ce face, dar și ceea ce ascunde”. Liantul dintre teoria literară (*Călinescu citind*) și psihologia aplicată (*Narcisism. Fronță*), complementaritatea dintre istoria literaturii (*Călinescu și Argezi*) și cea a culturii, văzută ca suport al creației (*Cultul culturii*), oferă studiului substanță și coerență. Prin reconstituire se ajunge la portret: „Sistemul de contraste funcționează implacabil. Un anxios care se voia olimpiar. Individ de geniu, așezat pe un agresiv complex de superioritate - poate fi inhibat de privirea rece a unui student! Orgolioasă timiditate, sensibilitate exacerbată. Călinescu era un Hercule cu multe călcăie ahileene.” **P.** se arată preocupat și de teoretizarea anumitor aspecte ale mass-media. În *Elemente esențiale de tehnică mediatică* (2001) prezintă sistematic noțiuni, concepte și practici proprii domeniului. Autorul e și aici aplecat spre interdisciplinaritate, iar discursul său nu neglijează raporturile ce se stabilesc între text, imagine și valoare estetică.

SCRIERI: *Pactul cu diavolul. Șase zile cu Petru Dumitriu*, București, 1995; *Cronica unei mari dezamăgiri. O istorie mediatică*, Iași, 2000; *Partidul și partida (atitudini politice)*, București, 2000; *Feldeința călinesciană*, Constanța, 2001; *Elemente esențiale de tehnică mediatică*, Constanța, 2001.

Traduceri: Robert K. Ressler, Tom Shachtman, *Vânător de ucigași*, București, 1993.

Repere bibliografice: Radu G. Teșosu, *Un boier cu frică de Dumnezeu*, „Cuvântul”, 1995, 2; Alex. Ștefănescu, *Petru Dumitriu despre pactul cu diavolul*, RL, 1995, 7; C. Stănescu, *Un om „dublu”*, ALA, 1995, 259; Eugenia Tudor-Anton, *Dialog cu un Faust român*, LCF, 1995, 14; Gabriel Liiceanu, *Arheul Pruteanu*, „22”, 1996, 10; Tudor Octavian, *În genul lui Pruteanu*, RMB, 1996, 18; Dorin Tudoran, *A venit impersonalul*, RMB, 1999, 15; Luca Pițu, *Divagând despre Georget Pruteanu*, F, 2000, 11-12. S.A.

PSALTIREA HURMUZACHI, PSALTIREA SCHEIANĂ, PSALTIREA VORONETEANĂ, manuscrise religioase din secolul al XVI-lea. *Psaltirea Humuzachi* cuprinde o traducere în limba română a psalmilor. Manuscrisul nu a fost încă publicat. *Psaltirea Scheiană* este o copie a unei traduceri în limba română a psalmilor lui David, la care se mai adaugă zece cântări și „simbolul atanasian” al credinței. *Psaltirea Voroneteană* conține copia unei traduceri parțiale a psalmilor, paralel cu textul slav corespunzător. Aceste manuscrise prezintă particularități paleografice și lingvistice specifice și sunt considerate ca fiind printre primele texte scrise în limba română. Toate trei fac parte din categoria textelor rotacizante, ca și *Codicele Voronetean*.

Ediții: *Psaltirea Scheiană*, îngr. și pref. I. Bianu, București, 1889; *Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI și XVII traduse din slavonește*, II, îngr. I.-A. Candrea, București, 1916. - *Psaltirea Voroneteană* (publ. G. Giuglea), RIAF, vol. IX, 1910, partea II, vol. XII, 1911, partea I-II; *Slavisch-rumänisches Psalterbruchstück*, îngr. Constantin Gălușcă, Halle, 1913.

Repere bibliografice: N. Iorga, „Psaltirea Scheiană” (1482). Tomul I. Textul, „Arhiva”, 1889–1890, 759–761; Aron Densusianu, *Tradițiunea literară din „Psaltirea Scheiană”*, „Revista critică literară”, 1897, 4; Ovid Densusianu, *Studii de filologie română*, București, 1898, 17–43; Gh. Ghibănescu, *Glosarul „Psaltirei Scheiane”*, Iași, 1902; I.-A. Candrea, *Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI și XVII traduse din slavonește*, I, București, 1916; George Pascu, *Istoria literaturii și limbii române din secolul XVI*, București, 1921, 63–92; Constantin Lacea, *Copiștii Psaltirii Scheiene*, DR, 1922–1923; Gebhard Blücher, *Filigranele brașovene și tipăriturile chirilice din secolul al XVI-lea*, „Revista bibliotecilor”, 1967, 7; Ion Gheție, *Simbolul atanasian din „Psaltirea Scheiană”*, LR, 1973, 3; Gheorghe Chivu, Mariana Costinescu, *Bibliografie filologică românească. Secolul al XVI-lea*, București, 1974, 99–108. C.T.

PUBLICĂRILE UNUI GRUP DE IUBITORI AI LITERATUREI ȘI AI ȘTIINȚEI, revistă apărută la Ploiești în aprilie 1898. Susținătorul material al publicației pare să fie Victor Bilciurescu. El este prezent cu versuri, cu anecdote versificate și cu un articol în care face istoricul cercului literar de la „Revista nouă”. O poezie a lui N. Nicolescu, pe care Al. Macedonski i-o trimisese lui Bilciurescu pentru a fi publicată, dă prilejul unui studiu asupra celor trei ediții apărute până atunci din scrierile poetului. Se compară – comentatorul dovedind însușiri de istoric literar și editor – textul din ediția Șaraga (1895) cu textul din manuscrisul găsit acum, discutându-se diferențele, lecțiunile greșite etc. Revista reproduce *Apari să dai lumină* de Mihai Eminescu și articolul *Cele una sută și una fabule ale d-lui Sion* de P. P. Carp. R.Z.

PIIU, Enache (18.IV.1928, Caramurat–Caliacra – 15.III.2005, Constanța), poet, istoric și critic literar. Este fiul Ecaterinei (n. Popescu) și al lui Gheorghe Puiu, țărani. Urmează Liceul „Mircea cel Bătrân” din Constanța și Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din București, absolvită în 1950. Obține, la aceeași universitate, titlul de doctor în filologie în 1972. Cariera sa didactică se desfășoară la Liceul „Mircea cel Bătrân”, iar din 1965 ca lector la Catedra de literatura română a Institutului Pedagogic din Constanța. Odată cu apariția Facultății de Litere și Teologie în cadrul Universității „Ovidius”, va deveni conferențiar al acestei instituții, unde lucrează până la pensionare (1990–1999). Debutează, concomitent, în 1947 cu poezii în „Națiunea”, condusă de G. Călinescu, și la „Revista literară”, al cărei director era Miron Radu Paraschivescu. Colaborează la „Tomis”, „România literară”, „Contemporanul”, „Steaua”, „Ramuri”, „Orizont” ș.a., folosind și pseudonimul Ștefan Careja. Este inclus în antologia de poezie contemporană dobrogeană *Fereastră dinspre mare*, editată de revista „Tomis” în 1995. A fost distins cu Premiul pentru critică și istorie literară al Filialei Dobrogea a Uniunii Scriitorilor și al revistei „Tomis” (1997), precum și cu Premiul de Excelență pentru opera literară și activitatea de promovare a literaturii, acordat de aceeași instituție (2000).

Așa cum o ilustrează simbolic cele două semnături pe care le folosește alternativ, personalitatea lui P. se răsfrânge

disjunct asupra celor două arii ale activității sale literare. Pe de o parte, istoricul literar care își înscrie numele în bibliografia esențială a culturii române cu monografia *Viața și opera lui Miron Costin* (1975), debut editorial și totodată lucrare fundamentală într-un domeniu de strict profesionalism. Cartea impresionează prin seriozitate, competență și bogăție a informației, bine puse în lumină de un stil alert, cu certe calități literare. Aceeași rigoare filologică, aceeași minuție niciodată pedantă caracterizează și lucrarea *Scriitori și reviste la Pontul Euxin* (1997), scrisă cu o căldură bine temperată de obiectivitatea criticului, mereu blajin ca om, niciodată îngăduitor peste dreapta măsură când ține condeiul. Pe de altă parte, istoricul literar l-a purtat vreme de jumătate de veac în filigran pe poetul adolescent cu alt nume, Ștefan Careja, „poet rimbaldian”, cum îl considera Al. Piru (având doar pe jumătate dreptate). Departate însă de a-l fi „ucis” pe acest adolescentin „frate de umbră”, P. îi dăruie o nouă tinerețe publicându-și producțiile lirice, risipite cu parcimonie prin periodice, în două culegeri de poeme, *Bulevardul Șarpe* (1997) și *Lacul laptelui* (2000). O poezie a sentimentelor dulci-amare, oscilând cu grație muzicală între tradiție și modernitate, un spațiu unde poetul pare că descoperă secretul tinereții fără bătrânețe, încheind destinul său de cărturar precum îl începuse, în jocurile calde și înmiresmate de culori dobrogene ale versului.

SCRIERI: *Viața și opera lui Miron Costin*, București, 1975; *Scriitori și reviste la Pontul Euxin*, Constanța, 1997; *Bulevardul Șarpe*, Constanța, 1997; *Lacul laptelui*, Constanța, 2000. **Ediții:** Ștefan Vlădoianu, *Sângele lui Nessus*, București, 1995; Aurel Dumitrescu, *Frontul și Ea*, Constanța, 1996.

Repere bibliografice: Ion Caraion, *Reîntâlnire*, RL, 1970, 11; Șerban Cioculescu, „*Viața și opera lui Miron Costin*”, RL, 1975, 28; Pavel Chihaia, *Umanistul Miron Costin*, SPM, 1975, 31; Mircea Angheliescu, *Miron Costin într-o nouă monografie*, VR, 1975, 9; Liliana Botez, „*Viața și opera lui Miron Costin*”, RITL, 1976, 1; Const. A. Stoide, „*Viața și opera lui Miron Costin*”, AIX, 1976; Piru, *Ist. lit.*, 547; Mona Momescu, Ion Roșioru, „*Scriitori și reviste la Pontul Euxin*”, TMS, 1997, 6; Constantin Cubleşan, *La Pontul Euxin*, ST, 1997, 9–10; Nicolae Rotund, „*Bulevardul Șarpe*”, TMS, 1998, 5; Gheorghe Grigurcu, *Neconsimțiri*, RL, 1998, 48. I.I.M.

PIIU, Ion (1.XI.1945, Cornești, j. Ungheni), dramaturg. A studiat la Institutul de Artă Teatrală „A.V. Lunacearski” din Moscova și a urmat Facultatea de Scenografie la Teatrul Academic „Mossoviet”. A fost actor și scenograf la Teatrul Național „Mihai Eminescu”, la Teatrul „Lucașafărul” din Chișinău, precum și la Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Bălți.

Piese *Odochia* (1980) și *Osânda* (1984), scrise cu o bună cunoaștere a mecanismului dramaturgic, abordează o problemă etică și psihologică generată de impactul pe care îl are asupra oamenilor perioada postbelică, marcată de mari catastrofe morale și sociale (foametea, colectivizarea, deportarea intelectualilor și a țăranilor înstăriți din satele basarabene în Siberia). Meditația etică, valorificarea dimensiunilor simbolice și parabolice ale întâmplărilor, relevarea „pragurilor psihologice” în relație cu momentele unei realități care pro-

voacă înstrăinarea sufletească și morală sunt trăsături definitorii ale dramaturgiei lui P.

SCRIERI: *Odochia*, Chișinău, 1980; *Osânda*, Chișinău, 1984.

Repere bibliografice: Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 266, 399. M.C.

PUMNUL, Aron (27.XI.1818, Cuciulata, j. Brașov - 24.I.1866, Cernăuți), filolog și istoric literar. Provenind dintr-o familie de țărani ardeleni din părțile Făgărașului, P. a urmat școala primară la Odorhei, de unde în 1836 trece la liceul din Blaj. Aici are ca profesori, printre alții, pe George Barițiu și Simion Bărnuțiu, care l-au îndrumat spre studiul filosofiei. Timp de doi ani, din 1841, este elev al Liceului Piarist din Cluj. Din 1843, primind o bursă de studii din partea Episcopiei din Blaj, urmează cursuri de teologie și filosofie la Colegiul „Sf. Barbara” din Viena. Acum se conturează formația sa intelectuală, P. orientându-se hotărât înspre filosofia raționalistă a Luminilor, devenită, ca și pentru ceilalți cărturari ardeleni, temeiul unui program de „luminare” a românilor din Transilvania în vederea consolidării culturii naționale. Idealurile sale iluministe și patriotice sunt enunțate și în programul societății studențești „Românimea cea tânără”, pe care o fondează în cadrul colegiului. Cu o bună pregătire filosofică (citise temeinic pe Aristotel, Spinoza, Voltaire, Rousseau, tradusesse *Fizica* lui Fr. Chr. Baumeister), formată mai ales în spiritul kantianismului, se întoarce în 1846 la Blaj, unde ține un curs de filosofie, prelucrând, ca și Bărnuțiu, prelegerile kantianului W. T. Krug. În publicistică debutase încă din 1845, la „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, cu un studiu privitor la ortografia limbii române (*Literele corespunzătoare firei limbei rumânești și încă ceva*). Unele articole sunt semnate și Pumne, care pare să fi fost adevăratul lui nume de familie. În 1847 e redactor și colaborator, cu articole filosofice și de morală religioasă, la revista lui Timotei Cipariu „Organul luminărei”, apoi la „Învățătorul poporului”, unde publică *Viața națiunii române, dulceața limbei și a simțământelor ei* (1848). La evenimentele din timpul revoluției de la 1848 a participat intens, influențând și acțiunile tinerilor intelectuali români din Blaj, al căror îndrumător spiritual era. El a redactat proclamația în vederea adunării populare de la Blaj și a fost ales membru al Comitetului Permanent de la Sibiu. Pus sub urmărire de către autoritățile maghiare, fuge la București. Aici Guvernul Provizoriu îl numește comisar de propagandă. Din București, după înăbușirea revoluției, se refugiază la Iași, apoi la Cernăuți, unde, primit cu deosebită căldură de Eudoxiu Hurmuzachi, va rămâne până la sfârșitul vieții. Continuând lupta pentru drepturile românilor, își începe de îndată colaborarea la revista „Bucovina”. Deși departe de ținuturile natale, românii din Făgăraș îl aleg senator în Consiliul Districtual. În 1849 devine primul profesor de limba și literatura română la Ober-Gymnasium, liceul german din Cernăuți. Toate mărturiile foștilor săi elevi confirmă distinctele calități de pedagog ale lui P., ca și atașamentul și afecțiunea cu care era înconjurat. Ca profesor, publicist, autor de manuale, prin activitatea sa fără preget pentru promovarea culturii românești i s-a creat un nimb de „apostol al românismului”, în

jurul cărturarului ardelean formându-se o adevărată mișcare culturală națională. În spiritul acestei mișcări și în cultul reputatului dascăl s-a format și Mihai Eminescu, în anii de școală la Cernăuți. Poetul a și locuit o vreme în casa profesorului său, citind neobosit din bogata lui bibliotecă de cărți românești. De numele lui P. se leagă și debutul poetului: în 1866, la moartea profesorului, în culegerea omagială a elevilor, *Lăcrimioarele învățăcelor gimnaziști den Cernăuți la mormântul preaiubitului lor profesoriu Arune Pumnul*, M. Eminoviciu (privatist) publică elegia *La mormântul lui Arune Pumnul*.

Ideile despre limbă ale lui P., susținute cu pasiune, de la catedră sau în articole, i-au adus, îndeosebi postum, discreditarea ca filolog. E vorba, în primul rând, de încercarea de reformare a lexicului limbii române, prin renunțarea la cuvintele de origine străină și înlocuirea lor cu altele create artificial, prin adăugarea unor sufixe românești la rădăcini latine, neținându-se seama de perioada de acțiune, limitată în timp, a legilor fonetice, aplicate de filolog din proprie voință, fără discernământ. În felul acesta el urmărea să „elibereze” limba română de dependența față de latina cultă, pe care o considera, aberant, ulterioară limbii române. Creațiile lexicale

hibride ale „pumnismului” au fost ridiculizate de V. Alecsandri și respinse, cu argumente lingvistice, de Titu Maiorescu în primele sale articole despre limba română. Studiile lui P. au totuși meritul de a fi susținut convingător necesitatea înlocuirii slovelor (chirilice) cu litere latine în scrierea limbii române și de a fi participat la clarificarea căilor de evoluție a limbii literare. În concepția lui, limba este „sufletul” națiunii, temelia și condiția unei culturi naționale. În istoria literară, P. a rămas cunoscut datorită lucrării *Lepturariu rumânesc cules den scriptori rumâni*, prima antologie de literatură românească, alcătuită, cu scopuri didactice, în patru tomuri (șase părți), apărute treptat, din 1862 până în 1865. Simplă culegere de texte literare sau de popularizare a unor cunoștințe practice, *Lepturariu rumânesc...* devine, începând cu tomul al treilea, un tablou cuprinzător al literaturii și culturii. Selecția, bogată, este însoțită de biografiile autorilor, cuprinzând informații adunate cu stăruință din cărți și periodice sau obținute, în scris, direct de la autori. Comentariile urmăresc cu precădere contribuția fiecărui autor la lupta pentru emanciparea națională, fără a se face distincție între activitatea literară și cea cultural-politică. Dincolo de absența unor criterii în alegerea textelor, antologia realizează o perspectivă amplă asupra culturii românești, de la traducătorii textelor religioase și cronicari până la autorii contemporani. Scriitorii din toate provinciile românești se întâlnesc pentru prima dată în paginile aceleiași lucrări. Incluzând peste o sută de nume (cu selecția de texte cea mai amplă figurează Gh. Asachi, V. Alecsandri, Anton Pann), antologia nu omite aproape nici un scriitor român cunoscut la acea dată. Pentru P., literatura, cum o definea și într-un *Curs de literatură rumânească*, însemna „cuprinsul tuturor scriptelor câte s-au făcut în limba rumânească de când a început a se scrie într-însa și până astăzi”, rostul ei fiind, înainte de toate, unul educativ. În același curs sunt prezentați succint Grigore Ureche, Miron Costin, Nicolae Costin, Dosoftei, Ion Neculce, Dimitrie Cantemir. Dintr-o altă lucrare, un tratat de prozodie, nu s-a păstrat decât un fragment intitulat *Foarma din afară a poeziei române*, în care terminologia este artificială și greoaie. Îndeosebi prin *Lepturariu rumânesc...* - carte de căpătâi a viitorului poet Mihai Eminescu -, P. este unul dintre întemeietorii istoriei literare românești.

SCRIERI: *Convorbire între un tată și între fiul lui asupra limbei și literelor românești*, Cernăuți, 1850; *Lepturariu rumânesc cules den scriptori rumâni*, I-IV, Viena, 1862-1865; [*Scrieri filologice și de istorie literară*], în I. G. Sbiera, *Aron Pumnul. Voci asupra vieții și însemnătății lui...*, Cernăuți, 1889.

Repere bibliografice: Vulcan, *Panteonul*, 61-66; Maiorescu, *Critice*, I, 127-131; I. G. Sbiera, *Aron Pumnul. Voci asupra vieții și însemnătății lui, precum și scrierile lui mărunte și fragmentare*, Cernăuți, 1889; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, 45-47; Densusianu, *Lit. rom.*, III, 17-19; Constantin Loghin, *Aron Pumnul - Mihai Eminescu*, Cernăuți, 1943; *Ist. lit.*, II, 629-632; Ioana Em. Petrescu, *Un discipol pașoptist al lui W. T. Krug: Aron Pumnul*, SUB, *Philologia*, 1968, fasc. 1; Rotaru, *Ist. lit.*, I, 204-206; Paul Leu, *O carte uitată - „Lepturariu rumânesc”*, Bacău, 1972; Bucur, *Istoriografia*, 24-27; Macrea, *Contribuții*, 74-96; *Dicț. lit.* 1900, 715-717; Popa, *Tectonica*, 248-250; Petru Rezuș, *Aron Pumnul*, Iași, 1994; *Dicț. scriit. rom.*, III, 896-898.

L.V.

PUNCT, publicație apărută la București între 15 octombrie 1924 și 7 martie 1925, având subtitlul „Revistă de artă constructivistă internațională”. Director este Scarlat Callimachi, iar ca redactor figurează Ștefan Roll. Primul număr conține, alături de o pictopoezie de Scarlat Callimachi și un linoleum de Victor Brauner, un fel de manifest avangardist semnat de Ilarie Voronca (*L'Orreille à carreaux*), unde se subliniază ideea de schimbare („trebuie să schimbăm trenul”), revista anunțată fiind una „de literatură constructivistă”. Abia de la al doilea număr subtitlul indică o extindere a profilului, iar în numărul 4 Scarlat Callimachi prezintă articolul-program, *Revista „Punct”*, în care declară: „Trebuie să distrugem, cu riscul violențelor și exagerațiilor inerente unei revoluții - fie ea și în artă -, toate creațiile submediocre fie în pictură, fie în literatură, fie în sculptură și muzică. Trebuie să sădim în firile speriate, revoltate, ale publicului, plăcerea contemplării formelor noi de artă.” Aceste „forme noi” sunt identificate în constructivism. Comparat cu „a patra dimensiune” din geometrie, acesta ar depăși „romantismul expresionismului” și ar tinde spre „armonie abstractă” și „creație pură”, urmărind sinteza elementelor esențiale. O asemenea artă este socotită ultima expresie a veacului și a timpurilor moderne, „în secolul automobilului și al avionului”. În timp ce „sămănătorismul blamează civilizația orașului”, „constructivismul o exaltă.” Concluzia este: „Vrem artă nouă, într-o țară liberă și nouă” (Scarlat Callimachi). O contribuție importantă la definirea teoretică a conceptelor o are Ilarie Voronca, prezent număr de număr cu serialul *Constatări*, în care abordează rând pe rând problema literaturii constructiviste, a modernizării teatrului, a arhitecturii etc. Pentru el „literatura și plastica nouă cer o sensibilitate și o inteligență aparte”, teatrul trebuie „să se nască spontan”, iar imaginea trebuie să fie rezultatul unor ingenioase abstractizări, rezultând din studierea geometrică a raporturilor de linii și culoare abstractă; constructivismul va deveni astfel „stilul epocii, expresia secolului”. Noutățile din domeniu sunt ilustrate cu desene de Marcel Iancu, Victor Brauner, M.H. Maxy, Milița Pătrașcu, Hans Mattis-Teutsch, susținute cu informațiile de la rubricile „Etuva” (note semnate Ubu-roi), „Semnalizări” (Ilarie Voronca), „Puncte” (Ion Vinea), „Cronica dramatică” (Scarlat Callimachi). Este promovată poezia scrisă de Ilarie Voronca, Ion Vinea, Scarlat Callimachi, Ștefan Roll, Dida Solomon, Mihail Cosma, F. Brunea-Fox, F. Aderca. Pentru a realiza ceea ce redactorii numesc „bazar internațional”, textele în limba română sunt amestecate cu cele în franceză, germană, italiană, uneori în cadrul aceleiași poezii, trecându-se cu ușurință de la o limbă la alta, după îndemnul

lui Ilarie Voronca din *Gramatică*: „Ciudățenia și ilogismul sau antigramaticalul unui idiotism tradus din o limbă în alta înseamnă cu drept o împrăștiere de expresie”, tot ce este vechi fiind socotit „academizat”, uzat, perimat. Astfel de texte provin și de la colaboratorii străini: Theo van Doesburg (*Vers une construction collective*), Louis Emié (*Pourquoi danser sur la corde?*), Pierre Bourgeois (*Suggestions*), Alice Baill (*Pour ma „chambre de rêver”*), Philippe Soupault, Marcel Raval, Alberto Vianello, Liubomir Mitzitch, Juliette Roche, Kurt Schwitters, Paul Éluard, Georges Linze. De asemenea, foarte mulți dintre colaboratorii români ai revistei scriu în limba franceză. În domeniul prozei, lui Urmuz i se publică aici câteva dintre lucrările care i-au adus faima: *Emil Gayk*, *Plecarea în străinătate*, *Cotadi și Dragomir*. Marcel Iancu e și autor de texte ingenioase (*T.S.F. Dialogue entre le bourgeois mort et l'apôtre de la vie nouvelle*), Scarlat Callimachi scrie piese absurde (*Rebeca și Zail Sturm*), tot el prezentând publicului arta lui Marcel Iancu, socotită o manifestare semnificativă a mișcării de avangardă. În literatura și arta din P. predomină absurdul, ilogicul, anormalul, elementul care șochează, după „morală” lui Urmuz din finalul prozei *Plecarea în străinătate*: „Dacă vrei cu toții în timpul nopții un somn în tihnă să gustați / Nu faceți schimb de ilustrate cu cel primar din Cârliogați.” În numărul 16 se anunță încetarea apariției revistei, în vederea fuzionării ei cu „Contimporanul”.

M.Pp.

PUNTEA DE FILDEȘ, revistă apărută la București în aprilie 1925 și la 2 mai 1926. Poeziile sunt semnate de A. Dominic, B. Fundoianu, Emil Dorian, A. Axelrad, Eugen Relgis, A. Toma, Camil Baltazar, Iser Sol, B. Luca, F. Aderca, Virgiliu Moscovici, Ion Pribeagu, I. Peltz, Horia Carp, Ury Benador, Ion Călugăru, F. Brunea-Fox, I. Ludo. Tot aici A.L. Zissu scrie articolul *Ce-i iudaismul?*, iar St. Antim dezvoltă subiectul *Antisemitism și feudalism*. Interesante sunt contribuțiile referitoare la filosofie ale lui I. Brucăr sau notele semnate de Marcel Iancu, precum și cele ale lui J. Bercovitz (*Dubla naționalitate*). Însemnări despre Israel trimite Horia Carp, iar Adrian Vereea și Emil Dorian publică piesele de teatru *Delir și Istorie banală*.

M.Pp.

PURCARU, Ilie (5.XI.1933, Râmnicu Vâlcea), prozator și poet. Este fiul Aurorei Purcaru (n. Năchiescu) și al lui Ioan Purcaru, profesori. Urmează liceul la Craiova și Școala de Literatură „M. Eminescu” din București, devenind redactor la „Scânteia” (1950-1958) și „Scânteia tineretului”. Este cofondator al revistei „Ramuri” (1964), redactor-șef (1968-1969) și redactor-șef adjunct (1972-1974) la „Tribuna României”, redactor la „Flacăra” (din 1974). Debutează cu versuri în 1950, la „Contemporanul”, iar editorial, în 1955, cu un reportaj în volumul *Zile fierbinți*, alături de V. Negru. A fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor (1973), Premiul Asociației Scriitorilor din București (1979) ș.a.

Consacrat reportajului, P. îl practică intens în presă, decenii în șir, nu fără a publica și așa-zise „reportaje monografice”, întinse pe spațiul întreg al unor volume. Denumirea e doar parțial adecvată, și anume în ceea ce se referă la „evul

nou”, adus în pagină conform unei paradigme ideologice impuse în epocă. Constituții scrierilor sale depășesc, totuși, marginile speciei, îi estompează convenționalismul și oportunistul prin lirism, prin digresiuni istorice, sociologice, etnologice, etnografice, prin analize ce dau unor pagini caracter de studiu, într-un cuvânt, prin înfățișări proprii mai degrabă eseului. Cartea *Ev nou în Țara Banilor* (1961) este deschisă de un capitol structurat ca un veritabil poem, *Cântec oltenesc*. Continuând orația poetică într-un ton bemolizat, capitolul *De unde începe istoria* declanșează valori de considerată, cu întoarceri în istorie și coborâri până în arheologie, sugerate de asocierea formei de arc a Olteniei cu firea aprigă a locuitorilor ei. În alt stil, cu rezonanțe de *Cântarea României*, de tabletă argheziană imnică ori din *Cartea Oltului* a lui Geo Bogza, uneori cu un meșteșug parcă împrumutat cusăturilor țărănești, paginile consacrate lumii oltene de altădată exemplifică abundent și variat imaginea pe care intenționează să o compună autorul. Analog sunt concepute și următoarele cărți. În *Harpe și ape* (1962), de exemplu, România, privită pe hartă, apare, prin sistemul ei hidrografic, ca o harpă, al cărei „punct de rezim” e Dunărea. Imaginând Dunărea (precum Bogza, Oltul) urcând la cer, scriitorul o asemănă cu un arbore gigantic, ale cărui crengi se pierd în stratosferă. „Copac” de apă, Istrul a fost și o „arteră de foc” în lupta popoarelor riverane. Numai că, atunci când discursul e politizat în exces, în spiritul vremii comuniste – și asta se întâmplă nu rareori –, tendințiozitatea retoricii devine stridentă, iar încântarea în fața imaginației poetice dispare, lăsând cititorul pradă unui sentiment de lehamite. Concomitent cu reportajul, P. profesează eseul publicistic, prezent în paginile din *Un elefant pentru doi oameni*. *Scurt periplu prin civilizațiile tinere ale planetei* (1973), *România – convergențe la universal* (1975), alcătuiește culegeri de interviuri – *Poezie și politică* (1972), *Literatură și națiune* (1986) ș.a. În poezie debutează editorial în 1974, cu *Bunica Beps*, volum integrat ulterior în mai amplul *Mausoleul bunicii Beps* (1999). Nota caracteristică e o tandrețe ce se comunică pe calea unui umor intelectual de sursă livrescă. Traversând claviaturi diverse ale poeziei române din secolul al XX-lea, de la St. O. Iosif la Ion Barbu, de la Mateiu I. Caragiale la Radu Stanca, bătând cu specială insistență pe clape călinesciene, nu fără a recurge la jonglerii care lui Călinescu îi displaceau (rime funambulești, de exemplu), poetul pastişează cu grație, picurând în surăsul ironic duioșie, alături de admirație. *Bunica Beps* e un fel de Ghenca, și într-o piesă (*Înspre noapte*) e portretizată paralel cu aceasta, transcriindu-se, în acest scop, versuri din poemul călinescian.

SCRIERI: *Zile fierbinți*, București, 1955; *Calitatea producției – onoarea fabricii*, București 1956; *Ev nou în Țara Banilor*, București, 1961; *Harpe și ape*. *Album dunărean*, București, 1962; *Colocvii*. *Artistul și opera sa*, de la I.L. Caragiale la Eugen Barbu (în colaborare cu Ștefan Bănulescu), București, 1964; *Escale spre noi înșine*, București, 1966; *Focuri în junglă*, București, 1967; *La Roumanie*, București, 1967; *Poezie și politică*, București, 1972; *Un elefant pentru doi oameni*. *Scurt periplu prin civilizațiile tinere ale planetei*, Craiova, 1973; *Asaltul*, Craiova 1974; *Bunica Beps*, București, 1974; *România – convergențe la universal*, București, 1975; *Încă 3 kilometri până la Apele Vii*, Craiova, 1976; *Paralaxe la „Miorița”*. 30 de sate în 30 de ani, București, 1978; *Planuri în lut*, Craiova, 1979; *Marșul de*

August, București, 1980; *Țara Loviștei – oameni și locuri*, București, 1980; *Geografia rebele*, București 1984; *Vorbesc țărani*, București 1985; *Literatură și națiune*, București, 1986; *Carte cu olteni și neolteni care au consacrat Oltenia oltenilor*, Craiova, 1988; *Mausoleul bunicii Beps*, pref. Marin Sorescu, postfață Paul Anghel, București, 1999; *O expediție în „Sahara Olteană”*, Craiova, 2001.

Repere bibliografice: Gh. Ardeleanu, „*Escale spre noi înșine*”, F, 1966,10; Boris Buzilă, „*Escale spre noi înșine*”, „*Romanian Review*”, 1967, 1; Dana Dumitriu, „*Bunica Beps*”, RL, 1974, 40; Dorin Tudoran, „*Bunica Beps*”, LCF, 1974, 44; Valentin Tașcu, „*Bunica Beps*”, F, 1974, 12; Mihai Pelin, „*România – convergențe la universal*”, LCF, 1976, 26; George Arion, „*Încă 3 kilometri până la Apele Vii*”, RL, 1977, 4; Voicu Bugariu, *Fiorul materiei*, LCF, 1978, 52; Grigurcu, *Poezii*, 278–280; Dan C. Mihăilescu, *Semnele perenității*, LCF, 1980, 1; Marcea, *Varietăți*, 261–262; Marian Vasile, „*Geografia rebele*”, R, 1985, 3; Eugen Mihăiescu, „*Vorbesc țărani*”, LCF, 1985, 50; Ovidiu Ghidirimic, *Ilie Purcaru. De la publicistică la poezie*, R, 2000, 1; *Dict. scriit. rom.*, III, 898–899; Popa, *Ist. lit.*, II, 1031–1032. D.M.C.

PURDESCU, Cristiana-Maria (21.II.1964, Negreni, j. Teleorman), poetă. Este fiica Ioanei (n. Mitrea) și a lui Stan Diaconu, tâmplar. A urmat Școala Generală din Negreni și a absolvit Liceul Agroindustrial din Olteni, județul Teleorman (1982). Este licențiată a Facultății de Științe Naturale și Agricole (1985) și a Facultății de Biologie (1995) din cadrul Universității din București. Funcționează ca profesor de biologie în județele Botoșani și Gorj, iar din 1993 în București, unde mai târziu va preda la Liceul de Arte Plastice „N. Tonitza” (din 1996) și la Colegiul Național „I. L. Caragiale” (din 2000). Debutează editorial în 2000, cu volumul *Poezii*.

Încă din prima carte, lirica scrisă de P. are câteva caracteristici păstrate și ulterior: concizia expresiei, spontaneitatea stilului, conferite de simplitatea cuvintelor. Poeta realizează o confesiune lirică în versuri cu accente bacoviene, vizibile mai ales în componenta temperamentală. Versul e străbătut de tensiune lirică, rezultat al cultivării unei tematici bazate pe stări precum tristețea și nostalgia și al îmbinării dramatismului cu delicatețea: „*Pretutindeni melancolie, / Întuneric și umbre, / umbre și dragoste latentă, // Pretutindeni (Pretutindeni)*”. Latura dramatică nu este însă accentuată, poezia este una de atmosferă, cu o anumită lentoare a mișcării, încercând să transpună stări evanescente: vis, somn, umbre, valuri, șoapte. Eul liric își desfășoară existența între viață și vis, între dorință și trăire (*Sufletul neliniștit*). Și *Vânătoarea de umbre* (2001) se caracterizează prin permanenta oscilație între inocență și tentație: „*Eu sunt copilul cel rău. / Chiar și-n tăcere, / Când urc o treaptă în rugăciune, / Ispita mă linge, păcatul mă cere...*” (*Caut umbre*). Eroina lirică, „*hoinară-ntră pământ și cer*” (*Voi levita*), se află în „*căutare de umbre*”, chemând fantoma iubitului și un „*ieri*” mereu regretat. P. scrie despre iubire, moarte, ispită și frustrare, în reverberația unei melancolii potențate de motive recurente: toamna, noaptea, vântul, ploaia, ceața, configurând un sugestiv peisaj al reveriei: „*Noapte de toamnă și vânt / Pe străzi / Frunze multicolore. / Stele și lună. // În dormitor, un orologiu bătănd, / Gând confuz. // Curge timpul spre / Nicăieri. / Până la iarnă e doar un pas*” (*Noapte de toamnă*). Dualitatea se accentuează în

Viața, un ecou (2002), unde își găsește expresia o lume interioară tensionată, marcată de interogații. Pentru P. poezia înseamnă, înainte de toate, mărturisire, iar singurătatea se dovedește o stare productivă. Se încearcă o definiție a iubirii, sentiment care ocupă un spațiu important în imaginarul poetic: „*E foc și frig, / și lacrimă și zâmbet. // Speranță și / întuneric și lumină, / soare orbitor și umbră, / și neliniște*” (*Iubirea*). Erosul lasă să se întrevadă o trăire tulburătoare și în altă carte, *Respir amurgul – Respiro il crepuscolo* (2002), unde este proiectat un micro-univers obsesiv, revelatorii fiind tot poeziile de dragoste. În fine, în versurile din *Singurătatea îngăduită – Solitudine permise* (2003) își face loc o tentativă de salvare, prin intermediul creației, dintr-o lume ce „*poartă pecetea morții / și muzica uitării*”: „*Copleșită de regrete târzii, / Parez elegant lovitura, / Refugiindu-mă în fantezii artistice*” (*În fantezii*).

SCRIERI: *Poezii*, București, 2000; *Amor & Psyche*, ed. bilingvă, tr. Geo Vasile, București, 2000; *Vânătoarea de umbre*, București, 2001; *Viața, un ecou*, București, 2002; *Respir amurgul-Respiro il crepuscolo*, ed. bilingvă, tr. Adriana Lăzărescu și George Lăzărescu, pref. George Lăzărescu, București, 2002; *Singurătatea îngăduită – Solitudine permise*, ed. bilingvă, tr. Adina Vasilescu și Vlad Alexandru Vasilescu, București, 2003.

Repere bibliografice: Călin Stănculescu, „*Poezii*”, RMB, 2000, 14 iunie; Geo Vasile, „*Amor & Psyche*” sau *Eliberarea sinelui*, „*Universul cărții*”, 2000, 8–9; Mariana Ionescu, *Trăire și tentație*, „*Universul cărții*”, 2001, 4–5; Mariana Ionescu, „*Vânătoarea de umbre*”, „*Jurnalul de București*”, 2001, 434; Geo Vasile, *În siajul autenticității*, LCF, 2002, 43; Traian T. Coșovei, *Existență și confesiune*, CNT, 2002, 48–52; George Lăzărescu, *O nouă poezie deja confirmată*, „*Universul cărții*”, 2002, 11–12; George Lăzărescu, „*Respiro il crepuscolo – testimonianze di una sensibilități multiforme*”, „*Sette giorni*”, 2003, 37. A.St.

PURICE, Lucia (24.I.1949, Voloave, j. Soroca – 23.V.1998, Chișinău), eseistă. Este fiica Tatianei (n. Cramarciuc) și a lui Simion Purice. Și-a făcut studiile la Facultatea de Ziaristică a Universității de Stat din Chișinău. A fost mai mult timp reporter și cronicar cultural la revistele „*Nistru*” și „*Literatura și arta*”. Debutează editorial cu volumul *Eleonora Romanescu* (1983). Grav bolnavă și imobilizată la pat multă vreme, P. continuă să scrie și să publice monografiile, cât și culegeri de eseuri în care meditează asupra relațiilor dintre artă, consumator și societate, asupra rolului sacrului și asupra condiției umane, văzând lumea din jur prin „*chenarul geamului*”, din perspectiva gânditorului și intelectualului solitar, frustrat de bucuriile vieții obișnuite, nu și de acelea ale contemplației și reflecției filosofice. Reconstituirea unor evenimente culturale și portretizarea unor personalități se face în manieră eseistică și denotă erudiție, inteligență.

SCRIERI: *Eleonora Romanescu*, Chișinău, 1983; *În fața formulelor de veșnicie*, Chișinău, 1986; *A patra dimensiune* (în colaborare cu Vlad Zbârciog), Chișinău, 1991; *Lumea în chenarul geamului*, București, 1996; *Pasărea în alertă*, Chișinău, 1998; *Arca lui Noe*, Chișinău, 1999.

Repere bibliografice: Mihai Cimpoi, *Lumea privită prin geam, L.A.*, 1995, 38; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 208. M.C.

PUSLOJIĆ, Adam (11.III.1943, Kobišnița, Serbia), traducător și poet. Este fiul Elenei și al lui Dragoliub Puslojić, țărani români din Valea Timocului. Tatăl moare la douăzeci și trei de ani, fără să-și vadă fiul, fiind ucis de naționaliștii croați, încât copilul este crescut de bunicii paterni. Clasele primare le urmează la Kobišnița, apoi se mută în orașul apropiat, Negotin, unde își face studiile liceale, absolvind Facultatea de Filologie la Belgrad. Debutează în 1963 cu poezie, în revistele „Vidici” (Belgrad) și „Razvitak” (Zaieccar), acum publicând și traducerea a patru poeme de Nichita Stănescu. Prima carte, *Postoji zemlja*, îi apare în 1967, iar peste doi ani iese de sub tipar și volumul de traduceri *Život u točku*, selecție din versurile lui Marin Sorescu. Contactul cu limba română îi fusese mediat mai cu seamă de întâlnirea cu Nichita Stănescu, la Festivalul de Poezie de la Struga, în 1962. Între cei doi se va lega, în timp, o prietenie cvasimitologică. Alături de Anghel Dumbrăveanu, Petre Stoica și Srba Ignjatović, **P.** este unul din poeții cărora Nichita Stănescu le dedică volumul *Belgradul în cinci prieteni* (1972). În 1986 Nichita Stănescu și Ioan Flora îi traduc o selecție din poezia în limba sârbă, alcătuiind antologia *Apă de băut*. **P.** este unul dintre membrii fondatori ai Laboratorului literar 9 și ai asociației Krajski krug, inițiator al „clocotismului” (grupare artistică), o figură importantă care animă viața literară în Belgradul anilor '60-'80, redactor sau redactor-șef al mai multor reviste literare, secretar general al Uniunii

Scriitorilor din Serbia și, de asemenea, un ferment al relațiilor culturale româno-sârbe, întemeietor al Asociației de creație Frăția Sârbo-Română. A jucat un rol decisiv în impunerea lui Nichita Stănescu în orizontul culturii sârbe, la un moment dat, în presa belgrădeană, poetul român fiind propus pentru Premiul Nobel din partea unui grup de scriitori sârbi. Distins cu numeroase premii, e și membru de onoare al Academiei Române (1995) și *doctor honoris causa* al Universității din Timișoara.

P. a tradus mult din poeții români contemporani (Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Petre Stoica ș.a.), moderni (Lucian Blaga, Ion Barbu, Tudor Arghezi, G. Bacovia) și clasici (Mihai Eminescu), a îngrijit ediții româno-sârbo-croate. Primul volum de versuri scris integral de **P.** în limba română este *Plâng, nu plâng* (1995), o experiență ce stă sub semnul unei literaturi „filoromâne” (Adrian Dinu Rachieru), în sensul că marele model, Nichita Stănescu, alături de Blaga și Arghezi, guvernează universul său liric. Este o poezie modernistă în linia neoexpresionismului tradiționalist blagian, frământată de îndoieli și revolte argheziene, uneori încărcată de o tristețe bacoviană și mai ales de un puternic lirism, care irupe în maniera impetuoasă a lui Nichita Stănescu. Lirica, directă, de tipul confesiunii adresate unei persoane anume (poemele sunt datate și, majoritatea, poartă o dedicație), este dominată de două mari teme: scrisul și prietenia. De altfel, ele se întrepătrund, poeții, asemenea eroilor antici Ghilgames și Enkidu, sunt în primul rând prieteni, suferind împreună, în aceeași aventură dureroasă a ființei și a limbajului. Poezia constituie în mod esențial o formă de comunicare cu lumea, cu celălalt și cu acel Cuvânt primordial (se poate recunoaște aici înrăurirea lui Nichita Stănescu, aspirația sa spre cosmic). Ceea ce caracterizează versul lui **P.** este o religiozitate vie, interogativă, precum și simplitatea dicțiunii poetice. Cu toate că unele poeme sunt celebrări melodioase ale unor emoții sau întâmplări reale, multe reușesc să ridice evenimentul la nivelul unei epifanii, astfel încât *Plâng, nu plâng* merită să fie reținut dincolo de calitatea sa de experiment lingvistic „filoromân”. Altă carte, *Versuri din mers* (2003), care conține și un frumos ciclu de poeme traduse de Nichita Stănescu, adâncește un fel de patos al simplității, în poeme cvasireligioase, străbătute de fior metafizic, de o suferință de netălmăduit, obsedate de moarte și de scris. Metafora este limbajul însuși, poezia e act al ființei, spontan, total, a scrie înseamnă a trăi. Această suprapunere conduce la o producție inegală: pe lângă poeme valoroase, în care se simte o emoție profundă, apar și alte texte, rod al unor efuziuni lirice ocazionale, nesubstanțiale poetic. *Sub podul lui Apollodor. Despre Nichita Stănescu și alți poeți din lume* (1998), un dialog între **P.** și ziaristul Gheorghe Pârja, gazda lui Nichita din Deseștiul maramureșean, se transformă într-un volum de memorialistică în care cei doi încearcă să fixeze biografia întâlnirilor și a „prieteniei năprasnice” (Mircea Dinescu) cu „îngerul blond”. Este o evocare, dureroasă și încă mirată, a personalității lui Nichita Stănescu, văzută prin ochii prietenului care participă, se împărtășește din miracolul unui spectacol continuu, dar în același timp și cronică a boemei româno-sârbe, a unei epoci de frumoasă nebunie într-o poezie.

O față tragică, bărbătească, încercând, parcă, să se regăsească după un dezastru... Între timp omul care plânge în gând și are fața tragică și dărză și-a lăsat o barbă de călugăr himalaian și-l plânge în poeme pe prietenul său dispărut, ca Ghilgameș pe Enkidú în celebrul poem sumerian. A publicat recent un volum scris direct în limba română și cine îl răsfoiește are surpriza să descopere un poet aproape mistic. Ceea ce nu se potrivește deloc cu firea sârbului agitat, vorbăreț, cu mintea plină de fantasmă ce bat adesea spre onirismul balcanic. Este un om original și un poet, îmi dau seama, remarcabil. Un spirit care nu are stare și din nestarea lui iese mereu câte ceva: o traducere, un volum de versuri proprii, o carte cu traduceri din poezia românească... A publicat până acum în jur de 70 de volume din literatura română și a scris el însuși peste 20 de volume. [...] Adam Puslojić este, în fond, un mare fantast care n-a obosit să cutreiere și să petreacă într-o Balcanie a spiritului, ca și prietenul său Nichita Stănescu și cei care au fost și sunt ca ei...

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Pasărea dezariptă*, tr. Nichita Stănescu, București, 1972; *Apă de băut*, tr. Nichita Stănescu și Ioan Flora, postfață Mircea Tomuș, București, 1986; *Nu-mi amintesc prea bine, bunul meu prieten*, tr. Ioan Flora, Pančevo, 1986; *Plâng, nu plâng*, pref. Mariana Dan, postfață Adrian Dinu Rachieru, Timișoara, 1995; *Adaos*, București, 1997; *Gradul zero al poeziei - Nulti stepen poezije*, ed. bilingvă, tr. Nichita Stănescu și Ioan Flora, postfață Mircea Tomuș, Timișoara, 1998; *Sub podul lui Apollodor. Despre Nichita Stănescu și alți poeți din lume (Gheorghe Pârja în dialog deschis cu Adam Puslojić)*, București, 1998; *Versuri din mers*, București, 2003.

Traduceri: Marin Sorescu, *Život u točku*, Kruševac, 1969; *Pesme*, 1987; *Povratak faraona*, Titograd, 1988; *Postanje, dan i druge pesme*, 1994; *Mladost Don Kihota*, 1996; *Lestve za nebo*, Kruševac, 1997; Anghel Dumbrăveanu, *Tristia*, Kruševac, 1970; *Bunari Srbije*, Belgrad, 1993 (în colaborare); *Dijamant tame*, 1993; *Ne Nikiti Staneskuul*, 1993; *Seoba*, 1993; *Strašni sud*, 1993; *Ravnoteža*, 1993; *Himera*, 1993; *Rosa canina*, 1993; *Danijelu Turči*, 1993; *Unisono*, 1993; *Pomicanje zvezda*, 1993; *Zaseda traje*, Kruševac, 1998; *Munjevitto uzoračen dar*, Kruševac, 1998; Nichita Stănescu, *Nereči*, Kruševac, 1971; *Doživanie imena*, Timișoara, 1973; *Jedino moj život*, Belgrad, 1984; *Pesme odabrane i neobjavljene*, Belgrad, 1995 (în colaborare); *U vazduhu ove kuće*, Belgrad, 1995; *Belgradul în cinci prieteni - Beograd u pet prijatelja*, ed. bilingvă, Timișoara, 1997; *Tužna ljubavna pesma*, Kruševac, 1997; *Četiri ptice prevrnutu u letu*, 2003; Petre Stoica, *Kutja za zmijama*, Kruševac, 1971; Lucian Blaga, *Nebeski dodir*, Belgrad, 1975; *Sveta ptica*, Belgrad, 1995; *Natpis na jednom izvoru*, Belgrad, 1996; *Sto pesama*, ed. bilingvă, Belgrad, 1996; *Patru poeți - Četiri pesnika (Arghezi, Bacovia, Barbu, Blaga)*, ed. bilingvă, pref. Mircea Tomuș, 1978; *Antologija savremene rumunske poezije*, Saraievo, 1978; G. Bacovia, *Olovo*, Saraievo, 1979; Geo Bogza, *Zašto ne zatvaraš usta*, Niš, 1981; *Eseji*, Belgrad, 1986; *Zašto pišem?*, 1986; Ioan Flora, *Terapija rada*, Belgrad, 1981; *Činjeničko stanje*, Belgrad, 1985; *Izdaja metafore*, Priština, 1985; *Mermerna ogleđala*, 1988; *Eseji o krtici*, 1989; *Mlada sova na samrtnoj postelji*, Belgrad, 1989; *Ljubičasti tabani*, 1998; *Iz savremene rumunske poezije*, 1986; Dumitru Radu Popescu, *Anastasijan žalan beše hod*, Belgrad, 1988 (în colaborare); Mircea Dinescu, *Pesme*, Belgrad, 1992; *Pijanstvo s Marksom*, Belgrad, 1998; *Pismo za Vaclava Havela*, 1998; *Književno delo Lucijana Blage. Iz kritika i eseja rumunskih autora*, 1996; *Po našoj koži. Trinaest novih rumunskih pesnika*, 1997; Predrag Bogdanović Ci, *Biblioteka rătăcitoare*, îngr. și postfață Răzvan Voncu, Oradea, 2000 (în colaborare cu Ioan Flora și Răzvan Voncu); Adrian Păunescu, *Razumemo*, Kruševac, 2001; *Osam pesama*, 2003; *Pismo srpskom prijatelju*, Kruševac, 2003; *Povratak na Atlantidu*, Belgrad, 2003; *Put ka Homeru*, 2003.

Repere bibliografice: Radu G. Țeposu, *Sarcasm și ideal*, FLC, 1987, 6; Dinu Flămând, *Spectacolul prudenței*, RL, 1987, 10; Marin Sorescu,

Adam Puslojić - omul, opera și încă ceva, R, 1987, 10; Munteanu, *Jurnal*, IV, 131-135; Ungureanu, *Imediata*, II, 336-345; Alexandra Crăciun, *Împărtașania prin cuvânt*, CC, 1995, 3-4; Virgil Mihaiu, *A plânge, a nu plânge*, ST, 1995, 4-5; Simion, *Fragmente*, I, 164-167; Mircea Cau, *Un dramatism detensionat*, CC, 1999, 10-12; Rusu, *Membrii Academiei*, 437-438; Micu, *Ist. lit.*, 429; Răzvan Voncu, *Secvențe literare contemporane*, București, 2001-2002, I, 145-147, II, 188-193. R.D.

PUȘCARIU, Ioan (10.X.1824, Sohodol, j. Brașov - 24.XII.1911, Sohodol, j. Brașov), publicist și autor de versuri. Este unul dintre cei nouă copii ai Stanei (n. Tăulea) și ai preotului Ioan Pușcașiu, fiind frate cu cărturarii Iosif și Ilarion Pușcariu. După ce a urmat școala primară în comuna natală, s-a înscris, în 1834, la școala normală germană din Brașov, trecând, peste trei ani, la gimnaziul catolic. Din 1841 s-a mutat la Sibiu, unde audiază cursuri de teologie. Între 1843 și 1846 urmează și termină liceul la Cluj, înscriindu-se apoi la Academia de Drept din Sibiu (1846-1848). Participă la evenimentele de la 1848 (acum își schimbă numele din Pușcașiu în Pușcariu), fiind membru în Comitetul Permanent al revoluționarilor români transilvăneni, iar ceva mai târziu, în Țara Românească, comisar de propagandă pentru județul Argeș. După înăbușirea revoluției va îndeplini diverse funcții în administrația din districtul Făgărașului, fiind apoi, până la pensionarea sa, în 1890, administrator al comitatului Cetatea de Baltă (din 1862), calitate în care a fost distins cu titlul de cavaler ereditar, căpitan suprem al districtului Făgăraș (din 1865), consilier în Ministerul Cultelor (1867) și membru al Curții Supreme Judecătorești din Budapesta. În 1877 este ales membru onorar al Societății Academice Române, iar în 1900 membru titular al secției literare. A colaborat cu articole de popularizare și versuri umoristice la „Aurora română” și „Viitorul”, periodice care apăreau la Budapesta, la „Telegraful român” și „Almanahul scriitorilor de la noi”. Prima lui carte, *Orele libere* (1867), e semnată cu inițialele I.c.d.P. A mai folosit pseudonimele Ioan de la Buceci, Non quis, sed quid, Un contemporan.

P. a fost unul dintre animatorii vieții culturale a românilor din Transilvania. A avut o grijă deosebită față de bunul mers al școlilor românești, a introdus limba română în administrația politică și juridică a Făgărașului, a făcut parte din comisia pentru stabilirea unei ortografii unitare românești în Ardeal. Publică în „Telegraful român” (1860) un articol unde propune înființarea unei societăți („pentru cunoașterea literaturii române și pentru cultura poporului român”), care să organizeze viața culturală ardeleană. Propunerile sale constituie punctul de plecare al Astreii. A alcătuit, nu totdeauna cu rigoarea necesară, studii de istorie, între care se disting lucrările *Date istorice privitorie la familiile nobile române* (I-II, 1892-1895) și *Fragmente istorice despre boierii din Țara Făgărașului* (I-IV, 1904-1907). Volumele de amintiri, *Reminiscențe din anul 1860* (1897) și *Notițe despre întâmplările contemporane* (1913), cuprind date despre viața politică și socială a Transilvaniei și sunt scrise într-o limbă cursivă și vioaie. Autor a numeroase versuri, P. prefera satira și anecdota în versuri, specii pe care le-a cultivat cu stăruință. Volumul său de „imitațiuni” (1900) este însă firav, încercând să se susțină prin umor, dar unul

lipsit de finețe. Ceva mai reușite sunt poemele didactice (*Mărul*, 1883, *Strugurii*, 1898), cu atmosfera lor bucolică. Foarte cunoscut era **P.** ca autor al poeziei *Patria română*, ale cărei avântate sentimente patriotice și naționale i-au asigurat o largă răspândire în Transilvania.

SCRIERI: *Orele libere*, Sibiu, 1867; *Mărul*, Budapesta, 1883; *Reminiscenție din anul 1860*, Sibiu, 1897; *Strugurii*, Sibiu, 1898; *Dintre imitațiunile lui Ioan de la Buceci*, Brașov, 1900; *Alfabetul secuilor și slovele cirilice*, București, 1905; *Notițe despre întâmplările contemporane*, prof. Ilarion Pușcariu, postfață Ioan Lupas, Sibiu, 1913.

Repere bibliografice: Iorga, *Oameni*, II, 46-47; Curticăpeanu, *Mișc. cult.*, 62-64; Emil Micu, „*Stegarul național*” de pe Câmpul Libertății: Ioan Pușcariu, AST, 1968, 5; Al. I. Ciurea, *Ioan Pușcariu*, MO, 1969, 1-2; *Dicț. lit.* 1900, 717; Rusu, *Membrii Academiei*, 438. **D.M.**

PUȘCARIU, Sextil (4.I.1877, Brașov - 5.V.1948, Bran, j. Brașov), filolog, critic și istoric literar, memorialist. Este fiul Eufrosinei (n. Ciurcu) și al lui Iosif Pușcariu, preot și judecător în ținutul Făgărașului, apoi la Brașov, unde desfășoară o bogată activitate culturală, fiind colaborator la „*Gazeta Transilvaniei*”; Ioan Pușcariu este unchiul său. Urmează școala primară, gimnaziul și liceul românesc și german la Brașov, unde în 1895 își trece examenul de absolvire. Student al Universității din Leipzig (1895-1899), va fi elevul lui Gustav Weigand și unul dintre colaboratorii Institutului de Limbă Română, organizat de acesta pe lângă Universitate. După ce susține doctoratul, își continuă studiile filologice și lingvistice la École Pratique des Hautes Études din Paris (1899-1901), cu

Gaston Paris și Jules Gilliéron, apoi la Viena (1901-1906), cu W. Meyer-Lübke. În 1904 obține docența și din toamna anului 1905 își începe cariera universitară în capitala Austro-Ungariei, unde conduce Seminarul Român, întemeiat la sugestia lui și suprimat în 1906 la presiunile guvernului de la Budapesta. Devine membru corespondent al Academiei Române în 1905, iar membru activ în 1914. Din 1906 este profesor de filologie română la Universitatea din Cernăuți, unde va îndeplini și funcția de decan. Tot la Cernăuți conduce revista „*Glasul Bucovinei*” (1918-1919), care milita pentru unirea cu România. Stabilit la Cluj în 1919, organizează Universitatea nou-înființată, unde va fi, în două etape, rector (1919-1920, 1940-1941), funcționând aici până la pensionare. Întemeiază în 1919 Muzeul Limbii Române, primul institut românesc de lingvistică, fiind și director al buletinului „*Dacoromania*” (1920-1948). Încă din noiembrie 1905 Academia Română îi încredințase continuarea *Dicționarului limbii române*, la care lucraseră B. P. Hasdeu și A. Philippide. **P.** reușește să elaboreze trei volume, până la litera L (*lojniță*). Tot el inițiază *Atlasul lingvistic român*, din care au apărut în timpul vieții lui tot trei volume. Academia Română îl distinge cu Premiul „*Ion Heliade-Rădulescu*”. Cu o activitate recunoscută pe plan european, este ales membru al mai multor instituții științifice: Academia Saxonă din Leipzig, Academia de Științe din Berlin, Comitetul Permanent Internațional de Lingvistică ș.a. A fost reprezentantul României la Institutul Internațional de Cooperare Intelectuală de pe lângă Liga Națiunilor. Se afirmă, în același timp, ca poet și prozator și mai cu seamă ca istoric și critic literar, colaborând la „*Vatra*”, „*Gazeta Transilvaniei*”, „*Foaia poporului*”, „*Calendarul poporului*”, „*Lumea ilustrată*”, „*Familia*”, „*Tribuna*”, „*Transilvania*”, „*Luceafărul*”, „*Ramuri*”, „*Sămănătorul*”, „*Junimea literară*”, „*Viața românească*”, „*Noua revistă română*”, „*Convorbiri literare*”, „*Tribuna*”, „*Telegraful român*”, „*Țara Bârsei*”, „*România jună*”, „*Cele trei Cuișuri*”, „*Societatea de mâine*”, „*Gândirea*”, „*Revista Fundațiilor Regale*”, „*Cugetul românesc*”, „*Dacia*”, „*Zeitschrift für Romanische Philologie*”, „*Literaturblatt für Romanische und Slavische Philologie*”, „*Revue des langues romanes*” ș.a. A fost director al revistei „*Cultura*” (1924) și al ziarului „*Drum nou*” (1931). A semnat și *Sex.Til.*, *Sextil*, *Dr. Matei Genune*, *M. Corvin*.

P. debutează cu o snoavă în „*Gazeta Transilvaniei*” (1892). În „*Vatra*” îi apar apoi primele traduceri (din Lessing, Heine și Paul Schöntau), iar în „*Gazeta Transilvaniei*” suita intitulată *Scrieri din Italia*. În același deceniu îi ies primele cărți, *Schițe* (1896), *Snoave* (1897) și *Juvenilia* (1898). Dându-și seama de modicitatea talentului scriitoricesc, autorul nu perseverează. Numele îi poate fi întâlnit, în schimb, destul de frecvent în presă în calitate de critic și istoric literar. Își adună foiletoanele critice în 1909, sub titlul *Cinci ani de mișcare literară* (1902-1906). Au urmat *Istoria literaturii române. Epoca veche* (1920), *Literatura română* (1925), *Pe marginea cărților* (1926 și 1938). Deși receptiv în tinerețe la fenomenul modern european (îndeosebi la teatrul naturalist și simbolist, la dramaturgia lui Franz Wedekind și a lui August Strindberg), **P.** este în esență un critic tradiționalist. A nutrit o mare admirație față de N. Iorga, fiind influențat de critica sociologică, biografică, psihologică. E activ mai ales în

„Lucefărul“, unde, chiar din primul an de apariție al revistei, popularizează operele scriitorilor din Regat. Admiră poezia populară, în care crede că predomină lirismul, îl preocupă specificul național al literaturii române (*Ce e românesc în literatura română?*, 1929), influența romantismului european și a literaturii germane (*Deutsche Kultur auf das rumänische Volk*, 1933). Scrie, cu sensibilitate și înțelegere, dar fără a se remarca prin idei originale, despre mai toți marii autori de literatură, de la I. Heliade-Rădulescu la Mihai Eminescu, de la C. Negruzzi și V. Alecsandri la G. Coșbuc, Ioan Slavici și Liviu Rebreanu. Din literatura contemporană îi reține atenția duioșia și sinceritatea lui St. O. Iosif, versurile din primul volum al lui O. Goga, filonul vigurosului talent epic al lui Mihail Sadoveanu. Surprinzător pentru un critic care nu gusta poezia lui Al. Macedonski și nici curentele de avangardă, în timp ce se entuziasma citind versurile Mariei Cunțan, este modul în care analizează poezia lui D. Anghel, elogiind-o chiar pentru elementele ei simboliste. Marele merit al lui P. rămâne acela de a-l fi descoperit pe Lucian Blaga și de a-i fi patronat debutul în „Glasul Bucovinei“, unde apar *Gorunul*, *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii* și alte poezii care vor intra în volumul *Poemele luminii*, premiat de Academia Română, împreună cu *Pietre pentru templul meu*, la propunerea lui P. Dar cazurile D. Anghel și Lucian Blaga sunt excepții. În rest, el dovedește adesea lipsă de gust (în fond de vocație critică) și folosește un stil didactic, pedestru. *Istoria literaturii române. Epoca veche* este de departe depășită de lucrările similare aparținând lui N. Iorga și N. Cartoian, fiind, cum singur o numește, „un curs popular“, o sinteză a începuturilor de meșteșug literar, accentul fiind însă pus pe artele plastice, care se dezvoltă în etapa medievală la intersecția Orientului cu Occidentul. Autorul crede că ortodoxia ne-a ținut timp de secole departe de catolicism și de arta vecinilor vestici și nordici. Familiarizat cu literatura universală, îl admira pe Ibsen, căruia i-a consacrat articole ample, și, în tinerețe, pe Strindberg și pe Wedekind, din opera căruia, ca și din cea a lui Heine și Cehov, a tradus prin reviste. Ceea ce rezistă cu adevărat din activitatea literară a lui P. este memorialistica, publicată postum în volumele *Călare pe două veacuri. Amintiri din tinerețe (1895-1906)*, apărut în 1968, și *Memorii*, editat în 1978, unde însemnările merg până în 1927. Valoarea amintirilor este în primul rând documentară, privind bogata biografie a autorului și implicit viața politică, apoi una literară, poate mai modestă, dar nu lipsită de importanță, prin evocarea peisajului literar și artistic al vremii, prin surprinderea unor momente și scene semnificative și, în chip deosebit, prin seria de portrete consacrate unor personalități ale sfârșitului de veac XIX și din primele trei decenii ale celui următor. Este reconstituită atmosfera culturală a Leipzigului, orașul primei sale studenții, unde frecventează cu asiduitate librăriile, magazinele cu obiecte de artă, concertele de la Gewandhaus. În tainele muzicii îl introduce Fany Dobrogeanu-Gherea (căsătorită cu Paul Zarifopol), care studia aici la Conservator. Rafinându-și sensibilitatea, tânărul devine un pasionat meloman. La Sinaia, în timpul verii, îi cunoaște pe C. Dobrogeanu-Gherea și pe I.L. Caragiale, cărora le schițează

în fugă portretele. Entuziasmul lui P. capătă noi dimensiuni la Paris, oraș a cărui puternică individualitate, în primul rând artistică, o fixează memorabil. E fascinat de muzee (îi admiră pe impresionisti, însă nu și pe viitorii cubiști și suprarealiști) și de cafeneaua Closserie de Lilas, unul din locurile tradiționale de întâlnire ale poeților și artiștilor. Veneau aici și români, printre care St. O. Iosif și D. Anghel, ultimul fixat într-un portret sugestiv: „acest pachet de nervi, mic, slăbuț, cu ochii bulbucați și pleoapele înroșite de nopți nedormite, cu o făcălie mefistotelică ce îl făcea să pară și mai tras la față, cu o chelie de diplomat și cu un răs de copil“. De asemenea, de reținut este imaginea tânărului Mihail Sadoveanu sau a lui Titu Maiorescu. Memorialistul face elogiul „Sămănătorului“ și își declară fidelitatea față de orientarea culturală a revistei. Ajuns la Viena, trăiește alte momente care îi vor persista în amintire, oferindu-i prilejul să se dovedească și un bun povestitor. După 1914 memoriile lui P. se intersectează cu însemnările de jurnal și cu sutele de scrisori către soția sa, mai toate fără vreun relief literar. Mobilizat în armata austriacă pe frontul italian, el nu încetează să sperie în realizarea visului unirii cu țara. Revenit la Cernăuți în 1918, relatează activitatea febrilă în vederea reînnoțirii la patria-mamă a provinciilor românești înstrăinate. Memoriile devin politice, fără a fi totuși ignorată literatura, o pagină aproape antologică fiind aceea în care descrie cum a luat cunoștință de poezia lui Blaga. Se află aici o bogăție covârșitoare de date privind activitatea prodigioasă a lui P. ca întâiul rector al Universității Daciei Superioare de la Cluj, despre aprecierea de care se bucura pe plan internațional lingvistul și despre misiunea la Liga Națiunilor, unde îi cunoaște pe Elena Văcărescu, pe Nicolae Titulescu și pe filosoful Henri Bergson.

SCRIERI: *Schițe*, Craiova, 1896; *Snoave*, Brașov, 1897; *Juvenilia*, Brașov, 1898; *Cinci ani de mișcare literară (1902-1906)*, București, 1909; *Rumänische Literatur von 1800 bis zu Gegenwart* 1905, Erlangen, 1909; *Istoria literaturii române. Epoca veche*, I, Sibiu, 1920; ed. Sibiu, 1930; ed. îngr. Magdalena Vulpe, postfață Dan C. Mihăilescu, București, 1987; *La letteratura romena*, Roma, 1923; *Literatura română*, Arad, 1925; *Pe marginea cărților*, Cluj, 1926; *Ce e românesc în literatura română?*, Brașov, 1929; *Deutsche Kultur auf das rumänische Volk*, Jena-Lepzig, 1933; *Pe marginea cărților*, București, 1938; *Biata cumătră e departe*, București, 1943; *Călare pe două veacuri. Amintiri din tinerețe (1895-1906)*, București, 1968; *Brașovul de altădată*, îngr. Șerban Polverejan, pref. Ion Colan, Cluj-Napoca, 1977; *Memorii*, îngr. Magdalena Vulpe, pref. Ion Bulei, București, 1978; *Spița unui neam din Ardeal*, îngr. Magdalena Vulpe, Cluj-Napoca, 1998. **EDIȚII:** Coresi, *Carte de învătătură (1581)*, București, 1914 (în colaborare cu Alexe Procopovici). **Antologii:** *Antologie română*, Halle, 1938 (în colaborare cu Ion Breazu).

Repere bibliografice: Octavian C. Tăslăuanu, *Dr. Sextil Pușcariu*, LU, 1903, 23; I. Duma, „Cinci ani de mișcare literară“, LUP, 1909, 218; Al. Procopovici, „Istoria literaturii române“, GBV, 1921, 694; Ștefan Ciobanu, „Istoria literaturii române“, „Școala Basarabiei“, 1922, 1-2; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, I, 30-31, 107-109; Constantinescu, *Scieri*, IV, 438-447; Gh. Toma, *Sextil Pușcariu*, București, 1942; *Scrisori de la Octavian Tăslăuanu*, Sibiu, 1943; Eliade, *Împotriva*, 25-26; Manolescu, *Poezia*, 27-32, 121; Mircea Vaida, *Sextil Pușcariu, critic și istoric literar*, Cluj, 1972; Brateș, *Oameni*, 135-141; Bucur, *Istoriografia*, 180-182; Balaciu-Chiriacescu, *Dictionar*, 211-214; Ilie Dan, *Contribuții*,

București, 1978, 105-132; Sasu, *În căutarea*, 55-61; Angheliescu, *Lectura*, 183-186; Tepelea, *Opțiuni*, 239-258; Domițian Cesereanu, *Sextil Pușcariu, istoric literar*, ST, 1995, 1-2; Mircea Zăciu, *Ca o imensă scenă, Transilvania...*, București, 1996, 482-485; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 175-176; Elisabeta Faiciuc, *Sextil Pușcariu. Bibliografie*, Cluj-Napoca, 1998; Rusu, *Membrii Academiei*, 438-439; *Dicț. esențial*, 698-701; *Pagini din corespondența Vasile Pârvan-Sextil Pușcariu*, îngr. Magdalena Vulpe, București, 2002; Săndulescu, *Memorialiști*, 137-145. *Al.S.*

PUTNA, gazetă politică apărută la Focșani, bisăptămânal, între 10 mai 1880 și februarie 1881. Din numerele ieșite după 25 decembrie 1880 nu s-a păstrat nici un exemplar. La acest periodic a colaborat, cu poezia *Ecoul*, Duiliu Zamfirescu în iulie 1880. Este una din primele lui producții lirice tipărite, la trei ani după debutul în „Ghimpele”. Apar, de asemenea, știri privind studiile universitare ale scriitorului, examenul de licență, întâii pași în magistratură, ca supleant la tribunalul din Hârșova. Mai publică aici I. C. Tacit, profesor din Brașov, și se retipăresc, din „Ghimpele”, poezii de N. Nicoleanu și o biografie a poetului, scrisă de G. Dem.

Teodorescu, însoțite de un studiu al operei, care s-ar putea să-i aparțină lui Duiliu Zamfirescu. *R.Z.*

PYGMALION, revistă apărută la Iași, ca bilunar, la 15 februarie și la 1 martie 1947. Girant responsabil: Jacob Popper. În articolul-program, *Secretul lui Pygmalion*, se pledează pentru „literatura angajată în problemele vieții noastre”. Colaborează cu poezie Constant Tonegaru (*Pădurea împietrită*), Otilia Cazimir, Nicolae Țațomir, Al. Popovici, Gh. Chivu, Radu Vasiliu, iar proza este semnată de Ion Istrati, Otilia Cazimir, Leonard Gavriliu ș.a. Tudor Arghezi e inclus în sumar cu un medalion consacrat lui G. Ibrăileanu, Henri Dona scrie despre „libertatea artistului”, Savin Bratu despre cartea străină. Se fac cronici la volumele *Cântec de galeră* de Cicerone Theodorescu și *Un om așteaptă răsăritul* de Mihai Beniuc, în timp ce George Lesnea traduce din Pușkin. **P.** este o revistă tipică pentru perioada de tranziție de la literatura liberă din perioada interbelică la cea dirijată, cu mesaj. De altfel, după două numere a fost suspendată de cenzură. *M.Pp.*

Q

QUIL, Tana (pseudonim al Anei Maria Băjescu Oardă; 27.XII.1894, București - 1976, București), poetă. Este fiica Cleopatrei Băjescu Oardă, profesoară, și a lui Constantin Băjescu Oardă, medic. Își va alcătui pseudonimul pornind de la Tanaquil, numele soției lui Tarquiniu cel Bătrân. Tânăra urmează tradiția familiei pe linie maternă și începe studii de filologie romanică și filosofie la București, audiază cursuri și la Universitatea din Iași, ca studentă refugiată în anii războiului, dar revine în capitală, unde susține examenul de licență cu Ovid Densusianu, Mihail Dragomirescu și Ion Bîanu. În perioada ieșeană drumul i se intersectează cu al lui Ion Vinea, a cărui soție devine. Chiar dacă mariajul nu va dura, relația de prietenie dintre cei doi continuă pe tot parcursul vieții. **Q.** funcționează ca profesoară de literatura română și istorie la Institutul Notre-Dame din București, apoi ca translator de limba franceză în Ministerul Muncii. Colaborează la „Contemporanul”, „Tiparița literară”, „unu”, „Chemarea”, „Clopotul”.

Semnătura pentru care optase apare pentru prima oară în săptămânalul „Deșteptarea politică și socială” din Iași (2/1917), sub un articol de atitudine feministă. Revista se edita datorită moștenirii primite de **Q.** în urma decesului tatălui său, conducerea asumându-și-o Ion Vinea. În paginile publicației sunt găzduite scrieri de B. Fundoianu, Tita Bobeș, I. Ludo, Alexis Nour. Abia odată cu apariția revistei avangardiste „Contemporanul”, la care va fi o colaboratoare constantă între 1923 și 1931, **Q.** va fi prezentă și cu versuri, grupate, mult mai târziu, sub titlul *Nocturne*, într-o plachetă din 1968. Ciclul *Dedicății*, care deschide singura ei carte, reunește versuri adresate lui Geo Bogza, Perpessicius, Marcel Iancu, Petru Comarnescu, Zaharia Stancu, Camil Baltazar, Ion Vinea. Timbrul liric care o definește poate fi însă recuperat din alte poeme, ce respiră un expresionism temperat, pe fondul unui feminism nonagresiv, nici iritant, nici provocator. Iubirea înseamnă foc devastator, de aceea obrazul iubitului e „palid ca pământul în care/ n-a plouat”, iar chipul lui pare „icoană arsă în pământ”. Catrenele de inspirație iberică, „cople”, emană temperatura și senzualitatea proprii erosului hispanic, cu toate că uneori cadența și vocabulele vin dintr-o gamă minoră: „Nici cu tine, nici fără tine/ Nu-mi pot găsi leac de dor/ Cu tine fiindcă mă ucizi/ Și fără tine fiindcă mor.” Deși face o notabilă muncă de traducător, preferându-i pe Romain Rolland (*Antoaneta*, 1924) și pe Barbey d'Aureville (*Răzbumarea unei femei*, 1927), pe coperta volumelor, ca autor al versiunilor românești figurează, la dorința editorilor, Ion Vinea.

SCRIERI: *Nocturne*, pref. Sașa Pană, București, 1968. **Traduceri:** Romain Rolland, *Antoaneta*, București, 1924; Barbey d'Aureville, *Răzbumarea unei femei*, București, 1927.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, „Nocturne”, RL, 1969, 3; *Tana Quil*, ALR, 418-423; Elena Zaharia-Filipaș, *Ion Vinea*, București, 1972, 45-46; Sașa Pană, *Născut în '02*, București, 1973, 133, 346, 357; Straje, *Dicț. pseud.*, 581; Sașa Pană, *Tana Quil*, RL, 1976, 15; Pop, *Avangarda*,

156; Ovid S. Crohmălniceanu, *Evreii în mișcarea de avangardă românească*, București, 2001, 34; Popa, *Ist. lit.*, II, 449; Lucian Pricop, *Dicționar de avangardă literară românească*, București, 2001, 137. *N.Bc.*

QUINTESCU, Nicolae Ch. (21.II.1841, Craiova - 12.VIII.1913, București), critic literar și traducător. Fiu al unui negustor, **Q.** urmează cursurile Colegiului „Sf. Sava” din București, iar din 1861 studiază filologia la Berlin și la Bonn. Termină studiile universitare în 1867, susținându-și doctoratul în același an, cu o teză despre diminutivele limbii române. Întors în țară, este profesor de limba și literatura latină la Universitatea din Iași, transferându-se în 1881 la Universitatea din București; va fi, din 1898, și director al Școlii Normale Superioare. Îndată după sosirea la Iași, **Q.** devine membru al societății Junimea, colaborând la „Convorbiri literare” cu studii, articole și recenzii. În urma unui conflict cu Titu Maiorescu, împotriva căruia scrie și un pamflet (sub pseudonimul Victor Motreanu), în 1875 îi părăsește pe junimiști. În septembrie 1877 este ales membru al Societății Academice Române, în secția literară, al cărei secretar a fost aproape două decenii.

Deși funcționează ca profesor de limba și literatura latină, **Q.** nu a publicat decât un singur studiu de specialitate, dedicându-se problemelor de filologie română. Prin lucrările sale susține câteva din principalele idei junimiste. Arată o deosebită prețuire pentru limba vie, condamnând excesele neologice. Apreciază și recomandă pe acei scriitori la care află subiecte naționale și o limbă curată. Rapoartele sale academice, printre cele mai amănunțite și mai documentate din câte se prezentau în epocă, sunt extrem de favorabile, de pildă lui Ioan Slavici, Barbu Delavrancea ori lui St. O. Iosif, chiar dacă altcândva trec cu vederea, în mod intenționat de altfel, neajunsurile artistice ale unui Iuliu I. Roșca sau Aron Densusianu. Alături de alți junimiști, **Q.** a contribuit la cunoașterea operelor lui Goethe în limba română, traducând, în 1876, *Egmont* într-o versiune în care elementul popular este precumpănitor, iar fraza are o cursivitate în bună măsură modernă. Mai puțin izbutite sunt *Omagiul artelor*, prelucrare după Schiller, precum și jurnalul de călătorie intitulat *De la Bonn la Coblenz, pe apă și pe jos* (1881), însăilare firavă de impresii comune.

SCRIERI: *De la Bonn la Coblenz, pe apă și pe jos*, cu o scrisoare de V.A. Urechia, București, 1881; „Pygmalion”, „Fata de la Cozia” și „Lăpușneanu”. *Studiu critic comparativ*, București, 1887. **Traduceri:** Goethe, *Egmont*, pref. trad., Iași, 1876; Schiller, *Omagiul artelor*, București, 1882.

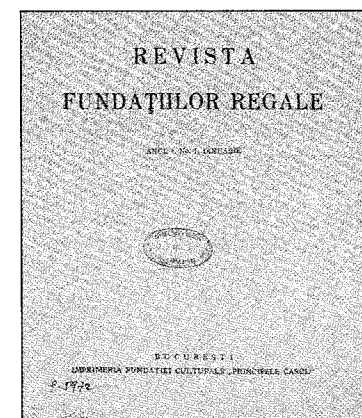
Repere bibliografice: *Albumul Societății „Junimea”*, SDL, IV, 314; *Encicl. rom.*, I, 711; Maiorescu, *Critice*, II, 141, 151, 153, 160; C. I. Istrati, I. Bîanu, [Discursuri funebre], AAR, partea administrativă, t. XXXVI, 1913-1914; Iacob Negruzzi, *Dicționarul „Junimei”*, CL, 1925, iunie; Ion Gherghel, *Goethe în literatura română*, București, 1931, 75-77; Marian Popa, *Călătoriile epocii romantice*, București, 1972, 93-94, 104, 112, 287-288, 343; *Dicț. lit.* 1900, 718; Faifer, *Semnele*, 229; *Dicț. scriit. rom.*, III, 904-905. *D.M.*

R

Rebreanu, Liviū

Revista Fundațiilor Regale

RACHICI, Dim.[itrie] (6.III.1934, Călugăreni, j. Arad - 1.II.1999, București), poet și prozator. Este fiul Mariei (n. Hedeș) și al lui Sava Rachici, țărani. Își începe învățătura în satul natal, apoi frecventează cursurile Liceului „Moise Nicoară” din Arad, absolvit în 1953. Se înscrie la Institutul Pedagogic din Timișoara, după terminarea căruia devine student al Facultății de Filologie, secția limba rusă, la Universitatea din București, susținându-și licența în 1963. Bibliotecar în capitală (1963-1966), lucrează ulterior în presă, unde îndeplinește funcția de redactor al revistelor „Colocvii” (1966-1971) și „Tribuna școlii” (1971-1988). Debutează în 1952, cu poezia omagială *Republică, slavă fie!*, la ziarul „Flacăra roșie” din Arad. Colaborează la „Scrisul bănățean” („Orizont”), „Viața românească”, „România literară”, „lașul literar”, „Argeș”, „Steaua” ș.a.

Primul volum, *Între mare și cer* (1964), amalgamează cu zel retoric atât poezii despre mare și timp (*Pescăruș, Farul de pe coastă*) ori despre natură (*Poemul vântului, Dansul ploii dintâi, Primăvara intimă*), cât și versificări teziste, avându-i ca protagoniști pe „eroii” zilei: colectivști, cosmonauți, muncitori pe șantierelor „mândriei socialiste”. Dacă „jurnalele” în versuri respectă locurile comune tratate ideologic în epocă, ori de câte ori **R.** tinde să adopte stilul poeziei autentice în cărțile ulterioare, inițiativa sa cade în exes imagistic, risipire de tropi și vertij al unei metafizici în care simbolurile de bestiar fabulos eșuează deseori în grotesc, iar temele (iubirea, moartea) nu depășesc stadiul unor elemente de recuzită, încât astfel de producții nu ajung să dea impresia unui lirism meditativ: „Parcă asul de ghindă/parcă cerul cu oase/de ingeri,/ totuși/ poate gările - aprinse - / fiindcă trecem uniți/ peste ape ce-ntreabă,/ fiindcă răspunsul/aruncat ni-e în față -/ pod fără-ntoarcere” (*Șansă*); „Iar râul a pornit la deal/și dealul a pornit la vale:/ pe-ntinsu-acesta mineral/ plouau secunde abisale” (*Secunda abisală*). Excepția de la această grandilocvență a discursului poetic o reprezintă prelucrarea „în viziuni antinomice moderne” prezentă în *Proverbele lui Solomon*, carte apărută în 1996. Colaj versificat de cuvinte biblice de duh, de proverbe românești sau extrase din folclorul altor popoare, de snoave și anecdote, aceste stihuri ludic-moralizatoare lasă a se întrezări o posibilitate mai adecvată lirismului lui **R.**, mizând pe umor, ironie și sarcasm dezabuzat: „Nu șovăi în viață, de ești bărbat întreg:/ Bărbații șovăielnici doar firimituri culeg”; „...Iar dacă știi că nu știi, dar totuși vrei să știi,/ Fă-ți din știință capră și mulge-o zi de zi”; „La-nchidere de carte, proverbul cel mai scurt:/ Fii înțelept, fii rege, dar suflă și-n iaurt”. Marcă a derutei permanente de a găsi matca într-un spațiu în care apetitul pentru literatură nu avea cum să fie condiție suficientă este și romanul *O liceană diabolică* (1996). Anterior **R.** încercase, odată cu seria scrierilor avându-l drept personaj principal pe Târlici, să abordeze domeniul al cărui public-țintă îl compun copiii și adolescenții. Numai că între naivele aventuri ale lui Târlici și pornografia afișată în narațiunea din 1996, involuția frizează lipsa de măsură în relatarea unor întâmplări, chipurile de o „extraordinară” complexitate existențială. În fața acestui deșeu epic, cu greu se poate ascunde regretul că **R.** nu s-a oprit la banalele, dar, în fond, acceptabilele încercări poetice de până atunci.

SCRIERI: *Între mare și cer*, pref. Mihail Davidoglu, București, 1964; *Târlici*, București, 1967; *Dinamica secundă*, București, 1968; *Absolvo te*, București, 1970; *Căldura pământului*, București, 1972; *Întindere solară*, București, 1973; *Într-un auz de floare*, București, 1974; *Teritoriul unui surâs*, București, 1976; *Îngândurările*, București, 1978; *Cu Târlici și alți voinici*, București, 1980; *Apropierea planurilor*, București, 1982; *Contaminarea de ireal*, București, 1982; *Târlici și trandafirii îndrăgostiți*, București, 1983; *Instanța retinei*, București, 1984; *Scrierea cu safire*, București, 1986; *Drumurile lui Târlici*, București, 1987; *Rana de argint*, București, 1988; *Veghe solemnă*, București, 1990; *Viteji ai neamului*, București, 1990; *Omul cu cheile*, București, 1996; *Proverbele lui Solomon*, București, 1996; *O liceană diabolică*, București, 1996; *Femeile regelui David*, București, 1998.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, *Poezie*, GL, 1968, 23; Radu Cărneci, „*Dinamica secundă*”, ATN, 1968, 6; Ion Maxim, „*Dinamica secundă*”, O, 1968, 6; Cornel Ungureanu, „*Căldura pământului*”, O, 1972, 9; Constantin, *A doua carte*, 231-233; Dana Dumitriu, „*Într-un auz de floare*”, O, 1974, 42; Căndroveanu, *Alfabet*, 179-182; Piru, *Poezia*, II, 213-216; Paul Dugneanu, „*Teritoriul unui surâs*”, LCF, 1976, 15; Marian Odangiu, *Nostalgie spațiului original*, O, 1978, 47; Mircea Mihăieș, „*Apropierea planurilor*”, O, 1982, 15; Virgil Mazilescu, „*Contaminarea de ireal*”, RL, 1983, 22; Petre Gheorghe Bârlea, „*Târlici și trandafirii îndrăgostiți*”, RL, 1983, 47; Alexandru Ruja, „*Instanța retinei*”, O, 1985, 6; Marian Popa, *Lirism ilustrativ*, LCF, 1987, 42; Căndroveanu, *Lit. rom.*, 286-288; Nicolae Bârna, *Sufletul de schimb*, RL, 1989, 35; Ileana Comănescu, *Mima lui Solomon*, CC, 1996, 6-7; Popa, *Ist. lit.*, II, 468; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 3-4. C.M.B.

RACHIERU, Adrian Dinu (15.IX.1949, Soloneț, j. Suceava), eseist, critic literar și prozator. Este fiul Feliciei Rachieru (n. Strilciuc) și al lui Ioan Rachieru, învățători. Urmează Liceul „Ștefan cel Mare” din Suceava și cursurile Facultății de Filosofie, secția de sociologie, a Universității din București (1966-1971). Funcționează ca sociolog la diverse întreprinderi timișorene (1971-1986), apoi în calitate de cercetător științific la Centrul de Igienă și Sănătate Publică (1986-1993), inspector-șef la Inspectoratul pentru Cultură al județului Timiș (1993-1994), consilier la Editura Augusta și profesor la Facultatea de Jurnalistică a Universității Tibiscus. Colaborează la „Orizont”, „Lucaefărul”, „Astra”, „Rostirea românească”, „Glasul Bucovinei”, „Literaturul”, „Meridianul Timișoara”, „Tribuna”, „Convorbiri literare”, „Transilvania” ș.a. A fost distins cu Premiul revistei „Lucaefărul” (1982) și cu Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova.

Debutează în „Viitorul social” (1973) și editorial cu *Ori-zontul lecturii* (1983), volum ce relevă câteva trăsături constante ale scrisului lui **R.**: nesaț informativ, supus însă unei cenzuri delimitatoare, capacitate de sinteză, cu știința de a impune ceea ce este esențial în subiectele tratate, în cazul de față romanul politic, romanul obsedantului deceniu, teoria curajului auctorial, tradiție și inovație în critică, problema generației literare etc. Preocuparea de a înțelege literatura ca pe un câmp de relații este evidentă în cartea următoare, *Vocația sintezei* (1985), cuprinzând „eseuri asupra spiritualității românești”, în care sunt discutate, fără idei preconcepționate, relațiile dintre literatură și cultură (apoi dintre aceasta și istorie), dintre

occidental și oriental, dintre protocronism și sincronism. În prima parte este evidențiat rolul de normă îndeplinit de tradiție, iar în partea a doua sunt prezentate câteva „serii” de scriitori, grupați nu atât pe principiul afinității literare, cât pe acela al atitudinii lor culturale. Dacă *Pe urmele lui Liviu Rebreanu* (1986) urmărește, nu fără un discret sentimentalism, relația dintre scriitor și lumea în care a viețuit, propunându-se ca o veritabilă „carte de recitare” a tot ce cuprinde semnificativ vasta bibliografie asupra prozatorului, *Scriitorul și umbra* (1995), eseu consacrat lui Sorin Titel, impune ca dominantă relația dintre autor și propriul său text. Refuzând didacticismul critic și privind opera printr-o lentilă livrescă, **R.** se oprește asupra temelor (naștere și moarte, inocență, singurătate, suferință) și a simbolurilor (casa, circul, călătoria). Următoarele cărți, dedicate lui Marin Preda (1996) și lui Liviu Rebreanu (1997), schițează un nedisimulat și cu atât mai demn de interes proiect critic de situare a unor mari prozatori față de utopiile lor private. Utopiile sunt gândite drept mari goluri decupate premeditat, în care sunt absorbite operele reale – adecvări cu mijloace și grade diferite la proiecte niciodată realizate integral. Remarcabil apare efortul de a discerne, de fiecare dată, elementele de actualitate strictă pe care scrisul prozatorilor discutați le conține, dar și acela de a le reimpune valoarea în condițiile în care aceasta este, nu o dată, pusă sub semnul întrebării. **R.** aduce în cercetarea literară o perspectivă sociologică proaspătă, dovedind cu mijloace superioare și îndeosebi prin efectele ei în plan interpretativ cât de utilă este o asemenea abordare, când demolită de un spirit erudit, când stimulată de cel polemic. În postură de romancier, **R.** și-a propus să scrie trilogia *Legea conservării scaunului*, anunțată încă în 1987 (într-un interviu din „Tribuna”). Sociologul, mizând pe „argumentele” prozatorului, avansează, în cheie postmodernă, o radiografie a patologiei puterii, așa cum s-a manifestat ea ante- și postdecembrist. Alert, alternând bucolicul cu inciziile sarcastice, romanul *Vina* (2002), prima parte a trilogiei, îl are ca protagonist pe Alex Trifa, un profesor de istorie trăitor în satul Strâmtura, ins dilematic, ezitant, posibil scriitor, decis să reconstituie epic odiseea tatălui, mort pe frontul de Răsărit.

SCRIERI: *Orizontul lecturii*, Timișoara, 1983; *Vocația sintezei. Eseuri asupra spiritualității românești*, Timișoara, 1985; *Pe urmele lui Liviu Rebreanu*, București, 1986; *Cele două Români?*, Timișoara, 1993; *Scriitorul și umbra. Eseu despre proza lui Sorin Titel*, Reșița, 1995; *Marin Preda. Omul utopic*, București, 1996; *Liviu Rebreanu. Utopia erotică*, Timișoara, 1997; *Elitism și postmodernism*, Chișinău, 1999; *Bătălia pentru Basarabia*, Timișoara, 2000; *Alternativa Marino*, Iași, 2002; *Biblioteca din iarbă*, Timișoara, 2002; *Vina*, Timișoara, 2002; *Globalizare și cultură media*, Iași, 2003. **Antologii:** *Poezii din Bucovina.*, introd. edit., Timișoara, 1996.

Repere bibliografice: Dan Culcer, „Orizontul lecturii”, VTRA, 1985, 2; Ion Simuț, „Vocația sintezei”, F, 1986, 9; D.I. Cenușer, *Exegeza rebreniană azi*, T, 1987, 6; Rodica Mureșan, *Adrian Dinu Rachieru și umbra scriitorului*, „Bucovina literară”, 1996, 1-2; Roxana Sorescu, *O premieră*, LCF, 1996, 7; Mircea Popa, *Sorin Titel sau Scurta călătorie printr-o existență*, TR, 1996, 18; Berca, *Dicț. scriit. bănățeni*, 121-123, Cristian

Livescu, *Manipularea prin utopie*, CL, 1997, 10; Petraș, *Panorama*, 550-551; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 4-6; Constantin Dram, *Scriptura aventurii și aventura scriiturii*, CL, 2003, 2; Virginia Blaga, *În contra beletristicii critice*, „Bucovina literară”, 2003, 3-4. C.D.

RACOVEANU, George (10.II.1900, Crăgulești, j. Mehedinți – 1.V.1967, Freising, Germania), jurnalist, prozator și eseist. Este fiul unui învățător. Își începe învățătura în satul natal, apoi urmează Liceul „Traian” din Turnu Severin. Colaborator apropiat al lui Nae Ionescu la „Cuvântul”, director al revistei de teologie „Predania”, **R.** se distinge ca un incisiv polemist încă de la începutul activității sale. Prieten al lui Mircea Eliade, apreciat în mod deosebit de Mircea Vulcănescu, intră în polemică deschisă cu aceștia în 1935, cu ocazia apariției romanului *De două mii de ani* de Mihail Sebastian, în care el însuși s-a identificat cu personajul Marin Dronțu. Ca teolog creștin ortodox, neagă posibilitatea mântuirii lui Iosif Hechter, eroul lui Sebastian, susținând cu argumente de dogmatică punctul de vedere expus de Nae Ionescu în prefața cărții, ceea ce a determinat reacțiile adverse din epocă ale celorlalți doi discipoli, printre numeroși alți cronicari literari, sociologi, politologi, inclusiv ale lui Mihail Sebastian în eseu polemic *Cum am devenit huligan*. Scandalul literar în jurul romanului *De două mii de ani* a clarificat oarecum poziția doctrinară de extrema dreaptă adoptată de **R.**, dar a revelat și o închistare a teologului într-o atitudine îngust tradiționalistă, prin nimic confirmată ulterior. Monografia asupra lui Paisie de la Neamț sau aceea consacrată gravurii în lemn din Moldova evidențiază, pe lângă un spirit erudit, o deosebită intuiție în descifrarea valorilor artistice autentice și o conștiință românească echilibrată, ivită dintr-o sinteză organică a elementelor specificității naționale, de unde lipsa de exces și de vulgaritate din polemicile sale, perspectiva metafizică a dezbaterilor publice pe care le propune, într-un fel înrudită cu cea proprie lui Nae Ionescu, pe care l-a recunoscut mereu ca magistrul. De aceea, eroarea de ordin politic comisă de **R.** în perioada interbelică nu a umbrit calitățile de excepție ale intelectualului, care a reușit să-și înțeleagă, în îndelungatul său exil, confuziile tinereții. A părăsit țara în 1940, urmărit de poliția antonesciană, și a suportat, împreună cu alți intelectuali români de aceeași orientare, internarea în lagărul de la Buchenwald. După terminarea războiului s-a stabilit în Germania, la Freising, lângă München. A trăit până la moarte „fără salariu, fără siguranță, de pe azi pe mâine, în contact doar cu câteva persoane, cu câțiva prieteni, cu o familie în care își regăsea atmosfera din țară” (Octavian Bârlea). Precaritatea acestei existențe indică și starea de provizorat pe care **R.** înțelege să și-o asume, viețuind numai între parametrii spirituali ai românității și preocupat doar de realitățile politice ale patriei pierdute, față de care se simte obligat să adopte o atitudine militantă, un statut de soldat incapabil să accepte înfrângerea. Este punctul de vedere exprimat de el însuși în noiembrie 1948, în „Foaie volantă”, sub titlul *Dreptul de a hotărî în numele națiunii*, ca replică la *Apelul lansat de generalul Nicolae Rădescu*, prin publicația „Uniunea

română", către toți românii din exil. Se vedește ca un program politic ivit din experiența gazetarului, gata să considere că lupta pentru eliberarea țării este un deziderat major al tuturor cetățenilor ei, indiferent unde se găsesc. Un asemenea program se află și în activitatea din exil a gazetarului, fiindcă acesta acordă paginii tipărite o greutate considerabilă ca semnificație a trăirii, ca mod de respirație intelectuală. Pentru R. gazetăria oferă mai mult decât un jurnal de existență, devenind expresie integrală de manifestare a creativității în raport și în funcție de rosturile supreme de impunere a adevărului, fie el istoric, teologic, estetic sau moral. Publicațiile „Îndreptar” („foaie pentru gând și faptă creștinească”, 1950), „Legea” („organ de luptă creștină românească”, 1956) și mai ales „Cuvântul în exil” (început în iunie 1962) îi marchează biografia din refugiu pe întreaga ei durată, ceea ce dovedește cât de necesară i-a fost tribuna presei. Editorialele din „Cuvântul în exil” sunt tipărite atât în germană, cât și în engleză, demonstrând nu numai capacitatea jurnalisticului de a se mișca în spații lingvistice ample, ci și convingerea că problematica românească reprezenta în acel moment o obligație europeană de salvare a umanității în fața agresiunii comuniste. De altfel, *Stâlpii de foc*, articol cu care „Țara” își deschidea, la Roma, numărul 3 din primul an de apariție (1949), anunță modul în care R. înțelegea să-și desfășoare misiunea publicistică. La fel, în plan teologic gazetarul impune un concept „ecumenic”, dar niciodată nu acceptă denigrarea sau minimalizarea „mesajului creștin ortodox” și replică adesea polemic și virulent la atacuri dogmatice ale Bisericii Catolice și ale celei Unite, fără a le ignora sau discredita meritele într-o Europă pe care o vede desăvârșit creștină. Sub raport strict literar, R. încearcă, în colaborare cu Octavian Bârlea, o traducere liberă a *Psalmilor* și scrie, de asemenea, câteva povestiri, precum *Omorârea lui Robete*, *Prunii*, *Luptele starețului Athanasie cu diavolul din mănăstiri*, ce pun în valoare un remarcabil talent narativ, un limbaj hâtru cu subtile trimiteri spre parabolic, autorul având darul caracterizărilor succinte, pline de vervă și culoare anecdotică. Altă categorie de proze, risipite în revistele exilului, au o pronunțată tentă memorialistică, de pildă *Fapte și cuvinte din preajma lui Nae Ionescu* (proiect al unui volum care nu a ajuns să fie realizat), dar și *Însemnări pentru îndreptarea păcătoșilor*. Interesul pentru Nae Ionescu e vizibil și în faptul că R. retipărește în 1951 câteva din textele publicistice ale acestuia, prefăcându-le cu o tabletă semnată împreună cu Mircea Eliade, în care subliniază valoarea logicianului român în familiarizarea auditoriului universitar „cu problemele existențialismului, într-un timp când acest curent era aproape ignorat în Occident”. Celelalte broșuri și lucrări, fie că este vorba de esul *Omenia și „Frumusețea cea dintâi”* (1962), o schiță tipologică asupra specificității românești, sau de *Noua gravură românească în lemn pentru ilustrarea cărții* (1949), reflectă o structură intelectuală aleasă și profundele legături ale autorului pribeag cu spațiul său de obârșie.

SCRIERI: *Viața și nevoițele fericitului Paisie, starețul sfintelor monastiri Neamțul și Secul, Râmnicu Vâlcea*, 1935; *Gravura în lemn la mănăstirea*

Neamțul, București, 1940; *Noua gravură românească în lemn pentru ilustrarea cărții*, cu gravuri originale de George Rusu, Freising, 1949; *Omenia și „Frumusețea cea dintâi”*, pref. Mircea Eliade, Freising, 1962; *Omorârea lui Robete*, pref. Nicolae Florescu, București, 2001.

Repere bibliografice: Eliade, *Împotriva*, 202-205, 245-250; Vasile Posteuca, *Din însemnările de la Buchenwald*, „Cuvântul în exil”, 1967, 58-59; Octavian Bârlea, *Întristată adunare*, „Cuvântul în exil”, 1967, 58-59; Ierunca, *Subiect*, 252-254; Nicolae Florescu, *Menirea pribegilor*, București, 2003, 138-146. N.F.I.

RACOVITĂ, Dimitrie D. (10.X.1862, Buzău - 8.VII.1891, București), critic dramatic și prozator. Este fiul pitarului Dumitru Racoviță, profesor și publicist el însuși. Un publicist interesant, cu vână de critic, se dovedește și R., care, semnând adesea cu pseudonimul Sphinx, colaborează intens la „Binele public”, unde a debutat în 1879, „Literatorul”, „Epoca”, la „România liberă” și „Revista nouă”, unde era și redactor.

Articolele sale pe teme diverse din „România liberă”, făcute cu un condei incisiv, uneori caustic, iau în derădere moravuri ale vieții politice, parlamentare, surprinzând fizionomii și atitudini caracteristice. Însemnările din „Binele public” și le-a înmănușat în culegerea *Observări sociale și morale* (1881). Sunt meditații, copleșite de poncife, asupra nestatorniciei destinului, asupra familiei și societății, a sărăciei și bogăției, a fericirii. În fiziologiile lui (ciclul *Tipuri apărute* din „Literatorul”), R. configurează în tușe rezezi, nervoase, profiluri sugestive (parvenitul, cocheta ș.a.m.d.). Este în această pictură de caractere o pornire pătimașă, disimulată îndeobște sub scepticism ironic, divulgată în accentele de sarcasm. Schițele și nuvelele, alunecând spre melodramă, pendulează între real și ireal. Protagonistul e de obicei un visător, suflet romantic, fascinat de himere, întotdeauna înfrânt în contactul cu realitatea, care îi spulberă orice iluzie. Ar putea să pară curioasă o afirmație a criticului care - admirator al lui Émile Zola - își mărturisese „fanatismul” pentru „naturalism” și pentru „adevăr”. Însă crezul lui literar este tocmai acesta. Într-o cronică amplă consacrată nuvelor lui B. Delavrancea, Sphinx - în care C. Dobrogeanu-Gherea întrezărea un critic de valoare - formulează condiția operei de artă: adevăr, coerență lăuntrică, sinceritate în analiza simțămintelor, exactitate în descrierea ambianței; arta nu trebuie să aibă de-a face cu politica („frumosul e frumos ori de unde ar fi, independent de timp și de loc”). Vocația lui R. e cronică dramatică. Fire polemică, el își comunică impresiile „verde”, „neted”, fără a menaja pe nimeni, nici chiar o personalitate ca V. Alecsandri. Recunoaște dramelor acestuia calități poetice, nu și disciplina unei construcții dramaturgice, evidentă la I.L. Caragiale, ale cărui comedii sunt prețuite mai mult pentru autenticitatea personajelor și a mediului. Cu toate acestea, dacă unele mărturii sunt adevărate, R. ar fi pus la cale, la premiera cu *D-ale carnavalului*, o zgomotoasă manifestație de ostilitate. Excedat de inflația piesei istorice, falsă și grandilocventă, Sphinx recomandă inspirația din viața societății românești, precum și „compilarea” de „documente omenești”, deziderat ce exclude zugrăvirea de „ființe ideale”. Ironizează „căznitele

producțiuni dramatice" ale lui Schiller și teatrul, „ruină măreață”, al lui Victor Hugo. În privința repertoriului, e de părere că ar trebui să cuprindă scrieri de valoare (indiferent dacă sunt indigene sau traduceri), chiar peste puțină de apreciere a publicului, la un moment dat. Respinge farsa, feeria, opereta și acceptă cu multe rezerve (îi displace, de pildă, Victorien Sardou) melodrama. Zăbovind mai puțin asupra creațiilor actoricești, criticul nu-și ascunde admirația pentru marii interpreți, dintre care lui Ștefan Iulian, Grigore Manolescu, C. I. Nottara le consacră pătrunzătoare portrete (*Profile din teatru*). În publicistica vremii, o voce de luat în seamă, din păcate stinsă prematur, a fost aceea a lui Sphinx. A tradus, după un text intermediar francez, *Othello* de Shakespeare.

SCRIERI: *Observări sociale și morale*, București, 1881.

Repere bibliografice: C. Dobrogeanu-Gherea, *Studii critice*, I, îngr. Z. Ornea, București, 1976, 35-67; *Ist. teatr. Rom.*, II, 462-463; *Ist. lit.*, III, 947-948; *Dicț. lit.* 1900, 719-720. F.F.

RACUL, Ion (16.IX.1923, Valea Hoțului - Transnistria - 11.IV.1985, Chișinău), critic și istoric literar. Este fiul lui Pavel Racul, țaran. A absolvit Universitatea de Stat din Chișinău (1950), unde mai târziu va fi decan al Facultății de Istorie și Filologie (1954-1957), profesor (1976), șef al Catedrei de literatură moldovenească și prorector (1957-1964, 1969-1974). Doctor în filologie (1954), debutează cu monografia *Chipuri de comuniști în proza moldovenească postbelică* (1967), scrisă în conformitate cu dogmele ideologiei comuniste și ale realismului socialist. Și în următoarele volume - *Articole și studii literare* (1969), *Proza sovietică moldovenească. 1924-1941* (1979), *Creația lui Andrei Lupan în școală* (1982), *Mesajul ideologic-estetic al literaturii contemporane* (1983) - R. practică o critică sociologizantă.

SCRIERI: *Chipuri de comuniști în proza moldovenească postbelică*, Chișinău, 1967; *Articole și studii literare*, Chișinău, 1969; *Literatura și viața poporului*, Chișinău, 1973; *Proza sovietică moldovenească. 1924-1941*, Chișinău, 1979; *Creația lui Andrei Lupan în școală*, Chișinău, 1982; *Mesajul ideologic-estetic al literaturii contemporane*, Chișinău, 1983.

Repere bibliografice: Mihail Dolgan, *Marginalii critice*, Chișinău, 1973, 74-82; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 271. M.Dg.

RADIAN, H.[enri] R. (27.VI.1907, București - 9.IX.1992, București), traducător. Este fiul Sofiei (n. Pollinger) și al lui Jean Radian, licențiat în comerț. Face clasele primare în limba germană, apoi urmează la București Liceul „Matei Basarab” și Liceul „Dimitrie Cantemir”, unde își va susține bacalaureatul. În 1924-1925 face parte din redacția ziarului „Rampa”, unde și debutează, sub pseudonim, continuând să publice, în același mod, poezii, epigrame și proză la „Vreimea”, „Ziarul călătorilor”, „Adevărul literar și artistic”, „Epigrama” ș.a. Își încheie studiile la Academia de Arhitectură (luându-și licența în 1937) și profesează ca arhitect până la pensionare (1969), preocupare finalizată și în plan teoretic cu publicarea eseului *Cartea proporțiilor* (1981), altă lucrare, un dicționar de

arhitectură, rămânând în manuscris. Editorial, debutează tâlmăcind, în 1957, împreună cu Constantin Țoiu, romanul *Subteranele libertății* al brazilianului Jorge Amado. Prima traducere publicată independent e piesa *Vizita bătrânei doamne* de Friedrich Dürrenmatt, apărută în 1961 în revista „Secolul 20”, în volum în 1965 și pusă în scenă la Teatrul Național „I.L. Caragiale” din București. R. va colabora, de altfel, atât la Radio, cât și cu teatre din București și din provincie, multe dintre versiunile sale la piese din dramaturgia universală, clasică ori contemporană, fiind jucate: drama *Căinii* de Tone Brulin, *Regele Ioan*, prelucrarea lui Friedrich Dürrenmatt după Shakespeare, comedia de succes *De ce dormi, iubito?* de Jos Vandello ori *Burgraviu*, drama istorică a lui Victor Hugo, transpusă tot în versuri ș.a. A fost distins cu numeroase premii, între care Premiul „Martinus Nijhoff” (Olanda, 1976) și Premiul Ministerului Culturii din Belgia (1977).

R. a desfășurat o laborioasă activitate de traducător (cunoștea limbile germană, franceză, spaniolă, portugheză, italiană, olandeză), orientându-se mai cu seamă către spații lingvistice și perioade istorice puțin sau deloc cunoscute, creând punți spirituale între acestea și cultura românească. Au fost considerate adevărate evenimente echivalentele sale la eruditele studii ale lui Johan Huizinga (*Amurgul Evului Mediu*, *Erasm, Homo ludens, Cultura olandeză în secolul al XVII-lea*) sau versiunea la *Cartea picturilor*, text de la 1604 aparținând lui Carel van Mander, ca și transpunerea tragediei clasice în versuri a lui Joost van den Vondel, *Gijsbreght van Aemstel*, ori a *Sonetelor* lui Camões. A făcut cunoscute pentru prima oară la noi opere din literaturile Țărilor de Jos ale unor scriitori clasici (Hendrik Conscience, Multatuli, Louis Couperus, Herman Teirlinck, Simon Vestdijk) sau contemporani (Heere Heeresma, Hugo Raes, Hugo Claus, Oek De Jong sau Jan Mens), autori cu stiluri foarte diferite, într-un efort de recreare, cu sensibilitate și profesionalism, a originalului în veșmânt românesc, cu grija pentru păstrarea specificului fiecărui autor. A tradus din germană studii dificile de teorie literară și estetică din Wolfgang Kayser, Karl Vossler ori Georg Lukács (capitolele XIV-XVI transpuse din *Estetica* reprezentând cam o treime din tratat), precum și proză artistică, bunăoară masivul roman *Toamna* de Adalbert Stifter, ce constituie o încercare stilistică pentru oricare germanist. R. probează o mare disponibilitate pentru actul traducerii, adaptându-se oricărei culturi și oricărui gen - versuri, roman, dramă, eseu, studiu literar.

Traduceri: Jorge Amado, *Subteranele libertății*, I-III, București, 1957 (în colaborare cu Constantin Țoiu); Theun de Vries, *Fata cu părul roșu*, București, 1962 (în colaborare cu Sergiu Dan); Friedrich Dürrenmatt, *Vizita bătrânei doamne*, în *Romulus cel Mare*, pref. Romul Munteanu, București, 1965; José Lins do Rêgo, *Negrul Ricardo*, pref. Mihai Murgu, București, 1966 (în colaborare cu A. Lambrino); Multatuli, *Max Havelaar în Indiile Olandeze*, pref. Alexandru Sever, București, 1967; André Gide, *Fructele pământului. Noile fructe*, pref. Toma Pavel, București, 1968 (în colaborare cu Mona Rădulescu și Corneliu Rădulescu); *Isabela. Simfonia pastorală*, București, 1973 (în colaborare cu Mona Rădulescu și Corneliu Rădulescu); Hildebrand [Nicolaas Beets], *Camera obscura*, pref. Edgar Papu, București, 1968; José Cardoso Pires,

Oaspetele lui Iov, București, 1969; Lion Feuchtwanger, *Arme pentru America*, București, 1970; Erich Kästner, *Școala dictatorilor*, în *Fabian. Școala dictatorilor. Versuri*, pref. Romul Munteanu, București, 1970; Johan Huizinga, *Amurgul Evului Mediu*, pref. Edgar Papu, București, 1970, *Erasm*, pref. Cornelia Comorovski, București, 1974, *Homo ludens*, pref. Gabriel Liiceanu, București, 1977, *Cultura olandeză în secolul al XVII-lea*, București, 1991; Heere Heeresma, *O zi la plajă*, pref. Petre Solomon, București, 1970; Robert Merle, *Un animal înzestrat cu rațiune*, București, 1970; Jan Mens, *Meșterul Rembrandt*, București, 1971; Graciliano Ramos, *São Bernardo*, București, 1972; Simon Vestdijk, *Grădina de aramă*, București, 1972, *A cincea pecete*, pref. Andrei Pleșu, București, 1976; *Literatura mărturisirilor*, I-II, pref., Silvian Iosifescu, București, 1972 (în colaborare); Hella S. Haasse, *Misterul Bomarzo*, pref. Ion Frunzetti, București, 1973; Raffaello Brignetti, *Pescărușul albastru*, pref. Rodica Locusteanu, București, 1973; *Dialogul neîntrerupt al teatrului în secolul XX*, I-II, postfață B. Elvin, București 1973 (în colaborare); Hugo Raes, *La stânga liniei de elicoptere*, pref. Ion Hobana, Cluj-Napoca, 1974; Georg Lukács, *Estetica*, II, București, 1974 (în colaborare cu Dieter Paul Fuhrmann); Hendrik Conscience, *Leul Flandrei*, pref. Constantin Stan, București, 1974; Luis de Camões, *Sonete*, pref. Paul Alexandru Georgescu, București, 1974; Carel van Mander, *Cartea picturilor*, pref. Viorica Guy Marica, București, 1977; Cornelis Jan Kelk, *Jan Steen*, București, 1978; Wolfgang Kayser, *Opera literară*, pref. Mihai Pop, București, 1979; Herman Teirlinck, *Rolandă*, pref. Mihai Pop, București, 1979; Joost van den Vondel, *Gijsbrecht van Aemstel*, pref. trad., București, 1980; Hubert Faensen, Vladimir Ivanov, *Arhitectura rusă veche*, I-II, pref. Hubert Faensen, București, 1981; Albert Blankert, *Johannes Vermeer din Delft*, București, 1981; Louis Couperus, *Comedianții*, București, 1981, *Iskander*, pref. trad., București, 1986; Vicente Blasco Ibáñez, *Călătoria unui romancier în jurul lumii*, I-III, pref. trad., București, 1983-1984; Adalbert Stifter, *Toamna*, pref. trad., București, 1984; Jorge Isaacs, *Maria*, București, 1985; Jos Vandelloo, *Casa cu străini*, postfața trad., București, 1986; Karl Vossler, *Din lumea romanică*, pref. Mihai Pop, București, 1986; Hugo Claus, *Măhnirea Belgiei*, București, 1989; Heinrich von Kleist, *Logodna din Santo Domingo*, pref. Thomas Kleininger, București, 1989 (în colaborare cu Alice Voinescu); Oek De Jong, *Un cerc în iarbă*, București, 1991; Hanny Alders, *Amurgul templierilor*, București, 1993.

Repere bibliografice: Marin Tarangul, *Johan Huizinga, „Amurgul Evului Mediu”*, RL, 1970, 19; Aurel Dragoș Munteanu, *Jan Mens, „Meșterul Rembrandt”*, „Scântea”, 1972, 8 iulie; Gelu Ionescu, „*Literatura mărturisirilor*”, CNT, 1972, 45; Alexandru Balaci, *Luis de Camões, „Sonete”*, RMB, 1974, 10 iulie; Nicolae Manolescu, *Erasm și lecția umanismului*, RMB, 1974, 31 iulie; Nicolae Balotă, *O sumă a esteticii*, RL, 1974, 45; Gelu Ionescu, *Johan Huizinga, „Homo ludens”*, ST, 1977, 5; Fănuș Băileșteanu, *Johan Huizinga, „Homo ludens”*, CRC, 1978, 35; Vasile Sporic, *Eveniment artistic la Teatrul Dramatic Bacovia, „Steagul roșu”*, 1981, 6984; Radu Popescu, „*De ce dormi, iubito?*” de Jos Vandelloo, RMB, 1981, 27 februarie; Mihai Rădulescu, *Joost van den Vondel. O tragedie antirăzboinică*, TTR, 1981, 10; Thomas Matteij, *Brieven uit Bockarest, 1986-1990*, Haga, 1991, 60, 99-100, 231; Thea Julieta Radian, *In memoriam H.R. Radian*, SXX, 1993, 349-351; Cornelia Maria Savu, *Hanny Alders, „Amurgul templierilor”*, „Curierul național”, 1993, 3 noiembrie; Andreea Deciu, *Miza cea mare și o miză mai mică*, RL, 1998, 43. G.Dn.

RADIAN, Sanda (pseudonim al Ricăi Bralover; 13.XII.1929, București - 13.VII.1991, București), istoric literar, prozatoare și traducătoare. Este fiica Ernestinei (n. Șmilovici), soră cu mama poetei Nina Cassian, și a lui Solomon Bralover, funcționar. A

urmat școala primară și liceul în București. După absolvirea Facultății de Filologie de la Universitatea din București (1951), a practicat diverse activități redacționale, fiind și lector universitar între 1955 și 1961, iar mai târziu redactor la Editura de Stat pentru Literatură și Artă. A colaborat, de-a lungul anilor, cu articole și recenzii la „Viața românească”, „Gazeta literară”, „Limbă și literatură”, „România literară” ș.a.

Contribuția principală adusă de R. în domeniul istoriei literare se află în studiul din 1983 despre evoluția fabulei în literatura română - *Măștile fabulei* (istoric, izvoare, precursori, tradiționalism și inovație, perspective contemporane) - și în cel despre tipologiile feminine în proza din prima jumătate a secolului trecut - *Portrete feminine în romanul românesc interbelic* (1986). Acesta din urmă pleacă de la observația că personajul feminin joacă în istoria genului un rol preponderent ca ferment al diegezei și că, în ciuda trecerii timpului și a fluctuațiilor modei, concepția despre feminitate „s-a păstrat în aceleași limite, aproape intactă”. Punând în lumină rolul pe care eroinele l-au jucat în modernizarea genului la noi, autoarea se oprește asupra exemplarității acestora sub aspect sociologic. Analiza raporturilor dintre spațiul public și cel privat în romanele interbelice, realizată în spiritul orientărilor contemporane ale științei istorice și răspunzând provocărilor criticii literare feministe, este o tentativă meritorie de sincronizare cu evoluțiile recente ale studiilor culturale (*capitolul Arte frumoase și arte menajere*). R. a alcătuit și prefațat numeroase ediții de uz școlar din clasicii literaturii române (V. Alecsandri, Gr. Alexandrescu, Alecu Russo, I. Creangă), precum și câteva ediții comentate (I.I. Mironescu, G. Topîrceanu, I.L. Caragiale). De experiența în acest domeniu, de familiarizarea cu diversele formule ale literaturii române este legată și opera sa de prozator. Două volume de povestiri, purtând etichetele „fantastice”, „științifico-fantastice” și „aproape fantastice” - *Reverberație rupestră* (1982), *Locuitorii planetei albastre* (1988), ultimul pentru copii -, schițează o tentativă de a explora umoristic, înaintea modei intertextualismului, cele mai neașteptate surse livrești și de a experimenta formule narative diverse (*Misiune disciplinară, Metropolitană, În adâncuri*). Conținutul baladei *Zburătorul* de Ion Heliade-Rădulescu este dezvoltat într-o mică nuvelă, *La izvoarele poeziei*, plină de pitoresc, cu personaje din lumea satului. R. a tradus în special din literatura franceză (Alphonse Daudet, Jules Verne) și din cea belgiană (Georges Rodenbach, Hendrik Conscience).

SCRIERI: *Sinteze de istoria literaturii române* (în colaborare cu Venera Dogaru), București, 1971; *Corelații între literatura română și literatura universală*, București, 1978; *Maupassant între realism și fantastic*, București, 1979; *Reverberație rupestră*, București, 1982; *Măștile fabulei*, București, 1983; *Portrete feminine în romanul românesc interbelic*, București, 1986; *Locuitorii planetei albastre*, București, 1988. **EDIȚII:** I.I. Mironescu, *Oameni și vremuri*, pref. Pompiliu Marcea, București, 1959; Alecu Russo, *Scieri alese*, pref. edit., București, 1959; Jean Bart, *Schițe marine*, pref. edit., București, 1960; G. Topîrceanu, *Balade vesele și triste*, pref. edit., București, 1973; Grigore Alexandrescu, *Fabule*, pref. edit., București, 1986; I.L. Caragiale, *Nuwele și povestiri*, pref. edit., București, 1991. **Antologii:** *Antologia fabulei românești*, București, 1961.

Traduceri: Jules Verne, *O fantezie a doctorului Ox*, I-III, pref. Ion Hobana, București, 1973, *Ținutul blâmurilor*, I-II, București, 1980, *Agenția Thompson and Co.*, București, 1983, *Satul aerian. Închipuirile lui Jean-Marie Cabidoulin*, București, 1986; Alphonse Daudet, *Frumoasa niverneză*, pref. trad., București, 1978; Georges Thines, *Ochiul de fier*, pref. trad., București, 1980, *Vacanța de la Rocroi*, pref. trad., București, 1988; Georges Rodenbach, *Clopotarul*, pref. trad., București, 1982; Hendrik Conscience, *Războiul țăranilor*, pref. trad., București, 1984.

Repere bibliografice: Teodor Vărgolici, „Măștile fabulei”, RL, 1983, 51; Paul Cornea, „Măștile fabulei”, LL, 1984, 1; Al. Călinescu, „Portrete feminine în romanul românesc interbelic”, CRC, 1986, 45; Nicolae Bârna, „Portrete feminine în romanul românesc interbelic”, RL, 1987, 23; Cornea, *Semnele*, 50-55; Opriti, *Anticipația*, 436-438, 478-480. C.Pp.

RADICAL, revistă apărută la Craiova, lunar, din ianuarie până în iulie 1929, apoi între 15 septembrie 1930 și iunie 1931. De la numărul 16/1931 director este Constantin Nisipeanu. Programul, de esență modernistă, este semnat Ionathan X. Uranus, pseudonim aparținând lui Mihail Avramescu. Sunt prezenți cu versuri Constantin Nisipeanu, Mircea Pavelescu, N. Furcă, G. Ivașcu, Mihail Avramescu, Mihail Werner, Mihail Steriade, Horia Roman, Ion S. Radu, Ionel Marinescu, Dem. Bassarabeanu, Eugen Ionescu (*Elegie hârtiei roz*), Andrei Tudor, Ilariu Dobridor, Petre Strihan, Ioan Georgescu, C. I. Șicloveanu, Ion Pogan, Nelu Ivanovici, Cicerone Theodorescu, Liviu Deleanu, Eugen Constant, Emil Gulian. Proză semnează Cosma Damian, Octav Șuluțiu, Virgil Huzum, Mircea Damian, Alexe Robu, Traian Mateescu, C.N. Negoită, Al. Sahia. Pe coperta fiecărui număr se reproduce o fotografie sau o caricatură a unor scriitori ca Tudor Arghezi, E. Lovinescu, Mihail Sadoveanu, Elena Farago, cărora li se consacră și articole de prezentare. Numa Cartianu recenzează *Roxana* de Gala Galaction, *Paradisul suspinelor* de Ion Vinea, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* de Camil Petrescu, *Poarta neagră* de Tudor Arghezi. Aici Mihail Avramescu (Ionathan X. Uranus) scrie despre el însuși și semnează un *Manifest către hingheri* ori figurează sub alt pseudonim, M. Abrams, ca autor al unor *Note preliminare la o filosofie a magiei*. Articole dau Virgil Huzum și Ion Pogan, iar Alexe Robu publică un fragment din romanul *Călătorul de la nr. 15*. M.Pp.

RADICALUL, gazetă politică săptămânală apărută la Iași din martie până la 26 iunie 1891. Ca atâtea alte publicații politice, **R.** era editată în scopuri electorale. Redactorii au însă experiență jurnalistică. O cronică științifică, literară și artistică, alta a vieții ieșene, parodii și satire ale activității partidelor se adaugă publicisticii electorale, înviorând paginile foii, la care colaborează Ovid Densusianu (cu studiul *Primele ambasade ruse în Apus*), Al. A. Bădărău și un M.C., probabil Mihai Codreanu, atunci în vârstă de cincisprezece ani. R.Z.

RADINA, Remus (9.IV.1924, Craiova), memorialist. Și-a petrecut copilăria la Segarcea, județul Dolj, a urmat Liceul Militar „D.A. Sturdza” din Craiova, absolvit în 1943. Este premiat în 1941 de cotidianul „Curentul” pentru povestirea *Legenda*

Crinului. Frecventează cursurile Școlii de Ofițeri Activi de Cavalerie din Târgoviște, pe care le încheie în 1945, cu gradul de sublocotenent. După alegerile din 1946 demisionează din armată, pentru a nu participa la reprimarea mișcărilor anticomuniste. Timp de trei ani este student al Facultății de Drept din București. Trece apoi clandestin granița în Iugoslavia, este întemnițat la Covacița și expulzat în România. Din nou deținut în închisorile din Timișoara, Jilava și Uranus, va fi judecat de Tribunalul Militar și internat în lagărele de muncă forțată de la Peninsula, Poarta Albă și Gales. În închisoare, unde rămâne până în 1956, aflat în preajma numeroșilor intelectuali victime ale regimului comunist, devine un adevărat luptător pentru drepturile deținuților politici și, totodată, autor de versuri, difuzate oral. În 1980 emigrează în Franța. Va ajunge, alături de Cicerone Ionițoiu și alții, un luptător pentru cunoașterea în Occident a dramelor poporului român și a victimelor lagărului comunist. Membru fondator al Asociației Deținuților Anticomuniști Români, cu sediul la Paris, participă la manifestările organizate împotriva regimului dictatorial din România.

Cartea *Testamentul din morgă*, scrisă în țară, va fi dată în manuscris lui Eugen Ionescu în 1978, când **R.** face o călătorie în Franța. Publicată curând după aceea în foiletonul „Cuvântului românesc” din Hamilton (Canada), este difuzată în 1979 și prin postul de radio Europa Liberă (emisiunea Tinerama), iar în 1981 apare la München, la Editura Ion Dumitru. Adevărată proză autenticistă, *Testamentul din morgă* sfidează prin duritatea faptelor relatate - experiențele trăite în lagărele comuniste - orice plâsmuire ficțională. Fără a avea merite literare deosebite, scrierea este, după Eugen Ionescu, semnatarul prefetei, „o carte mare, pe care puriștii o vor găsi simplă uneori, dar care este o mare mărturisire, încă una, vibrantă, simplă pe bună dreptate și, din fericire, adevărată, înalt și brav omenească”, ce „răscumpără josițiile noastre, slăbiciunile noastre: cine își pierde viața o va câștiga: cine crede că o câștigă, o va pierde. Remus a câștigat-o”.

SCRIERI: *Testamentul din morgă*, pref. Eugen Ionescu, München, 1981.

Repere bibliografice: George Ciorănescu, *Testamentul din morgă al unui supraviețuitor al temnițelor comuniste*, „Apoziția” (München), 1982-1985, 8-9; Remus Radina, *O mărturie*, JL, 1994, 17-20; Popa, *Ist. lit.*, II, 1041-1042; Manolescu, *Enciclopedia*, 584-585. M.P.-C.

RADIO, săptămânal apărut la București, cu întreruperi, între 23 septembrie 1928 și 21 decembrie 1938. Subintitulat „Jurnal practic, folositor, științific și distractiv”, **R.** este în primul rând o publicație pentru popularizarea radiofoniei. Nu se menționează echipa redacțională până la numărul 53/1929, când revista își schimbă titlul în „Radio și radiofonia”, avându-l ca director pe E. Petrașcu. Cu toate că are un profil tehnic, cuprinzând programele radio curente, publicația își propune și preocupări literare, deoarece în eter se trimit „lecturi și recenzii” ori sunt chemați în fața microfonului scriitori români. Astfel, aici apar versuri de Horia Furtună, iar F. Aderca susține număr de număr cronică radio, într-o rubrică permanentă, „Carnetul bunului radiofonist”, structurată în câteva secțiuni: „partea vorbită, partea muzicală și interviuri cu personalități ale momentului”. **R.** anunță intrarea în

comitetul programelor Societății Române de Radiodifuziune a lui Liviu Rebreanu (72/1930). Totodată, se publică articole sub semnătura lui Tudor Arghezi (*Parazitul mătușii*) și a lui Adrian Maniu. Sunt prezentate programele literare radio, cuprinzând emisiuni realizate de Tudor Arghezi (cu precădere în anii 1931 și 1932), F. Aderca, Ion Manu, Ion Pribeagu, Perpessicius, N. Iorga. Revista mai cuprinde sfaturi tehnice, corespondență cu cititorii, știri de pretutindeni, caricaturi. T.H.

RADOF, Ștefan (1.XII.1934, Buftea), poet. Învață la București, la Colegiul Național „Sf. Sava” (1944–1948) și la Școala Medie Tehnică de Comerț Exterior (1948–1952). Între 1953 și 1955 este deținut politic, pentru „uneltire împotriva orânduirii de stat”. După ce iese din închisoare, urmează cursurile Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică „I. L. Caragiale” (1960–1964). Face un stagiu la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț, iar din 1965 este actor la Teatrul „Constantin I. Nottara” din București. Debutează în 1964, cu poezie, la revista „Ateneu”, colaborând apoi la „Gazeta literară”, „Luceafărul”, „Viața românească”, „România literară”, „Contemporanul”.

Lirica lui R., modernă prin limbaj și tehnică, este purtătoarea unei stări de spirit romantice în ceea ce privește viziunea asupra sensurilor poeziei și a rosturilor actului creator. Încă de la debut – *Casca de foc* (1972) – poemul apare ca rod al unei stări de grație, un „foc verde” în ale cărui flăcări se întrezăresc tâlcurile ascunse ale unei lumi ce poate părea, în lipsa acestei „participări” mistice, lipsită de orice semnificații înalte. Tematica biblică a celor mai multe poezii (*Ziua întâi, Facerea, Adam, Iesirea din rai*), constituite în subiecte de meditație asupra rosturilor existenței umane, îndeamnă la o lectură atentă, în consonanță cu sobrietatea manifestă a tonalității lirice. Versurile din *Șoimul în iarnă* (1986), cel mai realizat volum al lui R., continuă acest tip de viziune; atitudinea hieratică a poetului, ofician al misiunii sale sacre – de martor al „trecerii zeului” –, este susținută de un limbaj intens metaforic, a cărui gravitate, asemănătoare sunetului unui violoncel, pune în lumină ritmul lent al clipei de grație, într-un montaj scenografic și regizoral unde se simte experiența actorului: „Cu rouă pe față / și ceața-n spinare; / prin ocheane de nori / din templul fără coloane / coboară / jefuitoarii de nopți, / s-adune rămășițele voastre / din iarba sărată / de ploii selenare // Transparenți ca un nimb / puterile-n ei / până-n seară se sting.”

SCRIERI: *Casca de foc*, București, 1972; *Iris*, București, 1976; *Statui în iarbă*, București, 1983; *Șoimul în iarnă*, București, 1986; *Efectul de seră*, București, 2002.

Repere bibliografice: Adrian Popescu, „*Casca de foc*”, VR, 1972, 9; Artur Silvestri, *Orgoliile cuvântului*, LCF, 1977, 42; *Lit. rom. cont.*, I, 494–495; Daniel Nicolescu, „*Statui în iarbă*”, RL, 1984, 19; Sanda Diaconescu, „*Statui în iarbă*”, TTR, 1984, 1; Nicolae Georgescu, „*Statui în iarbă*”, LCF, 1984, 22; Alexandru Horia, „*Șoimul în iarnă*”, LCF, 1987, 7; Popa, *Ist. lit.*, II, 598; Iulia Argint, *Ferestre de iarbă*, RL, 2003, 30. L.H.

RADOS, Andreas (4.X.1938, Nestorio-Kastoria, Grecia), traducător și esist. Este fiul Alghelikeiei (n. Paliobei) și al lui Aristidis Rados, zidar. În timpul războiului civil din Grecia,

familia sa a fost nevoită să ia calea exilului. R. a făcut cursurile primare și gimnaziale în Grecia, Albania și în România, la Roman, Blaj și Sinaia. Urmează liceul la București (1951–1955), începe Facultatea de Filologie tot aici, continuând-o la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași. După absolvire, în 1960, devine asistent la Institutul Pedagogic din Galați, iar în 1962 se transferă la cel din Iași. În 1965 trece la Catedra de limbi slave a Facultății de Filologie ieșene. Aici înființează, în 1973, Seminarul de neogreacă, pe care îl va conduce până la pensionare. Debutază în „Iașul literar” (1959). Colaborează, uneori sub pseudonimul A. Fotinos, cu articole, eseuri și traduceri la „Studii de literatură universală”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Secolul 20”, „Luceafărul”, „Iașul literar”, „Convorbiri literare”, „Steaua”, „Cronica”, „Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza» din Iași”, „Orizont”, „Ateneu”, „Transilvania”, „Tomis” ș.a., precum și la periodice din Grecia și Cipru („*Nea synora*”, „*Tomes*”, „*Kainourghia epohi*”, „*Ipirotiki estia*”, „*Logotehniki dimiourghia*”, „*Gramata kai tehnes*”). Deține premiul „Valoarea culturală” acordat de Uniunea Literaților Greci (1984) și Premiul revistei „Cronica” pentru promovarea literaturii românești în Grecia și a literaturii grecești în România (2003).

R. este un profesionist al traducerii din limba neogreacă în limba română, antologiile lui purtând, concomitent, amprenta entuziasmului, a iubirii pentru patria natală. Scriitorii avuți în vedere sunt, cel mai adesea, luptători pentru libertatea națională sau spirituală a Greciei: Dyonissios Solomos, Rigas Ferreos Velestinlis, Kostis Palamas, Kostas Varnalis, Odysseas Elytis, Anghelos Sykelianos, Iannis Ritsos, Menelaos Ludemis, Rita Boumi-Pappă, Lia Hatzopoulou-Karavia, Nikos Anoghis, Nasos Vaghenas, Hristos Mavris ș.a. Jertfind câteodată aspecte de fond în favoarea formei perfectibile, R. urmărește îndeosebi tematica legată de paradigmele mitologice eline, de istoria țării, de natura ei generoasă și, nu în ultimul rând, de erosul care se manifestă cu plenitudine în lirica neogreacă. Altădată, în eseuri sau în comentarii aplicate, găsește puncte de asemănare între cultura greacă și cea română. Astfel, între Odysseas Elytis și Nichita Stănescu identifică nuclee de relaționare, cum ar fi propensiunea către apolinic, mai propriu spus, către soare, centru de energie și vitalism, reflectat la ambii, prin prisma sufletului poetic, aspirând mereu la perfecțiune. R. este și un bun traducător în neogreacă al liricii contemporane românești, selecția sa oprindu-se la Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Ștefan Aug. Doinas, Ioanid Romanescu, Mihai Ursachi ș.a.

SCRIERI: *Scriitori ruși și sovietici în România* (în colaborare cu Liviu Moscovici), Iași, 1974; *Literatura neogreacă în România (1950–1980). Bibliografie selectivă* (în colaborare cu Liviu Moscovici), Iași, 1981; *Literatura neogreacă contemporană în România. Bibliografie* (în colaborare cu Liviu Moscovici), Iași, 1998; *De la Odysseas Elytis la Nichita Stănescu. Echivalențe culturale*, Iași, 2001. **Traduceri:** Rita Boumi-Pappă, *Înflorire în pustiu*, București, 1974 (în colaborare cu Leonida Maniu); *Un cântec despre România*, pref. Ilias Iliou, Iași, 1980; Jean Coutsocheras, *Cu aripa și tridentul*, pref. Romul Munteanu, cu ilustrații de Marcel Chirnoagă, București, 1980 (în colaborare cu Constantin Crișan); *Odele Mării Egee. Poeți greci contemporani*, București, 1990 (în colaborare cu Ioanid Romanescu); *Surâsul Afroditei. Poeți ciprioți contemporani*, îngr. și pref.

trad., Iași, 1995 (în colaborare cu Leonida Maniu și Leonidas Rados); *Soarele Verghinei. Poeți contemporani din Salonic*, Iași, 2003 (în colaborare cu Leonida Maniu).

Repere bibliografice: Adrian Popescu, *Rita Boumi-Pappà, „Înflorire în pustiu”*, ST, 1974, 12; Constantin Coroiu, *Dedicații lirice*, RMB, 1980, 11 227; Al. Pascu, *Un cântec despre România*, CRC, 1981, 26; Polixenia Karambi, *Cultura și literatura română în Grecia*, RL, 1981, 43; Ioan Holban, *O poezie care a trebuit să-și uite trecutul*, CRC, 1991, 12; Busuioac, *Scriitori ieșeni* (2002), 355-356. A.V.

RADU, George (18.XII.1930, Cuza Vodă, j. Călărași), prozator și eseist. Este fiul Saftai (n. Codru-Gherman) și al lui Marin Radu, crescător de cai de rasă. Face școala primară în satul natal (1937-1942), urmează Liceul „Știrbei Vodă” din Călărași (1942-1950) și Facultatea de Filologie a Universității din București (1951-1955). Paralel, audiază cursuri la Conservatorul „Ciprian Porumbescu” și la Facultatea de Arte Plastice. După absolvire devine cadru didactic la Catedra de literatură a Facultății de Ziaristică din București, iar între 1968 și 1970 conduce Direcția Bibliotecilor din Ministerul Culturii. Își susține doctoratul în filosofia culturii (1978), cu teza *Circulația ideii de progres în cultură*. Debutează în „Contemporanul” cu *Eseu despre lectură* (1958), iar editorial, ca prozator, cu volumul *Cântecul drumului* (1977), cuprinzând texte scurte, tributare unui moment tezig, dar din care se rețin povestirile *Sărbătoarea câinilor*, *Cântecul drumului* și *Pantofii*. Colaborează la „România literară”, „Contemporanul”, „Teatrul”, „Luceafărul”, „Tomis”, „Adevărul literar și artistic” ș.a. În urma unor vizite în Finlanda (a creat o bibliotecă de carte românească în orașul Toijala), publică mai multe cărți consacrate culturii și civilizației finlandeze. În romanul *Funia de nisip* (1987) dezvoltă teme din viața satului, prezente anterior în câteva povestiri din *Cântecul drumului*, carte din care, la rândul lui, romanul *Aniversarea* (1990) reia temele citadine.

Funia de nisip folosește ca metaforă, pentru situația țărănimii din România postbelică, povestirea populară despre țara învinsă căreia puterea învingătoare îi pretinde să facă o funie de nisip, după ce îi ceruse, mai înainte, să-și omoare toți bătrânii. Când reprezentantul țării învinse solicită să i se dea un model de funie de nisip, învingătorul înțelege că „nu și-au omorât toți bătrânii”. *Aniversarea* exploatează tot o metaforă, a ciocării închise într-o colivie de aur, care, deși are grăunțe din belșug, dorește să se elibereze și să-și caute singură hrana. Alexandru Zevedei, personajul principal al romanului, preferă „izgonirea din ra” pentru a se consacra nestingherit muncii științifice. Prietenul său, Cristian Balaur, tip conformist, ajunge ministru în ierarhia socialistă și se confruntă cu propriul fiu, care îl face responsabil de situația gravă în care se află țara. Romanul *Ave, Maria* (2000) este o poveste de dragoste între un student român, Paul, și colega sa evreică, Miria-Maria. Iubirea lor evoluează nu fără complicații, într-o societate de oameni normali, nesofisticați, demonstrând că atunci când există cunoaștere și înțelegere, obstacolele de orice fel sunt depășite.

SCRIERI: *Finlanda*, București, 1976; *Cântecul drumului*, București, 1977; *Ideea de progres cultural*, Iași, 1981; *Suomi, terra magica. Pe urmele eroilor*

„Kalevalei”, București, 1984; *Funia de nisip*, București, 1987; *Aniversarea*, Cluj-Napoca, 1990; *Finlanda, la noi acasă*, București, 1993; *Ave, Maria*, București, 2000.

Repere bibliografice: Al. Tănase, *Criteriile progresului cultural*, RL, 1981, 34; Dem. Niculescu, *Evocarea tradițiilor rurale*, CNT, 1987, 16; Mihai Ungheanu, „Funia de nisip”, LCF, 1987, 18; Laurențiu Ulici, „Funia de nisip”, RL, 1987, 27; I.P. Hanes, „Aniversarea” - un roman vizionar, „Evenimentul”, 1990, 23; Victor Bărlădeanu, *O premieră în bibliotecă românească: „Ave, Maria” de George Radu*, „Ultima oră” (Tel Aviv), 2000, 1772. Șt.C.

RADU, Olimpia (14.V.1947, Cluj - 24.VI.1973, Cluj), critic literar. Este fiica Corneliei (n. Hentea) și a lui Ștefan Radu, matematician și astronom. Învață la Liceul „Gh. Barițiu” (1954-1965) și la Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj (1965-1970). Face parte din grupul de studenți și tineri scriitori care întemeiază cenaclul Echinoc (1967) și revista cu același nume, unde este redactor (1968-1973) și unde va debuta, semnând uneori și Lia Negru, trece apoi la „Studia Universitatis «Babeș-Bolyai””. Mai colaborează la „Amfiteatru”, „Ateneu”, „Steaua”, „Tribuna”, „Viața studențească”.

Dispariția prematură a frânt evoluția unui talent „de superioară înzestrare” (Ioana Em. Petrescu), R. fiind un critic ce s-a ilustrat convingător prin eseurile, cronicile și recenziile risipite în paginile publicațiilor la care a colaborat. Așa încât restituirea scrierilor sale în volumul *Pagini de critică* (1988), alcătuit de Marian Papahagi, este considerată „o ediție îndelung așteptată”, „un act de dreptate” și „un act necesar mișcării ideilor, în critica actuală” (Ioana Bot). Comentarii observă, pe temeiul textelor, o preferință pentru interpretarea prozei, evidentă atât în esuri succinte și pătrunzătoare, ca *Spiritul epopeic, Paradoxul povestirii sau Arhetipuri ale personajelor sadoveniene*, cât și în studiul, de altă anvergură, intitulat *Surse ale fantasticului în proza românească*. Paginile rămase de la R., elaborate în intervalul a doar câțiva ani, răspund unor destinații și exigențe diferite, publicistice sau didactice, însă ele poartă amprenta unității de atitudine și viziune. Pretutindeni, explicitată și în micul eseu programatic *Critica - lectură*, există o particulară coeziune a demersului, marcată de apelul constant la modalitatea și conceptele analizei arhetipale, cu aplicare în primul rând la proza lui Mihail Sadoveanu, dar și la scriitori ca V. Voiculescu, Marin Preda, Ștefan Bănuțescu. Edificată asupra orientărilor contemporane, R. se înscrie între primii critici români care cultivă, la sfârșitul anilor '60, analiza arhetipală (Ioana Em. Petrescu). Explorările în problematica prozei fantastice indică siguranță analitică, exactitate, finețe disociativă și simț teoretic, imaginație a ideilor, orientare pertinentă în bibliografia critică a temei, semn că eseista intrase pe un făgaș propice pentru lansarea proiectului său critic. R. este un nume reprezentativ nu numai pentru configurația inițială a „Echinocului”, ci, așa cum observa Laurențiu Ulici, și pentru profilul scriitoricesc al promoției '70.

SCRIERI: *Pagini de critică*, îngr. și pref. Marian Papahagi, Cluj-Napoca, 1988.

Repere bibliografice: Dinu Flămând, *Olimpia Radu*, ECH, 1973, 5-6; Marian Papahagi, *Pentru Pia*, ECH, 1973, 5-6; Eugen Uricaru, *Primul dintre noi*, ECH, 1973, 5-6; Marcel Runcanu, *Ne rămân amintirile*, ECH, 1973, 5-6; Aurel Șorobetea, *Pia*, ECH, 1973, 5-6; Adrian Popescu, *Pia*, ECH, 1975, 6; Aurel Șorobetea, *Pietă*, ECH, 1976, 6-7; Petrescu, *Configurații*, 44; Adriana Babeți, *Textul întrerupt*, O, 1988, 31; Ioana Bot, *O ediție îndelung așteptată*, TR, 1988, 32; Val Condurache, „Echinoux”. *Dialog*, CL, 1988, 10; Grigurcu, *Peisaj*, II, 314-318; Ulici, *Lit. rom.*, I, 530-531; Carmen Varfalvi-Berinde, *Olimpia Radu*, ECH, 1994, 1-3; *Clujeni ai secolului 20. Dicționar esențial*, Cluj-Napoca, 2000, 274; Petras, *Panorama*, 552; Nicolae Oprea, *Literatura „Echinouxului”*, I, Cluj-Napoca, 2003, 18-21; Petru Poantă, *Efectul „Echinoux” sau Despre echilibru*, Cluj-Napoca, 2003, 133-139. C.H.

RADU, Pavel Gheo[rghiță], (3.X.1969, Oravița), prozator, eseist și traducător. Este fiul Ioanei și al lui Gheorghe Radu. Urmează la Timișoara Liceul Silvic (1983-1987) și Facultatea de Litere și Filosofie, secția română-engleză, din cadrul Universității de Vest (1989-1994). După absolvire este profesor la Iași și Timișoara (1994-1999), redactor-șef adjunct al revistei „Helikon” din Timișoara (1998), redactor la „Timpul” din Iași (2000-2001), redactor și realizator la Studioul de Radio Iași (1999-2001). În 2001 emigrează în Statele Unite ale Americii, unde stă numai un an, lucrând ca vânzător, recepționar marfă etc. Se întoarce în țară și din 2002 este redactor la Editura Polirom. Debută cu proză, în 1993, la săptămânalul „Jurnalul SF”. Mai colaborează cu proză, poeme, cronici, eseuri, traduceri la „Orizont”, „Dilema”, „Timpul”, „Ficțiuni” (Satu Mare), „ArtPanorama”, „România literară”, „Monitorul”, „Obiectiv” ș.a. Prima carte, culegerea de povestiri SF *Valea Cerului Senin*, îi apare în 1997. Este membru fondator al Asociației Culturale CLUB 8 din Iași (2003).

În peisajul dinamic al comunității SF din deceniul al zecelea din secolul trecut, **R.** este o prezență vizibilă și semnificativă. Prin ce are mai relevant ca literatură propriu-zisă, vocabularul său (stilistic, imaginar) poartă amprenta literaturii SF anglo-saxone din anii '80; William Gibson ar fi referința care aproximează acest aer de familie ce nu trebuie totuși confundat cu un simplu mimetism. Povestirile cele mai bune din cartea de debut (*Legea talionului generalizată, Poveste cu umbre și eroi, Ziua verde a lui Percival, Valea Cerului Senin*) ficționalizează spațiile dintre franjele unui decor postatomic, posttraumatic, populat de o umanitate decrepită și mutantă. Secvențele narrative, unele de mai mare amploare, au între ele legături periferice de anecdotică. Omogenitatea ținând de anecdotică și imaginar este coroborată cu omogenitatea stilistică: tăietură sigură a frazelor, simetrizare între enciclopedia de bază și cea imaginată, etalare precisă a jargonului și argoului, tranzitivitate coruptă nestrident de irizări întunecat-melacolice. Volumul mai conține digitații relativ minore de ludică textuală (*Bede, Personae*), de satiră ucronică (*Țară în carnaval*) sau de transfer mimetic (*Insula viermilor*). Culegerea *Despre science fiction* (2001) selectează o parte din eseistica SF a lui **R.** Cartea conține cronici și recenzii la scrieri autohtone sau traduse (semnate de Sebastian A. Corn, Voicu Bugariu, Michael Haulică, Liviu

Radu, Cristian Tudor Popescu, Ona Frantz ș.a.), studii de caz (Philip K. Dick; volumul colectiv - cu valoare de manifest al generației SF a anilor '90 - *Motocentauri pe acoperișul lumii*) și eseuri teoretice (*Science fiction-ul și literatura înaltă, Science fiction-ul și judecata canonică, Subiectivismul în literatura SF, Fantasticul în SF* ș.a.), oferind autorului „prilejul de a-și exercisa acribia critică și spiritul disociativ în observații nuanțate, demne de reținut” (Mircea Oprîță). Pe lângă specializarea în SF, **R.** are o bogată activitate de eseist în câmpul literaturii americană și în cel general-cultural. Inspirat de experiența americană, volumul *Adio, adio, patria mea, cu î din i, cu â din a* (2003) e un non-fiction structurat secvențial-epistolar, o decompoziție a visului american executată de la firul ierbii. Personajul este un intelectual estic care lasă în urmă o Românie a unei dezamăgitoare tranziții: un orizont dificil în economia supraviețuirii zilnice, furnizând în același timp suficiente referințe pentru nostalgii culturale. America părea să fie pentru imigrant o soluție pe termen indefinit, ceea ce justifică o serie de posturi în meserii necalificate, dar rezonabil remunerate (vânzător la KFC, recepționar marfă la librăria „Barnes & Noble” din Washington). Presiunea modelului idilic inițial din mintea tânărului asupra vieții *made in USA* slăbește pentru a face loc unei perspective dezvrăjite, chiar cinice, exercersată asupra clișeelelor existențiale din Lumea Nouă. De aici succesiunea de „noduri” tematizând critic un aspect sau altul al vieții de peste Ocean (consumism etc). Pentru parcursul narativ al cărții, întoarcerea în România reprezintă finalizarea logică a unei inițieri care eșuează ca inițiere, nu și ca exercițiu bibliografic-documentar.

SCRIERI: *Valea Cerului Senin*, București, 1997; *Despre science fiction, Satu Mare*, 2001; *Adio, adio, patria mea, cu î din i, cu â din a*, Iași, 2003.

Traduceri: Iuri Stoyanov, *Tradiția ascunsă a Europei (Istoria secretă a ereziei creștine în Evul Mediu)*, Iași, 1999; Leo Strauss, *Cetatea și omul*, Iași, 2000; *Comoara lăuntrică. Raportul către UNESCO al Comisiei Internaționale pentru Educație în secolul XXI*, coordonator Jacques Delors, Iași, 2000; Max Weinreich, *Universitățile lui Hitler. Contribuția intelectualilor la crimele Germaniei împotriva evreilor*, Iași, 2000; Mary Douglas, *Cum gândesc instituțiile*, Iași, 2002; David Lodge, *Muzeul Britanic s-a dărâmat!*, Iași, 2003.

Repere bibliografice: Liviu Radu, *Nevoia de inocență*, „ArtPanorama”, 1997, 1; Horia Nicola Ursu, *Un debut cu „va urma”*, „Ficțiuni”, 1998, 2; Liviu Radu, *Despre o anumită disperare*, „Ficțiuni”, 1998, 2; Voicu Bugariu, *Un debut remarcabil*, „Ficțiuni”, 1998, 2; Lucia Simona Bumbu, „Despre science fiction”, OC, 2001, 75; Florin Lăzărescu, *Misionarul SF*, „Timpul”, 2002, 2; Ovidiu Nimigean, *Prin feerica Fairie a lui Radu Pavel Gheo*, „Obiectiv” (Iași), 2002, 9-10 martie; Iulian Tănase, *Manifest împotriva ciorbei de burtă*, „Academia Cațavencu”, 2002, 26; Luminița Marcu, *Cine se întoarce din America*, „Evenimentul zilei”, 2003, 3430; Constantin Coroiu, *Despre America, cu sinceritate*, ALA, 2003, 677; Constantin Coroiu, *Mierea din adâncuri*, ALA, 2003, 678; Nicolae Prelipceanu, *America lui Radu Pavel Gheo*, RMB, 2003, 21 august; Al. Călinescu, *America, America...*, ATN, 2003, 8; Simona Sora, *România lui Gheo*, „Dilema”, 2003, 547; Mircea Iorgulescu, *Din Far East în Far West și înapoi*, „22”, 2003, 711; C. Rogozanu, *Poliromii*, OC, 2003, 198; Oprîță, *Anticipația*, 564-568. M.I.

RAHOVEANU, Ion (pseudonim al lui Ion Bâscă; 5.X.1928, Răhâu, j. Alba - 27.VI.1994, Sebeș), poet. Este fiul Anei (n. Neaga) și al lui Gheorghe Bâscă, agricultori. Urmează primele clase în comuna natală, gimnaziul la Sebeș, liceul la Alba Iulia și Facultatea de Filologie a Universității din Cluj, absolvită în 1955. Este redactor la Studioul de Radio Cluj (1957-1970) și la revista „Tribuna” (1970-1972), inspector principal la Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al județului Cluj (1972-1975), director al Centrului de Îndrumare a Mișcării Artistice din județul Sibiu (1975). În 1975 se pensionează medical. Debutează cu poezie în „Lupta Ardealului” (1948) și editorial cu volumul *Creanga de măsline* (1961). Colaborează la „Steaua”, „Tribuna”, „Luceafărul”, „Orizont”, „Transilvania”, „Convorbiri literare”, „România literară” ș.a.

De la *Creanga de măsline* până la *Rugul palidității* (1973) R. se dovedește un fidel slujitor al poeziei înregimentate politic, în registrul minor al genului. Versurile publicate în anii '60 - '70 sunt dedicate partidului, războiului nuclear, reconstrucției lumii noi, minerilor, lui Lenin, oțelurilor, patriei, chiar demolărilor și noii „urbanistici”, așa cum se întâmplă în *Urbanistică* din volumul *Cerul dintre noi* (1963) sau într-un text cu titlu cinic, *Lasciate ogni dolore*, din *Strada mică* (1964). Poemele, simple ca formulă, melodioase, multe cu rimă pereche, sunt optimiste sau amenințătoare revoluționare, animate de un idealism muncitoresc, „angajate”, mimând un sentiment romantic-auroral. Universul „pastelurilor” lui R. este însuflețit, în plus, de un panteism specific, astfel încât toate elementele sunt în mod straniu purtătoare ale unui „mesaj” comunist intrinsec, de la „mestecenii-stindard” la „privighetoarea din Carpați” (metaforă pentru poet) sau la „steaua roșie a zării”. Culegerile conțin și câteva poezii erotice, candides sau elegiace. În *Rugul palidității* se oferă spectacolul unei lirici de sugestie, ermetizante, în care ideologicul s-a disipat într-un metaforism obscur: „În această singurătate meditativă,/ în trecerea străvezie a durerii,/ printre degete, ca de nisip a timpului,/ o ancoră sau o fântână/ peste efemerida copilărie -/ existența își lasă uitarea și mâna/ ce ni se subțiază pământie.// Oștile totuși durabil ne intră în lupte,/ rosturile ni se răresc în zadar,/ între înfrângeri bătălii se câștigă/ în amurgul nostru intermediar” (*Investiție în alb*). Dar în *Orizontul regășirilor* (1976), „volum submediocru” (Dana Dumitriu), ideologia național-comunistă se dispersează ușor (Munții Apuseni, străbunii, Horea, eroii, lupta pentru patrie etc.), surprinzând însă violența acesteia: „Lumină decisiv de clară-aștept,/ pedepșitoare și înălțătoare,/ spectralul său augur de monument / care ucide spre eternizare” (*Vârsta de răsruce*). Placheta *Râul târziu* (1981), dincolo de un ciclu într-un totuși comunist, poate prezenta un oarecare interes pentru poemele de dragoste, elegiace, influențate de Lucian Blaga. Aceeași tematică erotică se regăsește în *Spațiul cardinal* (1982), deși unele versuri mai sunt tributare național-comunismului, ceea ce se observă și în *Sideralul vis* (1984). Există aici și o ușoară epurare de excesul metaforic și șaiestic, o citadinizare a inspirației. *Sideralul vis* este, totuși, mai degrabă un volum de versuri patriotice în descendența lui Ioan Alexandru și descriptiv în cheie pillatiană, prin revenirea la ruralitate. Toate aceste elemente -

rural și citadin, poezie șaiestic-patriotică și șaiestic-erotică - se reîntâlnesc, într-un amestec eteroclit, în *Intrarea în memorie* (1987), autorul nereușind să atingă nici acum corzile unui lirism autentic.

SCRIERI: *Creanga de măsline*, București, 1961; *Cerul dintre noi*, București, 1963; *Strada mică*, București, 1964; *Zile de munte*, București, 1965; *Între cetăți și râuri*, București, 1966; *Țară de cântec*, București, 1966; *Decolare*, București, 1967; *Zodie milenară*, București, 1968; *Lacrimi pe spadă*, București, 1969; *Baba Novac*, Cluj, 1971; *În constelația Clujului*, Cluj, 1971; *Imn copilăriei*, București, 1973; *Rugul palidității*, Cluj, 1973; *Porți de legendă*, București, 1975; *Orizontul regășirilor*, Cluj-Napoca, 1976; *Drumuri de duminică*, București, 1979; *Râul târziu*, Cluj-Napoca, 1981; *Spațiul cardinal*, București, 1982; *Sideralul vis*, Timișoara, 1984; *Intrarea în memorie*, Cluj-Napoca, 1987.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Trei poeți tineri*, CNT, 1962, 11; Mihai Botez, „Decolare” și „Țară de cântec”, LCF, 1967, 19; Mircea Vaida, „Lacrimi pe spadă”, TR, 1969, 20; D. Micu, „Lacrimi pe spadă”, RL, 1969, 25; Daniel Dimitriu, *Ion Rahoveanu*, CL, 1973, 16; Pamfil Matei, „Imn copilăriei”, T, 1974, 3; Piru, *Poezia*, II, 151-154; Dana Dumitriu, *Confesiuni rimate*, RL, 1976, 39; Olimpia Berca, „Orizontul regășirilor”, O, 1977, 2; Ion Arieșanu, *O poezie a seninătății*, O, 1982, 48; Ion Arieșanu, *Un gen de elegie*, O, 1987, 24; Micu, *Limbaje*, 284-286; *Dict. scriit. rom.*, IV, 6-8; Radu Săplăcan, *Exerciții de balistică*, îngr. Ioan Pinteș și Sorin Gârjan, Cluj-Napoca, 2003, 186-189. R.D.

RAICU, Al.[exandru] (18.VI.1914, Hârșova - 22.II.1991, București), poet, prozator și jurnalist. Este fiul Mariei (n. Bicovescu) și al lui Cristea Raicu, mecanic. În 1932 a absolvit Liceul „C. Alimănișteanu” din Oltenița, iar în 1936, după un an la Medicină, Facultatea de Litere și Filosofie din București. Între 1936 și 1945 a funcționat ca profesor de limba română la liceele bucureștene „Matei Basarab”, „Nicolae Bălcescu”, „Mihai Viteazul”, „N. Krețulescu”, „Profesorii Asociați” și, în paralel, ca director al revistei „Pegas” (1932-1933), redactor la „Seara”, „Capitala”, „Curentul”, „Fapta”, secretar general de redacție la „Națiunea”, condus de G. Călinescu, redactor-șef adjunct la „Frontul plugarilor” (1949-1952), redactor la „Agricultura nouă” (devenită „Agricultura socialistă”), de unde a ieșit la pensie. A debutat în 1929 la revista „Limba română”. A colaborat la „Răboj”, „Plai”, „Litere”, „Adevărul literar și artistic”, „Universul literar”, „Facla”, „Credința”, „Însemnări ieșene”, „Orion”, „Bobi”, iar, timp de peste un deceniu, până la moarte, a realizat pagina a doua a „României literare”. A semnat cu pseudonimele Ralex, Ion Drincea și Alexandru Iancu. Deși era membru al Societății Scriitorilor Români, a fost exclus ulterior din Uniunea Scriitorilor, invocându-se drept motiv „lipsa de activitate”. În realitate, fusese trecut la index pentru volumul de versuri *Carnet de soldat* (1942), carte antibolșevică, având ca temă războiul pentru recucerirea Basarabiei. S-a văzut astfel constrâns să lucreze o lungă perioadă în anonim, fiind apoi reprimat în cadrul breslei scriitoricești și recompensat pentru cărțile sale destinate copiilor cu un premiu național.

R. este autorul a peste douăzeci și cinci de volume originale și a câtorva traduceri. De la poezie la proză, de la

reportaj la cărți pentru copii, de la memorialistică la istorie literară – nimic nu i-a fost străin. Totuși, predominantă în creația sa rămâne poezia. Debutând în 1936 cu placheta *Vitralii*, continuă să dea la iveală alte producții lirice: *Hronic* (1939), *Cântec de țărână* (1939), *Cetățile înecate* (1941), *Carnet de soldat*. Poet sensibil, cu înclinație spre lirismul nostalgic, el nu se poate sustrage total influențelor și în multe versuri se pot depista cu ușurință rezonanțe argheziene sau chiar timbrul de romanță din *Intimă* de Cincinat Pavelescu. Atent la valoarea sonoră a cuvântului și la forța sugestivă a imaginii, R. cizelează cu grijă versul, asociind, nu o dată, vizualul cu auditivul, în tablouri memorabile. Nu se ferește să îmbine (uneori bizar) lirismul cu erudiția istorico-literară. Volumul *Cetățile înecate*, notabil prin coerența imagistică, e conceput ca proiecție a unui vis-coșmar, cu un univers gata să se descompună, cu cetăți pustii, unde foarte rar figurile legendare ale copilăriei – domnița din basme, îngerii nopții – mai vizitează imaginația. În 1968 poetul revine cu placheta *Sosesc romantic*, deosebită în esență, dar păstrând delicatețea și suavitatea sentimentului, precum și dezinvoltura stilului. Trăiește acum din amintiri, cu vașă impresie că timpul începe să îl apese, dar, programatic, își temperează efuziunile, reușind să evite sentimentalismul. Cu ciclul *Corăbii romane*, poetul „sosește” mai degrabă simbolist decât romantic. Dacă până acum contururile se profilau discret, în nuanțe austere de alb și negru, aici poeziile aduc o varietate cromatică neașteptată. *Necunoscutele scrisori de dragoste ale preadevotatului slujitor Alexandru* (1971) e un lung poem de dragoste, alcătuit din diverse fragmente, fiecare purtând un titlu. Cele patru mari cicluri, *Dimineața*, *Amiaza*, *Amurgul*, *Noaptea*, diferențiate stilistic, marchează momentele virtuale în evoluția oricărui sentiment. Adept și al formelor fixe, R. se manifestă ca un virtuoz al genului în *Rondelul grădinii de sîdef* (1974), unde echilibrul, armonia, muzicalitatea versurilor creează atmosferă, chiar dacă, uneori, frapează asemănarea cu Al. Macedonski. *Anotimpul izvoarelor* (1975) este un omagiu adus eroilor neamului, atât celor din trecut, cât și celor din contemporaneitate. Volumele următoare – *Viața, cântecele și speranțele cioplitorului de barcaze* (1976), *Cartea dimineții* (1978), *Adio, Baudelaire* (1981), *Intrarea în pădure* (1984), *Pasteluri și balade* (1987), *Cristalul de sare* (1990) – evidențiază un bun meșteșugar al versului, poet elegiac, înfiorat de nostalgii, dar fără cutremurări dramatice, tonalitatea esențială rămânând tristețea resemnată, calmă. Surprinzător, dar singurul său roman, *Puntea din vale* (1948, cu o postfață de G. Călinescu), nu este liric, ci are un pronunțat caracter epic, autorul dovedind și calități narative deosebite (ca, de altfel, și în nuvela *Vâltoarea*, 1950). E drept, cărțile de memorialistică și istorie literară tipărite ulterior – *Luminile oglinzilor* (1974), *Autografe* (1983), *Descoperirea păsării Sitela* (1989) – au reliefat disponibilitatea pentru evocare, pentru portretizare, capacitatea de a surprinde personalitatea unui scriitor, trăsătura lui specifică prin relatarea unor întâmplări mai puțin cunoscute. Talent literar arată R. și în reportaje: *Hai cu mine* (1942) și *Pe drumuri de țară* (1957). O mare parte a activității sale a dedicat-o însă creației pentru copii: *Un alai la pescuit* (1972), *Cerbul de lumină* (1977),

Secretul de la Fântâna Roșie (1981), *În grădina de lumină* (1984). Ca traducător, s-a manifestat sporadic și nesemnificativ.

SCRIERI: *Vitralii*, București, 1936; *Hronic*, București, 1939; *Cântec de țărână*, București, 1939; *Cetățile înecate*, București, 1941; *Carnet de soldat*, București, 1942; *Hai cu mine*, pref. Ionel Teodoreanu, București, 1942; *Puntea din vale*, postfață G. Călinescu, București, 1948; *Vâltoarea*, București, 1950; *Vizite*, București, 1955; *O întâmplare cu tâlc*, București, 1956; *Pe drumuri de țară*, București, 1957; *Sosesc romantic*, București, 1968; *Necunoscutele scrisori de dragoste ale preadevotatului slujitor Alexandru*, București, 1971; *Un alai la pescuit*, București, 1972; *Luminile oglinzilor*, București, 1974; *Rondelul grădinii de sîdef*, București, 1974; *Anotimpul izvoarelor*, București, 1975; *Viața, cântecele și speranțele cioplitorului de barcaze*, București, 1976; *Cerbul de lumină*, București, 1977; *Cu George Franga despre Muzeul Teatrului Național*, București, 1977; *Cartea dimineții*, București, 1978; *Adio, Baudelaire*, București, 1981; *Secretul de la Fântâna Roșie*, București, 1981; *Autografe*, București, 1983; *Intrarea în pădure*, București, 1984; *În grădina de lumină*, București, 1984; *Pasteluri și balade*, București, 1987; *Un caz neobișnuit*, București, 1989; *Descoperirea păsării Sitela*, pref. George Macovescu, București, 1989; *Cristalul de sare*, București, 1990. **Antologii:** *Eroica*, București, 1984 (în colaborare cu Cornel Popescu). **Traduceri:** James Hilton, *Scadența destinului*, București, 1940, *Stella Monsell*, Craiova, 1994; Lajos de Zilahy, *Pijama neagră*, București, 1941.

Repere bibliografice: Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 858, *Ist. lit.* (1982), 944; Radu Tudoran, „*Hai cu mine*”, „*Evenimentul zilei*”, 1942, 1252; Georgehe Cătană, *Alexandru Raicu*, ARG, 1972, 5; Caraiu, *Duelul*, 130–132; Dana Dumitriu, „*Rondelul grădinii de sîdef*”, RL, 1974, 42; Piru, *Poezia*, I, 182–185; Streinu, *Pagini*, V, 150; Popa, *Dict. lit.* (1977), 461; Valeriu Cristea, *Literatura educativă*, RL, 1978, 26; *Lit. rom. cont.*, I, 196–198; George Muntean, *Luminile oglinzilor*, RL, 1984, 24; Teodor Vârgolici, *Confesiuni literare*, RL, 1989, 29; Micu, *Scurtă ist.*, II, 348; Faifer, *Faldurile*, 69–72; *Dict. scriit. rom.*, IV, 8–10. D.Gr.

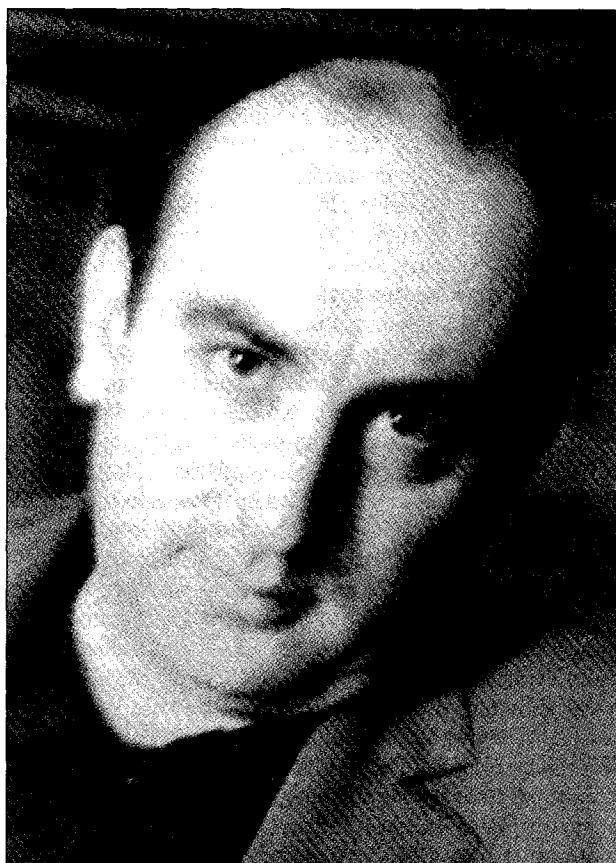
RAICU, Anda (12.I.1941, Oltenița – 18.I.2002, București), prozatoare și jurnalistă. Este fiica Mariei (n. Crângașu) și a scriitorului Alexandru Raicu; prenumele la naștere este Paula Vicenția. În 1957 a absolvit Liceul „Gheorghe Lazăr” din București și în 1963 Facultatea de Limbă și Literatură Rusă (secundar româna). A funcționat ca redactor la ziarul „Informația Bucureștiului” (1965), la biroul de presă al ONT (1965–1968), la „Vacanța în România”, publicație turistică pentru străinătate, editată în trei limbi (1968–1989), „România pitorească”, în 1990 devenind redactor-șef, ulterior director al acestor reviste și al SC România Pitorească SA. În 1995 va fi desemnată prim-vicepreședinte al Asociațiilor Jurnaliștilor și Scriitorilor de Turism din România. Debutază în 1968 la revista „Lucașărul” și colaborează la „România literară”, „Orizont”, „Tomis” ș.a. A semnat și Anda Basarab, Andreea Ilveanu, Rodica Nisipeanu, Paula Manolescu. În 1987 i se acordă Premiul Uniunii Ziariștilor pentru reportaj, iar în 1995 Asociația Jurnaliștilor și Scriitorilor de Turism din România îi conferă distincția „Senior al profesiei”.

Primul volum de proză scurtă, *Deschiderea spaniolă*, publicat de R. în 1971, a oferit o certitudine în privința talentului autoarei. Caracteristicile esențiale, păstrate și în cărțile următoare – romanele *Norda* (1979), *Fiul luminii* (1983), *Valsul*

dimineții (1987) și culegerea de nuvele *Catalan* (1981) –, sunt acuitatea observației, capacitatea de a conferi semnificație de simbol unor elemente din cotidianul imediat (sesizabile cu preponderență în prozele scurte), îmbinarea suflului epic cu finețea analizei psihologice, posibilitatea de a recrea atmosfera unor medii sociale diverse. Continuând tradiția prozei realiste, **R.** reușește să construiască o galerie de personaje dintr-o varietate de unghiuri de abordare. Și modernitatea narațiunii rezultă din modul caleidoscopic al prezentării aceluiași eveniment. Astfel, în *Valsul dimineții*, un prim roman dintr-un ciclu anunțat, urmărind destinul familiei Voican, care trăiește într-un orașel de provincie, într-un moment ce pare a fi deceniul al patrulea al secolului trecut, prozatoarea surprinde nu doar psihologia unor oameni maturi, extrem de diferiți între ei, chiar dacă sunt frați, dar mai ales pe aceea atât de labilă a copiilor, deveniți adolescenți, Matei, și sora sa, Regina. În plus, aici, mai marcat poate decât în scrierile anterioare, e pus în evidență și umorul, este exploatat darul de a creiona personaje nu doar prin ceea ce spun, ci și prin modul cum o spun, de multe ori ele individualizându-se tocmai prin coloritul verbal, prin spontaneitate în dialog.

SCRIERI: *Deschiderea spaniolă*, București, 1971; *Norda*, București, 1979; *Catalan*, București, 1981; *Fiul luminii*, București, 1983; *Valsul dimineții*, București, 1987; *România. Amintire fotografică*, București, 2002.

Repere bibliografice: Costin Tuchilă, „*Norda*”, LCF, 1979, 37; Mircea Bențea, „*Norda*”, ST, 1980, 6; Eugenia Tudor-Anton, *Un roman de debut*, VR, 1980, 6-7; Titel, *Cehov*, 203-206; Olimpia Berca, „*Valsul dimineții*”, O, 1988, 17; Liviu Grăsoiu, *Tradiția prozei obiective*, LCF, 1988, 30. D.Gr.

RAICU, Lucian (12.V.1934, Iași), critic literar. Este fiul Ucăi Leibovici (n. Solomon), funcționară, și al lui Carol Leibovici, mic comerciant, și fratele lui Virgil Duda. Va absolvi liceul la Bârlad, Școala de Literatură „M. Eminescu” (1954) și Facultatea de Filologie a Universității din București (1958). Face parte din redacția revistelor „Viața românească”, „Gazeta literară” și „România literară”. Din 1986 se stabilește, împreună cu soția sa, scriitoarea Sonia Larian, la Paris, unde colaborează cu cronici la Radio France Internationale. Debutează în 1952 la „Viața românească”, iar prima carte, monografia *Liviu Rebreanu*, îi apare în 1967, fiind distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor. Urmează eseuri – *Gogol sau Fantasticul banalității* (1974), *Nicolae Labiș* (1977; Premiul Uniunii Scriitorilor), *Calea de acces* (1982), *Journal en miettes cu Eugène Ionesco* (1993) –, culegeri de cronici – *Structuri literare* (1973; Premiul Uniunii Scriitorilor), *Critica – formă de viață* (1976), *Practica scrisului și experiența lecturii* (1978), *Printre contemporani* (1980; Premiul „B.P. Hasdeu” al Academiei Române), *Fragmente de timp* (1984; Premiul Uniunii Scriitorilor) – și volume de reflecții – *Reflecții asupra spiritului creator* (1979), *Scene din romanul literaturii* (1985), *Scene, reflecții, fragmente* (1994) ș.a. Criticul excelează când se ocupă de mari scriitori precum G. Bacovia, Mihail Sadoveanu sau N. V. Gogol. În 2003 a primit Premiul special acordat de Comitetul Director al Uniunii Scriitorilor.

Adept al criticii de participare, **R.** nu are, propriu-zis, o metodă, ci recurge la o lectură atentă și comprehensivă. Dornic să intre în intimitatea textelor, el disprețuiește blazarea și suficiența unor confrăți care, comentând, nu fac decât să-și confirme părerile prestabilite, de aceea și este ostil pedanteriei, atribuită criticilor întemeiați pe o teorie. Nu validitatea propriului demers îl preocupă, ci adevărul lui. Suspectează orice abordare obiectivă, „științifică” a literaturii, chiar și când aceasta dă rezultate, după cum îl pun în alertă contextualizarea operei și situarea ei într-o desfășurare istorică. Gândește literatura din toate timpurile ca pe un prezent continuu și se pronunță pentru așezarea împreună a clasicilor și a modernilor. E drept însă că, în ceea ce privește literatura română, nu are o chemare deosebită către cei dintâi. Caută unicitatea ireductibilă a operei, nu locul ocupat într-un ansamblu. Se ferește de clasificări, caracterizări, concepte, aruncă o privire înnoitoare, conformă spiritului modern, fără să pornească de la o concepție prestabilă și fără să folosească un aparat sofisticat. Cu o astfel de perspectivă, nu se apropie de metodele noii critici, ale cărei grile de lectură le socotește constrângătoare. Nu e mai puțin adevărat că, în acest fel, suspicios față de orice abordare obiectivă a literaturii, minimalizează contribuția reală a criticii noi, în schimb previne cu justețe împotriva exagerărilor ei. Practicat în felul acesta, exercițiul criticii devine o experiență interioară, atât a sensibilității, cât și a spiritului.

Deși desăvârșit profesionist al scrisului și al aprecierii, **R.** scapă de blazarea specialistului, păstrându-și intactă bucuria de a citi. Pornește de la „tăcerea” originară, acea tăcere dinspre care, în ceasurile fericite, urcă ecourile operei. Caută mijlocul de a rămâne fidel acesteia, nefăcând altceva decât să o pună pe ea în valoare, nicidecum pe sine. Numai dacă accepti smerenia de a te supune operei, vei avea tu însuși voce personală – crede criticul. Știind că adaptarea la capodoperă e dificilă, se silește să nu simplifice ceea ce este complex. Totuși, după părerea lui, a fi excesiv de clar înseamnă a sacrifica densitatea operei de dragul unei plăcute transparențe. Sceptic întrucâtva, conștient de limitele actului critic, își spune că, uneori, în fața operei mari trebuie să și taci, mărturisind, de pildă, neputința de a scrie despre Mihai Eminescu. Dă cât poate mai mult cuvântul scriitorului, se lasă călăuzit de citatul semnificativ, încât textul critic este, pe mari porțiuni, punerea în pagină a dezvăluirii de sine a autorului avut în vedere, demers completat însă de comentariul analitic, cel mai adesea subtil și revelator. Un exemplu este secvența din interpretarea romanului *Zodia Cancerului* de Mihail Sadoveanu, unde, procedând astfel, reușește să absoarbă în textul critic toată savoarea petrecerii împreună a abatelui de Marenne cu Ilie Turculeț. **R.** nu neglijează limbajul, în care știe că se încorporează sensurile literaturii, ale poeziei îndeosebi, dar ceea ce caută el este altceva. Așa se explică poate faptul că, deși acordă cel mai înalt prestigiu poeziei, iar în calitate de cronicar al „României literare” i se dedică aproape exclusiv, fiind considerat, alături de Gheorghe Grigurcu, unul dintre cei mai subțili analiști de poezie ai epocii, el scrie cu har mai ales despre prozatori, iar când se apleacă asupra poezilor reține, ca la Bacovia (în *Calea de acces*) ori la Mircea Ivănescu (în *Practica scrisului și experiența lecturii* sau în *Fragmente de timp*), prozaismul poeziei lor. Dacă situează pe primul loc poezia este pentru că versul înfrânge rutina sufletească și te învață să trăiești. A trăi cum se cuvine înseamnă, în vederile criticului, a fi sensibil la suferință, iar literatura cultivă această sensibilitate. Ea nu goleşte cititorul de anxietăți, ci, dimpotrivă, le accentuează, dar le luminează sensul, îți permite să reflectezi asupra lor și, astfel, să le exorcizezi. Adevărurile există, dar sunt difuzate în meandrele textului ori chiar ascunse îndărătul lui, iar hermeneutic le descoperă numai atât cât trebuie ca să se înțeleagă care este prețul vieții, după cum și ce este derizoriu în ea. Cele două aspecte fac corp comun și de aceea **R.** privilegiază acele opere în care comicul și tragicul se întrepătrund până la a nu se mai putea disocia. În afara relației literaturii cu viața, îl interesează creativitatea, natura ei, funcționarea spiritului creator. O adevărată revelație au produs textele din *Reflecții asupra spiritului creator* și din *Scene din romanul literaturii*, care au început să apară după ce criticul atinsese deplina maturitate, acordându-și acum libertatea de a reflecta – în afara obligațiilor profesionale – asupra cărților, scriitorilor și existenței în fragmente ce nu se organizează într-un tot articulat. Profunzimea, ca și finețea deosebită a spiritului dobândesc acum o rezonanță și mai intensă decât în cronici și eseuri. Din loc în loc apar și momente autobiografice atât de vii, încât îi dau

cititorului regretul că autorul nu a trecut totuși pragul către memorialistica propriu-zisă. Poate că nicăieri altundeva inconfundabila îmbinare de gravitate cutremurată și de umor subțire nu este mai evidentă decât în aceste cărți. Analistul dezvelește cu aceeași grijă ființa artistului, ca și pe a omului în general, cu atât mai mult cu cât are de dat seama despre un paradox: artistul este un ins de mare vitalitate, dar, pe de altă parte, și sărăcia interioară poate fi un factor de creație, uneori mai intens decât bogăția. Există, prin urmare, fără ca această distincție să îi ierarhizeze valoric, artiștii „calzi” și artiștii „reci”. Pe **R.** îl fascinează vidul lăuntric când devine instrument de captare a sensului, mai exact – a pierderii de sens. El nu ezită să pună în legătură vidul cu puterea de viață și obține mari performanțe când se ocupă de scriitori ca Bacovia sau Gogol, la care oboseala și vitalitatea s-au manifestat complementar. Nu înseamnă că prima sa monografie, cea despre Liviu Rebreanu, ar fi mai puțin însemnată. Dimpotrivă, reprezintă, așa cum s-a spus, întâia exegeză a marelui prozator făcută din unghi modern. **R.** îl privește pe Rebreanu în perspectivă existențială, urmărind să facă înțeles procesul prin care freamătul interior și neliniștea s-au transformat în operă,

Marin Preda, Eugen Simion, Lucian Raicu

devenind calm și obiectivitate. Cu alte cuvinte, tot spiritul creator este cel observat. Totuși, însușirile criticului își dau întreaga măsură în cartea *Gogol sau Fantasticul banalității*, unde reușește să evite ceea ce i s-a întâmplat în întâlnirea cu alți mari scriitori, și anume ca, însuflețit de religia literaturii, să îi așeze într-o lumină transcendentă, de infailibilitate, de supremă înțelegere a vieții, până la a stârni o reacție de respingere. La Gogol descoperă mai mult decât la oricine fuziunea dintre sentimentul derizoriului și imboldul creator, adică strania fertilitate a stării de gol. Gogol apare ca un scriitor care își confruntă genialitatea cu propria mediocritate: el este un Cicikov înstrăinat de sine. Pornind de la acest nucleu, care face ca totul să ajungă posibil, prozatorul rus a destrămat – crede **R.** – orice respectabilitate și chiar ordinea lumii. Acțiunea corozivă a răsului pare să nu fi avut niciodată rezonanțe mai tragice. Aspecte asemănătoare, mai puțin vâna comică, scoate la iveală și eseuul concentrat asupra lui Bacovia din volumul *Calea de acces*. Prin astfel de analize se ajunge la concluzia că a fi mare scriitor nu este un privilegiu, ci aproape un calvar, de vreme ce literatura mare se naște din inaptitudinea de a trăi. Pe de altă parte, ea reprezintă și o privire edificatoare asupra vieții. Scriitorul mare este un știutor, căci înțelege totul și nimic nu îi scapă. Cu această convingere, criticul îi supradimensionează întrucâtva chiar și pe cei mai mari, fie ei Lev Tolstoi sau Eugen Ionescu. Încrederea totală, aproape religioasă, în ei îl face să valorifice și latura autobiografică a operei, deși tendința e să rămână rezervat față de confesiuni, ca adevărată literatură apărându-i numai aceea în care chipul autorului se ascunde după măști. Nu lipsește din cărțile lui **R.** nici reflecția asupra propriului act creator, a criticii în general, ca în paginile din *Critica – formă de viață* ori din *Practica scrisului și experiența lecturii*. Din unghiul lui de vedere, criticul nu este numai un observator al scenei literaturii, ci și un participant activ la ea, mai întâi fiindcă, la fel ca oricare alt scriitor, se revelează pe el însuși; în al doilea rând, tot ca orice scriitor autentic, el scrutează în amănunțime lucrurile, în cazul lui operele, degajat de ceea ce fusese dinainte știut. Pe deplin scriitor se vedește a fi **R.** însuși. Chiar faptul că practică o critică de participare, de

unde și emoția și freamătul din voce, contribuie la aceasta. Emoția este stărnită și de contemplarea propriului abis, energia căutării se alimentează din tensiunea produsă la întâlnirea dintre entuziasm și scepticism, dintre vitalitate și oboseală. Criticul este un afectiv, dar și un ironic, iar ironia o îndreaptă spre sine ca și spre alții, textul critic fiind, nu de puține ori, subiacent polemic. Toate aceste trăsături se exprimă nespectaculos, într-o frază aparent ternă, prin mici inflexiuni, prin străluciri mărunte care pot încânta. Ele sunt reunite sub arcul unei inteligențe remarcabile și al unei adânci sensibilități. Din păcate, după plecarea din țară, frecvența scrierilor lui **R.** a scăzut. Cea mai importantă carte a sa, cea despre Gogol, a fost tradusă în limba franceză (1992), dar valoarea acestui eseu admirabil nu s-a impus în spațiul criticii franceze. În Franța **R.** se consacră cronicii radiofonice de carte apuseană, activitate nu lipsită de interes, dar în care investiția spirituală nu mai este cea din trecut. În cele două volume de trecere dintre perioada bucureșteană și cea pariziană – *Scene, reflecții, fragmente*, situat în continuarea reflecțiilor despre „scena” literaturii, și *Journal en miettes cu Eugène Ionesco* – e inserată și evocarea unor momente din viața literară românească a anilor '50-'60. Se dovedește cu acest prilej că lui **R.** i-ar fi stat în putere să reconstituie, cu pătrundere, finețe și discernământ, peisajul cultural al momentului, mai complicat și mai plin de nuanțe decât se crede îndeobște. Oricum, a ieșit nealterat din acea epocă, încât a putut apoi să dea, începând cu monografia despre Rebreanu, măsura marelui său talent.

Principala calitate a lui Lucian Raicu, pe care o posedă într-un grad excepțional și care ar putea fi definită prin cuvintele inteligență, capacitate analitică, perspicacitate, determină nu numai întreaga structură a criticii sale, ci și obiectul și finalitatea ei. Instrumentul își creează, în acest caz, domeniul asupra cărui ea se exercită un spațiu de pătrundere nelimitat. Din care suprafețele sunt, bineînțeles, excluse. Pentru criticul preocupat întotdeauna doar de partea ascunsă, mai greu accesibilă a operei, o cantonare, fie și de moment, în locul comun sau într-un plan al evidenței, devine insuportabilă. [...] O altă calitate de prim ordin a criticii lui Lucian Raicu este marea disponibilitate a expresiei. Criticul are nu numai serii de idei, ci și serii de cuvinte, gata în orice moment să le „îmbrace” pe cele dintâi, fără nici o urmă de crispă, cu o ușurință ce ține de har, de talent, în fraze precise, limpezi, cursive, „rotunde”. Stilul, deși „sec”, place, are un farmec al său, specific, ce ține probabil de modul „ascuțit” al rostirii, de proprietatea termenilor, de adecvarea netrudnică a expresiei.

VALERIU CRISTEA

SCRIERI: Liviu Rebreanu, București, 1967; *Structuri literare*, București, 1973; *Gogol sau Fantasticul banalității*, București, 1974; ed. (Avec Gogol), tr. Odile Serre, Lausanne, 1992; *Critica – formă de viață*, București, 1976; *Nicolae Labiș*, București, 1977; *Practica scrisului și experiența lecturii*, București, 1978; *Reflecții asupra spiritului creator*, București, 1979; *Printre contemporani*, București, 1980; *Calea de acces*, București, 1982; *Fragmente de timp*, București, 1984; *Scene din romanul literaturii*, București, 1985; *Journal en miettes cu Eugène Ionesco*, București, 1993; *Scene, reflecții, fragmente*, București, 1994; *Scene, fragmente, reflecții*, îngr. și pref. Vasile Popovici, București, 2000. **Antologii:** *Eugen Jebeleanu interpretat de ...*, pref. edit., București, 1979.

Repere bibliografice: Regman, *Cronicari*, 29-38; Stănescu, *Poeți și critici*, 142-146; Drăgan, *Reacții*, 73-78; Grigurcu, *Idei*, 121-125; Martin, *Metonimii*, 377-381; Dimisianu, *Valori*, 160-164; Ungheanu, *Arhipelag*, 338-345; Cristea, *Domeniul*, 374-383; Iorgulescu, *Al doilea rond*, 116-125; Ștefănescu, *Preludiu*, 281-284; Georgescu, *Volume*, 161-165; Simion, *Scriitori*, I, 723-726; Stănescu, *Jurnal*, 250-255; Mihăilescu, *Conceptul*, II, 137-143; Dobrescu, *Foiletoane*, I, 98-109; Cristea, *Faptul*, 303-308; Zaciu, *Lancea*, 185-189; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 305-310; Zaciu, *Cu cărțile*, 171-180; Grigurcu, *Critici*, 313-330; Felea, *Prezența*, 44-59; Grigurcu, *Între critici*, 200-203; Steinhart, *Critică*, 200-204; Ioan Buduca, *Miracole raționale*, ST, 1983, 9; Manea, *Centur*, 118-127; Cristea, *Moderne*, 229-232; Martin, *Singura critică*, 148-179; Cristea, *A scie*, 102-107; Florin Manolescu, *Ora jurnalului*, LCF, 1993, 12; Daniel Ilea, „*Avec Gogol*”... și *Lucian Raicu*, O, 1993, 17; Grigurcu, *Peisaj*, I, 290-305; Ierunca, *Subiect*, 209-212; Papahagi, *Fragmente*, 193-199; *Lucian Raicu văzut de Livius Ciocârlie*, Gheorghe Grigurcu, Cornel Moraru, Leon Volovici, Al. Cistelean, *Virgil Podoabă*, Mihai Dragolea, Iulian Boldea și Daniel Ilea, VTRA, 1994, 2; Mircea Iorgulescu, „*Bătrânul Raicu*” și noi, *cei alți*, RL, 1994, 18; Alex. Ștefănescu, *Lucian Raicu*, RL, 1994, 18; Constantin Hârlav, *Recitativ de identitate*, CC, 1994, 6-8; Lovinescu, *Unde scurte*, IV, 111-116; Florin Mihăilescu, *Un anumit sentiment al culturii*, ST, 1995, 3; Dimisianu, *Lumea*, 339-347; *Dicț. esențial*, 702-704; Micu, *Ist. lit.*, 711-712; Manolescu, *Lista*, III, 233-241; Popa, *Ist. lit.*, I, 1092-1093; Alex. Ștefănescu, *Lucian Raicu*, RL, 2003, 42; Manolescu, *Enciclopedia*, 585-586. A.C.

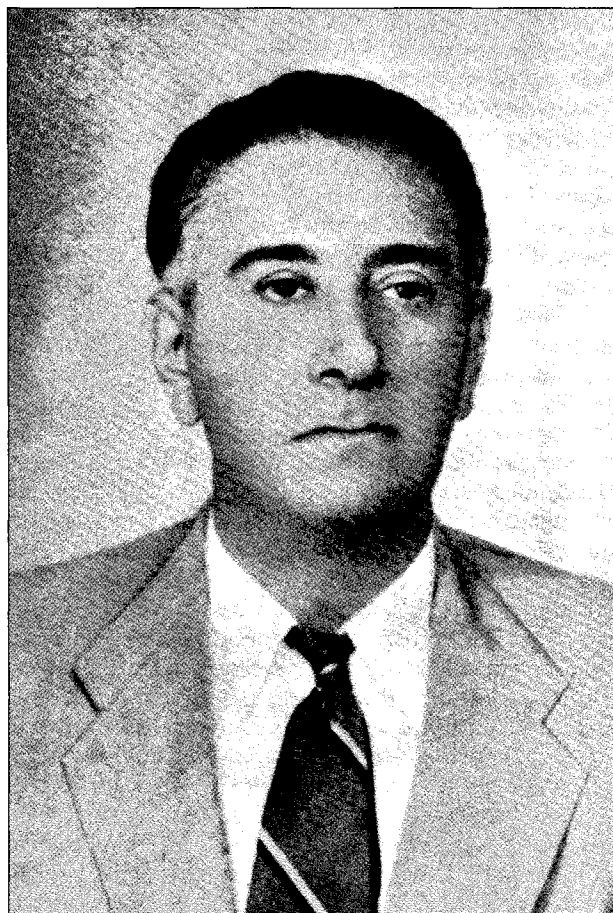
RALEA, Catinca (5.IX.1929, București - 19.I.1981, București), traducătoare și jurnalistă. Este fiica Ioanei (n. Suchianu) și a esteticianului și sociologului Mihai Ralea. Urmează cursurile secundare în SUA și este absolventă a Facultății de Limba și Literatura Franceză a Universității din București. Se impune ca reporter și redactor de radio și televiziune. Ca traducătoare a debutat în 1957 cu *Jurnalul Annei Frank*, piesă de Frances Goodrich și Albert Hackett. A publicat interviuri, traduceri și comentarii mai cu seamă în revista „Secolul 20”.

Personalitate cu un farmec cuceritor, înzestrată cu o inteligență ascuțită și cu o exprimare limpede și atrăgătoare, R. a stăpânit cu succes arta radiofonică. În reportajele și emisiunile sale se comenta informația culturală, se stabileau conexiuni, se sugerau contexte. Totdeauna în actualitate, jurnalista a realizat interviuri cu un număr impresionant de personalități din toate sferile vieții sociale: Samuel Beckett, William Saroyan, Saul Bellow, Henry Moore sau Marshall McLuhan, Henry Kissinger, Edward Heath, Christian Barnard, Louis Armstrong, Duke Ellington, Grigore Moisil ș.a. Între traducători, R. ocupă un loc de seamă prin echivalențe perfecte ale expresivității moderne. A transpus pentru cititorul român fie coerența stilistică din proza lui D.H. Lawrence prin contrapunctări de ritmuri, nuanțe și tonalități, fie limbajul și stilul colocvial, cu multe repetiții și expresii specifice englezei americane, proprii lui J. D. Salinger, fie stilul baroc al lui Lawrence Durrell din *Justine* și *Balthazar*, transpunerea acestor prime două romane din *Cvartetul din Alexandria*, publicată postum, în 1983, reprezentând și încununarea carierei sale de traducător (ciclul va fi încheiat în 1984 de Antoaneta Ralian prin tălmăcirea romanelor *Clea* și *Mountolive*).

Traduceri: Frances Goodrich, Albert Hackett, *Jurnalul Annei Frank*, București, 1957; Thomas Hardy, *Tess d'Urberville*, București, 1960 (în colaborare cu Eugenia Căncea); George Eliot, *Moara de pe Floss*, București, 1964 (în colaborare cu Eugenia Căncea); J. D. Salinger, *De veghe în lanul de secară*, pref. Silvian Iosifescu, București, 1964 (în colaborare cu Lucian Bratu); D.H. Lawrence, *Parfum de crizanteme*, București, 1967; Truman Capote, *Harfa de iarbă și alte povestiri*, București, 1967 (în colaborare cu Constantin Popescu); John Updike, *Centaurul*, București, 1968; Françoise Sagan, *Vă place Brahms?*, București, 1971 (în colaborare cu Cella Serghi); J.R.R. Tolkien, *O poveste cu un hobbit*, București, 1975; Lawrence Durrell, *Justine*, București, 1983, *Balthazar*, București, 1983.

Repere bibliografice: [*Catinca Ralea*], SXX, 1980, 10-12 (semnează Antoaneta Ralian, D.I. Suchianu, George Macovescu); Grigore Ilisei, *Un mare gazetar: Catinca Ralea*, CL, 1981, 2; Valentin Lipatti, *Catinca*, RL, 1982, 3; Gheorghe Tomozei, *Catinca*, RL, 1983, 9; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 12-13. Il.C.

RALEA, Mihai (1.V.1896, București - 17.VIII.1964, Berlin), eseist, estetician, critic literar și memorialist. Este fiul Ecaterinei (n. Botezatu) și al lui Dumitru Ralea, magistrat. Face cursul primar la Huși și Liceul Internat la Iași, absolvindu-l în 1914. După ce își ia licența în drept și litere la Universitatea din Iași (1918), urmează studii la Paris (École Normale Supérieure),

între 1919 și 1923. Aici obține doctoratul în drept, cu teza *Proudhon. Sa conception du progrès et son attitude sociale* (1922), și doctoratul în filosofie la Sorbona, cu teza *L'Idée de révolution dans les doctrines socialistes. Étude sur l'évolution de la tactique révolutionnaire* (1923). Întors în țară, va fi numit, la Universitatea din Iași, asistent la Catedra de filosofie condusă de Ion Petrovici, apoi conferențiar la Catedra de pedagogie socială (1923-1926), profesor de psihologie și estetică (1926-1938). Din 1938 este profesor la Universitatea din București. Discipol al lui G. Ibrăileanu, va deveni director, din 1933, la revista „Viața românească”, la început împreună cu G. Călinescu, apoi cu D.I. Suchianu. Intră în politică alături de țărăniști, fiind o vreme directorul oficiosului Partidului Național Țărănesc, „Dreptatea”. Spre deosebire de alți fruntași ai partidului, în 1939 intră în Frontul Renașterii Naționale, partidul unic, efemer întemeiat și patronat de Carol al II-lea, fiind numit ministru al Muncii și Ocrotirilor Sociale. Pentru concepțiile lui de stânga și atitudinea antihitleristă, a fost internat o perioadă, în timpul războiului, în lagărul de la Târgu Jiu. După 1944 ocupă o serie de înalte funcții politice: ministru al Artelor în guvernul Petru Groza, ministru al României la Washington (din 1946 până în 1948), vicepreședinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale, apoi primește însărcinări din ce în ce mai decorative: președinte al Comisiei Naționale pentru UNESCO, președinte al grupului român pentru Uniunea Interparlamentară. Membru al Academiei RPR (1948), devine director al Institutului de Psihologie al Academiei și șeful Catedrei de psihologie la Universitatea din București. **R.** debutează în revista „Convorbiri literare” cu studiul *Importanța sociologică a lui G. Tarde* (1916), apoi publică în „Studii filosofice”, în același an, *Relațiunile dintre imagine și gândire*. Scrie la „Viața românească”, la care trimite regulat *Scrisori din Paris*, în perioada studiilor sale în capitala Franței. A mai colaborat la „Însemnări literare”, „Adevărul literar și artistic”, „Dreptatea”, „Cuvântul liber”, „Dimineata”, „Fapta”, „Revista română”, „Minerva”, „Contemporanul”, „Secolul 20” ș.a. Și-a tradus teza de doctorat în filosofie, publicând-o sub titlul *Ideea de revoluție în doctrinele socialiste (Studiu asupra tacticii revoluționare)* (1926). Ca doctinar politic, a elaborat studiul *Perspectivile țărănismului în fața noilor curente sociale* (1934), iar ca psiholog, sociolog și filosof, domeniile sale principale de activitate, a publicat numeroase lucrări: *Formarea ideii de personalitate. Studiu de psihologie genetică* (1924), *Contribuții la știința societății* (1927), *Psihologie și viață* (1938), *Introducere în sociologie* (1944), *Explicarea omului* (1946, tradusă și în franceză în 1949), *Studii de psihologie și filosofie* (1955), *Istoria psihologiei (I-II, 1955-1956, în colaborare cu C. I. Botez)*, iar în colaborare cu Traian Herseni, *Sociologia succesului* (1962) și *Introducere în psihologia socială* (1966). După 1944 a publicat și lucrări propagandistice, conforme cu ideologia oficială: *Caracterul antiuman și antiștiințific al psihologiei burgheze americane* (1954), „Războiul psihologic”, *instrument al agresiunii imperialiste* (1954).

Veritabilul teoretician și eseist **R.** se află în cărțile și studiile apărute înainte de război: *Fenomenul românesc* (1927) pune în lumină, cel puțin în parte, concepția criticului literar,

Mihai Ralea împreună cu Al. Rosetti

continuator al lui G. Ibrăileanu la „Viața românească”, iar în *Valori* (1935) poate fi descoperit un moralist superior, un spirit critic și un cugetător de mare finețe. Autorul încearcă acum să propună o ipoteză de definire a psihologiei poporului român. Nemulțumit de rezultatele neconcludente ale antropologiei, apelează la conceptul, care i se pare mai eficient, de psihologie a popoarelor. Deosebirile dintre popoare, prea puțin fiziologice, sunt în cea mai mare măsură sufletești, determinate social și cultural. Psihologia unui grup etnic se schimbă, nu este eternă. Sufletul colectiv trebuie considerat în prezent, însă - ține să precizeze **R.** - există mari linii de evoluție mai puțin supuse schimbării și care durează secole, în timp ce altele dispar după câteva decenii. Pentru constituirea specificului unui popor socotește necesare două condiții. Mai întâi este nevoie de secole de libertate, care să urmeze consolidării definitive ca stat național. Întrucât românii nu beneficiază de o asemenea situație, „psihologia noastră nu e complet întocmită, e în devenire, nu e precizată, e în curs de precizare”. A doua condiție este existența unei culturi proprii. În ceea ce ne privește, autorul se arată și mai sceptic, spre a nu spune de-a dreptul negativist. Literatura română e prea tânără ca să ajute la definirea specificului, lipsește tradiția literară și culturală, lipsesc și individualitățile eminente. Foarte curios, **R.** ignoră complet folclorul, pe Miron Costin ori pe Dimitrie Cantemir, pe scriitorii pașoptiști de la care se revendica, cel puțin în parte, „Viața românească”, pe B. P. Hasdeu, și mai ales pe Mihai Eminescu, Ion Creangă, I.L. Caragiale (invocat o dată) și pe marele său contemporan Mihail Sadoveanu. Deși cele două condiții nu ar fi satisfăcute, el se încumetă totuși să întreprindă o „încercare de caracterizare psihologică”, folosind observațiile proprii, dar și istoria (adică tot o sursă culturală). După opinia lui, psihologia poporului român se situează echidistant „între voluntarismul activist al Apusului și pasivitatea fatalistă a Orientului”. Influențele venite din ambele părți „s-au topit formând o sinteză nouă, de echilibru”, numită adaptabilitate. Aici sunt descoperite principalele trăsături definitorii, prin acest echilibru „ne deosebim de toată lumea Orientului, dar și de aceea a Apusului”. Dezvoltând

ideea adaptibilității, devenită „arma noastră de luptă în existență”, **R.** constată „spiritul nostru tranzacțional”, bună-tatea, toleranța, lipsa dorinței de răzbunare. În completarea portretului psihologic, afirmă că românul are inteligență vioaie, suplă, că țăranul e înzestrat cu un spirit critic foarte dezvoltat, ironic și filosofic; lipsit de educație religioasă, acesta nu este mistic, ci mai degrabă superstițios. Ceea ce omite să evidențieze (tocmai el, doctrinarul țăranist) este dragostea de pământ a omului de la țară. După ce pune încă o dată în lumină funcția adaptării, ca expresie a vitalității noastre de-a lungul atâtor vicisitudini ale istoriei, teoreticianul disociază între imitație (pe care o criticase aproape în spirit junimist, ca formă) și adaptare. Aceasta din urmă „e o prefacere, o ajustare, o localizare. Ea înseamnă trecerea printr-un temperament special al unui sistem de viață [...] adaptarea are un sens activ, presupune o voință de transformare”. Atrage în modul cel mai serios atenția că „adaptabilitatea e o sabie cu două tăișuri! Ea poate însemna evoluție, inteligență, finețe, suplețe, progres, după cum poate însemna lașitate, duplicitate, șiretenie, superficialitate. În ea se găsesc conținute virtual și posibilitățile de progres, și de decadentă. Totul va depinde de directiva culturală, socială și morală care va fi imprimată poporului de conducătorii săi. Destinul care ne așteaptă e astfel dublu. La răspântie, se cere mai multă înțelepciune decât oriunde.” Două sunt ideile fundamentale care îl conduc pe **R.** în calitate de teoretician și critic literar: specificul național și metoda psihologică, dublată adesea de cea sociologică. Amândouă provin de la mentorul său, G. Ibrăileanu, el dezvoltându-le și adăugându-le unele nuanțe într-o demonstrație coerentă, însă nu întotdeauna convingătoare din punct de vedere estetic. Ca și Ibrăileanu, crede că influența Occidentului e foarte benefică în politică, știință și tehnică, dar nu în literatură. Se pronunță împotriva sincronismului, ignoră complet simbolismul și curentele moderniste, „care literatură mare sau cel puțin propriu-zisă nu pot da”. Se afla astfel într-o gravă eroare, căci mai toată literatura interbelică îl va contrazice. Criticul transformă specificul național într-o judecată de valoare absolută, conceptul de specific vine de la sine, nu poate fi impus. În articolul *Critica psihologică și critica estetică* (în cadrul unei polemici cu Paul Zarifopol), **R.** invocă exemplul marilor critici din secolul al XIX-lea, care „întrebuințează toate explicațiile pentru fenomenul literar, de la biologie și sociologie până la psihologie”, locul pe care îl rezervă analizei estetice fiind cu totul minor, ca un fel de anexă, un apendice. Estetismului, într-adevăr excesiv, al lui Paul Zarifopol, **R.** îi răspunde cu un psihologism la fel de excesiv. Din fericire, nu va fi totdeauna consecvent cu metoda sa și nu va transforma cel puțin unele dintre comentariile sale în simple și derizorii „analize tehnice”. În alte privințe, criticul se dovedește mai judicios și chiar de-a dreptul modern, bunăoară când face constatarea că o operă literară ascunde semnificații mai adânci, de care nu a fost conștient nici cel care a realizat-o: „O operă e totdeauna mai bogată decât crede sau vrea autorul ei. Ea cuprinde fără voia lui posibilități de asociații, de sugestii, excitări mentale, altele și mult mai multe decât pe acelea pe

care le-a indicat el.” Cât privește statutul criticului literar, crede că este „un creator de puncte de vedere noi în raport cu o operă”, căreia, prin interpretările, prin semnalarea unor aspecte nesesizate de cititor, îi întreține longevitatea. Fără să fi fost un cronicar literar sistematic, **R.** și-a exprimat opinia despre unii dintre cei mai însemnați contemporani. Despre poeți a scris adesea necomprehensiv. Excepție fac articolele consacrate lui Tudor Arghezi, Ion Pillat, Al. A. Philippide, G. Topîrceanu. La Arghezi, poezia *Blesteme* i se pare „unică în literatura noastră”, fiind admirat aici „geniul bațjocurii, înălțat până la dimensiuni metafizice”. De altfel, este primul care îl definește în chip decis pe Arghezi drept „cel mai mare poet de la Eminescu încoace”. În schimb, se dovedește cu totul nereceptiv față de poezia lui Lucian Blaga, care, primind influențe din Apus, nu ar aduce nimic local, adică nu ar fi specific națională. O singură dată se arată mai înțelegător față de lirica modernă și anume atunci când scrie despre *Stânci fulgerate* de Al. A. Philippide, poate și pentru că autorul făcea parte din cercul „Vieții românești”, și tot atunci, amintindu-l tangențial pe Ion Barbu, îi consideră pe cei doi ca singurii poeți de mare talent afirmați în atmosfera antipoetică de după război. Articolul despre G. Topîrceanu conține observații rezonabile despre răs, văzut ca sentiment și chiar ca atitudine filosofică, dar supralicitează valoarea celui analizat. Prozatorii care au intrat în sfera de interes a lui **R.** sunt în general tot cei aparținând cercului de la „Viața românească” și, chiar dacă mulți dintre ei erau minori sau de raftul al doilea (Jean Bart, D.D. Patrașcanu ș.a.), îi laudă excesiv. Așa se întâmplă și cu I.A.I. Brătescu-Voinești, în care vede „un mare povestitor”, judecată ce nu a rezistat în timp. Mai consistentă este evaluarea lui C. Stere, pornind de la primele două volume din romanul *În preajma revoluției*. Din afara cercului, îl apreciază elogios pe Liviu Rebreanu, dar nu gustă modernitatea Hortensiei Papadat-Bengescu, nerecunoscând nici o calitate romanului *Concert din muzică de Bach*. Revenind la cei de la „Viața românească”, comentează pe larg și entuziast *La Medeleni* de Ionel Teodoreanu, considerând, spre deosebire de G. Călinescu, psihologia adolescentului tot atât de interesantă pentru scriitor ca și aceea a omului matur. În același timp, nu poate să nu observe că romanul e prea literar și, de aceea, în bună măsură artificial, că e prea încărcat și are un stil prea ornamentat, potrivit și-se caracterizarea de stil rococo. Un studiu fundamental este acela despre Mihail Sadoveanu, situat, prin puternica sa originalitate, alături de Eminescu și Caragiale. Efectuând o analiză etnopsihologică, **R.** îl definește pe marele scriitor un „spirit pandur”, iar natura zugrăvită de el, istorizantă. Examinează și de astă dată opera din punctul de vedere al specificului național, literatura lui Sadoveanu reprezentând „formația progresivă a sufletului nostru, procesul genetic al sufletului românesc”. Totodată, observă că numeroase dintre povestirile și romanele lui Sadoveanu reflectă amurgul feudalismului, intersectat cu „formarea mediului orășenesc burghez” (de exemplu, *Venea o moară pe Siret*). **R.** s-a ocupat în câteva rânduri, cu aceeași atitudine simpatetică, și de critici. Trei sunt personalitățile care i-au

Desen de J. Al. Steriadi

reținut atenția în mod deosebit: G. Ibrăileanu, Paul Zarifopol și G. Călinescu. Mărturisește că întâlnirea cu Ibrăileanu, acel „spiritus rector” al „Vieții românești”, a fost cel mai important eveniment din viața lui, care l-a marcat din punct de vedere literar, filosofic și politic. Încearcă să-i definească metoda, caracterizată prin analiza psihologică a procedeele estetice și preferința pentru romanul de creație de tip Dickens, Tolstoi, antimodernism, îi discută bogata activitate polemică și îi subliniază meritele în încurajarea tinerelor talente. Deși s-a disociat de Paul Zarifopol în problema autonomiei esteticului, s-a lăsat sedus de inteligența lui ascuțită, de necruțătorul lui spirit critic, care denunța gustul comun, improvizatia snoabă, miticismul, imitația servilă și grimasa. Ca mai toți criticii importanți ai epocii, și **R.** s-a entuziasmat de *Viața lui Mihai Eminescu* de G. Călinescu, în care a văzut o capodoperă a genului, ca și de *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, apreciind talentul portretistic al autorului, spiritul scriitor, ironic, bogăția informației și a punctelor de vedere originale. Nu e de acord însă cu eclecticismul sau integralismul metodologic. Nu putea accepta supremația și funcția integratoare a esteticului, care își subsuma toate celelalte metode: sociologică, psihologică, inclusiv ideea de specific național. Un studiu memorabil consacră unei probleme fundamentale a

literaturii române: *De ce nu avem roman?* (1927). Deși genul începuse a se impune încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, iar după război avea reprezentanți de seamă în Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Ionel Teodoreanu, Cezar Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, **R.** continuă să afirme că romanul e o „lipsă națională”. Întrebarea rămânea totuși îndreptățită, dată fiind nașterea dificilă și evoluția târzie a genului. Un prim răspuns ar fi lipsa tradiției: literatura română nu a cunoscut epopeea, ci doar balada, care se transformă în novelă. Apoi, romanul e un gen greu, care presupune o anumită cultură. Structura noastră socială – spune criticul – era de așa natură, încât se opunea acestui „import”. Romanul este o expresie a spiritului burghez, realist, iar noi am avut o burghezie abia către sfârșitul secolului al XIX-lea. Lectura era un apanaj al clasei boierești, mai ales al femeilor, fiind preferate cărțile francezești. Lipsa publicului larg, doritor să citească romane originale românești, îl împiedica pe autor să trăiască din scris, el văzându-se nevoit să exercite o profesie, ceea ce îl distrage de la concentrarea necesară romanului. **R.** mai considera că la români „individul nu e complet detașat de mediu”, că în societate s-ar manifesta spiritul tranzacțional, de compromis. De aici, puținătatea conflictelor. Observațiile acestea sunt însă contrazise, cel puțin în parte, chiar de romanele apărute în epocă. Adversar al sincronismului, deși e un degustător al lui Marcel Proust și André Gide, pe care îi comentează, criticul rămâne un admirator al lui Balzac, Dickens, Tolstoi, al romanului realist, obiectiv. Dacă e să fie căutat scriitorul **R.**, mai mult decât în eseuri poate fi descoperit în însemnările de călătorie. *Memorial (Note de drum din Spania)* (1930) și *Nord-Sud (Egiptul, Olanda, Anglia, Spania)* (1945) conțin adesea pagini de o mare plasticitate și pregnanță, descrieri de țări, orașe, oameni, de drumuri în spații vaste. Se întâlnesc aici un colorist, un comentator fin de artă, un reflexiv și mai ales un observator acut al „psihologiei popoarelor”, aplicată acum pe scară largă. Revine reflecția raționalistului și a democratului de stânga care, chiar în inima civilizației europene, știe să admire, dar să și critice (poate nu întotdeauna cu îndreptățire). El spune lucrurilor pe nume, cu riscul de a ultragia orgoliul național, ce îi place și ce nu la un popor, fiecare cu caracterul și moravurile care îi alcătuiesc, în cele din urmă, cu bune și rele, fizionomia. **R.** e un om de condei prin excelență intelectual, raportându-se frecvent la istorie și la istoria culturii, sensibil în fața peisajului, a elementelor de civilizație, a aspectelor sociale și spirituale, atent la amănunte semnificative, care vin să îi întărească o idee. Uneori utilizează metafora, găsește expresia sau propoziția memorabilă, textul său fiind mai totdeauna agreabil, stărnind interesul și curiozitatea. Nu cultivă nici encomionul, nici diatriba, ci doar observația lucidă, când și când ironică, nefiindu-i străine – e adevărat, ceva mai rar – admirația și entuziasmul. Două exemple sunt elocvente pentru capacitatea autorului de a caracteriza. Spaniolii sunt un „amestec de bigotism, pasiune și senzualitate”, popor catolic prin excelență, al cărui suflet se zbate între voluptate și remușcare, astfel încât mai peste tot regăsești „două categorii de oameni: preoții și amantii, adică

cei care iubesc și cei care regretă". Foarte individualizați sunt și englezii. Ceea ce frapează la ei ar fi rezerva, discreția, aroganța, egoismul, izolarea, indiferența superioară. Empiriști, confundându-se cu clipa prezentă datorită prosperității generale, englezii „au ajuns la acea vârstă când întregul popor se transformă în aristocrație”, deși sentimentul de clasă e foarte dezvoltat. Spiritul lor e paradoxal: „Ca orice popor mare, poporul englez e dublu: progresist și conservator, idealist și practic, tolerant și feroce, democrat și aristocrat, iubitor de libertate și tiranic.” R. abdică însă de la modul detașat-superior de abordare a lucrurilor și de la principii verificate în ultima sa carte de însemnări de călătorie, *În Extremul Occident (Note de drum din Antile, California, Canada)* (1955), unde realitățile sunt adesea denaturate, printr-o excesivă și regretabilă politizare.

Volumul Valori este o carte de teoreme morale, estetice, sociale, politice etc., enunțate apodictic, dar demonstrate cu strălucire, deși în mare viteză – pe ton și stil de vovă orală într-un tren de lux și plăcere. Ralea nu are nici un gust pentru specialiști și nici o stimă față de trebuințele moderne de specializare; direcțiunile cele mai diverse ale spiritului îl soliciță egal – dar Don Juan cochetează cu toate fie pe rând, fie în același timp, totdeauna frenetic.

Și totuși, micile eseuri ale lui M.D. Ralea sunt poate asemenea cu acei iceberguri plutitori pe mările Nordului, al căror volum de impresionante proporții se află nu deasupra apelor, ci dedesubt.

VLADIMIR STREINU

M. Ralea repetă, într-o oarecare măsură, destinul lui Paul Zarifopol, fiind ca și acesta un raționalist în luptă cu facilitățile talentului: ale lui și ale altora. Critica literară n-a fost profesiunea lui principală, dar pe măsură ce trece timpul vedem că opera lui critică rezistă mai mult decât altele. Ce ne place azi la el este extraordinara mobilitate a spiritului, amestecul de vigoare și abilitate în demonstrație. Ideile lui Ralea despre critica literară sunt și azi fecunde. Formulate cu patruzeci de ani în urmă, ele erau revoluționare. Opinia des citată despre critic ca un creator de puncte de vedere noi în raport cu opera deschide calea unei alte idei, esențială în critica actuală, despre opera literară ca o infinitate de soluții. Deschiderea este regimul longevității în artă și M. Ralea are meritul de a fi anticipat la noi acest adevăr. Tot el pune și problema lectorului care „generalizează și îmbogățește mereu opera de artă”. Este în germene ideea lectorului productiv pe care o agită azi noua critică. De la Valéry și Proust împrumută opinia despre sensurile inconștiente („virtualitățile nepotențate”) ale operei. Literatura spune mai mult decât a voit creatorul ei, opera este superioară autorului, biografia nu poate explica totul etc.

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Formarea ideii de personalitate. Studiu de psihologie genetică*, Iași, 1924; *Ipoteze și precizări în știința sufletului*, București, 1926; *Democrație și creație*, București, 1926; *Contribuții la știința societății*, București, 1927; *Fenomenul românesc*, București, [1927]; *Interpretări*, București, 1927; *Comentarii și sugestii*, București, 1928; *Perspective*, București, 1928; *Istoria ideilor sociale*, Craiova, 1930; *Memorial (Note de drum din Spania)*, București, 1930; *Atitudini*, București, 1931; *Valori*, București, 1935; *Psihologie și viață*, București, 1938; *Întelesuri*, București, 1942; *Între două lumi*, București, 1943; *Introducere în sociologie*,

București, 1944; *Nord-Sud (Egiptul, Olanda, Anglia, Spania)*, București, 1945; *Explicarea omului*, București, 1946; *Anatole France*, București, 1955; *În Extremul Occident (Note de drum din Antile, California, Canada)*, București, 1955; *Studii de psihologie și filosofie*, București, 1955; *Cele două Franțe*, București, 1956; *Scieri din trecut*, I-III, București, 1957-1958; *Visages de la France*, pref. Roger Garaudy, Paris, 1959; *Sociologia succesului* (în colaborare cu T. Hariton [Traian Herseni]), București, 1962; *Introducere în psihologia socială* (în colaborare cu Traian Herseni), București, 1966; *Portrete, cărți, idei. Studii de literatură universală*, București, 1966; *Prelegeri de estetică*, îngr. Ion Pascadi, București, 1972; *Scieri*, vol. I-III, îngr. și pref. N. Tertulian, București, 1972-1981, vol. IV-VII, îngr. și pref. Florin Mihăilescu, București, 1988-1989; *Explicarea omului*, îngr. N. Tertulian, pref. Florin Mihăilescu, București, 1996; *Fenomenul românesc*, îngr. și introd. Constantin Schifirneț, București, 1997. **Traduceri:** Lu Sin, *Opere alese*, I-II, pref. Ion Vitner, București, 1959-1962 (în colaborare cu Ioana Ralea).

Repere bibliografice: Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, II, 116-128; Călinescu, *Cronici*, 110-113, II, 17-21, Constantinescu, *Scieri*, IV, 448-462; Aderca, *Contribuții*, II, 24-29, 55-57; Sadoveanu, *Cărți*, I, 195-200, 214-215; Al. Dima, *Specific național și tradiție*, D, 1927, 5-6; I.D.G. [Ioan D. Gherea], „*Interpretări*”, ALA, 1928, 372; Paul Zarifopol, *Despre critica rentabilă*, ALA, 1928, 384; Davidescu, *Aspecte*, 459-465; Perpersicius, *Opere*, VII, 117, XI, 189-193; Vianu, *Opere*, III, 323-337, V, 266-267; Streinu, *Pagini*, I, 225-229, II, 319-325; Al. A. Philippide, „*Valori*”, CLI, 1935, 21; Mihail Sebastian, *Un eseist*, RFR, 1935, 6; Mircea Mancaș, „*Psihologie și viață*”, ALA, 1938, 917; Constantin Noica, *O carte a d-lui Mihai D. Ralea*, RFR, 1938, 3; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 827-828, *Ist. lit.* (1982), 911-912; Biberi, *Lumea*, 83-88; Șerban Cioculescu, „*Nord-Sud*”, „*Semnalul*”, 1945, 1 078; [Mihai Ralea], VR, 1965, 2 (număr special); Ivașcu, *Confruntări*, I, 393-404; Negoiescu, *Scritori*, 296-301; N. Tertulian, *Eseuri*, București, 1968, 73-102; Ion Pascadi, *Esteticieni români*, București, 1969, 113-174; Botez, *Memorii*, I, 179-213; Cesereanu, *Ipostaze*, 90-100; Al. Rosetti, *Note din Grecia, India, Israel. Diverse. Cartea albă*, pref. Liviu Călin, București, 1970, 149-150; Bugariu, *Incursiuni*, 188-192; D.D. Roșca, *Oameni și climate*, Cluj, 1971, 157-172; Rotaru, *O ist.*, II, 733-736; Petre Anghel, *Mihai Ralea și vocația esului*, București, 1973; Georgescu, *Printre cărți*, 108-113; Piru, *Varia*, II, 231-233, 313-316; Petrescu, *Scritori*, 89-93; Paleologu, *Simțul practic*, 49-54; Titu Popescu, *Ideii estetice în scrierile lui Mihai Ralea*, Cluj-Napoca, 1974; Crohmălniceanu, *Literatura*, III, 360-378; D. D. Roșca, *Mihai Ralea. Omul și opera*, București, 1975; Mihăilescu, *Conceptul*, I, 445-450; Simion, *Scritori*, II, 354-368; Raicu, *Critica*, 31-34; Cristea, *Arcadia*, 127-132; N. Tertulian, *Experiență, artă, gândire*, București, 1977, 289-320; Baltag, *Polemos*, 80-85; Cioculescu, *Itinerar*, III, 227-331; Paleologu, *Ipoteze*, 232-236; Sorescu, *Interpretări*, 226-275; Ornea, *Tradiționalism*, 395-404; Grigurcu, *Între critici*, 34-41; Sângerzan, *Anotimpurile*, 45-89; Ornea, *Actualitatea*, 243-250; Vasile, *Conceptul*, 263-264; Ion Vianu, *Ritualuri*, RL, 1991, 46; Florin Mihăilescu, *Introducere în opera lui Mihai Ralea*, București, 1997; Gheorghe Grigurcu, *Despre Mihai Ralea*, RL, 1998, 30; Ornea, *Portrete*, 86-95; Al. Săndulescu, *Mihai Ralea și problemele romanului românesc*, ALA, 1999, 474; Al. Săndulescu, *Mihai Ralea, critic literar*, ALA, 1999, 475; Al. Săndulescu, *Mihai Ralea, călător*, ALA, 1999, 480, 485; Micu, *Ist. lit.*, 323; *Dict. esențial*, 704-707. Al.S.

RALET, Dimitrie (1817 - 25.X.1858, Botoșani), poet, prozator, dramaturg și traducător. Este întâiul născut al Mariei (n. Mustățâ) și al spătarului Alexandru (Alec) Ralet. În jurul anului 1840 și-ar fi încheiat, pe cât se pare, studiile de drept,

poate la Universitatea din Cracovia. Intrat în magistratură, este în 1841 judecător și apoi președinte de tribunal în orașul copilăriei lui, Botoșani, îndeplinind această funcție și în 1842-1843, 1847-1848. Atașat „partidei naționale” din Moldova, fruntaș al mișcării liberale, ia parte la evenimentele ce au loc aici în 1848, către sfârșitul lui martie. Director în 1849 în Departamentul Dreptății, va fi numit în 1854 vornic al averilor mănăstirești. În 1855 a fost ales președinte al Societății de Medici și Naturaliști din Iași. În același an este trimis, împreună cu C. Negri, de domnitorul Grigore Al. Ghica, la Constantinopol, în chestiunea spinoasă a averilor mănăstirilor închinată. Întors la Iași în vara lui 1856, se angajează, intrând în felurite comitete și comisii, în campania de înfăptuire a unuia dintre marile sale idealuri – Unirea. În locuința lui din clădirea Societății de Medici și Naturaliști se desfășoară adunarea care va propune susținerea candidaturii lui Al. I. Cuza. Dar **R.**, care se îmbolnăvise în timpul misiunii pe care o îndeplinise la Constantinopol, se stinge înainte ca marele act al Unirii să fi fost un fapt împlinit.

A scris mult și variat, recurgând uneori la semnăturile D. Ralletti, D. Ralletto, Raletto. În 1840 îi apare un volumaș intitulat *Scrieri*, cuprinzând proză, în care, cu sentențiozitatea vârstei și cu unele accente de mizantropie, **R.** își dezvăluie predilecția pentru tipologia și reflecția morală și, totodată, aplecarea spre satiră. Dar cu trei ani mai devreme el încă se mai afla sub zodie romantică, de vreme ce traducea în placheta *Plăcerea sântăriei* (1837) din Lamartine, precum și alte stihuri, împânzite de simțăminte din „ceasuri singuratică”. Poeziile proprii, unele de înrăurire folclorică, și le publică, înainte și după 1848, în „Albina românească”, „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, „Zimbrul”, „Calendarul literar al «Foi Zimbrului»”. Cu un ascuțit simț al ridicolului, **R.**, pe care stilul mușcător, sarcastic sau persiflant îl prinde, reușește mai bine în fabule, care au și o construcție ingenioasă. Vituperând multe din „rălele” ce dăunau vieții sociale a vremii, îi sfichiuiue, bineînțeles, pe cei care nu pricep necesitatea Unirii. I se datorează și câteva epigrame. Că scriitorul s-a subordonat câteodată căuzașului o dovedesc pamfletele lui versificate, care au circulat pe foi volante sub titlul *Plutarhul Moldovei* și care i-au fost atribuite de Mihail Kogălniceanu. O însemnătate pur documentară prezintă două broșuri, *România după tractat* (Bruxelles, 1857), o indignată cronică satirică în versuri, și *Unirea și clevetitorii ei* (Iași, 1857). Cele 101 *maxime și întrebări* sunt cugetări retorice lipsite de adâncime, un fel de jocuri de cuvinte vizând politica, dragostea, morală. În „România literară” lui **R.** îi apare *O scrisoare de pe Bosfor*, în care orice urmă de blazare și de mizantropie s-a șters, deși acum era bolnav și singur. O proză, *Soarta cânelui*, e inserată în „Almanah de petrecere pentru moldo-români” (1852). Om cult – cunoștea limbile greacă și latină, franceză și germană –, publicistul intervine în dezbaterile filologice ale vremii în articolul *Limba noastră*, combătând purismul și etimologismul latinist și sugerând folosirea limbii populare și a celei cronicărești. În proza satirică, **R.** șarjează o serie de ciudățenii sau fapte compromițătoare, ridicole, din viața boierului sau a burghezului arivist. Apetența pentru portretul moral este evidentă,

scriitorul izbutind câteva tipuri caracteristice. Schițele de moravuri, aceste „caractere” ale lui **R.**, apar în „Propășirea” (1844). „Cânticelele comice”, „scenele naționale” pe care le-a scris (*Bețivul*, *Păun Burlacul*, *Pavel Clopotarul*, *Hartă sau Balaban Răzeșu*, toate publicate în 1857) dau în vileag, cu năduf, dar și cu ironie, păcate morale și anomalii sociale. Însemnările prilejuite de misiunea diplomatică, *Suvenire și impresii de călătorie în România, Bulgaria, Constantinopole* (1858), sunt scrise, cu nedezmînțită ironie a autorului, într-o manieră ce dezvăluie plăcerea digresiunii. De aici, structura oarecum mozaică. Obsedat de marile chestiuni politice la ordinea zilei, **R.** le face loc și în paginile jurnalului său.

SCRIERI: *Scrieri*, Iași, 1840; *Bețivul*, București, 1857; *Păun Burlacul*, București, 1857; *Scene naționale*, București, 1857; *Hartă sau Balaban Răzeșu*, București, 1857; *Suvenire și impresii de călătorie în România, Bulgaria, Constantinopole*, Paris, 1858; ed. îngr. și pref. Mircea Anghelescu, București, 1979. **TRADUCERI:** [Lamartine, autori neidentificați], în *Plăcerea sântăriei*, Iași, 1837.

Repere bibliografice: Popovici, *Romant. rom.*, 364-367; *Ist. lit.*, II, 597-599; Cornea, *Originile*, 595-596; Titus Moraru, *Fiziologia literară*, Cluj, 1972, 149-153; Mircea Anghelescu, *Necunoscutul D. Rallett*, RITL, 1975, 4; *Dicț. lit. 1900*, 721-722; Manolescu, *Istoria*, I, 227-231; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 17-19. F.F.

RALIAN, Antoaneta (24.V.1924, București), traducătoare. Este fiica lui Peppy (n. Rosenblatt) și a lui Leon Stein, director de bancă. Urmează liceul la Roman și, între 1944 și 1948, Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, secția engleză-italiană. Între 1950 și 1961 coordonează traducerea din limbi străine în cadrul Direcției Generale a Editurilor, iar din 1961 până la pensionare (1982) este redactor la Editura pentru Literatură Universală, devenită Editura Univers. Debutului din 1956, cu volumul *Ochelarii*, cuprinzând transpuneri din nuvelele scriitoarei italiene Anna Maria Ortese, îi urmează, întinsă pe multe decade, o carieră de traducător preponderent din literaturile anglo-saxone. De-a lungul anilor a colaborat cu recenzii, note de călătorie, interviuri cu scriitori britanici și americani, tălmăciri în „Luceafărul”, „România literară”, „Secolul 20”. A fost distinsă cu Premiul Asociației Scriitorilor din București în 1979 pentru traducerea romanului *Darul lui Humboldt* de Saul Bellow, în 1984 pentru versiunile la două romane ale lui Lawrence Durrell, *Clea* și *Mountolive* (încheind astfel transpunerea în românește a *Cvartetului din Alexandria*, începută de Catinca Ralea), în 2000 pentru tălmăcirea romanului *Sexus* al lui Henry Miller. Uniunea Scriitorilor a premiat-o pe traducătoare pentru *Tropicul Capricornului* de Henry Miller în 1997, iar în 2000 pentru întreaga activitate. În 2002 primește Diploma de apreciere din partea Departamentului de Stat al SUA pentru activitatea de promovare a literaturii americane în România.

Prin cele peste o sută de romane, piese de teatru și eseuri traduse de **R.** au intrat în circuitul culturii românești autori britanici și americani de renume. Fluența versiunilor semnate de **R.**, asigurând un transfer firesc și lăsând impresia întâlnirii fericite cu originalul, implică de fapt aptitudini cu totul speciale: intuiție în înțelegerea autorului tradus, pătrunderea

sensurilor oculte sau doar sugerate, cunoașterea contextului cultural al operei și, nu în ultimul rând, un gust literar sigur, antrenat prin lectură de bună calitate. Sunt trăsăturile unui pasionat om de cultură pentru care actul traducerii înseamnă „o indispensabilă necesitate culturală”. Înzestrată cu „o mentalitate de rebusistă”, pasionată de jocul echivalențelor lingvistice, R. a selectat autori foarte diferiți, păstrând intacte, în ciuda dificultăților de transpunere, particularitățile stilistice ale textelor și întreaga lor aură de unicat. A redat simțul atmosferei și ritmul narativ al lui Henry James, a sesizat forța intuitivă specific feminină, greu de reprodus, din romanele Katherinei Mansfield sau particularitățile lui Iris Murdoch, calitatea poetică a romanelor Virginiei Woolf, fluiditatea trecerilor de la gândurile personajelor la dialogul nerostit dintre ele și virtuozitatea mânuirii „vorbirii libere indirecte”, a obținut intensitatea pătimașă din scrisul lui D.H. Lawrence, coerența pe care romanele acestuia o capătă tocmai din alternanțe de ritm narativ, nuanțe ori tonalități, a găsit echivalente pentru stilul eseistic al lui Aldous Huxley, ca și pentru inventivitatea stilistică a lui Raymond Federman ori pentru jocul ludic și umorul „originalului” Saul Bellow; a recreat amalgamarea magiei verbale orientale cu ironia nostalgică a modului narativ postmodern din opera lui Salman Rushdie. Depășind, după cum mărturisește într-un interviu, reticențe de mentalitate, autoarea a oferit publicului românesc romanele lui Henry Miller, aparițiile fiind salutate de critica literară ca veritabile evenimente editoriale. Sesizând alternanța registrelor într-o proză poetică de o senzualitate ardentă și spiritul de frondă care țintește dezinhibarea instinctuală, R. a transpus, fără referiri aluzive sau perifraze, argoul erotic sexual din cărți care nu au nimic comun cu pornografia. În traducerea sa, au fost jucate, pe scene din întreaga țară, piese de Edward Albee, Arthur Miller, Tennessee Williams, Arnold Wesker, Iris Murdoch, Tom Stoppard. De multe ori și-a însoțit cărțile cu prefețe și comentarii avizate. După 1989 majoritatea versiunilor sale au fost reeditate.

Traduceri: Anna Maria Ortese, *Ochelarii*, București, 1956; H.G. Wells, *Omul invizibil*, București, 1957; Len Doherty, *Fiii minerului*, București, 1961; Anita Desai, *Țipătul păunului*, pref. trad., București, 1966; Oscar Wilde, *Prințul fericit și alte nuvele*, București, 1966; Carlo Collodi, *Aventurile lui Pinocchio*, București, 1967; Henry James, *Daisy Miller*, pref. Sorin Alexandrescu, București, 1968, *O coardă prea întinsă*, București, 1991; Katherine Mansfield, *Preludiu*, București, 1969, *Garden Party*, București, 2002; Nathaniel Hawthorne, *Casa cu șapte frontoane*, pref. trad., București, 1969; D. H. Lawrence, *Fii și îndrăgostiți*, București, 1971, *Fata pierdută*, București, 1978, *Șarpele cu pene*, București, 1989, *Amantul doamnei Chatterley*, București, 1991; Virginia Woolf, *Spre far*, pref. Vera Călin, București, 1972; John Galsworthy, *Sfârșit de capitol*, I-III, București, 1972-1973; Edgar Rice Burroughs, *Tarzan*, București, 1973; Charles Dickens, *Poveste despre două orașe*, București, 1973, *Osul de pește fermecat*, București, 1975; Amos Tutuola, *Jungla fantomelor*, pref. trad., București, 1974; Maurice Baring, *Daphne Adeane*, București, 1975; Anthony Bloomfield, *Răzbumarea*, București, 1976; Aldous Huxley, *Și restul e tăcere*, pref. Marian Popa, București, 1977; Saul Bellow, *Darul lui Humboldt*, pref. Dan Grigorescu, București, 1979, *Iarna decanului*, București, 1992, *Ravelstein*, postfață Sorin Antohi, Iași, 2001; Daniel Defoe, *Jurnal din anul ciumei*, pref. trad., București,

1980; Iris Murdoch, *Vlăstarul cuvintelor*, București, 1981, *Marea, marea*, București, 1983, *Discipolul*, București, 1987; Douglas Reeman, *Bătălia din adâncuri*, București, 1981; John Cowper Powys, *Cercul nebunilor*, București, 1982; Lawrence Durrell, *Mountolive*, București, 1984, *Clea*, București, 1984; G. K. Chesterton, *Hanul zburător*, București, 1985; George Meredith, *Unul dintre cuceritorii noștri*, pref. trad., București, 1986; Aharon Appelfeld, *Badenheim '39*, București, 1988; Thomas Hardy, *Idila pe un turn*, București, 1988; Raymond Federman, *Îndoita vibrație. Zâmbete în Washington Square*, București, 1989, *Celor pe care i-ar putea interesa*, București, 2000; Al. Dumas-fiul, *Dama cu camelii*, București, 1991; Norman Spinrad, *Solarienii*, București, 1992; Radu Florescu, Raymond McNally, *În căutarea lui Dracula*, București, 1992; Petru Popescu, *Înainte și după Edith*, București, 1993; Sydney Sheldon, *Și dacă mâine va veni*, București, 1993, *Nisipurile timpului*, București, 1994; Josephine Hart, *Păcatul*, București, 1993, *Iubire otrăvită*, București, 1994; Eileen Goudge, *Grădina minciunilor*, București, 1994; Elizabeth Gage, *Tabu*, București, 1995; Flannery O'Connor, *Judecata de Apoi*, pref. Ștefan Stoescu, București, 1997; Henry Miller, *Tropical Cancerului*, București, 1997, *Tropicul Capricornului*, București, 1997, *Sexus*, București, 2000, *Plexus*, București, 2002; Bernard Malamud, *Cărpaciul*, București, 1998; J. D. Salinger, *Dulgheri, înălțați grinda acoperișului*, București, 1998; Russell Banks, *Deriva continentelor*, postfață Ștefan Stoescu, București, 1999; Nadine Gordimer, *Nimeni alături de mine*, București, 2000; Daniel Boorstin, *Căutătorii*, București, 2001; Salman Rushdie, *Pământul de sub tălpile ei*, Iași, 2003.

Repere bibliografice: Petru Popescu, *Catherine Mansfield*, „Preludiu”, RL, 1969, 14; Nicolae Balotă, *Romanul poetic al Virginiei Woolf*, RL, 1972, 43; Dan Grigorescu, *Anthony Bloomfield*, „Răzbumarea”, CNT, 1977, 2; Dan Grigorescu, *Huxley*, „Și restul e tăcere”, CNT, 1977, 38; Geta Dimitriu, „Darul lui Humboldt” în românește, SXX, 1979, 226-227; Sorin Titel, *Adevăr și reflecție în opera lui John Cowper Powys*, RL, 1983, 7; Aurel Dragoș Munteanu, „Marea, marea”, LCF, 1983, 40; Livia Szasz Câmpeanu, *În căutarea formei*, RL, 1983, 44; Aurel Dragoș Munteanu, *Nostalgia Mediteranei*, LCF, 1983, 52; Aurel Dragoș Munteanu, *Fin de partie*, LCF, 1984, 28; Dan Grigorescu, *Cartelul lui Durrell*, RL, 1984, 30; Nicolae Manolescu, *Basic Instinct*, RL, 1993, 27; Alex. Ștefănescu, *Spectacol literar scandalos și cuceritor*, „Tinerama”, 1997, 360; Adriana Bittel, *Harul doamnei Ralian*, RL, 1999, 22; Pia Brînzeu, *Imaginația post-apartheid*, RL, 2000, 22; Cezar Paul Bădescu, *Otrăvă și melodramă*, „Dilema”, 2000, 393; Bogdan Ghiu, *Postscriptum la „Ravelstein”*, LCF, 2002, 14; Costi Rogozanu, *O doamnă extraordinară*, „Evenimentul zilei”, 2002, 3202; Simona Sora, *Răspunsul e simplu*, „Dilema”, 2002, 506; Luminița Marcu, *Cu sau fără voie de la partid*, „Evenimentul zilei”, 2002, 3213; Grete Tartler, *Sub grinzile înțelepciunii zen; Zeița fiuca negustorului*, RL, 2002, 39; *Dict. scr. rom.*, IV, 19-20; Costi Rogozanu, *Literatura de culoare*, „Evenimentul zilei”, 2003, 3243; Ruxandra Cesereanu, *Henry Miller*, „Plexus”, OC, 2003, 180; Simona Sora, *Erotice*, „Dilema”, 2003, 55; Ilinca Angheliescu, *Romanul care se scrie singur*, RL, 2003, 14; Geo Vasile, *Lumea în 80 de cărți*, București, 2003, 23, 28, 32, 36, 128, 235, 253. //C.

RALLY, Alexandru-Traian (7.IX.1897, Brăila - 16.III.1986, București), poet, traducător și bibliograf. Este fiul Coraliei-Alexandrina (n. Pavlu) și al lui Heraclie Ralli, funcționar, poet de expresie franceză, cu două plachete tipărite la Brăila în 1885 și 1886. După terminarea școlii primare în urbea natală, R. a urmat ciclul secundar la liceele „Sf. Gheorghe” și „Gh. Lazăr” din București, trecându-și bacalaureatul în 1916. Se înscrie la

Facultatea de Litere și Filosofie din același oraș, absolvită abia în 1921, după război, la care a participat ca sublocotenent. Și-a completat studiile în Franța, mai întâi cu o bursă la Școala Română de la Fontenay-aux-Roses, pregătind o teză de doctorat în literatura franceză medievală. După ce debutează, în 1915, cu o traducere din Alfred Tennyson, în ziarul „Acțiunea”, până la începerea conflagrației mai colaborează cu versuri (originale și tălmăciri) la „Noi pagini literare”, „Flacăra” și „Capitala”, iar în anii 1919-1921 la „Dunărea” (Galați), „Sburătorul”, „Lectura pentru toți”, „Revista critică”, „Adevărul literar și artistic” și „Roma”. Probabil în aceeași perioadă propunea Teatrului Național din București traducerea piesei în trei acte *Linda* de Jay Mallory. Editorial, debutează în 1925 cu volumașul *Studente. Luminițe. Flori presate*. La Paris, abandonându-și proiectul inițial, s-a consacrat, împreună cu soția sa, Getta-Hélène Rally, studiului bibliografic, concretizat în lucrarea *Bibliographie franco-roumaine* (I-II, 1930). Întors în țară, a fost o vreme secretar al Fundațiilor Regale pentru Literatură și Artă. După cel de-al doilea război mondial s-a dedicat traducerilor din lirica medievală franceză, izbutind să tipărească transpuneri din opera lui Ronsard (1967), *Tristan și Iseut*, în versiunea modernă a lui Joseph Bédier (1970), și o antologie din creațiile Pleiadei (I-II, 1975-1976).

Preferințele lirice ale tânărului R. sunt destul de eclecticice: în ciclul *Flori presate*, din cartea de debut, stau alături versiuni din Tennyson, Édouard Pailleron, Sully Prudhomme, Rückert, François Coppée, Paul Verlaine, Francis Viélé-Griffin și Edmond Rostand. Balanța se înclină oarecum în favoarea simbolismului în ciclul *Studente*, ce reține atenția prin surprinderea atmosferei de un exotism sublimat, intelectualizat, a lumii amfiteatrelor. Originalitatea temei, buna utilizare a sugestiei și stăpânirea versificației nu compensează total deficitul de forță lirică. Însușirile artizanului, familiarizarea îndelungă cu spiritul culturii medievale, răbdarea de giuvaer-giu în cizelarea poeziilor cu forme fixe vor face însă din R. un tălmăcitor de excepție al vechilor lirici francezi, nu o dată versiunile lui fiind aproape desăvârșite. Valoarea antologiilor alcătuite de el este sporită de note și comentarii, toate dezvăluind o cunoaștere în profunzime a subiectului, concurând-o pe aceea a specialiștilor francezi. Merite deosebite are și *Bibliographie franco-roumaine*, „operă excepțională prin proporții, prin erudiție și prin utilitate” (Perpessicius), care, completând și îmbunătățind lucrarea lui G. Bengescu din 1907, rămâne un instrument prețios, indispensabil pentru studierea relațiilor culturale româno-franceze.

SCRIERI: *Studente. Luminițe. Flori presate*, Craiova, [1925]; *Bibliographie franco-roumaine* (în colaborare cu Getta-Hélène Rally), I-II, pref. Mario Roques, Paris, 1930. **Traduceri:** Ronsard, *Antologie lirică*, introd. trad., pref. Șerban Cioculescu, București, 1967; *Tristan și Iseut*, reînnoire de Joseph Bédier, pref. Gaston Paris, București, 1970; *Antologie lirică. II. Pleiada*, partea I-II, București, 1975-1976.

Repere bibliografice: A. Bădăuță, „*Studente*”, G, 1925, 11; P. Bănescu, „*Studente*”, „Țara voievozilor”, 1925, 6-7; B. Vr. [Bogdan Varvara], „*Studente*”, LUT, 1925, 975; Lovinescu, *Sburătorul*, I, *passim*; A.I.A.Ph. [A.I.A. Philippide], „*Bibliographie franco-roumaine*”, A.I.A., 1930, 495;

Șerban Cioculescu, „*Bibliographie franco-roumaine*”, ADV, 1930, 14267; Mihai Ralea, „*Bibliographie franco-roumaine*”, VR, 1930, 9-10; Perpessicius, *Opere*, V, 121-124; Predescu, *Encicl.*, 714; Streinu, *Pagini*, IV, 53-56; Perpessicius, *Lecturi*, 293-295; Nicolae Scurtu, *Un cărturar - Al. Rally*, RL, 1986, 13; Buculei, *Prezențe*, 201; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 20-22. V.D.

RAMPA, revistă apărută la București, de cinci ori pe săptămână, între 16 octombrie 1911 și 22 iunie 1913 și între 28 septembrie și 27 august 1914, sub direcția lui N.D. Cocea. În articolul-program din primul număr, R., care poartă subtitlul „Teatru, muzică, literatură, artă”, exprimă intenția de a fi „un organ de informație, de critică și de îndrumare pentru artiști și pentru public”, menit să trezească interesul pentru „admirabilele manifestări ale artei”, „credința în puterea de prefacere și înălțare sufletească a cuvântului scris”. Publicația se axează îndeosebi pe dramaturgie, comentând reprezentațiile scenice din București și din provincie, și se ocupă cu precădere de activitatea și opera autorilor dramatici, în consens cu articolul-program, unde teatrul este considerat „dascăl suprem, care unește într-o sinteză desăvârșită toate artele: arhitectură, pictură, sculptură, dans, poezie și muzică”. La șase luni de la apariție, în articolul intitulat *Ce-a fost și ce trebuie să fie „Rampa”*, N.D. Cocea afirmă că publicația „nu s-a ocupat îndeajuns de literatură sau prea puțin” și își propune lărgirea ariei tematice și îmbrățișarea întregii realități culturale a momentului, pentru a deveni „un organ de luptă și de îndrumare”. Cu toate acestea, predominantă rămân informația și dezbateră în jurul problemelor legate de teatru. Revista are următoarele rubrici: „Informațiuni”, „Ecouri”, „Din culisele teatrului”, „Revista revistelor”, „Moda la teatru”, „Rampa la Paris”, „Noutăți literare și artistice”, „Însemnări literare”, „Viața intelectuală”, „Știri” s.a. Se publică versuri de Victor Eftimiu, Elena Văcărescu, Al. T. Stamatiad, Ion Pribeagu. Sunt găzduite numeroase scrieri în proză, aparținând lui Emil Isac (*Însemnări orientale, Două femei, Impresii exotice, Annie*), Liviu Rebreanu (*Boierul și bărbierul*), Ion Minulescu (*Imperiul modei*), Gala Galaction (*Biserica din Răzoare*), I.A.I. Brătescu-Voinesti, Dimitrie Anghel, I.C. Vissarion, V. Demetrius, Petre Aldea, Al. Cazaban. Dramaturgia este ilustrată de Al. Davila, Victor Eftimiu, E. Lovinescu (*Cine era?*, comedie într-un act), Emil Isac, Radu D. Rosetti, Mihail Săulescu (*Săptămâna luminată*). Sub semnătura lui E. Lovinescu se publică, de asemenea, un articol comemorativ despre St.O. Iosif, precum și pagini reprezentative pentru concepția sa estetică: *Latinitate, Intelctualizarea literaturii și Înnoiri*, o pledoarie pentru „rodirea, fertilizarea propriei noastre individualități prin înrăuriri culturale ce pornesc din îndelungata dezvoltare și înflorire a unor individualități apropiate, peste care s-au așternut vremuri de civilizație”, *Răscoala robilor*, în care îi acuză pe N. Iorga și pe Ovid Densusianu de propagarea naționalismului și de lipsă de talent. La rubrica „Însemnări literare” Mihail Sorbul recenzează volumele *Eternități de-o clipă* de Ion Pillat, *Din trâmbețe de aur* de Al. T. Stamatiad, *Biserica din Răzoare* de Gala Galaction. Cu articole de critică literară mai figurează Corneliu Moldovanu, Petre Aldea, C. Sp. Hasnaș (sub pseudonimul Const. Paul), Ion Dragoslav, Emil Nicolau, Dinu Dumbrăv,

Radu Baltag (care semnează Adrian Corbul). Importantă este colaborarea lui Liviu Rebreanu, prin cronica dramatică pe care o inaugurează în februarie 1913 și o încheie în august 1914, prin eseuri despre Mihail Sorbul, I. Al. Brătescu-Voinești și prin câteva articole în care își expune opiniile (*Modernismul ș.a.*). Se publică eseuri de Ion Minulescu (*Elogiul imperfecției, Povestea canalului de Panama sau Între talent și caracter*) și Emil Isac (*Literatura progresului, Polemici literare, Caragiale, Eminescu, Literatura nouă*), iar Tudor Arghezi scrie despre Camil Ressu. Colaborează cu publicistică George Topîrceanu, Gala Galaction, N.D. Cocea, Al. Davila, N. Davidescu, Mihail Săulescu, Mihail Cruceanu, A. Orna-Galați, Ion Dragu, Petre Locusteanu. Se fac traduceri din Boccaccio, Racine, Goethe, Schiller, Cehov, Pușkin, Shelley, Coleridge, Zola, Mallarmé, Ibsen. Tudor Arghezi traduce poezia *lubire de vulturi* de Walt Whitman și piesa *Cafeneaua cea mică* de Tristan Bernard, N.D. Cocea transpune romanul *Thaïs* de Anatole France și fragmente din romanul *Maria-Clara (Marie-Claire)* de Marguerite Audoux. În paginile revistei se inițiază ancheta *Curentele noastre literare*, replică la o alta intitulată *Poporanismul*, întreprinsă de revista „Luceafărul”. Răspunsurile, obținute de Mihail Cruceanu, aparțin unor scriitori de marcă ai vremii, precum Mihail Sadoveanu, Al. Vlahuță, Barbu Delavrancea, Mihail Dragomirescu, Victor Eftimiu, D. Anghel, I. Al. Brătescu-Voinești, Ovid Densusianu, Al. Davila, Al. T. Stamatiad. Invitat să răspundă la anchetă, E. Lovinescu scrie articolul *Curentele ca frunzele*, în care își afirmă neîncrederea în „valoarea de sine stătătoare a curentelor literare”: „Literatura e una singură: literatură bună. Ea poate îmbrăca, firește, deosebite forme. Aceste forme exagerate se numesc de obicei curente.” Tot în problema curentelor literare, este consemnată opinia lui Al. Macedonski, care consideră că singurul curent cu sorți de izbândă este cel al „bunului simț”, „în mijlocul căruia va scânteia minunea unei inspirații dumnezeiești”. **R.** mai cuprinde prezentări ale revistelor literare, semnalări ale aparițiilor editoriale, știri din actualitatea literară și culturală, cronica teatrală, cinematografică și muzicală, reproduceri de afișe cu spectacole de teatru, programele concertelor simfonice, epigrame, anecdote, ilustrații, publicitate, știri sportive. Alți colaboratori: I. A. Bassarabescu, George Emil Botez-Rares, A. de Herz, Zaharia Bârsan, Mihail Sevastos. *M.W.*

RAMPA NOUĂ ILUSTRATĂ, publicație apărută la București, zilnic, de la 2 septembrie 1915 până la 16 august 1916, de la 15 noiembrie 1918 până la 20 iunie 1938, apoi săptămânal între 30 noiembrie 1941 și 16 aprilie 1944, sub titlul „Rampa. Teatrală și cinematografică”, iar cotidian din 21 octombrie 1946 și din nou săptămânal din ianuarie 1947 până la 18 iulie 1948, sub titlul „Rampa. Ziar de teatru, muzică, sport și cinema”. Directori: M. Faust Mohr (1915-1926), Scarlat Froda (1927-1938), George Gregorian (1941-1944). În 1946 din comitetul de redacție fac parte N.D. Cocea, Petru Comarnescu, I. Flavius, Alexandru Kirițescu, Ioan Massoff ș.a. Din 16 aprilie 1916 subtitlul este „Ziar artistic, teatral, literar, sportiv, cotidian”, modificat în câteva rânduri, în 1946 devenind „Revistă de teatru, muzică,

plastică și cinema”, iar din 19 ianuarie 1947 „Mare revistă săptămânală ilustrată de teatru, muzică, plastică și cinema”. **R.n.i.** este o continuare a cotidianului „Rampa” (1911-1914), urmărind, ca și acesta, în primul rând punerea în circulație a informațiilor din actualitatea teatrală, dar și din celelalte domenii culturale, cu accent pe fenomenul literar al timpului, ilustrat prin colaborarea unor autori marcanți. Până în 1924 aici, ca și în „Rampa”, continuă să publice mult Liviu Rebreanu, E. Lovinescu, Victor Eftimiu, Adrian Maniu, Emil Isac, cărora li se alătură B. Fundoianu, Andrei Braniște (Tudor Teodorescu-Braniște). În anii '40 **R.n.i.** atrage colaborarea marii majorități a scriitorilor reprezentativi ai epocii, cu orientări ideologice din cele mai diverse. Prin calitatea articolelor și prin prestigiul colaboratorilor săi, **R.n.i.** se impune ca una dintre cele mai importante publicații culturale ale vremii, o panoramă consistentă și extrem de generoasă a literaturii. Rubrici: „Informațiuni”, „Ecouri”, „Cronica teatrală”, „Cărți și reviste”, „Teatru în teatru”, „Teatru în provincie”, „Rubrica femeii”, „Sport”, „Note”, „Cronica modei”, „Cronica muzicală”, „Rubrica filmului”, „Viața în aer liber”, „Cronica mondenă”, „Vitrina cărții românești”, „Cronica zilei”, „Rampa în provincie” ș.a. Se publică versuri semnate de Octavian Goga (*Atât de veche, Răsună toaca, Moș Crăciun, Coboară toamna*), Tudor Arghezi (*Peisaj, Monotonie creștină*), Lucian Blaga (*În marea trecere*), Ion Barbu (*Panteism*), G. Bacovia, Ion Minulescu, Ion Pillat, Nichifor Crainic, V. Voiculescu, Adrian Maniu, Ștefan Petică (inedit, în numărul 2558/1926), Demostene Botez, B. Fundoianu, Elena Farago, Eugen Jebeleanu, Camil Baltazar, Radu Gyr, Virgil Carianopol, Aron Cotruș, Tudor Mușatescu, Victor Eftimiu, F. Aderca, Mihail Săulescu, Constantin Argeșanu. Cele mai multe scrieri în proză se datorează lui Victor Eftimiu, Emil Isac și Tudor Mușatescu, dar sunt inserate și pagini din I.L. Caragiale (*Ion Brezeanu*), Ioan Slavici (*Eminescu la București*), Mihail Sadoveanu (*Incident dramatic*), Liviu Rebreanu (*Răzbumarea*), Camil Petrescu (*Pagini de ciornă, Despre teatru*), E. Lovinescu (*Moartea lui Iov*), Ion Marin Sadoveanu, Gh. Brăescu, Ion Vinea, Gala Galaction, A. Dumbrăveanu, Cezar Petrescu și B. Fundoianu. Dintre dramaturgi sunt prezenți Ion Minulescu (*Manechinul sentimental*), Tudor Mușatescu, Gh. Brăescu, Victor Eftimiu, Alfred Moșoiu, Anton Bibescu, Paul I. Prodan, Adrian Pascu, Mircea Rădulescu. Cronica de carte și rubricile care se ocupă de mișcarea literară actuală sunt asigurate din 1915 până în 1922 de Tudor Teodorescu-Braniște, care iscălește constant Andrei Braniște, iar din 1925 până în 1930 de Romulus Dianu, alături de Petru Comarnescu și Adrian Maniu (care susține și cronica plastică), de Octav Șuluțiu și A.P. Samson în 1930, de Eugen Jebeleanu și Alexandru Sahia în 1932, de Horia Groza și Al. Robot până în 1935, iar între 1935 și 1937 de Mihail Sebastian. Sunt recenzate volume aparținând lui Liviu Rebreanu, Tudor Arghezi, Camil Petrescu, G. Călinescu, Ion Pillat, V. Voiculescu, Anton Holban, Emil Cioran, Ion Minulescu, Nae Ionescu, Aron Cotruș, Ilarie Voronca și mulți alții. **R.n.i.** cuprinde numeroase articole și comentarii de critică și istorie literară, profiluri de scriitori din literatura română și universală, prezentări de reviste literare din țară și străinătate,

studii de teorie literară și estetică. E. Lovinescu publică articole despre Dimitrie Anghel, despre piesa *O scrisoare pierdută* a lui I.L. Caragiale, despre Panait Istrati, comentariile *Sămănătorismul*, *Localul și universalul*, *Importanța studiului prozei lui Eminescu*, *Literatura moldoveană*. În numărul 2045/1924, Lucian Blaga semnează articolul *Din viața culturală românească*. *Prozatorii de după război*, unde remarcă în pagina literară „gesturi abrupte, o voință ciudată spre o adâncire de perspectivă, patimă crescândă, dar și o liniște contemplativă cum n-am cunoscut acum zece ani”, analizând apoi contribuția adusă de Liviu Rebreanu, Emanoil Bucuța, Cezar Petrescu, Adrian Maniu, F. Aderca, Ionel Teodoreanu ș.a. B. Fundoianu scrie în 1915-1916, dar și după război, despre Tudor Arghezi, Dimitrie Anghel, Stéphane Mallarmé, Albert Thibaudet, Marcel Proust ș.a., iar Ion Vinea despre H. Heine. Mai colaborează cu însemnări și comentarii de critică și istorie literară Perpessicius (*Romanul de război*, *Premiile literare*, în care propune rotația criticilor în acordarea premiilor literare, *Ioan Slavici și Premiul Național de proză*), Mihail Dragomirescu, Nichifor Crainic (*Arta lui Lucian Blaga*), Cezar Petrescu (*André Maurois*), Dan Botta, Ion Marin Sadoveanu (*Pentru romantism*), N. Davidescu, Emil Isac, Dragoș Protopopescu, Lucian Boz, D. Trost, Mihail Săulescu, Alfred Moșoiu, Paul I. Prodan, Al. Bogdan, Corneliu Moldovanu, Cincinat Pavelescu. În 1947 și în 1948 cronică literaturii dramatice este semnată de Nina Cassian, apoi de Camil Baltazar. Foarte consistentă în domeniul publicisticii pe teme culturale și literare, **R.n.i.** obține materiale de la Ioan Slavici (*Cultul formei*, *Cum se scrie românește*), Liviu Rebreanu (*Artă pentru artă?*, *Primejdia cărții*, note despre criza editorială din țară), Tudor Arghezi, cu un număr mare de intervenții începând din 1925. E. Lovinescu, unul dintre cei mai fideli colaboratori, trimite articole de fond, printre care *Războiul generator de frumos estetic*, *De la „Mite” la „Bălăuca”*, *Mai mare ca natura* (despre arta realistă și simbolism), *Cum devii pamfletar*, în care îl acuză pe Tudor Arghezi de „lipsă de inspirație și o atât de puțină stăpânire a materialului sensibil al poeziei”, *Critica*, în care își expune concepția despre menirea criticii, *Istoria civilizației române moderne*, în care dă „câteva indicațiuni” referitoare la sinteza asupra civilizației române. Alt colaborator constant este Camil Petrescu, cu articole precum *Scritorul român*, *Modernism și modern*, *Teatrul de idei*, *Despre teatru*, *Între artă și fotografie*, *Cărțile noi*. Texte eseistice dau Cezar Petrescu (*Teatru și literatură*, *Romanul orașelor*, despre romanul românesc citadin, în care vede „oglindea realității românești”, *Imaginație, realitate și literatură*), Constantin Noica (*Noi și cultura străină*, *Literatura e a nebunilor, nu a noastră*, *Filosofie și public*), Mircea Eliade – *Teme folcloristice și creație artistică*, *Nimic altceva decât romane?*, unde pledează pentru literatura eseistică, la fel ca Mihail Sebastian în *Eseu și critică*. În 1933 Eugen Ionescu are numeroase articole, printre care *Decesul criticeii* („Critica literară a murit, cum au murit epopeea și tragedia clasică”). Eseul, cu un loc privilegiat în revistă, e ilustrat și de Nae Ionescu, Emil Cioran, B. Fundoianu, Panait Istrati, Gib I. Mihăescu, Carol Ardeleanu, Emanoil Bucuța, Horia Stamatu sau Lucia Demetrius, care asigură și cronică dramatică în câteva numere din 1947, Petru

Manoliu, Mihail Sebastian, colaborator fidel în 1935 (*Renașterea noului, Artă și revoluție*, *Cum mor cuvintele*, *Critica*, *funcțiune publică*), Anton Holban, Dan Petrașincu, Mihail Sorbul, N. Tonitza, F. Aderca, C. Rădulescu-Motru, Tudor Vianu (*Pledoarie pentru actori*), Zaharia Stancu, Valentin Silvestru, George Topîrceanu, Petru Manoliu. În cadrul rubricii „Foiletonul Rampei” sunt incluse traduceri din Molière (*Burghezul gentilom*), Anatole France (*Insula pinguinilor și Domnul Thomas*), F.M. Dostoievski (*Spovedania lui Stavroghin*), A.P. Cehov, Balzac, H. Sienkiewicz, Émile Zola, Oscar Wilde. Victor Eftimiu traduce poeme de Jean Moréas, Const. A.I. Ghica transpune *O aventură pariziană* de Guy de Maupassant, Al. Iacobescu – două poezii de Leopardi, iar Tulliu Robeanu – *Căsătoria Juliei* de Marcel Prévost. La rubrica „Anchetele Rampei”, realizată, o vreme, de Mihail Cruceanu, sunt cuprinse interviuri cu scriitori, critici și oameni de cultură români, care își expun părerile despre fenomenul literar actual și, uneori, despre propriile opere. Astfel, N. Iorga vorbește despre *Istoria literaturii române*, Octavian Goga face o expunere cu caracter autobiografic, G. Călinescu se referă la *Cartea nunții*, *Viața lui Mihai Eminescu* și la *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, carte în curs de apariție în acel moment. Referitor la mișcarea literară a primelor decenii din secolul al XX-lea, Ioan Slavici consideră că „s-a pierdut cultul formei, la care Junimea ținea atât de mult”, literatura actuală fiind caracterizată de „goană mare, grabă, ușurință, superficialitate”, cu o singură excepție, Victor Eftimiu, în timp ce Lucian Blaga consideră că „trebuie să ieșim din revoluția literară și să începem organizarea materialului poetic tășnit din Sturm und Drang-ul ultimului deceniu”. Interesante sunt și interviurile cu Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu (care afirmă că „romanul, aproape inexistent înainte de război, la noi este azi cu mult superior poeziei”), cu E. Lovinescu despre locul poporanismului în istoria civilizației române și despre „căderea” sa în alegerile pentru Academia Română, cu Camil Petrescu, despre piesa *Suflete tari*, despre școlile literare și procesul de creație, despre piesa *Mitică Popescu* și despre fenomenul literar al vremii. De asemenea, convorbirile cu Cezar Petrescu despre proiectele sale literare, despre romanul 1907, cu Tudor Arghezi, cu Mircea Eliade, despre romanele *Întoarcerea din rai*, *Huliganii* și *Domnișoara Christina*, cu Emil Cioran, Ion Minulescu, G. Bogdan-Duică, Nichifor Crainic, Tudor Vianu, Panait Istrati, Ion Agârbiceanu, Peter Neagoe, Hortensia Papadat-Bengescu, George Enescu și cu George Bernard Shaw, André Maurois, François Mauriac. În 1922 și 1923 se editează un supliment săptămânal, iar în 1924 și 1925 „Almanahul «Rampa»”. În sumar intră interviuri cu actori și oameni de teatru, comentarii și corespondențe referitoare la viața teatrală din București și din țară, o bună publicitate a repertoriului teatral și a spectacolelor de teatru și de revistă. Paginile publicației, întotdeauna dense și atractive, mai conțin articole comemorative (despre Alexandru Davila, Anton Holban ș.a.), scrieri cu caracter memorialistic, articole-bilanț privind evenimentele editoriale, informații cu privire la premiile Societății Scriitorilor Români și la premiile teatrale, cuvântări rostite de diferite personalități, cronică de artă plastică, cronică muzicală,

cronică medicală, precum și cugetări și aforisme, curiozități, pagini umoristice și știri sportive, ilustrații, caricaturi, reclame, publicitate. Mai colaborează Ion Pribeagu, Haralamb G. Lecca, George Voevidca, George Nutzescu, Lucrezia Karnabatt, Ioan I. Livescu, Ioan Timuș, Const. Graur, Emanoil Cerbu, Grigore Tăușan, Victor Rodan, Victor Kernbach ș.a. M.W.

RAMURI, revistă apărută la Craiova de la 5 decembrie 1905 până în mai 1947, cu unele întreruperi, schimbându-și locul de apariție și periodicitatea. La început este editată lunar, în 1908-1910, 1912-1914, 1919-1921, 1923-1924 apare bilunar, în octombrie 1910 - mai 1911, în 1915-1916 și în 1922 iese săptămânal, iar în 1945 apare un singur număr. Nu apare în anii 1918, 1930-1933, 1946. În 1913 are subtitlul „Revistă literară ilustrată”, apoi în perioada 24 ianuarie 1915 - 15 iulie 1917 fuzionează cu revista „Drum drept” a lui N. Iorga, în 1916 este editată la București, iar în 1917 la Iași, din ianuarie 1922 până în aprilie 1927 titlul „Drum drept” devenind subtitlu. Fondatori ai publicației sunt C.Ș. Făgețel, D. Tomescu, N. Bănescu, ca director figurând și N. Iorga (1923-1927). De-a lungul anilor, va fi condusă de un comitet, care este menționat pe coperta revistei; începând cu anul 1923 se renunță la caseta redacțională. În primii ani acest comitet are următoarea componență: N. Bănescu, Șt. Braborescu, D.N. Ciotori, C.Ș. Făgețel, G.C. Ionescu-Sisești, N. Vulovici. Alte nume de redactori: Elena Farago, Emil Gârleanu, I.M. Marinescu, C.D. Fortunescu, C.S. Nicolăescu-Plopșor. Încă din primii ani periodicul intră în confreria grupării sămănătoriste, al cărei program îl susține și și-l însușește. Articolul-program *Credințele și gândul nostru*, semnat de D. Tomescu, face elogiul direcției literare conduse de Iorga, acesta fiind considerat un adevărat „împărat al gândirii”, iar „Sămănătorul” reprezentând „direcția cea cuminte și sănătoasă” din viața literară românească. **R.** se consideră „o mlădiță sfioasă, răsărită din trunchiul viguros al unui curent literar care cucerise întregul suflet românesc”, cum scrie C.Ș. Făgețel. Alte articole de directivă: *Rostul și atitudinea noastră* (1908, D. Tomescu), *După șase ani de luptă. Literatura în 1911* (1911, C.Ș. Făgețel). Revista cuprinde o cronică literară și una artistică, rubrici de poezie, proză, traduceri, comentarii („Notițe”), folclor, articole de estetică, teoria artei, filosofie, psihologie, morală, religie, istorie, geografie, etnografie, precum și corespondență, evocări, comemorări, necrologuri ș.a. Printre cei care contribuie la ilustrarea paginilor se numără Francisc Șirato, Mircea Olarian, Costin Oper, Nadia Bulighin, I. Nițescu, Sever Burada, O. Rădulescu, G. Billek. Poezia deține în **R.** un loc important și e reprezentată de Octavian Goga (*Revedere, A fost odată...*), G. Topîrceanu, Ion Minulescu, St. O. Iosif, N. Davidescu, Elena Farago, Eugen Constant, Marcel Romanescu, N. Vulovici, Al. Iacobescu, Al.C. Calotescu-Neicu, N. Milcu, Ștefan Bălcești, I.C. Popescu-Polyctet, Victor Eftimiu, Ecaterina Pitiș, I.M. Marinescu, Maria Nicolau, G. Tutoveanu, Dem. Bassarabescu ș.a. După 1920 între colaboratori figurează Lucian Blaga (*Lume*), Tudor Arghezi (*Oraș medieval*), Ion Pillat (*Elegie,*

Recuerdo, Cules), V. Voiculescu (*Avariție, Înaintea aurorei, Apocalips*), Zaharia Stancu. Dintre prozatori pot fi întâlniți Ioan Slavici (*Amurg de viață, Fragmente din jurnalul intim în formă epistolară*), D. Anghel (*Pelerinul pasionat, Povestea celor necăjiți, Tinereță*), Mihail Sadoveanu (*Biserica Jitarului*), Liviu Rebreanu (*Ordonanța domnului colonel, Mărturisire*), Gib I. Mihăescu (*Squarul*), Victor Papilian (P.N.V., *Popa al bătrân*) ș.a. Ion Agârbiceanu este prezent aproape de la început, cu un mare număr de schițe și nuvele (*Adormirea lui Moș Ioniță, Râvna părintelui Man, Lumea bătrânilor, Legământul diavolului, Baba Iliina se pregătește de drum, Se-mpacă doi dușmani, Pocăința neamului*). Alți prozatori cu afinități sămănătoriste sunt Emil Gârleanu (*Călătorie, O lacrimă pe o geană*), I. Al. Brătescu-Voinești (*Părtașul*), Cezar Petrescu (*Învieria căpitanului Lazăr, Omul din vis*), Caton Theodorian (*De închiriat, În paraclisul iubirii*), Al. Lascarov-Moldovanu (*O vizită*), Ion Ciocârlan, Eugen Boureanu, Petre Partenie, Tiberiu Crudu, Ion Dragu. Dramaturgia este ilustrată de Victor Eftimiu (*Rapsozii*), N. Iorga (*Tudor Vladimirescu, Sarmală, amicul poporului*), G.M. Vlădescu (*Omul care nu mai vine*), Lucian Blaga (un fragment din *Zamolxe*) ș.a. Cu literatura de călătorie colaborează N. Iorga, G.C. Ionescu-Sisești (note din Germania), Virgil Tempeanu (*Note de drum*), C.D. Ionescu (*Prin Munții Mehedinților*) ș.a. Se publică, de asemenea, numeroase traduceri din Goethe, Schiller, Dante, Boccaccio, Leopardi, Tagore, Pușkin, Lermontov, Krâlov, Sienkiewicz, Cehov, Rilke, Valéry și chiar din versurile lui Baudelaire, transpuse de Ion Pillat și Al.T. Stamatiad, în timp ce Elena Farago dă versiuni din Verhaeren, iar D. Nanu din Leconte de Lisle. Alți traducători sunt Al. Iacobescu, I.M. Marinescu, N. Iorga, M.D. Ioanid. Un loc important se acordă literaturii populare. Dintre culegătorii de folclor pot fi amintiți C. Rădulescu-Codin, D. Lungulescu, T. Păunescu-Ulmu, serioase studii în domeniu fiind semnate de Al. Dima, Scarlat Struțeanu, Ovidiu Papadima, D. Caracostea, Al. Popescu-Telega. În ceea ce privește comentariul literar, acesta e susținut de N. Iorga, G. Bogdan-Duică, D. Caracostea, Tudor Vianu, D. Tomescu, C.Ș. Făgețel, Al. Dima, T. Păunescu-Ulmu. Cele mai multe articole se ocupă de promovarea literaturii tradiționaliste, față de arta modernă înregistrându-se adesea vizibile rezerve (*Extremismul literar* de Petre Drăgescu, *Tradiție și literatură* de T. Păunescu-Ulmu). Revista duce chiar polemici cu E. Lovinescu, Mihail Dragomirescu, Ovid Densusianu și cu unele reviste de avangardă (*Intellectualizarea, Impertinență sau aiurea* de D. Tomescu), pe tema promovării specificului național. Tudor Vianu scrie despre *Universul moral al lui Macedonski și Gustul estetic*, Scarlat Struțeanu investighează opera eminesciană, Petre Partenie se ocupă de Vasile Alecsandri. O prezență deosebită are în paginile revistei N. Iorga, care abordează numeroase probleme de istorie literară sau aspecte privitoare la viața din trecut. Astfel, el semnează un articol despre orașele olteneste în perioada modernizării (1760-1830), în aceeași zonă de preocupări fiind secondat de N. Bănescu, D. Furtună, Lazăr Toma, C.D. Fortunescu, Sextil Pușcariu, I. Lupaș, M. Strajanu, Constantin Cehan-Racoviță. Interesul pentru document și arhivă este viu și sunt scoase la

lumină numeroase date noi despre scriitori ca Gr. Alexandrescu, B.P. Hasdeu, Iosif Vulcan, Costache Caragiali, Ion Maiorescu, Traian Demetrescu. Publicația mai include o bună „revistă a revistelor”, precum și note și comentarii despre morală, religie, psihologie, învățământ, istorie, geografie, etnologie etc., contribuind în chip esențial la configurarea peisajului cultural al vremii. Alți colaboratori: Emanoil Bucuța, Zaharia Bârsan, Aron Cotruș, N. Batzaria, N.M. Condiescu, N.I. Herescu, Ion Dongorozi, A. Mândru, Mihai Moșandrei, I.U. Soricu, George Voevidca, G. Vâlsan, I. Pavelescu, G.D. Pencioiu, G. Rotică, Liviu Marian. *M.Pp.*

RAMURI, revistă apărută la Craiova, lunar, din august 1964, inițial editată de Comitetul de Cultură și Artă al regiunii Oltenia (ulterior județul Dolj), ca serie nouă a publicației din perioada 1905-1947. În numărul 3/1964 se consemnează membrii conducerii: Ilie Purcaru, redactor responsabil, apoi redactor-șef, Benedict Gănescu – prezentarea artistică. Cu numărul 1/1965 este menționat și un colegiu de redacție, din care fac parte Eugen Constant, Sina Dănculescu, Petre Dragu, Ilarie Hinoveanu, C.S. Nicolăescu-Plopșor. Un cuvânt de deschidere afirmă, în spiritul ideologiei oficiale, că **R.** „își trage sevele din izvorul învățaturii marxist-leniniste, din tradițiile progresiste ale culturii noastre și din marile elanuri ale contemporaneității”. Era un protocol obligatoriu, în realitate **R.** dovedindu-se, în timp, un spațiu de manifestare pentru creatorii din Oltenia, dar și din întreaga țară. Tot în numărul 1/1964 Tudor Arghezi semnează o tabletă de salut. Pe prima pagină mai pot fi citite alte „saluturi” și un poem „angajat” produs de Petre Dragu. Alte poezii aparțin lui H. Grănescu, Ilarie Hinoveanu, Eugen Constant, Sinei Dănculescu, lui Marin Sorescu, Damian Ureche, Nicolae Dragoș. Cronica literară este onorată în acest număr și în următoarele de Șerban Cioculescu. Primul număr mai conține un grupaj intitulat *Colocviul Brâncuși*, unde își exprimă opiniile George Oprescu, V.G. Paleolog, Ilie Purcaru, Mario De Micheli, André Frénaud, în timp ce Dinu Săraru inaugurează cronică teatrală. În numărul 2/1964 încep să colaboreze G. Călinescu (cu articole de „direcție nouă”), Tudor Vianu (eseu) ș.a. Ulterior se înregistrează și alte nume prestigioase: Al.A. Philippide, Traian Herseni, Edmond Nicolau. De la început revista vrea să cultive o gamă largă de genuri, cu accent pe poezia locală, reportaj, eseistică. În primii ani Miron Radu Paraschivescu este titularul rubricii „Correspondență”, pe care o transformă, începând cu aprilie 1966, într-un supliment literar intitulat „Povestea vorbii”, inclus în corpul revistei și apărut până în mai 1969. Aici au fost prezentați și li s-au publicat versuri, proză, articole multor scriitori care în acești ani își recăpătau dreptul de semnătură (Gellu Naum, Iordan Chîmet, Aurel Ciurunga, Virgil Carianopol, N. Crevedia ș.a.) sau se aflau la începutul carierei (Mircea Ivănescu, Leonid Dimov, Radu Petrescu, D. Țepeneag, Petru Popescu ș.a.). Cu numărul 6/1969 redactor-șef devine Al. Piru, iar redactor-șef adjunct Ilarie Hinoveanu, sub conducerea cărora se remarcă orientarea spre preponderența criticii literare, ilustrată de personalități din toată țara. Cronica literară susținută de Al. Piru e tranșantă,

deși adeseori subiectivă. De la numărul 4/1976 conducerea revistei e preluată de un „colegiu redacțional”, în care Romulus Diaconescu este numit întâi „șef de rubrică” (mai târziu redactor-șef adjunct), iar Mihai Pelin rămâne redactor-șef adjunct. În următorii doi ani publicația tinde să devină locală, provincială și tot mai politizată. **R.** își recăștigă prestigiul odată cu numirea ca redactor-șef a lui Marin Sorescu (7/1978), redactor-șef adjunct fiind Romulus Diaconescu. În noua formulă valoarea ei crește simțitor, prin colaborarea celor mai de seamă poeți din țară, fără a fi însă neglijați nici poeții, prozatorii, criticii și reporterii din zona Olteniei. Tonul general devine mai viu, metaforic-agresiv. Cronica literară va fi scrisă, într-un stil personal, de Marin Sorescu (*Ușor cu pianul pe scări* este titlul volumului de critică în care au fost reunite în 1985 o bună parte din aceste cronici). Anul 1989 se încheie cu numărul 10. În ianuarie 1990 apare seria nouă a revistei, editată de acum înainte de Uniunea Scriitorilor din România, serie care se deschide cu un articol-program al redactorului-șef Marin Sorescu, intitulat *Coșmarul s-a terminat*. Ca majoritatea revistelor de cultură postrevoluționare, **R.** este preocupată de evenimentele din 1989, de politică, de tranziție etc. Cu numărul 3/1991 Marin Sorescu nu mai figurează ca redactor-șef, funcția fiind preluată de Gabriel Chifu. De la numărul 4/1991 se reduce formatul publicației, care se tipărește în condiții mai modeste. Explicația se găsește în numărul 12/1991, când în articolul *Moartea culturii române*, încadrat în chenar negru, este acuzată scumpirea peste măsură a hârtiei și a manoperei tipografice și se anunță că „revista își suspendă apariția până la decizia Guvernului de a sprijini cultura națională”. **R.** reapare în 1993, editată de Uniunea Scriitorilor și Fundația Ramuri, cu Gabriel Chifu ca redactor-șef și un „colegiu de onoare” format din Ștefan Aug. Doinaș, Mircea Dinescu, Mircea Iorgulescu, Virgil Nemoianu, Eugen Negrici. Rubricile sunt cele tradiționale, cu spații fixe pentru cronică literară, recenzii, spectacole, poezii de cenaclu, reportaje: „Ancheta noastră”, „Cărți – Reviste”, „Cronica literară”, „Ediții critice”, „Povestea vorbii”, „Mișcarea ideilor”, „Spectacole – Arte”, „Oltenii de la o lună la alta” ș.a. Poezia găzduită acoperă întreaga arie a creației naționale, nelipsind aproape nici un nume important din poezia contemporană. În același timp, **R.** a căutat să impună o grupare oltenească, promovând forțe poetice locale și din zona învecinată. De-a lungul timpului s-au afirmat numeroase nume care, în absența acestei reviste, ar fi fost condamnate la un ecou provincial: Ion Potopin, Romulus Cojocar, Valeriu Armeanu, Petre Ghelmez, Nadina Cordun, Mihai Duțescu, Dragoș Vrânceanu, Mariana Costescu, Ileana Roman, Ioana Dinulescu, Dumitru Velea, Ovidiu Hotinceanu, Ioana Proca, Gabriel Chifu, Dan Lupescu, Florea Miu ș.a., chiar Marin Sorescu aflându-se la începuturile sale. Înainte de 1990 calitatea liricii propuse oscilează între festivalul impus de cadrul politic al epocii și intenția de aliniere la valorile naționale și europene. Sunt selectate totodată versuri de Ion Caraion, Victor Eftimiu, Miron Radu Paraschivescu, Ștefan Roll, Ion Bănuță, Ștefan Bănuțescu, Ilie Constantin, Mircea Ivănescu, Eugen Jebeleanu, Ștefan Popescu, Tiberiu Utan, Violeta Zamfirescu, Al. Andrițoiu, Mircea Ciobanu, Radu Cărneci, Anghel Dumbrăveanu, Geo Dumitrescu, Ștefan Aug.

Doinaş, Dan Deşliu, Dan Laurenţiu, Florin Mugur, Gabriela Melinescu, Ioanid Romanescu, Leonid Dimov, Ovidiu Genaru, Smaranda Jelescu, Adrian Păunescu, Aurel Rău, Gheorghe Tomozei, George Țârnea, Victor Felea, Ion Horea, Mihai Ursachi, Constanţa Buzea, Nichita Stănescu, Horia Zilieru, Ana Blandiana, Nicolae Prelipceanu, Ioan Alexandru și mulți alții. Proza ocupă un spațiu mai restrâns, nefiind unul dintre punctele forte ale publicației. Rar se face loc unor fragmente de roman, unor nuvele, schițe de Marin Preda, Gheorghe Suci, Radu Tudoran, Dumitru Radu Popescu, Mircea Ciobanu, Radu Petrescu, Ion Cristoiu, Fănuș Neagu. Dintre scriitorii olteni pot fi menționați Vasile Băran, Mihai Pelin, Liviu Hotinceanu, Mircea Cojocaru, Andrei Pandrea, Marius Tupan, Constantin Mateescu, Nicolae Calomfirescu, Jean Băileșteanu, Romeo Popescu ș.a. Piese de teatru se publică mai rar, autorii selectați fiind Marica Beligan, Mircea Radu Iacoban, Victor Crăciun, Radu Sorescu și, evident, Marin Sorescu (cu *Vărul Shakespeare*). Este de remarcat prezența în sumar a unor texte dramatice de Eugen Ionescu. Unul dintre capitolele cele mai interesante ale sumarului îl constituie reportajul literar, pe teme de interes social-politic. Reporterii cu o frecvență constantă sunt Ilie Purcaru, Paul Anghel, Mihai Caranfil, Adrian Păunescu, Mihai Pelin, Ștefan Tunsoiu, Constantin Dumitrache, Mihai Duțescu. **R.** acordă un spațiu și o importanță deosebită criticii literare. Faptul că primul ei cronicar literar este Șerban Cioculescu rămâne semnificativ. Mai târziu, autoritatea, ca și maniera ironică, proprii lui Al. Piru au sporit spiritul ofensiv al acestui sector. În sfârșit, Marin Sorescu a făcut ca oficiul critic de la **R.** să conteze în evaluarea literaturii momentului. În jurul celor trei s-a strâns cu timpul un grup de critici: Florea Firan, Ilina Grigorovici, Titus Bălașa, Ovidiu Ghidirmic, G. Gheorghită, George Sorescu, Ion Pecie, Fănuș Băileșteanu, Constantin Barbu, Patrel Berceanu, Ion Deaconescu, Constantin M. Popa, C.D. Papastate, Mihaela Andreescu, Ion Buzera, Bucur Demetrian. Cu o frecvență variabilă sunt inserate studii, articole, recenzii, semnate de critici din toate zonele țării: Mihai Ungheanu, Ion Biberi, G. Ivașcu, Al. Dima, Vladimir Streinu, Mircea Zăciu, Vartan Arachelian, C. Stănescu, Emil Manu, Mircea Iorgulescu (impus mai întâi chiar aici), Adrian Marino (cu numeroase comentarii de ideologie literară), Gheorghe Grigurcu, Mihai Novicov, Teodor Vărgolici, Dan Culcer, Eugen Negrici, Laurențiu Ulici, Romul Munteanu, Niculae Gheran, Aureliu Goci, Mircea Anghelescu, Dan Zamfirescu, Eugen Simion, Al. Oprea, Ov. S. Crohmălniceanu, Dinu Flămând, Serafim Duicu, Nicolae Manolescu, Costin Tuchilă, Cornel Ungureanu, Valentin Tașcu ș.a. Critica de teatru și de artă încearcă să scoată în evidență valorile locale. Constantin Brâncuși și Ion Țuculescu sunt creatori care oferă dese prilejuri de afirmare a orgoliului local, lor consacându-li-se mai multe dezbateri, mese rotunde, numere omagiale. De atenție se bucură și teatrul craiovean. Chiar dacă nu sunt prea numeroase, comentariile pe marginea fenomenului artistic compensează prin prestigiul semnatarilor: Petru Comarnescu, Lucian Pintilie, I. D. Sârbu, Ion Zamfirescu. Mai scriu aici Victor Parhon, Dinu Săraru, Valentin Silvestru, Anatol Vieru. În jurul revistei se formează criticii Al. Fintescu, Romulus Diaconescu, Paul Rezeanu, Patrel

Berceanu ș.a. Atent structurat este și sectorul traducerilor, care beneficiază de contribuția lui Tașcu Gheorghiu, Ion Caraion, a Aurelei Cornu, a lui Teohar Mihadaș, Geo Dumitrescu, Ștefan Aug. Doinaş, Pimen Constantinescu, Mihnea Gheorghiu, Marin Sorescu, lista autorilor tălmăciți fiind foarte amplă: Platon, Ovidiu, Ady Endre, Anna Ahmatova, Alain Bosquet, Robert Desnos, T.S. Eliot, Serghei Esenin, Juan Ramón Jiménez, Saint-John Perse, Giuseppe Ungaretti, Ezra Pound, Lawrence Ferlinghetti, Allen Ginsberg, Walt Whitman, Ivo Andrić, Eugenio Montale, Octavio Paz, Robert Sabatier, William Saroyan, Tagore, Georg Trakl și mulți alții. **R.** își deschide paginile multor intervenții în domeniile științelor, filosofiei, sociologiei, economiei, istoriei, politicii, aparținând lui C.I. Gulian, Octav Onicescu, George Vălsan, Tudor Bugnariu, H.H. Stahl, Vasile Netea, Nicolae Mărgineanu, Vasile Vetisănu, Ovidiu Trăsnea, N. Bagdasar, Pavel Țugui, Virgil Mocanu, Alexandru Balaci, Petre Preoteasa, Elisabeta Trăistaru, Constantin Noica, N. Steinhardt, H. Zalis, Emil Cioran, Mihai Șora. O atenție deosebită se acordă studiilor folclorice. De evidențiat sunt anchetele, dezbaterile, colocviile pe diverse teme, cu participare națională și internațională. De asemenea, interviurile luate de Matei Alexandrescu, Ilarie Hinoveanu, Ion Jianu și Marin Sorescu unor personalități culturale și științifice. Florea Firan prezintă numeroase pagini de corespondență, interesând mai multe etape din existența revistei. Mai este de semnalat serialul *Fișe de dicționar filosofic*, contribuțiile pe tema *Pledoarie pentru o istorie a Olteniei*. Redacția a fost, desigur, obligată, mai ales în anii '80, să umple pagini întregi cu texte politizate conjunctural, dar nimeni nu poate acuza publicația craioveană de exces de zel. Redacția rămâne o prezență distinctă în peisajul revistelor românești, cu rezultate remarcabile, cu un aspect grafic agreabil (exceptând ultimii ani), fiind continuatoarea unei tradiții. V.T.

RAMURI FRAGEDE, publicație apărută la București între 18 decembrie 1922 și 29 martie 1923 (trei numere). Director este Mihail Aur. Antonescu, iar prim-redactor N. Turculeț. Revistă a Societății „Ioan Heliade Rădulescu” a elevilor Liceului „Sf. Sava” din București, **R.f.** are ca scop „să probeze dragostea de frumos a elevilor colaboratori”. În cuprins se includ versuri, schițe, maxime și aforisme (din Seneca, Michelangelo, Shakespeare, Byron, Ernest Renan, Eminescu), glume, șarade. La cronica dramatică se prezintă spectacolul *Înșir' te mărgărite* de Victor Eftimiu, iar cronica științifică propune articole de mediatizare a unor cunoștințe de astronomie, fizică ș.a. Petru Comarnescu, secretar al Societății, își inaugurează aici activitatea de critic, semnând cronica muzicală și pe cea artistică. Scriind despre expozițiile „Tinerimea artistică” și „Arta română”, el semnalează „o seamă de talente menite să facă școală publicului încă nedepins cu arta nouă și oarecum abstractă”. Pictorii remarcați pentru curajul de a prezenta „lucrări cu totul ieșite din cadrul banal și tradiționalist” sunt Nicolae Tonitza, Ion Theodorescu-Sion, Camil Ressu, Theodor Pallady, Marius Bunescu, Francisc Șirato, Dimitrie Ghiță ș.a. Tot aici Dan Botha, viitorul poet Dan Botta, acum elev și bibliotecar al Societății, debutează în 1923 cu sonetul *Clopotul sfârâmat*,

traducere din Charles Baudelaire. **R.f.** va fi succedată de „Revista literară a Liceului «Sf. Sava»”, editată în 1927. //C.

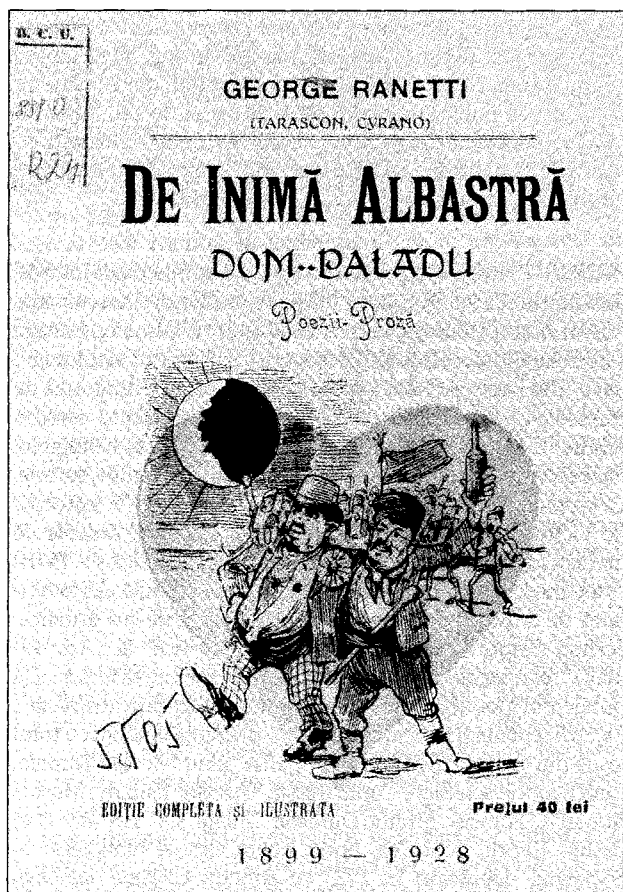
RANETTI, George (19.X.1875, Mizil – 2.V.1928, București), gazetar și umorist. Este fiul Linei (n. Ioachimescu) și al lui Mathei Vasile Ranete, avocat. Urmează școala primară la Mizil și Liceul „Sf. Petru și Pavel” la Ploiești. Frecventează o vreme cursurile Facultății de Drept din București. Funcționar la poștă (1896–1897), conduce apoi publicațiile „Moș Teacă” (1899–1901) și „Zeflemeaua” (1901–1904) și face gazetărie la „Moftul român”, revista lui I. L. Caragiale. Împreună cu N. D. Țăranu editează revista satirică „Furnica” (1904–1916, 1918–1930), pe care o va scrie mulți ani aproape în întregime, cu un remarcabil succes de public. A colaborat și la alte publicații: „Epoca”, „Lupta”, „Povestea vorbeii”, „Pagini literare”, „Viața românească”, „România” (Iasi). A semnat cu numeroase pseudonime, printre care Kiriak Napadarjan, Romeo, Prințul Ghytza, Contele de Techirghiol, Gheorghe Delacoperativă, Dom Paladu, Don Paludu, Farmazon, Menelic, Coco, Ghiță Delagambrius, Tarascon, Cyrano, Gheorghe Biciușcă, Jorj Delamizil ș.a.

„Crescut în umbra marelui Caragiale” (Perpessicius), **R.** se face repede cunoscut și apreciat pentru verva umoristică și

pentru ușurința cu care versifică în cele mai diverse stiluri, parodiind deseori opere cunoscute. Fabulele sale mizează în special pe dialogul plin de surprize al obiectelor sau animalelor, iar cupletele în limba franceză, pe traducerea literală a unor expresii idiomatice românești, efectele comice fiind nu o dată la limita decenței. O prezență constantă este personajul Dom Paladu – inițial caricatură a unui om politic al vremii, apoi „un moș Teacă țivil” –, prototip al bucureșteanului gălăgios și atoateștiutor, surprins în cele mai variate ipostaze. O tentativă de a crea tipuri contemporane reprezentative conțin și „istorioarele cinematografice” de atmosferă caragialescă, avându-l drept erou pe Matache Pisălog, mahalagiu de un grobianism inocent, refugiat la berărie pentru a scăpa de teroarea consoartei. Inventivitatea jovială caracterizează majoritatea prozelor scurte, mai cu seamă pe cele care aduc în scenă animale cu tabieturi și comportamente omenești: caii de birjă hotărăsc să intre în grevă, sprijinindu-se pe autoritatea Societății pentru Protecția Animalelor (*O tragi-comedie în Piața Teatrului*), un câine își istorisește pățaniile (*Domnul Cuțu prizonier*) etc. Nu s-au păstrat localizările și traduceri ale scriitorului (se pare, numeroase) din repertoriul teatral al momentului. Vocația teatrală a lui **R.** este ilustrată însă pe deplin de scenetele versificate în care predomină șarja lexicală. Se distinge dintre acestea *Romeo și Julieta la Mizil* (1907), poveste a unor intrigi amoroase și electorale pline de pitoresc dintr-o urbe de provincie. Dacă „jurnalul n-a avut o conștiință estetică pe măsura fanteziei comice” (Constantin Ciopraga), publicistica de atitudine a lui **R.** dovedește în schimb o anumită ținută civică. Sunt abordate aici teme la ordinea zilei: răscoalele țărănești, războiul balcanic, viața parlamentară, tragedia soldaților în primul război mondial. Se remarcă seria de articole din „Epoca” (1902–1904) în sprijinul demonstrațiilor studențești împotriva spectacolelor de teatru în limba franceză, reproduse în volumul *Franțuzomania* (1904). Implicarea într-o mai amplă acțiune de utilitate socială pare să fi fost intenția permanentă a scriitorului: o afirmă răspicat într-o profesiune de credință datând din 1914: „E-o mătură/ E-o mătură de rând/ Obiectul ce port eu în mână/ În vraja nopților cu lună./ Și-a mă numi poet, artist/ Sau dramaturg, sau ziarist/ Ar fi... s-o faceți prea de oaie./ Eu sunt: măturătorul de gunoaie” (*Adevărata mea meserie*).

SCRIERI: *De inimă albastră*, pref. autorului, București, 1899; *Strofe și apostrofe*, București, 1900; *Ahturi și ofuri*, pref. Anton Bacalbașa, București, 1901; *Eu rîd, tu râzi, el rîde*, București, 1903; *Franțuzomania*, București, 1904; *Scrisori din Italia*, București, [1904]; *Fabule*, București, 1907; *Romeo și Julieta la Mizil. Săracu' Dumitrescu*, București, 1907; *Șchițe vesele*, București, [1908]; *Matache Pisălog*, București, 1914; *D-atunci și d-acolo. Versuri ușurele scrise-n clipe grele*, București, 1921; *Poezii*, București, 1924; *Domnișoara Miau*, București, 1926; *De inimă albastră. Dom Paladu*, București, 1928; *Madam Strakinidă*, București, [1928]; *Versuri*, îngr. și pref. Miha Dragomir, București, 1956. **Traduceri:** August Strindberg, *Tată*, București, 1895.

Repere bibliografice: Mihael Dragomirescu, *Dramaturgia română*, București, 1905, 171–175, 189; Ibrăileanu, *Opere*, IV, 227–231; Argezi, *Scieri*, XXVII, 188–189; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 728–729, *Ist. lit.* (1982), 728–729, 1019; Ciopraga, *Lit. rom.*, 298–300; Perpessicius, *Memorial de*

ziaristică, București, 1970, 257-258; Straje, *Dicț. pseud.*, 587-589; Brădăteanu, *Istoria*, II, 76-77; Constantin Paiu, „*Romeo și Julieta la Mizil*”, *RL*, 1986, 41; Cioculescu, *Itinerar*, V, 360-365; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 22-23. C.Pp.

RANTA-BUTICESCU, Vasile (1841, Mierța, j. Sălaj - 8.X.1922, Cluj), prozator și autor de versuri. Fiu al unui primar poreclit Butica, de unde și cognomenul Buticescu, **R.-B.** învață mai întâi la Beiuș, Șimleu Silvaniei și la Liceul Piarist din Cluj, unde face și studii de drept. Din 1867 este notar la Tribunalul Comitatului Cojocna și judecător la Tribunalul Urbarial din Cluj, iar din 1872 judecător la Bistrița. Debutând cu versuri în 1864, la „*Aurora română*” din Pesta, devine, din 1866, când îi este premiată o nuvelă, unul dintre colaboratorii statornici ai revistei „*Familia*”, unde publică, până în 1903, versuri, povestiri, nuvele. Mai scrie în almanahul orădean „*Fenice*”, în revistele „*Amicul familiei*”, „*Minerva*”, „*Lumea literară*”, „*Rândunica*” ș.a. La Gherla îi apar volumele *Poezii* (1881) și *Novele* (1902).

Dacă în versuri - de dragoste, mergând spre istorie ori avându-și sorginea în poezia populară - **R.-B.** îi imită greoi pe V. Alecsandri și pe D. Bolintineanu, în proză se simte mai în largul lui. Ca și alți colaboratori ai „*Familiei*”, preferă subiectele istorice și legendare, dându-le o interpretare apăsător moralizatoare. Melodramatice și schematizate sunt și câteva nuvele cu personaje din lumea „intelighenței” ardelen. Doar în proza care se oprește asupra vieții țărănești, autorul, eliberat de clișee fals cărturărești, câștigă în adecvare și știe să nareze simplu, sprinten și armonios. De la un timp, aici poate fi pusă în discuție și influența lui Ioan Slavici. Țărani care au mereu în gând munca, bunăstarea și răsplata după faptă, personaje a căror soartă e legată de credințe și vrăji întrupează ceea ce ține de realitatea și poezia rusticității. Vorbe înțelepte, proverbe și zicători colorează aceste pagini alerte, care au făcut din autorul lor unul din cei mai citiți povestitori ai Transilvaniei, prezent și în numeroase antologii.

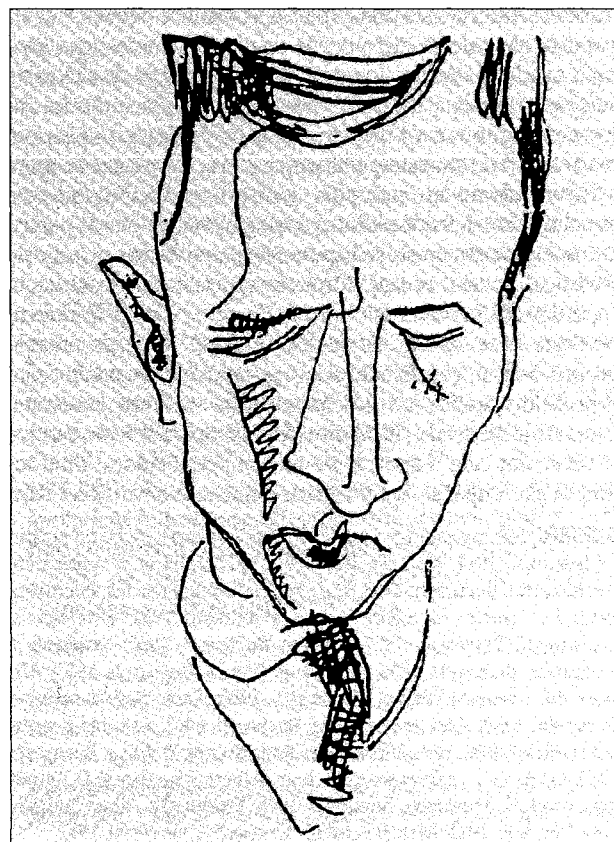
SCRIERI: *Poezii*, Gherla, 1881; *Novele*, I, Gherla, 1902.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, II, 187-188; N. Drăganu, *Vasile Ranta-Buticescu*, DR, 1921-1922; Breazu, *Studii*, I, 166-167; Vasile Vartolomei, *Mărturie culturale bihorene*, Cluj, 1944, 153-159; Georgeta Antonescu, *Nuvela țărănească a lui V. Ranta-Buticescu*, SUB, Philologia, 1979, 1; *Dicț. lit.* 1900, 722-723; Tanco, *Dicț. lit. Bistrița*, 295-297; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 23-24. G.D.

RAȘCU, I[on] M. (19.III.1890, Iași - 7.XII.1971, București), poet, critic și istoric literar. Este fiul Cleiei și al lui Mihai Rașcu, profesor. Strămoșii după mamă erau francezi din Pierrefonds (departamentul Oise), plecați cândva „spre zarea țărilor orientale” (*Balada străbunilor*). **R.** urmează la Iași Școala „*Vasile Alecsandri*”, Liceul Internat (1901-1909) și Facultatea de Litere și Filosofie (1909-1913), unde l-a avut profesor pe G. Ibrăileanu. Din 1916 a funcționat ca profesor de liceu la Iași, Brăila, Tecuci, Bârlad. Între 1919 și 1923, ca profesor la Liceul „*Unirea*” din Focșani, organizează și conduce Societatea „*Grigore Alexandrescu*” a elevilor și editează anuarul acesteia (1919-1922). Din 1925 până în 1929 studiază la Școala Română

de la Fontenay-aux-Roses, urmărind cu interes toate noile apariții în domeniul teoriei și criticii literare. La Sorbona frecventează cursurile de literatură comparată ale profesorilor Fernand Baldensperger și Paul Hazard, proiectând studii comparate despre scriitorii români și francezi, îndeosebi cu privire la existența unor surse comune de inspirație. După întoarcerea în țară este profesor la Liceul „*Gh. Șincai*” din București. Debutează cu versuri, sub pseudonim, la cincisprezece ani, în revista „*Dumineca*”, iar în 1910 la „*Opinia*”, ca prozator și critic literar, cu un articol de susținere a poeziei simboliste, relevând valoarea „necunoscutului” G. Bacovia. Colaborează la „*Spre lumină*” (revistă școlară din a cărei redacție a făcut parte), „*Veselia*”, „*Moldova de Sus*”, „*Universul literar*”, „*Sămănătorul*”, „*Farul*”, „*Grădina Hesperidelor*” și, mai susținut, încă de când era elev, la „*Vieața nouă*” a lui Ovid Densusianu. A folosit pseudonimele I. Cim., I. Cimbru, I. Cimbru-Frăgar, Evandru, I. Frăgar, I. Ieronim, M. Zopir ș.a. Întreaga sa viață profesor de o rară valoare, **R.** s-a distins și ca editor de reviste literare. Astfel, în septembrie 1911 înființează revista modernistă „*Versuri*”, devenită în decembrie 1911 „*Versuri și proză*”, unde publică V. Demetrius, G. Bacovia, N. Davidescu, Claudia Millian, Ion Minulescu, Mihail Cruceanu, Ion Pillat și care își propune să susțină literatura nouă: „*Simpatia noastră necondiționată va merge*

Desen de Marcel Iancu

către aceia care, oricum și-ar intitula școala din care pretind că fac parte, vor exprima în opera lor sufletul nou al veacurilor." În ianuarie-decembrie 1930 scoate revista lunară „Îndreptar”, care găzduiește simbolisti români și prezintă moderniști francezi mai puțin cunoscuți.

Sub cupole de vis (1913) reprezintă prima carte a lui R., cu versuri de factură simbolistă, prin atmosfera lor contemplativă și tonalitatea nostalgică. Sunt detectabile motivele proprii simbolismului, cât și influența, între alții, a lui Albert Samain, al cărui poem, *Polyphème*, îl tradusese mai înainte, în 1911. *Prin binoclul întors*, ciclul final al volumului, surprinde trăirea celui ce privește tulburat, dar și cu intermitentă distanțare, reminiscențe ale copilăriei (*Vedenii*). Cărțile ulterioare, *Orașele dezamăgite* (1914), *Neliniști* (1927), *Renunțările luminoase* (1939), părăsesc într-o măsură recuzita simbolistă, poemele proiectând un peisaj sufletec conturat de neliniști și aduceri-aminte, tristeți și contemplație. Într-un registru nedramatic, imaginația substituie banalului cotidian o lume de dincolo de realitate. Un volum antologic, *Poeme* (1967), cuprinde și câteva inedite. În istoriografia literară R. rămâne în primul rând prin studiul *Eminescu și cultura franceză*, din care publicase fragmente, sub titlul *Ecouri franceze în opera lui Eminescu*, în revista „Îndreptar”. Lucrarea, apărută postum, în 1976, analizează cu rigoare și onestitate ecourile franceze în opera poetului. Termenul folosit este „ecouri”, și nu influențe ale culturii și literaturii franceze, „ceea ce nu va exclude adesea constatarea unor înrăuriri directe”. Autorul este preocupat să își justifice demersul comparatist, să arate că orizonturile inspirației eminesciene sunt mult mai largi decât se considera în epocă, iar pe de altă parte susține că analiza izvoarelor și a gradului de înrăurire nu înseamnă diminuarea personalității lui Eminescu, deoarece marii autori nu se sustrag influențelor, ci le asimilează în opere a căror valoare nu este prin aceasta știrbită. Studiul este structurat potrivit criteriului cronologic (mai cu seamă pentru antume), dar urmărește și dispunerea operei pe genuri (articole teoretice, poezie, proză). Capitole speciale sunt consacrate ecourilor din Lamartine în nuvela *Sărmanul Dionis*. Demersul pornește de la analiza „elementelor formale” (titlurile, numele proprii, lexicul, versificația) și ajunge la nivelul imaginilor și al expresiilor poetice, cu deschidere spre viziunea existenței. *Eminescu și Alecsandri* (1936) urmărește comparativ teme, motive și vocabular care îi apropie pe cei doi poeți, autorul fiind tot timpul preocupat să argumenteze temeinicia afirmațiilor sale.

SCRIERI: *Sub cupole de vis*, Iași, 1913; *Orașele dezamăgite*, cu un portret de Iser, Iași, 1914; *Neliniști*, București, 1927; *Cum se dezorganizează învățământul*, București, 1933; *32 opere din literatura română*, București, 1933; *La Lisieux, cu Sfânta Tereza*, București, 1934; *Eminescu și catolicismul*, București, 1935; *Vibrări*, București, 1935; *Eminescu și Alecsandri*, București, 1936; *Convingeri literare*, București, 1937; *Alte opere din literatura română*, București, 1938; *Renunțările luminoase*, București, 1939; *Setea liniștii eterne*, București, 1943; *Amintiri și medaliae literare*, București, 1967; *Poeme*, îngr. și pref. D. Micu, București, 1967; *Eminescu și cultura franceză*, îngr. Albert Schreiber și D. Murărașu, pref. D. Murărașu, București, 1976. **TRADUCERI:** Albert Samain, *Polyphem*, Iași, 1911; Marcel Schwob, *Cruciada copiilor*, Iași, 1912.

Repere bibliografice: D. Karnabat, „*Polyphem*”, „*Minerva*”, 1911, 920; G. Topirceanu, „*Sub cupole de vis*”, VR, 1913, 4; Pamfil Șeicaru, I. M. Rașcu, „*Răsăritul*”, 1913, 3; Emil Isac, „*Orașele dezamăgite*”, GT, 1916, 2; Perpessicius, *Opere*, III, 9-13, V, 148-151, VII, 160-161, VIII, 254-258, X, 178-183; Octav Botez, „*Neliniști*”, VR, 1927, 5; Pompiliu Constantinescu, „*Neliniști*”, SBR, 1927, 11-12; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 291-293; Călinescu, *Cronici*, II, 287-292; G. Călinescu, „*La Lisieux, cu Sfânta Tereza*”, ALA, 1934, 722; Nichifor Crainic, I.M. Rașcu, G, 1934, 7; G. Călinescu, „*Eminescu și catolicismul*”, ALA, 1935, 762; D. Popovici, „*Eminescu și catolicismul*”, „*Atheneum*”, 1935, 5; G. Călinescu, „*Vibrări*”, ALA, 1935, 774; Vladimir Streinu, *Despre o modalitate a judecării literare*, RFR, 1936, 7; N.I. Popa, „*Eminescu și Alecsandri*”, IIS, 1937, 2; N.I. Popa, „*Convingeri literare*”, IIS, 1937, 13-14; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 148-149; N.I. Popa, „*Renunțările luminoase*”, IIS, 1939, 8; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 626-627, *Ist. lit.* (1982), 705-705; Ciopraga, *Lit. rom.*, 416-420; Micu, *Început*, 478-483; Barbu Solacolu, *Poetul I.M. Rașcu*, VR, 1972, 2; Rotaru, *O ist.*, II, 208; Bucur, *Istoriografia*, 211-212; Nicolae Mecu, *Eminescu și cultura franceză*, LL, 1977, 330-333; Popa, *Dict. lit.* (1977), 467; Manolescu, *Teme*, III, 108-112; Micu, *Scritori*, 219-241; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, 344-347; Mihail Steriade, *Scrisori către I. M. Rașcu și Florin Steriade*, București, 1984; *Dict. scriit. rom.*, IV, 24-26. II.C.

RAȚIU, Iuliu (20.VII.1930, Oltenești, j. Vaslui), prozator. Este fiul Mariei (n. Stan) și al lui Dumitru Rațiu, funcționar. Urmează Facultatea de Pedagogie-Psihologie a Universității din București, absolvită în 1952. Debutează în 1948, la „*Revista elevilor*”, în același an devenind redactor al publicației „*Îndrumătorul cultural*”. Apoi va activa în cadrul Consiliului Național al Pionierilor de la înființarea acestui organism, ocupându-se, printre altele, cu editarea a numeroase broșuri de propagandă și de popularizare. A fost textier al multor cântece adresate tineretului. A înființat, după 1990, revistele „*Spiriduș*” (1993), „*Top Junior*” (1994), „*Lucefărul copiilor*” (2001). Prima carte, *O nemaipomenită colivie*, îi apare în 1961. I se acordă Premiul „*Albatros*” pentru romanul *Planetă de adolescent* (1967), Premiul Asociației Scriitorilor din București pentru *Răzburarea roboților* (2001), Premiul special al Ministerului Culturii și Cultelor pentru *O istorie a literaturii pentru copii și adolescenți* (2003).

Câteva dintre scrierile lui R. – *O nemaipomenită colivie*, *Uluiitorul zbor al rachetei Excelsior I* (1963), *Soarele din peșteră* (1966), *Cei mai buni prieteni* (1989) –, încadrabile în seria literaturii pentru copii și tineret, păcătuiesc prin schematicismul tematicii sau al situațiilor prezentate, precum și prin tonul moralizator. Autorul preia multe dintre șabloanele prozei de gen din epocă: imaginarea unor situații convenționale, meliorismul perspectivei, personaje tip, bunăoară profesori cu deosebit tact pedagogic care le înlesnesc elevilor rebeli fie vindecarea unor presupuse vicii caracterologice, fie depășirea unor stări sufletești speciale. Concepute convențional și utilizând nu o dată clișeu tematic al utopiei tangibile (de pildă, în *Uluiitorul zbor al rachetei...*, inspirați de primii cosmonauți sovietici, un grup de băieți ajung să proiecteze în laboratorul școlii o microrachetă), scrierile sale – „*pilde mălăiețe*”, cum le caracterizează Mircea Iorgulescu – vădesc o capacitate de invenție minimă, frecvent bruiată de coredictivul moralizator. În

alte, precum romanele *Planetă de adolescent* și *La revedere, Făt-Frumos* (1969), **R.** încearcă să diminueze viciul șablonard prin structurarea materialului narativ pe mai multe paliere tematice sau prin apelul la elemente de butaforie epică uneori ridicole. Cea mai izbutită narațiune pare să se afle în miniromanul *Anotimpul dragostei* (1973), unde universul tulbure al sufletului adolescentin este plasat într-o parabolă despre risipire. Intenția de a epuiza tema îl face însă pe autor să adune la un loc mai multe personaje decât era necesar, fiecare ilustrând un alt caz de „ratate” provizorie și să complice excesiv firul epic al scrierii. Interesante sunt și câteva povestiri din volumul *Răzbușunarea roboților*, care evoluează sub semnul pseudofabulosului (cearta cailor „albaștri, roșii, violeti” din *Cai verzi*, „armăsarul cu aripi” din imaginația unui copil, răzbușunarea benignă a unor roboți) sau a deliberatei confuzii livrești („judcata” personajelor din literatura universală pentru copii). **R.** a elaborat și *O istorie a literaturii pentru copii și adolescenți*, redactată într-un stil colocvial și prezentată ca scurtă „sinteză analitică”, în care inventariază, amalgamat, diferite scrieri socotite subsumabile genului: epopeile antice, literatura medievală, literatura populară românească, opere din literatura franceză, engleză, germană, americană ș.a.

SCRIERI: *O nemaipomenită colivie*, București, 1961; *Uluitorul zbor al rachetei Excelsior I*, București, 1963; *Soarele din peșteră*, București, 1966; *Floare de pe Bărăgan*, București, 1965; *Planetă de adolescent*, București, 1967; *Clasa în care nu se întâmplă nimic*, București, 1968; *La revedere, Făt-Frumos*, București, 1969; *Ah, acești adolescenți!*, București, 1970; *Dincolo de joc*, București, 1972; *Anotimpul dragostei*, București, 1973; *Împărăția de zahăr*, București, 1974; *Enigma florii albe*, București, 1975; *Vulturi pe arborele de foc. Călătorii geografice în Nigeria*, București, 1978; *Rondul de flori*, București, 1979; *Șopărla electronică*, București, 1982; *Copilul invizibil*, București, 1983; *Fratele meu, curajul*, București, 1985; *Gustul mărunțului de aur*, București, 1987; *Cei mai buni prieteni*, București, 1989; *Animale, păsări...și desene*, București, 1993; *Prăful de pe cutia Pandorei*, București, 2000; *Răzbușunarea roboților*, București, 2001; *Anotimpul clipei*, București, 2003; *O istorie a literaturii pentru copii și adolescenți*, București, 2003.

Repere bibliografice: Viniciu Gafița, *Două cărți pentru adolescenți*, „Revista de bibliografie”, 1967, 8; Gh. Atanasiu, „*Planetă de adolescent*”, GL, 1967, 11; Eugenia Anton, „*Planetă de adolescent*”, VR, 1969, 3; Mircea Iorgulescu, „*Ah, acești adolescenți!*”, RL, 1970, 41; Popa, *Dict. lit.* (1977), 467-468; Artur Silvestri, *Compendiu*. „*Vulturi pe arborele de foc*”, LCF, 1979, 11; Mircea Șerbănescu, „*Rondul de flori*”, O, 1980, 32; George Chirilă, „*Rondul de flori*”, CNT, 1980, 44; Hristu Căndroveanu, „*Șopărla electronică*”, CNT, 1982, 41; Constantin Paiu, *Un basm modern. Cine oare-i Făt-Frumos?*, RL, 1984, 22; Gheorghe Zaruța, „*Copilul invizibil*”, CNT, 1984, 45; Căndroveanu, *Lit. rom.*, 184-188; Victoria Milescu, *De vorbă cu Iuliu Rațiu*, „Universul cărții”, 2001, 3; Popa, *Ist. lit.*, II, 1013; Mariana Ionescu, „*Răzbușunarea roboților*”, „Universul cărții”, 2003, 1-2.

O.S.

RAȚIU, Virgil (21.III.1951, Sânmărtinu de Câmpie, j. Mureș), poet, prozator și publicist. Este fiul Dorinei (n. Săcărea) și al lui Zacheiu Rațiu, preot greco-catolic. Urmează Școala Generală nr. 1 și Liceul „Liviu Rebreanu” la Bistrița, absolvind în 1970. Lucrează ca muncitor la Combinatul de Prelucrare a Lemnului

din același oraș (1972-1975), iar din 1975 este administrator, metodist, referent de specialitate (literatură-teatru) și director la Casa Municipală de Cultură din Bistrița. Din 1996 este director al Editurii Aletheia, redactor la „Mesagerul literar și artistic”, suplimentul cotidianului „Mesagerul de Bistrița-Năsăud”, precum și secretar de redacție al revistei „Mișcarea literară”. Debutază în 1973, cu poeme, în ziarul bistrițean „Ecolu”, iar editorial cu volumul de poezie *Atunci când te reîntorci acasă* (1976). Colaborează la „Vatra”, „Tribuna”, „Astra”, „Lucafărul”, „Cronica”, „Interval”, „Euphorion”, „Familia”, „Minerva” ș.a. A semnat și cu pseudonimul Septimiu Nicușan.

La început poezia lui **R.** este exuberantă, cu un discurs pe alocuri patetic, prin retorica iubirii de patrie, de Ardeal și de locurile natale. În *Carte de bucate necolorate* (1996), destinată copiilor, se inventează un univers gastronomic în rețetar ludic, cu ingrediente alimentare și rapel explicit la joc (*Sandviciul din jocul de moară*, *Ciorba de șotron*, *Chec cu șah și stafide* ș.a.). Formula lirică extrem de accesibilă din minivolumul *Cartea cu Alfonzel conectat la Internet - The Book of Alfonzel connected to Internet* (1999) limitează, intenționat, teritoriul vârstei destinarului, pentru care glosarul din final cuprinde explicația unor termeni precum: „Internet, Internet, Interneți, Internetat” ș.a., ce devin, nu întâmplător, „fondul principal de cuvinte” al textului. În alt registru se înscrie *Carte de rugăciunițe* (2000; Premiul Filialei Cluj-Napoca a Uniunii Scriitorilor), o culegere adresată tot copiilor, cuprinzând rugă (Tatălui, Maicii, Îngerului), dar și poeme precum *Ruga părintească către ai săi*, *Cum mă închin*, *Titanic* ș.a. Expresia sentimentelor candidă în dialogul cu divinitatea se oglindește într-o scriere naivă, de aparență sorginte folclorică. Romanul parodic *Cărțile cu Alfonz. Dintre primele cărți* (1988) este construit în jurul personajului principal, vânzătorul de ziare Alfonz Carbit, surprins într-un univers absurd și grotesc, amendat de narator la fiecare pas cu ironie și sarcasm. În final, Alfonz se „demască”, el fiind, deopotrivă, creator și personaj al romanului. Tot el explicitează proveniența titlului, care se datorează unor manuscrise, unor „tabele privind mișcările planetare extrase din Tabelele alfonsiene”, dar și inadvertența demersului său în construcția personajului al cărui nume îl poartă. Alfonz este o marionetă într-o lume privită cu lupa, o lume fără identitate. Cu o notă comună, ironia, publicistica lui **R.** din *Cartea cu politice* (2001) cuprinde articole apărute în „Cadran”, „Contrapunct”, „Cotidianul”, „Minerva”, „România liberă” ș.a. în perioada 1990-2001. Realitatea este surprinsă cu umor amar, uneori în apoftegme murphyene, altele în texte „prozo-politice”, urmărind consecvent critic clișeele contemporane, prin subiecte ca „limba de lemn”, „calitatea și cantitatea manipularilor”, „cantitatea și calitatea prietenilor” ș.a.

SCRIERI: *Atunci când te reîntorci acasă*, București, 1976; *Cărțile cu Alfonz. Dintre primele cărți*, Cluj-Napoca, 1988; *Carte de bucate necolorate*, Cluj-Napoca, 1996; *Cartea cu Alfonzel conectat la Internet - The Book of Alfonzel connected to Internet*, ed. bilingvă, tr. Zoia Onița, Deva, 1999; *Carte de rugăciunițe*, Deva, 2000; *Cartea cu politice*, Bistrița, 2001.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *În discurs*, RL, 1977, 12; Alex. Ștefănescu, *Comicul gravității*, „Urzica”, 1989, 766; Cornel Moraru,

Vocație satirică, VTRA, 1989, 4; Oliv Mircea, *Patimile după Alfonz*, TR, 1989, 22; Ioan Holban, *Exerciții de intuiție*, CRC, 1989, 29; Ion Mureșan, *Romanul ca mozaic*, TR, 1989, 37; Alexandru Țion, *Registre ale comicalui*, AST, 1989, 9; Cristina Müller, *Ficțiuni utile*, AFT, 1989, 10; Tanco, *Dict. lit. Bistrița*, 298–299; Ion Moise, „Cartea lui Alfonzel conectat la Internet”, „Răsunetul”, 1999, 28 decembrie; Ion Moise, „Carte de rugăciunițe”, „Răsunetul”, 2000, 20 aprilie. L.T.G.

RAZA LITERARĂ, revistă apărută la București, lunar, seria I de la 15 septembrie 1932 până la 15 ianuarie 1933 și între decembrie 1933 și noiembrie 1938, iar seria a II-a între noiembrie 1938 și martie 1940. Director fondator – Al. Alexandrescu, director literar – Nicolae Graur, redactor – G. Tăvală. De la numărul 6, directori sunt Al. Alexandrescu și G. Tăvală, apoi G. Tăvală și Mitică Badea. Publicația, care excelează în poezie și în critică, stă sub semnul recuperării operei lui Al. Macedonski (dintre redactori făcând parte și fiul acestuia, Pavel A. Macedonski) și a orientării moderniste, pusă în evidență de articolele critice și de selecția colaboratorilor. La început se structurează în jurul câte unei personalități, fiind omagiați, pe rând, Victor Eftimiu, Mihail Dragomirescu, Al. Macedonski, O. Goga, N. Titulescu, I.A. Bassarabescu ș.a. Colaborează un mare număr de scriitori, mulți poeți din generația tânără debutând sau scriind frecvent aici: Gh. Tudor, Radu Gyr, Dimitrie Danciu, Vintilă Horia (sub numele său adevărat, V. Caftangioglu, cu *Iluzii spulberate*), Ștefan Tita, Ticu Archip, Mihail Dragomir, Sidonia Drăgușanu, Al. Călinescu, Lucian Costin, Aurel Chirescu, Aurel Marin, Geo Bogza, Eugen Ionescu, Virgil Treboniu, Constantin Virgil Gheorghiu. Se publică, de asemenea, versuri de G. Bacovia, Vasile Militaru, Victor Eftimiu, G. Gregorian, Artur Enășescu, Isaiia Răcăciuni, Horia Furtună, Ion Pillat, Zaharia Stancu, Emil Botta, Ion Vinea, D. Iov, Al. T. Stamatiad ș.a. Proza este ilustrată de Gala Galaction, Tudor Arghezi, I.C. Vissarion, Mihail Lungianu, George A. Rareș, G. Tăvală, Zaharia C. Buruiană, G. Tacu (cu un fragment din romanul *Sacrificiul*), Ștefan Stănescu, Pavel A. Macedonski, George Nedelcovici (cu un fragment din romanul *Amor și agonie*) ș.a. În sumar figurează multe articole pe teme de actualitate literară, cronici, prezentări de cărți. Numeroase materiale au în vedere opera lui Al. Macedonski, din scrierile mai puțin cunoscute reținându-se poezia *Doina sârăciei* (3/1937), T.D. Răducanu se întreabă: *Merită opera lui Macedonski o reabilitare?*, iar Tudor Vianu oferă un fragment din prefața la ediția scrierilor macedonskiene. Revista publică numeroase traduceri din Catul, Leopardi, Vigny, Verlaine, Baudelaire, Esenin, Petőfi, Goethe, Lenau, Carducci, Whitman, Amy Lowell, Jovan Dučić, iar poetul bulgar Nikola Mihailov își găsește doi fideli admiratori în N. Teodorova și George A. Rareș, care îi transpun frecvent versurile. M.Pp.

RAZE POETICE, săptămânal apărut la București între 15 iulie și 5 septembrie 1932 (cinci numere), sub direcția lui Virgil Treboniu. Articolul-program, *Îndreptar pentru început*, semnat

de George Marian (Eugen Constantinescu), arată intenția revistei de a se consacra numai poeziei. Publică Virgil Treboniu, Constantin Dodu ș.a. George Marian scrie despre D. Bolintineanu. Sunt prezentate volumele *Sonete* de Al. Obedeanu și *Versuri* de V. Demetrius. M.Pp.

RĂBOJ, revistă apărută la București, lunar, din martie 1932 până în aprilie 1933 și de la 7 decembrie 1935 până la 1 februarie 1936. Redactori sunt Horia Fulger și Bazil V. Nistor (prima serie), Ioan Vasiliu, V. Scupra și M. Georgescu (seria a doua). În subtitlu, publicația își precizează profilul, marcând interesul pentru „literatură, polemică și informație literară”. Primul număr nu include un articol-program și doar mai târziu, de la numărul 4, din articolele semnate de Horia Fulger se poate desprinde mesajul noii generații. Acest mesaj merge în direcția organizării sindicale a tinerilor scriitori, care se desprind polemic de idealurile „generației bătrâne”, trăitoare doar pentru prezent și prea puțin preocupată de consecințele pe care le vor suporta cei tineri (*E primejdie!*). În numărul următor, Horia Fulger atacă „literatura de succes”, adică producția facilă a lui Victor Eftimiu, Cezar Petrescu, Pitigrilli, „tiribiri și alți în iri” și este comentat modul de acordare a premiilor literare de către Societatea Scriitorilor Români, care i-ar fi nedreptățit pe Tudor Arghezi, Ion Barbu, G. Bacovia și Lucian Blaga, preferându-l pe Eftimiu, „actual deputat guvernamental, autorul *Kimonoului înstelat* et ejusdem farinae” (*Reflecții întârziate*). Predomină articolele de atitudine și polemică literară, orientarea vădită spre literatura tânără (*Manifestul cultural* de Mihail Ilovici, *Critici, cronici și moașe literare* de Ovidiu Constant), paginile incisive precum cele de la secțiunea „Cărți, autori, păreri”. Alte comentarii au în vedere grava problemă a analfabetismului (*Toamna întunericii*), conservatorismul revistelor de dreapta (*Simple constatări*), lipsa de îndrumare ideologică și critică și de fermitate în judecata de valoare, ceea ce trimite la concluzia că „e nevoie de un critic”. Se aduc în discuție și alte probleme de actualitate, cum ar fi modernismul, avangarda, tradiția literară din Bucovina (*Gama literară a „Arboroasei”* de E.Ar. Zaharia), situația revistelor mici (*Reviste mici* de Camil Petrescu, *Dezarmare pentru „Răboj”* de Mihail Sebastian) etc. Poezia, inserată în rubrica „Stihuri pe răboj”, e bine reprezentată de voci tinere: Mircea Streinul, George Drumur, E. Ar. Zaharia, Ion Roșca, Aurel (George) Putneanu, Al. Raicu, Gheorghe Antonovici, Ștefan Horint, Ghedeon Coca, Teodor Scarlat, Virgil Carianopol, Al. Șerban și tânărul istoric literar D. Popovici, în timp ce proză semnează Bazil V. Nistor, Gheorghe Antonovici, Horia Fulger, Ovidiu Constant, Neculai Roșca și Mircea Streinul (*Vraciul vorbă rea*), Dan Petrașincu (*Roma*), Silviu Cernea, Adam Lăpușneanu ș.a. Rubricile de note și comentarii polemice intitulate „Încrustări pe răboj”, „Din condei”, „Prin vitrine”, „Frânturi” dau sare și piper paginilor și ancorează publicația în actualitate. Seria a doua impune altă echipă redacțională și o nouă structură a revistei. Aceasta beneficiază acum de o cronică literară ținută de Ioan Vasiliu, care scrie despre *Huliganii* lui Mircea Eliade,

Fata din umbră de Radu Boureanu, *Rabbi Haies Reful* de Petru Manoliu, *Cara-Su* de I. Valerian, are o „cronică dramatică” și o „cronică plastică” datorate lui Mihail N. Georgescu. Sectorul de eseistică este remarcabil ilustrat de Mircea Eliade (*Câți din d-voastră?*, *Studentul de ieri, studentul de azi*), Anton Holban (comentarii referitoare la Marcel Proust), C. Rădulescu-Motru, Al. Talex. Poezia este semnată de C. Crețeanu, D.G. Luca, V. Scupra, Constantin Barcaroiu, George Vaida, Ion Sofia Manolescu, proza de Anton Holban (*Puiu*), V. Scupra și Ion Silvian (fragmente din romanul *Înfrângeri*). Medalioane consacrate lui Liviu Rebreanu, Vladimir Cavarnali, Al. Rosetti, Artur Enășescu, Kipling sunt semnate de Paul Bărbulescu și M. Vlădescu, iar notele, redactate cu vivacitate, comentează aspecte ale actualității literare.

M.Pp.

RĂCĂCIUNI, Isaiia (pseudonim al lui Isaiia Nacht; 21.IX.1900, Gâșteni-Răcăciuni, j. Bacău - 16.VI.1976, București), dramaturg, prozator și traducător. Este fiul Zeldei (n. Gittner) și al lui Benjamin Nacht, arendaș; actorul N. Stroe este fratele său. Din 1909 învață la București, urmând gimnaziul la Școala Evanghelică (1911-1912), unde îl are profesor de limba română pe Ioan Slavici. Ar fi frecventat apoi Academia Comercială. În 1920-1921 este secretar literar la Editura Gutenberg, iar după stagiul militar devine contabil la Centrala Cărții (unde îi cunoaște pe Emanoil Bucuța, Perpessicius ș.a.). Are preocupări literare timpurii, traducând din Maxim Gorki, Verlaine, Rilke. Debutează în ziarul „Dacia” (1920), sub pseudonimul Ion Negrea, iar ca dramaturg, cu piesa *Trei cruci*, „apocalips în nouă tablouri”, datată de autor 1922. Din 1924 susține cronică dramatică la săptămânalul „Clipa”, participă la reuniunile cenaclului literar organizat de redacția revistei, frecventează seminarul condus de Mihail Dragomirescu la Facultatea de Litere, e prezent și devine cunoscut în mediile teatrale și literare. În 1927 îi sunt reprezentate comedia *Mirele* și drama *Uzina* la Teatrul Popular din Tismana. Tot în 1927 scrie, împreună cu N.N. Șerbănescu, scenariul pentru filmul *Iancu Jianu*. Publică în „Premiera ilustrată” (1928-1929) o serie de articole (despre Stanislavski, Hermann Sudermann, Georg Kaiser, Franz Wedekind, Karl Sternheim, August Strindberg, despre estetica dramei expresioniste etc.), în care își afirmă adeziunea la curentul expresionist, pe care îl elogiază și îl explică teoretic. Mai colaborează la „Adevărul”, „Azi”, „Ecoul”, „Rampa”, „Revista Fundațiilor Regale” ș.a., folosind și pseudonimele Ion Negrea, Ion Noapte, I. Nopteanu, Vladimir Spătaru și Ric-Rac (în colaborare cu N. Stroe și N. Vlădoianu). Din 1929 lucrează ca secretar literar la Editura Cultura Națională, sub directoratul lui Al. Rosetti, iar din 1933, îndeplinind aceași funcție, și la Editura Fundației Regale pentru Literatură și Artă, unde director era tot Al. Rosetti. Participă astfel nemijlocit la editarea operelor multora din marii scriitori din perioada interbelică (G. Călinescu, Ion Barbu, G. Bacovia, Camil Petrescu ș.a.). În 1931 i se reprezintă drama *Poste-restante* la Teatrul Maria Ventura, în regia lui Victor Ion Popa și având în distribuție actori ca Aura Buzescu,

George Vraca, Romald Bulfinski, Ion Iancovescu ș.a. Debutul ca prozator îl reprezintă romanul *Mâl* (1934). În 1935 comedia *Bursa neagră* i-a fost pusă în scenă de George Mihail Zamfirescu la Teatrul Național din Iași; originea dramaturgului stărnind ostilitatea unor cercuri antisemite, acestea au obținut suspendarea spectacolului după doar două reprezentații. În 1939 un scenariu pe care îl realizează după o nuvelă a lui N. Porsenna, *Se aprind făcliile*, stă la baza unui film realizat în regia lui I. Șahighian. În 1944 i se reprezintă *Omul de departe* la Teatrul Barașeum din București. Între 1945 și 1948, e director la Editura Cugetarea-Georgescu Delafraș. Ulterior, retras din viața literară, continuă să scrie, însă nu publică decât un volum de memorialistică, *Amintiri* (1967), precum și câteva traduceri. A lăsat în manuscris texte dramatice (parțial tipărite postum) și un jurnal care „acoperă” patru decenii.

R. este considerat unul dintre pionierii dramaturgiei expresioniste în literatura română (Ov. S. Crohmălniceanu). Cea mai apropiată de expresionism este drama *Trei cruci*, dar și alte piese, în special *Omul de departe*, unde se pot depista motive și procedee expresioniste: exaltarea erotică, elogiul instinctualității privity ca o cale de regenerare față cu marasmul „burghez”, iluminări mistice extatice, contestarea civilizației, constatarea demoniei orașului modern, apelul la idei nietzscheene și la idealul unui „om nou”, introspecția nemiloasă și autodevorantă, amestecul de blazare și de exaltare, gesturile bruște, imprevizibile, stilul patetic, imaginile șocante, energia conflictului, organizat antitetice. Interesante sub aspectul acomodării expresionismului la noi, piesele rămân modeste sub raport estetic, cea mai izbită fiind, probabil, *Poste-restante*, prin însușiri mai degrabă realiste decât expresioniste, ca și *Omul de departe*, aceasta din urmă reductibilă, în cele din urmă, la genul boulevardier superior, ilustrat cu succes și de alți dramaturgi, de la A. de Herz la Victor Eftimiu. Ca prozator, **R.** a fost remarcat mai ales pentru romanul cu substrat autobiografic *Mâl*, proiecție a unei obsesii erotice. Scris într-un stil limpede și alert, gazetăresc, marcat de ritmul precipitat al dezvoltării conflictului, ca într-o piesă de teatru (Perpessicius l-a numit, prin opoziție cu romanul-fluviu, „roman-cascadă” sau „roman-torent”), *Mâl* poate interesa prin tematică, fiind - observa tot Perpessicius - „un roman de predestinări tragice, un roman de dragoste nefericită, dragostea unui tânăr autor dramatic și a unei tinere baletiste, prinși în șuvoiul patimei”, cât și prin recursul la sugestiile psihanalizei. Ca document, aduce o imagine sugestivă a lumii tineretului „occidentalizat” al Bucureștilor anilor '30, tineret noctambul, care practică amorul liber și se bucură cu voluptate de confortul modern, „exotic”. Elogiat de G. Călinescu și de Perpessicius, *Mâl* a fost judecat cu asprime de E. Lovinescu („...viața de culise, de zonă inferioară, e zugrăvită în scene filmate, inexperimentate, deși cu intenții moderniste și de pigmentare sexuală”). Alt roman, *Paradis uitat* (1937), tot cu substrat autobiografic, evocă nostalgic copilăria personajului principal, în atmosfera idilică a vieții rurale patriarhale („...fenomen de sămănătorism evreiesc” - E. Lovinescu). „Dați-mi-L înapoi pe Iisus” e o nuvelă amplă (tipărită în 1944,

scrisă însă în anii '30), în care **R.** investighează problema identității spirituale a intelectualului român de origine evreiască, ilustrată prin forma acută a conflictului lăuntric între tentația sionismului militant și combatant, cu năzuință mesianică, și atașamentul față de țara de baștină. În final protagonistul, Jair Stuparu, sfâșiat între imboldul de a emigra în Palestina și cel de a nu se despărți de solul natal și de spiritualitatea românească, se sinucide. Autorul includea această nuvelă într-un proiectat ciclu de scrieri dramatice și în proză, realizat doar în parte și rămas în manuscris. În amintirile sale a schițat, selectiv, episoade din cariera de dramaturg și de editor, evocând figurile unor personalități literare și teatrale pe care le-a cunoscut: George Mihail Zamfirescu, Mateiu I. Caragiale, G. Bacovia, N. D. Cocea, Mihail Sebastian, G. Călinescu, Ilarie Voronca, Gala Galaction, Camil Petrescu ș. a.

SCRIERI: *Trei cruci*, București, [1922]; *Mâl*, București, 1934; *Paradis uitat*, București, 1937; „*Dați-mi-L înapoi pe Iisus*”, București, 1944; *Amintiri*, București, 1967; *Teatru*, îngr. și pref. Elena Zaharia-Filipaș, București, 1990. **Traduceri:** John Drinkwater, *Viața lui Cromwell*, București, f.a.; Edmond Flegg, *Moise*, București, f.a.; Heinrich Mann, *Vânătoarea dragostei*, București, f.a.; Lytton Strachey, *Regina Victoria*, București, f.a.; A.S. Pușkin, *Fata căpitanului*, București, 1938; Prosper Mérimée, *Carmen*, București, 1938; Heinrich Heine, *Atta Troll. Visul unei nopți de vară*, București, 1945; H. Kellermann, *Dansul morții*, București, 1950; Luise Dornemann, *Jenny Marx*, București, 1957 (în colaborare cu H. Dumitru); Anna Seghers, *Morții rămân tineri*, I-II, București, 1964 (în colaborare cu P. Mureșanu).

Repere bibliografice: N. Stancovici, „*Trei cruci*”, „*Clipa*”, 1925, 99; G. Călinescu, „*Mâl*”, ALA, 1934, 730; Perpessicius, *Opere*, VII, 73-74; Sărmanul Klopstock, *Isaiia Răcăciuni*, RP, 1934, 5084; Vlaicu Bârna, „*Paradis uitat*”, RP, 1936, 5676; Dan Petrașincu, „*Paradis uitat*”, DMN, 1937, 10 065; Gala Galaction, *Romanul din care înveți*, ADV, 1937, 16 380; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 287; Perpessicius, *Lecturi*, 248-251; Crohmălniceanu, *Lit. rom. expr.*, 170-174; Micu, *Lecturi*, 151-152; *Isaiia Răcăciuni*, RRL, III, 1-14; Sebastian Vlad Popa, „*Post-restante*”, CC, 1991, 3; Ghițulescu, *Istoria*, 167-169; *Dict. scriit. rom.*, IV, 26-28. **N.Br.**

RĂCHIȚEANU, Teofil (pseudonim al lui Teofil Purcel; 5.I.1943, Răchițele, j. Cluj), poet. Este fiul Minei (n. Capota) și al lui Petru Purcel, țărani. După absolvirea școlii elementare în satul natal, urmează Liceul Teoretic din Huedin (1959-1963), apoi se înscrie la Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, secția limba și literatura română, pe care o va absolvi în 1969, susținându-și licența cu un studiu monografic consacrat lui Radu Stanca. Student încă, se remarcă în cenaclurile literare clujene, debutând cu versuri, în 1964, la „*Tribuna*”. În 1969 îi apare primul volum de poezii, *Elegii sub stele*. Colaborează la „*Tribuna*”, „*Steaua*”, „*Transilvania*”, „*Viața românească*”, „*România literară*”, „*Lucefărul*”, „*Amfiteatru*”, „*Echinox*”, „*Vatra*”, iar după 1989 și la „*Minerva*” (Bistrița), „*Târgoviștea*”, „*Adevărul de Cluj*” ș.a. La terminarea studiilor universitare este angajat muzeograf la Muzeul „Octavian Goga” de la Ciucea (1970-1971), apoi, timp de trei ani, își caută loc într-o redacție, dar în 1974 optează definitiv

pentru catedra de limba și literatura română de la școala din comuna natală. După unsprezece ani de la debutul editorial, îi apare volumul *Somn de voevod* (1980), ce echivalează cu o adevărată lansare în cadrul promoției tinere. De altfel, Geo Bogza îl remarcase încă din 1973, când îi consacrase o tabletă în „*Contemporanul*” (*Scrisori de la un tânăr poet*).

Dezinteresat de căutările formale ale liricii moderne și, în general, de orice fel de artificii prozodice, **R.** este fidel formulei clasice, cultivând versul tradițional, cu pregnante rezonanțe folclorice, într-o atitudine contemplativă, elegiacă. El stă retras undeva la munte, departe de zgomotul cafenelelor literare, înfășurat în norul său de melancolie („*Mai singur, tot mai singur, în munții mei bătrâni, / Nici o dorință-n mine, nici un îndemn. Doar zvonul / Declinului, cum, parcă, pe cerul altui ev, / Suflând, un zeu ar duce spre orizonturi norii...*”). Poetul cutreieră ținuturi păduroase, în care trecutul istoric vibrează încă viu în oameni, dar și în frunzele copacilor, în ierburi, unde „și-n aer a rai și a vecie amiroase” și își decantează sentimentele, emoțiile în litanii de o mare discreție pe eternele teme: viața, moartea, ciclicitatea anotimpurilor, istoria neamului. Ardealul se regăsește nu atât în peisaj – deși pastelul stă mereu la îndemână – cât în duhul lui, prin suflul jelalnic al îngemănării cu natura, cu istoria, ca însemne ale dăinuirii: „*Lângă morminte stau – de-un ceas? De-o zi? – / Oh, mut eu stau acolo ca pământul / Pe dealuri iarba vâlure-se lin / Și zăvorât în mine stă cuvântul (Lângă morminte)*”. Structural, **R.** este un bard, un cântăreț, avându-și ascendența nu în Lucian Blaga, ci în Octavian Goga și în Aron Cotruș, iar pe linia St. O. Iosif-Panait Cerna vedește filiații eminesciene: „*Cade frunza, cade frunza / Și, noian s-așază-n vale – / Este jalea? Este jalea: Codrului Măriei Sale?*”. Stilul popular se regăsește într-o asimilare de substanță organică a concepției poetice folclorice, care obligă la respectarea structurii formale tipice, pe care autorul o exersează cu ușurință de la colind până la bocet și blestem sau la rezonanțe baladești pe motivul Iancului. Un ciclu de elegii, închinat satului patriarhal ce se stinge mocnit într-o vatră ancestrală neîntreținută azi cu credință, este *Satul care moare*. Lamentoul atinge coardele grave ale resemnării, când însuși sensul dumnezeiesc dător de viață pare să fi dispărut. Un sentiment al zădărniceii învaluiie suflul existențial al ființării. Aceleași mâhniri ale unei însingurări voite se degajă și din ciclul de catrene *Efulgurații*, în care poetul, retras dintr-o lume ce-i este străină, sentimentalizează romanțios pe pragul unor iubiri pierdute. De o limpezime cristalină, lirica lui **R.** aduce miresmele pure ale unor spații agreste sacre, nealterate de surrogate ale vieții moderne. Dar poetul însuși e un solitar, un sihăstrit în felul său, rezonanța în actualitate a versului asigurându-i-o meditația profundă asupra eternului uman.

SCRIERI: *Elegii sub stele*, București, 1969; *Somn de voevod*, București, 1980; *Planete de melancolie*, Cluj-Napoca, 1986; *Poeme-nserate*, București, 1990; *Poezii de mai demult*, Cluj-Napoca, 1994; *Partea mea de dragoste*, Cluj-Napoca, 1996; *Ora singurătății*, Cluj-Napoca, 1998; *Efulgurații (Pagini de jurnal. 1967-1990)*, Cluj-Napoca, 2002; *Efulgurații [versuri]*, Cluj-Napoca, 2002; *Tărâmul de rouă*, București, 2002.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, „Elegii sub stele”, TR, 1969, 37; Teodor Tihan, „Elegii sub stele”, ST, 1969, 9; Geo Bogza, *Paznic de far*, București, 1974, 534–536; Zaharia Sângeorzan, „Planete de melancolie”, CRC, 1986, 34; Ion Cristofor, „Planete de melancolie”, ST, 1986, 11; Constantin Cubleşan, „Poeme-nserate”, „Mesagerul transilvan”, 1990, 16; Mircea Țicudean, *Poezie „pură” românească*, APF, 1990, 3–4; Cornel Regman, „Poeme-nserate”, JL, 1990, 44; Iuliu Pârnu, „Poeme-nserate”, ST, 1990, 11–12; Adrian Țion, „Voievodul melancoliei” din Munții Apuseni, TR, 1995, 46–47; Ulici, *Lit. rom.*, I, 304–305; Poantă, *Dict. poezi*, 173–175; *Dict. scriit. rom.*, IV, 28–29; Iuliana Alexa, *A fi sau a nu fi original*, RL, 2003, 13. **Ct.C.**

RĂCNETUL CARPAȚILOR, revistă apărută la București, lunar, din martie 1990 până în iulie 1992, cu subtitlul „Organ al Partidului Liber Schimbist”, sub conducerea unui colegiu de redacție. În articolul-program *Caragiale e cu noi*, semnat de Ștefan Cazimir, se menționează că **R.C.** își propune „să practice umorul intenționat”. Valentin Silvestru, Octavian Andronic, Mircea Cornișteanu, Florin Andrei Ionescu, Leonard Gavriliu, Grid Modorcea, Ion Rotaru, Al. Andrițoiu, Tudor Vasiliu ș.a. colaborează cu o serie de texte umoristice, care urmăresc să aducă în atenția opiniei publice măsuri și hotărâri politice neinspirate, să satirizeze politicianismul patibular al perioadei postdecembriste, să încurajeze literatura de tip umoristico-satiric, văzută ca formă de apărare a valorilor. **M.Pp.**

RĂDĂCEANU, Lothar (19.V.1894, Rădăuți – 24.VIII.1955, Helsinki), ideolog literar. Este fiul lui Doris (n. Andrimovitsch) și al lui Ludwig Wurzer, profesor. Face liceul la Cernăuți și la Viena. Între 1919 și 1924 studiază filosofia, germanistica și romanistica la Universitatea din Cernăuți, susținându-și licența în 1925. S-a angajat încă din tinerețe în mișcarea socialistă. Din 1920 intră și în jurnalistică, fiind redactor la *Vorwärts* din Cernăuți, iar din 1925 la „Socialismul”. A publicat studii, eseuri și articole pe teme sociale și politice, toate ghidate de ideologia marxistă, în „Der Kampf” din Viena, „Gesellschaft” din Berlin, „Mișcarea socială” ș.a. *Oligarhia economică. Studiu asupra istoriei capitalismului în România* (1927) poate fi considerată o lucrare semnificativă pentru orientarea publicisticii lui. Este, de asemenea, autor de versuri, găzduite de diferite reviste și iscălite cu pseudonimele Robert Hart și Walter Rahuz. Câteva articole privitoare la cultură i-au apărut în „Icoane maramureșene”, „Cugetul liber”, „Șantier”, „Gândul vremii” ș.a. A fost unul dintre fruntașii Partidului Socialist din România, militând pentru formarea și consolidarea Federației Partidelor Socialiste din România (1924–1927). Membru în Comitetul Executiv al Partidului Social Democrat din România (1926–1938), s-a aflat printre cei care au acceptat unificarea cu Partidul Comunist Român și mai târziu înființarea Partidului Muncitoresc Român, fiind ales membru al Comitetului Central (1948). A deținut funcțiile de ministru al Muncii (1944–1946), al Muncii și Prevederilor Sociale (1946–1952), președinte al resortului afaceri externe în Marea

Adunare Națională ș.a. Din 1952 devine profesor de germanistică la Facultatea de Filologie a Universității din București, iar în 1955 este ales membru titular al Academiei RPR.

Articolele semnate împreună cu Eugen Relgis în volumul *Umanitarism și socialism* (1925) dezvoltă pe un ton polemic idei legate de evoluția culturii moderne. *Studii literare marxiste* (1946) și *Probleme de istorie a literaturii germane* (1956) reiau, amplificând sau schematizând, idei prezente în critica literară de orientare socialistă din lucrările de limbă germană. Interpretările lui **R.** sunt teziste, maniheiste, simplificatoare. Ele ignoră condiția artistică a textelor invocate, cât și mersul general al literaturii, evidențiind însă, într-o manieră tendențioasă, atitudinea politică a scriitorilor.

SCRIERI: *Umanitarism și socialism* (în colaborare cu Eugen Relgis), București, 1925; *Studii literare marxiste*, București, 1946; *Probleme de istorie a literaturii germane*, București, 1956.

Repere bibliografice: Popa, *Dict. lit.* (1977), 468; Horst Fassel, *Deutsche Literatur von den Anfängen bis 1770*, I, Iași, 1977, 35–36; Rusu, *Membrii Academiei*, 446. **M.Df.**

RĂDUICĂ, Georgeta (13.VIII.1914, Crevenicu, j. Teleorman – 22.X.2002, București), bibliograf. Fiică de învățători, **R.** a urmat școala primară în comuna Bălăria, județul Teleorman, iar la București, Școala Centrală de Fete (1926–1933) și Facultatea de Litere și Filosofie, secția română-germană (1933–1937), apoi Seminarul Pedagogic Universitar „Titu Maiorescu” (1938) și Școala de Paleografie de la Arhivele Statului (1937–1938). Încadrată la Biblioteca Academiei Române, unde lucrează până în 1975, a fost, succesiv, bibliograf, șef de serviciu, cercetător științific. Paralel, funcționează un timp ca profesoară la Școala Normală de Fete, la Liceul „Gheorghe Lazăr”, la Gimnaziul „Costeasca” (1945–1948). Colaborează la „Deutsche Bücherei” (Leipzig), „Verlagsbuchhandlung” (Düsseldorf), la „Contemporanul”, „Almanah literar”, „Studii și cercetări de bibliologie”, „Revista bibliotecilor”, „Studia et Acta Musei «Nicolae Bălcescu»”, „Almanahul Societății România Jună” (Viena), „Revista germaniștilor români” ș.a. Este unul din coordonatorii și autorii operei bibliografice *Publicațiile periodice românești* (II–III, 1969–1987).

R. elaborează, împreună cu soțul ei, Nicolin Răduică, două lucrări fundamentale de informare. Prima, *Calendare și almanahuri românești* (1731–1918). *Dictionar bibliografic* (1981; Premiul Academiei Române), înregistrează și prezintă monografic, din punctul de vedere al bibliografiei, 450 de colecții de calendare și almanahuri, cu un total de peste două mii de volume, apărute în Muntenia, Transilvania, Moldova, Bucovina, Crișana, Banat, Oltenia, Dobrogea și peste hotare. Materia e sistematizată în capitole care au în vedere partea calendaristică, proza, poezia, partiturile, iconografia, colaboratorii etc. Lucrarea a fost considerată încă de la apariție „monumentală, menită a fi pentru multă vreme un inegalabil termen de referință” (Mircea Zăciu). Cea de-a doua, *Dictionarul presei românești* (1731–1918) (1995), cuprinde descrieri bibliografice de o mare rigoare științifică a peste 7500 de publicații, începând cu

Calendar, scos de Petcu Șoanul în Șcheii Brașovului (1731). Pentru prima dată sunt prezentate multe publicații puțin cunoscute, editate în Transilvania, Banat, Bucovina și Basarabia, între care și acelea scoase de prizonierii români în lagăre, de meglenoromâni sau istroromâni și de românii din exil.

SCRIERI: *Calendare și almanahuri românești (1731-1918)*. Dicționar bibliografic (în colaborare cu Nicolin Răduică), pref. Mircea Zăciu, București, 1981; *Dicționarul presei românești (1731-1918)* (în colaborare cu Nicolin Răduică), București, 1995.

Repere bibliografice: Mircea Zăciu, *Calendare și almanahuri*, T, 1980, 2. I.D.

RĂDULESCU, Banu (Șerban) (12.II.1924, București - 9.XII.1998, Berlin), prozator. Este fiul Angelei (n. Lovin) și al lui Alexandru Rădulescu, profesor de muzică. Studiile medii le-a început la Liceul Militar „Ștefan cel Mare” din Cernăuți, unde l-a avut profesor de limba română pe Augustin Z.N. Pop, care i-a descoperit înclinațiile literare, trimițându-l la concursurile Tinerimii Române, unde obține diverse premii. S-a transferat la Liceul Militar de la Mănăstirea Dealu, pe care îl va absolvi în 1943. Dă examen la Institutul Medico-Militar din București. În 1947 este scos din armată din cauza atitudinii sale

anticomuniste, continuându-și studiile ca student civil. La 23 august 1948 este arestat într-un grup de medici cu convingeri liberale și face închisoare până în 1954. Încearcă să își reia studiile, dar abia în toamna anului 1955 i se admite reînmatricularea. După ce își susține examenul de stat, profesează ca medic stagiar (1956-1957) la Spitalul Filantropia din București, perioadă în care, în timpul revoluției din Ungaria, se vede din nou arestat, fiind eliberat însă la scurt timp. Între 1957 și 1963 funcționează ca medic de circumscripție în comuna Geoagiu din județul Hunedoara, iar apoi ca medic de policlinică în București. Îmbolnăvindu-se de tuberculoză, e nevoit să abandoneze medicina, dedicându-se în exclusivitate literaturii. După decembrie 1989 ia inițiativa înființării publicației „Memoria. Revista gândirii arestate”, al cărei redactor-șef devine în mai 1990, din noiembrie 1991 fiind desemnat și președinte al Fundației Culturale Memoria. Debutul publicistic s-a produs la vârsta de treisprezece ani în revista craioveană „Flamura”. A mai colaborat la „Viața socială”, „Ramuri”, „Pagini dunărene”, „Viața militară”. A fost distins cu diverse premii, acordate de revistele „Ramuri” și „Viața militară” sau de Asociația Scriitorilor din București (pentru romanul *Nimic despre feticire*, 1984). După perioada de detenție a semnat cu pseudonimul Andrei Rotaru.

Debutând târziu, la patruzeci și trei de ani, **R.** se dovedește încă de la primul volum - *Dincolo de așteptare* (1967) - un prozator matur, stăpân pe mijloacele de expresie. Nuvelele cuprinse aici - reluate în volumul *Oameni și oameni* (1973) - se axează pe diverse întâmplări din viața soldaților. Concepute cinematografic, ca niște secvențe de film, ele creează prin succesiune senzația de viață trăită în momentele ei cele mai semnificative: iluzia dragostei împlinite (*Visul soldatului*), gustul amar al iubirii înșelate (*Erika*), speranța în supraviețuire (*Speranța*), certitudinea sfârșitului iminent (*Dincolo de așteptare*). Varietatea modalităților narative, finețea analizei, autenticitatea întâmplărilor relatate dovedesc calități ce nu vor fi infirmate de scrierile ce vor urma. Astfel, în romanul *Verdictul* (1970) pretextul care declanșează și impulsionează „acțiunea” este de factură polițistă, autorul păstrând un timp indecizia asupra genului de literatură pe care intenționează să îl abordeze. Curând ciudatul caz pe care protagonistul trebuie să îl elucideze - crimă sau sinucidere - se transformă într-o adevărată problemă de autognoză, fiindcă similitudinile cu propria-i viață sunt atât de flagrante, încât la un moment dat se creează impresia bizară că procurorul își anchetează propriul caz. În nuvelele din *Lumină și piatră* (1972), intenția autorului se concentrează asupra unor trăiri limită, ocolind cotidianul banal. Modalitatea narativă este însă firească, evitându-se deliberat patetismul, chiar când acesta, datorită subiectului, s-ar fi impus. Este cazul doctorului din nuvela *Noaptea*, care, cunoscându-și diagnosticul de canceros, își trăiește ultimele clipe cu demnitate și decență și evită compasiunea semenilor. Cea mai izbită carte a lui **R.** rămâne romanul *Păsările mari nu cântă* (1976). Tot excursul narativ este alcătuit din amintirile disperate ale unui medic care suferă un puternic traumatism psihic după ce a leșinat în timp ce își opera propriul băiat. Deși

aparent incoerente, rememorările se dovedesc suficient de logice ca să se poată reconstitui nu doar destinul personajului, ci și al întregii sale familii. Cartea, plină de sugestii și întrebări dramatice, conduce spre o concluzie unică: personalitatea de excepție, tiranică în formele ei de manifestare, îi anulează pe cei din jur, chiar atunci când toate acțiunile izvorăsc din cele mai laudabile intenții. *Nimic despre fericire* (1984) este un roman de dragoste al cărui final îl constituie actul răpirii Transilvaniei de către horthiști. Sunt analizate destinele unor tineri siliți să își plieze existențele în funcție de un implacabil eveniment istoric, cu totul străin lor. *În iarbă, cu fața la soare* (1989), un roman cu evidentă tentă autobiografică (de fapt, memoriile abia deghizate ale prozatorului), desfășoară povestea existenței unui medic extrem de dotat, însă de o mare puritate sufletească și cu o exemplară capacitate de dăruire. Închis sub regimul comunist și suferind o grea condamnare politică, el nu mai reușește să își reia drumul firesc al profesiei, eșecul marcându-i și viața intimă.

SCRIERI: *Dincolo de așteptare*, București, 1967; *Verdictul*, București, 1970; *Lumină și piatră*, București, 1972; *Oameni și oameni*, București, 1973; *Păsările mari nu cântă*, București, 1976; *Nimic despre fericire*, București, 1984; *În iarbă, cu fața la soare*, București, 1989.

Repere bibliografice: Dana Dumitriu, „*Verdictul*”, RL, 1970, 15; Radu Ciobanu, „*Verdictul*”, O, 1970, 4; Valentin F. Mihăescu, *Un roman al eșecului*, LCF, 1977, 23; Romulus Vulpescu, „*Păsările mari nu cântă*”, RL, 1977, 32; Popa, *Dict. lit.* (1977), 468–469; V. Tudor, „*Nimic despre fericire*”, TR, 1985, 12; Marius Petrescu, *Într-un registru „egal cu sine”*, LCF, 1989, 50; Radu Ciobanu, *Un roman cu medici și despre medici*, T, 1990, 3; Nicolae Balotă, *Povestea unei vieți*, CC, 1990, 2; Virgil Leon, *Conversații cu Banu Rădulescu*, APF, 1992, 3–5; *Dict. scriit. rom.*, IV, 30–31. D. Gr.

RĂDULESCU, Corneliu (25.X.1937, Coșuleni-Hotin), prozator. Este fiul Ninei Rădulescu (n. Gumeniuc), învățătoare, și al lui Nicodim Rădulescu, preot. Urmează cursurile primare și gimnaziale la Oteșani (județul Vâlcea), Homorod și Geoagiu (județul Hunedoara), iar pe cele liceale la Alba Iulia (1951–1954). Va frecventa două secții filologice ale Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, secția rusă (1955–1959) și secția română (1966–1971). Își începe cariera didactică la Școala Generală din Orăștioara de Sus, județul Hunedoara, iar din 1959 până în 1980 este profesor la Liceul nr. 2 din Lupeni. Debutează cu o recenzie în revista „Steaua” (1957), apoi publică proză în „Tribuna” (1958). Colaborează la „Cariatide” (Hunedoara), „Abataj” (Petroșani), „Arhipelag”, „Opinii culturale”, „Semne” (Deva), „Steaua”, „Tribuna”, „România literară”, „Lucașfărul” ș.a.

Cea dintâi carte a lui R., *Vara* (1972), împrumută titlul unei ample nuvele ce reconstituie cu mijloace narrative moderne, bine stăpânite, evenimente din trecut (aici, din perioada de sfârșit a războiului) văzute prin caleidoscopul mișcător al amintirilor. De altfel, autorul excelează în registrul prozei scurte, de varii dimensiuni, găsind în fragmentarul viziunii subiective a naratorului-actant un mijloc adecvat de recompunere a realului la nivelul limbajului. Deseori apelează la

lungi monologuri pigmentate cu rememorări de dialoguri, asumate însă de aceeași voce narativă, ca un gând neîntrerupt transcris în plan literar. Unele reușite ale acestei tehnici sunt certe și au fost confirmate de critică. În *Bocet pentru Ion Zăpadă* sau *Farfuria zburătoare*, din volumul *Zidul în care s-a tras cu pușca* (1979), realul contemporan, de o banalitate adesea sordidă, este proiectat în transistoric, dobândind valențe mitice. Această carte, poate cea mai interesantă ca varietate, are și o valoare de document, aici R. aplicând cu mare curaj tehnicile sale compoziționale pentru a camufla și scoate în afara timpului prezent mărturiile cu privire la greva minerilor din Valea Jiului din 1977 (*Nenumăratele oglinzi ale memoriei. File dintr-un dosar posibil*). Celor două culegeri li se adaugă *Povestiri pe o temă dată* (1987), un adevărat exercițiu de virtuozitate narativă. Fiecare din cele trei tomuri va furniza câte unul din capitolele „romanului în trei povestiri sau trei povestiri într-un roman” intitulat *Ta-ram-ta-ta sau Cinci băieți și dulcea libertate* (2000), unde aceste episoade dispartate sunt redistribuite într-o încercare de recompunere a unui destin pe modelul romanului-puzzle. Și două romane anterioare, *Prin defileu* (1975) și *Uitarea și neuitarea inocenților* (1983), sunt construite pe aceleași jocuri de clarobscur ale memoriei subiective. În vreme ce primul ridică din apele timpului continentul trecutului în folosul unui cuplu de îndrăgostiți în căutarea fericirii, în fapt a propriei identități profunde, miza celui de-al doilea este mult mai gravă. Înruștată în esență, preocuparea pentru recuperarea timpului de odinioară se realizează aici polifonic, pe multiple planuri și cu o varietate de tehnici, mergând de la inserarea de text „autentic” (jurnal, scrisoare) la monologuri îmbinate cu narațiuni ce au valențe dramatice. Colectivitatea însăși este pusă în discuție în momentul când bătaia care se dă pentru memorie depășește granițele dramelor individuale și atacă însăși ființa etnică. Condiția de „suplinitori” devine o categorie socială specifică epocii, reprezentând refuzul accesului la împlinire. Lupta pentru esențele transistorice revine sub forma umbrei omniprezente a Cetății, a cărei înrădăcinare în trecut apare ca unică pavază în fața turpitudinilor prezentului socialist, mergând de la degradare morală până la crimă. Dreptul la neuitare al „inocenților” capătă accente eroice și sensuri vizibil politice. *Jocul cu umbre*, subintitulat „roman (oarecum) parodic”, redactat în 1988, dar publicat abia în 2000, reia, cu nuanțe kafkiene, problematica reconstruirii identității prin recursul la memorie, în contextul anamnezei (aici, cu justificare terapeutică), al obsedantei vinovății fără vină, înscrisă în codul genetic al lumii căreia R. îi alcătuiește rechizitoriul în jocurile de oglinzi ale memoriei.

SCRIERI: *Vara*, Cluj, 1972; *Prin defileu*, București, 1975; *Zidul în care s-a tras cu pușca*, București, 1979; *Uitarea și neuitarea inocenților*, București, 1983; *Povestiri pe o temă dată sau Pseudo-etico-panorama*, București, 1987; *Jocul cu umbre*, Petroșani, 2000; *Ta-ram-ta-ta sau Cinci băieți și dulcea libertate*, Cluj-Napoca, 2000.

Repere bibliografice: Liviu Petrescu, „*Vara*”, RL, 1972, 22; Constantin Cubleşan, *Roman polemic*, TR, 1975, 41; Petru Poantă, „*Prin defileu*”, ST, 1976, 3; Popa, *Dict. lit.* (1977), 469; Mircea Popa, *Valențe ale prozei scurte*, TR, 1979, 44; Radu Ciobanu, „*Uitarea și neuitarea inocenților*”, T, 1984, 4;

Ovidiu Moceanu, „Uitarea și neuitarea inocenților”, ST, 1984, 10; Viorel Dârja, „Uitarea și neuitarea inocenților”, CL, 1984, 12; Braga, *Sensul*, 178-182; Maria Razba, *Corneliu Rădulescu. Biobibliografie*, Deva, 1987; Gheorghe S. Suci, *Subtext și motivare*, TR, 1988, 43; Razba, *Personalități humedorene*, 419-421; Dumitru Hurubă, „Jocul cu umbre”, *Cuvântul liber*, 2001, 2 943. I.M.

RĂDULESCU, Dorina (25.V.1909, Roznov, j. Neamț - 21.VIII.1982, București), prozatoare, poetă și publicistă. Este fiica Mariei și a lui Isac Rudich. Prin 1922-1923, în casa familiei din strada bucureșteană Labirint se ținea un cenaclu, al cărui animator era B. Fundoianu și pe care îl frecventau Ilarie Voronca, Victor Brauner, Claude Sernet, F. Brunea-Fox, Ion Călugăru, Ștefan Roll (care și face cunoscut acest lucru într-o evocare). Tânăra **R.** are, se pare, simpatii pentru mișcarea comunistă din ilegalitate și o existență desprinsă parcă dintr-o viitoare scriere de gen: autodidactă, este funcționară la un magazin, debutează cu reportaje la „Cuvântul liber” (1935), iar în anii războiului scrie într-un ziar de front. A mai colaborat și la „Graiul nou”, apoi la „Contemporanul”, „Lumea”, „Gazeta literară”, „România literară” ș.a. A fost redactor, în 1947-1948, la revista „Viața capitalei”.

Cu toată discreția și detașarea presupuse de adoptarea persoanei a treia singular și de formula rememorării, în romanul *Vârtej* (1964) se poate întrezări transpunerea ficțională a unui fragment din biografia scriitoarei (copilăria și tinerețea). Scrierea este un bildungsroman, care reconstituie aventura formării unei conștiințe prinse în vârtejul istoriei, de la evocarea copilăriei într-un târgușor patriarhal (cu reminiscențe din proza scriitorilor din Moldova sau din cea a lui B. Delavrancea în creionarea portretelor bunicilor) la aceea a uceniciei într-un magazin bucureștean și până la cotitura surprinzătoare a experienței de pe frontul din Rusia. Dat fiind caracterul puțin comun al unor întâmplări, reinvestirea ficțională a propriei biografii se face cu un permanent scrupul de a îmblânzi neobișnuitul și de a evita pateticul strident al situațiilor, alegându-se formula rememorării truate (și nu aceea similitudină, cenzurată și prin ironia blândă și folosindu-se uneori notația seacă, reportericească (scenele din priplul ca asistentă medicală, în timpul celui de-al doilea război mondial). Cu tot caleidoscopul de evenimente și medii (descrierea activității legionarilor, a comunistilor din ilegalitate, pagini menționabile despre periferia bucureșteană, în tradiția unor Ion Călugăru sau I. Peltz), romanul ar fi fost unul comun fără încorporarea memorialului rusesc, unde autoarea reușește, prin notația de tip fragmentar, cu fraze scurte, sacadate, atente la nuanțele sordidului sau ale dramaticului, să creeze o bună proză de atmosferă. În chip neașteptat, descrierea colhozurilor, a experienței siberiene e făcută netendențios; există chiar pasaje antologice: bombardarea trenului de refugiați, convoiul evacuaților, unele scene din spitale. Din volumul *Adevăr și fantezie* (1970), în care sunt reunite diferite intervenții publicistice, interesează însemnările de călătorie (acelea din Italia, spre exemplu) și îndeosebi câteva reportaje din „Cuvântul liber”, un colaj aproape fotografic,

unde **R.** surprinde, într-un stil nestrident; contestatar, „pulsul” realității sordide a lumii de „umiliți și obidiți” ai periferiei, cu „carnavalele monstroozității” (*Moșii, Ghetto*) și figurile ei specifice (*Ghiță Boambă, Orbul, Păsărarul* etc.). De reținut este și notația de tip suprarealist și absurd din *Magazinul*.

SCRIERI: *Vârtej*, București, 1964; *Adevăr și fantezie*, București, 1970; *Taina crăieșei. Basmă*, cu ilustrații de Lena Constante, București, 1972; *Ancora*, pref. Ana Blandiana, București, 1982.

Repere bibliografice: Gheorghe Drăgan, „*Vârtej*”, IL, 1965, 1; Dinu Săraru, „*Adevăr și fantezie*”, „*Scânteia*”, 1970, 8652; Antoaneta Tănăsescu, „*Adevăr și fantezie*”, CNT, 1970, 52; Mircea Iorgulescu, „*Adevăr și fantezie*”, RL, 1971, 6; Ștefan Roll, *Numai adevăr*, LCF, 1971, 9; Vladimir Colin, „*Adevăr și fantezie*”, VR, 1971, 3; Val Condurache, „*Vârtej*”, CL, 1973, 23; Sorin Titel, *Întoarcerea în timp*, RL, 1973, 46; Magda Ursache, „*Vârtej*”, CRC, 1973, 49; Constantin Zărnescu, „*Vârtej*”, TR, 1973, 50; George Macovescu, *Dorina Rădulescu*, RL, 1982, 35; Radu Popescu, *Cu sufletul viu*, RL, 1982, 37; Mircea Iorgulescu, *Farmecul discreției*, RL, 1986, 33; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 31-32. O.S.

RĂDULESCU, D.[umitru] St. (6.III.1908, Bechet, j. Dolj), prozator, autor dramatic și istoric literar. Este fiul Stanei (n. Ionescu) și al lui Stelian Rădulescu, mic comerciant. Urmează gimnaziul la Craiova și Școala Superioară de Comerț la Brăila, apoi studii, neterminate, la Academia Comercială din București. Funcționar la Primăria Municipiului București (1933-1943), va avea până în 1948 o bibliotecă de împrumut, un anticariat de cărți și tablouri și o editură. Între 1950 și 1968 conduce serviciile de documentare a două institute de proiectare din București. Debutează în 1934, la „*Vremea*”, cu nuvela *Mortul*, iar editorial, în 1938, cu volumul de teatru *Popa Borcea*. Colaborează la „*Adevărul literar și artistic*”, „*Expres*”, „*Luceafărul*”, „*Reporter*”.

R., care în anii 1934-1935 a frecventat cenaclul lui E. Lovinescu, unde a și citit câteva nuvele, publică proză - *La barbut* (1942), *Tinca* (1996), *Casa de odihnă* (1996), *Obsesia* (1997) - și teatru - *Popa Borcea*, *Vine nebunu!*, *Luță* (1955). Romanul *Tinca* evocă lumea, bine cunoscută de autor, a colecționarilor de artă și este scris cu luciditate și umor. Despre piesa *Vine nebunu!* regizorul Sică Alexandrescu afirma că i-a oferit prilejul de a descoperi „un nou autor dramatic cu vână comică”. La senectute **R.** și-a descoperit vocația istorico-literară, alcătuiind dicționare de personaje din opera lui Liviu Rebreanu, din romanul *Sfârșit de veac în București* de Ion Marin Sadoveanu, din romanele lui Duiliu Zamfirescu și din *Ciocoi vechi și noi* de Nicolae Filimon. Articolele din dicționarele sale sunt întocmite descriptiv, prin rezumarea conștiințioasă, onestă a fișei caracterologice a unui personaj.

SCRIERI: *Popa Borcea*, București, 1938; *La barbut*, București, 1942; *Vine nebunu!*, *Luță*, pref. Sică Alexandrescu, București, 1955; *Dicționarul personajelor din opera lui Liviu Rebreanu*, București, 1995; *Casa de odihnă*, București, 1996; *Tinca*, București, 1996; *Obsesia*, București, 1997; *Dicționarul personajelor din „Sfârșit de veac în București” de Ion Marin Sadoveanu*, București, 1997; *Dicționarul personajelor din „Viața la țară” și „Tânase Scatiu” de Duiliu Zamfirescu*, București, 1998; *Vecinele*, București, 1999; *Dicționarul personajelor din „Ciocoi vechi și noi” de*

Nicolae Filimon, București, 2000. **Traduceri:** Alexandre Dumas, *1001 de fantome. Testamentul domnului De Chauvelin*, Cluj-Napoca, 1981; Quintus de Smirna, *Războiul Troiei sau Sfârșitul Iliadei*, pref. Eugen Cizek, București, 1988.

Repere bibliografice: H. Zalis, *Liviu Rebreanu în trei fațete definitorii*, LCF, 1995, 31; George Munteanu, *O performanță dicționaricească*, LCF, 1995, 41; Constantin Cubleşan, *Liviu Rebreanu - 110*, ST, 1995, 12; Gh. Bulgăr, „*Dicționarul personajelor din opera lui Liviu Rebreanu*”, LL, 1996; Fănuș Băileșteanu, *Personajele lui Liviu Rebreanu*, L, 1996, 3; H. Zalis, *Tipuri de investigație deosebit de utile*, „*Azi literar*”, 1998, 2 martie. I.D.

RĂDULESCU, Marin (3.V.1932, Șuța Seacă, j. Dâmbovița), istoric literar. Este fiul Ioanei (n. Bonaș) și al lui Ion I. Rădulescu, țărani. După ce urmează Liceul Militar „General de Divizie Makarovič” din Iași (1945-1949) și Liceul „Jenăchiță Văcărescu” din Târgoviște (1949-1952), va frecventa la București Facultatea de Filologie, secția traducători (1952-1956) și Institutul de Arte Plastice „N. Grigorescu”, secția pictură (1964-1970). A fost profesor de limba și literatura franceză, literatură universală, istoria artei, desen și matematică la câteva licee din București (1956-1990).

Apariția, în 1992, a unei impunătoare lucrări în trei volume a lui **R.**, *Baudelaire. Existență și creație*, a fost socotită de Al. Piru un eveniment. Autorul ei s-a documentat patru decenii, a cercetat sute de monografii și studii apărute în străinătate și în România, periodicele vremii, edițiile critice, corespondența poetului, confesiunile celor care l-au cunoscut pe Baudelaire și a strâns o impresionantă iconografie. Pictor și meloman, **R.** mărturisește că la originea temerării sale întreprinderi a stat „o afinitate electivă” cu poetul francez, care a constatat în tentativa de „refacere a sincronismului artelor”. Primul tom al lucrării, *Estetica baudelairiană*, evocă etapele vieții, poetica, activitatea de publicist, eseist, critic literar și de artă, întâlnirile cu Delacroix, Edgar Poe, Wagner ș.a. Cel de-al doilea, *Creativitatea baudelairiană*, include analize, iar cel de-al treilea, *Limanul speranței. Exilul*, este consacrat ultimei perioade de viață, aici aflându-se și istoricul receptării operei lui Baudelaire în România, atât în ceea ce privește traducerea, cât și opiniile critice, de la cele care s-au ilustrat prin lipsă de înțelegere la cele care au impus în România lirica baudelairiană. Intrigat că W. T. Bandy, într-un inventar publicat în 1962 privind studiile și cercetările despre Baudelaire apărute în lumea întreagă, nu a inclus și ecourile românești, **R.** consideră că este utilă o bibliografie a versiunilor în limba română și a receptării critice la noi. Alcătuind-o, autorul oferă informații impresionante prin minuțiozitate, consemnând de câte ori și de cine au fost traduse poeziile lui Baudelaire. *Albatrosul*, spre exemplu, a fost transpus de treizeci și trei de ori, între alții de Panait Cerna, Mihai Codreanu, Tudor Arghezi, Al. A. Philippide, N. Iorga, Lazăr Iliescu, N. Mihaescu, Șerban Bascovici, N. Țimiraș, Ion Caraion, George Dan, Aurel Tita, Al. Andrișoiu, Al. Colorian, Grigore Hagiu, Romulus Vulpescu, C. D. Zeletin.

SCRIERI: *Baudelaire. Existență și creație*, vol. I: *Estetica baudelairiană*, vol. II: *Creativitatea baudelairiană*, vol. III: *Limanul speranței. Exilul*, București, 1992.

Repere bibliografice: Al. Piru, „*Estetica baudelairiană*”, L, 1993, 2; Al. Piru, „*Creativitatea baudelairiană*”, L, 1993, 3; Al. Piru, „*Limanul speranței. Exilul*”, L, 1993, 4; Mioara Caragea, „*În karma mea scria să-l slujesc pe Baudelaire*” (interviu cu Marin Rădulescu), „*Cotidianul*”, 1993, 2 martie; Ileana Mihăilă, „*Baudelaire. Existență și creație*”, RITL, 1993, 1-2; Elena Hotineanu, „*Baudelaire. Existență și creație*”, RLSL, 1993, 5. I.D.

RĂDULESCU, Marta D. (24.IV.1912, Pitești - 5.IX.1959), prozatoare și poetă. Este fiica lui Dan Rădulescu, profesor universitar. Urmează Liceul „Regina Maria” din Cluj și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, pe care nu o termină. Debutează cu o poezie în „*Dimineța copiilor*” (1929) și editorial cu volumul de „*schite ușoare*” *Clasa VII A* (1931). A editat „*Revista mea*” (1935-1936) și a colaborat la „*Curentul*”, „*Gândirea*”, „*Ideea literară*”, „*Realitatea ilustrată*”, „*Societatea de mâine*”, „*Viața literară*”, „*Ziarul științelor și călătoriilor*” ș.a.

O oarecare vâlvă locală a produs, la momentul apariției, *Clasa VII A*. Observația directă, neprelucrată, din schițele cu caracter de pamflet, unora le-a părut „lucidă” și a trecut drept talent, altora, însă, intenționat malițioasă la adresa corpului profesoral, în special a celui feminin, născută dintr-un veșnic spirit de frondă al unei eleve protejate de un tată universitar. Dacă acest volum a putut lăsa impresia unei oarecare înzestrări pentru observația realistă și vioiciunea dialogului, cert este că *Sunt studentă!* (1933), construit pe același calapod, schimbat fiind doar cadrul școlar cu cel universitar, fixează coordonatele în care trebuie citită această prozatoare: schițe satirice și caricaturi ce nu pot depăși nivelul de copiere a realității, fără nici o tentativă de transfigurare artistică. Literatura genului va cunoaște multe cărți inspirate din viața școlară, unele devenite bestseller, precum *Cîșmigiu et Comp.* de Grigore Băjenaru, care, deși facile, sunt salvate de umorul, nostalgia, duioșia cu care sunt rememorate scenele din viața școlară. În cazul prozei scrise de **R.**, clișeele abundente, artificialitatea dialogului, comparațiile extrem de banale vin să sublinieze caracterul de „*schite ușoare*”. Același caracter facil, minor, este întâlnit și în poeziile din *Mărgele de măceș* (1931), versificate în maniera cântecelor de lume ale lui Anton Pann: „*Dragoste, de n-ai mai fi, dulce în viață cum ar fi*”; „*Totul însă printre oameni se strecoară binișor / Ca și apa ce din munte lunecă încetșor*.” Din ciclul romanesc *Ferentarii* a fost editat doar primul volum, *Streina* (1940), cel de-al doilea, *Privighetorile mute*, căruia I. Al. Brătescu-Voinești îi făcuse o prefață, trebuia să apară în anul următor, dar evenimentele au făcut imposibilă tipărirea lui.

SCRIERI: *Clasa VII A*, Craiova, 1931; *Mărgele de măceș*, Craiova, 1931; *Sunt studentă!*, București, 1933; *Cartea celor șapte basme*, București, 1934; *Să ne logodim!*, București, 1934; *Ferentarii*, vol. I: *Streina*, București, 1940.

Repere bibliografice: Constantinescu, *Scieri*, IV, 463-469; Perpessicius, *Opere*, V, 140-142, 253-254, VI, 201-203, 348, VII, 57-58; Șerban Cioculescu, „*Clasa VII A*”, ADV, 1931, 14 577; Constantin Stan, „*Mărgele de măceș*”, „*Mișcarea*”, 1932, 355; Al. Robot, „*Sunt studentă!*”, RP, 1933, 4 607; F. Aderca, *E studentă!*, ADV, 1933, 15 176; Al. A. Philippide, „*Sunt studentă!*”, ALA, 1933, 15 176; Dragoș Protopopescu,

O fată de talent, „Calendarul”, 1933, 371; Dan Petrașincu, „Sunt studentă!”, „Discobolul”, 1933, 9; Bogdan Amaru, *Colivia cu „sburători”*, VRA, 1934, 566; Paul Daniel, „Să ne logodim!”, „Epoca”, 1934, 1 603; I. Massoff, *Cazul Marta D. Rădulescu*, RP, 1934, 4 904; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 265-266; Sterian Segarcea, „Streina”, „Progresul”, 1940, 106; Lucian Predescu, *Istoria literaturii române*, București, 1949, 339; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 32-34. C.Br.

RĂDULESCU, Mihai (15.V.1936, București), prozator, eseist și traducător. Aparține unei familii de intelectuali. Urmează școala primară și cursul secundar la Maison des Français, la Liceul Francez și la Liceul „Matei Basarab” din București, apoi devine student la Conservatorul „Ciprian Porumbescu”, secția regie de operă, dar aceasta desființându-se în 1955, trece la Facultatea de Filologie a Universității din București. În noiembrie 1956 este arestat pe motive politice și condamnat la patru ani de închisoare, pe care îi execută la Jilava, Gherla și în lagărele de muncă forțată de la Periprava, Salcia și Luciu-Giurgeni. După eliberare își câștigă existența pe șantiere, ca instalator de calorifere și hamal, iar ceva mai târziu ca instructor pentru teatrul de păpuși. I se admite să își continue studiile universitare și frecventează cursurile secției de limba și literatura engleză a Facultății de Limbi Germanice din București, pe care le încheie în 1968. Rămâne asistent la facultatea pe care a absolvit-o, iar din 1972 e angajat lector de limba engleză și limba franceză la Institutul Teologic din București, de unde se și pensionează. Nu i s-a aprobat să-și dea doctoratul în anii dictaturii. Un capitol din teză va fi publicat în *Shakespeare, un psiholog modern*, prima lui carte, apărută în 1979. După 1989 fundează Editura Ramida.

R. a abordat mai multe domenii, remarcându-se mai ales ca prozator și eseist. Până în 1990 i se editează mai ales traduceri din literatura engleză și americană (George Eliot, Oscar Wilde, Herbert Spencer, precum și *Povestiri străine. Pagini antologice din literatura anglo-saxonă*, 1973, alte texte incluse în *Antologie de poezie americană de la începuturi până azi*, 1978, ca și volumul *Necunoscutul. Antologie din literatura anglo-saxonă*, 1981), din literatura franceză (Montaigne, Victor Hugo și versiuni selectate în *Antologia poeziei franceze de la Rimbaud până azi*), dar și din literatura armeană (prelucrări sau repovestiri). „Transpuneri” în alt limbaj sunt și cele mai multe din piesele scrise acum - dramatizări, adaptări, scenarii radiofonice după opere celebre, române și străine: *Mitică Râmătorian*, după N. Filimon (1976), *Micul Eyolf* (1967), adaptare radiofonică după H. Ibsen, *Peripețiile lui Nils Holgersson* (1969), după Selma Lagerlöf, *Crispin, rivalul stăpânului său* (1986), după Lesage. Cele câteva piese originale - unele pentru teatrul de păpuși - par simple divertismente. Se reține, totuși, *Ceasornicarul revoluției sau Beaumarchais la St. Lazar* (1982), prin intermediul căreia autorul face să răbufnească suferințele și privațiunile trăite în închisorile comuniste. În studiile și eseurile reunite în *Stilistica spectacolului. Elemente de stilistică antropologică în teatru* (1985), **R.** încearcă să fundamenteze „stilistica antropologică” sau „antropologia stilistică” pornind de la sugestiile lui Buffon sau de la ideile lui

Gilbert Durand. Considerațiile sale pe marginea unor piese de teatru de Ibsen, Strindberg, Gorki, Beaumarchais ș.a. sunt rodnice pentru regizor, actor și spectator atâta timp cât rămân la nivelul aprecierii „comportamentului nonverbal”, dar pot fi utilizate și ca adjuvant în înțelegerea sensurilor profunde ale textului. Când se încearcă însă o generalizare din perspectiva filosofiei culturii, ele nu mai au aceeași relevanță. Contribuția cu adevărat originală a lui **R.** se conturează abia după 1989, când poate să publice paginile de sertar și să dezvăluie dramatica sa experiență de detenție. Pasiunea manifestată mai înainte față de literatura biografică sau pentru subiecte care să îi prilejuiască „introducerea documentului în cadrul ficțiunii, aceasta din urmă neavând alt rol decât să sprijine adevărul documentar, să-l scoată în evidență, să-l impună cu mijloacele colorate ale beletristicii”, vizibilă încă din romanul *Mozart. Șapte zile pentru nemurire* (1987), subsumează total tehnicile artistice. „Romanele” *Casa lacrimilor neplânse. Martor al acuzării în procesul „reeducatorilor”* (1993), *Codrul scufundat* (1994), *Popa Piso din Zărnești* (1994), *Condamnat să învingă* (1995), „*Rugul aprins*” de la mânăstirea Antim la Aiud (1998) și *Hrandt* (2002) sunt clădite pe structura unor experiențe reale, în evidențierea cărora perspectiva auctorială este de multe ori înlăturată spre a face loc documentului nud: materiale de arhivă, mărturiile ale contemporanilor sau pur și simplu înregistrări pe bandă în care personajul se autodeșteine. E un fel de proză autenticistă, pe care autorul o practică intuitiv. Între textele detenției se află și cele consacrate suferinței și umilințelor trăite de fețele bisericești: *Sânge pe râul Doamnei* (1992), *Caidul. Nuvelele adolescenței în temnițele comuniste* (1992), *Martiriul Bisericii Ortodoxe Române* (1994), *Preoți în cătușe* (1997, în colaborare cu Irineu Slătineanu). Stăruința în relevarea prigoanei împotriva preoților nu este întâmplătoare. Înfățișând torturile săvârșite de tortionarii atei din închisorile comuniste, **R.** sugerează asemănarea cu torturarea martirilor creștinismului, ceea ce - spune autorul - „transformă un capitol al istoriei vechi a creștinismului într-o realitate contemporană, după cum transformă un capitol al istoriei contemporane într-unul al istoriei sacre”. Familiarizat cu tot ce s-a scris în exil și în țară despre detenția și prigoana comunistă, **R.** realizează în 1998 o lucrare insolită, *Istoria literaturii române de detenție*, în două volume intitulate *Memorialistica reeducărilor și Mărturisirea colaborării*, unde sunt prezentate într-o viziune proprie contribuții memorialistice și de ficțiune. În acest imens material narativ sau poetic, susținut în cea mai mare parte de experiența trăită, există în cele din urmă o aspirație spre concizie de o mare vibrație și deschidere către mister. De asemenea, în narațiunea *Pe bulevard în jos...*, din volumul de povestiri cu același titlu (1990), se schițează o complicație survenită din senin, cu urmări grave asupra destinului protagonistei, în linia prozei lui Mihail Sadoveanu, V. Voiculescu, Mircea Eliade.

SCRIERI: *Shakespeare, un psiholog modern*, București, 1979; *Civilizația armenilor*, București, 1983; *Ultima nădejde*, București, 1983; *Stilistica spectacolului. Elemente de stilistică antropologică în teatru*, Iași, 1985; *Mozart. Șapte zile pentru nemurire*, București, 1987; *Pe bulevard în jos...*, București, 1990; *O vizită la regele Mihai I*, București, 1990; *Caidul*.

Nuvelele adolescenței în temnițele comuniste, București, 1992; *Sânge pe râul Doamnei*, București, 1992; *Casa lacrimilor neplânse. Martor al acuzării în procesul „reeducatorilor”*, București, 1993; *Dactilografele și revoluția*, București, 1993; „*Rugul aprins*”. *Duhovnicii ortodoxiei, sub lespezi, în gherlele comuniste*, București, 1993; *Codrul scufundat*, București, 1994; *Evadarea lui Liviu Rebreanu*, pref. George Anca, Romulus Vulcănescu, București, 1994; *Martiriul Bisericii Ortodoxe Române*, cuvânt înainte Teodosie Snagoveanu, cuvânt înainte Teodosie Snagoveanu, București, 1994; *Împușcarea călărețului*, București, 1994; *Popa Piso din Zărnești*, București, 1994; *Antropologia stilistică. Lumea lui Charles Dickens*, pref. Victor Săhleanu, București, 1995; *Condamnat să învingă*, pref. Barbu Cioculescu, București, 1995; *Flăcări sub cruce*, cuvânt înainte Teodosie Snagoveanu, București, 1995; *Testament între îngeri și diavol*, cuvânt înainte Teodosie Snagoveanu, București, 1995; *Un viitor călugăr greco-catolic din preajma „Rugului aprins”* (în colaborare cu Pericle Martinescu și Justin Paven), București, 1996; *Preoți în cătușe* (în colaborare cu Irineu Slătineanu), pref. Vasile Andru, București, 1997; *Morții noștri vii din temniță*, cuvânt înainte Irineu Slătineanu, București, 1997; *Antim Ivireanul – învățător, scriitor, personaj*, cuvânt înainte Irineu Slătineanu, București, 1997; „*Rugul aprins*” *de la mănăstirea Antim la Aiud*, pref. Vasile Andru, București, 1998; *Patru eseuri despre Mircea Eliade*, București, 1998; *Istoria literaturii române de detenție, I-II*, pref. Nicolae Balotă, București, 1998; *Bucuriile și mâhnirile părintelui Sisoe din Boteni*, București, 1999; *Iubirea ca pasărea cerului și alte povestiri*, București, 1999; *Hrandt*, pref. Bedros Horasangian, postfață Barbu Cioculescu, București, 2002. **Traduceri:** *Oaspetele nepoftit. Povești armenesti*, București, 1968 (în colaborare cu Dirayr Mardichian); George Eliot, *Silas Marner*, București, 1969; Victor Hugo, *Ultima zi a unui condamnat la moarte. Bug-Jargal*, Iași, 1971; Oscar Wilde, *Intențiunii*, pref. Mihai Miroiu, București, 1972; *Povestiri străni. Pagini antologice din literatura anglo-saxonă*, Cluj, 1973 (în colaborare cu Grigore Năstase); Montaigne, *Aforisme*, pref. trad., București, [1977]; *Necunoscutul. Antologie din literatura anglo-saxonă*, Iași, 1981; Augustin, *De magistro*, introd. Lucia Wald, București, 1994 (în colaborare cu Constantin Noica).

Repere bibliografice: Ciobanu, *Opera*, 286–289; Nicolae Ciobanu, *Un spirit heliadesc*, „Spectator”, 1983–1984, 3; Răzvan Teodorescu, *Întregirea operei*, CNT, 1986, 31 mai; Romulus Vulcănescu, *Antropologia stilistică*, LCF, 1986, 42; Dionisie Mirea, *Orizontul cotidianului*, CC, 1991, 4–5; Romanița Constantinescu, *Poveste și proteste*, RL, 1992, 22; Dan C. Mihăilescu, *Fervori din vremuri apuse*, „22”, 2000, 7. I.O.

RĂDULESCU, Mircea Dem. (21.VII.1889, Giurgiu – 6.VI.1946, București), poet și dramaturg. Este fiul Ecaterinei (n. Drăgănescu) și al lui Dumitru Rădulescu, profesor. Urmează cursurile primare în orașul natal și, tot aici, intră la Liceul „Ion Măiorescu”. Lipsit de orice înclinație către matematici, rămâne repetent în clasa a IV-a, încât, la paisprezece ani, se mută la București, la Liceul „Mihai Viteazul”, mai târziu trecând la secția modernă a Liceului „Sf. Sava”, absolvit în 1909. Frecventează Facultatea de Drept, fără intenția unei cariere de jurist. Participă la primul război mondial, la începutul campaniei ca simplu soldat în Regimentul 5 Vlașca, la Bălănoaia și la Comana, după care este mutat la cenzura militară de pe lângă Marele Cartier General de la Iași, unde rămâne doi ani, până la încheierea păcii. Temporar, deține funcția de director al Școlii de Comerț nr. 1 din București sau de inspector la Direcția Artelor, lucrează ca prim-redactor al revistei „Dacia” (1931). Încă elev de liceu, recomandat de profesorul Ghiță Popp lui St. O. Iosif, debutează cu o traducere

din Chamisso în „Sămănătorul” (1908), apoi trimite poezii proprii la „Viața literară”, publică poemul *Povestea frului de argint* la „Viața românească” (martie 1909). A mai colaborat la „Ramuri”, „Adevărul”, „Flacăra”, „Rampa”, „Teatrul”, „Revista teatrală” (Brașov), „Convorbiri critice”, „La Revue roumaine”, „Minerva literară ilustrată”, „Universul literar”, „România nouă”, „Universul”, „Ilustrațiunea română”, „Universul copiilor”, „Tribuna română”, „Săptămâna CFR”. În 1913 îi apare o traducere în versuri după *Les Romanesques* de Edmond Rostand și în 1914 întâiul volum de versuri, *Leii de piatră*. Următoarele culegeri de versuri sunt *Eroice* (1915), *Poeme eroice* (1915; premiat de Academia Română în urma raportului lui B. Delavrancea) și *Suflet și uzină* (1919). Este membru al Societății Scriitorilor Români din 1914, membru în conducerea SSR din 1919, membru al Societății Autorilor Dramatici Români din 1923. Figurează ca redactor al ziarului „România” (1917–1918), înființat la Iași, aici publicând numeroase poezii de război. În perioada refugiului ieșean R. se dovedește extrem de productiv: scrie într-o primă formă o piesă de inspirație istorică, *Serenada din trecut*, jucată la Teatrul Național de aici (1917), și, împreună cu avocatul Costică Solomonescu, compune textul pentru spectacolul de revistă *Di granda* (1919), care va avea un succes de public notabil, ca și altă revistă, *Ce naște din pisică* (1920). În colaborare cu Alfred Moșoiu, alcătuiește o „fantazie în versuri într-un act și un prolog”, *O noapte la Mircești* (1920). Cu o intuiție sigură a formulei de succes, construiește piese cu subiect atractiv și decoruri fastuoase, valorificând senzaționalul, pitorescul, dramele pasiunii: *Bizanț* (1924), despre împărăteasa Theophana, *Petronius* (1928), pornind de la *Satyricon* și exploatarea atmosfera decadentei neroniene, și *Maria din Mangop* (1933), despre iubirea adulteră a lui Ștefan cel Mare pentru Voichița. Scriitorul are o producție abundentă în varii direcții: opere ocazionale precum poemul dramatic *Legenda Coroanei* (1922), piesa în versuri *Făuritorii* (1937), dedicată zilei de 24 ianuarie; culegerea de schițe *Portrete și amintiri* (1924), volumul *Poeme pentru Galateea* (1925); plachete de lirică patriotică – *Cântarea eroilor* (1933), *Hotarele sfinte* (1935), *Rapsodii românești* (1935); poemele din *Cruciada noastră* (1942); basmele în versuri *Povestea ghiocelului* (1937), *Barbă-Roșie* (1940), *Crăiasa piticilor* (1945). I se acordă Premiul Național pentru artă dramatică în 1943.

Înrudit cu simbolistii printr-o vădită propensiune către universul citadin, R. poetizează în *Leii de piatră* vitrinele luxoase, automobilul, viața elegantă, mondenitatea frivolă, captând rezonanțe și emoții estetizate care îl apropie de lirica lui Ion Minulescu. Descriptiv, este atent la detaliul decorativ, îmbinând indiscreția și rafinamentul. „Subiectul” pieselor sale lirice este luxul, strălucirea mondenă, amintind creația târzie a lui Charles Baudelaire, dandysmul, preocuparea obsesivă pentru exterioritate, femeia ca „obiect” prețios, asemenea artei. Poezia capătă uneori vagi, retorice elanuri constructiviste, R. fiind sedus mai degrabă de aspectul pictural, pitoresc al agitației din porturi, fabrici, șantiere. El pare să ocolească orice popas reflexiv, orice angajare

sentimentală și, în general, se cantonează în orizontul ideilor comune, ca atunci când compune o imprecuație la adresa idolului Aur. Limbajul este adecvat, colorat neologicistic, într-o frazare abil retorică, ce dovedește o mare ușurință a versificării. *Poeme eroice* sunt, din acest motiv, mai puțin atinse de aerul vetust al altor producții contemporane de același gen, deși sunt în descendența accentuată a modelelor V. Cârlova, V. Alecsandri, G. Coșbuc, O. Goga. Nu întâmplător, autorul a fost înscris în continuarea neosămănătoriștilor ori ca neoromantic, catalogat „romantios și desuet” (Mircea Scarlat). El nu se poate despărți de o anume gesticulație teatrală, gen Victor Eftimiu, ceea ce imprimă liricii un aer artificial. În piese, cu mare impact în epocă, miza o constituie înfruntările pasionale, conflictele morale care scindează în chip spectaculos personalitatea. Bunăoară, la Ștefan cel Mare, în egală măsură dedicat rațiunii istorice, pe care o adoptă ca destin personal, și laturii sale impulsiv-senzuale, dramatica schismă interioară face din personaj o figură ambiguă, situată oarecum „dincolo de bine și de rău”, dar și la granița echivocului moral. În aceeași zonă poate fi situată Theophana, protagonistă din *Bizant*, unde politicul și pasiunea interferează. Permeabil la diverse, uneori contradictorii ideologii, în *Serenada din trecut* scriitorul încearcă, prin figura lui Petru Cercel, „poet, trubadur, elegant, boem”, să pună în conflict scenic inerția tradiției autohtone cu dinamismul civilizației occidentale, al cărei fiu adoptiv domnitorul era. Conflictul nu mută însă cu totul accentul în zona ideilor nobile, fiindcă autorul este, până la capăt, sedus de soluțiile literare „sentimentale”, înlocuind în chip fals intriga ucigașă prin duelul cavaleresc. Privit în întregul său, scrisul lui R. se situează în zona literaturii „alexandrine”, a maximei dexterități prozodice, nedepășind prin nimic modelele, altfel ușor de recunoscut. Popularitatea în epocă se datorează limbajului flexibil și unei anume acurateți a expresiei, care a determinat critica să vorbească de „sonorități plăcute”, de „ușurință caligrafică”. Preocupat de asimilarea modernității europene, R. a tradus relativ numeroase fragmente din lirica franceză, din *Ruy Blas* de Victor Hugo, piesele *L' Aiglon* de Edmond Rostand și *Eriniile* lui Leconte de Lisle, versuri de Alfred de Musset, François Coppée, Jean Richepin ș.a., precum și din poezia germană.

SCRIERI: *Leii de piatră*, București, 1914; *Eroice*, București, 1915; ed. 2, îngr. Barbu Delavrancea, București, 1921; *Poeme eroice*, București, 1915; *Pe-nicea nu se trece* (în colaborare cu Corneliu Moldovanu), Iași, 1917; ed. 3, București, 1938; *Cupletele din celebra revistă „Di granda”*, București, 1919; *Suflet și uzină*, București, 1919; *O noapte la Mircești* (în colaborare cu Alfred Moșoiu), București, 1920; *Serenada din trecut*, București, 1921; ed. 2, București, 1936; *Sufletul patriei*, București, 1921; *Legenda Coroanei*, București, 1922; *Bizant*, București, 1924; *Portrete și amintiri*, București, 1924; *Poeme pentru Galateea*, București, 1925; *Petromius*, București, 1928; *Cântarea eroilor*, București, 1933; *Hotarele sfinte*, București, 1935; *Rapsodii românești*, București, 1935; *Făuritorii*, București, 1937; *Povestea ghiocelului*, București, 1937; *Barbă-Roșie*, București, 1940; *Cruciada noastră*, București, 1942; *Războiul nostru sfânt pentru țară și cruce*, București, 1943; *Crăiasa piticilor*, București, 1945. **TRADUCERI:** Edmond Rostand, *Romantiosii*, București, 1913.

Repere bibliografice: G. Topîrceanu, „*Leii de piatră*”, VR, 1913, 11-12; G. Topîrceanu, „*Poeme eroice*”, VR, 1915, 11-12; Paul I. Prodan, *Teatrul românesc în război*, București, 1921, 56-58; Aderca, *Contribuții*, I, 471-472; Ion Marin Sadoveanu, „*Bizant*”, G, 1925, 8; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 219-223; Ion Anestin, „*Maria din Mangop*”, VRA, 1933, 306; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 128-129, 357-359; Predescu, *Encicl.*, 711; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 835, *Ist. lit.* (1982), 920-921; Ciopraga, *Lit. rom.*, 287-289; Masoff, *Teatr. rom.*, VII, 114; Șerban Cioculescu, *O samă de cuvinte... contemporane*, FLC, 1979, 34; Brădățeanu, *Istoria*, II, 315-316; Piru, *Ist. lit.*, 424; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 98-99; *Mircea Dem. Rădulescu*, DRI, IV, 271-288; *Dict. scriit. rom.*, IV, 34-35. S.D.

RĂDULESCU, Neagu (26.XII.1912, București - 3.VI.1972, București), prozator. Este fiul Ecaterinei Rădulescu, balerină, și al lui Radu Rădulescu, funcționar. Urmează la București cursurile primare (la „Sf. Iosif”) și secundare (Liceul „Sf. Sava”), apoi Facultatea de Litere și Filosofie, al cărei licențiat devine în 1936. Talent precoce și fire activă, încă elev fiind debutează în 1927 la „Revista literară a Liceului „Sf. Sava”. În 1931 (martie-decembrie) editează „XY. Literatură și artă”, „revistă a noii generații”, la care scriu, între alții, Eugen Ionescu, Emil Botta, Andrei Tudor, Octav Șuluțiu. Împreună cu Miron Suru, scoate în 1933-1934 caietul de literatură „Herald”, care se voia un „bazar de literatură tânără” și unde publică poezie Nicolae Crevedia, Ilarie Voronca, Andrei Tudor, Mircea Streinul, dar și V. Voiculescu, proza fiind ilustrată de Anton Holban (un fragment din romanul *Ioana*), Tudor Teodorescu-Braniște, Traian Mateescu ș.a., eseurile de C. Noica și Vlaicu Bârna, iar critica literară de Octav Șuluțiu. În aceiași ani plănuiește și o antologie a poezilor tineri, care nu e finalizată. Debută editorial în 1934, cu o carte de proze scurte, *Dragostea noastră cea de toate zilele*, distinsă cu Premiul Societății Scriitorilor Români. Colaborează cu articole de atitudine civică, dar și cu proză, eseuri, cronici și caricaturi la „Cronica”, „Ulise”, „Facla”, „România literară”, „Bobi”, „Cronicarul”, „Viața literară”, „Luceafărul literar”, „Linia nouă”, „Reporter”, „Decembrie”, „Rampa”, „Drum”, „Drum nou” ș.a., iar după război la „Revista familiei”, „Revista literară”, „Luceafărul”, „România literară”, „Tribuna” ș.a. În 1931-1932 frecventează cenaclul Sburătorul, unde îi prezintă lui E. Lovinescu revista „XY”, citește proză și schitează caricaturile celor prezenți. De altfel, scriitorul își va însoți opera literară cu desenele proprii, caricaturistul, care își alege modelele îndeosebi din lumea literar-artistică și sportivă, numărându-se între cei mai apreciați profesioniști ai genului.

Dragostea noastră cea de toate zilele anunță un prozator cu ochi de caracterolog și de umorist, recrutându-și materia din lumea mahalalei bucureștene, a vieții de provincie și a mănăstirii. Dacă se adaugă și lumea cazonă, școlărească și sportivă, sunt aici principalele ținte asupra cărora moralistul R. își fixează atenția. E. Lovinescu îl reținea în *Istoria literaturii române contemporane* din 1937 la secțiunea *Poezia epică urbană*, capitoul *Epica umoristică și satirică*: „Tânărul caricaturist [...] e ultimul nostru umorist, cu spirite dislocate, dar cu o notație plină de fantezie și de pitoresc”, iar G. Călinescu, în *Istoria*

literaturii române de la origini până în prezent din 1941, îl plasa în secțiunea *Momentul 1932*, menționându-l, după Mircea Damian și Stoian Gh. Tudor, la „umorul proletar”: „evocă umoristic, pe urmele lui Bacalbașa, mizeriile vieții de cazarmă și stenografiază nu fără pitoresc limbajul mahalalelor”. Prozatorul practică incizii scurte, dar cu alonjă nuvelistică, în biografia oamenilor obișnuiți, valorificând resursele cotidianului, deopotrivă dramatice, mizere și stereotipe, ca și potențialul său de insolit și pitoresc: un ampoi ajuns muritor de foame din cauza firii lui idealist-fantaste e luat, la o înmormântare, drept prietenul preferat al decedatului, având astfel ocazia să se înfrupte copios din pomana făcută cu ostentație ridicolă (prilej de șarjare a convențiilor și ipocriziei); un „domn în redingotă” e un strigoii în ochii paznicului de la cimitir; un muribund, trăgând cu urechea la meschinele socoteli de înmormântare făcute de rude, își regizează singur un pompos ceremonial ș.a.m.d. În general, tehnica narativă mizează pe răsturnarea expectației (anticlimax comic sau, dimpotrivă, tragic), reușind să alieze dimensiunea gravă a vieții cu grotescul, privirea înduioșată cu observația tăioasă, la nevoie sarcastică, a mediilor și tipurilor. Profilurile au uneori linii argheziene, mai ales în prezentarea lumii monahale. Anunțat de unele proze din *Nimic despre Japonia* (1935), sondajul lumii literare și artistice se continuă la scara întregii cărți în *Turnul Babel* (1940), colecție de situații anecdotice cu subtext caracterologic inspirate din viața scriitorilor și a oamenilor de teatru. Profilurile sunt realizate rapid, dintr-o singură tușă: la Capșa, cutare poet e „galben ca o lămâie, strecurându-și sub trenchcoat o față de masă să-și facă din ea cămașă”, un altul pare „un copil de trupă timid”, în vreme ce comeseanul lui stă „încruntat într-o atitudine de neînțeles Edgar Poe dâmbovițean”; cutare actor seamănă „și cu un îndependent, și cu un șef peste plasatori, și cu un oltean cu cobilița pe umeri: hai la perel! Periliii! Pergamutiliii! – cu orice, numai cu o vedetă nu”. Lumea scenei revine în *Teatru în bețe* (1943) – suită de benzi desenate prilejuind lui Pamfil Șeicarul să scrie în cuvântul înainte (intitulat *Neagu Rădulescu, istoric literar și artistic*): „Mai mult decât un caricaturist, Neagu Rădulescu reprezintă o splendidă manifestare a spiritului critic, rezumând în câteva linii o judecată precisă, clară, de o seducătoare independentă. Albumul lui este un capitol introductiv dintr-o vastă istorie a vieții literare și artistice românești.” Romanul *Sunt soldat și călăreț* (1937), cu sursa în experiența de ostaș „teterist”, este de fapt tot o suită de schițe, scrise „fără venin” – cum le califică autorul însuși –, nu însă și fără irepresibila vocație a șarjei. Liantul episoadelor (încorporarea recrutului și repartizarea sa la „pifani”, instrucția „de front”, cu stupidele reluări la infinit ale întoarcerilor pe loc, vizita mătușii nurlii care provoacă latențele sexuale ale militarilor, concediul, lăsarea la vatră etc.) îl reprezintă soldatul Neață Ion, alter ego al scriitorului în notă autoironică și umoristică. Personajul – un Păcală cazon – e reluat picaresc în *Soldatul Neață în război* (1943) și *Pățaniile soldatului Neață* (1943). Liceul și universitatea prilejuiesc sondajul altei zone, aceea a adolescenței. *4 pe trimestrul 2* (1941) și *Fetele au crescut* (1943) radiografiază

psihologia unei vârste dificile, fragilă, dar și rebelă, contorsionată în inhibiții, dar și cu nesecate disponibilități de visare și de emancipare: eliberare de tutela și convențiile adulților, eliberare de propriile complexe. În obsesia erotică, apropiată ca manieră de abordare de proza lui Gib I. Mihăescu, s-au identificat influența lecturilor din Freud, dar și o dimensiune coextensivă firii de artist a prozatorului: „Caricaturală în genere, viziunea lui Neagu Rădulescu e structural senzuală [...]. Fenomen natural la un scriitor secondat de un artist al formelor, al volumelor, al culorilor, al liniilor, al imaginației plastice” (Aurel Martin). Narațiunile pe teme sportive – hipismul în *Napoleon fugea repede* (1947), fotbalul românesc interbelic în *Un balon râdea în poartă* (1968) – sunt creația unui scriitor agreabil, sprijinit consecvent de talentul graficianului. Pretutindeni în prozele lui R., notarea realistă, exactă și totodată dezinvoltă a gesturilor și vorbirii se îmbină în chip firesc cu tentația senzaționalului, fantasticului și abisalului psihologic. Definitorie rămâne însă perspectiva moralistului și a umoristului, care uzează de o gamă largă de mijloace, de la zâmbetul îngăduitor, solidar cu duioșia, până la distanțarea sarcastică. Sub camuflajul ironiei și al jovialității sudice, cu tentă caragială (s-a vorbit de „miticismul” naratorului și al eroilor săi), se ascunde un liric și un sentimental care râde ca să nu plângă, dotat cu înțelepciunea celui ce privește viața, semenii și pe sine însuși ca spectacol. Povestirile avându-l ca protagonist pe Neagu Beagu îl înfățișează și în postura – nu mai puțin autentică și atractivă – de scriitor pentru copii.

SCRIERI: *Dragostea noastră cea de toate zilele*, București, 1934; *Nimic despre Japonia*, Călărași, 1935; *Sunt soldat și călăreț*, București, 1937; *Neagu*, București, 1937; *Turnul Babel*, București, 1940; ed. București, 1999; *4 pe trimestrul 2*, București, 1941; *Fetele au crescut*, București, 1943; *Soldatul Neață în război*, București, 1943; *Pățaniile soldatului Neață*, București, [1943]; *Teatru în bețe*, pref. Pamfil Șeicarul, București, 1943; *Neață în concediu*, București, 1944; *Viața în patru labe*, București, 1944; *Goe fotbalist*, București, 1945; *Neagu Beagu Cotoiașu*, București, 1945; *Luluța Pămpărluța*, București, 1947; *Marinică Mânâncător*, București, 1947; *Napoleon fugea repede*, București, 1947; *Paiațe*, București, 1947; *Un balon râdea în poartă*, București, 1968; *Un creion pe stadioane*, București, 1968; *Din fotoliul 13*, pref. Aurel Baranga, București, 1969; *Un catâr binecrescut*, pref. Aurel Martin, București, 1970; *Fotbal cu pâine*, București, 1971. **Traduceri:** Marcelle Tinayre, *Madame de Pompadour*, București, 1945.

Repere bibliografice: Dan Petrașincu, „*Sunt soldat și călăreț*”, DMN, 1937, 10 858; G. Călinescu, „*Sunt soldat și călăreț*”, ALA, 1937, 854; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 266; Perpersicius, *Opere*, IX, 156–158, 433–435; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 844, *Ist. lit.* (1982), 929; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 469; Opreș, *Reviste*, 99–100; Traian Stoica, *O convorbire cu Pericle Martinescu despre Neagu Rădulescu*, „Almanahul «Flacăra»”, 1982, 129–135; Cristea, *Teleorman*, 429; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 35–36. N.M.

RĂDULESCU, Tatiana (7.VI.1954, Sibiu), poetă. Este fiica Antoanetei (n. Armeanu) și a lui Sava Rădulescu, medic veterinar. Urmează în București Școala Generală „Barbu Ștefănescu Delavrancea”, Liceul „Matei Basarab” și Facultatea

de Filologie, secția română-franceză, absolvită în 1978. Lucrează apoi ca profesoară de limba și literatura română la Școala Generală nr. 43 și, din 1988, la Liceul „Matei Basarab” din București. Debutează cu versuri la revista „Familia” în 1975 și editorial în 1987, cu volumul *Linieștea aerului*, distins de Asociația Scriitorilor din Iași cu Premiul „Mihai Eminescu” pentru debut. Colaborează cu versuri, cronici literare și cronici plastice la „România literară”, „Viața românească”, „Luceafărul”, „Poesis”, „Contemporanul”.

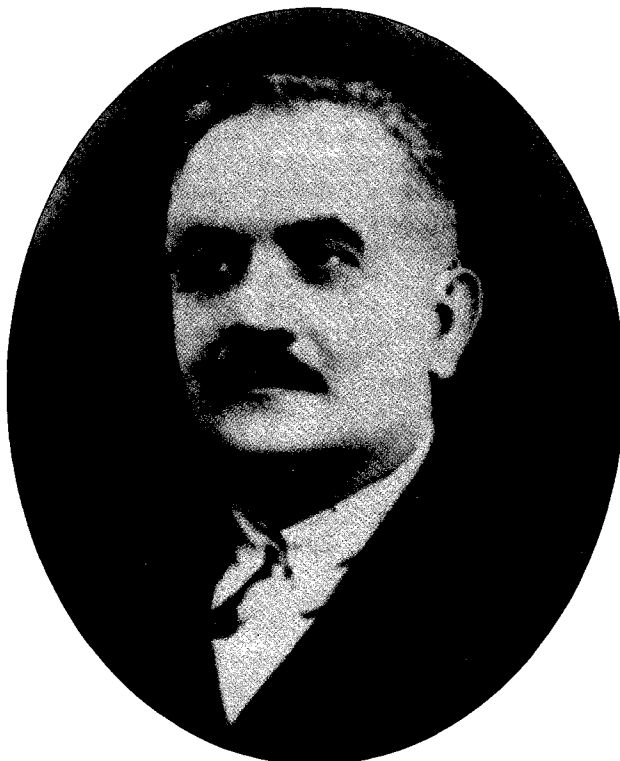
Critica literară a relevat coerența mito-poetică și forța imagistică, de sorginte expresionistă, din *Linieștea aerului*. Evitând sentimentalismul, poeta fascinată, totuși, de iluzie își proiectează ipostazele lirice într-un mod dinamic, prin succesiunea motivelor: viața ca teatru, singurătatea, arborele emblematic, criza de identitate, proiecția celuilalt. Simbolurile naturii originare se armonizează cu acelea ale spațiului citadin asimilat devenirilor interioare. Următoarele cărți, *Oaspetele de piatră* și *Iluzia risipei de sine*, ambele publicate în 1998, sunt diferite ca viziune poetică. În *Oaspetele de piatră*, R. continuă traseul poetic din cartea de debut: poemele etalează mozaicul straniu al existenței, dând sugestia sfârșitului, marcat de gravitatea spunerii, de unde se insinuează compasiunea și drama. Motivele cele mai frecvente – trupul martirizat prin propria-i condiție, frigul, rana, masca, întunericul, descompunerea, soarele orb, străinul, dublul – dobândesc valențe simbolice, înscrise cu o căutată originalitate în perspectiva „lumii ca teatru”. Un ritual al suferinței se adecvează unei existențe descifrate în notele tragicului: „Te costă păgubitor de mult/ curajul de a-ți inventa o identitate./ Nu poți lua decât/ o fâșie de existență/ transcrisă întotdeauna/ cu sângele altuia./ Protocolul zilei/ te face tot mai nisipos, chiar biciul nu-l/ mai simți când incizează tranșee pe piele” (*Identificare*). Poezia se constituie ca un dialog continuu, cu sine sau cu celălalt, martorul vieții, desemnat frecvent prin „oaspetele de piatră”, metaforă structurantă a universului liric și emblemă a conștiinței revelatorii și frustrante. În *Iluzia risipei de sine*, R. disociază în mod deliberat registrele stilistice: poezia de notație contrastează cu structurile de tip clasic care vor să fie variațiuni pe o temă de Rilke, meditația și fiorul naturist coexistă sub semnul unui estetism asumat. Dualitatea iubire / moarte este obsesia modulată în diversele secțiuni ale cărții. Renunțând la dramatismul sfâșietor, poeta acceptă acum legea „risipei de a înflori în țărăni”, pentru ca discursul ei să declanșeze jocul dificil al îmblânzirii și armonizării lumii înconjurătoare. Își simte (aduce) îngerii aproape, în buna tradiție a „poemelor cu îngeri”: „Vino, aproape, îngere,/ și surpă în mine/ aburindă a simțurilor cetate”. Reușește să găsească o variantă a motivului angelic consonantă cu imaginarul său: „Cu pupile obosite fixezi/ cadența roților dințate/ cum desfac un trup nenăscut,/ jumătate vis, jumătate...// A venit îngerul la cină/ lăsând să-i picure din rană must cald./ Făgăduielile, căldura palmei, haloul/ albastru al cuvintelor sale/ se rostogoleau în urnă, pe încinsul asfalt” (din ciclul *În camera căptușită cu plută*). R. a publicat împreună cu poeta Magdalena Constantinescu (stabilită la München) volumul *Chip nevăzut* (2001). În secțiunea

care îi aparține, intitulată *Orașul iubirii*, grupează versuri în parte cu temă religioasă, imnuri pascale, precum și poezii în care iubirea este încadrată de ample volute imagistice, cu o libertate a mișcării secundată de o sintaxă riguroasă.

SCRIERI: *Linieștea aerului*, București, 1987; *Oaspetele de piatră*, București, 1998; *Iluzia risipei de sine*, București, 1998; *Chip nevăzut* (în colaborare cu Magdalena Constantinescu), București, 2001.

Repere bibliografice: Florin Costinescu, *Interogație și mișcare*, CNT, 1988, 49; Constanța Buzea, *Sărbătoare și limb al identităților*, AFT, 1988, 12; Ioan Holban, „*Linieștea aerului*”, CL, 1989, 5; Mariana Ionescu, *Consecvența poetului și îmblânzirea lumii*, „Carnet literar”, 1999, 9; Octavian Soviany, *O teroare a frigului*, LCF, 1999, 32; Aurelian Titu Dumitrescu, *Epistolar târziu*, București, 2003, 83–117. M.In.

RĂDULESCU-CODIN, Constantin (I.XI.1875, Zgripcești, j. Argeș – 29.III.1926, Priboieni, j. Argeș), folclorist. Este fiul Stanei și al lui Radu Uța, țărani. Face clasele primare în satul natal și la Pitești, iar Școala Normală la București și la Câmpulung (1891–1896), timp în care se formează sub îndrumarea profesorului de limba și literatura română Gh. Șapcaliu, fost student al lui A. I. Odobescu și al lui B. P. Hasdeu. Din 1897 a fost învățător în comuna argeșeană Priboieni și apoi revizor școlar al județului Muscel (1914–1926). A condus publicațiile „Prietenul nostru” (1911–1916, 1923–1926), „Gazeta țăranilor din Muscel” (1920–1921) și „Revista pentru popor”. Debutează ca folclorist în 1896, publicând o poezie populară în „Convorbiri literare”, și editorial în același an, cu volumul *Din Muscel. Cântece populare*. Colaborează la „Albina”, „Ion

Creangă", „Neamul românesc literar", „Sămănătorul", „Ramuri", „Șezătoarea", „Foia interesantă" ș.a. Culege proză populară, îndeosebi legende, pe care le include în mai multe volume: *Dăfii, snoave și povești* (1904, în colaborare cu Șt. Duțescu), *Legende, tradiții și amintiri istorice adunate din Oltenia și din Muscel* (1910), *Îngerul românului. Povești și legende din popor* (1913), *Făt-Frumos. Povești și legende din popor* (1913), *Vine roata la știrbină. Povești, snoave și legende* (1914), *Cojocul lui Sărăcilă* (1925), *Cal de zmeu, Leu paraleu și alte povești, legende, pilde, snoave din popor* (1926), *Din trecutul nostru. Legende, tradiții și amintiri istorice* ș.a.

În toate culegerile sale **R.-C.** dovedește o grijă deosebită pentru autenticitatea materialelor, pentru puritatea limbii, pentru relevarea unității fenomenului creației populare. Totuși, el nu redă cu fidelitate textele, ci le repovestește pe baza schemei originare și a expresiilor specifice pe care, ca și Petre Ispirescu și D. Stăncescu, le notează în timpul povestirii: „O bună parte din ele sunt scrise vorbă cu vorbă, așa cum le-am auzit din gura povestitorilor, și la foarte puține povești n-am putut da pe lângă fondul - care e nealterat - forma așa cum am auzit-o; am căutat să le scriu totuși în felul cum le spun povestitorii." Folcloristul se apropie în colecția alcătuită încă din 1913, rămasă în manuscris și apărută postum, *Literatură populară*, volumul I: *Cântece și descântece ale poporului* (1986), de exigențe ale cercetării moderne a creației populare, îndeosebi prin atenția acordată culegerii mai multor variante ale unui cântec, aspect chiar teoretizat („S-au trecut atâtea variante pentru a se vedea cum - la depărtări nu prea mari - cântecul variază și ca formă, având diferite expresii și cuvinte dialectale de mare însemnătate, cât și ca fond"), apoi prin racordarea unor creații poetice la vechi credințe (ca în cazul cântecului *Manole*), prin trimiterea la variante din alte colecții (autorul a avut în vedere douăzeci și cinci de culegeri mai importante), prin cercetarea sistematică a repertoriului unor rapsozi. Sunt calități care situează această lucrare între cele mai interesante din secolul al XX-lea. Spre deosebire de majoritatea culegătorilor, **R.-C.** și-a exprimat și ideile în volumul *Comorile poporului* (1906). Influențat de opiniile lui V. Alecsandri, Mihai Eminescu, Adam Mickiewicz, Gustav Weigand ș.a., el consideră folclorul o vastă enciclopedie, în care include creațiile anonime, cât și pe cele culte devenite populare.

SCRIERI: *Monografia comunei Priboieni-Muscel*, Câmpulung, 1904; *Comorile poporului. Literatură, obiceiuri și credințe*, Câmpulung, 1906; *Cuvântări pentru popor*, I, Câmpulung, 1906; *Școalele din județul Muscel în timpul războiului și ocupațiunii 1916-1917 și 1917-1918*, Câmpulung, 1918; *Comuna Corbii din Muscel și locuitorii săi*, Pitești, 1921; *Muscelul nostru. Lămuriri asupra rostului și cuprinsului monografiei județului și celor 63 comune*, Câmpulung, 1922; *Muscelul nostru*, vol. I: *Comuna Corbii și locuitorii săi*, Câmpulung, 1922; *Dragoslavele* (în colaborare cu I. Răuțescu), Câmpulung, 1923; *Câmpulungul Muscelului*, Câmpulung, 1925. **Culegeri:** *Din Muscel. Cântece populare*, I, pref. G. Coșbuc, București, 1896; *O seamă de cuvinte din Muscel*, introd. Gustav Weigand, Câmpulung, 1901; *Dăfii, snoave și povești*, Craiova, 1904 (în colaborare cu Șt. Duțescu); *Sărbătorile poporului, cu obiceiurile, credințele și unele tradiții legate de ele. Culegere din părțile Muscelului*, București, 1909 (în colaborare cu D. Mihalache); *Legende, tradiții și amintiri istorice adunate din Oltenia și din Muscel*, București, 1910; *Cântece voinicești și ostășești*, București, 1910 (în colaborare); *Îngerul românului.*

Povești și legende din popor, București, 1913; *Făt-Frumos. Povești*, București, 1913; *Vine roata la știrbină. Povești, snoave și legende*, București, 1914; *Chira Chiralina. Cântece bătrânești*, București, 1916; *Ghiță Bondoc. Schițe și povești din popor*, București, 1916; *Cântece din război zise de flăcăi și fete mari între 1914-1919*, Câmpulung, 1919; *Cojocul lui Sărăcilă*, București, 1925; *Din trecutul nostru. Legende, tradiții și amintiri istorice*, București, f.a.; *Cal de zmeu, Leu paraleu și alte povești, legende, pilde, snoave din popor*, București, 1926; *Nevasta leneșă și alte povești, legende, pilde, snoave din popor*, București, 1926; *Literatură, tradiții și obiceiuri din Corbii Muscelului*, București, 1929; *Povești*, îngr. și pref. Virgiliu Ene, București, 1957; *Literatură populară*, vol. I: *Cântece și descântece ale poporului*, îngr. Ioan Șerb și Florica Șerb, pref. Dan Simonescu, București, 1986.

Repere bibliografice: I. Bianu, „Comorile poporului. Literatură, obiceiuri și credințe", AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXIX, 1906-1907; Vasile Bogrea, „Muscelul nostru", DR, 1922-1923; Dan Simonescu, *În amintirea folcloristului C. Rădulescu-Codin*, „Șezătoarea", 1927, 1-2; M. Robea, C. Rădulescu-Codin - un pasionat și harnic folclorist, „Cultura poporului", 1956, 5; Dan Simonescu, *Folcloristul C. Rădulescu-Codin*, REF, 1958, 4; D. Udrescu, *Învățători de altădată*, ARG, 1968, 1; Bârlea, *Ist. folc.*, 383-387; Silvestru Voinescu, *Argeșeni în spiritualitatea românească*, Pitești, 1980, 94-99; Ion M. Dinu, *Figuri de dascăli argeșeni*, Golești, 1991, 79-83; Gh. Pârnuță, Ovidiu Isbășescu, Flaminio Mârțu, *Oameni din cetatea de saună. Personalități și figuri muscelene*, Câmpulung, 1995, 237-238; Dăcu, *Dict. etnolog.*, II, 179-181; *Dict. scriit. rom.*, IV, 37-39; Spiridon I. Cristocea, *Argeș. Dicționar de istorici*, Pitești, 2003, 244-245. I.D.

RĂDULESCU-DULGHERU, Georgeta (31.VII.1924, Bălănești, j. Olt - 17.XII.1994, București), editoare și traducătoare. Este fiica Elenei (n. Vitan) și a lui Marin Rădulescu, funcționar în Ministerul Lucrărilor Publice. După absolvirea Facultății de Filologie din București (1948), a lucrat ca redactor la Editura Științifică (1948-1951), la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (1951-1959), apoi a fost corector la Editura Științifică (1959-1963) și documentarist la Institutul de Lingvistică al Academiei până în 1977, când se pensionează din motive de sănătate. La debut a semnat cu numele Georgeta Rădulescu.

Excelentă editoare de texte, cu preponderență din clasicii români din secolul al XIX-lea, **R.-D.** a debutat cu o ediție (în colaborare) din poeziile lui V. Alecsandri (1957). Autorul *Pastelurilor* va rămâne multă vreme o preocupare constantă. Seria *Opere* (I-VII, 1966-1981, primele două volume în colaborare cu G.C. Nicolescu, iar al treilea cu Gheorghe Vrăbie) este remarcabilă pentru acuratețea textului și pentru aparatul de note și variante. Importantă va fi, de asemenea, ediția dedicată lui Titu Maiorescu, *Opere* (I-IV, 1978-1988), realizată în colaborare cu Domnica Filimon. Publicarea *Jurnalului* și a *Epistolarului* (I-IX, 1975-1989), tot împreună cu Domnica Filimon, operă de restituire a scrisului intim al lui Titu Maiorescu, deși neîncheiată, reprezintă unul dintre evenimentele istoriografiei literare românești după cel de-al doilea război mondial. **R.-D.** a mai alcătuit ediții (antologie, stabilire de texte), singură sau în colaborare, din operele lui G. Coșbuc, Dimitrie Anghel, Al. Davila, Mihail Sadoveanu. În colaborare cu Aurel Petrescu a alcătuit, în 1967, antologia *Din presa literară românească a secolului XIX*.

Ediții: V. Alecsandri, *Poezii*, I-II, introd. Cornel Regman, București, 1957 (în colaborare cu G.C. Nicolescu și C. Căpălescu), *Opere*, vol. I-II, introd. G.C. Nicolescu, București, 1965-1966 (în colaborare cu G.C. Nicolescu), vol. III, introd. Gheorghe Vrăbie, București, 1978 (în colaborare cu Gheorghe Vrăbie), vol. IV-VII, București, 1974-1981; *Coșbuc văzut de contemporani*, București, 1966 (în colaborare cu Al. Husar); *Din presa literară românească a secolului XIX*, pref. Romul Munteanu, București, 1967 (în colaborare cu Aurel Petrescu); Titu Maiorescu, *Jurnal și Epistolar*, I-IX, introd. Liviu Rusu, București, 1975-1989 (în colaborare cu Domnica Filimon), *Opere*, vol. I-III, introd. Eugen Tudoran, București, 1978-1986 (în colaborare cu Domnica Filimon), vol. IV, București, 1988. **Traduceri:** K. Schweikert, *Cineva a cerut vin roșu*, București, 1955; Matilde Serao, *Țara făgăduințelor* București, 1970 (în colaborare cu Doina Derer-Condrea).

Repere bibliografice: Ion Maxim, *Înțelegerea și însemnătatea lui Titu Maiorescu*, VR, 1979, 4; Șerban Cioculescu, *Poeți români*, București, 1982, 47-51; Săndulescu, *Portrete*, 91-104; Ornea, *Actualitatea*, 59-72; Anghelescu, *Lectura*, 43-48; Ornea, *Interpretări*, 194-199; Ornea, *Înțelesuri*, 43-48.

Al.S.

RĂDULESCU-LEMNARU, N.[icolae] (14.X.1908, Sălciile, j. Prahova), prozator, publicist, poet și dramaturg. Este al doilea din cei șase copii ai Constanței (n. Constantinescu) și ai lui Ștefan Lemnar, agricultor și mulți ani primar al comunei. Patronimicul Lemnar vine de la strămoșii săi, luptători de-ai lui Horea, fugiți de prigoana chezaro-crăiască și nemeșească și așezați la Sălciile, unde s-au îndeletnicit cu meșteșugul prelucrării lemnului. Generațiile familiei sale au fost prinse în vârtejul istoriei. Bunicul, Radu Lemnar, a fost luptător în Războiul pentru Independență din 1877, iar tatăl, combatant în primul război mondial, cade prizonier la Turtucaia și ajunge în lagărul Lansdorf din Alsacia, de unde se întoarce acasă în 1919. **R.-L.** va participa la al doilea război mondial și, pentru fapte de arme, pe lângă alte medalii, i se acordă, în august 1943, Coroana României. A absolvit Școala Normală din Buzău în 1927 și, ulterior, a urmat matematica, la cursurile fără frecvență, la București. Din 1927 este învățător în localitatea Plăcinta din județul Tighina. Revine peste câțiva ani în județul Prahova și predă matematica timp de patru decenii în diverse localități și în cele din urmă la Ploiești. Debutează cu versuri și proză în 1928, la revista „Înfrățirea”. Înainte de al doilea război mondial, publică două cărți: *Figurine* (teatru școlar, 1935) și *Strămoșii* (proză istorică, 1936). Colaborează la „Satul”, „Universul literar”, „Colocvii”, „Presa” etc. și desfășoară o largă activitate cultural-educativă, inclusiv ca instructor artistic (1936). Se numără printre cei care au pus bazele cenaclului literar *Lectura* (1944) sau ale revistelor „Miorița” (1931), „Școala Prahovei” (1934-1944) și „Opinia liberă” (1944). După război, lucrează câțiva ani ca inspector școlar de Prahova, apoi, urmare a faptului că în vara lui 1942 publicase în revista „Școala Prahovei” (din al cărei comitet făcea parte) un articol antibolșevic, *Catedrala din Novotscherkask*, este o vreme eliminat din învățământ. După ce își reocupă locul la catedră, încep deceniile unei neostenite activități pe plan cultural obștesc, în cenacluri, prin conferințe, întâlniri cu cititorii etc. Ecoul articolului antibolșevic îi întârzie până la

șaiszeci de ani și publicarea cărților: în 1968 îi apare placheta *Primăvară târzie*. Continuă să publice povestiri și schițe: *Povestea caporalului Filip* (1970), *Ruinele castelului* (1972), *Povestiri din veac în veac* (1984), *Teorema celor trei perpendiculare* (1989), *Povestea coifului tracic* (1991); romane: *Fiica lui Zoltes* (1975), *Zăpezile* (1978), *Burebista* (1982); literatură pentru copii: *Ursuleții lui Rădună* (1973), *Mălin, feciorul codrului* (1975), *Iepurele cel isteț*, *Vitejii* (1993); comedia într-un act *Discurs parlamentar* și piesa școlară *Sunt străjer!* Volumul intitulat (neinspirat) de editor *Firul de păr alb* (2000) strânge versuri scrise de-a lungul timpului.

În *Primăvară târzie* și *Firul de păr alb*, **R.-L.** propune o poezie stenică de factură clasică (prin tehnica prozodică și motive), exprimând trăirile unui eu în care se reflectă frumusețea lumii și a existenței. Prospețimea unei lumi proiectate în imagini luminoase, limpezi, grațioase, urmând să surprindă ipostazele unor anotimpuri încântătoare, cu note din Coșbuc și Pillat, angajează un discurs liric vibrând de un bine temperat entuziasm, de încântare pentru spectacolul naturii, ingenios personificată, și pentru sesizarea elementarului (marea, îndeosebi). Într-o creație poetică restrânsă și vizibil inegală, regretul supunerii inevitabile la „marea trecere” aduce un lirism autentic: „Cocoși răniți în aripi - anii mei/ Trec îngropând sub glezne timpul sferic/ Prin vămi unde vitraliile serii / L-acoperă-n ninsori de întuneric.// Veni-vor ciocârlii să îi dezgroape / Cu bruma toamnelor mijind sub gene./ Dar plumbii aripilor tot mai mult/ L-or afunda-n chilii subpământene.// Hei - anii mei - sirepi cu splina arsă/ În nopțile leproaselor tranșee/ Unde e oare tava cu jeratic / Să trecem iar în chiot prin lactee” (*Anii mei*). **R.-L.** s-a impus îndeosebi prin proza cu tematică istorică. Profesiunea de credință mărturisită în *Cuoântul înainte* la *Fiica lui Zoltes* explică preocuparea constantă pentru istorie, susținută de o combustie patriotică. Romanul prezintă povestea unei comunități daco-romane din locurile prahovene de azi, cât și drama daco-romanilor de pe toată întinderea Daciei sub împăratul Aurelian: rezistența lor împotriva valurilor de barbari. În același gen, cu precădere instructiv, se va încadra și *Burebista*, încercând să reconstituie dimensiunile unei epoci pe fundalul căreia se proiectează destinul regelui dac. Prima parte reia mitul Daciei Felix, viața unui ținut în care ritualurile arhaice mențin echilibrul, bogăția, calmul, frumusețea existenței. Destinul personajului Burebista urmează pe cât posibil adevărul istoric, narațiunea sporește tensiunea prin diverse situații conflictuale, iar scena morții eroului îmbină patetismul cu tragicul. Materialul epic este distribuit cu o anumită știință a gradației și include scene de efect, de altfel ca întreaga proză a lui **R.-L.**, iar figura bine reliefată a protagonistului se impune memoriei. Al doilea traseu al prozei lui **R.-L.** are ca tematică istoria imediată, trăită de scriitor cu conștiința semnificației și importanței faptelor. Povestirile de război din volumul *Povestea caporalului Filip*, situate între reportaj și ficțiune, dovedesc interesul pentru literaritate, preocuparea de structurare a textului, fie prin folosirea laitmotivului (*Marșul*) sau a ramei tematice (*Povestea caporalului Filip*, *Însemnările*

căpitanului Comșa), fie prin discernerea dramelor mărunte (Vavilia), ca în prozele lui I. Al. Brătescu-Voinești, sau prin creionarea sarcastic reprobatore a unor caractere (Țigara). În atenția criticii a intrat și romanul *Zăpezile*, al cărui protagonist, eminentul profesor de istorie Constantin Bisoca, fost student al lui N. Iorga, preia de la autor experiența frontului, ca și o vizită făcută mai înainte în Polonia. Dincolo de biografia lui se întrezăresc atmosfera războiului, așa cum o trăiesc cei rămași acasă (rebeliunea legionară, asasinarea lui N. Iorga, mișcarea de pe front și ecoul ei în Prahova), dar și lumea românească de după conflagrație, reflectată în viața profesorilor de liceu, buni și răi, convertibili și aceștia din urmă. Romanul suferă însă de concesiiile făcute ideologiei vremii.

SCRIERI: *Figurine*, Ploiești, 1935; *Strămoșii*, Ploiești, 1936; *Primăvară târzie*, pref. Demostene Botez, București, 1968; *Povestea caporalului Filip*, București, 1970; *Ruinele castelului*, București, 1972; *Ursuleții lui Rădună*, București, 1973; *Fiica lui Zoltos*, București, 1975; *Mălin, feciorul codrului*, București, 1975; *Zăpezile*, București, 1978; *Burebista*, București, 1982; *Povestiri din veac în veac*, București, 1984; *Teorema celor trei perpendiculare*, București, 1989; *Povestea coifului tragic*, București, 1991; *Iepurele cel isteț. Vitejii*, București, 1993; *Firul de păr alb*, pref. Ioan Romeo Roșianu, Baia Mare, 2000; *Discurs parlamentar*, Ploiești, f.a.; *Sunt străjer!*, Ploiești, f.a.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, „*Povestea caporalului Filip*”, RL, 1975, 35; Simion Bărbulescu, „*Burebista*”, CNT, 1982, 38; Constantin Michael-Titus, *Pagini românești. Priviri din afară*, Londra, 1983, 107-110; Al. Raicu, „*Burebista*”, RL, 1983, 10; Petru Rezuș, *Roman istoric*, LCF, 1983, 25; Marian Chirulescu, Paul D. Popescu, Gabriel Stoian, *Personalități prahovene. Dicționar biobibliografic*, Ploiești, 1997, 326; Popa, *Ist. lit.*, II, 1082. M.In.

RĂDULESCU-MOTRU, Constantin (2.II.1868, Butoiești, j. Mehedinți - 4.III.1957, București), eseist, dramaturg și memorialist. Este fiul Justinei (n. Butoi) și al lui Radu Popescu, proprietar și secretar particular al lui Eufrosin Poteca. Copilului i se va da la naștere numele bunicului său, pandurul Constantin Rădulescu din Cărbunești, refugiat, după evenimentele din 1821, la mănăstirea Gura Motrului, unde starețul Eufrosin Poteca îl pregătește pentru misiunea de preot în satul Butoiești, schimbându-i numele în Popescu. **R.-M.** începe școala în satul natal, după un an intră la Institutul Gustav Arnold din Craiova, unde face și Liceul „Carol I”, absolvit în 1885, apoi urmează la București Facultatea de Drept, absolvită în 1888, și Facultatea de Litere și Filosofie, luându-și licența în filosofie în 1889. În vara aceluiași an, în drum spre Franța, îl însoțește pe Titu Maiorescu, profesorul său, într-o călătorie în Austria, Germania și Elveția. În toamnă se va înscrie la École Pratique des Hautes Études din Paris, unde nu rămâne decât un an, plecând în Germania să se specializeze în psihologie, după sfatul profesorului său francez, neurologul și filosoful Jules Soury. Un semestru, în 1890-1891, se află la München, atras de cursurile profesorului Carl Stumpf, dar va pleca la Leipzig, unde va lucra în laboratorul filosofului și psihologului Wilhelm Wundt și unde își pregătește teza de doctorat *Zur Entwicklung von Kant's Theorie der Naturkausalität*, pe care o va

susține în 1893. Se întoarce în țară și funcționează, între 1894 și 1898, ca bibliotecar al Fundației Universitare „Carol I”. În 1897 își începe și cariera didactică, fiind numit conferențiar de istoria filosofiei antice și estetică la Facultatea de Litere și Filosofie din București. În 1900 devine docent în psihologie și istoria filosofiei, fiind numit profesor definitiv abia în 1904, iar în 1906 înființează primul laborator de psihologie experimentală din țară. Fondează în 1900 și conduce până în 1916 „*Noua revistă română*”, iar după război, „*Ideea europeană*” (1919-1928). Din 1905 scoate seria „*Studii filosofice*”, continuată din 1923 de „*Revista de filosofie*”. În 1910 pune bazele Societății de Studii Filosofice, devenită Societatea Română de Filosofie. Ales în 1923 membru titular al Academiei Române, în iunie 1924 își susține discursul de recepție *Andrei Bărbănteanu și naționalismul*, cu un răspuns al lui Dimitrie Gusti. Este președinte al secțiunii literare (1931-1935), vicepreședinte (31 mai 1935-3 iunie 1938, 31 mai 1941-2 iunie 1944) și președinte al Academiei Române (3 iunie 1938-31 mai 1941). În 1948, odată cu reorganizarea forului academic, va fi înlăturat din Academia Republicii Populare Române, fiind repus în drepturi postum, în iulie 1990.

Filosof prin vocație, cum îl definea Dimitrie Gusti, **R.-M.** este preocupat de crearea unui sistem propriu, denumit personalismul energetic, pornind de la Kant, dar dezvoltând idei neokantiene. În cartea sa din 1927, *Personalismul energetic*, scrie că personalitatea este „rezultatul sintetic al evoluției prin care a trecut întreaga energie universală”. Realitatea exterioară și interioară fiind energie, în cursul său de psihologie încerca să

depășească, încă din 1899, vorbind „despre suflet”, dualismul materie-spiritualitate. Aceste idei le expune și în lucrarea *Puterea sufletească* (1908), mai cu seamă în capitolele *Afirmarea personalității omenești în principalele momente ale culturii și Puterile sociale. Cultura*. Autorul insistă asupra relației dintre cultură și individualitate și în domeniul psihologiei colective, societatea fiind un organism, iar conștiința ei manifestându-se tot în forme individuale. Creația și-o justifică individul în măsura în care contribuie la dezvoltarea bunurilor sufletești, la cultura poporului din care face parte. În studiul *Cultura română și politicianismul* (1904), se afirmă peremptoriu: „Dar bucuriile sufletești, deși transformă și înnobilează activitatea individului, nu nimicesc însă rațiunea de a fi a acestuia, adică individualitatea [...]. Cultura desăvârșită hotărăște diferențierea permanentă între popoare; ea este, neîndoios, cea mai înaltă manifestare a individualității.” **R.-M.** critică deformările politicianiste ale filosofiei sociale, conform cărora un popor își poate împrumuta valorile și instituțiile, amintind de lumea criticată de I.L. Caragiale. Reiterează critica junimistă, deși într-un studiu din 1918, *Cultură și vocație*, își nuantează poziția, în sensul că nu e împotriva europenizării, ci doar împotriva „importurilor” greșite, care nu țin seama de „afinitățile” dintre culturi, de permisibilitatea sau respingerea imitației, de vocația noastră etnică. Din perspectiva filosofiei culturii, relațiile lui **R.-M.** cu literatura apar ca normale. În 1901, sub titlul *Cestiuni de estetică*, își pune întrebarea *De ce literatura română e lipsită de actualitate?* Răspunsul s-ar afla în dezinteresul publicului românesc, obișnuit a privi producțiile literare prin prisma culturii apusene. Îndemnul său către cititor era în tonul discuțiilor literare ale începutului de veac XX, acordând literaturii naționale „actualitatea pe care o merită, fiindcă această actualitate trăiește în cea mai bună parte a sufletului tău, sufletul națiunii tale”. Chiar din prima lui carte, *F. W. Nietzsche. Viața și filosofia sa* (1897), în capitolul *Originea tragediei*, filosoful român analizează lucrarea lui Friedrich Nietzsche *Die Geburt der Tragödie aus dem Geiste der Musik*. El explicitează categoriile estetice apolinic și dionisiac (din îmbinarea cărora, printr-un act al voinței eline, s-a născut tragedia antică) și rolul lor în dezvoltarea ulterioară a artelor. Principiile erau ale lui Schopenhauer și Wagner, pe ultimul repudiindu-l spre sfârșitul vieții. **R.-M.** ține să precizeze în introducere: „Dând publicității rezumatul filosofiei lui Nietzsche n-am deloc intențiunea s-o recomand ca pe o direcțiune sănătoasă a filosofiei contemporane. Sunt departe de a o aproba, necum să doresc a-i face prozeliti.” Adagă însă că filosoful este foarte popular în Germania și cunoscut în Franța (mai cu seamă sub influența lui Georg Brandes), difuzarea ideilor lui și în România părându-i-se foarte probabilă. Profetia se va adevări, și **R.-M.**, format în spiritul filosofiei clasice germane, va scoate două noi ediții (1916, 1921), din care înlătură observațiile restrictive, iar după război, în 1925, publică un articol intitulat *De la Kant la Nietzsche*, în care recunoaște că Nietzsche este totdeauna interesant și original: „Între Kant și Nietzsche filosofia a înregistrat o mare schimbare. Punctul de vedere al lui Nietzsche nu mai este static, cum era la Kant, sau panlogic, cum era la Hegel, ci

evolutiv biologic.” Kant are cultul rațiunii, pe când Nietzsche pe acela al instinctului. El reprezintă personalismul în chipul cel mai radical, conchide autorul, citând lucrarea *Also sprach Zarathustra*, pe care o consideră „biblia personalismului nietzschean”. În anii '30-'40 ai secolului trecut, **R.-M.** va fi tot mai mult preocupat de sintezele sale: *Românismul. Catehismul unei noi spiritualități* (1936), *Psihologia poporului român* (1936) și *Timp și destin* (1940); în 1942 va da *Etnicul românesc. Comunitate de origine, limbă și destin*, iar după război va publica *Morala personalismului energetic* (1946) și va încerca să „împace” două concepte, elaborând *Materialismul și personalismul energetic* (1947). În scrierile lui există o simbioză profitabilă între filosofie și literatură, iar apropierea de opera lui Nietzsche i-a accentuat această tendință. La „Noua revistă română” – unde nu face politică militantă, deși era un doctrinar conservator – se va înconjura de critici și scriitori importanți, cunoscând direct pulsul viu al vieții literare. În cercul de colaboratori erau H. Sanielevici, Ovid Densusianu, Mircea Florian, Mihail Dragomirescu, N. Iorga, Ion Petrovici, I.-A. Candrea, Lazăr Șăineanu, Simion Florea Marian, Izabela Sadoveanu, F. Aderca ș.a. În revistă este promovată poezia modernistă semnată de I. Vineanu, N. Davidescu, Tristan Tzara, G. Bacovia, Emil Isac ș.a. și sunt publicate fragmente din teatrul lui Mihail Sorbul. Pe lângă munca de îndrumare, directorul va fi prezent în paginile revistei cu numeroase eseuri, precum *Ideile sociale și arta, Literatură și patriotism, Jubileul lui Caragiale, Din psihologia ziariștilor noștri: mahalagismul, Ce însemnează Eminescu pentru cultura românească* ș.a. În acest din urmă articol este apreciată poezia lui Eminescu, afirmându-se că influența sa asupra generațiilor ce vor urma „va sta încrustată de-a pururi între podoabele sufletului românesc, cât timp acesta va exista”. **R.-M.** va păstra interesul pentru presă și după primul război mondial, mai cu seamă prin săptămânalul „Idea europeană”, realizat cu echipa de la „Noua revistă română”, însă orientat spre cultura europeană. Spațiul acordat literaturii propriu-zise este restrâns, dar un loc important îl au eseurile și anchetele sociale și literare. Dintre textele semnate de redactorul responsabil al periodicului se rețin *Intelectualii, Adevăruri pentru România Mare. Scrisori din mijlocul țăranilor, Intelectualii și țăranimea, Românism - europenism*. Spiritul deschis către marile literaturi și spre curentele literare noi explică prezența în paginile publicației a lui Charles Drouhet, cu articolul *Cultura franceză în România*, sau a lui Tudor Vianu, cu *Expresionismul, o estetică nouă*. O relație specială are, în cadrul colaborărilor sale la reviste literare, cu I. L. Caragiale. Încă din 1896 trimite ziarului „Epoca”, pentru rubrica „Literă-Arte-Știință”, coordonată de I. L. Caragiale, un articol critic la adresa lui G.I. Ionnescu-Gion, *Un caz de literatură patologică - Marea frescă istorică a Ateneului Român*. Cu exemple oferite aici, Caragiale realizează o parodie ucigătoare în „Epoca literară”, sub titlul *Literatura patologică*. Între profesor și scriitor se stabilește o frățească prietenie în timpul campaniei electorale a lui Take Ionescu. Apoi, în „Noua revistă română” se reproduce în 1910 o epistolă în facsimil a dramaturgului, cu nota că piesa *Titircă, Sotirescu et Co* era așteptată cu nerăbdare de „elita intelectualilor noștri”. Tot aici apare instantaneul *Începem!*,

scris de Caragiale pentru Compania Davila, iar la sărbătorirea a șaizeci de ani de viață ai scriitorului revista inițiază o subscripție națională pentru marele exilat, pe care însă acesta o refuză politicos într-o scrisoare. În 1932 filosoful ține câteva conferințe radiofonice, printre care *Amintiri despre Caragiale și Caragiale și filosofia*, rămase în manuscris. În spațiul aceluiași interes special se înscrie și publicarea în „Idea europeană” a unor *Amintiri despre Caragiale* de Luca Ion Caragiale. În fine, sunt puțin cunoscute încercările literare ale lui **R.-M.**: comedia într-un act *Domnul Luca* (1910) și drama în patru acte *Păr de lup* (1911). În prima piesă acțiunea se petrece în salonul unui avocat, în centrul ei fiind Luca, om de afaceri, ce poartă discuții ilare despre „filosofia” afacerilor, iar comicul dintre aparență și esență este adeseori reușit. În *Păr de lup* acțiunea se petrece în Oltenia, în 1860. Conflictul se declanșează între Traian, un tânăr întors de la studii din străinătate, numit judecător de noua administrație a lui Al. I. Cuza, și tatăl său, boierul Colfescu, care se asociază cu un spoliator al țăranilor, hangiuul Vlaicu. Traian e ajutat de Matei Triteanu, ginerele lui Colfescu, pe care vrea să îl indoctrineze cu ideile lui Saint-Simon și să îl transforme într-un „adevărat element de cultură pentru satul nostru atât de înapoiat”. Tânărul judecător îi îndeamnă pe țăranii la răzmeriță, simțind atavic „părul de lup”. Când răsculații se pornesc, Traian este împușcat de tatăl său. Cu toată calitatea artistică modestă, cele două piese au fost jucate pe scena Teatrului Național din București, sub directoratul lui Pompiliu Eliade. Ultima mare realizare a lui **R.-M.** este jurnalul, început în 1943, în ziua când împlinea șaptezeci și cinci de ani, și încheiat în 1952. Intitulat *Revizuri și adăugiri* va fi editat după mai bine de patru decenii (I-VIII, 1996–2001). Paginile sunt un amestec hibrid între memorii și jurnalul intim. Menționabile sunt părerile despre Titu Maiorescu, de pildă, dar mult mai interesante se arată însemnările jurnaliere. Există cel puțin trei surse ale scriiturii. Primul ar fi dat de evenimentele dramatice la care diaristul a asistat: sfârșitul războiului, ocuparea țării de către ruși, abdicarea regelui, comunizarea țării, încercarea de suprimare a unei părți a intelectualității românești; al doilea strat se naște din consemnarea zvonurilor care circulau în București despre evenimentele ce se precipitau, iar al treilea rezultă din încercările savantului de a adăugi și revizui postulatele propriei filosofii sub asaltul unei noi realități. Prețioase sunt și notațiile privind familia, formația intelectuală a tatălui sub oblăduirea părintească a lui Eufrosin Poteca, ce i-a lăsat, prin testament, cărți și acte. Sub zodia tragicului se înscriu suferințele morale și materiale ale lui **R.-M.** În ciuda vicisitudinilor, el are puterea să spered și să prevadă aproape exact durata epocii comuniste: cel mult cincizeci de ani. Stilul este sobru, cu un ritm determinat de evenimentele vremii și marcat de observații morale acide, îndeosebi în portretele unor colegi sau în evocările foștilor profesori. Jurnalul sfârșește prin a fi citit ca o ficțiune, sau, cum ar spune Eugen Simion, ca „ficțiunea nonficțiunii”.

SCRIERI: F. W. Nietzsche. *Viața și filosofia sa*, București, 1897; ed. îngr. și postfată Marta Petreu, Cluj-Napoca, 1997; *Cestiuni de estetică. De ce literatura română e lipsită de actualitate?*, București, 1901; *Cultura română*

și *politicianismul*, București, 1904; *Puterea sufletească*, București, 1908; *Domnul Luca*, București, [1910]; *Sufletul neamului nostru. Calități bune și defecte*, București, 1910; *Păr de lup*, București, [1911]; *Andrei Bârseanu și naționalismul*, București, 1924; *Personalismul energetic*, București, 1927; ed. îngr. G. Pienescu, București, 1984; *Vocația, factor hotărâtor în cultura popoarelor*, București, 1935; *Românismul. Catehismul unei noi spiritualități*, București, 1936; *Psihologia poporului român*, București, 1936; *Catehismul mititel al lui Eufrosin Poteca*, București, 1940; *Timp și destin*, București, 1940; ed. îngr. și pref. Constantin Schifirneț, București, 1997; *Etnicul românesc. Comunitate de origine, limbă și destin*, București, 1942; *Din autobiografia lui Eufrosin Poteca*, București, 1943; *Morala personalismului energetic*, București, 1946; *Materialismul și personalismul energetic*, București, 1947; *Mărturisiri*, îngr. Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1990; *Etnicul românesc. Naționalismul*, îngr. și pref. Constantin Schifirneț, București, 1996; *Revizuri și adăugiri*, I-VIII, îngr. Rodica Bichis, Gabriela Dumitrescu și Stancu Ilin, cu un comentariu de Dinu C. Giurescu, București, 1996–2001; *Dialectica*, postfată Gheorghe Vlăduțescu, București, 2002.

Repere bibliografice: Ibrăileanu, *Opere*, IV, 178–186; A.D. Xenopol, *Raport despre „Puterea sufletească”*, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXXI, 1908–1909; A. Ieșean, C. Rădulescu-Motru, „Junimea literară”, 1909, 10; N. Em. Teohari, *Forma și fondul în literatură*. Dl. C. Rădulescu-Motru, NRR, 1912, 1; C. S. Fațel, *Literatura d-lui C. Rădulescu-Motru*, „Drum drept”, 1915, 20; M.R., „F. W. Nietzsche. Viața și filosofia sa”, CL, 1916, 4; O. C. T. [Octavian C. Tăslăuanu], *Idea europeană și C. Rădulescu-Motru*, LU, 1919, 18; Ion Petrovici, C. Rădulescu-Motru, SBR, 1919, 35; Aderca, *Contribuții*, I, 176–183, 245–247; [Alocuțiunea de primire în Academie, rostită de V. Pârvan în ședința Academiei Române de la 5 iunie 1923], AAR, dezbaterile, t. XLIII, 1922–1923; Răspunsul dlui D. Gusti la discursul de recepție al dlui C. Rădulescu-Motru, AAR, discursuri de recepție, t. LVIII, 1924; Ion Petrovici, *Kant și cugetarea românească*, „Revista de filosofie”, 1924, 1–2; Lovinescu, *Ist. civ. rom.*, II, 177–186, III, 6–19, *passim*; Ion Petrovici, C. Rădulescu-Motru, VR, 1926, 53; Vasile Băncilă, *Doctrina personalismului energetic al dlui Rădulescu-Motru*, București, 1927; Ionel Jianu, *Interviu cu dl profesor C. Rădulescu-Motru*, RP, 1928, 3068; N. Bagdasar, „Puterea sufletească”, „Revista de filosofie”, 1930, 3; *Omagiul profesorului C. Rădulescu-Motru*, București, 1932; Mircea Djuvara, C. Rădulescu-Motru, „Revista de filosofie”, 1940, 3–4; Simion Ghiță, C. Rădulescu-Motru et la philosophie kantienne, „Revue roumaine des sciences sociales”, philosophie et logique, 1968, 2–3; Nicolae Gogonea, *Sistemul filosofic al lui C. Rădulescu-Motru*, „Revista de filosofie”, 1968, 4; Constantin Georgiade, *Amintiri despre profesorul C. Rădulescu-Motru*, „Revista de psihologie”, 1973, 3; Ornea, *Actualitatea*, 184–189; Corina Hrișcă, C. Rădulescu-Motru, filosof al culturii, Cluj-Napoca, 1987; Vasile, *Conceptul*, 185–191; D. Otovescu, *Cultură, personalitate, vocație în concepția lui C. Rădulescu-Motru*, Craiova, 1990; Ștefan Afloroaei, *Timp istoric și critică a culturii: C. Rădulescu-Motru*, în *Cultură și societate*, îngr. Al. Zub, București, 1991, 344–366; Z. Ornea, *Rădulescu-Motru despre sufletul românesc*, RL, 1992, 14; Valeriu Râpeanu, C. Rădulescu-Motru – *Jurnal inedit*, „Curierul național”, 1994, 990; Teodor Vărgolici, *Confesiunile lui C. Rădulescu-Motru*, ALA, 1997, 380, 1999, 461, 2000, 520, 2001, 559; Z. Ornea, *Relația între timp și destin*, RL, 1998, 10; Pan M. Vizirescu, C. Rădulescu-Motru, CL, 1998, 4; Gheorghe Grigurcu, *Rădulescu-Motru a avut dreptate*, RL, 1999, 1; Z. Ornea, *O ediție curioasă*, RL, 2000, 1; Z. Ornea, *Final de jurnal*, RL, 2001, 36; Valeriu Râpeanu, *Jurnalul unui intelectual din ce în ce mai singur*, „Curierul național”, 2001, 3289; Simion, *Ficțiunea*, III, 121–122; Săndulescu, *Memorialiști*, 82–97; Constantin Schifirneț, C. Rădulescu-Motru. *Viața și faptele sale*, I, București, 2003. S.I.

RĂDULESCU-NIGER, Nicolae G. (2.I.1861, Bârlad - 3.VI.1944, Căineni, j. Vâlcea), prozator, poet, dramaturg și traducător. Este fiul negustorului Radu Gheorghiu. A copilărit la Brăila, fiind înmatriculat la școală cu numele Rădulescu. După moartea tatălui (1877) revine la Bârlad, unde, încă elev, debutează cu proză la „Paloda”, în 1879, an în care îi apare și romanul *Fiii ucigașului*. Termină liceul și pleacă la București, unde începe o îndelungată activitate de ziarist, lucrând sau doar colaborând la „România”, „Revista Societății «Tinerimea română»”, „Revista literară”, „Revista nouă”, „Revista copiilor”, „România muzicală”, „Ovidiu”, „Familia” ș.a. A condus „Apărătorul săteanului” (1906-1907), „De vorbă” (1908), „Cultura” (1920-1922), în toate publicând masiv versuri, proză, piese de teatru, articole. În 1892 devenise funcționar, urcând în ierarhie până la treapta de director în Ministerul Cultelor și Artelor (1920-1926). Șirul aparițiilor editoriale e foarte abundent. Caracterul explicit instructiv al scrierilor din prima parte a vieții îi aduce recunoașterea oficială (premiu, medalii - Bene Merenti în 1900 ș.a.). Mai târziu va deveni membru al Societății Scriitorilor Români.

Poporanist, dar și sămănătorist *avant la lettre*, **R.-N.** și-a fixat, pare-se, un program de ameliorare a realităților rurale (în urma unui stagiu de câțiva ani la țară și prin țară). În cele patru volume intitulate *Rustice* (1893-1894, ultimul premiat de Academia Română), el descrie, în versuri și în proză, peisaje sau munci campestre, aspecte „din viața zilnică a țăranului” (cum sună titlul unui ciclu), versifică în manieră folclorică diverse motive. Mici întâmplări constituie nuclee epice pentru prozele din aceste culegeri, fără virtuți deosebite, dar considerate de autor bune prilejuri de a-i instrui și moraliza pe săteni. În anii următori scrisul său vine în întâmpinarea programului inițiat de Spiru Haret, cu intenția precisă de a reforma viața satului. Elaborează trilogia *Patriotism*, cuprinzând romanele *Străin în țara lui...* (1900), *Tribunul poporului...* (1903) și *Măria sa, Ogorul* (1907), care au în comun nu numai tema, ci și câteva personaje și trasee epice. Victor Cozmin și fiul acestuia sunt văzuți ca oameni ideali, care joacă un rol providențial în satele unde trăiesc, sunt niște reformatori, schimbând mentalități, atitudini și comportamente. Acestor romane li se adaugă câteva proze scurte: *Satul Grivița* (1908), *La gura văiei* (1908), *Povestirile lui moș Iftimie Hârbor* (1910). Meliorist convins, **R.-N.** dă lecții în diferite domenii, inclusiv în cel al dragostei și căsniciei, toate „pildele” fiind cuprinse în povești „captivante”, din care nu lipsește senzaționalul. Tema patriotismului are și o componentă apăsător naționalistă, semnalând pericolul reprezentat de elementul etnic alogen. Dacă în trilogie acesta rămănea un aspect tangențial, în romanele *Orfanii neamului* (1913), *Ciornăreanu & Faerman* (1916) conflictul cu străinii devine motorul acțiunii, resortul imaginării unor tipuri de români exemplari. În tentativa de a acoperi literar mai toate mediile sociale, după ce în *Tribunul poporului* romancierul criticase clasa politică, dezvăluind și unele mecanisme prin care aceasta își aservea presa, cu gazetarii ei corupți, versatili, în *Magistrații noștri* (1908), *Viața de artistă* (1909), *Ciornăreanu...* („roman din lumea comerțului”),

Părintele Veniamin (1921, „romanul tainelor călugărești”) **R.-N.** prezintă figuri din ce în ce mai diverse. Realitățile sociale constituie fundalul evoluției unor personaje destul de bine individualizate, chiar dacă nu totdeauna verosimile. Tendința de reconstituire biografică și de configurare a unor personaje devine uneori un fel de „studiu de caz”, ca în *Căpitanul Ropotă* (1893), *Viața de artistă*, *Fire de artist* (1928), *Inimi de femei* (1928). Felul particular de a fi al actorului, pictorului, scriitorului, succesele, cu efectul lor asupra vieții și psihologiei individului, constituie substanța epică descriptivă a acestor romane, revenind ca teme secundare și în alte proze. Un „caz” deosebit e adus de romanul *De la leagăn până la mormânt* (1925), unde personajul principal, care identifică omenescul cu răul și se dedică cercetării naturii și horticulturii, pare să întruchieze mizantropia (teoretică) a lui **R.-N.** Extinzându-și interesul și spre „inimi de femei”, el alcătuiește o adevărată galerie de eroine sublime, completată cu povești de dragoste, nelipsite în proza sa, dar devenite subiecte în sine în mai multe romane. Unele sunt tragice (*Romanul căsniciei*, 1898, *A fost un vis...*, 1920), altele triste, dar terminate cu bine (*Gelozie*, 1890, *Puterea destinului*, 1914), câteva au finaluri eclatante, după traversarea unor momente de criză (*Jertfă*, 1890, *Două dureri*, 1921), mai toate sunt convenționale, desfășurate pueril, maniheist. De altfel, multe volume ale lui **R.-N.** sunt doar rodul dorinței de a face literatură de agrement: întâmplări senzaționale, descrieri pitorească a unor petreceri și amoruri de vacanță, în stațiuni turistice exotice ș.a.m.d. Tehnica narativă constă, în general, într-o țesătură de intrigi, întâmplări, dialoguri cu pretenții intelectuale, considerații eticiste, menite să pună în valoare un protagonist ori să mențină tensiunea epică, dar alunecând în platitudine și nesemnificativ. Între literatura cu teză strident moralizatoare și cea ușoară, naiv „captivantă”, **R.-N.** ratează șansa de a scrie literatură adevărată, paginile lăsând impresia că sunt fie niște compuneri didactice cu ambalaj literar, fie o producție artificială, ieftină, de coloratură melodramatică. Doar parțial există și secvențe izbutite, axate în special pe relatarea unor situații dramatice, care au darul să miște pe cititorul mai sentimental. O prelucrare după Doamna de Ségur (*Bietul Tudorell*, „roman pentru copii și tineret”, 1921), traducerile - din Maupassant, Sienkiewicz, Gorki - ar putea fi și un indiciu cu privire la preferințele prozatorului. Drama *Doamna Kiajna* (scrisă în colaborare cu N. Țincu), reprezentată în 1891 la Teatrul Național din București (apoi tipărită), este o exemplificare pentru abordarea simplistă a caracterului aprig, mândru, crud al personajului. Două comedii cu subiecte din mahalaua bucureșteană - *Printre vecini*, jucată la Teatrul Național din Iași (1893) și la cel din Craiova (1895) și *Nunta lui Lică*, reprezentată la Craiova (1894), ambele nepublicate - sunt urmate, mult mai târziu, de *Poștașul dragostei* (1913), cu un umor forțat, generat de niște banale intrigi din același mediu. Pentru săteni **R.-N.** a scris câteva comedioare - *Talpa iadului* (1906), *De pe urma beției* (1906), *Păcală argat* (1907), *Păcatele lui Gânju* (1907) -, care vin în completarea mesajelor moralizatoare din proza cu ambianță rurală. Pentru copii, cărora le va dedica și *Cartea școlărilor* (1923), alcătuiește piesa într-un act *Povestea*

vorbei (1907) și „poemul dramatic” *Crăciunul* (1912). Tot în categoria compozițiilor dramatice instructive se înscriu două texte ocazionale – *De vorbă-n sat* (1913, omagiere a memoriei lui Spiru Haret) și sceneta *Veniți, copile scumpe* (1918, glorificare a Marii Uniri) –, dramatizarea în versuri a unui roman de Carmen Sylva (*Astra*, 1905), o localizare (*Bărbații noștri*, jucată în 1890) ș.a. **R.-N.** a scris enorm și a fost citit în epocă, mai cu seamă romanele din prima perioadă având un impact asupra cititorilor interesați de lumea rurală. Superficial și plat, în pofida sentimentelor înalte pe care ar fi vrut să le pună în mișcare, scrisul său, întâmpinat cu mari rezerve de critici literari ai vremii, nu a rezistat în timp.

SCRIERI: *Fiii ucigașului*, Bărlad, 1879; *Memoriile unei cățelușe*, Bărlad, 1880; *Jertfă. Gelozie*, București, 1890; *Doamna Kiajna* (în colaborare cu N. Țincu), București, 1891; *Scritori, cetitori și critici*, București, 1892; *Căpitanul Ropotă*, București, 1893; *Rustice*, I-IV, București, 1893–1894; *Romanul căsniciei*, București, 1898; *Străin în țara lui...*, București, 1900; *Din valurile vieții*, București, 1901; *Tribunul poporului*, București, 1903; *Astra*, București, 1905; *Talpa iadului*, Brașov, 1906; *De pe urma beției*, Brașov, 1906; *Păcală argat*, Brașov, 1907; *Păcatele lui Gânju*, Brașov, 1907; *Povestea vorbei*, Brașov, 1907; *Măria sa, Ogorul*, București, 1907; *La gura văiei*, București, 1908; *Magistrații noștri*, București, 1908; *Satul Grivoița*, București, 1908; *Viață de artistă*, București, [1909]; *Povestirile lui moș Iftimie Hârbor*, București, 1910; *Mîntea și norocul*, Brașov, 1910; *Alegătorul liber și alte 13 monoloage*, Brașov, 1910; *Furtună... trecătoare*, București, [1911]; *Crăciunul*, București, 1912; *Postașul dragostei*, Brașov, 1913; *De vorbă-n sat*, București, [1913]; *Orfanii neamului*, București, 1913; *Puterea destinului*, București, 1914; *Pe Coasta de Azur. O iarnă la Menton*, București, 1914; *Viață zburcumată*, București, 1914; *Unchiul Christea*, București, [1914]; *Pentru patrie*, București, 1915; *Glusul apelor*, București, 1915; *Rătăciții*, București, 1915; *Ciornăreanu & Faerman*, București, 1916; *Veniți, copile scumpe*, Piatra Neamț, 1918; *Logodnicul durerii*, București, 1919; *Intrigă amoroasă*, București, 1920; *Romanul unei iubiri*, București, 1920; *Seducătorul*, București, 1920; *Dascălul*, București, 1920; *Măriuca*, București, 1920; *A fost un vis!...*, „Suharea” la Dom’ Tânase în Delea-Nouă, București, 1920; *Bietul Tudorel!*, București, 1921; *Doou dureri*, București, 1921; ed. București, 1991; *Bucuria cea din urmă*, București, 1921; *Deziluzii*, București, 1921; *Părintele Veniamin*, București, 1921; *Cartea școlarilor*, București, 1923; *Dor ascuns*, București, 1924; *De la leagăn până la mormânt*, București, 1925; *Teatru școlar și sătesc*, București, 1926; *Fire de artist*, București, 1928; *Nimi de femei*, București, [1928]; *Omul de cristal*, București, 1930. **Traduceri:** Edmond Rostand, *Wilhelm al Doilea Otrăvitorul*, București, 1915; Henryk Sienkiewicz, *Amantă*, București, [1920]; *Micul lăutar*, București, 1920; *Eterna victimă*, București, 1922; Maxim Gorki, *Lepădăturile societății*, București, 1921; Guy de Maupassant, *Femea plăcerilor*, București, [1921].

Repere bibliografice: D.C. Ollănescu, „*Rustice*”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, 1893–1894; Iosif Vulcan, „*Romanul căsniciei*”, „*Străin în țara lui...*”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, 1900–1901; V. Cristeanu, „*Din valurile vieții*”, „*Revista literară*”, 1901, 18; G.I. Ionnescu-Gion, [„*Amor criminal*”], U, 1902, 33; A.D. Xenopol, „*Din valurile vieții*”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, 1902–1903; Titu Maiorescu, „*Tribunul poporului*”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, 1903–1904; Botez, *Scieri*, 265–272; G.C. Ionescu-Șișești, „*Măria sa, Ogorul*”, R, 1908, 9; P. Partenie, „*La gura văiei*”, R, 1908, 9; Mihail Dragomirescu, „*Magistrații noștri*”, CVC, 1909, 1; M. C. [Mihai Carp], „*Povestirile lui moș Iftimie Hârbor*”, VR, 1911, 5; A.R., „*Orfanii neamului*”, „*Viața literară*”, 1914, 2; N. Vlădescu,

N. Rădulescu-Niger, „*Revista funcționarilor publici*”, 1926, 7–8; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 525, *Ist. lit.* (1982), 592; Leontin Iliescu, Rădulescu-Niger, U, 1944, 195; Miron Radu Paraschivescu, N. Rădulescu-Niger, „*Ecoul*”, 1944, 230; Mărcuș, *Thalia*, 126; G.T. Niculescu-Varone, *Un scriitor uitat*: N.G. Rădulescu-Niger, RL, 1969, 46; Massoff, *Teatr. rom.*, VI, 442, 451, VII, 536; Modola, *Dramaturgia*, 305; *Dict. scriit. rom.*, IV, 39–42. C.T.

RĂDULESCU-POGONEANU, Elena (29.I.1876, Râmnicu Sărat – 1958, București), istoric literar și publicistă. Este fiica lui Ion Dăcu, blănar, și soția lui I.A. Rădulescu-Pogoneanu. După ce urmează Școala Normală în București, absolvită în 1899, face studii în Franța, la Școala Normală Superioară de la Sèvres, încheiate în 1901. Obține în 1904 și licența în filologie modernă la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București. Își desfășoară cariera de profesoară de limba franceză și de limba română la Școala Normală „Azilul Elena Doamna”, apoi la Școala Centrală de Fete și la Seminarul Pedagogic Universitar „Titu Maiorescu” din București. Alcătuieste mai multe lucrări de metodică și manuale pentru toate clasele secundare. Colaborează cu articole și eseuri la „*Arhiva românească*”, „*Boabe de grâu*”, „*Convorbiri literare*”, „*Lamura*” ș.a. Preocupată de viața și opera lui Vasile Alecsandri, precum și de epoca lui, după un studiu apărut în „*Lamura*” (1921), elaborează o documentată monografie, publicată inițial ca studiu introductiv la ediția *Poezii* (I-II, 1940), pe care o îngrijește. Predilecția pentru reconstituiri biografice se manifestă și în alte studii, incluse în sumarul unor reviste sau tipărite separat: *Vasile Alecsandri și Wilhelm de Kotzebue*. O scrisoare către Alecsandri (1942), *Maria Cantacuzino* (1943) ș.a. Traduce literatură pentru copii (Kate Douglas Wiggin, *Rebecca de la Valea Soarelui*, 1928).

SCRIERI: Școala Centrală de Fete, București, 1935; *Viața lui Alecsandri*, Craiova, 1940; *Vasile Alecsandri și Wilhelm de Kotzebue*. O scrisoare către Alecsandri, București, 1942; *Maria Cantacuzino*, București, 1943. **Ediții:** Vasile Alecsandri, *Poezii*, I-II, introd. edit., Craiova, 1940. **Traduceri:** Kate Douglas Wiggin, *Rebecca de la Valea Soarelui*, București, 1928.

Repere bibliografice: D. Popovici, „*Viața lui Alecsandri*”, SL, 1942; Bucur, *Istoriografia*, 390; Alex. Oproescu, *Scriitori buzoieni*. Fișier istorico-literar, Buzău, 1980, 70–71; Valeriu Nicolescu, Gheorghe Petcu, *Buzău Râmnicu Sărat. Oameni de ieri, oameni de azi*, I, Buzău, 1999, 378. I.D.

RĂDULESCU-POGONEANU, I.[on] A. (14.VIII.1870, Pogoanele, j. Buzău – 14. III. 1945, București), istoric literar și editor. Este fiul Mariței și al lui Anghel Rădulescu, mic comerciant. Urmează gimnaziul și liceul la Buzău. Licențiat al Facultății de Litere și Filosofie din București, cu teza *Morala stoică* (1893), obține titlul de doctor în filosofie la Leipzig cu teza *Über das Leben und die Philosophie Contas* (1901). Funcționează ca profesor de liceu în București (la „Sf. Sava”, „Matei Basarab”, „Mihai Viteazul”, Gh. Lazăr”) și tot aici, din 1913, ca profesor de pedagogie, sociologie, etică și estetică la Universitate, fiind titularizat în 1923. A fost ales, în 1919, membru corespondent al Academiei Române. S-a format sub înrăurirea directă a lui Titu

Maioreescu, față de care a nutrit întreaga viață un veritabil cult, și s-a numărat între tinerii pe care Iacob Negruzzi și-i asocia în 1893 la conducerea revistei „Convorbiri literare”, făcând parte din redacție până la 1900. Aici și-a publicat majoritatea studiilor filosofice și literare. A mai colaborat la „Arhiva românească”, „Noua revistă română”, „România jună”, „Adevărul”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Argus” ș.a.

Ca istoric literar, **R.-P.** aduce contribuții notabile în eminescologie, cercetând printre primii manuscrisele depuse de Maioreescu la Biblioteca Academiei. Editează, în cadrul unui studiu referitor la epoca vieneză a poetului – *Câteva pagini inedite din tinerețea lui Eminescu* (1903) –, o parte din articolul *Naționalii și cosmopoliții*, iar în altă lucrare – *Kant și Eminescu. Traducerea „Criticii rațiunii pure”*, (1906) – semnalează și comentează echilibrat (ținând seama de dificultățile întâmpinate de tălmăcitor) traducerea opului kantian, urmărindu-i implicațiile în opera eminesciană și inserând în corpul studiului fragmente elocvente. Cercetează laboratorul nuvelei *Cezara*, editează fragmente din *Archaeus*, articolul *Ecuilibrul* (vorbind primul de influența lui Hegel), precum și pagini din corespondența poetului cu Maioreescu și Creangă. Alte contribuții documentare se referă la Vasile Alecsandri (pagini din corespondență), A.I. Odobescu și Maioreescu (preocupările lor pedagogice), Panait Cerna (pe care însă îl supralicitează ca poet). O atenție specială îi acordă **R.-P.** lui Maioreescu în calitate de profesor și mentor (*Profesorul Maioreescu, Un adevărat „învățător” al neamului* – ambele articole din 1910 – ș.a.), într-un ton encomiastic care îl va face pe E. Lovinescu să îl înscrie, alături de Simion Mehedinți, în „ortodoxia cultului” întreținut magistrului. Cea mai importantă contribuție a istoricului literar rămâne însă editarea *Jurnalului* lui Titu Maioreescu (perioada 1855–1891), sub titlul *Însemnări zilnice* (I–III, 1937–1943). Textul este prefațat de ample studii introductive și însoțit de informativ note explicative și de traducerea pasajelor scrise de critic în limba germană. Din același devotament pentru maestru au ieșit edițiile *Istoria contemporană a României (1866–1900)* (1925) și *Critice* (I–III, 1926–1930). Colaborator la *Dicționarul limbii române* realizat sub auspiciile Academiei Române, scrie și articole despre ortografie și gramatică și întocmește, împreună cu I.-A. Candrea, Mihail Dragomirescu sau cu Nicolae Carțoian, manuale de limba și literatura română pentru gimnazii și licee. Preocupat intens de educație, transpune în românește *Lienhard und Gertrud*, romanul lui J.H. Pestalozzi, și întocmește o sinteză privitoare la viața și opera ilustrului pedagog elvețian.

SCRIERI: *Morala stoică*, București, 1893; *Über das Leben und die Philosophie Contas*, Leipzig, 1902; *Probleme ale culturii românești*, București, 1902; *Johann Heinrich Pestalozzi*, București, 1910; *Studii*, București, 1910; *Despre Eminescu*, îngr. Marcela Chiriță și Mioara Neagu, Buzău, 1995. **EDIȚII:** Titu Maioreescu, *Istoria contemporană a României (1866–1900)*, pref. edit., București, 1925, *Critice*, I–III, pref. edit., București, 1926–1930, *Însemnări zilnice*, I–III, introd. edit., București, 1937–1943. **TRADUCERI:** J.H. Pestalozzi, *Leonard și Gertruda*, introd. trad., București, 1909.

Repere bibliografice: Gr. G. Tocilescu, „*Probleme ale culturii românești*”, AAR, memoriile secțiunii literare, t.XXV, 1902–1903;

Izabela Sadoveanu, *Studii*, VR, 1910, 5; Lovinescu, *Scrieri*, III, 230–234, VIII, 70–74; Gala Galaction, *Galeria dascălilor mei*, DMN, 1931, 8 723; Perpessicius, *Opere*, XII, 344–351; Pompiliu Constantinescu, *Titu Maioreescu*, „*Însemnări zilnice*”, VRA, 1937, 479; Vladimir Streinu, *Spre Titu Maioreescu*, RFR, 1937, 5; Aurelian Sacerdoțeanu, I.A. Rădulescu-Pogoneanu, RA, 1944–1945, 2; Ornea, *Junimismul, passim*; Bucur, *Istoriografia*, 110; Alex. Oproescu, *Scriitori buzoieni. Fișier istorico-literar*, Buzău, 1980, 20–22; Ștefan Bărsănescu, *Medaliaoane*, Iași, 1983, 64–69; Cioculescu, *Itinerar*, IV, 141–143; Z. Ornea, *Viața lui Titu Maioreescu*, I–II, București, 1986–1987, *passim*; Valeriu Nicolescu, Gheorghe Petcu, *Buzău–Râmnicu Sărat. Oameni de ieri, oameni de azi*, I, Buzău, 1999, 377–378; *Dict. scriit. rom.*, IV, 42–44. N.M.

RĂILEANU, Petre (13.IV.1951, Brăila), critic literar și eseist. După ce urmează Liceul „Nicolae Bălcescu” din orașul natal, face studii la Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București, absolvind în 1974. O scurtă trecere prin învățământ – ca profesor la Ivești, județul Galați – este urmată de o carieră în cadrul Editurii Militare și, după 1990, la Editura Fundației Culturale Române, unde va fi pe rând redactor, redactor-șef adjunct și redactor-șef. Colaborează la „*Viața românească*”, „*România literară*”, „*Contemporanul*”, „*Ramuri*”, „*Suplimentul literar-artistic «Tineretul liber»*”. În 1992 se stabilește în Franța, unde obține un doctorat în litere la Universitatea Sorbonne Nouvelle – Paris III, cu o teză despre avangarda literar-artistică românească în context european.

Prima carte a lui **R.**, *Corabia lui Ghilgames* (1990), cuprinde câteva eseuri pe teme ca: natura interioară a creației, în opoziție cu conceptul de mimesis; eroul – paradigmă a desăvârșirii umane și sfidare a limitelor temporale ale existenței; mitul iubirii, între retorica celebrării și „războiul” între sexe; scriitorul – *magister ludi*; impactul scriiturii asupra trăitului; intertextualitate, pasișă, ironie, „ordinul ironic” etc. „Cum poate viața să devină esențială?” este întrebarea la care încearcă să dea un răspuns eposul eroic. În jurul acestei interogații sunt construite părțile unui eseu, sintetizate în două sintagme preluate din Homer: „bărbații Ares” și „fabricanții de ecouri”. „Bărbații Ares”, metaforă pentru tipologia eroică, subsumează personaje ale vârstei mitice (Ghilgames, Ahile, Ulise) și istorice (Alexandru Macedon, Cezar). Ținta vieții lor este exemplaritatea și dobândirea nemuririi. Nemurirea înseamnă înfrângerea limitelor temporale, precum în scenariul inițiat din *Epopoea lui Ghilgames* sau din basmul *Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte*, fie perpetuarea unui „nume bun după moarte” – țelul personajelor din eposul homeric. Este apoi analizat cazul deschizătorului seriei eroilor din vârstă istorică: Alexandru Macedon. Acesta inclusese, printre membrii expediției sale, istorici și scriitori, înțelegând că numai textul scris poate coniferi nemurire numelui său. „Fabricanții de ecouri” sunt autorii de ficțiuni și din perspectiva lor se construiește partea a doua a eseului. **R.** este preocupat îndeosebi de cazurile în care un program estetic sau motive retorice și teme poetice se transformă în program existențial, toate actele vieții cotidiene fiind astfel ordonate și deturnate din perspectiva creației. Exemplul tipic pentru

literatura Evului Mediu i se pare a fi trubadurul Jaufré Rudel, cel care introduce în poezie motivul „iubirii de departe” – *amor de lonh*. În capodopera lui Cervantes, *Don Quijote*, eseistul crede a găsi confirmarea deplină a ipotezelor sale de lectură: caracterul construit al primului „personaj de hârtie” din istoria literaturii – o construcție polemică în raport cu romanele cavaleresti anterioare și, bineînțeles, în conformitate cu programul estetic al autorului –, complicitatea autor-personaj, jocul subtil cu convențiile literare, punerea în ramă epică a dezbaterilor pe teme de estetică și, în particular, de poetică a romanului. **R.** lansează un concept care ar ilustra cel mai bine cazul eroului lui Cervantes, „kriptomnezia”: simptomul celor pentru care memoria culturală, ficțiunile literaturii devin substanță trăită, proprie experiență. „Kriptomnezia” ar fi o modalitate sugestivă de a defini și mentalitatea așa-zis post-modernă. Studiul *Gherasim Luca* (2003), apărut în colecția „Les Roumains de Paris”, coordonată la Editura Oxus de Basarab Nicolescu, îl prezintă pe poet în cadrul avangardei literare românești, de la debutul în „Alge” și de la colaborarea la publicații de stânga la momentul suprarealist, inclusiv opera scrisă în limba franceză. O secțiune a studiului fixează locul lui Gherasim Luca în contextul suprarealismului românesc (Gellu Naum, D. Trost, Paul Păun ș.a.) și îl raportează la manifestările europene similare, la tematica și inovațiile, la obsesiile congenerilor.

SCRIERI: *Corabia lui Ghilgames*, București, 1990; „*La Dialectique démoniaque*”. *Le Parcours roumain de Gherasim Luca*, Paris, 1995; *Le Surréalisme et l'amour* (în colaborare), Paris, 1997; *Fin de siècle: un nou început*, București, 1999; *Tzara et l'Internationale du surréalisme* (în colaborare), Paris, 2000; *Gherasim Luca*, Paris, 2003; *Europa, mon amour*, București, 2003. **Ediții, antologii:** *L'Avant-garde roumaine*, București, 1996; *Iubite Fondane... (scrisori inedite)*, București, 1998 (în colaborare cu Michel Carassou); *Fundoianu/ Fondane et l'avant-garde*, Paris, 1999 (în colaborare cu Michel Carassou); Ion Rațiu, *Istoria unei candidaturi deturnate*, București, 2001. **Traduceri:** Jacques Herold, *Maltraité de peinture*, introd. trad., București, 2001.

Repere bibliografice: Gabriel Rusu, *Despre eroi și cărți*, „Suplimentul literar-artistic «Tineretul liber»”, 1991, 2; Émile Lanc, *Les Avant-gardes roumaines*, „Le Mensuel littéraire et poétique” (Bruxelles), 1996, 10; Édouard Jaguer, „*L'Avant-garde roumaine*” – *L'Europe à l'heure de ses capitales: Bucarest*, „Infosurr” (Paris), 1996, 4; Lefter, *Scrit. rom.* '80-'90, III, 116–118; Irina Marin, *Peregrinări prin trecutul Europei*, RL, 2003, 29. I.D.

RĂSĂRITUL, publicație apărută la Bârlad, săptămânal, între 15 ianuarie 1912 și 23 aprilie 1915, editată de G. Tutoveanu. În articolul-program, intitulat *Pentru cei mulți*, editorul reclamă proasta organizare a sistemului educativ românesc, propunându-și să publice informații de politică internă (declarat anticonservatoare) și externă (cu precădere privitoare la chestiunea bulgară și la Basarabia), calendarul săptămânii, sfaturi medicale, agricole, juridice, știri diverse și o poștă a redacției. Încă de la al treilea număr, directorul ziarului inaugurează o „Tribună literară”, rubrică prin care se dorește ca literatura de bună calitate să depășească cercul restrâns al

inițiaților. Cele mai importante contribuții rămân intervențiile lui Pamfil Șeicaru, care semnează tableta *Târziu și singur* (ecou al luptelor din Bulgaria), o revistă a presei intitulată „Săptămâna literară” (în mai multe numere), un medalion închinat publicistului D. Tomescu sau „celui mai mare poet al neamului”, Mihai Eminescu, uneori cronica artistică ori cea literară, unde figurează cu cronici la volumele de poezii ale lui G. Tutoveanu *La arme și Albastru*. Gazeta include și versuri de același G. Tutoveanu (*La Putna, Cuza-Vodă* etc.) sau reproduce din Al. Vlahuță (*Hristos a înviat!*), I. Stătescu, D. Iov, dar și poeme satirice la adresa liberalilor sau a conservatorilor, iscălite cu pseudonime. Epigrame cu aceeași tematică apar în majoritatea numerelor, unele semnate N. Grozea. De reținut sunt și cugetările grupate la rubrica „O vorbă pe săptămână” (semnată Filosof), explicațiile privind tradiția înroșirii ouălor datorate lui Simion Florea Marian ori necrologurile despre Aurel Vlaicu (redactat de învățătorul Vasile I. Stoica) și Emil Gârleanu (scris de Pamfil Șeicaru). În numărul 16/1912, Vasile I. Stoica salută, într-un amplu articol, înființarea la Bârlad a primei biblioteci publice orașenești din țară, din inițiativa și prin grija lui G. Tutoveanu. În numărul din 26 martie 1915 se anunță cedarea drepturilor de editare lui I.G. Ciorescu. Noua conducere subliniază, în următoarele două numere care vor mai apărea, că **R.** „acum mai mult ca oricând, este izvorâtă din necesități politice locale”. Cu toate acestea, în noua formulă, gazeta nu va rezista. C.Br.

RĂSĂRITUL, revistă apărută la Chișinău, lunar, între 1 septembrie și 25 decembrie 1918, la Chișinău și București, bilunar și mai târziu săptămânal, între 15 ianuarie 1919 și mai 1944. În primul an iese sub redacția lui I. Manolescu (care devine director) și a lui I.U. Soricu. Din septembrie 1919 în comitetul de redacție figurează G. Țițeica, Floria Capsali, Marin Ștefănescu, C. Sandu-Aldea, Nichifor Crainic, V. Militaru, Ion Dragoslav, redactori fiind ulterior I. Gr. Opreșan (1927), Scarlat Preajbă (1932) ș.a. Din 1936 **R.** apare sub conducerea unui comitet director compus din Scarlat Preajbă și Enescu-Bughea. Publicația, subintitulată la un moment dat „Revistă pentru învățături și îndemnuri bune”, are, în general, orientare tradiționalistă și religioasă. Sunt frecvente numerele comemorative și jubiliare sau se elogiază personalitățile care au animat și sprijinit periodicul. Așa se întâmplă în 1928, la zece ani de la apariție, când se dă și sumarul pe 1918–1928, apoi în numărul închinat lui G. Țițeica (2/1930, unde semnează și Dan Barbilian), în altele închinat lui Ion Manolescu, Mihail Dragomirescu, Ion Petrovici, Mihai Eminescu (5–6/1939). Interesant este numărul jubiliar 1–4/1938, în care se reproduc fotografiile principalilor colaboratori. **R.** parcurge mai multe etape de evoluție. În primul an colaborează numeroși scriitori basarabeni (Al. Mateevici, Nadejda Știrbei, Elena Dobroșinchi, George Lungulescu), apoi predomină scriitorii tradiționaliști, indiferent de zona de proveniență: poeții V. Militaru, I.U. Soricu, Ion Al-George, Constantin Asiminei, Ion Buzdugan, N. Batzaria, Nuși Tulliu, Ion G. Dinu, Gr. Vēja,

Const. Goran, I. Dragoslav, Christea N. Dimitrescu (Cridim), D. Iov, George Voevidca, Nichifor Crainic, A. Mândru, Artur Enășescu, Teodor Castrîșeanu, Const. Barcaroiu, Zaharia Stancu, Agatha Grigorescu-Bacovia, Leon M. Negruzzi, D. Nanu, I. Valerian, V. Voiculescu, Ion Ojog, Mihai Moșandrei, Gallia Tudor. Se publică proză de C. Sandu-Aldea, G. Tițeica, Al. Cazaban, A. Mândru, Al. Lascarov-Moldovanu, N. Pora, Eugen Boureanu, I. Gr. Opreșan, Gh. D. Mugur, Jean Bart, Lia Hârșu, I. Dragoslav, Carol Ardeleanu, Camil Petrescu. Revista dispune de un sector de propagandă culturală și religioasă (Marin Simionescu, G. Tițeica, Petre Sergescu, Gh. D. Mugur), la un moment dat fiind invadată de psalmi și de literatură religioasă. Istoria și critica literară sunt ilustrate o vreme de Al. Lascarov-Moldovanu, I. Valerian, Mihail Dragomirescu, Toma G. Spătaru (*Pe urmele lui Creangă*, 8/1926), N. Iosif (date despre St. O. Iosif) ș.a. Ulterior intervin și semnăturile lui E. Lovinescu, Aron Cotruș, Liviu Rebreanu, Radu Gyr, George Dumitrescu, Eugen Constant, G.M. Vlădescu, Emanoil Bucuța, Nichifor Crainic, Victor Bilciurescu, Dan Smântănescu, I. Agârbiceanu, Maria Cunțan. În **R.** lui V. Militaru i se tipăresc fragmente din romanul *Voichița*, iar lui Mihail Șerban din romanul *Sanda*. Se publică mult folclor și traduceri din Horațiu (N.I. Herescu), Racine (D. Nanu), Albert Samain, Ada Negri, Baudelaire. În bună parte, revista nu depășește granițele regionalismului și ale unei activități limitate la propagandă culturală.

M.Pp.

RĂSĂRITUL, publicație apărută la București, zilnic, între 4 februarie și 4 aprilie 1938, sub direcția lui Ilie Rădulescu. În loc de program, se publică o scrisoare a lui Octavian Goga. În primul număr Cezar Petrescu semnează articolul *Nu așteptăm minuni, ci fapte!*, în care pledează pentru „primenire”, scriitorul oferind apoi câteva fragmente din romanele 1907 și *Două lumi*. De altfel, Cezar Petrescu e unul dintre cei mai activi colaboratori ai ziarului, cu numeroase articole pe teme cele mai diverse. Alături de el se află Constantin Virgil Gheorghiu, care ține o vreme și cronică literară, și D. Murărașu. Sporadic semnează Nichifor Crainic (*Fondul muncii*), C. Barcaroiu, N. Crevedia (proza *Din pășaniile lui Vasile Tăgârțan*). Pentru scurt timp gazeta dispune de o pagină de satiră și umor, „Cucurigu”, redactată de Ion Manu. **R.** se ocupă și de popularizarea operei lui D'Annunzio sau a pictorului Löwendal, dar, în general, partea politică, de orientare naționalistă, o copleșește pe cea literar-artistică.

M.Pp.

RĂSCRUCI, revistă apărută la Alba Iulia la 1 februarie și 1 martie 1941 (două numere), sub direcția lui Gheorghe Moise. Poezie publică Ion Oană, Emil Târnoveanu, Ion Gheorghe, Mircea Șandru, Petru Șipos, Ion Negoieșcu (*Cetate cu palmieri, Pinguinul ou*), iar proză scriu I. D. Sârbu, Romulus Rusu, Ion Oană, Letiția Petrescu. Ion Oană traduce din Paul Valéry și Maurice Maeterlinck, însoțind versurile cu scurte prezentări. Ion Negoieșcu semnează comentariul intitulat *Despre poezie*. Revista se afirmă ca o formă de expansiune a Cercului Literar de la Sibiu, înscriindu-se în mișcarea de rezistență împotriva Dictatului de la Viena: „În versurile noastre să plângă Ardealul, în gândirea noastră să zvâcnească tăria pumnului lui Horia, în hotărârea noastră să ardă jalea pribegitului Iancu” (I.D. Sârbu).

M.Pp.

RĂSPÂNTIA, revistă apărută la București, bilunar, între 1 decembrie 1944 și 1 februarie 1947, sub direcția lui I. Ludo. Articolul-program, intitulat *De ce suntem nerăbdători* și semnat de Leopold Filderman, are în atenție suferințele îndurate de evrei. În consecință, publicația se ocupă de problemele comunității evreiești din România, de trecutul ei cultural, politic, social, religios, în articole aparținând lui Z. Leon, Barbu Lăzăreanu, Arnold Dăgani, I. Sachter, H. Hahn, Manuel Menicovici, Marius Mircu ș.a. I. Ludo semnează articolul *În memoria lui N. Iorga*. Sunt evocate crime legionare și naziste, mai ales deportările și pogromurile, redacția susținând regimul instaurat în august 1944 și incriminând vechile partide politice (de pildă, articolul de condamnare a lui Iuliu Maniu, intitulat *Procesul*, scris de I. Ludo). Se publică și literatură, comentarii, traduceri, cele mai multe din scriitori evrei precum Șalom Alehem, Isaia Horowitz, Rachel Korn, Z. Weinper, Eliezer Steinberg, Itzik Manger, mulți dintre ei în transpunerea lui Emil Dorian. În **R.** sunt prezenți Liana Maxy, Dan Faur, Margareta Dorian, Gerry Spina, Lascăr Șaraga, Maier Rudich ș.a., alcătuind gruparea de sprijin a revistei. Proză scriu I. Ludo, Lucian Boz, A.L. Zissu, Ada

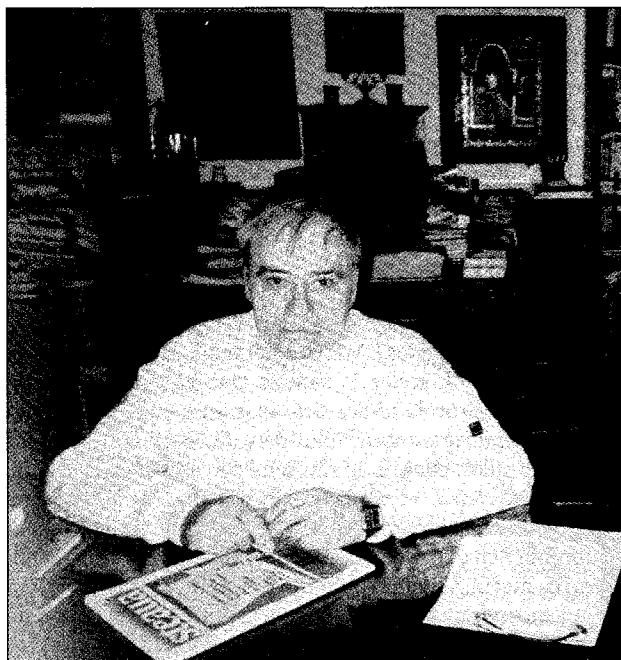
Ludo, F. Brunea-Fox. Se dau traduceri din Lion Feuchtwanger, Șalom Alehem, Ben. Aharon, A. Kabac ș.a. Alți colaboratori: Ion Pas, Gala Galaction, George Silviu, Tudor Teodorescu-Braniște, Lucrețiu Pătrășcanu, C.I. Parhon, Athanase Joja.

M.Pp.

RĂSTIMP, revistă apărută la Turnu Severin, trimestrial, din 1998. Este editată de Consiliul Județean Mehedinți, Centrul Cultural Mehedinți și Secția de Conservare și Valorificare a Tradiției și Creației Populare. Din colegiul de redacție fac parte Isidor Chicet (redactor-șef), Cornel Boteanu, Nicolae Chipurici, Titu Dinuș, Constantin Juan Petroi, Vasile Șișu, Ion M. Ungureanu și Ionela Curtu. Prin studii, articole, recenzii și culegeri de texte publicația face cunoscute valori ale tradiției populare mehedințene. Colaborează Petru Ursache, Pavel Ciobanu, Lucia Berdan, Silvia Chițimia, Liviu Gavriluță, Ion Pogorilovschi, Nicolae Panea, Mișu Ion Surdu, Virgil Tătaru, Al. Stănciulescu-Bârda, Ion M. Ungureanu, Gh. I. Cernăianu, Silvia Badea, Gh. T. Popescu, Eugenia Ioniță, Iftimie Nesfântu, Mihai Cosma, Ioan Lascu, V. Oprenescu, Petrică Birău, Victor Rusu, C.A. Protopopescu, Vasile Golban. De la numărul 1/2002 Jordan Datcu semnează la rubrica intitulată „Cartea de etnologie și editorii ei”.

I.D.

RĂU, Aurel (9.XI.1930, Josenii Bârgăului, j. Bistrița-Năsăud), poet, eseist și traducător. Este fiul Floarei (n. Chibulcutean) și al lui Iacob Rău, țărani. Urmează cursul liceal la Năsăud, Bistrița și Cluj (1942-1949), apoi Facultatea de Filologie a Universității din Cluj, absolvită în 1953, luându-și licența în 1964, la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași. În 1950-1951 este

cursant al Școlii de Literatură „M. Eminescu” din București. Debutază cu versuri în suplimentul cultural al ziarului „Lupta Ardealului”, în 1948. Va fi redactor la „Almanahul literar” (1949-1953), iar când publicația devine „Steaua” e promovat redactor-șef adjunct (1954-1959), apoi redactor-șef (1959-2000). Ales în 1966 deputat în Marea Adunare Națională, îndeplinește totodată diverse funcții în forurile de conducere din cadrul Uniunii Scriitorilor. A călătorit în Iugoslavia, Mongolia, Grecia, Japonia, Franța, Italia, SUA, Elveția, participând la reuniuni literare. Prima carte, *Mesteacănul*, apărută în 1953, va fi urmată de numeroase volume de versuri, tălmăciri, însemnări de călătorie, eseuri și articole, memorialistică. Traduce din Antonio Machado, Gheorghios Seferis, Saint-John Perse, Konstantin Kavafis, precum și din numeroși poeți francezi. Versurile îi sunt transpuse în limbile maghiară, greacă, germană. A întocmit și prefațat ediții din Ion Pillat, Lucian Blaga, V. Voiculescu. A fost distins cu Premiul „George Coșbuc” al Academiei RSR (1969) și cu Premiul Uniunii Scriitorilor pentru traduceri (1971).

Încă din adolescență, **R.** se arată ca un poet aproape format, mânuind cu dezinvoltură atât versul rimat, cât și pe cel liber. Nici o stângăcie, nici o nesiguranță, nici un exces, un perfect simț al limbii, al ritmului, al compoziției, terminologie matură, discret neologistică, o sintaxă impecabilă, procedee interesante, precum rimarea ultimului vers al fiecărei strofe cu primul din strofa următoare, și imagini de o noutate reală, deloc ostentativă. Poetul de șaptesprezece ani nu compune fără modele, dar acestea sunt dintre cele mai bune: Lucian Blaga, Tudor Arghezi, G. Bacovia, Adrian Maniu. Un model e și St. O. Iosif, îndeosebi în latura prozodică. Principiul poetic ce structurează lirica lui **R.** ar putea fi numit obiectivitate, de vreme ce, undeva, în volumul *Mișcarea de revoluție* (1985), e omagiat „poemul obiect”, menit să servească „doar pentru privit”. În covârșitoarea lor majoritate, poeziile solicită în special văzul. „Joc de-a stelele”, meșteșugul poetic e omologat, metaforic, cu olăria: „Să modelăm cuvintele ca olarii lutul”. Vorbind în termeni conceptuali, climatul propice unei asemenea poezii nu este cel romantic, cu atât mai puțin cel simbolist (cu toate că în cazul acesta nici unul, nici altul nu e ocolit), ci climatul clasic. Era în firea lucrurilor ca, la început, într-o perioadă în care poezii aveau de ales, dacă voiau să publice, între reportaj și discurs pe teme date, autorul *Focurilor sacre* (1956), natură clasică, să aleagă reportajul, ca fiind mai obiectiv. O carte editată în 1964 se intitulează *Stampe*. Multe versuri și din alte culegeri ar putea fi publicate sub acest generic. Avid de peisaj, poetul a avut șansa de a străbate spații din trei continente, și muza sa n-a dormit în cursul călătoriilor. *Cuvinte deasupra văzii* (1976), un ciclu cuprinzând piese compuse între 1956 și 1976, însumează priveliști cam de pe tot cuprinsul Europei, de la Paris la Atena, de la Stralsund la Roma și Venetia, alături de imagini extrem-orientale, asiatice în general. Cu toate deosebirile prozodice și în pofida notei personale, poeziile cu imagini de peste mări și țări sunt aproximativ de genul celor din perioada parnasiană a lui Ion Pillat, unele fiind, de altminteri, inspirate de ținuturi și

localități vizitate cu gândul și de autorul *Visărilor păgâne*, invocată nominal: „Aici izvoare sacre încă sună,/ Bolnavi veniți pe mare – aduc prinos./ Ion Pillat, iau toana ta drept bună,/ Mă-nchin smerit luminii mari din Cos.” De altfel, poeticul realizat frecvent în versurile lui R. e, în esență, de tip parnasian. Emoția e încătușată în descripție: „Pe-un turn, Sfântul Gheorghe răpune fiara/ lângă o floare de fier enormă, ușor mișcată/ de lună. Se măsoară în chihlimbaruri/ Femeia lungă din nord” (*Oraș hanseatic*). Cu tot numărul impresionant de vederi exotice (unele contrapunctate de amintirea târâmurilor carpatice), priveliștile autohtone dețin ponderea covârșitoare. Un întreg volum, *Unde apele vorbesc cu pământul* (1961), se întocmește din stampe de Delta dunăreană, nu fără a include și orații în stil whitmanian, adus la diapazon românesc prin nuanțări ce sună puțin a Geo Bogza. Celelalte volume și cicluri – *Pe înaltele reliefuri* (1967), *Turn cu ceas* (1971), *Septentrion* (1980) – sunt alcătuite prin însumarea de pasteluri sau poezii cu elemente de pastel proiectate în spațiul românesc. Sunt invocați o seamă de munți (ai Rodnei, ai Bicazului, Călimanul, Ceahlăul, Apusenii) și apar frecvent hidronime (Dunărea, Bistrița, Tazlău, Mureșul, Someșul), precum și nume de ținuturi și de localități: Transilvania, Maramureș, Țara Românească, Câmpia Ardealului, Cluj, Sibiu, Sighișoara, Blaj, Alba, Scheii Brașovului, Bran, Vatra Dornei, Cetatea Neamțului. „Rotundă și mare”, luna se ridică „deasupra Ardealului/ Deasupra cetăților vechi și deasupra câmpiei”. „Florile de gheață” din poezia cu acest titlu se află „la Vatra Dornei”. Cele „de sub stânci”, dintr-o altă piesă, cresc „în partea de nord a Carpaților”. Chiar și constelațiile sunt, uneori, autohtonizate, prin utilizarea denumirilor populare: Carul Mare, Găinușa, Drumul Robilor. Mai mult decât atât, Carul Mare e „încărcat cu fân”, Pleiadele sunt desprinse de poet de pe cer pentru a „sorcovi” cu ele „pe tot românul”, în timp ce Orionul e un „zmeu săltat”. Înscrisă tematic în linia tradiției, lirica din aceste culegeri este de accentuată factură modernă. Materialul de inspirație e transfigurat cu mijloace făurite în atelierul lui Argezei, Blaga, Pillat, Voiculescu, Maniu, Vinea și ale poezilor străini din care R. a tradus: Machado, Seferis, Saint-John Perse, Kavafis și alții. Cele mai substanțiale afinități par a fi cele cu Adrian Maniu și Ion Pillat. De primul îl apropie pe R., mai ales după 1960, opțiunea pentru versul liber și, în general, lipsa de preocupare pentru fluenta muzicală. Ce îl deosebește de Maniu e faptul că nu pictează la modul „naiv”. Lirismul său pictural e punctat uneori de un umor subtil, dar de alt tip, mai țărănesc și cu o tentă ardelenească. Evocând, de pildă, drumuri ale tatălui și copilului, poetul o face fără adoptarea opticii și a rostirii copilului de odinioară. Viziunea e alta, a maturului cu percepții rafinate. Ducându-se în câmpia Transilvaniei, tatăl „lăsa în urmă cortegiile de munți,/ Lăsa în urmă grija ogoarelor,/ Prindea la căruța cai negri”. Străbătând noaptea sate ce „se înșiriau unele după altele/ În lătrat de câini și miresme de iarbă tăiată”, el vedea cum „în dreptul lunii se așază nori vineți/ Cu chenar de aur și formă de vultur”. Deasupra lui, „până târziu [...] cântau stelele”, în timp ce „sua

la cer, asemenea ciocârliilor, cântecul greierilor,/ Slomneau copitele de pământ și clinchetul frâielor,/ Murmurau focurile ce parcă înviau, parcă mureau,/ Departe, la o stână din câmp, alcătuită din taine” (*Tata se ducea în câmpia Ardealului*). Impunându-și rigori clasicizante, în linia lui Pillat, R. nu rămâne la stanță și sonet, ci compune și în forme fixe proprii poeziei orientale (gazel, haiku). Dar utilizează, pe de altă parte, și tehnici constructiviste, simultaneiste, produce imagini de tip suprarealist („moara mănâncă râul”, „Luceafărul schimbă garda”), scrie versuri în monorimă, inventează caligrame, practică exhibiționisme grafice. Cu Ion Vinea are în comun imagismul. Astfel, „străzile cântă ca un pian”, crengile unei sălcii aplecate peste râu „atârnă ca niște sfori lungi”, sturionii sunt „fluierile mute prin care cântă marea”, într-o anume seară „stelele sunt ca înflorite” și „șuvițe de nori, hașurate secret de lună, le dau ceva tandru”. În unele poeme se regăsesc inflexiuni din Saint-John Perse. Versurilor citabile în acest sens, ample, torențiale, le răspund „micropoeemele” din ciclul astfel intitulat și „miniaturile” din *Zodiac* (1991). Concentrarea, cu efecte adesea ermetice, a acestor poezii de o strofă-două ar putea fi pusă în relație cu lapidaritatea lui René Char. Sonurile apolinice din grupajul *Arpegii* (și din alte stihuri) nu sunt fără asemănare cu acelea din *Farmecele* lui Paul Valéry. Trei cicluri din culegerea *Lucruri și stele* (2003) interpretează motive explicit autohtone (datini, sărbători, reminiscențe istorice, elemente de peisaj), multe evocând scene din copilărie cu specific local, transilvan, valorificând inedit procedee din folclor. Cu toată lunga tradiție a poetizării unor obiceiuri, poetul care a scris versurile din *Ritualuri* (1987) imprimă icoanelor construite de el un ce inedit, un inefabil individualizant, printr-o stilizare proprie. Noutatea rezultă fie din tratarea unui motiv folcloric în vers liber și alb, cu formulări pe alocuri ușor prozaice, bunăoară, în *Brad sau buhaș* („Bradule, care stai la fereastra mea/ înăuntru sau afară/ să încercăm să găsim un limbaj, ceva,/ cât pe-amintiri nu se lasă seară// că ai venit dintre sihăstrie/ dintre zăpodii și fețe cu barba-ursului și cât de multe nu știu că știi...”), alteori, dimpotrivă, din giuvaerizarea versului regulat, inclusiv a celui de factură populară. Această din urmă operație implică, nu în puține cazuri, preluarea, cu sau fără subtile retușuri, a unor refrene sau formule stereotipe, mai ales de colinde: „Strugure, pe-un gard, de lemn,/ Strugurel de ziuă, // Să-ți țin partea îmi faci semn,/ Strugurel de ziuă”, „Frunză verde brad frumos/ Măi doruleț măi/ Astăzi s-a născut Hristos/ Măi doruleț măi/ Îngeri tot cu capu-n jos/ Măi doruleț măi”. Cele mai izbutite texte sunt, poate, acelea în care se creează o atmosferă de patriarhalitate rurală idilică prin evocarea unor situații din copilărie. În noaptea solstițiului de vară copiii aruncau, fără știrea părinților, cununii de sânziene pe casă, cu credința că, dacă vreuna cădea, cel căruiia îi aparținea avea să moară. Scena e, parcă, de ritual ezoteric: „lună ce-mi bați la fereastră ca o fată a munților/ cu o cofă de mure plină,/ când părinții, dușmanii, dorm ca morții,/ și mă răpești din oraș la sat în această formă – / un an, o cunună fiecare” (*Cununii de sânziene*). Un episod de basm pare mersul cu caii la scăldat, duminica: „N-am ce să fac

astăzi, mamă și tată,/ o să merg la scăldat cu caii...// O să-mi trag o pereche de nădragi mai purtați, / din sură/ și fără cămașă, în galop/ o să merg la scăldat cu caii la râu, în urmă / lăsând grădina și casa-n Duminică/ și printre roiuri de copii veseli și muște de cai/ și libelule cu aripi ca site/ o să m-arunc în apa de munte răcoroasă și caldă/ și dulce, până la piept,/ toată numai sori și planete" (*Să merg la scăldat cu caii*). Placheta *Gutui japonez* (1996) însumează îndeosebi haikuuri, și multe dintre acestea surprind, cu finețe, detalii de peisaj, mai ales citadin, nipon, însă nu descripția predominantă, și mai ales nu cea localizantă. Iată un bazin, într-un parc: „Culori în bazin./ Ca să cred iar în basme,/ un crap de aur” ori frânturi de priveliști diverse: „A face/ umbră pământului/ Om sau cruce/ Cum vrei s-o iei”; „decupat de lac/ cerul albastru un safir/ cât inelul”. Sub titlul *Coloana Infinită* apare aici un text tipografiat, cu excepția ultimului (pseudo)vers, în verticală monosilabică. Asemenea excentricități, grafice și de alte feluri, există și în alte cicluri. De pildă, un text din *Piatra scrisă* (2002), intitulat *Joc de cifre*, jonglează cu anii răscrucii de milenii: „N-a fost nimic nici pragul 2000, / Nici anul 1 din mileniul 3, / 2002! Drept care, poți să vii/ Mai relaxat în brațe să ne iei”. Numeroase sunt jocurile sonore, constând mai cu seamă în rimarea insolită. Rime interioare, rima a două cuvinte alăturate, monorime, rime în cascadă: „geți cu săgeți sub peceți”, „cârbuni nebuni”, „bram în hram”, „cer în ger”, „plouă rouă”, „-n două plouă”, „lent torent”, „munți cărunți [...] lumii punți”. O așa-zisă „baladă” e compusă din șaisprezece versuri rimate toate în „an”, unele având această rimă și în interior. Stăpânind, încă de la debut, versul oricât de năruș, R. a ajuns la o virtuozitate demnă de orice maestru consacrat al cuvântului.

Aurel Rău nu desfășoară un ceremonial al melancoliei livești și nici al ironiei circumscrindându-și banalul ca Mircea Ivănescu. El este un melancolic, dar tristețea provine dintr-o supunere față de lucrurile consemnate cu obiectivitate fără subtext ironic. [...] Desenul deslușit al poeziei lui Aurel Rău, fără încordare și tușe nervoase, conturează un univers original în care lucrurile au energia „ivirii prime”. Poetul nu e un volubil și nici un senzual, ci un contemplativ fără poză, un elegiac desprinzând un sens prin organizarea liniilor într-un „cântec șoptit”, pe fondul unei reflexivități discrete.

ION SIMUȚ

SCRIERI: *Mesteacănul*, București, 1953; *Focurile sacre*, București, 1956; *La marginea deșertului Gobi*, București, 1960; *Unde apele vorbesc cu pământul*, București, 1961; *Jocul de-a stelele*, București, 1963; *Stampe*, București, 1964; *Pe înaltele reliefuli*, București, 1967; *Poezii*, pref. I. Negoieșcu, București, 1967; *Elogii*, București, 1968; *Turn cu ceas*, Cluj, 1971; *False proze*, București, 1972; *Trei poeți*. Perse, Machado, Kavafis, Cluj, 1972; *Zei asediați*, București, 1972; *În inima lui Yamato. 9 priviri lirice asupra Japoniei*, București, 1973; *Micropoeme și alte poezii*, Cluj-Napoca, 1975; *Cuvinte deasupra vămii*, București, 1976; *Întâlniri cu scriitori*, București, 1976; *Grecia. Călătorie incompletă*, București, 1978; *Om de zăpadă*, București, 1978; *Flori din cuvinte*, București, 1980; *Septentrion*, București, 1980; *Versuri*, pref. Mircea Iorgulescu, București, 1982; *Oameni de aer*, București, 1983; *Mișcarea de revoluție*, București, 1985; *Ritualuri*, București, 1987; *Versuri*, pref. Mircea Iorgulescu, București, 1989; *Efigii*, București, 1989; *Zodiac*, 1987.

Miniaturi, București, 1991; *Septentrion*, pref. D. Micu, București, 1994; *În povești cu Ion Creangă*, București, 1994; *Andrei Mureșanu în răsăririle magicului*, Cluj-Napoca, 1996; *Gutui japonez*, Iași, 1996; *Seară cu versuri în lectura autorilor*, București, 1997; *Expo 99 - de la Olahus la Emil Cioran*, București, 1999; *Școli I - Un infinit*, București, 2000; *Portrete la zile mari*, București, 2000; *Piatra scrisă*, Cluj-Napoca, 2002; *Cu Victor Hugo prin trei veacuri*, Cluj-Napoca, 2003; *Lucruri și stele*, București, 2003. **Traduceri:** Antonio Machado, *Poezii și poeme*, pref. Rafael Alberti, postfața trad., București, 1964; Gheorghios Seferis, *Poezii*, pref. trad., București, 1965; Saint-John Perse, *Poeme*, pref. trad., București, 1969, *Poeme alese*, București, 1983; Konstantin Kavafis, *Poezii*, pref. trad., București, 1971; Aleksandr Blok, 12, pref. trad., Cluj, 1972; *Mică antologie de poezie japoneză, în În inima lui Yamato. 9 priviri asupra Japoniei*, București, 1973, 101-149; Teresa Maria Morigioni-Drăgan, *Amoebă ori stea*, pref. Eugen Barbu, București, 1977; *42 de poeți greci contemporani*, postfața trad., pref. Alexis Zira, Cluj-Napoca, 1984 (în colaborare); *Poeți francezi*, pref. trad., Cluj-Napoca, 1987; Mimmo Morina, *Democraticon*, București, 1995 (în colaborare cu Ștefan Damian); Matsuo Bashō, *Note de drumeție*, pref. trad., București, 1998.

Repere bibliografice: Petroveanu, *Pagini*, 198-204; Petre Stoica, Antonio Machado, „Poezii și poeme”, IL, 1965, 3; Felea, *DIALOGURI*, 203-225; Oarcăsu, *Opinii*, 104-108; Simion, *Orientări*, 144-153; Oarcăsu, *Oglinzi*, 218-223; Felea, *Reflexii*, 241-244; Tomuș, *Carnet*, 115-121; Cubleşan, *Miniaturi*, 150-156; Barbu, *Sine ira*, 156-159; Bugariu, *Incursiuni*, 55-60; Felea, *Poezie*, 108-114; Martin, *Poeți*, II, 141-147; Grigurcu, *Teritoriu*, 119-122; Călinescu, *Literatura*, 142-148; Drăgan, *Reacții*, 267-269; Poantă, *Modalități*, 50-56; Petroveanu, *Traiectorii*, 225-231; Cristea, *Un an*, 120-123; Barbu, *O ist.*, 105-108; Negoieșcu, *Engrame*, 86-90; Piru, *Poezia*, II, 44-47; Zalis, *Tensiuni*, 209-215; Alexiu, *Ideografii*, 143-146; Poantă, *Radiografii*, I, 142-146, II, 30-37; Băileșteanu, *Abside*, 87-128; Grigurcu, *Poeți*, 162-172; Ruja, *Valori*, 85-87; Vasile Rebreanu, Miron Scorobete, *Cu microfonul dincoace și dincolo de Styx*, I, Cluj-Napoca, 1979, 267-273; Nicolae Manolescu, *Nordul și sudul poeziei*, RL, 1980, 34; Căndroveanu, *Poeți*, 141-146; *Lit. rom. cont.*, I, 443-447; Simuț, *Diferența*, 171-173; V. Fanache, „Versuri”, ST, 1983, 3; Pop, *Lecturi*, 68-72; Ion Oarcăsu, *Poezia solidarității cu elementele*, ST, 1984, 12; Simion, *Scriitorii*, III, 179-186; Felea, *Aspecte*, III, 43-47; Tașcu, *Poezia*, 205-212; Grigurcu, *Existența*, 143-152; N. Steinhart, „Ritualuri”, ST, 1987, 6; Rotaru, *O ist.*, III, 250-253; Micu, *Limbaje*, 249-260; Munteanu, *Jurnal*, IV, 178-181; Tihan, *Apropierea*, 118-123; Turchilă, *Privirea*, 189-196; Tupan, *Scenarii*, 205-213; Constantin Crișan, *Eseul artist*, VR, 1990, 7; Petru Poantă, *Încercare de profil*, ST, 1990, 11-12; Fanache, *Vârstele poeziei*, 202-210; Steinhart, *Monologul*, 83-89; Simuț, *Incursiuni*, 86-88; Virgil Mihaiu, „...din adâncul Transilvaniei”, ST, 1995, 6; Pop, *Pagini*, 9-16, 61-65; Ana-Maria Zlăvog, *Dialogând*, CL, 1998, 6; Poantă, *Dicț. poeți*, 175-179; Milea, *Sub semnul*, 20-23; Florin Mihăilescu, *Ce fel de critică face poetul*, VR, 2000, 10-11; *Dicț. esențial*, 707-709; Grigurcu, *Poezie*, II, 324-335; Micu, *Ist. lit.*, 393-394; Popa, *Ist. lit.*, I, 930-931; *Dicț. analitic*, III, 69-71, IV, 260-261. D.Mc.

RĂUȚĂ, Aureliu (10.II.1912, Câmpulung - 13.VI.1995, Madrid), traducător și editor. Este fiul Dominicăi (n. Țuțuianu) și al lui Ioan Răuță, funcționar CFR. După studii de agronomie și farmacie la București, lucrează ca asistent universitar la Institutul Agronomic bucureștean până în 1941, când pleacă în Germania pentru a-și susține doctoratul la Institutul Dahlem din Berlin. Până în 1944 se află în Italia, unde obține licența în litere, apoi se stabilește în Spania, la Madrid. Profesor la

Universitatea din Salamanca, unde în 1946 fusese invitat să predea filologie romanică, introduce în programul Universității și un curs de limba română, pentru care a elaborat o *Gramatică română* (1948), apărută în trei ediții, și un mic dicționar spaniol-român.

Preocupat permanent de problemele românești, R. se angajează cu generozitate în numeroase acțiuni, menite, pe de o parte, să atragă atenția Occidentului asupra României sovietizate și asupra procesului de degradare și mistificare culturală, pe de altă parte, să susțină activitatea culturală și literară a românilor din exil. Este, alături de alți intelectuali români, inițiator de conferințe, mese rotunde și congrese, fondator de asociații, societăți și edituri. În 1948, cu sprijinul lui Cirilo Popovici și al lui George Uscătescu, R. înființează Asociația Hispano-Română din Salamanca, în care activează și profesorii spanioli Antonio Tovar, José Beltran de Heredia, Francesco Elias de Tejada, Manuel García Blanco. Din 1951 face parte din comitetul de redacție al revistei „Destin”, unde îi apar studii și eseuri pe teme istorice și culturale. Sub auspiciile Asociației Hispano-Române și ale Seminarului de limbă română de la Universitatea din Salamanca, au loc, din inițiativa lui, „Săptămâna juridică românească” (1949), numeroase conferințe cu tematică literară și culturală – Santiago Montero Diaz, *Gândirea filosofică și istorică a lui Lucian Blaga* (1950), *Problema relațiilor dintre cultura românească și Occident* (susținută de R. în 1963), Vintilă Horia, *Romanul contemporan* (1966) ș.a. –, cât și Congresul al X-lea al Societății Academice Române (1966), desfășurat sub genericul „Romanidad, Hispanidad, Rumanidad” (manifestare la care participă și Mircea Eliade). Programul editorial al Asociației Hispano-Române a vizat traducerea în limba spaniolă a unor creații literare românești – poezii de Mihai Eminescu și Horia Stamatu, proza lui I.L. Caragiale și o antologie de poezie populară românească, acestea fiind tălmăciri realizate de R., precum și promovarea de cărți ale unor scriitori români din exil: *Poezia românească nouă*, antologie întocmită de Vintilă Horia (1956), Vintilă Horia, *Viitor petrecut* (1976), Horia Stamatu, *Jurnal* (1979), Al. Gregorian, *Pete de lumină* (1980), *Coasta soarelui* (1982), *În creștetul luminii* (1984). Împreună cu L.M. Arcade și în colaborare cu Basarab Nicolescu, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Theodor Cazaban, Matei Cazacu ș.a., fondează în 1981 cercul Hyperion din Paris – „centru de promovare a cărții românești”. Din sediul de la Madrid al centrului, R. difuzează cărțile a șapte edituri și câteva dintre cele mai importante reviste literare ale exilului („Ethos”, „Limite”, „Mele”, „Destin”, „Revue des études roumaines”) în toate țările cu emigrație românească. Prin Fundația Culturală Română de la Madrid, înființată în 1983 din inițiativa sa și a lui Vintilă Horia, Al. Gregorian, Radu Enescu și Al. Mircea, se susțin manifestări culturale importante: simpozioane la Paris (1983, 1985, 1989), München (1984) și Madrid (1984), care dezbate teme precum „România între Apus și Răsărit”, „Ortodoxia și Apusul”, „Exilul românesc. Identitate și conștiință istorică”. Și programul editorial început la Salamanca este continuat, dându-se prioritate operei lui Mihai Eminescu.

Alături de edițiile în limba română (prefațate de Al. Ciorănescu), o ediție în limba italiană (transpunere de Rosa Del Conte) și una în germană (traducere de Wolf von Aichelburg) întâmpină comemorarea din 1989, la Paris, a poetului național. Cu același prilej, R. face demersurile necesare pentru amplasarea la Paris a statuii lui Mihai Eminescu de Ion Vlad (rue Jean de Beauvais, lângă Biserica Ortodoxă Română), lucrare pe care, de asemenea, a subvenționat-o.

Traduceri: Mihai Eminescu, *Poesías*, Salamanca, 1950; I.L. Caragiale, *Cuentos rumanos*, Salamanca, 1952; *Antología de la poesía popular rumana*, Salamanca, 1955 (în colaborare cu Luis Cortes); Horia Stamatu, *Diálogos (Poemas)*, Salamanca, 1971; Mircea Eliade, *El viejo y el funcionario. En la calle Mantuleasa*, Barcelona, 1984.

Repere bibliografice: *Românii*, 315; Chihai, *Mărturisiri*, 157-163; Manolescu, *Enciclopedia*, 589-590. M.P. -C.

RĂVAȘUL, publicație apărută la Cluj, săptămânal din 4 aprilie 1903, bilunar în 1908 și 1909, apoi lunar până în decembrie 1910. Proprietar-editor: Elie Dăianu, redactori responsabili: Basil Moldovanu (1903-1904), Iuliu Florian (1905), Petru P. Barițiu (1906). Caracterul religios al publicației este accentuat din primul număr, unde se afirmă că R. este „menită să propovăduiască adevărurile mântuitoare ale legii creștine în mijlocul iubitului popor”. Aparițiile editoriale sunt consemnate în cadrul rubricilor „Cărți noi și reviste”, „Cărți din orice părți”. Aproape fiecare număr conține câteva poezii, cele mai multe fiind retipăriri: Octavian Goga (*Dascălul, Scrisoare, Străbunii, Dedicăție*), St. O. Iosif (*Iisus*), G. Coșbuc, I. Mureșan, Th. D. Speranția, Aron Cotruș, D. Petrino, Panait Cerna, N. G. Rădulescu-Niger, Iuliu Domșa, Emil A. Chiffa, Alexandru Aciu, N. Marcu, I.U. Soricu (care semna și Al. Dafin ori M. Iustin), G. Tutoveanu. Proza este găzduită de obicei la rubrica „Foia «Răvașului»”: George Coșbuc, *Pădurile din America Latină*, I. Agârbiceanu (*Domnișoara*), I. Al. Brătescu-Voinești (*Puiul*), Al. Lupeanu-Melin, Florian Cristescu, I. Roșiu ș.a. În afară de versuri, N. Iorga are câteva contribuții importante: *Căutați urmele trecutului vostru!*, *Vorbe înțelepte, Iorga despre Goga* (1905), *Neamul românesc din Bucovina, Neamul românesc din Basarabia, Despre discuții* (1906). Sporadic, cronica literară este susținută de Sever C. Dan (*De ce-i O. Goga poetul nostru*), Petru Suci (St. O. Iosif, *Credințe*), Elie Dăianu (*Scrisori și inscripții ardelenne și maramureșene* de N. Iorga), D. Tomescu (*Apus de soare* de B. Delavrancea) etc. Pe parcursul mai multor numere sunt prezentate pe larg serbările culturale de la Sibiu și fragmentele intitulate *Din predicile lui Petru Maior. Pizma celor răi asupra celor buni*. Sunt comemorați Iosif Vulcan, Octavian Goga, Titu Maiorescu. Un articol amplu, nesemnlat, se referă la „episcopii literați” (1905). Mai sunt incluse povestiri de Maxim Gorki în traducerea lui I. E. Torouțiu și un eseu de Aurel C. Popovici. L.C.

RĂVAȘUL POPORULUI, publicație apărută la Fălticeni, bilunar, între 15 noiembrie 1907 și 1 octombrie 1909, editată de

un comitet de învățători sub conducerea lui Mihail Sadoveanu și Artur Gorovei. Revista a fost proiectată în vara anului 1907, când Sadoveanu se afla la Țălticeni, în calitate de inspector al Cercurilor Culturale, fiind precedată de o foaie promoțională. Membrii fondatori sunt în același timp și finanțatorii revistei, ei refuzând subvenția oferită de Spiru Haret, deși cheltuielile de editare nu erau de neglijat. Colaboratorii sunt în marea lor majoritate învățători: M. Catrinici, V. Cornescu, V. Costăchescu, D.I. Gavrilescu, P. Gheorgheasa, Ilie Mihailescu, Teodor Radovici, Neculai Stoleriu, Elena I. Teodorescu, I. Teodorescu, S.T. Kirileanu (fratele lui G.T. Kirileanu), V. M. Tomegea, Al. Vasiliu, astfel explicându-se și largul ecou al publicației. Îngrijirea textelor a revenit lui Mihail Sadoveanu, trecut în caseta redacțională drept „publicist”, și lui Artur Gorovei, „publicist și avocat”. Revista a impus de la început un număr de rubrici: „Calendarul”, „Despre datorii și drepturi” (în care Artur Gorovei explica legile țării pe înțelesul țăranilor), „Sfaturi despre gospodărie”, „Răvașele unui doctor” (sfaturi practice semnate de Andrei Iliescu), „Prefuri din târguri”, „Glume” și „Știri”. Din cel de-al patrulea număr, fiecărei rubrici i se atribuie câte o vignetă, desenată de V. Rolla-Piekarski. Nici unul din materialele cu caracter juridic, medical sau agricol nu este iscălit, tot așa cum nici foiletoanele literare (cu unele excepții) nu poartă semnătură. Pe lângă texte folclorice (plugușor, orăție de nuntă, cântece populare, strigături la joc și balade, precum *Toma Alimos* sau *Miorița*), sunt reproduse scurte povestiri – dacă nu de-a dreptul snoave – cu pronunțat caracter moralizator, scrise în grai popular, ca de altfel întreaga revistă. O parte din texte aparțin lui Mihail Sadoveanu și, deși nesemnate, sunt destul de lesne de identificat, altele sunt retipărituri din proza lui Nicolae Gane (câteva nuvele) sau a lui Ion Creangă (*Povestea unui om lenez*, *Cinci pâni*, *Moș Ion Roată și Cuza-Vodă*). Se adaugă încercări literare ale unor învățători sau ale unor țărani care împărtășesc din experiența proprie. **R.p.**, adevărat luminător și culturalizator al lumii satelor, a avut o bună răspândire, dovadă numeroasele întrebări și propuneri venite din rândul oamenilor simpli și publicate într-un soi de „Poșta redacției”. G. Ibrăileanu o socotea un model pentru orice periodic destinat satelor. *C.Br.*

RĂZEȘUL, revistă apărută la Bârlad, lunar, din februarie 1926 până în ianuarie 1927, sub direcția lui Virgil Caraiivan. Preocupările redacției se îndreaptă spre reconstituirea istoriei zonei (istoria Hușilor, a Bârladului), publicându-se numeroase documente și contribuții istorice, semnate de episcopul Iacov Antonie, de Petru T. Gâdei, Gh. Ghibănescu și Virgil Caraiivan, sau de interes istorico-literar: rapoarte școlare redactate de Mihai Eminescu, informații despre începuturile Societății Scriitorilor Români. În poezie se manifestă câteva talente locale: Gh. Nedelea, Constantin Asiminei, G. Pallady, Constantin Goran, Cezar Cristea, A. Mândru, Ciprian Doicescu, Mircea Pavelescu; la fel și în proză: Virgil Caraiivan, Constantin Cehan-Racoviță, Dumitru Fărcașanu, Ion Palodă (I. Weinfeld), cărora li se alătură Ion Dragoslav. Se includ în

sumar și câteva incursiuni de istorie literară: N. Pora dă articolul *Cafeneaua literară*, Petru T. Gâdei scrie despre scriitorul basarabean Dimitrie Moruzi, Stelian Dumbravă prezintă volumul *Stropi de rouă* de V. Militaru și semnează articolul *Evoluționism literar*, iar Constantin Asiminei – articolul *Directive literare*. Interesante sunt notele de călătorie în Argentina ale lui Iustin Stancovschi și compunerea epică în versuri, „în douăzeci și patru de cărți”, *Cântarea neamului românesc* de Constantin Asiminei, din care se publică câteva fragmente. La capitolul dedicat traducerilor se inserează pagini din literatura religioasă a lui Giovanni Papini. N. Iorga îl evocă într-un necrolog pe Vasile Bogrea. *M.Pp.*

RÂNDUIALA, publicație apărută la București, trimestrial, din ianuarie 1935 până în august 1938, în mai multe „caiete”, cu subtitlul „Arhivă de gând și faptă românească”. Conducerea este alcătuită din D.C. Amzăr, Ernest Bernea, Ion I. Ionică, Ion Samarineanu. Din cercul revistei fac parte personalități de orientare etnicist-naționalistă, precum Ion Conea, Mac Constantinescu, Valeriu Papahagi, N. Brânzeu ș.a. Articolul *O arhivă de gând și faptă românească* anunță că se vor publica mai ales „cercetări privitoare la problemele cugetului și vieții românești de azi și din trecut; urmează înfățișări de oameni și locuri”. Predomină abordările filosofice și etnografice privitoare la spiritualitatea românească: D.C. Amzăr, *Gând și cuvânt, Despre înțelesul și condițiile unei filosofii românești*, Vasile Băncilă, *Sensul culturii și „culturalizarea” satelor*, Ernest Bernea, *Poezia românească contemporană*, Avram Iancu, *Poezia lui Adrian Maniu, Filosofia la Universitate*. Începând din 1937 **R.** devine declarat legionară, adăpostind semnăturile lui Mihail Polihroniade (*Politica externă a României*), Victor P. Gărcomeanu (*Tudor Arghezi și spiritul iudaic în literatură*), Radu Gyr (*Cântec pentru slavă de arhangheli*), Corneliu Zelea Codreanu (*Pentru noua rânduială*), D.C. Amzăr (*Căpitanul întregului neam și Destin legionar*). Pe aceeași linie merg și versurile publicate de Virgil Carianopol, Ion Samarineanu, Aron Cotruș, Victor Tudoran, Iulian Vesper, Tudor Codreanu, Radu Gyr. Eseuri îmbinate de idei asemănătoare semnează Ion Conea, Haig Acterian, Ernest Verzea, dar nu și Lucian Blaga (*Aspecte fundamentale de creație culturală*). *M.Pp.*

RÂNDUNICA, revistă de literatură și folclor apărută la Iași, lunar, din ianuarie până în decembrie 1893, sub direcția Elenei Sevastos. Orientarea publicației, în care se disting câteva dintre ideile „Contemporanului”, o încadrează în mișcarea feministă a vremii. Ca urmare, în coloanele **R.**, deschise numai colaboratoarelor, ocupă un loc însemnat articolele tratând problema emancipării femeii. Ponderea o au, totuși, literatura și folclorul. Alături de Matilda Cugler-Poni, Adela Xenopol, Virginia Micle-Gruber, semnau și Emilia Teodor, Stanca Fulger, Elena Dimitrovici, Ana Stănescu ș.a. În domeniul folclorului publică unele contribuții notabile Elena Sevastos: anecdote, cântece populare din Țara Oltului, cântece populare și strigături din Ardeal, precum și fragmente din studiile

Nașterea la români și Înmormântarea la români și Elena Niculiță-Voronca: observații despre povești și descântece. O încercare de exegeză asupra operei lui Titu Maiorescu, semnată Alexandrina, a rămas neîncheiată, întrucât, din motive pecuniare, revista și-a încetat apariția. I.H.C.

RÂNDUNICA, revistă apărută la Sibiu, de trei ori pe lună, între 30 martie 1894 și 10 iunie 1895, cu subtitlul „Foaițe literare beletristică”. Atenția pentru literatura originală și pentru mișcarea literară și culturală a românilor este principalul element al programului anunțat de editorul și redactorul Silvestru Moldovan. Totodată, ca și la alte publicații transilvănene, se dă un spațiu întins rubricilor cu un conținut atractiv sau moralizator, cu jocuri distractive, modă etc. Dintre colaboratori se remarcă Ilarie Chendi, cu note critice, proză (*Schițe și portrete, Domnica, Roza ultimă* ș.a.), și I. Scurtu, în postura de autor de versuri. Nuvele și schițe semnează V. Ranta-Buticescu, Margareta Moldovan, Emilia Lungu, iar Ieronim G. Barițiu este autorul unor *Reminiscente*, dedicate lui Mihai Eminescu. În R. s-a publicat multă poezie, aparținând fie transilvănenilor Andrei Bârseanu, Aurel Ciato, George Simu, Lucreția Suci-Rudow, V.B. Muntenescu, Petrea de la Cluj (P. Conda), O. Bocea, Viora Magdu, Elena din Ardeal și Emilia Sabo, fie unor autori mai cunoscuți de peste munți, printre care M. Gregoriady de Bonacchi, Gh. Becescu-Silvan, Carol Scrob, Iuliu I. Roșca. Se tipărește și literatură populară, culeasă de Antoniu Popp, se dau anecdote versificate de I. Căndea și Petre Dulfu. Din Heine și Platen traduce frecvent M. Gregoriady de Bonacchi, Camil B. (Ieronim G. Barițiu) transpune din Teofrast, iar I.I. Schiopul realizează o versiune fragmentară a comediei *Georges Dandin* de Molière. R.Z.

RÂPEANU, Sanda (25.IV.1929, București), traducătoare și editoare. Este fiica Georgetei (n. Ionescu) și a lui Dimitrie Marinescu, avocat, și soția lui Valeriu Râpeanu. Învață la Școala Elementară de Fete din Deva și la Liceul „Regina Maria” din aceeași localitate (1939-1947), apoi urmează cursurile Facultății de Științe Juridice din București (1947-1951). A lucrat, începând din studenție, ca redactor la revista pentru copii „Licurici” (1949-1952), apoi ca secretar de redacție la „Viața românească” (1952-1963) și la publicațiile Asociației Internaționale de Studii Sud-Est Europene (1963-1972). Debutează în 1952, la „Licurici”, cu reportaje, sub semnătura Sanda Marinescu, și editorial în 1966, cu traducerea lucrării *Șapte secole de roman* de Pierre Daix. Colaborează cu prezentări de carte și traduceri (din Albert Camus, Honoré de Balzac, Mircea Eliade, André Malraux ș.a.) la „Viața românească”, „Secolul 20”, „Curierul național”, „Caietele Teatrului Național” ș.a.

Traducerile realizate de R. au fost remarcate pentru exactitatea lexicală și stilistică, autoarea versiunilor românești știind să se adapteze de fiecare dată particularităților unor autori diferiți ca scriitură, cum sunt François Mauriac și André Maurois, Charles Morgan sau William Somerset Maugham,

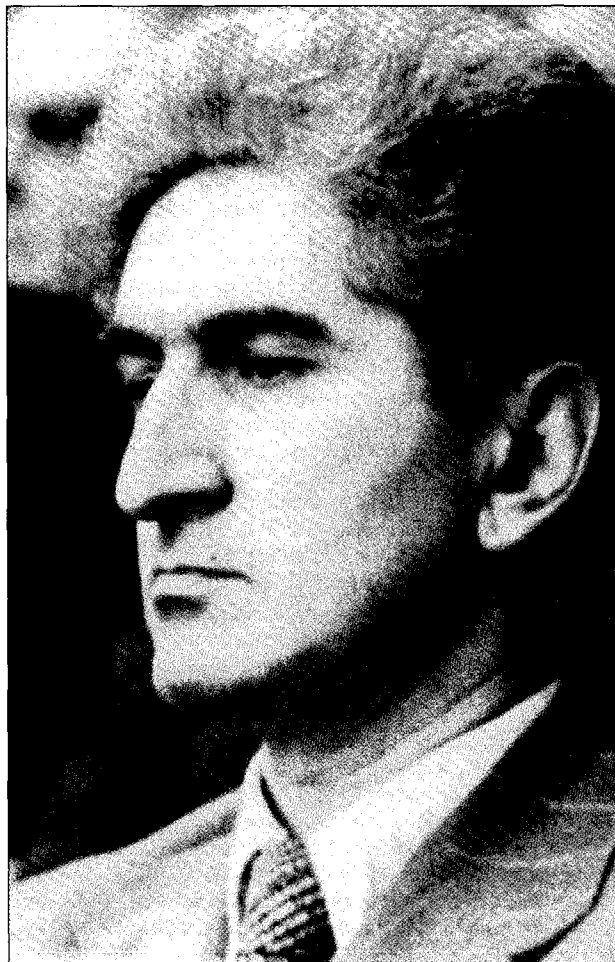
Pierre de Boisdeffre sau René Huyghe. Din 1972 colaborează cu Valeriu Râpeanu în special la publicarea unor ediții critice ale cărților lui N. Iorga, activitate ce are drept rezultat o operă solidă, cu meritul de a aduce în actualitate personalitatea unuia dintre marii intelectuali români. A prezentat, în emisiuni radiofonice, comentarii semnificative despre relațiile cu muzica ale lui Marcel Proust sau André Gide și cicluri de emisiuni consacrate memoriilor și corespondenței unor muzicieni - Francis Poulenc, Darius Milhaud, Albert Schweitzer.

Ediții: N. Iorga, *O viață de om, așa cum a fost*, introd. Valeriu Râpeanu, București, 1972 (în colaborare cu Valeriu Râpeanu), *Oameni cari au fost*, introd. Valeriu Râpeanu, București, 1975 (în colaborare cu Valeriu Râpeanu); ed. I-III, introd. Valeriu Râpeanu, Galați, 1994-1997 (în colaborare cu Valeriu Râpeanu), *O luptă literară*, I-II, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1979 (în colaborare cu Valeriu Râpeanu), *Sfaturi pe întunec*, I-II, introd. Valeriu Râpeanu, București, 1996 (în colaborare cu Valeriu Râpeanu), *Supt trei regi. Istoria luptei pentru un ideal moral și național*, introd. Valeriu Râpeanu, București, 1999 (în colaborare cu Valeriu Râpeanu); Al. Kirilescu, *Gaițele*, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1976 (în colaborare cu Valeriu Râpeanu); C. Rădulescu-Motru, *Mărturisiri*, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1990 (în colaborare cu Valeriu Râpeanu). **Traduceri:** Pierre Daix, *Șapte secole de roman*, București, 1966; Paul Surer, *Teatrul francez contemporan*, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1968; Gaston Baty, René Chavance, *Viața artei teatrale de la începuturi până în zilele noastre*, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1969; Pierre de Boisdeffre, *O istorie vie a literaturii franceze de azi*, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1972 (în colaborare cu Cireașa Gabriela Grecescu), *Și totuși... De Gaulle*, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1997; André Maurois, *Mașina de citit gândurile*, pref. Silvian Iosifescu, București, 1973 (în colaborare cu Ruxandra Soroiu); Charles Chaplin, *Povestea vieții mele*, București, 1973; François Mauriac, *Un adolescent de altădată. Maltaverne*, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1974; E.H. Gombrich, *O istorie a artei*, București, 1975; Claude Spaak, *Ordinea și dezordinea*, București, 1977; Marianne, *frumoasa mea*, București, 1979, *Ecouri în memoria timpului*, București, 1987; Charles Morgan, *Portret într-o oglindă*, București, 1978; Yves Gandon, *Destinație necunoscută*, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1979; René Huyghe, *Dialog cu vizibilul*, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1981; William Somerset Maugham, *Bilanț*, București, 1982; Régine Andry, *O femeie singură*, București, 1983; William Dean Howells, *Un caz modern*, București, 1987; Catherine Lépront, *Clara Schumann. Viața la patru mâini*, pref. Alice Mavrodin, București, 1993; Louis Bozon, *Femeia vieții mele, Marlène*, București, 1993; Jean d'Ormesson, *Gloria Imperiului*, București, 1996; Alain Decaux, *Abdicarea*, București, 1999; Paul Marie de la Gorce, *Ultimul imperiu. Va fi secolul XXI american?*, București, 2002; Richard Labévière, *Dolarii teroarei. Statele Unite și islamismii*, București, 2002.

Repere bibliografice: Alexandru Balaci, François Mauriac, „Un adolescent de altădată”, RMB, 1974, 9377; Bb [N. Barbu], E. H. Gombrich, „O istorie a artei”, CRC, 1976, 23 aprilie; Dan Grigorescu, *Un roman al demnității umane*, CNT, 1979, 10; Kalustian, *Simple note*, I, 267-270; Dan Grigorescu, *Un roman de dragoste*, CNT, 1983, 28; Tudor Octavian, *Scris și profesionalitate*, RMB, 1983, 12 020; Andrei Bălu, *Obsesia amintirii*, RL, 1988, 7; Costin Tuchilă, *Sub semnul pasiunii romantice*, ALA, 1993, 176; Cornelia Maria Savu, *Când romancierul îl imită pe Dumezeu*, „Curierul național”, 1996, 12 ianuarie; Dan Grigorescu, *Traduceri*, L, 1996, 5. D.G.

RÂPEANU, Valeriu (28.IX.1931, Ploieștiori, j. Prahova), eseist, critic și istoric literar, editor. Este fiul Anastasiei Râpeanu (n. Stănescu) și al lui Gheorghe Râpeanu, învățători, și soțul traducătoarei Sanda Râpeanu. Urmează Liceul „Sf. Petru și Pavel” din Ploiești (1942–1950) și Facultatea de Filologie a Universității din București (1950–1954), secția limba și literatura română. Și-a susținut doctoratul cu teza *N. Iorga – exeget al literaturii universale*. A fost redactor la „Gazeta literară” (1954–1959), unde a și debutat în 1954, și la „Luceafărul” (1959–1962), redactor și redactor-șef adjunct al ziarului „Scânteia” (1962–1969), vicepreședinte al Radio-Televiziunii Române (1970–1972), director al Editurii Eminescu (1972–1990). A profesat și în învățământul universitar, ca lector la Institutul de Arte Plastice „N. Grigorescu” (1966–1969) și la Facultatea de Limba și Literatura Română (1969–1970). Din 1991 ocupă un post de conferențiar, fiind ulterior șef de catedră la Facultatea de Filosofie-Jurnalistică de la Universitatea „Spiru Haret” din București. Paralel cu activitatea publicistică la „Gazeta literară”, „Luceafărul”, „România literară”, „România liberă”, „Flacăra”, „Curierul național”, „Curierul național magazin” ș.a., a colaborat la multe emisiuni de radio și televiziune. A participat la colocvii și reuniuni științifice din țară și de peste hotare cu comunicări privind epoci ale culturii române și personalități ale vieții spirituale românești (Mihai Eminescu, George Enescu, N. Iorga, Constantin Brâncuși, C. Brăiloiu ș.a.). A publicat studii în reviste științifice de peste hotare: „Maske und Kothurn” (Viena), „Rivista di etnografia” (Neapole), „Diogenes” (Paris), „Cuadernos hispanoamericanos” (Madrid), „Balkan Studies” (Salonic) ș.a. Este membru al Asociației Internaționale a Criticilor Literari. A fost distins cu numeroase premii, între care Premiul „Ion Creangă” al Academiei Române (1982), Premiul Uniunii Scriitorilor (1982) și Premiul Asociației Oamenilor de Teatru (1987).

Critica lui **R.** este „tipic militantă”, „de afișat caracter publicistic” (D. Micu). Deși poartă pecetea epocii, cronicile și recenziile sale se disting prin spirit critic riguros, nerv polemic, atitudine ofensivă. Cercetările de istorie literară au prevalat însă în preocupările sale, ceea ce i-a conferit un loc important în acțiunea de reevaluare a scriitorilor, istoricilor, oamenilor de cultură români. În această campanie de recuperare **R.** pledează pentru retipărirea autorilor interziși sau uitați, îi evocă în medalioane și articole, îi prezintă și le evaluează scrisul în prefețe, studii introductive, precum și în ediții critice. Nu în ultimul rând, ca director al Editurii Eminescu, inițiază câteva colecții de prestigiu („Biblioteca de filosofie a culturii românești”, „Thalia”, „Biblioteca Eminescu”), cuprinzând nume și opere fundamentale ale filosofiei, istoriografiei, sociologiei, artei teatrale și muzicale românești. La **R.** se remarcă o anume evoluție în realizarea studiilor de istorie literară, de la prefețele la volume din scrierile lui D. Anghel (1957) și George Mihail Zamfirescu (1957) sau de la cartea sa de debut, „schița monografică” *George Mihail Zamfirescu* (1958), până la edițiile și studiile dedicate lui N. Iorga, Gheorghe I. Brătianu, Mihail Sadoveanu, Al. Kirițescu, I.G. Duca, Victor Ion Popa, Cella Delavrancea, Ion Minulescu, Mateiu I.

Caragiale, Liviu Rebreanu, Ionel Teodoreanu, Hortensia Papadat-Bengescu ș.a. Demersul critic al lui **R.** se împlinește într-o largă viziune asupra fenomenului cultural și istoric românesc, încadrat în cel universal, ca în *Interferențe spirituale* (1970). Principiul metamorfozelor și al interdependenței între diferitele domenii ale culturii îi structurează mai toate studiile, eseurile și articolele. Concomitent, a elaborat mai multe ediții critice (în special din opera lui N. Iorga, majoritatea realizate în colaborare cu Sanda Râpeanu), riguroase din punct de vedere filologic și istoric. Studiile, notele și comentariile la aceste ediții reprezintă un dialog incitant cu opera tipărită și aduc frecvent puncte de vedere noi. În ultimii ani critica sa, exercitată mai ales în pagina săptămânală a cotidianului „Curierul național”, supune unui examen interdisciplinar lucrări din toate domeniile, propunând noi perspective asupra unor figuri marcante ale literaturii și istoriografiei naționale și străine și asupra unor epoci ale culturii românești.

SCRIERI: *George Mihail Zamfirescu*, București, 1958; *Alexandru Vlahuță și epoca sa*, București, 1965; *Noi și cei dinaintea noastră*, București, 1966; *Călător pe două continente*, București, 1970; *Interferențe spirituale*, București, 1970; *Pe drumurile tradiției*, Cluj, 1973; *Interpretări și înțelegeri*,

Iași, 1975; *Cultură și istorie*, I-III, București, 1979-1989; *Tărâmul unde nu ajungi niciodată*, București, 1982; *Memoria și fețele timpului*, București, 1983; *Scriitori dintre cele două războaie mondiale*, București, 1986; N. Iorga. *La Vie de l'histoire et l'histoire d'une vie*, București, 1989; N. Iorga, *Mircea Eliade, Nae Ionescu*, București, 1993; *Nicolae Iorga*, București, 1994; *Enescu. Contribuții documentare. Reconstituiri. Interpretări*, București, 1998; *Orientări în cultura română modernă*, București, 1999; N. Iorga. 1940-1947, I-II, București, 2001-2002. **Ediții:** Alexandru Vlahuță, *Scrieri alese*, I-III, introd. edit., București, 1963-1964; Panait Cerna, *Floare și genuine*, pref. edit., București, 1968; N. Iorga, *O viață de om așa cum a fost*, introd. edit., București, 1972 (în colaborare cu Sanda Râpeanu), *Oameni cari au fost*, introd. edit., București, 1975 (în colaborare cu Sanda Râpeanu); ed. I-III, introd. edit., Galați, 1994-1997 (în colaborare cu Sanda Râpeanu), *O luptă literară*, I-II, pref. edit., București, 1979 (în colaborare cu Sanda Râpeanu), *Pagini de critică literară*, pref. edit., București, 1993, *Sfaturi pe întunec*, I-II, introd. edit., București, 1996 (în colaborare cu Sanda Râpeanu), *Supt trei regi. Istoria luptei pentru un ideal moral și național*, introd. edit., București, 1999 (în colaborare cu Sanda Râpeanu); George Mihail Zamfirescu, *Teatru. Mărturii în contemporaneitate*, I-II, introd. edit., București, 1974, *Pe drumuri depărtate*, I-III, pref. edit., București, 1987, *Maidanul cu dragoste*, I-II, pref. edit., Galați, 1993, *Teatru*, București, 1996, *Sfânta mare nerușinare*, pref. edit., București, 1998; Al. Kirîțescu, *Gaițele*, pref. edit., București, 1976 (în colaborare cu Sanda Râpeanu), *Gaițele și alte piese de teatru*, introd. edit., București, 1986; Gheorghe I. Brătianu, *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești*, introd. edit., București, 1980; Cella Delavrancea, *Scrieri*, București, 1982, *Dintr-un secol de viață*, introd. edit., București, 1987; Victor Ion Popa, *Mușcata din fereastră*, pref. edit., București, 1984; Marcel Mihalovici, *Amintiri despre Enescu, Brâncuși și alți prieteni*, tr. Alice Mavrodin, pref. edit., București, 1987; C. Rădulescu-Motru, *Mărturisiri*, pref. edit., București, 1990 (în colaborare cu Sanda Râpeanu); Hortensia Papadat-Bengescu, *Ciclul familiei Hallipa*, București, 2001; I.L. Caragiale, *Nuvele*, București, 2003. **Antologii:** *Dramaturgia română contemporană*, I-II, pref. edit., București, 1964; *O antologie a dramaturgiei românești. 1944-1977*, I-II, pref. edit., București, 1978; N. Iorga, *Opera, omul, prietenii*, București, 1992; *De la Octavian Goga la George Bacovia. Poezie românească în primele două decenii ale secolului XX*, București, 2003.

Repere bibliografice: Biberi, *Lumea*, 239-246; Barbu, *Sine ira*, 229-236; Perpessicius, *Lecturi*, 252-260; Stănescu, *Poeți și critici*, 121-127; Const. Ciopraga, *Critică și cultură*, CRC, 1973, 47; Magda Ciopraga, „Pe drumurile tradiției”, „Alma Mater”, 1973, 11; Cioculescu, *Itinerar*, II, 337-341, 389-391, III, 193-207, 268-274, 339-345; Sorin Titel, *O carte fundamentală*, RL, 1976, 38; Vlad, *Lectura*, 129-138; Dimisianu, *Opinii*, 340-345; Al. Dobrescu, „Interpretări și înțelesuri”, CL, 1976, 1; Liviu Leonte, *Perspectiva socio-culturală*, CRC, 1979, 45; Mihăilescu, *Conceptul*, II, 186-188; Băileșteanu, *Refracții*, 47-49; Felea, *Prezența*, 74-80; Kalustian, *Simple note*, II, 185-192; Ion Biberi, *Eseuri și foiletoane critice*, București, 1982, 150; Marcea, *Concordanțe*, 304-307; Adam, *Planetariu*, 148-151; Silvestru, *Un deceniu*, 269-281; Stănescu, *Jurnal*, II, 181-190, III, 130-133; Iorgulescu, *Prezent*, 271-276; Florin Faifer, *Rigoarea lecturii*, „Dialog”, 1986, 114; Dimisianu, *Subiecte*, 189-193; Florin Faifer, *Interferențe - cultură și istorie*, CRC, 1989, 45; Ion Zamfirescu, „Mărturisirile” lui C. Rădulescu-Motru, JL, 1991, 7-8; Z. Ornea, *Iorga, Nae Ionescu, Eliade*, RL, 1993, 34; Teodor Vărgolici, *Coordonate ale personalității lui N. Iorga*, ALA, 1995, 260; Constantin Novac, *Valeriu Râpeanu - 70. „Mă mândresc cu ce am publicat și nu regret ce am respins”*, TMS, 2001, 9; Andrei Pippidi, *Sfaturi pe întuneric*, ALA, 2001, 573; Teodor Vărgolici, *N. Iorga - sfătuitor al neamului românesc*, ALA, 2001, 593; *Dict. scriit. rom.*, IV, 47-49; Zoe Dumitrescu-Bușu-lenga, *Portrete*, București, 2002, 137-150. T.V.

RÂȘCANU, Theodor (4.XI.1888, Iași - 29.VII.1952, Vaslui), prozator, poet și publicist. Este descendentul unei familii boierești cu filiații ilustre: mama, Maria (n. Ghyca), tatăl, August, era fiul postelnicului Toderiță Râșcă din Vaslui. Învăță la Iași, în particular clasele I-VI, după care frecventează Liceul Național. Aici, devenit copilul teribil al școlii, scrie versuri înrăurite de muzicalitatea eminesciană în revista școlară „Spre lumină”, apoi debutează cu volumul de poezii *Pagini intime* (1905). Urmează studii de drept tot la Iași, obținând licența în 1910. Se înscrie în Barou, dar nu practică avocatura, atras fiind de viața politică și de publicistică. Gazetar pasionat, redactează, între 1914 și 1919, revista „Politica”, semnând cu pseudonimul Criton, este redactor la „Gândul liber” (1920), director al publicației electorale „Lumină!” (Vaslui, 1931-1933), redactor la „Acțiunea” (1940-1944). Colaborează la „Evenimentul”, „Conservatorul”, „Adevărul literar și artistic”, „Epoca”, „Gândirea”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Viața românească”, „Tribuna”, „Facla” și, episodic, la multe alte publicații. Traduce cu aplicație versuri din Henri de Régnier în „Mișcarea” (1912), Leconte de l'Isle, José-Maria de Hérédia, Paul Bourget în „Cuvântul” (1913). Două lucrări nonliterare, *Răfuiala cea mare* (1914-1915) (1915) și *Problema pământului în România* (1922) abordează câteva subiecte obsedante pentru el - războiul și criza socială. Activitatea de om de presă, cu intervenții polemice redutabile, este dublată de aceea de prozator. Debutul editorial se produce cu volumul *Spre Sofia cu Reg. 8 de Artilerie* (1914), rezultatul participării ca voluntar la campania din Bulgaria. Este o cronică de un profund realism, în care descrierea plastică a locurilor se întâlnește cu fina observație psihologică, într-un tablou al absurdității războiului, dar și al observării valorilor umane, dincolo de granițele etnice. Mobilizat în august 1916, R. ajunge pe front, participând la mai multe operațiuni militare, experiență fructificată în romanele de mai târziu. Publică, de asemenea, nuvele și povestiri, evocând curțile boierești de altădată, proză în care o „fantezie realistă” îmbină pasiunea rememorării cu aceea de genealogist. În 1935 devine membru al Societății Scriitorilor Români. Interesul său pentru publicistică se va menține până în 1944 când, după distrugerea conacului de la Buhăești (Vaslui), scriitorul se refugiază o vreme la Roșiori de Vede și la București, în ultimii ani de viață retrăgându-se din viața publică la Vaslui, unde își redactează ultimele scrieri.

Romanele *Aceea care trebuia iubită* (1925) și *Dragostea în furtună* (1942) conțin aceeași materie narativă, în două etape ale scriiturii lui R.: o poveste de dragoste cu personaje din aristocrația rurală românească și una din ambianța cosmopolită și estetică a Parisului. Cărțile trăiesc într-un orizont modest, din tonalitatea sentimentală a naratorului - care se substituie, pe rând, personajelor - și din răsturnările dramatice aduse de războiul mondial în destinul individual, ca și în cel al istoriei. Bunăoară, finalul celui de-al doilea roman filmează alert prăbușirea vechii Rusii și ascensiunea bolșevismului. R., atent la evenimentul politic și la psihologia mulțimii, introduce pagini de comentariu cvasipublicistic în toate romanele sale.

Ileana Lupului (1934) și Banul... ochiul dracului (1941) fac parte dintr-o categorie diferită: sunt „romane țărănești”, în care se înfruntă pasiuni, într-o oarecare asemănare cu *Ion* de Liviu Rebreanu. Similitudinea e însă numai de subiect: erotismul și patima averii se profilează pe fundalul declinului boierimii vechi, ceea ce înlesnește ascensiunea ciocoimii și proliferarea parvenitismului. Ambele scrieri conservă unele trăsături ale sămănătorismului, au, totuși, o tentă de realism critic și, prin subiectul legat de crimă, violență și patologie, patimă și dezagregare morală, prezintă afinități cu literatura naturalistă. Diferite sunt *Ruginoasa* (1939), *Fermecătorul Hrisoverghi* (1943) și *Răzvrătitul Toderiță* (scris într-o ultimă variantă în 1944, rămas inedit), care pot fi considerate romane istorice sau istorii romanțate. Cel dintâi, cu aspectul unei monografii, are în centru personalitatea lui Al. I. Cuza, plasat în ambianța castelului de la Ruginoasa, într-o evocare punctată de evenimente și destine tragice care, alăturate descrierii fastuoase a frumuseții medievale a locurilor, creează o atmosferă de fatalitate și melancolie. Al doilea este inspirat de viața poetului Alexandru Hrisoverghi, în jurul căruia se țes istorii de intrigă și iubire, într-o poveste cu amanți și cu figuri legendare de poeți, în care patetismul, livresc, se convertește în realism tragic. Între textul naratorului și citatele din poezia galantă a epocii se articulează, cu accente ludice, un dialog subtil, de o discretă modernitate. *Răzvrătitul Toderiță* evocă viața bunicului autorului, unul dintre opozanții lui Mihail Sturdza, în al cărui portret se îmbină pitorescul cu nuanța grotescă și accentele de pamflet. Refugiat la Paris, protagonistul are prilejul să fie martor la scene din revoluția franceză de la 1848. Între alte episoade, se relatează o întâlnire cu Nicolae Bălcescu, pagini ample vorbesc despre „vântul veacului” romantic și schițează o istorie „din interior” a marilor prefaceri din Europa. Cu un caracter autobiografic, romanul *Promoția 907*, rămas în foileton (în cotidianul „Epoca”, 1935), face o incursiune, cu tușe caricaturale, de pamflet social, în subteranele vieții unor persoane publice. Ultimul text scris de R., *Pui de cuc*, încheiat în 1945, de asemenea inedit, poate fi definit ca roman al unei familii din boierimea rurală. Personajele capătă aici o mai evidentă adâncime, neatinsă în celelalte narațiuni. Dincolo de subiectul „scandalos” – istoria unui vechi adulter –, cartea reconstituie viața la o mare moșie și profilul unui boier cu aspirații intelectuale. Scriitorului nu îi scapă nici imaginea cinic-grotescă a climatului politic, nici schimbările de mentalitate care însoțesc ruina lumii patriarhale.

SCRIERI: *Pagini intime*, Iași, 1905; *Spre Sofia cu Reg. 8 de Artilerie*, Iași, 1914; *Aceea care trebuia iubită*, Iași, 1925; *Ileana Lupului*, București, 1934; *Ruginoasa*, București, 1939; *Banul... ochiul dracului*, București, 1941; *Dragostea în furtună*, București, 1942; *Fermecătorul Hrisoverghi*, București, 1943.

Repere bibliografice: N. Iorga, „*Pagini intime*”, „*Sămănătorul*”, 1906, 4; Lovinescu, *Scrieri*, III, 249; C. Gerota, „*Ileana Lupului*”, CL, 1934, 10; Șerban Cioculescu, *Aspecte epice contemporane*, RFR, 1934, 10; Perpessicius, *Opere*, VII, 39–40; Petru Manoliu, „*Promoția 907*”, „*Credința*”, 1935, 348; Predescu, *Encicl.*, 716; Ion Vineanu, *O duminică la Buhărești cu Theodor Râșcanu*, „*Evenimentul zilei*”, 1942, 1098; Artur

Gorovei, *Ultimul roman al lui Th. Râșcanu*, „*Acțiunea*”, 1942, 644; Bezviconi, *Profiluri*, 308–310; Mihail Chirnoagă, „*Dragostea în furtună*”, VAA, 1943, 872; Pompiliu Constantinescu, „*Fermecătorul Hrisoverghi*”, VRA, 1944, 739; Straje, *Dict. pseud.*, 595; Theodor Râșcanu, RRI, III, 31–36; Colesnic, *Basarabia*, IV, 264–285; *Dict. scriit. rom.*, IV, 49–51. S.D.

REAȚIUNEA LITERARĂ, publicație apărută la București în 16 iulie 1933 și în 11–15 martie 1935 (două numere), cu subtitlul „*Revistă bilunară de literatură, artă, critică și informație culturală*”. Director: Gabriel Drăgan. R.I. cuprinde poezie de Bazil Gruiă, Gabriel Drăgan (ciclul *Trofée de aur*), Dem. Bassarabeanu, Eugen Constant, Vladimir Nicoară, Nichita Bradovan. În primul număr G. Drăgan semnează comentariul *Tragedia lui Panait Istrati*, în cel de-al doilea evocarea *Fantoma străzilor: poetul Artur Enășescu*. Cu proză sunt prezenți Sandu Teleajen, Const. I. Săndulescu și Victor Papilian. Cronicile și note scriu Romulus Demetrescu, George Breazul, Tiberiu Iliescu, Eugen Constant (despre *Răscoala* lui Liviu Rebreanu), Stelian Constantin-Stelian, iar Pimen Constantinescu traduce din D’Annunzio. Revista pune accent pe valorile ignorate ale provinciei, intenționând să fie totuși un îndreptar de critică literară obiectivă. M.Pp.

REALISM. Termen de origine latină (*realis* „real”), **r.** devine în Evul Mediu concept filosofic, iar în secolul al XIX-lea, sub forma *réalisme* (în limba franceză), și concept estetic. În filosofia medievală, termenul denumește unul din cele două curente scolastice: **r.** și nominalismul. Primul curent susținea, prin Anselm de Canterbury, Guillaume de Champeaux, Toma d’Aquino, că ideile generale (*universalia*) au existență obiectivă (*universalia sunt realia*); celălalt, reprezentat de Roscelin de Compiègne, Duns Scot, William Occam, atribuia universalilor doar o existență nominală (*universalia sunt nomina*). Frecvent în publicistica franceză literară și de artă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, cuvântul fusese utilizat în Occident (în Franța și în Germania îndeosebi) și anterior, mai ales în sens peiorativ (vulgaritate, lipsă de gust) sau, în orice caz, cu o nuanță depreciativă. Schiller îi considera, în 1798, pe francezi mai mult „realiști” decât „idealiști”, și prin aceasta inapți pentru marea poezie. Ca spre a-l confirma, Balzac, fără a întrebuița vocabula, avea să pledeze pentru o literatură care să dea acesteia conținut pozitiv, înfățișând existența „așa cum e”, neidealizată, „într-un spirit de obiectivitate”. Termenul se impune definitiv în vocabularul teoretic modern la începutul celui de-al șaselea deceniu al secolului al XIX-lea, fiind aplicat picturii lui Gustave Courbet. Principalul propagator și teoreticianul curentului pe care îl desemna devine romancierul și eseistul Jules Champfleury. Acesta își editează în 1857 articolele sub titlul *Le Réalisme*. Comiliton al său, prozatorul și criticul Louis Duranty scosese, cu un an înainte, periodicul „*Le Réalisme*”, ce promova reflectarea în artă a socialului și principiul accesibilității: „Realismul impune o redare exactă, completă, sinceră a mediului social, a epocii în care trăim [...]. Modalitatea de redare trebuie să fie cât mai simplă, pentru ca

toți să o poată înțelege." Preluat de presa timpului, cuvântul numește scrierile celor doi promotori ai **r.**, precum și romanele și piesele de teatru ale altor doi autori contemporani, Henri Monnier și Henri Murger. Aceștia vor fi considerați drept exponenții **r.** în sens strict și de Albert Thibaudet și Gaëtan Picon. În limbajul criticii și istoriei literare accepția termenului e însă fluctuantă, sfera semantică nefiind riguros delimitată până astăzi. Și tendința de subestimare persistă. În *Histoire de la littérature française* (1894) Gustave Lanson pomenește de **r.** doar într-un paragraf din capitolul *Le Roman romantique*, consacrat trecerii, prin Balzac, de la romantism la noul curent. Rezervă, în schimb, naturalismului, înscris între 1850 și 1890, un capitol amplu, în care plasează parțial pe Gustave Flaubert („între romantism și naturalism”), integral pe Émile Zola, frații Goncourt, Alphonse Daudet, Guy de Maupassant. În *Histoire illustrée de la littérature française* (1923–1924), elaborată sub direcția lui Albert Bédier și Paul Hazard, apar ca realști Flaubert și frații Goncourt, în timp ce Balzac și Stendhal sunt trecuți printre romantici, împreună cu George Sand. Tot sub umbrela romantismului sunt așezați Stendhal și Balzac de către Albert Thibaudet care, distingând în **r.** două aspecte, popular și burghez, îl identifică pe primul la Champfleury, Murger, Duranty, pe al doilea la frații Goncourt. Aproximativ aceeași clasificare apare la Gaëtan Picon, cu deosebirea că, pentru el, Maupassant e un „realist obiectiv”, iar frații Goncourt sunt romantici. Mulți istorici și critici literari omologhează cele două curente, vorbind nediferențiat de „realști și naturaliști” sau substituindu-i pe unii altora. V.S. Bielinski grupează realștii ruși sub genericul „școala naturală”. La noi, C. Dobrogeanu-Gherea prezintă „realismul și naturalismul artistic” drept un singur curent, stigmatizând însă reliefaarea sordidului de către Zola și adepții săi ca „realism scârbos”. Criticii români de seamă, de la Titu Maiorescu și C. Dobrogeanu-Gherea la Tudor Vianu, G. Călinescu și cei de după al doilea război mondial, sprijină în fond **r.**, însă terminologic acest concept mai circulă uneori sub semnul ambiguității. În *Istoria literaturii române* (1991), I. Negoitescu numește „naturalism” întregul **r.** al perioadei interbelice, în care include abuziv și proza lui Mateiu I. Caragiale, Ion Vinea, Al. A. Philippide ș.a. În cvasiunanimitatea ei, critica literară de azi atribuie însă caracter realist celei mai întinse și rezistente părți a prozei și dramaturgiei românești, de la începuturile lor până în prezent. Sensul istoric al conceptului literar și artistic **r.** e dublat de unul tipologic. Se vorbește de un „realism etern” (René Wellek), de un „realism nețărnut” (Roger Garaudy). Analog a fost conceput **r.** și mai înainte, în perioada interbelică, de o seamă de esteticieni germani, englezi, americani, polonezi (citați de Henryk Markiewicz în *Conceptele științei literaturii*), fără ca aserțiunile lor să aibă un răsunet internațional, precum cel stârnut ulterior de ideile lui René Wellek și Roger Garaudy. Pentru Stanislaw Ossowski, de exemplu, aparțin **r.** „toate acele valori artistice care constau într-un anumit raport de concordanță cu realitatea”, ceea ce ar însemna, în consecință, că „orice creator mare și original [...] a fost realist” (*Bazele esteticii*, 1933). Indiferent de amplitudinea atribuită sferei conceptului,

Octav Băncilă, Întoarcerea de la câmp

esteticienii și teoreticienii literaturii sunt unanimi în a considera drept principiu definitoriu al artei realiste veridicitatea, prin aceasta înțelegând adecvarea imaginii artistice la obiectul ei, selectat din existența obiectivă. Pentru cât mai multă precizie, unii definesc **r.** ca reflectarea obiectiv exactă, relevantă, a ceea ce realitatea are esențial, semnificativ. Dar ce e realitatea? Realul, afirmă Wellek, include totul, deci și lumea interioară, plăsmuirile fanteziei, visurile, proiecțiile simbolice. După Garaudy, întrucât „orice operă de artă autentică exprimă o formă a prezenței omului în lume”, „prezență asemănătoare aceleia a unui ferment”, „nu există artă care să nu fie realistă”. Cu toată vâlva stârnită și cu tot meritul istoric de a fi redeclanșat discuția la scară mondială pe tema **r.**, acest ultim punct de vedere nu putea să se impună, întrucât simplifică extrem realitatea artistică, reduce toate tipurile creației la un numitor comun, eludează orice clasificări pe temeuri mai adânci, în ultimă analiză face imposibilă studierea structurilor interioare ale operelor de artă, a stilurilor generale, diferențiate în funcție de ramurile artei, de genuri, de epoci. Inoperant reducionistă e și teoria lui Lucien Goldmann, potrivit căreia s-ar integra în **r.**, *largo sensu*, și proza lui Alain Robbe-Grillet, a lui Michel Butor, a Nathalie Sarraute și a altor reprezentanți ai Noului Roman. Încă de la începuturile artei apar caractere ce vor individualiza, la timpul lor, stilul realist și, cu specificările și rezervele de rigoare, se poate vorbi de un **r.** primitiv, preistoric, oriental, greco-latin, medieval, cu atât mai mult de un **r.** al Renașterii, al clasicismului și al romantismului. Promotorii mișcării romantice franceze de la mijlocul secolului al XIX-lea își revendicau ca precursori, între alții, pe Scarron, Diderot, Balzac, Stendhal, Dickens. Totuși, atributele existenței reale, obiective se revelează cu putere deosebită începând din Renaștere. Marele **r.**, în sens tipologic, ia naștere prin Rabelais, Shakespeare, Cervantes și se realizează plenar în literatură prin Stendhal, Balzac, Flaubert, Dickens, Thackeray, Gogol, Lev Tolstoi, Saltâkov-Șcedrin, Cehov, Ibsen, Jókai Mór,

Camil Ressu, Tărănci în curte

I.L. Caragiale, Liviu Rebreanu, în pictură prin Rembrandt, Daumier, Ilya Repin, Nicolae Grigorescu, spre a menționa doar câteva dintre numele sonore. În înțelegerea lui Erich Auerbach – care, în *Mimesis* (1946), a consacrat cea mai substanțială cercetare „reprezentării realității în literatura occidentală” – „bazele realismului modern” constau în „tratarea serioasă a realității cotidiene, ridicarea unor mai mari grupuri umane cu nivel social inferior la rangul de subiect al unei prezentări problematic-existențiale [...], încadrarea personajelor comune și a faptelor în fluxul general al istoriei contemporane”. O asemenea optică determină amestecul de stiluri, utilizarea concomitentă a tuturor stilurilor, de la cel „sublim” la cel mai „umil”. În literatura română apar elemente de **r.** în *Țiganiada* de Ion Budai-Deleanu, în *Povestea vorbii*, *O șezătoare la țară* și în alte scrieri ale lui Anton Pann, în proza lui C. Negruzzi, a lui G. Sion, a lui Grigore H. Granda, în amintirile lui Grigore Lăcusteanu. La Nicolae Filimon, în *Slujnicarii* și mai ales în *Ciocoi vechi și noi*, **r.** coexistă cu romantismul, fiind însă preponderent. Un viguros **r.** include clasicismul de tip folcloric al lui Ion Creangă. Eminamente realiste sunt creația dramatică și proza scurtă al lui I.L. Caragiale, modelate de marele clasicism. În secolul al XX-lea **r.** e cultivat de Mihail Sadoveanu, C. Stere, Gala Galaction, Ion Agârbiceanu, Mihail Sorbul, Cezar Petrescu, Gib I. Mihăescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Victor Papilian, Camil Petrescu, Pavel Dan ș.a. și ajunge la apogeu

realizării în romanele lui Liviu Rebreanu. Estetica de orientare marxistă condiționează veridicitatea de reflectarea a ceea ce – din punctul ei de vedere – realitatea are esențial și semnificativ; ideologizând problematica artei, prezintă tipicul ca exponent prin excelență definitoriu al **r.** În viziunea lui Engels, „realism înseamnă [...], în afară de fidelitatea detaliilor, redarea fidelă a caracterelor tipice în împrejurări tipice”. Susținând că dezvăluirea adevărului vieții, tipizarea ar însemna în orânduirea capitalistă „demitizarea”, „defetișizarea” (Georg Lukács), zdruncinarea optimismului burgheziei, marxștii atribuie **r.** un caracter critic prin definiție. Arta ar deveni, pentru factorii de progres social, o armă de luptă împotriva unei lumi nedrept întocmite. Funcția ei socială e văzută cu un rol și mai important în socialism, unde i se cere să acționeze ca instrument în opera de edificare a așa-zisei lumi noi. Prin schimbarea finalității luptei, ideologii modifică și caracterul artei: din „critic”, **r.** devine „socialist”. Parte integrantă a ideologiei comuniste, creația artistică devine problemă de stat. „Realismul socialist” este impus de „forța conducătoare” a societății prin toate mijloacele, inclusiv administrative, drept unica „metodă de creație”. Istoria artelor e prezentată ca istorie a luptei între **r.** și antirealism. Ținute sub permanentă și strictă supraveghere, obligate să evolueze pe un anume „făgaș”, trasat cu anticipație, era fatal ca arta, literatura să fie deposedate de propriul specific (recuperat doar cu intermitențe) și ca pretinsul „realism socialist” să devină de-a dreptul negația **r.**

Repere bibliografice: Karl Marx, Friedrich Engels, *Despre artă și literatură*, București, 1953; Georg Lukács, *Probleme des Realismus*, Berlin, 1955; Gaëtan Picon, *Le Réalisme, în Histoire des littératures*, II, Paris, 1956, 162-184; Georg Lukács, *Wider den missverstandenen Realismus*, Hamburg, 1958; Erich Auerbach, *Mimesis*, tr. I. Negoieșcu, pref. Romul Munteanu, București, 1967; Roger Garaudy, *Despre un realism nețărnut*, tr. Paul Dinopol, București, 1968; Liviu Petrescu, *Realitate și romanesc*, București, 1968; *Realismul*, I-III, îngr. și introd. Marian Popa, București, 1969; René Wellek, *Conceptele criticii*, tr. Rodica Tiniș, București, 1970, 232-264; Dan Grigorescu, Sorin Alexandrescu, *Romanul realist în secolul al XIX-lea*, București, 1971; Philippe Van Tieghem, *Marile doctrine literare în Franța*, tr. Alexandru George, București, 1972, 222-241; *Conceptul de realitate în artă*, București, 1972; *Conceptul de realism în literatura română*, îngr. Al. Săndulescu, Marcel Duță, Adriana Mătescu, București, 1974; Ioana Crețulescu, *Mutațiile realismului. Literatura realistă: istorie și structură*, București, 1974; Adriana Iliescu, *Realismul în literatura română în secolul al XIX-lea*, București, 1975; Marin Beșteliu, *Realismul literaturii fantastice*, Craiova, 1975; H. Zalis, *Realismul în literatura românească. Cercetare bibliografică*, București, 1977; Adriana Iliescu, *Proza realistă în secolul al XIX-lea*, București, 1978; Roman Jakobson, *Despre realism în artă, în Ce este literatura? Școala formală rusă*, tr. Corneliu Barborică, București, 1983, 684-690; Toma Roman, *Mișcarea realistă și realitatea*, București, 1988; Henryk Markiewicz, *Conceptele științei literaturii*, tr. Constantin Geambașu, București, 1988, 235-284; D. Păcurariu, *Curenți literare românești și context european*, București, 1998, 164-201. D.Mc.

REALISM SOCIALIST. Orientare literar-ideologică adoptată în 1934 la primul Congres al scriitorilor sovietici și impusă scriitorilor din țările aflate în sfera de influență a URSS, **r.s.** are

drept principiu conducător „zugerăvirea realității în dezvoltarea ei revoluționară”. Preluând conceptul de realism întemeiat pe ideea artistotelică de *mimesis*, **r.s.** își propune crearea unei literaturi – și a unei arte – veridice, orientate de concepția despre lume și viață a „avangardei clasei muncitoare”. O asemenea literatură a început să se scrie înainte de revoluția din octombrie 1917, prima operă exemplară fiind considerat romanul *Mama* (1906) de Maxim Gorki. Reflectarea realității din perspectiva „socialismului științific”, în lumina gândirii marxist-leniniste, ar însemna pătrunderea dincolo de componentele de suprafață, în esența fenomenelor, dezvoltarea mecanismelor interioare, a dinamicii proceselor de permanență transformare socială, în virtutea legilor istorice. Produs și expresie a noii societăți, arta trebuia să înfățișeze opera de edificare a acesteia într-un fel care să dinamizeze conștiințele, să insuflă elan revoluționar, să mobilizeze masele în acțiunea constructivă a noului. „Zugerăvirea veridică și istoricește concretă a realității – specifică documentele Congresului din 1934 – se îmbină cu sarcina influențării ideologice și a educării oamenilor muncii în spiritul socialismului.” Literatura, arta **r.s.** implică prin definiție angajarea comunistă, partinitatea. Existența, începând cu baza ei socială, va fi interpretată în spirit de partid, relevându-se biruința noului în luptă cu vechiul și rolul determinant al factorului uman pozitiv. În centrul operelor literare și artistice se preconizează a sta eroul ce incarnează virtuțile „omului nou”, etica și mentalitatea comunismului. Se precizează că acesta nu trebuie idealizat, zugerăvit fără defecte, ci înfățișat în complexitatea lui, în mediul căruia îi aparține, sub a cărui influență benefică se autodepășește. O asemenea situație a creației exclude obiectivismul, apolitismul; arta socialistă e incompatibilă cu neutralitatea ideologică, ea implică ideologicul prin propria ei natură. Opera de artă (cea literară în chipul cel mai evident) va fi chemată să lumineze în real tipicul, iar tipic este nu ceea ce e mai răspândit, ci tot ce exprimă esența forțelor și fenomenalităților social-istorice. „Problema tipicității – se afirmă în *Enciclopedia literară sovietică* (1935), și unele dintre propozițiile de aici vor apărea, aproape identice, în raportul lui G.M. Malenkov la Congresul al XIX-lea al PCUS – este totdeauna o problemă politică. În concepția marxist-leninistă, ceea ce e tipic nu înseamnă o anumită medie statistică. Tipic nu este numai ceea ce se întâlnește cel mai frecvent, dar ceea ce exprimă cu cea mai mare pregnanță și acuitate esența unei forțe sociale date.” La asemenea aserțiuni, Malenkov o adaugă pe aceea că „tipicul e principala sferă de manifestare a spiritului de partid”. Statuarea conceptului de **r.s.** a fost precedată, din primii ani după revoluția bolșevică, de ample discuții, purtate în și între numeroase grupări de scriitori și artiști (Proletkult, RAPP, LEF, constructiviști, futuriști ș.a.). În căutarea unei formulări care să denumescă orientarea revoluționară comună, s-au lansat sintagme ca „romantism revoluționar” (Maxim Gorki), „realism monumental” (Alexei Tolstoi), „realism socialist” (A.V. Lunacearski), „realism proletar”, „simbolism socialist”. Sintagma **r.s.** a fost însușită în urma unei întâlniri din 1932 a scriitorilor cu I.V. Stalin, care i-a acordat girul său. Unanim acceptat ca

modalitate unică de artă, **r.s.** a fost înțeles de unii scriitori sovietici și din alte țări ca orientare stimulatîvă, nicidecum limitativă. Se credea că partinitatea nu avea să încorseteze creativitatea. Participanții la Congresul din 1934 au convenit că, departe de a trasa directive, a impune creației norme, **r.s.** era de natură a stimula manifestarea liberă a unor stiluri, curente, genuri, particularități naționale. În același spirit se pronunțaseră liderii politici ca G.V. Plehanov și A.V. Lunacearski. Chiar V.I. Lenin manifestase toleranță față de producții literare neconvenabile ideologic, dar oglindind autentic anumite realități istorice. Cu timpul, îndeosebi după al doilea război mondial, **r.s.** a fost utilizat (mai cu seamă în baza rapoartelor lui A.A. Jdanov privitoare la unele reviste literare, la unele sinteze de istorie a filosofiei și asupra muzicii) ca frână pentru afirmarea literaturii și artei, devenind, în general, un instrument de opresiune spirituală. Invocându-se cerința accesibilității, i s-au impus creației canoane mutilante. S-a instaurat dictatura unui simplism ce întorcea expresia artistică la stadii incipiente, rudimentare. Principiul funcției educative a fost aplicat în mod dogmatic, abuziv, ceea ce ducea la schematizări grosolane, la un didacticism anost. Prin extrapolarea dogmei introduse în filosofie, potrivit căreia evoluția istorică a gândirii ar exprima doar confruntarea materialismului cu idealismul, s-a oficializat teza că istoria literaturii se reduce la lupta între realism și antirealism, această confruntare fiind un aspect al luptei de clasă. Cum se afirma că în perioada contemporană lupta de clasă pe plan mondial ia forma confruntării între socialism și capitalism, arta occidentală, considerată pseudoartă, reductibilă la modernism, nu ar reflecta decât decadența și descompunerea culturii burgheze, exprimând ideologia capitalismului muribund, ajuns în faza imperialistă. Ca urmare, se cere respingerea neșovăitoare a tuturor „miasmelor” cu care Occidentul capitalist otrăvește sufletul. În România, sintagma **r.s.** a fost utilizată, se pare, prima dată de săptămânalul social-democrat „Șantier”, în 1935, însă literatură în spirit revoluționar de stânga apare mai ales în periodice editate, sub acoperire, de Partidul Comunist din România („Cultura proletară”, „Bluze albastre”, „Era nouă” ș.a.) sau influențate de acesta („Cuvântul liber”, „Manifest”, „Țară nouă” ș.a.). Printre semnatari: Miron Radu Paraschivescu, Mihai Beniuc, Ion Călugăru, Geo Bogza. Două nuvele de Al. Sahia, *Uzina vie și Revoltă în port*, înfățișează – palid – aspecte de viață muncitorească într-un fel propriu opticii **r.s.** Din 1948 până în anii '60 **r.s.** e singura „metodă de creație” admisă în România, ca în toate celelalte țări de „democrație populară”, posibilitatea de a publica literatură, ca și de a expune artă plastică fiind condiționată de asumarea ei.

Reper bibliografice: Pentru realismul socialist în literatură și artă, București, 1951; Mihai Novicov, *Pentru literatura vieții noi*, București, 1953, *passim*; *Principiul leninist al spiritului de partid și unele probleme ale creației literare*, București, 1956; Ov.S. Crohmălniceanu, *Pentru realismul socialist*, București, 1960; Mihai Novicov, *Chipul luptătorului comunist în proza literară*, București, 1961; *Realism, realism critic, realism socialist*, București, 1961; Mihai Novicov, *Literatura și viața*, București, 1965; R. Robin, *Le Réalisme socialiste. Une esthétique impossible*, Paris, 1986;

Ierunca, *Românește*, 83–147; Ana Selejan, *România în timpul primului război cultural (1944–1948)*, vol. I: *Trădarea intelectualilor*, Sibiu, 1992, vol. II: *Reeducare și prigoană*, Sibiu, 1993; Ana Selejan, *Literatura în totalitarism*, [I–VI], Sibiu, București, 1994–2000; *Poezia unei religii politice. Patru decenii de agitație și propagandă*, îngr. și introd. Eugen Negrici, București, 1995; Nițescu, *Proletcultismul, passim*; Marin Radu Mocanu, *Cazarma scriitorilor*, București, 1998; Michel Aucouturier, *Realismul socialist*, tr. Lucia Flonta, Cluj-Napoca, 2001; Paul Cernat, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici, Ioan Stanomir, *În căutarea comunismului pierdut*, Pitești, 2001; Vasile Pistolea, *Generația '60 și redescoperirea modernității/modernismului*, Reșița, 2001, 73–108; Popa, *Ist. lit.*, I–II, *passim*; Sanda Cordoș, *Literatura între revoluție și reacțiune*, ed. 2, Cluj-Napoca, 2002; Florin Mihăilescu, *De la proletcultism la postmodernism*, Constanța, 2002, *passim*; Eugen Negrici, *Literatura sub comunism. Proza*, București, 2002; Eugen Negrici, *Literatura română sub comunism. Poezia*, I, București, 2003; Aurel Buzincu, *Literatura română și realismul socialist*, Suceava, 2003. D.Mc.

REALITATEA, publicație apărută la București, neregulat, între 6 aprilie 1913 și 23 mai 1915, între 28 ianuarie 1919 și 12 august 1923, la 15 martie 1925, între 7 noiembrie 1926 și 16 mai 1927, apoi în noiembrie 1931. Director-proprietar: Aristotel Sardelly, redactori: G. Mărgărit, Eugen Bărbulescu, Christea N. Dimitrescu (Cridim), V. Ballaban. **R.** și-a schimbat de nenumărate ori subtitlul: „Politică, financiară, literară, comercială”, „Cotidian politic, economic, social, carpato-balcanic” (1919), „Ziar pentru apărarea intereselor balcanice” (1919–1920), „Foaie săptămânală pentru educația și îndrumarea poporului în toate domeniile” (1921), „Buletin săptămânal al organizării capitalei” (1923), „Buletin al organizației Partidului Poporului din Culoarea de Galben” (1925), „Foaia organizației Partidului Poporului din capitală” (1926–1927), „Organ politic interbalcanic” (1931). La rubrica „Literatură–Știință–Artă” sunt surprinse, foarte rar, noutățile literare. A.D. Xenopol semnează articolul *Franța și România* (1914), N. Iorga, *Asia mică grecească* (1919). În cadrul rubricilor „Fragmente literare”, „Schite și nuvele” sunt prezenți G. Mărgărit, Radu Boureanu, Al. Lascarov-Moldovanu, Septimiu Popa. Aici Al. Șerban (Constantin Banu) publică un studiu despre teatrul antic la greci (la rubrica „Convorbiri despre artă”), iar Octavian Dobrin articolul *Rolul femeii românce în război*. Poezii semnează Vasile Costopol, Dimitrie Vasilescu ș.a. Apar, în traducere, texte de Andreas Karkavitsas, Elise Despréaux, Otto Marschalek. Alți colaboratori: Demostene Botez, N. Zaharia, Eugen Boureanu, Adrian Pascu. L.Cr.

REALITATEA ILUSTRATĂ (SAU LUCRURILE AȘA CUM LE VEDEM CU OCHII), revistă apărută la Cluj, săptămânal, între 6 februarie 1927 și 10 aprilie 1949, având ca editor și redactor pe J.B. Sima, iar de la numărul 6/1928 fiind sub direcția unui comitet. Din 13 mai 1928 redacția se mută la București. Publicația are condiții grafice deosebite și, deși îi lipsește un program literar, beneficiază de colaborarea unor scriitori importanți: prozatorii Gh. Brăescu (*Înzestrarea*, *În cantonament*, *Paștele*, *Joia Moșilor*, *Cunoștința veche*, *Schitul lui Târâța*), F. Aderca (*Un fugar*, *frumosul invalid*, *Cei trei magi*, *Rusia și Japonia*, *Trecutul gratuit*, *De ce uităm?*), Ion Pas (*La locul*

Calvarului, *Plăceri de iarnă*, *Bătrânul*, *Învierea adevărată*), V. Demetrius (*Sacrificarea mielului*), Victor Eftimiu (*Omul care a vorbit regelui*), Gala Galaction (*Întâiul Paște petrecut în Bucovina*), C. Gane (*Viața adevărată a postelnicesei Marghioala*), poezii Adrian Maniu (*An nou*), Tudor Arghezi (*Sf. Gheorghe*, *O poveste cu șapte ouă*, *Fuga în stadion închis*), Al. T. Stamatiad (*Un singur suflet*), reporterii F. Brunea-Fox (*Larvele întunericului*), Ioan Massoff (*Cum trăiește George Enescu*, *Impresiile unui operat*, *La Bellu*, în căutarea mormântului lui Ion Luca Caragiale, *Cum a fost luminatul electric la Teatrul Național*), Oscar Lemnar (*Viața stranie a unei posedate*). Tot reportaje dau N. Papatanasiu (*Hârșova*, *Delta*, *Domnul*), Liviu Floda (*Un ceas printre chipuri de bronz*, *Când vine trenul de noapte...*, *Teatru în cantonament*, *Periferia se amuză*, *Un misionar român în inima Africii*) ș.a. „Cronica cinematografică” (intitulată uneori „Filme care vor fi”) este susținută de D.I. Suchianu. La rubricile „Caleidoscop teatral” și „Săptămâna teatrală” semnează Ion Golea și I. Massoff. Se traduce din Jack London, Conan Doyle, Ernest Renan, Ventura García Calderón, Luigi Pirandello, Georges Duhamel, Georges Simenon, E.A. Poe, Boris Polevoi ș.a. Apar, de asemenea, portrete critice, contribuții biografice și evocări de Al. Iordan (*Traian Demetrescu*, *Grigore Alexandrescu*, *Iacob Negruzzi*, *Bogdan Petriceicu Hasdeu*, *Ion Creangă*, *N. Bălcescu*, *Duliu Zamfirescu*, *T. Maiorescu*), Alex. F. Mihail (*Creangă. Eminescu. Hasdeu*) și Paul B. Marian (*Bogdan Petriceicu Hasdeu*). Adresându-se unui public extrem de larg, eterogen, revista prezintă fapte senzaționale (uneori într-un supliment gratuit), curiozități „din lumea largă”, reportaje din țară și străinătate (Japonia, Statele Unite ale Americii, Rusia, Spania, Germania, China, Danemarca, Suedia), informații despre viața vedetelor, spionaj, crimă, știri din sport (aviație), medicină și astronomie. La „Cronica sportivă” T. Arghezi scrie un comentariu intitulat *Aruncarea cu ghiuleaua*, iar D.I. Suchianu, *Despre înot*. Adrian Costea este autorul unui roman inspirat din viața aviatorilor (*Camaradul invizibil*). Programul periodicului se schimbă brusc începând cu 1944: din octombrie, pe prima pagină se imprimă secera și ciocanul, înmulțindu-se articolele despre Uniunea Sovietică și „glorioasa” ei armată. Prin schimbarea formatului, **R.** se adaptează „dificultăților” și mai cu seamă noilor imperative ideologice. Promovează, prin urmare, „reportaje scoase din lupta popoarelor pentru libertate”, iar din țară se alege „aspecte încă inedite și de multele ori dureroase prin amărăciunea socială”. Temele predilecte sunt acum lupta antiimperialistă, experiența stahanovistă, lupta pentru pace, depășirile de sarcini, „viața nouă, fericită” și transformarea naturii. Sorana Gurian, Sidonia Drăgușanu, H. Blazian, Octavian Corbea, Silvia Slăvescu, Al. Calistrat ș.a. susțin cu zel facila euforie a noilor vremuri. A.S.

REBREANU, Dan (15.XII.1933, Cluj), prozator. Este fiul Ofeliei Rebreanu (n. Balotă), funcționară, și al lui Traian Rebreanu, avocat. Clasele primare le urmează la Timișoara și la Lugoj, unde frecventează și liceul (1948–1952). Va fi un an student la Facultatea de Chimie Industrială din Timișoara, iar după

efectuarea serviciului militar, în 1956, devine student al Facultății de Filologie, secția română, a Universității din București, urmând anii II-V la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj, unde susține în 1961 examenul de stat. O vreme va fi profesor de limba și literatura română la liceul din comuna Sârmașu și la Școala Generală din satul Balda, județul Mureș (1961-1969). Din 1970 până în 1986 redactor la secția de proză a revistei „Tribuna”, trece ca redactor, iar mai târziu ca redactor-șef adjunct la ziarul județean „Făclia” (după decembrie 1989, „Adevărul de Cluj”), pensionându-se în ianuarie 1996. Debutează în 1958 la revista „Licurici”, cu o povestire semnată Michi. Urmează o perioadă în care publică numai articole de ziar și reportaje în câteva ziare bănățene, iar din 1966 colaborează îndeosebi cu proză scurtă la „Scrisul bănățean” („Orizont”), „Tribuna”, „Steaua”, „Luceafărul”, „România literară”, „Contemporanul”, „Cronica”, „Vatra”. Prima carte de proză, *Dacă vrei să fii bărbat*, îi apare în 1968. O piesă de teatru, *Cocoșul de tablă*, e inclusă în repertoriul Teatrului de Stat din Târgu Mureș (stagiunea 1975-1976) și al Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale” din București (stagiunea 1976-1977).

Fire mai degrabă retrasă, izolat de boema scriitoricească, deși a trăit în mijlocul ei, **R.** a scris relativ puțin. După *Dacă vrei să fii bărbat*, volum alcătuit din cincisprezece nuvele și schițe de un nivel peste media vremii, autorul nu s-a bucurat de răsfățul criticii. Profitând de perioada de „deschidere” de la mijlocul anilor '60, a reușit să se sustragă comandamentelor ideologice agresive, dar și tendințelor „evazioniste”. Literatura sa este echilibrată, pe calea de mijloc, urmând o tradiție a prozei intelectualiste dintre cele două războaie. În narațiunile de început **R.** se preocupă în special de personaje, mai mult decât de acțiune, fapt observat de critică: „excelează în caracterele de tineri a căror inocență sau puritate sufletească constituie mize pentru victorii sau eșecuri în medii care-și fac din culpabilitatea colectivă o scuză sau o justificare nemijlocită sau simulată” (Marian Popa). Autorul se mulțumește cu analize vag psihologice, de gen comportamentist mai degrabă, colorate de un erotism discret. Critica va remarca și povestirile din *Iepurele sub acoperiș* (1973), precum și romanul *Un loc printre voi* (1976), alte două volume - *Împușcătura* (1974) și *Miraj* (1986) - rămânând aproape fără ecou. Păstrându-și în linii mari egalitatea de ton, **R.** are câteva tentative de dezinhibare, în încercarea de a da coerență narativă și sens banalității și stereotipiilor. Mai ales ca romancier, el exploatează tehnici moderne, alternând câteva „voci”, într-un dialog continuu. După încă o pauză de aproape două decenii, scriitorul revine spectaculos, dată fiind linia medie pentru care optase până atunci, cu romanul *Domnul singur și femeia nimănuui* (2003). E o târzie „eliberare” de sine, o neașteptată schimbare de perspectivă. Romanul are același aspect comportamentist, numai că evenimentele care îl susțin, inspirate din actualitatea clujeană, sunt altele. Un personaj sexagenar, rămas văduv, Sabin Iova, încearcă să își rezolve singurătatea prin anunțuri la mica publicitate (rubrica „Matrimoniale”). Starea lui materială atrage mai multe persoane, dintre care una reușește să se

insinueze, satisfăcându-i o serie de iluzii, cea erotică fiind dominantă. Pentru a o menține în preajmă, bătrânul joacă la Caritas și pierde totul. Deși nu este apăsată, satira la adresa unor moravuri nu e de neglijat. Critica se întoarce și asupra vremurilor anterevoluționare, viața „femeii nimănuui”, povestită de ea însăși cu cinism și frison, fiind un exemplu de imoralitate a unor potențați. Cartea dă o surprinzătoare deschidere unei opere care părea finită.

SCRIERI: *Dacă vrei să fii bărbat*, București, 1968; *Iepurele sub acoperiș*, Cluj, 1973; *Împușcătura*, București, 1974; *Cocoșul de tablă*, 1975; *Un loc printre voi*, Cluj-Napoca, 1976; *Miraj*, Cluj-Napoca, 1986; *Domnul singur și femeia nimănuui*, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Magdalena Popescu, *Tehnică și artificiu în proză*, GL, 1967, 14; George Munteanu, *Probleme ale prozei*, CNT, 1967, 50; Ion Vlad, „*Iepurele sub acoperiș*”, TR, 1973, 18; Dan Rebreanu, „*Iepurele sub acoperiș*” (masă rotundă), TR, 1973, 26; Mircea Iorgulescu, „*Iepurele sub acoperiș*”, LCF, 1973, 28; Valentin Tașcu, „*Iepurele sub acoperiș*”, F, 1973, 8; Eugen Uricaru, „*Iepurele sub acoperiș*”, ST, 1973, 16; Silvia Urdea, „*Iepurele sub acoperiș*”, VTRA, 1973, 8; Constantin M. Popa, „*Un loc printre voi*”, R, 1977, 4; Radu Mareș, „*Un loc printre voi*”, TR, 1977, 17; Popa, *Dict. lit.* (1977), 471; Radu Mareș, *Dan Rebreanu*, TR, 1983, 50; Ioana Bot, *Cinci nuvele*, TR, 1987, 2; *Clujeni ai secolului 20. Dicționar esențial*, Cluj-Napoca, 2000, 278-279; *Dict. scriit. rom.*, IV, 51-52; Mircea Popa, „*Domnul singur și femeia nimănuui*”, „*Adevărul de Cluj*”, 2003, 3983; Marin Oprea, *Scriitorul și publicistul Dan Rebreanu la 70 de ani. Ispite și răzbunări*, „*Adevărul de Cluj*”, 2003, 3983. V.T.

REBREANU, Liviu (27.XI.1885, Târlisua, j. Bistrița-Năsăud - 1.IX.1944, Valea Mare, j. Argeș), prozator și dramaturg. Este primul născut din cei paisprezece copii ai Ludovicăi (n. Diugan) și ai lui Vasile Rebreanu, învățător. Urmează școala primară la Maieru (1891-1895), Gimnaziul Superior Fundațional din Năsăud (1895-1897), Școala Civilă de Băieți din Bistrița (1897-1900), Școala Reală Superioară de Honvezi din Sopron, Ungaria (1900-1903). În 1903 se înscrie la Academia Militară „Ludoviceum” din Budapesta, pe care o va absolvi în 1906 cu gradul de sublocotenent, fiind repartizat la garnizoana din Gyula. Acuzat de nereguli administrative, demisionează din armată, renunță la gradul de ofițer (februarie 1908), revine în ținutul natal, la Prislop, unde familia i se stabilise încă din 1897, și ocupă diverse posturi administrative în sate din zonă. Debutează în revista „Luceafărul” din Sibiu (1 noiembrie 1908), cu nuvela *Codrea*, republicată, în timp, sub titlurile *Lacrima*, *Dezertorul* și *Glasul inimii*. La serbările Astei de la Sibiu (octombrie 1909), ia hotărârea să treacă munții. Vine la București, unde îl vizitează pe G. Coșbuc și participă la cenaclul lui Mihail Dragomirescu, care îi publică în „Convorbiri critice” din 25 octombrie 1909 nuvela *Volbura dragostei*. Un timp este redactor la ziarul „Ordinea”, apoi secretar de redacție la „Falanga” și la „Convorbiri critice”. În ianuarie 1910 autoritățile militare din Austro-Ungaria îi intentează însă proces fostului ofițer cezaro-craiesc și cer autorităților românești extrădarea. În februarie e arestat, întemnițat la Văcărești și în iunie predat organelor judiciare austro-ungare. După o scurtă detenție în

închisoarea militară din Gyula, este achitat. În august era la Prislop, unde își revede familia, care se va muta în curând la Năsăud. O crimă recentă, petrecută în Prislop și povestită de sora lui, îi dă ideea romanului *Ion*, a cărui redactare o începe din 1910, sub titlul *Rușinea* și apoi *Zestrea*. Întors la București, continuă să facă gazetărie, mai ales teatrală. Editează împreună cu dramaturgul Mihail Sorbul revista „Scena” (1910–1911), scrie cronici dramatice la „Rampa” (din februarie 1912 până în august 1914), colaborează la „Universul literar”, la săptămânalul „Scena” (1914) și la alte publicații. Sub directoratul lui Emil Gârleanu (1911–1912), este secretar literar al Teatrului Național din Craiova, unde o cunoaște pe actrița Fanny Rădulescu, pe care o ia în căsătorie, adoptând-o și pe fiica acesteia, Puia Florica. Reușește să-și tipărească la Orăștie primul volum de nuvele, *Frământări* (1912). În 1911 devenise membru, iar în 1914 secretar al Societății Scriitorilor Români. În 1916 îi apar culegerile de schițe și nuvele *Golanii*, cu o prefață de Mihail Dragomirescu, care îl recomandă drept un reprezentant al „verismului”, și *Mărturisire*. Fratele său Emil, ofițer în armata austro-ungară, încearcă în mai 1917 să treacă granița românească la Ghimeș, este prins ca dezertor și învinuit de spionaj, fiind executat prin spânzurare. Această dramă îi va inspira romanul *Pădurea spânzuraților* (1922). Colaborează cu articole literare și teatrale la ziarul „Lumina”, editat de C. Stere, și la „Scena”, sub directoratul lui A. de Herz. Are necazuri cu autoritățile germane, pentru că își păstrase cetățenia austro-ungară și se sustrăsese mobilizării. Arestat în iulie 1918, reușește să evadeze și să ajungă la Iași, dar aici are surpriza să constate că este bănuțat a fi spion, rămânerea lui în București sub ocupație străină și colaborările la gazetele nemțești făcându-l suspect. Experiența aceasta nefericită, încheiată în noiembrie, când revine în capitală, alcătuieste subiectul romanului *Calvarul* (1919). După război ține cronică teatrală la „Sburătorul” (1919), unde este numit și secretar de redacție, intrând în cercul lui E. Lovinescu, căruia îi dă spre lectură manuscrisul romanului *Ion*. Se numără în același timp printre colaboratorii revistelor „Lectura pentru toți”, condusă tot de E. Lovinescu, „Viața românească”, „Rampa”, „Flacăra” ș.a. În 1919 i se tipărește culegerea *Răfuiala*, iar în decembrie are loc premiera comediei *Cadrilul* la Teatrul Național din București. În 1920 publică romanul *Ion* (I-II), care va fi comentat de E. Lovinescu în „Sburătorul” („*Ion* e cea mai puternică creațiune obiectivă a literaturii române”) și de Tudor Vianu în „Viața românească” și distins cu Premiul „Năsturel-Herescu” al Academiei Române (1921). Volumul *Catastrofa* (1921), cuprinzând nuvele inspirate din război, anunță prin problematică și temă centrală *Pădurea spânzuraților*, încununat cu Marele Premiu al romanului (1924). Dacă străduințele sale pe tărâm teatral, cu comedii *Cadrilul*, *Plicul* (1923) și *Apostolii* (1926), îi aduc doar succese efemere, cele de prozator fac din R. ctitorul romanului românesc modern. După *Adam și Eva* (1925), narațiune fantastică, bazată pe ideea metempsihozei, *Ciuleandra* (1927) și *Crăișorul* (1929), îi apare *Răscoala* (I-II, 1932), altă capodoperă epică, închinată, ca și *Ion*, „dramei pământului”. Spre a se familiariza cu firea și limbajul țăranilor

din Regat, romancierul cutreierase îndelung satele argeșene de lângă Valea Mare, unde avea intenția să plaseze acțiunea, și stătuse de vorbă cu nenumărați săteni, supraviețuitori ai convulsiunilor sociale din 1907. Aici își cumpărase în 1930 și o mică proprietate. La *Răscoala* a lucrat începând din noiembrie 1926. După săptămânalul „Mișcarea literară” (1924–1925), R. conduce „Gazeta literară” (1929, două numere) și „România literară” (1932–1934), o revistă cu colaboratori de seamă: Tudor Arghezi, Camil Petrescu, Perpessicius, G. Călinescu, Mihail Sebastian, Eugen Ionescu ș.a. Ales vicepreședinte al Societății Scriitorilor Români (1923), va deveni președinte al acesteia în 1925 și în 1927, calitate în care este delegat, în 1926, la Congresul Internațional al Scriitorilor de la Berlin și la Congresul Autorilor Dramatici de la Madrid și participă la festivitățile centenarului Ibsen de la Oslo și Bergen (1928). A exercitat funcția de director general al teatrelor și a asigurat direcția Teatrului Național din București (1928–1929), ulterior, în ianuarie 1930, fiind instalat la conducerea Direcției Educației Poporului, unde va rămâne până în ianuarie 1931. În 1929 i se decernează Premiul Național pentru literatură, iar în mai 1939 este ales, la propunerea lui Mihail Sadoveanu, membru al Academiei Române, rostind în mai 1940 discursul de recepție *Lauda țăranului român*. După romanul *Jar* (1934), publică ultima sa operă epică amplă, *Gorila* (I-II, 1938). Cartea, îndelung așteptată, nu mai cunoaște primirea elogioasă a scrierilor

precedente. De o recepție critică mai favorabilă se va bucura romanul *Amândoi* (1940). Comunicarea *Centenarul nuvelei românești* îi dă lui **R.** prilejul să protesteze public, într-o ședință a Academiei (1941), împotriva Dictatului de la Viena. În timpul războiului, sub direcția sa se înființează ziarul „Viața” (1941-1944), care a susținut regimul antonescian, scriitorul, extrem de prudent, evitând să se angajeze în chestiunile politice. Ajuns pentru a doua oară la conducerea Teatrului Național din București (februarie 1941), se preocupă de bunul mers al instituției. Face numeroase călătorii și vizite protocolare prin Europa, dar starea sănătății i se agravează spre sfârșitul anului 1943. Deziluzionat și bolnav, **R.** se retrage la proprietatea sa de la Valea Mare, unde moare de cancer pulmonar. A lăsat în manuscris proiectele a două romane, *Păcală și Tândală și Minunea minunilor* (o utopie neagră pe tema sterilizării), precum și un foarte interesant *Jurnal*, editat postum (I-II, 1984), care aduce prețioase informații despre laboratorul său de creație.

R. a început prin a scrie schițe și nuvele, adunate și tipărite ulterior, cu adaosuri de sumar, sub titlurile *Frământări*, *Golanii*, *Mărturisire*, *Răfuiala*. Câteva culegeri sunt tipărite după primul război mondial: *Catastrofa*, *Trei nuvele* (1924), *Cuibul visurilor* (1927) ș.a. Proza scurtă nu l-a impus. E. Lovinescu, care i-a găzduit în „Sburătorul” mai multe schițe, o găsea ștersă, iar G. Călinescu va vedea în nuvelistica scriitorului doar exerciții de atelier pentru marile pânze viitoare. Unele calități ale romancierului sunt totuși detectabile încă din aceste narațiuni de tinerețe: în primul rând, o viziune realistă crudă, nedispusă la nici o îndulcire sămănătoristă sau poporanistă, ci împinsă, dimpotrivă, către explorarea zonelor sumbre ale vieții, ca în verism. Prozatorul dovedește apoi o exactă intuiție a psihologiei mediilor umane caracterizate prin experiențe stăpânite de instincte elementare. În lumea rurală sunt surprinse excelent inerțiile comportamentelor. Niște țărani, veniți la gară să ia trenul, nu îndrăznesc să se așeze pe bancheta pentru pasageri din sala de așteptare, ci se chircesc pe jos, lângă ea. Le e teamă apoi să întrebe în ce vagon să urce, iar când sosește garnitura, sunt îmbrânciți, înjurați și rămân pe peron (*Proștii*). O femeie, care a răbdat toată viața tirania bărbatului, își strigă, după ce acesta a închis definitiv ochii, ușurarea. Cei de față interpretează reacția recentei văduve drept sminteală din cauza durerii, neputând crede că într-adevăr se bucură de moartea lui (*Nevasta*). Rivalitatea erotică duce ușor la crimă (*Răfuiala*). O umanitate nu mult diferită populează nuvelele din spațiul orășenesc, cu personaje umile, ușieri, hamali, servitoare (*Norocul*, *Pozna*). Nuvelistul se pricepe să sugereze traiul cenușiu, asfixia morală, ambianța sordidă, traгіsmul cotidian al unui univers fără orizont. Personajele, frustrate, își revarsă mânia neputincioasă în gesturi de violență asupra celor mai slabi. E sensibilă influența lui Cehov, din care **R.** a și preluat printr-un text intermediar. Prozatorul coboară și în mediul interlop, printre apași, hoți și prostituate, o lume descoperită cu prilejul lunilor de detenție, scoțând iar la iveală dependențele obscure. Pe viitorul romancier îl anunță și puterea de obiectivare: naratorul rămâne

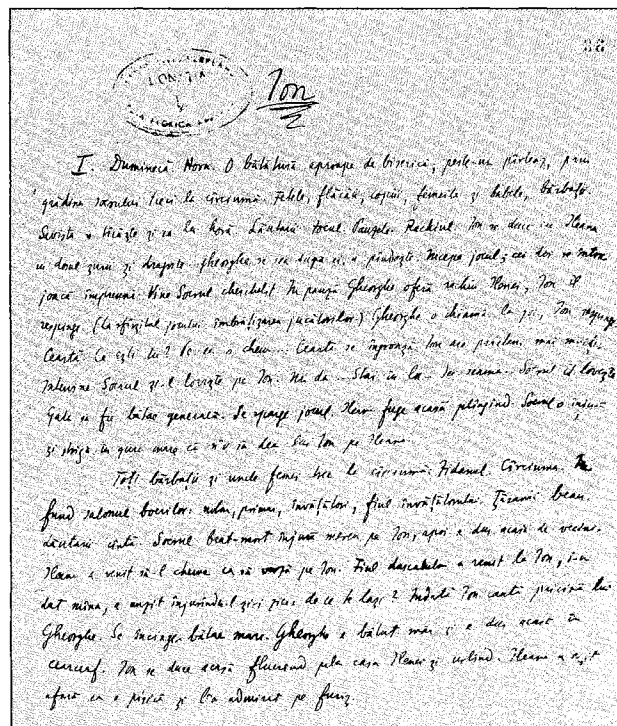

mereu „rece” în fața întâmplărilor istorisite, expune neutru faptele, oricâtă degradare ar vădi, lăsându-le să vorbească singure, reduce la minimum descrierile, notează mai ales amănuntul urățitor, pricepându-se să taie brusc desfășurarea acțiunii, spre a obține un efect dramatic maxim. Natura contrastează, prin indiferență sublimă, cu nefericirea personajelor, accentuând eșecul zbuciumului omenesc, zădărnicia lui. Romanul *Ion*, la care autorul a lucrat aproape zece ani, îi aduce notorietatea literară și îl situează dintr-odată în rândul scriitorilor români cei mai importanți. Vasta creație epică face să trăiască întregul univers al satului ardelean, cu toată forfota lui umană, având în centru un erou puternic și reprezentativ. Compus din două părți mari, *Glasul pământului* și *Glasul iubirii*, romanul urmărește destinul tragic al protagonistului, aflat sub imperiul unor porniri care îi hotărăsc existența. Ion al Glanetașului, un flăcău sărac, dar chipeș, isteț și tenace, își sacrifică dragostea pentru Florica, fată fără zestre, și o seduce pe fiica urățică a bogătanului Vasile Baciuc, ca să pună mâna pe ogoarele tatălui ei. După ce își atinge țelul - Ana, victima acestui șantaj marital, stâlcită în bătaie, devenind nevasta lui și aducându-i pământurile mult visate -, Ion se reîntoarce la

vechea lui iubire. Florica e însă acum căsătorită. Ascultarea impulsului pasional imprimă acțiunii un deznodământ catastrofic: Ana se spânzură, copilul adus de ea pe lume moare și el, iar soțul Floricăi îl surprinde pe Ion la nevastă-sa și îl omoară cu sapa. Drama conjugală și sfârșitul ei violent, întâlnit adesea în lumea rurală, furnizează trama epică a romanului. Dar acțiunea prinde nu numai viața protagoniștilor și a mediului țărănesc, ci și existența notabilităților satului, preotul, învățătorul, notarul, familiile lor, rivalitățile care îi animă, mici drame casnice și evenimente sociale, pe fundalul luptei naționale din Transilvania, cu înflăcăările și compromisurile generate aproape zilnic de aceasta. O sumedenie de personaje, alcătuiind elita rurală, toate excelent creionate, se adaugă participanților direcți la „drama pământului”. În casa învățătorului Herdelea, romancierul aduce, cu multe elemente autobiografice, întreaga gamă a problemelor economice, culturale, cetățenești și politice proprii intelectualității transilvănene înainte de primul război mondial. Nicăieri lucrurile nu apar înfrumusețate, până și formele iredentismului sunt văzute lucid, critic, fără umbră de orbire patriotică. Dar și o înțelegere profund omenescă însoțește descrierea abdicărilor de la principii, a cedărilor morale în fața condițiilor constrângătoare, ridicând fricțiunile administrative și frustrările sociale curente pe un plan uman universal. Urmărindu-și riguros subiectul, perfect articulat în desfășurarea lui dramatică implacabilă, Ion reușește să devină o grandioasă frescă, unde o forță realistă extraordinară reține o mulțime uriașă de amănunte grăitoare. Nimic din componentele vieții comunitare nu scapă prozatorului, care îi face pe cititori martori ai evenimentelor sempiternе din lumea satului, tabloul dobândind treptat proporții monumentale. Episoadele au o structură relativ autonomă, dictată de o gradăție dramatică proprie, prinzându-se totuși strâns, fără excepție, în curgerea narațiunii, care – așa cum spune G. Călinescu – înaintează solemn, ca un fluviu american. Contrapunctarea simfonică, efectele antitetice, corespondențele cu trimitere simbolică vădesc marele talent de compoziție al lui R., darul lui de constructor. Ion e un solid edificiu epic realist, un univers perfect încheșat, și totodată, prin discretele scilipiri etern umane și prin cadențarea rapsodică, o veritabilă epopee. În punctul de plecare imaginează o dramă socială, izvorâtă din legătura intimă, particulară, a sufletului țărănesc cu pământul, baza existenței rurale. Dacă în Ion R. o urmărește printr-un destin omenesc individual, în celălalt mare roman al său, *Răscoala*, îi studiază manifestarea plurală, având drept erou nu o singură persoană, ci mulțimea, „gloata”. Este iarăși o vastă pânză epică, de astă dată a evenimentelor din 1907. Autorul respectă faptele și fuge de ideologizarea pronunțată. Dă dreptate răsculaților, dar, credincios principiilor sale artistice, își stăpânește orice inflexiune lirică participativă. De altfel, a abandonat o versiune inițială, care fusese de la un capăt la altul „un strigăt de revoltă”. Romanul se mulțumește să vorbească exclusiv prin scene și întâmplări, nu ascunde atrocitățile, chiar și acolo unde autorii acestora sunt țărani, purtați de furia răfuiei cu asupritorii lor. R. are convingerea că va pleda mai

bine în favoarea răsculaților lucrurile cu un realism aspru, uneori însă de-a dreptul halucinant, lăsând să se vadă originile exploziei sociale, multiplele ei motivări individuale, cum ia naștere și crește ura oamenilor împotriva moșierilor, arendașilor și autorităților complice cu ei. Dat fiind și caracterul subiectului, talentul autorului de a surprinde și urmări sufletul mulțimii apare aici cu o pregnanță fără precedent. Niciodată în literatura română nu a fost înfățișat un spectacol mai cutremurător al psihologiei colective. În fiecare fază a răscoalei – acumularea mâniei țărănești, revărsarea ei neînfrănată, cumplita plată finală pentru violarea ordinii restabilite cu tunul –, R. știe să facă prin mii de gesturi și vorbe sensibil sufletul mulțimii, punând stăpânire pe indivizi, ca o stihie, aglutinându-le reprezentările și voinețele, contopind reacțiile personale, făurind din ele o furie comună, dezlănțuită cu violența elementelor naturale. Romanul excelează în crearea tensiunii insuportabile care precedă izbucnirea răscoalei și în a da apoi senzația de precipitare amețitoare a faptelor. Impresia e – scrie Eugen Ionescu – „de furtună, de vuiet asurzitor, urmat de o liniște mortuară”. Mulțimea e aici personajul principal. Dar și figurile care o alcătuiesc, inclusiv flăcăul Petre, o căpetenie ivită din rândurile răsculaților, sunt schițate cu o mână sigură. Oriunde zăbovește ochiul este surprinsă o întretesere minuțioasă de existențe, toate cu firul lor propriu, împletit în soarta comună. Nici epica nu cedează ispitei de a concura istoria și urmărește un subiect bine încheșat. Prin feciorul învățătorului din Ion, Titu Herdelea, care trece, ca și R., munții, spre a-și realiza visurile publicistico-literare, e transmis ecoul „chestiunii țărănești” în diferite medii bucureștene.

Invitat de un prieten al rudelor sale regătene, moșierul Grigore Iuga, să îi facă o vizită la conac, Titu Herdelea descoperă satele flămânzite. Trăiește îndată răscoala de aproape, fiindcă pârjolul cuprinde și satele din zona unde se află latifundiile amfritrionului, ale Nadinei, soția sa, și ale tatălui acestuia, bătrânul boier Miron. Nadina și Miron Iuga îi vor cădea victime. Cartea zugrăvește evenimentele din 1907, o sângeroasă tragedie socială, dar și o criză de conștiință individuală. Titu Herdelea, junele romanțios, înflăcărat de ideea națională, se trezește implicat într-o criză adâncă și gravă. Câteva gesturi generoase, fără nici un efect, consumă și capacitățile lui de dăruire. Personajul e redus în finalul cărții la numitorul comun, pregătit pentru existența ștearsă și poltronă ce i se rezervă și pe care o va surprinde mai târziu romanul *Gorila*. Pe fundalul dezastrului social sfârșește și căsnicia nefericită a moșierului Grigore Iuga, ca și proiectele lui reformiste. Înzestrarea specială de romancier a lui **R.** iese la iveală și în arta de a dirija și comprima, după nevoile compoziției, timpul. Momente din preajma izbucnirii mâniei fărănești acoperă porțiuni întinse de narațiune, ca și cum ar fi filmate cu încetinitorul. În schimb, perioade mult mai lungi de timp se derulează rapid când răscoala pornește. *Ion* se petrece în Ardeal. Centrul geografic al *Răscoalei* îl furnizează Muntenia. Autorul avea intenția să mai scrie un roman, care să se desfășoare în Basarabia și să închipuie, împreună cu primele două, tripticul menit să prezinte „drama pământului”. Legătura dintre ele urma să o facă tot Titu Herdelea, alter ego biografic al scriitorului pe o bună perioadă, dar privit retrospectiv, în text, cu distanțare critică, ironică.

Ca ardelean, **R.** a fost foarte sensibil la drama soldaților români din armata austro-ungară, trimiși să lupte în primul război mondial împotriva celor de aceeași etnie. Lupta între datoria militară și sentimentul național intervine în nuvela *Catastrofa* și constituie, pe un palier esențial, tema romanului *Pădurea spânzuraților*. Acesta înscrie o contribuție fundamentală la edificarea speciei românești psihologice în literatura română. **R.** își lărgeste aria observației și investighează mai nuanțat câmpul vieții sufletești, tratând un caz de conștiință, nu numai individual, ci și colectiv ori ca proiecție a general umanului. Protagonistul cărții e Apostol Bologa, fiu de memorandist, intelectual cu studii filosofice și înclinații mistice din cauza educației religioase primite în copilărie. La izbucnirea războiului, ca singur fecior al familiei, rămâne acasă. Se angajează voluntar dintr-o reacție de orgoliu masculin, vrând să-și demonstreze curajul în ochii logodnicei sale, care admira uniformele ulanilor. Pe front se comportă exemplar, capătă decorații, e omul „datoriei”. Membru al tribunalului militar, nu are nici o reținere să osândească orice abatere de la obligațiile ostășești, chiar cu sentința capitală. Prima scenă din carte este în întregul ei o metaforă cu reverberații ce sporesc în timp: Apostol Bologa ia parte la execuția unui dezertor și verifică personal soliditatea ștreangului. Echilibrul lui interior va fi tulburat însă când, mutat pe frontul românesc, principiile sale intră în contradicție cu sentimentul național, ceea ce îi revelează, în cele din urmă, și o dramă a condiției umane.

După lungi frământări, ajunge să dezerteze, e prins și sfârșește el însuși în ștreang. Problemele de conștiință ale personajului, dezbaterea morală interioară constituie materia principală a romanului. Deși nu înfățișează lupte, *Pădurea spânzuraților* realizează un tablou foarte sugestiv al războiului, prin atmosfera apăsătoare și senzația de fragilitate pe care viața o capătă în proximitatea măcelului zilnic. Iarăși amănuntele, excelent alese, surprind procesul atrofierii și uniformizării existențelor omenești sub amenințarea comună și sub indiferența mașinăriei birocratice militare, inaptă să ia act de problemele individuale și strivindu-le cu dispoziții regulamentare generale. Nici un accent xenofob nu vine să tulbure obiectivitatea prezentării acestei drame de conștiință, în ciuda faptului că personajele sunt, aproape toate, victime ale opresiunii naționale. Dimpotrivă, **R.** manifestă o rară înțelegere pentru toate categoriile de năpăstuiți pe motive șovine, așa cum o dovedește și nuvela *Ițic Ștrul, dezertor*. Prin *Pădurea spânzuraților*, unde pe Apostol Bologa îl plâng, la execuție, noua lui logodnică, o țărăncuță unguroaică, tatăl ei și consătenii lor, trece un intens sentiment de compătimire umană. Nu o dată interesul arătat de autor naturalismului aduce la suprafață, în planul investigațiilor psihologice, mișcările interioare obscure, determinările inconstiente, instinctuale, o intuiție freudiană, prozatorul având și aici rol de precursor. Între marile romane, obișnuia să se destindă realizând scrieri epice de dimensiuni mai reduse. După *Ion* și

Liviu Rebreanu împreună cu soția sa, Fanny

VIATA

- 1885**   **noiembrie 27** Se naște la Târlîșua, în fostul comitat Solnoc-Dobâca, azi județul Bistrița-Năsăud, Liviu Rebreanu, primul din cei paisprezece copii ai Ludovicăi (n. Diugan) și ai învățătorului Vasile Rebreanu.
- 1891-1895**   Urmează școala primară la Maieru, unde se mutase familia.
- 1895-1897**   Își continuă învățătura la Gimnaziul Superior Fundațional din Năsăud.
- 1897**   Familia Rebreanu se mută la Prislop.
- 1897-1900**   Învăță la Școala Civilă de Băieți din Bistrița, cu predare în limba maghiară.
- 1900-1903**   Urmează cursurile Școlii Reale Superioare de Honvezi din Sopron.
- 1903-1906**   Își continuă studiile la Academia Militară „Ludoviceum” din Budapesta, pe care o va absolvi cu gradul de sublocotenent de infanterie.
- 1906**   Este trimis la Regimentul 2 de honvezi regali din garnizoana Gyula.
- 1907**
- 1908**   **februarie 5** Acuzat de nereguli administrative, i se aprobă demisia din armată și renunțarea la gradul de ofițer. Va funcționa ca ajutor de notar la Măgura Ilvei și apoi la Nimigea.
- 1909**   Este funcționar la primăria din Vărărea.
- noiembrie 12-14** Participă la serbările Astei de la Sibiu.
- noiembrie 15** Trece munții în România și vine la București.
- noiembrie 19** Participă la cina lui Mihail Dragomirescu.
- decembrie** La propunerea lui Mihail Dragomirescu, este angajat la ziarul „Ordinea” al Partidului Conservator Democrat.
- 1910**   **ianuarie** Este numit secretar de redacție al revistei „Falanga”, funcție pe care Mihail Dragomirescu i-o va încredința, mai mult onorific, și la „Convorbiri critice”.
- februarie 15** Arestat la cererea autorităților austro-ungare, este depus la închisoarea Văcărești.
- iunie** Este extrădat și încarcerat la Gyula.
- august** Eliberat, revine în familie, la Prislop.
- septembrie** Se înapoiază la București.
- 1911**   **noiembrie** Este numit secretar literar al Teatrului Național din Craiova, sub directoratul lui Emil Gârleanu.
- 1912**   **ianuarie 19** Se căsătorește cu actrița Ștefana (Fanny) Rădulescu, adoptând-o pe fiica acesteia, Puia Florica.

OPERA

Scrie piese de teatru, proză, finalizează un manuscris cu povestiri satirice în limba maghiară, intitulat *Szamárlétra* [*Scara măgarilor*]. Rămase nepublicate, textele vor fi reluate, unele dintre ele fiind tipărite în românește.

noiembrie 1 Debutează în revista sibiană „Luceafărul” cu nuvela *Codrea*, republicată ulterior sub titlurile *Lacrima*, *Dezertorul*, *Glasul inimii*.

aprilie 18 În „Țara noastră” publică poemul în proză *Moartea șoimului*, tradus din Maxim Gorki.

mai 1 În „Luceafărul” apare nuvela *Răfuiala*.

noiembrie 25 Tipărește în „Convorbiri critice” nuvela *Volbura dragostei*, republicată ulterior sub titlurile *Cântec de dragoste*, *Răzbunarea* și *Cântecul iubirii*.

Îi apar în „Convorbiri critice” nuvelele *Proștii*, *Calcușul*, *Golanii*, *Dintele*.

O crimă recentă, săvârșită la Prislop și relatată de sora sa Livia, îi dă ideea romanului *Ion*.

septembrie 15 Editează, împreună cu Mihail Sorbul, revista „Scena” (care va apărea până în ianuarie 1911).

februarie 10 Își începe activitatea de cronicar dramatic la „Rampa” (continuată până la 25 august 1914).

1912 mai 1 În urma concedierii soției sale de către conducerea Teatrului Național din Craiova, își dă demisia din postul de secretar literar.

1913-1916

1914 iunie 14 Îi moare tatăl.
Este ales secretar al Societății Scriitorilor Români.

1916

1917 mai Fratele său Emil, încorporat în armata austro-ungară, încearcă să treacă frontiera românească la Ghimeș, dar va fi prins, acuzat pentru dezertare și spionaj și executat prin spânzurare. Destinul lui îi va oferi subiectul pentru romanul *Pădurea spânzuraților*.

1918 iulie 15 Denunțat de A. de Herz, în urma unei altercații, ca eschivându-se de la mobilizare în calitate de cetățean austro-ungar, este arestat de autoritățile germane.
Reușește să evadeze și se refugiază la Iași, unde va fi privit cu suspiciune.
noiembrie Revine la București.

1919 Frecventează cenaclul condus de E. Lovinescu, care îl numește totodată secretar de redacție la nou-înființata revistă „Sburătorul”.

1920

1921 iunie 12 I se decernează Premiul „Năsturel-Herescu” al Academiei Române pentru romanul *Ion*.

1922

1923 iunie 17 Este ales vicepreședinte al Societății Scriitorilor Români.

1924 februarie Societatea Scriitorilor Români îl distinge cu Marele Premiu al romanului pentru *Pădurea spânzuraților*.

1925 Este ales președinte al Societății Scriitorilor Români.

1926 Este delegat la Congresul Internațional al Scriitorilor, desfășurat la Berlin.
Participă la Congresul Autorilor Dramatici, ținut la Madrid.

1927 Este reales președinte al Societății Scriitorilor Români.
Călătorește la Roma și Veneția, ca delegat al PEN-Clubului, iar toamna se află la Paris, cu familia.

iunie Debutează editorial la Orăștie cu volumul de nuvele *Frământări*.

Colaborează la „Universul literar”, „Scena”, la ziarele „Ziua”, „Moldova” și „Capitala”.

aprilie Apare culegerea de nuvele *Golanii*, prefată de Mihail Drăgomirescu.

iulie Editează volumul de nuvele și schițe *Mărturisire*.
Scrie comedia *Cadrilul*.

august Termină prima versiune a romanului *Ion*.

Sub ocupație, colaborează la ziarul „Lumina”, editat de C. Stere, și la „Scena” lui A. de Herz, cu articole despre viața teatrală și culturală.

Ca director al colecției „Scriitori celebri”, funcție încredințată de editorul H. Steinberg, va coordona antologarea și prefatarea a peste treizeci de volume din autori români și străini.

Scrie la „Sburătorul” și la „Lectura pentru toți”.

Apar „romanul-jurnal” *Calvarul* și culegerea de nuvele *Răfuiala*.
Încearcă, de mai multe ori, să lucreze la *Pădurea spânzuraților*.

decembrie 29 Are loc premiera comediei *Cadrilul* la Teatrul Național din București.

noiembrie Publică romanul *Ion*, care va fi comentat prompt de E. Lovinescu în „Sburătorul” și ulterior, printre alții, de Tudor Vianu în „Viața românească”.

I se încredințează cronică teatrală la „Viața românească”.

Îi apare culegerea *Catastrofa*, cuprinzând nuvele de război.

decembrie Publică *Pădurea spânzuraților*.

aprilie 12 Are loc premiera comediei *Plicul* la Teatrul Național din București, cu N. Soreanu și Fanny Rebreanu în rolurile principale.

Colaborează cu articole, majoritatea dedicate teatrului, la ziarul „România”.

noiembrie 15 Editează, împreună cu A. Dominic, „Mișcarea literară”, săptămânal de critică și informație literară, artistică și culturală (care va apărea până în decembrie 1925); printre colaboratori se numără E. Lovinescu, Ion Pillat, Tudor Vianu, Perpessicius, Mihail Sorbul, Pompiliu Constantinescu, Anton Holban ș.a.

mai Apare romanul *Adam și Eva*, publicat inițial în foileton la „Adevărul”.

martie 17 Are loc premiera comediei *Apostolii* la Teatrul Național din București, cu N. Soreanu și Fanny Rebreanu în rolurile principale.

Apar volumele de nuvele *Cuibul visurilor* și *Cântecul lebedei*, precum și romanul *Ciuleandra*.

1928 **martie** Participă la festivitățile centenarului Ibsen, la Oslo și Bergen. Vizitează apoi New Castle și Londra, se oprește la Paris, unde se află Puia.
noiembrie 29 Este numit director general al teatrelor și asigură direcția Teatrului Național din București (funcție deținută până la sfârșitul anului 1929).

1929
mai-iunie Călătorește în Spania, unde are loc Congresul Autorilor Dramatici, și la Paris.
iunie 14 I se decernează Premiul Național pentru literatură.

1930 **ianuarie 23** Este instalat la conducerea Direcției Educației Poporului din cadrul Ministerului Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale, cu misiunea de a sprijini dezvoltarea culturii și artei (va deține postul un an, demisionând în urma unor vehemente atacuri în presă).
Cumpără o casă cu vie la Valea Mare, lângă Pitești, unde se va retrage temporar să scrie.

1931
1932

1933 **mai** Participă la Congresul Internațional al PEN-Clubului, ținut pe coasta dalmată, la Ragusa.
Devine vicepreședinte al Societății Române de Radio (va rămâne la conducere până în ianuarie 1937).

1934
1935 Este sărbătorit la împlinirea vârstei de cincizeci de ani, fiind considerat cel mai important romancier român.

1936

1938
1939 **mai 25** La propunerea lui Mihail Sadoveanu, este ales membru titular al Academiei Române.
iulie Este numit în Comisia de control al filmelor.

1940

1941 **ianuarie 31** Într-o comunicare la Academia Română, *Centenarul nuvelei românești*, protestează public împotriva Dictatului de la Viena.
februarie 12 Este numit pentru a doua oară director al Teatrului Național din București (la conducerea căruia va rămâne până la sfârșitul vieții).

1942 Conferențiază în Germania, Croația, Italia, Austria, Ungaria, Polonia.

septembrie-octombrie I se tipăresc în „Adevărul literar și artistic” fragmente din *Metropole*.

Apare volumul de nuvele *Cântecul iubirii*.

ianuarie 31 Se editează, sub direcția sa, săptămânalul „Gazeta literară” (din care vor apărea două numere).

Publică romanul *Crăișorul*.

octombrie 29 Are loc premiera filmului *Ciuleandra*, primul film sonor românesc, care se dovedește a fi un eșec.

Apare volumul de impresii de călătorie *Metropole*.

februarie 20 Editează „România literară”, gazetă săptămânală de critică și informație literară, artistică și culturală (care va apărea până la 6 ianuarie 1934); printre colaboratori se află Tudor Arghezi, Camil Petrescu, Perpesscius, G. Călinescu, Mihail Sebastian, Eugen Ionescu ș.a.

Spre sfârșitul anului apare romanul *Răscoala*, care va fi primit cu entuziasm de critică.

Publică romanul *Jar*.

les de sub tipar culegerile *Trei povestiri* și *Oameni de pe Someș*, cuprinzând schițe și nuvele.

Publică romanul *Gorila*.

Apare romanul *Amândoi*.

mai 29 Rosteste discursul de recepție la Academia Română, intitulat *Lauda țaranului român*, publicat tot acum.

martie 31 Editează „Viața”, „ziarul de dimineață al tuturor cetățenilor” (apărut până la 20 august 1944), publicație finanțată de Ministerul Propagandei.

1942 **martie 24-28** Participă în Germania la crearea Societății Scriitorilor Europeni; va reveni la Berlin în octombrie ca delegat la lucrările Societății.
octombrie 10 - noiembrie 1 Calătorește în Italia, unde va ține și o cuvântare în fața Papei.

1943 Sustine conferințe despre cultura română în Suedia și în Finlanda.

1944 **septembrie 1** Liviu Rebreanu se stinge la Valea Mare, unde se retrăsese, bolnav de cancer pulmonar.
 Peste câteva luni va fi reinhumat la cimitirul Bellu din București.

1954

Tipărește culegerea de studii, articole, conferințe, mărturisiri *Amalgam*, ultimul volum antum.

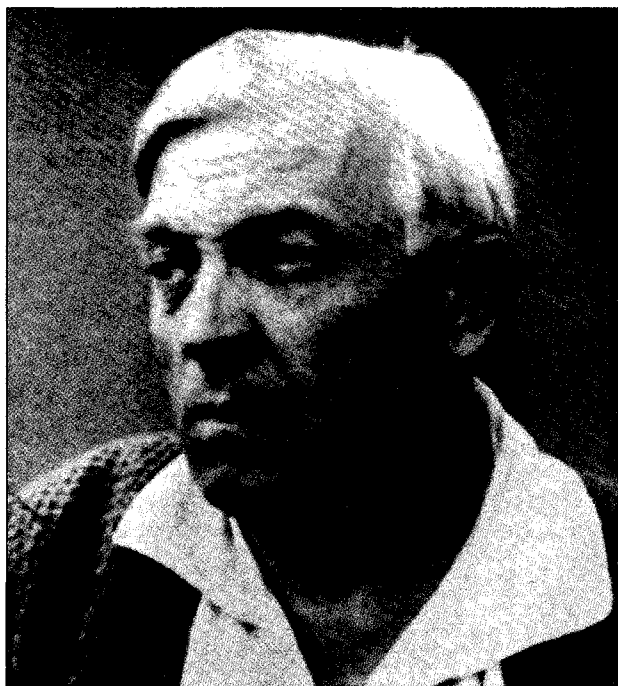
După aproape un deceniu, încetează interdicția care plana asupra numelui și operei lui în regimul comunist, începând să i se retipărească scrierile.

Pădurea spânzuraților, a publicat *Adam și Eva*, o carte căreia i-a păstrat o afecțiune specială. E un roman al iubirii, văzută ca formă esențială de viață cosmică. Sunt urmărite două suflete, căutându-se prin epoci istorice diferite, în întrupări succesive. Reconstituirile de civilizații apuse relevă o putere imaginativă flaubertiană, care face din episoadele narațiunii nuvele relativ autonome, cu numeroase scene crude (o jupuire în Hastinapur, un masacru caldeean al prizonierilor, o flagelație romană, o execuție pariziană prin ghilotinare) și culoare locală. *Ciuleandra* e un mic roman preocupat să sondeze o psihologie tarată ereditar de porniri criminale. Personajul principal, Puiu Faranga, fiu de boier, urmărește fascinat o țărăncă la horă, jucând ciuleandra. Dansul popular îi apare ca o expresie a vitalității, absentă din sângele spiței lui vlăguite. Fata, Mădălina, e luată de la părinți și trimisă în străinătate, într-un pension, ajungând o domnișoară desăvârșită, cu care eroul se căsătorește. Iubirea lui ia însă o formă posesivă absolută, generând accese de gelozie feroce. Într-un astfel de moment își sugrumă soția. Ca să îl scape de închisoare, tatăl aranjează internarea lui într-o casă de sănătate. Împins a simula demența și autoanalizându-se totodată, spre a descoperi cum a ajuns să făptuiască omorul, Puiu Faranga își pierde efectiv mințile. Doctorul, pus să îi observe comportamentul, îl găsește jucând, în camera de sanatoriu, ciuleandra. Din nou romancierul își probează vocația în explorarea stărilor abisale și a psihologiei obsesive. Și aici exercițiul analitic e integrat într-o viziune socială. Boierii caută, ca la Duiliu Zamfirescu, o regenerare sangvină prin căsnicii cu fete din popor, cauzând însă nefericire. Medicul e fostul iubit al Mădălinei și trebuie să își învingă resentimentele, spre a-și păstra obiectivitatea profesională, iar eroina e încă o victimă țărăneasă. Dar reziduu social apare acum artificial, ia o turnură senzațională și parazitează, în ultimă instanță, investigația psihologică. Pentru *Răscoala R.* „și-a făcut mâna” cu *Crăișorul*, biografie romanțată a lui Horea, căpetenia moșilor răzvrățiți la 1784. O intrigă amoroasă îi dă prilej să se ocupe și de latura sufletească a protagonistului. *Jar*, povestea unei sinucideri din motive sentimentale, constituie încă o incursiune în zona romanului psihologic. Se repetă astfel refuzul scriitorului de a rămâne în domeniul social și rural, unde a cunoscut reușitele sale depline.

El are ambiția de a-și apropria și universul vieții interioare, ca și pe cel citadin, mai adecvat studiului mișcărilor sufletești. La curent cu evoluția literaturii epice moderne, dă curs acestei aspirații, nedescurajat de rezultate. *Pădurea spânzuraților* și *Ciuleandra* sunt însă roade cu totul remarcabile ale acestei strădanii. *Gorila* reia, de fapt, tema arivismului din *Ion* în mediul orășenesc și intelectual. Protagonistul e un ziarist dotat, care face carieră publică speculând ideea națională. Și la el primează ambiția ascensiunii pe scara socială. Dar când se află în culmea succesului, ascultă de „glasul iubirii” și sfârșește prin a fi asasinat. Se îndrăgostise de soția unui om politic notoriu, ministru, și, ca el să consimtă a-i reda acesteia libertatea, îi acceptă condițiile. Schimbă linia ideologică a ziarului său foarte influent, atrăgându-și astfel ura tinerilor membri ai unei formații teroriste de extrema dreaptă. Situația din *Ion* se repetă în cu totul alt mediu (protipendada bucureșteană, cercurile industriale și gazetărești), iar foamea țărăneasă de pământ devine arivism social feroce. Deși romanul suferă de pe urma ezitărilor autorului între obiectivul inițial (critica politicianismului ca rău funest și justificarea dictaturii regale), *Gorila* izbuteste să scoată la iveală un personaj interesant și să dezvăluie, chiar dacă palid, efectele fanatismului extremist asupra sentimentelor personale. **R.** și-a încheiat cariera literară cu *Amândoi*, roman detectivist, remarcabil prin preferința pentru formula socială în locul celei enigmatice a genului. O bună evocare de mediu provincial sordid, cămătăresc, și o crimă nedorită, săvârșită prin fatalitate, sub imperiul reacțiilor imprevizibile, obscure, ale sufletelor primitive, trimite la Georges Simenon. În același timp, surpriza aflării criminalului printre personajele nebănuite se păstrează, autorul reușind să arunce câteva săgeți ironice către tipul de anchetator din romanele Agathe Christie. Lămurirea misterului introduce altă enigmă, acum de ordinul psihologiei omeneste. Ce resorturi sufletești secrete fac dintr-o ființă nevinovată și atașată monstrul în stare să ucidă cu sânge rece doi bătrâni? Romancierul izbuteste încă o dată să creeze o figură literară greu de uitat.

R., care a fost un asiduu și foarte aplicat cronicar dramatic în tinerețe, a scris și câteva comedii - *Cadrilul*, *Plicul*, *Apostolii* -, toate mult sub nivelul operei sale epice. Ultima poate prezenta

interes documentar pentru unele reacții antiregătene, îndată după primul război mondial. Cu ajutorul cumnatului său, Mihail Sorbul, scriitorul a realizat și o dramatizare a romanului *Ion*. Volumul *Amalgam* (1943) cuprinde o parte din articolele și conferințele sale mai importante. Revelatoare sunt răspunsul la o anchetă a revistei „Ideea europeană”, intitulat *Cred* (ianuarie 1926), expresie a unei mari încrederi în estetica realismului, în respectarea adevărului vieții, sinceritate, obiectivitate, apoi *Lauda țărânului român*, discursul de recepție în Academia Română, în sfârșit, *Literatura și iubirea*, intervenție provocată de campania violentă împotriva pornografiei la sfârșitul anilor '30 și a interzicerii romanului *Ion* în bibliotecile școlare; **R.** arată aici că oamenii acționează sub imperiul a trei instincte primare fundamentale: foamea, dorința sexuală și frica de moarte, textul motivând astfel viziunea crudă, veristă, a realismului său. Ipostază remarcabilă de asemenea, *Jurnalul* scriitorului se caracterizează printr-o mare franchețe. **R.** nu-și ține însemnările zilnice cu gândul de a le încredința tiparului; de altfel, a interzis testamentar dezvăluirea lor înainte de a fi trecut câteva decenii de la moartea sa. Refuză categoric să facă literatură în aceste pagini, unde notează și cheltuielile cu lucrările agricole de pe proprietatea sa. Nu ascunde dificultățile întâmpinate în scrierea anumitor cărți, nemulțumirea față de roadele unor nopți istovitoare. E necruțător cu o serie de colegi întru literatură și, fără intenții portretistice, menționează pur și simplu acte menite să îl irite. Sunt interesante și lecturile scriitorului, unele surprinzătoare (James Joyce, Alfred Döblin). El își consenmează și reacțiile față de evenimentele politice ale vremii, iarăși comentate fără precauții diplomatice și adesea prin prisma intereselor personale imediate. Nu e un jurnal cu valoare literară expresivă, dar tocmai nuditatea lui trezește curiozitate, mai ales că **R.**, așa cum observase E. Lovinescu, a fost un om rezervat, discret. Stilul transparent al prozatorului a întâmpinat la început reacții de respingere din partea practicanților scrisului artist, ca Tudor Arghezi, care îl desființa într-un articol pe autorul lui *Ion*, sub sentința „ochi mort și minte somnolentă”; mai târziu poetul își va recunoaște eroarea. Cezar Petrescu i-a reproșat vocabularul bolovănos, ignorând adecvarea acestuia la viziunea întunecată a romanelor. Optica aplicată consecvent și fidel realității avea să displacă postum unui critic precum I. Negoieșcu, atras, în schimb, de Dinu Nicodin, bunăoară. Firește că unora **R.** le poate părea plat și cenușiu. Cercetat din unghiul criticii profundizimilor, universul său relevă însă o structură ascunsă, foarte unitară și plină de semnificație. Scriitorul are o imagine interioară anume a timpului și îl reprezintă repetându-se într-o circularitate mereu degradată; altfel spus, lumea lui reface trecutul căzând. E o dovadă cât de adânc corespunde viziunea pesimistă a naturalismului cu felul în care el își reprezintă existența umană. Arta scriitorului e aceea a acumulării calme de amănunte aparent insignifiante, dar reușind să inculce treptat, în chip copleșitor, sentimentul scurgerii vieții. Poezia, greu perceptibilă imediat, crește și se impune progresiv, prin măreția ansamblului. „Frazele, considerate singure – scrie G. Călinescu –, sunt incolore ca apa

de mare ținută în palmă, câteva sute de pagini au tonalitatea neagră-verde și urletul mării.”

Ion înseamnă o revoluție și față de lirismul sămănătorist sau de atitudinea poporanistă și față de eticismul ardelean, constituind o dată, istorică am putea spune, în procesul de obiectivare a literaturii noastre epice.

Formula lui Ion este îngrămădirea unui fluviu curgător de fapte ce se perindă aproape fără început și fără sfârșit, fără o necesitate apreciabilă, fără finalitate. E, negreșit, o metodă lipsită de strălucire artistică și de stil, cu mari primejdii, dar care ne dă impresia vieții în toate dimensiunile ei, nu izolată pe planșe anatomice de studiu, ci curgătoare și naturală; formulă realizată rar în toate literaturile și pentru prima dată la noi. [...] Dacă în Ion se simte, poate, voința de a crea o figură simbolică, mai mare decât natura, ce depășește tendința spre nivelare a naturalismului, în toți ceilalți eroi – atât de numeroși – sunt păstrate cu rigurozitate legile obiectivității. Sunt oameni mijlocii, priviți fără nici un fel de pasiune, fără ură sau dragoste, în meritele sau slăbiciunile lor, alternate în același individ după împrejurări, oportuniști cei mai mulți, oameni smulși din umanitatea înconjurătoare. Pădurea spânzuraților (1922), unul din cele mai bune romane psihologice române, în sensul analizei evolutive a unui singur caz de conștiință, e un studiu metodic alimentat de fapte precise și de incidente și împins dincolo de țesătura logică în adâncurile inconștientului.

E. LOVINESCU

Din felul regresiv cum s-a desfășurat talentul lui Liviu Rebreanu se pot desprinde aceste constatări: romancierul percepe ruralul și aproape deloc orășenescul, îmbrățișează colectivul și nu înregistrează individualul, pătrunde mințile haotice întunecate, prăbușite în instinct și nu e în stare să analizeze conștiința, poate urmări

dezlănțuirile brutale, fioroase chiar, dar nu-i este în putință să noteze deplasările neașteptate ale sufletului subtil, el are aproape geniu în producerea gloatelor și exponenților ei, și e un scriitor adesea cu totul inferior al lumii de la nivelul orizontului nostru. Cu toate aceste inegalități, Liviu Rebreanu este un mare scriitor și pe drept cuvânt creatorul romanului românesc modern, cu mult asupra a ceea ce epoca lui produsese.

G. CĂLINESCU

Rebreanu scrie un roman al marilor ciocniri, al marilor conflicte dramatice, al momentelor de tensiune. Este un romancier al luptei și al pasiunilor. Schema tuturor creațiilor sale ar putea fi reprezentată într-un fel generalizat prin imaginea liniștii sfâșiate, a tăcerilor aparente sub care mocnesc pasiuni. Satul „părea” mort în Ion, țara - liniștită în Răscoala, conștiința lui Apostol Bologna - împăcată în Pădurea spânzuraților. Scriitorul este puternic atras de suflul dramatic al vieții, știe să-l descopere chiar în pragul dezlănțuirii, când nici un semn nu pare încă a prevesti țărița cu care se va abate asupra destinului. Tema generală o constituie precipitarea plină de dramatism a timpului, revelarea momentelor când timpul iese din tiparele sale constante și se dezlănțește, pentru a reintra în tiparul constant sau într-o nouă epocă de așteptare, când criza s-a consumat.

LUCIAN RAICU

SCRIERI: *Frământări*, Orăștie, 1912; *Golanii*, introd. Mihail Dragomirescu, București, 1916; *Mărturisire*, București, 1916; *Calvarul*, București, 1919; *Cadrilul*, București, 1919; *Răscoala moților*, București, 1919; *Răfuiala*, București, 1919; *Ion*, I-II, București, 1920; *Catastrofa*, București, 1921; *Hora morții*, București, 1921; *Norocul*, București, 1921; *Nuovele și schițe*, București, 1921; *Pădurea spânzuraților*, București, 1922; *Plicul*, București, 1923; *Trei nuvele*, București, 1924; *Adam și Eva*, București, 1925; *Apostolii*, București, 1926; *Cântecul lebedei*, București, 1927; *Cuibul visurilor*, București, 1927; *Ciuleandra*, București, 1927; *Cântecul iubirii*, București, 1928; *Crăișorul*, București, 1929; *Metropole*, București, 1931; *Îțic Ștrul, dezertor*, București, 1932; *Răscoala*, I-II, București, 1932; *Jar*, București, 1934; *Trei povestiri*, București, 1936; *Oameni de pe Someș*, cu desene de Lena Constante, București, 1936; *Calea sufletului*, București, 1936; *Gorila*, I-II, București, 1938; *Amândoi*, București, 1940; *Lauda țaranului român*, București, 1940; *Amalgam*, București, 1943; *Nuovele*, București, 1946; *Nuovele*, București, 1954; *Opere alese*, I-V, îngr. Nicolae Liu, introd. Ov. S. Crohmălniceanu, București, 1959-1961; *Opere*, vol. I-III, îngr. Nicolae Gheran și Nicolae Liu, introd. Al. Piru, București, 1968, vol. IV-XXII, îngr. Nicolae Gheran, București, 1970-2003; *Caiete*, I, îngr. Nicolae Gheran, Cluj-Napoca, 1974; *Amalgam*, îngr. și pref. Mircea Muthu, Cluj-Napoca, 1976; *Jurnal*, I-II, îngr. Puia Florica Rebreanu și Nicolae Gheran, București, 1984; *Opere*, I-III, îngr. Mircea Coloșenco și Ilderim Rebreanu, introd. Eugen Simion, București, 2001. **Traduceri:** Mikszáth Kálmán, *Cavalerii*, București, 1912; A. P. Cehov, *Gura femeii...*, București, [1916]; Bernhard Kelermann, *Povestea unui dor (Yester și Li)*, București, 1918; Marcel Prévost, *Fecioarele nebune*, București, 1921; *O mie și una de nopți*, I-II, București, 1922.

Repere bibliografice: G. Bogdan-Duică, „*Frământări*”, „*Românul*”, 1912, 243; G. Topîrceanu, *Scrieri*, II, îngr. și pref. Al. Săndulescu, 1983, 320-322; Dragomirescu, *Scrieri*, 150-154; Lovinescu, *Critice*, VII, 119-136; I. Al. Brătescu-Voinești, [Raport de precizie a romanului „*Ion*”], AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XLI, 1920-1921;

Botez, *Scrieri*, 19-34; Arghezi, *Scrieri*, XXIV, 264-270; Aderca, *Contribuții*, I, 184-192, 248-252, 388-390, 511-513, 525-526, II, 5-8, 49-51, 139-142, 156-159, 238-241, 317-320, 367-370; Vianu, *Opere*, I, 234-236, III, 192-197, 542-563, IV, 401-403, 415-417, 500-502, V, 269-280; Perpessiciu, *Opere*, II, 282-286, III, 57-64, IV, 121-124, 236-239, V, 144-146, VI, 119-127, VII, 48-50, VIII, 35-42, 383-387, XII, 258-259, 358-360, 380, 453-455; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 470-492; I. Valerian, *Cu scriitorii prin veac*, București, 1967, 181-188; Davidescu, *Aspecte*, 428-431; Sadoveanu, *Cărți*, I, 209-211, II, 12-15, 185-186; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, IV, 354-375; Sebastian, *Eseuri*, 350-357; Călinescu, *Cronici*, II, 159-164; E. Lovinescu, *Memorii*, Craiova, II, 1932, 42-55; Șuluțiu, *Scriitori*, 297-300; Petre Pandrea, *Atitudini și controverse*, îngr. și pref. Gh. Epure, București, 1982, 516-519; Baltazar, *Evocări*, 45-71, 210-215; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), 297-300; Călinescu, *Ulyse*, 62-66; Cioculescu, *Aspecte*, 320-328, 414-416; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 239-242, 361-362; Anna Gianbrunno, *Un naturalista romeno: Liviu Rebreanu*, Roma, 1937; Sebastian, *Jurnal*, 389-395; Munteanu, *Panorama*, 227-232; Dan Petrașincu, *Permanența operei lui Liviu Rebreanu*, „*România*”, 1939, 275; G. Călinescu, *Liviu Rebreanu*, Iași, 1939; Streinu, *Pagini*, II, 175-188, 412-437, III, 125-131, IV, 115-125; Ioan Iachim, *Liviu Rebreanu* [Brăila], 1940; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 647-653, *Ist. lit.* (1982), 731-737; D. Gusti, *Cincisprezece elogii academice*, București, 1945, 22-26; Ov. S. Crohmălniceanu, *Liviu Rebreanu*, București, 1954; Georgescu, *Încercări*, II, 84-99; Ion Ianoși, *Romanul monumental și secolul XX*, București, 1963, 383-422; Fanny Rebreanu, *Cu soțul meu*, București, 1963; Al. Piru, *Liviu Rebreanu*, București, 1965; Manolescu, *Lecturi*, 46-53; Cioculescu, *Varietăți*, 312-325; Săndulescu, *Pagini*, 128-133; Georgescu, *Polivalența*, 252-257; Lucian Raicu, *Liviu Rebreanu*, București, 1967; Zăciu, *Masca*, 189-197; Gavril Scridon, *Liviu Rebreanu pe plaiuri nășăudene*, Cluj, 1967; Papu, *Luminile*, 27-34; Liviu Petrescu, *Realitate și romanesc*, București, 1969, 65-81, 257-261; Puia Florica Rebreanu, *Zilele care au plecat*, București, 1969; Balotă, *Lăbrint*, 191-196; Zăciu, *Glose*, 103-110; Oprea, *5 prozatori*, 65-122; Popa, *Modele*, 83-88; Al. Cerna-Rădulescu, *Arbori din țara promisă*, București, 1972, 5-40; Lidia Gavrilescu, *Liviu Rebreanu. Biobiografie*, Iași, 1972; Vasile Netea, *Interviuri literare*, București, 1972, 39-52, 169-178; Rotaru, *O ist.*, II, 583-608; Vlad, *Convergențe*, 208-213; Zăciu, *Colaje*, 94-104; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), 255-299; Piru, *Varia*, I, 293-302, II, 262-275; *Liviu Rebreanu interpretat de...*, îngr. și pref. Al. Piru, București, 1973; Ciopraga, *Personalitatea*, 177-187; Ungheanu, *Pădurea*, 159-170; Zăciu, *Ordinea*, 265-272; Ștefănescu, *Momente*, 178-190; Todoran, *Secțiuni*, 189-242; Cioculescu, *Itinerar*, I, 224-227; Balotă, *Ion*, 5-38; Oarcăsu, *Destine*, 63-75; Oprea, *Incidențe*, 256-262; Zăciu, *Lecturi*, 111-118; Gavril Scridon, *Liviu Rebreanu între „oameni de pe Someș”*, Bistrița, 1976; Negoiteșcu, *Analize*, 157-163; Fanache, *Întâlniri*, 30-44; Al. Săndulescu, *Introducere în opera lui Liviu Rebreanu*, București, 1976; Gorcea, *Nesomnul*, 175-214; Vlad, *Lectura*, 16-31; Ciobanu, *Însemne*, I, 239-242; Al. Andriescu, *Stil și limbaj*, Iași, 1977, 186-208; Vaida, *Mitologii*, 106-111; Piru, *Permanențe*, 190-260; Protopopescu, *Romanul*, 78-104; George, *Sfârșitul*, II, 198-207; Al. Husar, *Întoarcerea la literatură*, Iași, 1978, 109-118; Micu, *Lecturi*, 104-112; Aurel Sasu, *Liviu Rebreanu. Sărbătoarea operei*, București, 1978; Ornea, *Tradiționalism*, 521-536; Puia Florica Rebreanu, *Pământul bătătorit de părintele meu*, pref. Al. Piru, București, 1980; Manolescu, *Arca*, I, 158-196; Sângeorzan, *Conversații*, 127-136; Piru, *Ist. lit.*, 301-307; Elena Dragoș, *Structuri narative la Liviu Rebreanu*, București, 1981; Ion Apetroaie, *Orfeu și Aristarc*, Iași, 1982, 169-187; Iorgulescu, *Ceara*, 86-90; Simuț, *Diferența*, 75-86; Crețu, *Structuri*, 30-90; Săndulescu, *Portrete*, 244-259; Elena Stan, *Perspectivă sociologică și re-structurare literară în romanele lui Liviu Rebreanu*, DFC, 89-119; Trandafir, *Dinamica*, 177-187; Țeposu, *Viața*,

46-54; Lăzărescu, *Romanul*, 46-51, 143-163; Crohmălniceanu, *Cinci prozatori*, 59-97; Nae Antonescu, *Reviste literare conduse de Liviu Rebreanu*, București, 1985; *Liviu Rebreanu după un veac*, îngr. Mircea Zăciu, Cluj-Napoca, 1985; Craia, *Orizontul*, 126-142; Stancu Ilin, *Misterul unui pseudonim*, MS, 1985, 3; *Amintiri despre Liviu Rebreanu*, îngr. și pref. Ion Popescu-Sireteanu, Iași, 1985; Stancu Ilin, *Liviu Rebreanu în atelierul de creație*, București, 1985; *Liviu Rebreanu după un veac*, îngr. Mircea Zăciu, Cluj-Napoca, 1985; Ornea, *Actualitatea*, 145-150; George, *Petrececi*, 105-111; Niculae Gheran, *Tânărul Rebreanu*, București, 1986; Adrian Dinu Rachieru, *Pe urmele lui Liviu Rebreanu*, București, 1986; *Centenar Liviu Rebreanu (1885-1985)*, îngr. Gheorghe Pârja, pref. Ion Hangiu, București, 1986; Răpeanu, *Scriitori*, 113-129; Cristea, *Fereastra*, 32-46; Dimisianu, *Subiecte*, 30-38; Drăgan, *Clasici*, 264-268; Popa, *Clasici*, 27-31; *Liviu Rebreanu*, îngr. și pref. Paul Dugneanu, București, 1987; *Poetica romanului românesc*, îngr. Mircea Regneală, pref. Radu G. Țeposu, București, 1987, 119-126, *passim*; Craia, *Fetele*, 68-78; Stancu Ilin, *Liviu Rebreanu în agora*, București, 1988; Tihan, *Apropierea*, 19-34; Zamfir, *Cealaltă față*, 11-20; Băileșteanu, *Aorist*, 104-115; Popovici, *Eu, personajul*, 104-108, 144-157; Holban, *Literatura*, 116-126; Niculae Gheran, *Rebreanu. Amiaza unei vieți*, București, 1989; Ungureanu, *Imediata*, II, 247-252; Velea, *Interferențe*, 24-30, 102-113, 243-244; Regman, *Nu numai*, 72-78; Negoșescu, *Ist. lit.*, I, 213-216; Mircea Zăciu, *Liviu Rebreanu în actualitate*, F, 1992, 7-8; Mircea Muthu, *Liviu Rebreanu sau Paradoxul organicului*, Cluj-Napoca, 1993; Negoșescu, *Scriitori contemporani*, 492-495; Constantin Cubleşan, *Istoria ca mit și realitate*, ST, 1994, 9; Mihai Rădulescu, *Eoadarea lui Liviu Rebreanu*, pref. George Anca, Romulus Vulcănescu, București, 1994; Țepelea, *Rememorări*, 147-159; George Munteanu, *Rebreanu și arhetipurile*, VR, 1995, 1-2; Teodor Vărgolici, *Publicistica lui Rebreanu*, ALA, 1995, 278; Dan Mănuță, *Liviu Rebreanu sau Lumea prezumtivului*, Iași, 1995; Constantin Paiu, *Rebreanu, omul de teatru*, București, 1995; D. St. Rădulescu, *Dicționarul personajelor din opera lui Liviu Rebreanu*, București, 1995; Livia Rebreanu-Hulea, *Familia Herdelea*, București, 1995; Popa, *Convergențe*, 153-162; Micu, *Scurtă ist.*, II, 109; Borbély, *Grădina*, 20-37; Popa, *Estuar*, 123-128; Mircea Zăciu, *Ca o imensă scenă, Transilvania...*, București, 1996, 298-357; Petrescu, *Studii transilvane*, 37-52, 101-122; Adrian Dinu Rachieru, *Liviu Rebreanu. Utopia erotică*, Timișoara, 1997; Ion Simuț, *Rebreanu. Dincolo de realism*, Oradea, 1997; *Dicț. analitic*, I, 146-148, 185-187, II, 110-112, 180-182, 202-205, 302-305, III, 309-312, IV, 20-23; Glodeanu, *Poetica*, 93-121; Ludovica Rebreanu, *Adio până la a doua venire*, îngr. și pref. Liviu Malița, Cluj-Napoca, 1998; Mircea Tomuș, *Romanul romanului românesc*, I, București, 1999, 178-221; *Dicț. esențial*, 709-719; Ghițulescu, *Istoria*, 152-155; Liviu Malița, *Alt Rebreanu*, Cluj-Napoca, 2000; Teodor Tihan, *Umanități și valori*, Cluj-Napoca, 2000, 36-54; Nae Antonescu, *Scriitori și reviste din perioada interbelică*, Iași, 2001, 192-198; Maria-Luiza Cristescu, *Politici ale romanului contemporan*, București, 2001, 136-141; Constantin Cubleşan, *Romancierul Rebreanu*, București, 2001; Gheorghe Glodeanu, *Liviu Rebreanu. Ipostaze ale discursului epic*, Cluj-Napoca, 2001; Ion Bogdan Lefter, *Doi nuvelești: Liviu Rebreanu și Hortensia Papadat-Bengescu*, Pitești, 2001; Simion, *Ficțiunea*, III, 185-213; Teodor Tanco, *Despre Liviu Rebreanu*, Cluj-Napoca, 2001; Călin Teuțișan, *Fetele textului*, Cluj-Napoca, 2002, 31-48; Sălcuț Horvat, *Liviu Rebreanu: Ion - universul uman*, Cluj-Napoca, 2003; Ion Simuț, *Liviu Rebreanu*, Brașov, 2003.

Ov.S.C.

REBREANU, Vasile (11.XI.1934, Florești, j. Bistrița-Năsăud - 28.IV.2006, București), prozator, dramaturg și eseist. Este fiul Georgetei (n. Ilișiu) și al lui Ștefan Rebreanu, țărani. Face școala

primară în satul natal, urmând apoi Liceul „George Coșbuc” din Năsăud (1944-1952) și Facultatea de Filologie la București (1952-1957). Va lucra ca redactor, apoi ca șef de secție la revista „Tribuna” din Cluj. În 1969 este numit director al Studioului de Radio-Televiziune Cluj, funcție pe care a deținut-o până în 1985, când studioul a fost desființat. În același an devine redactor-șef al Editurii Dacia din Cluj. În 1989 s-a pensionat medical, iar în primăvara anului 1990 a înființat Editura Sfinx. Debutază în timpul studenției cu o povestire publicată în „Tânărul scriitor” (1956), iar prima carte, *În plină zi*, îi apare în 1959. Colaborează la „Tribuna”, „Almanahul literar”, „Gazeta literară”, „Viața românească”, „Familia”, „Steaua”, „Utunk” ș.a. Este deținătorul a cinci premii ale Uniunii Scriitorilor din România și a șase premii internaționale.

Încă de la primele schițe și povestiri **R.** se manifestă ca o structură duală, tentat, în egală măsură, de proza poetică simbolică și de proza realistă, în maniera tradiției ardelen, apropiindu-se însă mai mult de Pavel Dan decât de Ion Agârbiceanu, Ioan Slavici sau Liviu Rebreanu. Aceste predispoziții contrare, spre lirism și spre obiectivare, capătă, pe rând, pondere în scrierile sale. La început pregnantă apare tendința către prezentarea poematică, fără a fi ignorate câștigurile atitudinii narative detașate, finalizată în trei dintre textele epice mai ample (*În plină zi*, *Noapți fără somn*, *Pământ amar*), care vor constitui, cu mici modificări, nucleul romanului *Casa* (1962), izbândă certă a scriitorului. Conceput ca o replică orgolioasă la *Ion* de Liviu Rebreanu, romanul se constituie polemic și nu mimetic. Eroul, fiul unor țărani săraci, se însoară cu fata chiaburului din sat, sperând că astfel își va astâmpăra setea de pământ. Până aici similitudinea cu *Ion* al Glanetașului e frapantă: aceeași obsesie a pământului dusă până la fetișizare, aceeași tentativă de a-l obține prin căsătorie. Dar drama personajului lui **R.** nu mai e a opțiunii între „glasul pământului” și „glasul iubirii”, ci este drama omului care, atinându-și „idealul”, își dă seama de zădărnicia lui, fiindcă încercarea de a ieși dintr-o categorie socială implică și ieșirea dintr-o categorie morală. Romanul, inegal totuși, cu reușite secvențiale, surprinde momentul de criză din conștiința eroului, fluxul și refluxul stărilor sale sufletești. Atmosfera sumbră ce domnește în familia Udilă, relațiile crâncene dintre membrii ei, cruzimile la care fiul își supune părinții pentru a ajunge unicul proprietar al pământului, toate acestea acționează asupra sa, alienându-l treptat. Numai că pecetea ideologică a momentului nu putea ocoli romanul și, în maniera tipică realismului socialist, drama înavuțirii ia sfârșit prin întoarcerea printre oameni și înscrierea în gospodăria colectivă. În volumul de nuvele *Dimineață de toamnă* (1962) **R.** se servește cu precădere de tehnica sugestiei. Preocupat mai ales de modul cum întâmplările din exterior se repercutează în psihologia individului, prozatorul recompune, din amănunte aparent nesemnificative, fie coșmarul războiului, fie schimbări de atitudine și conflicte legate de noile realități. Două nuvele - *Balerina singuratică* și *A treia zi după război* - surprind acel moment unic în care femeia începe să existe pentru bărbat. Trecerea la proza bazată pe simbol, pe parabolă se înfăptuiește

în romanul *Călăul cel bun* (1965). Înnebunită de ororile războiului, băntuită încă de spaimile cataclismului, lumea întruchipată aici simte nevoia purității, a candorii și a tandreții. Băiatul cu fesul alb – „călăul cel bun”, merit să pedepsească în numele bunătății – pornește într-un lung pelerinaj ca să aducă în orașul dezumanizat caii, adică să le reîntoarcă oamenilor virtuțile pierdute: curajul, speranța, credința, dragostea. Luptând cu tristețea, boala și mizeria, biruind cu surâsul său chiar moartea, învățându-i pe oameni să iubească stelele, copacii, păsările și caii, băiatul cu fesul alb iese din această experiență apăsător de suferință tuturor înfrânților. În ansamblu, cartea rămâne o pledoarie, poate prea patetică, pentru apărarea „călăilor buni”, pentru făurirea „zilei a opta”, când oamenilor li se va da „puțină tandrețe, puțină candoare, puțină fericire, puțină inocență”. Următoarele culegeri de nuvele, *Pisica roșcată și îngerii* și *De chemat bărbatul pe stele*, ambele din 1966, sunt ilustrative pentru disponibilitățile atât de diverse ale autorului. Se întâlnesc aici proza lirico-simbolică îngemănată cu aceea obiectiv-psihologică, proza bazată pe fantasticul folcloric cu aceea ermetică. Tema morții, leitmotiv obsedant, tratată în maniera eposului popular, are semnificații explorate nuanțat în nuvela *Țiganca albă*, care dă și titlul unei cuprinzătoare antologii din 1968. Ca și în *Ciuleandra* lui Liviu Rebreanu, narațiunea constă în rememorarea unei crime de către ucigaș. Însă accentul nu cade pe latura instinctuală a personajului, ci pe noianul de gânduri ale acestuia în așteptarea morții. Parabola vieții ca meditație și așteptare înfrigurată a morții capătă o anume notă de morbiditate, de macabru, iar întâmplările plutesc parcă într-o ceață groasă, care creează o atmosferă apăsătoare, de taină și păcat. Și aici, și în *Securi pentru funii* (1970), R. manifestă o înclinație aparte pentru latura absurdă a vieții, lăsându-se însă, de cele mai multe ori, tentat doar de jocul cuvintelor, de speculațiile lexicale. El nu investighează întâmplări paradoxale sau inexplicabile, ci încearcă să inoculeze mister unor fapte absolut banale. Partea cu adevărat rezistentă din aceste culegeri o constituie proza fantastică, halucinantă, la granița dintre vis și realitate, cum ar fi povestirea *Târgul cel mare*, ce amintește prin detalii și atmosferă de *La hanul lui Mânjoală*, nuvela lui I.L. Caragiale, precum și *Descântecel*, poem de factură folclorică, unde se încearcă valorificarea stilistică a stratului primar al mitului. Capacitatea de a pendula între universuri și stiluri diverse, cu o dezinvoltură nu o dată derutantă, se manifestă și în romanul *Iubirile cascadorului* (1976), ce are la bază nuvela A.B.C. din *Țiganca albă*, precum și în nuvelele incluse în *Moartea comandorului* (1976), *Un caz de iubire la Hollywood* (1978), *Mireasmă și suspin* (1985). Dacă prozatorul R. s-a revelat ca o personalitate tentată fie de lirism, fie de obiectivizare, fie, în sfârșit, de o literatură încifrată ce frizează deseori absurdul, în teatrul lui pot fi remarcate apetențe pentru formule dramatice și mai diferite. De la piesele de factură polițistă la cele abstracționiste, de la dramele problematice la farse, de la parabole poetice la comedii cu subiect rural sau la satire virulente, nimic nu i-a rămas străin, autorul reușind în textele adunate în *Sechestrul* (1972, în colaborare cu Mircea Zăciu),

Teatru (1972), *Fântâna cu patru adevăruri* (1980) să le abordeze pe toate. Câteva piese i-au fost reprezentate (*Pe-o gură de rai*, *Singurătatea trăgătorului la fîntă*, *Un om mușcat de oaie sau Sutiene pentru călugări*, care a atins peste patru sute de reprezentații la Cluj, *Frumoasa Fernanda comp. sau Pe loc repaus, asasinii*, interzisă după zece reprezentații). Din cauza piesei *Conferința de la Balta* i-a fost topit un volum de teatru, iar ultima sa piesă, *Marea năpârlire* (publicată în 1996 și jucată pe scena Naționalului din Cluj-Napoca, dar și în străinătate), a provocat reacții dintre cele mai violente. Ceea ce și-a propus dramaturgul, a reușit: „Am vrut să exprim ceea ce contemporanii noștri simt, au simțit și au gândit în acești șase ani care au trecut de la suspectul decembrie '89. Asta a fost intenția mea. Este o satiră fierbinte, tragică, cu un ochi rădem, cu celălalt plângem.” Eroarea lui a fost aceea de a crede că vorbește în numele tuturor contemporanilor.

SCRIERI: În plină zi, București, 1959; *Casa*, București, 1962; *Dimineață de toamnă*, 1962; *Călăul cel bun*, București, 1965; *De chemat bărbatul pe stele*, București, 1966; *Pisica roșcată și îngerii*, București, 1966; *Marșul*, București, 1967; *Muntele cărunt*, București, 1968; *Țiganca albă*, București, 1968; *Securi pentru funii*, Cluj, 1970; *Jaguarul*, București, 1972; *Marele print*, Cluj, 1972; *Sechestrul* (în colaborare cu Mircea Zăciu), Cluj,

1972; *Teatru*, București, 1972; *A treia zi după război*, Cluj-Napoca, 1974; *Iubirile cascadorului*, București, 1976; *Moartea comandorului*, Cluj-Napoca, 1976; *Un caz de iubire la Hollywood*, Cluj-Napoca, 1978; ed. 2, I-II, București, 1992; *Cu microfonul dincoace și dincolo de Styx* (în colaborare cu Miron Scorobete), I-II, Cluj-Napoca, 1979-1981; *Fântâna cu patru adevăruri*, București, 1980; *Cum o vezi cu ochii verzi*, București, 1982; *Mireasmă și suspin*, Cluj-Napoca, 1985; *Marea năpârlire*, Cluj-Napoca, 1996; *Legăți-vă centurile de siguranță*, îngr. Maria Vaida-Voevod, introd. Mircea Vaida-Voevod, Cluj-Napoca, 2003. **Traduceri:** Friedrich Dürrenmatt, *Acuzatul*, București, 1990, *Violul*, Cluj-Napoca, 1990; Agatha Christie, *Cursa de șoareci*, București, 1990.

Repere bibliografice: Ion Vitner, *Prozatori contemporani*, II, București, 1962, 313-323, 381; Silvian Iosifescu, *Artă și arte*, București, 1965, 108-112; Mihai Novicov, *Literatura și viața*, București, 1965, 65-74; Ardeleanu, *Însemnări*, 177-181; Oarcăsu, *Oglinzi*, 224-230; Oprea, *Mișcarea*, 101-109; Cubleşan, *Miniaturi*, 214-231; Tomuş, *Carnet*, 122-127; Dimisianu, *Prozatori*, 139-143; Andriescu, *Disocieri*, 229-234; Virgil Brădăţeanu, *Viziune și univers în noua dramaturgie românească*, București, 1977, 366-372; Popa, *Dict. lit.* (1977), 471-472; Poantă, *Radiografi*, I, 47-50, II, 148-151; Vaida, *Mitologii*, 149-151; Raicu, *Practica scrisului*, 264-267; Cubleşan, *Teatrul*, 213-217; Popescu, *Cărți*, 116-119, 159-161; Sângeorzan, *Conversații*, 239-243; Tomuş, *Mișcarea*, 258-261; Mihai Ungheanu, *Interviuri neconvenționale*, București, 1982, 34-49; Marcea, *Concordanțe*, 294-296; Diaconescu, *Dramaturgi*, 274-277; Virgil Nistor, *Incursiuni în lumea candorii*, ST, 1983, 6; Ion Lungu, *Un talent mereu viu*, ST, 1984, 11; Ghițulescu, *O panoramă*, 201-208; Ungureanu, *Proza rom.*, I, 437-451; Rotaru, *O ist.*, III, 874-881; Cosma, *Romanul*, I, 289-290; Dorina Grăsoiu, *Proza lui Vasile Rebreanu*, TR, 1982, 4; Miron Scorobete, *Vasile Rebreanu* 60, TR, 1994, 48; Negoită Irimie, *Toași la „Casa” scriitorului*, TR, 1994, 48; Constantin Cubleşan, *Vasile Rebreanu*, ST, 1994, 10-11; Petras, *Lit. rom.*, 98-102; Lovinescu, *Unde scurte*, V, 111-115; Ghițulescu, *Istoria*, 357-361; *Dict. scriit. rom.*, IV, 61-63. D.G.

REBUȘAPCĂ, Ioan (29.V.1935, Dărmănești, j. Suceava), comparatist, folclorist și traducător. Frecventează școala elementară în satul natal, liceul la Siret (1951-1955), devenind apoi student al secției de slavistică a Facultății de Filologie de la Universitatea din București (1955-1960). După absolvire funcționează la Facultatea de Limbi Străine din cadrul Universității bucureștene, parcurgând toate treptele didactice până la aceea de profesor universitar (1997). Urmează stagii de specializare în Ucraina (în 1969, la Lvov și Kiev) și în Bulgaria (în 1976, la Universitatea din Sofia), iar în 1993 este *visiting professor* la Universitatea din Edmonton (Canada). Și-a susținut doctoratul în filologie în 1971, cu teza *Poezia populară de urare și felicitare*. Întâlnirea cu profesorul Mihai Pop i-a marcat decisiv destinul de cercetător, în anii următori **R.** ilustrându-se prin numeroase contribuții în domeniul folclorului și etnografiei, prin cercetări de comparatistică, istorie literară și lingvistică. Studiile și articolele sale sunt răspândite în reviste românești („Romanoslavica”, „Analele Universității București”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Lucafărul”, „Curierul ucrainean”, „Folclor literar”, „Revista de folclor”, „Vilne slovo”, „Universalii” ș.a.) și de peste hotare („Bălgarski folklor” - Sofia, „Demos” - Berlin, „Pagine di ucrainistica europea. Slavica” - Alessandria, Italia). Între 1994 și 1996 s-a numărat

printre colaboratorii postului de Radio România Internațional. Este membru al Asociației Slaviștilor din România, precum și al unor societăți științifice de peste hotare (Société Scientifique Șevcenko de la Paris, The International School of Ukrainian Studies din Kiev).

Folclorist și comparatist reputat, cu concluzii acceptate în exegetica românească și străină, bun cunoscător (culegător și editor) al culturii populare ucrainene și al literaturii orale a ucrainenilor din România, **R.** investighează faptul folcloric din perspectivă semiotică, începând chiar cu teza de doctorat consacrată colindelor. E un unghi de vedere deosebit de fertil, calitate ce poate fi constatată în cartea *Narodjennia symbolu. Aspekty vzaemodii obrjadu ta obrjadovoi poezii* (1975), în care autorul ajunge la concluzii incitante și convingătoare cu privire la cheștiunea genezei colindelor și a relațiilor dintre specii. Odată intrat în acest „unghi” de investigație, **R.** detectează funcționarea unor „universalii” simbolice, de origine populară, cu valoare dată de simboluri și stereotipii în literatura scrisă în epocile culturale vechi. Mai multe contribuții din „Curierul ucrainean” și din „Naș holos” dezvăluie atenția cercetătorului față de vechea „oralitate” cu reflexe în epopeile antice. Acest tip de abordare, exersat pe texte de mare strălucire ale literaturii universale, descoperă deschideri interesante în instrumentarul celui care în primele sale contribuții subliniașe - fără a uita „specificitățile” locale - funcția spectacolului simbolic („nunta ca dramă”, cum spunea N. Cartoian) și primordialitatea ritului pe un spațiu întins din Europa și din Asia. Cartea *Individualitatea clasicilor. Impresii asupra receptării literare româno-ucrainene* (1997), ca și multe articole răspândite prin reviste conțin puncte de vedere ce pot fi integrate într-o „teorie a receptării”, care pornesc mai mereu „din interiorul” individualității scriitorilor români. **R.** nu se sfiește „să citească” în ucraineană scrieri de Eminescu, Caragiale, Creangă, Sadoveanu, Argezi. Este un „interior” descifrat din textul literar și din definițiile criticii literare românești, adică prin folosirea unor modalități aferente interpretării, precum și a altora ce țin de cercetarea receptării. Același țel e urmărit și în convorbirile cu talmăcitori renumiți, ca poetul Andrii Miastkivski, profesorul universitar Stanislav Semcinski sau cercetătoarea Tamara Nosenko. De menționat și faptul că pentru **R.** studierea literaturii de expresie ucraineană din România reprezintă un spațiu de interes (incluzând valorificarea textelor mai vechi), ca și preocuparea pentru stimularea „purtătorilor” ei, mai cu seamă a celor tineri.

SCRIERI: *Narodjennia symbolu. Aspekty vzaemodii obrjadu ta obrjadovoi poezii* [Năsterea simbolului. Aspecte ale interacțiunii dintre rit și poezia rituală], București, 1975; *Curs de folclor literar ucrainean*, București, 1977; *Individualitatea clasicilor. Impresii asupra receptării literare româno-ucrainene*, București, 1997. **Ediții:** *Narodni spivanky [Cântece populare]*, București, 1969; *Oi, u sadu vymohradu [Hei, în vie-n razachie]*, București, 1971; *Vidhomony vikiv [Ecourile veacurilor]*, București, 1974; *Dorobok pokolin [Prinosul generațiilor]*, București, 1978; *Cununa anului - Vinok roku*, ed. bilingvă, tr. edit., București, 2002. **Traduceri:** Maria Prihara, *Cazacul Holota*, București, 1968; Vsevolod Nestaiko, *Necunoscutul din apartamentul treisprezece*, București, 1969; Oștap Vișnia, *Lucafărul meu*

de seară, cu ilustrații de Tia Peltz, București, 1974; Sofronie Poceaski, *Euharistie sau Recunoștință*, Ivan Velicikovski, *Dedal*, în *Antologie de poezie slavă premodernă (sec. IX–XVIII)*, îngr. Corneliu Barborică și Octavia Nedelcu, București, 2003, 93–105.

Repere bibliografice: Bârlea, *Ist. folc.*, 560–561; Sonia Burlașova, „*Vidhomony vikiv*”, „*Slovensky narodopis*”, 1975, 4; Sonia Burlașova, „*Narodjennia symvolu*”, „*Slovensky narodopis*”, 1976, 4; Corneliu Barborică, Voislava Stoianovici, *Bibliografia lucrărilor cadrelor didactice de la Facultatea de Limbi Străine referitoare la raporturile literare româno-slave*, în *Raporturi literare româno-slave*, București, 1976, 405–406; Robert Klymasz, „*Narodjennia symvolu*”, „*Journal of Ukrainian Studies*” (University of California), 1980, 2; Magdalena Kučiuk, *Contribuția slaviștilor români*, în Elena Lința, *Din istoricul slavisticii românești*, București, 1982, 86–99; *Ukrainska literaturna ențiklopedia*, Kiev, 1996, 315; Tiberiu Pleter, „*Individualitatea clasicilor*”, în *Comunicările „Hyperion*”, VII, București, 1998, 202–203; Ion Dodu Bălan, *Trandafirii și scaieții...*, „*Națiunea*”, 1998, 20 mai; Sergii Lucikanin, „*Individualitatea clasicilor*”, „*Slovo i cias*” (Kiev), 1998, 12; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 182–183. D.H.M.

RECREAȚIUNI LITERARE, revistă care a apărut la București, lunar, din ianuarie până în octombrie 1887. Director și proprietar al periodicului era Dem. Demetrescu. În octombrie, în cel de-al zecelea număr, se anunță fuziunea cu grupul de la „România literară”, revista lui Eduard M. Adamski, contopirea petrecându-se în februarie 1888. La **R.I.** au colaborat cu versuri Al. Stroja, Dem. Demetrescu, G. Calogno, Al. Văitoianu, Carol Scrob și Th. Șerbănescu. *Mihnea Vodă*, o nuvelă istorică minată de toate locurile comune ale genului, aparține lui C. Crișan. Se republică fragmente din nuvela *Baba-oarba* a lui Duiliu Zamfirescu, din proza lui V. Alecsandri și din publicistica literară a lui Cezar Bolliac (articolul *Despre poezii și poezie*). O poezie de Victor Hugo este tradusă, sub titlul *Moartea și floarea*, tot de Bolliac. R.Z.

REFORMA, gazetă politică și literară editată la București, bisăptămânal, între 6 septembrie 1859 și mai 1870, 1 noiembrie 1872 și 25 decembrie 1879, 13 noiembrie 1880 și martie 1881, 30 august 1882 și 6 aprilie 1888. Apariția fragmentată se explică prin dese suspendări pe care le-a provocat atitudinea combativă și intratabilă a redactorului și proprietarului, ziaristul I.G. Valentineanu. Alături de el au participat la redactarea **R.**, pentru diverse perioade de timp, I.A. Comăneanu și N. Coculescu. Și între aceste limite cronologice periodicul a apărut neregulat, schimbându-și uneori și titlul (în anul 1861 s-a tipărit sub titlul „Popolul”, iar în 1866 sub acela de „Constituționalul”) sau scoțând ediții în limba franceză (o versiune a fost redactată de V. d'Equivalley în 1863–1864 și de J.A. Vaillant în 1864). Vesnic în opoziție, Valentineanu a combătut mai întâi antiunionismul, apoi ideile politice ale unor miniștri ai lui Al. I. Cuza (N. Kretzulescu, M. C. Epureanu), pentru a continua să-l atace pe domnitorul străin și nedreptățile sociale ale noilor guvernări sub deviza „dreptate-naționalitate-adevăr”. Au colaborat, cu intervenții de natură politică, C.D. Aricescu, Th. Paschides, Th. Pascal (și cu cronici teatrale), D. Bolintineanu și, probabil, I. Heliade-Rădulescu. La **R.** au mai dat

versuri, în primii ani, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, V. Alecsandri, D. Petrino, N. Nicolescu, Maria Flechtenmacher, V. Gr. Pop, Gr. H. Granda, Gh. Tăutu, I.C. Gârleanu, Z. Antinescu, I.C. Drăgescu, V. Bumbac, S. Fl. Marian, Iulian Grozescu, D. Vellisson, Th. Șerbănescu, D. Teleor (care debutează aici în 1874) și I. P. Bancov. Se tipăresc și versuri de Al. Sihleanu. Într-o scrisoare către redacție, Bolintineanu recomandă spre publicare fragmente din *Contractul social* de J.-J. Rousseau, traduse de Adelaida S., care apar în 1863. Alte transpuneri, puține, aparțin chiar lui Bolintineanu (Horațiu, *Odă la țară*) și lui Gr.H. Granda (fragmente din *Străburii* de Mickiewicz). Se mai tălmăcesc versuri din Uhland (M. Strajanu), Schiller și Musset (N. Nicolescu). Demnă de semnalat este atitudinea față de Transilvania, manifestată în articole prin care se semnalează opiniei publice din Principate situația politică și socială a românilor transilvăneni și se susține ideea realizării unității naționale. R.Z.

REGMAN, Cornel (28.XI.1919, Daneș, j. Mureș – 14.VII.1999, București), critic și istoric literar. Este fiul Victoriei (n. Cristea) și al lui Ioan Regman, funcționar rural. Urmează clasele primare în satul natal (1926–1930), la Cluj Liceul „Gh. Barițiu” (1930–1938) iar la Cluj și la Sibiu, Facultatea de Litere și Filosofie (1938–1942). Va face parte din Cercul Literar de la Sibiu. În anii postbelici lucrează la Inspectoratul Școlar din Cluj, apoi, în același oraș, ca profesor la Liceul „Emil Racoviță” (1946–1950), asistent la Catedra de literatură română de la Universitate (1950–1952), redactor la „Almanahul literar”, devenit apoi „Steaua” (1951–1955). Vine în București, unde va fi redactor la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (1955–1956) și la revista „Cartea” (1956–1957), cercetător la Institutul de Lingvistică (1957–1963), ulterior conferențiar la Institutul Pedagogic din Constanța (1963–1974), în acest răstimp luându-și și doctoratul cu o teză despre Ion Agârbiceanu, și din nou redactor, acum la revista „Viața românească” (1974–1979), de unde se pensionează. Debutază în 1941, la revista studentească „Curțile dorului”, cu câteva note critice. Semnificativ va fi, totuși, studiul *Ion Pillat, poet al tradiției*, apărut în „Revista Fundațiilor Regale”, în septembrie 1942. Va colabora la „Revista Cercului Literar” din Sibiu, „Revista Fundațiilor Regale”, „Almanahul literar”, „Steaua”, „Viața românească”, „Tribuna”, „Luceafărul”, „Tomis”, „Gazeta literară”, „România literară”, „Jurnalul literar”. A semnat în perioada 1947–1957, folosind și pseudonimul impus Dan Costa, texte obediente față de canonul realismului socialist; un exemplu de o stridentă extremă ar fi *Naționalism și cosmopolitism în literatura română*, publicat în 1949, în primul număr din „Almanahul literar”. Identitatea autorului se dizolvă în aceste pagini de poziționare ideologică a literaturii, paupere ideatic și stilistic; detaliu cu atât mai relevant pentru atmosfera epocii cu cât poziția lui **R.** în ansamblul corului critic rămâne periferică, uneori chiar distonantă față de linia oficială, cum se întâmplă în cronicile negative la cărți semnate de Ion Călugăru, Eusebiu Camilar sau Eugen Frunză.

Debutul editorial al lui **R.**, produs la patruzeci și șapte de ani, cu volumul de foiletoane *Confluente literare* (1966), aplicate unor eșantioane clasice și contemporane, perpetuează condiția de „anonimitate” a figurii spiritului critic din deceniul al șaselea și începutul celui de-al șaptelea. Personalitatea autorului se limpezește parțial în *Cărți, autori, tendințe* (1968). Nu atât prin textele recente, ci mai curând prin faptul că sunt recuperate, în secțiunea *Începuturi* (1942-1947), cvasimajoritatea articolelor sale din prima etapă. Printre ele, un studiu ezitant despre imaginarul „galant” al poeziei lui Mihai Eminescu și articole despre Perpessicius, Constant Tonegaru ori Pompiliu Constantinescu. Acestuia din urmă i se reproșează, de exemplu, carența în „înțelegerea vie a epocilor și a generațiilor în raporturile lor cu zodia particulară a fiecărei opere de artă”. Abia prin *Cică niște cronicari...* (1970), rezultat al unei „campanii” de critică a criticii duse de-a lungul a aproape doi ani în revista „Tomis”, rolul jucat de **R.** își găsește replicile definitorii. Fără a se reduce la stilistica ei, particulară cu adevărat, critica lui e totuși identificabilă în primul rând ca spectacol literar: digresivă și colorată, ardelenească prin spiritul canonic al adevărului ce o animă și muntenească prin otrăvurile și malițiozitățile ce o compun, melanj de artificialitate și oralitate, de sarcasm și înclinație către calambur. „Combinăție inelucidabilă între facondă și căzneală”, emisă cu „o ușurință anevoioasă a exprimării”, maniera criticului este a unui „cronicar cu sămânță de vorbă”, care prețuiește „risipa,

ocolurile, introducerile, parantezele. Până să ajungi să afli ce vrea să spună, trebuie să te înarmezi cu răbdare” (Nicolae Manolescu). Alt critic (Gheorghe Grigurcu) i-a aproximat plastic identitatea stilistică prin imaginea „reunirii într-o singură conștiință” a lui Marius Chicoș Rostogan și a lui I. L. Caragiale. Dincolo de amprenta expresivă, se poate observa însă că **R.** toarnă în tiparele unui conservatorism al gustului ticăiala unui birocrat al interpretării de text, care strânge nenumărate fișe înainte de a pune ștampila verdictului. Paginile lui nu merg către compunerea de hărți la scară mare; nu execută o cartografiere, ci o scufundare în detalii. Esențialul, pentru critic, fine de accidental, e o acumulare sagace de observații mărunte. Instinctul său cel mai sigur se aplică la prelevarea episodului, segmentului. Când trece la judecăți globale, cade nu o dată în suprainterpretare sau în alte tipuri de falsificare evaluativă. O cauză ar fi slaba apetență, chiar o anumită mefiență față de teorie și conceptual. Articolele oarecum teoretice sunt plate și, până la urmă, vânează tot accidentalul. Cecitatea conceptuală („critica în genere, cronica literară îndeosebi, când devine - chiar pentru scurtă vreme și fragmentar - *ancilla*, serva fidelă a modelor filosofice și de tot felul, nu mai vede la doi pași”) e în fond o chestiune asumată, căci **R.** se dovedește un spirit empiric pentru care teoretizarea ar fi cel mult o lentilă pentru microscop, mai niciodată una pentru telescop. Cărțile sale pot fi împărțite în două categorii, asimetrice cantitativ. Categoria cea mai bine reprezentată este aceea a cronicilor literare (în sumar adăugându-se, de regulă, interviuri, dialoguri critice, răspunsuri la anchete ș.a.). Criticul s-a autodiagnosticat de altfel cu precizie: „Niște culegeri de «cronici literare» sunt cele mai multe dintre cărțile mele, cronici care - cum bine s-a observat - se situează mai aproape de înțelegerea genului așa cum s-a practicat de către critica din generația anterioară, un Șerban Cioculescu, de pildă: mai aproape de studiu, de dezbatere, cu inserții polemice în segmentul de «critică a criticii» care nu lipsește mai nici unuia din aceste ample comentarii critice.” În acest context, *Cică niște cronicari...* este volumul cel mai important, definitoriu, al lui **R.** Rolul semnificativ al comentatorului - critic relevant de proză și comentator minor de poezie - a fost jucat în critica criticii; mobilizarea lui predilectă se face nu în calitatea de prim interpret, ci de interpret intermediat, de interpret al interpretărilor. Aici el a combătut, uzând din plin de sarcasm, pe frontul pragmatic al bunului simț. A contribuit la realizarea - în sensul de aplicare la realitatea textului - și în același timp la responsabilizarea - inclusiv în regimul eticii profesionale - a actului critic. Una din operațiile preferate este să umple cu lest aerostatele sprințare ale criticilor care cultivă metafizica (supra)interpretării și se aventurează în ascensiuni riscante sau ridicole în stratosfera textelor, adică să îi aducă cu picioarele pe pământ. Execuția este întotdeauna impecabilă și, în plus, savuroasă. O mostră ar fi „*Echinouxul nebunilor*” și *delirul criticilor*, articol despre receptarea interjecțional-extaziată a unei culegeri de povestiri a lui A. E. Baconsky. **R.** monitorizează sarcastic corul interpretativ, regizându-l pentru a maximiza stridențele și, implicit, efectul ilar, apoi trece la o interpretare sobră, în cheie stilistică, remarcând inabilitățile

autorului. Concluziile, în opoziție cu receptarea înregistrată în incipit, sunt zdrobitoare: „cavalerul balt, sarmat sau scit, a cărui fantomă – în ipostaze felurite – cutreieră nu o dată prozele lui A. E. Baconsky, n-are cum privi cu mândrie spectacolul acesta atât de puțin sobru al urmașului dedulcit la efectele școlii bizantine”. Se detașează, în sensul gustului conservator al criticului, șarja lansată în direcția experimentală a noului psihologism din anii '60-'70, căruia nu îi lipseau, e drept, rigiditățile, mimetismele și naivitățile începutului: „Plictisiți de a fi purtat pe umeri atâta vreme un cap normal, unii dintre eroii acestor prozatori prizează bizareria experimentală, cherhanalele pescărești se umplu de cazuri psihiatrice, traume pitorești în cadru dunărean; Bucureștiul însuși devine sediul unui panopticum reînviat, cu figuri de balet mecanic, fără identitate precisă sau, mai degrabă, cu una violent mistificată.” Se mai rețin, de asemenea, câteva considerații privind „metodologia cronicii literare”: calitățile acesteia ar fi întinderea („«scara» la care se efectuează discuția unei cărți”; „Cronica-pilulă nu servește nimănui”), contextualizarea (situarea operei comentate într-un „gen proxim”), deschiderea către dialog critic (cronica e văzută ideal ca „o discuție deschisă” între participanți). Altfel, pentru câmpul politicii culturale a timpului trebuie menționate reproșurile unor critici privind prudența lui R. în orientarea tirului, țintele lui fiind selectate preponderent din rândul criticilor tineri, lipsiți de influență politică și deci de posibilitatea de a reacționa pe linie socială sau administrativă. *Cică niște cronicari...* mai conține un dialog cu Toma Pavel despre „călinescianism” ca fenomen epigon: deși perspectiva este lucidă și echilibrată, epoca l-a receptat fie drept scandalos, fie plin de curaj. Următoarele volume de cronici – *Colocvial* (1976; Premiul Uniunii Scriitorilor), *Explorări în actualitatea imediată* (1978), *Noi explorări critice* (1982), *De la imperfect la mai puțin ca perfect* (1987), *Nu numai despre critici* (1990), *Dinspre „Cercul Literar” spre „optzeciști”* (1997), *Ultime explorări critice* (2000) – variază

tipul de sumar în funcție de literatura momentului. Structurarea actualității nu se face într-un sens eterogen sau aleatoriu, ci pe direcția unor „campanii” (cuvântul este al criticului): intră în vizor, succesiv sau simultan, romanul politic din deceniul al optulea, prelungirile poeziei șaizeciste, Școala de la Târgoviște, echinoxistii, optzeciștii, chiar un segment al nouăzecismului, și, desigur, criticii. Cu interes constant și prietenie nedezmințită au fost urmăriți reprezentanții Cercului Literar de la Sibiu, evidență asociată relativei mefiențe cu care criticul a receptat literatura șaizaciștilor. A doua categorie a scrierilor lui R. e compusă din investigațiile mai ample, inițiate tot în scop polemic, ale operelor lui Agârbiceanu și Creangă. *Agârbiceanu și demonii* (1973), inițial lucrare de doctorat, e doar un „studiu de tipologie literară”, fără să ambiționeze exhaustivitatea monografică. Exegetul polemizează cu „imagea mediocrității respectabile” construită de critică, reconsiderarea vizând nu impunerea unui Agârbiceanu „mai modern”, ci a unui „scriitor mai substanțial și mai puțin previzibil decât era socotit”. Ineditul perspectivei stă în identificarea unei zone de umbră în scrierile prozatorului ardelean, în structurarea căreia ar fi investită adevărata vocație: „Preferințele lui merg hotărât spre ceea ce iese din comun, spre originali, spre comportările mai aparte”. R. improvizează o dialectică a tipurilor de personaje, între „normali”, „obișnuiți” (personaje mediocre, simpli „mijlocitori de replici”) și „originali”, „demoniaci”. Pentru verosimilizarea teoriei câteodată se forțează chiar evidența. Scrisă tot într-un spirit pronunțat polemic, monografia *Ion Creangă. O biografie a operei* (1995; Premiul Asociației Scriitorilor din București) își face un titlu de glorie din a combate toate interpretările anterioare. Criticul bate însă uneori la uși deschise, pledând pentru eliberarea lui Creangă de prejudecata „scriitorului popular”, sau lansează ipoteze extravagante, văzând în autorul *Amintirilor din copilărie* un precursor al unanimismului lui Jules Romains. Cu toate acestea, sunt emise o serie de puncte de vedere pertinente și originale, cum ar fi accentuarea „conformației de constructor” a povestitorului (în detrimentul stilului, supralicitat de exegezele precedente), reabilitarea „târgovățului” Creangă (anatemizat de G. Ibrăileanu și de continuatorii săi) ori definirea *Amintirilor...* drept „anti-bildungsroman”. Predilecția nu întotdeauna fericită a lui R. pentru calambururi s-a concentrat în *Reflexii și reflexe* (1997), pagini adunându-i „zicerile”, dintre care, multe, au intrat în circuitul oral. O culegere, *Întâlniri cu clasicii* (1998), rezumă activitatea de prefațator a criticului, și nu numai. „Întâlnirile” sunt fericite măcar prin spiritul dezinhibat și prin stilistica neconvențională care le organizează. Comentatorul de proză a îngrijit și două antologii care includ, într-o selecție greu de contestat, piese importante ale producției nuvelistice din perioada postbelică.

Ca un spadasin încercat [...], Regman folosea cuvântul ca pe un mulinet care știa să rănească fără a ucide; fraza lui era floretă, nu iatagan. De altfel, aceste fraze erau adevărate tezaurizări de limbă română sprintară, abundentă, neașteptată și consistentă în chiar întortocherile ei. Nici metoda critică nu diferea de acest model general. [...] Tipică pentru criticul nostru rămâne maniera de a aborda „critica criticii”. Aici găseam

Costache Olăreanu și Cornel Regman

eu partea cea mai modernă a lui Regman, înțelegerea aceasta a felului în care orice carte e construită pe altă carte, a felului în care interpretarea este parte integrantă din însuși textul de bază.

VIRGIL NEMOIANU

SCRIERI: *Confluente literare*, București, 1966; *Cărți, autori, tendințe*, București, 1968; *Cică niște cronicari...*, București, 1970; *Selecție din selecție*, București, 1972; *Agârbiceanu și demonii. Studiu de tipologie literară*, București, 1973; *Colocvial*, București, 1976; *Explorări în actualitatea imediată*, București, 1978; *Noi explorări critice*, București, 1982; *De la imperfect la mai puțin ca perfect*, București, 1987; *Nu numai despre critici*, București, 1990; *Ion Creangă. O biografie a operei*, București, 1995; *Dinspre „Cercul Literar” spre „optzeciști”*, București, 1997; *Reflexii și reflexe*, pref. Alexandru Paleologu, București, 1997; *Întâlniri cu clasicii*, București, 1998; *Ultime explorări critice*, București, 2000. **EDIȚII, antologii:** Pavel Dan, *Scieri*, pref. edit., București, 1965; *Junimea. Amintiri, studii, scrisori, documente*, I-II, pref. edit., București, 1971; *Nuvela și povestirea românească contemporană (1944-1974)*, pref. edit., București, 1974; *Nuvela și povestirea românească în deceniul opt*, pref. edit., București, 1983; Ion Negoieșcu, *De la Dosoftei la Ștefan Augustin Doinaș. O antologie a poeziei române*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1997.

Repere bibliografice: Felea, *Reflexii*, 166-169; Cesereanu, *Ipostaze*, 164-173; Cristea, *Interpretări*, 163-168; Felea, *Poezie*, 221-234; Ciobanu, *Panoramic*, 284-289; Stănescu, *Poeți și critici*, 182-192; Călinescu, *Fragmentarium*, 162-164; Drăgan, *Reacții*, 203-208; Grigurcu, *Idei*, 91-102; Tudor, *Pretexte*, 191-204; Magda Jeanrenaud, *Nuvela românească contemporană*, „Dialog”, 1974, 9-10; Piru, *Reflexe*, 228-232; Nițescu, *Repere*, 110-115; Ungheanu, *Arhipelag*, 389-392; Ungureanu, *La umbra cărților*, 20-24; Culcer, *Citind*, 88-95; Iorgulescu, *Al doilea rond*, 44-48; Ciobanu, *Însemne*, I, 273-276; Ștefănescu, *Preludiu*, 260-263; Dimisianu, *Opinii*, 245-250; George, *Sfârșitul*, II, 316-321; Raicu, *Practica scrisului*, 434-439; Ungheanu, *Lecturi*, 336-341; Mihăilescu, *Conceptul*, II, 115-118; Zăciu, *Lancea*, 233-237; Grigurcu, *Critici*, 272-297; Martin, *Paranteze*, 145-149; Tomuş, *Mișcarea*, 297-299; Felea, *Prezența*, 11-15; Mircea Popa, *Cornel Regman sau Demonul negației*, ST, 1984, 11; Dobrescu, *Foiletoane*, III, 145-152; Florin Faifer, *Expertize critice*, CRC, 1990, 17; Cornel Ungureanu, *Profesiunea: cronicar literar*, O, 1990, 25; Aurel Martin, *Profil critic*, RL, 1990, 35; Grigurcu, *Peisaj*, I, 57-65; Mihai Dragolea, *Hărnicia de după ovații*, VTRA, 1993, 9; Ștefan Aug. Doinaș, *Starea de critică*, JL, 1994, 39-42; Ion Simuț, *Un sceptic incurabil*, JL, 1994, 39-42; Gheorghe Grigurcu, *Adnotări la Cornel Regman*, JL, 1994, 39-42; Ion Pop, *Ținuta independentă*, ST, 1994, 12; Negoieșcu, *Scriitori contemporani*, 368-374; Alexandru Paleologu, *O biografie a operei*, JL, 1996, 49-52; Florin Mihăilescu, *Singur printre cronicari*, ST, 1998, 11-12; Nicolae Manolescu, *Luciditatea cronicarului*, RL, 1999, 30; Constantin Novac, *Cornel Regman*, TMS, 1999, 7; Nicolae Balotă, *Plânge raftul*, RL, 1999, 32; *Dict. esențial*, 719-721; Dimisianu, *Lumea*, 394-399; Gheorghe Grigurcu, *Ultimul Cornel Regman*, RL, 2001, 37, 38; Barbu Cioculescu, *Cornel Regman - cu cărțile pe masă*, VR, 2001, 11; Manolescu, *Lista*, III, 107-118; Popa, *Ist. lit.*, II, 1155-1156; Virgil Nemoianu, *Tradiție și libertate*, București, 2001, 281-284; Gabriela Gavril, *De la „Manifest” la „Adio, Europa!”*. *Cercul Literar de la Sibiu*, Iași, 2003, 225-234.

M.I.

REICHMANN, Sebastian (16.1.1947, Galați), poet și traducător. La București urmează doi ani cursurile Institutului Politehnic, frecventează și Facultatea de Filosofie (după un semestru va fi exmatriculat), în 1971 absolvind aceeași facultate, secția de sociologie. Debutează în 1966, sub

îndrumarea lui M.R. Paraschivescu, în „Povestea vorbei”, suplimentul revistei „Ramuri”. În 1969 îi apare prima carte de versuri, *Geraldine*. Pleacă în Israel în 1972, stabilindu-se, din 1973, la Paris. Își ia doctoratul în psihologie generală în 1981.

Geraldine va fi considerat un „debut semnificativ” de I. Negoieșcu, deși criticii de la „Scânteia” și „Scânteia tineretului” îl acuzaseră pe tânărul poet de lipsă de originalitate și talent. Apropiat de poezia lui Gellu Naum și de scrisul altor avangardiști, R. va practica un suprarealism moderat, diafan la prima vedere, populat de „corbi albi”, de un „diavol îmbrăcat în alb” etc., culoarea albă desemnând până și atitudinea rebelă și nonconformistă: „Casa avea de mult două intrări/ fiecare începea cu una/ până să le înveți pe amândouă/ venea teama apoi inocența/ respectuoșii mă împingeau în pădure/ preferam să albesc” (*Oamenii dum-dum*). Fără stridențe și ostentație, versurile emană o amenințare insinuantă și o neliniște apocaliptică: „aerul e plin de cuțite/ apa e plină de săgeți otrăvite/ focul se amestecă cu garda care-l păzește/ pământul se învârteste în jurul soarelui metec/ memoria ruinează Bursa” (*Soarele metec*). Prin autoreferențialitatea accentuată poetul poate fi considerat unul din precursorii optzeciștilor: „«Acum sunt»/ Un poem scris după toate poemele lumii/ o briză ce adie spre voi/ și mă gonește din poem în poem” (*Puteri*). O mare parte a cărților scrise de R. în limba franceză conțin poeme în proză, marcate de pesimism și de luciditate: „În țara asta frații sunt destui, spovedania lor e blândă, ștearsă, neutră, melodiile li se amestecă; despărțite trupurile lor se caută, în țara asta își joacă fiecare rolul favorit, în țara asta ei călătoresc” (*După ce totul a fost șters*). În volumul *Podul Charles al apocalipsei* (2000) poetul revine la formulele inițiale („Vechea Lume era mai puternică decât cea Nouă”), deși versurile sunt mult mai spiritualizate, iar dezamăgirea se instaurează tot mai insistent: „câtă oboseală să te muți într-un loc necunoscut/ alături de patriarhii avangardei [...] profetul însuși în zurba mutării/ pânzelor sale viitoare/ nu-și mai recunoaște chipul/ suspendat în indiferența generală” (*Cap de profet*). Constantin Abăluță, traducător și comentator atent al lui R., consideră că „principala caracteristică a poeziei lui Sebastian Reichmann, în orice limbă ar fi scrisă, indiferent că se apropie mai mult sau mai puțin de vreo doctrină literară, este aceea că e vie și incitantă, neprestabilindu-și tipare și corectându-și din mers excesele și maniile”.

SCRIERI: *Geraldine*, București, 1969; *Acceptarea inițială*, București, 1971; *Pour un complot mystique*, Paris, 1982; *Audience captive*, Paris, 1988; *Umblețul șopârlei*, Pitești, 1992; *Audiență captivă*, tr. și îngr. Constantin Abăluță și Dan Stanciu, pref. Gellu Naum, postfață Constantin Abăluță, București, 1999; *Podul Charles al apocalipsei*, tr. Constantin Abăluță, București, 2000; *Balayeur devant sa porte*, Paris, 2000; *La Cage centrifuge*, pref. Gérard Augustin, Paris, 2003. **Traduceri:** Gellu Naum, *Mon père fatigué*, Paris, 1987; Mariana Marin, *Au Carrefour des grandes routes commerciales*, Paris, 1990.

Repere bibliografice: Dan Grigorescu, *Ca cine scrii?*, „Scânteia”, 1966, 7158; Aurel Martin, *Logica imaginii poetice*, „Scânteia”, 1967, 7215; Adrian Marino, *Condiția elementară: capacitatea stabilirii de relații*, „Scânteia tineretului”, 1968, 5866; Florin Manolescu, „*Geraldine*”, RL, 1969, 51; I. Negoieșcu, *Sebastian Reichmann și limbajul poetic*, TMS,

1970, 3; Radu Enescu, „Geraldine”, F, 1970, 6; Sebastian Reichman în dialog cu Mariana Marin, CNP, 1990, 45, 46, 49; Ion Bogdan Lefter, *Suprarealism, suprarealiști...*, CNP, 1992, 12; Bogdan Dumitrescu, *Test de lectură*, RL, 1993, 37; C. Rogozanu, *Mic regal poetic*, RL, 2000, 20; Gheorghe Grigurcu, *Feeria libertății*, RL, 2000, 26; Nicolae Manolescu, *C'ești copil?*, OC, 2001, 85; Constantin Abăluță, *Scalpi dureros*, OC, 2001, 85; Ion Bogdan Lefter, *Despre identitatea poetului*, OC, 2001, 85; Lefter, *Scrit. rom. '80-'90*, 119-122; Manolescu, *Enciclopedia*, 592-593. L.Gr.

REÎNVIEREA, publicație editată la Iași și Botoșani la 1 decembrie 1903, având subtitlul „Sociologie, literatură. Revistă naționalistă ilustrată”. Directori: A.D. Xenopol (pentru sociologie) și Riria (Coralia Xenopol) (pentru literatură). Prim-redactor: A. Vojen. Unicul număr din R. cuprinde un amplu articol, *Curentul naționalist*, și o cronică literară, *Părerea Domnului Pompiliu Eliad asupra istoriei*, semnate de A.D. Xenopol, care prefătează și rubrica „Chestiunea țărănească și a românilor din țările străine”. Convins fiind că viitorul poporului român stă în cultivarea „elementului țărănesc” și a „românilor de sub stăpânirile străine”, directorul promite că revista va alterna în fiecare număr articole privind cei doi factori. În aceeași ordine de idei, se publică o scrisoare adresată lui Xenopol de D. Drăghicescu-De la Olt, student la Sorbona, viitorul filosof și sociolog; textul e intitulat *Asupra idealului nostru național*. Riria semnează cronică artistică, dar și poemul *Limia și Nicovera*, iar lui A. Vojen îi aparține poezia *Eureka*; G. Tutoveanu, Cincinat Pavelescu, Barbu Lăzărescu și alții sunt prezenți tot cu versuri. A. Nora și Constantin Nottara dau câte o nuvelă, iar lui Bogdan Ionescu i se tipărește o conferință ținută la Ateneul Român, *Formarea lumilor din Univers*. Nemulțumiți că „graiul adevărat românesc este mereu bătut de valurile străinismului”, redactorii propun rubrica „Pagini uitate” (deschisă de publicarea *Predosloviei* lui Grigore Ureche), văzută ca mijloc potrivit de îmbogățire a limbii, ce trebuie căutată „mai nimerit în limba mai veche, decât în idiomul străin”. Cele mai importante pagini sunt însă *Amintirile despre Eminescu* de T.V. Ștefanelli, colegul poetului la Viena, și *Prefața* semnată de Mihail Kogălniceanu la piesa *O repetiție moldovenească* a lui Costachi Caragiale. C.Br.

REÎNVIEREA, revistă apărută la Târgu Mureș din noiembrie 1937 până în martie 1938, cu o periodicitate neregulată, având ca director pe Gh. Târnavăanu, iar ca redactor pe G. Belea. Ultimul număr iese cu titlul „Reînvierea românească”. Publicația se autodefineste, într-un apel, drept „Tribună liberă de luptă antirevizionistă și de românizare a românilor secuizați.” Articolul-program, aparținând lui G. Belea, militează pentru „sufletul românismului”, împotriva „indiferentismului politic”, pentru „replantarea vlăstarelor românești pe ogoarele părinților noștri”. Cea mai mare parte a paginilor este consacrată publicisticii, ilustrată de Gh. Târnavăanu, Ion Banu, G. Popa-Lisseanu, Aurel Filimon, Teodor Chindea, D. Ciurezu, dar sunt inserate și contribuții precum un studiu al lui Fl. Tuțugan, *Dimitrie Cantemir ca autor de opere filosofice*, alături de maxime și cugetări atribuite lui Leonardo da Vinci, reproduse

dintr-un roman scris de Dmitri Merejkovski. În numărul 1/1937 apare un articol semnat B. Cocoș, *Inactualitatea lui Caragiale?*, răspuns polemic la intervenția cu același titlu a lui Victor Eftimiu din „Adevărul”. În sumar intră și cronici la cărți de I. Petrovici, C. Noica, iar în 1938 I. Iacob publică articolul *Metafizica satului românesc*, note la discursul de recepție în Academia Română al lui Lucian Blaga, intitulat *Elogiul satului românesc*, în vreme ce E. Munteanu face o cronică la romanul 1907 de Cezar Petrescu. T.H.

RELGIS, Eugen (pseudonim al lui Eisig Siegler; 2.III.1895, Piatra Neamț - 22.III.1987, Montevideo), poet, prozator, eseist și traducător. Este fiul Sifrei-Brana (n. Wachtel) și al lui David Șloim Siegler. În urma unei boli, rămâne la șapte ani fără auz. Urmează Liceul „Petru Rareș” la Piatra Neamț și frecventează Școala de Arhitectură din București (1915-1916). Aici va fi bibliotecar al cercului Libertatea vreme de două decenii. Înființează în 1920, la Iași, revista „Umanitatea”, la care au colaborat, printre alții, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Gala Galaction, Al. A. Philippide, iar în 1923 fondează Grupul umanitarist, la care aderă mai mulți intelectuali de peste hotare. A mai condus, împreună cu I. Pas, „Cugetul liber” (1927-1928) și „Umanitarismul” (1929-1930). Debutează, cu articolul *Colonii de lucrători*, în ziarul „Dimineața” (1912), iar editorial, cu „fanteziile” în

Desen de Marcel Iancu

proză din *Triumful neființei* (1913). Versurile, proza, articolele literare și intervențiile de natură socială, precum și cele privind credințele sale umanitariste și pacifiste ori problemele iudaismului i-au apărut în numeroase reviste și gazete din țară și din străinătate, între care „Rampa”, „Opinia”, „Viitorul”, „Libertatea”, „Progresul social”, „Renașterea noastră”, „Mântuirea”, „Absolutio”, „Adam”, „Lumea evree”, „Sinai”, „Libertatea”, „Era nouă”, dar și „Clarté” (Paris), „La Pensée” (Bruxelles), „Arbeiter Zeitung” (Viena), „Die Wahrheit” (Praga), „The War Resisters” (Londra) ș.a. Aflat la Paris când se declanșează cel de-al doilea război mondial, se întoarce în țară spre a-și continua activitatea publicistică. În decembrie 1947 se stabilește în Uruguay, la Montevideo, unde înființează Editura Humanidad, în cadrul căreia își va publica, în românește sau în traducere, multe scrieri.

La începuturile sale literare R. cultivă o proză poetică, meditativă, creează „fantezii”, cum indică și subtitlul primului său volum, *Triumful neființei*, invocând timpul „capricios”, sălbatic, răutăcios, omagîindu-și părintele (*De ziua tatei*), descriind „dansul norilor” și „glasul apelor”. În *Sonetele nebuniei* (1914), *Nebunia* (1915) și *Poezii* (1926) sunt adunate versuri cu o tematică variată, evidențiind preocuparea tot mai acută a autorului pentru problematica socială (*Cântecul mașinii*, *Cerul muncii*, *Elevatorul* etc.). Nu lipsesc temele etern umane (*Iubirea*, *Credința*) sau exteriorizarea senzațiilor (*Convalescența*, *Ascetism*). În proza de după primul război mondial – trilogia autobiografică *Petru Arbore* (1924), romanele *Glasure în surdina* (1927) și *Prietenii lui Miron* (1934) – R. și-a ilustrat mai accentuat concepția umanitarist-pacifistă, pe care o slujește toată viața. În *Petru Arbore* e urmărit, în trei etape (*Întăile năzuinți*, *Izvoarele interioare și Prăbușiri creatoare*), destinul unui personaj reflexiv, care împrumută multe elemente din biografia romancierului. Absolvent al Facultății de Arhitectură, Petru Arbore e constrâns de împrejurări să construiască, împotriva voinței sale, o uzină de armament în preajma războiului din 1914–1918, ceea ce declanșează o adevărată dramă lăuntrică pe tema contradicției dintre idealuri și realitate. Prăbușirea interioară este însă depășită, transfigurându-se într-un elan constructiv, creator, iar epilogul romanului înalță un adevărat imn păcii. Al doilea roman, *Glasure în surdina*, cu substrat de asemenea umanitarist, înfățișează, în frazări poetice, destinul nefericit al unui copil, Miron, care, rămas surd în urma unei boli (altă reminiscență autobiografică), trăiește complexul izolării și al confruntării cu răutatea celor din jur. Copilul deține totuși puterea de a se ridica deasupra suferinței, având revelația frumuseții naturii și a vieții prin activitate creatoare. Valoarea epică a romanelor e diminuată de dantelăria lirică, abuzivă pe alocuri. În paralel cu elaborarea prozei, R. s-a dedicat febril și consecvent militantisului umanist și pacifist, cum se întâmplă cu pledoaria din *Principiile umanitariste* sau din *Umanitarismul și Internaționala intelectualilor*, ambele apărute în 1922, unde sunt analizate atitudini văzute drept singurul instrument eficace pentru solidarizarea popoarelor, în timp ce

nității umane, iar altundeva forțele luminate sunt chemate să susțină ideea pacifistă, ca în *Internaționala pacifistă* (1928) sau în *Căile păcii* (1929). Încă pe când se afla în țară, editează ori îi sunt traduse și în limbi de circulație o serie de intervenții în favoarea păcii, sprijinit în demersurile sale de Romain Rolland. După stabilirea în Uruguay, continuă să militeze pentru întronarea valorilor umaniste și a păcii. De aceea, în 1955, la împlinirea vârstei de șaizeci de ani, a fost propus la Premiul Nobel pentru Pace, publicându-i-se, la Montevideo, un volum omagial. Prieten cu Emil Ludwig, R. își consacră o bună parte a activității sale transpunerii operei acestuia în românește. A tradus mult și din alți autori, în special de limbă germană, remarcabile fiind versiunile din Stefan Zweig.

SCRIERI: *Triumful neființei*. Fantezii, Iași, 1913; *Sonetele nebuniei*, Iași, 1914; *Nebunia*, București, 1915; *Soare-Răsare. Schițe, legende și însemnări japoneze*, Iași, 1918; *Literatura războiului și era nouă*, București, 1919; *Coloana printre ruini*, București, 1921; *Principiile umanitariste*, București, 1922; ed. (*Die Grundsätze des Humanitarismus*), Viena, 1925; *Umanitarismul și Internaționala intelectualilor*, pref. Georg Fr. Nicolai, București, 1922; *Peregrinări*, București, 1923; *Petru Arbore*, I–III, București, 1924; *Umanitarism și socialism* (în colaborare cu Lothar Rădăceanu), București, 1925; *Melodiile tăcerii*, București, 1926; *Poezii*, București, 1926; *Umanitarismul biblic*, Iași, 1926; *Glasure în surdina*, București, 1927; ed. (*Miron-le-Sourd (Voix en sourdine)*), tr. S. Pavès, pref. Stefan Zweig, Paris, 1939; *Haluțismul*, București, 1927; *Drumuri în spirală*, București, 1928; *Internaționala pacifistă*, cu o scrisoare și un mesaj de Romain Rolland, București, 1928; *Căile păcii*, București, 1929; ed. (*Les Voies de la paix*), pref. Romain Rolland, Paris, 1936; *Der Humanitarismus und die „Allgemeine Nährpflicht“*, Viena, 1931; *Humanitarisme et individualisme*, pref. E. Armand, Paris–Orléans, 1932; *Peregrinări europene. Bulgaria necunoscută*, București, 1932; ed. (*Bulgaria desconocida*), Buenos Aires, 1935; *Prietenii lui Miron*, București, 1934; *Umanitarism și eugenism*, București, 1934; *Cosmopolis*, tr. Rox Arp, București–Paris, 1935; *Europa cea tânără*, introd. Romain Rolland, București, 1935; *Eseuri despre iudaism*, București, 1936; *Spiritul activ*, București, 1940; *Ultimele poeme*, București, 1941; *Popasuri la mari europeni*, pref. Han Ryner, București, 1945; *Romain Rolland și Uniunea Sovietică*, București, 1945; *Eros în al Treilea Reich*, București, 1946; *Inimi și motoare*, introd. George Silviu, București, 1946; *Istoria sexuală a omenirii*, București, 1947; *Peregrinări europene. Zece capitole*, București, 1947; Georg Fr. Nicolai. *Un sabio y un hombre del porvenir*, Buenos Aires, 1949; Stefan Zweig: *cazador de almas*, Montevideo, 1952; *Sud-America. Poeme (1948–1954)*, pref. Narcos Lijtenstein, Montevideo, 1954; *Profetas y poetas*, Buenos Aires, 1955; *Testigo de mi tiempo*, Montevideo, 1961; *Obras. La paz del hombre. La literatura, el arte y la guerra*, Montevideo, 1961; *Mărturiile de ieri și de azi*, pref. Arian Banta, Tel Aviv, 1962; *Alte mărturii de ieri și de azi*, Ierusalim, 1967; *Despărțirea ce unește*, Ierusalim, 1967; *Pe urmele lui Stefan Zweig*, pref. Israel Bar Avi, Ierusalim, 1967; *Últimos poemas*, Montevideo, 1967; *Luminarias en la tormenta*, Montevideo, 1970. **Traduceri:** Friedrich Nietzsche, *Așa vorbit-a Zarathustra*, București, 1915; Georg Fr. Nicolai, *Biologia războiului*, introd. trad., Iași, 1921; Selma Lagerlöf, *Conacul vrăjtit*, pref. Oscar Levantin, București, 1923; Knut Hamsun, *Sclavii iubirii*, București, 1925; E. Armand, *Mari curtezană și vestiți libertini*, București, 1932; Stefan Zweig, *Joseph Fouché*, București, 1934, *Amok*, București, 1934, *Erasmus de Rotterdam*, București, 1935, *Noaptea fantastică*, București, 1935, *Maria Stuart*, București, 1936, *Trei maestri* (Balzac, Dickens, Dostoievski), București, 1937, *Tolstoi, Nietzsche*, București, 1938, *Magellan. Omul și fapta sa*,

București, 1938, *Obsedatul (Jucătorul de șah)*, București, 1945, *Tămăduire prin spirit*, București, 1945 (în colaborare), *În luptă cu demonul*, București, 1946 (în colaborare); Emil Ludwig, *Conducătorii Europei*, București, 1934, *Fiul Omului. Istoria unui profet*, București, 1935, *Convorbiri cu Masaryk, filosof și bărbat de stat*, București, 1935, *Hindenburg (Legenda Republicii germane)*, București, 1936, *Trei titani (Michelangelo, Rembrandt, Beethoven)*, București, 1937, *Cleopatra. Istoria unei regine*, București, 1938, *Roosevelt. Studiu despre fericire și putere*, București, 1938; Jacob Wassermann, *A treia existență a lui Joseph Kerkhoven*, pref. trad., București, 1935; Romain Rolland, [Articole, note și scrisori despre URSS], în *Romain Rolland și Uniunea Sovietică*, București, 1945; Ludwig Berghoff, *Balul leproșilor*, introd. C. I. Parhon, pref. trad., București, 1947.

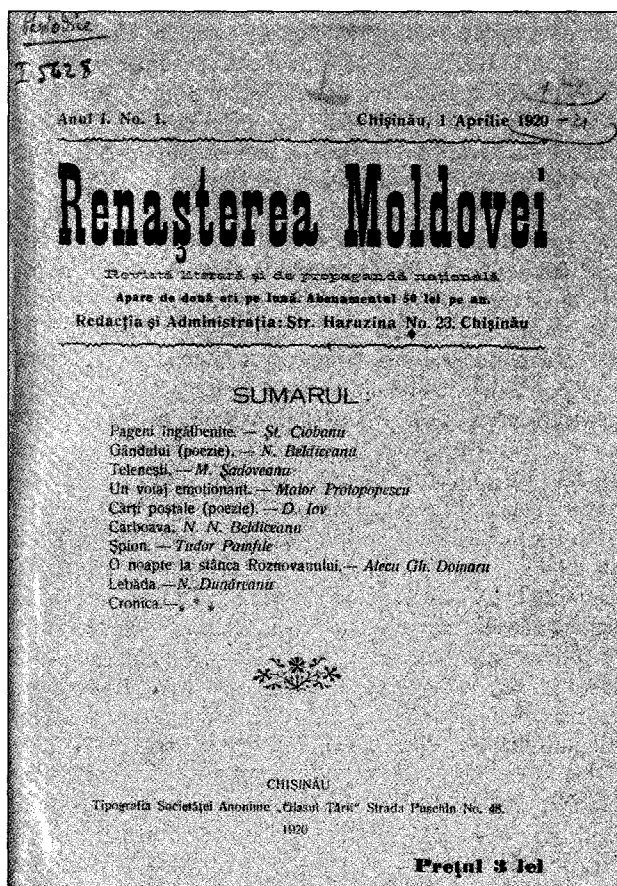
Repere bibliografice: Octav Botez, „*Petru Arbore*”, VR, 1924, 12; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 207–209; Călinescu, *Cronici*, I, 96; Perpessiciu, *Opere*, II, 270–272, VI, 226–227, XII, 334, 504–505; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 127, 295; Constantin Săineanu, *Noui recenzii*, București, 1930, 112–115; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 851, *Ist. lit.* (1982), 936; Horia Verzeanu, *Opera lui Eugen Relgis*, „Era nouă”, 1946, 416; *Homenaje a Eugen Relgis en su 60-o aniversario*, Montevideo, 1955; Norma Suiffet, *Eugen Relgis, escritor humanista y maestro*, Montevideo, 1970; Mircea Handoca, *Un umanist al zilelor noastre: Eugen Relgis*, RL, 1980, 9; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 65–68; Manolescu, *Enciclopedia*, 593–596. I.O.

RENAȘTEREA, publicație apărută la Cluj, săptămânal, între 1 septembrie 1923 și 30 iunie 1940, ca „Organ oficial al Eparhiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului, Geoaguiului și Clujului”, și la Alba Iulia de la 10 noiembrie 1940 până la 8 octombrie 1944, când poartă subtitlul „Organ național-bisericesc săptămânal”, revenind apoi la Cluj între 1945 și 1950. În prima perioadă are ca redactori pe Sebastian Stanca, apoi pe I. Mateiu, iar a doua perioadă director este P.N. Vasii. Pe lângă știri și informații legate de situația preoțimii ardeleni, revista este preocupată să aducă în fața cititorilor momente din istoria vieții religioase a românilor din Transilvania, să evoce personalități istorice, mari figuri ale culturii, crâmpie de viață religioasă sau monahală și să promoveze literatura cu puternică încărcătură creștină. Se publică astfel articole despre Gh. Lazăr, Emanoil Gojdu, Andrei Șaguna, Miron Românul, Ioan Moga ș.a., semnate de I. Lupaș, Lucian Blaga, Sebastian Stanca, N. Iorga, Gala Galaction, Florea Mureșan, Ion Pașca, Dominic Stanca ș.a. **R.** dobândește un conținut mai bogat sub episcopul Nicolae Ivan, care organizează în 1933 la Cluj asociația Frăția Ortodoxă Română, ce îl are președinte pe Sextil Pușcariu și din al cărei comitet de inițiativă au făcut parte G. Bogdan-Duică, I. Lupaș, Victor Papilian, aleși apoi în organele de conducere alături de D.D. Roșca și Sebastian Bornemisa. Ca atare, sunt prezenți cu articole G. Bogdan-Duică (*Petru Maior și Iustinus Febronius sau Petru Maior ca vrăjmaș al Papei, Mici studii istorice. Ceva despre Maramureș și Muncaciu*, *Psihologia unui articol anticatolic, Catedrala*), I. Lupaș (*Matei Voileanu, Puterea morală a conștiinței naționale, Testamentul episcopului N. Ivan, Transilvania sau Ardeal?*), Al. Lapedatu (*Statul și Biserica Ortodoxă*), Sextil Pușcariu (*Românism și ortodoxie, În noaptea Învierii, Brâul crucii ortodoxe, Veac nou*), Em. Panaitescu, Victor Stanciu, Victor Papilian, Nichifor Crainic, Onisifor Ghibu,

Ioachim Crăciun, Florian Ștefănescu-Goangă, N. Drăganu, D. Stăniloae, Iosif E. Naghiu ș.a. Sunt incluse în sumar versuri de C. Dumitrescu, Florea Mureșan, Sanda Mateiu, Ion Pillat (*Nașterea Domnului*), Octavian Goga (*Iisus pe valuri, Îmi cântă moartea, Biserica din Albac*) ș.a. De semnalat faptul că aici sunt găzduite în 1934–1935 câteva din primele versuri ale lui Radu Stanca, „elev în cl. V-a liceală” (*Mesia, Hristos a înviat!*). Cu proză este prezent Victor Papilian (*Din alte timpuri*), acestuia discutându-i-se și piesele de teatru *Cerurile spun, Alt glas*, precum și romanul *În credința celor șapte sfeșnice*. De o atenție specială se bucură opera lui Lucian Blaga, intrat în aria de interes a revistei cu ocazia primirii sale în Academia Română, apoi prin suita de articole pe care profesorul I. Todoran o consacră operei sale filosofice și implicațiilor ei teologice (*Un mit metafizic, Marele Anonim, Diferențialele divine*). Și Nichifor Crainic are raporturi bune cu **R.** Mai întâi, în 1933, el conferențiază, în cadrul Asociației „Andrei Șaguna”, iar mai târziu i se publică articolele *Ortodoxie și naționalism și Nostalgia paradisului* și i se comentează conferința *Creștinism și artă*, susținută în 1940, precum și primirea în Academie. Iosif E. Naghiu este unul din comentatorii literari cei mai activi pe care i-a format colectivul redacțional, tema lui predilectă fiind literatura văzută din perspectivă religioasă. Astfel, comentează poezia lui Panait Cerna, a lui Octavian Goga, motivele religioase din poezia lui Mihai Eminescu (*Eminescu și Sf. Lucia și Eminescu și cultul Maicii Domnului*). Un număr întreg (20/1938) este închinat lui Octavian Goga, la moartea acestuia, articolele și evocările fiind și ulterior foarte numeroase. În perioada de la Alba Iulia se reproduc în revistă poezii de Andrei Mureșanu, Mihai Codreanu, N. Iorga, V. Voiculescu, Mircea Dem. Rădulescu, I.U. Soricu, Romeo Dăscălescu, Mihai Beniuc. Articolele vorbesc acum despre „tragedia învățământului românesc din Ardealul ocupat”, despre suferințele îndurate de populație și privațiunile în materie de cultură, dar și despre rezistența spirituală din ținuturile românești înstrăinate prin Dictatul de la Viena. Printre noii colaboratori se numără D. Stăniloae (*Biserica, maica noastră*), Gh. Ciuhandu, Silviu Dragomir, V. Oprescu-Spineni. M.Pp.

RENAȘTEREA BASARABIEI, revistă apărută la Chișinău între 1 august 1938 și 1 februarie 1939, sub direcția lui Gh. Despa. Se oferă informații din viața edilitară, socială și culturală a orașului Chișinău. Partea literară este ilustrată de versurile lui Gh. Despa, Vasile Militaru și Gh. Pântea. Publicistică scriu Gh. Dabija, Gh. Pântea, Mihail Nedolin ș.a. Se publică o cronică a revistelor și prezentări de cărți. I.Dg.

RENAȘTEREA MOLDOVEI, publicație apărută la Chișinău, bilunar, de la 1 aprilie 1920 până în iulie 1921, sub direcția lui Nicolae Dunăreanu și a lui Liviu Marian. Orientarea revistei se cristalizează pe parcurs, identificându-se cu idealul de propășire culturală a Basarabiei, obiectiv pe care redactorii înțeleg să îl atingă prin familiarizarea cititorilor cu literatura română contemporană și prin încurajarea scriitorilor din zonă.

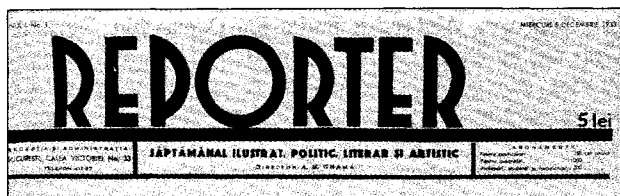

R.M. a animat considerabil climatul cultural basarabean și s-a remarcat prin calitatea conținutului său. Se publică proza de Mihail Sadoveanu, Nicolae N. Beldiceanu, Nicolae Dunăreanu, Tudor Pamfile, Leon Donici, Artur Gorovei, D. Iov, Liviu Marian. Poezia este ilustrată de Nichifor Crainic, G. Gregorian, Nicolae N. Beldiceanu, D. Iov, Nuși Tulliu, Al. Terziman, Ion Buzdugan, Pan Halippa ș.a., iar publicistica de Ștefan Ciobanu, Liviu Marian, Apostol D. Culea, Paul Gore. Materialele de la rubrica „Cronică literară”, semnate cu pseudonimul Ramvil, aparțin lui Liviu Marian. *I.Dg.*

RENAȘTEREA ROMÂNĂ, cotidian apărut la Sibiu între 19 ianuarie și 26 octombrie 1919, la București între 22 noiembrie 1919 și 13 mai 1921 și la Arad în 5 februarie 1929, având subtitlul „Ziar național-poporan independent”. Director și responsabil este V. Hotăran pentru numerele apărute la Sibiu, Eugen Goga pentru cele editate la București. Colaboratorii încearcă să surprindă cele mai importante evenimente social-politice și culturale de pe teritoriul României întregite. Cu o anumită regularitate sunt publicate articole cu un caracter informativ, precum *Mișcarea culturală în Banat*, *Situația în Bucovina*, *Cultura românească în Basarabia*, *Propaganda culturală în Ardeal*. În prima pagină se află articole de Al. Vlahuță, Sever

C. Dan, Octavian Goga (*Vreme nouă*, *Criza cea mare*, *O pagină de istorie: Consiliul Dirigent din Transilvania*). Cele mai multe poezii aparțin lui Aron Cotruș. Se includ în sumar versuri de St. O. Iosif, Lucian Blaga, Nichifor Crainic, Victor Eftimiu, V. Voiculescu, Sebastian Bornemisa, Mihail Dragoș, Adrian Hulea, I.U. Soricu, Emil A. Chiffa, Liviu Opris, George Gregorian, Șerban Bascovici. Proza este ilustrată de texte aparținând lui Cincinat Pavelescu, Victor Eftimiu, Ion Gorun, Onisifor O. Borcea, Al. A. Hodoș, I.C. Vissarion, Carol Ardeleanu, Gh. Brăescu. În cadrul rubricii „Foiletonul «Renașterii române»” sunt tipărite *Romanul Adrianei* de Hortensia Papadat-Bengescu și *Un om supărător* de Al. Cazaban. Tudor Vianu colaborează, în 1920, cu *Scrisori din Viena*. O importanță deosebită se acordă în 1919 comemorării lui Mihai Eminescu. La „Revista presei” A.P. Bănuț discută „cazul Victor Eftimiu”. Cronica teatrală e semnată de Vasile Timuș, iar rubrica „Mișcarea culturală (cărți și reviste)” de D.I. Cucu. Alte rubrici: „Din lumea artelor (teatru-muzică-artă)”, „Știri artistice”, „Mișcarea literară”. *L.Cr.*

REPORTER, revistă apărută la București, săptămânal, între 6 decembrie 1933 și 6 februarie 1938, sub direcția lui A.G. Grama până în 1936, cu numărul 33/1937 N.D. Cocea devenind redactor responsabil. În primul număr, articolul-program, intitulat *Justificare*, semnat de directorul publicației, trasează profilul acesteia: „Fără să încetăm să dăm literaturii și artelor locul lor de căpetenie, nu vom neglija nici problemele politice și nici pe cele economice, de care depinde însăși existența noastră.” Sunt prezenți oameni de litere, precum și personalități ale jurnalisticii social-politice. Majoritatea numerelor publică pe prima pagină editoriale semnate de A.G. Grama și N.D. Cocea. Alături de aceștia se află, ca editorialiști, Zaharia Stancu, Gala Galaction. Aici Camil Petrescu colaborează de la primul număr, continuând cu materiale precum *Marcel Proust - început de conferință* ori cu note și cugetări. Solidar cu Liviu Rebreanu și Zaharia Stancu, Camil Petrescu semnează o scrisoare deschisă adresată procurorului general al României, în care condamnă pornografia în literatură (*Spre deplina pedepsire a porcografilor*, 15/1937). Paginile publicației sunt deschise și scriitorilor mai tineri. Geo Bogza este prezent cu un articol-reportaj, *Oameni fără paltoane*, Camil Baltazar realizează interviuri cu Liviu Rebreanu, cu prilejul apariției romanului *Jar*, și cu Mihail Sebastian, într-un număr unde se inserează și un fragment din romanul acestuia, *De două mii de ani*. **R.** pune mai mult accent pe textele în proză. Sunt publicate pagini aparținând lui Gala Galaction, fragmente din romanele *Dum-nica Orbului* de Cezar Petrescu și din *Otrava* de N.D. Cocea. Alți autori întâlniți în **R.** sunt Victor Ion Popa și Victor Eftimiu, care, în afara cronicilor și recenziilor literare, publică reportajul *Sezon londonez* și eseurile *Cum se fac sfinții*, *Dreptate*. Numerele 68-69/1935 găzduiesc nuvela *Astfel vorbi comediantul* de Cezar Petrescu și un articol de E. Lovinescu, precum și o schiță de Tudor Mușatescu, *Perpetuum mobile*. Lirica este ilustrată de

Tudor Arghezi (*Mă uit, Portret*), din Ion Vinea fiind reproduse poemele *Amintirile false*, *Regie 1915*, *Ton*, *Steaua morților*, *Pantelimon 115*. Se dă o replică dură articolelor *Tineri și bătrâni* - *Ravagiile criterionismului* de Nae Ionescu și *Expansiunea* de Mircea Eliade, acuzate de legionarism și, implicit, de antisemitism. Astfel, **R.** se conturează din ce în ce mai pregnant ca o publicație de atitudine socio-politică, având simpatii pentru stânga. Rubrici permanente: „Mărturia unei generații”, „Între da și nu”, „Europa et Co”, „Cazanul Satanei”. La rubrica „Zigzag” se includ prezentări consacrate lui Karel van de Woestijne, Erich Kästner, René Guénon, E.A. Poe, semnate de Victor Valeriu Martinescu, și traduceri din D.H. Lawrence, Ortega y Gasset, Lautréamont, André Malraux (un roman transpus sub titlul *Nădejdea*, începând cu numărul 36/1936). Alți colaboratori: Oscar Lemnaru, Aurel Baranga, Silvian Iosifescu, Matei Socor, Ion Călugăru, Sergiu Dan, I. Peltz, Octav Șuluțiu și avangardiștii Gherasim Luca, Paul Păun, D. Trost. T.H.

REPUBLICA RUMÂNĂ, revistă politică și literară din care au apărut două numere, în 1851 la Paris și în 1853 la Bruxelles. Comitetul de redacție este reprezentat de C.A. Rosetti, care semnează în numărul din 1853 o *Înștiințare*. Articolele politice scrise de I.C. Brătianu analizează învățămintele rezultând din desfășurarea evenimentelor de la 1848 și caută un drum politic și social nou pentru cei din emigrația revoluționară și pentru partizanii din țară. Versuri de inspirație națională și patriotică, unele nesemnate, altele aparținând lui G. Crețeanu (care iscălea L. Fabian), ar fi trebuit să învieze publicația, dar paginile încărcate cu argumentația susținută de fapte politice, istorice și statistice dau nota caracteristică. Cu un studiu de arheologie și filologie colaborează Cezar Bolliac. R.Z.

RESBOIUL, cotidian politic și literar apărut la București, cu multe întreruperi, de la 23 iulie 1877 până la 6 iulie 1902. În septembrie 1877 Gr. H. Grădeanu, până atunci membru în redacția cotidianului „Timpul”, ia conducerea gazetei, fiind tipograful Ioan Weiss, care era și proprietarul ziarului, are ca rezultat un proces intentat de Grădeanu și desfășurat până în 1882. Începând cu 20 martie 1880 Grădeanu scoate o serie nouă, în paralel cu vechiul **R.** al lui Weiss. Din noiembrie 1880 titlul devine „Resboiul român”, din 1881 „Resboiul, organul Partidului Național”, iar din martie 1882 din nou „Resboiul român”. Între 2 mai și octombrie 1882, pentru a pune capăt procesului, Grădeanu schimbă titlul ziarului în „Steaua Dunărei”; în această perioadă va fi subvenționat de Mihail Kogălniceanu, care este

prezent și cu articole politice. Din noiembrie se revine la „Resboiul român”, denumire sub care gazeta se va edita, cu alte numeroase întreruperi, până în iulie 1892, când Weiss renunță la drepturile sale și Grădeanu poate relua titlul inițial. La **R.** Grădeanu a scris articole politice, romane (în foileton), versuri, articole de critică literară și teatrală, recenzii, articole polemice. Aici au apărut sau au fost retipărite poeziile sale cu subiecte din istoria națională, romanul satiric cu cheie *Berlicoco*, romanul *Fulga* ș.a. Au mai colaborat G. Crețeanu, cu articole și amintiri despre scriitori (*Alexandru Sihleanu*), Iosif Sterca-Șuluțiu (memorii privind evenimentele de la 1848-1849), C.C. Pleșoianu (versuri), N.T. Orășanu, Pantazi Ghica, Al. G. Drăghicescu, Th. M. Stoenescu, Bonifaciu Florescu, Panait Macri, N. Beldiceanu, N.I. Pruncu, Scarlat Moscu, Al.I. Șonțu ș.a. Prin 1880, poate și mai înainte, se alătură și Al. Macedonski, reluând poezii tipărite cu puțină vreme înainte în „Literaturul”, pentru a le da o circulație mai mare (satira *Formele* ș.a.), sau trimițând altele întâi aici (*Lacrimi*, dedicată Caliopei Poenaru); el scrie și articole polemice, răspunzând astfel la criticile lui Frédéric Damé privind piesa *Unchiașul Sărăcilă* (în *Cum se face critica*), sau o satiră, *Viața de apoi*, care îi vizează pe V. Alecsandri și pe M. Eminescu. În 1878 Duiliu Zamfirescu încredințează **R.** poeziile *Bătrânul și fluturul* și *Oh! taci*, iar peste doi ani, în martie-aprilie 1880, prima lui nuvelă, *Natalia Anisimovna*. Din I. Heliade-Rădulescu și din D. Bolintineanu se reiau texte cu caracter politic (articolul *România în 1866* de

Heliade sau poezia antidinastică *România sub roșii* de Bolintineanu). Foiletonul conține prelucrări ale lui Granda după romane străine, de preferință franceze, inegale ca valoare, dar alese pentru a atrage cititorii: după Swift – *Călătoriile lui Gulliver*, după Zola – *Potopul*, după Jules Verne – *Michel Strogoff* ș.a. Se traduce din scriitori puțin cunoscuți ca Ch.-L. Mollevaut (poezia *Moartea lui Abel*, tălmăcită de Al. I. Șonțu) sau din alții care abia atunci se impuneau (Sully Prudhomme, din care Granda transpune, în 1882, poezia *Un vis*). Înființat în zilele de început ale Războiului pentru Independență, pentru a informa opinia publică în legătură cu mersul operațiunilor militare, **R.** a cunoscut în primii ani un succes pe care nu îl vor mai obține decât alte două ziare de informație, „Universul” și „Adevărul”. Mai târziu, gazeta își pierde din importanță, căzând, cu trecerea anilor, în uitarea care îl învăluise și pe Granda. *R.Z.*

RÉTHY Andor (pseudonim al lui Reischel Artúr; 10.III.1904, Timișoara – 29.X.1972, Cluj), bibliograf. Face studii secundare la Timișoara, luându-și bacalaureatul în 1922, apoi urmează Institutul Teologic al Piarștilor și, concomitent, filologia (maghiară-germană-română) la Universitatea din Cluj (1922–1927). Funcționează ca profesor la Liceul Romano-Catolic din Cluj (1926–1941), angajat al Bibliotecii Universitare din același oraș (1942–1948) și bibliograf al filialei clujene a Bibliotecii Academiei RPR (1949–1959). **R.** s-a dedicat cercetării bibliografice privind receptarea scriitorilor români în literatura maghiară și invers. Colaborând la „Igaz szó”, „Könyvtári szemle”, „Nyelv- és irodalomtudományi közlemények”, „Utunk”, a publicat o serie de contribuții bibliografice privitoare atât la traduceri maghiare din operele lui V. Alecsandri, Lucian Blaga, I.L. Caragiale, N.D. Cocea, G. Coșbuc, Ion Creangă, Mihai Eminescu, O. Goga, St. O. Iosif, Petre Ispirescu, Ioan Slavici, Panait Istrati, N. Labiș, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, cât și la transpunerile românești din scrierile lui Ady Endre, Arany János, Jókai Mór, József Attila, Mikszáth Kálmán, Móricz Zsigmond ș.a. Cea mai însemnată lucrare a sa, bibliografia bilingvă *Literatură maghiară în limba română – Magyar irodalom románul. 1830–1970* (1983), a fost realizată în colaborare cu Váczy Leona.

SCRIERI: *Româniai magyar irodalom (1944–1970). Könyvészeti adalék [Literatură maghiară din România (1944–1970). Contribuții bibliografice]*, în Kántor Lajos – Láng Gusztáv, *Româniai magyar irodalom. 1944–1970*, București, 1971, 259–476; *Literatură maghiară în limba română – Magyar irodalom románul. 1830–1970* (în colaborare cu Váczy Leona), introd. Kőllő Károly, București, 1983.

Repere bibliografice: Marosi Péter, *Eminescu în ungurește. Pe marginea unei bibliografii*, TR, 1957, 2; Balogh József, *Napirenden a bibliográfia. Interjú Réthy Andorral, „Könyvtári szemle”, 1972, 1; Kántor Lajos, A bibliográfus optimizmusa*, HT, 1972, 45; Láng Gusztáv, *Réthy Andor halálára*, UTK, 1972, 45; Váczy Leona, *Réthy Andor. 1904–1972. Könyvészeti munkáinak jegyzéke, „Könyvtári szemle”, 1973, 3; Mózes Huba, „Magyar irodalom románul”, NYRK, 1984, 1. *O.K.**

REUNIUNEA LITERARĂ DIN REGIUNEA CERNĂUȚI, cenaclu înființat în 1958 la Cernăuți de poezii Vasile Levițchi,

Ion Găiniceru, Alexandru Burlă, Ilie Damaschin, Dumitru Grinciu, Ion Bejenaru, Ion Chilaru, Ion Gheorghită, Grigore Bostan, Alexandru Sadovnik ș.a. A fost prima grupare a scriitorilor români din nordul Bucovinei după un deceniu și jumătate de întrerupere a oricărei vieți literare naționale în acest ținut. A funcționat ca un important laborator de creație pe lângă ziarul regional „Bucovina sovietică” (din 1967 – „Zorile Bucovinei”), mai cu seamă în anii '60, cât timp redactor al acestui cotidian a fost Vasile Levițchi. Se discutau manuscrise ale viitoarelor cărți, se pregăteau pagini literare (care apăreau lunar) etc. Membrii cenaclului au editat culegerile de versuri *Plaiul doinelor* (Ujgorod, 1968), *Glasuri tinere* (Ujgorod, 1971) ș.a. Trecut în 1969 sub conducerea lui Ion Chilaru, noul redactor al ziarului „Zorile Bucovinei”, cenaclul s-a dezmembrat treptat.

Repere bibliografice: Ștefan Hostiuc, *Poezia română postbelică din nordul Bucovinei. Generații și paradigme, „Glasul Bucovinei”, 1994, 3. *G.B.**

RÉVAI Károly (2.X.1856, Abrud – 16.IV.1923, Baia Mare), traducător. A absolvit liceul la Brașov, urmând apoi studii filologice la Cluj. După absolvire (1881) va fi funcționar la Săcărâmb, județul Hunedoara, apoi director general fiscal la Baia Mare. Colaborează la publicații budapestane și din Transilvania, este membru al Societății Literare Ardelene. Deși a publicat mai multe volume de poezie, posteritatea îl reține ca realizator al primului volum de traduceri în limba maghiară din versurile lui George Coșbuc – *Költevények* (1905). Culegerea a avut un deosebit succes în epocă datorită, în primul rând, transpunerilor izbutite, dar și antologării competente, **R.** prezentând publicului cititor maghiar o imagine a varietății tematice și expresive din opera lui Coșbuc. Împreună cu Brân Lőrinc (Laurențiu Bran), a mai scos antologia *Román költőkől* (1910), care cuprinde versuri de Mihai Eminescu, G. Coșbuc, O. Goga, Anton Naum, Matilda Cugler-Poni, Al. Vlahuță, Petre Dulfu ș.a.

Traduceri: George Coșbuc, *Költevények [Versuri]*, Budapesta, 1905; *Román költőkől [Din poezii români]*, Budapesta, 1910 (în colaborare cu Brân Lőrinc).

Repere bibliografice: Al. Ciura, *Coșbuc în ungurește*, F, 1904, 20; Ilarie Chendi, *Literatură și politică. Coșbuc în ungurește, „Voința națională”, 1905, 6 169; Elena Stan, Az első magyar fordított G. Coșbuc kötet*, NYRK, 1967, 1; Laura Temian, Otilia Marinescu, Ana-Maria Brezovszki, *Autori maramureșeni*, Baia Mare, 2000, 481–482. *O.K.*

REVENT, Eugeniu (25.VII.1881, Vutcani, j. Vaslui – 25.III.1918, Bacău), poet și publicist. Este fiul preotului I. Revent. Învață la Iași, unde urmează, ca bursier, Liceul Internat, absolvit în 1901, și Facultatea de Litere și Filosofie, luându-și licența în 1907. E profesor suplinitor la Școala Normală „Vasile Lupu” din Iași (1905–1907) și la liceul al cărui elev fusese (1907–1908), doi ani fiind și profesor suplinitor la Seminarul Pedagogic Universitar (1907–1909). Ulterior predă istorie, filosofie și română la Liceul „Principele Ferdinand” din Bacău, ca profesor provizoriu (1909–1912). Își întrerupe activitatea la catedră în

timpul campaniei din Bulgaria, la care participă cu gradul de sublocotenent în cadrul Regimentului „Ștefan cel Mare” nr. 13 Iași, fiind grav rănit și distins cu medalia „Avântul țării”. Cu sănătatea șubrezită, se stinge la nici treizeci și șapte de ani. Debutul se produce cu versuri la „Ramuri” (1906). În „Chemarea”, „revistă de cultură și politică naționalistă” (1912-1913), al cărei inițiator și director este, R. își expune opiniile nu o dată excesive. Semnătura lui mai poate fi întâlnită în „Arhiva”, „Alecsandri”, „Frăția românească”, „Flacăra”, „Foaia noastră”, „Evenimentul”, „Revista «Liga Culturală»”, „Drum drept”, „Cuvântul moldovenesc”, „Viața literară”, „Apărarea națională”, „Solia” ș.a. A utilizat și pseudonimele Horia Rămurel, Aureliu Mălin, Alexandru Roură.

Două volume, *Poezii. Din povestea vieții* (1910) și *Cântecul neamului* (1913), aduc în atenție atitudinea intransigentă a poetului R. față de realitatea socială, poziție datorată atât temperamentului, cât și apropierii de ideile lui N. Iorga. Câteva satire, cuprinse în plachetele *Scrisoare unui necunoscut* (1910), *A doua scrisoare către un necunoscut* (1910), *A treia scrisoare către un necunoscut* (1910), *A patra scrisoare către un necunoscut* (1917), îl definesc ca pe un adversar convins al modernismului și al avangardei. Ion Minulescu e „decadent”, D. Anghel este „cântăreț de măghirani”, dar sunt criticați și G. Ibrăileanu, Mihail Sadoveanu, Emil Gârleanu. Spiritul critic al contestatarului nu e dublat, din păcate, de umor și nici susținut de o dimensiune estetică demnă de luat în seamă. Poetul, care stăpânește totuși arta versificației, are un lexic obosit, de pașoptist întârziat. În versurile cu pretext social el arborează un aer de tribun, printre îndemnuri și regrete răzbătând influențe ușor detectabile din Mihai Eminescu și Octavian Goga. Și publicistica din revista „Chemarea” – gazetă pe care o scrie aproape singur – este caracterizată de exagerări și izbucniri antisemite. Este condamnat vehement politicianismul, autorul proclamând că „scăparea, însănătoșirea și regenerarea” țării pot veni numai de la „naționalism”.

SCRIERI: *Poezii. Din povestea vieții*, Vălenii de Munte, 1910; *Scrisoare unui necunoscut*, f.l., [1910]; *A doua scrisoare către un necunoscut*, f.l., [1910]; *A treia scrisoare către un necunoscut*, f.l., [1910]; *Cântecul neamului*, Craiova, 1913; *A patra scrisoare către un necunoscut*, f.l., [1917].

Repere bibliografice: N. Iorga, *Poezii nouă*, NRL, 1910, 15; Léo Clarétie, *La Roumanie intellectuelle contemporaine*, Paris, 1912, 29; Iorga, *Oameni*, 254; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 78. N.Bc.

REVISTA ALEXANDRI, publicație apărută la București, lunar, de la 15 ianuarie până în iunie 1891. S-au editat cinci numere, dintre care ultimul dublu. Țelul redactorilor era acela de a urma „școala curat românească”, adică o direcție socială și culturală situată în continuarea pașoptismului. Redactor al revistei pare să fie N.D. Georgian, încercat de ambiția de a iniția un cerc și chiar o mișcare literară, dar lipsit de talent. Tot el, sub inițiala G., publică în fiecare număr note bibliografice, atent și informat scrise, la cărți precum *Monologuri în versuri* de N. Țincu, *Nuwele* de I.T. Florescu, *Petale* de Caton Theodorian ș.a. Colaborează N.G. Rădulescu-Niger și N. Țincu, coautori ai dramei *Doamna Chiajna*, N. Vaschide cu versuri și proză, Mircea Demetriade, Scarlat Orăscu, epigon eminescian, poet

sensibil și discret, precum și D. Teleor, cu bune schițe de moravuri sau satirice, și un R. Cotorca, prozator înzestrat cu spirit de observație și imaginație. N. Vaschide, V. Pantazi și D. Stăncescu publică literatură populară. R.Z.

REVISTA BISTRIȚEI, publicație apărută la Bistrița, săptămânal, între 17 ianuarie 1903 și 19 martie 1910, având ca proprietar-editor pe Victor Onișor, redactor responsabil pe G.M. Ungureanu, înlocuit în 1906 de Gh. Mateiu, ca editor și redactor responsabil, apoi cu Nicolae Prișcu (34/1907), dată când revista devine „organ politic”, apoi cu I. Zineluiu (1909). Articolul-program *Gândul nostru* arată că scopul publicației este de a „lumina poporul și a-l îndemna la o viață mai trezvie și cu mai mare interes față de trebile obștești”. În primul număr este inserată poezia *Noaptea Crăciunului* de G. Coșbuc; versuri vor mai semna V.B. Muntenescu, Valentin Drăgan, Antoniu Popp, St. O. Iosif, P. Grappini, Emil A. Chiffa, Theodor A. Bogdan, Petre Dulfu, Emil V. Degan ș.a. Proza e ilustrată de o povestire de Tit Chitul (*O idee genială*) și de mai multe impresii de călătorie peste munți (Ion Baciui) și la Constantinopol (un serial-foleton în 27 episoade de Emil Tișca). La sectorul critic figurează mai multe intervenții ale lui Ion Corbu (iscălite IC), cu privire la ideile expuse de Oct. C. Tăslăuanu în articolul *Două culturi*. Se acordă un spațiu important manifestărilor culturale și teatrale locale, reprezentațiilor de diletanți, ca și activităților Astrei, precum adunarea de la Bistrița din 1907, la care a participat și poetul O. Goga. Se publică frecvent folclor, de pildă texte despre obiceiurile locale Gogea și Cununa, iar câteva balade despre Avram Iancu editează Th. A. Bogdan. În domeniul istoriei se remarcă articolele lui Constantin Moisil (*Din trecutul finutului nostru* ș.a.). Alți colaboratori: Petre Poruțiu, Mihai Teliman, Stelian Rusu, Emil Tripon, Victor Moldovan, N. Iorga, Victor Bontescu. M.Pp.

REVISTA BUCOVINEI, publicație apărută la București, bilunar, între 1 aprilie și 1 august 1916, cu subtitlul „Culturală – Politică – Economică – Literară”, „sub îngrijirea unui comitet”. În articolul-program, *Rostul nostru*, Iorgu G. Toma-Corduneanu precizează că revista are menirea să sensibilizeze opinia publică în problema Bucovinei, aflată sub ocupația Imperiului Austro-Ungar. După cum se specifică în editorialul *A cui e vina?* (9/1916), materialele editate urmează „crezul național al refugiaților bucovineni grupați în jurul acestei publicații”, pornindu-se de la ideea că „Bucovina e și astăzi insuficient cunoscută românilor din țara liberă”. În afara materialelor bogate cu caracter politic, istoric, etnografic și social (semnate în mare parte de I.E. Torouțiu și Iorgu G. Toma-Corduneanu), revista publică cronicile lui D. Marmeliuc la volumul *Cântece fără țară* de O. Goga, la piesa *Patima roșie* de Mihail Sorbul și la *Șesuri natale* de Nichifor Rainic. În necrologul consacrat lui Nicolae Gane, I. E. Torouțiu menționează că Iaroslau Kramenius a tradus din povestirile acestuia în limba germană. Volumul *Din țara fagilor*, semnat de V. Huțan, este un prilej pentru I. E. Torouțiu să prezinte succint

poezii și prozatorii Bucovinei. Poezia e inclusă în fiecare număr, textele aparținând lui V. Huțan, G. Rotică, Ion Dragoslav, Ion Ojog, A. Marinescu-Nour (sub pseudonimul Maria Dragu) ș.a. Se publică și traduceri din Lenau, August von Platen, Eugène Lemerrier, Lucien Boyer. A.-M.B.

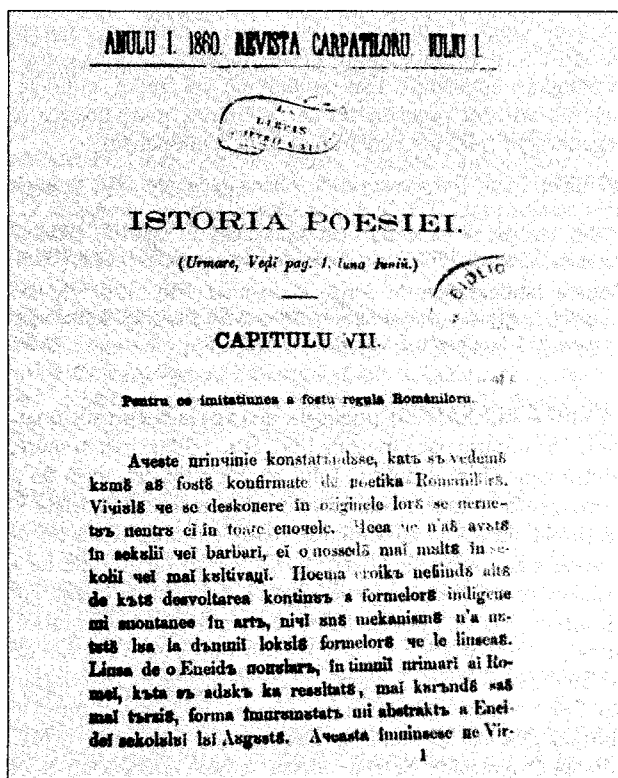
REVISTA BURGHEZĂ, publicație apărută la București, bilunar, între 5 noiembrie 1934 și 10 mai 1935. Revistă de „sociologie, istorie, critică socială și culturală”, R.b. publică proză, studii, cronici, recenzii și semnalări editoriale. Articolul-program, intitulat *Constatări și directive*, afirmă, în materie de literatură, necesitatea întoarcerii la „estetica pură”. Colaborează cu proză Em. Neuman (*Ciocol regăteni și elită ardeleană*, fragment din romanul *Freud și Conul Costache*), cu studii sunt prezenți G.H. Juvara, care semnează o serie de articole despre Titu Maiorescu și Junimea, precum și o biografie (*Lascar Catargi*), N. Steinhardt (*Admiratorii domnului Paul Valéry și Un mare critic burghez: d. Eugen Lovinescu*), A. Gârdea (*Elementul burghez în opera lui Thomas Mann*). Apar recenzii despre *Duminica Orbului* de Cezar Petrescu, *Oameni excepționali* de F. Aderca ș.a. Rubrica „Cronica engleză” este susținută de N. Steinhardt. Alți colaboratori: Al. Balan, V. Dănilă, I. Kirmaier. C.Tt.

REVISTA BUZĂULUI, publicație apărută la Buzău, bilunar, între 1 martie și 2 iunie 1896. Colaborează cu versuri și proză O. Carp, N. Beldiceanu, Gheorghe din Moldova, Lucreția Suci-Rudow, Ana Ciupagea, Laura Vampa, N.G. Rădulescu-Niger, Gr. N. Lazu. Lui Traian Demetrescu i se publică versuri, Petre Liciu semnează epigrame, în timp ce Ludovic Leist traduce din I.S. Turgheniev (schițele *Vizita*, *Moșneagul*, *Călugărul*, *Auzi-vei judecata proștilor*). Alte tălmăciri sunt făcute probabil tot de L. Leist din Alphonse Karr și din O. Klausmann, C. Schiffer, P. Gyulai, Ch. Monselet. Revista își propune să ofere cititorilor lecturi plăcute și instructive, să răspândească învățături folositoare, literatura de aici răspunzând întru totul acestui program. R.Z.

REVISTA „CAROL I”, publicație apărută la București, bilunar, între 1 decembrie 1915 și 14 august 1916. De la 1 decembrie 1915 până la 18 februarie 1916 are titlul „Revista copiilor «Carol I»”. Până la numărul 30-31 a fost scrisă de mână și șapirografiată, într-un număr foarte mic de exemplare. Redactorii sunt elevi de liceu; ilustrația îi aparține lui I. Anestin. Sunt publicate versuri, povestiri pentru și despre copii, unele traduse din limba germană, nuvele, anecdote, glume, jocuri, materiale cu caracter informativ. La rubrica „Pagini istorice” se includ articole despre Unirea Principatelor și serialul *Istoria Alsaciei*. Cu titlul „Portret” sunt prezentate în fiecare număr personalități ale Partidului Liberal, mai ales membri ai Guvernului. În 20 martie 1916 este editat un număr jubiliar, pe copertă fiind anunțată toți colaboratorii revistei: Vladimir A. Donescu, Grigore Gr. Manolescu, Eugen Donescu, Al. Cimbru, Radu Bădescu, Mihai Arțăreanu, Florin Vrione,

Th. Săvulescu ș.a. Din 15 martie 1919 revista va fi continuată de „Foaia tinerimii”, avându-l director tot pe Vladimir A. Donescu. H.C.

REVISTA CARPAȚILOR, publicație literară, științifică și politică apărută la București între 1 ianuarie 1860 și 15 decembrie 1861. Întâia revistă de literatură editată după Unirea Principatelor se adresa, așa cum arată și titlul, românilor de pe ambele părți ale Carpaților. Modele în ceea ce privește aspectul general par să fi fost „Revue des deux mondes” a lui Fr. Buloz și „La Revue britannique” a lui A. Pichot. Țelul periodicului era acela de a contribui la progresul cultural și științific, la dezvoltarea sentimentelor naționale și cultivarea gustului literar, după cum precizează G. Sion, redactorul ei. Se publică aici contribuții variate, de la cele literare sau istorice la cele politice, filologice, juridice, de folclor sau de artă. Între colaboratori se numără Al. Papiu-Ilarian, autor al unor articole privind „independența constituțională” a Transilvaniei, I. Ionescu de la Brad, Iulia Aricescu, I. Missail și I. Hodos, care, sub pseudonimul Gemenul, trimitea articolul *Răsunet din M-ții Apuseni ai Transilvaniei*. G. Sion semnează, la rubrica intitulată „Convorbiri literare”, încercări de critică (*Pleiada poezilor români sau Nemesis-Satire politice*), lipsite uneori de obiectivitate, apoi articole în care discută situația literaturii și a scriitorului român, dezvoltarea presei periodice, evoluția limbii literare ș.a. De la Iași se primesc mai multe corespondențe politice semnate Iassiorum Municipium. Se traduc studii și articole din gazetele și revistele franceze și italiene. Th. Aman este prezent cu studiul *Despre pictură* și cu schița

1 mai 1860. Din carnetul unui artist. Alături de proza lui Sion – Galeria calomniatorilor, *Suvenire contimpurane* (Anul 1848) – sunt incluse scrieri de G. Crețeanu, A. I. Odobescu și N. Filimon. Versurile aparțin lui G. Sion, Al. Donici, C.D. Aricescu, N.G. Negulici, G. Baronzi, G. Crețeanu, D. Dăscălescu, Justin Popfii, Gr. H. Granda, M. Zamfirescu. În R.C. publică N. Filimon două articole (*Idei repezi despre muzica și opera maghiară și Maddalena* – cronică la o operetă a lui A.T. Zissu, reluată din „Independința”), precum și *Mateo Cipriani, Orașul Bergamo și monumentul maestrului Donizetti*, reluate după „Naționalul” din 1858, *Nenorocirile unui slujnicar sau Gentilomii de mahala* și o versiune a nuvelei *Friederich Staaps sau Atentatul de la Schönbrunn în contra vieții lui Napoleon I*, diferită de cea din „Naționalul” din 1860. A. I. Odobescu tipărește aici întâia dată *Doamna Chiajna*. Sion face și câteva traduceri din Musset și din poetul ceh K. J. Erben, Granda tălmăcește *Lacul de Lamartine*, iar I. Barasch transpune povestirea *Istoria lui Harvey, fabricantul de mânuși*. R.Z.

REVISTA CELORLALȚI, publicație apărută la București, între 20 martie și 10 aprilie 1908 (în total trei numere), secretar de redacție fiind Ion Minulescu. Publicație simbolistă, R.C. afirmă în articolul-program *Aprindeți torțele!*, semnat de I. Minulescu, intenția de se desprinde de linia tradițională și de a respinge academismul, în vederea impunerii unui nou mod de a scrie, proiect susținut de tinerii scriitori grupați în jurul ei. Se înserează versuri, proză, studii, biografii, traduceri, revista revistelor, semnalări editoriale. Colaborează cu poezie I. Minulescu (*Romanța regelui*), N. Davidescu (*De profundis*), Eugeniu Ștefănescu, Eugeniu Speranția, Mihail Cruceanu, cu proză sunt prezenți Th. Cornel (*În preajma nebuniei*), I. Minulescu (*În grădina prietenului meu*), Mihail Cruceanu

(*Spre mare*), studii și articole scriu N. Davidescu (*Villiers de l'Isle-Adam*), I. Minulescu (*Arthur Rimbaud*), iar traduceri dau I. Minulescu și D. Anghel, din Albert Samain (*Pannyra cu tocurele de aur*) și din Henri de Régnier (*Oraș francez*). Alți colaboratori: Gr. Sevastin, Donar Munteanu. C.Ti.

REVISTA CERCULUI LITERAR, publicație apărută la Sibiu, lunar, din ianuarie până în august 1945, sub redacția lui Ion Negoieșcu. Pe parcursul a opt numere, dintre care ultimul triplu, R.C.L. publică, în afara rubricilor de poezie și de teatru, cronici, articole consistente de estetică și teorie literară, „Cronica artelor minore”, „Note”, „Revista revistelor”. Ion Negoieșcu deschide primul număr cu articolul intitulat *Perspectivă*, în care amintește scrisoarea-manifest a Cercului Literar de la Sibiu (publicată în „Viața” din 13 mai 1943), o adevărată declarație de „atașare entuziastă la critica estetică ce descindea din Maiorescu”, exprimând aici și dorința de a promova „un gen mai apropiat eposului, baladescul”. Ostilitatea arătată de „presa de extrema dreaptă”, ce îi etichetase drept „comuniști esteți”, modul în care era repudiat „un manifest care cuteza să ceară libertate pentru spirit” sunt invocate de Negoieșcu în articolul *Mișcarea de rezistență de la Sibiu*, din numărul 3, unde se afirmă totodată că, după „ruperea zăgazurilor”, e nevoie de o atitudine pozitivă, de „o artă înaltă, pură, dezbărată de orice zgură trecătoare”. În finalul ultimului număr Radu Stanca răspunde și el, la rubrica „Revista revistelor”, celor care îi acuzaseră de „un pretins estetism”, de vreme ce membrii Cercului au condamnat „estetismul” și „au dorit necesitatea unui nou umanism”, manifestându-și simpatia pentru opera clasică, plurivalent axiologică. De altfel, Radu Stanca e cel care va scrie și despre „resurecția baladei”, susținând că „baladescul înseamnă prezența dramaticului în interiorul poeziei lirice”. Printre poezii prezente în revistă se află, aproape număr de număr, Ștefan Aug. Doinaș, Radu Stanca, Constant Tonegaru și Ioanichie Olteanu. Dintre prozatori, colaborează I.D. Sârbu, Ioana Postelnicu, iar lui E. Lovinescu i se include în sumar un fragment din romanul *Mălureni*. Radu Stanca dă și două acte din „tragedia baladescă” *Hora domnițelor*. De remarcat, în cadrul rubricii „Cronica ideilor”, recenziile lui I.D. Sârbu cu privire la *Filosofia culturii* de Tudor Vianu și la *O nouă traducere din Platon*. Poziția teoretică a revistei este susținută de consistentele contribuții ale lui Victor Iancu din *Actualitatea atitudinii estetice* și de câteva articole ale lui Toma Ralet, unul despre Friedrich Gundolf – *Criza sufletului modern în poezie* – și altul intitulat *Despre prețiozitate în poezie*, unde se afirmă că „arta pură este una din cele mai fatale neînțelegeri ale speculației estetice”. Rubrica „Revista revistelor”, semnată de Ștefan Aug. Doinaș, este mai mult o dezbateră teoretică asupra profilului unor publicații, prilej pentru poet de a marca dispariția unor reviste ostile Cercului Literar, ceea ce se consideră un semn că „încetează literatura parazită a nuvelei regionaliste și a poeziei de refugiu”. M.Ș.

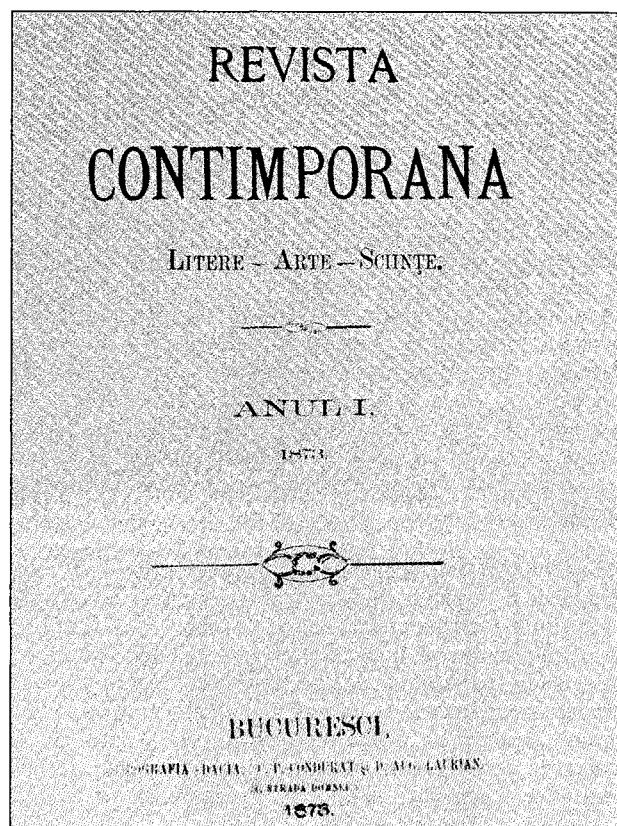

REVISTA CLASICĂ, publicație apărută la București în 1910 (un număr). Redacția intenționa să tipărească întreaga operă a lui Al. Macedonski, pusă la dispoziție de poet, iar apoi să

editeze scrierile lui A.I. Odobescu, Ion Ghica, Al. Depărățeanu ș.a. Inițiativa se bizuie pe principiile „asanării limbii literare”. Se reproduc poeme macedonskiene, printre care *Stepa*, *Excelsior*, *Vis de mai*, *Cu morții*, *Cele trei năluci*. C.Tt.

REVISTA CLASICĂ, publicație apărută la Craiova, trimestrial, între ianuarie-martie 1929 și octombrie-decembrie 1943, având director pe N.I. Herescu, iar redactor pe Valentin Al. Georgescu (1941-1943). Din comitetul de redacție fac parte G. Alexandrescu, D. Evolceanu, Scarlat Lambrino, I.M. Marinescu, Cezar Papacostea, G. Popa-Lisseanu, Iuliu Valaori, Matei Nicolau, D.M. Pippidi, Teodor A. Naum, George Murnu, Th. Capidan. **R.c.** continuă linia altor două publicații, menționate în subtitlu, „Orpheus” (1924-1928) și „Favonius” (1926-1929), prin a căror fuziune se naște. După cum reiese din articolul-program, o elegantă și academică pledoarie proclasicism, revista își propune „o documentată informație despre toată mișcarea de specialitate” a Apusului cultural (Franța, Germania, Italia), precum și cultivarea operei „literar-umaniste a traducerilor și a literaturii clasicizante”. Rubricile permanente sunt „Articole și studii”, „Traduceri”, „Cronica” (o agendă culturală cu note și comentarii extinse) și „Dări de seamă” (recenzii ale aparițiilor editoriale înscrise în profilul revistei). Cu o mare exigență în privința nivelului științific și consecventă declarațiilor din articolul-program, **R.c.** cuprinde în paginile sale nume importante din peisajul cultural al vremii. Sunt prezenți cu studii și articole Cezar Papacostea (*Gândirea epică elină*, un studiu pozitivist asupra aspectelor social, politic, economic și geografic ale spațiului din textele homerice și hesiodice), I. Valaori (*Pindar - un studiu de retorică și estetică*, *Antichitatea păgână și creștinismul - o analiză a ecumenismului creștin în Antichitate*, *Teatrul vechi și teatrul modern - eseu despre mistica actului dramatic în Antichitate și estetica actului dramatic modern*), N.I. Herescu (*O formulă a stilului epic - studiu comparatist bazat pe Odiseea, Eneida și Divina Comedie*, din perspectiva narativă a „povestirii în ramă”), Ramiro Ortiz (*Elementul clasic în literatura italiană*), Matei Nicolau (*Câteva particularități ale stilului antic - un studiu de istoria stilului*, *Originea infinitivului de scop în limba latină - cercetare de gramatică istorică*), D.M. Pippidi (*Asupra unui pasaj controversat din Seneca*), N. Iorga (*Horățiu al Romei și Horățiu al lumii*), Th. Capidan (*Bogdan Petriceicu Hasdeu*). Semnează traduceri G. Murnu (din Lucrețiu), N.I. Herescu (din Vergiliu), Cezar Papacostea (din Homer și din Platon), Em. Ungher, Victor Buescu, V. Theodosiu. Cronici și recenzii scriu Ioan Nicu, Valentin Al. Georgescu, N.I. Herescu, D.M. Pippidi. C.Tt.

REVISTA CONTIMPORANĂ, publicație literară, culturală și științifică apărută la București, lunar, de la 1 martie 1873 până la 1 iunie 1876, cu o întrerupere în perioada iulie-octombrie 1875. A fost condusă de un grup de literați și publiciști, printre care Petre Grădișteanu, V.A. Urechia și Anghel Demetriescu, precum și de D. Aug. Laurian și Șt. C. Michăilescu, veniți de la revista „Tranzacțiuni literare și științifice”, pe care

R.c. o continuă. Fără a anunța vreun program, ei preiau, în bună măsură, profilul și orientarea „Tranzacțiunilor...”. Aici se strânge însă un număr mai mare de colaboratori permanenți, mai ales la partea literară. În fruntea lor se află V. Alecsandri, care trimite nuvela *Dridri*, poezii și câteva comedii într-un act (*Arvinte și Pepelea*, *Concina*, *Nobila cerșetoare*). Cu câte o poezie figurează tinerii Al. Macedonski și I.L. Caragiale. Poetul cultivat cu deosebire de **R.c.** este Mihail Zamfirescu. Alături de el, versuri dau frecvent G. Crețeanu, Ciru Oeconomu, N.V. Scurtescu și, sporadic, C. Aristia, N.T. Orășanu, Gr. Ventura, N. Țincu, D. Petrino, Th. Șerbănescu. Cu rare excepții, poezii grupate în jurul revistei scriu o poezie minoră, pasișându-i pe romanticii francezi. Prozatorii revistei sunt Pantazi Ghica (nuvele istorice), G. Marian (schife de moravuri), N.D. Popescu și Bonifaciu Florescu (nuvele). Mai bogată și mai interesantă este partea consacrată dramaturgiei, susținută și de preocuparea lui Grădișteanu pentru teatrul național. Comedia de moravuri într-un act, după modelul lui Alecsandri, este cea mai gustată. Se încearcă în această specie Th. A. Myller, Pantazi Ghica, N. Țincu și Antonin Roques. Grădișteanu localizează comedia *Revizorul* de Gogol, introducând numeroase elemente de satiră socială autohtonă. N.V. Scurtescu trimite o dramă istorică, *Despot-Vodă*, iar G. Sion încearcă o versiune românească a tragediei *Fedra* de Racine. Prin V.A. Urechia (*Miron Costin*) și G. Sion (*Suvenire despre poetul Conachi*) revista inițiază studiul scriitorilor din trecut, în dorința de a

consolida o tradiție literară. Polemica, iscată chiar după primele numere, cu „Convorbiri literare”, în urma articolului lui Titu Maiorescu *Beția de cuvinte* la „*Revista contemporană*” (1873), a determinat orientarea antijunimistă a publicației, care a încercat să opună „noii direcții” ieșene o orientare proprie, promovată de „școala de la București”, în frunte cu B.P. Hasdeu. Riposta **R.c.** la atacul lui Maiorescu, susținută de P. Grădișteanu, V.A. Urechia, D. Aug. Laurian ș.a., a fost violentă. Deși nu a reprezentat, decât rareori, o confruntare de principii, ci mai degrabă o reacție subiectivă la criticile lui Maiorescu, însoțită de atacarea scriitorilor de la „Convorbiri literare”, polemica a avut totuși meritul de a trezi interesul unui public mai larg față de viața literară. Unii dintre colaboratorii **R.c.**, înainte de a fi criticați de Maiorescu, fuseseră chiar simpatizanți ai cercului junimist. În articolele lui P. Grădișteanu și Gr. Gellianu, Maiorescu și Eminescu devin ținta celor mai violente diatribe. Unii dintre semnatarii în **R.c.** s-au impus printr-o activitate mai susținută: Anghel Demetrescu elaborează studii substanțiale despre H. Taine și despre poetul Al. Sihleanu, Șt.C. Michăilescu, de obicei sub pseudonimul Stemill, scrie comentarii despre artă și cultură, într-un eseu (*Despre gust*) Bonifaciu Florescu semnaleză lipsa gustului artistic și insuficiența criticii literare, iar un studiu despre poezie, știință și religie publică C. Leonardescu. Articolele de filosofie aparțin, cele mai multe, lui Șt. C. Michăilescu, iar cele de istorie lui C. Esarcu, Al. Papadopol-Calimah și Anghel Demetrescu. La 1 iulie 1876 **R.c.** fuzionează cu „*Revista literară și științifică*”, devenind „*Revista contemporană, literară și științifică*”.

L.V.

REVISTA CONTIMPORANĂ, publicație apărută la București, bilunar și apoi lunar, între 1 martie și 15 septembrie 1894. Începând din iunie 1894, redactor și proprietar este Ilie Demetrescu-Ghiocel, autor de versuri și publicist literar lipsit, în ambele ipostaze, de înzestrare. În **R.c.**, la care au colaborat I.A. Bassarabescu, Al. Obedenaru, Dem. Moldoveanu, Anton Naum, Gr. Mărunțeanu și Șt. Orășanu (cu pseudonimul Polit), s-a discutat despre organizarea profesională a scriitorilor. Ideea este susținută de Șt. Orășanu și de Ilie Demetrescu-Ghiocel, ultimul văzând în constituirea asociațiilor scriitoricești o soluție pentru dificilele probleme materiale, dar și de ordin profesional, ale literaților români.

R.Z.

REVISTA COPIILOR, periodic literar care a apărut la București sub direcția lui Th. D. Speranția, bilunar de la 5 februarie la 20 august 1896 și între 1 ianuarie și 5 octombrie 1897, iar în intervalul dintre 5 septembrie 1896 și 1 ianuarie 1897 de trei ori pe lună. Dintre revestele pentru copii editate la sfârșitul secolului al XIX-lea, **R.c.** se detașează prin încercarea de a promova mai ales literatură originală. Alături de Speranția, autor de versuri, anecdote versificate și nuvele, mai scriu I.A. Bassarabescu, N.G. Rădulescu-Niger, Ludovic Daus, C. Nădejde, Șt. Cruceanu, N. Țincu, Dem. Moldoveanu, Gh. Ionescu-Tutoveanu (G. Tutoveanu) și Petre Dulfu. Aici

G.I. Demetrescu-Mugur traduce versuri din Heine și Petöfi, iar C. Jiquid este prezent cu desene și caricaturi. Cu literatură populară colaborează D. Popa (culegător de basme) și C.I. Bondescu (autor și de articole despre datinile poporului român).

R.Z.

REVISTA COPIILOR ȘI A TINERIMII, publicație apărută la București, săptămânal, cu unele întreruperi, de la 25 mai 1913 la 12 noiembrie 1916 și de la 1 ianuarie 1919 până în aprilie 1925, sub direcția lui C.G. Costa-Foru. Destinată tineretului, găzduiește în paginile sale o literatură care, deși inegală calitativ, se dovedește unitară din perspectiva criteriului tematic: proză istorică și de aventuri, legende eroice, basme și alegorii. Excelează în proza scurtă, prezentată uneori în foileton. Textele se înscriu în registrul fantastic și alegoric, precum și în cel naturalist și modernist, nelipsind, în același timp, o anume notă didacticistă. Lirica se încadrează stilistic într-un registru larg, de la poezia clasică (G. Coșbuc, Al. Vlahuță) la cea neoromantică ori simbolistă sau la genuri „minore” (precum fabula, epigrama etc.). Dimensiunea teoretică este absentă. Articolele de fond, prezente în fiecare număr, dezbate teme morale, sociale, politice, culturale, practicând un discurs didacticist asupra problemelor abordate. Sunt publicate versuri de Vasile Militaru, Petre Dulfu, Maria Pană, alături de aceștia aflându-se I. Gr. Periețeanu, Ilie Marin, S. Prunculeț, George Silviu, Ioan I. Ciorănescu, Elena Farago, Radu Boureanu, Victor Ion Popa. Aici apare poemul *Lumânările* de Nichifor Crainic, sunt inserate și poezii de Victor Eftimiu ori fabule de Cincinat Pavelescu, sunt retipărite un *Sonet* de Al. Vlahuță și două poeme, *Copiilor* și *Pace*, de O. Goga. Numărul 2/1921 reproduce texte folclorice din culegerea lui G. Dem. Teodorescu. În sumar intră, de asemenea, proză de Al. Cazaban, Victor Eftimiu, Ilie Marin, C. Săteanu, I.C. Vissarion, Alceu Urechia, Benedict Constantinescu, Carmen Sylva, Ana Codreanu-Niculescu. Basme dau Victor Eftimiu, Ioan Timuș și Ioan Slavici. Cel din urmă va fi o prezență constantă, cu legende, schițe și nuvele realizate în cheie realistă sau aparținând tipului de narațiune-fabulă, precum și cu un roman istoric, *Vântură-țară*, în foileton (1922-1924). Elena Farago semnează proză scurtă de factură realistă, cât și modernistă - *Ziarul unui motan*, un excelent jurnal ficțional, de tip narațiune-parabolă, iar Victor Ion Popa nuvela *Soldatul Fălăloaia*. Schițe publică E. Lovinescu și Liviu Rebreanu, în timp ce Gala Galaction e prezent cu proză memorialistică. Se mai includ traduceri din basme și legende din literatura europeană și asiatică, o transpunere (semnată Noi) a romanului *Gil Blas* de Lesage, prezentată în foileton, versiunea realizată de Elena Farago la *Pasărea albastră*, piesa lui Maurice Maeterlinck. Rubrici permanente sunt „Pagina hazlie” (cuprinzând fabule, epigrame, aforisme), „Jocuri distractive”, și, cu o apariție sporadică, rubrica intitulată „Cărți și reviste”, susținută de colectivul redacțional. Alți colaboratori: G. Gr. Cair, C. Niculescu-Novaci, Barbu Solalcolu, Corneliu Dragu, N.T. Cristescu, I. Neagu, Sanda Movilă.

C.T.

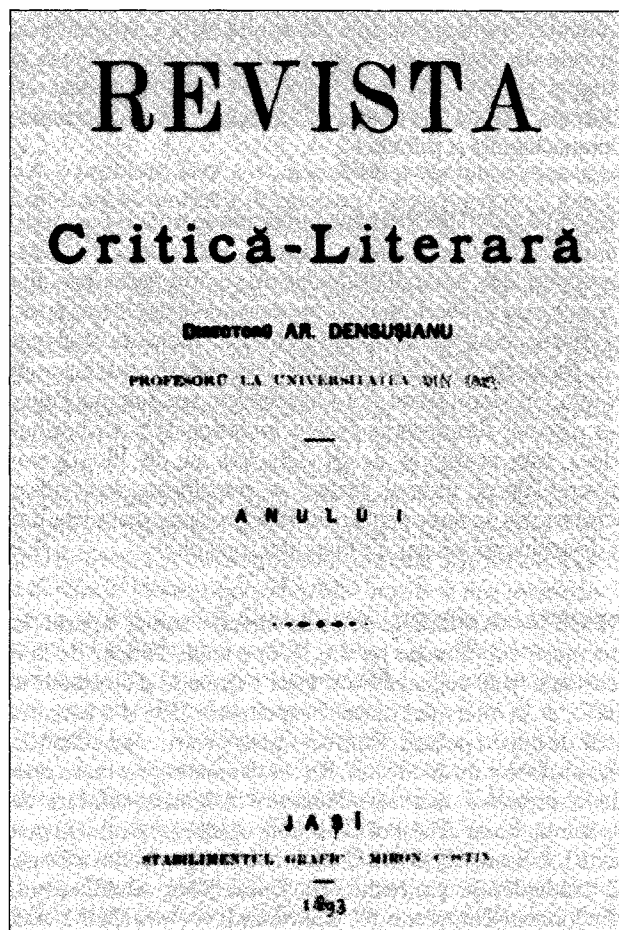
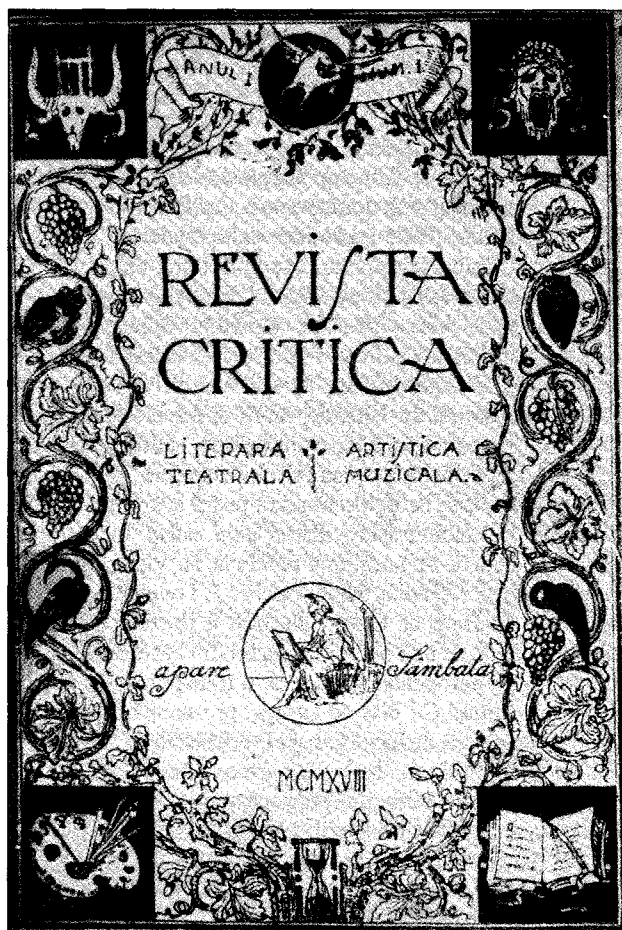
REVISTA CRAIOVEANĂ, publicație științifică și literară apărută la Craiova, la 1 iulie 1890. Din comitetul de redacție probabil că au făcut parte și puținii colaboratori ai revistei, tinerii N. Burlănescu-Alin, Petru Vulcan, Iulian N. Theodorescu și A. Georgescu. Ultimul dintre ei este traducătorul unei „legende celto-teutonice”, *Hildebrand și Hadenbrand* de Jacob Grimm. Ceilalți sunt autori de versuri și de proză. R.Z.

REVISTA CRITICĂ, publicație apărută la București, săptămânal, între 5 octombrie 1918 și 1 martie 1919, sub direcția lui Paul I. Prodan. În cuprinsul fiecărui număr intră poezie, eseu, cronică teatrală, literară, muzicală și artistică, note și informații. Colaborează cu versuri Radu D. Rosetti, D. Nanu, Tudor Vianu, Nichifor Crainic, G. Rotică, Al. T. Stamatiad, Alfred Moșoiu, Mihail Sorbul, cu eseuri sunt prezenți Tudor Vianu (*Un episod din lupta ce va urma. Publicul literar*), Mihail Sorbul, Gala Galaction, Ion Dragu, Nichifor Crainic (*Un poet al Renașterii: Alexe Mateevici*), V. Demetrius. Cronică teatrală este susținută de Paul I. Prodan, cea muzicală de Const. C. Nottara și D. Cuclin, iar cronică literară de Nichifor Crainic (din 23 noiembrie 1918). Paul I. Prodan semnează și cronică artistică. La rubrica de note și informații literare sunt anunțate, printre

altele, alegerea lui Ovid Densusianu ca membru al Academiei Române, precum și apariția cotidianului „Dacia”, condus de Al. Vlahuță și I. Al. Brătescu-Voinești. Între colaboratori figurează Al. Busuioceanu și Ion Dobrescu. C.Tt.

REVISTA CRITICĂ, periodic apărut la Iași, trimestrial, între ianuarie 1927 și decembrie 1930, sub direcția lui George Pascu. R.c., „publicație de cercetări filologice, lingvistice și literare”, cuprinde studii și articole, cronici și recenzii, prezentate într-o ținută în general academică, dar fără a reuși să impună inițiative literare, culturale sau teoretice de mare anvergură. Colaborează cu studii G. Pascu (*Antim Ivireanul, Note despre Cantemir*), Șt. Zeletin (*Începuturile romantismului român*), Iorgu Iordan (*„Albina românească”. Note pe marginea primului ei volum*). Mai semnează P. Constantinescu-Iași, Ion Petrovici, Liviu Marian, G. Zane. C.Tt.

REVISTA CRITICĂ-LITERARĂ, publicație apărută la Iași, lunar, din ianuarie 1893 până în iunie 1897, editată de Aron Densusianu. În cea mai mare parte, sumarul e alcătuit din studii de istorie și critică literară, studii etnografice și de

filologie, care reflectă preocupările și ideile conducătorului revistei și ale principalilor săi colaboratori apropiați: fratele său, istoricul Nicolae Densușianu, și fiul său, Ovid Densușianu. Aron Densușianu publică articole ample despre cronicari și despre primele texte religioase, despre cărturarii Școlii Ardelene și despre poemele lui I. Budai-Deleanu. Tot el continuă aici violentele atacuri la adresa poeziei lui Mihai Eminescu (*Literatură bolnavă*, 1894), începute în *Istoria limbei și literaturii române* (1885). Prin articolele lui Ovid Densușianu revista își manifestă interesul pentru problemele generale ale literaturii (curente și genuri literare, evoluția criticii literare), în pas cu ideile criticii literare europene (H. Taine, F. Brunetière, Sainte-Beuve, M.-J. Guyau ș.a.). Aceiași colaboratori, cărora li se alătură sporadic S. Fl. Marian, Tit Bud ș.a., scriu numeroase articole despre folclorul românesc, Nicolae Densușianu fiind autorul unui important *Cestionariu despre tradițiunile istorice și anticitățiile țărilor locuite de români*, prin care intenționa colecționarea datinilor populare și a legendelor străvechi. Printre producțiile folclorice culese și tipărite figurează o variantă a baladei *Iovan Iorgovan* și una a *Mioriței*, neautentică însă. În paginile rezervate poeziei, în afară de Aron Densușianu și Ovid Densușianu (primul cu pseudonimul I. Corban), mai sunt prezenți V.C. Molna și G. Dâmbovițeanu. În 1897 se publică tragedia *Optum* de Aron Densușianu. L.V.

REVISTA CULTURALĂ, publicație apărută la Craiova, bilunar, între 15 octombrie 1907 și martie 1911, sub conducerea unui comitet redacțional din care, de la 1 noiembrie 1909, fac parte Mihail Strajanu, D. Demetrescu, Al. Bărbulescu ș.a. Publică poezie, studii și articole istorice, eseuri critice, filosofice și muzicale, culegeri folclorice, cronici. Colaborează cu versuri Scarlat C. Moscu, Maria Moscu, însemnări dau Mihail Strajanu (asupra vieții și operei lui Schopenhauer), G.L. Meriș (*Ion Creangă*), Gr. D. Gabrielescu, iar Nic. I. Dumitrașcu publică folclor. În numărul 11-12/1910 e reproduș textul unei conferințe a lui A.D. Xenopol intitulată *Evoluția în istorie*, ținută la Craiova la 10 aprilie 1910. Revista revistelor este asigurată de M. Strajanu. Alți colaboratori: D. Lungulescu, Eugenia Tănănescu, P. Georgescu. C.Tt.

REVISTA CURSURILOR ȘI CONFERINTELOR, publicație apărută la București, lunar, de la 1 martie 1936 până în februarie 1944, purtând subtitlul „Antologia cugetătorilor români”. Director-fondator este G. Preduț, iar de la numărul 6-8/1938 la direcție îi succede I. Gr. Periețeanu. Tot acum se schimbă și subtitlul, care devine „Antologia cugetătorilor români și străini”. Textele străine puteau fi reprodușe în revistă numai dacă fuseseră prezentate „pe pământ românesc”. Se publică filosofie (Mircea Djuvara, *Libertatea, dreptul pozitiv și dreptul național*, C. Rădulescu-Motru, *Caracter și destin*), istorie (Ioan Mihălcescu, *Islamismul*, Ioan Lupaș, *Ioan A. Lapedatu, educator al tineretului, literat și istoric*), studii despre economie, industrie, religie, drept, dar și impresii de călătorie. Sub direcția lui I. Gr. Periețeanu se înmulțesc contribuțiile în

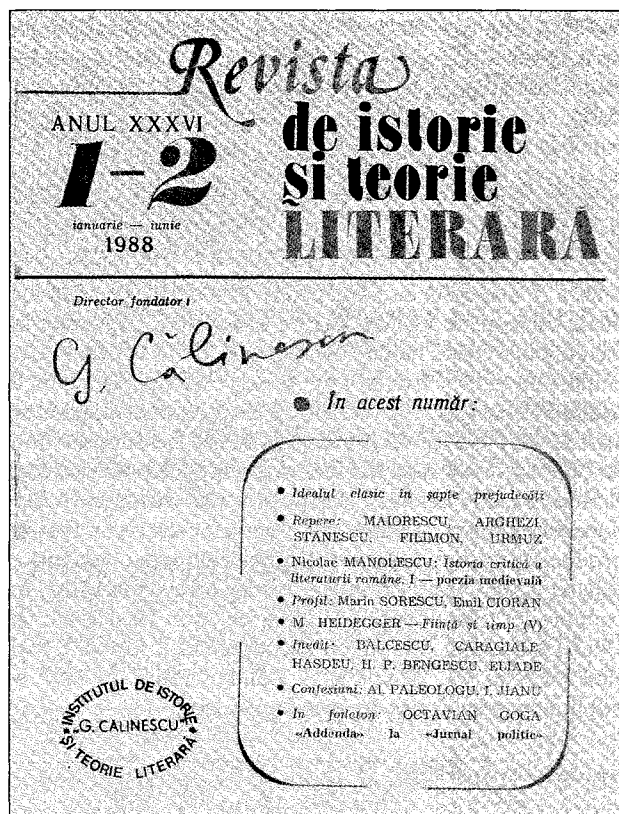
domeniul strategiei sociale și politice, legislației, pedagogiei și educației. Importante sunt colaborările unor scriitori: Ion Pillat (*Lirica lui Victor Hugo*), G. Ibrăileanu (*Opera lui Mihai Eminescu*), N. Iorga (seria de comentarii intitulată *Figuri reprezentative din istoria universală*), Cezar Petrescu (*Roman și realitate*), Nichifor Crainic (*Mistica paisiană: Rugăciunea lui Iisus*), Ion Breazu, Emanoil Bucuța, Martha Bibescu. Mai semnează Petre Andrei, Ion Petrovici, D. Cuclin, C. Argetoianu, Gr. Trancu-Iași, Ion Simionescu, G. Kiriteșcu ș.a. A.S.

REVISTA DE ETNOGRAFIE ȘI FOLCLOR, publicație apărută la București din 1956, editată de Institutul de Folclor al Academiei Române, devenit după 1964 Institutul de Etnografie și Folclor; între 1956 și 1963 titlul a fost „Revista de folclor”. Periodicitatea variază: trimestrială (1956-1963), bilunară (1964-1968), lunară (1968-1970) și din nou trimestrială (din 1971). Consiliul de redacție era format în 1956 din Sabin V. Drăgoi, G. Breazu, I. Mușlea, Mihai Pop (redactor-șef), Tiberiu Alexandru, Gheorghe Ciobanu, Vera Proca-Ciortea, J. Jagamas. Din 1961 Nicolae Jula este redactor-șef adjunct. Din 1980 colegiul de redacție este alcătuit din Al. I. Amzulescu (redactor-șef), Ion Ilișiu (redactor-șef adjunct), Paul Petrescu (redactor-șef adjunct), Al. Dobre (secretar de redacție). Colegiul de redacție din 1985 are următoarea componență: Al. I. Amzulescu (redactor-șef), Ion Ilișiu și Paul Petrescu (redactori-șefi adjuncți), I. Coteanu, Al. Balaci, Tiberiu Alexandru, Pascal Benteoiu, Andrei Bucșan, Corneliu Dan Georgescu, Ion Ghinoiu, Georgeta Caludi. Din 1986 colegiul de redacție îi cuprinde pe Al. Dobre (redactor-șef), Ion Ilișiu și Paul Petrescu (redactori-șefi adjuncți), I. Coteanu, Al. Balaci, Tiberiu Alexandru, Pascal Benteoiu, Andrei Bucșan, Stanca Ciobanu, Nicolae Constantinescu, Ion Ghinoiu, M. M. Robea, Speranța Rădulescu. Din 1987 secretar responsabil de redacție este Sabina Ispas, iar între membri sunt cooptați și Ion H. Ciubotaru, Ion Cuceu, Iordan Datcu, Ion Opreșan. Din 1988 între membri figurează și Boris Zderciuc, iar din 1989 - Constantin Costea, Gabriel Gheorghe, Marin Marian și Ilie Moise. Din 1992 până la numărul 1/2000 director este Zoe Dumitrescu-Bușulenga. În *Cuvântul înainte* din numărul inaugural, semnat de Sabin V. Drăgoi, se precizează profilul revistei, aceasta urmând „să cuprindă creația populară în ansamblul ei sincretic”. Publicația nu va fi doar a institutului care o editează, ci a tuturor folcloriștilor: „Scopul revistei este afirmarea tinerei noastre școli folclorice, informarea cititorului asupra rezultatelor muncii noastre, dezbaterea problemelor ce preocupă pe folcloriștii noștri și pe cei din străinătate, informarea celor de la noi asupra stărilor de peste hotare din acest domeniu.” Mihai Pop publică tot aici studiul *Perspectivile folcloristicii noastre*. Rubricile din primul număr sunt „Studii”, „Materiale”, „Din istoria folclorului și folcloristicii”, „Cronica”, „Recenzii”, „Bibliografie”. De-a lungul anilor se consemnează, teoretic și metodologic, marile proiecte ale Institutului de Etnografie și Folclor: Ovidiu Bârlea (*Cercetarea prozei populare epice*, 1956), Vera Proca (*Despre notarea dansului*

popular românesc, 1956), Al. I. Amzulescu (*Cântecul nostru bătrânesc*, 1960), Corneliu Bărbulescu (*Catalogul poveștilor populare românești*, 1960), Sabina Cornelia Stroescu (*Cu privire la sistemul de clasificare al snoavelor*, 1965), Tony Brill (*Principiile clasificării legendelor populare românești*, 1966). Se tipăresc bibliografii și alte instrumente de cercetare, studii de istoria folclorului, folcloristici și etnografiei, studii de etnologie, antropologie socială și culturală, de etnografie, folclor, artă populară, folclor macedoromân, istroromân, meglenoromân și al altor români de peste hotare, folclor străin, recenzii ș.a. Spre deosebire de publicațiile de profil anterioare („Șezătoarea”, „Ion Creangă”, „Ghilușul”, „Tudor Pamfile”, „Făt-Frumos”, „Comoara satelor”, „Izvoarașul” ș.a), **R. de e. și f.** promovează studii care reflectă preocupările și cercetările Institutului, cercetări în echipă care au angajat toate compartimentele culturii populare și au beneficiat de experiența școlii filologice a lui Ovid Densusianu, a școlii muzicologice a lui Constantin Brăiloiu, precum și a celei sociologice de la București, condusă de Dimitrie Gusti. Dintr-o mai lungă listă de colaboratori pot fi amintiți V. Adăscăliței, Ion T. Alexandru, István Almási, Șerban Angheliescu, Lucia Apolzan, Emanuela Balaci, Anton Balotă, Ligia Bârgu, Maria Bâtcă, Lucia Berdan, Ernest Bernea, Pamfil Bilțiu, Maria Bocșe, Monica Brătulescu, Corneliu Bucur, Monica Budiș, Valeriu Buturcă, Georgeta Caludi, Mihai Canciovici, Cornelia Călin, Eugenia Cernea, I.C. Chițimia, Alina Ioana Ciobănel, Lucia Cires, Nicoleta Coatu, Mihai Coman, Germina Comanici, Emilia Comișel, Vasile Tudor Crețu, Paul P. Drogeanu, Nicolae Dunăre, Constantin Eretescu, Petre Florea, Virgiliu Florea, Adrian Fochi, Anca Giurchescu, Sanda Golopenția-Eretescu, Iosif Herțea, Mariana Kahane, Radu O. Maier, Hanni Markel, Elena Maxim, Mihail Mihalcu, Constantin Mohanu, Elisabeta Moldoveanu, Viorica Nișcov, Ovidiu Papadima, Dumitru Pop, Rodica Raliade, Radu Răutu, Pavel Ruxândoiu, Paul Simionescu, Paul H. Stahl, Ghizela Sulițeanu, Ion Taloș, Doina Truță, Petru Ursache, Ofelia Văduva, Adrian Vicol, Romulus Vulcănescu. Oglindă permanentă a evoluției activității Institutului de Etnografie și Folclor, revista a fost, consecvent și la timpul potrivit, laboratorul proiectării și al mersului marilor lucrări: cercetările monografice zonale din anii 1960-1965, cercetarea pe domenii de specialitate și pe genuri din cadrul „Colecției naționale de folclor”, *Atlasul etnografic al României* ș.a. Prin marea varietate și prin nivelul contribuțiilor paginile publicației alcătuiesc, cum afirma Al. I. Amzulescu în 1996, o veritabilă enciclopedie dinamică, o lucrare complexă a domeniului culturii populare românești, mereu perfectibilă, înfăptuită de două generații de colaboratori maturizați în etape distincte: cea prer evoluționară și cea postrevoluționară. *I.D.*

REVISTA DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ, publicație apărută la București, anual în 1952, bianual între 1953 și 1955, apoi trimestrial din 1956. Editată de Institutul de Istorie Literară și Folclor al Academiei Române (devenit Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”), publicația are între

1952 și 1963 titlul „Studii și cercetări de istorie literară și folclor”. Redactor responsabil este G. Călinescu, iar redactori sunt Ion Vitner (până în 1956), Perpessiciu, Mihai Beniuc, Mihai Novicov, I.C. Chițimia, apoi Zaharia Stancu (1955-1963), Teodor Vărgolici fiind secretar de redacție (1956-1963). În 1964 comitetul redacțional e format din G. Călinescu (redactor responsabil), Mihai Novicov (redactor responsabil adjunct), Mihai Beniuc, Al. A. Philippide, Al. Dima, I.C. Chițimia, Iosif Pervain, D. Micu, T. Vărgolici. După stingerea din viață a lui G. Călinescu, de la numărul 2/1965 redactor responsabil devine Al. Dima, care cooptează în comitetul de redacție pe Al. Balaci, Șerban Cioculescu, N. N. Condeescu, Jean Livescu. Între 1966 și 1973 secretar de redacție este Barbu Cioculescu. Din 1974 comitetul de redacție al revistei are următoarea componență: Zoe Dumitrescu-Buşulenga (director), George Muntean (redactor-șef), Mircea Angheliescu (redactor-șef adjunct până în 1979) și Roxana Sorescu (secretar de redacție până în 1982). De la numărul 1/1983 colegiul editorial este format din Nicolae Florescu (redactor-șef), Nicolae Mecu, Dan C. Mihăilescu, Andrei Nestorescu (secretar de redacție), I. Opreșan. Până în 1991, când redacția revistei va fi complet schimbată, au mai apărut în caseta tehnică Mihaela Constantinescu-Podocea, Eva Catrinescu și Mircea Vasilescu. În 1991 redactor-șef devine Al. Săndulescu (până în 1995), iar în caseta redacțională figurează Laurențiu Hanganu, Mircea Angheliescu, Al. Ciorănescu, Paul Cornea, Dan Grigorescu, Klaus

Heitmann, Nicolae Manolescu, Dan Mănuță, Mihai Moraru, Liviu Petrescu, Eugen Simion, Emil Turdeanu, Stan Velea ș.a. Ultimele numere, din 1996 și 1997, au ca director pe Dan Grigorescu, iar în colectivul de redacție sunt menționați Nicolae Mecu (secretar general de redacție), Laurențiu Hanganu, Constantin Hărlav, Adriana Mitu, Andrei Nestorescu (redactori). Articolul-program din numărul inaugural, intitulat *Cuvânt înainte*, este semnat de Direcția Institutului de Istorie Literară și Folclor (conducere cu care însă G. Călinescu nu are nici o legătură) și cuprinde o declarație de intenții orientată mai degrabă către implementarea în critica și istoria literară a unor principii ideologice marxist-leniniste. Biografia revistei va infirma această platformă inițială. Publicația devine, prin selecția inteligentă a materialelor și prin atragerea unor nume dintre cele mai prestigioase, un spațiu de ținută academică, în care preocuparea esențială se referă la dimensiunea estetică a actului literar și la valoarea. Sfera de interes este foarte vastă, de la studii, comentarii și materiale folclorice (în prima perioadă de apariție, mai ales) până la studii de critică și istorie literară, studii de gramatică, lingvistică și poetică, studii comparatiste, materiale documentare inedite, cronici și recenzii. Perioadele din istoria literaturii, precum și scriitorii tratați sunt, de asemenea, de o mare diversitate, acoperind literatura română de la începuturi până în perioada contemporană. Studiile literare sunt elaborate fie în formula monografică, despre scriitori sau opere, fie abordează teoria genurilor, speciilor sau curentelor, constituindu-se astfel în cadrul epistemologic pentru judecățile de valoare. La sfârșitul anilor '50 și începutul anilor '60, presiunea ideologică asupra materialelor care apar în revistă se simte tot mai mult. Unele texte apelează la metodele critice sociologice de nuanță pronunțat stângistă sau cel puțin la titluri care trimit într-acolo. Analizele în sine rămân totuși pertinente, iar revista nu abandonează în esență calitatea. După 1964 structura sumarului și profilul se mențin, dar se produce o schimbare de atitudine: dispar alunecările ideologice și se apelează la un inventar de teme și instrumente proprii istoriei și teoriei literare moderne. Publicația începe să își organizeze tematic numerele: *Aspecte ale prozei românești contemporane* (3/1974), *Probleme literare contemporane: monografia* (4/1974), *Sociologie și istoriografie literară contemporană* (2/1974), *Implicații contemporane ale esteticii* (2/1975), *Poetica modernă* (4/1975) ș.a.m.d. Se observă o modernizare semnificativă a tipologiei discursului critic și o orientare tot mai substanțială spre metodele critice contemporane. Din 1983 publicația își diversifică sumarul, acum inițiindu-se rubrici precum „Puncte de vedere”, „Repere fundamentale”, „Ancheta noastră”, „Restituiri”, „Dialogul artelor”, „Cronica edițiilor”, „Breviar”, „Aqua forte”, „În foileton”, „Biblioteca de poezie românească”, „Confesiuni literare” ș.a. Ultimele decenii aduc modalități critice noi, de la arhetipologie și critică psihanalitică la antropologie culturală, critică simbolică, structuralism, fenomenologie ș.a. După 1990 rubricile cele mai interesante sunt „Poetică”, „Mythos și logos”, „Controverse”, „Opinii”, „Evocări”, „Texte și documente”, „Scriitori români contemporani”. De-a lungul vremii

contribuie cu studii G. Călinescu (semnatar al unui număr impresionant de materiale, mai ales studii eminesciene), Perpessicius, I.C. Chițimia, Valeriu Ciobanu, Teodor Vârgolici, Mihai Novicov, Marin Bucur, Elena Piru, Ovidiu Papadima, D. Vatamaniuc, Rodica Florea, Stan Velea, Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu, Paul Cornea, Liviu Rusu, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Roxana Sorescu, Ion Pop, Elena Tacciu, Iosif Cheie-Pantea, Rosa Del Conte, Dan Horia Mazilu, Monica Spiridon, Ion Vlad, Ov. S. Crohmălniceanu, Adrian Marino, Livius Ciocârlie, Mircea Muthu, Mihai Zamfir, Florin Manolescu, Ștefan Pascu, Mircea Cărtărescu, Ștefan Borbély, Florin Mihăilescu, Ioana Drăgan, Al. Săndulescu. Apar materiale documentare sub îngrijirea lui G. Călinescu (despre N. Filimon, Gr. Alexandrescu ș.a.), Vladimir Drimba, Dămian P. Bogdan, D. Păcurariu (corespondență inedită A.I. Odobescu - B.P. Hasdeu), Octav Păun. La rubrica „Ancheta noastră” sunt intervievați scriitori contemporani importanți, printre care Mircea Dinescu, Al. Paleologu, Ștefan Aug. Doinaș, Andrei Pleșu, Victor Felea. Scriu cronici literare și recenzii Perpessicius, C.I. Botez, I.C. Chițimia, D. Vatamaniuc, Mihai Novicov, Gh. Vrabie, Ovidiu Papadima, Dan Hăulică, Valeriu Ciobanu, Gh. Bulgăr, Stancu Ilin, Stan Velea, Cornelia Ștefănescu, Marcel Duță, Al. Săndulescu. Revista realizează, de asemenea, multe numere aniversare sau comemorative, dedicate unor scriitori români și străini (I. Heliade-Rădulescu, V. Alecsandri, Mihai Eminescu, I. L. Caragiale, Mateiu I. Caragiale, G. Călinescu, Marin Sorescu, A. P. Cehov ș.a.). Alți colaboratori: Emil Turdeanu, Dan Grigorescu, Mihai Mitu, Margareta Dumitrescu, Cătălina Velculescu, Nicolae Bărna, Alina Pamfil, Constantin Hărlav, Corina Popescu, Manuela Anton, Andrei Oișteanu, Mircea A. Diaconu, Alexandra Ciocârlie, Alexandru Ruja. C.Tt.

REVISTA DE LINGVICĂ ȘI ȘTIINȚĂ LITERARĂ, publicație apărută la Chișinău, trimestrial, din 1958, sub egida Academiei de Științe și sub îngrijirea Institutului de Lingvistică și a Institutului de Literatură și Folclor. Până în 1989 a avut titlul „Limba și literatura moldovenească”, fiind tipărită cu alfabet chirilic, iar din 1990 este editată de șase ori pe an, cu caractere latine. Redactori-șefi au fost Iosif Varticeanu (1958-1978), Simion Cibotaru (1978-1984), Haralambie Corbu (1984-1988) și Silviu Berejan (din 1989). În cuvântul adresat cititorilor în primul număr se subliniază că se vor publica rezultatele mai importante ale cercetărilor întreprinse de colaboratorii institutelor academice de profil, precum și materiale ale unor autori de peste hotare. Astfel, au apărut studii privind literatura clasică și cea contemporană, teoria literară, folcloristica. În conformitate cu programul adoptat, au fost puse la îndemâna cititorului studii și articole ce reflectau preocupările filologilor, grupate în rubricile „Istorie literară”, „Teorie literară”, „Folcloristică”, „Literatură contemporană”, „Relații literare moldo-ruso-ucrainene”, „Note și comunicări”, „Critică și bibliografie” ș.a. Au semnat Vasile Coroban, Eugen Russev, Gheorghe Bogaci, Efm Levit, Haralambie

Corbu, Simion Cibotaru, Andrei Hâncu, Nicolae Bilețchi, Mihail Dolgan, Sava Pânzaru, Efim Junghietu, Vasile Badiu, Ion Vasilenko, Grigore Botezatu, Ion Osadenco, Pavel Zavulan, Nicolae Băieșu, Constantin Popovici, Anatol Gavrilov, Victor Cirimpei ș.a. Au colaborat și autori din alte centre științifice din fosta URSS, precum Efrosinia Dvoicenco-Markova, Mihail Fridman, Nicolae Romanenco, Victor Gațac, Iuri Kojevnikov (Moscova), Alexandru Sadovnik, A. Romanet, Grigore Bostan, N. Bogaiciuc (Cernăuți), S. Semcinski (Kiev). Începând cu a doua jumătate a anilor '80 se adaugă numele unor prestigioși cercetători din România, care, alături de personalități din domeniul lingvisticii, au contribuit în mod substanțial la sporirea nivelului științific al publicației: Zoe Dumitrescu-Bușulenga, I.C. Chițimia, Constantin Ciopraga, Dan Mănuță, Dan Horia Mazilu, Ion Rotaru, Maria Platon, I. Opreșan, Gabriel Ștrempel, Mihai Drăgan, Stancu Ilin, Iordan Datcu, Mircea A. Diaconu, Mircea Anghelescu, Marin Bucur, Gheorghe Vrabie, Ion Apetroaie, George Muntean ș.a. Revistei i-a revenit un rol important, de reconsiderare a fenomenului literar și de reintegrare a cercetărilor în contextul cultural general românesc.

V.C.

REVISTA DEMOCRAȚIEI ROMÂNE, publicație apărută la București, săptămânal, între 25 ianuarie 1910 și 1 decembrie 1911. Director: Gh. Diamandy. Rostul revistei era „să dea celor mici și celor tineri un ideal de dreptate” și să stimuleze Partidul Liberal în direcția preconizării unui „ideal social român”. C. Banu scrie articolul *Transformarea agriculturii în Danemarca*, iar D.A. Teodoru, G.M. Mironescu și I.G. Duca dezbate probleme agrare, sociale, educaționale, culturale. Începând cu numărul 5/1910 redacția face loc și literaturii. Colaborează D. Anghel și St. O. Iosif cu satira politică *Veleitățile lui A. Mirea*, Vasile Savel e prezent cu medalionul *D.D. Patrașcanu*, Marin Simionescu-Râmnicăneanu cu articolul *Muzele și arta*, N. Dunăreanu cu nuvela *Sora*. La rubrica „Autori români” V. Savel semnează articolul *Delavrancea*, N. Davidescu scrie *Note și răspunsuri*, iar cu versuri colaborează Ion Minulescu (*Tra los montes*). Sunt reproduse poezii de Ion Păun-Pincio din volumul *Versuri, proză, scrieri*, precum și răspunsul lui Mihail Sadoveanu din „Viața socială” în legătură cu votul universal. Se publică două necrologuri: Gh. Panu și D.A. Teodoru. În fine, Vasile Savel traduce nuvela *Putois* de Anatole France.

I.H.

REVISTA DUNĂREANĂ, publicație apărută la Galați, săptămânal, din august până în 6 octombrie 1891, sub redacția lui A. Curteanu. **R.d.** a republicat versuri de Mihai Eminescu (*Adio, Ce e amorul și fragmente din Scrisoarea IV*), G. Crețeanu, Matilda Cugler-Poni, Al. Sihleanu și Th. D. Speranția. Un A.G. de la Milcov colaborează cu nuvele și schițe. Au mai apărut traduceri, nesemnate, din M. G. Saphir, K. Waldomar, Armand Silvestre și Catulle Mendès. Pentru a atrage cititorii, s-a tipărit în supliment tălmăcirea romanului *Orfana* de Currer Bell (Charlotte Brontë).

R.Z.

REVISTA DUNĂRII, periodic științific, literar și politic apărut la București, săptămânal, la 19 decembrie 1865 și la 1 ianuarie 1866, sub conducerea unui comitet de direcție format din C. Grădișteanu, Emanuel Kretzulescu, D. Berindei, Radu Ionescu și N. Blaramberg. Redactorii revistei erau G. Gr. Cantacuzino, I. Fălcoianu, Th. Văcărescu, Gr. I. Lahovari, Aristide Pascal, Pantazi Ghica și I. Geanoglu. Editarea **R.D.** face parte din cele câteva tentative de întemeiere a unei publicații serioase, care au precedat apariția „Convorbirilor literare”. În program redactorii își propun să contribuie la îndreptarea situației culturale a României. Deviza pe care o adoptă era „Adevăr și dreptate”. Cele două numere ale revistei (care și-a încetat apariția prin suspendare) cuprind articole și studii politice semnate de C.A. Rosetti, I. Heliade-Rădulescu, D. Brătianu, vădind orientarea liberală a comitetului de direcție. Deși promisese să colaboreze și Ion Ghica, Vasile Pogor și alții, în **R.D.** nu se întâlnește, ca literatură, decât o „povestire fantastică” a lui N. Blaramberg, intitulată *Cineva nu se înamorează din suflet* – probabil o traducere din franțuzește. În al doilea număr se mai publică *A doua epistolă deschisă către d. Petriceicu Hajdeu*, constituind răspunsul lui P. P. Carp la întâmpinarea făcută de Hasdeu contra criticii la monografia *Ion Vodă cel Cumplit*.

D.M.

REVISTA ENCICLOPEDICĂ ROMÂNĂ, publicație apărută la București, bilunar, între 20 ianuarie și 10 aprilie 1912, apoi în ianuarie-februarie 1914, sub conducerea unui comitet. Director proprietar este D. Urzică, iar ca redactor girant figurează T. Gheorghiu (pentru numerele din 1912). Preocuparea de căpătâi a revistei este întreținerea idealului unității naționale. În sumar intră versuri de Ion Catina, Victor Eftimiu (*Hamlet*), Const. Rîuleț, Ludovic Daus, B. Nemțeanu, proză de D. Teleor (*Bucureștii în timpul lui Cuza*), N. Pora (*Meteahna lui Ferfeliță*), amintiri de Al. Ionescu (*Caragiale creator*). Mai colaborează N.G. Rădulescu-Niger, Sofronie Ivanovici.

C.Ti.

REVISTA FAMILIEI, publicație apărută la București, săptămânal, de la 9 septembrie 1944 până la 12 aprilie 1945, sub direcția lui N. Carandino. De la numărul 8/1945 director este V. Canarache. Preocupările revistei sunt preponderent culturale, literatura ocupând un loc privilegiat. Rubrici: „Cronica dramatică”, ținută la început de Lucia Demetrius, apoi de Neagu Rădulescu, care semnează și secvențele caricaturale incluse sub genericul „Potcoave pentru cai morți”, „Cronica cinematografică”, „Pagina enigmatică”, „Humorul altora”, „Cărți noi”, „Noi și sexul slab”, unde scrie și actorul Radu Beligan, „Prietenă noastră carte”, „Numai pentru noi”, secțiune rezervată femeilor. Un grupaj de versuri extrase din volumul *Poemele singurătății* aparține lui Victor Eftimiu. Proza îi are ca autori pe Sergiu Dan, Alina Dan, Neagu Rădulescu și Leontine Brudașcu. Sectorul publicistic este bine ilustrat de nume precum Martha Bibescu, Alexandru Kirișescu, Virgil Gheorghiu, Camil Baltazar, Dan Petrașincu, Constant Tonegaru. Numărul 20/1945 publică o încercare dramatică a lui Tudor Mușatescu, *Madona*. Însemnări de călătorie oferă Ioana

Postelnicu și Eugen Relgis. Dense sunt medalioanele *Stefan Zweig* de Eugen Relgis, *Ion Minulescu* și *Alexandru Macedonski* de D.N. Teodorescu și *Anton Cehov* de Radu Boureanu. Numeroși sunt și traducătorii. Astfel, Radu Donici se ocupă de Ilya Ehrenburg și Maxim Gorki, Camil Baltazar de nuveliștii sovietici, Radu Cioculescu tălmăcește pagini din Elisabeta Bibescu, iar Horia Stanca și Victor Bănculescu se opresc la E.A. Poe, în vreme ce T. Andrei traduce *Zidul* de Jean-Paul Sartre. În numărul 14/1944 pot fi parcurse *Amintiri* de Mărgărita Miller-Verghy. Alți colaboratori: I. Valerian, Ovidiu Constantinescu.

D.B.

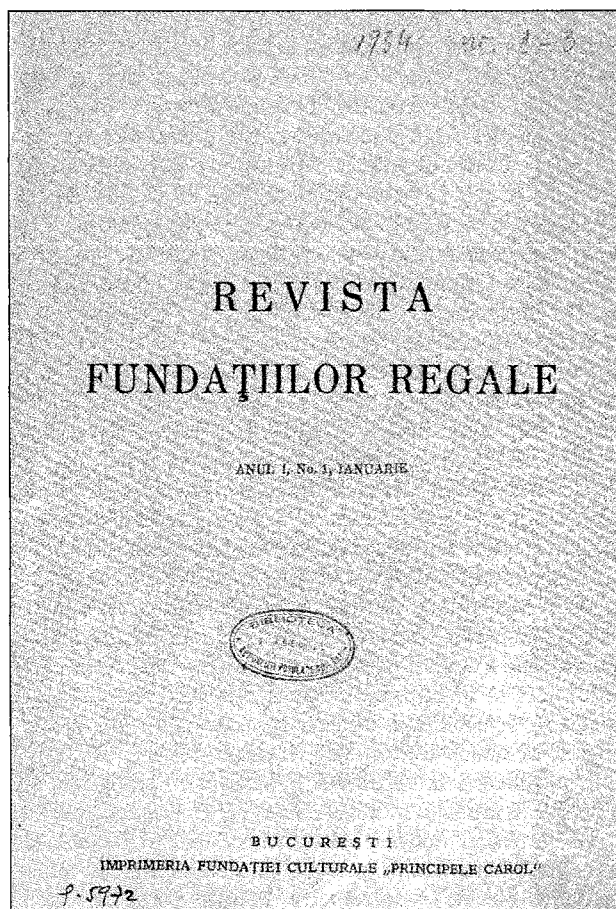
REVISTA FEMEILOR ROMÂNE, publicație apărută la Câmpeni, lunar, din februarie până în octombrie 1938, având ca redactor pe Maria Mihon. Revista cuprinde următoarele rubrici: „Pagina istorică”, „Pagina social-culturală”, „Pagina medicală”, „Știri feminine din țară și străinătate”. Se publică versuri de V. Copilu-Cheatră, Doina Bucur, N. Crevedia, V. Militaru ș.a. Caracter de popularizare au comentariile despre Anna de Noailles, Al. Vlahuță și N. Iorga, un număr fiind închinat morții reginei Maria. Mai semnează Valeriu Bologa, S. Mehedinți, Igena Floru și se reproduc „gânduri” selectate din scrieri de Seneca, Dante, Goethe, Panait Cerna, N. Iorga. Publicația continuă tradiția revistelor feministe transilvănene, promovând valorile naționale și morale în fața amenințărilor venite de la Răsărit.

M.Pp.

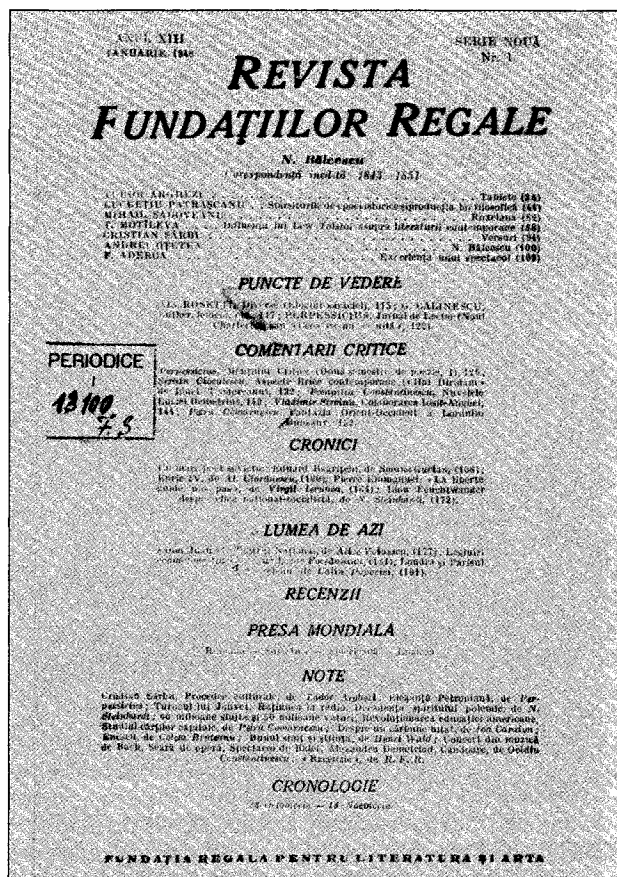
REVISTA FILOLOGICĂ, publicație apărută la Cernăuți, de trei ori pe an, între februarie 1927 și octombrie 1928, ca organ al Cercului de Studii Filologice de pe lângă Facultatea de Filosofie și Litere. Director: Al. Procopovici. La mai puțin de un an de la înființarea Cercului de Studii Filologice (13 mai 1926), membrii acestuia hotărâsc și editarea unei reviste care să reprezinte „un instrument de cooperare și de solidarizare intelectuală în domeniul filologiei” cu centrele românești din țară și din străinătate. În centrul preocupărilor aflându-se limba română, publicația își propune – angajament pe care îl va respecta – să acorde „atenția cuvenită și studiilor de romanistică și lingvistică generală și îndeosebi tuturor limbilor relatine care au vreo atingere cu limba românească”. În consecință, în paginile celor șase numere ale revistei apar studii de lingvistică și filologie, în mai multe limbi (română, portugheză, franceză, germană, italiană), având ca autori pe W. Meyer-Lübke, M. Friedmagner, Eugen Herzog, Iorgu Iordan, Theodor Capidan, Carlo Tagliavini, Grigore Nandriș, Leca Morariu, Sextil Pușcariu, Al. Procopovici, I. Șiadbei, Leo Spitzer, N. Drăganu ș.a. Primul număr este dedicat lui Sextil Pușcariu, cu prilejul jubileului de cincizeci de ani, marcând și momentul inaugurării cursurilor acestuia la Universitatea din Cernăuți. În afara studiilor de specialitate, a rapoartelor privitoare la congresele filologilor români și a necrologurilor (precum cel închinat lui Vasile Pârvan), N. Cartoian semnează în numărul inaugural *Contribuțiuni privitoare la originile liricii românești în Principate*.

C.Br.

REVISTA FUNDAȚIILOR REGALE, publicație apărută la București, lunar, în două serii, din ianuarie 1934 până în august 1945 și din septembrie 1945 până în decembrie 1947. Revista are inițial un comitet de direcție format din I.A.I. Brătescu-Voinești, Octavian Goga, Dimitrie Gusti, Emil Racoviță, I. Simionescu, C. Rădulescu-Motru. Între 1941 și 1945 director este D. Caracostea, iar între 1945 și 1947 – Al. Rosetti; redactori-șefi sunt Paul Zarifopol (ianuarie-mai 1940), Camil Petrescu (1940-1942, 1944-1947), redactori – Camil Petrescu (1934-1940), Radu Cioculescu (1936-1940), iar ca secretari de redacție figurează Radu Cioculescu (1934-1935), Ovidiu Papadima (1941-1944), Corin Grosu (1945-1947). Subtitlul „Revistă lunară de literatură, artă și cultură generală” devine de la numărul 1/1945 „Literatură, artă, cultură, critică generală”. Sumarul cuprinde poezie, proză, studii și articole de istorie și critică literară, cronici literare și artistice, traduceri. Publicație de o excepțională ținută intelectuală, **R.F.R.** joacă un rol extrem de important, alături de „Viața românească”, în mișcarea literară și culturală interbelică. Beneficiind de colaborări spectaculoase, revista își configurează și își menține un profil cultural de talie europeană. Modelele de la care se revendică în primă instanță sunt, pe de-o parte, „Revue des deux mondes” (cu care se aseamănă în format, număr de

pagini, atitudine intelectuală sobră și profil enciclopedic) și, pe de altă parte, „Nouvelle revue française” (de care se apropie prin organizarea internă, precum și prin receptivitatea deosebită față de fenomenul artistic actual). În timp, se accentuează atenția acordată elementului de autenticitate a fenomenului cultural și literar românesc, prin dinamica interioară datorată unei serii ilustre de critici și esești, care îi cuprinde pe Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, G. Călinescu, Mircea Eliade, Mihail Sebastian, Camil Petrescu, Constantin Noica, Petru Comarnescu, Perpessicius, Pompiliu Constantinescu, Tudor Vianu, D. Caracostea ș.a. În cei paisprezece ani de existență, revista traversează o perioadă marcată de evenimente și răsturnări majore în viața politică și socială a României, ceea ce se reflectă în modificările frecvente din structura redacțională. În perioada postbelică va fi acuzată că a fost tributară ideologiei reacționare, cultivând naționalismul, șovinismul și făcând apologia politicii totalitare și a războiului. În pofida unor concesii făcute dreptei ideologice, **R.F.R.** nu a abdicat de la primatul valorii. Rubricile obișnuite sunt „Comentarii critice”, „Notițe”, „Texte și documente”, „Puncte de vedere”, „Cronici”, „Revista revistelor”, „Lumea de azi”, „Presa mondială”, acoperind un spectru foarte larg de preocupări literare și publicistice. Girate de nume importante ale culturii românești, mereu în pas cu actualitatea literară și critică, textele care dau substanță acestor rubrici reprezintă elementul esențial ce contribuie la acreditarea revistei ca una dintre cele mai influente ale epocii. Primul număr apare fără un articol-program explicit. Declarațiile de intenții se regăsesc însă în câteva luări de poziție ulterioare, precizând orientarea revistei și zonele de interes către care se îndreaptă atenția acesteia. Astfel, în nota intitulată *Paul Zarifopol* (6/1934), semnată de redacție la moartea redactorului-șef, este invocată atitudinea criticului, care se revendică explicit de la spiritul promovat de Junimea: „prin acțiunea ei, acea grupare ne-a lăsat o moștenire prețioasă și grea: aceea a unei obligații supreme de a combate cultura neautentică”. Modelul junimist, imprimat orientării **R.F.R.**, urmărește „să organizeze o disciplină a culturii prin care să se înăbușe falsitatea spiritului, imitația nepricepută sau ușuratică și gustul prost, care e rodul lor inevitabil” și să participe în chip superior la o „metodologie a culturii românești”. În articolul *La sfârșitul celui de-al treilea an* (12/1936), Camil Petrescu revine la una dintre temele fierbinți ale dezbaterilor și polemicilor literare românești, și anume problema moralității în artă, reafirmând primatul esteticului, în baza conceptului de valoare; de asemenea, readuce în discuție disponibilitatea redacției pentru orice tip de creație literară, fără a cultiva un partizanat de grup sau curent: „Am căutat [...] să îmbrățișăm, în producția strict literară, toate modurile sensibilității românești, chiar când nu aderăm organic la atâtea dintre ele.” Aceeași idee a „revistei de sinteză” (literară, dar și culturală), bazată pe criteriul valorii, se regăsește în articolul intitulat *Cuvânt* (1/1938), semnat tot de Camil Petrescu, unde se discută necesitatea structurală a diversității materialului publicat, căruia i se impune numai condiția „să fie reprezentativ pentru curentele înseși

manifestate în cultura de azi”. Un atare caracter „de sinteză” desemnează funcția revistei, care este în primul rând aceea de a „pregăti și întreține climatul cultural”. Poezia publicată de **R.F.R.** configurează un peisaj în bună măsură eclectic din punctul de vedere al modalităților de scriitură și al tipurilor de imaginar poetic promovate de numeroșii săi colaboratori, însă echilibrat din perspectiva unui profil neutru pe care publicația reușește să îl păstreze. Diversitatea invocată de Camil Petrescu devine o realitate intrinsecă în ceea ce privește lirica promovată. Sunt găzduite la fel de generos producții aparținând parnasianismului, simbolismului, modernismului sau tradiționalismului, deși se manifestă o atitudine în general rezervată față de tendințele extremiste. Dincolo de prezența unor nume mediocre (întrucâtva justificabilă în contextul unei reviste de mari dimensiuni), este de notat faptul că **R.F.R.** beneficiază de colaborarea susținută a celor mai importanți poeți ai timpului. Tudor Arghezi semnează mai multe poeme evoluând de la meditația religioasă și filosofică la pamflet sau la lirica universului domestic, iar Lucian Blaga este prezent cu versuri și aforisme. Colaborează, de asemenea, Ion Pillat, cu un număr important de poeme, V. Voiculescu, ce propune o lirică de tip clasicizant, Ion Minulescu (*Solilocul nebunului*), Aron Cotruș (cu poezie vizionară și mesianică, în pomelele din ciclul *Horia*), Camil Petrescu (ciclul *Transcendentalia*), Ion Vinea, Al. A.

Philippide, G. Bacovia, Ion Barbu (poemul *Dedicație*). Mai semnează Adrian Maniu (elegii și balade fantastice), N. Davidescu, Cicerone Theodorescu, Mihai Codreanu, Victor Eftimiu, Camil Baltazar, Zaharia Stancu, Emil Botta, Emil Isac, Mihai Beniuc, Emil Gulian, Radu Gyr, Magda Isanos, Dimitrie Stelaru, Geo Dumitrescu, C. Tonegaru, Nina Cassian, Miron Radu Paraschivescu ș.a. Un supliment literar, „Caiet de poezie” (1946-1947), pus sub deviza „Nici o școală literară: numai talente”, oferă, de asemenea, șanse egale unor autori definiți de orientări diferite. Și proza configurează un peisaj compozit. Întrucât nu se constituie ca o publicație „de curent”, cu un program estetic riguros articulat, iar unicul criteriu de selecție este acela al valorii, **R.F.R.** devine în scurt timp de la apariție o oglindă fidelă a modelului cultural-literar românesc din perioada interbelică - un model eclectic, în care elementele tradiționaliste, postromantice coexistă cu trăsăturile, uneori agresive, ale unui modernism sincronizat european. Se publică în egală măsură roman, nuvelă, povestire, reportaj, poem în proză, jurnal, memorialistică sau corespondență. Texte tradiționaliste sau realiste coexistă cu proză existențialistă sau - grație preferințelor literare ale lui Camil Petrescu - cu proză a autenticității. Parte dintre numele scriitorilor promovați nu rezistă totuși unei judecăți diacronice. Rămâne însă interesul constant pentru tinerii prozatori, din rândul cărora, ca și în cazul poeziei, sunt acreditate pe piața literară românească o serie de nume: Lucia Demetrius, Cella Serghi ș.a. Dintre marii prozatori colaborează constant Mihail Sadoveanu, care trimite din 1939 fragmente din *Divanul persian*, *Poveștile de la Bradul-Strâmb*, *Frații Jderi* sau *Fantazii răsăritene*, Gala Galaction, cu scrieri de factură tradițională, începând cu romanul *La răspântie de veacuri* și continuând cu jurnalul intim, Tudor Arghezi - cu poeme în proză, Ion Agârbiceanu - cu fragmente și schițe de roman, Liviu Rebreanu - cu două fragmente din *Gorila* și un fragment de *Mărturisiri*, Camil Petrescu - cu nuvela *Moartea pescărușului* (un text în continuarea romanului *Patul lui Procust*), G. Călinescu - cu scurte „proze și mistere”. Postum, se tipărește nuvela *Noaptea focurilor* de Gib I. Mihăescu. Fertilul experiment modernist al „autenticității” este ilustrat de nuvela *Bunica se pregătește să moară* și de un fragment din romanul *Jocurile Daniei* de Anton Holban, în timp ce Mircea Eliade trimite nuvela *Tărâmul nevăzut* (editată în volum sub titlul *Secretul doctorului Honigberger*, în 1940). Sunt de menționat un capitol din romanul *Accidentul* de Mihail Sebastian și fragmente din jurnalul său, pasaje din *Cartea Oltului* de Geo Bogza și o narațiune de război, intitulată *Retragerea* (parte dintr-un roman proiectat, intitulat *Focul negru*) de Laurențiu Fulga. Mai colaborează cu proză Hortensia Papadat-Bengescu (*Rochia miresii*), E. Lovinescu, Ion Marin Sadoveanu, Ionel Teodoreanu (*Prăvălie-Baba*), Horia Furtună, N.M. Condiescu, Henriette Yvonne Stahl, Ion Biberi (*Călătorul și Hotar*), Ieronim Șerbu ș.a. Creația dramatică este sporadică în paginile revistei, în general sub nivelul prozei sau al poeziei: Camil Petrescu (*Iată femeia pe care o iubesc*), Profira Sadoveanu, Gala Galaction (*Rița-Crăița*), Gh. Brăescu, Ion Luca. Deosebit de importante sunt în **R.F.R.** studiile, articolele și eseurile de critică, istorie

literară, literatură comparată și teorie literară. Notele, cronicile și recenziile se constituie ele însele într-un corpus paradigmatic de texte critice. Se adaugă studiile de filosofie, istoria culturii, artă, sociologie, folcloristică ș.a. Între critica academică și critica de întâmpinare, între metadiscursul științific și critica estetică se păstrează un echilibru constant, girat de interesul pentru calitate și de prestigiul colaboratorilor, ceea ce situează **R.F.R.** ca pe cea mai importantă publicație de critică a perioadei interbelice. Dintre studiile lui Paul Zarifopol se remarcă *Idei pentru cultura literară*, un eseu asupra filosofiei culturii și a funcției actului literar, și *Despre ideologia lui Eminescu*. Șerban Cioculescu susține rubricile „Aspecte lirice contemporane” și „Aspecte epice contemporane”, îmbinând foiletonistica și panoramările literare, ca în articolele *Romanul românesc*. 1933, *Romane cerebrale*, *În marginea operei lui Liviu Rebreanu* ș.a., sau însemnările interesând istoria literară - *O nouă ediție critică a poeziilor lui Eminescu*, *Corespondența dintre I.L. Caragiale și Paul Zarifopol*. Vladimir Streinu elaborează cronici, articole de istorie literară și studii de versificație: *Tradiția conceptului modern de poezie*, *Cu privire la versul liber românesc*, *Poezia lui V. Voiculescu* - un studiu despre evoluția de la tradiționalism la modernism a poeziei voiculesciene, despre modelul prometeic și jocul formal, pe coordonatele vitalismului novator. Tudor Vianu semnează esele *Generație și creație*, studiul *Prezentul etern în narațiunea istorică* și un articol despre opera sadoveniană. Peisajul critic este completat de Pompiliu Constantinescu (*Aforismele lui Lucian Blaga*, *Romantismul românesc*), Perpessicius (titularul rubricilor „Jurnal de lector” și „Mențiuni critice”), D. Caracostea (*Arta versificației la M. Eminescu*, *Mit și creativitate*), Basil Munteanu, Adrian Marino (*Metodă și cunoaștere literară*), Al. Piru, Cornel Regman, Ov. S. Crohmălniceanu (*Franz Kafka*). Lui Ion Pillat îi aparține *Simbolismul ca afirmare a spiritului european*, un studiu asupra celor trei etape istorice din evoluția curentului, subliniindu-i caracterul liric și spiritualist, antimaterialist, care venea după excesele romanului naturalist și formalismul pur plastic al parnasienilor. Eseistica de la **R.F.R.** conferă elasticitate și mobilitate atitudinilor critice, fiind o alternativă la demersurile de tip universitar sau foiletonistic: Camil Petrescu (*Noua structură și opera lui Marcel Proust*, *Libertate și creație*), Mircea Eliade (*Lucian Blaga și sensul culturii*, *Alegorie sau „limbaj secret”*), Lucian Blaga (*Artă și valoare*), Constantin Noica (*Filosofia d-lui Blaga după „Trilogia culturii”*), Mihail Sebastian (*Notă despre literatura dramatică*). Mai scriu eseurile Petru Comarnescu, Ion Biberi, Al. Rosetti, D.I. Suchianu. Numărul 7/1939 este dedicat lui Mihai Eminescu (cu prilejul împlinirii a cincizeci de ani de la moarte), iar numărul 3/1940 marchează centenarul nașterii lui Titu Maiorescu. Camil Petrescu editează o serie de corespondențe inedite datorate lui Nicolae Bălcescu (la rubrica „Texte și documente”). Bogată, secțiunea de traduceri din literatura universală este asigurată de Emil Gulian, Al. A. Philippide, Vladimir Streinu, Tudor Arghezi, Maria Banuș, George Lesnea. Alți colaboratori: Ion Barbu, F. Aderca, Alice Voinescu, Mircea Florian, Ion Petrovici, G.M. Zamfirescu, Dan Petrașincu, Tudor Teodorescu-Braniște, Sașa

Pană, Victor Papilian, G. Bogdan-Duică, Al. Marcu, Mihnea Gheorghiu, Eugen Todoran, Andrei Oțetea, Ticu Archip, Sorana Gurian, Dumitru Corbea, Eugen Schileru, Scarlat Struțeanu, Ioan D. Gherea, Sanda Movilă, George Oprescu. C.T.

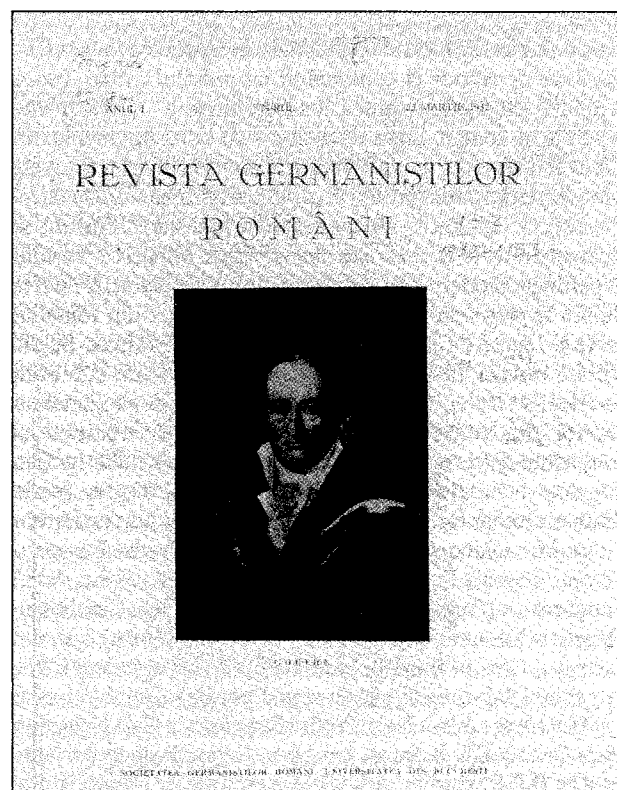
REVISTA „GÂNDURI BUNE“, publicație apărută la București, lunar, între februarie și august 1923, având un profil literar, artistic și cultural de orientare tradiționalistă. Redactor este Dim. C. Zavalide, iar pe coperta interioară sunt enumerați colaboratorii: I.A. Bassarabescu, N.A. Bogdan, Const. Z. Buzdugan, Maria Cunțan, Cridim (Christea N. Dimitrescu), Alex. G. Doinaru, Ion Dongorozi, Elena Farago, Zoe Frasin (Zoe Tutoveanu), C.D. Fortunescu, C.V. Gerota, Artur Gorovei, Al. Iacobescu, D. Iov, Emil Isac, Vintilă Russu-Șirianu, Mihail Sadoveanu, Sandu Teleajen, G. Tutoveanu, George Voevidca, Elena Voronca. Li s-au alăturat Irina G. Lecca, B. Luca, I. M. Marinescu, C. Nedelescu-Zlotești, Giorge Pascu, G. Ranetti, Horia Robeanu. În programul antimodernist, prezentat sub formă de „însemnări“ pe ultima pagină, se enunță: „Voim să combatem sub toate formele aberațiile literare moderne, care, cu prisosință, au năvălit și stăpânesc în bună parte literatura noastră și să-i împotrivim vechea și buna tradiție literară românească.“ Redacția își propune să anexeze fiecărui număr un „Buletin lunar al cărților și revistelor românești“, contribuind astfel la alcătuirea unui repertoriu bibliografic. La rubrica „Pagini necunoscute“ vor fi scoase din „coloanele vechilor reviste, unde zac uitate“ lucrări „ale unor scriitori care, pe vremuri, au reprezentat o valoare bine pronunțată în literatura noastră“. Versurile, proza, intervențiile publicistice incluse în sumar sunt orientate exclusiv spre valorile tradiționale. //C.

REVISTA GENERALĂ, periodic apărut la București la 15 iunie și la 15 august 1886, sub redacția unui comitet. **R.g.** încerca, fără informația necesară, de unde și nivelul scăzut al contribuțiilor publicistice, să combată curentul materialist și antireligios în știință și literatură. Cu versuri și proză au colaborat Grigore Sima al lui Ion și I. Pop-Reteganul. O traducere din scrierile lui Lev Tolstoi (*Cazacii*, primele capitole) făcea, probabil, tot I. Pop-Reteganul, semnând cu pseudonimul Anibal. S-a mai tălmăcit, după o versiune franceză, *Cele trei mere de aur* de scriitorul american Nathaniel Hawthorne. R.Z.

REVISTA GENERALĂ ILUSTRATĂ, publicație apărută la București, lunar, între 15 noiembrie 1925 și august 1939, având ca directori, succesiv, pe Gh. Oroveanu, Eusebie Vicol și pe Șt. Oroveanu, care este în același timp proprietar și administrator. Începând cu numărul 5-6/1939, **R.g.i.**, care purtase subtitlul „Politică, literară, științifică, agricolă, comercială, industrială, financiară, mondenă și sportivă“, iese cu subtitlul „Informație și propagandă străjerească, turistică și literară“. Periodicul este de informație generală și de analiză politică și economică. Zona culturală și literară cuprinde poezie și proză (texte originale

apar însă destul de sporadic în sumare și fără o selecție riguroasă), studii, eseuri, portrete. „Note literare și artistice“ este o rubrică ocazională, inserând informații culturale de actualitate. Se publică sau se retipărește poezie de Mihai Gregoriady de Bonacchi, Mihail Munteanu, Cincinat Pavelescu (epigrame), Gallia Tudor, precum și proză de Ludovic Daus, Ioan Nicolau, Tudor Arghezi, *Fata de demult* (2/1932). Sunt reproduse câteva studii și articole mai vechi: A.D. Xenopol (*Literatura haiducească*, un studiu critic acid la adresa contrafacerrilor literare, declarate „de inspirație folclorică“, ale unor autori obscuri); I. Pop-Florantin (*Sufletul artelor*, scurt studiu de estetică a artei). Gh. Oroveanu dă în *Călătorind prin Ardeal* un reportaj pe teme de etnografie și folclor. Articole de popularizare sunt *Cultura între anii 1601-1716* și *Premiul Nobel pentru literatură*. De menționat că publicația abundă în texte portretistice (N. Iorga, G. B. Shaw, Dostoievski, Georges Clemenceau, Octavian Goga). C.T.

REVISTA GERMANIȘTILOR ROMÂNI, publicație apărută la București, fără o periodicitate precizată, între 22 martie 1932 și decembrie 1938, ca organ al Societății Germaniștilor din România. Director este Simion C. Mândrescu, iar secretar de redacție, I.E. Torouțiu. Rubricile obișnuite sunt „Informațiuni și recenzii“, „Cărți primite la redacție“, „Recenzii și însemnări“. **R.g.r.** apare în anul centenarului morții lui Goethe, astfel încât primul număr e consacrat în întregime acestui eveniment: Simion C. Mândrescu, *Caracterul național al operei*

literare a lui Goethe, Victor Marian, *Noul Goethe și actualitatea*, Ion Sân-Georgiu - un studiu asupra personalității artistului, Bernhard Capesius, *Poezii lirice de ale lui Goethe ajunse poezii populare în Ardeal*, I.E. Torouțiu, *Copilărie și tinerețe, Amurg și noapte* (articole despre biografia poetului), Ion Gherghel, *Baladele lui Goethe în românește*. Notații despre Goethe sunt prezente aproape în fiecare număr, cum se întâmplă în numărul următor, când I.V. Pătrășcanu semnează *Influența juridică și religioasă în opera lui Goethe*, iar Eugenia Guneș face o analiză a elegiilor. Ulterior Franz Lang glosează pe marginea coordonatei umane a scriitorului (*Goethe ca german și cetățean mondial*), R. Heinz Schullerus abordează chestiunea traducerii lui *Faust* în românește, iar Iorgu Iordan relația dintre Goethe și Italia. *Goethe în literatura română* este titlul unei contribuții a lui Ion Gherghel, același cercetător alcătuind și *Bibliografia critică despre Goethe în literatura română*, tipărită în 1934-1936. Același fel de bibliografie îi vizează pe Schiller și pe Heine. Revista se susține, în genere, prin publicistică. Astfel, Filomela Brătianu scrie despre Christian Morgenstern, Bernhard Capesius despre Gerhart Hauptmann, I. O. Ștefanovici-Svensk se ocupă de Richard Wagner, Victor Morariu de Jean Paul, Simion C. Mândrescu analizează modernismul decadent și propune o incitantă *Introducere în romantismul german*, Konrad Richter se oprește asupra personalității lui Martin Luther, Virgil Tempeanu e interesat de Stefan George, dar și de *Eminescu în nemțește*, lui Victor Morariu îi aparțin însemnările intitulate *Un nou roman german cu subiect românesc*, lui Dumitru Murărașu articolul *Eminescu și Schopenhauer*. Numărul 1/1937 e dedicat personalității lui Heinrich von Kleist, iar numărul 3/1937 lui Rainer Maria Rilke, din a cărui lirică tălmăcesc Ion Pillat, O.W. Cisek și Virgil Tempeanu. Transpunerile în limba germană reprezintă un sector important, existând intenția consolidării cunoașterii reciproce între cele două culturi. Poeme de Mihai Eminescu, Octavian Goga, Ion Pillat, G. Bacovia, Adrian Maniu traduc Bernhard Capesius și Konrad Richter, acesta din urmă oprindu-se și la *Ion*, romanul lui Liviu Rebreanu, în vreme ce Hermine Pilder-Klein optează pentru fragmente din *Pădurea spânzuraților*. Din proza lui Emil Gârleanu și a lui I. Al. Brătescu-Voinești tălmăcește Olimpia Borănescu-Filittis, iar din lirica germană modernă - Filomela Brătianu. În numărul aniversar (3/1934) dedicat poetului, G. Murnu transpune *Cufundătorul* de Schiller. Opera și personalitatea lui Friedrich Nietzsche fac obiectul a numeroase intervenții, printre care C. Rădulescu-Motru, *Filosofia lui Fr. Nietzsche în România*, Virgil Tempeanu - traducerea unui grupaj consistent din poemele filosofului. Eliza S. Mândrescu oferă câteva versiuni din Gottfried Keller, sub genericul *Nuovele germane moderne*. Directorul publicației se află în centrul unui număr omagial; un număr special i se consacră și lui Carmen Sylva, la două decenii de la trecerea în neființă, despre regina-poetă exprimându-și impresiile Elena Peticari, Irina Procopiu, Otilia Oteteleşanu, Mărgărita Miller-Verghe, Aida Vrioni, Alfred Klug, iar în numărul următor - Octavian Goga. D.B.

REVISTA IDEALISTĂ, publicație apărută la București, lunar, între 1 martie 1903 și 15 mai 1904, apoi din ianuarie 1909 până în septembrie 1916, iar în intervalul 15 iunie 1904-decembrie 1908 la Mogoșești, în județul Botoșani, sub direcția lui Mihail G. Holban, prim-redactor fiind N. Vaschide, iar secretar de redacție, succesiv, Ioan Manolache (până la numărul 12/1906), N. Vaschide (1907), Aurel Alexandrescu-Dorna, N. Zaharia (martie 1911-decembrie 1912). Până în august 1910 apare cu subtitlul „Literatură, artă, știință, sociologie”, care devine ulterior „Revistă creștină-socială”. Se publică literatură originală, traduceri, eseuri critice, studii, însemnări de călătorie, articole istorice, economice și politice, precum și cronici, recenzii, semnale editoriale și informații culturale. Până în 1909 revista se manifestă pe linia unui modernism moderat. Literatura tipărită în paginile sale oferă peisajul hibrid al unor producții ce adoptă, pe de-o parte, preceptele ideologice ale tendințelor modernismului în artă (elasticitatea categoriei temporale, citadinismul, psihologismul - în proză, imagistica de tendință decadentistă și convulsiile nevrotice ale eului, de nuanță simbolistă - în poezie), rămânând însă, la nivel formal, îndatorate postromantismului. Pe lângă această literatură

REVISTA IDEALISTA

LITERATURA, ARTA, ȘTIINȚA, SOCIOLOGIE

DIRECTOR: MIHAIL G. HOLBAN

PRIM-REDACȚOR: N. VASCHIDE

ANUL II

TOMUL VII

No. 7

15 (28) SEPTEMBRE 1904

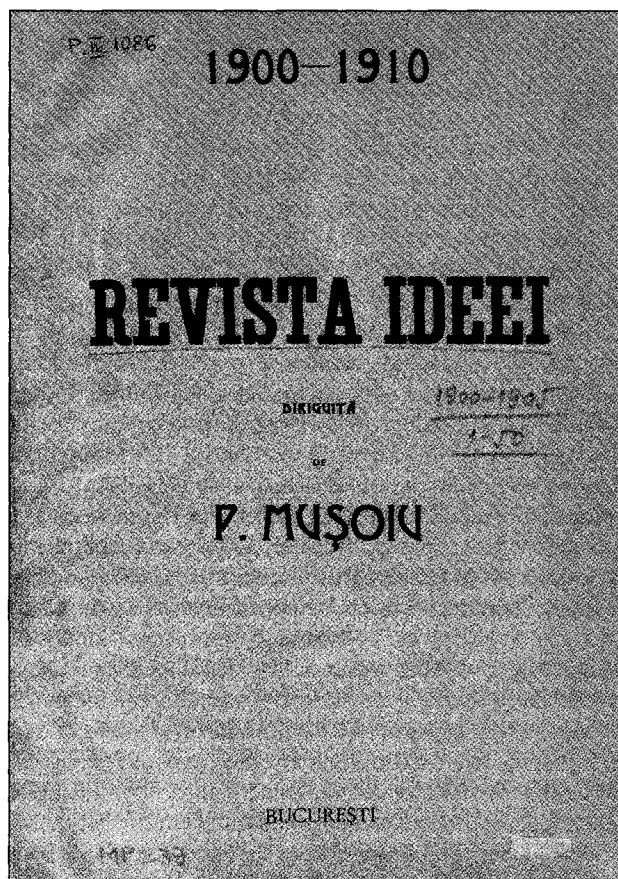

DIRECȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
MOGOȘEȘTI (PRIN MIHAILENI)
JUDEȚUL BOTOȘANI

tranzitorie, la pragul dintre două tendințe literare, sunt găzduite producții fără pretenții, de factură imitativă, mergând de la romanul de mistere până la pastelul de tip Vasile Alecsandri. Calitatea revistei în prima perioadă este susținută de o serie de colaborări importante, precum și de un număr de celebrități ale vieții culturale a momentului. În timp, semnăturile prestigioase devin din ce în ce mai rare și, fără a-și pierde întru totul profilul cultural (continuă să publice literatură, cronici, recenzii etc.), **R.i.** dă prioritate unor contribuții care se orientează exclusiv către domeniul economic și social. După cum semnaleză și noul subtitlu apărut pe frontispiciu, începând din 1910 își circumscrie și mai mult zona de definire ca revistă „creștină-socială”, promovând un misticism ortodoxist moderat, care va duce, fatalmente, la dispariția sa. Sunt prezenți cu poezie Corneliu Botez, C. Teodorescu, Șt. Cruceanu, D. Nanu, Barbu Lăzărescu, Corneliu Moldovanu, N.M. Condiescu, Alex. Zamfirescu, Hariton Ștefănescu, Cincinat Pavelescu, Ion Minulescu, Eugeniu Sperantia, Elena Văcărescu. Un loc special îl are textul eminescian, publicându-se inedite (*Eu pe pieptul tău*, 6/1906, *Locul aripelor*, *Cine-i și Prin nopți trecute*, 10/1906), iar în 8/1906 este reprodus textul dramei *Bogdan-Dragoș*. Semnează proză Eugenia Ianculescu de Reus (nuvele și fragmente de roman), Petru Vulcan, Artur Gorovei, Edgar Th. Aslan, I. Ciocârlan. Se publică pagini de Mihail Sadoveanu (*Morarul*), Gala Galaction (*Adamova*), fragmente dramatice de Anton Bibescu (actul al doilea din drama psihologică *Gelosul*) și Grigore Ventura (drama în patru acte *Prejudicâți*). Sunt, de asemenea, inserate studii de Pompiliu Eliade (*Ce este literatura?*), Aurel Șuluțiu, I. Tanoviceanu, Mihail G. Holban (*Victor Hugo și critica contemporană*), N. Zaharia, N. Petrescu-Coman, Petre V. Haneș, Ovid Nussisianu (*Poezii noștri și lirica populară*). În numărul 2/1904 Ioan Slavici răspunde în articolul *Literatura românească și dl. Duiliu Zamfirescu* la afirmațiile polemice ale autorului *Vieții la țară*, în urma obținerii Premiului Academiei Române de către Slavici, pentru romanul *Din bătrâni*. Replica se axează pe disputa privitoare la naturalismul lui Émile Zola, ale cărui scrieri ar fi „un fel de spital” și este dată de pe poziția idealismului neoplatonic și a esteticii tradiționale clasice, fundamentată pe principiul frumosului. Traduceri fac Lia Măgură, M.G. Holban, Dim. C. Zavalide ș.a. Cronicile literare și teatrale sunt susținute de Aurel Alexandrescu-Dorna și Ion C. Bacalbașa. Mai colaborează Florea Simionescu, M. Negru, Elena Poenaru, R. Russu.

C.Tt.

REVISTA IDEII, publicație apărută la București, lunar, din noiembrie 1900 până în noiembrie 1916, sub direcția lui Panait Mușoiu. În articolul-program *Ca să ne facem înțeleși*, semnat de director, revista se proclamă un organ al „concepțiilor înaintate”. Interesul este în primă instanță de natură socială și propagandistică. Publicație de orientare socialistă, **R.i.** debutează sub semnul unor intenții culturale ambițioase, paginile sale găzduind, pe lângă articole de fond pe teme politice, sociale și istorice, aparținând lui Panait Mușoiu, o

serie de însemnări și comentarii ale unor autori de prestigiu, precum și texte literare îndatorate, din punct de vedere tematic, ideilor socialiste, traduceri, biografii și note. Începând cu a doua jumătate a anului 1905 numere întregi cuprind aproape în exclusivitate traduceri ale unor articole ideologice. Din 1907 **R.i.** încetează să mai aibă vreo pretenție literară serioasă, pentru a deveni o tribună de afirmare a ideologiei socialiste, umanitariste. În afara includerii relativ constante a versurilor lui Mircea Demetriade, sunt publicate poezii de O. Carp, Sergiu Cujbă, Ada Negri, I. Neagu, E. Lazăr ș.a. Pe lângă stihuri „de îndemnuri și deplângeri uvriere”, în numărul 112-113/1912 se reproduce *Noapte de mai* de Al. Macedonski, căruia îi apăruseră aici, în numărul 1/1900, și câteva pagini de jurnal ficțional (*Din caietul unui dezertor*). Proza din **R.i.** se revendică de la modalitatea realistă sau naturalistă și este profund moralizatoare. O ilustrează autori precum Valeriu Bernard, I. Neagu. În mod oarecum surprinzător – dată fiind epoca literară pe care o traversează –, publicația cultivă reportajul, fie prin traduceri, fie realizat de autori români (Gh. Mărculescu ș.a.). Apar (frecvent fără semnătură) texte de Maxim Gorki, Maupassant, Verhaeren, G. Herwegh, Villiers de l’Isle-Adam, precum și din Nathaniel Hawthorne (versiuni de Emma Lăzăreanu și Eufrosina Dimitriu), F.W. Weber (transpunere de H. Frollo), N.G. Cernășevski, Jean Richepin (în

tălmăcirea lui Cincinat Pavelescu). Panait Mușoiu traduce un fragment din *Lisistrata* de Aristofan. O contribuție notabilă, *Viața și opera lui Spencer*, preluată din Franklin H. Gidding, în traducerea lui N. Finkelstein (2/1904), este un studiu monografic ce insistă pe raționalismul științific al teoriei dezvoltării universale. Capitolul în care **R.I.** excelează este acela al comentariului socio-ideologic sau moralizator, selectat din scrisul unor autori străini (adesea nume celebre), în transpuneri de obicei nesemnate și fără specificarea sursei. Apar astfel pagini din Victor Hugo, Aldous Huxley, Maupassant, Tolstoi, A. Lefèvre, William Thackeray, Mirabeau, Paul Lafargue sau chiar din Rabelais, alături de care figurează articole de C. Dumitrescu-Iași, Ioan Nădejde. Alți colaboratori: Constantin Cristescu, Al.C. Stegăreanu. *C.T.*

REVISTA ILUSTRATĂ, publicație apărută la Craiova, neregulată, între octombrie 1891 și decembrie 1892. În aprilie 1892 e indicat ca redactor-șef Gr. D. Pencioiu, iar numărul ultim anunță ca editor și proprietar pe C.N. Iovipale. Prospectul face cunoscut un program redacțional cu totul nou pentru anii '90 ai secolului al XIX-lea și, totodată, promițător. **R.I.** se dorește a fi o revistă de literatură, urmând să tipărească traduceri și informații privind viața culturală și artistică din toată lumea. Redactorii vor să încerce nu numai o cuprindere largă a literaturilor naționale, ci și o reprezentare onestă și informată a tuturor curentelor și școlilor artistice. Fără a-și realiza programul ambițios și dificil, revista a publicat totuși multă literatură, iar selecția scriitorilor a fost întotdeauna atentă. Este demnă de semnalat încercarea de a se traduce în românește și din scriitori bulgari (I. Vazov) și croați (Fr. Mažuranić). S-au făcut tălmăciri din literatura americană (*Un mort viu* și *Corbul* de E.A. Poe), din cea franceză (Victor Hugo, Jules Verne, Ernest Renan, Guy de Maupassant, Alphonse Daudet, Émile Zola, François Coppée, Catulle Mendès, Jules Richepin, Édouard Pailleron, Jules Clarétie, Sully Prudhomme ș.a.), germană (Lessing, Heine, M. G. Saphir), italiană (Leopardi, Giovanni Verga) și rusă (Gogol, Tolstoi, Turgheniev, Dostoievski). *R.Z.*

REVISTA ILUSTRATĂ, publicație lunară, apoi bilunară, care a apărut între ianuarie și decembrie 1898 la Reteag și Șoimuș (județul Bistrița-Năsăud), din ianuarie 1899 până la 15 iulie 1901 la Șoimuș și din 1 august 1901 până la 15 decembrie 1902 la Bistrița. În primul an redactor a fost Ion Pop-Reteganul. I-au urmat Ioan Baci (1899-15 iulie 1901), Simion P. Simion (până la 15 decembrie 1901) și Victor Onișor. Revista oferă, așa cum se anunță în primul număr, beletristică, literatură populară, note și recenzii. Trăsătura comună a scrierilor este „instructivă și moralizatoare”. **R.I.** se așază, astfel, în linia publicațiilor de familie care s-au tipărit în Transilvania spre sfârșitul secolului al XIX-lea. Cu versuri și proză colaborează George Simu, Elena Voronca, Maria Ciobanu, I. G. Sbiera. S-au republicat și pagini din V. Alecsandri (*Legenda sfințirii bisericii de la Curtea de*

Argeș), G. Coșbuc (*Ștefan Vodă, Doina* ș.a.) sau din autori mai puțin cunoscuți, precum Smara și G. Gr. Caîr. Producțiile folclorice (legende, doine, anecdote) sunt culese, cele mai multe, de Ion Pop-Reteganul, dar și de S. Fl. Marian, Gh. Cătană, Iosif Vulcan, Th. A. Bogdan. La „Telegraful redacțiunii” I. Pop-Reteganul îi răspunde elevului Octavian Goga: „Ai talent [...] cultivă-l cu diligență”, iar în numărul următor (5-6/1898) îi publică poezia *Nu-i fericire pe pământ*. *R.Z.*

REVISTA ILUSTRATĂ, publicație apărută la București, cu periodicitate variabilă (lunar, bilunar, „o dată la 20 de zile”), de la 15 octombrie 1908 până în octombrie 1910, cu o întrerupere între aprilie și august 1909, având subtitlul „Publicațiune bilunară pentru literatură, artă, teatru, muzică, mode, sport și vilegiatură”. Editor-proprietar: M. Faust-Mohr. De la numărul 7/1909 i se alătură H.F. Valentin, iar de la 11/1910 este anunțat ca prim-redactor George Grant. În ultimul număr (17-18) pe frontispiciu va fi trecut și I. Rusu-Abrudeanu (director), ca urmare a fuziunii cu „România ilustrată”. Periodicul își propune să dea „cititorului român o publicațiune ilustrată, în care să se oglindească viața noastră de toată zilele, evenimentele mai de seamă din țară și din străinătate”. Caracterul enciclopedic se vedește în multitudinea de rubrici care oferă informații din varii domenii: „Cronica medicală”, „Galeria parlamentară”, „Din înțelepciunea popoarelor”, „Umoristice”, „Cronica feminină” etc. Partea literară, cea mai extinsă, are în vedere toate genurile, excepție făcând doar comentariul critic, unde ar putea fi menționate totuși paginile lui D. Teleor (*Fabulistul Gr. Alexandrescu, Cum au intrat junimiștii în politică, Un satirist uitat: Ioan Ianov, Spiritul gazetarilor de acum 35 de ani*). Deși se publică, număr de număr, versuri de I. Gr. Periețeanu, Ludovic Dauș, Cincinat Pavelescu, Barbu Nemțeanu, Al. St. Vernescu, G. Millian-Maximin, C. Săteanu și proză scurtă de Vasile Pop, Mihail Mora, V. Scânteie, Emil Gârleanu, A. Nora, accentul cade pe mișcarea teatrală din București (cronici dramatice, interviuri, medalioane dedicate actorilor). Un loc aparte îl ocupă publicitatea și comentariile referitoare la Compania Dramatică Davila, care își deschide porțile la 12 septembrie 1909 cu reprezentarea piesei *Stane de piatră* de Hermann Sudermann. Apar fragmente din piesele *Măgarul lui Buridan* de Robert de Flers și G.A. de Caillavet și *Urmările* de Emil Nicolau, se reproduce integral piesa *Pământ* a lui M. Polizu-Micșunești. Segmentul traducerilor, destul de bogat, este orientat spre literatura franceză, remarcându-se versiunile românești ale lui I. Gr. Periețeanu din poezia lui Charles Baudelaire, Edmond Haraucourt, Armand Silvestre, Albert Samain. Prezintă interes și Leonid Andreev cu schița *Masca de chinez*. În numărul 6/1909 este semnalată constituirea Societății Scriitorilor Români. Alți colaboratori: C. S. Ballan, Ana Marcu (sub pseudonimul Mimi Pinson), G. Metaxa-Doro. *A.-M. B.*

REVISTA INDEPENDENTĂ, publicație editată la București în noiembrie 1887, pentru a suplini „Literatorul”, care își

încetase apariția. Număr unic, numerotat în continuarea „Literatorului”, **R.I.** își propune în *Introducere*, redactată de Al. Macedonski, să aibă în vedere doar „arta și frumosul literar”. Colaboratori sunt scriitorii din cercul „Literatorului”. Bonifaciu Florescu și Mircea Demetriade experimentează, și aici, poemul în proză, N. Țincu, N. G. Rădulescu-Niger și D. Manolescu-Sidery publică pagini de proză. Un comentariu politic antigerman (*Buletinul politicii externe*) este șemnat de Al. Macedonski, prezent în paginile revistei cu versuri (*Noapte de mai, Supt stele, Leul, Homo sum*) și cu o povestire, *Metzengerstein*, „pe jumătate imitată, pe jumătate tradusă”, din E. A. Poe. La rubrica „Bibliografie” este criticată pățimaș proza lui C. Mille. S. C.

REVISTA INDEPENDENTĂ LITERARĂ-ȘTIINȚIFICĂ, publicație apărută la Craiova, ca bilunar, în decembrie 1890 și în ianuarie 1891. Din comitetul de redacție fac parte Traian Demetrescu, I. T. Izvoranu și Mihail M. Trișcu, toți trei dornici să contribuie la impulsivitatea vieții intelectuale din Craiova. Cel mai activ este Traian Demetrescu, prezent cu versuri și cu articolul *Portrete din literatura franceză - M. Guyau*. D. Stăncescu publică basme populare, M. Trișcu tipărește câteva *Impresii de călătorie*, iar Eugen Vineș alcătuiește note bibliografice. R.Z.

REVISTA JUNIMEI, publicație apărută la București, lunar, între 15 ianuarie și 15 septembrie 1875. Grupul de adolescenți, cei mai mulți elevi de liceu, care participă la redactarea revistei, au oferit conducerea periodicului tânărului Al. Macedonski. Poetul se retrage însă după apariția primului număr, nefiind de acord cu „latinismul” excesiv al grupării. Era mai curând o tendință italianizantă în ortografia și limbajul acestor începători, între care se numără Demetru G. Ionnescu (Take Ionescu), Grigore Andronescu, George I. Ionescu, I.P. Niculescu, Paul Pârvulescu, Paul Scorțeanu și Barbu Păltinianu. Ei sunt prezenți cu versuri modeste, influențate de literatura pașoptistă și de poezii de la „Revista contimporană”, cu proză de aceeași factură și cu traduceri. Număr de număr semnează nuvele romanțioase, în care realul și fantasticul se îmbină, Take Ionescu, autor și al uneia dintre primele scrieri românești de anticipație, *Spiritele anului 3000 (Impresiuni de călătorie)*. Viitorul politician face și cronică literară, discutând, cu aplomb dar fără discernământ critic, scrieri literare diverse (*Scarlat*, roman de I.C. Fundescu, *Amor, Patria și Dumnezeu* de G. Baronzi ș.a.). Un P. E. traduce, nu fără o sensibilă înțelegere a originalului, *Tristetea lunii* de Baudelaire și, în versuri curgătoare, *Undinele* de Heine. Poezii ale lui Victor Hugo sunt tălmăcite de Paul Pârvulescu și de D. Petrino, căruia i se publică și versuri originale. Al. Macedonski a colaborat la **R.J.** cu fragmente din poema *Carminella* și cu *Pastel*. R.Z.

REVISTA „LIGA CULTURALĂ”, publicație apărută la Bacău, lunar, din iulie 1911 până în aprilie 1912. Realizată de un comitet redacțional ca o revistă de cultură, publicația cuprinde cronici, însemnări și informații culturale din spațiul moldo-

vean, într-o tonalitate marcată destul de pregnant de un dezi-derat naționalist. De aceeași coloratură ideologică este impregnată și literatura de aici. Colaborează cu poezie Eugeniu Revent, cu articole - George Berea, Dumitru C. Moruzi, Eugeniu Revent. În numărul 6/1911 este consemnată pe larg conferința *Presa și menirea ei*, ținută la Bacău de N. Iorga. Alți colaboratori: Constantin Nădejde, D. Apostolescu. C.Tt.

REVISTA LILIPUTANĂ, publicație apărută la București, lunar, din noiembrie 1929 până în decembrie 1930, sub conducerea lui V. Niculescu și N. Roșianu. Gazetă nepretențioasă, fără o selecție riguroasă a textelor, **R.I.** găzduiește o poezie epigonică eminesciană, cu tușe simboliste, și o proză (îndeobște scurtă, de dimensiunea tabletei) urmând în general linia psihologist-declarativă. Ultima pagină cuprinde rubrica intitulată „Caleidoscop liliputan”, în care se fac scurte cronici și comentarii. Se publică sau se retipăresc versuri de N. Roșianu, Eugen Ionescu, proză de Virgil Popescu ș.a. C.Tt.

REVISTA LITERARĂ, publicație apărută la București, săptămânal, cu unele întreruperi, de la 7 aprilie 1885 până la 20 noiembrie 1905 și de la 1 martie până la 20 mai 1907. Este editată în locul „Literatorului” care, prin plecarea lui Al. Macedonski la Paris, își suspendase pentru un timp apariția. Subintitulată chiar „Literatorul”, revista debuta, în continuarea lui, cu numărul 8 din anul VI. Când „Literatorul” reapare (1886), **R.I.** își continuă, paralel, existența. Macedonski atrăgea atenția asupra distincției care trebuia făcută între cele două publicații. În primele numere Theodor M. Stoenscu este redactor administrativ, director fiind Ștefan Vellescu, iar V. A. Urechia - președinte de onoare al societății „Revistei literare”. Din 1887 până în 1905 directorul revistei va fi Th. M. Stoenscu, ca prim-redactori figurând Ștefan Vellescu, Gh. Boteanu, C. Al. Ionescu-Caion. În 1907 iese cu titlul „Revista literară și politică”, tot sub direcția lui Th. M. Stoenscu. A început ca revistă a cenaclului macedonskian și nu a avut o poziție independentă, ducând mai departe polemicele „Literatorului”, însă fără verva și orientarea programatică a acestuia. Profilul publicației, în pofida eclecticismului ei, rămâne destul de șters. În primii ani colaboratori sunt membrii grupului de la „Literatorul”: Duiliu Zamfirescu, Carol Scrob, Bonifaciu Florescu, Traian Demetrescu, V. Bilciurescu, D. Karnabatt, I. N. Iancovescu; sporadic apar și Al. Davila, M. Gaster, Al. Vlahuță, B. Delavrancea, C. Mille. A publicat aici și Macedonski, dar foarte puțin: nuvela *După perdele* (1885), poeziile *Ospățul lui Pentaur* (1886) și *Sonnet Scythe* (1898). În fiecare număr Th. M. Stoenscu tipărea, neobosit și fără selecție, poezie, proză, teatru, traduceri. Alături de versurile lui Mircea Demetriade, Iuliu C. Săvescu, Al. Obedenaru și Al. Petroff - poezie simbolistă și parnasiană -, în **R.I.** apar numeroase încercări sentimentale, lipsite de valoare, semnate de Aristide Cantilli, N. Țincu, M. I. Toncescu, N. G. Rădulescu-Niger, Carol Scrob, V. Fărcășanu. Cu proză sunt prezenți D. Stăncescu, Th. D.

Speranția, neînsemnații G. Dympolescu, Aug. R. Clavel, D. P. Manolescu, superficialul N. G. Rădulescu-Niger, dar și I. A. Bassarabescu (din 1897) și Mihail Sadoveanu (în 1900 și 1901). Scriitorii pașoptiști, revendicați de „Literatorul” ca tradiție literară, sunt retipăriți și în paginile **R.I.**: Al. Depărățeanu, D. Bolintineanu (cu romanul *Elena*). Studii de istorie literară publică M. Gaster (*Din scrierile lui Constandin Golescu*), T. G. Djuvara (*Încercări asupra literaturii române de la început până în zilele noastre*), Șt. Vellescu (*Pagini din istoria teatrului român*). Mihail Strajanu are preocupări de estetică (*Principiul artei, Realism și idealism, Estetică*), C. Al. Ionescu-Caion și C. Drăgulescu apar ca autori de studii clasice; se traduce din Ferdinand Brunetière *Arta și morala*. Mai vie era cronică teatrală, semnată adesea de Th. M. Stoenu. În 1901, sprijinit de directorul revistei, Caion îl acuză pe I. L. Caragiale de plagiat. Speriat însă de intervenția justiției, Stoenu se desolidarizează și C. Al. Ionescu-Caion este înlăturat din funcția de prim-redactor al revistei. Fără un principiu călăuzitor în selecție, **R.I.** are o bogată rubrică de traduceri. Precumpnesc transpunerile din romantici (Byron, Hugo, Lamartine, Musset, Bürger, Carducci, Heine). Numeroase sunt și tălmăcirile din poezia franceză simbolistă și parnasiană, prin care **R.I.** făcea, în linia „Literaturii”, atmosferă favorabilă curentelor moderne: Baudelaire (*Poeme în proză, Abel și Cain, Spleen, Cântec de toamnă*), Verlaine (*Cântec de toamnă*), Rollinat (*Amanta macabră, Prăpastia, Biblioteca*), Jean Richepin, José-Maria de Hérédia, Catulle Mendès. Alături de texte din Barbey d'Aureville, François Coppée, Paul Bourget, Georges Ohnet, Armand Silvestre, apar pagini din Zola, Maupassant, Flaubert, Tolstoi, E. A. Poe și chiar din Nietzsche. S.C.

REVISTA LITERARĂ, publicație apărută la București între 15 martie și 21 decembrie 1947, cu subtitlul „Săptămânal de poezie, proză și critică”. Continuă revista „Orizont” a lui Sașa Pană. Redactor-șef este Miron Radu Paraschivescu. Revista intenționează să se adreseze în special tineretului, angajând chiar discuții în contradictoriu (prin înființarea unui cenaclu). Pe parcursul apariției **R.I.**, de la „popularizare” și „lămurire” se ajunge la impunerea unor noi principii, subliniate de Vladimir Colin în articolul din ultimul număr intitulat *La capăt de drum*. În afara rubricilor „Poezie” și „Proză”, importantă este cea de „Critică”, susținută de revizuirile din „Ferestre”, „Revista revistelor”, „Săptămâna”. Încă din primele numere Paul Cornea, cronicar literar, va susține că „adevărată critică pornește din sociologie”, luându-l ca exemplu pe C. Dobrogeanu-Gherea. În numele acestei noi orientări, va aprecia că filosofia din romanul *Moartea cotidiană* al lui Dinu Pillat „este una profund decepționistă, a zădărnicii luptei și a fatalității eșecului”. Tot astfel poezia lui Remus Luca este stigmatizată de Sașa Pană drept „poezie de atmosferă lunatică”, „fără legătură cu viața de azi”. Dar critica cea mai aprinsă va fi îndreptată împotriva literaturii promovate de existențialismul francez (Camus, Sartre, Gabriel Marcel), contrapusă noii literaturi sovietice, deoarece – formulează sentențios Nicolae Moraru – „poetul, literatul este ideolog. Este luptător”. Motiv suficient

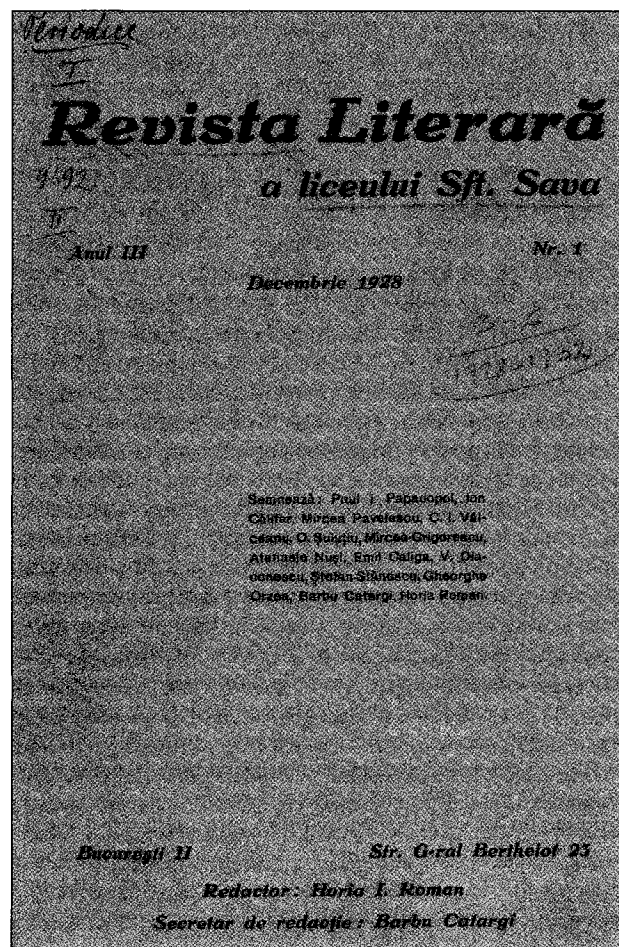
pentru Radu Lupan de a critica revista „Agora”, îngrijită de Ion Caraion și Virgil Ierunca, acesta din urmă considerând „existențialismul egal cu umanismul”. Prin includerea a numeroase fragmente de jurnal aparținând lui Ion Marin Sadoveanu, Eugen Jebeleanu, M. Blecher și lui Mihail Sebastian, Sașa Pană crede că se poate vorbi de „un nou realism”. El descoperă în Al. Sahia (republicat cu schița *Revoltă în port*) „un antemergător al realismului popular”. Actualitatea – afirmă Sașa Pană – impune însă „realismul democrației populare transformat din realismul durerii populare”. Cu o cronică într-un anume fel mai subtilă va interveni și Ov. S. Crohmălniceanu, pentru a sublinia legătura dintre supra-realism, ca „diversiune ideologică”, și criza generală a economiei burgheze. Mai tranșant se manifestă Leonte Răutu, care scrie articolul *Despre realismul socialist*. Mare emoție stărnește vizita lui Louis Aragon și a Elsei Triolet, despre care relatează Eugen Jebeleanu, Nicolae Moraru și Zaharia Stancu, odată cu publicarea unor traduceri din textele celor doi scriitori francezi, semnate de Mihnea Gheorghiu, Geo Dumitrescu, Veronica Porumbacu ș.a. În schimb, acordarea Premiului Nobel pe 1947 lui André Gide, „apologetul înfiorat al inconsecvenței și al actului gratuit”, îi provoacă indignare lui N. Moraru. Deși militează pentru o artă „sănătoasă, clară”, revista acceptă și unele „poezii alambicate”, precum *Protocol al unui club Mateiu Caragiale* de Ion Barbu sau criticatul poem *Somn în oraș* de Remus Luca. De fapt, încă din primele numere, poezii promovate au fost cei considerați „luptători” sau „sociali”: Magda Isanos, Emil Isac, Nina Cassian, Aurel Baranga, Dumitru Micu, Ilarie Voronca, Mihai Dragomir, Ion Frunzetti, Scarlat Callimachi, Veronica Porumbacu ș.a. În afara micilor medalioane literare de prezentare a poezilor prezente în revistă, Savin Bratu semnează un articol intitulat *Orizontul poetic al lui D. Th. Neculuță*. La rubrica „Proză” Marin Preda se distinge cu schița *Salcâmul*, comentată ca oferind „conturarea unei forțe epice cu totul personale”, și cu *Întâia moarte a lui Anton Tudose*. În afara lui Mihail Sadoveanu, „prozatorul național”, prezent cu schițele *Mărturisire* și *Într-o zi de primăvară*, majoritatea prozatorilor sunt pe cale de afirmare: Aurel Baranga, Eusebiu Camilar, Laurențiu Fulga, Petru Vintilă, Șerban Nedelcu, Traian Coșovei ș.a. Ion Marin Sadoveanu evocă figurile lui Nicolae Filimon și Costache Caragiali, iar Vicu Mîndra pe Mihail Kogălniceanu, C. Facca, Cilibi Moise. Sașa Pană dă la „Restituiri” programele revistelor „Bluze albastre”, „Era nouă” și „Cadran”, comentează, în articolul *O nouă carte de Tr. Tzara*, piesa de teatru *Fuga*, după ce mai înainte scrisese despre un volum al aceluiași autor, *Morceaux choisis*, din 1947. M.R. Paraschivescu, în comentariul *Traducerile de poezie*, subliniază că „a fi traducător și localizator nu e doar un expedient oarecare, ci o treabă de creație proprie, și nu numai creație, dar de vocație și de cultură”. Într-adevăr, revista face loc frecvent unor traduceri, orientându-se în special spre literaturile țărilor vecine. Elena Eftimiu, o bună cunosătoare a acestui spațiu cultural, realizează grupaje din literaturile cehă, polonă, bulgară, slovacă, Gh. Dinu (Ștefan Roll) traduce din „poezii progresiști ai Bulgariei democratice”, iar A. Toma din poezii sovietici (Ștefan Șcipaciov, Konstantin Simonov). Un număr

întreg este consacrat culturii maghiare, în timp ce Eugen Jebeleanu tâlmăcește *Sapte poeme* din Ady Endre, însoțite de ilustrațiile Floricăi Cordescu. Ion Frunzetti, atașat de presă la Belgrad, prezintă și transpune din noua lirică iugoslavă: Vladimir Nazor, Branko Ćipić ș.a. În afară de Louis Aragon și Elsa Triolet, sunt puși în evidență poeții Rezistenței Franceze, în versiunea lui Sébastien Agnèsia. Sașa Pană traduce nuvela *Masacrul câinilor* de Claude Sernet (Mihail Cosma), „trimisă special revistei”, iar Marcel Breslașu *Exodul* de Benjamin Fondane (B. Fundoianu). Un grupaj e dedicat poeziei negre, cu o prezentare de Eugen B. Marian, iar Nina Cassian tâlmăcește din „poezia cehă de azi”, dar și din Jacques Prévert. De o amplă prezentare se bucură Henri Barbusse într-un articol al lui Al. Jar, iar N. Moraru se ocupă de Mihail Șolohov, autor al romanului *Pe Donul liniștit*, și de Lev Tolstoi, cu referire la romanele *Război și pace* și *Învierea*. În R.I. sunt și numeroase reproduceri de picturi, de la Botticelli la Magdalena Rădulescu, Marc Chagall, Iser, Matisse, Cézanne, Diego Rivera, sau sculpturi de Ion Vlasiu, Ivan Meštrović, Rodin. M.S.

REVISTA LITERARĂ A LICEULUI „SF. SAVA”, publicație apărută la București, ca bilunar, apoi ca lunar, cu întreruperi, între 10 martie 1927 și decembrie 1943, sub conducerea unui comitet redacțional. Continuă revista „Ramuri fragede”. Fondator este Mircea Grigorescu, iar ca redactori figurează Al. Popescu, G. Melidoneanu, Horia Roman, Barbu Catargi, Emil Caliga, N. Melinescu, Constantin G. Ionescu, George Ciorănescu, Vintilă V. Mihăilescu ș.a. De la numărul 1/1931 are titlul „Revista literară a Colegiului Național «Sf. Sava»”, iar de la 5 decembrie 1939 titlul se modifică din nou, devenind „Revista Colegiului Național «Sf. Sava»”. Articole-program, care apar din când în când, fac apel, în termeni generali, mai degrabă la valori etice și mai puțin estetice. Se afirmă independența publicației, distanțarea față de orice școală literară sau cenaclu, păstrându-se în schimb „linia sănătoasă a tradiționalismului”, trădată totuși, în destule rânduri, de includerea unor texte literare ce ies din cadrul proiectat sau chiar a unor texte teoretice promovând o orientare literară diferită. Eclectismul revistei devine astfel un argument în favoarea ei, prin faptul de a nu fi constrâns, printr-un dogmatism estetic rigid, talentele critice și literare ce au gravitat în jurul nucleului redacțional. Începând din 1936 publicația înregistrează o sensibilă scădere, pierzând din substanță și din colaboratori. Eugen Ionescu debutează în numărul 1/1927 cu poezia *Copilul și clopotele*, o sinestezie simbolistă de tip macedonskian, urmată de *Crinii* și de *Copacii*, un poem de explicită filiație bacoviană, *Bujorii albi*, un rondel macedonskian, precum și de o *Elegie* dedicată lui Horia Roman. Poezie de factură simbolistă scriu Horia Roman, Ion Călfar, Alfred Moșoiu, poeme clasice (îndeosebi pasteluri) - C. Fântâneru, Al. Popescu, Mihail Steriade, iar poezie tradiționalistă - C.I. Vâlceanu, Atanasie Nuși, Radu Gyr. Mai colaborează cu versuri Vasile Militaru, Neagu Rădulescu, care debutează aici, Ion Manolescu, Ștefan Stănescu, Radu Moșoiu, Mircea Grigorescu. Paginile epice vin de la Eugen Ionescu, Al.

Popescu, V. Diaconescu, Valeriu I. Grecu, George Ciorănescu. Comentarii literare fac Octav Șuluțiu - un alt debutant -, alături de el aflându-se Al. Popescu, Raul Theodorescu, Radu Gyr, G. Melidoneanu, Zaharia Dan ș.a. Lui Mihail Dragomirescu îi aparține studiul în șase părți *Curenți mai noi în literatura română* (1-2/1930), privitor la cele mai importante paradigme literare cu impact asupra scrisului românesc al veacului: sămănătorismul, poporanismul, naționalismul etic (Simion Mehedinți și „Convorbirile literare”) și estetismul (Al. Macedonski, continuat de Ovid Densusianu și „Vieața nouă”). Constantin Micu și C. Maican sunt autorii articolului *De la dada la suprarealism*, iar George Ciorănescu realizează studii monografice despre St. O. Iosif și Duiliu Zamfirescu. Publică traduceri Horia Roman (din Albert Samain), Alexandru Marcu (din Rainer Maria Rilke). Cronicile literare sunt susținute de Constantin Maican, George I. Ștefănescu, George Ciorănescu. Alți colaboratori: G. Tătăreșcu, Nichifor Crainic, Emanoil Bucuța, Paul I. Papadopol, Miron Suru, Petru Comarnescu, Vintilă Horia (semnând cu numele real, V. Caftangioglu), care în 1932 face primii pași în literatură tot în paginile acestei reviste. C.Tt.

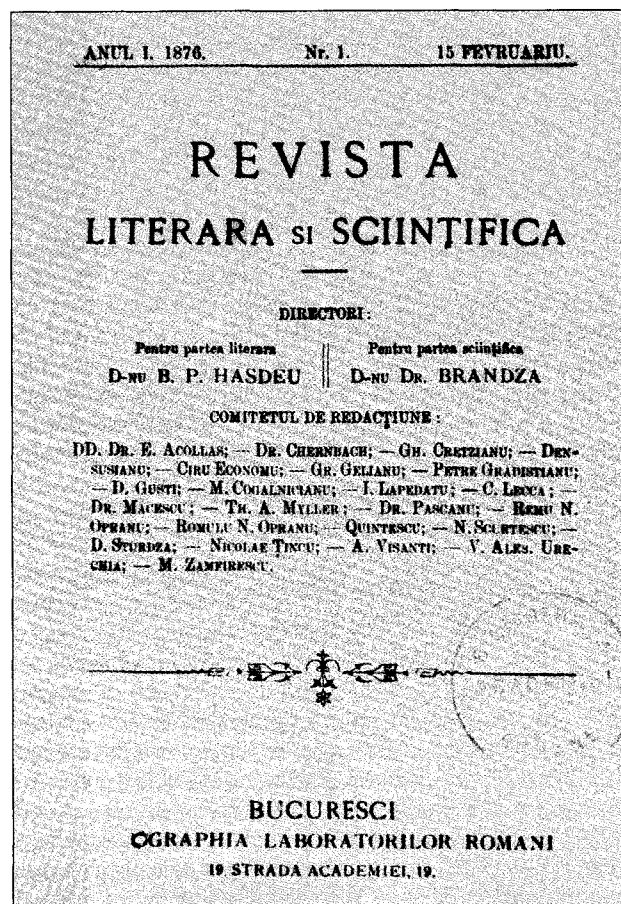

REVISTA LITERARĂ ȘI ȘTIINȚIFICĂ, publicație apărută la București, lunar, între 15 februarie și 15 mai 1876, sub direcția lui B.P. Hasdeu (partea literară) și Dimitrie Brândza (partea științifică). Într-o notă din primul număr, B. P. Hasdeu anunță că va „dirige” partea literară, căreia îi va imprima „nu o direcție nouă, ci o direcție sănătoasă”. Sub titlul *În loc de prefață*. *Al doilea rămășag*, Hasdeu reia aceleași idei și republică celebrul acrostih îndreptat contra Junimii. Revista păstrează în cele patru luni de apariție orientarea antijunimistă, dar, ca și la „Revista contimporană”, junimismul va fi combătut nu atât în planul principiilor politice și literare, cât în chestiuni de amănunt, privindu-i mai ales pe membrii societății ieșene. Polemica se cobora astfel de la idei la persoane, pierzându-și în bună măsură interesul istorico-literar; rămân, totuși, savoarea și ascuțimea de spirit proprii replicilor lui Hasdeu. El a mai publicat versuri (*Doine orientale*) și a retipărit *Ursita*. Dintre scriitorii epocii figurează cu versuri G. Crețeanu, N.V. Scurtescu, I.Al. Lapedatu, Mihail Zamfirescu, Ciru Oeconomu, N.I. Pruncu, Ronetti-Roman, Al. Lara, D. Petrino, Gr. Gellianu, G.G. Meitani, P.V. Grigoriu, Matilda Cugler-Poni și N. Beldiceanu (*Armindenul*). N. Țincu talmăcește poezia *Ninonei*, după Musset, dar, în general, revista nu găzduiește traduceri de literatură, excepție făcând tragedia *Egmont* de

Goethe, în versiunea românească a lui D. A. Sturdza. La partea științifică au colaborat V. A. Urechia, Petru Grădișteanu, Al. Papadopol-Calimah, precum și Aron Densușianu (cu studiul *Epopoea română*). Din iulie 1876 revista s-a unit cu „Revista contimporană”, sub titlul „Revista contimporană, literară și științifică”. Tot atunci B. P. Hasdeu încetează să mai redacteze rubricile de literatură. R.Z.

REVISTA LITERARĂ-ȘTIINȚIFICĂ A SOCIETĂȚII „MIHAI EMINESCU”, periodic editat la Chișinău, bilunar, cu intermitențe, din 1931 (luna nu este precizată) până în octombrie 1931 și din noiembrie 1934 până în aprilie 1938. Redactori sunt elevi ai Liceului „Mihai Eminescu” din Chișinău. Pentru partea literară și critică în primul comitet de redacție răspund Valentin Gr. Chelaru și E. Seinfeld, succedați în comitetele de redacție ulterioare de A. Biletov, I. Cuporițchi, I. Ghermanschi. Dintr-un comitet de redacție face parte Alex. Oatul, iar colegiul dintre noiembrie 1936 și aprilie 1937 este condus de viitorul poet George Meniuc; redactor-șef în ultimul comitet de redacție e Efim Golovașciuc. Prin conținutul variat, cât și prin forma grafică atractivă, publicația este o prezență demnă de remarcat în presa școlară românească. Aici debutează George Meniuc cu versuri, proză și articole. Sunt prezenți frecvent, cu proză scurtă, versuri, critică literară și recenzii, Alex. Oatul, E. Curtz, T. Erhan, Mihai Boboc, I. Raizu. În afară de partea literară, revista conține rubricile permanente „Pagina științifică” și „Pagina sportivă”. I.Dg.

REVISTA MEA, publicație apărută la Oradea, lunar, din aprilie 1927 până în iunie 1928, sub direcția lui Mihail Velea. Redactată în întregime de director, publicația cuprinde proză de înrăurire orientală, traduceri, mai ales texte de înțelepciune din literaturi orientale, dar și din studii de istoria religiilor și a artelor, economie politică și psihanaliză, la care se adaugă culegeri de folclor, precum și cronici, note, comentarii, informații literare și culturale. Eclectică sub raportul domeniilor de interes, pusă în primul rând în serviciul propagandei culturale, revista beneficiază totuși de un stil unitar al redactării, caracterizat în general prin echilibru și coerență. C. Tt.

REVISTA MEA, publicație apărută la Cluj, lunar, din ianuarie 1935 până în august 1936, având ca director și redactor responsabil pe Marta D. Rădulescu. Publicație „de cultură generală și literatură”, R.m. găzduiește scrieri de nuanță preponderent sămănătoristă și ortodoxistă, studii, reportaje, interviuri, destinate, toate, unei polemici antisemite și promovării unui naționalism uneori exagerat. Sunt tipărite versuri de Marta D. Rădulescu, Const. I. Goga, Radu Gyr, Ion Stănescu-Max, Grigore Bugariu. Rubrica „Cronica rimată” publică poeme semnate Palas. Scriu proză Marta D. Rădulescu (narațiuni de factură mitico-simbolică, precum și fragmente de roman), Mihail Lungianu (texte care mizează pe simbolic) ș.a. Conform orientării stabilite de Marta D. Rădulescu în

articolul-program *Pentru confrăți* - un apel fervent la o coaliție culturală antimozaică -, studiile și articolele selectate aici vor să se înscrie pe linia unui naționalism militant, subordonând ideea culturală acestui deziderat. Autorii sunt Titus Malai, Dan Rădulescu, Ion Hodoș, V. Marin, Radu Gyr, Mihail Polihroniade. Începând cu numărul 9-10/1935 revista devine aproape în exclusivitate un organ de propagandă legionară. Alți colaboratori: Iosif C. Dumitrescu, Valeriu Cârdu, Ion Banea, Leon Țopa. C.Tt.

REVISTA MODERNĂ, publicație apărută la București, bilunar și apoi lunar, între 20 iulie 1897 și 26 martie 1898 sub direcția lui Constant(in) Cantilli. Prima publicație românească programatic „modernă”, **R.M.** era deschisă colaboratorilor „Literaturului” într-un moment în care cenaclul macedonskian rămăsese fără revistă proprie. **R.m.** publică versurile de început, de factură simbolist-parnasiană, ale lui Ion Theo (Tudor Arghezi) - *Clara noapte*, reprodusă din „Liga ortodoxă”, *În regiuni bizare, Noapte* - și ale lui Grigore Pișculescu (Gala Galaction) - *Pe Iora* -, precum și poezii de Cincinat Pavelescu, Constantin Cantilli, Al. Bogdan-Pitești. Al. Macedonski continuă seria demonstrațiilor de versificație începută în „Literaturul” cu *Pe lacul de Garda*. Revista se situează în continuarea „Literaturului” și prin atacurile violente la adresa lui Titu Maiorescu, G. Coșbuc și C.

Dobrogeanu-Gherea. Macedonski îi consacră un medalion lui Gr. H. Grandea, scootindu-l „trăsătura de unire” dintre clasicismul nostru și modernitate. Articolul *Literatura modernă*, semnat Marțial (Al. Macedonski), apreciază că rafinamentul, complexitatea de simțiri, caracteristice sensibilității moderne, duc în poezie la complicație artificială și la prețiozitate și recomandă apropierea de trecut, „de natural, de simplu, de clasic”. Este elogiat Paul Verlaine, poetul genial al neurozei, care depășește orice catalogări: simbolist, decadent, instrumentalist. O prezentare interesantă, prin filiațiile parnasiene pe care le stabilește, face C. Cantilli la un volum al lui Al. Macedonski, *Bronzes*. Tot el ține cronică sportivă și publică un reportaj narând aventura „velocipedică” a sa și a lui Al. Macedonski (*Pe velociped între București și Brașov*). S.C.

REVISTA MOLDOVEI, publicație apărută la Botoșani, lunar, între 1 mai 1921 și decembrie 1927, sub conducerea unui comitet redacțional din care fac parte și Tiberiu Crudu, N.N. Tăutu, preotul Thoma Chiricuță. Tradiționalismul își pune amprenta în chip precumpănitor asupra orientării **R.M.**, care vine dinspre sămănătorism și poporanism, dar se dovedește permeabilă unor orientări literare aparținând unui modernism de început (simbolismul, de pildă). Literatura tipărită aici beneficiază rar de nume sonore, cum sunt colaborările, sporadice, ale lui V. Voiculescu și ale lui Victor Ion Popa, dar poate fi apreciată din punctul de vedere al unei anume coerențe la nivelul selecției. Într-un tardiv articol-program apărut în numărul 1/1926 și intitulat *Din programul revistei*, redacția reafirmă caracterul de „regionalitate” al publicației, căruia „chiar va căuta să-i dea un colorit și mai puternic”. Evidențele „iorghisme” („Botoșanii a fost cuibul boierimii moldovene [...] al acelei boierimi care, păstrătoare de neam și de tradiție, are un rol mare în viața noastră din trecut”) atestă factura sămănătoristă și dă seamă de confuzia acesteia cu tradiționalismul, pe care, de fapt, revista îl practică. Lui N. Iorga, „membru de onoare” al gazetei, i se publică, sub titlul *Reviste regionale* (8-9/1924-1925), o scrisoare deschisă adresată redacției. Aici Iorga generalizează *ex cathedra* asupra datoriei unei publicații regionale, care n-ar fi aceea „de a înfățișa viața generală în reducțiunea firească a unui interes local”, ci „de a vădi culturile generale ceea ce viața locală îi poate da și ceea ce ea are dreptul să-i ceară”, obiectiv atins într-o măsură și de **R.M.** În ultimii doi ani de apariție publicația își pierde treptat interesul pentru literatură, găzduind în cel mai fericit caz texte folclorice, inserate într-o puзderie de monografii (despre locuri și personaje) ce inundă paginile. Pe lângă studii, se desfășoară și lungi serii de editoriale pe teme de istorie, geografie și învățământ, caracteristice fiind clișeele, sintagmele-lozincă și formulele de discurs bazate, toate, pe ideea de național, renaștere românească, mesianism istoric și politic, cu rădăcini, uneori explicite, în programele culturale ale lui Mihail Kogălniceanu și în dezideratele revoluției pașoptiste. Poemele din **R.M.** evoluează de la un romantism minor, posteminescian (Tiberiu Crudu, sub pseudonimul T. Mârza)

ANUL I. No. 1 20 IULIE 30 Perianț 20 Iulie 1897

REVISTA MODERNA

PUBLICATEA ACADEMIEI

PUBLICAȚIUNE DE MENSUALĂ ȘTIINȚIFICĂ, LITERARĂ ȘI ÎN SPECIAL SPORTIVĂ

Apare la 20 și la 5 a le fiecărui lună

Director: CONSTANT CANTILLI

Redacția și Administrația Str. Stavropoleos, No. 2	ANUNCIURI	ABONAMENTE
	- După învoire -	Un an 20 6 m. 10 3 m. 5

CRONICA NUMARULUI I

Nicotodată lipsa unei reviste care să se ocupe exclusiv cu velocipedia, printre materia literară pe care ar da-o la naștere, n'a fost mai simțită la noi decât la cazul acestui an.

Câteva încercări de reviste biciclistice, sau fiind deja în București, dar ele, deși aveau meritul celor mai reale, precum au fost revistele D-lui B. D. Zisman (*Bicycleta*), a D-lui A. Davila, și la urmă a D-lui Antonescu, s-au putut să prospere pe cât ar fi trebuit, din cauza că s-au ivit înainte de timp.

Astăzi însă, bicycleta a intrat prea mult în moravuri și are volodromul și scorbile ei, alergătorii renunți, amatorii distincției și numerelor, și un public de pacii unani feroc, așa că se poate crede că a sosit timpul ca orice nou sport, al dezvoltării musculare și al redobândirii unității printr-un exercițiu așa numit acrobatic, să primească în ocupațiile tuturor, sportul celui și al dezvoltării tuturor cavaliere.

De aceea, punct de vedere, este evident că apariținea unei reviste și sportive și de public, se impune absolut. De aceea însă, în tot ce privește cu bicycleta, merge de la simțul în paginile unei asemenea publicații se va asigura

un loc larg și literaturii profesioniste, carei alte rațiuni de dezvoltare întârziată.

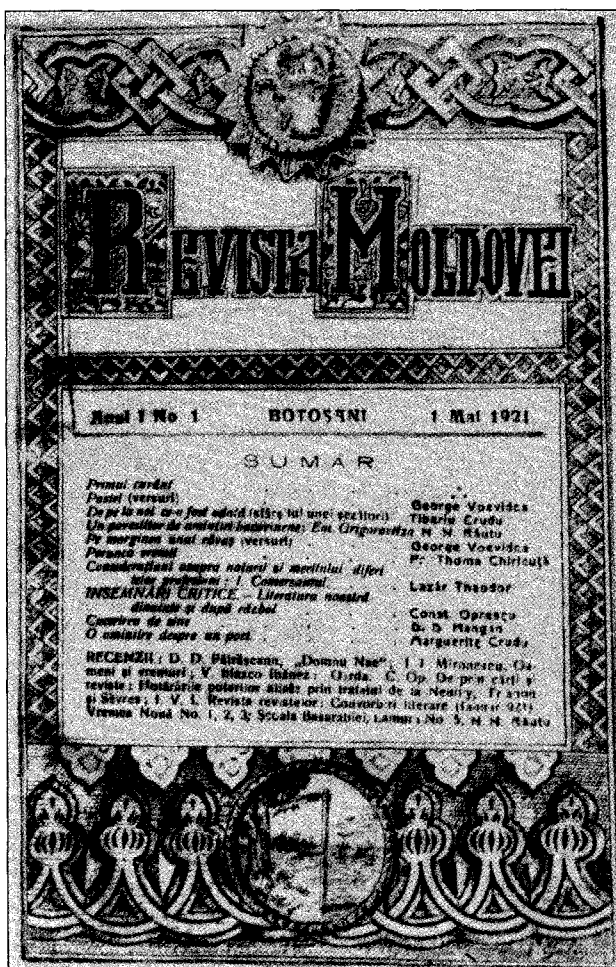
Acum, Moldova, nu apare decât în preționiștii.

Diracțiunea ei, care nu la publică de la presa română, un fructe spirituale, însă, speră mai cu seama treptat să facă folositoare, nu numai din punctul de vedere banal al apariției literare, ci și din punctul de vedere al contribuției sale la dezvoltarea științifică și fizică, pe care, din lipsa de exerciții în actualitatea noastră și din lipsa de organizare, a ocolim.

Este drept că se poate crede că un sport, începând să se facă în anul 1897, în Moldova, este încă în stadiul de naștere, care poate avea vreo 20 ani, și să treacă, până și în împrejurările noastre, principalele cărți îl călătorească și călătorească prin țara bicyclistică și sămănătoristă.

... Măsură este în cultura noastră.

Un medieriu nu este absolut necesar, însă, sau mai bine de spus, nu este un mediu adecvat, ca în cazul nostru, să nu sperăm, să nu degerăm, să nu pierdem, că nu e un mediu adecvat. Cu toate acestea, înțelegem că este în interesul

până la clasicismul livresc (G. Tutoveanu), de la simbolism (George Voevidca), uneori de nuanță decadentistă, bacoviană, până la tradiționalism (G. Pallady), de factură pillatiană, prin invocarea universului copilăriei (V. Gh. Petrescu), sau „purist” (V. Voiculescu, *Răsărit pe câmpie*). Mai semnează versuri D. Baci, Petru I. Manoliu, C. Gruia. În sumar intră în general proze scurte (schițe, nuvele) și note de călătorie, având ca autori pe Tiberiu Crudu, I. Gr. Opreșan ș.a. Traducerile aparțin lui T. Chiricuță (din Giovanni Papini), Beatrice Nițulescu (din Goethe și Maupassant), V. Nițulescu și lui C. Gruia (din Rabindranath Tagore). Apelând la modalități diverse de abordare a literaturii (de la critica textelor la demersul comparatist), eseurile acoperă zona teoretică a publicației, contribuind esențial la calitatea acesteia. Astfel, Leca Morariu întreprinde un studiu al variantelor poeziei *Fatma* de G. Coșbuc, N.N. Răutu deschide o discuție asupra simbolismului, acreditând ideea că acesta nu e o „școală” (curent), ci o „manieră” (*În legătură cu „poezia nouă”, 7/1922*). Intervenția se situează, în fapt, în replică la seria de articole publicate de N. Davidescu în revista „Flacăra”, discuția purtându-se pe tema noțiunii de simbolism și a reprezentativității acestuia în peisajul literar

românesc. *Sufletul românesc modern: poetul Mihai Eminescu*, în traducerea Cecilei Halunga, este un studiu de critică biografică scris de N. Iorga și apărut în „Revue bleue”. I. Gr. Opreșan se ocupă de Al. Vlahuță și D. Nanu, evocând mai degrabă omul decât opera. Paul I. Papadopol (*Studii în jurul fabulei*) analizează noțiunile geografice a căror ocurență poate fi detectată în textele fabuliste românești, cu precădere la autori precum Al. Donici și C. Stamati, iar în D. *Cantemir și începuturile fabulei românești* desemnează căile de pătrundere a speciei în spațiul literar românesc, studiază *Istoria ieroglifică și elaborează*, în final, o cronologie a fabulei românești, invocând trei nume de „întemeietori”: D. Țichindeal, Ioan Tomici și Gh. Lazăr. Revista mai găzduiește o dezbatere centrată pe unul din cele mai controversate „cazuri” literare ale vremii – Panait Istrati. Rubrica „Recenzii” e susținută de Tiberiu Crudu, I.V. Luca, Emil Nicolau, N.N. Răutu, și Const. Opreșcu, iar „Revista revistelor” este realizată de Constantin Iordăchescu și Thoma Chiricuță. Diverse contribuții au și Vasile Bogrea, Ion Sân-Giorgiu, D. Furtună, Victor Ion Popa, V. Voiculescu. C.T.

REVISTA MUNCII, publicație apărută la București, lunar, între 20 noiembrie 1945 și 25 decembrie 1948, având ca director pe Mișa Levin (până la numărul 22/1947), iar ca secretar de redacție pe Paul Teodorescu. Comitetul de redacție este alcătuit din Mircea Florentin, Horia Liman, G. Stoica, Ed. Borilă, Barbu Zaharescu, C. Sabin, Fl. Tornea. Publicație „de cultură și educație muncitorească”, editată din 1946 de „Oficiul Muncitoresc de Educație și Cultură”, iar din 1947 de Confederația Generală a Muncii, **R.m.** își propune să aibă un rol activ în modelarea etică și culturală a „noului stat” român. Pe parcurs, pierde interesul pentru sfera culturală, rămânând o tribună pentru lansarea discursului ideologic. Prin literatura publicată se prefigurează un peisaj care va deveni definitoriu în următoarele decenii. Colaborează cu poezie Ștefan Tita, Basil Dahl, Ion Pribeagu, Mircea Florentin, N. Nasta, cu proză – Horia Iancu, Teodor Mazilu, Eusebiu Camilar, Elisabeta Luca. Articolele revendică, dintr-o perspectivă maniheistă, figuri culturale importante. Semnează studii și articole Ștefan Voicu (*Dobrogeanu-Gherea, critic literar*, o actualizare a figurii criticului, pe temeurile doctrinei gheriste sociologizante), Mircea Florentin (*Misiunea socială a scriitorului*, o teoretizare a literaturii de factură realist-socialistă, și *Walt Whitman, un poet al muncii și al libertății*), I. Șerbeanu (*G.B. Shaw și H.G. Wells*, de asemenea un act de revendicare ideologică, în virtutea categoriilor estetice de satiră și utopie practicate de cei doi autori). Apar voci susținând un discurs ideologic marxist explicit: Ion Vitner, Mihai Novicov. Se fac traduceri din lirica rusă. Cronica plastică este semnată de Eliza Repeșteanu. Rubrica „Vitrina cărților” cuprinde cronici, recenzii, semnalări de carte. Alți colaboratori: Marin Sârbulescu, Eugen B. Marian, Gh. Niculiță. C.T.

REVISTA NOASTRĂ, publicație apărută la București, bilunar, de la 15 martie 1905 la 22 aprilie 1907 și de la 1 iunie 1914 la 1

iunie 1916, sub direcția Constanței Hodoș. De orientare sămănătoristă, **R.n.** își propune să fie o „oglină credincioasă a colaborării intelectualității femeiești la patrimoniul comun cultural național” (1/1905), să demonstreze și să susțină ideea emancipării femeii, a egalității în drepturi a femeilor cu bărbații. În articolul *Ce vom*, din același număr inaugural, Sofia Nădejde susține necesitatea adaptării formelor civilizației apusene la fondul nostru sufletec: „Îndemnul nostru e iubirea de neam și țară, și oricât de slabă și de mică ar fi munca noastră, nimeni, socot, nu va afla cu cale să o ia în nume de rău. Cu toții năzuim spre același ideal măreț.” Colaborează cu versuri Elena Văcărescu (*Seară, Două cruci*), Maria Baiulescu, Maria Cunțan, Ion Gorun, G. Coșbuc (*Spadă și corăbii*), Gh.D. Mugur, Elena Farago (sub pseudonimul Fatma), Elena N. Voronca, Leontin Iliescu, Carmen Sylva, V. Loichița, G. Topîrceanu (*Soneta, Luna*), Elena Didia Odorica Sevastos, Ion Minulescu (*Cântec*), Zaharia Bârsan (*Cântece*), Anna Codreanu, Victor Eftimiu, Cincinat Pavelescu, B. Fundoianu (*Muza*, după un model de André Chénier), Al. I. Șonțu (*Sus spre munți*), Mihail Cruceanu (*Buchetul*), I.U. Soricu, H. Frollo, Romulus Cioflec, G. Ranetti, Const. Rîuleț. Proza este reprezentată de Constanța Hodoș (cu un fragment din romanul *Martirii*), Tudor Pamfile (cu nvela *Singur*), Laura Vampa, Zoe Verzea. Tot Constanța Hodoș semnează piesa într-un act *Mântuirea* și actul al cincilea din drama *Ecaterina Varga*, iar V.C. Cosmovici dă piesa istorică în cinci acte *Miron Costin*. Ultimul număr din 1907 conține articolul *Literatura și răscoalele* de Petre Locusteanu, iar primul din 1914 include articolul-program *Reînviere* de Constanța

Hodoș. Critica și istoria literară sunt mai slab ilustrate: un singur articol despre Dora d'Istria, semnat de Nely Cornea, și câteva cronici literare. Ion Gorun recenzează volumul *Poezii* de Al. Vlahuță, iar Nerva Hodoș drama istorică *Vlaicu Vodă* de Al. Davila. G. Coșbuc traduce sfârșitul cântului XIII din *Odiseea*. Alți colaboratori: Ecaterina Arbore, Elena Poenaru, D. Popovici, Ana Conta Kernbach, Elena A. Densușianu, Vasile Pop, Lia Măgură (Lia Hârsu), C. Demetriad, D. Televor, Al.A. Hodoș, Maria Dragu, Haralamb G. Lecca, Ion Dragoslav. I.H.

REVISTA NOASTRĂ, publicație școlară apărută la Focșani, bilunar, de la 14 noiembrie 1912 la 15 mai 1914, sub conducerea profesorilor D. Papadopol (1912), C. Ghifu (1912-1914) și C. Bondescu (1914); o serie nouă, cu apariție trimestrială, iese între 1972 și 1995, în bună parte sub îndrumarea lui Petrache Dima (1977-1989). Revistă a Societății Literare a Liceului „Unirea” din Focșani, **R.n.** s-a impus de la început prin colaborarea unor profesori și elevi - viitori scriitori -, între care Victor Ion Popa, care debutează aici, la 1 decembrie 1912, cu poezia *Liniște*, semnată Gheorghie A. Hamza, Octavian Moșescu, Eugen Relgis sau a unor scriitori consacrați: Zaharia Bârsan (*Ca mâini ne bate ceasul*, versuri). În seria veche apar două fragmente traduse din *Lucreția Borgia* de Victor Hugo. La seria nouă, coordonatorul publicației, Petrache Dima, realizează interesante interviuri cu lingviști și filologi (Iorgu Iordan, Gh. Bulgăr ș.a.), cu scriitorii și critici literari (Mihail Steriade, Marin Preda, Șerban Cioculescu, Al. Piru ș.a.). La numărul special din octombrie-decembrie 1982, marcând șapte decenii de la apariția revistei, semnează versuri Al. Raicu, iar articole omagiale - Al. Piru, Petrache Dima, C. Parfene, Tudor Opris, Octav Păun, Al. Hanță, Pompiliu Marcea, Constantin Ciopraga, Liviu Leonte, Florentin Popescu. Al. Săndulescu editează scrisori inedite ale lui Duiliu Zamfirescu către fiul său Alexandru Duiliu Zamfirescu, iar Al. Raicu scrie comentariul *Duiliu Zamfirescu - inedit*. I.H.

REVISTA NOASTRĂ, publicație apărută la Pitești, neregulat, între 1 ianuarie 1919 și 1 decembrie 1923, cu subtitlul „Revistă de cultură generală”, sub direcția lui I.N. Izbășanu. Având un caracter pedagogic, **R.n.** acordă mai multă atenție problemelor din învățământ, educației religioase a elevilor (*Ideii noi pentru predarea religiei în școala primară* de Tatiana N. Bobancu). Se publică versuri de I. C. Vissarion, D. Udrescu, Halaramb Martinescu, I. U. Soricu. Un ciclu de poeme de Rabindranath Tagore (*Prinos de cântece*) este tradus de George Ulieru. Elevii își trimit versurile la rubrica intitulată „Colaborare școlară”. I. N. Izbășanu semnează articolul omagial *Zece ani de la moartea lui Spiru Haret*, iar N. D. Chiriac scrie comentariul *Cărțile sibiline*. Lui Mihail Lungeanu i se retipărește povestea *Florile dalbe*, în timp ce N. Iorga e prezent la rubrica „Maxime, cugetări, aforisme”. Cronica literară e susținută de Al. Țuțuianu și se referă, între altele, la volumul *Războiul pentru întregirea neamului* de Constantin Kirițescu. L.Cr.

REVISTA NOASTRĂ, publicație apărută la Cluj, bilunar, între 20 februarie și 5 iunie 1925, ca organ al Societății Culturale „Lucașfărul” a Liceului „Gh. Barițiu”. Găzduiește în paginile sale versuri, studii literare, folcloristică, informații culturale, cronici. Colaborează cu poezie I. Oprișiu, Ovidiu Vassu, N. Massim (un poem în proză), Aurelian Borșianu. Ovidiu Vassu semnează și o proză scurtă, precum și un eseu despre Renaștere. Se acordă un spațiu amplu comentariilor critice: Radu Paul (*Concepția clasicismului, Romantismul, Pesimismul metafizic al lui Eminescu*), Albert Willner (cu trei eseuri, despre Dostoievski, Molière și I. Al. Brătescu-Voinești), Ștefan Iorga (*Ideea națională în drama românească*), Al. Roșca și Salvator Cupcea, autori ai unui studiu caracterologic despre dramaturgia lui H. Ibsen. „Pagina folcloristică” cuprinde folclor și studii de dialectologie, sub îngrijirea lui Mircea Enătescu, Aurelian Borșianu și Salvator Cupcea, acesta din urmă semnatar, împreună cu N. Massim, și al cronicii literare. Alți colaboratori: Radu Pușcariu, Octavian Mureșanu. C.Ti.

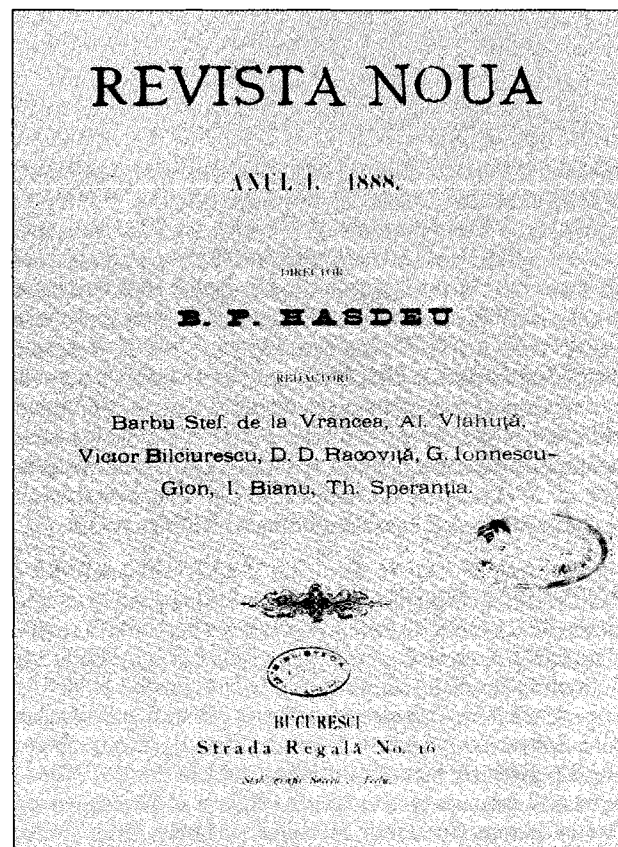
REVISTA NOASTRĂ, publicație apărută la Buzău, lunar, din ianuarie până în decembrie 1927, având subtitlul „Literară, artistică, critică, socială”. Redactor este Constant C. Cristea, care de la numărul 2 devine director. Continuând în mod explicit drumul deschis de revista școlară „Munca intelectuală”, editată între 1919 și 1926 de Societatea Culturală „B.P. Hasdeu” de la liceul din localitate, **R.n.** publică literatură, note memorialistice, maxime, epigrame, informații diverse, având chiar câteva rubrici permanente: „Pagina științifică”, „Pagina pedagogică”, „Notițe critice”, „Răsfoind revistele”. Cu versuri colaborează, între alții, Const. Goran, N. N. Manolescu, N. Gr. Mihăescu-Nigrim, Mihail Steriade, iar cu proză Constant C. Cristea. Acesta din urmă, precum și Paul I. Papadopol, semnează cele mai multe din recenziile apărute în revistă. I.M.

REVISTA NOASTRĂ, publicație apărută la Pitești, lunar, din octombrie 1931 până în iunie 1933, sub direcția Floricăi D. Ionescu. Bine structurată, revista cuprinde, pe lângă articole de pedagogie, istorie și știință, o secțiune intitulată „Literatură”, unde se publică versuri de factură sămănătoristă și proză scurtă (mai ales schițe) de aceeași coloratură. Colaborează cu poezie G. Leurdeanu, Mihai Rădulescu, Petre Popescu-Olt, G. Dumitrașcu, iar cu proză sunt prezente Lucreția Petrescu și Florica D. Ionescu (sub pseudonimul Florion). Directoarea revistei semnează și cronicile literare ale fiecărui număr. Alți colaboratori: G. Breazu, Ioan Florescu. C.Ti.

REVISTA NOASTRĂ, publicație apărută la Constanța, lunar, din februarie până în aprilie 1940, sub conducerea unui comitet redacțional format din F. Carp, Pavel Chihaia, V. Georgescu, Ion Sasu. Revistă de literatură, **R.n.** publică proză scurtă, poezie, cronici, informații. Colaborează cu versuri Constantin Cionea, Ion Dumitrescu (ambii fiind autori de poeme în cheie romantică minoră, elegiacă), Niculae Martin. Proza aparține

lui Mircea Novac, S. Tabacu și lui V. Georgescu (memorialistică). Pavel Chihaia publică două nuvele (*O moarte tragică și La poarta întunericului*), cu puternice ecouri din Ernest Hemingway. Mai apare studiul *Barbu Delavrancea, nuvelist*, semnat de I. Dala, iar M. Vasiliu susține cronică literară. C.Ti.

REVISTA NOUĂ, publicație apărută la București, lunar, între 15 decembrie 1887 și septembrie 1895, sub conducerea lui B. P. Hasdeu. În redacția revistei intră B. Delavrancea, Al. Vlahuță (până în martie 1891), Victor Bilciurescu (donator al unui fond necesar editării publicației), D.D. Racoviță, Ioan Bianu, G.I. Ionnescu-Gion, Th.D. Speranția (1888), Ion Ghica, V. Cosmovici, D.A. Sturdza (1891), Victor Crăsescu (1893). **R.n.**, al cărei program insistă în primul rând asupra tendințelor ce vor fi evitate, se află printre publicațiile de prestigiu ale epocii, fiind și o tipăritură elegantă, pe hârtie de lux, bogată în ilustrații și stampe. Apar aici numeroase studii de istorie (Hasdeu, Ionnescu-Gion, Radu Rosetti, D.A. Sturdza, I. Bianu) și de filologie (Hasdeu, Lazăr Șăineanu, Ioan Bogdan, Ioan Paul). Caracterul enciclopedic al revistei este susținut nu numai de o foarte diversă rubrică de note bibliografice și informații științifice, ci și prin contribuții în varii domenii: geologie (Grigore Ștefănescu), arheologie (Al. Ștefulescu), sociologie (Radu Rosetti) ș.a. Literatura rămâne totuși

segmentul cel mai bine reprezentat. Nu se poate vorbi de o direcție literară, fie și pentru că scriitorii prezenți aici veneau din cercuri diferite („Literatorul”, „Convorbiri literare”, „Contemporanul”), dar și pentru că orgoliosul și subiectivul Hasdeu nu putea face școală. De altfel, după moartea fiicei sale, Iulia, rupt de ritmurile vieții reale, obsedat de posibile legături pe cale spiritistă, el lasă liber accesul unor scriitori mediocri. Poezia din **R.n.** este în genere fără strălucire, majoritatea autorilor așezându-se în descendența lirismului eminescian (Al. Vlahuță, N. Iorga, Veronica Micle, Traian Demetrescu și mulți alții). Semnificativ ar fi și stăruința lui Hasdeu în a crede că a descoperit în Gheorghe din Moldova un mare talent. Remarcabile cu adevărat se dovedesc doar versurile lui Hasdeu, izvorâte dintr-o sfâșietoare durere (*Așteptând, Gaudeamus, Dumnezeu*). Cultul Iuliei Hasdeu este întreținut într-o manieră aparte; în memoria ei sunt publicate versuri, partituri muzicale, imagini picturale. Bogată și frecvent de valoare este proza: Delavrancea (*Hagi-Tudose, Sentino, Neghiniță, Irinel* ș.a.), I. Ghica (noi scrisori către V. Alecsandri), V. Crășescu, I.A. Bassarabescu ș.a. Schițele și mai cu seamă anecdotele versificate ale lui Th. D. Speranția țin însă de un gust îndoielnic. Hasdeu încurajează și în această etapă culegerea și studierea creației populare: Petre Ispirescu, D. Stăncescu, S. Fl. Marian, G. I. Pitiș, Pericle Papahagi publică folclor, iar Hasdeu, Lazăr Șăineanu, Ionnescu-Gion ș.a. scriu despre basm. Caracteristică este prezența în fiecare număr a unui studiu sau a unui medalion în care se evocă o personalitate a literaturii române, de la Dosoftei la Titu Maiorescu. O serie de portrete, vioane, pitorești, poartă semnăturile lui G. I. Ionnescu-Gion, Delavrancea, N. Țincu, iar câteva studii substanțiale aparțin lui N. Iorga, G. Dem. Teodorescu și altora. Mult mai rar se referă colaboratorii **R.n.** la literatura contemporană: cronică dramatică (D. D. Racoviță, G. I. Ionnescu-Gion), prezentări și note bibliografice. În compensație, scrisul polemic al lui Hasdeu, exprimând fără reticență idiosincrasii de tot felul, dă o viață agitată publicației. Într-o rubrică deschisă în 1893, numită *Zacherlina*, el are izbucniri neelegante față de Al. Vlahuță, C. Dobrogeanu-Gherea, Traian Demetrescu, Anton Bacalbașa ș.a. Aici, dar și cu orice alt prilej, lovește în vechii lui adversari, Titu Maiorescu și scriitorii de la „Convorbiri literare”. Valoarea operei lui I. L. Caragiale este pusă la îndoială, versurile lui Eminescu sunt și ele comentate sarcastic, deși tot în **R.n.** apare un necrolog în care imaginea marelui poet este recuperată cu o extraordinară luciditate critică. G.D.

REVISTA NOUĂ, publicație care apare la Câmpina, lunar, din martie 2000, editată de Cercul literar „Geo Bogza” și Fundația „Hasdeu”. Directorul revistei este criticul și istoricul literar Constantin Trandafir, iar redactor-șef Florin Dochia. În 1967 un grup de scriitori - Nicolae Manolescu, Ștefan Bănuțescu, Ion Bălu, Mircea Iorgulescu - scoate la Ploiești, într-un singur număr, „Revista nouă”, inițiativă reluată în 1990 (două numere, 1 ianuarie și februarie-martie), tot la Ploiești, de Ion Dan Nicolescu, Constantin Hârlav, Ion Stratan, Florin Toma,

Florin Dochia și Ioan Mihai Cochinescu. După un deceniu, un grup de intelectuali a avut inițiativa reluării, într-o a patra serie, a **R. n.**, publicația lui B. P. Hasdeu, conferindu-i o anvergură ce depășește cu mult nivelul unui periodic provincial. Primele numere se tipăresc sub formă de supliment literar al săptămânalului „Zarva” din Câmpina. Un program editorial bine conceput, respectat în linii mari, prevede resituarea dintr-o perspectivă actuală a contribuției științifice și literare a lui B. P. Hasdeu. Sfera de preocupări se dovedește însă mult mai largă, după cum o arată repunerea în circulație a unor texte importante, adesea puțin cunoscute, din scrierile lui I.L. Caragiale, Paul Zarifopol ș.a. sau contribuțiile de istorie literară incluse în sumar. Demersul istoriografic e fericit completat de analiza, justificată prin valoarea intervențiilor critice ori de principiu, a vieții literare a anilor '90 și, mai ales, de implicarea în aceea la zi. Între colaboratori sunt critici literari și scriitori cu o valoare confirmată, dar și alții aflați la începutul carierei: Constantin Ciopraga, Romul Munteanu, Nicolae Manolescu, Mihai Cimpoi, Ion Stratan, Ion Simuț, Liviu Ioan Stoiciu, Constantin Călin, I. Opreșan, Nicolae Gheran, alături de Fănuș Neagu, Nicolae Breban, Cezar Ivănescu, Eugen Uricariu, Adam Puslojić, Gellu Dorian, Horia Zilieru, Traian T. Coșovei, Ion Lilă, Ion Beldeanu ș.a. Cronică literară, semnată de obicei de Constantin Trandafir, comentează cu aplicație și obiectivitate cărțile unor autori precum Nicolae Breban, Emil Brumar, Sergiu Adam, Virgil Mazilescu, Alexandra Târziu, Lucian Vasiliu, Mircea Cărtărescu ori contribuțiile de istorie și critică literară ale lui Constantin Ciopraga, Eugen Simion, Theodor Codreanu, Ion Stratan ș. a. Câteva rubrici permanente, între care „Enciclopedia Hasdeu”, „Eseu”, au ca semnatori pe Nicolae Gheran, Theodor Codreanu, Dumitru Matală. Menționabilă pentru vivacitate, promptitudine și pentru punctele de vedere afirmate este și altă rubrică, „Autori și cărți”, la care scriu Florin Dochia, Florin Scarlat, Mihail Gălcă, Victor Sterom, Luana Ursu ș. a. Interviuurile revistei constituie un centru de interes, la fel numerele tematice, unul dintre cele mai reușite fiind *Cum se vede azi avangarda literară românească din secolul 20?*. Se adaugă o bogată secțiune dedicată literaturilor străine - traduceri și comentarii privind scrieri ale lui Fernando Arrabal, Milan Kundera, Aimé Césaire, Julio Cortázar, Saint-John Perse, Truman Capote, Michel Butor, Samuel Beckett, Arthur Miller, Paul Ricoeur, Michel Tournier ș. a. În structura sumarului intră și pagini dedicate folclorului, actualității filosofice ori celei socio-culturale. R.Z.

REVISTA OLTEANĂ, publicație apărută la Craiova, lunar, sub direcția lui Traian Demetrescu și a lui Grigore D. Pencioiu, de la 15 martie 1888 până la 15 martie 1890 și între 1 mai și 15 iulie 1892, ca supliment literar al ziarului „Economistul”. Revista își datorează existența îndeosebi eforturilor și colaborărilor lui Traian Demetrescu, prezent în fiecare număr. Din numeroasele sale versuri publicate aici, *Clavirul și Simfonie de toamnă* aduc, odată cu proiecția stărilor eului în peisajul simbolic, accente care îl anunță pe G. Bacovia. Prin aceste note de modernitate

R.O. se apropie de „Literatorul”, în cercul căruia se formase Traian Demetrescu. Tot lui îi apar aici pagini de proză, amintiri și portrete literare (V. Alecsandri, N. Nicolescu, Alphonse de Lamartine, Alfred de Musset, Paul Bourget, François Coppée), schițe de critică literară (*Mișcarea de idei, Forma în artă, O pagină de psihologie literară, Temperamentul în artă*). La rubrica „Portrete și studii literare”, susținută în genere de Traian Demetrescu, Grigore D. Pencioiu scrie despre Lenau și Heine, M. Chintescu semnează *Încercări asupra poetului Eminescu*, iar M. Stăureanu traduce din Georg Brandes (*Din literatura generală*). În 1892 colaborează și Mihail Strajanu cu studiile *Însemnătatea și influența literaturii și Principii de literatură*. Un articol al lui M. Schwarzfeld asupra culegerii de poezii populare a lui V. Alecsandri, alături de cel al lui Traian Demetrescu, *Folclorul și Alecsandri*, îl acuză pe poet de a fi falsificat materialul popular prin intervenții personale. La moartea lui Mihai Eminescu, în semn de omagiu, se retipărește, după „Convorbiri literare”, nuela *Sărmanul Dionis*. Notele bibliografice și cronică teatrală sunt redactate de Grigore D. Pencioiu și de Traian Demetrescu. Revista publică și studii de economie politică, sociologie, educație (Gr. D. Pencioiu, *Capitalul și K. Marx*, Tr. Demetrescu, *Un cuvânt pentru țărani*, H. Streitman, *Băgări de seamă asupra progresului*). Semnificative sunt tălmăcirile lui Pencioiu din Heine, Lenau, Schiller și Petöfi, ale lui Traian Demetrescu din François Coppée și ale lui H. Certeneanu (H. Streitman) din Turgheniev. N. I. Basilescu transpune în românește un poem de Ossian. Alți colaboratori: V. Petrescu, N. H. Popp și, în 1892, Carol Scrob, Th. M. Stoensescu, Scarlat Moscu, Smara, C. D. Fortunescu. C.S.

REVISTA ORĂȘTIEI, publicație apărută la Orăștie, săptămânal, între 13 ianuarie 1895 și 5 ianuarie 1900. Director și editor: Aurel Popovici-Barcianu. Subintitulată „Organ social, economic și literar”, **R.O.** este, inițial, o gazetă fără preocupări politice explicite, care publică articole de informație sau știri și reproduce multă literatură din periodicele din Regat. Începând cu 16 noiembrie 1895, având o difuzare satisfăcătoare, devine în primul rând politică, susținând cauza națională românească. Se militează, în tradiția „Gazetei de Transilvania”, pentru ridicarea culturală a poporului, căruia trebuie să i se dea „hrană sufletească” prin intermediul colecțiilor de cărți accesibile și interesante (articolul *Cărți bune și ieftine* discută activitatea Editurii Müller din București). Se evocă totodată, prin pana lui G. Bogdan-Duică, exemplul înaintașilor (*Grigore Maior, Programul de la 1849*). Din „Vatra”, „Foaia interesantă” și „Familia” sunt preluate versuri, proză și notițe filologice ale lui G. Coșbuc. De fapt, literatura apărută aici este, cu unele excepții, reluată din alte periodice, mai ales din „Vatra”. Scrieri de Al. Vlahuță, I. Popovici-Bănățeanul, Matilda Cugler-Poni, Radu D. Rosetti, I. N. Roman, Traian Demetrescu, Ion Gorun, Veronica Micle, D. Nanu, Artur Stavri, Duiliu Zamfirescu, Șt. Basarabeanu (Victor Crătescu), G. Murnu, I. Adam, D. Stăncescu, Sofia Nădejde, Th. D. Speranția, N. Iorga, I. L. Caragiale ș.a. sunt puse astfel la îndemâna cititorului din Transilvania. Cu aceeași intenție se reproduc și

scrieri ale unor înaintași, printre care Alecu Văcărescu, Anton Pann, V. Alecsandri. Dintre ardeleni colaborează Ioan Bota, Ioan Scurtu, Emil Sabo, Grigore Sima al lui Ion, Andrei Bârseanu, I. Căndea, I. Moța, Elena din Ardeal. Trimit poezie populară Petre Alexe și Sabin Safta, publicându-se de altfel multe balade, colinde, strigături, la care nu se indică autorul culegerii. Și sub raportul traducerilor **R.O.** prezintă interes, deoarece selecția scriitorilor străini este, în linii mari, bună. Au apărut tălmăciri din Heinrich von Kleist, Lenau (poezia *Vântul*, adaptată de St. O. Iosif), Heine, Mérimée, Maupassant, Zola, Anatole France, Sully Prudhomme, Catulle Mendès, Lev Tolstoi ș.a. R.Z.

REVISTA ORIENTALĂ, publicație apărută la București din mai până în septembrie 1896 (trei numere). Subintitulându-se inițial „Revue franco-roumaine”, **R.O.** tipărește și articole sau poezii culte și populare traduse în limba franceză. Redactori par să fie Mircea Demetriade și Bonifaciu Florescu. În două articole din primul număr se arată că, urmând exemplul „Curierului românesc” al lui I. Heliade-Rădulescu, se va încerca o contribuție la dezvoltarea literaturii originale prin colaborarea unor poeți de valoare. O idee nouă este aceea de a adresa scriitorilor din toate țările balcanice un apel la

„confraternitate poetică”, oferindu-li-se spațiu în paginile revistei, pe care cei doi redactori o vor un „organ literar al Europei carpato-balcanice”. Au colaborat cu versuri Mircea Demetriade (influențat, vizibil, de Baudelaire), Carol Scrob, N.G. Rădulescu-Niger, Grigore Ventura, N. Țincu, Scarlat Orăscu și Iuliu Cezar Săvescu. În limba franceză publică poezii Bonifaciu Florescu, Al. A. Sturdza, Al. Bogdan-Pitești. Se traduce din proza Iuliei Hasdeu, Bonifaciu Florescu dă câteva nuvele, iar I.A. Bassarabescu este autorul unor schițe și nuvele cu subiecte alese din viața micilor funcționari și a studenților săraci. Din Lamartine transpune, în versuri clare, Mircea Demetriade (poezia *Bonaparte*), în timp ce Bonifaciu Florescu realizează echivalențe românești pentru versurile poetului albanez Ghuse Schirò. Mai apar cronici artistice – Al. Bogdan-Pitești, *Impressions d'art. M. Vermont*, Panait Zosân, *Expoziția artiștilor independenți* – și dramatice. R.Z.

REVISTA PENTRU TOȚI, publicație apărută la București în 1892; se păstrează numai numărul 2, ieșit la 20 septembrie. Revista este redactată de tinerii socialiști Const. Z. Buzdugan și Th. Voicu. G. Diamandy publică, în traducere românească, studiul său *Materialismul în artă*, tipărit mai întâi în „L'Art social”. Th. Voicu eminescianizează, în versuri corecte, pe teme sociale, iar Const. Z. Buzdugan scrie versuri, în tonul epocii, dedicate unei iubite care rămâne indiferentă la suferințele poetului. În nuvela *Un priveghi și o legendă* de Const. Z. Buzdugan sunt folosite, pentru caracterizarea vieții satului, procedee narative, conflicte și situații care, peste un deceniu, la scriitorii sămănătoriști, vor constitui o manieră. R.Z.

REVISTA POEZIEI, publicație apărută la București, lunar, în 1919 (nouă numere), având ca director pe Gh. Gologan și redactor pe N. Thomescu-Baciu. Revista este consacrată poeziei, chiar și „programul” fiind scris în versuri: „Deviza-mi va fi cântec și poezie / Revărsând în cale numai veselie.” În sumar intră versuri și versificări patriotice, populare, religioase, soldățești. Sunt antologate poezii de Artur Stavri, N. Thomescu-Baciu, Iuliu Cezar Săvescu și mulți alții, ascunși sub pseudonime, printre poeme numărându-se, bunăoară, unele înscrise sub genericele „Mărășești” și „Mahalale”. Alte rubrici: „Satira zilei”, „Capitala”. M.Pp.

REVISTA POLITICĂ, publicație politică și literară apărută la Suceava, bilunar, între 3 mai 1886 și 1 aprilie 1891. Redactarea este asigurată de Matei Lupu, editor și redactor responsabil, și de Simion Florea Marian, acesta îndeplinind și atribuțiile administratorului. R.p. se adresează în primul rând românilor bucovineni, susținând ideea unității naționale, dar încearcă, în absența unei gazete reprezentative pentru întreaga Bucovină, să apere interesele românești în cadrul multinațional al Imperiului Austro-Ungar. Din acest program își trag rădăcinile și inițiativele culturale, precum și grija acordată limbii române și aspectului ei literar, interesul pentru viața socială din

România, pentru promovarea scriitorilor locali, ca și încercarea de a atrage atenția asupra valorii artistice și documentare a folclorului. Revista a republicat multe din poeziile lui Mihai Eminescu; sunt tipărite, de asemenea, amintiri și articole dedicate poetului, versuri de Veronica Micle, Matilda Cugler-Poni și Adela Xenopol. Poezii au semnat și Gheorghe din Moldova, A.C. Cuza, iar din Bucovina au colaborat Vasile Bumbac, C. Morariu, T. Robeanu, V. Codreanu. Fragmente din *O călătorie la Dorna în Bucovina* semnează A. D. Xenopol. În notele intitulate *Un patron în Viena (Amintiri din viața de student)*, T.V. Ștefanelli evocă momente semnificative din perioada studiilor, legate mai ales de Eminescu. Alte scrieri în proză aparțin Adelei Xenopol, lui Averchie Macovei, Olimpiei Iliuș și lui C. Drăgulinescu. Legende populare din Bucovina (culese de S. Fl. Marian) și balade din Transilvania (din colecția lui Ion Pop-Reteganul) apar în fiecare număr. Sunt inserate și note biografice, știri literare, teatrale, muzicale, varietăți, cronici dramatice. Adolf Last este autorul unei pertinente prezentări a piesei *Năpasta* de I.L. Caragiale. R.p. își întrerupe apariția pentru a nu face concurență unui nou periodic, „Gazeta Bucovinei”, editat la Cernăuți, la care trec și colaboratorii publicației din Suceava. R.Z.

REVISTA POLITICĂ ȘI LITERARĂ, publicație apărută la Blaj, lunar, de la 1 septembrie 1906 până în aprilie 1914, cu întreruperi între septembrie 1907 și 1 aprilie 1909. Prim-redactor este Aurel Ciato și redactor Iunio Br. Hodoșiu; din septembrie 1911 Aurel Ciato figurează ca director, proprietar și editor. El semnează articolul *Programul nostru*, în care afirmă caracterul preeminent politic al revistei, și anume „rostul tratării teoretice a chestiunii de naționalitate”, în slujba căruia va sta și literatura. Ca o subliniere a acestei afirmații, Ciato va relua pasaje din acest program de mai multe ori pe parcursul apariției: „Să ne creăm ideale mari, cari să ne ridice deopotrivă și viața individuală și viața colectivă, să creăm pe baza acestor ideale unitatea de gândire, cari să ne dea puțința organizației și a muncii solidare”. Cu un articol-program, *Ideea românismului și politica națională*, intervine în numărul inaugural și Iuliu Maniu, pentru a demonstra, printre altele, legătura dintre elementul politic și cel literar: „arta, poezia și modul propriu de a privi lumea sunt tot atâtea însușiri, și prin urmare dezvoltarea și apărarea lor este o datorință etnică”. În acest sens este publicată și conferința *Literatura ca factor al solidarității neamului*, în care autorul declară: „Literatura națională apropie laolaltă și neamurile cari sunt despărțite, cum este neamul nostru.” Proza este ilustrată în primul număr de Mihail Sadoveanu (*Plopul*, scrisoare), pentru ca apoi să fie întâlnit tot mai des numele lui Ion Agârbiceanu, cu texte precum *Moș Viron*, *Fragmente*, *Comoara*, *Surori* ș.a. Se publică sau se reproduc texte de Emil Gârleanu (*La moarte*), Caton Theodorian, N. Dunăreanu, Al. Ciura, Corneliu Moldovanu și Ioan Pop-Florantin („romanul istoric” *Decebal*). Aurel Ciato deschide rubrica de poezie cu versurile intitulate *E moartă limba noastră?*, iar dintre poeți colaborează I.U. Soricu, Corneliu

Moldovanu, D. Nanu, V. Grivase, Teodor Murășanu, din 1909 Nichifor Crainic, Victor Eftimiu, T. Papazissu, Aron Cotruș (*Din adânc, Nocturnă*). În numărul 1/1911, cu ocazia festivităților Astei la jubileul de cincizeci de ani, apare un medalion *Iacob Mureșianu*. Mihail Strajanu scrie articolul *Symbolismul decadent*, iar lui D. Nanu îi aparțin însemnările intitulate *Anonimii în critică*. Rubrici permanente vor fi „Cronica politică”, „Cronica literară” și „Reviste”. Chiar din primul număr, ocupându-se de „Cronica literară”, Luca Rusu declară că revista va lua în considerare „numai ce e în stare să hrănească sufletul nostru românesc, dându-i mândria și conștiința unității sale etnice”. Sunt recenzate scrierile lui Ioan Slavici, Al. Vlahuță, traduceri din H. Sienkiewicz, iar Al. Ciura îl omagiază, la aceeași rubrică, pe I.L. Caragiale la împlinirea vârstei de ani, semnând refuzul marelui scriitor de a se întoarce în țară. O secțiune intitulată „Filologie” se ocupă de probleme ale limbii, precum Em. Grigorovitză cu articolul *Înrâuriri românești în limba sașilor din Transilvania*. Aurel Ciato (sub semnătura Alco) traduce din poezia lui Lenau, în timp ce Ion Gorun transpune *Primul monolog* din *Faust* de Goethe (2/1906), iar Teodor Murășanu tâlmăcește *Cântece triste* de Goethe (5/1912) și din Lenau. Din literatura Antichității sunt selectate versiuni realizate de Ion Al. George (*Odă la Afrodita* de Safo) și de G. Coșbuc (cântul XXIII din *Odiseea* de Homer). M.S.

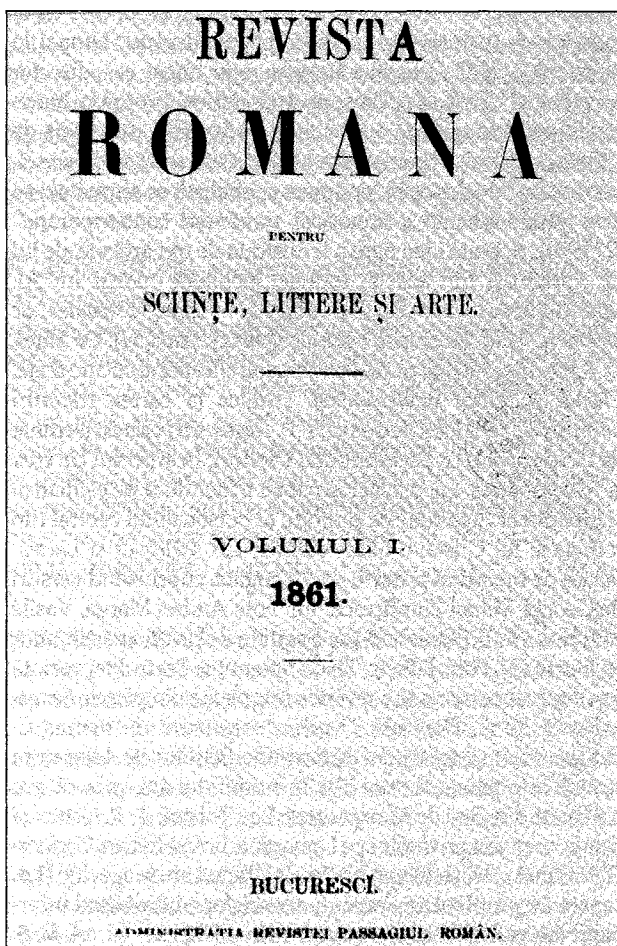
REVISTA POPORULUI, publicație apărută la București, lunar, din iunie 1888 până în august 1906 (exceptând perioada iulie-august 1899). Între ianuarie 1890 și decembrie 1896 a avut o apariție neregulată, iar unele numere nu sunt date. Subtitlul inițial, „Litere - științe - arte”, va fi modificat de câteva ori, rămânând însă marcat caracterul enciclopedic al revistei. Condușă de un comitet, publicația are pe rând, ca directori, pe Mircea Demetriade, Al. Obedenaru, I. S. Spartali, pe doctorul C. N. Chabudeanu și pe Petru Vulcan. Redactori au fost I.I. Livescu, Ilie Ighel-Deleanu, Aurel Alexandrescu-Dorna, I.A. Bassarabescu, I.C. Măldărescu, Sever Moschuna. Cu un cuprins eterogen și fără o orientare a ei, revista precizează, totuși, în numărul 7/1889, că în domeniul literar va urma teodacauna „o linie de mijloc între ideile cele vechi și cele prea nouă”. R.p. s-a vrut în afara grupărilor și a „coteriilor” literare „străine artei”. Promovează însă o literatură minoră, ieșită de sub pana unor scriitori fără personalitate: G. Russe-Admirescu, V. Fărcășanu, I. Anestin, V. Boscu, A. Vântul. Sub conducerea lui Al. Obedenaru, devine, pentru un timp, o tribună a noilor tendințe poetice. Colaborează Mircea Demetriade, Iuliu Cezar Săvescu, Aristide Cantilli, toți adepți declarați ai poeziei noi și discipoli ai lui Al. Macedonski. Fantasticul macabru, cu note morbide și artificioase, sonoritățile și neologismele vizând efecte coloristice, în spiritul poeziei decadente din versurile lui Obedenaru (*Imn funebru, Pe undele briliante, În noaptea eternă, Agonie*) și Mircea Demetriade (*Florile morții*), trec în încercările unor imitatori: tânărul Ștefan Orășanu, sub pseudonimul Z. Miron (*Fiori morbizi, Vibrări albastre*), Gh. Petrescu (*Armonii macabre*), Aurel

N. Goran (*Iubire stranie*). Alături de aceștia publică poezie Lucreția Suci-Rudow, Smara, Traian Demetrescu, Dem. Moldoveanu, Petru Vulcan. Proza și teatrul ocupă un spațiu mai mic. I.A. Bassarabescu e prezent cu câteva nuvele, Petru Vulcan dă fragmente din romanul *Fecioara* și din comedia *Duelul*, D. Teleor semnează schițe, iar I. Catina proză, precum și o dramă (*Pentru tron*). În 1897 R.p. realizează un tablou al orientărilor literare ale vremii și al poetilor în viață (o sută cincizeci de nume), în care figurează I. Theo (Tudor Arghezi) printre simbolisti și D. Anghel la independenți. Petru Vulcan propune, în 1899, critica operelor reprezentative ale secolului al XIX-lea și alcătuirea unor bibliografii. În cadrul acestui program se tipărește un studiu al lui A.D. Xenopol, *Mișcarea literară de la 1822-1848*, medalioane dedicate lui N. Nicoleanu, Al. Macedonski, V. A. Urechia. Cu toate acestea, critica literară e slab reprezentată. În R.p. apar traduceri din Byron, André Chénier, Henri Murger, Heine, Poe (*Corbul, Morella*), Giovanni Verga. Din 1899 spațiul acordat literaturii se micșorează foarte mult în favoarea paginilor de știință popularizată. S.C.

REVISTA PRESEI, publicație apărută la București, lunar, din noiembrie 1920 până în februarie 1923, sub conducerea unui comitet. Directori sunt I. Petrescu și I. Marinescu, care de la numărul 4 nu mai sunt amintiți pe frontispiciu. Numai la numărul 2/1922 Romulus Seișanu este trecut ca „director redacțional”. Fără să se lanseze cu un articol-program, materialele publicate indică o orientare modernistă, formulată de I. Peltz în articolul *Noile curente literare. Către ascendența morală*, semnat cu inițiale: „producțiunea simbolistă se afirmă azi ca nota predominantă a literaturii românești contemporane” (2/1920). Această idee pare a fi ilustrată de trei articole ale lui D. Karnabatt din același număr, închinat morții lui Al. Macedonski (*Alexandru Macedonski - omul, „Noaptea de noiembrie” a lui Macedonski și Macedonski și publicul*). De altfel, D. Karnabatt susține partea critică a publicației și cu alte texte: *Cherdi și critica impresionistă*, cronica la cartea *Amintiri universitare* a lui Ioan Petrovici, P.P. Negulescu polemist (semnat de D. Karnabatt cu pseudonimul Diodor). În articolul *Un erou de roman francez*, Lucrezia Karnabatt îl identifică pe psihiatrul și literatul N. Vaschide ca prototip al personajului central din romanele lui Gustave Binet-Valmer, *Les Météques* și *Lucien*. Partea de literatură propriu-zisă e bogată, cuprinzând versuri de George Mihail Zamfirescu, Ion Foti, Andrei Marga, Vasile Militaru, Al. T. Stamatiad ș.a. Paginile de proză aparțin unor scriitori ca N. Pora, I. Peltz, Th. D. Speranția. Teatrul reprezintă o preocupare constantă a revistei: fragmente din piesele *Sonata umbrelor* de A. Dominic, *O patimă omenească* de Remus C. Dragomirescu, *Mefistofeles* de Romulus Seișanu etc. Literatura străină este prezentă, mai ales în primii doi ani, prin câteva traduceri din Guy de Maupassant, Lev Tolstoi, A. P. Cehov și prin comentarii privind-i pe Lamartine, Ernest Renan, Gabriele D'Annunzio, Albrecht von Haller. În ultimul an de apariție R.p. capătă un profil tot mai accentuat enciclopedic, oferind informații din varii domenii, mai puțin din cel literar. A.-M. B.

REVISTA ROMÂNĂ, publicație „pentru științe, litere și arte” apărută la București, lunar, din aprilie 1861 până în noiembrie 1863, sub conducerea lui A. I. Odobescu. Redactorii permanenți ai revistei erau A. I. Odobescu, G. Crețeanu, Radu Ionescu, D. Berindei, I. I. Fălcoianu, P. Iatropol, Pană Buescu, C. Aninoșanu, A. Gianni, Gr. I. Lahovari și N. Gr. Racoviță. Aici vor veni mulți dintre colegii de studii ai lui Odobescu, legați de societatea și de revista „Junimea română” (Paris, 1851). Cu un program în descendență pașoptistă, **R.r.** tinde să devină un „centru de activitate intelectuală”, reunind colaboratori din toate provinciile românești. Dar se urmărea în primul rând recordul cu un alt timp, modern, acela al „studiilor serioase”, ceea ce înseamnă că erau văzute ca extrem de importante „cultura literelor și gustul artelor”, precum și „noțiunile drepte și serioase despre toate ramurile științei”. Cu toate că a avut o viață scurtă, **R.r.** a reușit să fie cea mai importantă publicație științifică și literară a vremii. În structura ei enciclopedică, precumpănitoare a fost latura științifică, alături de redactori fiind prezenți cu studii Gr. Cobălcescu, Gr. Ștefănescu, Em. Bacaloglu, I. Felix, P. S. Aurelian ș.a. Se aduc informații, se fac docte puneri la curent cu cercetările din mai multe domenii (geologie, astronomie, medicină, drept,

economie, sociologie). Istoria și istoria culturală sunt privilegiate, fiind ilustrate de contribuțiile lui Ion Ghica, D. Berindei, I. Missail și ale altora. Texte vechi românești beneficiază de comentariile lui Odobescu, Șt. D. Greceanu, Gr. I. Lahovari, Radu Ionescu. Pios față de înaintași, Odobescu publică *Istoria românilor supt Mihai-Vodă Viteazul* de N. Bălcescu, rămasă între manuscrise în timpul vieții istoricului, precum și unele scrieri ale lui Alecu Russo. Tot Odobescu semnează studiul monografic *Poezii Văcărești* și exegeza comparatistă *Cântecile poporane ale Europei răsăritene, mai cu seamă în raport cu țara, istoria și datinile românilor*. Definindu-și identitatea în primul rând prin genul acesta de preocupări, revista nu a polarizat un cerc de poeți și de prozatori cu o colaborare permanentă. Vasile Alecsandri trimite cu generozitate versuri, ca și Al. Donici, iar D. Bolintineanu traduce din Anacreon, alți autori de versuri fiind D. Dăscălescu, Radu Ionescu. Și proza este inegală: narațiuni ale lui G. Crețeanu, Pantazi Ghica, dar și *Câteva ore la Snagov*, memorialul lui Odobescu, ori romanul *Ciocoi vechi și noi* de N. Filimon, apărut mai întâi aici. Se distinge printre contribuții și studiul *Principiile critice*, în care Radu Ionescu premerge lui Titu Maiorescu prin idei de sursă hegeliană despre specificul artei și al criticii. G.D.

REVISTA ROMÂNĂ, publicație apărută la București, bilunar, între 1 februarie și decembrie 1902, sub direcția unui comitet compus din M.B. Cantacuzino, Petru Th. Missir, Petre P. Negulescu, Teohari Antonescu, Ioan Bogdan, Simion Mehedinti, C. Rădulescu-Motru, Mihai Săulescu, Mihail Dragomirescu. De factură mai degrabă academică, **R.r.** publică îndeosebi studii și articole ale unor universitari, cuprinse în rubricile „Cronica politică”, „Cronica economică”, „Istorie”, „Literatură și filologie”. Așa cum arată Mihail Dragomirescu în textul programatic *Cum înțelegem literatura*, în paginile revistei cititorul va putea găsi „mai mult critică literară sau traduceri decât literatură propriu-zisă”. Într-adevăr, cu excepția câtorva poezii de D. Nanu și Cesar I. Vârgolici și a unor proze scurte semnate de I. D. Manolache, nu apar decât texte critice și câteva traduceri. Mihail Dragomirescu contribuie cu un mic studiu intitulat *Câteva pricini de scădere a poeziei*, cu un amplu comentariu despre Anna de Noailles (*O poeză româncă din pământ străin*) și cu mai multe cronici literare. Hugo Friedman semnează articolul *Încercare asupra comediei lui Caragiale*, „*Scrisoarea pierdută*”, iar Simeon C. Mândrescu prezintă pe larg lucrarea *Români în monumentele literare germane medievale* de Em. Grigorovitz. Traducerile sunt ilustrate de poemele *Blestemul bardului* de Uhland și *Veneția* de Platen. Cu studii și comentarii istorice, folcloristice, lingvistice, psihologice, filosofice colaborează N. Iorga, Ovid Densusianu, D. Onciul, Simion Florea Marian, Ilie Bărbulescu, I. Todicescu, Gr. Tăușan. I.M.

REVISTA ROMÂNĂ, publicație apărută la București, lunar, de la 1 iunie până în octombrie 1924 și un număr în 1925, sub direcția lui Nicolae Alimănescu. Într-un scurt articol-program se subliniază că **R.r.** dorește să fie o publicație „de cultură generală”, care „va lua în considerare curentele de idei ale zilei,

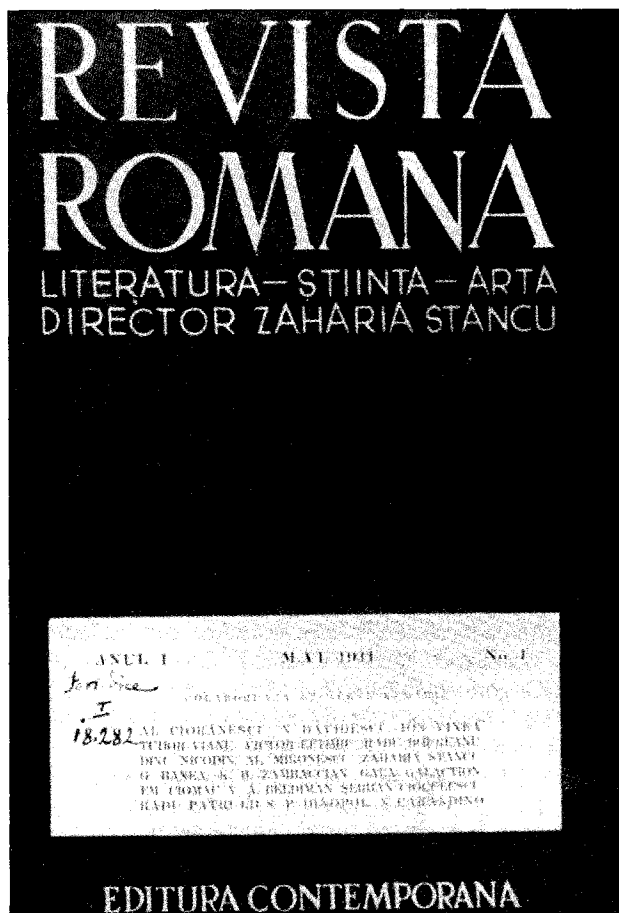
chestiuni științifice și economice, problemele societății și producția literară". Aceasta din urmă este într-adevăr bine reprezentată, revista concentrând colaboratori dintre cei mai valoroși. Aici se tipărește pentru întâia dată *Riga Crypto și Lapona Enigle* de Ion Barbu, pot fi citite poeme de Ion Vinea (*Lui Marcel Iancu, Tatăl nostru, Răsunset, Dor vechi, Epilog*), Perpessicius, Mihail Steriade și Camil Baltazar. Proză se publică puțină, de fapt doar un fragment din romanul *Conservator & C-ia* de N. Davidescu, în schimb paginile de critică și de eseistică sunt mai consistente. Prin eseul *Delimitări critice: „Limba literară“* Camil Petrescu deschide o interesantă dezbateră, la care vor participa Tudor Vianu (*„Limba literară“*) și Perpessicius (*Pauperizarea limbii literare*), prezenți și cu alte texte: Vianu cu articolul *Estetica cinematografului* și cu un comentariu despre volumul *În marea trecere* de Lucian Blaga, iar Perpessicius cu o serie de recenzii. Printre colaboratori mai figurează Ion Sân-Giorgiu (studiul *Știința literară în Germania*), F. Aderca (eseul *Scritorii și viața*), Ion Marin Sadoveanu (rubrica „Viața teatrală“), Al. Claudiu, Alice Voinescu, Șt. Zeletin, M.H. Maxy, H. Sanielevici, Mircea Dem. Rădulescu, Ion Hâncu.

I.M.

REVISTA ROMÂNĂ, publicație apărută la București, lunar, din mai 1941 până în martie 1942, având ca director pe Zaharia

Stancu, iar ca secretar de redacție pe N. Carandino. Subtitlul „Literatură – știință – artă” indică intenția unei deschideri culturale ample. Publică versuri Tudor Arghezi, Ion Pillat, Zaharia Stancu, Radu Boureanu, iar Ion Vinea e prezent cu un fragment din romanul *Lunatecii*, Hortensia Papadat-Bengescu cu nuvela *Fetița între lupi*, Gala Galaction cu *Scrisori către epigonii Simforozei*, Victor Eftimiu cu schița *De vorbă cu dracu*, în timp ce Teodor A. Naum traduce din Catul. Critica este susținută de E. Lovinescu (*Hortensia Papadat-Bengescu*), Nicolae Petrescu (*Despre originalitate*), Ion Biberi (*Rimbaud văzut de Jacques Rivière*), Șerban Cioculescu (*Predealul și poetul*), Emil Serghie (*Un înțel vagabond: Dimitrie Stelaru*), Tudor Vianu (*I. Vlasiu, Eminescu prozator, Mentalitatea estetică și timpul nostru*). N. Carandino deține rubrica „Note teatrale”, K.H. Zambaccian este autorul unor comentarii despre pictori români și străini, iar Mihail Fărcășanu semnează articolul *Libertate și existență*. Bine apreciată este *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* de G. Călinescu, editată recent, despre care scriu Șerban Cioculescu și Mihai Ralea. Revista, cu un material bogat și divers, este menită să promoveze valorile reale ale literaturii române într-un moment de criză. Mai colaborează Al. A. Philippide, Al. Ciorănescu, Geo Bogza, Marcel Romanescu, Mihai Moșandrei, Demostene Botez, Radu Cioculescu, George Gregorian.

M.Pp.

REVISTA ROMÂNĂ, publicație apărută la Iași, trimestrial, începând de la 1 iunie 1995. Are ca director pe Areta Moșu, iar colegiul de redacție este alcătuit din Ioan Caproșu, Cătălin Ciolca (redactor-șef), Ion Nuță, Liviu Papuc, Claudiu Paradais, Valeriu Rusu, Nicolae Turtureanu. De la numărul 1/1997 redactor-șef devine Victor Durnea. Ulterior din colegiul redacțional mai fac parte Ioan Ciupercă, Florin Faifer, Mihai Harea, Dumitru Bunea. Editată de despărțământul „Mihail Kogălniceanu”, filiala ieșeană a organizației culturale Astra, R.r. își propune, între altele, să restituie în paginile sale valoroasa tradiție a acestei organizații, dar și să îi reflecte activitatea curentă. Astfel, număr de număr apar ample articole recuperatoare: *Astra și obiectivele ei*, *Astra și românii de peste hotare*, *Astra în Basarabia interbelică*, *Astra și Banatul sârbesc în perioada interbelică*, *Astra și românii din ținuturile Covasnei și Harghitei*, iar rubrici precum „Breviar astrist” și „Revista revistelor noastre” oferă informații despre inițiativele despărțământelor reînființate ale Astei. Revista are însă și un îndeajuns de cuprinzător spațiu rezervat culturii și civilizației românești. Rubricile „Studii. Eseuri. Interpretări” și „Restituiri. Evaluări” conțin contribuții de Const. Ciopraga, Gavril Istrate, Al. Zub, Liviu Leonte, Stelian Dumistrăcel, Al. Husar, Florin Faifer, Bogdan Ulmu, Victor Durnea, Eugen Munteanu, Natalia Cantemir, Silvia Ciubotaru, Ion H. Ciubotaru, Lucia Ciureș, Cristina Florescu, Victor Spinei, Ion Agrigoroaiei, Petru Zugun, Dorin Lozovanu, Ion Nuță, Ioan Răducea, Andrei Stratulat, Dragoș Petrescu, Liviu Papuc, Ștefan Gencărău, Ilie Dan, Ion Popescu-Sireteanu, Adrian Turculeț, Dan Mănuță, Remus Zăstroiu, Mircea Pahomie ș.a. Un sector care conferă

individualitate periodicalului este cel de interviuri, aici fiind înregistrate răspunsuri de la Roman Vlad, Ion Ungureanu, Wolfgang Dahmen, Klaus Bochmann, Paul Miron, Andrei Corbea, Const. Ciopraga, Nicolae Dabija, Ion H. Ciubotaru, Ion Talos, Vitalie Belousov, Valeriu Anania, Eugen Coșeriu, D. Vatamaniuc, Alexandru Moșanu, Gelu Ionescu, Alexandrina Cernov, Ion Iovcev ș.a. Pagina intitulată „Poesis” adăpostește substanțiale grupaje de versuri ale unor poeți consacrați, între care Grigore Vieru, Ioanid Romanescu, Nichita Danilov, Nina Josu, Nicolae Ionel, Arcadie Opaîț, Lucian Vasiliu, Leo Butnaru, Cassian Maria Spiridon, Horia Zilieru, Ion Hadârcă, Ion Beldeanu, Dorin Popa, Liviu Antonesei, Emilian Galaicu-Păun, Ion Miloș, Daniel Corbu ș.a. Meritorie este inițiativa de a evoca scriitori trecuți în uitare: Olga Vrabie, poetă prematur dispărută, Zicu A. Araia, Gheorghe Bezviconi, George Dorul Dumitrescu, Stejar Ionescu ș.a. De asemenea, un bogat material documentar – memorii, jurnale, scrisori și alte texte inedite – readuce în actualitate nume precum Grigore T. Popa, Sergiu Matei Nica, Leca Morariu, Petru Comarnescu, Leon T. Boga, N. I. Herescu, pictorul Ion Neagoe. Alți colaboratori: Dumitru Acu, Ioan Lăcătușu, Ioan Seni, Maria Grămadă, Barutu T. Arghezi.

I.M.

REVISTA ROMÂNŌ-AMERICANĂ, publicație apărută la București în două serii: prima (patru numere) din decembrie 1945 până în iulie-august 1947, având ca director pe Dimitrie Gusti, iar a doua, cu o periodicitate anuală sau bianuală, începând din decembrie 1998, sub conducerea unui comitet de redacție. Din comitetul de direcție al primei serii au făcut parte – pe lângă Dimitrie Gusti – Nicolae Petrescu și Petru Comarnescu, iar comitetul de redacție era alcătuit din Ion Vasile Costin, Octav Doicescu, Dan Dușescu, Mihnea Gheorghiu, Anton Golopenția, Ruxandra Oteteleșeanu, Guy Pauker, C. Popa, Margareta Sterian și C. Zehernic, redactori fiind Milton G. Lehrer, Alf Adania, Adina Arsenescu Iamandi, F. Nicolau. Clar definit în chiar subtitlul ei, „Organul Societății Amicii Statelor Unite. Revistă pentru cunoașterea Statelor Unite în România și pentru dezvoltarea relațiilor româno-americe”, obiectivul publicației este realizat prin articole pe teme istorice, politice, sociale sau culturale, incluse atât în rubricile „Cronica filosofică”, „Cronica plastică”, „Cronica muzicală”, „Cronica cinematografică” ș.a., cât și în partea ei literară, prin numeroase și bune traduceri din poeți, prozatori și dramaturgi americani. Astfel, apar poeme de E. A. Poe, Walt Whitman, Archibald MacLeish, Carl Sandburg, T. S. Eliot, Edgar Lee Masters (traducători fiind Al. T. Stamatiad, Margareta Sterian, Mihnea Gheorghiu, Ion Caraion), proză de Ernest Hemingway (povestirea *Zăpezile de pe Kilimanjaro*, în versiunea Ruxandrei Oteteleșeanu), Upton Sinclair (fragmentul intitulat *Portretul lui Adolf Hitler*, din romanul *Balaurul*, transpus de Dan Dușescu și Leon Levițchi, care semna aici L. Leu), teatru de Eugene O'Neill (piesa *Acolo unde este crucea*, în versiunea lui Alf Adania). De menționat că în numărul 2-3/1946 i se dedică mai multe pagini lui E. A. Poe, unde, pe lângă versuri și proză

transpuse din creația acestuia, se publică și două comentarii: *Poezia lui Edgar Allan Poe* de Ion Frunzetti și *Nuvelele fantastice ale lui Poe* de Oscar Lemnar. Tot comentarii semnază Petru Comarnescu (*Realismul poetic al lui Edgar Lee Masters*) și Ionel Jianu (*Petru Neagoe*). Au mai colaborat Iordan Chimet, Nicolae Mărgineanu, Serafim Buta, Paul Donici. În seria a doua, la rubricile „Articole”, „Mărturii”, „Documente”, se publică articole despre personalități românești și relațiile lor cu America, despre cultura română în America: Dan Grigorescu, *Când românii descoperă America. Un ambasador al culturii americane* – despre Petre Comarnescu, Virgil Căndea, *Cultura română în muzele americane*, Alexandru Balaci, *Un Marco Polo român*, Maya Simionescu, *Omagiu lui George Emil Palade*, Sabina Ispas, *Documente ale spiritualității românești în arhivele de folclor din America*, Radu Varia, *Brâncuși în America* ș.a. Ion Comșa alcătuiește *Cronologia relațiilor diplomatice româno-americe*, iar numărul 7-8/2003 cuprinde răspunsuri la ancheta *Americanism sau europeism în gândirea politică actuală*, datorate unor personalități precum Mihnea Gheorghiu, Virgiliu N. Constantinescu, Mihai Drăgănescu, Octavian Paler, Al. Zub. Se inserează traduceri din literatura americană: Iordan Chimet – patru cântece populare americane, George și Monica Dan – poeme de Stephen Vincent Benét, Ion Sava – *Voiaj de plăcere* de Thornton Wilder, Mircea Vaianu – *Luna de la Caraibe* de Eugene O'Neill, dar și recenzii la cărți ale celor stabiliți în America: Mircea Iorgulescu comentează *Scrisori din Washington* de Vladimir Tismăneanu, iar Mircea Anghelescu *Fetele lui Ianus* de Constantin Eretescu. Mai colaborează Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Mihaela Constantinescu, Geo Săizescu, Ștefan Andrei, Ioan Grigorescu, Paul Cernovodeanu, Mircea Malița, Florin Constantiniu, Nicolae Cajal, Manuela Cernat, Radu Florescu, Geo Șerban, Gheorghe Istrate. I.D.

REVISTA SCRITOARELOR ȘI SCRITORILOR ROMÂNI, publicație apărută la București, lunar, din noiembrie 1926 până în decembrie 1940 și din ianuarie 1942 până în decembrie 1943, sub conducerea unui comitet a cărui componență nu este precizată; de la numărul 10-11/1927 e menționată ca fondatoare Adela Xenopol. Inițial are titlul „Revista scriitoarei” și subtitlul „Literatură – artă – chestiuni sociale”. De la numărul 1/1929 titlul se schimbă, iar din comitetul de conducere al **R.s.** și **s.r.** fac parte Mărgărita Miller-Verghy, Hortensia Papadat-Bengescu, Aida Vrioni, Claudia Millian, Ticu Archip, Liviu Rebreanu, Ion P. Peretz, Ion Pillat, Adrian Maniu. Ulterior comitetul își va schimba periodic alcătuirea, cuprinzându-i și pe I.A. Bassarabescu, Nichifor Crainic, N. Crevedia, Radu Gyr, Agatha Grigorescu-Bacovia, Ion Minulelsu, C. Rădulescu-Motru. De la numărul 1/1931 Aida Vrioni devine directoare, iar de la numărul 11-12/1938 directoare-proprietară, în timp ce secretari de redacție sunt, pe rând, Mihail Șerban și Dimitrie Batova. Editată la început ca organ al Societății Scriitoarelor Române, care se înființase la 19 februarie 1925, revista este „închinată talentului feminin”, insuficient cunoscut și apreciat. În articolul-program *La merit egal, drept egal* se deplânge

condiția scriitoarei române, condamnată la un rol marginal, la a fi doar „tolerată, figurantă” în viața culturală a țării, accesul ei în presă sau în diferitele instituții fiind mult îngrădit: „Scriitoarea nu este încă investită cu drepturile de valoare intelectuală, ea nu se prezintă, ci se strecoară.” Telul publicației va fi prin urmare acela de a contribui la ameliorarea situației, oferind spațiu de manifestare și de afirmare scriitoarelor. Deși nu își recunoaște deschis feminismul („Noi nu suntem în faza feministelor...”), în primii trei ani de apariție se promovează exclusiv texte scrise de femei și abia din 1929, când își modifică și titlul, marcând explicit o deschidere, printre colaboratori sunt admiși și bărbați. Momentul coincide cu o evidentă creștere valorică a revistei, fără ca ponderea scrisului și a problematicei feminine să scadă. De altfel, grupul inițial al celor mai importante colaboratoare se va menține și în această nouă etapă: Agatha Grigorescu-Bacovia, Claudia Millian, Maria Cunțan, Cornelia Buzdugan, alături de care pot fi întâlnite acum și numele unor poeți consacrați, ca G. Bacovia (*Umbra, Poemă în oglindă, Gol, Ecou de romanță, Noapte*), Tudor Arghezi (*Litanii*), Ion Pillat (*Balcic de seară, Vino... e ceasul prielnic*), Mateiu I. Caragiale (*Singurătate*), Ion Minulescu, Victor Eftimiu, Nichifor Crainic. Remarcabilă este prezența autorilor mai tineri, aflați în plină afirmare: Radu Gyr (*Piață, Carioca, Pentru o alteță japoneză*), Eugen Jebeleanu (*Fulgere, Revenire spre ziuă, Jertfă îndoită*), apoi Dimitrie Stelaru, Emil Botta, Constant Tonegaru, și chiar includerea în sumar a versurilor unor avangardiști ca Tristan Tzara, Ilarie Voronca, Șașa Pană, ceea ce arată o salutară receptivitate față de modernism, vizibilă și în ancheta *Poezia modernistă* (10-11/1934). De foarte bună calitate și destul de diversă este și proza, printre semnatori numărându-se, de asemenea, autori de valoare. În primul rând, Hortensia Papadat-Bengescu, căreia i se publică fragmente din romanele *Concert din muzică de Bach, Drumul ascuns, Logodnicul* și câteva povestiri, dar și Camil Petrescu, scriitor care, pe lângă o serie de poezii (*Alchimie, Nimfa, Apropiere*), oferă un fragment din romanul *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*. Tot cu fragmente de roman mai contribuie Liviu Rebreanu, Panait Istrati, Cezar Petrescu, Tudor Teodorescu-Branuște, F. Aderca, Dan Petrașincu, Martha Bibescu, Elena Riegler. Mai sunt găzduite povestiri, nuvele și schițe de I. A. Bassarabescu, Sofia Nădejde, Mărgărita Miller-Verghy (serialul *Umbre pe ecran. Nuvelă în ritm de film, 1933-1934*), Lucia Demetrius, Ioana Postelnicu, memorialistică de E. Lovinescu și Regina Maria (cultivată insistent, dedicându-i-se numere speciale), proză poetică de G. Bacovia (*Târziu, Divagări utile*). Spre deosebire de alte periodice din epocă, **R.s. și s.r.** nu neglijează dramaturgia, făcând loc în sumar unor fragmente de piese de teatru, cum sunt cele ale lui G. M. Zamfirescu (*Sam*), Ion Minulescu (*Nevasta lui Moș Zaharia*), Ticu Archip (*Luminița, Ecoul*), unor scurte comedii sau drame de Adela Xenopol și Lucreția Petrescu și unui poem dramatic de Adrian Mariu (*Lupii*). Un merit al revistei este acela de a fi continuat să aibă, de-a lungul anilor, o destul de bogată secțiune critică, încercând să țină pasul cu actualitatea literară, să valorifice tradiția, să evidențieze însemnătatea

unor personalități. Printre cele mai active sunt Aida Vrioni și Agatha Grigorescu-Bacovia, care dau nu numai o serie de medaliaone critice dedicate unor scriitoare, ci și comentarii și însemnări pentru „Cronica literară”, rubrică la care mai participă în anumite intervale și Teodor Scarlat, Mărgărita Miller-Verghy, Șerban Voinea, Mihail Ilovici. Un important colaborator este E. Lovinescu, care semnează un eseu intitulat *Emoția estetică* (1-2/1938), un portret al Mărgăritei Miller-Verghy, un articol despre tălmăcirea sa din Homer (*Limba „Odiseiei” mele*), precum și mici texte de apreciere a revistei, cu prilejul diverselor aniversări. Traducerile, destul de variate, merg de la poezia clasică chineză și japoneză (în versiunea lui Al. T. Stamatiad) până la lirica unor autori ca Giovanni Pascoli, Georg Trakl, Serghei Esenin. Cele câteva interviuri - cu Panait Istrati (6-7/1934), Camil Petrescu (8-9/1935) -, ca și rubricile „Cronica artistică”, „Cronica dramatică” (ținută de Claudia Millian, sub pseudonimul Dim. Șerban), „Cronica ideilor” (Oscar Lemnar) și „Cronica revistelor” întregesc imaginea unei publicații despre care, la un deceniu de la apariție, Hortensia Papadat-Bengescu scria că reprezintă „puterea de perseverare specific feminină, tenacitatea unei mame pentru copilul ei născut prin definiție debil și pe care dragostea ei îl face viabil” (1-2/1936). Alți colaboratori: Mihail Sebastian, Emanoil Bucuța, Petru Manoliu, Isaiia Răcăciuni, Sandu Tzigara-Samurcaș, Lucreția I. Bacalbașa, Elena Niculiță-Voronca, Ovid Densusianu-fiul, Virgil Carianopol, Sanda Movilă, Mia Frollo, Alfred Moșoiu, Mircea Streinul, Iulian Vesper, Ion Aurel Manolescu, Doina Bucur, Vlaicu Bârna, Mircea Damian, Ana Luca. I.M.

REVISTA SCRITORILOR ROMÂNI, publicație apărută la München între 1962 și 1990, anual (exceptând anii 1976-1977), editată de Societatea Academică Română. Apariția **R.s.r.** s-a decis în 1959, la Congresul al III-lea al Societății Academice Române, într-o ședință restrânsă, prezidată de N. I. Herescu, care i-a dat și titlul. Vintilă Horia, Virgil Ierunca și Mircea Popescu (secretarul general al Societății Academice Române) au fost desemnați pentru comitetul redacțional. După cum se precizează în numărul 2/1963, redactarea este asigurată la început de Mircea Popescu; la numerele 11 și 12 i se alătură Constantin Sporea, iar după moartea lui Mircea Popescu îngrijirea revistei revine lui C. Sporea pentru numerele 13-15, apoi unor grupuri redacționale din care mai fac parte Mihai Cismărescu, Gh. Drăghicescu, Constantin Nagacevschi, Ion Cicală, Mihnea Romalo, Ioana Angelescu; ultimul număr, 27, a fost realizat de Titu Popescu și Constantin Sporea, iar Horst Fassel a redactat textele în limba germană. Articolul-program, *Cuvânt înainte* (semnat Societatea Academică Română), afirmă dorința fondatorilor de a continua tradițiile literaturii române, „mutilată” în țară „de grădinari travestiți”, reunind toate „talentele românești” aflate în libertate. Sumarul se structurează în trei secvențe: creație originală (poezie, proză, jurnal, teatru, eseu), o rubrică permanentă „Negru pe alb. Cronici, idei, fapte” și „Anexe” (până în 1982; lipsă în numerele 15-17,

1978-1980), consacrate activității Societății Academice Române. **R.s.r.** preia astfel atribuțiile Buletinului informativ al Societății, a cărui apariție încetase cu numărul 12, din octombrie 1961. Cu întreruperi, figurează rubricile „Tălmăcirii”, „In memoriam”, „Pagini pentru Mircea Eliade” (24/1987) și „Așezăminte culturale românești”. Aici au fost prezenți aproape toți scriitorii aflați peste graniță, celor din primul exil alăturându-li-se, de-a lungul timpului, cei nou-sosiți. Dau versuri Al. Busuioceanu, N. I. Herescu, Vintilă Horia, Virgil Ierunca, Horia Stamatu, Nicu Caranica, Aron Cotruș, Antoaneta Bodisco, Al. Gregorian, Yvonne Rossignon, Nicolae Novac, Vasile Posteuca, Paul Miron, Mihai Niculescu, George Uscătescu, Ștefan Baciu, Mira Simian, Ion Pârvulescu, N. Petra, Mihai Cismărescu, Miron Kiropol, Sergiu Grossu, Sanda Stolojan, Andrei Codrescu ș.a. Mircea Eliade publică fragmente de jurnal și amintiri (*Războiul la școala primară, Cele dintâi întâlniri cu Jung, Jurnal în Scandinavia, Jurnal în Yucatan și Guatemala, După patruzeci de ani. Amintiri*), nuvele (*Șanțurile, În curte la Dionis, Tinerete fără tinerete*), teatru (*Coloana nesfârșită*). Colaborator permanent, Horia Stamatu semnează versuri, eseuri, cronici și recenzii la rubrica „Negru pe alb” (*Schimbarea poreclei în renume - despre Vintilă Horia, „Plângerile” lui Ioan Cușa, Ciprian și Urmuz, „Umorul negru” și „absurdul” în literatura română cultă și populară, Între utopia orfică și hieratismul mioritic*), iar Vintilă Horia trimite eseuri (*Despre posibila descoperire a unui limbaj anaagocic, Târziul mesaj venețian, Fragmente despre un timp mai rău decât altul ș.a.*), nuvele și proză memorialistică (*Monstrul, Recviem în trei pentru un oraș dispărut ș.a.*), versuri. Între colaboratori se află, de asemenea, Grigore Cugler (proză), Alexandru Ciorănescu (amintiri), George Racoveanu (proză), Petru Dumitriu (proză), Constantin Amărieuței (eseuri), Eugen Drăguțescu (memorialistică), Leontin Jean Constantinescu, I.G. Dimitriu, Ioan Petru Culianu, Ilie Constantin ș.a. În numărul 8/1969 pot fi citite texte de Marin Sorescu, Ștefan Bănuțescu și Ion Negoieșcu. Rubrica „Negru pe alb. Cronici, idei, fapte”, susținută de Mircea Popescu, Monica Lovinescu, Horia Stamatu, Constantin Sporea, Mihai Niculescu, Eugen Lozovan, Virgil Ierunca, Sanda Stolojan ș.a., urmărește fenomenul cultural românesc din exil și din țară, relevând efectele intruziunii politicului în cultură, manifestările anticulturale din țară și atitudinea scriitorilor și oamenilor de cultură sub presiunea directivelor de partid: Virgil Ierunca (*Lucian Blaga în centrul unei polemici și al unei deriziuni*), Mihai Cismărescu (*Despre protocronism și alte anacronisme*), Monica Lovinescu (*Vocația denunțului la Mihai Beniuc, Două cazuri clinice ale miticismului. Grâul și neghina*) ș.a. Susținând și sub raport grafic ideea de continuitate a tradițiilor presei literare românești interbelice, ilustrația, ce revine mai multor artiști plastici din exil (Eugen Drăguțescu, mai ales), folosește elemente din pictura bisericească, precum și portrete de voievozi, motive de covoare românești (selecțate de George Racoveanu, Eugen Drăguțescu) și de carte veche românească, desene de Constantin Brâncuși, Nina Batali, Eugen Drăguțescu, Marielise Cottescu, Livia Piso ș.a. **M.P.-C.**

REVISTA SOCIETĂȚII „SANTINELA ROMÂNISMULUI”, publicație apărută la București în februarie și în martie 1884. Scriu la această revistă, care își propunea să acționeze în „folosul literaturii” și pentru a păstra nestinsă „făclia patriotismului”, poetul Al. I. Țonțu (fondator și director), precum și versificatorii I. C. Măldărescu, Th. I. Anestin, P. N. Alexandrescu și un V. Cârlova. Se republică, sub titlul *M. Kogălniceanu profesor*, fragmente din cursul ținut de istoric la Academia Mihăileană din Iași în anul 1843, iar din D. Bolintineanu - articolul *Datoriile către patrie*. V. Lambrou traduce *Junețea regelui Enric* de Ponson du Terrail. **R.Z.**

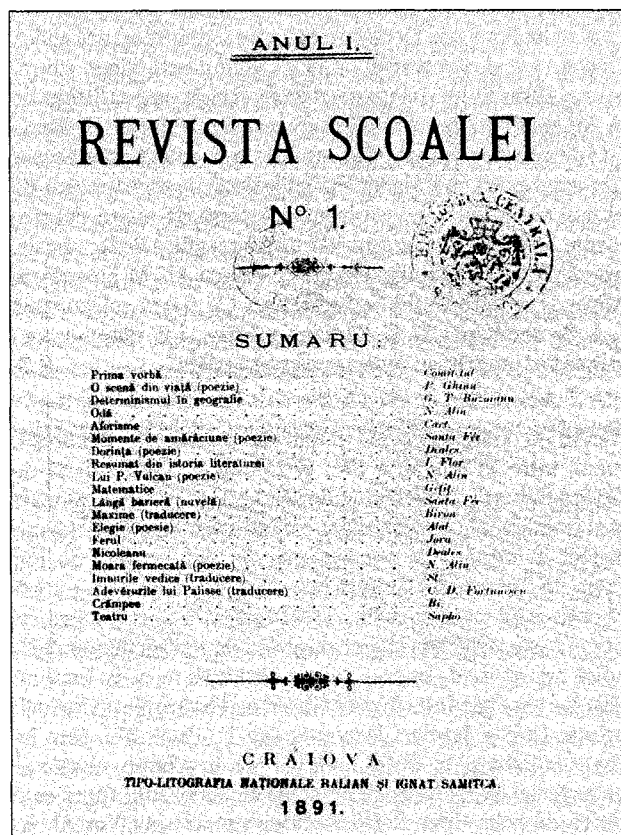
REVISTA SOCIETĂȚII „STUDENTUL ROMÂN”, publicație apărută la București, lunar, din februarie până în aprilie 1888. Student încă, I.A. Bassarabescu este colaboratorul cel mai perseverent, publicând nuvele (*Flăcău bătrân, Oglinda*) și poezii. Mai scriu versuri Const. Țonțescu și un epigon eminescian, Scarlat, precum și I.I. Livescu. Din Montesquieu se traduce, sub inițialele Gh. T. M., *Gelozia*, din Chateaubriand C. Mălinescu oferă o variantă românească pentru *Rugăciunea de seară pe podul unei corăbii*, iar Al. Slătineanu transpune studiul *Luna este sau nu locuită?* al lui Camille Flammarion. **R.Z.**

REVISTA SOCIETĂȚII „TINERIMEA ROMÂNĂ”, publicație lunară de cultură și literatură apărută la București între 15 februarie 1882 și martie 1890, în ianuarie 1891, între mai 1893 și mai 1902; reapare din septembrie 1920 până în iunie 1942. În primii ani direcția este asigurată de poetul Al. I. Țonțu. Îi urmează în 1891 Petre I. Stroescu, în 1897-1898 N. S. Dumitrescu, iar în 1898-1902 Gr. G. Tocilescu. Între 1920 și 1926 director este Vasile Pârvan, urmat, din 1929, de Dimitrie Pompei. Foarte des se modifică și componența comitetului de redacție, din care au făcut parte de-a lungul anilor N. G. Rădulescu-Niger, Victor Babeș, Mihail Dragomirescu, G. O. Gârbea, I. Găvănescu, G. I. Ionnescu-Gion, Șt. C. Michăilescu, George Murnu, Th. M. Stoescu, D. Teleor, N. Țincu, V. A. Urechia, iar după 1920 - N. Iorga, Ioan Lupaș, pedagogul G. C. Antonescu, Dragomir Hurmuzescu, Mihail Sadoveanu ș.a. În 1885 revistei i s-a interzis difuzarea în Transilvania. Au mai colaborat, la partea literară, V. D. Păun (redactor-șef prin 1898), N.I. Apostolescu, C. Banu, T. Dragu, Șt. Orășanu, Pericle Papahagi. Versuri dau N. G. Rădulescu-Niger, Tr. Negrescu, N. Țincu, D. Soreanu, Simion Miculescu, A. Vântul, D. Teleor, Al. I. Țonțu, Șt. R. Michăiescu, George Murnu, G. O. Gârbea, Smaranda Andronescu-Gârbea (Smară). Cu povestirea *Țară fără bătrâni* e prezent, în 1898, V. A. Urechia; schițe, nuvele și articole de cultură sau de etnografie publică Al. I. Țonțu, V. Pretorian (*Juvenal și satirele lui*), Șt. R. Michăiescu, N. G. Rădulescu-Niger, Ph. I. Gesticone, C. I. Lupu (*Sovejenii*, studiu privind obiceiurile și literatura populară), Gr. Crețulescu. Se fac și câteva traduceri din Musset (fragmente din *La Confession d'un enfant du siècle*, în tălmăcirea lui Șt. R. Michăiescu), Andersen (*Mangu cel mare și Mangu cel mic*, basm adaptat de Gr. Goilav), Paul Bourget (*Amorul și Psycheea*, poem al cărui

traducător iscălește Chridest). Al. I. Șonțu (semna și Brutus) critică, uneori cu o ironie prea apăsată, ideile estetice ale lui Al. Macedonski, recomandând, în schimb, poezia lui C. Mille sau pe aceea a lui D. N. Saphir. Într-un studiu dedicat gustului literar Șt. V. Nanu discută cu pătrundere starea literaturii române la 1890. Alte studii despre literatura națională scriu N. I. Apostolescu, mai puțin receptiv la valorile autohtone, exagerând efectele influențelor literare, Mihail Dragomirescu (*Cultura populară și revistele populare, Individualismul ș.a.*), V. D. Păun, Șt. Orășanu. Poezie populară trimite Sofronie Liuba și D. Stăncescu, dar folclor nu se tipărește în paginile revistei decât întâmplător. Printre cei ce au colaborat după 1920 se numără Al. Bistrițianu, Radu Boureanu, Al. Dima, D. Murărașu, G. Călinescu, Ovidiu Papadima, Pimen Constantinescu (traduce din Leopardi și din Gabriele D'Annunzio). Doina Peteanu – care mai târziu va semna Anișoara Odeanu – e prezentă în paginile revistei, în 1928, cu versuri. Începând din 1885 redacția a organizat concursuri școlare. Între premiați s-au aflat, de-a lungul anilor, mulți viitori intelectuali și scriitori cunoscuți, între care Valeriu Anania, George Macovescu, Horia Lovinescu, Ovidiu Bârlea, Francisc Păcurariu, Radu Stanca, Nicolae Balotă.

R.Z.

REVISTA ȘCOALEI, publicație apărută la Craiova, lunar, între noiembrie 1891 și septembrie 1892, sub direcția unui comitet

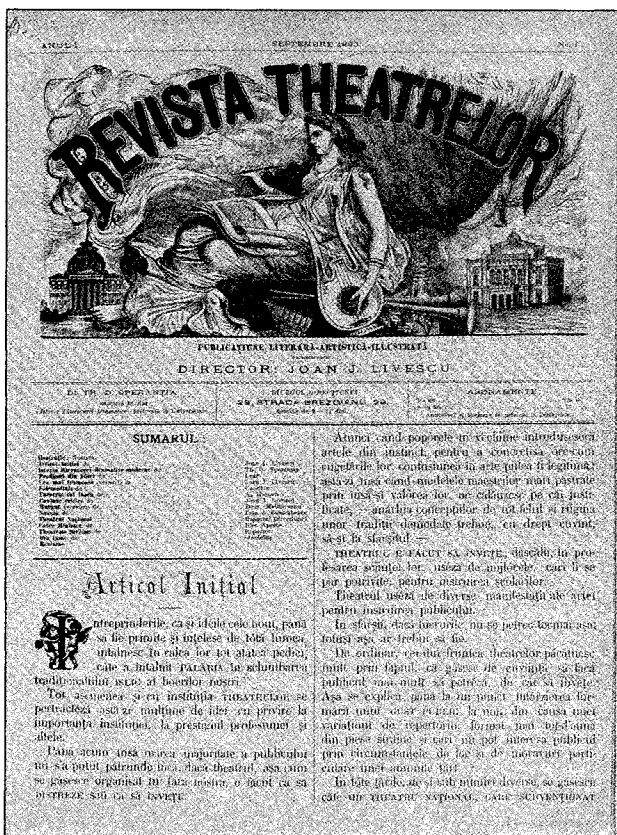
condus de G. T. Buzoianu. În aprilie 1892 la **R.ș.** colaborează cu poezia *Cele trei porunci* Al. Macedonski. Mai scriu Traian Demetrescu, Petru Vulcan, N. Burlănescu-Alin, G. T. Buzoianu, C. D. Fortunescu, P. Andreescu și I. Culescu. Gh. Țițeica, viitorul matematician, își continuă aici activitatea de recenzent literar inaugurată, înainte de 1890, în câteva efemere reviste editate de el la Turnu Severin. La „Poșta redacției” din numărul 6 (aprilie 1892) i se răspunde unui tânăr, Ștef. Iosif, din București: „Încercați mereu. Este un început”. În numărul următor, din mai 1892, sub semnătura Șt. Iosif, se publică poezia *Izvorul*, compusă cu un an înainte. Totodată, debutantul este anunțat că vor ieși de sub tipar și celelalte texte trimise. Primul dintre ele este o traducere a baladei *Craiuul ielelor* de Goethe, care va fi inclusă în numărul 8. În rest, nu i se mai reține nimic și, probabil, nici Șt. O. Iosif nu a mai încercat să colaboreze la **R.ș.** La „Poșta redacției” se mai răspunde macedoromânilor Nuși Tulliu, sfătuit să persevereze, și N. Batzaria, căruia i se cere să trimită articole privitoare la obiceiurile și datinile populare ale românilor din sudul Dunării. Din Béranger traduce N. Burlănescu-Alin (*Lauda beției*), mai apar transpuneri nesemnate din Edmond și Jules de Goncourt (*Calinot*), Chateaubriand (fragmente din *Martirii*) și Grillparzer (*Valurile mării și ale iubirii*).

R.Z.

REVISTA TEATRALĂ, publicație apărută la Brașov, lunar, din ianuarie 1913 până în aprilie 1914, ca organ al Societății pentru Fond de Teatru Român, sub conducerea secretarului ei literar, Horia Petra-Petrescu. Între membrii comitetului de conducere al Societății se află Iosif Blaga, Gh. Dima, Vasile Goldiș, Iuliu Maniu, iar director artistic este A.P. Bănuț. Horia Petra-Petrescu consideră în *Cuvânt înainte* (1/1913) că prin mișcare teatrală se înțelege „toate manifestările culturale cari se dau la manifestații publice: declamări, cântări, concerte, conferențe”. În rubrica intitulată „Cronică” sunt consemnate evenimente cultural-artistice în care sunt angajați artiști români. Conținutul publicațiilor periodice ale momentului este relatat la rubrica „Revista presei”. Aici se fac anual substanțiale rapoarte de activitate și analize de bilanț, care configurează mișcarea teatrală din Transilvania și reprezintă o prețioasă sursă documentară pentru cercetătorii din domeniu. Alte rubrici: „Piese teatrale vrednice de jucat”, „Greutățile începutului”, „Din autorii dramatici străini”. Se publică versuri de Horia Petra-Petrescu. Proza nu figurează în sumare, în schimb sectorul publicisticii e mai bine ilustrat. Semnează frecvent Horia Petra-Petrescu, care dă *Câteva amintiri* despre I.L. Caragiale, pentru ca apoi, într-o succesiune de articole – în fapt, textul unei conferințe ținute la Caransebeș – să analizeze *O noapte furtunoasă* și *Năpasta* (1-4/1914). Numărul 1/1914 cuprinde și *Jubileul de 25 de ani de activitate literară a lui Caragiale*, ca și *Starea teatrului românesc înainte de Caragiale*, articole aparținând aceluiași publicist. Tot lui îi aparțin un amplu articol intitulat *Este mișcarea noastră teatrală un lux?*, precum și pledoariile pentru câteva producții dramatice „vrednice de jucat”, printre acestea figurând *Conul Leonida față*

cu reacțiunea și Năpasta de I.L. Caragiale. Virgil Onițiu scrie articolul *La chestia teatrului de la țară*, Reinhard Strecker se ocupă de jubileul lui Richard Wagner, se analizează activitatea de compozitor și dirijor a lui Gh. Dima. Neobositul Horia Petra-Petrescu mai publică textul conferinței *Mișcarea noastră teatrală și zbuciumul sufletesc al intelectualilor de la noi*, un medalion *St. O. Iosif și Câteva amintiri*, urmat de un alt medalion, *Ilarie Chendi*. Sunt de reținut și un articol al lui Radu Negură, *Teatrul nostru*, fragmentele intitulate *Din vorbirile lui Iosif Vulcan (Progresul nostru cultural până în 1884)*, făcând parte dintr-un volum a cărui apariție e anunțată pentru anul 1914, precum și un medalion *Otto Ludwig*. De reținut sunt și *Știința, religia și arta* – un discurs al prelatului Miron Cristea, *Teatrul și cinematograful* de Gligore Ion și *Regizorul viitorului* – o traducere după Gordon Craig. Un repertoriu intitulat *Piese teatrale originale cari au apărut în decursul anilor 1848–1873 (în România)* figurează în numărul ultim al **R.t.** Publicația găzduiește numeroase fragmente traduse și comentate din piesele *Wilhelm Tell* de Schiller, în tălmăcirea lui St. O. Iosif, și *Înainte de răsăritul soarelui* de Gerhart Hauptmann. Numărul final semnalează și detaliază subiectul unei comedii a lui Ioan Slavici, *Toane sau Vorbe de clacă*. Alți colaboratori: A. Ciortea, Ion Broșu. D.B.

REVISTA THEATRELOR, publicație apărută, lunar, la București din septembrie 1893 până în septembrie 1894, la Craiova

și București din noiembrie 1896 până în august 1898, iar într-o a doua serie, la București din octombrie 1902 până în iunie 1903. Revista, condusă de Ioan I. Livescu, țintește să exprime o atitudine critică față de starea teatrului românesc – repertoriu precar, dominat de traduceri, joc actoricesc empiric sau caracterizat de rutină, lipsă de interes pentru formarea gustului public – și, în același timp, să susțină interesele și prestigiul profesiunii atât în fața publicului, cât și a autorităților. **R.t.** este cea dintâi publicație românească specializată în probleme de teatru, după încercarea, de scurtă durată, făcută de I. C. Fundescu cu revista „Teatrul” (1864). Directorul, actor din generația tânără, pledează pentru înnoirea instituției și reconstituie, împreună cu alți câțiva colaboratori, o imagine văzută din interior a vieții teatrale românești. Om de teatru în formare, preocupat de profesionalismul acestei activități, Livescu are inițiativa consultării autorilor dramatici, a actorilor, publică intervenții, scrisori deschise, anchete incitante. O rubrică, „Profiluri din foaiere”, portretează pregnant actori, regizori și directori de scenă, autorul însemnărilor, același Livescu, folosind aici pseudonimul Lear. Se semnalează și recomandă punerea în scenă a pieselor lui H. Ibsen. Abia în a doua serie figurează în sumar și o cronică teatrală permanentă, susținută de G. Ranetti. Caracteristice pentru aspirația spre modernitate sunt articolele informative, structurate didactic: *Istoria literaturii dramatice moderne* de Th. D. Speranția (după un curs ținut la Universitatea din București), *Despre poezia lirică a francezilor*, tot un curs, al lui Bonifaciu Florescu (care scrie și despre teatrul antic), *Cum scriem și cum vorbim* de N. G. Rădulescu-Niger, un rezumat al studiului *Audițiunea colorată și noile curente literare* de A. Binet, un fragment din *Psihologia artei moderne* de H. Taine. Cât despre literatura din **R.t.**, aceasta este constituită frecvent din republicări, considerate mai utile decât un text oarecare, fie el nou. Sporadic, Livescu inserează piese de teatru, improvizării literare ale unor actori-autori. Se publică multă poezie, exerciții modeste în bună parte (B. Florescu, Th. M. Stoenescu, Mircea Demetriade, H. G. Lecca ș.a.). Cu proză colaborează I. A. Bassarabescu, N. G. Rădulescu-Niger, I. T. Florescu ș.a., autori întâmpinați cu prea mare generozitate. G.D.

REVISTA TINERETULUI, publicație apărută la București, lunar, între 25 februarie 1943 și 25 august 1944, editată de Oficiul Educației Tineretului din Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor. Nu se precizează componența redacției. Într-un articol inaugural, *În preajma primului pas*, semnat de Ion Petrovici, ministru al Culturii Naționale și al Cultelor, se arată că periodical va căuta să fie „o revistă pentru tineret”, care, cu timpul, „să devie într-o bună măsură chiar revista tineretului”, adică una scrisă de tineri. Ultimul deziderat nu se va împlini, deși aici sunt găzduite frecvent încercări literare ale unor elevi, printre care și Barbu Cioculescu sau D. Păcurariu, care își făcuseră debutul cu puțin timp înainte. În schimb, revista se bucură de colaborarea unor scriitori cunoscuți, între care câțiva de prim rang. Pot fi întâlnite numele poezilor Al. A.

Philippide, Mihai Beniuc, Emil Giurgiuca, Mihai Moșandrei, D. Iov, Al. Claudian. Proza, abundentă, e reprezentată de câteva povestiri ale lui Ticu Archip și de mai multe texte memorialistice aparținând lui Mihail Sadoveanu, Gala Galaction, I.A. Bassarabescu, Victor Ion Popa. Cuprinzătoare, variată și valoroasă este și secțiunea de critică a **R.t.**, unde sunt prezenți Tudor Vianu, Pompiliu Constantinescu, Vladimir Streinu, D. Murărașu, Șerban Cioculescu. Ultimii doi contribuie, de asemenea, cu cronici literare, titularul rubricii fiind însă I. Șiadbei. Alți colaboratori: Alice Voinescu, V. V. Haneș, Octav Botez, Dan Petrașincu, Octav Șuluțiu, Emanoil Bucuța, Victor Papacostea, Constantin C. Giurescu. *I.M.*

REVISTA TINERIMII, publicație apărută la Mihăileni, în județul Dorohoi, lunar, din octombrie 1927 până în decembrie 1932, cu subtitlul „Organ de cultură al Societății «Tinerimea»”. Din ianuarie 1929 titlul devine „Moldova literară”. Director este Filimon Rusu, iar redactori sunt N. Puiu și Gr. Constantinescu. În editorialul *Scopul nostru* se arată că „editarea unei reviste pentru creșterea tineretului nostru este o necesitate”, iar strădania redactorilor va fi să ofere tineretului „pe lângă literatură, și o educație bună”. Cantonată într-un perimetru provincial, **R.t.** nu a putut recruta colaboratori de marcă. Astfel, publică aici versificatori obscuri și, sporadic, George Lesnea sau Eusebiu Camilar. F. Robescu dă un lung serial cu amintiri din primul război mondial. Cu o colaborare susținută figurează Lucian Predescu, titularul rubricii „Contribuțiuni la istoria literară”, unde publică *Un articol inedit al lui B.P. Hasdeu*, *Câteva amintiri inedite despre Ion Adam*, N. Beldiceanu și N.N. Beldiceanu, *D-l profesor Garabet Ibrăileanu*, *Lucruri noi despre G. Ibrăileanu*, Al. Vlahtuță, G. Coșbuc și Al. Philippide (filologul), *Privire generală asupra ciclului Comăneștenilor al lui Duiliu Zamfirescu*. Se cuvine menționat, de asemenea, D. Furtună, autorul mai multor lucrări de istorie literară și editor al revistei de cultură populară „Tudor Pamfile”, prezent aproape în fiecare număr. În două articole este omagiat poetul Ion Păun-Pincio, iar în numărul 3-4/1929 redacția polemizează cu „grămăticul” Mircea Eliade. O rubrică originală este „Cartea neagră”, unde sunt nominalizați „cetitori ai noștri care au avut eleganta obrăznicie de a ne ceti și a nu ne plăti revista”. Alți colaboratori: Octav Sargețiu, Aurel Lambrino. *I.R.*

REVISTA TINERIMII, publicație apărută la București, bilunar, între 1 noiembrie 1933 și 15 aprilie 1935, sub redacția lui M. Lonea. Definindu-se ca „publicațiune de cultură generală”, **R.t.** cuprinde nu numai texte cu caracter educativ, informativ și distractiv, ci și multe producții literare ale tinerilor sau destinate lor. În rubrica „Muguri”, rezervată începătorilor, pot fi citite versuri de Nutzi Mărgărit, Dem. Părăianu, Radu Stanca (poezia *Sărbătorile*). În aceeași rubrică este inclusă proză de I. Berceanu, Costică Dimitriu, Mirco Lazăr. Cu poezii sau cu proză scurtă mai colaborează I. Manolescu, Mircea Ionescu, Dimitrie Danciu, Lucreția Carandino, Paul B. Marian, ultimul semnând și câteva comentarii critice (*Romantismul* ș.a.).

Se publică, de asemenea, cronici literare și recenzii care aparțin lui Liviu Teodoru și lui Tudor Mihail Bogdan, în sumar figurând și o contribuție critică a lui Pompiliu Constantinescu (*Povestirile lui Creangă*, 6/1933). Dintre traduceri, merită amintite mai ales câteva versiuni ale unor povestiri de Mark Twain. De notat că revista are și numere tematice, bunăoară unul „închinat cărții” (cu un text introductiv de Ion Marin Sadoveanu) și unul de comemorare a Iuliei Hasdeu. Alți colaboratori: Gigi Tomaziu, Traian Șelmaru, Măia Frollo, Mihail Costescu. *I.M.*

REVISTA UNIVERSITARĂ, publicație „pentru cursuri și conferințe de psihologie, estetică, pedagogie, istorie, istoria literaturilor” apărută la București, săptămânal, între 20 ianuarie și 15 noiembrie 1900, apoi la 15 februarie 1901, sub redacția lui P. V. Haneș. În sumar intră cursurile ținute de profesorii Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București: Titu Maiorescu (*Istoria filosofiei franceze contemporane*), N. Iorga (*Istoria medievă*), C. Rădulescu-Motru (*Estetica și Psihologia experimentală*), Ion Crăciunescu (*Pedagogia*), Pompiliu Eliade (*Istoria literaturii franceze*), Ovid Densusianu (*Școala latină*), Samuil Micu, Gh. Șincai, Petru Maior, D. Evolceanu (*Limba latină*), Gh. Pop (*Istoria literaturii germane*) ș.a., precum și note privitoare la seminariile ținute de Ioan Bogdan și N. Ch. Quintescu sau conspecte ale unor studenți (Al. G. Dumitrescu, F. Buricescu, V. Vârcol, A. Ștefănescu). Nivelul colaborărilor o recomandă ca o revistă universitară de referință. *M.Pp.*

REVISTA UNIVERSITARĂ, publicație apărută la București, lunar, din ianuarie până în mai 1926, sub îngrijirea Cercului Studențesc Ilfovean. Efemeră, **R.u.** nu și-a putut realiza pe deplin intenția de a publica „atât contribuții la lămurirea problemelor de cultură românească, cât și studii informative asupra culturii europene” (*Cuvânt înainte*), dar a reușit să adune în jurul ei câțiva colaboratori de seamă. Printre aceștia se numără profesorii C. Rădulescu-Motru (*Filosofia românească*) și D. Gusti (*Necesitatea culturii sociale și politice în Universitate*). Studentul Mircea Eliade e semnatarul mai multor recenzii, al unui medalion critic despre Ionel Teodoreanu, prozator în care vede „un amestec ciudat de Proust și Sadoveanu”, ca și al articolului intitulat *Sinteza istorică a d-lui Iorga*, cu aprecieri destul de puțin favorabile savantului. Lui Petru Comarnescu îi aparține eseu *Reîntoarcerea la simplitate*, conținând o evaluare globală a artei momentului, în care „ritmul nou al vremii bate puternic”. Ideea se regăsește și într-un text al lui Haig Acterian (*Însemnări asupra mișcării noastre artistice după război*). Se cuvine menționată, de asemenea, o *Scrisoare deschisă d-lui Panait Istrati*, în care Ioseph Igiroșianu îl atacă virulent pe scriitor, căruia tocmai îi apăruse volumul *Trecut și viitor*, acuzându-l că otrăvește sufletele „cu veninul revoltei inutile”. Alți colaboratori: G. Marinescu, Stelian Mateescu, Constantin Ionescu, Em. Grigoraș. *I.M.*

REVISTA V, publicație care apare la Focșani, bilunar de la 15 ianuarie 1990 până în februarie 1992 și lunar din martie 1992 până în decembrie 2001. Din colectivul redacțional inițial fac parte Liviu Ioan Stoiciu (redactor-șef în ianuarie-aprilie 1990), Traian Olteanu (redactor-șef din aprilie 1990), Florin Muscalu, Ion Panait, Dumitru Pricop (secretari generali de redacție), Ioan Dumitru Denciu, Constantin Ciopraga, Al. Hanță, Irina Mavrodin, Al. Protopopescu, Cornel Regman, Corneliu Ștefanache, Al. Piru. În consens cu programul său, care își propune valorificarea „generosului climat al unei revoluții de a repune cultura în drepturile ei firești” (*De ce V?*), revista oferă într-o manieră lipsită de provincialism o panoramă a fenomenului cultural actual, fără a neglija importanța valorilor consacrate. Rubrici: „Vrancea literară”, „Cronica”, „Polemose”, „Eseu”, „Literatura lumii”, „Convergențe”, „Contacte”, „Plastică”, „Confidențial”. Colaborează cu versuri Vasile Băran, Dan Laurențiu, Dumitru Pricop. Sunt reproduse poeme de Lucian Blaga, Ion Pillat, Nichifor Crainic, Adrian Maniu, Ștefan Baciu, Ștefan Aug. Doinaș. Proza îi are ca autori pe I.D. Sârbu, D.R. Popescu, Fănuș Neagu, Alex. Ștefănescu, Gheorghe Neagu, Doina Popa, Virginia Paraschiv. Cronicilor literare, semnate de Florin Muscalu, Ioan Dumitru Denciu, Mircea Dinutz, li se adaugă studii și articole de critică, istorie, teorie literară și reflecții pe marginea literaturii, aparținând lui Gheorghe Grigurcu, Al. Piru, Edgar Papu, Cornel Regman, Constantin Ciopraga, Al. Balaci, Cornel Moraru, Ovidiu Papadima. Revista mai cuprinde o suită de eseuri ale lui George Sbârcea (în cadrul rubricii intitulată „Răbojul meu”), Alex. Ștefănescu și Constantin Țoiu. Apar numeroase traduceri de poezie, proză și eseuri (Alexandr Soljenitîn în transpunerea lui V. Loteanu, Rainer Maria Rilke în tălmăcirea lui George Popa, Baudelaire în versiunea lui Radu Cârnelci, Chateaubriand, tradus de Ioan Dumitru Denciu), însoțite uneori de o scurtă prezentare critică. În numărul 2/1990 este inclus un eseu al lui Emil Cioran, *Istorie și utopie*, începând cu numărul 21/1990 se publică *Tratat de descompunere* de același autor (în traducerea Irinei Mavrodin), iar în numărul 10/1991 un fragment din scrierile lui Ioan Petru Culianu. Incitante sunt interviurile cu personalități literare, o scrisoare adresată de Ion Barbu lui Tudor Vianu, știrile comentate din actualitatea culturală și literară, revista revistelor, ca și segmentul de divertisment, alcătuit din aforisme, epigrame etc. Alți colaboratori: Cornelia Ștefănescu, Al. Husar, Ion Stratan, Constantin Coroiu, Florin Paraschiv, Silvia Barbu, Mihai Cimpoi, Ion M. Pușcă, Corneliu Fotea. M.W.

REVISTA VREMI, publicație apărută la Galați, bilunar, apoi lunar, între 25 septembrie 1934 și februarie 1937, sub direcția lui Grig. Mich. Cotlaru. De la numărul 10-11/1935 secretar de redacție este Virgil Claudian, de la numărul 3-4/1936 Emil Lovin, iar de la numărul 7-8/1936 Ioan Șt. Botez. Deschizându-se cu un articol de Nichifor Crainic (*Epocă de tranziție*) și conținând numeroase articole semnate de Mihail Cruceanu, Ion Nisipeanu, Toma Vlădescu ș.a., revista, subintitulată

„Socială - literară - polemică”, manifestă la început o orientare naționalistă, de care se debarasează treptat, pe măsură ce capătă un caracter tot mai accentuat literar. Cu toate că materialul e organizat doar în câteva rubrici („Cărți și reviste”, „Polemice”, „Recenzii”), sumarul este variat. Se reproduc sau se publică poeme de Mateiu I. Caragiale (*Trântorul, Boierul*), G. Tutoveanu (*Privighetoarea, Nici un cuvânt, Povestea lor*), G. Nedelea, Mihai Teodorescu, note de călătorie de Anton Holban (*O călătorie în Palestina, 1-2/1935*), Grig. Mich. Cotlaru (*Curtea de Argeș, Sulina*), Emil Lovin (*Brăila*), proze scurte de Andrei Voinea, Cinel C. Teodorescu, Maria Vartic, precum și piesa într-un act *Noaptea Învierii* de Mircea Mărcoci și Gheorghe Baiculescu, inclusă în suplimentul „Biblioteca «Revista vremii»”. Cea mai substanțială este secțiunea critică, unde, în afara cronicilor și recenziilor lui G. Prim, I. Argintescu, Silviu Damian, sunt de menționat medalioanele consacrate de Ghiță Popescu lui Panait Istrati și lui C. Stere și mai ales contribuțiile de istorie literară ale lui G. G. Ursu, care scrie despre Emil Gârleanu, Al. Epure (cercetător al începuturilor literare ale lui G. Ibrăileanu) ori intervențiile lui Ioan Șt. Botez, autor al unor mici studii, *Mișcarea literară a Galațiului, Mișcarea modernistă în literatura română*, al unor însemnări despre revista „Convorbiri critice” și al unui articol referitor la istoricul literar Lucian Predescu, acuzat de plagiat. Nu sunt neglijate nici traducerile, cele mai importante fiind cele ale italianistului Pimen Constantinescu din poezia lui Carducci, D’Annunzio, Ada Negri, Ramiro Ortiz. Alți colaboratori: Ioan Licea, Mariana Rarincescu, Al. Tătaru. I.M.

REVISTA VREMI POLITICE, LITERARE ȘI ECONOMICE, publicație apărută la București, bilunar, între 30 octombrie 1921 și 20 aprilie 1924, sub direcția lui Grigore Gafencu și a lui S. Șerbescu. Începând de la numărul 2/1924 titlul se modifică în „Revista vremii”, iar subtitlul este „Acte inedite în chestia Banatului”. Având în vedere că unul din directori era Grigore Gafencu, om politic și ziarist, revista va acorda un mare spațiu problemelor politice interne și internaționale, în articole semnate de S. Șerbescu, Grigore Gafencu, I. Iancovici, Eugen Filotti, Eugen Crăciun, M. Paleologu, N. Constantinide sau de câțiva diplomați străini. Partea literară este destul de vie, prin cronicile lui Emanoil Ciomac și prin colaborări de prestigiu: I. Al. Brătescu-Voinești, Camil Petrescu, Paul Zarifopol, Al. A. Philippide, Cella Delavrancea, Horia Petra-Petrescu, D.I. Suchianu. Cronica dramatică e semnată de Ion Marin Sadoveanu, iar cea muzicală de Mihail Jora. Studii de economie politică publică Ștefan Stănescu, Virgil Madgearu ș.a. La rubrica „Note și figuri” apar profiluri dedicate lui C. Argetoianu, N. Titulescu, Iuliu Maniu, I.I.C. Brătianu. Condamnând revoluția bolșevică, publicația nu pierde din vedere nici pericolele ce pot veni dinspre Apus. I.R.

REVOLTA, gazetă politică și literară apărută la Craiova, săptămânal, între 2 decembrie 1892 și 12 martie 1893. De orientare liberală, R. este redactată de Caton Theodorian,

ziarist și dramaturg, coleg de școală cu Traian Demetrescu. Cu numărul 8, director va fi G.T. Buzoianu, iar Caton Theodorian prim-redactor. În afară de producțiile literare ale directorului – proză modestă, vag romantică –, colaborează cu versuri Traian Demetrescu, iar Caton Theodorian cu nuvele și cronici dramatice, în care se arată preocupat de repertoriul teatrului din localitate, de valoarea literară a pieselor. Tot el schițează, atent la trăsăturile care particularizează, portrete de actori, iar în articolul *Impresioniste. Traian Demetrescu și „Intim”*, câteva amintiri încărcate de nostalgia adolescenței, surprinzând cu pătrundere și procesul de formare intelectuală a poetului. Sub titlul *Schiță asupra literaturii române*, lui Al. Macedonski i se traduce, din „La Nouvelle revue internationale”, publicația din Paris, un eseu în care este urmărită evoluția scrisului românesc de la poezii Văcărești la Mihai Eminescu și Barbu Delavrancea. R.Z.

REVOLUȚIA ÎN VERSURI, revistă apărută la Piatra Neamț, neregulat, din mai 1947 până în iunie 1948 (patru numere). Subtitlul este „Caiete de poezie”, iar un număr iese cu titlul „Orașul”. Fiecare număr al acestei publicații e redactat de membrii cenaclului literar Slova nouă și este consacrat câte unui eveniment social-politic: revoluția rusă, răscoala din 1907, proclamarea Republicii, revoluția de la 1848. Semnează versuri Dumitru Almaș, V. Atomulesei, Mircea Butnaru, C. Gavrilu, Lucian Mircea (pseudonim al lui Mircea Bors), George Demetru Pan, H. Mihăescu, Ion Cazimir. În marea lor majoritate, textele sunt versificări de circumstanță, cu accente proletcultiste vizibile. M.Pp.

REVUE DE ROUMANIE, publicație apărută la București, lunar, din ianuarie până în iunie 1910, sub direcția lui Virgil Arion. Redactată exclusiv în limba franceză, revista cuprinde articole și studii pe teme politice, sociale, istorice și științifice, cronici teatrale, artistice și muzicale, rubrica „Revista revistelor”, cât și numeroase texte cu caracter literar. Dintre acestea se rețin câteva traduceri în franceză din Ion Creangă (povestirea *Moș Ion Roată și Unirea*), Barbu Delavrancea (un fragment din drama *Viforul*), I. Al. Brătescu-Voinesti (povestirea *Puiu*). Tot aici apar note de călătorie ale Elenei Văcărescu, pagini memorialistice despre Pușkin aparținând lui Zamfir C. Arbore și fragmente din romanul *Haiducul* de Bucura Dumbravă. La secțiunea de critică, pe lângă recenziile de la rubrica „Bibliografie”, sunt publicate și o serie de comentarii folcloristice semnate de Mihail Solca, Ion Peretz, Jules Brun. Alți colaboratori: Teodor T. Burada, N. Iorga, N.I. Apostolescu, Pompiliu Eliade. I.M.

REVUE DES ÉTUDES ROUMAINES, publicație apărută la Paris, anual, din 1953 până în 1975, sub egida Fundației Regale Universitare „Carol I” și cu sprijinul regelui Mihai I; va fi editată și la Atena, în 1981. Din comitetul de redacție fac parte Constantin Brăiloiu (până la moartea sa, în 1958), Victor

Buescu, C. Marinescu, V. Veniamin, iar volumul din 1981 va fi redactat de Eugen Lozovan, Petre Șt. Năsturel, Paul H. Stahl, Mihai Dim. Sturdza și Emil Turdeanu. Secretari de redacție sunt Emil Turdeanu (din Paris) și Victor Buescu (din Lisabona). Subtitlul „Arts, folklore, histoire, langue et littérature, philosophie, sciences juridiques et sociales” ilustrează o paletă largă de preocupări destinată să contribuie la dezvoltarea culturii românești din exil. Un *Cuvânt înainte* afirmă orientarea publicației, ce vrea să devină „un organism de cercetare și de difuzare a cercetării”, care se va dedica „studiului riguros și obiectiv al civilizației române vechi și moderne”. Sunt desemnați printre colaboratori nu doar intelectualii români refugiați, ci și străinii „fideli cauzei României”. În paginile acestei reviste de un înalt nivel științific semnează studii de critică și istorie literară Mircea Eliade (*Măsterul Manole și Mănăstirea Argeșului*, 1957, și *Dragoș și „vânătoarea rituală”*, 1969), Constantin Brăiloiu (*Versul popular românesc cântat*, 1954), Emil Turdeanu (*Primii scriitori religioși în Valahia*, 1954, *Lordul Byron în poezia română*, 1957, *Activitatea literară în epoca lui Ștefan cel Mare*, 1960, *Activitatea literară în Moldova între 1504 și 1552*, 1965), Titus Bărbulescu (*Timp exterior și interior la Mihai Eminescu*, 1974, *Lucian Blaga, poet de azi*, 1975), Sanda Stolojan (*Societatea românească văzută de Duiliu Zamfirescu: arivism sau continuitate*, 1975) ș.a. O atenție deosebită se acordă și cercetărilor de artă, încă din primul număr Emil Turdeanu publicând *Reliura românească veche*, text însoțit de reproduceri iconografice. P.G. Bruguère semnează *Omagiu lui Constantin Brâncuși* (1965), iar Grigore Nandriș se ocupă de arta medievală – *Umanismul creștin exprimat în pictura murală neobizantină din bisericile din Bucovina și alte centre ortodoxe din Europa de Est* (1969). O realizare o reprezintă publicarea, începând din primul număr, a bibliografiei studiilor de romanistică din străinătate din intervalul 1947–1962. Sunt editate actele congresului „Zilele studiilor românești”, care a avut loc în perioada 24–26 ianuarie 1959 la Paris, marcând centenarul Unirii Principatelor. În secțiunea de filosofie figurează textele unor conferințe ținute de D.C. Amzăr, Jean Daniélou, Mircea Eliade (*Lupii și lupoaica*). La secțiunea de filologie Al. Ciorănescu scrie articolul *Începuturile filologiei românești în Franța*. Secțiunea de artă și literatură abordează aspecte variate ale culturii române: Yves Auger, *Se pot traduce textele lui Creangă în franceză?*, L.M. Arcade, *Observații asupra teatrului de avangardă*, Manuel de Diéguez, *Moștenirea lui Pascal în opera lui Cioran*. O serie de studii este dedicată artelor plastice: Al. Busuioceanu, *Pictorul Andreescu în Franța*, C. L. Popovici, *Arta abstractă română de la Brâncuși până în zilele noastre*. Studiile despre marii muzicieni români sunt bine reprezentate: Jacques Chailley, *Omagiu lui Constantin Brăiloiu*, Bernard Gavoty, *George Enescu*. Dintre recenzii, poate fi citat comentariul lui Petre Șt. Năsturel la ediția de poezii din Lucian Blaga în versiunea Rosei Del Conte. M.Dr.

REVUE DES ÉTUDES SUD-EST EUROPÉENNES, publicație apărută la București, de regulă trimestrial, din 1963, editată de

Institutul de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române. Este condusă, succesiv, de următorii redactori-șefi: Mihai Berza (1963-1982), Alexandru Duțu (1982-1998), Nicolae Șerban Tanașoca (1998-1999), Paul H. Stahl (din 1999). Din comitetul de redacție au făcut parte, de-a lungul anilor, Emil Condurachi, Emil Petrovici, Al. Rosetti, Costin Murgescu, D.M. Pippidi, Victor Papacostea, Alexandru Elian, Fr. Pall, Eugen Stănescu, H. Mihăescu, Valentin Al. Georgescu, Mihai Pop, Lidia Simian, Mircea Voican, Elena Scărlătioiu, Gh. I. Ioniță, Cornelia Papacostea Danielopolu, Andrei Pippidi, Laurențiu Ștefan-Scarlat, Virgil Căndea, Sabina Ispas, Petre Alexandrescu, G. Mihăilă, Remus Niculescu, Șerban Papacostea, Marius Sala, Ioana Vâlcu, Zamfira Mihail. Revista abordează studiul sud-estului european într-o perspectivă pluridisciplinară: istorie, filologie și istoria literaturii, folclor și etnografie, istoria artei, drept, economie și sociologie. Conținutul este structurat pe teme, dintre care pot fi semnalate câteva referitoare la istoria literaturii: scris românesc vechi tipărit (P. P. Panaitescu și Ludovic Demény - originile imprimării cărții în limba română; Liliana Popa - cartea românească tipărită la Sibiu în secolul al XVIII-lea); literatură istoriografică (Damian P. Bogdan - *Letopisețul de la Bistrița*; Ștefan Andreescu - primele forme de literatură istorică românească în Transilvania; Dan Simonescu - traducerea în românește a *Istoriei* lui Matei al Mirelor în a doua jumătate a secolului al XVII-lea; Doru Mihăescu - o versiune românească din secolul al XVII-lea a lui Herodot; Corneliu Dima-Drăgan - relațiile culturale dintre cronicarul sârb Gheorghe Brancovici și stolnicul Constantin Cantacuzino; Al. Zub - modernitatea istoriografiei românești din secolul al XVIII-lea; Florin Curta - reflectarea imaginii împăratului Iulian Apostatul la Gheorghe Șincai); cărți populare (Mircea Popa - rolul cărților populare în menținerea tradiției bizantine în cultura română); cărți bisericești (Ion Radu Mircea - activitatea lui Gavriil Uric; Cătălina Velculescu - versiunile slavone și românești ale proloagelor); scrieri de polemică religioasă (Maria Protase despre *Procanonul* lui Petru Maior, ca replică sud-est europeană la atacurile antipapale din secolul al XVIII-lea); literatură parenetică (studiile lui Alexandru Duțu cu privire la „oglinzile principilor” și „cărțile de înțelepciune” în cultura română); texte juridice (Valentin Al. Georgescu - manuscrisele juridice românești din secolele XV-XIX); carte și societate (Paul Mihail - circulația în Țările Române a psaltirii slavone; Corneliu Dima-Drăgan și Mihail Caratașu - scrierile de istorie bizantină în biblioteca lui Constantin Brâncoveanu; Ćedomir Denić - circulația gramaticii slavone de la Râmnic din anul 1755 a lui Meletie Smotrički; Iacob Mârza - o listă de cărți interzise în Transilvania în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea; Cătălina Velculescu și Victor George Velculescu - prenumerații cărții românești din primele trei decenii ale secolului al XIX-lea); scrieri didactice și învățământ (Victor Papacostea și Gheorghe Cronț - originile învățământului superior în Țara Românească; Ștefan Bălan și Eliza Roman - academiile din Constantinopol și școlile din Principate; Iacob Mârza - ideile pedagogice ale reprezentanților Școlii Ardelene;

Cornelia Papacostea Danielopolu - predarea limbii grecești în școlile românești după anul 1821; Mirela Luminița Murgescu - discursul oficial difuzat în școlile românești la mijlocul secolului al XIX-lea; Luminița Fassel - învățământul german în Basarabia între 1812 și 1940); publicistică (Lidia Simion - modernizarea vocabularului social-politic reflectată în periodicele românești din prima jumătate a secolului al XIX-lea); documente literare (Mihail Caratașu - cărțile și documentele Văcăreștilor); problema editării critice a textelor vechi românești (Liviu Onu); cultură scrisă și folclor (Felix Karlinger cu privire la funcția „poveștilor” în balada populară românească; Adrian Fochi - motive etnografice sud-est europene în opera lui George Coșbuc). De-a lungul timpului, colaboratorii revistei manifestă un interes deosebit pentru viața și activitatea lui Dimitrie Cantemir: Paul Cernovodeanu (*Démètre Cantemir vu par ses contemporains, Les Oeuvres de Démètre Cantemir présentées par «Acta eruditorum» de Leipzig (1714-1738), Le Plan de Constantinople de Démètre Cantemir și Démètre Cantemir et l'Orient musulman*), Virgil Căndea (*Life Story of a Manuscript: Dimitrie Cantemir's History of the Othman Empire și La Vie du Prince Dimitrie Cantemir écrites par son fils Antioch. Texte intégral d'après le manuscrit original de la Houghton Library*), Valentin Al. Georgescu (*Rénovation des valeurs européennes et innovations roumaines chez D. Cantemir*), Anca Iancu (*L'Image du sud-est européen dans l'historiographie roumaine du XVII-e siècle et au début du siècle suivant*), Andrei Brezianu (*Swift and the Cantemirs: an 18th Century Case in Literary Contingency*), Viorel Cosma (*Le Musicien Démètre Cantemir dans la littérature européenne du XVII-e siècle*), Maria-Ana Musicescu (*Démètre Cantemir et ses contemporains vus à travers leurs portraits*) și Anca Irina Ionescu (*Considérations sur la traduction du «Livre sur le système de la religion des Musulmans» de Cantemir par Sofronie Vračanski*). Sunt studiate scrieri și programe culturale ale lui Udriște Năsturel (Virgil Căndea, *L'Humanisme d'Udriște Năsturel et l'agonie des lettres slavonnes en Valachie*), Nicolae Milescu (Zamfira Mihail, *Nicolae Milescu, Le Spathaire, un „encyclopédiste” roumain du XVII-e siècle și La Diffusion des écrits „orientaux” de Nicolas Le Spathaire Milescu, Liviu Onu, Concordances onomasiologiques dans les traductions de Nicolas Spathaire Milescu, M.A. Momina, Greceskii perevod XVII veka «Opisanie Sibiri» N.G. Spafariia*), Paisie Velicicovski (Călugărul Ioannikios, *A Homily for the Monastic Tonsure by St. Paisy Velichkovsky, Alexandru Duțu, Pour une histoire de la dévotion sud-est européenne. Contributions récentes, Valentina Pelin, The Correspondence of Starets Paisie of the Neamt's Monastery*), Mircea Eliade (Al. Zub, *Histoire et anthropologie: la contribution de Mircea Eliade*). Un spațiu important se acordă contactelor literaturii române cu literaturile din sud-estul european. Specialiști recunoscători semnează articole despre relațiile literare și culturale româno-grecești (Nestor Camariano, *Sur l'activité de la «Société littéraire gréco-dacique» de Bucarest (1810-1812)*, Ariadna Camariano-Cioran, *Jérémie Cacavela et ses relations avec les Principautés Roumaines*, Cornelia Papacostea Danielopolu, *Les Contacts des intellectuels roumains avec les «hellénismes périphériques», 1818-1830*), româno-bulgare (Ilia Konev,

Prosvěšćenie v balkanskich stranah i rumyno-bolgarskie literaturnye otnošenija, Elena Siupiur, *Les Relations littéraires roumaino-bulgares pendant la période 1878-1916*, româno-sârbe (Ioan Radu, *Relations culturelles roumaino-serbes au XVI-e siècle*, Iovan Deretić, *La Signification de l'oeuvre de Dositej Obradović pour les études comparées*, Nikola Gavrilović, *Importance de Timișoara pour la coopération culturelle serbo-roumaine au XVIII-e siècle*, Eugenia Ioan, *Les Interférences historiques roumaino-yougoslaves et les relations littéraires à l'époque moderne*) și româno-turcești (Elena-Natalia Ionescu, *Relations littéraires roumaino-turques au XX-e siècle*).

M.A.

REVUE DE TRANSYLVANIE, publicație apărută la Cluj și la Sibiu din mai 1934 până în decembrie 1944, sub auspiciile Astei. Directorul publicației este Silviu Dragomir, iar funcția de redactor-șef este ocupată de D. D. Roșca (1934-1937), Ioachim Crăciun (1938-1941) și George Sofronie (1941-1944). În *Cuvântul înainte* din primul număr se prezintă orientarea revistei, care își propune „să informeze cititorii din Occident asupra diverselor aspecte ale vieții dintr-o importantă provincie românească”, acordând o atenție specială problemei minorităților. Pe lângă articolele privitoare la viața politică a momentului, se prezintă ample studii de istorie a Transilvaniei. Rubrici: „Studii”, „Note”, „Recenzii” și „Necrologuri”. Dintre studiile literare se disting *O literatură a urei*, articol împotriva propagandei iredentismului maghiar, și *Octavian Goga, poet al destinului român*, ambele aparținând lui Ion Chinezu. Numeroase materiale evocă personalități ale culturii române - Sextil Pușcariu este prezentat de Theodor Capidan (*Profesorul Sextil Pușcariu*), Ioachim Crăciun publică studiul *Un geniu creator al românilor: Nicolae Iorga* - și străine - George Oprescu trimite articolul *Un mare istoric al artei, prieten al românilor: Henri Focillon ș.a.* Dintre articolele de istorie a românilor se reliefează o contribuție a lui C. Daicovicu, intitulată *Problema continuității în Dacia*. În direcția înregistrării faptelor culturale locale se înscrie *Bibliografia Transilvaniei române între anii 1916-1936*, elaborată de Ioachim Crăciun, lucrare ce acoperă mai toate aspectele vieții culturale ale provinciei: reviste, istoriografie, statistici etc. În sumar nu intră producții literare, cărțile recenzate fiind monografii, lucrări istorice sau studii lingvistice. Se remarcă recenzie lui N. Bănescu la *Memoriile reginei Maria*, Aurel Decei semnaleză *Istoria românilor* de N. Iorga, Ovidiu Boitoș scrie despre *Peregrinul transilvan* al lui I. Codru-Drăgușanu. Proiectul de elaborare a *Atlasului lingvistic român* este amplu discutat de Sextil Pușcariu (1/1936). Deși articolele de artă nu reprezintă o prioritate a revistei, merită menționat un studiu al lui C. Petranu, *Arhitectura în lemn a Transilvaniei*.

M.Dr.

LA REVUE ROUMAINE, publicație apărută la București, bilunar, între 20 februarie 1912 și 5 mai 1916. Așa cum se anunță încă din subtitlul „Littérature, arts, sciences”, revista include în paginile sale cu deosebire producții literare. În primul număr se afirmă orientarea publicației, care aspiră să

La
Revue roumaine
Recueil bi-mensuel

1915
5-18 mars
20 mars/2 avril

Prix : Un franc
le numéro
(Etranger: 1 fr. 25)

Elio Barbulesco

SOMMAIRE

IV-e ANNÉE
Tome VII, No. 1 (56), 2 (57).

No. 1 (56):	No. 2 (57):
<i>L'union et la guerre</i> Leon Labrousse	<i>La France de demain</i> Caton
<i>Le peuple roumain</i> A. D. Xéopol	<i>Danubius</i> Alexandre de Linche
<i>Sumer</i> Jules Brun	<i>La vie à la campagne</i> Duiliu Zamfirescu
<i>France et Transylvanie</i> O. Kelly de Galva	<i>Sur la route</i> Hécate Văcărescu
<i>Sumer</i> R. Bosc	<i>Une nuit</i> N. Bănescu-Nădăreț
<i>La vie à la campagne</i> Duiliu Zamfirescu	<i>Sumer</i> Ch. Ad. Cantacuzescu
<i>La quinquaine littéraire</i> Caton	<i>Le sort de l'Autriche</i> Jacques Barrière
<i>Revue de la quinquaine</i> La Revue	<i>Revue de la quinquaine</i> La Revue

ABONNEMENTS ANNUELS:
Roumaine : 20 francs ; Union Postale : 30 francs.
REDACTION & ADMINISTRATION : 10 STR. LUCACI, BUCAREST
NOUVELLE LIBRAIRIE NATIONALE, 11, RUE DE MÉDICIS, PARIS. SEUL DEPOSITAIRE POUR LA FRANCE
Prix de ce numéro : 2 francs
(A l'étranger : 2 fr. 50)

devină „o punte de legătură între Franța și România, un tablou viu al celor ce se petrec în Țările Române”. Se vorbește, de asemenea, despre caracterul eclectic al periodicului, care nu va face distincție între școlile literare, combătând „polemicile violente și elogiile hiperbolice” și cultivând un aspect „demn și occidental”. În general, se evidențiază o direcție filofranceză și antigermană printr-o serie de intervenții teoretice: C. Al. Ionescu-Caion scrie articolul *Cultura germană și spiritul român*, Henry Boghiart - *Doctrina pangermanică*. Dintre genurile literare poezia ocupă un loc privilegiat. Se publică poeme de Elena Văcărescu, Charles Adolphe Cantacuzescu, Cincint Pavelescu, Iuliu Cezar Săvescu sau N. Davidescu. Poeme de Mihai Eminescu sunt prezentate în versiunea franceză a lui Al. Gr. Suțu și a lui Matei Rusu (*La steaua, Somnoroase pășărele, Ce te legeni... Despărțire* etc.). Din clasicii români se includ versuri de George Goșbuț, Alexandru Macedonski, St. O. Iosif. Proza este prezentă în două ipostaze, fie apar fragmente scurte, precum Emil Gârleanu, *În timpul fericit al copilăriei mele*, Al. T. Stamatia, *Simfonie tristă* ș.a., fie se reproduc fragmente din scrieri consacrate, cum se întâmplă cu *Stepa Bărăganului* din *Pseudocyneticos* de A. I. Odobescu și cu paginile din *Viața la țară* de Duiliu Zamfirescu. În foileton apar piesele *Cocoșul negru* de Victor Eftimiu și *Ultima zi* de Caton Theodorian. Cronica literară este susținută de Ionescu-Caion, care se referă la personalități ale literaturii române (*Viața și moartea lui Ștefan Petică, Doi umaniști: A.D. Xenopol și Nicolae Iorga, Alexandru Macedonski,*

Un poet nou: Ion Pillat). Trebuie menționat un scurt articol al lui B. Delavrancea, în care este evocat Petre Ispirescu. A.D. Xenopol, unul dintre colaboratorii constanți ai revistei, contribuie cu o serie de articole teoretice: *Poporul român, Imaginația în istorie, Politica raselor, Postulatul psihologic, Rolul românilor în Orient* etc. Dintre eseuri se evidențiază *Punctul de vedere românesc* de Pompiliu Eliade și un studiu critic al lui G. Ibrăileanu, *Literatura și societatea*. Prin alegerea și conținutul articolelor **R.r.** rămâne fidelă programului anunțat, deschizându-și paginile cunoașterii valorilor literaturii române din secolul al XIX-lea și din primii ani ai secolului al XX-lea. M.Dr.

REZUȘ, Petru (22.VI.1913, Rădăuți – 7.V.1995, București), poet, prozator, folclorist, istoric literar și traducător. Este fiul Domnicăi (n. Popadiuc) și al lui Alexiu Rezuș, țăran. A urmat Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi” din orașul natal (1924–1931), apoi Facultatea de Teologie și Facultatea de Litere și Filosofie de la Cernăuți (1931–1935), desăvârșindu-și studiile teologice în Anglia (Oxford), Franța (Strasbourg), Austria (Viena). După ce își ia doctoratul (1937) va ocupa un post de profesor la Academia Teologică din Caransebeș, la Facultatea de Teologie din București (din 1947), la Universitatea din Cernăuți–Suceava și din nou la București (1949–1974). Încă de prin 1931 se arată interesat de literatura populară și în 1940 devine membru al Institutului de Etnografie și Folclor de la Cernăuți, condus de Leca Morariu. Debutază în „Almanahul literar” (Cernăuți, 1935). La Caransebeș înființează revista „Altarul Banatului” (1944–1947). A colaborat la „Albina”, „Biserica Ortodoxă Română”, „Cronica”, „Flacăra”, „Lucașul” (Timișoara), „Mitropolia Banatului”, „Mitropolia Moldovei și Bucovinei”, „Națiunea”, „Ortodoxia”, „Ramuri”, „Revista Bucovinei”, „România literară”, „Viața nouă”. Semnează și Ion Aluion, Ion Temnic, Alior Samuilă.

Ca poet, **R.** debutează destul de târziu, în culegerea colectivă *Floare de gând*, apărută în 1947. După mai bine de două decenii tipărește un volum individual, *Poeme* (1973), urmat de *La vaduri de vreme* (1974), *Trecere înaltă* (1976), *Vama de aur* (1977), *Pe aripi* (1987). Versurile îmbină patriarhalul, limpiditatea și lentoarea discursului cu deschiderile spre modernitate. Poetul nu se teme de utilizarea limbajului comun, convins că inculcarea unor sensuri profunde îl poate revitaliza. Tematica aleasă ține de erotică, dar și de meditația asupra trecerii timpului, efemeritatea ființei umane fiind de cele mai multe ori privită – ca la Lucian Blaga – cu un resemnat dramatism, chiar cu o anumită seninătate, dincolo de notele elegiace. Alte teme sunt nostalgia pentru locurile natale, văzute sub semnul fabulosului, atașamentul față de oameni și înfăptuirile ce înfruntă efemerul. Autorul își însușește mai multe surse folclorice, le utilizează direct (*Miorița*) sau aluziv, proiectându-le, fără silurii intelectualiste, într-un orizont estetic în parte inedit. **R.** are, de altfel, o valoroasă activitate de folclorist, ilustrată de culegeri ca *Dochița împărătița* („basmе și poezii populare din Țara de Sus”, 1972), *Frumoasa Frumoaselor* (1973) sau *Dacă poți râde, să râzi* (1974), cuprinzând peste șase mii de proverbe și zicători în versuri din Banat. S-a încercat,

fără rezultate notabile, și în proză – inclusiv în romanul de inspirație istorică, ilustrat de *Cosițele Doamnei* (1979), *Războieni* (1980), *Dansul șerpilor* (1981) și *Dumbrava Roșie* (1984) –, precum și în literatura pentru copii. De luat în seamă, uneori cu o contribuție documentară și interpretativă deosebită, sunt, în schimb, lucrările de istorie literară *Pe urmele lui Ion Creangă* (1977), *Ion Creangă. Mit și adevăr* (1981), monografia biografică *Mihai Eminescu* (1983). De asemenea, notabilă, prin efort, este traducerea integrală a sonetelor lui Shakespeare (1991).

SCRIERI: *Poeme*, București, 1973; *Cătănoaia*, București, 1973; *La vaduri de vreme*, București, 1974; *Sub umbra Sfînxului*, Ontario, 1975; *Trecere înaltă*, București, 1976; *Pe urmele lui Ion Creangă*, București, 1977; *Vama de aur*, București, 1977; *Cosițele Doamnei*, București, 1979; *Războieni*, București, 1980; *Dansul șerpilor*, București, 1981; *Ion Creangă. Mit și adevăr*, București, 1981; *Mihai Eminescu*, București, 1983; *Dumbrava Roșie*, București, 1984; *Pe aripi*, București, 1987; *O copilărie nepereche*, București, 1990; *Aron Pumnul*, Iași, 1994; *Domnul Iisus Hristos*, București, 1994; *Amintiri din Țara Dornelor*, Iași, 2003; *Cumințenia pământului*, București, 2003. **Culegeri:** *Făt-Frumos cu tichia de aur*, București, 1971 (în colaborare cu Dumitru Lazăr); *Dochița împărătița. Basmе și poezii populare din Țara de Sus*, București, 1972; *Frumoasa Frumoaselor*, București, 1973; *Dacă poți râde, să râzi. Proverbe și zicători din Banat*, introd. Dumitru Lazăr, Timișoara, 1974; *Blana ursului din pădure*, București, 1976; *Făt-Frumos cel luminos*, Timișoara, 1979. **Ediții:** Leca Morariu, *De la noi*, pref. edit., București, 1983. **Traduceri:** William Shakespeare, *Sonete*, București, 1991.

Repere bibliografice: George Muntean, „Poeme”, RL, 1973, 10; Laurențiu Ulici, *Privind înapoi fără mânie*, RL, 1974, 13; Ulici, *Prima verba*, I, 121–124; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 474; *Lit. rom. cont.*, I, 506–508; Nicolae Manolescu, *Creangă între legendă și realitate*, RL, 1982, 5; Grigurcu, *Între critici*, 324–326; Nicolae Georgescu, *Continuarea amintirilor din copilărie*, LCF, 1989, 36; Ion Buzăși, „O copilărie nepereche”, TR, 1992, 3; Dan Grigorescu, *Sonetele lui Shakespeare*, VR, 1992, 10–11; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, 382–384; Rachieru, *Poeți Bucovina*, 374–375; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 183–184; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 68–70. E.O.

RICHTER, Gisela (18.V.1931, Hălchiu, j. Brașov – 6.VII.1998, Mosbach, Germania), traducătoare. **R.** (născută Arz) este fiica unui învățător. Absolventă la Liceului de Comerț din Brașov (1950), a urmat cursurile Facultății de Filologie, secția germanistică, la Universitatea din București. În 1956 a fost încadrată cercetător științific la secția sibiană a Filialei Cluj a Academiei RPR, devenită în 1970 Centrul de Științe Sociale Sibiu. Lucrând în cadrul sectorului de dialectologie, a publicat o serie de studii și comunicări referitoare la specificul limbii germane vorbite în Transilvania și la interferențele lingvistice româno-germane. Este coautoare a *Dicționarului graiurilor săsești*. Părăsind țara în 1978, se stabilește în Germania, la Mosbach, mai târziu la Gundelsheim/Neckar, unde își continuă activitatea lingvistică, în calitate de redactor al *Dicționarului graiurilor săsești din nordul Transilvaniei*. În 1994 obține, pentru merite în domeniul cultural, gratificația de onoare a Premiului „Georg Dehio”, oferită de Breasla Artiștilor din Esslingen.

Ca traducătoare, **R.** s-a îndreptat mai mult spre proză, cu predilecție spre narațiunile sugerând dinamismul vieții, ceea

ce o face aptă pentru transpunerea literaturii destinată adolescenților. Tălmăcește, printre altele, romanul *Seri albastre* de Costache Anton și două volume din ciclul *Cireșarii* de Constantin Chiriță etc. O atrag, de asemenea, alte scrieri din perioada contemporană - Eusebiu Camilar, *Cordun*, Geo Bogza, *Cartea Oltului*, Eugen Barbu, *Șoseaua Nordului*, Marin Preda, *Friguri*, Dumitru Radu Popescu, *Vânătoare regală* ș.a. -, dar și proza unor clasici - nuvele de Ioan Slavici (*Moara cu noroc*), romanul *Patul lui Procust* de Camil Petrescu. Lista ei de traduceri este completată de seria prozelor incluse în sumarul unor antologii și în reviste - povestiri de Ștefan Bănulescu, Augustin Buzura, Lucia Demetrius, Fănuș Neagu, Francisc Munteanu. În special transpunerile romanelor lui Camil Petrescu și D.R. Popescu „sunt pietre de încercare pentru traducător; ele impun exigențe dintre cele mai înalte de ordinul limbii, esteticii, atmosferei și conținutului” (Eva Behring).

Traduceri: Mihai Novicov, *Erzählungen über Doftana*, București, 1961; Eusebiu Camilar, *Cordun*, București, 1962; Constantin Chiriță, *Das Traumschloß des Mädchens in Weiß*, București, 1962, *Die Kirschwinkler*, București, 1967; Costache Anton, *Blaua Abende*, București, 1963; Camil Petrescu, *Das Prokustesbett*, București, 1963; Geo Bogza, *Das Buch vom Alt*, București, 1964; Marin Preda, *Fieber*, București, 1965; Otilia Cazimir, *Lucki ist gestorben*, București, 1966; Ioan Slavici, *Die Glücksmühle*, București, 1966, *Floritza, das Waldmädchen*, București, 1973; Vasile Rebreanu, *Hungriger Nachmittag*, București, 1967; Eugen Barbu, *Nordchaussee*, București, 1968; Theodor Constantin: *Die Dame in Lila*, București, 1969; Alexandru Mitru, *Die Sagen des Olimp*, vol. I: *Die Götter*, București, 1970; Dumitru Radu Popescu, *Königliche Jagd*, București, 1977.

Repere bibliografice: Gisela Richter, *Gedanken eines Übersetzers*, „Neue Literatur”, 1976, 3; Eva Behring, *Probleme ale traducerilor germane din literatura română*, RITL, 1985, 1; A. Ga.[Anneli Ute Gabanyi], *Rumänische Literatur in deutscher Übersetzung 1945-1981*, în *Rumänisch-deutsche Interferenzen*, îngr. Klaus Heitmann, Heidelberg, 1986; Helmut Kelp, *Germanistische Linguistik in Rumänien 1945-1985. Bibliographie*, München, 1990; *Lexikon der Siebenbürger Sachsen*, îngr. Walter Myß, Innsbruck, 1993. J.W.

RICHTER, Konrad (28.II.1872, Berlin - 10.I.1941, București), traducător. Este fiul unui comerciant. Studiază filologia germanică la Universitatea din Berlin (va frecventa un semestru și la München), obținând titlul de doctor în 1893, cu o „analiză istorico-critică” despre variantele germane ale legendei Sfântului Cristofor, publicată în 1896 la Berlin. Candidează cu succes pentru ocuparea unui post de preparator de limbă germană la un liceu din Iași și se stabilește în România. Învățând bine limba română, trece în 1900 examenul pentru profesorii din învățământul secundar. Este profesor la Liceul „Traian” din Turnu Severin și în București, din 1902 la Liceul „Mihai Viteazul”, iar din 1906 la Liceul „Sf. Sava”. E chemat apoi să activeze în învățământul universitar bucureștean: conferențiar din 1912, membru în Comisia pentru aprobarea manualelor, coordonator al studiului limbii germane în cadrul Seminarului Pedagogic al Universității, profesor la Academia Comercială din 1913. Fiind cetățean german, la intrarea

României în primul război mondial este internat și eliberat abia la finele anului 1917. Demis din învățământul public, preia în 1920 administrarea comunității luterane din București, având în cele din urmă satisfacția ca, după intervenții repetate, să fie repus în drepturi la Academia Comercială și la Seminarul Pedagogic. Manualele pe care le întocmește au avut înaintea de primul război mondial o răspândire largă. Remarcabile sunt și eforturile sale de animator cultural, impulsurile date propagării unor realizări literar-artistice, bunăoară în cadrul Institutului de Cultură Româno-German, pe care îl conduce temporar.

În toată activitatea sa R. și-a asumat rolul de mijlocitor între spiritualitatea românească și cea germană, chiar și în momente nefavorabile contactelor culturale, ca în timpul și după primul război mondial, el considerând că, în mod cert, „contradicția politică, survenită sub presiunea unor împrejurări istorice, nu poate întrerupe pentru multă vreme relațiile spirituale dintre două popoare” și fiind convins că dorința de „a contribui la refacerea acestor relații se va bucura de o justă apreciere”. Traduce o sumedenie de texte lirice (de V. Alecsandri, G. Coșbuc, O. Goga ș.a.), precum și din proza românească (I.L. Caragiale, I.A. Bassarabescu, I. Al. Brătescu-Voinești), multe dintre aceste tălmăciri având o circulație totuși restrânsă, în periodicele academice în care au fost incluse: „Revista germaniștilor români”, „Stimmen aus dem Südosten”, buletinul Comisiei pentru Sud-Est al Academiei Germane din München. A transpus pasteurile lui Vasile Alecsandri, *Ion* de Liviu Rebreanu (versiunea sa a apărut în 1941) și, în colaborare cu Bernhard Capesius, un volum de versuri din Ion Pillat (1943). Punctul culminant al activității de traducător l-a atins cu versiunile la poezii eminesciene, strânse în 1937 în volum și premiate de Academia Română (Premiul „Constantin Hamangiu”). R. excelează - după aprecierea lui Harald Krasser - în tălmăcirea poemelor filosofice (*Scrisori* ș.a.), fiind mai puțin norocos în alegerea echivalențelor pentru versurile de inspirație folclorică. Traducerile lui și-au păstrat valabilitatea, la ele apelând frecvent cei care alcătuiesc antologii sau ediții în limba germană din lirica lui Eminescu.

Traduceri: Vasile Alecsandri, *Pastelle...*, București, 1904; Emanoil Antonescu, *Meister Manole. Dramatische Phantasie*, Leipzig, [1923]; Mihai Eminescu, *Gedichte*, Jena-Leipzig, 1937; Liviu Rebreanu, *Die Erde, die trunken macht. Roman (Ion)*, Viena-Leipzig, 1941; Ion Pillat, *Ausgewählte Gedichte*, Jena-Leipzig, 1943 (în colaborare cu Bernhard Capesius).

Repere bibliografice: Harald Krasser, *Begegnung im lyrischen Wort. Zu Konrad Richters Eminescu-Übersetzung und Ion Pillats „Din poezia germană”*, „Klingsor”, 1938, 2; Prof. dr. Konrad Richter zum *Gedächtnis*, „Bukarester Tageblatt”, 1941, 13 ianuarie; H. P. [Hans Petri], *Konrad Richter zum Gedächtnis*, „Bukarester Gemeindeblatt”, 1941, 3; Georg Stadtmüller, *Deutsche Übertragungen rumänischer Dichtung*, supl. la Basil Munteanu, *Geschichte der neueren rumänischen Literatur*, Viena, 1943; Dan Mănuacă, *Eminescu în germană*, DL, 2000, 38. J.W.

RITMUL VREMII, revistă apărută la București, lunar, din februarie 1925 până în iulie 1929, apoi în martie 1930, ca publicație a Institutului de Literatură, condus de Mihail

Dragomirescu. În prima serie, care poartă subtitlul „Revistă literară, critică, socială”, nu se precizează componența redacției. În ultimul număr, unde subtitlul se schimbă în „Revistă pentru literatură”, redacția este alcătuită din Mihail Dragomirescu și George Murnu – directori, George Dumitrescu, N.I. Rusu, Raul Teodorescu – redactori. Într-o *Predoslovie* se exprimă intenția de a oglindi cât mai complet viața culturală și socială din epocă. Criticând „moravurile literare de astăzi”, redactorii promet să lupte „împotriva acestei realități dezastruoase” și să încerce a reabilita „demnitatea pierdută a scriitorului român”. Programul este expus mai clar în alt articol din numărul inaugural, unde se spune: „Critica va fi pozitivă sau negativă, după dreptate. Nu în înțelesul că vom fi un magazin literar al tuturor exhibițiilor timpului ne intitulăm astfel. A merge în pas cu vremea nu e a te lăsa târât cu docilitate în vârtejul modelor efemere și al snobismului umflat. Ținând contact cu realitatea, vom căuta, totuși, să ne ridicăm deasupra ei.” Doar implicită, adoptarea principiilor maioresciene este asumată deschis ulterior, așa cum o reliefează articolele *Titu Maiorescu* de Pompiliu Constantinescu (2/1925) și *Orientarea noastră* de Mihail Dragomirescu (1/1930). Accentul pus, în spirit maiorescian, pe tradiție, pe ideea de valoare și pe necesitatea unei critici fundamentate filosofic va transpărea începând cu selecția colaboratorilor și a tematicii textelor. **R.v.** publică, în genere, literatură de bună calitate, aparținând unor autori din diverse generații, cei tineri nefiind deloc neglijați. Astfel, dintre poeți, se disting în primul rând Radu Gyr, căruia îi apar numeroase poeme, multe incluse ulterior în volumul *Cerbul de lumină*, și George Dumitrescu, cu poeme din ciclul *Cântece pentru madona mică* (și nu numai). Pot fi citite și versuri de Cincinat Pavelescu, Zaharia Stancu, Radu Boureanu, Mihail Steriade, G. Talaz, N. Milcu, Radu Bucov (pseudonim folosit de Mihail Dragomirescu), Cicerone Theodorescu, Ion Pogan ș.a. Un loc însemnat îl ocupă proza, ilustrată, între alții, de un „specialist” al genului scurt, I.A. Bassarabescu – schițele *Simțul realității*, *Zi de martie*, *Într-un orașel mic de provincie* ș.a., care vor intra în volumul *Un om în toată firea* – sau de Carol Ardeleanu și Eugen Boureanu. O prezență constantă este, în anii 1925–1926, aceea a tânărului prozator Adrian Hurmuz, apreciat într-o prezentare drept „un talent original, cu daruri proprii”, „cu o personală caracterizare a vieții mărunte și umile”. În afara povestirilor acestuia – *Copilul buruienilor*, *Profesoara de dragoste*, *Aventura*, *Ceasul din zid* –, merită amintite cele semnate de Elena Vellescu, George Acsinteanu, Constantin Apostol (care folosește pseudonimul Fulga Apostol), Savin Constant, textele memorialistice ale lui Mircea Damian și fragmentul de roman *Casa verde* al lui A. Mândru. Un spațiu larg li se rezervă în revistă teoriei, criticii și istoriei literare, îndatorate, în mod vizibil, spiritului maiorescian. Principal exponent al acestuia, Mihail Dragomirescu semnează număr de număr cu editoriale de factură pronunțat teoretică (*Autoritatea critică*, „*Statul cultural*”, *Frumosul în natură și frumosul în artă* ș.a.), fragmente din studiile *Știința literaturii*, *Istoria spiritului românesc din sec. XX*, dialogul critico-filosofic *În empireu*, tipărit în serial între

1926 și 1928 și avându-i ca personaje pe Titu Maiorescu, Vasile Conta, Grigore Alexandrescu, I.L. Caragiale, B. Delavrancea, Duiliu Zamfirescu, Al. Vlahuță, I. Trivale, continuat de alte *Dialoguri* (în 1928–1929), printre protagoniști figurând de data aceasta Mihai Eminescu și Ion Creangă. În primii doi ani de apariție titularul cronicii literare este Pompiliu Constantinescu. Se mai publică frecvent comentarii eminesciene, studii comparatiste, semnate de Cora Valescu și D. Al. Nanu, portrete critice de Ion M. Gane, articole despre literatura universală de N.I. Rusu (de pildă, despre Rudyard Kipling), recenzii de George Dumitrescu, D. Murărașu, N.N. Crețu, Radu Gyr ș.a. Traducerile completează bogatul sumar al publicației, fiind la rândul lor destul de diverse: transpuneri din scriitori greci și latini (Homer, Lucrețiu, Horațiu, Catul), orientali (Omar Khayyam, în versiunea lui Al. T. Stamatiad), versuri din clasicii (Racine, Goethe), romantici (Hugo, Leopardi, Alfred de Vigny), simbolști (Baudelaire, Verlaine, Samain). Alți colaboratori: Agatha Grigorescu-Bacovia, Constant C. Cristea. *I.M.*

RITMURI, revistă apărută la Brașov, lunar, de la 1 septembrie 1929 până în august 1930, având directori pe Ion Focșeneanu și pe Ioan Al. Bran-Lemeny. Cu numerele 4–5/1930 redactor este Ion Focșeneanu, iar de la numărul 6 doar Ioan Al. Bran-Lemeny. De la numărul 10/1930 revista are subtitlul „Literară și critică”. Inițiatorii publicației doresc „organizarea unei vieți cultural-artistice locale”, precum și „crearea unui suport etico-estetic [...] prin comemorarea marilor noștri precursori” (*Cuvântul nostru*, 1/1929). Rubrici: „Poezii originale”, „Proză originală”, „Poezii-traduceri”, „Autori și opere străine”, „Recenzii”, „Poșta redacției”, „Revista revistelor”, „Cronica dramatică”, „Cronica muzicală”, „Ecouri din...”, „Cronica cinematografică”, „Note și ecouri”. **R.** se deschide cu câteva *Rânduri despre St. O. Iosif* de Ion Minulescu, la care se adaugă un articol al lui Ion Foti și altul al Mariei Baiulescu, oferindu-se și un grupaj din lirica poetului. În *Gânduri...* (2/1929), Ion Focșeneanu mărturisește, pe un ton mai apăsător, refuzul grupării brașovene de a face „pasul înainte”... în gol” precum „domnii «scriitori francezi de la Capșa», copiindu-i, paștășându-i ori compilându-i pe Tristan Tzara, Paul Éluard, Marcel Proust, Jean Cocteau sau colecțiile revistelor „Nouvelle revue française” și „Littérature”. De aceea, și acest număr omagiază un clasic – Andrei Mureșanu, prilej cu care Aurel A. Mureșianu oferă informații și amintiri în articolul intitulat *Andrei Mureșanu, intim*. Orientarea tradiționalistă a publicației e întărită prin alte intervenții, precum acelea semnate de I. Al. Bran-Lemeny (*Problema artei, Religie și artă*) și Ion Focșeneanu (*Neoromantism sau neoclasicism?*). La rubrica „Poezii originale” se impun atenției G. Bacovia (*Pantofi, Toamnă, Psalm*) și Emil Isac (*Vară, Cântare, Medalion*). Li se alătură George Voevidca, Alexandru Călinescu, Ștefan Stănescu, Pavel Nedelcu, G. Șt. Cazacu, Ion Iordache, Mia Cerna (Maria Florescu), Lucian Costin, Ecaterina Pitiș, Dumitru Olariu și Cincinat Pavelescu (*Sonet*) ș.a. Proza aparține lui Ion Focșeneanu, George

Acsinteanu, Miei Cerna și lui Alexandru Sever. Publicistica este mai bine ilustrată. Lucian Costin oferă fragmente din lucrarea *Inducția poetică*. I. Al. Bran-Lemeny semnează *Literatura și Brașovul în lumina materialismului și a idealismului*, iar Aurel A. Mureșianu - *Încercări de îndreptare a limbii în Ardeal înaintea „Junimei”*. Sub genericul „Creionări”, Luciu Marian realizează scurte profiluri scriitoricești: Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, Al.O. Teodoreanu, Tudor Arghezi, Ionel Teodoreanu și Damian Stănoiu. Compartimentul traducerilor este consistent, ilustrat printr-o selecție generoasă. Astfel, Ion Focșeneanu, Lucian Costin, I. Al. Bran-Lemeny transpun din lirica lui Baudelaire, Verlaine, Ady Endre, Kácsol Sándor, A. V. Kolțov, H. Zillich, Heine, Rilke, Egon Hayek ș.a. G. M. Ivanov tălmăcește fragmente de proză din opera lui Mihail Zoșcenko și A. K. Kuprin, iar Radu Prișcu schițe de Cehov. Un medalion *Frédéric Mistral* poartă semnătura Ion Focșeneanu, un grupaj de versuri ale aceluiași poet traducând Al. Iacobescu. Rubricile „Recenzii”, „Note și ecouri” semnalează și analizează apariții din literatura română și străină, precum ediția a treia din *Plumb* de G. Bacovia, *Darurile pământului* de Nichifor Crainic ori *Cuvinte potrivite* și *Icoane de lemn* de Tudor Arghezi, dar și *Pe frontul de vest, nimic nou*, romanul lui E. M. Remarque. În sumar intră și folclor cules de Ștefania Crișan. D.B.

RÎULEȚ, Const. (pseudonim al lui Sofocle Verigopol; 22.VIII.1882, București - 1967, București), gazetar, dramaturg, prozator și autor de versuri. Este fiul Vasilichiței (n. Dodopol) și al macedoneanului Sofocle Verigopolu. Intră în 1901 în gazetărie, semnând la început cu numele adevărat sau cu derivate precum Rigo Pol, apoi și S.S. sau Const. Rîuleț în „Apărarea națională”, „Acțiunea (conservatoare)”, „Revista literară”, „Cronica”, ori în „Cortina” (Ploiești), „Viitorul” (unde a fost și redactor). Din primele încercări își adună catrenele care vor constitui debutul său editorial, placheta *Epigramele lui Const. Rîuleț* (1908). Devine un notoriu ziarist profesionist, lucrând sau doar colaborând până în 1945 și la „Voința națională”, „Biblioteca modernă”, „Veselia”, „Acțiunea română”, „Universul literar”, „Teatrul de mâine” (Iași, 1918-1920, al cărei director a fost), „Biblioteca soldatului și a cetățeanului” (Cluj, 1921, unde e prim-redactor), „Victoria” (1921, e membru în comitetul de redacție), „Nașa reci” (ziar în limba rusă, din 1922), „Revista poliției române” (al cărei secretar de redacție a fost între 1936 și 1941), „Universul copiilor”, „Naționalul nou”, „Păcală”, „Neamul nostru”, „Presa”, semnând articole (diverse sau în cadrul rubricilor „Cronica/Viața teatrală”, „Cronica literară”, „Pentru cititoare”, „Impresii”), versuri, proză, teatru, traduceri. Cu un caracter informativ, publicistica sa conține opinii și idei comune. O situație aparte au textele de propagandă antigermană din timpul primului război mondial, reluate și în culegerea *Germania neagră* (1917). Concomitent, lucrează la Biroul de Presă, devenit mai târziu Direcția Presei din Ministerul de Interne, al cărei șef a fost mulți ani. S-a implicat și în promovarea celei de-a șaptea arte, conducând o comisie

însărcinată cu supravegherea calității filmelor și elaborând, împreună cu un director al poliției sociale, un fel de normativ pentru respectarea criteriilor morale în acest domeniu, intitulat *Chemarea cinematografului* (1915). A fost membru al Societății Scriitorilor Români (1911), al Societății Autorilor Dramatici Români (din a cărei conducere a făcut parte) și al Sindicatului Ziariștilor.

Epigramele lui R., adunate în câteva plachete cu acest titlu sau în *Surâsul unui trecător* (1910), *Mărunte* (1914), ca și celelalte versificări, strănse în volumele *Poemele despărțirii* (1921), *Poezii* (1925; Premiul Societății Scriitorilor Români), *Sensibilitate* (1938), suferă de o exprimare precară, ce anulează speranța autorului: „am îngropat un suflet într-o carte”, „ca să trăiască singur, mai departe” (*Închinare*). Culegerea de poeme în proză *Cimitire* (1920) nu depășește o banală nevoie de a fi liric și meditativ. În schimb, R. a reușit să atragă atenția contemporanilor ca autor de teatru, chiar de la debutul, în 1910, pe scena Companiei Dramatice Davila, cu piesa într-un act *Femeile ciudate* (scrisă în colaborare cu Al. T. Stamatiad), a cărei „ciudățenie”, ce îi asigura și caracterul spectacular, era că o femeie prefera să stea lângă un bărbat care o brutaliza sistematic. Modul în care autorii conduc intriga a contribuit la reeditări și la montarea ei, în 1920, și la Teatrul Național din București. R. mai aduce la lumina rampei câteva texte cu adresă critică. Un „mare” publicist și deputat, protagonistul piesei *Cei mai de seamă* (jucată în 1913, la Teatrul Național din Craiova), se arată a fi un mare impostor, datorând totul unui amic din umbră; pentru a nu fi dat de gol, nu ezită să provoace moartea binefăcătorului său. În *Baia domniței*, alt personaj, de un egoism brutal, cu instincte sălbatice, concepe căsnicia ca pe o posesiune absolută a femeii și este bântuit de o gelozie atroce, astfel încât un diafan tablou (care dă și titlul piesei, reprezentată în 1920 la Naționalul bucureștean), înfățișând-o pe soția sa pictată de un adorator platonic, îl incită la crimă. Piesa *Pentru țară!* (jucată la Teatrul Popular, în 1922), e dedicată celor care înțeleg să se sacrifice pentru interesul obștesc. O privire mai degrabă plină de umor decât de intenții satirice aruncă autorul asupra periferiei capitalei. Defecte mărunte, rivalități femeiești, ilare apucături de mahalagii, prejudecăți sociale sunt prezentate ca elemente care colorează viața, fără să o degradeze prea mult. Este cazul comediilor *Pălăria și Urechea mahalalei* (ambele jucate la Teatrul Național bucureștean, în 1924, respectiv în 1926), simpatice defilări de „caractere”, gesturi și limbaj specifice acestui spațiu, montate în mici intrigi, menite să captiveze atenția binevoitoare a spectatorilor. De alt gen este cea mai aplaudată piesă a lui R., drama *Papagalii* (reprezentată la Teatrul Național din București, în 1928), o investigație psihologică a tragediei unei femei care se sinucide din cauza unui ușor de înțeles păcat. Șocată de infidelitatea soțului, aceasta comite un adulter, dar împrejurările îi permit să își continue viața normal. Soarta decide însă ca accidentalul său amant să devină soțul surorii ei, ceea ce face din pasagera eroare o mare și reparabilă vină, deoarece, ca niște „papagali” infernali, cei din preajmă îi amintesc mereu fapta, aducând-o la disparere. Obsesia vinovăției,

întreținută și augmentată de ceilalți, devine astfel fatală. De aici, tensiunea trăirilor, replicilor și monologurilor, precum și caracterul protagonistei, combinație de temperament aprig, necontrolat și natură profund morală, autopunitivă. Slăbiciunii și nefericirii acesteia, autorul le opune în *Coleoptere* (dramă pusă în scenă la Craiova, în 1935, și la Cluj, în 1937) prospețimea și vigoarea suflătească proprii unei fete de la țară care, angajată în biroul unui important avocat, reușește să neutralizeze roiu de viespi și „coleoptere” ce se agită cu intenții otrăvite în jurul ei și al maestrului, să își impună voința dreaptă, conducând totul, inclusiv propria-i soartă, spre un final fericit. Alte piese, jucate și editate - comedia cu cântece *Un rege Lear al mahalalei* (Teatrul Grădina Blanduziei, în 1911), *Păcat cu gândul* (1913), *Cu perdelele lăsate* (Teatrul Național din București, în 1916), *Primejdiosii* (1926), *Taina*, tragedie pe un motiv epic din John Galsworthy (jucată la Craiova și Cluj, în 1935) - sau rămase în periodice ori prin arhivele teatrelor, completează un repertoriu destul de vast, dar modest ca expresie literară și teatrală. Principala defecțiune pare a fi artificialitatea, datorată ușurinței în selecția și montajul episoadelor (uneori excesive, neverosimile sau nefiresc combinate), limbajului cam căutat, când forțând un stil „literar”, când unul comic (prin inserții de automatisme verbale, de construcții voit hazoase) sau de-a dreptul stângaci. Ar rămâne intenția de a pune în discuție câteva idei, aspecte ale unei comunicări fragile, prin intermediul unor personaje destul de bine conturate, unele chiar vii, puternice. Primul volum de proză al lui R., *Piedica* (1923), indică preferința pentru dezbaterăa unor aspecte ale naturii omenești, folosind secvențele epice doar ca semne exterioare ale stărilor sufletești. Decelarea cauzelor care declanșează atitudini și fapte este principala temă a narațiunilor, fiind în primul rând vorba despre un autor care intenționează să înțeleagă și să explice, nu să „reflecte” realitatea. Acțiunea s-ar afla în conștiință, actant e gândul, care analizează, constată, se zbate, caută soluții, ia decizii, uneori fatale. Mai consistente sunt prozele din culegerea *Mânia lui Hercule* (1943), unde, în nuvela titulară, se încearcă reconstituirea fluxului conștiinței unui om care, cu mintea aprinsă de febră, ucide, totul fiind confuz, într-o atmosferă clar-obscură, specifică unui psihic bolnav. În alt loc, un personaj plin de ură, ateu, comite un atentat și dintr-o dată devine foarte omenos și credincios doar prin schimbarea în mintea sa a unui set de informații cu altul. Capacitatea de a elabora, totuși, o scriitură de calitate este vizibilă în *Diavolul citadin*, o proză eseistică, experimentală, în care literatura e doar un pretext de a face observații despre paradoxurile existenței. Invocând și caracterizând precedentele apariții ale diavolului în literatură, R. le opune propriul personaj, fără nimic diabolic, în afara faptului că e, prin voință divină, de partea răului. Noul Mefisto, foarte civilizată, doct, pașnic, e siderat de capacitatea, cu mult superioară celei drăcești, a omului de a comite răul și de previzibilul reacțiilor sale. Alte culegeri de proză - *Ordaliile lui Mionel* (1924; Premiul Societății Scriitorilor Români), *Noaptea măștilor sfâșiate* (1926) - conțin noi ilustrații ale suferințelor umane. Tripticul *Cazul Soniei*

Dimitrievoa (1933), *Pielea îngerului negru* (1934) și *Zidul socotelilor* (1935), „romane” polițiste pentru „Colecția celor 15 lei”, cu niște protagoniști care fac minuni la Londra, aruncă serioase îndoeli asupra discernământului literar al lui R., deși conțin unele dovezi, dacă nu de talent, măcar de sensibilitate. Contemporanii (în special comentatorii teatrali) i-au acordat câteodată prea mult, comparându-l cu August Strindberg sau cu Henrik Ibsen, după cum și comediiile s-au bucurat de notorietate în epocă. Unele piese - *Baia domniței*, *Pălăria*, *Femei ciudate* - au fost traduse în maghiară, rusă, franceză, germană, *Papagalii* i-a fost solicitată de case de filme din Paris și București, iar volumul de proză *Piedica* a apărut și în maghiară. Destul de atent la literatura europeană, din care se resimt multe influențe în scrisul său, traduce câteva secvențe în versuri (unele inserate și în propriile volume) sau în proză din diverși autori, precum și o piesă de Ibsen, *Doamna Inger din Østrât*, rămasă în manuscris.

SCRIERI: *Epigramele lui...*, București, 1908; *Surâsul unui trecător*, București, 1910; *Femeile ciudate* (în colaborare cu Al.T. Stamatiad), pref. Emil Gârleanu, București, 1911; ed. (*Femei ciudate*), Slobozia, 1926; *Cei mai de seamă*, București, 1912; *Păcat cu gândul*, București, 1913; *Mărunte* (în colaborare cu I. Niculescu-Chic), București, 1914; *Chemarea cinematografului* (în colaborare cu George Olărașu), București, 1915; *Cu perdelele lăsate*, pref. Mihail Dragomirescu, București, 1916; ed. București, 1927; *Germania neagră*, Iași, 1917; *Baia domniței*, București, 1919; *Cimitire*, București, 1920; *Poemele despărțirii*, Cluj, 1921; *Pentru țară!*, București, 1922; *Piedica*, Brăila, 1922; *Pălăria*, București, 1924; *Ordaliile lui Mionel*, București, [1924]; *Poezii*, pref. George Murnu și Liviu Rebreanu, București, 1925; *Noaptea măștilor sfâșiate*, București, 1926; *Urechea mahalalei*, Făgăraș, 1926; *Primejdiosii*, Slobozia, 1926; *Epigrame*, Slobozia, 1927; *Cinci piese jucate*, București, 1928; *Papagalii*, București, 1929; *Cazul Soniei Dimitrievoa*, București, 1933; *Pielea îngerului negru*, București, 1934; *Zidul socotelilor*, București, 1935; *Taina*, Craiova, 1935; *Epigrame*, București, 1938; *Replici*, București, 1938; *Sensibilitate*, București, 1938; *Mânia lui Hercule*, București, 1943.

Repere bibliografice: G. Beldiman, „Femeile ciudate”, „Opinia”, 1910, 1132; Gârleanu și contemporanii, 202-205, 252-254; I.R., *Un autor dramatic: Constantin Rîuleț*, „Ilustrațiunea română”, 1911, iulie-august; I.F. [I. Foti], „Cei mai de seamă”, „Viitorul”, 1912, 1683; C. Sp. Hasnaș, „Cei mai de seamă”, FLR, 1912, 3; Rebreanu, *Opere*, XII, 254-257, 591-592, XIII, 218-219; Emil Nicolau, „Cu perdelele lăsate”, U, 1916, 107; D. Karnabatt, „Cu perdelele lăsate”, „Seara”, 1916, 2237; Emil D. Fagure, *Pentru întâia oară „Baia domniței”*, ADV, 1920, 11 024; Dim. Șerban [Claudia Millian], „Baia domniței”, „Viitorul”, 1920, 3597; I. Peltz, „Cimitire”, CLI, 1920, 35; Ion Foti, „Cimitire”, „Viitorul”, 1920, 3696; Dim. Șerban [Claudia Millian], „Femeile ciudate”, „Viitorul”, 1920, 3818; Paul I. Prodan, „Femeile ciudate”, CLI, 1920, 46; A. de Herz, „Pentru țară”, DMN, 1922, 5485; [Interviuri], DRI, IV, 292-306; C.M., „Pălăria”, RP, 1924, 1972; A. de Herz, „Pălăria”, ALA, 1924, 182; I.P. [I. Peltz], „Ordaliile lui Mionel”, „Revista pentru toți”, 1925, 1; A. de Herz, „Urechea mahalalei”, DMN, 1926, 6934; B. Cecropide, „Urechea mahalalei”, UVR, 1926, 12; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 233-234; Iosif Nădejde, „Papagalii”, ADV, 1928, 13 797; A. de Herz, „Papagalii”, DMN, 1928, 7904, 7905; C. Tavernier, „Papagalii”, „Premiera ilustrată”, 1928, 5; Emanoil Cerbu, „Papagalii”, „Gazeta de duminică”, 1928, 163; Horia Stanca, „Taina”, „Națiunea română”, 1935, 207; Horia Stanca, „Coleopterele”, „Națiunea română”, 1937, 17; Nicolae C. Razu, „Coleopterele”, „Naționalul nou”, 1937, 829; Lovinescu, *Scrieri*, IV,

522-523; Horia Stanca, „Epigrame”, „Freamătul școlii”, 1938, 3-4; George Bota, „Epigrame”. „Replici”, F, 1938, 9-10; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 641, *Ist. lit.* (1982), 722, 1018; Corneliu Moldovanu, *Autori și actori*, București, 1944, 239-240, 259-261; Valentin Silvestru, „Pălăria”. „Urechea mahalalei”, F, 1975, 3; Brădățeanu, *Istoria*, II, 75-76; Modola, *Dramaturgia*, 216-217; Todor, *Confluente*, 69, 249; Dan Giurea, „Urechea mahalalei”, ARG, 1984, 1; *Const. Riulet*, DRI, IV, 293-306; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 72-73.

C.T.

ROBEA, Mihail M. (16.X.1928, Mioveni, j. Argeș), folclorist. Este fiul Zoei (n. Năstase) și al lui Mihai Robea, țărani. După studii liceale la Pitești (1942-1952) și universitare la Facultatea de Filologie a Universității din București (1950-1954), devine profesor de limba și literatura română la școli din Breaza (1954-1957), Brănești, județul Ilfov (1957-1959), director al Liceului nr. 27 din București (1959-1961) și apoi lector de limba română la Institutul de Petrol, Gaze și Geologie din București (din 1964). Este doctor în științe filologice cu teza *Folclorul din Valea Vâlsanului* (1978). Colaborează la „Gazeta învățământului”, „Interferențe”, „Museum”, „Revista de etnologie și folclor”, „Tribuna școlii”, „Tribuna școlii argeșene”.

Specialist bine familiarizat cu aspectele etnografice ale zonei Argeș, M. tipărește culegerile *Basme, snoave, legende și povestiri populare* (1979), *Folclor poetic din Stroești-Argeș* (1980), *Basmul cu Ion Săracu și Sfântu Soare* (1994), *Basme și legende populare românești* (1996) ș.a. Cea mai reprezentativă colecție a sa, *Basme populare românești* (1986), un masiv volum de peste nouă sute de pagini, conține texte înregistrate pe bandă magnetică și publicate cu păstrarea particularităților graiului popular, fără semne diacritice, graiul din Argeș neprezentând mari abateri de la limba literară. Metoda de cercetare și de editare a poveștilor populare promovată de Ovidiu Bârlea se regăsește în colecția lui R., care notează gestică povestitorilor, raportează textele la contextul socio-cultural din care au provenit, alătură un indice tipologic al narațiunilor, pentru încadrarea în basmul universal urmând tipologia lui Antti Aarne, pentru basmul românesc catalogul lui Corneliu Bărbulescu, pentru snoave tipologia Sabinei Cornelia Stroescu, iar pentru legende pe aceea a lui Tony Brill. La fel ca Ovidiu Bârlea, adaugă la culegerea propriu-zisă texte-convorbiri cu povestitorii, biografiile și repertoriile informatorilor.

Culegeri: *Basme, snoave, legende și povestiri populare. Folclor din Valea Vâlsanului-Argeș*, București, 1979; *Folclor poetic din Stroești-Argeș*, București, 1980; *Basme populare românești*, București, 1986; *Basmul cu Ion Săracu și Sfântu Soare*, București, 1994; *Basme și legende populare românești*, București, 1996; *Proză populară din Stroești-Argeș*, București, 1997; *Băiatul de împărat și Iosefina cea frumoasă*, București, 1998; *Proverbe și ghicitori*, București, 1998; *Proverbe, zicători, ghicitori și strigături*, București, 2001.

Repere bibliografice: Al. Dobre, „*Basme, snoave, legende și povestiri populare*”, „Interferențe”, 1979, 280-282; Constantin Negreanu, „*Basme populare românești*”, REF, 1989, 1; Maria Cuceu, „*Basme populare românești*”, AAF, 1993; Ion T. Alexandru, „*Basme și legende populare românești*”, REF, 1996, 3-4; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 185-186. I.D.

ROBEANU, T. (pseudonim al lui George Popovici; 20.XI.1863, Cernăuți - 26.VII.1905, Munkács, Ungaria), poet. Este fiul lui Eusebie Popovici, profesor la Facultatea de Teologie din Cernăuți. Urmează liceul și Facultatea de Drept din același oraș, absolvită în 1886. Își continuă studiile la Innsbruck și Viena, obținând doctoratul în 1894. În paralel, colaborează cu articole de istorie și cu versuri la „Convorbiri literare”, „Candela”, „Gazeta Bucovinei”, „Revista politică” ș.a. Ales deputat în Parlamentul de la Viena (1897), devine și redactor al publicației „Foile legilor imperiale”. Ca deputat în Dieta Bucovinei, activează cu dăruire, fiind un talentat orator și organizator al Partidului Național Român. În urma unor intrigi, trece în România (1901) și se afirmă în domeniul istoriei dreptului românesc. La doar două luni după ce fusese ales membru corespondent al Academiei Române, se sinucide în împrejurări obscure.

Impresionați de poezia, dar mai ales de soarta lui R., St. O. Iosif și D. Anghel îi adună versurile din periodice într-un mic volum, *Poezii postume* (1908). Fire delicată, el se lasă în voia imaginației, cel mai adesea în liniștea adâncă a nopților, când evocă și iubirea duioasă, eterată, tristețea lăsată de moartea neașteptată a logodnicei. Căutarea sensului vieții, contemplarea senină a morții, pierderea iubitei generează o stare nostalgică, o durere resemnată. Tonul coborât, melodos, hipnotic uneori, precum și deseale aluzii metaforice fac să se infiltreze aproape pretutindeni sentimentul morții, transformând starea lirică într-o comunicare cu lumea umbrelor. Din trecut străbate și amintirea de vis a eroilor istoriei, cu gloriile și vitejiile lor apuse ireversibil. În *umbra de gardine* este o meditație asupra efemerității fericirii și a condiției poetului. *Novelă de castel* (1894), amplu poem epic pe un motiv istoric, bine realizat dramatic și psihologic, are o tensiune gradată. Imaginile din versurile lui R., construite din sugestii fine, sunt fulgurante, inefabile și transpun armonios sensibilitatea și visarea. O viziune romantică se sprijină pe o recuzită adecvată: decoruri misterioase, tablouri luminate de vis și de lună, codri seculari, stânci etc. R. se distinge prin lirismul pur, printr-o trăire evanescentă, prin vagul melodos desfășurat în imagini de o sugestivitate delicată, fiind considerat de St. O. Iosif și D. Anghel un precursor al lor și al simbolismului românesc.

SCRIERI: *Novelă de castel*, Cernăuți, 1894; *Poezii postume*, îngr. și postfață St. O. Iosif și D. Anghel, pref. N. Iorga, București, 1908.

Repere bibliografice: Vasile Savel, *Contemporanii. Schițe și portrete literare*, I, Arad, 1920, 31-36; Loghin, *Ist. lit. Bucov.*, 173-180; [Scrisori. Note], SDL, I, 394-419, VII, XCI-XCVIII, 207-222, 367; Iulian Vesper, *Bucovina literară*, „Junimea literară”, 1933, 10-12, 1934, 1-6; Leca Morariu, T. Robeanu, Siret, 1936; *Dicț. lit.* 1900, 737-738; Grigore C. Bostan, Lora Bostan, *Pagini de literatură română. Bucovina, regiunea Cernăuți*, Cernăuți, 2000, 152-156. C.T.

ROBESCU, Marius (20.III.1943, București - 20.X.1985, București), poet. Este fiul Ioanei (n. Chiriță) și al lui Florian Robescu, ofițer. La București urmează liceul (1954-1962) și Facultatea de Limba și Literatură Română, absolvită în 1967.

Lucrează ca redactor la revista „Luceafărul” (din 1975). Debutază cu versuri la „Luceafărul”, în 1965, prezentat de Ion Gheorghe, iar editorial cu placheta *Ninge la izvoare* (1967). A colaborat cu poezii, eseuri, cronici dramatice la „Luceafărul”, „România literară”, „Tribuna”, „Steaua”, „Viața românească” ș.a. A lăsat în manuscris *Trunchiul și așchia*, roman frescă plasat în prima jumătate a secolului al XX-lea.

Într-un tablou convențional, **R.** ar putea fi înscris în al doilea val al poezilor apărute în anii '60, val identificat de regulă prin termenul „șaptezecism”. Poetul nu se sustrage aerului de familie: un modernism târziu, obosit cu distincție, lipsit de mari investiții energice, rafinat și calofil, uniformizând într-o dicție stinsă eterogenitatea influențelor livrești. Abia al cincilea volum de poezie, *Spiritul însetat de real* (1978; Premiul Uniunii Scriitorilor), a provocat receptivitatea criticii. Motivul ține de accidental: poezia lui **R.** oferă un caz neproblematic de evoluție nesinuoașă, discretă, de augmentare prin proliferare (și nu prin bruscarea calitativă) a unor coordonate inițiale. Printr-o coincidență, unul din textele volumului deschidea totuși, mai clar decât corpul uniform al poemelor, o fantă autointerpretativă ce putea servi drept „prefață”: „Pentru prefăcuți poezia e un cub de gheață/ adică un obiect totuși solid/ (deși până la urmă incert)/ care dă fiori pe șira spinării// cu înnăscută știință o pescuiesc ei/ din paharul tulbure - exact ca un cleștișor - / apoi o așază simplă și unică/ pe farfurie în toată splendoarea// eu însă pentru ca s-o întâlnesc/ trebuie să umblu cu mâinile oarbe/ în cămara nădușită a sângelui/ neștiind dacă nu cumva o sugrum pe întuneric// zi de zi mă uit ca un fotograf/ prin mâneca hainei tatălui meu mort/ unde roiesc de șapte ani furnicile/ pândind să-i imprim pe suflet imaginea// plângându-mi mie însumi de milă/ oneori sunt silit s-o prind de urechi/ ca pe un elev ascuns de teama pedepsei/ sau ca pe o pradă// dar cruzimea și riscul nu mă rușinează/ ci mă umplu cu un fel de dibăcie din dragoste/ nu e de mirare: i-aș fi croitorul/ care și legat la ochi îi coase veșmintele” (*Poezia*). Dintre cei doi termeni contrastivi ai poemului, mai relevant este primul, cel al definiției negative, refulată într-un regim neașteptat de discursiv. Pentru **R.**, poezia implică contururile unei retorici fragile, în sensul în care se sustrage rigidității semnificării de tip diurn/ cert; este heliofobă, evită lumina puternică a unei „subtitrări” la vedere. Elementele corporalității simbolice - neutră, discretă atât ca agitație retorică, cât și ca încărcare referențială - nu ghidează către un sens sub formă de poantă; de aici, o amânare, o indecizie a etalării sensului în majoritatea poemelor. Acesta fiind regimul general al liricii lui **R.**, o relativă evoluție nu poate fi totuși respinsă. *Ninge la izvoare* umple pliurile unei recuzite modic decrepite (pluvială-lichidă-autumnală etc.) - direcționată cel mai adesea regresiv, către un spațiu al unei blânde surpări cvasiamnionice - cu sonoritățile unei retorici care, deși reflexivă și „timidă” temperamental, lasă suficient spațiu pozei incongruente. Nicolae Manolescu sesiza aici „un anumit aer de epocă [...] în atitudini și în limba încă nespecifică, impregnate de ecouri din Ioan Alexandru, Adrian Păunescu cel de atunci sau, mai general, din «noii tradiționaliști»”.

Recuzita este păstrată în versurile din *Viața și petrecerea* (1969), *Clar și singurătate* (1972), în timp ce dicția se rafinează și își perfecționează originalitatea totuși minoră. În *Viața și petrecerea* poate fi găsit poemul modular *Săptămâna firească*, în șapte secvențe, probabil scrierea cea mai interesantă sau profundă a autorului. Iată secvența a cincea, *Îngerul*: „Fluturându-și trupul/ ca pe un vâl de sepie/ urlă peste toate spațiile./ Strânge apoi cutele înfățișării sale/ și retrăgându-se în el/ năvălesc alții schiopătând,/ ținând în cumpănire sulii/ scurt ucigându-se/ ori prefăcându-se în scârnă./ O ceață aromitoare/ afumă căpățana lor/ și nici un sunet auzindu-se/ nervii felin se moaie/ ca de muzici.” După *Utopia ninsorii* (1975), incluzând „«descănțece» despre singurătatea trupului și a sufletului în marele univers”, „«mituri» personale, discrete” (Petru Poantă), *Spiritul însetat de real* acutizează orientarea poetului (semnalizată în câteva rânduri anterior) către poemul cu înscenare similară parabolei. Ceea ce nu înseamnă că se amorsează un mesaj tranzitiv sub aparențe de ambiguitate; se preia doar sintaxa parabolei, vehiculul ei formal, renunțându-se la pasager, la mesaj. Realul amintit în titlu și identificat de comentatori ca fiind realul contingent este totuși altceva la **R.**: un real mai curând simbolic, spațiu de lentă răsfrângere ce nu acceptă decât o privire mioapă: „În noi fiecare e un tablou/ asemenea unui tablou adevărat/ pictat în ulei de o mână divină/ și scufundat în apa verde a mării/[...] și totuși nu se poate ști/ ce reprezintă el și cât de minunat/ chiar și în diminețile senine când ne ajută raza/ sub apă culorile se tulbură privitye” (*Tabloul*). Volumele ulterioare vor modula maniera, fără a o găsi pe aceea care dă o identitate recognoscibilă și majoră. **R.** a mai scris literatură pentru copii, ca în *Muşuroiul* (1970), cronici dramatice, strânse în *Autori și spectacole* (1980), și aforisme - *Ideogramă: arta insomniei* (1986). Într-un text din deceniul al optulea, mărturisirea că influențele care l-au marcat au fost haikuurile, teatrul lui Jerzy Grotowski și poezia lui G. Bacovia.

SCRIERI: *Ninge la izvoare*, București, 1967; *Viața și petrecerea*, București, 1969; *Muşuroiul*, București, 1970; *Clar și singurătate*, București, 1972; *Utopia ninsorii*, București, 1975; *Spiritul însetat de real*, București, 1978; *Autori și spectacole*, București, 1980; *Spiritul însetat de real*, postfață Petru Poantă, București, 1980; *Pielea minotaurului*, București, 1982; *Inimile de platină*, București, 1984; *Joc și înviere*, București, 1985; *Ideogramă: arta insomniei*, București, 1986. **Traduceri:** Jean-Paul Sartre, *Greața*, pref. Romul Munteanu, București, 1981.

Repere bibliografice: Dana Dumitriu, „Clar și singurătate”, RL, 1972, 48; Caraiou, *Duelul*, 133-135; Piru, *Poezia*, II, 407-409; Ciobanu, *Incursiuni*, 110-112; Raicu, *Critica*, 356-358; Al. Andriescu, „Utopia ninsorii”, CRC, 1976, 5; Aurel-Dragoș Munteanu, *Cristalele de gheață ale poeziei*, LCF, 1977, 50; Iorgulescu, *Scriitori*, 135-136; Raicu, *Practica scrisului*, 355-359; Laurențiu Ulici, „Spiritul însetat de real”, CNT, 1978, 41; Nicolae Ciobanu, *Explozii ale sufletului captiv*, RL, 1978, 43; Paul Dugneanu, *Luciditatea conștiinței și limbajul antiretoric*, LCF, 1978, 52; Victor Atanasiu, *Grație și gravitate*, „Scânteia tineretului”, 1978, 30 decembrie; Doinaș, *Lectura*, 230-235; Felea, *Aspecte*, II, 232-236, III, 86-90; Cristea, *Faptul*, 157-161; Raicu, *Printre contemporani*, 136-140; Poantă, *Radiografii*, II, 41-47; Tuchilă, *Cetățile*, 149-165; Cristea, *Modestie*, 69-76; Raicu, *Fragmente*, 271-280; Simion, *Scriitori*, III,

366-375; Grigurcu, *Existența*, 447-452; Cristea, *Fereastra*, 228-235; Tuchilă, *Privirea*, 168-176; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, 66-72; Dan Petrescu, *Tentațiile anonimatului*, București, 1990, 207-208; Negoieșcu, *Scriitori contemporani*, 373-377; Poantă, *Scriitori*, 81-84; Ulici, *Lit. rom.*, I, 151-154; Marius Robescu, *PRA*, II, 679-682; *Dict. analitic*, II, 168-170; Milea, *Sub semnul*, 52-67; Manolescu, *Lista*, I, 289-294; Popa, *Ist. lit.*, II, 511-513; *Dict. scriit. rom.*, IV, 74-75. M.I.

ROBOT, AI. (pseudonim al lui Alter Rotmann; 15.I.1916, București - 1941), poet și gazetar. Este fiul unui funcționar comercial, Carol Rotmann. Învață la București, unde urmează școala primară și începe cursurile liceale la „Spiru Haret”, fără a le finaliza. A fost, în mare măsură, un autodidact. Din adolescență și-a descoperit două vocații: de poet și de gazetar. Frecventarea cenaclului Sburătorul, lecturile numeroase, prezența constantă la reprezentații teatrale, interesul pentru orice eveniment cultural, politic, sportiv, monden conturează profilul unui ziarist înăscut, avid să cunoască și să reflecte esența realității. Debutază în revista „Copilul evreu” (1929) cu o poezie. Colaborează la „Facla”, „Dumineca Universului”, „Părerii libere”, „Bobi”, „Cronicarul”, „Cristalul”, „Discobolul”, „Floarea de foc”, „Freamătul vremii”, „Ulise”, „Rampa” (unde a susținut un timp o rubrică zilnică), „Vremea”, „Azi”, „Cuvântul liber”, „Reporter”, „Litere”, „Meridian”, „Opinia”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Succes”, „Lumea românească”, „Adam” ș. a. În 1935 se mută la Chișinău, unde își continuă activitatea la „Gazeta Basarabiei”, „Moldova socialistă”, la Radio Chișinău ș. a. În mai 1941 este primit în Uniunea Scriitorilor Sovietici. La sfârșitul lui iulie sau la începutul lunii august 1941, se găsea la Odessa, încorporat în armata sovietică. Împreună cu alți camarazi de arme îmbarcați pe un vapor, probabil cu destinația Crimeea, va fi ucis într-un bombardament declanșat asupra vasului.

Cele două volume de versuri publicate antum, *Apocalips terestru* (1932) și *Somnul singurătății* (1936), pun în evidență o poezie care a stârnit controverse, etichetată fie „ermetică”, fie mesageră a unui „fals ermetism”. Muzicalitatea poemelor lui R. impresionează, însă alăturările de cuvinte sunt șocante, bizare, menite a se încadra cu orice preț în tendințele noutoare. Se distinge, totodată, atât accente argeziene, cât și macedonskiene. Nesedimentată, permeabilă la influențe, nu ocolește nici poezia lui B. Fundoianu, așa cum versul lui Camil Baltazar inspiră ciclul *Sărbători trupești*. Gustul pentru încifrare duce și spre poezia lui Ion Barbu. Însă toate aceste înrâuriri nu strivesc glasul poetului, nu ocultează ceea ce el are personal, autentic, nu îi transformă versurile în simple pastişe. Ciclurile de poeme se centrează pe o imagine sau pe un simbol. În *Sărbători trupești* laitmotivul este dansul, și titlurile sunt sugestive: *Danț pe aproape de păcat*, *Melodie pentru dansul pântecului*. În *Vedenii sălbatice* poetul recurge la imagini a căror simbolistică trimite spre peisajul autohton, ca fundamental al unor ocupații ancestrale: culesul viei, poveștile ce „curg în ulcele”, „raiul turnat într-un picior de plai”, „câmpuri împușcate cu flori neîncepute”, iezii, alături de care cerul paște în ochii uzi, într-o figurație ușor stranie, cu o nuanță de fantastic. Alt ciclul, *Veac și răzmeriță*, exprimă solidaritatea cu suferința celor ce

mor „cu rânile culcate pe năsălia humii”. Două caiete rămase în manuscris, *Îmblânzitorul de cuvinte* și *Plecările și popasurile poetului*, conțin versuri care par a se așeza într-o matcă. Poemul *Prefață* e o profesiune de credință și o încercare de autodefinire: „Am îmblânzit cuvinte sălbatice, sfioase”, se destăinuie R., din „pacea” lor „simplă”, ca un trubadur și-a scris „cartea visată leneș cu sânge și azur”. Mult mai intens, mai acut devine acum sentimentul extincției: „E undeva un sunet de cuie și de scânduri./Prin toamnă simți o trudă de meșter de sicrie”. Inexorabilul drum al vieții spre moarte ar fi unica șansă de a supraviețui în eternitate: „Te căutam, vecie, noi, putrezi călători”. Percepția morții se convertește în sentință și, totodată, în izbăvire. Câteva inflexiuni luminoase surprind, ca în niște stampe, peisaje din așezări precum Balcic, Sulina, Babadag, Brașov. În fine, o narațiune de mari dimensiuni, *Music-hall* (publicată postum în „Viața românească”, 1969), stă mărturie pentru intuiția de romancier a lui R. Este vorba de un fel de descindere psihanalitică într-un caz tipic pentru complexul oedipian. Registrul tensional, diversitatea și nuditatea distorsionărilor sufletești ale unei legături ambigue au ca punct de plecare psihologia incertă a trecerii de la vârsta adolescenței la aceea a maturității: Igor încearcă, mai mult sau mai puțin conștient, să își reprime sentimentele incestuoase față de mama sa. R. construiește aici, cu siguranță și pătrundere, trasee analitice surprinzătoare, precum și o atmosferă bizară, în care viața artiștilor de circ își află o aproape inspirată rescriere literară.

SCRIERI: *Apocalips terestru*, București, 1932; *Somnul singurătății*, Chișinău, 1936; *Scrieri alese*, îngr. și pref. Simion Cibotaru, Chișinău, 1968; *N-am dovedit că scriu...*, îngr. A. Suceveanu, Chișinău, 1985, 59-171; *Scrieri*, îngr. Aristide Popescu, pref. Dumitru Micu, București, 1985.

Repere bibliografice: Ionescu, *Război*, II, 83-84; Șerban Cioculescu, *Un poet nou: Al. Robot*, ADV, 1932, 14829; Călinescu, *Cronici*, II, 48-53; Perpessicius, *Opere*, V, 317-318; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 493-497; Zaharia Stancu, *Antologia poezilor tineri*, București, 1934, 197-199; G. Călinescu, „*Somnul singurătății*”, ALA, 1936, 833; Rafail Radiana [Nicolai Costenco], „*Somnul singurătății*”, VBA, 1937, 1-2; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 175-176; Streinu, *Pagini*, V, 142; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 817-818, *Ist. lit.* (1982), 902-903; Dan Petrașincu, *Al. Robot*, „*Dreptatea nouă*”, 1945, 78; F. A. [F.Aderca], *Unde e Al. Robot?*, RFR, 1945, 8; Camil Baltazar, *Scriitor și om*, București, 1946, 145-158; Dumitru Micu, *Al. Robot*, VR, 1970, 1; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 510-511; Camil Baltazar, *Al. Robot*, LCF, 1973, 27; *Encycl. jud.*, XIV, 422; Piru, *Ist. lit.*, 430; Micu, *Modernismul*, II, 162-174; Zamfir, *Cealaltă față*, 156, 161; Ov. S. Crohmălniceanu, *Scurta trecere prin lume a lui Al. Robot*, RCM, 1990, 684; Negoieșcu, *Ist. lit.*, I, 333-334; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 135-136; Rotaru, *O ist.*, IV, 334-336; Micu, *Ist. lit.*, 236; *Dict. scriit. rom.*, IV, 75-76. O.I.

RODAN, Victor (pseudonim al lui Victor Cronberg; 21.VII.1898, Galați - 5.VII.1934, București), gazetar, dramaturg, cronicar dramatic și traducător. Venit în capitală imediat după primul război, R. devine o figură cunoscută a mediului politic și teatral bucureștean. Cu apetență pentru ziaristică, va colabora la „Scena”, „Rampa”, „Facla”, „Curentul” (al cărui

prim-redactor va fi) „Dreptatea”, „Aurora”, „Încotro” (unde va ocupa și funcția de director) ș.a.; semnează și Hef, Hefaistos, Nador, A. Prodan, V.R.d., Ap. Rodan, Skanderbeg, Skbg, Șoarecele de culise. Se face cunoscut ca autor al unor comedii de situații - *Amedeu Stânjenel* (1925, în colaborare cu Nicolae Vlădoianu), *Aventurile d-lui Dorjan* (1929), *Regele chibriturilor* (1932, în colaborare cu N. Constantinescu), al altora muzicale - *Simona* (1931), al unor spectacole de revistă - *Caltaboșul vesel* (1930), la acestea adăugându-se un volum de proză satirică - *În halat și papuci* (1933, în colaborare cu Tudor Șoimaru și L. G. Legrel), un roman - *Nenorocirile domnului Solomon Șaim* (1932) și o traducere din Klabund, apărută postum - *Borgia. Romanul unei familii* (1940). A fost membru al Societății Autorilor Dramatici din 1931 și deputat național-tărănist.

Numele lui **R.** capătă notorietate mai ales grație pieselor sale, care se joacă pe scenele importante ale capitalei. Autorul preferă abordarea genului ușor, cu succes imediat la public, dar cu o amprentă critică mai mult condescendentă, conjuncturală. Personajele sale, cu onomastică amuzantă, aparțin clasei de mijloc, sunt oameni trecuți de prima tinerețe, în viața lor producându-se „accidente” romantice, care le dezorganizează existența liniștită și banală. Scriitorul folosește o gamă stilistică spumoasă, fie ea și facilă, efemeră, construiește încurcături ilare, uneori puțin credibile, rezolvarea convențională a conflictelor fiind principalul reproș care i se poate aduce. Proza lui **R.** se înscrie tot în registrul satiric. În *halat și papuci* schițează, într-o manieră ce face apel la fața mai puțin cunoscută a lucrurilor, portrete ale unor personaje politice de prim rang. La baza romanului *Nenorocirile domnului Solomon Șaim* stă piesa de teatru cu același nume, dar textul suferă de inconsistență și nu capătă o justificare suficientă genului. Polul publicistic al preocupărilor lui **R.** este bine reprezentat, vârful carierei lui de gazetar fiind atins în imediata apropiere a lui Pamfil Șeicaru, alături de care va participa și la organizarea activității redacționale de la „Curentul”, unde va semna aproape zilnic reportaje politice. Contribuie astfel, secundând alți ziariști și scriitori importanți - Cezar Petrescu, Gib I. Mihăescu, Romulus Dianu, Ion Vinea - la impunerea cotidianului în atenția opiniei publice. Ca un cunoscător din interior al fenomenului teatral, **R.** semnează cronici corecte, echidistante și pline de vervă în cele mai multe publicații la care a colaborat.

SCRIERI: *Amedeu Stânjenel* (în colaborare cu Nicolae Vlădoianu), București, 1925; *Eroii muncii: Taylor - Ford - Bata - Edison - Nobel*, București, 1930; *Nenorocirile domnului Solomon Șaim*, București, 1932; *În halat și papuci* (în colaborare cu Tudor Șoimaru și L. G. Legrel), București, [1933]. **Traduceri:** Klabund, *Borgia. Romanul unei familii*, 1940; ed. Iași, 1990.

Repere bibliografice: Paul I. Prodan, *Teatrul românesc contemporan*, București, 1927, 323-326; B. Cecropide, „*Aventurile d-lui Dorjan*”, UVR, 1929, 12; „*Caltaboșul vesel*” la *Teatrul Elita*, RP, 1930, 3881; D. Ciurezu, „*Regele chibriturilor*”, „*Tineretea*”, 1932, 121; Mihail Sevastos, „*În halat și papuci*”, ADV, 1933, 15197; A. Munte, *Victor Rodan*, DMN, 1934, 9885; Radu Boureanu, *Gânduri pentru Rodan*, „*Credința*”, 1934, 177; *A murit ziaristul și autorul dramatic Victor Rodan*, RP, 1934, 4042; Barbu Lăzăreanu, *Victor Rodan*, DMN, 1935, 10 248; A. P. Samson, *Memoriile unui gazetar*, București, 1979, 103-104. N.Bc.

RODICA, revistă apărută la București, neregulat, între 14 octombrie 1901 și 10 martie 1902 (patru numere), având subtitlurile „Literatură, critică, artă”, apoi „Ziar enciclopedic săptămânal”. Își ia titlul de la poezia lui V. Alecsandri, reproducă ca moto. În articolul-program *Spre adevăr*, semnat de Caion (C. Al. Ionescu-Caion), se exprimă insatisfacția față de literatura produsă de o puzderie de condeieri și preferința pentru scrisul cu valoare estetică pronunțată, aparținând lui Al. Macedonski, Th. M. Stoenescu, Duiliu Zamfirescu. Sunt publicate poezii de Th. M. Stoenescu, Haralamb G. Lecca, Radu D. Rosetti, V. G. Morțun, V. D. Păun, Th. D. Speranția, Panait Zosân. Este inclusă în sumar și o tragedie în patru acte, *Cydnus* de Constantin Cantilli. Revista se numără printre publicațiile satelit ale cenaclului macedonskian, fiind scoasă de Ionescu-Caion pentru a susține în fața opiniei publice acuza de plagiat la adresa lui I.L. Caragiale. Aici publică articolele *Prinderea în cursă a d-lui Caragiale. Tolstoi-Kemeny și dl. Caragiale* și *O scrisoare a d-lui Caion. Dl. Caragiale refuză juriul de literați.* M.Pp.

RODICA, revistă apărută la București, săptămânal, între 4 martie și 11 aprilie 1910, cu subtitlul „Literatură-critică-artă” și cu un moto din poezia omonimă a lui V. Alecsandri. Secretar de redacție este Arthur Smutny. Colaborează cu versuri I.M. Bejan, Mircea Demetriade, Florian I. Becescu, G. Bacovia (*Panorama*), I. C. Popescu-Polyclot. De rubrica „Viața teatrală” se ocupă Ion Carp, de „Ecouri” Ion Caracostea, iar de eseistică și istorie literară C. Al. Ionescu-Caion, autor al articolelor G. Bacovia, *Poezia cea nouă românească*, *Georges Sorel și lașitatea burgheză*, *Antiromantismul și Pierre Lasserre*. Se publică traduceri din Maurice Maeterlinck, Jean Moréas, José Maria de Hérédia și Paul Bourget. Majoritatea celor care scriu la **R.** aparțin pleiadei de poeți trecuți prin cenaclul macedonskian și promovează simbolismul, G. Bacovia fiind socotit „un inovator fericit și un precursor al poeziei românești noi”. I.M.

ROD NOU, revistă apărută la Siliștra, lunar, din ianuarie 1934 până în februarie 1935. Este editată sub conducerea unui comitet, în cadrul bibliotecii liceului din localitate. Punându-se „în slujba talentului”, cu dorința de a umple un gol în „beletristica acestui oraș”, inițiatorii publicației se declară „tradiționaliști” și îi iau drept călăuze pe scriitorii marcanți ai celor „trei mari orientări tradiționaliste: sămănătorism, poporanism, ortodoxism” (*În loc de program*). Rubricile obișnuite sunt „Carnet dobrogean”, „Cronica literară”, „Cronica teatrală”, „Ateneul popular”, „Cronica științifică”, „Reviste, ziare, cărți”, „Poșta redacției”, „Recenzii”, „Cronica mărunță”. Versuri semnează Liuben Dumitru, Laurențiu Georgescu, T. Moiescu, Dimitrie Batova, George Danubia (George Dan), Boris N. Deșliu ș.a., iar proză scriu Mircea Mărdărescu, Simeon Dumitriu, Dorin Moiescu, P. Deleanu, George Miriște. La „Cronica literară” Val. Neagu se ocupă de romanul *Golia* al lui Ionel Teodoreanu, D. Florea se oprește asupra volumului *Fecior de slugă* de N. D. Cocea, iar Cezar Miron asupra romanului *Aurul negru* al lui Cezar Petrescu. Sub titlul *Un mare*

critic român, I. Brezoiu comentează activitatea lui Al. Busuioceanu și analizează lirica bacoviană (*Poetul Bacovia*), în vreme ce V. Petrovici scrie despre „artă și moral.” De reținut e și portretul *Paul Zarifopol*, schițat de Radu P. Niculescu. Un medalion *Henrik Ibsen* este urmat de analiza piesei *Nora*, sub semnătura Moh. Cara Ali. În foileton, Dimităr Petrof traduce din bulgară *Strein* de Fani Popova Mutafova. Alți colaboratori: C. Pavel, Eugen Cealac, B. Jordan.

D.B.

ROGOZ, Adrian (19.IV.1921, București - 28.VII.1996, Bad Nauheim, Germania), prozator, poet și dramaturg. Este fiul Madeleinei (n. Daniel) și al lui Raoul Sommer, inginer, autor (sub pseudonimul Raoul Vera) al broșurii *Problema comunicării cu Marte și enigma marțiană* (1924); a fost căsătorit cu scriitoarea Georgina Viorica Rogoz. Urmează cursurile liceale până în 1939, obținând bacalaureatul în 1944, când se înscrie la Facultatea de Filosofie a Universității din București. Termină facultatea în 1948, susținându-și examenul de licență în 1971, cu lucrarea *Epistemologia genetică a lui Jean Piaget*. Va ocupa o serie de posturi tehnice - laborant (1939-1940), muncitor la CFR (1941-1944), funcționar la Societatea de Telefoane, (1946-1948) - înainte de a deveni, din 1955, reporter și redactor la revista „Știință și tehnică”, de care își va lega destinul, inițiind și publicând suplimentul literar al revistei, „Colecția «Povestiri științifico-fantastice»”. Apărute cu o regularitate de metronom, la începutul și la jumătatea lunii, la preturi modice, dar în condiții editoriale de înalt profesionalism, micile broșuri SF au reprezentat, din octombrie 1955 și până în aprilie 1974, când au dispărut brusc din peisajul literar, o adevărată poartă deschisă spre marea literatură fantastică universală. Prin ele cititorul român s-a familiarizat cu scrierile unor nume precum Stanisław Lem, J. L. Borges, Gabriel García Márquez, H. P. Lovecraft sau Isaac Asimov. Calitatea traducerilor, atent selectate, a influențat benefic creația autohtonă, ea însăși generos găzduită în paginile colecției, permițând afirmarea și consacrarea unei literaturi SF de bună calitate, care a reprezentat în acei ani o posibilitate deloc neglijabilă de a evada dintr-un univers marcat concentraționar în ucronii serafice sau malefice, dar desprinse de apăsătorul cotidian. Continuată, cu mai mici resurse și impact, dar fără întrerupere, încă mulți ani, de „Almanahul «Anticipația»” și chiar de o încercare de a o resuscita, după 1990, vreme de câțiva ani - cu colaborarea sporadică a lui R., stabilit în Germania din 1989 -, orientarea spre proza științifico-fantastică a ajuns să devină, în imaginarul colectiv al culturii române, consubstanțială cu creatorul și animatorul ei, ocultând adesea celelalte aspecte ale activității sale.

Începuturile literare ale lui R., duble într-un anume sens, îmbrățișau cele două laturi esențiale ale evoluției sale ulterioare: literatura de anticipație - reprezentată de prima povestire, *Astrul principal*, scrisă în 1934 - și marea tentație, o poezie care, precum muzica, să traducă în armonii inefabile esteticul inerent al matematicii superioare și al logicii. Debutează în „Revista Fundațiilor Regale” în octombrie 1944

cu poemul *Nimfaunesca*, redactat în hexametri și distins anterior cu Premiul ziarului „Ecolu”, la un concurs inițiat de Miron Radu Paraschivescu, care îl va și recomanda atenției lui Ion Barbu. Publică, de asemenea, în pagini de revistă („Viața românească”, „Democrația” ș.a.), utilizând uneori pseudonimul-anagramă Dorin A. Groza. Debutul editorial îl reprezintă piesa în patru acte *Martin Rogers descoperă America*, scrisă în colaborare cu C. Constantin, reprezentată în 1952, editată în 1953 și distinsă cu Premiul de Stat. A lăsat în manuscris alte două piese: *Simion de Mondfort* și *Privire din pom asupra realității*. Ultima, după o încercare de a fi inclusă în revista „Echinoc” în 1984, fiind oprită de cenzură după prima parte, va ieși de sub tipar abia în 2003. Interesul ei rezidă nu atât în tema propusă - supraviețuirea unui cuplu în condițiile unui dezastru atomic -, cât în ideea de a exploata, cu mijloacele registrelor de limbaj, incompatibilitatea socială inițială dintre protagoniști, ca și treptata lor armonizare, născătoare (la propriu) de speranțe pentru omenire. Poetul își continuă însă, după debutul fulgurant, căutările în umbra tăcerii, revenind surprinzător, după decenii de discretă creație experimentală, cu volumul *Inima rezistentă* (1981). Într-un text teoretic, *Metaliteratura auxiliară*, își expune principiile (și artificiile), în continuarea inovațiilor barbiene, în direcția unei „ciberliteraturi” apropiate în structură de căutările grupului OULIPO, condus de Raymond Queneau în vederea creării „literaturii potențiale”. Merită evidențiată, în cuprinsul teoriei poetice schițate de R., lauda limbii române, purtătoare prin sonoritățile cuvintelor ei a unor posibilități lirice net superioare, în viziunea sa, celor ale limbii franceze. Poezia lui R., „invarianțele” sale „fono-grafematice” sunt mai mult decât simple jocuri de virtuozitate verbală, sunt căutări logico-poetice de certă valoare literară, nu doar experimentală. „Poemul matematic” - conchide Ov. S. Crohmălniceanu - „naște alt poem, fășnit din fruntea lui ca Minerva, dar fără cască și lance, într-o dezarmantă gingășie”. În căutarea sensului major pierdut și cu mijloacele condensării verbale maxime, R. va reveni, de data aceasta în câmpul prozei, prin textul caleidoscopic de mici nuclee epice intitulat *Roman aforistic* (2000). Nu pot fi însă trecute cu vederea contribuțiile din anii '50-'60 la evoluția literaturii românești de anticipație: *Inimă de ciută* (1955) și *Uranii* (1956), ambele scrise în colaborare cu Christian Ghenea. *Planeta Mrina în alarmă* (1959), dar mai ales *Omul și Năluca* (1965), romane pe tema aspirației spre stele, atrag atenția prin aceeași combinație, proprie autorului, între valențele literare ale jocurilor infinite ale posibilelor logice. În special cel de-al doilea combină plăcerea gândirii ordonatoare din prima parte (preparativele zborului cosmic) cu poezia unei posibilități create de jocul variațiilor mentale infinite privind reprezentarea existenței. Ideea este fericit completată de analiza compatibilității dintre formele de real deja cunoscute cu cele potențiale, probabile (aici ilustrate de dezvoltarea, în condițiile Planetei Venus, a inteligenței și sensibilității pe tărâm vegetal), bine pusă în evidență de ideea atracției pe care o resimte cosmonautul pământean pentru echivalentul venusian al „eternului feminin”. Talentul de explorator narativ al spațiului literar

științifico-fantastic găsește, totuși, cea mai bună concretizare în prozele scurte. Volumul care le reunește, *Prețul secant al genunii* (1974), cuprinde o serie de narațiuni, unele devenind texte clasice ale genului, și nu doar în spațiul românesc. Chiar dacă, pentru Mircea Oprea, *Altarul zeilor stohastici* (Premiul Special la Primul Congres European de Science-Fiction, 1972), „o rece, ironică disecție a absurdului”, ar rămâne „cea mai bună lucrare a autorului”, povestirea care dă titlul volumului din 1974 conservă și confirmă, peste timp, preferința pe care i-o acordase prozatorul. Textul, conceput ca viziune halucinantă a înfruntării dintre inteligența umană (aici, astronomul Dav Bogar) și nooplaneta Tehom, angajați pe viață și pe moarte într-o partidă de șah cosmică, reface, în palimpsest, toate marile întrebări ale căutătorului de absolut care a fost R.

SCRIERI: *Martin Rogers descoperă America* (în colaborare cu C. Constantin), București, 1953; *Inimă de ciută* (în colaborare cu Christian Ghenea), București, 1955; *Uraniu* (în colaborare cu Christian Ghenea), București, 1956; *Planeta Mirina în alarmă*, București, 1959; *Omul și Năluca*, București, 1965; *Prețul secant al genunii*, București, 1974; *Inima rezistentă*, pref. Ov. S. Crohmalniceanu, București, 1981; *Roman aforistic*, Norresundby (Danemarca), 2000; *Privire din pom asupra realității*, București, 2003. **Traduceri:** A. Gonciar, *Stegarii*, București, 1949 (în colaborare cu Maria Z. Vlad); V. Safonov, *Pământul în floare*, București, 1950 (în colaborare cu M. Căciuleanu); N. A. Nekrasov, *Moș Mazai și iepurii*, București, 1952; Vl. Nemțov, *Trei dorințe*, București, 1952 (în colaborare cu P. Popescu); Boris Polevoi, *Contemporanii*, București, 1954 (în colaborare cu Ecaterina Antonescu); Ivan Efremov, *Nebuloasa din Andromeda*, București, 1957 (în colaborare cu Tatiana Berindei); *Cor serpentis (Inima șarpelui)*, București, 1959 (în colaborare cu F. Ionescu); *Opere alese*, I-II, București, 1965 (în colaborare cu Tatiana Berindei); Mirko Pašek, *Caravana de abanos*, București, 1964 (în colaborare cu Traian Ionescu-Nișcov); Stanisław Lem, *Solaris*, Cluj-Napoca, 1974 (în colaborare cu T. Roll).

Repere bibliografice: Mircea Oprea, „Prețul secant al genunii”, TR, 1966, 21; Ion Bălu, *Viitorul enigmatic*, VR, 1966, 7; Popa, *Dict. lit.* (1977), 475; Manolescu, *Literatura SF, passim*; Paul Miclău, *Pluralitatea poetică în caligramele lui Adrian Rogoz*, VR, 1982, 10; Cosma, *Romanul*, II, 226-227; *Dict. scriit. rom.*, IV, 76-79; *Dict. analitic*, III, 549-552; Oprea, *Anticipația*, 112-120, 480-484. II.M.

ROGOZ, Georgina Viorica (5.IV.1927, Timișoara), prozatoare. Este fiica Stelinei Ionescu-Sadova, autoare a trei cărți (publicate abia după 1990), și a lui George Paul Huber, procuror al Curții de Conturi înainte de 1947. Urmează la București cursurile Liceului „Ion Heliade-Rădulescu”, apoi pe cele ale Facultății de Litere și Filosofie, absolvite în 1950. Debutază încă de pe băncile școlii, cu volumul de povestiri *Schițe* (1943), semnat, ca și o parte din scrierile ulterioare, Viorica Huber. După terminarea studiilor devine asistent, apoi lector la Universitatea din București (1950-1957); lucrează o vreme în calitate de cercetătoare la Institutul de Istorie Literară și Folclor al Academiei Române și ca metodistă la Casa Centrală a Creației Populare. În această perioadă compune scenariile de filme pentru copii (*Petrolache Făt-Frumos*, 1962), piese pentru teatrul radiofonic (*Măiastra lumii*, 1968) sau pentru teatrul de păpuși (*Reportaj cu păpuși și țepi*, 1963, *Cine va păzi clopoțelii?*, 1967,

Nepoții lui Făt-Frumos, 1980), multe premiate în țară și peste hotare (Zagreb, 1976), alcătuieste ediții școlare, face traduceri. În 1985 se stabilește în Germania, la Bad Nauheim (Hessen), urmată, în 1989, de soțul ei, scriitorul Adrian Rogoz.

Proza din prima perioadă este centrată aproape exclusiv pe valorificarea, cu sensibilitate și talent, a valențelor basmului cult (*Vălurea*, 1953, *Ulciuca cu vrăji*, 1957, *De ce nu mai are puricele potcoave de argint*, 1958, *Ghil-Thagár*, 1959, premiat la Festivalul Tineretului de la Moscova). O situație aparte a avut volumul *Basme țigănești*, publicat în 1960, interzis și dat la topit imediat, ca urmare a modificării politicii oficiale privind minoritățile. Cartea, rod al unei fericite îmbinări între o serioasă cercetare filologico-istorică și avântul poetic care înnobila filonul documentar, cuprinde o serie de basme parțial derivate din fondul tematic al etniei respective și parțial recompuse într-un stil liric menit să le purifice de aluviuni multimilenare, într-un generos efort recuperator. Abia în 1997 volumul va putea fi editat, fiind și premiat de Asociația Scriitorilor din București. Alte două filioane tematice o vor atrage pe R. în anii care vor urma: narațiunile cu subiect istoric și literatura științifico-fantastică. *Pe Argeș în sus. Secvențe istorice* (1964) anunță interesul pentru trecutul național, pe care îl va recupera, cu originalitate și forță compozițională, și în romanul *Vlad, fiul Dracului* (1970), devenit, în varianta definitivă, *Drăculeștii* (1977; Premiul Asociației Scriitorilor din București), primit favorabil de critică, mai cu seamă pentru capacitatea de a recompune trecutul prin apelul la documente istorice consultate cu acribie filologică (de care autoarea dă seamă în prefețe) și pentru nonconformista – dar cu atât mai veridica – imagine pe care o oferă despre personalitatea lui Vlad Țepeș. „Toate se leagă în adevăr și ficțiune – scrie Zoe Dumitrescu-Busulenga – așa încât, de la descripție și portret până la scena de bătaie, toate sunt istoric determinate, dar capătă o integrare literară, estetică certă.” Compoziția polifonică, recursul la tehnici narative moderne conduc la o reală reușită în regândirea cu mijloacele prozei contemporane a unui gen literar precum romanul istoric. Dar R. rămâne în istoria literară deopotrivă pentru proza ei științifico-fantastică: *Eu și Bătrânul Lup de Stele* (1966), *Taina Sfinxului de pe Marte* (1967), *Anotimpul sirenelor* (1975) și *Să nu afle Aladin* (1981, premiat la Concursul European de Literatură pentru Copii, Padova, 1982, precum și de Asociația Scriitorilor din București). Nota dominantă a scrierilor din această categorie este o îmbinare foarte personală de calități poetice (fragmentar, texte au valențe estetice de poeme în proză), mesaj simbolic generos, fără a cădea în didacticism, și o paletă largă de tonalități narative, perspectiva fiind asumată din unghiuri diferite de naratori neconvenționali: copii, tinere fete, întrupări terestre ale miticelor ordine ori sirene, extraterestre cu simțiri pământene. Uneori aceste narațiuni inocente, perfect circumscrise genului, trimit spre realități cu posibile semnificații grave. Astfel, *Astralofagul sau Lupta solarienilor cu electropirații* (din volumul *Taina Sfinxului de pe Marte*) descrie tulburător drama unei lumi căzute sub dominația unei rase care o înrobește dezumanizând-o, golind creierele, în imagini

de infern dantesc. Salvarea nu poate veni însă numai dinafară, avertizează autoarea, ci doar din organizarea unei rezistențe interne, în rândurile tinerilor, cu ajutorul memoriei celor nemutilați sufletește. Povestirea e astfel o parabolă vizionară asupra universului concentraționar, căpătând valoare perenă.

SCRIERI: *Schițe*, pref. Cicerone Theodorescu, București, 1943; *Vălurea*, București, 1953; *Căluțul de foc*, București, 1957; *Ulcicuța cu vrăji*, București, 1957; *De ce nu mai are puricele potcoave de argint*, București, 1958; *Ghil-Thagár*, București, 1959; *Corabia de pe câmpie*, București, 1961; *Petrolache Făt-Frumos*, București, 1962; *Toc-Năpârstoc și Tița-Fetița*, București, 1963; *Pe Argeș în sus. Secvențe istorice*, București, 1964; *Moșneguțul de zăpadă*, București, 1965; *Câte-n lună și în soare*, București, 1966; *Eu și Bătrânul Lup de Stele*, București, 1966; *Cine va păzi clopoțeii*, București, 1967; *Taina Sfinxului de pe Marte*, București, 1967; *La braț cu ultimul zmeu*, București, 1970; *Vlad, fiul Dracului*, București, 1970; ed. (Drăculeștii), București, 1977; *Pe cai, pe cai, pe cai!*, București, 1972; *Giumbuș Măgăruș*, București, 1974; *Anotimpul sirenelor*, București, 1975; *Porumbița albă*, București, 1978; *Y.R. 7 245*, București, 1979; *O poveste din cronici*, București, 1980. *Hai să facem o poveste*, București, 1981; *Să nu aște Aladin*, București, 1981; *O întrecere ca-n basme*, București, 1982; *Basme țigănești*, București, 1997; *Măiastra lumii*, Norresundby (Danemarca), 1999. **Traduceri:** *Anna și József Méliusz, Nae deșteptul*, București, 1961 (în colaborare cu Péter Bokor); *Edouard Laboulaye, Basme*, București, 1962.

Repere bibliografice: Matei Călinescu, Eugen Simion, *Probleme ale literaturii pentru cei mici*, VR, 1962, 10; Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Istorie și ficțiune*, RL, 1970, 47; Dan Zamfirescu, „Vlad, fiul Dracului”, CNT, 1971, 6; Camil Baltazar, „Vlad, fiul Dracului”, CL, 1971, 4; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 475; Viniciu Gafița, *Bibliografie de literatură română pentru copii*, București, 1978, 146; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 286-290; Cosma, *Romanul*, II, 193-194; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 79-80; Opreiță, *Anticipația*, 190-194. *Il.M.*

ROLL, Ștefan (pseudonim al lui Gheorghe Dinu; 5.VI.1904, Precopana, Grecia - 14.V.1974, București), poet, prozator și eseist. Este fiul Paraschivei și al lui Enache Dinu, comitagiu, venit în țară în 1907 și stabilit la București, proprietar al unei lăptării în strada Bărăției, devenită loc de întâlnire al boemei din anii '30. Clasele primare **R.** le urmează la o școală bulgară. Băiat de prăvălie, autodidact, devine jurnalist și lucrează, succesiv, ca redactor la „Adevărul”, „Dimineața”, „Cuvântul liber”, „Lumea românească”, „Timpul”, „România liberă” (în ilegalitate), „Ecolul”, „Viața sindicală”. Pentru o vreme este funcționar la Ministerul Învățământului, redactor la „Gazeta literară” (1947-1956), iar între 1959 și 1967 lucrează ca secretar al Uniunii Ziaristilor din România. Debutează cu versuri de tonalități bacoviene în „Rampa” (1923). Contribuie la realizarea revistei „75 HP” (1924), e în redacție la „Punct” (1924-1925), „Integral” (1925-1928) și la „unu” (1928-1932), „Cuvântul liber” (1933-1936), „Lumea românească” (1937-1939), „Timpul” (1940-1947). Colaborează frecvent la „Contemporanul” și „Urmuz”, „Meridian”, „Facla”, „Orizont”, „Veac nou”, „Revista literară”, „Umanitatea”, „Flacăra” ș.a. Semnează proza și Ștefan Roll, iar pentru poezie folosește pseudonime ca Sașa Tanievicin, Dinu Precopan, Jack Spintecătorul, Barbu Albastru și Teodor Cristea.

Desen de Marcel Iancu

În 1932, în revista „unu”, **R.** publică un text, *Sugestii înaintea unui proces* (era vorba de procesul intentat de autorități lui Geo Bogza), semnat Gh. Dinu, un manifest al atitudinii personale de negare a contemporaneității, cu toate falimentele ei; textul exaltă „optimismul permanent [ce] rezidă în natură” și „adevăratul avangardism”, acela care nu face nici o concesie „trecutului prezent”, clamând schimbarea metafizicii „de altădată în materialismul științific de azi [...], în condițiile de viață ultimă, în nevoile firești și în drepturile imperative ale omului”. Astfel, nu întâmplător primul volum al lui **R.**, tipărit la Paris prin grija lui Ilarie Voronca și cu ilustrații de Victor Brauner, e numit *Poeme în aer liber* (1929). Imaginația poetului sugerează o permutare continuă, dinamică și fantezistă a elementelor și faptelor, într-o libertate deplină, iar expresia se află la confluența esențială a dadaismului și futurismului, a suprarealismului și constructivismului, în dorința de a cuprinde „optimismul naturii” („Noi infuzăm atomului dinamică / elastici constructivi / plămâni orașelor / vertebre de bronz / mușchii schije de platină / suntem în aorta zilei...”). De altfel, autorul experimentează întreaga succesiune de impresii ale avangardei românești. Principala sa inovație constă în substituirea ironică a limbajului poetic tradițional cu terminologia domeniilor modernității, plus subminarea semanticii și a funcțiilor morfo-sintactice: „apasă-te liră sterlină-te citroën-mă moară de eucalipt / și probabil să ne plimbăm / bitte iubirea mea 900 metri peste nivelul mării /

văd plămânu tău cu parcuri și chaise-longue". Că e parodiată aici chemarea eminesciană sau, aiurea, imaginea mâinilor dalbe ale iubitei („mâna ta 15 Watts"), a ochilor strălucitori („capitol de astronomie ochiul tău") e ușor de văzut; nu scapă nici bucolicele („norii au staționat preocupați de probleme agrare"), iar „prin orașul tău cubist D-zeu e cu scaun la cap", toate – imagini inversate care sporesc sensurile. De fapt, ceea ce se petrece în „aer liber" dă senzația de miraculos, iar mișcarea parodistică este expresia unei mirări colosale: „Mai știi brățara țipătului / în pasăre de cerneală vezi?" sau „oceanul sângelui în anotimp se încercuie / deschide unde / când ornicele se desfac în coadă de păun". Pe alocuri, bunăoară în proza *Moartea vie a Eleonorei* (1930), imagini stranii pot fi lesne considerate drept versuri de dragoste și, dispuse ca poezie, oricând ar rezista testului critic: „Violetă desfacere și dureroasă de păuni în gâtjelel oceanului ascuns în gesturile dezolate în pâlănia de cenușă picură minutul amar de frunze, când pădurea se suflecă în anotimp ca un flux spre naufragiul verii, ca o bestie înaintea fricii". **R.** a prefațat mai multe cataloage de expoziții (printre care cel al retrospectivei M.H. Maxy, din 1965) și a tradus și comentat scrieri diverse, mare parte din literatura bulgară.

SCRIERI: *Poeme în aer liber*, cu ilustrații de Victor Brauner, Paris, 1929; *Moartea vie a Eleonorei*, București, 1930; *Manifestație*, București, 1945; *Ospățul de aur*, pref. Al. A. Philippide, București, 1968; *Baricada din călimară*, București, 1979; *Statuile de fum*, pref. George Macovescu, București, 1984; *Ospățul de aur*, îngr. și introd. Ion Pop, București, 1986. **Traduceri:** A. Hyatt-Verrill, *Inchiziția*, București, 1939; Marcel Brion, *Viața humilor*, Craiova, 1940; Philipp Gosse, *Istoria pirateriei*, Craiova, 1942; Antoine de Saint-Exupéry, *Zborul de noapte*, pref. André Gide, Craiova, 1943; Sotiris Patadzis, *Ani sângeroși*, București, 1948; Alexandru Ghirghinov, *Focurile din Pernic*, București, 1948; Haralan Rusev, *În munți*, București, 1951; Marko Marceviski, *Insula Tombuctu*, București, 1961; Dimităr Talev, *Sfeșnicul de fier*, pref. Mihai Gafița, București, 1962 (în colaborare cu Alice Gabrielescu); Dimităr Ianakiev, *Experiența nu a reușit*, București, 1964; Elin Pelin, *Brosuța nemulțumită*, București, 1972; Nevena Stefanova, *Mulajul de ghips*, București, 1980.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, III, 288–289, IV, 248; Camil Baltazar, „*Poeme în aer liber*", „*Tiparnița literară*", 1929, 6–7; P.C. [Petru Comarnescu], „*Poeme în aer liber*", „*Ultima oră*", 1929, 100; Virgil Ierunca, „*Manifestație*", RMB, 1945, 379; Mihai Dragomir, „*Manifestație*", „*Înainte*", 1945, 332; Iosifescu, *Drumuri*, 93–96; Philippide, *Considerații*, I, 275–283; Piru, *Panorama*, 69; Eugen Luca, *Ștefan Roll sau Despre structura poemului*, CNT, 1969, 11; Ion Pop, *Avangardismul poetic românesc*, București, 1969, 192–205; Nicolae Manolescu, „*Ospățul de aur*", CNT, 1970, 8; Ion Bălu, *Ștefan Roll – prozatorul*, CRC, 1970, 8; Ilarie Voronca, *Act de prezentă*, îngr. și introd. Ion Pop, Cluj, 1972, 65–69; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 420–425; Petroveanu, *Traectorii*, 34–40; Barbu, *O ist.*, 56–58; Mihai Zamfir, *Poemul românesc în proză*, București, 1981, 369–380; Valentin F. Mihăescu, *Timp și mod*, București, 1983, 157–160; Al. Raicu, *Autografe*, București, 1983, 148–159; Tania Radu, „*Statuile de fum*", FLC, 1984, 45; Ion Bălu, „*Statuile de fum*", RL, 1984, 50; Scarlat, *Ist. poeziei*, III, 38–40; Grigurcu, *Eminescu–Labis*, 349–355; Pop, *Avangarda*, 142–151; Negoieșcu, *Scriitori contemporani*, 495–497; Noica, *Semnele*, 268–269; Ornea, *Înțelesuri*, 237–241; Ciopraga, *Amfiteatru*, 421–424; *Dict. esențial*, 721–723; *Dict. analitic*, III, 250–252. E.M.

ROMA, revistă apărută la București, lunar din ianuarie 1921 până în decembrie 1928, apoi trimestrial din ianuarie 1929 până în decembrie 1931, având ca director pe Ramiro Ortiz, iar ca redactor pe Al. Marcu. În articolul-program, *Ce vrem*, se arată intenția de a-l familiariza pe cititorul român cu literatura și cultura italiană. Devenită la un moment dat un oficios al Institutului de Cultură Italiană de la București, condus de Ramiro Ortiz, **R.** își respectă cu consecvență programul, publicând medalioane despre scriitorii italieni clasici și moderni, traduceri și comentarii, recenzii ș.a. Astfel, numărul inaugural conține studii despre Dante, aparținând lui Giosuè Carducci și Benedetto Croce, aceluiași poet fiindu-i consacrat și numărul 5/1922, în care printre semnatori se numără Ramiro Ortiz, Emanoil Bucuța, Șt. I. Nenișescu ș.a. La rubrica „Profiluri clasice" sunt prezentați Petrarca, Machiavelli, Gabriele D'Annunzio, Giosuè Carducci, Al. Manzoni, Leopardi, G.A. Borgese, Ugo Foscolo. Un spațiu amplu este atribuit discutării confluențelor culturale româno-italiene: *Românii priviți din Italia în sec. al XIX-lea și V. Alessandri și G.V. Ruscalla* de Al. Marcu, *Un pictor român la Veneția în sec. al XVIII-lea* de Ramiro Ortiz, *Goldoni în România* de Const. Radu, *Italia în literatura românească* de Al. Ciorănescu. Se publică numeroase traduceri, semnate de Al. Marcu, Emanoil Bucuța, Al. Popescu-Telega, N. Iorga, Alexandrina Mititelu, G. Călinescu, Elena Farago, G. Murnu, Al. Rally, Anita Belciugățeanu, Pimen Constantinescu, I.U. Soricu, Al. Busuioceanu ș.a. Uneori se reproduc tălmăciri mai vechi, semnate de Duiliu Zamfirescu, Șt. O. Iosif, Octavian Goga, Ovid Densusianu. După șase ani, când revista își micșorează formatul, redacția constată, pe bună dreptate: „Nu s-a întâmplat în Italia nici un eveniment cu adevărat demn de luat în seamă despre care «Roma» să nu fi informat la timp pe cetitorii săi." Dacă în primii ani publicația și-a menținut preocupările într-un perimetru strict cultural, pe măsură ce fascismul italian ia amploare, intruziunile politice sunt tot mai evidente. Ramiro Ortiz publică studiul *Catolicism și fascism* (2/1927), pentru ca peste doi ani să se facă elogiul lui Benito Mussolini. Încep să se publice fragmente din discursurile Ducelui, iar în articole traduse, precum *Statul fascist și Originile și doctrina fascismului* de Giovanni Gentile, se condamnă așa-zisa libertate bolșevică. Acestei tendințe i se raliază o conferință a lui Octav Onicescu pe tema *Fascismul teoretic în gândirea lui Gentile și Rocco*, despre care informează revista. Documente inedite (*Un deputat moldovean la Garibaldi*), note de călătorie, cronici și recenzii, semnale editoriale etc. întregesc profilul uneia dintre cele mai bune reviste românești de cultură din perioada interbelică. Alți colaboratori: Traian Lalescu, Carlo Tagliavini, E. Lovinescu, Dragoș Protopopescu, H. Frollo, Mihail Dragomirescu, Gr. Trancu-Iași, Al. Dima (cu studii de estetică), Nina Façon. I.R.

ROMAN, Andrei (16.IX.1951, București), poet. Este fiul Elizei (n. Marcu) și al lui Micu Roman, funcționar în domeniul producției cinematografice. Urmează liceul în capitală, apoi, tot acolo, se înscrie în 1970 la Facultatea de Fizică, pe care o

abandonează însă după un an, optând pentru Facultatea de Limba și Literatura Română (1971–1975). A fost angajat, în funcții de specialitate (referent literar, redactor), la Centrul de Producție Cinematografică (1976–1977) și la Studioul Cinematografic „Animafilm” (din 1978). După ce debutase, în 1969, la „Luceafărul”, cu poemul *Rugă pentru izbăvirea speranței*, publică primul volum, *Neîncetata ninsoare*, în 1971. Spre sfârșitul deceniului al nouălea s-a exilat, stabilindu-se în cele din urmă în Statele Unite ale Americii. În țară îi mai apar două cărți de versuri, *Omul nedesăvârșit* (1981) și *Insomnia ideală* (1983). A scris și articole, cronici, recenzii etc., a editat texte inedite din Ion Barbu, a alcătuit și prefațat o amplă antologie din textele lui Perpessicius referitoare la scriitorii români, pentru colecția „Biblioteca pentru toți” a Editurii Minerva (numai primele două volume, tipărite în 1986, menționează numele său ca antologator).

Ecloziunea și afirmarea poetică a lui **R.** – remarcată și prețuită, în epocă, de voci critice de anume autoritate, între care ale lui Paul Georgescu și N. Steinhardt – au loc oarecum în răspăr față de tendințele dominante în rândul promoției poetice optzeciste căreia, prin vârstă, îi aparține. Debutând la nici douăzeci de ani, afirmat la începutul anilor '80, **R.** întruchipează – se poate spune – opusul spiritului optzecist. Nicidecum ludic, cultivând, cu intermitențe, (auto)ironia, dar într-o cheie cu totul diferită de cea canonic optzecistă, de loc postmodernist, poet reflexiv, învederând o miză filosofică, preocupat de transcendență și de problemele etice, el pare să fi fost – în generația sa – ultimul modernist, dar un modernist profund, autentic, neafectat de mode. Investigarea rosturilor ultime, approximate și captate în textura cotidianului, e tematica omniprezentă a lirismului lui **R.** Emoția este filtrată prin intelect, sau, mai bine zis, chiar suscitată de funcționarea efervescentă a intelectului, modulată de o cheie etică. Starea predominantă și caracteristică este tensiunea, confruntarea între aprehendarea existentului și neîmplinirea sau suferința, decepționantă și tonifiantă totodată, care se desprind din introspecția necomplăzătoare. Începuturile poetice ale lui **R.** au fost departe de a întruni admirația generală, poetului debutant reproșându-i-se – nu fără oarecare teme – exagerat sofisticata construcție frastică, apetența pentru excesul de neologisme rare, demonstrația ostentativă de erudiție și abuzul de recurs la intertextualitate. Cărțile următoare, apărute după o pauză de un deceniu, învederează o echilibrare și o „disciplinare” – pe un traiect fidel propriilor coordonate – ale emisiei lirice, acreditând un poet adevărat, reflexiv cu autenticitate, practicând „un lirism țâșnit din intensa trăire a ideilor” (Paul Georgescu), într-o expresie densă, cultivată și concentrată, nu lipsită de vigoare, supravegheată, cu predilecție pentru paradox și pentru formularea sentențioasă, gnomică. Cu deosebire remarcabile sunt textele din volumul *Insomnia ideală*, multe dintre ele în proză, cu aspect narativ sau eseistic. Definitorie este coerența de ansamblu, piesele componente articulându-se în grila unui scenariu, cu înfățișarea unui epistolar erotico-filosofic. Într-o primă instanță, textul, în principal adresat iubitei tot mai înstrăinate, poate părea o

cercetare amănunțită a dinamicii subtile a unei relații erotice eșuate, victimă a incomunicării, ambiguității, reticențelor, tristeților. Erotica este una estetică și reflexivă, vitalist-eterată, îndrăzneță și intelectualistă deopotrivă. Dar, după cum s-a remarcat, discursul poetic transcende erosul, instalându-se invariabil pe tărâmul meditației filosofice. Rostirea este distinsă și energică, temperată de o detașare mai degrabă jucată, limbajul e măiestrit, textele caligrafiate cu aerul autenticității, iar rarele accente de colocvialitate nu subminează „noblețea” modernistă. Textele dezvăluie un ego poetic amplu, „plin de el”, de o mare disponibilitate pentru încorporarea existentului, raportând cotidianul, accidentalul, contingentul la marile noime existențiale și etice, cu stoicism și neobosită neliniște.

SCRIERI: *Neîncetata ninsoare*, București, 1971; *Omul nedesăvârșit*, București, 1981; *Insomnia ideală*, București, 1983. **Ediții:** G. Călinescu, *Opera lui Mihai Eminescu*, pref. edit., București, 1985; Perpessicius, *Scriitori români*, I-II, pref. edit., București, 1986. **Traduceri:** Iacob Sternberg, *Oraș în profil*, București, 1983 (în colaborare cu Iosif H. Andronic).

Repere bibliografice: Dan Cristea, „*Neîncetata ninsoare*”, RL, 1971, 39; Vasile Igna, „*Neîncetata ninsoare*”, ST, 1971, 16; Alex. Ștefănescu, „*Neîncetata ninsoare*”, LCF, 1971, 43; Valentin F. Mihăescu, „*Omul nedesăvârșit*”, LCF, 1981, 15; Paul Georgescu, *Trăirea conceptelor*, RL, 1981, 20; Marius Chelu, „*Omul nedesăvârșit*”, F, 1981, 5; Monica Pillat, *Sensul nedesăvârșirii*, ST, 1981, 11; Valentin F. Mihăescu, „*Insomnia ideală*”, LCF, 1983, 25; N. Steinhardt, *Andrei Roman, poet al somnului și insomniei*, VR, 1983, 10; Paul Dugneanu, *Poezia tinerilor*, LCF, 1983, 52; Costin Tuchilă, *Aventura ideală*, ST, 1984, 2; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 83–84.
N.Br.

ROMAN, Horia (19.XII.1910, Constanța – 23.XII.1983, Roma), gazetar și memorialist. Este fiul gazetarului și poetului Ioan N. Roman. Elev la Liceul „Sf. Sava” și licențiat al Facultății de Drept de la Universitatea din București, **R.** își începe activitatea gazetărească în adolescență, fiind unul dintre redactorii „Revistei literare a Liceului «Sf. Sava»”, înființată în martie 1927. În anii liceului frecventează uneori, după propriile mărturisiri, cenaclul lui E. Lovinescu, fără să fi citit însă vreodată din producțiile sale literare. La șaptesprezece ani e prezent cu versuri și proză în „Bilete de papagal” (martie 1928). Tot atunci, la îndemnul lui Petru Comarnescu și al lui Ionel Jianu, începe să scrie, alături de alți elevi ai liceului (Constantin Noica, Barbu Brezianu, Octav Șuluțiu), la „Ultima oră”. În primăvara lui 1930, împreună cu Eugen Ionescu, N. Cristea, Mircea Grigorescu și Al. Sahia, încearcă să organizeze un cerc studențesc socialist. În același an intră în redacțiile de la „Adevărul” și „Dimineața”, apoi secretar de redacție la „Cuvântul liber” și colaborator la „Stânga” și „Viața literară”. În 1942 este trimis în Italia, corespondent al Agenției Rador, funcționând ulterior ca atașat de presă în cadrul Legației României de pe lângă Sfântul Scaun. În 1943 părăsește pentru totdeauna țara și se stabilește la Roma.

Activitatea lui **R.** a fost dedicată exclusiv jurnalismului, pe care l-a practicat cu pasiune, de la reportajul de fapt divers la

foiletonul literar și la articolul de fond, fiind „unul dintre cei mai interesanți gazetari din presa de stânga” (Monica Lovinescu). Fidel ideilor sale democratice, în anii premergători celui de-al doilea război mondial intră în echipa lui Grigore Gafencu de la „Timpul”, unde „reportajele lui – cum va relata peste ani, George Ciorănescu – se ridicau deasupra faptului frust până la semnificații etico-sociale. Într-o vreme în care democrații erau prea ușor și interesat asimilați cu o stângă antidemocratică, Horia Roman a rămas pe pozițiile adevărat democratice, ce păreau iremediabil pierdute”. În exil publică în revistele „Limite”, „Le Courrier roumain”, „Revista scriitorilor români” ș.a. versuri proprii și traduceri din poezia italiană (Giuseppe Ungaretti) și mai ales multe fragmente memorialistice, în care evocă o galerie de personalități politice și culturale, de la Al. Beldiman și Scarlat Callimachi la Iuliu Maniu și Grigore Gafencu. Colaborează, de asemenea, la „Bulletin européen” (*Marcel Proust et les Roumains, Les Rats de l'Europe* ș.a.), fiind aici, un timp, redactor, și la „Azione cattolica romana” din Roma (*Ritorno a Eminescu*). O suită de amintiri care sunt precis localizate și date – București, 1934, Berna, 1950, Paris, 1957, 1967 – fac obiectul unei intervenții la Congresul Societății Academice Române de la Salzburg (1968) și apar în „Revista scriitorilor români”, cu titlul *Din amintirile unui „ziarist profesionist”*, întrucât chiar întâlnirile târzii – precum cea cu Ștefan Roll, în 1967 – sunt pentru R. un pretext de întoarcere în trecut. La sugestia lui Mircea Eliade, textele memorialistice vor constitui materia volumului *Cenușa visărilor noastre...* (1969). Titlul, preluat din poezia lui Tudor Arghezi, relevă și el natura acestui gazetar, „poet prin vocație, jurnalist prin profesie” (George Ciorănescu), care conferă, prin talentul său „spontan, săgălnic și cu inflexiuni pline de o duioșie de bună calitate”, valențe artistice rememorărilor.

SCRIERI: *Cenușa visărilor noastre...*, Roma, 1969.

Repere bibliografice: Monica Lovinescu, *Horia Roman*, „Limite”, 1983, 40–41; George Ciorănescu, *Horia Roman: poet prin vocație, jurnalist prin profesie*, „Apoziția”, 1982–1985, 8–9; Ionel Jianu, *Povestea unei prietenii*, „Apoziția”, 1986–1988, 10–11; *Români*, 317–318; Lovinescu, *Unde scurte*, IV, 17–23; Popa, *Ist. lit.*, II, 1045; Monica Lovinescu, *Jurnal (1981–1984)*, București, 2002, 170–171. M.P.-C.

ROMAN, Ioan N. (20.VII.1865, Comăndărești, azi Rediu, j. Botoșani – 12.VII.1931, Constanța), gazetar și poet. Este fiul Mariei și al lui Neculai Roman, oieri, originari din Săliște. Face școala primară la Săliște și Hârlău, termină liceul la Iași și începe, tot aici, studii de drept. Debutează sub pseudonim în 1882 la „Albina Botoșanilor”; versuri îi apar apoi în „România liberă. Număr literar” (1884), iar în „Adevărul” i se tipăresc poezii antimonarhice. Între 1885 și 1887 este redactor-șef al ziarului ieșean „Liberalul”, în paginile cărui, sub anagrama Morna, a purtat cu „Contemporanul” o polemică, editată în 1887 în broșura *În contra direcțiunii literare de la „Contemporanul”*. În 1888 scoate „Drapelul” și continuă să polemizeze cu revista socialistă ieșeană. Publică *Un răspuns domnului Ioan Gherea* în 1889. Este chemat în 1892 la București, ca prim-redactor al „Adevărului”. În 1894 trimește de la Bruxelles, unde își

termina studiile, obținând mai târziu și titlul de doctor în drept, colaborări la „Vieața” lui Al. Vlahuță și la ziarul „Evenimentul”. Mai colaborează la „Evenimentul literar”, „Literatură și artă română”, „Neamul românesc”, „Revista literară”, „Familia”, „Convorbiri literare”, „Lumea ilustrată” ș.a. Până la sfârșitul vieții va practica avocatura la Constanța, fiind de mai multe ori deputat și la un moment dat primar al orașului. Animator al vieții culturale dobrogene, conduce publicațiile „Drepturile Dobrogei” (1902), „Farul” (1903–1904) și publică în revista „Ovidiu”, condusă de Petru Vulcan (1905), „Analele Dobrogei”, „Dobrogea jună”. A semnat și Chisoi, Ghib, Inero, Mărgineanu, Meșterul Manole, Morna, Nichifor Norma, Doctorul Romanus, Rozmarin.

R. s-a făcut cunoscut mai ales datorită polemicii cu C. Dobrogeanu-Gherea în jurul principiilor estetice ale „Contemporanului”. El reproșă criticului întâietatea acordată ideilor sociale față de arta propriu-zisă, amestecul utilului cu poeticul, noțiuni care în filosofia lui H. Spencer (utilizat de R.) se exclud. Nega existența unei direcții a „Contemporanului”, relevând discordanța dintre principiile programatice și literatura revistei, de nivel artistic scăzut, prin epigonism eminescian și naturalism, și sublinia inconsecvența ideologică, ceea ce provoacă demonstrația lui Gherea din *Direcțiunea „Contemporanului”*, privind mecanismul determinării în raportul artă-societate, cu definirea tendinței și a tezei în artă. Ulterior R. a devenit însă colaborator al publicațiilor socialiste „Munca”, „Literatură și știință”, cu versuri închinare existențelor umile. Volumul *Poezii* (1894) rămâne, totuși, în sfera influenței eminesciene. Nota personală apare în pasteluri, unde autorul cultivă notația și amănuntul plastic colorat. A făcut și câteva traduceri – poezii din Ch.-H. Millevoye, André Chénier, François Coppée, Sully Prudhomme. Memorialistica lui, risipită în publicații după 1900, depășește prin scriitură interesul strict de cronică istorică.

SCRIERI: *În contra direcțiunii literare de la „Contemporanul”*, Iași, 1887; *Un răspuns domnului Ioan Gherea*, Iași, 1889; *Poezii*, București, 1894; *Pagini din istoria culturii românești în Dobrogea*, 1920. **Traduceri:** [François Coppée, Sully Prudhomme, Édouard Grenier], în *Poezii*, București, 1894.

Repere bibliografice: Iorga, *Oameni*, III, 355–356; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 529–530, *Ist. lit.* (1982), 598; Ion Vitner, *Literatura în publicațiile socialiste și muncitorești (1880–1900)*, București, 1966, 111–113; Rodica Florea, *Poezii convorbiriști în perioada 1867–1895*, SIL, 184–185; Constanța Călinescu, *Reprezentanți ai Dobrogei în știința și cultura românească*, Constanța, 1969, 263–270; Bucur, *Istoriografia*, 76–77; *Dict. lit.* 1900, 739–740; Stoica Lascu, *Ioan N. Roman*, în *Comunicări de istorie a Dobrogei*, Constanța, 1980, 159–186. S.C.

ROMAN, Ion (14.I.1917, București – 1.XII.1989, București), istoric literar, editor și traducător. Este fiul Iuliei (n. Calman) și al lui Alexandru Roman. Urmează la București școala primară și Liceul „Sf. Iosif”, absolvit în 1934, apoi Facultatea de Litere și Filosofie, obținând licența în 1939. A fost multă vreme profesor de liceu în capitală (1939–1952), după aceea redactor-șef la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (1952–1956), redactor

la „Gazeta literară” (1956–1958) și șef de redacție la Editura Științifică. Îndepărtat din motive politice, ceea ce explică și pseudonimul Ion Manole, prezent pe coperta primei sale monografii, *Anton Pann* (1954), **R.** a trăit până la sfârșitul vieții mai cu seamă din munca literară, în calitate de colaborator extern al editurilor. Debutază în „Vremea” (1936), iar editorial cu volumul de poezii *Fulgerul domesticit* (1954). Mai ales începând din anii '60 activitatea lui devine prodigioasă. Alcătuieste antologii tematice: *Vorbiți mai bine, scrieți mai bine românește* (1966), *Eroica 1877* (1967); publică scrieri pentru copii: *Cavalerii danubieni* (1982), *Prietenul meu Topsi* (1982); semnează numeroase traduceri, îngrijește ediții și prefațează operele unor scriitori ca Anton Pann, Grigore Alexandrescu, Dimitrie Bolintineanu, Vasile Alecsandri, Ioan Slavici, I. L. Caragiale, Al. Vlahuță, Petre Ispirescu, Dimitrie Anghel, N. Iorga, Mihail Sadoveanu, N. D. Cocea, Victor Ion Popa ș.a. Realizează două ediții critice fundamentale: Ion Ghica, *Opere* (I–VI, 1967–1988) și St. O. Iosif, *Opere* (I–IV, 1970–1981) și scrie câteva biografii, în colecția „Oameni de seamă”, despre D. Bolintineanu (1962), I. L. Caragiale (1964), Ion Ghica (1970), Vasile Alecsandri (1973).

În biografiile de scriitori, toate concepute ca lucrări cu un scop superior didactic, **R.** descrie universul tematic, pune în relief contribuția autorului la viața cultural-artistică și insistă mai puțin asupra originalității scrierilor. E un cercetător bine informat, nu contrazice în esență documentul, are talent de evocator și de portretist, mănuieste un stil narativ plăcut, știe să recompună atmosfera de epocă, mai ales a Bucureștiului din secolul al XIX-lea. Remarcabilă în acest sens este *Viața lui Ion Ghica*. Celelalte biografii suferă, totuși, de politizare și de interpretări sociologice, proprii, de altfel, epocii. Poate cel mai puțin fericit acționează viziunea dogmatică în monografia *St. O. Iosif* (1964), unde calitățile autorului – temeinicia documentării, spiritul de analiză minuțioasă, stilul atractiv – sunt puse în umbră de câteva teze falsificatoare: sămănătorismul văzut ca „diversiune”, ca un „atentat împotriva realismului” etc. În schimb, prima monografie a lui **R.**, *Anton Pann*, apărută în anii '50, fusese puțin atinsă de sociologism, cartea impunându-se prin soliditatea ei, până azi inatacabilă. Corelând viața cu opera, istoricul literar vorbește pe larg și în deplină cunoștință de cauză despre cântărețul de strună și despre folclorist, despre moralist, fabulist, editor și povestitor, despre influența și impactul critic al scrierilor lui în posteritate. Se fac observații judicioase în legătură cu circulația universală a motivelor, cu strălucirii descendenței ai lui Anton Pann, precum I. L. Caragiale din *Kir Ianulea* și Mateiu I. Caragiale din *Craii de Curtea-Veche*. În alt plan, remarcabilă, de asemenea, este lucrarea de sinteză *Ecouri goetheene în cultura română* (1980), tema fiind urmărită, pe baza unei vaste documentații și cu un bun spirit de sistematizare a materiei, de la primele consemnări în „Albina românească” (1832) până la marii poeți contemporani ori la comentatori și traducători de renume, precum Tudor Vianu și Al. A. Philippide. Sunt consacrate capitole speciale Junimii și lui Titu Maiorescu, lui Mihai Eminescu, bogatelor traduceri de la sfârșitul secolului al XIX-lea și de la începutul secolului al XX-lea, lui Lucian Blaga, care dă și una dintre cele mai strălucite talmăciri din *Faust*.

Istoricul literar stabilește paralelisme, efectuează analize comparate ale versiunilor românești, urmărește bibliografia până în periodice și înregistrează receptarea critică. Profund cunoscător al literaturilor din spațiul germanic, **R.** s-a afirmat, începând cu deceniul al șaptelea, ca excelent traducător al unor opere de mare dificultate stilistică, aparținând îndeosebi prozatorilor din secolul al XX-lea: Alfred Döblin (*Berlin Alexanderplatz*), Hermann Hesse (*Jocul cu mărgelile de sticlă*), Hermann Broch (*Moartea lui Virgiliu*), Ernst Jünger (*Pe falezele de marmură*, *Praștia*, *Albine de sticlă*), Thomas Mann (integrala povestirilor), Siegfried Lenz (*Ora de germană*, *Modelul*), transpunerile fiind adesea însoțite de ample și temeinice studii. A realizat traduceri din teatrul expresionist german (R.J. Sorge, W. Hasenclever, E. Toller), din critica lui Friedrich Gundolf și Georg Lukács, precum și studii de filosofia culturii și istoria civilizației – Heinrich Schliemann și Leo Frobenius. A transpus, de asemenea, pagini ale unor scriitori de expresie germană din România (Oskar Walter Cisek, Hans Liebhart). Două premii, acordate în 1980 și în 1984 de Asociația Scriitorilor din București, îi încununează activitatea de traducător.

SCRIERI: *Fulgerul domesticit*, București, 1954; *Anton Pann*, București, 1954; *Dimitrie Bolintineanu*, București, 1962; *Caragiale*, București, 1964; *St. O. Iosif*, București, 1964; *Viața lui Ion Ghica*, București, 1970; *Vasile Alecsandri. Orizonturi și repere*, București, 1973; *Ecouri goetheene în cultura română*, București, 1980; *Cavalerii danubieni*, Craiova, 1982; *Prietenul meu Topsi*, București, 1982. **Antologii:** *Vorbiți mai bine, scrieți mai bine românește*, București, 1966; *Eroica 1877*, București, 1967; *Umor și... gramatică*, București, 1968; *Umoriști de altădată*, pref. edit., București, 1969; *Studii despre opera lui I.L. Caragiale*, pref. edit., București, 1976. **Ediții:** Nicolae Iorga, *Oameni cari au fost*, I–II, pref. edit., București, 1967; Ion Ghica, *Opere*, I–VI, introd. edit., București, 1967–1988; Dimitrie Bolintineanu, *Călătorii*, I–II, pref. edit., București, 1968; St. O. Iosif, *Opere*, I–IV, București, 1970–1981; Dimitrie Anghel, St. O. Iosif, *Scrieri*, I–II, pref. edit., București, 1982. **Traduceri:** Lion Feuchtwanger, *Ducesa slută*, București, 1968; Henry Jaeger, *Disperații*, pref. trad., București, 1968; Hermann Hesse, *Jocul cu mărgelile de sticlă*, pref. trad., București, 1969; Willy Breinholt, *Manual pentru tați. Sfaturi vesele*, București, 1969, *Dulcea viață a soțului în teorie și practică*, București, 1974; Robert Musil, *Trei femei*, pref. Romul Munteanu, București, 1970; Friedrich Gundolf, *Goethe*, I–III, pref. trad., București, 1971; Ernst Jünger, *Pe falezele de marmură*, pref. trad., București, 1971, *Praștia*, București, 1981, *Albine de sticlă*, pref. trad., București, 1989; Siegfried Lenz, *Ora de germană*, pref. trad., București, 1972, *Modelul*, București, 1978; Ulrich Bräker, *Povestea vieții și aventurile bietului om din Tockenburg*, pref. trad., București, 1973; Hans Liebhart, *Culoarea scaietilor*, pref. trad., București, 1973, *Viața preamînată a lui Andreas Weisskircher*, pref. trad., București, 1983; Heinrich Mann, *Orășelul*, pref. trad., București, 1973; Dieter Forte, *Martin Luther & Thomas Münzer sau Introducerea contabilității*, București, 1974; *Teatrul expresionist german*, îngr. și pref. Ileana Berlogea, București, 1974 (în colaborare cu Dieter Fuhrmann și Liviu Ciulei); Hermann Broch, *Moartea lui Virgiliu*, pref. trad., București, 1975; Oskar Walter Cisek, *Tătăroaica*, pref. trad., București, 1975; Herbert Zand, *Moștenitorii focului*, București, 1976; Wilhelm Raabe, *Reduta roșie*, București, 1977; Georg Lukács, *Romanul istoric*, I–II, pref. Nicolae Tertulian, București, 1978; Heinrich Schliemann, *Pe urmele lui Homer*, I–II, introd. Radu Florescu, București, 1979; *Portocale la fereastră ei (Povestiri germane din trei decenii)*, îngr. trad., București, 1980; Leo Frobenius, *Cultura Africii. Prolegomene la o*

teorie a configurării istorice, I-II, introd. Ion Frunzetti, București, 1982, *Paideuma. Schițe ale unei filosofii a culturii. Aspecte ale culturii și civilizației africane*, pref. Ion Frunzetti, București, 1985; Conrad Ferdinand Meyer, *Ispitirea lui Pescara*, pref. trad., București, 1984, *Pajul lui Gustav Adolf. Amulețul*, București, f.a.; Hugo von Hofmannsthal, *Femeia fără umbră*, pref. trad., București, 1986; Alfred Döblin, *Berlin Alexanderplatz. Povestea lui Franz Biberkopf*, pref. trad., București, 1987; Thomas Mann, *Povestiri*, I-III, îngr. și postfață Thomas Kleininger, pref. Ion Ianoși, București, 1992-1994.

Repere bibliografice: Elena Tacciu, *Succesul lui Goethe*, RL, 1981, 36; Ovidiu Papadima, „*Ecouri goetheene în cultura română*”, MS, 1982, 3; Ioan Holban, *Două romane despre daci*, CRC, 1983, 15; Z. Ornea, *Memorialistica unui pașoptist*, RL, 1986, 4; Petre Solomon, *Un cărturar adevărat*, RL, 1989, 50; Andreea Deciu, *Calmul valorilor*, RL, 2000, 14; Popa, *Ist. lit.*, II, 1103; *Dict. scriit. rom.*, IV, 84-86. A.I.S.

ROMAN, Radu Anton (19.VIII.1948, Făgăraș - 29.VIII.2005, București), poet, prozator și publicist. Urmează liceul în orașul natal, terminat în 1966, și doi ani de studii juridice (1968-1970), fiind apoi învățător suplinitor și pedagog. Este absolvent al Facultății de Ziaristică la Academia de Studii Social-Politice „Ștefan Gheorghiu”. Inițiator al cenaclului literar Atlantida, va publica, mai ales în anii '70-'80, reportaje, romane, poezii. Devine cunoscut după 2000, prin televiziune, cu o emisiune gastronomică în care caracteristice sunt implicațiile culturale, intitulată „Bucătăria lui Radu”.

Ardelean atras, paradoxal, de zona Deltei Dunării, R. încearcă să acopere cu entuziasm toate compartimentele literaturii, iar pasiunile sale - pescuitul, gastronomia, filatelia - se regăsesc și în cărți. Cu modele în scrisul lui A. E. Baconsky sau al lui Pop Simion, dar și în proza lui Calistrat Hogaș ori a lui Geo Bogza, literatul amator - și atipic pentru lumea culturală din Ardeal - debutează cu un lirism „prudent”, de circumstanță. „Decența în verb”, pe care i-o remarcă Marian Popa, caracterizează și patriotismul cu vag iz protocronist - poeziile sale despre frumusețile patriei apărând, de altfel, în plin naționalism ceaușist. Cele mai izbutite rămân totuși versurile din *Ohaba, țara asta* (1972) și *Elegii* (1980). Este prezent aici motivul unui ținut aproape mitic („Ohaba, să ducem la gură / un cântec plecării în noapte”), personificat uneori într-o „iubită cu umeri pustiiți” (*Ohaba, doamna mea dintâi*). Elegiile se opresc mai ales la lumea Deltei, cu „frumoase ștyme” și blesteme, năluci și pești de aur, iazuri cu taine și ființe cu „gheare lungi”, „pulberi de nuferi” etc. („Frumoase ștyme când se-mbată luna / și sângele și-l culcă la picioare / când cântă iarba - palidă, stăpâna / caleștilor de fum și de ninsoare”). Poemele capătă inflexiuni dionisiace, depășind exoticul, și celebrează vitalitatea, dragostea: „noi ne iubim și totuși suntem zei”; „atât de verzi suntem și atât de înalți”. Registrul nu se schimbă în publicistica din *Țările de sus ale merilor* (1974), autorul transferând filonul sentimental și aici. Se descriu și alte ținuturi patriarhale dintre Olt și munte, unde poezia este aducere-aminte, bradul, soarele, mănăstirea, șarpele devin simboluri laice, iar oamenii sunt precum cei arhaici, oameni ai munților, aspri, „crescători de vulpi argintii”. Reporterul

pendulează mereu între Țara Făgărașului - „ținutul alb”, „țara de sus a sufletelor și merilor” - și toposul marin, la care se întoarce în *Zile de pescuit* (1985) și *Haz cu pește (sau Fals tratat de adolescență și pescuit)* (1994), ca și în romanul *Vara nimănui* (1978). Tărâmul mirific al Deltei este chiar personaj în *Vara nimănui*, o poveste specifică anilor '70, cu gazetari - ca protagonistul Mihai Lupașcu - și tovarăși de „bine”, cu pescari, miliție, întâmplări din combinat, fabrica de pește, inundații sau celebra „practică” din agricultură. Dincolo de opoziția, aproape ca la Fănuș Neagu, dintre București și Brăila, cartea se vrea - reminiscență a paginilor de reportaj - mai mult un basm modern, în „45 de nopți”, timp în care se parcurge drumul de la ancestral către industrializare, de la tezaurul vechi al „oamenilor apelor” - ai unui pământ cu „taine” și „adevărat rai” - la o țară în care „timpul se oprește și se face cântec”. Predilecția pentru râpele și adâncul Dunării, cu mâl, stof, ghioluri, câini-enoți, știuci, se păstrează și în cărțile despre pescuit - până la urmă niște „fantezii” anecdotice, amuzante, care fac din memorie un „tărâm străin”. „Participă” la această patimă comună, în *Haz cu pește*, Ion Băieșu, Mircea Dinescu, D. R. Popescu, Titus Popovici, dar și actori și cântăreți de notorietate. Autorul pare a nu se lua în serios în discursul său asupra naturii, uneori licențios, cu post scriptum-uri și o pseudoîncheiere. În 1998 R. a publicat o carte de succes, *Bucate, vinuri și obiceiuri românești* (adăugită în 2002), un periplu prin cultură, folclor și sociologie polarizat de „secretele” bucătăriei tradiționale.

SCRIERI: *Ohaba, țara asta*, București, 1972; *Țările de sus ale merilor*, București, 1974; *Călătorie spre nord*, București, 1976; *Vara nimănui*, București, 1978; *Elegii*, București, 1980; *Zile de pescuit*, București, 1985; *Haz cu pește (sau Fals tratat de adolescență și pescuit)*, București, 1994; *Precum fumul*, București, 1996; *Bucate, vinuri și obiceiuri românești*, București, 1998.

Repere bibliografice: Mircea Constantinescu, *Poezia unui pelerin poet*, VR, 1976, 1; Virgil Mazilescu, „*Călătorie spre nord*”, RL, 1976, 12; Voicu Bugariu, *Reportajul unui sentiment*, LCF, 1976, 26; Popa, *Dict. lit.* (1977), 476; Tia Șerbănescu, *Epică și etică*, RMB, 1978, 10 596; Sultana Craia, *De la reportaj la roman*, LCF, 1979, 35; Artur Silvestri, „*Zile de pescuit*”, LCF, 1985, 20; Mircea Constantinescu, *Poezie epică*, RL, 1985, 24; Al. Ruja, *Simțul dimensiunii fundamentale*, LCF, 1986, 19; Popa, *Ist. lit.*, II, 598-599; Aureliu Goci, *Bucătăria sau literatura lui Radu?*, „Ecart”, 2002, 195. A.MI.

ROMAN, Tudose (5.I.1887, Chiperceni, j. Orhei - 7.XII.1921, Step-Soci, j. Orhei), poet. Învață la școala parohială din Step-Soci, cultivându-se apoi ca autodidact. Publică versuri, culegeri de folclor, traduceri. A colaborat la primele publicații periodice apărute la Chișinău în limba română: „Basarabia”, „Glasul Basarabiei”, „Cuvânt moldovenesc” ș.a. În 1912 tipărește culegerea de versuri *Poezii moldovenești*, din care nu s-a păstrat nici un exemplar. În 1919 îi apare placheta *Cântecul plugarului*, care îl prezintă ca pe un poet al țărănimii.

SCRIERI: *Poezii moldovenești*, Chișinău, 1912; *Cântecul plugarului*, Chișinău, 1919.

Repere bibliografice: P. Cubolteanu [Pan Halippa], *Scrisori din Basarabia*, VR, 1912, 4; Ștefan Ciobanu, *Cultura românească în Basarabia sub stăpânirea rusă*, ed. 2, Chișinău, 1992, 208–214; *Istoria literaturii moldovenești*, II, Chișinău, 1988, 650–653; Colesnic, *Basarabia*, I, 230–233; Vasile Ciocanu, *Tudose Roman – un „poet uitat“?*, LA, 1994, 25 august; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 89. V.C.

ROMANCIERUL ILUSTRAT, revistă apărută la București, neregulat, între august 1875 și mai 1878. Prin 1875 era redactor E. I. Popescu. În anii următori este posibil să fi redactat revista I. S. Spartali, autor al celor mai multe traduceri incluse în sumar. Foiletonul marilor gazete din Paris era sursa literaturii publicate în R.I., periodic destinat cititorilor de nivel cultural mediu. Alți colaboratori sunt Iuliu I. Roșca, L. Koslinski, Gh. Tabacovici, C. D. Ștefănescu, G. I. Goleșteanu. Scriitorii din ale căror opere se tălmăcește mai des sunt Al. Dumas, Paul de Kock, Léuzon le Duc, Paul Bocage. În 1884 s-a editat „Romancierul popular ilustrat”, o reluare a acestei reviste. R.Z.

ROMANCIUC, Vasile (17.XII.1947, Bădrăgii Vechi, j. Edineț), poet. A absolvit Facultatea de Ziaristică a Universității de Stat din Chișinău (1972). A fost redactor la Radio Chișinău, consultant la Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova, șef de secție la revista „Orizontul”, redactor-șef adjunct la „Literatura și arta”, redactor la Editura Enciclopedică „Gh. Asachi” și la Editura Prut Internațional. Face parte din generația „ochiului al treilea” (Nicolae Dabija), care și-a propus să repună esteticul în drepturile lui. Debutază în 1974 cu placheta de versuri *Genealogie*. Este laureat al Premiului „George Bacovia” (Bacău, 1996).

R. se înscrie în albia liricii de factură tradițională, de o mare simplitate și melodicitate, degajată și sinceră. Și-a descoperit repede formula – cea a „citirii” într-un mod nou a proverbelor populare (*Citirea proverbelor*, 1979). Echilibrul între reflecție și simțire, expresia concentrat-metaforică reprezintă particularități ale manierei sale lirice. Asimilând poezica folclorică și bogatul ei registru de formule și tipare, ritmuri și tonalități, definiții metaforice și repetiții stilistice, R. a împrumutat, de fapt, și fondul etosului popular. Volumele de versuri mai târzii – *Din tată în fiu* (1984), *Ce am pe suflet* (1988), *Note de provincial* (1991), *Un timp fără nume* (1996; Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova) și *Îndoiala de sine* (1997) – afirmă un poet care cultivă lirica de meditație, celebrând sacralitatea pământului de acasă, rădăcinile și traiul firesc. Refractor la modele de avangardă, R. este însă modern prin sensibilitate și viziune, printr-un lirism paradoxal cu accente gnomonice, obținute din poante de efect sau construcții oximoronice (*Răsaî, soare, De parcă te ascultă Eminescu, Veșnicul mire, L-ați văzut pe Ianus?*, *Busuțioac, Masca, Focul ascuns ș.a.*). A semnat și câteva plachete de versuri pentru copii, vădind o înțelegere subtilă a sufletului infantil.

SCRIERI: *Genealogie*, Chișinău, 1974; *Citirea proverbelor*, Chișinău, 1979; *Dacă ai un prieten*, Chișinău, 1983; *Din tată în fiu*, Chișinău, 1984; *Mama coase-o floricea*, 1987; *Ce am pe suflet*, Chișinău, 1988; *Doi iezi*,

Chișinău, 1990; *Urișul cu trei ochi*, Chișinău, 1991; *Note de provincial*, îngr. și pref. Ion Ciocanu, Chișinău, 1991; *Un timp fără nume*, Chișinău, 1996; *Îndoiala de sine*, Chișinău, 1997; *Un ochi – Un Oeil*, ed. bilingvă, îngr. Valeriu Rusu, Constantin Manolache și Estelle Variot, Ploiești, 2000; *E toamnă, cad măștile*, Chișinău, 2001. **Ediții:** Liviu Deleanu, *Răscolite tăceri*, coordonator Baca Deleanu, Timișoara, 2001 (în colaborare cu Nicolae Rusu).

Repere bibliografice: Andrei Țurcanu, *Martor ocular*, Chișinău, 1983, 204–211; Ana Bantoș, *Creație și atitudine*, Chișinău, 1985, 160–169; Mihai Cimpoi, *Tradiționalismul ingenuu*, RL, 1992, 33; Dinu Pătulea, „*Peisajul condamnat*” sau *Cum se vede lumea din Basarabia*, CC, 1994, 1–3; A. Vizitiu, *Un poet generând prin opera sa o sărbătoare pentru copii*, „Știința”, 1995, 11; Mihail Dolgan, *Vasile Romanciuc: un poet al firescului și candorii*, LA, 1997, 11 decembrie; Elena Cucut, *Vasile Romanciuc. Biobibliografie*, Chișinău, 1997; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 226; *Vasile Romanciuc*, în *Poezia acasă*, îngr. Iulian Filip și Mihai Stan, Târgoviște, 2003, 9–12. M.Dg.

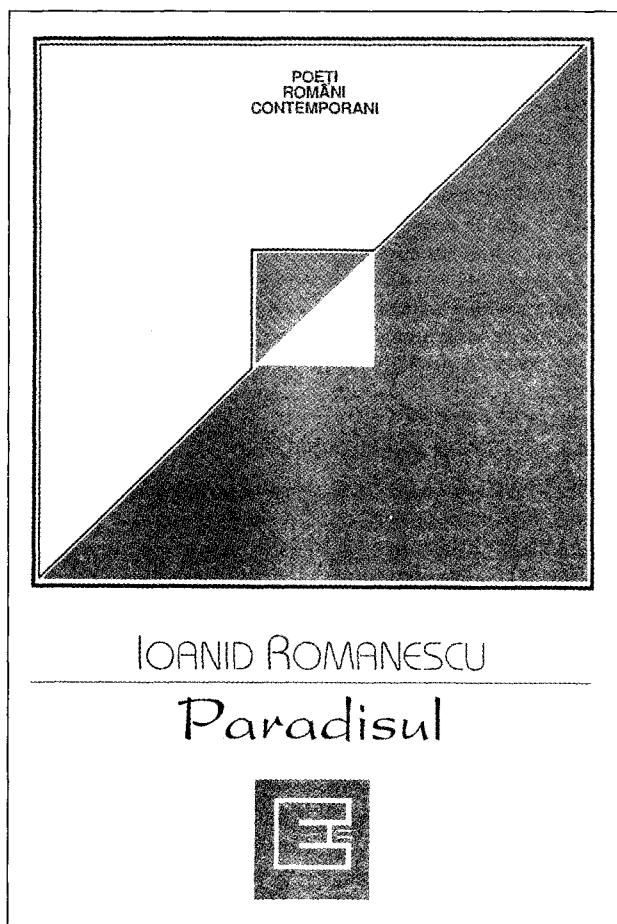
ROMANENCO, Nicolae (26.III.1906, Eisk, Federația Rusă – 29.VII.2000, Moscova), istoric literar. Este fiul lui Nicolae Romanenco, învățător. A absolvit liceul din Comrat (1922) și Școala Politehnică Superioară din Timișoara (1927). A fost inginer electrician la București și Ploiești (1928–1940). În tinerețe participă la mișcarea antifascistă și face propagandă comunistă, fiind membru al Partidului Comunist Român din 1934, redactează publicații periodice ilegale, traduce din Karl Marx și Friedrich Engels. Între 1942 și 1948 activează ca redactor la ziarele „Înainte” și „Graiul nou”, editate în limba română de Direcția Politică a Armatei Sovietice, la Moscova și București. Cercetător științific în domeniul energiei în cadrul Academiei de Științe a RSS Moldova (1948–1969), are doctoratul în științe tehnice (1967). Din 1969 s-a stabilit la Moscova, în calitate de consultant la Uniunea Scriitorilor din URSS și, mai târziu, de locțiitor al președintelui Consiliului Unional pentru Literatură din Republica Moldova.

După 1950 R. se află printre cei preocupați de valorificarea moștenirii literare și științifice a familiei Hasdeu, în special a operei lui B. P. Hasdeu. Monografia *Bogdan Petriceicu Hasdeu* (1957), o sumară prezentare a biografiei savantului, va fi completată de câteva ediții de opere ale acestuia, apărute la Chișinău în românește și în limba rusă. A consacrat mai multe studii lui B. P. Hasdeu și lui Alexandru Hăjdeu, incluse în diferite culegeri și lucrări colective, dintre care notabile sunt cele care se bazează pe materiale de arhivă puțin cunoscute.

SCRIERI: *Bogdan Petriceicu Hasdeu*, Chișinău, 1957; *Confruntări literare*, Chișinău, 1973.

Repere bibliografice: George Meniuc, *Scrieri alese*, Chișinău, 1970, 360–362; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 274–275. V.C.

ROMANESCU, Ioanid (pseudonim al lui Valentin Tudose; 4.X.1937, Voinești, j. Iași – 20.III.1996, Iași), poet. Este fiul Margaretei (n. Ivașcu) și al lui Teodor Tudose, muncitor. Își începe învățătura în satul natal și urmează la Iași Școala Normală „Vasile Lupu” (1951–1955) și Facultatea de Filologie

a Universității „Al. I. Cuza” (1962-1968). Trece prin mai multe slujbe: profesor la Românești (1955-1957), profesor și director de cămin cultural la Voinești (1961-1962), corector la revista „Ateneu” (1965-1969), inspector la Casa Județeană de Creație Iași (1970-1972), redactor la revista „Convorbiri literare” (din 1972). S-a pensionat pe motive medicale în 1981. Debutează cu versuri la „Iașul literar”, în 1961, colaborând ulterior la „Cronica”, „Convorbiri literare”, „Ateneu”, „Tribuna”, „România literară”, „Luceafărul” ș.a. Prima carte, *Singurătatea în doi*, îi apare în 1966. În intervalul a trei decenii poeziile i-au fost editate în peste douăzeci de volume și incluse în câteva antologii de autor, au fost traduse în culegeri colective și în reviste din străinătate (din Belgia, Franța, Italia, Germania, Polonia, Grecia, Cehoslovacia, Spania, URSS, Ungaria, India, Iugoslavia, Suedia, SUA) sau în reviste și volume în limbi străine apărute în țară. Ca traducător, a realizat, în colaborare, antologia *Odele Mării Egee. Poeți greci contemporani* (1990). A fost distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din Iași (1972, 1977), Premiul Uniunii Scriitorilor (1981, 1995), Premiul Academiei Române (1986), Premiul Asociației Scriitorilor din Republica Moldova (1992).

Cartea de debut a lui **R.**, *Singurătatea în doi*, prezentată elogios de Otilia Cazimir, anunță chiar prin titlu conturarea

unei duble identități, pe care o va evidenția cu insistență întreaga lui creație: pe de o parte, este ființa umilă, spiritul plebeu răzvrătit care, în maniera lui Serghei Esenin, se vede definitiv atașat de obârșia dură, țărănească, pe de alta, ființa privilegiată, creatorul, cel care investighează misterele lumii și tainele poeziei. Cele două identități nu se opun, ci se confundă. Titlul trimite și la erotică, alt segment important al liricii lui **R.** În *Presiunea luminii* (1968) și în *Aberații cromatice* (1969) se disting aceleași ipostaze, fiind adusă în prim-plan confruntarea dintre o realitate interioară agitată, nonconformistă și o lume dinamică, brutală, copleșitoare, căreia, dincolo de aparențele ce țin îndeosebi de contingent, i se deslușesc forțele, dimensiunile cosmice. Și aici, și în volumele următoare există rezonanțe din Lucian Blaga; e vorba de fascinația misterelor lumii, de retorica tăcerii, de „culmea aspră a tăcerii”, de trufia nedisimulată a celui care se vede întemeind și întrebând lumea prin cuvânt. Specific este faptul că această trufie nu aparține demiurgului, ci truditului încăpățânat care ară țarina poeziei și sfidează spiritul elitist. În *Poeme* (1971) se simte o domolire a profesiunii rebele, a patetismului recalitrant și contestatar. O schimbare a perspectivei se poate observa clar în *Favoare* (1972) și în *Poet al uriașilor* (1973), în care, pornind de la experiența și revelațiile anterioare, **R.** își concentrează atenția asupra condiției poetului, pusă și ea sub semnul unei duble identități (derivată din prima): privilegiul și nefericirea. Astfel, „poet al uriașilor” este în același timp „grăjdarul” sau „soldatul fără raniță”, este Hercule, eroul și sacrificatul. Lirica erotică din *Baia de nori* (1973) pune accentul pe condiția însinguratului care își caută perechea. Începând cu *Lavă* (1974), confesiunea și reflecția se strâng în jurul poeziei, văzută ca „forță” ce „nu mai păstrează nimic din frumusețe”. Aceeași trudă umilă a creatorului face să se nască un „mit al spălătoresei”. În *Paradisul* (1975) și în *Energia visului* (1977) este invocată lumea brutală, cotidianul derizoriu, cu care se confruntă cel ce iubește poezia „prea de tot prosteste”, visătorul, al cărui „statut revizuit” îi transformă existența în minune și lumea în paradis. *Trandafirul sălbatic* (1978) reconfigurează tema eroului anonim care supraviețuiește tocmai prin modestia sa încrâncenată, condiție evidențiată de o alegorie în care arborilor prăbușiți de topoare li se opune „trandafirul sălbatic” ce „neclintit rămâne” și „se apără cu spinii”. Ajuns aici, **R.** își alcătuiește prima retrospectivă lirică, *Nordul obiectelor* (1979). Pasul următor este *Accente* (1981), o culegere totuși eterogenă, în care autoportretul se estompează, tonul e mai blând, confesiunea răzvrătită devine notație aparent detașată, iar „energia visului” devine melancolie. Ciclul *Antares* din *Trandafirul sălbatic* anticipa o coordonată nouă, motiv pentru care este reluat în *Magie* (1982), carte în care reflecția și notația devin investigație lirică, spațiul poetic confruntându-se cu universul cunoașterii, al cunoașterii lumii și, ca reflex inevitabil, al cunoașterii de sine. Urmează alte două antologii, *Demonul* (1982) și, în limba maghiară, *Másodnapon* (1984), al cărui titlu - în traducere românească: *A doua zi - va fi reluat de retrospectiva din colecția „Cele mai frumoase poezii”* (1985). Cursul aparițiilor continuă cu *Flamingo* (1984) și

Orpheus (1986), unde poetul dezvoltă ceea ce s-a conturat în *Magie*, accentul fiind pus pe cercetarea calmă a unor lumi, cea interioară și cea din afară, invadate de mistere fascinante. Apare motivul „poetului orb”, care scoate în evidență în sine, în același timp meditația extinzându-se la scara timpului cosmic, a spiritului, a Marelui Sens ce preexistă lumii. Este reconstituită tradiția imnurilor orifice (sunt invocați Musaios și Oiairos), regresivitatea spre vremurile arhaice ale inițiațiilor continuând în *Zamolxis* (1988). Aici rapsodul se află în postura preotului ce oficiază în templul cuvântului și preia suferințele celorlalți. *Școala de poezie* (1989) e un elogiu adus cărții și poeziei, la originea căreia se află cuvântul ce „precede lumea”. Volumul *Morena* (1991) este prezentat de autor ca recuperare a unor texte care, din diferite motive, nu au putut fi tipărite înainte de 1989, recuperare ce nu schimbă însă nimic esențial. *Dilatarea timpului* (1991), structurat pe trei cicluri (*Natalis*, *Nupțiile*, *Thamyras*), reflecție asupra momentelor fundamentale din existența poetului (nașterea, iubirea, supraviețuirea prin cântecul care „sacralizează totul”), dă și titlul antologiei publicate în „Biblioteca pentru toți” (1993), urmată de altă selecție (restrânsă la erotică), intitulată *Mississippi* (1993), și de *Noul Adam* (1994), ultima carte antumă, o meditație asupra scrisului, asupra harului, văzute ca îndemnuri și daruri ale providenței. Logosul e miracolul care transmite „substanța pururea divină”, concluzie peremptorie ce pune capăt unei experiențe agitate, luptei înverșunate cu cuvântul, cu acel cuvânt care a refuzat să fie mistificare, podoabă, artificiu. Poemele lui R. stau sub semnul simplității austere, pusă în mișcare de o energie amplificată de zăgazurile unui control drastic, respingând spontaneitatea și improvizația, dar și iscusința meșteșugarului. Apreciat de comentatori exigenți, versul lui s-a aflat la început într-un con de umbră, eclipsat de vedetele așa-numitei generații Labiş, generație din care R. face parte și cu care s-a și solidarizat la nivelul unor performanțe remarcabile, printr-un nonconformism tenace, printr-un egotism accentuat, fără însă a putea fi confundat cu unul sau altul dintre confrați.

Când toată poezia modernă este dominată de ideea de criză a poeziei și mulți, foarte mulți autori privesc fără speranță viitorul ei, Ioanid Romanescu continuă să scrie Poezie cu majusculă și s-o adore ca pe o mare divinitate. Nici instrumentul poeziei (cuvântul) nu este contestat. Poetul ieșean nu cunoaște boala neîncrederii în limbaj, răspândită în generația lui. Cuvintele, ideile i se supun cu docilitate. Inspirația vine repede, cel puțin așa ne lasă să înțelegem acest poet ce nu trece prin starea de umilință a așteptării. Singura umilință, transformată ușor într-o expresie a orgoliului personal, este aceea de a nu fi profet. „Însă ceea ce magic în mine există”, se consolează și ne consolează, imediat, autorul. Asta-l îndreptățește să spere că „mugetul” cântecului său se va auzi peste veacuri.

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Singurătatea în doi*, pref. Otilia Cazimir, București, 1966; *Presiunea luminii*, București, 1968; *Aberații cromatice*, București, 1969; *Poeme*, Iași, 1971; *Favoare*, București, 1972; *Baia de nori*, Iași, 1973; *Poet al uriașilor*, București, 1973; *Lavă*, București, 1974; *Paradisul*, Iași, 1975;

Energia visului, Iași, 1977; *Trandafirul sălbatic*, București, 1978; *Nordul obiectelor*, pref. Marian Popa, Iași, 1979; *Accente*, Iași, 1981; *Magie*, București, 1982; *Demonul*, postfață Marian Popa, București, 1982; *Flamingo*, Iași, 1984; *A doua zi*, pref. Laurențiu Ulici, București, 1985; *Orpheus*, Iași, 1986; *Zamolxis*, București, 1988; *Școala de poezie*, Iași, 1989; *Morena*, Iași, 1991; *Dilatarea timpului*, București, 1991; *Urania*, Iași, 1992; *Dilatarea timpului*, pref. Costin Tuchilă, București-Iași, 1993; *Mississippi*, Galați, 1993; *Noul Adam*, Iași, 1994; *Paradisul*, postfață Ioan Holban, București, 1996; *Lovitura de maestru*, Iași, 1997. **Traduceri:** *Odele Mării Egee. Poetii greci contemporani*, București, 1990 (în colaborare cu Andreas Rados).

Repere bibliografice: Sorianu, *Glose*, 183–186; Sorianu, *Contrapunct*, 81–84; Petroveanu, *Traietorii*, 296–298; Căndroaveanu, *Alfabet*, 183–186; Mincu, *Poezie*, 145–147; Barbu, *O ist.*, 95–97; Piru, *Poezia*, II, 266–271; Raicu, *Critica*, 363–368; Alexiu, *Ideografii*, 164–166; Iorgulescu, *Scritori*, 137–140; Alboiu, *Un poet*, 207–208; Ruja, *Valori*, 113–115; Dimitriu, *Singurătatea*, 191–197; *Lit. rom. cont.*, I, 686–687; Popa, *Competență*, 269–285; Tuchilă, *Cetățile*, 131–147; Cristian Livescu, „*Demonul*” lui Ioanid Romanescu, *ST*, 1983, 10; Dobrescu, *Foiletoane*, III, 15–23; Simion, *Scritori*, III, 244–255; Tașcu, *Poezia*, 267–274; Grigurcu, *Existența*, 336–343; Călinescu, *Biblioteci*, 152–156; Rotaru, *O ist.*, III, 415–417; Val Condurache, *De la Ion Gheorghe la Ioanid Romanescu*, CL, 1989, 3; George Popescu, *Leția de poezie*, VR, 1990, 2; Cornel Munteanu, „*Morena*”, TR, 1991, 23; Ioan Holban, *Ce mai faceți?*, CRC, 1991, 15; Ioan Holban, *Trebuie să numim speranța viciu*, CRC, 1992, 4; Andreea Deciu, *Dilatarea poemului*, RL, 1992, 9; Mircea A. Diaconu, *În căutarea eului absolut*, RL, 1994, 22; Adrian Popescu, *Lirică gnostică*, ST, 1995, 4–5; Nicolae Prelipceanu, *Ioanid*, LCF, 1996, 13; Dan Laurențiu, *Ioanid Romanescu*, RL, 1996, 14; *Ioanid Romanescu. În memoriam*, CL, 1996, 4; Vasile Bardan, *Ioanid Romanescu în apărarea poeziei*, pref. Constantin Crișan, Iași, 1997; *Dicț. analitic*, I, 285–287; Mănuță, *Perspective*, 58–62; Popa, *Ist. lit.*, II, 505–508; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 86–89; Ioan Holban, *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, I, Iași, 2003, 23–28. D.D.

ROMANESCU, Marcel (11.X.1897, Liège, Belgia – 1955, București), poet și traducător. Este fiul lui Nicolae Romanescu, primar al Craiovei. Primele clase le face la Paris și Craiova. După studii liceale la Craiova, Turnu Severin, Iași și Mănăstirea Dealu, își ia licența în drept și filosofie la Universitatea din București (1920). Deține funcția de șef de cabinet la Ministerul de Finanțe și la Interne (1920) și Externe (1931), este secretar al comisiei româno-ungare însărcinată cu supravegherea aplicării Tratatului de la Trianon (1924), ocupă, între 1920 și 1934, diferite posturi în diplomație, la Vatican, Varșovia, Haga, Cairo, Belgrad și Copenhaga. Colaborează la „Adevărul literar și artistic”, „Arhivele Olteniei”, „Capitala”, „Convorbiri literare”, „Cronicarul”, „Datina”, „Flacăra”, „Gândirea”, „Ideea europeană”, „Luceafărul”, „Mișcarea literară”, „Ramuri”, „România de mâine”, „Sburătorul” ș.a. La Craiova redactează, alături de câțiva colegi de liceu, „Viața literară” (1914–1916) și lucrează în redacția revistei „Flamura” (1926–1929). Editează, de asemenea, la Roma, revista „România”. Semnează și cu pseudonimele Barbu Brădescu, Ștefan Fălcoianu, V. Neagu, Dinu Oncică, Pușcașu. Primul volum, *Izvoare limpezi* (1923), este întâmpinat elogios de critici și distins cu Premiul Academiei Române.

Desen de Marcel Iancu

Depășind tentația parnasia-nă, cultul exterior al formei, **R.** scrie o poezie de factură neoclastică, ce nu se limitează la evocarea subiectelor antice, ci se distinge prin echilibrul forțelor sufletești și prin viziunea armonioasă asupra lumii. Poate surprinde plasarea poetului în capitolul *Modernism din Istoria literaturii române de la origini până în prezent* a lui G. Călinescu. În realitate, un asemenea punct de vedere își află clare argumente care îl susțin. Încă din *Izvoare limpezi* – considerată de critica vremii, dar și de cea recentă, drept cea mai izbită carte a lui **R.** – autorul manifestă un interes semnificativ pentru efectele verbale, în tradiția parnasia-nismului lui François Coppée și José Maria de Hérédia. Neoclasicismul viziunii, asupra căruia au insistat comentatorii, își are originea tot în arta poetică a parnasia-nismului. Un lirism unde descrierea peisagistică nu pătrunde decât în forme voit convenționale; notații pe care, uneori, critica le-a caracterizat ca fiind „minor-sentimentale”, în realitate decurgând din sistemul tradițional al conceptelor, construit de poezia franceză la sfârșitul secolului XIX-lea. De fapt, o lirică a abstracțiunilor, așa cum se va clădi în întreaga Europă pe urmele simbolismului și parnasia-nismului francez. Dacă versurile din *Cuiburi în soare* (1926) și din *Hermanosa din Corint. Povestea unei hetaire* (1927) nu se ridică la nivelul celor din prima culegere, ele eșuând în sentimentalul romanțios sau în clasicismul pur decorativ monoton și uscat, în schimb critica salută în *Grădina lui Teocrit* (1928) o „revenire la matca primei personalități” (Perpessicius). În forma fixă a sonetului se închid grație și senzualitate,

capacitate de evocare și meditație, prospețime de expresie și suavitate de simțire; o apropiere de Duiliu Zamfirescu, poet al idilelor cu figurație păgână, nu pare lipsită de teme. **R.** nu își limitează activitatea literară la aceea de poet. El traduce *Cântarea Cântărilor* (1925), poezii de Goethe, piese de Sigbjörn Obstfelder, Gunnar Heiberg, Fausto Martini ș.a. Publică studii de genealogie și istorie cu o documentare minuțioasă, dintre care se remarcă lucrarea *Contribuții la cunoașterea lui Tudor Vladimirescu* (1942).

SCRIERI: *Izvoare limpezi*, Craiova, 1923; *Cuiburi în soare*, Craiova, 1926; *Hermanosa din Corint. Povestea unei hetaire*, București, 1927; *Grădina lui Teocrit*, București, 1928; *Efigii latine*, București, 1941; *Petrache Poenaru și neamurile sale*, București, 1944; *Cuiburi în soare*, introd. Ion Trăistaru și Ion Pătrașcu, Craiova, 1974. **Traduceri:** *Cântarea Cântărilor*, București, 1925; Gunnar Heiberg, *Balconul*, introd. trad., București, 1925; Fausto Martini, *Teatru*, București, 1925; Paula Yakobi, *Lily chineza*, Craiova, 1927; Charles Vildrac, *Pelerinul*, Craiova, 1927; Sigbjörn Obstfelder, *Teatru*, introd. trad., București, 1927; Goethe, *Poezii*, București, f.a.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, III, 20–24, 126–130; Pompiliu Constantinescu, „*Hermanosa din Corint*”, VL, 1927, 51; Călinescu, *Cronici*, I, 85–87; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 121–123; Metzulescu, *Literile*, I, 115–120; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 101–102; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 899, 920, *Ist. lit.* (1982), 1 023; Eugen Constant, *Reevaluări. Marcel Romanescu*, R, 1966, 9; Micu, „*Gândirea*”, 666–668; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 89–90; Constantin Ciopraga, *Poezii din trecut: Marcel Romanescu*, CL, 2003, 4; Firan, *Profiluri*, II, 215–217. A.C.

ROMANOSLAVICA, publicație apărută la București din 1958, cu o periodicitate variabilă, editată de Asociația Slaviștilor din România. Ca redactori responsabili figurează Emil Petrovici (1958–1970), Petru Constantinescu-Iași (1962, 1965), Al. Rosetti (1972), Mihai Novicov (1973–1989), G. Mihăilă (1990–1997), Dorin Gămulescu (din 2000). Din comitetul de redacție au mai făcut parte de-a lungul anilor Ion C. Chițimia, Traian Ionescu-Nișcov, Ion Pătruț, Pandele Olteanu, Ecaterina Fodor, Emil Vrabie, Corneliu Barborică, Victor Vascenco, Mihai Mitu, Ion Petrică, Mariana Mangiulea, Gheorghe Bolocan, Jiva Milin, Onufrie Vințeler, Constantin N. Velichi, Dan Horia Mazilu, Virgil Șoptoreanu, Solomon Vaimberg, Sorin Paliga ș.a. Revistă de studii, **R.** abordează limbile și literaturile slave, literatura slavo-română și contactele culturii și literaturii române cu aria slavă. În majoritatea volumelor materialul este organizat tematic. Se publică referate, comunicări și cronici de la congrese, simpozioane, conferințe și sesiuni științifice naționale și internaționale de slavistică. Volumul din 1981 conține un indice bibliografic. Un loc deosebit îl au în revistă cercetările referitoare la literatura română veche, din care se desprind câteva direcții: natura receptării culturii slavone scrise în Țările Române (P.P. Panaitescu despre caracteristicile literaturii slavo-române; Dumitru Fecioru și Dan Zamfirescu referitor la literatura bizantină și cea slavă în vechea cultură românească; Anton Balotă despre literatura slavo-română în epoca lui Ștefan cel Mare; Pandele Olteanu cu privire la originile culturii slavone în Transilvania de Nord și Maramureș; Maria Zdrenghea – problema primelor traduceri românești din slavonă în secolul al XVI-lea; Victor Papacostea

- școala de limbă și cultură slavonă de la Târgoviște în timpul domniei lui Matei Basarab); literatura cronicilor și a cronografelor (P.P. Panaitescu referitor la cronicile slave din Moldova în secolul al XV-lea, iar Ion C. Chițimia despre originalul cronicii lui Mihai Viteazul; G. Mihăilă - istoriografia română veche în raport cu istoriografia bizantină și sud-slavă și despre izvoarele antice, bizantine, sud-slave și românești ale cronografului lui Mihail Moxa; Diomid Strugaru - cel mai vechi cronograf românesc de proveniență rusă; Alexandru Rosetti - data *Cronicii Țării Moldovei și Munteniei* de Miron Costin; Gabriel Ștrempel - un cronograf ilustrat atribuit lui Antim Ivireanul); vechiul drept românesc scris (Pandele Olteanu despre textele juridice slavo-române în raport cu nomocanoanele slave vechi și despre *Pravila de la Govora* în lumina izvoarelor bizantino-slave); cărți populare (Ion C. Chițimia - funcția literară a romanelor populare în literaturile slave și în literatura română și despre *Alexandria* ca roman popular pătruns în literatura română prin filieră slavă; Pandele Olteanu despre *Fiziolog* în literaturile slave și în literatura română; Gheorghe Dančev - traduceri ale *Alexandriei* din limba română în limba bulgară modernă); cărți bisericești (Ion Radu-Mircea despre *Tetraevanghelul popii Nicodim*, 1404-1405, cel mai vechi manuscris miniat din Țara Românească; Valentina Pelin - aspecte inedite în manuscrisele lui Gavriil Uric; Maria Harisiadis - miniaturile din tetraevanghelul moldovenesc de la Biblioteca „Seraf” din Istanbul; Anca-Irina Ionescu - circulația traducerilor românești ale *Sinopsisului kievoan*; Dan Horia Mazilu - dezvoltarea hagiografiei în literaturile sud-est europene din secolele al XIV-lea-al XVII-lea și despre izvorul ucrainean al versurilor slavone tipărite în *Antologhionul* din 1643; Henryk Mistowski - izvoarele *Psaltirii în versuri* a lui Dosoftei); literatura parenetică și omiletică (P.P. Panaitescu, Ion C. Chițimia, G. Mihăilă și Dan Zamfirescu despre *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*; Pandele Olteanu - primele colecții omiletice în literatura română, izvoarele *Cărții cu învățătură* a lui Coresi și ale celei a lui Varlaam, versiunile slave ale *Florii darurilor* traduse în limba română); scrieri culturale din afara sferei religioase (Șerban Papacostea, Emil Vrabie și Iacov S. Luria despre geneza și răspândirea povestirilor scrise referitoare la Vlad Țepeș); carte și societate (Ion C. Chițimia despre importanța primei tipărituri de la Târgoviște din anul 1508 în context european); manuscrise slave în bibliotecile din România (I. Iufu - manuscrisele slave în bibliotecile din Transilvania și Banat; Zlatca Iuffu - manuscrisele slave din biblioteca și muzeul mănăstirii Dragomirna; Elena Lința, Paul Mihail și Zamfira Mihail despre cele mai vechi manuscrise slave în colecții din țara noastră); manuscrise și tipărituri românești în biblioteci din străinătate (Maria Rădulescu - manuscrise românești și tipărituri românești în limba slavonă în Biblioteca Națională din Sofia; Ion Radu-Mircea - manuscrise slavo-române în biblioteci străine; G. Mihăilă - manuscrise slavo-române din colecția M.P. Pogodin); texte medicale (Lucia Djamo-Diaconiță despre un text slavon de farmacoterapie populară din secolul al XVI-lea). O atenție deosebită se acordă personalității lui Petru Movilă. Astfel, Dan Horia Mazilu evidențiază rolul jucat

de ierarhul moldovean în inițiativele de modernizare a eclesiologiei răsăritene, Stanislav Semcinski tratează problema locului studiilor lui Petru Movilă, Magdalena László-Kuțiuk se referă la Biserica română în scrierile hagiografice ale lui Movilă, iar Pavel Mihail și Zamfira Mihail se ocupă de difuzarea scrierilor lui Petru Movilă în limba română în secolele al XVIII-lea-al XIX-lea. Dintre articolele referitoare la autorii români de la începutul secolului al XIX-lea sunt de semnalat cel despre Ion Budai-Deleanu, autor tratat de Mihai Mitu ca precursor al studiilor de slavistică în România, și cel datorat lui Ion C. Chițimia despre Gh. Asachi și scriitorii polonezi Adam Naruszewicz și Adam Mickiewicz. Abordând perioada modernă, Ion C. Chițimia privește *Cântarea României* în raport cu creația lui Adam Mickiewicz, Virgil Șoptoreanu urmărește receptarea lui Mihai Eminescu în cultura rusă și structurile filosofico-estetice ale lui Schopenhauer în creația lui Eminescu și a neoromanticilor ruși; G. Mihăilă scrie despre Eminescu și slavistică; Ion C. Chițimia compară universul poetic al lui Mihai Eminescu din *Mai am un singur dor* cu acela al lui Stanisław Wyspiański din poezia *Niech nikt nad grobem mi nie płacze*; Gheorghe Călin se referă la stilul poetului slovac Ivan Krasko în raport cu stilul poetic eminescian; Constantin N. Velichi scrie despre poeziile și proza lui Eminescu în limba bulgară; Ioan Rebușapcă urmărește echivalențele ucrainene ale „rostirii” poetice eminesciene. Este investigată și cultura secolului al XX-lea: Livia Cotorcea discută criza culturii la Mircea Eliade și Nikolai Berdeaeu, iar Virgil Șoptoreanu concepția mișcării ciclice a timpului la scriitorii ruși și în filosofia lui Mircea Eliade, Gheorghe Barbă face o paralelă între Marin Preda și scriitorii ruși ș.a.m.d. În paginile revistei sunt abordate probleme de folclor sud-est european în studii aparținând lui Ion C. Chițimia (*L' „Histoire du sage Ahikar” dans les littératures slaves et la littérature roumaine et ses rapports avec le folklore*), Anton Balotă (*În legătură cu istoricitatea epicii orale românești și cântecul „ucrainean” al lui Ștefan Vodă*), N. Ceredarec (*Note despre „Cântecul lui Ștefan Vodă”*), Mihai Pop (*Nouvelles variantes roumaines du chant du Maître Manole. Le sacrifice de l'emmurement*), Magdalena László-Kuțiuk (*Încă o dată despre colinda românească și cea ucraineană*), Neda Pavlova (*Sraonitelna harakteristika na bălgarskite samodivoi, rumânskite zâne i srăbskite vili*), Paula Tănăsescu (*Motivât za svatbata na slânceto i lunata v bălgarskata i rumânskata mitologhia*), Antoaneta Olteanu (*Personnages démoniaques dans les contes populaires roumains et russes*), Gheorghe Călin (*Concordanțe, interferențe și elemente de structură compozițională în cântecul slovac și românesc*), Nicolae Roșianu (*Eposul popular rus și balada populară românească, Formele tradiționale în basm. Formule inițiale, Tradiție și inovație în basmul contemporan. Destinele formulilor tradiționale*), G. Mihăilă (*Receptarea în România a baladelor sârbești din colecția lui Vuk Stefanović Karadžić*), Cezar Apreotesei (*Pușkin, Eminescu și folcloristica lui Vuk Karadžić*), Mihai Marinescu (*Cântecul istoric rusesc despre contribuția armatei române la războiul din 1877-1878*), Magdalena László-Kuțiuk (*B.P. Hasdeu despre folclorul ucrainean*) și Albert Kovács (*Literaturile slave - termen de comparație în critica lui D. Caracostea*).

ROMANSKI, Stoian (24.II.1882, Orhanie, azi Botevgrad, Bulgaria – 26.II.1959, Sofia), filolog și etnograf bulgar. Născut într-o familie de agricultori, a învățat în localitatea natală, apoi la gimnaziul din Gabrovo, pe care l-a absolvit în 1900. Între anii 1901 și 1905 studiază filologia slavă la Universitatea din Sofia, încheindu-și pregătirea cu o lucrare prilejuită de editarea unicului manuscris slavon (incomplet) al *Învățăturilor lui Neagoie Basarab către fiul său Theodosie și intitulată Bălgarskata knijnina vâ România i edno neino proizvedenie* (1905). Dincolo de unele opinii preconceptuate privind specificul culturii vechi românești în limba slavonă, studiul reprezintă o prefigurare a viitoarei sale teze de doctorat, susținută în 1907 la Universitatea din Leipzig, în urma referatelor favorabile date de slavistul August Leskien și de Gustav Weigand, directorul Institutului de Limba Română. După un scurt stagiu ca asistent de limba bulgară pe lângă Weigand, revine în țară, unde este numit docent (1909), apoi profesor suplinitor (1915) și titular (1922) de etnografie bulgară și slavă la Universitatea din Sofia. Mai târziu va preda lingvistica și etnografia slavă, până în 1947. Unele lucrări istorico-etnografice referitoare la raporturile bulgaro-române scrise în această perioadă sunt grevate în parte de tendințele politice ale vremii. Membru corespondent al Academiei Bulgare de Științe (1918), a fost ales membru activ în 1929, ocupând și funcții de conducere (1940-1946), mai ales la Secția de lingvistică, etnografie și literatură, și luând parte la organizarea unor institute, în special a celui pentru *Dicționarul limbii bulgare* (1947), lărgit în 1951 ca Institut de Limbă Bulgară, unde a condus secția care a realizat *Dicționarul limbii bulgare literare contemporane* (I-III, 1955-1959).

Cunoscând limba română și recurgând la bibliografia fundamentală de la noi, **R.** a reușit să analizeze în paralel textul original slavon al *Învățăturilor lui Neagoie Basarab...*, pe baza studierii manuscrisului slavon păstrat la Sofia și a ediției din 1904 a lui P.A. Lavrov, și textul românesc, prin consultarea ediției din 1843 a lui Ioan Eclesiarhul și a celei din 1865, realizată de B.P. Hasdeu. A identificat astfel cu precizie o serie de izvoare: *Cărțile regilor* din *Vechiul Testament*, *Panegiricul împăraților Constantin și Elena* de Eftimie, patriarhul Târnovei, fragmente din *Varlaam și Ioasaf*, din *Fiziolog* și îndeosebi versiunea slavonă a *Umilinței* lui Simeon Monahul, ascunsă sub numele lui Ioan Hrisostomul, pe care o află, în 1906, într-un manuscris de la Biblioteca Academiei Române. Dincolo de obiecțiile nedrepte ale lui D. Russo (ce identificase pe adevăratul autor al *Umilinței* într-o ediție grecească din 1873, pe care o posedă, în timp ce **R.** cita în ghilimele: „Aus »Johannes Chrysostomos«”), monografia *Mahnreden des Walachischen Wojwoden Neagoie Basarab an seinen Sohn Theodosios* (1908) – prima teză de doctorat consacrată *Învățăturilor...* într-o limbă de circulație internațională – face și o caracterizare generală a epocii și personalității lui Neagoie Basarab, rămânând un moment de referință în bibliografia consacrată acestei opere fundamentale a spiritualității românești și locului ei în spațiul cultural european.

SCRIERI: *Bălgarskata knijnina vâ România i edno neino proizvedenie*, în *Izvestia na seminara po slavianska filologhia*, Sofia, 1905, 1-100; *Mahnreden des Walachischen Wojwoden Neagoie Basarab an seinen Sohn Theodosios*, Leipzig, 1908; *Le Caractère ethnique de la Dobroudja*, în *La Dobroudja*, Sofia, 1918, 152-198; *Bălgarite v Vlaško i Moldova. Dokumenti*, Sofia, 1930; *Românii dintre Timoc și Morava*, în *Românii din Timoc*, îngr. C. Constante și Anton Golopenția, București, 1943, 191-225; *Macedoromânii*, tr. C. Constante, București, 1944.

Repere bibliografice: *Ezikovedsko-etnografski izsledvania v pamet na akademik Stoian Romanski*, Sofia, 1960; Dan Zamfirescu, *Neagoie Basarab și „Învățăturile” către fiul său Theodosie. Problemele controversate*, București, 1973, *passim*. Il.M.

ROMANTISM, mișcare artistică și literară apărută la sfârșitul secolului al XVIII-lea și în primele decenii ale celui următor ca o reacție împotriva clasicismului. A cuprins literatura, artele plastice, muzica, filosofia și – după opinia mai multor comentatori – doctrinele politice, manifestându-se în mai multe țări, cu precădere în cele europene și în cele două Americi. Termenii „romantic” și „romantism” nu s-au ivit în aceeași epocă în vocabularul limbilor din Europa: cel dintâi a apărut la sfârșitul secolului al XVIII-lea în Franța și, mult timp, a însemnat „pitoresc”, accepție cu care e folosit și de Jean-Jacques Rousseau, în cea de-a cincea „plimbare” din *Les Rêveries du*

Constantin Daniel Rosenthal, România revoluționară

Theodor Aman, Boierii surprinși la ospăț de trimișii lui Vlad Țepeș

promeneur solitaire (1777). Primul dicționar care îl consemnează e cel al Academiei Franceze, în 1798, cu această definiție: „Se spune de obicei despre locurile și peisajele ce amintesc descrierile din poeme și din romane. Situație romantică. Aspect romantic.“ Cuvântul căpătase însă atunci o nouă conotație, mai ales sub influența literaturii din Germania, unde termenul „die Romantik“ desemna opoziția tinerei generații, îndeosebi a grupării de la Jena (Wackenroder, Tieck, Novalis) față de raționalism și de clasicism, dominante în cultura germană a vremii. Romantic contra clasic – acesta e antagonismul asupra căruia insistă Doamna de Staël în *Despre Germania* (1813). După un deceniu poezia și teatrul romantic se vor angaja în bătălia ilustrată de prefața la *Cromwell* de Victor Hugo (1827) și, mai ales, de memorabila seară a premierei lui *Hernani*, în 1830, când sala teatrului parizian a devenit un adevărat câmp de luptă între tinerii generației romantice și partizanii clasicismului. Acesta e momentul în care se arată primele semne ale r. și în cultura românească. Istoricii literari au căzut de acord că primul poet român care a rostit cuvântul „romantic“ (de fapt, în spiritul vremii, „romanticesc“) a fost Daniil Scavinschi, într-o descriere a peisajului de la poalele Ceahlăului, unde vorbea, în 1828, despre o „romanticească priveală“. Semnificativ, poetul căruia i se datorează introducerea cuvântului în limba română era traducător din Voltaire și Jean-François Regnard, dar și din Lamartine, și

autor al unor ode de factură clasicistă. Simțind că i se apropie moartea, credea că va sfârși asemenea lui Nicolas Gilbert, inamic înverșunat al enciclopedismului și socotit de exegeții r. precursor al acestei direcții poetice. În același timp comentarii lui Scavinschi vor pune în lumină „inaderența sa la estetica romantică“. În acei ani, precum și în cei care vor urma, r. românesc se va înfățișa statornic ca un lanus cu două fețe. Chiar și la Vasile Cârlova, pe care Șerban Cioculescu îl va prezenta ca pe un poet ce „inaugurează romantismul, intuindu-i toate notele particulare“, se va mai desluși – în *Păstorul întristat* din 1827 – influența liricii pastorale a clasicismului. Poezia sa va mărturisii înrăurirea primită din două surse importante din care se va nutri, pentru o bună bucată de vreme, r. românesc: așa-numitul „preromantism“ francez (mai ales prin Volney) și meditația de factură lamartiniană. Generația care începea să se manifeste în anii '20 ai secolului al XIX-lea se va defini printr-o asemenea adevărată simulanță la poetica romantică și la aceea a clasicismului. Mai toți reprezentanții acestei generații învățaseră la școli unde educația stătea sub semnul respectului față de valorile Antichității, erau la curent și cu mișcarea de idei din Occidentul contemporan. De pildă, Costache Negruzzi (cu un an mai vârstnic decât Cârlova) traducea cu același entuziasm din Victor Hugo, Byron, Alexandre Dumas, Thomas Moore sau Jukovski, ca și din Voltaire sau din scriitori mai mărunți ai

clasicismului, cum erau Doamna de Genlis sau Lesage. Peste puțin timp Grigore Alexandrescu va compune meditații și elegii care îl amintesc foarte clar pe Lamartine, dar și fabule inspirate de La Fontaine și de Florian. Un caz grăitor e cel al lui Gh. Asachi: structură prin excelență clasică, elev al lui Canova la Roma, autor de fabule și satire, va fi atras și de Ossian, Thomas Gray sau Adam Mickiewicz, iar dramele sale istorice vădesc – îndeosebi în privința personajelor negative – afinități cu narațiunile romantice (Malaspina din *Petru Rareș*, spre exemplu, seamănă destul de bine cu Campo-Basso din *Quentin Durward* al lui Walter Scott). Uneori titlul însuși trimite fără echivoc la modelul romantic: un poem se cheamă *Elegie scrisă pe țințerimea unui sat*, aproape aiudoma celebrului poem din 1750 al lui Gray. Și aceasta în timp ce Asachi adera, în plan teoretic, la modelele clasicismului, mărturisind că în scrierea versurilor a fost „îndreptat de pilde clasice și de firea limbei”. E limpede că, deși nu cunoșteau cu exactitate doctrina romantică și atribuiau termenului – atât de recent introdus în limba română – un sens îngust, scriitorii români trăiau într-o atmosferă ce îi aducea aproape de viziunea romantică. Îndoielnică e, totuși, concluzia unor comentatori, potrivit căreia generațiile de la începutul secolului al XIX-lea ar fi aderat la idealurile romantice numai accidental și că, temperamental, ei s-ar fi aflat mai aproape de clasicism. Fenomenul se explică mai curând prin complexitatea raporturilor între cele două direcții ale culturii europene din acea vreme. Un temei de meditație în această privință ar putea fi relațiile generației lui Byron cu poezii romantice de dinaintea lor (autori, de fapt, ai programului mișcării romantice): cu ei, și nu cu reprezentanții clasicismului se polemiza, de exemplu, în poemul satiric *Barzi englezi și critici scoțieni*, publicat de Byron în 1808; în vreme ce, față de doctrinarul clasicismului, Alexander Pope, ei manifestau un respect fără limite. Și nimeni nu s-a gândit să le reproșeze că nu ar fi înțeles sensurile noii orientări poetice. S-a vorbit, câteodată insistent, despre o polemică între clasicismul și r. românesc. În realitate, atacurile împotriva r. nu veneau în epocă neapărat din partea unor literați care să fi aderat la un program clasicist coerent: noile forme de expresie erau ironizate nu întotdeauna de partizanii clasicismului, ci mai ales de cei ce erau convingși că marile valori sunt păstrate numai în tradiție. Pentru mulți adversari ai schimbărilor, nu numai din literatură ci, în general, din societatea românească, „romantic” și „bonjurist” însemnau același lucru. O dovedește, de pildă, Matei Millo, al cărui personaj din comedia *Un poet romantic* (1850) e redus la o caricatură a unui admirator al Occidentului. Aceasta în timp ce, încă din anii '30, unii cărturari – Timotei Cipariu, George Barițiu, Andrei Mureșanu – îl așezau unde îi era locul, adică în sfera esteticului (cu sensul de „pitoresc”). Și, totuși, nu se poate contesta că termenul a acționat și în teritoriul politicului: G. Călinescu i-a acordat un spațiu lui Tudor Vladimirescu în *Istoria literaturii de la origini până în prezent*, argumentând – foarte convingător – că opera literară a acestuia (care „se alcătuiește din scrisori și proclamații”) are „un stil viguros și biblic”, ce îl îndreptățește pe autorul ei să figureze în capitolul

Alexandru Asachi, Plute pe Bistrița

Romanticii al Istoriei... din 1941. La rândul ei, revoluția de la 1848 a fost privită de foarte mulți comentatori ca un eveniment care legitima elanurile romantice: imaginea lui Ion Heliade-Rădulescu înfășurat în celebra-i mantie, tonul grandilocvent al Proclamației de la Islaz au, fără îndoială, același „aer romantic” despre care vorbea Lamartine când, în *Istoria Girondinilor*, evoca zilele revoluției de la 1789. În monografia *Romantismul românesc*, D. Popovici distinge trei perioade ale evoluției curentului în cultura noastră: cea dintâi, între 1829 și 1840, puternic marcată de influența franceză și de efortul de a asimila valorile universale, urmată de aceea cuprinsă între 1840 și 1867, în care sunt puse în lumină valorile locale, și cea de a treia între 1867 și 1893, definită de sinteza între universal și local. Eruditul exeget al fenomenului romantic i-a evidențiat efectele în plan cultural – apariția unor reviste cu un orizont tematic tot mai larg și din ce în ce mai bine scrise, fundarea unor biblioteci publice, dezvoltarea teatrului (și implicit a dramaturgiei naționale). D. Popovici semnala și înrăurirea pe care personalitățile vremii le-au avut asupra culturii secolului al XIX-lea: pe de o parte, Heliade, susținător al preluării masive din literatura universală, ceea ce „prelungea concepția universală a secolului al XVIII-lea”, întemeindu-se pe tradiționalele teorii literare ale clasicismului; pe de altă parte, Mihail Kogălniceanu și Alecu Russo, adversari ai imitației, aderând astfel la „concepția romantică a timpului”. Cu alte cuvinte, concepția lui Marmontel contra celei a lui Herder, opoziție explicată prin evoluția mai lentă a societății românești, prin faza de trecere, prelungită până la realizarea unor relații mai strânse cu literatura romantică și preromantică străină. Teoria iluministă a lui Heliade – sublinia profesorul clujean – a stat la baza unei ample receptări romantice. Mai târziu, într-un studiu publicat în 1970, Alexandru Dușu avea să

observe că aici se relua distincția netă pe care o operase N. Iorga între fondul autohton și cel importat, în *Introducere sintetică la Istoria literaturii românești* din 1929. Din acest unghi de perspectivă se poate înțelege și deplasarea, semnificativă pentru configurarea *r.*, de la descrierea experienței colective la sondarea dramei individului. Simptomatic, momentul acestei modificări esențiale coincide cu cel al unei cunoașteri din ce în ce mai profunde a modelului shakespearian. Drama națională românească a căpătat un contur mai clar, a fost construită mai solid sub influența lui Shakespeare, așa cum s-a întâmplat și în alte culturi europene. S-a conchis că nu a fost o coincidență că primele traduceri din opera marelui dramaturg au fost publicate sau au văzut lumina rampei în preajma revoluției pașoptiste. Sunt anii inaugurării cursului de istorie națională al lui Mihail Kogălniceanu, al publicării primului număr al revistei „Dacia literară”. Oricât de puternică ar fi fost înrăurirea modelelor shakespeariene, nu poate fi ignorată forța ideilor pragmatice ale generației care pregătea renașterea națională a țării. Compuse în acest spirit, vizând identificarea unor subiecte vrednice de a fi transformate în substanță literară, scrierile ilustrează o trăsătură definitorie a esteticii romantice de pretutindeni. Afirmat relativ târziu în cultura românească, *r.* se va prelungi până către sfârșitul secolului prin creația lui Mihai Eminescu, despre care s-a spus că este cel din urmă mare poet romantic al Europei. Dificultățile de a descoperi elementele comune ale curentului, într-o evoluție a ideilor ce așază în prim-plan valorile individului, fac să se justifice întru totul adagiul abatelui Bremond: „Sunt tot atâtea romantisme câți romantici”. Istoria *r.* românesc confirmă elocvent acest adevăr.

Repere bibliografice: N.I. Apostolescu, *L'Influence des romantiques français sur la poésie roumaine*, pref. Émile Faguet, Paris, 1909; Ralea, *Scrieri*, II, 81-98; V. Černý, *Essai sur le titanisme dans la poésie romantique occidentale entre 1815 et 1860*, Praga, 1935; G. Călinescu, *Clasicism, romantism, baroc*, în *Impresii asupra literaturii spaniole*, București, 1946, 11-31; H.H. Abrams, *The Mirror and the Lamp. Romantic Theory and Critical Tradition*, Oxford, 1953; J. Giraud, *L'École romantique française*, Paris, 1953; R.A. Foakes, *The Romantic Assertion*, Londra, 1958; P. Courthion, *Le Romantisme*, Geneva, 1962; René Wellek, *Konfrontationen*, Frankfurt am Main, 1964; Cornea, *Alecsandrescu-Eminescu*; H. Zalis, *Romantismul românesc. Eșeu despre vârstele interioare ale curentului*, București, 1968; D. Popovici, *Romantismul românesc*, îngr. Ioana Em. Petrescu, cuvânt înainte Tudor Vianu, pref. Dan Simonescu, București, 1969; H. Mainusch, *Romantische Ästhetik*, Bad Homburg, 1969; Vera Călin, *Romantismul*, București, 1970; H.G. Schenk, *Geist der europäischen Romantik*, Frankfurt am Main, 1970; Al. Balaci, Al. Dima, Yvette Nafta, *Romantismul românesc și romantismul european*, București, 1970; I. Montanelli, *L'Italia giacobina e carbonara*, Milano, 1971; Angheliescu, *Preromant. rom.*, *passim*; H. Zalis, *Aspecte și structuri neoromantice*, București, 1971; Zamfir, *Proza poetică, passim*; Paul Cornea, *Originile romantismului românesc*, București, 1972; Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Romantismul românesc*, București, 1972; D. Arendt, *Der poetische Nihilismus in der Romantik*, Tübingen, 1972; V. Mîndra, *Clasicism și romantism în dramaturgia românească (1816-1918)*, București, 1973; Elena Tacciu, *Mitologie romantică*, București, 1973; Dim. Păcurariu, *Clasicism și romantism*, București, 1973; *Structuri tematice și retorico-stilistice în romantismul românesc (1830-1870)*, îngr. și introd. Paul

Cornea, București, 1976; S. Cooper, *European and North-American Romanticism*, Princeton, 1977; Marin Beșteliu, *Imaginația scriitorilor romantici*, Craiova, 1978; Paul Cornea, *Regula jocului*, București, 1980, *passim*; Edgar Papu, *Existența romantică. Schiță morfologică a romantismului*, București, 1980; Simion, *Dimineața, passim*; H. Zalis, *Romantismul în literatura română. Cercetare bibliografică*, București, 1981; Mihai Zamfir, *Poemul românesc în proză*, București, 1981, *passim*; *Arte poetice. Romantismul*, coordonator Angela Ion, introd. Romul Munteanu, București, 1982; Elena Tacciu, *Romantismul românesc, I-III*, București, 1982-1987; Northrop Frye, *A Study of English Romanticism*, Brighton, 1983; J. R. Watson, *English Poetry of the Romantic Period*, Londra, 1985; Al. Hanță, *Ideii și forme literare (până la Titu Maiorescu)*, București, 1985; Paul De Man, *The Rhetoric of Romanticism*, New York, 1986; Mihai Zamfir, *Din secolul romantic*, București, 1989; J. de Tréville, *Le Paradoxe du romantisme*, Paris, 1994; Nicolae Manolescu, *Poeți romantici*, București, 1995; *Poezia românească în epoca romantică*, îngr. și pref. Mircea Angheliescu, București, 1997; Virgil Nemoianu, *Îmblânzirea romantismului. Literatura europeană și epoca Biedermeier*, tr. Alina Florea și Sanda Aronescu, București, 1998; Dim. Păcurariu, *Curenți literare românești și context european*, București, 1998, 121-163; Th. Hart, *A Reading of Romanticism*, New York, 2002. D.G.

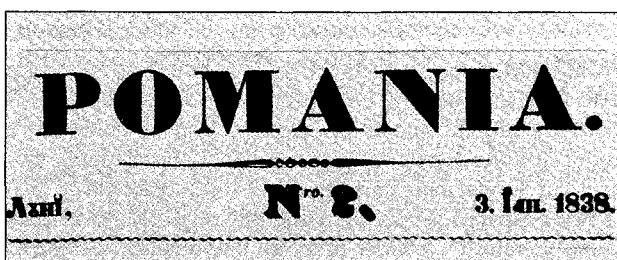
ROMANU, gazetă politică și literară apărută la Roman între august 1879 și 30 noiembrie 1890, între 5 ianuarie și 3 martie 1891 și de la 14 mai până la 21 iunie 1892. Redactor, director și proprietar al acestei publicații a fost Emanoil (Manole) Arghiropol, unchi după mamă al lui Nicolae Iorga. Depinzând, ca orice gazetă de provincie a vremii, de bunul plac al abonaților, **R.** și-a întrerupt deseori apariția și nu a respectat o periodicitate. Emanoil Arghiropol, care era avocat, iar în orele libere scria versuri, nuvele și traducea din scriitori francezi și ruși, avea experiență de ziarist și redactor, deoarece editase revista „Jurnal pentru toți” (1868-1869). În **R.** s-a publicat puțină literatură originală, aparținând lui G.R. Melidon și lui M. Gregoriady de Bonacchi. Redactorul își tipărește și propriile scrieri, versuri și proză lipsite de valoare literară. El traduce, cu mai multă aplicație, din Bossuet, Xavier de Maistre, Xavier Marmier, Victorien Sardou, V.A. Sollogub ș.a. Aici a debutat, după propria-i mărturisire, N. Iorga, în vara anului 1884, cu articole și comentarii de politică externă. În numărul 76, din 28 septembrie 1884, apărea poezia *Dedicațiune amicalui meu P... la Giurgiu*, semnată Nicu, diminutiv și care e foarte probabil să se ascundă tot viitorul istoric. **R.** a însemnat pentru N. Iorga și prima școală ziaristică, Emanoil Arghiropol lăsând uneori în seama nepotului său redactarea paginilor care nu aveau legătură cu viața orașului, precum și a rubricilor de informații culturale. R.Z.

ROMÂNCA, revistă apărută la București, lunar, din noiembrie 1905 până în noiembrie 1906, sub direcția Adelei Xenopol. O notă din ultimul număr precizează faptul că publicația e rodul efortului exclusiv al Adelei Xenopol, „fiind - spune ea - scrisă în cea mai mare parte de mine” și demonstrând că „și o femeie e capabilă să întrețină ea singură o revistă și încă în toată gama literaturii”. Rubrici prezente intermitent: „Gânduri”,

„Părerii”, „Știri feministe”, „Literatura feminină”. Semnează versuri Adela Xenopol și Virginia Micle Gruber. Meritorii sunt și medalioanele cu care se deschide fiecare număr, consacrate diverselor personalități feminine ale lumii românești, precum Maria Rosnovanu, Cornelia Emilian, Agatha Bârsescu și Maria Slătineanu. Pot fi citite și câteva note de curs, extrase din lecții care fuseseră predate la Collège de France ori la Sorbona. Aceeași neobosită Adela Xenopol semnează și traducerea în limba franceză a baladei *Miorița*. În sumar mai intră o piesă folclorică din Bucovina (*Blăstămul*), precum și un serial de note de călătorie, *Scrisori din Elveția*, care aparține Adelei Xenopol și apare în toate numerele. D.B.

ROMÂNIA, publicație politică și literară apărută la București, de șase ori pe săptămână, între 1 ianuarie și 31 decembrie 1838. După un număr de probă, ieșit la 20 decembrie 1837, în prima zi a anului următor se tipărește întâiul cotidian românesc, avându-i redactori pe profesorii Florian Aaron și George Hill, iar ca editor pe tipograful și librarul Frederic Walbaum. Gazeta se imprimă mai întâi cu caractere chirilice, pentru a se folosi apoi, de la 9 iunie, alfabetul de tranziție. Era o întreprindere curajoasă, care își găsea un îndemn în existența „Curierului românesc” și o justificare în interesul tot mai pronunțat pentru viața politică autohtonă și europeană, pentru cultură și literatură al păturilor sociale de mijloc. Un program editorial îmbietor promite că vor fi difuzate știri politice din țară și din afara ei, articole dedicate industriei, comerțului, noutăți științifice, „varietăți”, adică nuvele, anecdote, curiozități, și, în sfârșit, dări de seamă („analizuri scurte”) asupra cărților de orice fel, asupra vieții teatrale și a manifestărilor literare. Împrejurările par să fi fost însă vitrege pentru **R.**, care nu izbuteste să atragă numărul de abonați ce ar fi făcut-o rentabilă sau, cel puțin, ar fi permis rambursarea cheltuielilor. De aceea, împlinindu-se anul pentru care se angajaseră editorul și cei doi redactori să scoată gazeta, chiar și în pierdere, se anunță suspendarea apariției periodice. Denumirea și articolul-program lăsau să se înțeleagă că redactorii se adresau tuturor celor ce vorbesc românește în patrie, „cât și în țările vecine”. Articolele păstrează o anume moderație în ton și chiar în atitudine în comparație cu jurnalul lui I. Heliade-Rădulescu. La **R.** colaborează cu versuri Gr. Alexandrescu (*Vulpea, calul și lupul, Câinele soldatului și Fericirea*), iar Șt. Stoica publică trei nuvele, probabil traducerii, și un articol politic. Alte articole îi aparțin lui Petrasche Poenaru. R.Z.

ROMÂNIA, gazetă politică și literară apărută la București, bisăptămânal, între 2 aprilie și 25 octombrie 1857. Suspendată la 6 august pentru articolul *Presa străină despre Principate*, **R.** iese din nou la 10 septembrie, dar persecuțiile cenzurii și greutatea financiară obligă redactorii, după patruzeci și opt de numere, să renunțe la editarea periodice. Susținând vederile unei grupări politice unioniste, reprezentată în comitetul de redacție prin C. Bozianu, G. Sion, Cezar Bolliac, G. Crețeanu, M. Costiescu și G. D. Vernescu, **R.** publică și articole în limba franceză, cu scopul de a informa străinătatea asupra desfășurării evenimentelor în Țările Române. Totodată, se acordă atenție propagandei prin alte mijloace decât publicistica politică, unul dintre acestea constituindu-l poezia. Au colaborat scriitori cunoscuți, alături de alții aflați la începutul carierei literare, cu toții legați prin simțămintele patriotice și prin unionismul lor. Astfel, Cezar Bolliac și-a tipărit aici *La Românie*, G. Baronzi poezia *Deputatul*, iar G. Crețeanu semnează versurile intitulate *Imn în onoarea Unirii*. N. T. Orășanu este autorul poeziilor *România*, *Curcubeul* ș.a., C. D. Aricescu – al poemei *România (7 și 9 octombrie 1857)*, Radu Ionescu – al înflăcăratei *Odă. 9 octombrie. Dedicată la deputații români*. Mai scriu în paginile gazetei Gh. Chițu, Eugeniu Carada, I.A. Geanoglu, Gr. Vulturescu, I.C. Fundescu, G. Angelescu. În numărul 5, din 23 aprilie 1857, o notă a redacției însoțește poezia de debut, *La Romania*, a lui Mihail Zamfirescu. Câteva săptămâni mai târziu era prezentat cititorilor alt debutant, Dimitriu Andreianu. În **R.** s-au tipărit și câteva traduceri – alese cu grija de a răspunde intereselor politice ale gazetei – din George Sand, A.-F. Villemain și din alți scriitori francezi și germani, neindicați întotdeauna de tălmăcitor. R.Z.

ROMÂNIA, revistă apărută la Iași, săptămânal, între 18 noiembrie 1858 și 26 ianuarie 1859. Au ieșit din acest periodic politic și literar opt numere în două serii, prima în 1858, iar a doua la începutul lui 1859. Redactor este B. P. Hasdeu. Național și unionist, programul politic răspunde întru totul liniei politice de mai târziu a istoricului. În plan cultural și literar, ambițiile redactorului sunt de pe acum cele de enciclopedist, el anunțând că va publica articole de istorie, filosofie, „storia firească”, beletristică, literatură străină ș.a. Prins însă în campania prouionistă, Hasdeu scrie, ca și în alte periodice la care colaborează, articole predominant politice, lăsând realizarea planurilor sale literare pentru vremuri mai liniștite. Câteva note mai dezvoltate dedicate etnografiei și poeziei populare îl anunță pe viitorul cercetător al folclorului, iar maniera de a scrie, cu referiri erudite, cu aluzii și perifraze, dar și cu fulgerări de ironie, pe viitorul savant și scriitor satiric. R.Z.

ROMÂNIA, cotidian apărut la Iași între 2 februarie 1917 și 23 martie 1918, apoi la București între 16 ianuarie și 9 iunie 1919, având subtitlul „Organ al apărării naționale”. Director: Mihail Sadoveanu. Nu se precizează componența redacției. După mutarea în capitală, Petre Locusteanu este unul dintre conducătorii gazetei, iar Nic. Baboeanu prim-redactor. Așa cum arată

și subtitlul, ziarul, editat în toial primului război mondial, dorește să participe cu arma cuvântului la bătălia purtată în apărarea țării. În paginile sale se reflectă limpede angajamentul publicistic al unor importanți scriitori. În articolul introductiv *Spre biruință*, inclus în numărul inaugural, Octavian Goga afirmă orientarea revistei: „Vrem deci să semănăm credința pe tot cuprinsul acestui pământ, [...] să ne facem de-a lungul satelor și orașelor vestitorii cântecului de biruință”. Pus sub interdicție de guvernul Alexandru Marghiloman, R. își reia apariția după încetarea războiului. Cu articole colaborează în primii doi ani Ion Agârbiceanu (*Balaurul cu nouă capete, În suferința de azi, O țară și un popor*), B. Delavrancea (*Anglia nu minte, Rușii*), Ion Minulescu (*Aroganță și lașitate*), E. Lovinescu, Corneliu Moldovanu (*În cetatea profetului, My Country*), Carol Ardeleanu ș.a. Mihail Sadoveanu contribuie aproape număr de număr cu texte de o mare diversitate: povestiri despre întâmplări de pe front (*Ordonanța, Dulham, O afacere încurcată, Mandache sacagiul*), reportaje de război (serialul *Impresii de pe front*), însemnări cu privire la situația militară (*Violențele dușmanului, Bătălia de la Mărășești*) și politică (*Politica bulgărească, Provizorat*), reflecții mobilizatoare pe teme moral-filosofice (*Fatalismul, Munca, Jertfa rodnică, Altă educație*). Un caracter cu vădite accente politico-ideologice naționaliste au numeroasele articole ale lui Octavian Goga (*Două forțe unite: țara și frontul, Sânge și cerneală, Talpa țării, Politica ungurească ș.a.*). Într-una din aceste luări de poziție, prilejuită de stingerea din viață a lui Titu Maiorescu, tribunul transilvănean nu ezită să îl acuze pe marele critic că, deși „a fost multă vreme un arbiter elegantiarum”, „a suferit de-un defect organic”, și anume acela că i-au lipsit „rădăcini adânci în pământul lui” și de aceea „nu i s-au destăinuit aproape niciodată marile mistere ale acestui popor” (Maiorescu. Un Petroniu care n-a știut să moară). În R. este prezentă și literatura propriei zisă. Dacă în ce privește proza ar fi de amintit, în afara scrierilor lui Mihail Sadoveanu, doar ciclul de mici povestiri de război ale lui N.N. Beldiceanu (la rubrica „De pe frontul nostru”), în schimb, remarcabil este faptul că ziarul a reușit să publice multă poezie de calitate. Alături de poemele *Pământ și cer, Ciorile* ș.a. de Octavian Goga, se disting versurile, inspirate tot de drama războiului, al căror autor este V. Voiculescu (*Șase cruci, Pe Siret, Era o zi de bătălie, Frunză verde, Oaspeții lui Ion, La Cheia Buzăului, Rănitul* ș.a.). În sumar intră și poezii ocazionale sau patriotice, multe retipărite, aparținând lui Mircea Dem. Rădulescu, Vasile Militaru, George Ranetti, G. Tutoveanu, Al. T. Stamatiad ș.a. Ocazională este, de asemenea, și traducerea poemului *Generalul Leman* de Émile Verhaeren. Alți colaboratori: Eugen Goga, Eugen Heroveanu, Demostene Botez, Mihail Dragoș, G. Rotică, Ludovic Daus, Zaharia Bârsan, I.U. Soricu, Claudia Millian, Virgil V. Madgearu, Virgil I. Bărbat. I.M., M.Dr.

ROMÂNIA, cotidian apărut la București între 2 iunie 1938 și 8 septembrie 1940, sub direcția lui Cezar Petrescu. Expresie a voinței politice a lui Carol al II-lea, ziarul începe să reproducă însemnele Frontului Renașterii Naționale din numărul

499/1939, de la numărul 510 menționându-se în antet și calitatea de organ de presă al formațiunii politice conducătoare în timpul dictaturii carliste; de la numărul 750/1940, după cedarea Ardealului de Nord, devine tribună a Partidului Națiunii. Ca atare, articolul-program din numărul inaugural, *Legământ*, desemnat, reproduce un text al suveranului: „Nu urmărim renovări, ci desăvârșirea operii veacurilor. Este ceasul în care vechile cântece ale neamului și vechile zicale încep să se adeverească deplin: «Apa trece, pietrele rămân», «Românul nu piere». Iată lozincile cele noi și cele vechi, dar care astăzi se vor pune la îndeplinire cu un nou spirit.” Transparența intenției politice de a uni națiunea în prețuia marelui cataclism mondial conduce la înregimentarea unor scriitori despre care, în genere, se va afirma ulterior că au slujit dictatura carlistă. E vorba de poeți precum Al. A. Philippide, Vlaicu Bârna, Eugen Jebeleanu, Radu Boureanu, care apar în postura de comentatori literari, un număr întreg (18/1938) fiind dedicat, din perspectivă culturală, morții lui Octavian Goga. Radu Boureanu ia un interviu lui Ion Minulescu, iar în numărul 125/1938 se consemnează pe larg solemnitatea dezvelirii unui bust al lui Mihai Eminescu la Sibiu. Poezia este slab reprezentată, de obicei prin ode dedicate suveranului. Sunt prezenți Profira Sadoveanu, cu rubrica „Fapte și idei”, Al. Rosetti, Dan Petrașincu, alături de Petru Manoliu, Nicolae Roșu, Ion Cazan, Virgil Gheorghiu. Aici Perpessicius își continuă opera de comentator al fenomenului literar curent, susținând rubrica „Mențiuni critice”, unde scrie despre *Enigma Otiliei* de G. Călinescu, *Gorila* de Liviu Rebreanu, *Ogio-san* de Ioan Timuș, *Marea fugă* de Lucia Demetrius, *Pânza de păianjen* de Cella Serghi, *Satele* de B. Jordan, *Viață frântă* de Petru Șerbănescu, *Rădăcini* de Hortensia Papadat-Bengescu, *Fundacul Varlaamului* de Ionel Teodoreanu, *Primăvara în țara fagilor* de Iulian Vesper ș.a. Tot Perpessicius tipărește un impresionant articol de bilanț, *Anul literar 1938*, net superior intervențiilor gazetărești ale lui Vlaicu Bârna, Petru Manoliu ori Nicolae Roșu. Prezența criticului în paginile cotidianului încetează odată cu apariția „României literare”, ca supliment al R., condus tot de Cezar Petrescu. După 2 aprilie 1939 Perpessicius va mai da în R. câteva cronici: despre Mihail Sebastian, *Corespondența lui Marcel Proust*, și despre Mircea Eliade, *Nuntă în cer*. Seriozitatea contribuției lui Perpessicius nu are un corespondent în beletristica publicată în paginile cotidianului. *Viața de glorie și de pasiune a marei Darclée*, serial inițiat de N. Carandino, cronicarul dramatic al publicației, nu depășește cadrele epicului senzațional, după cum un roman al lui Sandu Emilian, *Ochiul lui Vishnu*, tipărit tot în foileton, reprezintă o tentativă de captare a interesului publicului. Cu *Viața de haz și de necaz a lui Tănase*, N. Carandino apelează la aceleași mijloace facile, întărind ideea de literaturizare în scop comercial. I.I.

ROMÂNIA, revistă apărută la Buenos Aires, lunar, între 1949 și 1953. Subintitulată „Foaie românească independentă”, R. este o publicație magazin cu pronunțat caracter informativ. Ca și în

alte periodice românești din afara granițelor tipărite imediat după cel de-al doilea război mondial, editorialele semnate de Al. Frâncu dezbat problema poziției occidentalilor față de țările subjugate sovieticilor pentru care „o pace strâmbă pare preferabilă unui război drept”, un obiectiv major fiind scoaterea din starea de indiferență, dacă nu chiar de abandonare în mâinile URSS a țărilor din Răsăritul Europei: „Ne-am gândit – scrie editoria listul – la atitudinea ce va trebui s-o luăm noi, românii, în cazul când într-adevăr ne-ar amenința «pacea universală», care pentru noi nu ar fi decât pacea definitivă a mormântului” (*Conspirația tăcerii*, 2/1952). Apărarea cauzei românești este profesiunea de credință a publicației: „Vom reclama ca fiind demn de prețuirea noastră tot ceea ce este românesc. Și românesc este astăzi tot ceea ce contribuie la eliberarea țării, la izgonirea dușmanului și la repunerea neamului în drepturile sale” (*Tot ce e românesc e al nostru*, 1/1952). Tot Al. Frâncu susține rubricile „Poșta redacției” și „Revista presei”, consacrată mai ales presei literare românești din exil („Caete de dor”, „Libertatea”, „Vatra”, „Înșir’te mărgărite” ș.a.). Rubricile „Știri din toată lumea”, care relevă demersurile politice și culturale ale românilor exilați, și „Știri din țară”, semnalând dezastrele în plan social, economic și cultural (*Familii de săteni ridicare în timpul nopții de organele de securitate*, *Noi atacuri ale răsculaților* ș.a.), sunt realizate de Nello Manzatti, care semnează, de asemenea, tableta umoristică „Găgă”, ca și alte numeroase note (*Românii din America Latină*, *Românii în lume*, *Prima editură românească*, *Cartea românească în exil* ș.a.). Fiind și o revistă de propagandă culturală, **R.** are o cronică literară permanentă, susținută în primii ani de Vintilă Horia, apoi de Valentin Ocne. Vintilă Horia, cel mai important colaborator al publicației, trimite sporadic și versuri: *Scrisoare către un tânăr poet* – răspuns în versuri la *Generația de aur*, poemul lui Ștefan Baciu din „Înșir’te mărgărite”, este ultimul text publicat aici. Alți colaboratori: Stan Ionescu (medaliaone culturale), Ion Seceleanu, Ilie Georgescu. M.P.-C.

ROMÂNIA, publicație apărută la New York, mai întâi lunar, apoi cu o periodicitate variabilă, între 15 martie 1956 și decembrie 1971, editată de Comitetul Național Român, sub președinția lui Constantin Vișoianu. Gazetă consacrată problemei naționale, **R.** urmărește evoluția evenimentelor din țară și în plan internațional. Cuprinde informații de politică internațională, despre activitatea Comitetului Național Român și poziția reprezentanților săi (C. Vișoianu, Grigore Gafencu ș.a.) la sesiunile Adunării Națiunilor Captive, știri referitoare la Casa Regală, informații despre Fundația Regală Universitară „Carol I”, articole dedicate sărbătorilor naționale, aniversării și comemorării personalităților politice și culturale (*Unirea Principatelor*, *44 de ani de la reunirea Basarabiei*, *Omagiu lui Iuliu Maniu* etc.) și multe comentarii referitoare la situația din România, în editoriale și articole de fond sau în rubrica „Românii”, numită ulterior „Românii. Știri din țară” sau „Știri din țară” (*Comuniștii la București*, *Situația teatrului din România*, *Avocatul – auxiliarul justiției în RPR*, *Soarta a doi scriitori* – despre

Radu Gyr și Păstorel Teodoreanu –, *Tragedia scriitorului român*, *Politicizarea învățământului* ș.a.). Deși apărea în America, afirmă Theodor Cazaban în câteva mărturisiri referitoare la presa românească din exil, „mai mult de jumătate din textul publicației era scrisă la Paris”, de unde și bogăția de informații asupra activității scriitorilor și intelectualilor români aflați în capitala Franței. De la primul număr, paginile 7-8 sunt consacrate rubricii permanente „România literară”, devenită, de la numărul 15, „România culturală”. Colaboratorii paginilor literar-culturale sunt Mircea Eliade (*Păstori, haiduci, pribegi, Lupii și „Lupoaița”*. *Introducere la o istorie religioasă a Daciei*, *Tradiții universale în cultura românească*, *Amintiri despre Alexandru Busuioceanu*), Eugen Ionescu (*Caragiale, actual și universal*), Al. Busuioceanu (*Luchian. Patruzeci de ani de la moartea lui*, *Vasile Pârvan*, *Nicolae Iorga*, *Balcic*, *Marsyas*. *Un epilog*, *Despre ironia românească* ș.a.), Basil Munteanu (*Constantin Brâncuși, exponent și vestitor al geniului românesc*, *Ființa românească și avântul său creator*), Ștefan Lupășcu (*Dialecticile energiei*), Theodor Cazaban (*Imagini și simboluri în teatrul lui Eugen Ionescu*, *Din poezia lui Ion Barbu*), Vintilă Horia (*Poetul Alexandru Busuioceanu*), Constantin Amărieuței (*Despre roman*, *Originea poeziei*. *Joc primar și Joc secund*, *Lucașfărul românesc*, *Trei tipuri de exil în folclorul românesc*, *Adevărata Mioriță* ș.a.), Virgil Ierunca (*Scriitori și cărturari români în exil*, *Albert Camus*, *Schimbarea la față a lui Tudor Vianu*, *La moartea lui Lucian Blaga*. *Gânditorul*, *Mihai Beniuc la avant-garda poliției politice*, *Alice Voinescu* ș.a.), Mira Simian Baciu (*Actualitatea lui Ūrmuz*), D.C. Amzăr (*C. Rădulescu-Motru și românismul*, *Ardealul la venirea ungarilor*), Monica Lovinescu (*Confesiunile lui N. Carandino*, *În centrul neojudanovismului din România*), N.A. Gheorghiu, E.D. Tappe, Victor Buescu (*La moartea lui Sadoveanu*), George Ciorănescu, Eugen Drăguțescu (*Iia românească în pictura lui Matisse*), Eugen Lozovan ș.a. În paginile literar-culturale sunt publicate, de asemenea, versuri de Yvonne Rossignon, Vintilă Horia (*Rugăciune pentru rănilor țării*), Ștefan Baciu (*Radiografia cuvântului dor*), Leon Feraru, Constantin Amărieuței, Al. Busuioceanu, Otilia Ghibu ș.a., precum și rubrica „Poezii din închisori”. Tot aici sunt inserate „informațiuni culturale” despre scriitori români în librăriile franceze: Mircea Eliade, Vintilă Horia, despre reprezentațiile cu piesele lui Eugen Ionescu, concertele lui George Enescu, expoziții ale pictorilor români în Occident, activitatea Fundației „Carol I”, despre cărți străine referitoare la România, precum și recenzii de cărți. Începând cu numărul 4/1956 figurează și rubrica „De la corespondenții noștri. Știri despre activitatea românilor din țările europene”. Alte rubrici, inaugurate mai târziu, sunt „Poșta redacției”, „Informațiuni”, apoi „Informațiunile României”, „Dosar istoric” (unde scrie, de pildă, Emil Turdeanu – *Gheorghe Brătianu, istoric*), „Revista presei”, „Reportajii și anchete”. M.P.-C.

ROMÂNIA DE MÂINE, revistă apărută la București, bilunar, între 1 mai 1915 și august 1916, între 15 iunie și 15 septembrie 1919. Director este Christu S. Negoescu, iar secretar de redacție

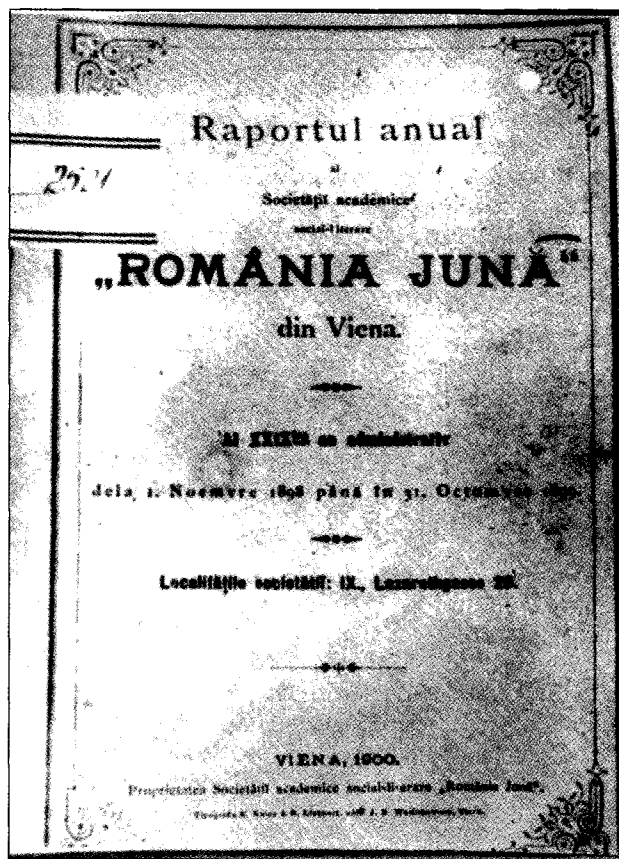
Mihail Ionescu-Miozino. Publicația, „socială, culturală și literară”, editată, un timp, în condițiile ocupației germane a Bucureștiului, încearcă să mențină trează ideea conștiinței naționale și a solidarității de acțiune. Literatura prezentă aici va fi subsumată acestui program. Pot fi urmărite rubricile „Actualități”, „Cronica dramatică”, „Revista revistelor”. Printre numeroșii poeți publicați figurează George Gregorian, Virgil Cristescu, N. Russu-Ardeleanu, N.G. Rădulescu-Niger, Marcel Romanescu, D. Teleor, Mihail D. Stamate-Cyrus, H. Frolo, D. Iacobescu, Al. Obedenaru, Ioan Al. Bran-Lemeny, iar dintre prozatori – Ion Dragoslav, Al. Cazaban, N. Zaharia. Mai colaborează Toma Dicescu, I.Gr. Periețeanu, N. Pora. *M.Pp.*

ROMÂNIA EROICĂ, publicație apărută, lunar, la Cluj din mai 1937 până în august 1940, apoi la București din decembrie 1940 până în februarie 1944, sub direcția lui Ion Colfescu-Delaturda. Subintitulată „Revistă pentru promovarea românismului”, **R.e.** va preciza de la numărul 3-5/1938 până la numărul 9-11/1941 că este editată ca „organ al ziaristilor români din Transilvania”. În presa naționalistă din preajma și din timpul celui de-al doilea război mondial, publicația se manifestă ca una dintre promotoarele cele mai consecvente și mai radicale ale ideologiei totalitare, antidemocratice și rasiste. În articolul-program *Ce vrem!* este anunțată intenția de a contribui la „strivirea tuturor agenților dizolvanți și parazitari” din societate și la „ridicarea la suprafață și punerea în valoare a tuturor energiilor vii ale neamului”. Ulterior naționalismul fervent va răzbate continuu din textele pe teme social-politice și istorice semnate, între alții, de Ion Colfescu-Delaturda, Ștefan Meteș, Horia Stanca, Elie Dăianu, Atanasie Motogna, I.O. Suceveanu ș.a. Sub influența ideologiei naționaliste se află, în bună măsură, și paginile culturale și literare. Dacă poeziile aparținând lui Al.T. Stamatiad (*Rugăciune, Psalm, Portul, Sonet, De când ai plecat*), Radu Stanca (*Colind*), Ioan Al. Bran-Lemeny, Iustin Iliesiu, Verona Brates, D. Iov ș.a., ca și prozele Martei D. Rădulescu, ale lui Leonard Divarius, Ștefan Popescu, Alecu Vanci sunt mai puțin marcate ideologic, în schimb articolele critice și istorico-literare au adesea un caracter tendențios, fie prin conținut, fie prin implicații. Cele mai flagrante exemple sunt publicarea, sub titlul *Antisemitismul marelui poet Vasile Alecsandri*, a unui discurs ținut de bard în Senatul României și selecția operată de recenzenții, anonimi, ai revistei, care scriu despre cărți de factură legionară precum *Cruciații de Bănică Dobre, Căpitanul* de Ion Banea, *Cuiburi de lumină* de Valeriu Cârdu (versurile acestuia fiind apreciate ca „pline de vervă și avânt legionar”). Semnificativă este și abordarea unor subiecte legate de literatura italiană și de relațiile culturale româno-italiene, revista profesând constant cultul latinității și având afinități mai mult cu fascismul mussolinian decât cu nazismul hitlerist. Apar medalioane consacrate lui Gabriele D’Annunzio și Luigi Pirandello, este semnalată traducerea versurilor lui Octavian Goga în limba italiană și se reproduc extrase din conferința *Sentimentul național în literatura italiană* a lui Paolo Soldati (profesor la Craiova și traducător al lui Goga).

Totuși, nu întreaga publicistică literară din **R.e.** e colorată ideologic. Sunt de menționat contribuțiile lui Lucian Costin (*Personalismul în literatură*), Iosif E. Naghiu (*Un poet uitat. Asesorul Zaharia Boiu*), George Sbârcea (*Ion Moldovanu*), Const. Riuțel (*Epigrama românească*). O prezență aparte în sumar o constituie numeroasele traduceri ale lui Al.T. Stamatiad din poezia chineză și japoneză clasică, tot el tălmăcind câteva haikuuri franțuzești și poemul *Moartea săracilor* al lui Baudelaire. Se publică, de asemenea, o versiune românească a poemului dramatic *Tumulusul* de H. Ibsen. *I.M.*

ROMÂNIA ILUSTRATĂ, revistă apărută la București, de trei ori pe săptămână între 10 decembrie 1900 și septembrie 1902 și din 1 ianuarie 1905 până în aprilie 1907, apoi lunar între aprilie 1908 și iunie 1909, din ianuarie până în iunie 1910, între octombrie 1912 și aprilie 1913 și din noiembrie 1913 până în martie 1914. Cu toate că în octombrie 1910 alt periodic, „Revista ilustrată”, anunțase fuziunea cu **R.I.**, apariția se reia abia peste doi ani. Director este Ion Rusu-Abrudeanu, alături de care sunt menționați, pentru scurte perioade, George Rădulescu (1901-1902) și Em. Grigorovitză (primele două numere din 1905). În editorialul *Către cititori* din numărul 1/1905 se arată că publicația (al cărei model declarat îl constituie revista berlineză „Die Woche”) se dorește a fi un „organ cultural pentru toate stratele sociale ale țării noastre, un mijloc de instrucție educativă pentru familia românească și educație națională pentru copiii noștri”. Colaborează cu poezie Al. Macedonski, G. Coșbuc, Panait Cerna, D. Anghel, Al. Davila, Duiliu Zamfirescu, Corneliu Moldovanu, Cincinat Pavelescu, D. Karnabatt, G. Topîrceanu, George Cair, iar cu proză figurează I.L. Caragiale, Mihail Sadoveanu, Al. Cazaban, Em. Grigorovitză, Al. Simionescu, Constantin A. Giulescu, Emanuel Cerbu, Victor Eftimiu, Mihail Lungianu (care debutează aici) ș.a., în timp ce I. Andriaș e prezent cu traduceri din Maupassant. Gr. G. Tocilescu semnează articole de istorie, Mihail Lungianu, T. Cercel, Radu Sighiceanu trimit folclor, Octavian Goga publică articolul *Generația nouă*, Ștefan Petică dă amplul și documentatul eseu *Arta națională*, Ștefan Micu – însemnări (*De la București la Atena*), iar D. Teleor este titularul rubricii „Pagini din trecut”. *A.F.*

ROMÂNIA JUNĂ, societate culturală și literară înființată la 25 martie 1871 la Viena de studenții români din capitala Austriei. **R.J.** a luat ființă prin contopirea, la îndemnul lui Al. Hurmuzachi, a două societăți studențești: Societatea Literar-Științifică și Societatea Literar-Socială „România” într-o nouă Societate Academică Social-Literară, după tratative purtate între octombrie 1870 și ianuarie 1871. Numele noii societăți a fost inspirat de Andrei Mureșanu, al cărui vers „Uniți-vă în cuget, uniți-vă-n simțiri” a devenit și deviza ei. Imnul societății, compus de Ciprian Porumbescu pe versurile lui Andrei Bărseanu, a devenit ulterior cântec patriotic național (*Pe-al nostru steag e scris unire*). Prima ședință oficială a avut loc la 8 aprilie 1871, când este ales și cel dintâi comitet de conducere,

alcătuit din Ioan Slavici (președinte), Emanoil Logotheti (vicepreședinte), Ion I. Bumbac (secretar), Sterie Ciurcu (casier), I. Pop (controlor), Mihai Eminescu (bibliotecar). Până la desființarea ei, în preajma primului război mondial, societatea a numărat anual între 28 și 88 de membri, studenți din România și din toate provinciile locuite de români. Societatea ținea întruniri „sociale” și „literare”. Scopul celor dintâi era de a-i apropia sufletește pe membrii ei, de a determina un viu schimb de opinii și de a realiza astfel o mai bună cunoaștere a situației etnografice și sociale a tuturor românilor. Educația patriotică fiind unul dintre scopurile de căpetenie, **R.j.** a organizat diverse manifestări cu caracter național, precum o sărbătorire a lui Avram Iancu (1873) sau la patru sute de ani de la întemeierea mănăstirii Putna (1871, serbare patronată tacit de **R.j.**), una dintre cele mai importante manifestări ale conștiinței naționale a românilor în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Întrunirile literare erau organizate de un comitet special, alcătuit din cinci membri. Se citeau scrieri originale, traduceri, studii de teorie și critică literară. Cu prilejul acestor întruniri au citit eseuri Petru Th. Missir (*Literatura română până în secolul al XVI-lea și Naționalitatea ca element de cultură*), B.M. Lazăr (*Despre tragicomedie, Studii critice despre arte, Reflexiuni asupra „Paradisului pierdut” de Milton*), I. Pamfilie (*Cultura și arta la români*), I.C. Panțu (*Începutul literaturii române*), Andrei Bărsceanu (*V. Alecsandri*),

Ion Paul (*Despre nuvelă și roman*), Ciprian Porumbescu (*Muzica la români*). Versuri și proză au citit Vasile Bumbac, Aurel A. Mureșianu, I.T. Mera, Al. Tuducescu, N. Dracinschi, Lucian Bolcaș. S-au prezentat și traduceri din Herder (B.M. Lazăr și D. Axente), Goethe (N. Dracinschi), J.L. Tieck (D. Marmeliuc), H. Sudermann (Al. Vaida-Voevod), Max Nordau (T. Persia). Încă de la înființare **R.j.** s-a aflat sub influența ideologiei literare a Junimii, datorită mai ales prezenței lui Eminescu și a lui Slavici. La sfârșitul anului 1871 primul comitet va fi înlocuit cu altul, în fruntea căruia se află Ion I. Bumbac, antijunimist înfocat. Discuțiile din interiorul societății au loc mai ales în chestiuni de limbă și ortografie. Ele sfârșesc în cele din urmă cu victoria partidei favorabile Junimii, fapt consfințit de sărbătorirea care, în 1882, este organizată în onoarea societății ieșene și a „Convorbirilor literare”, iar în 1910 de omagierea lui Titu Maiorescu. **R.j.** reprezintă unul dintre cele mai importante momente de pătrundere și consolidare în Transilvania și Bucovina a ideilor literare ale Junimii. Un substanțial sprijin a primit **R.j.** din partea Junimii pentru a edita, în 1888, „Almanahul Societății Academice Social-Literare «România jună»”.

Repere bibliografice: *Statutele Societății Academice Social-Literare „România jună” din Viena*, Suceava, 1910; Ion Grămadă, „*România jună” din Viena (1871-1911)*, Arad, 1912; Curticăpeanu, *Mișc. cult.*, 147-162; *Dict. lit.* 1900, 742-743; Corneliu Crăciun, *Societățile academice române din Viena*, Oradea, 2001. D.M.

ROMÂNIA JUNĂ, cotidian politic și cultural apărut la București între 2 decembrie 1899 și 9 octombrie 1900. Printre colaboratorii și susținătorii gazetei sunt anunțați, în primul număr, I.L. Caragiale, Al. Vlahuță, G. Coșbuc, N. Iorga, Ovid Densusianu, G. Bogdan-Duică, I. Gorun, A.C. Cuza, I. Paul, H.G. Lecca, S. Haliță, D.R. Rosetti-Max, Alceu Urechia, A.C. Popovici, N. Vaschide, C. Rădulescu-Motru ș.a. Nu toți au participat efectiv la conducerea și redactarea gazetei, pe care a dirijat-o, probabil, A.C. Popovici. În dezacord cu direcția politică a cotidianului, cu timpul unii dintre acești scriitori se retrag. Caragiale e prezent cu o singură scriere, *Reporter - Reportaj*, Al. Vlahuță semnează mai multe articole referitoare la actualitatea politică și culturală, iar Ovid Densusianu scrie cronici politice și literare, precum și note (semnate D.), în care abordează chestiuni de artă, literatură, știință. Tot cu cronici literare colaborează G. Bogdan-Duică, Ilarie Chendi și Ștefan Petică. Publicistica militantă, vizând diverse aspecte ale problemei naționale, aparține lui N. Iorga, I. Gorun, I.A. Bassarabescu, în timp ce D. Nanu, P.V. Haneș, E. Lovinescu, Șt. Orășanu, N. Vaschide și C. Rădulescu-Motru figurează, sporadic, cu studii și articole de istorie, filosofie, literatură etc. Un colaborator statornic, poate chiar redactor salariat al gazetei, este Șt. Petică, autor, sub variate pseudonime (Caton, Fanta-Cella, Mușat, Narcis, M. Pall, Sentino, Sergiu, Ștef, Ștefan, Trubadur), de cronici și articole literare dedicate poeziei moderniste, de recenzii și note. El pare să fi redactat, de asemenea, numeroasele informații și știri bibliografice din fiecare număr și tot el dă versuri simboliste, în care se face

simțită mai ales influența lui Paul Verlaine. Alături de Petică, publică versuri sonore, dar lipsite uneori de substanță, Cincinat Pavelescu, precum și D. Nanu, aflat sub înrăurire eminesciană, D. Karnabatt ș.a. Prozatorii gazetei sunt Alceu Urechia, Septimiu Sever Secula, Em. Grigorovitz și Al. Cazaban. Apar, în foileton, și traduceri din E. Marlitt, Victor și Paul Margueritte, R. Haggard, Ponson du Terrail, Mark Twain (*Bărbierul anglo-saxon*, în tălmăcirea unui A. Victor, probabil Victor Anestin). În **R.j.**, ca și în alte perioade ale epocii („Epoca”, „L'Indépendance roumaine”), prin articolele politice ale lui A.C. Popovici, dar mai întâi prin colaborarea lui N. Iorga sunt susținute idei care, după câțiva ani, vor sta la baza sămănătorismului politic și cultural.

R.Z.

ROMÂNIA LIBERĂ, cotidian politic și literar apărut la București între 15 mai 1877 și 14 iunie 1889. Printre gazetele înființate în zilele de început ale războiului de la 1877 se numără și **R.I.**, a cărei denumire anticipează proclamarea Independenței. Inițiator și director este D. Aug. Laurian, intelectual cu solide studii universitare și ziarist cu vederi noi, însuflețit de dorința de a da expresie, prin intermediul presei periodice, elanului patriotic și problemelor politice și culturale care frământau intelectualitatea și, în bună măsură, pe oamenii obișnuiți. Independent ca orientare în primii ani de apariție, ziarul devine din 1881 apropiat junimiștilor, pentru a prelua mai târziu toate răspunderile unui organ politic junimist. După doisprezece ani de apariție neîntreruptă, în 1889 se renunță la editarea gazetei, care este înlocuită, ca și celălalt oficios junimist, „Timpul”, cu ziarul „Constituționalul”. Prieten apropiat cu marii scriitori ai epocii, Laurian știe să le obțină colaborarea pentru **R.I.**, de multe ori în afara oricăror considerente politice. I.L. Caragiale, sub pseudonimul Luca, scrie cronică dramatică. Proză și versuri, cronică literară și dramatică, articole de atitudine politică și note bibliografice publică B. Delavrancea (semnând cu pseudonimele Argus, Barbu, Fra Dolce, Ignota, Minuzio, Sugra, Un visător), Duiliu Zamfirescu (Don Asturio, Crai nou & Comp, Don Lorenzo, Don Padil, Duna, Rienzi, Zadic), Al. Vlahuță (Ave, Jehovah), Al. Macedonski (Luciliu). Cu beletristică sunt prezenți și C. Bolliac, B.P. Hasdeu, V.A. Urechia, G.I. Ionnescu-Gion, D. Teleor, D. Petrino, G. Al. Zamphirolo, N.V. Scurtescu, V.D. Păun, Maria Flechtenmacher, Virgil Onițiu. S-au preluat din „Convorbiri literare” versuri de V. Alecsandri și nuvele de N. Gane și Iacob Negruzzi. Printre scriitorii străini din care se traduce figurează Lamartine, Musset, Hugo, Gautier, Maupassant, Zola, Hector Malot, Octave Feuillet, Lermontov, Turgheniev, Wilhelm von Kotzebue. Într-un șir de numere se inserează o versiune în limba română a studiilor de estetică ale lui Arthur Schopenhauer, pe cât se pare prima lor traducere într-o limbă străină. S-au tălmăcit, de asemenea, multe basme indiene, persane, turcești, precum și numeroase schițe umoristice din literatura engleză și americană. Partea de critică literară și dramatică a gazetei este redactată de D.C. Ollănescu-Ascanio, cronicar circumspect și obiectiv al specta-

color Teatrului Național din București, D.D. Racoviță-Sphinx, Șt. C. Michăilescu (Stemil), V.D. Păun, Bonifaciu Florescu, G.I. Ionnescu-Gion, de un Fedru și un Pseud-d'Onim, ultimii doi relevabili în postura de comentatori ai vieții culturale și teatrale. Mihai Eminescu figurează în 1888 cu două articole politice.

R.Z.

ROMÂNIA LIBERĂ, cotidian apărut la București începând din 28 ianuarie 1943. Inițial este tipărit ilegal, cel dintâi număr editat legal datând din 24 august 1944. În 1945 redactor responsabil este Grigore Preoteasa, apoi Nicolae Bellu. Până în decembrie 1950 poartă subtitlul „Cel mai mare ziar de informație și reportaj”, ulterior devine „Organul Sfaturilor Populare din Republica Populară Română”, iar din 1965 – „Cotidianul Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste”. Ca ziar social-politic de stânga, **R.I.** oglindește într-o manieră oficială etapele principale ale comunizării României în perioada postbelică. Rubrica literară propriu-zisă, „Pagina a doua”, este inițiată de la numărul 170/1945, fiind inaugurată de un articol al lui Miron Radu Paraschivescu, în care se propune ca model umanist imaginea cetățeanului sovietic. Numeroase sunt „luările de atitudine” împotriva autorilor interbelici, unele aparținând lui Miron Radu Paraschivescu (*Un impostor: d. Tudor Arghezi*), sau Aurel Baranga (*Ionel Teodoreanu sau Viața romanțată a unui băiat frumos, Lucian Blaga și tragicul metafizicii tracice*). Ion Caraion se pronunță împotriva revistelor „estetice, independente, aristocratice, nepolitice”, propunând cultivarea unei arte „progresiste, pentru colectivitate, care cucerește și înlocuiește formele vechi” (*Poezia în marș*, 187/1945). Reprezentanți marcați ai literaturii interbelice își exprimă adeviziunea la noua orientare: Gala Galaction publică articolul *O lume nouă*, Perpessicius scrie *Triumful muncii*, Cezar Petrescu își intitulează transparent câteva însemnări conjuncturale – *O literatură care a murit* ș.a.m.d. După o primă etapă de denigrare a scriitorilor consacrați, urmează etapa „revalorificării” literaturii române, citită acum prin grilă proletcultistă. În „Suplimentul de duminică”, ce apare din 1948 până în 1950, se publică articole de tipul *Despre unele aspecte progresiste în opera lui Mihai Eminescu*, „Sărbătorirea” lui Eminescu în timpul regimului burghez-moșieresc și sărbătorirea astăzi a marelui poet. Virgil Ierunca încearcă să promoveze ideologia oficială într-un spirit mai puțin rigid. Direcția ideologică va fi asigurată însă de Paul Georgescu, Miron Radu Paraschivescu și Mihai Cosma, care recenzează *Trei nuvele* de Petru Dumitriu, *Lazăr de la Rusca* de Dan Deșliu. Apar poeme de Maria Banus, A. Toma, Mihai Beniuc și Nina Cassian (*Am fost un poet decadent*), precum și traduceri din poezii ruși și sovietici. Cronică dramatică este semnată de Florica Șelmaru, iar cea muzicală de Andrei Tudor. Acest interval culminează cu Conferința pe Țară a Scriitorilor, desfășurată la 15 martie 1949, când este decisă formarea Uniunii Scriitorilor, sub președinția lui Mihail Sadoveanu, și cu impunerea, tot atunci, la Academia RPR, a lui Mihail Roller. „Raportorii” acestor evenimente sunt și colabo-

ratori ai unor publicații ca „Orizont” (1944–1947), „Revista literară” (1947), „Flacăra” (1948–1951): Aurel Baranga, Mihai Beniuc, Veronica Porumbacu, Nina Cassian, Geo Dumitrescu, Mihnea Gheorghiu, Al. Jar, Eugen Frunză, Miron Radu Paraschivescu, Zaharia Stancu, Petre Constantinescu-Iași, A. Toma, B. Elvin, Nicolae Moraru, Al. Mirodan, Eusebiu Camilar, Tudor Mușatescu. În deceniul al șaselea R.I. continuă să aibă o pronunțată orientare prosovietică, leninist-stalinistă, accentuat anticapitalistă, antiburgheză și, de la un moment dat, antititoistă. Textele oficiale – rapoarte, cuvântări, manifeste, comunicate, decrete, rezoluții – vizează consolidarea regimului instaurat prin îndocrinarea publicului cititor, „culturalizat” astfel în spiritul noii ideologii. Literatura, atâta câtă există, are un caracter partinic, tezist, violent propagandistic. În 1960 un articol al lui Mihai Novicov, *Preocupări ale frontului literar* – de fapt un comentariu la lucrările Congresului al III-lea al Partidului Muncitoresc Român –, proclamă ideile normative și dogmatismul vremii : scriitorii au datoria „să dea chip eroului nou al epocii”, să contribuie la „munca de lichidare a înrăuirilor educației burgheze din conștiința oamenilor” etc. Nici *Darea de seamă a Comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor la Conferința pe Țară a Scriitorilor* (5375/1962) nu vorbește decât despre „dezvoltarea literaturii noastre noi, realist-socialiste”, despre „principiul leninist al îndrumării literaturii de către partid”. E lăudat faptul că proza „a realizat progrese în oglindirea vieții clasei muncitoare”, trecându-se în revistă „împlinirile” din celelalte genuri literare. Cel mai frecvent atacată este critica, acuzată de scăzută ei combativitate, de faptul că nu contribuie îndeajuns la „educația social-politică și estetică a maselor”. Raportul conține referiri concrete la scriitori și opere. Printre cei acuzați se află A.E. Baconsky, iar *Scrinul negru*, romanul lui G. Călinescu, e incriminat pentru o „vină” singulară: prea multe elogii aduse de critică. Între timp avusese loc Congresul al II-lea al PMR, desfășurat în decembrie 1955, iar în iunie 1956 se ținuse primul Congres al Uniunii Scriitorilor, după ce în februarie 1956 N.S. Hrușciov citise, în cadrul celui de-al XX-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, faimosul său discurs de denunțare a crimelor staliniste. Au urmat Revoluția din Ungaria, plenara din iunie 1958 a Comitetului Central al PMR, iar în ianuarie 1962 cel de-al doilea Congres al Uniunii Scriitorilor, ultimele două evenimente marcând chiar o accentuare a dogmatismului doctrinar al realismului socialist. Abia după Declarația din 26 aprilie 1964 a comuniștilor români R.I. se angajează, alături de întreaga presă, într-un proces de reevaluare a moștenirii literare, renunțând la „rețetarul” de proveniență moscovită uzitat anterior, fără a abandona însă comanda de partid, devenită acum imperativ național, patriotic. La începutul anilor '70 preocupările rămân neschimbate: Eugen Barbu este autorul unor articole precum *Etica artistului și Scriitorul patriot*, Petru Popescu scrie *Arta angajată*, Ion Lotreanu publică textul doctrinar *Forța și strălucirea literaturii patriotice* ș.a.m.d. În 1977, sub genericul „Anchete, dezbateri”, apare articolul *Literatura, disciplină formatoare a omului nou*. Dacă pe parcursul acestui deceniu climatul e

aparent oarecum detensionat – în perioada 1970–1983 redactor-șef este Octavian Paler –, odată cu anii '80 se revine, abil camuflat, la tonalități virulente. Lirica și publicistica îndeosebi vor sluji propaganda de partid și de stat. Rubricile sunt extrem de numeroase și de variate. Dintre cele consacrate fenomenului cultural-artistic face parte „Cronica literară”, cu apariții sporadice anterior. Semnează Eugen Luca, Georgeta Horodincă, Zaharia Stancu, Silvian Iosifescu, Ion Vitner, Boris Buzilă, Tia Șerbănescu, I.D. Bălan ș.a. „Vitrina cărții” cuprinde recenzii aparținând lui Alex. Ștefănescu, Mircea Martin, Gheorghe Grigurcu, Dumitru Micu, Dana Dumitriu, Ion Brad ș.a. Tot recenziilor și cronicilor literare, de data aceasta pe marginea traducerilor din literaturile străine, le este rezervată „Cartea străină”, susținută de Nicolae Manolescu. În același timp Titu Popescu asigură rubrica „Provincia cărturarului”, Boris Buzilă îngrijește secțiunea „Profiluri”, specializată în publicarea interviurilor, iar în „File de carnet” Mihai Stoian, Romulus Rusan, Vasile Băran, Sânziana Pop, Corneliu Leu, Mihnea Gheorghiu, Eugen Barbu, George Bălăiță ș.a. publică note, însemnări, eseuri. Adrian Păunescu ține rubrica intitulată „Cetatea”, în vreme ce Nicolae Florescu se ocupă de „Cartea social-politică”. Altă rubrică, „Agenda culturală”, va deveni „Carnet cultural”. Deseori reușesc să degaje un aer mai proaspăt rubricile „Cronica muzicală” (Alfred Hoffman, George Sbârcea), „Cronica filmului” (Oscar Lemnar, Florian Potra, Ecaterina Oproiu), „Cronica teatrală” (Radu Popescu și Mariana Părvulescu), „Cronica plastică” (Petru Comarnescu, Maxim Cosma, Dan Grigorescu). Alte rubrici: „Revista revistelor”, „Evocări”, „Note de drum”, „Însemnări de cititor”, „Inscripții”, „Artă și realitate”, „Cotidiene”, „Zigzag”, „Semnal”, „Agenda zilei”, „Creație și angajare”, „Festivalul Național «Cântarea României»” ș.a. Lirica de substanță lipsește. Poezia publicată ocazional este, în faza de consolidare a regimului comunist, propagandistică, agitatorică, imnică, iar ulterior invariabil encomiastică, aducând osanale Partidului și conducătorului acestuia. Numărul versificatorilor din această zonă e mare: Miron Radu Paraschivescu, Eugen Jebeleanu, Dan Delșiu, Nicolae Tăutu, Radu Cârnelci, Horia Zilieru, Petre Ghelmez, Victor Tulbure, Dragoș Vicol, Ștefan Tita, Adrian Păunescu și mulți alții. Compartimentul prozei are o oarecare prestanță în anii de început ai publicației, când Mihail Sadoveanu e prezent cu fragmente din *Nada Florilor* și *Nicoară Potcoavă*, Petru Dumitriu cu secvențe din *Drum fără pulbere*, iar Tudor Arghezi cu pagini din *Cu bastonul prin București*. Li se alătură Zaharia Stancu, Radu Tudoran, Eugen Barbu ș.a. Sporadic sunt incluse și texte dramaturgice, sub semnătura lui Aurel Baranga. În publicistică subiectele, temele propuse și impuse oficial sunt acelea cu încărcătură ideologică, ele privesc și arta, literatura, reușind rareori să se desprindă din încorsetarea dogmei. Reportajul este reprezentat de Geo Bogza, F. Brunea-Fox, Eusebiu Camilar. Li se alătură, în anii '60, Eugen Barbu, Ion Caraion, Ion Istrati, Fănuș Neagu, în anii '70 Corneliu Leu și Pop Simion, iar în deceniul următor – Florentin Popescu. Secțiunea interviurilor este bine ilustrată, îndeosebi de inițiativele Tiei Șerbănescu, care dialoghează de-a

lungul timpului cu Al. Oprea, Petre Ghelmez, Al. Dima, Daniela Crăsnaru, Nicolae Breban, Z. Ornea, Laurențiu Ulici ș.a. Același gen de publicistică fac Florica Ichim, care consemnează o convorbire cu Liviu Ciulei, în timp ce Roxana Pană realizează un interviu cu Mircea Sântimbreanu etc. **R.I.** marchează întotdeauna momentele aniversare și comemorative. În 1952, cu prilejul centenarului nașterii lui I.L. Caragiale, își expune opiniile Camil Petrescu, în 1964 un număr e dedicat lui Mihai Eminescu (la șaptezeci și cinci de ani de la moarte), iar în 1976, sub genericul „Brâncuși 100”, scriu Dan Grigorescu, Constantin Vișan, Ana Blandiana și Paul Anghel. În 1982 Mircea Martin, Marian Popa, Gabriel Dimisianu, Edgar Papu și Livius Ciocârlie se referă la *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* a lui G. Călinescu, recent reeditată. Tot acum, la o sută de ani de la nașterea lui Vasile Pârvan, scriu Al. Zub și Radu Vulpe. Dar evenimentul tratat cu obsecvioasă admirație, de obicei pe un ton ditirambic, rămâne tot Festivalul Național „Cântarea României”. În ceea ce privește interesul pentru literatura lumii, în anii '50 traducerile îi vizează cu predilecție pe scriitorii sovietici: Boris Gorbatoș, Alexei Tolstoi, Mihail Șolohov, Aleksandr Fadeev, Arkadi Gaidar. Totuși, Victor Hugo este evocat prin tălmăcirile lui Ioan Botez, Eugen Jebeleanu și Mișu Dragomir. De asemenea, Mihai Beniuc dă versiuni din Pablo Neruda, George Lesnea din lirica lui Serghei Esenin, iar Eusebiu Camilar se oprește la poezia lui Ovidiu.

Seria nouă a **R.I.** apare din 23 decembrie 1989, cu subtitlul „Cotidian al tuturor forțelor patriotice și democratice din România”, iar în 1990 ca „Ziar independent, de opinie, informație și reportaj”, subtitlu ce va dispărea după câteva luni. În februarie 1990, în caseta redacțională a acestei serii, al cărei director onorific va fi Octavian Paler, figurează în comitetul director Petre Mihai Băcanu – șeful secției „Eveniment”, Mihai Creangă – redactor-șef, Florica Ichim – secretar general de redacție, Tia Șerbănescu – șef al secției „Cultură”; conducerea acestei secții va fi asigurată în 1994 de Cristina Dumitrescu, iar din 1995 de Nicolae Prelipceanu, cu o întrerupere în 1997, când, pentru o scurtă perioadă, responsabil va fi Călin Stănculescu. Publicația își precizează o platformă politică nouă, în condiții de libertate, constituindu-se, accentuat, ca tribună de luptă anticomunistă. Deseori editorialele vor fi semnate de Octavian Paler, Tia Șerbănescu, Nicolae Prelipceanu, Tudor Octavian. Pagina culturală iese de două sau de trei ori pe săptămână. O atenție deosebită se acordă literaturii (cronici, interviuri, eseuri scrise de autori consacrați) până în 1993–1994, ulterior predominante fiind informațiile despre film, teatru, evenimente culturale sau de divertisment. Primele numere (din 1989–1990) conțin poezii de Ana Blandiana, Ileana Mălăncioiu, Mircea Dinescu (la rubrica de pe prima pagină, sub titlul „Din poezia rezistenței”) ș.a. În 1991 este prezentat jurnalul inedit al lui Radu Petrescu din 1980–1981, iar în cadrul rubricii „Antologie «România liberă»” se reproduc fragmente din *Ingeniosul bine temperat. Dicționar onomastic* de Mircea Horia Simionescu. Rubrica denumită „Carnet de scriitor” însumează fragmente de proză ale scriito-

rilor Eugenia Tudor-Anton, Cristina Tacoș, Bedros Horasangian, Șerban Foartă, Florența Albu, Grete Tartler, Sorana Coroamă Stanca ș.a. Cel mai constant colaborator al „Cronicii literare” este între 1992 și 1994 Laurențiu Ulici. Rubricile „Cărțile deceniului”, „Accente”, „Note de lectură” sunt susținute de Geo Șerban, Mirela Roznoveanu, Al. Săndulescu, Ion Bălu, Boris Buzilă ș.a. De actualitate sunt interviurile cu Sorin Alexandrescu, Andrei Pleșu, Mircea Cărtărescu, Nicolae Balotă, Camilian Demetrescu, Andrei Șerban, Pavel Chihaia, Mihai Cimpoi și mulți alții. Amplul material intitulat *Un dialog dramatic: Petre Țuțea și Emil Cioran*, realizat de Liliana Stoicescu și Delia Verdeș, are în prim-plan *Exercițiul de admirație*, filmul de televiziune al lui Constantin Chelba și Gabriel Liiceanu (1992). În secțiunea rezervată culturii se tipăresc și materialele unor universitari, precum Mioara Avram, Cezar Tabarcea, Constantin Iurașcu, Andrei Marga. Numere omagiale sunt dedicate lui Mihai Eminescu (în special 314/1991, cu articole de Doina Uricariu, George Muntean, Florin Manolescu și cu preluarea unor poeme de Nicolae Dabija și Grigore Vieru), multe alte personalități bucurându-se de atenția redacției (Vintilă Horia, Nicolaus Olahus, Jean Negulesco, Teodor Mazilu, Petőfi Sándor, Petru Creția ș.a.). În „Suplimentul de duminică”, la pagina „Lumea creștină”, inclusă în structura ziarului în 1990, sunt găzduiți Andrei Pleșu, părintele Cleopa, Constantin Galeriu, Ștefan Aug. Doinaș, Sorin Dumitrescu, Ioan Alexandru, Adrian Popescu, ulterior acest supliment transformându-se într-o rubrică sporadică a paginii de cultură. Pe parcursul anilor 1998–2000, prima pagină a ziarului publică tablete de Gheorghe Grigurcu, Alex. Ștefănescu, Gabriela Adameșteanu, Vitalie Ciobanu, Ana Blandiana și, la rubrica „Bloc-notes”, eseuri de Ștefan Aug. Doinaș. „Corespondența din Paris” e trimisă de Ion Andreiță, iar „Corespondența de la New York” de Dumitru Radu Popa. În cadrul temei „Anul editorial 2002. Ficțiunea în raport cu memorialistica”, invitații lui Dan Stanca vor fi Dan C. Mihăilescu (*Betonarea faliilor ideologice*) și Ion Simuț (*Un an de clarificări*). După 2000 textele și informațiile privind literatura devin tot mai rare, iar cronica de carte este înlocuită cu scurte informații editoriale. Cronica de teatru e susținută de Florica Ichim, cea plastică de Mihai Sârbulescu și Nicolae Macovei, cronica muzicală de Tudor Călin Zarojanu, Alfred Hoffman, Octavian Nemescu, în timp ce la rubricile dedicate cinematografului – „Film”, „Revista cinematografică”, „Un film pe zi”, „Pe ecrane”, „Cronica TV” – comentatori sunt Adrian Bucurescu, Sorin Comșa, Ilinca Florescu, Roxana Pană, Călin Stănculescu ș.a. Alte rubrici: „Învățământ”, „Tradiții românești”, „Forumul artelor”, „Ideea europeană în acțiune”, „Revista revistelor”, „Secvențe plastice”, „Muzeul Național de Artă”, „Balet”, „La radio”. Alți colaboratori: Alexandru George, Roxana Iordache, Nora Iuga, Ruxandra Cesereanu, Nicolae Mecu, Mihai Ursachi, Corneliu Antim, Constantin Vrânceanu, Costin Tuchilă, Iulia Blaga, Anca Florea, Simona Hodoș. Informații culturale pot fi găsite și la paginile „Ultima oră”, „Zoom” și „Rondul de dimineață”.

ROMÂNIA LITERARĂ, revistă literară și științifică apărută la Iași, săptămânal, între 1 ianuarie și 3 decembrie 1855. Conduasă de Vasile Alecsandri, publicația continuă programul literar și ideologia susținute de „Dacia literară” și de „Propășirea”, strângând în jurul ei pe cei mai de seamă scriitori români ai vremii. Reluată în 1855, după ce în 1852 cenzura interzisese difuzarea primului număr, deja tipărit, **R.I.** contribuie, prin programul ei, expresie a năzuințelor intelectualității din Muntenia, Moldova și Transilvania, cât și prin lucrările publicate, la crearea unui curent de opinie favorabil Unirii. Periodicul devine astfel „câmpul de întâlnire frățească a tuturor talentelor din țările noastre”. Se tipăresc versuri de V. Alecsandri, C. Negri, C. Negruzzi, G. Sion, C. Stamati și Al. Donici, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, G. Crețeanu și D. Dăscălescu, Radu Ionescu, N. Istrati, A. I. Odobescu. Acesta din urmă publică două poezii și studiul *Despre satira latină*, Alecu Russo trimite aici *Cugetări* și *Amintiri*, iar lui Alecsandri îi apar *Călătorie în Africa* și *24 de ceasuri la Balta-Albă*. Încredințat că realizarea unității și a independenței Principatelor putea fi obținută numai cu ajutorul marilor puteri, V. Alecsandri

include în sumar *Melodiile românești*, *Prietenii românilor* și o serie de „cântece populare a românilor” din Moldova, Transilvania, Muntenia și Banat, scrieri prin intermediul cărora caută să demonstreze că Țările Române meritau încrederea și sprijinul Apusului. Se disting, de asemenea, poemul în proză *Cântarea României* și cele dintâi încercări de roman autohton: *Serile de toamnă la țară* de Alecu Cantacuzino, *Logofătul Baptiste Veleli* de V. Alexandrescu (V.A. Urechia) și *Manoil* de D. Bolintineanu. Dovedind prețuire pentru înaintași, **R.I.** publică cinci poezii de C. Conachi și scrisoarea acestuia către mitropolitul Veniamin Costache, fragmentul *Răzvan-Vodă* din *România supt Mihai Voievod Viteazul* de N. Bălcescu, *Jalmica Moldovei întâmplare* de Al. Beldiman. Spiritul critic este ilustrat prin fabulele tipărite de Gr. Alexandrescu (*Răzbunarea soarecilor*, *Ogarul și iepurele*) și Al. Donici (*Nada și chiticul*, *Știuca și motanul*), printr-un articol despre mitropolitul Iacob Stamati scris de Mihail Kogălniceanu sau prin studiul social-istoric al acestuia, *Sclăvie, vecinătate și boieresc*, ca și prin multe dintre paginile lui V. Alecsandri (*Un salon din Iași*) și C. Negruzzi (*Ochire retrospectivă* și *Istoria unei plăcinte*). **R.I.** duce, de asemenea, înaintea Junimii, o adevărată campanie împotriva exagerărilor latiniste prin textele lui Alecu Russo (*Cugetări*), D. Ralet (*Limba noastră*), C. Negruzzi (*Slavonisme*) și Al. Papadopol-Calimah (*Limba românească*). Se marchează astfel una din etapele cele mai de seamă ale opoziției pe care scriitorii o fac latinismului și italianismului. Apar traduceri din Homer (Z. C. - probabil Zaharia Columb) și Alexander Pope (C. Conachi). În sfârșit, se acordă importanță și unor lucrări de popularizare și de răspândire a cunoștințelor științifice, aparținând lui M. Vitulescu, N. Suțu, Gh. Apostoleanu și lui Grigore Cobălcescu. Acesta din urmă, în studiul *Istoria naturală (Introducere)*, pune în relație problemele științifice cu cele sociale. Suprimată după patruzeci și șapte de numere, **R.I.** nu are răgazul să strângă în jurul ei decât un număr mic de tineri scriitori, majoritatea colaboratorilor fiind alcătuită din poeți și prozatori, critici și publiciști consacrați. Prin bogăția și valoarea beletristicii selectate **R.I.** a contribuit la dezvoltarea gustului, a dat literaturii o însemnătate socială deosebită și a exercitat o mare influență asupra vieții culturale din Principate, modelul ei fiind esențial pentru periodicele literare de mai târziu. *l.l.*

Numărul interzis de cenzură, din 1852, al „României literare”

ROMÂNIA LITERARĂ, revistă apărută la București, lunar, din decembrie 1885 până în septembrie 1889. În primul număr din anul 1888 se amintește că publicația a fost fondată în 1881 de Eduard M. Adamski, cu titlul „Foaia literară”, schimbat în 1883 în „România literară”. Și „Foaia României” (1882-1884), intitulată „Foaia României literare” în 1884, scoasă de Adamski la București, premerge **R.I.**, care în 1885 era la anul al patrulea de apariție. Organ al societății cu același nume, **R.I.** este succedată de o nouă publicație a lui Adamski, „Generația viitoare”. Adamski a fost directorul revistei. În 1886 conducerea este trecută unui comitet de redacție din care fac parte D. Stăncescu, N.D. Georgian, Emil I. Critzman, Dem. Gh. Lupașcu, I. Ștefănescu, C. Crișan, D. Teleor ș.a. În februarie 1888 o revistă a lui Dem. Demetrescu, „Recreațiuni literare”,

fuzionează cu **R.I.** În același an, pentru câteva luni, Al. Macedonski și Bonifaciu Florescu devin directori ai publicației. Cu numărul 9 din 1888, se revine la formula comitetului de redacție. Președintele de onoare al comitetului este V. Alecsandri, alături de profesorul universitar Marin Alexi, în timp ce N.D. Georgian, D. Teleor, Victor Bilciurescu, Scarlat Orăscu sunt redactori, iar secretari de redacție Al.G. Adămescu, Al. Obedenaru și I.I. Livescu. În mai 1889 director al părții științifice devine C.N. Chabudeanu, iar al celei literare Corneliu Botez. **R.I.** nu este o publicație care să reunească scriitori importanți: producțiile tipărite aici de Em. I. Critzman, N.D. Georgian, C. Catunoff, V. Petrescu, I. Constantinescu, I.I. Livescu, precum și de poeți mărunți ai vremii (Victor Bilciurescu, Scarlat Orăscu, O. Carp) sunt de valoare modestă. I. Catina este autorul unei drame istorice (*Ion Mușat*), iar Eduard Th. Aslan și D. Teleor dau mici scenete. Sub conducerea lui Al. Macedonski, **R.I.** urma să devină organul unei mișcări literare tinzând la „reînălțarea școlii franceze în poezia noastră”. Macedonski îl atacă nedrept pe Mihai Eminescu, spre a dovedi eșecul „școlii germane” în lirica românească (*Direcțiune în politică*), și face să apară versuri din Iuliu Cezar Săvescu, Al. Obedenaru, Traian Demetrescu, membri ai cenaclului său. De reținut sunt *Cântece ale slavului din sud* și prozele *După perdele*, *Pe drum de poștă*, *Între cotețe*, aparținând lui Al. Macedonski. După retragerea acestuia de la conducere, **R.I.** va proclama drept „frunțas” al „adevăratei direcțiuni noi” pe Eminescu. La moartea poetului, publică versuri omagiale și un entuziast studiu al lui Corneliu V. Botez, *Poeziile de dragoste ale lui Eminescu. Filosofia lui. Limba, forma și gramatica lui Eminescu*. S.C.

ROMÂNIA LITERARĂ, revistă de literatură, artă și cultură, apărută la Aiud, lunar, din martie până în iunie 1930, având ca redactor pe Ovidiu Hulea, ca secretar de redacție pe Emil Giurgiuca, iar ca director administrativ pe G. Avramovici (administrația și editura la Arad). Deși în articolul-program fondatorii refuză orice ideologie literară explicită, ei își exprimă totuși intenția de a continua o anumită tradiție a culturii transilvănene și preferința pentru o literatură „în care se înveșmăntează etnicul nostru”, promițând să încurajeze năzuințele „de a tălmăci marele suflet al națiunii”. Orientarea tradiționalistă este evidentă în alte articole ulterioare (de exemplu, *Organizarea culturală* de Ovidiu Hulea), ca și, în bună măsură, în textele literare. Calitatea acestora e notabilă: poeme de Emil Isac (*Poezie, Poemă de mai*), Emil Giurgiuca (*Singurătate, Câmp bătrân, Suferință*) și povestiri de Ion Agârbiceanu (*Inimi simple, Prorociile, Protectorul*). Tot cu proză colaborează Al. Ciura (schițele *Domnul consilier, Revedere, Vișelul și bou*) și Teodor Murășanu (fragmentul de roman *Revoluția*). În domeniul criticii sunt de semnalat eseuul lui Nicolae Mărgineanu (*Însemnări despre Pirandello*), notele lui Gabriel Drăgan despre romantism și, de asemenea, numeroase cronici și recenzii ale lui Emil Giurgiuca și Romulus Demetrescu despre cărți de G. Bacovia, Ion Barbu, E. Lovinescu, Cezar Petrescu ș.a. Mai

puține, paginile de traduceri cuprind doar un fragment din *Novellino*, cea mai veche culegere de povestiri din literatura italiană, și două poezii de Heine (*Cântec și Intermezzo liric*). Alți colaboratori: G. Bogdan-Duică, Coriolan Suci, Oct. Lupeanu, Teofil Bugnariu, Livia Rebreanu-Hulea, Henri Jacquier, Septimiu Popa. I.M.

ROMÂNIA LITERARĂ, revistă apărută la București, mai întâi săptămânal între 20 februarie 1932 și 1 septembrie 1933, apoi bilunar între 30 septembrie 1933 și 6 ianuarie 1934, sub direcția lui Liviu Rebreanu. Fondată într-o perioadă de criză social-economică și supraviețuind mai mult datorită generozității unor colaboratori de prestigiu, **R.I.**, publicație „de critică și informație literară, artistică și culturală”, nu a pornit la drum cu un program precis, ci doar cu câteva principii respectate cu sfințenie: promovarea talentelor și a valorilor, încurajarea libertății de expresie, ancorarea în actualitate. În articolul *De ce?*, din numărul inaugural, Liviu Rebreanu respinge orice partizanat, subliniind că noua publicație nu s-a născut „pentru a stimula solidarități imposibile”, că nu are „nici politică de apărut, nici genialități de impus cu toroipanolul” și că singura aspirație pe care o cultivă este aceea de a fi „oglinza sinceră a străduințelor celor buni din toate domeniile artelor” și „un îndreptar pentru cei ce sunt amenințați să nu se mai poată orienta în haosul ce ne înconjoară”. Mai târziu, într-un articol de bilanț intitulat *După un an*, directorul arată, cu aceeași modestie, că revista „are cel puțin meritul de a fi mereu în ritmul viu al mișcării literare românești” și că „indiferent de eventualele exagerări într-o direcție sau alta”, aici „cititorii au simțit totdeauna glasul sincerității și al francheții”. Iar într-un mesaj concluziv din ultimul număr (*Către cititori*, 89/1934), relevă principala izbândă a **R.I.**: „În coloanele ei zeci de scriitori, în mare majoritate tineri, și-au putut spune gândurile într-o libertate absolută, nestânjenită de nimeni și de nimic. O seamă de noi scriitori și-au stabilit și consolidat reputația în revista aceasta. Atâta numai dacă ar fi făcut și am putea fi mulțumiți.” Satisfacția era justificată, fiindcă, în puținii ei ani de existență, **R.I.** a reușit să reflecte fidel dinamismul vieții culturale a epocii, să obțină colaborarea unor scriitori consacrați și să contribuie la afirmarea unor autori mai tineri, din așa-numita generație a anilor '30. Dintre aceștia din urmă o parte sunt poeți, cu toate că nu se poate spune că s-a acordat o atenție specială genului liric, spațiul rezervat acestuia fiind mai degrabă redus. La răstimpuri pot fi citite însă poeme de Camil Baltazar, Horia Stamatu, Eugen Jebeleanu, Emil Botta, Mihail Celarianu, Cicerone Theodorescu, Virgil Gheorghiu, Emil Gulian, Pericle Martinescu, Ion Pillat ș.a. G. Călinescu, care studia manuscrisele eminesciene, publică aici pentru

prima dată (cu o notă introductivă) poemul *Memento mori*. Fără a fi foarte abundentă, proza se distinge prin calitatea și prin diversitatea ei. Sunt găzduite fragmente din romanele *Răscoala* de Liviu Rebreanu, *Ioana* de Anton Holban, *Cartea nunții* de G. Călinescu, *Măitreyi* de Mircea Eliade, *Ion Sântu* de Ion Marin Sadoveanu, *Maidanul cu dragoste* de G.M. Zamfirescu, *Orașul cu salcâmi* de Mihail Sebastian, *Velerim și Veler Doamne* de Victor Ion Popa, *Calea Văcărești* de I. Peltz, *Doctorul Taifun* de Gala Galaction, proze de Hortensia Papadat-Bengescu (*Arpegii în jurul muntelui*, *Vizită la cancelarie*), Camil Petrescu (din volumul *Rapid-Constantinopol-Bioram*), Ion Călugăru, F. Aderca, Neagu Rădulescu, Ion I. Cantacuzino, Mihail Celarianu ș.a. Notabile sunt prezența lui E. Lovinescu (cu un fragment despre Rebreanu, din *Memorii*) și restituirea de către G. Călinescu a unui text eminescian inedit, *Pustnicul*. Privilegiat este și comentariul asupra literaturii. Deschisă tuturor orientărilor și opiniilor, **R.I.** oferă un spectacol viu și incitant al conștiinței critice românești din epocă. Textele sunt de o mare varietate, fie că este vorba de contribuții istorico-literare, studii tematice sau stilistice, de cronici și recenzii, fie de o multitudine de note adunate în rubrici precum „Curier literar” și „Revista revistelor”, semnatarii fiind dintre cei mai importanți. Astfel, G. Călinescu participă nu numai în calitate de eminescolog (cu *Varietăți eminesciene* sau cu fragmente din *Viața lui Mihai Eminescu*), dar și ca eseist (*Romanul și viața modernă*, *Critici și literați*), Ion I. Cantacuzino analizează pe larg, în seriale, arta de prozator a lui Ionel Teodoreanu și pe aceea de poet a lui Ion Barbu, Anton Hollban scrie eseurile *Viața și moartea în opera d-nei H. Papadat-Bengescu și Despre dialog*, iar Lucian Boz se apleacă asupra liricii lui Lucian Blaga, Camil Petrescu și Dan Botta. Relevante sunt, de asemenea, intervențiile confesiv-polemice ale lui Eugen Ionescu în legătură cu propriile-i versuri din *Elegii pentru fânțe mici* (în *Jurnalul poeziilor*) sau cele referitoare la personalitatea lui E. Lovinescu (în *Jurnal*), criticul fiind atacat într-un amplu și virulent articol și de Camil Petrescu (*Eugen Lovinescu sub zodia seninătății imperturbabile*, 11-18/1932). Un spirit incisiv, dar nu neapărat negator, caracterizează și cronicile literare. Titularii rubricii sunt în principal Emil Gulian care, ocupându-se mai ales de poezie, nu se ferește să emită aprecieri tranșante, și Mihail Sebastian, comentator al cărților de proză și critică. Despre Nichifor Crainic primul cronicar observă că își tratează propria religiozitate „cu superficialitate, discursiv și retoric”, versurile lui G. Topîrceanu i se par „șugubețe”, simple „exerciții spirituale”, despre Ilarie Voronca spune că intră într-un „cerc vițios al metaforei”, nemaiputând „să depășească acest joc inferior”, iar poezia lui Perpessicius e considerată „un aliaj personal și bizar de rafinate contradicții”. Admirativ e, în general, tonul cronicilor lui Mihail Sebastian, care vede în romanul *Papucii lui Mahmud* de Gala Galaction „o carte de nobilă emoție”, în timp ce *Adela* lui G. Ibrăileanu i se pare „o carte inexplicabilă, o mică minune”, în *Răscoala* lui Rebreanu îl impresionează viziunea „largă și exactă”, lui C. Stere îi recunoaște „uluitoarele calități de scriitor”, despre *Isabel și apele diavolului* de Mircea Eliade notează că pur și simplu „poate să

schimbe soarta romanului la noi, ca gen”. Sebastian nu evită totuși judecățile mai severe, de pildă când vorbește despre romanul *Kremlin* ca despre „punctul cel mai de jos al literaturii lui Cezar Petrescu” sau când consideră că în *Memoriile* sale E. Lovinescu e „un excelent portretist”, dar „un psiholog nul”. Combativă și febrilă, critica practică în **R.I.** a deviat extrem de rar în denigrare pamfletară și a căutat să se mențină la nivelul argumentației lucide, întemeiată pe criterii pur estetice, așa cum enunța Liviu Rebreanu într-un articol: „când e vorba de opere de artă, ar fi bine să frângem gâtul imaginii, să rămâie numai glasul criticii” (*Între critică și injurie*, 3/1932). Acest „glas” se face, într-adevăr, auzit, și nu doar în cronicile și recenziile literare, ci și în restul bogatei publicistici culturale, ce se caracterizează îndeobște prin echilibru, prin deschidere spre toate tendințele artistice și printr-o mobilitate aparte. Se face loc și unor mărturii scriitoricești importante (de exemplu, cele ale lui Panait Istrati, 66, 74/1933), sunt evocate și comemorate personalități, editorialele abordează probleme de principiu sau, dimpotrivă, chestiuni foarte concrete ale vieții culturale. Rubricile permanente sunt susținute de comentatori competenți: „Cronica teatrală” – Cicerone Theodorescu, „Cronica muzicală” – Andrei Tudor, „Cronica plastică” – H. Blazian, Ion Zurescu, dar și Eugen Ionescu, „Film și cinema” – Barbu Florian, sub pseudonimul Menalque, între alții, „Cronica ideilor” – I. Brucăr. De remarcat că spațiul rezervat filosofiei este amplu, numeroase texte poartă semnătura unor gânditori ca Emil Cioran, C. Rădulescu-Motru, Anton Dumitriu, Petru Manoliu, Oscar Lemnar. Revista nu a acordat același interes traducerilor din literatura universală, dar se rețin câteva versiuni reușite din creația lui Dante, Goethe, Hans Sachs, Adolf Meschendörfer, George Adam, D.H. Lawrence, traducătorii fiind Ion Marin Sadoveanu, Alexandru Marcu, Eugen Jebeleanu, Ilarie Voronca. La **R.I.** au mai colaborat Dan Botta, Emanoil Bucuța, Octav Șuluțiu, Vasile Damaschin, Petru Comarnescu, C.N. Negoită, Eugen Relgis ș.a. I.M.

ROMÂNIA LITERARĂ, revistă apărută la București, săptămânal, între 2 aprilie 1939 și 12 mai 1940, sub direcția lui Cezar Petrescu, ca supliment al ziarului „România” (1938–1940). Din redacție fac parte Pericle Martinescu, G.M. Ivanov, Constantin Virgil Gheorghiu, George Demetru Pan, Virgil Gheorghiu, Octav Șuluțiu, Septimiu Bucur. Condusă cu pricepere de Cezar Petrescu, sub a cărui direcție ieșiseră reviste importante precum „Hiena” și „Gândirea”, noua publicație își propune inițial să fie o exponentă a curentului tradiționalist, foarte puternic în anii '30. Fără a formula un program precis, directorul susține în articolul *Cuvinte pentru încă un început* că soarta multor scriitori, cărți, reviste și cenacluri ar fi fost alta „dacă păstrau un mai viu și instinctiv contact cu pământul obârșiei noastre” și subliniază: „Noi mergem în pas cu viața. Cu viața neamului nostru, românesc.” În articolul *O altfel de actualitate a literaturii și artei* (2/1939), elogiind autohtonismul, Cezar Petrescu combate modernismul cosmopolit, pe seama căruia sunt puse erorile și eșecurile culturale din epocă:

„Literatura și arta au pregătit un climat. Au pus în circulație principiile specificului nostru național și ale particularismului local, disprețuite până mai ieri de toți doctrinarii reformelor copiate după chipul și asemănarea Occidentului.” Enunțată teoretic, atitudinea tradiționalistă nu va căpăta un caracter dogmatic, ci va rămâne foarte discretă, revista renunțând, în cele din urmă, la orice constrângere ideologică în favoarea promovării valorilor. Așa cum se arată într-un articol de bilanț (*În pragul celui de-al doilea an*), periodicul ignoră „trecătoarele tulburări ale timpului, pentru a urmări afirmarea seninelor puteri ale spiritului omenesc”. Abandonarea oricărui angajament ideologic și a partizanatului politic nu înseamnă totuși o diminuare a implicării în actualitate – dovadă stau rubricile „Evenimente culturale”, „Portretul săptămânii”, „Între șvarț și călămară”, „De la A la Z”, „Răsfoind revestele” –, ci doar acea libertate care i-a îngăduit **R.I.** să devină una dintre cele mai vii și mai complete publicații ale momentului. Extrem de bine redactată, cu rubrici diverse, cu ingenioase numere tematice și texte care ilustrau toate genurile, cu o grafică excelentă, are, de asemenea, colaboratori numeroși și de valoare atât din rândul scriitorilor consacrați, cât și al tinerilor în curs de afirmare. Faptul se verifică, de pildă, în cazul poeziei. În sumar intră poeme de V. Voiculescu (*A doua tinerețe, Lui Nicu Condiescu*), Ion Vinea (*Neurasterie*), Al. A. Philippide (*Părul*) și versuri ale unor autori mai tineri, care, în parte, vor reuși să se impună ca talente autentice: Dimitrie Stelaru, George Lesnea, Cicerone Theodorescu, Ștefan Stănescu, Constantin Bivolaru, Ion Ronda, Ana Luca ș.a. Lui Dimitrie Stelaru i se acordă o atenție deosebită. După o prezentare entuziastă făcută de Eugen Jebeleanu, unde este caracterizat drept „prieten al fantomelor din vis, măhnit – dar și lipsit de gravitate – pelerin al singurătăților strănii, familiar al demonilor de pe tărâmurile lui Edgar Allan Poe”, Stelaru va figura frecvent la rubricile „Poezii tineri” și „Cartea cu poezii” (*Icar, Drumuri fără drumeti, Cadavrul de aur, Omul nou, Cei trei, Dinspre vest, Orbi* ș.a.). E de semnalat inițiativa redacției de a alcătui periodic grupaje tematice: *Poezii și războiul, Poezii mării, Poezia primăverii, Poezii și toamna, Iarna în poezia românească*, în care sunt antologăți autori din toate epocile, de la preromantici până la cei contemporani. O grijă deosebită de a armoniza tendințele, de a oferi texte variate, aparținând unor scriitori de prestigiu din generații diferite, se observă și în ce privește proza: Mihail Sadoveanu cu fragmente din *Divanul persian*, cu povestirile *Meșter dulgher* și *Luna mănăstirilor*, Cezar Petrescu cu un fragment din romanul *Întunecare* și cu două scurte nuvele (*Învieră omului* și *A zburat o pasăre neagră*), Victor Ion Popa cu fragmente din romanul *Maistorașul Aurel, ucenicul lui Dumnezeu*, Gala Galaction cu notele de călătorie intitulate *În Arhipelag* și *La Mănăstirea Neamțu*, Ion Agârbiceanu cu povestirea *Întâiul zbor*. Lui G.M. Zamfirescu i se tipăresc postum proza scurtă *Constandin și nevasta lui, Ioana* și un text dramatic, singurul mai important existent în revistă (*Cântecul vieții*, 29/1939). La aceste nume se adaugă acelea ale unor autori aflați încă în căutarea propriei identități literare: Eusebiu Camilar, Vintilă Horia, Radu Boureanu, Lucia Demetrius,

Pericle Martinescu, Ilarion Mateescu, Neagu Rădulescu ș.a. Ca în cazul poeziei, unii dintre tinerii debutanți, chiar premiați de **R.I.** (Alexandru Tzintzu, N. Ivanovici), nu au reușit să se impună ulterior. Incitantă și mereu la zi este secțiunea de publicistică, incluzând toată gama de texte posibile, de la nota polemică până la eseul de idei. O rubrică permanentă de cronică literară, „Pe margini de cărți”, este susținută cu competență mai întâi de Octav Șuluțiu, apoi de Mircea Alexiu și de George Demetru Pan. Există și o rubrică de recenzii, „Cronica mărunță”, foarte bogată. Din sumar nu lipsesc studiile tematice: Dan Petrașincu, *Femeile în literatura românească*, N.I. Herescu, *Eminescu și clasicismul* ș.a., nici evocările sau restituirile istorico-literare, aparținând fie lui Constantin Virgil Gheorghiu, fie cuiva care folosește pseudonimul Cronicar și dedicate unor personalități din trecutul mai îndepărtat (Dimitrie Cantemir, Șerban Cantacuzino, Gh. Asachi, N. Filimon) ori mai apropiat (Al. Davila, Panait Cerna, Ștefan Petică). Remarcabile sunt cele câteva articole cu caracter teoretic ale lui Ion Biberi (*Mesagiul unui cărturar, Scriitor și operă, Romancier și critici*), ca și eseurile cu deschidere filosofică ale lui Mircea Eliade (*Adam pe Golgotha, Carnet de iarnă, Lucrurile de taină, Dintr-o antropologie*), Vintilă Horia (*Girolamo Savonarola sau Despre artă și religie*), Petru Manoliu (*Sensul și valoarea dorului*) și Septimiu Bucur (*Spre un neoumanism eroic*). Interesul revistei nu se îndreaptă numai spre cultura autohtonă, ci și spre cea universală. Astfel, „Cartea străină”, rubrică al cărei titular este I.V. Costin, prezintă prompt unele noi apariții din alte literaturi, îndeosebi franceză și engleză, și consacră substanțiale medalioane unor scriitori, cu o interesantă predilecție pentru cei ruși și, în general, pentru spațiul slav (G.M. Ivanov scrie despre Leonid Andreev, Ján Kollár, Mickiewicz, Șevenco, Gogol, Ivan Vazov). Preocuparea pentru familiarizarea cititorilor cu literatura universală se desprinde, de asemenea, din abundentele traduceri, multe dintre ele foarte izbutite. Se disting versiunile lui Al. A. Philippide din creația poezilor de expresie germană Hölderlin, Mörike, Rilke, ca și din aceea a lui Baudelaire, relevabile sunt și tălmăcirile din Racine, Dostoievski, Cehov, Nietzsche, Rimbaud, Tagore, Maiakovski, Oscar Wilde, Apollinaire, Kazantzakis ș.a. Originală și inspirată este ideea de a oferi simultan mai multe versiuni ale unor texte celebre, cum se întâmplă cu *Prefața și Albatrosul*, poemele lui Baudelaire, sau cu altele, aparținând lui Catul, Petrarca, Leopardi, Goethe ș.a. Această inovație nu este singulară în **R.I.**, ingeniozitatea și chiar spiritul experimental al redactorilor remarcându-se, bunăoară, în încercarea de a armoniza literatura cu ilustrarea ei plastică prin desene, inclusiv ale scriitorilor înșiși, prin fotografii, reproduceri de artă și caricaturi. Astfel, foarte expresive sunt cele două pagini intitulate *Luminile și umbrele cercului. Text și desen*, al cărui autor este Eugen Jebeleanu (8/1939), ca și întreaga rubrică „Cișmigiu cu sticleți”, în care Neagu Rădulescu „recenzează” prin admirabile desene umoristice cărțile unor cunoscuți scriitori. Gust, pricepere și mobilitate spirituală arată și rubricile speciale rezervate celorlalte arte: Virgil Gheorghiu susține comentariul muzical,

scriind despre spectacole și despre mari muzicieni, N. Carandino și Traian Șelmaru urmăresc viața teatrală, George Nichita și Ion Zurescu dau cronici și eseuri despre artele plastice, iar un Kean și Victor Iliu asigură cronică cinematografică. Toate acestea alcătuiesc un sumar extrem de generos, care face din **R.I.** una dintre cele mai dense și mai valoroase publicații românești din perioada interbelică. Alți colaboratori: Gh. Brăescu, Profira Sadoveanu, Martha Bibescu, Jean Bart, Demostene Botez, Perpessicius, D. Iov, Ion Marin Sadoveanu, Vlaicu Bârna, Marcu Beza.

I.M.

ROMÂNIA LITERARĂ, săptămânal care apare la București începând din 10 octombrie 1968, editat sub egida Uniunii Scriitorilor și continuând „Gazeta literară”. Colectivul redacțional inițial este alcătuit din Geo Dumitrescu (redactor-șef), Gabriel Dimisianu și Ion Horea (redactori-șefi adjuncți), Teodor Balș (secretar general de redacție), Al. Cerna-Rădulescu (secretar de redacție), Ion Caraion, Valeriu Cristea, S. Damian, Nicolae Jianu, Marcel Mihalaș, Adrian Păunescu, Gheorghe Pituș, Petru Popescu, Lucian Raicu, Constantin Toiu. De-a lungul anilor componența redacției a cunoscut diferite modificări. De la numărul 5/1968 Nicolae Breban devine redactor-șef adjuncț, iar de la numărul 20/1970 redactor-șef. De la numărul 11/1971 până la numărul 26/1988 director este George Ivașcu. Între numărele 31/1974 și 29/1977 revista are și un colegiu alcătuit din Ana Blandiana, Șerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Ion Horea, Nicolae Manolescu, Darie Novăceanu. De la numărul 32/1988 **R.I.** este condusă de un consiliu redacțional coordonat de Dumitru Radu Popescu, președinte al Uniunii Scriitorilor. De la numărul 51/1989 până la numărul 13/1990 coordonarea este asigurată de un consiliu provizoriu format din Octavian Paler,

Alexandru Paleologu, Nicolae Manolescu, Andrei Pleșu, Gabriel Dimisianu, Valeriu Cristea, Roger Câmpeanu. De la numărul 13/1990 director devine Nicolae Manolescu. De la numărul 20/1992 **R.I.** este editată de Grupul de Publicații Topaz, iar de la numărul 31/1993 de Fundația România literară și de Agenția de Publicitate Topaz, aceasta din urmă retrăgându-se începând cu numărul 39-40/1993, când pe frontispiciu figurează ca director general al Fundației Nicolae Manolescu și ca editor și Ion Rațiu (până la numărul 23/1995). Au mai sprijinit editarea revistei Fundația Soros pentru o Societate Deschisă (până în 1997), Fundația pentru o Societate Deschisă România (din 1998), Editura Național (redactor-șef Violeta Borzea, de la numărul 2/2001) și Fundația Anonimul (de la numărul 8/2002). Din 1995 Nicolae Manolescu este menționat ca director, director adjuncț fiind Gabriel Dimisianu, redactor-șef Alex. Ștefănescu, iar secretar general de redacție Mihai Pascu. Din redacție au mai făcut parte în diferite perioade și în diverse compartimente Aurel Dragoș Munteanu, Octavian Barbosa, Adriana Fianu, Paul Goma, Magdalena Popescu, Valentin Silvestru, Viorel Burlacu, Tiberiu Tretinescu, Octav Minculescu, Cristina Anastasiu, Ioana Popescu (Creangă), Gheorghe Catană, Vasile Băran, Leonid Dimov, Nichita Stănescu, Constanța Buzea, Platon Pardău, Mihai Minculescu, Cristian Teodorescu, Eugenia Vodă, Adriana Bittel, Andreea Deciu, Marina Constantinescu, Ioana Părvulescu și, fără a fi menționați în casetă, Mircea Grigorescu, Sorin Titel, Marcel Mihalaș, Dana Dumitriu, Virgil Mazilescu, Mircea Iorgulescu, Ștefan Agopian. Continuând în mod direct „Gazeta literară”, dar revendicându-se de la prestigioasa tradiție a revistelor omonime apărute sub direcția lui Vasile Alecsandri (1855), Liviu Rebreanu (1932-1934) și Cezar Petrescu (1939-1940), **R.I.** a fost fondată la sfârșitul anilor '60, într-o perioadă de relativ dezgheț ideologic și cultural, când proletcultismul agresiv își diminuase acțiunea și regimul comunist încerca să obțină adeziunea intelectualității și scriitorilor. În articolul-program, intitulat *O nouă „România literară”*, se afirmă intenția de a milita „pentru promovarea, restabilirea și consacarea valorilor autentice”, „pentru înlăturarea definitivă a manifestărilor de exclusivism și rigiditate, a spiritului mărginit, de intoleranță și rivalitate mărunță, a fenomenelor de parazitism și inerție, de impostură, incompetență și carierism” și, de asemenea, de a se activa „în sensul restabilirii, largirii, intensificării relațiilor, schimburilor cu culturile altor popoare”. Deși nu se spune explicit, ce se dorea era o renunțare la dogmatismul ideologic atât de brutal în deceniul anterior, o recuperare a tradiției culturale, o reinstaurare a criteriilor intrinseci, estetice, în judecarea literaturii și o depășire a provincialismului la care regimul comunist condamnase cultura. Toate acestea sunt deziderate pe care **R.I.** le va urmări constant, chiar dacă pentru împlinirea lor a trebuit să facă unele compromisuri. Odată cu „tezele din iulie” 1971, apar primele semne ale unei noi ideologizări forțate, aceasta luând rapid forma unui cult impus al „epocii de aur” și al dictatorului care o întruchipa. Este intervalul în care se face loc unor poezii pseudopatriotice (paginile intitulate „Poezii cântă patria”), unor editoriale propagandistice, pagini și numere întregi fiind dedicate diverselor sărbători național-

România literară

Apare săptămânal
sub egida
Uniunii Scriitorilor
Editură:
• Fundația România literară
Director general:
Nicolae Manolescu
• Ion Rațiu
13-19 octombrie
(Anul XXVII)

39
40

Fotografie realizată de către Ion Rațiu în anul 1989. În primă plan: Espăruța Voici, Cosmină Ștefănescu, Adriana Fianu, Gheorghe Pituș, Teodor Balș, Gabriel Dimisianu, Mircea Grigorescu, Marina Constantinescu, Mihai Pascu, Andreea Deciu, Nicolae Manolescu, Șerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Ion Horea, Valeriu Cristea, Octavian Paler, Traian Șelmaru.

comuniste și congreselor PCR, precum și unor articole omagiale, reportaje realist-socialiste, eseuri marxizante, dezbateri despre „spiritul militant în literatură și artă”, despre „personajul literar și trăsăturile omului contemporan”, despre „educație, tineret, literatură” etc. La toate acestea s-au implicat adesea nu numai condeierii de serviciu ai regimului, ci și scriitori adevărați care, dintr-un motiv sau altul, au acceptat jocul duplicitar. După căderea dictaturii, în decembrie 1989, revista a luat, în mod firesc, altă orientare, asumându-și, tot mai clar, rolul de a analiza și a evalua critic trecutul și prezentul, atât politic, cât și literar, în primul rând prin editorialele de pe prima pagină ale lui Nicolae Manolescu, dar și prin rubricile „Tribuna ideilor politice”, „Ochiul magic”, „Contrafort”, susținută de Mircea Mihăieș, „Cronica melancoliei” de Ileana Mălăncioiu, „Pupat toți Piața Universității” de Dorin Tudoran, „La microscop” de Cristian Teodorescu. De reținut totuși că, și înainte de 1989 și după, **R.I.** a căutat să-și păstreze prestigiul din punct de vedere literar, dincolo de orice constrângere conjuncturală. Nicolae Manolescu sublinia, pe bună dreptate, în articolul aniversar *25 de ani* (39-40/1993): „Numele redactorilor și colaboratorilor revistei coincide cu numele tuturor marilor personalități culturale ale anilor '70-'80.” Cu rubrici variate și echilibrate, cu o bună distribuire a diferitelor genuri în cuprinsul ei, cu inițiative redacționale uneori interesante și având colaboratori de primă mărime, **R.I.** și-a dovedit viabilitatea și, așa cum își propusese, și-a creat un public foarte larg. Faptul că, în ciuda concesiilor la care a fost obligată, a izbutit să nu ignore criteriul valorii și să adune în paginile sale contribuții ale celor mai de seamă scriitori se observă cu ușurință în cazul poeziei apărute aici în decursul timpului: versuri inedite de Lucian Blaga, B. Fundoianu ș.a., poeme ample de Al. A. Philippide și Miron Radu Paraschivescu, numeroase poezii ale lui Eugen Jebeleanu, pagini sau grupaje întregi semnate de autori din toate generațiile, cu viziuni și stiluri diferite, ceea ce a permis să se ofere o imagine globală și vie a liricii românești contemporane. Din această panoramă nu lipsesc poezii afirmați încă din perioada interbelică, precum Victor Eftimiu, Demostene Botez, Radu Boureanu, Virgil Gheorghiu, Maria Banuș, Mihai Beniuc, nici cei care debutau în preajma celui de-al doilea război mondial, pentru a se consacra ulterior, ca Ion Caraion, Ștefan Aug. Doinaș, Geo Dumitrescu, Dimitrie Stelaru, Ștefan Roll, Nina Cassian ș.a. Sunt prezenți mai ales cei din generațiile '60 și '70, pe care **R.I.** a înțeles să îi încurajeze și să îi susțină în mod stăruitor: Ana Blandiana, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Mircea Ivănescu, Cezar Baltag, Mihail Crama, Leonid Dimov, Ion Horea, Cezar Ivănescu, Eta Boeriu, Vasile Nicolescu, Tudor George, Adrian Păunescu, Florin Mugur, Mihai Ursachi, Florența Albu, Gheorghe Pituș, Aurel Gurghianu, Aurel Rău, Victor Felea, Petre Stoica, Ioan Alexandru, Ileana Mălăncioiu, Marius Robescu, Gabriela Melinescu, Nora Iuga, Angela Marinescu, Adrian Popescu, George Alboiu, Dorin Tudoran, Vasile Petre Fati ș.a. Mult mai reticentă s-a arătat **R.I.** față de poezii din generația '80, ale căror nume pot fi întâlnite mai cu seamă după 1989, când opreliștile cenzurii, dar și un anumit conformism literar al redacției dispar. Au putut colabora acum Florin Iaru, Liviu Antonesei, Bogdan Ghiu,

Alexandru Mușina, Liviu Ioan Stoiciu, Magda Cârnelci, Paul Daian, Dorin Popa, Ion Stratan ș.a., ba chiar s-a manifestat o mai mare receptivitate față de autori și mai tineri, ca Simona Popescu, Cristian Popescu sau Iudith Meszaros. La fel de diversă, de abundentă și adeseori de bună calitate este proza. Aici au putut fi citite pentru prima oară ample fragmente din scrierile unora din cei mai de seamă romancieri români contemporani: Marin Preda (*Delirul*), Constantin Țoiu (*Galeria cu viață sălbatică și Obligado*), Gabriela Adameșteanu (*Dimineată pierdută*), Sorin Titel (*Melancolia*), Augustin Buzura (*Orgolii, Refugii* ș.a.), Laurențiu Fulga (*E noapte și e frig, seniori și Fascinația*), Mircea Ciobanu (*Istorie*), Eugen Barbu (*Săptămâna nebulilor și Ianus*), Dana Dumitriu (*Prințul Ghica*), Fănuș Neagu (*Scaunul singurătății*), Bedros Horasangian (*Sala de așteptare*) ș.a. La acestea se adaugă fragmente de roman, nuvelele și schițele altor prozatori, între care Norman Manea, Bujor Nedelcovici, Teodor Mazilu, Costache Olăreanu, Mircea Horia Simionescu, Eugen Uricaru, Petre Sălcudeanu, Virgil Duda, Radu Petrescu, Dinu Săraru, Maria-Luiza Cristescu, Radu Tudoran, Alexandru Vlad, Vasile Andru, Mihai Sin, Ștefan Agopian, George Cușnarencu, Dan Grădinaru, Marian Ilea. Și înainte, dar îndeosebi după 1989, s-a acordat atenție prozei autobiografice, începând cu ineditele *Însemnări zilnice* ale lui Titu Maiorescu (în mai multe numere din 1968), continuând cu extrase din jurnalul lui Gala Galaction (37/1977) ori cu paginile de jurnal ale lui Octavian Paler, Dumitru Țepeneag (*Un român la Paris*), Ion Ioanid (*Închisoarea noastră cea de toate zilele*), cu notele de călătorie ale lui Gheorghe Ursu (*Europa mea*), cu memorialistica extrem de incitantă a lui Alexandru George (*Sfârșitul unei iluzii*) ș.a. Deși mai rar prezentă în sumar, dramaturgia nu este neglijată, de-a lungul vremii apărând fragmente din piese de teatru ale lui Marin Sorescu (*A treia țepă*), Ion Băieșu, D.R. Popescu, Ion Brad, Paul Everac, Paul Anghel ș.a. În afara părții beletristice propriu-zise, **R.I.** a avut o substanțială secțiune de critică și istorie literară, la care și-au dat contribuția nume cunoscute și apreciate, deseori beneficiind de rubrici speciale, uneori decenii de-a rândul. Au avut rubrici permanente Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Gabriel Dimisianu, Valeriu Cristea, Lucian Raicu, S. Damian, Mircea Iorgulescu și Magdalena Popescu. După 1990 cronica literară i-a avut ca principali semnatori pe Gabriel Dimisianu și pe Gheorghe Grigurcu. Revista a oglindit însă actualitatea literară și în diferitele ei secțiuni de recenzii, organizate pe genuri („Poezia”, „Proza”, „Critica”) sau pe alte criterii, ca în cazul celei destinate debutanților și al cărei titular a fost ani la rând Laurențiu Ulici („Prima verba”). Printre croniciari s-au mai numărat Dumitru Micu, Ov. S. Crohmălniceanu, Ilie Constantin, Dan Cristea, Sorin Titel, Dana Dumitriu, Viola Vancea ș.a. Demne de amintit sunt nu numai rubricile ce se ocupă de actualitatea imediată, ci și cele rezervate comentariilor mai ample, precum „Lecturi intermitente” de Perpessicius, „Considerații confortabile” și „Din întâlnirile lecturii” de Al. A. Philippide, „La o nouă lectură” de Alex. Ștefănescu, ori discutării unor probleme teoretice sau a unor opere controversate („Opinii”, „Confruntări”) și abordării din felurite unghiuri a unei bogate tematici istorico-literare, semnatori fiind Liviu Rusu, Georgeta Horodincă, I. Nego-

țescu, Silvian Iosifescu, Adrian Marino, Romul Munteanu, Alexandru Duțu, Dan Grigorescu, Irina Mavrodin, Gelu Ionescu, Mircea Martin, Al. Călinescu ș.a. Istoria literară se regăsește atât în paginile dedicate, îndeosebi în momente aniversare, unor personalități, unor publicații, unor curente sau grupări, cât și în glosele unor istorici literari ca Al. Piru (rubrica „Disociații”), Șerban Cioculescu (al cărui „Breviar” a constituit multă vreme unul dintre punctele de atracție ale revistei), Z. Ornea și Cornelia Ștefănescu („Cronica edițiilor”).

R.I. a acordat un spațiu destul de larg și literaturilor străine, care au avut parte de rubrici speciale, cum ar fi „Ce e nou în cultura...”, „Cronica traducerilor” (cu contribuții de Petru Popescu, Edgar Papu ș.a.), devenită apoi „Cartea străină” (ținută în anii '70 de Nicolae Balotă, ulterior de Darie Novăceanu, Grete Tartler, Andreea Deciu, Mihai Zamfir ș.a.). O dovadă a deschiderii spre universalitate pe care o anunța programul inițial este și numărul impresionant de traduceri. Deși câteodată conjuncturale, impuse de diversele evenimente politice – de pildă, vizitele în străinătate ale dictatorului erau marcate în mod automat de publicarea unor tălmăciri din literaturile țărilor vizitate –, ele au avut meritul de a-l familiariza pe cititor cu spații culturale mai puțin cunoscute, de a-i propune noi nume din literatura lumii sau noi versiuni românești ale unor opere celebre (de exemplu, *Faust* de Goethe, în transpunerea lui Ștefan Aug. Doinaș). Printre traducători figurează, de asemenea, Romulus Vulpescu, Paul Alexandru Georgescu, Francisc Păcurariu, Ion Roman, Pericle Martinescu, Antoaneta Ralian, Petre Solomon, Micaela Ghițescu ș.a. Importantă este existența unor „rubrici de autor”, care, în timp, au dat nu numai un plus de interes, ci și culoare revistei. Identificându-se cu personalitatea titularului lor, acestea își au fiecare propriul stil și propriul ton, inconfundabil, chiar dacă pot fi incluse în câteva categorii: unele conțin de obicei mici eseuri de factură lirică („Ideograme” de Cezar Baltag), critică („Carnet '70” de Matei Călinescu), literar-meditativă („Privirea lui Orfeu” de Dan Laurențiu, „Scrisori Provinciale” de Ștefan Bănulescu, „Prepeleac” de Constantin Toiu), filosofico-ideologică („Pro domo” de Alexandru Ivasiuc, „Mic dicționar” de Mihai Zamfir), altele, tablete în care lirismul și reflecția morală, uneori parabolică, se îmbină potrivit unei formule personale („Trapez” de Geo Bogza, „Atlas” de Ana Blandiana, „Cerșetorul de cafea” de Emil Brumaru, „Cronica pesimistei/ optimistei” de Ioana Părvulescu). Nu mai puțin incitante sunt rubricile cu un caracter informativ și cultural mai larg, menite să reflecte fenomenul viu al literaturii („Proiecte literare”, „Confesiuni literare”, „Viața literară”, „Șantier”, „Atelier literar”, „Poșta redacției”, „Voci din public”), să releve probleme legate de evoluția limbii și de cultivarea ei („Cronica limbii”, „Limba noastră”, „Păcatele limbii”, la care iau parte excelenți specialiști ca D. Macrea, Al. Graur, Iorgu Jordan, Theodor Hristea, G.I. Tohăneanu, Al. Niculescu, Gh. Bulgăr, Ștefan Badea, Valeria Guțu Romalo, Rodica Zafiu), să consemneze și să analizeze aspecte ale vieții artistice din țară ori din lume, și acestea găsimându-și locul în pagini și în rubrici speciale. Astfel, la rubrica „Teatru” și la „Cronica dramatică” scriu N. Carandino, Valentin Silvestru, Marina Constantinescu, Ludmila Patlanjoglu, la „Cinema” printre principalii

semnatori figurează D.I. Suchianu, Florian Potra, Ecaterina Oproiu, Ioana Creangă, Eugenia Vodă, dar și scriitori ce dețin minirubrici ingenioase și atractive, cum sunt Radu Cosașu („Telecinema”) și Romulus Rusan („Flash-back”), la rubrica „Muzică” Radu Stan, George Bălan, Alfred Hofmann, Iosif Sava, la „Plastică” vor fi prezenți Virgil Mocanu, Radu Ionescu, Tudor Octavian, Pavel Țușară, iar rubrica „Radio” este susținută de Ioana Mălin (Antoaneta Tănăsescu). Note și informații variate mai cuprind secțiunile „Meridiane”, „Prezențe românești” (despre cultura română în lume), „Revista revistelor”. Deși a îndurat înainte de 1989 „sufocanta apăsare a directivelor și a cenzurii comuniste”, **R.I.** a năzuit să fie „un far uneori mai palid, mai șters, mai anemic, abia pălpând, împresurat de beznă și cețuri cum era”, dar, oricum, creator al unui „spațiu al luminii”, secretul fiind „întemeierea pe spiritul critic normal” (Mircea Iorgulescu, *Spiritul „României literare”*, 39-40/1993). Revista a beneficiat de o importantă iconografie, datorată în mare parte lui Ion Cucu și lui Vasile Blendea. *I.M.*

ROMÂNIA LITERARĂ ȘI ȘTIINȚIFICĂ, revistă apărută la București, săptămânal, de la 26 februarie 1895 până la 15 februarie 1896 și de la 1 ianuarie până la 15 martie 1897. Condușă de Panait Macri, anunțat ca secretar de redacție, publicația grupează numeroși colaboratori, cu scopul de a constitui o nouă direcție literară, independentă de influența revistelor la care aderau marii scriitori ai epocii („Literatorul”, „Vieța” ș.a.). Încercarea va eșua, ca atâtea altele făcute de Panait Macri, prolific organizator de reviste și cercuri literare. Printre autorii de publicistică politică și culturală se numără C. Dimitrescu-Iași, semntarul unei suite de articole dedicate esteticii (*Frumosul muzical, Instinctul frumosului* ș.a.), Cincinat Pavelescu, Ludovic Dauș și doctorul Al. Suțu, care studiază psihologia personajelor lui Shakespeare (*Psihologia morbidă*). Lui C. Stamati-Ciurea i se tipăresc mai multe nuvele, cu proză colaborează și V. Grigorescu-Elvir, Anton Bacalbașa, Gh. Bengescu-Dabija, V.A. Urechia. Poezii revistei sunt Cincinat Pavelescu, C. Cantilli, Ludovic Dauș, N. Burlănescu-Alin și C. Bucșan. *R.Z.*

ROMÂNIA MARE, revistă apărută la București, săptămânal, între 17 ianuarie și 14 august 1917, având ca redactori pe Axente Banciu, A. Dobrescu, G. Giuglea, Voicu Nițescu, I.U. Soricu. De la numărul 5 subtitlul este „Ziar ardelenesc”. Intenționând să pledeze „cu neînfrântă credință cauza Ardealului” și să contribuie la „desăvârșirea înfrățirii sufletești între fiii aceleiași națiuni”, **R.M.** publică mai ales articole pe teme istorice și de politică națională, fără a neglija însă și totul literatura. În paginile ei pot fi citite versuri populare sau aparținând unor autori ca Aron Cotruș (*În țara morții*), George Gregorian, Ioan Al. Bran-Lemeny, I.U. Soricu (semntar și al unui fragment din drama *Doamna munților*), Ovidiu Hulea, o proză inedită a lui Emil Gârleanu (*Dragoste de patrie*) și traduceri din Petöfi și Alphonse Daudet. *I.M.*

ROMÂNIA MUNCITOARE, revistă apărută la Paris, inițial lunar, din ianuarie 1952 până în mai 1961. Redactor este Eftimie Gherman, iar director girant Auguste Callois, apoi Eftimie Gherman. Într-un *Cuvânt înainte* se menționează că publicația apare din inițiativa unui „mănunchi de sindicalști din mișcarea muncitorească liberă” și că va fi „purtătorul de cuvânt al sindicalismului și socialismului român, mișcare desființată azi în țară, unde domnește o sângeroasă dictatură [...] care, în numele mișcării muncitorești, asuprește poporul român”. **R.m.** își propune să adune „fără nici un spirit sectar, pe toți acei ce vor să pună temelie nouă României muncitoare, României de mâine”. Virgil Ierunca a avut un rol important în orientarea acestei „reviste sociale și politice a sindicalștilor în exil”, cum era subintitulată, spre aspectele culturale: „Din pricina mea, care o redactam de la prima până la ultima pagină, s-ar fi putut intitula mai curând «România intelectuală»” (Virgil Ierunca). Publicație de atitudine anticomunistă și antisovietică, menită să supună atenției românilor din exil procesul de degradare politică, socială și culturală din țară, **R.m.** acordă acestor aspecte aproape întregul spațiu publicistic în rubrici permanente sau de mai scurtă durată: „Situția în România”, „Buletinul de știri”, „Aspecte din RPR”, „Cultura RPR-istă”, „Fapte diverse”, „Sovrom-portrete”, „Fapte și însemnări”, „Revista presei” (românești - din țară și din exil - și străine) ș.a. De la numărul 71/1957 Virgil Ierunca inaugurează rubrica „Antologia rușinii”, care va face carieră în presa exilului, semnând, prin textele citate, treptata abdicare și compromisiunile oamenilor de cultură față de regimul comunist. În primul an de apariție textele publicate, cu excepția celor memorialistice, sunt nesemnate. Începând cu numărul 14/1953 rubrica „Situția politică” e asigurată de Grigore Gafencu (*Moartea lui Stalin, Depoziția d-lui Grigore Gafencu* - în procesul de la Berna ș.a.); i se alătură Eftimie Gherman, Gabriel Bădărău, N.I. Herescu, Octavian Nandriș, N.A. Gheorghiu. Editorialele lui Virgil Ierunca, a cărui prezență sub semnătură începe în 1956 (înainte de această dată alte editoriale și articole neiscalite îi aparțin, după cum publicistul consemnează mai târziu în jurnalul său), vizează aspecte și evenimente majore din lupta anticomunistă, precum procesul de la Berna al tinerilor contestatari români (*Singurul verdict*) sau revoluția ungară. Editorialele **R.m.** evaluează alteori efectele lipsei de rezistență a scriitorilor români față de regimul comunist (*Ideofiliile de la București*), regim privit cu multă luciditate: „Nu există un singur ideal pe care această revoluție să nu-l fi trădat, nici o speranță pe care să n-o fi spulberat, nici un adevăr pe care să nu-l fi exilat. Comunismul a devenit, după o rătăcire de 40 de ani într-un pustiu fals revoluționar, o adevărată ortodoxie a degradării omenești” (*După 40 de ani*). Fermitatea tonului și spiritul critic caracterizează și rubricile culturale în articole precum: *Unde e conștiința scriitorilor români?*, *Domesticirea lui Geo Bogza*, *Când Mihail Ralea reconsideră pe Ibrăileanu*, *Bocitoarele lui Stalin* (despre Maria Banuș, Dan Deșliu, Eugen Frunză ș.a.), *O nouă invenție. Literatura vulgară*, *Atunci când „Scânțea” răfoiește „Viața românească”*, *„Cronica de familie”* - titluri din rubrica „Cultura RPR-istă”. O galerie de necruțătoare „Sovrom-portrete” reține, alături de fizionomiile

unor lideri comuniști, și pe cel al „candidatului Sadoveanu” ori pe cele ale lui G. Călinescu, Camil Petrescu, Mihai Beniuc, Miron Radu Paraschivescu, Laurențiu Fulga, Geo Bogza ș.a. Rubricile „Fapte și întâmplări” sau „Note”, de asemenea consacrate culturii, au în vedere și literatura exilului românesc. Comentariul *Vintilă Horia și Premiul Goncourt* consemnează momentul în care „literatura română s-a aflat la loc de cinste și de scandal. De cinste, prin atribuirea Premiului Goncourt pe 1960 scriitorului exilat Vintilă Horia, pentru emoționantul jurnal imaginar al lui Ovidiu la Tomis. De scandal, prin campania deșănțată dezlănțuită de Legația Republicii Populare Române de la Paris, cu ajutorul Partidului Comunist Francez, împotriva scriitorului român ce refuzase să privească măcar spre mâna întinsă a aceleiași Legații”. De asemenea, sunt prezente însemnări referitoare la interesul presei franceze pentru unul din cei mai cotați scriitori din România care „alesese libertatea” (*Petru Dumitriu și „Judecata de Apoi”*), relatări cu privire la publicațiile Societății Române de la Roma, recenzii despre traduceri ale operelor scriitorilor români, revistele românești din exil etc. Sporadic, în paginile **R.m.** se poate întâlni și literatură propriu-zisă, precum „antipoemul” *Libertate, libertate* de Alexandru Busuioceanu, tipărit pe prima pagină în numărul ce aniversa un an de la revoluția din Ungaria, sau *Fabula fabulelor* de Tudor Arghezi, text cu transparente aluzii la realitățile românești, tipărit cu mențiunea „extras fără comentarii din «Viața românească», ianuarie 1955”.

M.P.-C.

ROMÂNIA MUZICALĂ, revistă apărută la București, lunar, între 1 martie 1890 și 15 decembrie 1904. Director și proprietar este profesorul Const. M. Cordoneanu. Pentru partea literară figurează ca redactori V. Grigorescu-Elvir, Ilie Demetrescu-Ghiocel, N. Țincu și Iuliu I. Roșca. Au mai colaborat Emil I. Critzman (cu articole și cronici dramatice), Th. Agulletti (cu nuvele), Șt. C. Dumitrescu (Stecedum), N.G. Rădulescu-Niger (cu proză și versuri), Petre Dulfu, Gh. Bengescu-Dabija, iar G. Coșbuc a publicat aici poezia *Cântec*. Cea mai mare parte a revistei este rezervată însă muzicii și vieții muzicale românești.

R.Z.

ROMÂNIA NOUĂ, revistă apărută la Craiova, săptămânal, de la 13 noiembrie 1905 la 2 noiembrie 1908; alt număr iese la 10 februarie 1911. Gazeta, subintitulată „Organ național liberal”, dispune de o rubrică în care sunt incluse cronici teatrale și de alta intitulată „Litere - arte - științe”, prin care publicul este ținut la curent cu mișcarea literară și artistică din țară și din străinătate. Aici A. Zaman semnează comentariul *Cum s-a născut poezia*, iar E.P. Eftimiu evocă personalitatea bardului de la Mircești (*La mormântul lui V. Alecsandri*), alți colaboratori fiind I. Strelicescu și Marius Metzulescu. Capitoul cel mai rezistent este cel al traducerilor, care cuprinde versiuni din scrieri aparținând lui Alphonse Daudet, Ar. Charpentier, Catulle Mendès, Ivan Turgheniev, Lev Tolstoi, Henryk Sienkiewicz, Jókai Mór (*Vis și viață*) ș.a.

M.Pp.

ROMÂNIA NOUĂ, publicație apărută la București, săptămânal, de la 1 februarie 1920 la 16 octombrie 1921, ca supliment literar și artistic al cotidianului cu același nume. Pe prima pagină sunt prezentați, în fiecare număr, un scriitor din trecut și un autor contemporan. În sumar intră poezie de Nichifor Crainic, Ion Barbu (*Driada, Măcel, Gest, Hierofantul, Cercelul lui Miss*), V. Voiculescu (*Amintirea*), Aron Cotruș (*Din fumul ăstor vechi cetăți, Desrobire*), Tudor Vianu (*Câmpie și seră*), Ion Pillat, Ion Minulescu (*Nihil, Nocturnă*), Vladimir Streinu (*Ateul, Romantă*), Perpessicius, George Gregorian, Dem. Bassarabescu, Claudia Millian, George Mihail Zamfirescu, D. Nanu, G. Rotică, Mircea Dem. Rădulescu, Mihail Sorbul (care publică și teatru). Proza este semnată de Ion Dragoslav, Artur Gorovei, Carol Ardeleanu, Al. Cazaban, N.N. Beldiceanu, Alfred Moșoiu, V. Demetrius, Ion Marin Sadoveanu (*De șase luni*), Ioan Adam, Alexandru Bilciurescu, Vasile Savel ș.a. Se publică eseuri, cronici și recenzii de D. Nanu, Adrian Hurmuz, George Alexian, Tudor Șoimar, Ion Barbu (*Dualismul psihologiei ariene*, 24/1921), Alfred Moșoiu. La rubrica „Mișcarea literară”, D. Nanu și Alfred Moșoiu trec în revistă titlurile și manifestările literare din străinătate, iar „Colindând prin expoziții” cuprinde cronici plastice semnate de Alfred Moșoiu și A. Agnese. Nu sunt neglijate nici traduceri: Șerban Bascovici tălmăcește, în mai multe numere, din *Istoria naturală* a lui Jules Renard, sunt prezenți cu transpuneri D. Caselli, Ștefan Demetrescu (din Maupassant), Elena Farago (din Verhaeren), Ion Ciorănescu (din Lamartine), C. Nedelescu-Zlotești (din Camões, Bernardin de Saint-Pierre), Ion N. Petrescu. Se traduce și din Chateaubriand, Hugo, Marcel Prévost, Alphonse Daudet, Pierre Loti, L.N. Tolstoi, H. Sienkiewicz. A.F.

ROMÂNIA NOUĂ, publicație apărută zilnic, la Cluj între 7 noiembrie 1933 și 19 aprilie 1938, apoi la Sibiu între 7 octombrie 1940 și 24 mai 1941 și la Cluj-Sibiu de la 7 septembrie 1944 la 17 martie 1945. Director este Zaharia Boilă, iar redactor responsabil Paul Boilă, din 1940 prim-redactor e Nicolae Buta, iar din 1945 director devine Victor Iancu; de la numărul 28/1941 apare săptămânal. Deși în subtitlu se autodefineste ca „independent”, ziarul are o vădită orientare național-tărănistă, declarată deschis chiar în primul număr, unde se spune: „Milităm în cadrele și în ideologia ortodoxă a Partidului Național Tărănesc”. Această adeziune se manifestă îndeosebi în publicistica social-politică, dar transpare și din conținutul rubricilor culturale. Sub titluri generice care au variat de-a lungul anilor—„Culturale-artistice-literare”, „Sociale-culturale-artistice”, „Literare-artistice-culturale”—, rubricile caută să ofere o informație bogată și să cultive valorile tradiționale, mai cu seamă pe cele transilvănene, fără a cădea în regionalism. Astfel, pe lângă nenumărate note și articole despre conferințe, expoziții, spectacole de teatru, despre reviste și cărți, despre activitatea unor asociații (de pildă, Astra), sunt inserate frecvent medaliaoane și texte comemorative consacrate unor personalități ca Ioan Inocențiu Micu-Klein, George Coșbuc, Vasile Pârvan, Andrei Mureșanu, Paul Zarifopol,

G. Ibrăileanu, Gib I. Mihăescu, G. Bogdan-Duică, Liviu Rebreanu, Cincinat Pavelescu ș.a. Se dezbate problema relațiilor interculturale dintre români și maghiari, cehi, polonezi, francezi, se comentează poezia populară, se abordează cu pertință, uneori și cu o pornire polemică, tema raportului dintre tradiție și actualitate. Între publiciștii culturali ai **R.n.** foarte activi sunt Titus Bunea, I.C. Mălin, Olimpiu Boitoș, care folosește și pseudonimul S. Florea, Iosif E. Naghiu. Se reiau câteva poeme de Aron Cotruș (*Horia, Căpetenia*), se înscriu în sumar versuri de Al. Popescu-Negură (prezent constant în 1940 și 1941), Ovidiu Hulea, Ioanichie Olteanu, Vasile Flueraș ș.a., dar se acordă un loc special prozei, fie că e vorba de note de călătorie sau de memorialistică, precum sunt cele aparținând lui Augustin Tătaru, I.C. Mălin, A. Bochișiu, Corneliu Coposu, Victor Papilian (*Cu steagul înfășurat. Amintiri de la evacuarea Clujului, 1940-1941*), fie că e vorba de romane și nuvele. Se cuvin menționate nuvelele premiate și tipărite în urma unui concurs lansat de ziar în 1937: Pavel Dan, *Iobașii*, Victor Papilian, *Se dezmoțesc sufletele* și Septimiu Sever, *Temnițele Clujului. Din însemnările unui popă român*. De la numărul 1/1933 până la numărul 46/1935 e publicat în foileton romanul *Vâltoarea*, al unui autor ce semnează Eugeniu de Herbay (probabil un pseudonim). Emil Isac colaborează cu un scurt eseu intitulat *Intermezzo liric*, lui Ion Breazu îi aparțin articolele *Literatura contemporană din România și Viața literară românească în Ardealul de după Unire*, Iosif E. Naghiu comentează creația unor poeți precum Maria Cunțan și Vasile Bogrea, iar Olimpiu Boitoș, care e și recenzentul principal al **R.n.**, acordă o atenție aparte operei lui Lucian Blaga. Traducerile, în schimb, sunt mai rare: poezia *Pilsudski* a polonezului Julian Tuwim în tălmăcirea lui Aron Cotruș și câteva proze transpuse din limbile italiană și franceză. În seria din 1944-1945 pot fi întâlniți Lucian Blaga cu articolul *Amintiri despre Titulescu*, Ion Pillat cu poezia *Steaua*, Radu Stanca (*Sibiu - Cetatea umbrelor. Mică ghid literar, Anul literar 1944*), Ștefan Aug. Doinaș (*Odă patriei*), I. Negoșescu și Nicolae Balotă. Alți colaboratori: Mihail Pop, Octavian Șireagu, Emil Nicolescu, Petre Pascu, N. Carandino, Emil Zegreanu. I.M.

ROMÂNIA NOUĂ ILUSTRATĂ, revistă apărută la București, lunar, din martie 1928 până în februarie 1930. Fondator este Emil I.V. Socec, iar directori René C. Polysu, Victor Bradu ș.a. E o publicație elegantă, bogat ilustrată, cu un aspect modern. Sunt creionate portrete ale unor personalități culturale (Gh. Mirea, Frederic Storck, I. Al. Brătescu-Voinești, Arthur Verona, D. Paciurea, Vasile Alecsandri, Theodor Aman, Victor Babeș, Camil Ressu, Iuliu Maniu, Nicolae Leonard, Oscar Han, Nicolae Titulescu, Gh. G. Mironescu). Sunt puse în discuție probleme de arhitectură, de protecție a naturii și a mediului, de folclor (*Legende de Argeșului*), apar comentarii despre spectacole de balet, muzică de operă, expoziții de artă, curse de mașini etc. Sporadic se publică proză (Margareta Bradu). N. Pora, care semnează cronici de teatru, comentează, de pildă, piesa *Cleopatra* de N. Iorga. O rubrică semnificativă se numește

„Ungurii nu dorm!”, în care sunt trecute în revistă manifestări iredentiste, revanșarde. Frecvent, publicația se ocupă de familiile regale ale Europei și de formațiunile politice ale puterii.

V.T.

ROMÂNIA PITOREASCĂ, revistă apărută la București, lunar, din ianuarie 1972. Inițial, redactor-șef este Ioan Crăciun, iar secretar general de redacție Corneliu Simionescu. De la numărul 4/1972 redactor-șef devine Pop Simion, iar de la numărul 5/1972 redactor-șef adjunct e Toma George Maiorescu, căruia i se alătură ulterior Augustin Sandu. Din 1990 componența redacției se modifică sensibil, redactor-șef fiind Anda Raicu, redactor-șef adjunct Alexandru Condeescu și, începând cu numărul 12/1990, Traian Caraciuc, iar secretar general de redacție Mihai Ogrinji, căruia îi succedă Dan Constantinescu și Luminița Bănescu. De la numărul 1/1994 Anda Raicu devine director al publicației, iar Mihai Ogrinji redactor-șef. **R.p.** și-a schimbat de câteva ori și subtitlul, de la „Revistă lunară de turism” la „Turism, ecologie, cultură”. Din 1974 are ediții în limbile engleză, franceză, germană și rusă. Începând cu numărul 1/1992 trece la format de ziar și editează un supliment intitulat „Montana”. Menită să promoveze „frumusețea meleagului străbun, pitorescul naturii și armonia realităților românești” (articolul *Drum bun!*, 1/1972), revista a avut și o deschidere reală spre cultură, încercând să accentueze dimensiunea spirituală a imaginii turistice a țării. Faptul se reflectă chiar în rubricile sale: „Creion”, apoi „Homo viator”, cuprinzând scurte editoriale, evocări și însemnări de Pop Simion, „Vatra”, „Datina și dorul”, „Etnos și dăinuire”, consacrate obiceiurilor și tradițiilor populare românești (ultima rubrică fiind susținută de Vasile Vetișanu), „Ochiul cinematografic”, al cărei titular a fost multă vreme Romulus Rusan, „Limba noastră-i o comoară”, semnată, în 1988-1990, de Dan Slușanschi, „Musafirul nostru”, unde pot fi citite interviuri cu Al. Rosetti, Al. Balaci, Corneliu Baba, Eugen Barbu, George Macovescu, Ion Biberi, Ionel Pop, „Dicționar «România pitorească»”, unde intră, între altele, succinte prezentări ale unor scriitori: Andrei Mureșanu, Alecu Russo, Iulia Hasdeu, Dora D'Istria. Din punct de vedere literar, cele mai importante sunt însă rubricile „Pastel” și „Lecturi”. În prima se oferă spațiu fie unor versuri (Victor Eftimiu, Ana Blandiana, Zaharia Stancu, Adrian Păunescu, Radu Boureanu, Mihai Beniuc, Virgil Teodorescu, Cicerone Theodorescu, Leonid Dimov, Nina Cassian, Dan Deșliu ș.a.), fie unor tablete poetice (Ion Horea, Ion Lăncrăjan, Nicolae Dragoș, Gheorghe Tomozei, Daniela Crăsnaru, Eugen Barbu, Ion Caraion, Constanța Buzea ș.a.), iar a doua, aproape permanentă, conține în primul rând articole despre cărți de călătorie, dar și însemnări cu privire la volume de proză, poezie, eseuri, principalul recenzent fiind Emil Manu. Apar, de asemenea, și texte critice sau istorico-literare mai ample, îndeosebi cu ocazia unor comemorări: Francisc Păcurariu, *Centenarul Liviu Rebreanu*, Al. Raicu, *Liviu Rebreanu la centenar*, Anda Raicu, *Hasdeu - marele necunoscut*, Al. Piru, *Călinescu și Eminescu*, I.D. Marin, *Ipotesti - soarta unei*

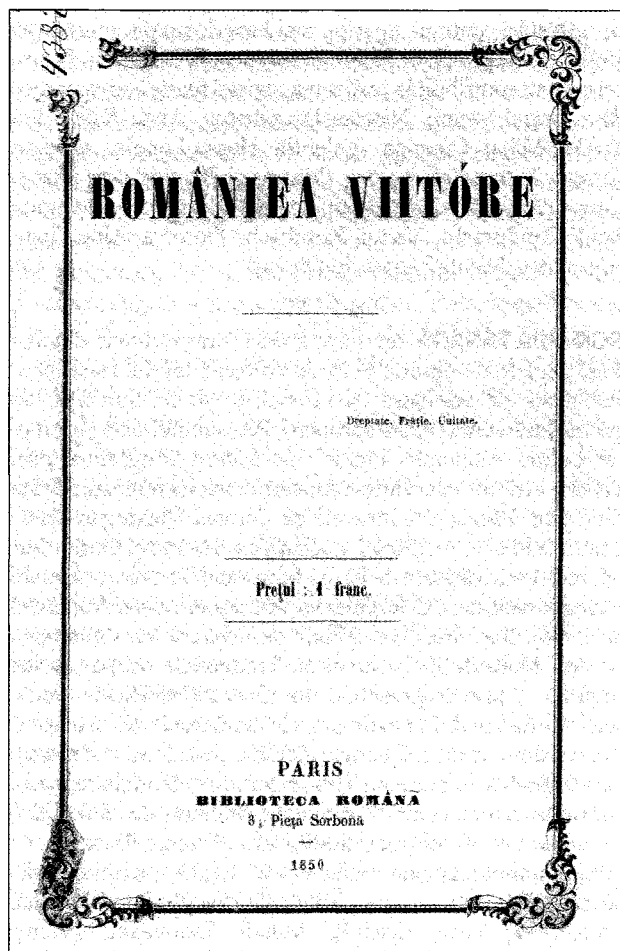
case. Deși își continuă apariția mai bine de un deceniu, după 1992 **R.p.** își pierde treptat interesul pentru literatură. Dintre cei care au contribuit la realizarea revistei foarte activi au fost, de-a lungul vremii, Nicolae Docsănescu, Anda Raicu, Ion Preda, Mihai Creangă, Valentin Hossu-Longin, Emilian Cristea, Traian Caraciuc ș.a. Printre colaboratori s-au aflat și Constantin C. Giurescu, Paul Anghel, Alexandru Andrițoiu, Emil Condurachi, Victor Kernbach, Florența Albu, Ioan Alexandru, Nicuță Tănase, Ion Buzăși.

I.M.

ROMÂNIA TÂNĂRĂ, revistă apărută la Brașov, lunar, din mai 1942 până în decembrie 1943, sub direcția lui Ilie Hașeganu. Publicație de orientare tradiționalistă și, concomitent, de promovare a unor repere europene, **R.t.**, subintitulată „Îndreptar politic, economic, literar”, își susține programul prin versuri, articole, interviuri, traduceri, cronici și recenzii, revista revistelor. Poezia este ilustrată de Cornelia Buzdugan-Hașeganu, Radu Gyr, Al. Lungu, Lucian Valea, Mariana Moșoiu, iar istoria și critica literară de Basil Munteanu (*Cărturarii și destinul neamului românesc*), C. Rădulescu-Motru (*Etnicul și continuitatea de destin*), Ilie Hașeganu (*Franța în literatura transilvăneană*), Simion Mehedinți, I. Gârbacea. Traducerile ocupă un loc important, prin fragmentele din *Divina Comedie* de Dante realizate de Const. Z. Buzdugan, versiunile lui Pimen Constantinescu din Carducci și Leopardi (*Către lună, Către sine însuși*), ale Corneliei Buzdugan-Hașeganu din Baudelaire, prin transpunerile realizate de Filomena Brătianu din Rilke (*Sub cunună de vis*). O rubrică se intitulează „Cronica Brașovului”, alta se numește „Pagina studențească”. La „Cronici și recenzii” se prezintă cărți de Ion Pillat (*Împlinire*), Lucian Valea (*Întoarcerea lângă pământ*), Mihail Sadoveanu, Victor Vlad-Delamarina ș.a. Numărul 11-12/1943 e dedicat Marii Uniri din 1918, prin aceasta subliniindu-se continuitatea spiritualității transilvănene, greu încercată după Dictatul de la Viena. Revista se înscrie pe linia rezistenței prin cultură și a protestului deschis împotriva dezmembrării teritoriului transilvănean.

M.Pp.

ROMÂNIA VIITTOARE, revistă apărută la Paris, într-un număr unic, în noiembrie 1850 (datată însă 20 septembrie 1850), editată de N. Bălcescu și de un comitet de redacție compus din C. Bălcescu, D. Brătianu, C.G. Florescu, Șt. Goleșcu, Gh. Magheru, V. Mălinescu, A. Paleologu, C.A. Rosetti și I. Voinescu II. Sosit din Transilvania în 1849, Bălcescu proiectează editarea unei publicații care să îi regroupeze pe conducătorii revoluției de la 1848 aflați în exil și să le reorganizeze activitatea politică. După un an reușește să scoată de sub tipar **R.v.**, care, având ca deviză „Dreptate, frăție, unitate”, se deschidea cu o proclamație către poporul român, scrisă de Bălcescu, dar semnată de întregul comitet de redacție. Se publică studiul lui N. Bălcescu, *Mersul revoluției în istoria românilor*, precum și alte articole politice legate de activitatea și programul exilaților. Aici apare pentru prima dată poemul în proză *Cântarea României*, cu o *Precuvântare* a lui N. Bălcescu în spiritul

misticărilor romantice, opera fiind atribuită unui călugăr necunoscut. Revista mai cuprinde trei poezii, aparținând lui V. Alecsandri (*Cântec haiduceșc*), D. Bolintineanu (*La o paseră trecătoare*) - ambele semnate cu inițiale - și lui G. Crețeanu (*Pompierii români*). **R.v.** și-a încetat apariția din lipsă de fonduri și din cauza agravării bolii lui Bălcescu. L.V.

ROMÂNIA VIITORE, gazetă politică apărută la Braila din martie 1888 până la 23 mai 1890. Redactată de socialistul Th. C. Mănescu, publicația obține participarea unor tineri militanți, printre care Ion Catina, Zamfir Filotti, Panait Mușoiu și G. Ibrăileanu (Cezar Vraja). De altfel, singurul număr păstrat - în colecția Bibliotecii Centrale Universitare „M. Eminescu” din Iași - este adresat „D-lui G. T. Ibrăileanu, Bârlad”. La acest număr Ibrăileanu colaborează cu articolul *Socialiștii*, în care analizează, cu o terminologie junimistă („spoială”, „imitație”, „forme fără fond”), aspecte negative ale culturii românești. R.Z.

ROMÂNIA VIITORE, revistă apărută la București, lunar, între 15 noiembrie 1910 și mai 1914, sub direcția lui Al. A. Bădărău. Publicația, a cărei deviză este „Muncă, ordine în toate și

disciplină socială severă”, susține din punct de vedere politic gruparea conservator-democrată a lui Take Ionescu. Comentariile politice și sociale sunt semnate de M. Stroescu, Th. D. Speranția, A.D. Xenopol, I. Clinciu, I. Otescu, Mihail Dragomirescu, Eugeniu Speranția, Nestor Urechia, C. Rădulescu-Motru, M.M. Fotino. În sumar este inclusă poezie de Radu D. Rosetti, Mircea Dem. Rădulescu, Vasile Militaru, V. Voiculescu ș.a. De problemele artei se ocupă George Dimitriu. Se acordă o mare atenție problemelor învățământului. V.T.

ROMÂNIA VIITORE, gazetă apărută la Ploiești, mai întâi săptămânal, apoi bilunar sau neregulat, între 5 ianuarie 1914 și 1 august 1916, apoi între 15 ianuarie 1921 și 10 februarie 1925, sub direcția profesorului D. Munteanu-Râmnic. Din 15 ianuarie 1921 subtitlul „Ziar de interes public, educație cetățenească și cultură națională” se modifică în „Foaie de interes public, educație națională și cultură generală”. Năzuind să contribuie la informarea și cultivarea cititorilor săi, **R.v.** cuprinde note, articole, documente istorice, texte literare diverse. Dintre colaboratori, cel mai important este N. Iorga, prezent cu poeme (*Un îndemn*), dar mai ales cu fragmente din piesele sale de teatru: *Tudor Vladimirescu*, *Contra patriei*, *Moartea lui Dante*, *Fiul pierdut*. Notabilă este, de asemenea, intenția redactorilor de a restitui unele scrieri inedite, cum se întâmplă în cazul lui Panait Cerna (*Sonet oriental* și câteva epigrame, fragmente din corespondență). În rest, sunt găzduite versuri sentimental-convenționale de George Voevidca, George Dumitrescu, D. Iov, Al. Iacobescu, articole istorico-literare sporadice (de pildă, *I.L. Caragiale ca elev* de G. Zagoriș) și traduceri din Maurice Maeterlinck, Sully Prudhomme ș.a. Alți colaboratori: Sergiu Cujbă, Apostol Culea, Romulus Demetrescu, V. V. Haneș, Const. Rîuleț, Sandu Teleajen, Virgil N. Duiculescu, P.P. Stănescu, Virgil Tempeanu, Cezar T. Stoika. I.M.

ROMÂNIA VIITORE, revistă apărută la București, săptămânal, între 23 martie 1941 și 12 martie 1944 având ca director pe Titu Cureleanu, prim-redactor pe N. N. Crețu, iar administrator pe Victor Ionescu; de la numărul 53/1942 până la numărul 86-87/1943 director este I. Simionescu, iar de la numărul 1/1944 singurul nume ce apare pe frontispiciu este al prim-redactorului Al. Cerna-Rădulescu. În articolul-program *Rosturile acestei publicații*, se declară adeziunea la doctrina naționalistă „pe linia continuității și în spiritul ilustrat de Bălcescu, Kogălniceanu, Eminescu, A.C. Cuza, Octavian Goga, Corneliu Codreanu și alții”, arătându-se că revista va fi „în serviciul naționalismului integral, nu însă în folosul cuiva, ci exclusiv al ideii”, cu aspirația de a deveni „un altar al doctrinei, dar cu acele garanții de intelectualitate care să evite și rătăcirile utopiei și exaltările urii”, „o tribună de românism, unde să se armonizeze tăria credințelor cu discernământul critic, pentru a studia și propune înfăptuiri serioase și durabile”. Deși e mai moderat decât acela al altor publicații similare din epocă (de exemplu, „Axa”), naționalismul practicat de **R.v.** capătă din când în când accente net antidemocratice, antisemite și chiar

rasiste, mai ales în paginile de publicistică ideologică și social-politică, unde pot fi întâlnite titluri precum *Despotismul democratic* și *Arianismul românesc*. În acțiunea culturală a revistei, orientarea naționalistă se dovedește mult mai echilibrată, important fiind cultul tradiției și al valorilor acesteia. Astfel, în rubrica „Profeți, luptători, ctitori” apar număr de număr medalioane dedicate unor personalități ale istoriei și culturii românești, începând cu Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul, continuând cu cronicarii moldoveni, cu Avram Iancu și Tudor Vladimirescu și încheind cu Andrei Șaguna, B.P. Hasdeu, V. Alecsandri, Mihai Eminescu. Opțiunea tradiționalistă transpare și din pagina intitulată mai întâi „Însemnări culturale, artistice, literare”, apoi „Însemnări, cronici culturale, literare și artistice”, unde se publică sau se reeditează literatură propriu-zisă, comentarii, note și articole diverse. Printre semnatari se numără autori consacrați sau în curs de afirmare. De reținut e, în primul rând, prezența în sumar a unor poeți cunoscuți, ca V. Voiculescu (*Inscripție pe o piatră de la Epidaur*), Ion Pillat (*Mi-e dragă amintirea...*, *Cină, Vestitorul*), Victor Eftimiu (*Vă port pe toți în mine...*), Aron Cotruș (*Horia*), Nichifor Crainic (*Prinos*), ca și a unora mai tineri, precum Emil Giurgiuca, George Dumitrescu, Virgil Carianopol, Agatha Grigorescu-Bacovia, ultimii doi fiind și cei mai constanți colaboratori în ce privește poezia. Mai slab ilustrată este proza, texte menționabile aparținând lui Mihail Lungianu și lui Ion Gh. Carianopol (o scurtă biografie romanțată a lui Eminescu, apărută în serial). Destul de modeste sunt, de asemenea, comentariile critice din cuprinsul paginii culturale. În afara unui fragment din eseul *Profetismul artei* al lui Nichifor Crainic, a unor articole precum *Alexei Mateevici, poetul Basarabiei* de C. Fierăscu și *Un învins: Traian Demetrescu* de Stelian Constantin-Stelian, pot fi citate un mic studiu al lui Nicolae Mihăilescu, *Eminescu economist*, ca și relativ frecventele recenzii și cronici literare, scrise în primii ani de Gabriel Drăgan, Petre M. Mihăilescu, C. Banea, N. Ladmiss-Andrescu, iar în 1944 de câțiva scriitori care vor dobândi ulterior notorietate: Ion Caraion, Alexandru Lungu și Virgil Ierunca. Revista nu include decât rareori traduceri, notabile fiind versiunile unor poeme baudelairiene: *Viața anterioară*, *Visul unui curios* (traducător Ion Pillat) și *Vorbe de taină* (traducător Șerban Bascovici). Alți colaboratori: Constantin Barcaroiu, Ovid Caledoniu, George Păun, Ștefan Atanasiu, Cristofor Vitencu, Victor Hălm, N. Gherculescu, V. Copilu-Cheatră, Emil Manu, Ion Potopin. I.M.

ROMÂNIA VIITOARE, publicație apărută la Sibiu, cu o periodicitate variabilă, între 15 decembrie 1944 și 30 aprilie 1949. De la numărul 3/1944 director este Mihai Kernbach, de la numărul 1/1946 director devine Petre Drăghici, iar cu numărul 13/1947 publicația apare sub direcția unui comitet. Redactor responsabil devine Cornel Retegan la numărul 42/1945, iar de la numărul 104/1947 până la numărul 4/1948 Mircea Alexiu. Fondată în perioada ultimă a celui de-al doilea război mondial, când România intrase deja în sfera de influență a URSS, gazeta

are de la bun început o evidentă orientare prosovietică. În articolul *Lupta noastră* din numărul inaugural se afirmă că **R.v.** va fi o „tribună prin care poporul de pretutindeni e chemat să-și spună cuvântul” și că „va demasca și va lovi fără cruțare în toți aceia care sub diferite măști își manifestă gândurile criminale: legionari, fasciști, cu toții dușmani de moarte ai poporului”. În starea de confuzie ideologică a momentului, publicația reușește să-și atragă inițial simpatia unor intelectuali ca Emil Petrovici, Liviu Rusu, Alexandru Roșca, Constantin Daicovici, care scriu editoriale și articole pe teme de actualitate. Colaborarea acestora încetează curând, iar în locul lor sunt cooptați câțiva scriitori consacrați sau în curs de afirmare. În paginile culturale, la rubricile intitulate „Cultură pentru toți”, „Literare-culturale-artistice”, „Literatură-artă-știință”, „Șantier cultural”, pot fi întâlnite semnăturile lui Mihail Sadoveanu (note de călătorie în URSS) și G. Călinescu (articolul *Arta și lumea*), ca și ale multor tineri autori talentați care au aderat, pentru un răstimp mai lung sau mai scurt, la noul curs politic și ideologic. Dacă prezența lui Radu Stanca e doar conjuncturală (poemul *Expediție* și eseul *Reeditându-l pe Caragiale*), nu același lucru se poate spune despre versurile lui Mihai Beniuc, Ioanichie Olteanu, Sașa Pană, Eugen Jebeleanu, Nina Cassian. Deși rămân la un nivel estetic decent, poemele lor (multe republicate) răspund aceleiași „comenzi sociale” căreia i s-au conformat alte numeroase producții stalinist-proletcultiste popularizate aici, aparținând lui Marcel Breslașu, Petru Vintilă, A. Toma, Dumitru Corbea ș.a. Mai puțin marcată de tendențiozitate pare proza, poate și din cauza spațiului ceva mai redus care i se acordă. Sunt de reținut, în afara reluării unor fragmente din opera lui Mihail Sadoveanu, Gala Galaction și Victor Ion Popa, povestirile lui Mircea Alexiu (*Anticarul*, *Cartea condamnată*, *Țigarea*), o nuvelă de Mircea Avram (*Întoarcerea la viață*) și mai ales numeroasele proze scurte ale lui Paul Constant, publicate în 1946-1947 aproape număr de număr. Extrem de „angajată”, de un tezism tot mai strident e, în schimb, critica literară din coloanele **R.v.** Cu o orientare mai degrabă filoslavă și prosovietică, așa cum o arată comentariile Elenei Eftimiu (*Recitind pe Dostoievski, O aniversare: Ana Karenina, Byron și Pușkin ș.a.*), sau „progresistă”, cum lasă să se înțeleagă articolele lui Eugen Jebeleanu (*Din mica istorie a rezistenței scriitoricești*), Ion Biberi (*Condiția scriitorului în statul democrat*) și Mircea Mancaș (*Literatura „rezistenței”*), periodicul alunecă treptat într-un proletcultism agresiv, al cărui principal exponent a fost N.N. Munteanu, semnatar al unor texte cu titluri elocvente: *De la modernism la poezia nouă socială*, *Noua orientare a literaturii noastre*, *Paralelă între realismul socialist și clasicism* etc. Un caracter dirijat ideologic au și traducerile, criteriul de selecție a autorilor fiind apartenența la literatura rusă sau sovietică, participarea lor la mișcările de rezistență ori abordarea „progresistă” a tematicii sociale. Se tipăresc poeme de Lermontov, Pușkin, Maiakovski, Petofi, Ady Endre, Walt Whitman, Paul Éluard și proză de Maxim Gorki, Cehov, Alexei Tolstoi, Turgheniev, Ilya Ehrenburg ș.a. I.M.

ROMÂNIA VIITOARE, revistă apărută la Paris, ca lunar în primul an, din martie 1951 până în decembrie 1953, ca buletin al tineretului național-tărănist din exil. Numărul inaugural are un profil mai afișat politic, dar nu lipsesc materialele cu un caracter cultural-artistic. Articolul de fond, *Drumul nostru*, aparținând lui Preda Bunescu, dezvăluie o concepție publicistică destul de apropiată de aceea formulată în aceeași perioadă de Mircea Eliade, care preconiza o rezistență românească prin cultură, deși coordonarea ideologică și financiară a „buletinului” aparținea grupării Constantin Vișoianu - Al. Cretzianu, în deschisă opoziție cu perspectiva Ligii Românilor Liberi, coordonată de generalul Nicolae Rădescu. G. Timofte (pseudonimul lui George Ciorănescu) înfățișează într-un comentariu polemic *Condeie genocide*, iar Nicolae Morcovescu aduce în dezbatere actualitatea lui André Gide tocmai în momentul în care marele scriitor intra în eternitate. În numărul din aprilie 1951 apar semnături noi: Nicoară Beldiceanu cu un material intitulat *Basarabia - pământ românesc*, Virgil Micu cu un portret *Constantin Stere* sau Theodor Cazaban cu un scurt eseu, *Democrația persoanei*. Un studiu erudit, intitulat *Climatul spiritual al cuceririi otomane*, cu numeroase trimiteri spre actualitatea imediată, începe în numărul din mai-iunie 1951 Nicoară Beldiceanu. În același număr Anton Zigmund Cerbu recenzează *Mitrea Cocor* de Mihail Sadoveanu (*Cartea unui blajin îndochinat*), N. Morcovescu relatează detaliat despre o conferință a lui Mircea Eliade, *Cultura română și orientalismul*, și analizează observațiile lui Berdeaev despre comunismul rusesc, H. Borza scrie articolul *Creștinismul, soluția crizei mondiale*, iar Leonid Mămăligă (L.M. Arcade) glosează despre marginalism și consecințele sale doctrinare. În septembrie 1951 intră în sumar un articol al lui Th. Cazaban, *Falșele probleme din exil*, și un altul al lui Anton Zigmund Cerbu, *Întâlnirea tineretului european (Loreley)*. Din cel de-al doilea an de apariție mai pregnant literar-culturale se dovedesc a fi numerele din iulie-august 1952 și din februarie 1953. Th. Cazaban se referă la comemorarea lui I.L. Caragiale și comentează volumul *Iphigenia* de Mircea Eliade, șapirografiat în Editura Cartea Pribegiei, în timp ce Nicoară Beldiceanu scrie articolele polemice *Consecințele politicii moscovite și Probleme de istorie românească*, N. Morcovescu - *Forma internă a exilului*, L.M. Arcade - comentariul *Literatura mâinilor murdare*, vizând compromisurile comuniste, iar Aristide Burileanu - o cronică severă în marginea literaturii lui Constantin Virgil Gheorghiu. Din ultimul număr rețin atenția un eseu al lui Th. Cazaban (de altfel, el este, în cel din urmă an, redactor responsabil), *Propaganda refugiaților în lumea liberă*, și cronică lui Aristide Burileanu la volumul *Amintiri în uniformă* al lui Mihai Niculescu. Atât prin calitatea și varietatea materialelor multiplicare, cât și prin valoarea semnăturilor cuprinse în fiecare sumar, **R.v.** este una dintre cele mai izbutite publicații românești apărute în exil. Manifestând o limpede atitudine anticomunistă și antisovietică, revista combate cu luciditate și oscilațiile, cedările ideologice, politice și intelectuale ale democrației franceze.

N.F.I.

ROMÂNISCHE REVUE, publicație apărută lunar, la Budapesta între iulie 1885 și iunie 1886, la Reșița între iulie 1886 și decembrie 1888, la Viena între ianuarie 1889 și decembrie 1892, la Sibiu în ianuarie-decembrie 1893 și la Timișoara în ianuarie-decembrie 1894. Revista poartă în anii 1893-1894 titlul „*Romänische Jahrbücher*”, prin această modificare încercându-se o schimbare de categorii și de imagine. Apariția ei este legată aproape până la identificare de persoana fondatorului, Corneliu Diaconovici, redactor responsabil între anii 1885 și 1891 și în 1894. În 1891 și 1892 responsabilitatea, la început parțială, revine lui Șt. N. Ciurcu, iar în 1893 periodicul este condus de Petre Broșteanu și de Wilhelm Rudow, și acum fiind prezent însă spiritul coordonator a lui C. Diaconovici. Programul politic al acestui lunar politico-literar este - în mare - cel al Partidului Național al Românilor din Ungaria și Transilvania, așadar revendicativ față de puterea statală din monarhia dualistă. Legăturile cu conducerea partidului nu sunt explicite, pentru a nu atrage atenția oficialității, dimpotrivă, uneori, prin comentarii critice, se manifestă o oarecare independență față de șefii organizației politice. Totuși, relații strânse cu aceștia sunt sesizabile, semnificativ în acest context fiind faptul că odată cu interzicerea Partidului Național dispăre și publicația. **R.R.** este sprijinită nu numai de românii din Banat și Transilvania, ci și de unii politicieni din Regat. Ajutorul este atât material (o subvenție din București, a cărei mărime variază în funcție de disponibilitatea guvernelor), cât și moral (C. Diaconovici este decorat cu medalia Bene Merenti clase I, la propunerea lui Titu Maiorescu), prin aceasta accentuându-se faptul că revista a fost considerată ca o tribună a românilor de pretutindeni. Țelul inițial al redacției - informarea cititorilor cu privire la actualitatea politică și promovarea literaturii române prin traduceri - a fost modificat curând prin lărgirea ariei domeniilor culturale. Sunt tipărite, astfel, studii de istorie, de lingvistică etc. și însemnări, recenzii privind diferite ramuri ale științei, datorate unor specialiști cunoscuți (Mihail Kogălniceanu, B.P. Hasdeu, A.D. Xenopol, Nicolae Densușianu, Simeon Mangiucă ș.a.). Merite are **R.R.** mai ales pentru efortul familiarizării cititorului de limbă germană cu literatura română, populară și cultă. Din folclor sunt publicate, uneori și comentate, numeroase versuri (doine, balade) și narațiuni în proză (basmе, legende, povești). Pagini din literatura contemporană sunt receptate cu promptitudine, versiunile oferite de **R.R.** fiind frecvent primele variante ale acestor texte într-o limbă străină. Sunt prezenți V. Alecsandri și D. Bolintineanu, Ioan Slavici, G. Coșbuc, sunt incluse versiuni din scrierile lui I.L. Caragiale, Barbu Delavrancea ș.a. La început neglijat, Mihai Eminescu va fi deseori transpus în limba germană, operei sale acordându-i-se un loc privilegiat. Pentru a oferi traduceri bune, redacția apelează la colaboratori exersați, manifestând interes și pentru atragerea celor în curs de afirmare: Petre Broșteanu, August Franken, Em. Grigoro-vitza, Mite Kremnitz, Wilhelm Rudow ș.a. Deosebit de rodnică a fost conlucrarea cu un traducător originar din Reșița, Ludwig Vinzenz Fischer, care alcătuieste o amplă prezentare intitulată *Die romänische Literatur in Deutschland. Ein*

Repertorium (1885). Trebuie menționat și interesul pentru literatura germană în traducere românească, aici fiind comentate scrieri de Wilhelm von Kotzebue, Albert Amlacher, Rudolf Bergner. J.W.

ROMÂNISMUL, revistă apărută la București între 25 martie și 4 iulie 1937, având subtitlul „Gazetă săptămânală de atitudine românească”. De la numărul 2 se menționează că redactorii sunt I.V. Popescu-Mehedinți și Vasile Craioveanu. Opunându-se atât extremismului de dreapta, cât și celui de stânga, publicația are o orientare democratic-conservatoare și cultivă un naționalism selectiv și realist, așa cum se remarcă nu doar în articolul-program (*Să ne cunoaștem*), ci și în textele lui C. Rădulescu-Motru (*Românismul și imperativele morale ale românismului*), în luările de poziție împotriva curentului legionar (de exemplu, articolul *Cum răspundem?* de Miron Constantinescu) și, în general, în bogata publicistică politico-socială cuprinsă în rubricile „Viața politică”, „Satul”, „Orașul”, „Universitatea”. O pagină intitulată „Cărți, probleme, idei” este rezervată culturii și literaturii. Beletristica propriu-zisă e mai puțin prezentă, putându-se consemna numai câteva poezii de Eusebiu Camilar, Ion Aurel Manolescu, Emil Vora, Constantin Nisipeanu ș.a., ceva mai consistentă fiind secțiunea critică. În afara unor cronici literare aparținând lui A. Negoescu, Mircea Brătucu, Al. Terzea și Sergiu Ludescu, se publică articole comemorative despre personalități ale culturii române: Corneliu Popescu îl evocă pe Mihai Eminescu, Alexandru Talex se oprește la Vasile Pârvan, Petre Bellu semnează articolul *Panait Istrati, omul* (într-o pagină întreagă dedicată acestuia în numărul 4/1937), iar Ion G. Popescu îi consacră un medalion lui C. Stere. Percutante, scrise cu spirit critic și chiar polemic, sunt editorialele cultural-literare ale lui Vladimir Cristescu și ale lui Virgil Treboniu, primul cerând scriitorilor „să nege complet valoarea turnului de fildeș” (*Scriitorul activ*), iar al doilea respingând exhibiționismul poetic (*Expoziția de poezie*) și politizarea poeziei (*Poeme pentru propagandă*). De o deosebită virulență polemică este, de asemenea, *Scrisoare deschisă către Aron Cotruș*, text al lui Matei Socor, unde i se reproșează poetului îndepărtarea de popor, fapt ce ar fi dus la slăbirea inspirației din versul său. I.M.

ROMÂNIZAREA, publicație apărută la București, bilunar, între 6 aprilie 1935 și 20 aprilie 1941, având ca girant responsabil pe D. Mihăilă. Subtitlul „Organ naționalist independent” se modifică în câteva rânduri, din 1938 fiind „Ziar de atitudine și îndrumare românească”. De la numărul 16/1935 director devine Al. Bertea, iar de la numărul 23/1936 se menționează numele fondatorului: Șt. Tătărescu. Deși mai puțin radical decât alte periodice similare din epocă, **R.** susține un naționalism așa-numit „creator”, menit să ducă la o renaștere morală și spirituală a țării, chiar cu prețul renunțării la orice principiu democratic. Într-un articol doctrinar intitulat *Programul național al „Românizării”* se arată că prin „românizare” se înțelege „crearea unui suflet românesc unitar și

indestructibil”. Această orientare se face simțită întrucâtva și în „Pagina culturală”, în rubricile ce o compun de-a lungul anilor: „Vitrina literară”, „Cronica literară”, „Recenzii”, „Puncte de lumină”, „Actualități literare”, „Cărți și reviste”, „Cronica dramatică”. Astfel, o anumită ideologizare, deschisă ori mascată, se observă în articole și comentarii: C. Nicolau-Stroești, *Precursorul naționalismului. De la Eminescu citire...*, C. Pârlea, *Misiunea scriitorului român*, intervențiile polemice ale lui Stelian Popescu-Segarcea, între care aceea intitulată *Vrem îndreptarea păcătoșului profesor Eugen Lovinescu* ș.a. Totuși, în afara unor asemenea texte tendențioase, în **R.** sunt găzduite frecvent și articole critice mai puțin pătimase, care încearcă să oglindească prompt și obiectiv viața literară, așa cum se vede în cronicile semnate de Marin Radu Voinea și C. Pârlea (care scrie și sub pseudonimul Horia Șoimaru) sau în recenziile lui Petre A. Butucea și Stelian Popescu-Segarcea. Meritorii sunt și comentariile lui Pimen Constantinescu despre relațiile culturale româno-italiene (*Limba și literatura italiană și Limba italiană în Ardeal*). Au mai colaborat N. Crevedia, D. Iov, Mircea Dem. Rădulescu, George Șoimu. I.M.

ROMÂNUL, gazetă politică și literară apărută la București, cu o periodicitate variabilă, între 9 august 1857 și 9 iulie 1864, între 25 martie și 25 aprilie 1865, de la 13 februarie 1866 până în aprilie 1905 și de la 1 mai 1914 la 2 decembrie 1915. Cel care a înființat ziarul și i-a dat orientarea politică și literară a fost C.A. Rosetti, conducător al gazetei între 1857 și 1885, anul morții sale. În trei perioade (1857 - 28 mai 1860, 15 iulie 1860 - 1863 și 1884-1885), Rosetti figurează pe frontispiciul gazetei ca director, succedat, din 1885, de fiul său, Vintilă C.A. Rosetti (director până în 1890 și apoi din 1892 până în 1901). În scurtul răstimp dintre mai și iulie 1860, C.A. Rosetti fiind ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, este înlocuit la direcție de C.D. Aricescu, de fapt doar administrator, ca și până atunci. Altă perioadă de interimat este aceea dintre 1890 și 1892, când **R.** va fi condus de un comitet redacțional din care fac parte, printre alții, alături de Vintilă C.A. Rosetti și Take Ionescu, G.I. Ionnescu-Gion, Gr. G. Tocilescu. De la întemeiere și până prin 1870 greutățile muncii de redacție cad pe umerii lui Eugeniu Carada, anunțat în câteva rânduri ca redactor. I se alătură, mai târziu, Emil Costinescu, răspunzător de gazetă în perioadele când C.A. Rosetti lipsea din țară, el având dreptul, de care uzase și Carada, de a scrie editoriale, de a angaja polemici, într-un cuvânt, de a alcătui și conduce ziarul. Cum Rosetti avea vocația opoziției, **R.** se va afla, mai întotdeauna, în luptă cu guvernele, ceea ce îi va aduce frecvente suspendări. În 1864 gazeta fiind interzisă, Rosetti o înlocuiește cu alt periodic, „Libertatea” (12-23 iulie), iar un an mai târziu, pentru a evita din nou suspendarea, prin „Conștiința națională”. Cu începere din 1860 autoritățile din Transilvania au oprit difuzarea gazetei, măsură aplicată din nou în perioada 1873-1876 și în 1894. În aceste situații se recurge la subterfugii, și **R.** va pătrunde în Austro-Ungaria sub denumirile „Unul pentru altul” sau „Pruncul”. De la apariție titlul este imprimat cu

caractere latine, în timp ce articolele se culeg în alfabetul de tranziție. Din 1861 o parte din text se tipărește cu litere latine, cum se va face, doi ani mai târziu, cu întregul ziar. Pentru întâia dată, în 1864 se editează un supliment duminical („Românul de duminică”), pentru a se concentra materialul referitor la cultură și la literatură. Sub același titlu va mai apărea, în corpul și cu paginația ziarului, un număr de duminică și în august-septembrie 1897. Din când în când, de-a lungul anilor, tot duminica, ziarul e consacrat în întregime literaturii. În 1891 și în 1893 se editează suplimentul „Românul literar”, sub direcția lui Vintilă C.A. Rosetti. În articolul de fond, care avea caracterul unui program, scris de C.A. Rosetti pentru primul număr din 1857, **R.** este definit drept continuatorul gazetei unioniste de nuanță liberală „Concordia”, a lui C.A. Crețulescu. Este, de fapt, o declarație tactică, impusă de necesitățile momentului, deoarece noul ziar adoptă de la început, sub toate aspectele, o înținută inovatoare în raport cu celelalte foi ale epocii. Ambiția lui Rosetti, sprijinit de I.C. Brătianu, de Eugeniu Carada și Enrich Winterhalder, era aceea de a edita un ziar înnoitor și sub aspect tipografic, lucru destul de dificil în condițiile de atunci, dar nou mai ales în ceea ce privește maniera publicistică și structura. O izbândă completă nu a fost posibilă; totuși, prin apariția **R.** presa românească a primit, fără îndoială, un îndemn spre modernizare și spre diversificarea mijloacelor. În ceea ce privește atitudinea politică, se continuă, în linii generale, „Pruncul român”, scos de Rossetti și Winterhalder în vâltoarea evenimentelor de la 1848. Trecuseră nouă ani de la revoluție, ardoarea „căuzașului” era acum astâmpărată de experiență, de dezamăgiri și de învățămintele exilului. Și condițiile sociale se modificaseră mult. Steagul sub care, pentru moment, se concentraseră elementele înaintate era acela al Unirii. De la început **R.** este unul dintre principalele periodice unioniste, alături de „Steaua Dunării”. După 24 ianuarie 1859 devine însă purtătorul de cuvânt al opoziției liberale, împotriva reformelor preconizate de Al. I. Cuza și Mihail Kogălniceanu. În raport cu noile stări de lucruri care au urmat evenimentelor de la 11 februarie 1866, atitudinea redacției devine oscilantă, uneori violent anti-dinastică și anticonservatoare, alteori temperată. Spre 1880 declinul este evident; **R.**, depășit ca ideologie, păstrând un aspect și o organizare învechite, agonizează. Încercările făcute la sfârșitul secolului al XIX-lea de a-l revitaliza nu dau rezultate, gazeta aparținând unei epoci revoluate. În perioada de avânt național care a premers Unirii, C.A. Rosetti a încercat să impună aici și o direcție culturală. Scribe articole de critică literară și dramatică, își republică studiul despre *Doine și lacrimioare* de Vasile Alecsandri, încearcă să atragă nume de prestigiu – D. Bolintineanu, Gr. Alexandrescu, G. Sion. Apelează, apoi, la prietenii de la Paris (Taxile Delord), pentru a trimite articole despre situația literaturii franceze, pe care le traduce singur, întocmește note de informație și bibliografice despre literaturile străine. Interesul său pentru literatură scade însă pe măsură ce politica îl acaparează și, cu vremea, rubricile literare se restrâng, pentru a se rezuma, în special după 1866, la un foileton obișnuit, în care se publică un roman francez. În **R.**

s-au tipărit traduceri din George Sand, Balzac, Jules Verne, Al. Dumas, Al. Dumas-fiul, A. Karr, Alphonse Daudet, Émile Zola, Anatole France, Ed. About, E. Souvestre, A. Achard. După 1877 multe dintre aceste tălmăciri sunt făcute de Frédéric Damé, care a fost un timp redactor, iar în primii ani de Gr. Serrurie și D.G. Negulici. Se mai traduce din Leopardi, Dickens, Turgheniev (prin intermediul limbii franceze), E.T.A. Hoffmann și Chr. Wieland. Printre scriitorii care au colaborat la **R.** se numără Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, A.I. Odobescu, B. P. Hasdeu, N.T. Orășanu, C.D. Aricescu, I.C. Fundescu (multă vreme secretar de redacție), G. Sion, Al. Pelimon, Radu Ionescu, Gr. H. Grandea, E. Winterhalder (cu pseudonimul Iernescu), Maria Rosetti, Maria Flechtenmacher, Constanța Dunca-Schiau. Au fost prezenți, de asemenea, semnând adesea cu pseudonim, mulți transilvăneni, între care G. Barițiu (în 1868), Visarion Roman ș.a. După 1885 dau diverse articole și contribuții literare Al. Macedonski, G. Dem. Teodorescu, Vintilă C.A. Rosetti, Frédéric Damé, G.I. Ionnescu-Gion ș.a. Alături de C.A. Rosetti, critică literară și dramatică fac și E. Winterhalder, Costache Caragiali, Eugeniu Carada, Emil Costinescu, Pantazi Ghica, Al. Lăzărescu-Laerțiu, Aron Densușianu, G. Dem. Teodorescu, N.D. Xenopol, Șt. Vellescu; G.I. Ionnescu-Gion semnează aproximativ trei sute de cronici și recenzii. Cu articole dedicate altor culturi participă Ulyse de Marsillac, Ange Pechméja, Taxile Delord, Philarète Chasles, precum și G. Dem. Teodorescu sau Aron Densușianu. Paginile gazetei au adăpostit și multe texte cu caracter polemic îndreptate contra Junimii sau a lui Titu Maiorescu, aparținând lui Pantazi Ghica, B.P. Hasdeu sau lui Bonifaciu Florescu. Alături de redactori, cei mai însemnați comentatori ai părții politice sunt I. C. Brătianu, Ion Ghica, Cezar Bolliac, I.G. Valentineanu, Radu Ionescu. Dar nu prezența acestora a creat atmosfera specifică a ziarului, ci prodigioasa activitate publicistică a lui C.A. Rosetti. Stilul său, pasișat și de cei mai apropiați colaboratori – Winterhalder, Carada sau Costinescu – își are sursa în oratoria revoluționară pașoptistă, amintind și de înflăcărarea romantică a publicisticii franceze de la 1848. Frazele se desfășoară larg, încărcate de patos, argumentele se succedă torențial, repetițiile abundă, trimiterile istorice prisosesc și se sprijină pe date memorabile. Efectul imediat e impresionant. Cu trecerea vremii, se observă totuși reluarea vechilor idei, cât și o anumită desprindere de realitate. Ca om politic, Rosetti rămăsese prizonierul unei epoci, fapt oglindit cu claritate și de scrisul său.

R.Z.

ROMÂNUL, cotidian apărut la Arad între 1 ianuarie 1911 și 28 februarie 1916, din 26 octombrie 1918 până în 22 martie 1922, din 1927 până în 1932 și din 1935 până în 1938. În intervalul 1916–1918 **R.** este suspendat de autoritățile maghiare. Având inițial subtitlul „Organ al Partidului Național Român din Transilvania”, în 1926–1927 apare cu o periodicitate săptămânală, sub îngrijirea Organizației Tinerimei Naționale Țărănești, iar în 1929 are subtitlul „Organ al Partidului Național Țărănesc”, care în 1935 devine „Organ al Partidului Național

Tărănesc din județul Arad". Din primul comitet de conducere fac parte Teodor Mihali, Vasile Lucaci, Alexandru Vaida-Voevod, Iuliu Maniu, Aurel Vlad, Ștefan Cicio-Pop, Ioan Suciu, Iustin Marșiu, Cornel Iancu, Romul Veliciu, Aurel Lazăr, Valeriu Moldovanu; director: Vasile Goldiș. Ulterior redactori responsabili au fost Atanasie Hălmăgean, Constantin Savu, Sever C. Dan, Sever Miclea, Traian P. Nicola, Emil Velciu, Pompiliu Puticiu, I. Ardelean, iar editori responsabili Atanasie Hălmăgean, Laurențiu Luca, Vasile Stoica, Aurel Rusu, Constantin Savu ș.a. Din 1912, **R.** fuzionează cu „Tribuna poporului” din Arad. După cum precizează Vasile Goldiș, un rol important în această fuziune l-a avut C. Stere. Scopul publicației, anunțat în *Programul nostru* din numărul inaugural, constă în lupta pentru drepturile sociale, politice, culturale, economice, naționale ale românilor, pentru solidaritate și unitate națională. Un accent special cade pe fortificarea conștiinței naționale „prin luminarea sufletelor asupra marelui adevăr că drepturile naționale sunt condițiunea neapărat necesară pentru programul economic și cultural, pentru fericirea oricărui popor”. Pentru problemele cultural-literare se editează, în interiorul ziarului, „Suplimentul literar”, iar până în august 1911 se realizează săptămânal un „număr poporal”. La rubrica „Litere-arte-petreceri” sau „Litere-arte-științe” intră comentarii despre cărți noi, reviste, evenimente literare, artistice și culturale. Se tipăresc, de asemenea, studii de istorie, de istorie literară și de istorie a culturii. Ziarul promovează cele mai reprezentative scrieri românești, militând pentru menținerea contactului cultural cu toți vorbitorii de limbă română și pentru apărarea limbii unitare naționale. Se acordă o atenție deosebită literaturii publicate în Regat, precum și prezentării actualității politice, culturale, literare, artistice și științifice de dincolo de munți. Astfel, în 1911 un număr este consacrat lui N. Iorga, iar altul lui Mihai Eminescu. Se tipăresc ori se reiau versuri de G. Coșbuc, St. O. Iosif, D. Anghel, Duiliu Zamfirescu, Al. T. Stamatiad, O. Goga, Ion Minulescu, Aron Cotruș, Victor Eftimiu, Elena Farago, V. Demetrius, Emil Isac, D. Iacobescu, Mihai Codreanu, Zaharia Bârsan, N. Budurescu, Gabriel Donna, Mihail Cruceanu, G. Rotică, Maria Ciobanu, Ecaterina Pitiș, Vasile Al-George, Teodor Murășanu, Ovidiu Hulea ș.a. În numărul din 30 noiembrie 1920, cu prilejul morții lui Al. Macedonski, se consacră o pagină poeziilor acestuia. Cu proză sunt prezenți D. Anghel, Emil Isac, Ion Minulescu, Ion Agârbiceanu ș.a. Se publică sau se reproduc scrieri în proză aparținând lui I.L. Caragiale, B. Delavrancea, I. Al. Brătescu-Voinești, Mihail Sadoveanu, Aron Cotruș, dar și unor autori precum Emil Grigorovitz, Horia Petra-Petrescu, Petre V. Haneș, C. Sandu-Aldea, Vasile Goldiș, Zaharia Bârsan, Alex. Șt. Vernescu, Petre Locusteanu, Șt. Opreanu, H. Stahl, Ion Gorun, Al. Cazaban, Marcu Beza, Emil Nicolau, Adrian Corbul (Radu Baltag), Al. Ciura, Al. Bogdan, Traian Gh. Șoimu, Cassian R. Munteanu, Constanța Hodoș, I.C. Vissarion, Alex. Anestin, I.A. Bassarabescu. Note de călătorie și memorialistică dau îndeosebi Romulus Cioflec, Dimitrie H. Ghica, Victor Braniște, E. Lovinescu, G. Murgoci, I. Broșu.

Studiile de critică și istorie literară îi au ca autori pe E. Lovinescu (*Literatura, publicul și statul*), G. Bogdan-Duică, I. Scurtu, Octav Minar, Horia Petra-Petrescu, Al. Ciura, D. Nanu, Alex. Anestin, Radu S. Dragnea, Cassian R. Munteanu. Numeroase articole și studii privind istoria, limba, cultura, arta și civilizația românească, ca și unele comentarii politice sunt semnate de A.D. Xenopol, N. Iorga, Marcu Beza, Al. I. Hodoș, Al. Lapedatu, V. Braniște, Iosif Popovici, G. Giuglea, Aurel C. Popovici, Al. I. Bogdan, Onisifor Ghibu, Gh. Ciuhandu, Vasile Goldiș ș.a. Sumarul mai cuprinde folclor, anecdote, proverbe, legende: Petre Dulfu (*Păcală și zmeul*), Nicolae Petra-Petrescu, Horia Petra-Petrescu, N. Stamate, Maria Ciobanu. În domeniul teatrului, scrierile, mai puține, aparțin lui Victor Eftimiu, Petre Locusteanu, Horia Petra-Petrescu, I. Găvănescu, Ion Agârbiceanu. **R.** face cunoscute numeroase valori ale literaturii universale: Dante Alighieri (în traducerea lui G. Coșbuc), Shakespeare, *Othello* (traducător: D. Nanu), Luis de Camões, Cervantes, Goethe, Lev Tolstoi, Balzac. Alți scriitori traduși: Oscar Wilde, Lermontov, B. Björnson, Edmond Haraucourt, Pierre Loti, Mark Twain, Georg Brandes, Ossian, Thomas de Quincey, Ivan Vazov, Korolenko, Edmondo De Amicis, Luigi Capuana, Alphonse Daudet, Anton Cehov, Henryk Sienkiewicz, Corneille, Jules Lemaitre, Georges Courteline, Lenau, Alphonse Allais, Anatole France, Octave Mirbeau, Grazia Deledda, Jan Neruda, Alfred de Vigny, Henri Bergson, Rabindranath Tagore, Gabriele D'Annunzio, Hugo și mulți alții. *D.V.*

ROMÂNUL, revistă apărută la Oravița, săptămânal, între 18 februarie 1926 și 29 aprilie 1940, sub direcția lui I. Teicu. Redactori sunt Gh. I. Dungan și A.D. Bugariu (din 1939), când subtitlul devine „Gazeta cultural-socială bănățeană”, după ce anterior fusese „Organ al Partidului Național Creștin”. Se reproduc texte de O. Goga (*În vinerea Patimilor*), căruia i se dedică versuri și elogii. În numărul 1/1937 Pavel Bellu publică poezia *Tristețe*, semnătura acestuia fiind tot mai des întâlnită după 1939, când se deschide în pagina a doua rubrica „File de calendar literar”, la care colaborează Petru Sfetcă, Pavel Butan, Gh. C. Croitoru, Ion I. Mioc, Leonida Secrețeanu, Grigore Bugarin, Mircea Șerbănescu, Mihai Novac. Se scrie despre vizita lui N. Iorga la Lugoj și este comemorată o jumătate de secol de la moartea lui Eminescu. *M.Pp.*

ROMÂNUL, revistă apărută la Botoșani, săptămânal, între 7 iunie 1934 și 4 iulie 1935, sub direcția lui Dan Patruțiu; a doua serie este editată între 14 septembrie 1938 și 1 februarie 1940, bilunar, când subtitlul „Gazeta cercului de cultură românească” va fi schimbat în „Gazetă de cultură și îndrumare gospodărească”, director devenind Petru Irimescu, iar redactor responsabil M. Grădinaru, publicația fiind organul de presă al Căminului cultural „Nicolae Iorga” din Botoșani; a treia serie, de la 15 octombrie 1942 la 1 februarie 1944, cu apariție lunară, are subtitlul „Foaie de cultură, îndrumare și informații”, fondator fiind I.V. Luca, proprietar Căminul Cultural „Nicolae Iorga”, iar redactor responsabil M. Gră-

dinaru. În articolul-program se afirmă: „Drumul nostru este întărirea ideii naționale prin păstrarea și întărirea patrimoniului a tot ce este românesc.” Ca atare, numărul 4/1934 este dedicat poetului Mihai Eminescu: sunt reproduse *Doina* și poemul *Lui Eminescu* de D. Anghel și St. O. Iosif. Cezar Petrescu semnează eseu *Poetul durerilor noastre*, Tiberiu Crudu scrie articolul *Înrâurirea literaturii populare asupra lui Eminescu*, Mihai Ciutea articolul *Eminescu, cugetător politic și gazetar*, iar Mihail I. Țupa dă evocarea *După 45 de ani*. Tiberiu Crudu, prezent fără întrerupere în **R.**, publică în prima serie schițele *Ispita*, premiată la concursul „Vieții literare” din București, și *Dezlegare*. Lucia Oprescu îl evocă pe Emil Gârleanu, se comentează volumul V din romanul *În preajma revoluției* de C. Stere. Seria a doua debutează cu un articol al lui I.V. Luca, prin care periodicul își definește orientarea și aderența la ideologia carlistă și la Frontul Renașterii Naționale. Alt număr (19/1939) este dedicat memoriei lui Mihai Eminescu, prin articole de N.N. Răutu (*Poetul gândurilor răzlețe*), Constantin Iordăchescu (*Stabilirea adevărului*), D. Furtună (*Statuia lui Eminescu*), I. A. Marin (*Ipotestii copilăriei lui Eminescu*) ș.a. Cu poeme sunt prezentați Dumitru Baci, Maria Gașpar ș.a. Lui Tiberiu Crudu îi aparțin însemnările intitulate *Câteva observații dintr-o călătorie de studii în Germania*, decise în ce privește sesizarea ascensiunii fascismului. Seria a treia aduce în prim-plan un grup compact de poeți, aflați sub semnul trăirismului lui Nichifor Crainic: N.D. Andrieș, V. Popa-Nicoară, Maria Gașpar, C.A. Negureanu, Ioan D. Bărzoii, Dumitru Strungaru. Într-o secțiune a gazetei Vlad Apăteanu recenzează romanul *Lina* de Tudor Arghezi, iar Tiberiu Crudu continuă să dea povestiri (*David Șerpeanu*) și chiar un fragment de roman (*Ajunurile de altădată*, parte dintr-un proiect, *Învățătorul de la Gladinoasa*). Alți colaboratori: Ș. Cantemir, Gh. Mihalciuc, Emil Antonovici, I. Buțureanu, Al. Moisiu, I. Roman, Beno Gherman. *l.l.*

ROMÂNUL, cotidian apărut la Timișoara între 20 octombrie 1944 și 10 iunie 1945. Director este Elie Marcu, iar de la numărul 114/1945, când funcția de director dispare, redactor-șef e Romulus P. Roșu. Articolul-program, semnat de Dimitrie Nistor, mărturisește intenții gazetărești specifice naționalismului interbelic. Sub aspect literar, publicația pornește la drum elogiind scriitorii americani de origine română, între care Peter Neagoe, sau publicând interviuri cu personalități precum Silvio Guarnieri, directorul Institutului de Cultură Italiană de la Timișoara, pe tema relațiilor culturale româno-italiene (*Difuzarea culturii italiene în România*). În paralel, sub pseudonimul Spectator, ziarul are o substanțială secțiune de cronică dramatică, unde sunt urmărite spectacolele de la Teatrul Național din Cluj-Timișoara, cum este numit Naționalul clujean în vremea refugiului. Împlinirea a douăzeci și cinci de ani de activitate a Teatrului Național clujean prilejuiește exprimarea unor opinii extrem de elogioase, ca și punerea în scenă a piesei *Trandafirii roșii* de Zaharia Bârsan, reluată, aniversar, tot după mai bine de douăzeci de ani. Sub inițialele M.B., de-a lungul întregii perioade de apariție sunt

tipărite articole despre mari personalități ale literaturii române, ca și despre reprezentanți iluștri ai altor culturi: Stendhal, Jules Verne, Pușkin, Lev Tolstoi, E.T.A. Hoffmann, Romain Rolland. Sub inițialele gr.b., Grigore Bugarin scrie articolele *Literatura didactică în secolele XVI-XVII-XVIII* și *Două sute de ani de la moartea lui Neculce*. Între colaboratori - Iosif E. Naghiu. *l.l.*

ROMÂNUL, publicație apărută la New York, cu periodicitate variabilă, din martie 1951 până în martie 1963. De la numărul 1/1960 se editează în Germania (redacția la New York, administrația la München), iar numărul 1/1963 la Washington. Gazeta, care iese lunar în primul an, apoi la două luni și trimestrial din 1960 este scrisă în limba română, iar din 1960 și în germană. Inițial director este L.G. Venetu, de la numărul 5/1951 apare sub direcția Biroului Asociației (în frontispiciul ziarului se menționează „Organ al Asociației Românilor Liberi din Statele Unite ale Americii”), de la numărul 6/1951 sub conducerea unui comitet. Editorialul primului număr, nesemnat, relevă scopul urmărit: unirea românilor din diasporă, subliniat și în *Apelul* generalului Nicolae Rădescu: „închegarea într-un mănunchi a tuturor românilor din exil, în scopul unei cât mai strânse colaborări în lupta pentru eliberarea țării”, după dizolvarea primului Comitet Național. Un an mai târziu, fondatorul publicației revine cu un nou *Apel*, de această dată către „toți cărturarii români liberi”, ceea ce constituie un prim demers pentru înființarea Academiei Române Libere (Societatea Academică Română). Rubricile permanente „Tribuna liberă”, „Știri din patria martirizată” (de la numărul 3/1951 cu subtitlul „Domnia terorii și nelegiuirile regimului comunist”), „Cronica sud-americană”, „Știri din țările vecine”, „Cronica externă” sunt susținute de personalități ale exilului politic românesc: Grigore Gafencu (prezent permanent cu articole în prima pagină, deține și rubrica „Cronica externă”), Brutus Coste, Anghel Rugină (*Mai multă solidaritate românească, Atenție la tineret* ș.a.), Emil Ghilezan, Barbu Niculescu, Claudiu Iopescu, Vasile Muși, Mihail Fărcășanu (*Sensul permanent al Unirii*), V. Brătianu ș.a. De la numărul 3/1951 în sumar este inclusă și „Cronica literară”, asigurată de Vintilă Horia, iar de la numărul 4/1951 un spațiu larg este consacrat problematicii culturale. În „Pagina culturală” sunt cuprinse informații despre scriitorii români din exil și din țară, despre publicațiile și editurile românești din exil (revista „Destin”, Editura Cartea Pribegei ș.a.), cronici de carte, articole și studii de literatură română. Vintilă Horia este cel mai constant colaborator al acestei rubrici: cronici literare la volume apărute în exil, un eseu consacrat lui Liviu Rebreanu (*Ion, după un sfert de veac*), un text cu memorabile reflecții asupra literaturii „realist socialiste” (*Răposatul Sadoveanu*, 8/1951). În articolul *De la ignoranță la neobonjurism* el semnaleză pericolul „amatorismului”, de această dată în literatura exilului („Din vina celor care ar trebui să facă în exil critică literară, și nu fac, a luat ființă în paginile publicațiilor românești un fel de amatorism critic, evident dăunător evoluției noastre culturale de dincolo de hotarele

țării"). Între semnatarii prestigioși se numără, de asemenea, Mircea Eliade (*Cultura și propaganda culturală, Literatura românească în exil*), Ștefan Baciu (*O antologie și importanța ei - Antologia poezilor români în exil, O armă veche și totuși nouă: Mimeograful*), N.I. Herescu (*Crăciun la răscruce*), Virgil Ierunca (*Cultura cu revolverul sau cu duba*), Eustațiu Stoenescu (*Un artist român autentic: Constantin Brâncuși*), Alexandru Gregorian, Constantin Amăriește, George Racoveanu ș.a. M.P.-C.

ROMÂNUL, revistă apărută la București, săptămânal, de la 17 martie 1990 sub direcția lui Ion Petcu. De la numărul 25/1992 titlul devine „Magazin Românul”, iar de la numărul 1/1994 „Intim magazin Românul”. Și-a modificat, de asemenea, în mai multe rânduri, subtitlul și periodicitatea. De la numărul 1/1995 director este Ion Badea, iar redactor-șef Vasile Crișu. Din 1993, când se transformă într-o publicație de tip „magazin” tot mai comercială, **R.** își pierde aproape orice interes cultural. În primii trei ani de apariție acest interes a existat, manifestându-se nu numai în rubrica „Dragon”, rezervată vieții teatrale și cinematografice, dar și prin spațiul acordat literaturii. Se publică versuri de Adrian Păunescu și Mircea Micu, articole istorico-literare sau biografice de Mihail E. Ionescu (despre activitatea din exil a poetului Aron Cotruș) și Nicolae Georgescu (serialele *Apoi a început neantul* și *Eminescu și francmasoneria*), traduceri din Isaac Asimov și Henry Warren (romanul de senzație *Aventurile submarinului Dox*, în foileton). O mențiune aparte merită și interviurile cu Marin Sorescu, Edgar Papu, N. Carandino, ca și acela cu Aurel Cioran, desfășurat în mai multe numere și evocând copilăria lui Emil Cioran. Alți colaboratori: Ion Mureșan, Ovidiu Bădina, Nicolae Rotaru, N. Scurtu, Ion Dodu Bălan. I.M.

ROMÂNUL DE DUMINICĂ, supliment al ziarului „Românul” apărut la București, săptămânal, între 1 martie și 5 iulie 1864. Într-un amplu articol-program C.A. Rosetti susține necesitatea realizării unității politice, morale și spirituale a românilor. Instrumentele trebuitoare ar fi presa periodică, precum și cărți scrise pentru a ridica nivelul cultural al celor mulți, ceea ce ar face ca distanța care desparte straturile sociale să se micșoreze sau să dispară. Noul periodic era editat în vederea inițierii acestui proces de culturalizare și urma să publice articole explicative, pe înțelesul tuturor, referitoare la viața politică și socială, precum și „varietăți științifice și distractive”. Colaboratorii lui C.A. Rosetti sunt Maria Rosetti, Mircea C.A. Rosetti, Enrich Winterhalder, S.A. Mihălescu și G. Vârnăv. Literatura de aici se compune din traduceri și adaptări. După ce „Românul” a fost suspendat, Rosetti își continuă campania împotriva loviturii de stat de la 2 mai 1864 în paginile suplimentului duminical. Consecința va fi suprimarea periodicului. R.Z.

ROMÂNUL LITERAR, supliment al ziarului „Românul” apărut la București, săptămânal, între 14 ianuarie și 5 august

1891 și de la 7 februarie la 20 iulie 1893. Un „club” literar condus de Vintilă C.A. Rosetti îi reunea, în anii 1890-1891, pe colaboratorii oficiosului liberal. Pentru a face cunoscută activitatea cercului s-a editat **R.I.**, prin transformarea numărului de duminică al „Românului” într-o publicație de beletristică. Paginile consacrate politicii sunt înlocuite cu o succintă rubrică de știri și un rezumat al evenimentelor din săptămâna precedentă. Alături de foiletonul cotidian din „Românul”, care continuă în supliment, se publică și cronici literare sau dramatice, poezii, schițe, nuvele. Viața culturală din București, din provincie și din Transilvania este ilustrată cu o pagină de recenzii, note bibliografice, știri și „ecouri”. Pentru a atrage cât mai mulți cititori, se recurge la o rubrică de „varietăți”, denumire sub care se înglobează povestiri educative sau umoristice, articole medicale, despre modă ș.a. Poezii scriu Traian Demetrescu, asiduu colaborator la prima serie, Gheorghe din Moldova, D. Teleor, Artur Stavri, I.S. Nenișescu, tânărul socialist C. Z. Buzdugan, Corneliu Budu (Badea Pletea), N. Mihălescu-Nigrim, Radu D. Rosetti, Al. Obedenaru, I. Dragomirescu-Ranu, Ilie Ighel-Deleanu, Dem. Moldoveanu, precum și Lucreția Suciu-Rudow, Elena Niculiță-Voronca, Smaranda Andronescu-Gâdea (Smară). G. Coșbuc este prezent, în câteva rânduri, cu versuri (*Triolete, Mi-a zis mama, Filosofia schiopului și o Anacreontică*). Unele schițe, cu un lirism bine dozat, aparțin lui Panait Mușoiu, iar altele, de observație socială, lui I.A. Bassarabescu. Proză, având punctul de plecare în faptul divers cotidian, scriu N.G. Rădulescu-Niger și N. Țincu, ambii interesați uneori datorită unei prosepțimi pe care literatura lor de mai târziu nu o va mai păstra. Autori de nuvele, schițe și însemnări de călătorie sunt și V.D. Păun, Ilie Ighel-Deleanu, Lazăr Spiridon Bădescu (De la Căscioare), Gr. D. Pencioiu, Elena Niculiță-Voronca, I. Păun-Pincio. Se republică destul de mult din scrierile lui C.A. Rosetti, Ion Ghica și V.A. Urechia. În fiecare număr apar traduceri din scriitori ca Horațiu, Lenau, Goethe, Heine, Ossian, Byron, Poe, Longfellow, Leopardi, Montesquieu, Hugo, Maupassant, O. Mirbeau, H. Lavedan, Elena Văcărescu, A. L. Kielland, Petöfi, Tolstoi. Cele mai multe tălmăciri, mai ales din limba franceză, sunt făcute de Gr. D. Pencioiu, din engleză transpune Dem. Moldoveanu, iar Ludovic Leist din limba rusă. Vintilă C.A. Rosetti studiază contribuția lui C.A. Rosetti la dezvoltarea literaturii originale, citând documente referitoare la Asociația Literară a României din 1845. În *Note din carnet* H. Streitman analizează starea literaturii române la 1890, încercând o definire nouă, după aceea a lui N. Petrașcu, a personalității lui Mihai Eminescu. Iuliu Tuducescu recenzează *Balade și idile* de G. Coșbuc și face o amplă prezentare a vieții și operei lui Tennyson. Cu toate că este publicația unui cerc literar, **R.I.** nu a avut un caracter închis, ci a promovat scriitorii de orientări diferite și traduceri din alte literaturi. R.Z.

ROMÂNUL LITERAR, revistă apărută la București, săptămânal de la 10 ianuarie 1905 la 13 decembrie 1908, de trei ori pe lună între 20 decembrie 1908 și 25 ianuarie 1911, bilunar de la

1 noiembrie până în decembrie 1911 și ca serie nouă în numărul din 1 ianuarie 1912; la început avea subtitlul „Anale politice și literare”. Redactor este C. Al. Ionescu-Caion (1905–1911), iar director A.D. Xenopol (1908–1909). Revista își schimbă frecvent titlul și subtitlul: „Literar, politic și religios”, „Românul. Literatură, politică, religie”, „Românul literar”, „Românul politic și literar”. **R.I.** atacă virulent „Sămănătorul” și mai ales pe N. Iorga (Caion și Ioan Tanoviceanu în „Iorgaidele”) și promovează, în revanșă, mai ales traduceri din literatura franceză modernă (Alphonse Daudet, Paul Claudel, Jean Moréas). Spiritul vehement polemic al lui Caion se temperează temporar odată cu venirea la conducere a lui A.D. Xenopol, care nu tolerează violența de limbaj și atacul la persoană. Rubricile permanente sunt „Note critice”, susținute de Caion și uneori de A.D. Xenopol, „Cronica revistelor românești și străine”, „Idei și fapte”, „Cronica cărților”. Publică versuri Riria (Coralia Xenopol) (*Lesbiene, Zohar*), Al. Macedonski, Mircea Demetriade, G. Bacovia, Mihail Cruceanu, D. Karnabatt, Elena Văcărescu, proză dau O. Tafrali și Caton Theodorian, iar dramaturgie Haralamb G. Lecca. A. D. Xenopol semnează articole de istorie (*Rolul românilor în Orient, Expunere pe scurt a principiilor fundamentale ale istoriei, Istoria este artă sau știință?*), iar Ovid Densusianu scrie despre versul liber și dezvoltarea estetică a limbii literare. P.C.

ROMOȘAN, Petru (30.III.1957, Orăștioara de Sus, j. Hunedoara), poet. Este fiul Floarei (n. Gridan) și al lui Samoilă Romoșan, funcționar. După ce face școala generală în satul natal, urmează Liceul „George Coșbuc” din Cluj, absolvit în 1976. În perioada 1981–1988 este galerist la Fondul Plastic al Uniunii Artiștilor Plastici. Iese ilegal din țară în 1988, ajungând, după o scurtă perioadă petrecută în Ungaria (în timpul căreia ia poziție împotriva regimului comunist), la Paris. În Franța își câștigă existența ca expert și negustor de artă. Se întoarce în România în a doua jumătate a deceniului al zecelea și înființează, împreună cu soția sa, prozatoarea Adina Keneres, Editura Compania. Debutează la „Tribuna”, cu poeme, în 1972, iar prima carte, *Ochii lui Homer*, îi apare în 1977, fiind distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor. Poetul va detalia într-un interviu acordat în perioada postdecembristă condițiile debutului și maniera în care a evitat ingerințele ideologului: „Când am tipărit *Ochii lui Homer*, cota de participare la activitatea ideologică era de cinci poezii cu partidul, cinci cu patria. În felul acesta au fost „asasinați” mai mulți poeți tineri, care au fost obligați la compromis de la început. Compromis care i-a marcat și i-a distrus, deși erau oameni de talent. În ceea ce mă privește, având comanda respectivă, cinci și cinci, clară și fermă, m-am refugiat în confecționarea unor poeme istorice în care încercam să fac ceva asemănător cu ceea ce făcuse Ezra Pound din cantos-uri, aplicând metoda lui Pound pe istoria veche dacică și obținând un hibrid mai puțin compromiș decât cele cinci și cinci.” După cel de-al treilea volum, *Rosa canina* (1982), o antologie de autor extrem de severă, poetul intră într-o tăcere prelungită până azi.

Critica a recunoscut rolul lui **R.** în inventarea/ structurarea, în regim poetic, a acelor parametri discursivi în care generația optzecistă își va impune „vocea” și, ulterior, „vocile”. Într-o investigare sumară, ar fi vorba de tipul de preluare a realului de către retorică; aceasta nu mai vizează finalitatea modernistă a destrămării realului ca real, corelabilă unei trădări împinse până la autonomizarea lui etanșă în spațiul poemului, ci, dimpotrivă, în noua schemă, realul este preluat și prelucrat în varianta intermediară a unui „mort viu”, a unui mutant cu regim dublu de existență. Realul trecut în poem își păstrează ambele calificări; punțile rămân netrase, indecizia aceasta tensionată înervând mecanismul desangvinizat prin „literaturizare” al transferului. Miza politică a unei astfel de operațiuni este evidentă; nici o reconstrucție a contextului original al poeziei lui **R.** nu poate ignora fantasmalele subversiunii încorporate în text. Aceștia sunt termenii ideali, dar ca derivarea unei practici să fie posibilă, ecuația include, își asumă eșecul sau măcar parțialitatea. Caracteristic pentru figura eșecului este poemul *Aduceți-l pe Dante*, unde este lizibilă, în rama similicritică a unei alegorii sceptice, tra(u)ma deceptivă a inadecvării mesajului poeziei la un orizont politic de așteptare: „Dante intră în Siena călare pe un măgar./ În Siena sau altă umbroasă așezare de oameni./ De un an cetatea îl așteaptă./ «Dante ne va salva!» surâd municipalii./ «Ciurma, otrăvitoarele zvonuri, plictisul.../ Dante ne va salva!./ Mândrii cetățeni ai Sienei, în strai măreț,/ se infuriază foarte./ «Acesta nu-i Dante, nu poate fi Dante,/ Aduceți-l pe Dante!./ Cel de pe măgar se ridică în șa./ Strigă și el după puterea lui:/ «Nu-i vită omul ci-i dator să aducă lumină lumii/ și să alunge ceața!./ Mândrii cetățeni ai Sienei, în strai măreț,/ izbucniră în răs.” Consecința cea mai directă este un regim schizoid, vital și în același timp traumatic pentru respirația poemului. Schizoidia este explicitabilă printr-o serie de cupluri tensionate și antinomice, descompunând cele două sintaxe care intră în compoziția poeziei lui **R.**: obscurizare versus discursivitate, „comedia literaturii” versus comedia realului, obsesia ultraliteraturizantă, mallarmeană, a Cărții versus obsesia civică a adevărului dinafara literaturii, obsesia adecvării la real (obsesia „descrierii” unor lucruri umile) versus conștiința că realul nu furnizează decât o referință minoră, nedemnă, secătuită, ingeniozitate în amorsarea unui dispozitiv retoric versus ingeniozitate în dezamorsarea/ persiflarea ace-luiași dispozitiv. Singura ieșire posibilă din acest naufragiu programat e identificată în poemul care încheie *Rosa canina*, sub forma sinuciderii, anticipată, de altfel, anterior, în mai multe rânduri: „Cândva eram grozavul descriptor al Florii de Măceș, Rosa canina, Rozalia:/ nu începeam bine să o descriu,/ afurisita îmi apuca mâna, gura, capul.// Vinerea trecută:/ descriu un cocoș, cocoșul nu mai cântă,/ se face hârtie mototolită, cade sub masă;/ descriu un câine, câinele nu mai latră, schelălăie,/ se duce dracului.// pe masa de scris, roșu, alb, verde, măceșul./ Îl privesc cu poftă, îl mângâi nebun./ Mărețul descriptor reîncepe descrierea./ Scriu: Floarea de Măceș.../ Florile de Măceș - scrum!// Nici bucurie, nici spaimă, cu capul pe masă,/ hotărâsc autodescrierea” (*Auto-*

descrierea). Tăcerea care i-a urmat acestui „ultim” poem a părut să confirme decesul; dar realitatea „cadavrului” rămâne problematică. Antologiile îngrijite de R., *Cele mai frumoase 100 de poezii ale limbii române* (2001) și *100 din cele mai frumoase poeme de dragoste ale românilor* (2003), conțin, din perspectiva dublului criteriu, tematic și canonic, anunțat din titlu, o selecție de poeme acoperind perioada dintre Ienăchiță Văcărescu și nouăzeciști. Antologarea, ce își asumă ambiția suplimentară de manifest al „cuvântului bine spus”, e făcută cu instinct sigur și gust indiscutabil.

SCRIERI: *Ochii lui Homer*, Cluj, 1977; *Comedia literaturii*, București, 1980; *Rosa canina*, București, 1982. **Antologii:** *Cele mai frumoase 100 de poezii ale limbii române*, pref. edit., București, 2001; *100 din cele mai frumoase poeme de dragoste ale românilor*, pref. edit., București, 2003.

Repere bibliografice: Poantă, *Radiografii*, I, 312–313; Felea, *Aspecte*, II, 263–267, III, 143–146; Nițescu, *Atitudini*, 152–15154; Mincu, *Eseu*, 52–55; Ulici, *Prima verba*, III, 15–16; Teșosu, *Istoria*, 94–96; Ioan Holban, *Apocalipsa într-o lume de hârtie*, CRC, 1994, 1; Poantă, *Scriptori*, 90–92; *Dict. analitic*, I, 213–214; Marin Mincu, „*Cele mai frumoase 100 de poezii ale limbii române*”, LCF, 2001, 44; C. Rogozanu, *Cele mai frumoase poezii*, RL, 2001, 44; Popa, *Ist. lit.*, II, 555–556; Daniel Cristea-Enache, *Frumusețea unei antologii*, ALA, 2002, 612–613; *Dict. scriit. rom.*, IV, 90–93; Marian Victor Buciu, *Panorama literaturii române în secolul XX*, vol. I: *Poezia*, Craiova, 2003, 152–156; Manolescu, *Enciclopedia*, 612–613.

M.I.

RONETTI-ROMAN (pseudonim al lui Aron Blumenfeld; 3.I.1852, Jezierzany, Polonia – 7.I.1908, Iași), dramaturg. Este fiul Ceciliei și al lui Ioină Roman, așa cum rezultă din declarația din dosarul de împământare. Și-a pierdut de timpuriu părinții, evrei săraci din Galiția. Adolescent, s-ar fi stabilit, prin 1868, la Hărlău. Cu un profesor particular, învață germana. A fost învățător la Sadagura, apoi contabil la Bacău, pregătindu-se să-și dea bacalaureatul la Suceava. Sigur este că în toamna lui 1869 a plecat la Berlin. Cu bacalaureatul luat, după ce se înscrie aici la Facultatea de Medicină, tânărul se simte mai atras de filologie. Frecventează chiar o „Akademie für Philologie” și, totodată, ca audient, filosofia. Câtiva ani studiază în mai multe orașe din Germania, dar nu termină nici o facultate. În această perioadă își preschimbă numele, împrumutat, de Moise Roman în Ronetti-Roman. La înapoierea în țară se angajează ca pedagog și profesor de limba germană la Institutul lui V.A. Urechia din București, de unde va demisiona în urma unor conflicte, răzbunându-se apoi printr-un pamflet corosiv. În 1878, an în care R.-R. colabora la „Timpul”, Mihail Kogălniceanu îl cheamă în Departamentul Afacerilor Străine, ca traducător de limbă germană. Peste câțiva ani, căsătorit cu fiica unui arendaș, începe să ducă o viață mai retrasă, de moșier. Răscoala din 1907, în timpul căreia casa îi este mistuită de părjol, îl înspăimântă și îl zdruncină, determinându-l să se refugieze la Iași. Nu peste multă vreme moare, în urma unui atac de cord. Între anii 1868 și 1872, iscăbind Moise Roman (sau Romano), R.-R. publicase în „Hamagid” și în alte periodice străine articole în chestiuni de literatură ebraică. O semnătură anagramată a scriitorului este

R. Moran. A colaborat la „Adevărul”, „Almanahul «Dacia»”, „Calendarul «Răsăritul»”, „Convorbiri literare”, „Curentul nou”, „Egalitatea”, „Mântuirea”, „Opinia”, „Reforma”, unde îi apar scurte poeme, „Revista literară și științifică”, „România literară”, „Timpul”. Ca publicist, el adoptă, în studiile sale sociale și economice, o atitudine conservatoare.

În literatură, în românește, R.-R., care în tinerețe nu își poate stăpâni pornirile vindicative, se afirmă cu satira *Domnul Kanitferstan, extras din jurnalul unui trândav* (1877). Victima este V.A. Urechia, înfățișat drept un plagiator, un farsor, un om cu o moralitate dubioasă. „Poema” de inspirație byronică *Radu* (1878) e închinată celor „ce după idealuri zadarnic au umblat”. Sortit să alege după năluciri, dezamăgit în dragoste, în prietenie, proscrisul Radu, bântuit de negre melancolii, își caută refugiul în mijlocul naturii. Iluziile pulberate rând pe rând au făcut din el un sceptic, cu sufletul înveninat. Singur și nemângâiat, pribeagul, care dorise țării lui o grabnică mântuire de „obedele străine”, se consacră luptei pentru libertate. Ocolită de lirism, scrierea, adesea nebuloasă, incoerentă, are și dezavantajul unei exprimări impure. Într-un alt poem, tipărit postum, *Ivan* („Flacăra”, 1913) – satiră a regimului țarist –, eroul e un amoral, seducător frenetic și fără nici un scrupul, dedându-se plăcerilor, cu voluptăți perverse. În alte poeme (*Răzbunare*, „Convorbiri literare”, 1892, *Muza tragediei*, „Flacăra”, 1913), dincolo de maniera declamatorie, ura este simțământul ce se descătusează, precum și o neînduplecată dorință de răzbunare. Mai izbutită la R.-R. se dovedește satira, scriitorul fiind un observator malițios și inteligent. În *Satira jocului* („Flacăra”, 1913), el realizează câteva tipuri – cămătarul, senatorul pehlivan, „un poetel simbolic”, „o văduvă trezită”, un gazetar vândut, un cartofor ș.a.m.d. –, care îi prilejuiesc ironii crude pe seama acestei „lumi nalte”, cu „spoiala ei de moravuri”. Broșura polemică *Două măsuri* (1898) conține o luare de poziție pătimașă într-o chestiune – situația dorișă de răzbunare. Mai izbutită la R.-R. se dovedește satira, scriitorul fiind un observator malițios și inteligent. În *Satira jocului* („Flacăra”, 1913), el realizează câteva tipuri – cămătarul, senatorul pehlivan, „un poetel simbolic”, „o văduvă trezită”, un gazetar vândut, un cartofor ș.a.m.d. –, care îi prilejuiesc ironii crude pe seama acestei „lumi nalte”, cu „spoiala ei de moravuri”. Broșura polemică *Două măsuri* (1898) conține o luare de poziție pătimașă într-o chestiune – situația evreilor în România – care îl obsedează pe autor. În această pleatorie tendențioasă, poate interesa sub aspect literar „icoana limpede a ovreiului vechi”, zugrăvită cu o anume forță evocatoare. R.-R. susține că în literatură, și nu doar în cea română, nu a fost încă înfățișat un chip de evreu adevărat, ci numai „ovreiul” grotesc sau, eventual, hapsân. În *Manasse* (1900) el avea să încerce o reabilitare. Piesa, care a declanșat fie reacții de contestare violentă, fie elogi exagerate, este o operă de maturitate. Tema ar fi aceea a dragostei care triumfă asupra oricăror opreliști – în acest caz, prejudecățile de rasă. Manasse Cohen e un bătrân venerabil, învățat și evlavios, tip de evreu habotnic, devotat cu fanatism idealului său religios. Față de orice încălcare a vechilor rituri, a tradiției, se arată intolerant, cu reacții de o fervoare aproape sălbatică. Orice amestec dintre creștini și evrei, pe care îi socotește inexorabil despărțiți prin ură milenară, i se pare o nelegiuire. Fiul său, Nisim Cohanovici, ilustrează o generație intermediară, care respectă tradiția mai mult de formă, aspirând de fapt către o asimilare, mai ales dacă aceasta aduce un „folos”. Lelia, fata acestui arivist, face parte – la fel ca fratele ei, Lazăr, tânăr socialist – din cea de-a treia generație, emancipată de constrângerile religioase.

Dragostea ei pentru Matei Frunză provoacă o mare tulburare tuturor, dar mai ales lui Manasse, neîncrezător în imboldul inimii. Dar credința curată a celor doi tineri în forța iubirii, disprețuitoare de îngrădiri și convenții, biruie până la urmă. Bătrânul moare, nesuportând lovitura, iar sfârșitul lui înseamnă și falimentul unei mentalități rigide, înțepenită în dogme. Deși mai discretă ca prezentă până aproape de final, figura lui Manasse e, în felul ei, impunătoare, dramaturgul încercând să îi sugereze măreția printr-un patos ca al vechilor profeți. Un personaj pitoresc, guraliv și impertinent, cam fricos și bețiv, uneori bufon, alteori cinic, însă minte ascuțită, manevrând abil pilde și vorbe cu două înțelesuri, glumind întruna, când cu haz amar, când mai facil, este Zelig Șor, misitul, comentator pătrunzător al dramei ce se petrece în casa Cohanovici. Atras de forța piesei lui **R.-R.**, I.L. Caragiale imaginase un alt final.

SCRIERI: *Domnul Kanitferstan, extras din jurnalul unui trândav*, București, 1877; *Radu*, București, 1878; *Două măsuri*, București, 1898; *Manasse*, București, 1900; *Manasse și alte scrieri*, îngr. și pref. Constantin Măciucă, București, 1996.

Repere bibliografice: Pompiliu Eliade, *Causeries littéraires*, I, București, 1903, 131-183; *Ronetti-Roman. Viața și opera lui*, „Revista israelită”, 1908, 4; Sanielevici, *Încercări*, 37-55; Chendi, *Scrieri*, IV, 90-94; Argezi, *Scrieri*, XXVIII, 143-147; Propertiu, *Chestia Manasse*, Iași, 1914; Emil I. Critzman, *Ronetti Roman. Amintiri. Opera lui*, București, 1915; Gala Galaction, „*Manasse*”, „*Mântuirea*”, 1919, 138, 142, 145, 150, 160; Mihail Dragomirescu, *De la misticism la regionalism*, București, 1924, 190-195; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, I, 60-65; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 325-326; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 488-489, *Ist. lit.* (1982), 553-555; Aderca, *Contribuții*, II, 457-459; *Ist. teatr. Rom.*, II, 217-218; Ciopraga, *Lit. rom.*, 646-649; Mîndra, *Clasicism*, 213-215; *Dicț. lit.* 1900, 748-750; Negoșescu, *Ist. lit.*, I, 145; *Dicț. analitic*, III, 22-25; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 93-94. F.F.

RONSARD, publicație apărută la București în 1938 (un număr), având subtitlul „Revue d'information, de critique et de bibliographie littéraire”. Fondatori sunt Francis Lebrun, Léon Thévenin, D.V. Barnoschi, Léon Main. În articolul-program, intitulat *Notre but*, se arată că revista este menită să strângă relațiile de prietenie dintre francezi și români, să publice eseuri, romane, nuvele, versuri și analize literare care să servească idealuri comune. **R.** se deschide cu un articol elogios al lui D.V. Barnoschi, închinat regelui Carol al II-lea și literelor românești. Același autor, în articolul *Pierre de Ronsard*, stăruie asupra ipotezei originii românești a poetului și a importanței sale în literatura franceză. Léon Main vorbește despre pătrunderea spiritului francez în România și a rolului jucat de Georges Duhamel în această direcție, iar D.V. Barnoschi, folosind de data aceasta pseudonimul C.S. Bihorean, oferă câteva sugestii prilejuite de o serie de lecturi franceze proaspete. Literatura propriu-zisă este reprezentată de un fragment din romanul *Crowned Queens* al reginei Maria, în traducerea Mărgăritei Miller-Verghy, și de un fragment de proză semnat de N.M. Condiescu, *Zephir*, în transpunerea lui Léon Thévenin. Lista traducerilor continuă cu un fragment din feeria *Cocoșul*

negru de Victor Eftimiu (*Mensonge*), în versiunea lui Léon Main, cu un sonet al lui Eminescu (*À l'heure où tout se tait, et même la pensée*), tălmăcit de Mărgărita Miller-Verghy, și o poezie (*Dans le bruit du temps*) a lui Al.A. Philippide. Francis Lebrun oferă versiunea franceză a baladei *Gruia*, luată din colecția de poezii populare a lui G. Dem. Theodorescu, iar Anton Balotă scrie despre istoricul N. Iorga. Revista mai cuprinde rubrica intitulată „*Cărți*”, în cadrul căreia sunt prezentate volume semnate de Ion Missir (*Fata moartă*), N. Timiraș (*Cântece de cristal*), Ion M. Gane (*Ritmuri franceze*), J. Byck și Al. Rosetti (*Istoria limbii române*), Petru Nicolescu ș.a. Într-un comentariu despre saloanele literare de la noi, Roxana Berindei Mavrocordat amintește de rolul Aidei Vrioni, iar N.I. Herescu subliniază rolul Institutului de Studii Clasice, în sumar figurând și o scurtă privire asupra teatrelor din București. M.Pp.

ROSETTI, Al.[exandru] (20.X.1895, București - 27.II.1990, București), memorialist și editor. Este fiul Zoei (n. Cornescu) și al lui Petre Rosetti, avocat și moșier. Elenei C. Cornescu, bunica sa după mamă, i-a închinat Ion Heliade-Rădulescu poezia *Zburătorul*. Urmează la București cursurile Liceului „Gh. Lazăr” (1906-1914) și Facultatea de Litere și Filosofie (1914-1916), unde îi are profesori pe Ovid Densusianu, I.-A. Candrea, I.

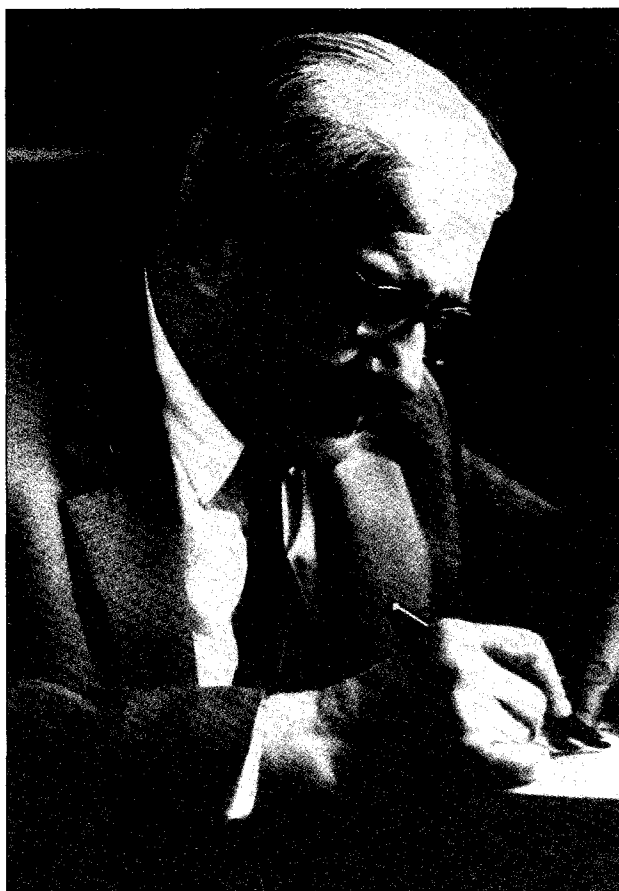
Bianu și D. Onciul. Locotenent în timpul primului război mondial, este rănit la Mărășești și decorat. După război își continuă studiile la aceeași facultate (1919-1920), apoi ca bursier în Franța (1920-1928), unde audiază cursurile lui Antoine Meillet, Jean-Pierre Rousselot, Jules Gilliéron, Mario Roques. În 1923 obține titlul de diplomat la École Pratique des Hautes Études, iar în 1926 doctoratul în litere la Sorbona. În 1928 va fi promovat conferențiar, iar din 1938 profesor titular la Catedra de limba română de la Facultatea de Litere și Filosofie din București, ulterior fiind și decan (1945-1946), apoi rector (1946-1948). Funcționează și ca director al Editurii Cultura Națională (1930-1935) și al Editurii Fundației Regale pentru Literatură și Artă (1934-1940, 1945-1947), precum și ca director al Centrului de Cercetări Fonetice și Dialectale din București (1963-1969). A fondat și condus publicații de specialitate: „Bulletin linguistique” (1933-1948), „Studii și cercetări lingvistice” (din 1950), „Fonetica și dialectologie” (1958-1969), „Revue roumaine de linguistique” (din 1956), „Cahiers de linguistique théorique et appliquée” (din 1962). Studii și articole i-au apărut și în „Grai și suflet”, „Revista Fundațiilor Regale” (unde e și director în 1945-1947), „Viața românească”, „Romanoslavica”, „Limba română”, dar și în „Minerva literară”, „Munca literară”, „Gazeta literară”, „România literară”, „Lucefărul” ș.a. Ales în 1948 membru în Academia RPR, va fi, de asemenea, membru corespondent al Academiei Suedeze și membru al Academiei Iugoslave, fiind distins cu titlul *doctor honoris causa* al universităților din Montpellier, Lyon și Aix-en-Provence. Face parte din Biroul Societății Internaționale de Științe Fonetice, din Comitetul Internațional al Slaviștilor ș.a. În 1980 i s-a decernat Premiul Herder.

Autor al unor lucrări clasice în domeniul lingvisticii, precum *Filosofia cuvântului* (1946) și *Istoria limbii române* (I-VI, 1938-1966), **R.** este și un mare om de cultură, un mentor și un remarcabil editor, care i-a publicat pe Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, G. Călinescu, Ion Barbu, Lucian Blaga, G. Bacovia, Mircea Eliade, Mihail Sebastian, Perpessicius, Emil Botta ș.a., dar în egală măsură, și un scriitor original. Prin destinul său a confirmat încă o dată, după B. P. Hasdeu, Ovid Densusianu și Sextil Pușcariu, că un lingvist poate fi în subsidiar și un creator de literatură. Debutază, concomitent, la revistele „Miron Costin” și „Convorbiri literare”, în primăvara anului 1916, cu două studii de istoria limbii. „Vieța nouă” din 1919 îi găzduiește prima încercare literară, poemul în proză *Fantezia florilor*. Mult mai târziu, în „Revista Fundațiilor Regale” (1935-1938), își va publica însemnările de călătorie pe care le adună în volumul *Note din Grecia* (1938), socotit „o mărturisire de credință clasică” (G. Călinescu), umanistă, exprimată încă din motoul din Renan: „Il y a un lieu où la perfection existe...”. Călătorul admiră măreția, armonia, echilibrul, perenitatea artei eline: „Arta grecească, radioasă arătare ce se înfățișează de pretutindeni pelerinului pe Acropole, nu are început, nici sfârșit. Ea s-a născut o singură dată pe pământul fericit al Eladei și de atunci meșterii cei mai iscusiți caută zadarnic să afle secretul pierdut al creației sale.” Acropole îi produce o „impresie de măreție calmă”, grandoarea templului grecesc

Caricatură de Iosif Ross

stând în „armonia proporțiilor sale”. Mai totul, cu excepția peisajelor de la Eleusis, Delos și Micene, este pentru călător prilej de „fină reculegere”, de „pace muzicală”. În altă ambianță, parcurgând peisajul mirific al munților României și atâtea alte peisaje, **R.** își caută un spațiu predilect: „Gândirii îi sunt necesare pasul călătorului, zvonul apelor, miresmele muntelui, azurul țăriilor albastre, bolta brazilor, verdeța lor perenă e un simbol al perenității, la care râvnește ființa noastră plâpândă.” Treptat, orizontul peregrinului se lărgeste spre cele mai diverse spații geografice și culturale: India, Israel, SUA, Albania, Africa, Brazilia. Se revelă astfel tot mai pregnant scriitorul „de aleasă sensibilitate, pe care o temperează singură excesiva sa grijă de expresie” (Perpessicius), „scriitorul delectabil, fin observator al peisajului din afară, ca și al universului interior” (Al. Piru). Altă dimensiune a scrisului lui **R.** este aceea de portretist, învederată în *Cartea albă* (1968), unde închină tablete buncii sale materne, Elena C. Cornescu, apoi lui Tudor Arghezi, Ion Barbu, Mateiu I. Caragiale, Mihail Sebastian, Camil Petrescu, G. Călinescu, Oscar Lemnar, pictorul Theodor Pallady, lingviștilor B. P. Hasdeu, Ovid Densusianu și I.-A. Candrea, bizantinologul D. Russo, savantului Ioan Cantacuzino. În *Diverse*, grupaj prezent în mai multe cărți, se oprește asupra lui V. Alecsandri, M. Sadoveanu, G. Ibrăileanu, Paul Zarifopol, Camil Petrescu, Tudor Vianu, Mihai Ralea ș.a., pentru ca în *Diverse II* (1988) să-și extindă aria observațiilor la Antoine Meillet, Rabelais, Voltaire, Diderot,

Jean-Jacques Rousseau, Aloysius Bertrand, Chateaubriand, Hugo, Michelet, Stendhal, Nerval, Barbey d'Aureville, Jules Verne, Mérimée, Claudel, Gide, Rimbaud, Camus, Valéry ș.a., realizând portrete care „vădesc disponibilitatea epică a evocatorului, finețea pătrunderii psihologice și ductul plin de siguranță al desenului” (Mircea Zăciu). Scriitorul **R.** rezervă viitorului alte pagini, din volumul *Cartea neagră*, depus, cu mulți ani în urmă, la Vatican. Trebuie amintit că alături de o receptare critică în genere favorabilă, el a trezit și altfel de reacții, marcate de circumspecție, în prim-plan fiind plasate permanent meritele de editor. La Editura Fundației Regale pentru Literatură și Artă **R.** a inițiat seriile „Ediții definitive,” „Scriitori români vechi și moderni” și „Scriitori români uitați”. Editor de anvergură, cu fler și bun gust, a realizat el însuși atât ediții de texte vechi – *Lettres roumaines de la fin du XVI-e et du début du XVII-e siècle tirées des archives de Bistritza (Transylvanie)* (1926), *Cronicarii români* (1944) –, cât și (în colaborare) ediții critice de mare autoritate științifică din opera lui I. L. Caragiale, Ion Barbu și Camil Petrescu. Îngrijește, de asemenea, câteva volume de scrisori primite de la G. Călinescu – din care rezultă, mai ales, rolul său esențial în editarea lucrării *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* – și de la alți scriitori, ca și epistolele sale către marele critic. Două lucrări ale lui **R.** se situează la granița dintre lingvistică și folcloristică. În *Colindele*

religioase la români (1920) el opinează că textele colindelor religioase își au originea în *Noul Testament*, *Viețile sfinților*, în apocrife și în apocalipse. În *Limba descântecelelor românești* (1975) relevă bogăția, inventivitatea și frumusețea lexicului și a formulelor incantatorii din această specie arhaică și analizează mult mai multe unități decât Ovid Densusianu în *Limba descântecelelor*, studiu apărut în anii '30.

Umanismul este termenul ce a definit în totalitate ființa în opera lui Al. Rosetti. Nu umanismul tocit și demonetizat prin aplicări calpe, ci acela care anima, la cumpăna anilor de după prima conflagrație, numeroase spirite europene și românești. [...] De aici interesul – nu doar peisagistic – pentru Elada, căruia Al. Rosetti i-a închinat prima sa creație literară, expresie a unui liric nemărturisit, frânat în efuziunile sale de cenzura unei erudiții, ea însăși dozată cu severitate!

MIRCEA ZĂCIU

SCRIERI: *Colindele religioase la români*, București, 1920; *Note din Grecia*, București, 1938; *Limba poeziilor lui Eminescu*, București, 1956; *Istoria limbii române literare* (în colaborare cu Boris Cazacu și Liviu Onu), București, 1961; ed. 2, București, 1971; *Diverse*, București, 1962; *Note din Grecia. Diverse*, București, 1964; *Cartea albă*, București, 1968; *Note din Grecia, India, Israel. Diverse. Cartea albă*, pref. Liviu Călin, București, 1970; *Câteva precizări asupra literaturii române*, București, 1972; *Limba descântecelelor românești*, București, 1975; *Călătorii și portrete. Note din Grecia, India, Israel, SUA, Albania. Diverse. Cartea albă*, București, 1977; *Călătorii și portrete. Note din Grecia, India, Israel, SUA, Albania, Africa, Brazilia. Diverse. Cartea albă*, pref. Liviu Călin, București, 1983; *Diverse II (Câteva precizări asupra literaturii franceze)*, București, 1988. **Ediții:** *Lettres roumaines de la fin du XVI-e et du début du XVII-e siècle tirées des archives de Bistritza (Transylvanie)* București, 1926; *Cronicarii români*, București, 1944; I.L. Caragiale, *Opere*, I-IV, introd. Silviu Iosifescu, București, 1959-1964 (în colaborare cu Șerban Cioculescu și Liviu Călin); Ion Barbu, *Ocean*, pref. edit., București, 1964 (în colaborare cu Liviu Călin), *Joc secund*, pref. edit., București, 1966 (în colaborare cu Liviu Călin); Camil Petrescu, *Opere*, I-VI, introd. Liviu Călin, București, 1973-1983 (în colaborare cu Liviu Călin); *Scrisori către Al. Rosetti (1916-1968)*, pref. edit., București, 1973; *Correspondența lui G. Călinescu cu Al. Rosetti (1935-1951)*, pref. edit., postfață Vasile Nicolescu, București, 1977; *Din călătoriile lui Don Miguel. Correspondență Ion Barbu - Alexandru Rosetti*, îngr. Simona Cioculescu, București, 1995.

Repere bibliografice: Călinescu, *Cronici*, I, 299-302, II, 9-12; Călinescu, *Ulyse*, 320-323, 360-366; Perpessiciu, *Opere*, V, 240-244; VIII, 147-153, 179-182, 282-285, IX, 95-99, X, 85-89, XI, 370-374, 463-467; Streinu, *Pagini*, III, 392-401, V, 405-411; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 832-833, *Ist. lit.* (1982), 917; *Omagiu lui Alexandru Rosetti la 70 de ani*, București, 1965; Zăciu, *Masca*, 245-249; Piru, *Varia*, I, 161-163, 446-449, II, 13-15, 55-57, 309-312; Tomuș, *Răsfrângerii*, 211-214; Corbea-Florescu, *Biografii*, II, 199-207; Ungheanu, *Lecturi*, 357-362; Balacciu-Chiriacescu, *Dicționar*, 217-219; Baltag, *Polemos*, 85-86; Cristea, *Faptul*, 50-51; Popescu, *Cărți*, 150-153; Marcea, *Varietăți*, 294-297; Al. Raicu, *Autografe*, București, 1983, 160-182; Râpeanu, *Memoria*, 68-70; Nicolescu, *Starea*, II, 145-148; Th. Hristea, *O prestigioasă istorie a limbii române*, RL, 1987, 8; Cioculescu, *Itinerar*, V, 481-487; Simion, *Scriitori*, IV, 20-25; Cornelia Ștefănescu, *Profil de intelectual*, JL, 1990, 1; Vlaicu Bârna, *Alexandru Rosetti*, CNT, 1990, 10; Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Despărțire de Alexandru Rosetti*, RL, 1990, 10; Al. Rosetti. *In memoriam*, JL, 1990, 10 (semnează Mircea Zăciu, Nicolae Florescu, Liviu Călin, Emanuel Vasiliu, I. Oprîșan); Gheorghe

Grigurcu, *In memoriam*, VR, 1990, 10; George Muntean, *Un umanist*, RL, 1990, 44; Iordan Datcu, *La despărțirea de Alexandru Rosetti*, REF, 1990, 3-4; G. I. Tohăneanu, *Eu sunt Gaitany!*, O, 1992, 11; Paul Cornea, *Al. Rosetti - europeanul*, RL, 1994, 20; Nicolae Manolescu, *Al. Rosetti și cărțile*, RL, 1995, 41; Matilda Caragiu Marioțeanu, *Al. Rosetti - Profesorul*, RL, 1995, 41; Alex. Ștefănescu, *Un incoruptibil al culturii române*, RL, 1995, 41; Pavel Țugui, *Un strălucit și generos cărturar*, L, 1995, 42-52; *Al. Rosetti în evocări*, îngr. Andriana Fianu, București, 1995; Iordan Datcu, *Alexandru Rosetti în scrisori către Liviu Rebreanu*, L, 1996, 3; Simion, *Fragmente*, III, 154-162; *Dicț. esențial*, 723-726. I.D.

ROSETTI, C.[onstantin] A. (2.VI.1816, București - 8.VI.1885, București), poet, memorialist și ziarist. Tatăl, spătarul Alexandru Rosseti, se născuse la Constantinopol, locul de obârșie al Rosetteștilor. Căsătorit cu Elena Obedeianu, el a avut doi fii, pe Dumitru, mort prematur, și pe Constantin (Costache). După lecțiile luate acasă cu profesori particulari, **R.** urmează un an de zile cursurile de la „Sf. Sava”, unul dintre profesori fiind C. Arstia, cu care se inițiază în meșteșugul actoricesc. I se prevede o bună carieră de actor. Va intra însă în armata națională, cu gradul de praporgic, fiind promovat după un timp aghiotant al domnitorului Alexandru Dimitrie Ghica. Fire capricioasă, oarecum ciudată, trăiește o tinerețe agitată, cu un gust pronunțat pentru excentricități. Nu rămâne mult timp cantonat în garnizoana Giurgiu, prezentându-și, în august 1836, demisia. În 1842 ajunge șef al Poliției la Pitești, iar în București va obține președinția Tribunalului Comercial. Viața mondenă nu îl răpește cu totul preocupărilor serioase. **R.**

eu unul dintre cei ce contribuie la întemeierea societății secrete Frăția (1843) și a Asociației Literare a României (1845). Împreună cu Enrich Winterhalder, deschide o tipografie și o librărie (1845), dotată cu o sală de lectură - care devine un centru de propagandă revoluționară. La începutul lui 1844 se afla în Franța, unde revine în aprilie 1845. La Paris, deși nu prea are tragere de inimă pentru învățătură, urmărește cursurile lui Jules Michelet și Adam Mickiewicz de la Collège de France. E acceptat în loja masonică de orientare republicană L'Athénée des Étrangers și figurează printre întemeietorii publicației „Les Écoles” (1845). O realizare deosebită a lui **R.** o constituie inițierea Societății Studenților Români, al cărei *Apel* îl redactează. Căsătorit în 1847 cu Maria Grant, va avea mai mulți copii, printre care pe Mircea, unul dintre primii socialiști români, și pe Vintilă, care îi va edita scrierile. În mișcarea de la 1848 **R.** joacă un rol de frunte. Face parte din Comitetul revoluționar, din Comisia executivă, unde îl suplinește pe Ion Ghica, fiind numit prefect al Poliției și avansat, în noul guvern, secretar de stat. În timpul Locotenenței Domnești îndeplinește funcția de director în Ministerul Dinăuntru. În exil, la Paris, face parte din conducerea emigrației. Cu N. Bălcescu și N. Golescu, semnează un *Apel către români*, iar împreună cu I.C. Brătianu un catehism pentru săteni. După o infructuoasă misiune politică la Istanbul, în 1857 revine în țară. Ales deputat în Adunarea Electivă, va participa în toate legislaturile de după 1857, fiind susținut și de negustori și meseriași. De altfel, e desemnat staroste al Corporației de negustori marchitani și prim-staroste al comercianților. Între 29 mai 1859 și 9 iunie 1860 a fost director al Teatrului cel Mare din București. Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice (mai-iulie 1860), **R.** prezintă o schiță de proiect pentru reorganizarea școlilor. Înlăcărat adept al Unirii, salutase cu entuziasm, în „Românul”, dubla alegere a lui Al. I. Cuza, ale cărui inițiative le și susține un timp. Treptat, relațiile devin mai încordate (este și arestat, iar publicațiile sale suspendate) și **R.** se va număra printre organizatorii actului de la 11 februarie 1866. În 1864 publicase la Paris broșura, nesemnată, *Relation authentique du coup d'état du prince Couza*, potrivnică domnitorului. În noul guvern îi revine iarăși funcția de ministru al Cultelor (februarie-iulie 1866). Republican convins, de orientare liberală, nu se împacă nici cu guvernarea lui Carol I și, pentru răsturnarea de la putere a grupării conservatoare, se implică în așa-numita coaliție de la Mazar-Pașa (1875-1876). Primar al capitalei, apoi, la 1876, președinte al Camerei, **R.** are enorma satisfacție de a proclama, el, în 1877, Independența, în numele Adunării Naționale. Între timp duce la capăt o misiune politică la Paris. Din mai 1878 e, câteva luni, ministru de Interne. Cum propunerile sale (revizuirea Constituției din 1866, o nouă lege electorală ș.a.) nu sunt acceptate de primul ministru I.C. Brătianu, demisionează, depărtându-se de fostul prieten și tovarăș de idei din timpul exilului parizian. De fapt, nu se mai socotea membru al Partidului Liberal. Va mai fi, totuși, ministru de Interne (iunie 1881-ianuarie 1882). Girează chiar conducerea Consiliului de Miniștri, în perioada când I.C. Brătianu se afla în străinătate, și e ales în mai multe rânduri

președinte al Camerei Deputaților. Suferea de mai multă vreme de o afecțiune pulmonară, care s-a agravat, grăbindu-i sfârșitul.

Poeziile din tinerețe ale lui **R.** - care debutează în 1836, cu romanța *A cui e vina?* - par urmarea unui capriciu, o expresie a preocupărilor erotice, foarte asidue. Compunând cu înlesnire, în maniera anacreontică a lui Costache Conachi ori a Văcăreștilor, contaminat de poezia galantă a sfârșitului de secol XVIII, el dedică versurile femeii, pentru care nutrește un cult. Poetul e un epicureu - *Ceasurile de mulțumire* (1843) este titlul unicului său volum. În spiritul lui Béranger, izvodește un cântec ușor, sprintar, susținut de refrene, cu unele inflexiuni de satiră socială. Este o lirică simplă, de oarecare grație, uneori didactică, slăvind fericirea în mijlocul naturii, în mediul pastoral sau chiar în sărăcie. În afara unor versificări prolix pe subiecte din „romanchuri” străine, **R.** a tradus și a imitat (sau prelucrat) din Byron, Lamartine, Victor Hugo, Béranger, Metastasio (printr-un text intermediar francez), Pierre Daru. Cu ajutorul profesorului Bernhardt Stolz, s-a apucat să tălmăcească, direct din englezește, poema dramatică *Manfred* de Byron. Versiunea, cu pasaje și imagini remarcabile, se poate să fi stat în atenția lui Eminescu (în *Mureșan*, dacă nu și în *Luceafărul*). În epocă **R.** s-a bucurat, ca poet, de mare popularitate. Stihuri ale sale sunt transpuse în alte limbi ori incluse de Anton Pann în *Spitalul Amoriei*, făcând, până la urmă, și prozeiști (Costache Caragiali, G. Sion ș.a.). La 1848 circulau și satirele lui politice, un fel de fiziologii. În calendarele sale (din 1847, 1848) se mai găsesc o seamă de articole și povestiri. Opiniile literare ale lui **R.** se situează pe linia programului de la „Dacia literară”. El cere unei opere să fie „dagherotopia stării sociale a timpului”, dar, nu mai puțin, să aibă un tonus combativ, un nerv agitatoric. Critica lui e participativă și, ca metodă, cu elemente deterministe. Apariția poeziilor lui V. Alecsandri o explică prin raportări la contextul social-politic, ereditatea și educația bardului de la Mircești, contactul său cu aspirațiile neamului. În ceea ce privește teatrul, îl socotește a fi o „oglinză”, așa cum scena cată să fie un „sanctuar”, un „altar” sau o tribună de la care se pot răspândi ideile de dreptate și libertate. Cu atât mai mult, argumentează publicistul, se cere un repertoriu original, cu piese inspirate din istoria și legendele noastre. Ostil dramelor lacrimogene, el se declară în favoarea „comediei naționale”. Observațiile, competente, îi vizează pe interpreți, sfătuiți „a imita natura”, se referă la decoruri și costume și nu pierd din vedere publicul. În afara unei piese scrise la Paris, *Femeia fără zestre*, **R.** a realizat și câteva tălmăciri: drama *Chatterton* de Alfred de Vigny, *Bogatul și săracul* de Émile Souvestre, *Doctorul negru*, după Anicet-Bourgeois și Philippe Dumanoir. I s-a atribuit *Omul muntelui*, „romanch original” publicat în „Românul” (1857-1858) și semnat în volum Doamna L. După alte ipoteze, Doamna L. nu ar fi decât un pseudonim al scriitoarei franceze Marie Boucher (care ar fi fiind, în colaborare cu V.A. Urechia, autoarea romanului). Susținut cu intensitate între anii 1848 și 1859, jurnalul lui **R.** - *Jurnalul meu* - oferă o surprinzătoare, paradoxală imagine a omului politic

de clocotitoare energie. Exaltatul cu gesturi fastuoase, făcând din fiecare apariție în public un adevărat spectacol, apare în notațiile de aici ca un abulic, bolnăvicios și lacrimogen, lăsându-se pradă unor chinuitoare frământări. O natură hipersensibilă și lucidă deopotrivă, analizându-se necruțător, în dorința de a se autoperfecționa. Auster până la puritanism, zbuțumatul lasă din când în când să se întrevadă firea de un cotropitor senzualism. E loc, desigur, și pentru meditații despre soartă, fericire, moarte - diaristul având, dincolo de postura livrescă, de inspirație byroniană, un sentiment acut al morții. Se simte, în acest jurnal, o tensiune a sentimentului patriotic, pașoptistul asumându-și cu un soi de fanatism sarcina de „propagandist revoluționar”. De memorialistică țin și însemnările *De la Paris la Stambul (Călătorie făcută în 1853)*. Din scrisori **R.** se înfățișează ca un bărbat plin de tandrețe, cu o religie a prieteniei și cu o credință vibrantă în cauza revoluției, căreia i s-a devotat. **R.** a fost un mare ziarist al vremii sale, inaugurând un stil în presa românească, în publicistica politică îndeosebi. Cu Enrich Winterhalder scoșese, în 1848, „Pruncul român”. În exilul parizian, mână de același neastâmpăr, înființează cu I.C. Brătianu „Republica română” (1851) și intră în comitetul de redacție al „României viitoare” (1850). Triumful activității de gazetar a lui **R.** este „Românul”, organ unionist, de o mare longevitate, apărut la 9 august 1857. În ziar, directorul este omniprezent, cu articole de fond, cronici economice, artistice, literare, comentarii asupra evenimentelor interne și internaționale. Uneori numere întregi sunt redactate de el. A întemeiat și a girat și alte periodice: „Apărătorul dreptății” (mai-iulie 1863), răspândit subversiv, în manuscrise, apoi „Libertatea” (12-23 iulie 1864), „Conștiința națională” (1865), „Românul de duminică” (1864) - o anexă-magazin a „Românului”, „Conștiința națională” (1865); de asemenea, o revistă umoristică, „Țânțarul” (1859), împreună cu N. T. Orășanu. A colaborat la „Steaua Dunării”, semnând K. sau Constantinescu, la „Revista Dunării”, „Cugetarea”, „Sentinela română” ș.a. A mai semnat cu inițiale, precum și cu pseudonimele Costin, C. Trandafirescu, Coțopist Trandafirescu, Pitarul Zăvoiescu, Konstantin ș.a. Temperament frenetic, însuflețit de încrederea în „steaua României”, în idealurile sale uneori utopice, acest exponent al mesianismului pașoptist a lăsat imaginea unui spirit exaltat și fulgurant, realist și visător. Preconizând revoluția - o revoluție burgheză - ca mijloc radical de preschimbare a vechilor rânduiești, **R.** se arată un vrăjmaș al marii proprietăți individuale, dar, sub înrăurirea lui Proudhon, ca și a lui Saint-Simon, admite proprietatea ca rod al muncii. Credința lui în progres e de nezdruccinat și, sub influența socialismului utopic și a iluminismului, el se mai și pierde în reverii despre frăția și solidaritatea națunilor, în marșul lor către o fericire universală. Adept al lui Jean-Jacques Rousseau, îmbrățișează teoria dreptului natural, care ar exclude de la sine oprimarea. Tezele principale ale programului său politic sunt libertatea individuală absolută, salvagardarea naționalității, republica. Ca un profet al revoluției, invocă adeseori divinitatea în maniera, poetică, a *Cântării României*, apelând la citate și ilustrări biblice, ceea ce conferă discursurilor o

coloratură mistică, fără ca omul să fi fost un spirit religios. Influența romanticilor Jules Michelet și Edgar Quinet, a lui Lamennais, dar și a socialismului utopic se regăsește în opera politică și socială a tribunului, în care el investeste fantezie, patos, o forță reală a elocinței. Ca polemist, jurnalistul se ilustrează în replica pe care o dă, cu sarcasm și întăritare, *Domnilor Eliade și Tell* (1850-1851), dar mai ales în cele trei epistole adresate domnitorului Barbu Dimitrie Știrbei. Întreprinzând o critică amplă a regimului, scrisorile acestea sunt o adevărată diatribă, folosind o gamă de mijloace din arsenalul pamfletului, de la apelul familiar, în bătaie de joc, la atacul dur, necruțător. Finețea și subtilitatea sunt însușiri mai rar valorificate de **R.**, înclinat, atunci când nu polemizează dur, spre stilul măreț, grandilocvent, câteodată căzând în delir, tinzând spre sublim și neevitând, întotdeauna, ridicolul. Stilul – se poate vorbi de o manieră –, cu efecte oratorice bine calculate, este romantic, mesianic, oracular.

Notarea imediată, proaspătă, zilnică, o va face Rosetti într-o vreme când nu se știa prea bine la noi ce este jurnalul intim. El avea conștiința jurnalului ca parte și interlocutor permanent și discret, ca un documentar pentru sine al întregii sale activități. Jurnalul [...] a fost tot timpul preocuparea sa cea mai statornică [...]. Notele intime raportează zilnic despre un om cuprins de patima acțiunii, căutând relații, filosofând, avid de plăcere, inhibat de nerealizare, orgolios și smerit, demn și bun, făcându-și visuri să fie util țării [...], cu o percepție acută a realului, dar și cu predispoziție romantică spre reverie.

MARIN BUCUR

SCRIERI: *Ceasurile de mulțumire ale lui...*, București, 1843; *Apel la toate partidele urmat de Încrederea-n sine*, Paris, 1850; *Scrieri din junete și esiliu*, I-II, îngr. Vintilă C.A. Rosetti, București, 1885; *Scrierile lui...*, I, îngr. Vintilă C.A. Rosetti, București, 1887; *Amintiri istorice*, îngr. Vintilă C.A. Rosetti, București, 1889; *Pagini din trecut*, îngr. Vintilă C.A. Rosetti, București, 1902; *Note intime*, I-II, îngr. Vintilă C.A. Rosetti, București, 1902-1903; *Poezii alese*, Valenii de Munte, 1909; *Jurnalul meu*, îngr. și pref. Marin Bucur, Cluj-Napoca, 1974; *C.A. Rosetti către Maria Rosetti*, I-II, îngr. și pref. Marin Bucur, București, 1988-1998.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, II, 134-136; Caragiale, *Opere*, III, 131-137; G. I. Ionescu-Gion, *Portrete istorice*, București, 1894, 215-235; Iorga, *Ist. lit.* XIX, II, 194-198, III, 73-74; Ibrăileanu, *Opere*, VIII, 328-352; Arghezi, *Scrieri*, XXVII, 157-159; Lui C.A. Rosetti, *La o sută de ani de la nașterea sa*, București, 1916; Bogdan-Duică, *Ist. lit.*, 279-290; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 159-165, *Ist. lit.* (1982), 166-172; Brădățeanu, *Istoria*, I, 202-206; Popovici, *Romant. rom.*, 452-461; *Ist. lit.*, II, 527-539; Radu Pantazi, *C.A. Rosetti. Gânditorul. Omul*, București, 1969; Vasile Netea, *C.A. Rosetti*, București, 1970; Marin Bucur, *C.A. Rosetti. Mesianism și donquijotism revoluționar*, București, 1970; Zăciu, *Lecturi*, 82-85; Săndulescu, *Continuități*, 222-227; *Dict. lit.* 1900, 751-753; Cristea, *Faptul*, 19-24; Cioculescu, *Itinerar*, I, 64-72, IV, 71-76; Dana Dumitriu, *Introducere în opera lui C.A. Rosetti*, București, 1984; Indrieș, *Polifonia*, 66-70; Holban, *Literatura*, I, 1-19; Ioan Holban, *C.A. Rosetti*, CL, 2000, 3-5; Manolescu, *Istoria*, I, 263-273; Simion, *Ficțiunea*, III, 94-102; *Dict. scriit. rom.*, IV, 97-101; Săndulescu, *Memorialiști*, 27-32. F.F.

ROSETTI, Dimitrie R. (17.IV.1850, București – 11.X.1934, București), publicist și autor dramatic. Este fiul Casiei (n. Brăiloiu) și al lui Radu Rosetti. Face studii, neterminate, la Colegiul „Louis le Grand”, urmând apoi, vreme de doi ani, École des Sciences Politiques et Administratives din Paris. Întors în țară, ocupă diferite funcții: șef de cabinet al lui I.C. Brătianu (1876), șeful Poliției din Brăila, avocat al statului la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice (1910), șef al Serviciului Contencios la același minister (1922-1929). Între 1888 și 1900 a activat ca deputat de Teleorman. Membru în Comitetul teatral (1888-1890), **R.** girează conducerea artistică a Teatrului Național din București, în perioada în care I.L. Caragiale se afla în concediu. Sora lui, Ana Rosetti, a fost soția lui Titu Maiorescu. Câteva lucrări pe care le întocmește nu sunt, propriu-zis, de literatură. Apărută în două ediții, *Povește către săteni* (1885) este de fapt o prelucrare. Realizare meritorie, chiar dacă nu lipsită de erori și omisiuni, *Dicționarul contemporanilor din România (1800-1898)* (1898) cuprinde, în prezentări succinte, biografia și operele unor scriitori, ale unor oameni de știință sau politici. Autorul s-a folosit, între altele, de biografiile românești alcătuite de A. Ubcini pentru un dicționar al lui L.-G. Vapereau. Ca publicist, **R.**, redactor la „Românul”, mai colaborează la ziare ca „La Boîte aux lettres”, „Timpul”, „Constituționalul”, „L'Indépendance roumaine”, „Epoca”. La București lua parte la ședințele Junimii. De altfel, în „Convorbiri literare” i-au și apărut o serie de scrieri. A mai semnat D.R.R., Dim. și cu pseudonimele Max și Stal. Și-a pierdut viața într-un accident de automobil.

Localizările și prelucrările lui **R.** sunt farse ușoare, frivole, deși cu unele porniri moralizatoare, bizuindu-se pe comicul de situații, mai rar pe acela de limbaj sau chiar onomastic, unde ar exista și un început de tipizare. Totul se sprijină pe quiproquo; ițele se încurcă și se descurcă rapid, din zăpăceala generală iscându-se hazul, destul de îndoielnic. Așa se întâmplă în *Politica babachei* (după Edmond Gondinet), *Nerușinații* (după Émile Augier), *Pățania lui Dumitrache, Uite popa... nu e popa* („Convorbiri literare”, 1882), *Un leu și un zlot* (1910), *Moștenire de la răposata* (1910, după Eugène Labiche). Temele care îl preocupă pe publicist se regăsesc în revistele lui teatrale, „politice și umoristice”. Discursurile patriotarde din Cameră, farsa alegerilor, dezbaterile sterile ale Academiei, situații ilare din presă, administrație, învățământ sunt persiflate în *Vicleimul* (1881), *Nazat!* (1886), compusă, ca și *Zeflemele* („Convorbiri literare”, 1889), în asociere cu Iacob Negruzzi, *Scump... dar face!* (1902). E aici un amalgam năstrușnic, în care se învâlmășesc neurastenia cu telegraful fără fir, țiganul și arendașul, proprietarul și meseriașul sărăcit, personaje-personificări ca, de pildă, Criza, Naftalina și altele. Probabil că în epocă efectul de ilaritate era asigurat, autorul făcând apel la procedee umoristice verificate (calamburul, limbajul stropsit, parodia ș.a.). Un comentator spiritual, malițios, pus pe arțag se arată a fi **R.** în *Cronicele* sale din „Epoca”, reunite în 1888 în volumul *Cronicele lui Max (1886-1888)*. Cu o limbă rea și ascuțită, Max, aflat în opoziție, batjocorește în șarje brutale oamenii politici aflați la putere (liberalii, în speță), speculând

cu o regretabilă insistență chiar defectele lor fizice. Când renunță la poanta de un gust dubios, publicistul practică o cozerie acidulată, dezvăluindu-și oarecare aptitudini narative (ca în notele de voiaj *București-Varna*), precum și resurse umoristice. Însemnările lui au câteodată un aspect de fiziologie, colectând „tipuri și impresii”, ca în volumul *Trotuarul Bucureștiului* (1896), unde anomaliile „sistemei” politice, administrative, felurite obiceiuri și năravuri, specimene variate (cămătarul, linguşitorul, ipohondrul ș.a.m.d.) sunt surprinse cu agerime și zugrăvite în trăsături apăsate, care pun mai bine în relief grotescul, uneori evidențiat prin numele personajului. *Viața în provincie* e o adevărată schiță, creionând automatismele, tabieturile, toropeala, plictisul existenței dintr-un târg de provincie. *Danțuri vechi, danțuri noi* este o meditație asupra vremelniceii, sub semnul unei resemnări senine din care nu lipsește o undă de melancolie. *Între Capșa și Palat... Impresiile unui trecător* (1904) conține notațiile unui observator atent, preocupat de o tipologie diversă, ironizând subțire nestatornicia femeii sau creionând o serie de „moftangii”.

SCRIERI: *Vicleimul*, București, 1881; *Povețe către săteni*, București, 1885; *Nazat!* (în colaborare cu Iacob Negruzzi), București, 1886; *Cronicele lui Max* (1886-1888), București, 1888; *Trotuarul Bucureștiului. Tipuri și impresii*, București, 1896; *Dicționarul contemporanilor din România* (1800-1898), București, 1898; *Scump... dar face!*, București, 1902; *Între Capșa și Palat... Impresiile unui trecător*, București, 1904; *Un leu și un zlot*, București, [1910]; *Moștenire de la răposata*, București, [1910].

Repere bibliografice: Caragiale, *Opere*, IV, 427-428; Olimpiu Boitoș, *Biografiile românești ale lui Ubicini*, Cluj, 1932, 44-46; B. Brănișteanu, *Max*, DMN, 1934, 9 886; Radu Rosetti, *Familia Rosetti*, II, București, 1940, 88-89; Brădățeanu, *Comedia*, 151-152; *Dict. lit.* 1900, 753-754. F.F.

ROSETTI, Maria (1820, Guernsey, Anglia - 13.II.1893, București), publicistă. Maria Grant, fiica unui ofițer scoțian și a unei franțuzoaice, era prin 1846 institutoarea copiilor fratelui Catinică Odobescu. În casa Odobestilor îl cunoaște pe C. A. Rosetti, cu care se căsătorește în 1847, la Plymouth, în Anglia, unde își avea familia. A împărțășit cu sentimentalism, dar cu același devotament ca și soțul său, ideea revoluției de la 1848. Primului său copil, născut la 6 iunie 1848, i-a dat numele Libertate. **R.** a urmat, pe uscat, de la Giurgiu la Svința pe revoluționarii exilați aflați în ghimiile turcești, între care se găseau C. A. Rosetti, Bălcescu, Ion Ionescu de la Brad, D. Bolintineanu, încurajându-i, transmitându-le informații, procurând alimente și îmbrăcăminte, făcând demersuri pentru obținerea pașapoartelor. Jules Michelet îi face în 1853 un elogios portret. A rămas împreună cu C.A. Rosetti în exil, la Paris, până în 1857. În 1853-1854 a colaborat la ziarul „La Presse” și, mai târziu, la „Românul” lui C.A. Rosetti. În 1863 îl ajută pe aceasta să redacteze „Apărătorul dreptății”, în 1864 scrie la „Românul de duminică” și în 1865-1866 scoate ea însăși ziarul „Mama și copilul”. A mai semnat cu pseudonimele Elena și Florica. A fost modelul picturii *România revoluționară* de Daniel Rosenthal.

R este considerată prima ziaristă româncă. Ziarul „Mama și copilul” era redactat aproape în întregime de ea. Exaltând maternitatea și crezând în influența femeii-mame asupra destinului societății, propovăduia bunătatea și dragostea universală. **R.** a editat o publicație pentru copii, în care interesează mai puțin istorioarele scrise sau traduse de ea cu scopul nemijlocit de a educa (*Minciuna, Ploaia de aur*), cât mai ales însemnările despre Franklin, Galilei, Newton, Mozart, interesantele *Convorbiri despre univers*, evocările din istoria țării, alegoriile despre dreptate, libertate, egalitate. O parte din acestea, precum și din colaborările la „Românul” au fost strânse de Vintilă C.A. Rosetti, fiul său, în volumul *Scrieri din 1864 și 1865* (1893). În „Românul” a mai publicat cronici dramatice și descrieri de călătorie. *Însemnări din timpul călătoriei lui C. A. Rosetti de la Paris la Constantinopol* a rămas în manuscris. Un remarcabil talent epistolar dovedește **R.** în scrisorile către Adèle Dumesnil, fiica lui Jules Michelet.

SCRIERI: *Scrieri din 1864 și 1865*, îngr. Vintilă C. A. Rosetti, pref. Jules Michelet, București, 1893.

Repere bibliografice: Jules Michelet, *Principautés Danubiennes. M-me Rosetti 1848*, Paris, 1853; D. Bolintineanu, *Călătorii*, I, îngr. și pref. Ion Roman, București, 1968, 25-27; C.A. Rosetti, *Jurnalul meu*, îngr. și pref. Marin Bucur, Cluj-Napoca, 1974, *passim*; *Dict. lit.* 1900, 754-755; C.A. Rosetti *către Maria Rosetti*, I-II, îngr. și pref. Marin Bucur, București, 1988-1998. S.C.

ROSETTI, Radu (14.IX.1853, Iași - 12.II.1926, București), prozator și memorialist. Este fiul domniței Aglae, fiica cea mare a domnitorului Grigore Alexandru Ghica, și al lui Răducanu Ruset „cel tânăr”. Nobilității i se adaugă vocația culturală a familiei. Răducanu Ruset stăpâna o bună greacă veche clasică și urmase filosofia la München, Aglae, la rândul ei, era instruită, animată de idei liberale și de idealul Unirii. **R.** își petrece copilăria la moșia Căiuți (județul Bacău), învață cu preceptori străini, cărora le datorează, cel puțin, stăpânirea limbilor franceză, germană și engleză. În toamna lui 1870 este trimis la un pension din Geneva, internatul lăsându-i numai amintiri neplăcute. În anul următor e înscris la un liceu în Toulouse, unde în 1873 își ia bacalaureatul în științe. Își va continua studiile la un colegiu din Paris, cu intenția de a deveni inginer. Moartea tatălui, moștenirea grevată de datorii și totala inapținutudine pentru desen îl fac să se întoarcă în țară. În pofida eforturilor sale, în 1888 moșia Căiuți este vândută, iar familia se mută la Târgu Ocna, apoi la Bacău. Lipsit de ambiții politice, dar silit de nevoi financiare, **R.** va intra în viața publică: în 1889 e numit prefect de Roman, dar demisionează după câteva luni, în 1891 este ales deputat de Fălciu, în 1892 ajunge prefect de Brăila, după un an fiind mutat la Bacău. Din ianuarie până în octombrie 1895, când demisionează, funcționează ca director general al închisorilor. După căderea guvernului conservator al lui Lascăr Catargiu, renunță la cariera politică. Obligat de împrejurări, în 1898 ocupă un post de ajutor-arhivar în cadrul Ministerului de Externe. Își

descoperă pasiunea pentru istorie, pornind de la cercetarea de hrisoave și documente pentru colecțiile Academiei Române, cum atestă corespondența cu Ioan Bianu. Primul studiu, *Despre clasele agricole din Moldova*, este publicat în „Revista nouă” (1888). Contribuțiile ulterioare, apărute în „Analele Academiei Române”, și câteva cărți amplu documentate asupra proprietății rurale și a originii boierimii câștigă recunoașterea din partea unor istorici importanți, ca Ioan Bogdan sau Vasile Pârvan. *Pentru ce s-au răsculat țărani?* (1907), *Pământul, sătenii și stăpânii din Moldova* (1907), lucrări însumând o mie de pagini, stârnesc reacții contradictorii, în atmosfera tensionată a momentului. Prin criticile adresate boierimii, mai cu seamă marilor latifundiari, prin denunțarea abuzurilor și a privilegiilor nemeritate **R.** a fost considerat unul dintre „stâlpii” ideologiei poporaniste. Rezultat al preocupărilor de istoric și genealogist sunt *La Roumanie et les Juifs* (1903), cu o ediție în limba engleză (1904), semnate cu pseudonimul Verax, și alte numeroase studii, între care *Cronica Bohotinului* (1905), *Cronica Vascanilor* (1906) *Note genealogice despre familiile Buhuș și Rosetti* (1906), câteva având un caracter pronunțat politic – *Despre unguri și episcopiile catolice din Moldova* (1905), *Despre cenzura în Moldova* (1907), *Acțiunea politică rusești în Țările Române* (1914), probând efortul de a clarifica chestiuni controversate ale vieții contemporane. Deosebit de activ până la sfârșitul vieții, pregătește o vastă cronică a războiului 1916–1918, pe care intenționa să o intituleze *O partidă de stos*, adună un material imens, primul capitol având consistența unei cărți întregi. Boala de inimă cu care lupta de ani buni se agravează și această ultimă lucrare rămâne neterminată și needitată. **R.** se stinge din viață într-un sanatoriu din București.

Literatura lui **R.** se așază firesc în continuarea activității de cercetător. Colaborează cu studii, fragmente de roman, povestiri și memorialistică la „Revista nouă”, „Convorbiri literare”, „Epoca”, „Analele Academiei Române”, „Viața românească”, „Adevărul literar și artistic”, „Lumea”, „Adevărul literar” ș.a. Romanul „de capă și spadă” *Cu paloșul* (1905), apărut inițial în foileton în ziarul „Epoca” (1904–1905), este o narațiune nutrită de laborioase investigări ale trecutului, un Ev Mediu altminteri obscur, completată de fantezie, cu influențe din Walter Scott și, nu în ultimul rând, din literatura populară. În pofida unei anumite prolixități, cartea se bucură de succes – confirmat și de Premiul Academiei Române – și conține caracteristicile fundamentale ale scrierilor de mai târziu: jalonarea „balziciană” în spațiu și timp, descrieri minuțioase ale arhitecturii, mobilierului, vestimentației, armelor – întreținând astfel iluzia autenticității –, caracterizarea exterioară a personajelor, în portrete esențializate până la schematicism, viabile însă, ca ale cronicarilor, alternarea lungilor pasaje „stagnante”, când evenimentele sunt privite global, cu pasaje de acțiune vijelioasă, ca un joc între prim-plan și fundal. Cu *Păcatele sulgerului* (1912), din care publicase fragmente în „Viața românească” (1906), **R.** își află materia epică în poveștile auzite, în copilărie, de la țărani, de la robii țigani din Căiuți, de

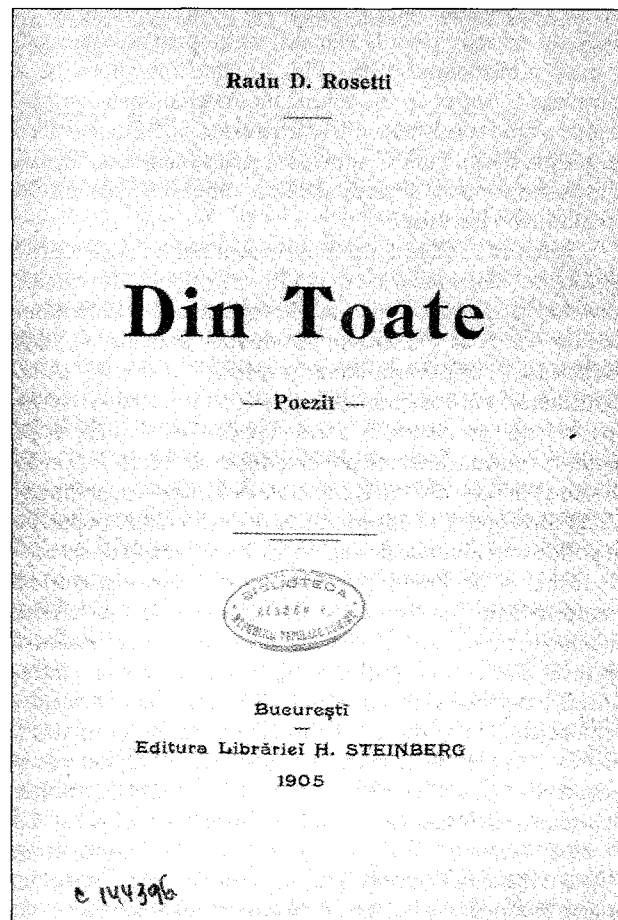
la părinți, de unde caracterul neunitar al acestui așa-zis roman, care combină anecdotică și memorialistică, pasiunea de etnograf și darul natural de povestitor, fără a lipsi intenția critică, difuză aici, din primele sale studii. Apropiat de critică de *Ciocoi vechi și noi* al lui Nicolae Filimon, romanul suferă o mutație importantă în privința structurii: atenția naratorului se deplasează către spectacolul limbajului. De la acela „simplu”, propriu răzeșilor, până la cel meșteșugit, aluziv, „oblic”, limbajul pare să fie adevăratul personaj. Pământul și dragostea sunt obsesiile care unifică episoadele. **R.** nu abandonează gustul său pentru descrierile „fotografice”, care sunt, de fapt, instrumente ale sugestiei – de atmosferă, stare socială, caracterologie indirectă –, scrierea căpătând adesea aspect de monografie, de studiu al mentalităților. Materia este însuflețită de umor, de surprizele și contrastele savant construite, sub aparența unui stil neutru. Venit în Moldova din Fanar, neamul Strileștilor are origini îndepărtate, în Spania secolului al XIII-lea (un Miguel de Las Estrellas), autorul făcând aluzie la originea meridională a familiei sale. În pofida avidității, Mihalache Strilea câștigă simpatia prin – paradoxal – nobilele lui însușiri de caracter, prin bravură și inteligență, prin finețea spiritului. **R.** mărturisește că și-a construit personajele conjugând mai multe modele reale; de aici, poate, caracterul lor uneori contradictoriu, cu atât mai veridic, căci fizionomiile nu cad în schematicism și caricatură, ca la Filimon. Conștient de lipsa vocației arhitecturale, scriitorul optează, totuși, pentru povestire: *Povești moldovenești* (1920) și *Alte povești moldovenești* (1921) sunt inspirate din amintiri de familie ori de vreo întâmplare mai deosebită abia schițată într-o cronică. Eliberate de necesitatea invenției epice, textele din *Povești moldovenești*, „decameron moldav”, cum li s-a spus, renunță și la spectaculos, adăugând în prim-plan pitorescul și melodramaticul, adesea povestea cu aer anecdotic. Interesul se deplasează spre farmecul stilistic, marcând trecerea spre alt registru literar, acela al memorialisticii din *Amintiri*, volumul I: *Ce-am auzit de la alții* (1922), *Amintiri din copilărie* (1925), *Amintiri din prima tinerețe* (1927), pagini socotite partea cea mai valoroasă a literaturii lui **R.** Cu toate că negase, cu argumente istorice, legitimitatea clasei căreia îi aparținea, el nu își poate învinge nostalgia pentru acea epocă a bogăției și splendorii din copilărie și prima lui tinerețe. Evocând figuri ilustre și traiul plin de strălucire al mării boierimi, rememorările reprezintă, dincolo de orice impuls critic, un gest recuperator: odată dispăruți boierii luminați, marile latifundii, traiul fastuos ce îmbina simplitatea cu rafinamentul occidental, nu poate urma decât decadența, ducând gândul la tristețea din *Ghepardul* lui Giuseppe Tomasi di Lampedusa, în care destrămarea unei lumi și reasezarea într-o nouă ordine socială nu aduc nimănui fericire. Nu întâmplător ultima secvență, venind după *Ieșul decadenței*, se deschide cu întrebarea *Cine sunt ciocoi?*. Dincolo de valoarea monografică, aceste scrieri rămân un reper important al memorialisticii românești și momentul de vârf al creației lui **R.**

SCRIERI: *Cu paloșul*, București, 1905; ed. 2, I-III, Iași, 1924; ed. îngr. Gheorghe Drăgan, Iași, 1972; *Păcatele sulgerului*, București, 1912; *Povești moldovenești*, Iași, 1920; *Alte povești moldovenești*, Iași, 1921; *Amintiri*, vol. I: *Ce-am auzit de la alții*, Iași, [1922]; ed. îngr. și pref. Mircea Anghelescu, București, 1996; *Amintiri din copilărie*, București, 1925; *Amintiri din prima tinerețe*, București, 1927; *Scrieri*, îngr. Cătălina Poleakov, pref. Mircea Anghelescu, București, 1980; *Scrieri*, București, 1999.

Repere bibliografice: Ilarie Chendi, *Proza d-lui Radu Rosetti*, „Voința națională”, 1904, 5 624; Davidescu, *Aspecte*, 188-190; Lovinescu, *Ist. civ. rom.*, II, 39-41, 84-86, *passim*; Mihail Sevastos, „*Povești moldovenești*”, VR, 1921, 7; Mihail Sevastos, „*Alte povești moldovenești*”, VR, 1922, 5; Mihail Sevastos, „*Amintiri*”, VR, 1923, 1; Botez, *Scrieri*, 218-221; Mihail Sadoveanu, *Bătrânul Radu Rosetti*, VR, 1926, 2-3; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, IV, 106-107; Radu R. Rosetti, *Familia Rosetti*, I, București, 1938, 231, 234, 244, 153, 268, 271; Predescu, *Encicl.*, 740-741; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 600-601, *Ist. lit.* (1982), 677-678; Sevastos, *Amintiri*, 214-218; Ciopraga, *Lit.rom.*, 582-586; Vasile Netea, *Rosetteștii*, „*Magazin istoric*”, 1972, 3; Ornea, *Poporanismul*, 128, 339; *Scrisori către Ioan Biannu*, IV, îngr. și pref. Marieta Croicu și Petre Croicu, București, 1978, 123-207; Gala Galaction, *Opinii literare*, îngr. și pref. Gh. Cunesco, București, 1979, 259-261; Piru, *Ist. lit.*, 243-244; Ornea, *Interpretări*, 84-165; Z. Ornea, *Amintiri de demult*, RL, 1996, 41; *Dict. scriit. rom.*, IV, 101-103; Săndulescu, *Memorialiști*, 73-81. S.D.

ROSETTI, Radu D. (18.XII.1874, București - 1964, București), poet, prozator, dramaturg și traducător. Este fiul Eftaliei (Nataliei) (n. Gheorghiu) și al publicistului și autorului dramatic Dimitrie R. Rosetti. Căsătoria celor doi se desface curând, copilul fiind încredințat bunicii din partea mamei. La București urmează clasele primare la Institutul „Heliade” al lui Ștefan Vellescu, apoi cursurile liceale la „Sf. Gheorghe”, „Sf. Sava” și „Matei Basarab”, iar în Brașov învață la „Liceul Șaguna”. Veșnic neadaptat la atmosfera internatelor, elev „în particular”, nu reușește să încheie cursul superior. Pentru înscrierea la Universitate obține o diplomă de bacalaureat la Bruxelles, unde studia și filosofia. Intră la Facultatea de Drept din București în 1897 și își ia licența în 1900, cu teza *Delictele de presă în legislația noastră*. Absolvise, ca premiant, și Conservatorul din București (1895). Funcționează șase ani în magistratură - portărel la Tribunalul Ilfov, substituit la Brăila, supleant la Constanța, procuror și judecător sindic la Ploiești. Din 1900 este, o perioadă de zece ani, membru în Consiliul de disciplină și prodecan al Baroului Ilfov, iar în 1933-1934 decan. Participă la primul război mondial, înaintând până la gradul de căpitan, într-un regiment de artilerie călare, fiind și redactor la ziarul „România” din Iași al Marelui Cartier General. Debutează în revista „Duminică” (1890), cu versuri scrise la moartea bunicii sale. Prima carte, *Poesii* (1890), e prefată de Constantin Mille, care îl angajase corector la „Adevărul”. În scurt timp urmează placheta de versuri și proză *Foi de toamnă* (1892). Publică poezii, proză și traduceri la „Vieața” (1894), sprijinit de Al. Vlahuță; prin el i-a cunoscut pe I. L. Caragiale, Barbu Delavrancea, Nicolae Grigorescu. La începutul carierei literare este vădită propensiunea lui R. către poezia galantă și către genul anecdotic al epigramei, concurându-l pe Cincinat Pavelescu: *Epigrame* (1894), *Din inimă* (1895), *Proză și epigrame*

(1896), *Sincere* (1897), *Duioase* (1897). O anume frivolitate, stilul insidios, câte o „ușoară lubricitate” (Ion Zamfirescu) strecurată în jocul ironiilor îi atrag criticile „Vieții românești”. Dar avocatul R., specialist în „delicte de presă”, va câștiga procesul cu grupul de la revista lui G. Ibrăileanu, ajuns la Curtea de Casație. Experiența „cazurilor” trece și ea în literatură: *Printre picături* (1904), *Trei nuvele* (1909), *Din sala pașilor pierduți* (1922), *Spicuri* (1923). Ca autor de teatru, scrisese „drama în trei acte” *O lecție* (1899), intrată în repertoriul Teatrului Național bucureștean (stagiunea 1898-1899), comedia *Păcate* (1901) și, cu totul neașteptat, piesa religioasă în versuri *Isus*, din care un fragment apare în „*Noua revistă română*” (1910). Amestecul de rigoare și fantezie, de mondenitate, dar și de meditative însingurări, remarcate de contemporani, gustul pentru pitoresc și obiectivitatea spontană, irepresibilă, fără teamă de „prozaic” și de nonliterar se regăsesc, aliate cu un umor spontan, în proza de călătorie, partea cea mai rezistentă a operei lui R., și care, de altfel, i-a asigurat popularitatea de la bun început: *Veneția* (1893), *Din largul lumii* (1903), *Dincolo de hotare* (1908), *Din Egipt* (1909), *La capătul pământului* (1910), *Hai-hui* (1924), *Instantanee turistice* (1939), toate subintitulate „note de călătorie”. A colaborat la „*Lumina*” (Iași), „*Literaturul*”, „*Țara noastră*”, „*Epoca*”, „*Foia pentru toți*”, „*Litera-*

tură și artă română”, „Convorbiri critice”, „Dimineța”, „Flacăra”, „Adevărul literar și artistic”, „Liberalul”, „Epigrama”, „Universul”, „Rampa” și, ocazional, la multe alte publicații. Semnează și Ivan, Vladimir, Wladimir, Laura, Max-Junior. Membru fondator al Societății Scriitorilor Români, ocupă diverse funcții – cenzor, membru în comitetul de conducere.

Cu placheta *Foi de toamnă* se precizează aspectele dominante atât din poezia, cât și din proza lui R.; volubil, iubitor de improvizație, cu gust pentru registrul dramatic, poetul construiește miniaturi dialogate, versifică anecdote, fie în tonalitate populară, fie în timbrul grav-meditativ din *Viata lumii*, poemul lui Miron Costin. „Morga” psalmistului rămâne exterioară, convențională, vibrația personală este mai aproape de Ion Minulescu și de seninătatea „veselului Alecsandri”. Prozele scurte, inspirate din existența celor umili, respiră compasiune, un protest implicit față de strâmba orânduială a lumii, dar și ironie detașată, aproape caragială. Un comentator contemporan identifica apartenența lui R. la direcția nouă, a prozei de călătorie „obiective”, în care experiența peregrinărilor nu este deloc „filtrată” de subiectivitatea autorului, vădit sedus de această lipsă de „poetizare”, în sens romantic, a spațiilor și climatelor culturale străbătute. Ceea ce dă farmec acestor note este, în adevăr, efortul spre obiectivitate: după citate celebre despre Nil, într-o ironică paradă livrescă, se relatează o plimbare prin „orașul mort”; mormintele califilor și mamelucilor apar, în crepuscul, ca un labirint straniu. Impresionează poezia realității, insolitul cotidianului, amănuntele prozaice dospind de umor sau, dimpotrivă, de sentimentul tulburător al diversității infinite, de acela al precarității omului și a civilizațiilor, a „tărâmurilor”. În două rânduri e descrisă insula Helgolandă, iar fotografia plină de cețuri nordice rămâne în memorie pentru totdeauna. Textul își extrage poeticitatea din banalitate, din prozaism, din exactitate: transoceanicul, „Blücher”-ul, are atâtea și atâtea cabine, motoare, e de două ori mai lung decât cea mai înaltă clădire din lume, are telegraf la bord, lumină electrică, dușuri și restaurante: așa începe poematic modern al lumii fabricate, al Nautilusului, al tehnicii. Notățile sunt mobile, de fină observație sociologică, psihologică, ilustrate prin comportamente, gesturi și situații caracteristice: locații-reper din Alexandria se numesc „La Dorobanțul Român” (cu omonimul la New York), „Briciul lui Cuza”, „Castelul Peleş” ș.a.m.d., aparținând evreilor „dezertori” din România. Din Egiptul scufundându-se în nisip și ridicându-se din mālul fecund al Nilului și până în Laponia, scriitorul surprinde îndeosebi tipurile umane: de la felahii egipteni copleșiți de o climă aparte și de sărăcia vieții, până la păstorii de reni din Norvegia, în nomadismul lor eroic, de neînțelese pentru central-europeni. Nu poezia „peisagiului”, cu sublimitățile masivelor montane, ale întinderilor nesfârșite de apă (văzute, de altfel, cu anxietate), ci aceea a diversității umane, a climatului cultural, a inepuizăbilului realității, în care identitatea și alteritatea se războiesc neconținut, o neașteptat de modernă „poezie” a cotidianului face din această proză de călătorie o lectură seducătoare și dinamică. Autorul nu „instruiește” despre țări,

drumuri, vapoare, ci despre secretul călătoriei ca experiență unică, fundamentală. R. a tradus versuri din numeroși autori francezi, dar și din Domenico Oliva, Leopardi, Schiller, Uhland ș.a. A transpus fragmente din proza lui Guy de Maupassant, comedia *Rivalii* de Lesage, drama-fantezie *Steaua* de André Gill și Jean Richepin, romanele *Robinson Crusoe* de Daniel Defoe și *Călătoriile lui Gulliver* de Jonathan Swift.

SCRIERI: *Poezii*, pref. Constantin Mille, București, 1890; *Foi de toamnă*, București, 1892; *Veneția*, București, 1893; *Epigrame*, București, 1894; *Din inimă*, București, 1895; *Fără iubire*, cu ilustrații de N. Vermont, București, 1896; *Proză și epigrame*, București, 1896; *Duioase*, București, 1897; *Sincere*, București, 1897; *O lecție*, București, 1899; *Valuri*, București, 1900; *Păcate*, București, 1901; *Cele din urmă*, București, 1902; *Din largul lumii*, Constanța, 1903; *Printre picături*, Ploiești, 1904; *Din toate*, București, 1905; *Epigrame*, București, 1906; *Dincolo de hotare*, București, 1908; *Din Egipt*, București, 1909; *Trei nuvele*, București, [1909]; *La capătul pământului*, București, 1910; *Razna*, București, 1912; *Prin pravoslavnica Rusie*, București, 1913; *Da capo*, București, 1919; *Remember*, București, 1921; *Din sala pașilor pierduți*, București, 1922; *Pățania lui Dumitrache*, București, f.a.; *Obolul meu*, București, 1922; *Spicuri*, București, 1923; *Hai-hui*, București, 1924; *Poezii*, București, 1926; *Ieri...*, București, 1931; *Pagini alese*, București, 1935; *Epigrame*, București, 1936; *Vechituri*, București, [1936]; *Instantanee turistice*, București, 1939; *Odinioară...*, București, [1942]; *Spicuri*, București, 1958. **Antologii:** *Cartea dragostei*, București, 1896; *Anecdote militare*, București, 1898. **Traduceri:** André Gill și Jean Richepin, *Steaua*, București, 1896; Daniel Defoe, *Robinson Crusoe*, București, 1900; Jonathan Swift, *Călătoriile lui Gulliver*, București, 1905; Guy de Maupassant, *De demult...*, București, 1908.

Repere bibliografice: Al. Macedonski, „Veneția”, L, 1893, 6; Ludovic Daus, „Din inimă”, TA, 1895, 686; Rosetti, *Dict. cont.*, 163; D. Evolceanu, *Doi poeți dramatici* (H.C. Lecca și R.D. Rosetti), CL, 1901, 2; B. Brănișteanu, „Din largul lumii”, ADV, 1902, 4781; Gr. Ventura, *Literatură – artă*, U, 1902, 317; Ioan Bianu, „Din largul lumii”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXV, 1902-1903; Iosif Vulcan, „Din toate”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXVII, 1904-1905; Ibrăileanu, *Opere*, IV, 115-118; Victor Anestin, „Din toate”, ADV, 1908, 6701; Ioan Bianu, „Dincolo de hotare”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXXI, 1908-1909; Ion Kalinderu, „Din Egipt”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXII, 1909-1910; Duiliu Zamfirescu, „La capătul pământului”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXXIII, 1910-1911; N. I. Apostolescu, *Lecca-Rosetti*, NRR, 1912, 13; Al. A. Philippide, „Prin pravoslavnica Rusie”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXVI, 1913-1914; Perpessicius, *Opere*, XII, 506-507; G. Topîrceanu, „Da capo”, „Însemnări literare”, 1919, 4; Banu Mărăcine, „Remember”, U, 1921, 43; Dem. Teodorescu, „Din sala pașilor pierduți”, ADV, 1922, 11 649; Al. Iacobescu, „Din Egipt”, „Straja”, 1923, 125; I. Mora, „Ieri”, U, 1931, 282; Horia Stanca, „Epigrame”, „Națiunea română”, 1936, 131; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 526, *Ist. lit.* (1982), 593-594; Gala Galaction, *Opere alese*, II, București, 1961, 322-324; Horia Oprescu, *Un bătrân poet a murit*, GL, 1964, 46; Ciopraga, *Lit. rom.*, 295-297; Nicolae Dimitriu, Radu D. Rosetti, RL, 1975, 2; Brădăteanu, *Istoria*, II, 63-64; Modola, *Dramaturgia*, 255; Ion Zamfirescu, *Întâlniri cu oameni, întâlniri cu viața*, București, 1990, 36-40; Faifer, *Semnele*, 157; Radu R. Rosetti, *Pagini de jurnal*, îngr. Cristian Popișteanu, Marian Ștefan și Ioana Ursu, București, 1993, 176; Mircea Angheliescu, *Călători români în Egipt în prima jumătate a secolului XX*, SXX, 1995, 4-6. S.D.

ROSETTI, Radu R. (20.III.1877, Căiuți, j. Bacău - 2.VI.1949, București), memorialist. Este fiul Emmei (n. Bogdan) și al scriitorului Radu Rosetti. Moștenește din partea tatălui pasiunea pentru istorie și genealogie, iar din partea mamei cultul armelor, la vremea lui, bunicul, Lascăr L. Bogdan, fiind ofițer în prima baterie de artilerie din Moldova. După întâii ani de școală la Căiuți, urmează Liceul Național din Iași, încheiat în 1895 cu bacalaureatul în litere și științe. Următorii doi ani îi petrece la București, la Școala de Poduri și Șosele, îndreptându-se apoi către cariera militară: între 1897 și 1899 studiază la Școala Militară de Ofițeri de Artilerie și Geniu și devine sublocotenent, iar în 1906 va absolvi Școala Superioară de Război. În 1913 ia parte la campania din Bulgaria. Ca ofițer de Stat Major, participă intens la organizarea armatei, iar după declanșarea primului război mondial luptă pe front, la Nămolosa și Mărășești, fiind rănit grav în august 1917. Internat la Iași, în spitalul militar ce funcționa în Institutul Notre-Dame de Sion, va fi decorat de regele Ferdinand cu Ordinul „Mihai Viteazul”. Cariera militară îi e dublată, constant, de activitatea diplomatică: în septembrie 1918 e ofițer în armata franceză, sub ordinele generalului Henri Berthelot, iar între iulie 1919 și octombrie 1920 ajunge atașat militar pe lângă Legația Română din Londra. Întors în țară și numit comandant de brigadă, în ianuarie 1924 este înaintat general, dar demisionează la începutul lui noiembrie, ca răspuns la o remarcă ofensatoare a lui Carol al II-lea, dar și din pricina sănătății tot mai șubrede. Între 1925 și 1931 face parte din consiliul de conducere al Muzeului Militar Național, fiind chiar inițiatorul, încă din 1914, al acestei instituții. Mai bine de un deceniu, începând din 1927, va fi și vicepreședinte al Crucii Roșii Române. Un număr impresionant de studii de istorie militară, publicate în română, franceză sau engleză îl consacră ca erudit al domeniului. La mare distanță de articolele debutului - *O preumblare la Bugeac* (1906), *Încă o excursie în Gorj* (1906), *Femeia și războiul* (1908) -, tipărește câteva lucrări de maturitate: *Partea luată de armata română în războiul din 1877-1878* (1926), *Essais sur l'art militaire des Roumains* (1935), *Participarea populației civile la războiul din 1877-1878* (1941), *Garda națională. Scurt istoric. Rostul ei în războiul din 1877-1878* (1943), *Făuritori de seamă ai neatârnării României* (1946), *Istoria artei militare a românilor până la mijlocul veacului al XVII-lea* (1947). Amplă și strălucită lucrare de genealogist este *Familia Rosetti* (I-II, 1938-1940). Activitatea îi este remarcată și recunoscută atât în țară, cât și în Europa, studiile sale fiind citate și unele chiar reproduse peste hotare. Membru corespondent (1927) și membru activ (1934) al Academiei Române, refuză în două rânduri Meritul Cultural oferit de Carol al II-lea, pe care generalul îl judeca sever. Aflat din 1935 la conducerea Bibliotecii Academiei Române, în calitate sa de conservator al colecțiilor cumpără sau donează documente până în pragul celui de-al doilea război mondial. Convins de caracterul strict administrativ al funcției, acceptă să intre ministru al Educației Naționale, Cultelor și Artelor în primul cabinet alcătuit de generalul Ion Antonescu (1941). În acești ani tulburi apar primele două volume din *Mărturisiri*

(1940-1941), al treilea, la care luca din 1939, fiind publicat postum (1997). În februarie 1945 R. refuză de a fi reales pentru un al treilea mandat de conservator al colecțiilor Bibliotecii Academiei Române. În mai 1946, acuzat de „acceptarea intrării trupelor germane în țară”, de a fi declarat război Rusiei Sovietice și de a fi contribuit la o legislație rasistă, este arestat; în lipsă de probe, va fi eliberat. Regimul comunist nu îl iartă însă pe general: în 1948 este exclus din Academia Română, iar la 15 august, același an, este arestat și închis în condiții de izolare. La procesul din ianuarie 1949, capătă pedeapsa „cea mai ușoară”: doi ani de închisoare, pentru că nici una dintre acuzații nu fusese probată. Bolnav de diabet și privat de tratament, se stinge în închisoarea Văcărești. A colaborat cu studii și articole la „Anuarul Societății Turistice Române”, „Revista infanteriei”, „The Geographical Journal”, „Neamul românesc”, „The Army Quarterly”, „România militară”, „Revista istorică”, „România eroică”, „Credința”, „Anuarul Institutului de Istorie Națională”, „Revue historique du Sud-Est européen”, „The Slavonic Review”, „Universul”, „Ordinea”, „Viitorul”, „Ilustrațiunea română”, „Calendarul”, „Anuarul Crucii Roșii”, „Lumea românească”, „Le Temps”, „Adevărul literar și artistic”, „Arhiva românească”, „Pământ nou” și „Analele Academiei Române”, la secțiunile istorică și literară.

„Literatură de frontieră”, jurnalul și memoriile, ca gen nonfictional, au șansa de a deveni literatură abia atunci când sunt produsul unui scriitor; în cazul generalului R., lipsit de harul de povestitor al tatălui său și, deopotrivă, de orice intenție estetică, pare că e vorba, exclusiv, de istorie. Dar atât *Mărturisiri*, cât și *Pagini de jurnal*, editat postum, în 1993, poartă amprenta exigenței adevărului și a sincerității, așezând în lumină marca autenticității și a emoției spontane. Primele două volume din *Mărturisiri* sunt redactate în maniera memoriilor și nu sunt scrise „dintr-o suflare”, căci în jurnal se spune că au fost revăzute în 1938. În cel dintâi se reface traseul vieții lui R. din copilăria petrecută la Căiuți până la căsătoria lui, în aprilie 1907, cu Ioana Știrbey, moment în care autorul era ofițer stagiar la Marele Stat Major, altfel spus, în plină maturitate. Narațiunea intră în dialog, într-un chip surprinzător, cu amintirile lui Radu Rosetti: tot ceea ce în urmă cu un deceniu și jumătate părea un paradis rural naturist și intelectualizat are acum aspect de viață precară, unde totul se clatină: copiii se joacă în vechile și inutilele trăsuri hodorogite, căci Anghel Saligny și M. Râmniceanu trasează deja drumul de fier Adjud-Târgu Ocna etc. Tatăl, privit cu discretă ironie, e poreclit „pocherestant”, căci uita cu săptămânile scrisorile „de trimis” prin buzunare; familia și musafirii jucau „croquet” pe pajiștea din fața casei; dacă îi prindea întunericul, jucau mai departe la lumina lămpilor cu petrol, purtate de servitori; înaintea de Crăciun, copiii citeau cataloagele de jucării de la magazinul „Au Printemps” din Paris, apoi îi scria lui Moș Crăciun - toate aceste amănunte pitorești strălucesc însă pe fundalul nesiguranței familiei: „latifundiarul” Radu Rosetti se mută, în 1888, la Târgu Ocna, iar paradisul copilăriei ia sfârșit. Urmează povestea, marcată de tristeți și privațiuni, a studiilor, a construirii unei cariere. Portrete de profesori și de ofițeri se

succedă, lipsite de relief, iar narațiunea se aseamănă unui documentar. Al doilea volum cuprinde perioada 1907–1914, ultimul an reprezentând un cutremur devastator în biografia lui **R.**: câteva zile după nașterea ultimei fiice, Safta (Elisabeta), soția îi moare, după numai șapte ani de căsnicie. În aceeași vreme vine știrea asasinării prințului Ferdinand, la Sarajevo, ceea ce anunță catastrofa mondială. Cu totul altfel se definește scrisul lui **R.** în al treilea volum de *Mărturisiri*, ce include, în fapt, povestea unui război văzut „dinlăuntru”, căci acoperă perioada 1914–1919, iar „narațiunea” e mai degrabă un jurnal cu date precise, cuprinzând scrisori, acte oficiale, amănunte privind fiecare mișcare politică și militară. Personaje ca Alexandru Marghiloman, mareșalul Ion Averescu ori Ion Antonescu, Henri Berthelot, Ion I.C. Brătianu, regele Carol I, Regina Maria, o serie de oameni politici români, francezi, englezi, turci sunt prezenți alături de figuri de fundal. Fiecare personaj oferă un mic nucleu narativ, un portret sau e caracterizat printr-o remarcă memorabilă, iar autenticitatea jurnalului face ca istoria războiului să fie un spațiu de tensiune și emoție, transmise lectorului ca într-un roman. Ion Antonescu are crize de plâns nervos; Ferdinand, Întregitorul, vizitând răniții dintr-un spital militar, se comportă atât de timid, încât nu știe ce să le spună soldaților; autorul însuși rememorează cum, copleșit de cele mai înalte distincții militare, e gata să plângă fiindcă nu este în stare să se bărbiească din cauza slăbiciunii în urma tifosului exantematic. Aceleași personaje apar în ipostaze atât de diferite, de discordante, încât impresia este de tensiune insuportabilă. *Pagini de jurnal*, care acoperă anii 1938–1942, păstrând caracteristicile ultimului volum din *Mărturisiri*, sunt și mai tensionate, notațiile atingând uneori un laconism extrem, de mare dramatism. Ținut cu regularitate, jurnalul redă pulsația timpului: zile pline, zile goale, „istorice” sau zadarnice. Meditația politică interferează cu aceea morală și intelectuală; în aceeași zi se consemnează, spre pildă, uciderea lui Armand Călinescu, o supărare a lui P. P. Panaitescu, apariția unui roman care i-a plăcut ori nu diaristului, se vorbește despre mișcarea legionară, despre oreionul cutărui nepot ș.a. Jurnalul lasă impresia unui puzzle uriaș, supus continuu agregării și dezagregării. În pragul senectuții autorul asistă aparent detașat la ce se petrece în juru-i, cu grija de a adăposti de bombardamente colecțiile Academiei, și, în mod vizibil, de a citi o cantitate tot mai mare de literatură. E aici spectacolul unei personalități exemplare și al unui spirit european.

SCRIERI: *Familia Rosetti*, I-II, București, 1938–1940; *Mărturisiri*, vol. I-II, București, 1940–1941, [vol. III], îngr. și introd. Maria Georgescu, București, 1997; *Pagini de jurnal*, îngr. și pref. Cristian Popișteanu, Marian Ștefan și Ioana Ursu, București, 1993.

Repere bibliografice: Camil Vasiliu, *Ostaș, viteaz și cărturar*, „Moldavia” (Bolgrad), 1941, 135; Perpessicius, *Opere*, IX, 106–116; Teodor Vărgolici, *Scritorii clasici și armata română*, București, 1986, 341–342; Cristian Popișteanu, *Radu R. Rosetti*, „Magazin istoric”, 1989, 11; Ștefan Manaru, „*Pagini de jurnal*”, SPM, 1990, 22–28; Zaci, *Departa*, 46–49; Rusu, *Membrii Academiei*, 461–462; Simion, *Genurile*, 156–161.

ROȘCA, Agnesa (17.X.1929, Chișinău), poetă și traducătoare. Este fiica Irinei și a lui Vasile Roșca. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Chișinău (1953). A fost peste douăzeci de ani redactor de poezie la câteva edituri, în 1966–1967 îndeplinind și funcția de șef al Direcției Editurilor în Comitetul de Stat al RSS Moldova. Publică versuri din 1950, debutând editorial cu placheta *Bat gândurile* (1965), remarcată și de A.E. Baconsky.

Poetă cu un puternic simț al realului, dar și deschisă spre oniric, **R.** a cultivat totuși multă vreme o lirică preponderent ocazională, semnând numeroase stihuri ce au exaltat în tonalități patetice teme civice de conjunctură. Scrisul său cuprinde registre variate, de la versul pur folcloric la cel de factură modernă. S-a realizat însă în lirica meditativă. Volumul *Scieri alese* (1987) îi stabilește oarecum evoluția: autoarea se regăsește sub semnul a tot ce e valență autohtonă, a tot ce e sacru și etern. Mărturie elocventă stau poeziile din *Aerul de taină* (1995), cuprinzând spovedanii unde tendința de clasicizare a formulei lirice se întâlnește cu aceea de purificare estetică a mesajului. Cartea include și câteva notabile poeme închinată limbii române. Poetă lirică prin excelență, **R.** practică și satira (ciclurile *Satire*, *Fata morgana*, *Spini rătăcitori*) și manifestă o predilecție aparte pentru epigramă. Împreună cu criticul Vasile Coroban a editat, prefațat și comentat opera lui V. Alecsandri (I-IV, 1958–1959). Este și autoarea unei ediții de *Opere alese* din A. S. Pușkin (I-III, 1961). A realizat talmăciri din mari scriitori clasici: Vergiliu, *Eneida* (în creștomatia *Literatura universală. Grecia și Roma antică*), F. M. Dostoievski, A. P. Cehov, Maxim Gorki, Taras Șevcenko, Petőfi ș.a. Numeroase traduceri ale versurilor sale au apărut în limbile rusă, ucraineană, georgiană, estoniană, armeană, turcă ș.a.

SCRIERI: *Bat gândurile*, Chișinău, 1965; *Mozaic*, Chișinău, 1967; *Cântecul tău, Djamil*, Chișinău, 1968; *Balada stropului de soare*, Chișinău, 1969; *Vin negru*, Chișinău, 1969; *Amnar și cremene*, Chișinău, 1971; *Înșiră-te mărgărite*, Chișinău, 1972; *Pământul patriei*, Chișinău, 1974; *Veveřiță-Riță*, Chișinău, 1974; *Leagănul cel verde*, Chișinău, 1976; *Immuri în inimi*, Chișinău, 1977; *Darul vieții*, Chișinău, 1978; *Cu tine, țară de mestecenii*, Chișinău, 1979; *Flori albe, flori roșii*, Chișinău, 1981; *Veșnică ardere*, Chișinău, 1982; *Vis și veghe*, Chișinău, 1984; *Meșter Zori-de-zi*, Chișinău, 1985; *Clopote în aprilie*, Chișinău, 1986; *Scieri alese*, pref. Mihail Dolgan, Chișinău, 1987; *Aerul de taină*, Chișinău, 1995. **Ediții:** V. Alecsandri, *Opere*, I-IV, pref. edit., Chișinău, 1958–1959 (în colaborare cu Vasile Coroban). **Traduceri:** A.S. Pușkin, *Opere alese*, I-III, Chișinău, 1961; Vergiliu, *Eneida*, în *Literatura universală. Grecia și Roma antică*, Chișinău, 1972.

Repere bibliografice: Raisa Suveică, *Profiluri literare*, Chișinău, 1972, 489–498; Mihail Dolgan, *Crez și măiestrie artistică*, Chișinău, 1982, 304–310; Tudor Palladi, *Plăsmuirea veșnicului eu sau Perihelia aerului de taină*, LA, 1996, 7 martie; Vasile Constantinescu, „*Aerul de taină*”, RR, 1996, 2; Mihai Cimpoi, *Întoarcerea la uneltele*, TR, 1996, 47; Ion Pop, *O poetă din Basarabia*, LA, 1997, 6 martie; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 188–189; *Femei din Moldova*, îngr. Iurie Colesnic, Chișinău, 2000, 240. M.Dg.

ROȘCA, D.[umitru] D. (11.II.1895, Săliște, j. Sibiu – 25.VIII.1980, Cluj-Napoca), eseist și traducător. Urmează școala primară la Săliște, liceul mai întâi la Sibiu, absolvind la „Andrei Șaguna” din Brașov. Aici îl cunoaște pe Lucian Blaga, cu care se

împrietenește pentru o viață. În 1914 intră amândoi la Seminarul Teologic din Sibiu, iar în anii 1917-1918 frecventează împreună Facultatea de Filosofie a Universității din Viena. După un popas la București, din 1919 urmează Facultatea de Litere și Filosofie la Sorbona (licența în 1921), apoi, tot la Paris, École des Sciences Politiques (diploma în 1922). În capitala Franței își susține doctoratul, sub îndrumarea lui Émile Bréhier, cu teza *L'Influence de Hegel sur Taine, théoricien de la connaissance et de l'art* (1928, versiunea românească în 1968), iar ca teză secundară, *Vie de Jésus*, traducerea în franceză a unui text timpuriu din Hegel, precedată de un amplu comentariu. Reîntors în țară, ocupă postul de conferențiar (1929-1937), apoi pe acela de profesor la Catedra de Filosofie a Universității din Cluj (până la pensionare, în 1965). Colaborează la „Viața românească”, „Archiv für Geschichte der Philosophie”, „Lucefărul”, „Minerva”, „Țara Bârsei”, „Pagini literare” ș.a. În 1935 primește Premiul Academiei Române - instituție al cărei membru corespondent va fi din 1963, iar din 1974, titular - pentru lucrarea *Existența tragică*, publicată cu un an înainte.

L'Influence de Hegel sur Taine... anunța un cercetător dotat cu spirit critic, analitic și disociativ. R. demonstrează că opera lui Taine e o completare, explicitare și precizare a celei hegeliene, trecută totuși de autorul francez printr-o grilă spinozistă, matematică și mecanicistă. Scrierea ce îi aduce consacrarea ca filosof original este eseul *Existența tragică. Încercare de sinteză filosofică*, rămasă până astăzi una dintre cele mai frumoase și

actuale cărți românești de filosofie. Apărută în 1934, lucrarea cunoaște în 1968 ediția definitivă, din care sunt eliminate referirile (critice) la determinismul economic marxist. „Poem filosofic” situat la egală distanță de perspectiva sentimentală, ca și de cea sceptică sau cinică, *Existența tragică* poate fi revendicată și de literatură, grație vibrației ideilor („idei trăite”), „stării emoționale” (ce le încarcă de seva autenticului), cât și deschiderii problematicii, interesând direct și în mod major întregul câmp umanistic și cuprinzând valorizarea preeminentă a sentimentului estetic și a artei. Arhitectura și conținutul cărții își au originea în propoziția conform căreia „existența este și rațională și irațională”, și inteligibilă și neinteligibilă, și rezonabilă și absurdă. „Sentimentul tragic al existenței”, „neliniștea metafizică” și „tensiunea sufletească”, generate de „absoluta incertitudine” a omului confruntat cu această dualitate conflictuală și veșnic nerezolvată, constituie, după R., nu temeuri defetiste, ci surse esențiale ale creativității, demnității și libertății umane. Deși atât de diferită în rest, opera lui se apropie în concluzii de blagiiana *Geneza metaforei și sensul culturii*. Este propusă o concepție eroică a existenței, cartea pedând cauza valorilor spirituale („gratuite”), care sunt raportate polemic și patetic la condiția omului european modern, aservit valorilor materiale și astfel sărăcit interior. Dezideratele promovate de *Existența tragică* revin neîntrerupt în celelalte cărți, care sunt culegeri de studii și eseuri despre personalități exemplare și despre probleme puse de societatea și reflecția modernă, dezbătute de un gânditor cu vocația deontologiei și a pedagogiei: *Linii și figuri* (1943), *Puncte de sprijin* (1943), *Oamenii și climate* (1971) etc. „Mitul utilului” este radiografiat critic în virtutea ideii că „utilul nu are valoare și sens decât în măsura în care servește inutilului”, gratuitului. Concomitent, autorul apără șansele de supraviețuire și funcțiile vitale ale filosofiei și ale artei în fața asaltului științei, convins fiind că „atitudinea de la care pornește știința «creează» realitate calitativ alta decât cea estetică, morală sau filosofică” și că „științific este să nu ai nici un fel de superstiție, nici chiar pe cea a științei”. După R., trăsătura definitorie a unei filosofii ce-și merită numele este „atitudinea sufletească din care se pot desprinde [...] viziuni de ansamblu asupra existenței”. Mai mult: el vorbește, cu spirit de finețe, chiar de „funcțiile emoționale-sentimentale” care stau la originea întrebărilor și demersurilor științei. Întreaga creație filosofică originală a lui R. se prezintă astfel ca meditația lucidă și activă a unui umanist. Filosoful a adus culturii române servicii inestimabile tălmăcind douăsprezece din cele optsprezece volume ale ediției originale a operelor lui Hegel. *Însemnări despre Hegel* (1967) edifică asupra imensului travaliu depus de traducător, ca și asupra pătrunderii lui profunde și subtile în arcele sistemului și expresiei hegeliene, care, după Athanase Joja, „nu admite traduceri, ci interpretări: e ceea ce a făcut D.D. Roșca”.

SCRIERI: *L'Influence de Hegel sur Taine, théoricien de la connaissance et de l'art*, Paris, 1928; ed. București, 1968; *Actualitatea lui Descartes*, Brașov, 1933; *Mitul utilului. Linii de orientare în cultura românească*, Cluj, 1933; *Existența tragică. Încercare de sinteză filosofică*, București, 1934; ed. Bucu-

rești, 1968; ed. pref. Achim Mișu, București, 1995; *Linii și figuri*, Sibiu, 1943; *Puncte de sprijin*, Sibiu, 1943; *Europeanul Bărnuțiu*, Sibiu, 1944; *Însemnări despre Hegel*, București, 1967; *Studii și eseuri filosofice*, București, 1970; *Oameni și climate*, Cluj, 1971; *Prelegeri de istorie a filosofiei antice și medievale*, îngr. și introd. Vasile Muscă, pref. Călina Mare, Cluj-Napoca, 1986; *Atitudini*, îngr. Călina Mare, București, 1995; *Introducere la „Viața lui Isus”*, tr. Dumitru Țepeneag, Mitul utilului, îngr. și postfață Marta Petreu, Cluj-Napoca, 1999. **Traduceri:** Georg Wilhelm Friedrich Hegel, *Vie de Jésus*, pref. trad., Paris, 1928, *Prelegeri de istorie a filosofiei*, I-II, București, 1963-1964, *Știința logicii*, București, 1966, *Prelegeri de estetică*, I-II, București, 1966, *Studii filosofice*, București, 1967, *Prelegeri de filosofie a religiei*, pref. trad., București, 1969.

Repere bibliografice: N. Bagdasar, *Istoria filosofiei românești*, București, 1940, 219-228; Athanase Joja, *Logos și ethos*, București, 1967, 261-264; N. Tertulian, *Misiunea unei generații*, RL, 1978, 20; Vaida, *Mitologii*, 204-207; D.D. Roșca în *filosofia românească. Studii*, coordonator Tudor Cățineanu, pref. Dumitru Ghișe, Cluj-Napoca, 1979; Cotruș, *Meditații*, 502-506; Tudor Cățineanu, *Structura unei sinteze filosofice*, I-II, Cluj-Napoca, 1984-1985; D.D. Roșca, *100 de ani de la naștere*, Timișoara, 1995; Vasile Muscă, *Filosofia ideii naționale la Lucian Blaga și D.D. Roșca*, Cluj-Napoca, 1996; Rusu, *Membrii Academiei*, 463; *Dicționarul operelor filosofice românești*, coordonator Ion Ianoși, București, 1997, 60-62. N.M.

ROȘCA, Ion (9.IV.1908, Vicovu de Jos, j. Suceava - 3.X.1933, Cernăuți), poet. A absolvit Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi” din Rădăuți și Facultatea de Drept a Universității din Cernăuți. Debutează în revista „Muguri” din Rădăuți (1924). Face parte din gruparea revistei „Iconar”, colaborează la „Junimea literară”, „Glasul Bucovinei”, „Răboj”, „Îndrumarea”, „Pana literară” ș.a. A mai semnat R. Ion, E. Valerian.

Volumul *Semne-n scuturi* (1937) se bucură de atenția criticii, R. fiind considerat un talentat „înfăptuitor de poezie modernă”, un „descătușător (ca și alți «iconari») al versului modern” (Perpessicius) din Bucovina. Poeme notabile sunt *Preludiu și Neohaiducească*, cu versuri „crude”, de o vibrantă naturalitate: „Îmi place să trăiesc ca pădureții vara, în pădure./ Cu suflet acru, necioplit și dur./ Să mă hrănesc cu ploi și vânt (sunt și zile pure)/ numai argint suflat pe fond de azur.” În pofida tinereții autorului, poezia este înfiorată de nostalgii după edenul copilăriei pierdute (*Întoarcere*), dar și de un cutremurător, prin premoniție, sentiment al morții iminente (*Ruga*). „Plecarea lui I. Roșca - notează tot Perpessicius - este una dintre cele mai dureroase pentru tânăra lirică bucovineană și pentru poezia românească în genere.”

SCRIERI: *Semne-n scuturi*, pref. Mircea Streinul, București, 1937.

Repere bibliografice: Ghedeon Coca, *Tânăra mișcare literară din Bucovina*, „Grai moldovenesc”, 1932, 7-8; Traian Chelariu, *În memoria lui Ion Roșca*, GBV, 1933, 4 168; George Drumur, „Semne-n scuturi”, „Iconar”, 1937, 2; G. Arabolu, „Semne-n scuturi”, „Festival”, 1937, 14; *Perpessicius, Opere*, VIII, 75-79; Satco-Pânzar, *Dicționar*, 195. G.B.

ROȘCA, Iuliu I. (10.X.1858, București - 15.XI.1940, București), autor dramatic, poet și traducător. Învățător în comuna Bolintinul din Vale, în 1878 R. intra în redacția ziarului

bucureștean „Dorobanțul”, apoi și la „Ghimpele”. Redactor-șef al revistei „Doina” (1884-1885), corespondent al „Familiei” (unde, sub semnătura A.C. Șor, colaborează cu versuri și cronici săptămânale, intitulate *Viața la București*), scrie poezie, proză și teatru, cronici literare și muzicale, articole, recenzii și în „Resboiul”, „Femeia română”, „Vocea adevărului”, „România muzicală”, „Universul” (unde era secretar de redacție în 1885), „Unirea”, „Universul literar”, „Lumea ilustrată”, „Comoara satelor”, „Revista muzicală și teatrală” ș.a. A semnat și în publicațiile pariziene „La Renaissance littéraire et artistique”, „Revue d'art dramatique et musicale”. A publicat volumele *Flori de primăvară. Dora și Florin* (1879), *Zâna florilor. Criovățul* (1879), *Zâmbiri și lacrimi* (1880), *Femeia română după cântecele populare. Calul la români* (1927). Prin 1887 era șef de divizie la Prefectura Poliției din București.

Poet mediocru, R. a fost cunoscut datorită a două lucrări dramatice: *Fata de la Cozia* (1886) și *Lăpușneanu, domnul Moldovei* (1886). Cea dintâi, citită la Junimea și corectată după sugestiile lui Titu Maiorescu, era premiată în 1882, cu ocazia concursului inițiat de Direcția Generală a Teatrelor. Cea de-a doua a primit, în 1887, Premiul „Năsturel-Herescu” al Academiei Române. *Lăpușneanu... s-a jucat la Teatrul „Dacia” în 1881, iar Fata de la Cozia la Teatrul Național în 1883. Nedesprins de influența lui V. Alecsandri și a lui B. P. Hasdeu, în Fata de la Cozia R. încearcă să mute centrul de greutate al dramei istorice în sfera caracterului rustic și a psihologiei populare, componente ale specificului național. Încercarea eșuează în convenționalism idilic. Pornind de la nuvela lui C. Negruzzi, *Lăpușneanu, domnul Moldovei* are o acțiune mai bine legată și motivată, deși autorul se arată și aici preocupat de trăsăturile românești ale figurilor aduse în scenă. Conflictul este determinat, ca în tragedia clasică, de caractere și de hybris, dar rămâne schematic prin reducerea întregului la obsesia crimei și la setea de sânge, născute de nebunia lui Lăpușneanu. Piesa nu depășește un nivel mediocru. Ca poet, în *Zâmbiri și lacrimi*, R. este un romantic de un decepționism plat. Citate și motouri indică însă preferințe și lecturi din Victor Hugo, Théophile Gautier, Byron, Ossian, Chateaubriand, Shakespeare. Încercarea de a ilustra în versuri limbajul simbolic al florilor, ca în *Florile vorbesc* (1927), nu poate reține atenția. R. a dat prima traducere în volum (1891) a *Sonatei Kreutzer* de Lev Tolstoi, după o versiune franceză.*

SCRIERI: *Flori de primăvară. Dora și Florin*, București, 1879; *Zâna florilor. Criovățul*, București, 1879; *Zâmbiri și lacrimi*, București, 1880; *Ce timpuri. Ce moravuri!*, București, 1880; *Sacrificiu pentru sacrificiu*, Oravița, 1881; *Fata de la Cozia*, București, 1886; *Lăpușneanu, domnul Moldovei*, București, 1886; *Scriitori și artiști*, București, 1890; *Obraze cu mască și oameni fără obraz*, București, 1926; *Florile vorbesc*, București, 1927; *Femeia română după cântecele populare. Calul la români. Două încercări de psihologie populară*, București, 1927; *Quintet*, București, 1941; *De prin Bucuresci. Muzica la sfârșit și început de secol (1882-1904)*, îngr. și pref. Despina Petecel, București, 1987. **Traduceri:** Paul Grimm, *Misterele din palatul țarilor*, București, 1878; A. Bouvier, *Domnul Coquelet, spionul*, București, 1879; Wilhelm Hauff, *Corabia blestemată*, București, 1880; Lev Tolstoi, *Sonata Kreutzer*, București, 1891; Edouard

Laboulaye, *Călătorie în țara libertății*, București, 1912; O.S. Marden, *Puterea cugetării*, București, f.a.; Marc Aureliu, *Cugetări asupra vieții*, București, f.a.; Al. Dumas-tatăl, *Istoria unui mort*, București, f.a.; Lamartine, *Ischia*, București, f.a.

Repere bibliografice: N.Ch. Quintescu, „Pygmalion”. „*Fata de la Cozia*”. „*Lăpușneanu, domnul Moldovei*”, AAR, partea administrativă, t. IX, 1886-1887; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, 268; Ciorănescu, *Teatr. rom.*, 90-91; Viorel Cosma, *Muzicienii români. Compozitori și muzicologi*, București, 1970, 386-387; *Dicț. lit.* 1900, 756-757. S.C.

ROȘCA, Neculai (30.VI.1912, Trestiana-Bucovina — 31.III.1954, Câmpulung Moldovenesc), poet și traducător. Este fiul Vioricăi (n. Șindilav) și al lui Leon Roșca, preot. Urmează Liceul „Aron Pumnul” din Cernăuți (1923-1930), face studii de filosofie și filologie clasică la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din același oraș. Obține licența în 1935, devenind profesor la Câmpulung Moldovenesc și în alte localități bucovinene. Frecventează cenaclul revistei „Junimea literară”, în care debutează cu versuri în 1932. Colaborează la „Iconar”, „Însemnări sociologice”, „Junimea literară”, „Orion”, „Spectatorul”, „Glasul Bucovinei”, „Tribuna”, „Răboj”, „Buna Vestire” ș.a., fiind prezent cu versuri proprii, dar și cu traduceri din Baudelaire, Verlaine și Rimbaud, apreciate de Perpessicius. Marcat de suferințe fizice și psihice, s-a sinucis.

Poezia lui R., inclusă în volumele *Neutral* și *Blocat*, ambele apărute în 1934, e puternic influențată de varii postulate științifice, care îi erau familiare, o dovadă concludentă în acest sens fiind titlurile poemelor: *Lume în disoluție*, *Psihastenie*, *Transgresiune*, *Alchimie erotică*, *Panaceu* ș.a. Diverse influențe moderniste, de la Mallarmé la Ion Barbu, obsesia pentru neologisme și un limbaj voit dificil, împrumutat din sfera științelor exacte, conturează o arhitectură lirică adesea complicată, de multe ori artificioasă: „Multiplicitate fără importanță,/ inventariată crud și integral,/ umple aureola declinului central:/ Plan suprapus și propriu, sleit în circumstanță” (*Relaxare*). Uneori din noianul acesta eclectic răzbate câte un vers ce învederează lirism autentic, ca în *Primăvară*: „Și primăvara asta mă cheamă spre trecut, / dar pașii-nsăngerăți ce-au însemnat cărarea/ spre piscul solitar, înalt și neștiut / i-a spurberat demult tăcerea și uitarea.// Ovalul fericii se profilează calm/ în fina broderie a clipeilor austere./ În foi schițează vântul un început de psalm/ și-n ierburi înclinate sfârșit de mângâiere”.

SCRIERI: *Neutral*, Cernăuți, 1934; *Blocat*, Cernăuți, 1934.

Repere bibliografice: Ghedeon Coca, *Mișcarea literară din Bucovina*, „Grai moldovenesc”, 1933, 9-13; A.M., „*Neutral*”, FRZ, 1934, 5; George Popescu, „*Blocat*”, „Puncte” (Buzău), 1934, 5; Ionescu, *Război*, II, 127-129; Agatha Grigorescu-Bacovia, *Poezii Bucovinei*, PL, 1941, 4; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 822, *Ist. lit.* (1982), 906; Predescu, *Encicl.*, 738; Perpessicius, *Opere*, VIII, 70-84; Grațian Juncan, *Un traducător uitat al lui Baudelaire: poetul Nicolae Roșca*, „Zori noi”, 1968, 6 466; Satco-Pânzar, *Dicționar*, 195-196. G.B.

ROȘCA, Valentin (7.I.1925, Alexăndreni, j. Edineț — 28.IX.1987, Chișinău), poet și prozator. Este fiul lui Teodor Roșca, țaran. A absolvit Școala Agricolă din Brânceni (1944) și Institutul de Literatură „Maxim Gorki” din Moscova (1967). A fost învățător, redactor literar la diverse reviste, secretar responsabil al Uniunii Scriitorilor din RSS Moldova (1958-1965). Primele scrieri le-a publicat în 1945, debutând editorial în 1952, cu placheta *Bună dimineața!*.

Încă de la debut, precum și în cărțile de versuri din deceniul următor, R. se dovedește mai degrabă un dibaci „compunător” de ode și reportaje lirice (suprasaturate de patetism, euforie și declarativism) despre „realitățile” satului postbelic. Și în poemele din *Vremea cireșelor* (1972) și *Struguri de foc* (1976) el plătește tribut realismului socialist. Când se nutrește din creația populară, din umorul și satira folclorică, scrisul lui are un timbru mai puțin fals. Vocația de liric narativ e fructificată în culegerile din anii '70-'80: *Descânțete de dragoste* (1977), *Patosul potrivirii* (1980), *Amiaza lucrurilor* (1982), *Cu viața de-o ființă* (1982) și *Mereu ucenic* (1984), aceasta din urmă fiind cartea de referință a poetului. Îmbrățișând formele fixe (sonetul, gazelul, haiku, tanka), versul dobândește o concentrare aforistică. R. are cultul strămoșilor și al naturii-mamă, într-un sistem de imagini pitoresc și antropomorfizant, iar fauna și flora autohtonă sunt invocate nu numai ca elemente decorative sau de peisaj, ci și ca simboluri ale neliniștilor provocate de posibila lor distrugere. Autorul utilizează cu dezinvoltură cele mai diverse stratouri ale limbii și culturii: grai vorbit, folclor, mitologie etc. A scris și un număr mare de cărți pentru copii, cele mai reușite fiind versurile și povestirile din *O sută de ochi* (1974), *Câte sunt pe lumea asta* (1979) și *Pădure, verde pădure* (1982), în care R. se arată un bun cunoscător al universului infantil, mereu deschis spre inițiere. A semnat și câteva povestiri științifico-fantastice, ca într-o culegere din 1968, intitulată *Fantastic! Aventurile unui băiat pe Terra Ignota*.

SCRIERI: *Bună dimineața!*, Chișinău, 1952; *Nuvele*, Chișinău, 1954; *Din câte ochi văd*, Chișinău, 1957; *La ospățul din vâlcea*, Chișinău, 1957; *Moș Ion de la Budăi pentru nepoții săi*, Chișinău, 1957; *Poem de primăvară*, Chișinău, 1957; *Legenda rândunicii*, Chișinău, 1958; *Pentru omul harnic*, Chișinău, 1958; *Cin' le paște le cunoaște*, Chișinău, 1959; *Floare a pământului*, Chișinău, 1960; *Păcălici*, Chișinău, 1960; *Cu soarele și cântecul la drum*, Chișinău, 1961; *Doi rățoi și un cocos*, Chișinău, 1961; *Hai, urcați-vă și voi*, Chișinău, 1961; *O vară la Nistru*, Chișinău, 1961; *Cine e harnic?*, Chișinău, 1962; *Oăă entuziasmului*, Chișinău, 1962; *Cine l-a trezit pe urs?*, Chișinău, 1963; *Întâlnire cu dragostea*, Chișinău, 1963; *Ciuciulele Ghemotoc*, Chișinău, 1964; *Viteazul*, Chișinău, 1964; *Versuri*, Chișinău, 1965; *Aoleu, e primăvară*, Chișinău, 1966; *Mintea de pe urmă*, Chișinău, 1966; *Cântece de la mare*, Chișinău, 1967; *Drumul patimilor*, Chișinău, 1968; *Fantastic! Aventurile unui băiat pe Terra Ignota*, Chișinău, 1968; *Cel mai frumos anotimp*, Chișinău, 1970; *Curcubeu*, Chișinău, 1970; *Vremea cireșelor*, Chișinău, 1972; *Cei șapte pitici și pădurea*, Chișinău, 1972; *Nașterea basmului*, Chișinău, 1973; *O sută de ochi*, Chișinău, 1974; *Povestea norocului*, Chișinău, 1974; *Strada*, Chișinău, 1976; *Struguri de foc*, Chișinău, 1976; *Descânțete de dragoste*, Chișinău, 1977; *Din podgoria mea*, Chișinău, 1978; *Câte sunt pe lumea asta*, Chișinău, 1979; *Patosul potrivirii*, Chișinău, 1980; *Amiaza lucrurilor*, Chișinău, 1982; *Cu viața de-o ființă*, Chișinău, 1982; *Decorațiile bunelului*, Chișinău, 1982; *Nasul Babei-Cloanța*, Chișinău, 1982; *Pădure, verde*

pădure, Chișinău, 1982; *Mereu ucenic*, Chișinău, 1984; *Plină cu minuni ograda...*, Chișinău, 1984; *Ce-avem mai scump*, Chișinău, 1985; *Să fim sănătoși*, Chișinău, 1986; *Scrieri alese*, I-II, Chișinău, 1987; *Stări și prestări*, Chișinău, 1991.

Repere bibliografice: Mihail Dolgan, *Crez și măiestrie artistică*, Chișinău, 1982, 213-220; Eliza Botezatu, „*Plină cu minuni ograda...*”, „*Moldova*”, 1986, 8; Mihail Dolgan, *Poezia: adevăr artistic și angajare socială*, Chișinău, 1988, 250-261; Andrei Hropotinschi, *Unicul, vulcanicul Valentin Roșca*, „*Basarabia*”, 1993, 4; Ion C. Ciobanu, *Marele copil Valentin Roșca*, LA, 1995, 3; Mihail Dolgan, *Un modelator ingenios al formelor fixe: Valentin Roșca*, RLSL, 1997, 2; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 188. M.Dg.

ROȘIANU, Nicolae (10.IV.1935, Mateești, j. Vâlcea), slavist și folclorist. Este fiul Mariei Roșianu (n. Morărescu) și al lui Ion Roșianu, învățători. Urmează școala primară și gimnaziul în localitatea natală, face studii liceale pedagogice la Râmnicu Vâlcea (1949-1953) și Facultatea de Filologie la Universitatea din București, absolvită în 1958. Se specializează în folclor la Universitatea „M.V. Lomonosov” din Moscova (1962-1967), unde își susține și teza de doctorat. Revine la București, la Catedra de filologie rusă a Facultății de Limbi Slave, unde parcurge toate treptele universitare până la gradul de profesor (1997). Colaborează la „*Analele Universității București*”, „*Lucefărul*”, „*Revista de etnografie și folclor*”, „*Revista de referate, recenzii și sinteze*”, „*Revista de istorie și teorie literară*”, „*Romanoslavica*”, „*Secolul 20*”, „*Vestnik Moskovskogo Universiteta*”, „*Viața literară sovietică*” ș.a.

Format în cadrul școlii lui V. I. Propp, R. aplică metoda structuralistă în studiile sale, care au în vedere - și pe urmele unor cercetări românești cu tendințe monografice datorate lui Lazăr Șăineanu, G. Călinescu, Gh. Vrăbie și Ovidiu Bârlea - basmul. În cea mai importantă lucrare, *Stereotipia basmului* (1973), analizează formalizarea, un element al stereotipiei - lege a oralității studiată pe plan universal de F.M. Luzel, P. Sébillot, R. Petsch, R. Basset, J. Polívka, R.M. Volkov și, la noi, de G. Călinescu - în basmele populare românești, abordând concomitent numeroase aspecte care ating raporturile esențiale ale creației folclorice: universal-național, tradiție-inovație, stabil-variabil, toate clarificând, de fapt, raportul stereotipie-originalitate. Spre deosebire de V.I. Propp, care în *Morfologia basmului* (1928) face un examen al stereotipiei compoziției, R. își alege ca obiect de studiu „locurile comune” ale formulelor stereotipizate, pe care le inventariază, cercetându-le și funcțiile. Trei mari capitole sunt rezervate formulelor inițiale (de timp, spațiu), finale (înversarea este deliberată, această categorie de formule situându-se ca importantă imediat după cele inițiale) și mediane (externe și interne), în cadrul acestora fiind prezentate și subcategoriile. Construit pe baza unei bibliografii de referințe clasice și contemporane, românești și străine (din aria slavă, romanică, orientală, africană), studiul încearcă și o conturare a profilului basmului contemporan, a mutațiilor ce au avut loc și la nivelul stereotipiei, constatând, printre altele, „tendința spre simplificarea formulelor tradiționale”, îndeosebi a formulelor inițiale

și finale, păstrarea celor în versuri, cărora le lipsește uneori rima, demetaforizarea, dispariția unor părți ale formulelor și înlocuirea lor cu altele, un proces de „întrepătrundere a elementelor diferitelor tipuri de formule”, paliditatea inovației, prezența „precizărilor-paranteză”, care trimit la aspecte reale de viață, reducția numărului de formule. Se reliefează, pe baza examenului comparativ, că și în acest domeniu al formalizării, al stereotipizării expresiei, mai puțin propice ieșirii din tipare, basmul românesc și-a creat și a conservat - ca și în fondul de motive - elemente specifice, bunii povestitori știind să își pună în valoare originalitatea chiar în acest spațiu al „locurilor comune”. Altă carte, *Eseuri despre folclor* (1984), reține din nou atenția prin considerațiile despre raportul dintre stereotipie și originalitate, ca și prin reflecțiile din *Avertisment*, privitoare la metodologia cercetării. R. acceptă laturile profitabile din punct de vedere științific ale metodelor moderne, însă respinge diletantismul, absolutizarea anumitor metode, „formalizarea” cercetării, investigațiile hibride, experimentele gratuite, ermetismul, „limbajele secrete”.

SCRIERI: *Stereotipia basmului*, București, 1973; *Tradiționnâe formulî skazki*, Moscova, 1974; *Folclor literar rus*, București, 1979; *Eseuri despre folclor*, București, 1984; *Folclor și folcloristică*, București, 1996; *Model și variantă în folclor*, București, 1996; *Poetică folclorică*, București, 1997; *Il linguaggio degli inizi: letteratura, cinema, folklore*, Torino, 1998. **Antologii:** *Maxime și cugetări din folclorul și literatura rusă și sovietică*, tr. și introd. edit., București, 1974; *Maxima populară rusă și corespondențele românești*, tr. și introd. edit., București, 1979.

Repere bibliografice: Constantin Otobăcu, *Formule stereotipe ale basmului*, SPM, 1973, 156; Al. Graur, *Limba basmelor*, RL, 1974, 2; Al. Dobrescu, *Destinul formelor literare*, CL, 1974, 1; Vasile Adăscăliței, „*Stereotipia basmului*”, CRC, 1974, 7; Dumitru Radu Popa, „*Stereotipia basmului*”, ARG, 1974, 5; Paul Anghel, *Cum moare basmul*, F, 1974, 10; Radu Răutu, „*Stereotipia basmului*”, REF, 1974, 4; Jerzy Bartminski, *Wokół lordowskiej koncepcji formuły*, „*Literatura ludowa*” (Varșovia), 1975; Paul Anghel, *Nouă arhivă sentimentală*, București, 1975, 171-181, 187-196; Nicolae Constantinescu, „*Stereotipia basmului*”, CREL, 1977, 1; St. Gencărău, „*Eseuri despre folclor*”, AAF, 1987; O. Kovačková, *Tradična formułka*, „*Philologica*” (Bratislava), 1992, 151-155; Antoaneta Olteanu, „*Poetică folclorică*”, REF, 1998, 1-2; Marian Vasile, *Din nou despre teoriile folclorice. Stereotipia*, „*Azi literar*”, 1998, 76, 77; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 188-189; Popa, *Ist. lit.*, II, 1152. I.D.

ROȘIORU, Ion (14.VIII.1949, Mânzălești, j. Buzău), poet, prozator și critic literar. Este fiul Rădiței (n. Stănescu) și al lui Ion Roșioru, țărani. După ce termină școala elementară în satul natal, frecventează liceul din Beceni, județul Buzău, apoi urmează Facultatea de Limbi Romane a Universității din București, secția română-franceză, absolvită în 1972. În același an devine profesor de franceză la Liceul „Ioan Cotovu” din Hârșova, unde întemeiază și conduce cenaclul „Duliu Zamfirescu”. În 1994 urmează un stagiu de specializare în Franța, la Rouen. Debutează la ziarul „*Viața Buzăului*”, în 1962, dar primele versuri îi sunt găzduite de o revistă liceală dactilografiată. Colaborează la „*Viața studentească*”, „*Tomis*”, „*Lucefărul*”, „*România literară*”, „*Convorbiri literare*”, „*Dacia literară*”, „*Tribuna*”, „*Saeculum*”, „*Contrafort*”, „*Zbor-*

nic" (Croatia), „Observator" (Germania), „Limba noastră" (Chișinău) ș.a. A transpus în limba franceză versuri haiku, precum și poeme de Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, G. Bacovia, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Pillat, V. Voiculescu. A tradus în limba română versuri de Victor Hugo, Alfred de Musset, Paul Verlaine, Arthur Rimbaud, care au apărut în antologii ca *Almanahul mării* (1988), *Fereastra dinspre mare* (1995), *Solstițiu de purpură* (2000). Este laureat al unor concursuri și festivaluri de poezie din țară, la care se adaugă premiul oferit de „Revue française" pentru poeme scrise în limba franceză și cel oferit de „Bibliothèque internationale de poésie" (Franța, 1999). A obținut Premiul Uniunii Scriitorilor, Filiala Dobrogea pentru volumele *Pur* (1998) și *Recviem pentru secolul meu* (2003). A mai folosit pseudonimul Ioan Grunz.

Prima carte a lui **R.**, *La țărmlul grânelor* (1988), cuprinde poezii marcate de o notă de vitalitate, învăluite într-o atmosferă senină, vrând să sugereze consonanța dintre afectivitate și natură. Poetul optează consecvent pentru tiparele prozodice de sorginte clasică, păstrând muzicalitatea versurilor, necesară exprimării sentimentelor de optimism, tandrețe, melancolie. Este o lirică solară, cu mult vegetal, cu topoi ca pădurea sau satul, în linie tradiționalistă: „Le curge morilor pe scoc / mereul murmur de noroc / în satul meu ca un ulcior / ochi de istorie și dor!" (*Laus pagi*). Placheta *Pur* conține textele unui poet pe deplin matur, preocupat de arta cuvântului și legat de imaginarul unor înaintași precum V. Voiculescu sau Ion Pillat. **R.** apreciază travaliul poetic (*Nici o umbră de gest*) și cultivarea ambiguității literare și a iubirii de absolut, ca echivalent al purității (*Pur*). Simbolului central al ninsorii, expresie a aceleiași aspirații, i se adaugă motive semnificative – moartea, târziul, iubiri învăluite în tristețe –, exprimând o stare de incertitudine și neliniște. *Recviem pentru secolul meu* se axează pe ideea poetică a damnării și pe unele motive obsedante – noaptea, toamna, soarta. *Îngeri indeciși* (1995), roman de atmosferă, relevă tumultul interior al protagonistului, student la filologie și viitor profesor de franceză. Narațiunea are în centru jocul de-a iubirea al unui bărbat mereu înșelat, mereu părăsit și iluzionat de o iubită indecisă, pradă a unei vechi pasiuni. Proza dezvoltă și un fir narativ secundar: tânărul profesor este chinuit și de suferința pe care o resimte ca victimă a unui regim totalitar. Însă ce nu concepe înșelătoria și duplicitatea, e obligat să accepte minciuna și turnătoră, care îi vor spulbera iluziile. Critica literară pe care o practică **R.** este îndeosebi tematică – *Marius Tupan, între utopie și parabolă* (2001), *Șerban Codrin sau Meditația unui poet occidental într-o grădină zen* (2003).

SCRIERI: *La țărmlul grânelor*, București, 1988; *Îngeri indeciși*, Constanța, 1995; *Pur*, Constanța, 1998; *Casa de la țară*, Târgu Mureș, 1998; *Marius Tupan, între utopie și parabolă*, București, 2001; *Recviem pentru secolul meu*, Constanța, 2003; *Șerban Codrin sau Meditația unui poet occidental într-o grădină zen*, București, 2003.

Repere bibliografice: Eugenia Tudor-Anton, *O carte trăită*, LCF, 1995, 45; Dan Perșu, „*Pur*", TMS, 1998, 8; Corina Apostoleanu, „*Pur*", LCF, 1999, 14; Ovidiu Dunăreanu, *Scriitorii de la Tomis*, Constanța, 2000, 122-126; Ștefan Cucu, *Portrete literare*, TMS, 2000, 11; Emil Manu, „*Marius Tupan, între utopie și parabolă*", „*Cotidianul*", 2001, 8; Adrian

Dinu Rachieru, *Impulsul monografic*, LCF, 2001, 49; Maria Antimie, *Recviem pentru izbăvire*, „*Axioma*", 2003, 12; Ana Dobre, *Cultul obiectivității*, LCF, 2003, 32. A.St.

ROȘU, Dona (1. V. 1935, Fierbinții de Jos, j. Ialomița), prozatoare și poetă. Este fiica Mariei (n. Croitoru) și a lui Alexandru A. Dona, fântânar. **R.** (al cărui nume oficial este Dumitra Roșu-Dona) a fost căsătorită cu Lucian Roșu, istoric și arheolog. Urmează la București Liceul „Iulia Hasdeu" (1945-1952) și Facultatea de Filologie-Pedagogie (1952-1956). Este profesoară de limba și literatura română la școli generale (1956-1958), apoi redactor la Editura Meridiane (1962-1964), la emisiunile culturale ale Radiodifuziunii Române (1964-1971), la revista „România pitorească" (1971-1983). În 1987 se stabilește în Statele Unite ale Americii, iar în 1989 obține masteratul la Western Michigan University din Kalamazoo, unde va preda cursul *Istoria culturii. Arte și idei* (1991-1992), iar ulterior va face parte din corpul de consultanță pentru studenți la Colegiul de Arte al Universității (1992-1995). Este membră a Academiei Poeților Americani din SUA. Debutează la „*Iașul literar*" în 1969, iar editorial cu albumul *Mănăstirea Gura Motrului* (1969), alcătuit în colaborare cu soțul ei, arheologul Lucian Roșu. Colaborează la „*România pitorească*", „*Holidays in Romania*", „*Almanahul turistic*", „*Revista de istorie și teorie literară*", „*Transilvania*", „*Almanahul literar*", apoi la numeroase publicații din SUA – „*Michigan Today*", „*Miorița*", „*Comuniunea românească*", „*International Poetry Review*", „*Webster Review*", „*Studia Mystica*" etc. – și din alte țări, în paginile cărora traduce, alături de W.D. Snodgrass, Luciana Costea și Radu Lupan, poezii de Mihai Eminescu, Ana Blandiana, Marin Sorescu, Doina Uricariu și Ion Mircea.

Culegerea *Voi veni într-o noapte* (1971) include delicate poeme în proză în care **R.** sondează eul. Cititorul este pus față în față cu un univers melancolic, de o grațioasă feminitate, lipsit de frământări și de prefaceri spectaculoase, unde își găsește loc mai degrabă efemeritatea gândului, a trăirii decât analiza interioară mai profundă. Poezia închide un monolog pe tema iubirii, a jocului permanent dintre renunțare și speranță, cu fiecare modificare ce poate transfigura teritoriul atât de instabil. În cartea următoare, *Ca un clopot sună lutul* (1974), **R.** abordează interviul. Dacă aici tema este arta populară, ilustrată prin convorbiri cu maștri ai genului, următoarele interviuri vor avea ca puncte de reper imagini din viața cotidiană, relația dintre artă și realitate, preluând adesea din poeme acea problematică a jocului dintre efemer și durabil. Fie că este vorba de discuții cu ingineri, ecologiști, medici sau biologi celebri, cum se întâmplă în *Cineva ne privește* (1982), sau cu universitari, cu artiști din Statele Unite, ca în interviurile adunate în *Clipe de viață de pe alt continent* (1985), sau de convorbiri având ca temă obiceiurile satului, viața de zi cu zi din lumea rurală, purtate cu locuitori din diverse ținuturi, ca în reportajele din *Moartea morilor de apă* (1986), **R.** își păstrează interesul față de relația dintre „*ceea ce rămâne*" și „*ceea ce se pierde*" din structura sufltească a individului, indiferent

dacă acesta este o celebritate sau un anonim, față de modul în care omul interacționează cu lumea exterioară și amprenta pe care o lasă asupra ei, fiind preocupată de felul în care știința, arta, cultura modelează psihicul uman.

SCRIERI: *Mănăstirea Gura Motrului* (în colaborare cu Lucian Roșu), București, 1969; *Voi veni într-o noapte*, București, 1971; *Ca un clopot sună lutul*, București, 1974; *Cineva ne privește*, București, 1982; *Clipe de viață de pe alt continent*, pref. Virgil Căndea, București, 1985; *Moartea morilor de apă*, București, 1986; *America - vis și realitate* (în colaborare cu Carson Leftwich), București, 2000. **Traduceri:** [Mihai Eminescu, Marin Sorescu, Ion Mircea], în W.D. Snodgrass, *Selected Translations*, New York, 1998; W.D. Snodgrass, *Cardinalul*, București, 1999 (în colaborare cu Luciana Costea); Hristache Popescu, *Sons of Cain*, București, 1999 (în colaborare cu Deborah Ann Percy și Arnold Johnston).

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, „*Voi veni într-o noapte*”, *RL*, 1972, 5; Adrian Popescu, „*Voi veni într-o noapte*”, *ST*, 1972, 2; Demostene Botez, „*Voi veni într-o noapte*”, *VR*, 1972, 2; Daniel Dimitriu, „*Voi veni într-o noapte*”, *CL*, 1972, 8; Mihaela Andronescu, *Portret prin dialog*, R, 1986, 11; Charles M. Carlton, Thomas Amherst Perry, Ștefan Stoescu, *Romanian Poetry in English Translations*, Iași, 1997, *passim*; Sasu, *Dicț. scriit. SUA*, 249–251. *C.Dt.*

ROȘU, Nicolae (27.VI.1903, Roman - ?), eseist și gazetar. Este fiul lui Grigore Roșu, profesor de latină. Urmează liceul la Constanța, unde familia se mutase, apoi studii universitare medicale la București, finalizate în 1929. Va lucra la Institutul Medico-Legal din București. Încă din timpul studenției scrie, invitat de Pamfil Șeicaru, la „Curentul”, devenind și redactor. Mai târziu este redactor la „România” și director al revistei săptămânale „Decembrie” (1937–1938). Colaborează la „Apărarea națională”, unde și debutează în 1924, „Spitalul”, „Cuvântul studențesc” (fiind membru al comitetului de redacție), „Revista Societății Tinerimea Română”, „Azi”, „Buna Vestire”, „Gândirea”, „Familia”, „Convorbiri literare”, „Axa”, „Sfarmă-Piatră”, „Universul literar”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Viața” ș.a. În 1934 este arestat, împreună cu alți jurnaliști (Nae Ionescu, Nichifor Crainic, Dragoș Protopopescu, Toma Vlădescu, Mihail Polihroniade ș.a.), considerați de autorități ca autori morali ai asasinării prim-ministrului I.G. Duca. S-a angrenat în campania electorală a legionarilor (1937). Debutează editorial ca eseist, în 1935, cu *Dialectica naționalismului*. În noiembrie 1941 îi urmează lui Octav Șuluțiu la „Cronica literară” a revistei „Gândirea”. Participă, ca medic, la război, pe frontul de Răsărit, de unde trimite corespondențe „Revistei Fundațiilor Regale”. Epurat de la Institutul Medico-Legal în 1948, ajunge medic de dispensar. Apoi a fost arestat și condamnat la închisoare, pe motive politice.

Apropiat inițial ca orientare politică de Nichifor Crainic, R. s-a făcut cunoscut prin agresivitatea cu care susținea legionarismul, „naționalismul integral”, afirmându-se ca adversar al rațiunii, al democrației, exaltând „fapta”, instincționalitatea oarbă. El formulează în termeni categorici ideea unei opoziții absolute între intelectualism și cultură („Între intelectualism și cultură există o antiteză de substanță”). În numele unei iluzorii purități de rasă, a scris violent negativ nu numai despre cartea

De două mii de ani a lui Mihail Sebastian, ci și despre *Maitreyi și Lumina ce se stinge*, romanele lui Mircea Eliade. R. a intervenit în discuțiile despre „fenomenul românesc” cu un punct de vedere rigid, restrictiv, xenofob. De asemenea, s-a pronunțat împotriva tipului de românism propus de filosoful C. Rădulescu-Motru și a atacat sintezele de istorie literară concepute de E. Lovinescu, pe care l-a considerat un „falsificator al culturii românești”, și de G. Călinescu. Acesta îl executase concis: „Îl continuă pe N. Crainic, caricatural, N. Roșu, fără suficiență culturală și într-un limbaj vehement și grobian.” Rar reușește R. să se adreseze direct operei, în afara șabloanelor politice deformatoare, și atunci comentează pertinente volume de poezie și proză de Ion Pillat (*Împlinire*), N. Davidescu (*Renașterea*), Emil Giurgiuca (*Dincolo de pădure*), V. Beneș (*Hanul roșu*), vădind o oarecare acuitate a observației.

SCRIERI: *Dialectica naționalismului*, București, 1935; *Orientări în veac*, București, 1937; *Critică și sinteză*, București, 1939; *Destinul ideilor*, București, 1943.

Repere bibliografice: Mihail Sebastian, *Cum am devenit huligan*, București, 1935, 187–192; Tudor Teodorescu-Braniște, *Dreapta a fost înfrântă la Hunedoara și Mehedinți. Lămuriri*, CLI, 1936, 16; Stelian Constantin-Stelian, „*Orientări în veac*”, „*Athenaeum*”, 1937, 2; Al. Dima, *Fenomenul românesc sub noi priviri critice*, Craiova, 1938, 21–24; Predescu, *Encicl.*, 743; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 831, *Ist. lit.* (1982), 915; Papadima, *Creatorii*, 93–104; Murărașu, *Ist. lit.*, 409–410; Micu, „*Gândirea*”, 978–979; Mircea Braga, *Recursul la tradiție*, Cluj-Napoca, 1987, 104–105; Tudor Teodorescu-Braniște, *Între presă și literatură*, II, București, 1989, 125–130; Z. Ornea, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*, București, 1996, 28–29, *passim*; Mihail Sebastian, *Jurnal*, îngr. Gabriela Omăt, pref. L. Volovici, București, 1997, 37–38. *C.H.*

ROȘU, GALBEN ȘI ALBASTRU, revistă lunară apărută din august 1948 până în februarie 1949, fără precizarea locului (după toate probabilitățile numerele 1–2 au apărut în Marea Britanie, iar numerele 3–5 în Germania), scoasă de românii din preajma generalului Nicolae Rădescu. Publicația își propune ca țintă îndepărtată „eliberarea patriei”. Din articolul-program, intitulat *Pentru unitatea românească*, se rețin îndemnul la unitate și rezistență: „Umăr la umăr și inimă lângă inimă să înfruntăm viforul de astăzi, croind drum spre zările izbăvirii. Pe-al nostru steag e scris UNIRE.” Literatura ocupă aici un loc însemnat. Sunt inserate texte din clasici: N. Bălcescu, D. Bolintineanu, M. Eminescu, O. Goga, unele în traducerea foarte bună a lui Arnold Roth. Sunt propuse profiluri ale unor mari personalități (M. Eminescu, M. Kogălniceanu, Alexandru Ioan Cuza) și se ia mereu atitudine față de viața culturală din România comunizată. Cu regularitate se realizează și o pagină sau două în limba germană. Colaboratorii sunt greu de identificat, întrucât materialele sunt nesemnate. Dintre cei care apar cu numele real sau cu pseudonim pot fi citați Nicolae Rădescu, Valeriu Toporea (probabil, redactorul publicației), Transilvanus, Traian Tulniceru, Mihai Popescu, Ion Roșioru (Eugen Lozovan). *I.O.*

ROTARU, Dan (18.I.1943, Slătioara, j. Olt), poet. Este fiul Soficăi (n. Anghel) și al lui Petre Rotaru, agricultori. După terminarea Liceului „Radu Greceanu” din Slatina (1960) și a Școlii Tehnice de Chimie din Copșa Mică (1962), urmează Facultatea de Istorie-Filosofie din cadrul Universității „Al. I. Cuza” din Iași, obținând licența în filosofie în 1968. Redactor la revista „Argeș” (1968-1992), secretar general de redacție (1992-1999), devine ulterior redactor-șef la Grupul de Publicații și Editură Cultura din Pitești. Debutul din „Amfiteatru” (1966) este urmat de apariția, în „Biblioteca «Argeș»”, a grupajului de versuri *Teamă de final* (1970) și de volumul *Plânsul oglinzilor* (1971), premiat de revista „Argeș”. Colaborează la „Convorbiri literare”, „Argeș”, „Astra”, „România literară”, „Lucafașul”, „Tribuna”, „Viața românească”, „Contemporanul”, „Fakty” (Torun - Polonia), „Journal des poètes” (Belgia) ș.a. Culegerea de poezii *Sunetul visării* (1978) a fost distinsă cu Premiul Asociației Scriitorilor din Craiova.

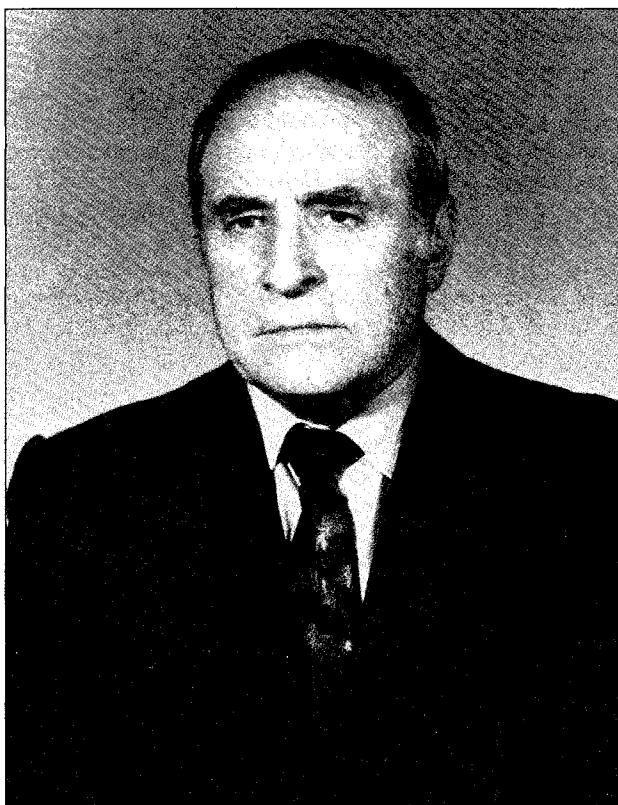
Poet al expresiei elegante, cu o sensibilitate neoromantică, **R.** scrie versuri suave închinare iubirii, în tonalitate elegiacă, cu frecvente nostalgii de toamnă, transpuse adesea în ritmuri tradiționale. O constantă ar fi aspectul calofil și grațios al poemelor, prezent încă din *Plânsul oglinzilor*. Motivul liric fundamental al cârții este neliniștea în fața timpului, care nu e durată calculabilă, ci se contopește cu eternitatea: „Este târziu, bătrâne Tom, târziu / cum n-a mai fost în nici o poezie. / Clepsidrele s-au vestejit și plâng / într-una veșnicie, veșnicie...” (*Clepsidrele în năruire*), iar în sfera semantică predomină cuvintele cu conotații temporale (veșnicie, trecut, reamintire, memorie). *Lacrima Laurei* (1973) conține versuri de invocare a ființei iubite (așa cum o arată și titlul cu rezonanțe petrarchiene), cu care eul poetic se identifică în încercarea de a-i surprinde și sugera misterul: „Și sunt doar umbra unei statui de-a ta, / sufletul tău în mine repetându-l” (*Doar umbra*). **R.** meditează asupra poeziei și a condiției poetului, cuvântul acaparându-i întreaga ființă: „Se-așază și dorm în sângele meu, / poartă inima mea, / își pun văzul meu pe trup, / respiră auzul meu...”. *Grădina suspendată* (1984) este un spațiu liric dominat de două anotimpuri, toamna și iarna, alternanță susținută de o atmosferă bacoviană. Poezia pare investită cu o putere cathartică („Să zicem că poemul / e o ploaie în care sufletul ni l-am spălat” - *Până când*) și îi oferă creatorului îndrăzneala gestului demiurgic. În *Castelul de brumă* (1988) tonul devine mai pesimist. Dacă *Tratat de iubire* (1996) se menține în linia experiențelor traversate, în *Recurs la iubire* (1996) se întâlnesc semne ale destructurării motivelor anterioare. Notele de deznădejde sunt prezente și în *Steaua de rouă* (1999), eul liric supraviețuind parcă într-un univers în destrămare, apăsător de ploi și moarte. În același timp, se poate sesiza o revenire melancolică în spațiul altădată animat de cuvinte și de ființa iubitei: „O, ce frumos atunci suna / cuvântul, când te viscolea! / Stăteam și ascultam nătâng / silabele, trosnind, cum plâng. / Te adunam de prin vocale / cu trupul tău umpleam pocale / și închinam doar pentru vis, / știind că sorb din Paradis” (*Închinare*). Versurile din *Mereu tristețea* (2001) transcriu o regresivitate a sentimentelor.

Parcurgând o lungă cale de la iubirea adolescentină care anima universul, **R.** devine prizonierul unui spațiu liric apăsător de umbrele melancoliei. Tristețea se transformă într-o prezentă, iar eul liric este damnat, exilat în mijlocul unei lumi părăsite de privilegiile binelui.

SCRIERI: *Plânsul oglinzilor*, pref. Gheorghe Tomozei, București, 1971; *Lacrima Laurei*, București, 1973; *Mantia de lumină*, București, 1976; *Sunetul visării*, pref. Ștefan Aug. Doinaș, Craiova, 1978; *Mirele zăpezii*, Craiova, 1980; *Grădina suspendată*, București, 1984; *Invitație la dragoste*, Craiova, 1985; *A iubi, iubire*, București, 1987; *Castelul de brumă*, București, 1988; *Tratat de iubire (Fondul principal de iubire. Jocuri de dragoste. Să-mi fii Duminică în orice zi)*, Pitești, 1996; *Recurs la iubire*, București, 1996; *Durere în doi*, Pitești, 1997; *Steaua de rouă*, Pitești, 1999; *Tristețe*, Pitești, 2001; *Mereu, tristețea*, Pitești, 2001; *Regele mut*, Pitești, 2002; *Autumnale*, Pitești, 2003.

Repere bibliografice: Daniel Dimitriu, „Plânsul oglinzilor”, CL, 1971, 8; Laurențiu Ulici, „Plânsul oglinzilor”, CNT, 1971, 40; Daniel Dimitriu, „Lacrima Laurei”, CL, 1973, 10; Constantin, *A doua carte*, 233-235; Cristea, *Un an*, 274-277; Felea, *Secțiuni*, 273-280; Al. Piru, *Poezia tânără - Dan Rotaru*, LCF, 1975, 51; Barbu, *O ist.*, 404-405; Mircea Iorgulescu, *Perimetru liric*, RL, 1976, 38; Popa, *Dict. lit.* (1977), 479; Dumitru Micu, „Mantia de lumină”, CNT, 1977, 19; Iorgulescu, *Scriitori*, 140-142; Ruja, *Valori*, 182-183; Nicolae Manolescu, *Cronica literară*, RL, 1979, 4; Lucian Alexiu, „Sunetul visării”, O, 1979, 2; Al. Piru, *Marginalia*, București, 1980, 329-330; Artur Silvestri, „Invitație la dragoste”, „Grădina suspendată”, LCF, 1986, 15; Ulici, *Lit. rom.*, I, 306-308; Gheorghe Soare, „Mereu, tristețea”, ARG, 2002, 1; *Dict. scriit. rom.*, IV, 103-104; Firan, *Profiluri*, II, 217-218. A.St.

ROTARU, Ion (11.IX.1924, Valea lui Ion, j. Bacău), istoric și critic literar. Este fiul Aristiței (n. Ababei) și al lui Iordache Rotaru, țărani; a fost căsătorit cu editoarea Rodica Rotaru. Urmează Școala Normală din Bacău (1936-1944) și, concomitent, cursul superior al Liceului „Principele Ferdinand” din același oraș, luându-și bacalaureatul în 1947. O vreme învățător la școli din țară, își continuă studiile la Facultatea de Filologie, secția limba și literatura română, a Universității din București (1948-1952). Paralel cu pregătirea doctoratului, e colaborator extern la Institutul de Lingvistică al Academiei RPR. Își susține doctoratul în 1964, cu teza *Eminescu și poezia populară*, tipărită în anul următor. Cooptat în 1953 la Catedra de literatură română a Facultății de Filologie de la Universitatea din București, trece prin toate gradele didactice până la cel de profesor; se pensionează în 2001. Între 1968 și 1971 predă ca lector la Facultatea de Litere a Universității din Lyon și la cursala acesteia din Saint-Étienne (Franța), iar după 1995 este profesor la instituții de învățământ particular: Universitatea „Spiru Haret”, Colegiul de Birotică, unde predă un curs de stilistică birotică, Institutul de Istorie a Diplomației „Emil Racoviță”, Academia pentru Studiul Comparat al Religiiilor și Culturilor Universale ș.a. Debutează ca lingvist, cu un studiu referitor la depalativizarea labialelor în graiul din valea Bistriței moldovene, în „Cum vorbim” (1952), iar editorial cu o bibliografie comentată despre Ion Creangă (1959).

Prima carte de critică a lui R., *Eminescu și poezia populară*, urmărește prezența și asimilarea elementului folcloric în creația poetului național. *Analize literare și stilistice* (1967, în colaborare cu Sorin Alexandrescu) include comentarii ce utilizează diferite modalități de analiză stilistică, aplicate unor capodopere ale poeziei, prozei și dramaturgiei românești. Propunându-și să ofere unghiuri variate de examinare a textelor literare și să impună, în școală, ideea literaturii ca artă a cuvântului, această culegere de studii analitice a fost continuată, mult amplificată și revăzută ulterior exclusiv de R., apărând în câteva ediții. Opera sa principală, *O istorie a literaturii române* (I-III, 1971-1987), constituie una dintre puținele încercări postbelice de abordare integrală a evoluției istorice a literaturii române. A doua ediție, revizuită (I-VI, 1994-2001), se extinde mult atât în timp, de la Ovidiu și autorii scrierilor patristice din epoca străromână până în anul 2000, cât și în spațiu, înglobând și literatura română din Basarabia, Bucovina, Banatul sârbesc, Israel și diaspora românească de pretutindeni, precum și poezia și proza aromână, un al șaptelea volum urmând să cuprindă critica, teoria și istoriografia literară din a doua jumătate a secolului al XX-lea. Scopul, în mare măsură atins, a fost acela de a oferi o lucrare de sinteză accesibilă și funcțională. Modest, autorul nu își ascunde, totuși, „mica ambiție de a suplini, până la apariția altora mai bune și mai complete”, realizarea unei asemenea scrieri de anvergură. Aceeași perspectivă evolutivă, cu

insistență analitică asupra momentelor importante ale afirmării conceptului, relevă lucrări precum *Forme ale clasicismului în poezia românească până la Vasile Alecsandri* (1979), cursul universitar *Literatura română veche* (1981) și *Valori expresive în literatura română veche* (I-II, 1976-1983), rezultat al unei perseverente preocupări de studiere a începuturilor culturii și literaturii române. R. a contribuit la alcătuirea capitolului *Literatura istorică în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea*, inclus în primul volum al tratatului academic *Istoria literaturii române*. A îngrijit, dar mai cu seamă a pfețat ediții din scrierile lui Dimitrie Cantemir, Ion Neculce, Constantin Stamati, Vasile Alecsandri, Nicolae Filimon, Mihai Eminescu, Ion Creangă, George Coșbuc, N. Iorga.

SCRIERI: *Ion Creangă. Bibliografie de recomandare*, București, 1959; *Eminescu și poezia populară*, București, 1965; *Analize literare și stilistice* (în colaborare cu Sorin Alexandrescu), București, 1967; ed. 2, București, 1974; *O istorie a literaturii române*, I-III, București, 1971-1987; ed. I-VI, Galați, București, 1994-2001; *Valori expresive în literatura română veche*, I-II, București, 1976-1983; *Forme ale clasicismului în poezia românească până la Vasile Alecsandri*, București, 1979; *Literatura română veche*, București, 1981; *Prezențe militare în știința și cultura românească. Mic dicționar* (în colaborare cu Florian Gheorghe și Mihai Popescu), București, 1982; *Comentarii și analize literare*, București, 2000. **Ediții:** Constantin Stamati, *Muza românească*, introd. edit., București, 1967 (în colaborare cu Rodica Rotaru).

Repere bibliografice: Piru, *Varia*, I, 61-63; Ungureanu, *La umbra cărților*, 119-121; Zaharia Sângeorzan, „*Valori expresive în literatura română veche*”, CRC, 1976, 39; Șerban Cioculescu, *În jurul clasicismului nostru*, RL, 1980, 5; Mihai Ungheanu, *Scrieți o istorie a literaturii române?*, LCF, 1982, 30; Gh. Bulgăr, *Valori expresive în vechea noastră literatură*, ST, 1984, 3; Marcea, *Ahtitudini*, 187-189; *Literatura actuală - puncte de vedere*, ST, 1988, 4 (semnează Petru Poantă, Dan C. Mihăilescu, Gheorghe Grigurcu, Cornel Ungureanu, Ion Pop, Ion Simuș, Mircea Muthu, Cornel Moraru, Mircea Ghițulescu, Ioana Bot); Grigurcu, *Peisaj*, I, 217-224; Alex. Ștefănescu, *Ceva care seamănă cu o istorie a literaturii*, RL, 2000, 24; Micu, *Ist. lit.*, 741-742; Popa, *Ist. lit.*, II, 1104; Simona Grazia Dima, Mariana Ionescu, *Dialoguri culturale*, „Universul cărții”, 2002, 8-9; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 104-106. Al.H.

ROTARU, Rodica (20.VI.1929, Burdusaci, j. Bacău - 16.XII.1995, București), editoare. Este fiica Virginiei Popa (n. Vasiliu), învățătoare, și a lui Constantin D. Popa, preot și învățător; a fost căsătorită cu istoricul literar Ion Rotaru. Urmează școala primară în comuna Burdusaci și liceul la Bârlad, apoi Facultatea de Filologie a Universității din București, secția limba și literatura română, pe care a absolvit-o în 1952. Din motive politice, lucrează multă vreme ca funcționară la Centrul de Librării București. Din 1968 devine redactor la Editura pentru Literatură, iar din 1970 la Editura Minerva, de unde se pensionează în 1985. A fost distinsă cu Premiul „Perpessicius” (împreună cu Al. Piru) pentru ediția G. Ibrăileanu, *Opere* (I-X, 1974-1981). Editoare experimentată, cu o excelentă pregătire filologică, a îngrijit, singură sau în colaborare, ediții din opera lui Constantin Stamati, Barbu Paris Mumuleanu, G. Ibrăileanu, N. Iorga, N. Cartoian ș.a.

Ediții: Constantin Stamatii, *Muza românească*, introd. Ion Rotaru, București, 1967 (în colaborare cu Ion Rotaru); Barbu Paris Mumuleanu, *Scrieri*, pref. edit., București, 1972; Constantin Sion, *Arhondologia Moldovei*, pref. Mircea Anghelescu, postfață Ștefan S. Gorovei, București, 1973; G. Ibrăileanu, *Opere*, I-X, pref. Al. Piru, București, 1974-1981 (în colaborare cu Al. Piru); N. Iorga, *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea*, I-III, pref. Ion Rotaru, București, 1983, *Istoria literaturii românești. Introducere sintetică*, pref. Ion Rotaru, București, 1985, *Istoria literaturii românești contemporane*, I-II, pref. Ion Rotaru, București, 1986; George Crețeanu, *Patrie și libertate*, București, 1988; N. Cartoian, *Istoria literaturii române vechi*, pref. Dan Horia Mazilu, București, 1996 (în colaborare cu Andrei Rusu). **Traduceri:** Jacques Collin de Plancy, *Dicționar diabolic*, I-II, București, 1992; Paul Véry, *Goupi Mână Roșie*, București, 1995.

Repere bibliografice: Piru, *Varia*, I, 61-63; Ornea, *Actualitatea*, 173-177; Iordan Datcu, *O editoare eminentă*, L, 1996, 14; Iordan Datcu, *Sub semnul Minervei*, București, 2000, 183-184. Al.S.

ROTH, Herman (23.VII.1891, Sighișoara - 16.IX.1959, Sibiu), traducător. Este fiul unui comerciant. După ce a urmat gimnaziul în orașul natal, a audiat - relativ nesistematic, având însă preferință pentru filologie - cursuri la universitățile din Viena și München. Înrolat în armata austro-ungară în timpul primului război mondial, o părăsește ca locotenent major. Participă, în vara anului 1919, la intervenția armată împotriva regimului comunist instalat în Ungaria. Studiind, după demobilizare, la Berlin, este nevoit să își câștige existența prin anunțuri publicitare, difuzare de presă etc. În 1923, întors în țară și stabilit la Sibiu, se dedică unor activități redacționale și administrative la cotidianul „Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt”; îmbolnăvindu-se, părăsește redacția în 1927. În anii '30 lucrează, în cadrul resortului de reclamă al Editurii Krafft & Drotleff, ca funcționar al cinematografelor orașenești și agent al unor instituții de asigurări. Când Institutul Cultural German din București (în fruntea căruia se afla romanistul Ernst Gamillscheg) a deschis o filială la Sibiu, i-a fost încredințată conducerea acesteia. În această calitate, a impulsionat acțiunile de traducere reciprocă din literaturile română și germană și a contribuit la coordonarea diferitelor proiecte, promovate de autori, traducători sau de edituri, conlucrând mai ales cu Institutul Român din Berlin, aflat sub conducerea lui Sextil Pușcariu, dar și cu Ion Pillat. După 1944 trăiește din activități editoriale - redactează, bunăoară, seria de broșuri „Sächsische Selbstbesinnung” (șapte caiete, apărute la Sibiu, Brașov, 1945-1948) - și din onorarii pentru traduceri, iar din 1956 dintr-o pensie acordată de Uniunea Scriitorilor. Contactele pe care le are cu emigranți din Germania și Austria pricinuesc arestarea sa în primăvara lui 1958. După o congestie cerebrală, este eliberat în același an și moare după câteva luni de suferință.

R. fost un factor important în climatul cultural al primei jumătăți de secol XX, cu un rol marcant în înfăptuirile scriitorilor grupați în jurul revistei „Klingsor” din Brașov. Colaborează cu eseuri și traduceri la reviste din țară și din Germania și realizează o culegere de poezie populară săsească veche (*Alte sächsische Gedichte*, 1945) și alta de poezie germană contem-

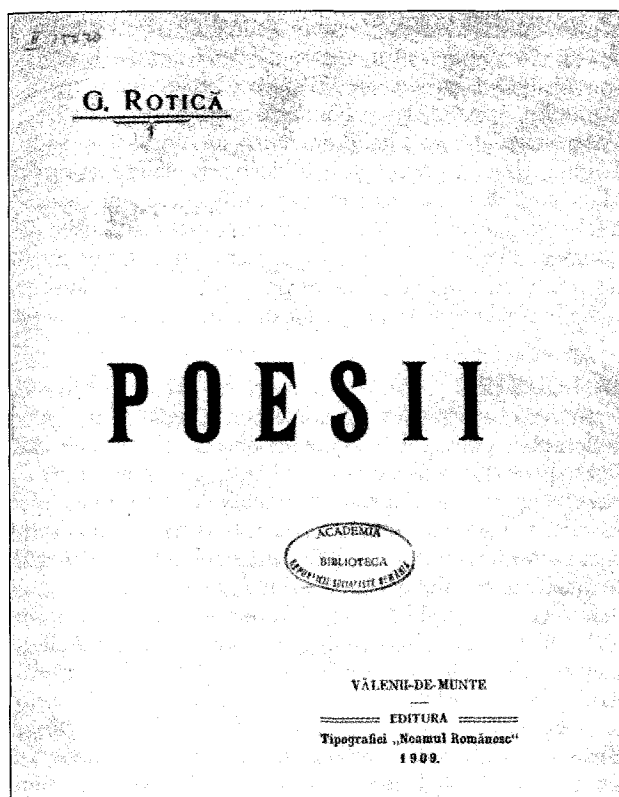
porană din România (*Herz der Heimat*, 1935), împreună cu Harald Krasser. În domeniul traducerilor din literatura română, **R.** se concentrează asupra poeziei. A alcătuit, printre altele, antologia *Aus grünen Wäldern weht der Wind* (1941), conținând poezie populară și cultă românească în traduceri aparținând lui Arnold Roth, Hans Diplich și lui însuși. Trei poeți din secolul al XIX-lea l-au atras cu precădere: Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri și Mihai Eminescu. Traducerile din lirica eminesciană nu sunt prea numeroase, însă cuprind piese însemnate, dificil de transpus. Criticii care au comparat diferitele versiuni ale poeziei *Sara pe deal* au dat întâietate variantei sale, meritul ei fiind „unitatea, măsura - intuitiv găsită sau conștient aplicată - pentru consonanța stilistică, respectiv fonetică. Versiunea sa mijlocește cel mai bine muzicalitatea originalului” (Horst Anger). Varianta lui **R.** se apropie cel mai mult de originalul românesc, cu toate că traducerea nu este fidelă din punct de vedere metric. *Trecut-au anii... și Mai am un singur dor*, în tălmăcirea sa, răspund celor mai exigente cerințe, iar varianta realizată la *Glossă* este cea mai frecvent reprodusă versiune germană a acestei poezii.

Traduceri: *Aus grünen Wäldern weht der Wind. Rumänische Gedichte*, îngr. trad., Viena, 1941 (în colaborare cu Arnold Roth și Hans Diplich); Grigore Alexandrescu, *Episteln, Satiren, Fabeln*, București, 1957; Vasile Alecsandri, *Sânziana und Pepelea*, București, 1957; Mihai Eminescu, *Gedichte*, îngr. Dieter Roth, introd. Edgar Papu, București, 1975.

Repere bibliografice: Gisela Richter, *Meisterwerke der Übertragungskunst. Herman Roth - ein Vermittler literarischer Werte*, „Hermannstädter Zeitung”, 1971, 187; Harald Krasser, *Diener der bleibenden Werte. Ein Versuch, die Erinnerung an Herman Roth zu erneuern*, „Neuer Weg”, 1971, 24 iulie; Harald Krasser, *Zu allen Humoren aufgelegt. Literaturkenner und Übersetzer Herman Roth*, „Karpateen-Rundschau”, 1971, 30; Horst Anger, *In neuer Sicht*, „Karpateen-Rundschau”, 1976, 3; Hans Diplich, *Eminescu in deutschen Übersetzungen, erläutert an einigen Beispielen, in Wechselwirkungen in der deutschen und rumänischen Geisteswelt am Beispiel Mihai Eminescu*, Stuttgart, 1977; *Ein Vermittler par excellence. Briefe von Herman Roth an Harald Krasser*, „Karpateen-Rundschau”, 1984, 37; Horst Weber, *Manischer Verteidiger des Wohllauts. Lebensbild eines Vermittlers von Literatur: Herman Roth*, „Die Woche”, 1984, 874; Joachim Wittstock, *Crâmpie din receptarea, în sfera limbii germane, a operei lui Mihai Eminescu*, T, 1990, 6; Joachim Wittstock, „...wird der Übersetzer nicht ruhen noch rasten”. *Herman Roth als Vermittler rumänischer Dichtung*, „Germanistische Beiträge”, Sibiu, 1993; Heinz Stănescu, *Ein „siebenbürgisch-sächsischer“ Anlaß für Eminescus „Glosse“*, în *Die siebenbürgisch-deutsche Literatur als Beispiel einer Regionalliteratur*, Köln-Weimar-Viena, 1993. J.W.

ROTICĂ, G. (pseudonim al lui Gavril Rotariu; 1.V.1881, Udești, j. Suceava - 1.VI.1952, București), poet și gazetar. Este fiul Ilincăi și al lui Lazăr Rotariu, țărani. Urmează liceul la Suceava și Școala Normală la Cernăuți, absolvind în 1902. Activează ca învățător la Câmpulung Moldovenesc. Devine unul din fruntașii luptei pentru regenerarea învățământului și culturii naționale, fiind ales secretar al societății Școala Română din Câmpulung. Contribuie la realizarea câtorva obiective importante: înființarea unei școli românești, a unei biblioteci publice, a unei tipografii și librării. În 1914, la izbucnirea

războiului, este silit să se refugieze la București, apoi la Iași. În 1919 va fi numit profesor la Școala Normală din Cernăuți, dar este acaparat tot mai mult de politică, fiind, după 1920, deputat și senator liberal. A avut un timp și funcția de inspector general al artelor pentru Bucovina. Debutază cu versuri la „Deșteptarea” (Cernăuți), în 1901, semnând Rotică-Dumbrăveanu, apoi colaborează la „Junimea literară”, „Sămănătorul”, „Viața românească”, „Neamul românesc”, „Luceafărul”, „Ramuri”, „Flacăra”, „Cosinzeana”, „Capitala”, „Sburătorul”, „România nouă”, „Țara noastră”. Ca jurnalist, își începe activitatea prin 1915, cu o suită de articole în „Naționalul”, urmată de altele în „Voința” și „România” (Iași, ziar unde a și lucrat), iar din 1918 devine unul dintre principalii colaboratori ai gazetei „Glasul Bucovinei”, al cărei redactor va fi după 1929. În 1940 se refugiază din nou la București, dar iese din viața publică din cauza sănătății. A fost un gazetar de marcă, fiind cunoscut în special datorită campaniilor sale pentru intrarea României în război (în 1915-1916), iar după Unire pentru reintegrarea Bucovinei în sistemul administrativ și cultural românesc, ceea ce a determinat și alegerea sa ca președinte al Sindicatului Ziariștilor din Bucovina. Articolele reprezentative au fost adunate în broșurile *Cele două Români* (1919), *Bucovina care s-a dus...* (1919) și *Dintr-un colț al României Mari* (1921), ale căror linii de forță sunt prezentarea (uneori cu tente literare) a realităților și valorilor ținutului, îndemnul la recuperarea acestora, lupta pentru anihilarea acțiunilor antiromânești care împiedicau unirea reală a provinciei cu țara mamă. A fost și un

activ membru al Societății Scriitorilor Români (din 1911), organizând în Bucovina numeroase șezători literare cu cei mai importanți scriitori.

Volumul *Poezii* (1909) este în bună măsură, în nota vremii, îndatorat sămănătorismului. **R.** e însă, în primul rând, un epigon al lui Octavian Goga, iar contemporanii îl vor identifica și îl vor aprecia aproape exclusiv pentru locul de unde provenea. Afirmându-și originea țărănească, el încearcă să schițeze frumusețea aspră a copilăriei, farmecul satului și al naturii sau „relatează” cu încântare nostalgică mici întâmplări. Înstrăinarea e doar constatată, nu trăită ca o dramă. Cu adevărat dramatice sunt conștiința acută a oprimării, sentimentul de revoltă față de stăpânitori, credința în ziua izbăvirii, care dau uneori poeziilor sale accente vaticinare. Nu lipsesc versurile care abordează motive obișnuite ale liricii – contemplarea nemărginirii și aspirația spre o existență înaltă, tristețile provocate de singurătate, de neîmplinirile erotice, reveriile, meditațiile. Toate sunt transpuse într-o rostire simplă, chiar desuetă, cu o minimă grijă pentru elaborarea imagistică și prozodică. Militantismul național este principala temă a culegerii *Cântarea suferinței* (1920), alcătuită din stihuri mobilizatoare, optimiste, scrise în perioada 1916-1917, când suferința e văzută ca o forță capabilă să solidarizeze și să regenereze conștiințele. Mai târziu **R.** abandonează această vână lirică și consacră trăirilor erotice un întreg volum – *Paharul blestemat* (1924). Metafora din titlu, de un patetism naiv, trimite la caracterul inexorabil al pasiunii, „otravă” de care omul este dependent, în pofida rațiunii, moralei etc. De aici, starea de zădărnici și chin, sentimentele contradictorii, oscilând între bucurie și durere, între adorație și acuzare, între năzuința împlinirii și incertitudine. Variațiile pe aceeași temă, în tonalități mai grave sau mai săgalnice, aduc nuanțări uneori subtile, de finețe, mai cu seamă când poetul privește înapoi „prin păcele de toamnă”, într-o rememorare calmă, nostalgică. Cu idei elementare despre poezie, **R.** exprimă direct ce crede și ce simte, preocupat doar să-și facă discursul cât de cât convingător. Cu un vers modest (dar apreciat de contemporani), **R.** are locul lui: este cel mai de seamă poet bucovinean de până la 1918.

SCRIERI: *Poezii*, Vălenii de Munte, 1909; ed. 2, Câmpulung Moldovenesc, 1911; *Cele două Români*, București, 1919; *Bucovina care s-a dus...*, București, 1919; *Cântarea suferinței*, București, 1920; *Dintr-un colț al României Mari*, București, 1921; *Poezii*, pref. Sextil Pușcariu, București, 1922; *Paharul blestemat*, București, 1924.

Repere bibliografice: *Scrisori către N. Iorga*, II, București, 1979, 254-258, 579-583; Victor Morariu, *Poetul Bucovinei*, „Junimea literară”, 1909, 9; M. C. [Mihai Carp], „Poezii”, VR, 1909, 9; N. Iorga, [„Poezii”], NRL, 1909, 735; Mihail Sadoveanu, [G. Rotică], LU, 1910, 4; Titu Maiorescu, „Poezii”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXXII, 1909-1910; Octavian C. Tăslăuanu, *Informații literare și culturale*, Sibiu, 1910, 316-323; Corneliu Moldovanu în *corespondență*, București, 1982, 289-299; V. M., „Bucovina care s-a dus...”, SBR, I, 1920, 41; V. M., „Cântarea suferinței”, SBR, I, 1920, 49; Lovinescu, *Critice*, V, 182-184; M.V. [Victor Morariu], „Paharul blestemat”, GBV, 1924, 1534; Perpessiciu, *Opere*, II, 127-131, XII, 533; B. Cecropide, „Paharul blestemat”, U, 1924, 105; Alexandru Hodoș, *Un poet liric: G. Rotică*, CZ, 1924, 9-10; Constanța Valescu, „Paharul blestemat”, „Buletinul

Institutului de Literatură", 1924-1925, broșura 1, buletinul 66; D. Nanu, „Paharul blestemat”, CL, 1925, martie; Dragoș Protopopescu, „Paharul blestemat”, ALA, 1925, 229; C. Loghin, *Ist. lit. Bucov.*, 230-235; George Dumitrescu, *Opinii literare*, București, 1927, 93; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 79-81; E. Lovinescu, *Memorii*, II, Craiova, 1932, 135-137; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, 190-191; Traian Chelariu, *Un poet al sincerității discrete: G. Rotică*, „Junimea literară”, 1935, 5-7; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 87-88; Nichifor Crainic, G. Rotică, G, 1939, 2; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 763, *Ist. lit.* (1982), 847; Constantin Călin, *Semnal: G. Rotică*, ATN, 1968, 4; Ciopraga, *Lit. rom.*, 211-212; *Dict. scriit. rom.*, IV, 106-107. C.T.

ROTUND, Nicolae (30.VIII.1940, Constanța), istoric și critic literar. Este fiul Mariei (n. Cocoș) și al lui Vasile Rotund, mort în 1942 la Cotul Donului. A absolvit cursurile primare în orașul natal, iar liceul la Alba Iulia. Licențiat al Universității din București, Facultatea de Limba și Literatura Română (1964), își ia doctoratul în filologie la aceeași universitate (1995). Predă în învățământul preuniversitar din Constanța până în 1994, când ocupă prin concurs un post de lector la Facultatea de Litere a Universității „Ovidius”, unde e promovat conferențiar, apoi profesor, fiind ales șef al Catedrei de filologie română și filosofie (1998).

Debutează în presa literară constănțeană în 1958, cea mai importantă activitate publicistică a lui R. fiind însă legată de revista „Tomis”, la care devine membru al colegiului redacțional în 2002 și unde se afirmă ca o prezență constantă, mai cu seamă printr-o serie de interviuri cu istorici și critici literari, reunite în volumele *Dialoguri indirecte. Istorie și critică literară* (1996) și *Starea literaturii. Convorbiri* (1998). Tot în publicația constănțeană semnează un număr semnificativ de recenzii și cronici literare, reproduse în mare parte în *Incursiuni critice* (1997) și *Lecturi și înțelesuri* (2002), alături de articole apărute în „Luceafărul”, „Limbă și literatură”, „Ex Ponto” ș.a. Prefatează o serie de volume din scriitorii dobrogeni contemporani, dar și din Emil Gârleanu. În *Tudor Arghezi – prozatorul* (1996; Premiul Filialei Dobrogea a Uniunii Scriitorilor), teză de doctorat care reprezintă totodată debutul său editorial, R. radiografiază cu finețe spectacolul receptării critice a creației argheziene, privilegiind analiza operelor în proză – romane și pamflete – și evidențiind o latură mai puțin cunoscută a scriitorului – paginile inspirate de peisajele dobrogene.

SCRIERI: *Tudor Arghezi – prozatorul*, Constanța, 1996; *Dialoguri indirecte. Istorie și critică literară*, Constanța, 1996; *Incursiuni critice*, Constanța, 1997; *Starea literaturii. Convorbiri*, Constanța, 1998; *Lecturi și înțelesuri*, Constanța, 2002. **EDIȚII:** Arthur Porumboiu, *Lupta cu ingerul negru*, Constanța, 1997; Emil Gârleanu, *Șchițe. Povestiri*, Constanța, 2000; Carol Ardeleanu, *Casa cu fete*, Constanța, 2000; Eugenia Văjiaș, *Iată-mă*, Constanța, 2000; Dimitrie Stelaru, *Scrieri literare*, vol. VI: *Proză antumă și postumă*, pref. edit., Constanța, 2002; Anda Hristu, *O lume trucată*, Constanța, 2003.

Repere bibliografice: Eugen Negrici, „*Tudor Arghezi – prozatorul*”, TMS, 1996, 7; Marin Mincu, „*Tudor Arghezi – prozatorul*”, MS, 1996, 7; Ileana Marin, „*Starea literaturii*”, TMS, 1999, 3; Ion Roșioru, „*Starea literaturii*”, TMS, 1999, 3. I.M.

LA ROUMANIE, publicație subintitulată „L'Art et les artistes. Revue d'art ancien et moderne de deux mondes”, număr special apărut la Paris în 1917. Ca director fondator este menționat Armand Dayot. Numărul conține versuri de Elena Văcărescu (*Către tranșee și Revendicări*), un articol al lui Victor Eftimiu, *Urme din trecut*, și note despre legenda Meșterului Manole. C. Dissescu vorbește despre influența Franței asupra intelectualilor români, Maria Ionescu despre mănăstirile din România, Victor Dâmbovița despre pictura și sculptura românească. Se mai publică note despre arhitectura românească (Camille Trubert) și despre Tezaurul de la Pietroasa. M.Pp.

LA ROUMANIE, publicație apărută la București între 25 februarie și 1 aprilie 1939 (trei numere), având subtitlul „Revue bimensuelle politique, économique et sociale”. Director este Cezar Petrescu, redactor Jacques Paléologue. Revista are ca obiectiv promovarea relațiilor de prietenie cu țările răsăritului european și ale bazinului dunăren. Grigore Gafencu semnează un articol despre Pactul Balcanic, iar Jacques Paléologue se referă la reuniunea Consiliului Permanent al Antantei Balcanice. Mai publică Paul Teodorescu, D.I. Suchianu, N. Roșu, D. Gusti, Ion I. Ghelase. Problemele culturale și literare sunt dezbătute de N. Carandino (*Săptămâna teatrală*), Al. Busuioceanu (*Arta modernă în România, Monumentele istorice în România*), Victor Eftimiu, Ecaterina Cerkez, Virgil Gheorghiu (*Muzica românească*). Se pot consemna și contribuțiile lui Salvator Sibia, Lady Maureen Stanley, Henri de Breteuil, Edith von Colen. La rubrica „Litere, teatru, arte” redacția oferă date despre Societatea Anglo-Română și despre turneul Teatrului din Veneția la București. M.Pp.

LA ROUMANIE CONTEMPORAINE, revistă apărută la Paris în noiembrie (două numere) și la București în decembrie 1874, sub direcția lui Frédéric Damé. Subintitulată „Revue de l'Europe Orientale”, publicația beneficiază de colaborarea slavistului Louis Léger, care semnează articolele *Drama modernă în Serbia și Literatura slavă în timpul Evului Mediu*. Potrivit concepției epocii că literatura populară reprezintă în cel mai înalt grad spiritualitatea unui popor, directorul revistei arată un interes deosebit față de folclorul popoarelor din sud-estul Europei. Bonifaciu Florescu scrie un articol privitor la modul în care istoria românilor se reflectă în poezie, iar A. Ubicini prezintă în versiune franceză balada *Soarele și luna*. Capodopera poeziei populare românești, *Miorița*, e publicată în franceză în două versiuni diferite. Între colaboratori se numără Antonin Roques, cu un fragment intitulat *Împăratul Nicolai*, și B.P. Hasdeu, cu un fragment dintr-o lucrare despre istoria românească, tradus în franceză de Fr. Damé. Partea literară este reprezentată de nuvela *Balta Albă* a lui Vasile Alecsandri și de fragmente din nuvela istorică *Marele vistier Cândescu* de Pantazi Ghica. Merită atenție și informațiile documentare despre biserica de la Curtea de Argeș, articolul lui Em. Crețulescu despre România și documentele istorice despre familia Cândescu. Ange Pechméja publică însemnări de călătorie în Muntenegru, urmate de un „*Curier teatral*” și de „*Cronici pariziene*”. M.Pp.

LA ROUMANIE ILLUSTRÉE, revistă apărută la București, în fiecare duminică, de la 25 aprilie până la 14 noiembrie 1882 și, din nou, între 6 aprilie și 16 noiembrie 1897, având director pe A. de Peraldi. Este o revistă a high-life-ului românesc, popularizând personalități politice și culturale ale momentului, dar și figuri de doamne din înalta societate a țării. Primul număr se deschide cu prezentarea familiei regale, însoțită de fotografiile lui Carol I și ale reginei Elisabeta, cunoscută ca scriitoare sub numele Carmen Sylva. Numărul următor îi prezintă pe I.C. Brătianu și pe principesa Brâncoveanu-Rallu, pe Lascăr Catargiu, C.A. Rosetti, Al. Davila, pe generalii Alexandru Cernat, Gheorghe Manu, pe Jean Th. Florescu și D. Lecca, pe Mihail Kogălniceanu, Dimitrie Brătianu, V.A. Urechia, Gheorghe Chițu, Eugen Stătescu, N.C. Dabija, G. Vernescu, P.S. Aurelian, V. Alecsandri, Ion Ghica, Titu Maiorescu, Dimitrie Geanni, Theodor Văcărescu. Revista dispune de câteva rubrici interesante: „Ecouri mondene”, „Teatru”, „Concerte”, „Modă”, „Sport”, „Gânduri”, „Cronica judiciară” ș.a. Cronici teatrale apar aproape în fiecare număr, fiind înregistrate și comentate principalele evenimente artistice din București și Iași, ceea ce sporește valoarea documentară a revistei. *M.Pp.*

LA ROUMANIE NOUVELLE, publicație apărută la București, lunar, de la 8 aprilie 1925 până în decembrie 1943, sub direcția lui Jean Th. Florescu, având subtitlul „Revistă mensuală (de politică și cultură)”. Urmărește cu precădere politica de consolidare a relațiilor României cu vecinii în cadrul tratatelor și înțelegerilor preconizate de Mica Antantă, dar și făurirea unor noi punți de contact cu principalele aliate din Occident, Franța și Spania, ca țări latine, dar și cu Italia și Germania, atunci când ascensiunea regimurilor de mână forte au impus-o. Se consacră numere speciale lui Hitler, Italiei mussoliniene sau Spaniei franchiste, se publică reportaje de la festivitățile prin care Manfred von Killinger, ministrul regimului hitlerist la București, și cel italian, Raffaele Riccardi, primesc titlul *doctor honoris causa* al Universității din București. Atunci când vine la putere mareșalul Ion Antonescu, i se consacră și lui o prezentare elogioasă, fiind numit *homo novus*. Pe de altă parte, revista caută să țină în frâu puternica propagandă revizionistă dusă de Ungaria, alcătuiind numere cu titluri precum *Incorrigibila Ungarie* sau *Ungaria provoacă*. **R.n.** urmărește foarte atent schimbările de putere care au loc în viața politică a României. Multe numere au în vedere prietenia cu Cehoslovacia, conducătorii acesteia, T.G. Masaryk și E. Beneš, bucurându-se de prezentări elogioase, cum se întâmplă și în cazul Poloniei, Iugoslaviei sau Bulgariei. Aproape nu există număr în care să nu se insereze „scrisori” din capitalele acestor state. Pentru articolele politice și culturale există un mare număr de colaboratori străini, cum ar fi Léon Thévenin, Georges Lecomte, J. Bainville, Maurice Bourdet, J.-J. Bernard, Jean Vignaud, Ed. Guérive, Victor Hillard, Georges Bienaimé, Maurius-Ary Leblond, Adolphe Brisson, Henri Bordeaux, Pierre Audibert, Antonio Reyes, Tommaso Tittoni, Gino Lupi

ș.a. Alături de ei pot fi întâlnite numele a numeroși politicieni și oameni de cultură români, precum N. Iorga, Elena Văcărescu, G.G. Mironescu, Constantin Obedeau, Vespasian V. Pella, Traian Lalescu, G. Greceanu, G. Balș, G. Vâlsan, Trandafir Djuvara, C. Bușilă, Gr. Trancu-Iași, Iorgu Popescu ș.a. Se publică poezie de Maurice Rostand, Valentine de Wolmar, I. Birnberg, José-Maria de Hérédia, Laure Elise, Girodet Eymard, Louise Bastien, S. Pavès, iar dintre români - de Mircea F. Gesticone, Mathilde Ralian, Ana Maria Nasta, N.N. Leguceanu, Mugur Mardan (M. Ar. Dan), C. Barcaroiu, cu poezii traduse figurând în sumar și Mihai Eminescu (*La steaua și Scrisoarea III în tălmăcirea lui S. Pavès*), Ion Minulescu, Octavian Goga, Tudor Arghezi, Al. T. Stamatiad, I. Gr. Periețeanu, Anișoara Odeanu, Victor Eftimiu, Al. Macedonski. Merită semnalate două poezii închinat lui George Enescu de Louise Bastien, precum și câteva versuri cu autor necunoscut închinat lui Jules Romains, cu prilejul vizitei acestuia la București. Se fac transpuneri din proza lui I. Al. Brătescu-Voinești, I. A. Bassarabeanu, Gala Galaction, Victor Eftimiu, Jean Bart, Otilia Cazimir, Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, Emil Gârleanu, B. Delavrancea, Cezar Petrescu și e tradus chiar un eseu de Mircea Eliade (*Invitație la ridicol*). Revista publică discursurile de recepție ale lui Liviu Rebreanu și Nichifor Crainic la Academia Română și, în cazul celui de-al doilea, și elogiul făcut de Lucian Blaga. De remarcat sunt articolul lui Fernand Baldensperger despre poezia Valentinei de Wolmar (1935), al lui Jacques Dechartre despre G. Coșbuc, cel al lui Léon Thévenin despre Al. Macedonski, cele ale Elenei Văcărescu despre Cincinat Pavelescu și Leo Ferrero, al Anitei Belciugățeanu despre *Cântecul lui Roland*. Prezintă interes numeroasele interviuri sau dări de seamă despre prezența la București a scriitorilor Georges Duhamel, André Maurois, Marcel Prévost, François Mauriac. *M.Pp.*

ROVINE, Kostya (1893 - 16.VIII.1931), poet, publicist și traducător. De origine vâlceană, **R.** își face debutul în presă cu versuri publicate înainte de război în „Flacăra”, ce provoacă o oarecare rumoare, suspectate fiind ca traduse dintr-un poem sanscrit. De altfel, în anii 1914-1916 el e un bun tălmăcitor din Lamartine și din poemele ossianice. La producțiile proprii, de inspirație exotică sau națională, ecurile din critică sunt însă cu totul descurajante, ceea ce nu îl va opri să ocupe, la un moment dat, trei fotolii de director, la revistele „Venus” (1921), „Civilizația” (1925) și „Străbunii” (1926-1927), probabil ca să câpete independența de a tipări după gustul propriu. Încearcă să explice *Biblia*, compune versuri și exersează ca traducător, dezvoltă argumentații vehemente împotriva doctrinei spiritiste. Colaborează cu poezie și mici fragmente de proză la „Biruința”, „Cuvântul nostru”, „Flacăra”, „Noua revistă română”, „Vremuri nouă”, „Capitala”, „Viața literară”, „Lupta” ș.a. A mai semnat și Rovinnae Costya. Nici genul dramatic nu îi scapă, Comitetul de lectură al Teatrului Național din București acceptându-i două piese, una de inspirație istorică, *Regele Runa*, iar cealaltă - pretext de a-și afirma

poziția antisemită - *Svastica*, ambele nevăzând luminile rampei. A avut și preocupări de cosmologie și nu unele întâmplătoare, de vreme ce devine membru al Societății Astronomice din Paris, preocupări ilustrate în volumul *Evoluțiunea cosmică de la ultra-eter la nebuloză* (1921). Firul vieții i se curmă brusc, lăsând în urmă profilul unui condeier confuz, care nu și-a găsit un drum al său. Singura scriere literară a lui **R.** care provoacă o reacție critică mai consistentă este poemul *Thaïs* (1915), cu un subiect plasat în Antichitate. Protagonista, iubita lui Alexandru Macedon, îl incită pe acesta să incendieze cetatea Persepolis. Printre prizonierii de război se află și Lakmi, iubita lui Darius, care îl imploră pe marele comandant să nu dea curs ambiției nejustificate a lui Thaïs. Dar puterea de persuasiune a femeii iese învingătoare. Finalul e previzibil: în incendiu mor și Lakmi, și Thaïs. Cadența susținută, alertă, firul narativ încheșat, cu versuri lungi, fără încărcătură stilistică excesivă, fac din *Thaïs* un poem atrăgător pentru cititorul cu gusturi clasice.

SCRIERI: *Orfanul*, București, 1912; *Drama de la Serajevo*, București, 1914; *Thaïs*, București, 1915; *Svastica*, București, 1926. **Traduceri:** Alphonse de Lamartine, *Raphael*, București, 1914; Ossian [James Macpherson], *Fingal*, București, 1915, *Poeme gaelice*, București, 1915, *Duthona*, București, 1916, *Trathal*, București, 1916; Frédéric Bautet, *Bănuiala*, București, 1923; Raul Baylesve, *Tabletele Cytherei*, București, 1923; André Maurois, *Ariel sau Viața lui Shelley*, București, 1923; Lucian, *Jupiter, Esculap și Hercule*, București, 1923; Alphonse Daudet, *Legenda omului cu creierul de aur*, București, 1923; James Branch Cabell, *Jurgen*, București, 1923; Lafcadio Hearn, *Mujina*, București, 1929.

Repere bibliografice: J. d. L. (Jean de Lerésty), „*Thaïs*”, „*Făt-Frumos*”, București, 1915, 6; Ion Vinea, „*Thaïs*”, „*Cronica*”, 1915, 41; N. D., „*Thaïs*”, *NRR*, 1915, 18; „*Thaïs*”, *UVR*, 1915, 47; Andrei Braniște [Tudor Teodorescu-Braniște], *Note critice*, „*Ritmul*”, 1916, 145; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 433-434; [Kostya Rovine], „*Naționalul Vălcii*”, 1931, 9, U, 1931, 221. **N.Bc.**

ROZNOVEANU, Mirela (10.IV.1947, Tulcea), poetă, prozatoare și eseistă. Este fiica Hrisulei (n. Limona) și a lui Iancu Roznovschi, medic stomatolog. Lanțul genealogic al familiei ar fi unul special: tatăl provine din aristocrația Imperiului Habsburgic (numele bunicului pe linie paternă, George Roznovschi, s-ar lega de introducerea cinematografului sonor în România, iar acela al străbunicului, Alois, de construirea primei căi ferate din țară); mama este fiica unui negustor și om politic de origine aromână. După ce urmează Liceul „Mircea cel Bătrân” din Constanța (1961-1965), **R.** se înscrie la Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București, perioadă în care va fi pasionată de studiile de lingvistică structuralistă și își va face debutul în revista „*Tomis*”, unde, după absolvirea facultății (1970), va lucra ca redactor. În 1974 este demisă (în urma refuzului de a urma Academia de Studii Social-Politice „Ștefan Gheorghiu”), iar în 1975 se vede destituită și de la Biblioteca Județeană Constanța. Între 1976 și 1980 va colabora cu emisiuni culturale la Televiziune, continuând să publice în „*România liberă*”, „*Lucea-*

fărul”, „*Contemporanul*”, „*România literară*”, „*Convorbiri literare*”, „*Viața românească*” ș.a. Va fi angajată redactor la revista „*Magazin*” (februarie 1979 - aprilie 1989). Implicată, în primăvara lui 1989, într-o acțiune a „grupului Băcanu”, este anchetată și transferată disciplinar la „*Muncitorul sanitar*”, interzicându-i-se dreptul de semnătură. În 22 decembrie 1989 participă la transformarea „*României libere*” în primul ziar independent și anticomunist din România, devenind totodată membră în consiliul de conducere al cotidianului și al Societății „*R.*”. Se numără printre fondatorii Alianței Civice. În 1991, în urma unor amenințări, pleacă din țară și se stabilește la New York, unde va obține un masterat la Pratt Institute (1993-1996). Lucrează ca translator într-un birou de avocatură (1991-1992), asistent la New York University School of Law Library (1992-1996) și apoi ca profesor asistent la New York University. Continuă să colaboreze la Vocea Americii, „*Lumea liberă*”, „*Origini*”.

Abordarea de tip tematist, imagologic, structuralist și psihocritic, care definește demersul practicat de **R.**, e prea puțin pusă în valoare în preambulul volumului de debut *Lecturi moderne* (1978), unde autoarea își revendică miza discursului eseistic dintr-un impuls de tip sociologic sau superior etic. Aproape nimic din această ariergardă a esteticului nu va fi reluat în cărțile următoare, unde domină înțelegerea criticii de identificare sub forma unui scenariu-metaforă mitologic, expus la începutul monografiei *Dumitru Radu Popescu* (1981). Aici opera literară este asemănată cu o succesiune de labirinturi menite a fi descifrate și puse într-o ecuație personală de către critic (la rândul său asemănat cu un Tezeu prudent îndrăgostit), atent la sublinierea enigmelor sau a fețelor ascunse. Astfel, *Lecturi moderne* cuprinde studii asupra operelor unor scriitori de factură diversă, de la Mihai Eminescu la Nichita Stănescu și Mircea Ivănescu sau de la Gib I. Mihăescu și Liviu Rebreanu la Marin Preda, Dumitru Radu Popescu sau Alexandru Ivasiuc. Universul scrierilor lui Marin Preda și Nichita Stănescu este circumscris unei rețele de teme obsedante, operele lui Gib I. Mihăescu, Emil Botta sau Eugen Barbu sunt recitate prin prisma metaforelor-cheie. Se rețin comentariile asupra prozei, îndeosebi acelea despre Eugen Barbu sau despre D.R. Popescu. Analiza imaginarului primului prozator stă sub semnul „metaforei toamnei”, echivalată cu supratemele „melanholiei” și mortificării latente, cu predilecția pentru structurile opulente ale narațiunii de tip baroc (ca în *Princepele*) sau, dimpotrivă, pentru epica de tip fragmentarist, utilizând tehnica rupturii și a discontinuității narative, a colajului și citatului. În studiul despre D.R. Popescu se analizează mijloacele epice prin care modalitatea de configurare a personajelor devine analogă construcției labirintice a scrierilor. Este anticipată una dintre ideile centrale ale monografiei din 1981, primul studiu literar mai amplu asupra operei acestui scriitor, unde sunt inventariate, după regulile structuralismului, principalele scenarii, teme sau cronotopuri din nuvele, romane și dramaturgie. În *Civilizația romanului* - lucrare structurată în două volume, *Rădăcini* (1983)

și *Arhitecturi epice* (1991) – eseista analizează avatarurile speciei și îndeosebi metamorfozele suferite de anumite structuri epice de bază („himere” sau „rădăcini” ale romanului) în contactul cu anumite civilizații sau epoci. Plasându-se în răspăr cu teoriile sociologizante (Jan Watt, spre exemplu), **R.** descoperă „embrioane” ale romanului în diferite specii literare precum epopeea, poemul epic și, desigur, în scrierile de gen aparținând Antichității. Sunt cercetate *Ramayana*, *Epopeea lui Ghilgames*, *Cartea morților tibetană*, *Biblia*, epica chineză antică, *Metamorfozele* lui Ovidiu, *Măgarul de aur* al lui Apuleius ș.a. În volumul al doilea se află o analiză a principalelor „arhitecturi epice”, de la aceea a romanului arab, japonez sau bizantin până la cea de tip medieval sau renescentist. Bunăoară, datele fundamentale ale bizantinismului (estetismul duplicității, destinul individual privit ca teleologie mistică) ar explica predilecția pentru cultivarea romanului hagiografic sau a celui „secret” (cele două cronici ale lui Procopiu din Cezareea); scenariul călătoriei și imaginarea schemei „aventurii personalității” sunt întrupate, în maniere specifice, în hagiografie, romanul arab, monogotari, romanul medieval al căutării Graalului, ajungându-se până la parodiarea eposului cavaleresc, ca la Cervantes. Și ca romancieră, **R.** își asumă o miză dificilă. *Timpul celor aleși* (1999), varianta necenzurată a romanului *Totdeauna toamna* (1988), se prezintă ca un interesant potpuriu de formule românești și ca aglomerare, uneori fastidioasă, de ițe tematice. Roman polifonic, demontabil și prin deschiderea mai multor fișiere livrestii (cel mai evident vizând pasișarea „trucajului” mitologic din *Maestrul și Margareta* de Mihail Bulgakov), *Timpul celor aleși* poate fi citit ca roman de descriere a mediilor (monden-universitare), ca eseu filosofic altoit pe o poveste de dragoste (tratată excesiv romanțios), dar și ca roman mitic cu irizații mistice. Într-un grup de intelectuali snobi își fac apariția „zeii păgâni” Fausta și Konstantinos, ființe semifantastice și iluzioniști ai proiectării temporalității, în care se concentrează fascinația romancierei pentru timpul-clepsidră, deturnabil spre trecut sau proiectabil spre mitologic. Ei joacă rolul de catalizatori ai metamorfozelor sufletești suferite de „cei aleși”, lingvisti și romanciera Maria și esteticianul Vizanti, între care ajunge să se țeasă, printr-un intermezzo livresc, o poveste de dragoste. Prin formula romanului în roman – acestea sunt capitolele eliminate de cenzură în prima ediție – se deschide altă breșă ficțională sau metaromanescă, iar scrierea primește implicații parabolice sau mistice. Riscul investirii de tip bovaric în propriul personaj se vede mai ales în romanul *Platon* (1999), unde **R.** se transformă în apărător necondiționat al eroinei sale, a cărei idealizare excesivă atacă rezistența estetică a scrierii, dându-i o alură excesiv sentimentală și melodramatică. Definită ca o „Madame Bovary într-o societate totalitară”, *Platon* este o fostă cântăreață de operă care încearcă să își vindece egoul ultragiătat de câteva iubiri eșuate prin refugiu în muzică și în cele din urmă în moarte. În ficțiunea autobiografică *Viața pe fugă* (1998), incitantă se arată mai ales analiza stărilor psihologice ale protagonistei, o exilată la New York, căreia i se radiografiază atent metamorfoza interioară. Și poezia scrisă de

R., prezentă în volumul *Învățarea lumii* (1998), este o proiectare parabolică, cu unele accente expresioniste, a unor stări interioare dramatice, majoritatea derivate tot din condiția înstrăinării.

SCRIERI: *Lecturi moderne*, București, 1978; *Dumitru Radu Popescu*, București, 1981; *Civilizația romanului*, I-II, București, 1983-1991; *Totdeauna toamna*, București, 1988; ed. (*Timpul celor aleși*), București, 1999; *Viața pe fugă*, București, 1998; *Învățarea lumii*, București, 1998; *Platon*, București, 1999; *Toward a Cyberlegal Culture*, New York, 2002.

Repere bibliografice: Alex. Ștefănescu, *Imaginația critică*, „Scânteia tineretului”, 1979, 9 241; Laurențiu Ulici, *Critici și esești*, RL, 1979, 14; Elena Tacciu, „*Lecturi moderne*”, R, 1979, 6; Mircea Iorgulescu, *Critică și implicare*, RMB, 1979, 10 774; Gheorghe Grigurcu, „*Lecturi moderne*”, VTRA, 1979, 10; Vasile Chifor, *Critica printre lecturi moderne*, VR, 1980, 2; Ioana Rauschan, „*Dumitru Radu Popescu*” sau *Prospectarea labirintului*, O, 1981, 34; Mihai Dinu Gheorghiu, „*Dumitru Radu Popescu*”, CL, 1981, 9; Tania Radu, *Între monografii și eseuri*, FLC, 1981, 37; Mircea Iorgulescu, *Monografii despre scriitori contemporani*, RL, 1981, 38; Sultana Craia, „*Dumitru Radu Popescu*”, LCF, 1982, 37; Grigurcu, *Între critici*, 340-344; Liviu Petrescu, *Bravuri genealogice pentru uzul elevilor*, TR, 1984, 20; Hristu Căndroaveanu, „*Civilizația romanului*”, RL, 1984, 31; Mihai Ungheanu, „*Civilizația romanului*”, CREL, 1985, 3; Iorgulescu, *Prezent*, 305-309; Ioana Bot, *Între romanele posibile*, TR, 1988, 27; Romul Munteanu, *Paradisese artificialității*, FLC, 1988, 35; Z. Dinulescu, *Un roman al nuanțelor*, TMS, 1988, 9; Gabriela Negreanu, *Romanul unei civilizații*, LCF, 1988, 40, 42; Gabriel Pleșea, *Scriitori români la New York*, București, 1998, 195-230; Ion Roșioru, *Exilul ca experiență hipertextuală*, CL, 1999, 2; Titu Popescu, „*Platon*”, LCF, 2000, 3; Popa, *Ist. lit.*, II, 900-902; Sasu, *Dicț. scriit. SUA*, 251-256; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 107-111. O.S.

RUBSEL, Raoul S. (I.XII.1881, Botoșani – 1960, Paris), gazetar și memorialist. Debutază în „Adevărul”, la rubrica „Impresii și palavre”, unde va colabora cu oarecare continuitate. În 1906 lansează revista umoristică „Țivil-Cazon”. În 1941 își pierde unicul fiu în tragedia vasului „Struma”. Persecutat de regimul comunist, **R.** reușește să emigreze în Israel în 1949 și se stabilește din 1950 la Paris, unde redactează (din septembrie 1951 până în februarie 1953) memorialul întâmplărilor nefericite care l-au determinat să părăsească țara. Cartea, semnificativ intitulată *Iadul pe pământ*, a apărut la Paris în 1955 și s-a bucurat de un succes de stimă printre românii din exil, fiind publicată și în versiune franceză în 1958. Conform mărturisirii lui Theodor Cazaban, **R.** a murit într-un azil parizian. Cheltuiuse până la ultimul ban pentru ediția franceză a cărții sale.

Versurile și epigramele lui **R.**, ca și cele câteva proze scurte, relevă o înclinare spre sentimentalism, un spirit ușor, agreabil, atras de umorul fără răutate. Scriere târzie, *Iadul pe pământ* adoptă o construcție romanescă în înfățișarea itinerarului existențial al autorului. Povestea, simplă și directă, cu personaje reale, cuprinde un orizont foarte larg al societății românești din primii ani postbelici. Finalmente, cartea ajunge să propună o frescă dramatică și impresionantă a vieții de zi cu zi într-o țară năpădită de „eliberatorii” sovietici, confruntată cu jafurile comuniste și cu lipsurile materiale, injustiția socială fiind principala armă în impunerea „dictaturii proletariatului”. Unul dintre personaje, Savin, constată la un moment dat: „În scurtul timp al dominației

legionare, noțiunile de drept și justiție au mai fost călcate în picioare, e drept că nu în aceeași monstruoasă proporție ca sub stăpânirea «republicii populare». Justiția aceasta nu-și are rădăcinile în egalitatea tuturor în fața legii: femeia cu privirea acoperită, care atât de sugestiv reprezenta justiția altădată, a fost izgonită din templul dreptății.” Există în carte o sumedenie de episoade care interesează direct istoria începuturilor comunismului în România, restabilind adevărul, în contradicție cu mistificările propagandei cominterniste: bunăoară, denunțarea „cazului Alimănescu” și al bandei lui de asasini de la Prefectura Poliției, rolul nefast al lui Al. Cerna-Rădulescu în scoaterea Bisericii Unite în afara legii, arestarea și condamnarea lui I. Vasilescu-Valjean, lichidarea de către comuniști a patriarhului Nicodim și a mitropolitului Irineu Mihălcescu ori tragedia profesorului G. G. Mironescu, mort de inaniție ș.a. În afara recenziilor și a comentariilor extrem de elogioase privitoare la *Iadul pe pământ*, publicate în presa românească a exilului, R. a publicat într-o broșură, *O carte care merită atențiunea dvs.* (1956), și o serie de aprecieri critice primite prin intermediul corespondenței, de la personalități literare precum Mircea Eliade, N.I. Herescu, Basil Munteanu până la cele politice – Grigore Gafencu, Eftimie Gherman, W. Filderman, Constantin Vișoianu ș.a.

SCRIERI: *Iadul pe pământ*, Paris, 1955; ed. (*Messages de L'Enfer*), tr. Alain Combier, Paris, 1958.

Repere bibliografice: Ion Velicu, *Un document de incontestabilă valoare*, „Buletin de informații al românilor din exil” (Paris), 1955, septembrie; Raoul S. Rubsel, *O carte care merită atențiunea dvs.*, Paris, 1956; Theodor Cazaban, „*Messages de L'Enfer*”, „România” (New York), 1958, noiembrie.

RUCĂREANU, Nicolae (1810, Câmpulung – c.1889, Câmpulung), prozator și poet. Cu o vedere slabă încă din copilărie, R. nu a făcut, după cum singur mărturisește, studii sistematice. A învățat acasă, cu dascăli particulari, a trecut în București, la „Sf. Sava”, prin școala lui I. Heliade-Rădulescu, a citit mult, nu numai în românește, dar și în limbile greacă, franceză și germană. La Paris, în 1844, audiază cursurile lui Jules Michelet. Peste doi ani se găsea din nou în capitala Franței, pentru afaceri. Mare proprietar, R. duce o viață retrasă, la moșia lui din Muscel, fiind totodată profesor la Câmpulung. Unionist înfocat, este ales, în septembrie 1857, deputat în Divanul ad-hoc. În 1861 era președinte al Judecătoriei din Câmpulung. A semnat și Traducătorul sau Un vechi deputat.

Fire agitată, plină de orgolii, R., turmentat de ideile mari pentru care se războiește, își spune părerea, cu vehemență, în chestiuni felurite, de la „sufragiul universal” și „legea rurală” până la ortografie și fonetică, el fiind un zelator ireductibil al lui Heliade (*Statua lui Heliade*, 1882). Nu s-a împăcat cu ideea înscăunării unui domnitor străin (*Principe străin sau domn român*, 1863). Una dintre broșurile lui politice, *Partidul liberal progresist și viitorul său* (1867), este o traducere după Édouard Laboulaye. A colaborat, uneori fără să semneze, la „Muzeu național”, „Foaie pentru mine, inimă și literatură”, „Poporul”, „Tipograful român”, „Gazeta Severinului”, „Trompeta Carpa-

tilor”, „Românul”. Înzeestrarea de scriitor i-a lipsit lui R. O carte, *Impresiuni d-un viagiu la Constantinopole și înapoi* (1886), presărată de cugetările politice ale autorului, nu e decât un prolix jurnal de călătorie, alternând comentariile surescitate cu descrierile incolorate. În versuri, o altă cărtulie, *Vade-mecum la Dâmbovicioară* (1889), e un fel de reclamă, zgomotoasă și prozaică, a unor privesți care îl încântă pe călător, dar nu reușesc să-l și inspire. El își adună produsele poetice într-un op intitulat *Modeste încercări poetice*, „originale și traducțiuni” (1873). Sunt aici versificările unui amator, care, propunându-și nici mai mult nici mai puțin decât să elibereze poezia din „sclavia rimei”, scrie adesea în versuri albe. În traduceri se folosește, obstinat, de ortografia italianizantă propusă de Heliade. A tălmăcit din Schiller, dar și din alți autori, de pildă „din liricele” lui Athanasie Christopoulos. Creația cea mai cunoscută a lui R., *Vânătorul Carpaților*, având ca model poemul lui Schiller *Cântecul clopotului*, este și cea mai învecinată cu poezia, prin senzația de prospețime care se degajă din versurile ei alerte. A. I. Odobescu o amintește în *Pseudo-cynegeticos*, găsind însă că imaginile au „aspectul tern al fotografiei și nu coloritul viu al vietii”.

SCRIERI: *Modeste încercări poetice*, București, 1873; *Statua lui Heliade*, București, 1882; *Impresiuni d-un viagiu la Constantinopole și înapoi*, București, 1886; *Vade-mecum la Dâmbovicioară*, Câmpulung, 1889.

Traduceri: Prințesa Constance de S., *Douăzeci și patru de ore ale unei femei simțibile sau O mare lecție*, București, 1843; [Athanasie Christopoulos, Schiller], în *Modeste încercări poetice*, București, 1873.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, I, 103-106; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 301-302, *Ist. lit.* (1982), 340; *Ist. lit.*, II, 757-758; *Dict. lit.* 1900, 757; Faifer, *Semnele*, 86-88; *Dict. scriit. rom.*, IV, 111-112. F.F.

RUDEANU, Alex(ei) (12.IV.1939, Chișinău), prozator. Este fiul unui jurist. După studii primare și liceale în Zalău, Cluj, Aiud, terminate în 1957 la Arad, devine student la Institutul Pedagogic din Suceava (1968-1969). Un timp tehnician pe un șantier la Ocna Mureș, magaziner la un sanatoriu TBC, inspector la ADAS, se statornicește ca redactor la diverse ziare din Botoșani și Suceava. Debutează în suplimentul literar al ziarului sucevean „Zori noi” (1957), continuând să publice reportaje, schițe și povestiri în presa locală. Între 1977 și 1986 se retrage undeva în munți, pentru a se dedica scrisului. În 1992 fondează Liga Legendelor Lumii – Gnomes' Land, care are ca obiectiv promovarea copiilor români talentați, iar în 2000 înființează „Cetea literară. Revista scriitorilor români de pretutindeni”, care apare doar pe Internet. Folosește și pseudonimul Alexander Mertz.

Debutul editorial al lui R. se produce în 1969 cu volumul de povestiri *Exilul pisicilor*, receptat favorabil, fiind considerat o carte stranie, care confirmă un talent ieșit din comun. Ca și în *Ultimul monac* (1973), prozatorul își construiește narațiunea în jurul unei atmosfere vagi, plină de mister, câteodată de-a dreptul exotică, apropiată într-un fel de maniera narativă a lui Mihail Sadoveanu. Detaliile nu sunt abundente, firul epic își urmează cursul prin acumularea lentă de elemente ce dau sens

povestirii, de explicații și de analize amănunțite ale sâmburelui narativ inițial; captivează tocmai această manieră meandrică a scriiturii, dar și siguranța cu care se ilustrează și se argumentează ideile. Trecând de la povestire la roman, **R.** va realiza în *Focul rece* (1973) „tributul unor lecturi americane” ce vădesc influența lui Ernest Hemingway (dacă nu la nivel tematic, cu siguranță la nivel stilistic), o alegorie, având ca simbol central casa, element ce va fi regăsit, invariabil, în majoritatea scrierilor sale. Deși subiectul este obișnuit – o poveste de dragoste a cărei împlinire se realizează prin formarea cuplului, ilustrat, simbolic, prin imaginea casei, ce susține ideea de stabilitate și armonie –, atrage tocmai prin simplitate, autorul având capacitatea de a face o fină diferențiere între banalul cotidian și universal. Cu *Pietrele acestei case* (1975) **R.** inaugurează un ciclu ce se încadrează în categoria „cronicilor de familie”, care cuprinde și *Mansarda colibei* (1976), *Fratele norocos* (1980) și *Rușinea familiei* (1983). Pe fundalul geografic al Bucovinei, se încearcă o prezentare monumentală a realității. Evenimentele istorice reale sunt îmbinate cu cele ficționale, viața cotidiană a personajelor având o importanță la fel de mare în desfășurarea acțiunii ca și cadrul social al epocii. Primul roman al acestui ciclu, în care autorul „își deplânge strămoșii dispăruți”, este istoria familiei bucovinene Candrea din satul Ciutacu, un personaj emblematic fiind pădurarul Nicanor Candrea care, alături de ziaristul Hariton Candrea din *Fratele norocos*, poate fi considerat unul dintre cele mai bine conturate personaje ale lui **R.** Ceea ce supără este digresivitatea extremă, care face din aceste scrieri veritabile narațiuni în stilul secolului al XVIII-lea. În ciuda inegalităților, textul rezistă prin ingeniozitate și prin arta cu care sunt manevrate detaliile, prin îmbinarea dramatismului autentic cu falsul patetism, prin trecerea rapidă de la o atitudine jovială la considerații filosofice. **R.** schimbă „frecvent registrele, prozatorul fiind, după caz, patetic, bonom, pitoresc sau grotesc” (Marian Popa). Ca și în povestiri, narațiunea se desfășoară lent, alternează adesea planurile, examinează în amănunțime viața și acțiunile personajelor, provenite din medii variate; interesul scriitorului se îndreaptă nu numai spre țărânițe, ci și spre intelectualitatea bucovineană. Scriitorul nu este preocupat de finalizarea povestirii, de narațiunea propriu-zisă, ci de implicațiile umane pe care le provoacă analiza unor evenimente care, aparent, nu au nici o însemnătate, dovedind de multe ori calități remarcabile de stilist tocmai prin modul cum mănuieste situații lipsite de consistență epică și personaje adesea vag conturate, aflate într-o fluctuație permanentă. După *Capcana albă* (1984) autorul va continua să-și valorizeze calitățile scriitoricești în *Corabia de piatră* (1988), povestea vieții unui aviator, roman ce surprinde tocmai prin ineditul subiectului ales. Deși acuzat de proletcultism și amintit în special pentru implicarea sa în omagierea lui Nicolae Ceaușescu (reportajul-eseu *Un arbore pentru eterna primăvară*), **R.**, un „creator de atmosferă și de personaje consistente” (Laurențiu Ulici), e totuși un prozator notabil.

SCRIERI: *Exilul pisicilor*, București, 1969; *Ultimul monac*, Iași, 1973; *Focul rece*, București, 1973; *Pietrele acestei case*, București, 1975;

Mansarda colibei, Iași, 1976; *Datoria umbrei*, București, 1977; *Fratele norocos*, București, 1980; *Blana ursului din pădure*, București, 1981; *Rușinea familiei*, București, 1983; *Capcana albă*, București, 1984; *Corabia de piatră*, București, 1988; *Rapidul 24 spre iubire*, București, 1988.

Repere bibliografice: Lucian Raicu, „*Exilul pisicilor*”, RL, 1969, 15; Liviu Leonte, *Două cărți de proză*, CRC, 1969, 33; Octavian Voicu, „*Exilul pisicilor*”, ATN, 1969, 10; Constantin Mateescu, *Memorial de lectură*, București, 1972, 117–121; George Pruteanu, *Critica prozei. Alexei Rudeanu*, CL, 1973, 11; Radu Mareș, *Scriitori din Suceava*, TR, 1974, 7; Val Condurache, „*Focul rece*”, CL, 1974, 3; Eugen Uricaru, „*Focul rece*”, ST, 1974, 3; Mirela Roznoveanu, „*Pietrele acestei case*”, RL, 1976, 12; Titel, *Pasiunea*, 157–159; Constantin Blănuș, „*Mansarda colibei*”, CRC, 1976, 36; Iorgulescu, *Scriitori*, 236–238; Vasile Avram, *Exorcizarea epicului*, T, 1978, 1; Vasile Avram, „*Fratele norocos*”, T, 1980, 5; Ioan Holban, *Secrete de familie*, CRC, 1982, 15; Titel, *Cehov*, 180–185; Valentin F. Mihăescu, „*Capcana albă*”, LCF, 1986, 12; Cosma, *Romanul*, I, 187–189; Ioan Holban, *Romanul de dragoste*, CRC, 1989, 16; Popa, *Ist. lit.*, II, 893–894; Ulici, *Lit. rom.*, I, 411–413. C.Dt.

RUJA, Alexandru (20.VII. 1944, Pădureni, j. Timiș), critic și istoric literar, editor. Este fiul Rozaliei (n. Ardelean) și al lui Petru Ruja, muncitor. Urmează clasele elementare în localitatea Șimand, județul Arad, liceul la Chișineu-Criș (1958–1962) și Facultatea de Filologie a Universității din Timișoara (1962–1967). Funcționează ca profesor la Școala Generală din Siclău, județul Arad (1967–1969), se transferă apoi la liceul din Chișineu-Criș (1969–1990) și la Școala Normală „Eftimie Murgu” din Timișoara (1990–1998). În 1994 își susține doctoratul cu o monografie consacrată lui Aron Cotruș. Trece în învățământul universitar, unde în 1998 devine conferențiar, iar în 2002 profesor la Facultatea de Litere a Universității de Vest din Timișoara. În 1966 debutează la revista „Orizont”, iar în 1979 îi apare prima carte, *Valori lirice actuale*. Titular al rubricii „Cronica edițiilor” din „Orizont”, se numără printre cei mai consecvenți și avizați specialiști în domeniu. Este preocupat deopotrivă de cronica literară și de istoria literară, precum și de editarea unor autori importanți. Colaborează la „Familia”, „Lucașfăruș”, „Tribuna”, „Amfiteatrul”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Adevărul literar” ș.a. Este redactor responsabil adjunct la „Studii de literatură română și comparată”, publicație a Universității de Vest. În 1999 i se acordă Premiul pentru critică literară al Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor.

În critica literaturii curente, **R.** manifestă predilecție pentru poezie. Rezultatul unei prime etape foiletonistice e cartea *Valori lirice actuale*, o lucrare sistematică, îmbinând criteriul generațiilor / promoțiilor cu cel tematico-stilistic. Se realizează o panoramă a poeziei române de la al doilea război mondial până la zi, începând cu poezia generației războiului și terminând cu promoția '70, selecția ascultând în genere de criterii valorici. Remarcabile sunt de pe acum câteva aspecte ce îi vor caracteriza toate scrierile: aspirația spre sinteză și spre identificarea de afinități și filiații (în cazul de față, relații de continuitate cu lirica interbelică și familia de spirite – poeți ai realului, poeți ai „expresiei”, telurici sau uranici, ironici și alexandrinii etc.), ca și înțelegerea criticii în simbioză fertilă cu

istoria literară. Comentariul, de bun-simț, nu e lipsit de ezitări și de clișee didactice. Treptat, aceste scăderi își vor diminua ponderea, o dimensiune didactică persistând totuși, în ceea ce are aceasta superior: spiritul de ordine, claritatea și rigoarea. Evoluția se vede limpede în *Parte din întreg* (I-II, 1994–1999), lucrare consacrată literaturii Banatului și care atestă vocația pentru promovarea culturii din zona de vest a țării. Conștient că aici literatura a trăit „mai mult din orgoliu, din aspirație”, el nu pierde din vedere nici faptul că ultimele decenii tind să îl contrazică, adică să afirme o viguroasă identitate a contribuției bănățene. Autorul tabloului regional deține o calitate nu tocmai comună: simțul măsurii, care îl ferește atât de frenezia autohtonistă/localistă („Banatu-i fruncea!”), cât și de complexul sterilizant al marginalității. Într-o anumită măsură, de extreme îl protejează însăși metoda adoptată, R. urmărind cu o implicare detașată cum se inserează literatura bănățeană în „întregul” literaturii naționale și, concomitent, care sunt notele ce îi conferă diferența specifică, într-un joc bine condus între general și particular. Materia cărții e structurată după teme, modalități, linii stilistice, totul abordat cu simț istoric și în contextul specific al culturii zonei. Cu același echilibru al judecății se apleacă istoricul literar asupra contribuției Transilvaniei. După tentative mai reduse ca anvergură, realizează editarea operei lui Aron Cotruș, mai întâi într-o ediție „populară” (I-II, 1991), necesară dat fiind faptul că se publica acum pentru prima oară în țară poezia de exil și se reeditau cărțile din jurul lui 1940, excomunicate de regimul comunist drept naționaliste și antisovietice, apoi cu primele volume dintr-o ediție critică (I-II, 1999–2002). În același timp îi apare Aron Cotruș. *Viața și opera* (1996), monografie bazată pe o serioasă documentare în țară și în străinătate, care reconstituie meandrele unei existențe dramatice și ale unei opere deplin solidare cu personalitatea morală și activitatea civică a scriitorului, corectând aserțiuni tendențioase, ideologizante și identificând liniile de forță ale liricii lui Cotruș, diferențele ei de nivel și neajunsul frapant al autopastișării. Nu în ultimul rând, monograful tinde spre o sinteză a opiniilor critice, guvernată de onestitate și simț al valorii, scoțând astfel în relief altă premisă teoretică asumată: istoria literaturii este și istoria receptării ei – idee cu totul modernă. Contribuția literară a Transilvaniei face și obiectul primelor studii din culegerea *Ipostaze critice* (2001), unde se urmărește impactul acestei părți de țară asupra lui Mihai Eminescu sau „toposul ardelean” în opera lui Ioan Slavici. Ponderea cărții stă însă în comentariile despre alți mari scriitori – Ion Barbu, V. Voiculescu, Liviu Rebreanu, G. Călinescu, Mircea Eliade, M. Blecher, E. Lovinescu, Paul Zarifopol ș.a. – din perspectiva edițiilor critice, al căror cronicar conștiincios este. Se verifică astfel altă idee programatică a lui R., potrivit căreia premisa sigură a exegezei o constituie numai o ediție creditabilă a operei. A treia secțiune a culegerii conține studii de tip micromonografic ale scrierilor unor poeți (de la Dimitrie Stelaru și Ștefan Aug. Doinaș la Nichita Stănescu, Ioan Alexandru și Gheorghe Pituț) și critici contemporani (Ovidiu Cotruș, Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Gabriel Dimisianu ș.a.). Comentariile despre poeți trec și în cursul universitar *Literatura română contemporană*,

volumul *Poezia* (2002). În partea introductivă se definește conceptul de literatură contemporană, potrivit autorului aceasta începând cu generația celor ce au debutat în timpul sau imediat după război (generația „amănată”, după pertinenta formulă a lui Lucian Valea), cuprinzând în chip firesc și creația postbelică (antumă sau/și postumă) a scriitorilor care își au centrul de greutate în epoca interbelică, dar au continuat să scrie și după război. Criteriul selecției rămâne și aici cel valoric. Noua sinteză – nici pe departe doar didactică – îmbină principiul abordării monografice cu cel al generației, grupărilor și familiei de spirite. Perspectiva integratoare devine dominantă: integrare diacronică (literatura contemporană e înscrisă în filiații și serii istorice), dar și geografică.

SCRIERI: *Valori lirice actuale*, Timișoara, 1979; *Parte din întreg*, I-II, Timișoara, 1994–1999; Aron Cotruș. *Viața și opera*, Timișoara, 1996; *Ipostaze critice*, Timișoara, 2001; *Literatura română contemporană*, vol. I: *Poezia*, Timișoara, 2002. **Antologii:** *Merele din Eden*, pref. edit., Timișoara, 1975. **Ediții:** Gala Galaction, *Roxana. Papucii lui Mahmud. Doctorul Taifun*, Timișoara, 1986; St. O. Iosif, *Poezii*, Timișoara, 1988; Aron Cotruș, *Poezii*, I-II, Timișoara, 1991, *Peste prăpastii de potrivnicie*, pref. edit., București, 1995, *Opere*, I-II, pref. edit., București, 1999–2002; Anton Pann, *Povestea vorbii*, Timișoara, 1991; Liviu Rebreanu, *Nuvele*, postfața edit., București, 1991; Al. O. Teodoreanu, *Tămâie și otravă*, Timișoara, 1994; Anghel Dumbrăveanu, *Ceva pentru care merită să pierzi o corabie*, introd. edit., Timișoara, 2003.

Repere bibliografice: Ciobanu, *Opera*, 292–294; Grigurcu, *Între critici*, 321–323; Aurel Turcuș, *Scrisoare către Alexandru Ruja*, O, 1983, 52; Z. Cărlugea, *Proiectul unei „panorame literare”*, LCF, 1988, 36; Nicolae Mecu, *O ediție reprezentativă*, F, 1989, 11; Mircea Vasilescu, *O ipostază a criticii*, O, 1989, 50; Ulici, *Prima verba*, III, 266–268; Ion Buzași, *Un eveniment editorial: Aron Cotruș*, TR, 1992, 33; Nicolae Mecu, *Lirica deștărârii*, VR, 1993, 2–3; Berca, *Dict. scriit. bănățeni*, 129–131; Ion Pop, *Despre viața și opera lui Aron Cotruș*, VTRA, 1997, 1; Mircea Mihăieș, *În așteptarea sintezei*, „Cuvântul”, 1997, 7; Dan Mănuță, *O monografie Aron Cotruș*, RR, 1997, 2; Eugen Todoran, *Punerea în proprietate*, RL, 1997, 27; Cornel Ungureanu, *Despre timpul recuperărilor*, O, 1997, 7; Mircea Borcilă, *Spre o definire a expresionismului românesc*, ST, 1997, 9–10; Teodor Vărgolici, *Ediția critică Aron Cotruș*, ALA, 2000, 543; Petras, *Panorama*, 561; Cornelia Ștefănescu, *Stăruința pe documente*, RL, 2003, 34. N.M.

RUNCANU, Marcel Constantin (9.VIII.1947, Prișeaca, j. Olt – 13.IV.1987, Cluj-Napoca), prozator și eseist. Este fiul Mariei (n. Părvulescu) și al lui Constantin Runcanu, ofițer. Urmează Liceul „Emanuil Gojdu” din Oradea (1961–1965), iar între 1966 și 1971 Facultatea de Filologie, secția română-italiană, a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj. În 1968 face parte din prima echipă redacțională a revistei studențești de cultură „Echinoc”, din 1969 fiind secretar general de redacție, când și debutează cu publicistică, susținând totodată rubrica „Muncile lui Dedal”. După licență este redactor la „Tribuna”, lucrând aici până la sfârșitul prematur. Debutează editorial în 1973 cu romanul *Sepia* (Premiul Uniunii Scriitorilor), apărut în colecția de proză îndrumată de D. R. Popescu. Colaborează cu proză, eseu și traduceri la „Tribuna”, „Steaua”, „România literară”, „Lucaefărul”, „Vatra”, „Viața românească”, „Familia”, „Ateneu” ș.a.

În romanele *Sepia* și *Febră vesperală* (1982), ca și în volumul de povestiri *Nostalgii secrete* (1976), R. dăduse măsura valorii sale scriitoricești. În cea de-a patra carte, *Vară indiană* (1987), încheiată în ultimele săptămâni de viață, și-a repertoriat aproape toată proza scurtă, completată cu cicluri noi, definitorii pentru o artă narativă riguroasă și inventivă, sobră și nuanțată, desfășurată într-un registru tematic și formal foarte larg. Amplei nuvele *Nostalgii secrete*, subintitulată *Schițe pentru un tablou de familie*, de fapt un roman concentrat, în tablouri dense, pe tema reunirii familiei, îi corespund, la polul opus, „exercițiile pentru mâna stângă”, „capriciile” epice, prozele miniaturale, în care, părăsind tehnica observației, prozatorul reface, cu mijloacele sugestiei, ale reinterpretării mitului și ale parabolei, stări difuze, deschideri spre insolitul din cotidian, proiectii în fantastic și mister (*Acvariul*, *Dispărând într-o bună zi*, *Ninge pe contrabas*, *Vară indiană*, *Dimineața unei nimfe*, *Întoarcerea lui Odiseu*). Dimensiunea experimentală rămâne explicită în câteva tablete eseistice, transpuse în registru epic (*Joc secund*, *Cuvintele*), în filigranul cărora se pot citi confesiunea de atelier și crezul estetic al scriitorului. Latura autoreflexivă a prozei lui R. este constitutivă romanelor, mai elocvent în *Febră vesperală*. Condiția omului supus unor dramatice limitări existențiale și istorice este, simultan, temă de meditație despre destinul creatorului de literatură și capacitatea lui de a înțelege. Secvențele epice, distribuite în două planuri - lumea surprinsă de „febra vesperală” (metaforă a declinului, a stingerii) și naratorul - sunt ordonate pe traiectele, în contrapunct, ale unei logici autoironice.

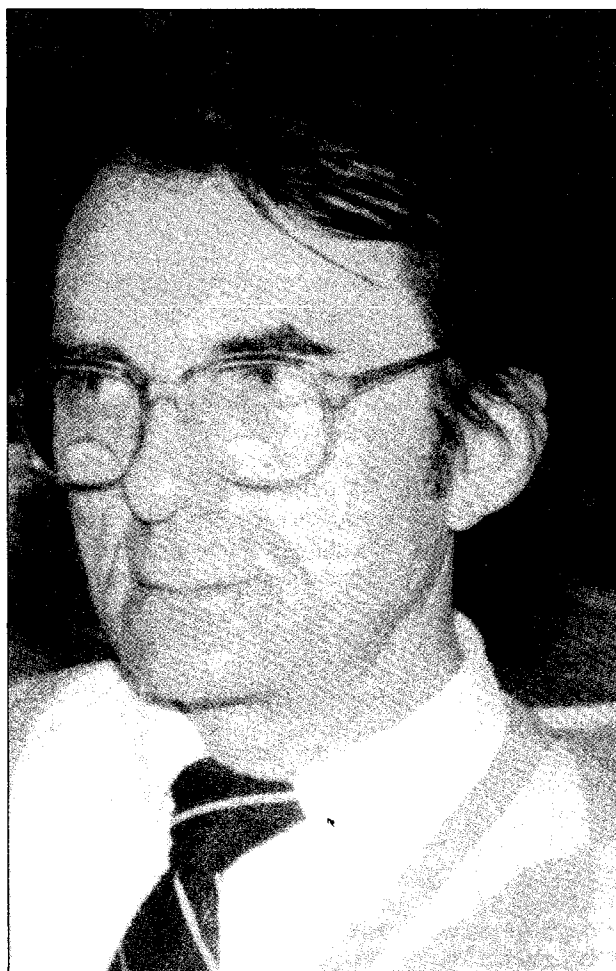
SCRIERI : *Sepia*, Cluj, 1973; *Nostalgii secrete*, Cluj-Napoca, 1976; *Febră vesperală*, Cluj-Napoca, 1982; *Vară indiană*, Cluj-Napoca, 1987.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Generația 47*, RL, 1972, 12; Ion Marcos, „*Sepia*”, TR, 1973, 26; Valentin Tașcu, „*Sepia*”, F, 1973, 9; Eugen Uricaru, „*Sepia*”, ST, 1973, 18; Val Condurache, „*Sepia*”, CL, 1973, 19; Nicolae Manolescu, *Ficțiune și reportaj*, RL, 1973, 41; Silvia Urdea, „*Sepia*”, VTRA, 1973, 10; Al. Th. Ionescu, *Construcție și simbol*, ECH, 1974, 1-3; Aurel Sasu, *Iluzia zborului*, TR, 1974, 23; Gh. Cătană, *Marcel Constantin Runcanu*, ARG, 1974, 7; Constantin Hârlav, „*Sepia*”, TR, 1974, 45; Ioan Moldovan, *Premiile literare comentate. Proza. 1973*, ECH, 1974, 11-12; Ulici, *Prima verba*, I, 191-193; Titel, *Pasiunea*, 164-166; Ion Simuț, „*Nostalgii secrete*”, ECH, 1977, 1; Radu G. Teposu, „*Nostalgii secrete*”, ST, 1977, 4; Iorgulescu, *Scriitori*, 238-239; Traian Ungureanu, *Șansa naratorului*, AFT, 1982, 12; Mircea Muthu, *Romanul și «sferele din China»*, ST, 1983, 2; Vlad, *Lectura rom.*, 205-209; Marian Papahagi, *Marcel Constantin Runcanu*, TR, 1987, 17; Ioan Holban, *Sintaxa socială*, CL, 1988, 4; Vasile Petre Fați, *Ultima vară indiană*, VR, 1988, 6; Cosma, *Romanul*, I, 240-241; Papahagi, *Cumpănă*, 253-257; Laura Pavel, *Marcel Constantin Runcanu*, ECH, 1994, 1-3; Mircea Bențea, *Arhipelagul prozei*, Oradea, 1995, 141-150; Ulici, *Lit. rom.*, I, 413-415; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 112-113. C.H.

RUSAN, Romulus (13.III.1935, Alba Iulia), prozator, eseist și editor. Este fiul Silviei (n. Dobrota) și al lui Romulus Rusan, funcționar; poeta Ana Blandiana este soția sa. Urmează cursurile primare, gimnaziale și liceale în orașul natal, absolvind în 1952. Pentru un an, până să devină student al Facultății de Tehnologie Mecanică din cadrul Institutului

Politehnic din Cluj, lucrează ca operator-chimist la Întreprinderea Carbochim. Din 1953 datează și începutul activității publicistice la „*Tribuna*”, menținută cu statut de colaborare în anii studenției și continuată ca redactor după absolvire (1957-1967). O scurtă perioadă redactor la filiala Cluj a Editurii pentru Literatură, alege să profeseze în presă, angajându-se în redacțiile revistelor „*Viața studentescă*” (1967-1968), „*Cinema*” (1970-1974), „*Tribuna României*”. Mai colaborează la „*Steaua*”, unde debutase în 1954, la „*România literară*”, „*Lucefărul*” ș.a.

Cel dintâi volum al lui R., *Râul ascuns*, roman al vieții de șantier, apare în 1963. Acest debut conform cu orientările ideologice din epocă îi aduce tânărului autor Premiul Uniunii Scriitorilor, fapt ce îl încurajează să publice doi ani mai târziu, sub titlul *Expres '65*, altă proză de gen, reflectând de această dată lumea lucrătorilor feroviari și a muncitorilor de la Atelierele CFR. Chiar dacă în spatele narațiunilor se întrezărește miza propagandistică a construirii „noului tip de societate”, element indispensabil în „protocolul” editării, nu lipsește capacitatea de a accentua nu atât importanța „realizărilor”, cât înregistrarea experiențelor de viață ale celor

care se străduiesc să le facă posibile. Acuitatea reporterului, gata întotdeauna să decupeze instantanee din cotidian și să surprindă faptul divers, se asociază preocupării pentru recuperarea „culorii locale”, a recompunerii unei atmosfere, tehnică exersată cu precădere în evocările despre Nicolae Bălcescu (*Un palid oaspe calcă, din Sicilii*), Emil Racoviță (*A ști sau a nu ști*), Lucian Blaga (*Albastrul Lanțrâm*), Nicolae Labiș (*Băiatul din fotografi*), în dialogurile cu Dimitrie Cuclin, Grigore Moisil, C. Daicoviciu, Marin Preda, Liviu Ciulei ș.a., prezente în *Convorbiri subiective* (1971) și în *O discuție la Masa Tăcerii și alte convorbiri subiective* (1976), ambele cărți fiind alcătuite în colaborare cu Ana Blandiana. De relevat și pasiunea pentru arta cinematografică, formatoare (prin cunoaștere) și deformatoare (prin iluzie) a privirii, materializată în cronici și eseuri publicate inițial în reviste, apoi ca substanță a volumelor *La început n-a fost cuvântul* (1977), *Arta fără muză* (1980), *Filmar* (1984). Rezultatul acestor experiențe se regăsește atât în două cărți de proză scurtă – *Roua și bruma* (1982), *Cauze provizorii* (1983) –, cât și în jurnalele de călătorie – *America ogarului cenușiu* (1977), *O călătorie spre marea interioară* (I-III, 1986-1990). În narațiuni sinteza rămâne în majoritatea situațiilor nereușită, observatorul-narator constituindu-se stângaci în personaj de ficțiune, cel mai adesea el limitându-se la notații ce aparțin unui reporter aflat în documentare cu scopul întocmirii unui articol de gazetă. Asistă la discuțiile bețivilor dintr-un compartiment de tren, legate de certurile dintre vecini (*În forum*), prezintă întâmplări ale banalului de fiecare zi, cu situații caracteristice pentru anii '80 (un funcționar, obligat să își petreacă niște ore în capitală până la trenul ce urma să îl ducă acasă, încearcă disperat să găsească vreun cunoscut îndeajuns de amabil încât să îi „găzduiască” cele cinci pachete cu pui de care făcuse rost în delegație – *Time out*), consemnează transformări comportamentale (nea Voicu Năstac, ajuns, după momentul „crucial” al existenței, reprezentat de nunta fiului său, flăcăul tomnatic Luluțu, din prădător un intransigent paznic al livezii de caiși – *După nuntă*; fostul țăran Raru, stabilit la oraș, moștenitor al unei gospodării situate pe curba goselei, deprinde regulile cererii și ale ofertei de piață, învățând că de pe urma oricărui incident nefericit se pot obține profituri nebănuite – *Omul din curbă*). De cealaltă parte, în jurnalele de călătorie, formula artistică utilizată, îmbinarea observației cu tehnica reconstituirii și competența de privitor își manifestă pe deplin adecvarea. Fructificând literar două ocazii prilejuite de participarea, împreună cu Ana Blandiana, la un program internațional destinat scriitorilor, organizat de Universitatea din Iowa, și la o călătorie pe Marea Mediterană, după obținerea de către poetă a Premiului Herder, în 1982, R. mediază cititorilor contactul cu cei doi poli istorici ai civilizației: universul vestigiilor Antichității, în *O călătorie spre marea interioară*, și societatea utilitarismului și a standardizării de peste Atlantic, în *America ogarului cenușiu*, unde Greyhound – rețeaua de autobuze preferată de săraci și de negri –, ce străbate de la un capăt la altul teritoriul Statelor Unite ale Americii, reprezintă „un simbol al unității în diversitate ce caracterizează fenomenul american”. După 1990 activitatea lui

R. este consacrată în exclusivitate restituirii și editării unui important fond documentar, încurajării dezbaterilor și analizelor prin intermediul cărora să se poată defini imaginea reală a comunismului românesc. Alături de Ana Blandiana, organizează anual Școala de Vară de la Sighet, simpozioane la Memorialul din aceeași localitate ș.a.

SCRIERI: *Râul ascuns*, pref. Al.I. Ștefănescu, București, 1963; *Expres '65*, București, 1965; *Convorbiri subiective* (în colaborare cu Ana Blandiana), București, 1971; *O discuție la Masa Tăcerii și ale convorbiri subiective* (în colaborare cu Ana Blandiana), București, 1976; *America ogarului cenușiu*, București, 1977; *La început n-a fost cuvântul*, București, 1977; *Arta fără muză*, Cluj-Napoca, 1980; *Roua și bruma*, București, 1982; *Cauze provizorii*, București, 1983; *Filmar*, București, 1984; *O călătorie spre marea interioară*, I-III, București, 1986-1990; *Permisul de pieton*, București, 2000. **Antologii, ediții:** *Anul 1946. Scrisori și alte texte*, București, 1997; *Anul 1948. Instituționalizarea comunismului*, București, 1998; *Anii 1949-1953. Mecanismele terorii*, București, 1999; *Exerciții de memorie*, postfață Ana Blandiana, București, 1999; *Timișoara în arhivele Europei Libere: 17-20 decembrie 1989*, București, 1999; Nicoleta Franck, *De la Iași la Geneva, de pe Bahlui pe Lemn. Amintiri*, București, 2000; Ilie Lazăr, *Amintiri*, București, 2000; *Anii 1961-1972. Țările Europei de Est – între speranțele reformei și realitatea stagnării*, București, 2001; *De unde vine extremismul*, București, 2001; *Exerciții de speranță. România în care aș vrea să trăiesc*, postfață Ana Blandiana, București, 2001; Sabine Habersack, *Cum aș vrea să fie familia mea*, postfață Ana Blandiana, București, 2001; Thierry Wolton, *Roșu-brun: râul secolului*, București, 2001; *Bukowski la Sighet*, București, 2002; *Școala memoriei*, București, 2002; *Anii 1973-1989. Cronica unui sfârșit de sistem*, București, 2003.

Repere bibliografice: Ion Lungu, *Itinerar critic*, București, 1965, 349-354; Dimisianu, *Schițe*, 93-98; Ion Vlad, *În „lumea de azi” a gândirii și meditației*, TR, 1972, 16; Petrescu, *Scriitori*, 156-159; Lucian Raicu, *Reportaj și meditație*, RL, 1977, 31; D. Micu, *Meridiane și civilizații*, CNT, 1977, 33; Ion Maxim, „America ogarului cenușiu”, O, 1977, 33; Adrian Popescu, *Între mărturie și reflecție*, TR, 1977, 33; Mihai Dragolea, *Pasiunea trăirii*, ECH, 1977, 8-9; Georgeta Eftimie, „America ogarului cenușiu”, CL, 1977, 9; Constantin M. Popa, „America ogarului cenușiu”, R, 1977, 9; Aurel Șorobetea, *Secțiune în societatea americană*, ST, 1977, 9; Zăciu, *Alte lecturi*, 269-276; Popescu, *Cărți*, 144-146; Cristea, *Faptul*, 273-277; Virgil Podoabă, „Cauze provizorii”, F, 1984, 8; Eugenia Tudor-Anton, *Fascinația cotidianului*, VR, 1984, 9; Mircea Iorgulescu, *Starea de călătorie*, RL, 1986, 23; Marian Papahagi, *Spre Mediterana*, TR, 1986, 26; George Pruteanu, *Diferite*, CL, 1986, 6; Ioan Holban, *Când ficțiunea poate fi realitate*, CRC, 1986, 28; Corina Ciocârlie, *Călătoria ca basm*, O, 1986, 39; Virgil Podoabă, „O călătorie spre marea interioară”, F, 1986, 10; D. Micu, *Prin „luneta noastră”*, VR, 1986, 10; Dimisianu, *Subiecte*, 134-138; Ioana Bot, *Realitatea și textul*, TR, 1990, 32; Ioan Holban, *Între noi, cei din Orient*, CRC, 1990, 37; Faifer, *Faldurile*, 125-127; Gh. I. Florescu, *Exerciții de memorie*, CL, 2001, 4; Al. Niculescu, *O mărturie obiectivă*, RL, 2001, 18; *Dict. scriit. rom.*, IV, 114-116; Vladimir Bukowski, *Și se întoarce vântul*, LCF, 2003, 5; Stéphane Courtois, *Abuzurile psihiatrice din Europa de Est în perioada comunistă*, OC, 2003, 182; *Dict. analitic*, IV, 618-621; Ioan Holban, *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, I, Iași, 2003, 388-395. C.M.B.

RUSĂNESCU, Vasile (a doua jumătate a sec. XIX), autor dramatic. Absolvent al Școlii de Științe Politice și Administrative (1891) și grefier la Consiliul de Război din București, R.

e un autor zelos de compuneri dramatice minore. Piesa în versuri *Smârdanul și Vidinul* (1878), scrisă pe un ton înalt, de odă, exaltă fie măreția trecutului, fie bravura ostașilor români care, ca în ciclul *Ostașii noștri* al lui V. Alecsandri, merg la război cântând și se bat cu o frenezie învecinată cu euforia, încingând o „horă a libertății”. Hiperbola, solicitată din plin, nu aduce un spor de relief unei monotone desfășurări narative, în care, totuși, sugestia ritmului învântează al bătăliei se face simțită. Încurajat de „buna primire” care s-ar fi făcut acestei scrieri fade, **R.** dă în 1879 o „poemă eroică” în patru cânturi, *Predilă (Un prizonier la turci)*. Dezvăluind gustul pentru senzațional al autorului, cât și înclinația sa de a supradimensiona personaje și întâmplări, plâsmuirea, cu țesătura ei de fapte pe cât de grozave, pe atât de neverosimile, ia o turnură de naivă și ușuratică legendă. Versificația, chiar dacă avariata pe alocuri de rime forțate, e în genere corectă, tacticoasă, în contrast flagrant cu patimile mari (ură, iubire, dor de răzbunare) care se agită. Prolixă este drama în cinci acte, în versuri, *Dorin* (1883), din care un crâmpei apăruse în „*Literatorul*”. Drama, erotică, sentimentală, orchestrată zgomotos, are implicații etice și sociale. Dragostea nefericită a poetului „damnat” *Dorin* e comunicată în aceeași retorică naiv exclamativă, cu vagi inflexiuni de melancolie și o gesticulație teatrală (invocații deznădăjduite, zbateri zadarnice, exaltări, lacrimi, efuziuni), cu o poză așa-zicând byronică în monologurile tenebroase. Meditațiile asupra timpului, ca și cugetările pe tema *vanitas vanitatum* sunt livrești, cu totul impersonale. Ca autor dramatic, **R.** nu avea prea multe de spus.

SCRIERI: *Smârdanul și Vidinul*, București, 1878; *Predilă (Un prizonier la turci)*, București, 1879; *Dorin*, București, 1883.

Repere bibliografice: Ciorănescu, *Teatr. rom.*, 158-159; *Dicț. lit.* 1900, 758-759. F.F.

RUSESCU, Vasile (6.VIII.1940, Gostinu, j. Giurgiu - 3.I.1992, Brăila), prozator. A urmat cursurile elementare în satul natal și în comuna Daia, județul Giurgiu, apoi Liceul „Titu Maiorescu” din Giurgiu (1954-1958) și studii superioare la secția de limba și literatura română a Facultății de Filologie de la Universitatea din București (1959-1964). A fost redactor la cotidienele brăilene „Înainte” (1964-1989) și „Libertatea” (1991-1992), a fondat și a condus, ca redactor-șef, revista literară și culturală „Dunărea” (Brăila, 1990-1991). Debutază editorial cu volumul de nuvele *Moartea fântânii* (1985), urmat de romanul *Pământul de acasă* (1989) și de povestirile din *Călăraș cu schimbul* (1990). În memoria sa s-a constituit, în 1992, la Brăila, Fundația Culturală „Vasile Rusecu”. Proza lui **R.** evocă, într-o manieră plină de tensiune dramatică și de simboluri narative, în descendența literară a lui C. Sandu-Aldea și a lui Panait Istrati, mediul de viață și atmosfera specifică a Câmpiei Române.

SCRIERI: *Moartea fântânii*, București, 1985; *Pământul de acasă*, București, 1989; *Călăraș cu schimbul*, Galați, 1990.

Repere bibliografice: Buculei, *Prezențe*, 205-206.

M.Dj.

RUSNAC, Vladimir (22.VI.1936, Ciorna, j. Orhei), poet și traducător. Este fiul Agafiei și al lui Teodor Rusnac. După studii la Institutul Pedagogic din Tiraspol, lucrează din 1958 la diferite publicații periodice, apoi devine redactor la editurile Cartea Moldovenească și Lumina și șef de secție la Comitetul de Stat pentru Televiziune și Radiodifuziune. **R.** debutează editorial cu placheta de versuri satirice și umoristice *Poamă acră*, apărută în 1969. Volumele *Mărgeanul zilelor* (1987) și *Sfintele rădăcini* (1997) îl caracterizează ca pe un poet de formulă tradiționalistă, alternând regimul liric cu acela umoristic și satiric. Scrie și versuri pentru copii și traduce din poeți ruși, georgieni ș.a.

SCRIERI: *Poamă acră*, Chișinău, 1969; *Ultima modă*, Chișinău, 1982; *Cioara celebră*, Chișinău, 1984; *Lumânările*, Chișinău, 1986; *Mărgeanul zilelor*, Chișinău, 1987; *Sfintele rădăcini*, Chișinău, 1997.

Repere bibliografice: Mihail Dolgan, *A exprima cât simți și cugeți*, LA, 1987, 18 iunie; Tudor Palladi, *Plenitudinea și sfințenia rădăcinilor*, LA, 1996, 20 iunie; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 220-221. A.B.

RUSSEV, Eugen (24.XII.1915, Cubei-Bolgrad - 15.V.1982, Chișinău), istoric literar. Este fiul Anei (n. Damaschin) și al lui Mihail Russev, intelectuali. Absolvent al unui liceu din Chișinău și al Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București (1939), își va susține doctoratul la Moscova, în 1951, în cadrul Institutului de Istorie al Academiei de Științe a URSS. Își desfășoară activitatea mai întâi la Institutul de Istorie al Academiei de Științe de la Chișinău, deținând un timp și postul de director (1961-1970), apoi la Institutul de Limbă și Literatură (1970-1982). A fost membru corespondent al Academiei de Științe a Republicii Moldova (1961).

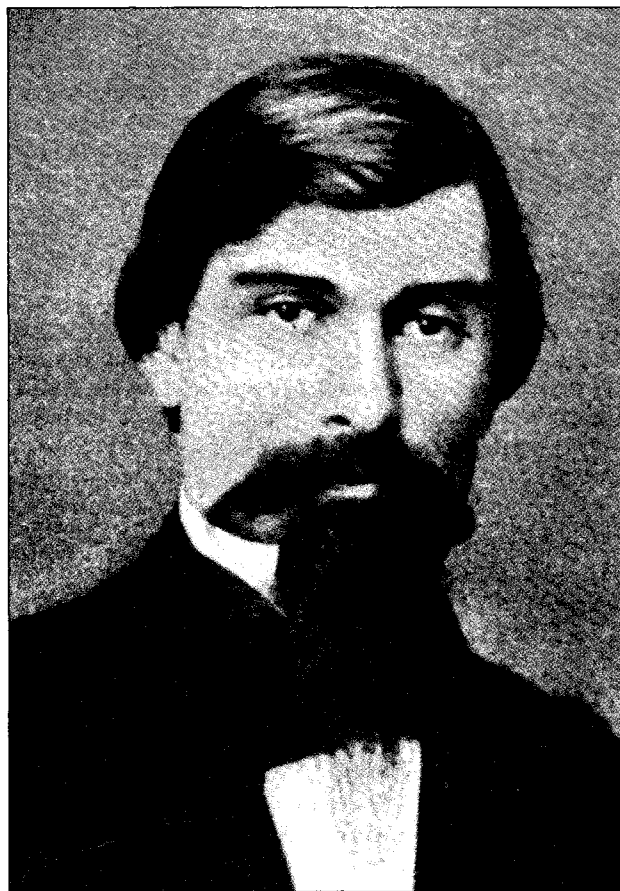
Încă de la începutul carierei sale științifice, **R.** și-a ales drept obiect principal de studiu cronografia moldovenească. Pregătirea multilaterală i-a permis să cerceteze fenomenul cronicăresc integral, sub diferite aspecte: istoric, filosofic, literar. Lucrările lui se remarcă prin minuțiozitatea documentării și spiritul polemic, dar și prin supralicitarea aspectului ideologic în comentariul privitor la scrierile cronicarilor. A prefătat ediții de opere ale marilor cronicari apărute la Chișinău.

SCRIERI: *Cronicarul Ioan Neculce. Viața și opera* (în colaborare cu Vasile Coroban), Chișinău, 1956; *Slova cronicărească - ecoul bătrânei Moldove*, Chișinău, 1974; *Cronografia moldovenească din veacurile XV-XVIII*, Chișinău, 1977; *Miron Costin*, Chișinău, 1978; *Ion Neculce*, Chișinău, 1980; *Cronografia moldovenească - monument al ideologiei feudale*, Chișinău, 1982.

Repere bibliografice: Efim Levit, *Valoroase investigații asupra cronografiei moldovenești*, „Nistru”, 1974, 5; Nicolae Bilețchi, *Cronografie moldovenească într-o nouă viziune*, „Nistru”, 1977, 12; Vladimir Beșleagă, *Actualitatea cronicarilor*, „Nistru”, 1979, 7; Nicolae Corlăteanu, *Un savant eminent*, RLSL, 1982, 3; *Bibliografia lucrărilor lui E. M. Russev*, RLSL, 1985, 4; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 274. V.C.

RUSSO, Alecu (17.III.1819, Strășeni-Lăpușna - 5.II.1859, Iași), prozator. Era fiul lui Iancu Rusul (sau Russul), proprietar de moșii, arendaș și neguțător de cereale. Învăță acasă cu un dascăl grec, iar în 1829 este trimis în Elveția, la Institutul „François Naville” din Vernier, lângă Geneva, unde rămâne până în toamna anului 1835. Receptiv la ideile democratice și liberale care agitau Europa apuseană în preajma revoluției, el compune, în limba franceză, poeme celebrând revolta împotriva tiraniei. Scrise, probabil, la Viena, unde în 1835-1836 **R.** ar fi făcut studii practice la o casă de comerț turcească, aceste texte îi atrag expulzarea. Întors în țară, petrece un timp la moșia părintească din ținutul Neamțului, după care, relația cu familia înăsprindu-se, se stabilește la Iași. Asesor judecătoresc la Piatra Neamț (1841-1844), va fi destituit ca urmare a repetatelor absențe. Pentru unele aluzii îndrăznețe din piesa *Jăgnicerul Vadră sau Provincialul la Teatrul Național*, se vede surghiunit la schitul de la Soveja. Consemnat acolo aproape două luni (februarie-aprilie 1846), **R.** are șansa să descopere „cea mai frumoasă epopee păstorească din lume”, balada *Miorița*. În 1848 se implică în mișcarea revoluționară din Moldova, după înfrângerea căreia pleacă în exil, în Bucovina. De aici ia drumul Vienei, spre a face propagandă în favoarea Principatelor. În mai 1848 participă la marea adunare de pe Câmpia Libertății de lângă Blaj. Suspectat de autoritățile maghiare, la Dej e arestat și trimis în prevențiune la Cluj, fiind eliberat în urma intervenției unor prieteni. După câteva escale, în 1849, la Viena și Paris, se întoarce la începutul lui 1851 la Iași, unde i se oferă un loc în Divanul Apelativ. O vreme profesează avocatura, dar e concediat pentru că s-ar fi „sumețit” contra stăpânirii. Iertat de domnitorul Grigore Alexandru Ghica, își reia slujba în august 1853. În iulie 1856 e numit director în Departamentul Lucrărilor Publice, iar în septembrie - membru al Sfatului Administrativ. Renunță nu după multă vreme, dar, ca să aibă din ce trăi, reia avocatura. În aprilie 1857 devine procuristul Băncii Moldovei. Cu sănătatea din ce în ce mai subredă, se va retrage din viața publică. Se stinge de fizie.

Modest și de o discreție rară, **R.** nu a avut ambiții de notorietate, ca om de condei. O bună parte a scrisului său s-a editat postum; cât despre antume, în afara unui singur articol de polemică literară (*Critica criticii*), iscălit A. Rusu, celelalte au fost semnate de obicei cu inițiale sau, o singură dată, cu un pseudonim (Terentie Hora). Scriitorul a adoptat și varianta Russo, cu o grafie sugerând pronunția franțuzească a numelui său. În opera lui - redactată preponderent în franceză, limbă în care se exprima cu ușurință - lirismul amintirii se întrepătrunde cu proza de idei, febrilă și tensionată. Elegiac sau reflexiv, scriitorul este în primul rând un memorialist. În scrierea parțial autobiografică, neterminată, *Amintiri* („România literară”, 1855), imagini din copilărie și adolescență se perindă într-o evocare melancolică, în care **R.**, suspinând după anii care nu se mai întorc, idealizează - așa cum procedează și în *Studie moldavă* („Zimbrul”, 1851) - epocile de demult. Narațiunea face loc reflecțiilor sociologice, psihologice sau filosofice, dominante, ca în *Yassy et ses habitants en 1840* (*Iașii și locuitorii săi în 1840*), apărută postum. Panorama Iașilor

oferă „un vrednic subiect de cugetare pentru observatorul filosof”. Când se sustrage reveriilor paseiste, **R.** aruncă o privire ascuțită asupra societății contemporane, în care vechiul și noul, orientalul și occidentalul se întrepătrund, oferindu-i prilejul să se delecteze fixând tipuri și moravuri, în ce au ele caracteristic. Avusese chiar de gând să scoată un volum de *Moeurs moldaves*. Pasionat călător, își consemnează impresiile de voiaj: *La Pierre du Tilleul, légende montagnarde, fragment d'un voyage dans la haute Moldavie en 1839* (*Piatra Teiului*), *Le Rocher du Corbeau* (*Stânca Corbului*). Și în *Amintiri* contemplativul descoperă peisajul cu o sensibilitate proaspătă, simțindu-se atras de tot ce i se pare ascuns, misterios. În jurnalul de surghiun, *Sovéja, journal d'un exilé politique en 1846*, se manifestă, într-o variată gamă de tonuri afective, dispoziția cogitativă, pigmentată de un umor ce glisează de la gluma aparent nevinovată la sarcasm. **R.** e întotdeauna mare amator să asculte și câte o istorie palpitantă cu haiduci și bandiți. Ar fi scris el însuși un fel de reportaj, *Groază, ultimul haiduc român*, apărut postum în „Columna lui Traian” (1873). Se încântă de povești și basme, îi plac legendele. De beletristică ține și *Holera* (1853), o evocare realistă a cumplitei molime care bântuise Moldova pe vremuri. În litigiu de mai bine de o sută de ani, *Cântarea României* a fost atribuită, pe rând, lui **R.**, lui N. Bălcescu, precum și amândurora. Autor dramatic lipsit de

șansă, **R.** a compus două piese într-un act, care s-au pierdut: *Băcălia ambițioasă* (jucată în ianuarie 1846) și *Jignicerul Vadră sau Provincialul la Teatrul Național* (jucată în februarie, același an), care nu era doar o „scenă de haiduci”, ci, după spusele autorului, și o satiră a melodramelor ce invadaseră scena. A făcut și prelucrări de vodeviluri franțuzești. Lucrarea *Șezătorile la țară* s-a pierdut, la fel ca și *Réflexions politiques, écrites dans la prison d'Édimbourg*. Miezul ideilor sale despre literatură stă - în spiritul „Daciei literare” - în credința că, trăgându-și sevele din istorie, din realitatea autohtonă, din creația populară, ea cată să fie „expresia vieții unei nații”. Prețuitor al tradiției, ideea moștenirii culturale („clironomia părintească”) apare, la el, ca o consecință firească. Pe de altă parte, precursor al junimismului prin criticismul său, scriitorul anticipează, prin șarjele împotriva „imitației necugetate” și a stricătorilor de limbă, campania pe care o va desfășura Titu Maiorescu. Cerând unui critic să aibă o „giudecată nepărtinitoare”, el refuză să admită ceea ce numește „socotințele judecătorești”. Unele chestiuni de măiestrie artistică, de stil, de formă și compoziție fac, de asemenea, obiectul preocupărilor sale. Încercările de critică aplicată (despre Mihail Cuciuran sau Dimitrie Dăscălescu) sunt cu totul modeste. În ceea ce privește limba, prisma lui e una istorică, opusă celei raționaliste, a cărturarilor ardeleni. În disputa filologică la care ia parte, polemizează îndeosebi cu „pedanții”, cu „fabricanții de sisteme”, recomandând ca sursă limba populară. Cu aplomb și cu nerv satiric, având și darul formulării pregnante, denunță ca aberante și chiar ilare curente ca latinismul, purismul ori italianismul propovăduit de I. Heliade-Rădulescu. Polemica împotriva latinizațiilor ardeleni va continua în „Steaua Dunării”. Entuziast al creației folclorice încă de prin 1839, într-o pornire romantică **R.** începe să adune balade și doine. În studiul *Poezia populară*, schițând anumite generalizări asupra materialului cules, ajunge la o clasificare a poeziilor populare (cântece bătrânești, de frunză, doine și hore), preluată și de V. Alecsandri. Valoarea documentară a acestor producții, păstrătoare ale limbii și obiceiurilor străvechi, o cântărește în spiritul gândirii lui Herder („Datunile, poveștile, muzica și poezia sunt arhivele popoarelor”). Dar nici palierul estetic nu e cu totul neglijat. Liric sau retoric, ironic și bătaios, scrisul lui **R.** e nuanțat de un anume spirit de finețe. Rostirea cu vibrări afective din evocări lașă loc, în proza de atitudine, discursului eseistic, pasionat, scăpărător de vervă a ideii.

Trebuie să recunoaștem că el a fost spiritul cel mai distins, mai larg, mai comprehensiv de pe la jumătatea secolului al XIX-lea.

G. IBRAILEANU

Vocația lui Russo este în proza memorialistică. El și-a însușit până la virtuozitate maniera clasicilor târzii, a lui Xavier de Maistre, a lui Paul-Louis Courier, umorul acela fin eseistic, scutit de dezordinea fantastică, nu însă scos cu totul din sensibilitatea romantică ce se strecoară în ușoara melancolie, în sentimentul grandoarei geologice.

G. CĂLINESCU

SCRIERI: *Scrieri*, îngr. și pref. Petre V. Haneș, București, 1908; *Piatra Corbului. Soveja*, tr. V. Alecsandri și A. I. Odobescu, pref. Petre V. Haneș, București, 1908; *Scrieri*, pref. G. Bogdan-Duică, București, 1910; *Piatra-Teiului și Iașii în 1840*, tr. Mihail Sadoveanu, București, 1915; *Scrieri*, îngr. și introd. Petre V. Haneș, Craiova, 1937; *Scrieri postume*, tr. V. Alecsandri, A.I. Odobescu, Mihail Sadoveanu, îngr. Petre V. Haneș, Craiova, 1940; *Piatra-Teiului. Scrieri alese*, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 1967; *Cugetări*, îngr. și postfață Mihai Zamfir, București, 1977; *Scrieri literare*, îngr. și postfață Teodor Vărgolici, București, 1996.

Repere bibliografice: Petre V. Haneș, *Alexandru Russo. O pagină ignorată din literatura română*, pref. Ovid Densusianu, București, 1901; Iorga, *Ist. lit.* XIX, II, 255-257, III, 177-180, 228-230; Ibrăileanu, *Opere*, IV, 387-393, VIII, 149-227; Densusianu, *Lit. rom.*, III, 72-85; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 182-186, *Ist. lit.* (1982), 191-194; Vianu, *Opere*, V, 28-34; Cioculescu-Streinu-Vianu, *Ist. lit.*, 64-68; Popovici, *Romant. rom.*, 407-442; Al. Dima, *Alecu Russo*, București, 1957; Cornea, *Studii*, 269-290, 334-345; Teodor Vărgolici, *Alecu Russo*, București, 1964; Brădăteanu, *Istoria*, I, 147-150; *Ist. lit.*, II, 489-507; Șerban, *Exegeze*, 5-41; I. Vasilenko, *Alecu Russo. Jizni i tvorcestvo*, Chișinău, 1967; *Alecu Russo. Studii și articole*, București, 1970; Haneș, *Studii ist. lit.*, 245-298; Piru, *Varia*, I, 83-85; Teodor Vărgolici, *Aspecte istorico-literare*, București, 1973, 8-31; Cornea, *Oamenii*, 99-107; Negoitescu, *Analize*, 46-52; *Dict. lit.* 1900, 759-761; Șerban, *Ispita*, 24-41; P. A. Kovcegov, *Alecu Russo*, Chișinău, 1982; Mircea Anghelescu, *Alecu Russo sau Literatura ca expresie a vieții unei nații*, RL, 1989, 12; Manolescu, *Istoria*, I, 213-218; Regman, *Nu numai*, 33-63; Negoitescu, *Ist. lit.*, I, 51-54; Faifer, *Semnele*, 173-174, 189-207; Datu, *Dict. etnolog.*, I, 190-191; *Dict. analitic*, I, 31-33, 193-195, III, 60-62; *Dict. esențial*, 726-727; Vărgolici, *Portrete*, 10-21. F.F.

RUSSO, Demostene (22.I.1869, Peristasi, Grecia - 5.X.1938, București), bizantinolog. Și-a făcut studiile secundare la Constantinopol, la „Marea Școală” din Fanar, și pe cele superioare la Atena, Berlin și Leipzig, unde a obținut și titlul de doctor în litere, în 1893, cu o lucrare despre „filosofia școlii din Ghaza”. Vine în România în 1894, la invitația lui C. Rădulescu-Motru, cu care fusese coleg de studii în Germania. Profesor la Liceul „Venieri” din Galați, unde a predat greaca, latina, germana și filosofia, se mută, în 1897, la București și, între 1900 și 1920, este interpret pentru limbile greacă și engleză la Ministerul Afacerilor Străine. A fost fondator, împreună cu Ioan Bogdan, al Comisiunii Istorice a României. Universitatea din București îl „cheamă” între profesorii ei, în 1915, ca titular al noii Catedre de istorie a civilizației bizantine de la Facultatea de Litere și Filosofie. În 1919 a devenit membru corespondent al Academiei Române. S-a stins la puțină vreme după pensionare, în urma unui atac de cord.

Leția inaugurală pe care **R.** a ținut-o la Universitate s-a intitulat *Bizanțul reabilitat* și a reprezentat o pledoarie convingătoare privind rolul culturii grecești. „Importanța cunoașterii limbii grecești și a culturii bizantine pentru români” este covârșitoare în evoluția spiritualității românești, afirmase învățatul încă din 1912, în cartea sa *Elenizmul în România*. Reconstituirea „punctelor principale” ale acestei înrâuriri a constituit țelul căruia i-a subordonat întreaga sa activitate științifică, desfășurată sub semnul acribiei (cuvânt des întâlnit

în aprecierile unor contemporani), al efortului de documentare integrală, de epuizare a surselor chiar dacă – spunea Iorga – drumul spre sintetizarea acestor date nu i-a apărut mereu cu limpezime. „Rigoarea în metodă” l-a caracterizat pe **R.**, „cea mai de seamă figură a științei noastre în domeniul bizantinisticii și al legăturilor greco-române” (Constantin C. Giurescu). O rigoare care nu îl lăsa să treacă neanalizate nici o ipoteză, nici un detaliu, indiferent dacă era vorba de clarificarea atmosferei (umbrită, la noi, multă vreme din pricina prejudecăților legate de fanariotism) din jurul Bizanțului și a bizantinologiei sau despre cercetarea in extenso a poemei lui Stavrinos sau a cronicii în versuri a lui Matei al Mirelor. Istoric cu o bună școală, el a dezbătut chestiuni fundamentale ce interesează și literatura română veche, cu atâtea deschideri culturale date de raporturile cu Bizanțul. A înțeles foarte bine realitățile care au făcut din spațiul românesc o „lume postbizantină” solidară cu dezvoltările din Europa de sud-est, pendinte, în proiectarea propriilor traiectorii culturale, de sugestiile și modelele elaborate în crezutele strălucite ale imperiului. L-au interesat apoi, în egală măsură, legăturile greșităii postmedievale cu lumea românească și ecourile pe care românii le-au stârnit între scriitorii eleni, mulți dintre ei adăpostiți la curțile generoșilor voievozi români, gata mereu să patroneze elaborarea unui cronograf sau să înființeze școli care să își pună catedrele la dispoziția umaniștilor din veacul al XVIII-lea. Toate aceste întrepătrunderi și-au găsit locul în scrierile cu caracter istoriografic ale unui Mitrofan Grigoras sau N. Chiparissa, pe care **R.** le-a cercetat minuțios, în parte publicându-le. În privința editării textelor vechi, a compus – din însărcinarea Comisiunii Istorice a României – un „manual al editorului”, *Critica textelor și tehnica edițiilor* (tipărit chiar în primul volum, cel din 1912, al buletinului Comisiunii), aducând multe limpeziri, căci manevra cu egală abilitate și instrumentele istoricului, și pe cele ale filologului, într-un domeniu apăsător încă de un amatorism deloc dispus să recunoască specificitatea unei profesii dificile. O legătură nemijlocită cu literatura română veche au opiniile lui **R.** despre *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*. Cu merite deosebite în identificarea unor surse (având și șansa descoperirii versiunii grecești de la mănăstirea athonită Dionisiu), **R.** a dat consistență șirului (ce începea cu A. Philippide și Theodor Codrescu) celor ce nu acceptau autenticitatea scrierii și paternitatea lui Neagoe Basarab asupra ei. Îndoindu-se de existența unei versiuni slavone primordiale (opinie la care fragmentele descoperite de P.A. Lavrov l-au făcut să renunțe), a considerat *Învățăturile...* drept un „pseudo-epigraf” târziu, compus de un călugăr din secolul al XVII-lea ce avea drept principală lectură *Umilința* lui Simion Monahul. „Mozaic”, a spus bizantinologul, încercând să definească felul în care autorul *Învățăturilor...* (un biet „plagiator”) a așezat într-un text nou – la ale cărui virtuți literare și filosofice învățatul nu a prea fost atent – fragmentele împrumutate din mai multe cărți. **R.** le-a dat mult de lucru, în deceniile ce vor veni, partizanilor autenticității acestui text parenetic.

SCRIERI: *Manuscrisele grecești din Biblioteca Academiei Române*, București, 1901; *Studii bizantino-române*, București, 1907; *Studii și critice*, București, 1910; *Critica textelor și tehnica edițiilor*, București, 1912; *Elenizmul în România*, București, 1912; *Studii istorice greco-române*, I–II, îngr. C.C. Giurescu, Ariadna Camariano și Nestor Camariano, București, 1939. **Ediții:** *Cronica Ghiculeștilor. Un nou letopisat al Moldovei (1695–1754)*, București, 1915.

Repere bibliografice: Al. Rosetti, *Demostene Russo*, „România”, 1938, 129; Franz Babinger, *Demosthenes Russo zum Gedächtnis*, CL, 1938, 11–12; Alexandru Elian, *Demostene Russo*, CL, 1938, 11–12; Constantin C. Giurescu, *D. Russo*, București, 1939; Nicolae Iorga, *Un om, o metodă, o școală (D. Russo)*, RI, 1940, 1–3; Al. Rosetti, *Cartea albă*, București, 1968, 94–97; Dan Zamfirescu, *Neagoe Basarab și „Învățăturile” către fiul său Theodosie. Probleme controversate*, București, 1973, *passim*; Bucur, *Istoriografia*, 215–217; Balaciu-Chiriacescu, *Dicționar*, 219; *Encicl. istoriografiei rom.*, 287; *Dict. scriit. rom.*, IV, 119–121; Mazilu, *Recitind*, II, 239–246. D.H.M.

RUSSO, Veronica (17.IX.1918, Râspopeni, j. Orhei), poetă și publicistă. Își începe studiile universitare la Iași, în 1937, și le termină la București, în 1942, fiind licențiată a Facultății de Litere și Filosofie. Publică de timpuriu și își continuă activitatea în timpul studenției. Scrie la „Pagini literare”, „Luptătorul”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Transilvania noastră”, iar după 1959 colaborează la „Gazeta literară”, „Luceafărul”, „Săptămâna”, „Secolul 20”, „Flacăra”, semnând și cu pseudonimele V. Banu, Vera Petri, Nirvana Runcu, Svetlana Russo, Adrian Niculescu ș.a. A fost președinta Societății Culturale Ginta Latină, Filiala București. Debutează în 1936, la revista „Pagini basarabene”, cu poezia *O stea*, semnată Nirvana Runcu, iar în volum, în 1968, cu placheta *Despre suflet, despre cuvânt*.

Temele predilecte pentru **R.** sunt aceleași de fiecare dată: nostalgia copilăriei, toamna, Moldova și Ștefan cel Mare, toate variațiile ei – prin structură și subiectele abordate – fiind variatune pe aceleași teme. Descendentă a lui Alecu Russo („Un străbun/ Mi-a lăsat harul să cânt”), poeta aduce prin versurile sale tot o „cântare României”, simțind ca o datorie să descrie, în imagini grațioase și în versuri de o mare sinceritate și sensibilitate, meleagurile natale. Ea creează un spațiu de basm, un sat moldovenesc cu păduri, vii, livezi, încărcat de vegetație, poame, arome și culori, și un timp miraculos al anilor copilăriei, la care se întoarce mereu cu bucurie și nostalgie. Ca și Lucian Blaga, **R.** deplânge nu vârsta fragedă ca atare, cât puterile magice pe care inocența ei i le conferă: „Plâng anii de ucenicie în pădure/ Plâng după semnele lăsate pe mure/ Azi doar scâncetul viezurei uneii îl mai aud...”. Și tot ca Blaga, poeta îl ia de mână pe cel crescut la oraș și îi dezvăluie misterioasele leacuri pentru suflet: minunile naturii. Dealuri molatice, câmpii nesfârșite, mesteceni, cireși amari, prin care „ochi de bufnițe aprind lampioane”, crini, iasomie, „poame vâratice unse cu miere”, frași, cantalupi, dovleci, ciorchini de struguri – toate se rotește într-o horă a bucuriei și a belșugului, prinse în „transparența verdelui proaspăt” și a auriului solar. Un număr de piese din finalul fiecărui volum,

intitulate *Miniaturi*, definite de Cristian Livescu drept „reflecții circumstanțiale cu doze variabile de lirism”, sunt tot poeme, reduse prin distilări repetate ale expresiei la catrene, terține sau distihuri, uneori veritabile haikuuri. **R.** este o poetă discretă, de nuanță tradiționalistă.

SCRIERI: *Despre suflet, despre cuvânt*, București, 1968; *Tineretea toamnei*, București, 1977; *În frează de luceferi*, București, 1979; *Semper poesis*, București, 1982; *Din herb moldav răsună lira*, București, 1985.

Repere bibliografice: Piru, *Poezia*, I, 391-392; Al. Piru, *Marginalia*, București, 1980, 338; Cristian Livescu, *Varia*, RL, 1983, 25. **C.Br.**

RUSSU-ȘIRIANU, Ioan (22.VI.1864, Șiria, j. Arad - 12.XII.1909, București), ziarist și prozator. Provenea dintr-o familie de meseriași; mama lui, Maria, era sora lui Ioan Slavici, iar Vintilă Russu-Șirianu este fiul său. După ce a absolvit Școala Normală din Arad, a trecut munții în România (1884). Slavici l-a recomandat lui Titu Maiorescu, dar **R.-Ș.** a preferat cercurile liberale. În redacția ziarului „Românul”, condus de Vintilă C.A. Rosetti, și-a făcut ucenicia în ziaristică. A publicat în „Voința națională” și, în același timp, a trimis colaborări la „Tribuna” din Sibiu. Era pedagog la o școală de institutori și profesor la un institut particular. În 1891, întorcându-se în Transilvania, continuă să susțină la „Tribuna”, în calitate de redactor, crezul politic și literar al lui Slavici. Apără, cu o rară energie, curaj și vehemență, cauza românilor în procesele de presă intentate de autoritățile maghiare unor ziaristi sau gazetelor „Tribuna” și „Foaia poporului”. Este închis la Seghedin timp de șase luni. După procesul Memorandumului, **R.-Ș.**, care avea temperament de luptător politic, a colindat satele pentru a propaga în rândurile țăranilor încrederea în idealul libertății și unității naționale. După ce, în 1895, vechii tribuniști părăsesc ziarul, el scoate, în 1897, împreună cu Aurel P. Barcianu, „Tribuna poporului”, continuând aici, dar și în „Tribuna” din Arad (1903), să militeze pentru idealurile politice și programul cultural al „Tribunei” sibiene. Corespondent al „Tribunei” la Conferința Interparlamentară de Pace de la Bruxelles (1894), și-a adunat într-un jurnal impresiile călătoriei prin Europa. A colaborat la ziarul „Românul” din Arad și la „Lucafărul” din Budapesta. În 1905-1906 era deputat în Parlamentul de la Budapesta.

R.-Ș. a fost un ziarist talentat și un combatant hotărât pentru drepturile românilor ardeleni. La „Tribuna” și „Familia” a semnat articole politice, dar și nuvele și povestiri, pagini memorialistice, recenzii și cronici dramatice. Și-a strâns o parte din scrierile literare în volumul *Moara din vale* (1894), pe când altele au fost publicate postum: *La Roma* (1903), *Schițe și nuvele inedite* (1911) și comedia într-un act *Militărește* (1913). Contrastând cu militantismul ziaristului, proza lui e romanțioasă și convențională. Iubiri pățimase, intrigi de serai, idile rustice, chiar evocarea unor episoade ale revoluției din 1848 se înecă într-un romanesc foiletonistic. Culoarea istorică sau locală nu îi reușește lui **R.-Ș.**, dar limba este curată, fără construcții străine. Un stil viguros, încărcat de autenticitate, au amintirile din temnița de la Seghedin, publicate în „Tribuna”

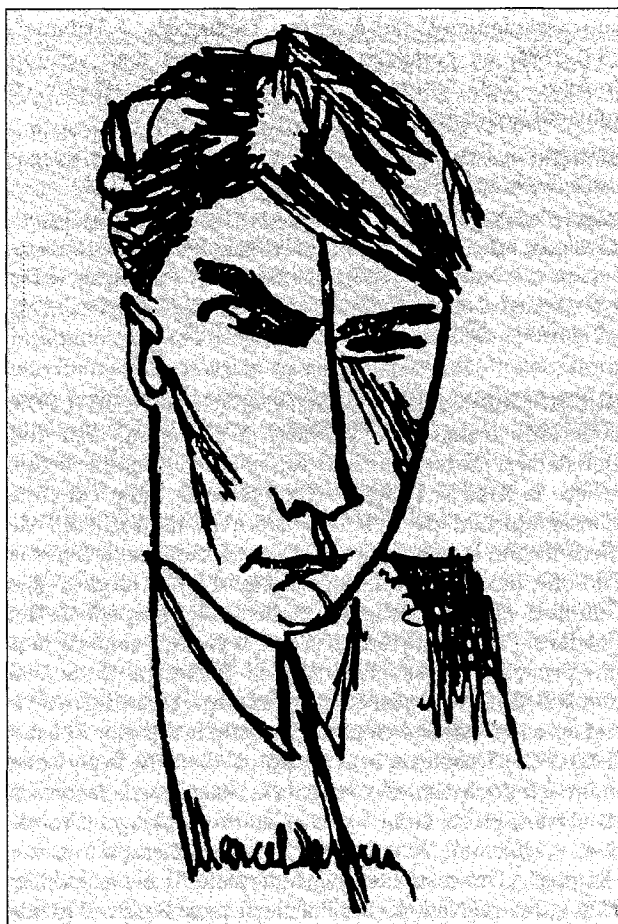
sub pseudonimul Bül-A.-Zam. Traducerile („Tribuna”, 1891-1894) au popularizat în Transilvania mari scriitori francezi - Zola, Maupassant, Daudet - și pe Turgheniev, cu romanul *Apele primăverii*. A semnat și Leandru.

SCRIERI: *Moara din vale*, Sibiu, 1894; *La Roma*, Arad, 1903; *Schițe și nuvele inedite*, Vălenii de Munte, 1911; *Militărește*, Brașov, 1913.

Repere bibliografice: Iorga, *Oameni*, I, 379-380; Octavian C. Tăslăuanu, *Informații literare și culturale*, Sibiu, 1910, 57-60; I. Breazu, *Literatura „Tribunei” (1884-1895)*, DR, 1934-1935; Gabriel Ștrempel, *Din activitatea lui I. Russu-Șirianu la „Tribuna”*, în *Centenarul revistei „Transilvania”*, Sibiu, 1969, 151-161; *Dicț. lit.* 1900, 762. **S.C.**

RUSSU-ȘIRIANU, Vintilă (20.IV.1897, Arad - 25.II.1973, București), memorialist, publicist și dramaturg. Este fiul ziaristului și prozatorului Ioan Russu-Șirianu. Studiile liceale le face la Arad și Ploiești, frecventează un timp cursurile Conservatorului de Artă Dramatică și ale Facultății de Medicină din București, apoi urmează Facultatea de Litere și Filosofie, fiind în același timp secretarul lui N. Iorga la Liga Culturală. Pentru un timp este audient la școli superioare din Londra și Paris. După război, la care ia parte ca voluntar încă din primele luni, se încadrează la Biblioteca Academiei Române (1919). Apropiat de Octavian Goga, al cărui secretar a fost o vreme, este și secretar al Societății Scriitorilor Români (1923-1924). Debutează în „Lucafărul” din 1919. În perioada dintre cele două războaie e redactor la „Flacăra” și colaborează cu versuri, proză, cronici și la „Gândirea”, „Cugetul românesc”, „Minerva”, „Sfatul țării”, „Adevărul literar și artistic”, „Rampa”, „Universul literar”, „Îndreptatea” ș.a. I se joacă, în 1924, la Teatrul Național din București, piesa *Biruitoarul* (scrisă în colaborare cu Al. Băbeanu). În 1927 pleacă la Paris, unde conduce periodicul lunar „Revue franco-roumaine”, militând în favoarea literaturii și culturii românești. Revenit în țară la începutul celui de-al doilea război mondial, se dedică dramaturgiei: piesa *Clocot*, cu premiera în septembrie 1946, prilej cu care se inaugurează Teatrul CFR Giulești, apoi o dramatizare după romanul *Ochii strigoiiului* și piesa *Mânzul nebun* (premiera la Teatrul Național din București, în martie 1947), ambele în tandem cu Cezar Petrescu, dar și o serie de lucrări dramatice a căror tematică și destinație își dezvăluie caracterul conjunctural și tezismul ostentativ prin chiar titlurile lor - *Fiul pământului*, *Cozile de topor*, *Să strângem fiecare bob*, *Ei sunt aleșii noștri*, *Cel mai bun din clasă*, *Nu mai cred în farmece* ș.a. -, ori câteva „portrete dramatice” (Vasile Roaită, Ilie Pintilie, Filimon Sârbu ș.a.), unele fiind strânse în volumul colectiv *Teatru pentru muncitori* (1947), în „caiete” și „îndrumătoare” culturale sau înregistrate pentru emisiuni radiofonice.

Dezinteresat de soarta propriilor scrieri, cea mai mare parte rămânând risipită în publicațiile vremii, de multe ori **R.-Ș.** preferă să folosească pseudonime: Cronicarul Dâmboviței, Ion Dacu, D. Dinu, Mefistofel (cu Horia Furtună), V. Ronea și V. Rugă (cu Al. Băbeanu), V. Sângeru, V. Șerban. În poezie trece prin diferite formule, de la cele tradiționale la cele moderat moderniste, fiind caracterizat de E. Lovinescu drept

Desen de Marcel Iancu

„un fraged pastelist și un frenetic căutător și chiar acumulator de imagini”. Dintre scrierile în proză se remarcă o serie de schițe din „Gândirea” (1921-1923), primele trei apărute sub titlul *Pe marginea vieții*, iar următoarele cinci, *După-amiezi de duminică*, situându-se între poemul în proză și „momentul” caragialian. *Vinurile lor...* (1969), lucrarea sa cea mai importantă, este o suită de schițe memorialistice constituite din amintiri privind personalități literare și artistice pe care le-a cunoscut: George Enescu, Constantin Brâncuși, Mihail Sadoveanu, Octavian Goga, Panait Istrati, Iancu Brezeanu, Nicolae Bălățeanu. Tot aici sunt incluse suvenirele tatălui său despre Mihai Eminescu, I.L. Caragiale, George Coșbuc. A tradus, singur sau în colaborare, din Erskine Caldwell, Roger Martin du Gard (*Familia Thibault*) și librete de operă (*Aida*, *Faust*, *Madame Butterfly* ș.a.).

SCRIERI: *Noptile*, București, 1917; *Foi galbene*, București, 1921; *Biruiitorul* (în colaborare cu Al. Băbeanu), București, 1925; *Teatru pentru muncitori* (în colaborare), București, 1947; *Vinurile lor...*, București, 1969; *Îmi amintesc de aceste versuri*, postfață Mihai Gafița, București, 1972. **Traduceri:** Erskine Caldwell, *Pământ tragic*, București, 1948 (în colaborare cu Eugen B. Marian); Roger Martin du Gard, *Familia*

Thibault, I-VIII, pref. Al. Dimitriu-Păușești, București, 1964 (în colaborare cu Al. Dimitriu-Păușești).

Repere bibliografice: Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 432-433; Perpescius, *Lecturi*, 373-380; Vlaicu Bârna, *Vintilă Russu-Șirianu la 75 de ani*, RL, 1972, 17; Piru, *Varia*, I, 411-413; Mihai Gafița, *Vintilă Russu-Șirianu*, RL, 1973, 9; Boris Buzilă, *Mărturii în amurg*, Cluj-Napoca, 1974, 175-177; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 121-122. L.D.

RUSU, Andrei (15.XI.1926, Chișinău), editor. Este fiul Anastasiei (n. Neaga) și al lui Ilie Rusu, comisar de poliție. Urmează școala primară și liceul la Chișinău; refugiat în 1944 din Basarabia, își termină studiile liceale la Roman, trecându-și examenul de bacalaureat în 1946. Până în 1950 frecventează cursurile Facultății de Litere a Universității din București, unde în ultimul an școlar a funcționat și ca preparator la Catedra de istoria limbii române, condusă de Al. Rosetti. Din 1950 până în 1987, când se pensionează, se dedică activității de editare a clasicilor literaturii române, ca redactor și șef de redacție, succesiv, la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, Editura pentru Literatură și, din 1969, la Editura Minerva.

Reprezentant al școlii de editare a textelor clasice, R. s-a remarcat atât ca redactor de editură, cât și ca autor de ediții critice elaborate cu acribie științifică, potrivit unor norme textologice riguroase. Cărțile îngrijite de el asigură o maximă acuratețe filologică a operelor publicate, cuprinzând, de regulă, atât textele cunoscute, cât și numeroase alte pagini uitate în publicațiile periodice sau în manuscrise. Prima ediție importantă e Cezar Bolliac, *Opere* (I-II, 1956), urmată patru ani mai târziu de o bună ediție a scrierilor lui Nicolae Bălcescu, *Opere alese* (I-II, 1960), în cadrul căreia a fost inclus textul lucrării *Românii supt Mihai Voievod Viteazul*, pentru prima oară reproduș după criteriile științifice, pe baza unei colanșării migăloase cu manuscrisul aflat la Biblioteca Academiei Române. Mulți ani de activitate tenace a dedicat R. editării operelor lui G. Călinescu, îndeosebi în cadrul seriei *Opere*, inaugurată în 1965, chiar în anul morții scriitorului, serie ajunsă în 1983 la volumul XVII. La început „redactor de carte”, iar de la volumul V ca „îngrijitor de ediție” (realizată în redacție) s-a ocupat de publicarea majorității operelor lui Călinescu (romane, studii critice, sinteze de istorie literară, monografii ș.a.). Întâmpinând mulți ani rezistența cenzurii (ca și *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*), monografia *Opera lui Mihai Eminescu*, bunăoară, apare în anii '70 cu textul integral - fapt mai puțin obișnuit pe atunci -, dar în „tiraj dirijat”. De-a lungul a o jumătate de veac de activitate neîntreruptă, R. s-a ocupat de publicarea în ediții impecabile și a lucrărilor altor scriitori: Ion Păun-Pincio (volum cu care debutează ca editor în 1955), I.A.I. Brătescu-Voinești, B.P. Hasdeu, N. Iorga, N. Cartoian ș.a.

Ediții: Ion Păun-Pincio, *Versuri, proză, scrisori*, pref. Ion Vitner, București, 1955; Cezar Bolliac, *Opere*, I-II, introd. George Munteanu, București, 1956; Nicolae Bălcescu, *Opere alese*, I-II, introd. Gh. Georgescu-Buzău, București, 1960, *Românii supt Mihai Voievod Viteazul*, București, 2002; B.P. Hasdeu, *Scrieri literare*, I-II, pref. George Munteanu, 1960, *Etymologicum Magnum Romaniae*, I-II, pref. Paul

Cornea, București, 1970; I. Al. Brătescu-Voinești, *Întineric și lumină*, pref. Mihai Gafița, București, 1963; G. Călinescu, *Opere*, V-XVII, București, 1967-1983, *Însemnări și polemici*, postfață Mircea Scarlat, București, 1988; *Cronici literare și recenzii*, I-II, București, 1991-1992 (în colaborare cu Ion Bălu), *Principii de estetică*, pref. Al. Săndulescu, București, 1999; N. Cartoian, *Istoria literaturii române vechi*, pref. Dan Horia Mazilu, București, 1996 (în colaborare cu Rodica Rotaru); N. Iorga, *Istoria literaturii românești*, București, 1999.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, G. Călinescu, *polemist*, RL, 1988, 29; Geo Șerban, *Încă o dată Călinescu*, RL, 1992, 73; Z. Ornea, Călinescu, *cronicar literar*, RL, 1993, 7; Al. Piru, G. Călinescu, *cronicar literar*, L, 1993, 17; Z. Ornea, „Bietul Ioanide”, RL, 1995, 37; Z. Ornea, *Bălcescu în proza istorică*, RL, 1997, 38; Iordan Datcu, *Sub semnul Minervei*, București, 2000, 185-187; Ioan Holban, *Ediții, editori și critici*, RL, 2001, 49; Teodor Vărgolici, G. Călinescu într-o remarcabilă ediție, ALA, 2001, 578; Cornelia Ștefănescu, *Istorie și literatură*, RL, 2002, 49. T.A.

RUSU, Gheorghe A. (11.I.1909, Cosăuți, j. Soroca - 27.II.1942, Idel, Federația Rusă), poet și dramaturg. După studii făcute la Școala Normală „Petru Maior” și la Liceul „A.D. Xenopol” din Soroca, a fost învățător. Deportat în Siberia, moare în lagăr.

Poeziile lui R., cu unele reminiscențe din Mihai Eminescu și George Coșbuc, dezvoltă motivul dragostei și pe acela al suferinței, care recheamă hamletiana întrebare asupra existenței (*Tentațiune*). Prezicându-și parcă propria soartă, a dat expresie sentimentului morții și a invocat prăbușirea iluziilor. A scris și două piese, *Pietrarii și Văpăi*, prima fiind montată la Teatrul Național din Iași.

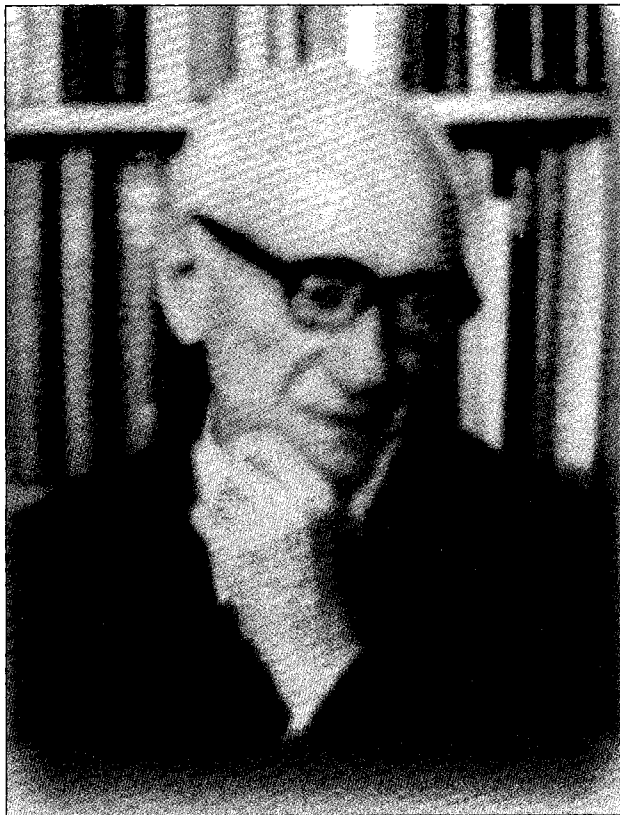
SCRIERI: *Freamăt*, Soroca, 1934.

Repere bibliografice: Vasile Badiu, „Freamăt”, „Limba română”, 1991, 3-4; Colesnic, *Basarabia*, I, 234-235; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 145. M.C.

RUSU, Liviu (9.XI.1901, Sărmașu, j. Mureș - 17.XII.1985, Cluj-Napoca), estetician, comparatist și istoric literar. Este fiul Elei (n. Turi) și al preotului Constantin Rusu. Cursurile primare le face în comuna natală și la Bistrița, urmează apoi Liceul Evanghelic German din același oraș (1912-1920) și Facultatea de Drept (1920-1921), precum și Facultatea de Litere și Filosofie (1921-1925) la Universitatea din Cluj. Se specializează la Leipzig, Berlin și Hamburg (1928-1929), dând un doctorat în psihologie la Universitatea din Cluj (1928) și unul în estetică în Franța, la Sorbona (1935). Numit preparator la Institutul de Psihologie din Cluj (1923-1925), ulterior asistent tot aici, va fi conferențiar la Facultatea de Litere și Filosofie clujeană (1929-1938), docent din 1931 și profesor titular din 1938. În 1948 se vede îndepărtat de la catedră și funcționează ca bibliotecar, apoi în calitate de cercetător la Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei RPR, împărțindu-se aceleași condiții ca și colegul și prietenul său Lucian Blaga. În 1961 este reintegrat în învățământ, ca profesor de literatură universală și comparată; se pensionează în 1971. În 1980 i se acordă Premiul special al Uniunii Scriitorilor pentru întreaga activitate. Primul articol îi apare în 1923, în „Lumea univer-

sitară”. Ulterior colaborează la numeroase publicații, printre care „Națiunea”, „Societatea de mâine”, „Revista de psihologie”, „Revista de filosofie”, „Ethos”, „Tara nouă”, „Revue d'esthétique”, „Lenau-Forum”, „Zeitschrift für Kulturaustausch”, „Südosteuropa Mitteilungen”, „Steaua”, „Tribuna”, „România literară”, „Luceafărul”, „Contemporanul”, „Viața românească” ș.a.

După un debut legat de preocupări în domeniul psihologiei, R. se orientează definitiv către cercetările de estetică și teorie literară, în care va da contribuții fundamentale. Din prima etapă a carierei sale au rezultat câteva lucrări, precum cele elaborate în 1929, în cadrul Institutului de Psihologie din Cluj: *Principiile de bază ale psihologiei aplicate*, *Problema orientării profesionale*, *Selecția copiilor dotați*, *Inceputurile psihologiei configurației* etc. În 1932, o broșură, *Goethe. Câteva aspecte*, adunând cinci conferințe, anunța deja schimbarea de direcție a cercetărilor și reflecțiilor lui R. După câțiva ani de stagiul parizian (1933-1935), el prezintă ca teză principală de doctorat lucrarea *Essai sur la création artistique. Contribution à une esthétique dynamique*, iar ca teză secundară - *Le Sens de l'existence dans la poésie populaire roumaine*, ambele editate în 1935. Cele două lucrări s-au bucurat și de o receptare deosebită, despre ele scriind Hector Talvart, Guillaume de Bricqueville, D. Z. Milacici, Edgar de Bruyne, Charles Lalo, V. Feldman, B. Fondane, P. Panici, Charles Werner ș.a. *Essai sur la création artistique* rămâne opera capitală a lui R. Autorul își propune scopul ambițios de a elucidă esența creației artistice, clasificând tipurile ei în trei categorii, după cum în sufletul creatorilor, ca și în structura operei lor se concretizează tensiunea generatoare. S-ar afla, așadar, în diversitatea fără sfârșit a metamorfozelor istorice ale artei, următoarele tipuri fundamentale: unul simpatetic, altul demoniac-echilibrat și, în fine, ultimul, demoniac-anarhic, redenumit ulterior demoniac-expansiv. Opera de artă ar fi produsul unei anume opoziții față de pulsionile inconștientului amenințând cu instalarea haosului existențial. Creația restabilește o ordine, un echilibru, după cum tensiunea lăuntrică generatoare poate fi mai bine sau mai puțin bine stăpânită și transfigurată în operă. Creația este ostilă oricărei instinctualități sau manipulări utilitare, urmărind doar reconstituirea unității ființei și relevarea unui sens al existenței, printr-o viziune a lumii. R. depășește psihologismul, care i-ar putea fi eventual reproșat într-o primă interpretare, și tinde către elaborarea unei concepții în care forma devine energia organizatoare a sensului. Dar această formă nu se manifestă nici un moment ca un element care ar putea interveni din exterior, ci este însăși structura internă a viziunii artistice asupra lumii. Caracterele formale „nu ar putea constitui o problemă estetică decât ca mijloc de pătrundere a acestei viziuni” care, în ultimă instanță, este adevărata sursă a satisfacției estetice: „O operă ne place nu fiindcă exprimă Frumosul în sine, ci pentru că încarnează o viziune asupra lumii, adică un sens profund al existenței.” Multe și interesante sunt însă noutățile pe care le aduce lucrarea privind cele mai variate probleme ale esteticii: geneza procesului de creație, rolul inconștientului înăscut și dobândit, ca și acela al conștiinței care se cristalizează în cele

trei faze ale procesului, și anume inspirația, elaborarea și executarea, în sfârșit – interferența factorului colectiv în dialectica eului original al artistului, care este veritabilul izvor al creației, zonă nucleară a unității existențiale, în opoziție cu caracterul individualizat și pragmatic al așa-numitului eu derivat. Tripla tipologie a formelor și viziunilor artistice va fi ulterior extinsă asupra genurilor literare în altă carte, *Estetica poeziei lirice* (1937). Fără a se gândi la o suprapunere totală, ci doar la o concordanță esențială, **R.** socotește genul liric reprezentativ pentru tipul simpatetic, cel epic pentru tipul demoniac-echilibrat și cel dramatic pentru tipul demoniac-expansiv. Specificul poeziei e raportat la capacitatea ei de a exprima fondul eului original sau logosul lui „viu, proaspăt, ferit de primejdia rigidității, caracteristică abstracțiunilor” și care dă seama de autenticitatea și unitatea vieții spirituale profunde. Capitole speciale sunt consacrate limbajului și atmosferei lirice, analizei formale (ritmul, melodia, imaginea intuitivă, tectonica) și așa-numitelor genuri lirice. Considerațiile despre raționalitatea și iraționalitatea poeziei deschid o perspectivă directă către altă lucrare deosebit de semnificativă, *Logica frumosului* (1946). Aici se întâlnește o tentativă temerară de a regândi întreaga disciplină a esteticii, prin reafirmarea frumosului drept categorie centrală a acesteia și studierea lui în cadrul sistemului de valori spirituale și, mai ales, în relațiile sale cu celelalte două componente ale clasicei trinități axiologice, adevărul și binele. Esența raționalității frumosului e demonstrată prin apelul la acea zonă a personalității care este

eul original și care constituie, la rândul său, substanța creației. Caracterizată prin unitate dinamică, această zonă are o logică proprie și specifică, pe care **R.** o denumește, după Ernst Barthel, *logodynamos* și care nu este nici rațională, nici irațională, ci suprarățională. Frumosul nu e nici el obiectiv, ca adevărul, nici subiectiv, ca binele, ci obiectiv-subiectiv sau, cu un cuvânt preluat de la Max Dessoir, coniectiv. „Specificul frumosului este că din sânul lumii individuale el scoate în evidență unitatea, pe care o exprimă în forme concrete. Această unitate nu este altceva decât sinteza adâncă a trăsăturilor esențiale care stau la baza existenței noastre și care țin în coeziune vastitatea lumii individuale. În frumos, unitatea inerentă lumii obiective se întâlnește cu unitatea inerentă lumii subiective și se pun de acord. De aici sentimentul de mulțumire pe care îl trezește.” Esteticianul și-a valorificat ideile și în două cercetări folclorice, *Le Sens de l'existence dans la poésie populaire roumaine și Viziunea lumii în poezia noastră populară* (1967). Dacă prima accentuează caracterul contemplativ al folclorului poetic românesc și include creatorul popular în categoria temperamental-estetică a tipului simpatetic, cealaltă urmărește evoluția liricii noastre folclorice „de la resemnare la acțiunea creatoare”, cum sună chiar subtitlul ei. Sunt identificate și aici trei tipuri reprezentative pentru spiritualitatea românească, așa cum apar ele în câteva capodopere: *homo contemplativus* în *Miorița* și *Ciobănașul*, *homo activus* în *Toma Alimoș*, *homo constructivus* în *Meșterul Manole*. Deși interesul esențial al lui **R.** merge către estetică și aplicarea principiilor acesteia la celelalte domenii, între care folclorul ocupă un loc privilegiat, sfera preocupărilor este mai largă, incluzând atât probleme de literatură universală, cât și aspecte ale literaturii române. Astfel, în 1961 îi apare un studiu substanțial despre Eschil, Sofocle și Euripide, evocați ca „oameni de seamă”, pe baza puținelor date istorico-documentare existente și mai ales plecând de la piesele care s-au păstrat de la ei. Cartea este implicit și o meditație asupra genului dramatic, dar în special asupra tragediei antice. În 1979 și în 1981 îi sunt editate două ample culegeri de studii și articole – *Scrieri despre Titu Maiorescu* (Premiul „Bogdan Petriceicu Hasdeu” al Academiei Române) și *De la Eminescu la Lucian Blaga și alte studii literare și estetice*. După ce în 1963 avusese temeritatea și meritul de a declanșa, printr-o temeinic argumentată pledoarie, procesul de reconsiderare și reabilitare a lecției maioresciene, **R.** va continua să închine multe pagini marelui predecesor, privitoare la cele mai diverse aspecte ale personalității și operei acestuia: jurnalul, doctoratul, izvoarele filosofice etc., polemizând totodată cu adversarii sau comentatorii criticii de pe pozițiile unei obiectivități câteodată cam rigide, dar niciodată lipsită de argumente și de seriozitate. Mult mai eteroclit este volumul din 1981, care cuprinde, completat, un studiu mai vechi, *Eminescu și Schopenhauer* (1966). Este avansată aici ideea unui fond original luminos al poetului, pe care s-ar fi aplicat influența filosofului german. Acestui text, mai întins decât celelalte, îi sunt adăugate numeroase și felurite contribuții despre Blaga, considerat cel mai mare poet român după Eminescu, ori despre controverse teoretice și istorico-literare legate de iluminism, romantism, folclor,

literatură comparată, estetică generală sau despre personalități ale culturii naționale, ca G. Bogdan-Duică, Liviu Rebreanu, Romulus Ladea ș.a., ori ale culturii universale, precum Goethe, Beethoven, Dante ș.a. Activitatea publicistică a lui **R.** valorifică mai bine decât cea savantă calitățile de polemist de idei, solid fixat într-o logică inflexibilă și oportun servit de o documentație de specialitate precisă și esențială. Stilul, în genere sobru, uscat și bine raționalizat, se potrivește unei gândiri de mare austeritate și de reconfortantă demnitate intelectuală. Fără a fi scutite de posibilitatea unor obiecții sau amendamente, scrierile lui **R.** ocupă un loc original și important în cultura națională, cel puțin în istoria esteticii contemporane.

Autor al unui eseu despre Goethe, Liviu Rusu pare să fie urmărit de ideea Urphaenomen-ului. Creația ca act primordial, față de care contemplarea nu poate avea decât rolul unui gest secund, este un asemenea «fenomen original» al artei și al esteticii. A merge la «sursele înseși ale forțelor creatoare», a descoperi un punct origo, un «sens profund al operei de artă», un arhē al artei, iată ambiția autorului tezei despre creația artistică.

NICOLAE BALOTĂ

SCRIERI: *Goethe. Câteva aspecte*, Cluj, 1932; *Max Dessoir, estetician și filosof*, Cluj, 1933; *Essai sur la création artistique. Contribution à une esthétique dynamique*, Paris, 1935; ed. București, 1972; ed. (*Eseu despre creația artistică. Contribuție la o estetică dinamică*), tr. Cristina Rusu, introd. Marian Papahagi, București, 1989; *Le Sens de l'existence dans la poésie populaire roumaine*, Paris, 1935; *Estetica poeziei lirice*, Cluj, 1937; ed. București, 1969; *Logica frumosului*, Cluj, 1946; ed. București, 1968; *Eschil, Sofocle, Euripide*, București, 1961; *Eminescu și Schopenhauer*, București, 1966; *Viziunea lumii în poezia noastră populară. De la desemnare la acțiunea creatoare*, București, 1967; *Scrieri despre Titu Maiorescu*, București, 1979; *De la Eminescu la Lucian Blaga și alte studii literare și estetice*, București, 1981.

Repere bibliografice: Petru Comarnescu, *Studiile de estetică ale lui Liviu Rusu*, RFR, 1936, 5; I. Negoieșcu, „Estetica poeziei lirice”, „Națiunea română”, 1944, 4; Nicolae Constantinescu, „Viziunea lumii în poezia noastră populară”, GL, 1967, 34; Lucia Hopu, „Viziunea lumii în poezia noastră populară”, ALIL, t. XVIII, 1967; Ion Talos, „Viziunea lumii în poezia noastră populară”, „Jahrbuch für Volksliedforschung” (Berlin), 1968, 247; Balotă, *Euphorion*, 365–397; Tomuș, *Carnet*, 128–132; Nicolae Manolescu, „Estetica poeziei lirice”, CNT, 1970, 9; Al. Dima, *Liviu Rusu la 75 de ani*, VR, 1976, 11; Balotă, *Arte*, 296–322; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 481–482; Micu, *Lecturi*, 199–204; Ecaterina Țarălungă, *Secvențe critice*, București, 1979, 134–136; Iordan Datcu, Sabina Cornelia Stroescu, *Dicționarul folcloriștilor*, I, București, 1979, 378–379; George, *Sfârșitul*, III, 46–53; Ștefănescu, *Jurnal*, 206–208; I.D. Sârbu, *Liviu Rusu la 80 de ani*, VR, 1981, 9; Mihai Ungheanu, *Interviuri neconvenționale*, București, 1982, 76–92; Marcea, *Concordanțe*, 200–205; Liviu Petrescu, *O lecție de logică*, ST, 1984, 3; Ștefan Aug. Doinaș, *Liviu Rusu sau Voluptatea catedratică*, RL, 1985, 52; Mircea Mancaș, *Liviu Rusu*, VR, 1986, 2; Vasile, *Conceptul*, 265–266; Z. Ornea, *Liviu Rusu estetician*, RL, 1989, 26; Ierunca, *Semnul*, 251–254; *Dicț. esențial*, 728–732. F.M.

RUSU, M.[ircea] N.[icolae] (28.X.1938, Brașov), critic și istoric literar. Este fiul Victoriei (n. Mureșan) și al lui Ioan Rusu, maestru la IAR Brașov. Mediul în care a crescut își va pune amprenta și asupra orientării sale profesionale, determinându-l să opteze, după terminarea, în orașul natal, a școlii primare și a celei gimnaziale, mai întâi pentru Școala Tehnică de Motoare Auto-aero din București (1954–1955) și apoi pentru Școala Medie Tehnică de Mecanică (1955–1957). Paralel își va completa instrucția școlară, urmând cursurile Liceului „Andrei Șaguna”, pe care le va termina în 1958. Ceva mai târziu vine în capitală ca student al Facultății de Filosofie, luându-și licența în 1964. Doi ani lucrează ca funcționar al Uniunii Scriitorilor, după care devine redactor, cronicar literar la „Lucașfărușul” (1966–1968), „Viața studentescă” și la „Amfiteatru” (1968–1983), unde va conduce și cenaclul literar al revistei. Refuzând să scrie articole „omagiale”, va fi dat afară din presă. Colaborează, intermitent, cu articole de istorie literară la „Săptămâna”. Mulți ani se va dedica ziaristicii la „Informația Bucureștilui”, fără să își uite preocupările critice. După 1989 pleacă în Statele Unite ale Americii, unde fondează, la New York, împreună cu preotul Theodor Damian, revista „Lumină lină” – „Gracious Light”, pe care o și conduce în calitate de redactor-șef. **R.** debutase în 1962 la ziarul „Drum nou” din Brașov, dar perioada lui fastă rămâne aceea că a fost redactor și, alături de Marian Popa, cronicar literar la „Luca-

fărul". O parte din foiletonistica sa va figura în cuprinsul volumului *Utopica*, apărut în 1969.

Personalitate critică autentică, **R.** își găsește repede timbrul propriu, probând maturitate și bun gust. S-a simțit cu adevărat în largul său mai cu seamă în comentariile închinat poeziei. Avea, de altminteri, însușirea de a ști să asculte muzica acesteia, fiind un rezonator pentru ea, prelungindu-i reverberațiile. Percepția genuină i-a și îngăduit să treacă ușor peste locurile îndelung bătătorite. Privit sub varii incidențe analitice, universul unei opere este recreat cu un simț sigur al nuanțelor, aducându-se în sprijin mai totdeauna și citatul revelator. Într-un asemenea demers își face loc și un anume impresionism care, pe alocuri, tinde să paraziteze textul investigat, cum se întâmplă într-un eseu despre Tudor Arghezi și Nichita Stănescu. E aici nu doar o carență de ordin personal, ci un impas în care critica se află de multe ori în tentativa de a „raționaliza” ceea ce se numește, cu un cuvânt vag, „inefabibilul” poeziei. **R.** e conștient că misterul acesteia ar putea să dispară în tentativa de a-l „traduce” în alt limbaj. Ceea ce nu înseamnă că nu încearcă să depășească o astfel de imposibilitate lăuntrică a disciplinei pe care o practică. Singur se va convinge însă că himera, cum ar spune Lucian Blaga, e sortită să îi scape „ca nisipurile-n ape”. În asemenea momente, nu îi mai rămâne decât să facă recomandarea de rigoare: „Recitiți ambele poeme pentru a reface atmosfera distrusă de subsemnatul.” Preferințele sale merg înspre o poezie dificilă, cum e aceea a lui Ion Barbu, Constant Tonegaru, Nichita Stănescu, Ion Gheorghe sau Virgil Mazilescu. În funcție de astfel de structuri și modalități lirice se adecvează și partitura comentariului. Vădind o „educație lirică specială”, interpretul se exersează pe întreaga claviatură a textului, pentru a pune în valoare registrele acute, grave sau numai pe cele în care înțelesul se insinuează ambiguu. Căci fenomenologia actului poetic îl interesează atât cât să îi îngăduie depistarea nucleelor lui ontice. Când are în vedere proza, **R.** nu mai dovedește aceeași suplete în analiză, deși nu s-ar putea spune că nu înregistrează și în acest sector unele reușite. Revelatoare sunt paginile despre Petre Pandrea și Constantin Gheorghiu, în care se stabilesc subtile corespondențe între om și substanța operei. Procedul, tipic călinescian, e susținut de ochiul unui profesionist, apt să rețină acele detalii fizionomice sau de caracter prin care se trădează starea de spirit a operei. Părăsind aproape cu totul exercițiul foiletonistic de actualitate, în ultimii ani **R.** a lăsat impresia că va evolua mai mult în registrul istoriei literare. S-a concentrat asupra cercetărilor de arhivă (întreprinse și la Budapesta, Roma sau Viena), a publicat multe documente privitoare la scriitorii români, a descoperit și comentat scrierile pamfletarului pașoptist Dimitrie Ciocărdia-Matila ori texte inedite aparținând lui Dinicu Golescu, Iancu și Nicolae Văcărescu sau lui Vasile Cârlova, dar și lui Pamfil Șeicaru.

SCRIERI: *Utopica*, București, 1969.

Repere bibliografice: Ov. S. Crohmălniceanu, „*Utopica*”, RL, 1969, 9; Teodor Tihan, „*Utopica*”, ST, 1969, 4; Magda Ursache, „*Utopica*”, CRC,

1969, 20; Regman, *Cronicari*, 157–162; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 482–483; Iorgulescu, *Scriitori*, 341–342; Sasu, *Dicț. scriit. SUA*, 256–258; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 129–130. T.T.

RUSU, Nicolae (26.II.1948, Risipeni, j. Bălți), prozator. Este fiul Emiliei (n. Tudorache) și al lui Petru Rusu, țărani. A absolvit Institutul Politehnic din Chișinău (1970) și cursurile literare de pe lângă Institutul de Literatură „Maxim Gorki” din Moscova (1983). A funcționat ca economist, iar din 1987 ca director al Fondului Literar al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova. Debutează editorial cu placheta *Pânzele babei* (1978), consacrată lumii adolescenților.

Culegerile de povestiri *Havuzul* (1982), *Meri sălbatici* (1987), *Avem de trăit și mâine* (1992) sunt consemnări realiste bazate pe sondaje psihologice, în care **R.** conturează diferite tipuri umane – dezrădăcinați, filistini, dar și firi vizionare –, tinzând spre o delimitare netă între valorile efemere și cele perene. Romanul *Lia* (1983) este axat pe probleme morale, iar *Totul se repetă* (1988) se înscrie în „formula micului realism care dezvăluie lumea sufletească a omului mărunț cu fire ingenuă, dar înclinat să se contamineze lesne de maladiile sociale ale timpului” (Mihai Cimpoi). Marcat de un puternic patos autobiografic, romanul *Șobolaniada* (1998) tratează schimbări morale în perioada de „democratizare” din ultimii ani, care își dezvăluie adesea și reversul dramatic ori tragic. **R.** scrie și literatură pentru copii: *Unde crește ploaia?* (1990), *Fără antract* (1996).

SCRIERI: *Pânzele babei*, Chișinău, 1978; *Havuzul*, Chișinău, 1982; *Lia*, Chișinău, 1983; *Meri sălbatici*, Chișinău, 1987; *Totul se repetă*, Chișinău, 1988; *Unde crește ploaia?*, Chișinău, 1990; *Avem de trăit și mâine*, Chișinău, 1992; *Fără antract*, Chișinău, 1996; *Ploaia de aur*, Chișinău, 1997; *Șobolaniada*, Chișinău, 1998; *Treacă alții puntea*, Chișinău, 2000; *Marginea lumii*, Timișoara, 2001. **Ediții:** Liviu Deleanu, *Răscolite tăceri*, coordonator Baca Deleanu, Timișoara, 2001 (în colaborare cu Vasile Romanciuc).

Repere bibliografice: Ion Ciocanu, *Tentația romanului*, LA, 1983, 10 noiembrie; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 230; Theodor Codreanu, *Congregația șobolanilor*, LA, 1999, 13 mai; Constantin Cubleșan, „*Șobolaniada*”, „*Cetatea culturală*”, 1999, 4; Iulian Ciocan, *Ficțiunea ca suplimment pentru autenticitate*, „*Contrafort*”, 1999, 5; Iulian Ciocan, *Mergând pe jos dinspre marginea lumii (literare)*..., „*Contrafort*”, 2001, 7–8. N.BI.

RUSU, Silviu (3.IV.1929, Băița, j. Mureș – 31.III.1982, Iași), poet. Este fiul Anei (n. Vultur) și al lui Nicolae Rusu, agricultori. Urmează primii ani de școală în satul natal. În timpul celui de-al doilea război mondial, la paisprezece ani, devine copil de trupă. Face liceul la seral și, ulterior, se înscrie la Conservatorul din Iași. După doar un an se îmbolnăvește și este nevoit să se retragă. Întors la Băița, lucrează în 1949 și 1950 ca secretar de plasă la Teaca, ulterior fiind ofițer la Ministerul de Interne. În 1955 pleacă la Moscova pentru un stagiul de pregătire la Academia Militară „M. V. Frunze”. Revenit în țară, va lucra în cadrul unei unități MAI din Iași, oraș unde se înscrie la secția fără frecvență a Facultății de Drept (1957–1961),

sustinându-și lucrarea de licență în 1962. În anul următor este numit inspector principal la Comitetul de Cultură și Artă al regiunii Iași, funcție pe care o ocupă până în 1968, apoi director la Casa de Creație Populară. Debutează la „Contemporanul”, cu poezia *Partidului*, în 1956. Va colabora în special la publicații ieșene: „Iașul literar”, „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Opinia”, „Flacăra Iașului”, dar și la „România literară”, „Luceafărul”, „Ateneu”, „Vremea nouă”. Prima plachetă, *Întoarcerea lui Făt Frumos*, îi apare în 1969, fiind urmată de alte cinci. Postum, îi sunt editate culegerea de versuri *Obsesii* (1983) și volumul *Singurătatea eternului* (1998), cuprinzând extrase de jurnal.

Poezia scrisă de R. este expresia ezitării unei conștiințe ce se raportează la două tipuri de lume diametral opuse. Primul pornește de la tradiția românească, celălalt reflectă un spirit al timpului postbelic, încătușat în dogme și rigori ideologice, față de care scriitorul are o atitudine nu o dată obedientă. Unele texte se apropie prin simplitate de poezia populară, dar tezismul unor idei oficiale supără. Pălăvirile de talent nu lipsesc, ca atunci când lumea miraculoasă a eroilor din basmele românești se vrea transplantată în lumea poeziei: „totul e s-ajungi/ înaintea florilor/ la cules de pădăii/ nu mai merge nimeni,/ se întoarce/ ultimul fluture în lut/ și cade la picioarele mele./ M-asteaptă Făt-Frumos în copaci/ să-mi aleg ortacii/ pe rând când se vor ivi/ din revolta lutului/ în zodia furtunii”. Încercând să imprime versului o mai accentuată dimensiune metafizică, poetul eșuează de cele mai multe ori, iar lirismul rămâne fără consistență, exterior.

SCRIERI: *Întoarcerea lui Făt Frumos*, Iași, 1969; *Sînt*, Iași, 1971; *Rost*, Iași, 1972; *Pământul din frunze*, Iași, 1976; *Însemne în porți*, Iași, 1979; *Uimiri*, Iași, 1981; *Obsesii*, Iași, 1983; *Singurătatea eternului*, Iași, 1998.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Versuri de debut*, CNT, 1969, 43; D. Florea-Rariște, „*Întoarcerea lui Făt Frumos*”, IL, 1970, 3; Constantin Coroiu, „*Sînt*”, CRC, 1971, 32; Const. Ciopraga, *Profiluri de poeți: Silviu Rusu*, CRC, 1973, 8; Popa, *Dict. lit.* (1977), 483; Ion Țăranu, *Silviu Rusu*, CRC, 1982, 14; Gavril Istrate, *Profil de poet*, CRC, 1983, 25; Daniel Dimitriu, *Starea de impact*, CL, 1983, 7; Liviu Leonte, *Amintirea poetului*, CRC, 1984, 14; Maftai, *Personalități*, V, 227-229. Ș.A.

RUXĂNDOIU, Pavel (15. VIII. 1934, București), folclorist. Este fiul Aureliei (n. Săvescu) și al lui Ion Ruxăndoiu, lucrător în comerț. Urmează gimnaziul la Pucioasa, județul Dâmbovița (1944-1948), liceul (1948-1952) și Facultatea de Filologie (1952-1957) la București, după absolvire fiind angajat la Catedra de folclor, condusă de Mihai Pop. Este doctor în filologie (1997), cu teza *Proverb și context*. A debutat la „Gazeta literară”, în 1956. Colaborează la „Analele Universității

București”, „Contemporanul”, „Folclor literar”, „Forum”, „Gazeta literară”, „Limbă și literatură”, „Luceafărul”, „Revista de etnografie și folclor”, „Revista de folclor”, „Scânteia tineretului”, „Viața românească” ș.a.

Deși la origine un curs de folclor ținut la Universitatea din București, cea mai importantă contribuție a lui R., *Folclorul literar în contextul culturii populare românești* (2001), se adresează unui cerc mai larg de cititori. Sunt avute în vedere obiectul de studiu și metodele de investigație a folclorului, văzută ca ansamblu al „creațiilor artistice aparținând culturii spirituale a poporului”. Faptul folcloric este examinat în funcție de cele trei niveluri de reprezentare: textul interpretat, textul înregistrat și textul transcris și publicat. Fără să nege că există o „indisolubilă relație” între poezie și muzică – după cum observase C. Brăiloiu –, R. optează pentru „examinarea valorii autonome” a textului poetic, deoarece „cuvintele prin care este realizat sunt integrate în text nu numai cu valorile semantice ale uzului curent, ci și cu încărcătura semantică și culturală exterioară textului”. Atent la particularitățile diverselor compartimente, R. definește tiparele și codurile de limbaj ale acestora, legăturile dintre ele; basmul, spre exemplu, în relația sa cu mitul și legenda, își elaborează încă din perioada incipientă un asemenea cod și tipare specifice. Creații precum *Miorița și Meșterul Manole* au legi proprii, cea dintâi având un lexic special și chiar o gramatică „mioritică”. O serie de studii, apărute în volume colective ori în reviste, apoi strânse în volumul *Proverb și context* (2003), vădesc interesul constant pentru literatura paremiologică, despre care folcloristul năzuiește să alcătuiască o exegeză semiotico-structurală. Aceste studii au în vedere atât faptele stilistice particulare proverbului ca formă de comunicare verbală, ca limbaj filosofic și artistic, cât și sensul educațional, funcția social-etică formativă a speciei, funcție examinată minuțios. Prin analiză stilistică R. distinge proverbele metaforice de cele nemetaforice, treptele valorice ale proverbelor, originea populară sau cultă a unora, raportul dintre tradiție și inovație în proverbe, notele deosebitoare față de zicători și expresiile proverbiale.

SCRIERI: *Folclor literar românesc*, București, 1976 (în colaborare cu Mihai Pop); *Folclorul literar în contextul culturii populare românești*, București, 2001; *Istoria literaturii române*, I, București, 2001 (în colaborare); *Proverb și context*, București, 2003. **Ediții:** *Folclor poetic*, București, 1967.

Repere bibliografice: Dumitru Pop, „*Folclor literar românesc*”, LL, 1976, 2; Nicolae Constantinescu, „*Folclor literar românesc*”, RL, 1976, 34; Octavian Păun, „*Folclor literar românesc*”, AUB, limbă și literatură, t. XXVIII, 1979; Șerban Angheliescu, „*Folclor literar românesc*”, AAF, 1980; Ioana-Ruxandra Fruntelată, *Folclorul literar ca fapt de cultură*, ALA, 2002, 609; Lucia Ofrim, „*Folclorul literar în contextul culturii populare românești*”, LL, 2002, 1-2. I.D.